UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartoli Consilia, Quæstiones, & Tractatus

Bartolus

Lugduni, 1567

urn:nbn:de:hbz:466:1-96124

Visual Library

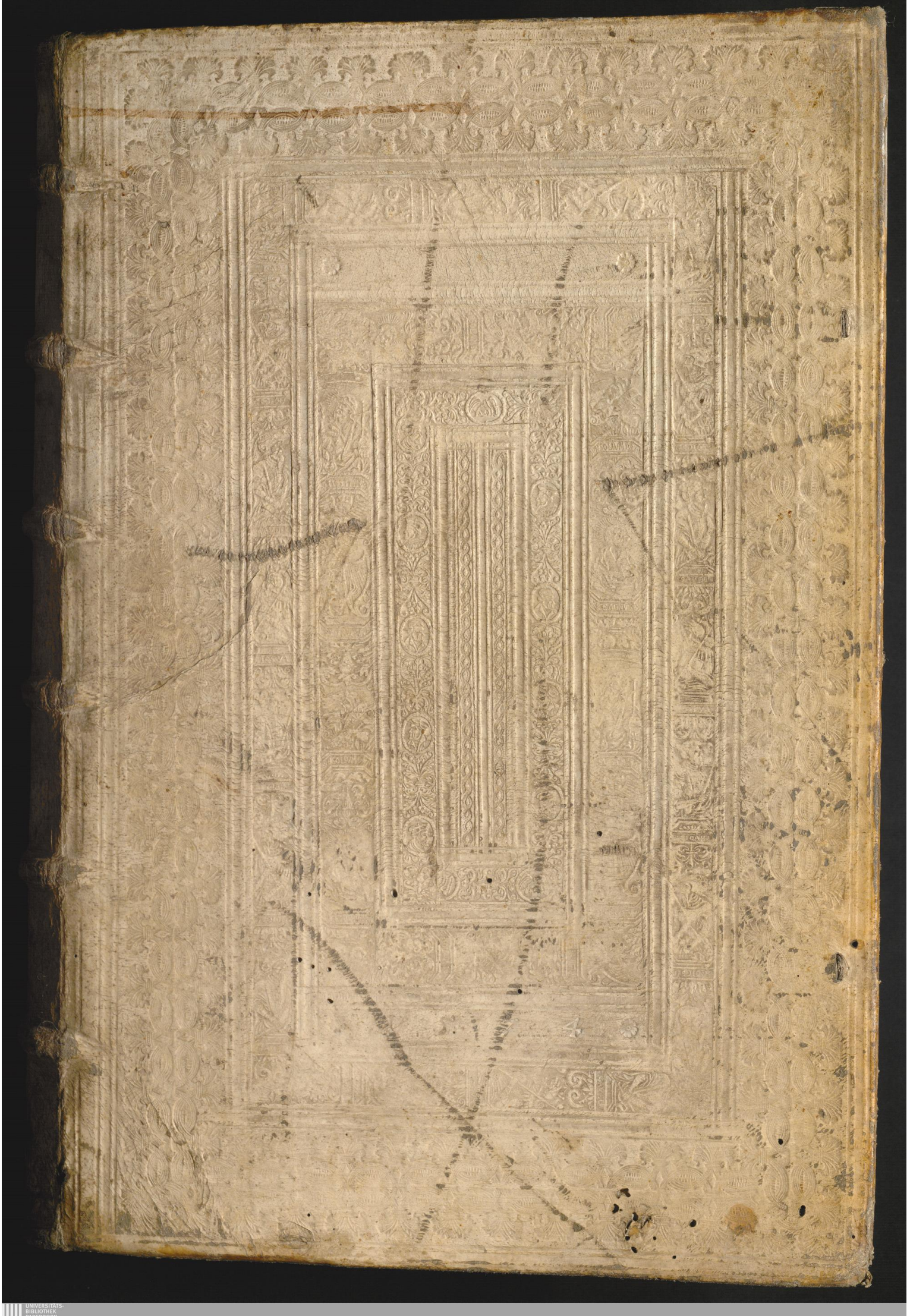

Th. 984a.

a X
19

BARTOLI CONSILIA, Quæstiones, & Tractatus.

Collatis exemplaribus fidissimis innumera emendauimus, & restituimus, quæ diligentia in Venetorum nouissima impressione 1567 deest.

Præterea sollicita & diligenti cura omnium Annotationes adhibuimus: nec vllas omnino, nisi omnia nos fallunt, prætermisimus: Veneti verò maximam partem earum, que sunt Thomæ Diplouatatij omiserunt. [illegible]

Johan Wilhelm [illegible] vor der Reck 1658

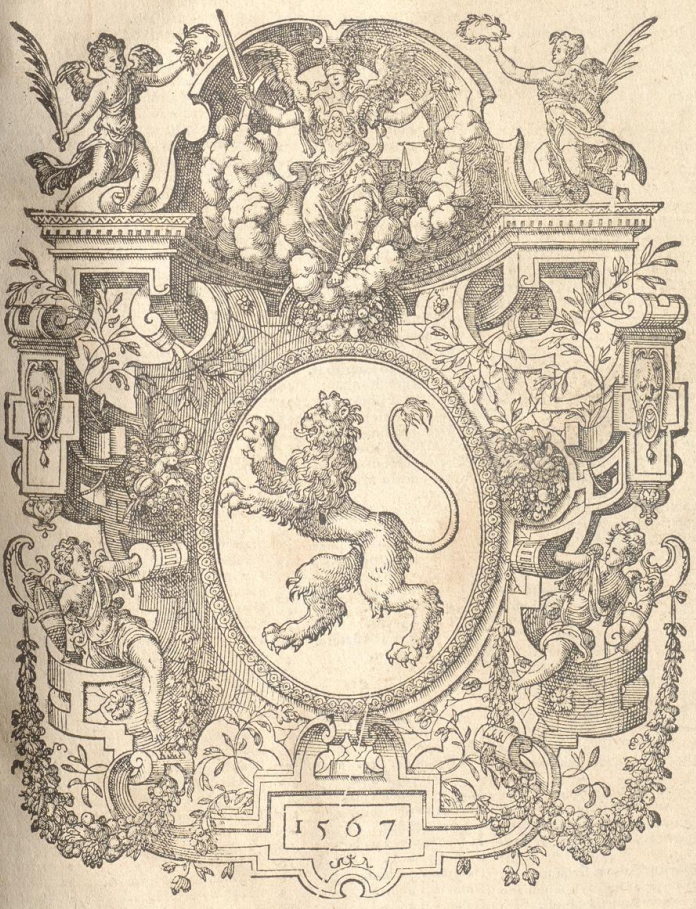

Collegii Sortis Jesu Paderbornæ. 1758.

LVGDVNI.

Primi voluminis Consiliorum do. Bartoli initia.

A Ceusario fuit instituta. consilio 117
Accusatio fuit instituta. 223
A domino Cyno de Bononia. 100
Ad declarationem quæstionis. 66
Ad declarationem huius quæstionis. 217
Adelandus cõdidit testamẽtũ. 216
Agitur contra Ciolum. 219
An Aduocatus & Procurator. 213
Andræas Martini. 214
An fama cum dicto. 218
An fratres consobrini. 224
Angelus Iacobi. 16
Angelus Macie. 54
Angelotus & Andreolus. 195
An ius agendi. 14
Annacellus de Castro. 157
An positus in carceribus. 221
An testamentum sit nullum. 215
Antonius commisit adulteriũ. 222
Apparet sententia lata. 98
Appellatum est à sententia. 220
B Arto. fecit testamentum. 56
Bonauentura fecit testamentum. 51
C Alamanus de Soleto. 166
Charissime domine isti nostri Nucerini. 102
Capitaneus pãtrimonij. 136
Capitaneus patrimonij fecit. 227
Catharina accusauit Ritam. 228
Cauetur statuto montis Politiani. 226
Cauetur statuto, & quælibet. 229
Cechus de Spoleto. 194
Christi nomine, Dico partes. 96
Ciuitati Camerinẽ. prouinciæ. 196
Clericus non sub nomine. 225
Cola reliquit Cecæ. 39
Commune Spoleti concessit. 59
Commune Lucignani locauit. 193
Constitutione Camerini Epi. 142
Cucciarellus & Venantius. 186
Cùm prædicta examinarem. 150
Contra Titium. 109
D Eo Dauit Io. syndicus. 185
Dilecto do. Francisco. 90
Domini priores artium. 187
Domino Paci de Burgo. 191
Domine Iacobe. 230
Dominus Ioannes monachus. 231
Domina Cæcilia decessit. 232
Dominus Cato instituit. 244
Domino Ioanni. 2
Do. Dominicus magistri Theobaldi. 119
Dñs potestas terræ Rochæ. 175
Domina Nuta Pauli. 184
Dominus Amatus. 55
Dubia occurrentia in quæstione. 172
E T prima facie videtur. 35
Et ego Franciscus Tigrini. 152
Ex præcedenti. 47
Ex facto proposito plura. 13
Ex facto proponitur quòd nobiles. 72
Ex facto proposito tria dubia. 208
Existens Petrus publicè. 238
Ex themate prædicto tria. 58
Ex themate proposito. 95
F Actum tale est, quidam. 4
Factum tale est, Andræas. 7
Factum tale proponitur. 8
Factum sic se habet, quidam dominus Iacobus. 20
Factũ tale est, Maisius Martini. 34
Factum tale est, Iacobus Poli. 41
Factum sic proponi, cõcessum. 63
Factum tale est, Petrus Nicole. 65
Factũ tale est, & instrumentũ. 87
Factum sic se habet, Titius & Seius. 123
Factum sic se habet, quidam nomine. 145
Factũ tale est, prædictus Mitus. 147
Factũ est tale, Cechus cõdidit. 204
Facti contingentia proponitur. 155
Filius famil. presbyter. 61
Forma petendi. 17
Franciscus habuit in vxorem. 128
Fuit quidam de Asisio. 243
G Allus Fallopi. 48
Gellus fuit confessus. 71
Gilius Petri de Florentia. 50
Girardus de Tuderto 101
Gilbertus dedit dotem. 190
H Aec est copia cuiusdam statuti. 138
Homo accursuli. 22
In cã Statij procuratoris. 84
In quæstione prædicta. 28
In quæstione Io. dimicatoris. 85
In quæstione inter Franciscũ. 88
In quæstione vertente in curia. 91
In quæstione verteute inter dominum. 92
In quæstione prædicta primò considerandum. 97
Inquiritur contra do. Io. de Pisana. 105
In quæst. vertẽte inter do. Nic. 108
In quæstione domini Cioli. 121
In quæstione prædicta. 162
In quæstione qua quæritur, an ser Leonus. 165
In quæstione prædicta omissa. 198
In quæst. inter Franciscum. 207
Inter procuratorem domine. 206
Iudex communis Asisij. 144
L Apus fecit testamentum. 235
Lator præsentis schedule. 122
Lege municipali habetur. 233
Lena Mactarelli. 234
Licet in quæstione. 133
Literas magnificentiæ vestræ. 149
M Artinus ciuis. 24
Martinus Forniconis. 81
Martinus Baroncij. 179
Martinus promisit se facturũ. 216
Marsilius inter cætera. 151
Maritus fecit hæredem. 154
Mathiolus gratioli. 177
Mater dedit dotem. 237
N Icolaus Fei de Cortonio. 23
Nicolaus ser Amati. 171
Nicolutius decessit. 49
Non creditur nuntio. 86
Nunquid tutor. 47
O Ducius Corneti. 118
Omne illud qđ consului. 210
P Armensis quidam. 1
Paulus Hugo de Bononia. 38
Paulus filius do. Gualteri. 143
Pater dedit dotem. 130
Pater filio impuberi. 241
Pater filio emancipato. 76
Pater habens filium. 15
Petrus Maioli. 170
Petrus vendidit. 74
Perusius quidam decessit. 178
Pluries contigit. 176
Præsuppono quòd petitio. 93
Prædictæ rationes. 158
Præcipit arbiter. 181
Præsupponitur quòd Lippus. 33
Picaredus decedens. 53
Primò quæritur vtrum iurisdictio. 189
Primò arguitur. 131
Proponitur quòd pater. 11
Proponitur quòd Ioannellus. 68
Procesſum est contra Titium. 113
Processus & sententia. 164
Promitto tibi, & tu mihi. 212
Proponitur quòd Archolus. 239
Proponitur quòd viso testamento. 240
Proponitur quòd syndicus. 161
Proponitur quòd in testamẽto. 19
Punctus talis est, quidam est effectus. 62
Punctus quæstionis vertentis. 82
Punctus quæstionis talis est. 103
Punctus quæstionis talis est, domina P. 124
Prout supra scripturn est. 242
Q Vanuis maximi doctores. 153
Quæstio ista habet dubia. 60
Quæstio talis est, Titius habẽs. 125
Quæstio ista habet duo dubia. 183
Quæstio ista. 148
Quæritur vtrum procurator. 73
Quæritur an notarius. 77
Quæritur quæ sententia. 80
Quæritur, & in dubium reuocatur. 111
Quæritur si aliqua scriptura. 163
Quæritur de legatis filiarum. 200
Quæritur nunquid digitus. 201
Quidam Cola Pauli. 37
Quidam vẽdidit vni institori. 79
Quidam Maſsiolus. 110
Quidam accusatus de turbata. 112
Quidam fratres de communi patrimonio. 127
Quidam habuit vxorem. 129
Quidam de Narnia fuit occisus. 140
Quidam habens bona communia. 168
Quidam sibi filios hæredes. 211
Quidam decessit. 31
Quod minister fratrum de pœnitentia. 167
R Eperitur instrumentum. 197
Reuerendissime domine, viso puncto. 70
S Alumben. Ioannelli. 52
Satis dubiè quæritur. 67
Ser Ioannes de castro durati. 174
Si aliqua possessio. 180
Si quis instituitur. 12
Statuto ciuitatis Asisij. 36
Statuto ciuitatis Asisij 99
Statuto castri Plebis. 106
Statuto Perusinæ ciuitatis. 116
Statuto ciuitatis Eugubij. 132
Statuto castri Plebis. 135
Statuto communis Gualdi. 137
Statuto communis Perusij cauetur. 139
Statuto vrbis veteris. 141
Statuto castri plebis cauetur. 188
Statutum ciuitatis Tuderti. 169
Sed quæritur si digitus. 202
Stipulatus est aliquis. 192
Super eo quod. 9
Super eodem testamento. 40
Super hæreditate dominæ Nicolæ. 173
Super his quæ suprà dicta. 157
Super puncto quæstionis. 64
Super puncto quæstionis vertentis. 78
Super prædicto puncto. 83
Super prædictis. 44
Super quæstione per vos. 43
Super eo quod queritur vtrum. 115
Super supradicto puncto. 89
T Estator in suo testamento. 26
Testator dixit. 203
Titius condidit. 3
Testator post institutionem. 32
Titius condidit testamentum in quo. 182
Titius fecit testamentum. 156
Titius maritauit. 126
Titius promisit Sempronio. 160
Turdertinus quidam veniens. 199
V Annutius Titij. 30
Vannes Pau. 45
Verutius Coradicij. 120
Visa quadam petitione. 5
Viso testamento dominæ. 6
Viso testamento Andreucij. 19
Visa facti narratione. 27
Viso instrumento locationis. 75
Viso puncto quæstionis. 94
Visis testibus examinatis. 104
Visis oĩbus statutis prædictis. 107
Viso statuto posito sub Rub. 114
Viso puncto prædicto, iuribus. 146
Visa quadam constitutione. 159
Viso testamento Minimi de Quirico. 205
Viso processu facto contra Bonum. 208
Viso statuto cõmunis Tuderti. 10
Viso testamento condito. 18
Viso testamento Gentilis. 25
Visa inquisitione. 42
Viso quodam libro. 46
Viso statuto posito, 69
Vniuersitatis nostræ statuto. 134
Vt dixit & asseruit. 21

Initia Consiliorum Secundi voluminis.

AD primum dico. consi. 85
Captus pro debito. 116
Consilium Pisanæ. 28
Continetur in statuto. 117
De fructibus. 60
Dominus Iacobus. 10
Domini priores. 30
Domino Vgocioni. 6
Domine Thoma. 7
Domina Matiola. 108
Duo sunt statuta. 9
Et dixit. 83
Ex facto proponitur. 62
Ex facto proponitur, quod xij. 23
Ex parte hæredis. 58
Factum Marini. 4
Factum proponitur. 97
Factum tale est, Cecolus. 72
Factum tale est, quidam. 112
Factum tale est, producta. 113
Factum proponitur quòd. 105
Factum super quo. 76
Factum tale est, Cola. 109
Factum tale est, pater dedit. 52
Factum tale est, quidã Pellinus. 31
Factum tale est, fuerunt. 111
Factum tale proponitur. 91
Factum Thomæ. 3
Franciscus habuit. 84
Frater an potest. 90
Iacoputius Maniectæ. 81
In dubium reuocatur. 24
In negotio testamenti. 99
In primis est videndum. 114
In quæstione prædicta dubium. 65
In quæstione prædicta primò. 54
In quæstione proposita, viso. 63
In quæstione proposita. 18
In quæstione de qua. 21
In quæstione qua quæritur. 22
In quæstione vertente. 75
Ioannes maritauit. 93
Michiolus Petri. 87
Minarellus quondam. 73
Nicolaus fecit. 66
Non videtur. 58
Occurrit mihi. 102
Pater fecit testamentum. 69
Pater in suo testamento. 70
Petrus fuit accusatus. 89
Pone hæredes. 96
Producta est accusatio. 113
Proponitur quòd. 77
Proponitur quòd Rigus. 46
Proponitur quòd. 103
Puccinus de Sartiano. 53
Punctus quæstionis talis. 104
Punctus quæstionis. 95
Punctus quæstionis. 54
Punctus quæstionis. 68
Quando dicatur. 39
Quæritur an nepos. 29
Quæritur an statutum. 26
Quæritur iudex. 12
Quæritur si dilatio. 82
Quæritur vtrum clapso. 13
Quæritur vtrum gradus. 10
Quæstio commissa. 80
Quæstio talis est. 35
Quæstio est huiusmodi. 115
Quæstio talis est, Statutum. 56
Quæstio talis ponitur. 116
Quæstio talis est, Titius. 56
Quia factum tale. 55
Quidam Petrus. 92
Quidam obrulit. 74
Quidam fecit testamentum. 67
Quidam condidit. 56
Quidam ser Martinus. 57
Quidam Perusinus. 8
Quidam capitaneus. 42
Quidam nomine Lapus. 64
Reuerendo viro. 27
Reuerendissimus in Christo. 17
Sanctucia fecit. 50
Sæpe de facto. 88
Statutum est in ciuitate. 11
Statuto cauetur, quòd. 107
Statuto cauetur. 45
Statuto cauetur, quòd minor. 94
Statuto communis Sartiani. 101
Statuto ciuitatis cauetur. 41
Statuto ciuitatis Senarum. 25
Statuto ciuitatis Eugu. 100
Statuto ciuitatis Asisij. 40
Super inquisitione. 37
Super ipso facto. 71
Super prædicta. 32
Super præmissis. 33
Super puncto. 5
Super quæstione. 44
Super secundo. 43
Tertius promittit. 99
Testator post institutionẽ. 98
Testator reliquit. 48
Vannutius Petri. 15
Videtur quòd dictum. 59
Visa accusatione. 14
Visa inquisitione formata. 2
Visa prima & secunda. 20
Viso libello. 19
Viso processu. 38
Viso puncto. 106
Viso quodam compromisso. 16
Viso statuto. 86
Viso testamento. 61
Viso testamento Baldi. 78
Viso testamento Colę. 49

Index Quæstionum.

Adunantia generalis communis Perus. quæstio v. fol. 109
Debitor in diem cognouit. q.x. 115
Filium adultum testator instituit. quæst. xiij. 118
Habeo filiam naturalem. q.xj. 116
Iudex per imperitiam iudicauit. quæst. ix. 114
Iudex maleficiorum super accusatione, quæstio. xiiij. 118
Iure municipali cauet. q.xvij. 121
Lapus fuit captus. q.vj. 109
Lucanæ ciuitatis statuto cauetur. quęstio. j. 102
Mulier habens magnum patrimonium. quæstio vij. 111
Perusinę ciuitatis statuto cauetur. quæstio. iij. 106
Per Italiam communiter sunt statuta. quæstio. viij. 112
Pisanæ ciuitatis concilium decreuit. quęstio ij. 104
Publicanus quidam emit. q. iij. 107
Pupillus cui erat extraneus. quęst. xviij. 125
Petitum fuit. q.xix. 123
Quando ponimus. q.xxij. 126
Quęstio talis est. q xxj. 115
Quidam conduxit. q.xx. 124
Quæritur vtrum iudex. q.xvj. 120
Quidam reliquit vel donauit. quęstio. xij. 116
Statuto ciuitatis Lucanę cauetur. quæstio. xv. 118

Index Tractatuum.

Alimentis. 163
Aluco. 185
Arbitris. 189
Bannitorum. 168
Carceribus. 192
Casus in quibus citatio non valet. 187
Cicatricibus. 231
Citatione. 169
Consilijs habendis per officiales, per Albert. de Ramponibus. 232
Constitutio ad reprimendum. 126
Copulę & connunctionis. 170
Dictionum. 170
Differentiæ inter ius canonicum & ciuile. 190
Duobus fratribus. 149
Exbannitorum. 168
Excusionum pignorum. 228
Extrauagans ad reprimendũ. 126
Extrauagans, qui sunt rebelles. 127
Falcone. 170
Fluminibus, seu Tyberiadis. 171
Guelphis & Gebellinis. 195
Insignijs & armis. 162
Insula. 177
Iudice suspecto. 231
Iurisdictione. 185
Minoricarum. 141
Ordo iudicij. 209
Percussionibus, ex quibus moriẽs quis ex interuallo, an dicatur mortuus ex illis. 200
Peremptione instantiæ. 231
Præsumptionum. 198
Quęstio ventilata inter virginem Mariam & Diabolum. 165
Quęstionibus. 228
Quinti rebelles. 137
Quomodo in crimine læsæ maiestatis procedatur. 126
Quomodo & qualiter probetur mors. 201
Regimine ciuitatis. 196
Repręsaliarum. 156
Reprobatione testium, compositus per dom. Bar. à Saxoferrato, cum additionibus domini Iac. Aegidij. 214
Ritus iudiciorum in cognitionibus, & decisionibus causarũ. 189
Sermo Barto. in doctoratu Bonacursij sui fratris. 231
Sermo Bart. in doctoratu domini Ioan. à Saxoferra. 233
Successionum ab intestato secundum Dynum. 202
Testimoniorum per Bar. 203
Testibus per Bal. 218
Testibus per Iacobum Butrigarium. 216
Testibus per Nellum de sancto Geminia. 218
Tyrannia. 154

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Consil. do. Bartoli de SAXOFERRATO.

VOL. I.

Consilium Primum.

Substitutio facta filio, si decederet sine filijs ex corpore suo natis, expirat, si filiꝰ ingrediturꝰ monasterium.

1 ☞ Monasteriñ an habeatur loco filij, vt excludat substitutuꝫ.
2 Conditio, que impedit vitam cõtemplatiuam, habetur pro non adiecta.
3 Pro introitu monasterij non potest dari dos.
4 Matrimoniũ spirituale non dicitur contrahi inter monachuꝫ, z monasterium.
5 Mulier, que grauata est fideicommisso, sub conditione, si nupserit non tenetur prestare fideicommissum si nupsit.

a **Parmensis quidã** filium instituit, z iussit, q si decederet sine filijs ex suo corpore natis, eius bona deuenirent ad Joannem: deinde dictus filius institutꝰ ingressus est monasterium, z ibi decessit. Modo queritur, an ex hoc deficiat dicta substitutio, ita q predicta bona pertineãt ad monasterij, vel ad do. Jo. ¶ † In hac q. licet fuerint varie Doctorum opi, z diuersimode rescriptum, z determinatuꝫ reperiatur:
b ego tamenᵇ hoc arbitror verissimum esse, q bona debeant ad d. monasterium pertinere, z q substitutioni predicte nõ sit locus. ¶ Primo enim hoc tenuit Dy. ff. de legat. ij. l. si ita quis testamento. ſ. si. z ibi videtur tex. q verba sunt attendenda, vt monasterium non excludatur per talem regulam. Appellatio filiorũ simpliciter facta intelligitur de se natis, vt d. l. si ita quis. ſ. j. z de condi. z demonst. l. fideicommissum. Sed expressio eorum que tacite insunt, nihil operatur, l. ij. de leg. j. z C. de fideiuſ. l. non recte. Ergo perinde est habẽdum, ac si non fuisset expressam, ex se natis. Hoc autẽ non expresso, ex se natis, non est dubiũ ad monasterium pertinere, vt in auth. de sanc. epis. ſ. sed z hoc presenti. z C. ad Treb. auth. nisi rogati, ergo, ꝛc. ¶ Secundo hoc tꝫ Ric. Mal. per talem rationem. Istud fideicommissum seu talis cõditio reprobatur, z pro non adiecta habetur, non ideo q monasterium habeatur loco filij: sed q est impedimentum vite contẽplatiue. † Nam quis timẽs ne bona sua cogatur restituere, si decesserit sine liberis, impellitur ad ingrediendum matrimonium, z remouetur a voto religionis, z castitatis: z ideo Imperator tale grauamen habuit pro non adiecto: z hoc est, q dicit text. in d. ſ. sed z hoc presenti. ibi dum dicit, tales conditiones inualidas, z pro non scriptis, ꝛc. Sed ista conditio sic expressa, est multo plus ꝑria vite cõtemplatiue, z castitati, z religioni, ergo, ꝛc. Ita refert, z tenet Ly. in d. aut. nisi rogati. ¶ Tertio, ego sic probo. Illud, q relinquitur causa dotis, necessario intelligitur pro matrimonio carnali, vt ff. de iur. do. l. ij. z C. de do. ante nup. l. fin. in prin.
3 Pro matrimonio vero spirituali, videlicet † pro introitu monas
c terij, non põt dari dos, ᶜ extra de simo. c. non satis, z tamen illa conditio, seu causa, remittitur aliquo ingrediente monasterium: ꝫ non possit dici, q conditio ciuiliter impleatur, vt d. ſ. ꝫ z hoc presenti. ergo in casu proposito, ꝫ non posset dici impleta cõditio ciuiliter, ita q filij dicantur ex se nati: tñ monasterio debent dicta bona remanere. Idem põt z debet dici de eo qs relinquitur causa donationis propter nuptias, vt d. ſ. sed z hoc presenti. ¶ † Quarto, inter monachũ, z monasterium, non dicitur ꝑhi matrimoniũ spirituale, cũ solus Abbas dicatur spõsus vt plene no. de elec. c. q propter. per Ber. z Inn. Sed si fideicõmissuꝫ relinquitur sub cõditione: si nuptias nõ ꝛerit, z ille grauatus monasterium ingrediatur, nõ tenetur ad fideicõmissum, vt d. ſ. sed z hoc presenti. Apparet ergo, q hoc nõ est ideo: q videbat defecisse conditio fideicommissi: sed ideo, q tale fideicommissum, z talis conditio pro non scripta, z pro non adiecta habẽtur, qua si vite contemplatiue contrarientur: ꝫ in casu proposito est hu
f iusmodi, ergo, ꝛc. ¶ † Quinto video q si mulieri[d] relinquitur a
d liquid, z ipsa grauat fideicõmisso si nupserit, tale fideicõmissum prestare nõ tenetur, etiã si nupserit, l. quoties. de cõdi. z demon. Et est rõ: q per hoc nuptie impedirentur: q timore illius grauaminis non nuberet, vt l. heres meus. ſ. fi. de condi. z dem. multo magis non valet istud fideicommissum, q est impedimentum religionis, z vite contemplatiue, que longe melior est, quam actiua, vt in auth. de mona. in prin. z ibi no.

ADDITIONES.

a **T. D.** ¶ Parmensis. Adde q istud consi. Bart. refert de verbo ad verbum idem Bar. in l. si ita quis. ſ. fi. ff. de le. ñ. z ita etiã consuluit in consi. quod inci. Quidam nomine Titius. Qꝫ est insertum in ij. volu. in consi. ciij. qꝫ incipit, punctus qõnis talis est, quidam nomine, z in consi. qꝫ incipit, Spiritus sanctus adsit, queritur an monasterium, cui consilio se subscripserunt Frã. Tigrini de Pisis, z Bal. prout refert Pet. Lot. in cõsi. xvij. in iij. vol. incip. circa hanc consultationem, z in auf. nisi rogati. C. ad Treb. z adde, q istud consi. alias incipit, quidam Maruẽsis. z ita vidi in quibusdam consi. antiquis. z all. Lot. in d. cõsi. xvij. z in consi. cclxij. in eo. vol. inci. Ardua est qõ. z in d. auf. nisi rogati. Hoc etiam consilium incip. Parmensis quidam. all. Fel. in c. in presentia. de proba. z fin ordinem Peru. est in iij. par. de vltimis voluntatib. in consi. x.

¶ Pro confirmatione veritatis, cum ea sententia fauorabilior videatur, que a pluribus corroboratur, vt dicit textus in c. qui recedit. ſ. verum. de pen. distin. iiij. nullum que opus bonum fieri põt, vbi Christus firmamentum non est. j. q. j. can. cum Paulus. ideo in eius nomine predicta corroborãtur per ea que ipse met Bar. voluit in l. ij. ff. de ijs que pen. nom. z in l. ita quis. ſ. is cui. ff. de leg. ij. z in auf. nisi rogati. hic alleg. Bal. in l. Lucius. ij. ff. de here. insti. z d. auf. nisi rogati. z ibi Pau. de La. Bal. Ant. de bu. z Ab. Sicul. in c. in presentia. ext. de prob. Jo. and. in addi. ad Spe. in tit. de stat. monach. in rub. Alb. de Ros. in ij. par. stat. q. ciij. que inci. ad hoc. Ang. in disp. que incip. nobilis quidam genere. z consi. ccxxxv. inci. Punctus est. Albertus quondam Nicolini. Contrariam tamẽ sententiam, q substitutio non expiret, quando est cõcepta per verba importantia naturalitatem, tenuit Jacob. de Beluis. in ſ. sed z hoc presenti. per Bart. hic alleg. Bal. in l. si ita quis. hic alleg. z in l. j. C. de condi. insert. Sal. in d. auth. nisi rogati. Jo. And. z Host. in c. Ray. extra. de testam. Imo. in d. l. Lucius. late examinat hunc articulum, z dicit q opinio Jac. de Beluis. contra Bal. est multum equa, qua etiam videtur sequi Ange. in d. ſ. sed z hoc presenti. z dicit ibi Imo. q illa adiectio habeat quem retrahere a vita contemplatiua: q cum aliquis spiritu Dei ducitur ad intrandum monasterium non est verisimile, q dimittat ingressum, licet bona veniant ad substitutum. Et ad hanc rationẽ facit illud Euangelij cũ. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, z tollat crucez suã, z illud. Vade z vẽde omnia q̃ habes, z da pauperibus. Hec consultatio videtur dubia, cum ex vtraq; parte sint authoritates iuris ciuilis z canonici in dubio tamen pro ecclesia videtur iudicandum. l. sunt persone. ff. de relig. z sumptib. z fune. non ea ratione, quod habeat retrahere a vita contemplatiua: quia nemo potest seruire Deo z mammone. Sed quia Bart. simpliciter loquitur de ingrediente monasteriũ, quid si monasterium esset de ordine mẽdicantiũ. Doct. communiter tenẽt substitutioni fore locum. Ange. vero in d. alleg. consi. ccxxxv. tenet contrarium respondendo ad contraria, videte plene per eum, vbi dicit q forte secus est, qñ dicta verba, si decesserit sine filijs, sunt pro lata a iudice: tamen hoc nõ ponit pro constanti. z limitat supra dicta non habere locum in bigamo. q. ob precedentẽ venere ecclesia de incõtinentia suspicatur, ideo eius matrimonium ecclesia nõ curauit, vt extra de bigamis, in ru. z nigro. hec limitatio ponitur, q doctores arguunt de matrimonio spirituali, q. tũ c bigamus intrando monasterium non dicitur proprie sponsus. ideo tunc grauatur restituere si nuptias non contraxerit: ergo tunc tenebitur restituere q. est bigamus, secũdũ eum. Item q. hec cõsultatio fundata est sup dicto ſ. sed z hoc presenti. dũ dubitat an debeat seruari in foro ecclesie, cũ sit lex ciuilis. Doc. in ca. in presentia. dicũt. quod sic. q. est fauorabile ecclesie, z ab ecclesia censetur approbatuꝫ, in omni foro seruari debet. c. i. extra de oper. noui nunciat. Jo. Andr. in c. fi. de solu. Archi. xx. distin. c. lege. Ant. de But. in c. ecclesia S. Marie. de constitu.

b **Th. D.** ¶ Ego tamẽ arbitror. In ista quest. sup qua cõsuluit Bar. q nedũ antiqui doc. sed etiã Moder. varij fuerunt vt pro sequuntur d. And. Sicul. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. z in consi. cxxx. in j. vol. inci. Clementiss. z Franci. de Are. in capit. in presentia. de prob. in gloss. fin. z ibi do. Fely. in versi. z per istam glo. z post ipsos d. Philip. Dec. ibi in d. glo. fin. in versi. postremo circa hanc gloss. z ponit ibi dom. Pet. Paul. Pariſi. idem d. Philip. Deci. in consi. cclix. inci. Alias his, que copiosissime.

vbi doc. plenissime examinant doctrinam Bar. referēdo doctores qui tenent p̄z opinione Barto. z contra. Quibus adde, q̄ contra Bar. consuluit petrus Loz. in consi. cclij. in iij. vol. incipit, Ardua est profecto, z in aut. nisi rogati. C. ad trebell. z vide in consi. xvij. co. vol. inci. Circa hanc consultationem. z Jo. pet. de Ferra. in sua pract. papiē. in forma libelli, qua agitur ex substitutione. in versi. ex suo corpore. tamē opi. Bar. est magis cōmunis, z approbata. Et ita consuluit Alexan. de Imo. in cōsi. xxxv. in iij. vol. inci. Super contentis in dicto themate. z in cōsi. cxxj. in j. vol. inci. Super pred. themate. z ibi dicit, quod est opinio magis communis, z pluribus, z fortioribus auth̄oritatib⁹ munita: z per consequens in iudicando non est recedendum ab ipsa, put ipsum alle. phil. dec. in d. c. in p̄sentia. Et addo, q̄ huiusmodi opin. Bart. tenet idem Alex. in sua disp̄u. incip. Sigismundus. in fi. partis negatiue, que est impressa sub l. imperium ff. de iur. omn. iud. vbi etiam dicit hanc esse magis communem opi. z de quo etiam per Alex. in consi. xij. iij. volu. circa primum dubium, quo queritur. z q̄ sit communis opi. affirmat consulendo Ang. de Peru. in consi. lxxx. incip. Jo. suum condidit testamentum. vbi dicit, q̄ monasterium habetur loco filij, ad euersionem fideicommissi. z communiter omnes dicunt, z ita etiam consuluit Jo. Cal. in consi. xlij. in ti. de testa. inci. An si testator. z ꝛ3 Ric. de Alex. in auth. ingressi. in ver. quero, si decesserit. C. de sacrosanc. eccle. z vide Fran. de Cur. consi. lxxij. inci. supra memorauī. Limitat nihilominus istam communem conclusionem do. Alex. de Imo. in d. consi. xij. in iij. vol. circa primum dubiū, quo queritur. habere locum, vbi filius ingressus fuisset monasteriū, q̄ in communi esset capax bonorum. Sed quādo ingressus fuisset monasterium, qs in communi non est capax bonorum, tunc admittitur substitutus, z dicit hanc esse communem opinionē. z vide omnino Ang. in dicto consi. lxxx. incip. Jo. suum condidit testamentum. qui sentit aliter. ¶ Secundo limita secundu3 Ange. in d. consi. lxxx. in fin. nisi ingrediens tempore sui ingressus esset bigamus, quoniam bigamozum vita p̄opter precedētem venerem est suspecta ecclesie, vt ibi per ipsum, z sequitur alexan. in d. disp. que inci. Sigismundus. ¶ Tertio limit. secundum Ang. in consil. cxxxv. punctus est, Albertus. non habere locum, si bona deberentur vigore sententie, z plene p̄ossquitur And. Bar. in d. consi. xij. vbi etiam ponit, quando monasteriū habetur loco filij, de quo plene per phili. dec. in dicto ca. in presentia. z per Jason. in authent. si qua mulier. C. de sacrosanctis ecclesijs. z in l. si ita quis promiserit. ff. ea lege. ff. de verbo. obligatio. vbi ponunt limitationes ad regu. predictam quando monasterium habeatur loco filij. ¶ Ad materiam vide Cald. consi. lxxij. de testa. And. Sicul. consi. xij. volum. j. z ibi quid in contractu.

c Th. ¶ Dari dos. Adde, qs adeo matrimonium carnale, z spirituale a pari procedunt, qs sicut in matrimonio carnali non est dos vbi nō est matrimonium, z nō ꝛ3 matrimonium vbi non est etas legitimata non est dos matrimonij spiritualis, nec ꝛ3 ingressus, vbi nō est etas, ex quibus sequuntur plura, vt p Cal. in consi. ix. in ti. de regul. vbi etiam si pater dedit dotem puelle, z ante desponsationem moriatur, an restitui debeat. P̄zo introitu monasterij, an possit dari dos, vide Arch. Flore. in summa de censuris. z Fel. in c. quoniam. de simo. in fi.

b Tho. D. ¶ Mulieri. Vide Bar. in l. fi. ff. de his que pe. cau. relin. z Bal. in l. j. C. eo.

CONSIL. II.

Heres si non fecit inuentarium, non p̄opterea perdit Trebellianicam.

1 ☞ Heres non conficiens inuentarium, an perdat Trebel.

2 Lex non loquens in vno casu, an p̄ozrigatur ad aliud simile, etiam si statutum legis esset odiosum.

3 Lex introducens correctionem in vno casu, non trahitur ad simile, licet sit eadem ratio.

a Domino Joanni Arduini de p̄ouincia. Dilecte frater, q̄ssuit vestra p̄udētia, super testō dñe Bernisc adis. omittendo alia, querit† an heres, b qui nō fecit inuētarium perdat Trebellianicā, super quo breuiter scribo, qs istā q. format Ly. in aut. sed cum testator. C. ad l. fal. z q2 dicta eius habentur cōter, ideo circa eius dicta non insisto. Item hanc questio. format Rof. in libellis suis, in ti. ad senatusconsl. Trebu. in ca. p̄im. z ibi tenuit, quod licet nō conficiat inuentarium, non perdit trebellianicam. c Idem querit, z determinat Ja. de Bel. in aut. de here. z fal. §. hinc nobis. in iij. q. vbi multum late disputat. Contra pred. tñ videtur tex. in l. Marcellus. circa p̄im. ff. ad Trebellia. ver. qs aūt in suspecta, ꝛc. vbi dicitur, qs in omnibus ceteramentis, vbi cessat falcidia, cessat trebellianica; z sic ex vigore dicte regule antique, lex noua, que loquit de falcidia, trahitur ad trebellianicā. l. nā z posteriores. ff. de legi. z dixi in simili in l. si qs seruo. C. de fur. que licet loquatur in seruo ex vigore legis antique, p̄ozrigitur ad filium, † ꝛ3 statutū illius legis sit odiosum, vt no. ff. de legib. l. qs vero. z d. l. si quis seruo. z l. vt tātum. ff. de seruo corru. Finaliter ego teneo, quod non⁵ p̄iuetur trebellianic, tex. enim in corpore, loquitur solum de falcidia. Huc sic arguo, quando † lex introducit correctionem in' vno casu, hec correctio non trahitur ad simile, licet sit eadem ratio, vt no. C. de sacr. san. eccle. aut. quas actiones. z ff. de dona. cau. mor. l. tam is. §. filius. z l. p̄ecipimus. C. de appel. z est tex. in l. si vero. §. de viro. sol. matri. Nam lex communis dicit, quod quis non dicatur locupletior. qui habet libertum, z p̄opter hoc alij non teneatur. l. naturalis. in fi. de p̄escr. verb. cum simil. z ibi not. tamen lex Julia statuit contra in viro, z hoc non p̄ozrigitur ad socerum, licet sit ratio eadem: ita in p̄oposito, licet eadem ratio omnino esset in Trebellianica, que in falcidia: tamen in trebellianica iura antiqua non dicentur immutata. Quidam tamen dicūt, quod plus est diuersa ratio in vna, quam in alia: non tamē curo, vt dixi. Ad rationem factam in contrarium, que multum vrget, respondeo quod illa regula ꝛ3 locum, quando in testamētis cessat falcidia ex ipsius testamenti natura: q2 miles testatur in alijs similib. z sic illa verba posita, z si qui sunt alij, que sunt in d. versi. qs aūt in supecta. debent intelligi, si qui sunt alij, sc3 eiusdem nature. z priuilegij, ar. l. fi. §. cui dulcia. ff. de oleo, vino z tri. leg. Sed in p̄oposito cessat falcidia: ergo, ꝛc. Item hoc est delictum heredis. z sic venit extrinsecus ex testamēto, vnde illa regula nihil facit ad p̄opositum, ꝛc.

ADDITIONES.

a Th. ¶ Nō Jo. Istud consi. alias incipit, omittēdo. alias. queritur an heres, qui omisit facere inuentariū. fm Jas. in l. Marcellus. in ver. iij. quero, z vlt. ff. ad Treb. z fm ordinem Peru. est in iij. par. de vlt. voluntatib. in consi. lv.

b ¶ An heres. Adde quod Bar. in l. Marcellus. in §. j. in fin. ff. ad Trebell. z in aut. sed cum testator. C. ad legem Falcid. tenet p̄out in hoc consi. quod heres non conficiens inuentarium nō perdat trebellianicam. z dicit se alias in facto pluries dixisse. z dicit qs hanc partem tenet Rof. in suis libel. in tit. ad senatusconsul. Trebel. z Jacob. de Bel. in aut. de here. z fal. §. hinc nobis. in iij. quest. z Old. in l. fi. §. fi. C. de in. deli. z Jo. And. in add. Spec. in tit. de instru. edi. §. fi. versicu. tunc dicimus. z Francis. de ramp. in dicta authen. sed cum testator. z ibi Ange. de Peruf. in lect. Peruf. z Angel. in l. j. ff. si cui plusquam per legem Falcid. z in §. hec stipulatio. in eadem. l. z in dicta. l. Marcellus z in §. si vero expressum. in authen. de here. z Falcid. z Bal. in l. filium. quem habentem. C. famil. erciscund. z Joan. de Imol. in d. §. hec stipulatio. vbi dicit hanc esse communem opin. z Jo. de Ana. in consil. lxj. inci. vi sis, z pōderatis, z ibi plenius in addi. per Ludo. Bol. vbi similiter dicunt hanc esse communem opi. z Bau. de Castr. in l. cum tale. §. j. ff. de conditio. z demōstratio. Petrus de Ancha. in ca. Raynaldus. de testa. Alex. de Imo. in d. l. Marcellus. z in l. ita tamen. §. qui ex Trebelliano. circa finem. ff. ad Trebellia. z in suo consilio p̄rix. incip. perspectis. in quinto volumi. z in dictis locis dicit, hanc esse communem opinionem. z Paul. de Cast. in consil. clxiij. incip. visa facti narratione satis longa. vbi dicit hanc esse communem opin. z quod temerarium esset in iudicando recedere ab huiusmodi opin. z ego habeo illud consil. manu p̄opria ipsius pauli scriptum, z subscriptum, cui se subscripserunt doctores sui temporis famosissimi, videlicet do. petrus de doctis, do. Daniel de Doctis. do. Robertus de Trapolinis Doctores paduani, z do. Dionysius de perusio, z do. Matth. de perusio. z do. Jbo de Lopollis, z do. Jacob. de rayneris, z docto. perusini. ita etiam consuluit Angel. de perusi. p̄out ipse refert in dicta l. Marcellus. in fi. z sequitur hanc partem. ita etiam tenet Joan. Firmia. in suo repert. in verbo, heres inuentarium. in vers. iij. vbi dicit hanc esse communem opin. z ita etiam tenet Ange. de Are. in §. extraneis autem, insti. de hered. qual. z differt. z ita tenet pau. de Castr. in l. coheredi. §. cum filie. vbi omnino videas. ff. de vulgar. z pupillar. tenet Joan. petr. de Ferra. in sua pract. pap. in forma libel. quo petitur hereditas ex testamento, in ver. pure instituit, in fin. z Vitalis neap. in suo tracta. clausularū. in clausula, nil nouari inuentarij cōfect. penden. z ita etiam cōsuluit p plures rationes. do. Ant. de Carario, in suo consil. dcccl. quod incipit, circa primū dubium. an per nō confectionem inuētarij. vbi etiam dicit, q̄ ita p̄o ista parte vidit consultum per octo doc. Bono. quorum primus erat do. Franc. de rampo. z Joan. de Ligna. z inci. illud cōsi. vsis, z diligenter examinatis. z dicit ita vidisse semper obseruari, z p̄pterea pluries iudicari. z dicit pet. Loz. in aut. similiter. C. ad legem Falcid. quod istam partē

obruat

obseruat cõsuetudo. allegat Bal. in consi. inci. super primo que sito. z addeqõ est in ij. vol. consi. nu. 97. qõ idem consuluit Bal. in cõsi. cexvij. in ij. vol. inci. in primo articulo. z in consi. cclxiij. in v. vol. inci. ad euidentiam. z idem tz Matth. in notab. clxxij. z plene ponit do. meus do. Jas. in l. Marcellus. ff. ad Trebe. vbi in fi. residet in ista opi. z ego ita pluries consului, z ter fuit iudicatum Pisauri, z semel consulni Fori: uij. z ita consuluerunt etiam do. Jo. Lampe. z do. Ant. Leucus de Ferr. in fauorem domine Francisce Adasij Joannis de Hachinis. z fuit iudicatum per do. Potestatem, die vij. Aprilis, Mccccxij. ita etiam tz Ange. de Are. siue melius do. Castella. de Perus. in suo tract. de testamentis. in verbo, qui sciens se a patre institutum. in j. col. z vide Alex. in d. aut. sed cum testator. in addi. ad Bart. Contrariam partẽ, ℣ imo non conficiens inuentarium perdat Trebellianicam, maxime quando ex interuallo restituit, tenet Alb. Baleotti, in sua Marga. in rub. de quarta Trebellia. z Jaco. de Are. in d. l. cum tale. ℣. j. z Ric. Mal. in dicta aut. sed cum testator. z ibi Pet. de Bella. z Cyn. z Bald. in d. l. cum tale. ℣. j. z Bal. in dicto consi. xcvij. in ij. vol. Bar. sibi contrarius in cõsil. cxxxiij. inci. Lena Mactarelli. z in consi. lj. Bonauentura fecit testamentum. Salice. z Aud. in aut. sed cum testator. Flo. in d. l. Marcellus. z ibi Jo. de Imol. per verbum, forte. Raph. Lomensis in d. l. cum tale. ℣. j. z in d. l. Marcellus. z in consi. cxlj. incip. viso tenore compromissi. suprascripti. Raph. Fulg. in consil. xlj. incip. casus talis est. proponitur, z in consi. xcvj. inci. pro decis. cir. prin. z in consil. lxxxvj. incip. proponitur, quod honorabilis vir. Paul. de Las. in consil. ccx. inci. super primo dubio. idem consuluit plenissime do. Pe. Phil. Cor. in consi. ccciij. in j. vol. incip. plura. z dicit Jo. petrutij. in d. aut. sed cum testator. qõ ista est communis sententia, quod trebellianica perditur per non confectionem inuentarij. z do. Ant. Corse. in suo tractatu. de potestate regia. in q. lxxxiij. in fi. dicit hanc opi. esse magis communem, adeo quod Bar. z Oldr. mutauerunt sententiam. z tenuerunt hanc partem in consulendo, ita etiam tenet Barth. Soci. in d. l. Marcellus. in fi. vbi dicit, z in iudicando. z consulendo tenet hanc partem. Ita etiam tenet do. Pet. de Math. in d. l. filium, quem habentem. circa fi. vbi affirmat istam opi. esse verior em, z reprehendit doct. qui dicunt contrariam opi. fore cõmunem. Ita tenet Ang. de Aret. in ℣. sed quia. instit. de fideicommiss. heredi. z dicit in dicto ℣. extraneis autem. in fi. instit. de hered. qual. z differ. quod pro ista parte fuit iudicatum Ferrarie, ipso existente aduocato. Ita tenet Oldr. in consi. cxxxiij. incip. satis credo, ita etiam consuluit Fran. Tigri. in consi. quod incipit, videtur de iure dicendum. Ita etiam consuluit Rap. Pad. in ciuitate Ferrarie, z in terra Fabriani, prout refert de predictis consi. Franc. Tigri. Rapha. z Ant. de Carario in d. consi. declj. in j. col. z hoc tenet in simili glos. in d. ℣. si vero expressim. in verb. substitutis.

c Ber. Land. ¶ Non perdit Trebellianicam. Confirmando superius dicta, quod heres non conficiens inuentarium non perdat Trebellianicam, adduco. Jo. de Imo. idem tenentem in l. j. ℣. interdum. ff. ad leg. Fal. Bal. in l. cum tale. ℣. j. ff. de condi. z demon. Ang. in d. l. j. z in aut. de hered. z Falci. ℣. si vero expressim. z ibi Jac. de Bel. z Jo. Andr. in add. Spe. in titu. de instru. edi. in addi. incip. de Trebel. Jo. de Ana. consi. lxvj. z Paul. de Castro consi. clxiij. Contrariam tamen sententiam, quod imo perdat, tenet ipse Bart. clare infra consilio incip. Lena Mactarel. Idem tenent Bald. z Sali. in aut. sed cum testator. C. ad legem Falcid. per text. in corpore vnde sumitur, versi. illo adiecto. Odra. consi. cxxxiij. z Pau. de Ca. consi. ccvij. cum limita. Ly. in d. auth. sed cum testator. distinguit, scilicet, quod aut hereditas veniebat statim restituenda. z tunc non perdat: aut ex interuallo, z perdat. Et ita firmat Roma. in aut. similiter. C. ad leg. Falcidiam. prima tamen videtur verior. qz text. super quem se fundant prefati doct. recte intuenti loquitur in fideicommisso particulari.

d ¶ Quod non. Vide Jo. de Ana. consi. lxj. Pau. de Cas. clxiij. z ccvj. Old. consi. cxxxiij.

CONSIL. III.

Si pater mandat vendi bona sua, si filij decesserint in pupillari etate, z distribui inter pauperes, censetur directa pupillaris.

1 ℣ Substitutio compendiosa facta cum distinctione temporum, intra tempora valet iure directo, z habet vim directe pupillaris.

2 Executores testamentorum nullo alio herede instituto habentur loco heredum vniuersalium.

3 Bona iubere vẽdi, z tradi pauperibus idem est, quod est eis relinquere inter eos distribuenda.

4 Coniunctio, z, z dictio, item, an z quando inducãt repetitionẽz conditionis in substitutione.

5 Copula, z, an z quando inducat repetitionem conditionis in diuersis personis.

a **Titius** condidit testamentum, in quo filiũ sibi heredẽ instituit, z ei substituit per hec verba. ℣n oibus aũt aliis, z singulis bonis, z rebus suis, mobilibus, z stabilibus, seu se mouẽtibus presentibus, z futuris, iuribus, z actionibus. ac nommibus debitorũ vbicunqz sunt, z in futurũ reperient, ℣ Petrũ suũ filiũ sibi heredẽ vniuersalẽ instituit, atqz fecit, z si dict⁹ ℣etr⁹ decesserit in pupillari etate sine liberis legitimis. masculis, vel feminis, ex suo corpore, ex legitimo matrimonio descendentibus, voluit qõ omnes dom⁹ quas testator habet ℣erusij in porta sancte Susanne, z parochia sancte Marie de Valle, que sunt cõiuncte domibus Cellolij sui fratris, cũ claustro, horto, z viridario, z cum parte, ℣ hz in puteo existente communi cum Antonio, veniant libere in dictũ Cellolium suum fratrez, z in suos filios legitimos, scz masculos tantum excepta duntaxat supra dicta domo posita in eadẽ porta, z parochia, cum medietate logie site super viã, z que cum introitu schalarũ superius cõfinat, que nõ veniãt in dictũ Cellolium, vel filios eius vllo modo, z si dictus Cellolus decesserit qñcũqz sine filijs masculis legitimis ex se de legitimo matrimonio descendẽtibus, voluit ℣ dicte domus deueniãt ad do. Jacobã eius vxorẽ, z omnia bona sua mobilia. z stabilia, sez seqz mouẽtia preterita, z futura, iura, z actiones. z nomina debitorũ vẽdi voluit per istos fideicõmissarios, z ptiũ eorũ dari pauperibus p̃o anima sua, z suorũ parentũ. prout saluberius viderint conuenire. Item fecit suos executores, ꝛc. Deinde contingit, ℣ dictus ℣etrus mortuus est in pupillari etate. Queritur nunquid dicta substitutio qua pauperes substituti sunt fuerit directa pupillaris. Sedo querit, an dicta substitutio habeat vnã cõditionẽ tm̃. an vero duplicẽ, scz si dictus ℣etrus decesserit in pupillari etate, z dictus Cellolius decesserit sine filijs legitimis.

b ¶ Super primo ptõ videtur dicendũ indubitanter, qõ dicta substitutio sit pupillaris, in tẽpore pupillaris etatis, qõ sic

c probatur. † Certum est, quod substitutio compẽdiosa, facta cuz distinctione tẽporum, intra tẽpora pubertatis vz iure directo, vt no. in l. precibus. in gl. C. de imp. z al. sub. sed ista est huiusmodi, ergo, ꝛc. ℘reterea, substitutio compendiosa facta per verba

d directa, intra tẽpora pubertatis hz vim directe⁴ pupillaris, vt ff. de vul. z pup. l. in pupillari. z l. cẽturio. no. ibi p gl. super verb. dũtaxat, ꝛc. ℣ oẽs tenẽt: scz dicta substitutio fuit facta p verba directa, que habent vim institutionis directe: ergo, ꝛc. Hoc aũt probatur sic, Isti fideicõmissarij sunt dati ad dimidẽdã bona de-

2 functi, z distribuẽda pauperibus post mortẽ impuberis. † Sz pone, ℣ quis in sua vltima volũtate dixisset sic. Volo bona mea per tales vendi, z dari pauperibus, nullo alio herede instituto. Certe isti executores habentur loco heredũ vniuersaliũ. Casus est extra, de test. c. cũ tibi, z no. per Inn. z Rot. in ti. de ac. ex test. ver. item qui dz, sicut sepe contingit, ꝛc. z Spe. in ti. de instr. edi. ℣. nũc vero aliqua. in ver. Itẽ pone, ℣ aliqs instituit heredẽ, ꝛc. Ita in ꝓposito illi videnẽ heredes directe subituri pupillo, per illa verba, qz talia verba, que possunt sapere vim substitutionis directe: in dubio debẽt intelligi, ℣ sit pupillaris directa, cũ sunt pauperes substituti, vt extra, de testa. c. si pater. li. vj. ℘reterea, sicut executor legitimus ad pias causas hz vim heredis, l. si qs ad declinandã. C. de epi. z cle. ergo eadem ratione iste testamentarius. ℘reterea, verba in d. testõ inserta fuerunt verba directa: qz verba directa sunt, que ad aliquẽ dirigunt̃ vt ipse manu sua capiat. C. de fideic. l. eam, quam, in gl. in ver. directis. Sz hic verba fuerunt directa ad fideicõmissarios, per quos voluit vẽdi bona sua: ipsi ergo debent vendere, z tradere, non autem alte-

3 rius manu sibi tradi. † ℘reterea, idẽ est, iubere vẽdi, z tradi pauperibus, z ipsa bona pauperibus relinquere distribuẽda inter eos facta venditione, vt ff. de pecu. legat. l. denique. ℣. interdum. ℘reterea, idẽ est relinquere pauperibus, z administratoribus ipsorũ cõtẽplatione relinquere, l. annua. ℣. Attij. ff. de an. leg. z idem relinquere a tutore, z idẽ a pupillo. l. etiam. C. de fideicõ. z l. etiã, de reb. cre. z l. peto. ℣. matre. de leg. ij. Cum ergo isti executores sint administratores pauperum, z assimilẽtur tutoribus, l. si quis ad declinãdam. C. de epi. z cle. perinde ergo est, ac si dixisset, relinquo bona pauperibus, z volo per eos vẽdi, z volo inter eos distribui pretiũ. Et per hoc apparet, qõ verba apposita in testõ, scz vendi voluit per ist os fideicõmissarios, z pretiuz eorum dari pauperibus, ꝛc. non faciũt dictam substitutionem esse fideicõmissariã. cũ administrator ipsorũ pauperũ, z ille, qui

e p̃o eis vicẽ heredis tenet, videatur esse rogatus, vt dictuz est⁴.

¶ Super sedo dico, qõ dicta substitutio vnicã hz cõditionem tãtum, scz si dictus ℣etrus decesserit in pupillari etate. illa autem cõditio, si dictus Cellolius eius frater decesserit quandoqz

sine filijs legitimis, &c. tūc in dicta substitutione facta pauperi-
4 bus, nullatenus intelligitur repetita per coniunctionem &, vel
f per dictionē, item, vt ff. de leg. iij. l. in repetendis. & ibi per Dy. &
Bod. de hoc. & no. Jac. de Bel. in auc. vt cum de appel. cog. cir
ca j. fol. r. q. disputate ibi per eū. & ponitur, & probatur in iurib⁹
manifestis. Tunc ad propositum dispositiones fuerūt facte cir
ca personas dicti Pet. si in pupillari etate decesserit. Prima, de
quibusdam domibus, que debebant libere deuenire in dictum
Cellolium. Secūda de omnibus alijs bonis que venderētur, & da
rentur pauperibus, vnde quantum ad primam, & secām dispo
sitionem respectu dicti Petri, cui facta est substitutio, est perso
narum identitatis. & iō fateor, qō conditio apposita in persona
dicti Petri, si in pupillari etate decesserit, in ambab⁹ dictis di
spositionibus intelligitur repetita. ¶ Secūda vero conditio ap
posita in persona dicti Cellolij, respicit legatum dictarum domo
rum, & personam dicti Cellolij grauati de restituēdis dictis do
mibus, qūcunqꝫ decesserit sine filijs cuidam dñe Jac. In sequēti
dispositione non pōt intelligi repetita, cū de alijs reb⁹ sit dispo
sitūm, & inter alias personas, cuꝫ pauperes sint substituti dicto
petro: sed etiam dicta Jac. est substituta dicto Cellolio sub con
ditione predicta, vnde omnino est diuersitas personarum, tā ex
parte illorum qui substituūntur, quam ex parte illorum quibus
fit substitutio, & etiam rerum diuersitas. Et pro hoc est casus ex
1 pressus. ff. de leg. ij. l. fi. §. scio. & ibi per copulatiuam, &, non indu
§ citur repetitio in diuersis personis, ⁸etiam si in eadem oratione
ponantur, & ad eandem rem, seu quantitatem vocētur. hoc pro
batur. ff. de condi. & demon. l. Julius Paulus. Ex quibus omni
bus manifeste concluditur, dictam substitutionem factā de dic
tis pauperibus, solum habere vnicam conditionem.

ADDITIONES.

a Th. ¶ Titius condidit testamentum. Bar. in l. fundi Treba
tiani. ff. de vsufr. leg. dicit, se quatuor vicibus consuluisse in hac
materia, & ita consuluit hic, & in consi. lvj. qō incipit, bar. fecit te
stamentum, &c. & in consi. cxx. in ij. vol. inci. Ālanutius Titij suū
in quo inter cetera, &c. fecit testamentum. Et istud consi. fm ozd.
Peru. est in iij. par. de vltimis volunt. in consi. cxvij.

b ¶ Super primo puncto. Adde ad questionē Bart. super qua
consuluit, quod vltra consilia Bar. ꝛ. alle. idem consuluit Ang.
referens omnia dicta Bar. in consi. cxvij. inci. Viuianus de mō
te policiano. & Abb. in consi. lx. inci. viso testamento. pet. de An
cha. in cap. cum tibi, & in cap. Raynaldus. de testa. lib. vj. & pau.
de Castr. in l. precibus. C. de impub. & al. sub. Alex. in l. centurio.
in versi. extra gl. & Bar. ff. de vulg. & pupilla. & ibidem plene per
Jaso. in versi. sed circa quest. sequen. & Alexā. plene in consi. xij.
in secundo volu. incip. Attentis verbis testamenti. & vltra Jas.
idem consuluit Alex. in consil. xj. incip. Alias consuluit. vbi di
cit, quod ita sepenumero consuluit, & erat solitus tenere etiā in
legendo d. l. centurio. & plenius in consi. lj. in eo. vol. inci. In cau
sa presenti. in versi. circa fm dub. um principale. & And. Barb.
in d. l. precibus. & in addi. Bar. in j. addit. & in l. nulli. in additio.
Bal. C. de episco. & cleri. ¶ De ead. quest. vide proxime in addi
tione. C.

c B. A. ¶ Sit pupillaris. Jnherēdo supradictis per Bart. & d.
substitutio sit pupillaris: quia substitutio cōpendiosa facta p
verba directa infra tempora pubertatis, habet vim directe pu
pillaris, vt no. in l. Centurio. hic alleg. & hec est communis opi
nio. quam sequuntur Bart. Bal. & Ang. & Bod. in l. precibus
C. de impub. & al. subst. & consuluit Bart. in consi. infra scriptis,
consi. B. fecit testamentum. & alio incip. Titius fecit testamen.
Ang. consi. cxvij. incip. Viuianus. & consi. cxvij. incip. reperitur.
Pau. de Castr. consil. lxxviij. & cl. Anto. de But. in cap. Raynu
tius. & cap. cum tibi. ext. de testa. li. vj. Jo. And. & Semin. in c. fi
pater, eo. tit. de test. lib. vj. Jn contrarium tamen facit, & substi
tutio de qua supra debeat dici fideicommissaria: quia testator
dixit, quod casu quo decesserit in pupillari etate, & vult omnia
bona vendi, & eorum pretium dari pauperibus. Ex quo appa
ret, & testator videtur facere substitutionem in bonis suis, non
in bonis pupilli, & per consequens videtur ex mente testatoris
fideicommissaria, non autem pupillaris directa, quia per pupil
larem succeditur pupillo in bonis eius. l. sed si plures. §. in arro
gato. ff. de vul. & pup. sed per fideicommissum succeditur ipsi te
statori. l. coheredi. §. cum filie. eo. titul. Item quia dixit pretium
eorum dari, quod verb. est obliquum. d. §. cum filie. & ita tenet
Bal. in l. precibus. versi. sequens. C. de impub. & al. sub. Sal. ibi,
in v. q. Jo. de Jmo. in d. l. centurio. dicit, & bar. ita tenet in ques.
inci. filium adul. & facit ratio, quia prouisio facta de expresso he
rede facit cessare tacitum. l. cum ex filio. §. ff. de vulga. Paul. de
Castr. ita videtur tenere, quando testator se restrinxit ad bona

sua. alleg. consi. cl. vide tamen Bart. Ang. & Paul. de Castr. in
l. ij. de fec. tab. Jnquantum autem Bar. dicit. dictam substitu
tionem habere vnicam conditionem videte Jo. de Anan. consi.
lxvi.

d ¶ Directe. Vide que posui in l. centurio. post Bar. & Alb. ff. de
vul. & pup. & in l. precibus. C. de impub. & al. subst.

e Th. ¶ Dictum est. Dubium facit: quia iussit bona sua, &c. per
ea que consuluit Pet. de Anch. in consi. vij.

f ¶ Dic. item. Vide Bart. in consi. cxvij. incip. visa facti narra
tione. & in consi. cxxix. inci. Cola reliquit Leche vxori sue. & in eō
si. clix. in secundo vol. quod incipit, testator reliquit habitatio
nem. & ibi dicam in addi. & vide Alex. in consi. clvij. in vj. vol. in
cip. abunde quidem. & pau. de Cast. in consi. lxx. incip. viso pun
cto. post prin. & vide phil. dec. in consi. cxc. inci. cum primum. in
j. colum. & Jo. Fran. pasinum in suo trac. de officio. & potestate
capituli sede vacante. in prelud. in tertio presupposito.

5 ¶ Diuersis personis. Vo. quod vbi copula, & ponitur inter di
uersas personas, quibus substitutio fit, sine ibi sit rerum diuer
sitas, siue vnitas, siue in eadem oratione, siue in diuersis, condi
tio apposita in persona vnius non censetur repetita in persona
alterius, & vide bar. & doc. in l. Julius Pau. ff. de condi. & demō.
& in l. mulieri & Titio. in prin. eo. tit. & plene per Alex. in consil.
xxvij. in j. vol. inci. super extractione de qua queritur. & in consil.
clvij. in vj. vol. inci. abunde quidem. & in l. Seie. §. Caio. in addi.
ad Bar. ff. de fundo instruct.

CONSIL. IIII.

Quando modus suspendit dispositionem, vel non, & quid sit modus, & quid conditio: & de dictione, vna: & an implementum modi transeat ad heredem eius, cui debet impleri.

1 ¶ Verba illa, quod aliquis debeat redire, stare, & morari cum fratribus, & communicare, &c. an inducant conditionem vel mō dum.

2 Verba testatoris, hac conditione, &c. an inducunt conditio nem, &c.

3 Conditio est quedam legati suspensio,

4 Dictio vna, est aduerbium congregandi predicatum ad suum subiectum, sicut dictio, simul.

a **Actum tale est,** a Quidam Domini cus fecit testamen tum, in quo instituit vniuersales heredes Jacobum, & Venturinum eius fratres, hac conditione ipsi Ve turino facta, scilicet quod ipse Venturinus debeat redire, fra re, & morari continue, & bona ipsius communicare vna cum ce teris fratribus suis carnalibus tantum: alias si hoc facere no luerit, ex nunc, prout ex tunc ipsum hereditate priuauit, & ipsaꝫ applicare voluit Jacobo supra dicto: quem Jacobum insoli dum heredeꝫ ex tunc esse voluit vniuersalem: post hec mortuus est dictus Jacobus intra duos menses a morte dicti Dominici, relicto Philippo eius filio, & herede, & predictus Jacobus post mortem dicti Dominici steterit in bonis communibus, prout ante stabat, & non constat aliter de aditione hereditatis dicti Dominici facta per prefatum Jacobum: & dictus Ventu rinus nō communicauit bona sua cum dicto Jacobo, cum ipse mortuus fuerit antequam predicta conditio peruenerit ad eius notitiam, & cognitionem. Queritur vtrum dictus Venturi nus admittatur ad hereditatem dicti Dominici per conditio nem per eum factam in ipso testamento dicto Venturino in to tum, vel in partem. ¶ † Jn questione predicta primo viden
1 dum est, an per dicta verba inducatur conditio, vel modus. Se cundo, qualiter dicta verba intelligantur. ¶ Circa primum di cendum est, quod per dicta verba magis videtur modus adie
b ctus[b] quam conditio. Non obstat, quod testator dixerat, hac
c conditione, [c] quia pro hoc est casus in l. Mevia. ff. de manumi. test. & de dona. l. ij. §. fina. circa prin. vbi si testator dixit, hac con
2 ditione, &c. † nihilominus videtur modus. Ita in proposito, cum testator dixerit, hac conditione, quod, &c. quia ista commi ctio q, & vt, idem important. Preterea hoc probatur ex diffini
3 tione conditionis, & modi. † Nam conditio est quedam[d] legati su
d spensio, secundum not. in rub. ff. de condi. & demonstratio. vbi modus est de futuro, & quasi cuiusdam remunerationis exhor tatio, vt nota. gloss. ibidem. Sed si verba dicti testamenti inspi ciantur, dicta verba non suspendunt institutionem factam de dicto Venturino, non enim important, quod dictus Venturi nus sit heres. si euenerit conditio: ideo testator disponit, q ipse debeat hic facere, scilicet reuerti, & communicare. &c. & sic con grunt ei diffinitio modi, & non diffinitio conditionis. ¶ Circa secundum dicendum est, quod per predic. verba, dictus testa

tor vo

tor voluerit, quod non solum dictus Venturinus, sed z alij fra
4 tres debeant communicare que propria erat. †Quod apparet
e ex virtute illius dictionis, vna. ' nam hec dictio, vna, est aduer
f bij natura est congregare predicatum ad suum subiectū, secun
dum grammaticos. Et probatur. C. de imp. z al. sub. l. vlti. Nā si dico, Titius vna cum filijs suis, z Sempronius, heredes mi
hi sunto. importat q̄ Titius, z filij vna simul sint heredes, z sic q̄ dicit, heredes sunto, de eis pariter predicatur. Ita in propo
sito cum dicit, q̄ debeant communicare vna cū fratribus suis, debet de eis pariter predicare, vt ipse vna cum fratribus tenea
tur communicare. Si enim ipse Venturinus solus communica
re tenetur, tunc ipse communicaret non vna cū fratrib⁹. ¶His premissis, ad questionem propositam dico, q̄ per vsum factum
a dicto Jaco, de bonis communibus si aliter non apparet, non videtur adita hereditas testatoris. Casus est in l. duo fratres
fuerant. ff. de acqui. he. Si igitur hereditas non est adita per di
ctum Jac. videtur q̄ dictus Venturinus est heres insolidum: debet tamen bona que habebat propria dictus Vēturinus cō
templatione testatoris communicare heredibus dicti Jaco. il
lud enim emolumentum in vim modi dicto Jaco. relictum, tran
sit ad heredes suos, sicut transmitteretur legatum, z fideicom
missum pure relictum. l. si. C. de his, que sub mo, z licet ille decef
serit antequam sit heres, nihilominus legatum debetur. l. qui si liabus. §. fi. z l. filio. de legatis, j. Si vero hereditas fuisset adita per dictum Jaco. tunc transmisisset eam ad filium suum, z debe
ret dictus Venturinus communicare bona, vt dictum est, z di
uidere insimul hereditatem.

ADDITIONES.

a Tho. ¶Factum tale est. Ulias inci. Dominicus, z ita p̄o consi. Bart. alleg. And. Barb. in l. j. in addi. Bart. que incip. viden
dum est. ff. de condi. z demon. z in l. cum oportet. in addi. Bal. C. de bo. que li. in add. inci. quero quare fratres. in fi. Et istud con
fi. secundum ordinem Peruf. est in tertia parte de vlt. volunt. in consi. lxvij.

b B. L. ¶Adiectus. Adde quod Bal. idem tenet in l. cum res. C. de dona. quod si testator dicat. lego, hac conditione, &c. q̄ fa
cit modum, z non conditionem. Jo. de Ana. cōsil. lxxv. vide bar. z Imo. in l. j. ff. de condi. z demon. Idem si testator dicat, sub ta
li pacto. l. filius matrem. z ibi Bal. C. de inoff. test. Idem si testa
tor dixerit, lego tibi centum si eadem vel partem eorum Seio de deris. Imo. in l. huiusmodi. ff. de leg. j.

c Tho. Diplo. ¶Conditione. Vide Alexand. de Imol. in consil. cū. in primo vol. incip. visis z ponderatis. vbi ponit plures con
cor. z ibi in versicu. confirmo, vult, quod vbicunque verba pos
sunt se habere ad modum, z conditionem, potius tendūt ad mo
dum, z vide Alex. in consi. xxxij. in sexto volumi. incip. viso p̄o
cessu. z in consi. cxix. in j. volu. incip. viso processu. z Jo. de Ana. in consi. lxxv. visis his, que mihi narrantur. in j. colum. z Alex. de Imo. in consil. cl. in vj. vol. inci. in causa appellationis coram nobis. vbi voluit, quod verba in dubio etiam ambigua potius interpretantur, vt conditionem magis inducant, quam mo
dum.

d Tho. ¶Est quedam. Vide Bar. in l. j. z ibi doc. ff. de condi. z de monstratio.

e B. Lau. ¶Una. Vide Alexan. consilio septuagesimosexto. li
bro iij.

f Tho. ¶Simul. De dictione, vna, id est, simul, vide Bal. in l. fi. in j. colum. C. de impu. z al. sub. z in l. j. §. his itaque. in j. colum. de cad. tol.

CONSIL. V.

Quando beneficium l. fi. C. de edic. diui Adria. tollen. detur substituto vulgariter, vel compēdio
se. aut fideicommissario. Item an valeat dispositio testamēti cō
missa in voluntatem tertij quo ad pias causas. Item. an fratres Minores sint capaces hereditatis, vel fideicommissi p̄o fabri
ca ecclesie, z an tunc possint constituere syndicum.

1 ☞ Substituto vulgari, an competat beneficium l. fi. C. de edic. diui Adri. tollen.
2 Substitutio captatoria ad pias causas an valeat.
3 Fratres minores an sint capaces hereditatum.
4 Ecclesia vt construatur, z manu teneatur, ad publicam ciuium pertinet vtilitatem.
5 Fratres minores possunt constituere, z nominare syndicum.

g

Visa quadam[a] petitione data per ser Liechus Uannis syndicum, z procura
torem capituli, z fratrum Sancti Francisci, in qua
petunt se immitti in possessionē bonorum quondā Buccarelli, ex vigore testamenti ipsius Buccarelli, &c. ¶P̄o examinan
1 do iure dicte petitionis, videnda sunt plura. † Primo, cum in dicta petitione videatur implorare beneficium l. fi. C. de edicto diui Adria. tollē. An illius legis beneficium cōpetat isto casu? Et videtur, quod nō: q̄ dictus syndicus fuit substitutus vxori dicti testatoris, z sic fuit substitutio fideicōmissaria, z sic ei non competit beneficiū d. l. fi. vt no. in d. l. fi. in gl. vlti. ¶S3 in ☞ium
b est veritas[b]. Nā dicta substitutio fuit cōpendiosa. que cōtinet in se vulgarē directam, si institutus non fuerit, vel esse nō potue
rit heres, l. Gallus. §. j. de liberis z posth. secundum vnam le
cturam, z not. per Cyn. in l. precibus. in materia compendiose, z ibi etiam per Guli. de Cug. C. de impuber. z al. subst. Preter ea ista verba, instituo talem post mortem talis instituti, habēt locum, siue institutus moriatur viuo testatore, siue post mortē, vt ff. de adi. lega. l. iij. in principio. z §. j. Sed eo moriente viuo te
statore. est vulgaris directa. d. l. Gallus. in principio, z per to
tam legem. Quibus concluditur, quod illa vxor decedente vi
uo testatore, dictus syndicus admittitur, vt vulgariter z direc
to substitutus. Sed substituto vulgari competit beneficiū di
cte legis finalis, vt l. j. eo. titu. z not. in dicta l. finali. in tertia gl.
2 ergo z ei competit. ¶†Secūdo c, an dicta substitutio vitietur,
c quasi videatur captatoria, z incerta persona instituta. Ad q̄s dicendum est indubitanter, quod non: quia dispositio captato
ria non vitiatur in relictis ad pias causas, extra de test. c. cum
d tibi[d], z nota. ibi per glo. Et ratio patet, q̄ non persona, sed ipsa causa pia videtur instituta, que certa est. etiam in casu propositi
3 to. ¶†Tertio dubitatur[e], q̄s fratres Minores non sunt capa
e ces hereditatis*, cap. cum de paradiso. de verb. sig. in cle. Sed
✳ respondetur, quod hic talis syndicus non est institutus ad vti
litatem fratrum, sed ad vtilitatem nouę fabrice ecclesie sancti Francisci: vnde valet institutio. nam fratres Minores nullum ius habent in ecclesijs eorum, sed sunt Romane ecclesie, vt in c. exit qui seminat. de verb. signifi. lib. vj. quod etiam hodie est de
claratum per Joannem papam in extrauagant. que incipit ad conditorem. vnde non ipsi fratres videntur instituti, nec pro
pter eorum incapacitatem institutio facta contemplatione ec
clesie vitiatur. Preterea, quod ecclesia perficiatur, construatur z manuteneatur, pertinet ad publicam vtilitatem omnium ci
uium, vt ff. de iusti. z iure. l. j. §. ius publicū. Unde dicta institu
tio magis videtur facta ad vtilitatem ciuitatis, quam fratrum vt ff. de leg. j. l. ciuitatibus. z l. si quid relictum. z de auro z argē
to. leg. l. Seia ab herede. §. Lucius. z hoc alias publice disputādo determinaui. z ibi scripsi in lib. quē feci super his que Minori
4 bus fratribus relinquūtur. ¶†Quarto[f] dubitatur, quod fra
f tres minores p̄o nulla re tēporali in iudicio esse possunt ergo videtur, quod syndicum constituere non possunt. Ad hoc re
5 spondetur, †quod possunt facere vnum syndicum, seu nominare vnam personam p̄o eis, quantum ad recipiendum ea que sibi conceduntur, z ad distribuendum ea in eorum necessarios vsus licet ipsi ea habere non possunt. vt pecuniam, vt ca. exit, qui se
minat. de ver. sig. li. vj. vnde iste syndicus potuit nominari a fra
tribus, z ipse syndic⁹ erit heres z distributor. z nō tamē peteꝛ nomine fratrum, nec in presenti nomine fratrum, si bene inspi
ciatur: habet ergo dictus syndicus probare contenta in sua pe
titione. z debet re vera debet habere sententiam sue petitioni confor
mem. Testamentum vero secundo productum non obstat, quia
g ad exemplum, nec in exemplando[g] fuit citata pars, vt plene notant doctores in authentica, si quis in aliquo documento. C. de edendo.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶Visa quadam. Istud consilium, secundum ordi
nem Peruf. est in tertia parte de vltimis voluntatibus, in cōsi.
cxx. z p̄o consilio Bartol. Alleg. Jas. in l. fina. C. de edicto diui Adriani tollendo. z Andre. Barba. in dicta l. finali, in addit. Bartol. in prima addit. o. in fine. vbi alleg. etiam Barto. in isto consilio sub numer. ccxciij. z Philip. Dec. in authentica, si qs in aliquo. C. de edendo. ¶P̄o concordia aduerte secundum Bartolum in hoc consilio quinto, quod lex fina. C. de edicto di
ui Adriani tollendo. non tribuit beneficium suum fideicom
missario. Bartol. etiam in l. finali. C. de codicillis. Contrarius tamen allegatur in dicta l. finali. Tu dic, quod intelligitur in hoc consilio, secundum distinctionem quam ponit in dicta l. fi.
quia facta restitutione verbo, habet beneficium. Si vero fa

eta est re. & verbo. tunc non potest adaptari dictum beneficium cum habuerit possessionem. Si nullo modo, procedit prima opinio. hoc etiam sensit dominus Alexand. in dicta l. final. C. de codicil.

b Tho. ¶ In contrarium est veritas. Et quod substituto vulgari & pupillari competat remedium d. l. fi. C. de edict. divi Adri. tollen. vide Bart. ibi, & ibi plenius per Jason. in versic. ex tertia parte.

¶ Secundo. Bartol. concludit, quod dispositio captatoria ad pias causas tenet. idem tenent Cy. Bal. Ang. in l. captatorias. C. de testa. milit. & in l. captatorias. ff. de here. instit. per c. cum tibi. extra de testa. per Bar. in l. j. C. de sacrosan. eccle. arguendo de libertate ad pias causas, per l. fideicommissaria libertas. ff. de fideicom. liberta. Ang. consi. ccj. incipi. inter cetera. Contrariam tamen sententiam, quod dispositio captatoria non valeat ad pias causas, tenuerunt Bal. & Salice. in l. captatorias. C. de testam. milit. & Joan. de Imol. in l. captatorias. ff. de hered. instit. vbi dicunt, quod dictum capi. cum tibi. loquitur de voluntate distributoria, non autem de dispositoria, & hunc dicunt esse intellectum Imoc. Joan. Andre. & Cano. communiter approbatum: & hunc intellectum dicit Bald. esse no. in l. executorem cum solum esse. C. de execu. rei indic. versicu. non obstat. & in l. i. in nona questio. prime partis principi. vbi reprehendit Bar. Et contra Barto. facit id, quod ipse voluit in d. l. j. dum dicit, q non valet legatum primo collatum in voluntatem heredis, nisi diverit pro anima: & tamen vult quod relictum factum simpliciter ad pias causas valeat. ergo eius argumentum non valet, & ita videtur innuere Ang. cccl viij. in prin. inci. Titius condidit testamentū, dicit tamen Imo. opi. Bar. esse seruandam. in d. l. captatorias. C. de testam. milit. qz in relictis ad pias causas non attendimus prouisiones iuris ciuilis. sed ius naturale, seu diuinum. vel canonicum, vt c. cum esses. de testa. melius per Barto. in d. l. j. cogita tamen que opi. sit meliozibus fulta rationibus. ¶ Vide etiam Bar. in consi. seq. B. L.

d Tho. ¶ Cum tibi. Vide plene per Jason. in l. captatorias. C. de testa. milit. vbi plene, & ibi ponit varios intellectus d. c. cum tibi. & Andr. Barb. in d. c. cum tibi. in versi. capio nunc secundum. & vide Bart. consi. sequen.

⁂ ¶ Hereditatis. Vide Calderinum consi. xx. tit. de testa. & ibi, an fratres minores etiam possint constituere syndicum. Abb. consi. xxxij. lib. j. & qs idem pulchze volunt consi. lxiij. lib. ij.

e Tho. ¶ Tertio dubitatur. Vide Bar. in l. j. ff. de leg. j. & ibi plene per Aler. & per Jas. & Bar. in tract. Minoz. in primo libro. in iij. distin. in j. c. & vide Jo. Calde. Imol. Pet. de Anch. in consil. xx. in titu. de testa. & Abb. in consil. xxxij. casus contingentia. in primo volu. & in consi. lxiij. in secundo volu. incip. quedam domina. L.

f ¶ Quarto dubitatur. Vide Bar. in trac. Minoricarum, in primo lib. in iij. distinctione, in c. iij. inci. per quē bona. & vide Abb. in consi. xxxij. in j. vol. inci. casus contingentia.

g ¶ Exemplando. Vide per Phil. Dec. in aut. si quis in aliquo. nu. 6. C. de eden. vbi alleg. Bar. in isto consi.

CONSIL. VI.

Dispositio ad pias causas captatoria tenet, & fratres minores possunt constituere syndicum ad capiendum hereditatem in casu, quo ipsi capere possunt. Item dicit, q sufficit conditionem adimpleri de facto.

1 ℣ Institutio captatoria ad pias causas valet.
2 Fratres minores an possint eligere syndicum ad capiēdum hereditatem in casu, quo ipsi capere possunt.
3 Fratres minores an possint esse executores testamentorum, & numero. 4.
5 Renuntiatio bonorum Titij firmatur iuramento.
6 Filia si renuntiauit hereditatem paternam, si est preterita, non rumpit testamentum.
7 Clausula, si non valet iure testamenti, &c. habet locum in testamento rupto ex causa preteritionis.

Viso testamento domine Die Ramēlis de Castello, dubitatur an valeat. Primo, quia instituit heredem syndicum eligēdum per
1 fratres minores, videtur de iure non valere: † quia videtur in-
b stitutio captatoria,[b] ergo inualida. ff. de heredib. instituē. l. illa institutio. & l. captatorias. Ad quod respondetur, quod quando fit ad pias causas, talis institutio valet, vt extra de testamen. capitu. cum tibi. vbi est tertius, & glossa. Secundo videtur
2 obstare, quia fratres minores non possunt eligere syndicum,
3 † quia ipsi non sunt capaces hereditatis, nec possunt se intromittere de officio †executionis vltimarum voluntatum. vt in capitu. exiui de paradiso. de verbo. significatio. in Clement. ¶ Ad hoc respondetur quod imo instituto valet, quia fratres minores non sunt capaces hereditatis. scilicet vt eis acquiratur. Nec obstat, quod dicitur, quod non possunt esse executores vltimarum voluntatum, quia respōdetur quod d. decretalis eos prohibet: ideo quia predicta absque litigijs & contrectatione. & administratione pecunie nequeunt expedirī: vbicunqz ergo cessant rationes prefate, cessat dicta prohibitio, vt lege adigere. ſ. quamuis. ff. de iure patronatus. & ff. de pactis. l. quod dictum. & de legatis ij. l. cum pater. ſ. dulcissimis. Sed hoc sufficit solum
c dict. fratribus nominare & eligere syndicume ad hoc. cum, vt patet ex serie testamenti nullum litigium, nulla controuersia, nulla administratio pecunie fiat a fratribus. ergo &c. venit ergo,
4 &c. ¶ † Nec potest dici, quod fratres non possunt nominare talem syndicum, quia ideo possunt talem nominationem facere, sicut posset deportatus qui esset priuatus omnibus his que iuris ciuilis sunt. lege. cum pater. ſ. hereditatem. de legatis. ij. & ad Trebell. l. ex facto. ſ. ex facto. & hoc scripsi in libello Minoricarum, libro tertio, distinctione prima, capitul. iij. Et posito, quod fratres minores talem syndicum habere non possent. sufficit quod ipsi nōminent, & eligant de facto, & sic videtur impleta conditio, vt ille sic nominatus & electus, sit heres. casus est
de conditionib. & demonstra. l. Meuius. & l. mulier. ſ. si quis he
⁂ reditarium. de conditio. institutio. & videtur testatorem sensisse de illa nominatione, sic de facto prout fratres facere possunt. * casus est in l. Meuius. de conditionib. & demonstr. & ff. ad Trebellianum. l. heredes. ſ. fina. Et per hoc videtur facere lex. mulier. ſ. si quis. ff. de condi. & demonstra. Tertio videtur obstare, quia dicta domina Cia habebat neptes ex filio, que dicunt se preteritas, ergo testamentum nullum. Ad quod respondeo qđ dicte filie renuntiauerunt iuri succedēdi dicte testatrici, cum iu
5 ramento. † quod si appareret, sufficeret. Nam talis renuntia-
d tio valet,[d] si extat iuramento firmata, vt cap. quamuis pactum. de pactis, libro sexto. Si igitur valet, ita quod excludantur a
6 successione: ergo dictum testamentum † non rumpitur, l. j. in fine de bon. posses. contra tabul. & de bonis libertorum. l. si necem domini. ſ. portatus. Sed posito, quod talis renuntiatio non reperiretur, & sic testamentum ex causa preteritionis esset nullum, tamen in dicto testamento est clausula, si non valet iure testamenti, &c. Cuius vigore dictus syndicus deberet habere dicta
7 bona. Nam dicta clausula habet locum in testamento † rupto
e ex causa preteritionis,[e] secundum veram opinionem Dyni. & aliorum doctorum, & refert Lynus in authentica. ex causa. C. de liberis prete. licet glossa ibi contrarium innuat. Videntur eū dicte neptes succedentes ab intestato, rogate per dicta verba, vt dicta bona restituant dicto syndico. l. querebatur. versicu. vtrum autem. ff. de testamen. milit. & not. gloss. ff. de testamen. l. ex ea scriptura. ſ. j. Et ad predictas filias seu neptes sola legitima debet remanere. Nam rogate sunt restituere per fideicommis-
f sum, ad pias causas: ergo cessat Trebellianica, secundum ve-
g ra opinionem. Nam regula est,[g] quod vbi cessat Falcidia. cessat & Trebellianica, l. Marcellus. ſ. quod autem. ff. ad Trebellianum. sed Falcidia cessat, vt C. ad leg. Falcid. authen. similiter. ergo, &c. Preterea tunc possunt detrahi Trebellianica, & legitima, quando quis est institutus pure. & rogatus sub conditione vt not. C. ad leg. falcid. l. quanquam. & ff. de inoffi. testamen. l. Papinianus. ſ. memminisse. & in authen. de heredib. & falcid. ſ. si quis autem non implens. sed isti venientes ab intestato. sunt rogati: ergo, &c. Sed dicte neptes habent dotem, que vsque ad legitimam computatur, vt lege, quoniam nouella. de inoffi. testamen. Ergo concluditur, quod tota dicta hereditas debeatur dicto syndico, vt eam distribuat secundum testatoris voluntatem.

ADDITIONES.

a Tho. ¶ Also testamento. Istud consilium pro consilio Barto li allegat Ludo. Romanus, in cōsilio xxij. circa id quod effectu aliter. & secundum ordinem Perusinum est in tertia parte de vltimis voluntatibus in consi. lxx.

b ¶ Institutio captatoria. Vide, que scripsi in consilio precedenti. & vide Alexand. in consilio xiij. in primo volumi. inci. Circa primum dubium. & in l. captatorias. C. de testam. milit. & ibi Jason. & ibi scripsi. in addi.

c ¶ Syndicum. Vide Bart. in l. cum pater. ſ. hereditatem. ff. de leg. ij. & in l. a filio herede. in prin. ff. de alimen. & cibar. lega. & in tracta.

tracta. Minoricarum. libro tertio, cap. secũdo & quarto. & Lu. Ro. in consi. ccccix. incip. quo ad primum. & And. Sicul. in cap. tua nobis. extra de testa.

* B.L. ¶ Possunt. Hanc eandem opinionẽ habuit Rom. cõsil. ccccix. vbi vide vnum notabile verbum.

d ¶ Renuntiatio valet. Vt satis dictum est supra, de dispositione captatoria ad pias causas, & de fratribus minoribus, ideo hic non est insistendũ, maxime cum his, temporibus propter priuilegia eis cõcessa per summos pontifices, frustratorie videant constitutiones edite super eorum statu. ideo circa corroboratiõem tertij membri condescendam, ad renuntiationem factam p dictas neptes iuramento vallatam, que renuntiatio tenet: quia non dicitur in themate, quod dicte neptes essent minores, & dato quod essent, illud iuramentum quod potest seruari sine interitu salutis eterne, est seruandum, capitu. non est obligatorium. de regulis iuris. lib. vj. c. cum contingat. extra de iureiurã. & ita tenet Ang. consilio ccciij. incip. factum tale est, filia refutauit. & consilio lij. incip. domin. Ziglius. Paulus de Castr. consilio clxxvij. incip. contra superius. & consilio xxxix. vbi ponit an talis renuntiatio habeat nocere earum filijs, & sic nepotibus. de quo articulo si vultis videre, videte Bartolum, Bald. & Imo. in lege. qui superstitis. ff. de acquirenda hereditate. Baldum in l. fina. C. de pact. Baldum, & Paulum de castro in l. pactum. C. de collatio. Petrum de anchara. in clemen. j. de baptismo. Stat ergo firma conclusio Bartol. quod renuntiatio valet, & non possunt dicere testamentum nullum. Inquantũ autem dominus consulens vult. quod clausula codicillaris operetur effectum sunt ex causa preteritionis. communis opinio est cũ eo, de qua Bald^s, Angelus, Imo. Paulus de Castro in lege. filio preterito. ff. de iniusto rupto. & irrito facto testament. & in authent. ex causa. C. de lib. pre. & in lege. ex ea. ff. de testamentis. per Bartolũ in l. j. ff. de iur. codicil. & in l. ij. ff. de lega. ij. per Bald. in repetitione legis, in suis. ff. de liberis & posthum. & per Angel. in ſ. final. in authẽtic. vtrum de appellation. cognosci. ¶ Pro quorum opinione est casus in l. generaliter. ſ. ex testamento. ff. de fideicommiss. libertatib. & in l. si patroni. ſ. fina. ff. ad Trebellia. Ita etiam cõsuluerunt Paulus de Castro consilio lx. & consilio ccl. & Ang. xcvj. incipien. Petr. de vbe. Circa vero vltimum, quod iste neptes censentur granate restituere pio loco, ideo cessat Trebellianica, secundum opinionem communem. per legem, si quis ad declinandam. C. de episcop. & cler. ibi dũ dicit, nulla Falcidia. nec in hac parte. vt. & ibi Baldus in vltima columna. Bal. & Bar. in lege. Marcellus. ſ. quod autem. ff. ad Trebellian. Ang. & Imo. in l. j. ſ. municipium. ff. ad legem Falcidiam. Ang. in ſ. interdicimus autem sanctissimis. authent. de ec. ti. & in ſ. fina. in authentic. de hered. & falcid. per Bal. in l. id quod pauperibus. C. de episco. & cleri. Bem. in capit. si pater. de testamen. in sexto. Ludouicum Romanum, consi. ccixxviij. incip. in Dei nomine. in hac re. Ange. consi. clix. in fin. incip. Conradus Albe. & Barto. infra consilio lv. Ang. consi. lviij. incip. quidam paterfamil. ¶ Pau. de Castro. cõs. ccixxiij. & consil. ccixxxvij. & ccexxxvij. & cxxiij. & clxxxij. vbi dicit, q̃ ita practicatur. & ij in l. coheredi. ſ. cum filie. de vul. & pup. non firmauerit pedes. contra tamen facit, quod voluit Archidia. Bosi. & Joan. andr. in d. cap. si pater. a contrario sensu illius capit. de testamentis. libr. vj. & Joan. andreas in capitul. Raynutius. de testamẽ. in antiq. vbi voluit, quod imo detrahatur Trebellian. & Old. consil. ccixvij. incip. proposita consuetudine. pro quorum opinio. facit, quod licet testator possit prohibere Falcid. authent. sed cum testator. C. ad leg. Falcidiam. non tamen potest prohibere Trebellianicam. l. si vt allegas. C. eodẽ titulo. ergo non valet argumen. de Falcidia ad Trebellianic. Preterea. licet heres non conficiens inuentarium perdat Falcid. secundum communem opinionem, non tamen perdit Trebellian. ergo non est eadem ratio. Item facit, quia in Trebellia. non reperiuntur correcta iura antiqua, & per subauditionem non debet induci legum correctio. lege, precipimus. C. de appellationibus. Item contra communem opinion. adducitur d. lex. si quis ad declinandam. pro ipsis allegnam dicit ibi imperator. qs ad declinandam Trebellianicam, necesse est quod instituat directo pauperes Christi, quia nullus poterit eam detrahere. Si autem alium instituat, & roget, illam; detrahet: & hanc opinionem Joannes de Imol. in dicta lege Marcellus. dicit. posse sustineri. quia iura, que ipsi allegant, hoc non probant, quia loquuntur in fideicommisso particulari vt colligitur ex textu in ſ. finautem heres. de eccles. titu. dum dicit, relictam sustantiam non sufficere, quia casus non potest conuenire fideicommisso vniuersali, cum semper heres sit soluendo. lege, si heres ab eo. ff. ad Trebellia. & Salice. in authentica. similiter. C. ad leg. Falcid. refert quod Joan. Cald. & do. Jo. de Lig. consuluerunt cõtra; Bar. Nõ obstat. ſ. restituta, Insti. de fideicõ. here. q̃ ille tex. nõ dicit, q̃ vbi non habet locum Falcidia, ibi non habeat locum Trebellianica, cum Lano. teneãt hanc opinio. Pro hac parte posset consuli, tamen durum esset recedere a communi opinione. Item vide Ang. consi. ccciij. incip. factũ tale est, filia refutauit. & in consi. lj. domi. Ziglius. Pau. de ca. cõsil. ccxj. & ibi, an talis renuntiatio preiudicet filijs renuntiantium.

e Th. D. ¶ Preteritionis. Vide doctores in authentica, ex causa. C. de liberis preteritis. & Paulum de castro, in consi. ccl. incipien. circa primum. & in consi. lx. incip. clarum est. & Alex. in l. in quartam. ff. ad legem Falc. & ibi vide apostillam meam ad Bart.

¶ Vide que posui in auth. ex causa. B.L.

f B.L. ¶ Pias causas. Vide Roma. consi. lxviij. & cclxix. Ang. consi. cluij. & consi. lviij. & Paulum de cas. consi. cclxxxij. & cclxxxvij. Oldradum consil. cccxlviij.

g Th. D. ¶ Nam regula est. Vide Barto. in l. Marcellus. & ibi scripsi in additio. ff. ad Treb. & Bar. in consi. lvj. incipien. In Christi nomine, Bar. fecit testamentum. in fine.

CONSIL. VII.

Quando heredes decedunt intra tẽpus a testatore limitatum ad soluẽdum legata non incidunt in penam. nec talis pena transit in heredem. Et vtrum onus iniunctum heredi, videatur iniunctum heredi ipsius heredis. & si non facit, possit dici in mora, & penam incurrat in testamẽto apposita per testatorem.

1 ¶ Verba, si filij, & heredes non fecerint aliquid, non ligant heredes heredum.

2 Heres, qui decessit ante tempus ei iniunctum per testatorẽ ad soluendum legata, non dicitur in mora, nec incidit in penam.

3 In penis relictis in testamento non receditur a persona, quantum ad commissionem pene.

4 Relicta si q̃e sint nominatim ab vno, alius qui succedit preter spem & voluntatem defuncti, non tenetur ad illa.

a **Sed actum tale est,** Andreas quidam Martini, ciuis Tudertinus decessit supuiuentibus sibi Joãne, & Philippo suis filijs, & superuiuente domina Francisca eius vxore, deinde decesserũt dicti Joannes, & Philippus: vnus pubes, alter impubes ante biennium post mortem testatoris superuiuente dicta domina Francisca, illorũ matre, nullo agnato existente vsque ad tertium gradum. Modo hospitale Charitatis, vel eius rector possidente dicta domina Francisca hereditatem quondam Andree, & successiue suorum filiorum, petit ex forma cuiusdã testamenti, quo caueri dicit legata relicta non fuisse soluta ad terminum testatoris, & per consequens ad dictum hospitale hereditatem deuolutam. ¶ In questione predicta videt de iure dicendum hospitale in dictis bonis nihil de iure posse petere, nã verba testamenti fuerunt ista composita hoc modo, Item voluit, & mandauit, q̃s supra dicta iudicia, & legata per ipsum facta satisfiant per infra scriptos filios, & heredes

b hinc ad duos annos^b proxime venturos, post mortem dicti testatoris. Et si ad dictum terminum non essent satisfacta per infrascriptos heredes, quod dicta bona deuenant ad hospitale Charitatis communis Tudertini, que verba si recte inspiciantur, grauant dictos filios, & heredes nominatim. quod apparet ex eo, quod dicit filios, & ex eo, quod dicit infrascriptos, l. si nominatim. de conditionib. & demonstratio, & l. ij. de liberis & posthumis heredibus instituen. deinde subiunxit testator, quod ipsis filijs & heredibus non soluentibus intra terminum, here-

1 ditas deueniat ad hospitale Charitatis. † Que verba hoc important, quod si dicti filij & heredes fuerint in mora, quod dicta hereditas deuenat ad dictum hospitale. Casus est in l. si pure.

2 ff. quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat. † Sed hi filij & heredes non fuerunt in mora, quia decesserunt ante bien-

c nium^c, ergo in eos non est commissa pena^d, nec potest dici, quod in persona huius heredis eorum pena committatur, si ipsa non

e soluit^e, quia ad heredes non transit, eo, cui iniunctum est, ante

3 moram moriente, dicta lege, si pure. † Preterea, in penis & mulctis, que relinquuntur in testamento, non receditur a persona, quantum ad commissionem pene, vt l. mulctam. in princi. ff. de conditionib. & demonstration. ita in proposita questione, cum in pena sit iniunctum, quod si filij predicti non soluerent, dicta hereditas detur dicto hospitali, dictis filijs non existentibus in mora, propter aliorum moram pena predicta nõ

4 committitur. † Preterea, in his que relinquuntur nominatim

ab vno, alius, qui succedit preter spem ꝛ voluntatem defuncti, non tenetur ad illa. l. j. §. fi. ff. de leg. iij. Sed in proposito dicta pena fuit imposita filijs si mora committeretur. sed per eos nulla fuit commissa mora, ergo, ad matrem, que succedit preter spem ꝛ voluntatē defuncti dicta dispositio, vel eius effectus non porrigitur ad heredem. ¶Probatur in l. si heredes nominatim. ff. de lega. iij, ꝛ ad leg. Falc. l. j. §. id quod ex substitutione.

ADDITIONES.

a Tho. B. ¶ Factum tale est. Istud consilium secundum ordinē Perusinum est in tertia parte de vltimis voluntatibus, in consi. xliij. alias incipit, Andreas Martini. quod est duplicatum, in consi. cexiiij. alias incipit, factum tale est. Antonius. alias incip. in queſt. predict. videtur dicendum, ꝛ ita incip. in libr. Perusine.

b ¶ Usq; ad duos annos. De isto consi. Bar. vide Alex. in l. fin. C. de here. instit. ꝛ in consi. cxl. in vj. vol. inci. viso dicto testamento. vbi refert Bar. in isto consi. ꝛ fundamenta sua. ꝛ in consi. lv. in j. vol. consideratis his. ꝛ vide plenissime per d. Jas. in l. centurio. ff. de vulg. ꝛ pup. vbi alleg. plura consi. d. Alex. ꝛ vide Fran. de Cur. in consi. xlv. incip. Sepe revoluta narratione. vbi plenissime dicit dicta Bar. in d. l. centurio. non esse vera, ꝛ dicta Bar. in consi. isto esse vera.

c ¶ Ante biennium. Vide Bar. in l. si penum. ꝛ ibi. qū dies legaced. ꝛ in consi. xix. inc°. proponitur quod in testamento.

d B. L. ¶ Commissa pena. Confirmādo pro maiori veritate consulentis, quod predicti heredes, ꝛ filij si decesserint intra tēpus a testatore limitatum non sint in mora: q; volūtas testatoris putientis illos, qui non exequuntur eius voluntatem, debet intelligi de mozosis: q; non potest dici cōtrauenire nisi qui est in mora faciendi, quod facere debet, sicut non potest dici stare per aliquem, nisi cum esset in mora, non autem ex eo solo quod non fecit. ff. de constit. pecu. l. si duo. §. hec autem verba. ꝛ ibi Bartol. Isti ergo filij non possunt dici esse in mora, ꝛ per consequēs non possunt dici contrauenisse, ergo non incidunt in penam conuentionis, que est priuatio hereditatis. l. paterfamilias testamēto. ff. de here. instit.

e Th. B. ¶ Si ipsa non soluit. Vide Bar. in d. consi. xix. In nomine domini, proponitur, vbi idem consuluit q; hic, ꝛ no. q; si est mortuus antequam adimpleat voluntatem, nō est in mora, ꝛ sic non incidit in penam, ꝛ vide Lud. Ro. in cōsi. cccix. quo adpri mum. vbi consuluit, q; heres non dicitur priuatus si nō fecit intra tempus statutum, ꝛ computatur tempus a die scientie, ꝛ hereditatis adite, vel esset aliquo modo impeditus.

CONSIL. VIII.

Substitutio pupillaris excludit matrē. Item, an substitutio facta cōpendiose, sez qū cunq; decesserit, sit fideicommissaria. Item, an pactum de hereditate viuentis possit firmari iuramento. Item, an substitutus pōt extrahere legata sibi, tanquam es alienum. ¶Item, quando heres institutus in certa re habeatur loco legatarij. Item, quando habet locum ius accrescendi.

1 ☞ Substitutio facta per hec verba, quandocunq; decesserit, an dicatur fideicommissaria.
2 Substitutio cōpendiose facta filio impuberi, an sit expressa pupillaris, ꝛ excludat matrem.
3 Pactum de hereditate tertij viuentis non valet, etiam cum iuramento.
4 Iuramentum prestitum super pacto, q; est contra bonos mores, non est obligatorium.
5 Substitutus pōt extrahere legata sibi tanquam es alienum.
6 Funeris impensa, ante omnia debet detrahi.
7 Heres institutus in re certa habetur loco legatarij.
8 Ius accrescendi, an ꝛ quando habeat locum.
9 Statutum excludens mulieres a successione, an excludat ipsas, vt non possint succedere ab intestato.

a Factum tale proponitur. Quidam nomine Thebaldutius suum condidit testamentum, in quo inter cetera sic disponit. Item, reliquit domine Basdie, ꝛ Thoze eius filiabus, mille ꝛ quingentas libras pro qualibet earū, ꝛ si aliqua earū monasterium ingrediatur, reliquit; sibi in dicto casu duas libras; denariorum, ꝛ tantum eas habere voluit de bonis suis, ꝛ eas in his heredes instituit, vt plus petere non possint. Item disposuit, quod si supradicta Basdia ꝛ Thoza, vel aliqua earum decesserit sine filijs ex se natis, quod ei ꝛ cuilibet earū succedat Raynutius ipsius filius ꝛ testatoris heres. Item reliquit domi. Margarete cētum libras, ꝛ eam in his. ꝛ dote eius heredem instituit. volēs, ꝛ mandans q; de bonis suis amplius petere, nec habere possit. Item reliquit Antonio filio dicte do. Margarete. rrv. libras. ꝛ in eis eum heredem instituit. item domine Francise, sue nepti decē libras. ꝛ eam in eis sibi heredem instituit. ꝛ in trecentis libris sibi datis ꝛ solutis per eum, vt constare dicit manu Jo. notarij, volens, ꝛ mandans quod de bonis suis plus petere non possit. Item reliquit Basdie filie dicte dñe Francis. viginti solidos. ꝛ in his sibi eam heredem instituit. Item. reliquit do. Altamānē sue vxori fructus. de vsufructu reditus ꝛ prouentus vnius pertie terre in dicto suo testamento confirmate quandiu ipsa vixerit caste ꝛ honeste, ꝛ vitam vidualem duxerit. Item. reliquit eidem sue vxori habitationem, ꝛ detentationem in domibus suis, sitis in dicto castro, donec vixerit caste, ꝛ honeste. ꝛ vitam vidualem duxerit. Item, reliquit do. Altamannam dñam ꝛ massariā, ꝛ alimenta sibi condecentia, vna cū infrascripto filio suo. ꝛ here de ꝛ quod ipsa possit dicta alimenta habere. ꝛ de bonis suis salimentare, vna cum dicto filio suo, donec ipsa vixerit caste. ꝛ honeste, ꝛ ad secunda vota non transierit. ꝛ dotem non repetierit. In omnibus autem alijs suis bonis mobilibus. ꝛ immobilibus, iuribus, ꝛ actionibus. Raynutium eius filium sibi heredē vniuersalem instituit. detractis suprascriptis iudicijs. ꝛ legatis. Et si dictus Raynutius eius filius decesserit in pupillari etate, supradictam do. Francis. eius neptem carnalē, in vigintiquinque lib. denarios sibi heredem instituit. In omnibus alijs mobilibus, iuribus, ꝛ in actionib. substituit dicto Raynutio filio suo. si in pupillari etate decesserit. dictam dñam Margaretam. Basdiā, ꝛ Thozam filias dicti testatoris pro equali parte filias. ꝛ filios earundem: ita tamen. quod succedant in stirpem. ꝛ non in capita. cum hac conditione, quod dicti heredes substituti teneantur, ꝛ debeant ad petitionem dictorum executorum dare. ꝛ solvere intra duos annos a die mortis dicti Raynutij pro Deo, ꝛ anima ipsius testatoris, mille lib. denar. ceteris sub certo modo, ꝛ forma in dicto testamento appositis. ꝛ omnia ista facta fuerunt in dicto suo testamento. Deinde contigit. quod dicta domin. Thoza, ꝛ Basdia, decesserunt vivo testatore predicto: deinde moritur testator vivo Raynutio filio suo pupillo. per quē fuit adita hereditas dicti Thebaldutij sui patris. qui Raynutius decessit in pupillari etate. Ex his queritur, vtrum dicta domin. Altamania mater dicti pupilli succedat dicto eius filio. in octaua parte debita matri de bonis filij decedentis ab intestato, ex forma statuti ciuitatis Tuderti. Secundo, posito quod non succedat de iure, an ex forma conuentionis inite per Bualterium, ꝛ fratrem dicte domin. Altamanne, debeat dicta domina Altamanna habere octauam partem predictā. si deueniat ad dictam dominam Margaretam, cum petitio fuerit facta in vita ipsorum Thebaldutij, ꝛ Raynutij, posito quod dicta conuentio non fuerit iuramēto firmata. Tertio posito. quod dictus Bualterius nollet dictam penam seu conuentionez seruare. an legata facta per dictum Thebaldutium testatorem. que debebant prestari in vita filij. vel post mortem eius debeāt ante omnia, vt es alienum deduci. ita quod de residuo dicta octaua debeatur. Quarto, vtrum dicta Francischina, olim neptis dicti testatoris, descendens filia, possit aliquid petere vltra quam sit relictuz sibi in bonis dicti Thebaldutij, ꝛ dicto Raynut o.

1 ¶ Viso dicto testamento. super primo puncto videndum est, an dicta substitutio fuerit directa pupillaris, an fideicommissaria: Circa quod dicendum est, quod substitutio compendiosa facta per hec verba. quandocunque decesserit. talez substitue: dicitur fideicommissaria, secundum quorundam opinionem, propter illud verbum, substituo. quod est commune. lege precibus. C. de impuberum, ꝛ aliis substitutionibus. tamen in que stione proposita, cum testator substituerit filio tantum decedenti in pupillari etate, debet intelligi de pupillari b directa. vt not. in dicta l. precibus. in fin, mag. gloss. ꝛ facit extra, de testam, capitul. primo libro sexto. Cum ergo substituti pupilla c iter existant, ꝛ apparet quod dicta mater excluditur ab omni petitione legitime d ibi debite in bonis filij. l. Papinianus. §. Iz nec impuberis. ff. de inofficioso testamento. ꝛ dicta l. precib. ꝛ dicto capit. j. de testamen. libro sexto. Satis ergo liquet dictam dominam non posse petere dictam octauam partem, vigore statuti communis Tuderti. Quod statutū disponit, filio decedente ab intestato, matrem debere habere octauam partem: sed filius decedens, qui habet pupillarem substitutionem non dicit decedere intestatus, cum pater suus sibi fecerit testamentū. l. ij. in prin.

in prin.ff.de vulgari ꝛ pupill.substit.ꝛ Instit.de pupill.substit.post
1 princip.ergo,ꝛc.† Super secundo videndum est,an dicta con-
e uentio valeat? Et de iure ciuili certum est,quod non:qꝛ non li-
cet pacisci de hereditate viuentis tertij,ipso absente,ꝛ ignoran-
f te.Casus est in l.fi.C.de pac.Sed dubium f facit, quod dicit de
iuramento prestito,de obseruando,qđ iuramentū ꝓsidetur talē
conuentionem validare.cap.quamuis pactum.de pact.libꝛ.vj.
Ad hoc respondetur,qđ talem conuentionem validare nō pōt,
nam pactum contra bonos mores improbatur a iure.Sed tale
pactum fuit appositum super his,que sunt contra bonos mo-
res,vt expresse dicitur in cap.non est obligatorium.de regu.iur.
lib.vj.Non obstat,d.cap.it.quamuis pactum.de pac.libꝛ.vj.qꝛ
ibi pactum illud de non succedendo,non est contra bonos mo-
res:qꝛ non inducit votū captande mortis alterius.Mulier enī,
que sperat non succedere mortem patris non affectat,sed pactū
quod loquitur in succedendo certo modo,ꝛ de certa parte dā-
da,vt fuit in casu proposito,votuꝫ captande mortis inducit,qꝛ
est contra bonos mores,vt in d.l.fi.C.de pac.ꝛ de concess.prebē.
capi.ne captande.lib.vj.ergo,ꝛc.Et eodē modo respōdeo ad ca
pit.cum contingat.de iureiurand.in antiq.qꝛ ibi pactū nō erat
4 contra bonos mores,† figit firmatur iuramēto.Si igitur conuē
tio non vꝫ,apparet qđ dicta dña eius vxoꝛ petere non pōt,nec
5 habere octauam partē predictam. ¶ † Super tertio dicēdum
est,omnia legata sub modo,vel sub conditione,a dicto Thebal
dutio,ante oīa debere detrahi:qđ ꝓbatur,nā substitutio di-
cti Raynutij debet extrahi tāquam es alienū.l.in rōne.ff.ff.
ad legē falcid.ꝛ de bon.auth.iudic.poss.l.j. Apparet ergo,quod
quo ad dictum Raynutium,dicta legata erant tāquam es alie
6 num,vt funeris impensa,que debēt ante omnia deduci,ꝛ postea
fieri computatio.l.Papinianus.ff.quarta.ff.de inoff.test.Ad qꝫ
facit.Instit.ad leg.falci.ff.cum autē,ergo manifeste apparet,di
cta legata esse ante omnia deducēda. ¶ Super quarto tria pos-
sunt dubia oriri.Primo,an dicta domina Francisca substituta
pupillariter in certa quantitate,admittatur vna cum aliis sub-
stitutis,qꝛ cum sint alij substituti vltra istam substitutā in cer-
ta quantitate,habetur loco legatarie,vt ff.de hered.instit.l.j.ff.si
7 ex fundo,cū similib.† Secundū dubium est,qꝛ heres institutus
in re certa habetur loco legatarij,vt no.plene in d.l.quoties.C.
de here.instit.Unde posset dubitare,an de portione dictarū fi-
liarum,que decesserunt in vita dicti testatoris,aliquid accrescat
dicte domine Francisce.Sed indubitanter dicēdum est,qꝛ por-
tio dictarum filiarum,que decesserunt,accrescat dicte domine
Margarete,que erat dictis decedētibus,cōiuncta re,ꝛ verbis,
vt probatur in cap.ex tenore.de testa.ꝛ ꝓbatur.ff.de here.in-
sti.l.heredes.ff.in partibus,ꝛ de leg.iij.l.re coniuncti.C.de cad.
8 tollen.l.vnica.ff.his ita.† Nam venientibus diuerso genere,vel
diuerso iure,ꝛ non eodem,non competit ius accrescēdi.l.sed cū
patrono.ff.de bono.possess.titu.generali.ergo dicta dña Fran-
cisca tanquam omnino disiuncta:omnino est repellenda,vt di-
9 ctis iuribus.† Tertio potest dubitari,qꝛ statutū cōmune Tu-
derti,positum sub rubric.quod filie,ꝛc.in prima parte sui,repel-
lit mulieres tales succedere ab intestato.Sed in casu proposi-
to,nec Thebaldutius fauus,nec Raynutius decesserunt intes-
tati,sed condito testamēto,cum dictus Thebaldutius dicto
suo filio fecit testamētum,faciendo substitutionem pupillarem.
Secunda pars dicti statuti,que loquit de descēdentibus cōdi-
to testamento,repellit istas mulieres,ita demū,si sint dotate a
dictis personis:sed ista domina Francisca non fuit dotata a dic-
to Thebaldutio:sed illa domina Francisca istam dotē matris
tanquam heres sue matris habuit:ꝛ ex eius persona licet dicta
dos extra bona Thebaldutij exierit.l.pater filiam.in prin.ff.ad
leg.falcid.ꝛ l.mulier.ff.cum proponeretur.ff.ad Treb.ꝛ l.iij.ff.si
verum.ff.de minoꝛib.Cum ergo,nec ex prima,nec ex secuda par
te statuti excludatur,videt quod remanet in dispositione iuris
communis,vt sic possit agi ad supplemētum in bonis sui,si qđ
sibi deest ad legitimam portionē.Super quo dubio excludēdo,
dicēdum est,dictam dñam Franciscam pius petere non posse,
quam sit supra relictum,nam legitima est tertia eius,vel semis
eius,quod habitura est ab intestato,vt in authen.de trien.ꝛ se-
miss.circa principium,ꝛ ff.de inoff.test.l.parentibus.ꝛ ff.eodē.l.
Papinianus.ff.quarta.Sed ista domina Francisca ab intesta-
to,nihil esset habitura:ergo agere non pōt ad supplementum
legitime,cum eius legitima portio nulla sit in bonis dicti Ray-
nutij pupilli,nihil pōt petere,cum excludatur a pupillari substi
tutione,vt d.l.Papinianus.ff.sed nec impuberis.ꝛ dictum est
circa matrem.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ Factum tale proponitur. Istud consiliū alias incip.
quidam nomine Theobaldus,alias,viso dicto testamento,sup
primo.

b Th.D. ¶ De pupillari. Adde Bar.in l.ij.ff.de vulga.ꝛ pup.ꝛ
in l.precibus.C.de inpub.ꝛ alijs substi.ꝛ ibi ponit.do.Philip.
Deci.vbi expresse alle.consi.Bart.hic,vt ponunt doctoꝛes.in c.si
pater.de testa.in vj.

c B.L. ¶ Cū ergo substituti.In varijs locis sparsa,multaqꝫ ar
gumenta possent hic adduci,maxime cum alias do.Bar.consu
lens in l.Centurio.ff.de vulg.tenuerit substitutionē,de qua super
primo dubio huius consultationis,fore fideicōmissariā inter-
pretandam fauore matris,que alias esset successura:ita alias cō
sulunt Bar.verū,qꝛ hic tenet,qđ sit pupillaris directa,que opi
nio est communis,per glo.reputatam singularem,in §.qua ra-
tione.Instit.de pupillari substi.ꝛ est casus in d.c.si pater.de test.
attēta ratione sua,dum dicit,quod substitutio semper in dubio
interpretanda est directa,dummodo non repugnet conditioni
personarum.Ita etiā tenent Jmo,semioꝛ,ꝛ iunioꝛ,in d.l.Centu-
rio,ꝛ in d.l.precibꝰ.Jmo,iunioꝛ,cōsi.xij.ꝛ xvij.in nouissimo vol.
Paul.de ca.consi.lx.ꝛ cōsi.cccxxxvij.ꝛ cccxiij.vbi reꝓbat opi.
Bar.in d.l.Centurio.super eo,quod Bar.concludit,qꝫ pactum
factum super hereditate tertij viuentis,ꝛ ignoꝛantis non va-
let,vltra loca vulgaria,vide Paul.de ca.consi.cccj.

b Th.D. ¶ Petitione legitime. Vide doc.in d.l.precibꝰ.ꝛ Pet.
de anch.in consi.cxxx.incip.viso testamento predicto.Ales.in
consi.xlv.in j.volu.incip.habita super his de quibus.
¶ Vide in d.l.precibus,que ibi posui post Bar.ꝛ Aler.

e B.L. ¶ Conuētio.Vide,presupposito qꝫ substitutꝰ fecerit pa
ctum de hereditate sibi obuenienda,diuidēda cum matre,quo
casu pactū non valet,cū debeat applicari pars substituti pacī
scentis.Et de pacto facto de hereditate Titij,in certo modo di-
uidenda.vide Pe.de anch.consi.ccciij.

f Th.D. ¶ Sed dubium. Adde Bar.in l.fi.in ver.secundo que
ro.C.de pac.ꝛ Bald.ꝛ Modernos.ibi,quibus,ꝛ precipue Jas.cui
adde Bar.in isto consi.

CONSIL. IX.

**An ꝛ quando vxoꝛ relinquitur domina ꝛ massaria,debet
habere alimenta,ꝛ quomodo.**

1 ☞ Vxoꝛ,si relinquitur domina,ꝛ massaria,debet tantummodo
habere alimenta.
2 Vxoꝛ dicitur domina viuo viro,videlicet quod habet quandā
preeminentiam,ꝛ non habet plenum dominium.
3 Legatum alimentoꝝ,an comprehendat habitationem.

Super eo quod queritur,qđ debeat habere
dña Altamanna,vxoꝛ Thebaldu-
tij,de ciuitate Castelli,vigore relicti sibi facti a dicto
Thebaldutio in suo testamēto,qui alias reliquit eaꝫ
a dñam,ꝛ massariam[a],ꝛ alimenta sibi congruentia.† Circa quod
1 sciēdum,qđ dicta domina debet habere vigore dictoꝝ verbo
b rum[b] alimenta tanta,ꝛ hoc vigore consuetudinis[c],vt not.in l.j.
c C.si secun.nupse.mulier.ꝛ hoc etiam patet ex vigore dictoꝝ ver
2 boꝝ,dñam,ꝛ massariam,nam cum mulier dicitur † domina,vi
no viro.l.ij.ff.rerum amot.non intelligitur quod habeat ple-
num dominium,cuꝫ vir sit dominus,sed quod habeat in domo
quandam preeminentiā ꝛ honoꝛem,cuius preeminētie,ꝛ hono
ris cā,quo ad regimē vocatur domina ꝛ massaria,ꝛ sic debēt in
telligi dicta verba appolita in dicto testamēto.Ad qđ facit ff.
de public.l.cum si exhibuisset.§.j.ꝛ qđ ibi no.per Ja.de are.ꝛ in
l.pronunciatio.§.j.de ver.sig.ꝛ qꝫ ibi not.per Ja.de are.ꝛ hoc ꝛ
Spe.in ti.qui filij sint legit.§.j.versic.quid si quis ita.Non ergo
debet habere aliquid vltra alimenta,sed illa debet habere ho-
norifice,vt dña.Dicimus etiā,qꝫ cū habitatio alia sit legata su
3 pradicte domine,quod dicto † legato alimentoꝝ generaliter fa
cto habitatio alta non debeatur.l.alimenta.§.basilice de alime.
ꝛ cib.lega.ꝛ l.vxoꝛem.§.felicissimo.ꝛ §.codicillis.de leg.iij.

ADDITIONES.

a T.D. ¶ Dñam,ꝛ massariā.Vide Bar.in cons.clxx.inci.Petr.
Barol.ꝛ in consi.seq.incip.Nicolaus.ꝛ ibi dixi in additio.ꝛ in
consi.ccxliij.incip.fuit quidā de Assisio.in vlt.colū.ꝛ Bar.in l.
Titia.§.fi.ff.de leg.ij.ꝛ Ang.de are.in trac.de testa.in ver.item
reliquit.ꝛ Bal.in consi.ccccx.vo,v.ꝛ in consi.cccxix.in j.vol.in
ci.ista verba.ꝛ in consi.ccxij.incip.Titius.ꝛ Paul.de ca.in cōsi.
cccixxxix.inci.qđ vxoꝛ quondā dicti Risioꝝ.vo.j.ꝛ in cōsi.ccc
xc.super primo quesito.ꝛ Aler.in consi.lvj.in tertio vol.ꝛ in cōsi.
lxvj.viso testamēto.in iij.vol.ꝛ Jas.in l.extraneum.ꝛ ibi in meis

apostil. C. de her. instit. z vide Soci. in cõsi. lxiij. vbi allegat istud consilium Bartoli.

b B. L. ¶ Verborum. Quoniã vulgaria sunt hec, pertrãseo: sed quid habere debeat, cum instituti sint ascendẽtes testatoris, vi de ff. de anch. consi. cc xxxviij. Ang. consi. ccxlvij.

c ¶ Ligore consuetudinis. Consuetudo approbata per Italiam p doc. facit predictam consultationẽ clarã. q extantibus filijs te statoris vxor habeat tm̃ alimenta. vt per eundẽ Bart. in l. Titia. §. Titia. ff. de leg. ij. gl. z doc. in l. ij. z auth. q locũ. C. si mulier secundo nup. per Bal. in l. ceterũ. §. quid ergo. de vsu z habit. p Post. in sum. in tit. de pig. ver. qualiter. per Pau. de ca. cõsi. cx. z consi. cxj. z cc lxxxix. quid autem habere debeat, qñ sunt instituti ascẽdentes testatoris. Imo. in d. l. Titia. dicit, quod habebit vsumfructũ: q2 consuetudo. d. auth. q locum. declarauit. qñ sol̃ sunt instituti filij, q illa non debet extendi ad alios casus, cũ sit contra ius cõmune, z contra vim verborum testatoris. l. ius singulare. ff. de legib. z c. cõstitutionẽ de sent. ex cõmu. in sexto. z q2 alijs non est ita debita, sicut descendẽtibus hereditas. l. scripto. ff. vũ liberi. ita consulendo, sub dubio tamẽ, videtur tenere Ang. consi. cc lxvij. inci. ser Simon de Rhegio, in trãsuersalib⁹ aperte firmat, q vsumfructum habere debeat. in alle. consilio. z consilio cc xxx. inci. maritus filium nasciturũ, z ibi dicit, q plures ita consuluerunt: z videte. j. consi. lvj. vbi Bar. dicit, qõ instituti extraneis, debet habere integrum vsumfructum.

CONSIL. X.

Quis dicatur de linea paterna, z quis de materna, z q di canẽ proximiores, quorũ consensus requirit in testamento ex forma statuti: z si plures requirunt ex linea paterna, vno tamen existente, suppletur de linea materna, z de his omnibus vide hic plenissime.

1 ¶ Coniunctus ex linea materna z non paterna dicitur qui ex aliqua muliere sibi coniuncta descendit.

2 Proximiores si plures sunt põt eligere quẽ vult z sic est locus gratificationi.

3 Proximior dicit aliquis, ex proximioribus, z persona que deficit in vna linea, suppletur in alia linea.

4 Argumentum de rebus ad personas valet.

5 Verba hec, est vltima voluntas, in codicillis apposita, an vitiẽt testamentum.

6 Copula posita inter compassibilia, debet resolui in disiunctiuã.

a **Viso statuto** Cõmunis Tuderti positio sub rub. qualiter mulieres contrahere possunt, z viso testamẽto facto a dña Titia testatrice predicta, consideratisq; psonis superius in dictis cellulis designatis, que testamẽto consenserũt, dico testm̃ valere, z etiã factũ fuisse legitime. tũ ad intelligẽtiam ipsorũ que supra sunt designata, premitto, q oẽs ille psone quibus in eorũ cellula signũ crucis positũ est, vinebant. ceteri mortui erant. Itẽ premittendũ est, q statutũ regnãt⁹ presentia duorum consanguineorũ proximorum[c] ex linea paterna: z si ex linea paterna non habeant, tũc ex linea materna: ꝛ de iure, de linea materna coniuncti dicũtur. qui virilis sexus cognatione cõiuncti sunt. † Cũ ille, qui ex aliqua muliere mihi cõsanguinea descẽdit, non est mihi coniunctus ex linea paterna, sed ex linea materna, ex matre eñ sua mihi consanguineus vulgariter dicit, vt Justi. de leg. agnat. tu. §. j. z l. sunt aũt agnati. ff. de legit. tut. Si igit bene personas ã. nominatas inspicimus, ista Titia testatrix solũ habet vnũ consanguineũ ex parte patris scz, Albertũ Guisalgoni, scz ex Barundello marito dñe Diamantis quo dicte Titie, nec aliũ hz per lineã masculinã ab vtraq; parte. Itẽ cũ iste b Barandellus, computãdo gradũ de iure Canonico. d, fm qõ statutũ requirit, est consanguineus dicte Titie in tertio gradu, z q distat a stipite eo gradu, distat, a quolibet codẽ gradu p aliã lineã descendẽtem, extra de consan. z affi. c. qõ dilectio. z c. fi. sed iste Albertus differt a Titia in tertio gradu, scz ab illo Barãdello viro dñe Diamãtis, vt ex inspectione supra tacta, de signata designanter apparet ergo eo gradu differt a dña Titia, ipsi⁹ ergo consensus z presentia debet primo requiri, veluti eorũ, q ex linea paterna descendũt. oẽs vero alij supra designati sunt coniuncti ex linea materna, si bene cellule aduertãtur. Nã oẽs illi, q descenderũt ex Fraciſco filio Philippi, sunt attinẽtes huic Titie ex linea materna. Nã Titia eis attinet ex psona dicte Diamantis auie, z sic ex femina. In subsidiũ ergo est deuenẽdũ ad cõsanguineos ex linea materna, cũ ex linea paterna vn⁹ tm̃ subsit, vt dictũ est supra. Videamus ergo vtrũ illi, qui consenserũt, fuerint proximiores ex linea materna tm̃ vsq; ad certũ gradũ: z certe Agnolutius ille, q consensit testamẽto, erat consanguine⁹ dicte Titie in scõo gradu: q2 toto gradu distat ipse ab Agnolutio patre dicte Titie: ergo ꝛc. fm dictam regulã iuris canonici. Et si dicas, quare nõ fuit vocatus Lyolus filius, q fuit frater matris Titie, cũ ipse similiter sit in secũdo gradu, fm predictam regulã. Rñ. verũ est, q dicti Agnolutius, z Lyolus, sunt eidem Titie attinẽtes in secũdo gradu pari, de iure canonico: tñ de iure ciuili ipse Agnoluti⁹ est in tertio gradu: q2 filius sororis est, vt Justi. de gradib. cog. §. tertio gradu. ver. ex transuerso. dict⁹ vero Lyolus de iure ciuili est in secũdo gradu: q2 natus ex fratre, z sorore, vt Justi. de grad. §. quarto gradu. ver. ex trãsuerso. in fi. ꝛ ergo aliquo respectu sint pares, cũ in aliquo vnus preceddit aliũ, z sic est preferendus, vt in auth. de consan. z vte. §. vlr. z C. cõia de suc. auth. itaq; z cũ plures sunt eiusdẽ gradus, loc⁹ est gratificationi. l. pater filiũ. ff. ad l. fal. z ad Sil. l. si qs in gratui. §. si cum oẽs, z C. de secũ. nupt. l. femine. Potuit ergo eligere cui magis intererat: q2 ad cũ venisset successio ab intestato potius, quã ad dictũ Lyolũ, cũ sit in proximiori gradu de iure ciuili. C. de leg. he. aut. post fratres. dicti vero filij Andreoli Ignardoli nõ debuerũt vocari, q2 erãt in tertio gradu p lineã femininã, vt pz ex ea inspectione, z sic dictus Agnoluti⁹. q erat in primo gradu, erat proximior: dictus vero Effroduci⁹ erat in tertio gradu ad dictã Titiam: q2 a toto gradu distat a stipite. nec fuit necesse requiri, sed fuit requisitus ad abundãtem cautelaz, q2 numerus duorũ fuit perfectus. put statutũ requirit. ¶ Sz ex predictis surgit vnũ dubiũ. q2 statutũ dicit, si ex linea paterna non habuit, ꝛc. sed hic non habuit duos ex linea paterna: ergo videt quod deberet habere duos ex linea paterna proximioresc: hic vero non habuit proximiores, ſq2 dictus Lyolus est proximior quam Effroducius de iure canonico, quare vr̃ statuto nõ esse satisfactũ. † Ad q rñdeo, q per regulã, que est, qõ illa pluralitas personarũ resoluatur in singularitatẽ, vt ff. l. falsa. in fi. de condi. z demon. z de le. ij. l. qui concubinã. §. si stichus. Cũ ergo statutum dicit, si vero non habuit ipsos, ꝛc. dz intelligi ipsos, id est, aliquos ex his, vt sic persona que deficit in linea, suppleatur in linea ex cõsanguineis, per lineã femininam. Et q hec fuerit mens statuti colligitur ex precedẽtibus, z sequentibus, vbi dicit, q aliquem ex eis, ꝛc. arg. de le. j. l. si seruus plurium. §. fi. z l. q filiabus. in prin. co. tit. lz eñ esse debeant duo proximiores ex linea paterna, tũ vnus etiã debet esse si plures nõ essent, vel si plures non habeant, vt in auth. de ali. §. q autem: facit ff. vi bona. l. ij. §. homines. de lib. ho. exhib. z l. ij. §. hec verba. de neg. ge. l. ait prꝛtor. §. negotiũ. † Preterea hoc probat ar. de rebus ad psonas, q2 licitũ est tale arg. vt l. q plures. de vul. z pup. iuncta l. miles ita. §. z quod dicimus. ff. de mi. test. Sed ego video, q in rebus quãdoq; in defectum vnius deuenitur ad alium in tm̃, in quantũ in primo est defectus: vt si in totũ, in totum: si in partez, etiam in parte, vt C. de duo. re. auth. hoc ita. C. de fideius. auth. presente. ff. si cer. pe. l. fi. z de ver. ob. l. decẽ. cum si. Ita in proposito, ex defectu coniunctorum ex linea paterna deuenit ad lineam maternam. Et debet intelligi, si sit defectus in totũ, vt q2 nullus sit in totum, deuenitur ad lineam maternã: si in parte, q2 vn⁹ sit, z alius deficiat, tunc deuenitur ad lineã maternã, z ita fuit hic factũ, z fuit hic satisfactũ statuto. ¶ † Sedo super dicto testamento dubitaf, q2 testator dixit, q hec fuit sua vltima volũtas, vtrum per hoc testm̃ vitietur. Et dico, q non, sed heres institutus debet eligere de iure directo, vel fideicõmisso, vtrum ex codicillis habere velit. vt C. de cod. l. fi. z illa verba etiam si essent copulatiue posita, debent resolui in disiunctiuã. q2 quando † copula cadit inter compassibilia resoluitur in disiunctiuã: s vt l. si Titio fundus. ff. de vsu. lega. z not. per Lyn. in d. l. fin. C. de codicil. Barto.

ADDITIONES.

a ¶ Viso statuto. Alias inci. statuto cõmunia Tuderti. Et ita al leg. do. Maria. Soci. in consi. ccv. in j. vol. inci. do. Francis.

b B. L. ¶ Statutum requirit. Ad clariorem euidẽtiã eorũ que per dñm consulentẽ superius scripta sunt, qui dicaũt proximiores quorum consensus requirit ex forma statuti, z etiam si statutũ simpliciter diceret requiri consensum proximiorũ, nõ adiecto, qualiter gradus cõputent, vr̃ dicẽdum fm cõem opi. q preterq; in matrimoniũ. gradus cõputentur fm ius ciuile: q2 computatio, que ita fit, est vera computatio: q2 fit per Arithmeticã que est vera z naturalis: q2 quot sunt persone vna dempta, tot sunt gradus. id est, tot gradib. procedẽt de vna ad aliã. Ita no. Jo. and. in addi. ad Spe. in ti. de allegꝛ. z dispu. §. porro. z Innoc. in c. fi. de cõsang. z affi. in. Bal. in l. fi. C. de suc. edic. z in c. j. de gra. succ. in feud. z in c. postremo. de appel. Petr. de Anch. consilio xlix. Pau. de castr. consi. lxvj. Circa aliam partem, quod si non sunt

sunt proximi ex linea paterna, q̃ admittantur ex̃ materna, inhe
rendo statuto, dico, qđ idem tenuit ipse Bart. in l. Stichum. de
leg. j. Bal. in l. in copulandis. C. de nuptiis. z in l. j. C. vnde vir, z
vxor. Facit ad hoc qđ voluit Ang. consi. cccxxxiij. incipit. statuto
Tudertino. z in consi. clx. in meo incip. do. Catharina. Et quid
si state statuto, de quo supra, q̃ mulier teneat requirere cõsen
sum proximiorũ: an si requisiuerit cõsensum feminarũ sit satisfa
ctum statuto. Et vt dicẽdũ, q̃ sic: qz in fauorabilibus masculi
num concipit femininum, sm Ang. qui ita consuluit consi. ccix.
incip. in dei nomine. super pũcto. dum tamen femine sint maio
res xiij. annis. Et ibi ponit, an bastardorum consensus sufficiat.
Et an masculinum comprehendat femininum, videte vltra loca
vulgaria tex. in l. si qs ita. ff. de test. tu. z in l. vnica. cũ gl. z Ang.
C. de rap. virgi. z gl. in c. gñali. de elec. in vj. z i cle. j. de priui. Pa
nor. in c. fi. de simo. Imo. in cle. j. de rescrip. Et quid attendendũ
sit, qñ materia cõgruit tam masculo, q̃ femine, videte Ang. post
Bar. in l. j. ff. de pecu. qui alleg. text. in l. Lucius. §. quesitum. ff.
de leg. iij. z in l. fi. C. de verbo. sig. Et supra dicta videtur facere
cõtra Bal. in l. scripturas. C. qui potio. in pig. de illa questione,
si reperitur subscriptio trium virorum. an verificet in femina.
Nec obstat dicta lex, qz loquitur in condenda lege: quod est iu
ris communis: ad quod femine non admittuntur: vide etiã do.
Bal. consi. cclxj. lib. iij.

c Tho. C Cõsanguineorum proximiorum. Quid si statutũ sim
pliciter diceret mulierem nõ posse cõtrahere sine presentia con
sanguineorum, an requiratur quod sint proximiores. Ang. tz,
quod sic, in consi. clxx. incip. reuocatur in dubium. z vide Jaso
nem in l. j. in fi. C. vnde vir z vxor.

d C Siadum de iu. cano. Aduerte, quod statutũ requirit in isto
casu Bar. gradum computandum de iure Cano. sed si statutũ
non expressisset, debet computari sm ius ciuile, secundum Bar.
in l. fi. ff. de grad. z in consi. xv. in ij. vol. queritur, vnde gradus de
quo meminit Alex. in l. fi. in vlti. col. C. de succes. edic. z dixi in ad
di. meis,

e Th. B. C Ex linea materna proximiores. Vide Old. in consi.
cliij. incip. videt q̃ filius. z Bar. Soz. in cõsi. xxv. in j. vol. incip.
do. Franc. An autẽ valeat statutum, q̃ mulier nõ possit testari
sine consensu mariti, vide Alex. in l. j. z ibi scripsi in apost. C. vn
de vir z vxor.

f C Non essent. Vide Ang. clx. incip. pro decisione quesitorum.

g T. B. C In disiunctiuam. Vide plene per Jaso, z ibi scripsi in
addi. in l. j. ff. de iust. z iure.

CONSIL. XI.

Si statutũ excludit filiã dotatã ab hereditate, viuẽte filio
an possit dicere testm̃ nullũ mortuo fratre: vel melius, nũ
quid filia dotata preterita a patre, qui filiũ masculũ instituit, q̃
filius superuixit nulla questione mota per filiam dotatam, demũ
post mortem filia vult dicere testm̃ nullum ratione preteritiõis,
maxime attẽtis verbis statuti dicentis, q̃ filia dotata nõ possit
venire, nec reuerti ad bona dotantis, vel descendẽtium ab eis
dem donec superuixerit masculus.

1 C Prohibita ad tempus, post tempus videntur esse permissa.

2 Testamentum nullum, ille non põt dicere qui tempore testamẽ
ti non debebat heres de necessitate institui.

3 Hereditas adiri non potest neque suus institui.

4 Posthumus preteritus, qui est apud hostes, nõ potest dicere
testamentum nullum quousqz apud hostes existat, tamẽ reuer
sus rumpit retro.

5 Bonorum possessioni contra tabulas quandiu locus est, cessat
secundum tabulas.

a PRoponitur q̃ pater filiam dotatã pre
teriit, z filium instituit mor
tuo patre, superuixit filius. q bona paterna possedit:
deinde decessit filius predictus sine filijs. nũqd dicta
nulla preterita dicit testm̃ nullũ. Querit, an dictum testm̃ sit nul
lum hodie, ita qđ non retro trahatur, z sic viuo filio testm̃ value
rit: an vero hodie appareat testm̃ retro nullum fuisse, considera
tis verbis statuti dicentis, q̃ filia dotata non possit venire, siue
reuerti ad bona dotantis, vel descendentium ab eisdem, donec
b superuixerit. Circa qđ dicẽdum est dictum testamẽtum nunc
nullum esse, z retro nullum fuisse apparere, quod probatur ra
tionibus, z etiã casibus similibus, z rationibus. Primo sic. Cer
c tum est, q̃ ista filia dotata preterita põt hodie dicere nullum, z
hoc voluit statutũ q̃ solũ voluit eã excludere a bonis, quousqz
1 masculus superuixerit. Nam sic eo mortuo ipsam admittit: qz
prohibitum vsqz ad tempus, post tempus videtur permissum:
z sunt iura vulgaria. l. Imperatoz. in princ. ff. de postu. ergo, ꝛc.
Si igitur ex dispositione statuti admittitur hodie: ergo hodie
potest dici nullum, nisi dicatur retro nullum fuisse, vt ostendaz.

2 ergo ex mẽte statuti est, q̃ fuit retro nullum, hoc si probo. † Ille
preteritus põt dicere testm̃ nullum, qui tẽpore mortis debebat
necessario instituI. l. si qs filio exheredato. in princi. ff. de iniust.
rup. z irri. test. Si dicerẽ testm̃ viuo filio esse aliquod, z filiã non
fuisse necesse institui: ergo hodie testm̃ non rũperet: d. l. si quis fi
lio exheredato. Cum ergo hodie filia dicat nullũ, de necessitate
hz presupponere, q̃ hodie appareat eã fuisse talis conditionis,
q̃ tpe mortis debebat institui. Preterea hoc apparet per gl. l.
Gallus. §. z qd si tm̃. ff. de lib. z post. vbi si filius deportat⁹ post
mortẽ patris restituat, tunc non dicit testm̃ nullũ, nisi restituat
ex causa qua retro trahat, vt ibi patet in fi. gl. in verb. emancipa
tus esset. Aut ergo ista filia dotata post mortem filij fratrisque
sui incipit esse habilis ad succedẽdũ ex cã, qz testm̃ nõ retro te
nuerit, z nõ põt dicere nullũ. Aut ex causa que retro trahitur,
z tũc cõstat q̃ sic: qz apparet testm̃ retro fuisse nullum, z iste ra
3 tiones de necessitate concludũt. Preterea, † ex eo testamẽto qđ
speratur rũpi ex cã preteritionis non põt adiri hereditas, neqz
suus heres existere. l. cũ quidam. §. qđ dicit. ff. de acqui. he. Sed
istud est huiusmodi, qz si contingat filiũ decedere sine filijs sup
stite filia preterita, testm̃ illud rumpitur, ergo filius ex testamen
to nõ potuit esse heres. Ergo concluditur, q̃ dictum testm̃ fuit
nullum, saltẽ ex eo q̃ ex dicto testamẽto non fuit adita hẽditas,
4 ꝛc. nec suus heres extitit. † Secõ predicta probãtur per casus
similes. Primo de filio preterito, qui nõ põt dicere nullum quo
usqz est apud hostes. tũ reuersus rũpit retro, iure postliminij.
Sed casus noster est de his qui retro trahunt, vt ff. dictũ est: er
go, ꝛc. Videt tamen in his terminis expressum. ff. de bo. pos. fm
5 tab. l. equissimũ. §. expectandi. ergo, ꝛc. vbi dicit, q̃ † quandiu su
pereſt aliquis qui possit venire per cõtra tab. non debet venire
aliquis per secundũ tab. sicut dicit hic statutũ, q̃ quãdiu super
est masculus, non veniat femina. Modo pone, q̃ illi qui possent
venire per contra tab. bo. pos. sunt excluſi morte, vel alio modo,
certe, tunc instituti veniunt p sm tab. non q̃ ex tũc confirmetur
testm̃: sed tantum ex eo, q̃ retro valuerit testamentum licet veni
re non potuerit. Ita hic debet expresse venire, quasi retro fue
rit nullum testamentum, non quasi hodie annulletur, z illa figni
ficatio verborum hoc importat, vt ibi patet.

ADDITIONES.

a Th. B. C Proponitur. Istud consi. alias inci. in nomine domi
ni amẽ, factum tale esse proponitur, alias incip. pater filiuz z fi
lia, alias, quidã pater. z ita alleg. Alex. in l. si quis post humos.
§. fi filiũ. ff. de libe. z posth. in cõsi. xiiij. in ij. vol. cõsider atis his.
Et adde q̃ in li. antiq. cõsi. bar. inuenitur quedam additio Frã
cis. de Alberg. de Aret, qui contra opi. bar. consuluit. z arguit,
qđ non videtur bona, nec vera opi. bart. qz per aduerbia donec
quousqz, z quãdiu non importat sensus suspensiuus status rei,
sed status presens: sed ponitur in suspenso respectu tẽporis fu
turi, permanentia, seu perseueratio, non vt in eueniẽte suntiuo
importetur sensus trahens retro finitionem prohibitionis, vel
filie habilitatẽ, nec hic est inuenire aliquã causaz fictionis trãs
latiue igitur ex his verbis importat potius effectus similis re
stitutioni, quasi hodie ponat in statu habilitatis succedendi, q̃
similis fictionis: ideo intelligit si ius successionis nõ preoccupet
ab alio non impedito, maxime veniente ex testamento, l. quãdiu
potest. ff. de acqui. her. z de hoc clarius j. Secus est si statutũ di
cat, filie femine nõ possunt succedere extantibus masculis, vel si
extant masculi: qz ista verba faciunt conditionem momẽtaneã,
quoniam sufficit semel existere ad perpetuam exclusionez filie,
qz eius euẽtus dispositionem excluſiuaz purificat. l. hec cõditio
de cõdi. z demonstra. Sed vbi ponitur in dispositiõe, aduerbiũ
temporis donec, z quousqz, ꝛc. tunc ista verba faciũt cõditionẽ
substantiuam quandam durare, vsqz ad mortem filij, ad perpe
tuam exclusionem filie. Si igitur deficere contingit anteq̃ filia
moriatur, inuenit se hodie non esse, z nũ quam fuisse excluſaz in
hunc euentuz. Necesse est ergo dicere hanc cõditionẽ retro tra
hi: quia extitit casus, in quo nõ inuenitur filia excluſa, z licet ista
non videãtur aduerbia importantia suspensionem de presenti,
sed dilationem tantum, z per consequens non trahantur ad ali
quid retro, qz redduut dispositionem excluſiuam puram de p̃
senti. absqz eo, q̃ status dispositionis ponatur in suspẽso, respe
ctu futuri temporis: qz importat prefinitionẽ temporis sub in
certitudine quadam: z per consequens, an qz si filius p̃decedit
non excludit amplius, pro tanto dicitur exclusionem in suspen
so ponere, respectu tamen futuri temporis, z euentus, non res
pectu presentis, quicquid de euentu contingat, nisi respectu fi
ctionis. l. heres quãdoqz. ff. de acquir. her. sed huiusmodi fictio
non reddit causam preteritionis, habilem ad rumpendum, l.
posthumorum. ff. de lib. z posth. Et hac ratione diligẽter attẽdi
debet, quia determinatio barto, non videtur esse tuta, quia per

ista aduerbia importaretur puritas dispositionis exclusiue, sm tẽpus mortis testatoris, z non ponitur in suspẽso exclusio huius temporis, sed exclusio tẽporis futuri: igitur ibi filia potuit preteriri. qz tpe mortis nõ poterat succedere, nec postea nisi filio subducto de medio, nec tunc ius eius, per aliquẽ sensum istorũ verborũ retrotrahit. Ex quo sequit, quod per ista verba potius importetur ius restitutioni simile, quã fictioni, z per consequẽs quod testamentũ non reputatur eo. qõ filius possit ex testamento heres existere, z per istũ exclusio filie propter existentiaz filij põt perpetuari. ff. de acq. her. l. quãdiu põt. qz per hec verba filia non intelligatur admitti post masculũ absolute, scz si per eos non preueniatur, z preoccupetur successio. Hec Frã. de Alber. tamen opin. Bar. in isto cõsi. est cõis, z approbata, de qua etiaz p Bar. in l. fi. ff. ad Tert. z ibi Alex. in addi. z idẽ Alex. in l. ij. C. de lib. prete. z in l. si qs posthumos. ff. si filiũ. ff. de libe. z posth. z in consi. xliij. in ij. vol. z in consilio. clxxxviij. in vj. vol. inci. consideratis verbis. vbi allegat plures concor. Bar. Soci. in consil. xcij. incip. circa primũ. in j. vol. z in consi. cclxxiij. circa primum. in prin. in j. col. in ij. vol. z consuluit do. Ant. de Carario solẽnis Doctor. in consilio dccij. cuius principium est, circa primũ. in ij. z iij. dubio. cuius originale penes me extat. z vide Bal. in cõsi. cclx. incip. domina. in ij. vol. z in consilio cclxxvj. incip. ad conseruationem. in eodẽ vol. in fi. z in consi. lxxxviij. in v. vol. inci. antiquum statutum. z Bar. in consi. ccxxj. ij. vol. inci. do. Jacobus. z ibi plene dixi in addi. Et adde q Bar. in consi. xx. inci. factuz sic se habet, quidam Jacobus, videt contrarium dicere; tamẽ illud consiliũ non est Bar. vt ibi dixi. z sic nõ est sibi contrarius. z vide Pet. de anch. consi. ccxxj. z Bal. in consi. ccxvj. in vj. vol. z Pau. de cast. in consi. cclxvij.

b B. L. ¶ Superuixerit. Vide Pe. de anch. pulchre cõsil. ccxxj. Bal. consi. cxix. lib. v. Pau. de ca. consi. cccxlviij.

c ¶ Dicere nullũ. Articulus superior est adeo dubius q Ang. in l. ei, qui soluẽdo. ff. de here. instit. vt refert Jo. de Imo. ibi, dixit, q ipso presente fuit interrogatus Bar. z propter varietatẽ consiliorũ fuit facta transactio. qz pro parte negatiua. qõ filia non possit dicere testamẽtum nullũ consuluit collegiũ Paduanum. qz qui semel est heres non põt desinere esse heres. Bal. autem in l. si quis posthumos. ff. de lib. z posth. dicit, q etiam pro hac parte cõsuluit Ray. z collegiũ Senẽse. Collegiũ vero Bonoñ. consuluit pro opinione Bartoli, de qua supra, cui adheret ipse Angelus: qz imo qui semel heres fuit põt desinere esse heres lege municipali vel ciuili. vt in auth. hoc amplius. C. de fideicom. ius municipale eiꝰ est pars iuris ciuilis. l. omnes populi. ff. de iust. z iur. facto autem hominis ille qui est heres non potest desinere esse heres. d. l. ei, q soluendo. nec facto iudicis. l. sed si fine. ſ. Papinianus. ff. de minor. nec iure pretorio. vt Instit. de bonor. posses. ſ. quas autem. z ita firmat ipse Ange. in d. l. ei, qui. in termꝰ quesit. superiorꝰ. z in l. si ex pluribꝰ. ff. si pars hereditatis pet. z in auth. de here. z falcid. ſ. si qs autem. Bal. in d. l. si quis posthumos. ſ. j. z in l. ij. C. de lib. z posth. Idẽ Bal. in l. Gallus. ſ. z quid si tantũ. ff. co. z in l. cũ vxori. ff. qñ dies leg. ced. Jmo. in d. l. si quis posthumos. z melius in d. l. ei, qui. vbi latius Bar. de hoc passu. Remanet ergo firma cõclusio dom. consulẽtis, quã ipse firmauit in d. l. Balꝰ. z in l. fi. C. ad Tertyl. z Pau. de ca. consi. cccxlviij. Circa vero id qõ dom. consulẽs vult q testamentũ nunc sit nullũ. z retro nullũ fuisse fingat. Jmo. in d. l. ei, q. z Bal. in d. l. ij. C. de lib. pret. z in l. si quis filiũ. de inoff. testam. tenẽt contra Bar. q imo non retro trahat qz statutũ põt facere testm̃ aliquo tpe valere. z alio non. z similiter sunt cõtra Bart. in eo, qõ concludit. q filius interim non poterit adire hereditatem: qz ex testamẽto qõ speratur rupi non põt adiri hereditas. l. cũ quidam. ſ. qõ dicitur. ff. de acqr. her. z opinioni Jo. de Imo. z Bal. videt adherere Pau. de ca. z respondet B. qz rõ Bart. militat de iure communi, questio vero ista loquitur qñ successio defertur ex statuto, qõ põt facere vt testamentũ valeret, z ex eo hereditas adeatur, z deinde reducatur ad cãm intestati. Alex. de Imo. in d. l. ij. conatur sustinere Bar. dicens, q Bar. in d. l. fi. videtur respondere opinioni contrarij: qz tũc posset procedere eoꝝ opinio, quando statutũ diceret, qõ testamentũ filia dotata non possit rumpere, quouisqz masculus superuixerit: secus si diceret, statutũ circa personam filij: qz tunc ex quo possibile est, q filia predicta in testamẽto aliquo casu succedat, nõ debet posse adiri hereditas: sed stet in pendẽti: vt qñ filius existẽs apud hostes est preteritus. l. ventre. ff. de acq. here. z dicit, q non inuenit aliquez q respondeat d. rationi: sed fallitur, qz Jo. de Imo. in d. l. ei, qui. rndet ad dictam rationẽ, z facit. qz non põt videri iudicio meo, differẽtia, cur non sit ita in pendenti qñ verba dirigũtur ad testm̃, sicut quando dirigũtur ad filiam. qz etiam quando verba diriguntur ad testamentũ. speratur ruptura, veniente morte fratris. videtur ergo concludendũ q filia dicat testamentum nullum sm communem opinionez, z quod testamentũ non fuit aliquod. nec retrotrahitur ruptura, nec ex eo potuit adiri hereditas, sm opinionem Bar. Jmo. z Pau. de Ca. quam non inueni reprobatam.

CONSIL. XII.

¶ Quando hereditas transmittitur ab ignorante, vel nõ, z qd in legato, z quid de clausula codicillari.

1 ☞ Hereditas non queritur heredi ipso iure, sed sub tacita conditione, si voluerit, z sic ignoranti non queritur.
2 Legatum queritur ignoranti.
3 Fideicommissum non transmittitur ignoranti.
4 Clausula codicillaris quid operatur, z an possint detrahi due quarte.

a [S]Iquis institutur[a] heres, institutio nõ queritur ei ipso iure: sed sub quadã tacita conditione, si voluerit: †adeo q decedens, ignorans non transmittit ad heredẽ: qz hereditas non adita nõ transmittitur, zc, vt C. de in. delib. l. qm. z l. si quis in graui. ſ. elegan. z ſ. seq. ad Silla. z l. j. ſ. in nouissimo. C. de cad. tol. † Sed in legato secus, qz queritur ignoranti, z ignorans transmittit. l. seruũ filij. ſ. si quis rem, z l. si fundũ. ſ. si Titius. de leg. j. l. cũ pater. ſ. surdo, z muto. de leg. ij. Modo pone. q testator heredem
b instituit, z dixit, si non valet[b] iure testamẽti, valeat iure codicillorũ, zc. Pone, q testm̃ reducitur ad cãm intestati, z sic extitit, z valet, vt fideicommissum, vt l. codicillis. ſ. fi. de leg. ij. z l. ex testamento. C. de fideic. l. q autem. ff. si qs omi. cau. test. Dico. q istud fideicõmissum qõ est restituendũ per venientẽ ab intestato here
3 di scripto, †non acquirit ignoranti, [c] z sic nisi agnoscat decedẽs
c non transmittit, hoc vult tex. no. in l. querebar. ff. de mil. test. ibi, vim prioris testamenti conuertisse, zc. est alius effectus. ſ. pro
4 pter detractionem †quarũ quartarum, quas detrahet rogatus de restituẽdo sub conditione, quas non detrahit rogat[a] de restituendo pure, sm opi. gl. in l. Papinianus. ſ. sed nec impu. ff. de inof. testa. cum fi. de quo dixi. in l. j. de iure cod.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶ Si quis instituitur. De hoc cons. meminit Bar. in l. j. ff. de iure cod. z vide eundem Bar. in l. si iure. in fi. in ver. z idẽ si in secundo testamento. ff. de leg. iij.

b ¶ Si non valet. Vide Alex. in consi. xxvj. inci. circa primum.

c ¶ Ignoranti. No. qõ consuluit Bar. hic, q fideicõmissarius nisi agnoscat fideicõmissum transmittit ad heredes. Idẽ tenẽt doct. in auth. ex causa. C. de libe. preteri. z vide plene per Alex. de Imo. in l. filio. in ver. in eadem. ibi. ff. de le. iij. z ibi alleg. Bar. in isto consi. xij. z vide Bar. in consi. sequen. in ver. de quinto restat videre.

CONSIL. XIII.

An filiꝰ institutus heres sub cõditione potestatiua, vel casuali sit preteritꝰ vt possit dicere testamẽtũ nullũ. Itẽ an filiꝰ institutus sub cõditione potestatiua, vel casuali, dicat gratus in legitima. Item, quid operetur preteritio filiorũ ad annullationẽ testamẽti. Itẽ que substitutiões dicãtur directe, vel oblique. Itẽ, an auth. ex causa, habeat locũ in preteritione posthumi, z in preteritiõe paterna, z an legata filio preterito maneãt firma, vel ne. Itẽ, an substitutio fideicommissaria in legitima filij facta, fit nulla, vel ne. Itẽ, an fideicõmissuz restãs i vita defuncti trãsmittatur, si nõ fuit agnitũ. z an iuri immiscẽdi pscribatur,

1 ☞ Cõditiones casuales z miste, que dicantur.
2 Rubere z monasteriũ ingredi cum effectu, idẽ est qõ profiteri.
3 Conditio casualis vel mista adiecta institutioni facte de filio in potestate constituto, an habeat reddere institutionem nullam.
4 Preteritio filij de iure ciuili an reddat testamentum nullum, z quid de iure pretorio.
5 Bonorum possessio non agnita non transmittitur.
6 Testamẽto nullo ex preteritione, an substitutiões directe sint nulle.
7 Substitutiones directe, z oblique, que dicantur.
8 Verbũ succedo, absqz aliqua adiectiõe significat substitutionẽ
9 Reseruatio facta a testatore an designet fideicommissariã substitutionem,
10 Auth. ex causa. C. de li. pre. an habeat locum in preteritione posthumi. z an loquatur de preteritione paterna. nu. 11.
12 Authen. ex causa, an confirmet relicta a preterito.
13 Substitutio fideicommissaria an teneat in legitima filiorum.
14 Filius filij fratris, an succedat amite in genere, i simul cũ sorore amite.

15 Fideicommissum non agnitum, nec restitutum, an transmittatur ad heredes.
16 Ius adeundi hereditatem, an possit prescribi, ꝛ an requiratur aditio in suis.
17 Soror habitando cum fratre in bonis paternis, non excluditur prescriptione petendi hereditatem paternam.

a Ex facto [a]proposito plura dubia oriunt. Primum, vtrum testamentū Hugol. predi
cti sit aliquod de iure, quo ad heredem institutum, nec
ne. Secundum, vtrum substitutiones facte sint dire
cte, vel oblique, vt sciat an preteritio filiarū eas reddat inualidas,
necne. Tertio, quid si sit nullum testamentū prefatū, quo ad here
dis institutionem, vtrū quo ad alia in eo relicta sit aliquod, nec
ne. Quarto, vtrū ad successionē ab intestato predictarū Trude,
Serynce, ꝛ Cyole, que mortue fuerunt ante dictū Matheolum,
veniat solum Decutia predicta, an vero simul veniant cū ea ne
potes dicti Matheoli, cū nō apparet ex predictis ꝙ Matheolꝰ,
nec predicti sui filij hereditatē predictarū dominarum adierunt, ꝛ
quedam alia dubia ꝓcedūt, vt inferius exprimet. ¶ Circa primuꝫ
dubium considero tria. Primū, vtrum conditiones descripte pre
dictis filiabus fuerint potestatiue, necne: vt ꝑ hoc videātur prete
1 rite, necne. † Scdo, an l. qm̄ in prioribus. C. de inof. test. vel eius effe
ctus locū habeat in filijs sub casuali, vel mista conditione institu
tis. Tertio, quid operet preteritio filiorū suoruꝫ ad annullationē
testamēti paterni. De primo, vident tūc conditiones fuisse nō po
testatiue, sed miste, saltē in persona earū, que nō erant adulte tpe
testamēti. Ratio huius est, vt fuit prudenter tactum per allegan
2 tem, qꝛ nubere † ꝛ monasterium ingredi cū effectu: idem est ꝙ pro
fiteri, vt no. in aut. ingressi. C. de sacros. eccl. ꝛ hec omnia expectāt,
ꝛ requirunt pubertatem, Inst. de nup. in prin. ꝛ ff. de cond. ꝛ demō.
l. hec conditio. Sed impuberi est casuale ad pubertatem perueni
re, vt patet ex sensu: ergo ipsa conditio pro parte a casu pendet.
Hoc probat l. vinum. ff. si cer. pe. subarguendo de loco ad tēpus,
vt illud operetur temporis protēsio, qꝺ loci longinquitas, nō ob
stat ad hoc. l. j. de insti. ꝛ substi. ꝛ l. in testamēto. ff. de condi. ꝛ demō.
que in contrarium allegant per allegantē: qꝛ ibi non habetur, qꝺ
† cōditio fuerit adiecta impuberi. Item nec ibi dicitur, ꝙ fuerit po
testatiua. Nec obst. ꝙ ibi non dicitur, ꝙ ipsa conditio adiecta filio
habet vitiare testamentum, imo magis oppositum: qꝛ instituebat
auum paternum, cuius preteritio pro exheredatione est. Unde ꝛ
si casualis fuisset, non habuisset irritare testamentū. Et ex hoc est,
qꝺ conditio veluti difficilis iudicatur, ꝛ ea etiam viuo testatore
impleri potest. l. hec conditio. ff. de cond. ꝛ demon. ꝛ ex hoc est, scꝫ,
qꝛ de facili, ꝛ communiter contingit qꝺ conditio, que pōt impleri,
iudicatur potestatiua. l. suus quoque. §. puto recte. ꝛ qꝺ ibi not. ff.
3 de here. institue. † De secundo [b]dubio, scꝫ vtrum casualis, vel mi
b sta adiecta institutioni facte de filio instituto in potestate consti
tuto, habeat institutionem reddere nullaꝫ, an vero remoueatur a
iure, per l. quoniam in prioribus. C. de inof. testa. ꝛ per l. scimus. §.
cum autem. eod. titu. que adhuc magis videt vigere. Omissis que
adhuc dici possent, gratia breuitatis, videtur testamentum nullū
reddi ex tali conditione adiecta, qꝛ suus est preteritus, cum non
sit in casum contrarium exheredatus, ꝛ hoc probat l. si pater. de
instit. ꝛ substit. alleg. Nec obst. l. quoniam. qꝛ ibi loquitur, cum te
stamentum de iure ciuili tenuit: puta, qꝛ filius est exheredatꝰ, vel
pro exheredato habitus, ꝛ aliquid est sibi sub conditione, vel mo
do relictum, vel vbi fuit sub conditione potestatiua institutus, ꝛ
hoc probat ibi litera in prin. ꝛ circa fin. ibi dum dicit, eorum iura,
qui ad memoratam actionem vocabantur. Patet ergo, quod illa
lex prouidet, vbi filius poterat testamentum expugnare: ergo in
casu, in quo testamentum de iure ciuili tenebat, valet: qꝛ suus insti
tutus erat sub potestatiua conditione, tñ in minori summa quam
esset legitima sua: vel quia exheredatus, vel pro exheredato habi
tus: quasi preteritus a matre, nam his proditum est remediū que
rele, vt Insti. de inoff. testa. in prin. ꝛ ibi no. Non ergo loquitur vbi
testamentum esset nullum ipso iure, quia eo casu non agitur que
rela. Sed restat respondere ad l. scimus. §. cum autem. C. de inoffi.
testa. qꝛ videtur loqui de casuali conditione, cum dicit de condi
tione mortis heredis fideicommisso grauati. l. j. §. j. ff. de cōdi. ꝛ de
mon. ꝛ l. heres meus. eo. titu. quia lex illa non prouidet circa nulli
tatem testamenti, sed contra querelam, vel contra tab. cum refert
se ad l. quoniam in prioribus, prealleg. ꝛ tamen cum pertractetur
inofficiosi querela Princeps in nullitatibus ius innouat, vt l. om
nimodo. §. sin vero. ꝛ l. que nuper. eo. ti. in fi. Item lex illa est posita
sub rub. de inoff. testa. ergo debet intelligi, cum filio exheredato da
tum erat fideicommissum sub conditione: vel si preteritus fuit, de
bet intelligi. quod preteritus voluit fideicommissum, ꝛ sic appro
bat testamentum, quo casu tenet testamentum saltem de iure pre
torio, sed per bon. pos. contra tabu. potuisset rescindi, vt l. filio pre
terito. ff. de iniust. testa. remouet ergo illa lex conditionem relicto
filio datam, ad cuius consecutionem filius intendebat: non autē
dicit, quod filius sub tali conditione institutus non possit dicere
nullum: si ipsa non dicit, nec nos dicere debemus, maxime cū ha
bemus legem que disponit de nullitate, que non reperitur corre
cta, ergo, ꝛc. vt l. precipimus. in fi. C. de ap. Itē ibi nō fuit filius in
stitutus, sed extraneus: sed filio fuerunt fideicommissa relicta sub
die certa, vel incerta, vnde non habēt locū leges prohibentes fi
lium sub conditione institui, ita qꝺ testamentum tenebat ipso iu
re, ꝛ per querelaꝫ rescindebatur, ꝙ remouetur. Non ob. ꝙ illa iu
ra sunt fauore tā patris, quam filiorū inducta: qꝛ nō propterea se
quitur, ꝙ loquant de testamēti nullius corroboratione, satis est
4 em̄ fauor parentū, si querelā, vel cōtra tab. excludunt. † De tertio
c dubio huius prime partis. s. quid operetur preteritio filiorū [c]cir
ca nullitatē testamēti ꝑdicti, videt doctoribus Modernis qꝺ de
iure ciuili nullū habeat reddere testamētum, sed de iure pretorio
valeat, si filie predicte preterite id tacite vel expsse approbassent, ꝛ
iste est eorū intellectus in d. l. filio preterito. de iniuit. testa. ita pro
batur in l. j. ff. si tab. te. nul. exta. no. de exce. rei iud. l. ij. Facit ꝙ not.
de bo. pos. contra tab. l. iij. ꝛ l. cū in secūdo. in princ. ff. de iniust. testa.
hoc tenent Mo. C. de nece. ser. her. inst. l. ij. licet, ꝛ aliter in d. l. filio
preterito. communiter per gl. dicatur. non ergo videtur secunduꝫ
eos de iure quod taciturnitas preteriti confirmet testamentum,
sed eius voluntas tacita, vel expressa, quo casu conualescit testa
mentum solum de iure pretorio, non ciuili, secundum omnes, vt
est ostensum: per hoc est responsum ad oppositiones que fiebant
de prescriptione iuris dicendi nullum. Uerūtamen tenendo opin.
gl. in d. l. filio. videlicet ꝙ testamentum per taciturnitatem preteri
ti conualescat: adhuc infertur predictum Hugolinum esse intesta
tum, qꝛ non cōfirmatur tale testamentum, nisi de iure pretorio, vt
ex eo, ꝛ per illud possit peti bon. poss. vt no. ff. de bo. pos. cōtra tab.
l. ij. ꝛ d. l. cum in secundo. in prin. cui quidem iuri bonorum posses
sionem petendi satis dudum videtur esse prescriptum, cū sit anna
5 le. ¶ † Item est considerandum qꝺ bonorum possessio non agnita
non transmittitur. l. iij. §. acquirere. ff. de bono. possess. ꝛ per ea, que
proponuntur, non apparet ꝙ Matheolus agnouit eam: vnde ex
persona Matheoli non competit eius heredibus ius ad eā: nec
competit eis ius ad eorum personas: qꝛ per ea que proponuntur,
non apparet fuisse in rerum natura, tempore vite testatoris, filios
Nicolai, ꝛ Tristani: qui nunc extant, ꝛ de quibus possit fieri exci
tatio. ergo non competit eis bon. pos. in bonis dicti defuncti. l. j. §.
si quis proximior. ff. vnde cog. Et posito quod fuissent, tamen non
obtinebant primum locum, siue primum gradum, ꝛ qꝛ Matheo
lus eos precedebat: ergo bono. poss. non admittitur ex dicto testa
mento. Si autem venient vt scripti per bon. poss. secundum tab. ꝛ
hoc non possunt: qꝛ prefertur eis persona parentis eorum: quia
tunc tenebant locum primi heredis: vt l. j. de bono. possess. contra
tab. ergo Hugolinus nullum potest habere heredem ex testamen
to: ꝛ per consequens omni iure est hodie intestatus. Ex premissis
concluditur ad principale dubium, dictum Hugolinum decessisse
intestatum, ex preteritione maxime Decutie filie posthume, ꝛ Se
rynce si erat minor, vt videtur innui, neque relictum agnoue
6 runt, neque aliter testamentum approbauerunt. ¶ † Restat de
secundo puncto videre, videlicet posito, quod dictum testamen
tum sit nullum quo ad institutionem, vtrum substitutiones in eo
facte sint directe necne, ꝛ hoc ideo: quia si essent directe, idem
iuris esset de eis quod de institutionibus: quia ꝛ ipse institu
tiones conditionales sunt. l. in ratione. j. §. quod vulgo. ꝛ §. si fi
lio. ff. ad legem Falcidiam. ꝛ quia preteritio filiorū habet ipsas
substitutiones irritare: vt ff. de liberis ꝛ posthumis. l. Gallus.
per totum. Et primo videtur quod sint directe, quia tunc sub
7 stitutio est directa † quando verba prolata non demonstrant
ministerium eius, cuius substitutio fieri denotatur, sed in propo
sito non videtur ex verbis ministerium eorum, quibus facta est
substitutio: ergo videtur directa potius quam obliqua. Pro
hoc facit quod diximus quod dubia substitutio interpretatur di
recta, vt C. de heredi. instituend. l. fin. ꝛ ff. de vulgari ꝛ pupillari.
l. verbis ciuilibus. in fin. gloss. Econtra videtur quod sit obliqua,
maxime substitutio facta filiabus predictis, de qua pertinet ad
presens agere: quia illa, que facta fuit filijs, aut fuit directa, ꝛ
fuit nulla ratione preteritionis, aut fuit obliqua, ꝛ non pertinet
de ea querere: quia eius conditio non euenit. De prima ergo fa
cta filiabus videtur dici quod videatur obliqua propter verbum
succedo, in ea adiectum, quod videtur verbum commune. Con
gruit enim omni successori tam singulari quam vniuersali, ac si
verbo communi adijciuntur ista verba, sine liberis ꝛc. tunc secun
dum communem opin. ita videtur substitutio fideicommissaria:
vt probatur in l. precibus. de impu. ꝛ alijs substi. C. ꝛ l. centurio. ff.
8 de vulgar. ꝛ pupil. Ista opin. reprobatur per Modernos. † Item
verbum succedo, per se videtur importare aliquam substitutio
nem absque aliqua adiectione: vt probatur in cap. Raynutius. ꝛ

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

c. Raynaldus extra de testa. z no. Joā. Andr. in c. j. de testa. lib. vi.
Item pro his facit quod ibi est verbum, volo, quod verbum secū
dum quosdam doctores facit substitutionem obliquam: arg. l. om
9 ne verbum. C. commu. de leg. ¶ † Item hec suadet vigentius ad
iectio testatoris subiecta dicte substitutioni cum dicit, saluo q̄ di
cte sue filie, z quelibet earum possit disponere pro anima, z corpo
re vsq; in quantitatem centum librarum, ꝛc. que quidem ratio de
signat testatorem sensisse fideicommissariam substitutionem: q̄ in
eum casum z tempus videtur facta reseruatio: quo casu facta erit
ademptio, z reseruatio. hec concurrunt tempore pubertatis: quia
ante nō potest quis disponere de bonis suis, nec inter viuos, nec
in vltima voluntate: ergo de tempore pubertatis sensisse videtur,
z per consequens erat tempore testamenti magis eis substitutio
facta per verba d recta, z per consequens censenda est fideicom
missaria: vt no. in l. verbis ciuilibus. ff. de vulgar. z pupillari. z per
hoc in alijs puberibus, quibus fuit vna cum illis impuberibus
facta substitutio. l. quamis. cum simili. C. de impub. z alijs substit.
Ex his concludimus substitutionem predictam videri potius
obliquam, quam directam, non obstantibus dictis in contrariū,
quibus potest de facili responderi ex rationibus pro hac parte fa
ctis. ¶ De tertio autem principali dubio videre restat, scilicet an
fideicommissa predicta vtilia sunt, necne. Hic est considerandum
b primo, vtrum auth. ex causa. C. de liberis preteritis, habeat locū
in preteritione posthumi. Secundo, vtrum habeat locum in pre
teritione paterna. Tertio, vtrum confirmentur relicta, que re
licta sunt a preterito. Quarto, vtrum filius potest substitui per fi
deicommissum in debita iure nature. Quorū quidē vnus quodq;
10 est satis dubitabile. Et in primo quidem dubio † (licet varie sint
sententie gloss. z etiam Modernorum) probabiliter dici potest,
quod d. authenti. non loquatur in preteritione posthumi. Et hoc
probatur sic. Ad quem casum non porriguntur verba legis, nec
ipsa lex porrigitur. l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusation. z
l. vnica. §. ne autem hoc. C. de cadu. tollen. sed verba dicte authen.
non adaptantur ad preteritionem posthumi: quia secundum com
munem intellectum illa authenti. intelligitur de causa preteritio
nis omissa, ac illa non congruit. ¶ Primo, quia illi non potuit cau
sa inferri: ergo nec admitti. argu. l. si quis in suo. §. legis autem vete
ris. C. de inofic. testamen. Secundo probatur in eo casu, quo testa
mentum tenet a principio quo ad heredis institutionem, legata
relicta in eo dependent ab illa institutione, etiam eo casu quo insti
tutio, a qua relicta dependent annullatur: tunc in consequentiam
annullantur relicta tanquam accessoria, z pro hoc. ff. de liberis z
posthumis. l. iij. §. fina. z ibi nota, quod sit ibi preterito posthumo
testamentum, z tenet a principio: ergo, ꝛc. Item legum correctio
vitanda est, z lege cauetur quod relicta huiusmodi sunt nulla, vbi
preteritus est posthumus. l. j. C. de posthumis heredibus institut.
nec reperitur clare z expresse correcta: ergo. ꝛc. z in hac sententia
sunt Dyn. Odofr. Marsi. Sil. Jacobus Butr. Oldrad. z multi
alij, licet oppositum teneat quedam gloss. z Ultramon. z Lyn.
In proposito autem themate preterita fuit Decutia posthuma:
verum quia non solum posthuma, sed iam nata fuit preterita, vi
delicet Seryncа tunc impubes, vt supra est probatum, ideo nō est
inherendus huic rationi: quia preteritio persone nate a principio
reddit testamentum nullum: z in eius persona potuit testamētum
11 quo ad legata, z fideicommissa tenere. † De secundo, an d. au
thentic. ex causa, loquatur de preteritione paterna: videtur dicen
dum, licet varie sit tractatum per docto. quod locum habeat, z
hec opinio est communis: circa quam amplius non insistimus:
12 quia est communis, z longum esset discutere. ¶ † In tertio du
c bio vtrum relicta a preterito confirmētur, per d. authen. ex caus
sa, visum est Dyn. quod non confirmentur, vt ipse probat, z no. in
l. ij. de legatis ij. secundum quam opinionem, fideicommissa pre
dicta a preteritis filiabus data videntur esse nulla, quod esset con
cedendum, vltra id, quod habuisset de voluntate testatoris, id
est, vsque ad summam eis relictam, videtur fideicommissum tene
re per dictam authentic. ex causa, z cessat dicta lex secunda, z etiā
13 ratio Dyn. ¶ † In quarto dubio, videlicet, an substitutio fidei
f commissaria teneat in legitima f filiorum necne, variauerunt glo.
in l. ex tribus, z l. quoniam. C. de inofficio. testamento. sed Dyn. ex
longa disputatione determinauit, quod non tenet relictum a filio,
sed tenet relictum a succedentibus sibi ab intestato, vt scripsit in
l. iij. ff. de vulgari z pupillari. z ibi plene per eum. z per Lynum in
dicta lege ex tribus. In proposito autem substitutio fuit simpliciter
facta, vnde ipse videtur rogatus, ad quem relatus fuit ser
mo: z ideo iuxta prefatam considerationem fideicommissum fa
ctum de dicta legitima est nullum. Ex his concludimus ad hanc
partem, fideicommissa prefata valuisse z valere, in eo quod reli
ctum prefatum prefatis Trude z Lyole excessit debitum iure na
ture: sed si non accepit vltra legitimam, non tenuit prefatum fi
deicommissum: z si plus acceperit, tenuit in eo quod excessit le
gitimam, z non vltra. ergo remanet scrutandum, vtrum legiti
mam acceperit, quod ex quantitate patrimonij dignoscitur quod
secundum numerum liberorum filij dicti testatoris debuerunt
habere dimidiam: inspiciatur ergo, vtrum quilibet eorum ha
buit virilem semissis, necne, z secundum id iudicetur, per predi
14 cta. ¶ † Quartus principalis g punctus est, scilicet, vtrum ad
g successionem Trude, z Lyole. z Seryncе veniant nepotes Mat
thei: z consistit in hoc vtrum Matheolus adierit hereditatem,
vel pro herede se gesserit sororum suarum, z si ipsi non gesserint
* se pro heredibus, vtrum filij Matheoli scilicet, *Nicolaus z
Christianus se pro herede gesserint dictarum amitarum suarum,
z si quid predictorum fuit, nunc indubitanter nepotes Matheo
li predicti dictarum dominarum premortuarū pro dimidia sunt,
vel esse possunt heredes, ex persona videlicet patris, vel aui ip
sorum: sed si Matheolus z filij sui non adierunt, nec pro here
de gesserunt se dictarum Trude, z Seryncе, z Lyole mortua
rum: tunc est querendum vtrum filius filij fratris succedat amit
te in genere, insimul cum sorore amite, z quidem de filio fratris
non est dubium, per authentic. cessante. de legiti. heredibus, sed
de nepote fratris non videtur lege caueri, quod succedit cum
amita. z ideo videtur quod sic, salua gradus prerogatiua: vt in
authentic. post fratres. eodem titulo, z propterea preferatur.
15 ¶ † Quinto h restat videre de fideicommisso relicto dictis filia
h bus dicti testatoris, vtrum prefati filij Nicolai z Christiani pos
sint illud agnoscere, z ad id admitti. Et dubium est in hoc, quod
non fuit agnitum, nec restitutum Matheolo fideicommissario,
eo viuente, z ideo videtur, quod non transmittat id ad suum
heredem, vt nota. in l. filio. de legatis primo. Sed verius est
quod transmissum est, ex quo dies eius cessit in vita defuncti,
licet non fuerit sibi restitutum. Et ita probatur in l. cogi. §.
idem Metianus. z l. apud Julianum. §. vtrum. ff. ad Trebel
lianum. z ibi not. reprobato quod nota. in lege filio, supra alle
gat. vbi non ponitur vera opinio, secundum Dynum z Mo
dernos. De eo autem quod queritur vtrum Decutia debeat
habere aliquid de bonis maternis vltra legatum, non est du
bium quod debeat habere supplementum vsque ad debitum bo
norum subsidium: vt l. omnimodo C. de inofficioso testamento.
z in authentico, vt cum de appellat. cog. §. ceterum. ¶ Potest insu
per dubitari vtrum Decutia, que non proponitur hereditatem
patris adisse expresse hucusque a iure ipsius sit prescriptione ex
clusa. z in hoc potest dupliciter dubitari. ¶ Primo an sit prescripti
ius adeundi hereditatem. Secundo vtrum ius hereditatis pe
16 tende. † Et ad primum dico non esse prescriptum ius adeundi he
reditatem: quia aditio non requiritur in suis, sed sufficit sola im
mistio, est enim suus ipso iure heres in sui commodum: vt Instit.
de heredi. que ab intestato. §. sui. z ff. de acquirenda hereditate. l.
in suis. cum similibus, vnde de iure adeundi non potest queri: q̄
in habitando paternam domum, vt habitasse proponitur, vide
tur gerere pro herede: vt l. j. C. de repudianda hereditate. z l. pro
17 herede. §. j. ff. de acquirenda hereditate. † De secundo, videlicet
vtrum petitioni hereditatis sit prescriptum: videtur dicendum
quod non, per ea que proponuntur: q̄ proponitur eam communi
ter stetisse cum fratre in bonis paternis: nec proponitur fratrem
solum possedisse z tenuisse totam hereditatem: vnde sequitur q̄s
in questione precedenti nō currit prescriptio, z quod fratres post
ipsam non excludit.

ADDITIONES.

a THO. DIP. ¶ Ex facto. Barto. in l. si pater. C. de institu. z substitu. in versicu. vlterius oppono. facit mentionem de hoc consil. ibi, dum dicit, postea cum casus hic occurreret de facto, ꝛc. Et idem dicit Bartol. in l. suus quoque. ff. de heredibus instituendis. Et de secundo dubio, an sit vera opinio Bart. hic, dico quod hec est communis opinio, vt plene ponit Jaso. in d. l. si pater. z ibi ponit plures limitationes, z ponit etiam Jason in l. scimus. §. cum autem. C. de inofficioso testamento, z vltra Jas. vide Bald. in consilio lxxvij. secundo volu. incip. punctus super quo, z Petrum Corsnel. in d. l. si pater. z in consil. cxvj. secundo volu. cuius principium est, difficultas principalis.

b BERNAR. LAND. ¶ De secundo. Circa superiorem consultationem, qui vellet discutere vnamquanque conclusionem, satis commentariorum opus esset: ideo ad loca vbi ille subtilitates examinantur me remitto: solum attingam secundam conclusionem, in qua videtur quod conditio casualis z mista apposita filio, reddat testamentum nullum: cuius contrarium voluit in l. si pater. versiculo not. quod filius. C. de institut. z substitutio. dum inquit, quod filius non potest institui sub conditione casuali, vel mista, nisi in defectum eius exheredetur: quia non esset dare casum in quo reperiretur preteritus, scilicet nec

insti

instit⁹.nec exheredatus.z in l.suus quoqz.in prin.ff.de her. instit.z Bart.in d.l.si pater.versi.concludo modo.vbi distinguit sic,Aut queritur in filio emācipato,z ille olim,z secundum ista tempora poterat instituī sub quacunqz conditione,per l.ij.ff.si sub conditione.ff.de bonorum pos.secun.tabu.Aut queritur in filio in potestate,z tunc aut est instit⁹ sub cōditione impossibili,z institutio est ipso iure nulla,exheredatione aliqua nō adita.per l.filius.z ii.ff.de condi.instit.Aut fuit instit⁹ sub conditione possibili,z tūc aut illa est necessaria, aut contingēs: si contingēs,aut p otestatiua,aut casualis, aut mista.primo casu,si potestatiua nō est valde difficilis,tunc vz institutio,etiam nulla facta exheredatione:si vero est impossibilis,nō valet institutio,sicut nec facta sub casuali,vel mista conditione. Joan.de Imo.in d.l.suus quoqz,sed melius in d.l.fina.ff.de condi.instit. in verbo.circa casualem.latissime explicat articulum.z tandem tenet cum opi.Bartol.quam tenet legendo,sez quod testamentum valet,sed relictus cōditio.per l.scimus.ℌ. cum autem. C. de inoffi.testa. Pau.de Cas.quem refert Aler.de Imol.in d.l.si pater.dicit tenēdo d.opi.Bart.quod nullus bene respondet ad d.ℌ.cum autem.z totus mūdus seruat suam opinionem:q2 per suam opinionem conseruatur testamentum:per contrariam vero,quam hic tenet,subuertitur.z in dubio adherēdū est dispositioni,que fauet testamēto,vt not.in l.si pars.ff.de inoffic.testa. z in c.fi.de reiudi.quam sequitur Ange.consi.cxvij.incip.Ciuianus de mōte.Communis tamen opinio est,quod subuertatur,sicut hic per Bar.z per Bal.in l.quoniam in prioribus.C. de inof.te.z d.l.si pater.z in d.l.fi.per Ang.z in dictis legib.z in consil.cxvij.incip.domina Catharina quondam Blasij,vbi nō bene respōdet ad d.ℌ.cum autem.Quid dicēdum? Nescio: quia qui haberet cōsulere in hac re,vel iudicare,graue onꝰ sumeret, cum vtraqz pars sit bene munita.tamen Bar.hic tenet cum cōmuni opinione consulendo. z etiam Ang.in consulēdo videtur adherere huic parti.z forte si aliqui.qui tenēt contra Bart.in lec.vidissent hoc consilium si est Bart.vt credo,non ita dilatassent fimbrias contra communem opi.hoc dico,quia nō memini me vidisse,nec audiuisse,q hoc cōsilium alleget aliquis. Et pro superiori consultatione addite consilium liij.incipi.facti narratio.circa medium.

c ℂFiliorum.Vide Bal.consi.xij.iij.lib.incip.quidam dominus Mattheus.z Ang.consi.cxiij.

d Th.D.ℂAuthētica.ex causa.An illa authē.habeat locum in preteritione posthumi.ponit exemplum Jason in d.aut.in ver. secundum dubium.z in verficu.tertium dubium. vbi ponit plures concordantias.cui adde Bartol.in isto consilio.z Bart.in consilio ccx.incip.Omne illud,quod alias z in cōsilio ccxxv.incip.Lapus fecit testamentum,alias inci.Quidam nomine Lapus.

e ℂIn tertio dubio.Plene ponit Jaso.in dicta auth.ex causa.z Aler.in l.ita tamen.ℌ.quoties.ff.ad Treb.

f B.L.ℂIn legitima.Vide Pau.de Ca.cōsi.cxxxiij.z est communis opinio.sila,quam hic tenet Barto.sed si per statutum fit aucta legitima, an in illo augmento filius possit grauari, vide Calde.consi.xxxij.de testa.

g Th.D.ℂQuartus principalis.Vide Andream Barb.in auth.cessante.C.de legi.hered.in addi.Bar.vbi facit mentionem de huiusmodi consi.Bar.z vide Bar.in cōsil.cvj.incip.factum proponitur sub hac forma.

h ℂQuinto.Vide que scripsi supra,in consi.precedenti,incip.si quis instituitur.z Aler.de Imo.in l.cum filio.ff.de leg.j.veri.in eadem,ibi,vbi alleg.huiusmodi consi.Bar.hic.

CONSIL. XIIII.

An iuri agendi ad supplementum legitime prescribatur quinquennio,sicut iuri querelandi.

1 ℣ Iuri agendi ad supplementum quinquennio prescribitur,si fuit negligens.

2 Ius agendi ad supplementum succedit loco querele.

3 Actio subrogata est illius nature z vite, cuius est actio in cuius locum subrogatur.

4 Actione personali ad supplementum legitime agitur.

a **Ius agendi** ad supplemētum legitime tollatur quinquennec? Ad hoc respondetur,qd quinquēnio ei prescribitur,si ille,qui poterat petere,fuit negligēs per quinquennium,T adie adite hereditatis. Quod probatur per casum in quo filium.C.de inoffi.testam.Secundo per casum l.fi.C.de inoffici.test.sic inducendo:Querela inofficiose donationis habet locum,siue aliquid sit relictum,siue non ei qui intentat querelam.Et quādo aliquid est relictum,dicta querela hoc operatur solum,quod ei suppletur quod deest,ad legitimam,vt no.in l.j.C.de inoffi.do.Habet ergo dicta querela effectū iuris agēdi ad supplementum dicto casu,z tamen quinquennio finitur, vt d.l.fin.Et sic est ibi casus,q̄ iuri agendi ad supplementum prescribitur quinquennio. ℂ ℣Preterea,illud ius[b] agendi ad supplementum,succedit in locum querele,l.omnimodo.C.de inoffi. test.sed actio subrogata est illius nature z vite,cuius est actio in cuius locum subrogatur,secūdum primordialem naturam,l. j.ℌ.hec actio.ff.si quis test.li.ef.iuf.z not.in l.certi codicis.ℌ.j.z in princip.legis in j.gloss.ff.si certum peta. ℂHec obstat,q̄ ad supplementum legitime agitur condictione ex lege,z hic actiōe personali,que durat xxx.annis: vt C.de cōst.pec.l.ij.q̄ illud est verum regulariter:cū fallit in multis casibus ibi no.z in multis alijs,que ibi non ponūtur, vt dicit ibi gl.inter quos est ista per rationem predictam. Hec obstat,quod dicitur,q̄ illa ratio est in querela,scilicet,quia odiosa,z totum testamētū rescindit, quod non facit condic.ex lege ad supplemētum,q2 imo est eadē ratio. Sicut enim querela rescindit testamētum in totum,ita ius agēdi ad supplemētum rescat institutionem,z legitimam pro illa parte,l.ij.libertus.ℌ.libertus.ff.de bo.lib.z l.ij.ex patronis.eo. ti,z ideo l.si quando.ℌ.fi.C.de inoffi.test.appellat dictū ius agēdi ad supplemētum,querelam.sicut enim per querelam quis de toto testamēto conqueritur,ita per hoc ius cōqueritur de modico relicto. Nec ob.d.l.si quando.ℌ.fi.per quam videtur,q̄ aliter tollatur querela,aliter ℣ius agēdi ad supplementum,sez per acceptilationem legati:q2 verum est,in casu illo.sed q2 ratio que est in vno,cessat in alio, nam acceptādo legatum approbat testamentum, merito non potest illud impugnare per querelam: quia diceret legatum esse inualidum: sed illa ratio cessat in iure agēdi ad supplementum. Nam recipiendo dicit legatum validū z petendo supplemētum fi.militer dicit validum, licet conqueratur de modicitate:sed in iure tollendi per prescriptionem est eadem ratio. Sicut enim qui venit per querelam cōtra testamētum,venit contra voluntatem defuncti,ita ille qui petit supplementum:vt ℌ probatum est.z q2 omnis petitio Falcidie,z Trebellianice,vel alterius portionis debite dicitur contra voluntatem defuncti.l.Titia.ff.ad legem Falc.Concluditur ergo,quod dicto iuri agendi ad supplementum prescribitur quinquennio a die adite hereditatis.Bar.

ADDITIONES.

a ℂAgēdi.Dominus Bar.tz hic q̄ ius agendi ad supplementum non durat nisi vsqz ad quinquennium post aditam hereditatem ab herede vniuersali inchoandum. Et dicit hoc probari per l.si quis filium.ℌ.fi.C.de inof.test.Itez dicit hoc probari,q2 istud ius agēdi ad supplementū subrogatur loco querele: ergo finitur quinquēnio. Item, q2 sic videmus in querela inofficiose dona.lz aduocet debitum bonorū subsidiū,z nō vltra in certis casibus.C.de inoffi.do.l.ii.z C.de inof.test. auth. vnde si parēs. Ego dico,q̄ quādo filio instituto cōpetit istud ius, qō est ppetuum,nec est verum,quod subrogatur loco querele,imo est inductum odio querele. Nam querela est odiosa,ipsum autē ius agēdi ad supplemētum est fauorabile, introductū fauore testantis, ac etiam filij.C.de inoff.test.l.omnimodo.z sic si testator mādasset suppleri,esset actio perpetua,z nunc vt co.titu. l.scimus. in prin. Item ius adeundi est perpetuū,z similiter petitio hereditatis,z filio pro legitima competit ius adeundi,in auth.vt cuz de app.cogn.ℌ.ceterū. Non obstat l.si quis filium.ℌ.fi. q2 cuicē ter ipse excipitur a querela inoff.test.vt patet ibi, vū dicit, que relam.z ibi dum dicit.post aditam hereditatem. Nam aditio respicit querelam tantum inoff.test.l.Papinianus.ℌ.ii conditioni.ff.de inoffic.testa.supplementū enim ut ipso iure filio.z antequam alius adeat hereditatez,statim enz mortuo patre debet habere legitimam.z fructus legitime. Item vbicunqz lex loquitur de quinquennio,loquitur in querela.C.in quibus causis in integ.resti.non est necel.l.ij. Item non est nostrum inuenire prescriptionem,nisi in casibus scriptis in iure:vt C.de consti.pecu. l.ij.in quibus casibus semp tenui.q̄ in d.l.si quis filiū.z in auth. presbyteros. C.de episc.z cleri.q̄ ius agendi ad supplemētum esset perpetuz in instituto,propterea,sicut institutio est perpetua,ita augmentum seu supplementum eius.l.cum inter.ℌ.cum inter.ff.de pac.dot.Et ita Bal.consulut consi.xx.vol.ij.

b Th.D.ℂPreterea illud ius.Alias incip.queritur an iuri agendi.z adde quod istud consil.secundū ordinem ℣Perus. est in j.parte iudiciorum.nu.xlv.z ibi non est insertum consi.Bal.sed in tertia parte.de vlti.voluntatib.in consil.xv.incip.in Dei nomine amen,factum super quo queritur.quod est impressuz in si. consi.z est domini bald.de ℣Perus.

✳ ℂQuinquennio.Quoniā veritas sepius agitata magis splendescit.xxxv.q.ix.can.grauz.z q2 quod repetitur censetur magis famosum z validū,iuxta l.vnic.C.de emend. Just. co.z integrū sit iudicium qō plurimorum sententijs firmat̄,eorum que huic consilio addita sunt reprobādo bar.aliquid in medū affert ur.

Dico itaque q̄ iuri agendi ad supplementum non p̄scribitur quinquennio: q̄ competit condictio ex lege, que est p̄sonalis, z durat xxx. an. l. ij. C. de cōstit. pec. Sēdo q̄ in dubio tutior via eligitur. c. iuuenis. de spōsa. z in dubio adherendum est regule, l. omnis definitio. ff. de reg. iu. Et regula est, q̄ oia iura sunt perpetua, nisi reperiat cō trariū, vt d. l. ij. z instī. de perpet. z tempo. act. Sed nō memini legisse q̄ hoc ius tollat ququennio. ergo, ꝛc. Nō obstāt fundamēta do. cōsulentis. Et primo l. si quis filiū. in fi. q̄ multipliciter pōt rñderi. primo, q̄ in quantum de tacitur nitate quinquēnij loquit refertur ad querelā de qua p̄orie dixerat, nō ad ius agēdi ad supplemētū, n bene inspiciat, imo fuit potius cōtra Bar. q̄ de vno dicit de alio videt negari. c. non ne. de p̄sum. in antiq. z ad p̄ma fidēa est relatio. ff. de postul. l. j. §. denicq. Vel aliter dic, q̄ illa lex loquitur in herede ei⁹, qui poterat agere ad supplemētum legitime. vñ ꝛ ipse filius perpetuo potuisset agere: tñ eius heres se tacuit per quinquēnū non potuit postea agere. Et hec solutio est Ang. in l. Papinianus §. si cōditioni. versi. ex predictis. ff. de inoffi. te. Ratio diuersitatis fm ipsum est, q̄ ex quo filius tacuit quinquēnio, z mortuus est, vī repudiasse ius agendi ad supplementum. numerum si eius heres nō pōt agere. Secus q̄ filius viuit: q̄ tunc videtur velle habere tēpus ordinatū ad p̄scriptionē actionū tpalium. Nō ob. quoq; l. si. C. de inoffic. do. q̄ ibi non variatur modus agēdi q̄ pure agitur querela inoffi. do. ad eius supplementum in casu vero non variatur modus: q̄ agitur cōdictione ex lege. Nō ob. quoq; q̄ subrogatum sapit naturam eius in cuius locū surrogatur: q̄ casu isto sunt diuerse nature. q̄ querela datur exheredato ad supplemētum legitime. Item agnoscēs iudiciū defuncti quoquo modo intelligitur renunciare querele non iuri agēdi ad supplemētum, nisi expresse renūciet, vt l. si quādo. §. illud. C. de inoffi. te. cum glo. sint diuerse nature, non est bona argumentatio Barto. Non ob. quoq; quod ista est odiosa petitio supplemēti legitime: licut querela, q̄ omnia veniunt contra voluntatem defuncti. q̄ nō sequitur venit cōtra voluntatē defuncti, ergo odiosum. cū no semper voluntas defuncti sit sequēda, cum sēz est irrationabilis, vt ff. de cōstr. tu. l. vtilitatē. z de cōdi. instī. l. ij. Sed ista est huiusmodi: q̄ cōtra ius naturale. l. scripto. ff. vnde hb. l. cum ratio. ff. de bon. dam. Preterea ius agendi ad supplemetum est mere persecutiuum: q̄ per illud solū ius suum p̄sequitur: querela vero remedium penale est, q̄ hec nō nisi in penā defuncti pōt esse, quod totum testamentu rescindat, z tas institutiones quam legata, secūdū iura noua: z sic non solū persequitur suum: sed etiam tollit alienum. igitur optima ratio facit, q̄ primum sit perpetuum, secundū temporale: sicut in actio. persecutorijs ac penalibus. not. Instī. de perpe. z tempo. act. in prin. in verb. plerunq;. Et ex his dicitur concludendū, iuri agēdi ad supplementū non p̄scribi quinquennio, secundum communiter doct. Ang. in d. §. si conditioni. z in auth. de trien. z semis. in fi. prin. Bal. in auth. p̄sbyteros. C. de epis. & cler. qui fuit sibi contrarius in l. pater filium. ff. de inoffic. testa. Idem in d. l. si quis filium. z in l. qui libertatem. ff. de pet. hered. z in l. ij. C. in quibus cautis. in integ. restī. est necessi. Imo. in l. plane vbi transferre. §. si duobus. ff. de legatis primo. z in l. qui soluendo. ff. de heredibus instit. Dan. de ca. consilio cxxxiij. incip. dubia de quibus queritur. B. V.

b Concluditur ergo. Adde quod idem sequitur Bart. in d. l. si quis filium. qui tenet p̄out hic. tamen contrariū tenent omnes doct. z Ang. in l. Papinianus. §. ij. conditioni. ff. de inoffi. testa. vbi alleg. con. Barto. Et dicit, quod contrariū consuluit cum multis aliis docto. z ista est communis opi. vide plene per Jas. in d. l. si quis filium. z in l. certi condictio. in prin. ff. si cer. pe. cui adde, quod contrariū consulunt Bal. vt patet in fi. huius cōsi. z quod contrarium consuluit Pau. de ca. in consilio cxxij. dubium, de quibus. z Laid. in consilio xvij. in tit. de teste. z Petr. Corne. in consilio cxj. in ij. vol. incip. difficultas. in fi. vbi allegat plura doct. consi. z in consilio cclxv. in iij. vol. incip. in hac videtur. in consi. cclxiij. in hac consultatione. in j. vol. z ita etiam cōsuluit z reprobat istam opi. Barto. Pe. de Ubal. Frater Bal. in consū. quod incip. viso p̄fato puncto. z Petr. de Ubal. eius nepos in c. Raynutius. de testa. Et ad rationē quaz facit Bar. hic, respondet: quia tollitur eius ratio per ea, que no. idem bart. in l. pater filium. in repet. ff. de inoffi. testa. in ij. queſt. in fi. Communis ergo conclusio docto. est, quod ius agendi ad supplemētum legitime tollatur spatio. xxx. anno. ita Bal. z Pau. de cas. in dicta l. si quis filium. z Bal. in auth. p̄sbyteros. C. de epis. z cler. z Cano. in d. cap. Raynutius. z ibi Pet. de Ubal. z Moder. in d. l. certi condictio. z Alex. de Imo. in consi. cvij. incip. viso themate. z est communis opi. quam tamen singulariter limita per verba Bald. in consi. cccxxv. in quarto vol. incip. viso testamento, quod dicta p̄scriptio nunquam currit contra illū qui est possessor vniuersalis hereditatis, qui non possit petere supplementum legitime, quia possessori p̄scriptio non currit, per l. cum notissimi. C. de p̄scrip. xxx. an. z in l. si is, cuius rem. ff. ex quibus causis maio. Et no. q̄ de facto fuit in causa ardua Eugubij inter fratres, scilicet Augu. de Eugubio, z Paulucium ser Bartotti, in qua existens locum tenens p̄to do. Frā. Maria Feltrio de Revere Urbini duce iudicaui anno Domini M. ccccc xij. de mense Junij.

CONSILIVM XV.

Si testator substituit compendiose filio suo. z ille moriatur in pupillari antequam se immisceat, an ex vulgari substitutus possit statim succedere testatori. z si moriatur in pupillari post immistionem, an excludatur mater a substituto.

1 Substitutio facta a pagano per verbum commune, cum illis verbis, sine liberis, est semper fideicommissaria.

2 Mobilia z immobilia appellatiōe an veniant iura, z actiones.

3 Verbum, pleno iure, in substitutione restringitur ad species relictas.

4 Compendiosa substitutio per que verba fiat, vide plene.

5 Substitutio pupillaris, si est adita hereditas per pupillum, an excludat matrem.

6 Verbum, pleno iure, appositum in substitutiōe, matrem debet exclud ere.

1 **Pater habens.** †Filium impuberē fecit testamentum solēne, in quo alia legata fecit, z filium sibi heredem vniuersale instituit, z ei substituit forma infrascripta, In omnibus bonis meis mobilibus z stabilibus, z nominib⁹ debitorum Titium filium meū heredem vniuersalem instituo. z si dictus Titius filius meus decederet sine filijs, vel filiabus ex eo descēdētibus legitime, substituo ei fraternitatē z Hospitale de misericordia, ceterū omnia mea bona stabilia z mobilia, eo casu aduenientē, ad dictum Hospitale, z fraternitatem ipsius, p̄to alia mea deuenire vole pleno iure, detractis legatis per eum factis in dicto testamēto. z post hoc, decessit testator superuiuēte sibi dicto filio pupillo z vxore testatoris, matre dicti pupilli post hoc, decessit dictus pupillus superuiuēte sibi mre. Ex predictis formātur due queſtiones. Prima est, si pupillus decessit patris hereditate nōdū adita, an fraternitas z Hospitale possint ex directa vulgari succedere testatori in bona eius, naz de pupillo nō agitur, q̄ nihil habebat vltra patrimoniū. Secundo queritur, si hereditas sit adita per dictū pupillū z eius tutores, nūquid dicta substitutio sit tante virtutis, q̄ matrē excludat.

Ad primum p̄o parte matris dicitur, q̄ substitutio in ambobus casibus premissis est fideicōmissaria per gl. positas in l. precibus. C. de unpu. z alijs sub. que gl. z glossato. vbicunq; de hoc tractant, aperte videnē dicere. z indubitāter, †q̄ vbicunq; a pagano fit substitutio per verbū commune adhibitis verbis illis, sine liberis, semper substitutio est fideicōmissaria: hoc etiā tenet Azo, z multi etiā antiqui, z Moder. docto. †Dicit etiam, quod illa verba mobilia z immobilia[a] nō excludūt iura z actiones. De hoc est casus no. in l. si. de vsufr. legat. vnam lec. l. a diuo Pio. §. in vēditione. cum si. ff. de regul. iur. Preterea per hoc quod testator dicit, bonis meis, videtur aperte pupillare facere nō voluisse, cum in pupillari veniant bona pupilli. si que habet: vnde dicunt isti potius esse fideicōmissariam certarū specierum sēz mobilium z stabilium, quā vniuersale: z p̄to hoc facit quod no. Jnn. in c. Raynutius. extra de testa. in glo. j. Et canonistę dicunt etiā, quod c. si pater. ibi alleg. nō facit contra: q̄ ibi est verbum directum, sēz instituo. †Item dicunt, q̄ verba, pleno iure, non obstant: q̄ restringuntur ad species relictas sēz mobilia, z stabilia, non autem includunt iura z actiones. Pro parte

b Hospitalis dicitur, q̄ dicta substitutio est compendiosa[b], cum sub verborum potentia possit comprehendere plura tempora, quia tempus ante z post, cum hac conditione, sine liberis, ꝛc.

4 †vnde cum sit facta per verbum cōmune, z non per verba mere obliqua, continet in se vulgarem. l. generaliter. C. de instī. z substi. l. Lucius. ff. de vul. z pup. vbi habes gl. expressam. cū simil. z sic substituti excludūt matrē. z dicit Bol. q̄ de hoc est casus ad literā in d. c. si pater. ij. resp. ibi, Christi pauperes instituēdo heredes, ꝛc. Et ad id q̄ dicitur, q̄ dicta substitutio est omni tempore fideicommissaria, respondetur q̄ ille gloss. loquuntur post aditam hereditatem, nō autē ante. z si aliter intelligeretur, esset dicere, q̄ cōpēdiosa non cōprehenderet in se vulgarē, quod est absurdum. z contra alias glo. que dicunt sub tali substitutione comprehendi vulgarē, que locū non hz nisi ante aditam heredi tatem. Hoc etiam senserunt Moder. z antiqui doct. tam iuris Cano. quam iuris ciuilis Archi. in d. c. si pater. in gl. que incip. testatore mortuo. z in gl. bona omnia tā patris. ver. quid si filia

z glo.

z gloss. Bul. in prealleg. l. in pe. q. ibi, sed quero, an sub compendiosa. Hoc idem tenuit Jo. And. in prealleg. c. si pater, in nouel.

5 ¶ Ad secundum dicit Bos. q istā substitutio est pupillaris. z dicit esse casum in d. c. si pater. in ij. resp̃so. preal. vbi est facta substitutio per verbū cōmune, z lz ter. ibi dicat, instituēdo. glo. expont. q ēt substituēdo. Nā omnis substitutio est secūda isti. tutio, cum per talē substitutiōem directo succedere poteſt quis testatori, vt in gl. Archi. posita in dicto verbo, instituēdo. z idē tz in nouella dñs Jo. Andr. p̃o hoc facit glo. posita in l. verbis ciuilibus. ff. de vulg. z pupil. vbi dicit, q substitutio directa dubia recipit interpretationē directe, que gl. approbat per rationē in d. c. si pater. q z semper substitutio cū pōt intelligi directa, potius intelligitur directa, quā fideicōmissaria. P̃o hoc multū videtur facere verba testāmēti, in quibus apparet aperte de

6 voluntate testatoris, qui voluit oia † z singula sua bona, mobilia z stabilia, eo casu deuenire pleno iure ad dictum Hospitale. per que verba satis pōt colligi mēs testatoris, que potuit matrem pupilli, z omnē aliam personā excludere a bonis suis. P̃o hoc facit l. vlti. de leg. ij. in prin. Item p̃o hoc bene facit glos. posita in l. precibus. in verbo, omnino. C. de impu. z alijs substi. que in cip. imo et tacita. que tenuit q̃s etiam tacita excludit matrē, vbi testator hoc voluit. z satis in nostro casu apparet de voluntate testatoris, qui voluit omnē personā excludere a sua successione, Hospitali excepto. P̃o hoc facit l. iā hoc iure. in fi. ff. de vulg. z quod not. in l. in testamento. de mili. test. Hanc etiā fuisse voluntatem testatoris ostendūt illa verba, pleno iure, per que verba Hospitale ad duo considerat. P̃rimo modo, q plenitudinē circa modum z formam substituendi, vt dicatur pleno iure, id est, directo iure, sic exponit. ff. de rei vēd. l. Julianus. in fi. Alio modo accipitur plenū respectu qualitatis, z ẽtitatis, id est, nullo detracto, vt l. si cum dies. §. plenū compromissum. de arb. z C. de sacrosan. eccl. aut hoc ius potrectū. z C. de secun. nup. l. femine. §. fi. P̃o hoc facit clausula in dicto testamento apposita, vbi dicit, detractis legatis. Ego Bart. a Saxoferrato legum doctor.

ADDITIONES.

* B. L. ¶ Jure. Vide que posui in l. Centurio. in apostil. post Bar. z Aler. ff. de vulg.

a Th. D. Verba. mobilia z immobilia. Vide Bart. in consi. xcix. in ij. vol. incip. Matiolus Petri Bartoli. vbi scripsi.

b ¶ Compendiosa. Idem quod Bar. hic tz idem Bar. in l. precibus. C. de impub. z aliis substi. Et consuluit Lud. Ro. in consi. cxxx. incip. viso testamēto predicto. tū opin. Bar. communiter reprobatur. Vide Jas. in d. l. precibus. in versic. limita tū, &c. vide Aug. in consi. cxxv. incip. hoc est testamentū Petri. z Bald. in consi. cclxxviij. in ij. vol. factum tale est. Vide Aler. in l. centurio. ff. de vulg. z pup. z Old. in consi. ccxxv. incip. in proposito. ¶ Quia substitutionū materie sunt satis diffuse: ideo breuiter videtur concludendū cum do. consulente, q nō posset dici fidei commissaria, q alias sequeretur, q potēr. or esset fauor matris, quam pupilli, q̃s cē non dz, q p̃ pupillaris substitutio est fauorabilis filio, q per eam testatus decedit. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. te. z l. ex tribus. C. eo. Sed si diceremus, q dicta substitutio esset intra tēpora pupillaris etatis, fideicōmissaria, nō esset fauorabilis pupillo, sed onerosa, q per fideicōmissum nō succedit pupillo cui facta est substitutio, sed testatori. l. cohēredi. §. cum filie. ff. de vulg. z pup. Jo. Andr. in d. c. si pater. de testa. li. vj. Et p̃o ista opinione facit q̃s voluit Aug. vltra gl. in d. l. precib. vbi vult, q si testator substituit pauperes Christi, q etiā tacita pupillaris excludat matrē. Et in terminis huius cōsultationis, q dicta substitutio sit directa, tenuit Jo. de imo. Bal. Aug. Pau. de Ca. in d. l. cēturio. ff. de vulg. z in dicta l. precipus. C. de impub. z al. Old. consi. cxxv. Pau. de Ca. cōsil. cviij.

CONSIL. XVI.

Si testator mādauit filio suo facere q̃tātiā Titio & bitori suo dat̃ sibi cētū, z Titi⁹ ānō mō mortuat. ei⁹ heres pōt conditionē implere vt hēat quitantiā.

1 ☞ Conditiones in vltima voluntate transeunt ad heredes.

a **Angelus Jacobi** reliquit q si Lola filius quondā z heres Andreucij Jacob. dabit z soluet cum effectu Angelo suo filio. ccc. libras intra annum, quod idem filius faciat eidem Cole generalē finem z quitationem de administratione tutele, z de omnibus, &c. Cōtingit, quod mortuo d. Ang. Jac. mortuus est dictus Lola ante implementum condi-

a tionis. † Queritur, an heres. vel vniuersalis successor dicti Cole possit dictam conditionem implere, ita quod dictus Angelus teneatur dictum finem, z quitationem facere, secundū formam dicti testamēti dicto heredi seu successori dicti Cole? Ad quod respondetur, quod si dicto Cole non potest mora imputari p̃ pter quam dictus Lola fuisset impeditus dictam conditionem implere, dz dictam liberationem consequi. C. de cad. tol. l. j. §. ne autem. z ff. de condi. z demon. l. a testatore. z l. cum ita. z de verborum oblig. l. qui Rome. §. Augerium. Bart. a Saxoferrato.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Angelus. An aūt conditiones in vltimis voluntatibus z in contractibus trāseant ad heredes, vide Bart. in l. si cui fundus. in fi. versi. quero, vtrum in cōditionibus. in vlti. col. ff. de condi. z demon. z Aler. in consi. ex. incip. visis. in j. vol.

CONSIL. XVII.

Modus articulandi p̃o consequēda legitima, z eius supplemento.

1 ☞ Supplementi petendi forma.

a **Jtem forma** petendi supplemētum † legitime erit 1 ista: Dico, q̃d in bonis talis. tot, z tot erant res. Jtē, quod erant tanti valoris. Jtē, quod illud mihi alias videtur relictū, z non sufficit ad tertiam debitam mihi p̃o mea legitima portione, sed deficit. vnde dicto nomine petat procurator sibi suppleri, prout deficit, z dictaz portionem mihi assignari, secundum formam l. omnimodo. z l. scimus. §. repletionem. C. de inoffi. test. &c.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Forma. De isto consi. Bar. vide Aug. de Are. in §. iam autem. Justi. de inof. te. vbi alleg. istud consi. Bar. z vide Jas. in l. omnimodo. in j. col. C. de inof. te. z ibi scripsi. z vide Pau. de Ca. in cōsil. celv. incip. visis dubijs. Et vide formam habeti q̃ petitur legitima apud Bald. in l. si quis in suo. in fi. C. de inofti. testamen.

CONSIL. XVIII.

Stantibus descēdentibus. testū non rāpitur p̃o pter preteritionē ascendentiū. Jtē, an z in quib⁹ casibus excludat mr̃ a successione filiorū pupillorū, z tūc an excludat auia propter negligētiam matris. Jtē, an auia paterna preferat in bonis paternis auie materne, z econuerso.

1 ☞ Preteritio matris non reddit testamentum filij nullum, si filius testatoris habet filios.

2 Mater que non fecit inuentariū nec accepit tutelam, nec alios tutores petijt dari, perdit hereditatem filij.

3 Matre exclusa propter non petitum tutorem, an ita excludatur auia.

4 Auia paterna prefertur in bonis paternis, z materna in bonis maternis.

Visto testamento cōditio per Benedictum Julij, z facti narratione, z puncto transmisso ad inuestigationem veritatis. ¶ † Primo videndum est. an tale testamentum sit nullum. quia est preterita mater, nulla causa incerta

a Ad quod dicendū est, quod testamentū ex hoc nō rumpitur, b

b q̃ testator habebat filios, quos instituit, quorum filior prima causa est in successione vt C. de suis z legi. her. auth. in successio-

c ne. z non tenetur quis instituere ascendentes, vt ff. de inm. rup. irritoque testa. l. si quis filio. exheredato. in prin. z ff. de inof. test. l. pater filium. z infra. de succes. libert. §. sed nostra. ¶ † Secūdo

2 est videndum, an si mater, que data est tutrix in testamento, vt proponitur, non fecit inuentariū. nec fecit sibi decerni administrationem nec alios tutores petijt. perdat hereditatem filiorū descendentium in pupillari etate. Ad q̃d sine dubio respōdetur quod perdit, vt ff. ad tertul. l. ij. §. si mater. z no. glo. in §. pen. in verbo. sciturus legitimam. Justi. eo. z C. de legi. here. l. sciat. cum

3 simil. ¶ † Tertio est videndum, an matre exclusa, excludatur

d auia paterna, vel materna, que similiter neglexerūt in non petendo tutorem etiam elapso anno intra quē debebat petere mater. Ad quod respondetur quod cum omnes leges alleg. que excludunt quem a successione propter tutorem non petitū, loquūtur in his, quorum prima est z proxima spes successionis, secus alijs, qui succedūt primis exclusis, illi enim possunt petere si volunt, non tamen puniuntur si non petierūt, vt C. qui pet. tut. l. pe. z ibi not. gl. Et sic cōcluditur quod auia materna z paterna ad successionē pariter veniant in questione proposita. ¶ Quarto est videndum, vtrum auia paterna preferatur in bonis paternis. z materna in bonis maternis. quod videtur per l. si defunctus. in fi. de legi. her. z ibi not. z C. communia. de succes. auth. iteroque. z ibi not. gl. Sed ille leges solum loquūtur de fratribus vterinis z cōsanguineis, sed de auo paterno vel materno est casus valde singularis. C. de bo. quę lib. l. quod scitis. ver. finaute idem nepos, secundum quod glos. parua ibi ponit casū. vbi est expressum quod in maternis prefertur auus maternus. z in paternis auus paternus. z sic in proposito dicendū est quod auia paterna preferatur, in bonis vero que habuit a fratre suo predefuncto succedunt dicte auie pariter per lineam paternam z maternam. Unde concluditur, quod tota hereditas paterna,

scilicet dicti Benedicti, debet sic diuidi. Nam auia paterna habebit tres partes de quatuor, auia materna habebit vnam, &c. protestari etiam tenentur heredes in totum, &c.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶Ad quod dicendum. Adde, quod idem consuluit Bal. in consi. clxxxviij. incip. preteritio matris. in j. vol.

b B. L. ¶Non rumpitur. Communis opi. Doc. est, quod testamentum filij, in quo ascendentes sunt preteriti sit nullū, non habita differentia an mater vel auia materna, vel pater, an paterna auia superfit. per tex. in auth. vt cum de appel. cog. in §. aliud quoq; capitulum. dum tex. dicit, nō est licitum liberis preterire ascendētes, & ideo si id contra legē fit, merito testamentū est nullum, l. non dubiū. C. de legib. Ité facit pro hac opi. id, qđ voluit ipsemet Bar. per illum tex. in l. si quis filium. C. de inoffi. test. vbi dicit, nota perpetuo ipūc tex. qz non habes alium casum loquētem de preteritione matris pāssiue: nō tamen dicit ibi, quod testamentum sit nullum, sed dz dari querela. Auge, vero in dicta auth. vt cum de appel. cog. §. si igitur. versū. quero, an hec cōstitutio locum habeat cū pretereuntur, vel exheredātur ascendētes. Item Aug. in l. j. ff. de inoffi. test. & Joan. de Imol. in d. l. filio preterito. versū. & hec sufficiant. de testamentis factis per parentes. qđ ecōuerso dicūt indistincte huiusmodi testamēta esse nulla. Et facit qz secūdum com. nūmem opinionem, authen. ex causa. C. de lib. preter. loquitur tā in preteritione materna sicut paterna. ergo idem dz esse in filijs pretereuntibus matres vel patres, obstāt nunc iura allegata per Bar. qz illa loquūtur secūdum iura antiqua. vel aliter, qz legum correctio est cuitāda. l. precipimus. C. de appel. ¶Dōt etiam dici, qđ illa loquuntur in descēdētibus vt clarius apparet ibi. Bal. tū in l. in suis. ff. de lib. & post hū. videtur tenere cōtrarium. videte ibi. Si filius autē testetur de castrensibus, an idē sit, videte Bal. in authē. presbyteros. C. de epis. & cle. & Imo. late in d. l. filio preterito. & nouis. in aut. non ly & aut. ex causa. C. de liber. preter. & Aug. in d. l. j. ff. de inof. test. vbi dicit, quod tale testamētum subiacet querele & rupture, & ē diuersum in clericis testantibus, vt solū in quibus debita ē legitima, petant eam per condictionē ex lege, & de hoc dicit eē casum in §. presbyteros. in aut. de sanctissimis episcopis. qui. §. est in compilatione post d. §. aliud quoq; capitulum. & ita dicit esse intelligendam gl. in dicta auth. presbyteros. Mihi videtur, qđ obstare habeat hunc dictū illud, qđ dicitur quod miles armate militie & celestis equiparant. l. miles. de re iudi. testamētum em militis subiacet rupture. ergo eodem modo testamētū clerici. Cogitate circa tertium an ita excludatur auia que nō petijt tutoze existente matre, sicut mater. Bal. in l. precibus. C. de impu. & aliis substitutio. & in l. iij. C. ad Tertul. tz qđ nō excludatur. & ita tz Aug. consi. cxviij. inci. Auia pro nepte dedit dotē. ¶Dau. de ca. consi. cclxv. Bar. tamen ipse tenuit contrarium in quest. incip. pupilius.

c ¶Discendentes. Vide Cal. consi. xliij. ¶Pe. de anch. consi. cciij. & consi. cxliij. Bal. consi. & lio. iij. & conn. cxxiij. incip. mat.

d ¶Auia. Vide Bal. consi. xcij. & clxxij. ij. li. Aug. consi. cclxv. incip. Auia pro nepte dedit dotem. ¶Dau. de ca. consi. cclxv. ¶Per. de anch. no. consi. ciij.

e ¶Paternis. Sequitur iRo. consi. xlj.

CONSIL. XIX.

Heredes quando tenentur restituere pretiū rerum, ipsi possunt alienare res, & ñ pretio vilioꝛi alienent, possunt protestari, & tenentur heredes in totum, &c.

1 ¶Heredes vendendo tenentur de dolo & lata culpa.

2 Heredes si vendunt vilioꝛi pretio, fratres possunt protestari, q̄ sunt parati emere res maioꝛi pretio.

3 Fratres heredum sunt preferendi extraneis, etiam si equaliter pretium offeratur.

¶Viso testamento Andreutij, & instrutione & substitutione, in eo factis, proponitur, qđ heres institutus quedaz alienauit pretio vilioꝛi, & dubitat ne alia alienet. Quer. que remedia competāt fratribus dicti Andreutij. Ad quod dicendū est quod si bene aduertatur in dicto testamēto executores & heredes sunt eedē persone. Item fratribus non sunt relicte res, sed qđ superuenit ex pretio rerū: vnde dominiū est apud heredes, & hi ipsi tāquam domini alienare potuerūt. Unde pro rebus alienatis no possent fratres dicere cōtra emptores aliquid, nisi p hypothecariam discusso prius principali, v. rum tamē ipse principalis, cum teneatur ¶de dolo & lata culpa. l. muliere. §. cum enim. ff. ad Treb. l. cum res. §. ñ culpa. ff. de leg. j. & l. si seruo. §. cum quid. eo. tit. Unde si heres vilioꝛi pretio vendidit, est in culpa, & fratribus tenetur heres secundum verum pretium. casus est ff. de hered. vel act. vend. l. ij. §. sed quid. Videtur enim facere animo interuertendi fideicōmissuz, & ideo

2 tenetur, l. Titius rogatus. ad Trebelli. ¶Pro rebus vero non venditis, de quibus dubitatur ne vendantur pretio vilioꝛi, si fratres dicant se dictas res velle emere, puto tale remedium adhibendum, quod fiat heredi vna protestatio, qđ procedat ad venditionem harum rerum, secundum formam testamenti, & quod dictam venditionem non faciat, nisi dictis fratribus scientibus & presentibus: hoc enim est de iure, vt C. de litigios. aut. nunc si here. & ff. de in diem addic. l. necesse. & qđ dicti fratres sunt parati emere res dicte hereditatis maioꝛi pretio, & pretiū tempore dicte emptiōis soluere: & de predictis bonis idoneos fideiussoꝛes offerre, & quod ipsos offerāt tempore protestationis. Hoc dico, quia ipsi fratres sunt preferēdi aliis, etiam si equaliter pretium

3 offeratur per l. j. ff. de priuileg. credi. ¶Item dico quod offerant bonos laicos fideiussoꝛes, quod dico per legem tertiam. §. pe. & fi. de in diem addic. ¶Pro hoc optime facit C. que res vendi non possunt. l. pen. potest etiam adhiberi remedium, & istud esset tutius, quod iudex ecclesiasticus, vel secularis precipiat ipsis heredibus quod non vendant, nisi presentibus & scientibus fratribus, & ceteris venientibus ad emptionem preferent dictos fratres, vt probatur dictis legibus, & l. duus. ff. de pet. here. Bar.

ADDITIO.

a B. L. ¶Tenetur heres. An predictus heres teneatur de dolo & lata culpa, & an ex de lem & leuissima indistincte, videte bar. in l. qđ Neruа. in repe. in vlti. quest. ff. depo. Jo. de Imo. in d. l. si mulier. & ibi Aug. & Bal. in l. pignus. C. de pig. ac. & pe. de anc. in c. bona fides. extra de depon. Bart. in locis supra allegatis. p eū.

CONSIL. XX.

Si statutum excludit feminas dotatas a successione quousq; masculi supersunt, & postea masculi moriant, an possint dicere femine se preteritas, vel possint venire ad successionē. Item, de dictione, quousq;, quo ita telligatur. Ité, an clausula codicillaris, si nō valet, &c. eadem operetur quando testū rumpitur ex causa preteritionis quo ad petitionem hereditatis. Item, ſtāte dicto statuto, si filie primo decedant, & postea masculi, an trāsmittatur ius petendi hereditatem per clausulam codicillarem, credo quod non.

1 ¶Filia preterita, que ab intestato non succedit, non potest dicere testamentum nullum.

2 Dictio, quousq;, non vitiat dispositionem preambulam.

3 Mortuo patre, nō dicitur hereditas patris, sed hereditas filij.

4 Clausula, si non valet iure testamenti, &c. an porrigatur quādo testamentum rumpitur ex causa preteritionis.

5 ¶Varia sunt, relinquere a vementibus ab intestato, & dicere, si non valet iure testamenti, &c.

6 Fideicommisso venit portio hereditatis, que ab intestato defertur preterito.

7 Fideicommissum ex causa preteritionis cessum viuente filia an transmittatur ad heredes.

8 Filia que est exclusa per statutum & preterita stante clausula, si non valet iure testamenti, &c. non detrahit nisi legitimam.

9 Filius rogatus restituere pure, legitimam etiam tantum detrahit. numero 8.

a **¶Actum** sic se habet, Quidam dominꝰ Jacobus habens filium in potestate filium, scz. A. & filiam dotatam ab ipso do. Jaco. nomine do. Angelam, suam conditā virtmam volūtatem, cuius talis est tenoꝛ. In nomine domini amen. Mortuus est dictus do. Jacobus superuiuētibus ipsis A. & Angela ipsa dotata. Qui A. post mortem dicti do. Jacobi sui patris, immiscuit se bonis paternis, & bona paterna possedit vsq; ad multa tempoꝛa, & vsq; ad ipsum tempus sue mortis. Qui A. condidit suum testamentū, in quo do. Cōstantiam vxorem heredem instituit, tādem decessit dictus A. sine filijs masculis superstitibus, tamen eiusdem filiabus legitimis, & naturalibus institutis, a se dicto A. in certa re. Modo dicta do. Ang. filia dicti do. Jacobi venit ad hereditatē dicti Jacobi, & dicit se debere habere dimidiam partē dicte hereditatis, cōtradicente tamē dicta d. Constantia. ¶Modo queritur, vtrū dicta do. Angela, aliquid habere debeat de hereditate predicta: & si aliquid habere dz, quātum habere debeat. Ultis vltima volūtate dicti d. Jacobi, & instituto cōmunis ¶Perusij, & allegationibus partium que omnia videnda transmissa sunt simul sub sigillo inclusa. ¶Et ad inuestigationem questionis predic. ante omnia est decidū q̄ dicta do. Angela nullo alio iure venire potest nisi dicēdo testamentū nullum qz pterita: sed hoc pretertu venire non pōt vt infra dicam

b & ostēdam. Et sic cōcluderetur quod dicta d. Angela nihil de

1 dicta hereditate dz habere. ¶Quod autem hoc sit verū probatur rationibus infrascriptis, & primo sic. Illa filia preterita testamentum non rumpit: qz ab intestato non succedit. l. j. §. pe. ff. de bo. possess. contra tab. & l. si necem. & §. si deportatus. de bo. li.

Sed

Sed ista filia nõ succedit ab intestato,existente filio masculo.vt
expresse cauetur statuto ciuitatis Perusij, quo cauet, qđ filia
dotata non possit venire,nec regressum habere ad bona pater-
* na,quousqȝ filius masculus vixerit.* ¶ Sed cõtra predicta re
spõdetur per aduersarios, quod statutũ excludit filiã quousqȝ
superuixerit filius masculus:sed nunc filius masculus desijt ex-
tare:ergo filia admittitur. Ad hoc respõdeo, qđ qui hoc dicũt
non intelligũt significationẽ dictionis.quousqȝ. Nam nõ est ve
rum,qđ ex virtute significationis huiusmodi dictiõis,quousqȝ
filia exclusa admittatur,deficientibus masculis. Casus est ff.de
manumis.te.l.Imperatores.vbi expresse est casus,ꝙ ista dictio,
quousqȝ,nõ est sufficiẽs ad reuocãdã libertatẽ iã quesitã,⁊ hoc
expresse tȝ Inn.de eta.⁊ quali.ca.cuȝ bone.vbi dicit.ꝙ ex vigo-
2 re huius† dictionis,quousqȝ dispositio preambula nõ vitiatur
ipso iure adueniente casu:sed opus est noua dispositione: vt pu
ta,si clericus est suspẽsus quousqȝ satisfaciat, secuta satisfacti-
ne,nõ cessat suspẽsio nisi de nouo reuocet.ideo hec ꝯclusio facta
de filia,quousqȝ superuixerit masculus,adueniẽte casu qđ mascu
lus decedat,non dȝ vocari filia, nisi expresse fuerit dispositum.
3 †Preterea filius masculus fuit heres patris sui,⁊ sic per aditio
c nem[c] desijt esse hereditas patris sui.cepit enim esse vnita cũ he-
reditate filij.Est ergo de hereditate filij tractandũ,nõ patris.l.
sed si plures.§.si filio.ff.de vul.⁊ pup. Aut ergo ista filia vult ve
nire ad hereditatẽ patris,⁊ nõ põt:qꝛ est alij ex testamẽto dela-
ta hereditas legitime.Cõcludit ergo, qđ dicta filia nihil possit
petere de hereditate patris: puta qꝛ filia dotata penitus exclu
ditur,nec possit reuerti ad successionẽ patris post mortẽ filij ma
sculi qđ apparet ex eodẽ statuto,qđ incipit.si qua mulier.circa
finem ipsius,in §.si aliqs pater.vbi dicit,qđ etiã filia non dota-
ta dotet,⁊ ex nunc excluditur a successione patris vel aui. Nota
eñ qđ dicit,excludit simpliciter,nec dicit,quousqȝ superuixerit
masculus,ergo,⁊c. Apparet ergo ipsam penitus excludi mor-
tuo filio masculo. Preterea qđ dicta filia excludat,est expressuȝ
in toto statuto,qđ incipit, Presenti statuimus.vbi dicit.qđ co-
gendi sunt inuiolabiliter obseruare testamẽtũ parentũ. super-
uiuẽtibus filijs masculis,pro alio descẽdẽte ex eo per lineã mascu
linam, quã agnatus:ergo,⁊c.Cõcludit ergo, qđ tam in hoc scđo
statuto,quã in primo,qđ incipit,si qua mulier.est expressum,qđ
filia dotata ad dicta bona nõ põt habere regressum, lȝ quidã p
suas subtilitates velint cõtradicere,sȝ minime sunt imitãdi.⁊c.
¶ Sed posito sine preiudicio veritatis,quod dicta filia femina
possit dicere testamẽtũ nullũ,vidẽdũ est,quid ad eã de dicta he-
reditate pertineat,cũ in dicto testamẽto sit apposita clausula.si
non vȝ,⁊c.⁊ dicta filia ab intestato succedat.Et sic videt rogata
de restituẽdo portionẽ suam filio instituto:⁊ sic dicẽdum.quot,
⁊ quãtũ dicta filia pterita de hereditate habere debeat. Plura
4 igitur sunt inuestigãda. ¶ † Primo,an dicta clausula.si nõ va-
let,⁊c.porrigat ad hũc casum, scȝ qñ testamẽtũ rũpit ex causa
d preteritiõis[d],gl.in auth.ex causa.C.de liber.preter.tȝ.qđ nõ,⁊
fuit additio Jacobi de Bel.⁊ qui habent antiq.gl.tenẽt cõtra.
⁊ casus est secundũ vnam lecturã in l.si patruus.in fi.ad Trebel.
5 ⁊ idem Dyn.⁊ omnes Moder.qđ probatur sic.† Paria sunt re
linquere a venientibus ab intestato,⁊ dicere si nõ valet iure testa
menti,valeat iure codicillorũ vt not.C.de fidei cõmis.l.ex testa-
mẽto.⁊ l.quã autẽ.circa prin.ff.si quis omissa causa testa.⁊ l.codi
cillis.i fi.ff.de leg.ij.⁊ ibi de hoc per Dyn.Sed si testator rogas-
set venientes ab intestato filius etiã preteritus teneret.l.si quis
ff.de iure codicil.ergo,⁊c. Sed contra videtur.ff. de leg.iij.l.ij. ⁊
vbi filio preterito non debentur legata nec fidei commissa: sed
tamẽ respondeo,qđ ibi loquitur de legatis ⁊ fideicommissis,ab
ipso filio preterito relictis ex testamẽto. Questio autem nostra
loquitur de ijs que generaliter relinquũtur a veniẽtibus ab in
6 testato.⁊ hoc indubitanter est verũ apud omnes. ¶ † Secundo
est videndũ,nunquid in fideicõmisso veniat portio hereditatis,
que ab intestato defertur preterito,posito qđ fideicõmisso sit lo
cus. Ad qđ respondeo in dubitanter,qđ dicta portio heredita
tis venit in dicto fideicõmisso,vt notatur ff.de test.l.ex his ver-
bis.⁊ est casus.ff.de test.milit.l.querebat.versic.sicut ⁊ sic si di-
cta filia preterita ab intestato succedat, dȝ portionẽ suã fratri
7 instituto tantũ detracta legitima. ¶ † Tertio videndum est,an
dies dicti fideicõmissi cesserit fratre instituto viuẽte,⁊ sic trans-
mittat ab heredẽ suum,an nõ.Et si non trãsmiserit,dicũt aduer
sarij qđ dies dicti fideicõmissi nõ cessit viuo dicto filio istituto.
Nam statutũ impedit dictã filiã venire quousqȝ vixerit mascu-
lus.⁊ sic deinde post mortẽ masculi incipit posse venire ⁊ rũpe-
re testamentũ.⁊ sic dicta conditio,si nõ valet,vel nõ valebit,⁊c.
incipit extare post mortẽ filij:⁊ sic dies fideicõmissi non cessit in
eius persona. Ad qđ respondetur sic. Aut dicimus tenẽdo par
tem aduersariorũ lȝ non verã,testamentum retro fuisse nullum,
quod potest probari,vt supra scriptum est, an hoc testamẽtum
valuerit,vel nõ:⁊ que ibi dicta sunt possũt hic repeti. Preterea
lex precipit filium preteriri nõ debere in testamẽto,nisi ex legi-
timis causis,que sunt xiiij.vt in auth.vt cum de appella.cog.§.
aliud quoqȝ capitulũ.⁊ in auth.non lȝ.C.de libe.pret. Sed cau
sa per quam filia fuit preterita,non est de illis: ergo, ⁊c. Item si
esset causa legitima permissa de iure cõmuni.vel municipali.suf
ficeret ad preteritionẽ eam fuisse expressam,vt dicta auth.nõ lȝ.
sed hic nõ fuit expressa. Postea aduersarij videntes allegatio-
nes,quas fecerũt, quod testamentũ reprobatur post mortẽ nõ
substituentis,dixerũt dictũ testamentũ non rũpi,neqȝ in vita,
neqȝ post mortẽ,⁊ sic conditio dicti fideicõmissi,que est si nõ va
let,⁊c.nunquã extitisse dicebat, cũ dicta filia preterita vocatur
ad dimidiã dicte hereditatis ex vigore dicti statuti,ex eo,quod
prohibet etiã venire solum quousqȝ vixerit filius. Pro hoc alle-
gant.C.de fideicõmis.auth.hoc amplius.⁊ in corpore vnde sumi
tur,vbi hereditas vni quesita ex testamẽto licite transfertur ad
alium,nec tũc efficitur intestatus. Ita dicit hic,ꝙ posito ꝙ he-
reditas transfert ad filiã,nec propter hoc testamẽtũ vitiat. Ad
quod respõdeo,ꝙ dicta allegatio est peior predicta. Nã in dicta
auth.hoc amplius.transfert hereditas expresse de vno in alium
propter heredis delictũ. Sed in qõne proposita statutũ nihil
disponit cõtra heredẽ post mortem filij. Dicit enim,ꝙ nõ possit
reuerti ad bona quousqȝ vixerit aliquis masculus:vnde deficiẽ
tibus masculis statim nõ vocat eã,nec de ea aliquid dicit:⁊ si ta
cite intelligit aliqd disponere, itelligeret ꝙ remaneat filia post
mortẽ filij i dispositiõe iuris cõis,in quo erat ante statutũ,sȝ de
iure cõmuni nõ põt venire,nisi dicẽdo testamẽtũ nullũ.ergo,⁊c.
8 ¶ † Quarto queritur,an qñ restitutioni fideicõmissi esset locus
quid ⁊ quãtũ dicta filia deberet habere siue detrahere? Rñ.le-
gitimam tantũ. qꝛ nõ venit in fideicõmisso tantũ secũdũ veram
opinionem glosse,in c.Ray.⁊ ca.Raynal.de testa.⁊ iura que lo
quuntur de detractione legitime ⁊ Trebellianice,habẽt locũ in
e rogato sub cõditione[e]:secus si pure,vt not.ff.de inof.test.l. Pa-
pinianus.§.meminisse.in vlti.glo.⁊ C.ad leg.Falcid.l.si vt alle-
gas.⁊ in corpore de heredi.⁊ falci.§.si quis autem nõ implens.
sed hic ista filia rogata est pure, quod hic apparet: nunc ꝙ ab
* ipso patre non valuit testamentum. Ergo concluditur * quod
solam legitimam siue solam Trebellianicam deducit.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ Factum sic habet. Adde quod istud consilium Bar
toli est secundum ordinem Perusinũ in tertie parte de vltimis
volũtatibus.nu.xxj. aduertendũ puto quod in dicto volumine
Perusino.est insertum istud cõsiliuȝ de verbo ad verbum vsqȝ
in fine illius consilij.⁊ incipit.circa predicta Christi nomine in-
uocato.dicendũ,indubitanter dictum testamentũ nunc nulluȝ
esse,⁊ retro nullum fuisse.⁊ prosequitur prout s.in cons.xj.dicit.
⁊ sic apparet quod sit vnũ consiliuȝ:quod consiliuȝ istud quod
attribuitur Bar.non est bar.sed illud quod est supra in consi.
xj.⁊ sic bar.non contrariatur.
b ¶ Concluderetur. Idem consuluit idem bart.in consi.cxxj.in-
cip.do.Jaco.⁊ ibi scripsi plene.consuluit idem bart.in consi.xj.
incip proponitur quod pater.⁊ ibi scripsi.vide bald.in l.ij.C.de
libe.preter.⁊ Vita.Neapol.in suo tracta.clausul.in rub.quãdo
filia repellitur a successione statutorũ. Alex.de Imo. in l.si quis
posthumus.§.si filius.ff.de liber.⁊ posth.⁊ in cõsi.xliij.in iij.vol.
* B.L. ¶ Vixerit. Vide s.consi.xj. Pet.de Anch.pulchre.cons.
cexxj.bald.consi.xcviij.lib.v.Pau.de Cast.consil.cccxlviij.
c Th.D. ¶ Per aditionẽ. Ponit plene Jas.in l.eius qui in pro-
uinciam.in §.si.ff.si certum petatur.
d ¶ Ex causa preteritionis. Vide plene per Jaso.in auth.ex cau-
sa.C.de lib.preter.⁊ ibi dixi in meis additionibus. ¶ Vide que
posui post bar.in apost.in auth.ex causa.⁊ Ange.consi.cviij.in
cip.ista quest.principaliter.⁊ Pau.de Cast.consi.cc.vol.j.
e ¶ Conditione. Vide bar.consi.cxxj.incip.do.Jacob. in fi. in ij.
vol.Et an filius debet habere duas quartas,vide Jo.baptistã
Seue.in auth.ex causa.C.de libe.prete.⁊ in l.generaliter.§.cum
autem.C.de insti.⁊ subst.⁊ bal.in cõsi.cexxiiij.in j.vol.incip.pro-
ponitur. ¶ Vide Oldra.cons.cxxxj.⁊ Ro.consilio ccvj.⁊ ibi an
ascendens possit detrahere duas quartas.
* B.L. ¶ Concluditur. Suprascripta vidẽtur potius allegatio
tiones,quam consilium,qꝛ contrarium tenuit supra consi.x.⁊ in
l.si.C.ad Tertyl. ⁊ in l.si.ff.eo.⁊ vltra ea,que posui ad calcẽ d.cõ
silij addite Angelum,qui expresse tenet contrarium eius quod
supra dicitur de dictione,quousque.in §.si quis autem.in auth.
de heredibus ⁊ falcid.⁊ consilio suo cl.incipien. Donatus Flo-
riani petronis.⁊ Paulus de Castro consilio lxxxvj. Circa vero
id quod concludit bar. ꝙ clausula codicillaris operatur vt so-
ror teneatur restituere hereditatem filij fratris,contrarium te-
nuit bal.⁊ Saly.in l.ij.C.de lib.prete. Idem in l.si quis filium. ⁊
Imol.in l.ei,qui soluendo.ff.de hered.insti.

CONSIL. XXI.

An in primo testamento possit poni clausula, per quam tollatur factio secundi testamenti, et per que verba posita in secundo testamento derogetur primo.

1 ¶ Clausula derogatoria in testamentis apposita, qualiter reuocetur.

2 Exheredatio liberorum generaliter facta per patrem nō valet.

3 Verba. nolo renocare, seu aliud testamentum condere declarant voluntatem quam modo testator habet.

4 Verba. promitto aliud testamentum non facere, et si faciam, &c. nihil operantur in testamento.

5 Verba, si appareret contrarium dico esse factū per me non sane mentis, non releuant ad probandum ipsum esse nō sane mētis.

6 Verba in testamento non obstante quod in vltimo testamento appareret contrarium quibuscunque verbis derogatorijs, &c. quid operentur.

a **Vdixit. et asseruit.** a et voluit dictū testamētū prevalere omnibus alijs testamentis factis per eū, nec non dixit, voluit. et asseruit dictum testamentum nolle reuocare seu aliquod aliud cōdere, vel aliam vltimam voluntatem facere, vel codicillos cōdere, vel aliquid aliud, per quod dictum testamentū non valeat. aut voluit aliud testamentū nō facere, et si faceret voluit illud nō valere, nec firmitatem tenere, et si appareret qō cōtradixerit testamēto tali, qō nō est factū de sua voluntate, sed tanquam per eum nō sane mentis, nisi in testamento fiendo per eū, diceretur de verbo ad verbum, ¶Pater noster, et Aue Maria, non obstāte quod in dicto testamēto appareat contrariū, quibuscūq; etiā verbis derogatorijs, &c. hec est particula primi testamēti. ¶Postea fecit secundū testamentū, et dixit vltimo verba infrascripta. Et hanc suā vltimam voluntatem asseruit velle esse, quam voluit valere iure testamēti, et quod si iure testamēti non valeret, valeat saltem iure codicillorum, vel cuiuslibet alterius vltime voluntatis, cassans et irritans omne aliud testamentum per eū conditum, nō obstantibus aliquib⁹ verbis derogatorijs insertis, et appositis sub quibuscunq; modis verborū. Et voluit hoc testamentū, seu vltimā voluntatem omnibus alijs testamētis seu vltimis volūtatib⁹ prevalere, &c. hec est copia particule secundi testamenti. ¶Modo queritur, nunquid secundum testamentum valeat, nō obstantibus verbis

b derogatorijs⁹ appositis in primo testamento, vel qualibet alia particula, apposita supra in parte dicti testamenti primi. ¶In questione predicta primo examinādū est, quod cū precedat testamentum habens clausulā derogatoriam secūdi testamēti ad hoc, vt seques testiū illud tollat, requiritur, vt in sequenti testamento specialiter prioris testamēti peniteat, vt l. si quis in principio testamēti de leg. ij. † Videndū est ergo, quid sit volūtatis prioris specialiter penitere. Ad hoc respondeo, qō sicut oratio alia est generalis, alia specialis, alia est singularis ita quis pōt loqui generaliter, specialiter, et singulariter. Generaliter, facit de mentionē de testamento, simpliciter, qō est per verbū generale continēs omne, id qō est testatio mentis, vt Justi. de testa. in princ. Itē pōt quis loqui specialiter. Nā testamentorū plures sunt species. Quoddā cm testamētum est simplex, quoddam in quo sunt verba derogatoria. Si igitur in secūdo testamēto facit mētionem de primo, in quo erant verba derogatoria, specialiter loquit, qr ibi specialē mentionem facit. Non enim stetit in verbo generali testamēti, sed descēdit ad certā speciē, scz illius testamēti, in quo erāt verba derogatoria. Et hoc est, q⁹ dicitur expresse in gl. l. si mihi et tibi. §. in legatis. ff. de leg. j. vbi dicit, qō potest penitere si exprimat qualitatem illius prime voluntatis. Sed hic exprimit qualitatē prime volūtatis: ergo, &c. probatur

2 in simili. Nā filij debēt exheredari nominatim. † Si igitur exhe redētur sub nomine generali, vt exheredo liberos meos, nō valet exhēdatio, qr liberorū generalis est appellatio. Porrigitur enim ad filios, nepotes, et pronepotes, et vlteriores. Sed si diceret, exhēdo filios meos. scz eos non nominaret nomine singulari, valeret: qr specialiter, hoc est, sub nomine speciei nominauit. l. Titius. in prin. ff. de lib. et posth. ¶His sic premissis, in proposita questione sunt aduertēda ꝓba primi testamēti. Nā primo asseruit se primum testm nolle mutare. Secundo promisit, et voluit aliud non facere, et si fecerit voluit nō valere. Tertio dixit, quod si apparet q⁹ contradixerit testamēto tali, q⁹ non est factū de sua voluntate, sed tanquā ab homine nō sane mētis, nisi apponerentur certa verba de quibus in casu supra posito. Quarto apposuit clausulā. non obstāte, quod in dicto testamento apparerent verba derogatoria primi testamenti. ¶Primo dico, quod asseruit dictum testamentum nolle mutare per hec verba nec non dixit, voluit et mandauit, et asseruit, nolle dictum testamentū reuocare seu aliud condere, vel aliquid aliud facere, per

3 quod dictum testamentum non valeret, &c. † Ista verba nihil faciunt ad propositum, solum enim declarant volūtatem quam ipse habebat tunc, nec derogant voluntati, quā ipse esset habiturus in futurum. et si derogarent. esset idem quod diceretur in sequentibus. ¶Secundo promisit, et voluit aliud non facere

4 † et si faceret voluit non valere, nec habere robur et firmitatem. Illud quod dixit, promisit. nihil releuat. nō enim erat ibi persona, cui promitteretur, nec nūcius nec epistola, quo mediāte alij fieret promissio. ideo nō valet. l. cōsensi. ff. de actionib. et oblig. et ibi not. ¶Remanet ergo firmū. quod predicta verba sunt derogatoria simpliciter, et sic intelligūtur si in secūdo testamento predictorum specialiter peniteat, vt dictū est. Tertio dictum est per eum, s. quod si appareret q⁹ contradixerit, &c. qō non est factū de sua volūtate, sed tanquā per eum nō sane mētis, nisi in testamēto fiēdo per eū diceret de verbo ad verbū, ¶Pater noster. et Aue

5 Maria. † In eo qō dixit, tāquā factū per eū non sane mētis. nō releuat: nō enim fuit i potestate sua iudicare de futuro, vtrū sit sane mētis vel nō, sed in potestate iudicis. l. j. de curato. furi. qr iudex hoc iudicat ex sermonibus et alijs actibus: l. is qui. §. fi. ff. de tutorib. et cur. datis ab his. et l. quidam in suo. ff. de conditio. instit. sed in proposito, apparet secūdum testamentū recte cōpositum, et sic non a demente sed ad homine sane mētis. ¶Remanet ergo, qō dicta verba, sunt derogatoria primi testamēti: et non solum sunt derogatoria volūtatis, sed etiā illius voluntatis: quia voluit secundū non valere, nisi insereret predicta verba, ¶Pater noster, et Aue Maria. Inquātū ergo sunt derogatoria volūtatis, sunt ipso iure nulla: qr nemo sibi aufert liberā testamenti factionē. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. oblig. et hoc t⁹ Jaco. de Are. vel saltē per sequentē volūtatem, etiā si de primo nō faciat mentionem. sm Jac. de Are. l. diuus. §. lz. ff. de iure codicil. quod tenebāt Old. et Andr. de ¶Pisis in l. si quis in princ. testamenti. de leg. iij. Vel secundū communē opinionē omniū, dicta verba tollūtur per secundū testamētum in quo specialiter penitet. Sed in questione propositā specialiter penituit in secundo testamento vt infra dicet: ergo. &c. ¶Quarto inseruit dictaverba, scz, q⁹ nō obstante qō in dicto testamēto apparet cōtrarium huic testamento, sub quibuscunq; verbis derogatorijs. &c. Ista sunt verba derogatoria verborū derogatiuorum sequētiū. que nō tantū valēt, quin possint tolli: qr nemo pōt sibi legē imponere, &c. vt d. l. si quis in principio testamenti. ¶His premissis, videnda sunt verba secūdi testamēti, an per ea prioris voluntatis specialiter peniteat. et ex dictis manifeste apparet. qō sic, qr fecit mentionē de antecedēti testamēto, in quo erāt verba derogatoria, et sic ad speciē se retulit, vt supra probatū est. in principio.

6 quod manifeste declarat, † si poneretur, qō nullū aliud testamētū precederet, nisi predictū, in quo apparerēt dicta verba derogatoria, tunc videt ipsum designare nominatim. vt l. ij. de libe. et posthu. Et sic concluditur, &, quod prioris volūtatis specialiter penituit, et sic q⁹ secūdū testamētū valet. et primū est sublatū. Bal.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ vt dixit et asseruit. Istud consiliū secundū ordinem Perusi. est in tertia parte, de vltimis voluntatibus. nu. xlviij. et post istud cōsilium est insertum cōsilium do. Nicolai. do. Aler. de perusi. qui consuluit super eodem casu, qō est insertum in fi. vol. in cōsi. lxxxiij. incip. et dixit et asseruit. Et alias incipit istud consilium, quidā fecit testamētum: et in eo sic dixit. et asseruit, &c. et sic incip. in libro perusino, et ita etiam allegat Alex. de Imol. in l. si mihi et tibi. §. in legatis. ff. de leg. j. versi. super tertia glo.

b ¶ Verbis derogatorijs. Vide plene per Alex. in l. ij. ff. de libe. et posthu. et l. si mihi et tibi. §. in legatis. ℨ. de leg. j. et ibi vide Jas. in secunda lectura. et Jaso. in l. sancimus. C. de testamentis. et ibi ponit vndecim limitationes. cum concord. de quibus per ipsos. ¶ Vide infra consi. xlvj. et Ang. consi. ccxiij. Pau. de Castr. cōsi. ccexliij. Bal. consi. clxxiij. vol. iij.

c B. L. ¶ Concluditur. Ad deducta per do. cōsulentem faciunt que voluit Bar. in d. l. si quis in principio testamēti. et in d. l. si mihi et tibi. et in l. ij. ff. de lib. et posthu. et auth. hoc inter liberos. C. de testamen. et ibi Angel. et in auth. de hereditatibus que ab intest. in princip. Bald. in l. sancimus. C. de testamen. et in l. dari C. de fideicommiss. per Moder. in cap. j. de constit. per Angel. in cōsilio cclxv. incip. Quedam domina Tāna, vxor Lucarini: pau lum de castro consilio ccclxiij. incip. quedam domina. et Ang. in prealleg. consi. dicit ad hoc esse glossa. singulare in authē. de non elig. secun. nu ben. §. neq; aquam igitur. in verbo. firme. vbi etiam dicit ita tenere Joan. Andr. in cap. fi. de sentētia excom. An autem possint poni talia verba in primo testamento, quod secundum non possit ipsum tollere, vide Specula. in titu. de instrumen. editione. §. compendiose. Et Archid. xiij. questione. ij. can. vltima voluntas. Vide etiam aliud Ange. consi. ccclxviij. incipen, statuto Pistoriensi cauetur.

Consi

CONSIL. XXII.

An substitutio facta filio, si decesserit sine liberis, sit semper fideicōmissaria, vel pupillaris, vel directa. Item, an mater excludatur a successione filij, si non petijt dari curatorem ventri, aut posthumo.

1 ☞ Substitutio facta filio impuberi, si decesserit sine filijs, an, & quando dicatur directa, vel fideicommissaria.
2 Verba deueniant, & superueniant ad heredes, &c. an sint fideicommissaria, vel obliqua.
3 Legitima quando sunt quinque filij quanta est, & quomodo debet diuidi stante fideicommisso, &c.
4 Filia in potestate hereditatem patris non aditam transmittit ad heredes extraneos.
5 Mater, quae non petijt dari curatorem ventri, priuatur hereditate filij, etiam si nascatur, & post decem dies mortuus fuerit.

Simo Accursuli de Rocca habebat quinque filias feminas, & primas duas ex vna vxore premortua: & iste filie erant nupte, vxor etiā eius que vocabatur Clara, est pregnans: iste homo in vltimo constituit[a], cōdidit testamētum in quo dictas filias suas heredes instituit in certa quantitate, & eisdē substituit in hec verba. Et si aliqua dictarum suarum filiarum obiret sine filijs quod hereditas ipsi[s] filie deueniat in ventrē vxoris sue. In omnib[9] autem alijs suis bonis, ventrem vxoris sue, si masculus erit, & ad lucem peruenerit, heredē instituit: & si decesserit sine filijs hereditas ipsius vētris masculi deueniat in predictas suas filias, & Nicolaum Accursuli eius fratrem, vel in eorum liberos etiam equali parte instirpem, & non in capita. Demum post mortem testatoris decessit vna ex filiabus secunde vxoris intestata, demū dicta vxor pgnans post sex mēses, vel circa a morte dicti testatoris peperit filium masculum, qui ad lucē peruenit, & vixit octo diebus, & est mortuus: & ista vxor nō petijt curatorē ventri dari, nec tutorem illi nato, que Clara vxor maior erat triginta annis. Ex predictis queritur, si dicta Clara vxor dicti testatoris, succedat dicte sue filie mortue post mortem patris: & in qua parte, & idem queritur de filia dicte Clare superuiuente, an dicta Clara & filia ei[s] superstites, vel altera earū succedat dicto filio posthumo dicte Clare, & pro qua parte: & in qua parte dicto posthumo succedat dict[a] Nicolaus substitut[a], & dicte filie testatoris ex alia vxore,
1 q̄ similiter sunt substitute dicto posthumo. ¶ † Ad has q̄stiones examinādas primo oportet videre, an iste substitutiones facte tam filiabus, quam etiā posthumo possint trahi ad pupillarem directam[a], an sint fideicommissarie? Et videtur, quod sit directa pupillaris, quando fit filijs impuberibus, sicut hic specialiter in posthumo. Non obstat, q̄s fiat mētio filiorum, vt c. j. de testa. lib. vj. vbi doctores & glo. circa hoc sic dicūt, Aut ista substitutio compendiosa que fit a pagano, fit per verba mere obliqua: vt q̄ dixit, restituat talem hereditatem. & tūc abiq; dubio est fideicommissaria, l. coheredi, §. cum filie. ff. de vulg. & pupilla. Aut fit per verba directa: q̄ dixit, talis sit heres, & tunc, sine decesserit sine filijs, siue intra pubertatem valet iure directo per l. causa. ff. de vulg. & pupil. Et hic est proprie casus in dicto c. j. de test. lib. vj. q̄ ibi fuerit verba directa, vt ibi no. Joā. And. & sic gl. in l. precibus. C. de impub. que dicit, quod quando fit mētio filiorum, semper est fideicōmissaria, non est vera. per iura supradicta. Nam illa verba habent locum etiam intra pupillare etatem: vt notatur in d. c. j. Aut substituit per ꝓba equiuoca & cōmunia, vt per verbum, substituo, q̄s est cōmune ad vtrāq; substitutionem. l. generaliter. §. j. C. de insti. & substit. & semper interpretabitur fideicommissaria: q̄ secundum hanc substitutionē omni tempore valet. argu. l. quoties. ff. de rebus dubijs. & ita videtur tenere glo. in d. l. precibus. & predicta communiter tenent
2 doctores ☞. & Lyn. & alij, &c. † Est ergo videre in questione nostra. an verba predicta, scz ad heredes deueniāt, &c. sint fideicōmissaria, vel communia. & hoc non tangitur per doctores. Et dico, quod hec verba deueniāt & superueniāt, sunt mere obliqua,
b & de hoc est casus. ff. ad Trebe. l. heredes. §. cū ita. [b] & de leg. iij. l. fideicommissa. §. hec verba. & ad Trebellia. l. heredibus. §. j. vel saltem non possumus negare, quod dicta verba nō sint communia per iura predicta. Sed hic possum[9] manifeste cōcludere, q̄ hic fuit fideicommissaria substitutio. Possumus etiam assignare aliam rationem, cum in eodem testamento testatoris eandem substitutionem fecerit tam filio posthumo, quā etiam filiabus maioribus, & minoribus: oportet nos dicere, vt equaliter intelligatur vtrāq; quod sit fideicommissaria. Casus est C. de testa. milit. l. in testamento. & C. de impuber. & aliꝭ substi. l. ij. ff. de vul. & pupil. l. am hoc iure. ¶ His sic premissis pro prima questione, scilicet an dicta Clara mater, & eius filie superuiuentes succedant dicte f. lie mortue post mortem patris, & in quātum, ita dico quod est considerandum, an dicta quantitas, in qua dicta
3 filia fuit instituta, excedat legitimam portionem, † vel non: que legitima portio erit medietas illius quod habitura esset ab intestato, cum tempore mortis patris erant quinque f. lie computato posthumo, & si dicta quantitas excedat legitimam portionē, tunc non est dubiū, quod potuit eā grauare & ei substituere per fideicommissum, & sic illud q̄s fuerit relictū illi filie mortue diuidi videtur pro equali portione inter matrē & filiam. Ille autem posthumus & successores sui nihil habebūt, sed si est aliqd vltra legitimam portionē, tunc de illo q̄s est vltra, fiāt quatuor partes, quarū vna diuidetur inter matrem & f. liā, eo modo quo supra dicte alie tres partes debebūtur successo.. dicti posthumi, & erit de eis illud quod infra dicā de hereditate posthumi. Et quod ista sint vera, probatur sic, certū est quod illa filia non potuit grauari in legitima per fideicommissum, vt C. de inoffi. testa. l. quoniam in prioribꝰ. & certum est, q̄s legitima est semis, quādo f. lij sunt plures quatuor, vt C. eo. ti. authen. nouissima. & ideo dixi debere diuidi inter matrem & filiam suam tāntum: quia mater & sorores defuncte, que est ex vtroq; latere cōiuncta, excludit alias sorores, que sunt coniuncte ex vno latere tantum, vt in auth. de hered. que ab intest. §. cōsequēns. posita C. ad Tertul. authē. defuncto, & ideo dixi, quod dictus posthum[9] & sui heredes nihil debebūt habere. Quod autem dictus posthumus nō adita hereditate dicte sue sororis defuncte, nō poterit trasmittere ad heredes suos extrāeos, casus est C. de iure delibe. l. quoniam sororem. & l. si infanti. §. j. & vnic. C. de cadu. tol. §. in nouissima. Ista autem filia, etiam si nō adūsset hereditatem quam ei reliquit pater, posset trāsmittere ad quemlibet heredem extraneum, vt C. de iure deliber. l. si fratris. secundum verum intellectum, & C. de suis & legit. l. apud hostes. & de castrēsi pecu. l. heredes. §. filius. licet gl. dicat contra, & male: & in dicta l. si infanti. §.
4 j. q̄ contra casum dictarum legum. † Et predictam opinionem, scilicet quod filia in potestate hereditatem patris non aditam
c trāsmittat etiam ad heredes extraneos [c], tz Richardus Mal. & Oldradus de Laude, & communiter omnes alij doct. Et dixi, quod de residuo debent fieri quatuor partes: quia de residuo debet detrahi Trebellianica, vt cap. Raynaldus. extra de test. & ibi no. & in l. quāquam. C. ad legem Falcidiam. que cōpetit venientibus ab intestato, vt dictis iuribus. & ideo dixit alias tres partes deberi successoribus posthumi, q̄z hereditas nō adita transmittatur ad heredem. fallit si est purificatum ante mortē fideicommissarij, vt ff. ad Trebel. l. cogi. §. Metianus. l. postulante. in prin. & de condi. & demon. l. a testatore. licet contra notetur in glo. in l. cum filio. de legatis j. sed male: vt ibi notatur per ☞. ¶ Venio ad successionem posthumi, & posito pro constanti, q̄ substitutio ei facta sit fideicommissaria, vt supradictum est ita dico videlicet, quod primo detrahetur legitima portio dicti pupilli, que est medietas eius quod habiturus esset ab intestato, vt supra dixi, & de residuo debet detrahi quarta. & ista legitima portio, & legitima quarta, debent esse in totum illius filie, que erat sororis ex vtroq; parēte dicto filio posthumo. residuū vero dicte hereditatis inter dictū Nicolaum & filias dicti testatoris ex vtraq; sorore, in equali parte. secundum quod in dicto testamento continetur. Mater autem ad successionem huius filij posthumi nullatenus admittatur, q̄ non petijt curatorez dari ventri. Hec omnia probantur iuribus infrascriptis. Quod dixi substitutionem esse fideicommissariam, & dictum posthumū in dicta legitima portione, & quarta Trebellianica, nō videri grauatum per fideicommissarium, probatur per iura proxime allegata. ¶ Restat modo videre, quare mater excluditur, & quare illa filia admittitur in illis portionibus, & non alij substituti.
d ☞ Ideo quod mater ideo excluditur, quia non petijt curatorez [d] dari ventri. Casus est in l. secunda. §. si mater. & §. quid si cum
5 pregnans. circa fi. ff. ad Treb. † Sed contra hoc opinā videtur, quod matri nō preiudicet, q̄ videtur preuēta mortalitate filij, quia mortuus est intra octo dies, vt in eadem l. ij. §. confestim. Respondeo, verum est q̄s non nocet ei, q̄ nō petijt tutorez suo filio nato. quia fuit preuenta morte, vt d. §. sed bene nocet quod non petijt curatorem dari ventri, ad quod faciendū habuit spatium sex mēsium. & vt in themate proponitur, nec aliegat aliquā causam quare fuerit impedita. nā si haberet aliquam iustā causam excusaretur, vt d. §. confestim. & succederet in dictis portionibus. in equali parte cum filia sua. per iura ꝛ. allēg. Secundo contra predicta o pp. tunc demus tenentur pater & mater istos administratores dare filio suo, si non sint legitimi. vt ff. qui pet. tut. l. ij. & no. C. ad Trebel. l. matres. sed in casu nostre questiōis erat dictus Nico. qui erat suus patruus, q̄ frater patris. vt ex narratione facti id apparet. er goerat eius legitimus tutor de-

ficiētibus alijs proximioribus, vt l. j. ff. de leg. tutor. sic videtur quod matri non dz preiudicari. Sed respondeo, quod lz dict⁹ Vi col. fuisset tutor legitim⁹, z sic mater excusaretur petēdo tutorem, tñ ipse nō erat legitimus curator vētris, z talis curator semper est dandus, l. j. §. quotiescunque. ff. de ventre in pos. mit. colligitur, z no. per gl. in l. de creationibus. C. de episc. audi. Sic ergo patet qđ mater excluditur. Debent ergo venire ad veniētes ab intestato dicte portiones, cum nō cadant in fideicommissum, vt ff. dixi. Ab intestato autem venit dicta filia que erat ei ab vtroque latere coniuncta, vt dicta auth. defuncto. z dicto §. consequens, z apparet omnia predicta expedita esse, ꝛc.

ADDITIONES.

a ¶ Directam. Adde quod opi. Bart. in hoc consilio tz Bal. in repetit. l. si arrogator. in vlti. col. ff. de adop. vbi refert cū Fran. de Pisis, z alijs se cōsuluisse, z Bal. in c. si pater, de testa. i 5erto, z in l. iam hoc iure. ff. de vulg. z pupil. vbi dicit hāc esse cōmunē opi. z idem consuluit Bar. in cōsi. xvj. incip. Ang. z in cōsi. ccclj. pater filio impubere. de quo plene per Aler. in l. precibus. C. de impuberū z alijs substi. z in l. centurio. ff. de vulg. z pupil. z ibi plene per Jas. z de isto consilio vide etiam Andre. Barba. in l. si infanti. in additio. Bar. C. de iure delibe.

b Th. D. ¶ Cum ita. Vide ibi in additionibus meis ad Bar.

c ¶ Extraneos. Vide And. Bar. in l. si infanti. in prin. C. de iure delib. in addi. Bar. vbi alleg. Bar. in isto cōsi. ibi. nu. xcij. z vide paul. de castro in consi. lxviij. inci. super primo dubio. z in cōsi. j. incip. ego Paul. in fi. vbi etiam extendit eum ad monasterium. vide docto. in d. l. si infanti. z vide Bar. in consi. seq.

d B. L. ¶ Curatorem. Vide Bal. pulchre cōsi. cxxij. iij. lib. incip. quidam nobilis. sed vide Jo. And. in addi. ad Spec. in ti. de tuto. §. nunc videndum. ver. fi.

CONSIL. XXIII.

Qualiter intelligiť statutū Cortoñ. qđ intestato succedat frater, z non mat. vel auia, qđ per existentiam suitatis hereditas patris non agnita, neque adita transmittitur, quod propter non petitum tutorem filio excludatur mater. quod immoꝛ decedens nō adita hereditate patris transmittit in integrum restitutionem.

1 Hereditas patris non agnita, per existentiam suitatis transmittitur ad heredes.

2 Heredes filij quibus transmittitur hereditas ex potentia suitatis, possunt se immiscere z abstinere, sicut poterat filius.

3 Minoꝛ si decedit hereditate non adita, cum per mortem, vel etatem dicatur ledi, transmittit ad heredem beneficium restitutionis in integrum.

Nicolaus Fei de Cortonio, sumpsit in vxorem do. Claram filiam Jo. ex qui bus Nicolao z Clara, nati sunt duo filij, lcz vnus masculus z vna femina: qui Nicolaus decessit testatus superstitibus dictis duobus filijs suis infantib⁹, q remanserunt apud auiā paternā, z patruos eorū: que do. Clara trāiuit ad sēm votū intra annū, intra tps lucrus, z nō dato tutore dictis pupillis, vel curatore hēditati ipsius dicti Nicolai post hoc decessit filia, fuit datus curator eis ad diuidēdū bona, que habebant cōia cum dictis suis patruis dictorum filiorum dicti Nicolai ex dicta do. Clara. Ex scdo matrimonio extant duo filij masculi qui etiā sunt in infantili etate. vltimo loco decessit dict⁹ filius masculus natus ex primo matrimonio dicte do. Clare, in infantili etate, superstitib⁹ post eū dictis duob⁹ filijs dicte do. Clare natis ex scdo matrimonio ipsius, z superstite etiam dicta do. Clara eorū matre, z etiam superstitibus duobus auūculis, quorum vnus est auūculus ex vtroq; parēte, z alius ex parte patris tūc ipsorū. Et ēt superstite vnica amita ipsius filij, q nupta erat tñ antequam decederet dictus filius masculus paterna auia prædecessit. Modo queriť quis succedit dicto filio masculo decedēti, z ad quē spectat hereditas ipsorū filiorū defunctorum, z pro quanta parte tā ex iure cōi qꝑ ex forma statuti ciuitatis Cortoñ. cuius statuti copia mittiť modo verbis. ¶ Et in questiōe predicta primo est videndū qđ operet statutū predictum, in quo continet in summa, qꝑ ei qui decesserit intestatus, succedat frater suus, vel sororꝛ, z non mater, vel auia materna, z frater masculus defuncti, z filius fratris, vel descēdēs per lineā masculinam ex fratre ipsius succedat, z non mater, vel auia, ꝛc.

4 †Sic ergo in questione ꝓpōsita illi filie que primo decessit potuit succedere frater supuiuens, z non mater, vel auia huic vero filio masculo vltimo defuncto nullus supererit frater, nec filius fratris, nec descēdēs ex ipso fratre per lineaz masculinā. Nā illi patrui qui supsunt nō sunt fratres, sed sunt descēdētes ab auo pupilli, z sic sunt coniuncti ex latere ipsius defuncti, si aliquē habent non tanꝑ descēdentes. l. Juris cōsultus. §. ij. ff. de gradi. in ver. patruus, ꝛc. z sic statutū istud qtum ad successionem eius filij modo defuncti, nihil hz facere. Et ideo videamus qualiter ei succedat. z iure communi. Et est sciendum, qđ inter nostros doct. sunt quedā opi. vna qđ hereditas patris non adita trāsmittitur, sed qz in quest. puncti nostri, non proponiť pupillo data tū nō fuisse tutorē. z per cōsequēs nō pōt dici, qđ hereditatē paternā adierit, vel ei se immiscuerit, vt C. de iure delibe. l. potuit. ff. de acqui. here. l. pupillus. Jdeo dictā questionē examinemus secundū vtrunqz pūctū. Et prima opinio est, qđ hereditas patris nō agnita trāsmittat per existētiā sui heredis: vt C. de suis z legi. l. apud hostes. z ibi hoc tenuit Ly. ff. de milit. test. l. ex militari. §. fi. z l. seq. z ff. de stip. seruo. l. liber hom. §. fi. z de cast. pec. l. hereditate. §. filius. ff. de in. fisc. l. Luci⁹. z hoc in ciuitate Perusij oēs tenēt indubitāter. Et ego etiā similiter teneo. z probo per rationē sic, Beneficiū abstinēdi datū de iure ptorio, quatenus nō cōcerneret cōmodū filij, nō fuit pretoris intentio filium ipsum commodo priuare, casus est ff. de vulg. z pup. l. si filius q patri. Sed certū est, qđ filio est vtile, vt hereditatem patris non agnitam trāsmittat, qz per hoc facili⁹ heredē habebit. † Quod enim dicitur, hereditas nō agnita trāsmittit: hoc nō importat quod heres filij debeat eā habere ꝓpīse, sed vt heres filij possit ei se immiscere, z ab ea se abstinere, sicut poterat filius ipse viuēs. casus est ff. de acqui. here. l. si quis filiū. §. j. Hic autē est magnū commodū filij. Nec obstat C. de iure delib. l. si infanti. ibi, omnes hereditates, ꝛc. qz ibi dicitur oēs hereditates ad eū devolutas hereditate patris, sz hereditas nō pōt devolui ad filiū: qz videť fuisse eius filij etiā viuo patre: vt l. in suis. de libe. z posth. z ideo in filio suo nō hz locum ti. pro here. vt l. nihil. C. pro here. z in dicta l. si infanti. ibi, z nō agnitas, ꝛc. loquit in hereditate que nō requirit agnitionē, qꝑ est in hereditate paterna. z de illa non loquit gl. lz ibi aliter videat sentire. Secūdo videam⁹ quis succedat dicto filio z filie defūcte, z cōstat qđ mater nō, qz nō fecit ei dare tutorē, nec auia potuit succedere dicte filie propter statutum, qz frater eius viuebat: sed succedūt dicit fratres vterini exclusis alijs patruis paternis z auūculis: vt C. de legit. here. aut. cessante. est ergo modus, qđ etiā isti fratres vterini per se, vel filios administratores, z per patrē, qz habēt, z sūt ifantes, adeāt hereditatem predictorū filij, z filie, z patris ipsorū, tanquam ad eos delatam per mediā personā predictis filio z filie. ¶ † Secūda opinio est de hereditate patris nō adita, qđ transmittatur. per d. l. si infanti. quam opinionē lz non teneam, tamē fm illam esset ille modus tenendus. Nam dicti filij qui hereditatem patris nō adierunt, cum caruerūt tutore, fuerūt lesi eorū facilitate: qz maioꝛ z diligens admissus. z modo nec ipsi, nec heredes ipsorū possunt adire prefīti morte: vnde isti fratres vterini adeant simili modo hereditatem ipsorū filij z filie, z ex ipsorum persona poterunt petere in integrum restitutionem ad adeūdam dictam hereditatem, l. Pantoni⁹ de acqui. hered. z hoc tenuit Jac. de Are. in l. qui duos. z Jacob. Butri. ff. de vulga. z pubil. z Joā. And. extra de proba. c. in presentia. Et sic concluditur, quod in omnem casum hereditas pertinebit ad dictos fratres.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Omnes. Idem dicit Bart. ī. in consilio precedenti inci. homo Accursius. z in cōsi. xxx. inci. Canutius: z Bar. i l. si infanti. C. de iure delibe. vbi dicit, quod ita iudicauit. z quod ita in collegio Perus. determinatum, cum concor. traditis per do. Jaso. in d. l. si infanti, z in l. emācipata. C. de iure deliberā. z per Aler. in l. apud Julianum. §. idem Julianus. ff. ad Trebel. z in l. si fratris. C. de iure delib. z in l. si filio⁹. ff. de vulg. z pupilla. z in consi. clxxvj. in vj. vol. incip. in causa z lite. versic. z vide quatuor limitationes. ad istam regulam per Jas. in d. l. si infanti. z aliam ponit idem Jas. in l. qui se patris. C. vnde liberi. z alias limitationes ponit dominus meus do. Pet. Phil. Corne. in d. l. si infanti. z in l. si fratris. C. de iure delib.

b ¶ In integrum restitutionem. Adde qđ istud quod consuluit Bartol. consuluit etiam ipsemet Bartol. in consilio vij. incipiē. quidam Perusinus. in ij. volumi. z ista est cōmunis opinio, vt plene prosequitur do. Jac. in l. si infanti. in vlti. col. C. de iure deliber. z ibi plene per dōmi. Petr. Corne. vbi ponit plures limitationes. z vide Aler. in consilio xx. in vij. volu. incip. circa consultationem. z in consilio lxxix. in vj. vol. incipien. Franciscus. z paulum de castro in consil. cccxxxix. incip. primum dubium. in j. col. z in consilio cxij. incip. substitutio predicta. z Lud. Ro. in consilio cccxcv. in casu proposito.

¶ B. L. Cōmunis opi. Hoc. est. qꝑ heres ifantis potest petere beneficium in integrum restitutionis ad adeundā hereditatem per l. Pantonius. ff. de acqui. here. Bal. tamen in l. infanti. C. de iure delib. tz contrarium. dum dicit ter. si minime hereditas infanti fuisset delata. z sic videtur inducere presumptionē iuris z de iure, quod intelligatur omnino, ac si delata nō fuisset infanti hereditas. Si ergo non est delata nō potest transmittere beneficium

ficium restitutionis in integrū. z ita tz Ang. in d. l. Mātonius. per Bar. Bal. z Ang. in l. non solum. ff. de in integ. restitut. per Bar. in l. qui duos impuberes. ff. de rebus dubijs. z per Jo. de Imo. z Pau. in l. qui duos. ff. de vulg. z pup. per Pe. de ancha. consi. cccl v. Pau. de ca. consi. cccxxvij. Vide etiam Ro. consi. cccxcv. z que posui in d. l. infanti.

CONSIL. XXIIII.

a MArtinus ciuis Tudertinus decessit sup perstitibus sibi Joāne z Philippo suis filijs, z domina Francisca eius vxore, ꝛc. De isto consilio vide supra in consi. vij. inci. factū tale est, Andreas quidam Marti.

ADDITIO

a Cuius. Vide ad hoc consi. posita in calce d. vij. z viij. cons. s.

CONSIL. XXV.

Si testator hec verba, qs si filius suus moriatur quocūqz tempore sine heredibus legitimis de suo corpore natis, qs pro anima sua patris z matris, z fratrum suorū distribuantur bona per tales: tūc ista substitutio etiam incerta, qz dicitur ad pias causas, valet, z si moriatur filius in pupillari etate, est directa pupillaris, z excludi tur mater etiam a legitima.

1 ℣ Pias ad causas relictum videtur quicquid pro anima relinquitur.

2 Fideicommissarij z executores, nullo instituto herede vicē heredum obtinent.

3 Primus heres, non denotat ordinem institutionis, sed ordinē moriendi.

Vso testamento Bētilis Jacobi, in quo A. z M. duas filias pupillas sibi heredes instituit p hec verba, z si aliqua dictarū filiarū quocūqz tpe moriak sine pr̄olibus legitimis de suo corpore natis, pro anima sua, patris, z matris, z fratrum distribuant hereditates, z dent p infrascriptos suos fideicōmissarios, si prima heres moriak, ꝛc. Contigit q dicta M. Pupilla mortua est: querit, an eius portio debeat distribui pro alia predictorū, z an mater eius debeat habere legitimā. Circa predictorū inuestigationē videndū est, an predicta substitutio valeat? Et dubiū facit q dicte filie primo

1 rienti non vī dari certa persona substituta. † Cū veritas est, qs

a' valet. Nā dicit testator qs si moriatur, pro anima sua detur, ꝛc. Et sic apparet, qs est relictum ad pias causas, ꝛc. sed in relictis ad pias causas si non nominatur psona substituta, vz substitu

2 tio, vt in auth. de eccle. ti. §. si quis in nomine, † z sic fideicommissarij tales, seu executores vicem heredū obtinent, vt no. Jmo. in c. cū tibi. extra de testamētis. Scdo facit dubium in qōne, illud quod dz in testamēto, si prima heres, ꝛc. nā ista que decessit fuit heres secūdo nominata: ergo ei non videt facta substitutio.

3 † Ad quod rīdetur quod illa verba, prima heres, ꝛc. non denotant ordinē facte institutionis, sed denotant ordinē moriendi,

c vt ei videatur facta substitutio, que primo decesserit, qs apparet ex precedentibus dum dicit, z si aliqua suarū filiarum, ꝛc. ex quo apparet qs de vna tm̄ non est locutus. Pro hoc facit ff. de rebus dubijs. l. qui duos. z ff. de vulg. z pup. l. ex duob⁹. in prin. z de legatis ij. li. ita relictum. prout z ibi in litera, quantuz, ꝛc. His premissis apparet, qs dicta substitutio fuit pupillaris pro pter verbum moriatur, in substitutione adiectum, quod est directum, z est casus expressus, extra de test. c. j. lib. vj. Ex hoc sequitur, quod mater omnino excludatur etiam a legitima, vt d. c. j. z l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. test. z l. precibus. C. de impu. z aliis substi.

ADDITIONES.

a Th. D. Sua. Ho. q dicit Bart. hic, z est notabile, qs omne q relinquitur pro anima, videtur relictū ad pias causas, adde gl. z Bar. in l. si quis in prin. in fi. principij. ff. de le. ij. cu addi. ibi tradit⁹ p Aler. de Jmo. z ibi scripsi, z vide Jas. plene in l. j. C. de sac. sanc. ecc. z Bn. Sicu. in c. ad hec, z in c. relatum. de relicript.

b Executores. Idem consuluit Bar. supra in consi. ij. inci. Titius. z ibi scripsi. z in consi. xxxviij. incip. Paulus Mug. in fi.

c Heres. Vide omnino per Paulum de cas. in consi. cxij. incip. substitutio predicta.

CONSIL. XXVI.

Si testator mandat in domib⁹ suis construi debere ecclesiam, z eam heredes instituit z superuiuens alienat easdem domos, an valeat talis institutio de ecclesia nondum facta, z an in domib⁹ sic postea emptis a testatore debeat edificari ecclesia.

1 ℣ Ecclesiam construendam si instituo, valet institutio.

2 Si domus relinquitur, vt edificetur ecclesia, si domus alienetur per test atorem, z emat aliam, in ipsa debet construi ecclesia.

3 Dispositio que fit contemplatione alterius in persona vnius, licet illa extinguatur, tamen si remanet persona cuius contēplatione fiebat, valet dispositio.

a IN nomine domini ,amē. Testator i suo testamēto disposuit, vt in domibus suis, quas habebat in tali Castro, cōstrueret vna ecclesia, & ecclesiā cōstruēdā sibi hr̄dē vniuersalē instituit. Deide supiuēs alienauit volūtarie dictas domos, z alias in eodē castro emit, modo moriē testō. Querit, an in domibus relictis tpe sue mortis debeat cōstrui dicta ecclesia. Secūdo querit, an institutio facta de ecclesia teneat, cū tpe testamē

1 ti, vel mortis, dicta ecclesia nō reperiret. † Visa facti narratione predicta, z dubijs que mouent. primo videt dicendū sup scdo dubio, an valeat hr̄dis institutio dū instituit ecclesiā construēdā. Ad qs rn̄. q sic, casus est in l. seruo. ff. de alime. z cibaria. leg. z l.

b si seruos. b ff. de lib. leg. z ff. de seruit. vrb. pred. l. si seruitus. §. futuro. Preterea, sicut pōt instituī posthumus alienus, z sic psona que nō est, sed esse sperat, ita potuit instituī ecclesia construēda, hec est veritas. In Jtūm facit extra de re iudic. c. abbate sanc. lib. vj. ver. cū illa potius, vbi tēplo qō nō est, donari non pōt, sz ibi loquitur in donatione, que est Jctus, z non pōt geri nisi int psona, cum qua contrahat. l. quecūqz actiones. ff. de act. z obli. Itē facit cōtra, extra de eccle. edif. c. pen. z qō ibi no. Ber. Sed rn̄deo, qō non pōt concedi priuilegium ei, q nondū est, vt statim habeat vires illud priuilegium, sed bn̄ valet, vt incipiat habere vires cū incipit esse. z sic includitur prefatum capitulum.

c Cōclude ergo, qō valet institutio. Pro hoc videt casus in auth. de ecclesiast. ti. §. si quis in nomine. z §. si quis autem vnū. vbi si quis instituerit sanctū, cuius ecclesia nō reperitur, vz institu

2 tio. † Scdo rndeo ad primū punctū, sz an dicta ecclesia edificari debeat in dictis domibus in eius bonis repertis tpe mortis, an vero relictū, z volūtas testatoris sit sublata propter alienationē domorū, quas pmo habebat. Et q dicta volūtas sit revocata probatur, qz dicta alienatio fuit voluntaria, ergo revocatur p rio⁹ dispositio. l. fideicōmissa. §. si rem. ff. de leg. iij. z sic videatur p alienationē voluisse, q non cōstruatur ecclesia. l. filio. §. matri. ff. de adi. leg. Preterea paria sunt cancellare verbo, vel facto. l. nec interest. ff. de ad. le. Sed si testator cācellasset institutionē hr̄dis, sine dubio nō valeret. l. cancellauerat. ff. de his que in testa. delen. Ita in proposito videt cancellasse alienādo. Preterea, illud qō iussit ecclesiā cōstrui in domibus suis: videt intelligi in domibus suis tpe testamēti. l. si ita. ff. de auro, z ar. leg. Jn Jtūm est veritas, q dicta dispositio non vitiet, nam vere hereditas vī relicta in institutione facta ad honorē Dei, z illi⁹ Sancti, que institutio valeret etiā si ecclesia non reperiret, vt d. §. si quis in nomine. z d. §. si qs aūt vnū. in auth. de eccl. ti. vñ post, qō ecclesia non posset construi, remanet tū institutio. † Se

3 cundo probat, dispositio que fit in persona vnius, contēplatiōe alterius, licet ille, in cuius persona verba conferunt, extinguatur, tū si remanet alia persona cuius cōtēplatione fiebat dispositio valet, vt l. peto. §. mater. de leg. ij. ver. sed nec interest. vbi pter mortē tutoris non extinguūt relicta facta ab eo, cui relinquebat contēplatione pupillaris in proposito, hr̄ditas nō relinquebat respectu ecclesie cōstruēde in tali loco, sed ob reuerētiā Virginis Marie, z beati Nicolai, vt dz in testamēto. Cōcludit ergo institutionē remanere firmā. Preterea, institutio heredis nō posset annullari per testatorē, si voluisset illa nuda supleri voluntate, l. hr̄ditas. C. de his quib. vt indig. z l. j. C. de ediuini adr. tol. cū si. ergo, ꝛc. Restat videre, si dicta ecclesia debet construi, z vbi. puto eīm qō ecclesia construi debeat. duo eīm iussit testator, sz ecclesiā construi, z in tali loco. itaqz si non pōt cōstrui in illo loco, debet construi in alio, vt pstat arg. l. legatum. de vsufr. leg. z l. legata. de admi. re. ad ciui. per. Facit de cōdi. z demō. l. hec scriptura. z l. Celsus. de arb. Ad fm sz, vbi debeat cōstrui talis ecclesia, puto qō si cōmode pōt, dz cōstrui in domibus alienatis per dictum testatorē, ex dicta permutatione. arg. l. Jmperator. in fi. cū seq. ff. de le. ij. ad qō optime facit de libe. z posth. l. placet. vbi licet verba alias referant ad presens tēpus, tamen fauore institutionis trahuntur ad futurū, vt intelligatur de primo nato ex ea, qui tempore testamenti non erat vror. ita in proposito verba illa, q ecclesia construatur in domibus suis, ꝛc. referunt ad domos postea redēptas. Sed si in dictis domibus commode non posset fieri, tunc authoritate epis

d copi de conuocatis his quorum interest, pōt constitui alibi, per q dicta ecclesia construatur. d. l. legatum. ff. de vsufruc. legat. ꝛc.

ADDITIONES.

a Th. D. Jn nomine domini. Istud cōsi. alias inci. testator⁹ suo testamento. z ita alleg. Aler. de Jmo. in l. seruos. ff. de alim. z ci. leg. in additio. Bar. z do. Jas. in l. iij. in fi. C. de lega.

b ¶ Z. si seruos. Vide Bar. in d. l. seruos. in fi. ff. de alimen. z cib. leg. cum concordantijs. de quibus per Alex. de Imo. in addi. z in l. placet. ff. de libe. z posth. z adde Ang. in consi. cxxv. inci. inter cetera. z consi. cxxvij. z in l. Labeo. ff. de ser. vrba. predio. z And. Sic. in c. iij. extra de testamen.

c ¶ Concludo ergo. Ad corroborationē precedentis consilij, addite qđ ipse Bar. voluit in l. rem legatam. ff. de adi. leg. z in l. ij. ff. de leg. ij. z in l. linea margaritarum. ff. ad leg. Fal. z in auth. ij militer. C. eo. z in repe. l. pen. ff. de leg. ij. in p. q. Bal. in rub. C. de verb. sign. Ang. in d. §. si quis in nomine. z in l. j. §. ad municipū. ff. ad leg. Falci. vbi dicit de legato facto vt pingatur imago S. Marie, vel alicuius Sancti, vt illud dicatur ℣ Pium, alleg. gl. in l. Titia. ff. de auro z argē. lega. Nico. de Neap. ibi dicit, q̄ idem est de legato facto ad construction̄ pontium z viarum si necessitas imminet, alle. c. fi. de testa. z Bar. in d. linea margaritarum. z adde Ang. in terminis superioris consultationis cō si. cxxxix. inci. Bona dicti testatoris omnia sunt hospitali construendo relicta, zc.

d ¶ Auth. ositate episcopi. Vide Lud. Ro. in consi. cccclx. incip. quo ad primum. z vide Bar. in l. legatum. ff. de vsufr. le. z Bal. z Mod. in l. si testū. C. de test. cum concor. de quibus ibi p ℣ Pe. cor. in fi. z vide Fely. in c. cum accessissent. de consti. z de isto consi. vide Bar. in l. cum pater. §. Tusculano. ff. de lega. ij. z in l. si quis Titio. de leg. ij. z l. codicillis. circa fi. eo. tit. z l. filio. §. magistri. ff. de adi. leg. z in l. pis. ff. de libe. z posth. z vide Bart. qui facit mentionem de isto consi. z dicit pridie allegauit in q. de facto. z ibi vide Alex. z ibi scripsi in addi. z vide Jal. in l. iij. in vi. col. C. de lega. vbi alle. z sequit in isto consi. z dicit q̄ est sing. dictū. ¶ Sed quid si episcopus non vult consentire, an in alias piam causam debeat conuerti, vide Romanum, quod sic, consi. cccclx.

CONSIL. XXVII.

Quando oratio est imperfecta, dictio item, inducit repetitionem, z relinquendo filio intelligit repetitum iure institutionis per dictionem item, ii in precedentibus iure institutionis relinquitur.

1 ☞ Dictione item, an z quando inducatur repetitio precedentium.
2 Filia, cui sunt relicta bona simpliciter, an dicatur preterita.
3 Rupto testamento per preteritionem filij, pupillaris substitutio remanet firma.
4 Substitutio facta in partem, trahit ad se totum.

Visa facti narratione predicta de his de quibus queritur primo est videndum an dicta Andreutia fuit adeo preterita qđ talis preteritio rumpat testamētū. Et videtur quod sic, qz in relicto sibi facto non fuit dictum quod sibi relinqueba-
tur iure institutionis, nec quod eā heredem instituret. Preterea, Iz in precedēti dictum fuerit iure institutionis tantum, tñ in sequentib. non vt quod debeat intelligi repetitum, vt nor.
1 in l. in repetendis. de leg. iij. † Tñ in ℣rium est veritas, qz tunc est
a verum quod per dictionē item, non inducitur repetitio [2], quando per ipsam dictionē item, adiicitur precedētibus aliqua oratio in se omni oratione pfecta, tunc magis est continuatiua, quā repetitiua, cum sequēs oratio tanquā perfecta in se, non indigeat repetitione. Sed quando per dictionem item, adiicit oratio imperfecta ex parte verbi, vel ex parte suppositi, vel appositi, tunc per dictionem item, inducitur repetitio, vt sequens oratio suppleatur ex precedētibus. Hoc probatur. ff. ad legem Cornē. de sica. l. eiusdem. §. ij. versi, itē is cuius. vbi dicitur, item is cuius familia sciente eo arma sumpsit, ista oratio est defectiua, vt in precedēti parte legis. Eodē modo probatur. ff. ad legē Jul. de vi publica. l. iij. §. j. z ff. de publica. l. j. in principio ibi, itē si damnum iniuria furtum vt factus esse dicetur, iudiciū dabo, zc. Hinc deficit, in q̄tum, z sic est oratio defectiua ex parte appositi, z supplet ex precedētibus, vt intelligatur iudiciū dabo sez. in dubium, vt dictū erat in precedētibus. Hinc ad propositum in precedēti testamento dixit testator. Item Andreutie sue filie cētum quadraginta libras z pannos, z res consuetas, zc. Iz nō dixit, reliquit, legauit, vel adiudicauit, z sic illa oratio est de-
2 fectiua ex parte verbi. † Debet ergo intelligi repetitum verbum, reliquit, cum qualitatibus supra proxime positis, vt sic dicat, reliquit iure institutionis, vt dictis legibus apparet, z probat, z sic apparet dictā filiā nō fuisse preteritā. Dico, q̄ de hoc sunt gl. Nie. Quedā em̄ est, que Iz qđ sic, vt l. fi. ff. de regula Cato. ibi tertio pono, pro quo facit text. in l. posthumus. §. item z circa. de minist. testa. Contrarium no. in l. ij hereditas. §. qui filiū. de test. tute. ff. de do. l. fi. §. j. quod hic non examino, qz nō expedit, vt in
3 exemplis dicendis apparebit. †. Sed posito quod testamētum insirmaretur, sequit qđ totum testamētum fuit nullum, quantum ad heredis institutionē. cetera nāq̄ firma manēt. per auctor causa. C. de libe. prete. remanet ergo firma substitutio pupillaris, b vt tenet gl. in l. j. in fi. de vulg. z pup. z ibi hoc tenuit Jac. de are. z ipsa est veritas: Iz ℣y. ibi aliter videat dicere, Iz minus
4 bene. † Ad illud qđ dicit, an illi substituti debeant habere totū,
c videtur dicendum quod sic, Iz sint solum in parte substituti. causus est in l. heredi. §. fi. ff. de vulg. z pup. Iz illud qđ est a medietate supra teneantur restituere, prout testator disposuit. Super eo vero quod queritur, an dicti substituti debeant habere bona quesita post mortem dicti testatoris, respondetur quod sic. l. si plures. §. ad substitutos. de vulgari z pupillari. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Repetitio. Vide de dictiõe itē, ℣au. de ca. i cõsi. lxx. viso puncto. in prin. z Bar. §. in cõsi. iij. inci. Titi. i fi. z ibi scripsi, z vide Bar. in l. in repetēdis. ff. de leg. ij. z ibi scripsi in additionibus meis i ver. itē aduerte. ¶ Nñ dictio itē, inducat repetitionē, vide etiam Bar. in l. j. ff. de pub. iud. z in l. item qz. ff. de pac. z in l. itē in potestate. ff. de sta. ho. gl. in l. ij. §. si procurator. ff. q̄ quisq̄ iur. per Bal. in l. si fortidianū. C. de leg. p Canonist. in c. pastoralis. §. item cum totum. extra, de off. dele. p Specu. in ti. de testa. §. nunc videndum. Vide ℣au. de ca. consi. lxx.

b Th. D. ¶ Pupillaris. Idē tenet Bart. in auth. ex causa. C. de lib. pret. z l. j. post glo. ff. de vulg. z pup. vide Jas. in d. auth. z cā. vbi ponit etiam vnā limitationem. ¶ Qualiter fust ineatur substitutio pupillaris rupto testamento ex causa preteritionis, vide que posui in d. auth. ex causa.

c Th. D. ¶ In parte. Vide Bal. in consi. cxvij. in iij. vo. inci. substitutio facta.

CONSIL. XXVIII.

Quando testator reliquit filie nasciture, que ingrederetur monasterium, vel maritaretur in alio casu censetur preterita.

1 ☞ Filia que est heres si ingreditur monasterium vel si nuptui tradatur dicitur preterita.
2 Filius si est institutus sub conditione casuali, vel mista, nō rūpit testamentum.

a **In questione** predicta primus videtur dicendum, an testamentum predictum fit ruptum preteritione dicte Andreutie, alias Decutie posthume. Ad quod dico, quod sic. Quod dicta Decutia posthuma videatur preterita apparet: nam testator in suo testamento reliquit ventri vxoris sue pregnantis si perueniret ad lucem, z si fuerit femina, z contigerit quod ingrediatur monasterium. centum libras denariorum, sed si tradiderit se nuptui, quadringenta ei reliquit, z in his sibi heredez
1 instituit. † Unde aduertendum, quod illa prima est instituta, que ingreditur monasterium, vel que traderet se nuptui. Illa ergo, que nascitur, nec ingreditur monasterium, nec tradit se nuptui, reperitur omnino preterita. nec instituta pure, nec sub conditione: casus est in l. commodissime. ff. de liberis, z posthumis. Ex hoc sequitur, quod testamentum est nullum quo ad institutionem heredis. sed legata, z fideicommissa firma manent zc. Nec obst. l. suus quoque. z quod ibi not. ff. de heredibus instituend. vbi dicitur, quod † filio instituto sub conditione casuali. vel mista, testamentum hodie non rumpitur. cum grauamen conditionis hodie de medio subducatur. per l. quoniam in prioribus. C. de mofficioso testamento. quia illa glosi. z similes a doctoribus Modernis communiter reprobantur. Sed posito quod ille glosse sint vere, tamen ille glosse loquuntur in filio iam nato, substituto sub conditione vt dicit textus expresse in dicta l. commodissime. illa enim sola videtur instituta. in qua ali qua illarum conditionum extiterit, sed in hac filia prima, nulla illarum conditionum extitit, ergo non est instituta. Nec obstat statutum commune Assisij, in quo cauetur, quod filia dotata non succedat: quia vt dictum est, iste filia, in cuius persona neutrum predictorum comprehensorum in testamento venit, nō est dotata, nec instituta, ideo de ea nulla facta est mētio. Ex hoc sequitur, quod dicta filia succedat ab intestato, in dicta quinta bonorum patris sui, cum quinque remanserint filij inter masculos z feminas. Bar.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ In questione predicta. Idem tenet Bart. ℣. in consi. xiij. incip. ex facto proposito, z ibi scripsi. ideo me remitto. z vide Bar. an l. si pater. in secunda col. C. inst. z substit. zc. ¶ Adde Jo. de Imo. in l. commodissime. ff. de lib. z posthu.

CONSIL. XXIX

Priuatum hereditate non soluisse legata verificat per mortem eius, qz desijt posse, nec trā sit ad heredē facultas implēdi, z si non sit insertum cui applicetur, defertur heredibus etiam ex re certa, vel substitutis.

Inter

1 ☞ Interpellatio non est necessaria, quando quis decedit antequam voluntatem defuncti adimpleuerit.
2 Facultas adimplendi conditionem non transit ad heredes.
3 Herede priuato hereditate si non sit expressum, ad quem perueniat, &c. heredes ab intestato succedere.
4 Omne grauamen reijcitur a legitima.

Proponitur q̄ in testamēto Francisco ni contrmetur q̄ reliqt clare sue filie centum lib. dena. p̄o dote sua, & plus & minus. prout visum esset fratri Andree filio suo & in dicta q̄titate voluit ipsam esse tacite contēta, & q̄ de bonis suis plus petere nō posset, & q̄ reliquit Uanne filie sue cc. lib. dena. & in dicta q̄titate ipsam heredē instituit, & voluit, quod de bonis suis plus petere non posset: & reliqt fratri Andree filio suo ccc. lib. dena. & q̄s p̄o suis necessitati. frater Andreas possit recurrere sup bonis dicti testatoris, & in his cū heredē instituit iusserit, & voluit q̄ de bonis suis plus petere nō possit, & alia quā plura legata fecit ad pias causas. Ultimo Colā filium suū heredē vniuersalem instituit, & in alijs oibus suis bonis iussit, & voluit dictus testator, quod si dictus Cola non satisfecerit, & non obseruauerit oia supra dicta, cadat a dicta hereditate. Continuit, q̄ dictus Cola decessit, & dictus Cola possedit bona p̄dicta, & legata contenta in d. testamēto non soluit, & in eis soluēdis negligens fuit per spatium xij. annorū, & demum decessit dictus Cola superuiuentibus filijs, qui de hr̄ditate disposuit. Modo queritur, an dictus Cola propter dictā negligentiam ceciderit
1 a dicta hr̄ditate, & cui dicta hereditas debeatur. ¶ † In questione predicta primo facit dubium, q̄s dictus Cola nō fuit interpellatus, q̄s sat. facere, & impleret contenta in d. testamēto, & sic videt q̄s in penam non incidit. ff. quādo dies leg. ced. l. si pe
a num. & C. de fideicō. auth. hoc amplius. Sed certe veritas est,
b quod hoc casu interpellatio non fuit necessaria, cū ipse ante q̄ voluntatē defuncti impleret: decessit, & sic dicta conditio, si non obseruauerit, est impleta q̄ certū est dictū Colā non obseruasse & obseruare non posse. vt l. ita stipulatus. ff. de verb. ob. † & ius seu facultas implēdi cōditionem ad heredē nō transit vt l. a testatore. ff. de cond. & demō. & de in diē addic. l. si predio. & de verb. obli. l. si decē cum petiero. & l. cū ita. Cum ergo dicta conditio si non impleuerit, vel nō obseruauerit, &c. extiterit, purificata est dicta dispositio, q̄ dictus Cola a dicta hr̄ditate cecidit eatenꝰ,
3 quatenus eum in testamēto grauare potuit. † Secō facit dubium, q̄s testator in testamento non fecit mentionē ad quem dicta hr̄ditas debeat peruenire. Sed certe ex hoc non expressit testator, cū dicta hereditas debeat venire ad coheredes, siue substitutos, si qui fuerunt, vel ad venientes ab intestato. vt in aut. de nup. ¶. prefate. & intelligitur de hr̄dibus etiā particularibus,
d etiā & re certa, vt apparet ex tex. ibi. ex ex ea. In predicto testamēto erant hr̄des scripti ex re certa, vt supra p̄z: ergo ad eos debet dicta hereditas deuenire. facit C. de fideicom. auth. hoc amplius. verum q̄ dictus heres instit. erat filius, non potuit grauari in legitima, vt l. quoniam in p̄oribus. C. de inof. test. & nec ista
4 legitima non debet venire ad coheredem ex re certa. Barto.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ L. si penum. Vide ibi per Bart. & que posui in meis addi. & vide Bar. ā. in consi. vij. incip. factum tale est. & ibi dixi.
b ¶ Non fuit necessaria. Quod nō requirebatur interpellatio dicti Cole facit, q̄ tex. in ¶. si quis autem non implēs. in auth. de her. & fal. vult & imo requiratur monitio. Item videtur casus in d. l. si penum. Tertio contra facit id, q̄s voluit ipsemet bar. ī. cō. si. cxxxvij. inci. statuto communis Bualdi. & in l. ¶. C. de his qb. vt indig. vbi vult q̄ dispositio legalis magis equiparat ultime voluntati quā contractui, ꝫ habeo q̄ in dispositione legali, vbi pena a iure imponitur p̄o negligētia, seu culpa negligēdi in nō faciendo commissa non adiecto tēpore requiritur q̄s precedat monitio. Ita Inn. in c. extirpāde. ¶. q̄ vero. de preb. Explum. Quicunq; nō soluerit collectas, teneat ad duplū, certe requirit monitio p̄ ipsum ad quem, spectat. alleg. c. ex parte. cum tri. seq. de cle. non resi. & l. si ex legati cā. ff. de verb. obl. & cum Inn. transeunt Jo. and. Hosti. d. Ant. Abb. Imo. in d. c. extirpāde. arch. & Jo. and. in c. ꝫ cau. de elec. li. vj. bal. in d. l. si post tres. dicunt tū secus si verba proferunt affirmatiue. Hā tunc fm eos, non requritur monitio, ꝫ in casu superiori non appareret de aliquo tempore p̄fixo hr̄dis verba ad dictū Colā sunt negatiue prolata, ergo dictus Cola non interpellatus non fuit in mora, & facultas implēdi poterat trāsire ad heredē. Circa fm, cū do. consulēs dicat, q̄ dictus Cola cecidit a dicta hereditate, non aperit an ipso iure. an p̄ sniam. barto. ipse & Ang. in d. ¶. si quis autē non impleuerit. dicunt per sententiam. Bal. vero contra in l. ¶. C. de his q̄ pe. nō. aliquibus bonis arg. Imol. vero in l. qui soluendo. & l. pa terfami. ff. de her. inst. tenet cum cōi opi. rndendo Bal. Circa aliud dū cōcludit, q̄ hr̄ditas dz deuenire ad coheredes. potius quā ad substitutū. Ang. Item dz m d. ¶. si quis autē no impleꝰ. q̄ imo potius ad substitutū. Pau. de ca. cōl. cxcj. vī in hāc partē inclinare, allegando bar. in l. vrore. ¶. hr̄s. ff. de leg. ij. Bal. vero in d. l. j. dixit institutionē nūc non valere. p l. ñ hui fa. ¶. diui. ff. de leg. j. Jo. de imo. in d. l. qui soluēdo. dicit dictū Bal. esse ꝑpetuo. An aūt possit talis heres priuatus detrahere legitimam, & Tre. Rideo. q̄ si tenere velis opi. bal. q̄ ipso iure priuat. tunc nō pōt detrahere, q̄a nō est necessaria restitutio. Si vero vis tenere opi. Bar. tūc necessaria est restitutio. & detrahet ☞ re. l. restituta. ā. ad Tre. in ꝫ. tū facit, q̄ ex quo ꝑpter inobedientiam patit dictā penā. vī q̄ non possit quartā detrahere, sicut ille qui cōpulsus adibat. l. nā q̄ ¶. q̄ cōpulsus. ff. ad Tre. p̄o opi. tū bar. videtur tex. in l. j. ¶. si ita. ff. ad treb. & Pau. de ca. in dicto consi
c Th. D. ¶ Dicta hereditas. No. q̄ dicit Bart. hic, q̄ qū testat, tot priuat heredē, & non dicit cui velit relinquere illā hr̄ditatē, acquiritur heredib. & substitutis, siue venientibus ab intestato, Istud idē tenet bar. in l. paterfamilias. ff. de her. instit. & ibi doc. cū cōcor. de quibus p Jas. in l. ñ. in vl. col. ff. si cer. pe. & p All. x. in cōl. cxxxviij. in j. vo. inci. opportune cōsideratis his. quibꝰ adde Ang. de are. in ¶. fi. Insti. de leg. & Pau. de ca. in cōl. cxcj. ante quā veniam. & bal. in consi. ccxlvj. in iij. vol. inci. quando quis priuatur. & in consi. xxxvj. in iij. vol. incip. qū testator. in iij. dubio.
d B. L. ¶ Certa. Idem tz Bal. consi. ccxlvj. lib. iij. vbi dicit, q̄ talis tenetur cauere de implenda volūtate defuncti. & vide Paulum de ca. consi. cxc.

CONSIL. XXX.

An hereditas transmittat per filiuꝫ impuberē, si anteq̄ se immisceret, mortuus est. Item, an substitutio compendiosa facta filio comprehendēs pupillarem excludat matrem tanquam directa.

1 ☞ Hereditas patris non transmittitur per filium ad quoscūq; heredes.
2 Mater que non petijt dari curatorem ventri, priuatur hereditate filij.

a Manutius Titij suum fecit testū, in quo inter cetera sic disposuit, vcz q̄ duabus filiabꝰ suis scz Rute & Mite p̄o dotibus suis certam q̄titatē reliquit, in omnibus aūt alijs suis bonis primū, vel primā nascituram ex sua vxore, si masculus fuerit, sibi hr̄dē vniuersalem instituit, & si femina fuerit, vna cū supra dictis filiabus suis eā hr̄dem instituit hoc pacto, q̄ isto casu alle. si aliquis. vel aliqua ipsarū decesserit sine filijs legitimis ex ea descēdēt. ib. succedat vna, vel vnus alteri. eo tigit, q̄ quidā posthumꝰ natus est, & vnēte alia sorore mortu le primus in etate pupillari. iā defuncta dicta Ruta eiꝰ sororc carnali substituta, & matre dicti primi. Querit modo, de hr̄ditate dicti p̄mi, & Mite eius sororis, an debeat primere ad matrē,
1 an ad filiās † Jn q. ꝓposita si bñ pūctus ꝓpositꝰ aduertat, nihil ꝓponit vtrū p dictū primū fuerit hr̄ditas p̄ris adita, vel nō. Et ideo discēdū vī q̄ siquidē patris hr̄ditas non fuit adita,
✳ tūc sunt opi. ✳ inter doct. Hā tenēt quidā, q̄ filius hr̄ditatē pa
b trisꝰ nō aditā nō trāsmittat, vt tz gl. in l. si infanti. C. de iure deli. & si dicta opi. esset vera, tūc sine dubio mater excluderet. Non eīm pōt succedere viro suo, nisi p̄ mediā p̄sonā filiorū, sed filij nō successerūt. ergo, &c. Succedere ergo d. Mita dz suo patri eibꝰ alijs exclusis: vt C. de suis & legi. aut. in successione. Alij vero tenēt q̄ hr̄ditas patris non adita transmittat, vt l. apud hostes. C. de suis & leg. His ergo duobꝰ casibus, si tenemus opi. istā, q̄s hr̄ditas non adita trāsmittat, vel si pona hr̄ditatē esse non aditā p dictum primū, vel p aliam eius nomine, tūc procedit quest. Et tūc aduertēdū est, q̄ si quidē mater maior est xx. annis & nō petijt curatorē dari vētri, & si hoc negligēs fuit, q̄ forte p plures mēses post mortē viri stetit pregnās: tūc absq; dubio succe
c dere nō pōt. l. ij. ¶. si mater. ver. quid si cū pregnās. ff. ad Tertu.
2 † Quod aūt tutorem non petijt, non pōt imputari: vt si posthumus natus esset viuo testatore, vel modicum post morte. tūc remaneret dubium, an dicta substitutio intra tēpora pubertatis cōtineat pupillarē directā, vel non. & gl. in l. precibus. in fi. iij. gl. C. de impub. & alijs substi. videtur dicere, quod sit omni tēpore fideicōmissaria, q̄a est facta sine tēporū distinctione. Multi alij doc. mod. sunt in contraria opi. quam tenet Jo. and hodie in c. si pater. de testamen. li. vj. in nouella, tamen ad propositum, si bene inspiciatur, secundum omnes videtur dicēdum, q̄ hoc casu dicta substitutio continet pupillarem directam, que matrem excludit: quod apparet, q̄a filij sunt ad inuicem substituti, & ita tenet gl. in l. j. in vl. gl. & in l. Lucius. ff. de vulg. & pup. & Ly. hoc
b tenuit in l. ñ. C. de institu. & substi. Concluditur ergo, quod hec mater in totum excluditur, & succedat filia superuiuens. Bar.

ADDITIO.

d Th.D. ¶Vanutius. Istud consi. fm ordinem Peru. est in iij. par. de vl. volum. in cõsi. xxxix. z ibi inci. Vanutius Recutelli.
* B.L. ¶Sunt opiniones. Vide supra consi. xxij.
b Th.D. ¶Hereditatẽ patris. Vide Bar. in consi. xxiij. inci. Nicolaus. z ibi scripsi. in addi. meis. Et de isto cõsi. vide Alex. in l. Titio cẽtum. in prin. ff. de cõdi. z demõ. in addi. Bar. z põdero.
c ¶Non põt. Vide Bar. in cõsi. xxij. homo Becursuli. in pe. col.
d ¶Concluditur ergo. Pro superiorum confirmatione facit: q qualitas iuncta verbo dz intelligi fm tps verbi. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de nox. Si ergo donatio dz esse cã excludendi a successione, dz adesse tpe quo deferẽ successio, vt sic excludat a iure deuoluẽdo, q facilius fit. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. z cũ hac opi. träsit Pau. de ca. cõsi. cix. Lu. Ro. cõsi. cccxxxv. ang. cõsi. cxxviij. ici. hec cõsultatio pulchra z dubia.

CONSIL. XXXI.

Statutum dispones qõ filia dotata non succedat ab intestato, intelligitur de dotata tẽpore mortis, non autem postea.

1 ¶Suis in heredibus inspicimus tantum tempus mortis in successionibus ab intestato, z casus superueniens non repellit etiam ab intestato.

2 Dotata mulier dicitur, que reperiẽ dotata tpe mortis patris.

In nomine Domini amen. Quidam de cessit intestatus, supstitib⁹ sibi, Petro z Berta, ei⁹ filijs legitimis, z naturalib. Postmodũ dictus Petrus maritauit dictã Bertã de bonis patris, nec sibi dedit dimidiã hereditatẽ: imo nec medietatẽ dimidie, queritur, an dicta Berta possit petere dimidiã totius hereditatis, cõputando dotẽ quam habuit viuẽte dicto Petro suo fratre, cũ fructibus peeptis. Visis dictis statutis, z maxime cũ non videaẽ redire ad hẽditatẽ alicuius: sed ad illud qõ iam sibi erat quesitũ a successione patris ab intestato, super hoc puncto vẽ de iure dicẽdum, q dicta filia põt petere portionẽ hẽditatis sibi cõtingẽtẽ. Et hoc primo reperiẽ expressum in statuto de mulieribus nuptis ex hẽditate, ꝛc. in duob⁹ capitibus ipsius simul, ibi dũ dicit, saluo si mulier esset dotata ab alio quã patre, ꝛc. tunc possit partẽ hẽditatis petere, non obstantibus supra dictis. z statim sequiẽ. si in hẽditate remanerẽt masculi, vel femine, vel masculus, vel femina, siue vnus, siue plures, qõ si fratres, vel frater voluerit eam maritare extra hẽditatem, fm possibilitatẽ sui ponderis ad dictũ suorũ consanguineorũ, vel affiniũ, qõ possit petere partẽ hereditatis, ꝛc. Ecce est expressum, qõ si mulier non fuerit dotata a patre, sz vult eam dotare, nihilominus põt petere partẽ hereditatis, si hoc statuto
1 est expressum. †Preterea, probaẽ sic. In suis hẽdibus in successionibus ab intestato inspicimus tps mortis tm. z casus superueniens non repellit eã a successione, vt ff. de here. instit. l. si alienũ. §. si in extraneis. z Instit. de her. qualit. z dif. §. i extraneis. Sz ista filia tpe mortis patris non erat dotata, z sic nihil impediebat quo minus succederet: ergo si postea dotaẽ illud sibi nõ nocet. Et per hoc apparet rõsum ad statutum positũ sub rub. de
2 mulieribus dotatis. †Nã cum dicit, q mulier dotata nõ possit redire ad hereditatem, ꝛc. dz intelligi de ea, que reperitur dota-
a ta tempore mortis⁹ patris, de cuius hereditate agitur. Nã dotatio superueniens non nocet, vt dictum est. Et eo modo debet intelligi principium sequẽtis statuti, de mulieribus nuptis, ꝛc.

ADDITIO.

a Th.D. ¶Tempore mortis. De isto consi. Bar. vide Pau. de ca. in consi. cxj. inci. super primo dubio. z Alc. de Eubal. plene in trac. suo, de suc. ab intest. in j. par. ver. ij. quero. z Phili. Decium in consi. cclxj. inci. superioribus diebus. z in l. fi. nu. 34. ff. si cer. pe. z Card. alex. in c. j. §. z qz. qui feu. da. pos. in vsi. feu. ¶B. L. Adde Pau. de ca. consi. cj. z Ang. consi. cxxxix. z Lud. Ro. consi. cccxxxv.

CONSIL. XXXII.

Testator post institutionem factam ad iecit. Hunc punctũ vide supra in consi. xxxj. z ibi plene examinaui.

CONSIL. XXXIII.

Si pater substituit filie sue, si decederet in pupillari etate, vel quandocunq; postea, tunc si filia moriatur impubes, excluditur mater. Item, quando vxor relinquitur domina. z vsufructuaria a testatore, nõ ertãtibus filijs, debet habere vsumfructum medietatis bonorum testatoris, z non omnium.

1 ¶Substitutio filij facta cum temporum distinctione, est substitutio directa pupillaris.

2 Vxor relicta domina, z vsufructuaria existentib⁹ liberis debet habere vsumfructum.

In nomine Dñi, amen. Presupponit q Lipp⁹ Magnoli ỗ assisio, successit Petrucio suo fratri ex vigore substitutionis facte in testamẽto Petrucij. Itẽ proponitur q Lipp⁹ predictus condidit testamentum manu Joannis Aegidij notarij, z decessit, z ex vẽtre vxoris sue nullus est natus, z decessit Catharina eius filia in pupillari etate supstite matre ei⁹. ¶Ut so ergo testamẽto patris queriẽ vtrũ ex psona d. Catharine mater eius aliqd debeat habere. Scõ querit, de quib⁹ bonis dicta domina debeat habere vsumfructũ, vigore illoꝝ verborum
1 reliquit domiã z vsufructuariã, ꝛc. †Ad primum rñdetur, q dicta substitutio facta filijs in dicto testamẽto dicti Lippi, fuit facta cum temporum distinctione, sz si decesserit in pupillari etate, vel postea qñcunq; z sic pupilla decedẽte in pupillari etate venit substitutus ratione directe pupillaris etatis, fm Ly. z alios in l. precibus. in glo. magna C. de impub. z sic mater ab eius filie successione excluditur in totũ: vt d. l. precibus. z l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testa. z c. si pater. de testa. lib. vj. Non ob. si dicatur, q do. Pau. z Cecolus videnẽ substituti tm in vsufructu. z sic proprietas debet remanere apud heredes impuberis ab intestato: qz dico, q ideo sunt substituti etiam in proprietate, vt succedant quantũ ad vsumfruct.
a ꝛc. tunc proprietas non videtur legata, vt species⁹. ibi vide remissionem gl. ff. de auro z arg. lega. l. j. z no. in his terminis in l. Titia testamẽto. §. fin. ff. de leg. ũ. in gl. facit l. donationes. §. species. ff. de dona. z l. libertis, quos. in prin. ff. de alimẽ. z ciba. leg.
2 †Ad secundum dicitur, q posito q dicta domina ex vigore dictoꝝ verborum, dominam z vsufructuariam, ꝛc. debet habere vsumfructũ non existentibus liberis: non tamen debet habere vsufructum, nisi dimidie partis bonorum, qõ patet, qz alijs reliquit omnia bona, vel similiter vsumfructũ, vt dictis d. Paulo z Cecolo, z sic faciunt eis partem, vt si alij. ff. de vsufru. leg. z l. Sempronio. in prin. eo. tit. Intelligo autem, qõ dimidiam vsusfructus habeat dicta domina. z aliam dimidiam dict⁹ d. Paulus z Cecolus omnium bonorum dicti testatoris, sz Lippi deducto ere alieno, d. l. si alij. de vsufru. leg.

ADDITIO.

a Th.D. ¶Ut species. Declara verba Bar. hic p ea que no. gl. in l. Titia autẽ. §. Titia. z ibi Barto. in prin. ff. de leg. ũ. qz aliud est relinquere vsumfructũ, aliud relinquere fundũ ad vsuz. z sic legare vt speciem. z vide Bal. in cõsi. clxxxv. in ij. vol. incip. circa dubitationem. vol. ũ. z vide que ponit bar. s. in consi. xxvij. visa facti narratione, vbi voluit, q substitutus in parte debet habere totum, per tex. in l. heredi. §. fi. ff. de vulg. z pupil.

CONSIL. XXXIIII.

Quod legitima non recipit aliquod onus quodqz in supplementuz legitime non computatur filio relictũ. Agitur ad supplementum etiam si sunt instituti pauperes vel eccleſia. Quod legitima suppletur pro rata de omnibus relictis etiam ad pias causas, z quid in legitima computetur.

1 ¶Filius debet habere legitimam sine aliquo onere, z si non habet potest petere supplementum, ꝛc.
2 Legitima non cadit in fideicommissum.
3 Legatum, in supplementuz legitime non computatur quod est relictum filio post mortem patris.
4 Filius potest agere ad supplemẽtum legitime, etiam si essent instituti pauperes, vel pia causa.
5 Petia terre relicta filie an computatur in legitimam.

Actum tale est de Assisio. Massius Martini suũ 2dixit testamẽtũ, z iter cetera sic disposuit, Itẽ reliquit sue filie vnã petiã terre, z i his eã sibi heredẽ instituit q de bõis suis pl⁹ petere nõ possit. Deinde post legata facta diuersis personis ita disposuit. In oibus alijs bonis Marcutiũ filiũ suũ sibi heredẽ vniuersalẽ instituit z fecit, z si dictus Marcutius intra tẽpus xxx. ann. sue etatis decesserit sine filijs. q de bonis Marcutij z hereditatis pdicte deueniat, z deuenire debeat ad fraternitatẽ vna petia terre, z vna petia terre ad eccleſiã sancti Fracisci, z vna petia terre deuenire debeat in Franciscã suã filiã, z sic singulariter de bonis disposuit. Mortuo pdicto Massio decessit Marcutius pdictus eius filius legitimus z naturalis ipubes, superstite sibi dicta Fracisca sua sorore, z filia dicti
1 Massij, impubere. ¶Querit mõ qd iuris de hereditatibus pdictis quo ad legitimã ipsius. Et videt dicẽdũ, q dicta Fracisca debeat habere sine omni onere legitimã iure nature, l. quoniam prioribꝰ. C. de inof. tes. z si aliquid deest, potest agere ad supplementum. l. omnino. C. eod. que legitima portio est medietas tertie partis, quã partẽ tertiam ipsa Fracisca, z predictus Marcutius erãt habituri ab intestato de hereditate dicti Massij. vt in au: h. de tri. z semis. §. frequẽter. in aut. no uissima. C. de inoff. testamen.

testamen. z quod ibi not. Item videtur, qꝫ predicta ¶ Francisca cũ sit proxima: dicto Marcutio, quod eidem succedat ab intestato, vt in aut. de here. que ab intel. §. reliquum. z quod ex persona dicti Marcutij petere possit legitimã portionẽ, siue debitũ bonorum subsidiũ, que est alia medietas dicte tertie partis. Nam dictus Marcutius, nec per legatũ, nec per aliud grauamen potuit grauari per dictũ Massiũ eius patrẽ: vt d. i. qm̃ in prioribus. Quod sic probat: certũ est quod pater tenet dare, z de necessitate relinquere filio debitũ iure nature, vt in auth. de heredibus z Falcidia. §. j. ergo ratione predicta non pot aliqꝫ onus, vel grauamẽ imponere. l. si seruo. de hered. instit. z l. vnic. ex familia. in prin. ff. de leg. ij. ergo non pot a filio legari ratione legati facti de legitima, cũ filius sit creditor patri in dicta legitima, vt no. l. si quis legatũ. ff. de fal. ¶ Preterea si libertꝰ legat patrono debitã sibi portionem, si non pot patronus in dicta sibi debita portione legata grauari. l. cũ patronus. z ibi no. ff. de le. ij. multo minus filius per patrẽ ratione dicte legitime pot grauari per legata, cũ fortius sit ius legitime portionis in filio, qꝫ
a ius portionis debite patrono. d. l. si qs legatis. de fal. † Preterea ius Falcidie iure institutionis debilius est, vt no. in auth. de hered. z Fal. §. si quis aũt. z non cadit in fideicõmissum vel legatũ. ergo multo fortius debitũ bonorũ subsidiũ. l. coheredi. §. cũ filie. ff. de vul. z pup. ¶ Preterea, cũ in debito bonorũ subsidio sibi non onerauit predictus Massiꝰ, qꝫ ptz: qz ex necessitate te-
a netur dimittere, ergo nõ potuit ipsum onerare legatis in illo, qꝫ sibi de necessitate reliquit. l. si arrogator. ff. de adopt. z l. ab eo. C. de fideico. z l. cũ pater. §. Titio. ff. de leg. ij. cu suis concordã. ¶ Preterea, si pater non pot substituere filio per fideicomissum in bonis filij, z in debito iure nature: vt d. l. coheredi. §. cũ filie, z no. in d. l. qm̃ in prioribꝰ. C. de inoffic. test. nec codẽ iure legare,
3 nec aliud grauamẽ imponere, vt ꝫ. probatũ est. † Et est aduertendum circa hoc, qꝫ in debito iure nature predicte Frãcisce, z in supplemẽto fiendo sibi ad legitimã portionẽ non coputat legatũ relictũ ipsi Francisce post mortẽ Marcutij sui patris. l. licinius. §. j. C. de inof. test. sed ex alia substantia testatoris debet fieri repletio, vt ibi patet. ¶ Quæritur modo, qz d. Frãcisca dicit se nõ habere legitimã, an agere possit ad supplementũ: z si pot, an petia terre relicta ecclesie sancti Frãcisci possit defalcari occasione Falcidie. Trebellianice, vel debito iure nature, presupposito, qꝫ extra dictam petiã terre sint bona sufficientia ad legitimã dicte Francisce. Itẽ quæritur scdo, an dicta petia terre relicta dicte Frãcisce post mortẽ dicti Marcutij, coputet sibi in legitima. Itẽ tertio quæritꝫ, si alia bona sufficientia ad legitimã nõ reperiũtur, de quibus bonis in legatis factis in dicto testamẽto detrahi debeat dicta legitima. Itẽ quarto quæritur, an dicta Francisca possit aliquid petere in hereditate dicti Marcutij defuncti in pupillari etate. Item quinto quæritur, ¶ quãta sit le-
4 gitima dicte Frãcisce. ¶ † Ad primũ, nõ est dubiũ qꝫ pot age-
b re ad supplemẽtum etiã si essent instituti pauperes, vel ecclesia: vt no. in l. si quis ad declinandã. C. de epi. z cle. Itẽ Falcidia, vel Treb. fm̃ verã opinionẽ, non hꝫ locum in relictis ad pias causas, debito vero iure nature opꝫ suppleri pro rata d, tam de re-
c bus que remanserũt apud heredẽ, quam de rebus legatis, vt patur expresse in l. si libertus. ff. de bo. lib. z hoc est qꝫ dicit text. in l. scimꝰ. §. repletionẽ. C. de inof. te. §. hoc fieri ex substãtia, z rebus testatoris, q. d. hoc onus reꝫcit ipsas res. Non ob. text. in auth. vt cum de ap. cog. §. ceterum, qz ibi dicit suppleri ab heredibus fm̃ leges, sed fm̃ illas non tenetur nisi pro rata, ergo, ꝛc.
5 z sic ex petia terre relicta fratribꝰ fiet repletio ꝓ rata. ¶ † Ad fm̃ dico, qꝫ dicta petia terre computat̃ in legitimã. l. qm̃ nouella. C. de inof. te, z ab ipso initio deducit dilatio tpis seu cõditio. d. l. qm̃ in prioribus. co. ti. Non ob. d. §. repletionẽ. qz loquit̃ in repletione facta legatario, vt ibi no. gl. ¶ Ad tertiũ est iam in primo risum. ¶ Ad quartũ vero dico, qꝫ substitutio facta Marcutio nõ fuit directa: fuerũt eĩ legata, seu fideicõmissa singularia relicta post mortẽ, z sic nõ trahit̃ ad directã, nisi exprimat̃ p testatorem, vt not. Dy. in l. cogi. §. generaliter. ff. ad Treb. z ibi
ter. Unde in legitima Marcutij succedũt venientes ab intestato, vt ipsa filia, vel aliqui, si qui sunt equales, ꝛc. ¶ Venio ad qutum, z dico, qꝫ illud non hꝫ dubium: qz legitima est tertia eius qꝫ habitura fuisset ab intestato, sed ab intestato habuisset dimidiã, vnde legitima est tertia dimidie: z sic sexta totius Bar.

ADITIONES.

a Tho. D. ¶ Ipsum onerare. Vide ¶ Pau. de ca. in cons. ccxxv. z ccxvj. incip. super primo. z Alex. de imo. in l. in quantitate. ff. ad legem Falci. cum concord.

b ¶ Ad primum. Vide Bar. in l. in quartam. ff. ad legem Falci. z ibi in additionibus impressis.

c Tho. D. ¶ Ad pias causas. Vide ¶ Pau. de ca. in cõs. ccxxv. incip. videndum est. z Aud. Roma. in consi. ccvj. incl. licet de communi.

d B. L. ¶ Suppleri pro rata. Circa hanc partem in qua bar. cõcludit, qꝫ legitima suppletur pro rata heredũ. z legatorũ. quatuor fuere opiniones. prima Bart. secũda Ang. in l. ¶ Papinianus. §. si conditionem. ff. de inoff. test. dicentis, qꝫ solũ contra heredem agẽdum est. per d. §. ceterum. vbi dicit esse casum meliorem de corpore iuris. dicit tñ qꝫ si legatis exhausta sit hereditas, qꝫ tunc poterit habere recursum ad legatarios. z ita dicit loqui Ray. z Bar. z si dicatur, quo iure aget contra legatarios: quia personali non sunt obligati, nec reali: qz postquã corpora hereditaria sunt ipsis legata, dominiũ nunquã fuit penes filiũ, ergo non competit in rem actio. ff. de rei ven. l. in rem. Rñ. Ange. dicens, qꝫ lex obligat ipsos legatarios. z nõ aget condictione ex l. vel act. in factũ. Vel tertio, heres repetet a legatarijs tanqꝫ indebite solutum, z refundet filio, non obstan. legi. per Bar. alle. qz dicit, qꝫ ibi oẽs instituti erãt. z cũ hac opinione transit Joã. de Imo. in l. in quartã. ff. ad leg. Fal. z in l. suus quoq; in fin. ff. de hered. instit. vbi dicit hanc opinionẽ esse de iure veriorẽ per d. §. ceterum. Et ꝛ ista opinio sit satis equa z colorata, non tñ vꝰ vera. per d. §. si libertus, qui loquit̃ in herede, z legatario, z tñ vult tex. suppleri pro rata. Tertia fuit opinio ¶ Pau. de ca. de mẽte Sali. dicentis, qꝫ si legata consistũt in ꝗtitate, qꝫ tunc solum contra heredem agendũ est. Si vero consistunt in speciebꝰ hereditarijs, tunc si filius vult habere partem. pot a legatarijs partem venditare. z ita tenet consi. cclv. z ita dicit loqui Bart. Sed mihi videtur, quod iura alleg. per Barto. loquantur simpliciter, non habito respectu ad corpora nec ꝗtates. Quarta fuit opinio Bald. in l. omnimodo. C. de inoffic. testamen. z in d. l. suus quoque. dicentis in effectu idem quod dicit ¶ Pau. de ca. sed non aperit, quid si tota hereditas consisteret in quantitate: qz ¶ Pau. dicit, tunc solum heredem teneri, in alle. comm. z esse casum in d. §. ceterum. Mihi placet opinio Bar. per iura que ipse allegat, que non faciunt aliquas differentias. ꝛ solũ volunt pro rata teneri heredes z legatarios, ad §. ceterum. patet solutio.

CONSIL. XXXV.

Si duo erant socij bonorum, z vnus intrauit monasterium per annum ad seruiendum ibi, qz voluit, non propterea soluta est societas. Item quomodo soluitur z contrahitur societas.

1 ☞ Lucra quesita ex pecunia, z cum pecunia alicuius, non pertinent ad illum, cuius est pecunia.

2 Societate non receditur voluntate, nisi per modum renuntiationis tacite vel expresse.

3 Absentia alterius ex pluribus socijs non dissoluit societatem.

4 Libris rationum duorum sociorum creditur.

a ET prima facie videtur, quod Amatutius non tenetur ad communicandum lucra per eum quesita, z maxime eo tempore quo dictus Franciscus fretit in ecclesia sancti Francisci ad seruiendum fratribus secundum votum dicti Francisci. Primo enim qz tempore quo fuit in dicto loco, videtur dictus Franciscus voluisse recedere a societate, quam habere videbatur cum dicto Amatutio, ex eo qz sola voluntate societas dissoluatur: z ipse voluit seruire fratribus vno anno, z mercantiaꝫ vlterius non exercere, per quod societas dissoluta videtur: z per hoc lucra quesita dicto anno per Amatuciũ non videntur communicanda, vt ff. pro socio. l. verum. §. fina. cum suis concordã. Item qz lucra quesita industria z diligentia querentis non communicantur. l. venditor. ex hereditare. ff. de hered. vend. z ff. ad legẽ Falci. l. si heres instit̃us. z ff. ad Trc. l. post ulante. §. sed z in huiusmodi. C. communia vtriusqꝫ in. l. ij. z l. si patruus. z C. arbit. tut. l. si defunctus. † Item quia lucra quesita ex pecunia, z
1 cum pecunia alicuius non pertinent ad illum cuius est pecunia regulariter, licet casualiter contingat contra, vt no. in l. si vt ponis. C. de rei vendi. z in d. l. si patruus. z l. z si de tua pecunia. C. de rei vendica. z C. si quis alte. vel sibi. l. j. cum similib. ¶ Sed non obstantibus predictis, videtur quod dictus Amatutiꝰ lucra, de quibus queritur debeat communicare Francisco predicto. Ratio est, qz in puncto proponitur, quod per multos dies, z menses ante, communiter emebant, z vendebant pannos, a qua societate non fuit recessum per votum dicti Francisci, quãuis dictus Franciscus steterit per annum cum dictis fratribus: qz
2 a societate fm̃ nõ receditur volũtate, nisi per modum renũtiationis expresse, vel tacite, vt ff. pro soc. l. actionem. §. qꝫ dicũ, z d.

l. verum. ff. fi. & l. societatem. ff. dissociamur. Quia ergo ex narratis in puncto non apparet de aliqua renunciatione facta per dictum Franciscum, tacita, vel expressa, ex quo debeat dicta lucra non communicari d. Fran. Nam iura volunt, q absentia alterius
5 per pluribus socijs non dissoluat societatem: vt ff. pro socio. l. demq. ij. nisi renunciatio fieret per socios presentes, ergo remanent socij, & dictus Franciscus imisset. ad seruiendum fratribus, & maxime q dictus Franciscus committebat dicto Amarucio ministrare communia negotia, & post dictum votu huiusmodi commissionē nō renouauit: igitur prima steterit dicta societas, vt d. l. idemq. ij. responso. Nec de aliqua tacita renunciatione apparet, & ideo non fuit a societate recessum, & cōsequēter sunt lucra, de quibus queritur cōicanda, vt ff. pro soc. l. ita quoq. Nec ob. c. ti. l. si fratres. ff. idem Papinianus. & ff. per Zium. in quibus vident leges velle, q ilia que nō querunt pleno iure, & non apparet vsi vnus sumeret, non sint cōicanda inter fratres: in casu vero nostro apparet de societate contracta omnū bonorum inter predictos Fräciscū & Amarucium, saltem ex tacito cōsensu, iuxta ea que in puncto narrantur: & consensu solo tacito vel expresso societas contrahitur. l. cōsensu. ff. de act. & obl. & l. tanditu. ff. pro soc. & ff. de pac. l. iurisgentium. ff. adeo. † Insup ergo hoc idē
4 inuenio in libris rationū quibus statur: vt l. quidā. ff. numinarios. ff. de eden. & ibi no. in l. Iesennius. de neg. ge. l. rones. & l. ex plo. C. de pro. & q ibi no. cum ff. vbi, & in quibus apparet Amaruciū ibi scripsisse cōi nole rōnes suas, etia in anno mortalitatis quo prefatus Franciscus fuit cū fratribus. Et pro tāto si predicta oia cessarent, que fundameta etiam cessare non possunt: q de iure vera sunt, ex hoc solo fundamēto dicta lucra sunt cōicanda dicto Fräciſco, per ea que no. per gl. in o. l. si patruus, & ff. de admi. tut. l. Titium & Meuiū. ff. altero. dum dicit ibi gl. in verb. non compēdium, ibi, Sol. hic suo proprio nomine non communicat, &c. vt no. ff. de vsufr. l. g. l. vlt. C. commu. vtri. iudi. l. si fratres, ex quibus concluditur dicta lucra communicanda fore. Ego Jo. Bagliaren. de Sen. Legum doctor.

ADDITIO.

a Th. D. Ex prima facie. De his que dicit Bar. in isto consi. vide Lud. Ro. in cōsi. ccxcj. inci. cū itris Fratres. & vide Bar. in l. Titium & Meuiū. ff. altero. ff. de admi. tu. & ibi adde Alex. de Imo. in ver. & ideo. Licet hoc consi. nō sit Bart. vt ex eius subscriptione apparet: tñ iudicio meo recte cōsuluit, ad cuius cōfirmationē, vide Pau. de ca. cōsi. ccxxxiij. inci. in cā, que vertitur.

CONSIL. XXXVI.

Si statuto cauetur q̄ instrumenta decennalia, de quibus non est facta executio sint cassa, non videtur hec dispositio extendi ad possessionem ex primo decreto, q̄ iam videtur facta executio. Item quando opus inceptum habeatur pro completo, &c.

1 ☞ Verbum facta verificatur etiam in eo q̄ est inceptum & nō perfectum, quando tendit ad fauorem.
2 Statutum annullans debitum dicitur esse odiosum.
3 Inceptum, in quibus factum dici possit.
4 Missus ex primo decreto in possessionem tenet, seu detinet possessionem etiam stante statuto, &c.

Statuto ciuitatis Assisij cauetur quod omnia & singula instrumenta facta a decē annis retro, de quibus non esset petita nec facta executio, sint cassa & vana, & nullū habeāt valorē, & exequi nō possint, nec probent, nec fidem faciāt super defensione possessionis quam tz creditor, vel ille qui ius haberet a creditore, non ab alio, &c. Contigit, q̄ Balameotus Judeus petijt executionem cuiusdā instrumenti contra quosdām suos debitores intra decez annos, & factū fuit eis preceptū quod comparerent coram iudice ad recipiendū preceptū de soluendo, vel de stando in palatio, quibus non venientibus, factis soleniter citationibus, facta fuit missio contra eos ex primo decreto, demū elapsi sunt x. anni. ¶ Hūc queritur, an vigore dicti statuti instrm sit nullius valoris, an remaneat validum tanq̄ executione facta. ¶ † Quod probatur sic, verbum factum, q̄n tendit ad fauorē, verificatur in eo quod est inceptum,
2 & non perfectū: vt l. z si non sunt. ff. quid ergo. ff. de auro & argē. leg. vbi appellatione argenti facti continetur argentum ceptū,
2 vt no. in l. rei appellatio. ff. opere. ff. de verb. sig. † Sed in proposito, q̄ instrm debiti annihiletur, & sic debitor cum aliena tactura
b liberetur, est odiosum: vt l. si. in fi. C. de edic. di. Adria. tollen. & ibi not. & per Dy. in cap. possessor. de re. iur. in vj. & ff. ex quibus causis maior. l. sciendum. ergo eius contrarium est fauorabile. cum igitur quo ad fauorem tendat quod executio incepta intelligat facta: ergo sic debemus intelligere. Cōcludit ergo. q̄ videt executio facta: & sic remanet instrm validum, ad q̄ facit q̄ dies. cepta habeāt p cōpleta, q̄n tractamus de fauore, vt notat in l. iij
3 ff. minore. ff. de minori. † Preterea, in his que nō habent certam & limitatā formam, illud q̄ est inceptum, ex propria significatione dicitur factum: vt puta cū de opus factum, & sic loquit indeterminate, tunc si aliquis voles facere vnam domum, & faceret vnū parietem, diceret feciſſe opus: & verum est illū parietem esse opus: vt l. stipulatio. ff. opus. ff. de ne. no. ope. nūc. seu executio nō habet certam & limitatam formā. Illā si debitor capiatur & detineatur, executio est. Cum ergo nō habeat certam, & limitatam formam executio, apparet q̄ si quid est factū de executione, recte diceret, executio est facta. Hoc sentit Oldr. in l. si quis pl. ff.
4 quedā. ff. ad leg. falc. † Preterea statutū dicit, probēt & fideiu-
c entes super defensione possessionis quam tenet creditor, vel ille qui ius habet a creditore, & non alter, sed missus ex primo decreto in possessionem, licet non possideat possessionē, tamē detinet, seu tenet. Ergo ad possessionem dictarū possessionum quas tenet ex primo decreto, instrm erit validum sed defensio possessionis quam quis habet ex primo decreto, est vt perueniat ad fin decretū, per q̄s precluditur via debitori, & aliis, ne audiant de possessione: ergo apparet, q̄ peruenit ex virtute dicti instrumenti, & processus facti ad secundum decretum.

ADDITIONES.

a Th. Di. ¶ Verbū factum. Verificatur quando est ceptum, vide Bart. in l. z si non sunt. ff. inferri. que est in l. cū aurum. ff. de auro & argen. leg. & vide omnino Bal. in cj. si quis de manso. in vlt. col. in ver. ponequidam habebat. de cōtro. inue. in vi. seu. tamen ob. illud q̄ dicitur in l. pe. C. ad Sil. q̄ factum non dicitur, donec aliquid supereſt faciendum, nisi in delictis. Fin. Bal. ibi. q̄s cogita. & vide Jas. in l. j. ff. hec verba. in j. col. ff. q̄s quisq̄ iuris. vbi alle. Bar. in consi. q̄ inci. statuto ciuitatis Assisij cauetur, quod si qua mulier, &c.
b Ber. Lan. ¶ Odiosum. Vide Pe. de anch. cōsi. celix. & cōsi. cij.
c ¶ Statutū. An statutum de quo supra valeat, dicetur infra consi. lxxxvj. vbi melius.

CONSIL. XXXXVII.

Statutū laicorum, quo cauetur q̄ monachus non succedat in bonis patris, si fuerit post professionem in monasterio per annum, valet si est factum ante monasterium, secus si post, nec dicitur contra ecclesiasticam libertatem. Item substitutus filio compendiose venit ad hereditatem, si filius moriatur viuente patre.

1 ☞ Statutum quod monachus non succedat, an valeat.
2 Statuto potest fieri quod potest fieri per pactum.
3 Substitutus filio compendiose venit ad hereditatem, etiam si filius moriatur viuente patre.
4 Vulgaris in substitutione compendiosa continet filio decedente ante aditam hereditatem.

a **Quidam** Cola[a] Pauli suū condidit testamētum, in quo sibi heres ē vniuersale instituit Nofrium suū filiū, & si dictus filius suus decederet sine filijs, voluit & reliquit Ciccio suo filio, qui erat monach[o] S. Benedicti in vita sua duos modios terre, &c. post mortē d. Ciccī hereditatē reliquit Magnutio, & Agnolutio Cecce, post mortē filij sui, & heredis oia bōa sua deuenīat ad Magnutiū, & Agnolutiū Cecce, hic Nofrius i pupillari etate & testitus decessit añ mortē dicti Cole sui patris, demū decessit. Cola, demū decessit dict[o] Ciccius post pfessionē & statutū erat q̄ q vel que steterat p annū i monasterio post pfessionē nō possit venire ad successionem bonorum patris vel matris, vel aliquid petere. ¶ Queritur modo, an, & cui hereditas dicti Cole deferatur. In questione predicta, primo venit examinandum, an dictus testamentum sit nullum, q̄ in eo dictus filius monachus, nō fuit in
1 stitutus. † Ad quod est videndum, an statutū q̄ monachus nō
b possit succedere, valeat. Et videtur q̄ nō est validū, quasi sit cōtra libertatez ecclesie, cum videatur clericis & monachis esse cōcessum, vt succedant parentibus nullum impedimentuz sibi generando, ex eo q̄ monachus est effectus, vt C. de episco. & cleri. l.
2 Deo nobis. ff. etiā. & ff. seq. † In contrariuz videtur q̄ tale statutum valeat, quod enim potest fieri per pactum, potest fieri & per statutum. l. non impossibile. ff. de pact. & quod ibi not. & C. de decu. in rub. & no. in l. nec ex pretorio. ff. de reg. iur. sed per pactum potest quis renunciare, ne quis deueniat ad successionem patris bonorum, & valet tale pactum, si sit iuramento firmatu & vt c. quamuis. de pac. lib. vj. ergo potest fieri per statutum. ¶ Pro hoc etiam facit, quod not. Dyn. in cap. indultum. in vltima questio. de regul. iur. lib. vj. Sed nulli dubium est q̄ si monachus ante monachatū fecisset pactū de nō succedēdo patri vel matri, quod tale pactum valeret, & talis monachus non succederet, ergo eadem ratione statutum quod est quedam sponsio, vel pactū totius Reipublice, vt l. j. ff. de legi. adferimus illum monachum, ante, vt nō succederet patri si cum monachum effici cōtingeret

Et

Et per hoc nō obstat quod dicitur, q̄ est contra libertatem ecclesie, seu ecclesiasticarū personarū: q̄ illud esset verū si qs diceret q̄ illud statutū astringeret monachos qui olim erāt monachi tempore quo factū fuit tale statutum q̄ fieri non posset. Sz in ꝓposito bene potuit astringere omnes laicos maiores z minores vt nō succederēt si eos monachari contingeret: sicut etiā
c per pactū ipsi se astringere possent, vt dictū est, quod statutum ligat maiores, z etiam minores, vt est casus in l. fi. sine herede. §.
* Lucius. ff. de admi. tut. Concluditur ergo, q̄ dictū statutum* valeret, vt dictus filius monachus non succedat z sic preterit⁹ nō rūpit testamētum vt l. j. §. pe. ff. de bo. pos. contra tab. ¶ Secundo est vidēdum ad quem dicta hereditas debeat peruenire.
3 †Ad q̄ rñdetur q̄ dicta hereditas debetur dicto Agnolutio Lecce substituto, q̄ admittit ex vigore substitutionis vulgaris comprehēse in cōpēdiosa. Certū est eiā q̄ dictus Agnolutius Rofrigio compēdiose si Rofrius decederet sine filijs. Aut eiā dicimus dictū substitutū debere intelligi per pupillarem directam in tēpore pubertatis, vt videt sentire gl. insti. de pupil. substi. in glo. ij. z videtur casus in ca. si pater. de test. in vj. z tūc dicimus substitutum succedere ex vigore vulgaris tacite comprehēse in pupillari. l. qui vētri. z ibi no. ff. de ventre inspic. z l. fi. C. de inst. z substi. que vulgaris substitutio locum hz filio decedēte in vita patris. d Aut dicimus istā substitutionē esse cōpēdiosam, q̄ō verum est. z tūc in ista compēdiosa continetur vulgaris filio decedēte ante aditā hereditatem, †vt tz Jaco. de are. in l. precib⁹. C. de impub. z alijs subst. z ibi hoc tenuit Ly. in versi. hic restat videre de cōpendiosa. z hoc etiā tenuit Ray. de Fo. z de hoc est tex. secūdum vnam lec. in l. Hall⁹. §. quidā recte. de lib. z posth. prout ibi gloss. ponit casum, quod testator dixit, filium instituo, z nepotem substituo. nam dicta verba habēt locum z intelligūtur filio decedēte in vita patris, vt ibi pz in proposito. Si dixit testator, si filius meus decesserit, &c. omnia alia bona deueniant in Agnolutiū, &c. q̄ō verbū deueniant, est verbum cōmune, sicut z verbum substituo, est aptum ad directam, vt notat Jmo. extra de testa. ca. Ray. in gl. in verbo, deueniant, &c. Et sic concluditur quod ꝓ dicto substituto est casus in d. l. Hallus. §. quidam recte. secundum predictam lec. positā in gl. que ab omnibus tenetur. Nec dicat aliquis q̄ aliquando substituti ex re certa vel incerta q̄titate admittātur, q̄ licet verbum cōe deueniat, vt verbū relinquo, z simile, non trahitur ad institutionem q̄ nullius alius reperitur heres in testamēto. tū hoc est verum si adiciatur vniuersitati bonorū, vt l. bis verbis. in princi. ff. de here. instī. secus si adiciatur certe rei vel q̄titati, vt l. cogi. §. generaliter. ff. ad Treb. z ibi hoc no. per Dy. nā in relictis particularibus inter verba directa z obliqua non est differētia. vt l. omne verbum. in pr̄m. C. commu. de lega. Concluditur ergo dictum substitutum admittendum esse vigore vulgaris comprehense in compendiosa, &c.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Quidam Cola. Hoc consilium ponitur per Bar. in consi. xl. inci. super eodem. ibi videas.

b ¶ An statutū. Adde qō idem quod consuluit Bar. hic, tenet idem Bar. in l. fi. C. de pact. in ver. ad istam questionē. cum concor. de quibus per Jas. ibi in ver. successiue querit Bar. Tamē opi. Bar. in isto cōsi. z in d. l. fi. non conuenit, vt plene prosequit do. Jas. ibi, in ver. tene contra Bar. z vide Fel. in c. ecclesia sancte Marie. de consti. in ver. vj. quero. de cōsti. z Bap. Seue. in l. j. C. de summa trini. z fide catho. in vlt. col. z do. Abb. in cōi. cxj. in causa Catharine monialis, in secundo vol. z Alexā. in consil. cxvj. incip. visa facti narratione. vol. ij. z in consi. xlj. inci. ex multis. vol. vij. ¶ Vide late de hac re Pau. de cast. consi. cccxxxvij. z Bal. consi. ccxlj. lib. ij.

c ¶ Per pactum. Nota regulam quam facit Bart. hic, q̄ illud q̄ potest fieri per pactum iuramento firmatuz potest fieri per statutum. Idem tenet Bar. in l. fi. C. de pac. z Bald. in l. j. C. de summa trini. z fide catho.

* B. L. ¶ Dictum statutum valeret. Quo me vertam nescio, cū recedere ab opinione dñi consulentis graue sit, z graue etiaz sit contra personas ecclesiasticas consulere. ꝓ confirmatione tamen conclusionis de qua supra, est videndus Bar. in l. fin. C. de pac. z in l. filius familias. §. Huic. ff. de lega. j. z Jacob. butr. in l. Deo nobis. C. de epis. z cleric. Bald. autem in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. oblig. sequitur Bar. cum modificatione quod valeret sed non quo ad legitimam. Contrarium tamē mihi videtur verius per ea, que ipsemet Bartol. voluit in l. privilegia. C. de sacro sanc. eccle. vbi vult non valere statutum per q̄ō clerici, seu ecclesiastice persone magis timidi reddantur: sed si valeret hoc statutum, redderentur magis timidi, cum post professionem sint ejecti ab hereditate, z ante non. z sic dictum statutum facit eos deteriozis conditionis, post, quam ante ingressum erant. d. l. Deo nobis. Et illud dicitur esse cōtra libertatem ecclesiasticam, quod aufert ecclesiasticis personis ea, que sibi in primilegium per principem cōcessa sunt, per quā ablationem equiparantur laicis, for Jmo. in c. nouerint. de sen. excom. z doc. in auth. cassa. C. de sac. san. ecc. quanto magis q̄ aufert eis id, q̄ā a iure cōmūi est concessum, z per hoc efficiuntur deteriozis conditionis, quam alie non ecclesiastice persone. Preterea contra facit §. sed hoc presenti. in auth. de sanct. episc. vbi illa dispositio tanquam turpis reijcitur per quam impeditur ingressus monasterij. z propter ingressum quis nō est ditior quandus. z ita firmat Ang. in l. fi. C. de pac. in queſt. sua inci. Nobilis quidam genere. Bald. in l. ij. C. vt in pos. leg. z in d. l. Deo nobis. in l. cūctos populos. C. de sacros. ecc. Jmo. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. z Sa. in d. aut. cassa. Bemianus in c. q̄uis. de pac. li. vj. Pe. de anch. in c. canonuz statuta. Panor. in c. ecclesia S. Marie. de consti. Pau. de ca. consi. cclv. inci. primū dubium de quo queritur. z ad corroboratiōnē faciunt que voluit Ang. consi. xlvij. incip. Quidam Franciscus. cum in dubio adherendum sit opinioni, que fauet ecclesie. l. sunt persone. ff. de relig. z sumptib. fune. videtur dicendum tale statutū nō valere. Vide late Pau. de ca. consi. cccxxxvj. Bal. consi. ccxlij. lib. ij.

b T. D. ¶ Compendiosam. Idem consuluit Bart. in consi. seq. inci. Pau. z in consi. xl. inci. super eodem.

CONSIL. XXXVIII.

Si testator substituit filio suo, z filius mortu⁹ est viuente patre, ac postea pater cassauit primum testamentum, sed non fecit in secundo heredis institutionem, tunc substitutus in primo testamento, venit ex vulgari comprehensa in compendiosa, z primum testamentum tantum est irritum quo ad legata, sed non quo ad heredis institutionē.

1 ☞ Ultimum testamentum, in quo non est heredis institutio, nō reuocat primum testamentum.
2 Compēdiosa facta filio decedēte in vita testatoris valet z tenet.
3 Fideicommissarij habentur loco heredum, si non est heredis institutio.

Paulus Hug. de Bono. scilicet Bart. suum condidit testū, in quo instituit heredem Angelum sunum filium, z substituit, si sine filijs decederet, ecclesiaz sancte Crucis, de Juliua fratrum Minorum, z si essent negligentes, voluit dicta bona deuenire ad quosdam fideicōmissarios, z distribui ad pias causas, vt infra apparet. Contigit quod dictus Ang. mortuus est viuo Paulo predicto suo patre, qui Paul⁹ postea fecit vnam aliam dispositionem in qua quedam legata reliquit, z in ea nullum fecit heredē, z cassauit omne aliud testamētum, z vltimam voluntatem, quam apparet eū fecisse, z sic demum decessit. ¶ Queritur, quis succedat in bonis, an filia dicti Pauli, an locus fratrum minorum, seu alij fideicōmissarij positi in dicto testamento ad distribuendum dicta bona. Viso testamento predicto, z etiam vltima voluntate predicta super eo, q̄ō dico, q̄ō dicta filia non succedit, sed dicta hereditas remanet apud substitutos in primo testamento. Ad q̄ō sciendū est, q̄ō illa voluntas vltimo facta, in qua non est institutio heredis, non pōt valere iure testamēti, vt l. prime. ff. de his que in testamēto delen. z Instit. de lega. §. ante heredis. †Unde per illam reuocationem ibi factam, in qua testator cassauit omne aliud testū z vltimam voluntatem, primum testū est sublatuz quoad legata, sed
a quo ad heredis institutionē, z substitutionem remanet firmū, a l. militis. §. veteranus. ff. de testa. mili. z Instit. quibus modis testamen. instr. §. ex eo. z C. de testament. l. sancimus. ¶ Hunc ad propositū in testamēto predicto reperitur filia instituta in certa quantitate, que institutio remanet. Item reperitur filius institutus vniuersaliter, qui decessit viuo testatore, cui filio fuit facta substitutio compendiosa si decesseret sine filijs, que substi-
2 tutio continet substitutionē vulgarem † filio decedente in vita testatoris. l. Hallus. §. j. z ibi no. secundum vnam casus positionem, de liberis z posthumis, quod etiam tenuit Lynus z Jacobus de Rauen. in l. precibus. C. de impub. z alijs substitut. Et hoc etiam tenent alij Moderni docto. vnde dicta substitutio non fuit reuocata, Restat ergo quod dicto Paulo ex vigore dicte substitutionis vulgaris debet succedere locus fratrum minorum, qui si nollent vel non possent succedere de iure, succedunt
3 dicti fideicommissarij, qui habentur loco heredum, b vt extra
b de testa. c. cum tibi. z ibi per Jmo. z C. de episco. z cle. l. nulli. z l. si quis ad declinandam.

ADDITIONES.

a ¶ Remanet firmum. Vide per Pe. de anc. in consi. cccxxxix. incipiē. de efficacia siue valetudine. Et ad id quod cōsuluit Bar. hic, vide Bar. ſ. in precedenti cōsilio, vbi idem consuluit, z concludit, z in consi. xl. incip. super eodem.

b Tho. Di. ¶ Loco heredum. Idem consuluit Bar. ſ. in consil. iij. incip. Titius. in ij. col. z in consi. xxvj. in nomine domini.

CONSIL. XXXIX.

Si testator reliquit vxori sue aliquid si caste vixerit, z postea dicit. Ité reliquit sibi certum fundum, non intelligitur hic repetita prefata conditio, qz dictio, item, nō repetit, quādo fit mutatio rerum vel personarū. Idem de clausula precedenti, quādo non refertur ad sequētia.

1 ¶ Per dictionem, item, non fit repetitio quando fit mutatio rerum vel personarum.

2 Precedentia non intelliguntur repetita in sequentibus, quādo in medio sunt alia capitula separata.

Si ola reliquit Lecce vxori sue q̄dā, dos z habitauerit in domo dicti testatoris, demum sunt alia legata quibusdam personis. Deinde reliquit eidem Lecce vnam petiā terre, cum domo, in vita sua, post mortē suam reliquit Vagnutio, zc. ¶ Queritur vtrum in dicto legato videatur repetita conditio donec caste, zc. Rñdetur q̄ non,

1 † qz per dictionem, item[a], non intelligitur facta repetitio, quādo fit mutatio rerum vel personarum, vt no. in l. in repetēdis. de

2 leg. iij. † Preterea precedentia non intelliguntur repetita in sequentibus, quando in medio sunt alia capitula separata. l. iij. ſ. j. de libe. z posth. z l. ſi. de reb. dub. z no. Instit. de rer. diui. ſ. ité lapilli. Sed ita est in proposito, quod plura alia legata, z capitula incerta sunt, ergo, zc. Bar.

ADDITIONES.

a ¶ Dictio, item. Vide que posita fuere ad calcem consi. xvij. ſ. z vide de ea Pau. de cast. consi. lxxxviij. lib. j.

b Tho. Di. ¶ Facta repetitio. Adde Bal. in l. ſi. circa finē. C. de indicta vidu. tollen. vbi refert Bar. consuluisse, z istud cōsiliuz Bartoli refert z sequitur do. Phil. Dec. in consi. cxc. incip. circa primum dubium. vbi vide plene.

CONSIL. XL.

Quod habet etiam filio suo premortuo vxo testatore.

1 ¶ Compendiosa facta filio decedente in vita testatoris valet, z tenet.

Super eodem testamento dubitatur, qz dicit qs dictus Nostrus instituit heres vniuersalis in dicto testamēto, deceſſit ante testatorem, vnde videtur dictum legatum non valere. † Ad hoc

1 2 rñdetur quod posito, a q̄ decesserit ante mortez testatoris, tamē qz in dicto testamento dixerit, q̄ omnia alia sua bona deuenīat in Vagnutium, z Angelutium Lecce, que substitutio compendiosa continet vulgarem, vt not. Jac. de Raue. z Cy. refert C. de impube. z alijs substitu. l. precibus. z alij doctores tenēt in materia substitutionis, vt probatur in l. Gallus. de liber. z posth. ſ. j. z ibi no. Si testator dixit, talem substituo, itelligitur nue heres vno testatore, siue eo mortuo moriatur, vt ibi patet secūdū vnam lecturam. Preterea talia verba, si filius meus, intelligun tur siue me vno, siue me mortuo moriatur, vt l. iij. in prin. ſ. j. de adimē. lega. Ex quibus cōcluditur dictum Vagnutium, z Angelutium venire, z heredes ex substitutione vulgari, z sic testamentum z relicta in eo valent, cū predicti aliter venire non possint, z si venirent ab intestato, valerent legata ex edicto, si quis omissa cau. testa.

ADDITIO.

Th. D. ¶ Quod posito. Istud cōsilium magis amplum ponit per Bar. in consi. xxxvij. incip. quidam Lola. vbi consuluit sup eodem facto, z iuxta duas personas: z ideo aliter nō me extēdo, ibi videas. Item vide Bal. in consi. iij. inci. Titius. vbi scripſi, z in consi. xxvij. visa facti narratione.

CONSIL. XLI.

Substitutio compēdiosa cōiunctim facta maioribus, z etiam minoribus intelligit quo ad omnes fideicommissaria, vt vniformiter intelligatur. vn de legitima detrahit, z bona auita, quodq̄ relicta pro nuptijs, quatenus est legitima, debentur pure.

1 ¶ Substitutio compēdiosa coniunctim facta maiozibus z minozibus, intelligitur fideicommissaria quo ad omnes.

2 Verbum sine liberis, z verbum volo, z verbum deueniat, innuit substitutionem esse fideicommissariam.

3 Legitima z dos matris z auie, non veniunt in fideicommisso relicto, per patrem.

Actum tale est. Jacobus Poli cōdidit testm. in quo inter alia sic disposuit. Item lego, atq̄ relinquo iure institutionis Nesucie z Fräcisce, meis filiab⁹, de bonis meis, p qualibet earū. ccc. lib. denariorū. in qbus ipsarū quālibet doto, quas. ccc. lib. habere volo q̄n nupserint, iubēs, z mādans ipsas esse cōtetas z tacitas: z qō plus de bonis petere vt habere nō possint, in quib⁹ eas hēdes instituit. Ité Nicole sue filie reliquit z legauit dotē suā, z vltra dotē. xxv. lib. den. z de bonis suis, z q̄ amplius petere nō possit, z hoc iure institutionis. Ité voluit, iussit, z mādauit dictus testator, q̄ si dicta Nesucia, z Nicola eius filia, q̄ñ⁹ sine filijs siue filiab⁹ legitimis decederēt, q̄ dotes talū decedētū. z bona deueniant in Areutiū. Li carellū. z Vagnutiū suos fratres, z in Agnolū Migli suū nepotem. Deinde accidit, q̄ dicta Francisca, z Nesucia, impuberes, minores. xij. annis decesserūt, superuiuētibus Nicola, z Catharina suis sororib⁹, z dictis Licarelo, z Vagnutio, z Andreutio z Agnolo. ¶ Modo querit nunqd dicte Nicole aliq̄ ius cōpetat in hereditatibus dictarū Nesucie z Fräcisce. Et nūquid petere possint de bonis dicti Jacobi sui pris, vigore dotiū matris z auie dictarum Nicole, Francisce, Nesucie, z Catharine.

1 ¶ † Sup quibus vr primo cōsiderandū, qualis sit dicta substitutio facta per dictū testatorē dictis suis filiabus. Et vr dicēdum q̄ sit fideicōmissaria, cū testator substituit dictis suis filiabus cōiunctim, quarum due erant minores z impuberes: z alia scz, Nicola erat maior. xij. ann. ad hoc, vt ista substitutio censeatur vno iure, z non diuerso. l. eum qui edes. ff. de vsuca. l. ij. C. de impube. z alijs substit. z l. iam hoc iure. ff. de vulg. z pup. Pro hoc etiam facit quod no. in l. centurio. c. ti. z l. precibus. z l. quamuis.

2 C. eo. ti. † Item verbum sine liberis, z verbum volo, z verbū deueniant, hoc innuūt esse fideicommissum. ſm Jaco. de Ra. z notatur in l. precibus. C. de impub. z alijs substit. per gl. z Jac. ibi z l. heredibus. ſ. j. ff. ad Treb. z quod no. in l. Lucius. ſ. filiam. de leg. ij. Quare videtur dicendum de iure quod dictis suis filiabus dictus testator debuit relinquere tertiam partem totiꝰ sue substantie z omnium suorum bonorum, vt in auth. nouiſſima. ſ. de mort. testa. z in aut. de trien. z semisse. ſ. j. col. ij. quam si non reliquisset, posset quelibet agere ad supplementum. l. scim⁹. C. de inoffic. testamē. in qua portione non potest pater substitutionem fideicommissi facere. l. coheredi. ſ. cum filie. ff. de vulg. z pupil. z no. in l. quoniam in prioribus. C. de e mort. testa. † Insu

3 per dicte filie debent habere precipuas vltra earum legitimas dotes matrum earum, z auie materne. l. j. C. de bonis maternis, z per totū. in quibus non potuit pater sibi substituere per fideicommissum, vt d. ſ. cum filie. cum similibus. Cum igitur dictus Jacobus pater dictarum filiarum non potuit dictis filiabus substitutis fideicommissariam facere tam in bonis maternis z auitis, quam in legitima portione earum, maxime cum dicta Nicola fuit pubes, z maior. xij. ann. vt ſ. probatum est. Sequitur ergo quod dicta Nicola superuiuens sit heres ab intestato p dictis Nesucie, z Francisce, vt in auth. de here. que ab intest. ſ. cōsequens. Et tamen pro parte sua possit petere tam dotes maternas z auitas, quam legitimam portionem, zc. tāquaz heres predicta ab intestato Nesucie, z Francisce, secundum portionem si bi debitam iure nature possit iam petere dictas dotes, z debitum iure nature dictarum Nesucie, z Francisce. Nec obstat statutū Assisij quo cauetur, quod filia dotata, zc. qz loquitur quādo ex parte remanet filius masculus. z in nostro casu Jacobus pater testator predictus non reliquit filium suum masculum ideo non excluditur a successione materna, z auita, l. ille aut ille. ſ. cū in verbis. z de leg. ij. z l. ſi cum dotem. in prin. ff. ſol. mat. Circa que est aduertendum, qz licet Jacobus testator z pater predict⁹ voluit dictam Nesuciam z Franciscam habere. ccc. lib. quando nupserint, tamen etiam antequam nubant, z etiā antequā contrahant nuptias debent habere legitimam portionem, qz in debito bonorum subsidio nullum grauamen, nulla conditio, nulla dilatio potest apponi, z ideo si apponeretur, habetur pro nō apposita. vt d. l. quoniā in prioribus. C. de inof. test. Nec curo vtrū dicta substitutio contineat vulgarem, vel nō: qz per vulgarē possent succedere testatori, quādo in se nō cōtinet tacitam pupillarem, vt in casu nostro. nō aūt per seipsas possunt succedere filio in bonis filij, vt Instit. de vulgari z pupillari. ſ. j. z l. Sextilia. de leg. ij. z ff. de vulga. z pupilla. l. j. cum similibus. vide siue cōtineat predicta substitutio vulgarem substitutionem, siue non, dicti substituti non admittuntur ad bona dictarū filiarum predefunctarum, nec ad debitum bonorum subsidium, vt ſ. dictum est, z bene, zc.

ADDITIO.

a B. L. ¶ Nec obstat. ad eam partē in qua geludit. q̄ pater non pōt opponere grauamē filie vizz ad legitimā, licet decedat ante tempus

tempus nuptiarum,vltra vulgaria vide Jo.And. ad Specul. in rub.tit,de testam.z Bau.cōsi.cxx.z cōsil.cxxxij.z Ang. consi.xj.incip,ser Bicius notarius.

CONSIL. XLII.

Statutum loquēs de habitatoribꝫ ciuitatis,habet etiam locum in eo qui stat cū alio pro famulo. Item quis dicatur paterfamilias,z filiusfamil.

1 ☞ Presumitur paterfa.nisi probetur contrarium.
2 Matrimonium non presumitur, nisi probetur.
3 Famulus dicitur habitare in ciuitate,si dominꝰ cum quo stat in ea habitat.
4 Dicere aliquem de Assisio,idē est dicere illum esse municipem illius loci.
5 Distinctio portarum dicitur respectu habitationis.

a **In nomine** Dominiª amē. Visa inquisitione facta ꝑ Frāciscū Hacarium de Assisio,de percussione facta in facie Thomasij Lucij,z visa exceptione opposita quod dictus Thomasius erat paterfam.habitator,z non allibratus,z visis dictis testium examinatorum super hoc,z quadam libra dicti Lucij,predicti Thomasij producta a parte,dicendū est quod dictus Hacariꝰ sit absoluendus,secundum formā statuti Assisij. ¶ Primo enim constat dictum Thomasium esse patremb fa.hoc enim semper presumiturᵇ nisi ꝓbetur contrarium. Casus est.ff.sol.mat.l.Titia.vbi hoc exprimitur. Hoc etiam patet, qꝛ nō est filiusfa.nisi sit natus de legitimo matrimonio, vt Instit.de patr.pot.circa princ.† Matrimoniū enim non presumitur nisi ꝓbet:.rgo ꝛc. Hoc etiam probatur per instrumentum publicū,scilicet per catastrū productū,z eius cassationem, vbi enim dicitur q̄ in an. Mcccxxix.dictus Lucius erat ꝓmorꝫ tuus,ergo nūc patet q̄ dictꝰ Thomasius erat paterfa. ¶ Secūdo,qꝛ dictꝰ Thomasius est habitator ciuitatisᶜ Assisij, apparet per testes,qui dicunt eū vidisse morari ꝑ famulo aliquoꝝ tū nominatorū per eos,z stare pro famulo, z in loco habitare, nō enim ibi est,vt tātis per hospitet,vt l.j.ſ. habitare. ff. de his
3 qui deiec.vel effu.† Si igitur illi cum quibus stetit pro famulo, erant habitatores ciuitatis Assisij.probatū est ipsum fuisse habitatorem ciuitatis Assisij,hoc etiam probatur ex ipsa,inquisitione que dicit Thomasiū de Assisio. ℙ.de porta S.Frā.† Hā
4 dicere aliquem de Assisio.vel Assisinatem,idē est dicere ipsum
d esse municipē illius loci,id est,ciuem,vel incolamᵈ,vt ff.ad municip.l.j,z de excu.tu.l.ſz reprobari. ſ.amplius.ibi,si enim existens Romaneᵉ,ꝛc.exponit gl.id,est,ex Cumis Campanie ciuitate.Per istud ergo qꝛ dicitur de Assisio presupponitur eū ciuem,vel incolam illius ciuitatis. Item qꝛ dicit de porta sancti
5 Frāc.de necessitate includit qꝛ sit habitator illius porte.† Hā distinctio portarum non potest dici nisi respectu habitationis per quam distinguitur qui est de vna porta,vel de alia. Et eo respectu quis consueuit in illa porta ad munera vocari, vt ff. de leg.tertio.l.seruis vrbanis. z de verboꝝ signifi. l. vrbana familia. Ex quibus cōcluditur esse de Assisio,z ibi vocari ad munera,z per consequens ibi debere allibrari,hoc autē quod non sit allibratus.probatur eo ipso quod non probat se allibratū, vt dicitur ex forma statuti. Nec obstat libra patris producta, qꝛ illa est cācellata. Item in illa nō sunt anni Domini,nec dies, nec consul. Item illa non est in nouo catastro,q̄ modo viget ex forma statuti. Bart.

ADDITIONES.

a Tho.D. ¶ In nomine domini. Istud consi.alleg. ℙetr.Corn. cōsi.cciij.in iij.volu.incipit principaliter videtur alle.esse,secundū ordinem ℙerusin.nume.cxliij.

b ¶ Semper presumitur. Not.quod dicit Bart. hic quod semper presumitur paterfam.nisi probetur contrarium,limitat tamen notabiliter domi.petr.Philip.Corne.in cōsilio cciij.in tertio volumi.incip.principaliter videndum.in versicul.nec obstat quod dictum Bartol.hic.precedit quando non constat quod natus fuerit ex legitimo matrimonio,prout Bartol. fundat se in ratione:sed quando constaret quod natus esset ex legitimo matrimonio,z sic presupponitur patria potestas, paterfamilias non presumitur. Vide tamen de hac materia per Angel. in l.sed si de sua.z in l.heres.ff.de acquir.hered.z ℙetr.Corn.in l.si emancipati,z ibi plenius per domi.Jas.C.de coila. z ibi vide etiam Philip.Decium,z Bartol.Vero.in cautel.cxviij. incip.quis in dubio presumitur,z vide Paul.de Castr. in consil. clxviij.ad primum quesitum.

c ¶ Ciuitatis. Quis dicatur habitare ciuitatem,addite glo.xiij. q.ij.can.vbicunqꝫ versi. Quid ergo.canonist.in cap. postulasti. de foro cōpet.ext. Et ad corroborationē presentis cōsultatiōis vide Ang.consi.xxvij.inci.pro decisione questionis.

d Th.D. ¶ Ciuē vel incolam. Vide Fel.in ca.quoniam. de offi. ordi.vbi plene.z vide Alex.de Imo.in consi.xx.in secūdo vo.viso processu,in vlti.col.quod appellatione ciuū veniunt incole.

CONSIL. XLIII.

Quando vnus impedit,z allegat exceptionē pacti,s nō petēdo,si nō ꝓbat plene cā exceptionem debet cōdēnari. Itē processus in causa criminali nō suspenditᵘ p appellationē in causa ciuili,si non sit preiudicialis. Item statutū dicens quod si quis produxit certum instrumentum, vel testē, intelligitur per se,vel per procuratorem.

1 ☞ Articulans debet probare de tempore,z de persona.
2 Processus in causa criminali non suspenditur p appellationē in causa ciuili,si non sit preiudicialis.
3 Statutum loquens de producente non ꝓbante,debet intelligi per se,vel per procuratorem.

Super questione per vos mihi cōsuleda trāsmissa. Visis oibꝰ actis,z iuribꝰ mihi transmissis,dico,z consulo,dictū Vellū fore condemnandum,ex eo qꝛ exceptionē pacti de non petendo, oppontam nō ꝓbauit,secundum formam statuti.ab aliis vero
1 ꝓtentis in dicta accusatione debet absolui.† Qꝛ autē dicta exceptio pacti non sit ꝓbata.patet,qꝛ cum duo testes tantū super articulo per eum probando depositerūt,vnus ex testibꝰ nihil dicit,nec de tempore in articulo contento,neq̄ de persona contenta in articulo. Ad qꝛ probandū tenebatur, vt extra de ꝓbat.c.licet causam.z ff.de instit.l.habebat.in prin.z qꝛ no.gl.z
2 docto.in l.testium.C.de testi. Nō obstat si dicat,qꝛ† dicta causa pendet per appellationē,qꝛ illa causa nō est preiudicialis ad hunc quēcunqꝫ exitū habeat:qꝛ ad aliū finem ꝓponitur,z de ea queritᵘ,scilicet an proponens fuerit condēnandᵘ,vel non. ergo sententia in vno iudicio lata,in alio non iudicat. l. vendicantem,z l.fi.ff.de euic.z l.duobus.cū sua gl.de excep.rei iudi. z qꝛ no.per Ly.C.sent.rescin.non poss.l.peremptorias. Nec obstat si dicat,qꝛ dictꝰ accusatus non est confessus de exceptione pacti,que fuit ꝓposita cōtra dictum instrumentū:qꝛ sua respōsio de alio pacto,z de alia responsione posset intelligi,qꝛ hoc nō est verum. Nam cum super accusatione fuit examinatᵘ z interª rogatᵘ,videt ad interrogata respondere,vt dicunt iura vulgaria. Nec obstat si dicatur,quod statutum loquitur de producēte non ꝓbante per se,non de eo qui mandat fieri:z cum statutū loquat in persona,scilicet si quis ꝓduxerit,z nō probauerit, z c. non debet extendi ad mandatum,taz ex forma statuti cōmunis Assisij,quo cauetur quod statuta nullam recipiant extensionē, quā etiā de iure cōmuni,l.aut qui aliter. ſ. fi.ff. qꝛ vi,aut clam.z l.si seruum,ſ.admonere.ff.de acqui,hereditate.z quod ibi notatur per Ja.de Are.† Quia dico quod in hoc casu statutū dixit
3 quod si quis produxerit,debet intelligi per se,velper procurato
b remᵇ,vt patet ex precedēti parte statuti,vbi dicit terminum debere statui reo vel procuratori,ergo,ꝛc.vt l. si seruus pluriū.in fi.de leg.j.z l.qui filiabus.in prin.eo.tit. ℙreterea illud q̄ per illas leges dicitur,debet intelligi sic:aut statutū loquitur in rem, aut in personam, ꝛc. hoc habet locum in delictis,z in actibus phibitis,in quibus non potest cōstitui procurator,l.ſi ꝙ nō remunerandi.ſ.rei turpis.ff.man. In illis autem tenetur mādatarius ex sua persona z etiā mādans,sed hic loquitur in actu permisso,si quis produxerit,ꝛc.ad quē pōt cōstitui procurator quo casu persona mandantis tātū inspicitur, licet verba edicti loquantur de eo,qui suo nomine facit.l.j.cōuncta.l.iij.ſ.si ꝓcurator.ff.q̄ quisq̄ iur.z gl.tenuit expresse in d.ſ.si procurator,hoc etiā fundatur ex l.iij.ſ.ait prætor.ff.de re iudi.cōiuncta.l.plautius.ff.de procura.ꝓterea,si quis diligenter verba dicti statuti inspexerit,quis non punitur ex eo qꝛ exceptionem proposuit sed ex eo qꝛ propositam non probauit. Istud enim q̄ nō ꝓbat, ex quo debet sequi cōdēnatio,pōt dici magis esse cōmissus a reo principali,quā a procuratore cui mādauit,qꝛ ipsi reo principali incumbit onus probandi,cum ei fuerit statutus terminus ad ꝓbandum,vt ex actis apparet,z probatur per tex.ff.māda.l.si ꝓcuratorem.ſ.si tutores.in fi,quod autem dixit q̄ ab aliis cōtentis in accusatione debeat absolui,probatur,qꝛ dictis ꝓcuratoribus non mandauit expresse.† Et in generali mandato non ve
4 c nit quod quis opponat exceptiones calumniosasᶜ,vt ff.de condi.inde.l.si procurator.in princip.cum simil.z ibi vide literam.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ Respondere. Vide Lud.Rom.in cons.cccly.inci.in casu premisso.in ij.dubio.

b Th.D. ¶ Per procuratorem. Vide Lud.Rom.in consi.cv.in cip.viso themate.

c ¶ Calumniosas. Adde Angel.in l.quid ergo. ſ.j.ff. de ijs, qui not.infam.Et an qui facit per procuratorē,faciat per seipsum, vide Bal.in l.vnic.ſ.ne autem.C.de caduc.tol.

GONSIL. XLIIII.

Si statutum excludit feminas stantibus masculis, z filia preterit̃tur, nõ põt dicere testamentũ nullũ, sed eis deficientib⁹ nec ip̃ p clausulã codicillarẽ debet restituere heredi deducta legitima, sed trebellianicã nõ põt deducere. Item q̃ substitutio cõpendiosa facta filio impuberi dicitur directa pupillaris, si dicit testator quod omn̄ia bona sua sint substituti.

1 ☞ Statutum disponens quod filia dotata non succedat, si est preterita, an rumpat testamentum.

2 ¶ Per clausulam, si non valet iure testamenti, ꝛc. sunt rogati heredes ab intestato restituere hereditatem heredi scripto.

3 Filius quando potest detrahere legitimã, z trebellianicam.

4 Substitutio pupillaris conseruatur per authen. ex causa. C. de liberis preteritis.

a In nomine Domini, amen. Super p̃dictis occurrunt dubia difficilia valde, tñ de iure videt q̃ dicte filie donec filius vixit vel nepos masculus, nõ possunt rũpere, vel dicere testamentũ nullũ, q̃ talis filia nõ succedit ex forma statuti lo

b quẽtis q̃ filia dotata nõ succedat quousq̃ superuixerit masculus, ergo preterita nõ rumpit, l. j. in fi. ff. de bon. posses. contra-

1 tabu. † Sed post quã filius, vel nepos masculus extare desierit, ite filie dicuntur redire iure quodã postliminij, z ostenditur testamentum retro fuisse nullum, l. Gallus. §. si eius. ff. de liber. z

2 posthu. z sic dicte filie cũ filio masculo equaliter succesꝛerũt, † verũtamẽ, q̃ in illo testamento sunt illa verba, si non valet iure testamenti, ꝛc. videnꝫ rogate de restituẽdo ei, qui fuit heres institutus: vnde totũ debẽt restituere deducta eoꝝ legitima, que est tertia tot⁹ eius q̃s habituꝛe fuissent ab intestato, in qua legitima cõputabitur eis, si dos p̃to eis fuit data, z legata, quã acceperunt. l. quoniam nouella. C. de inofficio. testa. trebellianicam aũt dicte filie non possunt deducere, q̃ eodem rẽpore testamentum est nullũ, z rogãtur de restituẽdo statum, z nõ sub cõditione, ergo nõ detrahunt due quarte, vt no. C. ad leg. falc. l. quanquam. it. de inofficio. testa. l. Papinianus. §. si quis impuberi filio. z in aut. de here. z falc. §. si q̃s aũt nõ impleꝛit. z ita loquitur ca

3 pit. Raynutⁱ. z cap. Raynaldus. de testa. ¶ † Super secũdo, z tertio, sciendũ est q̃ dicta substitutio facta Andree: per hec verba scilicet, si dictus Andreas institutꝰ decederet aliquo tẽpore sine filijs q̃ tũc debeat fieri in domo testatoris vnũ hospitale. z oia bona sua sint dicti hospitalis. ꝛc. Intra tẽpora pupillaris etatis fuit pupillaris directa, q̃s patet q̃ dixit omnia bona sint dicti hospitalis, nec enim veniunt bona nisi esset dicta

4 pupillaris. Et p̃batur extra de testa. c. si pater. lib. vj. † Itẽ q̃ dicitur, q̃ ex causa preteritionis remanent cetera firma, poꝛrigitur etiam ad substitutionem pupillarem vt cõseruetur, vt no. per gl. ff. de vulg. z pupill. l. j. in fi. z est argumentum, z quasi casus codẽ tit. lũ. §. plane. z ff. ad Trebel. l. nam quod. §. j. z ibi tenuit Jac. de Arc. Ex his cõcludit, q̃ dictum hospitale succedit tanquam substitutum pupillariter, z per consequens veniunt aduentitia filij, z auus in nullo succedit. Barto.

ADDITIONES.

a ¶ Super predictis. Addite que posui ad calcem consilij xj. z xx. s. vbi eadem materia tractatur.

b Tho. B. ¶ Non succedit ex forma statuti. Vide de isto cõsilio Bar. id q̃ Bar. cõsulit, supra in cõsi. xj. inci. proponitur, z in cõs. xx. inci. factu sic se habet, vbi posui in apost. z inquãtũ bar. vult. q̃ filia preterita ſtãte statuto, nõ rumpit testamẽtũ, vide Alexan. in consi. cxxvij. in j. volu. inci. cõsideratis verbis. z in consi. cxxxj. primo vol. inci. transmissum est ad me.

CONSIL. XLV.

Quod licet valeat datio arrharum p̃to sponsalibus, tamen promissio non valuit.

1 ☞ Promissio arrharum, z pene in matrimonijs non valet.

2 Promittere tutor non potest p̃to pupillo, qui cõtrahat matrimonium.

Vannes Pauli tutor Antonij Petrucij pupille z Cõradus Cicolli, z Hermãn⁹ cõsanguinei dicte pupille ex vna parte dicti Hugonis, q̃ Hugo, z Antonia erãt minores vij. annis, promiserũt sibi adinuicẽ, z conuenerũt solẽni stipulatione hinc inde, q̃s p̃dictus Vannes tutor dicte pupille Antonie, z p̃dicti Conradi, z Hermãni, q̃s dicta Antonia hinc ad viij. annos ꝺheret sponsata cum dicto Hugone, z ecõtra p̃dicti promiserunt q̃s dict⁹ Hugo ꝺheret sponsata, z matrimonium cũ dicta Antonia, cũ pmissione mille lib. nomine arrharum, z cũ promissione pene. ¶ Querit an dicta impositio

a arrharũ, z pene⁸ valeat. In questione † predicta dicẽdũ est, q̃ ar

z rharij, z pene promissio nõ valeat, nã in l. fi. C. de spon. Imperator de arrhis datis, z de promissione nullã facit mẽtionẽ. Et subdit, q̃ si fiat vltra que d. lege sunt exp̃ssa non valeant. Cum ergo

b arrhe hic sunt promisse, z nõ date⁸, nõ valet promissio, z hoc dixi scribẽdo in l. Titia. in princ. de verb. oblig. z p̃ hoc facit ratio, quam doctor. ponunt in d. l. fin. C. de spon. scõm quam apparet eandẽ esse rationẽ in arrhis promissis, z in pena. Pro hoc facit, quia ex vna parte fuit tutor pupille, z in alia fuit promissor pater dicti Hugonis, ergo nõ tenet promissio, sicut si promisset ipse principalis, l. heres meus. §. fi. ff. de condi. z demon. z eadem ratione, nec ex alia parte licet extraneus fuerit promissor, p̃to quo facit q̃d no. per Ly. in d. l. fi. in vij. q. circa p̃m. dum lo

2 quitur. q̃n. promissio sit inter cõiugem, z extraneum. † Preterea, licet ille tutor qui promisit p̃ seipsum, z tutorio nomine sit extraneus: tñ est ꝑsona cuius potestati certo modo dicta pupilla est subiecta. Nam tutela est vis, z potestas in capite libero, ꝛc. z sic si promissio facta p̃ eũ valeret, impediret libertas matrimonij, q̃ pupillus faceret verisimiliter velle suum, ergo eius promissio non valet: vt d. l. heres meus. §. fi. de cõdi. z demõ. z per Ly. i d. l. fi. C. de spõ. in vij. q. z per Jo. And. in c. gẽma. extra de spons. Bart.

ADDITIONES.

a ¶ Pene. Que sit ratio differentie, q̃ arrharum nec pene promissio valeat, z datio arrharum valeat, vide Ant. but. Pau. in ca. gemma. de spons. plenius per propositum S. Ambros. nunc Episco. Alex. z etiam do. de Rot. z vide Federic. consi. clxix. z consi. xcviij. z vide infra consi. ccxxvij.

b Tho. B. ¶ Et non date. Rot. q̃ Barto. hic vult quod in arrhis requritur traditio realis, adde Bar. in l. Titia. ff. de verbo. oblig. z Fede. de Sen. in cons. clxix. incip. do. Conrado. z melius in consi. ccxcvij. inci. in dubijs. Joan. And. z doct. in c. gemma. de sponsa. cum cõcor. de quibus per do. Joan. in d. l. Titia, vbi alleg. Bar. in isto consi.

CONSIL. XLVI.

¶ Quãdo est fides danda rogitui, siue protocolo imperfecto notarij mortui, in preiudicij alterius. Item ex quibus causis non potest tutor authoritatem interpoꝛere in ẽtibus pupilli.

1 ☞ Fidem nõ facit instrumentũ q̃ nõ habetur p̃ perfecto, completo, z absoluto a notario, nec obligat contrahentes.

2 Fidem nõ facit scriptura, que ad contractum solum p̃parat, nec instrumentum quod imperfectum est. nu. 3.

3 Fidem faciunt verba in instrumento, que dicũt aliquem pupillum quod ille sit pupillus.

4 Tutor, qui non fecit inuentarium, nõ potest p̃stare authoritatem pupillo.

a Viso quodam libro rogitorũ, siue protocolorum Luce Cagnoli, notarij de Assisio, in eo reperit rogitum, in quo continet q̃s Scolanus Loli promisit petro Raze ipsum indemnem seruare a quadam obligatione ccc. flor. per eum facta cuidã Judeo, consideratis etiã qualiter dictũ rogitũ fuit, sic, z dictã quãtitatem dictorũ ccc. florẽ. peruenisse ad manum dicti Scolani, z in eius vtilitatem fore conuersam hoc modo, videlicet nec cõmere plus in dicto rogitu, siue protocolo. ¶ Presupponitur etiam q̃s Bonnus Bindi, qui in dicto protocolo afferitur tutor dicti Scolani. nullum confecerat inuentarium, queritur modo an ex vigore dicti instrumenti dictus Scolanus possit legitime conuenιri ad dictã quantitatem

1 soluendam. † Ad quod dicendum videtur de iure, dictũ Scolanum vigore dicti instrumenti cõuenιri non posse. Nã certũ est quod vllius instrumẽti ẽctus, siue scripture que nõ sunt habite a partibus volũtarie, vel notario scribente p̃ perfecto cõpleto

b z absoluto non faciunt fidem⁸, neq̃ obligant ꝺhentes. l. contractus. C. de fide instrumen. z hoc etiã apparet in testamento, q̃a si testator nequeret facere testamẽtũ, z quosdã ex heredib⁹ nominauit, nec alios nominauit, testamentũ est nullum etiam quo ad nominatos. l. si is qui ff. de testam. p̃ hoc facit. ff. de lega. iij. l. fideicõmissa. §. quoties. Sed in ꝓposito, ex tenoꝛe dicte scripture apparet, q̃s dictus ẽctus, z dictũ instrumentum non fuit habitum p̃to cõpleto, z absoluto, q̃s apparet; q̃ adhuc aliqua declarauerãt ꝺhentes, z notarius, z hoc est omissum: ergo dictus cõtractus est nullus. Et p̃ hoc est casus ff. de verb. obl. l. si ita stipulatus sit in p̃m. ibi. si p errorem omittit dies, qui debeat po

2 ni, vitiat stipulatio. † Preterea, dicta scriptura videt continere potius quandã p̃parationẽ ad contractum, quã ipsum ẽctũ. Cum igitur non fuerit perfectus ẽctus, nec dictum instrumentum: ergo fidem nõ facit, argu. l. fideicommissa. §. j. de leg. iij. vbi est expressum, l. hac consultissima. §. at cum humana. C. q̃ testa. face. pos. ibi dum dicit chartula p̃matur, ꝛc. z ibi dꝛ dicit teꝛ eoꝝ cunctis innotuit, ꝛc. † Preterea, q̃s instrumento q̃s inueniꝛ ita imperfectũ nõ adhibeatur fides, est tex. z gl. ordinaria in l. inciuile. ff. de legib. nec mutant que in instrumẽtis z p̃to tocolis reperiuntꝫ decisa, vt in fine ponitur, ꝛc. tũ ei adhibetur

fides

fides, qz apparet quod illa instrumēta pro cōfectis sunt habita z absoluta a partibus z a notario. Ex eo enim quod dicit tc. apparet qs intendebat plus in illo protocolo notarius scribere. Sed cū instrumentū inde sumeretur, intēdebat illud extendere prout erat cōsuetus in alijs instrumētis facere: sed in proposito apparet, qs intendebat plus scribere z nō erat de clausulis generalib⁹, cōmunibus ad alia instrumenta, sed erant quedam clausule frivole, z nugatorie, z sic ex instrumento ita determinato nō potest determinari, nec iudicari, vt d. l. inciuile. ¶Preterea ex dicto instrumēto prout scriptū apparet nulla oritur obligatio: cōstat enim dictū Scolanum fuisse pupillū tēpore dicti Zctus, qz apparet ex eo, quod Zhentes videntur asserere, quod citra tutoris authoritatem inquirerent. b qui tutor non pōt esse nisi pupillo, l. Scie egresse. ff. de tuto. z cura. da. ab his. z Instit. de tutel. §. i. z Insti. de cura. in prin. z sic quantum ad eos creditē cum ore pupillum. C. de Zhen. stipu. l. optimam. †Sed pupillus nō pōt obligari sine tutoris, authoritate: vt l. quoniam. in prin. de autho. tuto. z instit. de auth. tut. in prin. Iste autē Scolanus legitimā authoritatē nō habuit, vt probabo, ergo tc. Quod nō habuit, ꝓbatur ex duobus. ¶Primo, qz inuentarium nō fecit, vt proponitur mihi, ergo authoritatem nō prestat, vt l. fi. C. ar. tu ¶Preterea, testator in suo testamēto voluit, vt tres tutores sup. peressent in officio tutele, qui administrarēt: sed vnus solꝰ hic terposuit authoritatē absentib⁹ alijs, ergo authoritas nō valet, vt l. Titium z Zenium. in prin. de admini. tuto. Cōcludit c ergo dictū instrumentū fidē nō facere, cz si fidez faceret, prout scriptū reperitur dictus pupillus, non esset obligatus. Barto.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶Visso. De isto cōsi. vide per philip. Decium, in l. pactum quod bona fide. nu. 3. C. de pact. z ponas hic.

b ¶Inquirerent. Vide Alex. in consi. xxj. in j. vol.

c B. A. ¶Non facere. Quod protocolo nō cōplecto a partibus non sit danda fides est gl. in d. l. contractus, super ver. in mundum, quem sequunt ibi Bar. Bal. z doct. Jo. de Imo. in l. Balbus. z ibi Ang. §. idem credendum. ff. de lib. z posth. p Spec. in titu. de instru. edi. §. ostenso. Cano. in c. cum P. tabellio. de fide instrum. Bal. de pace cōstan. ¶Si. presentia. Quid si protocolū, gl. est in aut. de tabellionib. in versū. protocolū. z Ang. cōsi. cccc. inci. testator sua propria manu. Vide Pet. de Anchar. in cons. cccxix. bal. in consi. cccclxiij. inci. dubitatur an scriptura. lib. v. paulus de Cast. in consi. xxxviij. ¶Circa vero conclusionē, qz tutor qui non fecit inuentarium nō potest authorari, dicite, qz imo vt suspectus remouetur. l. tutor quoqz. §. tutores qui reprobatum. ff. de suspect. tut. z l. tutor qui repertorium. ff. de admin. tut. per Joan. de Imo. in c. ij. de relig. domib. in cle. z ibi gl. Qua pena punitur tutor, qui fraude quedam omisit in inuētario. not. glo. in l. fi. §. illo proculdubio. in verb. suspecti. z in l. in eos. ff. de tutel. Specu. tit. de instrument. edit. §. dicto. ver. si qd si aliquis. z versic sec. Addite qz tutor datus ad vnum articulum non teneatur facere inuentarium, vt ff. de testam. tutel. l. hereditas. in princ. An autem teneatur pro contutore male administrante, vide Ange. consi. xxj. incip. ser. Joānes quondam ser Bart. Et an remittendo confectionem inuentarij videatur testator tutorem omnino liberare vt non teneatur, Ange. cōsi. clxxv. item quodam statuto ciuitatis Cortonij.

CONSIL. XLVII.

Quando tutor potest causam pupilli compromittere, z quando compromissum minoris cū authoritate tutoris sibi noceat.

1 ¶Arbiter positus in cōpromisso potest accipere de iure vnī⁹, z dare alteri.

2 Compromissum factum per pupillum etiam cum authoritate tutoris. an. z quando valeat.

a **Tenquid** tutor[a] tutorio nomine possit petere cōpromissum fieri in casu, quo ex forma legis municipalis, talis causa esset compromissa, z primo videtur quod non. †Quia arbiter positus in compromisso potest accipere de iure vnī⁹, z dare alteri, vt no. ff. de arbi. l. si de meis. §. recepisse, z in authentica vt differentes iudic. §. si vero. sed tutor non potest alteri concedere, neque etiam donandi res pupillares potestatem habet, nec lex dendi iura pupilli: quia nec ipse posset facere. Nam non dicitur tutor quando pupillum expoliat, vt ff. de administra. tut. l. Lucius Titius. §. fi. z ff. pro empt. l. qui fundum. §. si tutor. potest super re pupilli remittere, secundum quod potest arbiter. ff. de fur. l. interdum. §. qui tutelam. z l. si de pignore. §. si tutor. C. de transac. l. preses. ¶Pro solutione hui⁹ Zctj est dicendum, qs aut cōpromittit pupillus cū authoritate tutoris, z tūc cōpromissum videt tenere, vt ff. de arb. l. si pupillus. Contra hoc membrū op. ff. de mino. l. si minor xxv. ann. filiosa. §. minores. z ibi videt ur velle gl. qz eo ipso, qz minor cōpromittit, dicatur esse lesus, z nec
2 facto compromisso cōpetat sibi restitutio. †Sed dic, aut pupillus cū tutore compromisit in eum qui ex iurisdictione poterat de causa cognoscere. z tunc qz a sententia ex sua iurisdictiōe lata poterat appellari, nō alata ex cōpromisso. l. j. C. de arbit. tūc dicit lesus, vt in pdicto §. minores. z in sui preiudiciū nō tenet, vt ff. de arb. l. sed. z si in seruū. Sed si cōpromisit in eū, qz ex iurisdictione nō poterat cognoscere, z sit tanquā in amicabilem cōpositorem, z tunc cōpromissum factum cum authoritate tutoris tenet, z nō dicit lesus, nisi doceatur de lesione, vt d. l. si pupillus. ff. de arbit. l. diem proferre. §. pen. z l. fi ita compromissum indistincte. Sed tu dic, aut iura pupilli sunt obscura, z prosecutio rei pupillaris non potest fieri de facili, z tunc sicut in dictis casibus potest tutor transigere, z de iure pupilli remittere illi,
b cū quo trāsigit, ita pōt cōpromittere[b], z arbiter de iure pupilli potest accipere, z dare alteri. ¶Hoc videt sentire glos. in l. pactum curatoris. C. de pac. ¶Pro quo est ter. in d. l. interdum. §. q tutelam. ff. de fur. cum fi. §. allega. Aut prosecutio rei pupillaris pōt fieri, & facili, z ipsi⁹ iura sūt clara, tūc illo casu nō poterit cōpmittere. qa nec posset iura pupilli minuere, vel donare, nec iurādū deferre. ff. de iureiu. l. tutor. in prin. z videtur not. ibi gl.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Numquid tutor. Vide Bal. in cōsi. cccxxxvj. in ij. vol. z Lud. iRo. in consi. cxiij. z plene per Alex. in l. iusiurandū. in prin. ff. de iureiur. z Bal. in l. nam z postea. §. si minor. in vlt. col. z ibi apostil. meā. ff. eo. ti. z in l. si plures. ff. de pac. z in cōsi. cclxij. in vj. vol. incip. abunde. vbi alleg. Barto. in isto consi. z inci. quidam tutor. z sic istud consi. incip. z quidam tutor.

b ¶Compromittere. An tutor possit cōpromittere de rebus pupilli, vide Bar. in l. pactū curatoris. C. de pac. z no. per Ang. in l. si plures. z in l. imperatoris. ff. de pac.

CONSIL. XLVIII.

1 ☞Substitutio pupillaris etiam facta, extraneo continet in se tacitam vulgarem.

2 Tacita vulgaris, an, z qñ requirat hereditatis additionem.

3 Compendiosa substitutione comprehenditur tacita vulgaris.

4 Heres institutus in re certa non dato alio coherede est heres in totum.

5 Heredes duo instituti in re certa nō dato coherede, si vni est dictum quod plus petere non posset, alius est heres in totum.

a **Gallus** a Falloppi condidit testamētum in quo quēdā Episcopū L amariesez suū heredē istituit in quinqz solidis, z qz de bonis suis plꝰ petere nō possit. Itē, reliqt iure institutionis domine Agnolutie sorori sue vnaz petiā terre. Itez. in omnibus suis bonis ¶Rogerium quondaz Jacobi suum nepotem ex fratre suo premortuo heredez instituit, z eidem substituit p hec verba, qz si dictus ¶Rogerꝰ decesserit in pupillari etate, vel postea quandocūque sine filijs legitimis de suo corpore natis, z procreatis substituit sibi heredē Agnolutiam suam sororez vt de predictis apparet publicum instrumētū. Contigit qz dictus ¶Rogerius decessit ante dictū testatorem in pupillari etate superuiuente dicta do. Agnolutia, demuz decessit dictus testator, dicitur per quosdam dictum testamentum nō valere, qz heres decessit ante testatorem. Ex aduerso dicit do. Angela, dictum testamentuz valere, z se heredem esse ex eo. Queritur qd iuris. Et dicendum est dictum testamentum valere, z dictam Agnolutiā heredē esse, z posse esse tribus rationib⁹. ¶Prima qz dictus testator dicto ¶Rogerio licet extraneo substituit pupillariter si decesserit in pupillari etate, etc, q̄ substitutio continet tacitam vulgarem, l. iaz hoc iure. ff. de vul. z pup. l. hereditatē, z l. quāuis. z l. precibus. C. de impub. z al. substi. licet ergo dictꝰ ¶Rogerius ante testatorem decessit: z sic nō possit esse locus pupillari, etiam si filio in potestate facta fuisset: tamē locꝰ est vulgari tacite. §. si dictus pupillꝰ heres nō erit: ex ipsius tacite vul
1 garis vigore dicta Agnolutia pt esse heres. ¶†Sed ℞ occurrit dubiū, an dicte leges, que dicūt qz si pupillaris est facta cōtinet tacitam vulgarem, habeant locuz quando pupillaris est
b facta extraneo, [b] cui non potest pupillariter substitui. ¶Hoc dubiū mouet Guliel. de Cug. in d. l. precibus. C. de impub. z alijs substit. z determinat quod contineatur tacita vulgaris: quia vitiato expresso nō vitiatur tacitus, vt leg. j. §. j. quibus modis pignus vel hypo. solui. Item, quia est peccatum in materia: ergo si non valet eo modo quo agitur, valeat eo modo quo valere potest. l. si vnus. §. acceptilatio. ff. de pact. z l. an inutilis. z ibi no. ff. de accept. quod puto verum per casum. l. fina. C. de here. instit. Nam illa verba, ¶Slotij heres isto: sunt verba pupillaris substitutionis: qz testator alium facit heredem secūdū verba: tamen illa verba trahunt ad vulgarē substitutionē no.

Insti. de pupil. sub. §. extraneo. cū glossa sua licet quidā allegēt in cōtrariū, vbi notatur qd pupillaris facta extraneo non valet iure directo, vel iure directe pupillaris pupillo existente heredeſed nō negatur quin possit valere iure tacite vulgaris: per
2 quam succedere possit testatori. ¶ †Sēm dubium est: qz tacita vulgaris requirit additionē hereditatis fm quosdā: q hic non videtur intercedere posse: cū solus iste Rogerius fuerit heres institutus. Ad qd respōdetur, qp hic ipsa eadem Angela est heres instituta in re certa: cuius additione totū testamentū cōfirmetur. Sufficit enim vnū ex heredib⁹ institutis adisse. l. testamento. ff. de manumiſ. testa. Preterea p predictis videt casus ff. de vent. inspi. l. pe. vbi si aliquis substitutus ventri est: licet ex ventre nihil nascatur, tñ locus est tacite vulgari. Sc̄o, pbatur dictam Agnolutiam esse heredē alia ratione, Nam cōstat, qd dicta substitutio facta dicte Agnolutie fuit cōpendiosa scilicet,
3 †quandocunqz decesserit: sed in cōpendiosa cōtinet vulgaris, scēm opinionem omniū, scilicet Jaco. de Rauen. z Petr. vt refert Ly. in l. precibus. C. de impub. z al. z secūdum opi. Buliel. Dy. z Ray. in materia substitutiōis: z est casus in l. Gallus. §. j. de lib. z posth. vbi si testator dicit, filiū instituo, z nepotē substituo, trahit ad casum qñ filius vivo testatore moriē. Preterea istud ista verba indicāt. Si enim dico, quādocūqz decesserit, &c. Istud verbū importat, siue decedat ante mortē testatoris: siue post, ante additionē hereditatis. Pe hoc est casus ff. de adimen. leg. l. iij. in princ. Et sic concludit, qd ex vigore vulgaris cōprehense, dicta Agnolutia possit heres esse. †Tertio etiā hoc sic pbatur: si diceret dictā dominā Agnolutiam nō posse heredem
4 esse, primo, vel scō modo: z sic dictam institutionē, z substitutionem, esse inualidā, adhuc ipsa domina Agnolutia esset heres testatoris ex alio capite, scilicet ex vigore institutiōis facte de ea in re certa: nam cū non sit alius heres vniuersalis in testa
c mēto, instituꝰ in re certa est in totū heres, cl. j. §. ex fundo. ff. de her. insti. z l. ex facto. z no. in l. quoties. C. eo. tit. Hec obst. si dicaſ, qd duo sunt in certa re instituti, scilicet Episcopꝰ, z Agnolutia. Et ideo ō. dicta domina Agnolutia nō pōt esse heres, nisi, p dimidia. †Nā est diligēter aduertēdū qd in institutiōe facta
5 de episcopo, fuit adiectū qd plus de bonis suis petere nō possit aliqua ratione, vel causa: z sic institutio eius nō trahit se ad alia bona: qz volūtas testatoris manifeste restringit. l. quoties. §. si duo. ff. de here. insti. In institutiōe vero facta de dicta Agnolutia, dicta ꝓba nō fuerūt adiecta: z sic ipsa est heres insolidum.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Gallus. Alias inci. Manes Falloppi. z ita est scēm ordinē perus. in iij. par. de vlt. volūt. in cōsi. xlv. alias inci. Bardus. z ita alleg. Alex. in l. cēturio. in xxviij. col. ff. de vul. z pupil. z i l. fi. in apost. ff. de lib. agn. z do. Jaſ. in l. fi. C. ō her. inſt. Alias inci. Bellus Falloppi. Cinar. Bar. in l. quoties. C. de her. instit. in addi. Bar.

b ¶ Extraneo. No. qd dicit bar. hic. Idem tenet Bar. in l. fi. C. de here. insti. z in l. j. in vl. col. ff. de vulg. z pup. cum cōcor. de qbus per do. z p ceptorem meum in studio Paduano, do. Jaſ. in d. l. fi. vbi etiam alleg. d. consi. Bar.

c ¶ Heres in totū Vide bar. in l. quoties. §. si duo. z ibi apost. ff. de here. insti. z an substitutio cōpēdiosa facta in re certa, p ꝓba directa ciuilia, trahat ad vniuersa bona filij i pupillari etate decedētis: vide alex. plene post alios, in l. cēturio. ff. de vul. z pup.

CONSIL. XLIX.

Quādo in testamēto aui materni ꝓterit nepos, testamētū est nullū: z tūc si anteqꝫ dicat nullū moriat nepos an transmittat hꝫditas ad aunculū, vel patr ūu: z an propter clausulam codicillarem valeant legata ibi facta.

1 ☞ Preteritione aui materni facta sine causa, testamentum est nullum.

2 Preteritione filij ex cuius persona rumpitur testamentum, an legata ipsi filio facta valeant.

3 Hereditas aui materni nō adita, non transmittit ad heredes.

Nicolutius decessit z testamentū non dixit nullū, z testamentum nō est confirmatū: qz decessit in pupillari etate, vt C. de posth. here. insti. l. ij. vbi est casus. z ibi no. Dy. z non
1 est dubiū qd preteritione filij aui materni facta sine causa, testamen
a tū est nullū, vt in aut. de he. z fal. §. exheredatos: z ibi no. gloss.
b Posito ergo qd testamentū sit nullū: dubitat an legata facta ipsi filio valeāt. Et de hoc sunt opiniones in l. maximū titū. C. de liber. pte. Nā qdā dicūt, qd rupto testamēto ex cā preteritionis,
c valeāt legata facta alteri: preterqꝫ ipsi filio preterito: ex cuius pſona rupit testamētū: z hoc per Ly. in aut. ex causa. in queſt. v.
2 eod. tit. †Sed qcquid sit ipsa legata valēt per clausulā appositam in testamēto: si nō valēt iure testamēti: valēt iure codicillorū, &c, vnde saltē iure codicillorū valeat illud grauamē imunctū

dicto Nicolutio, si decesserit sine liberis, dicta legata erogenť in pijs locis: secundū veram opi. Dyn. z aliorum doc. z Ly. retert.
3 in d. aut. ex causa. in vj. queſt. †Hoc premisso, ad questionē ppositā dico, qd si quidem non apparet, qd per dictum Nicolutium fuerit adita hereditas aui materni ab intestato, tunc dictus aunculus eius qui nō dicit testamētum nullum, nil potest petere de bonis dicti testatoris: aut dicti Nicoluti: qz hereditas aui materni nō adita non trāsmittit. C. de iure deliberand. l. si infanti. vnde perinde est, ac si dictus Nicolutius non fuisset in medio, z sic dictus aunculus nihil potest petere. Si vero fuisset adita hereditas, tūc immediate legitime succederet dictus aunculus, in qua nō cōsistit grauamen, alia dimidia esset patrui, qui fuit instituꝰ a testatore, z in hoc, iura sunt clara. bar.

ADDITIONES.

a ¶ Est nullum. Addite consi. Aug. cclxiij. in quantum vero tenet Bar. qd hereditas aui materni non adita, non trāsmittitur addite Pau. de Caſt. consi. ccxxvij.

b Tho. D. ¶ An legata. Quod legata non sustinenť, tenet bar. in aut. ex causa. z est cōmunis sententia, vt p Jaſ. ibi, vbi videas.

c ¶ Legata. Vide Ange. consi. lxxv. z cvij.

CONSIL. L.

Si testator reliqt vxori sue fructꝰ, reditꝰ, z puentꝰ omniū bonorū suorū, mobiliū, z immobiliū, non venit iura z actiones, nec vestimēta viri: z qd de vestib⁹ vxoris pretiosis: z de pecoribus, z iumentis, z de protocolis, si testator fuit notariꝰ.

1 ☞ Nomina debitorum non veniunt appellatione mobilium z immobilium.

2 Pronomen, suorum, restringit significatum verborum.

3 Vestes mariti z vxoris, an veniant in vsumfructum viri: an sint precipua vxoris.

4 Fetus pecorum, boum, z equorum, an pertineat ad vsufructuarium.

5 Protocola notariorum, an pertineant ad vsufructuarium.

a **Gilius** Petri de Florentia, inter alia que in suo testamento disposuit, reliquit B. vxori sue fructus, z reditus, z puentus omnium bonorū suorū mobiliū, z immobiliū. ¶ Modo queritur, an dicta vxor vigore dicti legati, debeat habere que sunt in nominibus debitorum: Et dicit, qd non: z pbatur in eo, qd dixit suorum, &c. Nam debet intelligi de his bonis, que ad testatorē pertinēt iure dominij: vel quasi, nō eorū que sunt in nominibus
1 debitorum. l. Quintus. §. argēto. ff. de au. z arg. leg. † Itē dixit,
b bonorū suorū mobiliū, z immobilium: sed nomina debitorum⁵, non sunt mobilia, vel immobilia: sed sunt quoddā genus de se, l. a diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudi. z l. quam Tubero. §. pe. ff. de pec. qd etiam tenuit Jaco. de Are. in l. mouentium. ff. de verb. sign. z Spec. in ijsdem terminis in ti. de fruct. z interesse. §. j. ver. secūdo quero. Ex quib⁹ cōcluditur, dictam dominam non debere habere vsumfructū de nominib⁹ debitorū. Non obst. ff. de vsufr. leg. l. vxori mee, qz ibi fuit relictus vsusfructus simpliciter: sed in qō. nostra fuit adiectū, mobiliū, z immobiliū, que verba habent restringere significatū verborum: vt dictum est. † Item fuit adiectum hoc pnomen, suorum, qd habet
2 restringere significatū verborum: vt de his mobilibus, z immobilibus intelligatur, que iure dominij pertinent ad testatorē, d. l. Quintus. §. argento. Sed licet in d. l. vxori mee, fuerit appositum illud verbū, meorū: z tamē continet nomina debitorum; dico, quod illud ideo est, qz pronomen, meorū: habet substātiuū omniū, omnia cōprehendens. Respondeo ad iura que dicunt qd actiones z iura iudicantur mobilia z immobilia, scēm id qd in actione deuenit: qz illud est verum quādo iura z actiones de necessitate debēt applicari mobilibus z immobilibus, qz de eis nihil est dispositū: verbi gratia, dicit lex qd bona immobilia minoris, nō possint alienari si ne decreto: mobilia vero possint alienari: sed si de nominibus nihil disposuit, iudicabimus de eis: vt equiparenť mobilibus, z de immobilibus reliquit vsumfruct. vxori. Jura vero z actiones hic differūt: vt ex serie testamēti apparet: z sic nō est necesse qd alicui predictorū, sc̄z mobilib⁹, z immobilibus applicemus nomina debitorū: sed stent in suo genere p se, vt in d. §. in venditione. z ꝫ. probatū est. ¶ † Adhuc qrit,
3 c an vestes festiue persone vxoris e, z vestes viri sint vxoris propter: an vero ad heredes remaneāt: ita qd de eis tanquā de aliis mobilibus vsumfructū capiat: querit a vobis qd iuris. Et dicendū est, qd de vestibus viri, nullū est dubium quod ad vxorē nō pertinent aliquo iure: sed de vestibus vxoris, licet sint multe
✠ opi. * doct. in l. in his. §. j. fol. matr. veritas est, qd vestes festiue, z ꝓtiose nō sunt vxoris: nec eidē a viro donate videntur, z sic nō pōt morte cōfirmari earū datio: cū ei tradere videatur ad vsum tm̄ vt tū magis sint apud virū: quā quesita vxori, l. mortis suo causa. §. fi. ff. de don. int. vi. z vxo. z hoc tāgit Jaco. de Are. z alij

Mod.

1 Mod.doc.in d.l.in his.ff.solu.matri.z ibi diri. ¶ Adhuc queritur,de fetu pecorum,bouum,z equorum:z an ad dictam dominam pertineant tanquã ad vsufructuariam,an ad heredes. Ad quod dico quod ad dictam dominam pertinent eo saluo qõd ea que consistunt in grege:debent in locum mortuorum vel inutilium alia subrogari fm formam l.fetus.§.si.cum l.seq.ff.de vsuf.

f ¶ Adhuc queritur,quia iste maritus erat notarius:an id qõd percipitur ex exemplatione protocolorum suorum pertineat ad vxorem? Dico quod non. Ratio: quia id, quod tantum semel percipitur,z non renascitur,non dicitur esse in vsufructu,l. diuortio.§.si vir.ff.sol.ma.sed reddit? protocolorum est huiusmodi:qz postquam protocolum est semel redditum,nunquam amplius percipietur:quia non est verisimile quod de facili perdat illud,l.ii ex lapidicinis.ff.de iure dot. Bart.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ Filius Petri,Alias inci.Filius petri. z ita alleg. Alex.in l.qui quadraginta.§.dos legata.in j.colum.ff.ad l.falcidiam,vbi dicit esse,nu.267.

b Nomina debitorum. Adde q idem consuluit Barto.in consil. crlix.in secundo vol.inc.Maiolus Pet.z bar.in l.potest.ff. de auth.tut.z ibi apostil. Alex.z meam.z Alex. in l. a diuo Pio. §.in vẽditione,z ibi scripsi.ff.de re iudica.z plene in consi.lxviij. incip.qz consultationem.in vj.vol.z Bar.Soci.in consi.cj.incip. viso testamento.in secundo vol. z videbar.in consi.seq.z in cõs. cxv.inci.pater habens filium.in prima col. ¶ Appellatione mobilium z immobilium non veniũt iura nec actiones:quia ab eis specie differunt,quod apparet,quia illa dicuntur esse eadẽ specie,que sunt eadem in substantia z natura z eorundem effectuũ productiõe. Verba sunt Dy.in cap.sine possessione.de reg.iur. lib.vj.Sed actiones z iura differunt a bonis mobilibus z immobilib?,substãtia,natura,z effectuũ productione: ergo sunt penitus diuersa,ergo illa non cõprehenduntur in dispositione.Quod substantia differant ꝓbatur,nam mobilium substantia est visibilis z corporea: iurũ vero inuisibilis z incorporea. Item mobiliũ est vera possessio,nõ iurium z actionum, z aliorum incorporalium.ff.de acqui.rer.dom.l.ii seruus.§. incorporales. Item mobilia triennio,immobilia longo tempore, actiones personales regulariter sunt perpetue.C.de cõstitu. pecun. l.ij.z C.de prescript.xxx.vel xl.an l. si quis emptionis. Concluditur ergo vt supra q? appellatiõe mobiliũ,ꝛc. de quo ꝓ Bart. in l.mouentium.ff.de verb.signifi.per Bart.in l.quintus.§.argento.ff.de aur.z arg.leg.z in l.potest.ff.de auth.tut.z in l.si arrogator.ff.de adopt.z per eundem in capi.vnic.de feudi cognitione.in gl.in verb.immobilia.bonus est ter.in l. bene a Zenone.C.de quadrien.prescrip.Est tamen aduertendum,q? gl. in l. si.C.in quib.caus.in integ.rest.vult,q? computẽtur inter immobilia,ter? autem in l.vnic.§.exactio.C.de rei vxor.act.tenet, q? inter mobilia.Ange.cccxxviij.tenet idem q? Bar.hic,z consil. cxcix.Joan.Andr.in additionib.ad Specul.in loco hic alleg. Circa vero vsum fructum vestium viri,mihi videtur, q? ea que allegat Bar.nõ faciunt ad propositum,quia illa iura loquuntur cum queritur an ea cedant lucro vxoris,de quo in d.l.vnic. de his per Bal.in l.si vt certo.§.interdum.ff.commod.z in l.dotem.C.de dot.caut.nõ num.tamen in proposito videtur concludendum vt de protocolis ex quo non renascuntur. De prouentibus protocolorũ,cõmunis opinio doct.est,q? non veniant appellatione fructuum,vt per doct.in l.diuortio.ff.solu. matr. per Bartol.z Ange.in l.quedam.§.nihil.ff.de eden.per Bal.in l.j. C.de fructib.z lit.expẽs.z in l.fi.C.de vsufr.dic tamen ex mente Bal.q? pecunia que redigetur ex protocolis spectabit ad maritem, quo ad potestatem vtendi z fruendi.sicut vti z frui potest qualcunq? pecunia hereditaria.l.j.C.de vsufruct. Quid veniat appellatione prouentus,vide ter.in l.videamus.ff.de vsur. z glo.in cap.generali.de elect.in vj.z in cap.grandi.de supplen. ne gl.ptel.vbi Geminianus dicit,q? appellatione prouẽtus nõ veniunt iura.per Bal.in l.coheredibus.C.famil.erciscund.

c ¶ Vestres festiue vxoris. Vide bar.in consil.cxxviij.inci.quero an que donantur sponse:z in d.l.in his.§.j.vbi dicit, pluries se, consuluisse.ff.solu.matri.z ibi vide apost.in ver.pluries. z vide plene per Alex.in l.si is,qui.§.quedã legata.in j.col. ff. ad l.fal. z in l.si vero.§.seruus.ff.solu.matri.z petr.de Anch. in consilio cxxxj.incip.in predic.casu.

*B.L. Si vir. Vide ibi nouissimos aliter loquentes.

CONSIL. LI.

Rogatus restituere hereditatem tenetur vltra vires hereditatis:si non facit inuentarium nec deducit Trebellianicam.

1 ¶ Heres nõ cõficiens inuentariũ perdit Trebellianicam.

a Appellatione mobilium,z immobilium,non veniunt iura,z actiones.

In nomine domini,amen. Bonauẽtura fecit testamẽtũ,z instituit hẽdes duos filios,scilicet Andreã,z Joãnẽ,z eis substituit,vt in testamẽto ei? cõtinet scripto manu notary:z etiã in testamẽto talẽ vltimã voluntariã substitutionẽ fecit,qõd si predicti sui filij, ambo decederent sine filijs,voluit qõd eius hereditas,z bona omnino deuenirẽt in petrũ suũ fratre. Modo iste Jo.in vita sua vẽdidit de bonis,z de hereditate dicti Bonauẽture vltra dimidiã:z demũ primo mortuo Andrea in pupillari etate,dict? Jo annes fecit testamentũ:z in ipso testamẽto examinauit suã hereditatẽ,debita,z legata,z petrũ predictũ suũ fecit heredẽ ꝓ parte:z nihil vltra reliquit in sua hereditate q? bona que fuerũt Bonauẽture,q? debebant deuenire in petrũ. Et fecit etiam dictus Joannes codicillos,quib? etiã reliquit tertiã partẽ suorũ bonorũ mobiliũ,z immobiliũ cuidã pepo. Demũ post predicta dictus petrus intrauit tenutã z possessionẽ bonorũ dicti B.pro parte sibi debita,ꝓ testamẽto dicti B. Demũ postea adiuit dictã hereditatẽ dicti Joãnis cũ bũficio inuẽtarij,z non constat de inuentario. ¶ Querit modo,si dictus petrus debeat habere bona vigore ?borũ icertorũ in testamẽto dicti B.cũ nõ sint tot,quot in dimidia,ꝓpter vẽditiones factas ꝓ dictũ Joannẽ, viso testamẽto dicti B.Et si heres habere dz,nunquid de bonis debeat dare tertiã partem dicto pepo vnus codicillis dicti Joãnis,cũ in bonis dicti Joannis,z ei? hereditate nihil aliud sit quã dicta bona que debeãt esse petri,vigore testamẽti dicti B. Et an petrus sibi dictã tertiã partẽ de bonis ꝓdictis teneatur dare,necne? Et ad quid,est dicto pepo obligetur vigore dictorum codicillorum,nõ existẽtibus aliis bonis,quam supra dictis dicti Joãnis. Et cũ in dicta hereditate dicti Joannis sint debita cõtracta per dictũ Joãnẽ,nunquid debeãt detrahi de dicta tertia parte,necne:z pro quota parte:bona autẽ que nũc inueniunt apud dictũ petrũ que fuerũt dicti B.de quibus nõ est questio,sunt hec.ꝛc. ¶ Vilo pũcto ꝓdicto,z cõtẽtis i eo examinatis,videt de iure dicendũ nullã deductionẽ esse fiẽdã debitorũ,vel alicui? Trebellianice,z ꝓdictũ petrum debitorem. Et trebellianice tũc põt fieri deductio,vbi heres fecisset inuẽtariũ si aũt inuentariũ nõ fecerit:tenet de suo cõplere,vt §.si vero non fecerint.ibi,ꝛplebit legatarios,ꝛc.in aut.de here.z fal.z no,i l.si

1 pecunia.de leg.ij.q? solẽnitas inuẽtarij ꝛomissa,priuat heredem

a Trebellianica:vt no.in aut.vnde si parẽs.C.de inof.test. §z lex priuat falcidia,ꝓpter omissionem inuentarij. l. scimus. z si predictã.C.de iure delt.z in aut.de here.fal.§.scimus.ergo z Trebellianica.preterea ratio inducẽdi inuẽtariũ z eius beneficiũ fuit, vt videat ratio eorũ,que pater dimisit in patrimonio suo tẽpore sue mortis,vt heres malignari,nõ posset,vt in prealle.§.scimus z in §.si vero abstunt.aut.de her.z fal.sed q? rogatus heres de restituendo.ita teneat,ista ratio tz in fideicomissario vniuersali,sicut in legatarijs particularibus,z creditorib?,vt no.in l.cũ tale §.Titius.ff.de cõd.z demõ.z no.z tenet hoc ꝓ Modernos doc.i aut.sed cũ testator.C.ad l.fal.z in addi.noua refert Ly. secundũ Rich.Mal.z tenet Dy.z Jac.de Bel.in lec.aut.de her.z fal.§. si vero expressim.Et no.etiã p? Rof.aliquid in libellis suis in tit. ad Senatus.Treb.Et ideo,posito q? ille petrus posset dici rogatus de restituendo qd vniuersum qõd exigit:vt Trebellianica possit retineri.l.nã qõ.in fi.z l.cogi.in princ.z §.generaliter.ff.ad

2 Treb.tũ eã retinere nõ põt,vt ŝ.dictũ est. ¶ Ex his tolluntur q? ro,z contra prudenter allegantur,licet in hoc puncto hec non fuerũt multũ necessaria,tũ qz i ipso facta mẽtio est de Trebellianica:ideo prosecutus fui. ¶ Non ob.qõd dicitur fecisse inuẽtariũ cum non appareat de eo:qz paria sunt non esse rem,z non apparere,vt l.j.ff.de contrahen.emp. Super eodem facto si consideremus relictum factum pepo tertie partis bonorum mobilium,z immobiliũ:istud fuit legatum tertie partis certarum rerum, nec venit commodum actionum,z commodum obligationũ. qz

b obligationes z actiones sunt species per seb,nec sunt quid mobile,nec immobile,l.quam Tuberonis.§.finali.ff.de pec. z de re iudica.l.a diuo pio. §. in venditione. z Specul. in titul. de fru. z interesse.§.j.versi.sed pone.quod prelatus. Quod autẽ hoc casu non debeat fieri deductio eris alieni,est casus ff.de vsufruct.leg.l. si.ꝓout loquitur de legato certarum rerũ.ꝓout est hic eo q? dicit mobilium. Preterea ipsum fideicommissum erat debitũ ipsi heredi:a quo relictum est ipsi pepo,z sic nõ potest deducere qz testator põt legare rem heredis,sicut suam,siue sit heres in totũ siue ꝓ parte.l.vnum ex familia.§.si rem.de leg.ij.siue sit heres ꝓ parte.l.cuz filius.§.dies.ff.de lega.ij.z ibi no.siue sit he redi debitum iure fideicommissi:vt ff.de leg.ij.l.vnum ex familia.§.si vno.z §.si duos. Preterea cum inuentariũ nõ fecit, tenetur prestare solida legata,etiam si alias vires hereditatis excedant: vt C.ad leg.fal.aut.sed cum testator. Bar.

ADDITIONES.

a Tho.D. ¶Trebellianica. Et no.qđ bar.in ista consil.vult, ꝙ heres nõ conficiens inuentarium nõ potest detrahere trebel. Adde ꝙ consuluit Bar.in cõsi.ij.quod inci.do.Jo. vbi scripsi plene in apostilnea,z vide Alex.in l.Marcellus.nu.56. ad treb. vbi alleg.istud consi.Bar. ¶An per non confectionẽ inuentarij,ita quis priuetur ttebellianica,sicut falcidia, vltra ea, que posui ad calcem seq.cõsi.addite ¶Dau.de La.consi.ccix. z consi. ccx.z Albb.consi.xxxiij.z ibi quid in ecclesia non conficiẽte inuentarium.

b ¶Species per se. Vide quo dixi supra in consilio precedenti.

CONSIL. LII.

Quod pteritiõe posthumi irrita manet institutio:ſz cetera firma pmanẽt:qđ ꝙ vba,sinõ viuerint, z filios nõ habuerint:est cõpendiosa,in qua contmet pupillaris:z ꝙ appellatione suorũ heredum intelliguntur descendentes,

1 ¶Authen.ex causa.C.de liber.preteri.habet locum in preteritione posthumi.

2 Preteritione posthumi firma manet substitutio pupillaris.

3 Substitutio compendiosa quibus verbis fiat.

4 Suorum appellatione comprehenduntur succedentes.

a **Salumbeñ.** [a] Joannelli suũ cõdidit testamẽtũ:in quo inter alia dispo suit qđ si Flora quondã vxor Agnolitj sui filij, que pregnãs est:postmodũ vnũ,vel plures masculos fecerit cum,vel eos heredes instituit vniuersales:z si vnam, vel plures feminas:si vnã,habeat ccc.libras:si plures, pro qualibet c.libras reliquit:z si filij masculi decesserint sine filijs,bona sua sint heredum suorũ infra scriptorum.Et postea sequẽ sic,z adueniẽte cõditione si dicti heredes nõ viuerint,z filios nõ habuerint.Mattheolum Vãnis,z Philippũ Albergoti heredes instituit.Contigit.qđ post mortẽ dicti testatoris vxor dicti Andree peperit vnã filiã:que mortua est infans. ¶Queritur, an hereditas dicti testantis:z dicti infantis debeat matri eius vel dictis heredibus institutis.Circa qđ dicendũ est ꝙ dictum testamentũ est nullum:quantũ ad heredis institutionem:cũ dicte filie femine nõ fuerint in aliquo instituteergo ꝛc.vt C.de inoffi.testam.auth.nouissima.z ibi no.z aut.vt cũ de app.cognos. §.aliud quoqꝫ capitulum.tñ cetera firma manent,vt C. de lib.

1 pret.auth.ex causa.†Que auth.habet locũ etiam in preteritiõe posthumi.l.generaliter.§.ex testamẽto.ff. de fideicommiss. lib.z l.si pater.eod.tit.z l.j.de testamen.tute.z l.bona.§.fi.de capti.z

2 postli.re.de leg.ij.l.si quis testamẽto.z l.j.C.de codicil.z sic †pu

b pillaris substitutio[b] firma manet:vt no.in l.j.in fi.ff.de vul.z pupil.z ibi hoc tenuit Jaco.de Are.z Ra.de Flor.licet Dy.videat ibi innuere Zium,dicens qđ illa auth.locum habent in his:que possunt cõsistere sine testamento:tñ illud dictũ nõ est verum, qz apparet ꝙ tutele datio nõ potest cõsistere sine testamẽto:z sine heredis institutione,l.j.de testa.tu. ¶Hoc premisso in quest.predicta videndũ est an predicti Mattheolus,z Philippus sint dicte posthume pupillariter substituti.Et dicendũ est ꝙ sic:ꝙ predicta verba si non viuerint,z filios non habuerint ꝛc.fuit enim substitutio cõpendiosa facta ꝑ his directis,que sine dubio trahitur ad pupillarẽ directã intra tẽpora pubertatis,in l.verbis ciuilibus,z in l.in pupillari:de vulg.z pupil.z no. in l. precib⁹.

3 C.eod. ¶Sed predictis videt obstare †qđ in dictis verbis vltimo loco positis,testatoꝛ vsus est his verbis,z aduemente conditione predicta de dictis heredibus supra dictis,ꝛc.sed dictã posthumam heredem nõ instituit:vt ex ipso testamento apparet:ergo videtur,ꝙ ipsi posthumo nõ fuerint substituti.Ad qđ respondetur,quod testatoꝛ his verbis sensit,scilicet de suis he

4 redibus,hoc est,de suis †succedentibus,secundum quod se habet vulgaris locutio,scõm quam descendentes ex aliquo dicũtur heredes talis.secundum quẽ communẽ vsum loquendi verba testatoris.z maxime rustici debẽt intelligi,l.libroꝝ.§.quod tamen Cassius.ff.de lega.ij.z ibi no.in l.cum de lamonis. §. alimã.de fun.instr.z l.Labeo.de sup.leg.Et qđ sic intellexit testatoꝛ apparet ex verbis precedentibus testamẽti. Ibi,z si filij nasciturj decesserint:vbi dixit,ꝙ sine filijs bona sua deueniant in

c heredes infra scriptos,qđ enim dixit filij sui,[c] manifeste refert ad posthumos.z ad posthumas,de qbus in superioꝛi parte testamẽti fecerat mẽtionẽ,l.qui filiabus.in prin.de leg.j.Ex qbus manifeste cõcluditur dictos tã quam pupillariter substitutos esse admittendos,z matrem a dicta successione excludendam.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶Salumbeñ.Adde ꝙ huiusmodi cõsiliũ scõm ordinẽ Perusinũ est in tertia parte vlt.vol.nu.36.z al.incip.in nomine domini.Salumbertus.z est repetitum infra lib.ij.consi.lxij.z incip.ex facto proponitur Salumbertus.Et vide de hoc consilio Bartoli,Pet.Corn.cõsi.cclxxij.volu.iiij.incip.in hac consul

tatione.z Alex.in l.j.ff.de vulga.z pupil.in versi.in eadem glos. ad fi.z ibi ponuntur plures concordantie.

b ¶Pupillaris substitutio.Vide plene ꝑ Jaso.in d.aut. ex causa.C.de liber.preter.in versi.secundum dubium.z Bar.in consil. ccx.inci.in nomine,omne illud.z in consi.ccxxv.incip.Lapus.z in consi.xiij.incip.ex facto proposito,

c ¶Filij sui.Adde bal.in cap.ij cliẽtuli.de ali.feu.z in cõsi.xxxij. inci.premissis.vbi generaliter vult,quod quãdo testatoꝛ nominat heredes alicuius ignorãdo,intelligit de descendentibus:z non de alijs,z dicit Barto.consuluisse:z est consilium istud secundum per.Cor.in consil.cclxxij.inci.in hac consultatione, in quarto volu,vbi ponit concord.

CONSIL. LIII.

Quod in fideicommisso vniuersali tacite sub conditione relicto locum habeat ius accrescendi.

1 ¶Fideicommissis in vniuersalibus est locus iuri accrescendi.

2 Fructus debentur a die dati libelli.

a **Picaredus** [a] decedẽs fecit testamentum in quo Sauoritum suũ filium naturalem tantũ,z Cardam,naturalem,z legitimam filios suos sibi heredes instituit equaliter:z si qs predictoꝛum Sauoriti,z Carde,sine filijs quandocunque decederet:eos inuicem substituit.Si vero ambo predicti Sauoritus, z Carda,sine filijs decesserint quandocunque,ommno,z omni iure,quib⁹ melius fieri potest:substituit eis Astolsum,Guliel mum,z Bertamũ villam Claram:ꝑ petri minoli, z Rosam pauciꝑ:quemlibet ipsoꝝ in equali parte:ꝑ post hoc decessit dictus Sauoritus liberis superstitibus:postea decesserũt dicti Astolfus,Bertamus,Clara,z Rosa substitutis superstitibus dicta Carda.z Gulielmo substituto predicte Carde: postea decessit dicta Carda sine liberis,superuiuẽte dicto Gulielmo substituto predicte:que Carda fecit testamentũ suum,in quo heredem vniuersalẽ instituit Guiducium:qui Guiducius hereditatem dicte Carde,adiit post mortem dicte Carde: Modo dictus Gulielmus substitut⁹ petit a Guiducio predicto sibi restitui medietatem hereditatis predicte domine Carde:z eidem domine Carde relictum per dominum picaredũ suum partem, ꝓut in libello,qui vobis transmittitur, continetur: z dictus Guiducius dicit se non teneri nisi ad restitutionem quinte partis dicte hereditatis.Modo queritur quid iuris de medietate dicte hereditatis,per dominum Gulielmum petite:z quid de fructibus ipsius post mortẽ dicti Guiducij recollectis post ei datum libellũ per dictũ Gulielmum. ¶Viso testamẽto dicti Picaredi,z iurib⁹ vtriusqꝫ partis,consilium meum est,qđ dictus Guiducius tenetur ad restitutionem dicte medietatis petite

1 ꝑ Gulielmum in suo libello:nõ ad solã quintam partem. †Ratio:qz in fideicõmissis vniuersalibus est locus iuri accrescendi, etiam si sint sub cõditione relicta.Casus est de lega.j.l.filius.§. diu⁹ Seuerus.z exponit.C.de caduc.tollen.l.vnic.§.penul.vbi dicit.quod illa que sunt dicta in illa cõstitutione, habent locũ in omni vltima voluntate,in omni relicto, z in codicillis, z etiã

2 iure fideicommissi vniuersalis:ergo ꝛc.†Ad id quod dicitur de fructibus.dico dictum Guiducium debere fructꝰ dicte partis restituere.quos pcepit post datum libellum:z sic eos percepit magis mora non restituentis,quam negligentia non petentis. l.fi.§.fi ei ff.ad Trebellianum.vt no.in l.fideicommissum,eo.tit. z C.ad Trebel.l.iubemus.Bartol.

ADDITIO.

a Tho.D. ¶Picaredus.Vide Alexandrũ in l.precibus. z ibi apost.in ver.fideicommissaria.C.de impub.z alijs subscriptis.

CONSIL. LIIII.

An in substitutione clausula generalis referat ad prima,vel etiã ad remota:z maxime,qũ de aliquo est specialiter prouisum,ꝛc. An compendiosa facta per verba communia,vel directa,sit fideicõmissaria,vel pupillaris directa.An mater transiens ad secunda vota,debeat reseruare successiones aliꝝ filijs,per l.femine.C.de sec.nup.

1 ¶Substitutio specialis si non est facta substituto, generalia verba non sufficiunt.

2 Masculorum appellatione non comprehenditur femina in casu odij,seu grauaminis.

3 Clausula generalis refertur ad omnia remota, de quibus specialiter non est prouisum.

4 Clausula in fine posita refertur ad omnia precedẽtia, dummodo non sint contraria.

5 Substitutio fideicommissaria quando trahitur ad pupillarem directam.

6 Si mater transit ad secunda vota,quando, z quomodo succedit filio mortuo.

Angelus

Angelus Macie habebat vnū filiū nomine Bart.ex quadā sua vxore p̄mortua. Itē habebat vnū aliū filium pupillū, nomine Mod.ex vxore sua viuente nomine Gratia,q̄ Gratia erat pregnās: ⁊ dictus Angel⁹ in suo testamento inter cetera sic disposuit,q̄d si vxor suā Gratia pregnās esset,⁊ filiā pareret,reliq̄t ipsi filie 50. libras iure institutiōis. Post p̄dicta in predicto testamēto quibusdā p̄sonis certa legata fecit: ⁊ dictā Gratiā suā vxorē tutricē reliq̄t dictis Bar.⁊ Mod.filijs suis, ⁊ vētri dicte Gratie. Postea in dicto testamēto in oībus alijs suis bonis heredes vniuersales instituit bar.⁊ Mod.⁊ vētrem dicte Gratie sue vxoris,si pregnās filiū masculū vnū, vel plures pareret,⁊ ad lucē peruenirēt,in equali parte, ⁊ si aliquē eorū mori cōtigerit sine filijs legitimis nō supuiuētib⁹ ad plenā etatē,substituit eidē superuiuentes equis portionibus: demum dict⁹ testator in codicillo,post dictū testamētū cōfecto,quandam substitutionē fecit in hec v̄ba: q̄d si oēs h̄r̄des nominati morerent̄ sine filijs quādocūq̄: q̄d Gratia sua vxor sit heres in dimidia p̄te bonorū,⁊ h̄r̄ditatis filiorū dicte Gratie,tā natorum, quā nasciturorū in alia dimidia,⁊c.vt plenius p̄dicta continentur in d.testamēto,⁊ codicillo scripto manu notarij,demū mortuus est dictus Ang.postea dicta Gratia peperit filiā nomine Bartolucia: ⁊ dicta Gratia extitit tutrix dictorū filiorū scilicet Bar.⁊ Mod.demū Mod.mortu⁹ est in pupillari etate, sup̄uiuētib⁹ dicta sua matre,⁊ dicta bartolucia sua sorore,ex vtroq̄ latere,⁊ parēte,⁊ dicto Bar.suo fratre paterno tantū,demū dicta Gratia volēs trāsire ad sc̄da vota,petijt a iudice curie Mōtis noui,vnde solēt dicte p̄sone inquiri,⁊ p̄ inquisitionē tutorē dari dicte Bartolucie,⁊ ex dicta inq̄sitione fuit datus tutor,demū mortua est dicta Bartolucia sup̄stitib⁹ dicta sua matre, ⁊ dicto Bar.suo fratre ex parte patris tm̄. ¶ Nunc questio est inter dictā Gratiam matrē dictorū filiorū,⁊ dictū Bart. s. in quantū vnusquisq̄ succedat tam in h̄r̄ditate dicti Mod. quā
1 in h̄r̄ditate dict.Bar. ¶ † Ad dictam questionē p̄fecte examinandā,primo oportet videre an dicta Bartolucia p̄mo videat̄ substituta fratrib⁹ suis,⁊ ipsi fratres sibi,p̄ gn̄alia v̄ba testatoris dicētis,si quē eorū sine filijs mori ɔtigerit,⁊c.Et vr̄ q̄ dicta filia non sit substituta,nec ipsi ei substituti sunt. Nā cū de ea facta sit specialis substitutio,gn̄ralia v̄ba postposita nō cōprehēdūt eā: ⁊ casus videt̄ hui⁹ questionis.ff.de vul. ⁊ pup.l.coheredi.§.q patrē. Preterea,clausula in fine posita videt̄ esse referēda ad p̄xima,vt ff.de postu.l.j.§.deinde.⁊ ex quib.cau.maio.
2 l.sed ⁊ si p̄ pretorē.§.deinde.† Preterea,qn̄ dictio masculini ge
a neris p̄fert̄ a testatore in casu odij[a],seu grauaminis,tūc nō cōp̄hēdit feminā,vt ff.de ven.in po.mit.l.j.§.quare si ita.sed in casu nostro testator est vsus verbis masculinis,dicēdo, ⁊ si aliquē ipsorū mori contigerit,⁊c. si dicerem⁹ cōprehēdi feminā istā, iā dicerem⁹ ipsam esse grauatā,maxime cū ista substitutio sit fideicōmissaria, vt infra dicā,⁊ sic magis est grauamē,quā p̄uisio: et in hoc casu grauaminis masculinū nō cōprehēdit femininum: q̄d volunt p̄dicta iura. Ostendo ɔ̄trium,scilicet,q̄d dicta filia sit substituta fratribus,⁊ fratres sibi,⁊ hoc sic. Cū querit̄,an clausula generalis,vel indefinita,posita in fine, referat ad proxima
3 tātū,an ad remota,plures solutiones dantur. Prima,† clausu
b la generalis[b] refert̄ ad omnia etiā remota , de quib⁹ specialiter non est p̄uisum. Hanc solutionē dat text.in d.l.sed ⁊ si p̄ p̄torē. §.deinde.⁊ d.l.coheredi.§.q patrē.⁊ l.doli clausula.de ver.obli. cum ergo in nostra questione nō sit facta specialis substitutio huic filie institute: ergo generalis substitutio cōprehendit eam ⁊ p̄ hoc videt̄ responsum ad dictū §.qui patrem.nā ibi patri, ⁊
4 filio erat facta substitutio.hic non.† Sc̄da solutio est , clausula in fine posita,refertur ad omnia precedentia,nisi qn̄ sunt ɔ̄tria, hoc p̄batur.ff.de leg.j.l.talis scriptura.in fi. cōiuncta l. si idem cum eod.§.fin.de iurisdic.omn.iudic.⁊ ibi gloss.firmat hanc solutionem: ergo.⁊c. Preterea ex verbis testatoris videtur colligi,q̄ ipse voluit istam filiā esse substitutam. Nam dixit, si aliquem eorum mori contigerit,substituit ei superuiuentes: sed si intellexisset de filijs masculis tantum: non dixisset superuiuentes: sed superuiuentem,in singulari numero. Nam cum non essent nisi duo: vno mortuo non poterat superuiuere nisi vnus. Et de hoc videtur casus in terminis nostre questionis , ff. ad
c Trebel.l.fi. ¶ Certe punctus satis est difficilis , [c] magis quam sit in hac q̄stione,licet a plurib⁹ doctorib⁹,qui in hac questiōe cōsuluerūt,nō sit tactus: volēdo tamē sequi vestigia volūtatis testatoris,dico,⁊ credo dictā filiā nō esse substitutā,nec fratres sibi. Hoc sic p̄bo,clausula vltimo posita refert̄ ad omnia,quādo nulla ratio pōt reddi quare magis referat̄ ad vnum , quam ad aliud.casus est no. C.de lib.pret.l.j.in fi. Sed in casu n̄re quest. pōt assignari ratio manifesta,quare nō referat̄ ad filiā,ergo ⁊c. Ratio quare filia nō videat̄ substituta fratribus est , q̄ pater magis affectauit bona sua deuenire ad filios masculos,quā ad feminas,⁊ eos,quos magis dilexit in institutione: videt̄ etiam magis dilexisse in substitutione,vt C.de impube. ⁊ al.sub.l.j.cū simi.⁊ ibi no. Ratio quare nō videat̄ substitutio facta filie est, q̄ min⁹ honorata: ergo min⁹ grauata: ⁊ quia cū ex dictis v̄bis generalib⁹ non vocetur ad emolumentum, scilicet ad substitutionem factam,nō vocet̄ ad onus.iura sunt vulgaria. Nō obst. iura alleg.in contrariū: q̄ ille due solusiones debēt intelligi cū solutione,quā dixi,scilicet nisi sit casus in quo possit reddi ratio quare nō referant̄ ad oīa. Non obst.q̄d dict⁹ testator substituit eis superuiuētib⁹,loquēdo in plurali. Nā hoc ideo dixit: q̄ credidit vxorem suā posse parere plures filios vt patet ex verbis testamēti. Nō obst.l.fi.ff.ad Tre.vbi videt̄ casus, q̄ ibi masculos ⁊ feminas pariter dilexit ī institutiōe. Preterea ibi nō loq̄t̄ in filijs nascituris,vnde loquēdo in plurali habebat necesse cōprehēdere filiā. Et hāc opi.teneo in hoc puncto,tanquā magis
5 iuridicā,⁊ magis cōsentaneam volūtati testatoris. ¶ † Secūdo
d oportet videre an dicta substitutio fideicōmissaria[d] possit trahi ad pupillarē directā. Et videt̄,q̄d sic: vt extra de testa.c.j. lib. vj. Contrarium videt̄ notare gl.in l.precibus.C.de impu.⁊ alijs sub. scilicet,q̄ semper sit fideicōmissaria: ⁊ hec est veritas. Ad d.c.j.facilis est respōsio. Nā cū testator substituit filijs impuberib⁹ cōpēdiose,qn̄ substituit p̄ verba directa: vt,talis sit heres, tunc intra tēpora pupillaris trahitur ad pupillarem directā. Ita no.gl.in d.l.precibus,⁊ ita tenuit Dy.in materia substitutionis,⁊ ita loquit̄ d.c.j. Nā illa verba,moriat̄ tali.sunt v̄ba,directa,vt ibi no. Jo.An. Sed quādo testator vtit̄ verbis cōmunibus habētibus se ad directā,⁊ fideicōmissariā, tunc semp est fideicommissaria,vt res cum tempore valeat: sed in casu nostro, testator fuit vsus verbis cōmunibus,scilicet verbo , substituo, q̄d est cōmune,l.generaliter.§.j.C.de insti.⁊ subst. ⁊ sic loquit̄ gl.in d.l.precibus,C.de impu.⁊ al.sub. In eo tn̄.q̄d dicta gl. fecit differentiā an quis dicat,sine filijs,vel nō.non dicit veritatē, q̄ dicit cōtra l.cēturio.ff.de vulg.⁊ pu.⁊ cōtra d.c.j. Solū enim est aduertendū,an testator vtat̄ verbis directis , an communibus,an obliq̄s,vt s̄.dixi,⁊ ita tenet Dy.licet quidē alij Mod.
6 videant̄ dicere aliter quorū opi.non curo referre. ¶ † Ad q̄stiones principales admodū facilis est respōsio,an dicto Mod.successerit dicta Gratia ei⁹ mater,⁊ dic.Bar.eius soror ex vtroq̄ parēte,exclusō dicto Bar.q erat frater paternus tantum,vt C. ad Terty.aut.defuncto,⁊ in aut̄.de her.ab itest.§. cōsequēs, s̄z tenebant̄,⁊ tenēt̄ restituere dicta bōa retēta sua legitima dicti Mod.q̄ est tertia eius quod habiturus esset ab intestato, vt in aut̄.nouissima,C.de inof.test. Erit ergo ista legitima tertia tertie totius hereditatis dicti Ang.cū tertiā habiturus fuisset dictus Mod.tres enim erant de residuo nō debet retineri quarta Treb.iura sunt vulgaria,extra de test.c. Raynuti⁹.⁊c. Raynaldus.⁊ no. C.ad l.fal.l.q̄q̄. Nec pōt dicte matri obijci,q̄ non petijt dari tutorē,cū esset tutrix,de successione Bartolucie nō dubitādū,q̄ cū habeat substitutū, absq̄ dubio mater succedit in oībus suis bonis exclusō fratre paterno tātū,vt d.aut̄.d̄ functo,⁊ d.§.consequēs. Et circa hoc plura nō curo hic dicere quoniam materia est satis clara. ¶ Vltimo circa predicta quero,an dicte Gratie obstet trāsit⁹ ad secūda vota,an debeat cauere dicta Bar.de restituendo dicta bona post mortē ipsius. Et ad hāc ques.declarandā oportet scire q̄ in ista materia sunt tria iura.primū ius Codicis,q̄ loquit̄ per distinctionē, an mater nubat ante mortē filij,⁊ tūc mater succedat filio: s̄z debet reseruare filijs suis ex eodē matrimonio natis,vt C.de secund.nuptijs.l.femine.in fi.aut nubat post mortē filij,⁊ tunc bona q̄ filius habuit aliunde,quā a patre,mater habet pleno iure. Bona autez que habuit a patre,tenetur seruare alijs filijs ex eodē matrimonio descēdētibus. Intellige,vt s̄.dixi,vt C.ad Tertyllia.l.mater. Secunduz ius est,ius auth. in corpore de nō eligē. secund.nub.§.cum autem.per quod ius corriguntur predicta iura quia siue mater nubat ante,siue post,succedit pleno iure. Tertiuz fuit ius in aut̄.de nup.§.hinc nos.per q̄ in bonis paternis reditur ad distinctionē d.l.mater.quando mater succedit filijs ab intestato Cum ergo secunduz iura. Codicis mater teneretur reseruare filijs eiusdez matrimonij,⁊ in questione nostra nulli supersint filij ex eodez matrimonio,patet quod dicta
e Gratia succedit pleno iure: neque debet de restituendo cauere,⁊ ita alias de facto consultus respondi.bar.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ In casu odij. No.q̄ scribit bar.hic,q̄ quādo masculinū profert̄ ab homine in casu odij nō continet̄ femininū. Idē vult bar.in l.j.§.sed si incertū.ff.de vē.in pos.mit.⁊ plene ponit Jas.in l. Gallus,in prin.ff.de lib.⁊ posth.in vers.ij. ɔclusio. vbi allegat bar.in isto consi.⁊ vide Jas.in l. tres fratres. ff. de pac.

b Th.D. ¶ Clausula generalis. Vide Frā.de Are.in consi.cxvj.

inci. post subscriptum: z vide bar. in l. creditori. §. hanc autem. ff. de lega. 1. z ibi apostil. z vide And. Bar. in c. causam q̃. de rescrip. z Alexan. de Imo. in consi. cxvij. visis. in j. vol. Oldr. consi. ccxxvij. ¶Bau. de Ca. consi. cliij. Rom. consi. cccxxviij.

c ¶Difficilis. Vide Pet. de Anch. in consi. lxvij. z vide Bar. in l. si. ff. ad Trebel. vbi facit mẽtionem de isto consi. z ibi scripsi, et vide Alex. in l. coheredi. §. qui discretas. ff. de vul. z pup. vbi alleg. etiam Bar. hic, in isto consi. Tho. Diplo.

b ¶Fideicommissaria. Vide. Alex. in l. precibus. C. de impub. et aliis substit. z in l. centurio. ff. de vulga. z pupil. vbi alleg. Bart. in isto consi.

c ¶Cauere. Vide Bal. in consi. xxv. lib. v.

CONSIL. LV.

Quod filia instituta in re certa cũ clausula, q̃ plus petere nõ possit, nõ excludit a petitione rei emphyteutice, p rata, ex stipulatione q̃sita. Quodq; pater nõ soluẽdo canonem preiudicat filijs, quibus erat ius quesitum.

1 ☞ Filia potest petere bona emphyteutica, etiam si esset priuata, z iuste non peteret.

2 Filia que acquirit dotem ex dispositione: pater non potest eam diminuere.

3 ¶Pater non soluẽdo canonem potest priuare filium iure emphyteutico.

a **In nomine** Domini,[a] amen. Dñs Amatꝰ filiũ Bo. hꝫdẽ vniuersalẽ instituit, filiã feminã in certa quantitate, z eam esse tacitã z cõtentam iussit.† An ex dictis bonis dicta

1 filia perdat ius petẽdi partẽ sibi cõtingẽtem de bonis emphy-

b teuticis.[b] Istam questionẽ formant Specu. in tit. de emphy. §. nũc aliqua. ver. lxxviij. z licet arguat pro, z contra: tamẽ non bene se firmat: veritas est, qd̃ dicte filie remanet ius petendi emphyteuses sibi quesitas ex vigore stipulationis paterne, in nullo diminutũ ex vigore dicte institutionis facte in dicta quantitate. Et hoc verum, primo propter impotentiam patris. Cum enim hoc nõ habeat filiꝰ, vt heres ex dispositione patris, in hoc non valet: vt expresse habemus in feud. tit. de suc. feu. c. j. in prin. z hoc est 1ꝰ cõmune, z Spec. in d. vers. lxxviij. circa fi. dicit simi-

2 lia emphyteusim, z feudum in hoc.† ¶Preterea, hoc videmꝰ in

c actione de dote q̃ que querit filie ex dispositione paterna, q̃ ius pater diminuere nõ potest nisi in eo quod vult sibi in bonis suis relinquere. l. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. ma. ¶Preterea, ponito q̃ pater possit filiam suam in sua dispositione priuare: tñ hec verba hoc non important: debuisset enim pater hoc exprimere, scilicet, vt iura emphyteutica solum apud filiũ remaneant, q̃ patet in simili. Nam pater pot vni ex filijs assignare libertatem: tamen si vnum ex filijs instituit in portione magna, alium in modica, propter institutionẽ ex modica, non repellit, quin equaliter cum alijs admittat. l. vt iurisiurãdi. §. si liberi. de ope. liber. ¶Preterea, sufficit filiũ ex quacũq; parte modicissima institutũ esse: ad hoc vt ius patronatus conseruetur sibi. l. si ex modica. ff. de oper. liber. ¶Preterea, si poneremus filium simpliciter exheredatũ, nõ sufficeret ad excludẽdum cũ a iure patronatus: sed est necesse, quod sit exheredatus mala mente. l. si patronus §. si quis non mala mente. z §. seqũs. ff. de bon. liber. Ita ergo. n. posito, cum filia sit instituta ex certa re, z iussa esse contenta, dicta verba debent intelligi, quod plus petere non possit de bonis defuncti iure hereditario: sed per hoc non priuatur iure q̃ habet tanquam filia: nõ tanquam heres, vt iure patronatus, z iure emphyteutico. ¶Non obstant iura, z rationes allegate, p se. ¶Primo nõ obst. l. femine. C. de secund. nup. q. ibi mater nõ cogitur filijs reseruare v. gore alicuius conuentionis habite cũ alio, sed ex dispositione illius legis, que sic expresso disposuit, vt mater possit vnum ex filijs eligere, sed in casu nostro eligẽdo vnum ex filijs veniret contra conuentionẽ cum alio habitã: ergo, ꝛc.

3 †Non obstat, quod pater non soluẽdo canonẽ pot priuare filiũ iure emphyteutico: q. hoc ex iure contractus celebrati cũ ipso concedẽte peruenit, vnde per hoc concessio, vel conuentio in nullo offenderetur, sed eligendo vnum offenditur conuentio: que voluit filios equaliter admitti: non obstante quod pater possit vni ex filijs libertum assignare, vt ex predictis patet.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶In nomine Domini. Alias inci. domin⁹ Amatus: z ita alle. doc. vt infra videbimus. ¶Confirmãdo predicta, q̃ dicta filia non pot excludi a re emphyteutica, q. verum dicit Bart. q̃ iura hec non trãseãt ad filios vt heredes: sed ad filios vt filios. gl. z doct. in l. etiam. ff. sol. mat. Bar. in l. si tibi decem. ff. de pact. z in l. quod dicit. ff. de verb. obl. z in l. item videndum. §. fi. z ibi Ang. ff. de peti. here. bar. in l. Sallꝰ. ff. de lib. z posth. z in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. lib. z in l. si nõ sortem. §. libertus. ff. de condict. in deb. Bal. in l. iij. z in l. cum virum. C.

de fid eicom. Joan. de Imol. in l. ex facto. ff. de heredib. institu. Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. z per Jo. And. in cap. in presentia: de prob. Et q̃ etiã habeat locum in instituto in re certa, vide vbi supra. z vide cõsilium Pauli de Ca. cxxxvj. Feder. de Sen. cõsi. cccxviij. z ¶Pet. de Anc. cõsi. cxxiij. z cccxx. vbi dicũt, q̃ si pater hꝫ quinq; filios, q̃ nõ pot vni legare emphyteusim in preiudicium aliorũ filiorũ. in vltima parte, an pater possit ꝓiudicare filijs nõ soluẽdo canonem, articulus est dubiꝰ de quo per Bar. in l. eum qui. ff. de interdict. z releg. Bar. in l. emancipatum. ff. de senatorib. z in l. qui se patris. C. vnd. lib. vbi ponit, an pater possit renũciare feudo in preiudicium filij. z in l. in ꝓsonam. C. de fideicom. Et q̃ pater possit prelegare rẽ emphyteuticam tenuit Jmo. in cap. potuit de loca. z Ludo. z Ro. cõsi. cxlj. z ¶Pet. de Anch. consi. cxvij. z cxiij. z pau. de ca. consi. cxlj. contrarium q̃ imo non vt hic tenet bar. tenuit Ang. consi. cxcix. z consi. cxc. in litem videndum. §. nunc videamus. versi. sed quero. an pater. ff. de pet. hered. z consi. ccccij. incip. Titꝰ ab ecclesia, nisi tantundem aliis filijs prelegasset. l. assignare. de assign. libert. tuncra. l. si cum dotem. §. si pater. solu. matri. z ¶Petrus de Anch. sibi contrarius consi. cccxvij. B. L.

b ¶De bonis emphyteuticis. Idẽ tenet bar. in l. vt iurisiurãdi. §. si liberi. ff. de oper. liber. z plene p Alex. in consi. cxxviij. in j. volu. incip. Consideratis his. in vltima colum. z in consil. viij. in tertio volumi. incip. visis subtilissimis dubitationibus. z in cõsil. octauo. in j. vol. in j. colum. inci. viso themate. z in consi. xxvij. eod. volu. incip. ponderatis his. z in l. nihil interest. ff. de eden. z domi. Jaso. in l. adoptionum. quam legit cum l. ij. §. patronum. j. ff. de in ius vocand. z in authẽ. preterea. C. vnde vir z uxor. z in l. quoties. in fi. vbi etiam do. ¶Pet. Lor. C. de her. instit. vbi faciũt mentionem de isto consi. Bar. Tho. D.

c ¶De dote. Vide Alex. in l. fin. §. si a socero. z ibi in apostil. ff. de his que in fraud. cred.

CONSIL. LVI.

Quod substitutio, q̃ fit impuberi, vt bona vendant z distribuant inter pauperes, censet directa. si intra pupillarẽ etatẽ decedit. Ds tacita pupillaris, que venit ex mente testantis, excludat matrẽ. Ds substitutio facta in omnibus bonis significat directã: z excludit matrem. no. q̃ relinquit mulier domina, z massaria: q̃s, relinquitur vxor domina. z vsufructuaria, z massaria existentibus filijs trahitur ad alimenta. eis deficientibus habet pleno iure. Quod substitutio facta de papillis post pupillarem etatem, est fideicõmissaria: z ideo legitima deducitur, sed non trebellianica.

1 ☞ Substitutio per verba mere obliqua an dicatur pupillaris.

2 Tacita vulgaris contenta in expressa pupillari non admittit contra matrem.

3 Mater que relicta est domina, z massaria, z quid debet habere stante pupillari substitutione.

4 Filijs decedẽtibus in pupillari etate, stãtibus substitutis pauperibus Christi: an mater posset detrahere legitimam, z Trebellianicam.

5 Etatem minorem quis habet, pbare, z an presumatur pupillã decessisse.

a **In nomine domini,**[a] amẽ.

Bart. fecit testamentũ in quo vxorem suam reliquit dominã. z vsufructuariam, z massariam omnium z singulorũ bonorum suorum donec honeste, z caste stare voluerit in domo dicti testatoris cum filijs suis. Item filias suas natas, z nascituras instituit in certa quantitate: z filium Ds natum, z nascturum instituit heredem, vel heredes vniuersales: z eidem substituit per hec verba, videlicet: quod si aliquis ipsorum: vel filiarum intra pupillarem etatem, vel quandocunque decedat. ei: vel alijs nascituris per directã institutionem succedant. si oẽs masculi decederent sine filijs legitimis ex eis natis: quod filie superuiuentes, z eius heredes succedant per directã. z si omnes decederent sine filijs legitimis, q̃ bona sua vendantur: z distribuãtur inter pauperes Christi de Fulgineo. Et ad predicta exequenda fecit suos fideicomissarios. Contigit, quod mortuus est dictus testator filio remanẽte in hereditate z possidente bona p se: z sui tutores. Demum mortui sunt oẽs filij masculi, z femine: sed an decesserint in pupillari: vel post, dubitat: mortui sunt etiã oẽs dicti fideicommissarij executores dicti testamẽti: vnde dñs Episcopus vigore executionis ei deuolute p mortẽ dictorũ executorum bona dicta hereditatis: z hereditatem cuidã vẽdidit p pretio certo causa distribuẽdi dictũ pretium inter pauperes: secundũ formam dicti testamenti. Ex quibus predictis oritur questio inter dictos emptores ex vna parte, et matrem victorum pupillorum ex altera, queritur quid iuris.

Circa

1 †Circa que examinanda multa dubia oriũtur. ¶Primum an dicta substitutio que respicit pauperes, fuerit pupillaris, posito quod dicti filij in pupillari etate decesserũt, z videt quod nõ: qz quando sunt ybi mere obliqua: non potest dici substitutio pupillaris: vt patet in ybo distribuant. ff. de vulga. z pupilla. l. cõ heredi. §. cũ filie. ita videt in ppõsito: qz testator dicit, vendant, z distribuant inter pauperes: z sic non dicit q pauperes dirẽcto capiant de manu sua: z sic nõ videt substitutio pupillaris. ¶Ito hoc facit l. fundi Trebatiani. ff. de vsufruct. lega. ℂ In cõtrariũ videt esse veritas: z est, q intra tẽpora pupillaris etatis
b est directa pupillaris[b]: nã in verbis supra relatis subintelligitur aliud verbũ hoc modo: z si omnes decederẽt sine filijs legitimis: quod tunc fideicõmissarij accipiãt, z per eos uendant: z distribuant, z sic intelligit hoc ybũ accipiãt, [c] vt ff. de alim. z cib.
c lega. l. alio herede. in fi. z ibi no. glo. que expresse hoc dicit, z pbatur in l. deniqz. §. interdũ. de pec. lega. expssum est i aut. de eccle. titu. §. si quis autẽ q redemptione. sed hoc verbũ, ipsi accipiãt, est directũ: significat enim quod ipsi accipiant de manu sua, nõ p alios eis detur. ¶Preterea hoc videtur expressum extra de testamentis. cap. cũ tibi. z quod ibi not. Inno. vbi isti executores fideicõmissarij dicunt hẽdes directo, hoc tenuit Rofre. in titu. de actio. q ex deli. z Specu. in tit. de instru. edit. §. nũc vero aliqua. verſic. itẽ pone q aliquis. Sicut ergo, quando nullus est alius substitutus isti fideicõmissarij dicunt esse hẽdes, ita eadem ratione in substitutione dicunt hẽdes. Et si dicatur, quãdo mater est in medio, ista interptatio non debet admitti, sicut nec tacita pupillaris admittit contra matrẽ. †Respõ. quod tacita de
2 qua defunctus non cogitauit, sed ius presumit, q si defunctus cogitasset, sic voluisse, vt est in tacita vulgari cõtenta in expressa pupillari, ista nõ admittit contra matrẽ, sed tacita, que venit ex presumpta mẽte defuncti, qz psumit testatorem sic cogitasse, z voluisse ex aliquib[9] verbis, vel alijs cõiecturis, z ista bñ exclu
dit matrẽ: vt no. in d. l. pcib[9]. in gl. i materia, z est tex. C. de testamen. mil. l. in testamẽto, sed ista est huiusmodi, qz fideicõmissarij vẽdere non possent, z dare pauperibus, nisi acciperẽt, ergo. ꝛc, hic ergo, q fideicõmissarij acciperẽt, testator cogitauit. Itẽ ex hoc apparet q testator dixit, quod bona sua omnia. ꝛc. ¶Haz ex eo quod dixit, omnia, videtur voluisse de omnibus, non facta exceptione de matre filij. l. Julianus in pncip. de legat. secũdo. ¶Hoc autẽ nõ põt fieri, nisi p directã pupillarẽ, ergo apparet qõ testator voluit substituere directo pupillari intra tempora pupillaris etatis. Ex quib[9] concludit q si dicti filij decesserint in
3 pupillari etate mater omnino excludit, vt extra de testa. cap. si pater. libro vj. z d. l. precibus. ℂ †Sedm dubium[d] est. posito q
d dicti filij in pupillari etate decesserint, qd debeat habere dicta mater ex vigore dictorũ verborũ, cum reliquit eam dominam, z vsufructuariã, z massariã. Et videt, quod hoc fuerit relictum filijs institutis. q ex hoc habeat solũ alimenta, secundũ cõsuetudinẽ obtentã. C. si secun. nup. mu. l. j. Sed aduerte. in eo quod reliquit eam dominã, nõ debet intelligi de iure dominij, sed de quadã preeminẽtia in domo, sicut ex cõmuni vsu loquẽdi apparet. ¶Homines enim appellant vxores dominas domus, argu. ff. de auro. z arg. lega. i. §. vxori. Et quedã leges appellãt eas dominas. ff. re. amo. l. ij. ff. ad Silla. l. j. §. si vir. z hoc tenuit Specu. in tit. qui fil. sint legit. §. j. verſic. quid si fuit. Et idẽ importat ybum massariã, ibidẽ positũ fauore filiorũ, est interptatũ, vt porrigat ad alimẽta tantũ: secus esset extraneis institutis: vt not. gloſſ. in d. l. j. C. si secun. nupſe. mu. Dico ergo, quod nõ extãtib[9] filijs, z de hẽditate translata ad alios, cessat fauor liberorũ, z debetur vsufruct[9] integre, deducta tamen legitima filiorũ, in qua nõ potuit vsufructuaria constitui: vt ff. de vsufr. l. omniũ. z ff. de vsufr. leg. l. vxori, z in qualibet ipsarũ no. hoc, z probat euidẽtio
ri ratione, qz dictũ legatũ non est vnum, sed plura annua, quod apparet ex eo verbo dũ dicit, casta, z honesta stare voluerit. ꝛc, q verba ostendũt legatũ esse annuũ. l. legatũ. ff. de auro, z argẽ. lega. z ff. quib. mod. vsufruct. amit. l. sicut in annos. in pncip. Sicut ergo cuiuslibet anni initũ inspicit, vt secũdũ illud iudicem[9] de viribus testamẽti legati, l. si in singulos, z l. in annos. ff. de annu. lega. z de donatio. causa mortis. l. senatus, in fi. ergo hic
4 postq̃ successerũt extranei, inspicitur cõditio extranei, ad quez deuenit hẽditas. ℂ †Tertiũ dubiũ est, quid iuris sit posito qõ filij decesserint post pupillarẽ etatẽ. Ad quod dicendum, q tũc sine dubio substitutio est fideicõmissaria, z sic ad pauperes substitutos nõ põt venire legitima filiorũ: vt dict. l. coheredi. §. cũ filie. ff. de vulgari z pupilla. Trebellianicã autẽ non possunt he
e redes dictorũ filiorum detrahere, cum sit relictũ ad pias causas[e], z sic non detrahit Trebellianica, sicut nec falcidia, scdm veram opinionẽ, Iam in qbuscunqz casibus cessat falcidia. z in his cessat Trebellianica: vt l. Marcellus. circa pnm. z versi. qõ aũt. ff. ad Trebellian. z ibi ponit gloſſ. exẽpla de casibus not. C. ad leg. Falci. l. in testamento. vbi dicit de relicto ad pias causas z hoc pluries dictum, z consultũ est, ideo in hoc puncto me nõ extendo, licet gl. z aliqui doc. de hoc dubitẽt in c. si pater. de testa. lib vj. z transibit in pauperes, vel fideicõmissarios pactos, cum omnib[9] oneribus legatorũ, vt dictis legibus, z iura sunt
5 vulgaria. †Quartũ dubiũ est, cum dubitat qua etate[f] decesserint, cui incumbat onus, pbãdi hoc. ¶Respõdeo, ei qui agit vide
f si ipsi qui emerunt ab Episcopo, agunt z dicũt se succedere in ius pauperũ, tanq̃ substitutorum directa pupillari, ipsi debent probare eos decessisse in pupillari etate: qz hec est causa sue intẽtionis: vt C. de in integ. restit. l. si minorẽ. z nota. in l. de etate. ff. de mino. secundũ veram opinionem. Cõstat enim qõ Episcopus potuit dicta bona vẽdere causa distribuẽdi inter pauperes. C. de epis. z cleri, z l. nulli. z l. si quis ad declinandam. z in auc. de eccle. tit. §. si quis autem pro redemptione.

ADDITIONES.

a Th. Di. ℂ In nomine domini. Alias incipit, Bar. fecit testamentũ. z ita alleg. Bartolome[9] Socin. in l. qui duos. §. cum in bello. ff. de re. du. z in cõsi. lxviij. inci. Jo. z ita incip. secũdũ ordinem ¶Perusinum, z est in consil. xxxiij. in tertia parte de vltimis voluntatibus.

b ℂ Pupillaris. Vide Bal. consi. lxxxvj. lib. v. z cõsi. ccxxxv. li. j. ¶Bau. de Last. consi. ccxcix.

c Th. D. ℂ Accipiãt. Vide Bar. in l. alio. in ver. z no. ff. de ali. z cibaria. leg. qõ tm̃ est dicere executori, volo qõ des Titio tantum ac si diceret, volo qõ accipias. z vide bar. in l. hereditas. secũda. ff. de here. instit. z in l. si quis Titio. §. fi. ff. de leg. ij. z in l. cẽturio. in ij. questio. pnm. ff. de vulg. z pupil.

d ℂ Secundum dubiũ. Vide Bart. in l. Titia. §. Titia. ff. de leg. ij. z ibi Alex. in apostil. z ibi Scrib. z vide Bar. Soci. in consil. lxviij. incip. Joan. vbi alleg. Bart. in isto consi.
ℂ Non extantibus. Vide bal. cõsi. cccxx. lib. j. Ange. consi. xcv. z s. consi. ix. z consi. viij.

e ℂ Th. D. ℂ Ad pias causas. Vide Barto. in l. Marcell[9]. ad Trebellia. z ibi scripsi in meis apostil. z vide Bar. in cons. vj. incip. viso testamento.
ℂ Qua etate. An qs presumat decessisse pupillus, adde q pau. de La. in l. ex facto. §. si quis autẽ. in ver. qd si in pupillari. ff. ad Trebellia. tenet qõ incumbit agẽti, z dicit Bar. ita cõsuluisse, z sic consuluit in isto consi. licet bal. secundum eum cõtrarij cõsulerit. Adde q Bal. in cõs. q incipit, ex parte contingẽte, cõsuluit pro substituto, videlicet q presumat q sit mortu[9] in pupillari etate, per d. l. ex facto. §. pen. z illud consi. Bal. refert, z sequitur do. Jo. Caccialup. i l. precibus. C. de impu. z alijs sub. z dicit esse mirabile, z ab aliquo non fuisse tactus. adde Bal. i qſ. cxvij. in ij. vo. incip. intelligo, quod hic. Jo. in fi. tenet cõtrariũ, quod in dubio nõ presumitur decedere pupill[9], z sic cõtra substitutum, nihil tamen alleg. z vide Bal. in cons. cclxij. in j. vo. incip. factum tale est. in j. z viti. col. z ibi, quis habet probare quẽ esse pupillum. z Bal. in consi. cccc xxxix. in ij. vol. incipit. in causa vertente. in versi. inter dom. Flozam, vbi vult qõ ille dicit se heredẽ ex substitutione pupillari dz probare casum euenisse. z vide Bar. in d. l. ex facto. §. si qs autem. z ibi in meis apost. z vide Bar. Soc. in l. qui duos. §. cuz in bello. in ij. col. ff. de re du. vbi etiam alleg. Bar. in isto consi. licet non alleget predicta.

CONSIL. LVII.

Quia important ista verba: quod si nullus decederet sine liberis, quod substitutio facta personis disparibus etiam compendiosa non continet pupillarem.

1 ☞ Vulgari loquendi vsu sepe receditur a propria significatione verborum.

2 Clausula, si nullus mozeretur, intelligitur id est, si aliquis.

3 Substitutio compendiosa continet vulgarem directam ante aditam hereditatem.

4 Substitutio compendiosa aliquo ex institutis decedente post aditam hereditatem est fideicommissaria.

5 Verba distributiua, si quis, quisquis quem effectum tribuunt in quolibet particulari.

Anacellus de Lastro plebis fecit testamentum, in quo Blanchaz eius filiam, Lechũ Serpurij, Alderducium Agnoli sibi heredes instituit per hec verba, z si nullus dictorum suorum heredum decesserit sine liberis ex se descẽdentibus ex legitimo matrimonio, succedat ei hospitale Communis, z Monasterium sancte Marie, equis portionibus. Contigit quod dictus Lechus ex istis institutis viuo testatore decessit sine filijs, postea mortu[9] est testator supstite dicta filia, z Alderducio. ℂ Queritur, vtrum dictum monasterium admittatur vigore dicte substitutionis. †Ad quam questionẽ examinandã oportet pmo videre qualiter debẽt intelligi hec verba, si
1

nullus decesserit ꝛc.nã secundũ conceptionẽ verborum videtur quod aliquo ex instituꝫ decedẽte sine liberis substitutio euanescat. ℣ñ ad huꝰ declarationẽ est sciendum, quod in vulgari vsu loquẽdi sepe a,ppria significatiõe verborũ recedimꝰ. Quandoq; enim plurale,p singulari accipimus ꝫ singulare pro plurali,vt i.non est sine liberis,ꝫ i.in vsu iuris.ff.de ꝟborũ significatio. Itẽ interdũ accip ꝫ vniuersale,p particulari, ꝫ distributiue:vt ff.de iure fisci.l.Moschis.in prin.vbi enim ponit omne,p quodlibet.ꝫ ff.de sta.ho.l.iij.ꝫ ibi not.vbi exponit,oẽs: vt sic verificet in particulari quolibet. Hoc ꝓmisso sciendũ est quod in vulgari nostro si quis dicit;si nunno mozira senza figlioli, ꝛc.in telligitur alcuno. ✝Unde notarius qui predicta verba scripsit, trãstulit in latinũ verbaliter ruditer ꝫ materialiter sm qꝫ fuerunt a testatore plata. Debẽt eñ intelligi si nullus,id est si aliquis sm cõmunẽ vsum loquẽdi ꝫ intelligẽdi qui prevalet omni ꝓprie significationi:vt dictis ll.ꝫ l.libz.§.ꝙ tñ Lassius. de leg.iij.ꝫ l.cũ delationis.§.afinã.de fun.instru.l.Labeo. ô supel. leg.cũ si. Hoc tñ ꝓmisso,posito qꝫ verba substitutionis dicerent,ꝫ si aliqs dictorũ suorũ heredũ, ꝛc. ✝Uidẽdũ est de viribus substitutionis. Circa qꝫ sciendum est,quod dicta substitutio cõpendiosa instituto,vel aliquo eorũ decedẽte ante aditã hereditatẽ cõtinet vulgarẽ directã.casus est i l.Ball⁹.§.j.de libe. ꝫ post.sm vnã lect.quã omnes tenẽt. Hoc tenet Jac.de Aret.ꝫ Ja.de Ra.ꝫ Ly.refert in d.l.ꝓcibus,quod apparet etiã verũ in casu ꝓposito,qꝫ verba ista intelligunt sine decesserit viuo testatore,sine post,vt l.iij.in prin.de adim.leg. ꝑut ergo dicta verba se referũt ad eũ q viuo testatore decessit,absqꝫ dubio continet vulgaris,ꝫ sic apparet qꝫ monasteriũ vigore substitutionis ꝓ parte sua succedit illi in portione illius, q viuo testatore decessit. ✝Itẽ est sciendũ,qꝫ dicta substitutio cõpendiosa aliquo ex instituꝫ decedẽte post aditã hereditatẽ in ꝑsona eius cõtinet substitutionem fideicõmissariã in casu ꝓposito, cũ huiusmodi substitutio fuerit facta filie simul ꝫ duobꝰ extraneis nõ potest continere pupillarẽ:sed debet intelligi in eo casu,in quo potest omnibꝰ vniformiter substituere.i.fideicõmissaria,arg.u.l.iã hoc iure,cũ simil.ibꝰ.de vulg.ꝫ pupilla. Unde in proposito ꝓ parte sua debetur portio,in qua fuit instituta filia dicti testatoris, ꝫ debẽt ei iure fideicõmissi deducta legitima,q̃ nõ cadit in fideicõmissum. Trebelliauica vero deduci non dꝫ,qꝫ est relictum ad pias causas. ✝Item sciendũ est,qꝫ hec verba,si aliquis,si quis, quisquis,ꝫ simil.distributiua.licet sint distributiua plurium,tamen effectũ dispositiuũ attribuũt in quolibet particulari. Unde si dico,si qs mihi heres erit,vel aliqs,vel quisquis, ista ꝟba verificant.siue vnus tantũ heres extiterit,siue oẽs. Hoc etiã ꝑbat pluribus legibus,l.qui liberis.§.hec verba.ff.de vulg.ꝫ pupil.ꝫ l.si necessarias.§.si annua,de pig.act.l.si qs in fundi vocabulo.§.fi.ꝫ l.qui filiabꝰ.§.j.de leg.j. vnde licet dictꝰ Alder.sup sit tamen in aliorum ꝑsona habet locum substitutio, ꝛc.

CONSIL. LVIII.

Si pater recepit emphyteusim ꝓ se,ꝫ filijs,ꝫ nepotibꝰ, alterio filiorũ decedẽte sine filijs accrescit alteri,qꝫ diuisio facta inter plures habẽtes emphyteusim irrequisito ꝓlato valet, quietatio facta sup re emphyteutica non impedit agere in portione defecta,nec ecclesie acquiritur.

1 Emphyteusis per partẽ quesita accrescit fratri supuiuenti.
2 In mortis causa capionibus est locus iuri accrescendi.
3 Emphyteusis concessa patri ꝓ se,ꝫ filijs,statim qꝫ conceditur vni conceditur ꝫ alij.
4 Diuisio facta inter plures habentes emphyteusim irrequisito ꝓlato non cadunt a iure eorum.
5 Quietatione facta inter fratres super emphyteutica, frater nõ repellitur petere partem.

a Exhemate predicto tria dubia oriũtur. ℣Primo an mortuo vno ex dictis fratribꝰ sine filijs masculis portio eiꝰ dicti fundi deueniat ad monasterium, an vero accrescat fratri superuiuenti,cũ pater eorum receperit in emphyteusim ꝓ se,ꝫ suis filijs,ꝫ nepotibꝰ,in tertiam eiꝰ lineam masculinam finitam. Secundo,an per diuisionẽ inter fratres factã irrequisito Abbate,ceciderint a iure suo. Tertio cũ tempore diuisionis vnus frater alteri quittauerit, ꝫ cesserit,impediat petere partem dicti fundi fratris premortui. ✝Super primo dico,quod ista emphyteusis sit paterna,hoc est per patrem quesita supuenti fratri accrescat.ᵇ videt ꝓbari per casus in feud.titu.qui feud.da.pos.c.j.§.cũ Lõradus,de gradib.succes.c.j.quod videtur tenuisse ℣y.de verb.oblig.l.si mihi,ꝫ Titio.Lyn.C.quãdo non pet.par.l.vnic.Facit qꝫ not. in Specu. de emphyt.§.nunc aliqua,versic.lxxviij.de hoc est glosse ordinaria in l.quod dicit. ff.de impen.quod no.ꝫ hoc venit ad fratrẽ ex iure accrescendi, quod licet alias nõ habeat locum etiam in dispositionibus inter viuos,tamen etiã habebit locum in casu nostro specialiter per allegata iura,sicut etiã habet locum in vsufructu accrescẽde liberalitatis,ꝫ in socio imperialis liberalitatis,vt C.si impe. libe.so.l.j.libro xj.vel habebit vigore successionis permisse hoc casu,vt ꝓbant dicta iura feudalia. Preterea, dicta concessio in emphyteusim in ꝑsonã patris recipientis est inter viuos, tamen in ꝑsonã filij est quedã mortis causa capio,qꝫ propter mortẽ patris filij capiunt. Patre enim viuo filij nihil habẽt facere,vt l.Ball⁹.§.j.ꝫ ibi no.de libe.ꝫ post hu.ꝫ de oper.liberto.l.vt iurisiurãdi.§.si liberti.no.ꝑ Lyn.ff.de op.lib.ꝫ C.de oper. liberto.Liberti. Si ergo capiꝫ propter mortem patris,est mortis causa capio vt.ff.de dona.caus.mor.l.ꝙ pretio.ꝫ l.mortis causa capio. Si est mortis causa capio,ꝑst locus iuri accrescẽdi,l. Thais.§.Stichus,de fideicõmiss.libert. Ꝓ hoc facit,qꝫ dicimus,qꝫ donatio causa mortis sapit naturam contractus, ꝫ vlti me voluntatis:vt no.ff.de do.ꝓlega.l.ij.in princi.ꝫ no.℣y. in l. tã is.§.j.de do.cau.mor. Sed in hac donatione est locus iuri accrescẽdi:vt no.l.vnic.§.penul.de cadu.tollen.vbi dicit,hec autẽ omnia locũ habere censemꝰ, ꝛc. Sed super eadem constitutiõe quasi per totũ dictum est de iure accrescendi: ergo in proposito in hac concessione habebit locũ ius accrescendi. ✝Preterea, posito qꝫ iuri accrescendi non est locus: tamen ad hunc fratre superuiuentẽ debet ptinere ex virtute cuiusdã repetite cõcessionis in emphyteusim. Nam de his q̃ de sui natura non transeũt ad hꝰdes extraneos,qñ aliqs cõcedit alicui ꝓ se suisqꝫ heredibus,vna cõcessio videt in ꝑsona cuiuslibet heredis. ff. de verborũ obl.gationibꝰ.l.stipulatio ista.§.si qs ita.ꝫ quibꝰ modis vsufruct.amit.l.repeti.in prin.importãt eñ huiusmodi cõcessionisᶜ ꝟba,vt statim qñ ꝑsona vnius concedit in emphyteusim,statim ꝫ alteri,q est de heredibus in tertia generationẽ videat cõcedi.l.sicut in annos.quibꝰ modis vsufruc.amit. Sic in ꝓposito,cũ in ꝑsona illius fratris defuncti sine filijs, sit ꝓ sua parte finita emphyteusis,videt,ꝫ fuit in veritate tẽpore prime cõcessionis facta concessio illi,qui supererit vsqꝫ ad tertiam generationẽ. Preterea,hoc videmus expressum in patre,qui sti pulat ꝑ se,ꝫ suis filijs operas a liberto. Nam tale ius operarum venit ad filios ex stipulatione paterna,non ad eos,vt hꝰdes,q̃ pater,qꝫ non ptinet ad eos ꝓ hereditarijs portionibus: vt d. l.vt iurisiurandi.§.si liberi.de oper.liberto.ꝫ in l.si operarũ.eod. tit. An ergo istud⁹ operarum pueniet ad alios fratres vno ex fratribus ꝑmortuo. Et certũ est qꝫ sic,per l.vtrũ.in prin de assign.lib. Concludit ergo,qꝫ cum ista emphyteusis sit paterna, qꝫ ad filiũ supuiuentẽ ptineat, vel ex iure accrescẽdi,vel ex iure successionis,vel ex iure cuiusdã repetite cõcessionis,vt supra dictũ est. ℂ Super secundo,ᵈ an per diuisionẽ factã inter ipsos fratres ceciderint a iure suo? Et videt qꝫ sic,qꝫ alienatio est ꝓhibita:vt l.fi.C.de iure emphy.sed diuisio cõtinet in se quandã alienationẽ,vt iura vulgaria dicũt,ideo non licet diuidere irrequisito dño. Preterea,hec ꝓhibitio nõ videt solũ facta de alienando extra eos,sed etiã inter seipsos,vt ff.de transac.l.cũ hi.§. sed ꝫ si pluribꝰ,per quem.§.doct.quidã hoc antiquitus tenuerunt,tñ contrariũ dico verissimũ. Primo, qꝫ super venditione primo sunt inspiciẽda pacta cõuenta inter dantẽ in emphyteusim,ꝫ recipiẽtẽ,vt d.l.fi.C. de iure emphyteu.sed in isto instrumẽto cõtinet nõ solũ ad alienandũ in ꝓiudiciũ dicte ecclesie,sed si inuicẽ alienẽt,nullũ est ꝓiudiciũ ecclesie, qꝫ quilibet eorum ecclesiam dominã recognoscit,ergo inuicem est permissa alienatio. Preterea,videtur casus C.de fideicõmis. l. volũtas. vbi dicitur qꝫ inuicem possunt alienare. Preterea,de hoc casu est in feud.tit.de ꝓhib.feud.alie.per Federic. cap. Imperiale.§. preterea Ducat⁹. Preterea,si iura deficerẽt omnia,hec ratio ostendit quare in aliũ ꝓhibita est alienatio,qꝫ ille aliꝰ,vel alio modo accipiens nõ cogeret ipsum primũ concedentẽ in dominum recognoscere, qꝫ ei domino nulla ꝑsonali actione teneẽ, ideo ius vltimũ qui ꝓmus est emphyteuta,potuit alteri in emphyteusim concedere:vt Institut.loca.§.adeo.qꝫ secũdus emphyteuta recognoscit primũ dominũ.ꝫ domin⁹ ita possidet modo,sicut possidebat re existẽte apud primũ emphyteutã,quod nõ esset re vẽdita,vt ff.quib.mo.vsufru.amit. l. Pomponi⁹.de acqui.possess. l.qui vniuersas.in fi. Sed in ꝓposito,quilibet ipsorũ filiorum ꝫ equaliter ab ecclesia,ꝫ cogit eam recognoscere in dominã,qꝫ heres primi recipiẽtis,ergo, ꝛc. Ad hoc etiã facit,qꝫ not.doct. in l.fi.C.de iure emphyteu. Cõcludit ergo qꝫ per diuisionẽ ab eorũ iure non cecidertint. Et per hoc apparet responsio ad d.§. sed ꝫ si pluribus,quia ibi est eadem ratio prohibitionis inter omnes,que inter extraneos,hic secus. ℂ ✝Super tertio[f] puncto quo queritur,an per dictam quietationem inuicem factam impediatur frater superuiuens petere dictam partem[g], dico, quod ex hoc pacto ecclesia nil potest dicere, ꝙa illi demum prodest pactum,cuius pacisscentis interest,vt ff.de pact.l.ꝫ heredi.

§.sin

§.final.sed paciscentis nihil interest q ecclesie prosit, ergo &c. Preterea si intelligeres istam questionem:vt hoc ad futurum porrigatur,hoc non acquiritur illi fratri cui quittatio fit,quia ius q frater superuiuens intendit,nō est cōtra fratrē mortuū vel eius heredes.Ex hoc ergo dicto fratri premortuo nihil querit̄,vt l.nec vtilē actionē.ff.ex quibus caus.maio.& de acquirenda possessio.l.si me in vacuam.Preterea.q ad tale ius fratrum post mortē talis gñalis quittatio nō porrigat̄ pbat̄ in l.Paulo Callimacho.§.j.de legat.iij.Facit illud generale dictū,qd generalis quittatio nō porrigat̄ ad ea, de qbus nō est cogitatū, l.cum Aquiliana.& l.q cū tutoribus.de transactionib.Facit de dāno infecto.l.stipulatio.§.j.& eo.titu.l.dāni infecti quidam.in fin.Concluditur ergo,qd vigore illius quittationis iste frater non repellatur. Barto.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Ex themate.De isto consi.bar.vide bar.in l.si mihi & Titio.ff.de verbo.obliga.in fine.vbi dicit se cōsuluisse.& vide Ludoui.Roma.in consi.cccxv.incipiē.in casu questiōis.vbi alle.consi.Bar.hic vide Jaso.in l.adoptiuū.quā legit cū l.ij.§.patronū.in fi.ff.de in ius voc.& Fely.in cap.q in ecclesiarū.de constitutionib.& Cardi.Alex.in cap.j.§.& quia.qui feud.dar.poss. in vsi.feud.& do.Alex.in l.Gallus.§.etiam si parente.ff.de liberis & posthu.& in dicta l.si mihi & titio.& in consi.cvj.in quarto volumi.incipien.viso themate,& instrumento cōcessionis.& cōs. viij.in v.volu.incipiē.viso themate supra scripto.& i cōs.cxxviij. in princ.in eo.volu.& in cōsi.clxxxix.in ij.volu.incipiē.viso.& discuiso.in prin.& i cōsi.xliiij.in j.volu.& in cōsil.cxxxvj.in eodē volu.in prin.vbi alleg.bar.in isto cōsil.& ponit plures cōcordātes.

b B.L.¶Accrescat.Latius prosequitur Rom.consi.xix.

c Tho.¶Concessionis.Vide in l.etiā filio.ff.soluto matrimo. in j.apost.& Ludouic.Roman.in consi.xix.

d ¶Super secundo.Vide plene p Jas.in l.qui Rome.§.duo fratres.ff.de verborū obligationib.in psic.decimo notabiliter quero.vbi plene ponit de isto dicto Bar.in hoc consi.

e ¶Diuisionē.Diuidi an possit emphyteusis,vide Abba.cōsi. lxxiiij.Alex.consi.clxxxviij.lib.ij.B.L.

f Tho.¶Super tertio.Vide Jaso.in l.q Rome.§.duo fratres. ff.de vborū obligationib.& vide Bar.infra in consi.j.in ij.volu.

g B.Lan.¶Partem.Vide Roma.consi.xxj.

h ¶Concluditur ergo.Addite predictis,& ibi videte que posita sunt ad finē consi.liiij.s.& addite in quantū loquit̄ de diuisione. Federic.de Sen.cōsi.ccxxxvij.incip.factū tale est,duo fratres.

CONSIL. LIX.

Si permittitur aliquibus hominibus volētibus edificare castrum sub franchisia & libertate sicut,habent alij ciues:isti nō tenent̄ soluere tributa & collectā,que soluunt alij ciues:q2 illa vba:sicut alij ciues:&c. intelligunt̄ de ciuibus liberis & ideo vltra contenta in contractu non sunt obligati.Item dicta franchisia:& libertas extenditur etiam ad bona futura.

1 Loco concesso:vt fiat castrum:illi qui ibi sunt nati : sunt ciues ciuitatis.
2 Concesso territorio videtur concessa iurisdictio.
3 Immunitas concessa:vt ipsi se obligent ad certas subiectiones ad alia non sunt obligati.
4 Expressio eorum ad que quis teneatur declarat quod in alijs non vult teneri.
5 Verba sicut alij ciues intelliguntur de ciuibus liberis.
6 Verba antiqua stipulationum in contractu declarantur ex cōsuetudine & modo vtendi.
7 Collecte si non sunt solute per quadraginta annos de cetero non possunt solui.
8 Franchisia & libertas extenduntur etiā ad bona futura.
9 Libertas & franchisia data hominibus & eorū heredibꝰ in futurum complectitur heredes & heredes heredum in infinitum.

Commune Spoleti concessit quibusdā hominibus habitantibꝰ in comitatu Comitis de Arrono quendā locū q locus vocat̄ Mons Franchus,comitatus Spoleti liber vt ibi facerent castrum & ibi habitent & dicti homines promiserunt dicto communi Spoleti certa seruitia nominatim:& ecōuerso commune Spoleti promisit eis franchisiam & libertatē sicut habent alij ciues Spoletani:dicti homines fecerūt castrū in dicto loco vbi steterunt p quadraginta annos: nec soluerūt collectā de his que per eos fuerūt quesita de nouo,& dicta frāchisia fuit eis,& eorum heredibus,& successoribꝰ data pro eorū iuribus & possessionibus.¶Ex hoc themate primo queritur,an commune Spoleti possit eis collectas imponere.Secū
1 do,an dicta immunitas porrigat̄ ad bona quesita.† In questione pdicta videtur examinandū,vtrum homines predicti castri sunt ciues vel incole ciuitatis Spoleti,& ob hoc dicāt habitare & nati esse in territorio Spoleti,vel nō.Nā si ponimus dictū castrū esse de eiꝰ territorio.nō est dubiū,qd homines ibi nati sunt
a ciues[a],& qui ibi cōstituerūt domiciliū erāt ciues,vt ff.ad munici.l.qui ex vico.& C.de episc.& cleri.l.nulli.§.qd si in vico.& C.de natura.li.l.iij.cū similibꝰ.Et qd dictū castrū nō sit de territorio ciuitatis Spoleti sic pbat̄,Primo certū est,qd qñ aliqd datur omne ius tale quale erat penes tradentē in accipiētē transferit: vt ff.de acquir.rer.domi.l.traditio.& de cōtrah.emp.l.alienatio: & C.de distra.pig.l.si debitor.cū similibꝰ.Cū ergo cōmune Spoleti dedit hominibꝰ dicti castri locū, in quo edificatū est dictū castrū,& vocatus Mons Frāchus,ergo trāstulit omne ius dominij,& iurisdictiōis,qd habebat in dicto loco,& sic nō remanet de eius territorio.Preterea,ea que sunt religiosa,vel sacra,ɔcessioni vniꝰ totaliter accedūt,vt ff.de ɔhē.emp.l.in modis.& ff.de acqui.re.do.l.quedā.ergo multo magis iurisdictio,que est hu
2 milis,videt̄ accedere tali cōcessioni.†Preterea iurisdictio coheret territorio,vt ff.de off.pref.vr.l.j.§.cū vrbem.& C.vbi, & apud quē.l.fi.vers.tm̄ hos generaliter.C.d fund.limitro.l.quicūqz.lib. xj.& ff.de iur.om.iud.l.fi.& si serui.vē l.ij.in fi. & l.iij.& q pscribit locū,videt̄ pscribere oia iura loci,vt l.si aliena.§.j.ff.de vsuc. ergo cōmune Spoleti cōcedendo dictum Montem frāchum vi
b det̄ cōcedere iurisdictionē[b] q ipsi mōti coherebat,& sic nō remanet in eiꝰ territorio.Probat̄,q2 eius iurisdictio nō venit in cōcessione nisi expsse dicat̄,vt in feud.de ca.qui cur.vend.c.j.Preterea,habēs iuris.nō pōt eā a se abdicare,nisi in manibꝰ superioris a quo habuit,vt ff.de off.eius.l.pen. ergo apud cōmune Spoleti remāsit iurisdictio & de eiꝰ territorio,& sic oēs q venerāt ad habitandū,fuerūt icole,& q ibi nati sunt ciues ciuitatis Spoleti.Cōcludēdo ergo in hoc pūcto,videt̄ dicēdū de iure qd dictū castrū Mōtis Frāchi,sic remāserit in iurisdictione com
c munis Spoleti,p iura pallegata nō tantū simpliciter[c]:sed cum certis pactis,& ɔditionibꝰ.Est enim data dictis hominibꝰ immunitas in quibusdā tpe quo ipsi venerūt, vt ex forma dictorū pactorū apparet,q immunitas est eis seruāda l.ij.in princ.
3 de iure immu.quā legē adduco p casu nr̄e questionis.¶†Que aūt immunitas videat̄ ɔcessa,dico qd cū ipsi adstrinxerint se ad certas subiectiōes,scilicet,facere exercitū, & parlamētū,& tenere amicū,p amico,&c.recipere potestatē,& soluere certā quātitatē annuatim,vt dicto instrumēto apparet,alia dicti homines nō pmiserūt:ad illa ergo Cōmune teneat̄,vt d.l.hi,q de iure im
4 mu.¶†Nā exprimēdo certa ad que volūt teneri, declarat̄ q i
d alijs noluerint teneri,vt ff.de fundo instr.l.quesitū.§.idē respōdit domo ita vt instructa.& l.cū de laniōis.§.cū fundus,& de cōditio.& demōstratio.l.cū ita.circa fi.¶Cū ergo nō obligauerit se ad solutionē collectarū,ergo eis nō pt imponi.Nec obstat,qd dicūt cōmune Spoleti recipit eos,& pmisit eos tractare,vt ciues,& habitatores ciuitatis Spoleti.& ɔcludūt,si ciuibꝰ pt im
e poni collecta[e]:ḡ & istis,&c.qm̄ si bn̄ ispicit̄ tenor dicti facti,pmo ɔtinet̄ pmissio q fecerūt homines dicti castri Mōtis frāchi, & in illis obligauerūt se limitate ad quedā,vt dictū est.Scdo,ɔtinet̄ obligatio,quā cōe Spoleti fecit dictis hominibꝰ cōmunis Mōtis frāchi,& in illa obligatione fuerūt dicta verba,scilicet,
5 & illis dedit frāchisiā,& libertatē,eo mō quo habēt ciues.†& habitatores ɔmuū cōmunis ciuitatis Spoleti,cū ergo illa verba rūt apposita ad obligandū Cōmune spoleti,nō inducūt arg.vt alij plus obligent̄ eis,l.cū tale.§.fi.de cōdi.& demonst.& l.legata inutiliter.de adim.leg.Intelliguntur ergo illa verba,vt illi homines sint in ea frāchisia.& libertate,in qua sunt ciues spoleti, hoc est liberi,licet vasalli dictorū dominorū de Arrono,nō aūt proprie hi intelligunt̄ obligati ad collectas.Et q sic debeat intelligi,probat̄ ex vicinitate scripture precedētis,& seq.ar.de leg. j.l.si seruus pluriū.in fi.& l.qui filiabus.in prin.de leg.iij.l.nummis,cū simili.Preterea,si aliter intelligas,sequeretur q totus ille cōtractus,& omnes conditiones essent inutiles,Nam dissensus vitiat stipulationē.& contractum,l.inter stipulantez.§.si stichū.de ver.obli.l. cōtinuus.§.j.& de actio.& obligatio.l.in omnibus.& de contrah.emp.l.in vēditionibꝰ.sed cū homines Mōtis frāchi intellexerint se obligari tātū ad quedā seruitia nominatim,nō autem ad omnia,vt expresserunt. si intelligeremus q cōmune spoleti intellexerit de plenaria subiectione, ergo irritaret̄ talis ɔtus propter dissensum,quod dicere non debemꝰ. l.quoties in diez.ff.de ver.obl.& l.quoties.de reb.dub.intelligā
6 tur ergo eo modo quo dictū est s.vt sic cōsenserint.†Preterea verba antiqua stipulationū in contractu declarantur ex cōsuetudine,& modo vtēdi,l.semp in stipulationibꝰ.de reg.iur.& d.l.si seruꝰ pluriū.de le.j.& de leg.iij.l.iij.l.nūmis.sz,vt ppomit̄,Cōmune spoleti semp passuz est dictos homines vti dicta frāchisia,
7 & libertate,facit ff.d leg.j.l.nihil. ¶†Preterea,hoc certū est q hominus dicti castri Montis franchi credentes,& iusta ratiōe moti se esse liberos ab onere soluēdarū collectarū,steterūt p xl.

f annos[f] ⁊ vltra ꝙ predictas collectas nõ soluerũt,erũt ergo li-
beri,nec,eis poterit de cetero imponi,vt C.de prescrip.xxx.an-
no.l.sicut.⁊ l.oẽs.⁊ l.cũ notissimi.⁊ est expressum in terminis no
stre quest.C.de fun.pa.l.fi.§.hoc etiã adijciẽdo,vbi allegãti cõ-
cessionẽ sibi factã de collecta nõ soluẽda cũ cursu xl.anno.nulla
nouitas põt ei imponi.¶ Scdo videndũ est,⁊ examinandũ vi-
det de illis ꝟbis q̃ dicũt ꝑ se,⁊ suis heredibus,⁊ pro eorũ iuri-
bus,⁊ reb⁹ perpetuã frãchisiã,⁊c.ad que bona porrigant,⁊ vi
det ꝙ etiã ad futura,vt l.peculiũ.in prin.de lega.ij.⁊ de leg.iij.l.
si ex toto.§.j.⁊ de pecu.lega.l.deniq̃.§.fi.cũ simil. Ecõtra videt
ꝙ intelligant tm̃ res que tẽpore contractus erãt,l.fi.§.j.de leg.
8 ij.⁊ de auro.⁊ argẽ.leg.l.si ita.in prin.†Concludẽdo dico in isto
puncto,ꝙ oẽs res,⁊ possessiones veniãt,tã ille que erãt eorũ tẽ
g pore celebrati ꝯctus ꝙ̃ etiam post quesita[g],⁊ hoc per casum ex
tra de priuil.c.qr circa.⁊ p d.l.peculiũ.in prin.cũ alijs supra al-
leg.Nã illa verba apposita in contractu sunt non solũ gñralia
sed ⁊ vniuersalia.Dicit enim,cũ omnib⁹ iuribus eor,⁊ sic hoc
verbũ iuribus,cõplectit peculia,hereditates,⁊c.nomina iuris
⁊ vniuersitatis,etiã q augmẽtũ ⁊ diminutionẽ recipiũt de qui-
bus fit mẽtio in d.l.peculiũ.⁊ no.in l.ꝙ dicitur. ⁊ de impen. in
9 reb.doc.fac.†Preterea,hoc euidẽtissima ratione ostendit.Nã
in isto cõtractu data est frãchisia ⁊ libertas dictis hominib⁹,⁊
h eorũ heredib⁹ in futurũ[h],⁊ sic cõplectit heredes,⁊ heredes he-
redũ in infinitum,vt C.de lega.l.in annalib⁹.⁊ de verb.signifi.l.
sciendũ.cũ simil.Sed collecta est on⁹,quod imponitur persone
principaliter ꝑ rebus,vt in l.rescripto.§.fina.⁊ ibi no. expresse.
ff.de mu.⁊ hono.⁊ not.C.de mune.patri.in rub.Et sic cõcludit,
ꝙ dicti homines sunt exẽpti,nisi in eo quod expresse se obliga-
uerint,ergo apparet quod onus,ꝙ apponitur personis, ⁊ eo-
rum successoribus,non potest imponi.Ego Barto.

ADDITIONES.

a Th.D.¶ Sunt ciues.Vide Bart.in l.si maritus.ij.§.j.in fin.
ff.de adul.⁊ ibi vide apostill.meam in versic.habeant.
b ¶ Jurisdictionem.No.ꝙ dicit Barto.hic,qd concesso castro,
vel territorio,censet cõcessa etiã iurisdictio.adde Bart.in l. iij.
ff.de acqrẽ.possessio.⁊ Ludoui.Roma.ponit in consi.ccccxliij.
incip.an dictũ castrã.vbi alleg.plures concordan. ⁊ etiam al-
leg.Bar.in isto consilio.
c Simpliciter.No.quod dicit Barto.hic,ꝙ castrũ submittens
ciuitati,cũ modis,⁊ pactis,non in totum dicitur esse ciuitatis
cui submittit:Idẽ consuluit Pet.de anch. in consi.ccccxxxvij.
incip.illa sententia cum concor.de quib⁹ per Fely.in c.postula
sti.i quarta d̃claratiõe,de fo.cõp.vbi etiã alleg.bar.in isto cõsi.
d ¶ Certa. Not.istud dictũ Bar.in hoc consi.illud Ro. in cõsi.
ccccxlv.incip.an dictũ castrum,cõtra d.Plumbin.vbi videas.
e ¶ Collecta. Vide Bal.in l.quod fauore.C.de legib.
f ¶ Per.xl.annos.Vide bar.in l.licitatio.§.filius,⁊ ibi pau. de
Cast.ff.de publicanis.
g B.L.¶ Quesita.Vide Baldum consi.ccxxxvj.lib.v.
h Th.D.¶ In futurũ.Vide Bar.in l.si quis missum.§.si is qui
edes.in fi.ff.de dam.infec.⁊ ibi apostil.do.Alex.de Imo.in ꝟsic.
inducit ad quest.vbi etiam alleg.Bart.in isto consi.

CONSIL. LX.

Quando quis capit emphyteusim ꝑ se,⁊ filijs suis masculis,⁊ feminis,tũc vigore dictorũ ꝟ-
borũ masculi,⁊ femine,pariter admittunt,nõ successiue,nisi cõ-
suetudo illius patrie disponeret cõtrariũ,vel esset statutũ ꝙ stã
tib⁹ masculis femine nõ succederẽt. Itẽ p̄dicta vera, scilicet ꝙ
filia in predicta emphyteusi pariter succedat cum masculo,etiã
si pater filium instituit vniuersalem heredem, ⁊ filiam in certa
quantitate,in qua voluit esse contentam.

1 Feudum concessum pro se,⁊ filijs masculis,⁊ feminis intelligitur ordine successiuo.
2 Emphyteusis concessa pro se ⁊ filijs masculis ⁊ feminis,pariter admittuntur masculi ⁊ femine.
3 Contrahentium dispositio in cõtractibus regulatur secundũ statuta etiam disponentia ab intestato.
4 Masculi ⁊ femine in emphyteusi pariter succedũt etiã si masculus sit heres vniuersalis ⁊ femina heres in rem certam.
5 Filius simpliciter exheredat⁹ non excludit a iure patronatus.

a **Questio ista**[a] habet dubia. Primo vtrũ
ꝟba renouationis seu cõces-
b sionis in emphyteusim q̃ continent illum Amatum[b]
recepisse ꝑ se ⁊ filijs suis masculis ⁊ feminis debeant
c intelligi pariter ordine successiuo[c],scilicet p̄mo masculi,⁊ femi-
d ne[d] admittantur demum deficientibus masculis, vt in vsib.
feud,Abbatem vel Episcopũ,⁊c.⁊ capit.j.§.j.⁊ de succes.feud.
1 cap.j.§.filia vero.†Sed hoc ius consuetudinarium est singula
re in feudo cõtra iuris communis regulas,vt not.in feud. titu.
de eo,qui sibi ⁊ filijs suis masculis ⁊ feminis,⁊c,ca.j.exp̄sse per
Jacobũ de Belui.in feud. tit.Abbatẽ vel Episcopũ ⁊c.⁊ ideo
nõ est trahendũ ad consequentiã vt l.ꝙ vero.⁊ l.ius singulare.
2 ff.de legib.†Puto igitur,quod vigore dictorũ verborum,ma-
sculi ⁊ femine pariter admittunt,sicut pariter ab intestato suc
c cedũt.l.maximũ[c] vitiũ.C.de libe.p̄ter. Predicta vera, nisi ciui-
tatis,vel patrie consuetudo circa cõcessionem in emphyteusim
3 aliter se haberet.†Item predicta vera nisi in ciuitate esset sta-
tutũ,quod ille filie femine non succedãt extantibus masculis.
tũc enim dicta verba licet copulatiue prolata,debent intelligi
ordine successiuo,scilicet,ꝙ femine demum masculis deficienti-
bus admittantur,l.Gallus.§.primo. ff. de libe. ⁊ posthu. ⁊ ꝙ
no.per Cyn.de ope.libertorũ.l.liberti liberteq̃.¶ Secundum.
4 †dubium[f] est,an dictus Amat⁹ filiũ vniuersale heredẽ insti-
f tuit,filiã vero feminã instituit in certa quantitate[g], ⁊ iussit eã
g contentam esse,⁊c.an ex hoc dicta filia pdat ius petendi portio-
nem sibi contingentẽ de rebus emphyteusis. Hanc quest.for-
mat Spec.in ti.de emphy.§.nunc aliqua verba.ver.lxxviij.⁊ li-
cet arguat ꝑ,⁊ contra non bene se firmat.Veritas tñ est,ꝙ di-
cte filie remanet ius saluũ petẽdi sibi q̃situm vigore stipulatio-
nis paterne,in nihilo diminutũ ex vigore dicte institutiõis facte
in certa quantitate,⁊ hoc est verũ. Primo ꝑpter impotentiam
patris.Cum enim filia hoc nõ habeat vt heres , dispositio pa-
tris in hoc nõ valet,vt expresse habem⁹ in feudis titu.de succe.
feu.c.j.in prin.⁊ hoc est ius cõmune. ⁊ Specul.in d.ꝟsi. lxxviij.
circa fi.dicit similẽ esse emphyteusim feudo,Preterea , videm⁹
in actiõe de dote q̃ querit filie ex dispositione paterna,ꝙ ius pa
ter diminuere non põt,nisi in eo ꝙ sibi de bonis suis vltra reli-
quit,l.si cum dotẽ.§.si pater.ff.sol.mat. Preterea , posito quod
posset pater filiam sua dispositione priuare,tamen dicta verba
hoc nõ importãt,debuisset enim pater hoc exprimere,scilicet ꝙ
iura emphyteutica solida remaneãt.Quod patet in simili.nam
pater potest vni ex filijs assignare libertũ,tamen si vnum insti-
tuit in magna portione,aliũ in modica, ꝑpter hoc qñ instituit
in modica non repellit quin equaliter admittat cum alijs , l. vt
iurisiurandi.§.si liberi.de oper.lib. Preterea,licet filiũ in modi
cissima re,vel quantitate institutũ esse,ad hoc,vt ius patrona-
5 tus sibi reseruetur.l.et si ex modica.ff.de bon.liberto.†Preter-
ea,si ponerem⁹ filium simpliciter exheredatũ,hoc non suffice-
ret ad excludẽdũ a iure patronat⁹:sed est necesse quod sit exhe-
redatus mala mẽte,⁊ in dubio p̄sumitur nõ mala mente,l.si pa
tronat⁹ testamẽto.§.si qs nõ mala mẽte.⁊ §.si quis ff.de bon. q̃
libe. Igit in proposito,cũ filia sit instituta in certa re,⁊ iussa esse
contenta,dicta ꝟba debẽt intelligi ꝙ plus petere non possit de
bonis defuncti iure hereditario:sed p hoc non priuatur eo qd
habet tanquã filia,nõ tãquã filia heres,vt iure patronat⁹,⁊ in
re emphyteutico.Nõ obst.iura ⁊ rationes,que alleg.ꝑ Specul.
Primo nõ obst.l.femine,C.de secũ.nup.qr in iure no cogit re-
seruare filijs,ex vigore alicui⁹ cõuentiõis habite cũ alio , sed ex
dispositione illi⁹ legis,que sic expresse disponit,vt mater possit
vnũ ex filijs eligere:sed in casu nostro eligẽdo vnũ ex filijs,veni
ret contra cõuentionẽ,cũ alio habitã.Nõ obst.quod pater nõ
soluẽdo canonẽ põt priuare filium iure emphyteutico , qr hoc
est ex natura cõtract⁹ celebrati cũ ipso cõcedente.Vnde p hoc
concedens,vel cõuentio in nullo offendit,sed vnum eligendo of
fendit cõuentio,que voluit filios equaliter admitti. Non obst.
qr pater põt vni ex filijs assignare libertum,vt patet ex predi-
ctis,Ego Barto,sic consulo,

ADDITIO.

a ¶ Questio ista.Hoc cõsiliũ est cõnexũ cũ cõsil.lv.s.incip.Dñs,
sed errore scribentiũ,hic positũ est:ideo ibi posita videte : ⁊ ibi
vtrũ pater possit in emphyteusi preiudicare filio.Adde Bart.
in cõsi.lv.⁊ ĩ.in ij.volu.in consi.j.⁊ in l.vt iurisiurandi.§.si liberi,
ff.de op.lib.⁊ de isto consi.bar,vide Alex.in i.volu.incip.cõside-
tis his in vlt.col.⁊ in cõs.viij.iij.volu.visis subtilissimis dubijs
⁊ in consi.xv.in quarto volu,incip.viso testamẽto.⁊ in cõsi.xiiij.
in v.volu.⁊ in cons.xxvij.in v.volu.⁊ in l.quod dicit. ff. de verb.
oblig.⁊ in l.heredes mei.§,cum ita.ff.ad Trebel.⁊ in l.quedam.
§.nihil.ff.de eden.
b ¶ Amatum.Vide consil.lv.⁊ add Alex.consi.ix.versi.in cõtra
rium.vol.ij.vbi sequitur hãc decisionẽ,⁊ ponit concord.
c ¶ Successiuo.Adde Roma.consi.xxj.
d ¶ Femine nõ succedãt.Vide bar.in l.vt iurisiurandi.§. si libe.
ff.de,oper.lib.vbi facit mentionẽ de isto consi,⁊ vide Jas. in l. si
quis id quod.ff.de iur.om.iud.
e ¶ Succedũt.Vide bar.in d.§.si liberi,⁊ no.qd dicit Bar. hic,
ꝙ dispositio contrahentium regulatur in contractibus secun-
dum statuta,⁊ vide Jas.in l.si qs id quod.⁊ ibi scripsi in apostil.
ff.de iurisd.omni,iudi,que not.pro d.Leonard.nostro.
f ¶ Secundũ dubiũ.Vide Bal.in cõs.ccclxix.incip.quedã puel-
la.in iij.vol.⁊ bar.in l.vt iurisiur.§.si liberi,⁊ ibi scripsi ĩ aposti.
ff.de

ff.de oper.liber. Jaſ.in l.quoties.in fi.C.de her.inſti.

§ ¶In quantitate. Domi. Bal.tenet cõtrarium in l.liberti liber teque.ſupra alleg.z reprehendit Bar.in iſto conſi.

CONSIL. LXI.

Si filius familias preſbyter notarius rogatus a teſtatore,ſcribit teſtamẽtũ,in quo inſtituit eius pater heres cũ clauſula codicillari,ſi nõ valet iure teſtamẽti,ꝛc.valet teſtamentũ. ſecus ſi non fuiſſet preſbyter,z tunc valẽt legata,licet hereditas veniat ad ſuccedentes ab inteſtato.

1 ☞Clerici in ſacris ordinibus conſtitutis debet officium notariatus interdici.

2 Filius in poteſtate conſtitutus non poteſt adſcribere patri in teſtamento,ſed emancipatus ſic.

3 Ordo ſacerdotalis an liberat filium a patria poteſtate in totũ, vel in partem.

4 Filius quare prohibeatur adſcribere patri in ſuo teſtamẽto.

5 Filiusfam.quicqd acquirit ita preſbyter acgrit ſibi pleno iure.

Filiusfamilias preſbyter notarius rogatus fuit de quodã teſtamẽto,in quo teſtator legata reliqt,z primo patrẽ dicti preſbyteri notarij inſtituit heredẽ:adhĩcto,ſi nõ valeat iure teſtamẽti,ꝛc.z de dicto teſtamẽto fecit publicũ inſtrumentũ,quod teſtamentũ nõ poterat aliter probari,quã per dictum inſtrumentũ.Queritur,an dicto inſtrumẽto ſit adhibẽda

3 fides in totũ,vel in partẽ.†Ad qd examinandũ,ſciẽdũ eſt qd licet clerico in ſacris ordinib⁹ cõſtituto debeat notariat⁹ officiũ

a iterdici,a vt extra ne cleri.vel mona.c.ſicut te.z ibi not.z ibi hoc expreſſe tenẽt doct.C.de epiſ.z cler.l.placet. Tũ ſi inſtrumẽtũ cõficit anteq̃ interdicat ſibi a ſuperiore,valẽt inſtrumenta ab eo cõfecta,vt ibidẽ no.p gl.z Inno.z doc.z no.i Spec. de inſtr. edi.§.reſtat.verſi.ſed cũ dixeris,In propoſito aũt non ꝓponit officiũ tabellionat⁹ interdictũ ,ideo dicendũ eſt inſtrumentum potuiſſe cõficere.Solũ ergo hic examinandũ reſtat, vtrũ dictũ inſtrumẽtũ dicat nõ valere:qz conferẽ in vtilitatẽ patris here-

2 dis inſtituti.¶†Circa qõ ꝓmo ſciẽdũ eſt, q filius in poteſtate

b conſtitutus nõ põt adſcribere[b] aliqd patri in teſtamẽto.l. filiꝰ. §.an ideo.z l.diuꝰ.ff.ad leg.Lor.de fal.Sed filius emancipatus bene põt patri adſcribere,z eius inſtrumẽto creditꝫ.l.ſi pater.§. ſi.ff.ad l.Lor.de fal.vbi filius põt adſcribere matri, cũ nõ ſit in eꝰ poteſtate.Et hoc etiã tenet Dy.in quolibet inſtrumẽto.ff.ꝺ authẽ.aut.l.qõ dicimꝰ.§.fi.z ibi p Dy.z p Ly.C.de teſti.i.parẽ-

3 tes.in ij.q.†Hoc ꝓmiſſo,ſciẽdũz eſt qõ quidã doct. iuris Cano-

c nici tenẽt,q ordo ſacerdotalis[c] liberat quẽ a paterna poteſtate vt no.per Ber.de eta.z qual.c.indecorũ. Alij.vt Inno. z Hoſt. dicũt,q liberat a paterna ptãte,nõ quo ad omnia, ſed quo ad qdam,z in hoc videt reſidere Jo.An.ibidẽ in nouella. Si ergo tenerem⁹ primã opin.q nõ eſſet in ptãte,tunc eſſet clarũ q inſtrumentũ valeret,ſicut in filio emãcipato adſcribẽte patri: vel filio adſcribẽte matri in quorũ poteſtate nõ ſit.Si vero teneremus opin.q quoad quedã ordo ſacerdotalis liberat a paterna pote-

4 ſtate,tũc remaneret dubiũ.†Ad q declarãdum ſciẽdum eſt q ratio quare filius prohibeẽ adſcribere patri,poteſt eſſe duplex. Prima,quia pater habet ius in filio,z põt ei iubere,z coercere, l.diuus.verſ.ſcribere aũt circa prin.l.ff.ad leg.Lor.de Fal.Sed hec ratio ceſſat i filijs preſbyterorũ,quos pater coercere nõ poteſt,arg.C.de epiſc.z cler.auth.ſi ſeruus ſciẽte.z no.p Inn.in d. c.indecorũ.z ibidẽ hoc tenuit Jo.Andr.ex iſta ergo ratione nõ poſſet dici dicto inſtrumẽto credẽdũ nõ eſſe.Secũda ratio quare filius prohibeẽ adſcribere patri eſt,qz idem operaẽ adſcribẽdo patri cui acgreret:q adſcribẽdo ſibijpſi.Et hãc rationẽ po nit ter.ff.ad l.Lonne.de fal.l.de eo.Que ratio ſine dubio ꝓcedebat de iure antiquo,ſecundũ q quicquid filius acgrebat,acgrebat patri.Sed videndũ eſt qualiter ꝓcedat dicta ratio ſecũ-

5 dum iura hodierna,†Circa quod ſciendũ eſt q quicquid acgrit

ꝺ a filio preſbytero,querit ſibi pleno iure,[d] z hoc ſi querat ex cauſa adnẽtia,nõ contẽplatione eccleſie,vel ſacerdotalis officij,vt C.de epiſ.z cler.auẽ.preſbyteros. Et hoc tenet Lyn. expreſſe ibi. z Inno.z Hoſt.extra de teſtam.c.qz nos.Et ſic apparet q quãtũ ad ũtã acgſitionẽ filiusfam.habeẽ ſui iuris. Alio ergo modo acquiraẽ adſcribẽdo patri,z ſic dicta ratio ceſſat,ergo apparet q filius ſacerdotis põt adſcribere patri in teſtamẽto, z ceſſant oẽs rationes,z leges prohibẽtes.In alio vero filio non preſbytero,rõnes oẽs nõ ceſſarẽt:qz ſaltem remanet paterna poteſtas admenta ad coercitionẽ,de qua dictũ eſt.§.¶Scõo eſt videndũ,poſito q dicto teſtamẽto nõ eſſet adhibẽda fides quãtũ ad heredis inſtitutionẽ,vtrũ quantũ ad legata valeat, ad q diſcendũ eſt q eo caſu hereditas deuenit ad heredes ab inteſtato cũ onere dictorum legatorum,maxime ꝓpter verba apposita in dicto teſtamento, ſi non valet iure teſtamenti,ꝛc.z videt caſus expreſſus in l.filiusfa.§.fi.ff.de fal.ꝛc. Barto.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Interdici.adde Bar.in l.j.ff.de iuſti.z iu. cũ cõcordant.de qbus per Jaſ.in d.l.j.§.huius ſtudij.ff.de iuſti.z iur. z aler.in l.pretor.§.is etiam.ff.de eden.vbi alleg.bar. in iſto cõſi.

b Th.D.¶Adſcribere.An pater poſſit eſſe rogatꝰ de cõtractu filij,z ecõtra,vide Bar.in l.ſi pater.ff.de fal.cum concordan.de qbus per Aler.in l.ſciendũ.ff.de verb.oblig.vbi etiã alle, bart. in iſto conſi.¶B.A. Quando quis poſſet ſibi in teſtamento adſcribere,vide Franc.Aret.conſi.lxxxviij.

c Th.D.¶Ordo ſacerdotalis.Vide Bar.in l.patre.ff.de his q ſunt ſui.vel alie.iu.Ang.in §.illud in aut.cõſti.que de dig.bal. in l.apud hẽdes.C.de ſu.z leg.z Ang.de Are.in §.filiusfa.inſti. qui.mo.ius pa.pot.ſol.z vide Jaſ.in d.l.patre furioſo. vbi etiã de monacho,z bar.in auth.ſi qua mulier.z ibi apoſt.Alex.C.de ſacroſ.eccl.z ibi alleg.Bar.in iſto conſi.

ꝺ Th.D.¶Pleno iure.Vide Jaſ.il.patre furioſo.in vlti.col.ff. de his qui ſunt ſui,vel alie.iur.

CONSIL. LXII.

Factus ciuis alicuius ciuitatis p ſtatutũ, vel reformationẽ,efficit ciuis vere,z ꝓprie,z non ficte.

1 ☞Ciuem eſſe non eſt actus naturalis,ſed ciuilis.

2 Ciues oẽs ſunt de iure ciuili,licet origine ſint de iure naturali.

Punctus talis eſt quidã eſt effectꝰ ciuis alicuius ciuitatis per ſtatutum,ſeu reformationem.Queritur,an

1 dicatur vere ciuis,an improprie.†In queſtione predicta ſciendũ eſt,q aliquẽ eſſe ciuem non eſt actꝰ naturalis, ſed

a ciuilis[a],qõ apparet,primo ex ipſo nomine,qz ciuis.Secũdo,qz de iure naturali nõ erat ciuitas,z naſcendo non naſcebatur ciuis,ergo cõſtitutio iuris ciuilis facit aliquẽ ꝓpter originẽ, vel ꝓpter dignitatẽ,vel ꝓpter adoptionẽ,vt C.de inco.l.ciues.li.x. Unde non eſt dicendũ,qõ quidã ſunt ciues naturaliter, z qui-

2 dam ciuiliter,imo oẽs ſunt ciues ciuiliter.†Aliqui tñ ꝓpter naturalem originẽ,aliqui ꝓpter aliquã cauſam.Unde ſi ciuitas facit ſtatutũ,q quicunq; ibi domũ habet,ſit ciuis,vere erit

b ciuisᵇ,vt ff.de verb.ſig.l.edificia.z ibi no.z eo.ti.l.puinciales. z de ſtat.ho.l.in vibe,z vere,z ꝓprie ciuis eſt quicunq; recipiẽ, vt munera ſubeat:ſed iſte eſt ſic receptus,ergo z vere,z ꝓprie ciuis eſt,vt ff.ad munici.l.j.ibi z ꝓprie quidem, ꝛc.Unde debet tractari,vt ciuis illius ciuitatis,que eum fecit ciuem.

ADDITIO.

a Th.D.¶Sed ciuilis Vide Bar. in l.ſi maritus.ũ.§. j.in fi.ff. de adulte.

b Ciuis.Vide Franc.Are.conſi.lxxxviij.

CONSIL. LXIII.

Alienatio, vel locatio facta a monacho rectore parochialis eccleſie,poſito p Abbatẽ nomine ſuo non valet,z non obligat ſucceſſores,ſed facta nomine eccleſie,ſi eius ꝓfectum conuerſum eſt in vtilitatem eccleſie valet:z primo caſu quando facta eſt nomine ꝓprio, ſi interuenit ſolemnitas iuris debet peti reſtitutio in integrũ,alias ſufficit poteſt ſua authoritate venire contra.

1 ☞Volũtas ꝺecẽtis ad ſui beneplacitũ extinguit eius morte.

2 Alienatio bonorum eccleſie non conceditur,niſi in vtilitatẽ,z neceſſitatem eccleſie.

3 Succeſſor in fine non tenet ſtare locationi facte p predeceſſore.

4 Succeſſor poteſt contrauenire locationi,ſiue alienationi bonorum eccleſie perpetue dicendo nullum,ſiue petendo reſtitutionem eccleſie.

a **Actũ ſic ꝓponitur**,[a] Lõcef fuit D.A.monacho Sancti benedicti,per ſuũ Abbatẽ in annale beneficium ad voluntatẽz ipſius abbatis qui abbate mortuo alienauit,vendidit atq; locauit vel permutauit aliqua bona z reditus ipſius bñficij ad certũ tẽpus videlicet ad nouẽ annos nõ expectata noui abbatis creatiõe , que forte ſibi eroſum voluit ꝓuenire ipſius euẽtũ, timens ne ſibi auferet beneficiũ:z ſic voluit ſe perpetuare in beneficio quãtũ in eo fuit,z in dicta alienatiõe nõ imminebat neceſſitas,nec vtilitas euidens ipſius beneficij. Itez in dicto monaſterio eſt que dã ꝓſtitutio ſcripta,z publicata manu Thomelõ.notarij:z ab oibus approbata,dictãs q nullus ſubdit⁹ prelati monaſterij bñficiatus poſſit aliqualiter alienare,vel permutare, ſiue locare aliqua bona ſui bñficij cui preeſt,niſi habita licẽtia ſui abbatis:in qua licẽtia fieri debeat mẽtio toti⁹ tenoris de ẏbo adverbũ ipſius cõſtitutionis,put in ipſo inſtrumẽto publico ꝓtinet: deinde dictus monachus fuit reuocatꝰ p ſuũ Abbatẽ z bene ficiũ alteri cõceſſuz.Modo q̃rit,cũ dictus monachus mortuo Abbate,nec expectata licentia noui Abbatis, alienauerit,ſz ſe dicat alienaſſe forſan ꝺ licẽtia capituli, vacãte monaſterio, ñ

seruato tenore predicte cōstitutionis, nungd valuerit dicta alie
1 natio, seu cōmutatio, siue locatio? †Videt, q̄ nō, multis mrib⁹.
Primo cum dicatur in constitutione, quod Abbas ipsum in
b fruit ad suū beneplacitē⁹ z voluntatē, ipso Abbate mortuo,
est extincta ois sua volūtas beneplacitū, z beneficiū dicat vaca
re z sic nō valuit qd fecit cū nō esset rector vt p3 de rescrip. cap.
2 si gratiose. libr. vj. †Itē obstat predicte alienatiōi dicta cōstitu
tio. Itē non fuit vtilitas nec necessitas ipsius ecclesie. Facit ad
hoc capit. monasteriū. de reb. eccle. nō alie. in cle. cū ibi no. facit
extra de fideiuss. c. q̄ quibusdā z capit. grauis de depo. Et posi
to q̄ valuerit z q̄ ipse rector qui locauit teneat stare dicte loca
tiōi an successor ei⁹ teneat stare z an successor ipso iure dicta
locatio nō obstet vel an sit necesse qd in integrū restitutio po
c stulet. Sup quo breuiter est dicēdū⁶ †q̄ aut dicta locatio facta
3 fuit nomine pprio ipsi⁹ locātis aut nomine ecclesie. Si nomine
pprio, nō tenet stare: q2 vltra tps vite sue non potuit locare vt
extra de p̄car. ca. ij. z de re. eccl. nō alie. cap. ad audientiā. Si autē
b noie ecclesie:⁴ z p vtilitate ecclesie pecunia sit conuersa in vtilita
tē ecclesie, tūc successor tenet stare, vt extra de sol. c. ij. r. q. ij. ca.
ea. enim. §. hoc ius porrectū. ꝛc. p̄cedē. vbi de hoc extra de ōpo.
4 c. j. cum simil. †Sinautē ipse successor possit venire ꝯ dicendum
est q̄ aut locādo nomine ecclesie licet inutiliter interuenit solē
nitas q̄ interuenire d3 in alienatiōe ppetua aut non interuenit
Si interuenit tūc h3 necesse petere restitutionē in itegrū ꝺ reb.
eccl. nō alien. c. pen. alias non. Sed ipse idē pōt venire ꝯ extra
de his que fi. a p̄ela. capit. cū nos. z dicto c. ij. de p̄ecar. z de p̄e
dictis per Bar. z plene per Innocen. z Joan. Andre. post eos
extra ne p̄ela. vic. fu. cap. fin. Bartol.

ADDITIONES.

a ¶ Factum sic ꝓponitur. Concessum fuit alias incip. factū ta
le est, datū z cōcessum, z ita alleg. Alex. in l. si filiofamilias. §. fi.
penulti. colum. ff. solu. matrimo.

b ¶ Beneplacitum. Vide bar. in l. centesimis. §. fi. ff. de verborū
obligationib. z Bal. in p̄oe. Dig. in fi. z Phil. Dec. in cōsilio
cviij. incip. ista.

c ¶ Dicendum. Ꝓ10 confirmatione veritatis superiorīs, vltra
ea, ꝙ scribunt per doct. in l. ciuitas. ff. fi. cert. pet. addite Pau. de
Castr. consil. clxxxviij. Aug. plene consil. cclxxix. inci. quia omne
bonum.

d ¶ Nomine eccle. Vide domi. de Rota in decis. ccxxxij. i nouis.
incip. si p̄elat⁹ loca. Alex. plene. in l. si filiota. §. fi. in v. z p̄dicta
indicant. ff. sol. matri. vbi alleg. etiā bar. in isto §. filio. z vide bal.
in cōs. ccxxv. in tertio vol. inci. alias feci. vide Bar. in cōs. ccxxxj.
in j. volum. incip. dominus Joā. Donachus. z ibi scripsi.

CONSIL. LXIIII.

Si statutum ciuitatis permittit ciui extrahere
siue facere balconē, vel porticū p
suo velle tūc si edificet etiā spreta denūtiatione no. oper. no d3
demoliri, qa nunciatio nō nocet edificanti iure permittente.

1 ¶ Nunciatio potest sperni, quando est euidens nunciantem ca
lumniose nunciasse.
2 Nunciatio quādo fit edificanti in publico, debet in nūciatione
inseri causa.
3 Nunciatio potest licite sperni quādo est facta ab eo, qui p̄hibe
tur nunciare.

a Super puncto[a] questionis vertētis inter do
minū Raynaldū. z Leonē, z Falconē,
factū sic se habet. Leo, z dominus Falco habētes do
mos ex vtraq3 parte vie inceperūt facere nouū opus
videlicet balconem sup viam capiendo totam illam viam in al
tum a terra per vnam partū secundum formam statutorum.
Raynaldus Masioli nūciauit dicto Leoni z Falconi per iactū
lapillorū nouum opus, tam ex forma statuti, quam etiā ex anti
qua consuetudine. Queritur modo, an spreta dicta nunciatio
ne, ꝛc. Viso statuto loquente de balconib⁹, z dicta nūciatione,
z nō obstāte dicta aut. qua cōsuetudine ex qua huiusmodi nar
rationes solite sunt fieri, debeat dictū nouū opus demoliri nec
ne. Querit, nunquid nūciatio fuerit rite facta. Dicit p̄o parte
nunciationis, qd debeat demoliri, z alleg. l. j. de oper. no. nuncia
tio. dum dicit, siue iure, siue iniuria facta sit nunciatio, non de
bet sperni, z alleg. l. de pupillo. §. meminisse. eo. titu. Per alterā
partem allegat statutum, z consuetudo. Item queritur, q̄ sen
tentia sit ferenda per iudicem in causa appellationis vertēte in
ter Leonē, z Falconē, appellātes ex vna parte, z Franciscū ap
pellatū ex parte altera, visis appellationib⁹, z p̄cepto sine scri
ptura, a qua fuit appellatū, z dicit p̄o parte appellantiū debe
re, pnunciari superuacuo appellatū, ex eo quod dicta scriptura
mandati est nulla, cū nec per nuncium, nec per preconē fuerit
factū mādatū, z sic appellatio est iusta. Ꝓ10 parte appellati di
cit debere, pnūciari, male esse appellatum z appellationem esse
iniustā. z mandatū esse iustificatū, ex eo quod dicti appellātes
inseruerūt in appellatiōe mandatū a quo est appellatū. Repe
rit etiam esse in actis curie cōmunis Tuderti, z sic cōfessi sunt
mādatū p̄cessisse, z intercessisse, ea forma, q̄ in appellatione con
tinet, z p̄cessisse secundū formā de vitā iuris, quāuis non conti
neat nunciationē, z sic est iustificatū mandarum de iure cōmu
ni, p parte, ad cuius petitionē factū fuit. ¶ In nomine domini
amen. In q̄stione p̄dicta videtur mihi fore dicendū, quod dic
ta nunciatio potuit iuridice sperni, nec debeat fieri demolitio
operis, q̄ factū apparet spreta nunciatione predicta. hoc au
tem esse verū apparet ratione rei, sup qua est facta nunciatio z
ratione forme nunciationis, z ratione persone nunciantis, z ra
tione rei, sup qua facta est nunciatio, sic ostenditur, Per statu
tum permittitur cuilibet ciui balconem, seu porticum facere p
suo velle, sed quando quis edificat iure permittente manifeste,
z expresse in tali re, seu opere non oportet nunciare, vt ff. de no.
ope. nunc. l. j. §. quod si in mari, nisi exprimeretur quod fieret
causa damni infecti, vt ibidem dicit. Sed hec nunciatio fuit fa
cta p̄o priuato interesse, z causa publici iuris cōseruandi, quia
nunciant, vt cuilibet de populo nec fuit expressum q̄s causa
dāni infecti, ergo apparet q̄ nunciatio non tenuit, z sic nostre
q̄stionis casus est in d. §. q̄ si in mari, z facit eo. tit. l. de pupillo.
1 §. si quis riuos. z l. qui viā. eod. tit. †Preterea etiā si res[b] esset, in
b qua fieri posset nūciatio, si tū euidens est nunciantem calūniose
nunciasse, pōt sperni nunciatio, argum. ff. ne quis cū. qui in ius
voc. l. j. z sequen. quod tenuit expresse Rofred. in libellis de oper.
nou. nunciatio. vbi idem quasi, z Specula. eodē tit. §. j. versi. sed
nunquid verū est, sed iste nūcians erat in euidēti calūnia, vt do
cet euidētia facti, q2 ꝯ forma statuti, z cōtra eius permissionē
2 fiebat nūciatio: ergo, ꝛc. †Secūdo, ratione forme dicte nunciā
tionis, qū nūtiatio sit edificāti in publico, debet in nūciatione
c causa inseri: q2 in hoc facit cōtra legē sibi declarādo[c], vt in l. j.
§. nūciatio, de no. oper. nuncia, z l. nō solū. §. si cum possem. eo. ti
tu. sed in hac nuntiatiōe nulla causa fuit expressa, ergo, ꝛc. Illud
enim q̄ dicit in l. j. in p̄in. eod. titu. quod causa non debet inseri
nisi petat, est verum quando edificatur in loco vbi non assistit
ius, neq3 resistit edificanti: sed quādo ius cōmune facit p̄o ipso
edificante, tūc in nunciatione debet inseri causa, per dicta iura.
Ratio huiusmodi satis nota est. Tertio ratione p̄sone nūcian
tis: q2 p̄sona nūciās est p̄hibita nūciare, † z nūciatio ab eo fa
3 cta pōt licite sperni, l. p̄etor. in p̄in. §. j. ff. eo. tit. Sed hoc statu
tū, p̄hibet omnē p̄sonā nūciare, seu cōtradicere, dū dicit, sine
cōtradictiōe alicui⁹, vel aliquorū, ꝛc. Ecce ergo p̄ohibet om
nē p̄sonā cōtradicere. Idē enim est cōtradicere, z nūciare, vt
no. si bū aduertat in l. de pupillo. §. meminisse. eo. tit. in glos. sup
v̄bo. manū. Si ergo, p̄hibet cōtradictionē, p̄ohibet nunciatio
d nē. Itē, q2 hec verba, sine cōtradictione, important[d] quod etiam
de facto cōtradictio nō fiat, vt l. Lucius. §. tres h̄des. z ibi no.
ad Trebel. Preterea, illa verba statuti, p̄o suo velle, dāt edifi
e cāti liberā potestatē nulli cōtradictioni subiacā. l. cū cuida[e] ita
de legatis secūdo, z l. fideicōmissa. §. quanquā. de legat. ij. cum si
mil. Ex quib⁹ concluditur dictam nuntiationem potuisse licī
te sperni. Ego Bartol.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Sup pūcto, alias inc. Leon. z Falc. habētes, ꝛc. fm
ordinē Perusinū, est in p̄ima parte iudiciorū, i cōs. xl. z aduer
tendū puto q̄ in cōsil. imp̄essis Bart. non est posita narratio
facti, put etiā in ordine consiliorum Bart. Perusinorū, in quo
post cōsilū p̄sens, est insertum consilū qd incip. super secundo
quo queritur, q̄ est insertum infra in consil. impressis, in consi.
lxxx. z ideo hic inserre volui facti narrationē, que seruit huic cō
sil. z cōsi. lxxx. z ibi vide apostil. meam. Et de isto cōsi. Bar. facit
mentionē Barto. in l. j. in p̄in. in versi. oppono. supra ne quis.
ff. de oper. nou. nun.
b ¶ Preterea z si res. Adde Bar. in l. j. in p̄in. in versi. venio ad
questionem. z in versi. oppono. supra ne quis. z §. nūc videdū. ff.
de noui ope. nū. vbi etiā dicit se consuluisse. cū concor. de qu⁹[b]
per Jason. in dict. l. j. Cui adde Barto. in isto consil. z Abba.
in cap. j. de ope. no. nuncia.
c ¶ Declarando. Vide Bar. in d. l. j. p̄in. in versicu. ij. quero. de
ope. no. nun. And. Sicu. in consi. xxxviij. in secūdo volu. vbi etiā
mentionem facit de isto consi. Barto.
d ¶ Contradictione, important. Vide gl. no. in cap. p̄o illorum.
super verbo, contradictores, de p̄eben. z qd de molestia, an di
cat de molestia facti, vel iuris, vide plene per Felyn. in capitulo,
in p̄sentia. de p̄oba. Thom.
e ¶ L. cum quidam Ita adde que no. Bar. ibi, z vide Alexand.
ibi, in addit.

CONSIL. LXV.

¶ Si q⁹ donet certas possessiōes nepoti suo, z remānit in earū
possessione

possessione vsq3 ad mortē,nō potest preterea ali⁹ heres suus nō necessarius allegare donationē fuisse fictitiā. Itē dicit,quo modo probet cōtractus fict⁹,vel simulatus. Itē,an ista fictio tollatur qñ donator se cōstituit nomine donatarij possidere. Item, quid operet verba apposita in instrumēto ꝙ donator renuntiat exceptioni simulationis,⁊ non vult vti posse ope fictionis.
1 Contractus fictitius,⁊ apparenter factus, quomodo fit, et quis dicatur.
2 Contractus fictitius,simulatus ⁊ imaginarius quis est.
3 Fictiones,⁊ simulationes,non presumuntur nisi appareat causa,propter quam facte sint.
4 Simulatus cōtractus nō presumit ex hoc qd donator post donationem remansit in possessione.
5 Verba in instrumento posita,renuntiauit exceptioni simulationis ⁊c.quid releuent.

a **Factum est tale** [a] Petrus Nicole donauit Nicole Lechi eius nepoti carnali,possessiones,⁊ terras cōtentas in instrumēto donatiōis vobis trāsmisso,scripto manu Matthei Belli. Post donationē vero ipse petrus ipsas terras possedit vsq3 ad tēpus mortis ipsi⁹ petri,ꝙ tēpore sue mortis tenebat ⁊ possidebat.tanꝗ qui tenet ⁊ possidet rem suā,⁊ sic probatū est per testes. Post mortē vero dicti petri, dictus Cola apprehendit dictas res,⁊ possessiones,⁊ nūc tenet,⁊ possidet. Modo venit Sanctes Vici,nepos carnalis dicti petri, ⁊ dicit se heredem dicti petri ab intestato,⁊ petit medietatē dictarum possessionū cōtentarū in instrumēto ꝑdicto sibi dari, ⁊ assignari dicto Cola. Modo querit,nunquid dictū instrumētum valeat,⁊ teneat de iure,an vero ꝑsumat fictum,⁊ simulatū,⁊ apparenter factum. Viso instrumēto dicte donationis , ⁊ iuribus vtriusq3 partis,dubiū facit in questione ꝑposita,l.sicut.§. superuacuū.ff.quib.mod.pig.vel hipo.sol.ꝑ quē tex.videt,ꝙ postquā
b vēditor,vel donator remanet in possessiōe rei[b],quā alienat, contract⁹ ꝑsumit fict⁹,vel in fraudē factus. Sed circa declarationē huius dubij sciendū est,ꝙ aliud est dicere contractū esse in fraudem,⁊ aliud cōtractū esse fictitiū. De ꝑmo,quādo quis vult dicere cōtractū factū in fraudem,si quidem hoc vult dicere ipse donator,vel alienator,nō debet audiri,vt C.de reuo.don.l.cum cōfitearis,vbi est casus.⁊ C.de ser.pig.da.l.si creditorib⁹. Si vero ex hoc vult dicere heres ipsius donatoris,vel alienatoris,tūc si quidē est talis heres cui testator habebat necesse relinquere,
c vt libert⁹ patrono,[c] tunc admittitur ad reuocandum factum in fraudem probando ea que requirunt.C.si in frau.pat.l.ij. ⁊ ibi not.in glo.in ꝟbo,reuocare. Si vero est talis heres , cui defunctus non habet necesse relinqre tūc nō potest venire cōtra.sicut nec ipse defunctus,vt dicit in dict.l. Nunc in proposito, dictus nepos carnalis ex parte dicti petri donatoris,non est talis heres,cui defunctus habebat necesse relinquere:qr est extrane⁹. ⁊ ideo non pōt dicere dictā donationē in fraudē.⁊ hec sunt clara. Si vero hoc vellet dicere extraneus, in cuius fraudem esset factum,puto ꝙ creditor nō audiret probando ea que requirunt in ti.ff.que in frau.cred. ⁊ ita loquit in d.l.sicut.§.supuacuū. ff. quib.mod.pig.vel hypo.sol. Nā creditor ibi cōquerebat. ⁊ ideo lex illa nihil facit ad ꝑpositū,vbi heres cōquerit. Circa fin videndū est nunquid possit dicere donationē fictā,vel simulatā,⁊ apparēter factā. Secūdo,si pōt dici,qualiter debet dici: ⁊ vtrū
d sufficiat hoc solū ꝓbare,ꝙ donator post donationē possedit.[d] Tertio,an qr donator cōstituit se donatarij nomine possidere, tollatur dicta obiectio. Quarto,quid releuēt dicta verba dicti instrumēti,in quibus renūtiauit exceptioni simulationis,⁊ ap-
1 parenter facte. † Circa primū non est dubiū,ꝙ tam ipse,quā heres pōt dicere contractum simulatū,⁊ apparenter factū , vt C. plus val.quod agitur.ꝑ totū.⁊ ff.de contrah. empt.l.nuda.⁊ ff. de reg.iur.l.imaginaria.⁊ C.de distrac.pig.l.ei qui sub imagine. ⁊ ff.de aqua plu.arc.l.emptor.⁊ C.si qs alt.vel sibi.l. quāuis. ⁊ l. cū ꝓponas. Circa secundū qualiter debeat dici. Pro cui⁹ dubij declaratione sciendū est,ꝙ contract⁹ fictitius,imaginarius , ⁊ simulatus,dicit tribus modis. Vno modo , cū in veritate agitur,ꝙ vnus cōtractus celebretur simulatus,vt C.pl⁹ val. quod agi.per totū titu.⁊ C.de contrahen.emp.l.empt.actio. Et huius simulationis natura est,vt ex hac simulatione non impediatur acquisitio fiēda ei cui acquiritur: sed ex causa , ex qua agebat poterat acqri.d.l.emp.fides.⁊ C.si cer.pe.l.si ex pretio.⁊ no.in d.
2 l.nuda,de cōtrah. emp.⁊ de reg.iu.l.imaginaria. † Secūdo modo dicit cōtract⁹ simulat⁹,fictitius,seu imaginari⁹,quādo contract⁹[e] sit in veritate,sed modico tēpore habet durare, qr forte
e habet reuēdere cito,vt.l.iu.§.si ab ignoto.de manumis. Et isti⁹ simulatiōis natura est,vt hoc debeat exꝑsse ꝑ pactū agi,vt d.§.si ab ignoto. Tertio modo dicit cōtract⁹ simulatus, seu imaginari⁹,qñ ꝯtus apparēt facti,⁊ de mēte nihil agit inter partes,qr nihil fit,⁊ de his loquitur d.l.nuda,⁊ d.l.imaginaria,⁊ ff. d ritu nu.l.simulate.⁊ de aq.plu.arc.emptor. Et ita credo ꝙ appellent causata,⁊ ad parū facta,id est,ad parēdū,seu ad reparendum:vt puta,si aliqs timebat Tyrannū,vel cōmune,vel ꝑpter effugiēda onera,vel aliquid simile,fecit alienationē bonorū suorū,vel partis eorum in alium,cū in veritate inter eos agebatur ꝙ non esset alienatio,sed ad reparandū predictis. His premissis cū verba simulationis possint multipliciter intelligi,quicunq3 dicit ꝯtū simulatū,siue agēdo,siue excipiendo,debet dicere,qua causa si-
f mulationis ꝯtus sit simulat⁹[f],alias intētio esset incerta,nec aduersarius reddit cert⁹,⁊ nulla alia facta declaratione ille, contra quem dicitur simulatus,deberet obtinere,vt l.j.in prin.ff.de edē.l. Pomponius scribit.in fi.de rei vend.que loquunt in agente,⁊ idē in excipiēte.l.j.§.idem Labeo.ff.de flumi.⁊ de leg.j.l.Titio.in prin.⁊ hoc debet ante constare.ff.de neg.gest. l.eum actū. ⁊ ibi not.ff.de noui oper.nunt.l.non solū.§.sed vt probari. ⁊ ibi no.in gl.sup verbo,Conferaturq3.in fi.⁊ C.de pet.here.l. si post mortē.⁊ ibi no.in glo.sup verbo,probetur,⁊ expressius extra de prob.c.in presentia. Cum ergo hic dicatur cōtractū simulatum, nec exprimat qua specie simulationis,apparet quod dicētis in-
g tentio nulla est[g]. Secundo videndum est propter id quod adijcitur,quod dictum instrumētum est apparēter factum,hoc est, ad reparationē,⁊ defensionem alicui⁹ facti. Ex hoc videtur in-
3 tentio certa:quasi dicat de tertia specie simulationis. † Sed ad hoc est dicendum,ꝙ hec simulatio est incerta. Nam non ponit quod causa timoris,vel suspicionis superesset: vel que fuerit causa,ad cuius reparationē,vel euitationē,dictam donationem fecerit.⁊ de iure est quod dicte fictiones,⁊ simulationes nō ꝑsumuntur nisi appareat causa,propter quam facte sunt:vt ff. rer. amot.l.si mulierem.in princ.ff.qui,⁊ a quib.l.sed si maritus.§. fi. vbi est expressum,⁊ expressius de renun.c.fi.lib.vj. Sicut enim nō potest dici donatio facta metu mortis,nisi quando instat aliquod periculum mortis:vt ff.de dona.l.prima.cum l.sequen.ita nō pōt dici donatio facta ad reparationē alicuius casus,nisi casus dicatur instare. Ex his concludit,qd qui dicit instrumentū fictitium,vel apparenter factum , debet dicere speciem , ⁊ cau-
4 sam fictionis,⁊ ad cuius casum reparatio sit facta. † Item apparet ex predictis quod ex hoc solum quod donator in possessione remansit post donationem,nō facit contractum simulatum , fictitium,⁊ apparenter factum : qr ex sola possessione non apparet causa simulata,que debet ante stare,vt probant iura s̄. allegata,⁊ sic non obstat.d.l.sicut.§.superuacuū. ff. quibus modis pig.vel hypo.sol.ibi enim suberat causa quare ad excludendū creditorem esset simulata venditio,⁊ hoc allegat ipse creditor, ⁊ non venditor vel heres eius,vt dictū est. Et ad predicta faciūt ea,que scripsi in l.post contractum.ff.de dona.scilicet,quod semper est necesse quod appareat causa,propter quā ficta donatio presumatur. Circa tertium,scilicet,an ex eo quod cōstituit se
h precario nomine possidere,tollatur dicta obiectio[h]: Videtur ꝙ sic.tex.in l.quisquis.C.de dona.facit ff.de rei vend.l.quedā3 mulier.⁊ ff.de acquirend.possess.l.quod meo.⁊ l.qui pignori. §.j.⁊ l. sequen.in quibus videtur expressum,quod puto verum, quando de aliqua causa exprimende fictionis,vel simulationis nihil apparet alias si apparet, presumeret fictus dictus actus, quo se constituit possidere,sicut alius contractus,argu.C.de suffra. l.j.ibi sequatur ⁊ traditio corporalis. Ibi enim erat timor fictionis,ne clientulus nimium, vel indebitum aduocato promitte-
5 ret ideo realis,⁊ corporalis traditio requirit. † Super quar-
i to,quid releuent[i] dicta verba prefati instrumēti,vbi renuntiatur exceptioni simulationis,⁊ apparenter facti. Respon. hoc releuant,quod declarant intentionem suam.qd non intendit hūc contractum dicere esse fictitium,vel apparenter factum. Sed si apparet legem probatā esse,⁊ iudicia,tunc eadem ratione qua substantia contractus probaretur simulata,eadem ratione probaretur hec renuntiatio,vt ff.de nouā.l.doli exceptio.ver.diuersum.⁊ propter eandem rationem non potest dici in fraudem facta.nec ficta:licet fuerit donatio omnium bonorū:⁊ sic non obstat ff.que in frau.cred.l.omnes.§.Lucius.Bar.

ADDITIONES.

a Th.D. Factū tale. Alias inci.in Christi nomine amē. factū tale est.alias inci. Petrus Nicole.⁊ de isto cōsi.vide do.de Rot. decis.cccclxxxiij.inci.ꝙ propter hoc,quod donatarius.vbi ponitur totū ꝯs.Bart.hic:⁊ vide Bal.in l.fi.C.mand.in c.j.§.si qs in fi.de feu.da.in vicem leg.in vsib.feu.⁊ Alex.de Imo.in l.iurisgentium.§.pactorum.ff.de pac.⁊ in consi.clj.in vj.vol.inci. viso ac diligenter.in vlt.col.⁊ Pau.de Ca.in cōs.cccxxj.incip.presupposito.vbi faciunt mentionem de isto cons. Bar.⁊ vide Bar.in l.si ex pretio.C.si cer.peta.⁊ ibi apostil.⁊ in l.j.C. plus val. quod agitur.⁊ vide Bar.in consil.lxviij.incip.proponitur,⁊ Pet.cor. in consi.cciij.in iij.vol.viso,dicto puncto.

b B.L. ¶Possessione rei. Vide late Rom. consil. ccxlvj. ¶Pau. de Cast. consil. xcj. & cccxxviij. Ang. consil. xxvij.

c ¶Libertus patrono. Adde quod patron⁹ revocat etiã si emptor nõ participat fraudẽ. l. j. §. si quis in fraudẽ. ff. que in fraud. cred. vide plene per Ang. de Are. in §. itẽ si quis in fraudẽ. Instit. de act. licet in alijs casibus oporteat quod emptor participet de fraude: fm gl. ibi: & vide de intellectu istius consi. Bar. dominũ Ubal. Neap. in trac. clausularum in clausula de simulatione.

b ¶Possedit. Adde no. per bar. in l. post contractum. in vij. presump. ff. de dona. & ibi Aler. post. vbi ponit plures cõclusiones cui ad de bar. hic. & in l. sicut. §. superuacuũ. & ibi apost. ff. q mo. pig. vel hyp. sol. & vide plene p d. And. Sicu. in c. illo vos. de pig. vbi alleg. bar. hic. & adde ¶Pau. de cast. in cõsi. cccxxx. in causa mota. & in cõsi. cccxxij. incip ꝓsuppositis his. vbi tenet ꝓout Bar. hic. & vide Barth. Ueron. in suo trac. de simul. cõtract⁹. in xxiij. presum. & Ubal. Neap. in d. tract. clausularũ in clausula d simulatiõe in vlti. col. in fin. & in ver. sequi videre. & bal. in l. quoties. §. sed si cũ primũ. ff. de he. instit. & Pet. Cor. in cõsi. ccxij. in ij. vol. inci. viso dicto puncto. & Ang. de Are. in §. si qs in fraudẽ. instit. qb. ex cau. alie. nõ licet. & in §. preterea. in vj. col. instit. de act. & vide no. ꝓ Bar. in cõsi. lxviij. incipiẽ. ser Lozneli⁹. & in cõsil. xxj. in ij. vol. incip. viso libello. & in l. Lucij Titij⁹. & ibi apost. ff. ꝺpositi.

c ¶Quando cõtractus. no. quod simulatio sit de vno cõtractu ad aliũ. Vide plene etiã p bar. & bal. il. si sub specie. C. de postul. cum concor. de quib⁹ per Jaso. in l. cũ ea que. post princip. C. de trãsact. & vide Barth. Soci. in ij. volu. in cõsilio. cclxiij. inci. visis. circa fi. Dño.

f Th. D. ¶Simulatus. Vide Bald. in l. final. in fine. & ibi Salicet. & Moder.

g ¶Nulla est. Qui dicit cõtractũ simulatũ debet specifice exprimere. & probare modũ & speciẽ simulatiõis. cũ plures sint species. vt etiã inquit bal. in l. ab Anastasio. C. mand. & in rub. C. plus val. quod ag. & Doct. in l. iurisgentiũ. §. dolo. ff. de pact. ita etiam firmat ¶Pau. cõsi. cccxviij. & consi. lxxxij. Ang. cõsil. xlvij. incip. ex hoc themate. & consil. vj.

h Th. D. ¶Obiectio. vide Bar. in l. post. contractũ. ff. de don. & in l. sicut. §. superuacuũ. in fi. ff. qui. mo. pig. vel hyp. sol. & vide omnino bal. in l. illud. in vij. q. in fi. C. de sacrosanctis ecclesijs.

i ¶Releuant. Vide omnino p Barth. Ueron. in suo trac. de simulatione cõtract⁹. in ver. sed circa pred. & Ang. de are. in §. itẽ si quis in fraudem. in j. col. in fi. Instit. tu. de act.

CONSIL. LXVI.

Quid sit pax. & an ab vtraq; parte debet fieri pactũ pacis. & quomodo cõmittitur contra pacem. Itẽ an capitulum q ponitur in instrumento pacis rupte. inclinat ad dantem auxilium. vel fauorem.

1 ☞ Pax quid sit. & quomodo diffinitur.

2 Pax. & remissio a quibus debet fieri.

3 Qualitas que est in maleficio. & psona committẽtis. aggrauat personam auxiliantem maleficium.

a **In declarationem.** [a] questionis ꝓpiate inuestigandũ est. ꝓmo quid sit pax. ¶Ad q respondeẽt. q pax ꝺ Soff. diffinitur in summa de treu. & pa. sic.

1 † Pax est discordie finis. sed qa finis discordie posset accidere multis modis vel decedẽtib⁹ ambob⁹ his qui habuerũt discordiam. vel guerram. vel altero ficto: ideo puto ego potius pacem

b sic diffiniendam esse. Pax[b] est pactum. quo fit finis discordie: seu guerre introducte per pactũ: vt ff. de pac. l. j. de capt. l. in bello. in princi. C. de caduc. tollend. l. j. & pub. leti. vel consul. nunt. l. j. & est vltima rub. C. li. xij. & in feud. de pace tenen. de pace iura. fir. Hoc premisso apparet. quod cõtra diffinitio non est vera. & allegant q pactũ est remissio ꝓprie offense: & allegãt. ff. ad municipal. quod si interim. &c. C. de caduc. tol. l. vnic. Nõ põt enim remissio in iure fieri ab vna parte absente. vel nõ acceptante altera. vt instit. de in iur. §. fin. & ibi no. q tamẽ non esset finis discor-

2 die. † Itẽ sciẽdũ est. q quãdoq; inter duos est guerra. qz vterq; fecit iniuriã alteri: vel habẽt animũ faciẽdi. tũc pax est facienda q mutuo fiant remissiones. Quandoq; ex vna parte tantum est illata iniuria. tunc videtur remisse Specul. q solũ ab vna parte est remissio facienda: vt not. in Specu. de treug. & pace. §. j. vnde tũ allegat. Sed posito. q verũ dicat in ꝓposita questione. si dictũ testis inspiciatur. fecerunt pacẽ mutuo vnus alteri. & alter alteri iniuriã remiserunt. & omnẽ offensam. & sic ex verbis pacis redditur ꝓtestatũ. & presupponitur vtriq; facta iniuria. quãdo remittitur ante: cui stãdũ est inter ipsas partes donec. pbet cõtra. l. optimã. C. de cõtrah. & cõmittẽ. stipul. posito q ex vna parte tantũ fuisset facta offensa debet vtrinque fieri pax. Hã posse bile est. q licet aliquis me offendat. adhuc habet animũ me offendẽdi plus. & ista est guerra inter nos mutuo. cui

guerre nõ potest imponi finis. nisi ꝓ mutuã pacẽ inter nos mutuo redditã. Vel pone. q imponatur guerra licite. & sic ex ea⁹ parte nõ fit iniuria: cũ iuris executio nõ habet iniuriã: vt l. iniuriarũ. §. j. ff. de iniu. tũ fit pax. & remissio mutuo: & ita loquuntur cõstitutiones ille de pace tenẽ. & pace iur. firm. Hã ibi inferebatur guerra per ¶Principẽ. ex parte cuius licite inferebat: & tũ fuit facta pax mutuo. & ꝓmissiones mutuo de non offendendo: vt declarat illa cõstitutio Federici. in extraua. de pace Cõstã. Ex quibus cõcludit mutuo teneri ad nõ rumpendũ pacẽ. & non offendendũ. ¶Ad secundũ quo dicit. q est condemnatus ex illo capite statuti quod dicit. si in instrumẽto pacis. &c. Respõdet. q nihil est cõtra factũ: qz. vt ex precedẽtibus apparet. statim

3 habet locũ etiã nullo intercedente instrumẽto. ¶† Ad tertium

c quo dicitur. q qualitas illa de pace rupta. ‘non videt relata ad dantes auxiliũ & fauorẽ: respondetur quod qualitas: que est in maleficio & persona committentis: aggrauat maleficiũ in persona auxiliantis: vt l. vtrum. ff. ad leg. ¶Pomp. de parric. Nec obstat. l. is. q opez. ff. de fur. quia ibi loquitur de qualitate. que obuenit ex maleficio ex post facto: vt si capiatur. Berto.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Ad declarationẽ. Istud cõsi. Bar. alle. & ponit de ꝓbo ad ꝓbũ dominus me⁹ in iure can. do. Ant. cozse. in suo tracta. de pstãtia Reg. in q. xlj. vbi ponit priuilegia pacis in xxviij. priuileg. Et in quantũ Bar. ponit distinctionẽ pacis: vide Joã. de ligna. in suo trac. de pace. & Aler. in l. j. ff. de pact. & Bal. in c. fin. post prin. de pace Constan. in vlib. feud.

b B.L. ¶Pax. Quotuplex sit pax. & qualiter dicatur rũpi. vide bal. consil. lviij. lib. j.

c Th. D. ¶De pace rupta. Nota quod dicit bar. hic. q capitulũ q ponit in instrumẽto pacis rupte exẽditur contra pacẽ. vide domi. Anto. cozs. in dicto tract. in xxij. priuilegio. in fi.

CONSIL. LXVII.

Side quolibet cõtractu debet solui gabella ciuiũ. si instrumẽtũ id est. rogitus notarij sit combustum. & partes ne pereat memoria. iterũ faciunt eundẽ contractum. tamen ex istis non debet solui alia gabella.

1 ☞ Gabella si ex rogitu soluta est. deinde comburitur: non debet iterum solui alia gabella.

2 Instrumenti amissione probata. vel rogitus. locus est refectioi ex ipso rogitu: vel de nouo fieri debet.

a **Satis** dubie[a] querit. si ꝓmo factũ fuit instrumentũ: vnde gabella solui debeat. & soluta fuit semel ipsum instrumẽtũ fuit combustũ scilicet rogit⁹ ex quo non erat extractũ instrumẽtum. & ob hoc ne res pereat. iterũ inter easdẽ partes fuit factũ de eadem

1 re instrumentũ: & querit an gabella solui debeat an nõ. † Et videtur q non rationibus. & iuribus infra scriptis. ¶Primo quia sufficit semel. Secũdo. qz bona fides nõ patit. vt bis idẽ exigatur. Tertio. qz magis videt q sit quedã declaratoria. Quarto. quia habet oculos retro. Quinto. qz huiusmodi refectio videt

2 repositio in pristinũ statũ. † Sexto. qz ꝓbata amissione instrumẽti. vel rogit⁹. vel abbreuiatura. locus est refectioni ex ipso rogitu. vel de nouo fieri ipso rogitu exẽplari deperdito. vel cõbusto. ex quo nondũ fuerat scriptũ instrumentũ. ¶Primũ dictũ ꝓbat in l. fideicõmissa. §. fi qs alicui. ff. de lega. iij. Secundum in l. bona fides. ff. de regulis iuris. Tertiũ in l. manumissiones. ff. de iusti. & iure. Quartũ. vt dicit in lege Aquila. & ꝓbat C. de rerũ pmu. l. ex placito. Quintũ per l. fi. C. de sen. pas. Sextũ & vltimũ ꝓbat ff. de euic. l. in creditore & arg. ff. de sol. l. qui res. §. areã. & ff. de admi. tut. l. chirographis. in prin. Itẽ solutione eius. q ꝺ debẽt ois tollit obligatio. vt Instit. quib. mod. tol. oblig. in prin. & predicta probãtur. ff. de edẽ. l. si qs ex argẽtarijs. §. fi. & in auth. vt fratrũ fil. §. j. & extra de testib. c. significauit. Et sufficit etiã p iuramentũ contrahẽtiũ probari. & sic seruat vsus. argumen. de bo. aut. iud. post. l. cũ plures. §. fi. & pbat in Spec. de fide instru. §. postquã. ver. vbi autem. & in pluribus versi. Ego Bartol.

ADDITIO.

a Th. D. ¶Satis dubie. istud cõsiliũ fm ordinẽ Perusinũ. est i xj. parte cõtrac. in cõsil. xxxiij. & vide Bar. in l. ne casu. C. ꝺ discuso. lib. 10 decimo. & Joã. Bertrach. in suo repetitorio. in ꝓbo. abbreuiatũ. vbi alleg. bar. in isto cõsi. & ponas hic queno. ꝓ Reuerendo dño Julio Michaelis. in causa de Mathamancho.

CONSIL. LXVIII.

Ex quibus cõiecturis presumit vẽditio fraudulẽta. & presumptio fraudulẽta que ex cõiecturis infert. debet intelligi cũ oibus qualitatibus sibi ex cõiecturis inherentibus.

1 ☞ Venditio ad hoc. vt presumatur fictitia que requirantur.

2 Emptor quãdo reliquit filio venditoris. venditio presumitur fictitie facta.

3 Presumptio ex aliquo actu sumpta presumitur cum omnibus modis

modis illi actui coherentibus.

4 Venditio quando presumitur facta in vtilitatem tertij.

5 Vnum capitulum dispositionis quando est, vel plura concessa, non potest acceptari pro parte.

a Proponitur [a] quod Joānellus Fuscutij de Pergula vēdidit Berto petri quasi oia bona sua nomināt̄ p certa ꝑtia are pecunie ꝙ fuit cōfessus habuisse, z decedit Joānellus relicto vno filio minore xij. annis, q Bert⁹ postea intra sex mēses a die mortis dicti Joānelli decessit, z post humum ibi nasciturū z ēt quosdā alios instituit, z iure legati Joanni filio dicti Joānelli oia que emerat a dicto Joannello reliquit, z eidē Joāni substituit, qō si decesserit sine filijs, dicta bona deuenirēt in certas ꝑsonas, z loca, qui Joan. possedit dicta bona p admīnistratores suos p sex annos, demum decessit dictus pupillus. Querit, an illi, quibus dictis Bertus reliquit post mortē dicti Joānis, debeāt illa habere, an vero illi, qui succedūt ab intestato dicto Joanni pupillo. Proponit etiā qō dictus Bert⁹ tēpore dicte emptionis ſcēm cōmunē opinionē non erat ita diues q dicta bona emere potuisset. Proponit etiā qō publica fama est in dicto castro Pergule, q dicta vēditio fuit fictitie facta dicto Berto, vt dictū puerū defenderet. His omnibus ꝑdictis ꝓpositis, querit quid iuris. † Ad que dico, qō hic multa concurrunt, qō hec vēditio ꝑsumitur esse fictitia, z in fauorē filij facta.

b Primo, q̄ omnia bona, vel maiorē partē b vēdidit, l. omnes. §. Lucius. ff. que in fraudē creditorum. que ꝓsumptio habet locum etiam ii res nominauerit specialiter vt l. nomē. §. j. de legat. ij. † Secō q̄ ille emptor reliquit illi filio, non enim est ꝓsumēdum si vere emisset q̄ extraneo reliquisset, z nō filijs, quos ex se nasci sperabat, vt C. de fideicommiss. l. cū acutissimi. z ff. de condi. z demon. l. cum anus. Tertio, ex eo q̄ ille filius postea reperitur possidere, ꝓsumitur tū ex primo titulo possidere, vt est expressum. C. de natu. lib. l. iij. z facit C. de repud. here. l. j. z ij. z ff. de acquir. here. l. filis qui bonis. Quarto, facit fama, z opi. precedēs q̄ non erat ita diues qō potuisset emere, z q̄ vēditio fuit ficta, vt ff. de testib. l. iij. §. eiusdē quoq; Principis. Aduertēdū tñ est predicta omnia simul iuncta faciūt ꝓsumptionē, nō que libet de per se illud tū potissimū qō emptor reliquit oēs res dictas filio vēditoris, z ne ille possideat, vt l. iij. §. fi. C. de natur. lib. Ex hoc insurgit aliud, q̄ dicta vēditio nō ꝓsumitur facta simpliciter, ſ hoc modo, videlicet q̄ debeat tenere dicta bona ꝓ suo filio ad eius vtilitatē. Sz si filius decederet sine filijs, tunc dicta vēditio intelligitur facta p eis, quibus sunt relicta in illū casum, z ita est ꝓsumēdum fuisse tantum ſcrum inter dictum

3 emptorē, z vēditorem. Et q̄ hoc sit verum, ꝓbatur sic. † Quādo ex aliquo actu ꝓsumitur aliqua ꝓsumptio, illa assumitur cum omnibus modis illi actui coherentibus. ff. de iureiuran. l. si duo patron. §. si quis iurauerit. z §. seq. Nam ex iuramēto ꝓsumitur ſctum interuenisse. Presumitur ergo omnia, que miunt

4 illi cōtractui. † Ita in proposito, in legato isto facto Joāni, ꝓsumitur venditio facta ꝓ ipso Joanne, z ad ipsius vtilitatem, qō intelligēdum est cum modis, z conditionibus insertis legato, z quod in tātum fuerit facta ad vtilitatē Joānis, quatenus verba legati important. Pro quo facit, q̄ non pōt dictus Joānes, vel heres eius partem dicte dispositionis accipere ꝓ se z ꝑtē contra se, cum sit vnum capitulum, vel plura simul connexa, l. etiam. §. ex causa. ff. de mino. z q̄ connexa nō possint separa

5 ri a legato, ꝓbatur. ff. de leg. j. l. iij. † Itē illud quod actū ꝓsumitur inter dictum venditorē, z dictum emptorem, prodest illis quibus relictū est, q̄ si non fuisset relictū per Bertū, si illa veritas ꝓbaretur, teneret actione mādati, vt ff. de her. instit. l. quidā cum filiū. Ite ergo Joannes vt habere dicta bona a patre suo cū dictis oneribus, z legatis per mediam ꝑsonam dicti Berti, d. l. quidā cū filium. ꝓbatur ff. de iu. do. l. ꝑfectitia. §. si quis certam. Ex predictis cōcludo q̄ ille filius nō potuit grauari in legitima, l. quoniam in ꝓpositis. C. de inoff. testamē. nec etiā in Trebellianica, que venit detrahēda de relictis predictis nō factis ad pias causas, quas duas portiones debeant habere illi, qui ab intestato succedunt ipsi Joanni, vt extra de testa. c. Raynutius. z c. Raynaldus. z no. C. ad leg. Falci. l. si vt allegas. z ff. de inoff. testa. l. papinianus. §. sed nec impuberis.

ADDITIONES.

a Th. D. Proponitur. Istud consilium alias inci. in nomine domini amē. proponitur, z ita est in ordine peruino, in secunda parte contractuum, in consi. vj. z de isto consi. vide Bar. in consi. xxj. incip. viso libello, in ij. vol. z ā. consi. lxv. factum tale est, ibi scripsi plene in apostillis de materia istius cōsi. z vide Ang. de Are. in §. in fraudem, institu. ex quib. caus. man. non licet. z pet. Lor. in consi. ccij. in iij. volu. inci. viso dicto puncto.

b Partem. Vide Bal. consi. ccxx. lib. iij.

CONSIL. LXIX.

Quod statutū imponēs pena alienāti in forēe, vel nobili, nisi satisfactum fuerit ꝑ satisdādo vsq; ad tria.

1 Statutum dispones qō aliquid no valeat, nisi detur fideiussores, intelligitur, z sibi datur facultas, donec feratur sententia.

2 Fideiussio pot dari quandocunq; post impetratum rescriptū.

3 In delictis habet locum purgatio more, quando per statutum, vel legem conceditur.

a In nomine domini [a] amē. Viso statuto posito sub rub. de pena vēdentium alicui nobili, vel forēi, vt indubitāter dicēdū q̄ dictus

b Dlaus post ꝙ satisdationē predictam prestitit, ſ post inquisitionē dictā, z rūsionē factā ad eā veniat totaliter absoluēdus [b], dicūt verba statuti sic, Si vero vēdiderit alteri forēi nobili, nō ſppōsito iurisdictionis cōis Liconi, soluat tā vēditori, quam emptori cētum libras denariorū paruorū, z vēditio que nt, sit nulla saluo q̄ si emptor per publicū instrumētū se obligauerit, z idoneos fideiussores Liconēses dederit allibiatos, ꝛc. † per que verba dat dicto forēn emptori facultas dādi fideiussores ꝑactos, quousq; cōtra eū feratur sīia. Casus est expressus de publ. l. j. in ꝓn. communcta. l. hoc edicto. eo. tit. z ff. qō me. cau. l. si cū excepi. §. j. cōiuncto §. satis enim clemēter. z de dolo. l. arbitrio. §. j. q̄ le-

1 ges hoc dicunt expresse. † Preterea expressius dicitur. C. de pc. Impera. offer. l. vniuersa. vbi dicitur, quod rescripta non aliter valeant, nisi fideiussio idonea prebeatur, que verba interpretantur quod post impetratum rescriptum posset dari fideiussio, z illud quod dicitur, quod non valeat, interim non sortiatur effectum, vt ibi not. glos. Preterea, ꝓ hoc videtur text. in simil. C.

3 de crimi. ſtel. l. prima. † Nec ob. si dicatur qō in delictis nō est locus purgationi more [c], q̄ verum est nisi per legem concedatur. Hoc aūt cōcedit lex municipalis, que dicit, saluo, ꝛc. que verba sic debent interpretari, ꝓout supra dictum est. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. In nomine domini. Alias inci. viso statuto, z ita incipi. secundum ordinē Perusinum in secunda par. contractuū, in consi. xvij. z Bar. in cōsi. lxxxix. in secundo vol. incip. viso statuto. z ibi vide apostil. meam, z infra in consi. cxvij. z vide doc. in l. vniuersa. C. de precib. Impe. offer. Vide Fel. in c. nomine. de ꝓsump. vbi volunt q̄ responsio facta simpliciter, z nō ad qualitatem, non neget qualitatem. z allleg. bar. in hoc cōsi. q̄ hec responsio facta fideiussori nō ꝓiudicat, sicut fit facta simpliciter.

b Absoluendus. Vide Ancha. consi. cxxxj.

c More. Vide Rom. consi. cccxvij.

CONSIL. LXX.

Quod minor non habens curatores ꝑ potest dare res mobiles, que nō ꝓhibētur alienari, per l. lex que tutores. C. de adm. tut. sed potest restitui. Itē qui no pōt alienare, nec poterit alienanti consentire, qū vnum sit in solutione, z alterum in obligatione, quorū vni ꝓhibetur de iure, alterum permittitur, spectatur euentus solutionis vtrum valeat, vel non.

1 Minor non habens curatores ꝑ potest dare res mobiles que continentur sub ꝓhibitione legis.

2 Lex. que tutores. C. de administratio. tuto. loquitur in rem, z ꝓhibet alienare mobilia, que seruando seruari possunt.

3 Actio competens minori an sit alienabilis.

4 In obligationibus alternatiuis per minorem quod ius debet seruari.

a Reuerendissime domine. Viso pūcto questionis, z allegationibus ꝓ vtraq; ꝑte subtiliter factis, ad determinationē dicte questionis, premitto, quod apud me nullum dubiū est quod minor xxv. annis non habens curatorem † possit donare res mobiles,

1 que non continentur sub ꝓhibitione legis. l. que tutores. C. de admini. tuto. z intelligo de donatione simplici, z sine decreto, licet possit restitui, quia casus est cum gl. in l. ij. C. si aduer. do. per vos allegata. Hec potest dici, aliud est donare, aliud donāti consentire. Nam quando quis habet plenum ius, vt quia dominus regula est infallibilis, qō si ipse non potest circa illam rem cōtrahere, nec contrahenti consentire. Casus est in l. si fundus. §. j. in fi. ff. de pig. Sed quando aliquis non habet plenum ius in re, ꝓpter defectū iuris ipse ꝓhibetur, vnde poterit alteri alienanti alias cedenti ius consentire. Exemplum in minore, qui habet seruū pignori, ipse nō potest manumittere. sed domino manumittenti poterit cōsentire, vt l. si pater. in fi. de manu. vin. Itē pōt poni exemplū in vsufructuario, z ꝓpter hoc text. in d. §. j. dicit fere, vt ibi no. gl. Cum ergo in casu d. l. ij. in fi. ille minor haberet plenum ius, ipse non posset donare, nec donanti cōsentire. Remanet ergo q̄ ipse potest donare. Ꝓ hoc est tex. ille vulga

ris.l.si curatorē habēs.C.de in integ.resti. ¶Pro hoc allegat.l.j. §.si minor.ff.de reb.eo.¶Ad omnia ꝫ̄ respondetur vno verbo, q̄ loquūtur in tutore,ꝫ curatore,qui nō possunt donare,nisi in illis casibus,vt plene tactū est in allegationibus,ideo hic nō in
2 fisto.†Secō premitto q̄ l.lex que tutores,loquitur in rē: nā dicitur,aīa omnia, ꝛc.in domo retineātur,ꝛc.ꝫ ibi, nec domū vendere liceat,in qua defecit pater,minor creuit, ꝛc.ꝫ sic ipse minor nō poterit alienare tales res sine decreto. Ita intelligit glo. in d.l.j.in fi.C.si aduer.dona.que loquitur in persona prohibēdo expresse tutores. ¶Ité pmitto quod licet.l.lex que tutores, prohibeat alienare sine decreto mobilia, que seruando seruari possunt tū hac prohibitione non cōtinetur pecunia numerata.
3 casus est in aut.vt hi,qui obli.§.quoniā aūt.vbi tutor permittitur pecuniam pupillarē credere,licet ei necessitas nō imponat. Tertio premitto,q̄ dicti arbitri videtur illi domino permisisse solum alienationē in vltima voluntate p̄out de iure ei cōpetebat,si verba laudi inspiciantur,ꝫ sic de pmissione arbitrorū nō est curādū.†Quarto premitto,q̄ fm verā opinionē actio competēs minori quātū ad propositū iudicatur alienabilis, vel nō fm id q̄ in actione venit.vt no.in aut.de nō alie.§.vult enim
4 ꝫ no.p Dy.de aut.h.tuto.l.pōt pupillus.ꝫ Cyn.C.de sacrosc.ecc. aut.hoc ius porrectum.no.etiam per gl.C.si aduer.transact.l.j. †Quinto premitto,q̄ si verba dicti laudi inspiciant: sola q̄tas pecunie est in obligatione:seu cōdēnatione,fundus aute seu possessiones sunt in solutione vt dicimus in l.milles.§.decē,de re iud.Et hoc euidēter apparet ex ꝓbis dicti laudi,Obligatio eīm est simplex,ꝫ vna,scz ad ducētos florenos soluēdos,ꝫ est alternatiua:q̄ si possessiones soluātur nō iure obligatiōis, sed magis iure cuiusdā facultatis,tū quātū ad actū transferēdi istam obligationē sic qualificatā etiā aliaꝫ per minorē, ideo credo q̄ in obligatione alternatiua,vtrūq; esset in obligatiōe. Hā in pcessu tēpis isto iure solutionis,q̄ pōt fieri minori per modum facultatis,idē ius seruat q̄ in eo q̄ solui dz iure obligationis. His ergo premissis ad solutionē presentis questionis, vtrū dicta cōcessio tenuerit,vē dubium q̄ si inspicimus pecuniā, tenet cessio:vt ex predictis patet:si aūt inspicimus possessiones nō tenet.Dico ergo q̄ donec durat debitori facultas soluēdi,q̄ vult quod heredes dicte do.Francisce possunt cogitari,vt agant ꝫ si debitor solverit pecuniā apparebit cessionē valuisse.Aut solvit fundū.ꝫ apparebit cessionē valuisse,ꝫ sic hoc nō depedet ex facto debitoris.Casus est in l.si tic.§.fi.de leg.j.ꝫ sic erit de caub⁹, de q̄b⁹ ex his q̄ eueniūt apparet q̄ retro actū sit.Ad q̄ facit ff.de re iudi.l.qdam,ꝫ ff.de sol.l.q̄ res.in fi.pcīn.cū simi.ꝫ ibi nota.Si vero nō est ei⁹,sz debitoris electio,tūc vz cessio,vt ex predictis pt̄z hoc mō credo q̄ velit,alias dz intelligi.l.q̄ si fundus.de fun.dota.scz,q̄n electio no est interius,sed non vz alienatio.scz mulieris eligētis fundū,alias secus,arg.de vsuca.l.cū vir. Ad vltimū tū aduerte,q̄ debitor dz in obligatione alternatiua posse variare etiā post litem.l.eum qui certam.§.j.de ꝓb. ob.tñ in questione pleniꝰ,vbi vnum est in obligatione,aliud in solutione,dictam facultatē solutionis pdit debitor,si pactus ꝫ solutum tenēri,vt ff.de sol.l.si q̄s stipulatus fuerit dece in melle. ꝫ de pet.here.item venit.§.j. ¶Patet certe,q̄ si esset in casu nostro,remaneret cessio valida. Ad vltimū q̄ querit,vtrum eo casu quo cessio valet heres possit petere in integr.reiici.dico q̄ satis videtur clarum,q̄ non.per l.ñ.C.qui ꝫ aduer.quos.Bart.

ADDITIONES.

a Dn.D. ¶Reuerēdissime do.Vide Phili.Decium,in l.si filius. ff.si cer.pe.vbi alle.Bar.in isto cōs.q̄ l.lex que tutores,quc,phibet tutores alienare res mobiles,que seruādo seruari possunt, q̄ in tali phibitione pecunia numerata no contineat:qz illa per tutorē pot mutuari,ꝫ all.Bar.hic,ꝫ an pecunia sit de rebus q̄ seruari possunt,vide Dec.ibi,ꝫ Fel.in c.venerabili,in fi.de offi. deleg.ꝫ vltra ipsos limita,vt per do.Ludo.Ro.in consi.clxxxviij.inci.in hac causa,que adde ad Dec.in d.l.filius.

b ¶Pecunia.Vide Roma.consi.clxxxviij.

CONSIL. LXXI.

Ñ verba obligationis conferunt in personam stipulantis,ꝫ verba solutionis in persona alterius, valet obligatio,vt si dico.promittis mihi dare Titio, alias non, Item in iudicijs alteri per alterum queritur obligatio.

1 ☞Alteri per alterum stipulari potest,quando verba solutionis,ꝫ obligationis conferuntur in personam alterius.

2 Alteri per alterum stipulari potest,quando stipulatio est iudiciaria,vel per instrumento guarentigiato.

a Cellus fuit cōsilius.se habuisse a d.Massacco.h.ad vsufructuādū in vita sua,pacto apposito,q̄ si cōtingeret ipsum Bellū mori aīa quā moreret dña Lella eius vxor,ꝫ filiꝰ ipsius dñe h.ic Bellus promisit,ꝫ conuenit dicte dñe per pactum solēni stipulatione vallatum, dictā quantitatē reddere dicte domine Lelle sue vxori.Querit,an dicta stipulatio valeat? Et vī.q̄ nō, q̄ dicta Massa vī alteri stipulata,quā sibi:ergo non valet.l. stipulatio ista.§.alteri.de verb.ob.†Sed illa lex loquitur,b quando ꝛba obligationis,ꝫ solutionis conferunt in ꝑsonā alterius: vt,pmittis illi,q̄ dabis illi.Sz hic verba stipulationis fuerunt collata in personā stipulātis,ꝫ verbū solutionis,in personā alterius.scilicet filij sup re,ꝫ pecunia ipsius stipulātis.ꝫ sic valet,vt ipsi dñe Lelle queratur vtilis.l.publia.in princ.ff.depo.ꝫ l.quoties.de do.que sub mo.ꝫ l.pe.C.ad exhib.ꝫ ita tenet Bulg. in l. certi cōdictio.§.si nūmos.ff.si cer.peta.¶Preterea, dictū instrumēntū cōtinet in fine sui preceptū guarentigie,c ꝫ sic perinde est, ac si iuder precepisset dicto Bello ad petitionē dicte dñe Massē,qd in dictū casum dictam pecuniā daret dicte Lelle sed in iudicijs nō est dubitādum† quod alteri per alterū queriꝰ actio, l. ñ cause.in fi.ff.de pecu.ergo, ꝛc. ¶Preterea,constat in iudicijs qd dicta conceptio,scilicet,condēno te vni, vt soluas alij, valet qd apparet in omni condēnatione,que profertur in personam procuratoris.Nam quis cōdēnatur ipsi procuratori.vt soluat domino cum procuratori litis non soluatur.l.j.C.de sen.ꝫ l.hoc iure.ff.de solu.ꝫ l.sed si tantum.ff.de pact. Sed cum instrumētum in quo est preceptum guarentigie,sit quoddam preceptum,siue sentētia,ergo, ꝛc. Concluditur ergo dictam stipulationem valere,ꝫ dictum instrumentum executionem mereri.

ADDITIONES.

a Dn.D. ¶Bellus,alias inci.d.Bul.ꝫ alias inci.gabellinus, ꝫ ita est in ordine perusino.in ij.parte cōtrac.in §.xxviij.ꝫ ita alle.Ang.Rom.in consi.lxxxvj.inci.viso questionis themate. in fi.

b ¶Sed illa lex loquitur.Vide Bar.ꝫ doc.in d.l.stipulatio ista, §.alteri.ꝫ ibi Jas.in j.colum.ff.de verb.obl.ꝫ ita sol.in l.certi cōdictio.§.si nūmos.in j.colum.ff.si cer.pe.ꝫ de materia vide Felin.in ꝓe.decre.ꝫ Jas.in l.j.§.huius studij.ff.de iust.ꝫ in.Et ibi an sacerdos possit alteri stipulari,ꝫ vide Andr.Barbat.in d.l. stipulatio ista.§.alteri.§.si stipuler.in addi.Bartol.ff.de verb.ob. vbi alleg.consi.Bar.hic.

c ¶Guarentigie. Adde Bart.in l.possessio.§.j.ff.de acquir.possess.ꝫ Bald.in l.non aliter,ff.de adopt.cum concordan. de qbus per Alex.in d.l.possessio.§.j.vbi alleg.Bart.in isto consi.ꝫ idem tenet Ludou.Rom.in consil.lxxxvj.incip.viso questionis themate.in fi.vbi extēdit idem esse in laudo arbitri, vt ibi ꝓ ipsum: ꝫ ibi etiam alleg.Bar.in isto consi.

CONSIL. LXXII.

An valeat pactū inter fratres diuidētes hereditatē q̄ stirpibus masculis descēdētib⁹ ex eis nō succedāt femine, Jtē,q̄s in successione feudorū nō habēt locū iura cōia ciuilia,ꝫ an,ꝫ quomodo derogetur per secundaz conuentionem factam inter fratres per aliam secundam.

1 ☞Pactum factum inter fratres,quod femina non succedat, etiam ex testamento,an valeat.

2 Pactum,quod certe res non deueniant ad certum genus personarum valet.

3 Domini ciuitatum,ꝫ locorum habent iura regalia in castris,ꝫ locis eorum,

4 Dominitatem habentes,ꝫ iurisdictionem in castris,de iure non habent successorem.

5 Pactum quod femine non succedant,est de iure naturali.

6 Diuisio facta inter fratres,an valeat instrumētum celebratum inter ipsos,quod femine non succedant.

7 Pactum factum cum vno herede,ꝫ successorum nō preiudicat a lis.

a Ex facto ꝓponitur quod nobiles viri dominus Neapolio,ꝫ Joan. a Fontibranca fratres,ꝫ filij quōdam Magnifici viri Raynaldi,ꝫ Lechus quondam Leonis,nepos eorum ex fratre de Romagna,domini sunt multorum castrorum, ꝫ villarum in dioceſi Sabinēsi,in quibus castris,ꝫ villis habēt merū, ꝫ mistum imperium,ꝫ gladij potestatem,ꝫ ius condēdi statuta ex antiqua consuetudine a tempore,cuius non extat memoria, ꝫ quod in parte dictorum castrorū,ꝫ villarum in temporalibus non recognoscūt dominum,nec ecclesiam Romanam, nec Imperatorem, nec Regem aliquem,scilicet in castro Belmontis, in Rocha sinbali,cum suis villis,in villa plagem castro Stipione leueriam castro portis,in castro Vallis fredde: ꝫ in villis Dnam:ꝫ sancte Felicis:in quibusdam vero alijs castris populus Romanus aliquid iurisdictionis pretēdit,scilicet quod in eis ponit certa data,ꝫ non aliud. ¶Proponitur etiā qd predicti fratres,ꝫ Lechus nepos fecerunt inuicē quedā pacta,que voluerūt obtinere vim legis inter se,ꝫ ipsorum domos,ꝫ curias: inter que inter cetera continetur,quod nulla mulier nata, vel nascitura ex eo,vel altero ipsorū posset, vel debeat succedere ab intestato,

intestato,vel ex testamēto condito,seu condēdo,seu ex donatio-
ne aliqua facta,vel faciēda inter viuos,vel cā mortis, vel quo-
uis alio ɔ̄ctu in bonis paternis:vel maternis eorū: nisi tantum
masculi,qui de legitimo matrimonio eorū:vel alicuiꝰ eorū sunt
nati:aut in posterū nascituri,sꝫ mulieres dotētur ſm cōsuetudi
nem eorum domus,ꝛ plus de eorum bonis petere non possint.
Hoc etiaꝫ acto,quod si per aliquē,vel aliquos ipsorum,vel per
successorē vel successores eorum,seu alicuius ipsorum factū fuis
set,vel fieret cōtra,vt predicta omnia,ꝛ singula obseruētur,pro
pter hoc licet alijs reuocare authoritate ꝑpria,ꝛc. deinde deces-
sit ioā.prefatus superuiuētibus Neapolio,Frontibrāta fratri
bus,ꝛ Lecho predicto nepote,deinde tā ꝓcuratores Frōtibrā
te ꝙ̄ Lechi,qui olim vocabatur Frāc.fecerūt diuisionē suorum
castrorum,ꝛ bonorum,etiam villarū,ꝛ iurium,ꝛ quia dominus
Neapol.erat clericus,passus est,vt dicti diuiderēt bona ꝑpria
ipsius Neapo.ꝛ in instrumēto diuisionis inter cetera cōtinetur
qđ vnus habeat partē sibi obueniētē ad tenēdum,vendēdum,ꝛ
alienādum,ꝛ qđ faciant finē de omni eo qđ alter alteri possit pe
tere in dictis rebus,ꝛ qđ alter alterū nō molestabit,ꝛc.vt in in-
strumēto inde confecto latius patet.Deinde mortuus est do.
Neapolio predictus:deinde mortuus est Frontibrāta superui
uente Bucio suo filio:deinde mortuus est Franciscus Leonis
superuiuētibus quibusdā filiabꝰ maritatis,ꝛ dotatis,quas he
redes instituit,ꝛ detinent dicta bona que fuerunt dicti Franc.
Nunc dictus Cola petijt dicta bona ex vigore dicti instrumēti,
quo cōtinetur qđ filia femina nō suecedat,sed sit cōtēta dote si-
bi data.Ex aduerso rñdetur,dictum instrumentum nullius esse
momēti.Itē si valeret,est sublatū per instrumētum diuisionis,
de quo supra fecit mentionē,queritur quid iuris. ¶†Ad p̄di-
1 ctam q̄onem examinandā,primo vidēdum est, an instrumētum
quo cauetur quod filia femina nō succedat ex testamēto,valeat.
nā per hoc videtur quis auferre sibi liberam testādi facultateꝫ,
quod fieri nō pōt,vt ff.de verb.obli.l.stipulatio hoc modo.ꝛ C.
de transactio.l.cum donationis.Preterea,in d.l.stipulatio hoc
modo,dicitur ꝙ talis conuentio est contra bonos mores: ergo
non cōfirmatur iuramento,vt c.nō est obligatorium.de reg.iu.
in vj.ꝛ pro hoc videtur glossa expresse.C.de collat.l.pactum do-
tali.ꝛ quod tale pactum non impediat filiam succedere.Preter
ea qđ filia succedat,procedit ex iure sanguinis, ꝛ sic pacto tolli
nō pōt l.ius aūt agnationis.ꝛ ibi no.gl.ff.de pac.ꝛ ff.de reg.iu.
ꝛ l.iura sanguinis.†In ɔ̄rium videtur ꝙ tale instrumētū, ꝛ cō-
2 tēta in eo valēt.Nam licet pactum, per quod impeditur liber-
tas testādi non valet,scilicet,ꝙ quis nō habeat heredem quem
vult,vt dictum est,tñ pactum ꝙ certe res nō deueniant[b] ad cer-
b. tum genus personarū,est de iure validū,vt ff.de verb.ob.l.si ita
quis.§.ea lege.ꝛ de leg.ij.l.codicillis.§.matre,ꝛ vxore. Sꝫ in ꝑ-
posito nō est prohibitū,ꝙ qs non habeat heredē quē vult,imo
pōt quemlibet ipsorum instituere heredē quē vult, sꝫ est prohi
bitum ꝙ bona paterna,vel materna nō transeant in filias femi
nas,qđ est permissum,erūt ergo heredes dicte filie in oībus bo
nis aliunde quesitis per dictū testatorē,non aūt in illis, vt d.§.
ea lege.ꝛ d.§.matre.sicut si esset prohibitū ne certa res domus,
vel ne certum prediū transiret in filias,nō enim ꝓhibetur here-
ditas,sꝫ certa pars patrimonij.Et si dicatur,ꝙ d.§. ea lege. fa-
ciat in ɔ̄rium,q2 non ꝓhibetur trāslatio dominij, respōdebitur
ī.Scđo ꝓbatur sic,Certum est,ꝙ per legē pōt fieri ꝙ filia femi-
c na nō succedat[c] in toto,sꝫ in certa parte,ꝓut determinat Dy.
in c.indultū.de reg.iur.lib.vj.ꝛ hoc disputando tenuit Richar.
Mal.ꝛ Cy.C.de nup.l.sancimus.Preterea per statutū, vel con
suetudinē hoc posset fieri in aliqua sup.vel loco, casus est ī feu.
tit.de fi.nat.ex mat.ad morg.contra.c.j.sed cōstat,ꝙ illa disposi
tio,que cōtinet̄ in illis pactis cōtentis in illo instrumēto.s.ꝙ fe
mine nō succedāt in predictis bonis sunt leges, ꝛ facte fuerunt
ab illis qui habebāt potestatē faciēdi legē, ꝛ vim legis habere
voluerunt,vt in ipso instrumēto cōtinetur,ergo patet ꝙ est va-
3 lidum.†Tertio ꝓbatur sic,Curia,ꝛ territorium qđ habēt p̄di-
cti domini,sunt sicut duces Marchie ꝛ ducatus,vel comitatꝰ,
vel ꝙ si apparet ꝙ dicti domini habēt ī dicto loco quasi omnia
que sunt regalis dignitatis,q2 ad eos spectāt pene multe,ꝛ oīa
regalia que ponūtur in feud.ti.que sunt regal.c.j. ergo est idem
in dicto territorio ꝙ in Marchia, vel ducatu, vel comitatu, vt
in feud.ti.de feu.March.Ducatus.c.j.in princi.ibi, vel aliqua
regali dignitate,ꝛc.Sꝫ ī talibꝰ nō habēt locū iura ciuilia cōmu
nia,quibus debēt filij equaliter succedere,vel debēt habere legi
timā,ꝛc.vt in feu,de ꝓhib,feu,alie.p Fed,c,imperialē.§.preterea
ꝛ extra de vot.ꝛ voti redēp,c,licet,ꝛ ibi no,hoc expresse per glos.
4 †Quarto ꝓbat̄ ex eodē dicto,certū est ꝙ iste dignitates nō ha
bent̄ licite nisi a principe,vt ff.ad l.Iuli.de ambi.l.j.§.j. ꝛ in aut.
vt iud.sine quoquo suffr.§.j.ꝛ isti q habuerūt a tpe cuiꝰ ñ extat
memoria,vñr habere ex concessione principis, vt l. hoc iure. §.
ductus aque ff.de aqua quoti.ꝛ esti.ideo de iure in his dignita-
d tibus nō ē successor,ꝛ mortuo patre nō succederet filius[d] ei,si de
nouo ei nō cōcederet̄,lꝫ obseruet̄ ɔ̄rū de cōsuetudine,vt in feu.
ti.de alie.feu.c.j.in fi.ꝛ de feud.Mar.ꝛ Duc.c.j.in prin.Ex hoc
cōcludo,ꝙ ē rationabilis vsus ꝙ in dictis dignitatibꝰ nō ē suc
cessio,lꝫ ex vsurpatione fiat ɔ̄rū,vt dicūt dicta capit. Si igit̄ ꝑ
pactū,vel legē fiat ꝙ nō sit successio,indistincte nō pōt dici fieri
ɔ̄ bonos mores,vel ɔ̄ rōnabilē consuetudinē,vt probāt dicta c.
maxime si filie femine nō succedāt in talibus iurisdictionibus,
cū ipse de iure nō sint capaces,vt ff.de iudi.l.cum pretor.ꝛ ff.de
reg.iur.l.femine.ꝛ C.de arb.l.fi.Si vero diceremus vt presuppo
e nit ꝙ p̄dicti ñ habēt p̄dicta castra ab ecclesia[e],vel ab Imperio,
sꝫ habuerūt añꝙ esset Romanū imperiū,ꝛ sic forte esset standū
iuri naturali,vel gētium,ꝛ tūc p̄dicta pacta essent valida, sic vi-
demus ēt inseri in veteri testamēto,vbi dispositiones facte inter
fratres de modo succedēdi erant valide,ꝛ conseruāde, vt patet
in Esau,q vēdidit iacob ius primogeniture, ꝙ fuit de naturali
iure seruatū,lꝫ de iure ciuili nō valeret,q2 eēt pactum de futura
successione,vt legit̄ in Genesi.xxv.c.in fi. Et aduertēdū est,ꝙ si
cut iurauit Esau,ita iurauerūt isti fratres.Siue ergo de iure ci
uili loquimur,siue de iure naturali,talis cōuētio in his casibꝰ li
5 cita est.†Sed ad roborationē p̄dictorū est respōdēdum ad vnū
f qđ posset obijci.s.ꝙ ꝑ tale pactū nō impedit̄ trāslatio[f] in aliū, l.
si ita quis.§.ea l.ff.de ver.ob.C.de cōd.ob cau.l.ea l. sed videt̄ ꝙ
hoc nō solū habet vim pacti,sed vim legis,ꝛ lex est facta ab his
qui potestatē habuerunt legis condende,ꝛ voluerunt vim legis
obtinere,ꝛ per legē pōt demū impediri trāslatio dominij, vt C.
de reb.alie.nō alie.l.fi.ꝛ qđ ibi no.ꝛ quod no.in d.l.ea lege. Pre
terea si poneretur,ꝙ vim simplicis pacti haberet,tamē contra-
hētes vñ sint cautela que ponitur a Doc.volentibus,ꝙ nō im-
pediatur dicta trāslatio.s.ꝙ vnus cōstituit se precario nomine
alterius possidere,ꝛc.Et secūdum modum,quem ponit Cyn.in
l.fin.C.de reb.alie.nō ali.Propterea,posito ꝙ esset contractus
simplex,ꝛ dominij translatio impedit̄,tamen heredes tenent̄ ad
interesse,d.l.ea lege.verū cū predicta habeāt vim legis,ad predi
6 cta discutiēda frustra decurritur. †Restat, vt videamus vtrū
instrumētū diuisionis obstet predictis,ꝛ videt̄ ꝙ sic, q2 in dicta
diuisione vnus cōcessit partē suā alteri ad habēdū, ꝛ tenendū,ꝛ
vēdendū,ꝛ alienādū.Sed quomodo est,ꝙ ille,cuius nō interest
dat legitimā,ꝛ preiudicat sibi,vt C.de fideius.l.quoties.ff. de le.
j.l.si mihi.§.omnibꝰ.de leg.ij.l.cū pater.§.libertus.de aqu.plu.
arcen.l.in consequendo.ꝛ l.sequen.Secūdo ex eo,ꝙ in d. instru
mento diuisionis continetur de faciendo fineꝫ, ꝛ quitationē de
omni eo,ꝛ toto ꝙ alter ab altero petere posset,ꝛ sic istud ius q̄-
situm vigore predictorū pactorū videt̄ remissuꝫ,qđ pōt fieri.C.
de pac.l.j.Tertio ex eo,qđ in dicto instrumento cōtinet̄, ꝙ aliꝰ
alterum nō molestabit,ꝑpter ꝙ ius futurū videt̄ remissuꝫ secun
dum opi.no.ī l.qui Rome.§.duo fratres.ff.de ver.ob.Quarto,
ex eo ꝙ predicti diuidentes tenent̄ inuiceꝫ de euictione,tā de iu
re,quā etiā de facto,q2 in diuisione est expressum.Si ergo vēdi
cāt,quē de euictione tenet actio,eundē agentē repellit exceptio.
¶In contrariū,ꝙ dicta diuisio non noceat nec pacta in ea ap
posita,probat̄ per plures rationes,per quas apparebit respō-
sum ad argumēta.Primo,q2 predictā diuisionē .ō fecerūt p̄di-
cti p̄ncipales,sed quidā asserētes se eorū ꝓcuratores, q..ū mā
dato nō constat,ꝙ habuerūt speciale mādatū ad predicta,vnde
nō valet.Sed posito ꝙ habuerūt speciale mādatū,vel ratihabi
tio sit secuta,probat̄ sic:Prima cōuentio,ꝙ femine no succedāt
sed masculi,fuit lex:sed legi prohibenti nō pōt intelligi deroga
tum per sequēteꝫ dispositionē,nisi quātū in secunda cōtinetur
expressum,l.precipimus.in fi.C.de app.sed in secunda diuisione
hoc expresse non dicit̄,ꝙ a predictis recedat̄: ergo, ꝛc. preterea,
pactis priuatorū non potest derogari legi, l.ius publicum. ff.
de pac.ꝛ ff.de leg.j.l.nemo potest.Sed diuisio illa fuit facta a p̄
dictis,tanquam a priuatis,nec voluerūt viꝫ legis obtinere,ꝛ si
voluissent nō potuissent,quoniā in illa diuisione nō fuit do. Nea
g polio[g], qui fuerat tertius iter eos,ꝛ sic illi duo nō potuerūt ali
quid facere,vel statuere illo nō requisito,vt ff.de arb.l.sicuti. de
re iud.l.duo ex tribus.per illam ergo diuisionem nō pōt intelli
gi derogatum illi legi precedenti, que dicit, ꝙ femine nō succe-
dāt,sed succedāt masculi.Ex quibus apparet,ꝙ dicta verba ap
posita in diuisione ad vēdendū,ꝛ alienādū,ꝛc.debēt intelligi le
gitime secundū ꝙ iura eorum propria proponunt.preterea, ex
d.l.primo facta.s.ꝙ masculi succedant,quando queritur mascu
lis filijs qui nascerentur,postea ī dicta domo ius succedēdi ex
persona eorum,nō ex persona parentum,quod est in omnibus
iuribus succedendi,q tenerent̄ ex potestate legis. Nā patre ex-
cluso morte,vel repudiatione,venit filius qui est sequens i gra-
du,si ad eum defert̄.in versi.iure proximitatis ex futuro edicto,
vt ff.de successo edic.per totum,ꝛ ff.de suis ꝛ legitim.l.j.§.scien

dum.z Justi.de succes.edic.per totum.z instit.de succes.cogn.§. placebat.z vt dixi,hoc cōpetit filijs ex persona sua etiā si velint esse heredes patris,vt C.vnde lib.I.qui le patris.z de inof.testa. l.si quis filium.¶Hoc premisso,qū Fr̄ontiniāta renunciauit omni iuri qđ habebat,vel qđ habere poterat in dictis bonis non preiudicat huic Cole,qui est de descēdētibus eius, quoniā iste
7 Cola venit ad ista bona ex pſona sua,non ex persona aui,vel patris.†Et cum ista bona iste Cola habiturus sit a iure naturali, vel lege,ēt si non sit heres patris,renunciatio.vel factū patris, ad istud nō porrigitur.vt ff.de interdi.z releg.l. eū qui ciuitatē. Ex hoc apparet q̄ §.duo fratres.l.qui Rome.de verb.obl.z ibi materia notata non facit ad propositū:qz ibi loquitur de iure fideicōmissi,qđ debeat diuidi:in quo sunt opi.in iure vero succedēdi ab intestato,qđ venit ex legis dispositione per illā diuisionē,z per aliquod pactū in ea appositum nō videt renūciatū, vt no.ff.de trāsa.l.qui cū tutoribus.in solutione illa dū dicit,q̄ nō per fideicōmissum fuit heres:ſ directo. Et ideo huic successioni que venit ex dispositiōe legis nō vī renunciatum. ¶Preterea, qſcunq; res emergit ab aliquo,ex facto emergenti post ℞ctum contrahēs non tenet:vt ff.de euic.l.Lucius.z ff.de peric.z com mo.rei vēdi.l.j.z hec est vna regula. Itē qſcunq; res euincitur ex facto emptoris actoz eius nō tenet,vt ff.de euic.l.fundū.z ff. de do.preleg.l.licet placeat.z ff.ad l.falci.l.si ante. Sed in ꝓpositō iste Cola euincit ex casu superueniēti:qđ ille decessit sine filijs masculis. Itē ex facto ꝓtoris,qz ipsa mulier est,vñ,ꝓpter qualitatē persone sue. Itē ex facto dicti Frācisci,q̄ dicte mulieri relinquit cū nō deberet. Simile no.per Jaco.de Are.in d.§.duo fratres.Et sic cōcludit,q̄ dict⁹ Cola de euictione non tenet,z dicta bona posset petere sēm formam dicti primi instrumēti:non obstante instrumento diuisionis,z his que in eo continētur Bar.

ADDITIONES.

a Tho.D.¶Ex facto.De isto consi.Bar.vide do.Alex.in cōsi. lv.in fcdo volu.incip.viso titu.z do.Fran.de Cur.in consi.lxviij. inci.do.Jo.z d.phil.Dec.in cōsi.clxviij.reuerende pater.

b ¶Non deuenant.Ho.q̄ valet conuētio facta inter nobiles fratres,z eorum nepotes,q̄ bona nō deuenant ad femmas. Adde plene p Jas.in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de ver.obl.vbi examinat doc.Bar.hic,z vide ¶Pau.de Ca.in cōsi.clxvj. z Old. in cōsi.cxxxix.qđ inci.ad habēdam,qđ cōsi.refert,z sequitur Jo. And.in addi.Specu.in ti.de instr.edi.§.porro.z sequuntur Alber.de Ros.z Sal.in l.fi.C.de pac.z Aug.in l.ꝓhibitum.ff.de bo.auth.aud.pos.z in l.sancimus.C.de don.Imo.z Lu.Ro.in l.Aquilius Regulus.ff.de do.

c ¶Succedat.Vide Alex.in cōsi.lv.in ij.vol.inci.viso tit.q̄ statutum pōt minuere legitimam in quātitate,ita pōt minuere z in tempore,z vide Jas.in l.quoniam in priozibus.C.de inof.test. z Alex.de Imo.in l.qđ de bonis.§.si.inci.quis.ff.ad l.fal.z in l.Titia centum.§.Titio genero.in apost.ff.ad leg.Falcid.

d ¶Non succederet filius.Vide d.Fran.cur.in comi.lxvj.incip. sapiēter optimus.z Lar.Alex.in c.j.in fi.que sint regalie.in vii. feud.z dixit in tract.de priuilegijs.z iurisdiction.bus. Illustr. dominij Venetorum,in priuilegio lviij.

e ¶Ab eccleſia.Vide in trac.meo de prestantia doc.in j.li.in j.q. vj.q.prin.qui cito imprimetur.

f ¶Translatio.Vide Bald.consi.cccxciij.lib.ij.inci.tres Marchiones.

g ¶Neapolio.Divisio inter plures facta absente vno,an valeat, vide ¶Pau.de ca.consi.ccxij.inci.ſpectabiles.

CONSIL. LXXIII.

An procurator cōstitutus in absentia,si tñ est certificatus de mādato,possit exercere officiū,etiā si non habeat instrumētum mandati. Itē.p que signa apparet de certificatiōe. Item,an per acceptationem prebēde secundo vacantis preiudicetur prime acceptationi alterius prebēde,si fiat cum protestatione. Item,an dominus pōt probare tertium aliquē fuisse suum procuratorem ex confessione ipsius procuratoris.

1 ¶Procurator si non est certificatus per nuncū, vel per literas se fuisse procuratorem,nihil agit in causa.

2 ¶Procurator si est certificatum quod eius volebat facere procuratorem,an sufficiat.

3 Acceptādo prebendā an per acceptationē alterius ex post facto cum protestatione,si sibi videtur preiudicet quo ad primā.

4 Confessione domini,quod aliquem constituit procuratorē,probat contra tertium.

Queritur vtrum procurator constitut⁹ in ,absentia,z certificatus de procuratione,possit officiū procuratoris exercere,an scripture,seu instrumenti procuratoris susceptionem. Secundo queritur,an acceptando aliquam prebēdam per acceptationem alterius ex post facto in eadem eccleſia,cum protestatione si sibi debetur de iure facta,z subsecuta collatione a possessionis apprehensione.preiudicetur quo ad primā prebendam acceptam in primo casu,quo secunda prebenda de iure sibi non debeatur. Tertio queritur, an dominus possit probare contra tertium quē fuisse suum procuratorem,si aliter non constat,nisi ex confessione eius,quem dicit procuratorem fuisse per literam sibi missam,vt a procuratore.Et ad primum videtur,q̄ talis possit officium procuratoris exercere.per ea que not. Joā. And.in gl.c.j.de procura.in clem.super ver.receptis.z eod.tit. c.non potest.z idē tenet Compostel.in c.j.de elec.in vj.z Spe.in titu.de procu.quorum sentētia esse videtur,q̄ procurator cōsti tutus in absentia nō potest officium procuratoris exercere,ni si procuratoriū per procuratorē sit receptū,z officium sit susceptum. ¶†Super primo puncto,z ad eius declarationem sciendum est,q̄ cōtractus mandati,qui celebratur inter dominum, z procuratorē,solo consensu contrahitur,vt ff.eod.l.j. in prin.z
2 ideo pōt contrahi inter absentes.†In hoc tamē aduertendum est,quod licet inter absentes dicatur contrahi,requiritur tamē
a procuratorem certificari[a] per nunciū,vel epistolam, nec sufficeret si per quēdam extraneum certificaretur,vt ff.de act. z obl.l. consensu.z ibi not.per gl.Nunc ad propositū,si procurator cōstitutus in absentia certificetur,non tamē per literas domini, vel per nuncium,licet consentiat,non est perfectū mandatum,z per consequēs nō habet officium procurationis nec exercitium, ita no[b] Compost.Spe.z Jac.And.z Arch.in §.alleg.locis.sed si certificetur per dominum ore,videlicet,vel literis, vel per nuncium,tunc esset mandatum perfectum,z haberet exercitiū procurationis si acceptaret,z hoc est quod dicūt doc.predicti q̄ requiritur,q̄ peruenerit ad eum mādatum,hoc est aliquod organum medium,quo mediante dictus contractus mandati perficiatur,z hic est sanus,z verus intellectus predictorū. Sz in ꝓpositā quest.dictus procurator si bene aduertātur verba in themate posita,fuit in presentia cōstitutus,dixit enim dominꝰ,qđ contemplatione sui vellet esse procurator,que verba sunt sufficientia ad inducēdum mandatum,vt ff.mād.l.j.ibi,siue volo,&c. z ff.de lega.iij.l.pamphilo.§.propositum.z procurator cōstitutus dixit,quod volebat esse procurator suus, quod verbum simiſ liter est aptum ad susceptionem mādati,vt dictis legibus:vn de mandatum fuit in presentia,si de hoc,qđ proponitur,cōstaret:z sic valēt gesta per eum,tanquam per procuratorem. Sed posito,quod de predictis non cōstaret,videndum est an constitutio procuratoris postea facta per publicum instrumētū,ita sufficiat quod procurator possit administrare vigore notificationis sibi primo facte p illa verba,scz quod volebat eus facere procuratorem.Ad quod dicendum est quod si quidem ei notificasset,primo quod eum facturus erat procuratorem certo,z limitato die,postea eum fecisset,quod sufficit,ter.in l.fi.§. si interreos.de verb.oblig.Sed cum in proposito ponatur indeterminate,dixerat qđ eum volebat facere procuratorem3,posito quod dicta verba intelligantur de futura constitutione.dictus procurator non est certus de tempore:z per consequens potest duci dubius de mandato:z ideo non pōt administrare,cum sit dubius propter incertitudinem temporis,probatur in l.aut qui aliter.ff.quod vi,aut clam.z quod incertitudo impediat administrationem,probatur in l.sed z si de sua.ff.de acqui.here. z quia ignorans,z dubitans equiparantur.l.fi.ff.de condict. inde. z l. fi.§.sinautem nescius.C.de fur.Sed ignorans mandatum licet
b gerat,vt procurator,nihil[b] agit,licet in quibusdam consilijs reperiatur ℣,aliter tenuisse,z sensisse,facit ad predicta, qđ not.
3 Imo.extra de offi.deleg.c.cum super.¶†Super scdo[c] videre
c tur dicēdum,quod cum supra dicta acceptatio pbende, non debite fit facta per procuratorē,nisi ad hoc haberet speciale mandatum,non videatur constitutus ad prebēdam indebitam acceptandam,vt dicunt iura vulgaria.¶Preterea acceptauit sub cōditione,scilicet,si sibi de iure debetur,que conditio cum deficiat de presenti,acceptatio est nulla,l.si cum ad presens.ff.si cer.pet. z l.cum in scdo.ff.de minu.testa.z l.circa.ff.de her.instī.z sic per
4 inde esset,ac si non acceptasset.†Sup tertio videtur, qđ ea que proponuntur,non inducant sufficientem probationem contra
b tertium,veruntamē si ille,qui dicit se procuratorē constituta probaret tunc se habuisse notitiam gratie facte sic,forte ex hoc presumeretur procurator,per nota.in c.coram dilecto. extra de offi.deleg.Bart.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Procuratorē certificari.Idē tenēt domini de Rot. in decis.clv.in nouis.inci.si pcurator.z ibi vide.Adde que alleg at Bar.in isto consi.z vide pau.de Castr.in l.qui absenti.circa fin.ff.de do.vbi facit mentionem de isto consil.Bar. z examinat dictum Barto,z cōcludit cum Bar.z vide Alexā.in l.qui alienam,in fi.prin.ff.de acquir.her.z in consil.clxvj.in v.volu.incip.

in

in causa,z lite vertēte.vbi allegando Bart.hic,concludit quod satis est,quod procurator p l'teras, vel nūcium domini sit certioratus de mandato,licet instrumētum mandati ad illum non peruenerit,z ibi limitat dictum Bar.hic procedere,qñ procurator habet contradictorē,qui petit sibi doceri de mandato,alle. Bal.in l.j.circa prin.ff.de procura.

b ¶Agit.Hoc consi.alleg.z sequuntur dom.de Rot.decis.cxlv. in nouis.tit.de procu.z vide Rom.cōsi.ccclij.z sequitur etiam Fran.de Ere.consi.lxvij.

c ¶h.B.¶Super scdo.No.qō dicit Bar.hic,qō acceptatio procuratoris que non valet,nō nocet domino. Adde Dominic.de sancto Gemin.in c.cum,qui,in fi.de prebē,in vj.z Lap.in alle. cxxvj.Anastasius,z similiter acceptatio beneficij que non habuit effectum,non preiudicat,vt not.Ang.in l.nihil,ſ. si filius, ff.de inoff.testa.Roma.in consi.cccxxix.presens consultatio,cū concord.de quibus.per phili.Dec.in c.in literis. de offi.deleg. vbi etiam alleg.Bar.in isto consi.

d ¶Qui dicit.Vide quod voluit rom.consi.lxiij.

CONSIL. LXXIIII.

Emptor cui primo fuit tradita possessio, ꝙ preferat: nec possessio vī tradita,si emptor debeat eligere locum incertum de certis.

1 ¶Emptori licet fuerit tradita possessio,tamen si emptio est in certa non transfertur dominium.

2 Vendita possessione ad mensuram,ante mensuram non est perfecta venditio.

In nomine domini amē. Petr⁹ vēdidit Berte sue sorori,z vxori Bartoli,triā staria cuiusdā clausure,iuxta domū dicti petri posita,&c.a quocunqz latere voluerit certo pretio ad habendum,tenēdum,&c.De quo pretio fecit finem,refutationem,&c.Et cōstituit se dictus venditor nomine dicti emptoris possidere donec de ipsis possessionē acceperit corporalem, quam accipiēdi licētiam concessit,&c.Post predicta dictus Bartol. maritus dicte Berte tanquam maritus z cōiuncta persona dicte Berte, vēdidit dicto petro fructū,z vsumfructum dictorum triū stariorum terre, a tēpore celebrati cōtractus p xxv.annos pro certo pretio,z dicto emptori fecit finem,z quietationem,quam clausuram z tria staria terre dictus petrus habuit,z possedit per spatium,xxv.ann,z plus pacifice,z quiete. Insuper dictus petrus decessit remanēte filio,z herede Bētili, qui Bentilis vendidit dictam clausurā pontio,pro certo pretio,pro quo fecit quietationē,&c.Et dictus pōtius habuit tenutam, z possessionē dicte clausure pro tempore dicte vēditionis,z tenuit pacifice,z quiete,z nūc tenet,z possidet.Modo heres dicte Berte, z dicti bartoli,dicunt dictam clausurā predictorum trium stariorum terre, ad se primere pleno iure.Queritur mō,quis istorum hȝ iura potiora in dictis tribus starijs terre,cum ex aduerso pro parte dicti pōtij negetur,z dicat ad se primere:z an si dicti heredes agāt ȝpontium rei vēdicatione ad dicta tria staria terre, de iure debeant obtinere. ¶†Super hoc dicēdum videt ꝙ vltimus

1 priorj est potior,qz sicut de duobus emptoribus ille potior erit

a cui primo possessio tradita⁹ est,vt C.de rei vendica.l. quoties,z l.fine aūt,ſ.si duobus.ff.de publicia.ſz iste vltimus qui emit ab herede primi vēditoris est ille,cui primo possessio tradita est,ergo,&c.Hec pōt dici quod dicte berte fuerit possessio tradita vere,vel ficte.Nā dicta tria staria dicte Berte vēdita non fuerūt

b certa:ſz posita fuerunt in electione ipsius Berte,nec electio facta apparet,z locus incertus non pōt possideri,l.iij.ſ.ſz incertam partē.z l.locus.ff.de acquir.poss,ergo ex quo constituit se ipsius nomine possidere,vel ex eo quod emit dictus vēditor fructus,non pōt dici quod ei sit quesita possessio rei, que possideri

2 non pōt.†Preterea,dicta venditio primo fuit facta ad mensuram, z sic antequam mensuretur,non est perfecta vēditio, l. qō sepe,ſ.in his,de contrah.emp.z licet ibi loquatur in rebus mobilibus: tñdem est in fundo vendito ad mēsuram,l.si in venditione,ſ.vbi vero,de per.icu.z commo.rei vēd.z de act,emp.l. Julianus,ſ.Titius.Cum ergo non fuerit perfecta venditio, cum non fuerit mēsurata,z sic non extiterit conditio apposita,appareret quod non fuerit translatum dominium in primum emptorem,sed in secundum emptorem sic,vnde secundus emptor erit potior,.Bar.

ADDITIONES.

a Tho.Dipl.¶Possessio tradita.No.duas limitationes ad regulam l.quoties.C.de rei vēdic.prima,quando venditio est facta ad electionē:quia ante electionem est incerta venditio . Secunda,quando vēditio est ad mēsuram,z ante mēsuram est incerta. Alias limitationes ad illā leg.vide per Jaso.ibi,cui adde Bart.in isto cōsi.¶Adde quod voluit Roma.consilio cclxx.z Bal.cccxciij.lib.iij.

b ¶Locus incertus Adde Bar.in l.secunda ſ.incertam.ff. de acqui.poss.vbi facit mentionem de isto consi.z ibi dominus Aler.de Imo.in pen.col.

CONSIL. LXXV.

Habēs certas possessiones conductas, hac conditione, qō possit eas relinquere, si non fuerint sibi filij, tunc ista conditio intelligitur,si non fuerint filij tempore mortis. Item,an Imperator possit legitimare in terris ecclesie, vel econuerso. Item,an conditio,si filij ex legitima matre nascātur, verificetur in legitimatione Imperatoris.

1 ¶Pacta contrahentium rescripto principis non rescindūtur.

2 Principis dispēsatio legitimādo filiū,non facit qō sit de legitimo matrimonio natus,vt possit gaudere beneficio testamenti.

3 Dispēsatio q̄ fit per principē facit vt nihil a legitimis differat.

4 Legitimatio facta ab imperatore,an habeat locum in terris ecclesie immediate subiectis.

a **Viso instrumēto** a locatiōis facte Titio.z testō Titij,z facti narratione pdicta.¶Primo querit,ex vigore ipsius clausule existētis in locatione,que dicit, si vero filij,aut nepotes dicto Titio minime hēdes fuerint, qō vine ēt existētes persone in possessione cui voluerint relinquendi habeāt potestatē,z licentiā,an possint Jo.filio suo tanq̄ extranee persone relinquere dictas res locatas,secūdum formam dicte clausule.Rūdeo ipsum nō posse dicto ioā.tanquam extranee psone relinquere.Pro eo,maxime,qz illud fuit p̄missum dicto Titio sub cōditione,si filij,aut nepotes non fuerūt. Intelligitur enim si sibi filij nō fuerunt tempore mortis,vt ff.ad Trebel.facto.ſ.si quis autez,sed dicto Titio fuerūt filij tpe mortis

1 igitur expirat potestas relinquēdi extranee persone.¶†Secdo requiritur,qō is,cui relinquitur,sit legitime natus.Si igit impeditur dictus Bal.dictas res,z alias relinquere dicto ioā,vel in eum transferre:qz ipse ioā.illegitime natus est. Sed si legiti-

b matetur ipse ioan.a Papa,vel a presente Imperatore^b, vel ab aliquo habente a dicto Imperatore potestatem legitimādi,posset dictas res,vel bona predicte hereditatis paterne ipsi ioā.relinquere,z in ipsum trāsferre. Ad qō respondetur, si dictus io. legitimaretur ab Imperatore,vel ab habēte potestatē ab eo,insurgit questio,an legitimatio habet effectū in terris ecclesie,de

2 qua.ſ.dicetur: † sed si legitimaretur a papa in temporalibus, sine dubio legitimatio valet in terris ecclesie,vt extra q̄ fil. sint legi.c.per venerabilē.z qō ibi notāt doctores.An autē post dictaz legitimationē posset dictus Bal.dictas res locatas,z alia bona hereditatis paterne ipsi Joanni relinquere, vel in ipsum transferre,de quo ſ.querit,dubiū est finaliter tamē dico, quod quedam prohibentur transferri in istuz filiū ex contractu locationis predicte. Dicit enim qō deueniat in filios,z nepotes ex legitimo matrimonio natos,z circa istud pactū per legitimationē factā a papa,in forma cōmuni,nō videtur dispensatū. Nō enim pacta contrahentium per rescriptum principis rescindi debēt,nisi hoc agatur expresse per principē,l.causas.C.de trāſ. z C.de erro.aduo.l.fi.C.de rescind.ven.l.ratas. Quedam prohibentur transferri in ipsum filium legitime natum ex testamēto

c patris dicti Bal.qz bona subiacent restitutioni p hec verba,si decesserit sine filijs natis ex legitimo matrimonio^c:z in hoc etiā non videtur dispensatum per dispensationem specialiter factā. Nam princeps restituēdo non facit videri quē ex legitimo matrimonio natum,maxime in hoc,qui natus fuit ex nupta alteri⁹,cum impossibile fuerit ipsam fuisse vxorem Bald.illo tempore.z sic fictio hec nō potest fingere,l.fi.pater.in fi.ff.de adop. z l.qui ad certum.ff.loc.sed per legitimationem hoc facit princeps.qz eū restituit natalibus antiquis,quib⁹ sibi legitime nascebātur,z subducit etiam in commercium legum,per ꝙ legitimi ab illegitimis differūt,vt in auth.quib.mod.na effi.sui.ſ.natura si quidē. Facit ergo legitimatio,vt pro legitimo habeatur non tamen quod sit natus de legitimo matrimonio. Unde cum hec verba testamenti requirāt expresse quod sit natus ex legitimo matrimonio,talis legitimatio huic nō proficit. Secus esset si testamentum simpliciter diceret.si decesserit sine filijs legitimis. Quedam prohibentur transferri in istum filium de iure communi,ideo quia sic illegitime natus.Prohibetur enim sibi partez relinquere,z donare ab intestato succedere,z sim.l.j.C. de natural.lib.z de incest.nupt.auth.ex complexu.z in aut.qui,

3 modis na.effic.sui.ſ.pen.†Et circa ista per legitimationem videtur a principe dispensatum. Nam legitimatio que fit per rescriptum principis facit vt legitimati nihil a legitimis differant,vt in authentic.quibus modis natura.effic.sui.ſ.illud autem. ibi, nihil a legitimis differentes. † Concludo ergo, tali legitimatione facta per Imperatorem, dicta bona legata, in

dictum filium, sicut in quelibet extraneum p alienationē transferri, eodē mō his bonis paternis, alter non. ¶Itē queritur, si legitimatio que fieret ab Imperatore, vel ab alio habēte potestatē ab ipso valeat in terris ecclesie immediate subiectis? Rñ. quod imo, videtur tenuisse, quod non, in c. peruenit, extra qui fil. sint leg. iac. de Bel. disputauit Zium, z suam disputationem posuit in aut. quib. mod. na. effi. sui. Et eius opinionē videtur sequi ioā. And. in c. peruenit. in nouel. qui filij sint legi. Bar.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶Viso instrumento legitimationis. Ita alleg. Aler. de uno. bar. in hoc consi. in consi. xj. in vij. vol. inci. alias cōsului. Alias incip. viso instrumento locationis, z ita alle. idem Aler. in consi. clxvij. in cod. vol. visis duobus testamentis, z in disput. sua que incip. Sigismundus, posita in l. imperium. ff. de iurisdi. om. iudi. z iaso. in l. j. C. de in. emph. y. vbi non affirmat, q̄ sit consi. Bar.

b ¶Imperator. An imperator possit legitimare in terris ecclesie, z Papa in terris imperij, videte plene per Ant. de bu. z pano. in c. per venerabilem. ext. qui filij sint legiti. per bar. in l. cūctos populos. C. de summa trinit. z fide cathol. per pau. de Las. consi. ccj. z consi. ccxvij. per Ang. consi. cccl. incip. pro deciū. primi puncti. pet. de Anch. consi. cccxxj.

c ¶Matrimonio. Ho. decisionem bar. hic, q̄ institutus cum filio legitimato nō excludit substitutum. Sñ dicatur quis ex legitimo matrimonio, vide per io. And. in addi. Spe. in ti. de suc. ab intes. §. fi. cum concor. de quibus per Ias. in l. ij. C. de in. emph. z in l. generaliter. §. cum aūt. C. de insti. z sub. z bar. Soci. in l. cū lauus. ff. de cond. z demon. z pe. Lor. in consi. cxcvij. in iij. vo. z Aler. in d. §. cum aūt. z ibi apo. z in l. in prouincia. §. diuus. ff. de ri. nup. z in consi. xxxvij. in j. vol. z in consi. clxvij. in vij. vol. incip. visis duobus testamentis.

d ¶Item. Vide Alexā. in d. l. qui in prouincia. §. diuus. ff. de rit. nup. z in consi. xj. inci. alias consului. in vij. vol. vbi ponit plures concordan. vbi etiam alleg. Bar. in hoc consi.

e ¶Terris. Vide late pau. de Las. consi. ccxj. z ccxxvij.

CONSIL. LXXVI.

Si pater donat filio suo emācipato omnia bona sua presentia z futura, reseruatis vsufructibus z prouentibus inde venientibus, an liceat patri predicto in vita sua disponere pro libito sue voluntatis, z an valeat talis donatio, z in hoc concludit q̄ non valeat donatio.

a ¶Pater donando filio emācipato omnia bona presentia, z futura, reseruatis fructibus, &c. non valet.

a Donando omnia bona presentia, z futura, aufertur libera testandi facultas.

3 Testari de alieno quem posse, quomodo intelligendum.

4 Viuente testatore, non est testamentum, nec dispositio.

5 Dispositio iudicatur secundum tempus in quod confertur effectus.

1 **In dei nomine amen** Pater filio emāci
2 a pato donauit oia bona sua psentia, z futura[a], saluis z reseruatis dicto patri, omnib[9] fructibus, z vsufructibus, z prouentibus, z liceat dicto patri in vita sua disponere pro libito sue voluntatis, queritur an dicta donatio valeat.

¶Viso pacto predicto Christi nomine inuocato, videt de iure dicēdum dictam donationē non valere. Et ad hoc dicēdum me mouet, quia omnis actus, per quē infringitur libera testādi voluntas, est nullus, z ipso iure nō valet, vt C. de pac. l. pactum q̄ dotali cum sim. ¶Iz donando omnia bona[b] psentia, z futura,
2 b aufert sibi liberam testandi facultatē, quia non haberet, in quo posset sibi heredem instituere, z ideo testari nō posset, vt in aut. ingressi. Codice, de sacrosc. eccles. ibi, vt puta nec domini rerum.
3 ¶Et si dicatur leges videtur velle, quod quis de alieno testetur l. conficiuntur. ff. de iure codi. Rñ. hoc verum in his que sua natura possibilia sunt, alias de alieno non testat, vt in aut. ingressi. z in q. nostra. Nā sicut monachus nō habet aut habere pt bona iō nō testatur. Ita in quest. nostra, qui donauit bona pseria, z futura, non pōt in futurū habere bona, que sint sub dominio suo Iz in instrumēto donationis est dictum q̄ donator ex nūc duz
c donauit ea bona, p donatario cōstituit se pcario[c] nomine possidere, z sic mediante instanti acquisitione facta trāsfertur in donatarium dominium, z sic tēpore mortis nūquam reperitur q̄
b donans in aliquo possit in articulo mortis[4] heredē instituere, quāuis etiam late, nunc, pro tunc, iuridicū videtur, q̄ in instrumēto donationis non cōstituisset se etiam futura bona pro donatario possidere, q̄ possit dici acqri donāti, Iz compelli postea ad tradēdum eum, z heredem suum, videtur etiam donationem nō valere, q̄ non est verisimile quod heres velit adire hereditatē, si eum omnia restituere oportet. Et sic in vtroq̄ casu videtur impediri libera facultas testādi, quāuis primo casu dū cōstitutio possidēdi facta est, indubitāter videatur plus quam in secūdo casu. ¶Preterea ad hoc facit q̄ nota. Mod. Codice, de pact. l. si quos z Ly. ibi refert. Et si dicatur, imo videtur q̄ possit testari z liberam factionē testamenti habere donatione predictorum nō obstante, cum reseruauerit vsumfructum, z dispositionē sup eis in vita facere potuit, ergo videtur, q̄ libera sit testādi facultas in vsufructu, z huiusmodi, vigore dicte reseruationis. Ad hoc enim rñdeo, z dico q̄ ista sane intelligēti non obstant per intrascripta. ¶De tñ ratio mouet ad hoc, q̄ quamuis dispositio testamenti detur in vita, testatore tamen viuente testamentū non dicitur, nec dispositio, cum hereditas, z heredis institutio dicantur esse fundamentum istius testamenti, l. proxime. de his que in testa. delen. Secundo capiunt fundamentum post mortem testatoris, sed heredis institutio, z hereditas non potest dici viuentis, vt l. j. ff. de here. vel act. vēdi. z l ij. post prin. de vulg. z pu. quod enim dixit, quod posset in vita sua disponere, i. tellexit donans de contractu aliquo inter viuos, non aūt de vltima voluntate testamenti. Alias enim si intelligeremus aliter, sc̄z quod testamentum intelligeretur dispositio in vita iam de necessitate sequeretur q̄ illa tota distinctio magistralis gl. z doc. sc̄z q̄s quedam est dispositio inter viuos, ex quo in vita fit, tolleretur, q̄s tamen apud intelligētes ridiculum esset. Fuit enim donātis ultētio, q̄s quamuis large, z effuse donaret, uollet tamen donās in vita egere, z ideo uoluit sibi reseruare fructus de quibus posset viuere, z facere quicquid uellet uiuēdo ita q̄s ipse donans non egeat, z post mortē apud donatariū remanere, z semp esse. ¶Preterea, q̄s dispositio testamēti nō dicatur fieri in vita, cū effectus
5 nō habeat, probatur in l. j. cum sua gl. C. de testa. tut. ¶Ad hoc etiam facit, q̄s omnis dispositio iudicatur sc̄z tempus, in quo confertur effectus, vt C. de dona. ante nupt. l. q̄s spōse. z l. in fuga. C. ad l. fiam. de plag. cum fi. Sed effectus testamenti Iz fiat a viuente, testamētum tamen confertur post mortem, vt d. l. j. ergo tota dispositio non debet dici inter viuos: sed in vltima voluntate, z post mortem. Nec obstant verba illa reseruationis dum dixit, q̄ possit disponere in vita sua, quia de necessitate sunt intelligēda de dispositione, que inter viuos dicitur. Nam verba debēt aliquid operari in vita sua, z ego sic probaui, q̄ nulla dispositio fit a mortuo, sed a viuente: vnde ista verba, in vita sua, vt recte intelligantur, z aliquid operentur, oportet intelligi de necessitate, de dispositione q̄e dicitur inter viuos, alias illa verba nihil operarētur, sed sufficiebat solum dicere, q̄s possit de fructibus disponere. Et ideo vt rectus, z sanus sit intellectus illorum verborū, cōcludo quod de dispositione, que dicitur inter viuos fuit a donatore sentitum.

ADDITIONES.

a ¶Et futura. Vide Paulum de Castr. consi. cū. vbi dicit, q̄ nec de fructibus testari potest: quia illi veniunt appellatione futurorum.

b Tho. D. ¶Donādo omnia bona. Vide Pau. de La. in cōsi. cētesimo primo inci. notandum est. z per. Lor. in consi. octauo inci. in hac consideratione. z in cōsil. clxxvj. in presenti consultatiōe. vbi alleg. Bar. hic in presenti cōsi. Et an donatio omnium bonorum presentium, z futurorū valeat, si est facta pio loco, vel ecclesie, vide plene per Ias. in l. fi. C. de pac. z vide plene per d. Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta. in ver. sc̄o per istam doc. infertur, vbi plene examinat doc. Bart. hic, vbi videas, z vbi alle. Bar. in hoc consi.

c B. L. ¶Precario. Breuibus corroborādo suprascripta, z cōcludēdo. Dicitur supra donationem omnium bonorum presentium z futurorum. cū cōstitutione precarij, nō valere, vt per Imo. in l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de ver. ob. per Bal. in l. si duobus. §. idē rñdit. ff. p̄o socio. z in l. certi cōdictio. §. si nummos. ff. si cer. pe. per Pau. de La. in d. l. stipulatio. z in l. fi. C. de p̄ca. z cōsi. suo cij. z lxvj. vbi dicit, q̄ nec de fructibus testari pōt: quia illi veniunt appellatione futurorum. Et per Ang. cōsi. cccxv. inci. Domina Vanna vxor Lucarini. z cōsi. clxxix. inci. in Dei nomine, visis instrumentis. vbi autem cōstitutio precarij nō interuenisset, Ang. in proxime allegato cōsi. tenet contra Bar. vt in quest. incip. in refulgenti palatio. z in d. l. stipulatio hoc mō. Et Sal. ambo in d. l. fin. an autem valeat saltem in presentibus? Bar. in d. l. fi. videtur inclinare in illam partē, q̄ non valeat. Ange, vero, quia nouissimus non refertur, fuit sibi contrarius. naz in alleg. consiliis tenet donationem non valere, in cōsilio autem cxj. inci. quedam mulier donauit. tenet aperte donationem non valere in presentibus.

d ¶In artic. mortis. Vide Aler. in consi. xiij. in j. volu. inci. circa primum. z in consi. lxxxv. in vj. vol. inci. ponderatis his in vl. col. z in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. ob. vbi alle. Bar. in hoc consil.

Consilium

CONSIL. LXXVII.

Notarius dānatus ex aliquo delicto infamiā irrogāte, nō pt exercere officiū notariat⁹ habēs in se dignitatē, vcz qō sit notarius principis, vel ad bāchū sed rogatus a partibus super contractu potest esse notarius.

1 ☞ Infamis repellitur ab omni dignitate z officio.
2 Notariatus an sit dignitas, vel officium.
3 Infamis potest esse procurator, arbiter, tutor, siue curator.
4 Notarius infamis partibus volentibus potest cōficere instrumentum.
5 Infamis potest esse testis partibus volentibus.

a **Queritur** an notarius damnat⁹ ex aliqua causa, extra mun⁹ officij, que eū facit infamem, possit cōficere instrumenta? Et vī qō non. Nā notarius videtur quodāmodo testis, l. Domitius. ff. de test. z testis infamis nō pōt testificari, ergo, ꝛc. l. ij. §. j. ff. de testi. Et p̄ hoc. ff. de his qui not. infa. l. iij. §. miles. vbi
1 gl. dicit q̄ infamis repellitur ab omni dignitate, z officio. † Preterea dicitur. C. de man. prin. l. j. in prin. quod tabellionatus officium est dignitas. vt est glo. ibi, sed infamis repellitur ab omni
2 dignitate, l. ij. C. de dign. lib. xij. ergo, ꝛc. † In contrarium facit, q̄ tabellionatus non est dignitas, sed munus, vt C. de his qui mi
3 lit. nō pos. l. j. lib. xij. Preterea video, q̄ infamis pōt † esse procurator, z arbiter vt insti. de excep. §. fi. z ff. de arbi. l. pedius. Item pōt esse tutor, vel curator. ff. de postulan. l. j. §. sed est equissimū. secundum Azo. in summa trium librorum. C. de infa. ergo eadē ratione pōt esse tabellio gl. z tex. in l. iij. §. queri pōt. ff. de super. tut. vbi glo. videtur velle qō qui est suspectus propter delictum commissum possit remoueri a tutela, eadem ratione debet remoueri ab officio: seu munere proprie loquēdo. Ad solutionē que
b stionis debes scire, q̄ tabellionatus officium est munus, b vt d.
c l. j. de man. prin. Et si assumptus quis est ad negotia principis c, z tūc est dignitas quod assumatur ad officium principis. Dico ergo, q̄ infamis non pōt exercere officium tabellionat⁹, vcz notariatus, qō hz in se dignitatem, l. ij. de digni. vel q̄ esset notar⁹ ad bāchum, vt d. l. ij. §. miles. Sed si ipse a partibus assumatur: vt faciat publica instrumenta, nō video quid repugnet: q̄ munus publicum est, qō infami non interdicitur: sicut pōt assumi arbiter a partib⁹ volētibus, sic posset assumi notarius: sicut infamis assumptus iudex a partibus non opponentibus vz iudicium, vt dixi in l. quidam cōsulebant. ff. de re iudi. z no. Spec. in ti. de iud. dele. §. excipitur. verū. ite nūquid periurus z infamis.
4 z vers. sequē. † Hoc añt puto verum esse qū nō obstante infamia ipse est in possessione notariatus, z bone fame z tunc ꝓpter multitudinē gestorum per eum debet valere, l. Barbarius, de offic. pret. z l. ij. C. de sen. z interl. om. iu. † Nec ob. qō dicitur q̄ in testimonium non posset recipi infamis, quia hoc verum parte inuita in contractu: secus quia partibus volentibus.

ADDITIONES.

a Damnatus. Vide pau. de Las. consil. ccvij. z ccxxiij. Et quid si est excommunicatus, vide Federic. consi. cxlvij.

b Th. Dipl. C Est munus. Nō. quod notariatus non est dignitas sed munus, l. fi. in prin. C. qui mili. nō poss. lib. xij. z ibi, gl. prima notat, quam gl. ꝓ singu. reputat Ang. de Are. §. fi. insti. de exceptionib. Adde simlem in l. preses. C. si ser. aut libertus ad decur. adspir. lib. x. z est bonus text. in l. vniuersas. C. de decu. li. x. z ibi Bar. notat contra aduocatos, qui officium notariatus exercent, ex quo notariatus officium est vile. Idem dicit Ang. de perusi. in l. si quis decurio. C. de fals. z in consi. cclxxxv. incip. premitte. Et quod non sit dignitas concludit do. Balpar. Cal. de in consi. ij. in tit. de instru. edi. z vide And. Sic. in rep. rubr. extra de fi. inst. z sequitur Lardi. Alex. in cap. per venerabilem. in pamel. qui fil. sint legi. etiam ponunt, quod ipsorū possunt esse notarij, limita in quantum dictum est supra, notariatum non esse dignitatem, non procedere in regno Apulie, vt in l. fi. in fi. de non. militia. in constitu. reg. Secundo limita nō habere locum in notario principis, quia ille dicitur habere dignitatem secundum Bart. hic per text. singu. in l. j. C. de manda. princip. z bar. in l. eadem. §. hac lege. ff. ad l. Jul. repet. z in consilio centesimo septuagesimoquarto incip. ser. Joan. z ibi scripsi in apost. z vide Jas. in rubr. C. de procura. Et quamuis notariatus non sit dignitas, tamen est ars, vt per Angel. consilio trigesimotertio incipie. supra dicta prima reformatio, versicu. quartum dubium. Item est officium secundum And. Barba. in tracta. de prestā tia Lardi. in j. questione prime part. princip. z ibi infert, quod si de officio est soluenda gabella, est etiam soluenda de notariatu. Adde q̄ etiam dictum officium notariatus dicitur esse publicum auth. ꝓpter. z vtilitate: z ideo quicquid lucratur notar⁹: dicitur esse quasi castrense secundum Baldum in l. fi. C. de ad uoc. diuer. iudic. z adde etiam, quod officium notarij necessario introductum, z quasi diuinitus promulgatum fuit ad cōes totius mūdi vtilitates sedis apostolice, z Rom. Imperiū dictos notarios, vtpote officiales certos, sibi elegit, z assumpnit vt per eos testamenta contractus, z omnia iudiciorum acta conseruētur: q̄ mens humana propter memorie, vel vite defectum retinere, vel reminisci non pōt, per notarios perpetuo retinetur: cū omnium habere memoriam, ꝛc. l. ij. §. si quis aūt. C. de vet. iur. enuclean. Imo etiam, z quod alias propter oblitionem, vel temporis spatium probare non posset si redactum fuerit in publicam formam: tamen in iudicijs fidem facit, quantum si testibus probauerit, l. in exercendis. C. de fide instru. z vide Roderi. Hispa. in suo speculo humane vite, in j. lib. in nono capite.

c C Principis. Idem tenet Ang. insti. de iure pers. §. sin autem z quod sit vtile officiū tenet Old. consi. lxxv. z Ioā. And. in Spe. de instru. edi. Ang. consi. cclxxxiij. licet ias. in l. Barbarius. ff. de offic. pret. simpliciter dicat, q̄ est dignitas.

CONSIL. LXXVIII.

Aperpuncto questionis vertentis inter dūm Raynaldum z Leonem z Falconem, ꝛc. De isto consilio vide §. in consilio lxiij.

CONSIL. LXXIX.

Si vnus vendidit porcum factori carnificis, vel institori. pōt agere p̄ pretio contra carnificē, vel sic non obstante obligatione, z contractu institutionis, an obliget dominum etiam in dubio si perperam z dolose egit.

1 ☞ Contrahenti cum institore qua via succurritur contra domino.
2 Institor quis est.
3 Prepositus publice qui est alicui administrationi, obligat dominum.

Quidam vēdidit vni institori carnificis, seu factori vnum porcū, nec fuit sibi de pretio satisfactū, qui porcus fuit macellatus ad apothecam ipsius domini ipso presente, cum itaque vēdenti non fit de pretio satisfactum, queritur qualiter, quomodo z aduersus quem sibi consulatur. Dico, quod consulitur domino per actionē institoriā, que quidē z est introducta in fauorem illorum qui contrahunt cum institoribus, seu factoribus, ne cō
1 trahentes decipiantur. l. j. ff. de institoria. † Secundo dico quod sibi consuletur duplici via, scilicet, aduersus institorem, z domi nū n, vt probat in l. si quis mancipijs. §. si seruus. ff. de instito. z
e ne equiuocemus i institore, dico, quod institor est a ex eo, qō ad negotia gerenda instat, vel taberne sit propositus, vel alij negotiationi, z institor appellatus est, vt l. institor is est. eod. titu. Preterea, institor est ille, qui cōparendi, vel emendi gratia mer
b ces, est prepost⁹. b Et exponit gl. j. in l. quicūq;. §. sed z si taberarius. in ver. merces comparandas. ff. de instit. id est, agnos, vel pisces, z omnia ista talia, qui vero emit istū porcū huiusmodi est, ergo recte appellatur institor, z dominus tenetur. etiaz si in stitor in fraudez faceret, z contraheret. q̄ imputet sibi qui talē preposuit. vt ff. de exerci l. j. §. vt eniz. z ff. de instit. l. sed z si pupillus. §. prescribere. neque potest allegari per dominum, ego non prepoueram eum ad emendum, vel contrahendum. † Quia eo ipso, quod quis est prepositus taberne, vel statiōi videtur velle dominus quod cum eo contrahatur, z tenetur. Casus est Inst. quod cum eo qui in alien. po. §. exercitoria. z §. institoria. cū seq. nisi expresse phibeat, vt ibi. Preterea multū facit presentia domini, qui videtur ratificare factum per institorez, vt si ipsemet illud fecisset. ff. de insti. l. j. §. magistrū. z poterat prohibere si volebat sibi ergo imputet, arg. l. si eo tempore. C. de remis. pig. z q̄ no. in l. si rem alienam. ff. de contrah. emp. z l. si autez. ff. ad Maced. Preterea, † illa ratione tenetur, quia ille publice tabernaz
3 administrabat pro domino, z prepositus publice credebatur, tunc dico, aut iste est interrogatus a iudice, qui debet interrogari. l. j. de interroga. actio. z l. vbicunque. Aut preposuisti euz
c aut non, si dicit sic, habeo prepositum c quod tenebitur, per ira alleg. si dicit non tunc presumptio, z error communis facit contra quia publice credebatur istū esse talem prepositum ad questum, id est ad lucrum faciendum, z iste communis error facit ius. l. j. C. de testamen. z l. Barbarius Philippus. de offic. pret. Facit optime. l. si quis patremfamilias. ff. ad Maced. dicit enim ibi text. sic agebat, sic contrahebat, sic publicis muneribus fungebatur, z C. eo. tit. l. nec Zenedorus. Consideratis his rationibus crederem saluo semper consilio sapiorū, quod ille dominus insolidum teneatur ad pretiū, z ad interesse. Potest ergo agere contra illum, z formare petitionem, ꝛc d, Bar.
d

ADDITIONES.

Th. D. Institor est, Breuiter dic, q̄ institor in terra, exercitor

in mari. z institor est, qui negociationem vniuersalē, z questuariam in terris exercet, z quid differat a procuratore magno, vide Inn. in c. fi. ibi imol. de fideiuss. Bar. z Bal. in l. institor. ff. de instit. z Bal. in l. mandatum. in tertia op. C. man. z in rub. C. de instit. Abb. in consi. xvij. in primo vol. incip. ad claram decisionē presentis dubij. z in consi. lxxiij. in ij. volu. incip. illud de iureiurando.

b ¶ Prepositus. Vide late Alexā. consi. xlij. lib. iij. Abb. consil. lxxiij. lib. ij.

c Th. D. ¶ Prepositum. No. quod dicit Bar. hic quod sicut institor obligat dominum, ideō est si gerit se pro institore, z dominus sit, z ita no. Bar. in l. hoc consilio ad ampliationem dicte regule do. Jo. in l. institorem. ff. si cer. pet.

d ¶ Formare petitionem. In superiori speculatione, quid sit pbandum contra institorem vide plene Alex. de imol. consil. xlij. inci. redemptoris, z consi. c. inci. viso z discusso.

CONSIL. LXXX.

1 ☞ Judex appellationis interposite quomodo super operis noui nunciatione debet pronunciare. Item de viribus precepti iudicis quod non edificetur: z de clausula, si senserit se grauatum compareat, z nu. 2.

a Queritur [a] que sententia sit ferenda per iudicem appellationis in causa vertente inter Leonem z Falconem appellātes ex vna parte, z appellatum ex altera. Visis appellatione z pductis in causa. z precepto siue scriptura, a qua fuit appellatum. Ad veritatem huius questionis inuestigandam, videndum est de viribus precepti facti per ¶ potestatem, z iudicem de nō procedendo in opere a quo extitit appellatum. Et tale preceptum de iure videtur fieri duabus de causis. ¶ Prima, vt cōtineat nunciationem noui operis, que fit per priorem. Et huius precepti formam ponit gl. nostra ordinaria, de oper. no. nun. l. de pupillo. §. meminisse. in gloss. que dicit: vt si dico, ꝛc. z forma[b] ibi traditur alternatiue: vt post nuntiationem precipiat, vt non edificet, vel veniat responsurus. Item † hec nunciatio debet fieri in ipso opere, z hoc est de substantia. d. l. de pupillo. §. nunciationem. nec sufficit in foro, seu loco iudicij fieri, vt ea. l. §. si quis forte in foro. qō tenuit gl. eod. ti. l. j. §. j. z hoc tenent omnes doc.

2 † Si ergo dicere vellet, hoc preceptum cōtinere nunciationem noui operis, manifeste apparet eius nullum: quia nō est factum in re presenti. Item nō est factum alternatiue, sed copulatiue: z sic partem plus debito grauauit: qz ad vnam debebat arctare, z arctauit ad duo copulatiue, qō est grauius: quia alternatiua leuior est, vt l. Grece. §. pe. ff. de rdeiud. Apparet ergo, qō tale preceptum caret omnibus substantialibus noui operis. ¶ Preterea istud preceptum non pōt dici in veritate preceptum noui operis, vt statim dicām. Secūda causa, propter quā tale preceptū cōsueuit fieri est propter iustitiā ex parte petētis, z iniustitiam ex parte edificatis: z sic fit dato libello, z lite cōtestata, z plene de causa cognito per diffinitiuam istam: vt d. l. de pupillo. §. qui

c opus, z ibi no. de ope. no. nunc, vel agetur interdicto, c ne quid in loc. public. vel interd. quod vi, aut clam, z ferē diffinitiua ista secundum ppa. nem illorum iudicorum, per iura vulgaria, z ista via videtur fuisse intentata hic, in ista petitione, si bene aduertatur. Nam petitio fuit, qō eleuarentur trabes ponte, z vlteriꝰ nō procederet, vt apparet in petitione producta: z istud potuit peti ex verbis edict. de oper. no. nun. pout continet cautam pphibitoriam: quia ad id quod iam factum est, vt tollatur nō pertinet. l. j. §. j. de ope. no. nun. Aliter ergo non fuit petitum, vt d. §. j. ponit, in quibus iudicijs venit non solum quod destruatur quod factum est, sed ne in futurum fiat, l. harum, z l. egi. ff. si ser. vēdi, z de itine. actuq; primi. l. ij. §. in hoc interdicto, z ibi not. z ff. vti pos. l. si duo. in ii, z ibi etiam no. Sed in casu proposito, precepti fuit factum secundum formam petitionis oblate, vt in ipso precepto cōtinetur, z expresse apparet: ergo illud quod debuit fieri per diffinitiuam istam, fuit factum ex abrupto, parte non monita, non conuicta, non confessa, nullo iuris ordine seruato z sic tale preceptum fuit ipso iure nullum. l. prolatas. C. de sen. z interlocu. om. iu, z C. com. vel epi. l. iudex. z l. n. Et illa clausula[d] que in precepto inseritur, compareat coram nobis, ꝛc. nō iustificat preceptum, cū hoc nullo iure remaneat. ¶ Preterea nō dicit quod compareat ad allegandum de suo grauamine z ad respondendum petitioni oblate, preceptum ergo remanet factum simpliciter z sic nullum, z contra ius: vt supra probatū est apparet ergo quod siue dicas preceptum monitionem continere siue non, preceptum dictum fuit iniquum. Et sic cōcluditur, qꝰ iudex debet pronunciare male iudicatum: z bene esse appellatum, z dictum preceptum esse, vel fuisse nullum, z sic superuacuo appellatum, secūm doctrinam communem, quatenus hoc preceptum continet prohibitionem ne procedatur in opere Bar.

a Tho. D. ¶ Queritur. Istud consilium alias inci. super secundo quo queritur que sententia. Et aduerte quod secundum ordinem ¶ Perusi. est in prima parte iudiciorum, in consi. xl. z ibi non est principium consilij, sed est consilium quod inci. super puncto questionis. z est supra in cōsil. lxiij. z alias inci. Leonis z Falconis. z postea sequitur super secūdo quo queritur. z sic est vnum cōsilium. Secūdo aduerte, quod factum istius cōsilij, ex quo est vnum z idem cōsilium est positum supra in consil. lxiij. ibi, Item queritur, que sententia, ꝛc.

b ¶ Et forma. Not. quomodo debet fieri in nunciatorem precepti noui operis.

c ¶ Interdicto. Adde no. per Bar. in l. de pupillo. §. nunciationem. z §. qui opus. z ibi plene per do. meum do. ias. ff. de no. ope. nuncia. licet non alleget Bart. hic, z vide ¶ Pau. de La. in d. l. de pupillo. §. meminisse. Th.

d ¶ Et illa clausula Vide ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretus z ibi scripsi in apost. mea. ff. de offi. procon. z leg. z vide Alexā. de imol. in l. de pupillo. §. meminisse. z ibi dixi. in apo. ad Bar. ff. de ope. no. nun.

CONSIL. LXXXI.

Si statuto ciuitatis caueatur qō possidēs rem immobilez dēat eā cum omnibus iuribus ipsius insinuare syndico cōis, an donatarius cuius nomine donator possedit duobꝰ annis incidat in penam si hoc nō fecit. Item, quomodo probetur ista negatiua. Item, an agēti vti possidetis obstet exceptio dominij tertij. Item, an presumatur donatio fictitia, propterea qz donator possedit nomine donatarij per duos annos.

1 ☞ Opponēs exceptionem negatiuam debet ipsam probare, vidēlicet in denunciatione facta communi.

2 Negatiua quomodo probetur.

3 Agenti interdicto vti possidetis vel de turbata possessione non obstat exceptio denunciationis non facte syndico communis.

4 Agēti interdicto vti possidetis vel de possessione turbata, non obstat exceptio dominij.

5 Exceptio dominij non potest opponi, nisi per illum in quem dominium transfertur non autem per alium.

6 Dominium z ius hereditarium transit in fiscum.

7 An donatarius cadat a iure suo, si non denunciauit res donatas commuui.

8 Donator si remanet in possessione rei donate, an videatur fictia donatio.

9 Constitutio possessionis, scilicet cōstituo me possidere, habetur loco traditionis.

a Martinus Formiconis de Eugubio donauit Vallarello certas res immobiles, quas cōstituit se eius nomine possidere: deinde viuēte donatore, donatarius possessione no apprehēdit, sed post mortē eius statim. Item heres dicti donatoris dictarū rerum pos. apprehēdit, cōtigit etiam qō viuo donatore Commune Eugubij, qz multa bona ciuium alienabantur in non subiectos, statuit quod quicūq; haberet, vel possideret aliquā rem immobilē, teneatur ipsam re, z omnia iura, que in ipsis haberet, denunciare syndico cōmunis Eugubij intra certa tēpora, alias omne ius qō haberet in re, sit ipsius Cōmunis ipso iure, nūc dictus donatarius agit interdicto vti possidetis, seu accusat de turbata possessione, vel dāno dato in dictis rebus p heredē dicti donatoris: opponitur, qō donatarius perdit ius iuri, quia cōmuni nō denūciauit intra tēpora statuta. Item opponit, qō dicta donatio presumit fictitia, qz dictꝰ donator post duos annos post dictā donationē dictas res tenuit, z ex eis fructus percepit. Queritur, si doceat dictas res fuisse donatas, an donatarius per hoc a iure suo ceciderit. Secūdo, an hec exceptio possit per hūc heredē in hoc iudicio opponi, ita qō obstet. Tertio, an presumatur ficta dicta donatio ex cauis supradictis, relatis. ¶ Famosissime Doctor, z charissime dñe petre, vitis vestris allegationibus subtiliter factis, z omnibus. Ego in questione ista circa potestatem statutorium nihil scribere intendo, qz facti

1 obseruātia se habet, vt q; ciuitates tacūt, seruetur. † Posito itaq; pro cōstanti quod statutum valeat, animaduertendum puto, quod licet obiciatur quod donatarius nō fecit denūciationem Cōmuni, que est negatiua: tamē qz ad faciendam denūciationem nō tenebatur quis ipsi aduersario opponēti, sed Communi Eugubij, ille q opponit debet hāc negatiuā pbare, alias in sua exceptioe succūberet. Hoc tenet Inn. extra de accu. c. super his, z Ly. C. de iu. emph. l. ij. in v. q. † Ista aūt negatiua [b] proba-

2 b re pōt altero de duobus modis. ¶ Primo, si sint certi iuris, in quibus continētur oēs denūciationes facte communi, in quibus talis denūciatio nō reperit: z hoc pbatu ē, qꝰ nō reperit. l. ij. C. de iure emphy. vel qz fecit diligēter explorari ab omnibus, qui debeat

debēt hoc scire, z scirēt si talis denūciatio facta esset, vt exīsse dicit ter. de ver. ob. l. hoc iure. † Sed posito, q̄ pbatum sit denunciationē non esse factā, veniamus ad q. an dicta exceptio obstet, z si quidē agatur interdicto vti possidetis, vel accusēt de possessione turbata non est dubium quod talis exceptio nō obstabit. Nam ex eo, qđ dominiū esset trāslatū in cōmune Eugubij ipso iure: possessio tñ ciuilis, que erat apud donatorē, non: vt no. ff. p solu. l. cum duobus. §. idē rīdit. z C. de sac. san. ec. l. fi. in antepe. gl. z arg. ff. de acqui. pos. l. q̄nis. Apparet ergo, qđ dictus donatarius possidet, z iuste quo ad eū: q̄ precario, z sic debet vincere, vt ff. vti possid. l. j. in fi. cum l. seq. z C. vti possid. l. j. † Preterea * exceptio dominij * non pōt opponi agēti vti possid. seu de possessione turbata. secundū verā opi. vt est expressum. C. si p vim, vel alio modo. l. j. fm intellectum gl. sup rub. z no. ff. de acq. pos. l. si ideo. §. fi. 3 Dy. videat tenere Zium de reg. iur. c. qui ad agē dū. lib. vj. z p eundē Dy. de interd. l. ij. §. quedā. tñ non dñ dicit, q̄ contra dictatura. Sed posito qđ verū diceret, ipse tñ loquit q̄ opponit de dñio ipsius excipiētis, z hic opponit de dñio tertij sine dubio nō obstat in q. turbata pos. l. j. in fi. z l. si q. vti pos. Si vero agat, siue excusēt heres predictus de dāno dato, † tunc habet plus dubij quest. q̄ talis actio dat dño, d vt ff. ad leg. aqil. litē. Vela. §. legis aūt Aquilie actio. z sic vī, q̄ exceptio dñij et tertie * pone excludat agentē, vt C. de ser. fug. l. cū seruum. z ibi gl. super verbo opp. hoc dicit expresse. Finaliter tñ est verū, vt in casu nostro. z in simil. obiectionibus, qđ vbi propter aliqđ nob obseruatum pditur dominium, qđ in alium trāsferant: tūc hoc non pōt opponere, nisi ille dominus in quem transfert, non extraneus. hoc dicit expresse gl. ff. si ager vect. vel emph. pe. l. ij. in ulla gl. que ibi sola est. Pro hoc est ter. z glo. in terminis nostre queſt. ff. ta. ec. l. is consequenter. §. j. vbi hoc expresse ponit. Nec dicat aliquis qđ ibi non transferūtur bona in fiscū ipso iure, sz p sniam. vt ibi dicit gl. qz debet intelligi de snia lata super actione realiq̄ et rei vendicatione, vel petitione hēditatis, † q̄ dominium. z ius hēditarium directū tranlit in fiscū ipso iure, vt ff. de iur. fisci. Imperator. z C. de his quib. vt indig. l. j. † Ante aūt, q̄ fiscus agnoscat, non dicuntur esse fisci *, qz posset esse q̄ fiscus nollet dicta bona agnoscere quasi non idonea. l. j. §. an bona. z l. non possunt. de iu. fisc. z ideo in istis bonis quantūcūq̄ in fisc cum delatis ipso iure, tamen si non sunt incorporata in patrimonium fisci requiritur possessio modici tpis. l. ij. C. de vec. z cōmis. z ff. de diuer. z temp. prescri. l. inter quatuor. z l. in oibus. §. in aliis requiratur prescri. xxx. ann. vel xl. Cū ergo iste res non fuerint adipuctisti donatario ablate, z in fiscū incorporate, non pōt eis opponi exceptio de iure fisci, vt d. l. his consequenter. §. j.

8 † Super vltimo, an dicta donatio presumat fictitia * ex causa predicta facit, q̄ sic. l. sicut. §. supuacuum. ff. qui. mo. pign. vel hypo. ol. z q̄ no. Dy. ff. de prin. cred. l. omnes. §. Lucius. Ad idem expressum vī de nat. lib. l. ij. in fi. z ff. de acq. her. l. si is. q̄ bonis. z qđ no. Ly. de repu. her. l. j. z ij. tñ si statuta municipalia super hoc nihil disponit, contra puro de iure, p l. quisquis. C. de dona. item per l. Papinianus. ff. de do. inter vir. z vxo. que dicit donationē non confirmari morte, nisi puentum sit ad traditionē, vt ibi tū illud intelligitur, nisi aliud interueniat qđ loco traditionis habeatur, vt no. §. de dolo. l. qđ de suo. z ibi gl. ita in proposito, cum loco traditionis † interuenerit, q̄ constituit se nomine donatarij possidere. Nam p hoc acquiritur possessio, vt iura vulgaria dicunt, dico satis factū esse legi. que vellet donatarium possidere, cum in veritate donator nunq̄ possederit post donationē. Preterea, omnes ille leges, que loquunt q̄ cōtractus presumatur fictitius, habent locum quādo extraneus hoc opponit: hic vero ipsemet qui donauit non pōt hoc opponere: qz ex eo q̄ donatarius ab eo nō petijt, sensit lucrum, ergo, &c. l. cum in fundo. §. si mulier. de iur. do. Preterea, in donatione expressum est q̄ parcendum est donatario, si eum non precipitauit ad solutionem. l. si extraneus. de iure do. Ex quibus concluditur donationem illam non presumi * fictitiam. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. Martinus Fornicōnis. Adde q̄ alias inci. Martinus de Eugubio. z ita allegat Pe. Lor. in cōsi. cccij. inci. Viso dicto. iij. vol. z Bal. in c. j. §. quis ita. in fi. de feudo dato in vicem legis commissorie, in vlti. feu. Et. Barb. inter consi. Alex. in consi. cxxij. incip. Scripsit ecclesiast. in iij. vol. alias inci. Martinus Ferrarius. z ita est in consi. j. in ij. parte. de cōtractibus. Et de materia istius consi. vide Barto. in consi. lxv. incip. Petr. Rico le, z ibi scripsi.

b ¶ Negatiua. Ro. modum probandi negatiuam. De isto dicto Barto. vide plene per Andr. Barba. in cap. tertio loco. de probatio. z Alex. de Imo. in dicto consi. cxxij. in iij. volum. incip. scripsit. z vide Bar. in consi. cij. inci. clarissime domine.

* ¶ Probatum est. Vide Pau. de ca. consi. l. Et qui teneātur negatiuam probare. vide anch. consi. cclv.

* ¶ Obstet. Vide Bal. consi. cxxj. lib. iij.

* ¶ Dominij. Vide Pe. de anch. consi. crlv.

c Th. D. De dñio excipiētis. Vide Bal. in c. j. §. si quis ita. in fi. de feu. dato in vic. leg. commis. z Bar. Soc. in cōsi. cclxiij. inci. visis instru. in ij. vol. z Pe. Lor. in consi. cciij. inci. viso dicto. in iij. vol. vbi alleg. Bar. in isto consi.

d ¶ Datur domino. Ro. q̄ vult Bar. hic q̄ actio de damno dato datur domino. Et ita alleg. Bar. hic, Jo. Bertachi. in suo repertorio. in verb. actio. j. in versi. xliij.

* ¶ Tertie. Vide Pe. de anch. consi. cxviij.

* ¶ Esse fisci. Vide Bal. consi. cccviij. lib. iij. z ibi quanto tēpore prescribantur, stante predicto statuto.

* ¶ Fictitia. Vide Rom. consi. ccxlvj.

* ¶ Non presumi. In quantum Bart. concludit donationē non esse factam probari posse per libros, z sic per scripturam, addite his ea que voluit Jnn. z Jo. an. in reg. sine possess. in mercurial. z per Jnn. Ant. bu. Panor. in c. qm̄ contra. extra de prob. z in c. in presentia. extr. de renun. p Jo. an. ad Spe. tit. de sentē. §. vt autem. in additione incipi. supple p emptorem. circa medium. Pau. de ca. consi. cl. cui aūt incumbat onus probādi negatiuā, z qua liter probetur videte p eundē in l. si quis consortium. li. xj. z in l. actor. C. de prob. per Spe. in ti. de prob. §. j. z Jnn. in c. ij. de p̄ba. bona est glo. in can. accusator. vj. q. v. z p Pe. de anch. consi. ccl. An autem posset excipi de dominio tertij. videte per eūdem in l. j. ff. de exce. rei iud. z in l. indebiti. §. sed z si nummi. ff. de condi. inde. z in l. iij. §. cum extaret impubes. ff. ad Carbonian. z in l. seruus. §. boue. ff. de cond. furti. z in l. ex duobus. ff. de duob. reis. z gl. in c. veniens. de conuers. coniug. z gl. in c. ad decimas. de rest. spo. li. vj. tex. in c. frequens. eod. tit. Jo. and. in ca. mandatum. de rescrip. Vide etiam Pe. de anch. consi. cxviij.

CONSIL. LXXXII.

Si negetur potestas delegantis, id est. q̄ nō habebat potestatē delegandi, sufficit probare possessioē, in qua erat tempore delegationis. Item, quomodo iudex debet pronunciare in causa appellationis, si pars dicit se lesam.

1 Sententia iudicis, qui est in potestate iudicandi, valet.

2 Probare non sufficit qđ talis non erat rector, sed etiam qđ non erat in possessione.

3 Iniustitia facta ex odio principalis nō debet nocere fideiussori.

4 Fideiussor condemnatus que pōt exigere a principali, z que pōt opponere.

Punctus questionis vertētis inter Liberum Leonis, z Me. Cānis, z ser Thomam eorum procuratorē ex vna parte agētes, z Bernardū Bhilardi, z vxorem Jaso. ser Salim. z eorum procuratorem ex altera parte defendētes talis est, que sint partes iudicis sup petitione porrecta, seu narratione per d. ser Thomam procuratorē predictorum, z quid iudex cause facere, z pnunciare debeat sup petitis, z positis p dictum Thomam, z Jacobum procuratorem predictorum coram eo. Visis actis, z actitatis in causa: z visis statutis z ordinamentis, z reformationibus, z omnibus iuribus z allegationibus vtriusq̄ partis, quē punctum dictus iudex ad dictarū partium voluntate consulendum commisit sapienti viro Domino Bar. a Saroferrato legum doctori, vtriusq̄ partis confidato, cum salario quatuor florenorū. ¶ † In questione predicta primo videndum est de potestate cōseruatoris, qui dictam sniam tulit. Ad qđ dicendum est, quod potestatē, z iurisdictionem habet predicta faciēdi ex commissione sibi facta, per priores ciuitatis Perusij, de hoc tunc potestatē habētes, vt ex forma predictorum, z summissione facta de ciuitate Castelli, vt ex cōfirmatione, z cōcessione dictorum priorum, qui hoc cōcesserunt, patet. Sed posito, qđ non valuisset: de iure tñ erat in possessione, vel quasi, sic faciendi: vt notorium est, qđ sufficit, vt extra de elec. c. querelam. Cū eīm quis in possessione est donec amoueatur, nō debet impediri omnia facere. l. penultima. ff. de aqua quotidia. z estiua. Ad idem l. Barbarius. ff. de officio pretoris.

2 plene p Jnn. in c. nihil. extra de elec. Ex hoc cōcluditur, † quod si excipiatur quod talis nō habuit potestatem, non valet hec exceptio: sed debet sic formari, quod talis nō erat rector, nec erat

a in possessione, a vel quasi, talis rectorie, vel iurisdictionis. Casus est expressus C. de testib. l. j. si bene inspiciatur. ¶ Videdum est secundo, vtrum dictus conseruator fecerit secundum formam concessionis, z potestatis sibi concesse. Circa quod sciendum est, quod in dicto ordinamento inter cetera dicitur, quod

b possit iquirere, z veritatē summarie z de facto reperire, z ita de facto condemnare z mulctare. ¶Hoc em quod dicit de facto, importat sine cause cognitione, z sine pbatione vt l. actus fustiū. ff. de his q no. infa. z ibi notat gl. in prin. vel de facto etiā si rigor iuris repugnet, vt ff. de mi. l. veriū. §. ex facto. z ibi gl. in ver. reducere. posito, quod dicti conseruatores nō seruauerint ordiné iuris. tamen valuit quod de facto processit. ¶Preterea, posito q̄ predictus non processerit ex forma dicte legis, tamen processit ex forma pmissionis facte a reo principali, z a bonis fideiussori bus. ¶Promisit enim reus principalis qui non cōuenitur, solue re omnem quātitatem, cū cōdemnatione, vel sine, z in hoc intercessit fideiussor. †Si enim soluit fideiussor, secundū q̄s principalis promisit, nō est q̄s sibi imputetur. ¶Preterea si iniustitia fuit facta odio principalis ergo sibi imputabit. l. si merces. §. culpe. ff. loc. Et †predictis apparet, q̄s circa principale in quo fuit cōdēnatus, z fideiussores soluerūt, vt cōstat publicis instrumentis, sine dubio fideiussores debēt cōseruari indēnes. Sup reliquis vero dampnis, videtur indubitanter dicendū viso statuto ciuitatis Castelli, quod loquitur de hoc, z de pcessu super hoc facto, q̄s iudex debeat videre, z examinare causas, ex q̄bus se dicit dampnificatum, an iniuste sint, non enim ob aliud requiritur expressio cause, vt ff. de transactio. l. cum hi. §. in causa. ¶Nunc in proposita questione assignantur quedam cause, ex quibus dāni ficatum se dicit que nō sunt iuste, dum dicit fideiussor se mulctatum propter ipsius contumaciam in xxv. flor. ¶Istud autem fideiussor non potest repetere. l. qui propio. §. procuratoi. ibi, penam autem. ff. de procuratoib. z ibi notatur, z eadem ratione nō potest repetere alios xxv. florenos, quos dicit se soluisse pro vsuris dictorum xxv. florenorum. Item assignatur alia causa, quod soluit viginti florenos aduocato, z pcuratori, in causa predicta, in qua victus fuit, quā quātitatē repetere non pōt: q̄z non debuit litigare. l. iam tamē. §. in hac stipulatione hoc tractatur. versi. z
4 si quidem victi. ff. iud. sol. † Item dicunt fideiussores se dampnificatos, inquantum soluerunt xx. florenos pro habēdo in publica forma scripturas, z acta, ista causa est iusta, z rationabilis. l. scimus. §. in cōputatione. C. de iur. delibe. Item dicūt se lesos, z dampnificatos in quantitate cētum florenorum auri quos soluerūt do. ¶Nicolutio. z ista est cā iusta z rationibilis. d. l. scimus. §. in contemplatione. de iur. delib. q̄z est debitum principale, item dicūt se lesos. z dampnificatos in quantitate centum florenorum auri pro vsuris, quas oportuit eos soluere pro inueniendo dictos centum florenos, z pro dictis cētum florenis: ista cā etiam est iusta: vt ff. de nego. ge. l. at qui natura. §. non tantum. z ff. de vsur. l. z in Ytia. z hoc circa causas declaratas die vigesimo octauo mēsis Iunij, vt ex actis apparet. ¶Deinde declarauerūt certas alias causas, z q̄titates, quibus se dāmificatos dicunt, z lesos in xxv. florenis in expēsis, quas fecerunt q̄ fuerūt detenti in ista cā. Non em debuerunt contēnere, z detineri se facere, sed statim soluere: si nō habebant sub vsuris inuentre, vt fecerunt postea, vt supra dictū est. Item, dicunt se lesos z dampnificatos in q̄titate cxl. florenorum, pro eo q̄ coacti fuerūt soluere creditori, q̄ se obligauerūt occasiōe dicte fideiussionis: z sic oportuit eos vēdere vinum suū minus quā valeret, vñ dampnificatos se dicunt in q̄titate cxl. florenorum. ista cā nō est legitima: q̄, vt supra dixi, dicto creditori soluerūt de pecunia sub vsuris recepta: non de pecunia redacta ex venditione vini. Ite, si vēdiderint minori pretio quā valeret, fuerunt in culpa: vñ imputet eis. Item, dicunt se lesos in q̄titate quinquaginta florenorum auri, p vsuris solutis pro quantitate xx. florenorū: que cause nō sunt iuste, cum cause ex quibus sors, cui dicte vsure accesserūt, petit, vt supra, sunt reprobate. Concludit ergo ex predictis, q̄s partes iudicis super petitionibus, z narrationibus p̄ductis per dictos Albertum, z Meum, seu eorū procuratoris, tales esse debeāt, quod pronunciet executionem faciēdam, z ipsam faciat efficaciter contra dominum Bernardū, z eius bona in dictis quantitatibus, que supra dicte sunt, iuxta petitionem scz in quantitate centum florenorum auri, solutorum pro questione primaria domino ¶Nicolutio. z in xx. floren. solutis pro scripturis, z actis. Item, pro cl. florenis pro vsuris dictorum cētum. ¶Et ceteris vero quantitatibus petitis, z declaratis, iudex debet dictū Bernardum, z eius procuratorem absoluere, z predictis Alberto, z Meo, z ipsorum procuratori silentiū imponere. Et ita dico predictis visis, actis instrumentis, statutis, z ordinamentis, z iuribus, vtriusque partis mihi transmissis, saluo semper, &c.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶In possessiōe, Ho. q̄ dicit Bar. hic, q̄ nō sufficit probare talis non erat rector, sed etiam, q̄s ipse non erat in possessione, vel quasi, talis rectorie. Adde Bart. in l. si arbiter. in fi. C. de sentē. z inter. om. z in l. ad testium. §. j. ff. de testa. z in l. cū lege. §. j. in fine. C. de testa. cum concor. de quibus ibi per d. meum do. Ias. cui adde Bar. hic.

b ¶De facto. De intellectu istorum verborum, vide Bart. plene in extrauagan. ad reprimendum. in verb. videbit. in fi. z ibi apo. meam. z vide Beoz. g. Hatam. in cle. sepe. in §. non sic tū. de verb. sig. Et adde quod dicta Bar. in hoc consi. sequitur Jo. de ana. in c. pe. de accu. z vide Aler. de Imo. in l. pretoris. ff. de his qui no. infa. z apost. Bar. z ipsius Aler. consi. xiij. in vj. vol. inc. prospectis his. z in consi. clxxxix. in eod. vol. in causa, z lite vertēte. in vlt. col. in fi. vbi alle. Bar. hec, q̄s ibi quis habet potestatem inquirendi veritatem summarie, z de facto condemnando, q̄s illa verba important quod etiam sine cause cognitione, z probatione condemnare possit, vt ibi per ipsum.

c ¶Ex odio. Inquantum Bart. hic vult q̄s si iniustitia sit facta ex odio principalis, non dz nocere fideiussori, adde no. per Bar. in d. l. merces. §. culpe. ff. loc. Bal. Pau. de ca. z Aler. in l. pe. §. j. ff. sol. ma. per Jo. de ana. in consi. lxxiij. inci. visis, z ponderatis.

d ¶Justa cā. Ho. que pōt exigere fideiussor a principali, z q̄ posset opponere, z vide Bar. i d. l. si quis. §. in hac. vbi plene. ff. iud. sol. z quid si fideiussor non opposuit exceptiones, z succubuit, an repetat a principali, vide Bart. z doct. in l. at qui. §. cum me absente. ff. de neg. gest. z in l. si fideiussor. in prin. ff. in mandati.

¶Adde Bar. hic, Rom. consi. cj. z Abb. consi. vij. lib. ij.

e ¶Pro vsuris. Ho. q̄s dicit Bar. hic, q̄ si fideiussit pro aliquo, z ob id solui vsuras vsurario a quo accepi mutuo, vt posset satisfacere creditori illas possum repetere etiam de iure canonico, z ita allegat Bar. hic Jo. de Sanct. Seuer. in l. j. C. de sum. tri. z fid. catholic.

CONSIL. LXXXIII.

Super predicto puncto cōtēto in primo consilio domini Francisci, quo queritur que sententia sit ferenda in causa appellationis predictorum. Ad veritatem huius questionis inuestigandam videndum est, &c. Vide materiaz huius consilij plene, z perfecte, supra in consi. lxxx.

CONSIL. LXXXIIII.

Non pōt quis liberare detentum in carceribus sine speciali mandato. Item, statutum loquens de nullitatibus, vel appellationibus, habet locum in nullitatibus factis, vel appellationibus ante statutum interpositis.

1 §¶Eximere aliquez de carceribus requirit speciale mandatū.
3 Statutum loquens de nullitatibus, z appellationibus, habet locum in appellationibus nouis, z antiquis.
3 Judex ex officio de his que pertinent ad publicaz vtilitatē potest vti scripturis productis coram se.

a ¶In causa Statij [a] procuratoris Alānij de Pergula, vnus omnibus que videda fuerūt videtur dicendū de iure quod partes iudicis debent esse tales. quod pronuntiet bene pronuntiatum per dominum ¶Potestatez, reiecta nullitate super dicta appellatione, z male appellatum per dictum
1 Statium. †Quod probatur primo, quia dictus Statius petebat sententiā pronunciari nullā, z illi Alannū eximi de carceribus: sed illa causa, quod liber homo eximat de manibus alteri
b non potest fieri per procuratorē [b]. l. ¶Pononius. in prin. ff. de pcu. z l. illud. ff. de minori. z licet hoc possit quilibet de populo: tamen hoc non potest vt procurator illius, sed sine speciali māda
c to [c]. Et si dicatur, hoc expressit in mandato dū dicit, in causa q̄ habiturus est cuz communi, z eius syndico. dico, quod hoc nū sufficit ad speciale mandatuz. l. si quis mihi bona. §. iussuz. ff. de
d acqui. here. [d] Preterea, si dicatur speciale mandatum habuisse tamen non dixit nullum intra tempora intra que potuit. s. in
2 tra tēpora appellationis, secundū formā statuti. †Hec obstat si dicatur, quod statutū vēdicat sibi locū in condēnatis ante statutum: q̄ hoc est falsum. Maz vendicat sibi locū in omnibus appellationibus, z nullitatibus opponendis post dictum statutū. licet pronatur de sententia lata ante, sic lex loquens de liberatione, habet locū i liberationib' fiēdis z obligationib' antiqz
3 vt C. de testi. l. testiuz. z no. doc. C. de legi. l. leges. † Preterea ea q̄ facta sunt coza eodē iudice, licet nō fuerūt producta per syndicum cause pōt iudex eis vti ex suo officio in hac causa que pertinet ad publi. vtilitatē, l. filiusfamil. §. veteranis. ff. de procurat.

ADDITIO.

a Th. D. ¶In causa Statij. Istud cons. secūdū ordiné Perus. est in j. parte iudiciorū. in consi. lxxvij. z de isto cōsi. meminit. Zu. Rom. in cons. cclj. incip. spectabiles domini. in vlt. col.

b Th. D. ¶Per procuratorem Adde inquantuz Bar. hic, vult quod ad faciendum quem eximere a carceribus requiritur speciale mādatū quod istud refert, z sequitur Zu. Ro. in singulis, suis, in litera ¶D. in ver. cxlix. in c. procuratoi. cōtrariū de directo

consu

cōsuluit Lu. ROo. in consi. cexl. inci. spectabiles domini. z vide Alex. de Imo. in consi. cxxxix. in vj. vol. inci. circa executionem, z do. Jo. Bap. de sancto Seuerino, in suo trac. de debitoꝛib. fugitiuis, in xiij. q. prim. vbi plene, z vide Ang. de are. in §. preterea, Insti. de act.

c ¶ Mandato. ROo. consi. cexlj. dicit hoc falsissimū, vide ibi circa finem ver. ad istud breuiter respondemus, z incipit illud consi. Spectabiles domini collaterales.

d Th. D. ¶ Nec acqui. here. Vide Bar. in l. filiussa. ff. de dona. in verſi. tertio facit. cum concordan. de quibus ibi per Alexā. de Imo. in apost. Bar. vbi etiam alleg. Bar. hic.

CONSIL. LXXXV.

Si respondetur ad positionem que dicit qꝫ possedit Titius pro dote vsque ad mortem quod heres credit. an ex hoc videatur eius actio, z an tituli, pro dote, z pro herede possint concurrere.

☞ Responsione positioni facta, quod credit possidere pro dote inducitur aditio.

2 Titulus pro dote, z titulus pro herede, possunt insimul cōcurrere.

3 Titulus pro dote, est titulus, pro suo, ꝛc.

In questione Joannis dimicatoris ex vna parte, z Francisci de Tuderto ex alia. Jn eo, qꝫ dictus Frā. conueniendo dictū Jo. dicebat, sibi tanqꝫ heredi insolidū dotē matris sue debere restitui, z dictus Jo. reconueniendo eundē dicebat, sibi restitui debere partem dicte dotis tanqꝫ heredi, mediātē persona fratris heredis filiorū dicte dñe per quē fuerat questa dicta hereditas ex possessione per eū habita, ꝛc. Jn dei noie amen. Jn questione Jo. Ricochi, z recōuentione reconuentionis, inter cetera dubiū vertitur, qz do. Joā. super xvj. positione que cōtinet, qꝫ Benedic. dictā terrā possedit titu. dictarum dotium, continuo vsqꝫ ad mortē, rūdit, credo, per qꝫ dicitur, qꝫ nō

1 videtur probata traditio, a qz ex hoc sequitur, qꝫ possedit titul.

a pro herede, de quo miroꝛ, quo hoc alleget ab aliquo, cui aliquid intelligit, nā nulli dubiū est, qꝫ eandem rem possumus possidere pro dote, z tit. pro herede, casus est in l. iij. §. ex pluribꝫ. ff. de acqui. pos. quid enim prohibet, quin hinc qui habebat rem titulo pro dote, superueniat titulus pro herede ex persona filiorum suoꝝ: certe nihil, z solu. mat. ꝛc. fundus dotalis, z possidet, vt dotalis. ff. de fun. do. l. etiā diremptō. z l. dotale. §. j. ver. heredi quoque, vnde videtur, qꝫ so. ma. possedit titulo dictarum dotium, z tū non excluderet quin possideret titu. pro herede, vñ ablqꝫ sua contentione, vel ex rei probatione, apparet dictū Jo. obtinere.

2 †Sed si pertinaciter diceret, qꝫ titulus pro herede, z titul. pro dote non possunt cōcurrere: qz titulus pro dote, sit possidere p alieno: z tit. pro herede, sit possidere pro suo, † ĪRn. quod falsum

3 est, imo tit. pro dote, est titu. pro suo, sicut est q pro emptore possedit. l. ex promiss. one. ff. de ac. z ob. z pro dote. l. j. Si tamen hoc aduersarius non diceret, esset dicendū confessionem fuisse erroneam, z probatur, nam error facti alieni probatur probando rē aliter se habere, vt ff. de inter. act. l. de etate. §. qui iusto. z de probatio. l. cum de indebito. §. j. no. ff. de confess. l. non fatetur. z expresse ff. de iuris z fac. igno. l. si post diuisionem. vbi, probando testm non valere, presumitur error. Nunc ad propositum, si aduersarius dicit qꝫ possideret pro dote, z sic pro alieno possideret, z Jo. dixit, concedo, alias credo: dico, quod probatū est rem aliter se habere: qz dictus Benedictus possedit pro suo, z tanquam suū z testes aperte dicunt, sic probatum est rem aliter se habere, ergo probatum est, vt dictum est supra, ꝛc.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Additio. Adde, qꝫ etiam in contractibus si quis dicat, volo adire, talia verba diſponunt, ſm Bart. in l. gerit. ff. de acqui. here. Ang. in l. sed si alio. ff. ad Trebel. plene per Jaſ. in l. j. in iij. colum. z ibi scripsi. C. de summa trini. z fid. catho.

CONSIL. LXXXVI.

Quod non creditur nuncio, si dicit contra id qꝫ primo dixit, sicut nec etiam creditur testi.

1 ☞ Nuncio non creditur dicenti contra suam relationem, vel citationem.

2 Credendum non est secundo dicto contra primum dictum.

Non creditur nūcio † dicēti cōtra suā relationē, seu citationē, quā retulit ante per se factam, vt extra de probat. c. quoniam contra falsam, super verbo, citationes. ad fi. gl. z melius de app. c. cum parati. in ver. suus nuncꝫ. ad fi. gl.

a Nam circa citationem bene creditꝫ, nō contra, nec alicuius dicto secundo contra primū creditur, † vt plene not. extra de presump. c. literas. in verb. purgauit. vbi etiam dicitur quod tā in

iudicio, quam extra iudiciū statur primo dicto, nec etiam creditur testi in secūdo dicto si dixerit contra primum, extra de testi. c. cum causam que, super verbo, voluerint ratas. ibi, sed si quis testis secundo, ꝛc. z eod. tit. c. veniens. super verb. vtraqꝫ pars. ver. sed si illi etiam. ad fi. gl. z per Inn. super verbo, eosdem vltra medium gl. z ibi, z bene fateoꝛ.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Non creditur. An z quando credatur nuncio in his que spectant ad eius officiū, vide plene per Jaſ. do. meum. in l. properandum. §. z si quidem. C. de iudic. z ibi posuit de nuncio, qui dicit se citasse Caium, z Caius cū iuramento dicit contrarium, cui magis debet credi, vide ibi per ipsum, z ibi scripsi.

CONSIL. LXXXVII.

Quod ls statutum velit trahi ad preterita non vꝫ, nec potest ad decisa referri. Et no. quod laudū refert ad tempora compromissi.

1 ☞ Statutum non potest referri ad causas preteritas, vel decisas transactione, vel sententia.

2 Causa si pendet per compromissum, idem iudicatur, ac si fuisset transactione finita.

3 Laudum latum refertur retro ad tempus compromissi.

4 Statutum referens se ad causas pendentes non valet.

Actum tale est, quod instrumētū mutui facti, z celebratū ab vndecim annis retro, petitur executioni mandari per actoꝛem contra reum in quantitate in instrumento cōtenta. Opposito pro parte rei, quod nō debet executioni mandari vetāte statuto ciuitatis Assisij, qꝫ loquit quod instrumenta mutui, z depositi, de quibus non est facta, vel petita executio intra. x. an-

a nos, sint cassa. RNdetur pro parte actoris, qꝫ ante cōfectionē dicti statuti petijt executionē dicti instrumenti. Modo viso dicto instrumēto, queritur quid iuris. Et videt dicēdum de iure, dictum instrumentū non fore exequendū. Puncto predicto, hoc in effectu addit, qꝫ de dicta cā dilatione pendente coꝝ iudice, z anteqꝫ statutum emanaret, fuit compromissum in ser Angelum, soli actui presentē, z acceptantem de iure, z de facto. Sup predicto puncto, z additione, dico, z consulo qꝫ dictus instrm debet executioni mandari, non obstāte statuto nouiter condito, z nō obstantibus allegationibus supradictis. Ad qꝫ sciendū, z inuestigādum est de significatione illoꝝ statutoꝝ: z an locum ha-

1 beant in preteritis, z presentibus, ꝛc. † Et certe talia verba non possunt referri ad causas preteritas iam decisas transactione, vel sententia, vt C. de transi. l. causas. z in authē. vt cū de ap. cog. in prin. z §. j. vbi expressit. Sed illa cā eo ipso, qꝫ fuit cōpromis-

b sa de iure z de facto, z sic in arbitrū, z arbitratoꝛem fuit decisa

2 transactione: † qz tale cōpromissum est quedā transactio. perinde est enim, ac si diceremus, transigimus pro eo qꝫ talis arbitratoꝛ dicet, vt no. in authē. vt diffe. iudic. §. j. in feu. ergo ad istā causam non porrigit statutum, potissime cum talis arbitratoꝛ acce-

3 ptauerit, z sic possit cogi pronunciare. l. ij. §. j. de arbit. † Et qñ-

cunqꝫ feratur dicta sententia, seu laudū, refertur retro ad tempus cōpromissi, seu transactionis. l. potioꝛ, z in l. qui balneū. ff.

4 qui po. in pig. ha. z l. si filius. ff. de verb. obl. † Preterea posito qꝫ dicta causa non fuerit finita transactione, sed esset pendens coram iudice, vel coram arbitro, tamen dictum statutum ad causas pendentes non pōt referri, etiam si esset expressum in statu-

c to, quod ad causas pendentes in iudicio, vel coram arbitro refe-

d ratur, tale statutum in hoc non valeret, d sed secūdum veteres leges deberet iudicari, vt in aut. vt in med. lit. non fiant sacre iust. in prin. z §. si vero. ibi, alterius, z etiam si exprimitur de causa q̄ pendet per compromissum ibi, siue secundum arbitrium, siue secundum compromissum, ꝛc. z per hoc patet responsum allegationibus factis in contrarium.

ADDITIONES.

a ¶ Cassa. An valeat tale statutum, vide Anch. consi. xxvij. z ROmanum consi. cij.

b Th. D. ¶ Compromissa. Adde Bar. in l. causas. C. de transa. vbi tradit notabilem regulaz, qꝫ si fiat statutū nouū, z in eo expresse dicatur qꝫ habeat locū, seu trahatur ad omnia negotia, nedum futura, sed etiam presentia, z preterita: tamē non trahetur ad negotia decisa transactione, vel sententia, vel iuramēto, cum concoꝛ. de quibus per do. Jaſ. ibi: cui adde qꝫ dicit Bart. hic etiam si penderet causa per compromissum.

c ¶ Prudentes. Vide Pau. de ca. consi. lxxij. z cclxxxvij. z consil. ccxcj. z Ang. consi. lij.

d Ber. Z. ¶ Non valeret. Tria essent videda, si statutum de quo supra valeret, nihil esset aliud videdū. Sed videam? an valeat? Et videtur dicendū, qꝫ non qz est cōtra ius naturale z gentium z peccati nutritiuum, vt scilicet quis locupletur cum aliena ia-

etura,vt tz ipse Bar.in repe.l.oēs populi.iij.q.prin.in ver.ecce aliam queſt.ff.de iuſt.z iur.z in extrauag.ad reprimendum.in verb.per denunciationem.per Bal.in auth.ad hec.verū,ſz ponamus.C.de vſu.z in l.j.C.de ſeruit.z aqua.z in §.ſi quis p tri ginta.ſi de feu.fue.contro.z d.ſputat.ſua.inci.quidā fenerator. limitat valere ſtatutum tale,quando fit contra aliquā ꝓſonam odioſam.Ang.in l.ſequitur.§.ſi viam.ff.de vſucap.per text.in auth.vt Eccl.Rom.vbi ille tex.dicit,ꝙ talis preſcriptio dat materiam peccandi:q2 debitor ſciens preſcriptionē currere tarda bit ſolutionem,z colligit ex illis verbis.ſz,iniquum preſidū.z ita etiam tz Inn.in c.q2 pleriq3.de immunit.eccleſ.z Ant.de bu. in c.ſi.de preſcr.Mod.in c.ſi.de excep.in vj.Abb.ſicul.in d.c.ſi. de preſcri.videt inclinare in aliā quādam ſuam. Hoſt.in tit.de pen.§.que res.dicit ex mēte Bar.in d.§.ſi viam.ꝙ in actionib⁹ ꝓſonalibus preſcribēdis non requiritur ꝙ debitor credat ſe nō debitorem:imo quātumcūq3 ſciat,mhilominus preſcribit,q2 in iſtis regulariter oritur obligatio a principio ex partiū conſenſu:q2 mutuaſti.l.ſicut.C.de act.z obl.vnde ſi non ſoluo,per hoc non ſum in mala fide.q2 ex quo non petis poſſum probabiliter preſumere,ꝙ aut vis donare,aut maiorē gratiam expectando facere.arg.c.j.de cōmo.dicit tū ſecus eſſe ſi malitioſe retinui. Sz hec videntur eſſe parui mōēti,q2 nemo preſumit tactare ſuum donando.l.cū de indebito.ff.de prob.vñ cū dolus debitoris ponderet negligentie non petētis,dicemus concludendo,ipſum eſſe in mala fide,z ſic non preſcribere,nec ſtatutū valere,q2 caſus eſt in d.c.ſi.de preſcr.ſecund. ¶Ba.z ita conſuluit Alexan.de Imo.in conſi.xcix.in lib.iij. Sed preſuppoſito,ꝙ valeat,an debeat trahi ad preterita deciſa tranſactione,vel ſolū? Dicitur cū dom.conſultore,ꝙ non,vt etiam firmat Ang.in auth.vt cum de app.cogn.z in auth.hec conſtitutio.vbi contra Bar.tenet in illa queſt.poſita in l.omnes populi.ff.de iuſt.z iure.an ſi fiat ſtatutum,ꝙ femina non ſuccedat extante maſculo,an dictum ſtatutū trahatur ad filias quibus delata erat ſucceſſio añ condi tum ſtatutū.tz non reperiantur dotate,z in domo fratrū. Item ꝙ non trahatur ad preterita,tenuit ¶Pau.de ca.in cōſiliis ſuis cclxxxviij.z cxcj.z lxx.Ange.conſi.lij.incip.in queſt.propoſita. Circa tertium compromiſſum non eſt proprie tranſactio,ita dicit Bar.in l.quod ſi Epheſi.ff.quod cer.loc.z in l.furti.§.q iuſſu.ff.de ijs qui no.infam.¶Pau.de ca.conſi.lxx.

CONSIL. LXXXVIII.

1 ☞ Adſtringens ſe ad certum tempus,debet illud limitate probare.

2 ¶Probandum eſſe quod dicitur factum eſſe aliquo tempore.

3 Teſtis qui dicit ſe non eſſe conſanguineum,ſi comitet contrariū, dicitur falſum depoſuiſſe.

4 Teſtis ſi in vno dixit falſum,in nullo eſt ei credendum.

5 Minor non pōt renunciare iuri quod eſt introductum propter eius imbecillitatem etiam cum iuramento.

a In queſtione inter Fracīſcum[a] Bonelli, legitimū adminiſtratorē ſi lij de quo in narratione facti contra Menſulam quodam Loli,z Angeli z Lechinū filios dicti Loli,in curia generali ducatus Spoleti viſa petitione producta in dicta cā,z articulis hinc inde factis,videt ꝙ partes iudicis ſint vel eſſe debeāt ſcz,ꝙ dictos reos cōuentos abſoluat a petitione prefata,z contentis in ea.¶Hoc aūt eſſe verū probo per illas rationes vigētes quibus reſponſum nō video,vt ſic non vt allegator,ſed vt conſultor ſcribā.¶Prima ratio q2 actor in libello aſſeruit ꝙ dicti cōuenti dederunt in ſolutū legitime rē de qua contendebant anno dñi M.cccxlj.de meſe Auguſti,dicti anni, ꝛc.Et ſe adſtrinxerunt ad venditionē factā certo tpe,z duo teſtes qui vident probare dictā dationē in ſolutū,ſcz,Mattheolus Loli,¶Paulect⁹ agnoleti non probāt tēpus deductū in petitione. Nam Mattheolus dicit ꝙ ſunt iam decē anni elapſi de meſe,z die dixit ſe non recordari.Et ſic non probat annū,nec meſem.¶Paulectus vero dixit ſe non recordari de menſe,vt in cōi dictis apparet.

1 †Et ſic arguit,ꝙ ille qui adſtringit ſe ad aliq̄s conditionaliter, limitat factum de quo agitur,tz illud non eſſet de neceſſitate,z ſi illud non probat,ſuccumbit,vt extra de prob.c.tz cauſam.ff.de inſti.l.habebat.in prin.¶Preterea regula generalis eſt,ꝙ quando aliquid dicitur factum certo tempore,illud debet probari:vt

2 ff.de alien.l.j.ergo idem dicēdum in eo tempore de incen.ruin. nau.l.j.in fin.z de vi z vi ar.l.j.§.rectiſſime.z ibi,tunc ſic accipimus, ꝛc.vnde iura,que dicunt non eſſe querendum de tēpore, verum eſt,quando non agit de actu facto certo tempore,vt no. C.de teſt ib.l.teſtium.z in l.ob carmē.§.fi.ff.de teſti.Hoc eſſe verum apparet,q2 cū actus donationis in ſolutum poſſit reiterari ſine probatione eius quod ponitur in libello, non concludit quod ſit probata illa datio in ſolutum que in libello producit vt extra de fide inſtr.c.cum Jo.Et ſic ſequitur,ꝙ non eſt proba

3 tum quod in libello deductum eſt.†Secundo,dicta per dictos ¶Paulectum z Mattheolum non ſunt valida:q2 interrogati ſi attinent dicto Bonello,dixerunt ꝙ nō,tamen conſtat ex cōfeſſione Bonelli,vt patet ex actis quod dictus Mattheol⁹ eſt nepos carnalis,z dictus ¶Paulectus nepos conſobrinus,z apparet quod dixerunt falſum,z preſumitur ꝙ ſcienter,quia non eſt

b verisimile cognatos ſanguine hoc ignorasſe.ᵇvt ff.vñ cognati.l.

4 octaui gradus.z C.de in integ.reſt.l.de tutela.†Si ergo falſum dixerunt in vno,ergo z in nullo eſt eis credendū,vt ff.de teſti.l. qui falſo.z ff.de fal.l.eos.z no,extra de teſti.c.in noſtra.De hoc etiam plene no.Imo,extra de teſtib.c.fraternitatis.Tertio,q2 probatur quod predicti qui dicunt dediſſe in ſolutum,non ſeruauerint ſolennitatem requiſitam tempore quo dicitur facta dicta ſolutio,ideo non valet:q2 non eſt ſeruata forma conſtitutionis ducalis,que conſtitutio producitur.Nec obſtat,quod dicitur renunciatum dicte conſtitutioni,z iuratum non venire contra.Ad cuius declarationem premitto,ꝙ quis non pōt renunciare illi iuri,qđ eſt introductū propter eius imbecillitatez: q2 ita decipitur renunciando,ſicut contrahēdo,vt ff.de noua.l.doli.§.diuerſum.Ita hic minor non potuit renūciare huic cōſtitutioni,ſicut nec dñicio reſtitutionis,vt no.ff.de mino.l.ſi inde circūuentus.C.de in integ.reſt.l.ſi intra.z hoc prout loquimur de renunciatione per ſe conſiderata abſq3 iuramēto.Et aduertendum,qđ ſi dicta conſtitutio bene aduertatur,non ſolum dat ſolennitatem in modū contrahendi cum minoribus:ſed etiam prohibet alios contrahere cum minoribus,abſq3 illa ſolennitate,z impoit certam penam,mādans eos puniri,z ſic prohibet eos,ne contrahant cum talibus perſonis.l.ij.reſpō.de his qui pro non ſcript.alle ergo,qui contrahit cum minore conſtitutione prohibēte,peccat mortaliter,quia qui nō obedit ¶Principi, morte moriatur,vt extra de maio.z obe.c.ij.vnde iuramētuz hic fuit interpoſitum ſub obſeruatione peccati:ergo nō eſt obligato-

c rium.ecap.non eſt obligatorium.de reg.iu.in vj.z C.de nupt.

5 aut,quod ipſis.z ſi.†Preterea,per iuramētum minor poteſt renunciare iuri ſuo,non autem propter iuramentum minoris talis prohibitio facta ad alterius perſonam extendi:quia nō poteſt porrigere vires ſuas vltra ipſum iurātem.l.ij.ff.de iureiur.z extra de iureiu.c.veniens.z c.Quintauallis.¶Pro hoc faciunt no.ff.de reg.iu.in l.inuitus.§.ſi.in gl.¶Nam pōt cogi quis dare, alius autem non poteſt recipere.Unde iuramentū facit,ꝙ minor poſſit dare nō tamē facit ꝙ contrahens cum minore poſſit recipere,quia prohibitus per conſtitutiones venit puniendus merito ergo dicitur,ꝙ cōſtitutio dicit,z dicere poteſt,cū ſic nō valeat,z ſic fuerit vinculo iuramenti firmatus,z quia lex non adſiſtit contractui minoris:ideo iuramento minoris confirmatur Nō autē inuenitur,ꝙ ſit facta prohibitio alterius,quod ex cauſa minor non contrahat,ſed per cōſtitutionē eſt facta talis prohibitio,ergo, ꝛc.Ex quibus concluditur,ꝙ predicti reconuēti veniunt abſoluendi.

ADDITIONES.

a Th. ¶Inter Franciſcum. Vide iſto conſi.Bald.Alexand.in conſil.cxxvij.in quarto vol.in c.viſa in queſt.vbi aleg.Bart.in iſto conſil.vbi videas.

b ¶Ignorasſe.Vide omnino Ang.conſi.xciij.

c Obligatorium.Addite,inquantum Bart.loquitur de minore iurante ſuper contractu prohibito, ¶Paul.de Caſt.conſi.cxl. z Ang.conſi.clxiij.in cip.dom.Catharina.z vide infr.conſi.ſeq.

CONSIL. LXXXIX.

Super ſupradicto puncto an dict⁹ Titius admittatur ad totam hereditatē inſolidū, an vero admittatur vna cum melioratione ab inteſtato,z videtur quod pro parte. ꝛc. hunc punctum cum conſil.ix.z j.conſil.clxxxij.z cxciij. Bar.

CONSIL. XC.

1 ☞ Minor iurans in contractu non poteſt venire contra iura mētū ex eo quod neſciebat ſibi cōpetere reſtitutionē in integrū.

2 L.ij.C.de reſcin.ven.an habeat locum in renunciatione.

3 L.per diuerſas.z l.ab Anaſtaſio.C.man. quomodo intelligāt.

4 Iuri ſuccedendi ab inteſtato quod quis ignorat ſibi cōpetere non videtur renuntiari.

5 Clauſula generalis in refutationibus,quomodo dz intelligi.

6 Mulier que iurauit in refutatione non contrauenire, in quibus cauſis poteſt contrauenire.

7 Verba enunciatiua dubitatiue prolata diſponunt.

8 Verbum,dicitur,continet dubitationem.

9 Juramentum non extenditur vbi eſt erratum.

10 Cōtractu in omni,z iuramēto,intelligit ſi vera ſunt q̄ narrant.

11 Error quomodo probetur.

12 ¶Negatiua quomodo probetur.

13 Vendēs alicui tanquam creditori, debet ille probare se creditorem.
14 Heres tenetur legatario ostendere testamentum.
15 Dolo futuro renunciari non potest.

a **Dilecto domino** [a] Frā. de Suaua, pūctus gñaliter proponēdus talis est. Quidā Pe. Matthei de vrbe veteri, vt dr, fecit testm̄, qđ testm̄ nō reperit, ⁊ dotauit do. Letitiā eius filiā in ccc. florenis, ⁊ Buciū suū filiū sibi heredē instituit: deinde mortuus est Bucius, supstite domina Andrea eius matre, ⁊ d. do. Letitia eius sorore carnali, demum mortua est dicta do. Andrea, suo testamēto cōdito, cuius copiā vobis transmitto, ⁊ dotauit filiā suā, ⁊ instituit sibi hrdē Joānē suum agnatum: demum mortuus est dictus Joan. superstite Mattheo filio dicti Jo. ⁊ eius hrde. post hoc dictus Mattheolus maritauit dictā Letitiā eius sororē consobrinā, ⁊ sibi dedit de flo. in dote, ⁊ dicta do. renūciauit omni iuri hrditatis, tā materne, q̄ paterne, q̄ etiā fraterne, ⁊ iurauit, ⁊c. vt pz in instrumēto renūciationis, cuius copiā vobis etiā trāsmitto, ⁊ etiā renunciauit, ⁊ iurauit i testamēto dicte do. Andree sue matris. d. do. Letitia. Modo dicta dña Letitia existēs intra etatē. xxv. ann. non cōtenta de dicta sua dote asserēs se deceptā, vult retractare omnia ista ⁊ petere hrditatē tam paternā, q̄ maternam, quam etiam fraternā, ⁊ vt asserit, intendit vti altero de duobus remedijs: vno, vel implorare bñficium restitutionis in integrū, asserēs se minorem deceptam, ⁊ lesam, ⁊ si ista via esset sibi preclusa, obstante iuramēto, vtrum alia possit vti, scz, q̄ dicta cessio iuriū non valeat: tum, qr decepta vltra dimidiam iusti pretij ante dicta: secundo, qr dicta iura cessa valēt plusquam fuerit pretiū sexcētorum florenorum: merito presumit cessio simulata, hec sunt que vidētur mouere dictā dominam Letitiā ad retractandum predicta. Pro parte aduersa dicit primo, quod non pōt petere restitutionē in integrū post iuramētum corporaliter prestitū, tam in renunciatione sua, quam in testamēto dicte sue matris, vt euidēter apparet. Itē non obstat, quod iura valeant vltra dimidiā iusti pretij, vel iura cessa vltra pretiū interuētum, qm̄ ista fuit simplex renūciatio, non iuriū venditio. Per istam ergo renunciationē, hrditas supra dictorum deuenit in d. Mattheum successorē, tāquam ad proximiorem. Postulatur nunc cōsiliū.

b Visis testamētis, ⁊ renunciationeb facta p dictam do. Letitiā, vtrū d. do. Letitia possit effectualiter molestare dictū Mattheū filium, ⁊ hrdem Joā. Matthei sui patris, ⁊ si pōt, pro qua parte pōt, ⁊ de remedijs opportunis. In nomine domini amen. Viso d. puncto testamēti ⁊ instrumento refutationis, videt dicēdum, primo ad illud, qđ queritur, an do. Letitia possit petere restitutionē in integrum. Et videtur quod non, propter iuramē-
1 tum, † C. si aduers. ven. authē. sacramenta puberum. In contrarium reperitur, q̄ consuluit dominus Cyn. Nam cum minor
c ignoret [c] beneficium restitutionis sibi competere, non potest videri sibi renunciare, ⁊ iuramentum ad illud non extenditur, cuius consilium refert Cyn. C. de rescind. vend. l. ij. Ego autē istud non consulerē. Nam cum iuratum sit super facto, scz non venire contra facta, ⁊ promissa in presenti cōtractu, videt iuratū super omni iure, per qđ pōt contra dictū contractum venire, nec
d est necesse, quod iuris remedia specialiter exprimantur: [d] vt ff. de iureiu. l. si duo. §. idē Julianus. ⁊ l. duobus. §. a fideiussore. ⁊ §. ex
2 ceptio. ⁊ §. colonus. † Sup secūdo quo queritur, an dicta domi. Letitia posset venire contra, quasi decepta vltra dimidiam
e iusti pretij, [e] dicendum est q̄ non. fuit enim simplex renunciatio. non est venditio, nec aliquis contractus respectiuus, hoc est, q̄ respectu alicuius dati, vel recepti, talis remissio facta fuerit, sed ex mera liberalitate, ⁊ sic non habet locum l. ij. C. de rescin. ven. l. maioribus. C. communia vtri. iudic. nisi forte proponeretur, q̄ intentio remittentis erat remittere modicum, ⁊ remisit multo quam plus volebat, q̄ in presenti questione non cadit, secundū ea, que. j. dicā. Super tertio, an dicta mulier posset se iuuare ex eo, quia iura cessa valeant plus quam sexcentos floren. ⁊ sic
3 fingitur simulata, † Rñ. q̄ non, nam l. ab Anastasio. ⁊ l. per diuersas. C. mand. habēt locum in his, quibus iura cedūt pro tuitione rerum quas possident ipsi quibus ceduntur: sed pro tuitione rerum quas tradūt ipsi qui cedūt, non habēt locū dicte leges, vt expresse dicitur in d. l. ab Anastasio. sed ita fuit in proposito: ergo, ⁊c. Sup quarto quo queritur, de remedijs opportunis. dico q̄ si vera sunt, que proponunt, scz, q̄ testamentum Petri Matthei non reperiatur, nec alio legitimo modo probatur, remedium est apertum, scilicet, q̄ dicta domi. Letitia, tanquam heres ab intestato fratris sui petat hrditatem eius, vel totam, vel partē dimidiam, vt j. dicam. Nam cum totum dictū testm̄ sit factum, tanquā Bucius frater eius habuerit heredē domi. Andream eius matrē, ex vigore substitutionis sibi facte in testamento paterno: ex quo apparet q̄ dicta do. Letitia iuri succedēdi ab intestato, qđ ius ignorabat sibi competere, renunciasse non videtur, vt ff. de inoff. testa. l. mater. ⁊ de pet. he. l. legiti-
4 mā. vbi est expressum, ⁊ hoc erit remediū clarū. † Tamē circa hoc possunt insurgere in processu cause multa dubia, que si occurrant, singulariter declarabo. Primo enim dubitatur, quia in refutatiōe predicta domina renūciauit noīe, ⁊ occasione ccc. flo. sibi relictorū in dicto testamēto, ⁊ ratione debite portionis iure nature, seu Trebellianice, ⁊ Falcidie, que sibi cōpetere posset in dictis hrditatibus, vel qualibet earū, vel qualibet alia ra-
5 tione, vel cā vsqz in presentem diem. † Ad hoc respōdet, q̄ dicta clausula debet referri ad omne ius sibi competēs existentibus testamētis predictis. De eo aūt iure, qđ sibi competeret ex alia
f cā, non videt actū [f]: tex. est C. de trās. l. si de certa. ⁊ ff. de so. l. si ex pluribus. Et idē tz Gul. ff. de pac. l. emptor. §. si. p l. quesitū. §. j. de leg. iij. ⁊ l. Aurelius. §. Sticho. ff. de li. leg. Quod tz etiā Cy. C. de transl. l. sub pretextu. vbi dicitur q̄ in dubio statur generalibus verbis, nisi aliud appareat, qr vt dicti doc. dicunt, satis apparet aliud, si sunt expressi aliqui casus singulares, siue speciales: ad quos predicta clausula generalis non pōt referri, sed ad alios restringat. Hoc etiā tenui ego in d. l. si ex plurib⁹. ff. de solutio. Hoc premisso teneo in casu presenti, in quo si quis vellet intelligere q̄ ius succedēdi ab intestato, videt remissum: sequeretur, q̄ ipsi contrahētes essent sibi contrarij. Ponerēt em̄ fratrē dicte domine Letitie testatum, ex quo dicūt sibi substitutionez factam in testamēto paterno: intestatum vero, si diceretur testamētum factum non fuisse, quod ius nostrum non patit. Preterea sequeret quod dicta domina remisisset ius qđ sibi ignorabat competere contra iura predicta, ⁊ contra l. cū Aquiliana. ff. de
6 transactio. † Secūdo insurgit dubiū, quod dicta domina Letitia in dicto instrumento iurauit per hec verba, scz, pro predictis omnibus, ⁊ singulis firmiter obseruandis, ad sancta Dei Euangelia, corporaliter tactis scripturis, predicta oīa ⁊ singula rata habere, ⁊ tenere, ⁊ non contra facere, vel venire de iure, vel de facto ratiōe etatis, vel qualibet alia ratione, vel causa, ⁊c. Ex quibus verbis posset opponi dicte domine Letitie primo, q̄ venit contra iuramentū, veniendo contra dictam refutationem. Ad qđ rñde. q̄ dicta refutatio se non extēdit, nisi ad casuz q̄ dicta testamēta existant, non quo ad casum quo dictus eius frater decesserit intestatus, vt s. dictū est: ergo petēdo ab intestato non venit contra iuramētum, nec contra refutationez, vt dictū est. Hoc idē vidētur velle predicta verba. Nam in princi-
g pio dicte refutationis fuit narratum, dictam refutationē [g] fuisse factam per hec verba scz, cum hoc sit quod Petrus Matthei decesserit condito testamēto, in quo īter alia que disposuit, ⁊ legauit domine Letitie sue filie trecentos florenos, ⁊ suū heredem instituit vniuersalem Buciū eius filium legitimū, ⁊ naturalem, ⁊ si contigerit dictum eius filium decedere sine filijs legitimis, dominam Andreā eius vxorez, ⁊ matrē dicte domine Letitie eidē Bucio eius filio substituit, seu eam eo casu heredē in-
7 stituit, vt in testamēto eius plene dicitur apparere, ⁊c. † Et si dicetur, quod dicta domina veniat cōtra verba narrata, ⁊ enūciatiue prolata, ⁊ dicta in dicto instrumento, que verba enunciati-
h ue [h] prolata vidētur fidē facere inter ipsos contrahentes. C. de contrah. ⁊ committē. stipula. l. optimā. ⁊ sic videtur quod propter iuramentū non posset contra dicta verba enunciatiua venire, vt C. de probation. authētica, quod obtinet. ⁊ l. rationes. ⁊ quod ibi notat. Rñdetur primo, quod si dicta verba recte inspiciantur, dicti contrahētes hoc non fuerunt confessi, sed dubitatiue posuerunt dicēdo, vt dicitur apparere, que verba ostēdunt
8 proferētes ad hoc dubitare. hoc enim verbum, † dicitur, dubitationem continet, nisi probetur, vt ff. de dolo. l. j. ⁊ ibi notatur in glo. super verb. dicentur. ⁊ in l. j. ff. si qua. pau. fec. dic. in principio, sup verb. dicatur. ⁊ ibi no. ff. de incen. rui. nau. l. iij. in principio, ⁊ ibi no. Cū ergo posuerunt hoc sub dubitatione non videntur hoc asserere: cum dubius, inscius, aut nescius, siue ignorans equiparētur: vt C. de condic. inde. l. si. ⁊ l. scimus. §. si autē dubius. C. de iure delibe. Secundo modo respondeo sic, si dicta verba diligenter aduertantur, dicta domina Letitia iurauit p predictis omnibus obseruandis, ⁊c. causa ergo quare iurauit, fuit pro obseruatione predictorum, quo premisso aduertēdum est, quod in dicto instrumento quedam continentur dispositiue: quia dicta domina fecit finem, refutationez, ⁊ cessionem, ⁊ similia. Sed ex predictis seu obseruatione predictorum, dictum iuramentum videtur interpositum. Item in dicto instrumento continentur quedam enunciatiue, de his que gesta fuerūt tunc tēpore contractus: qr fuit confessa habuisse, ⁊ recepisse, ⁊c. ⁊ tūc idem: quia cum fuerint gesta a se ipsa, iuramentum videtur interpositum pro obseruatione eius, ⁊ ita loquitur auth. sacramē

ta puberum,scz,super contractibus rerũ suarum nõ retractã-
dis,&c. Quedã alia verba in dicto instrumẽto continentur enũ
ciatiua de preterito,de his que gesta sunt p alios: vel de his q̃
tempore celebrati cõtractus geri nõ potuerũt:vt in casu propo
sito,cum dicatur dictum Bucium aliud fecisse testm̃,&c.& ad il
lud verba iuramenti non possunt referri. Ratio,q2 dictum limi
atur per causam,& rationem.l.hec actio.ff.de calum.& ff.de his
que in testa.delen.l.cancellauerat.& ff.de leg.ij.l.cũ pater.§.dul-
cissimi. Sed causa iuramenti,fuit pro obseruatione predictorũ,
vt dictum est,sed in eo quod est preteritum,& iam finitum nõ ca
dit obseruatio,maxime cum ex facto proferentium non depen-
deant. Aliter ergo debuissent concipi verba iuramẽti. Si quis
autem dicere vellet,quod ad predicta referuntur,scz,quod iu-
raret ea,que narrata sunt vera esse,& tunc habet locum auth.q̃
obtinet,& l.rationes.C.de prob.& ff.de lega.iij.l.cum quis.§.co-
dicillis. Preterea,posito qd generalitas verborum illum casuz
comprehẽderet,tñ q2 dicta cessio facta fuit per errorẽ,iurm̃ ad
9 hoc nõ extendit.† Nã iuramẽtũ nõ extẽdit vltra id,qd consen-
tit iurãs,vt C.de non nu.pec.l.fi.& ff.ad muni.l.fi.pro quo facit
quod dicunt Canoniste,q̃ iuramentum debet habere tres co-
mites,veritatem,& iudicium,atque iustitiam,vt xxij.q.iiij.can.
animaduertẽdum,& quod notatur C.de nup.auth.quod eis.sz
ibi narrãtis nõ est veritas,neqz iudiciũ,hoc est,consensus:q2 ni
hil est tam contrarium consensui q̃ error,vt ff.de iurisd.om.iud.
l.si per errorem. Ergo ad predicta erronee inserta,nõ videt̃ re-
ferri iuramentum. Ad predicta facit,extra de iureiur.c.veniẽs.
& cap. Quintauallis.vbi iuramentum non refertur ad ea de qui
bus quis verisimiliter non cogitat. Preterea,iuramẽtum inter
i positum a minore[i] facit hoc, vt contrahens videat̃ maior,vt in
10 d.authẽ.sacramenta.& ibi no.C.si aduer.vendi.† Sed posito,qd
quiuis maior. Imperator,vel Papa fecisset contractum refu-
tationis,ipse contractus intelligitur si vera sunt que narrant̃,
vt C.de diuer.rescrip.l.fi.vbi intelligitur clausula,si preces ve-
ritate nitantur,& c.si Papa.de priuilegi.lib.vj.vbi.si Papa e-
nunciatiue propter aliud dicat aliquam ecclesiam esse exemptã,
vel similia verba,non propter hoc probatur sic esse:sec9 si hoc
principaliter diceret propter se. Sed in proposita questione,si
verba enunciãtiua,scz,quod talis fecerit testamentum,fuerunt
11 emissa propter aliud,non inducunt dispositionem. ¶ † Tertio
insurgit dubium,posito quod dicta domina admittatur ad di-
cendum dictam refutationem factam fuisse per errorem,quomo
do poterit ipsa probare dictum errorem,& hoc dubium fortifi-
catur,quia vbi minor allegat se errasse,requiritur ad proban-
dum errorem,vt in casu proposito,quando qui certat de dãno
vitando,oportet quod probet rem aliter se habere,vt no.ff.de
inter.act.l.de etate.§.qui iusto.& ff.de prob.l.cum de indebito.in
versic.ignorantie.& iuribus ibi alleg. Preterea in casu propo-
sito quando dicitur testamentum non sic esse factũ,videtur ex-
pressum in iure quod debeat probari per ostẽsionem testamẽti,
vel per testes,vt C.de reb.cred.l.fin.sed si testamentum non re-
peritur,vt proponitur,nec testes,dicta probatio erit impossibi
lis. Ad declarationem predictorum sciendũ est,quod ad eum,
qui se heredem testatoris dicit,pertinet habere testamentum,
quoniam non potest quis esse heres,nisi sit certus de testamen
to,& ideo dicit lex,quod nõ est danda heredi copia legati a lega
tario.qm̃ ipse heres debet habere testamentum,sed legatarius
bene potest habere copiam ab ipso herede,text.est,& gloss.ff.de
12 eden.l.ij.† Item sciendum est,quod testamentuz non extare,vel
factum non fuisse,est mere negatiua,que non probatur vere,vt
C.de proba.l.actor.sed probato,quod adhibita,& facta diligẽ-
ti inquisitione,si res non reperitur,lex habet pro probato rem
non esse.vt ff.de acquirẽ.posses.l.iij.§.j.& ff.de verborum obliga-
tionib.l.hoc iure.vbi hec negatiua,scilicet,quem non venisse in
Italiam,probatur per exploratores. Hoc etiam probatur per
iura que dicunt probari quẽ non esse soluendo,probatur p exe
cutionem,quia nuncij ad hoc destinati non reperirent tantum
quod sufficit,vt probatur omnibus legibus,que de discussione
loquuntur,vt C.de pign.actio.l.hoc si debitor.& de fideiuss.au-
thẽ.presente. Ad idem ff.de reb.eor.l.magis puto.§.ne passim.&
ff.de lega.ij.l.cum quidã.§.fi.& l.sequen. Ex predictis descendo
ad propositum,& dico,quod si do. Letitia requisierit,& appella
uerit dictum heredem cui refutationem fecit,vt ei testamẽtum
ostendat,in quo sit instituta,sicut asseritur,si per dictum here-
dem non ostenditur,vel quod casu fortuito perierit,non osten-
ditur,& docetur,satis est facta diligens inquisitio,qd predictũ
k testamentum non reperiatur. [k] Ipse em̃ heres debet edere di-
ctum testamentum si reperiatur.vt d.l.ij.ff.de eden.nisi casum
13 probet.l.si quis ex argentarijs.§.fina.eodem titulo.† Pro hoc
videtur expressum.C.cred.eui.pign.non debere.l.j.ver.quia,&c.
vbi ille, qui vendidit alicui tanquam debitor,& si inter partes
fuit assertum qd erat debitor,& creditor,tamen tenetur docere
l esse se creditorem[l],& si non doceret,habetur perinde ac si non es
set creditor,vt ibi patet. Preterea hic presumitur error,eo qd
aduersario sic asserenti creditur,vt ff.qñ actio de pecul.est an.l.
j.§.quesitũ.qui §.alias est l.ij.eo.ti.& ibi gl.circa finẽ.vel hic er-
rauit,eo quod aduersario credidit,& probat̃ ff.qd cum eo.l.sed
& si.§.fi.& ff.de ven.inspi.l.ij.§.ceterũ.& ibi gl.in ver.illustrat.de-
bet ergo iste ostendere se heredem esse,alias probatũ est ipsum
14 non esse.† Ad solutionẽ ergo eorum,que supra allegata sunt in
c̃trium,dicẽdum est quod quãdo heres asserit non esse legatum,
ad fundandam suam intentionem,tunc ipse debet probare per
ostensionem testamẽti in quo non reperiatur,& hic est casus in
d.l.fi.C.de reb.cred. Sed hic casus non pertinet ad nostrã que
stionem. Nam legatarius asserit sibi legatũ,& heres negat:tunc
idem,q2 heres tenetur ostendere,vt ff.vt lega.no.caue.l.postq̃.
§.si dies. Quandoqz heres hoc asserit,& legatarius de hoc incer
tus debet certificari,tunc heres debet sibi edere:vt ff.de eden.
l.ij.& si heres non ostenderet,vel de casu nõ doceret,perinde ha
15 betur,ac si testamentum non esset,vt s.ostẽsum est. ¶ † Quarto
insurgit dubium,quod dicta domina renũciauit exceptioni do
li in factum,& sine causa. Ad quod rñdetur, quod dicte renun-
ciationes processerunt omnes eodem errore quo supra,& ideo
sicut ipsa refutatio vitiatur,ipsa renũciatio.l.doli clausula.ver.
sicut diuersum.ff.de noua. Preterea quis non potest renuncia-
re dolo futuro,vt ff.de pact.l.si vnus.§.illud.sed tũc cum heres
dicta refutatione vtitur,dolo facit,& sic potest repelli,nec huic
dolo videtur renunciatum. Bar.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ Dilecto domino. Alias incipit,quidã Petr. Mat-
thei,& ita inci.in quadragesimo sexto consi.in tertia parte de vl
timis voluntatibus secundum ordinem Perusinum.
b B.L. ¶ Renunciatione. Difficultas huius consultationis re
sidet in duobus dubijs. Primum,an per generalem renũciatio
nem iuramento vallatam & per promissionem factam de non ve
niendo cõtra,ratione minoris etatis,vel qua alia ratione & cau
sa dicta do. Letitia sit destituta ab omni remedio. Secundum
dubium est,posito quod sit destituta vigore iuramenti,an iura
mentum extendatur ad incognita & iurata p errorẽ. Circa pri-
mum dicitur secundum Doct.communiter q̃ per illam genera
lem renunciationem dict.dom. Letitia sit exclusa,vt voluit Jo.
de Imol.in l.sciendum.ff.de verb.oblig.vbi dicit,quod ita com
muniter obseruatum est in c.cum contingat.de iureiu. in tertio
memb. princ.& dicit hanc esse opinionem Joan. And.& Archi.
in cap.ij.de pact.in vj.idem voluit Bald.in l.ij.versic.nono que
ro.ff.de resc.vend,dum vult,quod iuramentum faciat eũ maio
rem.& in l.j.in fi.ad Velleian. Et in l.j.in fi.C.de reb.credit.circa
in integrum restitutionem dicit, q̃ si apparet renunciatio resti
tutionis in integruz cum iuramento,non requiritur alia certio
ratio, ita dicit consuluisse collegium nostrum Mediolanense,
pro quo videtur textus in cap.ex rescripto.de iureiu.quem etiã
sequitur Inno.in cap.cum causam de empt.& venditione.& An
gel.in d.l.scienduz.& in l.iure militari.ff.de milit.testam. Contra
riam tamen opinionem Dy.tenuit Salic.in d.auth. sacramẽta
puberum.& Cy.in d.l.ij. Bal.in l.si duo patroni.j.§. Julianus.ff.
de iureiur. Anto. But.& Car.in cap.penult.extr.de emp.& vẽd.
pro hac opinione facit gl.in l.j.C.si de moment.possess.vbi licet
minor quo ad iudiciuz possessorium habeatur pro maiori,tamẽ
si leditur restituitur.ergo licet iuramentum faciat quez maiorẽ
tamen per hoc non tollitur beneficium in integruz restitutiõis
Non obstat nunc cap.ex rescripto.quia ibi mulier nõ opposuit
Ad auth.sacramenta puberum.respondet Alex.de Imo.q̃ illa
habet locũ quando interuenit certioratio. His tamẽ non obstã
tibus opinio domini consulentis est verior:pro qua etiam cõsu
luit Paul.de Castr.consi.cxlj.& ccxvij. Ang.consil.cl.incip.testa
tor quidam. Alex.de Imo.cons.ccxj. Nõ obstant solutiones da
te,quia sunt diuinatiue, vt dicit Panor. in d. c. ex rescripto. q2
imo mulier erat obligata vigore iuramẽti. Similiter ad auth.
sacramenta.quia si Imperator voluisset certiorationem, expres
sisset. Non obstat gl.in d.l.vnic.C.si de moment.possessio.de qua
Alex.facit magnum festuz in d.l.scienduz.quia iudicio meo po
test responderi,quod lõga est differentia inter casum illũ & istũ,
nam regulariter iudicium redditur in inuitum.l.inter stipulan
tem.ff.de verb. obli.ideo nimirum si restituit̃.non sic est in iura
mento,quia cẽsetur volũtariũ,ex quo nullus cogitur emere nec
vendere:nec iuramentuz vi extortum tenet,vt in iuribus supra
alleg. Preterea iuramẽtum obligat animã Deo, que cũctis est
preponenda.iudiciũ possessoriũ obligat bona tẽporalia, q̃ sunt
minoris preiudicij,nimirum si facilius datur restitutio. & sic pu
to remanere firmam opinionem bar. Circa secundũ q̃ iuramen-
tum non

tum non trahitur ad incognita,nec ad iurata per errorez,tenet pau.de ca.consi.lxx.z consi.cccl.vbi dicit.q nec ad superflua trahitur,alle.casum optimum in l.fi.C.plus valere qs agitur.z in l.ij.C.de reb.alie.non alie.An autem d.do.Letitia potuisset pere absolui a iuramento,concluditur qs non,qz d.auth.dicit inuiolabiliter obseruari,qs non fieret,si relaxaretur.pe.de anc. consi.ccxvij.vbi dicit,q nec pater pot absoluere in casu d.auth. qz laico est ius quesitum.credo tñ, q in casu presenti potuisset absolui:qz fuit dolo inducta ad renunciandum testamento,qs non erat,nec ostendebatur.Addite predictis consi.Federi.xcj.

c Th.D.CIgnorez.Vide plene per do.philip.Dec.in cõsi.cc rrrij.incipiẽs dura admodum.vbi ponit plures concord.

d B.L.CExprimantur.Bal.consi.iij.z xlvij.lib.iij.z Feder.in omnibus consi.tenent opinionem Dy.z Jo.an.in additionib. ad Spe.tit.de renun.§.j.ver.si quid.

e CJuiti pretij.Vide pau.de ca.consi.cxlviij.pet.de anch.consil. rrrviij.

f CActum.Vide late Ro.consi.clxviij.z Ang.consi.cccj.

g Th.D.CRefutationem.Adde Bar.in l.sciendum.ff.de ver. obli.vbi facit mentionẽ de consilio suo,vbi vide concordantias.

h CEnunciative.Vide Bar.in l.ex hac scriptura.z ibi Alexã. in addi.ff.de proba.

i CAminoze.Vide Bar.in consi.cj.incipiẽs. Berardus.z ibi scripsi,z que posui in auth.sacramenta puber.C.si aduer.vẽ.z ibi plene per Dominum z precep.meum dñm pet.ſPhil.Corneum.

k CNon reperiatur.Vide plene per Alexãdr.de imo.in l.in illa. ff.de verbo.oblig.in vlt.colum.z ibi vide apost.meam.

l CCreditorem.No.quod dicit Bar.hic,quod ille,qui vendidit aliquam rem alicui tanquam creditor,debet probare se credito rem illius.

CONSIL. XCI.

Ter finalis. C.de edic.diui adr.tol.non habet locum in fideicommissario,scilicet, qñ ponatur in possessio.omnium bonorum defuncti,z decretum desuper positum est ipso iure nullum:nec est necesse quod a parte petatur pronunciari nullum,z qui intrat possess.authoritate talis sententie nulle,incidit in penam l.memineriunt.C.vn de vi.vnde tunc non sufficit proclama generale,vbi aliquis expresse esset citandus.Item,quid requiritur ad hoc quod quis excusetur a dolo propter iniustam sententiam : vel iniustum titulum.

1 CBeneficium.l.fi.C.de edicto diui Adriani tollendo competit heredi scripto directo,non autem fideicommissario.

2 Possessio accepta vigore l.fi.C.de edic.diui Adr.tollend.per fideicommissarium est ipso iure nulla.

3 Iniustitatem possessionis ipso iure nulle,petere non est necesse.

4 Decretum z licentia nulla an excuset a pena in causa criminali.

5 Citatio specialis necessaria non sufficit proclama generale.

6 Licentia iniusta an excuset a dolo z culpa.

7 Excusetur vt quis propter iniustum titulum,debet statim desistere,cogitto de iniustitia tituli.

a **In nomine** Domini[a],amen.In questione vertente in curia capitanei ciuitatis Parme,inter A.ex vna parte accusatorem,z Pet.ex altera accusatũ.Cuius omnibus z singulis actis,z productis in causa statutis,iuribus,z allegationib[9] vtriusq[3] partis.Pro examinatione,z inuestigatione veritatis predicte questionis,z vt examinentur ea que sunt per partes prudentissime alle.CPrimo videndũ est,an dicto pet.competat bñficium l.fi.

1 C.de edic.di.adr.tol.†Ad qs rñdendum est,quod non.Nam beneficium dicte legis competit heredi scripto instituto, vel subb fruto directo,non aũt per substitutionem fideicommissariaz,[b] vt notatur in eadẽ l.fi.in scẽa gl.Et reprobatur per rõnem hic, fideicommissarius vniuersalis nullum habet ius in bonis nisi restitutione facta re,z verbo.l.restituta.z l.facta.ff.ad Tre.merito non pot petere se immitti in possess.authoritate predicte legis:qz hoc debet recipere de manu alterius.Sed in proposito, substitutio facta de dicto petro,dicto Matthęo,non fuit vulgaris directa,quod apparet,quia in actis prime cause fuit oppositum,z confessatum ab vtraque parte,quod dictus Matheus fuit heres magistri Joannis testatoris,z hic vulgaris substitutio non potest habere locum: quia expirauit adita hereditate.l.post aditam.C.de impu.z al.substitutio. Itẽ,nec pupillaris directa,quia in actis est positum,quod dictus Matheus decessit maior quinquaginta annis.Restat ergo,qõ dictus petr.non possit venire nisi ex vigore illius substitutionis vulgaris,comprehense in illa compendiosa facta in testamẽto: amplius ergo disputare,vtrum intentanti bñficiuz dicte legis,

2 sit necesse facere citari partes,vel nõ,manifeste expedit.C†Secũdo est videndum.posito vt dictum est,q dictum beneficiuz sibi non competat.an licẽtia concessa dicto ſPetro sit ipso iure nulla.cum in ea non sit expressius error. Ad quod respondendũ est, cũ nulla distinctio adhibeat,imo indistincte siue fuerit actor,siue reꝰ,q tale decretum posit.z siue legitime obtinuit,siue sine iustitia,decretum est ipso iure nullum.l.cum vero.§.subuentum.z §.sequẽ.ff.de fideicommissa.liber.z l.j.§.hec verba.ff.ne vis fiat

3 ei.C†Tertio est videndum.posito quod dictum decretum,z licentia de iure sit nulla,prout de iure est,an sit necesse qõd a parte nulla dicatur,z iudicium nullitatis intentetur:Et certũ est, quod non.Cum enim ipsa lex hoc faciat,non est necesse qõ hoc petatur a iudice.l.que sub conditione.§.fina.ff.de cond.institu. Nec ob.l.filio preterito.ff.de iniust.test.quia nec ibi est necesse q testamentum principaliter dicatur nullum:sed sufficeret si ageret petitione hered.z alio opponente de testamento,incidenter quereretur de nullitate.casus est expressus C.de ordin.iud.l.j.z ita factum est in proposito,q tam in prima causa,quando petita fuit ista missio,quam etiam in illa vbi accusatur de turbata possessio.tacite incidenter dicitur ipsa pronunciatio nulla.Et hoc etiam est expressum in isto iudicio,in exceptionibus seu re-

4 plicationibus dicti accusatoris.C†Quarto videndum est, posito quod dictum decretum,z dicta licentia sit nulla,an tñ eius vigore excusetur a pena criminali,in qua petitum est condemnari in presenti iudicio.qs quidã dicunt.per l.igitur.§.ij.de li. can.z l.j.in fi.de arb.Pro hoc vide gl.in l.memineriunt.C.vñ vi. CIn ꝟitũ est veritas in presenti queſt.Nã.d.l.meminerunt.statuit,q qui vult authoritate alicuius sue ingredi poss.alicuius rei,dz diligẽter pquirere qs sit possessor,z ea facere citari:si neglexerit punitur,vt ibi patet.Ista ergo negligẽtia in nõ inuestigãdo possessorẽ,z in non inquirẽdo eũ,est punienda,vt ibi patet.Si dicatur,non tractat de puniendo eũ condictione ex d.l. meminerunt.Sz dico p illam legẽ,q in ipso ingressu non obstet delictum,nec excusatur authoritate sententie.Et si dicatur,illa lex loquit in pena ciuili,hic tractat de criminali,respondeo vt j.

5 C†Quinto est videndum,vtrũ per ingressum dicti ſPe.dictus A.possessione dicte rei quã possidebat primatus sit:Rñ. casus est C.cõ.vel epi.Iudex.z C.ii p viz vel alio modo.l.fi.vbi hoc est expressum.Non ob.si dicatur qõd ille petr.fuerit citatus,pclamate generali:qz hoc non sufficit,debent eũ specialiter citari,z

c nominatim illi,quos negotium principaliter,tangit[c].l.j.§.pen. de vent.inspi.Et si dicatur,quod ipse petrus possessorem ignorabat.Respondeo,quod presumptio est cõtra euz.quod sciret. qz in actis prime cause positum est,z confessatum,quod publica vox,z fama est,quod dictus A.possidebat:tamẽ gl.ibi dicit, q ei fuit denunciatum,z dictum:vnde non videtur sufficere publica fama,vt C de peri.tu.l.si tutor.ibi dum gl.dicit,vel publi

6 ce sciebat.facit l.regula.§.sed facti.ff.de iur.z fac.igno.†Preter ea,est ei imputandũ q debuit requirere possessorẽ,vt d.l.meminerunt.Hec est dicendũ,q dicta licentia licet iniusta excusет eũ

d a pena ad criminali,qz hoc forte excusaret a delicto,qõ requirit dolum:non tamen excusatur,quin propter culpam criminaliter puniat.casus est ff.vi bon.rap.l.ij.§.hac actione.Sed statutum istud,qõ loquit de eo qui turbauit aliquem in poſ.non requirit dolũ,ergo,ꝛc.Preterea,condescẽdẽdo dictis advocatorũ.posito q iste pet.non venret puniendus,nisi propter dolũ,ostendo

7 ipsum turbatorem poſ.dolosum.†Nam ad hoc,vt quis per iniu-
e stum titulum excusetur,oportet statim cũ ipse cognoscit e iniustitiã tituli,z cause sue,eum desistere.ff.de adul.l.fi.adulteriũ.§. idem pollioni.Sed in proposito,non potest negari quin dictus petrus cognouerit iniustitiam sue sententie,saltem ea die,qua confessus est,dictum A.possidere.q fuit die.xiij. Januarij.omnis ergo ingressus in dictam poſ.post dictam xiij.diem Januarij fuit turbare dictũ Ãnum in sua possessione,z dolose turbare:nunquã ergo perdidit Ãnus dictam poſ.vt d.l.fi.C.si p vim,vel alio modo,non enim probatur quod expulsus,vel suspicatus fuerit se repellere:ergo poſ.quã ante habuit,adhuc retinet. Et q dictus Ãnus turbauit eum post dictam diem xiij. Januarij,apparet q dictus petrus cõfessus est a die primi ingressus possedisse,z adhuc se dicit possidere. Concludo ergo dicendum esse,pates dicti Capitanei z sue curie debere esse tales,z dictum ſPetrum condẽnandum esse,secundum formam dicte accusationis,vna pena tñ:qz amborum mensium accusatione cõtentorum.vna est accusatio,est enim vnus actus continuatus: vel,vt dictum est,secundũ aliam opi.venit condemnandus tñ de eo qõ factum est de mense Januarij post dictam xiij.diem z sic pro vna turbatione tantum.Et predictis apparet responsum ad omnia in contrarium allegata. Bar.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ In nomine dñi, alias inci. in q. vertēte in curia, z ita alle. Alex. in l. iuste possider. ff. de acqui. pos. z ibi Jas. in vl. co. z in l. fi. C. de edic. di. adr. tol. z fm ordine Perusinū est in j. par. in dictionē, nu. 29. z ibi inc. in q. apposita. z de hoc cōl. bar. vide Ale. in l. sepe. ff. de re iu. z in cōl. clx. in vij. vo. in j. co. in fi. inc. visis narratis. z in cōl. xlij. in vj. vo. z in cōl. cxxxv. in fi. co. vo. inc. ad primam dubitationem. z And. Sic. in l. fin. in princi. in addi. Bar. C. de edic. di. adri. tollen. z in l. meminerunt. C. vnde vi. vbi alle. Barto. in isto consi.

b ¶ Fideicōmissaria. adde Bar. post antiq. in d. l. fi. cū concor. de quibus ibi per Jas. z in l. q. si stipulat⁹. ff. si cer. pe. z vide Ang. de are. in §. quadrupli. Inst. de act. Et ita consuluerunt d. Joā. Lampe. Bon. z d. Ang. de Leuco de Ferr. in causa do. Fraciscę heredis Mas. z Jo. de foro Julij, quorū cōsilys tūc requisitus a do. Theod. z Theodoro me subscripsi z plura addidi, z mari. qz vt dicit Bal. de ca. z Alex. in l. restituta. in prin. ff. ad Tre. vehemēter errāt illi, qui ad restitutionē fideicom. intentāt tota hereditaria, vel apprehēdunt pos. q nō possunt nisi in casibus, in quibus trāsit in fideicōmissarium vniuersale ius hereditarium ipso iure, nec relevat clausula, petens in pdic. sibi ius, z institiā fieri, etc. qz fm Bal. de ca. in col. clxv. inci. querit primo. in vl. dub. ex quo ante restitutionē verbale nullū ius cōcepit fideicōmissario ergo nullā actionem hz. Igitur libellus non pōt sustentari, cuz nemo sine actione experiatur. l. si pupilli §. vlcaemus. ff. de nego. ge. z licet istius clausule multi sint notabiles effectus, vt p Jac. plene in l. petens. C. de pac. z ibi plenius scripsi in apost. tamē si ex libello inepto constat de intentione libellantis, z nulla actio competit non pōt sequi sententia, fm Ja. Cal. in cap. cum dilectus, de ex. co. cum concor. si autem esset facta restitutio fideicōmissario vniuersali, z caderet a pos. an competeret beneficiū dicte l. fi. vide ibi per Alex. z plenius per Jas. in d. l. fi stipulatus. z Bal. de ca. in d. conti. clxv. z Alex. post Bal. in d. l. restituta. Nec statutum disponēs possessionē bonorū defuncti continuari in heredē, sine noua apprehensione, qz illud intelligi debet in ver o heredē, z nō in fideicommissario, vt plene prosequit d. Bonmicus Lampe. in dicto consilio, cui addidi, qō posset etia dici, quod non habet locum qñ mortuo defuncto, possessio ab alio quo fuerit apprehensa: qz illa actualis apprehensio impedit illā continuationē factam a statuto, fm Cap. cū singulariter in l. Pomponius. §. quæritum. ff. de acqui. pos. quam pro valde not. refert Alex. in l. cum heredes. in prin. ff. eo. titu. z licet eā ibi non firmet: tamen in consi. cxxxij. in secundo volu. inci. visa facti narratione. eandem firmat, z Jaso. in l. fi sorori. C. de in. delibe. cum concor. de quibus per eum, z ita fuit pronunciatum per d. Bo testatem Fori Julij.

c ¶ Tangit. Vide Alexā. in auth. si quis in aliquo. in prin. z ibi apostil. in verbo, authoritate. C. de eden. z de isto consilio Bar. vide Pe. de anch. in consi. cxcvij. incip. videtur prima facie dicēdum, z Ang. de are. in suo tractatu malefi. in ver. dolose, z appensate. in prin. Tho.

d ¶ A pena. An licentia nulla excuset a pena turbātis possessionem, adde Bar. in l. iuste possider. in fi. ff. de acqui. pos. z ibi vide Alex. z Jas. z Bar. Soci. z Bart. in l. j. §. nunc autem. ff. si quis testa. liber esse iuss. fuer. z in consi. quod inci. missus. cum concor. de quibus per Alex. z Jas. vbi supra. z vide Ang. de are. in §. ita tamen. Inst. vt bon. rapt. z Bar. in consi. xvj. vila accusatione. in ij. volu. z ibi scripsi. z vide Pe. de anch. in consi. cxcvij. qui allegg. Bar. in hoc consilio.

e ¶ Cognoscit. Vide Jas. vbi plures ponit concor. in l. si quis id quod. in quarto no. ff. de iurid. omnium iud.

CONSIL. XCII.

Ad quem pertinet probatio etatis, an ad actorē, an vero ad reum. Item, qualiter probetur, z qui testes sint sufficientes ad probandum etatem, z qui testes probent ex dictis suis, vel ne, z quam causam debet teitis assignare in probatione etatis, vel in alia causa.

1 ☞ Allegānti etatem alicuius ad fundandam intentionem, siue agendo, siue excipiendo, incumbit onus probandi.

2 Testis non deponens de aliquo, quod ipse cognoscit per sensum corporis, non probat.

3 Testimonium ex aspectu quando est validum de iure.

4 Fama non probat, sed probationem factam, coadiuuat.

5 Inter potest esse testis ad probandam etatem suy.

6 Testis productus pro vna parte non pōt reprobari ab illa, ex quo est approbata persona.

7 Pax inter cōmune Perusij, z commune Assisij, quo tempore fuit facta, z comanne Assisij, se submisit communi Perusij.

8 Compater, an possit esse testis.

9 Consanguinei an possint esse testes ad probandam etatem.

a **In questione** vertente inter dominū Simonem de Perusio ex vna parte agentem, z d. ommum Vitalem de Assisio, ex alia defendēte super canonicatu Assisij. ¶ † Primo videndū est, cui incumbat onus probādi etatē ipsius domini Vitalis, scz an ipsi domino Simoni, qui dicit ipsum dominū Vitalem, tempore confirmationis, z representationis facte in ecclesia, in petitionibus, z articulis contentis non fuisse, nec attigisse etatem viginti quinque annorum, an vero incūbat onus probandi ipsi domino Vitali, q tūc fuerit etatis legitime? Ad quod dicendū est, q licet super hoc sint multe gl. in l. de etate. ff. de mino. z p doc. C. de prob. l. cū te. Tamē veritas est, q ille, qui allegat etatē alicuius ad fundandā intentionē, siue agēdo, siue

b defendendo, siue excipiēdo ei incūbat onus probādi. b Cū si ratione minoris etatis quis peteret restitutionem, ipse debet probare se minorē: qz id est causa sue intentionis. Et si aduersari⁹ diceret eum excessisse, que dat ad petendū restitutionem, z sic posset minorem excludere a petitione, excipienti huic incumberet onus probandi, vt dicit ter. expresse C. de in integ. res. l. si minorem, z sic disputando declarauit Jo. an. in nouella. in questione, quam ponit in regul. infambus. de regu. iur. lib. vj. z ibi patet. Soluendo tamen dico, quod vtrobiq incumbit onus probandi opponēti, ergo, etc. Cum igitur in questione proposita dom. Simon ad fundandam suam intentionem dicat dom. Vitalem fuisse minorem viginti quinq annis certo tempore, vel non fuisse maiorem, sequitur quod sibi incumbat onus probandi: quod si non probauit, perdit instantiam, vt dicit Jo. and. in questione supra allegata. Videndum est ergo, an dom. Simon probauerit intentionem suam, scilicet dom. Vitalem tunc fuisse minorē. Ex dictis testium manifeste apparet hoc non esse probatum. Nam ex testibus dom. Simonis, illi, qui plus dicit sunt tres scilicet Jacobutius Carbuty, Damutius Bzamarachy, z Blasius Joh. Jacobutius itaq; examinatus super ix. cap. z x. dicit vera esse contenta in dictis articulis: quia Hieronymus filius ipsius testis fuit natus tempore, quo Bauarus fuit Tuderti z q dictus do. Vitalis fuit natus per sex menses post, vt audiuit dici. † Iste testis nihil probat: quia ipse non deponit de aliquo

2 quod ipse cognouerit per sensum corporis, quod facere debet. l. qui testamento. in fi. ff. de testa. z l. j. in prin. ff. de his, que in testa. delen. z l. testiū. z l. j. ff. de testi. cap. cum causam. z deponit de auditu alieno, quod non valet, vt not. in dict. l. testium. z l. j. §. Iabeo, de aqua plu. ar. Damutius dixit super eisdē articulis, quod dictus Vitalis est etatis viginti quinque annorum, z nō vltra. Interrogatus de causa sciētie dixit, quod sozor eius tradita fuit nuptui, iā sunt viginti duo anni, z quod dict⁹ Vitalis erat tūc duorum annorum cum dimidio, vel trium ad plus, z quod erat ita parue etatis, quod fere nō tenebat se in pedibus, vt vidit. z sic testis iste non probat, quia cōtradicit dicto Jacobutio, qui dicit quod natus fuit dictus Vitalis tēpore quo Bauar⁹ fuit Tuderti, z illud fuit iam sunt viginti octo anni, vt est notorius

c ergo, etc. Preterea nec reddit sufficientem causam⁶ quod tūc dictus dom. Vitalis esset duorum annorum: quia non tenebat se i pedibus, quoniā multe possunt esse cause, quare non tenebat se i pedibus, quam propter defectum etatis. Preterea non habet contestem. Blasius dixit, quod habet vnum filium qui nō pōt esse viginti annorum, z quod tunc quando natus fuit dictus filius dom. Vitalis poterat esse duorum annorum, vel circa. Sed nō dicit se vidisse aliquid propter quod sic debeat iudicari, z sic non deponit per aliquem sensum corporeum, ergo, etc. Ideo patet predictos tres testes non probare. Nunc videndū est de alys testibus, z hos omnes sequor singulariter. † Quidaz enim eorum

3 d testificatur de aspectu⁶ scilicet, quod talis do. Vitalis ex aspectu est minor viginti quinque annorum, q testimoniū nō est validum: quia ex aspectu iudicare de etate solum iudici reperitur esse permissum, z in tam breui spatio temporis de facili potest esse deceptio in aspectu. Nam dicto dom. Vitali sufficiūt viginti octo anni cum dimidio, z ipsi deponunt videri minorez viginti octo annorum, z sic in sex mēsibus, vel in anno impossibile videtur esse iudicium, l. j. §. de inspiciendo. ff. de vent. inspi. z inane est z fragile iudicium ex aspectu: quod etiaz iudicio iudicis nō stat, sed posset probari cōtra, l. minor xxv. annis ex aspectu. ff. de minoib. Preterea est alia vigens ratio, propter quam testis, deponenti ex aspectu nō creditur: quia deponere de etate alicuius est iudicare, z non testimonium perhibere de eo quod vidit vel sensu peecepit, testis autez non adhibetur ad iudicandū, vt no.

4 per Jnn. in d. cap. cum causam. † Quidam alij ex testibus dicti dom. Simonis deponunt de fama, contra etatē dicti do. Vitalis, quos cōstat non probare, cum fama non probet, sed probationem factam coadiuuet, l. iij. §. etiscē quoq; principis. ff. de testib, maxime, cum expresse sit probatum contrarium per partē

aduersam

aduersam,vt ĩ.patebit.Concluditur ergo, qđ dictus dominus
Uitalis dꝫ absolui a petitione dicti domini Simonis ꝓpter
defectum probationis eius. ¶ Secundo dictus do.Uitalis ve
nit absoluendus propter defensiones suas legitime probatas.
Primo enim probauit se esse viginti octo annoꝝ per vnum te-
stem productum per do.Simonem,scꝫ per dictam Amatellam
matrem dicti Uitalis,que dicit se fecisse rõnem,⁊ bene recorda
ri quod do.Uitalis est viginti octo annoꝝ de qua matre nõ est
5 dubiũ,qꝛ negotio interfuit.†Nec obstat,qđ sit mater, qꝛ in e-
tate admittitur testimonium matris,l.ẽt.ff.de proba.⁊ iiij.q.iij.
can.si testes.§.testis idoneus.vbi d.l.ẽt canonizata est,⁊ ibi no.
6 †Preterea,fuit productus testis a d.Simone actore:ergo eius
personam reprobare nõ põt,l.si quis testibus.C.de testi.proba
tur ẽt per plures testes productos pro parte domini Uitalis.
7 †Ad cuius euidẽtiam sciendum est,quod pax inter commune
perusij,⁊ cõmune Assisij,facta fuit anno do.M.cccxxij.mensis
Aprilis,⁊ hoc cõstat per publicum instrumẽtũ in causa produ
ctum,⁊ loquitur de illa pace,in qua cõmune Assisij, se submisit
cõmuni perusij,que non põt esse nisi vna, sicut res mea non põt
amplius eẽ mea.l.proprias.C.de legib.⁊ ff.de acq.pos.l.iij.§.ex
plurimis. Sed idem loquor de pace,que trãsiuit in notorium,
vt patet ex secundo articulo dicti do.Uitalis,confessato per d.
Simonem,ad quam pacem se retulerunt testes:dicẽdo,post di-
ctam pacẽ,⁊c.Hoc sic premisso,discutiãtur primo testes,qui sic
videntur probare.Pucius pater dicti do. Uitalis probat hoc
clare:quia dicit super quarto articulo,quod habuit d.Uitalis
vsumfructũ quinqꝫ annis a die pacis facte, ⁊ sic facta cõputa-
tione,qđ de mẽse Aprilis proxime preteriti cõpleuit xxvij. an.
Item super articulo sexto dixit,quod vidit dictum d.Uitalem
viuum,⁊ natũ intra dictos quinqꝫ ann.Nec ob.quod est pater,
qꝛ testimonium patris admittitur,vt s.dictũ est. Pucius quo
que probat super quarto articulo,⁊ super quinto, qđ dictꝰ Ui
talis fuit natus intra quinqꝫ annos,a die pacis facte, ⁊ qđ fuit
8 baptizatus.†Nec obstat,qđ ipse est sanctolus[c], vel pater spiri
c tualis dicti do.Uitalis:qꝛ illa clausula non reperitur,qđ repel-
lat testẽ in aliqua parte iuris: ideo ei deberet plus credi tãquã
homini eũ spiritualiter diligẽti.Clantolus Ioannis hoc pro-
bat clarissime:qꝛ super sexto articulo dicit,qđ iuxta quinqꝫ an
nos a die pacis facte vidit do.Uitalem viuũ,⁊ natum.Item su-
per octauo articulo dicit do.Uitalem esse xxviij.an.⁊ reddit ra-
tionem sufficientem:qꝛ scꝫ sic posuit cure , nec alia potest reddi
ratio de tempore,nisi ponendo sibi cure,⁊ reducẽdo sibi ad me-
moriam cursum temporis.Gentilis Cyoli hoc probat. nam su-
per quarto articulo dicit,qđ ipse testis duxerat vxorẽ,iam sunt
xxviij.an.⁊ quod dictus do.Uitalis erat natus ante, per vnum
annum cum dimidio,⁊ sic cõcludit dictũ d.Uitalem esse xxviij.
annorum.Item interrogatus quomodo scit,qđ sint xxviij. an-
ni quod vxorẽ duxit,reddit sufficientẽ rationem:qꝛ constat per
instrumẽtum,qđ apparet esse productũ. Interrogatus iterum
de natiuitate,reddit rationem sufficiẽtem,qđ ipse est de domo,
in fine dicit,quod est patruus,⁊ sic dꝫ scire etatem suam,l.de tu
tela.C.de in integ.rest. Idem dicit super octauo articulo. Pal-
mutius ioannis probat,qꝛ dicit super sexto articulo , qđ vidit
dictum do.Uitalem natum a dicta die pacis facte,⁊ reddit suf-
ficiẽtem rationẽ,quod hꝫ de hoc memoriam propter natiuita-
tem fratris ipsius testis,vt ex dictis in precedẽtibus articulis
apparet.Bora Ioãnis probat:qꝛ dicit,quod vidit dictum do.
Uitalem per xxviij.annos,⁊ reddit sufficientẽ causam: qꝛ sic vi-
detur sibi habito respectu ad tps facte pacis. Istud em̃ verbũ
videtur esse sufficiens ad ea,que consistũt in memoria,⁊ intelle-
9 ctu,l.quid tamen.§.j.de arbit.¶ †Nec ob.quod contra dictos
testes obijci posset.Primo enim,quod aliqui ex dictis testibus
sunt cõsanguinei dicti do.Uitalis,que obiectio nõ obstat. Pri
mo,qꝛ in causa etatis admittũtur cõsanguinei , maxime in his
spiritualibꝰ,vt xx.q.iij.c.presens.⁊ no.iiij.q.iij.§.testis idoneus.
Preterea sunt aliqui omni exceptiõe maiores,vt mater dicti d.
Uitalis producta per do.Simonem, ⁊ sic est eius persona ap-
probata.Itẽ Miglius,qui est sanctolus,id est, pater spiritua-
lis dicti do.Uitalis.Scđo obijcitur contra dictos testes,quod
sunt sibi contrarij,qꝛ examinati ex officio iudicis super articu-
lis dicti do.Simonis,dixerũt se nihil scire:sed super articulis d.
Uitalis sunt testificati de etate dicti do.Uitalis. Si ergo in v-
no dicunt se aliquid scire,⁊ in alio aliquid nescire, contradicũt
sibijpsis.Ad quod respõdetur multipliciter. Primo , qꝛ dicti
testes non potuerunt examinari super articulis ex officio iudi-
cis directo cõtrarijs articulis do.Uitalis,Casus est in l.produ
ci.ff.de testib.secundum vnam lec.ibi positam. Unde etiã si sibi
cõtradicerent non noceret talis cõtradictio,fm Ber. extra de
testib.ca.cum causam.in gl.que incipit,hec litera potest intelli-
gi. Preterea nulla est contradictio, si diligenter aduertatur.
Nam articuli d.Uitalis sunt affirmatiue cõcepti,scilicet ipsum
esse viginti octo annorum:sed articuli do.Simonis sunt negati
ue concepti,scꝫ dictũ do.Uitalẽ non esse xxv. an. vel xxviij.ann.
Testis ergo,qui dicit se scire dictam affirmatiuam,scꝫ,quod est
xxviij.an.recte ponit se nihil scire de negatiua,que est ei contra
ria,dicere de ea nihil scit,⁊ sic de eius cõtrario deposuit.Debẽt
ergo testes intelligi,quod non incidant in cõtrarietatem,vt ex-
tra de testi.ca.cum tu.sed debẽt cum distinctione iuuari,vt in j.
cõsti.Codi.§.quibus.⁊c.Preterea testes reprobati sunt solum
quatuor,scꝫ,Caricolus,Uãnutius,Menutius,⁊ Palmutius:
vnde manẽt sex,qui clare probant etatem domi.Uitalis.Unde
manifeste concluditur dictum domi.Uitalem esse absoluẽdum.
Preterea vna ratio subest pro dicto do.Uitali:qꝛ si bene inspi-
ciatur,examinator testium inuoluit eos inquãtum potuit:⁊ ta-
men cum toto hoc,bene probauerunt.Ex omnibus igitur pre
dictis cõcluditur do.Uitalem esse absoluẽdum. ¶ Tertio obij
citur contra dictos testes,qꝛ cum ipsi dicant se ignorasse tẽpus
quo facta fuit pax inter commune perusij: ⁊ commune Assisij,
non potest dictum eorum concludere,quo cauetur ꝙ ille natus
fuit intra quinqꝫ annos a die facte pacis,⁊ quod ex eo concludi
tur,ꝙ non sunt xxviij.an.Ad quod respondetur,ꝙ illud nõ ob-
stat.Nã articulus primus dicit,ꝙ pax fuit facta anno M.ccc-
xxij.de mense Aprilis.Unde duo sunt consideranda,scꝫ,tẽpus
simpliciter consideratum:secundo denominatio, seu dinumera-
tio.Primum,scꝫ,tempus de necessitate est in quolibet actu : qꝛ
omne,quod fit,fit in tempore,c.abbate sane.extra, de re iudica.
lib.vj.⁊ ff.de accusa.l.libellorum.Secundum,scꝫ, denominatio,
seu dinumeratio temporis,potest fieri multis modis,scꝫ,qꝛ no-
minatur annus quotus sit de natiuitate Christi,vel a natiuita
te cuiuslibet hominis,vt l.iij.§.minorem.ff.de mino. vel quotus
sit annus ab vrbe condita.C.de ferijs.l.oẽs.⁊ sic a quolibet actu
est possibile in his,quasi semper cõtingens,quod quis recorda
tur de tempore secũdum vnam doctrinã, vel denominationem,
⁊ secũdum aliam nõ recordetur,vt, ego modo recordor quotus
sit annus a creatione principis, vel a magna mortalitate citra:
sed nescio quotus est annus ab vrbe condita. Hoc premisso:te-
stes,qui dixerũt se recordari de pace facta,de necessitate cõclu-
dunt se recordari de tempore quod inest ipsi actui de necessita-
te:⁊ qđ subsunt quod nõ recordãtur de tempore,scꝫ secundum
computationem cõtentam in articulo, scꝫ qđ ille fuerit annus
M.cccxxij,⁊ ꝙ postea in articulo,ꝙ dictus d. Uitalis natus
fuit intra v.annos a tempore pacis facte,optime possunt recor
dari de dinumeratione annorũ a tempore pacis facte, ⁊ non di
numeratione a tempore natiuitatis Christi,⁊c. Preterea, iter
predictos sunt plures qui deponunt de etate do.Uitalis,nõ di
numerãdo a tẽpore pacis,⁊ sunt illi,A.G.U.⁊ B.isti omnes
hoc probant non se referẽdo ad tempus pacis iam dicte: ergo
apparet liquidissime etatem do.Uitalis esse probatam.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ In questione.Istud consilium alleg.Alex.in l.de e-
tate.in apost.ad Bart.ff.de mi.incip.tantus excessus.in fi. ⁊ in
l.si minorem te.C.de in integ.resti.⁊ ibi apostil.ad Barto. ⁊ ad
Alex.⁊ Alexan.in consi.xxix.in vij.vol.⁊ in consi.cxix.in v.vol.⁊
do.Philip.Deci.in l.fi.C.de edic.diui Adri.tollen.vbi allegat
Alex.hic,in isto consi.
b ¶ Onus probandi,Uide Pau.de Cast.in consilio cxl.⁊ Bal.
in consi.cxxij.⁊ in consi.ccxliij.in j.vol.⁊ Bart. in l.si minorem
te.C.de in integ.resti.⁊ ibi scripsi in apo.mea.
* B.L. ¶ Probandi.Cum domino consulente,scꝫ ꝙ ille,qui al
legat etatem,siue agendo siue excipiendo debet probare,tenẽt
Bal.⁊ Saly.in d.l.si minorem.⁊ in l.neqꝫ natales.⁊ in l.cũ te mi
norem.C.de proba.gl.⁊ Archi.lxxviij.distinc.c.presbyter.⁊ gl.
⁊ docto.in c.in presentia.⁊ in c.si eo tempore.de rescrip. in vj. p
Paul.de Castr.consi.cxl.⁊ seq.per quos possit etas probari. ⁊
que sint legitime probationes,videte eundẽ Bart. in l.si.§.si a
pupillo.ff.pro emptore.⁊ gl.in l.ij.in §.etas.in verbo,legitimis.
ff.de excus.tut.⁊ in d.l.de tutela.C.de in integ.resti.min.xxv.an.
per Bal.in l.j.C.de temp.in inte.resti.⁊ in d.l.neqꝫ natales.vbi
dicit,ꝙ liber patris facit presumptionem circa numerum; libe
rorum.⁊ ꝙ instrumentum dotale probat etatẽ,si est confectum
inter personas honestas.circa vero id quod concludit Bar.ꝙ
testimoniũ ex aspectu non probat,addite que voluit Bal. ĩ ru.
C.de probat.addite etiã ꝙ sententia lata ex aspectu corporis
non transit in rem iudicatam:nec etiã ex presumptione,vel sum
maria cause cognitione,ita Hostien.in ca.cum dilectus. extra
de ele.⁊ ibi videte. An mater indistincte possit esse testis de eta
te fili.Dicite ex mẽte doc.in ca.cũ dilectus.de accus.ꝙ non ad
commodum filij.⁊ etiam ex mente glo.in l.etiam.ff.de proba.in
casu autem huius consilij fuit idonea testis.per d.l.si quis testi
bus,C.de testib.Super eo,quod dicitur,ꝙ testis dicit,scio. qꝛ

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

posui cure, adde q̄ idem tenuit Bal. in l. ij. C. de tempo. appella. Circa vero dictum testis dicentis, scio q̄ asserit, an concludat, Bar. in d. l. de tutela, non firmat pedem. Bal. autem in l. testiū. in fi. tenet cum Bar. hic: sed in tractatu suo de testibus, facit q̄ dam distinctionem de qua ibi per eum. Ultimo an sit differentia in probanda etate ponere verba affirmative vel negative. Bal. ponit in d. l. cum te minorem.

c Th. D. Sufficientem causam. Vide Bal. in l. solam. C. de testibus. & plene per Alex. in consi. xxix. in vij. volu. inci. clarissime Doct.

d Ex aspectu. Testis quomodo debet probare aliquem esse minorem ex aspectu, adde Bar. in l. de etate. in ij. q. prin. ff. de minor. cum concord. de quibus per Alex. in consi. cxlix. in v. volu. inci. viso processu. in vltimo volu. & in consi. xxix. in vij. vol. incip. clarissime Doct.

e Sanctolus. An Sanctolus, siue patrimus possit esse testis, Bart. hic dicit, quod sic. Vide plures cōcor. per do. Ias. in l. cum apertissim. C. de iudi. & in l. generaliter. in j. col. ff. de in ius vocā. vbi allegat Alex. in consi. xiij. in iij. vol. & in consi. xxij. in iij. vo. qui nihil dicit, sed adde Alex. in consi. cxliij. in iij. volu. incipien. quoniam abunde. & in cōsi. quod inci. prospectis his, que in themate narrantur, quod non est imprēsum, sed cito imprimetur, vbi dicit quod talis testis est suspectus, & non facit semiplenam probationem. per no. per Bar. in l. admonendi. ff. de iureiuran. & no. quia pluries vidi de facto, & fuit allegatum pro, & contra.

CONSIL. XCIII.

Solutū ex cā diuisionis simpliciter, si erat indebitū. pōt repeti? sec? si fuit solutū ex diuisione, & ex transactione: puta, q̄ vna pars transtulerit alteri omne ius, &c.

Resuppono quod petitio procedat, & quod ius debeat cōtestari. Veniamus ad tertium quesitum, scilicet, nūquid contenta in instrumēto diuisionis obstent predicto actori, posito quod alias probaret intentionem suam. Ad quod examinandum primo fundemus intentionem actoris. Et videtur quod eius intētio sit fundata de iure. Nam diuisio facta inter Venucium, & tutricem pupillorū, fuit facta extra iudicii, & sic illarum possessionum, que remanserūt ad illam tutricem illorum pupillorum, medietatem habet ab illo Venucio. Alia enim medietas remansit apud eam tutricem dictorum pupillorum, tanquam dictorum pupillorum ante fuisset, & sic ex vigore dicte diuisionis per dictum Venucium non fuit translatum dominium in dictos pupillos illius medietatis que remāsit apud eos, tanquam ab initio eorum fuisset, l. Deda. j. §. subtilius. ff. de condi. ob cau. Cum igitur secundum formam dicte petitionis, medietas dicte medietatis pertineat ad filios dicti Venucij iure legitime, & Trebel. possunt illam quartam partem iure dominij vendicare, tex. est cum glo. in l. cum putarem. in fi. j. respon. in glo. fi. ff. fa. ercii. In contrarium, & illa est veritas, quod vigore dicti instrumenti diuisionis ipsius, verbis diligenter inspectis, filij dicti Venucij omnino excluduntur. Nam non fuit simpliciter facta diuisio inter eos: q̄ tunc procederet d. l. cum putarē, & quod ibi no. sed dictus contractus non solum fuit diuisionis: sed etiam trāsactionis. Nā, vt p̄z in instrumento diuisionis, per pactū, & trāsactionis nomine, vna pars alteri renūciauit omni iuri, & dedit & concessit omne ius, omnemque actionem, quod, & quam habebat in dictis rebus, quacunque de causa: & sic dictum ius, quod dictus Venucius habebat, fuit expresse concessum, & translatum in ipsos pupillos, vt C. de transac. l. si pro fundo. & expresse not. Jac. de Are. in l. j. ff. pro empt. & ibi latius, & clarius scripsi, & in predicta l. cum putarem, que loquitur, quando ex causa diuisionis est datū alicui illud, quod erat omni iure indebitum. Sed in proposito, quod Cola filius dicti Janni poterat retinere inter cetera erat Rebellianica, que sec̄z veram opinionez nostrum gi. est fideicōmissarius naturaliter indebita, iz ciuiliter debita, & soluta per iuris errorem non potest repeti, nec per rei vēdicationem, nec per condictionem sine causa, l. cū quis. C. de iu. & fac. ignō. l. erroz. C. eodem tit. Cum ergo dictus Venucius soluerit iuris ignorantia ductus, & ideo filijs Venucij nulla competit repetitio: ergo, &c. Bar.

CONSIL. XCIIII.

Licet de pecunia accepta ab administratoribꝰ ciuitatis, si non sit conuersa in vtilitatem ciuitatis, teneātur ipsi: tamen debet agi contra eos condictione ob causam, & si sic non agitur, absolui debent ab impetitione actoris.

1 §. Administrator siue camerarius ciuitatis, accipiens mutuū tenetur ciuitas si pecunie sunt verse in vtilitatē ciuitatis, alias non.

2 Ciuitatis in vtilitatem pecuniam versam, primū oportet, quando petitur contra Camerarium,

3 Negatiua quando est causa intentionis alicuius, debet illam probare.

4 Numeratione facta Officiali, & Camerario ipse non obligatur.

a **Viso puncto** a questionis nobis transmisse per sapiētem virum relictum Angeli iudicem maiorem terre causarum ciuilium ciuitatis Viterbij, in causa vertente inter magistrum ioannē, magistri Ray. actorem, & petrutium Angeli reum, in qua queritur, an executio petita per dictum magistrum ioannem, contra dictum petrutium, in quantitate, ccc. florenoz. auri, vigore cuiusdam apodisse scripte manu supradicti petrutij sit fieda per suprascriptum iudicem in bona, & personā dicti petrutij, secundum tenorem petitionis dicti magistri ioānis, nec ne: & que sunt partes iudicis in dicta causa. Visis iuribus, & allegationibus vtriusq; partis, videtur nobis consultoribus considerādum, quod ex tenore schedule apparet quod dictus petrus dictam quantitatem floz. acceperit, & promiserit, vt Camerarius cōmunis, & sic quantum ad ipsam partē pro Camerario est habēdus, nisi contrarium probaretur, l. optima. C. de contrahen. & commi. stip. Docuit etiam dictus petrutius de sua electione ad dictum officium, vt patet ex actis. Item aduertendum, quod dictum officium, est officium publicum, & necessarium, est enim ille curator, qui ad colligēdum ciuitatis publicos reddit? eligi solet, l. munerū. §. sed & curatores. ff. de mūn. & ho. & §. defensores. His premissis, dicimus partes iudicis debere esse tales, quod pronunciet executionem petitā per dictum magistrum io. contra do. petrutium fiendam nō esse secundum formam sue petitionis, reseruato dicto magistro ioanni iure petēdi ordinarie, si quod ius sibi apparet competere. Et hoc probauimus his rationibus, sc̄z quando administratores ciuitatis pro ipsa ciuitate accipiunt mutuum, tenetur ciuitas, si in

b ipsius vtilitatem verse? sunt pecunie. † Si vero nō sunt verse in

1 vtilitatem ciuitatis, tenētur administratores, l. ciuitas. ff. si cer. peta. Sed in hoc iudicio non est liquidatum dictam pecuniam

2 versam in vtilitatē ciuitatis. † Ergo apparet nō esse liquidum, an ipse petrus teneatur. Sicut enim non potest agi contra fidei iussores, nisi quando apparet debitorem non esse soluendo, nec contra pignorum possessores, nisi quando apparet principalez soluendo non esse, & ita debent facta executione per actorē, ante omnia ligdari, vt dicunt iura vulgaria: ita hic liquidari debuit

3 pecuniam in vtilitatē Cōis esse versam. † Preterea quando negatiua est causa intentionis alicuius agentis, ille dz eaz probare, vt ff. de verb. obli. l. hoc iure, & not. per Inn. in c. super his. extra, de accus. Sed posito, quod esset liquidum dictam pecuniaz in vtilitatem ciuitatis non esse conuersam, adhuc idem dicendū est executionē dicte apodisse non esse fiendam, prout dictum est:

c q̄ licet tūc officialis qui recipit pecuniam? teneatur, tamen vi-

4 dendum est qua actione. † Et certum est, q̄ officialis non obligatur ex contractu mutui celebrato de ipsa numeratione. nō enim agebatur inter eos, vt ipsi officiali quererentur, sed vt ciuitati per eam ergo eius numerationē ipse nō obligatur, l. nō omnis. ff. si cer. pe. nec ex promissione, quā fecit dictus officialis tenetur. Promisit enim vt camerarius, quod officium est necessarium, vt dictū est, & sic proprio nomine nō tenetur finito officio, l. tutores qui post. §. j. ff. de administratiōe tutorū. & l. post mortē. §. j. quando ex fac. tu. sed ex hoc tenetur q̄ pecunia ei daf, vt in vtilitatē ciuitatis conuertatur, quod si non facit, tenet cōdiction ob causam, quasi ob causam data, & causa nō fuerit secuta, hoc declarat tex. ff. de cōdi. ob cau. l. si procuratori. Nunc ad propositū executio schedule dz peti scīm tenorem ipsius, vt pz ex verbis statuti producti, sed condictio ob causam. qua iste tenetur, non est scīm tenorem schedule, sed extra id, quod agitur, illa nascitur obligatio, l. si quis. §. fi. ff. cōmod. non ergo peti pōt executio schedule, sed alio modo est agēdum, si sibi ius putabit competere. Et predicta dicimus visis actis & actitatis in ipsa causa. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. Viso puncto. De isto consilio vide plene per Jas. in l. ciuitas. in ver. ii. principaliter adde. ff. si cer. pet.

b Verse. Adde Bal. de Las. consi. vlti.

c Th. D. Pecuniam. Adde Bar. in l. ciuitas. in ver. quero, dicit hic. ff. in certum peratur.

CONSIL. XCV.

Si debitor obligauit omnia iura sua, &c. videtur obligare iudicis officiū qd sibi competit ad taxationem expensarū. Et sua, in qua iudex reseruat taxationem expensarū, vz, iz sit conditionalis. Item, an iudicis officium pōt denegari, quando libellus non est aptus, sed inept?. Item, an libellus relictus ad aliam stipulationem posset saluari, si alias esset ineptus.

Officium

1 ☞ Officium iudicis an possit cedi, z obligari.
2 Creditor hypothecarius potest pro suo interesse petere declarationem alicuius rei fiendam.
3 Sententia, in qua reseruat sibi taxationem iudex, valet de iure.
4 Sententia reseruationis, quam fecit iudex, dicitur conditionalis, z non pura.
5 Taxatio est executio quedam, que stat in suspenso, donec pendet questio principalis.

Exthemate proposito proponũt plures questiões. ¶Primo, an sub generali obligatione iurium, veniat iudicis officium † quo precipit taxationem expẽsarũ. Et puto quod ticniam officium iudicis potest cedi, z obligari, de admi. tut. l. si minoris nomine actũ. z ff. de minori. l. qõ ñ minor. §. restitutio.
2 † Secundo, an creditor hypothecarius possit pro suo interesse petere declarationem dictarum expensarũ vbi obstaret. Et credo quod sic. C. de nõ nume. pec. l. sicuti. ¶Nam ius est ei questitus: ergo, zc. ff. quẽadm. ser. amit. l. si partẽ. in fi. ff. de bo. lib. l. liberto octoginta. ff. de pac. l. fi. ff. de bo. pos. cõtra tab. l. si post mortem.
3 §. fi. † Tertio, an valet dicta sentẽtia, in qua reseruat [a] sibi taxa-
a tionem, z est planum quod sic, l. terminato. C. de fru. z lit. expẽs.
4 quod not. in l. item labeo. ff. famili. ercis. † Quarto, an talis sententia sit pura, vel conditionalis, videtur pura. ff. de legat. ij. l. j. In contrarium videtur. ff. de verb. obli. l. si quis arbitratu. z C. de contrah. empt. l. fi. z ff. de rei vendi. l. pomponius scribit. in fi. Quinto, que sint in casu nostro partes iudicis. Nã in themate predicto non proponit, nisi quod agẽs in libello non fecit mentionem obligationis iurium: ergo libellus est ineptus. nam chirographarius creditor non admittitur ad dictam petitionem licet sua interfit. Nã interesse est deducibile in iudicio per viam agendi: sed dz esse tale, ex quo noua actio oriat, sed creditor chirographarius nõ hz nouam actionẽ, sed veterem solam personalem, vnde minus est eius interesse ex causa honesta, tamẽ non probabiliter ideo non agit, vt no. in simil. C. de fur. l. manifestissimi. in prin. z ff. ad exhib. l. pe. Cum ergo libellus non cõtineat causam immediatam: ergo est ineptus, vt no. in l. j. de eden. z l. fin. C. de edicto divi Adri. toll. z ff. de fal. l. j. §. Labeo. z l. edita. cum sua materia. C. de eden. Sed ad hoc posset responderi, quod implicite fecit mentionem de hypotheca, cum se fundet super instrumento, seu apodissa, z ad eam se referat: ergo, zc. ex quo de scriptura, z eius serie constat, l. in summa. ff. de re iud. z l. hec sententia. C. de sen. que sine cert. quan. z quod libellus certificetur per
b scripturam, de quo in ea fit mentio[b], vt no. Jnn. in c. j. de proba. ff. vt leg. no. caue. l. post quaz. §. fi dies. ¶Preterea si per formam statuti talis apodissa habet paratam executionem, vt res iudicata. tunc creditor chirographarius pot petere talem declarationem: qz vltra personalem actionem habet officiũ iudicis pro executione, seruando tamen ordinem l. a diuo pio. z l. cõmodis. ff. de re iudi. z hec omnia faciunt pro creditore. Sed contra eaz facit, quia ante obligationem pedebat lis super rescissione sententie expensarum, qua pendẽte, cum sit preiudicialis, creditor non potest agere, sed bene pot assistere debitori, ne colludat. cas est C. de litigiosis. auth. nunc si heres. z videtur expressum. ff. fami. ercis. l. in hoc iudicio. z facit ff. de pig. l. si superatus. §. fi. z per hoc puto exceptionem litis pendentie in vim dilatorie obstare do. Sandre, z suis procuratoribus pendente lite rescissoria expensas taxari, † qz taxatio est executio queda, que stat in
5 suspenso donec pendet questio preiudicialis, vt ff. de admi. tut. l. chirographis. §. j. z no. Jnn. extra quod metus causa. c. super eo. z per eundem, extra de appella. c. sepe. in gl. super ver. expensarum. circa fi. z facit ff. de excep. l. fundum. z l. fundi. z C. de ser. l. j. zc. Bart.

ADDITIONES.

a ¶Reseruat. Quam reseruationẽ possit iudex facere, vide paulum de Cas. consi. cccl. xvij. Et quando iudex possit sententiam
b expensarum, per Rom. consi. cccl. xj. ¶Mentio. Vide Ro. consilio xxj.

CONSIL. XCVI.

Quando monasterium est exemptum cum suis possessionibus, an possessio dicatur exempta, quã possidet monasterium precario, vel iniuste. Itẽ, quando datur licentia intrandi possessionez propria authoritate alicui, an ista
1 licentia transeat ad successores, vel heredes illius. ☞ Intrandi possessionem habẽs licentiam potest vti contra heredes, seu contra defunctum, z etiam contra ecclesiam.
2 Licentia legitima excusat a sacrilegio.
3 Verbum, de bonis, significat possessionem, vel detentationem, non autem dominium.
4 Precarium transit ad heredem quando expresse agitur.
5 Exempta, vel non, sit res in casu dubio. Eps ẽ iudex cõpetens.
6 Ecclesia exempta, sunt exempti canonici, z alij perpetuo oblati non autem priores habentes curam parochiarum.

Christi nomine inuocato, dico partes iudicis eẽ tales quod pronunciet per dictum dominum Thomam, z eius procuratorem male appellatum, z per dictum dominum Yy. bene pronũciatum. Ad hoc autem dicendum me mouent infrascripte rationes, si bene aduertatur. Hec questio pẽdet ex duob[9]. ¶Primo, cum ille prior accusetur ex primo delicto cõmisso in turbando illum accusatorem in sua possessiõe, apparet q̃ non agitur de obligatione, vel ex facto ecclesie, sed de obligatione ipsi[9] prioris, z ex ipsi[9] facto descẽdente, l. neq; interdicto. ff. de reg. iu. z ff. de ta. exhi. l. pe. z ff. quod vi aut clam. l. is, qui in puteũ. §. si tutoris. Est igitur videdum, vtrum hoc delictum sit commissum in loco exempto vel nõ, quod si locus non est exemptus, apparet possessorem posse cõueniri, vt in c. j. de priuile. lib. z. vj. ¶Quod autem ille locus non sit exemptus, ostenditur, nam verba priuilegij dicũt sic, zc. cum omnibus bonis que principaliter, z rationabiliter possidet, aut in futurum iustis modis prestante domino poterunt adipisci ab omni iurisdictione, zc. Sed illam rem in accusatione cõtentam nõ possidet Hospitale rationabiliter, nec iustis modis dicta possessionẽ acquisiuit: ergo dicta possessio non est exempta, z sic delictum commissum est in loco nõ exempto. hoc ostenditur, qz precessit instrumẽtũ donationis facte dicto petro quo dedit licentiam, vt apprehenderet
1 possessionem dicte rei sua authoritate, † vt apparet in dicto instrumento: sed constat quod dicta licentia intrãdi potest quis
a vti contra heredem[a], sicut cõtra defunctum, vt ff. de leg. ij. l. Titia. §. ij. secũdum tertiam lec. l. heredem. z l. quod ipsis. ff. de reg. iur. etiam contra ecclesiam potest quis vti dicta licentia, vt extra de dona. c. cũ dilecti. per quam decretalem hoc tenent Host. z ioã. And. z ipsi notant hodie, extra de foro compe. c. verum, licet inno. ibi videatur tenuisse contrarium, cuius opi. reprobatur in hoc quod dixi. ¶Pro quo facit. C. de epis. z cle. l. si quis cu-
2 rialis. † Et quia legitima licẽtia excusat a sacrilegio, vt ff. de aqua plu. arcen. l. quanquam. cum ñ. Sed ex instrumentis apparet ser petrum, ex licentia sibi concessa ingressum esse animo possidendi ipsam rem, vt apparet de instrumentis productis, z ne legitime possidet: ergo dictum Hospitale non potest rationabiliter possidere, l. ij. §. ex contrario. de acq. pos. z l. si vt certo. §. ñ duobus vehiculum. ff. commod. ex hoc concluditur dictaz possessionem esse exemptam. ¶Preterea, aut ponimus dictum Bellum in vita sua rem possedisse, quod videtur pars dicti prioris asserere dum dicit in quadam positione quod dictam possessio-
3 nem tenuit tanquam de bonis dicti Belli, † que verba, de bõis significãtia sunt possessionis, vel detentationis, non dominij, vt no. ff. vi bo. rap. l. ij. §. in hac. z Justi. co. ti. §. sane in hac actiõe. z maxime cum ipse Bellus cõstituit in instrumẽto se suo nomine possidere precario a dicto ser Petro. l. ij. C. de acqui. pos. z no. de rei vendi. l. quedam mulier. sed possessio, que habetur precario, est iniusta mutata voluntate concedentis. vt l. Pomponius. §. si is qui. ff. de acqui. pos. dixi plenissime in l. j. ff. de acqu. pos. z C. de acqui. pos. l. vitia. per glo. Ergo apparet quod Hospitale succedit in locum Belli, vt heres, z videtur vitiose possidere, l. cum heres. ff. de diuer. z tempo. prescri. z C. de prescr. long. tempo. l. j.
4 z qõ ibi no. † Aut dicimus dictum Bellum nũquam possedisse sed ipsum hospitale cepisse possidere. z tunc idem, quia hospitale possidet precario a dicto ser Petr. nam licet dictũ precarium simpliciter concessum nõ transit ad heredem, l. cum precario. in fi. ff. de acqui. pos. tamen bene transit, quando expresse agitur q̃ ad dictum heredem trãseat, vt patet in d. l. cum precario. Sicut dicimus in vsufructu. Nam transit ad heredem, si exprimitur, vt C. de vsufru. l. antiquitas. de verbo. oblig. l. stipulatio ista §. si quis ita. Idem in legato annuo, vt C. de lega. l. in annalibus sed in illo instrumento tam ex principio, quam ex fine apparet, quod ille Bellus omnia fecit, z promisit pro se, suisq; heredibus: ergo apparet quod Hospitale possidet precario, sed hec possessio est iniusta reuocato precario. vt dictum est: ergo patet dictum Hospitale non possidere rationabiliter, z sic res non est res exẽpta
5 ¶ † Preterea hoc non potest negari, quod dictum instrumentum donationis facit rem dubiam, vtrum hospitale iuste, z rationabiliter possideat, vel non, z sic est dubiũ an res sit exempta vel non, sed in dubio Episcopus est iudex cõpetens, vt no. Jnn. extra de foro compet. c. cum sit. arg. ff. de iud. l. ij. §. sed si dubitetur. z l. si quis ex aliena. z no. in l. ij. ff. si quis ius voc. z sic apparet dictum vicarium iuste pronunciasse. † Sed dubium est, licet non sit verum qõ dicta possessio sit exempta, an sit exempta persona dicti domini Thome prioris. Et in hoc dico. q̃ non, nam exempta ecclesia videtur exempti eius clerici, vel canonici perpetuoque oblati, non autem priores parochiarũ curam haben

tes,vt c.per exemptionem.de priuileg.lib.vj.Ex qua Decretali apparet,quod demum illi,qui illius ecclesie in ipsam ecclesiam sunt incorporati,sunt exempti:secus si in ipsa ecclesia habēt ꝙdam curam,seu preeminentiam,non tamen ipse est oblatus.vel aliter incorporatus ecclesie.Hoc etiā probatur iure ciuili,Alius quis est tribunus militum,z sic preest militie,gaudet ne priuilegio militū:certe ita,si ipse est de numero:alias secus,vt ff.de te. mil.l.quod constitutum est.z ibi no.de rel.do.c.j.in cle. hoc autē non est probatum ipsum priorē eē obligatum,vel alias ipsi hospitali eē incorporatum:vnde licet sit possessor,non gaudet priuilegio hospitalis,sicut nec tribunus militū,qui non est de corpore,seu numero militum,sicut nec presbyter de quo dicitur in d.c.per exemptionem.Si ergo ipse esset exemptus ratione origi nis.cum ipse sit de Eugubio,ipse est iurisdictionis Episcopi,vt C.vbi decri.agi.opor.l.j.z ff.de interd.z releg.l. relegatorum.ſ. interdicere.Concluditur ergo,dictum vicarium iuste pronunciasse.Bart.

ADDITIO.

a ¶Contra heredem.Vide quod pulchre voluit Bal. consi.ccxiiij.libro iiij.

CONSIL. XCVII.

An quando in causis summarijs,vt plenarijs.poſſet iudex abbreuiare dilatiōes datas legitime.Itē,an iudex statuens terminum pro prima dilatione teneatur dare secam.Itē,an secā dilatio data a iudice fine cause cognitione,vel cum iuramento procuratoris,quod fuit impeditus ipse,vel eius dominus valeat,vel ne,z ex quibus causis iuramentum procuratoris in tali casu non valet.

1 ¶Summarijs in causis potestas concessa iudici est in abbreuiando dilationes.

2 Iudex pōt dare secam dilationem fine cause cognitione,dummodo non excedat primam a statuto comprehensam.

3 Iudex statuēdo terminum pro prima dilatione,an importet qd̄ det secundam.

4 Iudex dando dilationem quam non debuit,dilatio est ipso iure nulla.

5 Juramentum ratione impedimenti non prestatur procuratori sed domino.

6 Impedimentum asserere non sufficit,nisi exprimant eius cause.

7 Juramentum debet a parte,vel a iudice deferri,alias est ipso iure nullum.

a **In questione predicta** ¹Primo,² sideranda est,quod dicta causa agitur super causa instrumēti guarentigiati,z sic dicta causa debet agi sumarie,l.a diuo pio.ſ.si super rebus.ff.de re iudica. Et ideo

b pōt dubitari an l.fin.ᵇ ff.de feriis.habeat locum in dicta causa. videtur eā quod non,cum iudici videtur esse concessa maior po

1 testas† in causis summarijs,quam in causis ordinarijs,de qua potestate d.l.fi.loquitur.Contrarium puto,quia potestas concessa iudici in summarijs est in abbreuiando dilationes.vt c.sepe.de ver.sig.in cle.z hoc vult dicere tex.in d.l.fi.ibi,dum dicit, in pecuniarijs causis omnibus.ex eo tantū quod dicit,omnib⁹ concludit omnem causam,siue summariam,siue ordinariam.

c ¶Secundo est videndum,cum lex videtur statuere quod detur

d dilatio trium mensium[d] ad probandum,l.j.C. de dilatio.† an si

2 iudex statuit minus tēpus in dilatione,possit dare secundam, que terminum trium mensium non excedat,sine cause cognitione quod videntur tenere Inno.Hosti.z Jo.Andr.in c. vltra terti am.extra de testibus.quod quidam forte male non sequūtur Nam d.l.j.C.de dilationi.non statuit dari tres mēses: sed quod non detur amplius quam tres,z sic minus poterit,l. siue pars. C.de dilationibus.quod in multis locis cōsuetudo admittit,vt dixi in l.ij.ff.de re iudi.Sed quicquid sit, hoc verū in causis ordinarijs:tamen in summarijs non est dubium quia dilationes sunt arbitrarie,cū totalis causa debeat terminari intra minus tēpus trium mensiū,l.de submersis.C.de naufra.libr.xj.Quodcunque igitur tempus detur a lege,integra dilatio dari debet. Facit c.sepe.de verb.signi.in clem.z sic dictum hoc non habet

e locum in summarijs[e]. ¶Tertio occurrit dubium,cum iudex

3 tempore quo dedit primam dilationem statuit terminum octo dierum pro prima dilatione,pro eo enim quod dicit pro prima, videtur innuere se daturum secundam,cum prima dicatur,z de

f notet ordinem ad secundam[f] vt ff.de iudi.l.j.z ff.de here.instit.l. si quis heredes ita.ibi,Citius ex parte.Contrarium puto nam dicta verba hoc non important,quod iudex dabit secundam, nisi in prima impeditus sit,vt sic verba intelligantur secundum naturam negotij super quo proferuntur,l.damni infecti quidam. ff.de dam.infe.z de vsur.l.si stipulatus.cum simil.Pro quo facit quia iudex non potest si vellet facere contra formam, d.l. finali,

4 ff.de feriis.vt statim dicam. ¶†Quarto occurrit dubium.posito quod iudex non debuit[g] dare secūdam dilationem, si eam de

g dit,an datio sit ipso iure nulla,an vero veniat rescindenda per ipsum, vel superiorē,z dico concessionem esse ipso iure nullam, quando sit sine cause cognitione per dictam l.fi.ibi duz dicit,in pecuniarijs causis omnibus dilatio singulis causis plus,quaz semel tribui non pōt.Nam verbum potest,positum cum negatione,necessitatē importat,vt ff.de fur.l.non pōt.extra de regu. iur.c.j.lib.vj.z ibi no.Jo.And.Videtur ergo factū prohibere lege,z sic est ipso iure nullū,vt l.non dubiū.C.de legi.Sed huic videtur obstare quod no.Inno.extra de testibus.c.in causis.ſz non logtur de tertia dilatione,sed de tertia,z quarta productione,que pōt fieri in eadē dilatione,vt dicit gl.in d.l.fi.incip. in pecuniarijs.† Concludo ergo,qd̄ datio secunde dilationis, facta sine cause cognitione non valet.Restat videre,nunquid sufficiat iuramētum prestitum a dicto procuratore,vt iudex sic potuerit dare secam dilationē.Ad quod videndum esset,cui fuit data dilatio.Primo,quod in puncto non exprimitur.si enim fuisset data principali,vel alteri procuratori, tunc fine dubio prestatio dicti iuramenti non esset sufficiens probatio impedimenti. Nam cum terminus datur domino,debet iurare dominus cuius nomine agit,fuisse impeditum,non procurator.l. qui bona. ſ.si alieno.ff.de damn.infec.quia dominus potuit impediri per causam obuenientem in personam sui,vel in personam procura-

6 toris,in l.cum a matribus.C.qui pet.tu.† Sed posito,quod terminus esset datus sibi,vt procuratori,et dicti iuramenti prestatio non est sufficiēs probatio,propter plura:quia primo dictus procurator asserit se impeditum,nec asseruit quo impedimēto

h ʰ, scilicet,casu fortuito,vel facto tertij hominis vel quoquo modo.Potuit enim impediri facto tertie persone z sic non deberet sibi dari secunda dilatio:sed contra illum qui impedivit deberet habere regressum,vt ff.de eo per quē fa.erit.per totum.z maxime in l.fi. Itē cum dicta petitio secunde dilationis ex causa impedimenti contineat quandam restitutionem,ille qui incolorate z sine expressione cause hoc petit,nō debet audiri vt ff.de minor.l.minor autem magistratus.ſ.j.Preterea,licet casus fortuitus quandoqz possit probari per iuramentum.l.fin.ē.de fide instru.tamen ꝺz probari plene,in l.qui cōmeatus.in prin.ff. de re milita.Debuit ergo in dicto iuramēto exprimi quis fuerit casus fortuitus per quem fuerit impeditus:quod cum nō fecerit: apparet nō esse probatum.† Preterea,iuramētum istud lz fue-

7 rit a dicto procuratore prestitum,non tamen fuit a iudice, i vel

1 a parte delatum,z sic nō relenat eum qui iurauit,vt ff. de in litē iurand.l.videamus.ſ.deferre.Et hoc videtur voluisse Jo. And. in d.c.vltra tertiam.extra de testib.in ver.prestito.Apparet ergo dictam dationē sede dilationis esse ipso iure nullam. Ex hoc sequitur quod pars aduersa que contradixit z reclamauit,fuit grauata.Grauatur enim quis per interlocutoriam,que est nulla ipso iure,saltem de facto:ita qd̄ per appellationē ab hoc gra uamine,causa ad superiorē deuoluitur: vt extra de appellationi.c.dilecto.z ibi per Inn.z Jo.And.z probatur in l. militaribus.C.de decu.lib.x.

ADDITIONES.

a Dh.D.¶In questione predicta.Alias incip.ex facto proponitur,z ita incip.secundum ordinem perusinum in prima parte iudiciorum,in cōsi.xlvj.in quo primo ponitur facti narratio. cum quibusdam alleg.contra quas allegationes cōsuluit Bar. z incip.Ex facto proponitur,qd̄ in causa pecuniaria super petitione cuiusdam instrumenti executionis guarēt.Visa prin.dilatione data per iudicem ser Francisco procuratori,iudex ad petitionem dicti ser Francisci dicētis z iurantis ad sacra Dei Euangelia,tactis scripturis se fuisse impeditum in prima dilatione,in causa quam dicto nomine habet,cum domina Francis.siue cum ser Iuppo eius procuratore z peretis sibi dari secundaz dilationem,prorogauit dicto ser Francisco,dicto nomine pro secunda dilatione terminum ad quintam diē proxime venturam ad probandum quicquid vellet in d.causa presēte dicto ser Iuppo,qui ser Iuppus dixit se grauatum,z grauari posse a prorogatione,seu datione dicte dilationis.Quod grauamen petit revocari ex certis causis:primo qz iudex processit ad ipsam dilationem termini minus legitime ex abrupto de facto, z causa nō cognita.item,quia dictus ser Franciscus dicto nomine fuit in mora longo tempore,z per eum,z eius negligentiam stetit, ꝛc, Hunc queritur an dictus ser Iuppus dicto nomine fuerit grauatus a supra scripta datiōe dicti termini, necne ser Francisco dictam allegationem alleganti,iure datam,z per consequens dictum ser Iuppum nō esse grauatum per regulam dicentem,singulis causis id est,singulis impedimentis dilatio dari debet.ff. de feriis.l.fi.secundum lect,glo.versi.alij dicunt,ibi,quod hic dicit,singulis,hoc est quod statuit oratio dim marci,quod causa

cognita

cognita iterum dari debet, quod impedimẽtum sufficit proba re p̃ impedimentis, cuius fidem firmare sufficit ex ipsa natu rali iustitia, i. ex naturali instinctu nature dicẽtis se impeditu3, vt l. scire oportet. §. sufficit. in fi. ff. de excu. tu. z de re mi. l. nõ om nes. §. a barbaris, ibi, prope est, vt affirmationi eius credat, ꝛc. z videtur esse casus ff. de bo. auth. iu. pos. l. vlti. §. fi. ibi, si quis ta mẽ iurauit. z ibi, iterum ei potestatem faciẽdam, ꝛc. z quod not. ff. ad exhi. l. iij. §. sciẽdum. z per Buliel. de Lu. in l. ij. §. fi. si quis cau. z in Spe. de dilationi. §. fi. versi. in summa. ea ratione maxi me q3 nõ apparet ius aduersarij esse factũ deterius, sed omnia integra sunt, ꝛc. z quod no. per Ly. C. de iudi. l. iudices. in fi. Nõ ob. quod dixerit se multipliciter impeditum, non descendendo ad speciẽ impedimenti, quo casu videtur sufficere dicta genera lis allegatio, ex quo aduersarius non petijt declarari, quod, vel quale impedimẽtũ allegabatur, vt C. de an. exce. l. fi. z iudex be ne videtur fecisse, admittẽdo ipsum cũ iureiurando, quẽ imme morẽ sue salutis, z diuini timoris arbitrari nõ debuit. C. ad leg. Iul. repl. fi. cum similib. Et postea sequit cõsi. Bar. cõtra alleg.

b ¶ L. n. Adde inquantũ Bar. vult qõd l. fi. ff. de ferijs. z eius ma teria h3 locum tam in causis summarijs, sicut in ordinarijs. d. Jas. in d. l. fi. post alios dicit quod Bar. hic in isto consi. singula riter loquitur, z ponit plures concor. vt ibi per eũ. Et inquantũ Jas. alleg. Bar. qui in materia dilationũ constituit differẽtiam inter causas summarias, z ordinarias, in extraua. ad reprimẽ dũ. in ver. sine strepitu. vbi t3 quod l3 alias d3 dari dilatio par ti ad querẽdum aduocatum, tñ in causis summarijs non est dã da dilatio propter aduocatos, z dubitat Jas. de illo dicto. Vi de Fely. in c. j. in prin. extra, vt lit. non contes. z dixi in addi. bar. in d. cõtra. Adde etiam, quod consuluit lud. Ro. in cõsi. ccxxiij. incip. quo ad primum. quod in causis summarijs vltra tertiam dilationem non d3 dari, vt fiat abbreuiatio, ꝛc. in consil. ccxxvj. incip. vltra prudie alleg. vult, qõd in causis summarijs iudex non pot multiplicare tot dilationes, quod vult, ex quo debent abbreuiari dilationes.

c ¶ Dilatio. Inquantum Bar. concludit, qõd in summarijs non debet dari dilatio secunda sine cause cognitione, que etiam non excedat terminum trium mẽsium, ꝛc. adde not. per Iudo. Ro. in d. consi. ccxxv. versi. quo ad secundum.

d Ber. L. ¶ Mensium. Vide que posui in l. fi. ff. de fer. in apostil. ad Barto.

e ¶ Summarijs. Vide Rom. consi. ccxxv. z seq. z consi. ccccxcvij.

f Th. D. ¶ Ad secundam. Not. q̃ licet prima dicatur respectu secunde, tamẽ iudex non pot dare secundam, nisi probetur de iusto impedimẽto. Adde Bart. in d. l. fi. ff. de ferijs. cum concor. de quibus per Jas. in iij. col. versi. ij. notabiliter amplia. vbi alle. Bar. in isto consi.

g ¶ Non debuit. Ro. q̃ si prima dilatio nõ fuit integra, forte mi nor triũ mẽsium hoc solũ non inducit iustam causa3 concedẽdi secundam dilationẽ. Adde Bar. in d. l. fi. vide Fel. in c. vltra ter tiam. in ver. not. quinto. vbi alleg. Bar. hic.

h ¶ Quo impedimento. Not. q̃ non sufficit allegare se simpliciter fuisse impeditum: sed debet in specie exprimere qualitatẽ im pedimenti. Adde quod hoc est de mente Bal. z Ang. in d. l. fi. ff. de ferijs. cum concor. de quibus ibi per Jas. in versi. circa ter tiam qualiter, ꝛc.

i ¶ A iudice. Adde qõd hoc consilium sequitur lud. Ro. in l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis caut. z Jas. in d. l. fi. ver. aduerte etia3 quod requiratur.

CONSIL. XCVIII.

Lata sniа simpliciter nõ p̃sumitur lis cõtestata nisi appa reat in scriptis: s3 qñ in sniа fit mẽtio de litis cõtesta tione. z est lata parte presente, z tacẽte, tunc intra decẽ dies ap pellationis non presumitur litis contestatis, sed post sic, si non fuit appellatum. sed parte contradicente non presumitur.

1 ¶ Litis contestatio est de intrinseca solemnitate sententie.

2 Litis contestatio non presumitur interuenisse.

3 Si in sententia fit mentio, visa litis contest. an presumatur litis contes. precessisse.

Apparet sententia lata, nec con stat de litis cõtestatione: tñ in sniа fit mentio litis contestatio nis, ꝛc. Queritur, an litis contestationẽ intercessisse presumatur, cum reperiatur in actis. In isto dubio aduertenda sunt duo. Primo, an litis contestatio presumatur. Secundo, an presumatur litis contestatio, si sententia simpliciter est lata, nõ facta mentione de litis contestatione. In quo casu videtur pos se dici litis contestationem precessisse. Primo per rationem sa

1 tis efficacem, sic, ¶ Litis contestatio est de esse, seu intrinseca so lennitate sententie. l. prolatam. C. de sentẽ. z interlocut. omni. in dicũ sed in quolibet actu qui geritur, solemnitas intrinseca in

a teruenisse presumitur[a], etiam si de ea non appareat, l. sciẽdum. ff. de verb. oblig. cum sua materia. Ergo litis contestatio presu

2 mitur, licet aliud non appareat. † S3 contra dicentiũ videtur, sc3, quod litis cõtestatio interuenisse nõ presumitur, per l. ne in arbitris. C. de arbi. per c. quoniam contra falsam. extra de prob. Et p̃ responsione rationis in contrarium allegate aduertendum, q̃ vna presumptio tollit aliam, l. duus. de in integ. restit. z l. j. C. qui, z aduersus quos. in fi. vnde cum litis cõtes. in scriptis redigi debeat, z soleat, vt in predictis iuribus, si in forma debita sc3 in scriptis redacta nõ appareat, vt d3, non p̃sumitur inter cessisse, ideo qõ fortius est presumitur non intercessisse, l. Titie textones. §. j. ff. de lega. j. z sic ista presumptio resultans ex eo, qõ non p̃sumitur facta litis contestatio, nisi appareat, per dicta3 l. Titie. tollit illam generalẽ presumptionẽ per quam dicebatur quod solẽnitas intrinseca, ꝛc. z hanc credo esse rationem illius

3 constitutionis, c. quoniam cõtra falsam. ibi dum dicitur, ne pro ipsius presumatur processu, ꝛc. † Sed o est videndum, quid iu ris sit in nostro casu, si in sentẽtia habita est illa mẽtio litis con testationis, ꝛc. an ex illa mẽtione litis contes. presumatur conte statio. Et hunc punctũ tangit Bul. de Lu. in l. j. ff. de in ius vo can. tangũt doctor. etiã plene in l. procurator. de edẽ. z Buli. z3 quod non p̃sumatur per rationes, quas ibi videbis. z in l. emã cipatione. C. de fid. instru. videtur fm Jmo. in d. c. quoniam con tra. in verb. processu. extra de probatio. sic distinguẽdum. Aut lit. contes. factam non fuisse, opponitur sentẽtie, de recenti post ipsius sentẽtie prolationẽ, z tamen presumitur non interceisse in scriptis, vel aliter ordinate. Aut de recenti non opponitur, z tunc presumitur per rationem quam ibi ponit. Sed glo. in d. c. quoniaz cõtra falsam. in prin. gl. fi. z in c. in presentia. de renun. in glo. que incipit. hic est arg. expresse dicit, z indistincte q̃ p̃su mitur, licet Jmo. in fi. d. glo. c. quoniam contra falsam. alleg. vi deatur sentire aliud. S3 credo predicta iura, z doctorum dicta posse reduci ad concordiam distinguẽdo an sententia fuit lata parte presente, an absente. Si absente, z tunc indistincte p̃sumi tur per d. l. ne in arbitris. z d. c. quoniam contra falsam. z ita po test intelligi opi. sue gl. cum aliis c. fi. Ita etiam intelligũt doct. in d. l. fi procurator. maxime q3 ibi formatur questio de iudice fa ciẽte literam z sic parte absente, q3 litera absenti mittitur. Aut

b parte presente, z tunc dubium est secundum doct. quare distin gue,[b] q3 aut sentẽtia fuit lata parte contradicente expresse, aut tacite. Primo casu idẽ, quod si ea absente: q3 ex quo expresse cõ tradicit, in nihilo preiudicauit. Secundo casu, quando ea tacẽ te, aut tempus appellationi, sc3, decem dierum, non est elapsum quando sententia ex causa dicta dicitur unita. z in hoc idẽ. per ea q̃ ponunt doc. in d. l. emancipatione. z posito q̃ p̃sens fuit, z tacuerit: non tamẽ sententie videtur acquieuisse, per l. post rem. ff. de transact. cum similibus. Aut est elapsum, z tunc q3 videẽ iam approbasse sententia3. per l. ab eo, in fi. C. quomodo, z quãdo iudex. sic videtur etiã cofessum litis contest. precessisse prout fit mentio in sententia, vt legitur quãdo quis presens sit ipsius taciti consensus vigore mentionis adhibite in sentẽtia. videtur quod litis contestatio p̃sumatur, arg. l. publia. in fi. ff. depos. Ita intelligas distinctionem Jmo. quam supra posui, quam po nunt doc. in d. l. emancipatione. Et idem intelligo quãdo parte absente, z sciente, z tempus decem dierum est elapsum. Aut fuit lata parte presente. z expresse consentiente, z tunc nõ est dubiũ quod p̃sumetur precessisse, imo ex partis cõfessione, ex suo ex presso consensu voluntas probat precessisse, per prealleg. l. Pu blia. in fi. adeo quod non audietur modo postea volens contra dicere, z eo modo intelligo dictum Innocẽ. positum in d. c. quo niam contra falsam. in vlt. gl. ibi, item aduerte. ꝛc. Apparet er go ex predictis, in vno casu solo litis cõtestationem p̃sumi, sc3 quando sentẽtia est lata parte presente, z tacente, z dicitur ela psum tempus appellationis. Item in casu secũdo, quando pte expresse consentiente, q3 tunc presumitur. ¶ Secũdo principa liter est videndũ, quid operet dicta presumptio. Et certũ est, q̃ lata sententia parte expresse consentiente, vel tacente, q̃ operatur tũc presumptio, vel probatio vt s̃. dixi. alias vero, in casu in quo dixi locum habere, operatur, q3 transfert onus probãdi in aduersarium, ex quo lis contestata presumitur, q3 contradicẽs habebit probare, quantũcunq3 sit probatio negatiua. l. fi. ff. q̃ metus causa. Sed aduerte, quia posito quod hoc sit verum, q̃ suam negatiuam habeat probare, subuenitur sibi, quia eam, p̃ bat ex eo solo, quod ostendit in libris, seu in libro, in quib⁹. vel in quo, actus scribi solent, nõ reperiri, z hoc per tex. d. l. Titie, §. pe. Et ita sentio in hoc puncto. Bar.

ADDITIONES.

a ¶ Presumitur. Quando pro sententia presumatur, vide Jo. And. in addit. ad spe. in tit. de senten. c. qualiter. versic. in sum ma. Paulum de Cast. consi. ccxxvij. Alex. consilio xxij. lib. ij.

b ¶ Distingue. Articulus superior est valde dubius. Et cõis sẽtẽtia videtur, q̃ lata sniã p̃sumuntur omnia solenniter acta, vbi nõ apparet ab ipsa appellatũ, per tex. in c. bone. j. de elec. z imo. ibi, z per tex. in c. cum inter. z in c. sicut. de re iud. per d. Ant. in c. q̃n contra falsam. ext. de p̃hib. late p Jmo. z Angel. in l. iij. ff. condẽnatũ. z in l. de vnoquoq; ff. de re iud. reprobato Bar. in l. fi. ff. q̃n app. sit. z in l. j. ver. vlterius quero. C. de relat. z in auth. si quis in aliquo. C. de edẽ. reliqua sunt videnda in l. sciendum. ff. de verb. obli. Et q̃ p̃sumatur p̃ sentẽtia vide etiam Jo. An. in addi. ad Spe. in ti. de sen. ff. qualiter. in verb. in summa. paul. de Cas. consi. cccxviij. Alex. consi. xxij. lib. ij. B. L.

CONSIL. XCIX.

Statuto ciuitatis Assisij cauetur q̃s omnia, z singula, ꝛc. Hoc consilium est superfluum, quoniam est examinatum plene supra in consilio xxxvj.

CONSIL. C.

Statutum phibet testes reprobari post certũ tp̃s co elapso nõ p̃t iudex ℥ eos de falso inquirere. Itẽ, si statutũ mãdat inquiri intra certũ tp̃s de crimine, postea si inquirat, nõ vꝫ inquisitio. Itẽ, an statutũ generaliter loquẽdo deroget statuto specialiter loquenti. Itẽ, an valeat processus, vbi nõ cõpetit actori ius agẽdi, vel accusandi. Item si statutum dicit, aliquos absentes ponendos in bando, z si passi fuerint se stare in bãno per certum tẽpus, q̃ habeãtur p̃ confessis, an elapso termino possunt condẽnari de criminibus que imponuntur, z an contra p̃sumptionẽ iuris, z de iure admitta tur probatio in cõtrarũ per confessionẽ partis aduerse: z quid de confessione facta: z quid si iudici alias non cõstet de delicto, nisi per illa ꝫ fictam confessionem contumacie, an p̃t absentem condemnare de delicto, propter statutum p̃dictum.

1 ¶ Statutum q̃ testes non possunt reprobari de iure cõi valet.
2 Lex p̃hibẽs aliquem de aliquo actu reprobari, videtur omnem modum procedendi p̃hibere.
3 Lex quãdo iubet aliquid non reprobari, facit illud esse p̃sumptionem iuris, z de iure.
4 Actio, siue accusatio, vel ius agendi, vel accusandi, vbi non est, nemo experitur.
5 Permissum ad tempus, post tempus videtur esse p̃hibitum.
6 Statutum generale non habet locum in casibus, in quibus est statutum speciale in certis casibus.
7 Processus valet licet agens omni actione careat.
8 Contra p̃sumptionẽ iuris, z de iure admittitur probatio per confessionem partis.
9 Ficta confessio non debet plus operari quam vera.
10 Procurator ad probandam innocentiã inculpati admittitur.

a **Domino Lyno** de Cas. sancti petri de Bononia potestate Ciuitatis perusij, formata e inquisitio contra quosdã populares de falsa testificatione facta contra magnates, z p̃cessus fuit habitus super ea, super quo processu multa dubia oriũtur. Primo, q̃ vno statuto cauetur, q̃ testes recepti cõtra magnates nõ possunt reprobari, an hoc non obstãte potestas possit inquirere: Secũdo, alio statuto cauetur, q̃ possit quis testes reprobare intra octo dies, a die publicationis, postea añ non possit ptãs, z capitaneus inquirere intra mensem, ꝛc. nec post mẽsem aliquid disponãt, an elapso mẽ se possint inquisitionem formare? Tertio, alio statuto b cauetur generaliter, q̃ de fallitatibus possit cognosci intra decem ann. ex vigore huiusmodi statuti generalis possit ptãs inquirere? Quarto, q̃ dicti inquisiti sunt passi se poni in bando, z elapsus est terminus, z statutum dicit, q̃ elapso termino bãniti habeãtur p̃ confessis, an ex hoc possint condemnar? Quinto, an ex eo ante dictum bãnum procuratores eorum comparuerunt, z allegauerunt contra se non debere procedi ex dictis causis, an ex hoc bannum possit dici nullum adeo q̃ illi non dicãtur inciꝫ
1 disse in eum. ¶ Circa primum, de iure dicẽdum est q̃ potestas non possit inquirere. Ad quod premitto, q̃ tale statutum valet
c b de iure communi, q̃ testes non possunt reprobari ex causa, vt extra de testib. c. licet dilectus. ita hic ex causa p̃sumit statutum, q̃ magnates falso facerẽt reprobari testes p̃ropter eorum potentiã: z p̃sumeret statutũ, q̃ quis non diceret falsum contra magnates. arg. l. fi. in p̃in. ff. q̃ metus causa. Hoc p̃misso dico q̃ potestas non p̃t inquirere. Primo, q̃ statutum simpliciter dicit, q̃ non possit reprobari: quia nõ distinguit a quo, ergo, ꝛc. l. j. §. generaliter. de leg. p̃restan. ff. de pet. here. l. item veniunt. §. a quo. z quia lex que p̃hibet reprobari, omnino phibet. l. quos. ff. de posth. Secundo, q̃ quãdo lex p̃hibet aliquẽ
2 de aliquo actu reprobari, videt omnem modum p̃uniendi p̃hibere, vt C. de his, qui ad eccl. confu. l. si seruus. ibi, cõstandi, ꝛc. z C. de emẽ. ser. l. j. in p̃in. z de communi seruo manu. l. j. Preterea, p̃o hoc videtur text. ff. de iniur. l. non solum. §. quanquam. vbi p̃o ea tantũ iniuria potest agere maritus, p̃o qua vx̃or liberta. Ita hic, de eo tantum falso p̃t inquirere Potestas, de
3 quo alius p̃t accusare. † Preterea, quando lex iubet d aliquid
d non reprobari, facit illud esse p̃sumptionẽ iuris, z de iure, contra quã non admittitur probatio in cõtrarium. l. fi. C. arb. tut. l. Celsus. ff. de vsuc. z ad Velleia. l. antique. z ad Mac. l. fi. z in au
4 thẽ. vt lic. ma. z auie. §. ad hec. † Sic ergo in proposito, cũ p̃sumptio sit iuris, z de iure, q̃ ipsi dicant veritatem nec admittatur probatio in contrarium, tam inquiritur super eo q̃s non est delictũ. Preterea ex hoc arguitur sic. Sicut in ciuili est actio, hoc est, ius persequendi ꝛc. vt instit. de act. in princip. sic in criminali est accusatio, id est, ius accusandi, vt instit. de publi. iud. in p̃in. z sicut in ciuilibus nemo experitur fine actione: sed secundũ ius agẽdi: ita in criminalibus vbi nõ est ius accusandi, sed ex facto proposito non oritur ius accusandi, vt ff. ostẽsum est: ergo, ꝛc. z probatur, q̃ ius restitit, ergo, ꝛc. l. cum lex. de fideiuss. z l. non dubium, C. de legi. z dẽ condi. indeb. l. si non sortẽ, in p̃inc. Si ergo non oritur ist̃ud ius accusandi, seu puniendi, apparet q̃ potestas nõ p̃t inquirere, z experitur sine accusatione, seu fine iure punẽdi, seu procedendi. ¶ Super secundo puncto, etiam dato alias q̃ dicti testes possint reprobari, ex hoc statuto tamen veniunt absoluẽdi q̃ probatur primo per regulaꝫ generalẽ, que est quod permissum ad tp̃s, post tp̃s videtur esse p̃hibitus ꝫ, l. Jmperator. de postul. z de leg. ij. l. statuliberũ. §. si quis seruum.
5 † Preterea, hoc probat̃ p̃ casus speciales. Nã permittitur mulieri q̃ deniciet se pregnãtẽ intra xxx. dies, l. j. §. j. de ib. agnos. z nil plus dicitur in senatusc̃ôsulto, z tñ ex hoc videtur p̃hibita post tp̃s denũciare, nisi ex causa, vt ead. l. j. §. si mulier. ita in proposito non poterit post tẽpus inquirere. Ad idẽ in auth. de app. z intra que tẽpora. §. j. vbi permittit appellare intra decez dies, nec p̃hibet postea, tñ ex hoc videtur p̃hibitum appellare postea. Ad idẽ C. de in integr. restit. l. fi. z multa alia similia reperiuntur. Et ex hoc concludit̃ q̃ si inquisitio formatur post
e tẽpus, est nulla ipso iure, casus est C. de dolo. l. fi. z ff. de excusat.
6 tu. l. scire oportet. §. cõsequẽs. z C. ne de stat. defun. l. ij. ¶ † Sup
f tertio dicitur, z verũ ẽ, quod statutum generale non ꝫ locum in casibus, seu fallitatibus, in quibus specialiter ẽ certum tempus statutum. casus ẽ C. de fal. l. querela. z q̃ ibi no. Ad idẽ de act. z obl. l. in honorarijs. z q̃ ibi not. Tempora enim generaliter cõstituta nõ intelligunt in actionibus in quibus sunt certa tempora limitata. Ad hoc l. j. §. dixerit aliquis. ff. public. cum si. Respondetur clare, q̃ verũ ẽ quando lex circa idem producit duas actiones, vnam generaliter, aliam specialiter, vna tollitur per aliam, z vna põt se habere in plus, quã alia, vt ibi ꝫ in proposito, est vna atq; eadẽ actio, que in seipsa non põt esse temporalis, z perpetua, q̃ esset repugnãtia, cõtra l. vbi repugnantia. de reg. iu. z l. eu ꝫ qui edes. ff. de vsufc. z hoc statutũ non inducit nouam action. in ꝫ ea que limitata est, vsq; ad q̃s tempus durat: nõ, q̃ vna est actio, ne in ea sit repugnantia, generi per speciem derogatur. ¶ † Super quarto videndum est, z oriendum
7 primo q̃s potuerũt condemnari? Primo, q̃ vꝫ processus. Licet
g enim ages omni actione careat, tamẽ processus vꝫ in se, quod patet, q̃ ex eo p̃t sequi condẽnatio ꝫ indebite, vt C. de condic. indeb. l. j. z ff. mãd. l. si ꝛdeiussor. §. omnibus. z dicit textus extra de re iudic. c. Abbat. fane, verũ, quoniã ibi, z si petitũ, ꝛc. l. d. vꝫ.
8 † Preterea ꝫ sit p̃sumptio iuris z de iure q̃ nõ dixit falsum tñ
h admittitur probatio in contrarium h per confessionẽ partis aduerse, vt in aut. de equa. do. §. aliud quoq; z ibi gl. Circa hoc dicit Jac. Bu. in l. fiue possidetis. C. de proba. q̃s est verum q̃ confessio partis nõ derogat dispositioni, l. j. de rei vẽdi. cõiuncta. l. j. sol. mat. Sꝫ in his, que resp. ciunt primarum fauorẽ, si ille confitetur cõtra, imputet sibi si confessio fiet in iudicio, vt d. §. aliud quoq; z facit p̃o do. Ja. l. ornamẽtorũ. de au. z arg. leg. z in aut. de equa. do. d. §. aliud. z ibi not. glo. in ver. scribat. z per Alex. in sum. de do. ante nup. auth. ꝫ iam necesse. z per hoc tollunt̃ multe rationes facte ꝫ. in puncto scdo. Sed iste patiendo se poni in bando non videt̃ conteri, ergo, ꝛc. Preterea q̃ primo tẽpore fuit actio ꝫ ex aliquo casu sit extincta. põt quis pati se z cõueniri, z cõdẽnari de facto, vt ff. ad exhib. l. Julianus scribit, si quis hominem. §. quantũ autem, z ff. de rei vẽ. l. si post acceptum. sed iste nõ veniẽdo vt pati se cõueniri, z condemnari: ergo, ꝛc. z per hoc tolluntur oẽs ille rationes, que dicũt q̃ est elapsum tẽpus intra q̃s põt inquiri, vt dictũ est super secundo puncto. Et contra videtur, q̃s non possit condẽnari: q̃ iudex etiã parte nõ opponente: sed ex p̃sse maleficij confitente, põt z ꝫ de defensione eius querere i casus est notabilis in l. j. §. fi. de questio. Adidẽ
i tt. de pen. l. si non defendantur. in fi. dum dicit, qui cognoscit debebit de eorum innocentia querere. Facit de app. l. non tãtum.

z C. de

z C.de appel.l.addictus.vbi inuita parte quis appellat vt eum defendat.Ad idem vbicunq; in absentem potest ferri diffinitiua,inder pro reo,ex suo officio perquirit veritatē,vt C.quomodo z qñ inder.anth.qui semel.ibi,perquisita veritate,z C.de ap. l.ampliorem.in princ.ibi,iudicem per suum vigorē,eius partes adimplere,&c.z ibi not.per glo.z ibi dicat,q̄ sit speciale:tamē generale ē etiā in criminalibus vbi pōt ferri sententia absente parte,z hoc expresse tenuit Inno.in c.veniens extra de accu.fa
9 cit.C.de iudi.l properādū.§.fin z si quidē.z §.seq.†Quid ergo
k dicemus:Dico sic,quādo liquet iudici euidēter absentem non esse culpabilem vel nullū delictū cōmisisse,z tūc ly sit cōtumax, z habeatur pro confesso,tamē non pōt condemnari per iura sua pria allegata.Quid enī si elapso termino bāni,iudex nescit eum qui cōtumax dicebat,hominē interfecisse,z q̄ non constat sibi: certe nō pōt condemnari,ne plus operetur ficta cōfessio,quam
l vera.l fi.ad leg.Aquil.l.inde Neratius.§.fin.cū l.seq.Quādoq; enim cōstat iudici per hanc fictā confessionem de maleficio,sed cōstat q̄ reus nō poterat redargui,q̄ habebat pro se presumptionem iuris,z de iure,z tūc credo,q̄ posset eum condemnare, z ly probari cōtra eum,z nunc cōstat,z est probatum per illa ficta confessionem,vt supra probatū est.Ex hoc apparet,quod ipse citatus debuit cōparere,q̄ iudicū potuit habere effectū: z ita in casu proposito,nō obstāte,q̄ dictū est in primo pūcto. Quādoq; constat iudici delictum commissum esse,de quo poterat reus inquiri,seu accusari:ly nunc accusationis tēpora sunt elapsa,tūc etiā dico,quod talis inquisitus poterit ex contumacia cōdemnari:q̄ tempus accusationis ciuile nō tollit ipso iure,ly parat exceptionē,l.fi maritus.§.prescriptiōes.ff.de adult. z C.eo.ti.l.adulteriū,quas prescriptiones,seu exceptiones pōt omittere si vult pars vincere,z nō opponere,ne sequat condemnatio,vt d.§.prescriptiōes.z pōt se de facto pati cōueniri,vt ī. probatum est.Igitur in proposito si aliud non obstat,iudex talem contumacē mihi opponentē z patientē se poni in bāno,posset condemnare,non obstātibus,que dicta sunt in scōo puncto.
10 †Super quinto puncto dico,q̄s comparuerunt procurato
m res m seu excusatores z legitimas causas proposuerunt,qualiter non debebāt venire condemnandi,sc; q̄ ipsi non poterant redargui,z tps inquisitionis erat elapsum,vt ī.dictum est,z sic non fuerunt passi se de facto conueniri,imo contradixerūt z expresse negauerunt,q̄s ex hoc iudicis officium debuit quiescere z contra eos amplius non procedere,z si nō fecit,non tū ipsi fue
n runt contumaces nec incurrerunt bannum.n ff.de publi. iudi. d.inter accusatorem,secundum vnam lectu.z eo.tit.l.pen.§.ad crimen,ibi dum dicit,z si iustam rationem habent,sinia differtur,z ff.de procu.l.seruum quoq;.§.publice.Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Ad omino Ly.De isto consi.meminit Bart.in l.absentē.ff.de pe.in ver.Quarto circa hoc fozmo.z ibi vide meā apostillā.z adde Bar.in l.nō solum.§.q̄q̄.in fi.de iniur. z ibi Alex.in apostil.z Alex.in l.j.vbi plenius d.Jas.ff.ad Trebel.z ibi do.Bar.Soci.z do.Alex.z doc.in l.nā z postea.§.j.ff.de iureiu.
b z Jas.in l.vbi pactum.C.de transactionibus.
¶Alio statuto.Vide do.Jo.Bapt.Seue.in repe.l.oēs populi.ff.de inf.z iur.vbi ponit,z allegat istum consil.z vide Alex.in l.non solum.§.quāquam.in apos.Bar.magna.in fi.ff.de iniur.z
c Alex.in l.j.§.sublata.ff.ad Treb.
¶Statutum valet.Circa istud cōsil.vide Bart.in l.absentē.in ver.circa hāc q̄onem fozmo.ff.de pe.vbi dicit consuluisse,z habuisse de facto,z refert consi.suum hic,cum concozd.de quibus per Alex.ibi,z vide Ang.z pau.de La.in l.ij.C.qui testa.fa.pos.
b z plene per Bapt.Seue.in l.oēs populi.ff.de inf.z iu.
Th.D.¶Qñ lex iubet.Rot.q̄ dicit Bar.hic,q̄s q̄ lex iubet aliquid non reprobari,facit illud esse presumptionē iuris,z de
e iure.
f ¶Post tempus.Vide pet.de Anch.consi.iiij.
Th.D.¶Statutum.De duobus statutis cōtrarijs qualiter sint redu:ēdi ad cōcozdiā.vide Bar.in l.beneficio.ff.ad l.Falc. z in l.sed z posteriozes.ff.de leg.z in l.j.§.z parui.ff.quod vi,aut clā.z Bal.in l.j.C.ne liceat in vna,z eadem cā z in c.j.de rescrip. Abb.in c.gratum.de offi.deleg.pet.de Anch.in c.j.de consti.z
g in c.statutum.§.cum autem.de reseri.lib.vj.
¶Omni actione.Ro.Bar.hic,Jo.Berta.in suo repertozio in ver.actio.in versi.x.viij.q̄s si actio desit,pōt reus pati se conueniri,z vide Bar.in l.si socer.in prin.ff.de dote preleg.in versic.pro
h declaratione.
i ¶Contrarium.Vide Ro.consi.cccl.
k ¶Querere.Vide Jo.de Ana.consi.lix.
Th.D.¶Quid ergo.Vide Bar.in l.absentem.ff.de pe.z in cōsi.ex.incip.queritur.z ibi dixi in apos.z vide Alex.in l.si eum in dicio.ff.si quis cautio.

l ¶Vera.Vide pet.de Anch.consilio ccccix.
m Th.D.¶Procuratozes.Sentit bar.hic,q̄s ad probandā innocentiā inculpati admittitur procurator.vide Bar.in l.seruū §.publice.in fi.ff.de procur.vbi dicit q̄s frat in arbitrio iudi. tū no.plures cautelas per doc.in l.vbi pactum.C.de trāsac.vbi ēt ponit do.Jas.similiter plures concor.cui adde Jo.de Anan.in consi.lix.incip.visa inquisitio.z in c.veniens.de accu.in ver.nun quid aūt si frat.caue vbi ponit modum practicādi,z cautelā q̄ not.q̄ sic dz aduocatus practicare,z ita bis practicaui,z fecit mihi magnum honozem.Ad ea aūt que dicit Bar.in hoc cōsil. adde ēt quod dz distingui,an offensus repellatur rōne delicti,vt culpe,z tunc nec Respu.nec alter.puta pater dz audiri,q̄ per indirectum offensus consequeretur satisfactionem.l.sed z si vnius.§.pretor.ff.de iniur.aut non rōne delicti,z tunc secus:vt p gl.in l.antistitius.in fi.ff.de acqui.her.z per iura in ea alle.z ita consultum fuit per plures doct.
n ¶Bannum.Vide consi.cvj.lib.iij.

CONSIL. CI.

Statutum prohibēs appellationē de condēnatione certi delicti,trahitur ad oēm condēnationē ex dicto delicto originaliter descēdente:secus si incidēter,vel ex alia cā descēdat.Ly statutū legitimet personā minoris nō propterea impedit restōnē,z eo ē ipse lesus q̄ se cōdēnatum probauit.Si statutum dat optionē in penis substituēdis, facta semel electione,nō ly variare qñ sit p futurū subiūctiui.Ate,q̄s melius ē penā corporalem eligere,z pacē consequi,quam pecuniā soluere.z in odio remanere:z iō minor lesus restituitur si aliter eligat.Et C.si aduer.vē.aut,sacramenta.non ly locum in iuramento de preterito vel presenti sed de futuro.

a ¶Statutum quod condēnatus de percussione non possit appellare,omnem casum,z omnem personam comprehendit,etiaz mandatorem,z auxiliatorem.
2 Pena quando augetur per primam sententiā,an possit appellare non obstante statuto predicto.
3 Statutum,quando scriptum est in rem,an comprehendat mandatorem.
4 Dictio pro.significat causam remotam,sicut dictio propter.
5 Minor ly habeat legitimam personam standi in iudicio,an possit petere restitutionem in integrum.
6 Suam approbās videtur beneficio appellationis renūciare.
7 Mutare voluntatem an liceat vsque ad sententiam.
8 Statutum loquens per futurum subiunctiui si semel recusat, an amplius possit mutare voluntatem.
9 Jure communi vtens an possit petere restitutionē in integrū.
10 Jurans dicere veritatem,an possit petere restitutionem in integrum.
11 Juramentum de futuro,z iuramentum de preterito,maxime differunt.

a **Girardus** de Tuderto,minor xxv. annis.dedit alapam Innocētio, ex hoc facto inter cetera sunt orta ista dubia. Primo,cū in statuto Tuderti caueat quod cōdēnatus pro percussione a spatulis supra non possit appellare:z alio statuto cauetur,quod percutiens puniatur in certa quantitate.z teneatur recipere aliā percussionē,alias puniat in certa quātitate maiori.Cōtigit,q̄s dictus Girardus fuit,ex dicta percussione cōdēnatus,z soluit,postea dicit recusasse recipere similez percussionem,z ex hac recusatione est cōdēnatus in alia quātitate maiori,querit an possit appellare,z hoc primo.Secūdo,q̄ statuto Tuderti cauet q̄ minor possit esse in iudicio criminali sine curatore,querit an sinia valeat ex hoc,q̄ ipse Girardus p hibeatur petere restitutionē in integrū in his in quibus lesus est.Tertio,q̄ dictus Girardus ante dictā latam sniaz approbauit z sic se debere cōfirmauit,z affirmauit:an pbata minori etate ex proprio processu,z ex ipso processu appareat an habeat aliud probare.Quarto,cū dicto statuto caueat q̄ qui recipit percussionem similiter cogat aduersarius ad recipiendum similem,z similiter aduersarius ad pacē:alias qui recusauit recipere simile percussionem cōdemnet in certa quātitate.z aduersarius non cogatur ad pacē z fit electio cōuenti:z dict⁹ Girardus eligit se velle soluere dictā quātitatē prius quā recipere velit percussionē,quero,an possit variare z eligere partez de iure communi nō obstante sinia.Quinto,si non pōt de iure cōi an p in integrum restitutionē possit ad hoc admitti solū probādo se minorez posito q̄ nil aliud possit de nouo ostendere.Sexto,an ex eo q̄ iurauit dicere veritatē z facere mādato curie,phibeat
1 petere in integ.resti.z alia de quibus ī.dictū est.† Super primo,videt q̄ non possit appellare q̄ condēnat de percussione a
b spatulis ī.q̄s probat,q̄ verba statuti ᵇ in rē cocepta sunt,sc; condēnatus pro percussione:non enim dicit,si quis percusserit

⁊ sic omnem casum ⁊ personã comprehendit, etiam extraneum
mãdatorem ⁊ auxiliatorẽ vt ff. qđ vi aut clam. l. aut qui aliter. §.
fi. ⁊ ff. de adul. l. hec verba ⁊ no. Jac. de Are. in l. si seruũ. §. amo-
uere. ff. de acqui. her. ergo multomagis hũc casum cõprehẽdet.
Preterea hoc videmus in oĩbus actionibus arbitrarijs, vbi fe
runt due sñie vt ff. qđ me. cau. l. si cũ exceptione. §. in hac actiõe.
⁊ ibi no. ⁊ ff. de rei ven. l. qui restituere. de in lit. iur. l. in actioni-
bus. ⁊ insti. de act. §. in arbitrarijs. in quibus ex cõtumacia seu
recusatiõe que fit post primã sñiam fertur scđa: tñ nemo negat
ex prima actiõe ⁊ pria obligatiõe cõdẽnatũ esse. Ita in ꝓposito
ex prima ⁊ scđa percussiõe ⁊ obligatione, que inde orta est, vide
tur condẽnatus. Ad id facit ff. de publi. l. hoc edicto. fm opi. il-
lorum, qui dicũt nullã accusationem fore arbitrariã, vt ibi no. ⁊
l. j. §. dixerit aliquis. ff. eo. ⁊ ad idẽ ff. rerum amo. l. si cum dos. §. j.
Preterea, hoc videmus in casibus, in quibus post primam cõ-
demnationẽ pecuniariã, quam quis nõ põt soluere, iudex com-
mutat eã in corporalẽ, certe clarum est scđam sñiam ex pmo, seu
pro primo delicto esse, vt C. de ser. fu. l. quicunqȝ. de iniur. l. si qs
iniuriam. ⁊ de penis. l. j. in fi. ⁊ facit, qđ no. doc. in l. si nõ conuitij.
C. de iniu. in xxxv. q. Ecõtra, ꝙ possit appellare, facit: qꝛ videtur
cõdemnatus ex nouo maleficio, scȝ ex accusatione: non pro pri-
ma percussione, ⁊ vr̃ casus. ff. de pen. l. relegati. ⁊ l. aut damnũ. §.
quisquis. ⁊ l. capitaliũ. §. in exulibus. ex quibus videt̃, ꝙ nouuȝ
2 sit maleficiũ, ⁊ pro nouo maleficio cõdẽnet. † Cõcludendo in hoc
pũcto dico, ꝙ qñqȝ pena imposita in prima sñia est cõputata in
aliã absqȝ nouo delicto, ex causa tñ vt propter paupertatẽ, tũc
nõ est dubiũ de primo maleficio cõdẽnatum esse, ⁊ appellare nõ
posse, sicut primo. Ita dicũt omnia iura supra proxime ad hoc
allegata. Qñqȝ per sñiam scđam prima pena augetur, seu noua
imponitur ex aliqua coadunãtia, seu cassatiõe, vel delicto, post
primam sñiam commisso, ⁊ hoc fit qñqȝ ex dispositiõe alterius le
gis, quã illius, que primã penã imponit, ⁊ tũc dicitur nouũ de-
lictum, ⁊ noua accusatio, vt d. l. relegati. ⁊ d. §. in exulibus. ⁊ tũc
prohibitio appellationis facta in primo crimine, non extẽdit se
ad illud. Qñqȝ prima pena augetur ex virtute illiꝰ legis, ⁊ hoc
cõtingit duobus modis. Primo, qꝛ facit aliquid cõtra ea, que
in prima sñia expressa fuerunt ⁊ tũc ex prima actiõe ⁊ prima cau-
sa cõdẽnatus videt̃, vt in actionibus arbitrarijs, vt in iuribus
ş. alleg. Qñqȝ aliquid cõtingit aliquo actu, seu contumacia, per
que nõ fit cõtra ea, que in pma sñia deuenerũt expresse, lȝ alias
delictũ nõ esset nisi primũ processisset, ⁊ tunc delictũ nouũ, ⁊ lex
noua vr̃, l. qui cũ vno. §. j. ij. ⁊ iiij. ff. de re mili. C. de epis. ⁊ cle. l. q-
cunqȝ rendentibus. ⁊ in auth. de san. epis. §. si monachus. Hinc
igitur in qſ. proposita iudex nõ debuit procedere, qꝛ vel debuit
interrogare eum añ primam sñiam quid volebat, vel similẽ per-
cussionẽ recipere, vel cõdẽnnari in qͣntitate illa, vt probatur in
l. si qñ. §. si heres. de leg. ij. no. ff. de act. emp. l. j. in glo. mag. vel de-
buit condẽnare in alia qͣntitate parua, ⁊ ꝙ teneretur similem re-
cipere percussionem, vel soluere illã qͣntitatẽ maiorem, ⁊ sic po-
tuisset dare sñiam, vt insti. de act. §. curare. ⁊ l. eũ qui certarũ. in
fi. de ver. obli. ⁊ si hoc fecisset pro prima percussione cõdẽnatus
eẽt, ⁊ nõ posset appellare. Idem dicerẽ si solum condẽnasset eum
ad recipiẽdum similẽ percussionẽ, ⁊ postea in scđa sñia propter
recusationem condemnasset eum in qͣntitate, qꝛ fecisset cõtra ea,
que in prima sñia continentur, vt dictum est in arbitrarijs, ⁊ si-
milibus, sed in casu proposito stultus iudex condẽnauit eũ pro
percussione in certa qͣntitate parua nec condẽnauit eum ad reci
piẽdum similem percussionẽ, ⁊ illa qͣntitas prima, si qua condem
natus fuit, fuit soluta. Non põt ergo dici, qđ ista sñia fuerit pro
prima percussione, cum iam ex illa fuerit condẽnatus: ⁊ de eodẽ
delicto bis non debuit condẽnari l. senatus. de accu. cum simili.
De necessitate ergo est, ꝙ vltima condẽnatio est tanquã ex no-
uo, ⁊ pro nouo delicto, s. ex noua recusatione: ⁊ sic possit appella
3 ri cũ non sit prohibitũ. C. de appell. l. ⁊ in maioribus. † Non ob.
qđ dicit, ꝙ verba statuti sunt scripta in rẽ, qꝛ illud intelligo ve
rum. ꝙ comprehẽdit mandatores, ⁊ simi. quorũ obligatio hȝ or
tum ex ipso delicto iam cõtra mãdatariũ: igit̃ ex delicto postea
secuto propter maleficium precedẽs, vt no. in l. j. §. persuadere.
ff. de ser. cor. ⁊ no. insti. de obli. que ex delic. nascun. §. ope. merito
illi dicunt̃ pro tali maleficio condẽnati: sed in proposito fuit cõ-
4 dẽnatus ex obligatiõe que habuit originẽ ex nouo facto. † Nec
ob. si forte dicas. qđ statutum dicat qđ condẽnatus de percus-
c sione nõ possit appellare. ⁊ sic dictio, ꝓ, significat[c] causam remo
tam sicut, propter: sic dictio, ob, vt C. de legib. l. nõ dubiũ. ⁊ l. j. C.
si seruus extero. ⁊ l. eo tpe. in fi. ff. de pecu. qđ dico, ꝙ hoc falsum
est, qꝛ dictio pro, significat causam proximã, ⁊ finalẽ. C. de dona.
l. si quis pro redẽptione. ⁊ de leg. ij. l. Lucius. §. j. ⁊ ff. de alimẽ. ⁊
cib. lega. l. pe. ⁊ vbicunqȝ reperies, qđ dictio, pro, ponit̃ pro pro
5 pter, ⁊ sic significaret causam remotam, improprie ponitur, ⁊ sic
d no. glo. ff. de pe. leg. l. dñs Sticho. in prin. † Super secũdo[d] pun-
cto dico, quod licet non habeat legitimam personam standi in
iudicio, non propterea prohibetur petere restitutionem in int.
6 vt plene disputatur in fi. C. si de momẽ. pos. l. vni. in gl. † Super
tertio dico, qđ eo ipso qđ sñiam approbauit, ⁊ per consequẽs vi
detur beneficio appellationis renunciasse: licet non fuit lesus e-
7 tiam nullo alio probato. ff. de mino. l. si filius. vbi tex. ⁊ gl. † Su-
per quarto an liceat mutare voluntatẽ vsqȝ ad sñiaȝ, ⁊ videtur
ꝙ sic, qꝛ hȝ electionẽ a lege, ergo, ⁊c. l. eum qui certarum. in fi. de
verb. obli. Pro hoc facit ff. de inoffi. tes. l. Papinianus. §. memi
nisse. de bo. li. l. cũ maior. §. accusasse. ⁊ l. in seruitute. §. petijsse. ff.
de his qui per met. iud. l. alia. ⁊ ꝙ no. C. de iur. om. iud. l. in crimi
8 nali. ⁊ ꝙ no. Dy. ff. rẽ ra. hab. l. amplius nõ peti. † Cõtrariũ cre
do, qꝛ statutũ dicit si recusauerit, ⁊c. qđ ẽ futurum subiunctiui:
ergo si semel recusat amplius mutare nõ põt volũtatẽ, l. si stipu
latus sim. Stichum in princip. ff. de verbo. obli. Non ob. l. eum,
qui certarũ. in fi. qꝛ habet electionẽ a lege tacite, que videtur cõ
cessa per futurũ idicatiui, scȝ volet, ⁊ sic lȝ variare, vt ibi no. hic
tamen est expressum futurũ subiunctiui. Non ob. alia lex in con
trarium allegata: qꝛ in illa nõ dr̃ delictũ perfectũ ante sñiam, iõ
9 lȝ penitere: hic vero delictũ ẽ perfectũ sola recusatiõe. † Sup
quinto vr̃, qđ sibi non debeat cõcedi restitutio: qꝛ visus est iure
cõi. Nam quilibet paterfamilias elegisset penam pecuniariam
ꝓ corporali, l. in seruorum. in fi. ff. de penis. Cõtrariũ etiã puto
qđ ista fuerit euidenter fatua electio. Nã primo depauperat̃ ex
eo, qđ soluit magnã condemnationẽ. Itẽ, sibi remanet inimici-
tia ex qua ꝯsueuit sequi mors, ⁊ patrimoniorũ destructio, vt no
e torium ẽ, ⁊ probat̃ ff. sol. matr. l. pe. in prin. merito ergo lesus[e]. ⁊
sic non obſ. d. l. in seruorum. qꝛ lȝ esset inimicitia que peior ẽ illa
parua pena: cõsulo tñ, qđ dictus Girardus faciat probatiões
scđȝ qualitates statuti, ⁊ ꝯditionẽ sñie sibi hoc expedit. † Su
10 per sexto dico, qđ illud iuramẽtum hȝ in se duas partes: primo
f qđ iurauit dicere veritatẽ[f], ⁊ per hoc prohibetur petere restitu
tionẽ: qꝛ auth. sacramẽta puberũ. C. si aduer. vẽ. loquitur in iu-
ramẽto de futuro, scȝ de nõ veniẽdo ꝯ. Istud aũt iuramẽtum ẽ
de preterito, ⁊ de presẽti, nec ad futurũ porrigit̃: tũc eñ dicit ve
ritatẽ: qꝛ sic volebat, ⁊ tunc dixit veritatẽ, qꝛ sic vult, vt ff. de dã.
11 infe. l. qui bona. §. si quis stipulatus. † Itẽ ẽ longa differẽtia in-
ter iuramẽtum de preterito, ⁊ iuramẽtum de futuro, l. si qs ma-
ior. C. de trãsac. ⁊ ff. de cõdi. insti. l. que sub cõditione. ⁊ qđ in eis
no. hȝ ẽt scđam partẽ illud iurm̃, scȝ parere mãdatis Curie, hoc
ẽt non nocet, qꝛ dȝ intelligi, si curia mandauit. c. Quintauallis.
de iureiu. extra. ⁊ ff. de ope. lib. l. si libertus ita iurauerit. ⁊ ff. pro
soc. l. societatem. §. arbitrorum. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. Girardus. Adde qđ istud cõsil. fm ordinẽ perusinũ
ẽ in prima parte iudiciorũ. nu. xlij. ⁊ inci. ibi Ber. de Tudert. ⁊
ita allc. Alex. in l. hec verba. in apoſ. Bar. ff. de adul. ⁊ in l. j. C. si
de momẽ. pos. alias inci. Bar. de Tuderto. all. Alex. in l. Luciꝰ.
§. a te peto. in apoſ. Bar. ff. de le. ij. ⁊ vide de isto consil. do. Alex.
de Neap. in aut. sacramẽta puberum. C. si aduer. vẽ. ⁊ ibi Jas. ⁊
phili. Decium in l. postquam liti. C. de pac.
b Statuti. Adde Bar. in l. si seruum. §. pretor ait. ff. de acqui. her.
⁊ in l. hec verba. ff. de adul. cum concor. de quibus ibi p d. Alex.
in apoſ. vbi all. Bar. hic, ⁊ dicit in sua qõ. disputata. ⁊ adde bar.
in l. iij. §. fi. ff. quod vi aut clam. vbi dixit se dixisse illo anno, quod
aliud est si statutum dicit, pro homicidio: ⁊ aliud si dixerit, si
quis fecerit homicidium. ⁊ sic videtur dicere de isto consil. ⁊ vi-
de etiam Alexan. in addi. ⁊ vide Moder. in l. j. in prin. ff. de ver.
oblig.
c Pro, significat. Dictio pro, significat causam proximam, ⁊ fi
nalẽ, fm Bar. hic. adde Bar. in d. l. Lucius. §. a te peto. ⁊ in l. q-
bus diebus. §. Termilius. ff. de cõdi. ⁊ demon. ⁊ ibi vide barth.
Soci. Et vide do. meum perusinum do. pet. Corn. in consi. xxxij.
in iiij. vol. inc. lȝ. ⁊ in consi. xxxv. inci. d. Alex. eo. vol. ⁊ in cõsi. lxx
xij. imminet. in ij. vol. ⁊ in consi. j. in ij. vol. in versi. pro decisione.
⁊ vide Bal. in l. j. C. per quas perso. nob. acqui. ⁊ in l. ex arrhali.
C. de ac. emp. circa med. ⁊ in consi. cccxlviij. in ij. vol. inci. nobilis.
circa med. ⁊ in consi. ccciiij. incip. decretũ. eo. vol. Et differẽtiam
inter dictionẽ pro, ⁊ dictionẽ propter, vide per Bal. in l. qđ sci-
tis. C. de bo. que lib. ⁊ per Jo. And. in c. petistis. de priuil. ⁊ in c.
qđ circa. de elec. ⁊ no. ꝙ dictio, pro, aliqñ significat potentiã, vi-
de per Bal. in cõsi. ccxlij. in iij. vol. inci. qꝛ veritas.
d Super scđo. Adde Bald. in l. in cause. in princ. ff. de mino. cũ
concor. traditis per Alexã. de Jmol. in l. vnic. C. si de momenta.
pos. ⁊ nota, ꝙ dicit Bart. hic quod lȝ minor habeat legitimam
personam standi in iudicio ex forma statutorum: tñ si est lesus
põt petere restitutionẽ in integrum. vide tñ Bal. in auth. si ca-
ptiui. versi. sed iuxta hoc. C. de epiſ. ⁊ cle. ⁊ in l. exigẽdi. in fi. C. de
procu. ⁊ in l. j. C. si de momẽta. pos. ⁊ in l. fi. C. qui leg. perso. sta. in
iudi. ⁊ ibi vide etiam Albe. de Roſ. ⁊ in d. l. ij. Quid autem si mi-
nor

nor iurauit se maiorem, si non pôt restitui, an possit dicere contractum nullū? vide Jo.an.in addi.Spe.in ti.de sen.§.vt autē. ⁊ plenius per Pau.de ca.in l.ij.C.si minor se maio.dix.⁊ in cōsi. cxij.inci.visis,⁊ cōsideratis.circa me.⁊ Lu.Ro.in cōsi.xij.alias in cōsi.xv.inci.viso facto proposito.ver.rñdendum est breuiter. vbi voluerūt,ꝙ possit dicere ꝯtum nullum.Cōtrariū consuluit d.Abb.de directo contra Lu.in facto.in consi.lxxj.inci.quinque dub.in j.⁊ ij.col.⁊ vide Joā.Pet.in d.l.ij.⁊ Bap.Seue.in l. oēs populi.ff.de iusti.⁊ iu.lz nō alleg.predicta.⁊ vide meā apos. ad Bar.in d.l.ij.An aūt minor,qui est exclusus ab exceptione fori,propter statutum,posset in integrum restitui,vide Ange. in l.ij.§.j.ff.de iudi.cum concor.de quibus per Jas.in l.eleganter.§.si quis post.ff.de condi.inde.cui adde Bald.in l.in cause. in fi.prin.ff.de minor.

¶Et an si minor ex dispositione statuti non pôt venire contra sentētiam,an posset venire per restitutionē in integrū vide Floria.in l.j.§.quod aūt.per illum tex.ff.de alea.qđ no.⁊ vide And. Barb.in c.fi.extra de dona.vbi dicit se consuluisse Brixie.

e ¶Ergo lesus.Uide casum quem ponit Ang.⁊ Pau.de ca.in l.quicunq̄.C.de ser.fug.vbi dicit Bar.consuluisse.

f ¶Ueritatem.Uide do.Ant.de Alex.in auth.sacramenta puberum.C.si aduer.vendi.⁊ ibi do.meum Jaso.vbi plene examinauit istam materiam.

CONSIL. CII.

Quomodo probetur negligētia,qñ in aliquo actu requiritur diligentia,⁊ q̄uo testes probant negligentiam,vel negatiuam.Itē,quando vnus tenetur aliquod maleficium inquirere,quomodo potest probare suam diligentiam,⁊ excusare suam negligentiam.

1 Negligentem fuisse Titium quomodo probari debeat.
2 Testes qui dicunt aliquem negligentem,⁊ nihil aliud dicūt,an probent.
3 Negligentia non percipitur sensu,nec visu,⁊ auditu.
4 Testis qui vult probare negatiuam,debet illum actum vidisse ex quo illa negatiua resultat.
5 Diligentia quomodo debet probari.

a **Charissime domine** [a] isti nři Nucerini inq̄siti sunt a domino rectore ducatus,⁊ eius curia,qđ ipsi fuerunt negligentes,⁊ remissi in capiēdo certos homicidas,ex quo crimine imposita est certa pena ciuitati,secundum formā constitutionum prouincialiū.Super qua inq̄sitiōe examinati testes dicunt Cōmune,⁊ hoīes dicte ciuitatis fuisse negligētes,vt in dicta inquisitione continet̄:nec reddūt cāz sui dicti,nec fuerūt interrogati,an ex eorū dictis sit probata inquisitio.Et si non est probata,quid debuisset fieri ad eam probandam,⁊ quid Commune habeat facere ad suam defensionē probandam:q2 ista quotidiana sunt tam pro presenti,quam pro futuro.rogamus,vt plenius scribere placeat.Alexander Episcopus Nucerinus,⁊c.Reuerende in pater ⁊ dñe,ea de quib⁹ queritis,longam premeditationem requirūt,⁊ etiam hominē aliis non occupatum:tamen non obstante ego quidē nunc in prim. gymnasij sum multis occupat⁹ lectionibus,ex eo qđ videre potui in illo modico tempore,quod ad hoc inuestigandum adhibui,rescribo que sentio.Et primo,antequā ad presentē inquisi-
1 tionem ꝑueniamus,videndū in genere,si volo aliquem probare negligētē,quid probare debeā.Et certe,qñ qs in obligatione
b tenetur ad factū certū,limitatum tpe,⁊ loco,tunc eo ipso,ꝙ illud nō facit,est probata negligētia eius,nisi ille ostēdat de impedimēto.l.iij §.si ad diem.de re mil.⁊ l.qui cōmeatus.⁊ ff.si quis cau.l.ij.§.sed ⁊ si quis.cū si.Quādoq; quis tenetur ad aliqd faciendum in genere,vt in casu proposito,tenetur Cōe ad capiēdum malefactores,tunc ad ostendendū negligentiā Cōmunis,dz probare primo Cōmune sciuisse illud maleficiū esse cōmissuz illo tpe,⁊ loco,vt ff.de admi.tut.l.quidā decedens.§.fin.cū l.seq. qđ puto probabitur,si erat publice notū,vt probat̄ expresse.C. de peri.tu.l.j.probat̄ etiam de iuris,⁊ fac.igno.l.j.§.sed si facti.⁊ l.nec supina cum si.Item hz probare,qđ locus ille vbi maleficium fuit cōmissum,erat ita prope ciuitatē,villam,vel habitationem,qđ si homines sollicite transissent,⁊ rumores fecissent,⁊ alia que circa hoc requirunt̄ secundum facti accidentiam,qđ dictos malefactores capere potuissent.Hoc probat̄ ꝑ similia. Si enī volo tutorem probare fuisse negligentem in mutuando pecuniam,debeo probare vere,vel presumptiue,qđ in ciuitate erant homines,quibus potuisset dicta pecunia mutuari,alias non probaret̄ negligētia,vt ff.de admi.tu.l.tutor fin dignitatē. §.j.Item,si volo probare tutorē fuisse negligentē in emēdis prediis,debeo probare,qđ predia vtilia reperiebantur que emere potuisset,vt in authen.de consang.⁊ vter.frat.§.j.Item,si volo quem probare fuisse negligentiam in eo,quod potuit per aliū gerere,debeo probare quod facile erat sibi alteri cōmittere.l. idemq̄.ff.pro soc.Pro hoc videtur expressum,⁊ est in terminis nostre questionis.ff.ad Sil.l.j.§.si quis in villa.⁊ §.seq.⁊ §.eodem autem tecto.⁊ C.ad Sil.l.fi.⁊ hoc probato,nisi ex alia parte probaretur diligentia,censet̄ probata negligentia.Si tamē possent reperiri testes,qui dicerēt,eos omisisse inquirere,⁊ prosequi contra malefactores,⁊ facere predicta,que facere poterant,⁊ reddant rationem quod erant presentes in loco,in quo nō potuisset id fieri,quam ipse testis vidisset,secundū formā notatam in authen.de her.⁊ fal.§.si vero absunt.tunc esset proba-
a tio clarior.¶†Super eo,ꝙ notat̄ in precedēti quest.⁊ querit̄, an illi testes qui dicūt Cōmune,⁊ hoīes fuisse negligētes,⁊ nihil aliud dicūt,ꝓbēt vel nō?Dico inquisitionē hāc esse ꝓbatā, ꝙ probo,q2 dicere aliquē esse negligentē,est quodāmodo mere negatiuū,⁊ priuatiuū.Negligētia enī nihil aliud est,q̄ priuatio diligētie:⁊ priuatio,⁊ negatio idē sunt,vt ff.de v.ob.l.inter stipulantē.in prin.vbi no.ꝙ ista verba,dolū malū abesse,dicant̄ negligētia,vt ibi no.in gl.sup verbo,abnutiuum,⁊ ꝙ no.p gl.ff. de doli excep.in l.fi.⁊ de iti.actuq̄ pri.l.ij.⁊ ꝙ ibi no.Sz testes, qui deponūt simpliciter negatiuam,nisi habeāt coarctionez,⁊ limitationē certi tpis,⁊ loci,ꝙ sensu percipi possit,non ꝓbant, vt extra de cau.po.⁊ pro.c.cū ecclesia Sutrina.Facit C.de pro-
3 ba.l.actor.⁊ qđ ibi no.doc.†Preterea,negligentia nō est aliqd
c formatum,ꝙ sensu percipiat̄,nec eius essentia percipit̄ visu,vel auditu,vel alio sensu corporeo,sed alij actus supradicti percipiunt̄ visu ex quibus actibus colligimus negligētiā ꝑ intellectū.Sed qñ testis deponit,debet deponere super eo ꝙ sensu ꝑcipit,vt C.de testi.l.testiū.⁊ d.§.si vero absunt.⁊ no.Inn.extra de testi.c.cū cām.ver.dic ꝙ officiū testis.qđ hic nō fecerūt ergo,
d ⁊c.Preterea,illi q dicūt de negligentia tm̄,nec reddūt rationē[d] ꝑ aliquē sensum corporis,magis iudicāt per intellectū,quā testificent̄ de facto,ad qđ sunt adhibiti,⁊ sic non vr̄ valere,vt C. de exce.rei iud.l.si vt proponis.⁊ hoc no.expresse ꝑ Inn.in d.c.
4 cū cām.extra de testi.†Preterea,testis q vult probare negatiuā,dz affirmare illū actū vidisse,ex quo illa negatiua resultet,vt docet Imperator in d.§.si vero absunt.in aut.de her.⁊ fal.concludit ergo,testes nō probare.¶Ad vltimū vero quo q̄ritis, qđ habeat ꝓbare Cōe ad sui defensionem?Dico,ꝙ multa possunt occurrere secūdum diuersam facti accidentiā,ponā vobis aliqua.Primo,ꝙ maleficiū fuit cōmissum in loco absconso,⁊ secreto,vt ff.ꝙ vi aut clā.l.semp.§.hoc iterdictū.ver.sz ⁊ si is.Nec enī pôt imputari Cōmuni,si ignorauit,⁊ occisores reperiri non potuerūt.l.si ideo.C.de his quibus vt indig.facit l.annus.ff.de calum.Item,ꝙ maleficiū fuit factum in loco propinquo flumini,vel in cōfinibus ciuitatis,ita ꝙ anteq̄ homines possent trahere,poterant flumē vel confinia transire:ita qđ postea capi nō poterant,vt ff.de nox.l.in delictis.circa prin.⁊ ff.de edil.edic.l. qs sit fugitiuus.§.inde Cecilius.Itē poterāt de facili in aliqđ nemus,vel syluam fugere,ita ꝙ difficilis,vel quasi impossibilis erat eorū persecutio.l.naturaliter.ff.de acqui.rer.do.⁊ de acq. pos.l.iij.§.Nerua.Itē,ꝙ tale maleficiū fuit factū clā siue rumoribus,ita ꝙ nō potuit presentiri,nec presciri,vt ff.ad Sil.l.j.§. occisoriū.⁊ §.seq.Itē,ꝙ fuit factū in loco remoto ab habitationibus,ita ꝙ exinde nō poterāt exaudiri voces clamātiū,vt d. l.j.§.eodē aūt tecto.⁊ §.si quis in villa.⁊ C.ad Sil.l.fi.Itē,ꝙ Cōmune tūc ⁊ hoīes erant occupati circa alia necessaria,magna vel eque necessaria.ar.l.iij.§.si cū omnes.ff.ad Sil.⁊ ff.de re iu. l.contumacia.Item,ꝙ dictum delictum,vel homicidium commissum fuit eo tēpore,quo erant clause ianue ciuitatis,vel erat suspicio in ciuitate,ita ꝙ hoīes exire nō poterant ad eos capiēdos,vt l.si quis in grau.§.subuenitur.⁊ §.seq.ff.ad Sil.Itē,qđ erat tanta multitudo malefactorum ꝙ capi non poterant,sine bello magno.C.de epis.aud.l.addictos.⁊ de rap.vir.l.raptores. ⁊ de his qui latr.occul.l.fi.Item,q2 illi malefactores statim eduxerunt se ad aliquam arcem,seu rocam,seu munitionem,ita fortem qđ non potuerunt capi,vel expugnari,vt ff.ad l.Juli.maie. l.iij.si tamen illi,qui locum illum tenent,sunt eorum iurisdictionis,scz Communis,consilium est,quod eis faciat preceptum ꝙ restituant malefactores,secundum formam.d.l.fi.C.de his qui latr.Item,quod illi malefactores statim intrauerunt ecclesiam vel monasterium,vel locum religiosum,vt extra de immuni.ecc. c.inter alia.C.de his qui ad eccle.confu.per totum.⁊ omnia ista si bene aduertantur,faciunt ꝙ Communi non pôt imputari ne-
5 gligentia.†Potest etiam Commune probare suam diligentiā[e]
e multis modis.Primo,quod totum ciuile officium,id est,officiales ciuitatis transierunt,vt illos possent comprehendere.d.l.fi. C.de his qui latr.⁊ C.de rap.virg.l.j.§.finautē post cōmissum. Itē,qđ posuerunt custodes ad limites,⁊ loca cōfinia,vnde veri similiter poterāt dicti latrones aufugere,vt C.de of.pre.Af.l.in

noie dominij.§.ij.Item,qđ rumor fuit concitatus in ciuitate,vel castro,vt oēs traherent ad capiēdum malefactores, arg.l.pretor.§.si quis tñ.ff.vi bo.rap.z l.j.§.tuisse.ad Silla.vel cāpana sonata,vt no.in l.fi.de dolo.z l.aliud.§.refertur.ff.de reg.iuris. Item,qđ diligēter fuit perquisitū per oia loca,vbi poterāt veri similiter esse dicti malefactores,vt d.l.ij.§.Merua.ff.de acquir. pos.Item,factū fuit preconium p ciuitate,qđ quicunq; assignaret tale,haberet tīa de auro Lōis,z qui sciret,z no indicaret, puniret.ar.de his,qui in priores,creat.loco succedēt.l.j.ff.de inst. z iu.in prin.ibi,non solū metu penarum,etc.z ad Silla.l.lex Lor ne.cum si.Multa etiam alia possunt occurrere ad ostendendū diligentiam.Tū circa hoc vnum est aduertēdum,qz ista debet fieri vere,z non ficte,vt quādo fit sine authoritate iudicis,z de fictione posset constare,nihil tamen prodesset,vt ff.ad Sil.l.j.§. excusantur.Et ista breuiter potui comprehendere.B.

ADDITIONES.

a Th.D.Charissime do.Alias inci.In Dei noie amen.Charissime.alias inci.Nuceriā inquisiti.de isto cōsi.vide Fel.in c.ad refragabili.de off.ord.z Alex.in l.idem querit.in prin.in addi. Bar.ff.pro soc.z And.Barba.in c.tert.o loco.de proba.z in l. non ideo.in addi.Bar.ff.de ijs qui.vt indi.z in l.tutor.qui,reprorum.§.si post depositionem.ff.de pe.z ff.de adim.tu.z in l.j.§. excusantur.ff.ad senatusco.Sillania.z Phil.Decius in l.si mihi.ff.si cer.pe.vbi alleg.Bar.in vlto coīn.

b Limitatum tempus.Adde,quod istud consi.Bar.sequitur Fely.in c.finautē.de rescrip.vbi allegando Bart.hoc dicit,qđ quando quis tenetur ad factum limitatum,z certū tempore,z loco,eo ipso quod illud non facit,est probata negligentia, nisi ostendat de impedimento.

B.L.Et adde,q negligentia probatur etiam alijs modis vt per Bar.in singu.trac.de testib.in verū.lata culpa.Et adde q probatum est per lapsum anni,vt in d.c.finautē.cum concor. traditis ibi per Fely.Et adde gl.reputatam singu.in cle.fi.§.in quo.in ver.negligentiam.de relig.do.vbi ponit qualiter probet negligentia z culpe attribuatur,vide Bar.in d.ver.lata culpa.

c Preterea negligentia.Vide Alex.in l.qđ meo.§.si vendito rem.z ibi in apostil.ff.de acqui.pos.

b Hec rationem reddunt.Ho.q testi non creditur sup negatiua,nisi deponat de causa scientie,coadiuuando dictum sum loco,z tempore.Adde Bal.in l.cum ij.§.j.ff.de transa.cū concor. de quibus per Alex.in cōsi.lxv.inci.habita super contentis.in ij.vol.Alex.in l.j.in fi.C.de bo.pos.fm tabu.z ibi apost.z in l.j. ff.si quis ius dicēn.non obtemp.

c Diligentiam.Nota,qūo debet probari quem fuisse,z esse diligentē.Adde,qđ diligens in vno,presumitur diligens in alio.l. fi.C.de ijs,qui a non do.manu.licet,arg.u.contra l.j.C.qui,z adduer.quos.Et an presumatur diligens errare,notatur in l.cum de indebito.in gl.in verb.diligens.ff.de prob.Et adde quod factum arbitrio bōi viri dicitur diligēter factum.l.Labeo.ff.de statulibe.z vide Bald.in l.solam.C.de testib.in ver.item testis. vbi alleg.Bar.in hoc consi.

CONSIL. CIII.

Auctus questionis talis est: qz querit an notarius condemnatus ex aliqua cā extra munus officij notarie,que eūz facit infamem:possit cōficere instrumenta.etc.Istud est super fiuū,vt pz supra in consi.lxxvij.

CONSIL. CIIII.

Ad hoc,quod magister percutiens discipulum non teneat actione iniuriarū,vel ex aliquo delicto,quid sufficiat probari:de causa scientie testium.

1 Corrigi quando quis dicitur,z quando quis possit.
2 Verbum corrigendi habet plures significationes.
3 Causa discipline factum,vel causa admonēdi,quomodo debeat probari.
4 Presumitur ludi causa fieri,quando quis facit quando ludit:sic ut si facit quando docet,presumitur causa docendi.

Visis testibus examinatis ad defensam Andrucioli Cino pellipa.sup actione formata contra eū de pcussiōe Nicolai discipuli.Dubitatur,vtrūz p dictos testes sit tīa probatum,q sufficiat ad defensionē dicti Andruciolī,ita q veniat absoluendus.Super quo facit dubiū,qz nō contineť in articulo causa quare d.Nicolaus deberet corrigi,nec q tunc malefecerit,vel parū bene.Secundo facit dubium,qz q dictus Andruciolus faceret animo corrigendi,non cadit in aliquem
1 sensum corporis testis,z sic probatio nil valere videť.† Ad pri-
2 mum dico,quod non obstat.Nam corrigi dicitur quis,qnque occasione delicti per eum commissi.Sic loquitur l.j.C.de emēd propin.Vnde dicitur quis corrigi,vt bonis moribus informef is nullū precedat delictū.Nā ferentis est discipulū rumore mas
2 gistrū,vt extra de sen.excō.cap.cū voluntate.§.si.in fi.†Vbi apte probat q verbū corrigēdi,pz duas significationes.Nam omne q fit cā discipline est imunitū,vt ibi patet:z eo.tit.c.cū non ab homine.§.preterea.z ideo l.sed z si quecunq; §.si.circa pn. ff.ad l.Aquil.dicit,si magister in disciplina vulnerauit,etc.Ho. dicit,in disciplina.q.d.sine cā de delicto corrigendi,seu cā discipliādi,z informandi,z vtrunq; dicitur correctio.Preterea,q continent ex verborū virtute illius articuli sunt plene pbata, vt ostendā,ergo,etc.Preterea dico etiā si dictus articulus non esset factus,pbata esset defensio dicti Andrucioli,vt §.ostendā.
3 †Ad secundum dico,q sufficienter probatū est,qđ cā discipline, i.cā admonendi,z docendi,z informādi eum in dicta arte,z hoc per Salmitum testem producti.z Cagnutiū interrogantē,si dictus Andruciolus dicto tpe habebat curam,z sollicitudinē de dicto Nicolao,vt de eius discipulo,z si docebat eum vt discipulum in dicta arte,dixerunt,q sic.Interrogati quomodo sciebant dixerunt qz viderūt,etc.licet enim hoc,qđ cā docēdi,z monēdi fecerit,nō possent videre aliquo sensu corporeo,tñ hoc pōt videri q illo tempore quo ipse percussit,eū vt discipulum docebat,z monebat,z istud dixerunt q viderūt,z ex hoc sciebāt qđ animo eū docendi,z corrigendi faciebat.† Nā sicut illud,q qs
4 facit qñ ludit,psumit facere cā ludi.l.ij.z ibi no.ff.de inu.ita illud,q facit qñ docet,presumit facere cā docendi,z disciplinādi. Et hoc est q vult tex.in d.l.sed z si quemcunq;.§.si.ff.ad l.aqui. Sufficit ergo,q sit factū in disciplinā,hoc est,tempore quo qs alium disciplinat,z docet:qz statim presumitur qđ nō fecit animo iniuriandi.Preterea,posito q dictus articulus factus non fuisset,sed super eo testes mihi dixissent de causa,defensio esset probata.Nā probatum est plene,q dictus Andruc.erat magister,z dictus Nicolaus erat discipulus,vnde ex qualitate persone,qz magister:z ex qualitate percussionis,qz cepit per auriculam,z dedit ei alapā,q quidē actus secundū mores nostros magis ad correctionē,quā ad iniuriā fieri cōsueuerūt, presumitur quod non animo iniuriādi.l.j.C.ad l.Cor.de sica.z hoc expresse tenet gl.in l.eum,qui.eo.tit.Ex ergo ex qualitate persone,z percussionis hoc presumitur nō est necesse quod exprimat delictus propter quod corrigebat.Concluditur ergo ex predic.qđ predictus Andruciolus ex pbationibus sit absoluendus,vel debeat sibi dari sacramentum purgationis,z eo prestito absolui,vt no. gl.in d.l.j.C.ad l.Cornel.de sicar.z determinat Bar.

ADDITIO.

a Corrigi.Vide Alex.consi.lxxv.lib.iij.

CONSIL. CV.

Nō iudex tenetur stare ad syndicatum,z recusat illum iudicem coram quo impetitur,z ille procedit, non valet eius processus.Ipse ponit causas in quibus post propositam recusationem non valet processus sine appellatione,z etiaz si non proponatur z causa suspicionis est notoria.

1 Recusatione facta ex causa legitima est exemptus totaliter a iurisdictione iudicis recusati.
2 Processus factus per iudicem recusatum an z quando valeat.
3 Iudicio non parens an,z quando quis incidat in penam.
4 Ciuitas Castelli negat se subiectam ecclesie Romane,z sic debet seruare iura ciuilia.
5 Judex potest recusari etiam in quacunque causa futura.

a Inquiritur contra d.Jo.de Pisana,per syndicū ciuitatis Perusij,q nō stetit ad syndicatum in ciuitate Castelli,tēpore debito:Ad cuius defensionē inducitur instrumētū recusatiōs,z ex causis certis,scz qz syndicus illius terre erat sibi inimic⁹ capitalis,vt in instrumēto latius patet:p q dz, qz ex eo q ille nō eligebat,z recusabat arbitros qui de suspiciōe cognoscerēt,dict⁹ do.Jo.nō tenebať sub suspecto iudice litigare.Cōtra qđ per aduersariā partē dicitur,q licet iudex sit recusatus,nihilo minus pōt,pcedere z pcessus factus ab eo valet,nisi appellet:vt no.Inn.i c.cū spāli.de ap.z ideo per recusationē iste nō fuit exēptus ab illius iudicis iurisdictione,z sic stare tenebatur.Itē, opponiť q recusatio nō fuerit facta adiecta causa.Queritur,quid iuris.Et proponiť ex facto,q ille syndicus iudex ciuitatis Castelli in tēporalibus nō agnoscit superiorem.Itē requiriť cōtra eū dē,q nō apportauit instrumentū siue fuit syndicatus.ad;cuius defensionē producit instrumentū,per qđ apparet q per eius procuratorem fuit a iudice notario petita copia sententie,z fuit sibi denegata.z sic quod non poterat,z q aliter apportare non tenebatur.ab aduersa parte dicitur,quod difficultas portationis eum non excusat,l.continuus.§.illud,de ver.ob.ad;z etiaz inducitur.l.ij.§.fi.cum l.seq.ff.si quis cau.Queritur quid iuris

Super

1 ¶ †Super primo dico de iure, quod lz dictus do. Jo. non stetit ad syndicatū, non tñ venit puniendus. z lz d. Jnn. dicat, q̄ nō me minit se legisse qđ valeat processus: ego tñ dico, q̄ memini me le
b gisse, qđ facta recusatione[b] ex cā legitima, est exemptus a iurisdictione iudicis recusati totaliter. Casus est C. si qua. pre. po. l. j. in fi. Hoc etiā tenuit Jnn. z tenet Host. in sum. de off. dele. §. j. z ipse Host. refert in d. c. cū speciali. z ibidē Jo. and. in nou. z tz Host. in sum. de off. dele. §. quāuis sit effect⁹. z hoc potissime est verū, nisi cā recusationis esset inimicitia capitalis notoria, tunc etiā recusatione nō proposita, processus est nullus ipso iure. ca
2 sus est expressus hodie, de re iu. c. pastoralis. in cle. † Primo, posito, qđ esset verum, qđ valeret processus, nisi appellet, hoc nil ad propositū: non em̄ querimus, an valeat processus, necne: lz an dictus Jo. teneatur stare ad syndicatū coz̄ alio iudice, z si nō stetit, incidat in penā? Et certū est, qđ non, q̄z q̄ñ quis est obligat⁹ stare in iudicio, z se defendere, intelligit⁹ arbitrio boni viri. l. vir bonus. ff. iud. sol. Sed vir bonus arbitraretur eū nō debere stare in iudicio coz̄ eo, q̄ñ habet suspectū iudicē de inimicitia capitali, vt no. in l. vir bonus. z ff. de procu. l. si post datione. z Innocentius. §. fi. z d. c. pastoralis. Jtē vir bonus, id est iudex, non arbitraretur qđ quis deberet stare iuri coz̄ illo iudice quē recusauit vt suspectum: z si ille non vult arbitros eligere, sed procedit, ideo hoc faciēdo grauat partē, z ista est iusta cā recedēdi, z appellādi, vt ipsa pars aduersa confitet. Preterea, illud qđ dz appellare esset verū, vbi esset iudex superior ad quē posset appellari, sed hic nō est: q̄z iudex in tpalibus non recognoscit superiorē ergo licite sua authoritate potuit recedere, non appellādo p iura allegata, que dicūt, vbi non est iudicis copia pōt quis sua authoritate facere, vt no. C. de in. l. nullus. z probat ff. quod vi aut clam. l. si alius §. bellissime. z ff. que in frau. cred. l. ait pretor. §. si
3 debitorē. C. de decu. l. generali. lib. x. † Preterea, cū nō posset ab illo iudice appellari vt dictū est, ideo nō incidit in penā, si eius nō paret iudicio. casus est expressus. ff. de ar. l. nō distinguem⁹. §. cū quidā arbiter. vbi lz in sua arbitri nō posset appellari, tñ ex tali cā non parēdo suo iudicio excusat a pena de iure canonico, dic vt no. in c. secūdo requiris. de appel. † Primo, illa ciuitas
4 Castelli negat se subiectam ecclesie Romane, z sic ibi debemus stare iuribus ciuilibus, sed de iure ciuili eo ipso q̄ quis allegat cām suspicionis sufficit, nec requirit alia probatio: sed hoc pro probatione habet, vt not. C. de iud. l. apertissimi. z no. ff. ad Tre. l. q̄z poterat. maxime hoc verū est, si hoc affirmat propio iuramēto, ex quo tollitur omo suspicio calūnie, vt expresse dr Spec.
5 in tit. de recusat. §. qualiter. ver. quid si presumptio. ¶ † Ad vltimum qđ dicitur, q̄ non recusauit in certa causa, rñdetur, q̄ hoc non est necessariō pōt fieri recusatio gñaliter a qualibet causa etiā futura. text. est in d. l. fi. C. si quacūq; pre. pote. ¶ Super
6 eo dico, q̄ difficultas illa apportationis z prestationis excusat do. Jo. a pena, casus est ff. ad Tre. l. Titius. z ff. ad le. Rho. l. si vehenda. §. idē iuris. lz difficultas nō impedit cōtrahi moza, z penam committi. Et hoc dicit gl. in verbo, in potestate. in l. qđ te. ff. si cer. pe. z etiam gl. super verbo, teneri. Non obst. l. ij. in fin. ff. si quis cau. q̄z imo facit pro: q̄z hic fuit magistratus, qui impediuit, z talis contra quem propter potentiam, non potest haberi regressus, vt in l. fi. de eo per quem factum erit.

ADDITIONES.

a Dh. D. ¶ Inquiritur. De hoc consi. vide Bar. in l. q̄z poterat. z ibi vide apost. meam. ff. ad Treb. vbi dicit consuluisse in facto.

b ¶ Facta recusatione. Vide Lud. Ro. in cōsi. ccxx. circa primū dubiū. z Bar. in cōsi. cccxxviij. in ij. vol. z Bau. de ca. in consil. xvij. z Ang. de are. in rub. ff. de app. z in §. fi. Instit. de except. z Lanfr. Bitr. in c. qñ contra falsam. de prob. Ludo. in l. non distinguemus. §. cū quidā. ff. de arb. Sal. in l. apertissimi. C. de iud. z Jmo. in l. j. §. quesitum ff. de app. Bem. in c. iudex ab apostoli ca. de off. dele. in vi. And. Sicu. in tract. de prestan. Car. in secunda parte prin. in ij. q. Aler. de Jmo. in l. q̄z poterat. ff. ad Treb. z in consi. lxxix. in j. volu. diligenter consideratis. per totum. z Ro. consi. ccxc. vbi refert quinq; opiniones.

CONSIL. CVI.

Si statuto disponitur, q̄ pcutiens cū armis puniat̄ certa pena. z pcutiens cū manu puniat̄ alia minori, tūc pcutiens cū dentibus non dz puniri pena pcutientis cū armis, sed minori pena ex secundo statuto, arguēdo de similib⁹ ad similia.

1 ¶ Dentes an contineantur appellatione armorum.

2 Statutum loquens de manu, intelligitur etiam de dentibus.

a Statuto castri[a] plebis, sub rubrica, de pcutiētib⁹ aliquem cū armis. cauetur q̄ puniat̄ in decē, z de percussiōe facta cum manu qđ puniatur in quinq;. Jtē alio statuto cauetur qđ in casibus in statuto nō expressis in maleficijs puniendis, procedat̄ de similibus ad similia. Accidit, q̄ Titius momordit Sempronium dentibus, z de hac pena nō exprimit̄ in statuto. Querit̄, cui assimilabimus hoc delictū, an offendenti
b aliquē dicerēt ire fine armis, cum oēs habeant dētes. Veritas ergo, q̄ dētes non dicuntur arma nec ex his aliquis dr armatus: nec cū armis facere. casus est ff. de vi z vi ar. l. nij. §. armis dejectum. z ad l. Jul. de vi pub. l. armatos. Et sic concludit̄, qđ ex vigore primi statuti loquētis de pcussione cum armis, non pōt puniri: puniat̄ ergo pena secūdi statuti de percussione cū manu.
2 † qm̄ sicut manus est mēbrū, ita etiā dēs, cū nō reperiat̄ de peritiēte cū dēte, procedēdo de similibus ad similia, secūdum formā statuti eiusdē terre: sed similis est percussio cū manu, vt dictum est. ergo, &c. ¶ Preterea, si non est statutū qđ non procedere tur de similibus ad similia hoc fieri debet de iure cōi. Nam certum est q̄ hodie in imponēdis penis maleficijs, legib⁹ scriptis omnibus vtimur, sed his casibus etiā in scriptis quibus nō vtimur, recurrimus ad simile statutum, vt ad consuetudinem. ff. de legib. l. de quibus. circa prin. sic ergo in proposito. Bar.

ADDITIONES.

a Dh. D. ¶ Statuto Castri. Alias inci. visis statutis, de pcutiente aliquem. z vide in j. lib. consiliorum antiquorū, vbi est narratio facti, modo impressum. z adde qđ hoc consilium Bar. est in fertum per eundem Bar. de verbo ad verbū in quibusdam lect. in l. non solum. §. quanquam. ff. de iniurijs.

b ¶ Cū dentibus. Vide Alex. in l. idē est. z si qs. §. armis. ff. de vi z vi ar. in add. Bar. z Jo. de Fir. in suo repertorio. in ver. dens. z Ang. de are. in trac. maleficiis in ver. membrum. z vide Bar. in l. ij. in vlt. col. ff. de pub. iud. vbi ponit an dens sit membrum.

CONSIL. CVII.

Si statuto cauetur, quod bannitus habetur pro cōfesso de crimine, lapso termino bāni, nec ad defensionē criminis admittatur, an lapso termino pōt iudex admittere exceptiōes competentes per bannitum oppositas, z minuere penam: z qđ operetur bannum secundum statuta Italie.

1 ¶ Statutum, qđ bannitus posset impune offendi, est factum fauore publice vtilitatis.

2 Jnnocētiam accusati pōt quilibet extraneus excusare in casibus, in quibus non pōt peruenire ad sententiā contra absentē.

3 Sententia contra absentem quando ferri potest, iudex debet inquirere veritatem.

4 Debitor in decem, si non soluit, incidit in penam si est liberatus de dimidia, si non soluit reliquum, incidit in penam.

a Visis omnibus[a] statutis predictis, z processu, z omnibus, que pro iure fuerūt videnda: dico, z cōsulo, ego Bar. a Saxoferrato, q̄ p̄fate exceptiones debuerunt recipi, z admitti. z qđ partes iudicis debēt esse tales, scz q̄ dictos reos condēnet in eo, in quo condēnari debēt si cōparuissent añ terminū elapsum: z in termino, alias in banno q̄ fuit dat⁹ eis si cōfessi fuissent, z predictas exceptiones exposuissent, z de eis eo modo quo debuerūt alias docuissent: z dz dictus iudex in defectum pene pecuniarie nō solute eos cōdēnare in persona, si eos nō cōdēnaret in integra pena pecuniaria infrascripta. Hoc au
1 tem esse verū probatur rōnibus, z certū est. † Primo, q̄ statutū quo bānitus posset impune offendi, vel q̄ eū offendēs minori pe
b na puniatur, est factum fauore publice vtilitatis, vt C. qñ lic. se fin. iu. vin. l. fi. ibi, vel p quiete cōi, &c. z lz exceptiones q̄ sunt pro vtilitate cōi inducte, possint opponi ab ipso iudice etiā nemine opponēte, vt ff. de procur. l. filiusfamilias. §. veterani. z ibi not. z ff. de postul. l. quos prohibet. ergo multo magis iudex dz facere hoc, parte petēte. ¶ Pro hoc facit: q̄z iudex dz innocentiā partis querere, etiā si se non defendat. l. si non defendat. ff. de pen. z hoc non solum debet facere ante sententiam: imo etiā post iniam si eum reperiret nō culpabilem, debet facere q̄ pōt, vt absoluat: sed de hac innocentia tenetur rescribere superiori, vt eum restituat: qm̄ ipse non pōt. l. j. §. fi. ff. de questionib. †. ¶ Preterea, vbicū
2 que contra absentē non pōt peruenire ad diffinitiuam sniaz: ibi etiam quilibet extraneus veniens ad suam innocentiam excusandam debet audiri. l. seruum quoque. §. publice. ff. de procurato. nō. Jnno. in cap. veniens. extra de accusa. ergo multo magis ipsa principalis persona audienda est. †
3 ¶ Preterea, ad idem

vbicunq; contra absentem potest deueniri ad diffinitiuam sententiam iudex debet inquirere veritatem: z pro absente testes, z instrumenta inducere. vt C. quomodo, z qñ iud. auth. q semel. ibi perquisita veritate, &c. C. de app. l. ampliorē. in fi. prin. z ibi, no. glo. in verb. adimplere. Et qđ ibi dicitur per gl. qđ speciale est, intellige ideo: qz in cā appellationis pōt deueniri ad diffinitiuam parte absente, nec pōt assignari alia ratio: ergo in proposito multo fortius dz audire, z admittere partē producentem z allegantē. Sed cōtra predicta facit statutū, quo cauet q elapso termino banni bannum non pōt vitiari aliquo modo, qui dici, vel excogitari possit. Pro cuius declaratione est breuiter sciendū, qđ bannū fm statutum huius ciuitatis Perusij, z cōiter totius Italie, operat effectum suū totum: z ecotrario ad id q operatur bānum, seu aduocatio de iure cōi. Nam elapso termino aduocationis, quis amittit bona: sed ad defendēdum se de crimine auditur, vt dicūt iura vulgaria: sed in bāno quo datur ex forma statuti, elapso termino bāni habet pro confesso de crimine, nec ad defensionē criminis auditur: sed quantū ad quātitatem, que in banno reducit sibi nō preiudicatur: qz postea in cōdēnatione iudex moderabit, fm q equum z iustum sibi vr. Hoc ex verbis statuti sic probat, z consuetudo sic interpretat. Hūc aūt dicti; banniti nō dicunt, q dictum bannū, vel eius officium infringat, nec fatent se cōfessos, z convictos de maleficio, sed solum allegant aliud, propter q pena maleficij minuitur, z moderatur, hoc aūt non est ipsum bannum infringere, vt apparet ex predictis. Illud aūt q dixi in defectum pene pecuniarie debere imponi corporalē, sic ostendit. Qñ vnum est per se in dispositione, z respectu alterius est in conditione, ls prout est in dispositione diuidatur: tñ prout est in cōditione, respectu alterius, in qua libet particula remanēte, remanet totalis effectus illius conditionis. Exēplum, Aliquis dz decē, z si decē non soluerit incidit in penā, vel succedit Potestas ad vendendum pignus, vel aliqđ simile: ſcōtigit q vel per solutionem, vel aliquo modo, aliquis liberatus est a quinq;. Certe, si alia quinq; no soluerit, incidit in integrā penā, z pignora integra poterūt vēdi. l. v. §. fi. ff. de verb. obl. z ff. de pig. act. l. si necessarias. §. si vnus. z C. de distrac. pig. l. quādiu. Ita in proposito. ls propter bannū offensi pena sit in aliqua parte diminuta, tñ pena que succedit in euētum illi⁹ eōditionis si non soluerit, remanet integra in qualibet particula eius quod nō soluerit, vt ex predictis iuribus apparet. Bart.

4

ADDITIONES.

a Th. D. Visis omnibus. Vide Bar. in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iud. in ver. quedam sunt exceptiones. z ibi vide apost. z in consi. xlj. inci. statuto ciuitatis Visisij, in vol. ij. z ibi scripti in apost. z vide Pe. Phil. Loz. in consi. cclxxxj. in nij. vol. inc. in hac consultatione. z vide in apost. in l. dies cautionis. §. preterea ait. ff. de damno infec. in lec. Bar. in ver. concordia.

b Publice vtilitatis. Vide plene per Jaso. in l. vbi pactum. in prin. C. de transac.

c Audienda. Vide Pau. de ca. consi. xxiij.

CONSIL. CVIII.

Si statuto cauetur, q pro quolibet verbo iniurioso debet quis puniri certa pena, quo debet intelligi vnū verbum iniuriosum. Et an pro multis verbis idez significātibus, debet quis puniri vna pena, vel multiplici, quando dicuntur in eadē rixa: z quid si a condemnatione appellatur, quales sunt partes iudicis appellationis.

In questione a vertente inter do. Nico. z eius filiaz ex vna parte appellātes, z ser L. syndicū, z procuratorē ciuitatis Clusij, ex altera parte defendētē in curia syndici apel. Lois Clusij, mihi cōsulenti cōmissa. Visis actis pme, z scōe cause, z statutis, z iuribus vtriusq; partis ad examinationē pdic. quest. Primo videndū est, que dicant verba iniuriosa. Sup hoc dz, q ea, que proferunt in aliū z bonos mores ciuitatis, vt ff. de iniur. l. ité apud Labeonē. §. conuitium. ver. idē ait. Secūdo sciēdum est, q verbū iniuriosum dz, vna oratio significatiua alicuius cōtra bonos mores, non aūt quodlibet verbum dicte orationis, vt d. §. cōuitij. z l. j. §. verbis. eo. ti. Tertio sciēdū est, q si in oratione cōtinentur plura tendētia ad diuersos effectus quorum quodlibet p se est cōtra bonos mores ciuitatis, dicent plura verba iniuriosa. arg. l. Titia. §. fi. de ver. obl. z l. pluribꝰ. in prin. eo. ti. Idē etiā dico, qđ si qs proferat aliquā orationē imperfectaz, vt si quis diceret alicui, meretrix, intelligeret, eā. sez tu es, arg. l. j. de insti. arg. C. de fideicō. l. verbū, volo. Sz si in oratione apponerētur plura verba iniuriosa significātia idē. vel quorum vnū veniret ad qualificationē alterius, tūc nō dicerētur plura verba, sed vnū tñ sic qualificatū. arg. l. illud. in fi. ff. ad legem aquil. z qđ no. C. de accu. l. qui de crimine. Quarto est sciēdum, q si vnum verbum idē significans in eodem instanti pluries repetatur, non dicētur plura verba iniuriosa, sed vnum tñ, z vna vice dictū. ff. de testa. l. vnū. z ff. de le. §. l. cum filius. §. cū qui. Ad qđ optime facit, qđ not. p gl. ff. de pig. act. l. si cōuenerit. in princ. His premissis videamus que verba dixit dicta do. A. z primo dixit q do. S. vxorē Ang. verba iniuriosa, sez, soza, idola, malfatta, icēdiosa, putana, che io te ho tratto tre herede del corpo. nā dicta verba, soza, idola, malfatta, idē importāt, sez, deformitatē persone, z sic est vnū verbū iniuriosum: z q sequit, incēdiosa, siue de igne mali, siue metalle, quasi generās odiū iter alias, est aliud verbū iniuriosum: z postea qđ sequit, putana che io te ho tratto, &c. ista tendūt ad idē, quasi diceret, ista manifestāt meretriciū qz tres filias fecisti. z sic fuerūt tria verba iniuriosa, deide dixit dicta S. q pred. do. A. soza amalato, mēdico, che tua madre se cercaua, z faceua figlioli p le stale. Sūt tria ꝑba iniuriosa. Primo, ex eo q dixit, soza amalato. Secundo, ex eo q dixit, mēdico. Tertio, ex eo, q dixit, tua madre, &c. Scōo dixit d. A. q d. Ang. tua sozella e pur putana, e la figliola. Dic aūt q sequunt tēdūt ad idē, sez maledictionem aie, va che maledetta sia lanima tua, e de tuo padre, z tāti diauoli habbino lanima sua, q̄ti furono licani che se meno dieto. Ex pdictis colligunt duo verba iniuriosa. Primo, qđ dixit, tua sozella, &c. oia, q sequunt, tendūt ad idē, sez, ad maledictionē aie. Et sic apparet q d. A. dixit octo verba

b iniuriosa: b, qđ 8z, q tribus vicibus, mihi ad, ppositū: qz eodē tpe dicta fuerūt: z statutū, qđ loquit de qualibet vice, intelligit se paratis tpibus, per ea que dicta sunt, z sic d. A. in ti. viij. debuit condēnari. Nunc videamus q̄ dicta sunt per d. S. que dixit contra Ang. pred. mai mio padre fu rechato nelle barcelle, posito q dicta verba videant directa q̄ Ang. prout vsū velle verba statuti. d. verba nō cōtinēt impreperationē homicidij, vl enormis vulneris, nec em ipsa expressit, nec inquisitis dicit, qđ pater dicti Ang. fuisset mortuus, vel enormiter vulneratus, z potuisset esse qđ fuit apportatus in barcellis mortuus naturaliter, vel viuēs, vel infirmus: vñ inquisitiō de necessitate nō includit imperationē homicidij, vel grauis vulneris, vel, pditionis: z in dubio debemus interpretari in partē meliorē, vt l. si presses. z l. interpretationē. ff. de penis. Accipiēdum fuit ergo dictū verbum pro simplici verbo iniurioso. His ꝑmissis, dico z cōsulo q partes dictorū syndicorum in cā predicta debent esse tales, sez qđ sententiam latam predict. per d. Potestatem, a qua est appellatum, reformēt in melius, in hunc modum, sez inquantū dicta A. est condemnata in octo libris, pronūtient bene z iuste iudicatū z sententiam predictā confirment in ipsa quantitate. in eo vero, qđ condēnata est vltra, pronuncient male, z iniuste iudicatū, z sententiam predictam cassent, z irritēt in eo qđ dicta S. est condemnata in xx. solidis, pronuntient male z iniuste iudicatū, z de ne appellatum, z in eo dictam sententiā cassent z irritent, z hoc modo sententiam predictam reforment. Barto.

ADDITIONES.

a In questiōe. Vide de isto consi. Bartoli d. Fel. in c. fi. in prin. de off. deleg. z dominum meum do Ant. cozset. in suo trac. de potestate regia in cap. de verbis gemmatis. in verb. viij. z adde ad Bar. in hoc consil. quem tractatum impressum dono mihi dedit dict. do. Ant. cuius electus fuisset in auditorē Rote. z vide de isto cōsi. Bar. etiā alle. per Alex. de Im. in l. item apud Labeonem. §. sed qđ adijcitur. in ver. verbum. ff. de iniu. in apost. ad Bart.

b Iniuriosa. Vide Rom. consi. cxcj. Jos. de Anan. consi. xliij.

Th. D. Vide Barto. in l. item apud Labeonem. §. sed q ad hoc. ff. de iniu. z in l. si quando. C. de bo vac. lib. x. z in l. nūquā plura. ff. de pri. deli. z Ang. in l. si non cōuitij. C. de iniu. z ibi Salicet. z d. bal. in consi. quodā inci. quidam dixit. Ang. de Are. in suo trac. malef. in ver. iniuriosa verba. z not. hoc consi. bart. pro statutis de verbis iniuriosis. z an ista sunt verba iniuriosa dicē do, mio padre non fu mai becchо, z est not.

CONSIL. CIX.

Si statuto cauetur, quod percutiens alium cum sanguinis effusione condemnetur in certa quantitate, z exbannitaf Item, alio statuto quod bannitus posset quis impune occidere tunc si quis percussit alium gladio apto ad scindendū panem, vulnus fecit, z exiuit sanguis, licite potuit condemnari, z exbanniri, z etiam occidi, tanquam bannitus.

1 Percussus cum cultello acuto intelligitur vulneratū fuisse.
2 Dictio, in, significat intus in personam.

a Contra Titiū a processum fuit, q per cussit Caiū cū quodaz cultello acuto, apto ad frāgendū panē percussione intus in ꝑsonā dicti Caij, ex qua percussiōe sanguis exiuit, exbannitus z cōdēnatus fuit dictus Titi⁹ p dicto maleficio in certā quātitatē, fm formā statuti. Post hoc d. Titi⁹ existēs exbānitus, z cōdēnatus, fuit occisus a Sempronio, vigore statuti Communis Perusij, q de hac materia loquitur. Queritur,

an dictus Titius potuerit impune occidi, vel media pena homicidij locum habeat & imponeda veniat dicto Sempronio occisori: Et videtur, q̃ imponenda est media pena: q̃a statutū p̃mittit impune occidi exbannitum p̃o percussione sanguinolenta, & quod percussor vulnus fecerit. Sed in processu & suis factis contra Titium, non fuit deductū quod percussor vulnus fecerit. Econtra videtur, q̃ impune potuit occidi, q̃a ad positionem percussionis sanguinolente cum cultello acuto, necessario sequitur vulnus, cum vulnus sit scissio cõtiguitatis, &c. In questione predicta facit dubiū, q̃a vulnus dr̃ si cutis scindat. l. si seruus. §. rupisse. ff. ad le. aquil. sed sanguis põt exire de corpore, ablq̃ eo q̃ cutis scindat, sc̃z per poros, maxime vbi cutis est tenuis, & de naso ex parte interiori, vt de gingiuis. Itẽ dicitur, q̃ Christus sudauit sudorẽ, sicut guttas sanguinis, Luce xxij. capite. Credo tñ in p̃posita questione q̃ in verbis p̃positionis, satis intelligit q̃ vulnus fuerit factū, q̃ó apparet ex tribus. Primo, q̃a cũ cultello acuto. Secõ, q̃a in p̃sonam.

a Tertio, q̃a ex percussione sanguis exiuit. † Primũ si percussio fit
b cũ cultello acuto, intelligit factū vuln⁹. Est em̃ res apta ad scindendũ, & nocẽdũ, vt ff. de fur. l. si pignoris. §. j. ff. ad leg. Jul. de vi publi. l. pe. §. telorũ. & de ver. sig. l. armorũ. & apparet de cultello, seu gladio expresse, quo Petrus abscidit auriculã serui. Primo capite. Credo tñ in p̃posita questione q̃ in verbis p̃positionis, satis intelligit q̃ vulnus fuerit factū, q̃ó apparet ex tribus. Primo, q̃a cũ cultello acuto. Secõ, q̃a in p̃sonam. Tertio, q̃a ex percussione sanguis exiuit. † Primũ si percussio fit

a Queritur [a] ⁊ in dubium reuocat̃, an Fran-
cischin⁹ magistri Angeli de Assi-
sio, qui fuit condẽnatus de eo, quod dicitur fieri fe-
cisse quoddam falsum instrumẽtũ per ser Andream
magistri Jacobi: ⁊ de eo, quod dicitur ausus esse in iudicio per
dominum Afreducium domini Petri de Perusio, tunc Capi-
taneum ciuitatis Assisij, qui tamen Capitaneus in sentẽtia eis
famam reseruauit his verbis, ⁊ per hec verba, ⁊ p hanc nostrã
sententiam nõ intendimus; nec volumus in aliquo derogare fa
me predictorũ Frãcischini, ⁊ ser Andree, vel alicuius eorũ, imo
vtriq3 eorũ reseruamus, ⁊ volumus, ⁊ declaramus famã illesa3
omni via, iure, ⁊ modo, quibus melius põt fieri, ⁊ de iure possu-
mus, ⁊c. sint infames, vel nõ, ⁊ an possint ad officium prioratus
admitti, ⁊c. ⁊ ad officia publica ciuitatis Assisij vocari, ⁊ illa
acceptare, ⁊ exercere, non obstante illa condemnatione. Uisa cõ
demnatione facta, ⁊ processu habito, ⁊ sñia super ea lata, ⁊ om-
nibus actitatis in causa. Et eodẽ modo quero, de dicto ser An-
drea magistri Jacobi. Ad que examinãda primo vidẽdũ est, an
dictus Francischinus de iure debuerit, ⁊ potuerit condẽnari.
Secundo, an sit infamis, ex quo condẽnat⁹ est. ¶ Circa primũ
aduertendũ est, qđ si tenor accusationis diligenter inspicit̃, prin
cipaliter ibi continetur, qđ dictus ser Andreas, fecit fieri quod
dam instrumentũ venditionis duarum petiarũ terre, ⁊ hoc est
principale in illa accusatione, ⁊ totum illud qđ proponitur est
accessoriũ, sc3 ordinatio precedẽs, ⁊ productio sequẽs. Si ergo
ex actis põt ostendi venditionẽ vere factã, ⁊ dictũ notarium de
dicta venditione rogatũ fuisse, ⁊ sic dictũ instrumentũ verũ esse,
concludit̃ manifeste, qđ dictus Frãcischinus nõ potuit, nec de-
buit condẽnari, imo d3 absolui a dicta cõdẽnatione. Hoc autẽ,
sc3 quod dicta vẽditio fuerit facta, probat̃ ex tribus testib⁹ in
dicto instrumẽto descriptis, sc3 fratre Christpolde ser Joanne, q
sunt viri magne authoritatis, qui dicunt expresse vẽditionem
factam fuisse, vt ex eorũ dictis apparet. Et si opponat dicto fra
tri Christpoldi ꝙ in nulla parte sui dicti dicit se fuisse presente3.
1 † Rñ. ꝙ testificatus est de his, que corporis sensu possunt perci
b pi, sc3 visu, ⁊ auditu[b], ⁊ ideo stãdũ est dicto eius, si nõ interrogat̃
vlterius, vt C. de testib. l. solũ. ⁊ ibi no. ⁊ per Jnn. extra de testib.
ca. causam. Preterea etiã alij testes, etiã pro parte accusatoris
producti, dicũt dictũ fratrẽ Christpoldẽ fuisse presentẽ, ⁊ sic hoc
c liquet iudici. Unde si dictũ eius deficeret, p alios suppleret̃[c]. Et
si opponat̃, ꝙ multa continentur in instrumẽto, de qbus nõ te-
2 stificatur. † Rñ. vt dixi, solũ de hoc accusant̃, qđ predictũ instru
mentum, in quãtum continet venditionẽ, est falsum. Unde suffi-
cit probare hoc esse verũ. Et si de aliquibus dicit se nõ recorda
ri, non vitiatur. vt no. Jnn. extra de fide instr. c. cũ Joãnes. Itẽ,
si opponat̃ dicto fratri Christpoldi, qui deponit ꝙ credit. Rñde
tur, quod quantũ ad venditionẽ, assertiue dicit esse factum: sed
d quantũ ad consensum Gerardi, ⁊ quedam alia dicit, ꝙ credit d.
Unde substantiã venditionis probat. Apparet ergo instrumẽ
tum esse verũ, ⁊ legitimum, ⁊ illud qđ apponebat̃ in accusatione
erat falsum. Preterea, hoc esse verũ apparet manifeste p instru
mentũ cessionis productũ in dicta causa, vbi ipse partes, cũ qui
bus fuit celebrata dicta vẽditio, asseruerũt expresse dictã vendi
tionem esse factã, ⁊ sic ea3 approbauerunt. qđ probat. l. optimã.
C. de contrah. ⁊ cõmit. stip. Ad idẽ facit ff. de edi. edic. l. quero. ⁊
ff. de inoff. test. l. nihil interest. ⁊ facit, qđ no. ff. de neg. ge. l. Pom-
ponius. vbi ratihabitio facta absente parte sufficit. ¶ Restat
videre, an ea que fuerunt per aduersam partẽ probata, aliquali
ter obstẽt. Et primo, deposuit Fran. Gerarducij, qui nihil pro-
bat ꝯ dictũ Frãcischinũ, asserit eũ non interfuisse eo presente: ⁊
dicit, ꝙ inde recessit, ⁊ iuit pro vino, ⁊ sic eo absente potuit fieri,
⁊ l3 ipse dicat vera nõ esse contẽta in accusatione, d3 intelligi eo
tpe, quo fuit presens. De eo vero tpe, quo fuit absens, non pro-
bat: nec posset reddere rationẽ per sensum corporis: ⁊ sic non
probat, cũ sensu corporis debeat percipi, vt ff. de testa. l. q testa-
mento, in fi. ⁊ ff. de mili. test. l. Lucius. ⁊ p Jnn. in c. cũ causa3. ex
tra de testib. ⁊ si aliter intelligeret̃, sequeret̃ dictũ testem esse sibi
ꝯtrium, ⁊ eius dicto non esse stãdum. vt ff. de test. l. qui falso. Ro-
finus testis eadẽ ratione non probat, dicit eñ se alias inde re-
cessisse, ⁊ non semp fuisse. Falconetus, ⁊ alij testes clare non pro
bant. Paulella, que videt̃ plus dixisse contra instrumẽtum, ni-
hil probat. Nam cũ instrumentũ dicat factum certo tpe, ipsa de
tempore nihil dixit. Unde potuit esse ꝙ vno tempore, sc3 quo il
la fuit presens non fuit factum, ⁊ alio tpe, quo ipsa non fuit pre
sens, fuit factum. sunt enim isti actus reiterabiles: ergo, ⁊c. vt di
3 cto c. cũ Joãnes. extra, de fide instru. † Preterea posito, qđ limi
tate loquat̃ de loco, ⁊ tpe, non tamẽ ei credendum est: q2 vilis est
e persona[e], ⁊ famula partis aduerse, vt patet ex actis: ⁊ sic nõ es-
set ei credendũ, vt in auth. de testib. §. si vero ignoti. ⁊ q2 h3 con
trarios testes homines tante fidei, ⁊ authoritatis, quante sunt
illi duo fratres minores. Hieronymus, ⁊ alius testis nihil pro-
bant, prout ex eorũ dictis apparet. Non obstat ꝙ dicunt alia vi
ce nõ interuenisse, nã non restringũt se ꝙ nõ potuissent interue
nire, quin ipsi vidissent ⁊ audissent, ⁊ sic simpliciter negãt, s3 ma
f gis creditur duobus affirmantibus, quã mille negãtib⁹.[f] l. diem
proferre. §. si plures. ⁊ ibi no. de arb. Hec ob. ꝙ pbata est fama,
q2 p parte istorũ pbata est veritas, que preualet omni opiniõi.
l. ij. §. si sub conditione. ff. pro emp. Nihil eñi operat̃, qñ veritas
est in ꝯtrium. l. cum quidã. ⁊ l. qđ dicit̃. ff. de acq. here. ⁊ ff. de fur. l.
inter omnes. §. per contrariũ. ⁊ ff. de crimi. expil. here. l. fi. Con-
cludit̃ ergo manifeste, ꝙ non erat probatũ contra eos tñ ꝙ po-
tuerunt condẽnari. ¶ Nunc videndum est de citatione facta de
g eis, ꝙ venirent ad confitendũ[g]. Ad qđ est sciendũ, ꝙ statutũ po
situm sub rub: qualiter procedendũ est ꝯ eum, cõtra quem pro
batũ sit maleficium, loquitur, ⁊ vtitur his verbis, qñ aliqđ ma-
leficium probatũ esset ꝯ aliquam personam, per quã probatio-
nẽ possit, vel torqueri debeat secundũ formam iuris, tunc iudex
debet facere illũ citari. Uidemus ergo, an statutum illud pmit
tat illam potestatẽ iudici, qñ probationes sunt tales, ꝙ de iure
cõi posset torqueri. Sed vt in precedẽtibus dixi, nihil esse pro-
batum cõtra eos: sed quicquid assertũ fuit ꝯ eos, est expresse re-
probatum: ergo talis citatio non potuit fieri: ⁊ facta nõ valet,
nec ex hoc potuerunt haberi, vt cofessi. ar. ff. de fideicõ. lib. l. cu3
vero. §. subuentum. ⁊ ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hec verba. Uñ vigore
talis citationis, ⁊ cõtumacie, non potuerũt, nec debuerũt de iu
4 re condemnari. ¶ † Super secundo est videndũ, ex quo cõdem-
nati sunt, considerata cõdẽnatione, ⁊ reseruatione predicta pre-
fati cõdẽnati sint infames. ¶ Ad qđ examinãdũ, videamus pri
mo quid importẽt verba illius sñie, sc3 ⁊ predicta oĩa constant
nobis de iure cõi esse, ⁊ fuisse vera per legitimas probationes te
stium receptorum corã nobis, ⁊ nostra curia: ⁊ j. sequit̃, ⁊ etiam
per eorũ contumaciã, quos, ⁊ eorũ quẽlibet citari, ⁊ requiri feci
mus, ꝙ certo termino iam elapso venire deberẽt ad cõfitẽdum
maleficiũ, ⁊ nõ venerũt, vt hec, ⁊ alia in actis nostris, ⁊ nostre cu
h rie plene patẽt. Ad que respondeo[h], ꝙ dicta verba debent sic
intelligi: sc3 copulatiue, ⁊ coniunctim. Ex predictis cõstare di-
xerunt per legitimas probationes sufficiẽtes ad hoc, ꝙ possent
citari ad maleficiũ confitendũ, ⁊ p contumaciã postea secutam
non possunt intelligi separatim, sc3 ꝙ de maleficio etiam cõstet
per contumaciã: etiam non veniendo ad confitendũ. Hec enim
esset q̃dã repugnãtia: qđ sic pbo. Dicta citatio, qđ quis veniat
ad confitendũ, fit quando quis posset de iure torqueri: vt patet
ex verbis statuti. s. relati. Sed vbi constaret de maleficio plene
p testes, quis de iure torqueri nõ posset: cũ de iure ad tormẽta
ueniat̃ in defectũ pbationũ: vt ff. de quest. l. diu⁹. ⁊ C. de quest.
l. quoties. ⁊ declarat̃ per Ex. de quest. l. fi. Ergo intelligẽdo ver-
ba sententie, qđ repugnantiam nõ contineant, debent intelligi
cõiunctim, vt dictũ est. ¶ Sed posset dici, ꝙ imo debent intelli
gi separatim: q2 in sñia apparet de iure: ⁊ q2 in eo est expressum
⁊ in actis dicat contrariũ, sc3 ꝙ iudex intellexerit disiunctiv3 vt
patet ex actis factis die xxvj. Febr. in illo actu, qui incipit, Ex
quibus omnibus, ⁊c. Ideoq3 precedit dictã citationẽ: vbi dicit
qđ iudici visum fuit ꝙ possit ad condemnationem procedi tam
quam si plene essent probata: sed dubitationis tollende causa,
p firmo habeas pbatũ, taliter ꝙ de iure posset torqueri: ideoq3
pcessit ad cõdẽnationẽ: vt in actis apparet. Sed respondeo, ꝙ
ex illo actu nõ colligit̃ contrariũ: ⁊ sic id qđ s. dixi confirmatur.
5 † Ad qđ est sciendũ, ꝙ videre nostrũ, seu intelligere, est duplex,
Primo, qñ aliquid nobis, videt̃, non tñ habemus certitudine3
vtrũ sit verũ. vel nõ. Secũdo, qñ nobis videt̃ p certo, vel firmo,
i absque dubitatione, vt no. gl. in l. si extraneũ[i]. §. fi. ff. de acqui.
he. Ita ⁊ in pposito, ꝙ iudex dixit, ꝙ visu3 fuit sibi posse pcedi
ad condẽnationẽ, hoc intelligit̃ de illa visione dubia, de qua nõ
habet̃ certitudo: postea dixit, ꝙ p firmo h3 tantũ esse probatũ
sufficit ꝙ possit torqueri: hic idubitater dicit nõ esse probatũ
plene: sed tantũ ꝙ sufficit ad torturã: intelligẽda ergo sunt ver
6 ba sententie coniunctim, ⁊ non disiunctim. ¶ † Hoc premisso,
apparet ꝙ isti nõ sunt condemnati ex veris, ⁊ legitimis pbatio
tionibus: sed magis ex cõtumacia: q2 nõ venerũt ad confitẽdũ
maleficiũ, l3 cõdẽnatus ex ꝯtumacia nõ sit ifamis de iure. C. de
modo mulctarũ. l. j. ⁊ ibi per gl. ergo isti nõ sunt infames: qđ ap
paret, q2 magis ex contumacia, quã eo ꝙ deliquerint, sunt con
dẽnati: vt ff. de euic. l. sed ideo. in pñ. ⁊ l. quirepudiantis. ⁊ l. Pa
pinianus. §. meminisse. in fi. ff. de inof. test. ¶ Hoc etiã patet: q2
de iure cõi non reperit̃ ꝙ absens per contumaciam possit cõdẽ
nari de crimine. de quo nõ plene cõstet: solũ ergo a statuto per
mittitur nec per statutũ pena infamie irrogat̃: ergo predicti d
7 iure nõ sunt ifames. ¶ † Supere st ergo vt videam⁹: posito, ꝙ
alias ista sñia ifamaret eos, an reseruatio fame aliqđ operet̃: an
i casu nostro, operatur aliquid. Hoc pro tãto dicitur, q2 posset
quis

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

quis dicere, posito q̃ vere falsum non commiserint: tamen ex eo q̃ inde condẽnati sunt efficiunt infames: vt no. ff. de his qui no. infa. l. athletas. §. fi. Sed certe ille gl. loquunt, qñ cõdẽnati sunt tanq̃ vere faciẽtes, z q̃ de hoc cõstet vere: hic vero nõ sunt condẽnati quasi de hoc cõstet: sed p eorum cõtumaciam, vt dictum est ergo, ꝛc. Sed posito, q̃ essent alias infames: [k] Videamus de reseruatione ista. Cur em̃ qs iudex hoc facere non potuerit: vt ff. de fur. l. nõ põt, z ff. de iniurijs. l. diuꝰ. Veritas est, qs iudex hoc facere põt ex causa iusta, sed sine cã iusta nõ põt, vt ar. ff. de mil. test. l. ex militari, z de his, qui not. infa. l. quid ergo. §. pena grauior. z per Ly. C. de mil. test. l. 2 militibus. Videdum est ergo, an ista reseruatio fuerit facta cum cã legitima, ls in suia nulla contineat cã, tñ suia refertur ad causam, que colligitur ex actis, vt no. C. de sen. que sine certa quãtitate. l. hec suia. 2 ff. de re iudi. l. ait prætor. §. si iudex. z no. ff. de exce. rei iud. l. si quis ad exhibendum. Sic ergo inquirẽdum est, an ex actis aliqua iusta cã colligatur, z legitima, † Ad qs aduertẽdũ, qs iudex, qui talẽ suiam tulit, erat legũ doctor, vt p3 ex intitulatione suie, z sic in eo non præsumitur iuris ignorãtia, imo scire præsumitur. Cognoscebat ergo dictus iudex, q̃ predicti nõ erant condemnandi de iure, vt p3 ex actis, ls Titium alsereret. Si ergo iudex sciebat se partem grauare, iusta cã fuit reseruãdi sibi famã, vt d. §. pena grauior. z C. ex quibus caus. infa. irrog. l. 2 si seuerior. Ergo multo magis, qñ debuit imponi pena. † Preterea, qñ post condẽnationem de innocẽtia constat, iusta cã est, alias differendi executionẽ, z impetrandi restitutionẽ, vt l. j. §. fin. ff. de quest. ergo multo magis iusta cã est ante sententiam reseruandi famam, vt supra probatum est: ergo reseruatio huius est ex iustis causis, ls ille, cui fama legitime reseruata est, sine dubio potest admitti ad omnia publica officia, non obstante dicta sententia: ergo idẽ in istis. Non obstat predictis predicta declaratio facta post datã sententiam, per ipsum capitaneũ: qz fuit facta postquam functus erat officio suo, z etiam parte nõ citata, z sic non valet. l. iudex. ff. de re iudi. z fuit facta contra tenorem sententie, quod non licet. l. ab executore. ff. de appellatio. z ibi no. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. Queritur. Adde q̃ istud est consi. Bar. z do. Fran. Zigrini, z Agonis Pelloli, quiões consuluerũt in fauorẽ magistri Fracischini: z in isto propio casu Zuum consuluerũt do. Jo. Cal. de Bon. z do. Rico. de Reap. vt p3 in eorũ consi. q̃ inci. circa factũ. Et ita inuenit scriptũ in vol. Perusino. in 3. par. iudicionum, in cõsi. xxvj. z vide Jo. Cald. in consi. lj. in ti. de accu. qñ inci. iudex ex officio. z de isto cõsi. vide do. And. Barb. in l. fi. qs extraneus an prin. ff. de acqui. here. in apost. Bart.

b Auditu. Vide plene per Fely. in c. cum causam. de test.

c Per alios suppleretur. Vide do. Fran. de Cur. in tracta. de test. in 3. col. z in 3. concin. z ibi alleg. Bar. hic.

d Dicit, qs credit. Ro. dictum Bart. hic, qs licet testis deponens per verbum credo. qs est verbum dubitatiuum, regulariter non probat. sm gl. z doc. in l. testium. C. de testi. z in l. ũ. §. pe. in verb. audierunt. z ibi Bar. ff. de aqua plu. arce. cũ concor. imo fortius si testis dicat se pro certo credere, adhuc nõ pbat. Tex. est in c. tertio loco. in ver. testes deponunt. extra de præsum. per quem tex. ita dicit Bal. in l. haue possidetis. C. de prob. tñ Bart. hic vult, qs si testis ad factum principale dicat assertiue, ls quo ad alia incidentia deponat per verbum, credit, nihilominus dictum eius non vitiatur. Ita dicit Bar. hic, qs est sing. not. z sic limita predicta. Facit, qs no. in consi. xvij. in 4. vol. inci. Iannutius. Et predicta sunt notanda ad dicta per Fely. in c. quoties. de testib. vbi ponit plures limitationes ad regulam predictam. z ad Jaso. in l. j. in prin. ff. de iustitia z iure.

e Famula. Vide Lud. Ro. in consi. cccl xxij. inci. quo ad primũ. z consi. cccxx. presupposita.

f B. L. Quam mille negantibus. Pro hoc est gl. sing. in l. die proferre. §. si plures. ff. de recep. arbit. quam ad hoc dicit singula. Oldr. de Laud. prout refert z sequitur Rico. de Reap. in l. j. in prin. ff. de vent. inspic. z illam limitat ibi, vt procedat, quãdo negatiua illa non est probabilis. qz alias secus. z ita refert z sequitur Zinc. Corsi. singu. suo inci. duo testes.

g Th. D. Confitendum. Vide per Bar. in l. absentem. ff. de pe. z supra in consi. in ci. a domino Ly.

h Respondeo. Vide Ang. de are. in suo trac. maleficiis. in versi. qz vobis constat. Cui adde Bar. in hoc consi.

i Extraneum. Vide apostillam ibi.

k B. L. Infames essent. Vide Jo. Cald. consi. j. tit. de accusa.

l Th. D. Videamus. Vide Bar. in l. si quis in principio testamenti. §. fi. ff. de leg. iij. z Bal. Pau. de ca. z Pe. Cor. in l. z limitat bus. C. de test. mili. z ibi vide Moder. z Bart. in l. diuus. in §. fi. vbi dixi in apostil. ff. de iniurijs.

CONSIL. CXII.

Si vnus accusat de turbata possessione, qz intrauit, ꝛc. z ille dicit, q̃ intrauit tanquã in rem suam: qz fuit aui sui, z probat. tamen si accusator probat antiquiorem possessionẽ, debet obtinere. Item, quot modis dicitur quis turbare possessionem alterius, z quando tenetur de turbata possessione.

1 Turbatio possessionis quot modis fit.

2 Turbatio includit in se molestiam.

3 Turbationis ad delictum de iure requiritur, vt acquirat possessio per eum, qui vim infert.

a Quidam accusatus de turbata possessiõe, qz turbauit, z molestauit Titiũ in vna petia terre sue p eũ possesse intrãdo. z cundo per ipsam Z eius voluntatẽ aio turbãdi. Ad que rndit dictus Titius se intrasse, non animo turbãdi, sed tãq̃ in re, z p rẽ ad se pertinentẽ, que fuit talis sui aui, z p eum possessa, q̃ partes ambe probauerũt possessionem, ls diuerso tpe. Queritur, an accusatus debeat, z possit cõdemnari. Super quo dico, qs dictus accusatus cõdenari põt, z debet, p iura, z rationes sequentes. Nam ls ipse accusatus de possessione probauerit, non prodest ei, qz accusator probat antiquiorẽ possessionẽ, vt patet per testes, ergo condẽnandus venit accusatus, vt ponit Ly. in l. j. C. vti poss. Sed restat videre, quo põt condemnari ex eo solo q̃ intrauit, z iuit per ipsam petiam terre, cũ non dicat arando, seminãdo, sapãdo, vel aliter impediẽdo: z ls super hoc sit satis allegatũ, tñ clariꝰ ostẽdo. † Dico em̃, q̃ turbatio est quedã species

1 delicti habens plures differentias. Põt em̃ fieri arando, seminãdo, sapãdo, vel aliter impediẽdo. possessionẽ super alieno fundo: vt ff. vti poss. l. ij. duo. z in l. j. §. qs ait. Item, qñ ipse possidere contẽdit. vt l. j. §. sed z si. ff. eo. z no. Jmo. in c. suborta. de re iudic. Cũ non solũ arare, colere, z seminare: sed etiã alij actus, qui oẽs in iure cõprehendi non pñt, nec potuerũt, cum plures sint, res, negotia, quã vocabula. l. plura. ff. de præser. ver. Dico ait, q̃ iste introitus, z accessus est modus, vt qs dicat turbare quẽ in possessione p transitũ, z aucupandũ, venandũ: op3 precedere p hibitionem dñi: seu possessoris rei: vt Justi. de rer. diui. §. plane. j. z ij. z l. diui. ff. de seruit. alias non vr turbare, vel molestare, nisi per aliam actum facti, vel verbi denotetur actus turbatiuus. Hiã prohibitus z illicitus est de iure. l. iniuriarum. §. fi. ff. de iniu. ergo iniuriaris mihi, z molestas me p talem introitum: vt p3 ad sensum, dum tu vteris re mea illicite contra voluntatẽ meã. Nec põt dici, qs hec iniuria nõ sit molestia: cũ per hoc mihi ius accusandi comperat: vt dictis iuribus. z hoc plus demonstrat facto ipso, z clarius, quã possit per iuramentum. Turbatio em̃ includit in se molestiam, z impedimentum rei: vt Justit. de interdic. §. retinende. z hanc turbationem ostendit magis responsio dicti accusati, dicentis se possidere, z possessionẽ ad se pertinere.

2 Nam dicẽdo me possidere, turbo te. † Nam ista sunt partiatur bare, z possidere, z contendere: vt ponit Ly. in d. iniuriarum. z dixi in d. l. si duo. ff. eodem. Unde satis colligitur dictum Titiũ turbatum ex animo, z intentione sua, z sua rũsione, z animus in

3 spicitur in delictis: vt l. j. ff. de sicariis. † Item specialis casus est, qs ibi ad delictum, turbationis de iure requiritur, vt acquiratur possessio per eum, qui vim infert: z ibi solus introitus nõ punitur: si non aduocetur possessio, vt l. creditores. ff. ad le. Jul. de vi priua. ergo est in contrarium ius cõmune: sed in casu, vbi contra intrantem, vel impedientem, competit hoc interdictum, requiritur quod turbans sibi possessionem acquisuerit: vt per Ly. in d. l. j. C. vti possid. z dixi in l. j. §. hoc autem. z ibi not. ff. eo. ergo, ꝛc. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. Quidam. De isto consi. vide Philip. Dec. in causa appellationis. z in l. fi. C. de edi. diui adri. tol.

b B. L. Turbatio. Vide pau. de Ca. consi. cxcj. z ccxxvij. Bal. consi. ccxxxj. j. lib.

CONSIL. CXIII.

Si in accusatione adulterij testis dicat, q̃ est publica vox, z fama adulterij cognouisse z qs vidit eos in actu propinquo committi, non probat adulterium, nisi primo probet matrimonium fuisse inter adulteram, z eius maritum: z dictus testis non trahitur ad consequentiam.

1 Adulterium committitur cum nupta.

2 Plura quando requiruntur, non sufficit vnum adesse.

3 Matrimonium non probatur per famam.

4 Statutum disponens, qs aliquid possit probari per famam, est contra ius commune.

5 Verba enunciatiua omissa propter aliud principaliter, z non propter se, non inducunt dispositionem.

6 Dictum testis, qui deponit super iure, non valet.

PRocessum est contra Titium de adulterio, qđ commisit cum Berta vxore Joānis: testes eo modo, quo phari pōt adulterium: pbauerunt, dicentes qđ est publica vox, z fama Titium cognouisse Bertam, vxore talis: z qđ viderunt eos in actu propinquo cōmitteri, &c. querit, an sit pbatum adulterium? Et certe non. † Nam de iure cōmuni adulteriū est: z committitur cum nupta: vt ff. de adulte. l. inter liberos. §. l. Julia. z eo. ti. l. si vxor. §. diuus. z de verb. sig. l. inter stupri. ff. de adul. l. pter. cum si. Et eodem modo dr dici ex forma statuti. Requirit ergo, sm formam statuti, z iuris communis: q illa fuit vxor tempore adulterij commissi. Hoc probatur in l. si vxor. nō fuerit. in prin. z §. j. z ij. ff. de adul. Ad idē, qđ dicimus de actione rerum
a amotarum, que datur cōtra illam, que vxor fuit. a Oportet em ante oia pbare, q vxor fuit: vt ff. rerum amo. l. si cōcubinā. in princ. Ad idē l. pretor. §. docere. ff. vi. bon. rap. z l. §. vt illud. ff.
2 ad Sil. ibi, igitur, &c. † Quoties em plura requirunt, nō sufficit vnum adesse. ff. de admi. tut. l. tutor, qui repertorium. §. pecunie. ibi, docetur ergo, &c. de tut. z ra. distr. l. j. §. preterea. ibi, vtimur, &c. de diuor. l. fi. de itin. actuq; pri. l. j. §. hac aūt. de bo. lib. l. si pa
3 tronus. §. si qs. ff. de transa. l. cū hr. §. n. pretor. † Sed p ea q̄ ostensa sunt, non videtur pbatum de matrimonio, seu qđ Berta fuerit vxor tempore delicti: ergo, &c. nam de iure cōi matrimonium
b nō pbatur p famam, vt in c. illud. extra de psump. Non em pbat fama p se in aliquo, gl. iij. q. iij. can. si testes. ver. sepe etiā sine publi. in verbo, fama. Aut ergo dicimus, fama de matrimonio pbat, z nil releuat. Nō obstat statutū, ibi dum dicit, qđ in omnibus casibus predictis possit pbari per famaz, &c. q̄ dat formam pbationi delictorū in illo statuto compzhēsorum, nō aūt ℣ctuum, vel negotiorū, sicut est contractus matrimonij, qđ pz ex verbis ipsius: ergo, &c. q̄ p precedētia, &c. l. heredes palā. §. sed z si notam. ff. de test. z l. si ierus plurium. §. n. de legat. j.
4 † Item non pōt dubitari, qđ dictum statutū nō est cōtra ius cōmune. nam in delictis pbationes debēt esse luce clariores, vt l. sciant. C. de prob. cū si. Ergo est restringēdum, nec trahēdum ad cōsequetias. l. qđ vero. ff. de legi. z l. que propter necessitatez. ff. de reg. iur. c. qui a iure cōi. de reg. in. ii. vi. Hinc est q̄ actio rei persecutoria sit annalis lz de sui natura sit perpetua. l. in bonoratijs. ver. sed cum rescissa. ff. de actio. z obli. Ad idē q̄ facilius tollitur priuilegiū quā ius cōe, vt in auth. de non alie. §. q̄ veri
5 simile. ff. de testa. mil. l. eius militis. §. militia. † Non obstat si testis dixerit, qđ dictus Titius cognouerit vxorē Jo. &c. q̄ ista
c sunt verba enūciatiua, e remissa propter aliud pricipaliter, z nō propter se, que non inducūt dispositionē, arg. l. predijs. §. Titio. ff. de leg. iij. z qđ no. Jmm. extra de offi. dele. c. cū in iure. p doct. in l. optimam. C. de contrah. z cōmitten. stip. z Spe. de fide instr. §. restat. ver. si vero, &c. z hec est alia ratio, quare, posito q̄ de tempore dixissent, q̄ non est pbatum matrimonium, ideo nō probetur adulterium. Si autem diceretur, qđ eo ipso quod testis dixit de adulterio, videtur dixisse de matrimonio, sine quo adulterium non pōt esse, leuis est responsio: q̄ si sic intelligeremus, sequeretur qđ testis partes iudicis assumpsisset. Debet nāq; super facto deponere, non super iure, † alias eius dictum no valeret, secundum ea que colliguntur in auth. de her. z fal. §. si vero absunt, z no. Jmmo. extra de testi. c. cum cām. z per Spe. de teste. §. nunc tractandum. ver. quid ergo si qui petit fundū, &c. z ver. officium nanq; testis, &c. Ad quod facit. vnj. q. iij. cano. Art. aldus, z ibi no. z quod no. de verb. o. obl. l. stipulatio ista. §. hi quoq; in gl. arg. est ad ista iij. questio. ix. c. pura. z simpler. z ideo non expedit aliquid dicere an probatio istius matrimonij in casu isto facta cozam laico valeat, cum facta rite non fuerit. ¶ Item aduerte. q̄ negauit accusatus omnia, z singula, &c. z sic videtur negasse matrimonium, &c. Ellia, vt ff. de rebus dub. l. si is qui ducenta. §. vtrum, &c. Bar. a Saxoferrato.

ADDITIONES.

g Th. D. ¶ Vxor fuit. Nō. q̄ dicit Bar. hic, qđ ad hoc, vt procedat libellus accusationis de adulterio, necesse est probare illaz esse vxorem. Adde Bar. in l. si vxor. §. sed z si ea. ff. de adul. z consulit Pe. de anch. in consi. cccciv. inci. probata. in fi. ¶ Ad. Ro. in consi. clxvij. inci. Antonius accusatus, &c. vbi extendit idem esse in marito, quod debet probare illum esse maritum.

b ¶ Per famam. Nota, q̄ de iure matrimonium non probatur per famam. Adde quod idem tenent docto. in d. c. illud. facit ca. veniens. j. de testi. qui nimo licet Jmm. primo videatur voluisse. q̄. fama matrimonij cum cohabitatione probat, tamen in fi. concludit, quod non. Vide Maria. Soci. in consi. xxxix. visis, z inspectis. vbi videas.

c ¶ Verba enunciatiua. Vide Bart. in queſt. xj. que inci. habeo filiam. in xj. questio. z ibi scripsi in addi.

CONSIL. CXIIII.

g VIso statuto a posito sub rubrica de pena vēderis possessiones, &c. mo quidā vendidit possessionē cōtra formā statuti, vni quinquintus fuit, z posit rūnonez p eū factā obtulit idemnizem, &c. Istud consilū vide s. in terminis in cons. lxxix.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Viso statuto. Adde q̄ istud consi. non debuit cassari, q̄ fuit factū inter diuersas psonas, z licet videatur esse quid simile, tñ ex quo fuit inter diuersas personas, z etiā in lib. ℣ Beru. sunt duo consilia, vnū post aliud ideo inserere voluī istud cōsi. in lib. meo. j. in ij. vol. in consi. lxxix. z ibi scripsi in addi.

CONSIL. CXV.

SI statuto cauet, qđ percutiens alij, debeat in certa quātitate cōdemnari: a debilitatus, seu percussus hoc petierit, dr intelligi qđ libellus offeratur, z ius cōtestetur, &c. alias nō pōt iudex condemnare. Ité, an cōfessus simpliciter quo ad vnū delictum contentum in libello accusationis, z dicit se non esse culpabilem de alijs, an videtur litem contestari, vel respondere negatiue super alijs.

1 ¶ Causa criminalis, z ad instantiam partis ciuilis ex eodem facto descendentes, non possunt simul agitari.

2 Delicta quot continent in accusatione, tot accusatiōes videnf.

3 Absolutus ppenitentiam a sacerdote potest dici incupabilis.

SUper eo qđ queritur, vtrū potuerit potestas ex causa inquisitionis in tantundem condemnare Hermanum, prout fecit dicto ℣ Petrucio: Respōdetur, qđ dictum Hermanum non potuerat condemnare dicto ℣ Petrucio in tantundem. Nā si verba statuti de hoc loquentia bene inspiciantur, sic dicit, z quoti die de debilitato, seu percusso si petierit, qđ de iure denegatur, q̄ nisi p debilitatum, seu percussum detur libellus, z ius cōtestet. l. amplius non peti. ff. rem rat. habe. z ff. de bonis liber. l. in seruitutem. §. petijsse. Sed in proposito non apparet per dictū ℣ Petrutium pcussum, litem contestatam fuisse: non est ergo verum ipsum petijsse, z sic cōdēnatio sequi non potuit ex vigore dicti statuti. ℣ Preterea, apparet ex hoc dictam cōdemnationem esse factam libello non dato, lite non cōtestata, z nullo ordine iuris seruato, vt patet. C. de sentē. l. prolatam. ℣ Preterea, dictus ℣ Hermanus confessus est maleficium super inquisitione, z ideo talis confessio dicto ℣ Petrutio prodesse non debet. ff. de confess. l. certuz. §. si quis absente. z ff. de interroga. actionib. l. ij. Ex hoc apparet dictū ℣ Hermanū fore cōdemnādū dicto ℣ Petrutio, absq;
1 aliqua probatione. † ℣ Preterea, cum processus factus per potestatem sit criminalis: z ad instantiam dicti petrutij sit ciuilis, ex eodem facto descendentes non potuerūt simul agitari. ff. de pub. iud. l. interdum. z ff. vi bon. rap. l. ij. §. j. ¶ Super eo q̄ queritur, an ℣ Potestas potuerit detrahere quartam partem de dictis. c. libris, in quibus condemnauit d. ℣ Hermanū propter percussionem manus z colli: cuz dictus ℣ Hermanus non negauerit dictas percussiones, z in j. z ij. respōsione dixerit se nō esse culpabilem. Ad id respondetur, qđ potestas debuit detrahere quartam. Nam statutuz dicit, qđ si aliquis fuerit cōfessus maleficiū in prima executione, vel responsione, &c. Sed iste ℣ Hermanus in prima confessione fuit confessus dicta maleficia, vt ostendam:
2 ergo, &c. Hoc ostenditur sic. Certuz est. q̄ quot † delicta in accusatione continent, tot accusationes videntur. l. in causa §. j. ff. de mino. z ff. de ver. obli. g. l. scire debemus. z l. pluribus. cum similī. Sed in prima responsione cōfessus est vnā pcussionē. Unde ad illam videt tantū respōdisse. Illud vero q̄ dicit se nō esse culpabilem, &c. nō est respōsio ad interrogata. Nam ipse interrogatus fuit de contentis in inquisitione, q̄ est: an cōmiserit, vel nō commiserit maleficium, z ipse respōdit se nō esse culpabilem, &c. z sic
3 de ipso tēpore responsionis loquit. † Potest enim esse, q̄ tūc nō erat culpabilis: q̄ forte absolutus per penitētiā a sacerdote, z sic ad interrogationez nullo modo rīdit. casus est expressus extra de pur. can. c. fi. Apparet ergo, q̄ sup aliis maleficijs nullo modo est respōsuz: q̄ nō respondit, vt interrogatus est: vt l. j. §. si quis simpliciter. ff. de ver. ob. z ff. de interrog. actionī. l. de etate. §. q̄ autē. Ex hoc sequit, q̄ cū postea illa alia maleficia est cōfessus in prima responsione, cōfessus debet dici: q̄ ille est prima respōsio, quam nulla precedit alia: vt ff. de vulg. z pup. l. ex duobus. in prin. z ff. de rebus dubi. l. q duos. cū simil. Sed hic nulla alia responsio precedit super eisdem delictis, vt est s. ostensum.

CONSIL. CXVI.

SI statuto cauetur, q̄ pro maleficio filij, de quo est cōdēnatus. teneat̄ pater soluere pro eo penā, z bannū. Ité alio statuto cauet, q̄ bānitus habeatur pro cōfesso, z eius bona destruant: tūc si filius fuit bannitus p maleficio. z propterea fuit cōdemnatus ob cōtumaciam, pater nō teneatur soluere dictaz

quam.

quantitatem:q; non constat de maleficio vere,vel ficte:sed per contumaciam bona patris non veniunt destruenda:quia non sunt filij,nec erant tempore delicti,ergo,&c.

1 ☞Conditionalis dispositio tunc demum sumit effectū, quando extitit conditio.

2 Sententia lata contra aliquem si permittit ius alterius ex dispositione iuris illa debet intelligi si sit lata contra presentem.

3 Sententia lata contra vnum si habet parare contra alium ita demum paratur si est lata contra presentem.

4 Probatio leuior in quibus casibus requiritur,ipsius rei persona non egreditur.

5 Verbum habeatur,significat fictionem.

6 Lex non potest facere qđ illa,que nō est vera confessio,sit vera confessio:bene tamen potest fingere.

7 Verba possessiua meū,&tuū,sunt significatiua presentis temporis.

Statuto Perusine Ciuitatis cauet, q si qs fuerit pass⁹ se poni i bāno,habeat p confesso. Allio statuto cauet, q si qs commiserit maleficiū homicidij,bona sua destruant,& si dederit auxiliū,cōsiliū,& fauorē, cadē pena puniat. Allio statuto cauet,q si filj⁹,vel filia nupta, commiserit maleficiū aliquod, quod pater teneatur soluere p filio penā,vel bannum,vsq; ad eam quantitatem,que contingit ipsi filio de bonis paternis,diuidendo sua bona inter ipsum,& filiū, seu filios,ita quod medietas omnium bonorum suorum sit patris,& alia medietas sit omnium filiorum. Contigit,quod bartholomeus filius ser Cardi inquisitus fuit de fauore,& auxilio prestito ad homicidiū,& passus fuit se poni in banno, & elapso termino bāni venit condēnandus q̄ritur,vtrum ser Cardus teneatur p̄o dicto suo filio ex cōdemnatione,diuidendo bona,vt ẽ dictum est,vel non. Et posito quod teneatur,an dicta pars cōtingens dicto filio secundum assignationem predictam veniat

1 destruēda,vel non. ¶† Circa primū punctum prenotandū est, secundum statutum,de quo,ẽ facta est mentio,q̄ loquitur conditionaliter,si filius vel filia cōmiserit maleficium, & cōditionalis dispositio tūc demum sumit effectū,cū extiterit conditio, vt ff.de cōd,& demon.& l. q heredi.in fi.& de ver.sig.l.cedere diē.C. de cōdit,inser.l.legatum.cū similib.sed cōditio dicti statuti nō extitit.q̄ dictus filius ser Cardi nō cōmisit, nec cōmisisse eum cōstat.quantū ad preiudicium ipsius ser Cardi,vt ꝓbabet:ergo nō procedit dispositio dicti statuti ad compellēdum dictum ser Cardum ad soluēdum p filijs. Ad hoc aūt ꝓbādum considero duos effectus dicti statuti. Primꝰ est:q̄ ius dicti tertij statuti fuit,q ius patris perimitur in certa quantitate bonorum. Secꝰ effectus,q̄ ratione dicti statuti,ppter delictū filij,sententia lata ℨ ipsum filiū,hꝫ executionē paratam ℨ patrē. ¶ Item cōsidero duos effectus secūdi statuti supra nominati. Primus est,q p cōtumaciam aggrauatur,& leuior ꝓbatio sufficiat contra eū. Secꝰ,q̄ ex dicto statuto inducit quedā ficta contumacie cōfessio ℨ eum,ex quolibet ꝑdictorū ostēdit de maleficio nō

2 cōstāte in iudicium ser Cardi. ¶† Ex primo effectu ꝓbo sic. Quandocūq; ex dispositione iuris,sententia lata ℨ eum perimit ius alterius,illud debet intelligi si sententia est lata cōtra ꝑsentem. Sed si est lata ℨ absentē,tunc effectus dicte sententie ponitur solū ℨ contumacē,& non contra alios⁹ vt ff.de inof.testa.l. Papinianus.ℨ.memminisse.ver.proinde,eo.ti.l.qui repudiant.ℨ. fi.vbi sententia lata ℨ heredē in causa inofficiosi, ita demum preiudicat legitimis,si sit lata ℨ ipsum heredē presentem, secus si cōtra absentē. Sic in quest.nostra sentētia de maleficio lata nō fuit ℨ filium presentē,ideo,q̄ quando ℨ filiū absentē fertur sententia,magis videtur cōdemnatoria ppter absentiam,q̄ ppter

3 delictum,& statim dicam. ¶† Ex secōdo effectu ꝓbatur sic, Quoties sententia lata cōtra vnum hꝫ parare actionē contra alium, ita demū paratur actio,si sit lata contra presentem:secus si cōtra absentē,quia tūc magis propter cōtumaciam,q̄ propter delictū condemnatus videt,vt in l.si ideo.ff.de euict.& C.de pe ri.& commo.rei vend.l.j.in fi. Sic in proposito,cum ex sententia lata ℨ filiū,debet parari actio cōtra patrem hoc non erit verū

4 filio damnato ppter cōtumaciam. ¶† Ex primo effectu secūdi statuti,ꝓbatur sic,Quādo propter contumaciam rei ipse aggrauatur ratione delicti, & ℨ illum leuior ꝓbatio requiritur, leuioris ꝓbationis effectus personam ipsius rei non ingredit. Exemplum,Si ℨ contumaciam rei defertur contra eum iuramētum in litem,tunc alteri nō preiudicat, cum alias vere ꝓbatio preiudicaret.vt ff.de in lit.iur.l.j.& qū ex fac.tu.l.j. & de fideic.li. l.fi.sicut in ꝓposito,si aggrauata est cōditio ipsius filij rei, vt ℨ eū sola cōtumacia sufficiat talis ꝓbatio ipsius psonam nō egre

5 dit.nec ipsa preiudicat. ¶† Ex secōdo effectu secundi statuti ꝓbatur sic.Certū est q illa talis cōfessio, que inducit ex cōtumacia est cōfessio ficta,vt colligit ex illis verb.habeat ꝓ confesso,&c. q̄ verba significant fictionem,vt ff.de condi.& demon.l. iure ci-

6 uili.& de reg.iur.l.iure ciuili.& lex nō † posset facere,q illa q̄ non est vera cōfessio,esset cōfessio vera:tū hoc bene pōt fingere,ff.de vsuf.ear,rerū q̄ vsu.l.ij.in fi.Sꝫ effectus ficte cōfessionis nunq; extendit ad illā psonam,contra quam nō inducat, ff.de iu. fisc. l.eius,q delatorē.in fi.vbi videt casus nostre quest.ergo isto casu non extendit cōtra patrē. Cōcludo ergo ex his omnibus.dictū Cardū vigore dicti bāni,& cōdemnationis p̄o nullo posse grauari. Pro hoc induco in testem Dy.qui istam quest.ad litē ponit ff.qñ ex fac.tu.l.j.vbi etiā istud tenet. Induco etiā Ly. q in simili quest.idē determinat C.vnde vi.l.si qñ. ¶ Circa secū dum punctum,cōsidero verba dicti tertij statuti,qđ vult q pater teneat assignare dictā partē bonorū post maleficium commissum,& condemnationem factā de filio:alio vero statuto lo-

7 quēte de homicida,stāte,vt qđ oīa bona sua destruantur. † Ex his sic arguo,qđ ista nomina possessiua,meū,tuū,suū,sunt significatiua ꝑsentis tēporis:ter.est ff.de au.& arg.leg.l.si ita. Debēt ergo intelligi dicta verba statuti,bona sua,i.homicide,vel dantis auxiliū tēpore cōmissi maleficij. Et vdetur esse ter.in simili, in l.in delictis.ℨ.si extraneus.ff.de nox. Preterea, sicut scām formā statuti bona homicide destruunt,ita de iure cōi bona deportati olim publicabāt,vt C.de penis.l.deportatorū.& ff.& bo. dā.l.j.in prin. Sꝫ bona deportati post q̄sita,nō veniūt publicāda in vita ipsius,l.ij.& iij.C.de sen.pass.ergo,&c. Preterea,nō est dubiū q bonorū destructio est odiosa,& regulariter prohibita, vt ff.de ẽhen.emp.l.senat⁹.& ff.de leg.j.l.cetera.& C.de edict.pri.l. ij.ergo talis interꝑtatio est restringenda,quaten⁹ ꝓ bonorum natura patāt,vt l.cū quidā.de lib.& posth.& de reg.iur.c.odia.li.vj. Et q natura ꝓbonū hoc patiat,apparet ex his q̄ ẽ dicta sunt. Concludo ergo,dicta bona non esse destruenda,&c. Ego Bart.

ADDITIO.

a ¶ Ulos.Vide Rom.consi.liij.Abb.consi.lxvj. Pau.de castr. consi.ccvij.

CONSIL. CXVII.

Si accusat⁹ qs de percussione cū armis,vel cū sanguinis effusiōe,& postea nō cōstet,nisi de pcussione tantū,nō aūt cū illa qualitate,absoluēdus est re⁹. Ite si qs accusatur simpliciter,& postea cōstet de pcussione cū armis,non debet condemnari,nisi de simplici percussione. Item,an sit licitum accusatori vti illa cautela,quod si aliquid non credit esse probatum,dicat quod detrahit illud de accusatione ante sententiam.

1 ☞ Accusatio cum armis,cum sanguine videtur cōtinere duo, scilicet percussionem,item cum sanguine.

2 Libellus continens plura,quorum vnum per se sufficit probare illud est satis.

3 Delicti conditio attendi debet.

4 Cautela est quod quando ponuntur plura in libello,vel accusatione,que non sunt probata ante sententiam,detrahunt.

5 Accusatio si sit simpliciter percussione,& nō dicitur de armis,& de sanguine,quomodo debet ferri sententia.

6 Accusatur si quis de percussione cuꝫ armis,& probatur sine armis,quomodo debet ferri sententia.

7 Testes an sint cōtrarij si vnus deponit de vno vulnere,& alius de pluribus.

a Accusatio fuit ista cōtra Martinū q̄ percussit cū armis,vel cū sanguine Petrū,& per testes vel per cōfessionē Martini rei ẽstat de percussione sine sanguine & sine armis. Queritur,vtrum accusatus puniat de percussione sine sanguine, vel sine armis,de qua constat:an vero sit absoluendus,cū de hoc nō

1 fit accusatus. † Et primo videtur q̄ sit ꝙdēnandus: q̄ prima accusatio videt duo continere,scꝫ percussionem,item,cū sanguine. arg.ff.de arb.l.Celsus.& de condit.& demō. l.hec scriptura.ergo

2 licet non probetur vtrunq;:sufficit si alterum probet. † Nā quoties plura in libello ponuntur,quorum vnum per se sufficiat,ꝑbare illud satis est,l.quidā.ff.si cer.peta.& ff.de cond.& demō. l. si quis legatū.ℨ.fi.& extra de appe.c.significauit.& ibi no. Ergo de percussione sine sanguine est cōdemnandus:q̄ saltem de ipsa probat.vt C.de nox.l.siue seruū,ne remaneat impunitū hoc delictum.l.ita vulneratus.ff.ad l.Aquil.& q̄ puniat,magna ratio suadet,vt ff.de fideiussor.l.si a reo. Imo crimina vndecūq; claruerint punienda sunt,vt no.extra de app.licet in gl.sic xxiij.q. iij.c.ecce.Ecōtra videt,q̄ de percussione sine sanguine puniri nō

b possit. Nā certa forma cōtinet in accusatione,scilicet percussio cum sanguine:ergo,vltra id potestas iudicis non extēdit,& sua debet esse conformis libello,l.vt fundus.ff.commu.diui.quia secundum accusationem est moderanda sententia.ff.de nego.gest. l.Pomponius.secunda. Nam secundum modum libelli ferenda est sententia:extra de simo.c.licet Heli. Item ex verbis accu-

sationis indistincte intentatur condictio ex lege, ex illo statuto
quo imponit pena in percussione sanguinis, & de illa non fuit
actum, arg. C. ad Trebellia. l. iubemus. imo aliud crimen est p
batum, quã id qd obiecit accusator: vt ff. de adul. l. denunciasse.
§. qui tamen. & vi. bo. rap. l. pretor ait. §. hec autem actio. & ff. de
insti. l. habeat. & de iureiur. l. duobus. §. si quis. Nã percussio cũ
sanguine est alia, a pcussione, seu ab accusatione sine sanguine,
ideo crimine sic obiecto, sicut est qualefactũ cum sanguine, ita
pbari oportet. Certũ enim finẽ habuit accusatio, qui finis, seu
qualitas criminis obiecta, nõ est pbata, arg. ff. si quis test. lib.
esse ius. fue. l. fin. ergo absoluẽdus est re⁹ ipso iure, quo absolui-
tur omnis reus. s. actore nõ pbante, &c. vt C. de eden. l. qui accu
3 sare. & ff. si vsufructu. pe. vel ad al. pert. l. vti frui. † Preterea cõ
stat, in delictis attendi debere qualitatẽ delicti: vt ff. de iniu. l.
vulneris. & de pen. l. aut facta. §. qualitas extra de homi. cap. si-
cut dignũ: qua qualitate non pbata, sequit absolutio, vt dictũ
est: q2 promptiores esse debemus ad liberãdum, quã ad condẽ
nandũ. l. sanctio. & l. interpretatione. ff. de penis. & hec videtur
4 veritas. † Sed q2, ad hoc, vt possit fieri cõdemnatio de omni eo
q probatũ est, vtuntur hac cautela, q ante sentẽtiam detrahũt
illud de actione, qd non est probatum, dicẽtes sic: Domine, de-
traho de mea causa illa verba cũ sanguinis effusiõe: & de aliis
tantum volo per vos procedi. Et hoc pbat per l. in delictis. §.
si detracta. ff. de noxal. & Insti. de actio. §. si minus. nam emen-
c dare, vel mutare licet: vt C. de eden. l. edita. [c] Sed alij contra, qd
probant sic. Primũ, quia est quesitum ius accusato. Nam pro
pter illa verba nõ pbata, est absoluendus, vt supra dictum est.
Unde beneficiũ iuris nemini est auferẽdum, vt in aut. de nup.
§. si vero solũ. & in regula, indultum. de reg. iur. lib. vj. qa nemo
potest mutare cõsiliũ, &c. ff. de re iu. l. nemo. Unde de iure veteri
non potest quis mutare propositum in libello, post litẽ cõtesta-
tam. ff. de iud. l. nõ põt. & plene no. in d. l. editã. Iure vero nouo
potest mutare ante litis cõtestationẽ, postquã datus est libel-
lus iudici, vt in aut. qui semel. C. quõ & quando iud. ergo in casu
pposito detrahi non potest, & hoc est verum. Nec obstat d. §. si
5 detracta, q2 alio casu loquit, vt in d. §. si minus. † Sed quid
ecõtra, si qs accusat aliquẽ de pcussione, nec dicit cum armis,
vel cũ sanguine, q2 maior est pena cũ armis, vel cum sanguine,
quam sine, ex forma statuti, & pbatur cũ sanguine, vel cũ armis
an possit condẽnari? Et videtur, qd sic: q2 crimina vndecunque
claruerint, puniri debent, vt dixi in princ. & qa crimina non de-
bẽt remanere impunita, l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. Ecõ-
tra videtur, qd nõ: q2 de hoc non fuit actum, vt no. extra de or-
di. cog. c. cũ dilectus. in gl. Preterea, potestas iudicis vltra li-
bellum nõ extendit, vt d. l. vt fundus. vt supra dixi in princ. tñ
in hoc est distinguendũ, q2 aut pceditur p accusationẽ, aut p
inquisitionem, vt primo casu nõ possit: secũdo sic. Et est ratio,
qa inquisitio fit ex officio inquirentis, vt dixi ff. de questio. l. de
minore. §. tormenta. q officium latissimum est, l. j. ff. de iurisdict.
omn. iudic. & maxime propter alia generalia verba, que commu
niter ponuntur in inquisitionibus, scilicet sup quib⁹ actis, &c.
& quod illa verba necessario ponunt in inquisitione, legitur et
colligit ex no. extra de accu. c. inquisitioni. & dictum est supra,
in j. questio. Idem dicetur in simili questione, si quando accusa
6 tur aliquis † de pcussione cum armis, & probatur sine armis: idẽ
videtur, quãdo accusat cũ vulnere, & cicatrice, de qua est maior
pena in statuto, & nõ probatur de necessitate, vel econtra. Et ex
predictis colligi potest, q licet in processu vnus testis probet
de vno vulnere, alter de pluribus, quod non est dicendũ, quod
7 sint † testes isti cõtrarij, vel diuersi, adeo quod talis diuersitas
noceat: vnde sunt ad concordiam reducẽda eorum dicta, extra
de testib. cap. cum tu. nisi esset factum, vel delictum non reitera
bile, vt puta homicidium, l. inde Neratius. §. fi. ff. ad leg. Aquil.
& de interro. actionib. l. confessionib⁹. sed in reiterabilibus se
cus, vt ff. de verbo. obliga. l. si sic. & quia reiterabilia sunt intelli-
genda pluries cõmissa, & sic pluries puniẽda, vt ff. ad leg. Aql.
l. illud. §. fin. in prin. & l. agraria lege. ff. de termi. moto. ibi, in ter-
minos singulos. &c. & ff. de iureiuran l. pretor. §. si mihi plures. &
nisi plura delicta reiterabilia ad vnũ tenderẽt effectum. Ita lo-
quit d. §. fi. in fi. secũdũ Dy. reiteratio enim nõ presumitur, cum
in factum consistat. nisi probetur. ff. ex quib. cau. maio. l. deniq3.
& ff. de cur. fur. l. consilio. &c.

ADDITIONES.

a Tho. D. Accusatio. Vide de isto consi. bar. Ludo. Rom. in
consi. clxvij. inci. Ant. accusatus. in vlt. colum. & in consi. cx. inci.
quidam accusatus. in prin. & vide apostil. in l. j. §. inde scribit. ff.
deposi. & ibi scripsi. & vide Feli. in c. licet. extra de sim.
b Nam certa forma. Ad ea. que ponit Bart. hic vide Bal. in
l. ij. C. de probat. & Alex. de Imo. in consi. cxxj. in j. volu. inci. viso
processu cause.

c L. edita. Vide bar. in d. l. edita. in versi. quando volo emenda
re libellum.

CONSIL. CXVIII.

Si testator habẽs filiũ spuriũ habentem filiũ legitimũ, in-
stituit eos heredes, & adiecit qd si filius eius quacunq3
causa nõ posset capere hereditatem, qd substituebat nepotem
sine aliqua detractione, vel diminutione, tunc tota hereditas de
bet deuenire ad heredẽ, tam ex institutione, quã ex substitutiõe
& vtraq3 valet de iure, & spurius non debet habere vsumfructũ.
Itẽ, non põt venire agnatus, &c. Uel melius, vtrum nepos ex
filio spurio sit capax bonorum aui instituẽtis filium, & nepotẽ.

1 Nepos ex filio spurio, an sit capax hereditatis aui ex testa-
mento.
2 Patris vitium porrigitur ad filium. & limita prout infra.
3 Filius spurius, & deportatus equiparantur.
4 Filius hereticus: & infidelis non nocet nepoti.
5 Acquisita filio per filium non acquiruntur patri, & maleficium
patris non nocet filio.
6 Uerba illa, sine aliqua diminutione, quid operentur.
7 Institutio facta de nepote filio spurio an valeat, vt nepos totũ
acquirat.
8 Nepos ex fratre an excludat filiũ spuriũ istitutũ a patre spurij.

a ODucius Corneti de Bualdo, habẽs filium
spuriũ, q spurius ex vxore habe-
bat filium legitimũ, & in ei⁹ spurij potestate cõstitu-
tũ, sine alia sobole legitima, fecit testamentũ, in quo
predictũ filium spuriũ, & dictũ eius nepotẽ ex spurio heredes
instituit pro equali portione, ac adiecta conditione, qd si dicta
institutio facta de dicto spurio, & ei⁹ testamẽtũ quo ad ei⁹ insti
tutionẽ, ex psona ipsi⁹ spurij vel defectu, siue vitio, siue alia qua
cunq3 ratione, vel causa, in totũ, vel in partem non valeret: aut
quomodo libet infringeretur, vel infringi contingeret, vel an-
nullari aliquo casu, vel iure: siue ipse spuri⁹ capere non posset, ex
tũc ipse nepos ex filio spurio sit heres insolidum, sine aliqua di
1 minutione, vel detractione. † Querit modo [b] cum veniat nepos
b quidam, qui dicit se proximiorem agnatũ dicto Oducio, & pe-
tit omnia bona ab intestato, cũ sint instituti nõ capaces, an de
iure petat, vel nõ. & proponit, &c. dict⁹ nepos petẽs, & filius fra-
tris do. Oducij. Dubitatio presentis questionis descẽdit ex
opinione antiq. docto. Nã istam quest. mouet gl. C. de nat. lib. l.
fi. vbi querit, qd si ex filio spurio habens legitimũ, &c. talis que-
stio olim in gl. erat indecisa, sed fuit facta postea quedã additio
p Frã. Accur. que hodie est gl. ordi. que determinat idẽ esse in fi
lio legitimo ex spurio, qd ibi in text. dicitur de filio legitimo ex
filio naturali, & scdm hoc est certũ quod proximus agnat⁹ iu-
re non peteret. Alia est opin. que reperitur, quod Cy. in d. l. fi. di
cit Odofr. tenuisse cõtra. Sed salua pace eius Odofr. hoc nõ di
xit, imo in successione talis nepotis ex testamẽto dimisit sub du
bio: sicut gl. antiqua dimittebat: vt apparet ex lec. ipsi⁹ Odofr.
super ead. l. Alia opin. reperitur Rof. qui istam quest. determi-
nauit distinguendo: aut ipsum nepotẽ instituit cõtemplatione
ipsi⁹ nepotis: forte, q2 ab eo recepit seruitium, & valet: aut alias
illum instituit, & non valet: q2 contemplatione filij videt reliqsse
ergo, &c. vt C. de na. lib. l. j. & nulla alia ratione istũ nepotẽ notũ
habebat, nisi propter filiũ: ergo, &c. vt l. sed si plures. §. in arro-
gato. de vulg. & pup. & l. si forte. de cast. pec. Ista fuit sua deter-
minatio, q est multũ pxima veritati. Spe. hoc idẽ tãgit in tit. de
suc. ab intest. ver. qd si habẽs filiũ. & vers. seq. Nos igit qd iu-
ris sit videamus. Et p parte eorũ, q dicũt talẽ nepotẽ nõ esse ca
pacẽ bonorũ aui, facit pmo, q2 qua ratione excludit fili⁹, eadẽ
rõne nepos in ei⁹ potestate cõstitut⁹ l. iiij. ff. de bo. lib. & de iure
pa. l. q ẽ legem. Preterea, ad spuriũ non põt superuenire ali-
quid de bonis paternis, nec directo, nec p mediã psonam: vt ff.
de do. causa mor. l. qd conditionis: & ff. de vul. & pup. l. si is, qui. &
C. de na. li. l. j. & de incest. nu. & l. si qs. Sed sm hoc p mediam pso
nam nepotis pueniret ad filiũ spuriũ: ergo, &c. Ad idem facit l.
hac edictali. C. de sec. nupt. cir. med. & C. de here. insti. l. neq3 p se.
cũ si. Preterea, qñ relinquit tam coniũcte psone: sicut filio ipsi⁹
spurij de facili psumit fraus: l. pe. §. j. ff. de bon. lib. ibi: faciliorq3
2 suspicio: &c. † Preterea vitiũ patris porrigit ad filios: vt l. qsqs.
C. ad l. Iul. maie. & C. de questio. l. diuus. & ff. eo. l. de minore. et
de fal. l. si quis patris. & de edil. edic. l. quod si noiit. §. si manci-
pia. ergo vitiũ filij spurij porrigit ad nepotem. In 3riũ videt, et
c ista est veritas: [c] qd institutio facta de pdicto nepote teneat. Et
istam opi. tz Arch. qd sic pbat: Uitiũ & pena patris nocet filio
in his tm: q descendũt ex persona patris: sec⁹ in alijs: q aliunde
obueniũt: vt dicit tex. in l. iij. ff. de interd. & releg. Ad idẽ facit ff.
de sena. l. emãcipatũ. in fi. & qd ibi no. sed iste nepos q instituit
3 ab aũo, non capit a suo patre: ergo, &c. † Preterea: sicut spuri⁹
nõ potest capere: nec etiã deportatus: vt C. de here. insti. l. j. sed
deportatio

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

deportatio filij nō nocet nepoti quin ipse possit capere: vt ff. de
ꝯiab. l. j. §. quidā filiū. ⁊ de bo. lib. l. si necē. §. si deportaē. ergo idē
in proposito persona filij nō nocebit nepoti, quin ipse ex ꝑsona
habeat querelā, l. iij. §. si emācipatus. ff. de bo. pos. contra ta. l. fi.
⁊ C. de inof. testa. l. si qs filiū, ⁊ qđ ibi no. ꝑ gl. ⁊ doc. ⁊ ꝑ Dy. in c.
nō dz aliqs. de re. iur. lib. vj. Ita in ꝓposito fili⁹ nō nocebit ne-
4 poti. †Preterea, ego video ꝙ si fili⁹ est heretic⁹ ⁊ infidelis, nō
nocet nepoti, quin succedat auo fideli: vt C. de here. l. cognoui-
5 mus. ⁊ in aut. idē de Nestorianis. †Preterea, in his q̄ acquirū-
tur filio, ⁊ ꝑ filiū, ⁊ nō patri ꝑ filiū, vitiū seu macula patris, filio
nō nocet: puta, si filius est emācipatus, vel in potestate, ⁊ tra-
ctaē de eo qđ patri nō querië, l. q̄ritur ff. de bo. lib. ⁊ l. diui fra-
tres, de iure patr. ⁊ de in ius vocā. l. adoptiuū. in fi. ⁊ no. gl. ff. de
iure pa. l. qui ꝯ legē. Sed in q. ꝓposita, ex tali institutione facta
de nepote patris, in cuius potestate est, nil pōt q̄ri ꝑ illa ꝟba,
sine aliqua diminutione, vel detractione, ꝑ que voluit testator
qđ ad patrē ex ꝑsona filij spurij nil ꝑueniret, nec in proprieta-
te, nec in vsufructu: vt C. de bo. q̄ lib. aut. excipië. ⁊ in aut. vt lic.
ma. ⁊ auie. in p̄n. ergo huic nepoti macula patris nō nocet. Pre-
terea, posito qđ hoc non esset dictū instituēdo equaliter filiū, et
nepotē, vř testator voluisse, ne ad patrē perueniat vsufruct⁹ ex
ꝑsona nepotis, vt C. de bo. q̄ lib. aut. itē hr̄ditas. in fi. scđm intel-
lectū ibi no. in gl. lz an intellect⁹ sit verus, ꝑ aliquos doct. dubi-
tetur. Preterea, cū patri spurio nō possit acquiri vsufruct⁹ ꝓ-
pter defectū ꝑsone sue, dz vsufruct⁹ remanere ꝓprietati, fm re-
gulā cōmunē. Insti. de vsufr. §. fi. ⁊ C. de vsufr. l. corruptionē. in
fi. nō enim qs potest dicere. ꝙ ex ꝑsona filij spurij vadat ad aliū:
qz hoc est impossibile in vsufr. vt l. si vsufruct. đ iu. dot. ⁊ Insti.
de vsufr. §. finitur. Preterea, qñ testator euidētissime loquië, qđ
iste nepos nullā patiaē diminutionem, vel detractionē a patre
non capace, nō pōt videri fraudē cōmisisse, ⁊ in fraudē eū insti-
tuisse, l. si qs locuples. đ manu. testamē. ⁊ ff. qui, ⁊ a quib. l. cū he-
reditas. in prin. Et ex his apparet respōsio ad argumenta, q̄ in
6 cōtrariū facta sunt. †Preterea, quādo aliquis instituië contē-
platione alterius, vt sic ꝑ aliū institutū, tanquam per ministrū
alteri queraē, tūc si hoc modo facta esset institutio de hoc nepo-
te, nō valeret, ⁊ si testator noluisset, vt ꝑ eū quereretur patri. Et
ita loquië opi. Rofr. per l. sed si plures. §. in arrogato. cū simil.
Quādoqz qs instituit aliū propter aliū occasionaliter, vt qz
ꝓpter vnū hominē aliquis habuit notitiam Titij, ⁊ ex hoc du-
ctus est in tantā amicitiā eius, qđ eum heredem instituit pro-
pter seipsum, ⁊ nō ꝓpter aliū, tunc isti alteri non queritur. ca-
sus est expressus. ff. ꝓ soc. l. sociū, qui ex eo. Et hic est casus no-
stre quest. Nā iste nepos est notus auo ꝓpter filiū: tñ auus insti-
tuit eū propter se non propter patrē ei⁹, qđ patet ex illis ver-
bis, sine aliqua diminutione, vt supra dictū est: ergo patri non
acquirië, ⁊ sic valet institutio. Et si qs dicit quomodo hoc, cum
nulla merita isti⁹ nepotis ꝓcesserint, cū sit infans? Respondeo
in institutiōe nō requirië, qđ precedāt merita: qz extraneū etiā
penitus ignotū pōt qs instituere vt C. de hered. institu. l. extra-
neum. Ad qđ ergo hic de meritis tractaē, ⁊ ꝑ hoc patet respō-
sum ad ꝟba Rofr. Preterea, casus est expressus ī l. fi. C. đ nat.
lib. qz iugum paternū solū refrenandū fuit in liberis primi gra-
dus, nō aūt in nepotib⁹. Nec obstat si dicatur, qđ ibi loquitur
in filijs naturalib⁹, non in spurijs: qz eadē ratio est in spurijs,
que est in filijs naturalib⁹, in ea parte in qua capere nō possunt.
Preterea gl. ordi. etiā hoc dicit expresse ibidē in spurijs, qđ tex.
dicit in naturalibus. Cōcluditur ergo dictā institutionē factā
de nepote legitimo ex filio, sub dicta forma, de iure posse fieri, ⁊
7 validā esse insolidū. ¶ †Superest videre de substitutione facta
per illa verba, qđ si institutio facta de filio spurio, nō valeret, ꝙ
deueniat ad dictū nepotē, vt in themate ꝓponië, an valeat qđ
totū nepoti đbeatur. casus est expressus, qđ sic. C. đ here. insti. l.
ij. ⁊ ibi gl. ponit istud exēplum. Ergo, dicta institutio ex ꝑsona
nepotis instituti constat. ¶ Nūc videam⁹ de ꝑsona dicti agna-
8 ti petētis. †Et dico, qđ si dicta institutio esset facta pure, ⁊ đ di-
cto spurio, dict⁹ agnatus nō posset admitti ad vēdicādū, ⁊ re-
uocādū dictā hr̄ditatem: qz ad hoc nō admittuntur nisi liberi
testatoris parentes. Itē frater, ⁊ soror. Sed iste agnatus, nō est
de illis: ergo, ⁊c. Hoc expresse dicitur. C. de ince. nup. l. si qs in-
cestu. ⁊ C. de na. lib. l. j. Et hoc in omnib⁹ spurijs institutis te-
net Azo in summa. C. de na. lib. Cōcluditur ergo de iure, dictū
agnatū audiendum non esse, tam ex virtute iuris competentis
ipsi nepoti, quam etiam ex defectu iuris ipsius actoris.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶ Oduc⁹ corneti. Alias incipit, Odus Chiaroti. ⁊
ita est in lib. Perusino, in iij. par. de vlt. volunt. in consil. x. alias
inci. In nomine domini. A de gualdo. ⁊ vide bar. in cons. xcvj.
in iij. volu. inci. In nomine domini, A de gualdo. ⁊ est idem con-
silium, ⁊ nō est duplicatum.

b ¶ Queritur modo. Vide de isto consi. Barto. Ang. de Are. in
§. legati. in fi. C. de lega. ⁊ Alex. de Imol. in l. Gallus. §. quid si
is. ff. de libe. ⁊ posth. ⁊ in consi. lxxxviij. in vij. vol. vbi faciūt mē-
tionem de isto consi. Bar.

c B. L. ¶ Veritas. Omissis multis authoritatib⁹, de quib⁹ per
not. in l. Gallus. §. qđ si is, qui. de lib. ⁊ posth. cōis opi. est quod
au⁹ nepotē ex spurio instituere pōt, ⁊ ita consuluit Federic. de
Se. in consi. lvij. ⁊ compatriota noster d. Sig. de Homod. consi.
ccxxv. inci. circa hoc, an auus, ⁊ ibi concludit etiam valere lega-
tū factū agnatis, vt nepotē ex tali filio non molestēt, ⁊ nō pote-
rūt habere legatū, nisi ꝑstiterint cautionem Mutianam, de nō
mouēdo controuersiā. l. Mutiane. de cōdit. ⁊ demonstratio. Itē
vide bal. consi. cxxxj. iij. lib. ⁊ in consi. lxvij. in quinto volumi.

CONSIL. CXIX.

Si sacerdos dimisit aliquid nomine dotis, vel legatorum filie sue spōse, tūc qz ipsa capere nō pōt, nō venit fiscus. sed prim⁹ testatori. Itē, an talis filia pōt ꝑscribere dicta bona ꝯ proximū agnatū testatoris. Item, an, ⁊ quomodo non potest capere qs, ⁊ vt indignus debeat venire ad fiscū, ⁊ quomodo ad proximum. Et quot modis dicatur quis indignus.

1 Filia nata ex damnato coitu non succedit patri.
2 Fili⁹ si nō sit capax hr̄ditatis, venit ad successorē relinquētis.
3 Spurio relictum an fisco acquiratur.
4 Error iuris quantū ad prescriptionē habetur pro male fide.
5 Incapaci quando relinquitur, habetur pro nō scripto, ⁊ venit ad venientes ab intestato.
6 Intellectus illorū verborū, ꝙ aufertur ab indigno, applicatur fisco, ⁊ quando habet locum illa regula.

a Dominus [a] Dominic⁹ magistri Theobaldi ꝑsbyter secularis, maritauit
filiam suam in sacerdotio procreatā, ⁊ eidem nomine
dotis dedit vnam suam petiam terre. deinde in vlti-
mis constitutus eidem legauit plures petias terre, ⁊ Jac. suum
fratrem heredē vniuersalē instituit, ⁊ dicta filia possedit dictam
petiam terre nomine dotis sibi datam, pacifice ꝑ xxx. annos, ⁊
plus, ⁊ dictas petias terre legatas possedit per spatium xxviij.
ann. ⁊ vltra. Nunc dictus Jac. querit, an dictas petias terre pe-
1 tere possit, ⁊ an sibi obstat temporis cursus. †Et dico, quod pe-
tere pōt dictas petias terre a dicta filia. Nā cum nata sit ex dā-
b nato coitu, nō succedit patri, cui aliquid relinqui non pōt[b], vt
in auth. quib. mod. na effic. sui. §. pe. vbi expresse ponitur in gl.
de filio sacerdotis. ⁊ C. de ince. nup. l. qui ꝯtra. ⁊ l. si quis incest.
⁊ in aut. ex cōplexu. eo. ti. Nec potest pater aliquid eis dare, vel
donare. ⁊ si qđ dederit, legitime soboli, aut fratri, vel sorori red-
datur, l. j. C. de natu. li. qz sicut prohibita est donatio, ⁊ legatum
c ita non poterit ei dotem dare[c], argu. C. ad l. Juli. maiesta. l. quis-
quis. §. emancipationes. ⁊ dos quo ad mulierē, pro qua dat, di-
citur donatio, ⁊ titulus lucratiuus, vt ff. que in fraud. cred. l. fi.
d §. si a socero. circa fi. §. preterea[d] Aut dicimus dictam filiam esse
2 omnino incapacē, †⁊ tunc cum legatum habeatur pro nō scri-
pto, venit ad successorem relinquentis, l. in metallum. ff. de iure
fis. Aut dicimus dictam filiā indignam tunc, cum sit indigna
absqz culpa sua similiter veniunt venientes ab intest. C. de he.
insti. l. ij. ⁊ l. nec apud. ⁊ no. plenius ff. de iu. fis. l. aufertur. in prin.
Dicam plenius. j. ⁊ satis exprimit gl. in d. l. ij. de here. instit. Ex
predictis, patet, ꝙ dictus Jac. dicta bona petere pōt. Sed certe
imo videtur filio applicandum, vt ff. de iu. fis. l. j. ⁊ ibi no. Sol. Il-
lud verum, quando heres, vel alius tacitam fidē accommoda-
3 uit, †⁊ tunc aufertur ab eo tāqꝫ ab indigno. Secus si testator
tali incapaci legat palam, vt d. l. j. C. de natu. li. ⁊ ff. de iure fis. l.
non inteligitur. §. si quis palā. ⁊ no. plene ff. de leg. j. l. Lucius.
e §. j. Nec obat ei cursus temporis[e], qz aut ista filia sciebat se nō
posse capere, ⁊ ad illum Jaco. pertinere, ⁊ tunc tanquam male
fidei possessor non prescribit vllo tempore, vt in ca. possessor de
reg. iur. lib. vj. aut credebat se posse capere, ⁊ apud eā iuste esse
possessionem, ⁊ tunc errauit in iure, qui error iuris nunquā in
f vsucapione prodest[f]. ff. de vsuc. l. nunquam. in prin. ⁊ in l. si furē
4 §. j. cum sequen. ⁊ †quantum ad prescriptionem habetur error
iuris ꝓ mala fide, vt no. per Dy. in d. c. possessor. li. vj. Sed certe
imo videtur excludi spatio duorum mensium, ⁊ fisco videtur de-
bere applicari, vt d. l. j. in fi. C. de nat. lib. Respōdeo, ⁊ dico, qđ
verum est quod repellitur a fisco, ⁊ contra fiscum se non p̄t tue-
ri, si fiscus agat: sed in casu nostro ista filia ex ꝑsona fisci nō pōt
opponere, cū non possit hoc casu de ꝑsona tertij opponi, vt ff. si
ser. vē. l. loci. corpus. §. cōpetit, ⁊ ff. de bo. pos. cōtra tab. l. qui ex
beris. §. testamēto. ⁊ de hoc habemus gl. ff. fami. ercis. l. his ꝯse-
quenter. que notabilis est ad hoc. ¶ Sed op. ⁊ videtur, ꝙ d. l. j.
C. de nat. li. hodie est correcta ꝑ aut. ibi positam. que incipit. sz
nouo iure. Sed respondeo, quod correcta est solum quantū ad
hoc, vt nuptias ꝯhere possunt ille mulieres cum illis positis in

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

dignitatibus:sed in eo casu in quo aliqs spuri⁹ nascit̃, adhuc remanet illa lex,⁊ si esset omnino sublata,adhuc supersunt alie rationes,ꝑpter quas manifeste cõcluditur dictum Jaco.posse
5 petere.† Nã qñ aliqd relinquit̃ his,qui nullius portionis sunt capaces.habet̃ pro non scripto,vt l.quidã sunt.ff.de pe.⁊ ꝺ iure fisci.d.l.in metallũ.⁊ pro nõ scripto veniũt ad eos a quib⁹ sunt relicta,vt l.vnic.§.p non scripto.in prin.C.de cadu.tol.Sed certum est istũ spuriũ nulli⁹ portionis esse capacem:ergo,⁊c.Preterea videt̃ casus.C.de here.insti.l.nec apud peregrinos. ⁊ qꝺ
6 no.eod.ti.l.ij.⁊ l.si pater.⁊ ff.de iu.fi.l.aufert̃.in prin.⁊ ibi gl. †⁊ licet verũ sit alias,qꝺ id ꝙ aufert̃ ab indigno applicat̃ fisco: tñ in casu nostro non põt illa filia dici indigna cum alieno vitio laboret,vt C.de nat.libe.l.legem.Vel si ponis eã indignã,non est indigna ꝑpter culpã suã,sed ꝑpter culpã alienam:vt d.l.legem. Sed iura,que loquunt̃ de his que relinquunt̃ indignis,vt applicentur fisco,semp loquunt̃ qñ qs est indignus ꝑpter culpã suam,q̃ culpa quãdoqȝ cõmittit̃ antequam ei relinquatur: vt C.de bo.dam.l.ij.Quandoqȝ ipso tẽpore,quo sibi relinquit̃,vt quando tacitam fidẽ accõmodauit,⁊ sic loquitur l.j.ff.de iu.fisci.⁊ C.de his,qb.vt indi.l.hereditas.cũ similibus. Quandoqȝ ex post facto,⁊ tũc quandoqȝ ante mortẽ testatoris, vt q² ꝓhibuit quẽ testari,vt ff.si qs aliquem test.prohi.l.j.vel q² testator ea intentione induxit testamentũ,vt q² reputauit heredes indignos,vt l.proxime.in prin.ff.de his que in test.delen.⁊ C.ꝺ his, quib.vt indig.l.hereditas.⁊ ibi plene no.Ad qꝺ facit.C.ꝺ epis. ⁊ cler.aut̃.Si captiui.⁊ de epis.audien.l.liberi.Quãdoqȝ cõmittit̃ in ipso actu moriendi,vt q² quis interfecit testatorẽ, vt ff. de bon.dã.l.cum ratio.§.fi.Facit ff.sol.mat.l.si ab hostib⁹.in fi. Quãdoqȝ culpa cõmittit̃ post mortẽ,⁊ forte propter inultam mortem defuncti.vt C.de his quib.vt indi.l.j.cũ simil. vel quia testamentũ dixit falsum,⁊ succubuit,vt eo.tit.l.alia.⁊ ff.de inof fi.testamẽ.l.Papinianus.§.meminisse.cum simil. Sed in casu ꝓposito,nulla culpa reperitur huius filie,ergo non debet fisco applicari. Patet ergo ex predictis, ꝙ aut nullo modo est capax,⁊ non venit ad fiscum,aut aliquo modo est capax,⁊ est indignus,⁊ tũc subdistingue,aut est indignus ꝑpter suam culpam ⁊ venit ad fiscum.Quandoqȝ culpa est cõmissa, vt in prealleg. iur.Aut absqȝ culpa,⁊ tunc veniunt alij.ad quos spectat,vt d. l.nec apud.Aut ergo dicitur spurium nullo modo capacẽ esse, ⁊ habeo ꝓpositũ.Aut dicit̃ ipsum esse capacem,seu indignum, tunc oportet ꝙ dicatur indign⁹ absqȝ sua culpa,⁊ similiter habeo propositum.Et hanc opinionem tenet Rich.Malumb.in consilio suo,ꝙ incipit,spurio sic instituto, licet parum alleget. Aget ergo dictus Jacobus,vel petitione hereditatis, vel condictione ex lege,vt patet ex supra dictis,⁊c. Bartol.

ADDITIONES.

a Tho.D. Domin⁹. Not. consilium in materia superiorum, alias inci.Dominic⁹ auiti.⁊ ita alleg.d.Bap. Seue.in repe.l. si qua illustris.C.ad Orfi.⁊ ita etiã incip. secundum ordinem Perusinũ,in iiij.part.de vlt.volunt.in consi.xxiij. ⁊ ꝺ isto cõsi, vide Bapt.Seuer.in dicta l.si qua illustris.⁊ Alex. de Jmol. in l.fi.in addi.Bart.⁊ in versi.esse fisci.⁊ in versicu.expresse.ff.de his qui.vt indi.⁊ in l.sed ⁊ si lege.§.scire.ff.de petitio. here. ⁊ in l.hr̃ditas.C.de his,quib.vt indi.in j.apostil.⁊ plene per do.Nicol.de Vbal.in suo trac.de suc.ab intest.vbi alleg.cõsi.bar.hic.

b B. L. Non potest. Addite tamen,ꝙ filia spuria põt capere tantũ,quantũ sufficiat ad alimenta debita iure Canonico,vt in c.cum haberet.de eo,qui dux.in matri.quam pol.⁊ per Ang. in d.§.si a socero.⁊ in l.ignori.C.de his,q̃ in frau.credi.⁊ p Bal. in d.aut̃.ex cõplexu,⁊ vide Abb.in consi.lv.⁊ in consi.cxv bal, consil.cccxxvij.iij.lib. Joan.de Ana consi.xiij.⁊ xlvj.

c Tho.Dipl. Dotẽ dare. Adde inquantum Barto. concludit,ꝙ presbyter q maritauit filiam in sacerdotio procreatam, ꝙ poterit per heredem dotãtis repeti dos,quia possedit dictã dotem:secus,si maritus,ex quo habet titulo oneroso: quia ab ipso non posset reuocari,sed si esset reuersa ad filiam ꝙ sic, secundum Barto.in l.fi.§.si a socero.ff.de his, que in frau. cre. Secundo limita,si filia haberet vnde se aleret,q² tunc non potest sibi legari dos loco alimentorum,sed si non haberet vnde se alat,potest pater relinquere spurio,secũdum Bar.in d.l.fi,§. si a socero.⁊ in aut̃.ex complexu.C.de incest.nup. ⁊ ita concor. Bar.qui videtur esse contrarius,vide tu d.Nicol.de Vbal. in suo trac.de suc.ab intest.in j.par.⁊ Bap.Seue in l. si qua illustris.C.ad Orfi.vbi tractant de isto consi.Bar.

d Preterea. No.ꝙ Barto.hic vult,ꝙ filius non succedit patri qñ est natus ex damnato coitu. Vide Bal.in l.ij. C. de ince. nup.⁊ Matt. Matthes.in suo trac.de suc.ab intest.Bar.tñ in l.j.versi. quero,an succedat,videtur innuere,ꝙ succedit matri, etiam si Amasius haberet plures concubinas,⁊ vide Alex. in consi.liij. in vij.volu.inci.in casu de quo.

e Cursus temporis. No.istud cõsi.Bar.an filia sacerdotis ꝑscribat spatio.xxx.an rem sibi a patre in dotem dotam.

f Prodest. Not.ꝙ simplex error iuris in prescript.nunquam prodest,tñ secus est quãdo est mistus cum errore facti, vt in c. j.de re.iu.lib.vj.⁊ vide Alex.de Jmo.in sua dispu.que inci. Sigismundus.que est modo impressa in moderna impressione de Tortis,in l.imperium.de iurisd.om.iud.

CONSIL. CXX.

Si quis capit emphyteusim ab ecclesia,p se,⁊ filijs suis legitimis vsqȝ in tertiã generationẽ.tũc ad eandẽ emphyteusim nõ venit filius p nominationẽ filij, ⁊ institutionẽ heredis legitimat⁹. Jtẽ quomodo intelligatur ꝙ qñ pater filium naturalem nominauit suum filium,videtur eum legitimare,⁊c.

1 Filius naturalis non venit appellatione legitimorum.
2 Filij naturales non succedunt in bonis emphyteuticis.
3 Pater nominãdo filiũ i testamẽto,an videat̃ ipsum legitimare.
4 Matrimonium non presumitur contractum,nec filius presumitur legitimus,quando mulier est turpis vite.

a Verutius [a] Coraducij de Capulia olim Castellanus Sãcte Anathalie,fecit testamentũ,in quo Bellũ,filiũ naturalem suũ in testamẽto nominauit filiũ,⁊ ipsum heredẽ vniuersalẽ instituit,⁊ mortuo dicto Verutio quedã bona emphyteutica, possessa p eũ,⁊ hactenus sibi data p Abbatem,⁊ capitulũ monasterij S.Anathalie,⁊ per d.Abbatẽ fuerũt cõcessa in emphyteusim Mattheo Matthei nomine suo,⁊ nomine dñi Luce, ⁊ magistri Acolnij,⁊ fuit per eos capta possessio dictorũ bonorũ: post hoc dictus Bellus adijt hereditatẽ dicti Verutij,cũ beneficio inuentarij,⁊ assumpsit hereditatẽ dictorũ bonorum emphyteuticorũ,dicens eũ succedere legitime in dictis bonis, q̃a videtur legitimat⁹ per patrem,eo qꝺ in testamento nominauit eũ filiũ,⁊ ipsum heredẽ instituit,⁊ in testamento,⁊ instrumẽto emphyteutico dicit̃,ꝙ fuit facta cõcessio dicto Verutio vsqȝ ad tertiã generationẽ masculinam legitimam. Nũc queritur, nunquid dict⁹ Beli⁹ possit legitime succedere in dictis bonis emphyteuticis,per dictã nominationẽ in filiũ,⁊ dictam institutionem
1 nem in heredem.† Jn quest.pred.vidẽdũ est vtrũ per predict. verba,vsqȝ ad tertiam generationẽ legitimã,admittatur filius naturalis.Et constat,ꝙ non eo,qꝺ dictũ instrumentũ dicit le-
b gitimam. Filij enim naturales nõ sunt legitimi,[b] q² nõ ex iustis nuptijs ꝓ creati,l.Paulus.ff.de sta.ho.⁊ ff.de his qui sunt sui,
2 vel alie.iu.l.ij.⁊ Justi.de pa.po.in prin.† Preterea, etiã si dictũ
c verbũ nõ esset adiectũ,fili⁹ naturalis nõ succederet,[c] vt tangit̃ in Spec.de loc.§.nũc aliqua.ver.xvij.ꝙ est verissimum, quando ecclesia concedit in emphyteusim ꝑpter ipsius ecclesie dignitatem,l.ex facto.§.si quis rogat⁹.ff.ad Treb. Jtem, quia filij naturales nõ possunt haberi sine peccato mortali.ergo de his non sensit ecclesia. Preterea, patre recipienti in emphyteusim ꝓ se,⁊ filijs suis,nullã potuit querere actionẽ filijs naturalib⁹, cũ eos in potestate non haberet,nec habitur⁹ esset.l.debitor.in fi.ff.ad Treb.nec ius aliquod reale voluit ipsis filijs naturalibus querere:nã possessionẽ dictarũ rerũ emphyteuticarum.pater in vita sua pro se,non ꝓ filijs naturalib⁹ voluit querere ⁊ sic cum primo nulla sit quesita actio:ergo,nec dominium vtile: vt s̃.ꝓbatum est.Scꝺo vidẽdũ est, quid operatur nominatio predicta,facta in testamẽto,de dicto filio naturali.Ad qꝺ dicẽdum est,qꝺ licet aut̃.item si quis.C.de na.lib.dicat,ꝙ si quis di-
d cat aliquẽ filiũ suũ[d] esse,nec adijciat naturalem: qꝺ si erat cum muliere cũ qua nuptie ꝯhi possent,intelligitur legitimatus: q² illa verba,cũ quib⁹ nuptie ꝯhi possent,debẽt intelligi honeste,
3 scꝺm bonos mores ciuitatis.† Vnde si talis esset mulier cũ qua esse posset matrimoniũ,non tñ honeste:sed si apparet nuptias cũ eo esse cũ verecũdia,inspectis diuitijs, dignitate , seu nobili
e etate[e] ꝑsone,⁊ alijs qualitatib⁹:puta,si aliquis nobilis,vel aliquis honorabilis ciuis ꝯheret cũ ea,que sibi,vel alteri famula
f bat̃:tũc ex illis verbis,fili⁹ nõ poterit se dicere legitimum:[f] q² nuptie cũ illa muliere cõstare nõ possunt.s.honeste. Non enim possum⁹ de iure,ꝙ honeste nõ possum⁹,l.fili⁹.de condi.instit.cũ simil. Pro hoc est casus.ff.de bo.pos.ꝯtab.l.iij.§. si emãcipatus fili⁹.⁊ ff.de cõdi.⁊ demõ.l.cũ ita legatũ.§.videam⁹.⁊ C. de spon. l.fi.§.que ita.in gl.super verb.ꝑsonam.⁊ in aut̃. quib. mo. nat. effici.sui.§.illud.tñ.ibi,aut legitimo iure nõ digna. Predicti eñi filij sic nominati dicunt̃ legitimi.quasi leges ꝑsumãt matrimoniũ,vt in §.ad hoc.in aut̃.vt lic.mat.⁊ auie.Sed hoc nõ esset honeste scꝺm bonos mores:ergo matrimonium nõ ꝑsumit̃: sicut si nullo modo posset cõstituere. Nec videt̃ obstare predictis.ff. ꝺ manu.vin.l.si rogat⁹.§.matrimonij.vbi glo.dicit, qꝺ indigna assumit̃,que duci ꝓhibet̃:sed talis nõ põt duci de iure:ergo, ⁊c. Solu. Dico,qꝺ hec duci ꝓhibet̃ scꝺm bonos mores,vel dic,qꝺ impedimẽtum de quo dixit,matrimoniũ quod constat, ꝯctum

non

non v'tiatr sed in dubio facit, vt presumatur non cõtractum, vt dixi. Facit optime: ff. de concub. l. in concubinatu. de ritu nupti. l. in libere, z ibi contra presumptionem q̃ inducitur per d. ff. ad hoc. in aut. vt lic. matri z auie, aut admittit probatio in contrarium: facit extra de presumpt. c. illud. † Unde in questione proposita, si poneremus mulierẽ vnã esse, z etiã turpis vite, non presumeremus matrimonium: nec filij essent filij: sed si hoc cessaret, remaneret adhuc dubium. Ad cuius declarationem videnda sunt aliqua, que statim dicam. Nam si tempore testamenti mulier ex qua natus erat dictus filius, decesserat, dictus filius non pót dicere se legitimũ. Et hoc est expressum in authen. qui bus modis natu. effic. sui. ff. illud, vbi dicitur, q̃s matre mortua vel si aliud impedimentũ est, quod non possit esse matrimoniũ, filius naturalis, non potest legitimari, nisi per rescriptum principis. Sed si in casu nostro viueret mulier, z esset in tali statu in quo cum ea matrimonium non posset contrahi, vel quia esset nupta vel quia testator qui protulit dicta verba erat vxoratꝰ, vel si quod aliud esset impedimentum, tunc per predicta verba non inducereꝫ legitimatio. nam dicta authenti. requirit, q̃s tunc matrimonium esse possit, cum dicta verba proferuntur. Hoc etiam tenet Joan. Andre. extra, qui fil. sint legitimi, cap. per tuas. in nouel. Preterea, posito, q̃s in casu premisso concurrerent omnia que d. authenti. requirit, z quod de iure ciuili presumeretur matrimonium, z diceretur legitimus, tñ hoc de iure Canonico nõ procedit, nec ex hoc presumitur matrimoniũ, nisi ꝓbetur. Ita tenet Host. in sum. in tit. qui fil. sint legiti. §. significatum. Ex quibus cõcluditur, quod in terris ecclesie iste filius nullo modo potest dici legitimatus, nec ad dicta emphyteutica bona vllatenus admittetur, ꝛc. Bar.

ADDITIONES.

a Tho. D. Ceruti. Adde q̃ consulunt bar. hic, Idẽ cõsuluit Franciscus Tigrin de Pisis do. Angelus de Ame, z do. Bugol. Pelloli de Perus. s. d. n. Ang. in §. ad hec. in aut. vt lic. mat. z auie. z vide Barto. in disp. que inci. habeo filium, z de isto consi. Bar. vide Alex. de Imol. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. z in l. imperium. ff. de iurisdic. omn. iudic. z in l. pe. C. de nat. lib. in apost. Barto. z Jaso. in l. neq̃ professio. C. de testamen. z in l. tale pactum. §. si. ff. de pac. z Rico. de Ubald. in suo tracta. de succ. ab intesta.

b B. L. Legitime. Appellatione legitimorum, qui veniãt, vide Cald. consi. iiij. tit. qui fil. sint leg.

c Succederet. Vide Alex. consi. lxxxviij. lib. j. z quod notab. volut Bal. consi. lxx. lib. j.

d Tho. D. Filium suum. Vide Bal. in l. gallus. in fi. princ. ff. de libe. z posth. z Alex. de Imo. in l. Seius z Augerius. post princ. ff. ad l. Falcid. vbi videas.

e Nobilitate. An autem ea, que dicit Bar. hic, habeãt locum in nobili Veneto vide p. Pau. de ca. in l. ex facto. §. si quis rogatus. j. ff. ad treb. z no. q̃ vidi de facto in causa magnifici domi. Darci Dãdulo. quã habebat, z habet cũ do. Tho. z d. Fanti no quondã do. Bernar. Dãdulo: in qua multũ allegabat istud cõsi. bar. z adde, q̃ id q̃s dicit bar. hic, idem tenet Ang. de Peru. in d. §. ad hoc. in aut. vt l. mat. z auie. z in §. j. in aut. quibus modis nat. effi. leg. z bal. in aut. item si quis. in lec. antiq. C. de nat. li. z in l. ij. in versi. Bono oppono. C. quib. res indic. nõ no. z vide bal. in c. innotuit. extra de elec. in versi. caue tibi, vbi dicit q̃ Bar. hic, non sommauit, z tenendo dictum Bar. hic, limitat sing. Bal. in d. c. innotuit. in versic. not. q̃ si pater, ꝛc. nisi pater appellaret filium suum, quia dicendo suũ, appellat ipsum in potestate, z sic confitetur ipsum legitimum esse, z tanto plus si appellaret pater Titium esse filium natum ex matrimonio cõtracto ꝓ ipsum patrem cum tali muliere, ꝓout fuit in testamento do. Bernar. Dandulo: tamen opinio Bar. hic reprobatur per Pau. de Ca. in consi. lxxxv. inci. confessio patris. in versi. secundo dicit Bart. z idem consulnit in consi. cccxcvj. in j. volu. incip. in hac causa, z idem concludit domi. Ricol. de Ubal. auditor Rote, in suo trac. de succ. ab intest. z in j. memb. princ. vbi per plures rationes concludit contra Bar. per rationes, vt ibi per ipsum. Idem tenet domi. Cardi. z Alex. in capi. per tuas. qui fil. sint leg. vbi plene.

f B. L. Dicere legitimum. Corroborando q̃ do. consulens dicit, q̃ quis nominando filiũ, non facit eum legitimum si cũ matre tempore platonum verborum secũdum mores ciuitatis non poterat esse matrimoniũ. Addite Ang. idẽ tenẽtem in d. authẽ. matri. z auie, in aut. quib. mod. natur. effic. leg. §. sed aliud. vbi dicit, q̃ non legitimant̃ per affertionẽ patris. z Alleg. ita consuluisse Bart. do. Francisc. de Pisis, Ang. de Aimelia. z Hug. Pellol. Circa vero conclusionẽ quam facit, q̃ ad hoc vt filius p nominationẽ efficiatur legitimus, requiritur, q̃ tempora prolationum verborum matrimoniũ adesse possit. Contrariũ q̃ imo sufficiat tẽpore puritatis pueri potuisse adesse matrimoniũ, tenuit Zochus canonist. qui refert venerabilem prepositũ sancti Amborosij episcopum Alex. in c. per tuas. ext. qui filij sint legiti. z pau. de ca. consi. lxxxv. incip. presupposito, q̃ iste pater et testes. vbi respõdet ad motiua. z rationes bar. de quibꝰ supra: tamen non audet firmare pedes, propter authoritatẽ Bosticẽ. z Jo. And. allegãs tamẽ do. Prepositum firmat pedes: q̃ opus charitatis est sumere vxore indignã. c. inter opera charitatis. ext. de sponsalib. Item, q̃ possit esse, q̃ matrem filiorũ ante coꝛ rupisset. miquũ enim esset tales filios nõ fieri legitimos. q̃ esset dare materiã peccandi, scz. q̃s ille timens ne posset legitimare filios pseueraret in concubinatu, q̃ est contra ius diuinũ ac humanum, z ita tenet Jac. de bel. in d. §. sed aliud.

g Presumeremus. Vide bal. in c. illud. in fi. de psump. q̃s inter partes presumitur matrimoniũ, z vide Bal. in l. j. C. de collu. de teg. ibi, equalitas personarum.

CONSIL. CXXI.

An actio de dote duret, si aliq̃d est datũ insolutũ, z nondũ est mensuratũ. Itẽ cũ dat mulieri ꝓ dote id, q̃s semper ipsa possedit extra dotẽ, z probat antiquiorem possessionẽ, an hoc probato, cesset actio de dote? concluditur quod non.

1 Vendicio seu datio insolutum ante mensurationem non perfecta.

2 Possessio antiquior sufficit ad victoriam.

a In questione a domini Lioli de Datias no, inter cetera dubitabatur de duobus. Primo, an donatio in solutũ facta ẽ septẽ starijs terre, habeat effectum antequã mensurentur. Secũdo, cũ illa domina, cui datio in solutum est facta, dicat illam rẽ in solutum datam esse suam, z nunquam fuisse in bonis viri sui, vel heredis eius, a quib̃ dicta datio in solutum facta est dicte domine ꝓ sua dote, ad hoc ꝓbandum probat se possedisse per xviij. annos, vsq̃ in psentem diẽ, z probat tituliꝫ heredes vero mariti probant possessionem xviij. annorum vsq̃ in diem psentem, an ex hoc dicta datio in solutum possit irri-
1 tari, z actio dotis firma remaneat. † Super primo dico, q̃ ante
b mensurationem b factam dictus contractus pendet quasi sub
c conditione, donec mensuretꝛc, vt ff. de contrahẽ. emp. l. q̃s sepe. §. in his. z licet ibi loquatur in rebus mobilib̃ venditis ad mẽsurã tamen idẽ est in rebus stabilibus ad mensuraꝫ venditis, l. si in vẽditione. §. j. de pericu. z cõmo. rei ven. z ibi no. z de actio. emp. l. Julianus. §. Titius. z ibi etiam no. Quod autem idẽ sit in vẽditione, quod idem donatio in solutuꝫ ꝓbant leges generales. l. iij. ꝓ empꝛoꝛe. z quib̃ ex cau. in pos. ea. l. fi. cũ similib̃
2 † Super secundo dicendum videtur, quod cũ ista ꝓbet de ti-
d tulo z de antiquiori possessionẽ d, quod omnis possessio habita per illos, scilicet per virum suum, z heredes suos, fuit clãdestina, z vitiosa, vt no. Ja. de Ure. z Ly. C. vti possi. l. vnic. z est casus expressus, extra de pba. c. licet causam. vel vt verius loquar, nulla fuit eoꝛ possessio, sed, vt presumit iure familiaritatis igressi sunt vt ff. de acquiren. possessio. l. qui iure familiaritatis. z ff. de precario. l. z habet. §. hospites. Item cum titulus cum possessionẽ e tãti temporis sufficiat ad probationẽ domini vt dicunt iura vulgaria, apparet rem ꝓpriam sibi datam insolutũ, z sic nihil valet, vt ff. de Contrah. emp. l. ꝑpie rei. z de reg. iur. l. neq̃ pigñ, cum similibus. Et ꝓ hoc specialiter, q̃ quãdo aliquid solutũ mulieri ꝓ dote, z in hoc ipsa decipitur, actio dotis nõ perimitur, imo remanet, vt in l. si cum dotem. §. si mulier. ff. soluto matrimonio. Cum ergo ista domina fuerit decepta, cõcluditur q̃ dicta dotis actio remanet firma, ꝛc.

ADDITIONES.

a Tho. D. In questione. Alias incipit, in causa domine ciole, alias incip. an datio in solutum.

b Ante mensurationem. No. quod Bart. hic vult, quod ante mensurationem datio in solutum, seu, venditio non est perfecta vide Barto. in l. si in venditione. §. in libro. ff. de peric. z cõmo. rei vendi. z in l. q̃s sepe. §. in his. ff. de contrah. emp. z in l. Julianus. §. si Titius. ff. de actio. emp. z bal. in l. cum conuenit. C. de pericul. z cõmo. rei vendi. z alex. de Imo. plene. in consi. clxxxv. in vj. volumine. incipien. in causa, z lite vertente. in j. col. vbi alleg. bart. in isto consilio. Sed quid in transactione dominij, vide angel. z Salice. z Pau. de castr. in l. ij. C. de peri. z commo. rei vendi. Quid autem si vendidi fundũ expressis confinib̃, z dixi, quod erat duoꝝ modioꝝ. si reperiantur maiores quãtitates, an cedant emptori, vide Dld. in cõs. cccxxij. cũ cõcor. de quibus per alex. in d. l. Julianus. §. si Titius. in addi. barol. ff. de actio. empt. z vide andr. Sicu. in rubri. extra de emp. z vend. z in capitu. per tuas. in iiij. not. de dona. z dom. Fabian.

de Monte S. Seu. in tract. de empt. & vēditio. in vj. q. princ. in fi. & sequen. & vide aliqua per Alex. de Imo. in consi. xxxiij. in vj. volu. incip. viso processu.

c B.L. ¶ Densuretur. Vide, q̄ idē voluit Ro. consil. lxxiij.

d Tho. D. ¶ Antiquiori possessione. Adde qđ ita tenent oēs doctores. in d. capi. licet causam. & bar. in l. fi duo. ff. vti possid. & bal. in l. arboribus. §. si agrum. ff. de vsufruct. cū concordant. de quibus per Felt. in d. c. licet causam. de probatio.

e ¶ Cum possessione. Vide apostil. in Bar. in l. Titia. ff. de solut.

CONSIL. CXXII.

Si Titi⁹ hz centū, p dote Sempronie, si contraxerit matrimoniū cū Seio, & in casu quo non cōtraheretur matrimoniū, pmisit restituere illa centum Sēpronie, tunc si illa requisiuit Seium, vt cōtraheret matrimoniū secum, & ipse dixit nolle contrahere, statim potest ipsa petere illa centum.

1 ¶ Stipulatio dandi, vel faciendi quando committitur.

2 Spes nuptiarum quando dicatur deficere.

3 Cōditio stipulationis dicitur extitisse eo ipso quod quis bene get contrahere matrimonium.

4 Conditio illa, si matrimoniū non contraheretur, intelligitur ex presentibus sponsalibus, non ex nouis.

5 Conditio ista, nec nubat, vel si non nupserit, quid importet.

a Actor a presentis schedule fuit confessus se habuisse centū florenos nomine dotis, p matrimonio Zhēdo inter Titiū, & Bertam, quam pecuniā, pmisit restituere dicte Berte, si matrimoniū nō Zheretur, vel Zhi non cōtingeret, cōtigit, qđ dicta Berta requisiuit Titium, vt secum Zheret, qui expresse dicit, nolle contrahere, nūc iste cōuenit ex illa stipulatioe. dubitabat an extitit cōditio dicte stipulationis, placeat vobis respōdere, & videre l. qđ Seruꝰ. ff. de cōdictione cau. da. in gl. magna. & rescribere, qđ sentitis. Aliud. de Mōte Vbiano legu doc. Istius queſt. dubiū videt originem trahere ex l. ita stipulatus. de verborum

1 obligationibus, que dicit † qđ stipulatio cōcepta sub cōditiōe, de dādo, vel nō faciendo cōmittitur cū desijt posse dari, vel fieri, vt no. ff. si qs cau. l. & si post tres. Sed hoc nō est probatum q̄ desierit matrimoniū posse Zhi, ergo, &c. Hoc videtur velle gl. in d. l. q̄ Seruius. ff. de cōdict. ob causa, alleg. p vos. Nā quādoq; dat aliquid nomine dotis, pter nuptias, que credunt subesse, tunc cū dos datur, tūc statim missō repudio repetitur, vt d. l. q̄ Seruius. in princip. Quandoq; datur aliquid nomine dotis p

2 matrimonio contrahēdo, † & tunc demum potest repeti si spes

b nuptiarū defecerit quod est altero mortuo ᵇ vel alias nuptias contrahente: vt ibi not. in gl. magna. & ita intelligunt illam glo. ibi docto. §. glo. iij. & vlti. Et tamen reperio, quod dominus Ly. doctor noster cōmunis, addebat ad illam glo. cum dicit, alias contraxerit, subaudi vel repudium miserit, nil tamen allegat. Videamus ergo quid iuris, & p̄o glosſ. quod nō sufficiat repudium mitti, sed requiratur quod spes nuptiarum deficiat, probatur per casum in auth. de nupt. §. que vero. vers. nisi tamen modus, &c. C. de indi. vid. authen. cui. relictum. ibi, nisi spes nuptia

3 rum deficiat. † Sed ego puto, q̄ ex hoc solo q̄ talis Titius, denegat contrahere matrimonium, extiterit conditio stipulatio-

c tionis ᶜ. Pro hoc videt tex. C. de inutil. stipul. l. j. ibi, recusante, &c. ff. de condi. institu. l. vter ex fratribus, ibi, quia illa nubere noluit. & ff. de condit. & demonst. l. Titio. §. ante nuptias, ibi, qđ si nolit eam vxorem ducere, &c. Et si tu diceres, ille loquunt in vltimis voluntatibus, vbi non est eadē ratio, vt d. l. ita stipulatus. versic. Sabinus. & not. per glo. in l. & si post tres. & l. seq. que hoc dicunt, in contractibus sufficit diuortiū sponsaliorū fieri, l. si ego. in princ. de iure do. & l. stipulationem. eodē titu. ibi logitur, si nuncius remittat, &c. & l. sequen. que incipit, & licet, que tol

4 lit omnem contrarietatem. † Nam illa conditio, si matrimoniū non contraheretur, intelligitur ex presentibus sponsalibus. Si enim ex nouis sponsalibus hoc contingeret, nil ad factum, vt d. l. licet. Respon. ergo ad cōtraria. Et primo non obstat d. l. ita stipulatus. quia hic desijt cōtrahi posse ex his sponsalibꝰ, vt dixi. vel forte alia l. ita stipulatus, loquitur in eo, qui petit id, quod tam suū fuit: tamen in hac secunda solutione vos, & ego cogitabimus. Item non obst. d. l. quod Seruius, imo facit p̄o, si textū simpliciter intelligamus. Nec obst. gl. vltima ibi posita, quia debet ibi subaudiri, vt dixi. alias male diceret. Nec obstat glo. que est in l. si pecunia, eod. tit. in princ. circa prin. glo. magn. que dicit, q̄ in illo casu non est locus penitentie: quia verū est, si volo penitere de eo quod dedi nomine dotis, volo tamē quod sponsalia maneant. sed si repudio, tunc omnino deficit spes, vt

5 dixi supra. Non obstat d. §. quero. & d. aut. cui relictū. † quia loquuntur quādo est conditio, ne nubat, simpliciter, & tunc non potest impleri, nisi cum spes nuptiarū defecerit, vt ibi. Quandoq; est cōditio, si nō nupserit ex talibus spōsalibus, tūc missō

repudio statim conditio: & ita loquitur hic, & ita videt mihi, cum correctione vestra. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Latoꝛ. Vide Bar. in l. q̄ Seruius. ff. de cond. cau. da. vbi tenet idem q̄ hic, & vide ibi Jaſ. versic. circa primum. vbi allegat aut. cui relictum. C. de indic. vid. tollen.

b B.L. ¶ Mortuo. Vide Ro. consi. ccccl vj.

c ¶ Conditio stipulationis. Joā. de Imo. in l. in testamēto. ff. de condit. & demon. tenet, q̄ cōditio non sit impleta, nec Berta poterit petere illa centum. Vide plene per nouissimos in d. l. §. C. de cond. instit.

CONSIL. CXXIII.

Si in diuisione fratrū alter confitet̄ se habuisse cētū a fratre, p dote vxoris sue, p quibꝰ fecit quietationē, & recepit vnā petiam terre, p hac dote, an vxoꝛ illius possit petere ex cōfessione votem predictā, si alias non apparet, & casu quo sic, an debet habere illam petiam terre, an pecuniam p̄o dote.

1 ¶ Extraneus quicunq; dat dotē viro p̄o muliere, ipsi mulieri, etiam absenti, querit ius petendi.

2 Verba enūciatiua fauoꝛe dotis inducunt plenā probationem.

3 Rationes facte inter partes inducunt probationem contra facientem.

a Actum sic se habet, Titius, & Seius venerūt ad diuisionē certarū rerum communiū, &c. & sponte, & de eoꝝ cōmuni cōcordia venerūt ad tale pactū, videlicet, q̄ d. Titius habeat. & habere debeat, vnam petiam terre. positam, &c. p̄o restitutione dotis, &c. dicti Titij, p pretio quinquaginta floꝛe. auri dotis predicte. Ire. fuit confessus dictus Titius habuisse, & recepisse a Seio predicto centū flo. auri, & p̄o restitutione dotis, & complemēto ipsius dotis Bañ. vxoris dicti Titij, de quibus fecit eidē quietationem, &c. ¶ Querit, vtrum ex vigoꝛe dicti instrumenti dicta domina possit petere dotem suā. posito q̄ non habeat aliud instrumentum. Scdo queritur, an cogatur recipere possessionem predictam, an vero debeat habere pecuniam. Vlso instrumento diuisionis inter Seiū, & Titiū, in quo inter cetera continetur, q̄ p̄o restitutione dotis, & cōplemēto, habet a Seio suo fratre vnam petiam terre, iuxta suos confines, p pretio quinquaginta florenoꝝ & alios centū floꝛe. auri. de quibꝰ fecit

1 eidē quietationē, &c. † Ad primū respōdetur, q̄ dicta dña possit petere dotē, & pbare se decisse ex vigoꝛe dicti instrumēti. Nam in dote hoc est priuilegiū, q̄ quicunq; etiam extraneus dat dotem viro p̄o muliere, ipsi mulieri querit ius repetēdi, licet ipsa fuerit absens, l. j. §. accedit. C. de rei vxo. act. l. vlti. in princi. C. de iure dot. sed verbum, p restitutione, nō minus importat, q̄ verbum dari. l. cum quidam. ff. de lega. ij. & l. verbum reddendi. de verb. signifi. Ex quibus concludit, dicte domine ex vigoꝛe dicti

1 instrumenti ius esse quesitum. † Preterea, verba enunciatiua

b dotis. & p dote, inducunt plenā probationem, bl. j. C. de do. promiſ. & ibi no. per gl. ita in proposito. Preterea posito q̄ plenam probationē non inducerent, saltem inducerent semiplenam. sicut confessio facta extra iudiciū, l. capite quinto. de adul. & sic debet ipsi mulieri deferri iuramentū, vt C. de rebus cre. l. in bo

3 nefideī. & ff. de iureiurand. l. admonendi. † Preterea, ista diuisio facta inter fratres, est quedam ratio cōposita inter eos. & sic ratio inducit contra facientem probationē, vt l. quedam. §. numularios. & ibi no. ff. de eden. & hic liber rationum cōfectus inter tutoꝛes, pbat contra eos, & l. vlt. C. arb. tu. ita ex hoc instrumento probatur contra dictum Titium, & eius successoꝛem, saltem hoc non est dubium, q̄ dictū instrumtntum faciat fidem talem, q̄ ipsi mulieri debeat iuramentū deferri. in d. l. capite quinto. de adul. & in d. l. in bonefideī. & in d. l. admonendi. ¶ Super secundo non est dubium, q̄ sicut recepit pecuniam, & rem estimatam, ita tenetur reddere estimationem, l. estimate. ff. sol. matri. & l. maritus. C. de iure do. &c. Ego Bar. de Saxoferrato. cui consi, se subscripsit do. Franc. de Fabiano.

ADDITIONES.

a ¶ Factum sic se habet. Adde, q̄ idē consuluit Paul. de Castr. in consil. lxxxiij. incip. q̄ prefata sententia. & vide de hoc consi. Philip. Dec. in consil. xxxv. inci. prestantissime domine, vbi ponit plures concordan. & vide Alex. de Imol. in l. legata mutiliter. ff. de leg. j. & in Lex his verbis. C. de testamen. iml. & ibi vide Jaſ. & in l. admonendi. ff. de iureiurand. & vide Alexand. in l. ex hac scriptura. in addit. mag. ff. de donat. & Joan. Ber. in suo reperto. in versicu. verba enunciatiua in versicu. primo. vide do. Bal. de Peru. in suo tract. de dotib. &c.

b ¶ Probationem. Quod verba enunciatiua fauoꝛe dotis inducant plenam probationem, tenuit Roma. singul. ccccexl. incipi. verba enūciatiua. plus dicit bar. in l. cum citra. C. de iure dot. qđ etiam probatur per presumptionem. Bart. autem in l. diē.

alleg.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

alle.dicit,q per solutionem gabelle probabitur dos,z cõsequetur luerum er forma statuti.Videte etiam Ange.cõsi.clxxxj,in stampa Papie,q incipit,A fecit testamentum.vbi videtur vel le contrarium.

CONSIL. CXXIIII.

Si vxor dedit fundũ in dotẽ, z vir promisit sibi restituere dotẽ ac postea ambo vendiderũt fundũ,z quilibet cõfessus est se recepisse pretium.tũ soluto matrimonio mulier potest recipere ab herede pretiũ fundi.Vel melius dicit,quãdo vxor, z vir.vendiderunt rem totalem,quid repetat vxor sol.matr.

1 ¶Vir,vxor,si insolidum vendiderũt rem suam, tanquam duo rei obligati sunt emptori.

2 Qua actione agit vxor contra heredes viri ad petendum partem pretij fundi venditi.

3 Presumitur actum illud quod est ex natura rei.

4 Dos est quid vniuersale.

5 Pretium in dote succedit loco rei.

a Punctus questionis talis est,Dña P. nupsit L.z dedit sibi in dotem, quẽdã fundũ mestimatũ,q L.promisit dicte domi. dictã dotem restituere in eventum restituende dotis:constante matrimonio,dicti coniuges in eodem instrumento venditionis dictum fundum dotalem vendiderunt,quilibet insolidum,z confessi fuerunt,pretium ab emptore habuisse,z recepisse,modo solutum est matrimonium per mortem dicti L. z dicta domina P. repetit ab herede dicti L. dotem predictam, scilicet pretium redactum ex venditione predicta.Modo quaritur,vtrũ illa domi.venditare potest,z vtrũ totum pretium dicti fundi debeat sibi restitui,z si non totum quantum debeat sibi restitui.z an per hoc bona viri sint sibi obligata pro dote.

1 †In quest.ista primo videndum est,vtrum totu pretium videatur peruenisse ad vxorem,ex eo q insolidum vendidit vna cum viro.Ad quod respondendum est,quod licet vir, z vxor insolidum vendiderunt,z sic insolidum tanquam duo rei sint obligati emptori:tũ ipsi inter se dicuntur quandam communionẽ habere,z q ex illo contractu percipitur, venit inter eos communicandum:vt not.in l.fratrẽ a fratre.in glosl.magna.in verb. a fratre.versi.quare ergo,de condict.inde.z de lega.j. z l.si Titio.aut Seio.z ff.de sol.l.qui hominem.§.j.z ibi no. Inquantũ ergo isti vir,z vxor,perceperunt pretium,presumendum est eos communiter,z equaliter percepisse,ad quod facit:quia la percepcione pretij non fuit dictũ.q insolidum receperit vir solus.ergo intelligitur,q5 quilibet p parte receperit l.reos. §. cum in rabulis.ff.de duo.reis.Concluditur ergo,quod dicta domina

b solum medietatẽ pretij5,que ad virum peruenisse presumitur

a potest repetere.†Secũdo examinandũ est, qua actione dicta medietas dicti pretij petẽda sit,z videtur q actione pro dote: quia pecunia redacta de fundo dotali,dotalis est,l.si ex lapidicinis.ff.de iu.dot. In Gniũ facit gl.in verb.nõ tibi queritur.l.ex pecunia.C.de iu.dot.que intelligit d.l.si ex lapidicinis.quando ex hoc agit,quod dotalis efficiatur,z mulieri est vtile:sed hoc non apparet,q5 sit actũ:ergo.&c. ¶Circa hoc dico, q ex eo q est vtile mulieri,z sibi vtile esse asseritur, presumitur hoc esse actũ,vt illud pretiũ in causam dotis habeatur,q probo primo per l.si.ff.de iu.do.z ibi no,in vlt.gl.vbi dicitur,q5 quando est vtile mulieri,licet ex presse nõ dicatur,presumitur facta permutatio de vna re,in aliam causa dotis.¶Hoc etiam probatur per rationem.Nam si hoc non presumeretur,z mulier pateretur pecuniã suã esse apud virum sine aliqua causa,saltem esset donatio vsus ipsius pecunie,sed in muliere nõ debem9 presumere volutatẽ donãdi,cum mulierum genus auaritiosum sit,z marime in virũ,in quem donatio est prohibita:ex nulla autem alia causa gratuita põt dici esse apud virum,nisi ex dotis causa:ergo ex illa est psumendũ,vt l.pro hẽde.§.¶Papinianus.ff.de acq.

3 here.pro hoc facit optime.ff.sol.ma.l.penul.§.vxor.†¶Deterea, illud q est ex natura rei presumitur tacite actum,vt l.cum quidam.in fi.ff.si cer.pet. Sed ex natura dotis6 est,vt pretium succedat in dote loco rei.ergo istud videtur tacite actum,q probo, Dos est nomẽ iuris,z cuiusdam vniuersitatis, sicut hẽditas, peculium. z si.vt ff.de impen.l.q dicitur. z ibi not.in glo. magna,sed in vniuersitatib9 pretium succedit loco rei, z si nõ exprimatur.l.si z rem.z pretium.ff.de pet.hered.ergo hoc tacite,vi

4 detur actum,cũ non sit ex natura rei cõtrarium.†Et quod dos sit qd vniuersale probatur per l.si maritus.in fi.ff.sol.mat. vbi dicitur,q dos augetur propter accessiones,quod non esset, si esset iudicium particulare,vt ff.de pet.her.l.itẽ veniunt.§. fructus. Preterea gl.in ver.pretium abest.in l. Labeo z Sabin9

5 ff.de verbo.signifi. ex presse dicit, q pretiũ dote pretium succedat loco rei:nec dicit,quod requiratur quod agatur hoc. Si enim hoc esset necesse,nulla specialitas esset in dote:quia ex partium conuentione in quolibet cõtractu posset fieri,q vna res loco alterius debeat.Sed in d.gl.ponitur casus dotis tanquã casus specialis:ergo nõ requirit.q5 hoc agatur.Concluditur ergo q dictũ pretiũ,qõ perueniat ad virũ.petat actione ex stipulatu z pro dote:z sic bona viri sunt obligata a tẽpore cõtractus dotis celebrate,non tempore quo dictum pretiũ peruenit ad eum,l.j. q pos.in pig.hab. Pro hoc etiam faciunt verba contractus §. relata,que dicunt,promisit dictam dotem restituere.q est no. dicit enim dotem,non enim ipsam rem totalem,sed hec apposicio dotis continet ipsum pretium.vt dictum est,ergo,&c.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶Punct9 questionis. i c.do. Jo.nupsit Lucio,alias incipit.do. Joanna quondam paschalis.z ita alleg.do. Ant.de Lanario,in consi.decij.incip.circa primum.in ver.circa tertiũ dubiũ.z vide de hoc consi. Alex.in l.si liqueat.C. de inoffi. do. in apost.ad Bar.z And.Bar.in l.pen.§.vxor.in additio.Barto. ff.soluto matrimonio.

b B.L. ¶Medietatem pretij.Circa primam cõclusionẽ factã per dominum consulentẽ q mulier possit solum repetere partem dotis ab heredibus viri,per d.§.cum tabulis.contra facere videtur auth.si qua mulier.C.ad Velleia.vbi quando vir, z vxor se obligauit in eodem instrumento,non tenetur mulier,nisi quaten9 doceat versum in vtilitatẽ mulieris.Et pro ista parte decidit Specul.in titu.de solu.z lib.§.ante omnia.versicu.sed pone vir.Joan.de Imo.in c.cum cõtingat.in versicu.inxta predicta potest dubitari.circa medium.de iureiurando. vbi dicit, q ita de facto iudicatũ fuit in ciuitate Bononiensi. Item. in in cap.ij.de pens.z ita consuluit ¶Pau.de Cast.consi.ccxxviij. Feder.de Se.consil.xviij.mouentur principaliter, quia experientia docet,q maritus vere percepit pecuniam, sed pro cautela emptoris mulier se obligat,nec commode potest mulier resistere voluntati viri,z ideo satis iustum est quod nõ teneatur. z hac de causa facta est d.authen.si qua mulier.non obstat nõ do.§.cum tabulis.quia loquitur in his,qui possunt se aliter obligare:sed mulier non potest regulariter se pro alijs obligare, nec pro viro,vt in d.authen.

c Th.D. ¶Ex natura dotis. Vide bar.in rub.ff.sol.mat.in vlt. col.in fi.z ibi dixi in additione.

CONSIL. CXXV.

Vxor an soluto matrimonio potest repetere ab heredibus viri fructus rerum paraphernalium, z qui dicantur fructus industriales.

1 ¶Fructus paraphern.an debeãt restitui ab heredibus viri.

2 Fructus industriales sunt segetes,z vinum,z oleum.

a Questio talis est.Titi9 habẽs vxorẽ habẽtẽ bona paraphernalia,vitra q̃ dotalia coli fecit,quorũ bonorũ fructus in domum cõmunis habitationis deferebantur:mortuo dicto Titio,dicta vxor repetit dotem,z fructus predictos, ab heredibus Titi, ac estimatione dictorũ fructuum.est in questione an antedicti heredes teneant ad restitutionẽ dictorum fructuum,vel eorũz

b estimationes9.†Videtur,quod dicti heredes ad restitutionez

1 dictorum fructuum nullatenus teneantur.¶Hoc verum esse ostẽdo sic,Aut dicti fructꝰ sunt fructus naturales, z tũc nõ est dubiũ.q eos potuit vir in domo cõi cũ vxore sua consumere,vt de vsufructu dicit.C.de pactis conuen.l.si.§.sanctimus. ibi, vxorẽ expẽdere ergo idẽ i fructibus industrialibus,cũ eadẽ sit ratio,

2 vt ibi no.per gl.z Ly.in vers.querit gl.†Fructus aũt industria-

c les appello,segetes,z vinum.Et licet de oleo6 posset dubitari idem dico,q industriales inueniuntur, cum in eo querendo homini9 industria,z sollicitudo requiratur.Facit q no.ff.de rei ven. l.z ex diuerso.in gl.magna.z per doc.C.de rei ven.l.certũ. Aut illi fuerunt fructus naturales,in quibus querendis modica ỹ titur industria,tunc licet gl.in d.l.si.C.de pac.cõuen.videat dicere quod sint mulieris,tamẽ Mar.Sil.in publica disp.determinauit contrarium,cuius opinionem puto veraz, quod sic p batur.Opere seruorum dicuntur fructus,vel saltẽ fructibus equiparantur,vt ff.de oper.seruorum.l.ij.iij.z iij.z de acquirẽ. rer.domi.l.quesitum.§.si.at fructus seruorum equiparant fructibus naturalibus.cum in operis seruorũz querendis nõ vertetur industria,sed istas operas a viro perceptas mulier non repetit.vt ff.de do.iter.vi.z vxo.l.j.z.si id q.§.si quas serui.ergo fructus naturales restituẽdi nõ erũt6. Hec obstat l.marit9. in princi.ff.ad l.falcid,q intelligitur de eo q.ibi remansit apud virum de ipsa sorte,hoc est,de substantia bonorum non de vsuris,vel fructibus.Et ita tenet ibi gl.&c.Bar.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶Questio.Alias incipit.Et vt.q dicti heredes alias incip.Titius habens vxorẽ,z ita incipit in xiij.consi.in ordine

Perusino.in iij.par,de vlti.vol.⁊ adde quod do.Recuperatus
de sancto Miniato subscripsit huic consi.bart.prout apparet
in viij.lib,consiliorum antiquorum.⁊ de isto cõsilio vide Alex.
de Imol.in l.maritus.in j.volu.ff.ad l.Falcid.⁊ ibi vide aposti.
meam ad Bar.

b ¶Fructuum estimationem. Inquãtum Bart.vult an hr̃des
mariti teneantur ad fructus bonorum paraphernalium. adde
eundem Bart.in l.pen.ff.ad l.Falci.⁊ Bal.in c. si duo fratres,
§.si duo fratres,versicu.idem dico de fructibus. in feud. titu.
de fratri.de nouo benefi.inuesti.in vsi.feu.vbi facit mentionem
Bar.cõsuluisse,⁊c.cũ concor.de quibus plene per Alex.in d.l.
pe.§.j.ff.ad l.Fal.⁊ Alexã.in consi.xlij.in j.vol.super premisso.⁊
plenius in consi.lxiij.in ij.vol.super primo dubio.⁊ plures add.
Ias.in l.maritus.in fi.C.de procur.Cui adde Iac.Alua.in d.c.
si duo fratres.⁊ Pet.de Vbal.mod.in suo tract.de societ.in vj.
par,prin.in xv.q.⁊ Pet.Corne.plenissime in consi.cxxix.inci.ad
euidentiã,in iiij.vol.vbi alleg.Pau.de Cas.in consi.clxxxvj. su-
per primo reperio.⁊ alleg.bal.in consi.secũdum ordinem suum
ccccv.quedã sunt res,⁊ ibi Bal.facit pulchrum consi.ego ha-
beo.cons.predic,cui se subscripserunt pe.de Peru,⁊ Ang. fra-
tres.⁊ subscriptio Pet.in c.an hr̃des.Angeli,an fructus, vbi
voluit bal.quod si mulier subuenit necessitati viri,⁊ non repe-
tunt heredes fructus predictorũ bonorũ,etiam ꝙ sunt in admi
nistratione vxoris,⁊ extra dotẽ:qr tenetur ei subuenire,posito
in necessitate,⁊ etiã quãdo vxor cõsumpsit fructus predictos
in filios:qr non repetit nec ipsa,nec heredes,per l.alimẽta.C.de
nego.gest.⁊ cũ alijs iurib⁹.Limita tñ predicta,nisi extaret sta-
tutum qd maritus lucretur fruct⁹ bonorũ paraphernaliũ, qr
tunc neq maritus,nec hr̃des sunt obligati restituere fructus
⁊ reddere rationẽ bonorũ predictorũ ex quacunq causa,⁊ ple-
ne ponit Alex.in d.cõsi.xlij.in j.vol.vbi concludit valere dictũ
statutũ ⁊ idẽ affirmat in seq.limita.omnia predicta, nisi mari-
tus,⁊ spõsus percepisset fructus bonorũ paraphernaliũ vxo-
ris,⁊ sponse,ante matrimoniũ contractũ:qr tunc perceptos an
te matrimoniũ non lucratur prout lucraretur perceptos post
matrimonium,licet illos in domo consumpserit, vna cum dicta
sponsa:qr in illis cessat ratio presumpte renunciationis,ex quo
satis est qd dotẽ concessit ex causa predict. onerũ:⁊ vide plene
per d.meũ do.Bal.de Peru.in suo trac.de dot.in ix.par.j.in vs.
aduertendũ tamẽ puto ꝙ si talis mulier,⁊ dicit qd ita de facto
respondit interrogatus dũ legeret Pisis.Et aduerte inquan-
tum Alexand.de Imo.in d.l.maritus,que est pe.ff.ad leg.Falc.
⁊ in consi.xlij.⁊ in d.consi.lxiij.alleg.consil.Bal.quod inci.sciẽ-
dum est ꝙ mulier,⁊ ponit quasi verba formalia Bartol. ⁊ se-
quacium,⁊ Ias.in d.l.maritus.Tu vero adde,quod licet aliqui
attribuant illud consi.Bal.tamẽ est consi.do.Fran.de Alber-
gotis de Are.ꝙ est insertũ.j.in ij.vol.consi.Bar.in cons. cxxxj.
incip.res sic se habere dicitur,ꝙ consil.potest poni pro add.cõ
si.Bar.hic.Thom.In Christi nomine,⁊ beate Catharine,que
stionis,⁊ eorũ que circa istam materiã subscripsit Bar.in l.pe.
ff.ad l.Falc.est sciendum,ꝙ mulier nupta põt habere patrimo
niũ triplicis generis,videlicet bona dotalia,⁊ que sint, est pla-
nũ,⁊ bona paraphernalia:⁊ hec sunt bona mobilia, q̃ vxor de-
fert in domũ viri,maxime ratione sui proprij vsus,vel commu-
nis vsus sui,⁊ viri.ff.de iu.do.l.si ego.§.dotis autẽ.⁊ C.de pact,
conuent.d.l.fi.⁊ istorum paraphernalium quãdoq tradit viro
vxor custodiam,⁊ tunc videtur concedere tacitã eorum admini
strationẽ,⁊ vsum,vt d.iurib⁹. Quãdoq sibi reseruat custodiã,
⁊ tunc vir nullũ ius pretẽdit in illis,vt d.l.si ego.§.dotis autez,
nisi quemadmodum de his que sint de tertia specie proxi. seq.
Quedã sunt bona mulieris neq dotalia, neq paraphernalia,
velut ea que sunt extra dotẽ,⁊ extra ea que vxor in viri domum
inducit,⁊ ista bona differũt ab vtraq specie p̃dictarũ, quia in
istis non habet vir dominiũ,vt in dotalibus habet nec admini
strationẽ ex tacita,seu presumpta volũtate vxoris. Et hinc est
ꝙ quando vir agit ad hanc tertiam speciẽ bonorum vxoris te-
netur de rato cauere.C.de procur.l.maritus. Secus est cum
agit pro paraphernalibus:quia nullã prestat cautionẽ,qr intel
ligitur habere voluntatẽ vxoris circa eorũ administrationem,
vt d.l.fi.C.de pac.con.⁊ ibi gl.mag.tãgit hanc differẽtiam inter
paraphernalia,⁊ non paraphernalia,⁊ in d.l.maritus. ¶Nũc
ad propositũ,si querat̃ de fructib⁹ paraphernaliũ, de his vir
eatenus tenetur reddere rationẽ vxori, quatenus conuertisset
eos in vsus proprios.quia debuit conuertere in vsum commu
nẽ sui,⁊ vxoris sue.d.l.fin.C.de pact.conuen.⁊ not.in l.si stipula
ta.§.j.de do.inter vi.⁊ vxo.⁊ in istis procedit distin.Mar.Sil.⁊
do.Bar.in d.l.pe.videlicet, ꝙ vir lucratur consumptos indu-
striales in recompensationẽ oneris administrationis suscepte,
vt d.l.fina.de pac.conuen.⁊ sic idem etiam not.Cyn.extantes ve
ro industriales,⁊ etiam consumptos non industriales non lu-
cratur,nisi in modica quantitate,vt d.l.fi.⁊ ibi tangit glo. ⁊ in
d.l.si stipulata.§.j.ff.de don.int.vi.⁊ vx. De fructib⁹ aũt dota
lium rerũ non est dubiũ aliquod,ꝙ indistincte sunt viri.pro tẽ
pore quo durauit matrimoniũ.ff.de iu.do.l.dotis fructus. ⁊ l.
pro oneribus.⁊ de his duobus membris nihil ad quest. no-
stram:qr bona,de quibus est questio nostra,sunt de tertia spe
cia:quia non sunt dotalia neq paraphernalia.Circa quam spe-
ciẽ tertiam seruanda est,⁊ recte p̄cedit prefata distinc.Bartol.
⁊ Mar.Sil.in casu certe volũtatis:qr si quidem constaret, qd
cõtra volũtatem vxoris percepisset fructus ex eis, indistincte
tenet̃ de eis reddere rationẽ.C.de do.int.vi.⁊ vx.l. de his. Aut
constat,ꝙ percepit de voluntate vxoris,⁊ tunc aut queritur de
extantibus,aut de cõsumptis.Primo casu,extantes integre re
stituit,vt d.l.si stipulata.§.j.Scd̃o casu,aut de industrialibus,
aut de naturalib.vt s̃.dixi in fructib⁹ paraphernalibus,⁊ hoc
vbi voluntas vxoris sit certa.Si vero est dubia ⁊ iste est p̄prie
casus noster,⁊ hũc casum omisit Bar.in d.l.pe.ff.ad l.Fal.⁊ isto
casu dico ꝙ vir non lucratur nec extantes,nec cõsumptos, nec
industriales,nec etiam naturales:sed tenetur eos restituere mu
lieri.Et de his proprie loquitur l.pe.in prin.ff.ad l.Falc. nisi si
bi subaudiendo,⁊ nullam vim faciendo litere.ratio est, qr fru-
ctus istorũ bonorum non intelligitur vir consummare de volũ
tate vxoris:sed potius contra volũtatem. ⁊ hoc ex multiplici
presumptione.Prima presumptio est ex cõmuni natura, que
est ꝙ quis velit res suas iactare,in dubio,l.cũ de indebito.ff.d
proba.Secunda p̃sumptio,est sumpta ex p̄pria natura mulie-
ris:qr earũ gen⁹ auarissimum est ff.ad Treb.l.sed si ego.⁊ ideo
monstruosum est ipsas velle largiri:⁊ nõ est p̃sumendum,qr re-
gulariter omnia agũt scd̃m earum p̄priam naturam,⁊ solitum,
⁊ cõmunẽ earũ morem.d.l.cum de indebito.⁊ l.non omnes. §. a
barbaris.ff.de re mili.Tertia presumptio est desumpta ex con
gruẽti personarũ p̄portione:qr decet viros sustentare vxores
de proprijs fructibus,vel rerũ dotalium:⁊ non viros nutriri,⁊
sustentari ab vxoribus.ff.de do.inter vi.⁊ vx.l.ex.animo.⁊ ff.sol.
matri.l.si cum dotem.§.sinautem in seuissimo. ⁊ est expressum
in d.l.si stipulata.§.j.⁊ ibi not.sub ver.contra sexus naturam.
Quarta ratio presumpta est ex p̄sonarum cõiunctione, ⁊ eius
qualitate,videlicet,qr inter virũ ⁊ vxorem est coniũctio habẽs
annexã reuerentiã ex parte vxoris, propter quã ex patiẽtia re
sultat presumptio dissensus,seu voluntatis coacte.ff.quarũ rer.
act.non datur.l.j.§.que onerande.⁊ scribit Bartolus in d.l.q̃
dotis.ff.sol.mat.Quinta ex constitutione bonorũ mulieris, que
est p̄iudicialis mulieri.Unde in dubio videt̃ dissentire.l.pen,ff.
de fur.⁊ no.C.de acqui.pos.l.ij.Suffragatur insuper dict.domi
ne,etas in qua fuit dict.tẽpore,videlicet,qr minor,cui nõ licuis-
set,quãuis expresse voluisset,donare viro,vel cuicũq alteri.pro
pterea voluntatis eius ratio habenda nõ est.ff.de tut.⁊ ra.dis.
l.j.§.vnde q̃ritur.⁊ C.si maior fac.rat.hab.l.fi.⁊ C.de admi. tut.
l.lex,q̃ tutores.Ex his omnib⁹ cõcluditur, ⁊ indubitanter in-
fertur,heredes dicti Ang.teneri dicte domine Cathari. redde
re rationẽ fructuũ predictorũ,vt d.l.pen.ff.ad l.Fal. cuius effe-
ctus est,vt restituat illos,vel illorũ estimationẽ,quos non ap-
pareret versos esse in sumpt⁹ necessarios,vel vtiles mulieri pre
dicte.ff.de neg.gest.l.ij.⁊ de cond.⁊ demon.l.si cui liberorũ.⁊ l.cũ
seruus.nec intelligit̃ versam in vtilitatem vxoris, si vir dictos
fructus conuertisset in alimonias suas,⁊ vxoris sue,sed videtur
versum in vtilitatẽ ipsius viri,ad quem spectabat onus alendi
vxorẽ de p̄prio:vnde seipsum releuasse intelligitur, ⁊ tanto esse
locupletior.ff.de cõdic.indeb.l.i summa.§.in frumẽto.⁊ hoc de
prima dubitatione.De scd̃a,videlicet cũ dicte domine Catha-
rine nõ fuerit integre,dos restituta,neq eidẽ fuerint prestita ali
menta,vtrum eidẽ debeantur saltẽ pro rata quantitatis dotis
non recuperate:Ad qd dicendũ est.dicta alimẽta deberi vxori
pro rata dotis sibi nõ restitute,ea ratione: qr si nil restitutum
fuisset,deberentur sibi integra alimenta.ff.de vsufru.leg.l. cum
vsufruct⁹.⁊ de annu.leg.l.Seio.cũ simili.Ego Fran. de Alber
gotis de Are.consulo prout supra scriptum est, propria ma-
nu me subscripsi,⁊ signo mei nominis signaui,⁊c.

c Th.D.¶Oleo.Bar.hic vult,qd oleum est fructus industria
lis.Adde Bar.in l.maritus.§.j.in fi.ff.ad l.Falci.vbi facit mẽ-
tionẽ de hoc cõsi.⁊ vide Bar.in l.si emptor.⁊ l.⁊ ex diuerso.ff.d
rei ven.Bal.in l.ancille.C.de fur.⁊ in l.j.C.de vsur.⁊ fru.lega. ⁊
in l.p oneribus.C.de iu.do.⁊ in l.in fructu.ff.de vsufr.leg.⁊ pet.
Corn.in consi.cxxix.in quarto volu.ad euidentiam.⁊ Alex. de
Imo.in d.l.marit⁹.in fi.⁊ Franc.de Are.in cõsi.clx.lõga est ista
consultatio.vbi omnino videas.Et de lacte,⁊ lana, vide eũdem
Bar.in d.l.⁊ ex diuerso.Inquantũ aũt bar.hic tractat de vsu-
ris,⁊ fructibus vxoris,limita dicta ei⁹,nisi essent isti fruct⁹ na-
turales in magna quantitate,⁊ in maxima summa,qr tenentur
heredes eos restituere,ex quo locupletiores facti sunt, l. si ita
stipulata

stipulata.§.j.ff.de do.inter vi.z vxo.tñ adde,q si ad manꝰ maꝰ riti peruenerũt,z tanquã ad manus administratoris,eo quod bona z negotia vxoris administrabat maritus,nulla habita diſtinctione,ad restitutionem tenetur.vt est casus in d.l. maritꝰ. ff.ad leg.falcid.secundum Auge.de Peru.

b ¶Non erunt. Limitat tamẽ Aug.in §.fuerat. Instit.de actio. verũ,deberent restitui,q fructus rerum paraphernalium non sunt restituendi si sunt consumpti:secus si extant,vel maritꝰ sit locupletior.vt hic probaret mulier,z vide Petrũ de Anchar. consilio xciij.

CONSIL. CXXVI.

Si frater dotet sororem,z ponit pactum,q soluto matrimonio dos remaneat penes virũ,z iurauit,nõ venire ꝛ: tamen si soluitur matrimoniũ morte viri,potest vxor sibi repetere illam dotem,non obstante iuramento.

1 ☞Actio de dote competit vxori soluto matrimonio,nõ obstãte pacto facto per fratrem.

2 Non parat exceptio tertio,si debet restitui alteri,z nõ tertio.

3 Juramentum non extenditur ad ea,ad que non extenditur cõuentio,z iuramentum vnius non nocet alteri.

a ¶Titius maritauit suam sororem,z dedit sibi in dotẽ centũ,z pepigit,siue pactũ fecit cũ viro dicte sue sororis,vt quomodocunq; soluerẽt matrimoniũ dos deberet remanere penes virum vel eius successorem,deinde cõtractum est matrimonium,z iste soluit partem dotis,z aliam partem promisit,deinde tractu tẽporis mortuus est vir huius sororis Titij. Unde queritur,nũ quid iste Titius,qui iurauerat non venire ꝛ predicta possit repetere partem dotis solutam,z de alia habere exceptionem z si si non põt,vtrum ista nupta potest repetere dotem,nõ obstante pacto facto per Titiũ suum fratrẽ.† In questione predicta primo videndũ est,vtrũ actio competat dicte domine,non obstante pacto. Ad q dico quod sic:quia dicta verba,quod in omni casu dotis restituende,ꝛc.non referuntur ad casum quãdo soluitur matrimoniũ morte viri,superstite vxore,z si exp̃esse ad illud referrẽtur non valerent:vt ff.de pac.dot. l.ij.z ff.de dot.p̃

b leg.l.j.in princip.ᵇEt hoc habet locũ,siue mulier ipsa det dotẽ, siue pacisc̃atur,siue quis alius,vt dicte leges generaliter loquũtur,z hoc exp̃essum est C.de pact.dot.l.quamuis.licet glos.ibi videatur aliquam limitationẽ dare ꝛc.Azo in summa dicit,q̃ pactum generaliter est improbatum,hoc etiam tenet Jacob.de

3 Aret.vt ibi dicit Lyn.hoc etiã tenet Odo.† Itẽ super alio pũcto dico,quod dicto Titij nõ paratur exceptio:quia licet heredes viri teneantur restituere illud,quod exigitur:tamen debent restituere alij,non illi a quo petitur.Casus est ff.so. matl. si socio.§.Lucius.dico tamen,q si mulier liberat heredem dicti sui viri,quod tunc Titius possit opponere exceptionem,ex liberatione facta a dicta muliere,ad quam finaliter debet venire,vt ff.de do.exceptio.l.apud Celsum.§.mandaui,z ff.de.pac. l.si cum emptore,§.fin.Nec obst.quod in d.instrumento fuit iuratũ,q iuramentũ non extenditur ad ea,ad que non extenditꝰ cõuentio.l.fina.C.de non num.pec.z l.fin.ff.qui satisdare cogã.

3 †Preterea,posito quod fuisset exp̃essum,istud pactum nõ nocet dicte domine:quia pactũ vnius non nocet alteri,nec iuramentum:vt ff.de pact.dot.l.j. z ff. de iureiuran.l.nam postea.§. fin.z l.sequen.

ADDITIONES.

a Tho.Di.¶Titius,Istud consil.alleg.Andre.Sicul.in l. socer.§.Lucius.in additi.Bart.ff.sol.matrimo.z ibi alleg.esse in nu.celsij.z vide ibi per docto.

b ¶L.i.in princip.Vide Barto.in dict.l.prima,z que ibi scripsi in addition.ad Bart.

CONSIL. CXXVII.

Si fratres dederunt dotẽ pro sorore,z pacti fuerunt restituere ei dotẽ solu.matr.morte sororis,etiã cũ filio ꝛc.de rũ ipsa testata est in articulo mortis,z eis consentientibus,filium suum heredem in omnibꝰ bonis instituit,an post eiꝰ mortẽ fratres possunt petere predictam dotem:concluditur,q nõ.

a ☞Fratribus dotantibꝰ sororem,z stipulantibus eis reddi,soror non obstante stipulatione,potest disponere de dote.

a Fratribus dantibus dotẽ,z stipulantibus ipsis reddi, quando dotauerunt de suo,si consentiunt sororem testari,sibi ipsis preiudicant.

a ¶Quidam fratres a de communi patrimonio quondam patris,z matris,dederũt dotem,p sorore,z stipulati sunt dotẽ eis reddi,si morte viri matrimoniũ solueret,nullis existentibꝰ liberis,solutũ est sic matrimoniũ morte viri,modo dos reddita fuit fratribus,z mulieri:z eandem dotem fratres pro eadem sorore dederũt secundo viro,z stipulati sunt eãdem reddi,si matrimoniũ solueretur morte vxoris,filijs nõ existentibus,intra tamen legitimã etatẽ decedentibus,accidit,q soror illa in vltimis constituta,ꝛ omnibus suis bonis fecit testamentum,z filiũ quem habebat ex hoc secũdo viro heredẽ instituit legitimũ de omnibus bonis,cõsentientibus dicte sororis fratribꝰ. demũ ea mortua dicti fratres petunt a viro dotem propter stipulationẽ,quã fecerãt de dote eis reddenda,cum filius licet exret,non tamẽ habet etatem legitimã. Alleg.pater filij, quondam vir,q vos ꝛsensistis sorori vestre,vt testaretur de omnibꝰ bonis suis ꝛ consequens sic in dote,z sic in stipulatione renũciastis,arg. ff.de ver.sig.l.bonorũ.§.j.z de au.z arg.leg.l.vestem.z de lib.leg. l.j.in prin.z in ant.de equal.do.§.illud quoque. Item,cum hãc stipulationẽ soror passa est a fratribꝰ interponi,potest contraria voluntate adimere,vt no.ff.de dot.prel.l.Seia.cum simil. Allegatur ex aduerso q fratres consentiendo sorori,vt testaret de bonis suis,non intellexerunt de dote,cuius ipsa non habebat actionẽ,z sic non erant bona sua,z sic nec testando ipsa potuit eis preiudicare,arg.d.l.j.cum si.† Dico tamẽ in quest. presenti,saluo semper famori consilio,q in omnem euentum nititur q̃ nullo modo dos sit restituẽda fratribꝰ mulieris:isti tamen fratres dãtes dotẽ fuerũt adiecti,siue appositi,vt stipula-

b rentur ᵇ,z tunc dico,q̃ mulier potuit facere de dote quicquid voluit,non obstante,q̃ stipulatio interposita est de reddẽdo dotẽ fratr.ᵇ,z ita loquitur.ff.de iur.dot.l.mulier.in fi. ¶Nec obst.sol.ma.l.post dotem.q ibi illi,qui fuerunt adhibiti,fuerũt appositi,vt stipularetur dotem animo donãdi:ac cũ in casu isto hoc non liqueat,presumo contra,cũ genus mulierum auariss-

2 mũ sit,vt ff.de don.int.vi.z vxo.l.si stipulata.† Aut dos fuit vere fratrum dotãtiũ sororemᶜ:z tunc ex quo cõsenserunt exp̃esse fratres sorori instituenti filium in omnibꝰ bonis suis,videntur renũciasse cõditioni illius stipulationis. Ad hoc potest induci in ar.ff.de dot.prele.l.Seia.z sic debet intelligi C.d iur.do. l.ij.maxime in casu isto,vbi propter affectionem sanguinis presumo potius esse remissam cõditionẽ stipulationis,vt ff.de pb.l. Procula.z ff.de seru.leg.l pe.z ff.de don.inter vir.z vxor.l.si seruus cõmunis. Ad hoc potest optime induci de castrens. pecu. l.dotem filiófamilias.in fi.ꝛc.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Quidam fratres.Vide Bar.in l.que dotis.in prin. ff.sol.ma.z ibi vide doct.z apost.secundam.que incip. patrem.z eiusdem bar.in consi.xciij.inci.Joannes maritauit.j. in ij. vol. z ibi in ad dit.scripsi.

b B.L.¶Stipularentur.Vide Pet.de Anch.consi.xxj.

c ¶Sororem.Vide in similibus terminis bal.consil.cxvij.inci. Ser Laurentium.

CONSIL. CXXVIII.

Soluto matrimonio,si vxor fuit alimẽtata a filijs,an potest petere illa alimeta ab heredibus viri. Item,an potest petere dotem cum vsuris,z de c.salubriter,ꝛc.

1 ☞Uxor debet ali a viro,in cuius seruitio est,z non a filijs primi mariti.

2 Mulier soluto matrimonio non potest petere alimenta, tanquam vsuras dotis.

a ¶Franciscus habuit i vxorẽ,quãdã dominã Thomã.z habuit i dotẽ ccc.florẽ,decessit iste Frã.relictis q̃busdã filijs pupillis,cũ quibus dicta do.Th.mater dictorũ filiorꝰ morã traxit bene per tres annos:deinde transiuit ad secũda vota stetit cũ illo viro bene tres annos:modo ille secũdus vir petit ab illis heredibus dicti Fran.dotes dicte dñe,z alimẽta,queri

1 tur,vtrũ alimẽta debeant,z que alimenta,z pro quãto.† In illa quest.est aduertendum,quare petũtur ista alimẽta,an petũtur pro parte matris,tãquam ali debeat a filijs,z sic officio iudicis. Et tũc non põt:q̃ debet ali a viro,in cuius seruitio,z opera ẽ, l.de rebus.§.possunt.ff.cõmo.z de neg.gest.l.q in vxorẽ.z ff. sol. ma.l.si cũ dotem.§.sinautẽ in seniss̃imo.z ibi per Dy.Aut petũ

b tur ista alimenta tanquã vsura dotisᵇ.pro alimentis vxoris p c.salubriter.extra de vsur.z hoc non potest fieri,q̃ illud c.loqꝫ tur,quando vir,qui sustinet onera matrimonij,vult vsuras do

2 tis.† Secus si mulier sol.matr.vellet vsuras dotis,seu alimẽta: vt vulgares appellant,prout in proposito tunc esset vsura illicita.ita tenet Jun.in d.salubriter.z Joan.And.ibidem licet Ly. de hoc dubitandũ dixerit,in l.j.§.exactio. C.de rei vxor.ac,sed in hoc Canonistis stãdum est. Et ideo,si dos esset promissa marito huic p̃ heredes primi viri,ipsi tenerentur ad istas vsuras, que primi interesse vocantur,sed si iste vir petit tanquam procuratoꝛ vxoris,z pro ea.ei non debetur,vt ex predictis patet, ꝛc. Et hoc dico ego bar.

ADDITIONES

a Th.D. Franciscus. Vide Bar.in consi.lxxxviij.quod incip. Franciscꝰ habuit.z vide consilium dom.Dionysij de Perusi.et ibi vide apo.

Ber.Lan. Ad Bart.hic vltra loca vulgaria,vbi habeꝫ, an mulier possit petere dotem cum vsuris.vide Pet.de Anch.cons. cxlij.incip.in quest.que vertitur.z paul.de castr.cons.cccl.xxxvj. vide late Rom.consil.ccccc.xvij.z Anch.consil.cxj.z cxcix.

b Usura dotis. Vide que traduntur p Bart.z doc.in l.in insulam.§.usuras.ff.sol.matr.z in l.at qui natura.§.non tantū. ff. d neg.gest.cū cōcor.de quib⁹ per Jas.in l.j.C.de sum.trin.z fide cath.vbi etiā ponit,an valeat statutū.q si heredes mariti sunt in mora restituendi dotem vxori.soluant ad rationem decem p centenario.ad quē Jas.adde que ponit Alex.de Imol.in cōsi. cxlj.in v.vol.viso themate.z in cōsi.xxvij.in iij.vol.viso statuto s.scripto.z in l.diuortio.in prin.vbi vide Jas.ff.solu.matri.z Jo.de Ana.in c.salubriter.de vsur.qui disputant de pdic.statuto,z an mulier posset petere vsuras dotis.

CONSIL. CXXIX.

An ius adeūdi hereditatē matris currat filie existēti in potestate patris:z prescrip.xxx.ann.currat contra eā,z a quo tēpore incipiat.an a tēpore pupillaris etatis. Icē, si pater possidet hereditatem vxoris sue matris pupilli,an videat posse dere pro filio.

1 Additioni hereditatis prescribitur xxx.ann.spatio.

2 Prescriptio ei qui non potest agere,non currit.

3 Filia exclusa a iure adeundi per prescriptionem xxx.ann.admittitur per successorium edictum.

a Quidam habuit vxorē pro qua consessus est se habuisse dotē in anno domini Mcccxxv.obiit vxor postea in anno Mcccv.morit pater,relicta filia ex eis lv.ann. hoc dicta filia,cui delata esse hereditas matris sue,adit hereditatē matris sue,z petit dotē ab heredibus patris.obicit sibi
1 qꝺ nō pōt qz †prescriptū est additioni hereditatis spatio xxx. an.cui additioni prescribit p dicto tēpore,vt no.C.de iure delib.l.ij cet.z l.fi.z ipsa adire poterat ignorante,z etiā multo.z recusat te patre.l.j.C.qui admit.ad bono.pos.z p ibi not.per Odof.et
2 Lyn.z de bo.q lib.in l.cum nō solū.in prin. † Ju quum dicitur, quia et q non potest agere,non currit prescriptio.l.j.in fi. C. de annu.except. Sed ista adire nō potuit sine iussu patris,ff.ō acquir.here.l.ij qs mihi bona.§.iussu. Non obst.d.l.j.quia ibi loqꝫr in bonorū possessione,q̄ sine iussu auctoritate nō sit in additione hereditatis. Nō ob.d.l.cū nō solum.quia ibi loquit quā do pater recusabat.hic autem non recusabat,z sic remanet in correct⁹ dict⁹.§.iussum.cum dict.l.cū non solū.loquitur solum quando pater recusabat,modo queritur quid iuris. In q.pdicta sine dubio est dicendū,q etiā viuo patre currit prescrip.ius lio in iure adeundi,ignorante patre,cui.n.poss.t eo multo.vt no. in d.l.j.C.q admit.ad bo.pos.possunt.z ff.qs oz.in bon.pos.ser. l.fin.in prin.Sed in q.predicta aduertēda sunt multa,ppter q̄, vel alterū eorum filia debet posse admitti ad petendum. Primo,vt dicamus q filia nō adit modo de nouo,sed pater retro adiuit ea volente. Nam cum pater ipsam dotē tenuer.t tanto tē
b pore,z nemini eā restituit,videtur tenuisse pro se,quod nō potuit facere,nisi per se,vt legitimo administratore filie,b z ex tā to cursu tēporis.cū filia passa fuerit,presumuntur omnia solemniter acta,vt expresse dicit text.ff.de acquir.here. l. qui in alienam.in principio.in versic.sed z si non adierit.z C.de pet.here. l. si filiusfa.Et si dicaꝫ,q hic pater nil retinuerit de bonis materni.s.q erat debitor in genere,respondeo.quod eo ipso q cessat restituere debitū ei,cui debetur,intitur pro se retinere,vt ff.de pecu.l.peculiū.§.siue autē.Quod corroboratur ratione. Nam si nollet retinere pater iure suo,post annū esset in mora restituē di.l.j.§.exactio.C.de rei vxor.ac.Mora autem est delictū,ergo in dubio psumitur eo modo,quo potest legitime,l. merito. ff.p
3 soc.† Secūdo aduertendum,posito q dicta filia excluderetur prescript.xxx.anno.vt filia,cum ipsamet per edictum successo
c rium succederet sibi,admitteretur tamen vt legitima,licet sit exclusa vt filia. Casus est ff.de suc.edi.l.j.§.sed videndum. Tertio considerandum est,q prescrip.xxx.ann.nō currit,nisi post pupillarem etatē.l.sicut.de prescript.xxx.ann. Unde aduertendum est,an de ducto tempore pupillaris etatis.remaneant xxx. ann.si remanent,habem⁹ propositum:si vero cucurrerint,ad hoc est aduertendum.si restat quadriennium post completam prescriptionem.tunc adhuc posset peti restitutio. Nam temp⁹ petende restitutionis currit solum,post prescriptionem completam.secundmu opin.Bul.ff.ex qui.caus.maio.l.ab hostibus. §.sed q simpliciter.Et ex his manifeste liquet,quid agendum
b sit dicte domine.d

ADDITIONES.

a Th.D. Quidam alias incip.Titꝰ habens vxorē.z hoc consi.vide Alex.in cōsi.cxxvij.in iij.vol.z in l.licet.C.de in.&lib. in apost.in vers.licet.in fi.z in l.qui totā.z in l.qui aliena. §.z si vēdiderit ff.de acquir.her.in apo,Bar.z vide And.Barba.z in l.gerit.ff.eod.tit.in add.Bar. Phil.Dec.in l.non hoc.in fin.C. vide cognati.z Joā.Firm.in suo reper.in ver.prescript.q̄ quos vbi facit mentionem de isto consi.Bar.

b B.Lan. Administratore filie. Quādo pater retinēdo dotez materna videatur retinere administratorio nomine filie,adde Bar.in gō.sua incip.debitor in die.Bau.de Last.cōsil.cxxvij. z cccx.vbi dicit q Bal.in pluribꝰ locis reprobat Bar.z cōtra rium etiā tenet Ang.cōs.suo cccx.incip.an pater. Ad eā vera partē vor cōcludit q licet filia sit exclusa prescri.xxx.an.secūdū cōmunē opinionem de quo etiam per Bau.de Last.cōsi.cccxc.tenet q habebit alios triginta ex successorio edicto.addite,quod idē tenet Ang.z Bau.de Last.in l.licet C.de in.del.z in l.quādiu.ff.de acquiren.hereditate.contrariū eius,quod supra consuluit est,videre j.consi.clij.vide nouis.in l.j.C.qui admit

Tho.Vide Bald.in l.licet C.locati.z ibi Alexā. vol scripsi in addi.meis.

c Th.D. Succedere.Vide Bal.in d.l.licet.C.de iure delibe. vbi facit mentionem de hoc consi.Bar.z ibi vide in addi.Alex. z ibi vide Jas.in fin.vbi etiam scripsit.z vide Alex.in l. quādiu. ff.de acquir.hered.

d Dicte domine. Adde,q domi.Frāc.de Albergo.de Aretio tenuit z scripsit contra hoc consilium Bar.prout in fine consi. apparet,z istud inuem in consi.vlt.in iij.parte consiliorū Berusiorum de vlt.vo.inuat.

CONSIL. D FRAN. TIGRINI.

Adde quod do.Frācis.de Aret.de Albergo.tenuit,et scripsit q istud consilium Bar.hic videlicet. Predicte rationes bar.quantūcunq; sint decore,videnꝫ concludere q veritatē.Et primo quidē rationi scripte ex d. l. qui in aliena, respōdet.q illa lex loquit qū interuenit possessio rerum hereditariarum,quo casu circa qualitatem actus possidendi versatur presumptio videlicet vtrum posse derit,vt heres, vel aliter: sed in casu nostro nihil possedit. Tamē oportet absolute presumi actū aditionis nullo alio precedente actu: facilius autē presumitur qualitas,quā substantiam:dem potius quam presumatur id gestum esse de quo nihil apparet.i.sciendum.cū sua materia.ff.de verb.oblig,z ar.l.j.circa princ.C.de rei.vxo.act.Et q ibi not.Et si dicat,q debitor intelligitur aliquid gessisse ex eo, quia videtur possidere hereditatem verbaliter,z respondetur, quod re vera nihil possidet,licet improprissime videatur possidere.Sed illa l.qui in aliena.nō loquit de tali possessione; quia verba legis debent intelligi proprie,z non abusiue modo,i.tē pretor.in primci.de suis,z legi.Corroboratur autē dicta respōsio.ex discooperatione effectus huiusmodi possessionis.Nam possessio quā habet debitor,non potest simul stare cū actu adeundi.Contraria enim sunt:quia per additionem debitum extinguitur,z eius possessio remouetur:nō ergo potest dici,quod possessio sit inductiua additionis:quia sic esset inductiua sui oppositi, quod nō pōt esse:quia contraria se mutuo tollunt.z non inferunt possessionem.Unde quanto longior datur possessio debiti,tanto magis concluditur interim non esse aditam hereditatē Unde,q diuturnitas possessionis operatur in alijs possessionibus in isto operatur contrariū.Non obstat quod qui cessat in restitutione debiti,videt velle sibi lucrari debitū:qꝫ hoc nō videtur probari.Preterea,nec est verum q tacente hereditate creditoris,debitor videatur cessare,vt probabit. Ite, non obstat ratio eorum delictū:quia ista ratio tollitur expresse, per l. pecunie fenebris.ff.de vsur.z q no.in l.fi.§.gl.ff.de nau feno.quia non est in mora debitor,donec iacet hereditas creditoris. Non ergo obstat l.q in aliena.pmemorata respōdet,quia penitus alio casu loquit. Preterea d.l.merito.per quā ipse mouetur, loquitur in illis dubijs actibus,qui nisi interponerētur aliter inducerēt dolum:sed mora non presupponit necessario dolum. Nā esse potest ex sola culpa,l.q te.ff.si certum petatur. Preterea quicqd sit aditio hereditatis facti est,z factum requirit,quod aut nihil faciendo dicamus,quem aliquid fecisse,est diuinare,z cōtra regulam,q facta non presumim⁹. Et sic respōdetur ad d. l. merito.quia loquit de interpretatione actus facti, nō autem quod presumatur factū esse aliquid,nisi factum apparet. Secūda ratio Bar.per quam dicit,quod ista filia excludit primo,spatio xxx.ann.a iure succedendi,vt filia:sed postea admittit, vt legitima,nullo modo est vera. Primo,quia edictum successorū de filio legitimo,non habet locum in hereditate materna:sed solum habet locum in his,qui sunt sui heredes,vel fuerūt,id est, qui sunt,vel fuerūt in potestate defuncti. Et ita ille tex.quē ipse

allegat

ille gat expresse loquit, z habetur in l. si quis ex his. ff. vnde lib. z ibi not. in j. gloss. z C. de iure. z legit. l. fi. z no. Azo in summa. C. de succed. edict. Ite illa iuris dispositio, de qua habet in tit. de succed. edict. z maxime in illo §. sed videndū. habet locū in succes sione iure pretorij: quia illa successio defertur duplici iure filijs, z ex duplici capite: sed in successione de iure ciuili consequenda non loquitur, quia illa de illo iure non defertur filijs, nisi vno iure videlicet, quia filij, z descendentes, z si illi iuri repudiat, seu ab eo excludere tur, non supereſt aliud ius de iure ciuili quo ad mittat, maxime hodie: quia sublata est differentia sexus agnationis z cognationis, z defertur successio sub naturali designatione personarum, vt in auth. de succes. ab intestato, z in illo titu colliguntur rationes satis clare. Facit C. de repud. hered. l. ficut. z l. si. Successio aut ē iuris pretorij, in casu nostro non potest habere locum: quia ex qualibet sua spe est exclusus tpe: quia multi, z multi fluxerūt anni. Item edictū successorium habet locū in iure succedendi, q̄ est annale, z fauore edictorum est inductū, q̄ in successione xxx. ann. spatium esset frustratorie, prisum: q̄ interim esset prescriptū iuri agendi: non ergo de his successionibus loquitur edictum: illud argumentū probatur ratione de succes. edict. l. prima. in princ. z q̄ no. Azo in summa. eod ē tit. Tertia ratio sua per quā dicit, q̄ tempus minoris etatis inter calat: seu deducitur de tēpore prescriptionis tricennalis, est vera in iure. sed non facit ad factū: q̄ post mortē matris siluit filia vltra ann. triginta post pubertatem. Quarta ratio, per quā dicit, q̄ tempus quadriennij petende restitutionis hoc casu non inchoat, cum minor est effectus maior, vel cum prescriptio fuerit consummata in maiori etate, argu. eius q̄ not. secūdum opinionē Guliel. in dict. l. ab hostib⁹. §. sed quod sim pliciter. ff. ex quibus caus. maio. quia illud tempus initū ista quadriennij. per l. petende. z l. fina. de tempo. in integrum resti. pet. z semper dicitur, q̄ intra xxix. ann. debet peti restitutio, nisi in casu l. fi. C. de repudi. hered. Ité non restituit minor aduersus lesionē, que consummata est in maiori etate, nisi necessariaz consequentiam trapat a gestis minori etate, l. iij. §. j. z §. Scio. z q̄ ibi not. ff. de minoribus. Hanc partem expresse tenet Ly. in propijs terminis nostre q̄stionis. in l. q̄ tempore. C. de restitu. milit. integ. in nona questione, vbi determinat, quod si prescriptio triginta annorum inchoauit in persona minoris, quod im possibile est eum aduersus eā restitui: quia consummat in maiori etate. Franciscus Tigrini de Pisis.

CONSIL. CXXX.

Si pater dotet filiā, z stipulat sibi dotē restitui in casu quo solueret matrimonium morte viri, sine filijs, an eo mortuo cū filijs, dz restitui dos, vel cedat lucro viri mortui, velei⁹ filijs.

1 ℣ Marito decedente cum filijs, filij retinēt dotē, tanquā pro hereditate matris.

2 Pater plus diligit filiam natam, quam filios nascituros: z est sumptio iuris.

a PAter dedit dotem p filia, z stipulatus est dotem sibi reddi soluto matrimonio morte viri, sine filijs: contigit, q̄ est solutum matrimonium morte viri, cū filijs. Modo quer̄itur, an dos data cedat lucro viri, quia non fuit cōcepta stipulatio aliqua in casu pacto, vel an debeatur filijs tā quā de hereditate matris, adeo quod in casu omisso dos fuerit mulieri quesita. Et est argumē. pro parte aduersa, q̄s debeat cedere lucro viri. Et dicit esse casus in l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pac. do. Ad hoc respōdetur, q̄ veritas est in contrarium. Casus est in l. si cum dotem, in princip. z l. filie mee. ff. solu. matrimo. z C. de rei vxo. act. l. vnic. in pin. §. videamus. z §. accedit. nō obstante §. cum inter. Pal. qui bi loquit. quando vir fuit expresse stipulatus in casum aliū z ita debet intelligi ter. d. §. cū inter. Sed contra predicta videtur tenere Dy. q̄s in c. q̄ ob gratiam. de reg. iu. lib. vj. z Ly. in l. q̄ fauore. de legi. Sed respondeo, quicquid ibi dicatur secundum Dyn. tamen Ly. consuluit vt supra diri. Et quod debeat intelligi d. §. cum inter. vt supra dixi, tenet Oldr. idē etiā tenet Jaco. de Bel. q̄ disputauit hanc questionē ad literā. z ita respō

1 det ad d. §. eum inter. † Vel potest aliter respōderi, quod vir retinet dotē pro filijs, scilicet tanquā pro hereditate tue matris, z dicta opinio dicti Jac. de Bel. probatur expresse ff. de heredibus instit. l. Lucius qui fratrem, cū sua gl. vbi si pater grauat filiū. si decesserit sine filijs, in casu in quo haberet filios, non videtur sibi prudere: sed solum filio suo, vt faciat quod vult, ita in ppōsito, videtur prouidere filio. z non liberis. §. Pro hoc fa

2 cit, quia presumptio est, † quod pater diligat plus filiam, quā tunc habebat, quā filios nascituros ex eo, in quos nulla cadat affectio, vt not. in l. qui filiab⁹, de leg. j. Ad idem l. Publius. §. Titia codicillis. ff. de cōd. z demō. Et per hoc si filia esset iuris sui, posset de illa testari, nec cedit lucro viri, cū etiam dos dicatur propriū patrimonij si mulieris, l. iij. §. sed vtrum. ff. de mino. ibi no. Et que dixi §. credo veriſſima, z eam teneo in d. l. si cum dotem. in prin. vbi retuli qualiter Dy. consuluit. Preterea, omnia, que §. dicta sunt, nō sunt necessaria in causa simili, nec facit aliquid dictus §. cum inter. Nam si bene inspiciant verba instrumenti dotalis, z stipulationis interposite super dote, ō qua est questio, Saulus pactus fuit expresse sibi stipulatus in omnē casum, quo dos restitui deberet, z sic cum verba sint clara, nō debemus, ꝛc. l. ille, aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. iij. Et sic posito pro constanti, quod non esset verum quod supra dictū est: sed potius q̄ allegatum est in contrarium: tamen nihil facit ad propositum. Et sic non obstantibus allegationibus factis in contrarium, siue habet locum stipulatio, siue nō, siue remāserit illa dos filijs mulieris siue in hereditate mulieris dicta dos data de iure spectat ad dictum patrem, vt plenius in allegatione

b est dictum⁹, ꝛc. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. C. Pater. Adde bar. in l. si cū dotē. in prin. z ibi Bal. Alex. z doc. ff. solu. mat. z ibi apostillam in verbo, cū inter. z ibi scripsi, z vide apostil. Alex. ibi, in ver. bonis. vbi plene ō isto cōsi. z vide do. Alex. de Imo. in l. in quartam. ff. ad legem Falcid. z bo. Andr. barba. in cōsi. xxxvij. ij. vol. inci. scribitur sapienter.

b B. L. Est dictum. Quia superior consultatio est difficilis p̄pter intellectū d. §. cum inter. qui facit Doc. vsque ad hec tempora ambulare super glacie: tamen licet Bal. Ang. z Imo. in d. l. si cū dotē. teneant contra Bar. Pau. Castrensis tamen ibi, et Bal. in aut. sed si quis. C. de secund. nup. z l. pro hereditarijs. C. de hered. act. z l. quoniam nouella. C. de inoffi. testa. z Bal. in l. si extraneꝰ. z in l. q̄ scitis. tenēt, q̄ dos spectet ad heredes mulieris, q̄n pater stipulatus est, sibi ipsi: secus si filie. videte plene not. in d. l. si cum dotem. z que ibi posui in apost. ad Bar.

CONSIL. CXXXI.

Si annus relinquit nepti ex filio dotē, z possea pater dotet, an p̄sumit istud relictū factū cōtēplatione neptis, an vero contēplatione filij: z an ista dos debeat cōputari filie in legitima patris sui, z bonum consilium ponit hic Bar.

1 ℣ Annus relinquēdo nepti pro dote, in dubio p̄sumitur fecisse contemplatione filij.

2 Legitime debent computari dos, z legata.

PRimo arguitur, quod dicta domina Mignutia licite petat dotem sibi ab auo relictaz, quia hoc videtur sibi relictum contemplatione sui patris, vt ff. de iur. dot. l. annus. Si igitur pater dotauit filiam, videtur dotasse de suo, z filie remanet actio ad petendum relictum sibi factum ab auo. l. fin. C. de

1 do. promis. † In contrarium, videtur, quod relictum quod fecit annus dicte filie pro dote, fecit, z feciſſe p̄sumitur in dubio

a contemplatione filij⁹, propter istum filium, non propter neptem. l. dedit dotem. ff. de collā. bo. z ibi etiam expresse tenet Ja. de Are. Et hoc est veriſſimuz, maxime, in casu proposito, vbi ponitur, q̄s od neptis non erat nata tempore mortis aui, z sic non potest dici, quod propter affectionez, quaz annus habebat ad eam, sibi reliquisset, sed soluz cōtemplatione filij dictā dispositionem fecerit, vt fideicommissum, quo dictus filius erat grauatus diminueretur in illa quantitate, que dicte filie erat post mortem ipsi filie relicta: perinde est ergo ac si diceret, quod filius grauatus de dando dotem post mortem suam, dotem dedit in vita, quod sufficit ad liberādum ipsuz, z succesſores suos l. Lucius. j. de lega. secundo, z ad legem Falci. l. cum quo. §. fi. z ff. de bo. li. j. z §. si deb ta. versi. sed z si non mortis. z C. de fideicommiss. i. post mortem. Et hoc q̄ ipse filius erat grauatus de dando ipsam dotem, tanquam a se profectam, z sui causa, quia erat obligatus ad ipsam dādam, vt §. probatuz est. Ex quibus concluditur, quod dicta domina Mignutia que fuit dotata a patre, non potest petere relictum sibi factum ab auo. Consulo tamen quod in processu fiat articulus, quod dicta Mignu

2 tia fuit concepta, z nata post mortem aui. † Super ep vero, q̄ per dictam Mignutiam petitur supplementum legitime, sciendum est, quod in legitima debent computari dos, z legata. l. quoniam nouella. C. de inoffic. testamen. Item, quod dicta legitima intelligitur tertia eius, quod haberet ab intestato & ducto ere alieno, z funeris impēsa. l. Papinianus. §. quarta autem. ff. de inoffic. testamen. z in auth. de trien. z semiſ. in prin. z de inoffi. testam. auth. nouiſſima, z ideo in ista questione fiāt positiones, z articuli ad probandū, z probant res alienate per dictū Comminū, z debita contracta per eum, z inter alia assignet pro dicto fideicommisso, quo dictus Cōminus tenebatur dicto

Mattheo, quod venit detrahendum antequam fiat cõputatio dicte legitime. l. in imponẽda, ꝛ l. irritum. C. ad legẽ Falcidiam quo facto clare apparebit, nil ꝙ sibi debetur ꝓ̃ supplemento legitime, ꝛc. Ego Barto. de Saxo ferrato consulo.

ADDITIO.

a Ber. Lan. ¶ Contẽplatione filij. Quod annus dotando neptẽ dotet contẽplatione filij, addite ꝙ idem tenet Paul. de Castro, cõs. ccc.xxxvij, ꝛ Ang. cõs. lxxv. incip. saluditer. ꝛ optime, ꝛ in al leg. ibi ante predictum consi, cuiusdam do. Jo. de Recis.

CONSIL. CXXXII.

Si statuto cauetur, ꝙ marit⁹ debet lucrari tertiã partem dotis. ꝙ percepit soluto matrimonio ꝓ obitum vxoris, nõ relictis filijs ex matrimonio, tũc marit⁹ debet etiã lucrari tertiã d̃ dote nõ soluta, ꝛ ẽt premissa ꝓ patrẽ, ꝙ fuit in mora soluẽdi.

1 ☞ Statutum, ꝙ vir lucretur partem dotis, habet locũ etiam in dote promissa.

2 Actionem q̃ habet ad petendum, non dicitur vere percepisse, sed ficte ꝛ interpretatiue.

3 Nomina debitorũ possunt esse dotes: qa possunt dari in dotez.

a Statuto [a] Ciuitatis Eugubij cauet sic, ꝙ si mulier nupta decesserit sine filijs relictis ex ea, ꝛ viro suo: vel etiã nõ relictis liberis masculis, vel feminis, suo tñ viro viuẽte, ꝙ dict⁹ cl⁹ vir libere habeat, ꝛ lucret sibi tertiã partẽ dotis. qua recepit in reb⁹ mobilib⁹, ꝛ immobilib⁹, estimatis vel inestimatis, ꝛc. Contigit ꝙ Rigotius, ꝛ fratres eius fuerũt confessi se habuisse mille libras ꝓ dotibus domine Paulelle vxoris dicti Rigoth, ꝙ dotẽ premisit restituere vxori, vel eis⁹ heredib⁹, ꝛc, vt cõstat manu talis, ꝛc, demũ eadẽ die, ꝛ anno p̃dic. Val. pater dicte Paulelle promisit dare dicto Rigotio, ꝛ fratrib⁹, de dicta summa, ccc. libras, ac expeditũ reñdũ dare ix. die mẽsis Junij. Jcto matrimonio, solute fuerũt Rigotio, ꝛ fratrib⁹ dicte ccc. libre, matrimonij tanto tẽpore durauit, ꝙ elapsus est tẽpus dicte solutionis, scilicet, nona die Junij demum matrimonij solutũ est morte paulelle, sine filijs. Querit, an marit⁹ habeat tertiã partẽ dotis sibi solute tantum, an tertiã integre dotis. Verbis statuti diligenter inspectis, † Dubiũ huius quẽstionis pendet ex hoc, ꝙ statutũ dicit, ꝙ vir lucretur de eo, quod percepit, sed nõ percepit. licet fuerit promissum: ergo non

b debet lucrari⁹, quia verba statuti debẽt stricte intelligi, ꝛ ad aliũ casum nõ expressum nõ porrigi, l. si vero. ff. de viro. ff. sol. ma. ꝛ

2 ff. de leg. j. l. in his, ꝛ l. qõ vero, ꝛ l. quid. de ver. obli. † Preterea qui habet actionẽ ad petendum, non dicitur percepisse natura liter rẽ ꝛ ꝓprie, sed ficte, ꝛ interꝑtatiue, l. qui actionem. de reg. iur. ibi not. ꝛ l. minus est. eo. titu. Preterea, ꝙ de dote promissa non lucretur, videt casus in corpore in aut. de non eli. secundo nub. ff. pe. In contrariũ est illa veritas, quod vir lucrari debet tertiã partẽ dotis promisse, ꝛ sic probatur. Certũ est, ꝙ p cursum diei apposite doti, fuerit in mora soluendi dictus bal. ꝛ sic per eũ stetit quomin⁹ solueretur. Perinde debet ergo haberi, acsi dicta dos esset pecpta, ꝛ cõditio statuti impleta, l. Habeo scribit, si mihi bibliothecã. ff. de contrahẽ. empt. ꝛ l. in epecu. ff. fi. ꝛ ff. de ver. ob. ꝛ ff. de cond. ꝛ demon. l. iure ciuili, ꝛ per Dy. in c. imputari, ꝛ c. cũ non stat p eñ. de reg. iur. lib. vj. Preterea, ꝓ hoc casus est expressus in terminis nostris, in aut. vt exac. infrã. do. ff. fi. ꝛ no, in aut. de non elig. secũdo nub. ff. pe. in gl. mag. Nã ille p quẽ stat quo min⁹ dotis solutio fiat, quantũ ad ista lucra habet solutio ꝓ perfecta, etiã vbi vere solutio requirit, alias sequeretur ꝙ esset melioris conditionis debitor morosus, quam qui fuisset diligens, ꝛ soluendo, contra l. non solum. ff. de noxa, ꝛ

3 l. Seruꝰ. ff. qs vi aut clã. Preterea, † hoc probatur per aliã rationẽ. Certũ est, ꝙ nomina debitorũ possunt dari in dotẽ, ꝛ dos esse, vt l. qui se debere. ff. de condi. ob cau. ꝛ l. si donatari⁹. eo. ꝛ de iure do. l. ꝛ si debitor. solu. matr. l. si ꝓior, de re iudic. l. Wesenni⁹. Istud ergo nõ pot negari, quin hoc nomẽ debitoris, scilicet obligatio istius patris, sit in dote, ꝛ ex hac dote istã obligatio nẽ vere pcepit, vt l. ij. ꝧ. queniſſe. ff. de heredit. vel. act. vend. l. si ꝓior. ꝧ. bone fidei. de peti. her. ergo istius iuris seu obligatõis iste vir debet lucrari tertiã. Et ex his patet respõsum ad omnia contraria, Preterea, confitendo sibi solutionẽ, sustulit obligationẽ, ꝛ nouauit eã in secundam, ꝛ sic sibi solutũ videt. l. dotem. ff. d̃ iure dot. ꝛ l. vir ab eo. ꝛ facit ff. sol. mat. l. pe. ꝧ. si vir, vbi hoc tenet Jacob. de Aret. Concluditur ergo ipsum debere lucrari vltam tertiam totius. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Statuto. Alias incip. statuto cauetur, ꝙ si mulier, ꝛ ita alleg. Alex. in l. si donaturus. ꝧ. si quis. ff. de condi. ob caus. alias incip. statuto cõmunis Bauiani, secundũ Jas. in d. l. si donatur⁹. in ꝧ. si. vbi videtur velle, ꝙ sunt duo cõsilia, ꝛ ita ꝓ duobus consi. habeo, ꝛ est insertum. j. in ij. volu. in cõs. cxiij. inci. statuto cõmunis Bauiani. ꝛ ibi scripsi. ꝛ de isto cõs. bar. vide Alex. in l. iubem⁹. ꝧ. sane. in addi. bar. in addi. mag. ꝛ ibi scripsi i apo. mea. ꝛ in l. pe. ꝧ. si vir, ꝛ ibi in apos. mea. ff. sol. mat. ꝛ vide Alex. in l. non tñ. vbi dixi in princi. ff. de re iud. ꝛ in l. si donaturus. ꝧ. si quis. ꝛ ibi vide Jas. in ꝧ. si. vbi plene ponunt de isto consi. bar.

b ¶ Lucrari. Statutum loquens in dote data habet locũ in ꝓmissa, vt etiam plenissime consuluerunt Paul. de Castr. cõsilio clxxiij. ꝛ Angel. consil. clxxx. incip. In Dei nomine ꝓ euidentia premitto.

CONSIL. CXXXIII.

Statutum de lucro dotis non extantibus filijs, an habeat locum si extat filius ex filia.

1 ☞ Nex faciens mentionem de filijs militum, an cõmeatur nepos, ꝛ non miles.

2 Dictio, ex, denotat causam ꝓximam, ꝛ immediatam.

a Licet [a] in questione predicta sit multum prudẽter allegatũ: tamen ad veritatem huius

1 quest. sciẽdũ est. ꝙ illa cõtrouersia, que est vtrũ appellatione filij contineat nepos. † Exemplũ, lex facit mentionem de filio militis, vtrum appellatione talis filij, contineatur nepos, non miles: certũ est, quod non vt ff. de testame. mil. l. cum filius. ꝛ ff. de testam. tut. l. ij. ꝛ de adimini. tu. l. impubem. Itẽ, si lex appellat filiũ spurium, hec appellatio nõ porrigitur ad nepotem ex eo. si est legitimus: ꝛ sic ad eum transit illa qualitas, vt C. de natu. lib. l. fi. ꝛ ibi not. Sed si lex appellat filiũ masculũ, non continet neptis ex eo, vt femina: quia illa qualitas, scilicet masculus, non reperitur in tali nepte, vt paret in omnibus capitulis feudorum, que dicunt feminam in feudum non succedere. Hunc ad ꝓpositũ, statutum de quo loquimur. loquit ꝙ maritus lucrifaciat dotẽ vxoris sue ꝑmortue, i. filij, vel filia, nõ extant ex eis, vel ex eodẽ matrimonio, vt aperte dicunt verba ibi ex predictis igitur habens neptẽ ex filia que non reperitur, ꝙ sit ex eis, vel eodem matrimonio: ideo non continetur appel-

2 latione filij, vel filie, indubitatiue. † Quod nõ sit ex eis apparet: quia hec dictio, ex, denotat causam ꝓximam, ꝛ immediatam, vt C. de legi. l. non dubiũ. ꝛ l. eo tempore. ff. de pecu. l. ꝓmia. ꝧ. ex in cẽdio. de incend. rui. nau. Preterea, ꝙ non fuit ex eodẽ matrimonio apparet expressum. Infirit. de pat. pote. in fin. Nepos enim ex filia non dicit nat⁹ ex matris nuptijs: sed ex nuptijs patris: sic forte aliud dici posset in nepote ex filio. vt ibi patet, ꝛ ff. de his. qui sunt sui, vel alie. iur. l. itẽ in potestate. ꝛ l. sequẽ, ꝛc. Ego Bar. de Saxoferrato.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Licet. Vide de isto consi. bar. in materia bal. in cõs. cxix. in v. lib. incip. ꝑctus talis est, ꝛ do. Signo. de Hom. i cõs. lix. incip. in quest. qua queritur, ꝛ in cõsil. ccl. quidam fecit testamentum. ꝛ vide de isto consilio Bartol. do. Francisc. de Aret. in l. fin. ꝧ. si a socero. sol. mat.

CONSIL. CXXXIIII.

Si statuto ciuitatis cauet. qõd scholaris ꝓ introitu matricule soluat viginti solidos, ꝛ vn⁹ solut, ꝛ fuit absens ꝙ quinquennũ, ꝛ rediit, iste debet ꝑuenire sed iterũ soluere non tenet.

1 ☞ Scholaris si per quinquennũ stetit absens a studio, ꝛ desijt esse de matricula.

2 Soluere non debet iterum, qui semel soluit.

a Vniuersitatis [a] nostre statuto cauetur, vt quilibet scholaris ꝓ introitu matricule xx. solidos soluere teneatur: contigit. ꝙ quidã scholaris semel soluit, ꝛ matriculam intrauit, deinde fuit absens a studio per plures annos. nunc de nouo reuersus est ad studiũ, querit, an ꝓ introitu matricule iterum soluere teneatur. Hec ꝙstio habet duo puncta. Primũ, an per absentiam desijt esse de matricula. Secundũ est, si desijt,

1 an iterum teneatur soluere. † Super primo, videtur qõd sic, ex eo

b quod deposuit consuetudinem reuertendi ad studiũ, arg. ff. de acqui. rer. do. l. naturale. ꝧ. pauoni. ꝛ ꝧ. seq. ꝛ Inst. eo. ꝧ. in his. ꝛ ꝧ. pauonum. sin aliter tamẽ dico, ꝙ si per quinquennium stetit a studio, priuatus est matricula: si minori tempore, retinet matriculã. vt C. de primic. l. fi. circa mediũ. lib. xij. ꝛ de dome. l. iij. eo.

2 lib. vbi est expressum. † Super secũdo puncto, posito quod esset

c priuatus matricula, soluere non debet iterum, qui semel solut. Casus est C. de consu. l. pe. cir. fi. lib. xij. Facit arg. ff. pro soc. l. si socium pro filia. cum simil. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Vniuersitatis. Vide de isto cõsi. bar. p bal. in l. filio. ꝛ ibi pau. de cast. ff. de liber. ꝛ posth. ꝛ Alex. i. l. aut facta. ꝧ. ad tẽp⁹. in add. bar. in vl. apo. in fi. ff. de pe. ꝛ in l. filio. ꝛ in l. naturale. ꝧ. apum.

§.apū.ff.de acqui.rer.do.z in l.er eo tempore.in fi. ff. de testam. mil.in add.Bar.z in l.seruianos.C.de testa.milit vbi facit mētionem de hoc cōsi.

b ¶Reuertēdi. Adde Bar.in l.ex eo.de testa.mil.z q no.idem Bar.in l.natura aliter autē.ff.de re.di.z sequit Ange.de Are. in §.pauonū. Iuxta.de re.di.z in l.aut facta. §. ad tempus. ff. de pe.Bald.in aut.habita.C.ne fil.pro pa.Joan.de ¶Pla.in l. fin. C.de primic.lib.xij.z in l.si qs.C.de dome.lib.xij.do.m l.seruianos.C.de testam.milit.z ibi Alex.Et adde,q hoc tempus quin quēnij datur scholari q possit doctorari,si studuerit per quinquennium.arg.in §.sed quia vers.quib⁹.in proe.ff.de quo plene p Lard.Flo.in cle.ij.de magi.z ibi Joan.Imo.z in proe.sexti.ad de bonam gio.in §.fi.in proe.ffor̄.z Bar.in l.petitiones.ff. de aduo.diuer.in.Dixi plene in tract.meo de prescriptīa doc.in ij. lib.in princip.z vide Bald.in l.fin.in addi.Bartol.C.de colle.illic.vbi alleg.hoc contra.Bart.hic,z dicit q pro hoc facit text. in l.ij.C.de dome.libr.xij.z vide c.ex literis.de constit. z faciunt predicta ad quest.quā vidi de facto,de eo qui per quinque annos nō faciēs artē priuat⁹ est matricula. Item de eo,qui requisitus a superiore collegij,si p quinque annos fuerit contumax, desijt esse de collegio.

c ¶Super secundo. Adde,q no.Bar.in d.l.penul.C.de consulibus.libr.xij.z per Joan.de ¶Plat.in l.interdum.§.quotics.ff.de publican.

CONSIL. CXXXV.

Si statuto cauet,q occupās plateā cuiuscūq animalis soluat tīn.an teneus in manibus debeat soluere.

1 ☞Gabellam teneus comūm in manibus tenetur soluere statute statuto de soluente gabellam.

a Statuto Castri plebis cauetur,q quicunque occupauerit plateā cuiuscūq cuiuscūq bestie grosse, vel minute, soluat tot denarios gabelle. Nam sunt quidam q tenēt cozia ad vendendū in dicta platea in manibus. Queritur, an teneātur soluere

1 gabellam. ¶Et q sic dico, q quandocq; quis tenet in dicta platea cōmū occasione sui vsus, vt pro fulcimento guarnatie, vel alio suo corporis cooperimento,tunc soluere nō tenet,vt ff. de ver.sig.l.in lege Lensoria,z C.de vec.l.vniuersi.Quidā tenēt causa vendendi,vel ob aliā causam ad nullū suū vsum, z tūc nō

b licet sine solutione gabelle. Licet enim ipse teneat in manib⁹, tñ non licet tenere in illo loco,z occupare dictā plateam, ar. de ser.rust.predio.nec l.qui sella.§.quidā.obstat,si bene inspiciatur,z teneo ibi in lecturis,&c. Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Quicunq; occupauerit. Adde q̄ istud statutū cōcordat cū dispositione iuris cōmunis,vt in l. fin.ff.de via pub.

b In manibus. Adde,q de isto consi.facit mentionem Barto. in l.qui sella.ff.de ser.rust.predi.licet ibi dicat,q ille habebat coria in bancho,licet dicat q habebat in manibus, z sequitur Ang.de Peru.ibi,licet de cōsi.Bar.non faciat mentionē, z ōt etiam,q q potest vēdere carnes, vel cozia in platea,potest tenere super bancho.Et no.ista cōtra cōsi.q accepit ille notabilis Bonnella,cū esset bāitus p dñm Ferrarie in capite,si pedem mitteret in territorio suo,z ipse fecit se ducere super plaustrū explanatum de terra territorij Veronēn.z ita cōparuit cozā domino asserens se nō posuisse pedem in suo territorio, z vide de materia per Lyn.l.j.C.de interdictis.

CONSIL. CXXXVI.

An valeat cōsuetudo,vel prescriptio,q certū castrū possit eligere ¶Potestatē vndecunq; vellet. Item,an gubernator alicuius puncte potest statuere,q nulla ciuitas eligat sibi potestatē sub certa pena. Item,que sit differentia inter consuetudinem z prescriptionem.

1 ☞Legati sedis Apostolice potest facere constitutiones.

2 Constitutio q nullus eligatur in ¶Potestatem,sine licentia Legati,vel capitanei,an valeat.

3 Constitutio generalis non tollit consuetudinem specialem.

a Capitaneus a patrimonij fecit vnam suā cōstitutionem,q nulla ciuitas,castrū,vel villa eligeret in ¶Potestatem aliquē ciuem sub certa pena:deinde Commune z homines castri ¶Piscini.qui erant in possessione sibi eligendi ¶Potestatem quem vellent,a tempore cuius non exstat memoria, elegit in potestatem cōmune ¶Perusij,propter quod Capitaneus cō denauit eos in dicta pena. Queritur an dicta constitutio valeat:z posito pro constanti.prout est de consuetudine obseruatū q Capitaneus patrimonij, z ceteri ¶Presides pronunciarū,

b qui ab ecclesia in Italiā destinant⁹, possent facere constitutionem,sicut posset quilibet ☞episcopus,z Apostolice sedis legat⁹ vt extra de maio.z obe.c.ij.de cōsti.c.annuarū.lib.vj. z de offic. leg.c.fi.z sicut alij maiores iudices,vt ff.de legi.l.non ambiguū.

1 z C.de officio.prefe.piet.Qui.l.formā.tamen hic solum † videt querere,vtrū dicta constitutio valeat,z videt q̄ sic per iura p̄dicta. Īrē facit,p hoc extra de loca.c.j.vbi,licet qs habeat liberam potestatem locandi,z conducendi,tamen potest limitari p constitutionem legati,z pena imponitur. Ad idem facit quod no.de maio.z obed.c.ij. ¶Preterea,cuilibet magistratui licitū est defendere iurisdictionē suam penali iudicio.ff.ū quis ius dic.nō

2 obtemp.l.j.†Sed per hanc constitutionem defenditur iurisdictio Capitanei,z Romane ecclesie:ergo,&c. Nam si ciuites ¶Perusij,que est tante potentie, recipit potestariam vnius castri, Capitaneus non potest ibi libere suā iurisdictionem exercere,si cur decet,ar.ad hoc de resti.spol.ca. ¶Pisanis. cir. fi. ¶Preterea, hoc video in domino qui potest prohibere emphyteutā alienare in potentiorem personam per quam ipsi⁹ ius deterioretur,et ex ea non possit ita libere vti,vt extra de loca.cap.potuit. z ibi no. Facit.q no.de verb.ob.l.si ita qs.§.ea lege.z in feud.tit. de

3 alie.feu.capitu.vnic.†Et sic concludit,q illa cōstitutio generalis non tollit cōsuetudinem specialem,quam habebat dictū castrū,vt extra de constitu.capitu.licet.lib.vj. quia dicta consuetudo,non est propria consuetudo,sed magis prescriptio. Nam consuetudo est,cū ex tacito consensu populi,z cursu temporis inducit aliquod ius,q̄ popul⁹ expresse consentiendo facere potuisset. Et ita loquitur l.de quibus.ff.de legib.z C.que sit log. consue.l.j. Sed quando ego prescribo contra alium,quod si vellem statuendo non possem inducere,vt quod habeam ius eligēdi potestatē,tūc est prescriptio, z ita loquitur totus tractatus de prescrip. Modo in proposito,consuetudo,quam dictum castrum allegat,vt posset potestatē eligere, magis est quedam prescriptio cuiusdam iuris. Sed posito, quod istud ius vere competeret,posset limitari,vt s.probatum est:ergo,&c. Et p̄dicta differentia inter consuetudinem,z prescriptionem est vera, licet quidā ponant aliam,extra de consue.cap.fi.C.que sit lōga consue.l.ij.&c.

ADDITIONES.

Th.D.¶Capitaneus. Alias inci.quidā Capitaneus.secundū Alex.de Imo.in l.ij.ff.de iurisd.om.iu.De isto cōsi.vide Alex. in l.omnes populi.in addi.Bar.ff.de iust.z iur.inci.lumta. vbi plura.z in l.qui sella.ff.de seruitu.rust.pred.

b ¶Constitutionem. Vide per.de Anch. in c.canonū statuta de ǣtat.vbi sequit hoc cōsi.z vide Jo.An.z alios in c.ex literis de constit.cū concor.de quibus per Fel.in c.cuz omnes.de cōst. z vide Alexā.de Imo.in l.ij.ff.de officio eius cui mand. est iurisd.z in consi.cvj. in ij. volu.perspectis.in ver.per id quod consulunt.vbi alleg.Bar.hic.z ibi vide plene.z ¶Paul.de Cast.consi.cxlix.z alex.in l.omnes populi.ff.de iust.z iure.

CONSIL. CXXXVII.

Si statuto cauetur quod non implens voluntatez testātis intra annū incurrat penas legales,quod nō requirat monitio,an heres non soluens legata incurrat penas.authē. hoc amplius.C.de fideicommiss.Īrē stante dicto statuto si testator dedit certos executores pro legatis pticularibus,an heredes excusentur propter illos executores sibi coniunctos a penis legalibus.Item an agēs ad penam dicti statuti, vel prefate authentice excludatur q̄ non prestitit cautionem de supplenda voluntate defuncti. Item quomodo probatur legatum non esse solutum.

1 ☞Heres vt hereditate priuetur, requiritur iussus iudicis, z cursus vnius anni.

2 Heres non implens voluntatem defuncti,excusatur a pena propter alios executores deputatos in testamento.

3 Heres qui non dat cautionem de implendo voluntatem testatoris,an priuetur hereditate.

4 Legatum factum si non ostenditur esse solutum an sufficiat cōtra heredem.

5 Negatiua debet probari per illum qui asserit,z maxime quando arguitur alicuius delictum.

a Statuto ¶Communis Bualdi cauetur, q̄s qui non impleuerit voluntatez defuncti intra annuz incurrat penas legales,z cursus anni habeatur p legitima monitione, nec alia monitio expectetur.contigit quod quidam in testamento fecit plura legata ad que legata exequenda dedit quosdam executores patruos dictorum legatariorum,que legata non fuerunt soluta intra annum. Hunc dicti legatarij maioris emolumenti petunt hereditatem,ex vigore authen.hoc amplius.C.defideicō. z in corpore vide sumitur,cōiuncto statuto ,nec prestiterunt aliquam cautionem de implenda voluntate defuncti. In nomine domini nostri Jesu Christi. Ex isto themate multa dubia oriuntur. Primo,an cursus vnius anni priuet heredem nō

implentem voluntatē defuncti hereditate. Secundo, an heredes predicti excusentur ꝓpter alios executores, ad hoc a testatore deputatos. Tertio, an dicti executores excludant, qꝫ non prestiterunt cautionē de implenda voluntate defuncti. Quarto, an eo ipso ꝙ non ostenditur legatum factum, ꝫ solutum non esse, sit probata intentio ipsorum agentiū. Quinto, an reuelet in in aliquo dictum heredem contentum: quia dicit fideicommissarij. ꝫ executores electi a testatore erāt hic conuicti dictis actoribus. ¶ Super primo puncto videtur de iure fore dicendum, quod inspectis verbis dicti statuti, cursus primi anni operetur tantū vnum effectum, quod habetur pro legitima monitione, vt iussus iudicis, sed pro legitima monitione expectabitur cursus secundi anni, vt quis hēditate priuetur. Hoc clare apparet ex verbis ipsius statuti. Hoc etiam psuadetur rationibꝰ sic, si quis bene verba legis inspiciat in corpore, de hered. ꝫ falc. §. si qs aūt non impleuerit. ꝫ C. de fideicom. auth. hoc amplius. Duo successiue requiruntur, vt quis hereditate priuetur. s. iussus, seu monitio iudicis. † Secundo successiue cursus temporis. l. anni.

1 Sed de iure hoc est ꝙ vnum, ꝫ idem tempus non potest operari effectum circa duos actus, quorum vnus successiue venit ad alium, vt C. qui admit. ad bon. poss. l. fin. in fin. ꝫ C. de inoffic. testa. l. contra maiores. ꝫ pbatur in simil. tēpus, quo completur lesio cepta in absentia, ꝫ sic operaꝫ vnum effectum, non computatur in tempore petende restitutionis: ꝫ sic non operatur aliud effectū successiuum. Ad primū not. ff. ex qui. cau. maio. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. per glo. Ad hoc etiam facit quod. not. per Dy. in capit. sine possessione. de regu. iuris. circa fi. lib. vj. quod primo requiritur cursus vniꝰ temporis ad inducēdā obligationem. Secundo, abinde incipit currere aliud tempus ad prescriptionem. Facit quod not. C. de serv. fug. lege prima in fin. glosse magne, ita in proposito primum tempus operatur vt habeat legitimā monitionem abinde incipit currere annus ad priuandū quē hēditate, ꝫ sic requiritur biennium, ergo illi non sunt hereditate priuatiᵇ. ¶ † Sup secundo puncto dico ꝙ

b 2 heredes predicti excusantur propter alios executores a testatore deputatos a pena predicte legis maxime si non apparet ipsos heredes non fore certificatos, ꝙ dicti executores nolebāt implere. ℙ Pro hoc induco casum expressum ff. de condi. ꝫ demō. l. mulcta. expressius in authen. de eccle. titu. §. fi autem qui hoc facere. vnde sumitur authen. licet. posita super l. nulli. C. de epis. ꝫ cleric. vbi dicitur, ꝙ quando sunt appositi executores in testamento, ipsi debent impiere, alias ipsis imponitur pena ꝙ prohibentur omni commodo ꝙ percipere debent ex testamento. Et hoc casu videtur, ꝙ pena non imponatur heredibus. ℙ Pro hoc facit, quia testator ponendo certos executores ad hec legata exequenda, videtur ipsos heredes prohibuisse, ne se impediant de ipsa executione, vt ff. de autho. iud. l. si plurib⁹. ꝫ ibi not. p glos. Hoc etiam probatur ff. de ali. ꝫ cib. lega. l. iij. §. solent. ℙ Nec obstant iura que dicunt quod licet datus sit executor, nihilominus teneatur heres, vt ff. de leg. j. l. si a plurib⁹. quia verum est

c quod legatarij possunt petere, ᶜ non autem ꝙ heredes non implendo sine monitione incidunt in penam, vt expresse probat

3 in d. l. mulcta. de condi. ꝫ demō. ¶ † Super tertio, an dicti executores excludantur propter non prestitam cautionē? Et dico ꝙ sic, quia hoc est expressum in corpore de hered. ꝫ fal. §. si vero nullus alter sit heres. vbi, cautione prius ab ipsis facta, ꝛc. Si ergo prius cautionem non prestitit, debet succūbere, vt C. de vsufruc. l. j. Simile in contumacibus, ꝫ aliis, in quib⁹ iura dicūt nō audiri, nisi prestita cautione. ℙ Posset etiam inde ferre sentētiam sub conditione. s. si omnia que dicta constitutione cauentur, fuerint obseruata, vt ff. de fideicom. lib. j. iij. §. illud videndum. sed illud puto verum quando lex simpliciter loquit. Sed in casu nostro lege exprimitur, scilicet, ꝙ prius caueat. Si ergo de hoc nō facit fidem, debet actor succūbere. ¶ † Sup quar

4 to puncto videt dicendum, ꝙ ipsi actores debent probare illud legatum non esse solutum per cōfessionem heredis, vel alio modo, nec sufficit solum legatum relictum esse. Hoc, pbatur ex his que not. per Innoc. in capitu. sup his. de accu. ꝫ Lyn. C. de in. emphyt. l. ij. quod corroboratur p. d. hoc iure. de verb. ob. ibi

f quā exploratum sit, ꝛc. Ille enim qui aliquod negatiū asserit ad quod aduersarius non est obligatus, debet id probare qꝫ maxime arbitror esse verum, cū ex tali negatione alicuius delictum arguit, vbi est presumptio pro conuento, scilicet, ꝙ nō deliquat, vt ff. ad l. Iuliam maiestat. l. fin. ꝫ per regulam generalē ꝙ quilibet presumitur bonus, ꝫ non peccasse. ℙ Pro hoc, qꝫ cum agitur de tutore removendo a tutela, ꝓpter aliquod omissum, istud debet probari, videlicet qꝫ inuentarium non fecit, nec alia sibi incumbentia: vel quod est negligens, vel mers, vel similia, que priuationem, ꝫ negatiuum continent, l. iij. §. tutor, qui ad

6 alimenta. ꝫ l. fi. cum l. sequen. de suspe. tuto. ¶ † Sup quinto, satis puto hec heredibus conuentis posse, vt opposita doli exceptione, dicti actores repellantur, quasi dicit executores propter coniunctionē eorum, ad quos sperabant dictam hereditatē deuenire, hoc omiserint. pro hoc ꝙ tali fraude factū presumatur ex coniunctione sanguinis, induco ff. de bo. lib. j. penul. post princip. ibi, facilioꝛque suspicio, ꝛc. ꝫ expressius extra de testi. capit. constitutis in presentia nostra archiepiscopo. Et facit ad hoc: quia ex coniunctione psumitur vnus scire de facto alterius, vt ff. vnde cognati. l. octaui. ꝫ C. de in integrum restitu. l. de tutela. ℙ Pro hac presumptione fraudis ratione coniunctionis, facit optime in auth. de alie. ꝫ emphyt. §. econom⁹. vnde in mitē authen. quibuscūq; modis. posita super l. iubemus nulli. C. de sacrosc. eccles. Item pro hac fraude psumenda, facit expresse in authen. vt hi qui oblib. res se hab. perh. §. si qs. Et ex his apparet, ꝙ si tales agant petendo dictam hereditatem, possunt exceptionē doli opponere, qui dolus, pbatur ex coniunctione, ꝫ propinquitate temporis, vt supra dictum est. Ex quolibet ergo predictorum concluditur dictum heredem esse absoluendum, ꝛc. Ego Barto. de Saxoferra. ita consulo.

ADDITIONES

a Th. D. ¶ Statuto. Vide Lud. Rom. in cōsilio cxxviij. ꝫ vide plene per dominum meum dominum Jaso. in authen. hoc amplius. C. de fideicom. vbi plene examinat materiam istius consilij Barto.

b Ber. Z. ¶ Priuati. Vide Rom. consi. ccxviij. vbi allegat hoc consilium, ꝫ concludit ꝙ licet executor, vel heres non priuetur hereditate, tñ priuatur officio exequendi per constitutionem, que est valida.

c Th. D. ¶ Legatarū possunt petere, no. ꝙ dicit Barto. hic: qꝫ non obst. ꝙ executores sint, dati pro legatis. nihilominus heres potest a legatarijs conueniri, ꝫ ita habui de facto.

CONSIL. CXXXVIII.

Si statuto cauet, ꝙ decedenti ab intestato sine filijs legitimis succedant ꝓpinquiores de linea paterna tm. an pupillo decedenti, quia non potest facere testamentū, succedāt illi ꝓpinquiores vel sola mater. Item, quot modis quis dicitur intestatus, ꝫ de intellectu trium legum, ꝫ de cōmuni vsu loquēdi.

1 Verbum intestatus, an cadat in pupillum.
2 Priuatio. vbi non est, ibi non potest esse habitus.
3 Habitus consideratur duobus modis.
4 Dictio omnino, quam significationem habet.
5 Communis vsus loquendi non est propria significatio.

Decesit copia a cuiusdam statuti sancti Seuerini, Ite statuꝰ, ꝫ ordinaꝰ, qꝺ si qs, vel si qua, de terra sancti Seuerini, ꝫ eiꝰ districtu decedat intestatꝰ, vel intestata, sine filijs legitimis, ꝙ bona omnia, ꝫ iura, sic ab intestato

1 moriētis, deueniant, ꝫ deuoluant, ꝫ sint apud succedentes ab intestato ꝓpinquiores consanguineos, ex paterna, vel auia paterna linea descendentes, cum satis sit conueniēs rationi ꝙ talia bona reuertant ad pristinū statum, vnde principium habuisse noscunt, ꝫ predicta locum habeant, ꝛc. Questio talis est, quedā puella de dicta terra, minor duodecim annorum sue etatis decessit nullo condito testamento, quia erat pupilla, supstitibus sibi, ꝓpinquioribus matre sua, ꝫ fratre carnali ipsius pupille nato ex eodem patre, ꝫ eadē matre. Modo queritur vtrū dicta mater succedat ei in aliqua parte, vel non ꝓpter verba dicti statuti. In ꝓma questione, facit dubium textus q est. ff. ꝺ suis ꝫ legitim. l. j. in princip. vbi innuit, ꝙ ille, qui nō potest facere testamentum, vt pupillus, non dicitur ꝓprie intestatus,

b cū igitur verba statuti debeant intelligi secundū ꝓpriam significationem, ꝫ illud verbū intestatus, non cadat in pupillum: ergo relinquitur determinationi iuris cōmunis, ꝫ sic mater succedat, ꝫ ex hoc iam motᵃ est animus quorundam, ad consulēdū ꝙ mater admittatur. Contrariū tamen est veritas. ℙ Pro cuius intelligentia videndum est de intellectu trium legum, que ponunt significationē huius verbi intestatus. ¶ Primo de intellectu. ꝺ. l. j. in principio, de suis ꝫ legit. Secundo de intellectu l. intestatus ff. de verb. sign. Tertio de intellectu Institu. de heredit. que ab intest. in princip. que leges videntur sibi contrariari. Hā due vltime dicunt eū simpliciter intestatum, qui testamētū non fecit: sed ꝺ. l. j. de suis ꝫ legitim. dicit, ꝙ pupillus non est ꝓprie intestatus, postea dicit, sed hos quoque pro intestatis ac

2 cipere debemus. † ℙ Pro cuius intelligentia sciendū est, ꝙ non potest esse priuatio, vbi nō potest esse habitᵒ. Vnde nō recte diceret, equus est mutus: qa habitus loquendi nō cadit in eo, nec lapis dicit recte cecus, ꝫ similia: isto respectu pupilli non potest facere testamentū, ꝫ sic in eum non cadit habitᵒ, nec ꝓprie dicit intestatus, ꝫ ita loquitur dicta l. prima. de suis ꝫ legi.

Item

†Item sciendum est, quod habitus potest cõsiderari duplicit.
3 Uno modo stricte secundum naturã vnius indiuidui. Alio modo large secundum naturã speciei, sub qua est illud indiuiduũ, vt in hoc exẽplo. Aliqs est mutus a natiuitate, certe licet in eo nunq̃ fuerit habit⁹ loquendi, tamen dicitur mutus respectu speciei humane, cui competit habitus loquẽdi, vt C. qui testa. fa. poss. l. diseretis. Idem in eo, qui natus est sine oculis, recte dicit cecus, hoc est, priuatus lumine, eo respectu, quia speciei humane congruit videre, vt in Euãgelio de ceco nato, z hic est cõmunis modus loquendi. Et hoc est quod vult d. l. j, dũ dicit, sed hos quoq̃ pro intestatis accipere debemus, quasi dicat in eis cadat istud verbũ intestatus, respectu speciei humane, cui competit ius testandi. Et hoc est quod voluit imperator instit. ỏ he redi. que ab intesta. in prin, vbi dicit intestatus est omnino, q̃ testamentum non fecit, ꝛc. Not. †quod dicit omnino, quasi dicat
4 sine qa noluit, sine quia nõ potuit. Idem in dict. l. intestatus. ff. de verbo. significa. Nã verba legis debent intelligi prout loquũtur generaliter de omni homine, non singulariter de hoc, vel de alio, vt ff. de legi. Liura nõ in singulas, sed respectu speciei humane, in qua cadit habitus, pupillus recte dicit intestatus, ergo ꝛc. Huic ad propositũ adijcimus pupillũ intestatum proprie qz est priuat⁹ eo habitu, qui congruit sue speciei, z homini, qz secũdum propriam significationẽ dicet intestatus, z sic stat⁹ in eo
5 locum habebit. †Aut dicim⁹ ipsum intestatũ improprie, z tũc remanet quod est intestatus secundũ cõmunem vsum loquẽdi, vt dictis legibus probat quoniã cõmunis vsus non est ppria significatio, vt l. Labeo. ff. de supellectil. legata, z statuta debẽt intelligi secundũ cõmunẽ vsum loquendi, qui preualet omni significationi proprie, vt dict. l. labeo. z ff. de legatis tertio, l. libro rũ. ỏ. quod tamen cassius, z ibi not. z sic statutum habebit locũ in pupillo, z hec fuit mens statuti, vt patet in ratione, q̃ redditur in statutis, z sic mater omnino excludetur, ꝛc.

ADDITIONES.

a Th. D. Hec est copia. Alias incipit, questio talis est, quedã puella. z de isto consilio vide Alex. in l. j. in prin. in additio. bar. ff. de suis z legit. z ibi apostillã meam. Et vide dominũ z preceptorem meũ Perusinum dominum Petrum Philippũ Corneũ in l. generaliter. C. de institut. z substitutionib. vbi allegat Bar. in hoc consil. z vide bar. in cõsilio, cxlj. incipit statuto vbis. z ibi scripsi.

b B. L. Proprie intestatus. Colligendo mentẽ doctorum, ea videtur communis opinio, quod pupillus possit dici intestatus decedere, non ex vi verborum, sed ex communi vsu loquẽdi, ideo petens aliquam hereditatem haberet necesse probare illũ cõmunẽ vsum vt colligitur ex mente Angel. cõsilio centesimo, incip. statuti cõmunis Burgi. z consi. xcv. inci. De. de vsb. pau. de Castro consi. cclxxvj. z ibi refert q̃ aliqui consuluerunt contrarij: Angelus tamen cõsilio xxv. incipit, iudex nomine, ꝛc. statutum excludens matrem, z ibi dicit quod ipse z Bal. plures consuluerunt, p hac parte. Et ita tenet Bal. in l. si arrogator. ff. de ado. vide late Imo. iunio. rem in l. generaliter. C. de her. instit. z vide infinitas cõcordantias in l. prima. ff. de suis z legitimis heredibus. in apostil. per me, z Ro. consi. iij. z xxij.

CONSIL. CXXXIX.

Si datur potestas aliquib⁹ quidendi, z ordinaãi, z executioni mandandi, certum est q̃ tunc si per primum ordinamentum non potest fieri plena executio, possunt iterum prouidere quousque exequatur.

1 Prouidere aliud est, aliud est prouisa, z ordinata executioni mandare.

2 Functus non dicit aliquis officio suo, nisi plenam executionẽ faciat. z semper potest prouidere exequendo. nu. 3.

Statuto Communis Perusij cauetur, quod singulis annis det, z fiat eleemosyna per Commune de centum libris percipiendis ex venditione bladi communis Perusij quod venditur, et vendi consueuit annuatim in platea Cõmunis Perusij. Item, per aduantiam generalem artificum ciuitatis Perusij super quadã petitione oblata Communi Perusij, per prefatum capitulũ sancti Francisci fratrum Minorum Perusij, continente quod aliqua eleemosyna ipsis fratribus sufficiens pro reparatione dicte ecclesie fiat. Super qua petitione per aduantiã super dando dictis fratrib⁹ dictam eleemosynaz ecclesie predicte fuit reformatum q̃ libere remaneret in dominos Priores, z Camerarios artium, qui tunc erant, qui Priores, z Camerarij possent, z eis liceret omnia z singula prouidere, z executioni mandare, que viderint conuenire satisfactioni, z complemento petitionis dictorum fratrum, z possent concedere de quacunque pecunia, vel bonis cõmunis Peru. z solui facere, z expendi, z conuerti in reparationẽ dicte ecclesie, prout in ordinamento, q̃ premittitur, plenius continetur. Postmodum dicti Priores. z Camerarij ex arbitrio predicto prouiderũt qs certã partẽ dictarũ centũ libraru officiales cãpiones bladi cõmunis Perusij tenerent, z deberent dare. z soluere in dicto rẽpore, prout in ordinamento p dictos Priores, z Camerarios facto, quod premittit, plenius continet. Post quod ordinamẽtum dicti domini Priores, z Camerarij fecerunt aliam prouisionem, videlicet quod officiales Cõmunis bladi Perusij dare deberent pro dicto opere dicte ecclesie sancti Francisci bladũ prout in dicto ordinamento, plenius continetur. Modo queritur, vtrũ domini Priores, z Camerarij potuerũt facere vltimum dictũ ordinamentum, vel nõ, cum dicat qs prouidendo semel, non potuerunt secundo. Item si, z in quantũ secundum ordinamentum facere non potuerũt, q̃ritur vtrum sit aliqua via, per quã dicti Priores, z Camerarij possint habere dictam pecuniam. C In nomine Domini Amen. Visis puncto predicto, z reformationib⁹, de quib⁹ in eo fit mentio, dicendum est quod dicti omini Priores, z Camerarij potuerunt facere dictum vltimum ordinamentũ. †Nam ipsi habuerunt potestatem prouidendi, z executioni mandandi. z faciendi solui, z cõuerti ad dictas causas, vt ỏ. narratũ est. Unde constat de iure, quod sicut
a aliud est sententiare, aliud sententiam executioni mandare: ita aliud est prouidere, z ordinare, z aliud, puisa, z ordinata executioni mandare, l. executorem. C. de executio. rei iud. Si igitur dicta ordinamenta bene aduertantur, primum ordinamentũ factum p Priores, z Camerarios respicit primat partẽ, scilicet, qs prouiderunt q̃ tãta pecunia expendatur in dictas causas. Item, in dicta reformatione tetigerunt, que respiciunt executionem, scilicet quod officiales campiones dare teneantur, ꝛc. Secundum vero ordinamentum circa executionem tantum loquitur, scilicet quod illa pecunia detur in frumento, cum frumen-
2 tum vendi non possit. †Nunc ad propositum, licet contra sententiam, seu ordinamentum, qui semel iudicauit sit functus officio suo non circa executionem ille cui cõmissa est executio, si executionem incipit vno modo, z illo non potest de facili executionẽ perficere, recedit ab illo modo cepto, z assumit alium modũ in aliare, nec enim est functus officio suo, nisi cum executio est perfecta quod patet, quia qui cepit in executione vnam rem, z in illa non põt fieri executio sine controuersia dimittit illam z aliam assumit: vt ff. de re iudi. La diuo pio. ỏ. si super reb⁹. ibi, sed illud debet. Itẽ. si incipit vendere, z emptorẽ non inuenit: postea dat in solutum: vt ead. l. ỏ. si pignora Item in proposito. cum frumẽtum non posset vendi, dat ipsum irumentũ in solutum in dictã
3 causam †Itẽ si executio incipit a mobilibus: si illa non reperiãtur sufficientia, licita est deuenire ad mobilia: z postea ad nomina vt l. ea, ỏ. in vẽditione. Ratio est, qz nõ sunt functi officio suo donec de facto exequentur. Concluditur ergo dictos Priores z Camerarios potuisse circa executionem predictã semel, z plures, z quoties opus fuisset facere dicta ordinamẽta: donec executio fuerit perfecta, ꝛc. Ego Bar. de Saxoferrato ita cõsulo. Et quod predictum est ỏ. consuluimus nos Francis. de Tigri. z Ange. de Amelia.

ADDITIO.

a Th. D. Sicut aliud. Vide Bar. in consilio centesimo decimo. z ibi scripsi.

CONSIL. CXL.

Si statuto cauetur q̃ quarta pars cõdemnatiõis debeat proximiori consanguineo occisi: an debeat ista quarta pars condemnationis proximiori forensi.

1 Statutum disponens quod idez ius seruetur forensi, quod seruatur in terra sua, est factum contra forensem.

a Quidam de Narnia fuit occisus in castro plebis, z occisor fuit 2dẽnatus, z solvit condemnationem. Queritur, cum ex forma statuti quarta pars cõdemnationis debeatur proximiori consanguineo occisi, an si proximior consanguineus sit forensis, debeatur ei quarta predicta. † Item statuto, quod dicit
1 quod idem ius seruetur forensi, quod sit in terris eorũ nostris castellanis, ad quod sciendum est, quod dictum statutum est fa-
b ctum contra forenses, non in eorum fauorem b. quod patet ex sequentibus verbis statuti, z probatur in l. prima. ff. quod quisque iuris. in simili. Aut ergo in terra, vnde est talis forensis, est tale statutum, quod si hic seruaretur, esset magis fauorabile ei, quam statutum huius terre, z non seruabitur sibi: quia statutum non est factum ad hoc, vt dictum est: aut est minus fauorabile, quam sit istud, z tunc illud seruaretur. Nunc ad propositum, si cuidaz in terra illa, vnde est forẽsis, imponitur pro homicidio facto in forẽsi pena iuris cõmunis, vel alia corporalis: z tunc istud statutũ magis est fauorabile illi p proximiori cõsanguineo interfecti: quia maior vindicta, z maior sa-

tisfactio sibi fit pro homicidio, cū quelibet pena corporalis sit maior quam pecuniaria. l. in seruorum. ff. de penis. & ideo tunc ista non est seruanda p ¶ Potestatem Castri plebis, sed seruabitur pena statuti ipsius castri, q̄ minor est. & hoc casu cōsanguineus habebit quartā condemnationis p̄dicte. Si vero in dicta terra vnde est forensis, imponit pro homicidio facto in forēsem pena pecuniaria, sicut hic, tūc forēsi, primiori cōsanguineo ita debet quarta sicut in eius terra debet forensi, non aliter. Si vero nihil cōstat de statuto, tūc statuta cū sint stricti iuris, nō p̄sumūt, nisi p̄beat, vt in c. licet Roman⁹. de cōstit. lib. vj. Et sic p̄sumetur q̄ vbi seruetur ius cōmune, & non deberet proximior habere quartā condemnationis, &c.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Quidā. De isto consilio vide bar. in l. j. in fine. ff. de publicis iudicijs. & ibi vide apostillam vltimam.
B. L. ¶ Videte que. s. ad fin. consil. cxxxij. posita sunt, q̄a idē tenet q̄ hic.

b ¶ Non in eorū fauorem. No. quod dicit Bart. q̄ statutū disponens q̄ idē ius seruetur forensi quod fit in terris eius ipsis statuentib⁹, est factū in odium forensium, & cōtra forenses. qō no. pro statuto pisauri, & habui alias de facto &c. Adde, qō ad dicta p Barto. hic. de statuto q̄ pro homicidio debeat imponi pena pecuniaria: quod si potestas non obstāte dicto statuto fecerit de capitali aliquem. q̄ ipse similiter in syndicatu est decapitandus nec inuabitur ex beneficio dicti statuti, secundū bar. in l. j. in fine principij. ff. q̄ quisque iur. & ibi sequuntur Angel. & Bode. & dicit ibi Fulg. ita alias fuisse obseruatū, & vide bal. in rubr. C. de pena iudic. qui male iudicauit.

CONSIL. CXLI.

Si statuto cauetur q̄ decedenti ab intestato sine filijs, in bonis paternis succedūt p̄pinquiores ex linea paterna. & in maternis ex linea materna, tūc si pupillus decedit viua matre, an veniāt agnati, primi in bonis paternis, vel maternis.

1 ¶ Statutum loquēs de intestato, an habeat locū in pupillo.
2 Communis vsus loquendi, & intellectus prevalet omni proprie significationi.
3 Substātiua duo, vel adiectiua neutraliter posita, sunt copulatiua in quolibet, & per se verificantur.
4 Viua matre quis potest habere matrimonium.

a Statuto a Urbis veteris cauetur, q̄ si quis decesserit sine liberis, primiores ex parte patris succedāt in patrimonio, primiores ex parte matris succedāt in matrimonio. Modo quā pupill⁹ decessit viua matre. Queritur quis preferat in bonis paternis, vel maternis, vel primiores ex parte patris vel matris.

1 † In questione ista primo facit dubiū, quia pupillus non est in
b testat⁹, b vt ff. de suis & legit. l. j. in prin. & Institut. de hereditat. q̄ ab intest. defer. in prin. & sic statutum non vendicat sibi locū quia debet intelligi secundū propriam significationem. Respondeo, q̄ communis vsus loquendi, & cōmunis intellectus hos p̄ intestatis accipit, vt d. l. j. de suis & legit. & Institut. de heredit.
2 que ab intest. deferun. in princi. † qui cōmunis vsus loquēdi, & intellectus, prevalet omni ꝓprie significationi, l. libro⁹ n. §. q̄ tamē Cassius. ff. de lega. iij. & ibi no. & lcū de lamoris. §. annam. ff. de fundo instruc. & de supellect. legat. l. Labeo. Secundo dubitat, q̄a statutū videtur requirere t̄q̄ ille, qui decedit, habeat patrimonium, & matrimonium: sed viua matre non dicitur habere matrimonium, prima facie: ergo &c. Vnde respondetur, quod viua matre potest habere matrimoniū vt infra dicetur. † Sed
4 huic dubitationi respondetur, quod vnum sufficit: quia duo subst̄antiua vel adiectiua neutraliter posita sunt copulatiua in quolibet p̄ se principaliter: ergo in quolibet per se verificantur. l. ea tū. ff. de lega. iij. & l. q̄ concubinā. in prin. j. eo. tit. & l. falsa. §. fi. de condi. & demonstr. Nec obst. l. si heredi plures. de cōdi. instit. q̄a ibi copulātur accessorie hic principaliter, ergo &c.

ADDITIONES.

g Th. D. ¶ Statuto. Adde Bart. in consilio centesimo trigesimo octauo. incip. hec est copia vbi idē cōsuluit q̄ hic, & de isto cōsilio meminit domin. Alex. in l. prima in addi. Bar. in apost. magna, & ibi scripsi. ff. de suis & legi. in consil. septuagesimo nono: in sexto volumine incip. Francisc⁹. & Benevenuta vbi plene examinat doctr. bar. hic & do. pe. phil. Lor. in l. generalit. C. de instit. & substi. sub condit. fa. vbi alle. Bart. hic, & in alijs pluribus consilijs, & inquantū Barto. hic disputat, an pupillus dicatur intestatus decedere, adde quod Bal. consuluit, q̄ pupillus nō dicitur propriē intestatus licet intestabilis, & aliter tenet quam Bartol. hic.

b B. L. ¶ Intestatus. Vide Rom. consi. cxxij.

CONSIL. CXLII.

¶ Si statuto episcopi cauetur, q̄ executores testamentorū exe

quantur testamēta intra annum, & postea non se possunt intromittere, an executor dat⁹ ad declarandum voluntatē defuncti potest declarare voluntatē post annum, q̄ sic. Item, quis proprie dicit executor. Itē, an dict⁹ executor potest declarare tali modo q̄ non debeatur quarta episcopo, secundum. c. fi. de testa. Itez, an dicta constitutio liget executores, q̄ sunt extra diecesim constituentis, & alterius diecesis.

1 ¶ Executor est ille, qui voluntatem certam, & declaratā ad effectum producit.
2 Fratres minores prohibiti esse executores vltimarum volūtatum an possint dare consilium, & voluntatem declarare.
3 Canonica portio non debet de his, que soluuntur pro ornamētis & fabrica.
4 Constitutio non ligat ignorātes nec existentes extra diecesim.
5 Declarandi seu arbitrandi ius durat post tempus statutum.

a Constitutione a Camerin. episcopi cauetur, quod quilibet si deicōmissarius ad pias causas ordinat⁹, studeat vo luntatē defunctorum, & procuret executioni mandare intra annū a morte testatoris: alioquin anno trāfacto executoris officiū propter ipsorū negligentiā ad ipsos nolumus pertinere, nec a dicto tēpore in anno sequenti, in ipsa executione se nullatenus intromittant, & ad nos ipsa executio deuoluatur, caueant tamē fideicōmissarij executores vltimarum volūtatum, & heredes defunctorum, q̄ canonicam portionem nobis debitā de relictis, & relicta nobis facta alicui nō persoluāt, & dent, nisi nobis, vel nunctijs nostris p nos ad hoc specialiter deputatis. Et predicta mandamus obseruari ab ipsis fideicommissarijs, & executoribus, & heredib⁹ defunctorū, sub pena excommunicatiōis: & si in eo secus fecerint, nihilominꝰ volumus nobis de eorum proprio ad predicta teneri, &c. Demum accidit q̄ Lecus Dioteſalue de villa Collene districtus Saxoferrati Camerinū. Diecesis condidit testamentū, & Bonoñ. Jacob. de Saxoferrato Nucerine diecesis, suum heredē fecit, & fideicōmissariū, & cetera alia sic disposuit. Itē voluit, & iussit, q̄ per suum fideicommissarium distribuantur de bonis suis, p̄ ipsius anima, & etiā p animabus suorū parentum defunctorū centū libre Ravenn. ibi & vbi melius, & vtilius videbit ipsi suo fideicommissario ad ipsius arbitriū, & volūtatē cōputatis in ipsis centū lib. relictis in dicto testamento declaratis vt in dicto testamēto plenꝰ cōtinetur. Demū accidit q̄ dictus Bonoñ. post annum a morte testatoris declarauit suum arbitrium, & voluntatem esse quod septuaginta quinq̄ lib. de supra dicta summa dent pro anima dicti testatoris, & suorum parentū fratribus minoribus de Saxoferrato p ornamentis, & paramētis, & cōtinuatione loci predictorum fratrum, & dictam quantitatē syndico dicti loci soluit ex causa predicta, vt hoc constat plublicis instrumētis. Huic Lupinus heres predicti Bononiensis molestat⁹ a Vicario Bon. Episcopi Camerin. dicentis, q̄ vigore dicte constitutionis post annum dictus Bononien. non potuit declarare, nec soluere, et si soluit iterato teneatur soluere Bo. Episcopo. Modo quer. t, qd iuris. Et dico saluo saniori cōsilio, dictū Bon. potuisse post
b annū suam voluntatē, & arbitriū declarare, b & si soluit, iterato Camerin. Episcopo soluere non teneatur. Hoc esse verum ostendo iuribus pmultis. Ad predictam veritatem inuestigandam primo oportet videre, qs sit ille, qui de iure vocatur executor.

1 ¶ † Ad hoc respondet, q̄ executor est ille, qui voluntatē certā, & declaratā ad effectū producit, casus est C. de executo. rei iudicate. l. executorē. ergo ex ista diffinitione, ali⁹ est act⁹ exequēdi, alius est actus declarandi. Sicut enim ali⁹ est actus sententiandi, & alius est act⁹ sententiam exequendi, vt dict. l. executorem. & ff. de re iudi. l. a diuo pio. in prin. ita est diuersus act⁹ declarandi cui, & qualiter debeat legatum, de quo actu loquitur. ff. de legat. ij. l. prima, & l. cū quidā. in princ. de lega. iij. l. fideicommissa. §. quanq̄. cum similibus ab actu exequendi, de quo loquitur p̄sens constitutio Bo. Episcopi Camerin. † Preterea, hoc
2 manifeste colligitur ex capitul. exiui de paradiso. de verborum significationib⁹. in clemen. in quo licet fratres minores prohibeantur esse executores vltimarum voluntatum: tamen eis p̄mittit dare consilium, & suam voluntatem declarare, cui, & qualiter persoluantur. Cum ergo ex predicta constitutione solūmodo actus exequendi post annum sit interdictus, & act⁹ declarādi voluntatem defuncti remanet sub dispositione iuris communis, vt ff. soluto matrimonio. l. si cum dotem. in princip. & ff. de libe. & posthu. l. commodissime, maxime cum iste cōstitutiones, et ista statuta extensionē nō recipiant, vt ff. de exer. l. j. §. si is qui nauem, & ff. qui. & a quib. l. pfecit. circa principiū, cum simlib. Sed de iure cōmuni illud est, quod iste actus declarādi cui debeat legatum, debet impleri statim cū potest: alias est in mora tamē illa mora potest purgari vsque ad illud tēpus, quo heres

conueni

cõuenitur pro illo legato in iudicio. ita intelligitur ff. de leg. ij. l. cum quidã. & ita intelligitur ibi gl. cui acquieſcit Dy. & hoc colligitur clare ex tex. dum dicit, ſi vno petente iam eligere nõ põt cui det, &c. quaſi innuit, qõ ante petitionem poſſit eligere: ſz iſte Bon. elegit anteq̃ pro iſto legato conueniat, ergo, &c. Et ſi dicis, licet potuerit declarare, tamen non potuit ſoluendo exequi poſt annum: Reſpõdeo, nõ eſt verum. nam dictus bo. habebat duplex ius exequẽdi: vnum ius, q̃ fideicommiſſarius, & executor, iſtud ius videtur tolli poſt annum per oſtẽſionem. nam ſi quis verba dicte cõſtitutionis bene inſpiciat, non prohibet hedẽ ſoluere legata illis perſonis quibus derelicta ſunt, niſi ad canonicam portionẽ Epiſcopo debitã de relictis, & relicta ipſi epiſcopo. Item, epiſcopo de dicto legato non debetur legitima, ſeu canonica portio[a], vt probabo, ergo, &c. Hoc ſic, pbo, canonica portio nõ debetur de bis que relinquuntur in ornamẽtis, ſeu pro eis, ſeu pro fabrica, vt extra de teſtamẽtis, c. fi. Sed hoc eſt relictum in ornamẽtis, & fabrica, ergo, &c. Et ſi opponis imo eſt relictum incertum, cum teſtator hoc nõ declarauit, reſpond. cum Bono. hoc fecerit ex poteſtate ſibi conceſſa[c] per defunctũ, ipſe defunctus feciſſe videtur, vt C. de ve. iu. enucl. l. j. §. omnia. & declaratio per dictum Bono. facta, videtur inſerta in dicto teſtamẽto, vt C. de condit. inſtitu. l. inſtitutio talis. Sic ſi apparet manifeſte quod dictus Bono. potuit ſoluere dictis fratribus. ¶Preterea, conſtitutio epiſcopi non habet vigorem extra ſuas dieceſim, vt extra de conſtitut. c. ij. libr. vj. Sed iſte Bono. & eius heres eſt Mucerine dieceſis, non Cameri. vt ſ. dictum eſt: ergo dicta conſtitutio eum non ligauit. ¶Potuit ergo poſt annum licite facere de iure commum. ¶Preterea, conſtitutio Epiſcopi nõ ligat ignorantes dictam conſtitutionem d. capitu. ij. & eam potuit licite ignorare dictus Bono. quia erat de alia dieceſi, ergo poſt annum licuit facere non obſtante conſtitutione predicta.

5 Sed cõtra predicta fortiter oppomitur, & videtur, q̃uod de iure communi perdatur poſt annum iſtud ius arbitrandi, & ſuas voluntatem declarandi, cõceſſum a teſtatore ſuper legato, vt C. commu. de leg. l. j. & ij. §. ſed & ſi quis. Primo, quandocunque legatum eſt certum: q̃ certa eſt res, vel quantitas relicta: ſz nõ eſt declarata perſona, cui debeatur legatum, ſed eſt poſita in arbitrio alterius vt eſt in qõne noſtra, & tũc electio dicte perſone durat vſq; ad illud tempus quo heres incipit pro legato in iudicio conuenire, vt ſ. dixi. Mõq; eſt econuerſo: q̃ certa eſt perſona, cui legatum relictum eſt. Sed res legata non eſt declarata, ſed eius electio eſt poſita in eius arbitrio, & tunc habet locum. §. ſed & ſi quis. & ita dicte leges debent intelligi, &c. Et ſic dico ego Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. Cõſtitutione. Adde bart. in l. cum quidam. in fi. ff. de leg. & ſcio. vbi memmit de hoc conſi. & vide Alex. in l. ciuitatib[9]. in additio. barto. ff. de lega. j. vbi allegat barto. hic, & apoſtillam in l. quinquaginta. C. de excuſ. tut. in additionibus bartol. & vide pleniſſime per domin. Andr. barbat. in c. nos quidem. de teſtamen.

b Declarare. Oſtenſo, quod datus eſt ad declarandum voluntatem defuncti executor, remanebit cõfirmata conſultatio bart. quod dictus executor poſt annium non poterit declarare, & per conſequens ad dieceſanum ſpectabat diſtributio. Ad q̃ demõſtrandum dico, quod non ſolum executor dicitur, qui voluntatem certam & declaratam ad effectum producit: ſed etiam qui habet aliquid adimplere, vel expedire nutu teſtatoris, dicitur executor. declarando ergo erit executor, hoc probatur per text. in auth. licet. C. de epiſcopis & clericis. & in corpore vnde ſumit, & ita tenet ad ſpecu. Joannes Andr. in tit. de inſtru. edit. §. nũc aliqua. in princip. Joannes de Lig. in tractatu ſuo executorũ, bald. in d. l. executorem. per c. cum in tua. & c. Joannes. & ita tenet Angelus conſilio ſuo. xciij. incip. quoniam nihil. vbi dicit q̃ ſemper in hoc tenuit contra bar. Non obſtat modo d. l. executorem, dicit Ang. quia alius tractatus eſt, & tractatum diuerſitas tollit contrarium. & ex vno ad alium nõ infertur propter diuerſitatem nature, & hoc etiam videtur eſſe de mente bal. in d. l. executorem. ſi ergo dictus bononiẽ. erat executor elapſo anno, non poterat plus declarare, vt eſt tex. in d. & tua. & c. nos quide. & per conſequens ad dieceſanum ſpectabat diſtributio, vide etiam de hoc Rom. qui tenet cum bar. conſi. ccxxviij. ſed petrus de Ancha. conſi. trecenteſimo octogeſimooctauo tenet contrarium.

c Exequendi. Vide bar. in l. executorem. C. de execu. rei iu. & in conſi. cxxxix. inci. ſtatuto communis peruſij.

d Canonica portio. Vide late Roma. conſi. cccclxxvij.

e Ex poteſtate ſibi conceſſa. Nota q̃ dicit bar. hic, & adde bar. in l. vnum ex familia. §. j. ff. de leg. ij. & domi. Alex. in c. in cauſis. de electio. licet de barto. hic non faciat mentionem. & plene per Fel. in c. cum R. canonicus. de offi. dele. & ibi ponit, an nominatus in mandato alterius dicatur nominatus a mandante.

CONSIL. CXLIII.

Si filius ſpurius preſbyteri dimittit filio ſuo legitimo tutorẽ patrem ſuum in teſtõ, non põt eſſe tutor, nec etiam ratione cognationis, nec agnationis.

1 Sacerdos an poſſit eſſe tutor teſtamentarius nepotis ex filio ſpurio ſuo.

2 Sacerdos an poſſit & valeat aſſumere tutelã ſui nepotis, ex ſuo filio ſpurio.

3 Succeſſio nulla eſt inter ſacerdotem, & ſuum filium in ſacerdotio conceptum.

a **Paulus**[a] filius do. Gualterij preſbyteri poſt ſacerdotium gentius condidit teſtamentum, in quo ſuum filium petrucij pupillũ ſibi fecit heredẽ, eidemq̃z dictũ dñm Gualterium tutorẽ reliquit, queritur an dictus dñs Gualterius poſſit eſſe tutor. Et dico dictum dominus Gualterij tutorẽ eſſe non poſſe. Hoc ſic oſtendo. ¶De iure permittitur preſbyteris, diaconis, & ſubdiacõis ſuſcipere tutelã legitimã tantum, que eis defertur iure agnationis, vel cognationis, vt C. de epiſ. & cleri. auth. preſbyteros. poſita ſuper l. generaliter. eo. ti. tutelam aũt datiuã, & teſtamentariã ſuſcipere

b nõ poſſunt, vt no. in auth. de ſanc. epiſc. §. Deo aũt amabilis.

2 & §. ſeq. ¶Eſt ergo videndum, an dictus preſbyter iure agnationis poſſit dictã tutelã ſuſcipere? Et certe cum dict[9] ſuus filius fuerit vulgo conceptus, vt ff. de ſta. homi. l. vulgo. & ibi expreſſe ponitur exemplum de filio ſacerdotis. Sed vulgo conceptus nullã agnatũ habet, vt inſti. de leg. agna. ſuc. §. vulgo. Cognatum cõſtat eum nõ eſſe, cum iura cognationũ a matre veniãt, vt d. §. vulgo. per que patet, quod dictus pupillus nõ eſt dicto preſbytero agnatus, neque cognatus: ergo eius legitimam tutelã nõ pot ſuſcipere. ¶Preterea, tutela legitima defertur, ſicut hereditas, vt

3 ff. de legi. tu. l. j. ¶ſz inter ſacerdotẽ, & ſuum filium in ſacerdotio conceptũ nulla ſucceſſio ẽ, in auth. qui. mo. na. effi. ſui. §. pe. vbi glo. expreſſe ponit de filio ſacerdotis. Facit extra, qui fil. ſint legitimi. c. per venerabilem. in fi. ¶Preterea, preſbyteri non debẽt procurationes ſuſcipere, nec debent pro extraneis in ſecularibus iudicijs intereſſe, vt extra ne cleri. vel mona. c. i. & ij. Sed cũ dictus pupillus quo ad dictum preſbyterum ſit extraneus, ergo, &c. Et ita videtur mihi Barto. de Saxoferrato, ſaluo ſemper meliori iudicio, &c.

ADDITIONES.

a Paul[9]. Huic cõſultationi addite, que voluit do. Benedi. de Plum. inter conſi. Angeli, conſi. cccliij. quod incipit, ¶Petrus Paulus. & conſil. ſequenti. per Angel. allegantem in fin. quoddam conſilium Dy. dicentis, quod ſpurius nullam cognationẽ vel conjunctionem habet ex parte patris, vide etiam Ang. cõſ. cxxx. & cxcj.

b Tho. D. Cſuſcipere non poſſunt. vide bal. in conſil. ccxiij. in j. vol. quod incipit, in queſtione iſta. & ibi ponit, an laicus poſſit eſſe tutor legitimus ſacerdotis, vel clerici: & qs inde habebit talẽ tutorem, & vide ang. de aret. in §. ſed hoc iure, Inſt. de atti. tu. & bald. in auth. preſbyteros. C. de epiſco. & cler. & bart. in l. legitimos. §. fi. ff. de legi. tut.

CONSIL. CXLIIII.

Si quis der dat curatorẽ furioſo nõ ſeruata forma l. de creationib[9]. C. de epiſco. aud. & l. fi. C. de Cur. fur. nihil valet q̃ agit, excepto quod epiſcopus non debet interuenire, nec primates, cum hoc non habeat conſuetudo, ergo, &c.

1 ¶Lex que communi obſeruantia non eſt recepta, non habetur pro lege.

2 Liber Inſtitutionum an fuerit compoſitus poſt Codicem Juſtinianeum.

a **Videtur**[a] cõmunis Aſſiſij dedit curatorem cuidam furioſo non ſeruata forma l. de creationibus. C. de epiſ. aud. & l. vlt. C. de cur. fur. Queri-

1 tur, an d. datio valeat? Et dico, q̃ ſolẽnitas dictarũ legum debeat ſeruari ab omnibus, preterquã in eo quod dicit in eis de preſentia epiſcopi, & triũ primatũ. iſta enim ſolẽnitas,

b vt puto, de neceſſitate ſeruari nõ debet. Primo, q̃ cõſuetudo ſic ſe hz & vſus illas obſeruãtias nõ approbauit. ergo omiſſus nõ vitiat. l. j. in fi. de ven. inſpi. & de legi. l. de quib[9]. in fin. & q̃ no. extra de treu. & pa. c. j. Preterea, poſito q̃ de conſuetudine nõ appareat, hoc pro bo per §. furioſi. inſti. de cur. fur. vbi ſoli preſidi hoc permittitur, & ſic per illam legem non requiritur preſentia epiſcopi, & conſtat ¶quod liber inſtit. fuit factus poſt Codi-

2 cẽ, c vt apparet ex proe. inſti. ergo illi tanquam poſteriori ſtabimus. l. ſed & poſteriores. de legib. Nec obſt. ſi tu diceres, q̃ i Codice fuerũt poſite quinquaginta deciſiones poſt quam liber inſtit. fuit compoſitus ego enim dico, quod ille leges, ſcilicet, l. de

de creationib⁹.z l.fin.de cur.fu.nō sunt de illis quinquaginta.Et si tu dicis Ş.debes p̄obare:z si nō.p̄bas.succūbis,arg.eius, qđ no.p gl.ff.de neg.gest.l.eū actū.circa fi.z ff.de ope.no. num.l. non solū.§.fz z p̄obari.Sz si cōstaret illas esse de quinquaginta de cīsionibus,nec apparet de Ẏta consuetudine diceré vitiari,nisi ipsōrum p̄sentia interesserit,vt in auth. hoc ius pozrectum. C.de sacrosan.eccl.z ff.de exer.l.j.§.si plures. Alie vero solēnitates illarum legum,si essent omisse,puto qđ vitiarent.ff. de tut.z cur.da.ab his.l. tutor si fuerit petitus,&c. Bar.

ADDITIONES.

a Th.Ð.C Judex. Adde qđ de hoc cōs.meminit idē bar. in l.fi. §.fz antiquitas.C.de cu.fu.z istud cōsi.sequit̄ d.Frā.de Are.in cōsi.inci.procedēdū.z in consi.cīuīj.inci.cōsultatio p̄posita.z d.Alex.in cōsi.cxxxij.in j.vol.inci.visa facti narratione.z in cōs. xxxix.in iij.vo.inci.visis z consideratis.vbi ponit plures cōcor. Jas.in l.rem non nouam.C.de iud.z Fel.in c.j.in iiij.col.z seq.de treug.z pa.quibus adde Alex.de Imo.in consi.lxxviij.in vj.vo. inci.dicitur prima.

b C Cōsuetudo. No.qđ ōt bar.hic,qđ ẽquis l.fi.C.de cur.fur.requirat.quod qñ datur curator furioso,adsit p̄sentia episcopi, fz qz istud non est moribus vētum receptum.vz sine licentia episcopi,vide Jas.in d.l.rem non nouam.C.de iudi.

c C Codicē. No.qđ Bar.hic vult,qđ liber Cod.fuit factus añ li. institutionū,fz postea fuerūt addite quinquaginta decisiones. Tñ aduertēdum puto,qđ scđa cōpilatio Cod.fuit facta post li. institutionū,fz prima compilatio fuit facta añ §.z cum sacratissimas.z ibi gl.in p̄oe.insti.z ē tex.in l.meminimus.C.de legi.he. z l.j.C.de vet.iur.enucl.per que iura Jac.de Ra.in d.§. z cū sacratissimas,probat scđam editionē Codicis fuisse factā post insti.z iō si aduersarentur adinuicem,dz stari magis lib. Codi.ẽ lib.insti.vbi in illis casibus in lib. Insti.fit mentio. Dixi plene in trac.mes.de p̄stantia do.in ix.lib.de clarīs.iurīs.in Justinia no qui cito dabitur impressoribus.tamen Bar.hic est alterius opi.z dicit,quod standum est lib.insti.tanquam vltimo qz primus Codex fuit primo factus,z postea fuerūt addite quinquaginta decisiones per Justinianum.z si non constaret qđ sit de illis quinquaginta decisionibus staretur libro institutionū:quare cogita.

CONSIL. CXLV.

An valeat tutoris datio facta a iudice nō precedēte inquisitione. Jē,an valeat qñ tutor nō est eiusde originis pupilli,vel domicilij. Jtē,si mater est tutrix,z dicit se velle transire ad scđas nuptias,an auia p̄feratur alijs agnatis legitimis, vel tutori a iudice dato. Jtē,mulier dicens se velle transire ad scđas nuptias desinit esse tutrix statim antequam transeat.

1 C Tutoris datio an valeat,licet non p̄cesserit inquisitio,si aliud iuridicum non obstitit.z nu.2.

3 Auia negligēte,si est datus tutor ad instantiā matris transeūtis ad secunda vota,valet datio tutoris.

4 Mulier asserēs se trāsire ad scđa vota,desinit statim esse tutrix.

a **Factum sic se habet**, a Quidam noie Bonogādus districtus Ruceri,decess.t intestatus sup stitibus Thomasino z Raynaldutio filijs eius z vxore p̄gnāte relicta que post mortē eius peperit q̄dam filiā, que decessit impubes:vtor dicti Bonogādi post mortē sui vxoris, z natiuitatē dicte post hume assumpsit tutelā dictorū filiorū, videlicet,Thomasi.z Raynald.z tutelam eorum administrauit per duos annos ante nuēctarij confectionē,nunc post mortē dicte posthume comparuit coram iudice ducalis curie,asserēs se velle ad secūda vota trāsire:z renūciauit dicte tutele,z quendaz de Assisio petijt dictus filius ordinari in tutorē,qui,vt dicitur, fz non sit certū esse futurum suum virū,qui iudex auditis petitione,z renūciatione per dictū p̄fatū de Assisio,qui vocatur Thonus,ibidē p̄sentē decreuit,z ordinauit tutore nulla inquisitione precedēte. Modo queritur,nunquid talis datio valeat.ex quo inquisitio nō p̄cessit.Secūdo cū dictus Thonus sit de Assisio oriundus,z ibi habeat domicilij,z in ciuitate Ruceri na non habeat domū,neq; domicilium,licet iam sint vndecim mēses quod fecerat se facere ciuē dicte ciuitatis:non tamē p̄ozpter hoc trāstulit domicilij,z habitationē:imo in districtu Assisij traxit z trahit morā:nūquid possit esse tutor dictorū pupillozū. Tertio,cuz dicti pupilli habeāt auiā maternam,que post renunciationem matris dictorum pupillorum, z dationem factam de dicta tutela,petijt dictorum pupillorum nepotum suorum tutelam sibi deferri,nunquid posito quod Thonus fuisset cum inquisitione datus, dicta auia sit de iure p̄ferenda tam dicto Thono,quam etiam alijs consanguineis. Jtem,posito quod dicte auie dicta tutela non deferatur z debeat dari datiuus cum inquisitione. nunquid dicta inquisitio debeat fieri inter agnatos, z cognatos, z vitricum pupillozum inter alios agnatos,si cognatus potest reperiri idoneus,nunquid ille potius sit dādus,z sit alijs p̄ferendus. Jtem,mulier sic trānitura ad secunda vota,vt asseritur,que fecit alium ordinari anteq̄ transeat,desinat esse tutrix. C† Ad primum cum queritur, an 1
b valeat tutoris datio,fz nos p̄cesserit inquisitio,si aliud iuridicum non obsistit:nō.quod valet:qz nulla lege cauetur, qđ dēat inquiri,sed est differentia quo ad satisdationem p̄standam,an sit datus cum inquisitione.z nō satisdat:an sine:z satisdat. arg. eozum que no.insti.de satisda.tuto.§.penul.z C.de tut. z cu.qui satis non ded.l.j.z ij.z ibi no.per gl.z Bod.Certum est q̄ nomina debitozum possunt dari in dotem z dotis esse,vt ff.de condi. ob cau.l.qui se debere.z l.si donaturus.z ff.de iu.dot.l. debitor,

2 C† Ad scđm dico,qđ indubitanter vz tutoris datio. Nō enim
c requiritur,nisi quod sit subiectus ratione originis pupilli, vel domicilij.l.j.C.vbi pe.tu.sed per consilium potuit hoc fieri,vt l. edificia.ff.de ver.sig.quare,&c.cum p̄supponatur in puncto q̄

3 factus sit ciuis.† Ad tertium[a] cum queritur,an cum eo tempo
d re,cum datus fuerit tutor alius,matre volente transire ad scđa vota,supererat auia,an ipsa debeat ei p̄ferri qui datus ē? Ad hoc dico quod gl.sunt contrarie loquentes de matre,z eodē modo intelligo de auia. Vna gl.est.C.qñ mu.tu.offi.fungi,pōt.l.fi. Alia est in l.tutor si fuerit petitus.ff.de tu.z cu.da.ab his. p̄o quarum gl.varietate tuenda, dico quod si auia non fuisset negligens,quod tutoris datio teneret:secus si fuisset negligēs, vt in casu quęs.nostre,in qua nulla fuit negligentia:sed incontinēti matre declarante intentionem suam,datus fuit tutor, z tunc auia p̄fertur,sic reducuntur gl.ad concordiam.vt l.si maritꝰ. ff.de adul.Et ita sentit,z tz Jac.de Are.in d.l.si tutor fuerit petitus.z Bod.in p̄eal.l.fi.z maxime Bart.Sil.que est ipsa veritas. C Ad quartum,cum queritur an p̄feratur alijs agnatis auia:dico, quod sic,ar.eozum que not.in l.ij.C.quand. mul. tu.off.fun.pot.in gl.fi. Ad quintum non respondeo, qz respōsum est per p̄ima dicta in primo puncto. C† Ad sextum, cum
4 queritur quando mulier dicit se transiturā ad scđa vota,an desinit statim esse tutrix:respōd.z dico,quod sic.vt possit dari tutor alius,si legitimi nō supereēssent. Casus est in corpore,aut. de nup.§.fin autem tutela.in verſ.si vero.in fi.ibi,volēte. Et ita dico ego Bar.de Saxoferra. Jn quęs.p̄d.p̄out scriptū,est z consulū est in j.ij.iij.iiij.v.z vj.idē dico, z consulo per easdē rōnes, ego Frācis.de pisis. Super tertio fuerūt opiniones,qđ sunt alij legitimi post auiam,sed qñ post matrem venit auia,tunc sine dubio ipsa volēs,z non negligēs debebit esse tutrix,omnibus etiā alijs legitimis,z datiuis exclusis. Soli enim testamentarij ipsi auie p̄feruntur,vt in auf.matri z auie.C. quādo mu.tu.off.fun. po.z in corp,vnde sumitur. Unde in proposito istam auiam dico p̄ferendam,etiam si essent datiui, ipsa etiam p̄ferretur omnibus,&c.Ego Fran.de pisis leg.doc.in vrbe famosissima pisarum ita consului.

ADDITIONES.

a Th.Ð.C Factum sic se hz. Adde quod istud consiliū ē nu.xxxix.scđm ordinem perusinum,in prima parte iudiciorum.z incipit ibi, Jo.districtu Neuceri,z dicit dīs Alex.in aut. matri z auie,in addi.Bar.C.quand.mu.of.tu.fun.pōt.in fi. quod istud consilium non est Bar.sed domini Fran.Ligrini:tamen Bar, se subscripsit:tamē in rei veritate est Bart.est bene verū,quod dom.Franciscus se subscripsit, z ita inuem in pluribus lib.antiquis manu scriptis,z in isto consilio apparet de subscrip.domi.Francis.De isto consilio vide apost.in additionibus Bar.in l.j.C.de tutor.z cu.qui non satisd.z in l.tutor.ff.de tut. z cur. datis ab his.

b C Ad primum. Jnquantum bar.in primo dubio ponit, quod tutor nominatus a matre,licet nō fuerit datus cum inquisitione,tamen dicitur legitime datus.adde Bartol. in l. si quis sub conditione.ff.de test.tut,z in auth.sacramentum.in fin.z in aut. matri z aui.C.quando mul.tu.offi.fungi potest.cum cōcor.de q̄bus per Alex.de Imo.in d.aut.matri z auie,in vltim.addit.vb allegat consilium Bart.hic. Adde etiam Bal.in l.precibus.C de impub.z alijs subscriptis.z in consilio cclvij.inci. Casus super quo.z in consilio cclxiij.statuto p̄dicto,&c.z est responsio casus supradicti consilio,&c.z in ij.vol.consiliorum.z adde no.per Bart.in consilio cclvij.in questione,qua dicitur.z ibi scripsi.z Bal.in consi.clv.in ij.vo.z dixi in apost.in d.l.si quis sub conditione. An autem mater mortuo isto datiuo,petito ab ipsa,z nominato.z dato a iudice,poterit iterum petere aliud tutorē: dic quod sic,si est vnus tutor.l.fina.in p̄inc.ff.qui pet.tu.z in l.ij. §. quid ergo,si non omnes.ff.ad Tertyl.z si non petit,excluditur a successione,z ratio est:qz plenum consilium desideratur a matre d.l.ij.§.quid si non compulit.ff.ad Tertyl.z ibi plenius scripsi in addi.Bar.

Ad se

c ¶ Ad 6. vndum dubi. Vbi ratione originis vel domicilij, vide Bing. de Bre. in §. sed hoc ture. inst. de Attu. tu. & Sali. in d. l. j. C. vbi pet. tut. & cur. & ibi videas quis iudex debeat dare tutorē & curatorem, videlicet an iudex domicilij vel patrimonij, aut originis.

d ¶ Ad tertium. Adde Bal. in d. l. precibus. C. de impube. & ali. sub, vbi voluit si mater preuenit, & fuit dat⁹ tutor, si legitimi extant, & sunt meliores, iudex dz curatores adiungere. An aūt mortuo illi datiuo petito, & nominato a matre, & dato a iudice, potest iterum iudex dare tutorē illum, quem petierit mater, an vero alios, & legitimi preferendi, dic, quod ad legitimos peruenit. Idem tenet Bar. in d. l. si quis sub conditione. ver. quero, quid si datiuus. ff. de tes. tu. Et facit in casu pred. alia ratio, q̄ in datione istius secundi tutoris, mater est nupta. & sic est locus tutori legitimo, & non datiuo. Et not. quia fuit de facto in causa heredum clarissimi legum do. Bene. de Alex. & potestas pisanus, qui nesciebat leges, pronunciauit contrarium, sed postea admonitus infructuosq; reuocauit sniam, & esse locum legitimo tutori iudicauit: & Terentius panus huiusmodi pupillorum tutor constitutus fuit, &c. quid autem econtra, si datur tutor a iudice matre ignorante, an valeat datio tutoris. Vide bal. in d. aut. matri & auie. & Alexā. in consi. clxj. incipi. super j. dub. in j. vol. cum concor. de quibus scripsi in add. Barto. in d. aut. matri & auie.

e ¶ Ad sextum dubium. Adde bart. in aut. sacramētum. in pen. col. C. quando mulier ex tu. fun. po. & ibi Alex. in add. & bart. in d. l. si quis sub cond. ff. de tes. tut. & adde que scripsi in dicta aut. sacramentum. in ver. quero, an statim.

CONSIL. CXLVI.

Authen. ex causa. C. de lib. pret. hz locum qñ testator sciebat se preterire filium, secus si ignorabat. Unde tutor datus in tali testamento non vz si non confirmetur.

1 ☞ Rupto testamento preteritione posthumi, de quo testator sperabat, non legata, & alia non confirmantur.

2 Iudex, qui confirmat tutorem, & causa confirmationis non fuit vera an valeat.

a **VIso puncto** predicto, iurib⁹, & allegationibus in eo cōtentis, p

1 eius determinatione, † primo, est sciēdum, quod rupto testamento ex causa preteritionis posthumi, de quo testator non sperabat, relicta, & alia non confirmantur per aut. ex causa. C. de lib. preter. & in corpo. vnde sumitur, q̄ tex. in corpore loquitur de testatore, q̄ sciebat se preterire filiū, vel posthumum, si recte & diligenter intueatur, vt C. de test. mil. l. sicut. in probando hic non extendo me, quia longum esset. Remanet ergo, quod dictus Romanus est datus tutor in testamento predicto ruptor: vnde non pōt esse tutor, nisi confirmaretur particulariter, ff. & C. de confirman. tut. que confirmatio cum testator vixerit multis annis, dz fieri cum inquisitione que ponitur. ff. de confirma. tuto. in l. in confirmando, quod in propositā q. factum non fuit, nec iudici, qui confirmauit dictum testū, fuit p̄positum aliquid quod testū esset ruptum, vnde non pōt dici cōfirmatum, arg. C. de confir. tuto. l. neq;, & gl. inst. de tut. in prin.

2 videtur inclinare, quod non. † In contrarium videtur casus. ff. de confirmat. tuto. l. qui a patre, ibi, perinde ac si ex testamento, &c. Ita tenet Jacob. de Bre. & disputando determinauit Mar. Silimanus, Ita tz Ly. in d. l. neq;, & communiter omnes Mod. Dico igitur in questione proposita, quod per ea que facta sunt nullus pōt administrare legitime, sed iudex debet facere inquisitionem secundum formam d. l. in confirmando. & si reperiret dictum Romanum confirmandum, confirmet, & preferat auie predicte. Si vero non esset confirmandus, tunc auia remanet tutrix.

ADDITIO.

a ¶ Viso puncto. Q̄ materia istius consilij conuenit cōsilio cuidam inferiori, inci. Lapus Uannus. ideo erit videndum.

CONSIL. CXLVII.

Si duo sunt dati fideicōmissarij a testatore vna, an altero mortuo pōt alter exercere libere officiū, & concluditur q̄ sic. Item late de dictione vna.

1 ☞ Testator si facit fideicommissarium Titium vna cum Caio, an videatur voluisse eos simul, non separatim officiū fideicommissarie exercere.

2 Dictiones, vna, & cum, & dictio, & an inducāt simultatez, & quid significent.

3 Potestas alienandi in testamēto videtur repetita in codicillis.

a **Actum tale est** predictus dit⁹ fecit testū. & codicillos, vt supra, contigit q̄ post mortem dicti testatoris, dictus plāciolus Januelli su⁹ fideicōmissarius mortuus ē. Queritur, vtrum dicta domina Buta, vna cū dicto planciolo fideicōmissaria possit officium ipsius fideicōmissarie libere, & expedite exercere, & bona predicti testātis vendere secūdum formā testamēti. Ad predicta rūdetur, de iure dictā domina posse fideicōmissarie offiū libere exercere, & bona dicti testatoris secundum formam dicti testamēti vēdere: q̄ mortuo fideicōmissario officium remanet apud eam integrū, vt extra de testa. c. religiosus. in fi. libz. vj. † Sed hic possunt oriri duo dubia.

1 Primum, q̄ d. c. religiosus, dicit, nisi aliud a testatore sit expressum: sed hic videtur aliud expressum, cum dicit in codicillis, q̄ dictam dominam Butam faciebat fideicōmissariam vna cum dicto planciolo Januelli, &c. & q̄ dixit vna, videtur voluisse eos simul, nō separatim fideicōmissarie officium exercere. Respōde quod illa sumultas, in eo quod dicit vna, respicit actū dispōnendi factum a testatore, quasi dicat, semel ex vno actu facio talem, & talē fideicōmissarios meos, seu talem cū tali, q̄ idē impotar. primum de dictiōe vna, probatur C. de impub. & alijs subst. l. vlt. in prin. vbi p̄s quod idem est dicere, Titius vna cū Seio,

2 vel dicere, Titius, & Seius. † Sed de dictione, cum, & de dictione, & probat p̄tura vulgaria, vt l. Titie textores. §. nihil. de leg. j. & l. hii, cum illo. ff. de vsuf. leg. cū similibus. Preterea, nunquam p̄sumitur testatorem voluisse, vt vnus sine alio non possit, nisi hoc expresserit, l. si fuerit ita. ff. de manu. test. Secundo posset dubitari, an ptās alienandi, que fuit attributa dicto planciolo in testamēto, videatur repetita in personam do. Bute, cū in co-

3 dicillis, de ptāte vendendi nulla sit facta mentio. † Ad q̄ rūdetur, quod illa verba, vna cum planciolo, &c. sōm propriam, & veram significationem sunt repetitiua earum conditionum, & qualitatum, que in persona p̄mi fideicōmissarij apposite sunt qua si dicat, talem facio fideicommissarium, cum hac ptāte concessa tali fideicommissario. Hoc probatur per l. non putabam. de cōdi. & demon. Nec ob. finis illius legis, vbi videtur immere contra, q̄ illud speciale fauore libertatis, ne libertas incidat, vt ibi apparet in tex. & gl. De iure ergo communi est contra, vt ibi dicitur. Bar.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Factum tale est. Adde Bar. in consilio c. incipiē. factum. in 9. volumi. & ibi scripsi in addi. & vide Andream Barb. in l. si quis duobus. C. de impuber. & alijs substitut. in additio. Barto.

CONSIL. CXLVIII.

Si testator sciebat tutorem, quem dedit in testamēto, esse suū creditorem, vel debitorem, non propterea prohibetur a tutela, secus si ignorabat, per aut. minoris. C. qui tut. da. pos. & intelligitur alias, quam ex testamento.

1 ☞ Tutor testamentarius si est debitor, vel creditor an possit esse tutor.

2 Testamentarij tutores preferuntur matri, & auie.

3 Tutor testamentarius si excusaret se a tutela, perderet legatum sibi relictum a testatore.

a **Questio ista** in hoc p̄cipaliter reuoluitur, an aut. minoris posita. qui tut. da pos. habeat locū in tutore testamētario. Secūdo, an illud, q̄ ibi dicitur de creditore, habeat

1 locum in eo, qui est creditor ex testamento. † Circa p̄mum, quidam antiqui dicebant, quod illa auth. non habebat locum in tutore testamētario, q̄ eius fides est recepta a testatore, vt Justi. tu. de satisda. tut. §. j. & C. de episcop. audien. l. de creationibus sed gloss. in d. auth. minoris. tenet contra, per rationes ibi positas. Bul. de Cug. tenet contra ff. de pact. l. cuz in eo. per rationes quas. j. dicam. Item. do. Oldr. in ista materia ita distinxit, aut testator, qui dedit ipsum tutorez, sciebat ipsum esse creditorem, aut debitorez, & tunc potest esse tutor non obstante illa authentica, minoris. Hā fides istius tutoris est electa per testatorem, argumen. ff. de administrationibus tutorum. l. tutor qui re-

2 pertorium. ¶ Preterea testamentarij tutores preferuntur matri, & auie, in authentic. matri, & auie. C. quando mu. tu. offi. fun. potest, sed mater, & auia, nō prohibētur a statuto, licet sint debitrices, & creditores: vt in dicta authentic. matri & auie, & hoc verum, cum testator hunc sciebat tutorem quē dabat esse debitorem, vel creditorem, sed si ignorabat testator ipsum esse creditorem, vel debitorem tunc non potest videri electa, & approbata fides illius, vt ff. de confirmationib. tuto. l. in confirmādo. & isto casu est vera opinio glo. Et hanc opinionem ego semper tenui. Et secundum hoc in casu proposito, cum testator ipsum tutorē sciebat esse, vel futurum esse creditorez ipsius talis poterit esse tutor, & sic non potest ei imputari si tutelam gessit, nec per hoc

3 perdit legatum. ¶ Super secundo puncto. posito quod testamentarius tutor prohibeatur a tutela si est debitor, vel creditor, alias quaz ex dispositione testatoris facta in testamēto, vel

rodicillis, hoc est expressium per iura. que dicunt quod eo casu si excusaret se a tutela, vel cura, perderet legatū z sic habet nec esse gerere, vt legatum consequatur. ff. de excusa. tuto. l. Neseni nius. cum l. seq. Hoc etiam versus esse probatur per iura añ dicta. Nam ꝫ de iure antiquo distingueretur, an legatum erat relictum pro tutela, an non, tamen de iure nouissimo quocūq; iure relictum esset, si cessaret adimplere, quod iniunctum est, p defunctum, perderet legatum, vt in auf. de here. z Falc. §. his omnibus, z ibi no. per Jac. de Bel. Apparet ergo, quod huic tutori imponebatur necessitas gerendi tutelam, vt haberet tutelā, non autem excludetur a legato, quod gessit tutelam. Et ita videtur mihi. Bar.

ADDITIO.

a Th. D. ℂ Questio ista, Adde. qđ de isto cōsil. suo meminit idē bar. in auf. minoris debitor. in ver. quero, an ista auf. C. qui tuda. pos. vbi allega. se consuluisse. z inducit rationes p̄dict hic. z vide Bar. in consi. cxij. in secundo volu.

CONSIL. CXLIX.

Quando iudex sentētiat scām id, qđ relinquitur arbitrio suo, z si non deferat iuramētū in litē alteri parti, cui videt nō deferendū, nō propterea pōt ab eo appellari, z si appelletur z appellans non probat iniquitatē sniē, tunc iudex appellationis dz iudicare bñ sententiatū, z male appellatum, z condemnare victum victori in expensis, etiā in causa appellationis factis.

1 ☞ Executionem sententie qui petit, acquiescit sententie.
2 Iudici permittit ponere arbitros, seu calculatores, qui discutiant rationes, z referant.
3 Tutor tenetur de dolo, lata culpa, z leui.
4 Appellans succumbit si non constat de iniquitate sniē.

Literas [a] Magnificētie vestre recepi, 8 cā, que coram vobis vertitur inter petrum ex vna parte appellantē, z do. Beraldum defendentem occasione cuiusdam sententie late super administratione tutele dicti petri, quid iuris est. Sic credo, z dico, per vos iudicatum, esse bene iudicatum, z pronunciatum, z male appellatum, z victum victori in expensis etiam in hac causa appellationis factis, condemnādum. Quod probo sic. In primo capite prime sententie do. B. z H. fuerunt condemnati ratione reditnum, z fructuum, pro vltimis septem annis, in libro Mccl. vt patet ex tenore sententie, inquātum continet cōdemnationem, dictus petrus non est grauatus uno sentētiam in ea parte approbauit, quod patet per instrumentum in causa pro-
p ductum, †z qz petijt in ea parte executionem: ergo sententie acquieuit, vt C. de re iudic. l. ad solutionē. z ff. de pact. l. tale pactū. §. qui pronouerunt. z de inoffi. testamē. l. penult. In eo vero, quod in fine sniē eos absoluit ab eo quod plus petebat dictus ioā. per appellationem conquestus est, in hoc de iniquitate sentet. e. nul-
2 lo modo constat, † Nam in causis vbi tales calculationes vertuntur, permittitur iudici ponere arbitrum, seu arbitros, qui predictas rationes discutiat, z referant, vt C. de vsur. z fru. leg. lij. z ff. si cui plus quam per leg. Fal. l. j. z ff. de instr. l. illud quoq; etiam patet C. de distrat. pign. l. in reūdum. sed iudex hoc fecit, vt patet publico instrumento, z illi electi retulerunt z secundum eorum relationē iudex ille prime cause p̄ dictis septem annis condemnauit, vt clare patet recte calculanti, ergo eius snia fuit iusta, z iuste lata. ter. est ff. de cond. z demon. l. si cui libertas. In secundo vero capite dicte sententie condemnauit dictos dominos B. z H. ad restitutionem tertie partis rerum mobiliū contentarū in inuentario, seu ad faciendam estimationem secundū tenorē dicte sententie. de hoc etiam non est conquestus dictus P. appellans, quod pz, qz etiam post appellationem petijt coram primo iudice executionē p dicta tertia parte, vel etiā eius estimationē faciēdam scām formam ipsius sententie: ergo videtur hoc p̄obasse, vt scām dictam formam fiat, vt dictum est. In tertio vero capite sententie, facta etiam ratione reditnū, z fructuū administrationis dicte tutele, p̄ tribus primis annis, z habita compensatione cū reliquis incertarum alias factarum expensarū, z solutionem per dom. B. z H. in vtilitate necessaria dic. pet. z facta ratione, z habita compēlatione de rebus nō positis in dicto inuentario, absoluit predictos dominos B. z H. ab administratione fructuum, z a dictis: z predictis rebus in inuentario non positis, z ab omnibus alijs petitionibus p dictum P. factis, vt patet ex tenore sententie. Hoc caput multa implicat. In eo qđ dic. t de reditibus, in hoc constat iudicē bñ pronūciasse, quia secūdum calculationem sibi factam per illos quibus commisit. Secūdo in eo quod dicit de rebus in inuētario non positis, hic videtur conqueri dictus P. eo qđ videtur, quod sibi debuerit deferri iuramentū in litem, z qđ si aliter p̄ baretur, qđ predicti debuerūt in magna quantitate condēnari z ex allegatis p̄ parte sua elegātissime factis colligitur. Ad hoc añ est dicendum, bene iudicatum, z de iniquitate sentet nō constare. Nam si bene aduertantur articuli, seu capitula ad p̄obandum contra dictos tutores facta p̄ maiori parte non concludūt aliquid, ex eo quod tutores venirent condemnandi, vel deberet deferri iuramētum in litem. Nam incipiendo a decimo articulo, seu capitulo, vsqz ad decimum octauum, in quolibet dicitur, quod dictus B. habebat, z reliquit tempore mortis, ꝛc. † Constat enim, vt prudenter allegatum est, quod dictus
3 tutor tenetur de dolo, z lata culpa, z leui. Dz est possibile, quod ille petrus dictas res tēpore mortis reliquit, z inde tutori nulla culpa pōt imputari. si eas in inuentario non posuit. Quid enim si ignorauit. Justam enim causam ignorantie habuit, cum in ius succedat alteri⁹, l. qui in alterius. ff. de regu. iur. debuerunt ergo concludere articuli, quod tutores hoc sciuerunt, vel scire debuerunt. l. quod te. si certum petatur. Debuit ergo p̄obari scientia tutorum, vel quod hoc communiter erat notum, z sic colligatur lata culpa, que est ignorare quod omnes sciunt, vel vt concludatur leuis culpa, cum res ipse erant in tali loco q̄ diligens paterfam. hoc p̄uidisset, z inuestigasset. Est enim leuis culpa non p̄uidere id, quod a diligenti potuit p̄uideri, l. si putator. ff. ad l. Aquil. z ff. de pig. act. l. si conuenerit. §. fi. Sed posito, qđ articuli sint bene formati, videndum est de probatione. z multa sunt que nullo modo p̄obātur, multa sunt que pars asserit sufficienter esse probata, sed certe pauca sunt, etiam si testes essent omni exceptione maiores, que per singula examinare longum esset, z tediosum. Saltem hoc constat, quod valor non est probatus earū rerum, de quibus probatū videtur, z in inuētario non sunt posite: ergo si iudex volebat deferre iuramētum in litē, z per illud p̄obare interesse dicti P. poterat etia. in tarare ℣itatem vsqz in quantum sibi videretur, poterat etiam non deferre, vt ff. de in litem iur. l. videamus. §. pe. Hic igitur placuit iudici non deferre, ſz vsqz ad ℣itatē, que ibi congrua visa fuit compensare placuit, an hoc fuit male factum, nō liquet ex actis:
4 qz ex estimatione maiorum rerum non patet. † Si igitur de iniquitate sniē non apparet. ille qui appellat, succumbit, vt C. de appell. l. hi, qui ad ciuilia. Pars enim appellata dz in hoc ius commune p̄o se, qz in iudicis arbitrio erat hoc facere, vt dictū est. Qui ergo appellat docere habet iudicem inique fecisse, aliter si de iniquitate non respondit, debet succumbere, vt ff. p̄o socio. l. societatem. §. arbitrorum.

ADDITIO.

a Th. D. ℂ Literas. Vide apost. do. And. Barb. in l. tutor. qui repertorium, in add. Bar. ff. de admin. tuto. vbi ponit de consi. Bar. hic, z vide in consi. sequen. z ibi scripsi.

CONSIL. CL.

De materia precedētis consilij, z primo, an in cā appellationis qñ vir⁹ sint p̄ pte condēnatus, z p parte absolut⁹ z appellant an tota snia suspēdatur, vel tollatur, z casu quo p̄o parte tantū, an appellās p̄dictus, qui petit sniam executioni mādari coā iudice a quo p ea parte, que faciebat p̄o eo, videat recedere a sua appellatione. Ite, qñ pupillus agit ℣ tutorem dicens eū non posuisse res certas in inuētario, que probatio dz fieri, z quid si iudex noluit deferre iuramentū in litem, z si detulit, an iudex appellatiōis pot aliquid agere. Item, qño dz fieri probatio de fructibus recollectis ex bonis pupilli z quomodo debet fieri liber rationū a pupillo, vel ab eius tutore.

1 ☞ Appellans p̄o parte a sua, an tota sententia per appellationem tollatur, seu suspendatur.
2 Si petitur executio sentētie a qua est appellatum p̄o parte, an videatur renunciatum appellationi.
3 Probationes que requiruntur contra tutorem: dicendo ipsum tutorem non posuisse omnia bona in inuentario.
4 Juratur in litem contra tutorem, qui fecit inuētariū, z aliqua omisit ponere in eo.
5 Probatio contra heredes tutoris non sufficit per indicia, sed plena requiritur.
6 Presumitur p̄o sententia in dubio quod sit iuste lata, quod iudex iuste fuerit arbitratus.
7 Pupillus quomodo debet p̄obare contra tutorem, z eius heredes de fructibus.
8 Judex an possit committere aliquibus personis, vt discutiant fructus possessionum pupilli.
9 Liber rationum qualiter debet esse compositus.

a **Cum predicta** examinarē plura alia dubia occurrerūt, que licet predicto consilio inserta non sint, tamen hic alia
1 qua refero, ꝛc. † Primo, si super articulo vno, quia tutor extitit p̄o parte condemnatus, z p̄o parte absolutus: qz

p̄o

pro parte sine condemnatorie appellat, an tota sentētia per ap-
pellationem tollatur, seu suspendatur, secundum .l.j.in fin.ff.ad
Turpil. quod videtur, quia sententia non potest pro parte va-
lere, & pro parte non valere. Contra hoc tenet Cy.C.de aduoca.
diuer.iudi.l.j.quia ex post facto pōt pro parte valere, arg.eius,
quod dicitur de testamento.ff.de inoffi.testam.l. circa inofficio-
si.ita dicit ipse. In ɔ̄trium videtur casus C.de appell.l. amplio-
rem.§.j.vbi ad iudicem appellationis spectat cognoscere etiam
de sniā lata contra eum, qui non appellauit. Si enim remaneret
firma, ad iudicem appellationis non deuolueretur. Ad idem
C.quando prouoc.non est neces.l.final. Nec obstat.d.l.circa, q̄r
illud cōtingit propter diuersitatem personarum, cōtra quas a-
gitur. Nec enim agendo contra vnum posset pro parte appro-
bare, & pro parte reprobare, imo reprobando pro parte, totum
videt̃ reprobare.l.pen.ff.de inoffi.testa.facit de mino.l. etiam.§.
2 ex causa.†Scdo queritur, retenta opinione, q̄ pro parte tātum
sententia extinguatur, an si pro illa parte qua cōdemnatus est
tutor, petita fuerit executio coram iudice primo, videatur renū-
b ciatum[b] appellationi? Dico, quod sic, quia quandocūq̃ super
aliquo principali, vel incidēti, quod spectat ad iudicē primum
vel inferiorem, compareat, videtur renunciatum appellationi. C.
de re iudica.l.ad solutionem.& extra de appel.c.sollicitudinē. in
fi.nisi fuerit protestatus, quod illam executionē non petit ani-
mo renūciandi appellationi, quod dic, vt in d.c.sollicitudinem.
3 in fi. ¶ †Tertio queritur, cum pupillus agit ɔ̄ tutorem [c] dicēs
c ipsum tutorem res non posuisse in inuentario, que probatio re-
quiritur ɔ̄ tutorem. Respōdeo, probatio esse debet talis, quod
concludat tutorem in dolo, vel in culpa, scilicet, quod tutor sci-
uit illas res pupilli, vel quod communiter sciebatur, vel q̄d dili-
gēs paterfam.hoc inuestigasset, vt supra dictū est in consi. pro
xi. Sʒ queritur, qualiter sit probandū, vt concludat. Et videt̃
quod sufficiāt indicia, nec requirat̃ plena probatio, vt C.arbit.
tute.l.si defunctus, ibi, aliis indiciis, &c. & C.de in litem iuran.l.
fin. Sʒ certe illa vident̃ intelligēda de indiciis legitimis, & cla-
ris hoc ē de probationibus claris & liquidis, vt C.de in litē iu-
rā.l.ij.ibi, argumētis liquidis, argu.opti.imo tex.pro hoc C.de
iure deliberand.l.scimus.§.licentia.ibi, legitimis modis. Sed
certe hic aduertendum est, quia tria sunt, scilicet res ipse, item
quantitas earum, item valor rerum. Pone ergo probari con-
tra tutorem vestes, frumēta, & libros fuisse in bonis pupilli: sed
non probatur quot vestes, vel libri, vel quanta fuerit quātitas
frumenti, vel quantum valuerint: posito, quod probat̃ taliter,
4 nūquid includetur dolus, vel culpa tutoris? †Respondeo[d], si-
d cut ɔ̄ tutorē, qui nullum inuentariū fecit, iuratur in litem, ff.de
admin.tuto.l.tutor, qui repertorium.in princi.ita eadē ratione
si fecit, & aliqua omisit ponere in inuentario, pro illis, que non
sunt posita, iurabit̃ in litem: q̄r quantum ad illas res inuenta-
rium non fecit, & verba illius legis sic debēt intelligi: tutor, qui
repertoriū non fecit.i.quatenus non fecit, l. Stichū, qui meus
erit.ff.de leg.j. Sub isto igit̃ iureiur. venient quātitas, & rerum
estimatio, sicut si nullum inuentariū factum fuisset vt ibi, quod
iuramentū taxabitur, seu prestabitur taxatione premissa, l. vi-
5 deamus.§.iurare.de in litē.iurand. †Et aduertendum, quod in
actione tutele, vt speciale vt propter culpam iuretur in litem, vt
not.l. in actionibus.ff.de in lit.iure.& hoc contra principalem:
sed ɔ̄ heredē tutoris debet probari plene, vt C.de in litē.iurā.l.
ij.§.ii.per totū. ¶ Sed quid si iudex condēnauit in certa quāti-
tate pro rebus non positis in inuētario? vel certe quātitatis ha-
buit rōnem compēsando, non tñ detulit iuramētum in litē? Ad
hoc r̄ndeo, si partes sniē acquieuerunt, expeditum est. Si vero
appellatur a sententia, videndum est per quem. Aut enim ap-
pellat minor, qui agit ɔ̄ tutorem, & tūc debet succumbere, nam
licuit iudici non deferre iusiurandum, & etiam cassare, vt d.l. vi-
deamus.§.iurare.& delatum ex causa non sequi, vt dict.l.videa-
mus.circa fin. Non ergo grauauit pupillum, imo releuauit: q̄r
eum non coegit iurare in quantitate quam taxauit, sed simpli-
citer condemnauit. Predicta vera, nisi ex primis actis, vel ex
nouis factis in causa appellationis appareret, quod bene co-
gnouisset iudex in maiorē q̄titatē debuisse taxasse. Q̄d enim di-
citur in arbitrio iudicis, intelligitur scdm bonam fidem, vt dic.
6 l.videamus.§.iurare, in fin.† In dubio enim presumendum est
pro snia, quod sit iuste lata, & quod iudex iuste fuerit arbitra-
tus, nisi ɔ̄trium doceatur, vt ff.pro socio.l.societatem.§. arbitro-
rum.& l.vnde si Nerue.& ff.de euicti.l.Herēnius.§.Caia.& quod
ibi nota. Si vero appellaret tutor, tunc enim iudex eum graua-
uit, quod condēnauit in quantitate non plene probata, nec sup
plet̃ per iuramētū: posset tñ iudex appellationis, si vellet ipse, iu
ramentum deferre, & sic sententiam confirmare, cum dicta pote
stas deuoluatur ad eum, & hoc non est dubium. Dico etiam q̄d
appellatione interposita ab vno tantum, potest iudex grauare
7 alium non appellantem: vt d.l.ampliorem. ¶ †Quarto est vidē
dum, qui fructus dicātur recollecti de bonis pupilli: & qualiter
fiet probatio? Respond.tutor de his tenetur facere librum rō-
nū: & si non fecit, vel factū non exhibet, iudex potest contra eum
deferre iuramētum, vt ff.de tu.& ra.distr.l.j.§.officio.& q̄ ibi no.
sʒ vt dictū est, iudex pōt taxare. Item contra heredē non pōt in
litem iurari: qualiter ergo probabit pupillus? Respon. probā-
dum est, q̄ tales possessiones erant in bonis pupilli. Item, q̄ ta
les possessiones tantum reddiderunt omni anno. Item, q̄ dicti
fructus peruenerunt ad tutorē. & hec esset prob.plena. Primū
probatur ex inuentario: vel alio modo de facili. Scdm, & tertiuʒ
poterit probari per seruos, factores, & laboratores ipsi⁹ pupil-
li: vt ff.de admini.tu.l.ad instruendam.& de tut.& ra.distra.l.j.§.
de seruis. Et est aduertendum, q̄ isti tales factores, & laborato-
res, exonerant se: & sic vidētur testificari in causa propria: & ideo
puto, q̄ hoc casu sit speciale in odium tutoris, qui librum nō ex
hibet, vt dicitur in d.§.de seruis, ibi, cum neque inuētaria neq̃
rōnalia proferunt̃, remedio eo vti debere. Sʒ si poneremus, q̄ tu
tor cōfitet̃ fruct⁹ sibi datos a laboratoribus, & colonis integre,
sʒ negaret tot, quod dicit pupillus, tunc coloni essent idonei te
8 stes. ¶ †Sed, an iudex possit committere aliquibus, vt videāt,
& discutiant quot poterant esse fructus possessionū, quolibet di
ctorū annorum, & eorū relationi credere. Puto posse adhibere
eos, qui negotiorū pupilli notitiam habent, & ab eisdem instrui,
& eis credere, vt ff.de rebus eorū.l.magis puto.§.in primis.& C.
de vsu.& fru.leg.l.aduersus.& ff.si cui plus quā per legē Falcid.
l.j.§.cum dicitur.& ff.de cond.& dem.l.si cui libertas. An aūt isti
tales sic positi debeant iurare, vide ff.de vēt.inspi.l.j.§.j. in gl.j.
vbi tangit̃, & no.in l.iurisiuran.C.de testi.fac.tamen q̄d sic, C.de
fid.instr.l.cōparationes.& C.de secū.nup.l.hac edictali.§.illud.
Quid si iudex primus voluit tales examinationes dare, nec vo-
luit iusiurandū deferre? Rn̄deo, si iudici appellationis videbi-
9 tur, per eū corrigi poterit. ¶ †Quero, qualiter dʒ esse composi-
e tus[e] liber rōnum? Rn̄ singulariter omnia debēt inseri: vt ex ta-
li fundo, a tali colono tm̄ tali anno, nō enim dʒ in genere summa
poni, & sic vt possit reperiri veritas vel falsitas, vt ff.de condic. &
demon.l.antepe.& C.de suscep.l.neminem.lib.x. Si igitur altera
tionem ediderat, non videtur edi, q̄r intelligi non pōt, vt ff.de e-
den.l.argentarius.§.edi.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶ Cum predicta. Vide An.Bar.in l.tuto.qui reperto
rium.in additio. Bart.ff.de administrat.tut.in ver. cū quero,
an tenent.& vide apostil.in add.Barto.in l.actus.ff.de admini
stra.tutor.
b B.L. ¶ Renuntiatum. Vide Rom.consi.ix.
c ¶ Tutorem. Vide ad hec Rom.late consi.cccclxiii.
d Th.D. ¶ Respondeo. No.quod dicit Bar.hic & ita etiā cōsu
luit do.Sallust.do.Gui.de Perusio, in cōsi.suo, quod inci.plu
ra obiiciuntur, in ij.dubio.in j.col.cui consilio se subscripserūt
do.Benedictus de Bacis de Perusio, & alleg.per consulentē,
& do.Ab.Panor.inci. & si satis copiose per primum cōsulentē,
que consilia originalia cum sigillis, & subscriptionibus, manu
propria sunt penes me.
e ¶ Qualiter debet esse cōpositus. No.quod dicit Bar.hic qui
semper alleg.& ita ipsuʒ alleg.d.petr.de Anc.in consi.suo quod
inci.hic edite, quod non est impressum, & do.Bar.Soci.in cōsi,
cxlix.in j.vol.in causa Ambrosii.& in consi.cxc.in ij.volu.incip.
memini me pluries.in j.col.& An.barb.d.l.tutor.qui reperto-
rium.in princip.ff.de administ.tut.& do.Sallust.de Peru.in d.
consi.q̄d incip.plura obiiciuntur.in ij.dub.cui se subscripserūt
do.Abb.Panor.& do.bened.de bacis, vt s̄.

CONSIL. CLI.

Si testator d̄t, q̄ relinquit filie sue quinq̃ ratiōe legitime,
etiā si non dicat, & eam heredem in eis instituo, vʒ testa
mentum: q̄r sic videtur relinquere.s.ratione institutionis.
1 Verba, relinquo filie pro legitima, intelliguntur iure insti-
tutionis.
2 Adiens ab intestato, videtur repudiare ex testamento.

a Marsilius[a] iter cetera sic disposuit i suo te
stamento. Item, reliquit ratiōe
debiti iure nature. Paulelle, &c. Contra testamentū
istud opponitur, quod non valet, q̄r ista filia non est
instituta, neq̃ exheredata, sunt enim ista verba, Itē, relinquit
Paulelle sue filie quinq̃ libras legitime debite iure nature, &c.
nec est additū, & eā i ipsis heredē istituo. Sʒ his nō obstātib⁹
ego bart. de Saxoferrato, legum doctor, licet minimus saluo
semper consilio melius sentientis, dico testamētuʒ valere, & esse
1 relictuʒ dicte filie iure institutionis, quod sic probo.†Certū est
quod debita iure nature non possunt relinqui nisi iure institu
tionis, vt §.alud quoque capitulum in authentico, vt cum de

ap,cog.vñ de necessitate includ:tur iure institutionis id quod fuit relictū,p illa verba, cū illo iure sit debita, z nullo alio iure
b ista de necessitate intelligunt,& sicut cum dico aliquē fideiussisse,vel simpliciter fuisse stipulatum,l.sciēdum,ff.de verb.ob.z insti.de inu.stip,§.si scriptum. Itē,si aliquis instituit seruū suum heredē,vel suū tutorē,nec fecit mētionē de libertate, intelligit ēt libertatē reliquisse,sine qua non pōt hre hereditatē,l.fi,C. de
2 necess.ser.her.insti. Itē,ſ in additione hereditatis.si adeo ab intestato,videor repudiare ex testamento, sine qua repudiatione non pōt adiri ab intestato,l.j.in fi.ff.de acqui.her.ita in proposito ista verba cū dico,debita iure nature, de necessitate includunt iuris institutionem,cū illo iure sit debita,hec possent pro bari multis aliis exemplis,z ita videtur mihi Bartolo de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Tho.Ď.¶Barsilius. Et ita allegat pet.phi.Lot.in l.humanitatis.C.de impub,z aliis sub,alias incipit,Consultus super dicto puncto,tm v3 vnū dicēdo,z ita incipit in consi.lxxv.scdm or dinē perusinum,in ij.part.de vlti.volū.z ita allegat dñs Jason in aut.nouissima.C.de inoff.testa.z Alex.in consi, quinquagesimo,in septimo vo.inci.in causa,z lite.z in l.nam quod.§.non omnes.ff.ad Treb.z in l.j.ff.ad l.Falci.z in l.humanitatis. in l.j.C. de impu.

b ¶De necessitate intelligūtur. Ho.quod dicit Bar.hic,quod si pater relinquit cētum filie pro sua legitima,vel falcidia, intelligit relinquere iure institutionis. Adde,qđ de isto cōsi.Bar. meminit Bal.in aut.vñ si parēs.C.de inof.testa.z vide Jas.in aut. nouissima.in vers.quid aūt si pater.C.de inoff.test.vbi examinat qōnē Bar.hic,an sit vera:tandē tz ꝑ Bar.qđ dicit do.Alex.z aperta fronte se consuluisse contra Bar.in consi.lxx.in ij.vol.viso consi.z contra Bar.consuluit do.pet.de Ben. de Eugubio, qđ consi.est insertum,ſ in cōsi.cliij.Fuis.z vltra Jas.vide Alex. in consi.l.in vij.vol.inci.in cā.z lite.in vlti.col.z in l.his verbis.in add.Bar.ff.de her.insti.z ibi scripsi,z vide do.phili. Deci. in l. humanitatis.C.de imp.z al.substitu.z vide que scripsi.ſ. in consi.cliij.

CONSIL. CLII.

Testator relinquens filie ratione legitime,cēsetur relinquere iure institutionis.

1 Verbum,relinquo,est commune.

Verbume ommune in dubio interpretatur directum.

2 **Ego** a Franciscus Tigrini legum doctor de Pisis,z tūc leges in Studio perusino,saluo semper cōsilio sanioꝝ consulo,vt ſ. dictū est,per do.Bar.excellētissimum legū doctorē. Ras verbum,relinquo,est verbū commune,vt in aut. de triēt.z semis.§.j.z l.hac edictali,C.de secund.nup.z l,fi,de sacrosanc.eccl. quamuis By.dicat ſtium,z male,quod sit verbum commune. in l.nam,qđ.ff.ad Treb.quia dicit ꝑ ꝓallegatam legē. Mō si verbum relinquo,sit commune, hz se ad directam institutionē, z ei conuenit,ſz lex dicit ibi,q testator certo modo testatus est, z vī eo modo testari:prout necessitas imminet,arg.l, Balius.ff. de lib.z posth.ergo verbum,relinquo,vī directo appositum in re institutionis. Preterea lex dicit,q in dubio quis vī eligere viam in testando,per quam sua iudicia non irritētur,arg.l.ii milles.ff.de mil.tes. Modo cum hic dicat iure nature, ꝛc.facit † qđ
3 verbum commune in dubio interpretamur directū.arg. eoꝝ que no.in l.cētu rio.de vulg.z pup.z facit quod no. Jac.de aret. in l.illa institutio.de her.insti. De his breuiter sum contentus, cum multa superflua possint allegari que omitto. Data perusij die xx.mensis May.

ADDITIO.

a Tho.Ď.¶Et ego. Iste do.Franc.se subscripsit consi.Bart.de quo vide Phil.Deci.in l.humanitatis.C.de imp.z al.sub.z dixi.ſ.in consi.precedenti.

CONSIL. CLIII.

¶Istud consilium est contrarium supra dictis duobus.

Relictum filio non iure institutionis, ſz sub hoc vocabulo,relinquo,vitiat testm.nam verbū relinquo:adiectum vniuersitati bonorum,denōtat institutionē heredis:sed non,si adiectum est particulari.

a **Quamuis** maxime doctores subtilissime moti fuerint, tamē ſtium iura
b volunt contra ipsoꝝ dicta, visis tamen eoꝝ subtilibus cōsiliis,z multis aliis allegationibus videtur mihi Petro Benesi de Eugubio,quod dicta eoꝝ sunt cōtra ius,vt in aut.vt cum de appella.cog.§.aliud quoq; capitulum.no.C.de inoffic.testamē.aut.nouissima. Voluit enim lex,qđ filius habeat relictum sub nomine heredis causa honoris,vt l. filium.§.si legata.ff.de leg.prest.Et q allegatur in contrarium,

q debita iure nature nō possunt relinqui,verum est de iure tamē possunt de facto,vt fuit hic in proposito,z tunc testamētum vitiat. Nam de iure non pōt relinqui sine corruptione testamēti,vt hic fuit factum.Sicut dicimus,quod testamentum non potest fieri,nisi cum septem testibus,est verum, ſz vt de iure valeat:sed bñ pōt fieri de facto cum paucioribus, vt iura dicunt, ad qđ multa exēpla possent induci,quod superfluum ēēt adyce re. Nec obstat illud qđ dicitur in l.sciēdum.ff.de verb.obli.z similil.quia ille loquuntur de solēnitate intrinseca, quā verborum prolatio apta est comprehendere,z inducere,vt not.Dyn.C.de contra.z commit.stip.l.j.ergo,ꝛc. Nam verbum relinquo,appositum vniuersitati denotat institutionē heredis, vt ſi dicat, relinquo omnia bona mea tali,vt de testamē.mil.l.diuus.§.n. Nā idem est dicere,heredem facio,vel tibi bona mea relinquo, vt ibi,vt not,in l.his verbis,ff.de her.instit.in princi. sed vbi verbum relinquo,non apponitur vniuersitati,sed certe rei,vel quātitati,vt in proposito fuit,tunc secus est.l. Lucius.§. nliam. ff. de leg.ij. Nec ob.l.fina.C.de necess.ser.her.insti.qz ibi non pōt ēē vnum sine alio:in proposito bñ poterit relinqui aliquid nllo alio quo titulo iure institutionis. Nec ob.etiam lex illa: quia illud procedit ex necessaria consequentia, z propter compatibilitatē ſtiorum. Preterea si legitima,vel debita iure nature nō posset relinqui filio,nisi iure institutionis,z q presumetur dicto iure esse relicta,superflua esset iuris prouisio,que dicit iure institutionis debere relinqui. Preterea,vbi lex inducit certam formam seruari debere,si non seruatur illa forma in gñe,non v3 q agitur,z C.de iu.delib.l.scimus.cum ſ.ſi vero postquam. Nec ob.si dicatur,quod verbum relinquo,sit commune:qz verū est, qū apponitur vniuersitati:qz pōt denotare heredis institutionē,ſz appositum rei singulari non pōt hoc denotare,vt ſ. dictū est:ſz in proposito fuit adiectum rei singulari,qz certe quantitas:ergo nō pōt denotare heredis institutionē,qz in incertis, nō certis,est locus coniecturis, vt dicunt iura vulgaria: ergo est commune.qz diuersa significare pōt,secundum naturam relicti, cui apponitur:ergo,ꝛc.Et datum fuit hoc consiliū,die septimo Julij.

ADDITIONES.

a Tho.Ď.¶Quāuis. Istud consiliū nō est Bar,ſz d.pe.de Benen de Eugubio,vt hic dī,singularis Doc.repoze Bar.qui de directo consuluit contra Bar,z do.Frā.Tigri.Et no, qđ scdz istam opi.multi doc.consuluerunt,vide Jaso.in aut.nouissima. C.de inoffi,testa.de qua qōne vide etiam do.phil.Lozn.in consi. ccxcvij.in j.vol.inci.añ omnia.z in consi.xxv.inci.in casu isto.in ij.volu.z in l.humanitatis.C.de impuberum,z aliis substitutionibus.

b B.L.¶Subtilibus.Bcuibus,qz superioribus consiliis,cōsi.Bart.z Franc.Tigrini consultum cit,q testamēcum valeat: in superiori autē consilio concluſum fuit testamentum non valere:quia omissa fuit forma d.ſ.aliud quoq; capitulum.hec res non est absq; dubio tum propter superiorum dicta, tū propter varietates eoꝝ,qui post predictos fuere,nam Bald,in l.humanitatis.C.de impub.z al,substit.z paul.de Cal,ibi,tenent idē quod Bartol,q verbū,relinquo,trahatur ad institutionē si sit additum,pro sua legitima. Idem tenet in authēt.vnde si parens. C.de inof.test.z ibi Bal,z in l.quoties.C.de her.instit.z ita tenet pau.de Cal.consi.cxcvij.incip.in Dei nomine,in casu presenti, z Alex.de Imo.in quodam suo consilio inci.domi, redempt.ꝛc. ponderatis ijs.Contrarium tamen eius quod ſ.dictum est tenuit Imo.in l.j.ſ.si ex fundo.ff.de her.instit.z in c. Raynutius. de testa.z in consiliis suis,vt refert Imol. Junioꝝ,qui etiam pro hac parte ample consuluit,consi,suo incipi.domini redemptoris,ꝛc.viso consilio,z Salic.idem tenet in l.humanitatis.z tacit optime quod voluit Ang.consilio ccxlvij.incip.petrus de vbe.in principi.z paul.de Castr.consilio cccxlvij.dicit,q in terris eccle sie sufficeret:secus in terris imperij.Quid dicendum: Mihi videtur,q ex quo Barto.in l.filium.§.sed si pozto.ff. de leg.prestand,z Alex.and.de Imol.in d.l.humanitatis. non firmat pedes:quia conatur sustinere opinionem Bart. quam dicit communem,nec ad eam se applicat. Respondet ad d.ſ.aliud quoq; capitulum,q ille ſ.debet intelligi quando titulo speciali legati,fideicommissi, vel donationis relinquitur filio, tunc non sufficiat.sec' si relinquitur pro sua legitima, siue pro sua parte:qz tunc non dicitur ibi,q non intelligatur iure institutionis, hec eius solutio videtur confundi per supradicta per doct, in locis allegatis,q verb, relinquo, nunq; trahitur ad institutionē: alio instituto herede vniuersali,vt pulchre per Barto.in l.cētu rio.ff.de vulga.z per ipsum Alex.specifice in d.consi.incipi. viso cōsi. Unde qz videtur lex,in d.ſ.aliud quoq; capitulum,z quia Mathesilanus in suis notabilib.clxvij.notabi.tenet q iure institutionis debeat relinqui filio,vt etiam tenuit Joan.de Imo.

in

in consi.videtur idem tenēdum,potissime per sol.datam ad arg. Bar.ꝙ de iure nō reperitur,ꝙ dicta verba,relinquo pro legitima,habeāt interpretationem,scꝫ iure institutionis:secus in casu d.l.sciendū.qꝛ ius interpretatur promisit scꝫ per stipulationem.De hoc vide etiam Cardi.in consi.lx.pau.de Ca.ccclxviij. Ang.consi.xciij.

CONSIL. CLIIII.

Si mulier heres instituta fecit inuētariū,sꝫ nō debita solēnitate,scꝫ nōvocatis legatarijs spāliter,nec adhibitis testib⁹.loco legatariorū absentiū,an sufficiat sibi vt possit extrahere Falcidiā.Itē,si coueniatur a legatarijs,ꝛ creditorib⁹ vltra vires hereditatis,posset se excusare propter iuris ignorantiam,cum agat de damno vitando.

1 Inuentariū non vꝫ quando legatarij,ꝛ alij quorum interest non fuerunt citati,ꝛ non sufficit generale proclama.
2 Mulier quando certat de damno euitādo,an posset se excusare pretextu ignorantie.
3 Denunciatio,quando,ꝛ quibus personis est facienda.
4 Inuentarij in confectione an requiratur simplex denunciatio, vel citatio.
5 Lex iubens aliquem vocari,debet intelligi,id est,citari.
6 Iudicem non est necesse,interesse confectioni inuentarij.
7 Inuentarij an de substantia,ꝛ forma sit,quod legatarij vocentur.
8 Inuentarij beneficium an sit indiuiduum,ita quod si sit peccatum in vno totum reddatur nullum.
9 Inuentarij in confectione an debent adesse tres testes.
10 Inuentarij in confectione requiruntur testes bone opinionis, ꝛ fame.
11 Notarius debet se subscribere inuentario,ꝛ an requiratur specialis subscriptio.

a **Maritus**[a] fecit heredē vxorē,ꝛ multa legata reliquit: post eius mortē dicti sui mariti,hereditatē cum inuentarij beneficio adiuit,ꝛ inuētarium fecit,ad cuius inuentarij confectionem qdā ex legatarijs testamēti,q erāt in ciuitate,vocati nō fuerūt,neqꝫ citati fuerūt,tñ fuit factū quoddā gñale proclama,qd si quis crederet sua interesse,compareret,ꝛc.ꝛ mulier que fuit ignara literaruꝫ notariū adhibuit,qui se subscriberet loco sui,qui nō subscripsit scdm formam iuris,ꝛ inuētario pdicto nō adhibuit tres testes specifice loco legatariorū absentiū, est tñ verum qd in ipso inuētario adhibiti fuerunt testes sex,ꝛ vltra idonei ꝛ bone fame ꝛ opi. ¶ Modo queritur de duobus. Primo,vtrum dictum inuētarium valeat de iure,ita qd mulier possit retinere Falcidiam. Scdo,vtrum dicta femina heres instituta,cū sit femina,posito ꝙ a creditoribus,ꝛ legatarijs conueniatur,possit se excusare propter iuris ignorātiam,cū certet de damno vitando. 1 ¶ †Circa primum, qd inuētarium de iure valeat, videtur posse de iure probari, qꝛ ad dictum inuētariū per generale proclama fuerūt citati illi, quorum interesse poterat: que citatio vr sufficere,vt C.de anna.excep.l.vt perfectius, ꝛ ff. quod vi,aut clam.l.aut qui aliter.§.j. Itē,quia nō valet citatio necessaria in figura iudicij,sꝫ sola conuocatio, seu denunciatio ab herede,vt in aut.de hered.ꝛ Falc.§.cum dicit:que denuncia- b tio,seu conuocatio satis vr esse facta per gñale proclama.[b] In contrarium videtur.quod non valeat:quia debuerunt legatarij nominatim vocari,seu citari. Uidetur enim solēnitas inducta p l.fi.C.eo.ti.ergo ipsa non seruata non valet inuētarium,ꝛ heres tenetur insolidum,l.scimus.§.ꝛ si prefatam.C.de iure delibē.nec sufficit generale proclama,vbi certus est aduersarius, ꝛ ipsius haberi pōt copia.vt ff.de lib.agn.l.j.§.j. ꝛ quod ibi no. ꝛ ē casus in l.si curatoris.C.de iure deli. Itē hoc denotat ille §. Hoc illi addito debent vocari agnati legatariorum, si ipsi non sunt. Pro hoc facit,quia loco absentiū debet certus adhiberi. qui inspiciat:ꝛ intersit,ꝛ alias non valet,vt in aut.sed cum testa- 2 tor,C.ad l.Falcidi. † Ad scdm queritur, vtrum mulier possit se excusare ptextu ignorantie,cū certet de dāno vitando. Uidetur ꝙ sic,per l.regula.ff.de iu.ꝛ fact.igno.ēt si erret in iure. In contrarium videt: quia in damno vitando ita subuenit viris sicut c mulieribus:vt no.gl.in d.l.regula. Sꝫ viris non subuenit,si prefatam solēnitatē nō seruauerint.vt d.§.ꝛ si pfatam,ꝛc. Itē quātum ad creditores posset dici,ꝙ p gñale proclama excusata est mulier:sꝫ quātū ad legatarios, qui ex hoc ipso testō depēdeat, qui possunt specialiter vocari: non sufficit generale proclama: secundum ea que not.secūdum Inno.in c.cum in tua.extra qui mat.accus.po.ꝛ in c.dilecti.extra de excep.cum etiam non fuerunt adhibiti alij tres testes:vt loco legatariorū, ꝛ creditorum absentium interessent,d.l.scimus.ꝛ §.si vero absunt. in authēt. de heredib.ꝛ fal. Nec est curandum, ꝙ in dicto inuentario fuerunt adhibiti sex testes:sicut in alijs instrumētis:vt in authēti. de fide instru.col.vj.qui sunt adhibēdi ad solēnitatem ꝛ confectionē ipsius inuentarij:vt loco creditorū,ꝛ legatariorū absentiū,ne quid maligni per heredē cōmittat,ꝛ de hoc habēt deponere:vt in d.§.si vero absunt.ꝛ isti tres testes tenēt locum legatariorū,ꝛ creditorum absentiū,qui nō venerūt,vel alium pro se non miserūt, vt ibi colligitur. Respondeo ergo ad secundū,qd dicta mulier non possit se ex ignorantia excusare: cū tractet de dāno vitādo. Tex.est in §.qꝛ vero duplex modus.in aut.de her.ꝛ Fal.ibi,omni persona.ꝛ vers.seq.iuncto §.seq.eo.ti. Ex quib⁹ colligit,qd nō excipit nisi pupillus. Uoluit enim illa cōstitutio solū iuuare minorē,dādo ei restitutionē rōne minoris etatis: ꝛ nō sexus feminei:vt ibi,ꝛ l.auxiliū.§.in delictis.ff.de minor. vbi gl.ita intelligit illū §.ꝛ per Cy.in l.scimus.§.j.C.de iure delib.sic ꝛ alias in similibus amissionibus priuilegiatis minor etas mulieris iuuat,ꝛ nō sexus.l.fi.C.si aduer.deli.nō obs.l.aut q aliter. §.all.imo facit pro:qꝛ in primo dꝫ denūciare sibi:sed vbi non est 3 cui denūciet:tūc amicis:vel proc.vel domesticis. † Preterea ibi specialiter enumerat cui denūciet:sꝫ vbi copia eius haberi non pōt:tūc amicis. Et eodē mō rñdeo ad d.l.vt pfectius.puta generale proclama locū hꝫ:vbi tales sunt persone,que possunt verisimiliter ignorare:qd nō ē in legatarijs.vt ff.de transa.l.nō est fe- d rēdus[d]. † Sed super punctis superius denotatis subtiliter in- 4 tuēdo est aduertēdum ad primū:an sit verum dicere ꝙ in confectione inuētarij reqrat citatio an sufficiat simplex cōuocatio ꝛ denūciatio facta per heredē ꝙ legatarij intersint ad videndum confici inuētariū:ꝛ dicet aliquis ꝙ sic per aut.de he.ꝛ fal.§.sancim⁹.vers.illo adiecto.vbi iubet cōuocari oēs legatarios. Si ergo dñt citari,ergo intelligit ex cōmissiōe iud.in forma iudicij,vt l.hec aūt,§.recte defendi.ff.ex qb.cau.in po.ea.ꝛ C.si vt se ab here.absti.aut.si oēs.ꝛ C.de his q ve.eta.imp.l.j.ibi, cōuocatis testib⁹ idoneis.intelligit de reqsitis a iudice,vt l.psenti.in fin. C. de ijs.q ad eccl.cōfu.ꝛ l.ij.C.de decu.lib.x.ibi,decurionibus solēniter cōuocatis,ꝛc. Breuiter contrariū puto de iure dicēdū, ꝛ puto qd sufficiat cōuocatio, seu denūciatio facta absqꝫ iudi- 5 ce. † Et ē sciēdum ꝙ qñ actus qui gerit est necesse fieri cū iudice, qꝛ iudex hꝫ interloq,vel iudicare aliquid permittēdo,vel prohibēdo,ꝛ tūc si lex iubet aliquē vocari,dꝫ intelligi.i.citari,ꝛ ita loquitur d.§.recte defendi.ꝛ l.alle.§. Quandoqꝫ actus, qui geritur non est necesse ꝙ fiat cum iudice,qꝛ nō hꝫ interloqui,vel sententiare aliquid permittēdo vel prohibēdo,ꝛ tūc assumitur conuocatio,denūciatio,vel protestatio,vt intersit ad actum qui geritur:ꝛ ita loquit casus de quo modo qrimus. Esto enim ꝙ qs adeat iudicē,vt intersit in cōfectione inuētarij,tñ sup ista cōfectione per iudicē nil est faciendū cōcedendo,vel negādo heredi ꝛ hoc est verū. Probat tex.in d.vers.illo adiecto. nō ꝙ appellet quandaꝫ protestationē. Et sic potest intelligi d.l.ij.C.de decu. lib.x. Dico ergo quod hec protestatio fit solum ad hunc actuꝫ vt conueniant legatarij. Preterea nec in illa l.scimus.nec i corpore de here.ꝛ fal.disponit quod iudex debeat adesse,ergo cita- 6 tio proprie in figura iudicij non requiritur. † Dico etiā, ꝙ in ꝯfectione inuētarij tutoris,lex nō dicit quod iudex debeat adesse.bene tamen dicit ꝙ tutor dꝫ administrationē suscipere p decretum iudicis,anteꝙ res attingat:ꝛ ita loquit l.tutor.de admi.tut.ꝛ l.legitimos.de legi.tu.ꝛ l.fi.arbi.tut. Cōcludo ergo, ꝙ citatio in figura iudicij necessaria nō est:item nec est necessariū 7 ꝙ iudex intersit confectioni inuentarij. ¶ † Sed est aduertēdū, posito qd legatarij ꝛ alij non sunt in forma iudicij citādi, ꝛ requirendi,vt dixi,an extra formā iudicij debent requiri nominatiꝫ ꝛ specialiter,ꝛ expresse,an sufficiat generale proclama. Et dico, quod quando quis venit vocandus ad aliquem actuꝫ,est talis conditionis,qui pōt intētum vocantis,seu vocari facientis tollere,ꝛ impedire,ꝛ tunc debet specialiter vocari,ita loquitur l.si curatoris.C.de iure deliber.ff.de ven.inspi.l.j.§.j. Quādoqꝫ ille qui venit vocandus ad actum,qui geritur,nō est illius cōditionis,sed solū est vocandus,vt actus,qui gerit,fiat legalior,ꝛ ad hoc assistat:ꝛ ita est in casu nostro,nā legatarij,ꝛ creditores solum ad hoc vocātur vt presto sint confectioni inuētarij. ¶ Unde aut heres fecit inuētariū legaliter,ꝛ vocat⁹ nil pōt sibi dicere. Aut facit minus legaliter,omittendo ponere res hereditarias, ꝛ tunc contradictio legatariorum,ꝛ creditorū nō impedit voluntatem heredis,sed bene fateor quod postea potuit redargui heres probādo suum delictum:ꝛ penam legitimam patietur,non quod inuentarium non valeat,vt d.l.scimus. §.licētia.C.de iur.delibe.secundum opin.communiter approbatam. ꝛ isto casu puto,quod sufficiat generale pclama,vt C.de remis. pig.l.si eo tempore.intelligendo ꝙ ibi non sit modicū piudiciū ꝙ generatur ibi,ꝛ hoc in cōfectione inuentarij firmat ibi Old. ꝛ alij Doc.hoc tenēt. Preterea tex.d.vers.illo adiecto.simpliciter requirit ꝯuocationē.sed ꝯuocatio quedā fit nominatim, quedam generaliter,vt in fi.C.qd cū eo.l.generaliter.ꝛ l.nominati.

ff. de condi. z demon. z l. ū. de lib. z posth. excusatus est ergo hīs si non facit nominatim, lz generaliter, maxime cum dispositio versū illo adiecto, sit odiosa, qđ p3, qz procedit penā imponēdo: ergo dz pati interpretationē extensiuam, alias ostēsiuam, etiaz ad gñalē conuocationē, z non ad specialem, per quam odiū gñatur. Ad predicta facit l. ij. C. de nova. cum simili. sufficit ergo generale proclama. Ad qđ facit, qđ no. inno. extra de maio. z obe. c. fin. q si non fuissent legatarij nominatim citati, non obfuisset, quanto ergo minus si nō omnino, sed quidam generaliter, z q
3 dam specialiter fuerunt vocati? ¶ Scdo principaliter est videndum vtrum actus, vel beneficium inuētarij sit individuū, ita posito q quo ad aliquos si sit peccatū in forma, non valeat, z qz ad alios: cum quibus non fuit peccatū in forma valeat, z sit diuiduum z vf q sit indiuiduum. ¶ Primo qz in terminis istis videtur tex. in aut. de her. z falci. ſ. si vero non fecerit. ibi, sed dabit ei penam. z subdit, ex quibus caute omnia agens nihil poterat damnificari: inquit ergo q si in aliquo q requiritur est peccatum q totum perit bñficium. ¶ Preterea, cum aliqua formaliter requirunt, si est peccatum circa vnā totum actū reddit nullum, l. cum hi. ſ. pretor. ff. de transa. z l. j. C. de side instr. z iure hast. fis. li. x. ergo non vz, quo ad presentes, seu quo ad vocatos. Respō. primo: qz hic fuerunt omnes: saltē omnes realiter vocati. ¶ Preterea, non videtur verum qđ saltē quo ad presentes nō valeat. l. de vnoquoqz. post prin. ff. de re iud. Facit l. etiam. ſ. j. de minor. z qđ no. ¶ Iun. extra de procu. c. j. versi. si vero. ¶ Pōt aliter intelligi. Nā tres notat casus. Q̄nqz quis totaliter legē contēnit, scz nullo mō confici dō inuētarium. Q̄nqz quis totaliter legē obseruat faciēdo inuētarium implendo ipsius formam: z isti casus sunt indubitati. Q̄nqz quis habuit propositum legē non contēnere, sed eius voluit adipisci bñficium: sed dubitando in ipsius intellectu verbum equiuocū assumpsit scm vnum intellectum: z tunc non est veriſimile qđ iex sit impia, que voluit heredē taz modico peccato incidere in tam magnam captionē, z de suo tātum omnibus creditoribus, z legatarijs refundere cogeretur, z teneretur. arg. l. cum prolatis. ff. de re iudic. z qđ ibi no. Intelligam ergo dictum ſ. in eo qui nullum fecit inuētarium; non in eo qui fecerit, z aliquid omisit. arg. l. j. ſ. ex hoc edicto. de ven. inspi. maxime cūus legatarioz is in nullo lesum sit, vt d. l. scimus. ſ. licēt iam. z d. versi. illo adiecto, z iste intellectus inheret rōni, z
9 est equus. ¶ Ad aliam partē: qua dicitur qđ tres testes debe
D rūt adhiberi p aut. lz cū testatoz: ergo per se debuerunt adesse, z adhiberi. l. heredes palam. ſ. fi. de test. cum si. rñdeo, z dico qđ hoc non procedit. ¶ Nam dico, qđ de iure Codi, requirebant duo testes cuiuscunqz conditionis: vt l. scimus. ſ. sinaūt. hodie est a dictis legatarijs absentibus hoc plus qz requirunt tres testes
10 ad minus. ¶ Itē requiritur qđ sint aliter conditionati, scz bone opinionis z fame, z substantiam possidētes z locupletes, at hic nedum tres interuenerunt lz vltra: ergo ꝛc. ¶ Hoc probatur clare in d. versi. illo. coniuncta l. scimus. sic intelligit gl. in d. l. scim⁹. ſ. sinaūt, super ver. ceterorum. ¶ Preterea, tex. in aut. lz cū testatoz, non dicit, q loco legatarioū absentium vltra numerū duorum hoc requiratur: absit, qđ hoc dicat. facit d. l. heredes, vbi si sunt plures adhibiti, lz nō dicat adhibēs, adhibeo ad hoc, ibi
11 omnino vz qđ agit. ¶ Ad vltimū qđ obijcitur, qđ notar? se nō subscripsit ad perfectionē, z non dixit spāliter a dicta domina mandato, z non habito non insisto: qz p3 qđ se subscripsit pro dicta domina, seu pro ipsius domine absentia. Itē ea, que incōtinenti fiunt videntur inesse. Bar.

ADDITIONES.

a Th. Dip. ¶ Maritus. de isto consi. Bar. vide ias. in l. si. C. de iure deli. z ibi scripsi in addi. z Alex. in l. si fundum. circa si. ff. ad l. Falci. z in l. iuris ignorantia. C. qui admit. in versic. vltimo tenementi, z vide apos. d. And. Barb. in d. l. si, in prin. in addi. Bar. C. de iure delib. z d. l. si fundum. circa si. ff. ad l. Falci, in apos. Alexan.

b ¶ Proclama gñale. Vide plene per ias. in d. l. si. in ij. col. in ver. quinto requiritur. C. de iur. deli. ¶ Adde an gñalis citatio sufficiat quo ad legatarios, z creditores Bar. an d. l. si. Ang. z Bal. dicūt, q si sunt certi, non: sed si sunt incerti, sufficiat. cuius contrarium vult hic Bart. superioz tū vf verioz per l. j. ſ. denunciari. ff. de vēr. inspi. Addite superioz consi. Bau. de Ca. nu. 204. z vide Abb. consil. lxxiij. vbi ponit ea, que sunt requisita ad hoc, ne quis teneatur vltra vires hereditatis.

c ¶ Mulieribus. Bald. consi. cccixxxiij. incī. In Christi nomini. Queritur an signum crucis. libz. j. de his inuētarij solennitatibus inuita.

d Th. D. ¶ Nō est ferēdus. Hucusqz est contingētia facti cū q
busdā allegationibus. mō sequitur consi. Bart, sed sup pūctis.

e ¶ Tres testes. Iste subtilitates de cōsuetudine non seruantur alias vix posset fieri inuētarium secundum Bal. in d. l. si. in fin.

prin. z inci. in confectione inuentarij. in j. vol. z in consil. xxxv. in iij. vol. incip. in inuentarium heredis.

CONSIL. CLV.

Si quis donet oia bona sua Titio: si cōtingat eū decedere sine filijs, vel si contingeret filios suos mori ēt sine filijs z dicit qđ mr sua hoc sibi mandauit, z ipse ratificat, ex nunc a tpe mortis sue reliquit filium q obijt ab intestato sine filijs: an bona ista debent venire ad matrem ipsius filij vtrorem illius donantis: vel ad donatarium heredem, qui fecit testamentum, z donationem sibi.

1 ¶ Heres heredis testatoris est heres.
2 Verbum quod refert se ad preteritam, non ad presentem stipulationem quomodo intelligitur.
3 Copula, z plenam repetitionem inducit.
4 Coniuncta quando potest accipi pro disiuncta vel soluta.

Facti cōtingētia proponitur sub hac forma. Lobbatius quōdam, Nicolai de Cusserto olim filius z heres dicte dñe Blonde dixit, z spōte cōfessus fuit, z recognouit qđ ꝑfata dña Blōda olim tua mr in vltimis cōstituta voluit, z mādauit, disponēs de bonis suis, qđ si dictus Lobbatius decederet sine filijs ex se natis qđ bona sua omnia deuoluerētur, z pertinerēt ad Venotium Bērij fratrē suum cōsobrinum, z filios successiue, ideinqz Lobbatius tanquā filius, z heres dicte do. Blōde matris sue volēs agnoscere, ratificare, z approbare voluntatē vltimam dicte matris sue, voluit ac etiam donauit donationis titulo irrenocabiliter inter vivos ex nūc ꝓout ex tūc, eidē Venotio presenti, stipulanti, z recipiēti, z cognouit volutatē sue matris predicte, quā asseuerat esse veram, z ratā z gratam, z firmam habere perpetuo, z in nullo ꝯ facere vel venire p se, z hrdes suos oī tēpore, quinimo ex causis predicte donationis voluit qđ omnia sua bona dicte sue matris si contingeret ipsum Lobbatiū mori sine filijs legitimis ex se natis deuenant ad ipsum Venotiū z ipsa bona ꝓmisit eidē Venotio presenti, z stipulāti integraliter omnia z singula p se, z suos heredes restituere, z reddere in euētum cōditionis predicte, z si contingeret etiā ipsum, z filios z filias suas decedere sine filijs ex se natis ipsa bona oia ꝓmisit, reddere Venotio stipulāti ꝓ se, z suis heredibus in euētum cōditionis predicte postquam dictus Lobbatius ex dicta Andreola vxore sua filium noie Marcutium suscepit, z in vltimis condidit testamētum suū in quo Marcutium filiū suū sibi vniuersalem heredem instituit, z ipso superstite die clauſit extremū, qui qdem Marcutius patris heres ab intestato nullis relictis filijs matre sua superstite defunct? est. Modo queriē, z in dubium reuocat de bonis hereditatis dicte dñe Blonde ad
quē pertineant, an ad prefatam do. Andreolam matrē, z heredem dicti Marcutij an ad Venotium vigore, z potestate dicti fideicōmissi, recognitionis z donationis, z aliorum in predictis contētorum. Et videt dicēdum bona predicta, de quibus queritur, excluso dicto Venotio ptinere totaliter ad prefatā dominam Andreolam matrē dicti Marcutij, ex eo qz secundū ꝓpositā dictā a do. Blonda mediāte ꝑsona Lobbatij predicti, z Marcutij in dictam andreolam matrē Marcutij hereditario iure translata fuerunt. ff. de acquir. possess. l. cuz heredes. in prin. ff. de re. iur. l. omnia fere. nec refert, an immediate, an p longam successionē quis heres existat, vt C. de in lit. iur. l. is, qra
1 tionē, z ff. de verb. signi. l. sciēdum quod accidit, quia heredis heres testatoris est heres. C. de hered. instit. l. fi. Nec ob. recognitio, z alia pacta. ſ. in themate ꝓposita, qz predicta omnia, posse runt conditionaliter, videlicet si Lobbatius decederet sine filijs, ꝛc. Sed cū tpe mortis Lobbatij superfuerit ei fili⁹, cōditio fideicōmissaria contēta in instrumēto dictoruz pactoū deficit C. de conditio. inser. l. j. de institu. z substitutionib. l. generaliter in prin. ff. ad Trebel. l. ex facto. ſ. si quis autem. ¶ Nec ob. sequēs clausula in tali stipulatione pactoū, q institutio inserta ibi, z etiā si contingit ipsum, z filios, z filias decedere sine filijs legitimis ex se natis, q ipse bona omnia ꝓmisit, z cōuenit reddere. z restituere ipsi Venotio stipulanti ꝓ se, z suis heredibus i euētuz cōditionis predicte, ꝛc, quasi huiusmodi ꝓmissio fuerit sub alternatione, videlicet siue Lobbatius, siue cobbatij filius decesserit sine filijs legitimis existat cōditōis euētus, ꝛc, ad q multifaria patet respōio. ¶ Primo, p verba dicte clausule nō videtur aliqua ꝓmissio, vel obligatio principaliter induci. Nā dicitur, z etiam si cōtigerit ipsum, z filios suos, ꝛc. z qđ bona ipsa omnia ꝓmisit, ꝛc. sic huiusmodi obligatio nō potest cōpetentē
2 inducere ꝓmissionē in presenti factam. ¶ sed potius de ꝑterito. Et hoc est, ꝓpter verbum ibi appositū, z insertum, q quidez ad presentē stipulationē adaptari non potest salua ratiōe recti sermonis. ff. de auro, z argen. lega. l. ¶ Plautius, in fi. sed de preterita stipulatione matris nō cōstat, ergo, ꝛc, arg. C. de edē. aut. si

quis

quis in aliquo. Sc8o, q1 etiam illud verbū q8 non esset appositum, siue scriptū, stipulatio premissa iuris efficacia caret. cū nulla in ea re stipulationis, vel promissionis cā inseratur, vt ff. de dolli excep. lib. f. circa. z C. de non nu. pec. l. generaliter. in gl. que in ci. sez vēditionis, z c. accedit. ff. mand. l. si procuratorē. in princi. ibi, vniuscuiusq3 contractus mutuū spectandū est, z cā. ff. de p10 ba. l. cū de mdebito. f. fi. ibi, causas explanauit, z c. Non obst. in hoc pūcto, q8 in precedēti clausula instrumēti predicti fiat mētio de causa donatiōis irreuocabiliter inter viuos, q8 in sequēti debeat intelligi eadē donationis nō est causa repetita. per l. Titius. f. idē rūdit. ff. de verb. obl. † z maxime propter copulam, z, que plenam repetitionē inducit. ff. de fund. instruc. l. Seie. f. Caio. q1 z in superiori clausula Lobbatius vsus fuit verbo donationis, non tū in sequēti clausula, alias clausula non pōt nec debet intelligi repetita. Et est ratio, q1 in antecedenti clausula agebatur de ratificatione fideicōmissi facta a matre Lobbath, in quo iz vsus fuerit Lobbatius verbo donationis, non tū p10 preterea potest dici mera, z simplex donatio, vt ff. loca. l. si vno. in princi. z ibi no. z accedit q significatio verborū accipit, z aptat fm subiectam materiam, super qua verba exprimūtur, z no fm propriam verborū significationem. ff. de reg. iur. in l. nō videtur data. z plene ibi no. z sic cū illa verba, donationis, z c. in prima clausula adiecta meram donationē non inducant, multominus tacita ipsorū verborum repetitio posset inducere donationem. Nam quoties expressum est inualidū, nec valet tacitus. vt ff. de dona. inter vi. z vxo. l. si spōsus. f. si marit⁹. z ff. de ser. rusti. pred. l. item. f. fi. z ibi no. Tertio, q1 si expressa cā donationis fozet inserta, z recta stipulatio cōcepta, debet tamē de iure dici condītionē ipsius donationis defeciſſe. Dicūt enī verba concepte stipulationis, z etiam si cōtigerit ipsos filios, vel filias suas decedere sine filijs ex se natis, z c. Et hic appareret, q8 conditio est copulata, z copulatiue processium, ad cuius existētiam vtrūq3 requirit, z alterū interuenire nō sufficit. ff. de verb. obl. l. si quis ita stipulatus. in prin. z ff. de condit. instit. l. si hēdi plures. Cū ergo in proposito themate non interuenerit vtrunq3 Lobbatium z filium Lobbatij mori sine filijs: ergo z c. † Nec pōt dici q8 cōiungit cauſaliter. l. sepe. ff. de verb. signi. z hic casus non est in l. sepe, vel alia lege: ergo remanet sub regula. l. cōmodiſſime. ff. de li. z posth. Itē cum in verbis non versatur ambiguitas, non admittitur questio volūtatis. ff. de leg. iij. Lille. f. cū in verbis. sed in proposito verba copulata sunt clara, z aperta. Itē in dubijs a verbis nō est recedendū. l. nō aliter. de leg. iij. z l. j. f. si is q nauē. ff. de exerci. Itē non pōt sumi p10 disiuncta, vel soluta: q1 repugnaret mens, z votū dicti Lobbati. Nam Lobbatio decedēte sine filio, z superstite nepote, admitteret Menotius donatarius, excluso nepote, ex potestate alternationis, vel orationis in qua sufficit alterū, q8 eſſet absurdū z absonum, z cōtra veritatem, z votū Lobbatij. Nec enī videri dz, q8 propriis successoribus extraneos anteponat. vt C. de fideicom. l. cū acutiſſimi. in fi. z accedit. ff. vñ liberi. l. scripto. in fi. z de bon. dā. l. cum ratio. quinimo si oia predicta, neq3 cōiuncta, neq3 disiuncta prolata essent in ℣tu predicto, deberet tū p10 coniunctis accipi ex mente proīciantis, vt ex predictis apparet per d. l. cum acutiſſimi, cum mi. ergo multo fortius, vbi mens, z verba cōcurrūt. ff. de reg. iur. l. in eo q8 plus. f. vbi verba. z ibi not. z sic cessat oppositio. Ex premissis satis est de iure probatum q8 dicto Menotio excluso, bona predicta, de quibus queritur integraliter pertinere debent ad prefatam dominam Andreolam. Bar.

CONSIL. CLVI.

Si testator reliquit certā rē vni, z facit eum hēdem in eadē re, voluit eū amplius petere non posse, z instituit in reliquo sue hereditatis ventre sue vxoris heredē vniuersalē. si esset pregnās: at eo mortuo, reperit q vxor nō erat pregnans, an hereditas tota debeat deuenire ad institutum in pretata certa re, tanquam ad heredem vniuersalem, vel ad alios proximos tā quam ab intest. succedentes.

1 ✠ Institutus in re certa z q8 plus petere non possit: non habetur loco heredis vniuersalis.

2 Testator potest prohibere ius accrescendi.

3 Repugnantia vel prolixitas si colligitur in testamētis: testamētum est nullum.

4 Sileges aliquid disponunt: an z quando testator pōt aliud disponere.

a Titius fecit testm̄: in quo inter cetera reliqt Joanni nepoti suo fundum, z ipsum Joannem in ipso fundo sibi hēdē instituit, z voluit q8 plus de bonis petere non possit, z vētre vxoris, si pregnās esset, z ad lucem peruenerit, vniuersalē hēdem instituit: moritur testator, z vxor non est pregnās, Joānes vult tota hi ditatem: Seius frater Joannis, z nepos dicti testatoris, dicit testm̄ non valere, z ab intestato cum Joāne fratre suo succedere debere: quer. f quid iuris. ✠ Pro Joāne facit: q1 institutus fuit in re certa, z c. l. j. f. si ex fundo. z l. ex facto. ff. de hered. instit.

1 no. C. eod. l. quoties. † Cōtrarium est veritas b q1 testm̄ nō valet

b propter hec verba, q8 plus de bonis suis petere nō possit. Nā q8 dicitur institutus in re certa habet loco hēdis vniuersalis: est verum, nisi volūtas testatoris manifeste refragaret. text. est expressus ff. de here. instit. l. quoties. f. si duo. sed hic est huiusmodi: ergo non est locus illius hēdis, sed legatarij: z sic testm̄ est nullum, cum nō habet hēdem. ff. de his que in test. delen. l. proīnde, z Justi. de leg. f. ante heredis. † Preterea, testator pōt prohibere ius accrescēdi: z sic prohibere ne portio vacās accrescat instituto ex re certa, seu portione. tex. est fm vnam opi. in d. f. j. z in gl. Preterea, text. est expressus de ista questione recte intelligēdo. ff. de minu. testa. l. penul. z ff. de lib. z posth. l. si post humus. ver. nam z cum duobus. q8 sic declaro. Si duo sunt instituti, ex quibus posthumus est exheredatus, z alij duo substituti, ex q bus post humus est preteritus, certū est q8 testator dando substitutum prohibuit ius accrescēdi q substitut⁹ prefertur coniuncto. C. de fideicōmiſ. auth. hoc amplius. z no. de acqui. here. l. qui patri. si qua portio vnius ex institutis defecit nō pōt venire ad aliū coniunctū hēdē, q1 testator substitutionē phibuit.

¶ Item, ad substitutum non pōt peruenire, q1 gradus ille non valet, z sic ne decedat p10 parte intestatus, totum testm̄ reducitur ad causam intestati. Hoc expresse tz gl. in d. ver. nam z cum duobus. z hoc est in relictis dicte B. ita ergo in proposito cū testator prohibuit se in totū accrescere instituto ex re certa, totum testm̄ est irritum. Secundus casus, qui ponit in d. l. pen. ideo nō obstat: q1 ibi fuerūt instituti inuicem substituti: vñ eos inuicē substituendo noluit testator inter eos ius accrescēdi minuere, sed augere, z sic posset vēdere alias venire iure institutionis, vel iure accrescēdi, casus est de impu. z al. subst. l. testamēto. ff. de acqui. her. l. si quis heres. no. gl. Dy. co. ti. l. nec is. f. heres.

3 † Preterea, quando ex verbis testatoris colligit prolixitas, vel repugnantia, testm̄ est nullum. l. si Titius. ff. de cond. insti. z hic est huiusmodi: ergo, z c. q1 dicit, plus de bonis suis petere non posſit. Aut eī petit illud tm̄, z tunc est nullū, q1 decederet p10 parte testatus, z p10 parte intestat⁹. Aut totū peteret, z caderet: concluditur ergo, q8 institutio est nulla. Nec obst. de here. instit. l. si ita quis heres institutus fuerit. excepto fundo, q1 verba, instituo te hēdem, excepto fundo, hoc importāt, id est, in fundo te nō instituo: non eī prohibet extante lege, seu iure, tacite accedere. Sed si expresse diceret, q8 fundū petere nō posset, vel prohiberet, z sic voluntas testatoris cōtradiceret, z tūc non valeret. d. f. si duo, z dictis iuribus. Non ob. si dicatur, nemo pōt facere q8 leges non habeant locum in suo testamēto. l. nemo. de

4 lega. j. † Quia quedam sunt leges, que aliud de necessitate dispōnunt, vt quod testamētum habeat septem testes, tunc testator non pōt contrarium, imo testamentum est nullum, vt ibi. Quedam sunt leges, que aliud disponunt, supplēdo defectum volūtatis defuncti, vt in casu nostro: si testator non fecit hēdem vniuersalem, lex presumit quod voluit eum quasi in parte instituere totum hēdem, ideo totum sibi dat. Sed si apparet manifeste testatorem voluisse contrarium: tunc cessat legis presumptio, in d. l. imo totum irritatur, q1 nemo pōt p10 parte decedere testatus, z p10 parte intestatus: vt dictū est. Simile lex introducit, quod in conditionibus, que consistunt in non faciendo, cautio Mutiana habetur p10 implemento conditionis. l. Mutiane. ff. de conditio. z demonstrationi. Sed si apparet testatorem aliud sensisse, tunc cessat cautio Mutiana, posito quod ex hoc irritetur dispositio libertatis, que est ita fauorabilis. ff. de manu. testa. l. fi. Item simile, lex vult, quod expressio conditionis, que tacite ineſt non suspendit. hoc verum nisi appareat testatorem aliud voluisse. l. conditionibus. f. j. ff. de conditio. z demon. Concluditur ergo dictum testamentum non valere iure testamentū: z sic ab intestato dicti Joan. z Seius equaliter succedere debent. Barto.

ADDITIONES.

a Ibi D. Titius. Adde, q8 istud consi. Bart. non est completum: ideo vide consi. in ij. vol. inci. Jacobutius. nu. lxxij. z ibi est etiam consi. collegū Pisarum. z ibi scripsi.

b Contrariū est veritas. Vide Bar. in l. quoties. f. si duo. ff. de her. instit. z in consi. xlviij. inci. Ballus Fallopi. z ibi scripsi. z vide de domi. meum in iure Canonico, do. Pet. de Embal. de Perusio, in c. Raynutius, in lxvij. col. de testamen.

CONSIL. CLVII.

An in casu auth. bona dānatorū. C. de bon. proscri. veniāt collaterales. Itē, an fisco transmittant ipso iure bona dānatorum, vel requiratur aditio: z an bona damnati transeāt ad matrē: z alios ascendentes: z descendētes ipso iure: vel requiratur aditio. Itez, in quibus casibus heres non repesentet in totum personam defuncti.

1 ☞ Verum ex latere, positum in auth. bona damnatorū, an debeat ibi esse.

2 Bona damnatorum an ipso iure acquirantur fisco.

3 Idem ne ius sit in matre, z ceteris descēdentibus, q̄ est in fisco.

4 Causa premij legalis concurrens in personam defuncti: nō trāsit ad heredes.

5 Seruus non potest habere heredes.

6 Heres non repesentat personam defuncti in casibus.

7 Heres licet teneatur vltra vires hereditatis: tenentur tamen ad omnia ad que tenebatur defunctus.

a 1 Super his a que supra dicta sunt, z cōsulta, sup puncto prefato. † In primo dubio: vez, an verbū ex latere, positū in authen. bona damnatorum. C. de bon. proscrip. seu dāna. debeat ibi esse, vel non: satis sufficiēter pfuatum est p consultores predictos, quod ibi esse non debeat. Et hoc est verissimū: vt ptz ex ter. Rouellarū, ti. vt nulli iudic. lic. hab. loc. seruā. §. fi. ex cui⁹ verbis satis liquet, venētes ex latere, nō esse admittēdos: z pro hoc in casu proposito, tanq̄ non existentes, matri non obstitūt.

2 † Super secūdo dubio: q̄ mater non agnouit dicta bona, an ad hēdes transmittat, plus dubitationis est: z hoc examinādū est per duo dubia. Primo, an fisco damnatorum bona acquirātur ipso iure: an opus sit agnitione. Secō, an idem iuris q̄ est in fisco, sit in matre, z alijs descēdentibus, z ascēdentibus damnatorū, qui hodie vocant⁹ p dictā authē. Ad primū opz videre, q̄ fiscus egeat agnitione: vt C. de bon. dāna. l. fi. vbi dicitur, q̄ non possunt agnosci: nisi Principe iubēte. Ad idē ff. de fideicō. liber. l. iiij. §. cadē constitutio, z ver. seq. qui incip. ceterū, z ead. l. §. si bona, z pro hoc ff. de noua. l. quoties, in fi. fin primā opinionem posita in gl. in verb. conditionē. que est, q̄ fiscus nō repesentat psonam agnati, antequam cognoscat bona priozā: sicut ibi patet. In cōtrarium est dicēdū: quod nō sit necessaria agnitio: z ista est veritas. Nam gl. in l. j. §. an bona. ff. de iu. fis. hoc disputat: z finaliter determinat q̄ quando bona deferūtur fisco iure hereditario: vt q̄ est heres institutus: tūc est necessaria aditio: sed si ex alijs causis fi bona sunt soluēdo: z fisco aliq̄d queri pōt ad fiscū pertinent ipso iure: vt dicit in ter. in d. §. an bona, z probat eodē tit. l. nō possunt. z C. de bon. vacan. l. vlti. Nam in eo quod ter. dicit, quod bona iussu Principis occupent. gl. intelligit, sez de facto, nam de iure nō est opus: cū ipso iure ad fiscum pertineant. Et per hoc est respōsum ad illā legē, z eodē modo ad d. l. iiij. de fideicōmiss. lib. z eodē mō ad gl. que est in l. quoties. ff. de noua. Vel est dicēdum, quod dicta glo. non bene loquitur: z meliꝰ loquit eodē tit. de noua. l. nouatio. vbi dicit, q̄ aliud est, quē habere successozem delicto, aliud est in eo, q̄ ex lege, vel ex testamēto, q. d. ille qui succedit ex delicto, repesentat eī⁹ personā, cuius bona habet: vt d. l. quoties. in fi. quod est verū: vt §. dicaꝰ. Et sic concluditur ad fiscū bona ipso iure pertinere.

3 † Ad fm: an idem iuris sit in matre: z alijs descendentibus: q̄ vocant⁹ per dictam authē. dubium facit: q̄ videtur quod predicta sint ex priuilegio fiscī: ergo nō debeant trāsire ad illos: z sicut ibi dicitur q̄ⁱ in matre: z in alijs sit necessaria agnitio: q̄ⁱ si non fecit ad hēdem non videtur trāsmittere in huius iuris varietate. Nam de hoc videtur ter. de iu. fis. l. edicto. §. ad hēdes. z ibi quē. vbi de bonis fisco delatis in premium certam partem dat ter deferenti se. Et cum dicit, quod transmittitur ad heredem dictū premiū antequam habeat: z anteq̄ fisco bona adiūcīantur: ita in proposito, cum propter sanguinis charitatē det parentibus: dicta bona transibūt ad hēdes antequam apprehendantur. Et si dicatur quod in d. §. ad heredes. z §. seq. iam constabat de agnitione defuncti: qui se detulerat, vel deferendi animum habebat. Rñ. quod non sequitur: si defert vel deferendi animum habet: ergo vult premiū. Sicut non sequitur: quod qui implet conditionem: videat velle hereditatē: vt ff. de inoffic. testamen. l. quemadmodum. † Ex quo concluditur, q̄ⁱ eo ipso q̄ illud quod est causa premij legalis, concurrit in personam defuncti, non transit ad heredes, licet premium non sit agnitum: sed in oppositō. causa premij legalis est ipsa coniunctio, z sanguinis charitas: vel si qua sit alia causa iusta, locū habēt iura prima d. gl. matris premium trāsmittit ad heredes sine agnitione. Casus est in d. §. ad hēdes. z §. sequē. hoc etiam probatur, sicut ista bona que debebant venire in fiscum propter damnationē, nō possunt concedi alteri ad eius postulationē: sed solum pro

prio motu principis. Ista autem concessio, que fit per d. auth. vt nulli iudic. est quedam largitas principis facta pprio motu, z ad nullius postulationē: ergo debet transire ad heredes, vsq̄ ad alias agnationes. nam largitates priuatorū transeūt ad heredes sine agnitione alia. l. illam. C. de donat. z sic multo magis largitas imperialis: que debet habere plenissimū robur: z multa priuilegia sortitur: vt C. de bon. que liberis l. cum multa.

5 † Preterea hoc est verum, nisi leges deficerent. Probatur ratione. nam, vt d. dictum est, bona mea non transeunt ad hēdes: q̄ seruus heredes habere non pōt: q̄ⁱ sic demōstrat. Nil aliud est hēditas, quam successio in vniuersum ius q̄ⁱ defunctus habuit. l. nihil aliud. ff. de ver. sig. sed qui decedit seruus nihil habet tpe mortis: merito non hz hēdem. Fallit in capto ab hostibus propter fictionē legis Cornelie. † Ex quo sequit vnū. q̄ⁱ hz heres repesentet psonam defuncti: in casu proposito nō potest psonam repesentare defuncti quo ad ius ciuile z possessionē: nulla em̄ erat tpe mortis: z hic est casus in d. l. quoties. ff. de

7 noua. in fi. † Ex quo sequit aliud, q̄ⁱ hz heres teneatur vltra vires bonorū hēditatis: q̄ repesentat psonam defuncti: tenet ad omnia, ad que tenebatur defunctus cū fiscus, vel alius, ad quē talia bona deueniunt, non tenet vltra quā dicta bona sint. Cum em̄ non repesentet psonam, nō tenetur ad onera psonalia, sed solum tenetur quatenus bona patiunt, z ideo dicitur in d. l. nō possunt. de iure fisci. q̄ⁱ si bona nō sunt soluēdo non possunt ad fiscū ptinere, z idē in matre eadē ratione, q̄ in ius fisci succedit ex principis largitione, vt dictū est. Ex hoc sequit tertiū vez q̄ⁱ ex causa inquisitionis dictorum bonorū non possunt haberi vt commode acquirant, z transmittant, sicut legatū ex agnitione aliqua, non autem requiratur cautio sicut in hereditate. l. si hereditatē. ff. manda. Ex quibus concluditur, dicta bona transire ad heredes matris quantūcunq̄ non adita. Et ita dicimus, z consulimus nos Fran. Tigrin. z Bar. de Saroferrato legū doctores, z in fidem consuetum sigillum apponi fecimus.

ADDITIO.

a L. D. † Super his. Vide de materia auth. bona damnatorū. C. de sent. pas. Ang. de are. in trac. maleficiis. in ver. z eius bona publicamus. † B. L. Addite istis Angel. consi. cccvij. incip. do. Gregorius † Bagnolij. circa med.

CONSIL. CLVIII.

An ius adeundi hereditatē matris currat filie existenti in potestate patris: z an per prescr. xxx. ann. filia excludat a iure succedendi, z vtrum possit petere restit. in integ.

1 ☞ Verba legis in dubio debent intelligi propzie, z non abusiuo modo.

2 Debitor non est in mora quousq̄ⁱ iacet hereditas creditoris.

3 Aditio hereditatis est facti, z factum requirit.

4 Edictum successorium de filio legitimo, in quo habeat locum.

5 Differentia sexus, agnationis, z cognationis hodie est sublata.

6 Tempus pupillaris etatis, intercalatur de tempore prescriptionis triennalis.

7 Minor an z quando restituatur aduersus lesionem, que consumata est in maiori etate.

a Dicte a rationes quātūcunq̄ⁱ sint decore videnī concludere cōtra veritatē Et primo q̄dam rationes sumpte, alias ad rationes sumptas ex l. qui in aliena. ff. de acq. hered. Resp. q̄ illa lex loquitur quando interuenit possessio rerū, hereditariarum, quo casu circa qualitatē actus possidendi versatur p̄sumptio videlicet vtrum possederit heres, vel aliter, sed in casu nostro nihil possedit. Unde oportet presumi absolute, actū additionis nullo precedente alio actu. Facilius autez presumitur qualitas, quam substantia. i. potius quam presumatur id gestū esse de quo nihil apparet, vt l. sciendū. cū sua materia. ff. de ꝰbozū obligationibus. z ar. l. vnic. circa princ. C. de rei vxo. actio. Et si dicatur, quod debitor intelligit aliq̄d si egisse, eo q̄ videt possidere hereditatem. l. regulariter. z quod ibi not. ꝑ. de pet hered.

1 † Respondetur quod re vera ml possidet, sed impossibile videtur possidere, sed lex illa, qui in aliena, non loquitur de tali possessione, z ver ba legis in dubio debent intelligi pprie, z nō abusiuo modo, l. itez pretor. in prin. ff. de suis z legit. Corroborazatur autem dicta responsio ex discomparatione effectuū huiusmodi possessionum. Nam possessio, q̄ⁱ habet debitor non potest simul stare cum actu adeundi. Contraria est enim, quia per aditionē debita extinguunt, z eius possessio remouetur. Non ergo pōt dici, quod possessio debiti sit inductiua aditio, quia sic esset inductiua sui oppositi, quod non pōt esse, q̄ⁱ contraria, q̄ⁱ se aduicem tollunt, nō inferunt positionē. Unde quāto longior⁹ dat possessio debiti, tanto includitur interiz non esse aditionē hereditatis. Unde, q̄ⁱ diuturnitas possessionis operat, contrariū non

obstat

obstat, q̄ qui cessat in restitutione debiti, videt̄ velle sibi lucrari
1 debitum, q̄ hoc non videt̄ probari. † Preterea, nec est verum ꝙ iacente hr̄ditate creditor debitoris videat̄ cessare, vt probabit̄. Item, nō ob. ratio euitandi delicti, q̄ ista ratio tollitur expresse per l. pecunie fenebris. §. fi. ff. de vsu. ⁊ per no. in l. fi. in j. gl. ff. de nau. fen. q̄ nō est in mora debitor, quousq̄ iacet hr̄ditas creditoris, non ergo aliena: ipsemet r̄ndet, q̄ penitus in alio casu loquitur. Preterea l. merito. ff. pro socio. ꝑ quam ipse mouet̄, loquitur in illis duobus actibus, qui nisi interpretarent̄ aliter inciderent dolum, seu morā, non presupponit necessario dolū nam
3 esse pōt ex sola culpa. l. qd̄ te. ff. si cer. pet. † Preterea, quicq̄d sit, aditio hr̄ditatis facti est, ⁊ factum requirit, ꝙ autem nihil faciēdo dicamus aliquē fecisse, est diuinare, ⁊ cōtra regulā, q̄ facta nō presumimus. Et sic r̄ndet̄ ad l. merito. q̄ loquit̄ de interpretatione actus facti, nō aūt qd̄ presumat̄ factū esse aliq̄d, vbi
4 factū nō apparet. † Scd̄a rō dn̄i Bar. per quā dicit, ꝙ filia ista excludit̄ primo xxx. ann. spatio a iure succedēdi, vt filia, sꝫ post ea admittit̄, vt legitima, nullo modo est vera. Primo, q̄ edictuꝫ successorium de filio legitimo non hꝫ locum in hr̄ditate materna sed solū hꝫ locū in his, qui sunt sui hr̄des: vel fuerūt. i. q̄ sunt ⁊ fuerunt in potestate defuncti, ⁊ ita tex. quē ipse allegat expresse loquitur, ⁊ habet̄ in l. si quis ex his. ff. vn̄ lib. ⁊ ibi no. in ij. glo. ⁊ C. de suis ⁊ leg. l. fi. ⁊ no. Azo in summa. C. de succes. edic. Item illa iuris dispositio, de qua habetur in tit. de success. edic. ⁊ maxime illo. §. sed videndum. habet locum in successione iuris pretorij, q̄ illa successio defertur duplici iure filijs, ⁊ duplici capite. Sed in successione de iure ciuili consequēda, non loquit̄, q̄ illa de isto iure non defertur filijs, nisi vno iure, vcꝫ quod filij, ⁊ descendētes, ⁊ si illi iuri repudiāt, seu ab eo excludunt̄, non superest aliud de iure ciuili, quo admittant̄ maxime, q̄ hodie su
5 blata est † differentia sexus, ⁊ agnationis, ⁊ cognationis, ⁊ defertur successio sub naturali designatione ꝑsonarum, vt authē. de hered. ab intest. ⁊ in illo tit. colligunt̄ satis clare. facit C. de rep. heredi. l. sicut. ⁊ l. fi. successio aūt de iure pretorio in casu nostro non pōt habere locū, q̄ ex qualibet eius specie tempore est exclusus, q̄ multi fluxerunt anni. Item, q̄ edictū successoriū xxx. anno. spatio esset frustratorie prouisum. q̄ interim esset prescriptum iuri agendi, non ergo de his successionibus loquit̄ illud edictum, qd̄ probat̄ ratione, de succes. edic. l. j. in princ. ⁊ ꝙ not.
6 Azo in summa eod. tit. † Tertia sua ratio, per quā dicit ꝙ tempus pupillaris etatis intercalat̄, seu deducit̄ de tēpore prescriptionis triēnalis, est vera in iure. sed non facit ad factū, q̄ post mortē matris siluit filia vltra annos xxx. post pubertatē. Quarta ratio, vcꝫ ꝑ quā dicit quod tēpus quadriēnij petēde restitutionis hoc casu nō inchoat̄, cū minor effecta est maior, sꝫ cū prescriptio fuerit cōsummata in maiori etate, arg. eius qd̄ no. gl. in l. ab hostibus. §. sed ꝙ simpliciter. nō est vera q̄ certū est ꝙ tēpus initij istius quadriēnij attendit̄. l. petēde. ⁊ l. fi. C. de tēp. in integ. rest. pe. ⁊ semper dicitur qd̄ intra xxx. an. debet peti resti
7 tutio, non in casu l. si. de repudi. hr̄di. †. Item, nō restituitur minor aduersus lesionem, que consummata est in minorietate, nisi necessariā frequēter trahat ad gesta in maiori etate. l. iij. §. j. ⁊ §. scio. ⁊ qd̄ ibi no. ff. de mino. sed non habet lesio hec, que prescriptionē, seu consummationē contingit necessariā consequētiam a principio, ⁊ sic nō potuit maior factus agere, arg. l. nō em̄. ff. ex quib. cau. ma. ⁊ qd̄ plene no. per Cy. C. de resti. mil. l. qd̄ tempore. in xj. questio. vbi etiam reprobat qd̄ no. in d. §. sed qd̄ simpliciter. Hanc partē Cy. tenet in proprijs terminis nostre questionis in l. sancimus. C. in quib. cau. in integ. rest. nō est ne. in vlti. q. vbi determinat, ꝙ si prescriptio xxx. an. inchoauit in persona minoris, impossibile est eum aduersus eam restitui, q̄ consummatur in maiori etate. Francis. de Pisis.

ADDITIO.

a Th. D. C. Predicte. Adde, qd̄ hoc consiliū non est do. Bar. sꝫ Franc. Tigri. de Pisis. imo de eadem Bar. cōsuluit. s. in cons. cxxix. quidā habuit vxorē. sed do. Fran. de Pisis cōsuluit de directo ꝯtrium, ⁊ istud est illud cōsilium, qd̄ est insertū hic: ꝙ cōsi. alleg. do. Phili. Dec. in l. non hoc. in fi. C. vnde legi. vbi subijcit opi. contra Bar. veriorem esse. ibi videas, ad quem me remitto.

CONSIL. CLIX.

Si statuto episcopi cauet̄, ꝙ nemo locet possessiones ecclesie, vltra quinquēniū sine licētia episcopi: alias ꝙ nō valeat ꝯtus, ⁊ si rector ecclesie compromisit super certis possessionibus ecclesie, ⁊ arbitri mādarunt qd̄ aduersarij deberent laborare certas possessiones ecclesie per sex annos, ⁊ soluerēt ecclesie certas corbes annuatim de grano, an appellatione locationis comprehendat̄ iste contractus innominatus. Item, de statuto quando debet extēdi ad similes casus, vel ne, ⁊ de multiplici interpretatione verborum. Item, an dictum laudum sit nullū pro toto tempore, vel pro eo tempore excessiuo quinquennij.

1 Communis vsus loquendi in quibus preualeat, ⁊ in quibus sit attendendus.
2 Statuta, constitutiones, ⁊ iura communia quam interpretationem patiantur.
3 Laudum dupliciter dicitur, quandoq̄ amicabilis compositio, quandoq̄ vero quedam transactio.
4 Actio que oritur ex laudo, ſm statuta habet paratam executionem.
5 Transactio in casibus, in quibus non valet cōtractus sine decreto non potest fieri.
6 Statuta dicentia arbitramenta habere executionem paratam in quibus arbitramentis habeant locum.
7 Contractus quando annullatur in fauorem alicuius, non pōt hoc allegari contra eum.
8 Arbitramentū nullum in aliqua sui parte, est nullum in totum.
9 Donatio, licet non valeat in eo qd̄ excedit legitimam summā, valet tamen in eo quod est infra eandem summam.

a Visa quadam [a] Constitutione episcopi Florē. sub rub. de locato, ⁊ cōducto, in qua inter cetera cōtinet̄ ꝙ null⁹ posset locare res ecclesie, vel alteri⁹ pij loci, vltra q̄nquēniū absq̄ licētia episcopi, vel eius Vicarij sub certa pena, ⁊ ꝙ ꝯct⁹ aliter factus sit null⁹, ⁊ viso quodā cōpromisso facto inter plebanū sancti Viui district⁹ partis diecesis Flor. ⁊ eius aduersarios, ⁊ arbitratores, ⁊ arbitros ⁊ amicos cōes de lite, q̄ōne, ⁊ cōtrouersia, q̄ erat, inter dictas partes noīe, ⁊ occasione possessionū d. ecclesie, ⁊ datorū dānorum, ⁊ ḡnaliter in quacūq̄ cā, ⁊ viso laudo, ⁊ amicabili cōpositiōe lata ꝑ d. arbitros, ⁊ arbitratores inter dictas partes, in quo inter cetera cōtinet̄, ꝙ d. cōpromittētes teneant laborare ⁊ colere, ⁊ vsufructuare dictas possessiōes
b dicte ecclesie ꝑ sex annos [b], ⁊ ꝙ teneant̄ p̄stare d. plebano quolibet anno certā q̄titatē frumēti, vt i dictis instr̄is inde cōfectis lati⁹ cōtinet̄. Et viso pūcto mihi trāsmisso, ⁊ allegatiōib⁹ vtriusq̄ partis, ad inuestigationē veritatis eorū de q̄bus dubitat̄, vt satisfiat allegationib⁹ subtiliter factis, in q̄ōne ista cōsiderāda
1 sunt multa. † Primo, q̄d iuris esset, si d. partes cōcorditer inuicē ꝑmisissent, ⁊ allegaret̄ cōis vsus loquēdi, qui est, vt ꝯctus dicatur locatio, licet detur pensio, seu merces non consistens in pecunia numerata, sed hoc ꝙ dicit̄ de cōi vsu loquēdi facti est, ⁊ in facto cōsistit, ideo ego consulens possum hoc probabiliter ignorare, vt ff. de iuris ⁊ facti igno. l. ij. ⁊ extra de consti. c. j. li. vj. ii tamen de tali vsu loquendi appareret. legitime, dicereꝫ dictā constitutionem, que de locatione loquitur, ad taleꝫ contractū porrigi. Nam talis communis vsus loquendi preualet omni ꝓprie significationi, ⁊ omni regule omnique constitutioni in intelligēdis sermonibus. vt ff. de legat. iij. l. librorum. §. quod tamē Cassius. ⁊ hoc ibi no. per gloss. ⁊ de fund. instru. l. cum de lanionis §. asinem. ⁊ de supe. leg. l. labeo. Sed vbi de tali vsu loquendi nō apparet, tunc potest esse dubium. Nam vere, ⁊ proprie talis cōtractus non est locatio, sed contractus innominatus, cum non interfuerit merces seu pēsio i pecunia numerata vt ff. depos. l. j. §. si quis seruum. de prescrip. ver. l. naturalis. §. at cum do. Et licet quandoq̄ in iure appelletur locatio: vt C. loca. l. si olei. tn̄ improprie ibi ponitur, locasti. i. in vsum consensisti, vt ibi no. ꝑ gl. cum non sit contractus locationis, ⁊ cum constitutio p̄dicta solum de locatiōe loquat̄, videt̄ prima facie ꝙ hec cōstitutio ad hūc cōtractū nō porrigat̄ cū tales cōstitutiones ⁊ statuta interpretationē non recipiāt secundū ꝙ communiter tenetur, ⁊ tamē
2 contrarium est verum. † Ad cuius declarationeꝫ sciendū est ꝙ quedā est interpretatio adiectiua: hoc est: quod statuta, ⁊ ꝯstitutiones se extendant ad casus in eis nō cōprehensos. Et istā interpretationē nō patiūtur statuta, ⁊ cōstitutiones, que sunt cōtra ius cōe. l. si ꝟo. §. de viro. ff. sol. mat. ⁊ ff. ad munici. l. cōsti. tutionibus. ⁊ l. quod constitutum. ff. de testa. mili. cū si. ratio: q̄ non pōt intelligi derogatum iuri communi, nisi quatenus est expressum. C. de appel. l. precipimus. in fi. Quedam est interp̄tatio extensiua passiua: vt iura communia, ⁊ regule ipsorum extenduntur ad statuta, ⁊ cōstitutiones: ⁊ istam interpretationē
b bene patiuntur. Exemplum [c]. Per statuta ciuitatis inuenta sunt quedā onera realia vel personalia: certe ad ista onera extenduntur omnes leges que loquunt̄ de mune. ⁊ hon. vt ff. de mu. ⁊ hono. l. j. §. j. ibi ex his em̄ que retulimus: cetera ⁊ per leges cuiusq̄ ciuitatis, ⁊c. Aliud exemplū: Pone quod per statutū vel constitutionē est inuentus nouus modus testand: vel circa solēnitateꝫ vel circa ꝑsonā: certe ad tale testamentū ponētur, oēs regule iuris que loquūtur de testamentis: vt ff. ad leg. falci. l. j. §. ij.
3 Aliud exemplum † magis ad propositū. Facta est noua lex. C. de fur. ⁊ ser. cor. l. si quis seruo. q̄ loquitur in eo qui tētauit corrūpere seruum: q̄ lex est penalis, ⁊ odiosa: an extendetur ad eum qui simili modo attētauit corrūpere filiū: certe non ꝑ ipsaꝫ legē

sed per regulã iuris antiqui que dicebat illud, quod dicit de ser
uo, extẽdendum ad filiũ. l. vt tñ. §. j. ff. de ser. cor. ita no. gl. in l. ꝙ
vero. ff. de legi. ⁊ l. si quis seruo. in fi. Nunc ad propositũ, licet di
cta constitutio non loquatur de tali contractu innominato: cũ
regula iuris antiqui est qđ contractus innominati iudicãtur
secundũ naturam contractuum nominatorum quibus assimi-
lanť. d. l. si quis seruo. ⁊ ff. de pericul. ⁊ cõmod. rei vend. l. qui cõ-
spectori. de prescri. verb. l. naturalis. §. sed si facio. Unde cũ iste
b contractus assimiletur locationi[d], dicemus p̄ d. regulam iuris
antiqui: quod vbi prohibita est locatio: ibi prohibitus fuit ta-
lis contractus. Et hoc probatur expresse in simili in lege, que
prohibet militem esse procuratorem. l. militẽ. ⁊ l. qui stipendia.
C. de procur. que leges loquuntur in eis, qui suscipiunt manda-
tum gratuite: alias non appellaretur procurator proprie. l. j. in
prin. ⁊ ibi no. ff. de procu. tamen idem erit si miles suscipiat mã
datum non gratuite: ita quod cadat in speciem cõtractus inno
minati: vt C. de cond. ob cau. l. si militem, ⁊ hec est ratio, quare. l.
si vero. §. de viro. sol. matrimo. que loquitur in viro: non extendi
tur ad socerũ: q2 nulla regula iuris antiqui hoc cauebať: imo
ꝯtrium dicebatur in d. l. naturalis in fi. ff. de prescr. verb. vbi nõ
4 estimať quod quis libertũ habeat. † Ex predictis conclude, qđ
talis constitutio: que loquiť de locato porrigiť ad dictũ contra
ctum innominatũ ex virtute regule iuris antiqui: qualiter aũt
dicta cõstitutio intelligať. j. dicetur. Et hec dicta sunt ad satisfa
ciẽdum quibusdã argumẽtis factis super hoc pro vtraq3 par-
te. Et etiã pro declaratione dicendorũ. In scđo est vidẽdum de
viribus dicti laudi, ⁊ est sciendum quod dictũ laudũ: seu dicta
amicabilis compositio, appellať per gl. nostras quedam trãsa-
c ctio[e] vt in auth. vt diffe. iudi. §. j. ⁊ C. de iud. auth. si vero cõtige
rit. ⁊ ff. de arbi. l. si de meis. alias incip. idem' Pomponi[9]. §. rece
pisse. videnť enĩ partes transegisse illo dato, vel retento, ꝙ tales
arbitratores dicent: vñ tale laudum seu arbitriũ videť quedam
declaratio transactionis seu cõpositionis facta inter partes in
ipso compromisso: vt diciť in simili. C. de contrah. emp. l. fi. ff. de
verb. obli. l. si quis arbitratu. ff. locat. l. si merces. in prin. cum si-
mi. Sed fm statuta, que sunt communiter per Italiam ex ipso
laudo, seu arbitramẽto, oritur actio, ⁊ h3 paratam executione3:
qđ in quibusdã curijs episcoporũ obseruatur. Si ergo dicim[9],
primo modo hoc esse quãdam transactionem declaratã, ⁊ puri-
ficatã per laudũ, dicendum est eo modo potuisse non fieri: sicut
non potuisset concorditer in contractum deduci: vt š. dictũ est,
quod probatur primo per tex. l. cum hi. §. si cũ lis. ff. de transac.
vbi est casus. De facili enĩ fingeretur lis, vt circũueniret consti
5 tutio. † Preterea, ista est regula communis: in quibus casibus
non v3 cõtractus sine decreto: in illis non põt fieri transactio si
ne decreto. C. si aduer. transac. l. j. ⁊ ibi per glo. not. sed hic talis
contractus non posset fieri cõcorditer sine decreto, ergo nec p̄
modum transactionis seu amicabilis compositionis põt fieri
sine decreto: q2 d. regula communis se extendit ad hanc consti-
tutionem, vt in precedẽti articulo dictum est. Dicta ergo cõsti
tutio sumiť secũdo modo: quod ex ipso arbitramẽto oriať actio
6 idem est: † q2 statuta que dicũt ex arbitramẽto oriri actionem,
seu habere executionẽ paratam, habẽt locũ in illis arbitramen
tis, que de iure sunt valida: secus in illis que nulla sunt. l. iiij. §.
condẽnatum. de re iud. ⁊ l. ij. §. nõ queuis. ff. de cõtrata. Tertio
vidẽdum est de d. constitutionis intellectu, que dicit talẽ cõtra
ctum nullius esse momẽti. Et aduertendũ, quod d. cõstitutio fa
cta est in fauorẽ ecclesiarũ, vt ex verbis eius apparet manifeste.
Aut ergo: q2 ipsa ecclesia, vel qđ alius pro ea, de his qui admit
tunť ad hoc petẽdum fm formã c. si quis presbyterorũ. de reb.
eccl. non alie. dicet dictum cõtractum nullũ: q2 factum in detri-
mẽtum ecclesie: ⁊ tunc admittiť ad hoc allegandũ, cum vere di-
ctus cõtractus, vel dicta amicabilis compositio, sit nullus, vi-
gore dicte constitutionis, vt dictũ est. An autem sit nullus pro
toto tempore, an solũ p̄ eo, quod supra quinquẽniũ est. j. diceť.
Si ergo dictum cõtractum diceret nullũ, alij cõtrahẽtes, seu cõ
promittẽtes cum rectore ecclesie, ⁊ rector ecclesie, vel alius pro
ecclesia ꝯdiceret: q2 forte talis cõtractus, vel compositio ecclesie
vtilitatẽ respiceret: tũc tales allegantes nullitatẽ ꝯctus vigore
7 dicte cõstitutionis nõ audirent: † q2 regula est, qđ qñ cõtractus
f annullatur in fauorem alicuius[f], hoc non põt allegari ꝯ eum: vt
C. de rescin. vend. l. si dolo. ⁊ no. de dolo. l. ⁊ elegãter. in prin. ff. de
mino. l. in cause. ij. in prin. in glo. super verb. ne inter maiores q-
dem, ⁊c. Hoc etiam apparet in pupillo contrahente quia ex sua
parte tenent contractus: non ex parte alterius vt iura vulga-
ria dicunt. Ad idem facit l. non eo minus. C. de procura. Con-
cludo ergo quantum ad primum de quo queriť, quod si ecclesia
vel eius rector, vult agere ex virtute dicti laudi, contra ipsos cõ
promittentes, quod nec ipsi possunt excipere de nullitate dicti
laudi. Si vero dicti compromittentes agerẽt contra ecclesiam
seu rectorem: ecclesia posset cõtra eos excipere: per ea que dicta
8 sunt. † Quarto[g] est vidẽdum, an dictum laudum dicať nullum
g pro toto tempore: an pro eo, quod excedit quinquennium: ⁊ cu3
fuerit istud tempus constitutum per arbitramentũ arbitrorũ:
apparet quod pro toto tempore est nullũ: q2 si arbitramentum
in aliqua parte est nullũ: in toto est nullum. l. in hoc iudicio. fa-
mil. ercisci. C. quando prouo. non est neces. l. certa ratione. ⁊ ex-
pressum est. ff. de doli. excep. l. apud Celsum. §. itẽ queriť. Preter
ea, l3 cultura concedať predictis compromittentibus cũ pleba
no pro octo annis: ⁊ pẽsio distincta sit pro quolibet annorũ pre
dictorum: tñ propter connexitatem si in tribus annis iudiceť
locatio: debet vitiari pro toto. Nam potest esse, quod in qnquẽ
nium colliget certos fructus: quos postea nõ colligeret forte si
esset sylua cedua in dicto podere. Itẽ posset esse, quod certi fru
ctus colligerẽtur in octo annis qui non colligerẽtur in qnquẽ-
nium. Simile exẽplum in syluis, ⁊ vineis de nouo plãtatis. Itẽ,
fm consuetudinem Italie: terre pro vno anno seminantur: ⁊ p̄
alio anno fructus faciunt vnde expedit possessiones habere lo-
catas magis pro pari numero annorum quam impari: ⁊ sic p-
pter pluralitatem annorũ pluris: vel minoris fit pẽsio quolibet
anno. Propter ergo istam connexitatem si in parte tẽporis vi-
tiatur, in totum vitiatur. l. cũ eiusdẽ. in fin. ff de edi. edic. non enĩ
accepisset pro tanto, alias forte plebanus nõ dedisset, nisi p̄ to-
to tẽpore concessisset, vt d. l. cum eiusdẽ. ff. de sol. l. si quis aliam.
ibi, nam non accepisset rẽ integram creditor, nisi pro solido eius
fieret, quod etiam apertius declaratur, qñ duo fundi fuerũt da
ti insolidum, q2 vno euicto, totũ resoluiť. ff. de in diem addic. l. qđ
autem. §. fi. ⁊ l. quod si vno. Nec obst. predict. C. de transac. l. si ex
falsis, q2 ibi loquitur, quando transactio fuit facta sup diuer-
sis capitulis separatis, hic autem fructus, ⁊ cultura omniũ an
annorũ diceret esse connexa: ergo, ⁊c. ff. de mino. l. etiam. §. ex cã.
9 Nec ob. predictis C. de don. l. sancimus. † Nã l3 non valeat do-
matio in eo, qđ excedit summã legitimã, valet tñ in eo, quod est
infra legitimam summã, ⁊ ex hoc non leditur donans, nec dona
tarius, in minus teneť: donatarius non: q2 donata semp sibi ac-
quirit: l3 minus. Istam rationem facit gl. in l. si decem. C. loca. ⁊
de verborum obligationi. l. j. §. stipulanti. Ex predictis apparet
dictum contractum pro toto tempore esse nullum. Et predicta
dico, posito pro constanti, quod constitutio fuerit facta cum
debita solennitate, ita qđ teneat de iure extra de loc. c. vestra. ⁊
quod ibi no. per Inn. Si enim de iure non valeret constitutio,
remaneamus in iure communi, secundum quod valent tales
contractus, vt de rebus eccles. non alienan. c. j. in clemẽ. ex qui-
bus apparet responsum ad id de quo queritur. Barto. de sas-
soferrato. Mccclij. die xxv. mensis Iulij, indictione vj.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ Uisa quadam. Uide de isto consi. Bar. Alex. in l. ma-
numissiones. ff. de iusti. ⁊ iure. ⁊ ibi apostil. ⁊ vide Felx. in c. cum
super de offic. deleg.
b B. L. ¶ Sex annos. Uide Roman. in consi. lxvj. vbi ponit, si
aliquis nõ potest eligi, nisi pro vno anno ad offic. ⁊ eligatur pro
tribus an electio valeat in vno.
c ¶ Exemplum. Uide quod voluit Rom. consi. cccxlv. in pe. col.
d T. D. ¶ Locationi. Uide Bar. in l. quicunq3. in j. col. C. de bo.
que libe. ⁊ in authẽ. qui rẽ, in fi C. de sacrosan. eccl. ⁊ ponit alex.
in consi. xvij. in iiij. vol. viso instrumento locationis.
e ¶ Quedã transactio. Uide Bal. ⁊ salice. in l. j. C. si aduer. trãs-
act. ⁊ ponit Alex. de Imo. in cõsil. xxj. in vij. volu. inci. cõsidera-
tis his, vbi alleg. Barto. in hoc, consil. dicit, ꝙ cõpromissum in
arbitratorem est transactio, ⁊ quod laudum arbitratoris est
purificatio ipsius transactionis.
f B. L. ¶ Alicuius. Uide Anchar. cõsi. clx. ⁊ Ro. consi. ccccij.
g Th. D. ¶ Quarto est videndũ. Uide Alex. in cõs. xvij. in quar
to. volu. viso instrumento locationis.

CONSIL. CLX.

Si tu meo mãdãto cepisti mutuo. c. a mercatore, ⁊ ego p̄mi
si te seruare indẽnẽ, demũ mercator fecit tibi refutatio-
nẽ de illis cẽtũ, ⁊ cõfiteť a parte sibi satisfactũ fuisse, an tu vigo
re istius confessionis poteris agere contra me ad illa centum.

1 ☞ Confessio non probat, nec preiudicat, nisi inter confitentes.
2 Pecunia censetur abesse fideiussori si interpretatiue soluat.
3 Presumptio quando transferet onus probãdi ad aduersariũ.
4 Donare simpliciter est perdere.
5 Res inter alios acta, qua ratione non nocet, eadem nec p̄dest.

a Titius promisit[a] Sẽpronio eũ in-
dẽnẽ conseruare a
quadam promissione, quam idem Sempronius fece
ret apud Meuium creditorem in centum ex causa
mutui: ⁊ idem Titius fuit confessus dictum sempronium di-
ctam p̄missionẽ, ⁊ obligationem fecisse, ipsius Titij precibus,
⁊ mandato

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

z mandato. ¶Post hec idē Menius finē fecit, z refutationem dicto Sempronio de dicta ℣itate cētū librarū, eo q dict⁹ Des tunus creditor fuit cōfessus sibi a dicto Sempronio fuisse satisfactū, z de propria eius pecunia esse integre satisfactū. ¶Hūc queritur, an dictus Sēpronius ex vigore dictarū promissionū conseruationis indemnitatis, z refutationis sibi facte a creditore, possit dictā pecunie ℣itatem repetere a dicto Titio, vel nō. Et primo vr q̄ non, q̄ non constat per predict. q̄s dictus Sēpronius soluerit dictā ℣itate, sed solū apparet q̄s creditor cōfessus fuit, sed confessio non probat nec preiudicat, nisi inter cōfitentes. Ad q̄s facit gl. ff. de iureiur. l. duobus. §. j. vbi dicitur, q̄s si creditor deferat iusiurandū debitori, i. fideiussori, q̄s prodest reo, z principali debitori, sed non propter hoc fideiussor agit mandati ℣ rem, lz iuramentū obtineat vicē solutionis: q̄r hoc verū est inter creditorē, z fideiussorē, non aūt quantum ad reū principalē. Iu ℣rium arguitur, z probat sic. Vera solutio, z de non nu. pe. in ℣ctibus. §. sed qm̄. circa fi. imo apocha non vz, nisi pecunia soluta sit, vt ff. de accep. l. si acceptolatū. §. fi. q̄s intelligendū est vere, seu interpretatiue. s. taciturnitate creditoris xxx. diebus, vt in d. §. sed qm̄. igit idē Sempronius p̄missor ita poterit agere vtili actione, vel stipulatione predicta ℣ dictum Titiū, ac si vere soluisset, ¶Sedo sic. Certum est, q̄d dicta solutio nō est vera, sed interpretatiua, vt dictū est: sed ita est de iure, q̄s pecunia censet abesse fideiussori, si interpretatiue soluat, ac si vere soluisset. ff. mand. l. inter causas. §. abesse. z de fideiuss. l. q debitore, hoc est, q̄ dicit gl. in d. l. inter causas. §. preterea. super verbo, soluitur. dicit ibi gl. sc₃, vere, vel interpretatiue. Hinc est, si fideiussor nō soluat creditori, sed debitorē sibi deleget, z creditor a dicto debitore delegato nihil consequat, vt pote, q̄ nō est soluēdo, nihilominus tū fideiussor agit mandati, ac si debitū vere solusset, vt dictis iuribus, q̄bus non credo ad rem alias esse necesse, sed ad gl. rndere. Tertio sic. Aut creditor fuit sic confessus, vt ℣ dictū est, eo q̄d fuit sibi a dicto fideiussore vere solutū, aut spe future numerationis, aut q̄ voluit dicto fideiussori donare remunerandi cā, aut simplr, z gratis nō remunerādi aio. ¶Primo casu nulla est dubitatio, q̄ cōpetat sibi actio mandati ex quo vere satisfecit. Sedo casu idem dicendum, cum sit interpretatiua solutio, que post xxx. dies habet effectum, sicut vere fuisset solutio facta, vt ℣ dictū est. Ad q̄s optime facit text. in d. §. sed qm̄. super verb. penitus. circa fi. gl. in d. l. in contractib⁹. C. de non nu. pe. dicit ibi gl. q̄d is, qui contēt sibi solutū, non remittit gratis. Vel aliter pōt probari, aut creditor fuit conquestus intra xxx. dies pecuniā sibi non fuisse numeratam, aut nō. Si constat, q̄d nō fuit conquestus: ergo presumit, q̄s fuerit sibi solutū, ¶quę presumptio transfert onus probādi in aduersariū, vt ff. de it. obli. circa mediū, z l. g̃naliter. C. de non nu. pecu. no. ¶Mod. in l. si ex cautione. eod. ti. Stabimus ergo hoc casu dicte presumptioni, nisi ℣rium probet. Tertio vero casu, si voluit creditor intercessori donare remunerationis cā, tūc adhuc huic intercessori cōpetit actio mandati ad solidā pecuniā consequēdā, vt ff. mand. l. idē ℣ §. fi. Quarto casu, qū gratis nō remunerādi aio, tunc non competit mandati actio, vt d. l. si vero nō remunerandi, circa prin. ¶Sed iste casus non presupponit in dubio, q̄ simpliciter donare, est perdere, z nemo presumit iactare suas pecunias. l. cū de indebito. ff. de proba. cum si. Et sic ex p̄missis euidenter concludo dictū Sempronū intercessorē efficaciter agere, z cōsequi debere a dicto conseruatore ℣itatē in dictis instrumētis contentā, non obstāte oppositione predicta, z ita consulo. Ad glo. que est in d. l. duobus. §. j. de iureiur. rndeo, q̄ licet infm obtineat vicem solutionis, non tū est solutio, vt ff. de pos. l. q̄s ℣rua. nec est solutionis probatio, at predicta solutio, z cōfessio creditoris probat solutionem verā, vel saltē interpretatiuam elapsis xxx. diebus vt est probatū. nisi contrarium probet: vt ℣ dixi. ¶Preterea, si diceremus quod predicta cōfessio nō noceret reo, pro fideiussore: ¶igitur nec prodesset, q̄ qua rone non nocet res inter alios acta, eadem rōne nec prodest: vt C. qui. resudi. non noc. l. j. z ibi no. in gl. igitur non obstante dicta refutatione posset creditor agere contra reum, q̄d est ridiculum dicere. Igitur concludendo consulo: vt supra dixi dictū Sempronium agere, z consequi posse z debere. Et ita consulo ego Bar.

ADDITIONES.

a ¶Titius. Vide Alex. de Imo. in consi. cxxiij. in vj. vol. qm̄ abū de. in prin. z in l. vbi autem. §. illud. ff. de verborum obligation. z in l. duobus. §. quod autem. de iureiur. z vide apost. in d. l. duobus. §. a fideiussore. in addi. Bar. in ti. ff. de iureiu. vbi plene de hoc consi. Bar. ¶Pro concordia aduerte, quod do. Alex. in d. l. duobus. §. a fideiussore. ff. de iureiu. vbi Bar. tenet, q̄d creditor principalis, qui fecit confessionem fideiussori: tamē fideiussor ex ea non pōt agere cōtra principalem debitorē, lz ibi dicat Bar. sibi contrariari in hoc consi. clx. Non tū meretur allegari contrarius. nam in d. §. a fideiussore. Bar. nō firmat pedem: q̄r vtr verbo, forte. Adde his, que habent fm Ang. z nouissimos in l. a diuo ℣io. §. sed si emptor. ff. de re iudic. in l. ij. §. creditum. ff. si cer. pet. cum simi. ¶Addite cons. ¶Pau. de cast. cccxcvj. z Alex. de Imo. consi. xciij. idem consulentes, vt ℣ licet Bar. in d. l. duobus. teneat contrarium.

b B. L. ¶Confessus fuit. Vide ¶Pau. de ca. consi. cccxcvj. Alex. consi. xc. lib. iij.

CONSIL. CLXI.

Que differētia sit inter pacta feudalia z emphyteutica, z an pacto apposito per directum dñm feudi concedendo nullum in emphyteusim, q̄ propter canonem non solutum non incidat emphyteuta in compromissum valet: z si licet purgare moram intra certum tempus, z non fuit purgata, an incidat in commissum.

1 ¶Feudum vide dicatur.
2 Monasterij res nō possunt aliter infeudari nec de nouo in emphyteusim concedi nisi secundum consuetudinem.
3 Verba generalia quando restringuntur per sequentia.
4 ¶Pactum de non expellendo conductores simpliciter factū quo modo intelligitur.
5 ¶Purgatio more de iure communi, quando non admittatur in solutionem.

¶Roponitur q̄s syndic⁹ monasterij sancti Laurētij in cāpo, renouauit, z firmauit in emphyteusim, z iure emphyteusis, Octauiano de Bufforte, p se, z ℣ filijs suis, z filiabus: nepotib⁹, z neptibus legitimis, masculis, z femmis, si extabunt illi, alioquin ille gradus, q̄ defecerit, possit suppleri in duabus aliis ℣onis liberis, z extraneis, &c. castrū Laitellionē cum curti. cū quadā alia annua pēsione pacto apposito, q̄ nec ꝑpter canonē nō solutū res predicte in ecclesiā sancti Laurētij reuertant, sed liceat ei, z suis heredib⁹, intra quinquennū mora canonis non soluti purgare, z p̄o quinq̄ annis aduenientibus semp quinq̄ soluere, vc₃ pensione, vt in instro inde cōfecto plenius continet: demū eadē die, loco, z testib⁹, dictus Octauian⁹ promisit dicto syndico multa p̄nētia ad fidelitatē, z iurauit fidelitatē dicto monasterio, z Abbati, vt in instro manifeste ꝑparet, cōtigit q̄ dictus Octauian⁹ tpe vite sue cessauit in solutione canonis p multos annos. Itē venit ℣ promissum factum multis modis ꝑaliter aggrediēdo castrū, in quo erat abbas dicti monasterij pcutiendo hoies dictorū locorum, z occidēdo, demū mortuus est dictus Octauianus relictis aliquib⁹ filiabus femmis, z quibusdā alijs extraneis vniuersalib⁹ heredibus instrutis, nūc querit vtrū dicte res iure aliquo redeāt i dictū monasteriū. ¶Ponit etiā, q̄ antecessoribus dicti Octauiani fuerunt dicte res cōcesse sub debito fidelitatis p eos facte, vt p₃ in publicis instīs. In questione predicta videndū est primo, q̄s contractus sit predictus, z si prime concessionis instīm inspiciam⁹ est mere ℣ctus emphyteuticus, vt p₃ ex tenore instrumenti. C. de iur. emph. l. j. z ij. ¶Si vero inspiciamus tenorē pactorum secundo introductorū, in quibus promittitur fidelitas, videtur feudum. Nam feudum a fidelitate, vel fide dictū est, in vlb. feu. tit. per quos fiat inuestitura. c. j. §. fin. Sed de iure dicendum videtur, quod est cōtractus emphyteusis habēs in se pacta fidelitatis, z iura feudalia, vt dicit tex. in fi. ff. depo. l. j. §. quod si rem. sicut est emptio habens in se pacta locationis, z conductionis, vt ff. de contrahen. emptio. l. fundi partem. Sed diceres hoc verum, quando pacta essent apposita incontinenti, vt dictis legibus. Sed in proposito, licet pacta dicta fuerunt facta eodē die, loco, z testibus non sequitur quod incōtinenti⁸. ¶Respō. suppo
2 nē. q̄ sub dictis pactis erat consuetū cōcedi, ¶ z sine hoc infert q̄ res monasterij nō possunt infeudari, nec de nouo concedi in emphyteusim, nisi ꝓout solite sunt infeudari, vel cōcedi, extra de feu. c. ij. z de don. c. ꝓ tuas. z in feu. ti. Episcopū, vel Abbatē, z Abbatissam. c. j. Cū igitur precedit cōtractus cōcessionis in emphyteusim, intelligit actū, q̄ talia solita ꝓmittant, cum aliter cōcedi nō posset, vt ff. de aqua plu. ar. l. si prius. §. j. z ff. si cer. pe. l. cum quid. z ff. de edil. edic. l. quod si nolit. §. q̄ assidua. lz ergo postea ex interuallo promittitur, tunc incontinēti videtur ꝓmissum. l. Modestinus. de sol. si tamē posset probari p testes dicta pacta fuisse incōtinēti apposita, securius esset. Item ℣ pacta dices in dictis pactis fidelitatis, exprimit, q̄ dictus Octauianus fecit ideo: q̄r dñs Abbas eriā sibi promisit aliqua, sc₃ nō receptare inimicos ipsius. Rndeo, per hoc solū qñ predicta, seu pacta feudalia, q̄ dominus ¦ versa vice debet vasallo, lz non iuret, sed tenetur iuuare, z defendere vasallum, vt in feud. titu.

de inuestit. c. j. in fi. & si de feud. defunc. conten. c. j. §. dño committente, no. & in tit. hic fiuntur lex. c. j. in penul. gl. Hoc premisso ad questionē propositam. si consideramus nomen proprium contractus emphyteusis habemus vires illius pacti qđ non reuertatur ad monasterium propter canonē non solutum, liceat per quinquenniū moram purgare, & dicendū dictum pactum vale
b re. bC. de in. emphy. l. ij. cum ante solutio sit facta, quid autē im
3 portet tale pactum, †dico, quod illa verba generalia, qđ non reuertatur propter canonē non solutū, restringet per sequentia, scz qđ liceat moram purgare. &c. vt est expressum in l. si cum fundum. de verb. sign. cum simi. Dicta autē limitatio operatur, vt
4 vsq; ad quinquennium liceat purgare moraꝫ, post non. †Nam permissum ad tēpus videt vltra tempus prohibitum: vt l. statuli liberū. §. Stichū. de leg. ij. & de postu. l. Imperator. hoc etiā contra borator iure, qz pactū simpliciter factum de nō expellendo cōductorē, intelligit nisi diu cessauerit in solutione, hoc est p bien
c nium. Cl. quero. §. inter locatorē. ff. loca. & id qđ sequit in dicto instrumento, qđ ei liceat per quinq; annos aduenientes soluere pēsionem, de eodem quinquennio loquitur, & causa deliberationis est positum, scz qualiter purgatur mora, scz soluēdo pēsionem, quasi dicat, nullum aliud interesse debeat soluere, quid re
5 leuet †qz de iure cōi non admittitur purgatio more nisi soluat promissum cum toto interesse: vt ff. de verb. obl. l. si ita quis promiserit. §. Seia. & ff. de arbi. l. si cū dies. §. fi. & ibi no. per gl. Sed ergo cessatū est in solutione canonis per quinquēnium & p duos annos, qui dantur de iure cōi, dictū monasteriū pōt dictas res repetere ex vigore instrumenti emphyteusis, vt extra de loc. c. potuit. Sed restat videre, si consideremus dictū Jctum emphyteusis prout habent pacta feudalia, & promissionē, & iuramentū fidelitatis. Et in hoc dicēdum est, qđ si assaliuerit castrū in quo dictum Abbatē esse sciebat, iustā esse cām propter quā res dicta ad monasteriū reuertatur, vt in vsib. feu. tit. quibus modis feu. amitt. Idē si aliquam graue iniuriā intulerit, vel qñocunq; nondum quinquēnio elapso, contra iuramētum fidelitatis veniret: vt in feu. tit. que sit prima cā benefi. amitt. c. j. & quib. mod. feu. amitt. ca. vni. Dicēdum est etiaꝫ, qđ de iure cōi absq; aliquo pacto si Abbatē vel aliquem clericum Abbatis occiderit vel vulnerauit eo ipso omne būficium qđ habebat a dicto monaste
d rio perdit[d] extra de penis. c. in quibusdam. Itud aūt potest & debet dici beneficium eo qđ res magni valoris fuit cōcessa pro modico. & sic videt causa lucratiua vel quasi: vt ff. de doli except. l. apud Celsum. §. authoris. ibi, ex quacunq; alia causa, que pro parte lucratiua habet acquisitionē, vt ibi no. ex diminutione benefici posita in feu. tit. in qui. cau. feu. amitt. c. j. §. fi. In istis quidem causis dicēdum est, qđ si propter aliquā ex dictis causis a dicto suo iure ceciderit filie ipsius Octauiani non admittunt. Casus est expressus, in feu. ti. si vas. feud. pri. cap. vnic. Hec obst. predictis, qđ in dictis pactis fidelitatis fuit addita pactio conuentionalis: qz per hoc videtur recessum a pena legis: vt no. per gl. de iure emphy. l. ij. Bar. de Saxofer. Ang. de Amelia. Franciscus Abbas monasteriū Sapimi. & Thomas de Eugubio.

ADDITIONES.

a Th. D. C Incontinēti. No. qđ dicit Bar. hic. & qñ duo cōtractus sequuntur vnus post alterū; incontinenti: iz non dicatur inter partes. quod secundus fiat propter primum: tū presumit quod vnus sit factus gratia alterius: & qđ inuicem correspondeant, no. Pe. de anch. in consi. liij. inci. do. Rico. cum concord. de quibus per do. Fely. in c. pastoralis. de rescrip. & de materia vide per Jas. in l. j. ff. sol. matrimo.

b C Valere. Idem consuluit Pau. de ca. consi. cxxxviij.

c C Biennium. Vide Alex. late consi. xxxv. & cxxvij. lib. j.

d C Perdit. Vide in cons. Bal. vj. j. li. do. Christopho. Castellio. vbi dicit Odofred. dicere, & etiā ob iniuriam verbalē vasallus potest feudo priuari.

CONSIL. CLXII.

An quietatio, facta a minore annis xxv. sine tutore, vel cu ratore alicuius rei prohibite alienari, valet: & de multiplici impugnatione quietationis facte per tutorem.

1 ☞ Alienatio bonorum immobilium non venit in generali mandato.

2 Quietatio generalis non porrigitur ad ea que sunt dolo facta.

a In nomine Domini amen. In questione de prescriptione quinquēnij sufficientissime fuit dictum, & allegatum: nam dicta lex vult, qđ non habet locū in re vēdita ignorāte pupillo: nec in hoc articulo video rectius, vel melius posse rñderi, vel dici. Sup secundo articulo, de quietatione facta, dico, qđ si bene inspiciaꝫ dicta quietatio nullius est momēti. qz non est secuta specialis cōfirmatio, arg. C. si ma. fa. l. ij. & s. alle. est sufficiēter. Sc̄do. qz ratificatio sequēs eq̄ paraꝫ mandato: vt iura vulgaria dicūt. Sz in gñali mādato nō venit alienatio bonorū immobiliū: vt ff. de procu. l. procurator
1 totorū. ergo nec in generali quietatione. †Tertio, qđ dicta quietatio fuit facta a minore vigintiquinq; annis. vt ex tenore ipse apparet. si minor non pōt alienare rem immobilē, nec aliquem actū facere, per quē res alienetur sine decreto. vt C. de pred. min. l. si ad resoluēdaz. vbi est casus, maxime cū hic nō appareat iuramentū, vt infra dicet. Itē quarto: qz dicta quietatio fuit facta occasione administrationis: sed dicta venditio facta p illos tutores nō fuit administratio sz dilapidatio vel rapina. Añ cū non apparet cā quare & sic non bona fide & p consequens non est administrator tutele. l. filiū. §. j. ff. de manumis. testam. & ff. pro
2 emp. l. qui fundū. §. si tutor. cum simi. †Ex hoc etiā insurgit quęstio, qđ generalis quietatio non porrigitur ad ea que sunt
b facta dolo: [b] nisi specialiter exprimat: vt C. de trāsl. l. sub pretextu. & ff. de pac. l. tres fratres. & ibi no. Nec potest dici, qđ fuerit iuratum p illū, vbi ponitur quietatio iurantis. &c. qz illa verba innuunt qđ iurauit se maiorē xxiij. annis nec nūc negatur: non tū per hoc roboratur Jctus qz iurari debet super cōtractibus non retractādis: vt in auth. sacramēta. C. si aduer. ven. qđ hic factū non fuit. Preterea, posito qđ expresse iurasset nō venire cōtra cōprehensa in dicto instrumento, non releuaret. Nā ibi non dicitur aliquid de ista alienatione, nec est ibi aliquod verbum
c propter qđ ad istos extendi debeat. ergo nec iuramentū ad illud extendit: vt extra de iureiu. c. Quintauallis. & c. veniēs. & sic nō obstat, q obligari possit. ff. de rebus eoꝝ. l. illicite. qz ibi loquitur, qñ expresse noie dicte vēditiōis, illicite retractatio facta fuit contra tutorē, & pupillo satisfactū, hic nihil de hoc tpe dicte vēditionis proponitur. Ex quibus concluditur dicta quietatio nem dicto emptori in nihilo opitulari. Et sic dico ego Barto.

ADDITIONES.

a C In nomine. Huic consilio addite quod plene voluit Ang. cō filio suo clx. inci. domina Catharina. vbi multa pulchra dicit.

b Th. D. C Que facta sunt dolo. Vide Jas. in l. sub pretextu. C. de transa. in ij. colum. & in l. si de certa. in fi. C. eod. ez. & ibi scripsi. C Vide Pau. de cast. consi. cccviij.

c C Iuramentum. Adde, quod iurm non extenditur nisi ad ea, de quib[c] partes cogitauerūt: nō ad alia. vt est tex. in c. veniēs. & iureiuran. & vide. Jas. in d. l. sub pretextu. & in l. sed & si quis. §. j. fitū. in pe. col. ff. si quis cau. & in l. si cōuenerit. ff. de iur. omni. iud. & in l. de his. ff. de transact. & vide Bal. in cons. clxxxix. si ita est, in j. vol. & in consi. cxlix. viso statuto. in ij. vol. & Alexan. in consi. cxxxix. in v. volu. & in consil. xiij. in vj. vol. in pen. col.

CONSIL. CLXIII.

An creditur transumpto habito de libro notarij mortui, vbi non est subscriptio notarij, sed intitulatio libri tātum ipsius notarij.

1 ☞ Instrumento non habenti titulum libri, de quo est sumptū nec subscriptionem notarij, an credatur.

2 Verbum stipulationis. & verbum publicatum, per notarium prolatum. de necessitate quid importent.

a Creditur si aliqua scriptura, vel istrmētū, vel testamētū, habeat ititulatio
a nē libri. & q dicit sumptū, nō subscriptionē notarij,
1 an credaꝫ sibi. †Dico qđ si liber est publicus ea publicatione, que requiritur in protocolo notariorum mortuorū secundum formā tradita, extra de fid. instrumen. c. cū P. tabel
b lio, [b] sufficit enim, quod illa instrumenta per notariū tradita fuerunt ignota, vt ibi, patet: sed in ppōsito est huiusmodi: ergo, &c. Preterea, est hic scriptū manu illi[a] notarij, vt apparet ex ititulatiōe illi[a] q dicit, hoc esse libri sui quaternū rogationū, protocolorū, & ceterarū scripturarū puentarū ad man[a] eius notarij, &c. Quid enim est aliud dicere, liber rogationū, quā liber eorū, de quibus rogatus sum? Certe non potest perpendi in eo q dicit protocolorum, q idem, importat. Et illud quod sequitur, peruētarum ad manus mei notarij, sunt verba iurta vulgare, plata, quia ad manus notarij dicūtur peruenire ea, quibus rogatur, vt scribat. Ea eīm q tractamus, & gerim[a] licet incorporalia sint, dicunt ad manus nostras peruenire, vt l. q per manus. ff. ō iure codicill. Hoc etiam verificat ex sequētib[a], qz scripta sunt manu eiusdē, qui intitulationē scripserat. Ista enim verba debēt itelligi, vt scriptura ista cōgruat his que j. dicunt, vt ff. de leg. ij. cū pater. §. cū imperfecta scriptura. Nec enim intelligi pōt, quod sit manus alteri[a], cū apparet manu eiusdē. Specu. etiā in ti. de instru. edi. §. ostēso. v. rīi. quid sit imbreuiatura, dicit q si inueniaꝫ, q obscuritas imbreuiature declaratur ex pcedētibus & sequētib[a] & sic pōt sumi instrumētū. Itē hoc est publicum, q apparet ex verbis notarij positis in fine dicti testamēti dū dicit, lectū, & publicatum

blicatū sic dictū testm̄,&c. ¶Hoc cm̄ q̄ dicit publicatū,importat de necessitate,q̄ notarius fuit rogat⁹ scribere,aliter em̄ non ꝺr publicatū.C.de testa.l.publicari.z sicut verbū stipulationis de necessitate importat inter rogationē,z rnsionē:ita verbū publicatum,dictū p notarium,importat ipsum fuisse rogatum,vt dictum est.Cōcludit,qꝺ dicto testamēto sicut instrumēto sumpto er protocolo notarij mortui est adhibēda fides,sicut publico, z habetur in Spe.in v.ti.de instru.edi.§.ostēso.ver.illud quoq; pretermittendum non est.z ver.seq.Bart.ita consuluit Assisij.

ADDITIONES.

a B.L.¶Subscriptionem.Vide Ang.consi.ccxx.z cclxxxiij. pau.de ca.consi.ccxx.Bal.consi.lxij.v.lib.

b ¶C.cum p.tabellio.Addite vltra ea que ponunt̄ p Cano.in c. cū p.tabellio.de fi.instr.cōsi.Ang.incipiēs.pater stipulatus est dotē.nu.clxxx.in stampa papi.z aliud consi.pau.de ca.cōsi.cccxxx.z aliud consi.Ang.cccxxxj.inci.requiritur inter cetera.

CONSIL. CLXIIII.

Commissio citationis non est necesse q̄ fiat a iudice sedente pro tribunali:sed satis est q̄ fiat extra iudicium,ita non vitiatur propterea processus.Item de actu facto a iudice dilatione pendente.

1 ☞In citatione non requiritur commissio iudicis pro tribunali sedentis.

a **Processus** z sinia videntur legitime facti nō obstāte q̄ citatio nō fuit cōmissa a iudice sedēte pro tribunali,quia hoc nō requirit,cum nulla cause cognitio requiratur,imo sic necesse habet facere iudex.vt ptz ex forma statuti,ergo,&c.vt ff.de in diem addi.l.voluit.Hoc etiā est de iure cōi.vt ff.de arb.l.diem proferre.in prin.z l.sed si interpellatur.§.i.† Ité non ob.q̄ pronunciatio facta de patre nō admittēdo,fuit facta dilatione pēdente:quia ex eo q̄ pater dixerat se nō reperire filiū,fuit finita cā dilationis,z p cōsequēs dilatio:sicut si ille q̄ haberet ad cōparēdum terminū octo dierū,cōparet in primo die.ff.de acq.her.l.si quis heres ita in proposito.ff.ad Treb.l.a filia.§.j.in quibus est expressum,z illud qꝺ pater dicit se non reperire,cū non relevat,quia qñ terminus datur vni ad denunciandū alteri ille ꝺz venire,vel mittere,alias iudex debet procedere,vt C.vbi de cri.ag.opor.authē.qua in provincia.Ita facit iudex hic,z optime. Non obstat cōpartitio patris:quia ex istis causis allegatis p iudicē iudex non admittebat eum. Ité pro processu facit illud expssum statutum,qꝺ loquitur,qꝺ exbanniti propter contumaciaz intelligantur rite exbanniti,z condemnati:quod statutum tollit omne dubium:z ita de iure videtur mihi. Barto.

ADDITIO.

a B.L.¶Pro tribunali.Vide Roma.consi.xcviij.

CONSIL. CLXV.

An cōdēnatus aliquo mō de falsa moneta pōt appellare, z si appellet que sunt partes iudicis appellationis,strāte statuto,&c.

1 ☞Appellari potest a qualibet sententia in se,nisi reperiatur prohibitum.

2 Mandatum deliberandi factum,habetur loco consilij.

In questione qua querit an ser Leon⁹ ,possit appellare a sinia z se lata.Scdo.si pōt appellare,que inia fit per iudicē appellationis feredā.Circa primū,viso processu z eius tenore,vt de iure dicendū,qꝺ dictus ser Leonus appellare possit,z hoc ostēdit sic:Certū est.† qꝺ de iure cōi habemus regulā ghalem,q̄ a qualibet inia pōt appellari,nisi reperiat expresse prohibitū.l.z in maioribus.z l.a pro cōsulibus.C.de ap. Sz in casu nostro nō est prohibita appellatio,nec de iure coi, nec de iure speciali,ergo,&c.De iure coi costat qꝺ nō pro oi falso prohibetur appellatio,sed solū pro falsa moneta.In alijs vero supponētibus suā monetā pro alia,hoc non reperit prohibitū,ergo,&c.Ité nec de iure municipali Tuderti hoc reperit prohibitū,qꝺ statuto ciuitatis Tuderti prohibetur appellatio,a si quis condēnatus fuit pro falsitate,sed iste ser Leon⁹ nō fuit sic condēnatus.imo pro delicto nullo,z nō punibili cōdēnat⁹ est,z non ex aliqua iusta cā.Nam si recte inspiciuntur verba statuti ciuitatis Tuderti,z inspiciātur verba cōdemnationis,dictus ser Leonus dicitur mādasse,z consilū dedisse post̄q̄ predicta omnia iam deliberauerat,z sic dedit consilū ei qui alias erat facturus.quod est factū non punibile,vt optime probatur Inst. de ob.que ex delic.nas.in prin.z l.sepe.in fi.de ver.sig.z l.j.§.per2 suadere.de ser.cor.z ibi not.† Non obstat si dicat,qꝺ hic fecit plus,qꝺ mādauit.Nam hoc casu mādatū factum ei,q̄ deliberaret,ide est quod consiliū.l.ij.in fi.ff.mand.z ibi gl.no.z tūc si de ne aduertatur.nō obs.no.per Dy.in c.nullus ex cōsilio.de reg. iur.lib.vj.qꝺ illud debet intelligi in delictis,que sola animi corruptione committunt̄,vt serui corruptio,vt d.l.j.§.persuadere. z no.ff.de iniu.l.non solū.§.Proculus.prout est in litera,volēti,&c.qꝺ ista litera videtur approbari p gl.in d.l.sepe.sed posito, qꝺ esset vera illa lectio.d.§.Proculus.ille haberet locum circa rē furtiuam.vt ibi expresse dicit gl.&c.Non ob stat si dicat. hic fecit plus,qꝺ dedit auxilium,vt in inquisitione contineā,nam quantū ad dictū ser Leonū nil relevat.Nā in inquisitione non declaratur,qꝺ auxiliū dederit,nisi quod dederit auxilium predicto modo,scz mandādo,z consulendo,z sic videtur incertum in inquisitione deductum.Bar.de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Th.D.Prohibetur appellatio.No.q̄ prohibitio appellandi a sententia debet stricte interpretari.sm Bar.hic,z eundē bar. in l.ij.C.quorum app.vide Ang.in consi.cvij.Jacobell⁹ z Lucas.z ponit do.Phil.Dec.in consi.ccclx.persecutatis.

b B.Lan.¶Consiliū.Vide Ang.in cōsi.xxij.Bal.cōsi.ccxx.iij.li.

CONSIL. CLXVI.

Si ego vēdo tibi rē pro pretio qꝺ arbitratus fuit Titius z ante suum arbitramētum ego sum exbannitus.z mea bona sunt publicata.z postea fuit Titius arbitratus an valeat arbitramentum factum me absente.z post bonorum publicationem.

1 ☞Arbitrator non debet iudicialiter cognoscere sed extraiudicialiter se de negotio informare.

2 Partis presentia non requiritur,quando per iudicez fit actus non in forma iudicij.

3 Compromissum non potest prorogari absente parte.

4 Verbum placuerit,in compromissis positum,quid importet.

5 Iudex in decernendo modum in alimentis pupillo prestandis quid facere debeat.

6 Arbitramentum factum post quadriennium,an valeat.

7 Arbitrari nolle quomodo quis dicatur.

8 Arbitramentum factum bonis publicatis,an valeat.

a **Clamanus** de Spoleto vēdidit cuidā vinā suā possessionē,pro pretio quod arbitrabitur d.Ray.qui arbitrat⁹ est absente vēditore,z post quadriennium vēditore exbannito,z bonis eius publicatis,ex hoc sequitur dubium,an arbitramentum latum absente,z irrequisito venditore,valeat.Secūdo,an valeat.qꝺ latum post quadriennū.Tertio an valeat ex eo q̄ latum post public.bonorū.¶Super primo dico,q̄ Bc. alias Jac.de Beluis.ff.de ver.obl.in l.si quis arbitratu.dicit,q̄ non valeat.per ipsam legē,quam allegat pro casu,qꝺ si posset fieri absente parte,stipulator nō esset in mora.Ita tz Ly.in l.ij.C. de contrah.emp.Quidam vero aduocati cōsuluerunt ꝺnum his rōnibus.† Primo,qꝺ arbitrator non ꝺz iudicialiter cognoscere,sed extraiudicialiter se de negotio informare debet,vt no. Jun.in c.Quintauallis.extra de iureiu.facit,qꝺ no.ff.de iud.l. j.de arbi.l.sed z si in seruum.§.si quis iudex.z qꝺ ibi no.z in authē.vt diff.iud.§.j.cum gl.sed ea que hunt fine cause cognitione, non requirūt partis presentiā.l.diem proferre.§.j.ff.de arb.z l. 2 sed z si interpellat.§.j.eo.ti.† Preterea videmus,qꝺ qñ aliquis c actus fit per iudicē non in forma iudicij,non requiritur partis presentia.ff.de bon.posſ.gl.in l.iij.§.si causa.in verb.pro tribunali.z l.seruus bonorū.in glo.in verb.de conditione.¶Preterea, talis arbiter ꝳz nudum ministerū facti,sicut executor,qui pōt expedire sibi cōmissa.etiam parte non citata.z cā non cognita. vt C.de execu.rei iud.l.si vt proponis.z quod no.per Jun.in c. dudum.ver.Item ꝳz.de presumpt.¶Preterea,tpe arbitramenti non debet requiri presentia partis,sicut in cuctum cuiuslibet alterius conditionis,vt puta si nauis venerit,ex Asia.Nā esset ridiculum quod naue veniēte ex Asia requirat partis presentia.Ille sunt rōnes illius Jurisconsulti,ad l.si quis arbitratu. Rideo,qꝺ ibi potest intelligi q̄ fuit actū,q̄ parte presente arbitraret.Vel potest dici,qꝺ ibi adhibuit aliud impedimentum 3 mortis,vel simile,z sic arbitrari non posset.† Vel dic,q̄ ibi fuit actū de prorogādo cōpromissum,quod nō posset fieri parte absente.l.si cū dies.§.fi.de arbi.Hec sunt verba illius consultoris. Et licet predicta subtiliter dicta sint,ego a sententia petr.z Ly. non recedo:sed dico eos indubitanter dicere veritatem.¶Primo,per d.l.si quis arbitratu,vbi vere est casus.Nā si posset fieri absente parte,non diceretur fieri mora per stipulationem.l. diem proferre.§.si quis litigatorum.ff.de arbi.Hec ob.dicte rē spōsiones:qꝺ omnes sunt diminationes.¶Preterea,de hoc est casus expressus.ff.de edil.edi.l.quod si nolit.§.si quid ita.cir.fin. vbi ꝺr,q̄ ille qui emit rem,z nisi placuerit,nēpta sit,vel fiat:nō 4 pōt ad placitū suum,z voluntatē exprimere parte absente.† Et est aduertendū.q̄ illud verbū placuerit,idē importat q̄ si arbitratus fuerit,scz,arbitrio boni viri.l.Thais.§. sororem.ff.de

fidei.li. ¶Preterea.est etiam casus de secun.nup.l.hac edictali.§. h.o illud.vbi dicitur,qõ tales arbitri positi a partibus ad finẽ
d dum.seu pretium conficiẽdum,coguntur iurare,&z ab his iura
mentũ exigitur:ergo patet qõ pars dz esse presens,vt iuramentum exigatur,arg.l.si qñ.C.de testib.†Preterea hoc videmus
5 expressum in iudice,qui tz non in forma iudicij cognoscit,vt qñ decreuit modum alimẽtis prestandis pupillo,dz cognitionem adhibere,z partes interrogare,z explicare ea,que circa predicta expediũt.ff.vbi pu.edu.debe.l.ius alimentorũ.§.sed si non cõstat,ita debuit facere hic arbi.z cũ non fecerit non vz arbitramẽtum.¶Preterea.h.d.ter.expresse in arbitratore,q debuit discutere partes,z eas interrogare,qd velint,q̃tum existimant. Ista cm̃ est amicabilis cõpositio.l.si de meis.alias.incl.idẽ Põponius.§.recepisse.in fi.ff.de arb.¶Preterea expressum vt in l.legatum.ff.de vsufr.leg.vbi,qñ sit arbitramẽtum illud de trãsmu
e tãdo legata de vna re,in aliã,debẽt oẽs,quorũ interest citari.e ¶Ito hoc facit ro naturalis,iuris dispositio que est q debẽt requiri hi qui lederẽtur.¶Possent em̃ per presentiã eius trahere ad aliam arbitratorẽ in aliã suiam.ff.de arbi.l.si.§.itẽ si vnus.in fi.q1 illud est in mero executore.¶Nõ ob.lex allegata in Zitus.de bo.pos.q2 loquit in his,in qbus parti absenti nullũ parat̃ preiudiciũ,vt ibi pz.¶Non ob.exẽplum de executore,q2 hz locum qñ precedit cognitio plena,alias secus.l.z si non cognitio.C.si
6 contra ius,vel vtil.pub.†Super alio pũcto.an valeat arbitramẽtum,si factũ post quadriennium.&dico qõ Spe.in ti.de arb.§.differt,ver.itẽ qõ intra terminum,vt dicere,q̃ arbitramentum,non finit̃ pte triẽn.Sed nec aliquid boni allegat,nec tñ intellexit. Ideo est sciẽdum,qõ talis cõditio,si talis arbitratus fuerit,de
7 scit illo nolẽte arbitrari.l.si merces.in pri.ff.loca.z C.de contrah.emp.l.fi.z inst.co.§.pretiũ.†Quo autẽ quis dicat nolle arbitrari variant iura.Et ideo dico,q̃ qũq3 arbitriũ cõfertur in aliquẽ ex ẽptibus,loquoz in casu permisso,tũc si tale arbitriũ committit circa ea,que sunt de substãtialibus Zctus,vt circa ipsam rem,arbitrabit̃ intra lx.dies,nisi aliud tẽpus sit expressum. l.qõ si nolit.§.si quid ita.de edil.edi.Si vero arbitrium constituit circa aliam extrinsecã rẽ,z tunc arbitrari debet statim cũ põt, alias dicit nolle.l.hec venditio.ff.de ẽpt.emp.in pri.¶Facit ff. de condi.z demon.l.hec conditio.Aliquãdo arbitriũ confertur in tertiũ,vt in casu nostro,z tũc põt hoc duobus modis cõtingere,¶primo,q arbitriũ sit circa personã cui debeat acquirere, ea existẽte certa:tunc cm̃ dicit nolle arbitrari,nisi cũ fuit in iudicio interpellatus.Ante em̃ posset morã purgare.l.cũ quidã. ff.de leg.ij.z ibi no.Si vero persona est certa:sed rei declaratio, vel pretij,cõmittitur arbitrio tertij,vt in casu q.nostre,tũc dici
f tur nolle arbitrari elapso anno.¶Casus est expressus C.cõmu, de leg.l.fi.§.sed z si quis.Nec dicat aliquis,q sit speciale fauore vltime voluntatis:q2 est in eo speciale,q̃ alio nõ arbitrãte,transit arbitriũ in legatariũ,qõ non est in contractibus:q2 Zctus annullant̃ sed ñ per cursum anni desinit arbitrator posse arbitra
g re,q2 vt nolle,z sic deficit conditio,hoc est cõe tam Zctibus,q̃ vltimis voluntatibus.Et hoc sentit gl.in d.§.sed z si quis.si bene inspiciat.qõ per cursum anni,quis dicat̃ plecte nolle.prohab
8 ¶ad Tre.l.fi.§.j.†Sup tertio vero dico,qõ dictũ arbitramentũ non vz bonis publicatis,cũ ille cõsultor consuluit,qõ tenetur,z vsus est his verbis,tz cõpromissum solvatur morte,z per consequens publicatione bonorũ,l.actione.§.publicatione.ff.p soc.
h tũ hoc est quoddã pactũ,vel trãsactio,qõ trãsit ad heredẽ,h vt ff.de pro.l.si pactũ.z no.in Spe,tit.de arbi.ver.finit.z ver.sed nunquid.¶Parcat mihi ille cõsultor,nã hoc est Zter.l.quoties. §.fi.ff.de noua,vbi dicit,qõ conditio z contractus pendentes ex instrumentis,post publicationem bonorũ.non valent,z sufficit obligationẽ non oriri ciuilem,nec naturalem,qõ patet.q2 si dbi naturalis obligatio oriretur,fieret nouatio.l.j.§.j.e.ti.Dz ista venditio.de qua loquitur,est conditionalis,si ille arbitrare
i tur.l.si.de contrah.emp.ergo,ꝛc.Nec ob.quod dicitur,q̃ transit in heredem,q2 posito,quod hoc sit verum:tamen fiscus hoc
k casu non habetur loco heredis,vt dicit gl.expresse in terminis nostris.in l.nouatio.ff.de noua.z tangitur.ff.de fideiuss.l.mter cos.§.bonis.z ibi per gl.z expressius per Jac.de are.ibidez. Concluditur ergo,dictum arbitramentum esse nullum,triplici ratione,ꝛc.Et hoc dico ego Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Calamanus.Alias inci.Taliolus de Spoleto.z de hoc cõ.vide And.Sicu.in l.si quis arbitratu.in pri.in addi. Bar.de verb.obli.vbi dicit,quod est nu.cclxx.

b B.L.¶Valeat.Circa primam partẽ,q̃ arbitrator non possit arbitrari partibus absentibus,contrarium tenuit in l.si qui ex consensu.versi.sed incidenter quero.C.de episco.aud.z Ant.de Bu.Panor.Jo.de Imo.in d.c.Quintauallis.extra de iureiu.

videte per nouissimos in d.l.si quis arbitratu.Et addite consi. Federic.de Sens consi.cclxiv.

c ¶Presentia.Vide Ro.consi.lxj.Pe.de anch.consi.cccx.

d Th.D.¶Jurare.Vide Bald.in d.l.hac edictali.§.illud.ff.de sec.nup.z sequitur Mar.Soc.in rub.de dila.arti.v.in q.xxxix. facit quod no,Bal.in l.j.C.de sen.ex breui.reci.

e ¶Citari.Ro.qõ Bart.vult,q̃ in laudo arbitratoris requirat partis presentia,vel citati,contra Bar.tenet Frã.de Alb.in repe.d.l.si quis arbitratu.Bul.de Lug.in l.epũcopale.in vlti.q.z ibi Raynal.C.de epis.aud.z ibi etiam Bal.z in l.ij.C.de ed.ac. z in l.j.ad fi.C.de arb.z in repe.l.j.in v.q.prin.ff. de leg.ita tenet etiam Lano,indifferẽter in c.quintauallis.de iureiu.vbi Hostr. Ant.de bu,Jo.de Imo.Abb.z plenius Bal.Card.Flo.in consi.cxl.factũ tale est.Lud.Ro.in cõ.lxj.licet m.ibi magna fuerit dubitatio.Raph.cen.in consi.xxx.visis cõpromissis.Jo.Flor.in c.expõsita.de arbi.Aler.in cons.cxxx.in j.vol.difficultas huius negotij.adde Ang.de are.in §.pretiũ.Inst.de emp.z vend.qui tenet contra Bar.¶Ito opi.autẽ Bar.hoc idẽ tenet Bal.in d. l.si quis arbitratu.vbi ponit verba huiusce consilij,z in l.Theopompus.in pen.q.ff.de do.prelcg.z in l.j.ff.de legq.ij.z in Lalio. ff.de alimẽ.z cib.leg.z Bal.Ang.z Imo.in d.l.si quis arbitratu. z Bal.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offi.procõsu.z leg.z in authen.ei,qui iurat.C.de bon.auctj.iud.possid.z in ea circa fi.de inue.in mari.fac.vbi pro hoc allegg.Imo.ita consulunt Jo.de Ana.in consi.lxxxij.visis his que in facto proponũtur,vbi dicit,q̃ ista opi.Bar.est maioribus authoritatib9 z validioribus rationibus vallata,z in iudicando,z consulendo est tutior,vt dicit ¶De.Besu.in d.l.si quis arbitratu.qõ hoc sit cõmunis opi.propter quod Jas.in l.j.dicit,qõ istud verbum dominus ¶De.est bonum,q2 consulendo,z iudicando non est a sua sententia recedendum.Et retenta ista opinione Bar.cuius authoritas est suprema in actu practico.limitat hanc eandẽ Bar. opi.nouem modis,de quib9 ibi per d.Jas.z seq.cui adde Andr. Sicu.in c.illo vos.de pig.vbi ad ea que dicit in iij.limita.q̃ arbit.potest ferre sententiam,vltima die compromissi.Adde pulchrum consi.Bartho.Soc.in consi.cxxiij.presens consultatio. Ro.etiam contenta in vj.limit.z adde concord.de quibus per Feli.in c.cum olim.de re iud.z in c.veniens.de testib.z Philip. Franc.in c.ex insinuatione.in fi.de appel.vide in fine.not.per Bar.in l.j.C.de sent.ex bze.recl.z per Card.Aler.in c.cũ sit romana.de appel.que not.quia fuerunt de facto in causa domini Fran.Becci.qui per Illust.do. Jo. Sfortiam fuit carceratus z commũit duobus,vt reuideremus eius computa,qui fine causse cognitione processerunt z condemnauerunt in quatuor milia. z l.flo.dicebatur per do.Bar.in l.ij.§.si de frumentaria.ff.de admi.re.ad eum.perti.quod non debeat citari,tamen ex quo non erat notorium ipsum fuisse debitorem,imo erat dubium,z libri non erant scripti manu ipsius.Et alia multa fuerunt opposita z maxime quod non erant calculatores Communis z officiales fuit per Magnific.do.Guliel.Zan.b.rtelium Pisauri locum tenentem pro Illust.Duce Valentino in fauorem ipsius Frã. pronunciatum,qui fuit redintegratus ad sua possessiones,z per aduentum prefati Illustr.do. Joan.non fuit revocatus.in possessipsi.plenius in consilio meo.visis opportune,z discussis processibus,z modo ego,vt heres prefati Franc.possideo bona ipsius.

f ¶Anno.Idez tenet Bal.consi.cxxv.lib.iij.licet aliter loquatur consi.cclxv.lib.ij.de quo in d.l.si quis arbitratu.

g Tho.D.Molle.Adde Bart.in d.l.si quis arbitra.in iij.q.z sequitur Flo.in l.si societatem.§.arbitrorum.ff.pro so.cum cõcor. de quibus per Jas.in d.l.si quis arbi.cui adde Ang.de Are.in §.pretium.vbi doc.Justi.de emp.z vend.z vide apo.in d.l. si gs arbitratu.in verbi.nolle arbi.

h ¶Trãit ad heredẽ.Si vnus ex arbitratoribus moritur antequam compromissum,z trãseat ad heredẽ,adde plene Bar.il.si quis arbit.in fi.eũdẽ Bar.in d.l.societatẽ.§.arbit.ff.pro soc.z Pau.de Ca.in cõ.cxxx.circa primũ.z i cõ.seq.cõtra Bar.vero tenet Spec.hic alleg.z Fran.Tig.z Aler.de Im.in d.l.si quis arbit.Bal.in l.fi.C.de cotrah.emp.Can.i c.quintauallis.de iureiur.vbi Ant.de Bu,Jo.de Imo.z Abb.Zafran.de Ozi.in tra.de arbi.ver.solũ compromissum.z seq.Jas.plene in d.l.si quis arbit.licet Pau.de Ca.z Vanfran.non faciat mẽtionem.in eo autem,quod Bart.vult,quod si aliquis de compromittẽtibus est bannitus,z bona sunt publicata,finit potestas arbitrãdi, vide Barto. in d.l.si quis arbi.cum concor.de quibus ibi per Jas.in vlt.col.an autez compromissum factum per prelatum sit per turibus prelature,transeat ad heredez,z vide plene per Fli.in c.in presentia.in pri.de testib.

i ¶Heredem.Vide Pau.de Cast.consi.xxx.

k ¶Heredis.Vide Ro.consi.iij.

Consi

CONSIL. CLXVII.

Sivnus hȝ ex priuilegio qȝ possit liberare dieb⁹ certis aliquos de carceribus, statuto cauetur qȝ nullus liberetur de carcere nisi primo habuerit pacem cum offenso, z Titius blasphemauit Deum, z propterea missus est in carceres, an possit liberari per illum priuilegiatum de carceribus, z concluditur quod nc.

1 ¶Ecclesia nunquam claudit gremiū reuersis ad penitentiam.

a Quod minister fratrum de penitētia teneatur, z debeat exhere, z liberare y. captiuos de carceribus ciuitatis Perusij, in die Cineris sancti, z duos in festo natiuitatis Domini: ꝛc, nullus tñ de dicto carcere relaxetur ex qua

b cunque cā condēnatus, nisi primo habuerit pacē ab offenso⁹ vel eius herede, ista sunt verba statuti: nūc quidam est cōdēnatus, qz blasphemauit Deū, detinetur in carceribus, an possit p dictum statū relaxari: nā obstare vr qz non hȝ pace cum offenso. ¶Super quo puncto dico, talē posse a carceribus liberari. Nam hȝ pacē ab offenso, nam blasphemādo Deus principaliter offenditur. Sȝ nos videmus, qȝ Imperator ei, qui blasphemauit facit pacē, z remissionē de iure, ergo idē i statuto scripto, vt C. si quis impe. maled. l. j. ergo multo magis De⁹ misericors cui ē propriū misereri semper z parcere. Et hoc est qȝ dr alibi,

1 ¶Ecclesia nunq⁹ claudit gremiū redeuntibus, vt C. de sum. trī. z fi. catho. epistola, inter claras. cir. fi. z alibi, veniam penitentibus damus. C. de her. auth. Bazaros, in fi. Eñ sine dubio sola confessione, z remissione simplicis sacerdotis dr habere pacē ab offenso. Vel si diceretur non reperiri offensum, qui posset facere pacē: tunc dico qȝ illa clausula, nullus tñ ꝛc. non pot referri ad crimina vbi nullus offenditur, sȝ ibi quis punitur, qz cōtra bonos mores facit. ff. de postul. l. j. ꝛc. z qȝ ibi no. sez, qȝ clausula vltimo posita refertur ad ea, ad que cōmode pōt referri, z secm hoc remanet iste condēnatus de hoc crimine, sub precedēti distinctione, absqȝ hac vltima limitatione, z sic poterit merito a carceribus relaxari. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. C. Similiter. Adde, qȝ istud consi. fm ordinē perusi. est in j. par. iudicioꝝ. nu. xxxvj. z alias inclam dei nole amen. ministerij. Et est notandū, qȝ blasphemans deū pōt relaxari propter pacē habita a pbytero parochiali, vigore statuti de relaxando carceratos propter pacē habitā ab offenso. Et hoc cōsi. allegatur a Ioā. Fran. in suo reper. in ver. blasphemiam. in ver. vj. z dicit sic ita practicasse. z adde, qȝ hoc cōsi. vr casus in c. in is qui prelatus, xxiij. q. iij. vbi dicit tex. qȝ que in Deū commissa sunt cū magna discretione, nō sine pena solimus relaxare. Ita cit et, qz episcopi dicuntur legati Christi, vt in can. accusatio. ij. q. vij. z in can. omnes qui. vij. q. j. vbi dr, qȝ iniuriam episcopoꝝ punire spectat ad Christū, cuius legatione funguntur. Facit et qȝ quis compelli dȝ remittere ranconē, sȝ non satisfactionē iniurie, vt in c. si quis non cōtristatus, ꝛc. d. l. Si ergo ecclesia vult quē compelli ad hoc: fortius vr, qȝ Christus cui iniuria irrogatur, hoc permittat fieri per ipsius ministros: z ibi clerici dicunt hēdes Christi. c. cum fm. de præben. ergo poterunt facere pacē, vt in verbis statuti, vel eius hēde. Et hoc vltimum posset intelligi in clerico habēte curam respectu sui parochiani. Nā alienū parochianum non pōt ligare, nec soluere. c. omnis. de pen. z remiss. extra. Adde et, qȝ hoc consi. referunt z sequntur pe. de an. z ioā. de ana. in c. fi. de maled. z phil. Dec. in cons. cxxxvij. inc. diligenter p̄o tenui facultate, vide ias. vbi plene, in l. ait prætor. in j. iurari. ff. de iureiuran.

b Offenso. Vide Fel. in c. nonnulli. de rescrip.

CONSIL. CLXVIII.

Sivnus socioꝝ habēs filium, instituit eundē filium heredē, z mandauit qȝ cōiter viueret cū alio socio, quid importet hoc aduerbium coiter, z si alius socius patris sui habebat multam familiam, z ipse nullā, an pot repetere quicquid vltra exposuit. Item, si pater suus mandauit restitui male ablata, z qȝ iraretur dicto alterius socij, quo dȝ hoc intelligi: z an sufficiat iuramentum consocij.

1 ¶Verba hec, pupillum debere morari cōmuniter cum Titio, a testatore prolata, quid importent.

2 Verba significantia communionem, ad que referantur.

3 Verbum placuerit, z stetur dicto alicuius, in testamentis positum quid importet.

4 Pactum quo p̄omittitur per aliquem stare simplici dicto alicuius, non valet.

a Eidam habens bona cōia. cum Titio suo fratre coiter viuens, fecit testamētum, in quo nihil suum pupillum heredem suum instituit, z dictus Titius eidem tutorē dedit, z inter cetera disposuit per hec verba, Item rubeo per Titiū fratrē meū restitui omne id, z quicquid ego, vel dict⁹ Titius, vel alter nostrum recepissemus, vel habuissemus illicite a quocūque de bonis cōmunibus meis, vt suis, secūdum quod ipsi Titio placuerit, hoc, z de hoc stetur dicto ipsius Titij, ꝛc. ¶Preterea, disposuit in codicillis, quod debeat stare, z morari cum dicto Titio fratre suo cōmuniter vsqȝ ad etatem xxv. an. completā. Modo, cum dictus Titius tempore testamenti, z codicillorū, z postea habuit magnā familiā, pupillus vero paruam, z quasi nullā, z dictus pupill⁹ steterit cū dicto Titio nulla facta diuisione, querit an dictus pupillus dēat aliquid rehabere a dicto Titio, qz plus fuit expensum in familia dicti Titij, quid importent dicta verba, qȝ debeāt stare cōmuniter. Secundo, cum dictus Titius asserat cū suo iuramēto se multa solusse p̄o male ablatis, nec dicat quid, vel cui, an suo dicto sit stādum: Circa primū videtur, qȝ dicta verba nil importēt, nisi quatenus dicto pupillo sit vtile, vt ff. vbi pup. edu. deb. l. j. §. j. vbi, si testōr statuit vbi pupillus dȝ morari, vel educari, statur eius voluntati quātumcumque pupillo sit vtile. ¶Preterea illa verba, dēat morari cum dicto Titio, vsque ad etatē xxv. ann. videntur adiecta in fauorē pupilli, z d. Titio nullū commodū debent afferre, ff. ad treb. l. Gemina. §. fi Gemina. z qȝ ibi no. z de vsuf. l. in fideicōmissi. fi. cū Pollidius. ecōtra videtur, qȝ dicta verba importent,

1 qȝ omnia bona sint mutuē cōmunia, dixit aūt testator, qȝ dēat morari cū dicto Titio cōiter, ex quo communionē omnium bonoꝝ videtur importare, vt ff. de le. j. l. fi. §. Lucius. cū ibi all. in gl. z ff. ad Treb. l. Lucius. in princ. incip. ¶His sic allegatis p̄missis, in q. nostra dico, qȝ verba significantia communionē referunt qñqȝ ad res, seu bona, z tunc sine dubio significāt, vt bo-

2 na ipsa sint cōmunia equaliter, vt d. legib. ¶Quādoqȝ nō refertur verbum cōe, ad res, sed ad aliū actum, vt in q. p̄opōsita: vbi verbum cōiter, refertur ad stare, z morari, z tūc verba sunt dubia. ¶Possent enim intelligi, qȝ solū exp̄sse victus fierēt cōmuniter, l. equaliter z debeat quilibet cōferre, vt ff. de collat. l. j. circa p̄in. z Lui. in fi. Et hoc crederē ego esse verum in dubio, in pluribus habētibus patrimoniū indiuisum, vt dicimus in pluribus scholaribus, qui stāt, z morātur cōiter, id est, equaliter victum conferūt, vt d. l. Sed quādoqȝ ista verba sunt relata ad plures habētes patrimonium cōe, vt fuit in q. p̄opōsita, tūc credo, qȝ ista verba debeāt intelligi, qȝ oēs fructus communiter, z equaliter percipiantur, z expendantur, vt ille Titius ratione maioris familie plus ponere non cogatur. Et hoc p̄obat primo ex verbo communiter, qȝ debet exp̄mi, id est, equaliter, vt d. l. fi. §. Lucius. de leg. ij. vbi videt caluus, z in feud. de duob. fra. de nouo benef. inuest. c. ij. duo fratres. Facit optime. ff. p̄o so. l. cū duobus. §. papinianus. alias incip. l. si fratres. hoc etiā fortificatur, qz dicere viuere communiter, importat qȝ ratione maioris familie a dicto Titio nō exigat plus. per l. fi. §. fi. de dol. excep. vbi testator grauauit vnū, vt parē rationē cum suis coheredibus faceret, qȝ gl. exponit, id est, p̄o sua parte eos nō cōueniant, cū cōmuniter viuere dicatur, qȝ exponitur equaliter, seu pariter. Exponitur ergo, qȝ dictus pupill⁹ dicti Titiū. p̄o dictis fratribus, vsqȝ ad dictū tēpus nō veniat. Et ista interp̄etatione adiuuat mēs testatoris, que colligitur ex eo, qȝ ipse in sua vita fecit cum suo fratre, ex quo verba dubia declarātur. l. dānas. ff. de vsufr. leg. §. fi. z de adim. leg. l. j. z ff. de lega. j. l. fi. seruus plurium. §. fi. cum fi. Super secūdo puncto videtur, qȝ dicto ipsius Titij standū secm qȝ testator voluit. l. Theopompus. ff. de do. p̄le. vbi videt casus etiā de hoc, extra de testamen. c. cū tibi. Econtra videtur, qz ista volūtas ad secretū aliene voluntatis conferatur, z sic a iure rep̄obatur, l. captatorias. C. de her. instit. z de

3 leg. j. l. captatorie. ¶Breuiter super isto puncto de viribus duorum verborū, examinare debemus quid importent illa verba, z secundum qȝ ipsi Titio placuerit. Secūdo quid importent illa

b verba, z de hoc, dicto Titij stetur. De primo dico, qȝ verbum

c placuerit, intelligit arbitrio boni viri, vt ff. fideic. li. l. Thais. §. soiore. vbi exp̄ressum est, z probat co. tit. l. Lucius. Et hoc attēto apparet, qȝ de administratione alias assertione dicti Titij non est standū, nisi in quantū, vt vir bonus arbitrabitur, id est, index, qui dicitur vir bonus, l. vir bonus. ff. iudi. sol. z l. cōtinus. §. cū ita. ff. de ver. obl. z de iniur. l. sed si vnus. §. prætor ait. z not. in l. societatem. §. arbitrorū. ff. p̄o soc. Sed vir bonus nō arbitraretur nisi quatenus cōstaret, z probaretur legitime ab aliquo extorū esse, l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. p̄sid. ergo, ꝛc. De se-

d cundo cū dicitur, qȝ stetur eius dicto, ꝛc. dico, qȝ dictū statutū dicit, id qȝ nuda assertione proferī, l. sciendū. §. dictū. ff. de edil. edi. Et de mera voluntate videtur conferri magis, quā in boni viri arbitriū, vt arg. l. Thais. §. Lucius. ff. de fideicom. lib. Sȝ hic apparet, an debeatur, z cui debeatur cōferri in volūtate dicti Titij, z sic talis dispositio est ipso iure nulla, vt d. l. captato-

rias, z l. captatorie, in quib⁹ est casus. Nō, obs. l. Theopōpus. q̄ ibi loquitur in dote, cuius fauore valet legatū etiā incertū, l. cū potest. §. gener. de iur. dot. Preterea, ibi testator posuit ita limitate in volūtate alterius, q̄s ille decipere nō posset, vt ibi patet. Non obst. c. cū tibi, quia illa Decretalis debet intelligi secūdum distinctionē iuris ciuilis: vel ibi loquit̄ tantū in relictis ad pias causas, secundū Innocen. sed hoc non est relictū ad pias
4 causas, sed magis est relinquere alteri⁹ debitū. †Preterea: pro hoc facit illud, q̄s quidam doc. dicunt, q̄s si in cōtractib⁹ promitto stare simplici dicto tuo, hoc pactū nō valet, vt tenet Ly. de episc. z cle. l. si quis in cōscribendo, tāgitur in Spec. de prob. §. nunc videndum restat. versi. si ibi, vbi dicitur, quod tale pactū valet, sed si reducitur ad arbitrium boni viri, vt ipse not. ff. de pre. stipu. l. se. Ego tamen dico in proposito talem dispositionē
e nullius esse momēti, z assertioni dicti Titij standum non esse, z non plus. Bart. de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Tho. D. Quidā habens. Istud cōsilium alias inci. Bono. quidā, z secundū ordinē Peru. est xu. ij. secundū Pe. cozze. in l. captatorias. C. de testa. milit. z ibi videas. z vide Pe. de Ubal. ponentem hoc consiliū de verbo ad verbū, in tractatu de duobus fratribus, in vj. parte. prin. in xxxvj. quest. princip. z Jason in l. iusiurandū quod ex conuentione. ff. de iureiuran. z Aler. in l. j. C. de sacrosan. ecclesijs. in addit. Bar. incip. volūtas. z plene per Jas. in l. vt nemini. C. de colla. z Aleran. in consi. lxiij. circa id quod queritur. Item alias incip. hoc consi. Machomēsis: z ita alleg. Barb. in l. Titij, z Meuium. §. alteri in add. que incip. z ideo. ff. de administrat. tuto. alias incip. Bertomiensis: z vide Aler. in consi. lxxvj. viso themate. in quarto volu.

b Stetur. Vide Jas. in l. iusiurandum quod ex conuentione. ff. de iureiuran.

c Placuerit. Vide Abbat. cons. iij.

d Th. D. Secundo cum dicitur. De isto consilio facit mentionem Bart. in l. Theopompus. vers. quero, dicit testator. ff. de do. preleg. z ibi vide que scripsi in addi.

e Non esse. Vide late Alex. consi. clvij. lib. j. Ang. ccj.

CONSIL. CLXIX.

Si statuto cauet̄ quod citat⁹ ad citationē, si cōparet ad se excusādū nō posset capi illa die nec sequēti, p debito: z vnus exbānitus fuit cōdemnatus de pecunia, z venit ad se excusandū, an pōt capi stante dicto statuto.

1 Statutum disponens, quod quis nō possit pro aliquo debito capi: quomodo intelligatur.

2 Securitas data vigore statuti, nō dz intelligi d bonis publicis.

3 Statutum debet intelligi secundū propriam significationem.

4 Ciuitas Tudertina in suis debitis de iure cōmuni, vel priuato non habet priuilegia.

a **Statutum** Ciuitatis Tuderti dicit, q̄s si quis fuerit citat⁹ ad se excusandū ab accusatiōe vel inquisitione. z cōparuit illa die z sequēti, capi nō posset pro aliquo debito, alias delicto etc. Cōtigit quod quidā Andreolus erat pro quibusdā debitis exbānitus, z cōdemnatus in pecuniā, qui citatus comparuit ad excusandū se, z post excusationē eadē die fuit captus
1 pro dicta cōdēnatione. †Queritur, an potuerit capi de iure. Et videt̄, q̄s sic, quia talis securitas data a statuto, quod nō possit pro aliquo debito capi, debet intelligi preterquā de maleficio. Hoc probat C. de his qui ad eccle. confu. l. ij. cum sua gl. ossa. in authen. de mand. princ. §. neq; autē. z ibi not. in glo. vbi dicitur quod fiducia data de cōfugientibus ad ecclesiā, non habet locū in maleficijs ibidē exceptuatis, z idem dicit glo. in omni maleficio. Preterea, quādoq; a lege dat̄ securitas, ne quis capiat̄
b intra domū, tamē hoc intelligitur preterquā in causa criminali, b ff. de in ius voc. l. plerique, z ibi not. z de reg. iu. l. nemo de domo. †Preterea, securitas data nō debet intelligi d bonis publicis, vt in aut. de mand. princ. §. publicarū. Sic ergo predictum statutū limitat, z restringitur secundū dispositionē iuris communis, vt l. vt gradatim. §. sed z si lege. ff. de muner. z hon. †Preterea, statutū debet intelligi secūdū propriā significationē, l. nō
3 aliter. ff. de leg. iij. de exer. l. j. §. si is qui nauē. Sed debitor, z creditor proprie est quando alienā fidem quis sequit̄ contrahendo, vt expresse dicit̄. ff. si cert. pet. l. j. Sed si ex maleficio est quis obligatus, nō ex eo, quod quis eius fidē sit secutus, z sic non est proprie debitor. Verbū ergo statuti, quod hic dicit, pro debito etc. non habet locum in casu nostro. Econtra videtur, quod iste Andreolus erat exbānitus, z cōdemnatus. sed facta condemnatione si aliquis cōuenitur ad penā, non dicitur conueniri ex maleficio. sed ex quasi contractu, qui contrahitur, z celebratur sententia. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecul. Et hoc etiam dicit lex, quod quando agitur de crimine ad aliquem condemnandum debet agi cōtra presidē. z ista dicitur causa criminalis: sed condēnatione facta, tūc agit̄ cōtra procuratore Cesaris, qui est iudex inter fiscū, z priuatū, z sic est casus ciuilis. nō criminalis. vt C. vbi cau. fis. l. j. Et per hoc patet respōsum ad primā, z secūdā ratiōnā allegatā in cōtrarium: q̄ verū. quādo quis capitur pro ipso
maleficio inuestigādo, z puniēdo, vnde maleficiū est causa prorima captionis: sed hic causa proxima est ille quasi cōtractus, q̄ sentētia celebratur. Unde, sicut sentētia lata p quodā priuato nō posset exequi capiēdo eius personā. ita nec etiā pro cōmuni.
4 †Preterea, ciuitas Tudertina in suis debitis de iure cōmuni,
c vtitur iure priuati, nec habet priuilegia fisci, vt ff. ad munici. sicmile C. de iure Reip. l. ij. lib. xj. sed ad petitionem vnius priuati nō posset vetāte statuto ergo, etc. Per hoc respōdetur ad tertiā rationē factā in cōtrarium, q̄ ibi loquit̄ in debito publico, hoc est in fiscali, sed ciuitas Tudertina nō habet priuilegia fisci, ergo, etc. Preterea, appellatio generalis debiti est, siue ex cōtractu, siue ex delicto. l. Brece. §. sed z si ex delicto. §. si ex debito. de fideiuss. z l. si cui. de verb. signifi. sed statutū dicit. quod nō possit capi pro aliquo delicto, ergo, etc. Et per hoc apparet respōsum ad quartā rationē q̄ in d. l. j. ponit̄ allusio, siue deriuatio vocabuli, cui nō debemus stare, si habeamus p legē alleg. aliter declaratū, sicut testamentū dicit̄ quasi testario mēntis, z tamē non omnis testatio mētis est testamentū, z idē in multis similibus. z per hoc apparet respōsum ad ea que dicunt̄, q̄ istud testamē-
tum est positū inter alia statuta, que tractāt de ciuibus: quia fateor, quod ista captura que fit pro cōdemnatione, fit pro ciuili causa, vt probatū est. Cōcludendo ergo, dico z cōsulo prefatum Andreolū ex predictis causis nō potuisse capi d iure. Hoc probo potissime per l. ij. §. legatis. de iudi. cōiuncta l. hos accusare. circa princ. de accu. vbi videtur casus. Nam in d. §. legatis. dicitur pro his qui ante contrarerūt istam eandem securitatem dedit eis lex pro his delictis: quē ante commiserunt. d. l. hos accusare. Respondeo, argumentis supradictis, quia causa istius securitatis erat necessaria: sed in iuribus contrarijs causa securitatis erat voluntaria. Nam libera voluntate quis fugit ad
d ecclesias, d vel stat in domo. Sed in questione proposita, causa securitatis similiter est necessaria, quia ad iudicium trahitur quis inuitus, ergo talis securitas data supra trahitur ad criminales condemnationes. Barto.

ADDITIONES.

a' Tho. D. Statutū. Hoc cōsiliū secundū ordinē Perusij. est i j. parte iudiciorū nu. xxviij. alias inci. in Dei nomine amen. z in quātū Bar. vult quod ex delicto, vel ex maleficio dicatur debitor. z cōprehendatur in statuto. p ter. in l. grece. §. sed z si ex delicto. ff. de fideiuss. Adde ter. in l. j. §. debitū. iuncta l. q̄ iniuriarū. ff. de const. pecu. z ita plene prosequitur do. Fran. de Are. in l. j. ff. si cer. petat. z ibi sequitur Bar. Soc. quibus adde Bart. hic. z miror, quod non allegant ipsum. an autem in materia statuti fideiussor dicatur debitor. vide bar. in d. l. i. cum addi. aleran. z Jas. in vlt. col. Et an dicatur debitum ex sententia, vide Fel. i c. fi. de prescri. Et an quod debetur actione reali dicatur debitū, vide doct. in d. l. j. ff. si cer. pet. z ange. de aret. Institut. de act. in princ. que omnia not. pro statutis loquentibus de debitore, si quis fuerit debitor. Idem adde, quod saluusconductus concessus pro debito, intelligitur etiam pro criminali secus pro aliis debitis, Ita alleg. bart. in hoc consilio Jo. Fir. in suo reper. in ver. saluusconductus. in vers. tertio.

b In causa criminali. Vide Jas. in l. plerique. de in ius vocan.

c Ciuitas Tudertina. Vide Lapum in allega. lxxx. incip. in Christi nomine, de ista ciuitate.

d Ecclesias, vide bertac. in verbo, fugiens. in ver. xiij.

CONSIL. CLXX.

Si testator habēs filiā, eā instituit, z extraneū ac religat̄ vxorē suā dominā, z vsufructuariā omniū suorum bonorū, quid ipsa vxor vigore istorum relictorum debet habere.

1 Legatum alternatiue factum intelligitur de dominio, vel vsufructu.

2 Testator relinquens vxorē dominā quid videatur ei reliquisse.

3 Interpretatio quando est contra ius commune, quousq; est standum.

Petrus Maioli de Perusio in suo testamēto filiā suā instituit heredem ex certa parte, z pauperes Christi heredes vniuersales instituit ex residuo, z suam vxorem reliquit dominam, z vsufructuariam omnium suorū bonorum, etc. Querit, q̄d debeat habere a vxor ista. † In questiōe proposita dubiū facit, quia secundum propriam verborum significationem intelligitur legatum alternatiue dominium, vel vsusfructus. l. si Titio fundus. ff. de vsufru. leg. z no. per Dyn. ff. de lega. ij. l. Titius. §. fin. z per Ly. C. si mu. sec. nu. l. j. in fi. tamen. de consuetudine ista

verba

verba interpretata sunt, qõ habeat alimẽta, sicut habebat in vita viri, & hoc est verũ in liberis institutis, secus in extraneis vt no. per gl. in d. l. j. C. si mul. sec. nu. Cũ ergo in questione nostra liberi sint instituti pro parte, & p parte extranei, queritur quid iuris. Vbi videtur, q̃ ex eo, q̃ dixit domina, non videatur ei reliquisse dominiũ, sed magis præeminẽtiã in domo, sicut tẽpore vite defuncti habebat, l. j. ff. re. amo. & sic non dicat proprie domina, vt ff. de publican. l. cũ si exhibuissent. §. qõ ait. & ibi p Ja. de arc. & de verb. sign. l. prõnũciatio. §. pater. Et ista videt mens testatoris, que debet pneualere, l. in cõditionib⁹. in prin. de cõd. & demõ. Sed ex eo qõ dicit, vsufructuaria, videt tenere. D. dof. qõ habebat plenũ vsumfructũ, vt refert Spec. in tit. qui fil. sint leg. §. j. versi. quid si qs ita diverit. Sed ego dico in quest. proposita, standũ consuetudini scripte in d. l. j. C. si mul. sec. nup, p ea parte, in qua instituta est filia, ab ea percipere debet fruct⁹, tanquã ex alimẽtis pro illa parte: pro ea vero parte, pro qua sunt instituti heredes extranei, hoc est, pauperes Christi, dico qõ si proprietas est tãte estimationis, qõ sufficiat ad faciendã debitã satisfactionẽ pauperibus institutis, dicta mulier debet habere integrũ vsumfructũ, l. omniũ. ff. de vsufr. & de vsufr. leg. b l. vlti. mee, & ibi no. ¶ Nec ob. qõ cõsuetudo proposita interpretat, qõ liberis institutis habeat alimenta, nam ex illa interpretatione oriunt dubia. Primo, an interpretationi standũ? Quod ꝛcedo. Cum enim dicta interpretatio sit ꝛ ius cõmune fauore filiorum eatenus standum est dicte interpretationi, quatenus fauoꝛ filiorum hoc requirit, non vltra, & sic ad extraneos nõ porrigitur, pbatur de manu, testa. l. si ita scriptum. ibi, eatenus, quatenus respicit fauoꝛẽ libertatis, stamus illi interpretationi, & nõ vltra pbatur optime C. de testamen. l. hac ꝛsultissima. §. ex imperfecto. & C. commu. vtr. iud. l. fi. & ita de facto obtentum est. Bar.

ADDITIONES.

a B. L. Cabere. Vide. ã. cons. viij. & Ro. cõs. cxliij. Th. D. Lui adde Bar. in cons. ccxliij. & in cons. quod inc. Bertholdus fecit testamentũ. & in consi. quidam Bar. & cons. seq. inci. Nicolaus. & de hoc cons. meminit Bart. in l. si ita. §. Titia. in fin. & ibi dixi in addit. de leg. ij. & vide Alex. in cõs. xl. in j. vol. in cons. xxix. in iij. vol. vbi alleg. Bart. in cons. isto.

b Th. D. Cfusumfructum. In legatũ omnium bonoꝛ veniunt etiam nomina debitoꝛum, vide Bertachi. in ver. nomen debitoris. & ibi alleg. istud consilium Alexã. & vide Bar. & ibi scripsi in l. dinoꝛtio. §. in venditione. ff. de iud.

CONSIL. CLXXI.

Si testatoꝛ instituit posthumũ suum heredẽ, & ei substituit extraneũ, ac vtoꝛẽ dimisit domiña. & vsufructuariã omnium bonoꝛ suoꝛũ, donec vitã vidua lem seruaret, quid debeat habere vtoꝛ vigoꝛe illoꝛ verboꝛum.

1 ¶ Verba testatoꝛis relinquentis vtoꝛẽ vsufructuariã omniũ bonoꝛum, quid importent.

2 Legatum ex cuius persona iudicetur instituto primo filio, & deinde extraneo.

3 Legatum factum cum dictione donec, intelligitur annuum.

a **Nicolaus** ¶ Ser Amati, instituit sibi heredẽ post humũ nasciturũ ex domina M. eius vxoꝛe, & eidẽ posthumo extraneũ pupillariter substituit. & ipsam dominã M. reliquit vsufructuariam omnium bonoꝛum suoꝛum donec vitam vidualẽ seruauerit. Cõtigit quod posthumus nat⁹ fuit, & adita patris hereditate decessit, & substitutus ex secundis tabulis hereditatẽ adiuit querit, an dicta domina debeat habere aliquid ex virtute dicti relicti, & quantũ. ¶ Et omissa opi. D. y. & aliorum, qui dicunt quod dicta ꝛba importãt, quod dicta domina habeat electionẽ, an eligat dominiũ, an vsumfruc. per l. si quis Titio. ff. de vsufr. leg. & ipse Dyn. no. in l. Titia. §. fin. ff. de leg. ij. & in l. j. C. si mu. sec. nup. & habita p vera opinione, id, quod ꝛsuetudo obseruat, ex vigoꝛe dictoꝛ verboꝛum vtoꝛ tantum alimenta habeat. sed secus institutis extraneis, vt not. per glo. in d. l. j. si mu. secun. nup. Hunc facit dubiũ in quest. nostra: qꝛ in prin. fuit heres institutus filius. hic autẽ extraneus, quod istoꝛũ debemus inspicere? Et videtur, ¶ quod istud legatũ iudicet ex persona filii: quia a persona filij ꝛ ab eius persona cepit deberi ꝛ sic substitutus nõ debet plus debere quã ipse filius obteneatur. l. qui fundum. §. qui filium. ad l. Fal. de lega. j. l. si fundum sub conditione. §. si pater. ¶ Cõtra videtur ꝛ ista est veritas quod ex persona substituti debet habere pro sequentib⁹ annis. Hã tale legatum est annuũ: quod patet ex dictione donec, vt ff. de an. leg. l. legatum. ꝛ de leg. iij. l. qui ꝛcubinam. §. vtoꝛi. sed cõstat, quod legata annua scilicet. primi anni pura sunt, sequentium cõditionalia, l. annos. ã annu. leg. ꝛ l. si in annos. ff. quãdo dies leg. ced. Et sic debemus inspicere initium cuiuslibet anni, vt d. l. cum in annos. ꝛ l. senatus. in fi. de do. causa inoꝛ. Cum igitur pro sequentibus annis, incipiat debere a persona substituti extranei, vt in d. l. si fundum sub cõditione. §. si pater. ergo ab eius persona debet iudicari, vt sic sit saltem vsufr. integre, l. vtoꝛi mee. de vsufr. leg. Bart.

ADDITIONES.

a Tho. D. C Nicolaus. Alias inc. quidam nomine Ric. instituit sibi heredem. & vide eundem Bar. in cons. xcviij. in ij. vol. incipi. quidam pet. & Balan. consi. quod inci. punctus qõus talis est Pet. suum vltimum ꝛc. & vide Soc. in consi. lxviij. Joã. magist. & Alex. in l. si ita. §. Titia. ff. de leg. ij. all. Bar. in hoc cõsi. C Ber. Laud. Adde, quoniam tamen hec trita sunt, non est insistẽdũ, Bar. consi. ix. & consi. lv. Pau. de Cas. consi. cx. & cclx. Ang. consi. xcviij. inci. Ciuitanus de monte policiano. & consil. cviij. incipi. Quidam patronus.

b C Filius. Vide Bar. in d. l. qui fundum. §. qui filium. & ibi doc. ff. ad l. Falc. ¶ Pro cõcoꝛdia aduerte, quod Bar. in l. iij. C. de nat. lib. in l. ij. ff. de verb. sig. tenet, quod appellatione ciuis cõprehẽditur comitatensis. Contrarium tamen allegatur in hoc consi. clxxij. versi. quartum dubium. ¶ Pro saluatione Bar. istam difficultatem valde discutiunt Ange. Jo. de Im. Alex. in rub. ff. so. matrimo. cõcludẽtes, quod in materia stricta vt in priuilegiis, & statutis, contra ius commune, & tunc non comprehendat comitatensis, & procedat secunda opi. Bar. & sequac. Aut vero loquimur in materia vbi sit lata interpretatio & cõprehendantur & ita procedat prima opi. Bar. in l. iij. & d. l. ij. & ista fuit concoꝛdia Bar. in d. l. j. Istam concoꝛdiam facit Fran. de Aret. in suo consi. lxxvij. inc. In Christi nomine, ratio scribendi recte in contrarijs ꝛc. ¶ Posset accommodari alia ratio secundum Alex. in d. rub. ff. sol. matrimo. qui allegat concoꝛdantias, & respondet contrarijs.

CONSIL. CLXXII.

Si ciuitas vel eius consilium dat ptãtem pꝛioribus statuẽdi, & oꝛdinandi super facto libꝛe, aut libertatis, & super statuto ciuitatis, tunc non possunt statuere, qõ ille qui añ erat ciuis habeatur p comitatẽsi: propter ea qõ eius frater est comitatensis. Itẽ, ꝛ eadem ciuitas sit libera, ita qõ ab ea non appellatur, tũ per talem potestatem nõ possunt pꝛiores inhibere appellationes & diffinitiua sed ab interlocutoꝛia sic. Item an possunt statuere qõ iudex non possit syndicari super predic. sententijs. Item dicit qõ filius rustici natus in ciuitate non dicitur ciuis. Item quid possunt statuere aliud dicti pꝛiores circa pꝛescriptionem & circa alia.

1 ¶ Statuentes an potuerint facere, quod si frater, vel agnatus alterius, reperiatur scriptus inter comitatenses, quod etiã frater ciuis sit comitatensis.

2 Potestas statuendi generaliter cõcessa, quomodo intelligatur.

3 Sapientes an vigoꝛe arbitrij eis dati, potuerint oꝛdinare quod a sententia iudicis nõ posset appellari, nec de nullitate opponi.

4 Sapientes vtrum potuerint inhibere appellationem.

5 Statuentes an potuerunt oꝛdinare, quod iudex cognoscẽs, vel inquirens, non posset syndicari.

6 Filius comitatẽsis, & districtus habitans in comitatu, & natus in ciuitate debeat iudicari ciuis, vel comitatinus.

7 Differentia inter ciues de Ciuitate, & ciues de Comitatu.

8 Statutum dictans quod iudex possit procedere, super hoc non obstante aliqua pꝛescriptione, an noceat coniuncto.

9 Comitatensis an possit pꝛescribere libertatem, tali conditione, vt habeatur vti ciuis de ciuitate.

10 Statutum permittens, quod iudex possit procedere per accusationem, inquisitionem, ꝛc. sine adiectione loci, vel tẽpoꝛis, an habeat locum in pꝛobationibus.

11 Statutum dicens, quod si quis pꝛobauerit se allibꝛatum añ in ciuitate & frater eius in comitatu, quod tunc libꝛa fratris non noceat, quomodo intelligatur.

a **Dubia occurrentia** in questiõe martini hugolini, & Saulij, Ant. de Tuderto, sũt infrascripta. Primo, per cõsilium populi authoꝛitatem habẽtis fuit concessa potestas pꝛioꝛibus, cuim quibusdam alijs sapiẽtibus, statuendi, & oꝛdinandi super facto libꝛe, & castri, alias cata

1 stri Communis Tuderti. ¶ Queritur primo, an potuerunt⁹ sta

b tuere dicti sapientes, qõ si aliquis frater, vel agnatus alterius reperiretur scriptus inter Comitatenses, quod eius frater, vel agnatus alterius quantumcunq; esset adscriptus in ciuitate, sit comitatensis? & licet ciuitas, vel consilium ipsum posset, si vellet, legem generalem condẽdo priuare etiam iure quesito. l. venditoꝛ. §. si constat. ff. commu. prædi. & C. de ven. re. ciui. l. j. lib. xj. & ff. ad municip. l. libertus. in fi. & de priui. cre. l. Antiochensium. licet non posset præiudicare faciendo legem specialem contra certas personas, vt ff. qui, & a quibus. l. si priuat⁹. & l. toties. §. j. de

pollici. Tamen in questione nostra dubium facit, an consilium volunt hoc concedere illa sapientibus, concedendo illā potesta-
2 tē.† Circa quod dico quod talis potestas generaliter concessa statuēdi debet intelligi quod ius alteri quesitum non auferat, l. si pater. que in fraud. credi. ⁊ nequid in loco pub. l. ij. §. merito. ⁊ §. si quis a principe. ⁊ extra de maior. ⁊ obe. c. fi. Hoc videtur tenere Inno. extra de consti. c. que in ecclesiarum. circa prin. Sed
c tale statutum prout trahitur ad preteritū, ius quesitum tollit, vt probo, ergo, ⁊c. Hoc probatur sic, Certum est iure communi quod ex statuto vnius fratris, ius alterius fratris non leditur, vt C. de probationi. l. matrem. ⁊ C. de liber. cau. l. multis. Fallit in casu mirabili, l. cum scimus. §. fin. de agri. ⁊ cens. C. libro vndecimo. ⁊ loquitur ibi in fratribus communia patrimonia habētibus, quod hic non fuit, ⁊ ibi not. in gl. Sed per tale statutum inducitur, quod ex persona fratris, alius frater presumatur Comitatensis: ⁊ facit sic eum qui est ciuis Comitatensis: ergo ⁊c.
3 ¶ † Secundum dubium[a] est, an dicti sapientes vigore dicti ar-
d bitrij eis dati, potuerunt statuere, quod a sententia iudicis sup hoc iudicantis, nō possit appellari, nec de nullitate opponi. Circa quod dico, quod ciuitas, que habet primā, ⁊ secundā appellationem: sicut est ciuitas Tuderti, ita ad quod nullum aliū superiorē appellatur, bene potest tale statutū facere, vt ff. de ori. iur. l. prima. §. exactis. ⁊ quia potest fieri per pactum, l. fi. in fin. C. de tempo. appell. ⁊ l. j. §. primo. ff. a quibus appella. non licet. ergo per legē statuit enim de his que pertinēt ad eius iurisdictionem: sed in questione proposita non est dubiū, an in tali generali commissione facta per consiliū, veniat quod dicti sapientes non possint facere. Et bñ dico, quod dicti sapientes non po-
e tuerint inhibere appellationē[e] a diffinitiua, sed ab interlocuto-
4 ria sic, nisi fuerit hoc eis specialiter cōmissum, quod probo. † Li-
f cet princeps det alicui iurisdictionem condendi legem[f], vt senatui, ⁊ prefecto, l. non ambigitur. ff. de leg. ⁊ C. de offi. prefec. pret. l. normam. ⁊ licet ab illis iudicibus: scilicet senatu ⁊ prefecto nō possit appellari, l. j. §. j. ff. a qui. app. non licet. ⁊ C. de senten. prefec. pret. l. j. tamen predicti non possunt constituere iudicem: scilicet vt ab eo appellari non liceat: quia soli principi hoc conceditur, l. j. in fin. a quibus appellare non lic. vbi est casus nostre quest. sed ne liceat appellare ab interlocutoria, bene possunt statuere, vt C. de sen. l. fin. ⁊ ibi no. in fin. mag. gloss. Idem in proposito licet Commune dederit illis sapientibus potestatem cōdendi legem: tamen appellationem inhibere non possunt: sicut nec
5 senatus potest. ¶ † Tertium dubium est, an dicti sapientes ex vigore, vel potestate dicte commissionis, potuerint statuere, vt iudex, qui super hoc inquirit, vel aliter cognoscit, alias non possit de hoc syndicari, seu de hoc syndicatus tempore conueniri. Circa quod videtur dicendū, quod hoc statuere non potuerūt: quia eis fuit commissum tantum super facto libre, sed actio ex maleficio, vel quasi: qua tenetur iudex qui iura non obseruauit, qui male iudicauit: nō ē de facto libre, seu catastri, vt ff. de arbi. l. quid tamen. §. fi. vbi est casus: sed si facta esset commissio generalibus verbis, sicut hactenus cōsueuit: vt puta, dedit potestatem faciēdi super facto libre, ⁊ catastri, ⁊ dependētibus ab eis, ⁊ eorū occasiōe, ⁊ similia verba, tūc credo, quod potuissent hoc statuere: quia tale statutum occasionaliter tāgit negotiū libre. Nam iudices timidius sententiant ratione syndicatus: ⁊ si faciunt, quod eos reddit audaces, pertinet ad vtilitatē catastri, arg. ff. de min. l. sed si fratres. §. idem faciūt, ⁊ l. ex maleficijs. §. j.
6 ver. ideo autem de act. ⁊ obl. ¶ † Quartum dubium[g] est si filii?
g alicuius Comitatensis,[h] ⁊ districtus, qui habitat in comitatu,
h fuerit natus in ciuitate an debeat iudicari ī ciuis, an comitati-
i uus, ⁊ licet iā multos viderim errare, qui dicunt quod eius origo inspicitur, l. assumptio. ff. ad municipa. ⁊ l. origine. C. de mun. ⁊ orig. lib. xj. tamen contrarium est veritas, quia ex eo quod est natus ex patre rustico, ⁊ comitatēsi, ⁊ illi oneri adscriptus, patris conditionem sequitur, vt C. de agri. ⁊ censi. l. diffinimus. cū simili. siue sit in ciuitate siue vbicunque, vt eodem tit. de agric. ⁊ censi. l. cum satis, ⁊c. ⁊ not. l. cum scimus. circa fin. in gloss. super
7 verbo nati. eodem tit. in quibus legibus est casus. † Preterea, hoc probatur per rationem, Omnia loca que sunt in ciuitate, siue se habent vniformiter quantum ad ius ciuitatis acquirendum ex natiuitate, siue quis nascatur in ciuitate, siue in quacūque territorij parte, vt l. qui ex vico, ad muni. ⁊ C. de nat. lib. l. iij. cum simili. sed inter ciues est quedam differentia, quia quidam sunt ciues de ciuitate, quidam sunt comitatēses. Illa ergo qualitas, que est inter istos nō distinguitur origine, sed per alium modum, scilicet, vel habitatione, probat text. C. ne rustic. ad vl. obse. l. j. ⁊ de cap. ci. cē. exi. l. j. lib. xj. ⁊ hoc secundum ius, vel ex cōditione paterna, seu auita, vt d. l. diffinimus. cum simi. de agric.
8 ⁊ censi. facit de verb. sig. l. vrbana familia. ¶ † Quintum du-
k bium[k] est, quod predicti sapiētes statuerunt, qd iudex possit super hoc procedere nō ob. aliqua prescriptione, posito qd hoc facere potuerint, an tale statutū noceat cōuicto quo minus ad sui absolutionē alias defēsionē possit de p̄scriptiōe obijcere. Circa qd dicendū est, qd hoc statutū disponit tantū super modo pcedēdi, nō sup iustitia, ergo, ⁊c. Dicit enim possit pcedere nō obs. p̄scriptione, possent oriri dubia. Primū, an prescriptionis exceptio impediat processum ante litis cōtestationē, de quo in l. emptor. de prescri. lon. tēp. de lit. cōte. c. j. li. vj. Scdm dubium poterat eē, an prescriptio isto casu perimat distinctionē iuris comunis. Istud ergo statutū disponit sup primo, qd prescriptio non impediat processum: super scdo si opponitur ad iustitiā cause. Remanet ergo sub distinctione iuris cōis. l. si vero. §. de viro.
9 cū si. ff. sol. ma. qr sit de iure cōmuni statim dicā in ij. du. ¶ † Sex-
l tū dubiū[l] ē, an Comitatēsis possit prescribere in libertatē a tali
m conditione, vt sic habeatur, vt ciuis de ciuitate. Et videtur qd nō, l. prescriptionē. C. de prescri. xxx. an. ⁊ C. de decur. l. si quis decurio. lib. x. ⁊ de murile. l. fi. lib. xj. cōtrarium est veritas quod potest prescribere libertatem sicut ceteri homines cōditionati, vt coloni, cēsiti, ⁊ si. l. cum scimus. in fi. ⁊ l. cum satis. §. j. ⁊ ibi not. p gl. de agri. ⁊ censi. lib. xj. ⁊ no. per Azo. in sum. de prescri. xxx. an. que pro libertate. Incipit autem prescriptio a die quo ciuitas desinit eum possidere, vt comitatensem: vt qr ipse incip. gerere se pro ciue, vt ff. de acq. pos. l. iij. §. si seruus. Nec ob. d. l. prescriptionē. cum si. qr sunt locales. Preterea, ibi loquitur quādo qs prescribit se in libertatem, super hoc non prescribitur ipse a ciuitate, vt ciuis: vt no. in simil. ff. de decu. l. decurio. ⁊ no. per glos. in d.
n l. si quis decurio. C. de decurionibus. ¶ Septimum dubiū, n in
10 statuto permittitur iudici, quod† possit procedere p accusationem, denūciationem, vel inquisitionem, sine adiectione loci, vel temporis, an saltem in probationibus sit necesse quod fiat cum adiectione loci, ⁊ temporis, an saltem in probatiōibus sit necessaria adiectio loci, ⁊ temporis: ⁊ cum in delictis requiratur locus ⁊ tempus, vt iura vulgaria dicunt, licet per statutum permittatur in accusatione, denunciatione, vel inquisitione non sequitur quod remittatur in probatione, imo debet clare pbare,
11 vt ff. deposi. l. j. §. si quis argentum. ⁊ ibi not. in gl. ¶ † Octauum dubium est, quando statutum dicit quod si aliquis probauerit se allibratū añ in ciuitate, ⁊ frater eius in comitatu, quod tunc libra fratris ei non noceat, nec apparet vnus allibratus in ciuitate, alius in comitatu, eodem modo nec apparet quis prius, ⁊ quis posterius de tempore, queritur quid iuris. Circa quod dico indubitanter reum absoluendum, vt no. per gl. quali in his C. de probatio. l. matrem. ⁊ not. etiam in fi. ff. de nego. gest. l. cum actum. in vlt. gl. ⁊ no. in fi. extra de prescri. c. fi. per gl. in cle. bar.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶ Dubia. Alias. inc. in nomine domini dubia occurrentia, secūdū Alex. de Imo. in l. assumptio. §. si filius. in prin. ff. ad munici. ⁊ secūdū ordinem Perusinum est in prima parte iudiciorum. nu. xxxvij. ⁊ Alex. in l. pen. ff. de aqua plu. arc. in add. dicit allegari hoc consi. Barto.

b ¶ An potuerunt statuere adde circa primum dubium, quod no. Bar. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ord. fa. ⁊ in l. toties. ff. de pollici. ⁊ in proe. digestorum, ⁊ vide plura per Fel. in c. cum omnes. de consti. ⁊ vide anto. de canario in suo consi. quod inc. per limina potentium.

c B. Lan. ¶ Tollit. vide angel. consi. cclxx. ⁊ ibi, an posset app. ab iniquitate statuti.

d Th. D. ¶ Secundum dubium. adde Bar. in l. pen. ff. de aqua plu. arcen. ⁊ in l. omnes populi. ff. de iusti. ⁊ iure. ⁊ Bald. in clxxvij. visa petitione. in iiij. volu. abb. in c. veniētes. de iureiur. ⁊ vide plures concor. per alex. in d. l. pen. vbi alleg. Bar. in isto consi. cui adde, que dixi s. Vide etiam domi. Ioā. Bap. Seuer. in d. l. omnes populi. ⁊ ibi videas apostil. incip. omissis, ⁊ vide Lud. Roma. in rubri. de arbi.

e ¶ Appellationem. Vide Bal. consi. cclxxviij. lib. iiij.

f Tho. D. ¶ Condendi legem. Adde Bald. ⁊ Pau. de Cas. in l. mancipia. per illum tex. C. de ser. fug. ⁊ vide Bar. in l. ambitiosa in versi. item ex virtute. ff. de decre. ab or. fac.

g ¶ Quartum dubiū. Adde Bar. in l. assumptio. §. filius. ff. ad municip. cum concor. de quibus per Alex. de Im. ibi, vbi alleg. consi. barto. hic, adde etiam bal. in consi. xlvj. statuto ciuitatis Verone. in j. vol. ⁊ Io. de pla. in l. diffinimus. C. de agri. ⁊ cēsi. li. xj. ⁊ in l. filius. ⁊ l. origine. C. de mu. ⁊ origi. lib. x. ⁊ Ab. ⁊ doc. in c. ij. de conuer. in fid. cum concor. ⁊ vide bar. in consi. quod inci. pone alias est de comitatu.

h ¶ Comitatensis. Vide quod consuluit bal. super statuto Brixie, quod nullus recipiatur in collegio, eius consi. xlvj. lib. j.

i ¶ Debeat iudicari. Vide apost. in l. j. in versi. sequitur in text. ff. ad municip.

k ¶ Quintum dubiū. An exceptio prescriptionis possit opponi per

ni per reum conuentū,non obstante statuto facto a sapiētibus cum libera authoritate,adde not per Jmol.in cle.sepe.de verb. sig.z vide Bar.in extrauag.ad reprimēdum.in verb.videbitur in fi.z ibi scripsi.Aduerte etiam quod no.Bar.hic,quod statutum dispēsans tantum super modo procedendi, non aufert ea, que sunt statuta in mō sentētiandi.Et ita no.Lu.Rom.in cōsi. ccxviij,hec sniia.vide que not.Bar.in vij.du.z vide ita so.in l.j. §.z post operis.ff.de ope.no.nun.vbi de dictum Bar.hoc cē singulare,z Jmo.in d.cle.sepe.in fi.de ver.sign.z Jas.in l. ius ciuile.ff.de iusti.z iur.

1 ¶Septum dubium. De isto consi.meminit Lud.Ro.in cons. cclij.pro decl.in iij.dubio.z sequitur in l.fi.C.de fun. patr.li.xj. z ibi vide Jos.de pla.z Old.in consi.cclxiij.quia tota.in j.col.z in j.dub.

m ¶Preferibere.Aide quod voluit Rom.cōsil.cclx.z Ol.cclxiij.

n ¶Septimum dubium.Aide Bar.in d.§.si quis argentū.z ibi vide apost.Thom.

CONSIL. CLXXIII.

An filij diuersorum fratrum non extantibus patruis succedant per capita,vel stirpes,z concludit Bar.hic,cum Accur.quod in stirpes.

1 ¶Nullis extantibus masculis,vel feminis,an filij fratrū succedant in loco parentum suorum,z excludant alios.

a **Super hereditate** a domine Nicole de Assisio dubitatur,an filij diuersorum fratrum.non extantibus aliquibus patruis succedant in stirpes, an in capita,vel econuerso.fuit questio olim inter Azo.ex vna parte, z Accu.ex alia,dicebat Azo eos vocari in capita,ita no.in summa de legi.her.gl.recitat eo.ti.aut.cessante,in quo videtur residere gl.insti.de leg.agn.succes.§.hoc etiā.quod videtur probari per illum text.z per l.lege.in fin.C.de legi.here.ff.si pars her. pe.l.fi.in fi.z de suis z le.l.post consanguineos.§ hereditas.Accur.cōsuluit de facto contrariū,vt ego consilia sua vidi,z bona glo.sentit in d.aut.cessante.C.de legit.here.vt d.l.j.in fi.si pars her.pe.ab gl.super verb.hereditatis.z in gl.super verbo,vendi cationem dicēs iura antiqua Digestorū corrigi in hoc per aut. Sz Modern.quidam Docto.tenent opi.Azo.vt Soffre. eius discipulus in tit.de bono.poss.vnde cognati.§.fi.quare Spe.in tit.de succes.ab inte.recitat,z nil firmat.Jaco.de Are,z Wy.z Lyn.in d.aut.cessante.Jacob.Butr.ibidem tenent opi.Azo.q̄ succedant in capita,z solū succedant in stirpem,quādo cum patruis per aut.predictā.Itē quia tunc succedunt contra ius cōmune cū patruis,qui sunt proximiores i gradu ad defunctū,de bēt preferri,vū hoc priuilegiū nepotū est,vt loco patruorū succedāt,sed quando inter se succedūt remanent iura antiqua correcta.Et hoc videtur innuere text.de her.que ab intesta.§.reliqui.circa fi.vbi tale priuilegiū,ꝛc.†Ego autem inter tātorū varietates ab opi.Accur.b nō discrepo,imo eam,vt verissimam teneo,primo per tex.quē ipse alleg.in d.aut.de here.que ab intest. §.si vero neque fratres.secundo per casum eod.tit.§.illud.z ibi Jo.de Bel.qui §.precedit §.si vero.vbi expresse dī in tex.q̄d qñ nulli supersunt masculi,vel femine,filij fratrum succedunt in loco parentum suorum qui erant in scdo gradu.z excludūt alios, qui sunt in tertio gradu.hoc est,q̄d dī in d.aut.cessante. ver.dico autē.Apparet et ex predictis,q̄d qñ succedunt cum his,qui sunt pares in gradu,succedunt in locum patris eorum, z sic in stirpes.Preterea,q̄d inter se habet istud priuilegiū probat: q̄ si aliud diceres,sequeretur q̄d lz quo ad patruos succederet in stirpes,tñ inter se fieret diuisio in capita,vt in hoc exēplo, defūctus est Titius relictis fratribus,z ex fratre vno nepote,z ex alio fratre duobus nepotibus,ille frater hz tertiam,nepotibus remanent alie due partes,que deberēt inter se diuidi in capita, sm dictam opi.z sic quilibet tertiam,q̄ non vtuntur priuilegio inter se.Et hec consequetia probatur ff.de vulg.z pup.l.qui cōpitures.in fi.Hoc aūt est falsum,vt in d.§.reliquum, q̄ quilibet vocatur in eam partē,q̄ pater eius accepturus erat.Ergo manifeste concluditur,q̄d nepotes vtuntur isto priuilegio inter se. Est enim priuilegium ei,qui est vnus,q̄ habeat tantum,q̄tum duo ex alio fratre.z hoc est verissimum.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶Super hereditate.Alias incipit,dubitatur an filij. Et adde.q̄d Bar.in aut.cessante.C.de leg.her.dicit se consuluisse,z scripsisse multum late,z facit mētionē de hoc consi.z tz,put hic Accur.opi.z idem Bar.in l.post consanguineos.§.hec hereditas.ff.eo.commemorat hmōi consi.z ponit de verbo ad verbum.z idem Bar.in l.j.in fi.ff.si pars her.pe. z ibi Ang.de pe. ru.vbi dicit sic tra practicasse.z Ang.Pau.de La.Sal.z Wod. in d.aut.cessante.z Ang.de are.in §.cum filius.vbi plene. insti. de here.que ab intesta,defer.z vide Bal.in consi.lxxj.in ij.volu. incip.factum proponitur.

b ¶Accursij.Aide Bal.consi.lxxj.lib.j.z cccxcv.lib.iij.

CONSIL. CLXXIIII.

An instrumenta confecta per notarium infamem valēt,vel ne.Et concluditur q̄d sic,si non est priuatus officio notariatus,maxime si non est cōdemnatus ratione sui officij,z an infamia repellat a dignitate ipso iure.

1 ¶Condemnatus ex inquisitione an sit infamis.

2 Notarius condēnatus ex forma statuti an excusef ab infamia.

3 Sententia lata absente reo an excuset ab infamia.

4 Instrumenta a tali notario confecta,q̄ publice exercuit tabellionis officium,vtrum valeant.

5 Notariatus officium an sit sibi interdictū.dato qui sit infamis.

6 Festa coram tali notario nunquid valeant.

7 Infamis vtrum possit esse testis.

8 Testis z notarius vtrum ante,vel post iuramentum efficiātur infames.

9 Notariatus non est dignitas sed officium z munus.

10 Infamia an,z quando repellat a dignitate ipso iure.

a **Sr Joannes** de Castro durati de Duerto fuit inquisitus de falso,quod extraxerat duas chartas de lib. Cōis Calliz,z de hoc fuit condemnatus in certa q̄titate,z sniia fuit lata in consilio,eo absente.secūdum formā statuti,deinde reuersus ad castrū eius per multos annos officium notariatus exercuit.queritur an eius instrumentis perhibeatur fides vel non[b].In ista questione multa examinanda occurrent.

b 1 †Primo,an condemnatus ex inquisitione sit infamis.z glo.tenet quod non,vt ff.de suspec.tut.l.in.z ibi Wy.idem not.glos.C.

c de suspec.tu.l.fin.z Cy.ibidem tenet[c].z dicit expresse,quod pōt cōficere instrumenta.Idem videtur notare glo.C.de mod.mul.

2 l.j.z Spe.in titu.de sen.§.j.ver.quid de istis.†Secundo veniret examinādum.an tō quod dictus notarius fuit cōdemnatus ex forma statuti,excuset ab infamia.z Wy.z alij cōmuniter tenent q̄d sic,sz q̄d excusetur,nec sit infamis:q̄ condēnatus condemnatione ex lege:ergo ꝛc.l.cessat.ff.de act.z ob.istud reperit Wy.

3 cōsuluisse.† Tertio veniret examinandū,q̄ d. sententia fuit lata

d in consilio absente reo:an tō excusetur ab infamia[d].z videtur q̄d non infamet de iure.Et ita tenet Spec.in ti.de sen.§.j. versi.q̄d

4 de istis.Ad q̄ facit l.fi.C.de requ.re.†Quarto veniret examinandum,an ideo valeāt d.instrumenta:q̄ officium notariatus publice exercuit per tempora.posito q̄d non posset.Et gl.tz q̄d sic,in auth.de tab.§.pe.in gl.mag.que inc.hoc est ar.ꝛc.in fi.gl. z Spec.in tit.de instru.edi.§.restat.versi.quid si tabellio perdit officium.Tñ omnia dubia predicta satis communia sunt: ideo ea tetigisse sufficiat,z nihil in predictis,vel in aliquo predictorū aliquid firmo:Quod si tenorem dicte inquisitionis diligēter inspicimus,dictus notarius fuit cōdēnatus de falso,non cōmisso in officio notariatus,nec in eo q̄d tanq̄ notario esset sibi cōmissum,nec aliq̄d vt notarius falsificauit:sed vt alius simplex re⁹.[e]

e 5 †Ideo,posito q̄d esset infamis,an per hoc officium notariatus sit sibi interdictum.Ex hoc dico.q̄d officium notariatus nō est sibi interdictum,imo pōt facere instrumenta.q̄ probo primo per gl.in l.fi.aliquid.C.de fusc.z arca.lib.xj.vbi expresse dicitur, q̄d nō pōt exercere officium illud in quo deliquit:aliud aūt officium exercere prohibitū non reperitur.Secūdo probatur per l.si quis ex argentarijs.§.j.ff.de eden.vbi ille,qui est alias humilis z deplorat⁹,edit rōnes,z fides faciunt,z gl.que est ibi,que dicit notario non credi,loquitur q̄n deliquit in officio:sz hic nō deliquit in officio,ergo,ꝛc.Tertio probatur,Certum est quod heretici sunt ipso iure infames,vt C.de heret.auth.Bazaros.z no.C.de sum.trin.l.j.in fin.sed cōstat,q̄d officiū tabellionatus interdicitur heretico,deinde cū per annū steterit in execution̄e z ex tūc,ꝛc.vt C.de her.authenti.credentes.Ex quibus colligitur.q̄d infamis pōt conficere instrumēta,vt in heretico ante annum.Item speciale est,q̄d in heretico post annū:ergo ꝛc.z illud

6 tō,q̄ licet infamis,non tamen in officio deliquit.† Quarto per similitudinem iudicis ordinarij.Nam licet infamis sit,tamē gesta coram eo valēt nec contra ea pōt opponi talis exceptio, nisi forte in officio deliquerit,z ppter hoc fuit priuatus,vt C.de sen.l.ij.z ff.de iudi.l.cum pretor.z ff.ad legē Juliam repet.l.eadē. §.hac lege,z hoc expresse no.per Jmo.in c.cum super Abbat.in gl.mag.in ver.in ordinarijs.extra de offic.dele.ita in proposito. Iz sit infamis,non tamē ex delicto commisso in officio.z cum ab officio nō sit remotus.z sic valēt gesta per eū. Et plus tz Speculator quod etiā si falsum fecerit instrumētum, nō vitiatur ali

7 quo sit remotus.de instr.edi versi.quid si tabellio.† Restat,vt respondeamus quibusdā obiectionibus,ex quibus ista decisio ap

f parebit[f] clarior.†Primo infamis non potest esse testis,ergo nec in

strumēta cōficere ar.l.Domitius.ff.de testa.Respō.hoc ar.non
procedit.Nā quidā repelluntur a testimonio,qui nō repellunt
a confectione instrumēti,vt in patre,⁊ filio emancipato qui non
possunt testificari inuicem,vt C.de testib.l.parentes.tamen pro
eo filio pater,⁊ econuerso potest cōficere instrumēta pub. vt in
l.impuberem.ff.de fal.no.per Dy.de aut.tu.l.quod diximus.in
fi.Ratio,quia instr̄m nō nititur sola authoritate notarij, lʒ ibi
sint testes,sʒ testimonium nititur sola authoritate testis, facit
8 qđ no.in d.l.parētes.† Preterea,hic notarius iurauit prius of
ficium,ꝙ esset infamis,postea fuit rogat⁹:sʒ in teste si prius iu
rauit postea añ depositionē efficitur infamis,⁊ deponeret, forte
dictum eius valeret:q₂ tēpus iuramenti dʒ inspici,l.si qñ.de te,
§.j.ver.quid testis.ergo in proposito dʒ valere instrumētū. Itē
pōt obijci:q₂ infamia repellit a dignitate,vt C.de dignit.l. ij.⁊l.
quoties.⁊ ibi no.qđ ipso iure:ergo ⁊ hic ab officio.† Rñ.qđ offi
9 cium notarij non est dignitas g sʒ munus quoddam,ita no. C.q
g mil.non pos.l.fi.in j.gl.lib.xij.facit de decu.l.vniuersos.⁊ ibi no.
lib.x.Fateor tñ,qđ sunt quidam notarij qui habent dignitatēʒ,
vt notarij sacri palatij,vt C.de mand.prin.l.j.si non dignitas:er
go infamia non repellit,vt insti.de exce.§.fi.⁊ sic partes sua spō
te possunt eum assumere in notarium,sicut in arbitrū.ff.de arb.
10 l.pedius.in prin.† Preterea,non est verum qđ infamia repellat
a dignitate ipso iure,nisi in quibusdam casibus ⁊ grauibus de
lictis,vt no.per Inno.extra de exces.prela.c.inter dilectos.⁊ de
his debet intelligi gl.in d.l.quoties. Bar.

ADDITIONES.

a Tho.Di. ¶ Joannes. Istud consil.fm ordinem peru.est in nu.
xxxiij.⁊ inci.ser Jo.de castro dirupti.⁊ est in nu.iudiciorum qđ
consi.alleg.a doc.⁊ maxime a Ias.in l.si quis ex argentarijs.§.j.
in fi.ff.de eden. ¶ Bern. Land. Addite ꝙ cōcluditur qđ sic,col
ligendo mentem doct.in hac consultatione. Videtur aūt dicen
dum,ꝙ si infamia notarij non est notoria,ꝙ talis infamia nō re
pellat a confectione instrument::secus si sit notoria, vt per bal.
in l.⁊ militibus.C.de testa.mil.sequitur pau.de Cas.consil.ccxx.
⁊ consi.ccxxij.per omnia approbans,que hic consuluit Bar.⁊
per Bal.in l.in exercendis.C.de fide instrumē.⁊ in l.j.C.de sum
ma trinita.⁊ fide Catholica.⁊ in l.si quis ex argentarijs.ff. de e
dendo.

b ¶ Ibidem tʒ. Vide ioā.Cal.in consi.j.inci.iudex ex officio.in tit.
de accu.⁊ adde Bar.in l.infamem.in prin.ff.de pub.iud.

c ¶ Excusetur ab infamia. Adde eūdem Bar.in l.j.⁊ in d.l.infa
mem.ff.de pub.iud.⁊ vide ibi in addi.per Alex.de Imo.cui ad
de pau.de Ca.in consi.cxcviij.super hoc puncto.⁊ vide que dixi
in cōsi.cxj.inci.queritur.vbi Bar.ponit,⁊ videas pau.de Ca.in
consi.cciij.ponitur in facto,⁊ in consi.ccvij.super primo.⁊ in cō
si.ccxxiij.super eo.⁊ adde Bar.in l.ij.§.hac l.ff.ad leg.iul.repet.
vbi Bar.dicit oīa que ponit in hoc consi.⁊ vide plene per ias.in
d.l.si quis ex argētarijs.§.j.ff.de edē.cum concord.de quibus p
eum.cui adde pau.de ca.in d.consilijs,⁊ ioā.de platea in d.l.si a
liquid.in prin.⁊ adde,qđ notario damnato de falso,pōt reserua
ri instrumentorū confectio,de quo per Bar.in l.si quis in prin.
testamenti.§.miles.ff.de leg.iij.⁊ in l.diuus.ff. de iniur. ⁊ in l.ex
militari.ff.de milita.testa.⁊ in l.⁊ militibus.vbi Moder.C.de te
sta.milit.

d ¶ Alius simplex reus. Vide ias.in l.Barbarius.ff.de off. pret.

e ¶ Ista deci. Vide Bar.in consi.lxxvij.⁊ ibi scripsi in add.⁊ io.
de pla.in l.j.C.de infa.lib.x.

f ¶ Iurauit. Testis si primo iurauit,⁊ postea efficit̄ infamis an
te depositionem vʒ eius dictum,quod no.⁊ vide ioā.an.in regu
la,factum legitime de reg.iur.in vj.in merc.⁊ vide doc.in c.testi
monium.⁊ ibi Fel.in iiij.col.de testib.⁊ in c.licet causam. in xvj.
limitatione.de proba.

g ¶ Notariatus non est dignitas,nisi in notario principis. Ad
de inq̄tum Bar.dicit,qđ notariatus non sit dignitas, sed mu
nus quoddam per gl.in d.l.fi.quam pro singu.reputat Ang.de
are.in §.fi.insti.de excep.adde gloss.in l.preses.C.si ser.aut liber.
lib.xij.⁊ adde etiam Bar.in d.l.vniuersos.⁊ Oldr.Lau.in con
si.lxxv.qui possit creare,circa me.⁊ Gasp.de Cal.in consil.ij.in
ci.spurius notarius,in ti.de fid.inst.⁊ ideo infert, quod spurius
potest esse notarius,de quo tamen per And.Sic.in rep. rub.ex
tra de fi.instr.⁊ Car.Alex.in capi.per venerabilem.in princ.qui
fil.sint legi.in antepe.col.ver.sed primo quero an spurius.⁊ ad
de quod in regno Apulie villani,⁊ alij, qui vilis sunt conditio
nis,non possunt effici notarij ⁊ tabelliones,vt in l.fi.in fi.de no.
mili.in const.regni. Et adde quod licet notariatus non sit digni
tas,tamen est ars,vt per Ange.de perusi.in cōsilio ccciij.supra
dicta prima reformatio. Item notariatus est officium,secundū
And.Sic.in suo trac.de prest.Car.in j.q.prime partis princip.
post Ang.in cons.xxxij.⁊ ideo infert,quod si de officio est soluē
da gabella,est etiam soluenda de notariatu. Et adde quod offi
ciū notariatus est publicum authoritate,⁊ vtilitate, ⁊ ideo qc
quid lucrat̄ notarius,dicit̄ esse quasi castrense,secundum Bal.
in l.fori.C.de aduo.diuer.iud. Vide tamē plura bona de officio
notarij,quod sit quasi diuinitus promulgatum per Rode. His.
suo Spec.humane vite.lib.j.cap.xiiij.⁊ plura scripsi in lib. meo
de prestantia doc.in vij.lib.in ij.priuil.doc.in ver. circa scd̄m du
bium an notariatus sit dignitas. Et inquantum Bart.vult,qđ
notarius principis habet dignitatē,per tex.in d.l.j. C. de man.
prin.de quo per Ias.in rub.C.de procu.in fi.adde Bar.in l.ea
dem.§.hac lege.ff.ad leg. Jul.repe. Bal.in c.quoniam cōtra fal
sam.de proba.⁊ Do.de S.Gemi.in proe.sexti,in §.fi. ⁊ Lu.ro.
in sing.suis,⁊ vide pulchrum textum in l.preclarum. C. de pri
micerio.li.xij. Et ibi Bar.in j.no.notat,qđ notarij principis ha
bent nobilem militiam, ⁊ de intellectu d.l.j.C.de man.prin.vide
gl.mag.in cano.nobilissimus.lxxxviij.dis.⁊ Ang.de are.in d.§.
fi.⁊ plene per And.Sic.in suo tractatu de prestantia car.in j.q.
ij.partis prin. Et inquātum dixit Ias.in d.rub.de medico prin
cipis,qđ habeat dignitatem,vide And.Sic.in d.tract.de prest.
Car.in j.q.prime quest.prin.vbi dicit,qđ esse coquum princip.s,
est dignitas,allegat Bal.in c.j.de feu.guar.⁊ ibi pro d.peregri
no,⁊ singulari,exclamat.

CONSIL. CLXXV.

Si statuto cauetur qđ adulter puniatur certa pe
na,nunc licitum est adultero facere pa
cem cum marito adultere,⁊ minuere penam statuti, nec dʒ face
re pacem cum vxore adulterata,quia non dicitur iniuriata.

1 ☞ Pax an possit fieri super adulterio,⁊ an adulteri gaudeant
beneficio statuti.
2 Adulterij causa,an sufficiat habere pacem cum marito tātum.
3 Probationes contra adulterium,an preiudicent.

Domine Potestas a terre Roche contrate,
quesiuistis an liceat pacē facere su
per crimine adulterij,vt habeat locum remissio cer
te partis cōdemnate ex forma statuti, ⁊ an sufficiat
pace fieri cum vno tantum coniugum,an requiratur quod fiat
1 pax cū vtroque.† Super primo,quod super adulterio pōt fieri
pax,⁊ adulteri gaudent beneficio statuti. Non ob.C. de trans
b act.l.transigere. Nam sciēdum est,ꝙ quando transactio b fit de
re dubia,⁊ lite incerta,fit ad impediēdū processum,ne amplius
super tali crimine adulterij procedatur,⁊ hoc nō licet super cri
mine adulterij,d.l.trāsigere.idē in simplici pacto,vt ibi. Quedā
est pax,⁊ cōcordia,per ꝙ rācor,qui est in animo iniuriati, reij
citur,nec per hoc processus impeditur,licet pena minoretur ex
forma statuti,ista pax in omni maleficio est licita. Inst.de iniu.
§.fi.⁊ ff.de pac.l.fi.⁊ l.si tibi.§.quedā. Et qđ de adulterio possit
fieri pax, est text. expressus. C.de adu.aut.sed hodie.ad literā.⁊
in corpore vnde sumitur. Unde licet marito iniuriato per adul
terū vxoris,recōciliare sibi eā, ꝙ nihil aliud est ꝙ pacē facere.
2 † Super secūdo dico,quod sufficit pacē habere cū marito c tm̄.
c Ipse est enim ille,qui principaliter iniuratur,⁊ qui omnib⁹ p̄
fert̄ in iniuria vindicāda,vt ff.de adu.l.ij.§.fi.vbi est casus.⁊ C.
de adul.l.ꝙuis adulterij. Cū muliere enim nō potest fieri pax,
cū nō possit dici iniuriata:q₂ ī volentē factū est. Preterea, ipsa
de hac iniuria nō potest cōqueri,accusando adulteriū:q₂ socia
criminis,vt C.de li.cau.l.si filiū.ergo ab ea nō requirit̄ remissio
apud ꝙ non est huius iniurie prosequutio,arg.ff.de iu.deliber.
3 l.ait pretor.† Preterea,probationes facte contra adulterū,nō
preiudicant mulieri.l.denūciasse.§.fi.ff.de adul.mulier vero nō
conqueritur se adulteratam,vel iniuriatam,⁊ sic ab ea non est
requirenda pax,q₂ secundum hoc sequitur,quod confiteret̄ se
adulteratam.l.quoniam.ff.de his qui no.infa. In contrarium
facit l.j.C.de rap.virg.⁊ in auth.de rap.mul.⁊ quod no.per Dy.
in c.scienti.de reg.iur.in primo contrario.lib.vj.sed illud veruʒ
in muliere rapta:secus in simplici adulterio. Bar.

ADDITIONES.

a Tho.D. ¶ Potestas. Alias incip.quesitum est.alias,q̄ro an
liceat.alias potestati terre Roche,⁊ est in vol.secunduʒ ordin.
Peru.nu.xij.⁊ duplicatuʒ nu.xxx. Tu vide Bar.in l.licitatio.
§.quod licite.in fi.⁊ ibi scripsi.ff.de publica.

b ¶ Transactio. Nota quod Bar.hic vult,quod licet ī crimine
adulterij non sit licita transactio,⁊ pactum.l.transigere.per ra
tiones alle.ibi per docto.⁊ hoc ad finem impediendi processus
criminales tamen potest fieri pax,vt remittatur rancor animi
⁊ inimicitia, secundum Bartol. hic, ⁊ idem sequitur Bartol.
in l.transigere.in ij.lect.vbi infert hoc consiliū ⁊ sequuntur do
mi.Alexan.domi.Ant.⁊ Ias.in dicta l.transigere.⁊ ponit Nel
lus in iij.parte secundi temporis,in quest.xij.⁊ ponit etiam Jo.
Bap.Seue.⁊ sequitur in d.l.transigere. An autē si extaret sta
tutum,quod de adulterio non possit fieri pax, an possit fieri cū
atten

attentante adulterium, vide Bal. in consi. xxviij. punctus super quo, z in consi. xxx. inci. punctus. in tj. vol.

c ¶ Marito. Jn eo quod dicit bart. quod pax dz fieri cum viro, qz ipse principaliter iniuriatur, adde tex. in c. j. in prin. qui. mo. feu. amit. z ibi bal. ex quo adulterans vxorē domini, vel exercēs se turpiter priuatur feudo. Et adde, quod nihil est deterius, q̄ de homine fieri seruum, vel adulterum, l. codicillis. §. pe. ff. de le. ij. Et quod ad ipsum virum deterius est ipsum fieri bechum, q̄ occidere proprium filium, de quo vide Lar. Aler. in c. ij. de spōs. z bal. in l. ij. ff. de fer. vbi videas. z de hoc cōsi. vide etiam Firmia. in suo reper. in verb. pax quibus. in versicu. xij. licet non alleget predicta.

CONSIL. CLXXVI.

Siinder citat ad audiendum sniam ante horam nonam, z reperitur eadem die, an, presumatur snia lata eadez hora, vt valeat, z quid de alijs terminis statutis ad aliquid faciendum.

1 Verba iudicis statuentis terminum parti, vt veniat ad audiendum sententiam ante nonam, quomodo intelligantur.

2 Citatio facta, vt puta tali die, qua hora dici intelligatur facta.

3 Presumitur in dubijs pro iudice.

a **Puries** cōtigit, z varie iudicatum est, si iudex statuerit terminum parti ad audiēdum sententiam ante nonam, in tali die, postea reperitur sententia lata tali die, an snia valeat? Placeat ergo scribere, quid sentit vestra dominatio. Frā. Literonus de Eugubio aduocatus, ꝛc. Reuerēde Domine, questio ē satis dubia: ad eius declarationem tamen scribo quod sentio. Quandoque alicui statuitur terminus ad aliquid qō per ipsum tātum debeat explicari, cui terminus statuitur, vt statuo tibi terminum ad soluendum ante calendas, tunc nisi preterita die cal. non potest aliquid peti, l. qui ante calend. z l. eum qui ita. §. ante calendas. ff. de ver. obl. licet ibi gl. se inuoluat in intellectu istorum verborum. Quādoque statuitur terminus ad aliquid, quod est faciēdum per alium in preiudicium eius, cui terminus statuitur, vt statuo tibi terminum, quod venias auditurus sententiam, ꝛc. isto casu terminus debet habere diem, z hora zª limitatam, alias terminus eēt nullus, vt l. aut qui aliter. §. j. ff. quod vi aut clam. z in prima hora potest actus celebrari, non expecta

b tō quod trāseat, vt ibi patet, z in l. fi. in fi. eo. tit. † Nunc ad propositum, statuit idem iudex terminū parti quod veniret cras, ante nonam, ad audiēdum sententiam, dicta verba debēt intelligi ante nonaz, scilicet finitam, sic in ipsa hora nona, alias dilatio

1 esset nulla. † Et hoc est, quod dicit gl. in §. omnis. in fin. de verb. ob. q̄ sententia debet dari in vesperis, quia citatio facta tali die, debet intelligi vltima hora diei iudicialis, que est hora vespera

2 rum, vt in §. fe debunt. in auth. de iudicib. Facit extra de of. iud. dele. c. consuluit. Jgitur in ipsa dilatione dicta verba intelligūtur de ipsa hora nona. z sic verba intelliguntur secundū naturam eius, super quo adijciuntur, l. si stipulatus. ff. de vsu. z l. dāni infecti quidam. ff. de dam. infe. Preterea, ad hoc viget ratio, quia magis solemnitas extrinseca presumitur, quam verborum prolatorum natura comprehendit, vel est apta comprehēdere, vt no. per Dy. in l. sciendum. ff. de verbo. obl. Sed ista verba, añ nonam, possunt intelligi, añ nonam, scilicet, inchoatam, z sic sen

c tentia esset nulla. Itē possunt intelligi, id est ante nonam, scili

d cet finitam[a], z post eam inchoatam, vt dixi, z no. in d. l. eum, qui. §. quoties añt. z expressius, de verb. obl. l. stipulationes non diuiduntur. §. si quis. in gl. finit. ꝛc. Cum ergo natura verborū sit apta comprehendere istam horam nonam, ergo ꝛc. nisi probet contrarium, vt d. l. sciendum. z qō ibi no. Preterea, fm vnum intellectum sententia vz, fm alium non: ergo ꝛc. vt l. quoties. ff. de

3 reb. dub. z ff. de verb. obl. l. quoties idem sermo ff. de re. iu. † Pro hoc qō dicitur, quod presumitur pro iudice in dubijs, sz hic est dubium, ergo ꝛc. Bar.

ADDITIONES.

a ¶ Pluries. Adde inᵒtum bar. hic vult q̄ si iudex statuat terminū ad audiēdā sententiā die castrina ante nonā, non pōt ferre sententiam dicto die quacūqz hora. Aler. de Jmo. in d. l. si añ calēdas. in vlti. q. ff. de verb. ob. refert hoc cōsi. Bar. z dicit multa cōtra ipsum bar. z qō nō est vera opi. eius, ex quo secūdū ipsum presupponit bar. qō citatio debet cōtinere horā, per d. l. aut qui alter. §. qō quidē est falsum, qz sufficit dies. per c. cōsuluit. de of. deleg. z in d. c. j. de iud. vt ibi per eū. Ad qō est aduertē. qō bar. presupponit qō fuit citatus cū hora limitata. s. añ nonam z tūc dz expectare ante nonam finitā, per text. in d. l. aut qui aliter. §. fi. ff. qō vi aut clā. z ō si pronūciasset alia hora, sententia esset nulla, z bar. in d. §. fi. no. z ita sequitur hoc dictū Bart. Fely. in d. c. cōsuluit, cū cōcor. ibi traditis. in j. col. ¶ Secūdo, adde inquantum Bar. vult qō dictio añ nonam, intelligitur. s. finitā. vnde si quis promisit soluere Titio añ mēsem Jan. non posset cogi ad soluē. nisi ante fi. men. z ita alle. istud con. ad hoc ias. in d. l. qui añ calēdas. tū doc. ibi tenēt cōtrarium, attento cōmuni vsu loquēdi vt ibi per ias. Sed aduerte q̄ bar. nō loquitur in huiusmodi terminis, z in actu explicā. per partē, sed explican. per iudicē, qz in actu explican. per partē dz solui ante nonā inchoatam, sed in explicand. per iudi. intelligitur ante nonā comple. z sic debet expectare nonam completam, nec ante illā hora valet sententia lata. per tex. quem all. in d. l. aut qui aliter. §. fi. ff. qō vi aut clam. z sic Bar. hic nō facit ad quē. ad quam alleg. do. ias. z adde qō sicut dictio añ mens. intelligitur ante mensem completū z mens. inchoatum: ita z dictio post, de quibus vide plura per doc. in c. cum tu. de testib. z ibi Fely. in vj. col. z in l. insulam. ff. so. ma. z vide in lxj. dis. c. episcopum. z xxxiij. dis. c. si quis post. z in l. cū anterioribus. C. de temp. appe. que nota. pro concordia testium, de qua per Jmo. in capitu. inter corporalia. per glo. ibi, de translatio. episcop.

b ¶ Diem z horam. Jstud cōsi. alleg. docto. z precipue Fely. in c. cōsuluit. de offi. delega. vbi allegat tex. z ibi Bar. in l. aut qui alter. §. fi. ff. quod vi aut clam. z vide ibi concor. z maxime vbi dt, quod vtile est in instrumēto apponere horam. Adde dicta Andree Sicu. in d. c. consuluit. z ias. in l. j. §. editiones. ff. de edē. z in l. j. ff. sol. mat. vbi ponunt plures cōcor. z ibi, qō ratione hore in strumentum est pius altero, ꝛc. z vide Fely. in c. j. de iur. vbi alle. hoc consi. bar. z est in nu. fm ipsum. lxxxj. z Firm. all. in suo repe. in ver. terminus ad suiam. z vide etiam Fel. in c. ad petitionē extra de accu. vbi all. hoc consi. z ibi plura ponit, z vide Jas. in l. ij. §. creditum. ff. si cer. pet.

c B. L. ¶ Ante nonam. Nouissimi maxime do. Aler. de Jmo. in d. l. qui ante. in fi. tenēt cōtra Bar. q̄ imo sufficiat, q̄ sit citatus ad diem certam per ea, que voluit Bal. in l. cōsentaneum. z in l. vt proponis. C. qūo z qñ. in. conatur tū sustinere bar. in hoc cō si. dicens q̄ bar. posset intelligi, qñ iste erat citatus sine hora limitata: qz debebat expectari vsqz ad vltimam partem tēporis, per ea que sensit gl. in d. §. omnis. mihi tamen videtur, q̄ hec nō sit mens bart. sed eius mēs est ex quo se adstrinxit iudex ad certam horam, qō si non appareat, quod ea hora sit lata sententia, non valeat. z ita tenent Ang. in l. post edictum. ff. de iudi. ali. l. si vitem. in fi. ff. quod vi aut clam. vbi dicit esse casum secundā bar. Non ob. nunc alle. per nouissimos, quia loquuntur, quando qs non est citatus certa hora, sed certa die, quia intelligitur citatᵒ hora congrua, hec sunt de mente Ang. in d. l. consuetudo tamē hodie tollit has varietates: quia dicunt, tali die, z successiue sin gulis diebus. z horis.

d ¶ Finitam. Vide bart. in l. insulam. §. fructus. z ibi adde, ff. sol. mat. z Aler. in d. l. qui ante calēdas. ff. de ver. ob. z in l. gallus. §. ille casus. ff. de lib. z posth. z in l. j. §. creditum. ff. si cer. pe. z ang. in consi. cclxxiij.

CONSIL. CLXXVII.

Si testator heredē instituit matrem in certa quantitate, z prohibuit ne amplius peteret, alias qō caderet a legato, vel hereditate, ac posthume eius reliquit pro dote etiā certā q̄titatē, z ei pupillariter substituitur, tunc si nascatur posthuma mortuo testatore, z postea moritur post mortē testatoris, tota hereditas defuncte per eā trāsmittitur ad eius matrē, qz testator mortuus est ab intestato, ex quo in totū nō reliquit hr̄di.

1 Substitutio de posthuma filia an valeat cum ipsa sola nō reperiatur in testamento heres vniuersalis.

2 Jus accrescendi an possit prohiberi a testatore.

3 Jus accrescendi non potest peruenire ad substitutum.

4 Testamentum est ipso iure nullum quādo ex verbis testatoris colligitur prolixitas seu contrarietas.

5 Verba, instituo te, excepto fundo, quid importent.

6 Substitutio vulgaris tacita an requirat aditionem.

a **Mathiolus** Bratioli fecit testamentū, in quo reliquit do. Margarite matri eius xij. solidos, z in his sibi heredē instituit, z iussit eam esse tacitā z contentam, z quod plus de bo

b nis suis[b] petere nō possit vel habere: z si plus peteret, cadat ab ipso legato. Item iudicauit z reliquit filie nasciture, si vnica nasceretur de ventre ipsius domine Angele eius vxoris, que dicitur esse pregnās ex eo, xij. similes solidos, z in his eam dotauit. z infra sequitur, Item iussit, z voluit, quod si nasceretur vnica filia, z moreretur in pupillari etate, vel quādocunqz, sine filijs legitimis, sibi heredes vniuersales instituit, Lecum, z Angelutium fratres ipsius testatoris, pleno iure, z j. sequitur. Quod si filius masculus nasceretur ex d. do. Angela, instituit eum heredem vniuersalē. Contigit qō mortuus est testator, deinde post eius mortē ex dicta Angela est nata vna filia, que aliquib[b] diebus vixit, z mortua est superstite matre z auia paterna: deinde

mortua est auia,z nunc dicta do. Angela petit hereditatē dicte Margarite,dicēs sibi deberi ex persona sue filie posthume. Ex aduerso contra,dicti fratres substituti,tam vigore substitutionis,quā vigore auie paterne d.posthume,que erat mater dictorum substitutorum,queritur quid iuris: ¶†Ad hāc q̄nem examinādā prius oportet videre de viribus substitutionis, de ipsa filia posthuma,an valeat,cū ipsa sola nata, in testamēto nō reperiatur heres vniuersalis.Et videtur q̄s sic:q̄ heres institutus ex re certa habetur loco vniuersalis hȳdis,n nō reperiatur alius institutus,l.j.ff.si ex fundo.de her.inst,z l.ex facto.eo.tit.z C.eo.ti.l.quoties. In cōtrariū videtur,z ista est veritas,q̄s substitutio illa nō valuit,propter illa verba,z plus de bonis suis petere non possit,z si p.us peteret:ergo ꝛc. Mā id quod dicitur,q̄s institutus in re certa habetur loco vniuersalis hȳdis,est verū, nisi volūtas testatoris manifestissime refragetur,l.quoties.ff. si duo.ff.de here.inst.vbi est expressus ter.Cū ergo hic expresse dicerit,q̄ plus petere nō possit,apparet q̄s nō ē loco vniuersalis heredis:ꝫ loco legatarij:z sic est testamentū,q̄s nō habet heredem:z sic nullū,l.proxime.ff.de his que in test.delen.z inst.de leg.ff.ante heredis. †Preterea,q̄s testator poss.t prohibere ius accrescendi,z sic prohibere ne portio vacās accrescat substituto in certa re,siue portione,est ter,scām vnam opi.ff.de vsufru.l. dominus.ff.j.z ibi not.z ff.de iniuſ.rupt.z irrit.test.l.j.z de lib.z posth.l.si posthumus.ver.nam z cū duobus.q̄ sic declaro. Si duo sint instituti, ex quibus posthumus ē exheredatus, z duo alij substituti a quibus posthumus preteritus est,certū ē q̄ testator dādo substitutū prohibuit ius accrescēdi, q̄ substitut⁹ prefertur coniuncto.vt C.de fideicom.aut.hoc amplius. z not. ff.de acqui.hered.l.qui patri. Si igitur portio vnius ex institutis deficit,non pōt venire ad aliū heredē coniunctū, q̄ testator dando substitutū prohibuit. ¶†Item ad substitutum nō pōt peruenire,q̄ gradus ille nō valuit,z sic decedet pro parte testatus z pro parte intestatus.Et hoc expresse gl.intelligit in d. vers. nā z cū duobus,z iste est intellectus l.j.in princ.de iniuſ.te. Ita ergo in proposito,cū testator,prohibuit ne totū accederet instituto ex re certa,totum testū est irritum ad casum,qui ponitur in d.l.j. Respon.nō ob.quia ibi fuerūt instituti inuicem substituti, vñ eos substituēdo inuicem,noluit testator inter eos ius accrescendi adimere,ſ sed augere,vt sic possit venire, vel iure institutionis,vel de iure accrescendi.casus est C.de impub.z aliꝫ sub. l.testamēto.z ff.de acquiren.here.l.si quis heres. ¶†Preterea quādo ex verbis testatoris colligitur perplexitas,seu repugnātia.tūc testamentū est ipso iure nullum,l.si Titius.ff.de condic. insti.sed hoc est huiusmodi.ergo ꝛc.Dixit enim q̄ plus petere non possit,z si plus peteret,cadat ab ipso legato. Aut em̄ vult illud tū,z testamentum est nullum,quia decederet pro parte testat⁹,z pro pte intestat⁹.Si vero aliud tantū peteret, a toto caderet.cōcluditur ergo,q̄ institutio nulla est,nō obstātibus predictis.ff.de here.inst.l.si quis ita heres institutus,excepto fundo,ꝛc.q̄ verba,instituo † te,excepto fundo, hoc importāt,id ē, in fundo te non instituo,nō aūt prohibet potestatem legis siue iuris tacite accidere,sed si expresse diceretur,quod fundū heres petere non possit,z sic volūtas testatoris manifeste contradiceret,tūc nō valeret,vt d.l.quoties.ff.si duo,z dictis iuribus. Nō ob.si dicatur,q̄ nō pōt facere q̄ leges non habeant locū in suo testamēto.l.nemo pōt.ff.de leg.j.quia quedā sunt leges,que aliquid de necessitate disponunt,vt q̄s testū habeat septem testes z similia.tūc si testator vellet ꝫtiū,nō posset:imo testamentum esset nullū:vt d.l. nemo pōt. Quedam sunt leges, que disponunt aliquid supplēdo defectū voluntatis defuncti,vt in casu proposito,si testator non fecit heredem vniuersalem, lex presupponit eum,quē ex parte instituit,in totum heredem: z ideo totum sibi dat.Sed appāret manifeste testatorem voluisse contrariū,tunc cessat presumptio iuris,vt dictis iuribus.imo totum testamentum irritatur, quia non potest pro parte decedere testatus, z pro parte intestatus,vt dictum est.Sicut lex introducit, quod in conditionibus que consistunt in non faciendo,cautio Muciana habetur pro implemēto cōditionis,l.Muciane.ff.de cōd, z demō.Sz si apparuerit testatorē aliud sensisse,tūc cessat cautio Muciana,posito q̄s ex hoc irritaretur dispositio libertatis, que est ita favorabilis.ff.de ma.test.l.fi. Item sicut lex disponit, q̄s expressio cōditionis que tacite inest,non suspēdit,hoc verū, nisi appareat testatorē aliud voluisse,l.in cōditionibus.ſ.j.ff.de cōd,z demō.Cōcluditur ergo institutionē d. posthume esse nullam,z idē eadē ratione de institutione facta de matre testatoris Sedo restat videre de viribus substitutionis,z si quidē d.fratres volūt venire ex vigore d.substitutiōis pupillaris, z nō possunt quia nō pōt ex testamēto nec potuit adiri hereditas:vt dictū est.ergo nō valet sub.pup.l.ū.ſ. adeo.ff. de vul.z pup. Aut volunt venire ex vigore tacite vulgaris,z similiter non possunt ex opi.Dy.z aliorū qui dicūt,q̄s tacita vulgaris requirat additionem.l.quod si filius.ff.de capt.z postli.reuer.q̄s tꝫ Ly.in l.pōcibus.C.de impu.z aliꝫ sub.in materia vul.z multi aliꝫ.†Sz posito,quod requireretur additio.tūc adhuc idē adduceit:q̄ illa posthuma nō reperitur instituta taliter,q̄ adire poterit,nec ex he redata:ergo testū est nullum.l.posthuma.de lib.z posth.Preterea,tal.is substitutio vulgaris cepit dependere ex institutione posthume:rupta ergo institutione posthume,rumpitur substitutio.l.ū.ſ.fi.z ibi no.de li.z posth.z de inīu.rupt.test.l. nā z si sub condi.ſ.j.Concluditur ergo dictum testatorem intestatus decessisse,z sic d.filia hereditatem transmisit ad matrem:vt C.de suis z legi.l.apud hostes.Et sic dico ego Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Mathiolus.Vide aliud cōsi.in hac materia ꝫ. clvj. vide apol.in l.pen.in fi.C.de he.inſ.in ver.instī.z Alex. qui alle. Bar.hic,z in l.quoties.ſ.fi duo.z ibi dixi.ff.de he.inſt. in addi. Bar.z alias inci.Faciolus Buicolli,z vide Alexā.in d.l. quoties.z And.Barb.in l.si ego.ff.de inīu.rup.test.in add.Bar.Et no.quod institutus in re certa habetur loco heredis vniuersalis,nisi voluntas testatoris in hoc repugnet:vt puta,dicēdo q̄s plus petere non possit de suis bonis, ꝛc. ¶Pro concordia aduerte quod do.Alex.in l.quoties.in fi.C.de her. instī.all.Bart. tenere in l.quoties ſ.si duo.ff.de her.instī.quod ius accrescendi pōt per testatorem prohiberi,z tamen contrarium allegatur tenere in hoc consi.clxxvij.salua tamen reuerētia do.Alex.bar. sibi non contradicit,si bñ inspiciatur Bar.vbi tamen dicit institutum in re certa habere ius accrescendi,intelligi dꝫ vbi non prohibetur expresse,z ita loquitur in d.l.quoties.z in lex facto la ū.ff.de her.inſ.sed si expresse vetuerit testator, nullibi ☞ bar. q̄s non possit,z ita loquitur in d.ſ.si duo. Preterea aduerte,q̄s Bar.nō meretur allegari cōtrarius in alio suo cōsilio,quod in ci.Matheo.Bratioli,nam ibi non loquitur in propriis terminis:q̄ queritur de vigore illorum verborum, dominam vsufructuariam, ꝛc.z vt ꝫ.dixi,bar.vbi tꝫ institutum in re certa, ꝛc. intelligi dꝫ,vbi nō prohibetur expresse. Ita Bar.in l.si quis pro re.in fi.per illum text.ff.ad Treb.

b Th.D.¶De bonis suis.Vide bart.in l.quoties.ſ.si duo.ff.de her.inst.z ibi Alex.in j.apos.vbi allegat Bar.hic,z vide bar.in consi.xlvij.inci.Hallus.

c ¶Adimere.Vide Fed.consi.xxxj.Ang.consi.cxliij.Bal.cōsi. lxxxj.lib.j.

CONSIL. CLXXVIII.

Si hereditas est delata pupillo,z eius heres sciebat,ſnō adiuit p xij.annos a morte pupilli,nihilomin⁹ pupill⁹ transmisit ius deliberādi propter scientia tutoris,per l.cū antiquioribus.C.de iure delib.z quid si non,erat tutor,de remedio

1 ☞Participium,sciens,quid significet.

2 Heres pupilli in casu hu⁹ cōsilij,quod remediū habere possit.

a Perusinus a quidā decessit, cui succedebat quidam pupillus infans,extraneū habens tutorē,qui sciuit mortē dicti Perusini z hereditatem pupillo delatam: deinde decessit pupillus intra vij.annum,a die mortis dicti Perusini.Queritur,vtrum ad heredē suū dict⁹ pupillus transmiserit ius deliberādi secundū l.cū antiquioꝛib⁹.C.de iure deli.Ista questio habet dubiū, q̄ d.l.cū antiquioꝛibus.requirit,quod heres sciat,quod si heres, ad hoc,vt ꝑ deliberādi trāsmittat:sed hic infans nō potest esse sciēs:q̄ eius etas quicquid vide ignoꝛat:ergo, ꝛc.sed tamē puto,quod scientia tutoris sufficiat.l.si ex legati causa.cū l.seq.de verb.obl.z de lib.cau.l.nō solū.ſ.fi.z hoc verū,si tutor supuiꝛisset tēpoꝛe mortis pupilli,z propter eius sciētiā fingeretur pupillus sciēs. Si autē nō esset tutor qui sciret Perusinū decessisse,habet dubiū. †Circa quod aduertendū est,quod d.l.cū antiquioꝛibus.dicit,si sciēs,que qualitas debet attēdi,z esse tēpoꝛe mortis,l.in delictis.ſ.si extraneꝰ.de noxa.z ff.de testa.mil.l.Titius.cum tale participium si sciens,significet tempus verbi cui adjicitur:vt d.legib.ergo cum tempoꝛe mortis pupilli,in q.pro posita,non erat tutor, non potest fingi tutoꝛe sciente decessisse: ergo transit ius deliberandi. Debet enim scientia esse certa tēpoꝛe mortis,vt arg.ff.de acq.pos.l.j. Pōponius.ſ.non autē.q̄s

2 ibi not. †Sed dubitatur,quod remedium posset habere heres pupilli? Respondeo,petat rescriptum secundū fo.mam l.Pantonius.ff.de acq.here.z ita tenet Jaco.de Aret.in l.qui duos. ff.de rebus dub.in addit.parua. Barto.

ADDITIONES.

a Tho.D.¶Perusinus.Vide Alex.i l.si infanti.in vl.col.C.de iu. delibe.in prin.z ibi Jas.in vlt.col.Barto.in consi.ccxxij.do. Cecilia,z eundē Bar.per omnia in simili,z duplato cōsi,ix.inc. Quidā perusinus.j.vo.ij.z vide apo.i d.l.cū antiquioꝛib⁹ in fi.

B.Alan.

CB.Land.Ultra ea,que habẽtur per Bal.in d.l.si infanti.z in l.j.C.de testa.mil.addite Lud.Ro.consi.lxvj.incipit.visis narratis.Pe.de anch.consi.cclv.incip.de iuribus additis.z melius consi.ccliij.incipit.pro declaratione quesitorum tria sunt,zc.

CONSIL. CLXXIX.

Si in instro ponatur nomen proprium,z appellatiuũ vni⁹ ex contrahẽtibus,z postea ponatur tm̃ in prosecutione nomen appellatiuum,non propterea vitiatur instrumentũ,nec continet repugnantiam si constat de corpore. Itẽ,si mater z filij impuberes moriantur simul in igne quis presumitur primo decessisse,an mater vel filij.

1 ✠ Idem est dicere Titius de Asinellis z Asinellus,z Seius Baroncius,z de Baroncia.
2 Error in nomine proprio an z quando non vitiet instrumẽtum.
3 Stipulatio inutilis quando habetur pro vtili.
4 Presumitur decedente matre vna cum filijs,casu fortuito:vt puta,igne,quod filij prius decesserint.

a Martinus [2]Barõcij Uẽture,alias vocatus de Varrone,de districtu Rochę fuit cõfessus se habuisse ab Andrucio Jacobi de Seraconis de Saxo pro dote Diuitie sue sororis,dicto Martino in vxorẽ legitime copulate c.lib.zc.deinde sequit in dicto instro,quas dotes dictus Barõcius in se recepit cũ omni periculo incẽdij,ruine,z cuiuslibet fortuiti casus,z ipsas dotes totas,z integras sine aliqua diminutione,qñcũq; dictũ matrimoniũ dissolueret morte d.Baroncij sine filijs,aut cũ filijs d.Diuitie decedẽtibus in pupillari etate, promisit realiter restituere,zc.z hec omnia plenius cõtinẽt in instro scripto manu boni consueti notarij,deinde accidit,q̃ dicta Diuitia habuit aliquos filios impuberes,z cum castrum Rochę incenderetur,illa Diuitia in illo igne simul cũ dictis filijs impuberibus simul,z eodẽ tpe perijt,nũc dictus Andrucius repetit ad d.Martino dictas dotes,z pro fundamẽto sui iuris producit instrumẽtum predictũ.Querit̃,an dictus Martinus 1 de iure teneatur d.Andrucio. ✠ In qua questione d3 primo videri,an ex dicto instro dictus Martinus Uani de Barõcijs fuerit cõfessus se recepisse.postea dicit quas dotes d.Baroncius,z sic primo &c de Martino,z postea dicit de Barõcio,z sic est repugnãtia:ergo,zc.vt in l.vbi repugnãtia.ff.de reg.iu.Contrariũ dico,sez qđ d.Martinus sit obligatus,z hec est ipsa veritas.Et hoc sit ostẽdo.Sicut ille qui est de Asinellis vocatur Asinellus:vt no.per gl.C.de test.l.si quis in noie,ita ille,qui est de Baroncijs,põt vocari Barõcius.Sed in prima parte cõtinetur,qđ dictus Martinus est de Baroncia,ergo põt vocari Barõcius:si sic,ergo bñ facit notarius,qui in prosecutione instrumẽti eum vocauit hoc noie Baroncius,z per hoc apparet quod in d.instrumento nulla est repugnãtia,z sic in d.instrumẽ 2 to dictus Martinus de Barõcijs remanet obligatus.† Prez b terea,posito qđ d.Martinus nõ possit appellari Baroncius,b tamẽ ex dicto instrumento est obligatus.hoc sic ostẽdo,si error in nomine proprio nõ vitiat instrumẽtum,si de corpore cõstat, vt Justit.de leg.§.si quis in nomine.z C.de testa.l.si quis in nomine.C.de leg.j.l.si fortidianũ.z ff.de leg.j.l.si quis in fundi vocabulo⁶,vel maxime qñ est error notarij scribentis,vt C.de testa. Lerroꝛe.ergo in casu nostro,si dictus notarius errauit in d.nomine Martini,talis error nõ vitiat instrumẽtũ cum ex serie instrumẽti appareat,qđ voluit de Martino sentire,cum appellauit Barõcius,z sic cõstat de corpore Martini sentire cũ appellauit Barõcius:nam cũ dicitur in instrumẽto qñcunq; matrimoniũ morte d.Barõcij,zc.ptz,q̃ de Martino voluit sentire, cum in d.instrumẽto de nullo alio matrimonio fiat mentio,nisi de cõtracto ad.Martino.Preterea,nos reperimus multas leges seruãtes illũ modũ loquẽdi,quẽ notarius predictus seruauit.Nã in principio vocat aliquẽ Publiũ Meuiũ,postea vocat eũ Meuiũ,vt ff.de ali.z cib.leg.l.Caio Seio.in prin.sic etiaz d illũ,quẽ appellauit Claudiũ[4] Justũ,appellat eũ solum hoc nomine Justum,vt d.l.Caio.§.pater.z C.de leg.l.j.Sic etiam eum, quem vocauit primo Episcopũ,cũ postea vocat Archiepiscopũ,vt C.de epis.z cler.l.cum clericis.in prin.Sic ergo dico in proposito,si notarius eũ primo appellauit vno noie,z postea alio, 3 hoc nõ debet vitiare instrm.† Preterea hoc ostẽdo ita clare,qđ nõ debeat modo aliquo in dubium reuocari.In dicto instrumẽto continetur,q̃ Martinus fuit cõfessus se dotem recepisse,ponamus quod in d.instrumento nihil amplius cõtinetur,vel ponamus quod ibi est stipulatio:sed est inutilis aliqua de causa. Certe ius vult,q̃ si nõ est stipulatio,qđ intelligat:z si est inutilis,quod habeatur pro vtili.vt C.de rei vxo.act.l.j.§.j.Quo ergo colore dici põt,q̃ dictus Martinus nõ sit obligatus,nõ video,nec videri potest.Nõ enim posset instrumẽtum dotale,ita inepte fuisse,vel esse cõfectum,qđ a iure non suppleatur,vt d.l. 4 j.§.j.de rei vxo.actio. ✠ Scdo est videre in questione prefata, an euenit casus restituẽde dotis euent.Aut enim est,q̃ filij tẽpore ignis decesserunt anteq̃ mater,aut certum est,q̃ mater anteq̃ filij,aut dubitatur quis eorũ prius decesserit.Primo casu,qñ filij decesserunt anteq̃ mater,tunc nullũ dubium est quin constat matrimoniũ solutum fine filijs liberis,z sic tã ex forma instrumenti quam de iure cõi dos esset in casu restitutionis,z de hoc nõ est dubium.Secundo casu,qñ certum est,q̃ mater decesserit antequam filij,tũc similiter ex forma instrumẽti dos est in casu restitut.onis:qz instrumẽtum dicit,sine filijs,vel cũ filijs, vel in pupillari,z in istis omnibus non est necesse allegare.Aut est dubiũ quis eorũ prius decesserit,z hic est casus nostre questionis,z hoc casu presumẽdum est,qđ filij primo decesserint,cũ essent impuberes.casus est in terminis nostris.ff.de pac.dot.l.inter socerum.in prin.z ff.de reb.dub.l.si mulier.z sic matrimoniũ e est solutum sine liberis,ergo dos est in casu restitutionis[e].Bar.

ADDITIONES.

a T.D. ✠ Martinus.Vide apost.in l.j.ff.de lib.z posth.z in l.si quis in fundi vocabulo.ff.de leg.j.z Dec.in l.j.C.de pac.nu.6.
b ✠ Baroncius.Vide Alex.in l.eius.z ibi apostil.ff.si cer.peta.
c B.L. ✠ Si quis in fundi vocabulo.Ultra ea,que ponunt per doc.in alleg.l.si quis in fundi vocabulo,addite ad corroboratio nem que voluit Bart.in l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus.de verb.oblig.quod si aliquis procurator agit vt procurator in iudicio,postea in eodem iudicio fecit vnum actum,z non dixit vt procurator,an videtur repetita illa qualitas,z tenet,quod sic, quem sequuntur communiter doct.ibi,pro quo est tex.inducẽdo,vt ibi facit Bar.in l.si quis seruum.ff.de interro.ac.z ad superiora addite que voluit Bal.in l.procuratoꝛ qui pro euictione. ff.de procu.q̃ si contractus habeat plures particulas,z in vna fit mẽtio officij contrahentis,quod totus contractus intelligit̃ qualificatus.eodem modo alleg.text.in l.Lucius.j.ff.de fideic. lib.Ad vltimam partem consultationis,addite Pau.de ca.consi.cc,addite Rom.pulchre consi.clxxix.z ccvj.
d Th.D. ✠ Appellauit Claudium.Vide Bar.consi.ccvij̃,ex facto proposito.z ibi dixi.
e ✠ In casu restitutionis.Vide Pau.de ca.in consi.ccj.ad primum quesitum.z Bar.in§l.qui duos.§.cũ in libello z ibi Bart, Soc.ff.de reb.dub.z ibi scripsi in addi,z Marian. Soc.in cõs. xcvij,tempore in bilei,z Fel.in c.capitulum.de rescrip.z Bald. in consi.ccccxxxix.in causa vertente.in j.vol.

CONSIL. CLXXX.

Si possessio sit estimata,z appretiata,ac allibrata in libro cõmunis,z postea deueniat ad clericũ quocũq; titulo tũc clericꝰ nõ tenet̃ soluere collectas,vel datia ratiõe illius nisi in fraudem ipsarum sit in clericum alienata.Item,an communitas possit imponere collectas.

1 ✠ Datia z collecte an possint imponi per commune sine permissione Principis.
2 Collecte,z datia an sint munus ordinarium vel extraordinarium.
3 Munus extraordinariũ aliquod vtrum possit imponi clerico.
4 Collecta habenti honorem imponi non potest.
5 Statutum cessat quandocunque statuitur quid rtaione persone separate.

a Si aliqua [2]possessio estimata,z allibrata,seu appretiata in libro cõmunis,nũc deueniat in aliquẽ clericum ex quocunque titulo,an debeat soluere collectas imponendas.sicut sui anteriores debebant,queritur quid iuris? Ad quam questionem 1 b primo oportet videre,an per commune datia siue collecte[b] possunt imponi? Et videtur quod nõ,sine permissu Principis,vt C.de exac.trib.l.j.lib.x.z de excu.mun.l.placet. In contrariũ videtur,quod sic,vt C.de oper.publ.l.omnes.z l.ij.Secundo dico quod collectam generalem camere fiscali applicandã, nemo potest imponere sine permissu Principis,vt in pre alle.l.j.sed collectam specialem vnaque ciuitas,vel vniuersitas pro necessitate sibi incumbenti imponere potest,vt dicta l.omnes.de hoc habemus glossam not.ff.quod cuiusque vniuersi.l.j.§. quod si nemo,in glossa.super verbo,procõsul. ✠ Tertio oportet videre an 2 c ille collecte sint munus ordinarium[c],vel extraordinarium. Et videtur,quod sit ordinarium,vt C.de anno.z trib.l.omnes omnino.lib.x.z de indict.l.j.C. eodem libro. Econtra dico,q̃ est munus extraordinariũ. Nam quod nõ imponitur lege,senatus consulto,vel constitutione Principis,extraordinarium est,vt C.de va.public.mu.l.j.lib.x.z ff.de vac.mu.l. in honoribus.§. qui muneris. Nec obstant iura contraria, quia loquuntur in

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

predijs prouincialibus,vt no.in d.l.oēs omnino,secus in Ytali
3 cis,vt no.C.sine;cen.vel reliq.l.fi.† His premissis in q.proposita
dicēdū videt,dictos clericos nō debere soluere dictas gabellas,
seu collectas,nisi in fraudē collectarum facerēt possessiones in
eos transferri:hoc ostēdo,q̄ nullū munus extraordinariū cleri
co pōt imponi,vt C.de epi.z cle.l.j,sed collecta est munus extra
ordinariū,vt ꝫ.probaui:ergo,ꝛc.Preterea,ly de iure cōi clerici
teneantur ad ordinaria tributa pro possessionibus quas possi
dēt,vt C.de epi.z cle.l.de his.tū per cōstit.Sed,hodie ad nulla
tenētur,eo.tit.auth.itē nulla cōitas.z ita ꝫ glo.fi.in d.l.de,his.
Preterea,collecta est munus qđ imponit̄ pīonis pro patrimo
nio,sed tale munus non pōt imponi,nisi subiectis tm̄.hoc est ci
uibus,z incolis.vt ff.de mu.z hono.l.rescripto.ſ.fi.in ter.z gl.
que expresse ponit exēplum in collecta,z idē no.C.de an.z trib.
lib.x.super rub,sed certū est clericos nō esse subiectos: ergo eis
collecta imponi nō potest.Preterea,in aliquibus ciuitatib⁹ est
hoc speciale:vt talia munera nō exigātur a possessionibus non
b subiectis.a.l.fi.ff.de mu.z hono.Preterea,illud est ius singulare
ergo in Ztium est ius cōe,vt ff.ad munici.l.j.in fi.z de legi.l.ius
singulare.Preterea,posito qđ nulla lex hoc diceret,hoc ostēdo
per rōnem.Certū est ad solutionē alieni debiti neminē posse vr
geri,vt C.ne vxor pro mari.l.fi.z per totū tit.ne fil.pro pat.sed si
diceres clericos debere soluere collectas,iam poneres eos cogi
ad solutionē alieni debiti.Nā ciuitates non possunt imponere
collectas,nisi pro earū necessitatibus:sed vt ꝫ.dixi,nō est dubiū
qđ ipsa necessitas nō obligat,nisi subiectos:ergo cōcludit ma
nifeste non subiectos nō debere cogi ad solutionē,vt sic cogant
4 ad solutionē alieni debiti.†Preterea,habēti honorem collecta
imponi non pōt,vt ff.de mu.z hono.l.honorē.z ibi no.sed certū
est,clericum,alias clericatū,esse maiorē alio seculari honore:er
go,ꝛc. Illud aūt qđ dixi,nisi in fraudē collectarū fecerint,proba
tur.C.de sa.san.ec.l.sacrosancta.z l.q sub pretextu.z C.de epi.z
cler.l.de his clericis.Ad aliud qđ possit dici in Ztium,z primo
ad id qđ dicitur res debere trāsire cum onere suo:ergo,ꝛc,rnde
illud onus soluēdarū collectarum qđ non inheret rei,rōne ipsi⁹
rei,sed rōne ipsius persone,vt d.l.rescripto.ſ.fi.z ꝫ.est ostēsum.
Nū ergo res non est talis persone,que ad collectam teneat,nec
c ipsa res tenebitur,nec obligabit.l.j.C.sine cen.vel reliq.qz illa
loquit in predijs prouincialibus tributarijs,ad cui⁹ tributio
nem tenētur rōne persone,vt dixi,z sic separata persona remane
5 rent libera predia.Nam quandocūq; † aliquid statuitur ratio
ne psone,qua separata cessat statutū:vt ff.de le.ij.l.Titia Seio.
ſ.vsuras.z sol.mat.l.maritū.z l.seq.facit extra de reg.iur.c.pri
uilegiū personale,lib.vj.probat hoc ad literā.ff.de aqua quoti.z
est.l.j.ſ.permittit.Preterea,cum iam personalis obligatio nō
sit pro pter psonam clerici,vt ꝫ.ostendi,quomodo potest rema
nere res obligata non video,vt ff.qui.mod.pig.vel hyp.sol.itē
liberatur.in prin.Ex predictis patet respōsio ad omnia q̄ poss
sent dici in contrarium.Nam omnia loquūtur in predijs tribu
tarijs,z oneribus mere realibus,z sic loquitur C.de mu.pa.l.ij.
lib.x.ita loquitur l.fi.ſ.patrimonium.z gl.ibi posita.ff.de mu.z
hone.z ita loquitur extra de cen.c.j.in gl.lib.vj. Bart.

ADDITIONES.

a Th.D.CSi aliqua.Alias inci.punctus questionis breuiter
talis est,si aliqua.z de isto cōsi.Bar.vide in l.rescripto.ſ.fi.z ibi
apostil.Alex.de Imo.ff.de mu.z hon.vbi scripsi in apostil.mea
ad Bar.Et vide de isto cōsi.Bar.Jas.in l.pīz.C.de sacrosan.ec.
z in l.fi.C.de pac.z Fel.in c.ecclesia sancte Marie.de constitut.
b CDatia siue collecte.Vide Fel.in c.ecclesia sancte Marie.de
consti.z Jas.in l.placet.C.de sa.san.eccl.z in l.fi.C.de pac.z eun
dem Bar.in l.rescripto.ſ.fi.ff.de mu.z ho.z ibi apost.Alexā.z
meam,vbi omnino videas.
c COrdinarius.Quid de gabellis z vectigalibus,an sint onera
realia,vel personalia,vide Bar.in l.j.ſ.j.ff.de publica.z vecti.
d CSubiectis.Quid de rebꝰ forēsiū existētibus in territorio,an
possit fieri p statutū qđ forēses debeāt soluere collectas:Respō
deo,q̄ pōt fieri per statutū sup eis,vt ad aliqua onera teneant,
qz sunt in iurisdictione statuētium,ly domini eorum nō sint,per
no.per Inn.in c.postulasti.de fo.comp.z per Bart.in l.cūctos.
circa med.C.de sum.Tri.z fi.cat.cōsue.Anglie.que bñ faciunt,
sed cum sint in manibus clericorū non pōt fieri,qz tam ipsi quā
eorum bona sunt exēpta a iurisdictione laicorum.c.ecclesia san
cte Marie.de cōsti.Ideo est necesse,qđ fiat antequā ad eos per
ueniat,vt not.Bar.in l.rescripto.ſ.fi.ff.de mune.z hon.z Bart.
in hoc cōsi.In laicos vero pōt fieri posth; etiā sunt in eorū do
minio,z ita videtur sentire Bal.in l.ubem⁹ nullā.C.de sacrosc.
ecc.z ita pau.de Las.in d.ſ.sciēdū.in quadā apostil.manu pro
pria scripta,dicit quod habuit de facto,z ita vbiq; seruat.Et

sic debet intelligi qđ no.Bar.in l.libertus.ff.sola.ff.ad munic.z
hoc expresse ponit idem Bar.in l.j.C.de indic.lib.x.vbi omnino
videas.z per gl.in rubri.C.de munc.patri.in fi.z per Bart.in l.
cum neq;.C.de incolis.lib.x.ibi videas.
e CNec obligabitur.Vide Fely.in c.veruz.in ver.vltimo signa.
in prin.z in ij.limitatione.de foro compe.

CONSIL. CLXXXI.

Si arbiter mādauit Titio qđ locaret fundum mihi certo
mō,z fecit z postea vendidit,tunc si emptor nō vult sta
re illi locationi,non committit primus locator penam compro
missi.
1 Pena inserta,an committatur contra locatorem,an que est
inserta in instrumento locationis,an in compromisso.
a Recipit arbiter a vt vn⁹ alteri fun
mercede,z instrumētum locationis faceret,fin con
suetudinē Perusinam,qđ factum fuit,deinde loca
1 tor fundū vēdidit,z emptor nō vult stare colono,†queritur an
cōtra locatorē cōmittat pena incerta in cōpromisso,que est ma
gna,an pena inserta in instrumēto locatiōis que parua est.D.
co pena cōpromissi non cōmittit:qz locando,z instrm locationis
faciēdo,obligatio que descēdebat ex cōpromisso,z eius senten
tia,fuit sublata,z noua obligatio ex Jctu locationis nata,vt ff.
de sol.l.in numerationibus.in fi.vbi est casus,z est glo.expressa.
C.de pac.in l.j.in fi.glosse magne. Vbi videtur q̄ cōuentum de
promittēdo,sola promissione impleat,vt ibi no.Jn Ztium facit l.
fundi partē.in prin.ff.de contrah.empt.vbi dicitur qđ actio ex
primo cōtractu duret.Sed rndeo,ibi verba cōtractus fuerunt
qđ certo tpe conductū haberēt que verba nō possunt vno mo
mēto expediri,sed requirūt perseuerātiam in ipsa cōductione:
sed hic fuit cōuentum solū de locādo,z instrm faciēdo,quod est
iam plene impletū,vt colligitur ex gl.d.l.j.C.de pac.Item facit
cōtra ff.de arb.l.inter Castellianum.Sol.Dic,qđ ibi fuit assum
ptus arbiter ad diuidēdum,z diuisit,vñ ex vigore compromissi
quis est obligatus stare diuisioni,q̄ non expeditur vno momē
to,sed requiritur perseuerantia in diuisione:hic vno momen
to fuit impletum qđ debebatur.Itē facit contra predicta ff.de
actionib.empti.l.si heres ex testamēto.z l.ex empto,sed illud est
verum pro reliquis rebus nō venditis,in quibus voluntas te
statoris non est posita:sed nullus in quibus nō potuit,non pōt
conueniri ex,testamēto,vt ibi dicitur,z sic facit pro ista parte,
Licet em̄ ista accidant venditori,tamen non sunt vendita.ff.de
euic.l.naue,z l.pignoris. Bar.

ADDITIO.

a Th.D.CPrecipit arbiter.Vide Bar.in l.in numerationibꝰ.
in fi.ff.de sol.vbi facit mentionem de hoc cōsi.z ibi vide Alexā.
in addi.vbi alleg.istud consi.Bar.z vide Bar.in l.si fideiusso.
ſ.memi;mus.z ibi Alex.ff.de lega.j.vbi alleg.istud consi.z ibi
plene de hac materia.CB.L.Addite his Bal.in l.si qs ita.
C.de pac.inter empto.z vend.Ang.in l.fi quis heredē.ff.de con
di.z instit.Spe.in tit.de arbi.ver.sed pone arbiter.per Bald.
in l.j.C.de pen.nom.

CONSIL. CLXXXII.

Titius condidit testm̄ in quo filium sibi here
dem instituit z sibi substituit per ista
verba,ꝛc.De isto consilio vide supra in consilio ter
tio,quod dupiabatur hic.

CONSIL. CLXXXIII.

Questio ista habet duo dubia.Primum
vtrū verba dationis seu con
fessionis in emphyteusim ꝛc.De isto consi.vide ꝫ.
consi.lx.

CONSIL. CLXXXIIII.

Si testator substituit filio pupillariter Titiā si ītraret mo
nasteriū,z efficeret monacha,tunc stante substitutione
pupillari debet Titia habere hereditatem licet non intret mo
nasterium si tamen vitam vidualem z castam obseruet.
1 Modus siue conditio viduitatem inducens in virgine tota
liter respuitur.
2 Modus siue conditio de stando in certo loco,si adȝciatur ho
mini ingenuo non valet.
3 Modus seu conditio,vt quis aliene subȝciatur potestati in to
tum respuitur.
a Omina a Muta pauli fuit substituta pupil
lariter cuidā pupille sic qꝰ teneret
intrare monasteriū sancti Jac.extitit cōditio pupil
laris substitutionis,nunc dicta d.Muta,non vult mo
nasterium intrare an possit d.pupille hereditatē obtinere licite,
cum proponatur quod dicto do.Muta nunquam habuit vi
1 rum.C† Et dicendum est,quod dictam hereditatem potest

licite

licite obtinere. ¶Item in virgine modus, siue conditio, que viduitatem inducit, tot aliter respuit, vt ff. de cond. z demon. l. cū ita. z l. hoc modo. cum si. z no. C. de ind. vidui. in auth. cui relictum. z l. hoc modo. cum si. z no. C. de ind. vidui. in auth. cui relictum. z ibi hoc tangit glo. in verb. contractis nuptijs. z hoc tz Azo z ibi in sum. z ibidē Ly. nam p hanc conditionē viduitas inducit, z nuptie prohibent: ergo, ꝛc. ¶Preterea modus, seu conditio, de morādo in certo loco, si adiciat homini ingenuo, non vz, quasi speciē seruitutis cōtineat. l. Titio cētus. §. Titio centū. ff. de cō di. z demon. sed talis modus de ingrediendo monasteriū adiectus dicte dñe est huiusmodi: ergo, ꝛc. q2 dñe monasterij, alias moniales debent sub ppetua clausura manere vt extra de stat. regu. c. j. in prin. lib. vj. ¶Preterea, modus, seu cōditio, vt quis alterius potestati subiiciatur, totaliter respuitur: vt ff. de le. iij. l. vrozē. §. heres. Sed quis ingrediēdo monasteriū, alterius potestati subiicitur: ergo apparet, q̄ modus seu cōditio ista respuitur. ¶Preterea, si talis modus appositus valeret, sequeret, q̄ tota dispositio esset simoniaca: vt extra de simo. c. non satis, z cap. Matheus. cum si. Et cum qs debeat intrare monasteriū libera voluntate, non spe lucri, vel metu pene debet intrare. ¶Pro hoc habemus in simili gl. in l. ille aūt institutiones. in fi. ff. de here. instit. Ne ergo dicta dispositio contineat simoniam, dicendū est dominam Rutam predictam hereditatem legitime capere, siue ingrediatur monasterium, siue non. Et ita dico ego Bart.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Domina. De isto cōsilio facit mentionem Alex. in l. Titio cētum. §. j. ff. de cond. z demon. z Alexā. z Jas. in l. ij. C. de instit. z substit. z ibi vide de intellectu Bar. in hoc cōs. z adde hic.

b B. L. ¶Respuitur. Contrarium videtur tenere Ange. consil. xxxiij. incī. Constantinus Arculani de perusio. in fi. cui cōsi. vt ipse refert, se subscripsit do. Bal. z do. phil. de Cursiis, quādo testator non sensit de certo monasterio, vt in superiori cōsultatione. z per hoc videtur tolli fundamentum Bar. de simonia. q̄ possit habere locum quando testator eam arctasset ad aliquod certum monasterium, z ita videtur tenere Jnn. in l. ille autez. ff. de here. instit. z vide eundem Ang. consi. cc. xciij.

c Th. D. ¶Seu conditio. Vide qs in simil. no. Bar. in d. l. Titio centum. §. j. ff. de cond. z demon. z ibi scripsi.

CONSIL. CLXXXV.

Si duo tanquā syndici cōmunis petunt debitū ab aliquo, z ille excipit, qs nō sunt syndici, z vnus ostendit syndicatum, z alter non, an per hoc impediatur litis contestatio.

1 ¶Personam ante omnia inquiri.
2 Exceptio respiciens inhabilitatem personarum, in quibus fundatur iudicium, ante omnia debet examinari.
3 Exceptiones respicientes merita negotij principalis, quando debeant inquiri.

a Teodauit *Joānis syndicus Castri sancti Viti agit contra Francischinū Februarij nomine do. Castri, dicens ē eum, q̄ dict⁹ Francischinus fuit cōfessus se habuisse in depositō, z recepisse ab Antonio syndico dicti Castri noie dicti Castri lxx. libras quas dictus Francischinus in suis exceptionib⁹ negauit dictū Teodauitē. z Antonium fuisse syndicos, dictus vero Teodauit añ litis contest. produxit suū syndicatū, dictus vero Antonius nō produxit. querit, an p hoc retardetur litis cōte. In hac quest. vt dicendū, litis cōtestationē non esse ppter hoc retardandā, hoc ostendo, z rūdeo ad id qd pōt in ꝓrium allegari. ¶Verum est qd iure cauetur qd ante oīa de persona[b] dz queri, vt C. de procu. l. fz z l. non ignorat. in fi. C. qui accu. non poss. tñ hoc est intelligēdum de personis, in quibus fundat iudiciū, scz de actore, reo, z iudice, nō de personis, que incidenter veniūt in iudicio ad fundandā intentionē alicuius partis. ¶Hoc esse verū probat, primo per rōnem exceptionis, que respicit inhabilitatē personarū in q̄bus fundatur iudiciū que exceptio dz ante litis contestationē examinari, vt ff. de procu. l. pomponius. §. rathabitionis. z ff. si quis in ius voc. nō ierit. l. ij. in prin. ¶fz exceptiones que respiciunt merita negocij principalis, ille debent examinari post litis cōtestationē, vt extra de lit. cōtest. c. ij. li. vj. z no. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de cond. indeb. Sed ista exceptio, quod Antonius nō fuit syndicus, respicit merita principalis cause, ergo, ꝛc. ¶Preterea hoc probatur per gl. ord. in simili casu. C. de edic. dim. adria to. l. ij. in glo. pe. in sol. contrarij. l. si res. C. de ord. cog. vbi distinguit. aut opponitur persone agētis, aut persone testantis. ¶Primo casu, quia opponitur illi persone, in qua debet fundari iudicium, z impedit. Secundo casu, q2 opponitur de persona eius, ex qua fundatur ius agētis, z non impedit. Sed contra predicta oppo. ff. de testa. l. si queramus. z C. de peti. hered. liber. vbi dicitur, quod ante omnia debet inquiri de persona eius, ex qua intentio actoris fundatur, scz de testatore, vtrum potuerit testari. Ad qs respōdeo. Aūt em queritur vtrum quis debeat ingredi iudicium, z sic litem cōtestari, z habet locū qs ē. dicri. Aut queritur, vtrū quis potuerit testari, z habet locum. l. si queramus. Cū autem potuerit inquiri de persona testatoris, hic non dicit, certe ibi debet queri post litis cōtesta. per rōnes supra dictas. Itē contra predicta facit tex. in c. Romana. §. contrahentes. de foro compe. lib. vj. vbi dicit, q̄ qñ aliquis conuenit rōne contractus in aliquo loco, qs non cogit respondere libello, nisi prius videatur vtrum ibi fuerit contractum, z si iudex sit cōpetens, pronunciet se iudicem competentem. Bart.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Teodauit. Istud consi. fm ordinem Perusi. est in j. par. iudiciorum, in fi. nu. 33. z vide apostil. in l. si queramus. in j. col. in addi. Bar. ff. de testa. z no, qd de personis in quibus fundatur iudiciū debet inquiri ante litis contesta. De aijs aūt in quibus fundatur instātia, z cā post litis contest. z adde not. per Bar. in l. fz. C. de procu. z in l. Pōponius. §. rat habitionis. ff. e. z in l. ij. vbi alij doc. C. de edic. dim. adr. tol. in ꝓrium faciunt not. p Jo. an. in c. Romana. §. cōtrahentes. de foro cōpe. in vj. vbi dz, q̄ si statutū dicat, q̄ super iniuria fletur sacramento alicuius, si forensis accusatur, declinādo forum dicat se nullam iniuriā intulisse, de qua posset ibi accusari qs hec veniunt discutienda ante litem cōtest. z qs accusatus debet probare plene, z non p̄ suramētum. vide ibi Philip. Francum. Itē adde, qs dicit Jnn. z referunt Jo. an. Domin. z Phil. in d. §. Rhentes. qs qñ quis conuenitur ratione contractus in aliquo loco, non cogitur citatus rūdere libello super principali, nisi prius summarie constet contractum in dicto loco esse celebratū: quo cōstito iudex pronūciabit se cōpetentē in principali, fz Bar. loquit in diuersa materia.

b ¶De persona. Vide de hac materia per Spe. in tit. de actore. ver. pone. vbi tenet, quod ista exceptio, tu non es procurator, z sic non potes petere, vel tua non interest, ꝛc. vel no es prelatus, non impedit litis ingressum, z debet examinari post litis contestationem, z non ante.

CONSIL. CLXXXVI.

Si duo sunt fratres habētes communes boues, z terras, z vnus ipsorū hz duos filios q̄ laborauerūt cū dictis bobus, qualiter inter eos fiat diuisio de fructibus.

1 ¶Expense communiter facte, communiter detrahi debent.

a Tacciarellus *z Venantij[b] de belugio fratres, simul habitabāt z habebāt quosdā boues cōmunes, z dict⁹ Tacciarell⁹ habebat duos filios laboratores, z dicti fratres, z nepotes dicti Tucciarrelli laborauerūt cū dictis bobus communibus quandā possessionem aliorum ab eis, z de dicto laboritio medietatem fructuum receperunt. ¶Hunc queritur, qualiter isti fructus diuidantur. Ad istam questionem examinandā debet considerari, q̄ isti fructus debent diuidi tripliciter. Primo, ratione operarum exhibitarum ex personis dictorū fratrū. Secundo ratione operarum exhibitarum a dictis bobus. Tertio, ratione expensaruum, scilicet in semine, z alijs oportunis. Cum ergo de diuisione dictorum fratrū tractetur, hic erit ordo vt primo detrahantur de dictis fructib⁹ omnes expense ab eis facte, z si sic expēsa fuit facta pro equali portiōe a dicto tuccia rello, z Venantio, ita in communi pro equali portione reuertantur. Nullus eīm casus est in quo talis deductio non fiat, vt ff. famil. erciscē. l. si fundus, qui dotis nomine. in prin. De residuis fructibus debet detrahi illud, quod tāgeret pro operib⁹, z pro bobus: z sicut boues sunt communes equalibus portionibus, ita illud communicetur. ¶Nam illa que res communis querit dominis, pro ea portione sunt cōmunia, qua domini sunt, vt ff. de acquir. rerum dom. l. cōmunis seruus. in fi. De residuis fructibus debet fieri diuisio in capita, scilicet vt quilibet homo, scilicet dicti fratres, z dicti filij Tucciarelli tantum habeant, quantū qs lucretur ex opera sua[b], z illud debet habere precipuum, non ponere in communi, vt ff. pro soc. l. si fratres[c]. Bart.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Tucciarellus. alias incip, punctus questionis talis est, z ita inci. in x. vol. consi. alias incip. in nomine Domini, amē. Ceccharellus, z Jacobus.

b ¶Ex opera sua. contra consi. illud bar. facit, q2 si fratres operātur simul negociātes, presumitur gratuita amicitia fraterna impensa, arg. l. ex duobus. in prin. §. fin. ff. de neg. gest. licet bar. assignet medietatē lucri opere personali, z aliā medietatē opere bouz, z sic qui laborat, habebit tres ptes, qui nō laborat, habebit quartam. Tamen optimo prima mea magis placet arg. c. si quis. de benefic. frat. in feud. licet aliquando tanquam discipu

ius sequutus fuerim Bar. z magistrū meū Bal. de Perus. ibi, tñ idem Bal. in l. j. C. p̄o socio, vbi format istam q̄onem in pj. q. z dicit, q̄ si sunt socij omniū, que acquirunt cū personali labore, opera boum, vt accedere opere psonali, arg. Inst. de re. diui. §. si quis a non dño. z p̄o hoc facit d. l. j. q. si vnus ponit operā, z rē z alter operaz tm tñ gl. in d. l. j. sentit, q̄ in dubio fiat equalis distributio: sed non vt equitatis, non desint cōsideratio. C. eo. l. iij. z vide etiā Bal. z ibi scripti in trac. de duobus fratrib⁹. in secūda additione inci. primo quero. versi. sed pone de facto. vbi videas addit. z vide p̄ do. Pe. de Ubal. in trac. de socie. in iij. q. p̄m. in iij. q. z vide Alex. de Imo. in consi. xcix. vol. ij. inci. habita super narratis in themate consideratione. circa primum dubium.

c ¶ L. si fratres. Alias est §. legis, si cum duobus. eo. tit.

CONSIL. CLXXXVII.

Si statuto laicorū cauetur q̄s quilibet cōductor possit renūciare conductioni libere p̄o futuro tempore facte a quocunq̄z collegio etiam ecclesiastico, z q̄s nullus iudex posset de hoc cognoscere, an comprehendat ecclesias, vel monasteria, z quis iudex potest cognoscere.

1 ¶ Statutū non potest priuare ecclesias, siue monasteria eorum libertate, nec ea obligare.
2 Disponere quis non potest de rebus sue iurisdictioni non subiectis.
3 Judices cōmunis perusij an potuerint super tali re cognoscere.
4 Monasteria z persone ecclesiastice qd facere debeant, dato q̄s iudices non sunt competentes.
5 Statuto dictante, q̄s huiusmodi iudices summarie, z in appellabiliter iudicarent, an idem sit in ecclesiastico cognoscente.

a Domini priores artiū ciuitatis perusij, habentes authoritatē ab adunantia generali statuerūt, q̄ quilibet conductor posset renūciare emptionibus, z conductionibus p̄o futuro tpe factis a collegijs, vel vniuersitatibus quibuscūq̄z, etiam ab ecclesijs, z q̄s nullus officialis cōis perusij possit de hoc cognoscere, vel iurisdictionē habere cōtra dictos conductores sic renūciantes. Et ex predictis querit primo, an predicta ordinamenta potuerūt ecclesijs preiudicare in earum iure. Secō, an iudices cōis perusij possint de hoc cognoscere. Tertio, si hoc nō possunt, qd habeant facere ecclesie, monasteria, ecclesiastice q̄z psone. ¶ Super primo vt dicendū in
1 b dubitanter, q̄s tale statutū non p̄t priuare monasteria, vel ecclesias z ea obligare q̄ habēt obligatas psonas priuatas. Primo, q: est laicis interdicta omnis potestas statuendi in rebus
c ecclesiasticis⁵, vt extra de const. c. que in ecclesiarū. vbi est casus
2 nostre questionis. z c. ecclesia sancte Marie. ¶ Preterea q̄s non p̄t statuere de rebus sue iurisdictioni non subiectis, vt l. extra territoriū. de iurisdi. iud. de bo. auth. iud. poss. l. cū vnus. §. fin. sed res ecclesiastice, z eorū iura non subsunt iurisdictioni seculari, vt dictis iuribus ergo. Preterea, tale statutū est contra priuilegiū ecclesie, z sic ℥ ecclesiasticam libertatē vt probabo, ergo non v3. C. de sacrosan. ec. auth. cassa. z vbi no. per Ly. z de sentē. ex com. c. mouerint. z ibi per Imo. Quod autem sit cōtra priuilegium ecclesiarū. patet, q: statutum est quod nulla vniuersitas vel priuata persona, res aut bona ecclesie presumant muadere, vt C. de epis. z cleri. auth. item nulla communitas. Sed hic ista communitas inuadit bona ecclesie, z obligatos sibi ab obligatione dissoluit. ergo, etc. Hec obstat q̄s possit dici, q̄ tales cause debent terminari secundū bonam consuetudinē, vt extra de eo qui mut. in poss. causa rei ser. c. cum venissent. q: illud potest esse verū, quando consuetudo precessit acquisitionem factam ecclesie, z sic res cum sua causa transiuit ad possessorem, sed q̄o tolleret acquisitionem factam ecclesie post quam res est acquisita ecclesie, q: omne statutum, z omnis consuetudo, per quam ecclesia suo iure priuatur, dicitur mala, z inhonesta, z dicit contra libertatem ecclesie, vt dictum est in c. mouerint. de sent. ex comm. z de senten. z re iud. c. cum causam. z c. que in ecclesiarū. extra de
3 constit. ¶ Sup. z secundo⁶, an iudices communis perusij possint
d super hoc de lite cognoscere, dico quod licet ipsuz ius sit in obligatione ecclesie, tamen iurisdictionem, quam habent dicti officiales, habent a cōi perusij, z dictum ius cognoscēdi est cōis perusij, merito super hoc potuerūt facere statutū, z eos dicta iurisdictione priuare. l. iudicium soluitur. z l. cum pretor. ff. de iudi. Unde dicti iudices de hoc non possunt cognoscere. Hec p̄t dici, q̄ istud sit contra libertatem ecclesie, q: si dicti iudices nō
4 habent cognitionē, tñ cōe poterit alios iudices dare. ¶ Sup tertio, qd dicta monasteria habent facere, rñdeo, q̄ habēt interpelare. Priores, vt eis sup dictis iuribus p̄uideant de iudice cō petenti intra aliq̄d spatium congruū, z si cōe, vel Priores hoc facere neglexissent, tunc succedit iudicium ecclesie: q: episcop⁹, vel papa erit iudex competens etiam inter laicos ecclesie Romane in tpalibus non subiectos, casus est extra de foro cōper. c. ij. ex
5 suscepto, z c. ex tenore. ¶ Sed iuxta predicta posset dubitari, cū iudices perusij hec iudicantes facerent summarie, z ab eis non appellaretur an idem sit hoc casu in iudice ecclesiastico cognoscente. Respondeo sic cum ijsdem legibus debeat iudicare, z los
e cos⁷ secularis iudicis cognoscit, eo modo ab eo non p̄t appellari sicut a seculari, si cognosceret, vt extra de maio. z obe. c. solute. z ibi no. per Bernardum, z Imo. Barto.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Domini priores. Vide apost. in l. que sub conditione. in fi. principij. ff. de cond. instit. z Felyn. in c. ecclesia sancte Marie. de const. z Bec. in auth. cassa. C. de sa. san. ec. nu. xvij. Ade de q̄ huiusmodi cōsilium fm ordinē perusinū est in j. parte ind. consi. lxvij. z alias inci. priores. z ita alle. Alexā. in auth. cassa. in fi. C. de sa. san. ec. in addi. Bar. Hoc etiā consi. alle. do. Jo. Bapt. de sancto Seue. in repe. l. j. ver. accedit predictis. C. de sum. trin.

b T. D. ¶ Tale statutū. Vide Bal. in l. si quis curialis. circa fi. C. de epis. z cle. vbi voluit q̄ per statutū non p̄t auferri clerico ius cōe, tñ potest tolli protectio statuti, z priuilegij. z dicit Ful. ibi illam legē esse mirabilē, q̄ priuilegia concessa ecclesijs p̄ principes z generales constitutiones, possunt per ipsos principes contrarijs constitutionibus reuocari, vt ibi per ipsum de cuius veritate, vide Bar. in l. priuilegia. C. de epis. aud. z Sa. in d. auth. cassa. z ibi Alex. in additionib. Bar. vbi plene examinat, an valeat statutum cleri. cum concord. de quibus ibi per ipsum, vbi etiam alleg. Bar. in isto consi.

c ¶ Ecclesiasticis. vide que dixi in l. cunctos populos. C. de summa Trinit.

d ¶ Super secundo. Vide Bar. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab or. fac. ver. sed an possint iudicibus.

e ¶ Et loco. Vide Bar. in extraua. qui sint rebel. versi. mille lib.

CONSIL. CLXXXVIII.

Si statuto cauetur q̄s exbannitus p̄o personali maleficio posset impune offendi, tunc exbannitus p̄o furto licite p̄t occidi, q: appellatione offense, venit homicidium. Item furtum dicitur maleficium personale. Item quomodo dicitur maleficium personale committi.

1 ¶ Statutum permittens exbannitum offendi, permittit etiam occidi.
2 Verba illa, vez p̄o maleficio personali, in statuto posita, quomodis intelligantur.
3 Statutum loquens de maleficio an comprehendat penam cōpozalem.
4 Appellatione maleficij an veniat omne id ex quo status, z fama alicuius persone leditur.
5 Offensio impune in aliquem a statuto permissa fauore Reipublice, z p̄o communi quiete est introducta.

a Statuto a Castri plebis cauet q̄s quicunq̄z reperit exbannitus, z condēnatus p̄o aliquo maleficio personali a quinquaginta libris supra possit impune offendi. Contigit q̄ Aug. occidit quendam bannitū p̄o furto in c. lib. querit an ex dicto homicidio veniat puniendus, etc. Ista questio habet duo dubia.
1 ¶ Primo, an ex eo q̄s statutū permittit b aliquē offendi, videatur
b permittere illū occidi. Ad q̄s dico q̄s sic. Nam offensio dicitur e
c omnis actus ex quo pena resultat. l. testamēto Lēturio. ff. de manu. testa. sed ex homicidio regulariter resultat pena: ergo homicidis est offensa. Cū igitur per statutū permittat offendi simpliciter, ergo z occidi permittit, cum occidi, sit offendi, vt dictū est. Pena vero que alias ex dicto homicidio resultaret. p statutuz admittit, cum permittit impune offendi, quasi dicat omnis actus, ex quo quis ad iracundiam prouocat, dicitur offensa, vt C. de inoff. testa. l. filia in ozbitate. z l. si maritus. z de verb. signi. ficat. c. ex parte in Christo dilecte filie. z c. seq. sed per actū homicidij quis ad iniuriam prouocat, ergo homicidiū est offensa, ergo cum per statutū permittatur impune offendi, permittit homicidiū. Casus est de homicidio, c. ij. lib. vj. ¶ Sed o est videndū p̄o intellectu illoz verboz, p̄o maleficio psonali. Circa q̄s
2 dicta verba possunt tripliciter intelligi. Primo q̄ intelligatur maleficiū personale, id est, q̄s committit in personam. Nā z fm hoc furtum non esset maleficium personale, vt no. ff. de furtis. l. itaq̄z fullo. in fine glos. in verbo, sed nemo de improbitate. ibi, dum dicit, ex delicto in se, non a se de facto, etc, quasi dicat, furtū non committitur in se, id est, in persona, sed in rem. Est enim furtum cōtrectatio rei aliene inuito domino, etc. Ad id facit

ff. de in

ff.de iniu.l.j.Sed iste non est sanus intellectus.Quid enī si ali-
quis est bannitus propter tractatū proditionis alicuius terre,
vel propter aliq̄ falsitatem,que malencia in personā non fiunt.
Certe iste non pōt impune offendi secundū dictū modū intelli-
gendi,sed exbannitus pro modica alapa posset occidi, qđ esset
absurdū:ergo sic non debēmus intelligere si aliquo alio modo
possumus,vt l.scire etiam oportet.§.aliud.de excu.tu.ꝛ l.quo-
ties idem sermo.de reg.iur.ꝛ l.in ambigua.de legi.ꝛ senatuscōs.
Scđo modo possunt intelligi dicta verba,vt dicatur maleficiū
personale illud,ex quo resultat pena psonalis,sicut crimina ca-
pitalia dicunt̄ non illa,que committunt̄ in caput,sed illa ex qui-
bus capitalis pena resultat,vt ff.de publ.iud.l.ij.ꝛ idē si possibi
le est resultare,vt qñ in defectū pene pecuniarie imponit̄ pena
corporalis,vt not.per Dy.in d.l.ij.probat̄ in l.fi.C.de iniu.ꝛ ff.
eod.l.fi.Isto modo sumēdo,furtū est maleficiū personale, q2 ex
3 eo pōt imponi pena personalis,vt l.fi.ff.de furt.†Sed posset ali-
quis dicere istum intellectū verba statuti non patiuntur,dicūt
enim exbannitus pro aliquo maleficio personali a qnquaginta
libris supra,ꝛc.Ex quo videt̄ apparere,ꝙ non intellexit de ma-
leficio,ex quo corporalis pena imponit̄.Ad qđ respondeo,ꝙ li
cet pena pecuniaria inferat̄,sufficit qđ corporalis potuerit im-
poni,vt dictū est supra,vnde verba statuti puniētis furtū,sunt
diligentius attendenda.Si qdem de illo furto quo ille occisus
erat,potuerit a principio imponi pena corporalis, sine dubio
dictū furtum fuit maleficiū psonale.Si vero ꝫm formam dicti
statuti pena personalis non potuit imponi,tūc in dubio rema-
net.Nam furtū in persona non committit̄,nec ex eo imponitur
d pena personalis[d],ꝫm formam dicti statuti, ꝛ sic remaneremus
in absurditate predicta:q2 condemnatus exbānitus pro furto,
vel falsitate,quācūq; magna pena pecuniaria,non posset offen-
di,sed exbānitus pro qualibet leui offensa facta in personam,in
qnquaginta libris posset offendi,qđ est iniquū,cum vtroq; cō-
parente pena maiori puniat̄ vnus quam alter,ꝛ vtroq; rema-
nente contumace plus grauet̄ ille,q minus puniret̄ comparen-
do,ꝫm dictum modū intelligendi,qđ est absurdum,ꝛ ideo dicto
4 modo intelligere non debemus,vt dictū est.†Tertio modo pos
sunt intelligi dicta verba,vt dicat̄ maleficiū personale omne il-
lud,ex quo status,ꝛ fama alicuius persone ledit̄.l.cognitionū.
§.fi.ff.de var.ꝛ extraor.cog.Et ꝫm istum modū non est dubium,
qđ furtū est maleficiū personale.Infamia enī insurgit in perso-
nam condēnati de furto.l.j.de his,qui no.infa.ꝛ l.non pōt.ff.de
furt.Quarto modo potest intelligi maleficiū personale,hoc est
maleficiū a persona cōmissum,ad differentiā maleficij,ꝙ non cō
mittit̄ a persona,sed a rebus:vt puta ab animalibus suis,vt in
l.j.ff.si quadr.paup.fec.dic.ff.de dā.infec.l.pretor.§.hoc edictū.
Et hoc modo etiā intelligēdo,furtū est maleficiū personale.Vi-
dendū est ergo quō ex dictis modis verba statuti sunt intelligē
5 da.†Pro cuius euidētia est sciendū,ꝙ qñ per statutū permitti
e tur aliquem impune offendi[e],est introductū principaliter in fa-
uorem Reipub.ꝛ pro quiete cōi,vt C.quan.lic.sine iud.se vind.
l.ij.l3 secūdario resultet in odiū exbanniti.Apparet ergo,ꝙ di-
ctum statutū est fauorabile,ꝛ sic fauorabiliter intelligēdū.Di-
cendū est ergo,ꝙ dictū statutū deberet intelligi,ꝙ in d.occiso-
ris persona pena cessaret,ne ipsius statuti authoritate decipiat̄
ipse,cū tempore maleficij perpetrati illum impune posse occidi
credebat.l.de etate.§.ex causa.ff.de interro.act.facit ff.de pe.l.si
preses.ꝛ l.si ex interpretatione. Bar.

ADDITIONES.

a Tho.D.¶Statuto.Istud consil.ꝫm ordinem Perusi.est in j.
parte,in consi.xxxj.

b T.D.¶Statutū permittit.Adde Bar.in l.iij.§.fi.in fi.de adi.
leg.ꝛ qꝛ verba Bar.non sunt impressa,dicas.ꝙ Bart.ibi dixit.
Item no.hic casum,quid si statutū permittit aliquē impune of
fendi,vr̄ permittere qđ possit occidi.De quo est etiam casus in
c.fi.de ho.lib.vj.ꝛ in l.testamento Centurio.ff.de manumis.test.
ꝛ idem dicit Io.an.in addi.Spe.in tit.de const.§.j.ad fi.ꝛ tenet
Pau.de ca.in l.binas.ff.de ser.vrb.pred.ꝛ consuluit Pe.Cor.in
consi.cxxij.viso dicto pūcto.in iiij.vol.in vl.col.ꝛ Fel.ponit in c.
que in ecclesiarū.de const.qbus adde Gandi.in ti.operis sui.in
vl.q.ꝛ Alb.de Rosa.in l.si seruus.C.de his,qui ad eccle.cōfu.ꝛ
in suo opere statut.in iiij.par.in q.xviij.vbi dicit fuisse de facto
Pergami,ꝛ obtinuisse ꝛ fuisse determinatū per d.Fed.de Las-
chala,q erat do.Pergami,habens etiam magnos peritos pe-
nes se.Idem dicit Odof.fuisse determinatū ꝑ doc.collegij Bo-
no.tēpore do.Aldimerij,tūc potestatis Bon.qđ occisio excusa-
tur.Idem t3 Alb.in d.l.iij.§.fi.post Ray.tū vide Ange.de pe-
ru.ꝛ Flo.in d.l.binas edes.ꝛ And.de monte Vbia.in consi.suo
inci.cauet̄ statuto.qđ bānit.ꝛ Bal.in suo pecul.ꝛ in cōsi.suo in-
ci.super dubio mihi.Bal.de peru.transmisso,ꝛc.ꝛ Nellū de san
cto Gemi.in suo trac.bāni.in ij.par.secūdi tēporis.in vij.q.An
autē stāte dicto statuto posset verberari bānit[us],vel iniuria affi
ci,ꝛ auferri bona,vide Bar.in l.nec in ea.ff.de adult.cū concor.
de quibus per Fel.in d.c.que in ecclesiarum.de consti.cui adde
doc.s.alle.ꝛ vide Bar.ꝛ que ibi scripsi in l.itaq; fullo.ff.de fur.
ꝛ in d.l.nec in ea.ꝛ ibi apost.Alexā.ꝛ ibi scripsi,ꝛ apostil.in l.in
suis.ff.de lib.ꝛ posth.in ver.occidere.ꝛ ibi vide Alex.in d.l.filij.
ꝛ apostil.vbi allegat Bar.in hoc consi.lxxix.

c ¶Offensio dicitur.Appellatione offense dicitur cōtineri etiā
iniuria verbalis,notat̄ in c.quintauallis.de iureiu.per do.Ant.
de bu.in prin.repet.Item verbū iniuriosum est offensio perso-
ne,vt dicit Bal.in l.si qua per calūniam.C.de epis.ꝛ cler.An li-
ceat facere pacē in furto,vide Bart.in l.locatio.alias licitatio.
§.qđ illicite.ꝛ ibi dixi.ff.de public.item no.ex verbis Bar.quod
furtū est maleficiū:ꝛ ideo si extat statutū,ꝙ si inquisitus ex ma
leficio habet pacem,euitat quartam partem pene:ñ est inquisi
tus de furto,remittit̄ quarta pars propter pacē.Adde,qđ no.
Bar.in d.l.locatio.alias licitatio.§.qđ illicite.in fi.ꝛ ita practi-
caui Pisauri in causa quorūdam Hebreorū,quibus fuit remis
sa quarta pars pene propter pacem,ex quo statutū non loque-
batur in personam.Quod quidē nota pro statuto Eugubij,qđ
loquitur de maleficijs personalibus, quomodo intelligatur,ꝛ
habui in facto cum essem ibi locum tenens pro illustrissi.domi.
Franc.Maria Feltrio de Reuere.

d ¶Pena personalis.No.pro statuto ciuitatis Vrbini ꝙ loqui
tur de filiofam.delinquente, quod dicebatur non habere locū
in cōmittēte homicidium,qđ est falsum,vt ex huiusmodi ratio-
ne patet.An autē furtū dicatur maleficiū personale,vide Bar.
hic,ꝛ adde Bar.in l.locatio.alias licitatio.§.quod illicite.ff.de
public.vbi sentit,ꝛ tenet,ꝙ furtū non dicitur maleficiū,ꝛ delictū
in personam.Adde Inno.in c.nuper.de sentē.excom.cum con-
cord.traditis per Fel.ibi,in vlt.col.cui adde Bal.in rub.ff.sol.
matr.qđ limitat do.Hon.de Bartholi in suo consilio incip.vi-
sa quadam inquisitione.nisi statutum demonstratiue loqueret̄:
puta,inter infra scriptas personas,de delictis,ꝛ offensionib[us]
quibuscunq;,ꝛ nulli dubium quod propter furtum persona of-
fenditur,licet non in personam,vt dicit Bar.in d.§.quod illici-
te.in fi.ꝛ sic comprehenderetur in statuto.

e ¶Offendi,Adde quod dicit Bar.quod statutum disponēs,ꝙ
bannitus possit impune offendi,continet publicam vtilitatem,
est inrtoductum in fauorem Reipub.ꝛ sic valet Adde Bar.in
l.ij.C.quando lice.sine iud.se vin.ꝛ in l.vt vi3.ꝛ l.omnes populi
in ij.q.prin.ff.de iust.ꝛ iu.ꝛ in l.amissiōne.§.j.ff.de ca.dimi.cu3
concor.de quibus per Ias.in l.vbi pactum.C.de transact.ꝛ ple
nius per Fel.in c.que in ecclesiarum.de constit.vbi ponit nouē
casus in quibus statutum nihil operatur,quib[us] adde Pau.de
Cast.in consi.xxxiij.incip.licet ista.Et inquantu3 in quarto ca
su dicit,ꝙ si bannitus est toleratus in ciuitate,talis tolerantia
inducit securitatem,secundu3 Sal.singulariter in l.nullus.in j.
no.C.de Iud.ꝛ celic.cum concord.ibi traditis ꝑ ipsum,ꝛ plene
per Ias.in d.l.vbi pactū.vers.aduerte etiam.vbi alleg.Alex.de
Imo.in consi.cliij.Et adde quod est in consi j.in ij.volu.ꝛ adde
Alex.in consi.cvij.pro inuestigatione.in ij.vol.ꝛ vide Ioan.de
Im.in l.si duo.ff.de acqu.her.ꝛ Pau.de Cast.in d.consi.xxxiiij.
Et inquantū Fel.in octauo casu voluit,ꝙ si quis occidit extra
territoriū,vbi non viget dictū statutū,nō erit tutus ab homici
dio,secūdū Pet.de Anch.in c.canonū statuta.extra de cōstit.
cum concord.adde quod consuluit corn.in consil.cxcij.viso s.
statuto.in iiij.vol.nisi esset bulla papalis,quod bānitus in vno
territorio possit impune occidi intra quinquaginta milliaria,si
occiditur bānitus in locis intra quinquaginta milliaria est tu-
tus,vt ibi per eū,ꝛ vide Bar.in consi,cvij.visis omnib[us].in prin.
ꝛ Fel.in c.non dubium.de senten.excom.ꝛ apostil.in d.l.omnes
populi.in versi.aliter statuendo.ff.de iusti.ꝛ iure.

¶B.Land.An bannitus possit impune occidi stante statu-
to,de quo s.vltra supra dicta alleg.per nouissimos quoddā cō
sil.ccxx.sed ego nō inuenio,quod hoc dicat,neq; eo numero: s3
inueni aliud consil.cxcviij.inci.in Dei nomine,viso themate.ꝛ
in fine illius consi.postquam multa locutus fuit de bānitis,di
cit,quod passus est multum subtilis ꝛ dubius,cu3 statutū nul
lam interpretationem vel gl.accipiat,ꝛ indecisum reliquit ꝑ-
pter festinationem expectantis consilium.Vos addite glossam
in l.j.C.nemi.lice sig.ꝛ cap.in fi.de homicid.libro sexto.ꝛ Pau.
castren.plene consilio centesimo nonagesimotertio.ꝛ xxxiiij.Io.
Andr.in additio.ad Specul.titu.de constit.ꝛ Ange.consilio
clxxxviij.

CONSIL. CLXXXIX.

An domini castrorū siue comites de iure cōmuni habeāt
merū,ꝛ mistū imperiū,ꝛ iurisdictionē in dictis castris
Itē i triplici cōmunitate seu vniuersitate castrorū,vel villarū.

Item,quot modis pōt quis habere iurisdictionē in suo territorio. Item,quomodo perdatur per nō vsum. Item,de priuilegio concesso ab Imperatore super iurisdictionibus,quō debet intelligi an sit personale,vel reale. Item,si multi sunt filij vnius Comitis,qui habet iurisdictionem,⁊ merum,⁊ mistū imperiuꝫ in suo Comitatu,an mortuo patre habeant oēs exercitium iurisdictionis insolidum. Item,quomodo ciuitati potest prescribere attribuendo sibi iurisdictionem alicuius Comitatus.

1 ¶ Iurisdictio ⁊ imperium an attribuatur castro,an vero personis Comitum,⁊ dominorum dicti castri,⁊ quotuplex est vniuersitas.
2 Uniuersitas minus larga non habet merum ⁊ mistum imperiū.
3 Uniuersitas minima,vt est castrum,⁊c.nullam habet iurisdictionem.
4 Priuilegium est introductum intuitu personarum.
5 Probandi priuilegium modus per consuetudinem,⁊ vsum,contra quem admittatur.
6 Usus tanti temporis,cuius initij memoria,⁊c.habet vim cōstituti iuris per rescriptum.
7 Merum ⁊ mistum imperium an possit prescribi.
8 Comes quilibet de per se,an communiter ⁊ diuisim habeat iurisdictionem in toto castro,an in parte sua tantum.
9 Ius quod quis habet in vasallos est indiuiduum.
10 Iurisdictio an possit diuidi,⁊ vna cum feudo vendi.
11 L.hac edictali.§.ad hec,in feu.de pa.iur.fir.de qua iurisdictione loquitur.
12 Submissione facta per homines affrancatos a predecessoribus vendentibus iurisdictionem an sit acquisitū ius omniū,⁊ iurisdictio dicto communi ipsius ciuitatis.⁊ nu.13.
14 Ius quesitum,per non vsum quot annis perdatur.
15 Ciuitas an possit prescribere ius contra Comites.
16 Prescriptio non currit contra ecclesiam Romanam,nisi spatio centum annorum.
17 Emptor vtrum possit vti iurisdictione illa vendita extra fundū in castro suo.

a **Primo queritur**[a] vtrū iurisdictio,⁊ impiū attribuātur Castro,an psonis Comitum,⁊ dñorum dicti Castri.
1 †Ad qd sic dico,qp primo sciēdū est,vtrū de iure cōi Castri,seu dñi,seu Comites pluriū castrorū habeāt aliquā iurisdictionē. Et cōstat,qp nos habemus triplicē vniuersitatē habitationū,⁊ prediorū:vnam largam,que facit prouinciā,⁊ hec vniuersitas hꝫ iurisdictionē,⁊ merū,⁊ mistū imperiū de iure cōi,vt ff.de offi.presid.l.illicitas.§.qui vniuersas.⁊ eo.tit.l.iiij.⁊ C.de
2 offi.rec.prouinc.l.j.⁊ per totū.†Scda vniuersitas minus larga que constituit ciuitatem,⁊ huic vniuersitati coheret iurisdictio tm vsqꝫ ad certā qntitatē in leuiorib⁹ criminib⁹,lꝫ merū,⁊ mistū imperiū non hꝫ,vt C.de defen.ciui.l.j.⁊ in auth.de defen.ciui.§.⁊ iudicare.⁊ §.audient.⁊ §.iusiurandū.⁊ §.fi. Fallit in quibusdam ciuitatibus,quibus est hoc specialiter cōcessum a iure,vt Rome,l.j.§.cū vrbē.ff.de off.prefec.vrb.⁊ in alijs ciuitatib⁹,que hoc habent ex consuetudine,vel priuilegio,vt no.in §.iusiurandū.in fi.magne gl. Ex his causis iurisdictio dicit coherere loco,seu territorio.l.j.§.cū vrbem.ff.de offic.prefec.vrb.vbi per doc.⁊
3 C.vbi,⁊ apud quem.l.fi.in fi.†Tertia vniuersitas est minima,vt
b castrū,[b] villa,vicus,⁊ similia,⁊ huic vniuersitati nulla coheret iurisdictio,sed alterius ciuitatis iurisdictioni subesse dr,vt C.de natu.lib.l.iiij.vbi dr,qp vicus seu possessio alteri subest. Pro hoc C.de epis.⁊ cle.l.nulli.§.sed qd in vico.⁊ in auth.qui.mod.nat.eff.leg.§.si quis igit ex equalibus.⁊ ff.ad munici.l.qui ex vico.cum simi.ibi no. Nec obstat predictis.l.j.C.de magi.munici.vbi dt,qp illa municipia,castra,⁊ similia habēt suos magistratus. Nam cum ibi in tit.precedēti dixerat de defen.ciui.restat qd in illo tit.tractat de defensore castrorū,villarū,⁊ burgorū. Ad qd rñdeo,qp teneo secūdam lect,quā tenet ibi Azo in sum.⁊ sic facit pro me. Sed si teneres primam lect.dicas,qp loquit de castris que hoc habent ex speciali principis concessione,vel ex consuetudine,nō de iure cōi per iura predicta. In casu igit nostro castris predictis nulla coheret iurisdictio. Debet ergo dici,qp opꝫ dictos Comites alio iure speciali se fundare. Aut ergo se allegant habere iurisdictionē,⁊ imperiū ex rescripto,seu priuilegio,qd ostendūt aut allegant priuilegiū,qd probat p cōsuetudinem,⁊ vsum. Primo casu,si quidē verba priuilegij sunt clara qd princeps concedit persone,loco,seu psonis,stamus certo. Si vero verba sunt dubia,interpretor,vt videat esse concessum personis,cū per eorū fidem,⁊ industriam hoc princeps cōcessit.l.vnica.ff.de offi.prefe.pre.⁊ sic persona fuit causa priuilegij,ergo personis videt concessum.l.in omnibus causis.ff.de re gu.iur. Pro hoc induco specialiter l.pater filie.ff.de ser.leg.vbi ipis,qd potest concedi rei,⁊ persone,in dubio videt esse conces
4 sum persone,sic ff.de leg.j.l.apud Iulianū.§.si quis alicui.lꝫ gl.
c †videat hic dicere verū,si agat a concedēte,qp sit psonale[c],quā
d dicat,presumit beneficiū[d] reale.l.forma.§.quāquam,⁊ quod ibi no.ff.de censi.sed debet intelligi,qd concedens vr hoc in dubio agere. Et ita intelligebat ibi Dici.per d.l.in omnibus.ff.de reg.iur. Idem teneo ego per predicta iura,⁊ sic in dubio videt con
5 cessum persone.†Secūdo casu,qñ allegat priuilegiū,qd ostēdit se probare p cōsuetudinē,⁊ vsum,⁊ tūc dicit qdam doctor Modernus non posse fieri,qꝛ talis modus probandi sit contra facientem aliquid,vt contra soluentē aliqd annuū.l.cū de in rem verso.ff.de vsur.sed contra tacentē,seu non facientē pōt tali modo probari,vt no.per Cy.C.de pac.l.si certis annis.in vij.⁊ viij.q. Cū ergo hoc allegetur contra Imperiū,⁊ ecclesiam Romanā que habet omnem iurisdictionem in prouincia ducat⁹,de qua loquitur,qui solum passi sunt nec aliquid fecerūt. Gloss.tamen nostre contra facientem admittūt hunc modū probandi,vt ff.de serui.l.seruitutes.⁊ ff.de aqua plu.ar.l.j.in fi. Hoc etiaꝫ tenet Dy.quem ego sequor per l.si filius.C.de pet.here.⁊ ff.de acqui.here.l.qui in aliena.in prin.ver.sed ⁊ si non adierit.vbi videtur
6 casus pro hac opinione.†Preterea,in hoc casu est dubium,cū allegetur vsus tanti tēporis,cuius contrarij memoria non extstat,qui habet vim constituti iuris per rescriptū,vt in l.j.in fi.de aqua plu.arcē.contra l.hoc iure.§.ductus.ff.de aqua quo.⁊ esti. Siue ergo allegat iurisdictionē,⁊ imperiū concessum loco,⁊ per talem vsum probat,qꝛ iura realia hoc modo probant inducta,vt dictis legibus. Siue allegat hoc cōcessum persone,⁊ per talē vsum probabit concessum psonis,qꝛ iura personalia tali modo probant,vt d.l.cū de in rē verso. Siue dubitet,⁊ tunc in dubio videtur cōcessum personis,vt s.dixi. Predicta intelligo,qp rescriptū hoc dicat,vel sic allegat qd hoc concedat generi,⁊ sic transeat ad posteros.l.j.in fi.de iure immu.⁊ per Dyn.in c.priuilegiū personale.extra de re iud.lib.vj. Sit igit cautus ad
7 uocatus partis in fundando suam intentionē.†Tertio casu in quo allegat simplicē consuetudinē,⁊ vsum,tūc licet sit dubium vtrū merū imperium possit prescribi,vt j.tangetur,tū posito qp
e prescribat[e] qp est certū fm oēs per tēpus,cuius non existat memoria,tunc de necessitate habemus dicere qp iurisdictio,⁊ imperiū cohereat loco,⁊ sic castris qꝛ iura realia,vt seruitus,⁊ si.bene possunt induci ad tēpus,⁊ ex tpe,sed iura mere psonalia non inducunt ex tpe.l.obligationū fere.§.placet.ff.de actio.⁊ oblig.
8 †Secūdo oportet videre vtrum quilibet Comes per se habeat iurisdictionē in toto castro cōiter,⁊ diuisim,an quilibet per se in parte sua tm. Et ad hoc dico qd duo sunt cognoscenda,scilicet ipsa iurisdictio,⁊ imperiū. Item ipsius iurisdictionis,⁊ imperij exercitiū,seu administratio. Si primū consideres,cum oia dicta castra fuerunt vnius Comitatus,⁊ vnius Comitis,vt patet ex themate,ergo tale ius est indiuiduū,vt in feu.de prohib.
9 feud.alie.per Fed.l.imperialē.§.preterea.†Item ius,qd habet in vasallos,est similiter indiuiduū,sicut iura libertorū,vt notat in feud.si de feud.defunc.conten.sit.c.vnico.§.omnes.ergo cōpetit omnibus dictis Comitibus heredibus dicti primi Comitis insolidū,sicut alia iura realia,vt ff.de verb.obl.l.ij.§.ex his.ver.ex quo quidem.⁊ ff.fa.ercis.l.heredes.§.antepe.cum sim. Si vero consideras iurisdictionis exercitium,tunc dico quod quilibet potest diuisim exercere in parte sua,⁊ hoc operat diuisio facta inter eos,sicut dicimus in tutoribus,vt lꝫ ipsum ius administrandi sit indiuiduū,ipsa tamen administratio potest diuidi,vt ff.de administ.tuto.l.inter tutores.simile in seruitute aqueductus,que lꝫ sit indiuidua,tū eius exercitium siue commoditas diuiditur,vt ff.de aqua quotid.⁊ esti.§.Lucio.§.fin.⁊ §.seq.⁊ notatur per gl.ff.de serui.rusti.pred.l.si partem.sic quotidie ciuitates diuidūt exercitium iurisdictionis,vt vnus iudex cognoscat de causis vnius quarterij,qd procedit de iure,per le
10 gem ij.§.j.ff.de origine iuris. ¶ †Tertio,an iurisdictio posset
f diuidi,⁊ similiter vendi cū feudo[f],videtur dubiū. Nam quedam lex dicit,etiam quando quis vendidit allodium suū,hoc est,podere proprium,non potest vendere iurisdictionem quam habet a principe,vt in feud.titul.de pace iura.firm.l.hac edictali.§.ad hec. Sed istud credo sic debere intelligi,quod iurisdictio non potest alienari in extraneum,sed in consortem seu collegaꝫ bene potest transferri exercitium totius.l.j.ff.de offi.consl.cum simil.⁊ simile videmus in tutoribus,quia vnus totam administrationem potest transferre in alium,licet tutela sit quid indiuiduum,vt dixi. Probatur ff.de admi.tut.l.iij.§.fi.⁊ etiā postquam fuerit diuisa a principio,poterit vnus concedere alteri administrationem in parte sua,vt ff.de solu.l.quero.in fi. Pro hoc,quia si res esset prohibita alienari,potest tamen alienari in consortem,vt C.de fideicommiss.l.voluntas.⁊ ff.de legatis ij.l.si pater.§.quindecim. Preterea,hoc esse verum apparet,quia ille consors seu collega habet iurisdictionem in totum,⁊ inso

lidum

sidum in dicto Comitatu iure suo, lȝ exercitium sit diuersuȝ, merito poterit in eum illud exercitium transferri. Cū ergo in casu proposito ista vēditio sit facta in consortem, ꝛ est expresse actū
11 qȝ in illo transeat exercitium, transibit. † Item credo, ꝙ illa lex, hac edictali. §. ad hec. loquit̄, qn̄ iurisdictio erit cōcessa loco, tunc iurisdictio nō posset per se vēdi, nisi cum Castro vēdito cū vniuersitate: secus si vnus fundus venderet̄ in territorio, arg. ff. de ꝯtrahen. emp. l. in modicis. ꝛ qȝ no. in iure patronatus ecclesie. ff.
12 de ope. lib. l. si operarū. in gl. magna. † Quarto, an ꝑ submissionē factam per hoīes affrancatos a predecessoribus dicti vendentis, ꝛ ꝑ exercitium iurisdictionis habite modo predicto ꝑ Cōe dicte terre propinque sit acquisitū ius omniū, ꝛ iurisdictio dicto Cōi dicte ciuitatis. Ad hoc sciēdum est, ꝙ affrācatio facta dictis vasallis operat̄ liberationē, ꝛ remissionē seruitiorū, ꝛ tributorum, ꝛ aliorū obsequiorū, ad que dicti vasalli tenebant̄, sicut patronus remittit liberto ius patronatus, vt C. de bo. lib. l. fi. non eñt ꝑ hoc videnſ dicti Comites remittere imperiū, ꝛ iurisdictiones, quinimo, ꝛ si expresse voluissent, nō potuissent qꝛ solum in manibus superioris pōt huic iuri renūciari. l. pe. ff. de off. presid. ꝛ l. ij. §. ꝛ cū placuisset de orig. iur. Cū ergo etiaȝ post dictā affrancationē seu affidationē iurisdictio remaneat apud dictos Comites, vt patet, qꝛ per submissionē factā a dictis hominibus affrancatis dicto cōi, nō est acquisita iurisdictio que
13 apud Comites residebat, vt ff. de acqui. re. do. l. traditio. † Ad aliud quo querit̄, an ꝑ exercitiū iurisdictionis habite modo predicto ciuitas sibi quesierit, premittendū est, ꝙ dicti Comites nō vtendo dicta iurisdictione, cū casus euenerit tanto tpe, perdiderūt predictū ius, siue dicamus istud priuilegiū iurisdictiōis respicere quandā facultatē, ꝛ sic ꝑditur decē annis. l. j. ff. de nū-
14 di. † siue dicamus respicere aliud ius acquisitionis, ꝛ tunc ꝑditur xxx. annis, ꝛ hoc tȝ Bul. de Cug. in l. imperiū. ff. de iuris. om. iu. Nec pōt dici, ꝙ per cōsortem, qui in vicino Castro vsus est iurisdictione, ꝛ imperio retineatur ius in alijs quasi facta diuisione dicti exercitij, qꝛ quātū ad ius perdendi perinde est, ac si ab initio fuissent iurisdictiones concesse separatim, vt ff. queād. ser. a-
15 mit. l. nam satis. §. j. † Sed an dicta ciuitas ꝑ dictū vsum sibi q̄sierit est insistēdum. Nam si quidē dicta ciuitas vult dicere se prescripsisse cōtra dictos Comites, hoc non pōt. Nā cum dicti Comites nō potuissent transferre dictā iurisdictionē in dictam ciuitatē tanquam in extraneā ꝑsonam expresse concedēdo. l. hac edictali. § ad hec. de pa. te. ergo nec potuerunt amitti patiendo cōtra se prescribi, vt ff. de ver. sig. l. alienatiōis. ꝛ no. ff. de vsucap.
16 l. vbi lex. † Oportet ergo, ꝙ dicat se prescripsisse contra eum, qui habet vniuersalē iurisdictionē ad quē reuertitur dictis Comitibus perdētibus. Sed constat, ꝙ in dicta prouincia ducatus ecclesia Romana hȝ omnem imperialē iurisdictionē ex donatione Constāti ab alijs Imperatoribus cōfirmata. ꝯ quam ecclesiam nō prescribitur, nisi spatio cētum ann. vt C. de sacrosan. ec. auth. quas actiones. in fi. ꝛ in corpore, vt eccle. Roma. ꝛc. quia prescriptio tanti tpis nō currit, vt ex themate patet: ergo dicta ciuitas nō sibi quesiuit: verum qꝛ dicta ciuitas, vt proponitur, est in quasi possessione iurisdictionis, non debet in ea molestari donec legitime conueniat̄, vt ff. de aqua quo. ꝛ esti. l. j. ꝛ no. de iti
17 nere actuqꝫ pri. l. j. §. j. in gl. magna. † Quinto an ille emptor possit vti iurisdictione illa vēdita extra dictū fundū in Castro suo, vbi alias habet iurisdictionē, ꝛ merum, ꝛ mixtū imperium. Ad quod dico, ꝙ ista questio procedit in casu, in quo dictus venditor non ꝑdidisset dictū ius ꝑ non vsum, qꝛ non transijsset in emptorē, vt s. dictū est, quo casu dico, ꝙ cum ista nō sit noua, ꝛ separata iurisdictio a iurisdictione istius emptoris, sed est vna, ꝛ eadem, vt s. dixi, ꝙ dictus emptor suum modum, ꝛ locum antiquum debet seruare, vt ff. de iusti. ꝛ iure. l. pen. nec etiā iudicium debet agitari in fundo, vt C. vti possid. l. j. in gl. nec clam. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Primo queritur. De hoc cons. Bar. vide Alexā. de Imo. in l. ii. ff. de ser. leg. in j. ꝛ vlt. addi. ad Bar. vbi alle. istud cōsi. ꝛ vide Jas. in l. imperium. ff. de iurisdi. om. iud. ꝛ Alex. in l. inter eos. ff. de acqui. rer. do. in addi. Bar. ꝛ eundē Alex. in l. cū de in rem verso. ff. de vsu. vbi dicit, qȝ est consi. j. And. Barb. in l. j. ff. de iuris. om. iud. in addi. Bar. in j. addi. ꝛ alleg. consi. Barto. cccxcij. inci. vtrū iurisdictio possit vendi. ꝛ credo, ꝙ non sit istud consi. ꝛ vide Jas. in l. j. in fi. ff. de iurisd. om. iud. vbi alle. hoc cons. Bar. ꝛ Barb. in l. inter tutores. in j. addi. ff. de admi. tu. vbi alle. Bar. in hoc cōsi. ꝛ ibi vide Bar. vbi facit mētionē de isto consi. ꝛ ibi apostil. meam. vide etiā circa hoc consi. per Franc. de Cur. in consi. lxviij. do. Jo. ꝛ apostil. Alex. in l. j. ff. de iurisd. om. iudi. ꝛ Alex. in dispu. sua. in l. imperiū. ff. eod. vbi alleg. Bar. hic, ꝛ vide Deci. in l. j. nu. 39. ff. eo. ꝛ in l. more. nu. 37. eod. tit.

b ¶ Castrum. Vide Pau. de ca. cons. cxxxiiij.

c B. L. ¶ Personale. An in dubio si sit concessa iurisdictio personis, addite Bal. in rub. C. de priui. dot. ꝛ in l. liberti liberteqꝫ. ff. de ope. lib. ꝛ in l. si non speciali. C. de testa. Que aūt concessio in dubio intelligat̄ realis tȝ gl. in sum. xxv. q. ij. ꝛ in l. sordidorum. C. de excu. mu. lib. x. contra tū alle. gl. est alia in c. cum venissent. de insti. quam sequitur Jo. an. in reg. priuilegium. in mercurialib. Et circa hoc est vidē dum per Bal. in l. fi. de consti. pec. ꝛ in l. fi. §. sed ꝛ si quis. C. com mu. de leg. ꝛ in l. j. §. libertatibus. C. de cad. tollen. vbi dicit, qȝ si Baro legat ius colligendi passagium est ius reale.

d ¶ Reale. Vide Ang. cons. cx. inci. concessio facta.

e ¶ Prescribi. Vide Pe. de anch. cons. cxlj.

f Th. D. ¶ Vēdi cum feudo. Vide Alex. in l. possideri. que est l. ij. in prin. ff. de acqui. posses. ꝛ ibi dixi in addit. ¶ Vide Ro. consi. cccclij. ꝛ consi. ccclxviij.

CONSIL. CXC.

Si a patre est data dos filie sue, que viuo patre mortua est relictis filijs, ad quos dos de cōsuetudine venit, an mortuo auo isti nepotes tenentur computare sibi in legitima prefata dotem, ꝛ concluditur quod sic.

1 ☞ Dos matris que per mortē eius peruenit ad filios, an computetur in legitimam eorum.
2 Aduentitia non veniunt in collatione, sed solum profectitia.
3 Filiusfamilias de iure antiquo non habebat heredem ab intestato.

a Gisbertus[a] dedit dotem pro filia, que filia mortua est, viuo patre, filijs superstitibus, ad quos dos matris ptinet, fm cōsuetudinē notatā in l. dos a patre. C. sol. ma. nunc decessit dictus Gisbertus, institutis nepotibus predictis ex dicta filia, in certa q̄titate: ꝛ dicti nepotes agūt nunc ad supplementum.
1 † Querit̄, an dos matris eorū, que ad eos pueñit, coputet̄ eis in legitimam, ꝛ multi doctores, ꝛ aduocati dicunt, qȝ non cōputetur in legitimam. Nā legit. ma, seu supplementū dȝ fieri de substantia eius, de cuius successione tractat̄. l. scimus. §. repletionē. C. de inoff. testa. sed ista dos non est de bonis aui. Nā bona aui exiuerunt. l. pater. in fi. prin. ff. ad leg. Falcid. ꝛ ff. ad Treb. l. mulier. §. cum proponeretur. ꝛ l. a filia. ꝛ ff. de colla. dot. l. fin. ergo, ꝛc. Preterea, ad istos nepotes non peruenit ista dos ex persona aui, sed ex persona matris, ꝛ sic dos est effecta eoruȝ: ergo, ꝛc. vt d. §. repletionem. Ex hoc apparet responsum ad l. quoniam nouella. C. de inoffic. testamen. Contrarium dico, quod ista dos
b computatur in legitimam[b], ꝛ sic probatur, dos eo modo cōputatur in legitima, que venit in collationem. d. l. quoniam nouella. in duob9 locis, dum dicit eodemqꝫ modo, sed talis dos data a parte debet a nepotibus istis conferri, vt C. de collat. l. illam ergo concluditur. quod est computanda in legitima nepotis ꝛ
2 est casus in d. l. illam. coniuncta d. l. quoniam. † Secundo ꝓbatur sic. Certum est. quod aduentitia non veniunt in collationē sed solum profectitia ex bonis aui profecta, alias nonueniret in collationem, sed dos est ex bonis patris profecta: ergo computetur in legitima. ꝛ sic non obst. d. §. repletionem. quia ibi loquitur in his qui capiunt quodam aduentitio iure. † Tertio ꝓba-
3 tur sic Certum est, quod de iure antiquo filiusfam ilias nō habebat heredem ab intestato, vt ff. de castr. pec. l. j. ꝛ ij. cum similibus. ꝛ ibi not. expresse per gl. in l. dote. ff. sol. matrimonio. ꝛ l. nupta. §. j. ꝛ l. filie mee. ff. eodem. per Azo. in sum. §. fi. in rub. soluto matrim. circa finem. Sed de iure hodierno est correctum in castrensi, vel quasi, ꝛ in aduentitio peculio. In pfectitio remanēt iura antiqua incorrecta, vt in auth. de heredi. que ab intest. §. si igitur defunctus. ꝛ ibi no. in glo. magna. Illa vero filia, que fuit dotata non transmisit illam dotem profectitiam ad suos filios iure hereditario, cum heredem habere non possit de iure communi: sed illa dos que de iure secundum verā opinionem debet reuerti ad patrem, vt not. in d. l. dos a patre per consuetudineȝ aufertur patri, ꝛ datur illis nepotibus, non ergo ab eorum matre filij habent, sed ex patre, ex vigore consuetudinis: merito ergo tanquam de bonis patris profecta, eis computatur in legitima. Quarto probatur in l. omnimodo. §. fin. C. de inoffi. testa. vbi non requiritur. quod ei qui petit supplementuȝ a patre sit datum, sed sufficit quod eius occasione ille qui petit supplementum acquirat. Ex predictis apparet responsum ad d. l. scim9. §. repletionem. quia loquitur de alijs, que non processerunt directo a defuncto, vt ibi apparet. ꝛ sic respondetur ad alia.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Hisoertus.[a] Alias incip. pater dedit dotem, ꝛ ita al leg. Alex. in l. in quartam. ff. ad leg. Falcid. ꝛ vide alex. in d. §. j. vtrum dos matris a patre profecta cōputetur i legitimā nepti aui, eiusqꝫ filie ꝛ de hoc consi. vide plene ꝑ Nic de Vbal. i trac. de succes. ab intest. in prima parte. in iij. q̄s. vbi videas. ꝛ de hoc

consi. meminit Jas. in l. qm̃ nouel. C. de inof. testa. z ibi Alexā. in addi. Bar. z Alex. in d. l. in quartā. ff. ad leg. falci. z ibi scripsi in addi. meis. z vide apos. in l. posit dotē. in ver. dotis. ff. sol. ma. z vi de Alex. in d. l. posit dotem. eo. tit. in ver. item in quantū Bart. vbi alleg. Bar. in isto consi. z Alex. in l. sed si plures. ff. in arrogato. ff. de vul. z pup.

¶ B. L. Et concludit ur, q̃ sic. Bal. in l. illā. C. de colla. z vbiq; vt tenere contra superiorem consultationē: sed cū non est cōtrarius. qz cōcludit, qñ filius habet dotē vt heres matris, q̃ non teneatur conferre p̃rones ibi positas p̃ eum, qō non est in superiori consultatione: qz filj habēt ex plona aui. Et qō filj nō teneantur conferre dotē maternam qñ habent vt hr̃des matris, tenuit ¶ De. de anch. consi. xlvij. incl. visis diligenter verbis testamenti, z consi. cccij. incl. do. Bar. z ¶ Pau. de ca. consi. lxij. z ccl. z seq. in quibus plene hanc materiam discutit.

b Th. D. ¶ Dos computatur in legitimam. Vtrum dos matris computetur in legitima debita de bonis aui ipsis nepotibus, Bal. consuluit contrarium, vide consi. ¶ Pauli de ca. in cōsil. ccl. incl. circa primum. in j. col.

CONSIL. CXCI.

An fama ch dicto syndici deputati ad maleficia asserentis ita esse. faciant indicium ad torturam.

g ¶ Domino ¶ Paci [a] de Burgo sancti sepulchri, legū Doctori, defensori ciuitatis Tuderti. Sup eo, q̃ querit vestra prudentia, an fama, &c. vide j. consi. ccviij. nā hic duplabatur.

ADDITIONES.

g Th. D. ¶ Domino ¶ Paci. Vide Lor. in cōsi. cxcviij. in ij. vol. in vlt. col. visa inquisitione. z per Fran. Butarū in suo trac. de indicijs, z tortura. in prin. vers. an fama publica, z vide August. de Arimino in addi. Ang. in tract. in aleat. in versic. fama publica.

¶ Addite Bal. idem tenētem, q̃ fama vehemens facit indiciū ad torturam. in c. j. de pac. iura. fir. vide Alex. consi. v. z xiij. vol. iij. z xxxvj. lib. j. z consi. xiij. lib. iij. Et de hoc cōsi. meminit Bar. in l. ij. §. pen. ff. de excu. tut.

CONSIL. CXCII.

Si vnus est stipulatus noīe meo sibi centū dari anteq̃ cedat mihi actiones possum debitorem liberare.

1 ☞ Habens viles actiones liberat debitorem.

g 1 Stipulatus [a] est aliquis noīe meo centū sibi dari ex aliqua cā, †ego illum debitorē liberaui antequā mihi actio cederet ab isto stipulatore, Quero, an potuerim, ita qō ille sit securus. quid vobis vr̃. Jo. aduocatus de Castello, videt mihi, qō si quidem ille est stipulatus noīe vestro, in illis casib⁹ in quibus alteri acquiritur actio sine cessione, qō tunc sine dubio potuistis liberare. Ille em̃ qui hz viles liberat. l. si cū emptore, in prin. ff. de pact. z qz non pōt agere sine vestri voluntate, vt ff. de procur. l. si procurator meus. Si vero fuerit de casib⁹ in quibus vobis sine cessione non acquirit, tunc idē puto: qz potueritis liberare, ita qō debitori nata est saltē exceptio doli, vt d. l. si cū emptore. fm vnam lecturam. z ff. de doli excep. l. apud Celsus. §. mandauit. in gl. super verbo, excipiendum. Vbi autem dicit, vel dic qō aut ego feci pactum, &c. pro hoc est casus expressus in l. mulier bona. §. fi. ff. de iure do. ¶ Pro hoc, qz vos potestis agere contra illum vt debitorem liberet, vel aliud faciat prout vobis videbitur. l. ideinqz. §. si cui mandauero. ff. manda. Et ita videt mihi Bar. de Saxoferrato, saluo semper meliori iudicio.

ADDITIO.

g Th. D. ¶ Stipulatus. De hoc consilio meminit idē Bar. in l. apud Celsum. §. mandauit. ff. de doli exce. z ibi vide Alex. in addi. z ¶ Pau. de ca. facit mentionem de isto consilio in l. possessio. §. fi. ff. de acqui. poss.

CONSIL. CXCIII.

1 ☞ Libellus qualiter debeat concludere quādo petitur remissio mercedis ex causa iuridica.

2 Conductor an teneatur purgare fossatum quod nocet fundo.

3 Testes qualiter debeant probare culpam vel negligentiam, locatore dicente fandum damnificatum culpa, vel negligentia cōductoris.

4 Conductor petens remissionē mercedis ex duabus causis, quarum quelibet sufficit, an sufficiat probare vnam.

g Commune [a] Lucignani locauit quoddā prātū q̃ vulgariter dicit ¶ Padule, ex quo facto ex his q̃ postea secura sunt omisso ordine cōsilij ibi dari, z ait breuiter inferēdo q̃ ibi erat vtu. Ex hoc themate plura dubia oriunt. ¶ Primo qualiter debeat concludi in libello, dum petit remissio mercedis. Secundo an conductor [b] teneatur mundare, z purgare fossata, q̃ sunt in b fundo cōducto. vel que sunt cōia vicino, vel alia quorū reparatio fundo nocet. Tertio, si locator ponit fundū dāmificatū esse cuipa, vel negligentia conductoris, z testes hoc dicūt, nulla facta expressione, qō fuit commissa culpa, vel negligētia, an culpa, vel negligentia sit probata. Quarto si conductor petat remissionē ex duab⁹ causis. quarū quelibet per se sufficeret, z vnā tm̃ pro 1 bat, an debeat obtinere. † Super primo dubio, z in hoc concor dat an debeat peti qō iudex ipse remittat. vel, vt coindēnet partem ad remittendum. no. ff. loc. l. ex cōducto. §. si vis. z l. si vino. §. fi. z C. eo. l. licet. z l. excepto. z extra eo. c. pen. vbi ōr remissionē faciēdam, non tamen a quo, vel qualiter ibi dicit. ¶ Puto altero duobus modis posse cōcludi, vel qō petat locatorem ad remissionē faciēdam. ¶ Hoc probatur ff. loca. l. si quis domū. §. fi. cum l. seq. z l. si in lege. §. fi. Facit. ff. de libe. leg. j. qō mihi. Sed modo est, vt petat pronunciari ipsum nō teneri ad mercedē prestandā seu vt locator silētium imponat, hoc probat ff. de vsufr. leg. quoties. §. si colono z ibi cōsequēter, vt mercedes prestent, &c. Ex quo tex. satis colligitur illa cōclusio me nō teneri ad prestandas mercedes de silētio imponēdo, facit ff. de lib. leg. l. Aurel. §. cētum. in sua gl. z istos modos cōcludēdi tāgit gl. in l. iij. C. locā. in gl. parua. super verbo, cui, si bene inspiciat. † Super secundo vr̃ q̃ colonus non teneā mādare, nisi sit actū sicut nec facere, vt ff. loc. l. si in lege. §. si domus. z in gl. sup ver. efficeret. Econtra vr̃ vt teneatur, vt l. predia maritima. §. fi. de fun. instr. vbi ōr qō talia legata alias fossata cedūt vēditori, ergo eodē modo locatioīi qz eisdem regulis fulciunt. l. ij. ff. loca. Sed concludēdo quod eo, qō primo debet inspici cōsuetudo regionis, an conductores hoc consueuerunt facere, vel non. Ea em̃ que sunt in cōsuetudine videnī deducta in conuētione, vt C. loc. l. circa. z ff. de edēdo. l. qō si nolit. §. qz assidua. de aqua plu. arcēd. z l. si prius. §. j. Etiā consulo, qō aduocatus actoris, vel rei, p quo talis visus facit, z consuetudo, de hac faciat suam possessionē. Si vero de hoc non apparet, dicerem animaduertendū tunc an purgatio ipa⁹ follati ptineat ad perpetuam vtilitatē rei, qz raro mundant, z tunc non spectat ad colonū, qz est impensa necessaria, quam etiā vr̃ c reparit ab vroze. ff. de impen. l. impēse. ibi, aggeres, &c. qz aggeres in rebus dotalibus sunt, idē est dicere qō fossata, vt d. prēdia. §. si ita legatum. Si vero illa purgatio neret ad presentis tē poris vtilitatem, z omni anno forte debeat fieri, z ptineat ad colonum, qz talis impensa dz cum fructibus copensari. l. ij. §. ff. de impen. ¶ Preterea ad colonos ptinet cultura prędij, vt ff. loc. l. si merces. §. conductor. sed hoc ptinet ad fundi cultura, vt ff. de aqua plu. arce. l. j. §. de eo opere. ergo, &c. Et predicta intelligo fiue fossatum sit fundi locati, siue sit sibi cōmune cum alio, vel cū omnio alter⁹, eo casu quo habet ius purgandi, vt colligit ff. 3 de aqua plu. arc. l. ij. §. j. z ij. † Super tertio dico, q̃ talis positio d fit incerta, z dicta teitium similiter sunt incerta, z sic tāquam incerta non concludunt. qz qñ culpa obijcitur alicui, siue agendo, siue excipiendo, siue denūciando dz obijci certa, z limitata. c Agendo, vt pz ff. de iniur. l. pretor. in prin. z ff. de accu. l. libellorum, in prin. cum si. Excipiendo, expressum est extra de elec. cap. circa. lib. vj. de testi. c. presentiū. eo. lib. Circa denunciationē. ff. de adult. l. denunciasse. §. quid tamen. z ff. qō vi aut clam. l. aut q aliter. §. j. Item confessio, vel positio incerta nullius est effectus. l. certum. in prin. ff. de confes. z de interro. acti. l. de etate. §. nihil. 4 † Super quarto dico, q̃ debet obtinere. ¶ Pro hoc expresse text. cum gl. extra de testi. c. ij. z hoc est propter quod vtilis cumulatio est. f qz si ex vna cā succumbat⁹ quis, potest obtinere ex alia. f g vt no. in l. edita. C. de eden. z per ☞ in c. nullus pluribus. extra de regulis iuris. lib. vj. Nec obstat, quod posset dici qō videtur se astringere, vt extra de proba. c. licet causam. qz illud valet quando in vna eademque ratione ponitur vnum qualificatuum ipsius, vt in exemplo ipsius capituli: secus si ponunt plures orationes per se separate, vt in casu nostro. Et ita dico ego Barto. de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Commune. De hoc cons. meminit Ale. in l. si vt certo. §. nunc videndū. in fi. ff. commo. in apost. z Alex. in l. littora in apost. z ibi scripsi. ff. de ☞hen. emp. z idem Alex. in cōsi. cinquo. super primo casu. z in l. bonus. ff. de re iu. z in cōsi. lxxj. in vol. in causa z lite vertente inter Nicolaū. in fin. z in consi. xliij. in vj. vol.

b ¶ An conductor. Vide Ang. de are. in §. riparum. Justi. de rerum diui. z Bar. in l. littora. ff. de contrahen. emp.

c ¶ Vbi aggeres. Vide Bar. in l. penul. z ibi doc. ff. de impen. in reb. dota. fa. z in l. predia. §. si ita legatum. vbi scripsi in addi. ff. de

ff.de fund.instru.

d Positio sit incerta. Vide bar.in l.qui iurasse.z ibi apostil.ff. de iureiurando.

e Certa z limitata. Vide p Alex.in l.si vt certo.§.nunc videndum.in fi.ff.commo.z in consi.c.in j.volu.

f Cumulatio.vide Roma.consi.ccxlv.

g Ex vna causa succubat. Vide Fely.in c.ij.§ rescrip.z Alex. in l.diuus.de re iudic.

CONSIL. CXCIIII.

An coniunctus rogatus dare pro anima illis psonis,quib⁹ videbit,instituēdo spuriū,presumatur rogat⁹ ꝺ restituendo incapaci,ex quo omnia bona sibi relinquebat.

1 Fraus testatoris an presumatur propter coniunctionem persone.

2 Fraus testatoris an presumat, qa reliquit omnia bona vxori, rogans eam vt restituat quibus sibi videbitur.

3 Vxor testatoris an cogatur respondere positioni criminose,p quam detegeretur alicuius turpitudo.

4 An quis cogatur respōdere per sacramentū an deliquerit vel non,z quis sit modus probandi fideicommissum.

5 An vxor predicta assumpserit in se tacitam fidem de restituēdo fideicommissum statim,an post eius mortem.

a Cechus de Spoleto habens vnū filium spuriū cōdidit testamentū,in quo vxorem suā instituit sibi heredem eamq; rogauit, post mortē suā daret pro anima sua illis personis, quib⁹ sibi videbit.qui testator decessit,nullis alijs relictis, nisi dicto filio spurio,z vxor eius hereditatē adijt:deinde dicta vxor testatoris cōdidit testamentū,in quo casu omnia bona viri sui reliquit dicto filio spurio testatoris: deinde dictus filius spurius mortu⁹ est ante dictā vxorē ꝺ: modo dictā vxorē fuisse tacite rogatā de restituēdo illi spurio. Ex isto themate b querit primo,an presumat tacite dictam vxorē fuisse rogatā de restituendo illi spurio,ex eo qꝺ sic cōiuncta erat defuncto,qz vxor. Secūdo,an presumat tacite rogata,eo qꝺ quasi omnia bona. ꝺ. viri reliquit dicto spurio. Tertio,si predicte presumptiones nō sufficiāt,an dicta domina possit cogi rndere positionib⁹ factis su p hoc.f.an sit rogata,vel non. Quarto.posito qꝺ probet qꝺ sit rogata,an ex eo qꝺ dict⁹ spurius decessit ante vxorē,ph̄beant bona in fiscū ꝺferri. Ista dubia colligo ex themate p̄dicto.† Super primo p̄cto dico.qꝺ licet ꝑpter cōiunctionē persone faciliꝰ fraus presumat,tū hoc solū quo ad presumptionē nō sufficit.ff.de his qb,vt indig.l.penul.z ff.de bonis lib l.penul.circa c prin.z §.j.in quibus legib.est casus.† Super secūdo p̄cto pl⁹ dubij est. Primo, videt hoc sufficere ad fraudis presumptionē: qz reliquit omnia bona. Loēs.§. Lucius.ff.que in fraud.cred.et l.qui testamentū.cū sua gl.ff.de.pba. Preterea,eo spurio reperto postea bona patris possidere,presumit fraus qꝺ ei pater per interpositā psonā reliquerit:vt C.de natu.lib.l.j.vbi videt ter. z ibi de hoc ponit Jac.de Beluiso vnā suā disputationē, pbat C.eo.l.iij.fina. Sed certe licet p̄dicte presumptiones multum vrgeant,tū ex hoc nō credo,pbari ipsam tacite fuisse rogatam,qꝺ maxime ex eo percipit qꝺ in testamēto expresse fuit rogata post mortē suā restituere illis personis quibus sibi videbitur. Cum ergo expresse rogetur, licet persona cui debet fieri restitutio non nominet,tū non ꝺ: tacite rogata,l.non intelligit. in princ. z §.j.de iur.fisc.z ibi no. Preterea,cū dicta domina teneat ex causa fideicōmissi eligere psonas,z eis restituere nō poterit eligere spuriū,qz illi qui capiunt ex iudicio istius vxoris rogate d videnꝺ capere a defuncto.l.vnū ex familias.§.primo.de leg. ij. d sed ille spuri⁹ non p̄t capere ex voluntate patris,vt iura vulgaria dicūt ergo,&c, Ad qꝺ facit ff.de do.cau.mor.l. qꝺ cōditionis.z vulg.z pupil.l.si is qui. Unde testator nō videt eā rogasse de restituendo illi spurio. Preterea,cum fuerit sibi cōmissum qꝺ eligat vt sibi videbit intelligit ad arbitriū boni viri.vt l.fideicōmissum.de leg.j.z l.fideicōmissaria libertas.ff.de fideicō.li.sed bon⁹ vir non daret spurio ergo,&c. Nec ob.de leg.j.l.lucius. vt ibi no.i gl. Preterea,ibi testator sentit de certo homine:hic nō, z ideo nō fuit data sibi fides de restituēdo nō capaci: sed si heres eligeret indignū male faceret l.cū quedā.ff.de leg.ij. † Sup tertio,an possit cogi rndere.dubiū facit:qz iura canonica dicūt, q quis nō deberet se prodere,vt j.allegabo. Item dicunt glo. nostre,qꝺ istis iterrogationib⁹, per quas alicuius turpitudo e detegit⁹, nō debet cogi rndere,vt no.ff.de iureiur.l.qui iurasse §.si pater,z in gl.in verb.acquisite in princ. Sed cōtra dico, q 4 rndere teneꝺ,hoc probaꝺ per iura ciuilia. † Primo, quis cogitur per sacramentū respondere an deliquerit,vel non, vt ff.rer. amo.l.ad barcellius.§.j.z ff.de iniu.l.ier Cornelia.§.hac lege.et ff. de iureiur.l.iij.§.j.z qꝺ ibi not. Hoc habemus expressum in ca f su nostre questionis.ff.de iur.fis.l.nō intelligit. §. tacita⁹,in glo parua,que dicit,vt per cōfessionē &c.vnus ergo mod⁹ probāꝺi tacite fideicōmissum est p cōfessionem,z sic satis innuit de hoc fieri debere interrogatione. Preterea,hoc videt expressum in lege,vbi quis teneꝺ rndere per iuramentū an possideat,vel dolo desijt possidere,vt ff.de nox.l.quoties.§.pretor. z de rei vend. l.q petitorio.in prin. Facit ad hoc optime glo.ff.de offic.assess. l. j.sup verbo,postulationibus vbi aliquis iterrogat de sua turpitudine,z cogitur respōdere. Nec obst.illud qꝺ Canon. dicūt qꝺ verū est etiā scām eos,qz in his criminibus que impediunt retentionē beneficij teneꝺ quis respondere. Ita tenet Spe.in ti. de posi.§.septimo videndū.versi.decimo nono considerandum.et Anno.de elec.c.dudū.z de accus.inquisitionis. Sed in ꝓposito, tale crimen impedit retentionem beneficij: qz ista Domina, si hoc cōmisit est indigna tenere hereditatē,z possidere mala fide, z teneret de fructibus.C.de his quib.vt indig.l.fi.ff.e.l. eū qui tacitum,ergo manifeste cōcludit eā cogi huic positioni rndere, Nec obst.qꝺ not.in ꝺ.l.qui iurasse.§.si pater.ff.de iureiur. z l.si a te.ff.de rei ven.qz per illas interrogationes examinaretur,qꝺ decisum est sententia,vel iuramento:qꝺ iudex pati non debet.l. 5 si duo patroni §.idem Julian⁹.in fi.ff.de iureiur.† Super quarto puncto dico esse considerandū diligenter,an ꝺ.domina assumpserit in se tacitā fidem de restituendo fideicōmissum statim:an de restituendo post mortē ipsius domine. Primo casu, licet ille spuri⁹ sit defunctus anteq̄ ipsa domina restitueret,nihilominus habet locū ius deferendi in fiscū,vt expresse colligit.ff.de in re fisc.l.edicto.§. extat. Si vero fuit rogata restituere post mortē ipsius domine,z tunc qz dictus spurius decessit ante diē legati cedentē,nō p̄t deferri in fiscum.l.fi.in fi.ff.de his quib.vt indig.quia tempus in quo cedit inspicit.l.nō intelligitur.§.quando autem.ff.de iure fisci. Bartol.

ADDITIONES

a Tho.Dl. Cechus. De isto cōsi.meminit Bal.in cōsi.lxxv.in ij.vol.incip.videt z Alex.in l.nō intelligit.§.tacita.i addi. bar. ff.de iure fisci.z Flo.in l.quoties.§.pretor ait. ff. de nox.actio.et Alex.in l.fi.in versi.positioni.in addi.Bar.ff.de his quibus,vt indig.vbi alleg.hoc consi.pro consi.bal.sed vt ibi scripsi est cōsi. bar.z ita pro consi.Bartoli alleg.idem Alex,in dicto §. tacita.

b Ex isto themate. Vide bal.in ꝺ.cōsi.lxxv.in ij.vol. vbi consulit p istā doct.Bar,vt ibi per eum,z vide Bald.in cōsi.ccxlj. incip.spurio in ij.volu,z in cōsi.lxx.in j.vol. q̄stio est. et Jo. Fir. in suo reper.in versi.antepen.z Benedic.de Barris, de Peru. in suo trac.de na.li.z Bar,Vero.i sua caute. lxiij.z vide apost. pau.de ca.manu.propria,in ꝺ.l.fi.ff.de his quib.vt indig.z vi Bar.i l.que here.ff.de reb.dub.z q ibi no.z per Bar.in l.si is, qui.de vul.z pupil.z Bar.in l.eam q̄ post med.C.de fideicōmi. z in addit.Spec.in ti.de instr.edi.§.nūc vero aliqua.ver.lxij.z scias in addi.que inci.ad istū fin.z in versi.sed quid erat in prelat.in addi.q̄ inci.cōtinuatur hic alia questio.z Bal.in l. id qꝺ pauperibus.versi.xxij.C.de epis.z cleri.

c Bernar. Land. Non sufficit Vide Bal.consi.lxxv.lib.j. vbi allegat hoc consi.

d De leg.ij. Vide Bar.in l.fi.ver.alius modus.ff.de his quib. vt indig.vbi scripsi post Alex.

e Bern. Lan. Detegitur. Vide Oldra.consi.cccxxix.

f Tho. Ch §.tacite. Vide ibi alex.in addit ad Bart.z Flor.in ꝺ. l.quoties.§.pretor ait.ff.de nox.actio.

CONSIL. CXCV.

Si aliquid datur a duobus in solutū creditori,pacto apposito de reuendendo intra certum tempus, z tunc vnus eoꝝ vult retinere pro parte z alter non, an ille qui recipit teneatur sibi reuendere,z concluditur quod non.

1 Emens aliquid a duobus in solutū cum pacto de reuēdendo,vno eoꝝ volente reemere pro parte,altero non, an teneat.

2 Legata fauorabilia interpretantur pro legatario contra heredem.

a Angelotus Et Andreolus dederunt domm. Margarite in solutū medietatē vnius molēdini,pro certa quātitate pecunie hoc pacto,qꝺ dicta domina teneat eis reuēdere infra duos annos,si voluerit reemere. Hunc vnus vult reemere partem suā,alter non,quer⁹ an illa teneat reuēdere.† Super hoc b 1 puncto videtur de iure dicendū q̄ dicta domina reuēdere non teneatur,cum datio insolutū fuit facta vna quātitate,seu vno pretio,l.quod aūt.§.fi.z l.seq.z l.qꝺ si vno.ff.de in diez addi.vbi est casus nostre questionis. Nam verisimile est contrahētes voluisse,vel totā reemere,vel totam retinere, non q̄ pars tātū remaneret apud eaz:vt ꝺ.l.quod si vno,in prin.z ff.de sol.l.si quis alia. Preterea, qñ in persona duoꝝ ponit cōditio,seu facultas aliqua,que cōstitit in faciendo,vel mistum dando,z faciēdo,tūc non p̄t impleri per vnum pro parte,vt ff.de manu.testa.l.si ita

fuerit.in prin.z §.questio hec.z qō no.C.de cōdi.iser.l.si plures. sed in ista questione,in psona duorū est apposita conditio,seu facultas quedā.si voluerint reemere,z maxime cōsistens in dando,z faciēdo,l.cōsilio.ff.de cur.fur.z ibi not.z ff.si cer.pet.l.certi condictio.in iij.gl.ergo nō pōt diuidi,z p vnum,p parte implet tur.Nō obstat.l.legatū.ff.de cōditio,z demōstra z l.fi.eo.tit. qz ibi loquit in cōditionib⁹ q̄ cōsistunt in mere dando: hic secus
2 vt dictū est. Et qz ibi loquit in legatis,vbi ꝓfauorabilis fit interꝓtatio,p legatario,contra heredem scriptum, qui certat de lucro,vt regulariter fit in testamētis:hic vero loquit in ꝑtractibus, in quib⁹ mentem cōtrahētum inspicimus, vt totū aut quod eum remaneat,aut nihil, heres vero siue totū, siue pars apud eū remaneat,semp lucrat.arg.ꝓ illa ratione. ff.de contrahen. empt.l.fund⁹ ille,z q̄ ibi no. Hec obstat.ff.de ver.obl. j. eadem. §.Cato.vbi dicitur,q̄ factū diuidū potest ꝓ parte impleri: qz possumus dicere,quod sit factum indiuiduum. Nam in contractu vēditionis venit in obligatione rem tradi. l. ex empto. in princip.de actio. empti.sed rem tradi dicitur factum indiuiduum,vt l.stipulationes non diuidūtur.ibi,fundum tradi, ꝛc. ff.de verb.obli. Preterea,ibi loquit,qū factū est in obligatione:hic vero non est in obligatione,sed in conditione,vel facultate quadā ex parte Angeloti,z Andreoli:ergo conditio nō debet scindi,seu diuidi.L.cui fund⁹.ff.ꝫ cōd.z dem,vt §.pbatū est. Concludit ergo d.dominā nō posse cogi reuendere partem illi⁹ rei sibi date in solutum.Bar. ADDITIO.

8 Tho.Di. Angelotus.Vide per Bar.vbi facit mentionem de hoc cōsi.in l.si qs aliā.in fi.prin.ff.de sol.z ibi scripsi in addi. z in l.q vsusfructus.ff.de vsufr.lega.in fi.z ibi Alex.in addi.vbi etiam plura scripsi post Alex.z Bar.in l.vltorem.§.agri plagā. in fi.ff.de leg.iij.z vide Jo.fir.in suo reper.in ver.emptor retro uendens.in versi.iij.z in ver.obligatus. in ver.cxvij. z vide in simi.Bal.in l.fi.ibi,sed pone.C.de edil.actio.z in l.fi.C.ꝫ iur.do. z do.Anto.in c.cum venerabilis.de exceptio. z Ang. de Aret. in §.in duplum.Insti.de actio. Pro intellectu.l. legatum. §. fi.ff.de conditio.z demonstra.z l.fi.eodem titu.

CONSIL. CXCVI.

Un legatus Cardinalis in certa,puncia possit cōcedere iurisdictionē vni ciuitati in Castris pmentibus ad aliā ciuitatē,z casu quo nō posset.an si factus postea Papa confirmet,valeat confirmatio quā facit ex certa scientia. Item,si in prima cōcessione dicit q̄ facit tanquā,rector illi⁹ prouincie, et in confirmatione dicit quod cōfirmat id q̄ fecerat tanquam legatus,an ꝓpterea vitiet cōfirmatio. Itē,an generalis confirmatio referatur ad oēs species cōprehēsas sub genere. Item quādo in priuilegio fit mentio ciuium,an cōprehendantur Comitatenses. Item,an prescriptio in prefato casu iuuet, z an debet domin⁹ illius ciuitatis cui factum est preiudicium agere contra ciuitatem que prescripsit dicta Castra an contra Castra.

b B.L. Reuedere.Quid si vnus vendit rem duorum,z vnus ratificet,alter non,quid fiendum,vide Bal.consi.cxcvij.

1 Concessio facta per Rectorem Marchie Ancon.vni ciuitati in quibusdā castris ad aliā ciuitatē spectantibus,an valeat.

2 Concessio predicta licet prius fuerit inualida,si confirmet postmodum per Papam,valet.

3 Diuersitas verborū existens in concessione,z confirmatione ꝑdicta,an habeat vitiare.

4 Cōfirmatio quādo an referat ad oēs spēs cōprehēsas sub gne.

5 Ciuium mentio in priuilegio concessionis facta comprehendit etiam comitatenses.

6 Dictio ciuitas,quot modis capiatur.

7 Prescriptio seu possessio quā habet cōmune Camerin. an iuuet ipsum in aliquo.

8 Ciuitates z castra predicta cum quasi possideant a dicto comm̄un.an possint conueniri,z molestari a Duce Spoleti.

9 Ciuitati Camerinen.[a] puncie Marchie, cōcessa fuit ꝑ do. Simbaldū titulo Sancti Laurentij in Lucina Diaconū Cardinalē, plenaria iurisdictio in quibusdā Castris,z villis,inter que sunt quedā castra,q̄ dicunt esse in Ducatu Spoleti,et hoc concessit,vt Rector Marchie Ancone,qui.d.Simbaldus postea factus Papa,z vocat⁹ Inno.tertius, dicta donationē, z cōcessionē confirmauit p hec verba,cōcessiones omnes, z singulas.quas fecim⁹ ciuitati Camerin.puncie Marchie Ancone,dum in ea legationis officio fungebamur,authoritate Apostolica confirmamus.Et dictū cōmune fuit in quasi possessione dicte iurisdictionis octoginta annis,z vltra.Nunc dict⁹ Dux Spoleti facit requiri aliquas ex dictis vniuersitatibus, quas dicit in Ducatu esse,z ab eis petit, quod in sua curia respondeant,in ciuilibus,z criminalibus,z q̄ faciant exercitum, et alia q̄ faciunt subditi,querit quid iuris:Ex hoc puncto plura dubia oriunt. Primo,an concessio facta p dictū dominū Simbaldū rectorē Marchie,valuerit.Secō, posito qō non valuerit,an confirmatio postea facta per eundē Papam postea factū,roboret.Tertio,qz in concessione dicit,vt Rector,in confirmatione,vt legat⁹ dicit,dum legationis officio fungebamur,an hoc vitiet.Quarto,quia dicta cōfirmatio non refert se ad certā concessionē,sed dicit simpliciter concessiones,quas fecimus,ꝛc, an hoc impediat.Quinto,qz in confirmatione dicitur causas ciuiū nostrorū,verū hec clausula referat ad causas comitatensium.Sexto,an possessio,quā habet Commune Camerti,reluet dictas vniuersitates possessas. Septimo, an ꝑfatus Dux debet agere contra dicta castra,vel contra ciuitatem Camerinē, 1 Super primo,an concessio facta p dictū domi. Simbaldū rectorem Marchie valeat:Dico,qō non,qz Rectores puncie rū tales concessiones facere non possunt.Casus est ff. qō vi aut claim l.phibere.§.plane.facit C.de trāsac.l.pfes.de pac.l. pactū curatoris,cum simi. In regibus tamē,qui sunt hodie per mundum p concessionem iurisdictionis eorū, aliud puto: z videtur casus extra de re iudic.c.Abbate sane.vers.sed ad hec.li.vi.Nō est ergo idem in presidibus puinciarum,qui non habēt tantā iurisdictionē. Ꝛo hoc facit,qz preses abdicare a se non potest iurisdictionē,nisi in manib⁹ superioris.l.penul.ff.de offi.presid. 2 Super secūdo,scilicet,an ꝑ confirmationē postea factā rectoris Dico,q̄ sic,vt dicta.l.ꝓhibere.§.plane.ver.sed si a principe,z qz non est dubiū principē posse quibus vult ordinariā iurisdictionē concedere tue primatis hominibus siue ciuitatib⁹,vt ff.de iurisd.om.iud.l.more,z l.qz.z q̄ ibi no. Facit quod no.in auc.de defen.ciui.§.iusiurandū.z quod ibi no. in fi. magne gl.vbi no.de priuileg. concessis ab Imperatore Federico Lombardis. Ad idē ff.de cen.l.j.z l.fin.vbi ponuntur quedam ciuitates,quib⁹ similia priuilegia sunt concessa,z de eius potestate disputare sacrilegiū est.C.de crimi.sacrile.l.ij. Nec obst.si dicaf,q̄ dicta confirmatio fuit facta in forma cōi, z sic non valet,vt extra de consti.vti.vel inuti.c.examinata.qz non est verū q̄ fuit facta in forma cōi. Non enim fuit dictum sicut prouide
b factū, ꝛc.sed confirmatio fuit facta simpliciter⁹, z ex certa scientia, z sic id q̄ est inualidū confirmat.extra de consti.vti, vel inuti.c.ij. z no.de consti.c.cum accessissent z per Abb.z Jo. an. et Archi.eod.tit.c.j.lib.vj. Preterea,cum dicta concessio fuerit facta per ipsum papā,tunc Rectorē Marchie debet dici confir-
c matione factam fuisse ex certa scientia[c] cum de suo facto faciat mentionē in quo ignorantia nō presumit.ff.ad velleia.l.quāqui. z ff.de acquir.here.l.cū falsum. Facit qō no,de nouā.l.ij.ꝫ de legauerit.z ff.de leg.j.l.si res obligata.cum simi. Sed cū papa aliquid ex certa scientia disponit,videtur omne obstaculum tolle-
d re,[d] vt ff.de excu.tut.l.idem Ulpianus.§.primo.z ff. de remiſſ. quidā consulebat. Ad idē facit q̄ no.C.de appell.l.cos.in gl.q̄ incipit,nam ante, ꝛc.C.qui admit.ad bo.possel.l.bonorum. vbi scies, ꝛc. Facit q̄ no.per gl.z doc.C.si contra ius,vel vtil. publ. 3 l.fin. Super tertio.qz in cōcessione dicitur,vt rector,in cōfirmatione dicitur,cū legationis officio fungeremur,an hoc vitiet? Et videf q̄ sic,qz non videtur loqui de ea concessione, quā fecit vt rector. Sed dico,qō non obstat,qz ille,qui est rector prouincie,potest dici legatus.l.penulti.ff.de offic.presid.z sic fungitur legationis officio. Casus ergo videtur in ꝓalleg. l. penul. Preterea,nomē rectoris,seu ꝓsidis est generale.z vt comprehendat omnes alios rectores legatos quocunq; nomine censeant, vt ff.de offi.presi.l.j. Cum igitur de alia concessione non appareat,ad iliam debet referri,vt statim dicam cum verba confirmationis hoc patiantur,vt dictum est. Super quarto,qa 4 dicta confirmatio non fuit facta per relationē ad certā cōcessionem,nunquid vitiet. Et forte posset dici,quod sic,qz forte papa sensit de alia confirmatione quā sit ista,que ꝓducitur. Contrarium dico,qō cū nulla alia appareat de ista debet intelligi Papā esse locutū.ff.de in fi.l.non intelligitur.in prin.z §.j.secundū verā opinionē,ibi testator dicit,rogo quod detis ea que petūt, intelligitur loqui clare de his q̄ apparent petita in testamento,nec intelligit loqui de eo,q̄ no apparet. Ad hoc facit, quod no.ff.de exceptio.rei iudi.l.si quis ad exhibendum, ꝓ hoc facit,quia in confirmatione dixit concessiones omnes,z singulas, vnde posito quod alia concessio apparet, etiam illa intelligitur confirmata ex vigore illorū verborum generalium.l.si seruus.tus.de ser.vrb.ꝓed.z C.de prescript.xxx.ann.l.oēs. de leg.iij.l. si chorus.cū sim. Super quinto,qz in concessione dicitur,causas ciuium,an trahat ad causas comitatensiū. Ad qō dico, qō 5 fic. Primo,qz si qs verba d.concessionis inspexerit,vbi dicitur expresse,hec enim sunt verba concessionis circa fin. in quo districtu,z dictis villis,z castris z hominibus z etiā omnibus que ad cōmune Camerinē.pertinēt plenariam iurisdic.concedimus,sicut aliqua ciuitas plenius habet. Apparet ergo, quod

iurisdi

iurisdictio quã habet in suos ciues concessit in suos comitatenses. Preterea posito q̃ hoc non dicitur: tamen idem est, z probatur, q̃ appellatione ciuiũ continentur etiã comitatenses, vt ff. ad municipal. l. qui ex vico cõuncta l. omnes. C. de incol. lib. x. Preterea, idẽ est dicere, ciues Camerini, z Camerinẽses, vt probatur. ff. ad municip. l. j. ℨ ille, qui est de comitatu. ℨ Cameri. vt
e d. l. qui ex vico. vbi gl. j. dicit de Virgilio, ergo comitatẽses sunt ciues. Preterea, quando aliquid relinquitur ciubus, nõ debet tantũ illis, qui sunt intra muros: ℨ etiam omnibus, ideo administratores Reipublice capiunt, vt ff. de rebus dubijs. l. ciuibus, z ff. de leg. ij. l. Lucius. ℨ. ciuib⁹. z sic patet, q̃s comitatẽses
6 continentur. ¶ Preterea, ciuitas ponitur aliquãdo pro loco muris circundato, z muro finitur. l. ij. de verbo. signi. z l. Alphenus. eodem tit. z extra de senten. excom. c. ciuitas. lib. vj. Quandoq̃ ciuitas ponitur pro coadunatione hominũ, z tunc cõtinetur etiam rustici. Casus est in l. fina. ff. de nũdi. ita in proposito. Nec obstat extra de rescriptis capitu. Rodulphus, q̃ fateor, q̃s appellatione eorũ q̃ sunt in diecesi, non continent ciues illi, q̃ sunt de ciuitate, arg. C. ne rusti. ad vllum obse. deuoc. l. j. li. vj.
sicut etiam appellatione comitatensiũ non continentur illi qui sunt de ciuitate. Sed appellatione ciuiũ bene continentur comitatenses nisi ciuis poneretur ad differentiã comitatẽsis quia
7 tunc ponerentur vt separate species. ¶ Super sexto⁹, an posf sessio quam habet Cõmune Camerinẽse, ipsum releuet in aliquo dico, q̃ sic. Primo, q̃ si concessio seu priuilegiũ in aliquo defecret, cursus tanti temporis habet roborare, vt C. de fun. pa. l. fina. lib. xi. Item in alio, q̃ cum ciuitas Camerin. sit de prouincia Marchie, z a Rectore Marchie imponãtur onera psonalia, z etiam realia, que imponunt̃ personis pro reb⁹, illa onera potuerunt imponi, etiam pro rebus quas habẽt extra Marchiã: quia sicut Camerinen. potest in Marchia pro illis rebus cõtribuere: vt l. fina. in fi. de prescript. long. temp. z C. vbi in rem actio. l. fin. ita poterit etiam his oneribus, que imponunt̃ personis pro rebus grauari, cum dicta ciuitas Camerin. in hoc a dicto Ducatus grauari non possit, cum non sit prouincie sue: vt ff. ℨ
munc. z hono. l. rescripto. ℨ. fina. z no. C. de muli. z in quo loco. l. j. lib. x. que nõ obst. imo facit pro, si bene aduertatur. Nã p possessionibus, quas alibi possideo non imponitur mihi onus. Ratio, quia alibi tenetur soluere cõtributiones z tributa, vt ibi no. sed pro predijs Italicis non soluuntur dicta tributa, cũ sint libera: vt C. sine censu. vel reliq. l. fin. z ibi no. ergo patet, quod illa ratio cessat, z sic in loco domicilij imponeretur persone, z reb⁹
8 alibi positis. ¶ Sup septimo dico. q̃ cum dicte vniuersitates quas possideantur a cõmuni Camerinen. z illi Cõi faciant omnẽ substitutionem. vt in themate ꝓponitur, dictus Dux Ducat⁹ non potest cõuenire illas vniuersitates, vel molestare: sed Com-
g mune Camerinẽ debet agere⁹ coram iudice cõpetenti, nõ enim ille qui possidetur, sed ille qui possidet debet cõueniri: vt ff. de libe. ho. exhib. l. j. z quod no. ff. de rei vendi l. j. ℨ. per hanc. Facit ff. ad municipalem. l. de iure. z extra de maior. z obedi. c. inter quatuor. facit ℨ prescrip. c. auditis. z de probatio. cap. licet causam. z de restit. spolia. c. Pisanis. Cum ergo ciuitas Camer. sit conuenienda, que non est de prouincia Ducatus. Ergo p dictis prestationibus Dux Ducatus non est iudex cõpetens. Bart.

ADDITIONES.

a Tho. Di. ¶ Ciuitati Camerinen. Vide Bart. in l. phibere. ℨ. plane. in fi. ff. q̃ via aut clã. z ibi scripsi. z in l. deinde. ℨ. hoc autem interdictũ. in fi. z ibi Alex. in addi. ff. ℨ libe. exhi. z And. Barb. in l. non intelligitur. in prin. ff. de iure fisc. in addi. bar. z Bal. in cap. j. qui feu. dare pos. in vsi. feu. z ibi doc. z vide plene p Jo. de ana. in cõsi. lxxj. per totum viso istrumẽto, z ibi Lud. Bolog. in addi. z do. meũ Anto. Corsetum in suo trac. de Potestate regia. in iij. q. z Fely. in cap. ad audientiã. de presseri. z do. Alex. in l. quanquam. circa med. C. de testa. mili. z in consi. xcij. in vj. volu. z profectis.

b ¶ Simpliciter. Aduerte. q̃ istud est verum in confirmatione speciali, secundum docto. in l. z quia. ff. de iurisdi. om. iudi. z vide Archid. xij. distin. can. preceptum. in generali autem confirmatione, vide doc. z maxime Bal. in l. j. ff. de his. q̃ sunt sui, vel alie. iur. z Bar. in l. diuus. ℨ. nec generalem. ff. de falsis.

c ¶ Ex certa scientia. Not. quod Bar. hic vult quod non est necessaria expressio ex certa scientia per Papam, quando cõstat ex narratis. vide plures cõcordantias pro. z contra. per Fely. in c. cum inter priorem. in j. colum. de exceptio. z vide. d. Cita. Neapoli. in suo trac. clausularũ. in clausula. ex certa scientia. et dom. Phil. Deci. in cõsi. cxcj. in causa que agatur. z Jo. de ana. in consi. lxxj. z in consi. xcvij. vbi videas. ¶ Bern. Lan. Vide Abbatem consi. lxij. lib. ij. z Rom. xcviij.

b ¶ Omne obstaculum. Nota q̃ dicit Bart. hic. quod quando Papa confirmat quid ex certa scientia, tollit omne obstaculum, vide plures concordan. per Fel. in c. cum inter priorem. de excep-
tio. vbi videas. z ponas hic.

e ¶ L. qui vico. Vide plene de materia in c. significan. ℨ rescrip. z in l. nulli. ℨ. quod si in vico. C. de epis. z cle. z vide Alex. in l. ij. ff. ℨ vbo. signi. in addi. bar. z in cõsi. xxvj. in vj. vol. viso themate. z his que in fi. z in rubri. ff. sol. ma. vbi plene de hac questi. bar.

f ¶ Super sexto. No. quod dicit Bar. hic. q̃ possessio longissimi temporis corroborat priuilegium, seu concessionẽ inualidam.

g ¶ Debet agere. Not. q̃ possidens, z non possessus est conuenciendus.

CONSIL. CXCVII.

Si notarius omisit scribere diem in instrumento, an instrumentũ vitietur, z an potest postea ponere.

1 ¶ Dies non apposita in instrumento publico manu notarij scripto, an vitiet instrumentum.

2 Notarius ductus errore in conficiendo instrumento omittit qd de solẽnitate, vel diem: post per aliquod spatium recordat̃ ℨ die, an possit illam apponere.

a PEperitur instrumẽtum publicum scriptũ
1 manu notarij, in quo dies † non fuit apposita, an valebit. Et videtur, q̃ nõ: q̃ dies est de substantia, siue de solẽnitate instrumẽti. Unde si deest, dicitur non valere. arg. in authen. vt prepo. no. Impe. z in authen. quib. modis nat. effi. legi. ℨ. ad hec. C. de apochis publ. l. prima. lib. x. z C. de diuer. rescrip. l. ij. z C. de Jhen. z cõ. stipu. l. optimã. Econtra videt, q̃ valeat, vt in j. cõstitutione Cod. ℨ. quibus specialiter. versi. z si que earum. z C. de Just. Codice cõfir. ℨ. fi. versi. nullaq̃ dubitatione. Et si quid deficiat de solẽnitatib⁹, non tũ vitiatur negotium, vt ff. de vent. inspi. l. j. an fi. C.
b de testa. mil. l. milites. ff. ℨ in integ. resti. l. diuus. Distingue, b an sit tale negotium q̃ debeat fieri in scriptis omnino, aut non. Primo casu si erat tale, q̃ omnino scripture solemnitatem exigebat, z dies desit, dico res non valere, vt C. de fide instr. l. cõtractus. Sinautem scripture solẽnitates nõ exigebat. sed ad hoc fuit facta charta vt id, q̃ factũ erat, probabilius probaretur, z
2 tunc videt dicendũ. q̃ charta valeat. ff. de fide instru. l. j. z l. penul. z ff. de pigno. l. cõtrahitur. † Sed quid si tabellio fecit in-
c strumentũ. z omisit aliquid de solẽnitatibus errore lapsus, c et postea per diem, vel p annum ille, cui facta est charta, nõ habet illam diem, vel solẽnitatẽ: dicit tabellio, ego recordor de illa die, qua fuit factũ instrumentũ. paratus sum ponere, nunquid pót videt, quod sic, q̃ veritas scripture potest probari per ipsum authorez, qui fecit, vt C. ad l. Corne. de fal. l. si quis decurio. Circa hoc vide Jaco. but. z Cy. in l. Imperator. ff. de stat. homi. z in Spec. in tit. de instru. edi. ℨ. instrumẽtum ergo publicum. versi. quid ergo. z versi. seq. vbi plenius. Bart. de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶ Reperitur. Adde quod do. Franciscus Tigrin⁹ consuluit in ista materia in simul cum Bar. z ita est subscr. do. Fran. secundũ ordi. Perus. in secunda part. contractuũ in ℨ. xviij. vbi sic scriptum reperi. Bar. z Franc. Tigri. cõsuluerũt. z vide Jac. But. z Cy. in l. Imperator. ff. de sta. homi. z Spe. in titu. de instru. edit. ℨ. instrumentum. versi. quid ergo, z ver. seq. vbi plenissime.

b ¶ Distingue. De isto consi. vide Bar. in consi. ccxviij. incei. ex facto proposito, z ibi scripsi. z Bald. in l. j. C. de nouo. Lodi. cõpo. z de materia vide Ang. in consi. cccxij. incip. visis omnibus. post principium.

c Ber. Lan. ¶ Lapsus. Vide Ang. consi. cccxj.

CONSIL. CXCVIII.

1 ¶ Institutio facta a patre heredi sub conditione potestatiua valet, z conditio habetur pro non adiecta.

2 Jus authenticorum non corrigit iura Digestorum in conditione casuali. vel mista.

a1 IN questione predicta, a omissa narratione facti gratia breuitatis iuxta morẽ Legistarum secundum z ea que proponerentur, videtur modo de iure dicendum testamentum dicti Hugo. tenere debere. Ratio. quia ipse instituit ventrem vxoris sue sub conditione dupli ci. scilicet si femina filia nascatur: z si ingrediatur monasterium aut se maritaret, que conditio est potestatiua. l. j. C. de instru. z substitutio. l. in testamento. ij. ff. de cond. z demonstra. z sic in istis conditionibus a iure reiectis, remanet substitutio tanq̃ pura. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testa. que loquit in potestiua conditione, non in casuali. vel mista. Probo primo, per principium dicte legis que loquitur in testamento valido, olim per querelam rumpendo, z hoc probatur ratione, in fine ipsi pro ibi posita, que magis debet attendi quam dictum. l. cũ pater. ℨ. dulcissimis. ff. de lega. ij. z ff. de calumnia. l. hec actio. z de

acquir. posse[ss].l.si id q̄ possidemus,z de iure patro.l. adigere. §.quamuis.cū igitur in prin.dicte legis in tali testamēto rum Pendo olim per querelam loquatur,ergo z sequens principium dicte legis in eo debet intelligi,quia a primordio tituli, &c. vt ff.de iur.z fac.ignoran.z l.secunda.§.licet.C.de impo. lucr. descrip.l.vnica.lib.decimo.z hoc pbat aperte totus tenor dicte l.
a qm̄ in prioribus,si bene aduertant eius verba.†Hoc etiā,pbo, quia dicta l.quoniam,refertur ad l.omnino,precedētem,que in tali testamento loquit. Igitur ista sic debet intelligi, argu. in authen.de filiis ante dota.instru.na.§.fina.colum.vj. Item hoc pbat dicta l.omnino. vnde si nō preterit,quia iura nullitatis testamentorū in sua firmitate conseruat,nec authent. corrigit iura vetera in cōditione casuali,vel mista, vbi olim testamentū erat nullum:ergo z hodie,vt C.de institutionib.z substitutio.l. si pater.ff.de heredi.institu.l.seruꝰ quoqz.Et cū hac distinctio ne pōt seruari q̄ not.in dic.§.z licet.z Ly.de hoc facit dubitan do magnā filateriā in dict.l.si pater. Nec obstat opinioni mee l.ita dubitari.ff.de heredi.instī.quia dico,q̄ in cōditione pote statiua,que pendet ex sola filie voluntate,non corrigitur dicta lex.in ea.que non respicit factum extrinsecum,vt hic. Item non obstat.ff.si quis omis.cau.testamē.l.prima.§.qui sub cōditione. quia dico,q̄ talis institutio dicit pura,quo ad hoc vt valeat.ve re aūt conditionalis est quo ad moram,z onus,z conditiones. q̄ apparet aperte,qz tollitur per dictam l.quoniam in prioribꝰ z sic remanet institutio tanquam pura. hoc sentit Buliel. in dict.l.quoniam in prioribus.Et ita consului in ciuitate Vero ne postquam Paduam accessi,z per hoc cessat l.commodissime. z l.sub conditione.z l.posthuma.ff.de libe.z posthu. Ray. de Forti.in eodem facto,z contra Bartolum.

ADDITIO.

8 Tho.Dip. ¶ In questione predicta. Adde,q̄ istud cōsi. non est Bar.sed d.Ray.de Forti.qui consuluit contra consi.Bar.q̄ est.in fi.volu.consi.lxxj.incip.pater in suo testamēto.Et cōsi.sequens est etiam do.Ray.z ibi scrip.z Bar.in l.si pater.C.de institutionib.z substitutionibus,facit mentionem de hoc cōsi.et ibi vide Jasonem.

CONSIL. CXCIX.

Si vnus facit fieri falsam relationē notario,z ppterea notariꝰ fecit falsum instrumentum,an debet puniri & falso:z casu q̄ sic an debet puniri bis de falso,scilicet de falsa relatione z falso instrumento,vel debet duplicari sibi pena,statuto attento,de duplicandis penis.

1 ☞ Falsitas quid sit.
2 Falsam relationē faciens fieri notario qui postea fecit instrumentum falsum.an veniat puniendus.
3 Pena si venit imponenda,an debeat duplicari ratione duplicis falsitatis.
4 Statutum loquens de pena duplicāda in maleficijs,que in palatio committuntur,de quibus maleficijs intelligatur.
5 Accusatio noua remanente prima an iudicatur ex huiusmodi statuto de penis duplicandis.
6 Puniri quis de eodem crimine non debet sepius.

a Tudertinus quidam veniens cōā iuvalis nuncius retulit se citasse put in hac schedula continetur,presente nūcio,z cōtente,schedula non perlecta:z notarius nullius malignitatis conscius,ita scripsit: nuncius etiam caruit dolo,z ob hoc ille Tudertinus cōsecutꝰ est a iudice pronunciationem quā optabat.deinde repertū est, z confessatum per eum,q̄ vnus de contentis in dicta schedula non fuit citatus.Ex hoc insurgunt duo dubia.Primo,an veniat puniendus tanq̄ fieri faciens falsum instrumentū,vel tanquam fieri faciens falsam relationē,vel non.Secundo,si veniat puniendus,an veniat duplicanda pena ex vigore statuti loquē
1 tis,qs̄ pro maleficijs cōmissis in palatio pena duplicetur.†Circa primū est sciendū.quid sit falsitas,z licet lex dicat, q̄ falsitas nil aliud est,quā immutatio veritatis,in auth.de instr.cau. z fide,in prin.z etiā Dialectici dicunt,q̄ omne non verum, est falsum:tamen secundum legistas hoc non est verum, quia non omne non verum,non est falsum:sed requiritur dolus in cōmittente,vt C.de fal.l.nec exemplum. Item non omnis, non dicens verum,etiā dolose dicitur committere falsum.l.quid sit falsum ff.de falsis.ter,in d.auth.debet intelligi,si fiat dolo z adsint alie qualitates que requirūtur a lege,vt pbatur ind.l.quid sit falsum. Hoc sentit glo.in d.authē.cum allegat d.l.quid sit falsum. Hoc premisso.dico hunc nō posse puniri,tanquā faciens instrumentum falsum:qz falsum.instrumētum non est factū.cum no
b tarius caruerit dolo.b†Item,nec tanquā fieri faciēs falsam re
a lationē,cum nuncius non cōmisit falsum, cum dolo caruerit. Cum igitur principalis non cōmiserit falsum,nec iste potest teneri tanquam fieri faciens,l.si is.§.si tu Titium.ff.de fur. Non obst.l.si quis,id q̄.§.doli.ff.de iurisd.om.iudi. qz ibi principalis non album eorum pit,licet dolo cauerit:hic vero principalis non cōmisit falsum ex eo quod dolo caruit.vt ibi no. Nec obst.ff.ad l.Cornē.de sica.l.nihil,cū gl.in exemplo quod ponit, de furioso, quia tunc etiam homicidiū pōt cōmitti sine dolo, licet non puniatur,qz homicidiū est hominis exanimatio,l.ita vulneratus ff.ad l.Aquil.Nec obst.C.plus va.q̄ agi.quā qs̄ simu. concip.l. fi.vbi tex.ponit in terminis falsitatem,z tamē vocat ibi illud instrumentum falsum:qz fateor,q̄ illa schedula quā ipse scripserat,erat falsa.nec de hoc inquiritur,nec de hoc queritur:sed an fecit fieri falsum instrumentū ex eo,q̄ fecit notarium scribere: z ideo lex alibi istum actum deceptionis non vocat falsum instrumentum:vt C.de reb.alien.non alie.l.ij. Concluditur ergo, q̄ tanquam fieri faciens falsum instrumentum,vel falsam relationem,non veniat puniendus de falso: verum qz iudici obrepserit,non veras citationes ostendēdo,z sic per obreptionē seu
3 tentia pro se cōsecutus est,ideo tenetur pena falsi.vt ff.de fal.l. si qs̄ obrepserit.vbi casus singularis,z qz huius falsitatis pena non est adiecta in statuto,ideo imponitur pena,vt in alio statuto cauetur,procedendo de similibus ad similia,vt ad similitudinem faciēs fieri falsam relationē,vel alio modo,vt sibi videbit. ¶ †Sup secūdo,dico qs̄ talis pena non venit duplicanda. Ad
3 q̄ ostendendum,sciendū est,quod tale maleficiū.s.per obreptionem aliquid obtinere contra aduersariū,nō potest cōmitti nisi in palatio vbi ius redditur,secundum morem maiorū.l. pe. ff. de iusti.z iur.cū sit cōtentiose iurisdictionis. l.a procedente. C. de dila.z l.secūda.§.dies.quis ord.in bon:posse[ss].ser.z de bo.pos. l.ij.§.si causa cognita.sed alibi p obreptionē aliquid obtinere non valeret,vt dictis iuribus,z sic non esset falsum punibile.si
4 quis legatum.ff.de fal.†Hoc premisso,dicimus quod statutum qs̄ loquit de pena duplicāda in maleficijs.que cōmittunt in palatio,debet intelligi de maleficijs,q̄ indifferenter possunt committi in palatio,z extra:sed si in palatio tātū,vt in casu proposito,tunc nō debet duplicari vigore illius statuti. Quod ostendit primo,qz ex natura generalitatis est qs̄ ad casus.in quibꝰ specialiter prouisum est,nō porrigitur.l.sanctio legum,de pe.z de verb.obli.l.doli clausula.cum simi. Cum ergo huic maleficio,q̄ de necessitate fit in palatio,sit imposita pena specialis statut. loquētis de his generaliter,quem Palatio cōmittunt.ad hoc
5 se nō extēdit dicti statuti dispositio. †Secūdo probatur sic,aut dicis ex hoc statuto de penis duplicandis induci nouā accusationē,prima remanente.l.quoties.ff.de acti.z oblig.z tunc in inquisitione seu accusatione simpliciter formata.videl electa illa via,ex qua minor pena imponitur.l.si preses.z l.si de intrōpositiōe.ff.de pen.z si statuto quo imponit pena simplex, punitur. Aut dicis non introductam nouā accusationē,seu nouū modū agendi,scilicet penā qua puniebat ex prima accusatione, rōne cuiusdam qualitatis augeri,sicut dicimus in l.si detracta.§. in delictis.ff.de no[v]al.z hoc est verius, nō tñ curo hoc examinare,qz tunc in isto maleficio ista augmētatio non pōt habere locū:qz sic cessat ibi qualitas,que pōt adesse,z abesse,z pbat ff.de Jhen.emp.l.pacta cōuenta.z quod ibi no.de verb.signi.l.si quis
6 aliud. Ad istū ergo casum statutum nō porrigit. † Tertio probatur sic,De eodem crimine nō debet quis sepius puniri.l.senatus.ff.de accusa.z l.pe.in fi.ff.nau.caup.stab.cū simi.sic eiusdē qualitatis nō debet sepius respectus haberi.l.habebat. in prin.de instito.z ff.de in rē ver.l.filius.in fi. sed in proposito primum statutum,quo imponitur pena simpla habita cōsideratione loci.s.Palatij,qz impossibile est cōmitti alibi: sed si ex vigore secūdi statuti.a propter locū duplicaretur, iam hoc haberet respectus eiusdem qualitatis, quod erit absurdū, vt dictis legibus:ergo statutū nō debet sic intelligi.l.scire.§.aliud.& exercut. Quarto sic, Agri limitati non recipiunt augmentum alluuionis.l.in agris.ff.de acqui.rer.dom. sic delictum limitatū loco,certe ratione loci amplius non recipit augmentum. Bart.

ADDITIONES.

a Tho.Dip. ¶ Tudertinus. Vide Bar. in l.si qs̄ obrepserit.ff. de falsis.z in l.si mulier.§.si seruus.ff.rerū amota.vbi facit mentionem de hoc cōsilio.z dicit,quod etiam Fran.Tigr.cōsuluit, z vide Aler.in d.l.locis.in additio.z maxime in d.l.si quis obrepserit,z Felx.in c.quoniā litra falsam.de proba.cui adde Bar. hic,z vide plures cōcordan.per Aler.in consi.lxij.incip.in causa accusationis.vol.iij.z in consi.xxiij.in j.volu.incipien.viso testamento,
b Ber.Lan. ¶ Dolo. Vide Aler.consi.lxxvij.lib.iij,z cōsi.lxxij. in singulari.lib.j.

CONSIL. CC.

An Legatum pro dote,factū filie,vel alteri,potest peti statim,idest ante nuptias,vel post,z concluditur q̄ sic.

Lega

1 ☞ Legata filiorum pro dotibus ipsis relicta, vtrum statim debeantur & peti possint an debeat expectari etas nubilis.
2 Verba testatoris sunt intelligenda secundū communem vsum loquendi.
a QVeritur de legatis filiarum eis factis pro dotibus, vtrum debeant, & peti possint incōtinēti, an debeat expectari etas nubilis. Ista questio pēdet multū ex forma statuti ciuitatū, q̄ cōsueuerit dispōnere, q̄ filie sint cōtente dotibus: & ideo, nisi
x dicta statuta videant, rectū respōsum dari non potest. † Sed de iure cōi loquēdo, cōstat q̄ inquantū dicta dos relicta est vsq; ad legitimam portionē debitā iure nature ipsis filiabus, dos peti potest incōtinenti absq; aliqua dilatione. l. quoniā in priuilegiis. C. de inoffi. testa. in eo vero, q̄ esset vltra legitimam, est aduertendū, q̄ aliud est secundū propriā significationem vocabuli de iure cōmuni scripto, aliud secundum cōmunem vsum loquendi, qui in ciuitate esse cōsueuit. Nam & iure scripto, cū dos non possit esse sine matrimonio, vt C. de dona. ante nup. l. fin. in prin. legatum pro dotibus habet cōditionē, seu diem nuptiarū vt C. de nup. l. sancim⁹. & ff. de iure dotium. l. ex stipulatione. & sic debet intelligi l. Titio genero. ff. de conditionib. & demōstra. et idem licet quidā illum tex. aliter intelligant, & hoc, probat expresse. C. ad trebellia. authen. nisi rogati. & in corpo. vnde sumit, hoc expresse patet, q̄ relictū nomine dotis habet in se cōditionē nuptiarū, verūtamē cōis vsus loquēdi aliter se habet in quibusdā partibus, q̄ cū in facto consistat, in iudicio debet probari. In quibusdā enim partib⁹ dos patrimoniū mulieris, etiā nō nupte: vt cū dicimus, talis mulier habet dotem bonam licet sit puella virgo, vel vidua. & etiam cū dicim⁹ de ingrediente monasteriū, talis mulier dedit monasterio bonam dotem, & simil.
a Secundū quem cōmunem vsum loquēdi, debemus verba testātiū intelligere. l. libro rū. §. q̄ tamen Cassius. & q̄ ibi no. ff. de legā. iij. & l. cum de lanionis. §. asinā. ff. de fundo instructo. & l. Labeo. ff. de supel. legata. & ff. de verbo. signific. l. vt Alphenus. & l. in vulgari. Cum igitur appareat talem modū loquēdi eē in ciuitate Tuderti, dicimus legata p dotibus, non esse conditionalia, & posse peti incontinenti. b Barto.

ADDITIONES.

a Th. Dip. C Queritur. Vide Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. & ibi scripsi in addi. ff. de conditio. & demonstra.
b Bern. Lan. C Incontinenti. Omisso an extet statutum disponens circa dotes filiarū, concluditur cū dño cōsulente, vt per Pau. Cast. consi. ccxxxvij. & consi. ccxxxviij. & consi. ccxxxviij.

CONSIL. CCI.

Digitus non est membrum, sed pars membri. Item, an digitus debilis dicatur digitus, vel dicat abesse, hoc dicunt ista duo proxime sequentia consilia.

a ☞ Digitus an sit membrum, vel pars membri.
a Posita vt species separate nunquam sunt eadem sed diuersa.
q QVeritur nūquid digit⁹ vocat membrum
1 Arguit, q̄ nō: † sed potiꝰ pars sine officiū membri: vt l. non sunt liberi. ff. de stat. ho. ibi dū dicit membrorū numerū officia ampliauit, &c. Preterea sic. Certū est, q̄ copulatiua oratio, tantum habet copulare diuersa, vt no. glo. ff. de iur. & fac. igno. super rub. sed lege cauetur, quod si cuius digitus abscissus sit, q̄s videtur quid membri diminutū. ff. de edil. edic. l. item Offilius. in prīc. Siue ergo ponat in vim copule, & habeo ppositum: q̄ necessario cō-
2 cluditur diuersa membrū, & digitus: siue in vim disiunctiue, † & idem erit. q̄ ea que ponūtur vt species separate nunquā sunt eadem sed diuersa, vt probatur in l. prima. ff. de pact. stipu. & Insti. de diui. §. litere. Et ex hoc concludit, quod digitus nō sit membrū. ita tenet Marti. Sillim. in d. l. nō sunt liberi. & Old. ibidem tenet. Barto.

ADDITIO.

a Tho. Di. C Querit. Vide Bar. in l. nō sunt. in fi. & ibi scripsi. ff. de statu ho. & in l. secta. & ibi Jo. de Imol. & doc. ff. de publi. iudic. & vide Balin. cap. j. de noua for. fide. i vsi. feud. & in aut. sed nouo iure. in j. col. C. de fer. fu. & in l. data. C. qui accusa. nō pos. in ver. & ide in eo. & doc. in cap. j. de corp. vitia. & in c. presbyterū. & clerico egr. & Ang. de Aret. in suo tracta. male. in ver. membrū. et vide Bar. in sequen. consi.

CONSIL. CCII.

Si forma digiti est mutata ex percussione, an dicatur digitus perditus, vel inutilis.

1 ☞ Digitus ex percussione remanens inutilis dicatur ne perditus vel abesse.
2 Corpus an dicatur vitiosum ex modico defectu, puta mutilatione vel percussione.

a Sed queritur si digitus remaneat inutilis ex percussione, cui⁹
1 digiti forma mutata sit, † an digitus ille dicatur perditus, vel mutilis, vel abesse. Et videtur, quod dicat abesse, pro quā forma mutata est. & pbat, q̄ forma est, que dat esse rei. vt l. Julian⁹. §. sed & si quis rē. ff. ad exhibē. & argu. l. qui quadraginta. §. quedam. ff. ad leg. falc. ergo. &c. Preterea, probatur expresse, q̄ illud cuius forma est mutata, dicat abesse. l. mulieris. §. res abesse. ff. de verb. signifi. tamen hoc debet intelligi impropprie, & non ppprie, ex quo sibi remanet corpus, quod pbo: quia in d. §. res abesse, ponitur verbū videri, quod denotat improprietatem, l. naturaliter. ff. de acquir. posses. in gl. in ver. vide-
2 tur possidere. † Preterea ex modico defectu non dicit vitium, ex quo dicatur vitiosum, l. cui dens abest. ff. de edilit. edic. ergo, &c. Quod illud officium membri non dicatur deperditum esse, potest dici. ff. de pet. her. & q̄ no. Jac. de Are. in d. l. mulieris. §. desinere ff. de verb. signi. ibi, quarum corpus manet. & pro hoc facit ex quo modicum detrimentum sue persone recipit: ergo, &c. Facit ad hoc extra de corp. vitia. c. exposuisti. Bar.

ADDITIO.

a Tho. D. C Sed queritur. Vide Bar. in l. ij. ff. de pu. iu. & ibi vide apposti. meam, & vide que scripsi. §. in precedenti consi.

CONSIL. CCIII.

1 ☞ Duobus heredibus institutis, & eis ecclesia substituta, et vno illorum per codicillos annulato, & non alio instituto, cuius debeat esse hereditas exheredati.
2 Verba prolata in codicillis trahuntur ad fideicommissum.

Testator dixit in testamēto, instituo Bertā & Martinū hēdes, & quādocunq; decesserint sine filijs ex eorū corpore descendentibus substituo ecclesiam. s. Jo. in ciuitate, & ecclesiā. S. Pe-
tri extra. postea fecit codicillos, in quibus dixit, hereditatē relictā Berte cassō, irrito, & annulo, & Martinū heredē instituo deinde decessit berta, deinde decessit testator, queritur q̄s debet habere partem Berte, an ecclesia, an Martin⁹ institutus in co-
1 dicillis, vel an habeant inuicem. C † Sol. Constat, q̄ hereditas in codicillis nō potest dari, nec adimi. l. hereditas. C. de codicil. cum simi. Item cōstat, q̄ dictus Martinus non potuit institui in codicillis, vt dictis iuribus. sed perinde est, ac si dicta Berta esset rogata fideicommissum restituere d. Martino pure.
2 Quia verba prolata in codicillis, trahūtur ad fideicōmissum, l. scevola. ff. ad Treb. & l. verbis ciuilibus. ff. de vul. & pupil. Item cōstat, quod per illam ademptionem hereditatis, non videtur adimere onus fideicōmissi, quo tenebatur restituere illis ecclesijs. l. si adimendo. ff. de adi. leg. Ex hoc concludo, quia illa Berta erat grauata pure de restituēdo Martino, & sub cōditiōe ecclesijs, q̄ ista hereditas remāsit cum onere suo apud Martinū coheredē Berte, & coniunctū Berte. Cum ergo nūc sit purificata conditio, apparet quod Martinus & ecclesia sunt re ciuncti, & sic equaliter admittuntur ad dictam hereditatem. Bart.

CONSIL. CCIIII.

An authentica, ex causa. C. de lib. pret. habeat locum q̄si preterit⁹ est posthum⁹ quo ad legata, & casu quo nō valeret. an p clausulā codicillarem. & si non valet iure testamenti, vel valebit, valeat iure codicillorum, & firmentur legata.

1 ☞ Authētica ex causa. C. de lib. pret. an habeat locū in posthumo preterito quo ad legata, & valuerit testamentū per clausulā codicillarem.
2 Verba illa, si non valet vel valebit, &c. ad quos referantur.
q Actum est tale, Lech⁹ cōdidit testamētū, & Bertā
filiam suam heredem instituit, & centū reliquit pauperibus Christi: & dixit, quod si testamentū nō valeret iure testamēti, valeat iure codicillorū, post mortē testatoris natus est posthumus, & sic testamentū ruptum est ei⁹ agnatiōe, & tota hereditas peruenit ad eū ab intestato, quia filia decesserat ante testatorem. Modo queritur an valeat dictus relictum. † Super quo puncto duo examinanda videntur. Primo
1 b an dictum legatū debeatur. Et videtur, quod sic per authē. ex causa. C. de li. pret. & licet circa hoc varie sint opi. doc. tamē multe gl. sunt, que tenent legata eo casu deberi, vt no. in l. generaliter. §. pen. ff. de fideicō. liber. & l. si pater. in prin. & ff. de capt. & postlimi. reuers. l. bona. §. fin. & ff. de testa. tutel. l. j. & de leg. ij. & l. si quis testamēto. & C. de codicil. l. j. quas gl. multi docto. sequūt, quas reputo esse veras, si ponerentur defuncto tempore testamenti editi de posthumo cogitasse, alias secus. C. de test. mil. l. sicut certi. & l. si cū vel in vtero, que leges hoc optime probant. Sed posito quod hic casus in proposito nō esset, & sic vigore d. authen. hec legata non deberentur. tunc venit secunda cōdēratio facienda, an dicta legata debeantur vigore dicte clausule

si non valet,vel valebit. Super quo dubio glo.que est in d.aut. videt tenere,q ad hunc casum d.verba nō porrigūtur,z ad eū solum casum,cum testamentum solū ratione solennitatis defi cit,tū omnes Doc.tenent cōtra verbis ita conceptis,si nō valet.vel valebit:z etiā ad casum pteritionis posthumi porrigi. per l.si ita scripsisse,ff.de leg.ij.de ver.obli.l.si ita stipulat⁹ fuerim.§.j.z arg.C.de test.milit.l.ex verbis,quod tenent Ly.z Dy. in d.aut.ex causa.z quasi omnes Docto. Sed ex hoc insurgit vnū dubiū. Nā si verba dicti testamēti bene inspiciantur,dicta legata nominatim relicta fuerunt a domina berta instituta he rede pstanda,sed quando legata ab vno nominatim relinquun tur in codicillis,ab alijs ab intestato non debentur.l.j.§.fi.de le ga.ij. Sed ad hoc respondeo multipliciter. Primo,q illud est verum,quando in codicillis reliquūtur a certa persona nomina
1 tim,sed illa verba,si non valet,valebit ve,ꝛc.non referunt tan tū ad heredem instituū,sed ad omnes veniētes ab intestato,q similiter grauati videntur,vt no.per glo. in l.ex testamento. C. de fideicom.cum simi.ibi not.Secundo,q d.l.pen.§.fin. de leg. ij.locum habet,quādo hereditas deuenit ad sequentes in gra du,sed quando deuenit ad eum,qui est in pari gradu cū gra uato,vadunt bona cum onere suo sibi iniuncto,argu.ff.s leg.ij. l.si Titio,z Mevio,§.Julian⁹.z quod ibi no. Dy.facit,q ipse idem no.in l.cum pater,§.cum estimare.eo.tit.Tertio,q predi cta non videntur habere locū in legato ad pias causas,que vi dentur etiam deberi ex testamento,q non perfectum est,arg.l. in testamento.ff.de fideicom.lib.cum pij filij debeant piam defū cti voluntatem implere,vt ibi dicitur.Si enim hoc ibi fauoꝛi libertatis inducit,multo magis debet inducere hoc fauoꝛ anī me,q ceteris rebus est preferenda.C.de sacrosanctis eccle.l.san cimus,q intellige verū,quādo est verisimile testatorem hoc fe cisse,si de posthumo cogitasset:alias sec⁹.arg.ff.de codicil.l.pe nul.in fine,sed hic grauauit filiā,ad quam solam hereditatem pertinere putabat:eadem ratione hunc posthumum grauasset si ad eum solū pertinere putasset,sicut euenit,cum ratio diuer sitatis reddi non possit,alias secus. Barto.

ADDITIO.

a Ber.Lan. ¶Factum est tale. Materia huius consilij melius explicatur.j.consi.incip.quidā nomine lap⁹.ideo ibi erit viden dum,sed q ibi non dicitur,an rupto testamento ex causa pre teritionis posthumi legati ad pias causas debeātur,ideo omis sis varietatibus,omnes doct.vident cōcludere,q quando ali quē filiū instituit,z grauauit de aliquo legato ad pias causas, q nascatur posthumus preteritus,quod tamen legatum de beatur,quia si cogitasset de posthumo similiter grauasset,z vi in d.authen.ex causa,per me in apost.ad Barto.

b ¶An dictum legatum. Vide Bar.in auth.ex causa.C.de lib. z posth.z ibi in apost.z ibi vide Alex.z Barto.in l.j.in fi.C.de posth.heredi.instī.z ibi apostil.z Bar.supra in consi.xx. factū sic se habet,z ibi apost.

CONSIL. CCV.

Si statuto cauetur,q mater nō succedat ab intestato filio suo si filij⁹ habet fratres,vel filios fratris,z filij⁹ habēs tres,z etiā nepotes ex fratribus ac mater preteriit matrē,z pre fatos fratres non instituit,sed extraneos,an propter pteritio nem matris vitietur testamentum. Item,de multiplicibus ver bis sententie quomodo debeant intelligi.

1 ¶Mater preterita testamento filij habētis fratres,an succe dat ab intestato,z testamentum sit nullum.

2 Exheredati,vel excluſi habentur pro mortuis.

3 Legatum factum spurio apud quem debeat remanere de iure communi.

4 Sententia in qua fuerunt approbati heredes scripti,z iudica cati,per acta facta prodest,z valet.

5 Verba dicte sententie quomodo intelligantur.

6 Verba sententie simpliciter prolata,simpliciter etiam debent intelligi.

a VIso testamēto Minimi de sancto Quirico ha bentis matrem legitimam,z filios fratris carnalis,primo queritur nunquid dictū testamentū sit nullum per preteritionem matris. Viso statuto cōmunis Senarum,quo cauetur q ab intestato mater non suc
1 cedat si filius habet fratres,vel filios fratris.†Ad q respon dendum est,q testamentum non est nullum,q matris preteri tio illius filij testamentū nō rumpit,cum possit ab intestato suc
b cedere:sed qui succedere prohibetur,preteritus non rumpit:b vt ff.de cōtrab.l.prima.§.pe.z de bon.libe.l.si necē.§.si depor tatus.sed in proposito mater ab intestato no succederet,ergo preterita non rumpit.Sed hic facit dubiū,nam quod mater nō succedat,videtur introductū fauore fratris,vel filij fatris;sed in propsito filij fratris nō succedunt,quia extranei institu ti sunt,ergo videtur q mater debeat admitti,ac si filij fratris
2 non extarent.†Nam exheredati,vel aliter excluſi habent pro mortuis:vt ff.de coniung.cum eman.lib.l.j.§.si pater emancipa tus.versi.sed si pater. Ad quod respondetur q etiam tunc filij fratres perfecte a successione excluduntur,cum hereditas ex te stamento aditur per institutos extraneos.tunc enim confirma tur eorum exclusio,sicut dicimus de institutione,que ex aditio ne hereditatis sumit effectū.l.filium,quem.§.sed cum exhereda tio.ff.de bon.possess.contra tab.vnde tempore mortis nō potue runt dici excluſi,z sic tunc mater succedebat,z per consequens tūc pterita non rumpebat.Et hoc verum esse apparet,z in ne pote filio exheredato.Nam talis nepos nō dicit testamentum nullū,sed venit ad querelam.l.si quis filium.C.de inoffic.testa. l.ij.§.si emancipatus filius.de bon.contra tabu. Ratio,q ante aditam hereditatem dictus nepos non poterat dici obtinere pri mū locū,ita in proposito mater nō poterat dicere nullū testamē tum.Et si diceretur,quod posset venire per querelā,a dicto be neficio est excluſa per lapsum quinquennij.d.l.si quis filium.in fine.C.de inoffic.testa.Sed pdictis ob.d.l.j.§.si pater emācipa tus.ff.de cōiun.cum emancipat.libe.vbi nepotes admittuntur patre exheredato,ac si pater nunq fuisset. Solu.ibi pater erat
c emancipatus,z nepotes erant in potestate. Unde de rigore in ris nepotes tenebāt primum locum,cū emancipat⁹ esset incog nitus,sed de equitate pretoria pater communiter dabatur,nō aute anteponebatur,hic autē filij fratris precedūt matrem defuncti ex forma statuti.Preterea quando non est necessario exhereda tio,si per testatorē pōt illud quod ad alterū pertinet,alteri assi gnari,ille qui per talem assignationem admittitur,ita impedit alios venire volentes,sicut si ipse succederet,vt ff.de assignatio ne lib.l.prima.§.fin.Sic in proposito,licet filij fratris sint excluſi per institutionem factam de extraneis,ita impediunt matrem, sicut si ipsi succederent.Pro hoc optime facit C. de naturalib⁹ liberis,aut.licet prout loquitur de vxore,que licet non succe
3 dat,excludit naturales. ¶†Secundo est videndū de legato fa cto spurio:apud quē debeat remanere de iure cōmuni. Ad qs dicendum est,q gl.in hoc variare videntur.Nam quandoq vi dentur velle,q dicta legata possint peti a liberis,z parentibus et fratre z sorore tantum testatoris:alias locus sit in fisco,vt C. de naturalibus lib.l.j,vbi videtur casus: z ita videtur sentire gl.in l.hereditas.C.de his quibus vt indig. Que alibi videtur sentire,q quādo relinquitur filio spurio:quod illud relictum re
d manere debet apud heredes institutos[d],per l.non intelligitur. §.si quis palam.ff.de in.fis.z ita intelligit.ff.de leg.j.l.Lucius.§. fi.z istud videtur verius:cum l.j.C.de natu.li.loquatur specialī ter in quibusdā natis ex aliqua coniunctione illicita habita cū qbusdā nobilibus ibi nominatis.Et ita reperi consuluisse.Di
4 dra.z ego alias sic docui,scripsi z cōsului. ¶†Et videndū est b
c viribus sententie late:inter heredes scriptos,z Lyonem filium fratris testatoris:in qua sententia dicti heredes scripti fuerunt approbati z iudicati hēdes per acta facta cum dicto filio fra tris. Ad q dicendum est,q dicta sententia prodest heredibus scriptis,z omnibus legatarijs eiusdem testamenti.l.Papinia nus.§.si ex causa.ff.de inoffic.testa.z l.qui rei vxoꝛ iudicatur.eo.ti. Ra tio,q sententia est lata cū legitimo defensore,hoc est:cum eo ad quē principaliter spectabat:vt not.per Bul.z Ly.C. qui.res
5 iudic.nō noc.l.j. ¶†Quarto videndū est,quid releuāt verba ap posita in dicta sententia:in quibus Lyon filio fratri predicto re
f seruatur[f] omne ius sibi competēs in dictis bonis:q ius pua lebat olim relicto facto per dictū testatorē. Ad q respondetur q dicta verba debēt intelligi:vt non contineāt repugnātiam et contradictionē.l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.z l.quoties.z l. ambiguo,de rebus dub.q8 ergo dicit,saluo omni iure ꝛc.intel git omni alio:scilicet quā hereditario iure.Istud em ius p hanc sententiā declarat ad alios pertinere. Nā duo heredes non pos sunt esse insolidū,vt ff.de reg.iur.l.q contra.§.vnus. maxime vnus ex testamento alius ab intestato:quod ius nostrum non patitur.Cum ergo illi scripti declarati sunt heredes ex testamē to non pōt intelligi predicto filio reseruatum ius ab intestato. ¶Quinto videndū est,de viribus illoꝝ verboꝝ appositoꝝ in pdicta sententia:videlicet insuper cum dicto onere q de re
6 siduo eius dentur Angeloto filio dicti mei legata eidem Ange loto in vltima volūtate relicta.†Ad q dico,quod cū dicta ver ba proferātur simpliciter,scilicet q dentur,nec dicatur a quo, debent intelligi simpliciter,scdm formā dicte vltime volūtatis, videlicet q si dictū testamentū valet,dicta legata dentur ab he redibus iustitutis,si non valeat,dentur ab heredib⁹ ab inte stato,cum in dicto testamento sint dicta verba,si non valeat iu re testamēti,valeat iure codicillorum,per que verba videntur rogati,tam instituti,quam venientes ab intestato,vt dicunt iura vulgaria. Ex quibus concluditur dictum Lyonem excu

dendum

dendum a petitione dictarum rerum legatarum dicto Angeloto. Primo, qꝛ dicte res ad dictum Lyonem non possunt pertinere ex vigore l. j. C. de natu. libe. quia non est de personis ibi numeratis. Item, non possunt ad dictum Lyonem pertinere, tanquam heredem scriptū: quia nō est heres scriptus contra eum, vt dictum est, nec etiam reseruatio facta p eo aliquid releuat, vt supra dictum est. Obstat etiam dicto Lyoni, quia posito, qꝫ sit heres ab intestato, non tenetur ad dicta legata, vt in sententia declaratum est. Et dolo facit, qui petit quod restituendum est. Bart.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ Also testamēto. Alias incip. viso testamēto Natalini, z vide de isto consi. per Andr. Barba. in l. j. v. q. in addit. Bar. ff. de iur. cod. Et no. istud consi. quia est pulchrum, z no. ex quo primo no. quod prohibitus succedere per statutū preteritus non rumpit testamētum. Secundo no. quod excluſi a successione facto testatoris eos non instituētis impedimēto sunt, perinde ac si succederēt, z repellunt quem a successione, ac si eisdem fuisset portio assignata.

b Ber. Lan. ¶ Non rumpit. Vide Paul. Cast. consi. cxlviij.

c ¶ De rigore. Vide Bar. in d. l. j. §. si pater. versic. vlti. z ibi scripti in addi. ff. de comun. cum eman. lib. Tho. D.

d ¶ Institutus. Vide Alex. consi. cxxxviij. lib. iiij.

e Tho. D. ¶ Sententie late. Not. quod sententia lata in fauorem heredum prodest legatarijs, z aliꝫ si est lata cum legitimo contradictore.

f ¶ Reseruatur. Not. quid operentur illa verba, saluo z reseruato omni iure ꝛc. quia intelligitur, scilicet alio quam hereditario, z de tali reseruatione meminit glo. in l. quidam Labeo. §. pater. ff. fami. ercis.

CONSIL. CCVI.

De Publiciana quādo cōpetat, z quid requiritur in ea, vt procedat libellus iure dominij, vel quasi. Item, si tu possides nomine meo precario pcedente titulo, an cōpetat mihi Publiciana contra te, vel contra tertium. Item, si statuto cauetur qꝫ nullus procurator producat testes sub certa pena, an valeat productio testium facta contra istud statutum per procuratorem. Item, quando factum contra leges valet, vel ne.

1 ☞ Titulus ad habendum quasi dominium requiritur, z traditio possessionis, z quod res sit tradita eius nomine.

2 Testium productio per procuratorem facta, statuto prohibente, an valeat.

3 Factum contra leges, an z quando valeat.

4 In mandato generali non continetur aliquid speciale.

Inter procuratorem do. Berna. ex vna parte, z possessores ex alia, omissis alijs dubijs, videt non esse probatū rem illā pertinere ad dictam dominā iure dominij, vel quasi: z de directo dominio nō est dubiū, de quasi dominio videamus. †Et ad quasi dominū requiritur titulus, z traditio possessionis, vt ff. de publici. l. j. in princ. z qꝫ res sit tradita eius nomine. l. eum qui. §. bonā aūt. eo. tit. Sed in proposito videamus de titulo, z possessione, z ostendit instrumentū in quo dicta domina mater dicti Andree emit pro eo, vt in dicto instrumento cōtinetur quod possessio fuit tradita Andreucio Pādulphi pro dicto Andrea, nec habebat mādatum ab eo, sed solum erant negotiorū gestores, ergo antequam habuerit ratum non fuit aliquod ius quesitum dicto domino Andree l. si ego. de neg. gest. nūc videamus de ratihabitione quid constat, z ex processu nil apparet, nisi quatenus in instrumēto cessionis precarij, facto dicto Andreucio, vbi dicit certā terram emptam a dicta domina Digna eius matre, sed si illud instrumentum bene aduertatur, solum emptionem factam ab illa domina videtur ratificare, traditionem autē factam dicto Andreucio non proponitur eam ratam habuisse nec sciuisse: z sic ei nec eius heredi, ex hoc publiciana competere nō possit. Sed vidēdum est, an eo qꝫ repertū est, quod Andreucius postea possedit, z ab ipso dicto Andrea precario rogauerat ex hac possessione, cum titulo precedenti, competat publiciana. Et videt qꝫ non, quia tempore quo concessit precario dictus Andreas non possidebat, vt dictum est, nec postea ex instrumento precarij nō habuit animum querendi possessionē per dictum Andreucium, sed ius retinēdi sibi reseruauit omnes possessiones, sed animus retinēdi non inducit animum acquirendi, vt tenet gloss. in his terminis. ff. de acquir. poss. l. iij. super verb. animo. in fi. Istam gloss. nullus reprehendit, ego solus cōtra. Preterea, apparet, quod possessio fuerit tradita, quod requirit. z traditio que fuit facta Andreucio, nō fuit habita rata. Preterea, posito qꝫ possessionem quesiuisset per precarij concessionem factam ab Andreucio, sequeretur quod possessionē habuit ab vno, titulum ab

a alio qꝫ nō sufficit ad publicianā, nec ad vsucapionē. ff. de vsuc.

2 l. cū solus. z ibi per gl. † Superest vt videamus de productione testium facta per procuratorē, vetāte statuto, an valeat: quo statuto cauetur qꝫ nullus procurator constitutus per principalē p sonam, pducat testes in causa, z indubitanter dico, quod nō, qꝛ factum lege vetāte. l. non dubium. C. de legib. Et si dicatur, statutum vltra procedit penam imponendo, valet quod fit. l. fi. ff. de diuo. z ibi Richard. Mal. adde quod no. Ly. in d. l. nō dubiū. in fin. Ad quod dico, quod vbi lex vltra procedit penāimponēdo, actus est nullus firmioris ratione, ex eo quod pena imponit, quia illud solum sufficit ad annullandū actum. ff. de his que p non scrip. l. j. vbi est casus expressus. Non ob. d. l. fin. ff. de diuo. quia ex impositione pene apparet, qꝫ lex volunt valere diuortiū quod prohibuerat, fuit enim pena qꝫ mulier diutius nō possit

3 nubere. † Ex hoc apparet, quod senserint qꝫ diuortiū valebat, alias de iure cōmuni non poterat nubere iecūdo viro, si primū matrimonium durabat, z diuortium maluisset. Et istam rationem ponit ibi tex. expresse, z distinctio quam doc. faciunt videlicet, aut pena imponitur actu prohibito de iure cōmuni, aut prohibito de iure speciali nil valet: qꝛ est contra tex. ff. de ope. no. nū cia. l. j. §. j. z ibi no. in gl. super verb. expressum. Ham eo ipso qꝫ imponitur pena transgressionis, videtur vetare ne fiat. z annullare actum z cōstat quod interdictū de ope. no. nun. est de iure speciali, z extraordinarium. l. in prouinciali. eod. tit. Preterea, illa distinctio legis probatur, qꝛ ad l. fi. de diuo. nil facit, vt dixi ad hoc etiam in proposito, scilicet quod productio testiū nō va-

4 leat. † Probatur alia ratione incōuincibili, qꝛ procurator nō habuit mandatum ad hoc: nam in generali mandato nō venit ali-

b quid quod sit speciale. b l. fi. procurator. de condi. inde. cū simi. Ergo hec productio que est penalis non valet. z si mandatū recte inspiciatur, non habuit mandatum speciale ad producendū testes. Concluditur ergo, quod illa productio tanquam facta cōtra statutum, z tanquam facta a non habente mandatum est ipso iure nulla. Bartol.

ADDITIONES.

a Ber. Lan. ¶ Publicianam. Vide Alexand. consil. ꝛc. incip. in causa z lite coram arbitris. lib. ij.

b ¶ Speciale. Vide Roma. consil. lx.

CONSIL. CCVII.

An possessio fundi dotalis quam habet pater nomine filiorum suorum inducat additionem hereditatis materne, concluditur quod sic.

1 ☞ Possessio rei hereditarie, an inducat additionē hereditatis.

2 Dotalis res immobilis mortua vxore, debet restitui heredibus statim.

3 Dotalis fundus presumitur possessus a marito post mortez vxoris z filiorum infantium iure hereditario.

4 Actus omnis intelligitur gestus eo modo quo iuste geri pōt.

a In questione inter Fracisc̄um Piccoli. z Joānē Patrioli ostē sum, est mihi consiliuz cuiusdaz sapientis, in quo in effectu continetur, quod nō est probatum additionē hereditatis, vt dicitur fuisse factā per Benedictū heredē filiorum domine M. vxoris dicti Benedicti: licet in veritate pbatum sit funduz, q dotalis fuit dicte domine M. possessuz fuisse per dictū dominū benedictum, post mortē dicte domine M. ipso sciente mortem eius in vita dictorum filiozum infantiū, z post mortē ipsoz̄ filiozum, qui decesserunt in infantili etate, si

1 militer probatum est dictū fundū possessum esse. † Ratio, que mouet ipsum consultorem, per dictū Benedictū, est ista. Haz ipse confitetur, z verum est, qꝫ possessio rei hereditarie, que nū quam fuisset possessa per heredem, inducit additionem hereditatis: sed cū in q. proposita dictus Benedictus possederit in vita sua ex cā dotis post mortē vxoris sue, non potest videri sibi mutasse causam possessionis, z incepisse possidere titulo p here de ipsius domine, nisi hoc expresse probetur, vt in dicto cōsilio continetur. † Hoc autem an sit verum examinandū est. Et puto clarū z manifestū contrariū esse eius qꝛ consultum est. Primo, quia certū est, qꝛ res immobilis dotalis mortua vxore dz restitui ei b heredib b statim. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxo. acti. z sic nō pōt per virū mortua vxore licite possideri ex illa causa.

2

3 ¶ † Ex causa vero titulo hereditario, tam pro se post mortē filiorum infantiū, quam pro filijs suis ipsis vmentibus, cunquā pater z legitimus administrator ipsoz̄. poterat licite possidere, z sic isto iure presumitur possessuz esse. b ex illa causa. l. hereditaria. Hoc probat primo. per l. pro herede. §. j. z §. Papinian. b. i fi. ff. de acqui. he. vbi dꝛ, qꝫ illud qꝛ non pōt fieri citra ius z nomen heredis inducit additionē, qꝛ intelligendū est qꝛ pōt fieri. s. de iure. Hā omnis act b pōt fieri in re aliena iniuste, z tñ aditio nē nō induceret, z sic de necessitate. d. §. papinianus, intelligit

4 ¶ omnis actus intelligitur gestꝰ eo modo, quo pōt iuste. Hoc probatur per regulam generalem in l. merito. ff. p soc. qz in dubio presumitur facere eo modo quo licite pōt. Secūdo probat per casum expressum in l. nō solum. §. j. ff. de vsuc. vbi, ille qui habet aliquam possessionē quam non pōt tenere iuste, nisi ex causa hereditaria superueniēte sibi iure possidēdi titulo pro herede, incipit illo titulo possidere absqz aliqua mutatione facta. Ex quibus concluditur, quod per testes est legitime probatum per do. Benedictum esse aditam dictam hereditatem. Bart.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ In questione. Vide Bart. in l. gerit. ff. de acquirenda hereditā. in versi. venio ad quintum, z ibi Andre. Barb. in versi. nemo.

b Bern. Lan. ¶ possessum esse. Vide Pau. de cast. cōsi. ccxxxvij. z cccxc.

CONSIL. CCVIII.

An notarius asserens se errasse in instrumento qꝰ dedit iam parti, z ostēdit protocolum suum ad hoc, an possit corrigere prefatum errorem, z an potest petere a parte cui dedit instrumētum quod restituat sibi, quia vult corrigere.

1 ☞ Notarius dicens se errasse in instrumento, an ostendendo protocolum possit illud corrigere.

2 Notario asserenti se errasse, sed non in quo, an si postmodum recordatur, debeat credi.

3 Notarius dicens se errasse in eo quod pertinet ad partem an, z quando possit se corrigere.

4 Notarij error, an possit sufficienter probari ex ostensione protocoli, z originalis.

a **Ex facto** ꝓpositio tria dubia oriuntur. Primo, an notarius instrumentū possit corrigere dicēdo se errasse, z ad probationē sui erroris ostendit protocolū, z originale in quo aliter continetur, z in hoc doc. aliqua scribūt, z Bul. in l. Imperator. ff. d stat. ho. Spec. in tit. de instrumento. edi. §. postremo. ver. sed nū qd cōfectoꝛ instrumēto. z Jac. de Bel. modicū in authen. d equando. §. illud. z Ly. in l. si quis decurio. C. de fal. Ego aūt ꝓ inuesti gauda veritate huius puncti dico sic, quod quodlibet publicū instrumentū cōtinet ista duo. Unum, qꝰ spectat ad notariū tātum. s. ponere annos domini, indictionē, diem, z mēsem, z locū, z alias solēnitates. Secundū, qꝰ cōtinet instrumentū est illud, quod spectat ad partes cōtrahentes. s. substantia cōtractus: z hic est casus questionis nostre. Est ergo vidēdū. an si circa alterum istorum notarius errasse se dicat, admitti debeat ad correctionē erroꝛis.ᵇ ¶ Et circa primū dico, qꝰ quandocūqz est error circa ea, que non vitiāt instrumētum, nec ipsum nullum reddunt, vt si in eo esset mala latinitas. tūc non vitiatur instrumētum, vt in predict. l. Imperator. de sta. ho. z per notariū pōt corrigi, l. acta apud se habita. ff. de re iudic. Quandoqz est erratum in eo, in quo instrumentū vitiatur, z tunc quādoqz cōstat, quod est erratus in quo si deficiat, vitiatur. Exemplum, si in instrumēto deficit indictio. Nam defectus indictionis, vitiat instrumētum: vt in authen. vt precipo. no. Impe. in prin. z in authē. quibus modis na. effi. legi. §. quātuz vero. z no. extra de fide instru. c. inter dilectos in gl. in verbo, indictionis: z isto casu potest corrigi, ne noceat error scribētis partib⁹. l. si in nomine. z l. erroꝛe. C. de testa. Quandoqz cōstat, quod est erratum: sed non constat in quo, vt si omissa sit dies, z sic constat de erroꝛe, sed nō in quo sit erratum, ꝛ qz non cōstat de quo, z notario dicenti se recordari debet credi, ꝓbat. qz officiali credit in officio sibi cōmisso. vt l. apparitoꝛes. C. de exact. tribu. li. x. z l. si quis decurio, C. de fal. z l. magis puto. §. si preses. ff. d reb⁹ eo. z hoc qñ est erratū in omittendo. Sed quādo est erratū in cōmittendo: puta, quia apposuit vnaz diem in instrumēto, cuz deberet apponere aliā, z isto casu nō posset se corrigere, nisi doceret d erroꝛe per testes, vel alijs modis. l. quicquid adstringende. de ꝛ. obl. in q. relpon. secundum vnam lecturam, Item qz functus est officio suo. ff. d arbi. l. dicere. in fi. z l. seq. z qꝰ ibi no. z qꝰ not. in l. iudex postea quā. in fi. ff. de reiudic. Quādoqz est erratū alio modo, vt qz de indictione non recordatur cum annis domini, z tunc consuluit Dynus quod instrumētum non vitiatur, quod non prosequor,

3 qz non pertinet ad casum nostrum. ¶ Circa secm principale, quando in eo quod pertinet ad partē, dicit se errasse, vt in proposito, qz notarius dicit se errasse ponēdo in scripto illa verba, habeat, z habere debeat libere, z expedite, ꝛc. Et in hoc dicit Bul. z Spec. Si notariꝰ vult se incōtienti corrigere, admittit, aut ex interuallo, z non pōt, nisi probato erroꝛe, vt in §. illud, in auf. d equa. do. ꝓbatur etiā. qz testis, z notarius equiparant. l. Domitius. ff d testa. Sed testis pōt corrigere incōtinenti dictū suū, in aut. de testib. §. qz vero. in gl. magna. extra de testibus cogend. in c. preterea, z sic posset etiā notarius, quozū sentētiā pu-

4 to verā. z iuri cōsonā. ¶ Est ergo videre, an in questione propo-

c sita sit sufficiēter de erroꝛe notarij probatū, z dico qꝰ sic, er ostē sione. z scriptura protocolli. z scriptura originali. Nam ex illa verificatur instrumentū extēsum, z sic videtur erratū in transcribendo. l. si librarius. ff. de reg. iu. Facit l. ij. C. de erro. aduoc. p hoc quod originali stetur, z nō scripto: exemplum. si aliter continetur in scripto, aut extēso originali, ꝓbatus sit erroꝛ. Probatur in auf. de tabel. §. pe. per hanc etiā rūdetur allegatis per aduocatum partis. in l. argētarius. in prin. ff. de eden. Hā edūtur parti requirenti protocola, vt ex eis fides scripturis inde sumptis imponatur. Concludo ergo in primo puncto, qꝰ notarius pōt suū erroꝛē corrigere, ostenso protocolo, z hoc maxime si errasse se affirmet ꝓpter iure. Ut qz etiam proponitur in pūcto, qꝰ notarius imperitia ductus, fecit notuz fieri vni partiū, altera etiam inscia, ex quo erroꝛ etiā detegitur, qz secutus illam notulam sic scripsit. Ex hoc sequit decisio secūdi z tertij dubij, videlicet qꝰ tertia pars cui notarius dedit copiam scripture, in qua cōstat ipsum errasse, cogit ipsi notario restituere. vt ipsam corrigat. z erunt partes iudicis, vt ponūciet in quārum constat ipsum notariū errasse, dictum erroꝛē per ipsum corrigi, z partē debere sibi restituere scripturā sumptā, in qua apparet erroꝛ. Ex predictis patet responsio ad iura in contrariū allegata. Hā fateoꝛ, qꝰ vbi cōstat d erroꝛe, debet corrigi. Sed in casu nostro plene de erroꝛe docetur ex protocolo, ex quo ꝓbatur rem aliter se habere. vt ꝓbatur in l. de etate. §. fi. ff. de interrog. actio. z l. cum de indebito, in prin. ff. de ꝓba. Bart.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ Ex facto. Alias incipit, ex facto ꝓpositio. vt ecce patet tria querūtur. Et de hoc consilio vide Bart. in l. si librarius. ff. de reg. iu. z ibi Aler. in apost. vbi scripsi. z in l. Imperatoꝛ. ff. de statu homi. z in l. quoties. §. j. ff. d here. inst. z ibi apost. Aler. z Andre. Barb. vbi etiā scripsi. z Bal. in l. fi. in iij. iij. v. q. C. de edē. z in suo trac. de tabel. in rub. C. d fide instr. z l. ij. C. d fidei com. lib. z l. cum proponeretur. de leg. ij. z Ely. in c. in literis. de officio. deleg. z Aler. in l. si quis ex argentarijs. §. pretor ait. ff. d eden. z in consi. cxc. in sexto volu. plura narrata.

b Ber. Lan. ¶ Erroꝛis. Vide supra consi. cxvij. z Alexan. consi. cv. secundo lib. z lxx. lib. primo.

c Tho. D. ¶ Est ergo. Vide Alexan. in l. si quis ex argentarijs. §. pretoꝛ ait. ff. de eden. z in consi. cv. in secundo volu.

CONSIL CCIX.

Qñ condemnatio fuit facta ratione inquisitionis, vel denunciationis, que est inualida rōe loci, vel rēporis, aut probationis, siue defensionis, tūc superioꝛ debet pronūciare male iudicatum. z bene appellatum, z circa hoc vide hic aliqua bona dicta, quomodo deficit denūciatio vno de istis quatuoꝛ modis,

1 ☞ Condemnatio non potest sequi quando est erratum in loco,

2 Maleficium vigoze statuti debet denunciari tempoze limitato, vt exinde sequatur condemnatio.

3 Condemnatio efficitur inualida ex defectu probationis.

4 Nuncio referenti ex iussu iudicis se inuenisse quem in possessionem non creditur

5 Testis conditio debet inspici tempoze quo deponit.

6 Instrumentum. z statutum, an possint prestare aliquibus iustam causam possidendi, z prescribendi.

a **Visoꝓcessu** ꝓpositio Bom. z socios habitatoꝛes Castri Ueteris, d dāno dato in mōtib⁹, z dēnatione d eis facta, z recursu, seu appellatione per eos interposita de omnibus stat utis Cōmunis Murſie, ad hoc spectantibus, mihi trāsmissis, dico z consulo. quod si processus in causa recursus, seu appellationis, est rite formatus, z qꝰ partes iudicis debēt esse tales, videlicet, quod pronunciet diffinitiue male esse sententiatum, z condemnatū per dictum Petrum notarium, z bene appellatū, z recursum p dictos Bonū, z socios. Et hoc ideo, qz de maleficio non constat. Quod autem per notarium non cōstat, ꝓbatur. primo ex defectu loci: secūdo ex defectu temporis: tertio ex defectu, ꝓbationis: quarto ex defectu fa-

1 cte defensionis. ¶ Primo, dico ex defectu loci, cū enim statutum Cōmunis Murſie permittat hominibus Castri Mōtis, quod possint pascuare cum bestijs in montibus, z intra certas seynatas, isti denūciatoꝛes debuerūt ponere, quod ille locus vbi fuerunt inuēti, erat extra dictas seynatas, z sic denunciatio cōcluderet delictum, si enim per ipsos denunciantes, seu per curiam, non ostenditur limitate qualiter ipsi inuenti fuerint in dicto lo-

b co extra dictas seynatas, nō potest sequi condēnatio, ᵇ videl ca sus in l. de pupillo. §. qui nunciat. ff. de ope. no. nun. z l. nō solum §. sed vt probari. in glo. parua. super ver. conferanturqz. z optime facit clemen. constitutionem. de elect. z quod ibi no. glos. ap-

parer

paret ergo, quod de maleficijs non constat. Secundo probo ex defectu temporis. Nam dicti custodes debent denũciare sequẽti die qua inuenerunt eos damnum dare, vt patet ex forma sta-
2 tuti. † Requiritur ergo, quod denuncietur maleficium factum tempore limitato: sed hic nec est assertum, nec probatum, nec de mense fuit facta mentio, nec de denũciatione, ꝛ inquisitione. Cũ ergo non fuerit tempore limitato deductum, prout statutum requirit, non apparet eos potuisse nunciare, ꝛ sic custodibus non est i hoc fides adhibẽda. Pro hoc est casus. ff. quod vi aut clã. l. aut qui aliter. §. j. ꝛ sic debuit sequi absolutio, vt est gl. expressa in simili, in l. eum actum. in vlti. glo. de neg. gest. † Tertio pro-
3 batur ex defectu probationis: quia aut dicit, quod maleficium est probatum per eorum confessionem. ꝛ hoc est falsum: qꝛ ipsi confitentur de loco licito. Nec obst. quod ab aduersa parte probatum est locum fuisse illicitum, vt dictum est. Aut vult dicere esse probatum maleficium propter authoritatem denunciatorum, quibus debet credi per formam statutorum, ꝛ hoc non est verũ. Primo, qꝛ denũciatores nõ sunt tales, quibus debeat credi ꝓpter defectũ electionis. Nam statuto cauetur, qđ debeant eligi in principio mensis Aprilis, ꝛ si contra fiet, non valet, sed isti non fuerunt electi in principio mensis Aprilis, vt probabo: ergo non sortitur effectum, quia statutum se refert ad initium: ergo, ⁊c. l. quid ergo. in princ. ff. de his qui no. infa. Sed hic non fuerũt custodes creati in principio mẽsis: siue accipiamus principiũ, quod nil ante se habeat, vt in §. discipuli. in j. const. Dig. siue accipiamus principium, quod vadit vsque ad medium, vt not. ff. si quis ius dicen. non obtempe. l. vnic. in fi. magne glo. hic eñ fuit facta electio die vigesimanona mẽsis Aprilis, ꝛ sic post medium mensem, ꝛ sic concluditur quod eorum electio non valuit, ꝛ eis non est adhibenda fides. Preterea, posito ꝙ hoc verum non sit quod essent legitime electi, tamen eis fides non est adhibẽda. Nã si bene statutũ inspiciat, ꝛ additio facta ad illud non est istis denunciatoribus credendum nisi de his, que dixerint se vidisse, ꝛ sic de his que per visum percipiuntur. ꝛ si bene inspiciatur denunciatio eorum, ipsi denũciauerunt illis, quod facere non debuerũt, ꝛ iniuste respectu loci, sed ideo quia pecudes erant aliene, ꝛ nõ proprie: quia tenere pecudes ꝓprias hominibus illius castri, est permissum ex forma statuti: sed hoc, an aliquid sit proprium, vel alienum, nõ potest percipi per visum: quia dominium est quid incorporale, vt patet ad sensum, ꝛ not. per Innocen. de testi. cap. cum causam. ergo supra scriptis de-
c nunciatoribus non debet credi, imo presumptione iuris[c] pecudes sunt eorũ, qui possident eas: sicut statim dicam. Et quod dicta sint vera, probatur per simile. iura dicunt, quod nũcio iura-
d to[d] creditur. † Modo pone, iudex commisit nuncio, vt mitteret
4 A. in bono, possessionez B. ꝛ retulit se immisisse in posses. bono. dicti B. secundũ preceptum iudicis, creditur ne ei? Certe non, imo statim quod ille tertius venit, ꝛ probauit se res possedisse presumentur sue, ꝛ reuocabitur immissio, vt ff. đ re iudica. l. a diuo pio, in §. si super rebus. in glo. parua, super versi. fiat, presumit enim lex bona esse possidẽtis. vt C. ne vxor pro mari. l. ob maritorum. super gl. parua, super verbo. occupare. ꝛ ibi per Cyn. ꝛ ff. de conditio. institu. in l. quidam in suo. in fin. glo. magne. Facit ff. de solut. l. Titia. ꝛ ff. famil. ercis. l. j. quod no. per gloss. si ser. ven. l. sicuti. §. sed si queratur. ꝛ hoc verum, quod presumitur dominus quantum ad se defendẽdũ: secus ad agendũ. ꝛ sic obstat quod no. in l. cũ res. C. de prob. ꝛ apparet dictas pecudes fuisse ipsorum inquisitorũ. Quarto probatur ex virtute facte defẽsionis. Nam probatur per dictos cõdẽnatos, per plures testes dicta loca in sexnatas cõcessa. Nec obst. qđ dicatur, ꝙ illi testes q̃ probant sunt participes criminis: qꝛ ipsi fuerũt denunciati, qđ denunciare non poterant, tam ex rerum defectu, quam in persona denunciatorũ, ꝙ̃ etiã ex defectu temporis: qꝛ nõ dixit prece-
5 denti die, ⁊c. vt manifeste apparet. † Item, qꝛ cõditio testis debet inspici tempore quo deponit. l. ad testium. §. j. ff. de testamẽ. Primo probauerunt ad sui defensionẽ, concessionen eis factã a Cõmuni. Nec ob. si dicatur, ꝙ instrumentũ syndicatus, ꝛ predicta. sunt copie, qꝛ eorum titulus est cõfirmatus per plura statuta Communis Nursie, ꝛ cũ non reperiatur illa cõcessio, oportet quod referantur illa statuta ad cõcessionem, de qua in istis
6 instrumẽtis fit mentio, vt extra de fide instru. c. cum Ioã. † Preterea, instrumenta simul, ꝛ statuta, sine dubio prestãt, ꝛ prestiterunt hominibus dicti Castri Mõtis iustam causam possidendi, ꝛ prescribendi. l. Celsus, ff. de vsuca. ꝛ ff pro sol. l. si existimãs. cum simi. ꝛ tunc apparet eis fuisse factam dictam concessionem, ꝛ quod possederint in illis montibus ex vigore illius tituli, ꝛ videntur possidere, vt C. de acqui. pos. l. j. ꝛ quod no. ff. de rei ven. l. quedam. Ex quibus patet ipsos potuisse alias bestias licite tenere, ꝛ sic totaliter fuisse absoluendos, ꝛ in causa appellationis pronunciatum esse, vt s. dictum est.

Bart.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Viso processu. Vide Bar. in l. habebat. in princ. ff. đ exerci. ꝛ ibi apost. in versi. si non probat. in fi.
b B. Lan. ¶ Condemnatio. Sequitur Bar. consi. cxlix. lib. iij.
c Th. D. ¶ Presumptione iuris. Vide Nellum đ sancto Gemi. in tract. de testib. in ver. qualiter testes sunt examinandi.
d B. Lan. ¶ Iurato. Vide Pau. de Ca. consi. liij. ꝛ cõsi. cclxxv. ꝛ Ro. consi. cccclviij.

CONSIL. CCX.

An legata, vel fideicõmissa relicta a testatore in testamẽto debeant per clausulã codicillarẽ, si post mortẽ testatoris nascatur posthumus, qui ab eo preteritus est. Item, an habeat tunc locum auth. ex causa. C. de lib. pret.

1 ☞ Heredes scripti non possunt petere quod legata, vel fideicommissa debeantur per clausulam codicillarem.
2 Legata, ꝛ fideicommissa reuocantur per natiuitatem filij, sicut donatio.
3 Clausula codicillaris in testamento quid operetur.
4 Codicillos facere simpliciter, ꝛ dicere, si non valet, sunt diuersa.
5 Legata, an debeantur vigore auth. ex causa. C. de lib. preteritis. Circunscribere quid sit.

a Omne illud[a] quod alias cõsului, ꝛ qđ auditores meos docui, ꝛ qđ in scriptis, meisq; lecturis redegi, hoc nũc ꝯsulo, scilicet qđ ex vigore dictorũ verborũ, si nõ valet, vel valebit, ⁊c. scripti heredes nõ possũt petere quod fideicõmissa, vel legata debeãtur in casu predicto, quod probo rationibꝰ, ꝛ legi-
1 bus. † Sicut hic per testantẽ inserta est clausula, si nõ valet, vel valebit, ⁊c. ita in testamẽto militari est de iure clausula, si nõ valebit iure cõmuni, valeat iure militũ, vt ff. de testa. mil. l. iij. sed in testamento militis hec clausula nõ extẽditur ad casum, quãdo nascitur posthumus, đ quo nõ cogitauit testator, vt C. de testa-
2 mẽto mil. l. si cũ vel in vtero. ergo eodẽ modo in ꝓposito. † Secundo per rationẽ l. si vnquã. C. de reuoc. don. Nam si ꝓpter filij natiuitatẽ reuocatur donatio iam facta, multo magis legata, ꝛ fideicõmissa. Tertio ꝑ tex. ff. de vul. ꝛ pupi. l. ex facto. vers. nec enim, vbi expresse etiã dicitur, qđ non est verisimile principem, vel testatorẽ, de hoc casu cogitasse, vt voluerit filios nascituros ex se hereditate priuare. Quarto, per tex. l. pe. ff. de iu. cod. vbi dicitur, quod nec est verisimile ꝓdicta reliquisse, si de filijs cogitasset. Nec obst. l. si quis cũ testamentũ. ff. de iu. codi. qꝛ ibi expsse testator voluit legata deberi a quocunq; qui sibi futurꝰ esset heres absq; aliqua ꝯditione, vnde etiã posthumus institutus videtur tacite de hoc rogatus, vt ibi dicitur in tex. ꝙ hic nõ est: imo posthumus est preteritus, ꝛ vt preteritꝰ rũpit testa-
3 mentũ, ꝛ sic videtur eũ fideicõmisso grauasse. † Quinto probatur sic, dicta verba, si nõ valet, vel valebit, hoc operãtur, vt in causã fideicõmissariam, ꝛ codicillorũ ius prioris testamenti transferatur, vt ff. de testa. mil. l. querebatur. vbi tex. hoc expresse dicit, q̃ verba hoc important, vt quibuscunq; verbis conditionez cessare voluit, heredes ꝛ legatarios haberet ex testamento: sed hoc immutatur, quod prius debebatur iure directo, non iure fideicommissario debeatur, ꝛ nil aliud per dicta verba additur, sed non est dubiuz, quod ex vigore testamenti, testator voluit instituere heredem, si posthumus, de quo non cogitauit, nasceretur vt supra probatum est in milite testante Illa enim verba, si non valet. ⁊c. hoc important, vt eo casu quo testator voluit eũ habere iure institutiõis, quod si posthumus nõ nasceretur, eo casu habeat, si testamentum contingeret non valere, vel ex defectu solẽ-
4 nitatis, vel hereditatis nõ adite. ¶ † Ex hoc etiã apparet qđ aliud est facere codicillos simpliciter, aliud est dicere, si non valet. ⁊c. ꝛ per hoc etiam non obstat d. l. si quis cuz testamentũ qꝛ ibi dicitur, ꝙ post natiuitatem posthumi testator superuixisset tanto tempore quod potuisset mutare testamentum si voluisset nam hec obiectio tollitur per ll. iij. C. de inofficio. testamen. nam illa coniectura tunc assumitur quando alij filij fuerunt instituti, secus quando extranei, vt ibi patet, ꝛ per rationem, quia posito quod testator hoc voluisset illo medio tempore, tamen illa voluntas non fuit legitima, nec facta coram solenni numero testiuz, ꝛ sic nullius valoris, ꝛ predicta vera quantum ad illud quod requiritur de viribus illius clausule, ꝛ si non valet,
5 vel valebit. ⁊c. ¶ † Superest videre, an legata debeantur ex vigore authenti. ex causa. C. de liberis preteritis. Omissis disputatiõibus breuiter scribo, quod sentio, scilicet quod legata nõ debeantur dicto casu, cũ testator de posthumo non cogitauit, quia sicut hodie ei seruantur legata per d. authentic. ex causa. non obstante preteritione, ita olim in testamento militis obseruatur testamentum, sed tunc non porrigebatur ad dictum casum quando preterijt posthumum, de quo non cogitauit, vt d. l. si cum, vel in vtero. de testamen. milit. ergo etiam ita per ra-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

rionem dic.l.si vnquam.quia si reuocatur donatio per natiuita
tē talis posthumi,multo magis legata. ¶Preterea patet ex tex.
in authen.vt cum de appel.cog.§.finaute hec obseruata nō fue
rint.z subdit tex.dicit enim nullum exheredatis liberis piudi
cium,ꝛc.z sequitur ne filij falsis accusationibus condemnētur
ad exheredatos refertur cū non tantum natura, z sic falso ac
cusatur,vel aliam circunscriptionē,z parentum substi.patian
6 tur,hoc refertur ad eos quos testator preterit. ¶†Sciēdū,est
q̄ circūscribere est per dolum aliquem decipere, vt ff. de con
cuss.l.prima.z ibi no,sed contra posthumum quē testator igno
rabat,z non cogitabat,non potest dolus,vel circunscriptio p̄
sumi,vnde verba.d.auc.ad hoc nō referuntur. Ex his ergo cō
cluditur,q̄ legata non debeantur.

ADDITIO.

a Th.Dip. ¶Omne illud. Vide Barto. in auth.ex causa.C. de
libe.preteri.z in apost.in addi.z in addi. Alex.z in l. prima. in
fin.C.de posthu.heredi.instī.z Bart.in consi.xiij.incip.ex facto
proposito.vbi scripsi in addi. ¶Pro intellectu.l.si quis cū nul
lum.ff.de iure codicil.

CONSIL. CCXI.

Qui consentit testatori sup onere per ipsum legato impos
to nō tenēt ipse,sed heredes si sibi nihil in testamēto
a testatore sit relictum,tamen hēdes possunt agere contra eum
actione mandati. Item,si alimenta legantur alicui in certa do
mo,an pōt petere ea extra domū sibi prestari. Item,si alimenta
legata non sunt prestita,an poterit peti eorum estimatio.

1 ¶Nepos an possit petere dictum legatum in totum,vel in par
tem:z an in totum ab heredibus testatoris,an pro dimidia ad
dito fratre.

2 Frater vtrum possit conueniri ab huiusmodi nepote.

3 Voluntas testatoris an z quando inducat mandatum.

4 Nepos predictus an habeat omnia bona dicti fratris obligata
pro alimentis.

5 Nepos an possit petere dictum legatum alimentorum extra do
mum,z nu. 6.

7 Alimenta an z quando possint pro tempore preteritoꝛpeti.

8 Alimentis presentibus,z futuris,quid veniat.

a **Quidam** sibi filios heredes instituit, z fra
tri suo nihil reliquit, sed cuidā ne
poti suo legauit in hec verba. Ité,reliquit,z iudicas
uit tali filio fratris sui vestitū, z victū pro dimidia,
in domo testatoris,z de bonis dicti testatoris:p alia dimidia d
bonis dicti fratris sui,ipso tali fratre presente,volēte,z expresse
3 cōsentiente. ¶†Ex hoc themate primo queritur,an dictus ne
pos possit petere dictum legatum in totum,vel in partem,z an
in totū ab heredibus testatoris,an vero p̄ dimidia ab eis,pro
alia adiecto fratre superstite. Secūdo queritur, quid si dictus
nepos vult petere legatum, z habitare extra domum dicti testa
toris,an possit. Tertio queritur, an possit petere pro preterito
tempore quo sibi nō fuit satisfactum. Quarto queritur,cū pos
sit petere p̄ preterito tempore quid veniat in petitione, an vero
ipsa res,an ipsa rerum estimatio. Super primo punctus est du
bitabilis. ¶Et primo videtur,quod illi heredes teneantur in
solidum,quia ille frater cui nihil erat relictum a testatore non
potuit grauari.casus videtur expressus in l.si duobus.§.j.& lega
ta.j. Ecōtra videtur,quod ille frater teneatur pro sua dimidia,
cum suus cōsensus obligauerit eum,quod euidenter colligitur
in l.Caius.de pig.act.vbi de hoc dubitatur,an subscriptio quā
fecit quis vt testis in testamento,obliget eum, quasi per hoc vi
deatur consentire,presuppositio pro constanti,q& si expresse cō
sensisset,preiudicasset sibi per hoc,z videt expressum.ff.& excus.
tut.l.spadonem.§.j.z Instītu.eo.d.§.item propter.vbi expresse,
qui consentit testatori,obligat se ad id.l.non putauit.§.si quis
b in sua manu.bff.de bonorum possess.cōtra tabu.z iste leges licet
multum videantur facere tamen mihi non satisfaciūt. Nam in
l.Caius.si constaret de consensu expresso,pararetur contra cō
sentientem exceptio,si postea vellet rem petere:hic vero queri
mus,vtrum possit conueniri, z non videtur, cum non apparet
actio qua tenetur,vt infra dicetur. Item nec d. l. spadonem.§.j.
ff.de excu.tuto.quia ibi testator iungebat onus tutele,quod po
terat etiam illo non consentiente per cōsensum:ergo preiudicat
sibi in excusatione,tamen ipsum testamētum ligabit onere tu
tele,vt se excusare non possit. Hoc habetur ibidem in §.si quis
sua manu. Nam testator poterat eum inuitum exheredare,licet
illi competeret querela, in qua sibi preiudicaunt per cōsensum.

2 †Concludo ergo sic,quod illi heredes teneantur insolidum,vt
dict.l.si duobus.§.primo.z ab isto nepote frater non possit con
ueniri.primo per text.in l. cum quis decedens. in princip. ff. de
lega.iij. Item per rationem. Nam actio ex testamento non com
petit,quia nō potuit grauari cū nil fuerit sibi relictum.l. ab eo,
C.de fideicom.z l.j.C.commu.de lega. Item ex illo consensu non
queritur obligatio: quia ex illo nunquam fuit obligatus ille
suo nepoti.qui non proponitur fuisse presens,z cui nil promisit.

3 †Fateor tamen,q̄ illi heredes potuerūt agere actione mandati
contra illū fratrē:quia eius voluntate,z mandato testatoꝛ grauā
uit eos. Nam hec voluntas inducit mandatū.l.j.ff. mand.mayr
me cū testatoꝛ nō fuisset alias relicturus,nec ille sic voluisset.l.si
remunerādi.§.si tibi.ff.man.z predicta sunt vera circa actionē

4 personalē.†Circa hypothecariā,vero dico,quod dictus nepos
c habet omnia bona dicti fratris obligata pro dictis alimentis,
quod sic ostendo. Quando assignātur bona de quibus fieri de
bet prestatio alimentoꝝ,illa videtur p̄ alimētis obligata, vt l.
ij.ff.de ali,z cib.le.z l.Lucius.eo.tit.z ibi no.z l.Caius.& an.leg.
z ibi glo.vnde testatoꝛ designādo, vt p̄ dimidia prestentur ali
mēta de bonis fratris,videtur ea bona obligasse.z ille consensit
obligationi rei sue,z merito perfecta est obligatio bonoꝝ.l.fi
dus.§.j.de pig.ac.z l.cū aliena.& pig.cū sim.z sic facta executio

5 ne super personali possit agere hypothecaria.†Super secūdo
d videtur, quod possit petere extra domum: q̄ eius fauore illud
onꝰ in dubio videtur adiectū specialiter in legato alimentoꝝ.
vt notat Dy.extra de reg.iur.c.imputari.lib.vj.C.de le.l.j.z ibi
per gl.z doc.de annu.lega.l.annua.in prin.z no.eo.tit.l. Seio.z
C.de inst.z substit.cum ergo hic sit aliud onus appositum in fa
uorem tertij.nō cogitur ad illud obseruandū.l. Titio.in princ.
ff.de condi.z demonst. In contrarium videtur,quod hoc etiam
respiciat fauoꝛ heredis,q̄ facilius,z cū minori sūptu prestat
alimēta in domo sua,quā si p̄staret extra domū, vt docet cutēl
6 tia facti.l.iij.§.inter.ff.de in di.addic.† Et ideo cōcludendo di
co,quod extra domū alimenta petere nō potest, si in domo pos
test commode moꝝari:secus si impediretur propter factum, vel
seuitiam heredum. Hoc probatur expresse in l. qui cōcubinam.
§.vrorem.ff.de leg.iij.z de ann.lega.l. Mevia.in prin.z §.j. z ff.
de alim.z cibaria.leg.l.iij.§.fi.a contrario sensu. Facit quod not.in
Spec.qui fil.sint legi.§.j.v.quid si dixit in testamēto. Non obst.
e contraria,quia dico,q̄ in dubio fauore ipsorum legatariorum
intelligo,scilicet,z heredum, z sic fauore vtriusq; ideo si impe
diretur per casum consequitur relictum,sicut si sua sponte im
7 pediatur,vt dictis legibus.†Super tertio respondeo, quod p̄
preterito tempore potest petere alimenta si dictus nepos in do
f mo stetit,vel per eum non remansit.kcasus est in libertis quos,
8 ff.de ali.z cibaria.leg.§.j. ¶†Super quarto est sciendum,quod ali
mentis presentibus,z futuris,non debetur debita quātitas pe
cunie:sed debetur habitatio. Item frumētum, vinum, z cetera
varia,vel necessaria ad victum. Item lectus,z medicina.l.verbo
victu.de verb.signifi.z l.legatum.de ali.z cibaria.leg. z hec erāt in
petitione,facit C.de ero.milit.an.l.j.lib.xij. Nec ad propositum,
pro alimētis preteritis,quedam sunt que pro preterito tempo
re debētur,z ipsa pereūt,vt habitatio. Nā impossibile est.quod
tu des mihi habitationem preteriti tēporis,z tūc pro hoc pete
g tur estimatio.lcasus est ff.de vsufru.leg.i.si vsufructus mihi in
biennium. Quedam sunt que pereūt,tamen non expedit nobis
quod prestentur,vt medicine quibus anno preterito egebam,
nunc non egeo:quia sum sanus,z pro his etiam petetur estima
tio.l.patronus,qui operas.z l.libertus.de oper.lib,Quedā sūt
que expediunt nobis,quod hodie etiam prestentur,vt frumen
tum,seu panis,vinum,z carnes,z vestitus,que annis preteritis
dare debuisti:z in his dico,quod ipsum quondam debitum fuit
petendum:z hic est dictus casus expressus in d.l.libertis quos.
§.j.ff.de ali.z cib.leg.pecunia autem pro eis petenda non est:vt
C.de erog.mil.ann.l.nulli.lib.xij. Barto.

ADDITIONES

a Tho.D. ¶Quidam. De hoc consil.facit mentionem Bart.in
l.libertis.§.j.ff.de alimen.z ciba.lega.vbi dicit se consuluisse: z
Barto.in l.si duobus.§.heres.ff.de legat.j.z ibi vide Paul.de
Castr.vbi etiam scripsi.z Bar.in l.cum quis decedens. in prin.
ff.de lega.iij.Et de isto consi.Barto.vide Joan.de Ana.in con
si.lxiij.visis his que in facto, z Alexand.de Imol.in d. l. si duo
bus.§.heres.z in consil.clxxvij. in sexto volumi. incip. videtur
forsan.

b ¶.§.si quis sua manu. Vide Bart.ibi,z ibi que scripsi in addi
tionibus.

c ¶Circa hypothecariam. Vide Bar.in l.ij.ff.de ali.z cib.lega.z
ibi Alex.in addi.vbi alleg.Bar.hic,z Imo.z Paul.de Cast.in l.
nihil.ff.de leg.j. z Jo. de Ana.in d.consil.liij. in j.dub. in fin.z
Ale.in d.consi.clxxvij.per totum.

d ¶Super secundo. Vide Bart.in l.liberis.§. Lucius.ff.de ali.
z cib.leg. z ibi plures concor. per Alex.z Ang.in consil.cxij.z
Jo.de Ana.in d.consi.liij.in j.dubio.vbi plene ponit, z limitat:
z vide Ang.de Aret.in §.fuerat. Instī.de actio.

Lega

e ¶ Legatariorum. Vide Alex. in d. consi. clxxxviij. in vj. volu. in ci. videtur forsan

f ¶ Non remansit. Vide Phil. dec. i. in l. de alimentis. num. 5. C. de transac.

g ¶ Estimatio. Vide Bar. in tract. ali. & ibi scripsi & eundē in l. libertis. §. j. ff. de alimen. & ci. leg. & ibi Alex. in addit. vbi allegat Bar. hic.

CONSIL. CCXII.

Vbi obligatio post mortem confertur, pactum de futura successione non valet.

1 ¶ Stipulatio vel pactum de successione futura an & quando sit contra bonos mores.

2 Testamentum eius qui cessit bonis valet, licet non habeat heredem.

Promitto tibi, & tu mihi, vt premoriētis sine liberis res debeāt esse superstitis. Ita se habent verba ista. Decessit primo cū liberis, deinde tu sine liberis, an bona tua ad liberos meos debeant deuenire. Et respondi, quandoq; obligatio contrahit sub conditione extitura post mortem. l. vnic. C. vt actiones ab heredibus & contra heredes. et tūc sicut in re singulari potest inri contract⁹ ita & vniuersali iure: puta promitto tibi bona mea post mortē meam. ff. de asti. lid. l. assignare. & no. C. de pact. l. j. sed vbi obligatio post mortem non confertur sed bonū obuentis, successio significatur, & sicut cum testator non obligatur ita talis contrahēs non se obligat tantum, merito non accedit contractui q̄ agitur, de verb. obligationib. l. inter stipulantem. in prin. sed voluntati vltime de leg. ij. l. cum pater §. donationis. & sic successio significatur, vt dictū est. sed cū in proposito sola obuentio post mortem sit collata successio futura, vt pactum deuenisse videtur, & sic cōuentio nullius est momēti, qz sunt certi modi succedendi, vel iure sanguinis. & p l. xij. tab. vel per edicta. vel iure solennis vltime voluntatis q̄ hic non proponūtur, vt ff. de petit. here. l. j. & ff. de leg. ij. l. codicillis. §. fi. Itē,

1 qr̄ stipulatio vel pactū de futura successione, siue in vniuerso, siue in parte est contra bonos mores. si dicam, vis q̄ tibi post mortem tuam sim heres, & tu dicas, volo, inutile est ratione predicta. C. de pac. l. fi. Idem si promitis mihi relinquere post mortem tuam. ff. de iure fisc. l. res, que. §. lites. cadē ratione nec iuramentū valeret. Admit enim facultatem testandi. ff. de verbo. oblig. l. stipulatio hoc modo concepta, sed non eadē ratio in promissione presentiū & futurorū bonorum collata simpliciter, que tunc valet. l. omnes. §. Lucius. ff. que in frau. cre. & l. si pater. C.

2 in offic. dona. vel post mortem. que etiam valet, vt dictū est. † Respondeo non cū eius qui cessit bonis valeat testamentum, licet non habeat heredē. habere tamē potest. Finge enim pupillum esse locupletē, ei substituit p̄mo, deinde sibi instituit. l. ij. §. pr⁹. ff. de vul. & pupil. Igitur substitutio est libera facultas testādi. q̄ eo non declaratur. quia non sit heres qui stipulat, sz actionem querit contra heredem: ergo ea non transeunt in heredem etiā exheredatum. l. j. de curat. bo. dan. & l. si quis instituatur. ff. de hered. instit. Sed supponamus contractū valere, tunc cōditionalis successio non transiret, vt C. de cadu. tol. l. j. §. in nouissimo, & l. is cui. de act. & oblig. licet obligatio conditionalis trāsmittatur. vt Instit. de verbo. obliga. §. ex conditionali. Ex quibus euidenter concluditur heredes meos non posse succedere. Barto.

ADDITIO.

a Tho. D. ¶ Promitto. Vide Lud. Roma. in cōs. xxvj. inci. prodecis. & ibi concludit p̄out hic. & alleg. Bar. in consi. q̄ incip. paterfamilias. & vide plene addita per Bar. hic do. Phil. dec. in l. pactum. C. de colla. & in consi. cciij. an vera. & consil. ccxxv. in causa, que quondam.

CONSIL CCXIII.

Procurator & aduocat⁹ potest esse testis in causa in qua procurauit, vel aduocauit, de iure ciuili & canonico.

1 ¶ Procurator an, & quando possit esse testis in causa quā procurauit.

2 Aduocatus in prima instantia, an possit esse testis in secūda instantia, in causa quam aduocauit.

3 Iudex an possit esse testis in causa quam procurauit.

Aduocatus aut procurator, qui fuerūt in causa principali. p eo qui fuit absolutus a petitione actoris, & actor condemnatus in expensis possint esse testes in causa, in qua reus petit expensas ab actore. in qua causa expensarum predicti aduocat⁹ & procurator non ad fuerūt nec sunt. Et pro examinatione presentis materie primo recitabo opi. gl. & doct. de iure ciuili, & concludam secundum veram opinionem, que communiter tenetur in practica. Secundo, recitabo quid iuris de iure canonico & q̄ cōmuniter tenetur in Romana curia. Et primo de iure ciuili text. videtur in l. deferre. §. iidem decreuerunt. ff. de iure. fis. & gl. ibi tangit. & videtur etiam text. in l. fin. ff. de testib. & ibi gl. que videtur contraria gl. preallegat. §. iidē decreuerunt. gloss. etiam tangit secundum opinionem Azo. in auth. de instrum. can. §. in his. & §. fi. Et primo examinabo de p

1 curatore, secundo de aduocato. † De procuratore glo. in l. fi. ff. de testi. super verbo, in executoribus. tenet expresse, quod procurator possit esse testis in causa quam procurauit. ratione ibi reddidit inter procuratorem: syndicum, tutorem, vel procuratorem. Idem videtur tenere gl. secundū Azo. in §. in his, prealle, glo. tenet contrarium in l. deferre. §. item decreuerunt. ff. de iure fis. super verbo, interrogare. Dy. in d. §. item decreuerunt. concord. istas gloss. quia aut querimus, in procuratore ad iudicia, & tunc habet locum gl. d. §. item decreuerunt. quia procurator ad iudicia non potest esse testis in causa quam procurauit. Aut querimus in procuratore ad negotia, & tunc bene pōt esse testis, & ita intelligit glo. in d. l. fi. ff. de testib. Dy. tangit istā questionem in l. quoniam liberi. C. de testib. & videtur tenere, quod procurator siue ad negotia, siue ad iudicia, nō possit esse testis in causa in qua procurauit. Idem sentit Jaco. de ra. in l. omnibus. eo. tit. do. Ray. tenet, q̄ procurator non possit esse testis in causa in qua procurauit, scilicet finita procuratione. Et hanc opi. recitat Bar. in d. §. item decreuerunt. que opi. originaliter non fuit sua, sed eam recitat Dy. in d. l. quoniā. C. de testib. Do. Jaco. But. in d. l. fi. ff. de testib. tenet idem q̄ Dy. do. Barto. in d. §. item decreuerunt. tenet. q̄ finita causa in qua fuit procurator, quis potest esse testis, si ad eum non spectat commodū, vel incommodum. Spe. in tit. de teste. §. j. versic. item quid fuit. et versi. seq. dicit multa verba & in effectu dicit, q̄ procurator ad iudicia non pōt esse testis durante officio. eo vero finito, sic: vt extra de testib. c. insuper. communiter opin. Ray. & Bar. seruatur in practica, que opi. originaliter non fuit ipsorum, sed aliorum ante eos, videlicet quod procurator durante officio procurationis non pōt esse testis: sed eo finito, si interrogatur, vt testis, de his q̄ fuerunt facta in causa in qua fuit procurator potest testificari, & ita cōmuniter obseruatur, in iure commum, et in practica. Circa hoc vide Dy. C. de testib. l. quoniā liberi. & l. si quis. & ml. ne in arbitris. C. de arbi. & ibi gl. do. Jac. de Ray. in l. deferre. §. item decreuerunt. ff. de iure fis. Spec. in ti. de teste. §. j. versi. item quod fuit. & versi. seq. De iure autem canonico, tā in theorica, quam in practica, remitto ad c. insuper. eo. tit. & ibi

2 per Inno. Ex quibus concludo tam de iure ciuili, quā de iure Canonico, quod procurator in causa finita in qua fuit † procurator potest esse testis in alia instantia, etiaz de his, que procurauit ipse in prima instantia, & que dixit in procuratore, intelligo habere locuz in aduocato, per iura superius allegata. Et vide in additio. Spec. in tit. de teste. §. opponitur. versic. item quod

3 fuit. & ver. quid si aduocatus. † Quid de iudice, an possit esse testis in causa in qua iudex fuit. & vide extra de testib. c. dilecto filio. vbi tex. & glo. & in c. Romana extra de testib. c. statutuz. ii. q. vj. lib. vi. & Joan. And. in c. non sine. extra de arbit. in ver. clerici. in nouella vbi vide. & in cap. cum a nobis. extra de restit. vbi vide. Barto.

ADDITIO.

a Tho. D. ¶ An aduocatus. Vide Ludo. Roma. in consi. xxvij. Bar. in consi. cvij. incip. in q. san. in ij. vol. & pondera, quod est idem consi. tamen alexan. in consi. clxvij. in vij. vol. vi. fis. allegat hec duo con. & vide que scripsi in l. deferre. §. item decreuerunt ff. de iure fisci.

CONSIL. CCXIIII.

Si testator mandauit heredibus suis, quod soluerent legata intra certum tempus alias quod deuoluatur hereditas ad hospitale. si tamen heredes moriantur intra predictum tempus, & transit hereditas ad alium preter ipsorum voluntatem, & non soluat legata: tamen hereditas non propterea debet transire ad hospitale.

1 ¶ Verba testatoris grauantis filios, & heredes suos, non existentes in mora, debent attendi, & obseruari.

2 Heres non existens in mora, liberatur a pena eidez a testatore imposita.

3 Penis & mulctis a testatore relictis, non receditur a persona quo ad commissionem pene.

4 Pena imposita filijs ante tempus soluendi legata decedentibus non porrigitur ad matrem.

Andreas Martini cōdidit testamētuz, in quo Questore & Philippū suos filios fecit heredes, & legata plurib⁹ psonis reliquit & mādauit p suos infertos heredes dicta legata soluere in

si intra terminū duorum annorum, q si non esset factum qđ hereditas sua deueniret ad hospitale Charitatis. Horūt predicti heredes ante biennū, post mortē testatoris, superstite domina Francisca matre predictorū, que dictam hereditatem filiorum suorū apprehendit, z bona possidet. Illi de hospitale petunt bona predicta. Querit, qd iuris. † In questione predicta z ppōsita, videt de iure dicendū. dictū Hospitale de dictis bonis nil posse petere. Nam vba testamenti ita fuerunt cōposita, Ite, volunt z mādauit, qđ predicta indicia z legata per ipsum facta soluantur, z satisfiant per insertos suos filios, z heredes, hinc ad duos annos prime venturos post mortē dicti testatoris: z si ad terminū nō esset satisfactū p ipsos suos insertos heredes, q ipsa hereditas deueniat ad Hospitale Charitatis. Cō mumis Tuderti, que verba si diligenter inspiciant grauant dictos filios, z heredes nominatos, quod apparet ex eo q dicit filios: ex eo q dicit insertos. l. nominatim. de condi. z demon. et ff. de lib er. z posthu. l. ū. † Preterea subiunxit testator, qđ ipsis filijs, z heredib⁹ non soluentibus intra dictum terminū, quod h ereditas deueniat ad Hospitale Charitatis. per que verba si diligenter inspiciant, grauat dictos filios, z heredes nominatos, q apparet ex eo quod dicit filios, que verba important, q si dicti filij heredes fuerunt in moza, q dicta hereditas deueniat ad Hospitale predictum. Casus est in l. si penu. ff. quando dies leg. ced. Sed isti filij z heredes nō fuerunt in moza', qa decesserunt ante bienniū ergo in eis non est cōmissa pena. Hec potest dici, q in persona matris, z heredis dictorum filiorum. z postea cōmittatur pena, si ipsa nō soluat: quia hoc ad heredes non transit, quib⁹ iniunctum non est ante moza moriente principali, vt d. l. si pen. ff. quando dies leg. ced. † Preterea in penis z iniunctis que relinquunt in testamento, non receditur a persona quantum ad commissionem pene, vt in l. multa. in prin. ff. de condi. z demon. ita cum in pena sit iniunctum, q si predicti filij non soluerēt, dicta hereditas detur dicto Hospitali, dictis filijs non existentibus in moza, dicta pena non committatur contra matrem, quia in his que relinquuntur nominatim ab vno, alius qui succedit preter spem, z voluntatem defuncti, dicta dispositione, vel eius effectu minime attentis, nō tenetur ad illa. l. prima. §. j. ff. de leg. iij. † Sed in proposito, dicta pena fuit apposita filijs, si essent in moza, ergo ad matrē que succedit preter spē, z voluntatē defuncti, dicta dispositio, vel eius effectus, nō porrigitur. Probatur in l. si heredes nominatim. ff. de legatis j. et ff. ad lege falcidiā. §. id q ex substitutiōe. Et ita cōsulo ego bar.

ADDITIO

Th. D. Andreas. Vide de hoc cōsi. per Jas. in l. cēturio. ff. de vulg. z Alex. de Imo. in consil. cxl. viso dicto testamento. et apost. in l. fi. C. de iure delibe. z in l. si quis filium. §. j. ff. de acquirenda hereditate.

CONSIL. CCXV.

Testamentum in quo testator filios suos heredes instituit non rumpitur, licet mater sit preterita sine causa. Item, mater data tutrix a marito pupillorum filiorum suorum que nō fecit inuentariū, z nō seruauit solennitatem legalem, perdit eorum hereditatem. Ite, in hoc casu licet auia non petierit tutoriam z non fecerit inuentarium nō perdit eorū hereditatē. Item, an auia materna, vel paterna succedat pariter in bonis nepotum,

1 Mater a filio in testamento preterita causa non inserta, nō rumpit testamentum.

2 Mater filiorū decedentium in pupillari etate non faciens inuentarium, nec petens tutores perdit hereditatem eorum.

3 Mater an excludatur excluſa auia, z similiter auie an excludātur si neglexerunt per annum petere.

4 Auia paterna an preferatur in bonis paternis, z auia materna in bonis maternis.

A testamentum sit nullum, quia a
1 † mater, nulla alia causa inserta, ad q respondeo, q testamentum ex hac causa nō rumpitur, quia testator habet filios, quos sibi heredes instituit: quorum filiorū prima causa est in successione, z non tenetur qs instituere parentes ascēdentes, dum ec sunt descendentes, vt ff. de inuisto testamē. l. si qs filio exheredato. in prin. de inoffic. testamen. l. pater filiū. institu. de successio. lib. §. sed nostra. † Secundo est videre, anū
2 quid mater q̄ data est tutrix in testamento, vt proponitur que
a non fecit inuentariū nec fecit sibi decerni administrationē, nec alios tutores petijt, pdit hereditatē filiorū decedentiū in pupillari etate. Ad qs videt fine dubio, quod perdit, vt ff. ad Tertullia. l. ū. §. si mater. z in glos. sup verb. legitime. Institu. eo. §. fi. C. de legi. her. l. sciāt. cū si. † Tertio est, videndū, an matre exclu
b sa, excludat auia, seu auie, que similiter neglexerūt per annum petere, z etiā elapso anno intra quē debebat mater petere. Ad quod respondetur, q omnes ille leges que excludunt que a successione, ppter tutorē nō petitū, loquūtur in his quorū prima z prima spes successiōis est: secus in alijs qui succedūt primis excluſis. Illi enim possunt petere si volūt, nō tamē puniūtur si nō petierūt, vt C. qui pe. tuto. l. pe. z ibi nota, per gl. z doc. Et sic cōcludit, quod auia paterna z materna ad successionē pariter
4 veniāt in questio, ppōsita. † Quarto est videndū, vtrū auia pa
c terna pferatur in bonis paternis, z auia materna in bonis maternis, q videtur per l. de emancipatis. in fi. C. de legi. here. et q ibi no. per gl. z doc. sed ille leges loquunt de fratribus vterinis z consanguineis: sed de auo paterno, z materno est casus valde singularis. C. de bo. que lib. l. qđ scitis. versi. finautem, scilicet in glo. vbi est expressum, qđ in bonis paternis preferatur au⁹ paternus, i maternis pferat auus maternus, z sic in proposito dicendum est, q auia paterna pfertur in bonis paternis, que filius habuit a patre: in bonis vero que habuit a fratre suo predefuncto, succedunt pdicte auie pariter per lineam paternā, et maternā. Unde concluditur, q de tota hereditate paterna scilicet dicti venientis habebit tres partes, de quarta auia materna habebit quartam partem. Et ita videtur mihi Bartolo.

ADDITIONES

a Tho. Di. Secundo est videre. Vide Franc. Cur. in consil. lxvj. incip. sapienter optimus.

b Tertio est. Vide Ang. de Aret. in §. actionū. Institu. de actio.

c Quarto est. Vide Alex. de Imo. in cōsi. clxviij. in vij. vol. inci. visis ac ponderatis narra. vbi videas quia alle. Bar. hic.

CONSIL. CCXVI.

Simaritus legat vxori sue certā quantitatē pe cunie, p dotib⁹ suis, item reliquit sibi pannos, z ornamenta domus, z dū viueret in vita viduali reliquit eam dominam in domo sua, z certam quantitatem grani z vini, que veniant in dictis legatis, z quomodo possunt peti legata grani, z vini, z de significatione dictorum verborum.

1 Vxor an possit petere dotes, z legata sibi a testatore in testamento relicta.

2 Vxor testatoris an possit petere legatū sibi factū de pannis, et ornamentis, z ceteris existentibus in camera testatoris. z j.

3 Legata copulatiue, repetitiue, z ampliatiue relicta compiehendunt omnia legata.

4 Legatum grani, z vini, quando z qua anni parte peti debeat.

5 Legato pannorum z ornamentorū lecti, z aliorum pannorū in camera testatoris existentium, que continentur.

6 Indefinita, z vniuersalis dispositio testatoris quid compre
7 hendat.

8 Relatiuum alios, in legato existens ad ipsum ampliandum vi detur appositum.

A Odelandus condidit testamentū in
a quo reliquit domine. Cole ei⁹ vxori ccc. libras. p suis dotib⁹. quas habuerunt tēpore ſcti matrimonij in eis. Item, reliquit eidem quinquaginta libras. Item, omnes eius pannos, z ornamenta lecti, z alios pannos existentes in camera sua. Item, reliquit eam dominam, z vsufructuariam in vita sua, vt tunc in domo sua habere debeat annuatim a suis heredibus, pro suo
1 victu, decē salmas grani, † z xl. salmas vini, quandiu vixerit, et honorem seruauerit eius, q si ad secundas nuptias transierit vel aliam vitam elegerit extra domum suam, voluit ipsam re habere solummodo dotes suas, z eam ex tunc priuauit omnibus legatis supra dictis, z ea voluit deuenire ad eius heredes: modo dicta Cicola, mortuo dicto Addelādo, iam est annus, seruauit vitam vidualem in dicta domo testatoris, z petit dicta legata sibi relicta, heredes negāt illa z posse petere dicta legata. Ex predictis insurgunt dubia. In primis nunquid dicta domina possit petere dotes predictas, z dictū legatum pannorum ipsius lecti, z ornamentorum, z aliorum pannorum existentium in camera testatoris, ac legatum xl. salmarum vini, z x. salmarū grani, secundum tenorem dicti testamenti. Et si non omnia predicta legata, an possit petere dictum legatum xl. salmarum vini, z x. grani, z pro qua parte anni possit peti. Tertio, si dicta domina possit petere legatum pannorum z ornamentorū lecti z aliorum pannorum existentium in camera ipsius testatoris, tempore dicti testamenti conditi ante tempus mortis, z si non omnia veniāt, que veniant, z cuius conditionis veniant in dicto legato. Super primo videt, qđ dicta domina Cicola possit de iure petere dictas dotes sibi in dicto testamento relictas l. j. in prin. z l. verum. ff. de do. preleg. etiā si de instrumento dotali non appareret, de quo tamen constat, l. cū scriptū. in prin. ff. eo. tit. Idem dicendum est, de legato quinquaginta libarū, cum testator est habilis, z legatarius capax, z omnia cōcurrit

que

que ad valorē dicti legati requirunt.l.ū.ff.de leg.j.z ibi no. z p
2 totum tit.ff.de leg.ĥ.z tit.ff.de leg.cōmiss. ¶ †Ad legatū factū
de pannis,z ornamentis lecti,z aliorū pannorum existētium in
camera sua,videtur etiā expeditū,q dicta domina de iure age
re possit.l.vroni.ff.de auro.z arg.leg.z l.hoc legatū.ff.de leg.iij.
3 que autē veniāt in dicto legato allegabit.j.†Ad legatū de decē
salmis grani,z xl.vini.videt etiā idem dici debere,q dicta domi
na pro ipso agere possit.l.a vobis.z l.legatū.ff.de ann.leg.z ff.de
ali.z cibaria.leg.per totū.z predicta legata omnia peti possūt per
dictam dominā,z per heredes prestari debēt,nec vnū per aliud
impeditur.Nam in testamētis ante omnia voluntatem testato
ris inspicere debemus.l.in conditionibus.ff.de cōditi.z demō.
z ipsam volūtatem simpliciter seruare debemus, vt in l.j.C. de
sacrosan.eccle.z in authent.de nup.§.disponat,que quidem vo
luntas ex verbis ipsius testamēti in dubio iudicari debet, nec
ab ipsis est recedendum.l.ille,aut ille.§.cum in verbis.ff.de leg.
iij.z l.non aliter.in princ.eo.tit.verba autem testamēti sunt cla
ra.zc. Et ex his apparet testatorem voluisse dictam dominam
4 habere omnia legata p̄dicta.†Preterea legata predicta,vt ap
paret,relicta fuerūt copulatiue,ad cuius verificationem om
nia copulata debent intelligi venire, arg.l.si heredi plures. ff.
de condition.inst.z l.si ita quis.de verborum obligationib. Item
relicta sunt repetitiue,z ampliatiue.ergo videtur,quod omnia
veniant.l.in repetendis.ff.de lega.iij.z l.hoc legatum. z l.ea ta
men adiectio.z Litem legato.ff.eodem tit.Ex quibus concludit
manifeste dictā dominā omnia predicta legata habere,nec pro
pter legatum alimētorum cetera legata impediri debere,que te
statoris dispositione veniunt: sed si de iure communi, z ex le
gis dispositione veniunt: sed si de iure communi, z ex le
gis dispositione alimenta petenda venirent, rehabitis doti
bus alimentorum, petitio forte impediri deberet. Ex hoc vl
timo casu possunt omnes allegationes que in contrarium fiunt
locum habere,nō autem in casu quest.nostre,in quo testatoris
dispositione alimenta petuntur. Ex his apparet non esse dis
put andum,que legata veniāt,quia omnia peti possunt,vt ŝ. di
5 ctum est.† Super secundo pūcto, b scilicet si dictum legatū gra
b ni.z vini peti potest,z quādo,z qua parte anni peti possit,z pre
stari debeat,videt de iure dicendū,quod in prin. anni petatur,
z prestetur,vt est casus in l.in singulos annos.ver.illud certe.ff.
de an.lega.z l.j.C.quādo dies leg.ced.z ibi no.z glossi.not.in hoc
passu.in l.nec semel.§.si in habitatione.ff.quādo dies leg. ced.z
licet glo.ibi videatur velle,z male,que tamē saluari potest.refe
rendo eam ad ter.legis super quo est signata,z tūc alio casu lo
6 queretur,nec nostram questionem tāgeret. ¶ † Super tertio
principali puncto,que veniāt in legato predicto de pannis, or
namentis lecti,z omnium aliorum pannorum existentium in ca
mera sua,videtur etiam dici posse,omnes pānos ipsius domi
ne,z omnia ornamēta sua,totum lectum,z omnes pannos ad le
ctum existētes in camera ipsius tempore ŝ.dicto quod videtur
sic probari posse.Et primo de pannis ipsius domine,ornamen
tis,z lecto nō videtur aliqualiter dubitandum: quia verba te
stamenti,vt ex ipso apparet.sunt clara z aperta, quod testator
voluit eam habere,a quib⁹ verbis sic actis nō est recedendum,
vt d.l.ille,aut ille.§. cum in verbis,z l.nō aliter.in prin.ff.de leg.
iij.vnde super istis non insisto.sed quod omnes alij pānī in di
7 cta camera,dicto tempore existētes veniāt sic p̄z batur.† Dis
porto indefinita, vniuersalis. generaliter,z vniuersaliter om
nia super quibus adūcitur comprehendit.z,qui omnia dicit,ni
hil excipit.l.pediculis.§.Labeo.ff.de aur.z argen.lega.z l.scri
bit.in prin.z l.si quis ita.z ibi no.eo.tit.z facit l.si necessarias.§.
si annua.ff.de p̄cuo.acti,sed dispositio siue legatum,de quo q̄
ritur est vniuersale,z generale:vt patet ex ipsius testamenti te
nore:ergo patet omnes pannos cuiuscunq; cōditionis existen
tes in dicta camera,que tamen ipsius testatoris tempore erāt,
venire in dicto legato,p verba in dispositione appositā,que ali
quid debent operari.l.fin.ff.quando di.leg.ced.nisi intelligatur
omnes alios pannos venire in legato,per verba apposita in di
cto legato.scilicet omnes alios pannos,z tūc nihil operaretur:
quia pannos ipsius domine,z pannos ipsi⁹ lecti,expresse,z spe
cialiter legauerit,z sic de eis intelligi nō debet legando genera
8 liter omnes alios,zc.†Et etiam propter relatiuū alios, q⁹ ad
legatum ampliandum videtur appositum,argu.l.non solum. §.
querit.ff.de procur.cum simil.ergo vt dicta verba aliquid ope
rent,z vt relatio sit bona,z congrua,de omnibus alijs pannis
existentib⁹ in camera sua,ipsum testatorem sensisse videtur,vt
sic omnia veniāt:vt in prealle.iuribus. Hoc etiā apparet ex te
statoris dispositione,q certa legata ademit,z voluit ipsam solū
dotes rehabere eo casu.Ex hoc sequitur,si ipsa seruat vitam vi
dualem,q omnia dicta legata voluit eā habere.l.si post mortē.
§.si pure.ff.de lega.j.z l.si legatum pure.ff.de annuis legat.z sic
videtur m⁹ti esse de iure.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Addelādus. De hoc cōl.vide do.Roch.de Cur. in
c.fi.in ver.tertio cōtra premissum notabil.de cōsuetu.vbi plene
de intellectu Bar.in isto consi.post doc.per ipsum alleg.

b ¶Super secō.vide Bart.in l.singulos.z que ibi scripsi in ad
dit.ff.de ann.leg.

CONSIL. CCXVII.

Quod dicatur graue delictum z paruum tam de iure
positiuo,quam diuino.

1 ¶Delictum maius,z minus,quid sit de iure positiuo,z de iu
re diuino,

2 Testimonium falsum an,z quo iure sit maius, vel min⁹ delictū
homicidio.

Ad declarationem huiⁿ ās̄tionis sciēdū est, q⁹
1 peccatū siue delictū dicatur maius z minus. † Uno
modo in foro nostro ciuili,z in isto nō attendit prin
cipaliter volūtas,q⁹ cogitationis penā nemo meretur,vt l. co
gitationis.ff.de pe.si tamē crimē fuit valde paruū,si euenit⁹ nō
fuerit secutus dicitur delictū minus.l.aut facta.in fi.ff.de pen.z
patet in tit.ad leg.Jul.maiest.Secundo modo potest considera
ri de iure diuino,z tūc dicitur delictū maius,z minus secundū
intentionē z remissionē volūtatis,q⁹ ad eos,z intentionē respicit
Deus,vt no.per Dy.in c.peccati venia.de reg.iur.lib.vj.z habē
dē p magistrū sen.in iij.dist.xxi.vbi exponit illa verba apostoli,
Quidā edificauerunt lignū,fenū,stipulam. Itē,illud dicitur
maius delictū,q⁹ magis in iniuriā diuine maiestatis infertur.
C.de hereti.l.Manicheos.z habetur per sanctū Tho.secunda
secūde.q.xcvij.vbi dicit,q⁹ idolatria est grauissimum peccatorū.
2 †Nunc ad propositū,in quest.proposita,si queramus quod sit
maius delictū in foro ciuili,dicendum est quod ille qui iurauit
falsum cōtra aliquē dicendo,quod vidit eū furtum cōmittere,z
de tali furto ex quo de iure cōmuni vel speciali alicui⁹ ciuitatis,
deberet inferri pena mortis,tūc est par crimē,sicut illud homi
cidiū.z eadē legis pena imponitur.ff.de sica.l.j. Si vero veni
ret imponenda minor pena, quā pena mortis.tūc illud falsum
testimonium diceretur minus delictū homicidio,z perlurio. de
cri.stelli.l.j.§.j. cōuncta l.fi.l.j.de falsis. Si vero nos querim⁹
de iure diui.tūc indubitāter videtur dicendum,quod tale iura
mentū de quo dictum est supra,est maius peccatū homicidio.
Nam iurare,est Deum in testē inuocare,z hoc pertinet ad Dei
irreuerentiam,quod aliquis inuocet eum in testem falsitatis:
quia per hoc dat intelligere,vel quod Deus veritatem cogno
scit,vel quod falsum testificari velit, vt habetur per sanctum
Tho.in secunda secunde.q.xcvij.Et hoc concludit⁹ p̄z hac par
te superius allegata:sed homicidiū principaliter,z directo non
cōmittitur in iniuriā Dei,ergo minus delictū est,z predicta cre
do vera,salua semper determinatione Theologorum. Bart.

CONSIL. CCXVIII.

Fama cū dicto syndici,positi ad denunciandū.facit suffi
cies̄ idiciū ad torturā. Itē,q⁹ sufficit sola, vel ne.

1 ¶Fama cum dicto syndici,cum iuramento ad denunciandū
positi,an faciat sufficiens indicium ad torturam.

2 L.de minore.ff.tormenta.ff. de questionib. quomodo intelliga
tur.

a **An fama** cum dicto syndici positi ad male
ficium denunciandum qui cū suo
1 iuramento †deponit ita verum esse, zc. faciunt suf
ficientia indicia ad torturā. Omissis glo. que dicunt,
quod fama facit semiplenam probationem,que forte vsquequa
que vera non sunt:z omissis his,que doct.dicunt circa hoc, spe
cialiter Cy.in l.fi.C.de questio. Dico,quod fama per se sola pos
set esse ita vehemēs, quod faceret per se indicium sufficiens. l. ū.
§.Labeo.ff.de aqua plu.arcen. Quandoque enim fama per se so
la sufficit ad plenam probationem.vt C.de iur.dot.l.vbi.z ff.so.
matr.l.si constante.z ibi per Dy,melius.ff.de flu.l.j.§.j.z l.fideꝫ.
z ibi not. Quandoque posset esse fama ita debilis, quod non fa
ceret indicium, sed solum prodesset ad coadiuuandum alias
probationes.l.iij.§.eiusdem quoque.ff. de testibus.z tunc non
sufficeret,z cum hac distinctione debet intelligi.l. de minore. §.
2 tormenta. ff. de questionib. † que dicit famam debere inspici.
Hoc autē,an fama sit vehemens,vel nō,facti est, z hoc est quod
dicunt doc.esse in arbitrio iudicis,vt dicit Cy.in d.l.fi. In casu
tamen proposito,vbi est fama cuⁱ⁹ dicto illius officialis.qui hoc
sub iuramento deponit,dico ex his duobus fieri sufficiens indi
cium,casus est,si bene inspiciatur.C.de repud.auth.hodie. z in
corpore, vnde sumitur.

ADDITIO.

a Th.D.¶An fama Vide p do.¶Fran.Brū.in trac.de indicijs,

& tortur. in prin. & Bar. in consi. cxcj. incip. domino Baci, vbi videtur esse idem consilium, & ibi vide addit.

CONSIL. CCXIX.

An venditor potest defendere rem petitam, et suscipere in se iudicium inuito actore.

1 ☞ Venditor, an de iure admittatur ad suscipiendum in se iudicium, non animo nouandi inuito petitore.

2 L. j. cum glo. C. vbi in rem actio, quomodo intelligatur.

g Actor contra Liolum possessorē cuiusdā domus vendite, cōparet actor dicti Lioli, q dictam domum vēdidit sibi, & dicit se velle suscipere inde iudiciū, nō animo nouandi: sed se paratū offert satisdare de iudicio sisti, & iudicato soluendo: petitor contradicit, quod non vult litigare, nisi cum Liolo. † Queritur an dictus venditor de iure admitti debeat ad suscipiendum, nō animo nouādi inuito petitore? Et videtur dicendū ipsum acto rem in causa euictionis audiri debere quasi procuratorem, et actorem, vt in eius facto, vt in l. j. C. vbi in rem act. & l. vēditor. ff. de iudic. & ibi no. etiam inuito actore. Hoc casu intelligo gl. in l. j. in verb. contra possidentē. secus si interueniret animo nouandi, & ibi no. per Ly. & Ray. in l. si mādato meo. §. primo, ff. māda. & no. super gl. q̄ est in verb. mandati. in fin. Non obst. l. plane. ff. fami. ercis. q̄ ibi loquitur petitore volente, & not. in d. l. si mandato meo. q̄ primo casu ipse possessor nō desijt teneri, imo fit executio in rem per eum possessam, & tra ipsum emptorē possessorē, q̄ possessor est ille, qui conuenitur, sed venditor ad ipsius denū ciationē potest eum defendere, quasi eius procurator. Ita no. in d. l. venditor. Sed vbi venit animo nouādi emptor desinit teneri ipso iure, vt no in l. solutis. ff. de solu. quod fieri non pōt, p iura p̄dicta, contra voluntatē actoris, & hoc modo debet intelligi l. j. cū gl. C. vbi in rem act. secūdum omnes doct. Non obst. q̄ no. in l. liberto. §. ff. de neg. gest. † quia glo. illa intelligitur de nouatione defensionis causa facta, secus de ea que perimit, & ita intelligit Jac. But. licet Ray. aſtam gl. indistincte reprehendat vel impugnat. Unum tamen est notatu dignū, q̄ gl. in d. l. j. non dixit, de animo nouādi: quia nouatio est prioris debiti in aliam ciuilem, vel naturalem obligationem trāslatio. l. j. ff. ō noua. sed in rei vendicatione quis non est obligatus, vt Justit. de act. §. j. Licet igitur nō potest esse nouatio, & si forte qs hoc diceret nō peccaret, verum est tamē, quod iudicis officio tenetur de in integ. resti. possessor. l. officium. & l. qui restituere. ff. de rei vēdi. Et ita consulo ego Bar.

ADDITIO.

a Th. D. C Agitur. Vide Bar. in cōs. xxix. incip. cōsi. pisane. et in q. ij. incip. Pisane ciuitatis. & in l. venditor. ff. de iudic. et ibi post. Aler. & vide plene in capit. quoniā. §. in alijs. in fi. ext. vt lit. non contest. & no. per Ang. de Are. in §. actionū. in ver. quero, an denunciari. Justi. de act. p̄o intellectu l. plane. ff. fa. ercis.

CONSIL. CCXX.

An iudex appellationis debet pnūciare super appellatione mere interlocutorie, vel mere diffinitiue sententie.

1 ☞ Iudex appellationis debet pronūciare super appellatione mere interlocutorie, non autem diffinitiue sententie,

2 Iudex ad quē dz cognoscere solū super principali negotio.

a Appellatum est a sentētia interlocutoria, quā oportet iudicem ferre in scriptis. Nam necesse est, q̄ iudex appellationum pnunciet bene vel male appellatum. Et posito p̄ contrarium, q̄ in causa appellationis ex forma statuti, debeat lis contestari, an sufficiat si talem pronunciationem ferat, quēadmodum alie interlocutorie ferūtur, vel necesse est quod more diffinitiuarum proferat. Secundo queritur, an si appellatum est ab interlocutoria, & iudex appellationis pronūciat bene appellatum, & male pronunciatum, an primus iudex in causa principali, remoto illo grauamine, possit procedere, an vero iudex

1 appellationis? † Et breuiter super primo dubio videtur dicendum sufficere pronūciare more interlocutoriarum: nec est necesse pronūciare more diffinitiuarum, cum in rei veritate sententia sit interlocutoria, nō diffinitiua: q̄ de natura diffinitiue est, vt ex ea oriatur actio in factū, vel exceptio, vt in c. cū dilectus. in fin. extra de elect. & facit c. vlt. de appel. in clemē. vbi patet, quod repulsio peremptorie exceptionis non est diffinitiua, sed interlocutoria. igitur nec pronūciatio p ea, vt ibi, siue igitur iudex appellationis pronunciet bene, vel male appellatū super interlocutoria, satis est sententia ferri super eo q̄s perimat appel

b lationē, & q̄s appellās nō poterat appellare, interlocutoria est

c & non diffinitiua. Ad q̄ facit d. c. cum dilectus. in fi. de ele. c. significantib⁹. de appel. secus esset, vbi appellatur a diffinitiua: quia tūc sentētia lata in causa appellationis diffinitiua cēsetur. Ita no. in c. cupientes. §. insuper. de elec. li. vj. & idē Archi. ibi su

2 per verb. plenā fidē. Idē Jo. And. in c. vlt. de appel. in cle. † Su per verb. plenā fidē Idē Jo. And. in c. vlt. de appel. in cle. † Su per scōo pūcto, videtur q̄ iudex ad quem cognoscere debet de principali, vt c. vt debitus. extra de appel. Remotio enim gra

d uaminis restituisset sibi iurisdictionē quādo fuisset remotū ab illo a quo fuisset appellatū ante cognitionē, & receptione appel. p̄ iudicē ad quē, vt no. in c. cū cessante extra de appel. & c. si a iudice. eo. ti. lib. vj. Succedit ergo iudex ad quē, in locū iudicis a quo, & illa facit q̄ fecisset ille, si ab illo nō fuisset appellatū, vt in d. c. cū dilect⁹. hāc cognitionē remittere nō posset. iudice a quo appellatur non consentiente, vt in c. interposita. extra de appel. Nam ex quo trāsfusa est in aliquem cognitio. non est in potestate redire ad iudicem a quo, ne illudat iudex ad quē. Et facit ad hoc extra de offi. deleg. c. prudentia. §. j. & in d. c. interposita. & ibi not. p̄ Archi. & Jo. An. in nouel. in d. c. vt debit⁹. & ita no. Et sic dico, & consulo ego Bar. de Saroferrato. Idem etiam consuluit do. Ange. de Aimelia.

ADDITIONES

a Tho. D. C Appellatū. Vide per Phili. Franc. in c. cū cessante. in versi. xv. queritur. & in versi. extra glo. & ibi que dicat sententia diffinitiua, & que interlocutoria, & per Bald. in consil. ccxciij. in iij. vol. & per do. Fran. de Aret. in consi. xx. & consi. cvj. in tertio dub.

b B. Land. C Interlocutoria. Vide Roma. con. si. cclxviij.

c C Diffinitiua. Vide Bal. consi. cccl xiij. iij. lib.

d C Restituisset. Vide Ro. consi. cccl xij.

CONSIL. CCXXI.

An posit⁹ in carceribⁿ⁹ p vna causa possit recōmendari p̄o alia & quid quando recommendatio fit propter processum.

1 ☞ Carceratus p vna causa an possit recōmendari p̄o alia.

2 Recommendatio prima facta in carceribⁿ⁹, quando p̄ualeat secunde, & quando econtra.

3 Recōmendationib⁹ duabus factis, vna p̄o executione, altera p̄o processu: an secunda impediat primam, vel vtraq; valeat.

4 Carceratione prima iniusta facta: an possit fieri recommēdatio iusta postea.

a An positus in carceribⁿ⁹ p̄o vna causa, possit p alia recōmēdari? †

1 † Pro qua questione examinanda sciendū est, q̄s quandoq; quis ponit in carceribⁿ⁹ ad executiones criminis. quandoque ad inuestigandū processus.

C Circa primū dic, quandoq; vnaquēq; executio dz esse corporalis non pecuniaria: quandoque vtraque debet esse pecuniaria. Quādoque vna pecuniaria, alia corporalis. Primo casu, quandoq; causa propter quam est carcerat⁹ habet extinguere executionē secūde cause. Verbi gratia, primo est carcerat⁹ propter condēnationē capitalē, secundo propter condēnationem furcarū, & tunc debet aduerti, vt executio fiat propter illud crimen q̄ est grauius. & in id recommendatio illa p̄ualebit, que est facta propter crimen grauius. vt colligitur ff. nil noua, appel. pen. l. j. §. fi. Si vero executio facta ex prima causa nō absorbet executionē faciendam ex secunda causa. Verbi gratia, primo est carceratus propter amputationem manⁿ⁹, secundo, p̄o pede, vel oculo, vel capite, & tunc prima recōmendatio p̄ualebit vt primo prima executio fiat, postea secunda fiat. ac si fieret a diuersis iudicibus. l. si cui. §. fi. ff. de accus. Quādoq; vna executio est corporalis, alia pecuniaria. Verbi gratia, est aliquis recommendatus p̄o pena capitis, alius facit eum recommendari p pena pecuniaria, vel vt rationem administrationis reddat. isto casu si quidem habita modica dilatione in executione pene corporalis possit consuli illi, qui petit pecuniam, tunc dico concedendam istam dilationem: alias secus, l. prima. C. de bon. dam. facit l. fi. circa prin. ff. de pub. iud. Quandoq; vtraq; executio est pecuniaria: puta, quia vnus fecit recōmendari eum p̄o vno debito. Alius facit eum recommendari p̄o alio ex forma statuti, vel ex forma. l. j. C. qui bon. ced pos. & isto casu sine dubio vtra que recommendatio tenet. sicut enim in vna re possunt mitti plures creditores in possessionem, & vna res pluribus obligari l. si finita. §. si plures. ff. de dam. infec. facit l. cum vnus. de bon. auth. iud. pos. ita eadē ratione hic. † Nunc est videndū, quando recommendatio fit propter processum: & aduerte, q̄ quandoq; vterq; processus est criminalis, quādoq; vterq; est ciuilis: quādoq; vnus est ciuilis, & alius criminalis. In primo casu, semper valet prima recommendatio, vt super ea p̄ius procedatur. et

b tiam si sit crimen b leuius. l. si cui. in fin. de accu. recommendatio vero secunda valebit, & finita prima, fiet super secunda.

l. qui

l.qui de crimine.C.de accus.z siue ab eodē iudice, siue a diuersis,vt d.l.si cui,in fi. Si vero vtraq; causa est ciuilis,dicas idem q̄ dixi in captione reali facta. Si vero vna est ciuilis,alia criminalis,z tūc criminalis prefertur,vt l.per minorem.ff. de iud.z l. fi.C.de ord.iu.q̄ intelligo,nisi causa ciuilis esset tempore peritura,vt ibi in fin. † Tertio est videndum,quid si vna recōmendatio est facta p̄ executione,alia p̄o processu,vtrum secūda recōmendatio impediat primā,z bicuiter sine dubio vtraq; recommendatio valet,quatenꝰ se non impediunt:sed si inuicē se impedirent,vt q̄ p̄o pena capitis est recommendatꝰ,z accusat de aliquo crimine ex quo etiam imponit pena capitis,certe executio prima differtur,si in secūda causa erat grauius delictum,l.j.in fi.ff.nil.no.ap.quod pōt esse vtile quādo velles facere quod executio impediat,seu differatur. Et predicta sunt vera quādo p̄ima carceratio fuit facta iuste. † Sed quero,quid si indebite fuit facta prima carceratio an possit fieri recōmendatio iusta postea? Dic,vt dixi in questione quā disputaui que inci. Lapus quidam fuit captus. Bar.

ADDITIONES.

a B.Lan. C Recommēdari Vide Aler.consi. clix. secundo lib.
b Th.Dip. C Crimen leuius. Vide doct.in l.ij.ff.de in ius voc. z ibi Alexan.

CONSIL. CCXXII.

Si statuto cauet,q̄ cōmittēs adulteriū puniat in c.libris, an cōmittēs adulteriū plurib⁹ vicibus cū vna, puniri debeat vna pena,an multiplici,z quid de alijs delictis iteratis.

1 ☞ Adulter vna an multiplici pena puniatur statuto dictante quod cōmittens adulterium puniatur in centum,z plurib⁹ vicibus commisit illud.

2 Furti actio nata ex contrectatione prima,non nascitur ex contrectatione assidua.

a Antonius commisit adulteriū cū, Berta plurib⁹,z pluribus vicibus,et diuersis. Queritur,an debeat pena imponi p̄o vno solo adulterio,an p̄o pluribus,ex forma statuti dicētis,q̄ committens adulterium puniatur in centū lib.gl.hoc tangit ff.de fur.l.vulgaris,in prin.que inc.imo,quā gl.quidā intelligunt,vbi imponitur pena capitalis de iure cōmuni,p l. quamuis.C.de adult.z sic dicunt illam gloss.hoc casu dicere verū. Si autē imponeret pena pecuniaria,que cōmuniter imponit ex forma statuti,tunc dicunt quod toties imponi debet pena pecuniaria,quoties adulterium cōmisit,vt ff.de p̄na.delic.l.nūquā plura.§ hoc non est verum,nā cū glo.inducat ipsius dictū in arg.seu simile ad penam furti manifesti,vel nō manifesti,que pecuniaria est,non est verisimile glos.hoc dixisse,q̄ pena fuerit corporalis vel capitalis,q̄ tūc non est bonū arg.vel simile.Bl. ergo videt bene dixisse,etiā si pena pecuniaria imponi. Nam illa gl.in d.l.nunquā plura,de p̄na. delic. tenet dictam legem non habere locū quādo sunt plura delicta,z diuerse species delinquēdi,sec⁹ vbi sit eadē persona,z eadē species delinquendi iteratū sit ipsum delictū.si tamen ex iteratione delicti non insurgit nouum interesse pecuniarium,tūc vna sola imponitur pena,vt ff.de fur.l.unficiā.do.§.infans.z ita etiā tenet,z no. Dy. in l.nunquā plura,ff.de p̄n.delic,p̄batur in d.l.ei, qui fuit.ff. de fur. † Vt furti actio nata ex contrectatione prima nō nascitur ex contrectatione assidua,sed si actio nata ex prima cōtrectatione extincta esset,vel per exceptionē euersa tunc ex sequenti cōtrectatione durat actio furti,vt ff.de verb.obli.li.. Sicut ergo cōsideratur,vt semel nata,z efficaciter duret,z q̄ ex intentione amplius non nascatur,alias sic. Simile tenet glo.z nouit idē in crimine adulterij quod vna sola pena veniat imponenda,ff. de adul.l.maritus.§.sex mensium vbi formatur questio quod si tribus annis in adulterio perseuerauerit,an durat p̄scriptio a die adulterij primo cōmissi,z sic inuuit tantum vna actione agi posse. Preterea Jaco.de Are.in l.quicunq;.z ibi vide Baldum, C.de ser.fug.tenet quod aut sunt plura facta,z delictum vnum q̄ contingit vbi est eadem species delicti,z confirmata ex primo facto,z concurrat etiam circa idem,vt si plures recipiāt furtum antequam domum redeat.tunc vna pena est,z idem in furto,vt d.l.ei qui.ff.de fur. Aut plura facta z delicta multa,et diuerse sunt species delictorum primo durante,vel nō:z tūc cumulat pena,vt l.agraria.ff.de termi.mo.z de coll.illi.l. pe. per similem rationem,sed in alijs criminibus distinguit glo.ff.ad l. Aquil.illud,§.fin.z idem Jaco.bu.per verba talia si dicendo Aut sunt plura facta,z delicta plura dico respiciētia diuersas species delictorū,z tūc habet locū l.aduersus.C.de furtis. Idē si respiciat diuersas personas que idem consilium modo participauerunt circa diuersas res,vt d.l.penulti.de colleg.l. et l. agraria,de ter.mo. Aut factum vnū,et delicta plura, z habet locum si criminaliter agatur.l.qui de crimine.p̄eal. Aut facta sunt plura,z delictū vnū. Hoc cōtingit qñ primo durāte secūdū sequit iterato circa idē z in eadē specie criminis,z tūc vna pena imponit tantū,vt d.l.ei q.ff.de fur.z ita intelligit d.gl.l.vulgaris. Aut est soluta pena ex primo delicto,vel saltē ita est cōtenta ante delictū,z tūc ex cumulatione delicti cumulat pena, vel nō cumulat.ff.de penis.l.si diuortio. Et p̄ hac opi.satis facit d.gl. q̄ est i d.l.ei q.ff.de fur. Si ergo verū est gl.p̄dicta.l. vulgaris.et si pena pecuniaria imponat. Et ita de iure cōsulo ego Barto.

ADDITIONES.

a Tho.D. C Antonꝰ. Vide pulchrā apo.Aler.in l.nunquam plura.in ver.item op.in vers.p̄o mille ageretur,de p̄na. delic.z Bal.in consi.clvij.inci.antiq.in v.vol.z vide apost.Andre.Sic. in l.vulgaris.in prin.in ij.apo.in addi.Bar.ff.de fur. z vid apo. Aler.in l.edita.C.de eden.in ver.qualitatē.z Jas.in l.enim qui. §.in popularibus.in pe.col.ff.de iureiur.z Rochꝰ de cur. in c. fi.extra de consuetu.vbi alleg.Bar.hic,z ibi videtur.
b C Bal. Aduerte,quia debet allegari Baldus,inꝰ,id est,Jacob. Balduus.

CONSIL. CCXXIII.

Accusatio fuit instituta p̄ Martinū,q̄ percussit cum armis,&c. de isto consi.vide s.in consi.cxvij.

CONSIL. CCXXIIII.

Computatio graduum secundum ius ciuile q̄ est vera quo ad punitionē maleficiorū z quo ad compromissa facienda. Item secūdum ius Canonicū habet locum in matrimonijs.

1 ☞ Fratres consobrini,an,z quo ad qd,z quo iure sint in quarto gradu.
2 Fratres cōsobrini de iure Cano.quantū ad permissionē,z p̄o hibitionem matrimonij sunt in secundo gradu.

a Fratres consobrini sint i quarto gradu? † Dico,q̄ fratres cōsobrini sunt in quarto gradu,quo ad remissionem matrimoniorū,z compromissa facienda,vt infra. de gradi. §.quarto gradu.z fi.z eo modo de iure Cano.vt xxxv.q.v.c.j.et c.gradus.§.sexto gradu.q̄ originalis sunt Isidori,alia vero cōputatio graduū sit de iure Cano.quantum ad permissionē matrimoniorū secundum quā consobrini essent in secundo gradu, z de hac cōputatione habet dicta causa,z questione.c.postro z
2 parētele. † Que secunda computatio habet locū in matrimonijs,quo ad alia habet locū alia computatio: quod clare patet eadem questione z causa,c.ad sedem.ibi,denique z domini, &c. ibi,in legibus.&c.ad fi.c.ibi,nam si quis peruersa,z obstinata mente:z recto tramite.Andre.de Are.de hoc tractat satis plene. Jac.de Ulb.in li.de contrarietatibus inter ius ciuile,z Canonicū,z de grad.§.ij.concor. Jo.And.in arbore consanguinitatis.z no.Ber.extra de consanguinita.z affi.c.fi.in gl.in ver. remotior.que inci,si vis scire,Bar.alias dicitur And.de Are.

ADDITIO.

a Tho.D. C Fratres.Vide Bar.in consi.xv.in ij.volu.z ibi scripsi,z in l.fi.C.de success.edicto.

CONSIL. CCXXV.

Si clericus non incedens in habitu clericali, condēnatus fuit de crimine, vel de causa ciuili per iudicem secularem,coram quo nunquam opposuit exceptionem incompetentis iurisdictionis z appellauit,tunc in causa appellationis potest petere sententiam omnullari, etiam coram iudice seculari appellationis.

1 ☞ Clericus non incedens in habitu clericali condemnatus, non opponit exceptionem iudicis incompetentis, quia potest dicere sententiam nullam in causa appellationis.
2 Clericus non incedens in habitu,non perdit p̄uilegium, nisi post trinam monitionem sibi factam.
3 Libellus talis an procedat,dico sententiam nullam, z si quapeto cassari per appellationem,vt iniquam.
4 Judex appellationis licet non posset cognoscere in causa clericali quia secularis.tamen potest pronunciare se non esse competentem,z condemnare impetrantem in expensis.

a Clericus nō sub nomine clericali, sz simpliciter nomine p̄opio nō incedēs in hab.tu clericali,non opponens exceptionē iudicis incōpetentis condēnatus appellat. qrit an talē sententiā possit dicere nullā,cū nō opposuerit i
1 principali exceptionem clericatus. † Et sine dubio potest dicere nullā.q̄ hāc exceptionē nō potest omittere, nec ei renūciare tacite vel expresse.extra de fo.cop.c.fi vilig̃en.z c.ūnificasti.vbi ita not.z tenet Butrel.expresse in titu.de etate z quali.§.j.in fi. vers.sed ponit.z Archid.xv.q.iij.placita.z ad hoc quod not.

Anno. extra de censib. c. venerabili. ¶Nam cū ipsum priuilegium non sit proprium ipsius clerici, sz totius ordinis clericalis, vt in c. si diligenti. de foro cōp. nil operat taciturnitas clerici. Ibi em̄ est tale factū qđ a iure improbat, nec est in potestate facientis, extra de prebē. c. dilecto. cū si. ¶Ho. obest, quod in habitu nō incedebat: qz per hoc non perdit priuilegiū, nisi post trinam monitionē, vt extra de sent. excō. c. in audientia. Sed numqd inspecta forma petitionis ipse iudex appel. sit competens, vt de nullitate cognoscat? ¶Rnd. sic, z ita no. Anno. z ¶Host. extra de appel. c. dilecto. †Et ibi no. q̄ pcedit talis libellus, dico sentētiā nullam, z si est aliqua, peto eā cassari virtute appellationis vt iniustam z ita seruatur. Itē hoc pbatur rōne, nam iudex procedendo in causa sue iurisdictionis, si partē grauat facit iniustitiam, etiam si nō credit se grauare: qz nescit exceptiōes reo cōpetere, vt est casus extra de appel. c. significauit, vbi causa appel. remittit ad eundem iudicē, qz grauauerat: qz ignoranter hoc fecerat, alias non debet ad eum remitti, extra de appel. c. accepta. sic grauauit, ergo iudex appel. de hoc cognoscet. Itē pbatur aliter: quia dicit, q̄ iudex, qui tulit sentētiam in causa principali, non punitur, licet per iudicē appel. sententia eius dissoluat. ꝯ. q. v. hoc etiam placuit quia non potest intelligi, nisi qñ iudex hoc fecerat ignoranter, ergo ignorātia nil nocet: qz indistincte iudex appellationū cognoscit de nullitate, tenet Old. l. si expressim. ff. de appel. z est casus. ff. fami. ercis. l. quedam mulier. †Non obstat si dicat q̄ nō pōt iudex appellationis cognoscere, quia secularis, qz licet iudex secularis nō possit cognoscere si clericus commiserit crimen, tū bene poterit pronunciare se nō esse iudicem cōpetentem, z cōdēnare impetrantē in expēsis, extra de rescrip. c. super literis. in fi. Itē ille iudex seu ¶Potestas qui cōdēnauit pōt sua sententiā retractare, cum sit nulla. C. quomodo. z qñ iud. l. si pses. de appel. l. iiij. z hoc pōt iudex appellationis qz virtute appellationis succedit in locū primi iudicis; nā cū possit sentētiā cōfirmare si inueniret eā a iudice cōpetēte latā, ergo z infirmare, cū cui? est cōfirmare est z infirmare: z qui pōt cōdēnare pōt absoluere. xxj. distin. inferior. z dns voluit idē esse ius ligandi z absolvēdi. de peni. dist. j. verbū Dei. versi. Dominus. igitur in hoc casu nō est dubitandū ꝛc. ¶Preterea si clericꝰ litigaret cora iudice seculari, z opus est ei appellare, debet ad aliū iudicē maiorem secularem appellare, vt ꝯ. q. vj. c. nō ita in ecclesiasticis. vt ibi est gl. ord. z allegatur illa gl. in corpore aut. de sanc. epis. §. si ramē in redemptionem. Bart.

ADDITIO

a Tho. D. ¶Clericus. De hoc consi. vide plene p And. Sicul. in c. ij. de foro cōp. z p opi. Bar. vide Ro. in cōsi. ccxcix. in ꝓposita cōsultatione. z Jo. de an. in c. post miserabilē. de vsur. z Pet. de Anch. in regula, ea que, de reg. iur. li. vj. z Phi. Dec. in cōsi. vlti. inci. dubitat principaliter. In ziū vide Spec. in tit. de reōuen. §. nūc dicamus. ver. sed nūqd incidēter. vbi ingt, q̄ iudex secularis cognoscit ō causa spirituali, z cōtra clericū qñ de plano cognoscit, z absqz ꝺdictiōe, vt qz clericus cōfitet, z vid plures cōcord. per Alex. in l. Titia. ff. sol. ma. z plenius per Phil. Dec. in d. cōsi. vlt. in j. col. z adde Jo. cal. in cōsi. xij. in ti. de iud. vbi plene in c. si clericꝰ. vide phil. Fran. in c. dilecto. in c. j. de appel. z Lanfr. Bairi. in c. quoniā cōtra falsam. in versi. confessiones. de pba. in versi. quero ¶Petrꝰ. z in ver. querit̄ viteri?, vbi plene de dicto Spe. z vide Pet. de Anc. in cōsi. cxxxviij. visis. in ij. col. z Alex. in l. ij. ff. si quis in ius voca. nō ie. z in cōs. cxlix. in vj. vol. inci. in causa inquisitionis. z apostil. in l. edicto. in princ. in j. gl. C. de edic. diui Adr. tol. Quid aūt si clericus citat clericum inuitum coram iudice seculari, z tuerit lata sententia absoluto ria, an valeat? vide Fed. de Se. in cōsi. rc. casus talis est, z Pet. de Anch. in c. ij. de foro cōpe. vbi cōcludit, quod sentētia nō valet, z facit mentionem de consi. Bar. licet ipsum nō alleget, vide Alex. in locis ꝺ dictis.

CONSIL. CCXXVI.

Si cōmune vendat gabellam p certo pretio vni, z statuto ipsi? cauet qđ de quolibet ꝛctu debeat solui gabella, tūc ip sum cōmune de ꝓdicto cōtractu debeat etiā soluere gabellā predictam pro parte sua, z contrahens secum etiam.

1 ¶Commune habens statutum dicens q̄ pro quolibet contractu soluatur gabella, an vendens gabellam teneatur soluere eā de predicto contractu.

2 Statuti dispositio generaliter loquens de quolibet cōtractu non potest restringi.

3 Fiscus, qua de causa non soluit vectigal, seu gabellam.

a Cauetur statuto Montis Polliciani, † qđ
1 de quolibet ꝓtractu quo fiunt factū instrumētum, soluantur gabellario tare grosse qua tuor denarij p libra, duo videlicet p qualibet parte

b modo cōmune dicte terre vēdidit alteri gabellā bladi p certo pretio. Querit, nunquid cōmune debeat soluere gabellario tare grosse p dicto ꝛctu duos denarios p libra. q ibi cōtingunt in parte: Et primo videt, q̄ Commune nō debeat: quod sic probatur. In generali sermone, seu obligatione, nō videtur obligata, que quis verisimiliter non esset obligatur?, vt ff. de pigno. l. obligatione. sic etiam in ista dispositione nō videtur verisimile qđ cōmune voluerit statuere cōtra seipsum. ¶Pro hoc videt casus in l. licitatio. alias locatio. §. fisc?. ff. de publica. z qđ ibi not. p ¶y. p hoc est generale qđ in generali sermone nō intelligitur persona loquētis. Ecōtra videtur quod posito quod ipsum cōmune de iuris rigore esset absolutū a solutione, debet tamen soluere, z se legi subimittere, sicut Imperator. l. digna, vox. C. de
2 legi. z Justi. de inoffi. testa. in fi. † Secūdo, qa ista dispositio generaliter loquitur, videlicet, de quolibet contractu nullum excipiendo, ergo eam restringere non possumus. l. de pretio. ff. de publicia. cū similibus, z ista videtur veritas pro vltimo allegaris. Non obstant predicta argu, z primo. q̄ est verisimile commune voluisse se obligare ꝓpter equitatē, quam debet habere ¶Princeps submittendo se legib?. Itē, qz militibus quandoq; cōmunia cōstituunt maiores expensas, vt illi, quibus soluatur salariū, soluāt inde gabellā, vt illa gabella tribuatur in aliā communis vtilitatē, z sic trahūt ex vna causa, z ex alia remittunt, sicut possum? hic dicere, vt cōmune velit se obligare ad solutio-
3 nē gabelle. vt ex ea percipiat minus pretiū, siue mercedē. † Ad §. fiscus, respōdetur dupliciter. ¶Primo, qz ratio quare fisc? nō soluit vectigal, est: quia generalis dispositio iuris cōmunis, qua ꝓcipitur solui vectigal, disponit debere solui de omnibus que portātur de vna terra in aliam terrā gratia cōmunis vsus. Cōmissa. ff. de public. z vectigal, sz fiscus nunquam mercat, ergo non debet soluere. ¶Preterea, dico, z aliter quod ibi sit casus p ista parte. Si enim fiscus vigore generalis iūs dispositionis, vel lege commissa non teneatur soluere, nō fuisset necessaria dispositio illius §. fiscus, pro dicto fisco. Sic dicam in casu nostro sub generali prouisione, q̄ ex quolibet contractu, ꝛc. continea-tur commune, nisi specialiter excipiatur. ¶Pro hoc facit text. ibi dum dicit, immunis. quasi dicat, licet de iure communi sit adstrictus, tamen eius fauore ei cōcedimus hanc immunitatem. ¶Pro hoc facit, quia licet municipiū, in quo colligitur vectigal, debeat habere istam immunitatem, non exciperetur tamen a solutione, si ipse portari faciat res. ¶Non obstat quod dicit Dynus ibi, quod nemo potest plus iuris in alium ꝛc. ¶Iam verum est, quod contra tertium non possum alicui trāsferre plus iuris q̄ habeam, sed cōtra me sic. ¶Nam nunquam reperitur, quod ego sim mihi obligatus, z tamen possum me alteri obligare, z sic in proposito licet commune non faceret sibi obligationē soluere, tamē potuit se gabellario obligare. Ad secundum de emptore nunquid debeat soluere partem suam, nullum dubiū recipere videtur, videtur enim casus in l. licitatio. §. final. ff. de publ. z vectigal.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Cauet statuto, alias in c. statuto ciuitatis cauetur.
b B. Lan. ¶Terre. Vide Bald. consi. xj. lib. iij.

CONSIL. CCXXVII.

Sapitaneus ¶Patrimonij fecit vnā cō-stitutionez quod nulla ciuitas, Castrū, vel Villa, eligeret ¶Potestatē, aliquē ciuitatensem, sub certa pena. De isto consi. vide supra in consi. cxxxvj.

CONSIL. CCXXVIII.

Si inquisitio, vel accusatio est formata contra vnum ō per cussione, z ipse ꝓfitetur, sed non adiecit tempus percussionis, nec locū. Idē dicit se feciſſe ad defēsionem suam, an sententia iudicis cōdemnatoria valeat. Item, an publicatio testium facta per iudicē, nō examinatis testib? aliis, q̄ prius iurauerāt, valet, z an iudex potest refrenare testes q̄ non examinentur post quā sunt recepti. Item, an valeat publicatio testium parte non citata legitime, z an citatio facta in carcere valeat, z non peremptoria ad audiendam sententiam.

1 ¶Confessio delicti non continens locum, nec tempus non valet, sicut nec libellus, z sententia.

2 Confessio conditionalis, an, z quando valeat.

3 Publicatio testium non debet fieri, nisi prius omnibus examinatis testibus.

4 Judex non potest procedere in causa testibus iuratis, z nō examinatis.

5 ¶Publicatio testium ipso iure est nulla parte non presente, nec legitime citata.

6 Sententia est ipso iure nulla parte peremptorie nō citata.

Lath

a Catharina a accuſauit Ritã ꝙ certo loco, ꝛ tẽpore in inquiſitiõe cõtentis, ipſa Rita percuſſit ipſam Catharinam, ipſa Rita reſpondẽs accuſationi cõfeſſa fuit, nõ tñ adiecit locũ, ꝛ tp̃s, ꝛ dicit ſe feciſſe ad ſui defenſionẽ, ꝛ dato termino ad probandum ſuas defenſiones recommendata in carcerẽ fuit recepti fuerunt teſtes ſuper accuſatione, quoꝝ nullus ꝓbauit cõtra ipſam Ritã, imo probãt pro ipſa Rita. Dicit enim vnus quod vidit Catharinã cum naſo ſanguinolento exire de domo Rite. Pro parte aũt Rite datis articulis, ꝛ productis teſtib⁹ inter quos fuit Bartolutius Joannis, ꝛ Bucius Cocti, intra terminum ad defendendũ datũ iudex iuratis dictis duobus teſtibus, ꝛ examinatis pronũciauit teſtes haberi ꝓ apertis ꝛ publicatis. Pro parte aũt Rite nõ fuit legitime probatũ, quo ad defenſionem Rite, ſuper omnibus tulit ſniam dominus Poteſtas contra ritã, vt cõfeſſa, ꝛ non probata defenſione, querit an
1 ſnia ſit iuſta, vel iniuſta. †Et ꝙ ſit iuſta, defendi non põt in aliquo, preſertim cum cõfeſſio rite locũ cõmiſſi maleficij non contineat, nec tp̃s, vt p3 in rñſione ſua: ꝛ ſicut libellus d3 cõtinere p̃dicta, ita confeſſio, ſeu reſponſio, ꝛ talis d3 eſſe ſnia, vt probatur in l. libelloꝝ. ff. de accu. ij. q. viij. c. ſi. ff. cõi diui. l. vt fundus. C. de fideicom. lib. l. fi. extra de accu. c. qualiter. ꝛ de ſimo. c. l3. Liquere enim d3 maleficiũ cõmiſſum, prout, ꝛ ſicut in accuſatione cõtinetur, vt ff. de adult. l. denunciaſſe. cum ſi. ſed ſnia non confor-
2 matur accuſationi, vt dictũ ẽ: ergo, ꝛc. †Secũdo b, q2 dicta cõfeſ-
b ſio nõ fuit pura, ſed cõditionalis, ſc3 qd ad defenſam fecerat, ſ3 cum quis pure nõ confitet, ſed cõditionaliter, l3 nõ probet conditionem, abſolui d3, niſi de puritate probetur per eũ qui dicit prout plene probat, ꝛ no. in l. ſi quidẽ. C. de exce. per Cy. in l. j. C. de cõfeſ. in ver. xiij. ꝛ per Spe. in ti. de confeſ. §. j. Apparet ergo quod ipſa rita fecit ad defenſionez, ꝛ cũ moderamine inculpate
3 tutele, ꝛ non ad vindictã, ſed vim vi, ꝛc. ¶†Quarto, q2 duo teſtes iurauerũt, ꝛ admiſſi fuerũt, non tñ depoſuerunt, ꝛ propterea nõ debuit publicatio fieri teſtiũ ſine illis nõ examinatis, prout probatur in c. cauſam. ꝛ ibi per Inn. extra de dilat. niſi ad depoſitionẽ detur dilatio, vt probat. ff. de tab. exhib. l. locũ. §. quid
4 ſit exhibere. ¶†Nec poſſet iudex procedere in cauſa teſtib⁹ iuratis, ꝛ nõ examinatis, nec poſſet poſt iuramentum refrenare ex quo admiſit, l. in concedẽdo. ff. de aqua plu. arcẽ. ff. de neg. geſ. l. pomponius ſcribit. ꝛ ſi poſſet hoc non refrenãdo fecit, ſed arbitrarie, ꝛ de facto, ꝛ inordinate. Non obſ. huic, qd iudex mandauerit teſtibus quod deponerẽt intra certum terminũ. non enim negligẽtia illoꝝ teſtium d3 eẽ dãnoſa dicte rite. alteri enim per alterũ non d3 iniqua afferri cõditio. ff. de ali. iu. mud. cau. fac. l. j. de aqua plu. arc. l. j. §. de eo. ꝛ ff. de regu. iur. l. non d3. nec potuit
5 ad publicationẽ procedere prius, vt dictum eſt. ¶†Quinto, qd ipſa publicatio eſt nulla ipſo iure, nec aliqua cauſa valet, q2 nõ preſente parte, vel citata rita legitime. Nam cũ in vinculis eſſet, fuit citata. Et qd in vinculis foret, probatur per recommendationem de ea factam, tempore reſpõſionis apud cuſtodem carceris, ꝛ ſi nõ eſſet in poteſtate ſui venire, cum impediretur per ipſum iudicem, ideo nunquam contumax dici poſſet, l. contumacia. §. cõtumacie. ff. de re iu. ꝛ l. de vnoquoq3. §. j. ꝛ l. ſ3 ꝛ ſi per p̃torẽ, in prin. ff. ex qui. cau. ma. ꝛ ſic non v3 qd factum eſt, vt d. l. de vnoquoq3. §. j. ¶Sexto, q2 locus porrectionis accuſatiõis nõ apparet in ipſa accuſatione, nec proceſſib⁹, ꝛ actibus qui tñ certi eſſe debent. ſicut ꝛ in ceteris actibus iudicialibus, ꝛ miniſterijs, vt C. de tab. l. generali. li. x. C. de ꝫh. ꝛ commi. ſtip. l. optimã.
6 ꝛ extra de re iud. c. abbate ſane. li. vj. †Item ſnia eſt ipſo iure nulla, quia parte non citata perẽptorie, ꝛ q2 in carceribus erat. Et ita conſulo ego Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Catharina. Uide apoſ. in l. cum de indebi. ff. de proba. in verſ. aliquis.

b ¶Secundo. No. ꝙ dicit Bar. hic, quod ſi quis confitetur delictum, ſed ad ſui defenſionem, ꝛc. licet nõ probet ſe feciſſe ad ſui defenſionẽ, d3 abſolui, niſi probetur homicidium, ꝛ delictũ commiſiſſe pure, ꝛ non ſub conditione. qd no. ad ea, que tradit bar. qui vr̃ ſentire contrarium in l. Aurelius. §. idem queſijt. ff. de liber. leg. ad cuius veritatẽ vide Jaſ. in l. vt vim. ff. de iuſ. ꝛ iu. cui adde Bar. hic. ꝛ ad hmõi deciſ. Bar. hic, adde ꝛ Ab. pan. in c. auditis. in pe. col. de preſcri. quam ſequitur Jaſo. in d. l. vt vim. ꝛ Fel. in d. c. auditis. ꝛ in c. cum venerabilis. de exce. ꝛ in c. ſignificaſti. de homi. ꝛ plene per Fran. de Are. in l. ſi quidem. C. de excep. ꝛ plene dixi in addi. ad Ja. in d. l. vt vim. In eo autem quod dicit Bar. in fi. quod exiſtens in carceribus, non põt citari, ꝛ ꝓceſſus, ꝛ ſententia contra ipſum lata eſt nulla. Adde Bar. in l. ij. ff. de in ius vocan. ꝛ pau. de Caſ. in conſi. xlj. viſis actis, ꝛ contrarium tz ipſemet Bar. in l. is qui reus. ff. de publ. iud. cũ concor. de quibus per Jaſ. in d. l. ij. in princ. ff. de in ius vocand. tamen concludenter dico, ꝛ ita cõſului, ꝛ obtinui bis. ſemel in cauſa d. Pandulphi de Colennucijs J. U. D. eximij. ꝛ alia vice in cauſa Franciſ. Becij ſoceri mei, qui omnes fuerunt incarcerati ſine cauſa ab Ill. d. Joan. Sfor. quod predicta intelliguntur videlicet, quod iſta duo copulatiue concurrant, quod carceratus iuſte ſit, ꝛ ſui culpa, ꝛ quod poſſit comparere per procuratorem. Ita pau. de Ca. in l. ij. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis cauſ. ꝛ in l. queſitum. ff. de reg. iur. ꝛ in l. quiq3 litigandi. ff. de in ius vocã. vbi hoc etiam ſequitur Alex. ꝛ Fran. de Are. in conſi. cxxxij. conſultiſſime domine. ꝛ ita fuit iudicatum per Guli. Lambertel. de Forliuio, tunc piſauri locum tenentem pro Duce Borgia Ualentino.

CONSIL. CCXXIX.

An appellatione filioꝝ in ſtatutis cõprehendatur filius naturalis tñ, ꝛ vulgo cõceptus, ꝛ adulterinus, vel inceſtuoſus, cõcluditur hic qd non. Itẽ, an appellatione fratris carnalis cõprehẽdãtur ſoror carnalis, vel appellatiõe filioꝝ fratrum comprehẽdantur filij ſuorum, ꝛ concluditur ꝙ non. Itez circa primam queſtionem, concluditur, ꝙ appellatione filioꝝ indefinite comprehẽditur filius naturalis tantum, l3 non ſit legitimus: alij tamen legitimi ſupra dicti non comprehenduntur.

1 Filiorum appellatione in ſtatutis quales filij veniant.
2 Lex non eſt ad improprium trahẽda vbi poteſt operari ſecundum proprium verborum ſignificatum.
3 Filij vulgo queſiti, an contineantur appellatione filioꝝ, ꝛ ſimiliter inceſtuoſi, nefarij, ꝛ adulterini.
4 Soror, an comprehendatur appellatione fratris.
5 Filiorum appellatione continentur quinq3 filiorum genera.
6 Mater an poſſit vocari in ius etiam a vulgo queſitis.
7 Filius Regis naturalis, qui non poteſt eſſe Rex, non debet in domo Regia baptizari.

a Cauetur a ſtatuto quod quelibet ꝑſona, cui relinq̃t in vltima voluntate, pro gabella, ſoluat certam q̃titatem pecunie, de predictis autẽ excipiuntur filij, ꝛ filie nepotes, matres, ꝛ filij fratris carnalis, ꝛ fratres, ſiue ſorores carnales, ꝛc. Ex quibus verbis inſurgit dubitatio de duobus. Primo, de quibus filijs ſit intelligẽdũ. Secunda, an app.
1 fratris carnalis contineatur ſoror. † Et circa primum videtur dicendum quod ſecundum ſtrictam, ꝛ propriam ſignificationẽ
b intelligẽdũ ſit de legitimo, ꝛ naturali. b Nam prout iura dicũt, filium eum diffinimus, qui ex viro, ꝛ vxore naſcitur, l. filium. ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris. ꝛ l. qui certa. §. pater. de in i⁹ vocan. ꝛ hoc vbi ſimpliciter, ꝛ abſolute de filio fit mentio ſine alio adiuncto, ſicut eſt in themate premiſſo: proponitur, ꝛ habet in auth. vt li. ma. ꝛ auie. §. ad hoc, Sed an de naturali tãtũ poſſit intelligi, ꝛ de illo, qui ex cõcubina ſuſceptus eſt, que donec vixit, ſtetit aſſociata in exiſtimatione cõcubine, ꝛ in domo indubitato affectu, ꝛ cũ proteſtatione, ꝛc. vt in auth. quib. mod. nat. ef. ſui. §. ſi quis aũt. ꝛ l. in concubinatu. ff. de concub. Et videtur ꝙ ſic, q̃tum ad certos reſpectus, ꝛ in certis caſibus, vna cu3 filijs ſuis, etiam legitimis ꝛ naturalibus ſuccedãt, l. pe. C. ad Orfic. ꝛ etiam ſine eis, vt inſti. eo. ti. ad alimẽta, ꝛ eorum partibus in certis caſibus, ꝛ certa parte ſuccedant, vt in preall. ti. qui. mod. na. effi. ſui. §. diſcretis. ꝛ §. ſeq. Itẽ in quodã alio caſu pietatis intuitu, vt habetur in l. vxorẽ. §. codicillis. in fin. ff. de leg. iij. Item in quibuſdã caſibus, in qbus talibus filijs ſubſtitutus excludat vt l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. alias autem minime comprehẽdi videt, vt C. de inſti. ꝛ ſub. l. generaliter. §. fin. Dum ergo, vt ex p̃miſſis apparet, in certis caſibus tantum, ꝛ quo ad certos reſpectus tñ, dictus filius naturalis tantum, loco naturalis, ꝛ legitimi habeatur, ſequitur qd in certis caſibus p̃dicta regula, que in cõtrariũ ẽ inducta per d. l. filiũ. cum cõcor. preal. firma, ꝛ ſolida maneat, ꝛ per cõſequẽs exceptio dicti ſtatuti, que filium a dicta gabella excludit, ꝛ eximit, locũ nõ h3 in filio naturali, arg. in auth. de nõ alie. §. vt aũt. ꝛ ff. de teſ. mil. l. tribunus. §. cũ aliquis. Ad hoc facit, qd no. Jo. And. extra de Bap. ꝛ eius effec. c. j. in cle. Ad idẽ, q2 quo ad commodũ filioꝝ naturales filij non ſunt filij, quo ad honorẽ parẽtum ſic. ꝛ ita ſolet not. in l. j. ff. de reg. iu. ꝛ per Dy. extra. eo. ti. in proe. Ad huiuſmodi con-
2 firmationẽ accedit† q2 lex vbi põt operari ſcdm ſignificatũ proprioꝝ verborum, non eſt ad improprium trahenda, vt l. verbis ciuilibus. ꝛ l. in pupillari. ꝛ ibi no. ff. de vul. ꝛ pu. ꝛ l. libroꝝ. §. quod tñ Caſſius. ff. de le. iij. ꝛ l. non aliter. ꝛ l. Sceuola. ꝛ quod ibi not. ff. ad Treb. ſed ſtatutum ipſum põt operari ſecundum propriũ ſignificatum, ſecundũ quod eſt, ergo, ꝛc. De huiuſmodi genere perſonarum modicum eſt curãdum, cum maxime hodie ex tali coitu nati rariſſime inueniũtur, vt in facto eſt notum
3 ¶†Quid de vulgo queſitis, id eſt, de his, qui ex publica, ꝛ vulgari meretrice nati ſunt? Et certe hi multo minus quam natu-

rales tantum filiorum appel.comprehēdūtur,cum nec patrem censeantur habere:vnde solent filij spurij appellari.institut. de nup.§.si aduersus.ibi,itaq3.ꝛ institu.de legi.agna.suc.§.vulgo Item de incestuosis,nefarijs,ꝛ adulterinis,vt in prealleg.§. si aduersus.insti.de nup.quinimo nō sunt digni appellari filij,nec a parētibus alēdi,nec eis possunt succedere,vt breuiter dicam, ꝛ omni beneficio legis prorsus sunt exclusi.C.de incestis nup.l. si quis incesti.circa prin.ibi,sed neq3 vxorē,neq3 filios ex ea editos habere credantur.in prealle.auth.quib.mod.nat.effi. sui.§. pe.ꝛ C.de nat.lib.auth.licet.in fi.Concludo ergo quod dicta regula de filijs legitimis intelligēda est de naturalibus, ꝛ legiti-
4 mis tantum.†Circa secundum videtur dicēdum prima facie,ꝙ
c appellatione fratris continetur sorore.ff.de pact.l.tres fratres. ff.famil.ercis.l.Lucius.in prin.Et ratio,q2 masculinum concipit femininum.ff.de leg.iij.l.qui duos mulos.ꝛ de verbo.signi.l. j.Econtra videtur qd non,cum in dicta parte statutum loquatur in masculo,ꝛ sic ad feminam nō debet extendi:sed de eo, sc3 femineo sexu in dicta parte pro omisso est habēdum, ꝛ sic cū de sororis filio in statuto non disponitur,dicēdum est secundū regulam positā in prin.dicti statuti,que est vt ad solutionē dicte gabelle teneatur.ff.sol.mat.l.si vero.§.de viro.ꝛ prealle.§. vt autem, sed vt primus punctus clarius possit videri, allegatur in contrarium qd dicta exceptio intelligi possit ꝛ in fauorē suum
5 extendatur ad filios natos de concubina,que donec,ꝛc.† Et sic
c [dic]tum est,quod appellatione filiorum continētur quinq3 genera filiorū,vt in auth.quib.mo.na.effi.sui.§.palam.ꝛ ita summat Azo in d.ti.§.j.Preterea aut habēt aliquā exceptionem quod aliqui ex predictis non sunt digni nominari filij, vt in prealleg. ti.ꝛ §.remanet ergo quod naturales ex cōcubina sint,ꝛ nominētur filij,vt in auth.de nō alie.§.vt autem.ad idem facit qd filiorum appell.continētur ex nobis descēdentes.ff.de verb.signi.l. liberorum.§.sed Papyrius.ꝛ qui ex masculo,ꝛ femina procreantur,filij dicunt̄ et sine nuptijs,vt ff.de iustit.ꝛ iur.§. ius autem. Ad idem,q2 statutorum intellectus magis circa ea,que sunt facti versatur,quam circa ea,que sunt iuris,extra de costi.c.j.lib. vj.sed cōsideratio verborum quantū ad ea,que sunt facti respicit naturales,ergo et hic de naturalibus intelligi d3.Ad idem facit,ꝙ not.per doc.C.ad le.Jul.maiest.l.quisquis.§.filij. vbi tenentur crimine lese maiesta.non nati de legitimo matrimonio, dummodo tūc tēporis sint nati. S3 si illud est ibi quantum ad penam,multo magis quantū ad bñficium,q2 fauores ampliandi,ꝛ odia restringēda sunt,ꝛ in hoc statuto est fauorabilis ista exceptio,quātum ad illos,quos lex non prosequit̄,vt odiosos, licet non faueant in aperto:ergo includatur sub diffinita etiam indefinite prolata,vt ff.de le.ij.l.si pluribus.ꝛ l.de pētio.ff.de publicia.in rem act.cum si.ꝛ hanc partem t3 Accur.in l.parētes. de in ius voc. Non ob.allega.in contrarium.nam d.l.filium.loquitur de naturali,ꝛ legitimo,qd p3,q2 est in tit.in quo queritur de iure patrie potestatis,qd est proprium ciuium romanorum patrū in filios:ꝛ tūc diffinit,ꝛ declarat quis est filius tunc sc3 in ptāte,certe bene respondetur ꝙ ē ille,qui nascitur ex ma-
6 trimonio.Diffinitio † aūt filij est illa,de qua dixi s.sed lex declarat,ꝙ mater non pot vocari in ius,etiam a vulgo quesitis:s3 pater certus est,quem nuptie demonstrāt,non aut diffinit quid sit pater. Itē nō excludit ꝙ ille,qui querit filium sine matrimonio, nō sit pater,ibi etiā no. Non ob.aut.vt lic.mat.ꝛ auie.§. ad hoc
7 que venit ad declarationē.l.filium.preall.† Non ob,qd not.aut. quib.mo.na.effi.sui.§.si quis aūt defunctus q2 protestatio est illa,que fit ad hoc,vt sciri possit qui non sunt legitimi. Non ob,ꝙ no. Jo.And.extra de bapt.ꝛ eius effe.in cle.q2 loquitur de Regibus,ꝛ principibus,ꝛ filijs eorum in quo casu filij possunt in regno ꝛ principatu succedere,q2 regalis dignitas,ꝛ principat⁹ non competit nisi filijs qui regnare possunt,ꝛ eis datur regnu3 causa bñficij. Si ergo filius nō pōt esse Rex,ergo non d3 in domo baptizari,q2 cessante causa,cessat effectus. Nō ob.l.iij.C.ad leg.Jul.de adul.q2 illud non excludit,ꝙ non sint legitimi: sed in illo casu facit lex differētiam inter naturalem tantū,ꝛ legitimos sicut in alijs iuribus,l.generaliter.C.de insti.ꝛ sub.ff.ad Treb. l.ex facto.§.si quis rogatus.cum si.vel forte illa solutio nō est vera,nec colligitur ex dictis legibus.S3 contrarium videtur verum,q2 de commodo filiorum tractatur,cum de tutela ipsorum tractatur,ꝛ quo ad illum punctum habētur pro filijs,q2 matri filiorum tutelam,ꝛc. quando mulier tut.offi.fun.potest. in aut. ibi posita,Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Cauetur.Vide Alex.in l.ex facto.§.si quis rogatus. ff.ad Treb.ꝛ ibi vide in addi.meis:ꝛ vide apos.And. Barb.in l.tres fratres.ff.de pac.in lec,Bar.

b B.L.¶Naturali.Quod sino app. filij nō comprehendantur naturales in statutis tenuit paul.de Cast.consilio lxxix. Joā.de Imo.in cle.j.de bap.ꝛ pet.de Anch.ibi.ꝛ in consil.lxxvij.Ang. vero consil.xxx.inci.d.Frā.t3 idē qd do.consulēs.s.in proprijs terminis,idē in fortioribus terminis in spur.o do.Bñd.de plu. consi.ccliiij.qd est inter consilia Ang.maxime qñ verba statuti sunt naturalia,vt puta si filius,ꝙ tunc veniat spurius. contrarium tamen consuluit Ang.consil.seq.vt spurius non comprehendatur.Dictarū opi.veritas vr̄ colligi ex his,que no. per nouis.in l.semper.ꝛ in l.parentes.ff.de in ius voc.Et an ap.fra.veniat soror. Alex.consi.xcvij.ij.lib.

c T.D.¶Soror.Vide in l.tres fratres.per Bar.ꝛ doc.vbi scripsi.Pro intellectu Bar.in §.si quis.in auth.quib.mod.nat.eff. sui.

CONSIL. CCXXX.

A quo tempore currit tempus laudi,quo mandatur ꝙ intra quindecim dies dēat pars aliquid facere. Item an notificatio facta parti sufficiat,si per notarium tantū, ꝛ non dedit copiam parti. Itē si vtraq3 pars venit contra laudum,an vtraq3 tenetur ad penam,vel altera,an nulla.

1 ☞Verba,quod intra quindecim dies proximos Titius dēat soluere decēm in laudo posita,quomodo intelliguntur.

2 Notarius notificans parti laudum datum, ꝛ non aliter ostendens instrumentum,an incidat in penam.

a **Domine Jacobe**[a] primo vos qritis si arbiter laudauit ꝙ Titius debeat dare Seio intra xv.dies proxime futuros x.ꝛ Titius ignorans non dedit x. decem a tpe sciētie fuit in mora p plures dies,an inciderit in penā,
1 †Ad qd rñde[b],qd dicta verba intra xv.dies debeant intelligi a
b die lati laudi,ꝛ scientie.casus est.ff.de statu lib.l.iij.§.si quis heredi.absurdum enim esset aliter intelligere,l.si in diem. in prin. de condi.ꝛ demons.vñ stando per xv.dies,post sniam,est in mo-
2 ra.ꝛ incidit in penā. †Scdo per vos querit,q2 laudatū ē,ꝙ debeāt sibi ad inuicē facere finē ꝛ quietationē, vnus fecit getatio
c nē corā notario,ꝛ notarius notificauit parti[c],ꝛ nō aliter ostēdit instrumētū an incidat in penā? Rñ.sufficit si notarius nunciat, nec d3 copiā dare,nisi petat̄,de ele.c.cām.in cle. instrumētū aūt non h3 authoritatē nisi a notario,sufficit enim si notarius nunciauerit,nec tenetur ostēdere,vel dare instrumētum, nisi fuerit petitum. Item aduertēdum:q2 si tu non consensisti sententie, ꝛ
d non fecisti[d] mihi finem,nec ego tibi,neuter incidit in penam,vnde in predictis multum aduertas,ꝛc.Bartolus.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Jacobe.Adde quod istud consil. secundum ordinē Perus.est in j.parte iudiciorum.nu.xxxv.ꝛ vide Jaso.in l.j.ff. si quis cautio.vbi plene de isto consil.Bart.

b ¶Resp.Adde ꝙ not.Bar.in cōsi.cclvij.queritur an elapso.ꝛ q̄ ibi scripsi.ꝛ qd no.Bar.in l.si cui leget.in fi.ff.de leg.j.ꝛ l.si in diem.ff.de cōdi.ꝛ demō.ꝛ Bal.in l.j.ver.sed hinc quero.ff.si qs cau.ꝛ vide Bar.Soci.in d.l.si in diem.ff.de condi.ꝛ demō.post Fran.de Accoltis,in d.l.si cui.in vlti.col.ff.de le.j.ꝛ vide Fran. de are.in d.l.si cui.vbi cōcludit.Circa quod aut arbiter demōstrauit initium temporis:puta,q2 dixit,hinc ad mense3, ꝛ tunc aut pars ignorauit laudū,impedimento iuris,ꝛ non cedit tempus nisi a die sciētie,l.si quis in graui.§.vlt.ff.ad Syl.ꝛ facit.l. scimus.§.donec.C.de iu.deli. Aut impedimento facti:puta,q2 non interfuit laudo,vel q2 non fuit ei notificatum , non tñ impeditur de iure scire,tunc cedit tempus ignoranti.q2 currit ab initio demonstrato,vt hic,ꝛ l.qui duos.§.j.ff.de ma.test.ꝛ adde ad ipsum,quod isto casu puto ꝙ poterit petere restitutionē ex iusta causa,ꝛc.l.j.in fi.ff.ex quibus cau.maio.ꝛ ff.qd vi aut clam. l.semper.§.hoc interdicto. Aut secundu3 do.Fran.,non demōstrauit initium,q2 non dixit hinc,sed dixit intra mense3, simpliciter,vel dixit in mense proxime venturo,ꝛ tunc intelligit̄ a die scientie,vt C.de app.aut̄.hodie.ꝛ quod ibi no.ꝛ d.l. iij.§.si quis here.ff.de statu.libe.quia antequam sciat, non videtur posse.l. j.ff.de calum.ꝛ in dubio tempus incipit cedere a die que alios habet,vt d.l.iij.§.si quis heredis.

c ¶Notificauit parti.no.ꝙ notificatio laudi.si fit a notario, sufficit si non dat copiam si non petatur,vide Lud.Ro.in cōsi.vj. incip.quod dicta.ꝛ alex.in cōsil.xcv.visi processibus. in ij.vol.ꝛ bar.ꝛ doc.in l.non solum.§.morte.ff.de no.ope.nun.ꝛ ibi alexā. ꝛ Cardi.Flo.in cle.causam.in xxj.ꝛ xxij.q.de elect.

d ¶Nō fecisti.Nota,ꝙ hr̄des prohibiti diuidere sub pena possunt volentes diuidere,adde Old.in consi.ccxlj.factum tale est vide Jo.Firm.in suo reper.in ver.heres prohibitus.i ver.iiij.

CONSIL. CCXXXI.

Rector parochialis ecclesie nō potest etiā pro suis necessitatib⁹,ꝛ debitis iā ɔtractis obligare fruct⁹ ecclesie pcipiēdos.post obitū suū. Itē,in quib⁹ habet plus vsufructuarius,quam clericus in bonis ecclesie.

Fructus

1 ☞Fructꝰ ecclesie percipiēdi, an possint obligari a rectore pro ipsius necessitate, & debitis iam contractis post obitum suum.
2 Usufructuarius, an, & quando faciat fructus suos.
3 Prelatus non potest locare rem ecclesie vsq; ad tempus, quo se extendit ad suum successorem.

4 Dominus Joānes Monachꝰ monasterij S. petri, & prior obendientiarius alterius ecclesie, ad dictū monasteriū spectantis dum eēt infirmus, ea infirmitate qua obijt, concessit cuidā suo fratri seculari fructꝰ percipiēdos de possessiōibus d. ecclesie, eo anno post mortē dicti rectoris, & hoc q̄ ipse rector fuit confessus dictū suū fratrē satisfeciſſe quibuſdā creditoribus, & ēt medicis quibus se fore obligatū cōfessus fuit, deinde fuit mortuus añ recollectionē
1 fructuum. †Hic queritur an dicti fructus de iure ptineant ad dictū fratrē rectoris, dico q̄ nō, lz clericus, vel prelatꝰ ecclesie equiparantur vſuario, vel vſufructuario, veruntamē minꝰ hz in fructibus ēt perceptis de bonis ecclesie quam etiaz omino dominus fructuū perceptoz̄, niſi ꝗtum ad fidelē, & debitā satisfactionē prout late dicitur de hoc per Archi. extra de reſcri. c. ſtatutū, circa fi. libz. vj. †Preterea certū ē q̄ vſufructuarius non facit fructus suos añquam sint a solo separati, & in horreo reconditi sint. ff. qui. mod. vſufr. amit. l. ſi vſufructuarius meſſez. & inſti. de re. diui. §. is vero, cū ergo minus iuris hz prelatus, & rector in fructibus bonorum ecclesie quam vſufructuarius, cōcluditur q̄ ſicut vſufructuariꝰ nō pōt alienare, nec facere fructus suos qui percipiendi sunt post eius mortem, multominus
3 poterit prelatus. †Preterea certū ē q̄ prelatus nō pōt rē ecclesie locare in tp̄s, q̄ se extendat ad tp̄s sui successoris, niſi pecunia esset versa in vtilitatē ecclesie, vt no. per Ber. extra ne prela. vi. suas, & vlti. ſic in caſu proposito cōſtat q̄ pecunia nō ē versa in vtilitatē ecclesie. Preterea ſi cōcedimus dictū Jōannem valere, sequeref̄ q̄ is q̄s haberet aliq̄ bñficiū modici fructus, qui non ſufficerēt ſibi ad victum, poſſit pro ſua ſuſtētatione vendere fructus pro cētum annis, & pecuniam vertere ad ſuas neceſſitates & in ſuū victum in p̄iudiciū ſucceſſoris, ad quem pertineret ſolum murorum cuſtodia, q̄ eſſet abſurdum: ergo non eſt p̄miſſum, l. nec audiēdus. ff. de ope. li. j. & l. nā abſurdum. ff. de bo. lib.

ADDITIO.

a Th. D. Dominus Jo. Aide Alex. in conſi. cxl. vj. vol. inc. viſo ac diligēter. m. xiij. in fi. & bar. in c. fi. de pec. clerico. & Alex. in l. ſi filio. §. fi. ff. ſol. mat. & Bar. in conſi. lxiij. inci. factum ſic propo nitur, & ibi ſcripſi.

CONSIL. CCXXXII.

Del. cūantiquioribus. C. de iur. deli. an ſciētia patris, ſcz q̄ hereditas ſit delata ad filiā ſuā impuberē, ſufficiat ipſi filie ad tranſmittēdum ius deliberandi ad p̄ximos, & concluditur q̄ ſi tamen ſi pater p̄decēſſit filie, & poſtea filia moriatur, ex quo tempus eius mortis neſciuit, non tranſmittit.

1 ☞Scientia patris ſufficit ipſi filie ad tranſmittendum ius deliberandi ad p̄ximos de adeundo hereditatem.
2 Jus deliberandi tranſit ad heredes patris, ſicut alia iura hereditaria tranſeunt.
3 Aditio hereditatis inducitur in tenendo, & diſtrahendo bona hereditaria.
4 Pater neſciens tempus mortis filie, & ſic moriens ante filiam, an tranſmittat ius deliberandi ad heredem.

5 Domina Cecilia deceſſit ſuperſtitibus ſibi Thomaſo marito ſuo de dña bartola matre dicti Thomaſi, & ſuperſtitibus ſibi dña Boliaca, & Conceſſa infantibus ſuis, & dicti Thomaſi filiabus, & ſuperſtitibus domina Frā. & do. Joanna ſororibus dicte do. Cecilie, deceſſit Boliaca ſua, & dicti Thomaſi filia in infantili etate ſuperſtitibus Boliaca cū dicto Thomaſo ſuo patre, & do. Bartola ſua auia paterna, & Conceſſa eius ſoroze, & Joā. ſuo patruo, poſt hec deceſſit do. Thomaſus ſuperſtitibus eidem dicta domina Cōceſſa eius filia, & dicta do. Bartola eius matre, cū dicto Jo. ſuo fratre, per quē Thomaſus hereditas dicte Boliace adita nō fuit, q̄ Thomaſus ſciuit mortē dicte Cecilie, & dicte Boliace ſue filie, & mortis vtriuſq; ipſarū preſens fuit ac etiā dictus Thomaſus inſtituit ſibi heredē d. do. Bartolaz eius matrē, que Bartol. heres d. Thomaſi habuit penes ſe res dotales d. do. Cecilie, vez lectū, cophanos, & pānos dicte dom. & de ipſis rebus vēdidit, & nūc partē ipſarū rerum hz, & poſſidet, ſubſequēter deceſſit dicta Cōceſſa in infantili etate nō adita hereditate do. Cecile ſue matris ſuperſtite eidē d. do. Bartola ſua auia paterna, & dictis Frā. & Jo. ſuis amitis. & d. io. ſuo patruo
1 queritur modo ad quē, vel ad quos hereditas d. Cecilie ſit que ſita, vel pertineat. In nomine domini amen. †In queſtione p̄ſenti. aduertēdum eſt illud quod ponitur d. Thomaſum ſciuiſſe mortem dicte Cecilie ſue vxoris, cum enim eēt legitimus adminiſtrator filiarum ſuarū p̄opter ſcientiā eius ipſe filie videtur ſciuiſſe, ſecūdum quod dicimus de ſciētia tutoris. vt ff. de vſuc. l. ſequitur. §. ſi pupilli. de verb. obl. l. ſi ex legati cauſa. & C. de bo. que lib. l. cū nō ſolū. in fi. p̄opter quā ſciētiam quelibet dictarū filiarum decedēs tranſmittit intra annū ius deliberandi, & ad eundi hereditatē matris ſue, vt C. de iure delib. l. cū antiquioribus. †Hoc p̄miſſo, eſt aduertendū quod iſtud ius deliberādi etiam ad eundē tanquā ad heredem tranſmittit, & tranſiens ad heredes. ſicut alia iura hereditaria tranſeunt ad heredes dicti patris. ff. de pet. her. l. itē vidēdum. §. fi. & quod ibi not. per gloſ. Ex his apparet, q̄ ſicut dictus Tho. pater habuit ius adeundi hereditatē d. do. Cecilie ex perſona d. Boliace decedētis añ eum, tam ex iure ſpeciali, ſcz patris ſibi cōpetēti. per l. ſi infanti. C. de iure delib. quā etiam de iure cōmuni. ex virtute iuris deliberandi tranſmiſit ad dictam d. Bartolam, ſicut ad quemlibet alium heredē. per d. l. cum antiquioribus. ita iſtud ius adeundi de iure cōmuni. ex virtute iuris deliberādi, tranſmiſit ad d. do.
3 Bartolam eius matrem heredē ex teſtamēto. †Patet ergo manifeſte, q̄ d. do. Bartola habuit ius adeundi hereditatē d. do. Cecilie, ex perſona d. Boliace intra annū, ſed intra illū annum adiuit, vt ſtatim dicā, ergo apparet quod dicta hereditas dicte do. Cecilie, p̄o parte dicte Boliace pertinet ad do. Bartolam. Quod totam adiuerit, apparet ex his que ſupra ponūtur. Hā
b bonaᵇ dicte do. Cecilie tenuit, & quedā ex his diſtraxit, q̄ citra ius, & nomē heredis fieri non poſſunt: ergo inducit aditio. l. p̄o herede. §. papinianus, in fi. ff. de acqui. he. & l. j. & ū. C. de rep. he.
4 †Reſtat vt videamus, quid iuris ſit de hereditate d. do. Cecilie p̄o portione d. Conceſſe ſue filie decedētis poſt mortē d. Tho. ſui patris. Et conſtat quod do. Conceſſa ius delib. non habuit,
c neq; ad ſuos heredes tranſmiſit. Nam tempore quo dicta Cōceſſa deceſſit, nō habebat patrē, nec tutorē, nec aliū adminiſtratorem legitimum, & ſi non poteſt dici, quod deceſſerit ſciēs vere: q̄ infans erat: nec fuit ſciēs, q̄ adminiſtratore carebat. Nec poteſt dici quod p̄opter ſciētiam patris tranſmittatur ius deliberandi, q̄ d. l. cum antiquioribus. requirit q̄ quis ſciēs deceſſerit, hoc eſt, quod ſcientia ſit adiūncta tempori mortis. Unde ſi pater virciſſet tempore mortis d. Conceſſe, trāſmiſiſſet dictum ius, p̄out dictū eſt §. in p̄cedētibus. Sed q̄ pater ante deceſſit, & ſic dicta ſciētia non fuit cōiuncta morti dicte Cōceſſe, non potuit tranſferre ius deliberandi. Et ad hoc quod ſcientia deberit eſſe cōiuncta morti, facit ff. de nox. l. in delictis. §. ſi extraneus. & de teſ. mil. l. ſi Titius. Cum igitur ipſa Conceſſa nō adiuit hereditatē d. Cecilie ſue matris, nec alius ſit, qui poſſit ex eius perſona apparet q̄ ipſius Cōceſſe portio accreſcit d. Bart. que hz portionē Boliace, vt ff. de ſuis & leg. l. ſi ex pluribus. vbi eſt expreſſum. Et ſic cōcludaf q̄ hereditas d. Cecilie in totū pti net ad d. Bar. auiam paternam dictorum pupillorū. Et ita cōſulo Bar. Et idem conſulo ego Fran. Tigrini.

ADDITIONES.

a Th. D. Dña Leci. Alias incip. factum tale eſt do. Leci. & de hoc conſi. cxxiij. in ij. vol. inc. Titius. & Alex. in l. cum antiquioribus. C. de iur. deli. & ibi vide apoſt. ad Bar.

b Nam bona. No. q̄ per retentionem, & venditionem rerū hereditariarum inducitur aditio p̄o infante.

c Tranſmiſit. No. q̄ infans carēs patre, vel alio legitimo adminiſtratore, non pōt dici ſciens vere, vel ficte, merito non tranſmittit. Sz. an ſcientia tutoris, qui nō ſatiſfecit, vel inuētarium non fecit, ſufficiat ad ius deliberandi tranſmittendum, videtur quod ſic, per l. ſi. C. de tu. & cu. qui non ſatiſfe. Item no. q̄ ſufficit ſcientia primi heredis, lz ſecundus heres deceſſerit ignorans, ſecundum Bar. per l. videamus. ff. q̄ met. cau. Bal. vero tz in l. ſi infanti. ver. iij. queritur. C. de in. deli. q̄ ſcientia tutoris non ſufficiat, ideo ibi videas.

CONSIL. CCXXXIII.

Si ſtatuto cauef̄ q̄ p̄eſtās auxilium ad delictū puniaf̄ in mille libris, tunc p̄eſtās opē ad homicidiū commiſſuz per plures, nō tenetaf̄ niſi p̄o vno auxilio, & non p̄o multiplici.

1 ☞Statutum puniens in mille dantem auxilium delinquenti, an ſi pluries dederit huiuſmodi fauorem, puniatur vna, an vero multiplici pena.
2 Connexitas plurium actuum ad eundē finem tendentiuz, incurſum vnius pene tantum operatur.

Lege municipali habetur q̄ p̄eſtans auxilium ad delictū committēdum puniatur in mille libris, & plures ſimul in perſona Titij homicidium commiſerunt. Sempronius eis p̄eſtitit auxilium. Ad p̄edi. queritur an dictus Sempronius punitur in mille p̄o qualibet percuſſione. Nam ad pluralitatem delictorum ſequi debet pena pluri

ficatꝰ.l.nunquam plura.ff.de priuatis delic.z l.relegati.de pe.z l.si adulterium cum incestu.de adul.l.j.§.antepe.ff.ad Turpil.

1 †Item contrarium dico,qꝫ vna pena solum veniat puniendus, ac si vnum tm̃ solum fauorē prestitisset.Nam,q̃ operatur multi pliciter connexitas,in eadē persona, operaī concursus, ad idē tempus,in idē delictum,in diuersis personis,que cōicato consilio,z cōiter ad delinquendum processerunt:vt no.colligitur in l.

2 semper aduersus.§.si in sepulchro.ff.quod vi aut clam̃ †Sꝫ connexitas plurium actuum ad eundem finem tendentium operatur,q̃ vna pena sit tantum imposita vt l.illud.in fi.ff.ad legē Aqui,z sic vna pena pro omnibus imponatur.Pro hoc facit l.ij. ff.de his qui deie.vel effu.z l.j.§.hominibus coactis.ff. vi bono. rap.z l.item apud labeonem.§.si curauerit.z ff.de iniu.z de hoc in l.si in ripa.ff.ad legem Corn.de sica.Et ita dico, z consulo ego Bar.

CONSIL. CCXXXIIII.

An missio inuentarij priuet heredem Trebellianica, sicut Falcidia. Item an tunc debet detrahi es alienum.

1 ☞Inuentarij omissio priuat Trebelliānica,sicut Falci.
2 Inuētarium qua ratione inductum fuit,z in cuius beneficiuꝫ.
3 Paria sunt non esse,z non apparere.
4

Lena Mactarelli fecit testamētū, z istituit heredes suos duos filios ser Andream.z Antoniū, z eis substituit,vt in instrumēto eius cōtinet scripto manu ser Andree notarij,z in ipso testamēto talē vltimā volūtatē fecit qꝫ si predicti filij ambo decederent sine liberis,voluit qꝫ eius hereditas,z bona omnia deuenirēt ad Petrum suum fratrem,modo Andreas in vita sua de bonis, z hereditatibus istius lene vēdidit vltra dimidiā, z demū postea mortuo Antoniō in pupillari etate iste Andreas fecit testamentū,z in suo testamēto onerauit suā hered.tatē debitis etiā legatis, z Petrū predictum suū fratrem fecit heredē pro parte, z mihil vltra relinquit in sua hereditate quā sua bona que fuerant Lene,que debebant deuenire in petrū,que nō sunt dimidia hereditatis dicte lene,z fecit ēt d. Andreas codicillos,in quibus etiā reliquit tertiā partē suorum bonorum mobiliū z immobiliū cuidā Pipo: demum post predicta d.petrus intrauit tenutā,z possessionem dictorū bonorū dicte lene,pro parte sibi debita, per testm̃ dicte lene,post adimit hereditate dicti Andree,cum beneficio inuentarij,z non constat de inuentario.Queritur modo,si dictus petrus dꝫ habere ista bona iure verborū scriptorū in testamento dicte lene,cū non sit ibi tantū q̃ sit dimidia pars propter vendi tiones factas p.r dictū Andreā.Ulso testamēto dicte lene, z si habere debeat partē de dictis bonis,nunqd dare debeat tertiā partē dicto pipo.Ulis codicillis dicti Andree, cū in bonis, z hereditatibus dicti Andree nihil aliud sit, quam dicta bona, que debebāt esse petri,vigore testamēti dicte lene,ꝛc.Ulso pun

5 cto predicto,z cōpehēsis in eo examinatis,videt de iure dicendum,nullā deductionē fiendā debitorū,vel alicuius Trebellianice per dictū petrū heredem debitorē.Hā Trebellianice tunc pōt fieri deductio,vbi heres feciſſet inuētariū. Si autē inuētarium nō fecit,tenet de suo cōplere.§.si vero nō fecerit,ibi,cōplebit legatarios.in authē.de here.z Falci.z not.in l.si pecunia.de

6 lega.ij.†que solēnitas omissa inuētarij priuat Trebelliānica, sicut Falcidia,nā Falcidia est nomē cōpehēdēs Trebellianicā, vt no.in auth.vnde si parēs.C.de inoffi.test.sed lex priuat Falcidia propter omissionē inuētarij.l.scimus.§.z si prefatā.C.de iure delib.z in auth.de here.z Falc.§.scimus.ergo z Treb.†Preterea, ratio inducēs inuentariū,z eius beneficiū fuit, vt videat ratio eoꝝ.que testator dimisit in patrimonio suo tpe mortis sue vt heres fraudari nō possit,vt prealleg.§.scimus.z §.si vero absunt.de here,z falci.sed rogatꝰ heres de restituēdo, ita tenet ad istam rationē fideicōmissarijs vniuersalibus: sicut z legatarijs particularibus,z creditoribus,vt bene no.in l.tale.§.Titꝰ.de condi,z demō.z no.tenet per Mod.in aut.sed cū testator. C. ad leg.Falc,z in addi.Spe.noua refert Ly.fm Richar.Malū.z tꝫ do.Jac.de Bel.in lectu.in auth.de her.z Falc.§.si vero absunt.

7 z per Boffr.in libellis,in ti.de legi.z senatusc̄ō. C†Et ideo posito quod iste petrus possit dici rogatus de restituēdo vniuersum quod exigit,vt Trebellianica retineri possit,vt in l.nā qꝫ. in fi.z l.cogi.in prin.ad Treb.z §.generaliter.Hec obstat quod dicitur fecisse inuētarium,qꝛ idem sunt nō esse,z non apparere, vt l.in lege.ff.de ẽptē.empt.Sed si consideremus relictū factum pipo tertie partis bonorum mobilium, z immobiliū, istud fuit legatum tertie partis dictarū rerum, nec fuit commodū actionum,nec commodū immobiliū,qꝛ actiones,z obligationes sunt species per se,nec est mobile,vel immobile.l.quam Tuberonis. ff.de pecul.z de re iudicata.l.a diuo pio.§.in vēditione, z Speculatoꝛ hoc tꝫ in titu.de fruc.§.j.versic,sed pone quod prelatus

quidam,quod autē hoc casu non debet fieri detractio eris alieni,est casus ff.de vsufr.leg.l.si.prout loquitur de legato certarū rerum,prout est hic,ex eo quod dixit,mobilium,z immobiliuꝫ, Preterea,dictum fideicommissum erat debitum ipsi heredi,a quo relictum est ipsi Pipo,z sic non pōt deducere qꝫ testator potest legare rem heredis pro parte,siue in totum,l. vnum ex familia.§.si vnum.z §.si duos.de leg.ij. Preterea,cum inuentarij non confecerit,tenetur prestare solida legata,etiam si vires hereditatis excedant,vt C.ad legem Falcid,aut,sed cum testator. Bart.

ADDITIO.

a Dn.D.CLena zMactarelli.Adde qꝫ contrarium consuluit Bar.z sic retulit in cōsi.ij.incip.d. Jo. Arduini.z ibi scripsi plura de isto consi. Bar.de quo vide Jaſ.in l.Marcellus.nu.lvi.ff. ad Treb.z Corne.in consi.cccliij.in ij.vol.incī.plura.z Jo.de Anan.in consi.vj.in addi.Lud.Bolog.

CONSIL. CCXXXV.

Si in testamēto preteritur posthumus.z substituitur eraneus alijs filijs cū clausula codicillari, si non vꝫ iure testamenti,ꝛc,ls postea moriatur posthumus, non venit ille substitutus etiam per fideicommissum, nec legata in tali testamento valent,z auth.ex causa.non habet locum hoc casu.

1 ☞Clausula codicillaris an extendatur ad casum,quando nascitur posthumus,de quo non fuit cogitatum.
2 Codicillos facere simpliciter,z dicere,si non valet iure testamēti,dissimilia sunt.
3 Legata an debeantur per auth,ex causa, casu quo de posthumo non fuit cogitatum.

a

Lapus a fecit testamētū, in quo sibi suos filios instituit hēdes, quos habebat:deinū moriētibus istis filijs,z matre eorum, idē Lapus accepit aliā vxorē ex qua habuit filios,mortit lapus nullo alio cōdito testamēto, nisi dicto pmo testamēto,in quo de posthumis nullā ẽ habita mētio,nisi q̃ substituerat dictis primis filijs quēdā suū agnatū. Primo q̃rit,an mortuis dictis filijs posthumis dictꝰ agnatus hēs scriptus hereditatē petere possit,vt ex fideicōmisso veniēt.bꝰ ab intestato,propter clausulā codicillarē, si nō vꝫ

b iure testamēti,ꝛc.Secso,an legatab,z scripta in testō debeātur. Et videtur,q̃ ex vigore dictorū verborum,si non valet,vel valebit,ꝛc,scriptus heres nō possit petere fideicōmissuꝫ,nec legata

c debeantur in casu predicto,quod probo rationibus,*elegib*,

1 †Sicut per testatorem inseritur clausula,si non valet,vel valebit,ꝛc,ita i testamēto militis est de iure clausula,si nō valet,vel valebit,ꝛc.iure communi,valeat iure militari,vt ff.de testmil. ij,sed in testamento mil.hec clausula non extenditur ad casuꝫ, quā lo nascitur posthumus,de quo nō cogitauit.vt C. de testmil.l.si cum vel in vtero.ergo eodē mō in proposito. Secundo per rationem.l.si vnquam.C.de reuo.do,sicut filij natiuitatere uocatur donatio iam facta multo magis legata,z fideicōmissa. Tertio,per tex.de vulg.z pup.l.ex facto.versi.igitur etiam,vbi expresse dicitur q̃ non est verisimile testatorem,vel Principē de hoc casu cogitasse,vt voluerit filios nascituros ex se hereditate priuare,ergo.ꝛc. Item per tex.de iure codicil.l.penul.vbi dicitur q̃ nō est verisimile predicta reliquisse,si de filijs cogitasset.Non obst.l.si quis cuꝫ testamentū.ff.de iure cod.qꝛ ibi testator expſe voluit legata debere Al.qꝛ alias ab eo qui sibi futurꝰ esset heres absqꝫ alia conditione,vnde eius posthumum bene videtur substituisse tacite,vt ibi dicit in tex.quod hic non est.imo posthumus est preteritus, z vt preteritus rumpit,z sic videtur eū fideicōmisso grauasse.Hoc probat,qꝛ sicut dicta verba,si non valet,vel valebit,ꝛc,hoc important,seu operant,vt in causa istati illo testamento,seu codicillis ius prioris testamēti rumpatur,vt de testamēto mili.l.querebat.in prin,vbi tex. expresse dicit,quod verba hec important,vt quibuscunqꝫ modis,vel cōditionibus testator voluit heredes,z legatarios habere,ex testamento solū hoc immutat q̃ prius debebāt iure directo,nūc debeatur iure fideicōmissi,z mihil aliud per dicta verba addit,sed non est dubium q̃ vigore talis testamenti testator voluit instituere heredē,si posthumus,de quo non cogitauit, nasceret,vt §.probatum est in milite testante.illa enim verba,si nō valet,ꝛc. hoc important,vt ex eo casu quo testator voluit eū habere iure institutionis,q̃ est si posthumus nō nasceret,quo casu habeat

2 si testamentum contigerit non valere, vel ex defectu solēnitatis, vel ob hereditatem nō aditam. †Ex hoc etiā apparet,hoc aliud est facere codicillos simpliciter,aliud est dicere,si nō valet iure testamēti,ꝛc.z per hoc non obstat d.l.si quis cū testamētū, nec ob,quod dicitur,quod post natiuitatem posthumi testator superuixit tanto tempore quod potuisset mutare testamentum si voluisset,nam hec allegatio tollitur per l.ij.C.de inoffi.testa.

nam illa coniectura tunc assumitur quando alij filij sunt institi, secus quãdo extranei, vt ibi patet in fine: z etiam per ratio nem, q̃ potuo quod testator hoc voluisset in illo medio tẽpore: tamen ista voluntas non fuit legitima, nec facta coram solenni numero testium, z sic nullius valoris. Et predicta quantum ad illud quod queritur, scilicet, de viribus illius clausule, si nõ valet, vel valebit. ꝛc. †Superest videre an legata debeantur vigore
3 aut ex causa. C. de lib. pret. Circa q̃s, omissis disputationibus, breuiter scribo quod sentio, scilicet, quod legata non debeãtur dicto casu, cum testator de posthumo nõ cogitauit, q̃ sicut hodie conseruantur legata per authẽt. non obstante preteritione, ita olim in testamento obseruabantur testamenta, sed tunc non porrigebantur ad predictum casum q̃n preterijt posthumus, quoniam non cogitauit, vt dicta l. si cum, vel in vtero. de testa. mili. ergo, ꝛc. Item per rationem l. vnquam. C. de reuocã. donationib. q̃ ii reuocatur donatio per natiuitatem posthumi, multo magis legata. ¶Preterea est ter. in corp. vt cum de appellatione cognito, §. inautem hec obseruata non fuerint. ex ratione ter. dicit enim, nullum exheredatis liberis generari preiudicium, z sequitur, ne filij falsis accusationibus condemnentur. hoc refertur ad exheredatos inserta causa, non tamen vera, vel si falso accusantur, z sequitur, vel aliquam circunscriptionem in parentum substantijs patiantur, hoc referatur ad eos quos testator preterijt scienter, nam circunscribere est per dolum aliquẽ decipere, vt ff. de in int. resti. l. j. z ibi no. sed in eo quẽ testator ignorabat non põt committi dolus, vel circunscriptio. vnde verba auth. non referantur. Concludit ergo quod legata non debeantur hoc casu. Bar.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶Lapus. Alias incip. quidam nomine lapus, z ita al leg. do. Jas. in auth. ex causa. C. de lib. preter. in versicu. tertium dub. z vide Bar. ff. in consi. xiij. incip. ex facto. z in consi. ccx. in nomine domini amen. omne illud. z in d. aut. ex causa. z ibi vide apostillam. z in l. j. in fi. C. de posthu. her. instit. z ibi apostillam. z in l. in v. q. z ibi apostil. And. Barb. ff. de iu. codic. z vide plene per dom. Jaso. de hoc consi. in aut. ex causa. in versi. sed succedit alia.

b B. L. ¶Secundo an legata. Breuibus, quia hec in locis vulgaribus plenissime examinantur vltra ea, que ibi habentur, addite paulum de Cas. tenentem contrarium plene respondentem omnibus. ff. all. consi. lviij. z seq. Aug. consi. ccvj. incip. pet. de vbe vet. tenet opi. Bart. de qua ff. z in consilio cuij. incip. in Dei nomine hec questio, habet duo dubia. in quibus consilijs dicit, q̃ cum hec quest. esset de facto perusij quod omnes doctores ciues z forenses consuluerunt vt ff. z in consi. etiam superioribus cc. z ccvj.

c Th. D. ¶In casu predic. Vide plene per Jas. in d. aut. ex causa. in ver. Fm dubium. C. de lib. preter. Bar. in d. consi. ccx.

CONSIL. CCXXXVI.

Vnpromittens sub certa pena, q̃s Berta cõtrahet matrimonium cum aliquo teneatur ad penam si nõ, vel non potuit facere.

1 ¶Promittens factum alienum sub certa pena quod non potuit adimpiere ex parte sua, an ob hoc incidat in penam.

2 Difficultas stipulationis impedit penalem commissionẽ in stipulatione contentam.

a b **Martinus** promisit se facturum, z curaturũ q̃s Berta contraheret matrimoniũ cũ P. cũ adhuc esset in pupillari etate z hoc sub certa pena aduenĩẽte tẽpore pubertatis. Martinus fecit quicquid potuit q̃s Berta nubere d. P. sed non potuit hoc facere, queritur an Martinus in
1 cidat in penam, ad quam sit obligatus ex tali promissione. †Et facit dubium, q̃ si tantum iurasset Martinus hoc facere, exclusaretur a sacramento, faciendo quod poterat, extra de spons. c. sicut. z c. ex literis. Item, q̃ solet dici, quod difficultas prestationis non liberat quem a pena conuentionali, l. continuus. §. cum illud inspiciendum. ff. de ver. obl. Dico, q̃s iz difficultas nõ
2 impediat cõmissionem stipulationis quo ad illud †q̃s in stipulatione principaliter deducitur, vt d. §. illud. tamen difficultas impedit commissionem penalem stipulationis, secũdum verum intellectum, quod probatur ff. ad legem Rho. de iact. l. si vehenda, §. pe. z si. z est casus in l. ij. ff. si quis cautio. licet gl. dicat, q̃ in nucleis est speciale: sed male dicit. z que sit ratio quod difficultas impedit commissionem penalem stipulationis, non autem principalem, colligitur per l. cum res. §. pe. de leg. j. z l. apud Julianum, §. ipsius quoque. z hoc puto verum, z sic intelligit D. §. illud. sed si bene inspiciatur est casus in prealleg. l. si vehenda. §. pe. in fi. Bar.

ADDITIO.

a Th. D. ¶Martinus. Vide Bar. z doc. in l. Titia. ff. de verb. obliga.

b B. L. ¶Curaturum. Vide consi. cxvij. z cxciij. z cclxxix.

CONSIL. CCXXXVII.

Si mater dotauit filiam stipulatur sibi dotem restitui so. matri. morte viri cum filijs, an morta filia cum filijs dz habere eandem dotem, vel cedat lucro viri, q̃ fuit iste casus omissus in stipulatione.

Mater dedit dote pro filia, stipulata est sibi dotem reddi soluto matrimonio morte viri sine filijs, contigit quod est solutum matrimonium morte viri, cum filijs, ꝛc. De isto consilio, vide supra in consilio cxiij.

CONSIL. CCXXXVIII.

Testamentum occulti excõicati vz, publici vero nõ, z hic qd de testo vsurarij.

1 ¶Testamentum excommunicati occulti, z publici an z quando valeat.

2 Prelatus publice excommunicatus non confert beneficia, secus si est occultus.

3 Testamentum vsurarij manifesti an z quando valeat.

a **Existens** petrus publice excõmunicatus, z denũciatus per ecclesias ciuitatis perusij. pena aggrauata dicta excommunicatione. p preceptum factum ex parte ordinarij, multis periculis de ipsius parochia, z contrata, vt eidem nullatenus participare debeant in comestione, potu, loquela, z alijs, conditet testamentum: z quesitum fuit, z reuocatum in dubium, an ei⁹ testamentum valeret, vel non. Certus est querela, an testamentum excommunicati valeat, z hinc inde varie sunt opi. quas recitat Arch. extra de exceptionibus, c. pia. li. vj. no. Jnn. extra de sen. excommu. c. cum voluntate. z petrus de San. tenet, quod testamentum excommunicati valeat. Host. in d. c. pia. z Bza. in c. ca nonum. sub hac distinctione, z distinctione ad consonantiam reducunt, videlicet quod prima opi. affirmatiua procedat in occulto excommunicato, secũs vero opi. procedat in publice excommu
1 nicato, z huius distinctionis multe rationes assignãtur, †Prima ratio est, quia si recte inspiciantur rationes, z iura, que pro prima opi. inducuntur, cõmuniter procedunt, z respiciunt personam excõmunicati occulti. Rationes, z iura pro secunda opinione inducta, respiciunt z procedunt contra publice excommunicatum, z nõ contra occultum. Et huius distinctionis euidens ratio est, q̃ licet excõmunicatus sit extra ecclesiã, tamẽ si est occultus, non proprie censetur extra ecclesiam, eo q̃s nõ euitatur ab ecclesia, z secũ participandum est, z peccat qui eum in publico vitat, z prodit socium: adeo nõ est mirũ, si eius testamentum valeat. Publice excommunicatus est omnino vitãdus, z quãtum ad se, z alios. extra ecclesias est cẽsendus, ideo omne benencium ex lege prouenies, z descendens est sibi denegandum. ¶Premissa probantur vij. q. ij. si tantum. z extra de sent. excõ. c. cũ ab homine. in aut. de primi. dot. §. q̃ enim dedimus. ¶Preterea, in multis similiter hec distinctio probatur. Constat enim, q̃ rescriptũ impetratum a publico excommunicato nõ vz: secus si ab occulto. Item prelatus publice excommunicatus nõ confert beneficia,
2 z si cõfert, nõ vz collatio: secus si occultus. Itẽ non vz instrumẽtum a notario publice excõicato confectum, secus si occulte. Et multa alia possunt reperiri similia. Predicta probantur extra de rescrip. c. j. lib. vj. z quod ibi no. per Arch. extra de re iudi. c. ad probandum. z per id quod no. Jnn. extra de dolo, z contu. c. veritatis. z Jo. And. extra de sen. excom. c. decernimus. z c. licet eo. ti. lib. vj. quod c. optime facit. ¶Nam ibi dicit, quod excommunicati per denunciationem a legitimis actibus repelluntur. z hec videtur opi. Arch. in d. c. pia. ibi dum dicit, q̃ iura nõ plus arctant excommunicatum, nisi q̃ euitetur, z repellatur, ita q̃s
3 eius testamentum non valeat. †Sed quid de vsurario manifesto, an eius testamentum valeat? Dic, quod non, nisi de vsuris satisfaciat, vel de satisfaciendo cautionem exponat, secundũ formam illius c. quanquam, de vsuris, libr. vj. z Host. in c. pia. de quo in auth. credentes. C. de hereticis. Bartolus de Saxoferrato.

ADDITIO.

a T. D. ¶Existẽs. Adde istis plene Aug. consi. x. inc. in Dei nomine, an causa predicta. z vide Federi. consi. lxvij. z vide Alex. de Jmo. in l. si queramus, in fin. ff. de testam. in addi. Barto. addas hic.

CONSIL. CCXXXIX.

1 ¶Tutor an teneatur consignare pupillo omnes res in inuentario scriptas.

2 Tutor non tenetur de casu fortuito.

6 PRoponitur quod Archol⁹ Bofredi de Tuderto assumpsit tutelā Simonis, z Matthei, violēter pupillorū, qui Archolus inuētariū fecit, z in inuētario posuit certas domos positas in comitatu perusij, z aliquas possessiones positas in comitatu vbis Veteris z ēt turrim que olim fuerat domini Gulspondi cū omnibus adiacētibus, proponitur etiā quod si dictus tutor dictas domos positas in ciuitate Perusij possedit: tamē dictorū bonorū possessio fuit occupata per quosdam nobiles de Tuderto etiā ciues perus. tpe guerre ciuitatis Tuderti, quo tēpore dictus Archolus non patitur pariter venire ad ciuitatē perus. Proponitur etiam, qō aliarum possessionum supascriptarum dictus Archolus nūquā habuit possessionē nunc tēpore reddēde rationis, petit ab ipso Archolo per dictos pupillos qō reponātur in possessione dictorū bonorum,
5 cum ea in inuētario posuit, querit quid iuris. ¶ Ad predicta respondeo, qō ꝛz dicatur in l. fi. in prin. C. arb. tut. qō ea que scripta sunt in inuētario, faciant fidē contra tutorē, adeo qō nō admittitur probatio in cōtrarium: tñ illud dz intelligi, quatenus significatio verborū necessitatē importat, z non vltra. Hō enim dz a significatione verborum recedi, l. nō aliter. de lega. iij, z §. fi is qui nauem, l. j. ff. de exerci. Sed si bene dicti inuētarij verba inspiciantur, dict⁹ Archolus nō asseruit se dictas res inuenisse, nec ad eius manus peruenisse, sed solū asseruit illas in hereditate esse qō pōt esse sine possessione, l. rem in bonis. de acqui. rerum do. z ipse qui dicta bona in inuentario posuit, ꝛz dicta verba interpretari, l. fi quis in tētione. ff. de iudi. Sufficit ergo d. Archolo, quod ipse tēpore reddende rationis ostendat instrumenta, z iura, per que appareat dicta bona eē in dictam hereditatē iure dominij, vel quasi, ꝛz non iure possessi. tenetur assignare possessi. ex vigore dicti inuētarij, cum eas ad se peruenisse, vel inuenisse in bonis inuētarij non asserit, quantū vero ad d. domos positas in ciuitate perus. que occupate dicūtur, videtur sufficere dicto tutori, si dictas domos reassignet, z de occupatione fidē faciat.
2 †Hō enim tenetur tutor de casu fortuito, l. qcquid. C. arbi. tu. ꝛz dicta occupatio, vt proponit, est casus fortuitus, cū nulla possit ei culpa imputari. l. contractus. de reg. iur. Ad qō presupponit qō propter guerras, z insidias ad ciuitatem peru. accedere non poterat, propterea ab omni culpa videtur excusari, l. ij. §. sed z si quis. z §. seq. ff. si quis cau. Bar.

ADDITIO.

8 Tho. D. ¶ Proponitur. Alias incipi. Licholus. z secundum ordinem perusin. est in prima parte iudiciotum, nu. xliij. z adde quod Jo. Firma. in suo reperto, in versi. tutor reddit rationem. z in ver. vij. dicit, quod tutor debet restituere pupillo, z eum ponere in possessionem omnium bonorum in inuētario descriptorum, z alleg. Bart. in isto consi. tamen in rei veritate Bar. dicit contrarium per l. fi. C. arbi. tu. de cuius intellectu vide Barth. Soci. in cons. lxj. incip. in presenti consultatione. z Jaso. in l. nemo pōt. de leg. j. z Ang. de Are. in §. preterea. el ij. instritu. de except.

CONSIL. CCXL.

Ad hoc vt heres incidat in penam propter nō soluta legata, requiritur qō fuerit interpellatus.

PRoponitur quod viso testamento Frā ciscoli, in quo cōtinetur q̄ reliquit Clare filie sue centum libras, ꝛc. De isto consi, vide ē. in consi. xxix.

CONSIL. CCXLI.

Dixit testator, si filius me⁹ decesserit sine filijs, talē substituo. z volo qō ad ipsum deueniāt bona mea, decessit testator: eo mortuo decedit dict⁹ eius fili⁹ in pupillari etate, vtrum substitutus directo, succedat directo impuberi, an per fideicommissum.

1 ¶ Substitutio facta hoc modo. si filius meus decesserit sine filijs, substituo talem an dicatur fideicommissaria.
2 Substitutio dubia, an z quibus concurrentibus interpretāda sit pro directa.
3 Verba substituo, deuenio. z peruenio, cum similibus. sunt cōia.
4 Verbum substituo, est magis directum quam verbū, deuenio.
5 Substitutio quando est fideicommissaria qua actione vti debeant ipsi fideicommissarij.
6 Testator non potest pro anima de alieno largiri.
7 Conceptus vnicus colligitur secundum vnicum loquendi modum subsequendi.

8 DAter filio impuberi heredem substituit hoc modo. si filius me⁹ decesserit sine filijs vno vel pluribus talem substituo, z ad ipsum volo quod deueniant bona mea, decessit testator, eo mortuo decedit dictus filius eius in pupillari etate, que-

ritur vtrum substitutus directo succedat impuberi, tanquam pupillariter substitutus, an vero dicta substitutio sit fideicom
1 missaria. † Et dico predictam substitutionem fideicōmissar. esse, vt no. Accur. C. de impub. z alijs substitutio. l. precibus. in glo. in verb. fideicōmissi. que incipit, secus dicerem. z ff. de vulga. z pupil. l. centurio. in gl. magna. versi. si autem dixisset. z instru. de pupil. subst. §. extraneo. in gl. quod semper. idem tz Jacob. de Are. in d. l. precibus. in addit. sua. ver. si vero vtatur. de verb. communi. idem Ly. ibidem, z Jacob. But. d. Ego in summa. eodem tit. idem no. extra de testa. c. Raynutius. hoc tz Dyn. in disfunctione substitutionis quam ponit in l. Lucius. ff. de vulg. z pupil. z Ddof. z multi alij doc. est versū quod aliqui tenent contrarium, z alleg. gl. que est instr. de pupil. subst. §. qua ratione. in fi. mag. glo. sed illa intelligitur quando testator vitur distributione temporum, vt no. in d. l. precibus, vel illa gl. hoc non dicit quia non dicit quod in pupillari etate facta per verbū substituo, sit directa, sed per verbum heres sit. q̄ est mere directū, z predicta sunt vera maxime vbi mater est in medio quia fauore matris dubia substitutio interpretatur ꝛ eum heredē, vt no. de instr. z sub. l. vlti. in d. l. precibus. z d. l. centurio, z d. §. qua ratione. z C. de test. milit. l. in testamento. in glo. expresse tex. ni c. i. extra de test. lib. vj. quia ibi substitutio facta fuit per verbum mere directum, scz per verbum, morietur, prima enim substitutio ibi facta, z sed a etiam substituto ibidem facta fuit per verbum instituo, vt ibi patet. Verbum enim, instituo, est mere directum, vt ff. de hered. inst. l. j. §. si ex fundo. z §. sequitur. z ff. de test.
2 milit. l. querebatur. ff. de vul. z pupil. l. ij. z Dy. in d. dis. † Et sic dicatur, quod substitutio dubia interpretanda est fore directa, z d. c. si pater, z no. de vulg. z pupill. sub. l. verbis ciuilibus. ibi respondetur, quod illud verbum duobus concurrētibus, videlicet quod conueniat verbis substitutionis, z personis, hoc est, quod sit facta per verba, que prius adaptētur ad directam substitutionem, quam ad fideicommissariam, vt ibi patet, z ita intelligitur gl. d. l. verbis ciuilibus, nam in l. fi. C. de hered. instit. per quam l. glo. se fundat, erat verbum mere directū, scz, heres esto, ideo trahitur ad directam substitutionem. Hon ob. l. centurio, nec l. verbis ciuilibus, quia in qualibet earum fuit facta substitutio per verba mere directa, vt ibi p⁹ sub ver. directo. z in glo, parua posita sub illo ver. in d. l. verbis ciuilibus. in j. glo. q̄ ita facta fuit per verba, ille sit heres. licet glo. in d. l. precibus. super hoc dicat contrarium, sed in hoc ab omnibus reprobatur, q̄ est contra d. l. centurio, secundum Dyn. z alios, z predicta etiā
3 tenet Ray. de Forli, z Buli. de Cu. in d. materia substi. † Istud autē quod dixi de verbo substituo, idē dico de verbo deueniat, seu perueniat, z his simil. quia cōmunia sunt, vt patet. quia eorum proprio significato stāt eque in significatiōe directe. ergo verba ipsa sunt cōmunia, vnde iudicandus est de eis fm subiectā materiā, z rationē adiūncti, sicut de verbo substituo. nec eius aliter est dicendum de verbo, deueniat, quod est compositū de z veniat, quam de verbo perueniat, est compositus ex per, z veniat, de quo verbo peruenīat, est lex expressa, que adapratur ad fideicommis. vt ff. de leg. iij. l. fideicommissa. §. hec verba. ff. ad Trebel. l. heredes mei. §. cum ita. z C. de fideicō. l. cum virum. vbi restitutiones continentur appellatione verbi peruenīat ergo fideicommissum continetur sub isto vers. idem probatur in auth. de restī fideicom. §. manifestum. in prin. col. ix. ¶ Preterea lex dicit, quod hereditas dicitur aduenire, quādo ex testamento defertur hereditas directe vel per fideic. vt ff. ad Treb. l. j. post princi. z ff. de fideicom. here. peti. per totum. preterea expressum est, q̄ verbum deueniat, arctatur ad fideicōmissum, ex
4 tra de testa. c. Raynaldus. † Preterea, magis est directum verbum substituo. quā verbū deueniat, quod patet. Nā substituo propie exponitur, i. sub cōditione instituo, vt ff. de vulg. z pup. substi. l. j. ff. ad le. Falci. l. in ratione. §. q̄ vulgo. z §. si filio, z tamē in casu predicto trahitur ad fideicōmissum, z exponitur substitutio, i. secundi heredi statutio, vt ff. ad Treb. per totū. z C. eo per totum. ff. de lega. ij. l. heredibus. z l. cum patronus. cum si.
5 † Ex quib⁹ euidenter cōcluditur substitutionem predictā esse fideicommissariam. z fideicōmissarij non possunt vti actione here, sed hereditatis tantū facta restitutione, vel habita pro facta vt ff. ad Treb. l. cum hereditas ex fideic. Hon ob. quod no. per Jnn. in c. Raynal. vbi dicitur q̄ verbū deueniat, est directū: quverum est quādo forma instituendi hoc importat, vt q̄ dixit testator, si decesserit in pupillari etate. tunc enim ratione adiūcti hoc importat: alias accipitur verbum directū, i. de precatiuum vt C. commu. de lega. l. ij. sed non facit ad propositū. z eo modo
6 loquitur C. de testa. l. omnium. cum si. † Predicta confirmo, nisi timeā eo casu vbi testator pro anima substituit: q̄ causa substituendi est determinata ad certa bona, scz ad bōa testatoris tantum. q̄ sibi soli testator vult prouidere, quia anime sue tantū

consider

consideratione habuit nec enim pro anima sua potuit de alieno largiri.j.q.j.c. non est putanda.z riij.q.v. imolatis.z qz causa legendi restringit significatum verbi,vt ff.de condi.z demō. l.cum tale.§.falsaz causam.cui accedit totū illud generale.† Ratio restringit dictum,hoc est intelligendum.si quis nō credit predictis verbis,credat rōnibus:qz vnam substitutionem fecit vnum substituendo,z certum,z iterum vnus conceptus colligitur fm vnicum loquendi modum substituēdi,etiaz si pluribus casibus testator loqueretur, nisi differrent ipsi casus naturali specie:vt verbi gratia.si testator diceret,siue dormiens,siue nō, talem substituo.vnica tantum esset substitutio,vt ff.de ver.ob.l. qs dicitur. Item.ff.de lega.j.l.plane.in prin.z q legitur z no. ff. de proba.l.quis quaginta.facit ff.de lib.z posth.l. cōmodissime. z C.de post.here.instit.l.vlti.in fi.

ADDITIO.

Th.D.C Pater filio. Vide de hoc consi.plene per Alexā.in l. centurio.ff.de vul.z pu.z vide And.Barb.in l.precibus.in j. addi.ad Bar.C.de impu.z aliis sub.z in l.Lucius.in addi.Bart. ff.de vulg.z pupil.

CONSIL. CCXLII.

1 ¶ Auia post matrem debet esse tutrix sine dubio,si voluerit,ceteris legitimis,z datiuis exclusis.

2 PRoua supra scriptum est,z consultum in prīmis ceteris aliis dubijs,idē dico,z consulo ego Bar.de Saxofer.per easdem rationes, attamē super tertio puncto fuerunt multe opi,quando sunt alij legiti-
3 mi preter auiam,sed quando post matrem venit auia, tunc sine dubio ipsa volens,z non negligens debet esse tutrix omnib' aliis legitimis,z datiuis exclusis. Soli enim testamentarij ipsi auie preferuntur,vt in auth.matri z auie.C.quando mu.tu.off. fun.po.z in corpore vnde sumitur. Unde in proposito istam auiam dico preferendam,z etiam si esset locus datiuo ipsa auia debet omnibus preferri.

ADDITIO.

4 C Prout. Hic erat duplicatum idem consilium nu.ccxliij.

CONSIL. CCXLIII.

Si pater substituit filio suo per hec verba,si decesserit ī pupillari,vel postea qñcunqz sine filijs,tunc eo casu fiat de domibus suis vnum hospitale,z vna capella,rc. Itē qs alia bona sua essent dicti hospitalis,z capelle, conuertenda ad perpetuum Dei,z pauperum cōmodum,an per ista verba dicitur testator substituere filio impuberi directe,ita qs matre filij exclusa veniat hereditas ad hospitale. Item de illis verbis,relinquo vxorem meam dominam,z vsufructuariam,quid significent.

1 ¶ Patre substituente filio si decesserit in pupillari etate, vel sine filijs,que substitutio sit.

2 Substitutio fideicommissaria,potest fieri intra tempora pupillaris etatis.

3 Substitutio tēpore pubertatis facta,est ne directa pupillaris, vel pupillaris expressa.

4 Substitutio directa quando dicatur,z quando fideicommissaria,z numero 8.

5 Heres grauatus de restituendo si restituit, non desinit esse heres,z duo insolidum non possunt heredes existere.

6 Substitutionis appellatione simpliciter directa intelligitur.

7 Substitutio vera,z certa,admittitur contra matrem,z preserim ad pias causas.

9 Testator presumitur scire,z scisse iura,per quorum scientiā condidit suum testamentum.

10 Vxor electa domina,z vsufructuaria,an debeat habere alimēta,an vsum fructum.

11 Vxor.an reuertatur ad ius commune,existente ab initio filio,z patre mortuo,z sic est factus locus substituto.

8 Fuit quidam a de Assisio instituēs suū heredem vniuersalem filium suum,z vxorē suam reliquit dominam,z vsufructuariam:z si filius predictus decesserit in pupillari etate,vel postea quandocūqz sine filijs,voluit,iussit,z mādauit, quod tūc in dicto casu fiat de domibus vnum Hospitale,z vna capella per suos fideicommissarios:que capella sic facta,habeatur pro data,z assignata fratribus Beati Antonij,z sub eorum protectione:z reliquit filie sue vltra dotē sex florenos,cetera vero bona sint dictorū Capelle,z Hospitalis conuertenda ad perpetuum Dei,z pauperū cōmodum. Querit,que substitutio sit ista facta dicto filio pupillo,qui pupillus in etate pupillari decesserit,mater petit legitimā.i.debitā iure nature,z et quartam. Itē,qs sit intellectus illorū verborū,dominā,z vsufructuariā.

1 C† Ad primum,que substitutio sit illa,z vtrum matrem totaliter excludat necne. Primo videndum est,an dicta substitutio sit censenda fideicōmissaria.† Et videtur quod sic,z hoc probatur,ista substitutio facta verbis directis, ab eo,qui poterat substituere directo,fauore matris existentis in medio obliquatur.C.de impu.z aliis substitutio.l.precibus.in fi.cōiuncta.l.cōturio.ff.de vulg.z pupil.z C.de test.mil.l.in testamento,in fi. Ita ergo hic fit. Preterea,tātus est fauor iuris qs nedum verba directa facit obliqua, sed aliqñ substitutū excludit totaliter, qui non excluderetur si mater in medio non esset.C.de impu.z aliis substi.l.precib'.C.de insti.z substi.l.fi. Preterea,si dicta substitutio cēseret esse directa,iam omnia bona impuberis deuenirēt ad substitutū quasi ex impuberis testamēto.ff.de vulg.z pup.l. fz si plures.§.ad substitutos.z sic mater repelleretur a luctuosa hereditate sui filij,qs est iniquū.ff.de inoffi.test.l.nam z si parentibus.z validū argumentum ad hoc colligit C. de impu. z alijs sub.l.humanitatis.in rōne legis. Preterea,probo qs etiam si mater nō esset in medio,ista substitutio debeat cēseri fideicommissum,premitto autem qs substitutio fideicōmissaria pōt fieri
2 intra tempora pupillaris etatis,z sic directa.ff.de lega.j.l. fidei commissum.z ff.ad Trebel.l.Scevola.† Preterea, premitto qs in substitutione fideicōmissaria veniunt dūtaxat bona testatoris,z nō filij.ff.de vul.z pup.l.coheredi.§.cum filie. Et ex his sic infero. Testator voluit,z potuit solū substituere in reliquis bonis suis,vt apparet ibi,cetera vero bona testatoris,rc. ergo nō directo,sed per fideicōmissum substituit:qz si directe substituisset testator nō ad bona sua tantū,sed ē z latius substituisset. Et quod illa verba significēt bona duntaxat testatoris p3.ff. de religios.l.ij.§.in locū.z p3.ff.de le.j.l.Stichū,q meus erit.z de auro,z arg.leg.l.si ita.z ff.de leg.ij.l.nuper.z l.qui suos.z arg.ff.de pig.l.paulus. Et pro hoc est argumentū magnū, ex quo mater extitit in medio. Nā premissa verba testatoris bona impuberis complecti nō possunt,nisi per interpretationē extensiuā,sed interpretatio extensiua nō admittitur cōtra matrē, vt prealegatum est ē rc. Et cōfirmatur,qz in prefatione continetur,vt assolet,timēs ne de suis suū post obitū,rc. per que verba videt patere q testator tantū de suis bonis voluit testamentuz ordinare, nec fuit in eius mēte ordinare de bonis impub,qs vtrūqz fecisset,si voluisset pupillariter substituere:prefationes nāqz faciūt nos scire z intelligere posteriora.ff.de hered.inst.l.fin.ff. de origiur.l.j.ff.de edē.l.j.§.si quis.z §.si initium.iuxta illud,nam a priori dio tituli posteriori formatur euentus.C.de impo.luc. desc.
3 l.j.in prin. C† Sed in contrariū ex aduerso, quod dicta substitutio in tempore pubertatis sit directa pupillaris:p3 primo qz quando testator ita dicit si filius meus in pupillari etate decesserit,talem substituo:vel talis succedat. Ista substitutio est pupillaris expressa,vt inst.de pup.subst.in prin. z not.in predicta l. precibus.z in hoc nemo cōtradicit.imo omnes Doct.z gl.con cord.qz est facta in forma pupillaris substitutionis cui competit,rc.sed vbi cōperit forma verb,qz in incertis nō certis ē consecture locus.l.cōtinuus.§.cū ita.ff.de verb.obli.z l.ille,aut ille. §.cum in verbis.ff.de lega.iij.z ff.de exerc.l.j.§.si is,qui nauem.l. Labeo.§.si vero.de sup.legat.z idē si testator sic dicat.Si filius meus in pupillari etate decesserit,vel moriatur bona mea ad talem deueniant,vt c.si pater.de test.li.vj.z extra de test.c.Raynaldus.z idem videtur,si dicat si decesserit,rc.bona sint talis,qz nō quilibet scit dicere,heres esto,vt not.in l.quoties.C.fami. ercis. sed sufficiant qualiacunqz verba apta:tamen,qz leges,non formis verborum imponite sunt,nec parant laqueum, maxime testationibus.C.de test.l.quoniam indignum.z C.com.de lega.l.j. in prin.z arg.C. de contrah.z cō.stip.l.scrupulosam.z l.omnes, illud enim nullā haberet dubitationē,si testator dixisset, heres esto,vel sua sint bona,vel similia.ff.de heredib.inst.l. his verbis. Nam vbi de dominio loquimur,de directo intelligimus.maxime in casu fauorabili,vt in testamētis,vbi verba amplissime accipimus,vt ff.si ager vect.l.j.§.qui in perpetuum.ff. de vsufru.l.
4 Proculus.z ff.de reg.iur.l.in testamentis.cum fi.† Secūdo patet,qz illa substitutio est directa,quando nullo medio defert bona,z ius diuersum, ex qua tunc extitit:z ratione eius pōt hereditas adiri nudo animo,z bonorum possessio peti,z illa est fidei commissaria quādo fides alterius est onerata, sicut cum heres scriptus est de restituendo grauatus,z vnde hoc nomen accepit,p3 inst.de fideicom.hered.in prin.z sic substitutus non capit nomen a seipso,sed per restitutionem. z sic substitutus non habet ius adeundi,sed pōt petere quod heres adeat si nō vult adire.cogatur adire,z restituere, z si adiuit,z non restituit, hz pro restitutione sibi facienda actionē ex testamento.ff.ad Treb. l.qz poterat.z not.in l.j.z ij.de fideicom.here.C.ad Treb.l. non iustam.z ff.ad Treb.l.si legatus.in fi.† Et restituta sibi hereditate nō est heres.qz qui restituit.nō desinit esse heres.ff. de vul. z pup.z l.ex facto.§.vlt.de mino.l.z si fine.§.sed quod papinianus.z duo insolidū non possunt heredes existere.l.quod cōtra. §.vni duo.ff.de re.iu,sed effectu quodam non est heres.ff. quod

cum eo.l.si filiusfamilias.z q2 iste per additionem,quam fecit heres,sentit commodum,q2 firmatur in fideicommisso.vt C. de fideicom.l.eam quam.nec potest conqueri si heres Trebellianicam detrahit,q2 ex illa hereditate extrahit regulariter, ex qua Falcidia.z facit insti.ad legem Falcid.in prin. Fit quoq3 substitutio directa verbis directis,vt si in pupillari etate decesserit, Titius sit heres.l.j.ff.de vulg.z pup.substi.in prin. Fideicommis.sit verbis fideicom.vbi idem testator vult quod fideicōmissarij substitutus capiat de manu heredis,vt instit.de fideicommissarijs hereditatibus.per totum,per verba vero communia quando fit directa substitutio,l.iam hoc iure.de vulgari substi,vbi verbum substituo,adaptatur ad directam substitutionē.ff.de vulga.substi.l.Lucius.sed in fideicommissaria adaptatur ad fideicommissum vnde dicimus substitutionē aliam directam, aliam

6 fideicommis.† Cum autem simpliciter dicimus substitutionem directam intelligimus,q2 verba sunt intelligēda per prius, nō per posterius.ff.de vulga.z pupil.l.qui complures.ff.de liber.z posthu.l.Gallus.§.j.z arg.d.l.j.§.qui in perpetuū.ff.si ag.vect. Et quelibet substitutio potest esse directa,quia directam continet prouisionem,fideicommissaria vero onus,vt no.C. de inoffi. test.l.ex tribus.sed pater videtur potius in dubio filie prouidere,quam eam grauare,quia pater cōsilium capit pro filijs suis. ff.vnd.libe.l.scripto.de liber.z posthumis.l.multi.ff. de vulgari z pupillari.l.cum filio.C.de cur.fur.l.fin.in princi.de salute ipsorum est solicitus.de legat.ij.l.cum pater.§.mando.quod metus causa.l.isti quidam.z omnia ex voto pater parat filio.ff.de bon. libert.nihil interest.§.j.z ideo rectius dicitur quod substitutio dubia recipit,cum potest valere,interpretatur directam, vt no. ff.de vulgari z pupilla.l.verbis ciuilibus.z est expressum in ca. si pater.de testa.lib.vj. Concluditur ex his dictam substitutionem,de qua queritur esse directam censendam:z ita mihi videtur,nec habet mater conqueri de filio,quia nihil filius matri fecit:aut de patre,qui nec in aliquo ei tenetur.ff.de inoffic.test.l. Papinianus.§.sed nec impuberis.z d.c.si pater.in fi. Non obstat d.l.humanitatis.q2 ibi in exemplaria loquitur, que in hoc, z in multis a pupillari differt. Non obstat fauor matris in medio existentis:quia isto casu non fauetur matri:quia fauor duplex scz patris, z impuberis,vincit fauorem solius matris. Et ad d.l.precibus.respondeo,aut tu arguis ex principio legis, z tunc non obstat.quia fateor quādo mater est in medio,substitutio vniuersaliter facta impuberi non continet pupillarem alias presumptam,l.iam hoc iure.quia tacita presumpta non admit-

7 titur contra matrem.l.fi.C.de instit.z substi.† Sed in casu nostro non est substitutio presumpta, imo vera,z certa,ideo admittitē contra matrem,z maxime ad pias causas,vt est hic,z d.c. si pater,z d.§.sed nec impuberis. Aut tu arguis ex fi.d.l. precibus. vbi dicitur,quod obliquatur substitutio fauore matris. Et nō obstat,quia loquitur post tēpora pupillaris etatis,si enim impubes filius decesserit,mater excluderetur, vt in secundo casu huius l.Rario differentie est,quia intra pupillarem etatem in re cōmuni valet substitutio directa,post vero ex priuilegio militis valet iure directo,si mater non esset in medio.l.centurio. ff. de vulga.z pupilla.sed quia mater est in medio.priuilegium militis non excludit matrem directo,vt faceret ius commune: sed eligitur quedam media via,vt substitutio obliquetur post tempora pubertatis.z sic non obstat. Ad l.in testamento.in fin.re-

8 spondeo,quod ibi ius commune facit pro matre:† quia substitutio,reciproca facta pfonis disparibus,non cōtinet substitutiones dispares,sed pares:alias esset pro parte reciproca facta, z pro parte non reciproca.quod est contra vim nominis, z naturam correlationis.vt de acceptila.l.fina.z hoc considerauit.l. iam hoc iure.§.sed si alter licet ergo miles qui fratrem,z filiam instituerit heredes,z inuicem substituit,possit fratri iure militari,z filie impuberi in potestate posite iure communi directo substituere,tamē quia diuerso iure potest.non videtur sensisse, nisi probetur,q2 non poterat pari ratiōe substituere. nec enim sunt vulga.z pupil.eiusdem generis,z conditionis. Nam in pupillari venirent etiam bona impuberis,in vulgari non.l.centurio.ff.de vulg.z secūdum hoc d.l.in testamento.non faueret iuri materno,seu spāli.scz iuri communi,vel si faueret, quia mater est contra priuilegium,non contra ius commune,z sic non obstat. Et ad id quod diceretur q3 substitutio trahitur ad vniuersum,vt de hered.instituēdis.l.j.§.si ex fundo.z l.coheredi.§. fina.ff.de vulg.z pupi.z quod est directa substitutio,quando testamentum pōt incipere a substituto.ff.de hered.instituend.l.si quis ita heres instituatur. Respond.quod expressio bonorum testatoris non in restitutione, sed in modum demonstrationis facta venit.ff.de bon.posse.secun.tab.l.fi. Et si dicatur, hoc nō fuit in mente testatoris ordinare testamentum ab alij,quaz sibi,vt

9 patet ex prefationibus testamenti. † Respondeo,imo fuit de mente a iure presumpta,quia presumitur scire iura,que hoc dicunt, que iura possunt sciri consulendo peritiores, presumiturquanque quod consulte fuit testatus z perite,ex quo solēnitates adhibuit,z cum tabellione.C.de vsufruc.l.j.ff.de leg.ij.l.codicillis.§.vltimo. Item ex verbis constat de mēte ff. de supel. lega. l.Labeo.§.id Tubero.z de leg.iij.l.ille.§.cum in verbis.z ita vi-

10 dentur mihi super primo puncto que diri,z c.† Super secūdo

b puncto,an vxor debeat habere alimēta an plenū vsumfructuz dicunt doctores:aut consideramus interpretationez vulgi,aut naturam verborum prolatorum,nam secundum naturam verborum prolatorum loquitur.l.si Titio fundus.ff.de vsufru.leg. z ff.de leg.ij.l.Titio.§.j.in fi. Si vero loquimur secundum q3 interpretatur consuetudo, tunc aut filius extat in medio,z debet habere matris alimenta,vt no.in l.j.C.si mu.secū.nup.z in spec. qui fi.finit legi.§.j.versi.quid si quis ita dirit. Nam honoris causa dominam testatoz videtur vocasse,non eam coheredem libere fecisse,vt habeat totum,vt lex volvit vt ff.de vulg.sub.l.verbis.sic ff.manda.l.creditor.in fi.cum per simile verbum.vbi non

11 extant filij,consuetudo cessat.† Quid ergo si filius extitit ab initio,scz pater mortuus est,z factus est locus substituto,vtrū mulier ad ius cōe reuertatur,z videtur quod sic,q2 filiorum priuilegium ad heredes aliter non transit tāquam personale.l.in omnibus.ff.de reg.iur.l.j.de priuileg.do.de ritu nuptiarum.l. non solum.§.si pupille.cum simil. Jn contrarium facit quod verba testatoris ceperunt certo modo interpretari,ergo ista interpretatio vitiari non debet,sicut in simili no.in d.l.verbis ciuilibus z in d.l.precibus,q2 substituti representant instituturn, vt ēad hoc arg.l.si cum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cau.z quod testator non senserit de iure dominij vel effectus.sed de facto potius. ff.de ca.di.l.legatum.facit.z videtur eo quod dicit massaram, quod est nomen facti z administrationis,non dominij,vel iuris. Non ob.l.vxori.ff.de vsufru.leg.q2 ibi reliquit vsumfructū simpliciter,z precise,hic non.preterea sic consuetudo interpretata esse videtur,z vsus loquendi plus attenditur,quam proprietas modi significandi,vt no.ff.de lega.iij.l.libroꝝ.§.quod tamen Cassius. Non ob.d.l.Titio fundus.quia ibi fuit legatum alternatiue certe rei.hic incerte. Non ob.d.l. creditor.in fi.q2 ibi legatum certam formam,z dominium continebat, hic incertam, z implicitam,z c.

ADDITIONES.

a Th.B.C Fuit quidam. Vide plene de isto consilio per Aler. in l.centurio.in fi.ff.de vulg.z pup.vbi alleg.hoc consil.Barto.

b C Super secundo. Vide Bar.ō.in consi.clxx.incip.Pe.Marcheoli,z ibi scripsi.

CONSIL. CCXLIIII.

Si pater habēs tres filios instituit eos heredes,z substituit eos ad mutuē,si aliqs eoz sine filijs moreret,an mortuo vno sine filij,cui succedūt alij,expiret substitutio quo ad alios, ita quod alter eorum postea moriatur sine filijs.non veniat frater. Et concluditur,quod non expirat. Item, quid tertius debeat habere superueniens ex fideicommisso predicto,an legitima duorum debet detrahi,z Trebellianica.

1 ☞ Natura istorum distributiuorum quisquis,si quis.z aliqs est,vt licet sint singularis numeri tamen ad omnes referuntur.

2 Legitima,z Trebellianica datis substitutis que debeat deduci.

3 Ordo mentis potius attenditur quam ordo scripture.

Dominus Cato instituit Jo.M.z Al.filios suos heredes,z eos substituit in hunc modum,quod si cōtingeret aliquem dictorum filiorum mori sine liberis,eo casu substituit alios filios tunc viuētes,an mortuo vno filio sine liberis,z sic existente causa substitutionis in pfonis aliorū. d.substitutio expirauit,quod videtur ppterea,q2 usus est testa-

1 toꝝ verbis sigularis numeri. C† Jn contrarium, q3 in personis aliorum substitutio nō expirauerit,imo in persona omnium locum hz.sic probatur,nam natura istorum distributiuoꝝ quisquis.si quis,z aliqs,est vt lz sint singularis numeri, ad omnes referuntur.l.qui liberis.§.hec verba.ff.de vulg.z pup.z expressum est de lega.j.l.qui filiabus.§.j.vnde lz substitutioni sit locus in persona primi,potest etiam esse in persona secundi: sed in testamento dicti L. reperitur institutio predictorum Jo.z M. suorum filiorū,z substitutio facta contigit quod primo extitit casus mortis sine liberis in persona dicti M.z sic pars bonorum venit ad dictum Jo.z A.postea euenit casus mortis in persona dicti Jo.sine liberis qui decessit superstite.d.M.qui extraneum instituit,queritur quid domi.A.habere debeat de bōis do.Joannis.a patre z a domi.M.suo fratre prouenientibus.

2 † Ad que respondetur,quod de bonis q3 d.Jo.habuit a patre, debet deduci legitima,z Trebellianica,residuum debet do.A.

l. coheredi. §. cum filie. ff. de vul. z pu. extra de test. c. Raynutius. de bonis vero que d. Joā. habuit a d. M. eius fratre, primo defuncto, dico qđ est aduertendum. nam in dictis bonis partē habuit iure successionis ab intestato, vt partem; sibi contingentē de legitima z Trebellianica d. M. z de istis nil dz habere d. M. nisi quatenus sibi Jo. reliquisset, qz cum habeant iure suo non ex substitutione, non venit in fideicommissum. l. qui fundum. §. qui filios, ad le. Fal. aliam partem habuit iure fideicōmissi sibi debitie ex substitutione paterna. Et de hac est videndum, an veniat in fideicommissum. z dubiū facit, qz glo. in. l. cum virum. in verb. cōprehensum esse. C. de fideicom. z ff. ad Treb. l. Marcellus. §. quidā. distinguit an primo grauet, secundo roget, an ecōtra, sed hic neutrum facit, primo imo vno contextu verborum grauat, z prouidet. In eo enim qđ alteri superuiuēti substituit,
3 prouidit superuiuentibus, z grauat morientem. † Circa hoc tñ dico quod ordo mentis potius attenditur quam ordo scripture. l. cum pater. §. fidei tue. ff. de leg. ū. l. nec eñ. z ibi per Dyn. de solu. Iz non est dubium, qđ in voluntate testātis hic ordo fuit, vt premorientem grauaret, superuiuentibus prouidit, z filiū morientem grauauit de restituendo superuiuenti. z sic apparet qđ in persona huius secundi primo reliquit sibi, secūdo grauauit in ordine intellectus z voluntatis testatoris. z sic totum qđ habuit ex fideicommisso a primo, venit in fideicōmissum qđ debeť huic superuiuenti: z pro hoc videtur casus ff. ad Treb. l. heredes mei. §. cum ita. z l. Lucius. §. tres heredes, in fi. Huic autem opi. contradicitur de leg. iij. l. pater. §. quindecim. ibi enim. in eo qđ habetur ab herede, non videtur fideiussisse. Secundo, vbi testator de parte rogauit, hic vero simpliciter. Item obstat de lega. iij. l. si Titius ex parte, sed ibi rogauit de parte hereditatis, hic simpliciter, vt no. per gl. in l. Marcellus. §. quidā. ff. ad Trebel. z ibi etiam probat tex. ꝛc.

¶ Finit liber primus consiliorum Bartoli de Saxoferrato, quorum numerus est. cc. xliij.

Secundum volumen

CONSILIORVM DO. BARTOLI DE SAXOFERRATO,

CONSILIVM I.

1 ☞ An ex vigore dicte diuisionis videatur renunciatum iuri fideicommissi, quando fuit promissum non contrauenire.
2 Stante promissione de defendendo, an ius fideicommissi videatur esse sublatum.
3 Fraternitas substituta an possit aliqđ petere de bonis emphyteuticis vigore substitutionis.
4 Donatio facta rebelli, z per notarium rebellē rogata, an valeat.
5 Pater an obligetur ad restitutionem bonorum filij, si per patrem, tanquam ministrum sunt quesita filio.

PRoponitur, quod Rigus Porci, de Eugubio, habet certas possessiones in emphyteusim pro se, suis filijs, z heredibus, vsqz in tertium gradum finitum ab ecclesia maiori, ciuitatis Eugubij, z quibusdam alijs monasterijs ad habendū. z possidendum, z non alie nandum. nec alicui concedendum ad damnum dicti monasterij. Rigus fecit testamentum, z Porcellum, Rodulphum, z Jouaninum. z Lionectum eius filios heredes instituit, z substituit, qđ si quis eorum decesserit sine filijs, portio ipsius deueniat ad superuiuentes. Contigit qđ Jouanuus mortuus est, z bona sua remanserunt libera apud fratres. Deinde dicti Porcellus, z Lionectus diuiserunt bona sua propria, z emphyteutica, z in parte dictorum Rodulphi, z Lionecti venerunt multa bona emphyteutica, z in instrumēto diuisionis promisit vna pars alteri ipsam partem defendere, z guarētare cōtra omnes personas, z sibi inuicē fuerunt, z quietauerunt partes, z mon tones predictos, z promiserunt cōtra predicta nō venire sub dicta pena, z obligatione bonorū, vt in instrumento inde cōfecto latius continetur. Deinde dictus Lionectus decedens suum heredem instituit Rodulphum, deinde dictus Rodulphus decedens instituit Franciscum suū filium, z eidem, si decederet sine filijs, substituit fraternitatem sancte Marie de Mercato. qđ Fráciscus immiscuit se hereditati paterne, z existēs maior xiij. annis donauit cā mortis bona sua Baldo do. Armani, vt patet ex instrumēto inde confecto, z mortuus est. Hinc oritur questio inter dictum Porcellum ex vna parte, dicentem bona dicti Lionecti, qui decessit sine filijs, pro dimidia pertinere ad eū iure fideicommissi sibi debiti ex testamento paterno. Item dicit, bona emphyteutica debere esse sua ex vigore pactorum apposi torū in instrumento emphyteutico, z dictā fraternitatē ex alia parte, dicentem sibi dicta bona deberi ex vigore institutiōis facte dicto Francisco per Rodulphum eius patrem, z p dictum Bal. domini Armani, asserentem dicta bona ad se pertinere ex causa dicte donationis causa mortis. Modo queritur, qs istorū habeat iura sua. In questione predicta, primo videndum est
q 1 † an ex vigore dicte diuisionis videatur renunciatum iuri fideicommissi debiti inter ipsum Porcellum, z fratres ex testamento paterno? Et vt. qđ sic, ppter verba apposita in dicto instrumēto: qz promisit non contrauenire. Et sic videť casus in l. qui Rome. §. duo fratres. ff. de ver. obl. secundum opin. Rogier. ibi positam in gl. in verb. proponitur. quam tenet ibi Dy. In contrarium videtur secundum opi. Hugo. secundum quam ibi fuit male iudicatum quod videtur tenere glo. in verb. posse. in l. tres fratres. ff. de pac. quam opi. secundum Pe. z multi alij Moder. de quibus ego fui legendo, scribendo, z pluries consulendo, qs probo pluribus rationibus. Primo. per simplicem diuisionem non videtur renunciatum iuri fideicommissi, secundum omnes. l. cum pater. §. hereditatem, de leg. ū. Sed stipulatio simplex limitatur secundum naturam precedentis contractus. l. si stipulatus, de vsur. z de leg. j. l. si legatū serui nomine. ff. vt leg. no. ca. l. j. §. si quis sub conditione. Sed simplex diuisio procedens ad extinguendum fideicommissum, non extinguit, ergo, ꝛc. Preter ea quod hec verba non importent, est casus in l. Stichus. §. itē quesitum. ff. de cond. inde. Preterea, de hoc etiam est casus in l. si de certa. C. de transa. Preterea, videtur expressus in l. si ex pluribus, de solut. Preterea, dictum generale non refertur ad ea, que dependent ex testamento. Preterea, super his qui ex testamento dependent, non potest paciscī, nisi inspectis z cognitis verbis testamenti, vt ff. de transactio. l. de his. z quemadmodum testa. aper. l. j. §. pe. Iz tempore dicte diuisionis verba dicti testantis non fuerūt inspecta, nec cognita, nec de his fuit cogitatum. Et sic concluditur, quod ex vigore dicte diuisionis, z dictorum verborū, qz promisit non venire contra, non fuit sublatum ius fideicommissi. † Superest vt videamus, an ex vigore promissionis facte de defendendo. ius fideicōmissi videatur esse sublatum. quasi quem de euictione tenet actio, eundem agentē repellat exceptio, ad quod dicendum est, quod dicta promissio de defendendo in contractu diuisionis, z in quocunqz alio dz intelligi, nisi euincatur facto eius, ad quez portio deuenit, vt ff. de euic. l. fundum meū. z de dote prelega. l. licet placeat. z ff. ad leg. falc. l. si a me. Sed in ppósito nostro, si Porcellus petit fideicōmissum sibi debitū ex persona Lionecti defuncti, ipse euincitur ex facto. z ex obligatione ipsius Lionecti, ex quasi cōtractu celebrato per eum ex quo immiscuit se hereditati paterne, tunc enim obligatur dicto fideicōmisso. Itē euincit ex facto testatoris, cuius heres fuit dictus Lionectus, z pro ea pte qua heres fuit, z sic videtur agi ex facto ipsius propio, vt no. in l. si seruus, ff. de gdi. fur. z dz d. Jac. de Are, z do. Old. in d. §. duo fratres, reprobando opinionem Azo, ibi positam. Et sic cōcluditur 1° fideicommissi remanere seluū, non obstāte diuisione, z sic ad dictum Porcellum pertinet medietas bonorū dicti Lionecti, de
3 ducta legitima, z Trebellianica. ¶ † Secundo videndū b est de
b bonis emphyteusis, quoz est duplex ispectio. Primo, an dicta fraternitas ex vigore dicte substitutionis possit aliquid dicere in dictis bonis? Et certum est, quod non. Nam cuz dictus Fráciscus decessit maior xiij. annis, cōstat dictaz substitutionē esse fideicommissariā. Sed in fideicōmisso possunt venire dicta bona emphyteutica, que debētur dicto Francisco, vt filio ex vigore contractus celebrati per anum, cū dictis monasterijs, qui recepit pro se, z suis filijs, z nepotibus, vsqz in tertiam lineā: vt ff. ad Tre. l. patroni. z ibi no. p Dy. in rebus feudalibus: in rebus vero emphyteusis Dy. in d. l. si patroni, innuit, quod veniant in fideicommissum, per l. agros. C. de omni agro deser. z qz potest particulariter legari, l. apud Julianum. §. si heres. z l. si domus. §. fi. de leg. j. Sed hic aduertendum est, quod quedaz sunt bona emphyteutica, hoc est, bona vectigalia, siue tributaria istius ciuitatis, que cum illa transeant ad omnes heredes, ita transit in fideicommissarium vniuersalem. sed res emphyteutice ecclesie aliud est, ille enim in nullo titulo possunt in aliuz trāsferri, casus est expressus C. ne rei dominice, vel templorum. l. ij.

Preterea,hoc expressum est ex ipso instrumẽto locationis,vbi dicitur,z non vendendũ,vel alienandum esse,z sic non põt p legatum,vel fideicommissum relinqui extranee persone.l.vnĩ ex familia.quasip totam leg.ff.de le.ij.maxime in casu legis nostre, vbi restituere fraternitati que est psona potentior,z dictis monasteriis durior:ergo,&c.no.in c.potuit,extra de losea.Et sic cõcluditur q dicta fraternitas in dictis bonis non põt aligd dicere.¶†Tertio videdũ est de donatiõe facta dicto Baldo,circa quam in his que allegant qs non valet:q1 facta,z rebellis ecclesie,z in rebellem,z p notarium rebellẽ,z sic est invalida.Rñdeo,q ista in facto cõsistunt,z ideo circa hoc nihil dico,sed posito quod valeret:tñ bona emphyteutica dictus Porcellus deberet habere saltẽ p̃o duabus,sc3,p̃o parte Rodulphi,z Lionecti.p̃o quibus duabus partibus,cũ illi haberẽt iure suo,dictus Porcellus non tenetur de euictione.l.si familie.ff.fa.ercis. P̃o tertia vero parte,quam predicti habuerũt de parte dicti Porcelli.posset esse dubiũ:non em̃ habet hic locũ ratio dicta in precedentibus.Nã Porcellus non euincit ex vigore alicuius obligationis,qua tenet dictus Frãciscus,vel aligs auctor eius sed ex vigore concessionis facte patri suo per dicta monasteria.

†Et aduertendũ est,qs pater non obligatur filijs ad restituendum illa bona:sed per ipsum patrẽ,tanq̃ per ministrũ queritur ipsi filio:z sic etiam habet locũ ratio predicta,qua dictum est q̃ non tenent de euictione,qñ vendicant iure fideicommissi: verũ, q1 per alienationem factam per dictũ Franciscũ in dictũ Bal. reciderunt in dicta monasteria tam ex forma cõmuni,quam ex forma predictorum:ideo consulte faciet dictus Porcellus si faciet sibi reuocari,z reformari a dicto monasterio.Et ita dico,z consulo ego Bar,a Saxoferrato legum doc,z ad fidem me subscripsi,z meum sigillum apponi feci.

ADDITIONES.

a Th.D.¶In questione predicta. Adde qs idem t3 Bart.in l. qui Rome.§.duo fratres.in ij.quest.ff.de ver.obl.per eadẽ fundamenta.p1out hic.in p1inc.in ver.ista sol.videt,dicit,q̃ huiusmodi opi.est verissima,z Bal.in l.Paulo Callimacho.§.j.ff.de leg.iij.vbi dicit,qs istam opi.t3 p̃o vera.z qs etiam semper tenuit:z idem t3 Bar.consulendo in consil.lviij.in j.volu.incip.ex themate predicto,itẽ latet t3 Bal.in c.j.in ti.Imperator Loth. ver.secũdus casus.z in l.cum pater.§.hereditatem.ij.ff.de le.ij. cum concord.de quibus per d.Jas.in d.l.qui Rome.§.duo fratres.in ver.contrariam opi.cui adde Bar.in hoc consil.

b ¶Secundo videndum.Adde quod idem tenet Bar.in l.si patroni.ff.ad Treb,z dicit,q̃ hoc tota die de facto occurrit.vide plures concord.ibi an apostilla mea.in ver.habes.

CONSIL. II.

1 ☞Argumentum an valeat ex ordine inquisitionis.
2 Fama publica,cum aljs probationibus,z indicijs,facit plenã probationem,etiam in criminalibus.
3 Dubio stante quis primo de duobus percussit,in benigniorẽ partem interpretandum est,vt absolutio sequatur.
4 Absolutio sequi debet si per curiam non probatur Menũ ante percussisse,in dubio.

In ista inquisitione formata ꝑ Nicolaũ petri Ãture de eo qs dicit Nicolaũ percussisse Bixium in manu sinistra,visaq̃ ercusatione dicti Nicolai,z dictis testium examinatorũ ad eius defensionẽ,visoq̃ statuto cõmunis Eugubij,quo permittitur percussori repercutere illũ q̃ cum percussit,videt de iure indubitanter dicendũ dictũ Nicolaum absoluendũ esse a dicto capite inquisitionis.Nam vr sufficiẽter cõstare,dictũ Nicolaũ fuisse percussum ex pluribus indicijs.z verisimilibus ex eo:q1 in dicta inquisitione continetur d. Bixiũ fecisse insultũ contra dictũ Nicolaum,ex quo d3 presumi dictũ Bixiũ primo percussisse.arg.l.j.§.cũ arietes.ff.si qua.
1 pau.fe.dica.†Preterea,ex ordine dicte inquisitionis,in qua primo ponitur.z narratur,dictũ Bixiũ primo pcussisse,postea sequẽ dictũ Nicolaũ percussisse dictũ Bixiũ,z sic ex ordine dicto presumit dictũ Bixiũ primo pcussisse.l.quoties.[a] in p1in.ff.
2 de vsufr.z l.ĝnaliter.§.qd ergo si plures.ff.de fideic.lib.†Preterea,de hoc est fama publica,vt apparet ex dictis testium ad defensam Nicolai.que fama cũ predic.aljs probationibus.z in
b dictis[b] facit plenã probationẽ.ff.de testib.l.iij.§.eiusdem quoq̃ principis.z qs ibi no.z ff.de excus.tut.l.ij.in p1in.z ibi p Dy.z
3 extra de app.c.j.z ibi p gl.†Preterea,cũ sit dubiũ qs primo pcussit,interpretandũ est in benigniorẽ partem,vt absolutio seq debeat,vt ff.de pe.[c] interpretatione.z l.si preses.no.p Dy.extra de reg.iur.ca.in obscuris.in fi.lib.vj.z no.glo.penul.in d.§.cum
4 arietes.Preterea,nisi†per curiam probetur dictum Nicolaũ
c ante percussisse,absolutio sequi debet in dubio[c],vt no.in fi.ff.de neg.ge.l.eũ actum.circa fi.Et nisi per curiam probet locum,in quo fuit facta repercussio distare per tot perticas,in dubio d3 sequi absolutio.l.non solũ.§.sed vt probari.ff.de ope.no.nun.z ibi no.&c.Ex eo qs dicit factum incontinenti,presumit factum ad sui defensionem,vt not.l.si ex plagis.§.tabernarius.ff.de ad leg.Aqui.z qs no.in l.j.C.vnde vi.vbi dicit.in gl.in ver.moderationis qs ex qualitate facti,z personarũ presumit qualitas facti.hoc indicat cum insultus Bixiũ precessit,vt s. probatũ est: ergo,&c.Et ita vt supra scriptũ est,dico z cõsulo ego Bar.a Saxoferrato,legum doctor,saluo meliori iudicio,in cuius rei testimonium me hic subscripsi,meumq̃ sigillũ apponi feci.Itẽ consulo ego Andreas domini Raynerij de monte Vbiano legum doctor,z ad fidem me subscripsi,meoq̃ signo signaui.Itẽ consulo,ego Franciscus Tigrini de Pisis legum doctor,z ad maiorem fidem me subscripsi,ac meum sigillum apponi feci.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Primo percussisse. Adde Bal.in l.ij.C.de sica.vbi ex illo tex.no.qs ille,qui primo insultatus est.hoc ipso dicitur fecisse ad suam defensionẽ,z idem Bal.in l.j.§.cũ arietes.ff.si quadru.pau.fecit.dica,z sequitur ibi do.Florianus.qs insultatus semper presumitur fecisse ad defensionẽ suam licitã.z idẽ Bal. in l.multis.C.de lib.caus.dicit,qs sufficit probare,qs aduersarius irruebat in ipsum animo occidendi,vel vulnerãdi,imo fortius no.Bal.in l.ij in lege.per illũ ter.in lec.antiqua.ff.loc.q̃ ex sola preparatione ad defendendũ,vel aggrediendũ,licitũ est vni offendere,vel occidere,z dicit ita fuisse de facto iudicatum.

b ¶Et indicijs. Adde z fortius,q1 in criminalibus qs quis fecerit ad suam defensionem probat per solas coniecturas.que iudicis arbitrio relinquuntur.fm Inn.z Jo.and.in c.j.de pñsum. in nouel.sequitur,z reputat no.dignum Bal.in l.j.C.ne cõsel.z Jas.in l.vt vim.ff.de iusti.z iur.

c ¶In dubio. Adde,qd in delictis in dubio presumitur factũ cõpoze licito,z permisso,fm Bar,z alios in l.non solum.§.sed vt probari.ver.vel pono.cum cõcord.ff.de ope.noui nun.z Abb.in c.auditis.de prescrip.z facit regula in l.merito.ff.p̃o socio.

CONSIL. III.

1 ☞Legatum factum pluribus personis intelligitur p̃o qualibet earum,z sic cuilibet in virilem partem.

Actum Thome quondam Mercati fecit suũ testm̃,in quo Catharine sue nepti ex filio descendenti iure legati reliquit duos modios terre,z ipsam̃ predictis sibi heredẽ instituit. Item iussit,z mandauit,z voluit qd Pascutia.Angelella, Paolella,z Lia eius filie,z Catharina eius neptis essent vsufructuarie omnium suorum bonorũ,donec nupserint:hoc tñ addito,z apposito per dictum testatorem,qd si aliqua dictarum mulierum decesserit sine filijs.vel filiabus:vel ex ea.vel ex eis legitime nascituris voluit,z iussit dictus testator partẽ illius mulieris decedentis succedere,ac deuenire aljs mulieribus superuentibus,vc3,Pascutie,Angelelle.Paolelle supradictis filiabus dicti testatoris,z p̃o equali parte,z non dicte Catharine, nec dicte Lie. Item instituit dictus testator dictas suas filias.z quamlibet earum in quibusdã rebus.Dicta vero Paolella filia dicti testatoris decessit sine filijs,mater tutrix dicte Catharine petijt sibi dari p̃o dicta Catharina partem eidem Catharine contingentem.&Queritur,in qua parte fructuũ dicta Catharina succedat.¶In nomine dñi amen.in questione predicta videtur dicendũ,qd dicta Catharina debeat habere fructus integros dictorũ modiorum terre eisdẽ relictorum:z hoc est clarum. Item debet habere quintã partem fructuum bonorũ ipsius testatoris†ex vigore legati vsufructus,facti dictis domi-
1 nabus,cũ fuerant quinq̃,z fuit dictum,p̃o qualibet earum,z
a sic cuilibet in virilem[a].l.interdũ.in p1in.de here.inst.z portiolius que decessit ex dictis filiabus,accrescit aljs sororibus,ex vigore substitutionis facte,vt patet ex verbis testatoris.Et ita dico,z consulo ego Bar.a Saxoferrato legum doctor,z ad fidem me scripsi,z meum solitum sigillum apponi feci,&c.

ADDITIO.

a Th.D.¶Et sic cuilibet.No.qs hic ad ea que ipse Bar,no.in l.interdum.in p1in.ff.de here.institu.

CONSIL. IIII.

1 ☞Renunciatio facta de laudo per procuratorem non habentem mandatum specialiter ad hoc,an valeat.
2 Promissione in generali que veniant,z que non.

Factum

FActum Marini Domini Francisci Philippucij de Eugubio, sic se habet: Philippucius Jacomelli de Eugubio, in anno dñi M.ccc.xlij. die xxj. mensis Augusti, suū condidit testamentum manu Arbinelli Ugucionis, publici notarij, &c. In quo testamēto inter cetera continetur, qō dictus Philippucj reliquit Marino filio naturali quōdam dō. Francisci filij dicti testatoris, victū, & vestitum, & habitationem in domo dicti testatoris, in parte, & de parte cōtingente Bartholomeo heredi suo infrascripto, qui Philippucius in dicto anno dñi millesimo, & mēse Septembris, decessit, superuiuente dicto Bartholomeo herede suo, relicto Marino, & remanētibus insimul p tempus ser. an. post mortē dicti Philippucj in domo ipsius Philippucij. Qui Marinus per dictū tempus quo simul remāsit, & habitauit cū dicto Bartholomeo in domo dicti testatoris habuit victum, & vestitū, & habitationē in domo predicta. Post hec iā sunt ser. anni a dicto tempore circa, & per ipsum tēpus dō. Marinus stetit seorsum, & separatim a dicto Bartholomeo, per dictū tempus non habuit, nec petijt, vel protestatus fuit dictus Marinus eidē Bartholomeo dictū victum & vestitum sibi dari & prestari a dicto Bartholomeo per tempus predictorū ser. annorū, &c. Queritur modo, nūquid dictus Barthol. heres de iure teneatur dicto Marino satisfacere de dictis victu & vestitu, p̄ tempore dictorū ser. preteritorū annorū, vel non. Et si victus & vestitus eidem Marino prestari & dari debēt p dō. Bartholomeū alibi quam in domo testatoris, aut in domo predicta tūc, &c. Et si iuri dō. Marini de predictis obest: qz cessauit manere, & habitare in domo, cū dicto herede, per dictū tempus ser. annorū: & cessauit petere, & protestari eidē heredi, sibi marino per dictū tempus ser. annorū proxime preteritorū dictū victū & vestitum sibi Marino dari. Et si dō. Marinꝰ pōt habitare in dicta domo, inuito dicto herede, vel non? Et quid sit dicto Marino faciendū? Et qd sit super predictis de tēpore preterito & etiā futuro dicendū per dō. Marinū contra dictum heredē? Et si cōtingat, q̄ dictus Marinus in predictis, vel aliquid predictorū contra dictū Bartholomeum heredem ius habere. placeat: vobis formare eidem Marino petitionem contra dictū Bartholomeum heredem, & etiam facere sibi intentionē super dicta petitione, & sibi facere allegationes super predictis, &c. Item queritur, qō cū in dicto testamento cōtineat qō dictus Philippucius reliquit dicto Marino victū, & vestitū, & habitationem in domo dicti testatoris, vt supra iā dictū est, & nō declaret quo iure reliquit, & etiam nō declaret in vita dicti Marini, qd iuris sit in predictis, & etiam super hoc dictum Marinum consulere, &c.

1 ¶ Super declaratione predictorum videndū est p primo, de intellectu illorum verborum, si relinquit victū, vestitū, & habita-

a tionem in domo sua, &c. Ad hoc dico, qō illa verba in domo, referūtur solum ad habitationem: quasi dicat, relinquo habitationem in domo, non autem ad victū, & vestitum: qz non est eadem ratio referenda, ad vtrūq; dicere, &c. quod dictus Marinus sit adstrictus morari in domo, vt habeat alimenta, est absurdū: intellectus cū hic contineat speciem seruitutis, & per istū modum imponi non pōt, vt ff. de condi. & demon. l. Titio centū. ff. Titio centū. Videnter ergo alimenta relicta simpliciter, vel si intelligat, qō illud verbum in domo ser. prestanda, quasi dicat, ea que debent prestari p̄ alimentis prestandis in ipsa domo, nec habet heres necesse portare ad domū Marini, sed ipse Marinus portabit quo vult suis expensis. vt ff. de rei ven. l. si res mobilis. & l. fin. & nota, de iudi. l. quod legatur. Quod autem ipse Marinus moretur in domo, & ibi debeat comedere, & bibere nec verba dicunt, nec interpretatio iuris consonat, vt dictū est. Nec obstat predictis, vt C. de leg. 1. j. & ff. de alimen. & cibaria legat. l. libertis quos. ff. j. cum similibus: qz in illis per modū conditionis fuit inducta quod morareturcū certa persona. fauore illius persone, quod debet adimplere, vt consequatur legatū. qō autem quis debeat morari in certo loco, non pōt simpliciter alicui iniungi,

2 vt dictū est. † Ex predictis apparet, quod possunt peti alimenta

b preterita, & futura, & quod non nocet dicto Marino, si non stetit in domo, vel non fuit protestat?, casus est in l. libertis, quos. ff. j. de alimen. & cibaria legat. & ibi nota. Et ita de iure dico, & consulo ego Bartolus a Saxoferrato, legum doctor, & ad fidē me subscripsi, & meo anulo signaui.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Habitationem in domo. Vide Bar. in l. libertis. ff. j. ff. de alimen. & cibaria legat. vbi dicit, se consuluisse, & ita consuluit hic, & in consi. ccxj. incl. quidam sibi in primo vol. in ij. dubio. vt ibi scripsi in addi. & in d. l. libertis. ff. j. & vide Jo. Firm. in suo repertorio, in ver. alimenta. in ver. pprijj.

b ¶ Alimenta preterita. Vide Bar. in consi. ccxj. quidam sibi filios. in j. vol. & Jaſ. in l. de alimētis, in vltimo not. C. de transſ. vbi plures etiā videas concord. cui adde Bar. hic, & in d. consi. ccxj.

CONSIL. V.

1 ¶ Procurator, si non habet authoritatem renunciandi laudo si renunciat, renunciatio ipsa non preiudicat domino quin possit petere executionem laudi.

2 Verba apposita in contractu debent intelligi secundum subiectam materiam.

3 Cap. qui ad agendum. ff. sed si aliquis. de procu. lib. vj. quomodo intelligatur.

SUper puncto questionis vertētis inter dñam Compitā heredem viuentis alē ex testamēto Baboli Scā. ex vna, & dñam Antoniā, & Baldū eius filiū de Eugubio, & cōm procuratorē ex altera cora dño Conte iudice Comunis Eugubij, qui talis est. Nūquid renūciatio facta per fm nuncium procuratorem dñe Compite, laudo lato p̄ dicta dña Compita cōtra predic. dñam Anto. & Baldū, tenuerit, & preiudicet d. dñe Compite in executionem ipsius, nec non visis compromisso, laudo, & renūciatione, & omnibus actis, & scriptis factis & actitatis inter dictas partes, & iuribus vtriusq; partis, breuiter videtur de iure dicendū quod renunciatio de qua ſ. nit mentio, nullo modo tenuerit, & per consequens non preiudicet d. domine Compite in executione dicti laudi. Et p̄ fundamento huius adducitur illud, qō vulgo patet, qō fines mādati diligenter sunt custodiendi. ff. manda. l. diligenter, & C. eod. l. cum mandati. Sed constat, quod procurator predictus non habuit mandatū de renūciando dicto laudo, vt ex serie ipsius procuratorij, & mandati apparet: quare, &c. † Accedat l. non dubiū. C. de legib. cū materia sua.

1 Hō ob. qō allegari posset in ius, quod in mandato continet ad accusandū, denūciandū, & renunciandū. qz predictū verbum debet intelligi ad ea que tūc dictus procurator habuit in māda-

2 to, & non ad alia. † qz verba apposita debēt intelligi secundū subiectam materiam. l. si vno. ff. loc. & condu. & eodem tit. l. si in lege. Sed ita est, quod in dicto mandato nulla fit mentio de aliquo laudo quare, &c. Preterea, in predicto verbo generali ad renūciandum, &c. non videtur esse inclusus quod perdat, vel donet. l. contra iuris. ff. si filius. ff. de pac. & qz in generali promissione nō includuntur ea, que quis non esset specialiter concessur?. l. obligatione. ff. de pig. & l. alumnos. C. que res pig. oblig. possunt. & l. qui peculij. ff. de pecul. Quod autem quis nō presumatur velle donare, vel renunciare, est text. in l. cū de indebito. ff. de proba. & in l. quisquis. C. de rescind. vend. ergo, &c. Item non ob. quod posset allegari, quod dictus procurator potuerit renūciare dicto laudo, ex eo quod in mandato ipsius continentur duo casus, in quibus requiritur speciale mandatum, & postea sequit

3 clausula generalis, vt extra de procurato, capitu. † qui ad agēdum. ff. sed si aliquis. libro. vj. quia salua reuerentia allegantis, predict. capitu. non facit ad materiam questio. propositę. Hec non est verum, quod in procuratorio sit adiecta clausula generalis. prout requirit predict. capitu. qui ad agendum. Imo est clausula taxatiua, & restrictiua. Et casus expressus est in procuratorio, ex eo quia ibi dicitur, & generaliter ad omnia, & singula facienda que in predictis. Sed predictum capitu. qui ad agendum, requirit clausulam absolutiue generalem, & nō restrictam vt in tex. patet. quare, &c. Item requiritur, q̄ sint inserta in procuratorio illa verba, precise, & generaliter, &c. & si mandatū exigeret speciale, quod nō est in procuratorio, de quo loquimur, & sic est recessum a forma, & solennitatibus non seruatis nō includitur dispositio, l. cū hi, & si pretor. ff. de transact. & l. constitutionibus, in fin. ff. ad municip. Preterea dictum verbum in predictis fuit adiectum ad diminutionem, & restrictionem illorum verborum, & generaliter ad omnia & singula faciēdum, &c. Verba enim inducta ad diminutionem, & taxationem, non operantur augmentum, nec econtra. l. si cui serui. ff. de legatis primo. & l. cum certis. ff. de vi. triti. & oleo lega. & ff. de iudi. l. si fideicōmissum. ff. j. verſic. quid tamen. cum simil. quare, &c. Preterea predictum cap. habet hodie restrictas habenas per c. non potest. de procurato, in Clementi. per quod non potest exequi maiora vel etiaz grauiora. nisi in ipso procuratorio sint expressa, vt ibi

a patet. Sed remittere est maius, quam aliquod predictorum, quia est donare, l. si quis de legauerit. ff. de noua. per formam enim dicte procurationis dictus procurator non potest donare, vt ex forma ipsius apparet: ergo, &c. Letera suppleat prudentia consultoris.

ADDITIO.

Th.D. ☞Remittere est maius. Dicit do. Ab.in c.sedes apostolica.de reseri.q vbicunq; casus requirès speciale mãdatu;, est arduus,vt verisimiliter non fuerit cogitatus subgeneralita te,tunc non sufficit q in procuratorio sit expressus talis casus requirens speciale mandatũ,subiecta clausula generali.de qua in ter.in d.c.qui ad agendum.ſ.sed si aliquis.cum gl.per quam etiam tenet do. Ant.z Jo.de Imo.in c.nonnulli.ſ.fi.de rescrip. sed in casu nostro verisimiliter non fuit cogitatum de renũtian do laudo,ideo non venit in mandato predicto.

CONSIL. VI.

1 ☞Generale mandatum ad pacisscendum,z renuntiandum debet intelligi quod donationem non contineat,z ideo procurator non potest renuntiare laudo.

2 Procuratori ad lites non potest fieri solutio.

3 Domino Agucioni de Eugubio iurisperito amico charissimo.†Domine mi.in quest.per eos mihi transmissa inter dñam Compitã, z d. Ant. Titis oibus actis,z alleg.vtriusq; partis, dico renũciatione factam p dictũ procuratorẽ non preiudicare dñe Cõpitet:q ista renũciatio est donatio,que nõ venit in gñali mãdato cũ libera.z illud qd dicit ad renũtiãdum,z pacisscendũ.dz intelligi qd donationem non cõtineat,z hoc dicunt iura vulgaria,z ita dz intelligi.l.nã z nocere.ff.de pac.que multũ facit ẽ ista parte.†Preterea iste est constitutus procurator ad lites.cui nõ posset solui vt vigore mãdati,vt l.hoc iure.ff.de solu. Vñ eius renũtiatio nõ nocet dño,vt l.sed si tm.ff.de pact.Preterea.rpe laudi interfuit d.Compita,qd patet:q in instrumẽto dicitur,presentibus dictis partibus:ergo saltem quãtũ ad hoc procurator videtur reuocatus,vt in c.si quem.de proc.lib. vi,z sic tm.quod factum a procuratore reuocato non valet.Ester Bar.a Saroferrato legum doctor,dicit,z consuluit.vt supradictum est,saluo vertori iudicio.Datũ Perusij xxj.Nouẽb.

CONSIL. VII.

1 ☞Locus debet poni in instrumento,alias est nullum,nisi locus sit manifestus z notus.

2 Compensationem potest opponere nedum secundus creditor, sed etiam primus.

3 Hypothecam generalem habentium,qui prior est in tempore, potior est in iure.

Domine Thoma vide acta cliẽtuli tui super eo q in dubium reuocãtur de instrumẽto an valeat propter defectũ loci,sine dubio si locus in cõtractu non ponatur,non vz,z dz poni clare.Im quod p vos est soleniter allegatum.†Posset tñ esse quod domus filiorum,rc.posita in dicto instrumẽto est ita nota z manifesta Eugubij qd alia demonstratio non est necessaria.l.cũ seruo.ſ.fi.de ẽhen.emp.quicquid eim demonstrate rei additur,frustra est.l.j.ſ.adeo aũt.in fi.de dote preleg.z ideo de hoc nõ scripsi p modum cõsilij.Circa fm,qd dicitur,qd ad illã dñam peruenerũt tot ex pretio rerũ vẽditarum, rc.dico,qd hoc plus:q sicut istam cõpensationẽ põt opponere hic creditor secundus,ita etiã posset ipse debitor,vt C.de non nu.pec.l.pe.Circa tertiũ foicit qd dicta dña hz domos que fuerunt in bonis debitoris valore octo lib.rc.dico,qd hoc non est clare confessatum q ille domus fuerũt in bonis dicti debitoris z posito qd esset confessatũ,ista non esset sufficiens defensio.Nã in omnibus bonis illa tanquãt prior est potior,cũ quilibet habeat generale mandatum.l.ij.in prin.ff.qui potio.in pign.hab. Sed consilium esset istud,quod vos in hac eadẽ instantia offeratis,z dicatis vos velle solutũ quicquid de iure apparet ex his que producta sunt,qd dicta actrix restaret debere:habere:ita tñ,quod dicta dña actrix cogatur vobis cedere omne ius obligationis personalis,z hypothece,q habet contra heredes predictorum,z bona transferri in vos z dictas domos quas possidet,que fuerunt in bonis predictorũ,hoc ipsa tenetur facere,z hoc est consilium legis,z sic secundus creditor vult sibi conseruare pignus,vt ff.qui potiores in pignore hab.l.mulier.z l.cui dabitur.cum si.Adde idem C.de pigno.l.secundus.z l.si prior. ſ.sciendum.qui potio.in pig.hab.Ista pro modo vidi,sed multis alijs occupatus non potui videre profundius,si que possuz, sum ad vestra seruitia paratus.Bartolus a Saroferrato.

ADDITIO.

Th.D. ☞Pone clare.Ut p glo.Bart.z doc.in l.generali.C.de tab.lib.x.z per Spec.in tit.de instru.edi.ſ.instrumentum ergo publicum,versi.quid si locus.z ibi Bal.in addi.cum concord.z

dicunt dñi de Rota,in decis.no.qd tabel.qd in instrumento debet etiam poni locus loci.z vide in decis.decclxix.in antiqs,vbi limitat.Aliam limitationem ponit Bar.hic,nisi esset locus manifestus.z vide Bal.in l.cõparationes.in ver.venio ad tertiam quest.C.de fide instr.vbi idem tenet.si est factum in loco vbi est fieri consuetum,z non alibi,puta in thesauraria,qd tunc locus non est de substantia,vt ibi per ipsum.

CONSIL. VIII.

1 Quidam Perusinus decessit,cui successit q dam pupillus infans extraneũ habens,rc.Vide supra volumi.j.consilio clxxviij.q hic duplabatur.

CONSIL. IX.

1 ☞Insultans z vulnerans,an sit condemnandus de insultu,z vulnere,stante statuto disponente diuersas penas,arguitur ad partes,z concluditur,quod non.

2 Voluntas z propositum distinguunt maleficia,z in maleficijs voluntas spectatur,z non exitus.

3 Quo sunt statuta ain ciuitate,quorũ vnum punit insultantem in lib.cl.aliud q punit vulnerantẽ in centũ. Modo contigit,q Titius simul in eadẽ meschia insultauit,z vulnerauit Sempronũ:z est in questiõe,an Titꝰ sit condẽnãdus de vtroq;,z sic in cl.libras:an de vulnere tm,z sic in centũ lib.†Et q sit condemnandus de vtroq; probat:q duo interuenerũt facta,sc;insultatio,z vulneris illatio.Et quod bet factum habet per se suum proprium nomẽ criminis,z suã riã z diuersam coercitionẽ penalẽ,z quodlibet crimẽ parit suã ex maleficio penalẽ obligationẽ,vt ff.de fur.l.fullo.ſ.qui ancillam.Cum ergo ex vna cã siue ex vno facto rei non procedat,sed ex diuersis z pluribus factis,diuersis legibus,merito dicendũ est neutrum per alterũ tolli,arg.ff.de tut.z ra.distra.l.j.ſ.considerãdum.Et q delictum ob aliud delictum non minuit penã, sed auget.l.nunquã plura.in prin.ff.de prima.deli.z ad multiplicationem delictorum,non sequitur diminutio penarũ.sed econtra ad multiplicationem delictorũ sequitur multiplicatio pene, vt d.l.nũ quam plura.z C.de ser.fu.l.quicunq;.ſ.j.z ff.de pens. l.hac lege.z l.aut damnũ.ver.quisquis.z melius accedit.qd legitur ff.de re mili.l.non omnis.ſ.qui desertioni,si aliud crimen adiungitur,grauius puniẽdus est,z accedat ff.de tab.exhib.l. locum.ſ.si quis dolo.z etiã intelligit magistralis ordinaria, no.ff.nau.cau.l.idem ait.ſ.fi.vbi dz,qd vbi eidem cõra eundẽ plures competunt actiones penales orte ex diuersis factis,nec tra alteram impedit,maxime penalis cũ varie accidunt species delinquẽdi,vt ptz in quatuor exẽplis positis in l.nunquã plura.ff.de pen.deli.Nec dicat aliqs qd rõne effectus vulneris subsecuti idem non puniat de insultu,quasi ad insultum animũ nõ habuisse videat.Sed solum ad illationem vulneris subsecutã

2 voluntas z propositum distinguunt maleficia,†z in maleficijs voluntas spectatur,nõ exitus,vt ff.de fur.l.qui iniurie.in prin. z ff.de verb.sig.l.sepe.ff.ad l.Cor.de sica.l.diuus Adrianꝰ. Ideo dico hanc oppositionẽ nõ obstare:q realiter quodlibet maleficiũ ex animo presumitur esse cõmissum,nisi ẽ contrarium probetur: q omne maleficiũ prauo animo presumit esse factũ.l.j.C.de sic. z ff.eo.l.j.ſ.diuus.C.de iniu.l.si non conuicti.z sic cũ insultor interuenit ad insultum,insultans presumitur animũ habuisse vulnerandi.Preterea,cũ insultus interuenit non obstãte hoc erit puniendus:q simul cũ eo,vel saltem vulneris illatio acciderit, nec de animo insultantis presumendꝰ,sicut dicimus in furiste sacculũ pecunie,vt furti,z etiam sacci noie teneat.quãtus certum sit furandi saccũ eum minime animũ habuisse,sed pecuniãtum,vt ff.de fur.l.qui saccũ.Nec ob.q simul in eadẽ meschia acciderunt in continuatione,insultus,z vulnus,non ẽ preter propositum pro vno habetur,imo pro pluribus,z tot censentur crimina,z obligationes penales quot interuenere diuersi species delinquendi,z facta diuersa,vt ff.de cuic.l.cum plures.ff.de verb.obl.l.quod dicitur.z l.Titia.ſ.fin.Et potest dici casu vlegis.ff.ad Turp.l.in senatusconsultũ.ibi,ita vt ex singulis causis singule pene irrogẽtur.Nã z si quis simul vna cõtinuatione seruum alienũ furripuerit,z occiderit de vtroq; tenetur z furti Cornelie,vel furti Aquilie,vt ff.ad l.Aquil.l.si seruus seruũ in primis,z prealleg.l.nunquam plura imo plus dico,quod idem est,z sic non diuerse,sed eadem species delinquendi,vt ff.de termi.mo.l.agraria,vbi dicitur quod si quis plures terminos euulserit,pro quolibet termino euulso in l.lib2. condemnabitur. Nec obst.predict.l.illud.ſ.fi.ff.ad leg. Aquil.vbi nisi simul eodem impetu vulnerans,z occidens,tantum de occiso tenetur, quia ibi est ratio,q vulnerando occidisse videatur.vt ff.ad leg.

Aquil.

Aquil.l.huic scripture,sed insultando non videtur quis vulnerassenam z sine insultu potest quis occidi,z sic in insultu vulnerari,sed nō sine vulnere occidi ferro,z sic ibi vulnꝰ z naturalis mors subsequēs pro vno facto cēsetur,z vnicum factum vnam meret coercionem penalem.l.13.§.possumus.ff.nau.caup.stab. Item est ratio: qz mors omnia soluit. Non obst.lex, qm̄ multa facinora.C.ad leg.Jul.de vi publi.vel priuata:qz,quamuis autho⁹ legis dicat,vltimo supplicio,non tamen,propterea prohibet,quin iniuriarum,z lege Aquil.z alia ratione possit accusari,vel coerceri.arg.C.si aduer,rē iudi.l.j. Insultus em̄ per se dictum est,sicut z vulnerari per se,nec vnꝰ delictū per se h3 cum alio quicquam cōe,non plusquā si in instāti emanauerūt contumeliosa verba dando,verberando,z carnaliter cognoscēdo,de omnibus istis tribus delictis puniatur,nec vnius coercitio alterius impunitatē inducit,cū diuersa sint facta,z diuerse,z varie species delinquēdi,z diuerse coercitiones penales inducunt quātis ab eodē in eandē vna continuatione commissa sint,vt d.l.nūquam.ad fi. Sic in proposito dicemus in insultu,z vulnere,cū diuersitatis rōnem nō videamus. Hec dicat aliquis,aggressionē z insultū qz simul fiunt,pro vno delicto,siue facto censeri. Hā falsum est,cū diuersa z varia sint,ar.d.l.cū plures.ff.de euic.z qz diuersorū z separatorum diuersa z varia debet habere ratio,z h3 esse conditio,vt ff.de calum.l.ij.z C.de do inter vir. z vxo.l.si maritus. Econtra,vt tm̄ de vulnere puniendus,quasi secutum vulnus animū tm̄ habuerit:qz fuit euentus,z' exitus rotus meschie:vt dicimus de illo,qui tm̄ iniurie causa in latronum conspectu ianuam vicim effregit,z deinde fures subtraxerunt,tm̄ iniuriarum tenebitur,cū iniuriā di animo id fecisset,nō autem vt furto opem ferret:vt accidit,q̄ legitur ff.de iniur.l.q iniurie.§.j. Hoc ostendo secūda ratione:qz si simul accidūt vna temporis continuatione insultus z vulneris,illatio pro vno facto habetur z tantum pro vulnere coercetur z sic vna tm̄ pena dignus:qz videmus quod vulnerare per se est vnum delictum, z diuersimoda est coercitio vulneris z mortis cū ab eodē in eandem ex interuallo accidunt,z de vulnerato z occiso tenētur.ff. ad legem Aquil.l.illud.§.si idem eundem. Si autem simul accidant,z illatio vulneris,z mortis,q̄us in rei veritate duo sunt delicta,z varia.vt supra probatum est:cū ratione continuationis pro vno facto habētur,z tātum de occiso coercetur,z nō de vulnerato,vt in si.d.§.si idem. Hoc ostēdo alia ratione,q̄ vnum delictum cēsetur,vez vulneris tātum. Hāc si mutuo pecuniā z incontinenti stipulor mihi reddi oritur actio ex stipulatu,nō ex numeratione,que tamen numeratio,vel nisi stipulatio incontinenti interueniret,peperisset actionem ex mutuo,vel certi condictionem de mutuo,vt ff.si certum pet.l.certi condictio.§.qm̄. Et sic vides quod finis incōmenti subsecutus spectatur,vt pariat actionem,sez ex stipulatu,non principius,sez numeratio:z tamen duo sunt contractus,z duo modi obligandi.videlicet numeratio,que parit actionem ex mutuo,z stipulatio que per se parit ex stipulatu actionem,vt ff.de nouā.l.si ita fuero.z l.cum enim.z d.§.quoniam.ff.de actio.z oblig.l.j.§.contrahitur.z sic de duobus contractibus it,vnus.vt d.l.si ita fuero. Sic in proposito,de duobus delictis sit vnum,ex quo simul vno impetu accidunt. Hoc em̄ ostēditur efficaci ratione. Videmus em̄ plura delicta simul in eadem meschia,pro vno haberi,z vnica legis authoritate vna pena contenta,vt si inuasā fundum Titij damnum inferendo,verba contumeliosa dicendo,z cedes comminitendo vna tantum pena imponitur pro omnibus istis delictis, cum alias quodlibet illorum delictorum separatim cōmissorum cōmissum exigeretur:z haberet suā propriā separatā coercitionem penalē vt C.ad l.Jul.de vi pub.l.q̄m̄ multa facinora. Et vt plurimum ista vestra q. videt decidi per ordinariam notā.C.de acc.l.qui de crimine. Vdi si qs fuit semel aliquē aggressus,z interfecerit:z in rei veritate diuersa sint facta,tm̄ p vno facto habētur,z pro vno tm̄ delicto,vez occiso pena imponit. Quid ergo dicemus? Rñdo. Franc. Accur. cū ista quesit,contigisset in ciuitate Eugubij,z dñi essent consulēda cōmissa publice disputauit in scholis,z diffiniuit qs tm̄ in centum deberet condēnari pro vulnere,z nō pro insultu,z do. Buid.de Suza,fuit in eadem sua,z ita solitū inuenī per vtrunq;. Do. aūt Dy.de Mussello dixit oppositū,z dixit q̄ Titius debebat de vtroq; condēnari.arg.allegationū pro parte. Ego autem de iuris subtilitate puto dom. Dy.melius dicere,de quadam vero grossa,z bursali equitate puto z dom. Fran.z Buid.sententiā prevalere. Deo gratias. Et ita dico,z consulo ego Bart.a Saxoferrato.

ADDITIO.

a T.D. Duo sunt. Adde ad dicta per Bar.hic,eūdem Bart. in l.illud si idem.ad leg. Aquil.z in l.si gemma.ff.ar. fur.cessat in l.nunquam plura.ff.de priua.delic.z Alb.de Ros.in ij.parte statuto.in q.xxix.iij.q.ex statuto.vbi plene examinat dicta per Bar.hic,z ibi vide plures doc.potius tenentes opt.de. Dy.

CONSIL. X.

Donationes que fiunt vxori,vel sponse,tempore nuptiarum,vel sponsalitiorū,cuius sint,z an possint repeti a sponsis.

1 ☞ Principe vel Augusta donante,indubitanter remanent penes vxorem.

2 Si donatio fit contemplatione alicuius, penes illum remanet.

3 Que donantur a marito vxori,cuius sunt,vide plene.

a **Questio talis est** ,an que donantur sponse tpe sponsalitiorum per cōsanguineos viri vel vxoris,siue spōse so.ma.possent repeti ab heredibꝰ viri,z qd iuris de ipis? Et primo,q̄ ista sint hrdis viri,nec posse repeti ab eis,satis bñ pro bat per l.sed si plures.§.in arrogato.ff.de vul.z pu.z q̄ no.in l.3 z si qd.ff.de vsuf.z in l.miles.z in l.si forte.de cal.pe. z l.annua.§.Attia.de ann.leg.z ff.de acq.re.do.l.traditio. Ego dico,q̄ ille §.in arrogato.facit ꝫ. Hā ab amico patris arrogatoris datū fuit filio arrogato,z presumit̄ q̄ filius arrogatus acq̄sierit,z non est q̄ contēplatione alterius det:z tm̄ remanet eius, cui dat.l.sociū,qui in eo.§.fi.ff.pro soc. Itē ab herede sibimet legari non pōt.l.q filiabus.ff.de le.j. Itē honor testatoris reputatur heredis,vt in aut.de iureiu.a mozien presti.§.j. Sed si testator in honorē suū,z per consequēs heredis legauit Titio,legatū remanet penes Titiū.l.q filiū §.pater.ff.de leg.iij.ergo sic vt dicēdū in prefata.q. Preterea,ab eo,q̄ est solitū fieri pōt argui. l.certi cōdictio.§.si nūmos.ff.si cer.pe.sed hec solēt remanere penes vxorē,ergo,ꝛc. Preterea,psona extrinseca nō est intelligen-

1 da.l.si ita stipulat⁹.§.Chrysogon⁹.ff.de verb.ob.† In hac qone

b puto sic dicēdū⁹,si est princeps,vel Augusta,vel q repraesentāt eos,vt sunt dñi mei,q donaret,hoc indubitāter tenerē q̄ remanet penes vxorē,casus est in l.cū multa.C.de bo.q lib. Hā cōtemplatione alterius ipsi nō donāt. Si aūt est alius inferior,z tunc aut est certū cuius cōtemplatione fiat,aut dubiū. Si certū est, tūc in casu certi,contēplatione vnius pōt donari,vt penes illū

2 remaneat,z si sic stat remanebit penes ipsum,† Interdū in casu certi pōt donare qō non remaneat penes eum z nō remanebit. l.pe.in prin.de acquir.rer.do. Interdum de mente donantis est dubium quo animo donet vtrum velit remanere,vel non,z tunc videtur acquiri illi,cuius contemplatione datum est,not,in l.filiofa.legatum,de cond.z demonstr.z l.si filiofa.ij.ff.de dona.cau. mot.z d.§.si Titia,z l. ciuibus.de reb.dub. Hec pcedūt in casu in quo certum est,sed in casu in quo est dubiū, colligo triplicis generis materiam. Quedam sunt congruentia tātum serui mulierum. Quedam sunt munera,que tantum congruunt generi masculino,vt sunt calcaria,z his similia. Quedam congruētia vtriq; sexui,vt scyphi argētei,z cochlearia,z similia. † Interdum denarij tunc ex genere rerum donatarum traherem cōiecturam,vt si tantum congruerent mulieri,sint mulierum,si viri lia,tunc viri,l.verum,z l.si filius.ff.famil.ercis.cum.z l.id vestimē tum.ff.de pecu.z l.vestis.§.fi.ff.de auro,z argē.leg. Et sic habes quid iuris sit congruens tantum serui masculino,vel femnino. Si vero vtrique posset conuenire, tunc aliquis diceret,aut hoc fit ab agnatis viri,z tūc viro, vel heredibus viri remanebunt: aut vxoris,z tūc vxori,sed aliter dico,quod licet detur ab agnatis viri, seu amicis, hoc fit ratione matrimonij nouiter initi z nuptiarum,vt in simili not.gloss.j.in l.cum veterum,sententiam. C.de dona.ante nuptia. Et hoc videm⁹,qz nuptijs,z matrimonio non secutis,non mouerentur ad donandum viro,sed matrimonium est quedam coniunctio maris,z femine:z hoc h3 in se quandam societatem.l.j.de ritu nup.z l.aduersus.C.de crimine expil. hered. ergo videtur esse donatum contemplatione istius societatis.ergo sunt communia sociorum,d.l.socium.in fi,z l.rerum.§.si seruo in fin.ff.de pro soc.ꝛc. Et hoc teneo ego Barto. a Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Th. Questio talis est. Adde q̄ hoc consilium est insertum secundum ordinem Perusinum,in j. parte iudiciorum,in consilio quinto,z alias incipit,an que donantur sponse,z ita allegat Alex.in l.si vero.§.si filium.in fi.ff.soluto matrim.vbi allegatur pro consilio Bar.z Joan. Firmia.in suo reperto.in versicul.donatio inter coniuges.in versic.donatio sponse a consanguineis. facit mentionem de isto consilio z dicit, quod incipit, an que dantur sponse.

b In hac questione puto sic dicendū. Adde Bar.in l.si vt certo.§.interdum.ff.commoda.vbi ponit de his que maritus dat vxori tempore nuptiarum.z in l.in his.§.j. ff. soluto matri. vbi dicit se pluries consuluisse.z ita consulunt hic,z in consil.l. inci.

Silius Petri.in j.vol.in ver.adhuc querit,z ibi scripsi in addi. z Alex.in l.si vero,§.seruus.in fi.ff.sol.mat.z in l.si is,q quadrin genta.§.dos legata.ff.ad leg.falc.z in l.si plures.§.in arrogato. ff.de vulg.z pup.vbi allegat aliud consiliū Bar.qs inci.Jo.ser Matthe.

CONSIL. XI.

1 ☞ Mēsure z pondera quibus vtimur, quedam sunt magne z grosse,z quedam minute,z parue.

2 Venditio facta ad rationem barilis,vel salme vini,dicitur vna venditio,licet cum flaschis fuerit portatum.

3 Statutum est in ciuitate,a ,q nullꝰ vendat vinū ad minutū sub certa pena,modo qdam vendidit cuidam vnam salmam vini,alij duas,alij vnū barile,z sic fecit pluribꝰ,isti emptores acceperūt vinū cū diuersis flaschis,z vasis diuersa rū mensurarū.†Queritur an venditor in penam inciderit.Circa qs sciendū est,qs quedam mensure z pondera,quibus vtun tur sunt grosse z magne,quedā minute,z parue.l.modios eneos de suscepto.z arca.li.vj.sic z monete.l.numis.de leg.iij.z iste fm consuetudinem ciuitatis debent inspici.l.Imperator.ff.de Zh.

b emp.Hūc ad propositū,mensurab grossa est barile,minute sunt

2 pichiere,z foglete,z similia.†Qui ergo vendit ad barile,non vē didit ad minutū,z si dicatur qs est mensuratus ad minutū non obstat:qz statutū loquitur de venditione.Et ita dico,z consulo ego Bar.a Saxoferrato,vtriusq; iuris doctor.

ADDITIONES.

a Th.D.Statutū est in ciuitate.Istud consi.fm ordinē Pe rus.est in j.parte iudiciorum,nu.xviij.z etiam est in x.vol.consi.

b Mensura.Adde tex.z q ibi no.per Bar.in l.si solꝰ.ff.de ac qui.her.vbi diuisiones facte a testatore non diuidūt vnitatē he reditatis.Et exemplificat ibi Bar.sicut fundus,q diuidit gra tia vberioris culture:tamen idem fundus remanet.z allegat ad hoc l.Laiꝰ.§.fi.ff.de le.iij.Et sic aut videmꝰ in illa mēsura,que vocat canonica,in qua sunt signa,quorū vnū designat vnū bra chiū,aliud medium,aliud tertiam partem,z nihilominꝰ illa signa non diuidūt vnitatem mensure,z ita intelligit ibi Bart.z vide Pau.de ca.in cōsi.clxxix.in cā mota,vbi consuluit.q vena cota ria,q contineat vniformiter subtus plura predia dī vna,licet pre dia sint plura:ita in casu Bar,licet isti acceperint vinum cū diuer sis flaschis:tamen ex quo vēditio est facta per rationem bari lis,vel salme vini:qz non vendidit ad minutū,dicitur vna vendi tio,z non plures,licet cum flaschis fuerit portatum.

CONSIL. XII.

1 ☞ Dictio hinc,z abhinc quomodo intelligantur.

2 Tempus laudi vtrum incipiat currere a die lati laudi,an a die facte notificationis.

3 Disponens quando facit dispositionem,z relationem ad aliud tanquam a sua forma,infirmatur ab illo.

a Queritur vtrū * elapso termino triū mēsiū posito in laudo,do.Pōssit face re satisfactionē p̄tatis de possessione terrarū,an teneaꝰ ad pecuniam soluendam. Item querit,vtrū terminus triū mensiū incipiat currere aꝰ die lati laudi,an a die facte notificationis.Utis verbis dicti laudi,z notificationis, super premissis p̄ctis,primo vꝰ dicendū,qs vtriq; solutioni tā pecunie quam possessionis currant tres mēses a die lati laudi.

1 †hoc ex eo qꝺ dicit,ab hinc,siue hinc ad tres menses,per tex.ad

b literam,in l.plz,ibi,ab hinc,id est,tpe huius legis.C.de sa.sanc. ecc.sic in l.iubemꝰ nulli post hac,id est,post hanc legē.C.eo.ti.z in auth.hodie.C.de app.Ex quo non dubito nil seniisse de pre teritis,l.ille aut.§.cū in verbis,de leg.iij.†Super scōs p̄ncto,su

2 c per quo quidam volūt in dubiū reuocare vtrū per denūciationē sequutam incipiat currere a die denunciationis,z lz nihil alle gent possint induci infrascripta iura.primo lex.Emilꝰ.ff.de mi noribꝰ.vbi per denūciationem sequutā legitime videt recessisse a prima dilatione,z bene accedit ad idē l.post diem.ff.de lege com missō.Preterea,videt ad idem induci lex,que probat,qs si post dilationem datam in compromisso,vel vbi queraꝰ de pena con tempta,sequaꝰ conuētio,vel dispositio circa sortem,vꝰ recessum a pena contēpta,ita hic videt facta denūciatione de soluendo.l. ij.in prin.ff.si qs cautio.z de arbitr.l.si quis rem,vꝰ vlterius pro bari sic,cū alia sit interpellatio hominis,z alia legis mediante die.l.si ex legati cā.de verborū oblig.l.magnā.C.de Zhen.stipu. de vsur.l.mora,z qui denūciat de soluendo,videt spernere mo ram legis,z vti interpellatione hominis:z propria prouisione,z

prouisionem legis spernere.l.cū antea.C.de arbitr.z l.vlti.C.de pac.conuen.Hec tamen omnia vident contra veritatem,z pro batur sic.Ea que inducunt ad declarandum nihil habent mutā re,vel alterare:sed quod est propalare,declarare,z certum face re.l.ficuti.§.sed si queraꝰ.ff.si seruꝰ vendice.l.heredes palam.ff. de testa.z l.adeo.§.cum quis.ff.de acq.rerū domi.Sed hec ver ba denunciationis sunt ad declarandū laudum,z eius formam, ergo de ipsius effectu,z substantia nihil innouant,nec mutant. Accedāt iura que dicūt q posita ad dubitationem tollendam, z cā declarationis nihil immutant.l.que dubitationis.de reg. iur.l.legata.ff.de supel.leg.z l.qui mutuam.ff.mand.Item pro batur:qz dispositio superueniens super eo qs lege dispōitur post dispositionem legis,non tollit primo dispositū,sed habet augere q poteſt.l.quoties.de actionibus z oblig.z C.de sepul. viola.l.si quis sepulchrū.z l.vlt.C.de nouatio,sed post suam ar bitri superuenit denūciatio,ergo non habet tollere precedentē legū dispositionem cui non est contraria.Preterea, ex toto qs concurrent in idem tempus vtraq; dispositio: tamen expressio alterius non tollit virtutez tacite,imo recipit vnā interpretatio nem ab alia.l.non recte.C.de fideiuſ.z l.quero,si inter locationē. ff.loca.z l.vir bonus.iudic.fol.Ergo,esto qs inciperet fm idem tempus dispositio arbitri,z denūciationis,cū ex communi iure vtraq; fit non ex speciali,vel ex priuilegio nulla impediat alias. Probat preterea sic,dispositio hominis non debet operari ali ter,vel vltra intentionē agentis,l.obligationū substantia,ff.de actionib.z oblig.z l.non omnis.in prin.ff.si cert.petat.Item ver ba posita vt augeant,non debent minuere.l.si cui seruꝰ omnes, in principio.ff.de leg.j.z in l.cū vinum.ff.de triti.vino leg.l.§. vlti.C.de iuramen.calum.Ex hoc habet qs denūciatio sequēs hic non fuit facta vt diminueret de iure compromissi,sed vt am pliaret z fortificaret,ergo non debet diminuere,nec operari vi tra dispositionem denunciantis.Preterea,qñ illud qs disponi

3 tur,facit relationem.†z ordinatur ad aliud,tanquam a sui forꝰ ma informatur ab illo,z secūdum illud operatur,z non aliter.l. ait prętor.§.si iudex.z l.in summa.de re iudi.z l.vbi autē non ap paret.§.illud dubitationem.ff.de verb.obl.z l.hec sinia omnem. C.de sent.que sine cer.quantit.Sed hic denūciatio facit relatio nem ad laudū,z eius formam,ergo secundū id debet disponere. Preterea admonitio z dispositio aut nihil operanꝰ aut vtrani tatem inducūt aut aggrauant eū cui fit,non autem denūciatio nem vel de iure denūciationis diminuunt.l.quidam Iherus.ff. de serui.verba.predio.z l.ait prętor.§.si quis particeps.ff.que in fraud.credi.z in toto tit.de noui oper.nunc.z ff.de reg.iur.lnō solet.Sic in proposito,admonitio,z denunciatio non nocebit. sed aut presumetur vrbanitas,aut aggrauabitur ille cui fit.Ex ad contraria responde sic,Aut concurrūt due dispositiones se cūdum idem tempus,aut de iure cōmuni,aut vna ex ppria pro uisione,altera ex priuilegio.Si ambo ex communi iure,vna nō impedit aliam.vt iuribus supra alleg.Si vna ex priuilegio,alia ex prouisione hominis,illa hominis impedit legis priuilegius, l.cum antea.C.de arbi.z d.l.vlt.C.de pac.conuē.Aut vna super uenit alteri,z si fuerint contrarie,z se non compatientes,tūc p vltimam videt recessum a prima,si secūda pōt tollere primā.pri ma tollit vltimā.l.pacta nouissima.C.de pac.z l.sancimus.C.de testam.z l.post diem.de lege commisso. Item informat sequēs a prima,z disponit secundum ipsam si ordinatur ad illam,z fa cit relationem ad ipsam.l.si quis prioze.ff.ad Treb.Insti.quī bus modis testamen.infir.§.sed z si quis prioze.Aut se compa tiuntur,z vna non impedit alteram nisi hoc agatur,vt d.l.vl.C. de nouatio.Insti.quibus modis tollitur oblig.§.preterea,zd. l.non recte.Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.Queritur vtrū.Adde,qs huiusmodi consiliū est in ter consi.Bar.secundum ordinem Perusinum,in prima parte, in materia iudiciorum,numero xviij,tamen iudicio meo,nō est Bart.quia sermo z stylus est diuersus a Bartol.nihilominus istud pro consilio Bart.allegat Burien.in reper.suo in verbo, hinc,in vltimo versi.

b Ex eo quod.Hic no.quod dicit Bar.quod dictio hinc,z ab hinc,intelligitur a tempore contractus,vel laudi,z non trahit ad tempus preteritū:de qua dictione vide Spec.in ti.de dila. j.vers.quid si iudex,z de hoc consilio,vt dixi,meminit Burs.in suo reper.in verbo,hinc.in vltimo versi.

c Super secundo dubio videtur velle Barto.quod terminus trium mensium datus in laudo ad soluendum,incipit currere a die laudi,z non a die notificationis.In contrarium facit quod no.Bal.in l.eos.§.a postolos.C.de app.vers.sed a quo tempore currūt,cum concordan,de quibus per Alex.in consilio lxxxvij. incip.

trici.nos doc.vtriusq; iur.in vñ.vol.vbi infert Alex.z consuluit qđ militantia compromissi non currit partibus nisi a die sciẽtie, z notificationis:q2 alias partibus non posset imputari negligentia,per no.p Bar.in l.genero.per illum tex.ver.vlterius ista lex.ff.de his qui no.infa.per Bal.in l.quandiu.C.qui admit.cũ concor.traditis ibi per do.Alex.in fi.tamen aduerte qđ est necesse dicere quod partes habebant scientiam de laudo,z licet postea fuerit facta declaratio, z notificatio,currit tẽpus a die scientie,z ideo dubitatur si debet artẽdi dies notificationis,vel dies laudi,que no.z adde ad Alex.z Jas.in d.l.quandiu.

CONSIL. XIII.

1 ☞ Argumentum a separatis non valet.
2 Gradus indeterminate prolatus a statuto vtrum referatur ad ius canonicum,vel ciuile.
3 Communis vsus loquendi in graduum materia,conuenit cum iure canonico.

a Queritur a vtrũ gradus indeterminate prolatus a statuto referatur ad ius ciuile vel canonicũ,z dicit quidã referri ad ius ciuile. ℙPrimo,q2 in multis partib⁹ cũ iure ciuili cõuenit. Item,q2 in statuto est facta mentio agnationis qđ est nomẽ iuris ciuilis. †Et certe ista argumẽta non concludunt:q2 in separatis separata est ratio,nec est bona argumentatio,vt in ℙ.nihil cõ.l.naturaliter.ff.de acqui.pos.cũ simi. Itẽ dicunt,qđ non ly arguere in successione de gradibus iuris canonici ad ciuile, cum vnum respiciat successionem,z alterum consanguinitatez. 1 †Sed parcant mihi allegantes:q2 ius ciuile z in successionib⁹, z in matrimonijs dinumerat gradus,z sm suam dinumeratio nem dinumerant successiones,z matrimonia,vt probatur Inst.de nup.per totũ.z C.de incest.nup.l.fratris.z l.vltima.Sic b etiam credo,qđ ius canonicũ,z successionẽ,z matrimoniũ respiciat,ly qđq; vñ ius recipiat obseruationẽ,z aliud non.Sz hoc nihil ad nos:q2 non tractamus de successione,que veniat de iure ciuili Romano.nec de iure canonico:sed de successione statutoũ Lucane ciuitatis,z eoz intellectu. Itẽ dicũt,non est sumẽdum argumẽtum,vbi lex deficit,sed certe hoc non est verum semp,imo ex mẽte,z rõne legis argumus.Sed certe hoc nihil ad nos.non em̃ hic deficiũt verba legis,imo adsunt,sed de eoz significatu dubitatur. Item allegatur ius,qđ non est in precepto,nec in obseruantia,z statutarijs erat incognitum,non potest induci in argumentum ad dictorum decisionem.z alleg.l. j.C.de sum.trĩ.z fide cathoi.Sed respon.quod non inducũtur vt decidant,sed inducuntur vt exinde sumatur modus statuentium.z significatus verborum per relationem ad mentem, que videtur adscripta apud statutarios tã ex iure canonico z eius obseruantia,quam ex vsu loquendi.Unde non querit de successione,z decisione ex iure canonico,vel ciuili,sed ex verbis huj⁹ statuti,z eorum significatu,qui sumitur ex iure canonico,vel cõmuni vsu.Item non obstat l.lege,z l.memninimus.C.de legi..hered.q2 non loquitur de gradus mutatione, vel alteratione,sed de transferendo gradus de iure cognationis in agnationem: q2 hic non tractatur de graduum mutatione,sed de numeratio 3 ne,quo iure fit facienda.†Pro alia parte arguũt qđ de iure canonico intelligatur. ℙPrimo ex communi vsu loquendi qui conuenit cũ iure canonico,per l.Labeo.versi.nec mirũ.ff.de supel. lega.Et si verũ esset qđ vsus loquendi in ciuitate Lucana esset, hic non esset absurdũ forte reducere statutũ ad intellectũ vsus, z consuetudinis.sed hec sunt in facto,nec notoria,z ideo probãda.l.in primis.C.que sit longa consuetudo.z l.an in totũ.C.de edifi.priua.Et si forte in statutis Lucanis,vt mos est,quãdo que continetur quod statuta intelligantur,sed qđ primũ significatũ posset dici,qđ intellectus,qui assumit a communi vsu,sit magis figuratus quam proprius sicut in acceptilatione,z solutione,z ita probat d.l.Labeo.cũ glo.de supel.leg.Mihi autem videtur de iure,quod statutũ referatur ad communem vsum loquendi.l.Labeo.de supel.lega.Sed hoc non probato videtur sic premittendum quod est considerare gradus naturaliter, z est considerare secundũ ius ciuile.z secundũ demonstrationẽ juris canonici.Et vt incipiam ab vltimo,certũ est qđ fratres patrueles inuicem non habent gradũ,imo habent saltũ.Si enim due scale sunt,per quas ascenditur ad idem,si ex vna velit quis transire ad aliam non ascendẽdo non erit gradatim,vel per gradus procedere,sed salire.Modo iũgamus cũ isto diminutionẽ naturalem.Nemo enim dicet,qđ iste sit gradus,naturaliter ioquendo ire qui salit de scala,ad scalam,sed in eo,qui descendit per vnam,z ascendit per aliam. ℙModo ita est, quod ius ciuile hoc naturaliter prosepxit, vt ascendatur ab vna parte,vsque ad primam,z descendatur ab alia. Sed qđ frater patruelis ad fratrem per modũ gradus sit in gradu secũdi,secundũ proprias z naturalem graduũ dinumerationẽ,hoc est impossibile dicere, videlicet qđ per duos gradus frater patruelis fratri patruelj iũgatur. Aut enim iũgitur per seipsum,z facit primũ gradum. Aut per alios,z oportebit tũc numerare gradus fratrũ precedentiũ intra se.Sz qđ ad nos computare gradus illoruñ.de quibus non queritur,vt no.gl.in l.fi aulie.in ver.petijt.C.de successio. edic.,Repugnat igit dispositio iuris canonici naturali,z rationabili computationi que immutari nõ pot,vt probat tex.ad literã,in l.ij.ff.de vsufructu earũ rerũque vsu consum.vel imminũtur.ibi,nec enim naturalis,zc. ℙPosset forsan etiã intelligi illud qđ dicunt Canonistę,qui dicunt fratres patrueles esse in secundo gradu,id est,in linea secũdi gradus nõ inuicem,sed ad auũ. Modo igitur ex hoc concludamus q; vbi pot operari lex secũdũ proprias intellectũ non debet trahi ad abusiuũ,z improprium, vt l.verbis.z in l.in pupillari.de vulgari z pupillari.l. liberoruñ. ℙ.qđ tamen Cassius.ff.de leg.ij.Sed hic pot operari,z intelligi secundum proprium,z naturalem intellectum iuris ciuilis.ergo non debet trahi ad improprium,z abusiuũ iuris canonici. Itez probat,ea que non coniunguntur,remanent adeo qđ videtur mirabile,qđ ad correctionez antecedentis non sequatur correctio sequentis.l.meminimus.ℙ.cũ igitur.C.de legitimis heredibus. ff.de dona.cau.mor.l.tametis.ℙ.fi.z l.eius qui.ℙ.j.ff.de testamentis.Sed si ponerem⁹,q; ius municipale nõ esset in ciuitate Lucana,z eius territorio,seruarem ius ciuile in duob⁹,vt amittam ponerem in tertio gradu.Secũdo,vt fratres patrueles ponerẽ in quarto.Sic ergo haberem duo ex iure ciuili. ℙPrimo prerogatiuam successionis.Secundo,graduũ dinumerationẽ z computationem,z eius formam.Esto igitur,q; ius municipale circa ius successionis aliquid disponat circa gradus, z eoruñ dinumerationem,z eius formam,nihilominꝰ remanebit ius ciuile,z eius obseruantia:vt sic successio sit ex iure municipali,dinumeratio vero graduũ ex iure ciuili,q; alias obseruandũ,in hoc correctionem non recipit,nec mutationem.Tertio,probant sequẽtia verba.dũ dicunt,z predictis non obstantibus succedãt alie persone,que de iure communi possunt,qđ refert ad ius ciuile,z hec nemo negabit.Sant ergo sequentia intelligere precedentia.ff.de leg.j.l.si seruus plurium.ℙ.fi. Bar.a Saxofer.subscripsit,sed non fuit eius compilatio.

ADDITIONES.

a Th ℙ.Queritur.Adde quod istud consilium est secundũ ordinẽ ℙerusinum,in prima parte iudiciorũ,numero xxv. tamẽ iudicio meo istud consilium non est Bart.nec ab ipso compilatum,sed est do.Fran.Tigri.z do.alex.de ℙerus.z Bar,se subscripsit,z ita refert istud consiliuz Bar.in l.Jur.consultus.in ℙ.fi.in fi.ff.de grad.vbi dicit,quod ita consuluim⁹ hoc anno do. Fran.Tigri.z do.Alex.z ego,z qđ ita seruatur in practica: tamen do.Alex.de Imo.in l.si aulie C.de suc.edic.alle.pro cõsilio Bartoli,z idem dicit Fely.in rub.ℙDecretaliñ,z d.And.Sicu. in consi.lxxiij.in primo vol.inci.sapienter dixit,z vide Bapti. Sener.in l.omnes populi.ff.de iust.z iu.

b CAd matrimonium. Adde quod idem dicit Bar.in l.jurisco sultus.in ℙ.fina.in fin.ff.de grad.z in consilio ccxxiij. quod inci p.t,an fratres.in primo volumine.z idem tenet Jaco.Butrig. in l.fina.C.de successo.edict.z ibi Bal.z Saly. concludentes attendi debere ius ciuile per plures rationes,z vide ℙaul.de Castro in cõsilio ccxlvj.quod dicta substitutio. Limitat tamen ꝑdicta singulariter Jo.And.in addi.Specu.in tit.de suc.ab intest.in ad.ii.mag.versi.z quia.tit.de grad.nisi statutum loquẽs de gradibus,esset conditum in materia matrimoniali: vel nisi esset conditum statutum in foro episcopi,in materia indifferẽti:quia tunc attenderetur ius canonicum,de quo etiã vide pe. de Anc.in ca.canonum statuta.de cõst.Et an predicta debeãt seruari in terris ecclesie,z etiam in materia emphyteutica,vide Saly.in d.l.fi.C.de succe.edic.z ibi Alex.in fi.cui adde Ang.de are.in ℙ.fin.Justi. de grad.vbi sequitur etiam opi.bald. vt ꝛ.z adde,quod dicit d.Bonofr.de bar.in consilio suo,quod inci.visa quadam inquisitione.in versi.sed posito quod esset dubium, vbi consuluit,quod statutum loquens de gradibus, intelligitur secundum ius canon.per do.bar.vbi supra.

c CVbi autem videtur. Nota quod dicit bar.qđ si in cõputatione graduum moleuit certus modus computãdi, ille ꝑualet computationi Jurisconsultorum,de quo per bal.in l.ij.C.de succes.edic.vide plene per Fely.in rub.Decreta.in versic.similiter dixit bal.in l.peremptorias.

CONSIL. XIIII.

1 ☞ Pertinere verbum,in iure accusandi in damno dato nõ sufficit nisi dicat iure domnij,vel quasi,vel iure possessionis.
2 Mandatum z iussus superioris an excusset accusantẽ a pena.

3 Credendum est maioribus magistratibus ad excusandum a dolo, z pena.

a VIsa accusatione porrecta[a] p Joā nez Martini de Assisio, z processu habito superlea videt de iure dicē dum dictos accusatos absoluendos a dicta accusatione pluribus rōnibus. Prima ex defectu dicte accusationis, nam in ipsa accusatione non ponit aliquid, p qō appareat accu
1 satorē habere ius accusandi. Non em dicitur ad se pertinere in re dñi, vel quasi, nec iure possessionis, sed solum dicit dictam rē ad se ptinere, qō verbum latissime patet. Cōprehēdit em eum cui res debetur actione psonali, vt ff. de verb. sig. l. verbū illud pertineres ed ei ad quē res pertinet illi iure cōpetit ius accusandi, vel agēdi p̄o damno dato, vel actione legis Aquilie, vel interdicto qō vi aut clam, vel simili, vt ff. ad le. aquil. l. ite Mela. ff. legis aūt. z qō vi aut clā. l. 1ª qui in puteū. ff. si postea. z ff. seq. Sed hic non cōstat quo iure ad eū pertineat, z sic non cōstat qō ius agē
2 di habeat. Et sic non pōt sequi condēnatio z sic debēt absolui ex vigore defensionis facte per dictos accusatos, qz constat dis
b ctis accusatis fuisse mandatū[b] z pmissum p̄oribus cōis Assisij, si de hoc habēt authoritatē. vt p̄z ex statuto de hoc loquente. ergo per eorum iussum excusantur. l. quāquaz. in fi. pūn. ff. de aqua plu. arc. z de iurisd. om. iud. l. si quis id qō. ff. doli. cum simi.
c Preterea posito qō dicti p̄iores nō habuissent authoritatē, c
3 tūm dubio ipsi accusati debuerunt credere ipsis p̄ioub⁹. Credēdum eis est eos, cū sint maiores magistratus in ciuitate Assisij iuste feciss̄e, cū hoc fecerūt ex vigore eorū officij, vt p̄z ex forma reformationis cōis Assisij, vt notatur ff. de reg. iur. l. non videtur data. ff. qui iussu. z per Dy. de reg. iur. c. qō quis mandato. libz. vj. Tertio hoc probat ex vigore ratificationis, z approbationis facte p dictum accusatorē cōstat p instrumēta producta, qō dictus accusatus recepit estimationē p̄o parte dictarū perticarum sed solutione partis, videt quis approbare totus, C. de non nu. pec. l. cum fidem. Item ex tali approbatione cessat delictum, vt C. de fur. l. j. ergo apparet dictos accusatos esse absoluēdos. Preterea posito qō ex receptione partis non approbaretur, nisi incisio septem perticarum, seu arborum, adhuc tū debet sequi liberatio. Nam non constat de quibus perticis fecerit approbationē, z de quibus non. Et sic remanet accusatio incerta. qz nescitur in quibus fuerit delictum: z in quibus nō fuer. r. ergo debet sequi absolutio. l. non solum. ff. sed vt probari. ff. de noui oper. nuncia. z not. in l. eum actum. ff. de neg. ge. Ex quibus concluditur manifeste, dictos accusatores esse absoluendos. Bartolus a Saxoferrato legum lector.

ADDITIONES.

a Dy. D. Visa accusatione porrecta. Consilium hoc secundum ordinem Perus. est in j. par. iudi. xxviij.

b Mandatum z permissum. Adde quod mandatum, z iussus p̄ceptorum D. p̄ioruz Assisij excusat predictos accusatos: qz iussus iudicis excusat a dolo. d. l. si quis id qō. cū concor. de quibus ibi p Jas. in vj. no. ff. de iurisd. om. iud. imo generaliter in his in quibus mandatū pōt esse licitum, z non licitū mandatū su p̄oris excusat, sm Bal. z Floria. in l. liber. la ij. in pūn. ff. ad leg. aquil. z Bal. in l. ij. §. quod si actor. C. de iura. calum. z in l. certi condictio. in pūn. ff. si cer. pet. z in l. admonendi. ff. de iureiur. Et adde Spe. in rit. de accu. ver. iij. z Ang. in l. liberorum. §. si. ff. de iusa. inferentes de quodā Florentino qui erat miles potestatis, dum accusaretur in syndicatu, qō de mādato dñi potestatis alī quem indebite posuerat ad torturā, z qō fuit laceratus libell⁹, mādatum superioris eum excusaret. Facit tex. in c. miles. xxiij. q. vbi etiam no. gl. quod rōne mandati excusatur quis etiam si contra cōscientiā faciat. sequitur Jas. in l. iij. §. si procurator. versi. nota hic videri. ff. quod quisq; iur. z adde quod mandatū z iussus superioris excusat a iuramento, vt per plures authoritates prosequitur Jas. in l. si. ff. qui satisd. cog. z per Felyn. in c. constitutus. de rescrip. vj. col. z seq.

c Authoritatem. Adde ad not. per Barto. hic que no. Bart. in l. iuste possidet. versi. Quero fiunt. ff. de acquirenda poss. z in l. j. §. non autem. ff. si quis testa. li. esse iuf. fuer. z consil. xcj. quod incip. in questione vertente in curia Capitanei. z in consil. incip. missius cum concordan. de quibus per eundem Alexand. in d. l. iuste possidet. vbi videas Jaso. z Bartholo. Socin. z vide Ange. de are. in §. quia tamen. in fi. instit. vi bono. rapt. z ibi quod sufficit quelibet credulitas ad ex cusandum ipsum a pena. Vide etiam glos. z Barto. in l. rem. §. tignum. in fi. ff. de rei vendi. qui ponit de laboratore, qui facit mandato conducentis, quod excusatur, de quo plene per Jno. z Ludouic. Ro. in l. de pupillo.

§. nunciationem. ff. de ope. no. nuncia. z ibi Alex. z vide Bal. in l. qui se putat. C. de sepul. viola. z dicit Bal. in consi. clxvij. in iij. vol. incip. locata. quod non dicitur damnū dare, qui vtitur iure suo sine fraude, z bona fide. Et an si quis inferat damnum non ex proposito. nec lata culpa, teneat reparare damnū in foro penitentie. vide Feli. in c. j. de consti. z isti p̄iores tenerentur si passi fuissent accusari damnum iniuste, ppter illos, vide Jas. in l. iij. §. item si in facto, in vlti. col. ff. de verb. obli.

CONSIL. CXV.

1 Occidendi animus presumitur, si quis insurgit cum cultello contra aliquem.
2 Percusso licitum est repercutere, z non tenetur de homicidio.
3 Repercussio vt excusetur ab homicidio. z a pena capitis, est necesse quod fiat incontinenti, hoc est, in ipso actu quando percutiebatur.
4 Dictio, tunc, extremitatem instantis temporis significat.
5 Homines equalis conditionis equaliter incedere presumuntur a iure.
6 Testes deponentes de credulitate ad probandum defensionem probant.

a VAnnutius Petri, a vn⁹ de dictis testibus ad defensam p̄ducts probat plene. Nā sup primo articulo interrogatus probat perfecte, z dicit quod ille Petrus, qui fuit occisus, fuit inceptor rixe. Item interrogatus super secūdo articulo probat quod dictus Petrus, z socij fecerunt dictū Masolum cadere in terram. Item interrogatus super iij. articulo p̄oris quod p dictum Petrum, z socios non stetit, quo minus occiderent dictum M. z qō voluerunt eum occidere. Et de predictis reddit sufficiētem rationē. Tertio per ea que vidit. Nā eo ipso
1 quod quis insurgit cū tlo contra alium, lex presumit qō velit eum occidere, vt C. ad legē Corn. de sicar. l. is qui cū telo. z ff. eo. ti. l. j. §. diuus. ibi. Nam si gladiū strinxerit, z in eū percussit, sine dubitate occidēdi animo, &c. Item interrogatus super iij. arti. probat quod dictus Masolus hoc fecit ad sui defensionē, z sup hoc reddidit sufficiētem rationē. Nā dicere, qō dictus Petrus occisus primo percussit dictū Masolum, z qō volebat iterū percutere eum, z qō tunc dictus Masolus ad sui defensionem percussit dictum Petrū, vt ex eius dicto apparet, ista ratio est iuris ficientissima per casum l. si quis percussorem. C. ad le. Cor. de ia
2 cariis. vbi ponunt hec verba, si quis p̄cussorem ad se venientē gladio repulerit, non tenetur vt homicida, qz defensor proprie salutis, &c. ita fuit in proposito, qz volendo eum iterū percutere tunc dictus Masolus ipsum p̄cutiendo repulit, vnde non tenetur de homicidio. Item apparet dictā rationem esse veram, qz vt quis dicatur fecisse ad sui defensionem, sufficit quod probet, qō occidens erat in periculo vite, vt C. ad leg. Corn. de sicariis, qui aggressorē. Et sic est necesse, quod dictus testis concludat, qō occisor, si hoc omisisset statim fuisset mortuus. sed sufficit, q concludat qō erat tunc in periculo vite. Sed manifestum est, q dictus Masolus erat tunc in periculo vite, cū predicti aduersarij eum aggressi fuerant, z percusserant, z iterum volebant eum percutere. Item dictus Petrus occisus fuit aggressor, vnde potuit occidi a predicto Masolo, vt d. l. is qui aggressorem. Concluditur ergo, quod p̄o dicto Masolo, z eius defensione p̄batum est. Casus est in dictis legib. l. is qui aggressorem. z li. q
3 percussorem. Item est probatum, qō ea, que fecit dict⁹ M. solus, fecit incontinēti, hoc est in ipso actu, cum percutiebatur quia articulus dicit, z testis probat fuisse predicta, loco, z tem
4 pore in ingsitione contentis. Si em predicta tunc non fuissent, non fuissent in illo loco, z tempore. Hoc etiaz apparet ex dicto
b ne, tunc[b], posita in dicto articulo, que instantis temporis extremitatem significat, vt iura vulgata dicunt. Ex predictis apparet responsum ad ea, que obiciuntur per aduersarios, quod forte dictus Masolus potuisset fugere, nec habebat necesse percutere dictum Petrum. Nam cū dictus Petrus p̄ius percuteret dictum Masolum, z vellet eum occidere, si dictus Masolus fugisset, posuisset se in discrimine, z periculo vite. Nam ille p̄ius percusserat eum, vnde erat ita propinquus quod glā
c dio [c] eum tangebat: z tic quantum processisset in fugiendo tantum ille processet in sequendo, z percutiendo, cum non sit ratio quare debeamus dicere, quod ille Masolus plus fugisset, quam ille insequutus fuisset. Homines enim equalis
5 conditionis, equaliter incedere presumuntur. l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum obligationibus. imo presumendū erat, quod dictus Masolus primo percussus, z ic iam debilitatus, minus posset fugere, quam ille insequi, vt ff. de eo quod cer. loc. l. centum Capue. secundum tertiam lecturam. Preterea, saltem

de hoc erat dubium, & sic dictus Masolus erat in discrimine vite, vñ licuit ei talem occidere, vt dictum est. Cecus Iannis alter testis, probat contenta in sexto articulo, scilicet quod dict⁹ Petrus fuit aggressor. Item probat secundum articulum, scilicet quod vidit eum iacere in terra. Item probat tertium articulum, scilicet quod dictus Petrus & socij volebant eum interficere, ¶ Hec obstat, quod super tertio articulo dixit se credere. ¶ Nam in predictis per verbum credere, testis deponit. Nazverum illi voluerint occidere, vel non, non potest videri per testem, sed ex actibus visis per testem potest dicere recte, hoc credo, vt ff. de ventre inspic. l. j. §. j. & extra de testib. cap. quoties, iuncta glos. fi. Sed in predictis ex his que testis vidisse se dixit recte potuit comprehendere quod volebat eum interficere. Dixerat enim testis, se vidisse dictū Bartholomeum seu Masolum insultatum primo percussum in capite cultello, & in terram prostratum, ex quibus presumit lex indubitanter quod volebat eū interficere, vt supra probatum est, circa dictum alterius, recte enim potuit dicere, quod lex pro indubitato habuit. Item interrogatus super quarto articulo, scilicet, quod dictus Masolus predicta fecit ad sui defensionem, hoc optime probat. licet se credere hoc dicat: tamen per hoc dictum eius non vitiatur. Nam quod dictus Masolus fecerat ad sui defensionē, hoc stabat in intellectu ipsius ℳ. vnde testis nō potuit de hoc deponere, nisi per credulitatem. Videndum est ergo, an ea, que dict⁹ testis vidit, fuerint sufficientia ad inducendum dictum testem, ad hoc credendum. Et certe indubitanter dicendum est quod sic. Nam cum viderit dictum ℳ. primo percussum, & in terram delectum, ex hoc apparet, quod erat in vite discrimine constitutus, & sic illud quod fecerit, fecit ad sui defensionem, itaq; debet esse impunitus, vt d. lis qui aggressorem, & s. probatum est. Cola puccij alius testis probat idem eodem modo. Alij testes probant de fama, & adminiculantur ad causam. Ex predic. omnibus concluditur dictum Masolum esse absoluendum. Bar. a Saxoferr.

ADDITIONES.

a Tho. D. Cannutius petri. Adde, qō istud consilium fm ordinem perusinum, est in prima parte iudic. nu. 18. alias inci. ray nu. petri, & ita allegat Alex. in consi. lxxvj. in j. vol. incipi. visa, & adde, quod istud consilium pro consi. Bar. allegat etiam dom. Alexā. in l. is, cui. §. item Labeo, in vlti. apost. ad bar. ff. de aqua plu. arcen. & in l. j. in fi. C. vnde vi. & in rub. ff. de iureiur. & in consi. cix. in j. vol. inc. visis, & vt oportet, consideratis. & do. Jaso. in l. vt vim. ff. de iust. & iure. & Fel. in c. quoties. de testibus. Et de materia istius consi. vide per Barto. in consi. cx. in j. vol. incip. quidam Masolus, & ibi scripsi in add. Et nota, quod no. Bar. hic quod lex presumit quod ille, qui insurgit cum cultello contra aliquem, velit eum occidere, & hoc, pro notabili sequitur Alex. in dicto consil. cix. visis & ponderatis, &c. in j. vol. & ideo dicit idem Alexan. & infert, quod si testis dicat Titium esse insultatum ab altero cum armis, seu percussum, ex hoc apparet quod erat ita in discrimine vite constitutus, per l. ij. & iij. C. de sicar. ergo presumitur, quod ad sui defensionem fecerit, per leges all. per bar. hic in consi.

b ¶ Ex dictione nunc. No. quod dictio tūc, instantis tēporis extremitatem significat. Adde Bal. in aut. contra rogatus. C. ad Treb. vbi dicit q nūc, est aduerbium presentis tēporis, sed dictio tūc, est aduerbiū tpis adiectiui, enunciatiui, & est in voce, & non in substantia temporis, & dicit Bal. in l. lecta, versic. not. in fi. hec verba. ff. si cer. pet. quod transfert hanc extremitatē temporis, in aliud tempus, & refert pau. de Cas. in consil. ccxlvij. supra scriptus egregius, q dictio tunc significat qualitatem ad esse illo tēpore. Et ponit exemplū, vt ibi per eum. Et de dictione ex tūc, vide vltra repertorio per Bartho. Socin. in l. iij. §. j. ff. de conditio. & demon. post Alex. ibi in apost. & Alexā. in l. in substitutione. post prin. ff. de vulg. & pup. & in l. huiusmodi. ff. de verb. obli. & adde plures concor. per do. Jas. in l. fi. C. de codicill. & ibi plenius per Alex. & vide Fulgo. in consil. l. incip. quidam Raymundinus. Et an includat dictio ex tunc, vel excludat, vide per Oldra. in consi. xlix. inci. consueuit. in fi. & Cardinalem Alexandrinum in c. ego Lodouicus. lxiij. dis. vbi de verbo. ex tunc, q dilationem non recipit. & de dictione ex tūc, vide Bal. in ca. j. de milite vasal. qui contu. est, in vsib. feudo. & in l. Gallus. §. nūc de lege. ff. de lib. & posthum. & in l. ex illo. C. de appella. & vide Bal. etiam in d. l. ex illo tempore. C. eodem. quod dictio, ex posita super tempore significato, immediatum cursum facit, vt dicimus ex tunc, vt ibi per eum, & dicit Bal. in l. preposteri. C. de testam. quod extremitas temporis importata per dictionem, ex nunc, non vitiat actum. Et no. etiam quod ex tūc, non vitiat actū. Et no. etiam quod dictio ex tunc, significat prout ex retro, vide dicta. Jaso. in d. l. j. in fin. C. de codicil. & ex text. in l. si ita stipulatus fuero. in prin. ff. de verb. oblig. iuncta doctrina Bar. ibi, in fin. quod per verbum ex hoc, existente conditione retrotrahatur. & Bar. idem dicit per illa verba. ex tunc. Que nota pro statutis, q instrumenta possunt registrari quandocunq;, non obstante cursu temporis, vt ex tunc plenam obtineant firmitatem, quod si instrumēta fuerint registrata retrotrahatur, ac si a principio fuissent registrata, & ita obtinuit in causa ardua ¶ Pisauri in statuto ibi, &c.

c ¶ Quod gladio. Vide Jas. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. in versic. ij. in hac materia.

d ¶ Se credere. Nota, quod licet testes deponentes de credulitate nihil probent. l. testium. C. de testibus. glo. Bar. & Doct. in l. ij. §. item Labeo. ff. de aqua plu. arcē. cum concordā. de quibus per Jason. in l. j. in princi. ff. de iust. & iur. plenius per Felyn. in c. quoties. de testibus. Tamē Bar. vult hic in hoc consilio, quod ad probandum defensionem admittantur testes deponētes per verbum, credo: & plene probant, quia cognoscitur presumptiue & sequitur Felin. in d. c. quoties. vbi dicit, ad hoc facit ter. in ca. firmiter. in primis verbis. extra de summa trin. & fid. catholic. & quod ibi notat Abb. in principi. adde quod notat Lyn. in l. testium. versic. v. quero. C. de testibus. & Joan. Andr. in additio. Spec. in tit. de teste. §. j. super versic. item quod deposuit de credulitate. & Anto. de Butrio in d. c. quoties. videlicet, q8 quoties credulitas testis est munita rationibus concludētibus ad veritatē dicti testis: tunc probat: per capi. literas. de presumpt. & l. j. §. j. ff. de vētre inspicien. Adde etiam ad Fel. q8 ita sequitur istud consilium Alex. in consi. lxxvj. visa in quisitione. in j. vol. & consi. cxix. visis. in eodem vol. & Jas. plene in l. vt vim. ff. de iust. & iur. vbi dicit hoc dictum Bar. hic esse singulare. & infert ex hoc dicto regulam, quod ad probandum defensionem admittūtur probationes dubie, & a personis suspectis, & ad dictum bar. hic vide etiam Bar. §. in consi. cxj. incip. queritur. & vide Alex. in l. is cui. §. item Labeo. in apost. in ver. sufficit. ff. de aqua plu. arc. & in rub. ff. de iust. & iur.

CONSIL. XVI.

1 ☞ Judei possunt esse arbitri.
2 Judei possunt esse arbitratores & amicabiles compositores.
3 Deportati possunt esse arbitratores.

a Viso quodam compromisso facto p ℬ. ex vna parte. & B. ex alia in Joan. Buidonis, & Mascherūm Mattage Judeum, & viso quodam laudo seu sniia lata per istos: queritur vtrum dictum laudum seu sniia, vel arbitramentum valeat: vel non & sic sit ex quutioni mandādum, necne. Circa predicta videtur facere dubium solum, q2 vnus ex arbitris est Hebreus, siue Judeus. Sed hoc non obstante, credo compromissum valere, & suam mandandam esse exequutioni. Nam

b Judei possunt esse arbitri, l. Judei. C. de Judeis. ¶ Sed dato, q8

1 non possent esse arbitri, tamē non est dubium quin possint esse arbitratores, & amicabiles compositores. Nam arbitria sunt

2 redacta ad instar iudiciorum. l. arbitri. §. j. ff. de arbitr. Et ideo multi sunt, qui non possunt esse arbitri, possunt tamen esse arbitratores. Ecce enim iudex non pōt esse arbiter, & tamen pōt esse arbitrator, vt no. glossa in l. §. si in seruum. §. si quis iudex. ff. de arbitris. Item, infames non possunt esse iudices, vt notat glos. in l. cum pretor. §. finali. ff. de iudicijs. & tamen possunt esse arbi-

3 tratores. l. ¶ Pedius. ff. de arbi. ¶ Preterea, video quod deportati amittunt omnia, que sunt iuris ciuilis. l. ij. §. j. ff. de penis. & l. amissione. ff. de capitis diminu. & tamē possunt esse arbitratores,

c ', vt est textus ff. ad Trebellia. l. ex facto. §. ex facto. & l. cum pater. §. hereditatem. ff. de leg. secundo. Multo magis Judei, qui retinent ea que sunt iuris ciuilis. Nam licet eis interdicantur publica officia: non tamen ea, que sunt facti, vt sunt arbitramēta, vt notatur in d. §. si quis iudex. & in d. §. ex facto. Cum ergo fiunt compromissa in ipsos de iure, & de facto, tanquam in arbitratores, videtur q8 dictum compromissum valeat, & dicta inia sit executioni mandanda vt iuribus supra allegatis. bar. a Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Viso quodam compromisso. Istud consilium secundum ordinem Perusinum, est in prima parte iudiciorum. numero. xlj.

b ¶ Judei possunt. Inquantum Barto. vult quod Judeus possit esse arbiter, adde quod inter ipsos Judeos Judeus non solum potest esse arbiter, sed etiam iudex. textus est in l. si qua inter. C. de Jude. a contrario sensu. & ita per illum textum consuluit Floria. de sancto Petro. prout refert Joan. de Anan. in c. cum sit. extra de Jud. cum concordantijs, de quibus ibi per Felin. & plenius per Jasonem in rub. ff. de institis & iur. vide apost.

in rubric. Digestorum, in tertia apostil. quibus adde Bartol. hic. Tamen Bartol. hic sentit. quod etiam inter Christianos licet Judeus non possit esse arbiter, potest nihilominus esse arbitrator, quod est notandum, sed de veritate huius articuli, vide que not. Alexan. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebelli. inquantum examinat, an excommunicatus possit esse arbitrator, plenius per iasonem in l. si quis arbitratu. ff. de verb. obligationib.

c ¶ Arbitratores. Vide Bar. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. cum concor. de quibus ibi per Alex. & per Jas. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig.

CONSIL. XVII.

1 ☞ Episcopus in omni crimine, in quo potest dispensare, potest infamiam tollere.

2 Episcopus que potest dispensare, potest etiam legatus.

3 Mandato in generali venit potestas dispensandi.

4 Laicus in terris ecclesie potest restitui ad famam in pristinum statum per summum pontificem, vel per eius authoritatem habentes.

5 Episcopus equiparatur senatui.

a ¶ Reuerendissimus in Christo pater & domin⁹ egidius miseratione diuina titulo sancti Clementis presbyter Cardinalis, & apostolice sedis. Dei gratia legatus, restituit pristine fame Francisc um Angeli, & Andreã iacobi de Assisio, prout patet in literis eiusdem domini legati. Queritur, an potuerit, & an dicta restitutio de iure procedat? Ad determinationem dubij, & questionis, premitto quedam.

1 †Primo, quod episcopus in omni crimine, b in quo potest dispe
b sare, potest infamiam tollere, & fame restituere, vt clare not. glo. in verb. necesse. l. distinc. ca. domino sancto. & in ij. quest. iij. in can. Euphemium. §. hinc colligitur. in gl. in verb. infamiam. & idem Guliel. in Spec. de sentẽ. pzola. §. vt autem. versi. item no. quod

2 Papa. †Secundo, quod quicquid põt episcopus dispensando põt & legatus de latere in prouincia sibi decreta, ideo quia ipse est etiam ordinarius, vt extra de offici. lega. capi. ij. libr. sexto. & de hoc in Specu. de lega. §. consequenter. & in princ. Item quia gerit vicem Pape, & apostolice sedis. extra de consuetu. capitu. cum venerabilibus. & de electio. ca. si Abbatem. libr. vj. & de presumption. capi. si mandata. cum similibus. Item, qui maiorem omnibus post principem potestatem obtinet in sua prouincia. ff. de offic. procõs. & leg. l. & ideo. & ff. de offici. presi. l. quarta. Tertio premitto, quod dispẽsatio est iuris communis relaxatio. j. q. vij. can. requiritis. §. nisi rigor. & capi. seq. ¶ †Quarto quod in

3 c generali legationis mãdato, & venit potestas dispensandi in casibus specialiter non reformatis, vt no. ij. q. iij. can. que de causa Maxim. & facit extra de transactionib. capi. viti. de bigam. ca. quoniam. Quinto, quod legatus de latere, exceptis casibus reseruatis, omnia alia põt, vt extra de offic. lega. capi. nisi. & capit. quod translationem. de senten. excommu. capi. nuper. de officio vicar. capi. penulti. libr. vj. & de excessib. prelat. cap. sicut vnire. in

4 glos. j. in fi. †Preterea etiã, quod in terris ecclesie per summum Pontificem, vel ipsius authoritate, laicus infamia iuris notatus, põt pristine fame restitui. extr. qui filij sunt legitimi. capit. per venerabilem. extra de senten. & re iudicat. capit. cum tecum. primo nota. per innocent. & Hostien. & ioan. Andree post eos in nouella. Ex predictis ergo premissis concludo, predictum predictos fame restituere potuisse: quia in tali crimine potuisset dispensare episcopus: ergo & legatus potuisset, quia episcopus dispensat in adulterio, quod est grauius, quia in ipso polluuntur due anime: hic autem vnica. Item, quia ex adulterio grauior pena imponitur, quam pro crimine falsi, quia pro adulterio imponitur pena mortis, vt institu. de publicã. iudic. §. item lex Cornelia. Sed pro crimine falsi est deportatio, & bonorum publicatio, vt ff. ad leg. Cornel. de falsis. l. j. §. fina. Igitur, crimen falsi est minus adulterio, facit quod not. ff. ad legem iuli. de adulter. super rubric. & de statu monacho. c. ea, que. de ele. excommu. cap. latores. extra de iudicijs. capi. at si clerici. §. de adulteris. & alijs.

Per dispensationes enim ignoscitur culpe, multo ergo fortius fame restitui potest: que est accessoria. extra de elect. & ele. pot. c. venerabilibus. in fin. & de regu. iur. cap. accessorium. libro sexto.

5 †Preterea, si senatus potest, ergo episcopus. qui equiparatur senatui. xvj. q. j. can. ecclesia. fortius ergo & legatus. Preterea, in crimine predicto videtur dispẽsatio permissa legato, ex eo, q̃ non est de casibus summo Pontifici specialiter reseruatis & sibi interdictis. qui certi & determinati sunt, vt notatur in d. capi. quod translationem. & plenius in Specu. de lega. §. nunc ostendendum. Transeat ergo dispensatio super dicto crimine in generali legatione, sic igitur potest dispensare, & infamiam tollere, per ea que dicta sunt supra. Nec obstat quod dicitur, quod

solus princeps & senatus possunt infamiam tollere, & fame restituere: q̃ verum est in criminibus in quibus inferioribus non est commissa dispẽsatio: in quibus autem est commissa ptãs dispensandi. per consequens & restituendi fame, cum authoritate principis videatur hoc facere. Igitur nihil obstat, vt clare no. ioã. xv. q. viij. can. hi, qui. in gl. in verbo. in ptãte. & inci. si intelligas, in fin. facit extra de offi. delega. c. preterea. Et isto modo intelligantur, & saluentur opi. inn. & Host. no. in d. c. cum te. de re iudi. & quod no. Archi. in d. §. hinc colligitur. ij. quest. tertia. & Guliel. in Spec. de lega. §. vltimo. versicu. hoc etiam no. Ex eo enim potuit facere legatus, quia ciuitas Assisij est de terris ecclesie, in quibus vice Pape potest cognoscere de casibus laicorum, non autem posset, si non esset certa ecclesia, vt notat Specul. de lega. §. nunc ostendendum, versic. legatus igitur. Barto. a Saroferrato.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ Reuerendissimus in Christo pater. Adde, quod huiusmodi consi. secundum ord. Perusinum est in prima part. iudiciorum, nume. 47. & est Barto. tamen aduertendum puto, quod ex stylo ipsius non apparet quod sit Bart. & ita Firmianus in suo reperto. in versi. legatus, in versicu. xviij. allega. istud consilium pro consilio Ange. de Amelia. Et adde, quod de isto domi. Egidio Sabinensi Cardinali meminit Bal. in l. comentícula. C. de episcop. & cle. vbi ex verbis Bal. apparet quod erat doctissimus in iure, & ioan. de Ligna in suo tractat. de bello. in prin. & in fi. dicti tract. vbi dicit, quod anno domini Mcccl. xix. dominus egidius de Albano, de ciuitate Locensi missus tione diuina episcopus Sabinensis Cardinalis, in partibus Italie fuit pro sacrosanc. Romana ecclesia, vicarius generalis, & intrauit dicto anno in ciuitatẽ Bononiensem. & composuit constitutiones in Marchia Ancomitana, & in multis locis, & ciuitatibus ecclesie.

b ¶ Episcopus in omni crimine. Episcopus potest dispensare super infamia, quod an sit verum vide plene per Fely. in c. cum re. extra, de re iudica. & Cardinal. Alex. in can. euphemium. §. hinc colligitur. ij. quest. iij. vbi plene vide Bal. in consilio ccc. in tertio volu.

c ¶ In generali legationis mandato. Adde, inquantum Barto. hic vult quod legatus de latere potest restituere fame, non vt Cardinalis, sed vt legat⁹ de latere. Adde, quod disputat Zo. de Imol. in clemen. secunda in iij. quest. de elec. An cetus Cardinalium possit restituere fame. & in l. infamem. ff. de publicã. & plene per Fely. in cap. cum te. de re iudica. & per Card. Alex. in cã. Euphemium. §. hinc colligitur, secũda questione tertia. an autem vicarij Imperatoris, vel Pape possint restituere fame, vide Bald. in l. ij. C. de pe. iudi. Petr. de Ancha. in consi. cccxxxvij. visis diligenter actis, & plene per Fely. in d. capi. cum te. in viij. colum. de re iudica. & in cap. cum nobis. de prescrip. & in c. que ecclesiarum, de constitutionib.

CONSIL. XVIII.

1 ☞ Numerando pecuniam alicui pro se recipienti, siue alteri eo presente & volente, recte dicitur fieri numeratio.

2 Oculis & aspectu dicitur quem recipere solutionem, licet corpore non tangat.

3 Testis si dicit numeratam fuisse alicui pecuniam, & alius dicat numeratas extitisse vtroi eo presente, huiusmodi testes, pbant.

4 Testi deponenti de facto proprio, quod ipse fecit, creditur.

a ¶ In questione a proposita solũ ad hoc al
1 legare & consulere intẽdo, an † testes examinati in dicta causa probẽt inspectis dictis eorum. Ad quod premitto, quod si ego numerem pecuniam alicui pro se recipienti, siue alteri, eo presente, & volente recte & proprie, ei dico numerare, vt ff. de fur. l. falsus. §. falsus procurator, vbi dicitur contrectare. & furtum facere. si eo presente & volente alteri numeratur, & certum est, quod furtum requirit contrectationem veram, l. j. ff. de furt. cum similibus ibi notatis in glo. in ver. intercipiendi. Pro hoc, quia non refert, in manu tua ponam, an te volente ponam in scamno, vel

2 in alio loco. †Oculis enim & aspectu dicimus recipere solutionem seu numerationem, licet corpore nõ tangamus, vt ff. de acquir. posse. l. j. §. si iusserim. Item premitto, quod dicta testium debent intelligi, ita quod non sint sibi contraria, si possunt aliqua distinctione iuuari, vt extra de testib. capit. cum tu. & in prima const. Clodi. §. quibus. Nunc ad propositum Angelutius Matthei primus testis examinatus plene probat contentum articulo. Videndum est si habet contestẽ. Secundus testis de

b Jacob⁹ Perrucij, qui dicit quod numeratio b & depositio fuit facta domine Catharine, vt plene patet. Istud dictum potest

habere

habere contrarium intellectum primo dicto.scilicet eius,qui dicit depositum z numeratum Francisco, presente isto Iacobo.
g Sed quoniam,vt dictum est,dicta testium† debent intelligi, vt non contradicant: est intellectus hic, quod numerauit dicto Francisco,cum apud eum deposuerit,deponendo,z numerando vtroq;,eo presente,z vidente.Sibi enim vere numeratur,oculis,z aspectu respiciendo,licet manu non tangat, vt supra probatum est:sicut si eo volente numeraretur,aut poneretur in bacha,nemine accipiente,sibi diceretur numeratum,vt d.§.si insferim.Tertius testis est Lichinus Balducij, qui clare z aperte probat predicta scilicet quod illi Francisco deposuit in quodam sacheto,z quod dicta pecunia fuit numerata per vtroz,z per ipsam recondita de mandato dicti Francisci. Certe iste testis optime probat,quod depositum fuit ipsi Fracisco,z numeratio fuit facta eidem per dictum modum,scilicet vtrozi conuenienti eo presente,z mandante:z sic articuli sunt vere probati, z in testibus nulla est contradictio, que ad veram concordiam non reducatur. Sed dicto Lichino obstat, quod ipse videtur testis in causa propria,z ad eum pertinet de predictis commodum z incommodum,eo quod tenetur dicto Bertulo actione
4 negotiorum gestorum.Ad quod respondetur,primo,†quia de facto proprio interrogaretur,scilicet.de deposito facto per eum,
c z si esset seruus potest interrogari: vt C.de questio.l.interrogari,vbi est casus expressus in his terminis z hoc casu, videlicet, quando aliorum testium dicta precedunt.faciunt plenam probationem,vel saltem indicia,vt no.in d.l.interrogari. Secundo respondetur sic,per precedentes testes probatum est, quod domina Catharina accepit dictam pecuniam:sed per primum fuit dictum,quod hoc fuit de mandato dicti Francisci: per secundum fuit dictum,dicto Francisco presente z vidente, non tamē mandante:vnde de hoc remanet dubium,an mādato dicti Frācisci vtroz acceperit per alios.Apparet clare,quod dicta pecunia non remansit dicto Lichino,Si igitur dictum dicti Lichini non faceret fidem quo ad numerationem, quia per hoc se eximit ab obligatione:tamen facit fidem super hoc, quod vtroz accepit de mandato dicti Francisci.De hoc enim nullum ad eum pertinet commodum,vel incommodum.Quid enim ad eum,vtrum Franciscus,vel vtroz teneatur? Certe nihil. Utroq; enim modo est ab obligatione exemptus. Remanet ergo legitimus testis.Et sic per primum,z tertium est probatum. q Frācisco mandāte,z presente,vtroz accepit,z sic vere ipsi Francisco fuit facta depositio,vnde dz condemnatio sequi. Preterea,an sit locus delationi iuramenti,non videtur dubium.l.admonendi. ff. de iureiu.z C.eo.l.in bone fidei.vnde z si est delatum,z legitime ei standum est.Bar.a Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Th.D. In cõe proposita.Adde,qđ istud consilium fm ordinem Perusinum est in j.par.iudiciorum nu.43,z pro cõs.bar. allegat Alex.in l.falsus.§.13 si is.ff.de furt.

b Quod numeratio.No.istud cõsilium Bar.pro concordia testium,quoū vnus dixit numeratum fuisse ioanni, alius vtroz, eo presente,z Alex.in d.l.si falsus.§.sed si is,ff.de furt.dicit,q si vnus testis deponat Titiū mutuasse sempronio,alius vero deponat,qđ Titius de mandato sempronij numerauerit alteri,q ifti testes sunt contestes ad probandum, esse numeratum sempronio,z allegat Bar.in hoc consi.facit quod no.pau. de Ca.in consi.ccxvij.in causa que vertitur,que no.ad ea que ponit Feli. in c.cum tu.extra de test.z per Alex.in l.inter stipulantem.§.stichus,ff.de verb.oblig.

c Seruus pōt interrogari. Vide no.per pau.de Cas.in l.quicūque.C.de ser.fugit.z l.seruos.C.de testib.z in consi.ccccxxix.visa petitione predicta.z in cõs.ccccxlviij.visis actis z actitatis.ad fi. De cuius veritate vide per Alex.z Ja.in l.ij.§.si absens.ff. si ex nox.can.aga.z per ias.in l.j.C.de sum.trinit.z fide cath.in repe. padu.vbi concordantie,&c.

CONSIL. XIX.

1 Libellus in materia pignoris,z vsurarie prauitatis,quomodo debeat fundari in iure.
2 Testis productus per partem est omni exceptione maior,z per partem ipsum producentem non potest opponi.
3 Testes ad probandum vsurariam prauitatem,qūo debeant deponere.
4 Coniecture z presumptiones ad probandum contractum fictium,z simulatum,que sint.

Viso libello a exhibito per Colā puccia relli,siue eius procuratorez cōtra Colā Falabarche,in curia Reuerēdissimi patris,z domini episcopi Clusinensis,in quo inter cetera petitur quoddam instrumentum venditionis, z locationis cassari z annullari,tanquam factum in fraudem vsurarum. Et visis omnibus actitatis in causa predicta, z dictis testium ab vtraq; parte productorum,videtur indubitanter dicendū per dictum dominum episcopū vel eius vicarium pronunciandum esse secundum formā dicte petitionis.Ad quod examinandum videnda sunt duo.Primo,an petitio sit fundata de iure.Secundo,an sit probata. Ad primum,qđ dicta petitio sit fundata de iure ꝓbatur expresse per casum l.emptione.C.plus valere qđ
1 agitur.z per textum extra de emp.z vēdi.c.ad nostrā,z de pig. c.illo vos,in quibus dicitur manifeste,†qđ per istos vsurarios quandoq; licet in veritate agatur quod sit pignus, tamen cōtractus emptionis z venditionis est,qui celebrat,quo casu per iudicem debet iudicari,secundum id qđ in veritate agitur: z in d.l.emptionem,sic no,z ita tenet iac.de Are. Ad scām,an dicta petitio sit probata,scz q dictus contractus fuit fictitius,z simulatus,dicendum est q sic indubitanter,claris z lucidis probationibus.Primo,hoc probant testes expresse producti pro parte Cole Falabarche,videlicet,Licarellus,z Lichus, qui examinati super secundo articulo hoc clare z aperte dixerunt.
2 †qui testes sunt omni exceptione maiores,cōtra quos nihil potest opponi,quoniam ipsa pars,cōtra quam agitur eos produxit,vt C.de test.ib.l.si quis testibus.Secundo est probata dicta intētio,ex testibus ꝓductis pro parte dicti Cole.Nam isti usu,
b rarij suos cōtractus ita clā z malitiose faciunt,qđ vix possunt
3 de vsuraria prauitate conuinci,vt ea.j.de vsur.in clemē. †z iō in istis que non possunt ita liquide probari,sufficit probatio per coniecturas,l.non omnes.§.a barbaris.ff.de re militari.z est expresse in c.cum in diecesi,extra de vsuris.Sed iste legitime cōiecture sunt probate,vt j.ostendetur.† Prima coniectura est,qđ
4 dicte possessiones valent multum vltra pretium in dicta venditione appositum scilicet vltra dimidiam illius pretij conuēti,vt
c probatum est per testes qui deponunt maxime super tertio z quarto capitulo:z est vna de presumptionibus qđ sit factus in fraudem vsurarum,vt d.c.illo vos,z c.ad nostram.Secunda presumptio est ad probandum,qđ sit factum in fraudem vsurarum promissio facta de reuendendo;quia dictus Cola Falabarche
d dixit Cole pucciarelli predicto presenti z intelligenti q redderet sibi dictum podere,si ille redderet sibi dictam pecuniam: z hoc probatum est per multos testes.Tertia presumptio est,cōfessio dicti Cole Falabarche facta absente parte:vt ff. de edil.edict.l.que ratio.in fi.de adul.l.capite quinto.z ibi no.de liber.le. l.non solum debitorem.§.si liberationis verba.z ibi notatur.C. de confessis.l.vnica,qđ aut iste Cola fuit confessus, probatur per testes,&c.Quarta presumptio,quod cōtractus sit fictitius z simulatus.est publica fama,que facit semiplenam probationem,secundum gl.iuris Canonici,z ciuilis:z no.ff.de testib.l.iij. §.idem diuus.z extra de appel.c.j.cum simplib.ibi notatis, Fama est per multos testes probata:ergo,&c. Ang.de Amelia decretorum doctor.Bar.de Saxoferr.legum doct.Franciscus Tigri.de pisis.J.U.D.

ADDITIONES.

a Th.D. Viso libello. Huiusmodi consilium fm ordinem perusinum,est in prima parte iudiciorum,nu.xliv.z pro consi.bar. allegat Alex.in l.post contractum.in versi.j. presump.ff. de do. z dicit esse nu.cxxj.z adde ad no.per Bar.hic:z eundem Bart. in consi.lxv.factum tale est.in consi.lxiij.proponitur.z per bar. Ucro.in tracta.de simula.contra.per totum,z Vitalem Neapoli.in suo trac.clausularum,in clausula simulationis contractus, z vide Bal.in l.fi.C.mand.

b Qui possunt.Adde plures cōcor.per ias.in l.si quis ex argentarijs.§.pretor ait.ff.de edē.z pe.Cor.in cō.ccxlij.in presenti causa.in iij.vol.z in consi.cxxxvij.lz multas.in vlt.col.in eo.vol.quibus adde Bar.in hoc consi.quod non allegant ipsi.

c Ultra dimidiam.Vide per Bar.Ucro.in suo tra.de simu. cōtrac.in ij.presum.

d Promissio facta de reuendendo. Istud consilium sequitur Alex.in l.post contractum.ff.de do.in addi.ad Bar.z vide bar. Ucro.in d.trac.suo,in vj.presump.

CONSIL. XX.

1 Mutuum naturale z ciuile quid sit,z qua actione possit agi.
2 Sententia refertur ad acta.
3 Idem numerus quantitatis quādo reperitur in duabus diuersis dispositionibus factis,z inter easdem personas, intelligitur de diuersis quantitatibus,z non de vna,z eadem.
4 Due cause quando opponuntur vt respiciant vnum finalez effectum requiritur vtriusque cause concursus,z si deficit vnus totum deficere videtur.
5 Dictio,quocūque,vel omni meliori modo,&c.quomodo intelligatur.

Visa prima, z secda petitione, z forma fideiussoris Licoli, z omnibus aliis actitatis in cá pertinétibus ad hoc, credo qd cótra dictú Liolum fideiussorẽ nó possit fieri executio sine late super secda petitione. Ad hoc aút perfecte inuestigandum est
1 qd de iure cói fideiussor iudicatum solui, nó tenetur facta mutatione cause, vel rei petite, vt ff. iudi. solui. l. cum querebatur. §. fi. sed in casu nostro est facta mutatio cause. Item est mutatio rei, vt probo, ergo fideiussor nó tenetur. Qd sit facta in secda petitione mutatio cause, ostendo sic. Certum† est quod quoddam est mutuum naturale, quod contrahitur numeratione, z ex eo agitur certi condictione ex mutuo, z tunc causa actiois est ipsa numeratio, vt ff. de fideiuss. l. si quis p eo. §. fi numos. Et de hoc loquitur totus titus. si certum petatur, z not. eodem tit. l. si a furioso. in princi. prime gloss. Quoddam est mutuum ciuile, cui fauet quandoqz naturale, vt si stipulor a te centum ex causa mutui, z numeratio sequitur, vel precedit: quandoqz huic mutuo ciuili non fauet naturale, vt qz numeratio non sequitur nec precedit, z his duobus casibus causa obligationis, z actiois est ipsa stipulatio, z ex ea agitur non ex numeratione, vt ff. de novatio. l. cum enim. plene not. per gl. in verbo. credimus. ff. si certum pet. l. ij. §. final. z eodem titulo. l. certi condictio. §. quoniam. Sed in casu nostro in prima causa vbi fideiussor interfuit, egit certi cõdictione ex stipulatione. Proposuit enim mutuum ciuile coadiuuatum a naturali, z sic causa stipulatiois seu obligatiois est
b ipsa stipulatio. In secunda[b] petitione egit condictione certi ex mutuo naturali. Nam ista recognitio, z cõfessio proponitur ad probationem mutui naturalis, non ad obligationem, cum ex tali confessione non nascatur obligatio: sed iam nata probatio, vt ff. depositi. l. Publia, in fin. nota. per Lyn. de non nume. pecu. l. generaliter. Cum igitur in primo iudicio causa fuit ista stipulatio, in secundo iudicio causa fuit ipsa numeratio: ergo causa mutata, z sic fideiussor iudicatum solui de iure non tenetur: vt
2 supra probatum est, z l. nõ idcirco. §. fina. ff. de iudicijs. † Secundo ad idem probatur sic. Certum est, quod sentẽtia refertur ad
1 acta, l. ait prætor. §. j. ff. de re iudi. z C. de sentẽ. que sine certa quãtitate. l. hec sententia. sed in actis cause, scilicet in cõsilio domi, petri, z in replicatione partis continetur, quod causa est diuersa a prima: ergo sententia videtur lata ex causa diuersa. Tertio
i quia posito sine preiudicio quod esset eadem causa, tamẽ hic talis actor non potest allegare. Cum enim per domi. Petrum pronunciatum sit pro ipso actore, qd causa sit diuersa, non potest modo dicere, hoc non esse verum, vt ff. de legat. j. l. si seruus plu-
3 rium. §. j. Qd autem sit facta mutatio rei, sic probo, † quoniam idem numerus quãtitatis reperitur in duabus diuersis dispositionibus factis inter easdem personas. de diuersis quantitatibus intelligitur, non de vna z eadem. Casus est. ff. de probatio. l. quinquaginta. not. ff. de leg. j. l. plane. la prima. §. sed si non corpus. Sed in primo libro fit mentio de centum quinqz florenis mutuatis, per stipulationem promissis, z hec est vna dispositio. In secundo fit mentio de centum quinque florenis mutuatis atque recognitis z confessatis, z hec est alia dispositio: ergo diuerse fuerunt quantitates, z sic diuerse res, ideo fideiussor de iure communi non tenetur. Nunc restat videre vtrum per formam promissionis fit in dictis casibus a iure communi in aliquo recessum: vt per hoc ipse fideiussor teneatur. Nã promisit omnẽ quantitatem, ex qua esset cõdẽnatus ex causis supra dictis, ꝛc. Sed in libello erat insertum mutuum naturale. Item, sequens stipulatio, z in sequenti petitione fuit cõdemnatus reus ex mutuo naturali: vt predixi, ergo verba stipulatiois locum hic habent. Respondeo tamen, quod dicta verba non obstant. Nam debet intelligi ex predictis causis coniunctis, z simul concurrentibus. hoc est, ex stipulatione impleta per numerationem.
Hoc sic ostendo, quia quando due cause apponuntur, vt respiciant vnum finalem effectum, requiritur vtriusque cause cõcursus: z si vnum deficit, totum deficere videtur. l. si heredi plures. ff. de condi. instituti. z de rebus dubijs. l. si is, qui ducenta. §. v
4 trum. C. de impube. z aliis substitut. l. penulti. † Sed in proposito, iste due cause ponuntur, vt vnam obligationem respiciant: ergo, ꝛc. Sed in secunda petitione deficit vnum, scilicet stipulatio. ergo totum videtur deficere. Preterea, verba istius stipulationis, que dicunt ex causis predictis, sunt dubia vtrum intelligantur diuisim, an coniunctim, z sic debent declarari ex sequenti libello, sup quo stipulatio est interposita: vt C. de diuer. rescript. l. j. de lega. j. l. si seruus plurium. §. fin. z C. de transactionib. l. si de certa. Sed nõ est dubium quod ille due cause, scilicet mutuum z stipulatio in libello ponuntur coniunctim pro vna causa, scilicet stipulatiõe impleta per numerationem. d. l. cum enim. z aliis supra allegatis. ergo in promissione debet intelligi coniunctim: sed in prima petitione fuit proposita vna causa separata: ergo nõ vna cum prima. Hec obstant illa verba posita in stipulatione, petendorum coram domino Angelo, fuisq; successoribus, quocunque tempore, z modo. † Nam ista verba quo
5 c cunqz modo, [c] non possunt intelligi, quocunqz modo, id est, quacunqz causa, longa enim differentia est inter modum, z causam cum causa semper sit de preterito, l. damus. ff. de condic. indebi. modus vero est de futuro: vt not. ff. de conditionib. z demon. in gl. rubr. Sed in hac stipulatione modus aliter accipitur. Nam ista verba quocunqz tempore z modo veniunt ad determinationem illius participij petendorum. Voluit ergo dicere sine petentur per modum ordinarij iudicij offerendo libellum, sine petendo instrumentum executioni mandari ex forma statuti. sive faciendo eum cõdemnari ex prima confessione. Nec ergo petendi voluerunt contrahentes denotare nõ diuersitatẽ causarum quod patet ex dicto participio petendorum quod determinatur. Item quod est futuri temporis z causa est de preterito: vt dixi. Circa vero diuersitatem rei petite nihil est innouatũ per stipulationem. Nam omnia verba stipulationis referunt se ad quantitatem in petitione contentam. sed in secunda petitione fuit diuersa quantitas: ergo, ꝛc. vt dixi. Non ob. illa verba. z secundo promisit soluere omnem pecunie quantitatem, in qua ipse Liolus fuisset cõdemnatus ex causis supra dictis: quia dicta verba generalia, omnem pecunie quantitatem, [d] ꝛc. debent
b intelligi, si ex vigore petite quantitatis in primo libello resecundit vt occasione expensarum vel interesse: vt probatur in l. si expluribus. in prin. ff. de sol. z de fideiuss. l. si qs pro eo. §. si numos. Cum igitur in secunda petitione sit diuersa causa, z diuersa quantitas. non procedens ex prima. patet quod in hac causa fideiussor non fuit acceptus, z sic contra eum executio non potest fieri. Bar. a Saxoferr.

ADDITIONES.

a T. D. Visa prima. Adde quod hoc consi. Bar. fm ordinem peruf. est in j. parte iudic. nu. 50.

b In secunda petitione. Adde ad not. per Bart. in l. ij. §. final. ff. si certum petatur. z in l. si debitorem. ff. de noua. z in l. non abstulit. C. de noua. cum concor. de quibus per Aler. in d. l. si debitorem. z in d. §. fi. z ibi plenius per Jas. Adde. etiã no. per Bart. z docto. in l. certi conditio. §. si numos. ff. si cert. peta. cum concordan. de quibus per Aler. z plenius per Jas. in l. si quis ita stipulatus. §. Chrysogonus. in vij. no. ff. de verb. oblig.

c Quocunqz modo. Nota quod huiusmodi clausula, quocunqz modo vel omni meliori modo nõ intelligitur quacunque causa vel omni meliori causa. Ita Bart. hic, quod no. z ideo cum ad uocati dicunt, quocunqz modo. z causa, ꝛc. que nota ad dicta p Felyn. in cap. cum super. de offi. delega. z Aleyan. in consiliis vj. volu. Quomodo autem intelligatur clausula, quocunque e qualitercunqz. vide Beminia. in ca. ij. de preb. in vj. z ibi Per. de Ancha. z Philipp. de Franchis in cap. ad hec. de appella. Quomodo vero intelligatur clausula, quoties. z quandocunqz vide plures concor. per Jas. in l. petens. C. de pac. z plenius per Feli. in c. cum accessissent de consti. quibus adde do. Fabia. de Mõte. in suo tract. de emptio. z venditio in iij. q. iiij. partis prin. z Bal. in consi. cclij. in iij. vol. incip. ad euidentiam in fi.

d Omnem pecu. quanti. Adde, quod dicit Bartol. hic, quod verba, omnem pecunie quantitatem, restringuntur ad petita preambula in primo libello, z non in secũdo, adde no. per Bar. in dicta l. si quis pro eo. §. si numos. ff. de fideiu. z Moder. in l. a furioso. in princi. ff. si cert. peta. z Bald. in l. si. in fi. C. ad Maced. Et adde, quod verbum, omne, recipit modificationem. Odra. in consil. cclxxviij. Item verbum omne, comprehendit ea que possunt comprehendi ex natura sermonis, vide Bartol. in l. qui habebat. ff. de leg. iij. bald. in l. a procuratore. versi. in contrarium. C. mand. Item verbum omne, restringitur ad presentia, preterita, z futura, z vide plene per Fran. Curt. in cõsi. lxix. visis duobus, z Specul. in titul. de positionib. §. decimo sequitur videre. versi. sed pone q̃ procurator. z Aler. in l. inter omnes. in fi. ff. qui satisd. cogan. z ibi vide apostil.

CONSIL. XXI.

Tutor qui est datus existẽtibus legitimis, nulliter est datus, z ideo si non administrauit tutelam, non tenetur, z potest ab administratione desistere.

1 ℣ Tutor habenti tutorem non potest dari, z tutela esset ipso iure nulla.

2 Tutor nulliter datus si nõ administrauit tutelã non tenetur.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

a In questione qua dicitur a fuisse datum tutorem per iudicē, z postea ad petitionem cuiuscdā fuit revocatus, †visis que videa fuerunt, videtur de iure dicendum, qs datio tutoris facta de dicto Licholo, sit ipso iure nulla, quod patet, qr datus est tutor habēti tutores legitimos, scz, auunculos, qui hodie in tutela preferuntur agnatis remotioribus, in gradu, vt in aut. de her. ab intel. §. ex his. posita C. de legi. tut. auth. sicut hereditas. z sic patet qs in donatiōe fuit erratum, ergo datio fuit nulla. b ff. de tu.
b 2 z cur. da. ab his. l. tutor si petitus. Ex† hoc sequitur, qs si nō administrauit tutelam dictus Licholus non tenetur. casus est C. qui da. tu. pos. l. si fororis. nec ei nocet si cepit administrare. Preterea. sponte sui compulsus non pōt ab administratione desiste re, vt ff. de eo qui pro tut. l. j. §. fi. Nec ob. decretum factum, z qr vnus ex d. auunculis fuit extraneus, qr remanet alius auunculus qui excludit dictum Licholum. Bar.

ADDITIONES.

a T. D. C In q. qua dicitur. Adde qs hoc consi. fm ordinem peru. est in j. parte iudi. nu. 51.

b C Datio fuit nulla. Adde not. per Bar. in l. tutor si petitus. ff. de tuto. z curato. da. ab his. z in aut. mat. z auie. z ibi scripsi. C. quando mul. tute. offi. z ibi Alberi. ponit de legitimo qui se intromitteret in tutela, z administratiōe existente matre per eandem rationem. Et an tutor possit propria authoritate se exonerare. z dare tertio ad hoc vt non teneatur, vide Paul. de Cas. in consil. 251. incip. ad bene examinan. in quarto dubi. z adde nota. per Bart. z que ibi scripsi. in consi. 251. factum sic se habet, quidam, 2c.

CONSIL. XXII.

1 Appellatio quelibet est permissa, nisi videatur prohibita.
2 Appellari a sententia cōdemnationis in materia falsitatis, an possit.

a In questione qua queritur a an ser Leonus possit appellare a sententia contra se lata. Secundo, an si pōt appellare, que sententia sit per iudicem appellationis ferenda. Circa primum, viso processu contra dictum Leonum, z socios facto, eius tenore diligenter inspecto, videtur indubitanter de
1 iure dicēdum, quod dictus ser Leonus appellare possit. † Hoc autem ostenditur sic. Certum est, quod de iure communi habemus regulam generalem, qs a qualibet sententia possit appellari, nisi reperiatur expresse prohibitum. l. a procōsulibus. z l. z in maioribus. C. de appel. sed in casu nostro nō est prohibita appellatio de iure cōmuni, vel speciali. ergo, 2c. De iure communi,
b quia nō pro omni falso prohibetur appellatio, b sed solum pro falsa moneta, in alijs non supponentibus vnam monetam pro alia. hoc nō reperitur prohibitum. ergo 2c. Item nec de iure municipali ciuitatis Tuderti prohibetur appellatio si quis condemnatus fuerit pro falsitate, sed iste ser Leonus non fuit pro falsitate cōdemnatus imo pro delicto nullo z non punibili cō-
2 demnatus est, z nō pro aliqua iusta causa. † Item si recte inspiciantur verba statuti ciuitatis Tuderti, z inspiciant verba cō demnationis. dictus ser Leonus dicitur mandasse, z cōsilium dedisse postquam predicti omnia deliberauerant, z sic dedit cō-
c silium ei, qui alias erat facturus, qs factum nō est punibile de iure, vt optime probatur insti. de obl. que ex delic. nas. §. ope. z l. sepe. in fi. de ver. sig. z l. j. §. persuadere. ff. de ser. cor. z ibi no. Nō ob. si dicatur, quod hic fecit plus quia mandauit. Item hoc casu mandatum factum ei, qui deliberauerat, idem est qs cōsiliuz, l. iiii. in fi. ff. mand. z ibi gl. notab. in verb. sibi cōsilium. z tūc si bene aduertas nō obstant no. per Dy. in c. nullus ex cōsi. extra de re. iur. libr. vi. idem dz intelligi in delictis. que sola animi corruptione cōmittuntur, vt serui corrup. vt d. l. j. §. persuadere. not. ff. de iniur. l. non solum. §. Proculus. prout est in litera volenti, sed qr illa litera videtur approbari per gl. in d. l. sepe. posito, qs esset vera illa litera. §. ille etiam haberet locū in iniurijs que deferuntur, seu inferuntur circa personam, non in delicto cōmisso circa rem: vt furtum. vt expresse dicitur in gl. in d. l. sepe. in verb. condici pōt. Non ob. si dicatur, hic fecit plus. qr dedit auxiliū, 2c. vt in inquisitione continetur. Item quantum ad dictum ser Leonum nil releuat. qr in inquisitiōe nullatenus declaratur qd auxilium dedit nisi qs dedit auxilium predicto mō scz mandando, z cōsulendo, z sic videtur incertum in inquisitione deductū. Bar. a Saxoferrato.

ADDITIONES.

a T. D. C In q. qua queritur. Adde qs istud consi. fm ordinem Peru. est in j. parte iudi. nu. 52.

b C Prohibetur appellatio. Inquantum Bar. vult, qs pro falsa moneta cōdemnatus nō pōt appellare adde tex. in l. j. in prin. C. de fal. mo. z ibi gl. in verb. priuato. z Sal. z Spec. in ti. de appel. §. in quibus casibus. vers. decimonono nō valet tamen. no. limitationem, quam dat Bar. hic, ad illam legem, nō habere locum in supponentibus vnam monetam pro alia, qd si cōdemnati sunt, possunt appellare. Et no. Bar. hic, que adde ad not. in d. l. j. z adde, qs consuluit Rapha. Cu. in cōsi. cxxix. inci. hoc maxime propositum. inci. vbi facit differentiam de pena falsificantis monetam, z in supponentibus vnam monetaz pro alia, z plura vtilia scripsi. in d. l. z in maioribus.

c C Dedit cōsilium. Adde inquantum Bar. vult. quod si qs dedit consilium vt quis faceret monetam, si alias erat factur², nō dz puniri de falsa moneta, que adde ad no. per Bart. in l. is qui opem. ff. de fur. z ibi scripsi vide Ang. de Are. in §. interdum. in sti. de obl. que ex del. nas. z Imo. z Fran. de are. in l. si stipulatus fuerit. ff. de verb. oblig.

CONSIL. XXIII.

1 Inquisiti plures cum clausula de auxilio, z fauore an referatur ad omnes, vel ad quem eorum.
2 Fauorem vel opem prestans percussori, non est nec potest dici percussor.
3 Inquisiti singulariter insultando, z percutiendo, si deliquerūt, an debeant puniri, ex quo principaliter, vel in consequētiam de liquerunt.

a Ex facto proponitur, quod xij. homines officio iudicis inquirantur, qs ipsi, z quilibet ipsorum cum armis offendibilibus fecerūt insultum contra Mar. Jo. Philip. z Francis. z qs quatuor ex dictis insultantibus percusserūt dictum Fran. cum hasta, z vnus ex ijsdem percussoribus percussit eūdem vna alia percussione, z quod omnes inquisiti predicti, z quilibet ipsorum exceptis duobus ex primis percussoribus percusserūt dictum Mar. Jo. Philip. z Franc. z ad predicta omnia z singula committenda, vnus alteri, z alter alteri dederūt, z prestiterunt auxi-
1 lium, consilium, z fauorem, opem, z operam efficacem. † Modo dubitatur, vtrum dicta clausula de auxilio z fauore, complecta tur in quolibet dictorum inquisitorum prestitisse auxiliū, z fauorem quibuscūque alijs inquisitis ad supra dicta per se, z qui libet ipsorum commissa equaliter ipsa clausula considerari debeat, z ad quas, z ad quid referatur. In questiōe predicta sine dubio dicemus clausulam referendam esse singulis, z ad quemlibet ex inquisitis. Nam cum proponatur reciprocam. id est, vicariam prestationem auxilij, z cōsilij interceſſisse inter inquisitos predictos: nec sit ratio, quare magis ad vnum quam ad alium referatur, ad quemlibet eorum est referēda prestatio auxilij supra dicta, vt ff. de vulga. z pu. liam hoc iure. z l. ij. §. quamuis. C. eod. z de leg. j. l. talis scriptura. in fi. z de iurisd. om. iud. l. si idem cum eodem. z ibi no. hunc etiam intellectum inducunt illa verba in inquisitione apposita videlicet, vnus alteri, z alter alteri. Nam quilibet ex dictis inquisitis, videtur auxiliū z opem prestitisse vt ff. de lega. ij. l. qui concubinam. §. cū ita. z de lega. j. l. si ita legatum. in principio. z ibi no. Modo restat videre, quid in proposito themate premissa clausula debeat operari: z an predicti inquisiti debeant, z possint de auxilio, z fauore puniri. Videtur probabiliter dicendum, puniri nō posse. Nam licet plures rei debēdi, z insolidum obligati videantur ambo fideiubere in vicem, tamen huiusmodi tacita fideiussio nō producit inter eos officium obligationis, quod patet, quia si vnus soluit insolidū non repetit a correo per actionem mandati, vt ff. ad Velleian. l. vir vxori. §. finali. z sicut notari. C. de duobus reis. l. j. Sic, z in proposito, cum omnes z singuli inquisiti fuerint principaliter delinquentes, z qualisqualis fauoris auxiliiq; prestatio precesserit, non producit obligationem ex principali debito, z consequenter punitionem ipsius auxilij, vel fauoris, cum solummodo principale delictum, z principalis obligatio sit attendenda, z nō que ex consequentia procedit, vt ff. de aur. z argen. l. si z nō sint. §. perueniamus. z accedit in hoc. ff. de iniuri. l. pretor edixit. §. si dicatur. vbi dicitur expresse, quod principalis causa attendi-
2 tur, non alia. †. Secūdo, quia is qui prebet fauorem, vel opem percussori, nō est percussor, nec potest dici percussor, vt ff. de furtis. l. is qui opem. z ff. de iniurijs. l. non solum. §. si mandato. z §. Proculus. Cum ergo singulariter dicti inquisiti percusserint, non possit dicti percussoribus auxilium prebuisse eo ipso quod percusserint, quia idem factum non potest parere duos effectus, seu eadem percussio facta per quemlibet non potest censeri diuerso iure, videlicet iure percussoris, z iure fauorem prebentis, vt ff. de vsucapionib. l. eum, qui heredes. in principio. de
3 condit. z demon. l. Titie si non nupserit. † Preterea, questio presens satis videtur determinari ff. de furtis. l. qui seruo. §. si duo. vbi videtur quod si duo serui diuersorum dominorum sibi inuicem persuaserint, z ambo simul fugerint, alter alteri⁹ fur nō est.

Sic ꝛ in proposito cū omnes inquisiti fuerint principaliter delinquētes, ꝛ ex facto plurimū consummatur delictū, q̄ quidē delictum per alterū solum consummari non poterat, iura dicūt qđ omnes insolidum principaliter tenentur, ꝛ non accessorie. ff. ad l. aquili. l. ita vulneratus. §. cum plures. ꝛ ff. de fur. l. vulgaris. §. si duo. ꝛ accedit. ff. arbo. fur. ce. l. si plures. Cum ergo predicti inquisiti singulariter insultando, ꝛ percutiendo deliquerunt, debent de eo quod principaliter deliquerunt puniri, non attenta consequentia que ex facto principali posset insurgere. Nam illa consequentia effectum non producit, vt superius est expressum ꝛ facit ff. de sol. l. si duo. §. ꝛ quasi generale. Et ad premissum intellectum facit generalitas verborū inquisitionis, ꝛ omissio ipsa auxiliū ꝛ fauoris, vt possit concipi an fauor fuerit prestitus aliter vel alio modo quam principaliter in delinquendo. Auxiliū enim multifarie prestatur, ꝛ armis. ꝛ manu, clamoribus, ꝛ obiectu corporis, vt ff. ad Silla. l. cum dñs. cum simil. ꝛ sic cum inquisitor fuerit vagatus circa vltimam partem inquisitionis, alias alteram partem inquisitorum non pergit inquisitio ad vigorez iudicij, vt ff. de iniur. l. pretor edixit. in prin. ꝛ §. q̄ autem pretor ait. cum similib.

ADDITIO.

a T. D. ¶ Ex facto proponitur. Adde, qđ hiusmodi consi. secūdum ordinem perus. est in j. parte in d. nu. 53. ꝛ est in 7. vol. consil. Ad dicta per Bar. hic, vide eundē Bar. in l. qui seruo. §. si duo ff. de fur. ꝛ Alex. in consi. xv. in j. vol. viso processu.

CONSIL. XXIIII.

1 ☞ Adherentes qui dicantur.
2 Sequaces, participes, ꝛ capozales qui dicantur.

a 1 IN dubium reuocatur qualiter intelligantur adherentes. ideo vide tex. in corpo. de her. ꝛ fal. ibi quam nūc. † Ex hoc not. significatum huius verbi adherentes. Illi enim proprie dicūtur adherentes qui sunt eiusdē vel sponte cui⁹ est principalis. De hoc est tex. in c. apostolice. de re indi. li. vj. ꝛ vide bonum tex. in auth. de alie. ꝛ emph. §. economos. ꝛ hoc est vti le pro capitulis pacis, que quotidie inter ciuitates vertuntur. Nam vna alteri, ꝛ altera alteri promittit non offendere ciuitatem, nec suos adherentes. Intelliguntur aūt adherentes subdi
b tib ciuitati, ꝛ illi qui sponte sunt eiusdē velle, cuius est ipsa ciui
2 tas. Qđ autem importet verbum, sequaces. vide tex. in c. con
c questi. extra de sen. excom. † Qui autem dicātur participes, aut se continentes, vide tex. in l. vnic. C. si rec. prouin. Capozales aūt
d illi dicuntur, qui caput seu principium alicuius facti, siue rei tenent. Pro quo vide tex. in l. ij. §. si quis homines. vbi hoc notatur, ff. vi bo. rap. que faciunt ad multa. Bar.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ In dubium reuocatur. Adde qđ istud consi. fm ordinem Perusinum est in j. parte iudicioꝝ, nu. 54.
b ¶ Adherentes subditi. Vide Bar. in l. non dubito. ff. de capt. ꝛ And. Barb. in consi. xj. in ij. vol. inc. istud afferam in medium, ꝛ Lud. Rom. in consi. cccc xvj. in proposito casu.

CONSIL. XXV.

1 ☞ Procurator producēs testes an debeat puniri ex forma statuti, vt principalis.
2 Statutū imponens penam an ꝛ quando sufficiat ad annullandum actum.

a 1 STatuto ciuitatis Senarum cauetur q̄ nullus preter principalē pduc
1 cat testes sub pena xxv. lib. † Quidā procurator produxit testes in quadā cā procuratoziꝝ nomine: queritur an talis productio valeat? Rñ. indubitanter, q̄ no: qz factū lege vetante, vt l. nō dubium. C. de legi. Et si dicatur statutū vltra procedit penam imponendo, ꝛ sic vz
2 qđ fit, per l. si. ff. de diuoꝛ. ꝛ ibi not. in gl. in verb. cōubiū. p Richar. Mal. ꝛ quod nota. per Ly. in d. l. nō dubium. in fi. † Ad id
b dico, quod vbi lex vltra procedit penam imponēdo actus est nullus firmioꝛi ratione, ex quo pena imponitur, quia illud sufficit ad annullandum actum. ff. de his que pro non scrip. habē. l. j. vbi est casus expressus. Non obstat. l. ij. de diuoꝛ. quia ex impositione pene apparet quod lex voluit valere diuoꝛtiū factuz: ex hoc patet q̄ sensit q̄ diuoꝛtium valebat alias de iure communi secūdo viro. si primum matrimonium durabat aliud matrimonium non valuisse, ꝛ istam rationem ponit ibi tex. expres. Et diffinitio quam dicti doctoꝛes faciunt, videlicet aut pena imponitur actui prohibito de iure communi, aut prohibito de iure speciali nil valet quia est contra text. ꝛ gloss. in verb. expressum, in l. pretoꝛ ait. §. j. ff. de oper. no. nuncia. super verbo, expressum. Nam eo ipso quod imponitur pena destructionis, videtur vetare, ne fiat, ꝛ annullet̄ factum: ꝛ cōstat quod interdictum de no. ope. nun. est de iure speciali extraoꝛdinario, l. in prouinciali,

eo. tit. Preterea, illa distinctio lege non probatur: quia d. l. fin. de diuoꝛtijs. nil facit, vt dixi. Hoc etiam in proposito, scilicet qđ productio testium non valeat. Probatur alia ratione inuitabili, qz procuratoꝛ non hz mandatum ad hoc. Nam in generali
c mandato non venit aliquid qđ sit penale, l. si procuratoꝛ. de cō
di. inde, cum simi. etiam sic hec productio que est penalis nō vz
ꝛ si mandatum recte inspiciatur, dictus procuratoꝛ nō habuit
d mandatum speciale ad producendum testes, sed ad videndū iurare testes. Concluditur ergo, qđ dicta productio tanquam facta contra statutum a non habēte mandatum est ipso iure nulla Bart.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ Statuto ciuitatis. Adde quod istud consi. fm ordin. Peru. est in j. parte iudicio, nume. 55.
b ¶ Qđ vbi lex. Adde, qđ Bar. in l. pretoꝛ ait. §. j. in fin. ff. de no. ope. nun. videtur sentire contrarium: vbi dicit, qđ quando nullitas actus respicit alterius preiudicium quam eius cui imponitur pena, actus non est nullus, l. filiosa. §. fi. ff. de fal. ꝛ de reg. iur. l. non videtur dolo facere. ꝛ ideo si tibi cōtingat in facto, aduertas ad dictū Bar. hic. Et an, ꝛ qñ lex, vel statutum prohibet actum fieri, deinde procedit imponendo penam facienti talem actum, an per impositionem pene videatur velle, qđ actus remaneat validus, vel inualidus, examinant bar. ꝛ doc. in d. l. pretoꝛ ait. cum concoꝛ. traditis ibi per Alex. ꝛ ibi etiam per d. meum, ꝛ preceptoꝛem, d. Jas. in ij. no. quibus adde Bar. in hoc cōsi. de quo non faciunt mentionem.
c ¶ Quod sit penale. Aduerte, quod hoc non est penale dominꝰ sed procuratoꝛi, ꝛ ideo hoc dictum Bar. hic, est singulariter no tandum.
d ¶ Mandatum speciale. Contra hoc dictū Bart. facit l. ad rem mobilem, ꝛ l. ad legatum. ff. de procur. ideo no. hoc dictū Bart.

CONSIL. XXVI.

1 ☞ Si pars fecit iurare testes in dilatione, nunquid post dilationem possint examinari.
2 Testis qui iurauit ad instantiam partis, pōt examinari inuita ipsa ꝛ absente parte, ad instantiam partis aduerse.
3 Probatio per iuramentum non fit.

a 1 QUeritur, a si dilatio est assignata p iudicē
1 pbare quicquid volūt. Si actoꝛ fecit iurare testes in dilatione, ꝛ non deponere, nūquid post dilationē
1 † possint deponere? Et primo videtur, quod sic: qz quo coꝛā iudice iurauerunt, non est in potestate producētis, sed iudicis examinare, qz eos examinat i secreto partib⁹ absentibus. Itē quia post iuramentū iudex debet testes examinare ad instāniā partis aduerse, etiam si is qui produxit resistat, vel absens sit, ergo habetur p̄ recepto post iuramentum alias nō examinaret ꝛ euz iudex producente inuito, vel absente. Et hoc probatur
2 C. de testi. l. si quando. ꝛ ibi no. vñ fecit producēs, quod potuit faciendo eos iurare, ꝛ ideo dilatio ea nō preiudicat, cum per iudicem, non per eum stetisse videatur, qui examinare distulit. ar. ff. ex quib. cau. maio. l. sed ꝛ si per pretoꝛes. in prin. ꝛ §. ait ꝓtoꝛ. ꝛ in aut. vt spon. larg. §. hoc quoq;. Item, probationū facultas non est angustanda. C. de heretic. l. quoniam. Item, cum testes produxerit in iudicio, iurare fecerit, procedere debet examinatio sine temporali damno. ff. de iud. l. ij. §. in omnibus. Econtra videtur primo, qz dilatio amplius quā semel nō est concedenda nisi ex causa. ff. de fer. l. j. ꝛ ibi not. Unde, cum sine noua dilatiōe non possint testes deponere, merito non est petendum, ar. d. l. j. Secōo, quia quis vltra terminū nō auditur, ff. ex qui. caus. mal. sed ꝛ si per pretoꝛem. §. sed ꝛ si dum decreto. ꝛ C. de accusa. si ea ꝛ C. de remi. pig. l. si eo tempoꝛe. Tertio, quia impurat ei qui se arctauit, ff. si quis caus. l. ij. §. si quis tamē, ꝛ de seipso queritꝰ, quia a nullo alio deceptus est, ff. de rei. ven. l. naz si actoꝛ. de act. emp. l. j. in fi. Item, si est actoꝛ, ei est magis imputandū, qz probationes debet secum afferre. C. de ꝓbi. se. pec. l. j. Itē, si reus nō debet in sua potestate conferre, vt differat quātū vult, vt ff. de iurisd. om. iud. l. si idē. §. j. Ultimo videtur determinari per l. quādo. C. de testi. vbi dicit, q̄ vltra xv. dies nō debēt testes obseruari. Ex quo colligitur, q̄ ex tūc sit actoꝛ in summa negligentia, adeo etiam q̄ si per iudicē staret non audietur, vt d. l. si. in fi. Itē, iudex nō debet se in causa intromittere vtraq; parte silēte. ff. de iud. l. inter litigatoꝛes. ꝛ C. de iudi. l. properandū. §. ꝛ si quidem pars. in glo. in verb. licentia. que incip. iure isto. in fi. ꝛ not. C. de testibus. l. si quando. in gloss. in verb. introducit. que incl.
3 siue sit ille. ¶ † Hec obstat si obijciatur quod iurauerunt intra terminum, quia nihil operatur. Datus enim fuit sibi terminus ad probandum, quod non intelligitur de iuramento testium solummodo, sed de effectu probationis. Constat enim, q̄ per iuramentuz non fit probatio, vnde videtur de depositione

cogitatum

cogitatum.arg.C.de leg.z const.l.non dubium. Item iuramentum testium.z depositiones exigūtur. Non enim sufficit vnum sine altero.Et ideo dicitur in lege.q testes iurati deponant. C. de testam.l.fi.in fi.z l.hac consultissima.§.pe.per q do.Joā.Hasiolus de Pisis hanc questionē determinauit, de facto cōsultꝰ. Sunt igitur inseparabilia,z individua,iuramentum z depositio.z nō sufficit partem fecisse,arg.ff.famil.ercis.l.heredes.§.ea.Per q concluditur.q nec etiam iurasse videtur.ex quo in dilatione iurauerunt tantum,z non deposuerunt.arg d.l. z C. ad Sylla.l.cum Syllamanum.in fi.z ff.de eden.l.j.§.edenda.Habetur ergo totum pro omisso,cum vnum omittitur.ff.de transl.l.cū
d §.fi.pretor.ibi not.in vlti.gl.z insti.qui.mod.test.in fin.§.ex eo autem,z ibi no.In questione istaᵇ do.Ray.de Forli.determinauit testes debere examinari,non ob.dilationē:q̄ facto fecit. q̄ nō potuit.testes inducendo,z faciendo iurare.Ad autem quod postea debet sequi,scilicet examen faciendum motu iudicis.z eius officio cum testes citati.z iurati debent reddere secretum iudicium,z in secreto examinari vt in Daniele,z etiam C.de testib.l.nullam.Ad illud vero q dicitur C.de test.l.si quando.potest responderi,q dicta lex non intelligitur in dilatione data a iudice.Sed cum testes interdum de longinquo proferūtur.seu producuntur.z vellent recedere ne vagentur cure familiari.z propriis negotiis.tunc enim lex dat dilationem in fauorem testium z.v.dierum,intra quos iudex tenetur facere examinari.q si non facit tenetur.vt ibi notatur.Jo.de Senis consuluit contrarium per iura superius allegata.in ij.parte quest.do. Dy.de mugello.determinauit q recipi possunt,ar.ff.de bo.poss.ex test. mil.l.ij.vbi dicitur.q qui est receptus ad iuramentū,ad totum videtur receptus.Dyn.

ADDITIONES.

a T.D.C Queritur.Adde,q istud consi,fm ordinem Peru.est in j.parte iudi.nu.56.

b C In q.ista,Adde do.de Ro.in decis.lxxiij.inci.licet.z plenius, z in decis.ccccxv.extra Rotam,z per Fel.in c.ij causam.de probatio.vbi plenissime ponit materiam,cui adde Bar.hic,z phil. fran.in c.pia.§.si quis igitur,de excep.lib.vj.

CONSIL. XXVII.

1 ☞An prior hospitalis laicus sit exemptus posito quod hospitale sit exemptum.

2 Intrandi propria authoritatē in possessionem licentia pōt vti contra heredem,z contra ecclesiam,sicut contra defunctum.

3 Verbum de bonis,est significativum possessionis,vel detentionis z non dominij.

4 Verbum reuocato precario,quis dicātur rationabiliter possidere,vel non.

5 Exempta vel non an sit res in dubio episcopus est iudex competens.

6 Ecclesia si est exempta,an sit exemptus prelatus.

a Reuerendo viro domino Buctio de petralonga Spoleti ducat' in spiritualibus vicario,z locūtenenti d. Jac.de Prato iudicis dicte curie,Bar.a Saroferrato legū doctor licet immeritus nūc actu legens peruſij salutem. Ad vota literas vestras recepi, z acta cause appellationis vertentis inter dominum Thomam benedicti priorē Hospitalis sancte Marie de Charitate,z eius procuratorē ex parte vna appellantem, z ser petrum Succij,z eius procuratorem ex altera parte, quaz mihi de partium voluntate vestra commisit prudentia,z puncto scripto videlicet.que sint partes iudicis:visis cōstitutionibus, z consuetudinibus ducalis curie,z actis,z actitatis in ipsa causa,z iuribus,z allegationibᵒ vtriusq; partis,quam commissionem vestri acceptaui,z visis omnibus actis.z iuribᵒ mihi trāsmissis,z allegationibus vtriusq; partis,z etiam auditis sepe allegationibus quas aduocati partium predictarum personaliter coram me facere voluerunt. C Christi nomine inuocato,dico z consulo.quod partes iudicis debent esse tales.videlicet qō inter dictas partes pronuncietur,per dictum dominum Thomam z eius procuratorem,male z iniuste appellatum: z per dictum dominum iudicem esse bene,z iuste pronunciatum. z iudicatum Ad hoc autem dicendū me mouent rationes infra scripte;z vt bene adducant,dubietas habet,z pendet de duobus. Primo,cum ille prior accusetur ex proprio delicto commisso.z accusando illum accusatorem in sua inscriptione apparet quod non agitur de obligationibus, vel facto ecclesie sed de obligatione ipsius priorꝭ,z ex ipsius facto orta,l.neque interdicto ff. de regulis iuris.z de tab.exhi.l.penult.z quod vi aut clam.l.is, qui in patrem.§.si tutorꝭ.Est ergo videndum, vtrum istud delictum sit commissum in loco exempto, vel non, quod si locus non est exemptus,apparet primo posse conueniri,vt in capitu.

b primo,de priuil.lib.vj.Quod autem ille locus non sitᵇ exēptus, ostenditur.Nam verba priuilegij dicunt sic,dicto hospitali,&c. cum illis bonis que in presentiarum rationabiliter possidet.z que in posterum rationabiliter dante domino poterit adipisci
1 ab omni iurisdictione,&c.†Sz dictam possessionem rationabiliter non acquisiuit,ergo dicta possessio nō est exempta.z sic delictum commissum non est in loco non exempto.hoc ostenditur preceisit instrumentum donationis facte dicto ser Petro Succij,ab illo cuius dictum hospitale dicit se heredē,in quo instrumento concessit dicto ser petro licentiam ingrediendi possessionem dicte rei sua authoritate,vt in dicto instrumento apparet.
2 † Sed constat quod data licentia intrandi quis vtitur contra
c heredemᶜ,sicut contra defunctum.ff.de legatis secūdo.in l.Titia cum testamento.§.primo,secundum ij.lectur.z l.heredem.z
d l.quod ipsis.de regulis iuris etiam contra ecclesiamᵈ pōt quis vti dicta licentia,vt probatur extra de donat.c.cum delicti.per quam decretalem hoc tenet Hostien.z Joan. Andr. vt ipsi notant in c.verum,de foro compet.licet Innoc.ibi videatur sentire contrarium cuius opin.reprobatur per d.cap. Pro hoc facit C.de episc.z cleri.l.si quis curialis.Et quia legitima licentia excusat quem a sacr.legio:vt ff.de aqua plu.arcen.l.quanquam.in princip.sed ex instrumentis apparet dictum ser Petrum licentia sibi concessa ingressum esse animo possidendi dictam rem,vt apparet ex instrumentis productis,z sic legitime possidere,ergo dictum hospitale non potest rationabiliter possidere, cum duo non possint eandem rem insolidum possidere, vt l. si vt certo.§.si duobus vehiculum.ff.commo.l.tertia.§. ex contrario de acquir.possess.Et ex hoc concluditur quod dicta possessio nō est exempta. Preterea,aut ponimus dictum Bellū in vita sua dictam rem possedisse,aut non:si ponimus possedisse.q videt pars dicti priorꝭ asserere, dum dicit in quadam positione dictam
3 possessionem intrauit tanquam de bonis dicti Belli,que † verba de bonis sunt significatiua possessionis vel detentationis nō dominij.ff.vi bono.rap.l.ij.§.in hac actione.z instit.eodem titu. §.in hac.Et maxime cum ipse Bellus hoc asseruerit quod heredes eius negare non possunt, quia mendacium defuncti redarguetur.ff.de pigno.actio.l.rem alienam.in fin.z tunc ostenditur quod talis possessio est iniusta:quia cum ipse Bellus constituerit se suo nomine precario possidere. z sic qualitatem seu titulo possidendi habuit a dicto ser petro donatario,l.interdū. in principi.z ibi nota.ff.de acquirend.possessione. Ex contrario concluditur, quod omnis possessio quam Bellus postea habuit,presumitur habere ex titulo precedenti,scilicet precario a dicto ser petro.l.secunda.C. de acquirend.possessio.z nota, in l.
4 quedam mulier.ff.de rei vend.† Sed possessio que habetur precario,est iniusta mutata voluntate concedentis,vt l.pomponiꝰ. §.cum quis.de acquirenda possessione.z vti possi.l.prima.in princip.z nota.C.de acquirenda possessione.l.vitia.per glos.z Dyn. Ergo apparet,quod Hospitale,quod succedit in locum Belli, vitiose possidet,l.cum heres.ff.de diuer.z temp. prescrip.z C.de prescr.long.temp.l.j.z qō ibi not. Aut dicimus ipsum Bellum nūquam possedisse,sed ipsum Hospitale cepisse possidere,z tūc idem.q? Hospitale possidet precario a dicto ser petro. Nam licet precarium impliciter cōcedium,non transeat in heredem,vt ff.de prec.l.cum precario.in fin.tamen quando hoc expresse agitur,non est dubium q ad heredem transit,vt patet in d.l.cū precario,sicut diximus in vsufr. Nam transit ad heredem si expiimitur,vt C.de vsufr.l.antiquitas.z ff.de ver.ob.l.stipulatio ista §.si qs ita. Idem in legato dominio,vt C.de leg.l.in annalibus. Sed in illo instrumēto tam ex principio quam ex fi. apparet q ille Bellus omnia fecit,z promisit pro se,suisq; heredibus:ergo patet.quod Hospitale possidet precario:sed hec possessio est iniusta,precario reuocato,vt dictum est:ergo patet,quod dictum Hospitale nō possidet rationabiliter,z sic res non est exempta. Preterea,hoc non pōt negari:quin dictum instrumentum donationis faciat rem dubiam,vtrum Hospitale iuste z ratiōabiliter possideat,vel nō:z sic est dubium,an ne res sit exempta vel
5 nō.†Sed in dubio episcopus est iudexᵉ competens,vt nota,per
e Innocē.in c.cum sit.extra de for.competen.z arg.ff. de iudicijs. l.secunda.§.sed z si dubitetur.z l.si quis ex aliena.z quod no.in l.secunda.ff.si quis in ius voc.nō ie.z sic patet dictum vicarium iuste pronunciasse.Secūdum dubium est,posito,licet nō sit verum,quod dicta possessio sit exēpta,an sit exempta persona dicti priorꝭ:Et hic dico,quod non.†Istam,exempta ecclesia,videntur exempti ipsius monachi,vel canonici,clerici perpetuoq;
6 dedicatiᶠ, non autem priorꝭ,qui parochianorum curam habet, vt extra,de priui.capitu.per exemptionem.lib2.vj.ex qua decreta li apparet quod demum illi qui sunt ecclesie,z in ipsa ecclesia incorporati,sunt exempti.Sed si in ipsa ecclesia habet quādam curam seu preeminentiam, ipse est obligatus, non autem

incorporatus ecclesie, hoc etiã probatur de iure ciuili, aliquem esse tribunũ militum, si sic preest militibus, habet ne priuilegia militũ: Certe sic, si est de militibus alijs descriptis, alias secus, vt ff. de tes. mil. l. quod cõstitutum, & ibi no, sed in ppõsito prior Hospitalis põt esse quidam laicus: vt in ca. ij. §. vt autem hec. & ibi no. de relig. do. in cle. hic aũt non est probatum istum prior rem esse oblatum: vel alias ipsi Hospitali incorporatũ. Ũñ licet prior non gaudeat priuilegio Hospitalis, sicut non tribun⁹ militum,[g] qui non est de corpore, seu numero militum, sic nec p rebus, de quibus dicitur in d. ca. per exemptionem. Sic ergo ipse nõ est exemptus. posito qõd locus esset exemptus rõne originis, tñ ipse fiet de iurisdictione episcopi, vt C. vbi de cri. agi opor. l. j. & de interdi. & rele. l. relegatorum. §. interdicere. Concluditur ergo dictum vicarium bene pronunciasse. Bar.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ Reuerendo. Adde qõd huiusmodi consili. fm ordinem Perusinum, est in j. parte iudiciorum. nu. 59.

b ¶ Non sit. An. & qñ hospitalia sint exempta, & multa de hospitalibus ponit Fel. in c. de quarta, de prescrip. & ibi dixi in add. vbi videas.

c ¶ Contra heredem. Adde Bal. in c. j. §. si quis vero, de pa. iur. tir. & no. qz istud ius põt cedi, fm Bart. in l. j. §. vsufructuarius. vers. sed quero, sum. ff. de noui ope. nun.

b ¶ Contra ecclesiam. Adde Bar. in l. si quis curialis, & ibi doc. C. de epi. & cle. & vide eundem Bar. in l. ij. C. de pig. & Barb. in c. verum, de for. compe.

e ¶ Episcopus est iudex. Vide de intellectu. d. c. cum sit generale, per Fel. ibi. & per Bar. Soc. in l. rem que nobis. ff. de acq. pos. & Aler. in l. ij. in fi. ff. si quis in ius voc. non ier.

f ¶ Perpetuo dedicati. Vide phi. Fran. in c. per exemptionẽ, de priui. li. vj. & vide Spec. in ti. de sta. mona. in §. j. ver. trigesimo quarto quero. in fi. & ibi Bal. in addi. que inci. quid de rusticis. & bal. ibi in addi. in ver. an rusticus, vbi voluit. quod rusticus qui custodit Hospitale, & portat aliquod signum censetur persona ecclesiastica.

g ¶ Sicut non tribunus militum. Adde, qr l. qõ constitutum. ff. de tes. mil. superius all. videtur probare contrarium, nam ibi loquitur de tribunatu finito.

CONSIL. XXVIII.

1 ☞ Statuto stante qr cause inter consanguineos compromittãtur, consanguineus venditoris comparet, & agit cõtra emptorem, venditor presentat se in iudicio, & petit compromissum fieri ex forma statuti.

2 Compromittere quis an cogi possit.

g 1 **Consilium** Pisane ciuitatis decreuit qr de omnibus litibus vertẽtibus inter coniunctos vsq; in tertiũ gradũ, teneatur index ad petitionẽ vnius partis hoc petẽtis cogere aliam partem de predictis compromittere in eorum arbitros & amicos communes qui possint de plano. & omnibus dilationibus resecatis, cogere, & diffinire, & obseruare laudum, & nõ possit dici de nullitate, nec reduci ad arbitrium boni viri. Modo accidit. quod Titius vẽdidit fundum cuidã extraneo. a quo extraneo Bermanus d. Titij vendicat dictum fundum. Titius ab emptore requisitus defensionẽ se obtulit. & iudicium in se susc epit. nunc Titius petit Bermanum suum cogi ad cõpromittendum. fm formam statuti. Et quod debeat cogi, b probant rationes. j. scripte, prima ratio actionis proposite, scilicet in rẽ actio. que aduersus possidẽtẽ datur. & ex persona actoris ipsi⁹ possidẽtis fundum eorum non declinat. vt l. vnic. C. de alien. iu. mu. causa fac. & l. j. C. vbi in rẽ actio. & l. off. cium. ff. de rei vẽ. Sz ex persona actoris nõ mutatur forũ. probatur ff. de iudi. l. venditor. & d. l. j. C. vbi in rem actio. Sz in casu nostro emptor conuenitur tãquam possessor. ideo ex sui persona non potest declinare iurisdictionem primi iudicis, & petere compromitti quia extraneus. ergo nec ex persona actoris posset forum mutari de iudice in arbitrum, & sic non dz cogi ad compromittendum, & si inspicias in dictis duabus legibus videtur casus nostre qõnis. Secundo probatur proxime nõ facta expressio. sed antequam istud argumentũ fundem, premitto quod ideo potissime iste defensor debet compromittere, quasi causa videatur sua, cũ ad eũ spectet commodum & incommodum, cũ de euictione teneat: vt, j. dicetur. Arg. pro alia parte, quicunq; allegat arguendo, siue excipiendo debet illud probare, alias ab eo quod petit excludi

2 tur: vt l. j. C. de prob. & l. ab ea parte. ff. eo. ti. & l. j. de exce. Sz Ti

c tius qui petit cogi ad compromissum ideo petit. eqr ad eum spectat commodum & incommodum. certum est qõd si res euincere tur ex causa, que causa est vitio ipsius emptoris, qõ venditor de euictione non teneatur: vt ff. de euict. l. si rem quam. & l. si mancipium, in prin. & l. si seruum. & l. fi. istud certum est quod in vendi

tione licitum est non exprimere causam proximam quare ad eũ dicat dominium pertinere, vt ff. de excep. rei iudi. l. & an eandes. §. actiones. sed sic fuit in casu nostro: qr vendicauit eam cã non expressa, & sic non apparet vtrum dicat dominium suum, ex facto emptionis, vel non. & sic ad venditorem spectat periculũ, vel non: ergo & intentio non est probata, & sic excluditur ab eo qõ petit. Bar.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ Consilium Pisane. Adde qr hoc consilium est in j. parte iudic. nu. 64. & pro consi. Bar. alleg. Alexan. in l. si post diuortium, in fi. ff. sol. mat. & And. Barb. in c. quoniam. §. in alijs. vt li. non contest. & dominus meus in iure can. do. Ant. Corse. in suo tract. de potestate regia in q. rij. in xxix. priuilegio pacis.

b ¶ Debeat cogi. Adde Bar. in sua dispu. que inci. Pisane ciuitatis. & ibi dixi in addi. cum cõcor. de quibus per d. And. Sicu. in c. quoniam. §. in alijs. extra vt lit. non contest. vbi examinat dicta per Bar. hic, & Aler. in l. si post diuor. in fi. ff. sol. ma. & in cõl. xv. in vij. vol. inci. in causa & lite. quibus adde Ang. de are. in §. actionum. in ver. quero denunciauit. inst. de act. & vide etiam bar. in consi. ccxix. inci. agitur. in j. vol. & ibi scripsi.

c ¶ Ideo petit. No. qõd dicit Bar. hic, vtrum quis possit in libello petere a iudice aduersarium compelli ad transigendum, & ad hoc no. d. Ant. de Corse. in suo tractatu, de prãte regia, in xij. q. in xxix. priuilegio pacis.

CONSIL. XXIX.

1 ☞ Ciuis quo modo cognosci possit.

2 Probandi onus quem esse ciuem, incumbit ei qui dicit illum esse ciuem. & nu. j.

a **Queritur** Iudex maleficiorũ cõis eugubij ad denunciationẽ petri Herculani inquisiuit Ʒ Azolii. & inquisito super his. Hec est inquisitio qr facit d. B. ex officio, nec nõ ad denunciationẽ Petri Herculani oriũdi, & habitatoris ciuitatis Eugubij. & aduersus Azolũ de are. eo qr percussit eũ sine sanguine. q Azolus excusans se cõfessus fuit. loco, & tpe in inq sitiõe cõtentis. percussisse do. Petr. semel, alia de quibus inquiritur cõtra eum negauit vera esse. Testes aliqui dicunt ipsum Pet. aliqui dictum Petrum. Modo sunt tria statuta quoruz primũ est. qr si quis ciuis percuteret ciuem, vel comitatensem, & de isto nihil ad presens. Aliud est. qõd si aliquis ciuis percuteret forensem. &c. & de hoc nihil ad presens. Alio etiam statuto cauetur, quod si forẽ sis percuteret ciuem, puniatur in quadruplo: ergo, &c. condemnaretur ciuis si ciuẽ percuteret. Post responsionem etiam quesiti, iudex fecit quosdam testes examinari, & condemnauit do. Azolum in quadruplo, tanquam percussisset ciuem. Ego dico, & consulo, quod Azolũ conftrendo quod loco, & tempore, &c. si de vno maleficio, & percussione ibi queritur confitetur de percussione vna, & alia de quibus inquiritur contra eum negauit,

1 dicerẽ, quod non videtur confiteri illum ciuem. Due enim requiruntur demonstrationes ad recognitionem Petri pdicti, vna per proprium nomen, alia per gentes de qua natus est si licet quia oriundus, & hec secunda dat aliam formaz delicto. & aliam inducit penam, vt ff. de conditionib. & demonstrationi. l. nominatim. & de edilitio edicto. l. qõ si nolit. §. qui mãcipia vendunt. & ad demonstrationem respondisse videtur, alia vero negauit, vnde videtur negasse formam datam delicto, & sic videtur dicendum quod ista negatio aliquid operetur. & non sit superflua, vt ff. de vsu. l. si stipulatus. & ff. de lega. j. & l. si quando. ff. de capti. & postlim. reuer. l. iij. in fin. ad municip. l. j. nihil enim aliud potest operari illa negatio, nisi vt neget ipsum esse oriundum de ciuitate Eugubij, & ciuem facit, vt C. de incol. l. cũ nego. & l. ciues. libro x. hoc casu incumbit onus probandi ipsius Petrum esse ciuem ei, qui ipsum ciuem esse dixit. & si non probauit non potuit nec debuit condemnari tanquam offendisse ciuem, sed potius absolui, quia secundum formam statuti diuersitas personarum inducit diuersitatem delictorum, & diuersitas personarum inducit diuersitatem iudicij, vnde hac qualitate adicta in inquisitione, seu denunciatione deficientis, non potest sequi cõdemnatio, licet alias percussio sit probata, vt ff. de nox. l. in delictis. §. si detracta. & ff. de instito. l. habebat. & ff. vi bon. rap. l. ait pretor. §. hec autem actio, versi. docere. & l. denunciasse §. quid tamẽ. ff. de adult. & ff. de pen. l. aut facta. §. qualitatis. Si vero fiũt plura delicta in inquisitione, tũc dico cõsitendo semel percussisse dom. Petrus in inquisitione, alia negando, videtur per hoc demonstratum ipsum referre cum omni sua demõstratione. Sic cuz testator legat fundũ instructũ libertis cũ instrumento, postea in codicillis petijt, vt mozietes partes suas fidei

restituerent

restituerēt superstitibus, nec mentionē habuit instrumēti, nihilominus videnf esse repetita instrumēta, z q talis fund⁹ in cā fideicommissi venit, quale fuit legatū, vt ff. de fund. instr. z in strumēto le. l. iij. vñ p confessionē partis satis est probatū ipsum
3 esse oriundū de ciuitate Eugubij. †Ad id autē, q dicit, de dicto testium dicentium, dictū Petrū vel ipsum Petrum, dico q̄s testes non probant oriundū de ciuitate. Qui em dicit aliquē de aliqua gente dz hoc probare. ff. de proba. l. j. z l. de iure. ff. ad mu. Sed testes sup inquisitione examinati referunt se ad locū, z tempus appositum in denūciatione, z inquisitione, z testificant de eo q̄s tunc z eo loco viderūt, z ideo non probant de origine, que ante fuit diu, z in alio loco, posito q hoc verbū, dictū vel ipsum, referant ipsum originaliter Eugubinū. tū ratio reddita p testes, z tēpus, z locus, cōū dicta restringant, vt non probent, nisi ea ad que ratio tpis, z loci, se extēdere pōt, vt ff. de cal. l. hec actio, z de penu leg. l. nam q̄s liquide. §. fi. z accedat ff. de leg. iij. l. predijs. §. Titio. z C. de iur. deli. l. cū aliquis. ¶ Ad questionē autem de eo, q̄s confitetur de robasse mantellū, z alia negat, nū quid videatur per hoc confiteri estimationē? Respon. Distinguendum, vt supra. Bar.

ADDITIO.

a T. D. ¶ Queritur adde q istud consi. fm ordinem Peru. est in j. parte iudi. nu. xvj.

CONSIL. XXX.

1 ☞ Statutum factum a laicis contra libertatē ecclesie non vz.
2 Monasteria quid habeant facere vt conseruent libertatē suaz contra statuta laicorum contra ipsa disponentia.

a Omni priores a habētes authoritatē ab adunantia generali statuerunt q̄s quilibet conductor ꝛc. vide supra vol. j. consi. clxxxvij.

CONSIL. XXXI.

1 ☞ Blasphemans Deū de nocte qua z quotuplici pena puniri debeat vigore statuti eam imponentis.
2 Existētibus duobus statutis in ciuitate de eademmet materia loquentibus, an z quando vnum tollatur per alterum.
3 Blasphemare z maledicere idem est.

a Actum tale est a quidaz Pellinus, dixit noctis tpe maledicto sia Dio, de quo caueē Perusij in qua ciuitate est statutū factū ab adunantia gñali q̄s imponit penam ꝛc. lib. primo loco factū, z reformatio est secūdo loco facta p priores tū que imponit penā. c. lib. Modo querif, in quā
t tum †dictus Pellinus debeat condēnari, z an dicta pena duplicetur tpe noctis, fm aliud statutū ciuitatis predicte. Et dico, q debet condēnari in centū, nam in dicta accusatione continetur q petit ipsum puniri fm formam statutorū, z ordinamentorum cōis Perusij, z sic cū plures pene sunt intentate, puniat ex mitiori. l. si preses. z interpretatione. ff. de pen. Sz huic dicto obiciunt plura. Primo, q dictum vltimū ordinamentū non valet, cū non potuerit tollere statutum factū in adunantia generali.
2 †Ad q̄s respondeē, q̄s primū non tollit per secundū: vñ ex quo libet potuit accusari. l. cū ex vno. z l. plura delicta. ff. de ac. z ob, z vbi non exprimif, mitior lex intētata vī vt dictuz est. Secūdo obiicif, q priores nō potuerūt facere dictū ordinamētū: q̄ hoc non videt pertinere ad pacificū statum ciuitatis, vel vt pecunia
b veniat in cōi, ad q̄s respondeē q pertinet b ad pacificū statū ciuitatis. Nam q̄lz ad salutē reipublice spectat penas minuere, maxime in delictis que a pluribus committunf, vt ff. de pe. l. aut facta. §. fi. q̄ propter exaggeratiōnē pene, hoies z ciuitates minuunf, z interest Reipublice plures hoies res habere. ff. de bo. dam. l. fi. §. fi. plures liberos. Preterea, pōt interesse Reipublice penas pecuniarias minui, vt pecunia veniat in cōi, q̄ facilius pena minor soluif. ff. de offic. presi. l. illicitas. §. fi. z fic concludif, q priores habuerūt argumentū faciēdi dic. legē. Tertio opp. z vī q̄s d. statutū primū loquat de maledicentib⁹ Deū: secūdus ordo vī loqui de blasphemantibus, z sic loquant de diuersis casibus. Ad q rūdeē, q idem est maledicere, z blasphemare: vt p
3 batur extra de maledic. cap. fi. vbi apparet, †q ille qui blasphemat dr maledicere: ad idem facit C. fi q̄s Impe. maledic. l. j. Itē dubitaf, an ratione noctis in dicto casu, pena debeat duplica-
c ri, ad q̄s respondeē, q̄s non: quia statutū quod loquitur c de duplicatione penarū, loquitur per verba, quod pene maleficiorū, ꝛc. z sic loquitur de his que committuntur maleficiendo: sed dicū maleficiū de quo loquimur, est commissum maledicēdo: z sic iste species distincte, q̄ delictorū quedam committunf faciēdo quedam dicendo, vt ff. de pe. l. aut facta, in prin. z sic statutū de publicatione penarū ratione noctis non vendicat sibi locū hoc casu. Et ita dico, z consulo ego Bar.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ Factū tale est. Istud consi. fm ordinē Peru. est in prima parte iudi. in consi. lxxj. z idem consuluit Bar. hic Frā. Tig. in consi. seq. inci. super predicta, q. z ita etiam consuluerūt dom. And. de monte Ubia. z Bal. vt apparet j. in consi. xxxiij. incip. super premissis. z de hoc consi. Bar. meminit. Bal. in l. ignozantia. C. de crimi. stellio.
b ¶ Quod pertinet. Vide de materia p Bart. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ord. facien.
c ¶ Statutū q̄s loquitur. Adde Bar. in l. aut facta. in prin. ff. de pen. z licet Bal. in l. fi. in fi. C. de cri. stellio. dicat Bart. hic male cōsuluisse, q̄ statutū duplicat authoritatē delicti, tū mirandū est de Bal. cū ipse subscripserit cōsū. Bar. z Fran. Tigr. vt apparet. j. in consi. xxxiij. super premissis. z in fi. vide Ang. de are. in tract. malefi. in ver. verba iniuriosa. in ver. quid si statuto dicaf. z ibi adde do. Ang. de are. z Alex. in d. l. aut facta. in princ. in additio. Bar. que inci. verbis iniuriosis. z in consi. lxij. in iij. vol. incip. in causa accusationis.

CONSIL. XXXII.

1 ☞ Ordinamentum secundo loco per priores factū, an tollat statutum per commune editum.
2 Pene in dubio non sunt exasperande, sed molliende.
3 Priores an potuerūt facere secundum ordinamentum contra primum.
4 Priores licet per secundam ordinationem minorem penam imposuerant, an maiorem abrogauerint.

a Super predicta a questione, qua queritur an Pellin⁹ predictus veniat puniendus ex eo q̄s dicitur maledixisse
1 Deum tempore noctis ex vigore primi statuti, † an ex vigore ordinamenti secundo loco facti. Videf primo hesitandum an statuta, z ordinamenta se habeant, vt vnū videat tollere aliud. arg. l. sed z si priores. ff. de legi. z l. nō est nouū. Circa q dico indubitanter, vnū aliud non tollere. l. quoties. ff. de action. z obli. z quod habetur. ff. de lib. ho. exhib. l. ij. in princ. z q̄ notat gl. in l. si quis ab alio. ff. de calū. z ff. ad l. Cozne. de sica. l. ij. §. pen. z q̄s ibi per gl. redactam ad textum. Hoc presupposito videtur dicendum quod iste Pellinus veniat puniendus vigore ordinis vltimo loco facti. Ad hoc dicendū me mouet, q notat Innocen. in capit. de causis. in fin. versic. quod si due inueniantur. extra de offic. delega. z quod notat glos. in l. fina. ff. de pre-
2 to. stip. †z illud generale, quod in dubio pene non sunt exasperande, sed molliende. l. interpretatione. ff. de penis. Cum ergo hic plures videantur intentate pene, z plures leges sub generalitate, idcirco concludo vt supra, vt videatur minor intentata. Et si dicatur, quod illa ordinamenta videantur in diuersis casibus prodita, quoniam vnum videtur blasphematione disponere, aliud, de maledictione: z sic distincte species delictorum cum ea, que ponūtur, vt species separate cēsentur diuersa, vt l. j. de pret. stip. Ad hoc respōdeo quod diuersa censenda nō sunt, imo pro eisdem habentur, vt probat extra de malefic. c. fi. sic z alias ea que sunt idē lex videtur ponere vt diuersa, vt probatur in vsib. feud. de pace iura. fir. l. ij. ac edictali. §. iniurie seu furtum. z tamen constat furtuz esse iniuriam, vt probatur, in l. licitatio, alias incip. locatio. §. quod illicite. ff. de publican. z ibi Jacob. de Aret. z ad hoc facit in auth. vt iudices sine quoquo suffra. §. quod autem. in glo. in verbo. criminibus. incipien. sed nonne. Et in istis duob⁹ istud presumimus quod si nomen generis, z speciei scilicet maledicere, z blasphemare differāt i hoc solum secundum ordinamentum, z statutum, quia vnum impo-
3 nit maiorem penam quam aliud, †an vero priores potuerūt facere secundum ordinamentuz. Et dico quod sic, quia eis datur facultas a lege municipali ciuitatis Perusij statuendi, z reformandi in his z pro his que pertinent ad pacificum statū Perusij vt pecunia deueniat in communi, sed ista duo habentur in reformatione scilicet secunda, quamuis minor pena imponatur quam sit alias imposita, quod autez ex ea reformatione pacificus status attendatur, probatur, quia reipublice interest ob maleficia penas solui, vt lege ita vulneratus. §. penulti. ad legē Aquil. z lege. si quis pro eo. §. fina. ff. de fideiussoribus. iuncta gloss. fina. Item interest reipublice habitatoribus abūdare, vt munera z functiones ciuitatis Perusij valeāt supportare, z ciuitas habeat condignam recompensationez a ciuibus suis. hic est tex. in authen. de defen. ciui. §. j. Item quia ex fuga z contumacia eoz̄ qui postulati sunt rei, sequitur bānuz quasi aufugientes sine metu magne pene imponende partiri, z exbāniti

efficiũtur hostes propie ciuitatis, vt l. amissione, ſ. qui desciſt. de capit. dim. idcirco dũ pena eſt minor, & veriſimiliter ciuis de linquens ciuitati ſue reſeruatur, & penam cũ effectu ciuitas con
4 ſequitur. † Preterea & hoc veriſſimũ licet priores minorẽ penã impoſuerunt, maiorem non tollunt, vt ſupra dictũ eſt, quare &c. Et ita conſulo ego Franci. Tig. de Piſis.

ADDITIO.

a T. D. C Super predicta, q. Iſtud conſi. ſm ordinez Peru. eſt in prima parte iudi. in conſi. precedenti factũ tale eſt ex quo hu iuſmodi conſi. eſt do. Fran. Tig. qui cõſuluit ſuper facto in quo conſuluit Bar. vbi. ſ.

CONSIL. XXXIII.

1 ☞ Penis duabus intentatis minorem ſequi debemus.
2 Blaſphemare & maledicere ſunt diuerſa.

a SUper premiſſis [a] conſultº ego Andreas rayneriꝰ de monte Ubiano legũ doctor Chriſti noie inuocato, dico q pena minor imponi debet, & minori pene dictus inquiſitus cõdemnandus. Rõ me mouens eſt, qz in inquiſitione dicit q contra formam ſtatutorũ, & ordinamentorũ & reformationũ ciuitatis Peruſij predicta commiſit, & ſic ſunt due
1 leges intentate, ergo mitioza ſequẽda iura ſunt. Nota, q poſſet obiici, q aliud eſt maledicere, aliud blaſphemare, vna conſidera
2 tione verũ eſt q ſunt diuerſa. † Nam vnũ eſt genus, ſez blaſphematio, aliud eſt ſpecies, ſez maledictio. Et reformatio, ſub noie generis, ideo continet in ſe oẽs ſuas ſpecies, hoc probat in l. his verbis. ſ. ſ. cũ ſua gl. ff. de here. inſt. & extraua. de maledi. c. ſi. Et ita conſulo ego Andreas de monte Ubiano predict. In quo q dem conſilio etiam domi. Bal. ſe ſubſcripſit.

ADDITIO.

a T. D. C Super premiſ. Huiuſmodi conſi. ſm ordinem Per. eſt in j. parte iudi. in conſi. lxxiij. Et adde, q dom. Andre. de monte Ubia. & do. Bal. cõſuluerũt in eodem in casu in quo cõſulit Bar. ſ. in cõſ. xxxij. & ibi videas additiones meas, & no. qz Bal. ſe ſubſcripſit. & tamen in l. ſi. verſi. preterea maleficium. C. de crimi. ſtelli. arguit contra Bar. in d. conſi.

CONSIL. XXXIIII.

1 ☞ Cauſa vel negotium quando & quot modis dicatur finitum.
2 Statuto dicente qõ femine non ſuccedant, an ſi diuiſerint cũ fratribus & habuerunt earum partem habeat locum ſtatutũ.

a QUando dicatur [a] cã, vel negotiũ finitũ. Rñd. finitur
1 transactione, † iuramento, ſtila, quietatione, & ſcriptione. l. cauſas vel lites. C. de tranſa. l. pe. in fi. C. de ſacroſ. eccl. in auten. vt ſponſ. larg. ſ. fi. & indica. ſolui. l. cũ quereb atur. ſ. proinde. ij. Et ita dicebam in queſtione de facto ſtatutum eſt qõ femine non ſuccedant, & hoc locũ habebat in preteri
b tis, preſentibus, & futuris. Dicebam[b] enim, q femine habuerũt
2 † partem earũ, vel cũ fratribus diuiſerant, qõ ad eas ſtatutum non porrigebatur, ſed ſi cũ fratribus ſteterant, & partẽ non pe tierant, vel habuerant q ad ſtatutũ porrigebatur. cũ alias ad futura regulariter extendant, vt l. leges & conſtitutiones. C. de legib. & in aut. de nup. ſ. duo igitur. circa fi. prime col. & de here. qb inteſta. venientib. ſ. fi. & no. extra de conſtit. cap. fi. Bar.

ADDITIONES.

a T. D. C Quando dicatur. Iſtud conſilium ſm ordinem Peru. eſt in j. parte iud. in cõſi. lxxiij. & de iſto cõſi. meminit Bar. in l. j. in fi. ſ. fi. in fi. ff. ad ſenatuſ. Tertyl.

b C Dicebam. Idez dicit Bar. in l. cauſas. C. de tranſ. & in l. fi. C. ſen. reſc. non poſ. & in l. j. ſ. fi. ff. ad ſenatuſ. Ter. vbi ſimiliter dicit ſe dixiſſe, & in l. omnes populi. in ſ. q. v. q. princ. ff. de iuſti. & iur.

CONSIL. XXXV.

1 ☞ Statutum diſponens, qõ probatis maleficijs per teſtes vel per confeſſionem poteſtas debeat condemnare non obſtante aliqua iuris ſolemnitate omiſſa, de qua ſolemnitate intelligatur.
2 Statutum indefinite loquens, an referatur ad id quod ſpeciali ter eſt prohibitum.
3 Solemnitas iuris quando remittitur, ſemper de minori ſolenni tate intelligitur.
4 Statutum loquens de iuris ſolemnitate, intelligitur de ſolemnitate iuris ciuilis.

a QUeſtio talis eſt [a], Statutũ dicit, quod probato maleficio per confeſſionem, vel teſtes, poteſtas debeat condẽnare, nõ
1 obſtante aliqua ſolẽnitate iuris omiſſa, † de qua ſolemnitate intelligitur, an de ſolemnitate que eſt ad eſſe, an de ea que eſt ad
b bene eſſe. Reſpon. de illa que eſt ad bene eſſe, [b] vt adminiculum cauſe, vt C. de nup. l. ſi donationũ. & l. in cõpulãdis, & l. nec filiũ
2 ar. eius qõ dicit C. de inof. teſta. l. ſi qñ in prin. † Et qz ſtatutum indefinite loquitur, nõ refertur ad id q ſpecialiter eſt prohibitũ. ff. de ver. ob. l. doli clauſula. & l. coheredi. ff. de vul. & pu. qz ſpecies derogat generi, l. Labeo. ff. de ſupel. leg. & ff. de re. iur. l. in to to. & qz ſtatutũ loquitur indefinite, de minori ſolennitate intelligitur: vel intelligendũ eſt de tota obſeruantia iuris. ff. depo. l. bona fides. in prin. & ff. de re. iu. l. ſemper in ſtipulationibus. Et q ſolennitas ſeruetur circa ſubſtãtialia & ſubiecta negotiorũ, ptz. C. de teſta. l. ſi vnus. & ff. de teſta. l. qua etate. ff. de publ. in re
act. l. quecunqz. & ff. de reb. eoz. l. qui neqz. Item cũ ſolennitas
3 iuris, remittit, † ſemper de minori ſolennitate intelligit. ff. de ver
c tre inſpi. l. j. ſ. q aũt pretor ait. que lex determinat queſtionem. Preterea, nec intelligitur de illa ſolennitate que fit in capitulo
4 vel ordinamento. † Nam cũ dicit ſtatutũ non obſtante ſolennitate iuris de iure ciuili intelligit, vt inſt. de iur. na. gen. & ciui. ſ. ſed ius. & in prealle. l. nec filium. Itẽ ſi ordo iuris qui eſt de ſubſtantia, ſi non ſeruet, nihil agitur: alius ordo qui non eſt de ſubſtantia, iz non ſeruetur, valet ſnia, extra de pur. can. c. cum dilectus filius. & extra de baptiſmo. c. j. & ij. q. j. c. ſicut ſine iudice. Facit ad hoc q no. Bof. in tit. de clande. deſpon. qui ſolennitatem allegat, eam probet. Bar.

ADDITIONES.

a T. D. C Queſtio. Iſtud conſi. ſm ordinem Peru. eſt in prima parte iudic. in conſi. lxxvj. & de hoc cõſi. facit mentionẽ. d. Bar. Soc. in conſi. xcvj. viſo proceſſu agitato. & vide apoſ. in l. j. ff. de teſta. mi. vbi alle. huiuſmodi cõſi. & licet alle. nu. 18 & inci. queſtio talis eſt. tũ in illo conſ. nihil dicitur, ſed hic dicitur, illud ad qõ
b alle. doc. & de hoc conſ. meminit etiam Bar. in l. j. ff. de teſta. mi. C Eſt ad bene eſſe. Adde Bar. in l. j. ff. de teſta. mil. & Bal. in l. milites. C. de teſ. & que dixi in addi. meis in d. l. j. ad Bar. in ver. & reſpondeo.
c C De minori ſolennitate. Que dicatur minor, vel leuis ſolennitas, & que grauis. vide Bar. in d. l. j. ſ. fi. ff. de ven. inſpi. & Bart. So. in d. conſi. cxcvj.

CONSIL. XXXVI.

1 ☞ Vulneratus & mortuus an preſumatur ex vulnere mortuꝰ.
2 Cauſa vnica que preceſſit ſemper inſpicitur, & ex ea que ſequit informari preſumitur.
3 Judex debẽt adhibere medicos qui ſecundum artem & cõſidera ta vulneris qualitate & quantitate habeant referre ſi vulnꝰ fuit mortale.
4 Vulneratus ſi moritur, intra quantũ tempus preſumatur mortuus ex vulnere.

a QUeſtio eſt talis [a], Titiꝰ fuit a Sempronio percuſſus, &
1 vulneratus, † moritur poſtea: querit an preſumatur mortuus ex vulnere, ita q percuſſor puniat de occi
b ſo. Et ſuper hoc vt liqueat veritas, ſic eſt diſtinguẽdũ: aut certum eſt q mortifera eſt percuſſio, aut eſt dubiũ. Si certũ eſt q ſit mortifera, & ita vulneratus, in prin. & ff. de ver. obl. l. continuus. ſ. cũ ita. Si aũt eſt dubium, fuerit mortale vel non, leuidetur innuere q ſi poſt huiuſmodi vulnus deceſſit q ex eo ſubſequenter mortuus intelligat. ff. ad leg. aqui. l. huic ſcripture. ſ. ſed ſi ſeruus. ver. ſi manumiſſus. & ver. ſeq. in fi. ibi. q mortuo eodemũ & apparet &c. Non ob. q in prin. huius ſ. dicit mortifere, qz exponitur vt putabatur, non tũ erat mortalis alias eſt contra d. l. ita vulneratus, alias legis preſumptione, occaſione vulneris mortuus preſumit, qz ſemper vulnus mortale fuiſſe cenſeb tur eos q nihil intereſt occidat quis vel mortis cauſam prebeat. ff. ad l. Coz. de ſic. l. nihil intereſt. & ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. ſ. pe. l. qua actione. ſ. Celſus. & l. ita vulneratus. in prin. & extra de homici. c. preſbyterũ. & c. continebaꝫ. & c. de cetero. & c. audientiam. Et de hoc eſt valde bonũ arg. ff. de dam. infect. l. damni. ſ. Sabini. vbi inducit preſumptio facti precedẽtis, & ſubſequentis. C. ad leg. Jul. de adul. l. commiſſum. & in authẽ. de reſtit. & ea que parit. & ff. quibus mod. pig. vel hyp. ſol. l. ſicut. ſ. ſupueniẽ. ff. de accu. l. ſi cui. ſ. iiſdem. Preterea hoc eſt regulariter, qõ ſem per vicina cauſa que preceſſit inſpicitur & conſideratur, & ex ea
2 † que ſequitur informari preſumitur. ff. mand. l. ſi procuratorem dedero. in prin. ff. depoſi. l. j. ſ. ſi tibi. & ſ. ſi ſeruus. in fi. verum qz
3 iudicãtes oportet cuncta rimari, vt C. de iudi. l. iudices. & xxx. q. v. iudicantẽ. Judex, † q habet iudicare ſuper queſtione facti adhibeat
uocet, & habeat peritos, qui ſecundũ artem, & conſiderata qualitate, & ꝓtitate, in loco vulneris, exponant & referant, ſi vulnꝰ fuerit mortale, vel occaſione vulneris mortuus preſumaꝫ, vt C. de re

de re milit.l.semel.lib.xii.z ff.de vē.inspi.l.j.extra de homi.c.significasti.Sed vt circa hanc materiā nihil de cōtingētibus omittatur,medici dicūt se dubitare,z dicunt vulnus esse dubiū,intercedente temporis interuallo modico,vel magno,quo vulneratꝰ
a decessit,an semper ex vulnere,vel occasione vulneris mortuꝰ presumatur.Et certe circa hūc articulū leges,z rōnes variare videtur,z vario modo loquunt,q; quidam dicūt q presumit mori ex vulnere intra tres dies,vt can.si qua femina.l.distinc. Alii qui dicunt aliquandiu viuere,z non adijcit quantū,vt extra de homi.c.ad audientiam. Aliqui dicunt,intra paucos dies,z nō adijcit quot,vt eo.tit.c.presbyterū. Aliqui dicunt,q si moriat post octo menses propter tpis prolixitatem,non presumitur ex vulnere mori,extra de cleri.percus.c.ij.per Archid.a ꝓio sensu sumpto z ex hoc proxim.c.vt expresse decidi q ū intra octo mēses moriatur,q; ex vulnere mortuus presumatur.ff.de offi.eius cui manda.est iurisdictio.l.j.ſ.huius rei.q; cōtrariorū eadē est disciplina.l.j.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur. ¶Ite in Longobardia si moriat post vulnꝰ intra annū presumit ex vulnere mori,vt lege Lombard.de plagia.z fa.bo.ho.ca.in questionibus plagis,z de plagis aut feritis seruorū.l.si quis seruo alieno.z l. non oēs plage.Sed tu in hac varietate modicū tempus vel magnum arbitrio iudicis relinquas atq; committas.ff.de iure delib.l.j.in fin.de elira,z expila.l.j.ſ.j.vel q; medium ex dictis sentē tijs arbitretur.ff.si pars her.petat.l.antiqui. Insti.quib.ex cā. manu.non lz,ſ.cū ergo. Cū ergo in predictis iuribus speciales rōnes non assignent,quare magis ad vnā ex his,quam ad aliaz animum applicemus.ff.de neg.gest.lege,Plesunnis.Et hoc ita si vulnus non sanatū vsq; ad mortē durauit.ff. q; quisq; vul. no.l.item eorum.ſ.quod si actor.z de in rem verso.l.si pro parte.ſ.versum.z ff.de repud.l.diuortium.Bar.

ADDITIONES.

g T.D. ¶Questio est talis.Huiusmodi const.fm ordinem Per. est in prima parte iud.in consi.lxxvij.z non credo q; sit Bart. tamen cogita.

b ¶Est distinguendū.Vide gl.sing.in l.j.C.de emen.sent.z adde plures concor per Jas.in lecta.ff.si cer.pe.z Feli.in c.presbyterum.z in c.significasti.ij.de homi.z vide conn.Bal.qui melius, in cons.suo.incip.ad euidentiam premitto cui se subscripsit.do. Phil.de Regio,z est impressum in fi.lec.Institutionum Bald. de Perus.

CONSIL. XXXVII.

1 ☞ Ordinario in iudicio potest iudex etiam ad partis petitionē repetere testes,vt declarent eorum dictum,et non vt addant.

2 Declarans,nouum non dicit,sed implicitum explicat.

3 Testium publicatio sola non sufficit ad effectum,vt non possint examinari,etiam si pars non dixerit testificata.

4 Iudex ex officio potest examinare testes post publicationem.

a ¶Super inquisitione "que fit per dōm Cap.ita
neum,z eius Curiam,contra Lucam de homicidio: z processu facto super ea,dubitatur an dīs Capitaneus,z eius iudex maleficiorū,publicatis attestationibꝰ,ex eorum officio pro intelligenda veritate,poterunt testes recipere, presuppositio q; procurator inquisiti fuerit presens publicatio ni,qui procurator post quā testes fuerunt secundo loco recepti comprobauit,q; receperunt eorū attestationes,z dicta,inquantum pro eo facerent,z iurauit ad sancta dei euangelia q; ipse procurator,z dīs ipsius,vel alter eorū,nō dedicerant testificata dicta i inquisitiōe, tēpore quo testes fuerūt recepti secundo loco. Et q; etiam dīs ignorauit publicationem primorū testium: z presuppositio,q; vnus dicorū testium deposuerit super dicta in quisitione,ante factā publicationem.prout apparet in eius at
1 testatione.†Pro solutione predictorū premitto,q; in iudicio regulari z ordinario,vbi est necessaria personarum presentia,pōt iudex ex suo officio,z ad petitionem partis aduerse publicato processu,z dictis attestationibus,testes obscure deponētes
a repetere,vt declarēt,non vt addant. Ratio hec est, †q; qui declarat nouū non dicit,nam implicitū dictū explicat.ff.de testa.l. heredes palam.ſ.sed z si notam. Secūdo,q; ita obscure dictū quod non habeat intellectum habēt pro nō dicto.ff.de his que in testam.delen.l.l.z de instit.l.sed z si pupillus.ſ. proscribere.z hoc probatur extra de testib.c.cum clamor.z not.in authen.de
b testib.ſ.quia vero z de prob.c.in presentia.cum si.vbi vero velent addere vel pars vellet nouos testes inducere,non auditur
3 non ea ratione,q; facta sit publicatio,sed ea ratione quia publicatis attestationibus,vt legitur z notatur in dicto ſ.quia vero.imo si aduersarius meus testificata dixerit,z ego non prohibeor testes producere,no,extra de testibus.ea.constitut⁹.C. eo.l.ij.z in Spec.eo.tit.ſ.satis vtiliter.versic.quid si publicate sint, Item premitto quod illud est singulare.quod deuiat a dispositione iuris communis.l.ius singulare.ff.de legib.cum simil. Item premitto,quod ista prohibitio,quod publicatis attestationibus testes non recipiantur habet infallibilem dispositionem prohibitionis,vt patet ex premissis,z que infra dicuntur.
4 †Ex premissis sic arguo.certum est quod vbi per inquisitionez proceditur,z sic non in forma regulari,iudicij specialis z singularis est dispositio,vt puta iudex possit recipere testes,vt pleal leg.cap.cum clamor.z in d.ſ.satis vtiliter.z hic singulare est statutum vbi proceditur per inquisitionem quod erit istud singulare,necesse habem⁹ dicere in hoc valere,vt nouos testes possit
c recipere etiam⁹ vt addant.nam si vt tm̄ declarent.non esset hoc singulare,sed esset ius cōmune.Secundo,arguo sic.Ex premissis constat causa prohibitionis.z timetur subornatio,cessante ergo cā,cessat legis dispositio,vt no.in prealleg.c.cum clamor. vbi dicit plus Inno.ibidem,quod nedum iudex inquisitionis potest iterum testes producere,hoc ea ratione:q; in tali persona calumnia non presumit.l.videamus.ſ.ſ.ff.de in li.iu. Si dicas,quod timetur subornatio ex parte inquisiti,q; nec eo petēte,nec eo presente,testes predicti fuerunt recepti:sed solum motu iudicis,z eius officio pro veritate inuestiganda,z cum ipsis publicatis ad inquisitoris notitiam peruenit eorum dicta ratificauit.Concluditur ergo inconuincibiliter,quod recipi potuerūt.Tertio sic,vt premittitur,q; testes non recipiantur publicatis attestationibus,non habet infallibilem prohibitionem,ſz fallit si pars testificata non dixerit,sed constat inquisitum vel rem eius agentem non dixisse,ergo nedum in causa inquisitionis ex officio iudicis potuerunt testes recipi,sed ad eius petitionem.Quod autem non dixerat,constat per sacramentum procuratoris qui iurauit quod nec inquisitum,nec rem eius agens sciuit,nec per cunctatus fuit dicta testium ante receptionem secundum quod iurauerunt,tamen iudex admisit in quantum de iure potuit.Et quod potuerit, z q; sit sufficiens probatio,casus est in prealleg.ſ.q; vero,vbi notab.casus est, non video ad quid plus laboret.Quarto sic. Testes non rite recepti secundum modum recipiendi attestationibus publicatis, non est prohibitum iterum produci,capitu.de testib⁹,in clem. tit.de testibus.sed ostendam quod isti testes ex parte recipientis non fuerunt rite recepti, ergo publicatio non obstat secundo de productioni. Maior est nota,minorem probo, quare dātur articuli in causa, quia nec iudex nec testes scire possunt q; sunt necessaria probari. Ita tenet Innocent.in capitu.per tuas.in fin.extra de testibus.Debet ergo iudex nominatim,z singulariter me interrogare super quolibet,q; propter hoc dati sunt, z ad hoc testes inducti. Si ergo iudex hoc non fecit, non recte recepit,vt in prealleg.capi.per tuas.Et si dicatur,hic fuerunt recepti super omnibus articulis,patet ex dictis eorum,perinde est ac si non deposuissent, quia si iudex cui res querenda nō negligenda commissa est,de omnibus nō quesierit, perinde est ac si de nullo quesierit,vt ff.de transactio.l.cum hi.ſ.fi pretor. Sic arbiter.qui aditus est de pluribus questionibus si de aliquibus dicit,nō iterato,de omnibus dicere potest.Nō obstat, quod notarius dicit testis interrogatus de quolibet eorum;q; hec interrogatio sub ista generalite non effuso sermone,non est iuridica,nec rite facta,nec subscriptio,nec inuolutio verborum z effuso sermone potuit testis decipi,z merito| de omnibus recordatur,&c.Bar.

ADDITIONES.

a Tho.Dip. ¶Super inquisitione.Istud consil.secundū ordinem Perusinum est in prima parte iudi.in consilio lxxviij.z licet aliqui non attribuant Bart.dicentes, quod non fuerit sua farina,nec ita ordinate loquutus,tamen Bald.in cap.iurauit. de proba.z in l.per hanc.C.de tēp.ap.z ibi apos.alle.cons.Bar hic z infra dicam.

b ¶Testes inducere.No.q; cōsuluit bar.hic q; sola publicatio etiā si pars nō dixerit testificata,nō sufficit vt sit pclusa via testiū pductioni.z ita tenet bal.in c.iurauit.de pb.vbi dicit bar. consuluisse.z gl.in c.cōstitutus.vlt.de testi.z do. Ant. in c. fraternitatis.eo.ti.z Spe.in ti.de testi.i ſ.satis vtiliter.i ver.quid si publicate.z ſ.fi.ver.quid si renūcians.Contrarium tenet bal. in l.per hanc.C.de tem.appel.vbi similiter alle.cōs.bar.z tenet contrarium cum concor.de quibus per d.Fel.in d.c.fraternitatis.versi.modo queritur.vbi plene examinat z declarat,z i d.c. constitutus.in fi.cui adde barto.hic.

c ¶Possit recipere.Vide plures cōcor. per Feli.in c.cum clamor.de testib.in c.per tuas.z ibi scripsi,eodem.tit.

CONSIL. XXXVIII.

1 ☞ Propter stuprum attētatum,z nō ad effectus pductum,

an quis possit condemnari.
2 An iudex an possit cogere accusatores, vt iterum accusent.
3 VIso processu [a] predicto, formato ꝑ dictū Maſetū, qꝫ cognouit virginē, z visa rūsione ipsius, indubitāter vī diuendū, qꝫ sequi debeat absolutio, qꝛ maleficiū nō est confessatū nec aliter probatū. Z auté ipse confessus sit, qꝫ tentauerit, z presumpserit eam corrumpere, non tū ad effectū produxit. Et ex hoc facto debeat puniri, non tū vigore cause predicte, aut ob aliud delictū visum est. l. denunciasse. §. qd tū. de adul. ꝓpterea statutū supra positū loquitur in eo, qui stupruꝫ, vel incestū cōmisit, z sic ſm eius verba non hꝫ locū in eo, qui attentauit, [b] vt ptz in lege Aquilia, que in primo capite loquit in eo qui occidit, non hꝫ locum in eo qui vere non fecerit, ſꝫ recurritur ad actionē in factū. l. item si obstetrix. in prin. ff. ad l. aquil. z no. plene. C. eo. l. de peccatibus. Nouus ergo processus faciendus esset, cū probatū non sit qꝫ intendit, vt l. preter. §. docere, vi bono. rapt. † An aūt iudex possit cogere accusatores, vt iterum accusent, lege expressum est qꝫ non, qꝛ nemo inuitus agere vel accusare ꝛc, vt C. vt nemo inuit[a] ager. ꝛc, z in rubro z nigro. Bar.

ADDITIONES.

a ¶ D. ¶ Viso processu. Adde, qꝫ huiusmodi consi. ſm ordinem Peru. est in j. prima parte iudic. in consi. lxxx. z de isto cons. meminit Aud, Barb. in l. qui denunciasse. §. quid tamen. in j. add. Bar. quam legit. in l. vroꝛi. ff. de adul.
b ¶ In eo qꝫ attenta. Adde Bar. in l. j. ff. ad l. Cor. de sica, z Imo. in c. j. de presum. cū concoꝛ. de quib. per Fel. ibi, z in suo trac. de testib. in ver. fallit. z vide Jaſ. in l. j. §. hec verba. in fi. ff. qꝫ quisqꝫ iur. z Alex. in consi. xv. in j. vol. viso processu inquisitionis. z in consi. cxl. in ij. volu. z quid in illo qui fregit ostia pudoris, z non perfecit, z emisit semen, an puniatur, vide Lardi. Flor. in cle. j. in x. q. de consang. z affinit.

CONSIL. XXXIX.

1 ¶ Statutum de compꝛomissis faciendis an comprehendat minoꝛes.
2 Statuta debent intelligi vt non inducant absurdum.
3 Consuetudo que respicit rem, ita ligat minoꝛem, sicut maioꝛem.
4 Minoꝛ an ex forma statuti de compꝛomissis faciendis in arbitratoꝛem, de iure z de facto sit obligatus.
5 Tutoꝛ an possit compꝛomittere, stāte statuto de compꝛomissis faciendis.
6 QUeritur an statutū [a] de compꝛomissis faciendis inter coniūctos, vsqꝫ ad tertiū gradum, comprehendat pupillū. † Videt, qꝫ nō. Primo, qꝛ si statutū generaliter loquit, referendū, z intelligendū est, non obstante sua generalitate, ad habiles in materia, in qua disponit. l. j. C. de sacros. ecc. z l. vt gradatim. §. z si l. de mu. z ho. Sed constat, qꝫ pupilli nō sunt habiles ad cōpꝛomissum faciendū. z si compꝛomittāt, ipso iure non tz. l. si pupillus. ff. de arbi. † Preterea, statuta debēt sic intelligi, vt nō inducāt absurdū, z omnis absurditas a iure municipali vī esse excepta. l. Pōponius. ff. de neg. ge. z l. scire etiā opꝛ. §. aliud. ff. de excu. tut. Sed si nos diceremus pupillū cōprehēdi sub lege municipali, induceret duplex absurditas. vna, que allegationibus. 3. proximis probat. Secūda, qꝛ per illud statutū grauis lesio inferꝛ pupillis. Quod aūt ex hoc ledat probat in l. si minoꝛ. §. minoꝛes. ff. de minoꝛi. Itē reperit in alio lesio. qꝛ si cozā iudice litigaret, z iudex malam ferret sniam, iudex litem suam faceret, qꝫ non est in arbitro, z in multis aliis posset reperiri lesio. Dicam[a] ergo vt hoc euitetur. pupillū non comprehendi. Et ex hoc vltimo, z primo simul iūctis, dico compꝛomissum fieri nō debere: ſꝫ cōtra predicta facit l. si sine herede. §. Lucius. ff. de admi. tu. vbi dicit, qꝫ consuetudo que respicit rem, sicut ligat maioꝛē, ita ligat ꝛ minoꝛē. z gl. C. que sit long. cōsu. l. ij. z facit etiam ad predicta d. l. si minoꝛ. §. minoꝛes. ff. de minoꝛ. qꝛ ibi dꝛ, qꝫ eo ipso qꝫ minoꝛ cōpꝛomittit, vī lesus. Et rō huiꝰ est, vt dicit gl. ibi, qꝛ a suis arbitri non appellat. vñ cōpꝛomittendo perdit ꝺ̄ficiū appellationis facit etiam qꝛ pupillus pōt transigere, vbi dubiū est ius ipsius, vt no, in l. preses. C. de transl. z potest etiā iusiurandū deferre. l. rutoꝛ. z l. iusiurand. qꝫ ex conuentione. §. j. z §. ij. ff. de iureiur. Et hoc vbi est dubiū ius pup. vel probationes alie defi
4 ciūt. Sed hic oia intelligenda sunt in cōpꝛomisso facto in arbitrū, secus † si in arbitratoꝛem, [b] tunc cū eo ipso non leditur. Potest enim esse quod eius interest, quando iuramentū defertur, vt l. tutoꝛ. de iureiur. habet ergo minoꝛ probare aliud. Mā ex so
5 lo compꝛomisso non ledit, ꝛc, † Nunquid tutoꝛ possit tutoꝛio nomine petere cōpꝛomissuꝫ fieri in casu, in quo ex forma legis municipalis, talis cā esset compꝛomittenda. Vī, qꝫ non, qꝛ arbiter positus in cōpꝛomisso, pōt accipere de iure vnius z dare alteri, vt not. in auth. vt diff. iud. §. si vero. z ff. de arbi. l. si de meis. §. re cepisse. sed tutoꝛ non pōt concedere alteri licentiam deūādi ꝛes pupillares, nec ledendi iura pupilli, qꝛ nec ipse facere posset. Nā non dicit tutoꝛ, qū pupillū spoliat, vt ff. de admi. tu. l. Lucius. §. si. z ff. ꝓ̄o emp. l. qui fundū. §. si tutoꝛem. z ibi no. In contrariū vī qꝫ sic, qꝛ tutoꝛ pōt super re pupilli, z de iure pupilli compꝛomittere, vt ff. de furt. Interdū. §. qui tutelam. z l. si pignoꝛe. §. si tutoꝛ. z C. de transl. preses. ꝓ̄o solutione huius contrarij est dicendū qꝫ aut compꝛomittit pupillus cū authoꝛitate tutoꝛis, z tūc compꝛomissum vī tenere, vt ff. de arb. l. si pupill[a]. Contra istud membꝛū oppo. ff. de mino. l. si minoꝛ xxv. ann. filiofa. minoꝛi. §. minoꝛes. vbi vī velle glo. qꝫ eo ipso qꝫ minoꝛ cōpꝛomittit, dicatur lesus, z sic facto cōpꝛomisso cōpetit restitutio. Sꝫ dic, aut pupillus cū tutoꝛe compꝛomisit in eū qui ex iurisdictione dicta poterat cognoscere, z tūc qꝛ a sententia de iurisdictione lata poterat appellari, z non lata ex compꝛomisso. l. j. C. de arbi. tunc dꝛ lesus, vt d. §. minoꝛes. z in sui ꝓiudiciū non tenet vī ff. de arb. l. sed si in seruū. Sed si compꝛomisit in eū, qui nō poterat ex iurisdictione cognoscere, z sic tanquam amicabile compositoꝛem, z tūc compꝛomissum factū authoꝛitate tutoꝛis tenet z non dicit lesus, vt in d. l. si pupill[a]. z ff. de arb. l. diē ꝓferre. §. coram. vers. item coram. vbi videtur dicere qꝫ compꝛomissum tenet indistincte. Sed tu dic, qꝫ aut iura pupilli sunt obscura z ꝓsecutio rei pupilli non potest fieri de facili: z tūc sicut in dictis casibus tutoꝛ pōt transigere, z de iure pupilli remittere in cū quo transigit, ita potuerunt compꝛomittere, z arbiter de iure pupilli accipere, z dare alteri. Et hoc videt sentire gloss. C. de pac. l. pactū curatoꝛis. ꝓ̄o quo in d. l. interdū. §. qui tutelam. ff. de fur. z similib. supra alleg. Aut ꝓsecutio rei pupillaris fieret de facili, z ipsius iura sunt clara, in isto casu non poterit cōpꝛomittere, qꝛ nec posset iura pupilli minoꝛare, vel donare, nec in religione iurisiurandi ponere, vt ff. de iureiuran. l. tutoꝛ. in prin. z ibi videtur not. glo. Et ita de iure consulo ego Bart.

ADDITIONES.

a ¶ Queritur, an statutū. Adde, qꝫ istud consi. ſm ordinē Per. est in prima parte iudi. in consi. lxxxij. z ꝓ̄o consi. Bar. alle. Jaſ. in l. sed, z si plures. quam legit sub §. hodie. in l. iuris gentiū. ff. de pac. z alle. in l. si minoꝛ. §. minoꝛes. ff. de mino. in apost. Bar. z in d. l. sed si plures. z in l. fi. C. de in integ. restit. mi. z m cōsi. lxij. inci. in causa z lite vertente. Et adde, qꝫ idem consulit in ꝓprijs terminis, z in ꝓpꝛia farina. d. And. de monte Vdano, z incip. queritur, an statutum,
b ¶ D. ¶ Secus si arbitratoꝛes. In questione predicta in qꝫ consuluit Bar, qꝫ statuta, quibus cause inter coniūctos debēt compꝛomitti in arbitratoꝛē, de iure z de facto ligant minoꝛē, an possit tutoꝛ facere tale compꝛomissum, vide plene p Alex. in l. si plures. z ibi Jaſ. ff. de pac. z Alex. in consi. lxij. in vij. vol. inci. in causa z lite vertente. z plenius in consi. cxix. in vj. vol. inci. qui omne dictum. in ver. idem tenuit Bal. qꝫ est duplicatum in co. vol. in consi. lxv. z in l. fi. C. de in integ. resti. mino.

CONSIL. XL.

1 ¶ Baldus sapiens vir.
2 Augmentatio pene, que venit ex accidenti preter naturam, nō inspicitur.
3 Disiunctiua an z quando ponatur expositiue.
4 Disiunctiua posita inter genus z speciem ponitur ꝓ̄o, idest.
5 STatuto ciuitatis [a] Assisij cauet, qꝫ committens tale maleficium puniatur in l. alio statuto cauet. qꝫ in maleficijs pene duplicent ratione loci, z temporis. saluo quod in popularib. in quib. nō possit duplicari, nisi melius alio statuto cauetur, qꝫ offendens cum sanguine puniatur in duplū eius, qꝫ condēnari deberet ꝓ̄o alio maleficio cōmisso. z si condēnatus fuerit bis condemnet in duplū: alio statuto cauetur, qꝫ confitenti detrahat quarta. Quidam nomine Bucius cōfessus est se pcussisse cū sanguine, z negauit se esse de alio maleficijs condemnatū, tamen probatū fuit, quod fuit ter condemnatus. modo queritur inquantū veniat cōdēnandus, z qꝫ
1 veniat in ipsum duplū. † Super quibus videtur de iure dicendum. visis statutis predictis, z allegationibus sapientū virorū
b do. Bal. [b] z d. Offredini legū doc. qꝫ do. Succius veniat condēnādus in cl. li. cū pena debeat tribus vicib[a] duplicari in sua origine, z nō in eo qꝫ crescit ex accidēti, ꝓpter primeuā ei[a] naturā.

ar. eius

ar.eius quod no.in l.certi condictio.ff.si cer.pe.maxime cū statutū,qs loquitur de pena offendētis cum armis,qs alias fuerat condēnatus.loquif de duplicatione z triplicatione eius in quo debet condēnari in forma statutorū:sed de dicta percussione debet condemnari in xxxvij.lib.z x.sed q2 quarta pars detrahitur per confessionē,†nec inspicitur augmētatio pene que venit ex accidenti preter naturā.vt dixi,ergo ꝛc.ar.l.cū qui.ꝛz qs nit er accidenti preter naturā,vt dixi,ergo ꝛc,ar.l.cū qui.ꝛz qs
c ibi no.ff.de iureiu.z l.ite veniunt.ſ.cū predixim⁹.de pet.he. Nec ob.statutū,qs loquif de popularibus, disponēs qs pena plusquā semel non duplicet,q2 verū est ratione loci,vel tpis,vt ibi patet,q2 dicit,siue de nocte sint in taberna,ꝛc.q verba cum non sint copulatiua,sunt expositiua verborū generaliū,sc3 positorū in parte superiori,z sic non ob.l. sanctio legum.ff.de pe. cum ſi.Nam non excluditur alia ratione plusquam semel duplicari posse,z sic dicta verba,siue,de nocte,ꝛc.sunt exēplicatiua, sine literatura verborū generaliū precedentiū.arg.l.cū de la-
3 d nionis.ſ.quidā,de fund.inst.z l.ij.z iij.de sup.le.cū ſi.†Et q po-
4 natur expositiue patet,q2 vbi precedit genus,z per disiunctiuā sequentē species,†tunc illa disiunctiua resoluitur expositiue,pro verb.id est.q.d.qualibet ratione,ꝛc.l.ij.ff.ad le.aqui.z ita intelligit Jo.de are.in,l.pe.C.de ver.sig.z est tex.in instrumēta. C. de proba.nā de sui natura dictio,siue,exponit.id est,vbi precedit genus,z sequit species,vt patet ibi.Alexāder siue Paris. z referit statutū predictum,qs loquitur de duplicatione penarum:z dicit qs in popularibus non duplicat pena plusquā semel aliqua ratione vel causa ꝛc. debet intelligi de causis in dicto statuto contentis,z non de alijs.l. fin. ſ. cui dulcia.de vi,z oleo leg.q2 verba generalia precedētia declarant per sequētia,z econuerso,vt ibi,z arg.l.ſi seruus.ſ.fi.de leg.i.cum ſi.z sic pt3 responsio ad ea que sunt in contrariū alle.z qs sit locus statuto.qs duplicent pene offendētis cum armis.cum alias fuerit condemnatus.ꝛc.patet cum de cā dicte duplicationis. in alio statuto.qs dicit,q in popularibus,non duplicentur,plusquaz semel,nulla mentio habeatur,Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Statuto. Adde,quod huiusmodi consi.fm ordinem Per.est in j.parte iud.in cōſi.lxxriij.z de materia vide p Bar. in l.eum qui.in prin.z Jaſ.ff.de iureiu.z supra in consil.cvij.in j. vol.inci.visis omnib.z ibi scripsi.

b ¶Dñi Bal.Ro.q Bar.hic alle.Bald.sapientē,z sub scripsit se consi.ipius.d.Offre.dicit etiā Bal.in l.in libere.in lect.antiqua.in ſi.ff.de ritu nu.se consuluisse in simul cū d.Ang. Dantesia.z d.Bar.a Saxoferra.do.Agolino Pelloli in cā do.Antonū z fratrum de Camarino.z alibi etiam de Bal.fecit mentionem Bar.in l.quoties.ſ.ſi duo.ff.de here.instit.vbi dicit,vadamus ad commentum d.Bald.

c ¶Eum qui.Vide Bar.in prin.z Alex.z Jaſ.

d ¶Precedit genus.Vide Bar.in l.eum quis decedens.ſ.fi.ff. de leg.iij.z plene per Jaſ.de disiunctiuis in l.pen.C.de verb.sig.

CONSIL. XLI.

1 ☞Qualitas delicti que aggrauat vel exonerat delictū, debet probari.

2 In maleficijs quedā sunt que a iure presumunt,z qui dicit contrariū debet probare,secus in his,in qbus ius nihil presumit.

a **Tarutociuitatis** [a]cauetur,qs si quis aliquē p- cuisserit cū sanguine a gula supra,puniat in cc.libr. saluo,qs si vulnus sit ita factū,q nō egeat medico: q2 tunc immediate inquiritur contra Joannem.qui peussit Petrū in facie cū sanguinis effusione magna.qui Joannes respondendo inquisitioni.vera esse,z fuisse contēta in inquisitione:dixit tū,quod tale vulnus non egebat medico,z nihil super hoc probauit.Querif.qua pena ex dictis penis veniat puniendus.ꝛc.

1 b †Et quod veniat condēnandus ex secūdo capite in pena c.lib. sic probat,qñ qualitas delicti aggrauat vel exonerat delictū,il la qualitas delicti dz probari.ff.vi bo.rap.l.pretor ait,cui⁹ dolo.ſ.hoc aūt.versi.docere.z si non probat debet puniri minori pena.per.l.ſi preses.z l.interpretatione.ff.de penis.Econtra qs puniat pena.cc.lib.probat per rationē.l.ſi quidem.C.de except. z sic ratio naturalis presumenda est.que est in percussione cum magna sanguinis effusione qs egeat medico arg.eorū que not.
2 in l.Arethusa.ff.de statu ho.† Also pūcto predicto est sciēdū,
c qs in maleficijs quedam sunt que a iure presumunt[c] ex qualitate facti,vt qui fecit homicidiū,qs fecerit dolose:z qs ille q dixerit verba iniuriosa,dixerit animo iniuriandi.z sic tunc qui contrarium dicit,illud debet probare,cū intentio aduersarij sit fundata,vt l.j.C.de sic.z l.ſi non conuicti.C.de iniur.Quedam sunt in quibus ius presumit,z tūc nisi probetur semper intelligit⁹ quod minus est.Si eñ dico percussi talem,ius nō presumit cū armis,vel sine:si dico furtum fecisse,lex non presumit esse manifestum,vel nō manifestū:semper eñ intelligit⁹ qs minus est,vt d.l.ſi preses.per Dy.in c.obscuris.in fi.de re.iur.li.vj.S3 in proposita questione lex nihil presumit,vtrum egeat medico,vel nō: potest eñ ex leui percussione exire multum de sanguine,z ideo ius interpretatur in minori parte.Nec obstat,quod statutum primo ponit regulā,secundo ponit exceptionem:q2 hoc in legibus,z testamentis,nihil operatur limitatio,cum illa sequēs ita sit,sicut fuisset locutus limitate ab ipso initio,vt l.gbus diebus.ſ.quidam Titio.de cond.z demon.no.per gl.in l.ij.inglos. mag.de in diem addic.¶Preterea quicquid esset ſi esset maleficiū simpliciter confessatum:tamen in proposito,cum curia nihil habeat,nisi confessionē rei,z ibi hoc est expressum. qs non erat opus medico,nec a iure presumitur illud,non video qualiter ex isto processu condemnari possit,nisi in pena minori.Et ita mihi videtur Bar.a Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Statuto.Adde q istud consi.Bart.est fm ordinem Perus.in j.parte iudiciorum,in consi.vlt.nume.lxxxi.

b ¶Ex secundo capite.Adde not.per Bar.in l.denūciasse.ſ.qd tamen.ff.de adult.

c ¶Presumuntur.Adde Bar.in l.j.C.de fica.z ibi vide plene p do.Hippolyt.de Mar.cui adde Bar.

CONSIL. XLII.

1 ☞Officialis si decessit in officio,an heredes eius habebunt integrum salarium.

2 Conductor si decedat,an debeatur integrum salariū locāti operas suas,z quid iuris in eo.

3 Verum imperium quando alicui competat.

4 Capitaneus an equiparetur maioribus iudicibus.

5 Capitaneus an equiparatur ducibus,marchionibus,seu comitibus.

6 Militia non est dignitas.

a **Quidam** [a]Capitaneus de castello fuit electus capitaneus a cōmunitate Pisana pro vno anno.cum certo numero officialium z familiarium,z cū certo salario: presentata electione acceptauit dictum officium,z ipse existens in dicto officio decessit, eius heredes petunt integrum salarium. Ex aduerso commune Pisarum dicit,quod debent recipere solum pro tēpore quo
1 seruiuit,nunc queritur,quid iuris.†Circa questionem istā,q2 per patres nostros antiquos clare est determinata.videtur dis-
b cendum,quod dicti heredes debeant habere salariū integrū[b], vt notat glo.ff.de var.z extraor.cog.l.j.ſ.diuus optime facit ff. de assess.l.diem functo.z quod ibi not.z licet multi dammēt illā gl.sicut fuit Bul.de monte Fauētino,qui dicebat quod debeat habere salarium pro tempore quo seruiuit,z nō vltra allegat l. fortissimi.de ero,mili.ann.li.xij.z hec lex posita est in lec. Bul. de Lug.diceret tamen aliquis quod idem Bul.tenet contra gl. in prin.sue lectu.quia cum hodie Aduocatus,Potestas.z similes locent operas suas,z vilipendant scientiam suam,z officia,non habent salarium totius temporis.cum casus cōtingit in persona ipsorum,imo,erit idem,quod in casu contingenti in psona cuiuslibet operas suas locantis,vt ff.locat.l.ſi vno. ſ. cū quidam.z fuit hec opinio Jac.de Ra.vt patet in lec.sua in d.l. diem functo.z istam opinio.videtur tenere Jac.de But.in d.l. diē functo.in veteri recollecta,intelligendo illam legem, quod loquaf de locatione operarum,quam fecerunt Comites legato z tunc cū legato mortuo casus cōtigerit in psonam legati conducentis operas.salarium debetur residui tēporis comitibus
2 suis z ita loquitur l.diem functo.†Alia locatio est, quam facit Legatus seu Proconsul,z ex illa locatione non pōt peti salarium,imo prestitū restituere,q2 casus contigit in persona locantis operas:ergo non pōt petere salarium vt d.l. ſi vno. ſ. cum quidā allegat.l.ſi domus.ſ.Imperator.ff.locati. Est eñ in persona Legati duplex contractus,vn⁹ locationis,q2 locauit operas suas Communi,z ex illo non potest aliquid petere a Cōmuni, quia casus contigit in persona locantis operas, alius est contractus conductionis, quem fecit cum comitibus suis, z ex illo tenetur prestare salarium comitibus suis.quia casus cōtigit in persona conducentis. Hoc tamen non obstante dico glossam nostram verissimam in casu nostro. Pro quo premitto.quod isse Capitaneus est de iudicibus maioribus habentibus dignitatem: quia cum ex forma solutionis seu assuis sententijs appellari non possit: quod solum competit superillustribus in dignitate positis, sicut senatoribus, vt ff. qui z

3 a quib, app, non lz l. j. z habet merum imperium, saltem in eos quos familia sua reperit de nocte delinquētes post tertiū sonū campane, ꝛc. Item vbi contra custodes delinquitur, vel ipsi delinquunt, ꝛc. Itē vbi aliquis exiuit ciuitatem Pisarū, alias quā per portas quo casu cōstat de iure cōi penam corporalē impōni. ff. de re. di. l. fi. z sic hz merum imperiū. l. imperiū. ff. de iurisd.

4 om. iud, ꝛz equiparant isti maioribus iudicibus, vt no. glo. in ll. statutis generalibus. C. de sen. ex bze, rec. z qs no. in auth. de defen. ciui. §. nulla. Sed in habētibus dignitates, constat q si ante tēpus decedāt, debēt habere salariū totius tpis, vt C. de primip. l. j. lib. xij. z ibi multe concord. per gl. Ecce em proximos sacrozū scriniozum, ante completū proximitatis annū, ad hēdes successoresq suos residui tpis salaria, absq aliqua diminutione transmittere certū est, vt C. de proxi. sacr. scri. l. in sacris. li. xij. si domestici z protectores mortui sunt perinde ac si supstites remāserint, salariū recipiunt heredes, vt l. fi. C. de dome. z ptect. lib. xij. agentium in rebus ante finitū officium mortuoz heredes ex testamento vel ab intestato, perinde sibi salaria vēdicāt acsi ipsimet vēdicassent, vt C. de prin. agen. in rebus. l. matricula. libz. xij. Ecce ergo qs si habens aliq officium decedat ante tempus dicti officij cū dignitate heredes debent habere salariū integrum. † Sed capitaneus equiparat ducibus, marchionib⁹, seu comitibus, vt in vsib. feu. quis dicat Dux. vel Mar. in prin. ca. j. z ibi no. facit in tit. de alie. feud. z in tit. qui. mo. feu. amit. ca

5 pi. j. ea. col. Ex ea parte, qua equiparatur comitibus cōstat ipsum dignitatem habere, vt C. de com. consist. l. j. lib. xij. z authēt. de app. z intra que tēpora. §. j. q z est spectabilis regulariter, nisi sit de comitibus, qui intra duces numerantur, q illi sunt illustres, vt C. de comi. z archi. sa. pala. l. j. lib. xij. coniuncta. l. puincialium. de erog. mili. anno. eod. lib, vbi dixi legendo. Ex eo capite quo comparatur duci, de natura est esse spectabilem vel illustrem, q ducū quidam erant spectabiles. quidā illustres. vt C. de app. l. si quando Duciano. de Marchione autē, nō recolo in legib. digestoꝛum, vel Codicis contineri. Sed inuemo eū in vsi. feudoꝛ. post Ducem, z ante Comitem poni, in tit. quis dicatur Dux, Comes, vel Marc. Siue igitur dicamus istum Capitaneum spectabilem vel illustrem, cōstat ipsum esse de iudicib. habentib. dignitatem, licet enim circa hanc materiam gl. videatur discrepare a Buliel. de Lug. p d. l. diuus. tamen nō curo distinguere, q non tangit casum nostrum, q non loquitur de dignitate spectabili, z illustri, de quibus hic tractatur. z breuiter oēs gl. nostre z doc. concoꝛ. quod sint dignitates. vt in auth. vt ab il lust. z qui super eam digni sunt. z qs ibi no. auf. de man. princ. z ff. de offic. eius cui man. est iurisdi. l. j. z Justit. in proe. §. omnes. z in auth. de app. z intra que tempora. z d. l. si quādo duciano. ergo hic Capitaneus habet officiū cum dignitate. licet ergo decedat ante tempus, heredes debēt habere salariū totius tēporis. Nec dicat aliquis in legib. superius p me allegatis esse speciale, q salua reuerentia vim constitutionis generalis palā est obtinere, lz ad certas personas directe, z scripte inueniātur. vt C. de nouo Cod. com. §. pen. nisi expresse in Linueniatur contrarium quod illa lex ad alios non trahatur, vt l. neqz. C. de dec. lib, x. in auth. vt determi. sit numerus cle. in prin. z in alijs casib. ibi no. Et libenter audirem casum, in quo aliquis habens officium cum dignitate, decedens ante finem officij. salarium non transmittat ad heredes. Restat respondere ad contraria. z primo, ad dicta Buliel. de monte Fauentino, vcz ad l. fortissimi. z dico, qs illa lex nihil facit: q ibi non stetit per casum. imo stetit per recipere nolentem, z sic ibi idem gl. ff. ibi fuit moza in recipere nolētem. vt l. ratio. §. si per vēditoꝛem. de actio. emptio. Sed melius facit pro eo l. his scholarib. de erog. mil. an. lib. xij. C. z clari⁹ facit. l. pe. in fi. cod. titu. vbi videtur casus quod non habeat nisi p tempoze quo seruiuit. licet moriatur. Pro quo facit qs debeat pro rata tempoꝛis. d. l. si vno. §. cum quidam. ff. locati. Sed ego respon. quod in l. penul. z l. his schola. salarium debetur pro mi

6 litia, z tūc debetur pro rata tpis quo seruiuit, q † militia nō est

c dignitas fm veritatem. Simplex em miles, vt not. gl. de equest. dig. C. lib. xij. l. j. z pro ea allego casum. C. qui. milit. non poss. l. fin. lib. xij. z C. de iurisd. om. iudi. l. fin, vbi ponit dignitates z militiā tanq̄ species differentes. Hoc etiam probo, q libertus pōt esse miles. ff. de oper. lib. l. operas. z tamen dignitates habere non pōt. vt l. j. ad legem Juliam maiest. z eodem modo respon. ad l. j. de re mil. Ad dicta Jac. de Ra. posito etiam quod sint vera, qs nunc non examino, q necesse non est, dico qs non obstāt: q ipse loquitur in aduocato. qui vilissime locat operas suas. vt patet per eum, z per Gulielm. quod non cadit in capitaneo: ergo, ꝛc. Ego Barto.

ADDITIO.

a T. D. Quidā Capitaneus. Adde, qs istud consi. fm ordinē Peruf. est in secunda parte contractuum, in consil. iij. z de hoc consi. meminit Bar. in l. diem functo. ff. de offic. assess.

b Integrum. Adde Bart. in l. diem functo. ff. de offic. assess. cū Bal. tenet Ztium. z dicit quod potestates non tam eligunt, quā conducuntur, vel est contractus nominatus facio vt des, z ideo si per casum foꝛtuitum impeditur factum, non pōt agi de mercede, z vide eundē Bald. in c. j. quis dicat dux vel marchio, z de ista questi. vide plene per Alex. in d. l. diem functo, z ibidem doctores. Jas.

c Veritatem. Vide plene per Jas. in l. pen. C. de pac. z dixi plene in trac. meo de prestan. doc. in vij. c. vbi de priuilegijs doctorum. in priui. ij. in vj. q.

CONSIL. XLIII.

1 Clerici non tenentur soluere collectas de bonis patrimonialibus.

a 1 Si per secundo querit, an clerici teneant soluere collectas, vel non, de bonis patrimonialibus. Dico ego Francisc. Tigrin. de Pisis, de iure eos cogi nō posse per c. j. z ij. extra de immu. eccl. lib. vj. no. etiā in Decr. vi. extra de vi. z ho. cle. quāuis aliter videatur innuere, z male, quedā glo que est in l. plz. C. de sacrosan. ec. q oportet obseruari q not. in c. clericis. extra de imm. eccl. lib. vj. z qs no. in d. c. vlti. Ratio autem quare non etiam de patrimonialibus teneatur soluere redditur in c. ex literis. extra de pignoꝛi.

ADDITIO.

a T. D. Secūdo. Adde, q istud consi. est d. Francisc. Tigri. z est fm ordinē Peru. in ij. parte contractu. in consi. xx. z est posita min fi. consi. Barto. qs est §. vol. j. in consi. clxxx. nici. si aliqua possessio. in fi. z adde quod scribit Jas. in l. placet. C. de sac. sanc. eccl. z que scripsi in addi. meis in d. consi.

CONSIL. XLIIII.

1 Matrimonium, vbi non est, ibi non potest esse dos.

2 Matrimonium vbi non est nec dos, pena apposita nullū sortit effectum.

3 Dotem promittens pro aliqua puella sub pena, si puella moritur ante etatem nubilem, non est obligatus.

4 Legatum puellis pro dotibus, an sit conditionale, vel statim peti possit.

a Si per questione qua querit an Nicola dñi Ranuerij Nicole de Otto possit inquietari de iure ab hēdibus Nardi z Petro filio Nardi occasione cuiusdam pro missionis dotis promisse per supra scriptum Nicolaum Nardo Belli recipiēte pro Petro filio suo. Circa qs considerandū vi qs suprascriptus Pet. vir futurus dñe Joā. sozoris do. Nicole promittentis. §. scriptā dotē, z alia in instrumēto dotis cōtenta decessit antequā predicta. d. Joāna peruenireꝛ ad etatē z. an. propter que dici pōt matrimonium nunquā fuisse copulatum seu contractū, cum etas xij. ann. ex parte mulieris requiratur.

1 sic pōt dici matrimoniū non fuisse. † z p consequens nec dos nec pōt. Casus est in l. fi. C. de spon. Lz em matrimonium sine dote esse possit, dos tū sine matrimonio esse non pōt. vt ead. leg. docebatur: propter q dicendū vī. q pena quecunq̄ apposita in promissione prefate dotis inefficax sit z Nicole obesse non debeat. q si recte inspiciant verba promissionis predicte, omnia se referunt in casu quo sint vir, z vroz, z in casu quo sit. Sed in predicta questione, nec fuit matrimoniū nec dos. ergo nullū potuit sortiri † effectum. Facit q habetur in l. de diuisione. ff. sol. mat. z in

2 l. dotis fructus. in prin. ff. de in. dot. Ad hoc accedit, q lex alibi

b dicit, pacta z conuentiones super matrimonio z dotibus adhibita lucris fiendis, ita demū vendicant sibi locum, si premoriat vroz: hic est casus in l. ij. de pac. dota. Pro quo facit. quod not. in l. j. ff. de dote prele. Pone ergo pro constanti, qs si non preualeo, quod nō fuisset matrimoniū, pena z pacta lucroꝛum. in hoc casu non vendicāt sibi locum, vt expresse habetur in iurib. pro

3 allē. † Preterea, videt casus expressus, qui videtur decidere hanc questionē, q nulli lucro locus esse possit, vt probat l. pe. iuncta ff. qs fal. tut. autho. Ibi autem dz sibi locum vēdicare in casibus in quib. dotes vel in totum vel in partem si constabat in matrimoniū, fuerit lucraturus. † Secundo querit, de legatis filiarum factis eis pro dotibus, vtrum debeantur z peti possint inconti-

4 nenti an debeat expectari etas nubilis? Ista questio pēder multum ex forma statutoꝛum ciuitatum. Consueuerunt enim dispo-

c nere, q filie sint cōtente dotibus. Et ideo nisi predicta statuta videantur, rectum responsum dari non potest. tamen de iure cōmuni loquendo, cōstat q quandocunq̄ dicta dos relicta est

usque

vsqz ad legitimam portionem debitam iure nature, ipsis filiabus, peti pōt incontinēti absqz alia dilatione, vt d.l.qm̄ in prioribus, peti pōt incontinēti absqz alia dilatione, vt d.l.qm̄ in prioribus, C. de inoff. test. Jn eo vero, q̄ esset vltra legitimā est advertēdum, q̄ aliud est secundum proprium significatū vocabuli, de iure communi scripto, aliud est fm cōem vsum loquendi, qui in ciuitatibus esse consueuit. Nam de iure scripto: cū dos non possit esse sine matrimonio, vt C. de don. ante nup. l. fi. in prin. legatum pro dotibus hȝ conditionem seu dié nuptiarū, vt C. de nup. l. sancimus. z ff. de iure do. l. ex stipulatione. z sic debet intelligi l. Titio cētum. ſ. Titio genero. ff. de cond. z demon. lz quidam istū tex. aliter intelligāt, z hoc probāt expresse C. ad Tre. euth. nisi rogati. z in corpore vnde sumitur. vbi expresse ptȝ. qȝ relictū nomine dotis habet in se conditionē nuptiarum. Veruȝ tamen communis vsus loquēdi aliter se habet in quibusdā partibus, q̄ cum in facto consistat, in iudicio dȝ probari. Jn quibusdam cīū ciuitatibus dicit dos patrimonium mulieris etiam nō nupte, vt cum dicimus, talis mulier hȝ bonam dotē, lz sit puella, vir go, vel vidua, z etiam cū dicimus de ingrediēte monasterium, talis dña dedit monasterio bonam dotē, z simil. fm quem cōem vsum loquēdi debemus verba testantiū intelligere, vt l. libȝorū. ſ. quod tū Cassius. z qȝ ibi no. ff. de leg. iij. z l. cū de lanionis. ſ. si asinam. ff. de fun. inst. z l. Labeo. de supel. leg. de ver. sig. l. vt Alphenus. z l. in vulgari. Cum igit appareat talē modum esse in ciuitate Tuderti, dicimus legata pro dotibus non esse conditionalia, z posse peti incontinenti. Bar. de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a T. D. Super questione. Adde, quod istud consi. Barto. fm ordinem Perus. est in ij. parte contractuum in consi. xij. z adde, quod idem consuluit Bar. in consi. l. in j. vol. incip. viso testamēto. in ij. dubio. vbi consuluit prout hic.

b Conuētiones. An autem maritus lucretur tertiam partem dotis, etiam si eam ad domum non duxerit, vide Bart. in l. nihil. ff. rerū amo. z ibi plene dixi in apost. mea super ver. ad quest.

c Contēte dotibus. Vide Pau. de cast. in l. qm̄ in prioribus. C. de inoff. te. vbi dicit se pluries consuluisse in auth. nouissima. C. eo. tit. cum concor. de quibus p Jas. in d.l. qm̄ in prioribus in iij. no. cui adde Alex. in consi. xxxvj. in vij. vol. inci. cōsideratis verbis. z Ra. Com. in consi. cxxvj. inci. Dūs Anton. de Verona. vers. si ergo ejcinderetur ab intestato, vbi pater, ꝛc, z Bar. hic.

CONSIL. XLV.

1 Statutum prohibens opponi exceptiones contra instrumētum non tollit nullitates.

2 Statutum prohibens opponi exceptionē contra testamētum guarentigiatum an tollat exceptionem Velleiani.

a Tatuto cauetur, q̄ instrumētum guarentigiatum mandetur executioni infra decem dies absqz solennitate, nec possit opponi exceptio nisi solutionis. Queritur si fiat actus nullus. an possit opponi exceptio nullitatis. Rñ. q̄ sic, q̄z instrm
1 non est. l. non dubiū. C. de legi. z l. iubemus nulli. ſ. sane. de sacr. sanc. ecc. Nec vī per tale statutū tolli exceptio nullitatis. Jnst. de mil. test. ſ. i. z l. j. ſ. j. ff. de mil. test. z l. nemo pōt. de leg. j. exceptio
2 Velleiani an poterit opponi. Videtur q̄ sic, q̄z etiam post sententiam opponi pōt. ff. ad Mace. l. tam z si. z C. de iu. z fac. igno. li. Sed contra est arg. l. omnes populi. ff. de iust. z iur. Bar.

ADDITIONES.

a T. D. Statuto. Jstud cons. Bar. fm ordinē Perus. est in ij. parte. contractuum in consi. xvij.

b Rñdeo sic. Et ratio est, q̄z exceptio nullitatis non est persone exceptio, qm̄ non presupponit ius, fm gl. in l. j. C. de iu. z fac. ign. z ibi p. de Bal. z pro hoc est bonus text. in l. scire oportet. ſ. fi. z ibi Bal. no. ff. de excu. tu. cum concor. de quib. per dom. meum Jas. in d.l. in ver. circa primum.

CONSIL. XLVI.

1 Dictio nisi, ponit z affirmat qm̄ precedit oratio negatiua.

2 Donatio facta fm formam statuti nō indiget alia insinuatione.

3 Inofficiosa donatio qualiter reuocatur. quando est facta filio, z quando est facta extraneo.

4 Inofficiosa donatio re, z consilio quomodo intelligitur.

a Uccinus [a] de Sartiano habēs quandaz suam filiam, z quendā suū fratrem carnalem nomine ser Petrum, dicto ser Petro eius fratri omnia sua bona mobilia donauit inter vitos. nulla de filia habita mentione, que donatio facta fuit coram notario malefic. communis Sartiani, z scriptura per ser Bilium notarium de Sartiano, que quidem donatio excedebat summam v. florenorum in bonis immobilibus dicti donatoris, z nulla corporalis traditio interuenit de possessionibus ipsius Puccini, ex quib. queritur, quid iuris, z nunqd dicta donatio valeat, necne, z nunqd dicta filia aliquē possit habere regressum in bonis sui patris in totum vel in partem. Item dicitur quod dictus Puccinus tenuit z possedit quandam petiaz terre, z quandam vineam domine Rose vxoris, que bona non erant dotalia: z per tempus quinqz annorum ex dictis possessionibus fructus recollegit. Modo queritur si dicta eius vxor possit petere contra donatarium, bona sui mariti, z fructus dictarum possessionū? Et vt valeatis melius consulere, capituluz statuti communis Sartiani sic dicit, Nulla donatio, nisi fiat ad pias causas, valeat nisi fiat in presentia notarij maleficiorū vel nisi interueniat authoritas alicuius iudicis ordinarij z notarij Sartiani, z deinde fiat publicum instrumētum, z si alio mō fieret, non valeat ipso iure, sed irrita habeatur, z locum habeat a viginti annis circa psentia z futura. Ad veritatis inuestigationem primo videndum est de viribus statuti, z de iure, hoc est
b q̄ si precedat oratio negatiua[b], hec dictio, nisi, postea sequens,
2 ponit, vt ff. de vēre in possess. mit. l. extraneo. z C. de trāsa. l. actione, z de reg. iur. c. peccatum. lib. vj. z ibi per Dyn. z per Lyn. in d.l. actione. Cū igitur in statutis precedat oratio negatiua. scilicet nulla donatio valeat: postea sequitur, nisi fiat coram notario maleficiorum, ꝛc. manifeste ponitur quod donatio facta coram notario maleficiorum valeat, z presentia dicti notarij videtur esse pro insinuatione. Cum enim statutū simpliciter loquatur, alia solennitas non requiritur, vt ff. de publician. in rē act. l. de pretio, z hoc videtur quod non obstante defectu insinuationis donatio predicta valeat. Secundo videdum est, an z inquātum dicta donatio veniat reuocanda per dictam filiam, per quem relam inofficiose donationis: z quod reuocetur in quantū inofficiose processit, hoc est vsqz ad legitimā, que in casu nostro est, non est dubium, z hoc nemo negat, vt C. de inofficiosis donati. l. j. z ibi nota, z eod. titu. l. si totam. z l. si liqueat. z C. de inofficio.
3 testamēto. authen. vnde si parens. Sed an hoc casu ista donatio in totum veniat reuocanda, potest esse dubium propter opinio. doctor. Nam tenet Hugo quod quādo donatio est collata in extraneum, non in vnum ex filijs, z est inofficiosa re z consilio reuocatur in totum, vt nota. in d.l. j. quod tenet Dy. ff. de le. ij. l. Titia scio. ſ. Jmperator. z Petr. vt refert Lyn. in d.l. j. z hoc etiam tenet Jacob. de Bel. de quo per eum in authenti. de immensis donatio. z hoc puto verum[c]. Certum est q̄ plus iuris habet filius in hereditate patris quam patronus in hereditate liberti. Sed si libertī alienatio fuerit inofficiosa re z consilio tunc reuocatur in totum, vt ff. de iure pat. l. si libertus minorē. ſ. penult. Ergo multo magis per filiū reuocabitur in totum, vt ff. de iure patr. d.l. si libertus minorem. ſ. penu. Ergo multo magis per filium reuocabitur in totum: sed in casu nostro ista do
4 natio fuit inofficiosa re z cōsilio. Jvt probabo. ergo venit reuocanda in totum. Quod sit inofficiosa re patet quia filius primatur sua legitima. quod sit inofficiosa consilio, quia filiaz habere sciebat, z omnia mobilia, z etiam immobilia donauit. per quod consilium fraudis habuisse videtur. casus est ff. que in fraudez credi. l. omnes. ſ. Lucius. not. ff. de probat. l. qui testamentum. Concludo ergo quod donatio predicta veniat reuocanda. Super secundo puncto de fructibus dictarum possessionuz nō dotalium quod mulier possit dictos fructus repetere videtur casus. ff. ad l. Falcid. in l. penul. in princip. quod glos. tenet, z Lyn. in l. fina. C. de pact. conuen. licet quidaz Mo. distingunt an fructus sint magni, vel modici. Ego Bar. a Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Puccinus. Huiusmodi consilium Bart. secundum ordinē Peru. est in ij. parte contractuum, in consi. xxij.

b Th. D. Oratio negatiua. Vide plene per Jas. in actione. C. de transa. cum concor. traditis per me in apostil.

c Puto veruz. Adde Bar. in l. j. C. de inofficio. do. z ibi apost. Alex. z meam.

CONSIL. XLVII.

1 Societas expirat morte vnius socij decedentis.

2 Emolumētum post mortem socij acquisitum per alterū ex mera industria, an debeat communicari.

An communicatione presumatur societas.

a Ex precedenti cōtractu elicitur thema ex quo themate emergūt infrascripta dubia, contracta societate predicta omnium bonorum inter supradictos qui erant fratres ex vtroque parente: vnus ex dictis fratribus, z socijs ante finitum tempus in dicta societate adiectum decessit condito testamento, in quo certos eius filios fecit, in certa

ſumma heredes, z dictū ſociū eundēq; fratrē ſupſtitē ſibi heredem vniuerſalē inſtituit: cuius quide defuncti filij ſemp remāſerunt, z habitauerūt, z ſimul vixerūt cum dicto eorum patruo, z ſocio, ac fratre defuncti. Et ex hoc inſurgūt hec dubia. ¶Primū eſt, vtrū dicta ſocietas diſſoluta fuerit z expirauerit morte predicti ſocij decedētis. Secundū, vtrum emolumētum poſt mortē eiuſdē ſocij acquiſitum p alterum ſuperuiuētem non ex bonis communibus ſed ex propria z mera eius induſtria, debeat cōmunicari filijs dicti defuncti. Tertium eſt, poſito quod virtute dicti contractus non deberet eis cōicari dictū lucrū, vtrū cōicari debeat ex preſumpta cōione, vt q; ſemp manſerunt ſimul nulla inter eos z dictū patruū facta diuiſiōe. Et videtur veritatis inueſtigande gratia tangēdum vnūquodq; dubiū. Ad primū videtur indubitāter dici poſſe, qō dicta ſocietas expirauerit,

a z diſſoluta fuerit p mortē alterius ſociorum, b z fratrū, z q; non
b extēdatur ad heredes, vt habetur. ff. pro ſocio, l. actione. §. mor-
2 te. z l. adeo. in pain. z eo. ti. l. nemo pōt. Circa ſm dubium †pōt allegari pro filijs dicti defuncti. ff. eod. l. verū. §. in heredē. in glo. ſcz, vt heres ſocij, ꝛc. vbi videt expreſſe determinari, qō lucrū z emolumētum etiam poſt mortē queſitum debeat cōicari. Vide
c tur tū debere dici contrarium c p l. actio. §. ſi in rē. eod. titu. cū ibi no. z per d. §. in heredē. ibi. quod non ſimiliter, z maxime cū non ex rebus dudū communib. ſed ex mera z propria eius induſtria
3 patruus queſierit: vt ſ. dictū eſt. †¶Preterea, poſito quod ꝛium eſſet verum, z quod etiam lucrū acquiſitū poſt mortē ſocij deberet cōicari heredibus ipſius ſocij defuncti, adhuc non deberet aliquid dictis filijs, ſed totū deberetur ſocio eidemq; fratri, qui eſt vniuerſalis heres dicti defuncti. ſed cōfuſa eſt d ſocietas z cōfuſa communio dicti lucri non obſtante qō dicti filij defuncti fuerunt in teſtamēto ſcripti heredes eorū patris incerta quātitate, ſine ſumma, cum non heredes, ſed legatarij cēſeantur. C. de her. inſti. l. quoties. C. de rei vend. l. cum a matre. z ff. ad Treb. l. ſi quis prior. in glo. qō valet ꝛc. Sed poſito quod cēſerentur z eſſent veri heredes non poſſent agere pro hereditarijs viribus ſed ſolum vniuerſalis heres agit ad totū, vt d. l. quoties. cum ſimi. Ad tertium dubium videtur dicēdum quod lz filij predicti defuncti remanſerint z ſemper ſteterint ſimul cū patruo nulla inter eos facta diuiſione, non propterea eſt communicandū eis, qō eſt per patruū ex propria z mera induſtria queſitū. z hec p l. ſi patruus. C. cōia vtriuſq; iudi. z per l. cum duobus. §. ſi inter fratres. ff. pro ſocio. z l. Titium z Mevium. §. altero. ff. de admi. tut. cum eorum materia. Fran. Tigri. z Bar. de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a T. D. ¶Ex precedēti. Hoc ſecundum ordinem Peru. eſt in. ij. parte contractuū in conſ. xxvj. z adde, quod iſtud conſ. fecerūt domi. Fran. Tigr. z Bar.

b ¶Sociorum. Vide plene per Alex. in conſi. lx. in vij. vol. incip. in cauſa z lite vertente.

c ¶Dici cōrarium. Vide plene per Bal. in l. ſi patruus. C. com. vtri. iu. z Alex. in conſi. cxxxij. perlectis z conſideratis. vol. v. z plene per Jaſ. in l. j. C. qui teſt. fa. po. licet non alle. predicta. z ibi vide ad Jaſ. longam, z pulchram apoſt.

CONSIL. XLVIII.

1 ☞¶Conditionum appoſitarum in primo legato repetitio an in ſecundo inducatur.

2 Dictio item, an inducat repetitionem conditionū, vt iudicetur idem quod de copula, z.

3 Legatum habitationis habet cauſam ſucceſſiuam.

a ¶Eſtator a Reliquit vxori habitationē domus ſi caſte z honeſte vixerit, z vi
tā vidualē ſeruauerit. Item reliquit eidē oēs pānos lineos z lane. Modo queritur vtrum in ſecundo legato repetita videatur illa cōditio ſi caſte z honeſte vixerit, ꝛc.

1 ¶†Super primo quidem puncto facit dubium. l. in repetēdis.
2 de leg. iij. que videt velle quod per hanc †dict. item inducatur re
b petitio b conditionum quando legata fiunt eidem perſone, licet in propoſito videtur huiuſmodi. ergo ꝛc. Sed poſito quod ille
c intellectus illius legis eſſet verus, tamen in caſu propoſito c non congruit, nam tunc repetitio debet intelligi, ſi legato ſequenti congruat, ſicut primo, ſecus ſi ſequenti legato non congruat, vt l. cum pater. §. cum imperfecta ſcriptura. de leg. ij. z de verborū obligatio. l. Titia. §. itē reſpondit. Sed in propoſito, nō ita congruit ſequēti legato, ſicut primo, vt oſtēdemus, ergo ꝛc. Quod
3 ſic oſtēditur. primum legatum fuit legatum habitationis. †qō legatum habet cauſam ſucceſſiuam. z heres nunquam liberaē durante legato, quia ſemper obligatur ad patientiam. vt no. C. de vſufruct. l. corruptionem. de verborum obligationib. l. pluribus. §. z ſi placet. vnde dicta conditio, z ſi tranſiſſet ad ſecūdas nuptias, ꝛc. hoc importat, qō ſi tranſiret ad ſecundas nuptias heres liberetur, z amplius ad patiētiā. Secundū vero legatum eſt legatum momentaneum, q; ſtatim ſolutione facta tranſlato dominio liberatur. vnde iſta ſuſpēſio, ſi caſte. ꝛc. z illa conditio induceret liberationem, ſcz ſi tranſiret. ꝛc. huic legato non congruit, q; ſolutione iam erat liberatus. ¶Preterea, hoc videtur preſſum. ff. de leg. ij. l. fina. §. Seio, ſic inducendo l. in repetēdis. q tenēt predictam opinionē, quod plura legata relinquuntur vel quando eſt idētitas rerū, vt q; vna res pluribus relinquit, ſed in dicto. §. Seio, eadē res duobus relinquitur, z in eadē oratione, z tamen conditio appoſita in perſona vnius non intelligit repetita in perſona alterius. Ratio eſt q; non equaliter vtrūq; conuenit. Nā in caſu dicti. §. Seio, illa cōditio, ſi heres nō erit, cadit propter, z erit poteſtatiua in perſona Seij, q; erat heres inſtitutus. In perſona vero vxoris non inſtitute non pōt accedere vnifōmiter, z ſit conditio poteſtatiua, z ſic non intelligit repetita. Itaq; non obſtat l. Seie. §. Caio. ff. de fund. inſtruc. ſi dicatur, q; in d. §. Seio, legatus eſt in dictione z, queſtio noſtra eſt in dictione, itē l. Seie. §. Caio. de fund. inſtr. cōcluditur ergo dictam conditionem non eſſe repetitam in ſequenti legato, ꝛc. Et ita dicimus nos Bar. de Saxoferr. z Fran. Tigrin. de Pluis.

ADDITIONES.

a T. D. ¶Teſtator. Huiuſmodi conſi. fm ordinem Peru. eſt in
ij. parte vlt. volunt. in conſi. iij. z adde, quod alias inci. factū ſic
ſe habet teſtator. z pro conſi. Bar. alle. Alex. in l. Seie. §. Caio.
in addi. Bar. ff. de fund. inſtr. z in l. in repetendis. ff. de lega. in
ibi Ang. Bar. in addi. z Alex. in cōſi. clviij. inci. abunde quidē.

b ¶Repetitio. Vide Alex. in conſi. clviij. in vj. volu. abunde, vbi
alleg. Bar. quod dictio item, iudicatur idem, quod copula. z.

c ¶In caſu propoſito. Adde Bar. in l. in repetēdis z ibi apoſi. Alexandri z meam. ff. de leg. iij. z Bar. z Bal. in l. Seie. §. Caio. ff. de fund. inſtr. z plene per Alex. in conſi. clviij. in vj. volum.

CONSIL. XLIX.

1 ☞¶Relicta ab inſtitutis an videanē repetita a ſubſtitutis, quādo ab eis alia legata ſunt relicta.

2 Si mater non declarat ſe velle habitare cum filijs, non conſequitur legatum a ſubſtituto.

3 Preſumptio vna quando eliditur per aliam preſumptionem.

4 Dictio, alia, de ſui natura ſecundum propriā ſignificationē habet implicare etiam alia.

Legatum factum filiabus pro dotibus, an poſſit peti inconti-
nenti vel an expectatur etas nubilis.

5 Sumptus facti ſuper refectione domus, an pertineant ad proprietarium vel vſufructuarium.

a¶ ¶Vſi teſtamento a Cole Bualteror. in quo inter cetera reliquit vxori ſue quedam, ſi vellet cum filijs ſuis habitare, demū ſuos filios hēdes inſtituit, z dictis ſuis filijs, ſi decederēt in pupillari etate, quoſdam vniuerſaliter ſubſtituit, z dicte ſue vxori quedam alia reliquit. Cū igitur dicti filij in pupillari etate deceſſerint, queritur an dicta mater debeat habere dicta legata relicta in vita filioꝝ, z alia relicta poſt
1 mortē filioꝝ. †Ad que declaranda videtur, qō mater habeat debeat ſolum relicta poſt mortē filioū, tanquā relicta a ſubſtituto, nec relicta ab inſtituto repetita videntur ſubſtitutis, ci
b eis alia legata reliquerit. l. lz Imperator. de le. j. Dī veritas eſt hec, q; d. l. lz, loquitur in vulgari ſubſtitutione, ſed in ſubſtitutione pupillari eſt aliter dicendū. Aut eē relicta ab inſtituto ceperunt deberi eo, vt q; illi inſtituti impuberes agnouerūt hereditatē, z mater voluit habitare cū eis, z ſic conditio dictorum legatoū extitit, z tunc d. l. lz. non habeat locū. Nam cū legata debeantur ab inſtituto, non eſt tractandū de repetitione a ſubſtituto tacite, vel expreſſe, vt de leg. j. l. fundū ſub conditione. §. pater. Debent eē legata a ſubſtituto tanquam ab eo, nec debentur ex vi repetitionis: z relicta a ſubſtituto ſimiliter debent ab ipſo ſubſtituto relicta, z hoc eſt quod d. relicta a pupillo, ſibi ſubſtituto pupillariter eſſe contribuēda. l. in ratione. §. q
2 vulgo. ff. ad le. Falc. †Si vero legata relicta filijs inſtitutis non ceperūt, deberi ab eis vt puta, q; eis viuis mater non declarauit ſe velle habitare cū eis, z ſic eis viuis non exiſtit conditio, tunc videtur quod diſtinctio d. l. lz. vendicet ſibi locum, z ita vſ ſenre glo. in l. ſi cui ſerui. §. ſi a filio. de leg. j. vbi expreſſe loquitur in
3 ſubſtituto pupillari. Tamen aduertēdū eſt, quod illa †preſumptio que ibi inducitur, videlicet quod teſtator voluit repetita a ſubſtituto locum habere, eſt vera, niſi per preſumptionē aliam elidan

elidatur.arg.in l.in testamẽto.C.de testam.sed in casu nostro.p
4 aliam presumptionẽ eliditur.Quod apparet,† Primo,per dictionẽ alia.posita in legato relicto a substituto,q̃ de sui natura secundũ propriã significationẽ habet implicare etiã alia fore relicta,vt ff.de procu.l.nõ solũ.§.queritur.z sic innuit etiã dictas domos fore relictas.Secũdo hoc apparet ex his verbis,z in habitatione dictarũ domorũ,&c.que cũ sint pluralis numeri,ꝺ necessitate important pluriũ domorũ habitationem sibi fore relictã, cũ aliter pluralis numer⁹ verificari nõ possit,l.fi.ff.ad Trebel. de testib.l.vbi numerus.Cõcluditur ergo,dictam dominam debere habere legata,tam ab instituto,quã a substituto in omnẽ
5 casum.†Secundo queritur,cũ proponatur quedam domus,q̃
6 est in fundo,cuius fructus est relict⁹ vxori dicti testatoris,†fit perfecta post mortem dicti testatoris,ad quẽ pertinent ſuptus facti in refectione domus predicte.ad qꝺ dico,qꝺ pertinent ad heredem tanquam ad eum,ad quem pertinet proprietas,quod probatur:quia cum dicta impensa sit ad perpetuam rei utilitatem,que non pertinet ad vsufructuarium,ff.de impens.in reb⁹ dotalib.fact.l.iij.§.j.Item impensa,que fit in edificando de nouo,non pertinet ad vsufructuarium,vt ff.de vsufr.l.vsufructuarius nouum tectorium.z l.vsufructuarius nouum riuum,vbi hoc est expressum.Bart.de Saxoferrato.

ADDITIONES.

a Tho.ɒ.¶ Also testamento.Istud consi.secundum ordinem Peru.est in iij.parte vlti.volun.in consi.xl.z in iiij.volu.consil.
b ¶ Veritas est.Nota verba Bartol.ad intellectum ꝺ. l. licet Imperator.vbi Alex.ff.de leg.j.

CONSIL. L.

1 ☞ Legato vniuersali an veniant omnes res reperte tempore mortis testatoris.
2 Dictio cum.resoluitur in coniunctiuam.
3 Dictio omnis,est collectiua,z omnia comprehendit.
4 Legatarij fauore interpretandum.
a

Suncturia fecit testamentũ⁹ inter cetera reliquit sic.Itẽ reliquit talem suã domũ iure legati,&c.Item vnã domũ positã,&c. cũ omnib⁹ z singulis reb⁹ z massaritijs existentib. in ipsis aut altera earũ exceptis maiore causa,z melioꝛe existẽtibus in ipsis domb⁹,&c.in omnib⁹ autẽ,&c.Deinde dicta testatrix vixit per plures annos,tẽpore testamenti erat granum in domibus legatis:tẽpore mortis reperitur aliud granũ in ipsis domibus,an veniat in legato dictarũ domorũ,z rerum omniũ
1 eidem relicto in testamento,†Et de iure videtur hoc dicendum primo,premisso q̃ licet dictũ legatũ diuidere,scilicet in duo legata,scilicet in legato domorũ,z in legato omniũ rerũ,†z dictio
2 cum,resolui tur in coniunctiuã,scilicet qꝺ legauit domos z omnes res,vt l.Titie textores.§.nihil.z l.si ancilla,de le.j.ergo,scilicet legauit omnes res⁹ existentes,in ipsis domibus,vel altera
b ipsarũ.Et videtur primo,qꝺ non veniat in legato,quod tẽpore mortis reperitur,per l.si ita.ff.de auro,z arg.lega.z l.medico.in princ.eo.titu.z l.his verbis.de leg.iij.z l.nomen.§.filio.eo.titul. In contrarium videtur.l.penul.de fun.inst.z ff.quando dies lega.cedit.l.si fundus instructus.z l.quoties.in fi.de vsufr.z omnes leges que dicunt quod in vniuersali legato veniunt omnia
3 que sunt tempore mortis.†Et hoc videtur verius de iure dicendum in casu predicto,cum dictus legatũ sit vniuersale.Et quod dictum legatum sit vniuersale,probatur per dictionem omnes, que est collectiua,omnia comprehẽdens,l.a procuratore.C.mãda.z l.textoribus.de leg.iij.Et quod non refert an sit vniuersale legatum per nomen iuris vniuersale vel per nomen collectiuꝰ appositum,probatur per gl.l.fundum instructus.de fun.instr. z quod Ru.voluerit sentire in sua opi.de legato vniuersali per nomen collectiuum per verbũ omne ponit gl.in l.q habebat.in princip.de lega.ij.Pet.in l.fi.§.qui indiuisam.de lega.ij.prout intelligitur ibi quod fuit legatũ generale.secus si fuisset per nomen collectiuũ.quia tunc innuit quod debet inspici tẽpus mortis.Concludo ergo,quod omnia veniunt que reperiuntur tempore mortis.Ad hoc facit l.si seruus legat⁹ viuo testatore.§.q quinque.de lega.j.l.filie sue.§.Titia.de condit.z demõstratio. vbi legatum alicuius rei quod consistit in specie,licet sit legatũ quantitatis,tamen tanquam species,spectatur legatum tempore mortis.vt ꝺ.§.qui quinque.sed dictum legatum fuit rerũ in specie relictarum,scilicet existentium in ista domo,quod habet facere esse legatum tãquam species,quod secus foret,si diꝛisset omnes res meas:vt j.dicetur.Et pro hoc facit questio Jac.de
c Arc.quam ponit in dict.§.qui quinque,c videlicet de viro,qui vxori legauit granum qꝺ habet in arca.&c.Restat respondere aliquibus legibus,que videntur multũ obstare,scilicet ad l.stipulatus.§.j.z l.si a colono.ɒ ver.oblig.z l.Aurelius.§.Titius. ff.de lib.lega.z l.fi.§.j.vbi est signum vniuersale,z l.multũ.§.fi. de leg.iij.z tamen non veniũt nisi ea,que sunt tempore testamenti,quantumcũque sit appositum signũ vniuersale,quicquid respondendo diꝛerit.primo,quod fuit legatum vniuersale,in eis per verbum presentis temporis,vt ꝺ.§.qui quinque,licet nõ teneam,quod in casu nostro sit verbum presentis tẽporis,z verũ quod futurum non posset comprehẽdere.Et per hoc do aliam respõsionem:quia in legatis legum allegatarum in contrarium vbi est dictio quicquid,z inspicitur tempus testamenti,ideo est quia in eis est verbum presentis temporis,quod futurum comprehendere nõ potest,vt ibi patet sed in casu nostro est participium,existẽtibus,quod est merum cum presente futurum nõ solum presentis temporis vt not.Dyn.in simili participio.l.fi mihi z tibi.§.in legatis.ff.de leg.primo.in questione que incip.Imperator,&c.†Cum ergo sit dubium,pro legatario interpretabi
4 tur,quod futuras res voluerit relinquere,ergo venient in legato.Simile participium est adstans,z existẽs ex eodem tempore formatur.z quod pro legatario interpretetur,ead.l.in testamentis.ff.de reg.iur.Item posset obstare l.quesitum.§.fin.de leg.iij, vbi non videntur venire nisi ea que sunt in domo.Respõdeo ibi non fuit dictio,omnis.Item est verbum presentis temporis,&c. Item videntur obstare aliqua q̃ sunt dicta q̃ in legato vniuersali,vbi est verbum presens,z veniũt futura,vt l.si mancipia.de fund.instru.ibi est legatum vniuersale iuris in scipso,vt aliqua differentia sit inter legatum vniuersale in se,z vniuersale per nomen collectiuum,vel ibi non fuit ipsum legatum,vt supra dictũ est.vt ibi sentit gl.vbi inspicitur tempus testamenti,vt l.fi.§.q indiuisam,de lega.secundo,secundum glo.z Petrum.Bart.

ADDITIONES.

a Tho.ɒ.¶ Santutia.Istud consilium secundum ordinẽ Perusi.in tertia parte vltimarum volun.in consi.quinquagesimo.
b ¶ Omnes res.Vide Bar.in l.Titie textores.§.nihil.ff.de leg. j.z in l.vir.z vxor.ff.de do.prele.z Pe.de Bucha.in cõsi.cccl.vj. incip.in themate proposito,
c ¶ §.qui quinque.Vide ibi per Bart.z Ang.z Bal.in l.si ita. ff.de aur.z arg.leg.

CONSIL. LI.

1 ☞ Legato vniuersali an veniant omnes res,que reperiuntur in domo tempore mortis testatoris.
2 Exemplum habet declarare,quod precedens sit illius nature, cuius est exemplum.
a

Non videtur dubitandũ,quod legatus factũ vniuersaliter,de omnibus,&c.comprehendat res z massaritias que erãt
1 tempore testamenti,non autem granum,†z alia que postea illata reperta sunt tẽpore mortis,in ipsis domib.vt ff. de auro z ar.leg.l.si ita,z l.medico.Non obstat l.fundum instructum.z l.pen.ff.quãd.di.le.ced.z l.si fundus,in ea que alle.ad hoc in contrarius.quia loquuntur in legato vniuersitatis siue i generalibus de sui significatione,vt sunt grex,peculium,instrumẽtum fundi,z simil.z in istis inspicitur tempus mortis,nõ solus testamenti,ratio est,quia illa licet recipiant augmentum vel diminutionẽs non propterea dicitur alia res,sed eadem,l.grege. cum simi.de leg.j.sed in casu nostro est legatum singularium rerum non vniuersitatis,z hoc patet ex verbis testamenti dũ dicit cum omnibus,z singulis reb.existentibus,&c.Preterea,q̃ bladum quod erat in domibus tempore mortis,non autem tẽpore testamenti,non cedat legato,patet ex verbis,exceptis dũ taxat maiore z melioꝛe causa,&c.que verba referũtur ad pẽs
2 tempus†z sic eodem modo intelligendum est de precedentib⁹. exemplum enim habet declarare quod summa sit illius nature cuius est exemplum,l.nam quod.§.fin.de penu.leg.Et ista rõne forte dici posset quod nullum bladum cedat legato p̃dicto, etiam illud quod erat in domibus tempore testamenti.Ratione bladum,z alia que ibi posita,z destinata sunt cõtinentur sub legato penus,l.qui penum legat.ff.de pen.leg.z hoc etiam patet in verbo massaritijs,z faciendo sic exceptionem,de casis z vegetibus videtur legatum generale,in quo cõtinentur res,z massiarie,ad massaritas tãtum restringi ɒ.l.nam quod.§.fi.Hoc etiã notum est quod precedentia secundum sequentia intelliganẽ, vt ibi,vt ff.de vin.z tri.leg.l.fin.§.cui dulcia.quod copula z,quãdo reperitur intra genus ponitur expositiue pro id est,vt l.si fraude.C.de presẽrti.lon.tempo.Cum ergo testatoꝛ legauerit domos cum rebus z massaritijs,intelligitur perinde ac si diꝛisset cum rebus id est massaritijs.Preterea illud participium existentibus,est presentis z preteriti imperfecti temporis secũdũ Grammaticos,non ergo denotat futurum tempus:ideo nõ est recedendum a significatione,l.non aliter.de lega.iij.quamuis enim presens vel preteritum ponatur pro futuro,l.quod in rerum.in prin:z l.talis scriptura.ff.de lega.j.illud non est secũdũ significationẽ vocabuli,sed impropꝛie ponitur:sed tolleratur

per mentem ꝛ voluntatem testatoris,vt l.verbum oportebit,de verbo.sign.improprietates non sunt trahēde ad consequentiā, sed excusan de sunt,cap.propterea.de ver,sign.ꝛ ibi not. Andr. de monte Ubiano doctor ꝛc.

ADDITIO.

a Tho.Dip.¶Non videtur.Huiusmodi consiliū secundū ordinem Perusi.est in tertia parte vltimarum volūtatum,in consilio vj.ꝛ adde,quod hoc consiliū est dom.Andr. de monte Ubiano,qui consuluit super eodem casu,in quo est consiliū precedēs: ꝛ ideo vide supra.

CONSIL. LII

a Actum tale est, ꝑ Pater dedit dotē filiæ,que mortua est viuo patre suo,superstitib⁹ filijs ex ipsa filia premortua,postea decessit pater istius filie, auus,quo ad nepotes,istis filijs filie in certa quātitate institutis. Modo queritur,vtrū dos data filie predicte per dictū patrē ꝛ testatorem,computetur filijs ipsius filie in legitime portionem,vel nō: Et hanc questionem videtur tangere Dy.in l.filium emācipatum.ff.de coll.bono,licet aliqui,ꝛ plus ponāt in facto,multi doctores ꝛ aduocati dicunt,quod non computatur in legitimam. Nam legitima seu eius supplemētum debet fieri de substantia eius,de cuius successione agitur, l.scimus.§.repletionem.C.de inoff.testa,sed ista dos non est de bonis aui. Nā cum bona aui exinerit,l.pater in princ.ff.ad leg.fal.ad Trebel.l.mulier.§.cum ꝓponeretur.ꝛ l.si filia.ff.de coll.do.ergo ꝛc. Preterea,ad istos nepotes non peruenit dos ista ex persona matris:ergo,ꝛc. vt d.§.repletionem.Ex hoc apparet responsum ad l.quoniam nouella.C.de inoff.testa,quia ibi loquitur in dote ipsi filie,vel nepoti date.Contrariū dico, quod ista dos computetur in legitimam quod sic probo,dos eodem modo computatur in legitimā quo venit in collationem,vt d.l.quoniam nouella. vbi in duobus locis,dedit eodem modo,sed talis dos matri debet ab istis nepotibus conferri,vt C.de colla.l.illam. cōcluditur quod est casus d. l.illam.coniūcta.l.quoniam. Secundo probatur sic, Certum est quod aduentitia non veniunt in collationē,sed solum profectitia,vt C.de colla.l.fi.sed talis dos venit in collationem,d.l.illam: ergo est profectitia,ꝛ ex bonis aui profecta, alias nō veniret in collationem si ex bonis aui profecta, ergo venit computanda in legitimam.Et sic nō obstat d.§.repletionē,quia ibi loquitur in his que computantur quodam iure antiquo.Tertio probatur sic.Certum est,quod ō iure antiquo non habebat hereditatem ab intestato,vt ff.de castren.pecu.l.j.cū simi.ibi no, ꝛ est expressum in dote per gl.ff.sol.mat.l.nupta.§.j.ꝛ l.filie mee,eo,tit,ꝛ per Azo.in summa,sol.ma.in fin.sed de iure hodierno est correcta in castrēsi vel quasi,ꝛ in aduētitio peculio:in profectitio autem remanēt iura antiqua incorrecta,vt in auc.de hered.que ab intest.§.si igitur defunctus.ꝛ ibi not,in glo.magna. Illa ergo filia,que fuit dotata,non transmisit illam dotem profectitiam ad suos filios iure hereditario, cum heredē habere non possit de iure:sed illa dos de iure secundū veraz opi. reuerti debet ad patrem,vt no.in l.dos a patre profecta.ff.sol.matr.per consuetudinem aufertur patri,ꝛ datur illis nepotibus:non ergo ab eorum matre filij habent,sed ab auo vigore cōsuetudinis,merito tanquam de bonis aui profecta computatur in legitimā. Quarto probatur ex l.omni modo.§.fin.de inof.test. vbi non requiritur quod ei,qui petit supplemētum acquirat.Ex his ergo apparet resp̄sum ad d.l.scimus.§.repletionē,quia ibi loquitur in alijs, que non processerunt directe a defuncto.vbi patet.ꝛ sic respondetur ad alia.Et ita reperio consuluisse Jac.But.Et ita consulo.ego Bart.de Saxoferrato.

ADDITIO.

a Tho.D.¶Factum tale est.Hoc consilium secundum ordinem Perusi,est in tertia parte vltim,volūtatum in consilio septimo, ꝛ adde quod alias incip.Hiralfredus dedit dotem,ꝛ ita alleg. do.Alexand. in l.illam. C. de col.ꝛ in consil. xxiij.in primo volum.viris dubijs.ꝛ ibi Alexād. plene examinat decisionē Bar. hic.ꝛ adde quod idem cōsuluit Bar.in cons.cxc.in primo volu. Bilbertus.ꝛ ibi dixi vbi videas.

CONSIL. LIII.

1 ☞ Pupillaris expressa excludit matrem.
2 Substitutio filie que fuit substituta filio,an excludat matrem.

a Punctus questionis talis est,Meneʳ Jo annus fecit testamētū,filie sue Uā ne reliquit iure institutionis ꝛl.ꝛ Uannē eius filiū vniuersalē heredē instituit, ꝛ si dictus Uānes eius filius decesserit in pupillari etate vel postea quandocūque sine filijs vel cum filijs in pupillari etate decedētibus, voluit quod quinta pars deueniat in Massū,ꝛ alia ꝛc. ꝛ substituit prenominatos dicto Uā.ii vulgariter pupillariter ꝛ ꝑ fideicommissum in dicto testamēto. Mozitur Uanna:ꝛ demū Uannes in pupillari etate superstite matre,que tutelam assumpsit,ꝛ inuētarium fecit ꝛc.Modo queritur an mater succedat dicto Uāni,an substituti Uanne,que prius decessit quam Uannes. ¶Christi nomine inuocato,in questione ista non est dubiū quod dicta filia fuit substituta filio pupillariter per illa verba,intra pupillare, etiam ꝛc. Item non est dubium,ꝙ illi filie isti qui petunt modo hereditatem,fuerunt vulgariter ꝛ pupillariter substituti,ꝛ per illa verba apposita in fi.substitutionis, predictos vulgariter ꝛ
1 pupillariter,ꝛc.†Et non est dubium,quod pupillaris expressa, prout fuit ista,excludit matrem totaliter,vt l. Papinianus.§. sed nec impuberis.ff.de inoffi.test.ꝛ l.precibus.C.de impube.ꝛ alijs substitutionib.extra de testamēt.ꝛ c.si pater.lib.sexto. Dubium tamen facit in questione predicta, quia predicti qui nunc petunt hereditatem predictam,fuerunt substituti dicte filie scilicet,Uanne:ꝛ ipsa Uanna fuit substituta filio:vnde cum proponatur,quod dicta Uanna decesserit ante dictum filium masculum,videtur quod dicti substituti non succedāt dicto filio,quia ei non fuerunt substituti, Item dicte Uanne non succedunt: quia decessit antequam dictus filius. Pro hoc videtur casus in
2 l.penult.ff.de vulg.ꝛ pupil.†Econtra videtur,ᵇꝛ ista est veritas
b quod dicti substituti succedūt matre exclusa. Nam primus gradus est filij instituti. Secundus gradus est filie substitute. Tertius est predictorū,qui sunt substituti ipsi filie,licet filia primo decesserit:tamen illi substituti in tertio gradu succedunt filio, casus est expressus in l.quandiu institutus.versi.is autem.ff.de acqui.here.vbi etiam filio pupilliariter substituit extraneū, extraneo substituit alium, mozitur substitutus vino filio,deinde mozitur pupillus nunquid secundus substitutus admitteretur B.dicit,quod sic,per istum text.quia tertiꝰ heres subrogatur loco secundi. Hoc apparet ex mēte testatoris,vbi voluit eos succedere filie,in cuius hereditate reperisset etiam hereditatem filij primo decedentis,multo magis voluit quod succederent ipsi filio. Ad hoc facit quod no.in l.qui duos.cum gl.sua. ff. de reb. dub. Ad hoc C.de cadu.tollend.l.j.§. ne autem. vbi deficiente conditione primi,venit ad eius substitutionem. Non obst.l.penulti.quia ibi filia decessit pubes. Unde omnis spes illius substitutionis iam defecerat: secus si decessit impubes, vt innuit glo.Concludo ergo dictos substitutos admittendos,ꝛ matrem excludi. Bart.

ADDITIONES.

a Tho.D.¶Punctus,quest.Adde,quod huiusmodi cons.secūdum ordinem Perusi.est in iij.parte vltimarū voluntatū,in consi.viij.ꝛ alias incip.quidam nomine Titius,habens filiam, ꝛ ita alleg.Alexand.in l.quandiu.in fi.ff.de acq.her.em ad dit.Barto.

b ¶Econtra vedetur.Vide Bar.in l.quandiu.ff.de acq.here.in vlt.col.ꝛ ibi doct.

CONSIL. LIIII.

1 ☞Dos data filie a patre an computetur in legato dotis sibi facto ab auo.
2 Dos,ꝛ legata,an in legitima computentur,ꝛ quanta pars intelligatur legitima.

a In questione predicta, ꝓ Postmo agitur,ꝙ dicta domina Milucia petat dotem sibi ab auo relictam:quia hoc,videtur sibi relictum contenta actione sui,non patris,vt ff.de iure dot.l.auus.Si
1 tur†pater dotauit filiā, videtur dotasse de suo, ꝛ filie remanet actio ad petendum relictum sibi factum ab auo.l.fi.C.de do.promiss. In contrariū videtur,quia relictuꝫ quod facit auus dicto nepti,fecit ꝛ fecisse ꝓsumitur in dubio contemplatione filij ꝓpter ipsum filium,non propter neptem.l.dedit dotem ff.de colla.bono.ꝛ ibi est casus,ꝛ hoc etiaꝫ tenet Jac.de Are.ꝛ hoc etiā est verissimū,maxime in casu,proposito,vbi ponitur quod neptis non erat nata tempore mortis aui.ꝛ sic non potest dici quod ꝓpter affectionez quam auus haberet ad dictā neptē, sibi reliquisse videatur:sed solum contemplatione filij fecit illā dispositionez,vt sic fideicommissum,quo dictus filius erat gratuatus, minueretur in illa quantitate, q̄ dicte eius filie erat relicta post mortem ipsius filij. Est ergo perinde,ac si filius gratuatus de dādo dotez post mortem suam, ipsaꝫ dedisset in vita quod sufficit ad liberandum ipsuꝫ ꝛ successores suos.l. Lucla picola.ff.de leg.ij.ꝛ ad leg.Falci.l.cū quo.§.fi.ꝛ de do.l.l. et§.si debita.ibi,sed ꝛ si nō mozitꝰ.ꝛ C.de fideicom.l.post mortē. ꝛ hoc ideo:quia ipse filius erat gratuatꝰ de dādo ipsam dotem, tanquam ad se ꝓfectam, ꝛ sui causa:quia erat obligatus ad ipsam dādam,vt supra probatum est. Ex quibus concluditur, quod dicta domina Milucia non potest petere relictum pro dote sibi factum ab auo. Consulo tamen quod fiat articul⁹ in pro

processu quod dicta domina Milucia fuit cõcepta, z nata post
2 mortem aui.†Super eo vero, quod per dictam dominã Milu-
ciam petitur supplementum legitime, sciẽdum est quod in legi
tima debet cõputari dos z legata, l. quoniã nouella. C. de inoff.
testa. Item, quod legitima intelligitur tertia eius quod habitu
ra erat ab intestato, deducto ere alieno, z funeris impẽsa, l. Pa
pinian⁹. §. quarta. ff. de inoff. testa. in aut. de trien. z sem. in prin
ci. C. de inoffi. testa. aut. nouissima. z ideo in questione fiant posi
tiones ad probandum, z probentur res alienate per dictum Lo
natium. z debita cõtracta per eum, z inter alia assignetur ꝑ de
bito fideicommiss. quo dictus Conatius tenebatur dicto Mar
chioni quod venit detrahẽdum antequam fiat computatio di
cte legitime, l. in imponenda. z l. irritum. C. ad legem falci. quo fa
cto clare apparebit, quod nihil sibi debetur ꝓ supplemẽto le
gitime. Bart.

ADDITIO.

a Th. Dip. ¶In questione predicta. Adde qȝ huiusmodi consi
lium secundum ordinem Perusi. est in tertia parte vltim. volu.
in cõsil. xvii. z alleg. ab Ile. in l. dedit dotem. in add. Bar. ff. de
colla. bo. z de materia de qua ꝓ Bar. hic vide Bar. in l. fi. C. de
do. promiss. z ibi scripsi in addi. meis.

CONSIL. LV.

1 ☞ Statutum loquens de descendentibus ab auo an compre
hendat ascendentes supra patrem.
2 Verba illa in statuto, vel aui paterni descẽdentes, qd importẽt.
3 Aui appellatione continetur proauus, niſi repugnet commu
nis vsus loquendi.

a ¶Alia factum tale proponitur, videlicet quod quidã nomine Bual
teri⁹ Petri de Sãcto Seuerino habuit duos filios
legitimos naturales nomine Buelterucii. z Bual
teronum. Ex quo Bualterono natus fuit quidam filius legiti
mus z naturalis, nomine Bualteri⁹, z ex dicto Bualterio nati
fuerũt z sunt duo filij legitimi z naturales, nomine Angelus, z
Menalcha. z ex d. Bualterucio filio dicti Bualterij Petri, na
tus fuit vnicus filius legitimus z naturalis, nomine Cola. z ex
d. Cola natus fuit vnicus filius legitimus z naturalis, nomine
pascutius, qui pascutius in pupillari etate constitutus, habẽs
in eius bonis quedã bona materna, z q̃ sibi a matre, z a mater
na linea obuenerunt, z quedam alia bona sibi pascutio obuẽta
a dicto Cola eius patre, z que lucrata z empta, z acquisita fue
runt per ipsum Colam patrem ipsius pascutij, z quedam alia
bona d. pascutio obuenta a d. Cola eius patre, z a d. Buelterio
eius auo, z a d. eius proauo paterno, decessit superstitibus do.
Ang. z Menalcha, propinquioribus cõsanguineis ipsius pa
scutij, ex parte patris ipsius pascutij in quarto gradu, vt ȝ. nar
ratum est de parentela, z superstite, z superuiuente quodã no
minato Acto Frãcisci proauo materno ipsius pascutij. Et ver
titur questio inter dictũ Actũ ex vna parte, z dictos Angel. z
Menal. ex altera. Nam dicit dictus Actus, bona omnia z he
reditatem ipsius pascutij ad se pertinere z spectare de iure, z se
Actũ d. pascutio velle z debere succedere ab intestato, tãquam
suo auo materno. Ex aduerso dicunt dicti Angel. z Menalcha
omnia dicta bona iure hereditario ipsius pascutij ad eos per
tinere z spectare de iure, z in eos deuoluta esse tãquam ad ꝓ
pinquiores consanguineos ipsius pascutij descendentes ex pa
terna, vel aui paterni linea ipsius pascutij. z se ipsi pascutio vel
le z debere succedere ab intestato, excluso omnino a dicta here
ditate, z successione ipsius pascutij dicto Acto, dicti pascutij
proauo materno vigore cuiusdam statuti terre sãcti Seuerini,
positi sub rub. d decedẽtibus ab intesta. sine filijs legitimis. cu
ius statuti tenor talis est, Item statuimus. qȝ si aliquis, vel ali
qua de terra sancti Seuerini, z eius districtu, decedat intestat⁹
vel intestata, sine filijs legitimis, bona oia z iura sic ab intesta
to morientis, deueniant, z deuoluantur a sic decedentib⁹ ab in
testato, in proximiores cõsanguineos ex paterna, vel aui pater
ni linea descẽdentes. cum satis sit cõueniens rationi, quod alia
bona reuertãtur ad primum statum, vnde principium habuisse
noscuntur, z predicta locum habeant in presentibus, pendenti
bus, z futuris. In dubium reuocatur, ad quem pertineãt dicta
bona z hereditas dicti pascutij, z quis sibi succedat z succedere
debeat, queritur modo quid iuris. Visa predicta facti narratio
ne, z viso dicto statuto Communis, z visis allegationib⁹ vtriusq;
partis. ¶In nomine domini amen. In questione predicta
licet alias consuluerim, tamen oportet quod apertius declare
tur, vtrum predicti Ange. z Menalcha, qui sunt fratres cugini
dicto pascutio, z sic sunt in sexto gradu, secũdum ius ciuile, di
cantur descẽdentes ex linea paterna, vel aui: vt sic secũdum for
1 mam statuti ꝓferantur auo materno, vel non. Ad quod decla
randum sciendum: est, quod dicta verba, ex linea paterna, licet
alias comprehenderent alios ascendentes supra patrem: tamen
hoc casu non comprehendũt, quia statutũ exprimit ab auo, dũ
subdit vel aui paterni. z sic certum est quod expressum non cõti
netur sub illo. sicut dicimus de pupillari. que non cõtinetur in
vulgari, quãdo exprimitur, l. cum ex filio. ff. de vulga. z pupill.
facit. ff. de verb. oblig. l. doli clausula. z l. stipulationes commo
2 dissimum. z ff. de penis. l. sanctio legum. † Videndum est ergo,
quid importent illa verba adiecta, vel aui paterni descendẽtes.
Ad quod dicendum est, quod dicta verba hoc important secũ
dum communem vsum loquẽdi, quod linea aui paterni dicatur
illa cuius auus paternus est caput. z ab ipso tãquam a fonte, p
cedit, vt ff. de verborum significat. l. pronũciatio. circa finem, ibi,
sicut dicimus familiam Iuliã, quasi a fonte quodã memorie, ꝛc.
Sed in proposito dicti Ange. z Menalcha, non descendunt ab
auo paterno, sed a proauo, ergo non potest dici de linea aui pa
terni descendere, cum auus non fuerit caput, z fons dicte linee.
Secũdo probatur qȝ mens z verba statuti hec fuerint, sic ostẽ
dẽdo, ponamus qȝ viueret proauus paternus z proauus ma
ternus, certe proauus paternus non excludit proauum mater
num. Nãm licet proauus paternus sit ex linea aui, non tamẽ est
descendens, z statutum non loquitur nisi de descẽdentib⁹ ex li
nea aui paterni. Si igitur ipse proauus paternus non exclude
ret proauum maternũ: ergo nec istri descendentes ex eo proauo
paterno. Itẽ, quod verba statuti hoc importent, probatur sic:
posito quod omnes ascendẽtes superiores, dicũtur de linea pa
terna, vel aui paterni, z sic, etiaȝ pauus, z tritauus, z abauus. z
sic de linea aui paterni, non tamẽ sequitur, quod qui descendit
a proauo descẽdat a linea patris, vel aui paterni. Nam proauus
in proposito, est caput duarum linearum. Ex quacũque igitur
descendat, descẽdit a proauo, sed nõ a linea de qua queritur, ꝛc.
Exempli gratia formemus figuram,

Bualterius
Bualterucius Bualteronus
Cola Bualterucius
Pascutius Angelus ꝛc.
Menalcha.

¶Hic Bualterucius est proauus caput duarum linearũ. sci
licet Bualteroni z Bualterucij, z aui paterni, scilicet Bualte
rucij. d. pascutij, de cuius successione agitur. licet igitur Angel.
z Menalcha, qui sunt in fine alterius linee descẽdãt a d. Bual
terucio proauo: tamen descendunt per aliam lineam, non per eã
que est patris vel aui d. pascutij, vt aspectus figure ostẽdit ad
oculũ. omnes igitur predicti sunt de linea proaui: quia omnes
descendunt ab eo, sed non sunt de linea patris vel aui. d. pascu
tij. Preterea, hec de iure probãtur sic. Non est dubiũ qȝ Ang.
z Menal. coniunguntur. d. pascutio in sexto gradu ex latere,
sunt enim pronepotes patrui magni, vt ff. de grad. l. Iuriscon
sultus. §. sexto gradu. z Instit. eo. tit. §. sexto gradu Item sunt
Bualterucio auo pascutij eorum patruo magno in iij. gradu,
vt in dicto iure. z in §. quarto, sed illi, q sunt nobis coniuncti ex
latere, non sunt ex linea nostra quod patet, quia non reperitur
primus gradus inter eos qui sunt ex latere. ff. de gradi. l. j. z In
sti. eo. in princip. ideo autem nõ reperitur primus gradus: quia
non cõtinuantur nobiscum, vt ibi not. z sic apparet qȝ d. Ang.
z Menal. non sunt de linea patris vel aui. d. pascutij cum quan
tum ad illos sint ex latere. Preterea hoc patet: quia linea pro
prie dicitur linea recta sursum, z deorsum, nõ autẽ ex latere, vt
ff. de gradi. l. Iurisc̃onsultus. §. sunt z ex lateribus. Ex hoc patet
quod l. fi. C. de bo. mater. que dicit, qȝ auus, z proauus sunt ex
linea materna, non facit contra istam partem: quia licet sint ex
linea materna, auus z proauus: non tamen alij descendẽtes ab
3 auo, vel proauo, vt est probatum. †Sed predictis obstat, quod
appellatione aui continetur proauus. ff. de ver. sign. l. soceri. z l.
generi. z ff. de postu. l. cui eorũ. §. j. sicut etiaȝ patris nomine con
tinetur auus. l. iusta interpretatione. de verb. sign. Ad quod di
co, quod huic significato repugnat communis vsus loquendi:
quia attenditur in statutis, l. librorum. §. quod tamẽ cassius. ff.
de lega. iij. Preterea, vbi hoc reperitur, est ex interpretatiõe, vt
d. l. iusta interpretatione. que interpretatio non habet locuȝ in
statutis, nec in legibus, vbi ꝓferrtur, non in fauorẽ ipsius, sed
incidenter propter aliud, vt ff. de ritu nup l. palam questum. §.
hoc capite. alias est in lege Iulia. Ex quibus concluditur d. Ac
tum auum paternum, succedere in omnibus bonis paternis,
z maternis, aliȝ omnibus prorsus exclusis. Bart.

ADDITIO.

a T. D. ¶Quia factum. Adde. quod istud consi. Bar. est in ter
tia parte vltimarũ voluntatum in consilio xvii. secundum ordi
nem Perusi. z alias in c. Bualte. z alias inc. in q. predicta.

CONSIL. LVI.

1 ☞ Testamentum in quo preteritus est filius, qui non sperabat

tur, nec erat tempore testamenti: quia post testamentum cepit vxorem, ex qua habuit filium, vtrum sit nullus, & rumpatur per ortum filij.

a Quidam condidit a testamentum, & sibi heredem instituit ecclesiam, seu locū religiosum, nulla filij posthumi habita mētione, qui tē pore cōditi testamēti, nullos habebat filios, nec vxorem, & in fine dicti testamenti dixit, Et hec est mea vltima volūtas, & testamentum quod, & quam valere volo iure, & vt testamēti, vel codicillorum, & cuiuslibet alterius vltime voluntatis, tam canonum, quam legum, cauſando, & irritando omne aliud testamentum, & dispositionem a me hactenus factā, & postea vxorem duxit, & filios procreauit. ¶ Queritur, nūquid legata, & fideicōmissa, in dicto testamento relicta, & maxime dicta hereditas, vt ex fideicommisso peti possit. In Christi nomine amen. Aliis pūcto, & allegationibus subtiliter factis in questiōe propoſita, b dico ego Bart. b de Saxoferrato ſuper primo pūcto, quod rupto testamēto ex cauſa preteritiōis posthumi, de quo testator non cogitauit: quia vxorem nō habebat, legata non debentur, per authē. ex cauſa. C. de lib. pret, & in corpore vnde ſumitur. Et ſic hoc caſu iura antiqua remanēt incorrecta, probatur primo, per l. ſi vnquam. C. de reuo. dona. vbi donationes inter viros, q̄ ſunt valide, & nituntur volūtate duorum, reuocātur propter ſuperueniētes liberos, de quibus non cogitauit, vt ibi, multomagis legata, que ſimiliter ſunt donationes. vt l. legatum eſt donatio. ff. de leg. ſecundo. & nituntur volūtate vnius. hoc etiam corroborat per Cano. etiā in relictis, & donationibus ad pias cauſas, vt xvij. queſt. quarta. can. ſi. ¶ Preterea, hoc ſic probatur. De iure antiquo, testamētum militis non rumpebatur ex cauſa preteritionis, ſicut hodie per authē. ex cauſa non rumpitur legatum: tamen illud ſic interpretatur eſt, quod intelligatur de illo milite qui preteriit filium, ſciens ſe ilium habere, vel ſciens vxorem pregnantem, ſecus ſi ignorasſet, vt. C. de mili. teſt. l. ſicut certi. & l. ſi cum vel in vtero. ita in propoſito. d. authē. ex cauſa. que dicit, testamento rupto ex cauſa preteritionis, remanent legata, intelligi debet de preteritione facta a ſciente: ſecus ſi ignorauit. ¶ Preterea, hoc probat ex corpore vnde ſumitur d. aut. vt cum de appel. cogno. §. ſinautem hec obſeruata non fuerint. per quem text. apparet predicta eſſe vera, aſſignatur ibi cauſa. ſcilicet, ne liberi falſis accuſationibus condemnentur, vel circūſcriptionem aliquam in parentes ſubſtantiis patiantur, & hoc quod dicit, ne liberi falſis &c. refertur ad filium exheredatū vel preteritum, inſerta tamē falſa cauſa, & non vera, & quod ſequit, vel circumſcriptionem aliquam in parentum ſubſtātijs patiātur, debet intelligi de eo qui preteriit filium, vel posthumū ſciēter, ſcilicet ſciens vxorem eſſe pregnantem, & hoc indicat verbū circumſcriptionem. Nā circūſcribere, eſt aliquem ſcienter fraudare. ff. de in integ. reſt. l. j. & ibi no. in gl. ſuper verbo, circumſcriptis. & ſic non habet locum in eo, qui ignorabat vtrū vxorē habiturus eſſet, vel nō. Apparet igitur manifeſte, quod iura antiqua, que dicebant rupto testamento legata nō deberi, remanēt incorrecta, ſi filius preteritus eſt a patre ignorante ipſum viuere, & ita poſſunt intelligi opiniones eorum qui hoc tenēt, & hoc verum eſt vt ſcripſi. Concludo igitur in preſenti queſtiōe, legata non deberi. Super ſecundo puncto de illa clauſula, volo vale re iure testamenti, vel codicillorū ſaltē, dico idem, quod ſupra, videlicet quod eius vigore non debentur legata, nec ad hūc caſus hec verba porrigūtur, per ea que ſupra dicta ſunt, & alle. &c. Ego Bar. a Saxoferrato. Ego Joan. Calde. decretorum doct. q̄ ponitur in themate. Quod teſtator tempore testamenti non habebat vxorem, nec filium, nō eſt veriſimile, quod ſperaret habere filios, & ſic non poteſt dici exheredatio, vel preteritio ei⁹ de quo non erat ſpes, vt ff. de iniu., rup. & irri. teſta. l. nā. & ſi ſub cōditione. & ext. de deſpon. imp. cap. ad diſſoluendum. cum ſimili. ſi moueretur igitur proles, & nō ſpectaretur, rumpitur in totū: & ſic non obſtantibus illis verbis quod voluit valere &c. nō poteſt peti hēditas a ſubſtituto, ſic nec poſſunt peti legata a fideicōmiſſario i dicto testamēto relicta ad inſtar eius quod no. C. de reuo. don. l. ſi vnquā. Pro hoc facit ratio. l. cū quis. ff. de cōdi. cauſa data & cauſa non ſequuta. & l. ſenatus. ver. nec dubitauerunt caſſiani. ff. de do. cau. mor. cum concor. & quaſi videt expreſſum in longobarda de ſucceſſionibus. l. ſi quis ſe deſperauerit. Et predicta teneo, & ſigillum appono.

ADDITIONES.

a Dn. D. ¶ Quidam. Adde, quod hoc conſilium bart. ſecundū ordinem Peruſi. eſt in iij. parte vlt. voluntatum. in conſi. xix. & eſt in j. vol. conſ. vbi eſt infra ſcripta ſubſcriptio. Joannes Cal.

b ¶ Dico ego bartol. Adde quod hanc opi. tenet bar. in aut. ex cauſa. C. de li. prete. & in l. j. in vj. queſtione. ff. de iure codicil. & in conſi. cccxxxv. incip. Lapus fecit testamentum. volu. j. & ibi ſcripſi, & ita conſulendo conſuluit Alex. in conſil. xlj. in j. volu. incipiſo tenore. & Franciſ. de Aret in conſi. xxiij. incip. quatuor dubia. & in conſi. xlix. & in conſi. lxvj. & in conſ. xciij. inci. viſo legato & in conſi. clxviij. elegāter & ſubtiliter. & bal. in conſi. xx. in j. volu. clauſula cod. & in conſi. cccxl. in j. volu. quia vltimus paſſus & in l. fi. C. de codic. & Anto. de canario in conſi. cccxciij. in cauſa ſer Marini de Racaneto. & iſta eſt vera opinio, & ita conſuluit in cauſa Antonij Luce de ſancto. Conſtan. vbi plenſſime ſcripſi contra bar. & poſtea conſuluit pro opinione bart. & vide Jaſ. in d. auth. ex cauſa. & in l. tale pactū. §. fi. ff. de pact. & Alex. in d. auth. ex cauſa. & ibi ſcripſi in addit.

CONSIL. LVII.

1 ☞ Heres vtrum teneatur ad reſtitutionem fructuū percepto rum ex re legata monaſterio conſtruendo antequā cōſtruatur.

a Quidam ſer Martinus a bonauenture de Combiate, Ciuis Florent. in ſuo teſtamento diſpoſuit, & iuſſit conſtrui vnum monaſterium, in quo mandauit includi certum numerū monialium, & dicto monaſterio conſtruendo legauit multa bona, per hec verba, & legauit dicto monaſterio cōſtruendo talia poderia, &c. Et deinde ſibi heredem inſtituit dom. Hermelinam, & quendam alium, quo teſtatore mortuo, dicta do. Hermelina cōſtituta poſſedit bona hereditaria, & percepit fructus bonorum legatorum dicto monaſterio conſtruendo, per tres annos, vel plures: & iſto medio tempore impetrauit a dioceſano terminum vltra tempus anni datum a ſynodali conſtitutione, vel iure, ad exequendam vltimam voluntatem, videlicet terminum dictorum trium annorum, mandauit tamen quod inchoaretur dictum monaſterium ad xv. menſes: demum dicta dilatio adhuc prorogata fuit: & demum dioceſanus, ſeu eius vicarius, in terminum vltimo prorogatum canonice elegerunt, & nominauerunt a bbatiſſam dicti monaſterij conſtruendi, & eidē abbatiſſe & monaſterio conſtruēdo aſſignauit poſſeſſiones, & bōa legata dicto monaſterio, & elegit xij. puellas futuras moniales: Et demum acceſſit conſenſus heredis, & executorum ad hec, & mortuus eſt deputatus authoritate dioceſani, & per heredem, & per executores locus alterius monaſterij iam conſtructi, cum in loco per teſtatorem deſtinato conſtrui tunc non poſſet, & extitit dicte abbatiſſe, & conuentui dictus alius loc⁹ deputatus. Modo eſt queſtio de fructibus bonorū legatorū dicto monaſterio ſeu illi monaſterio quod repreſentatur in teſtamento, videlicet de perceptis per do. Hermelinam heredem a tēpore mortis teſtatoris, ante deputationem loci huius, & ante electionem abbatiſſe, & monialium predictarum, ad quem videlicet debeant pertinere, & vtrum ad monaſterium: an vero ad heredem, que vero 1 cepit antequam monaſterium, quoad conuentus eſſet creatus & antequā hic locus eſſet huic conuentui & vſui deputat⁹. In queſtione predicta conſtat valere legatum factum monaſterio cōſtruendo. l. ſeruus. ff. de ali. & cib. leg. & ff. de li. cauſa. l. ſeruos. ſed de fructibus rerum legatarum perceptis antequam monaſterium conſtruatur, eſt dubitatio precedens, an pertineant ad monaſterium poſt conſtructionem, an vero ad heredē. Et quod ad heredem non pertineant eſt caſus in d. l. ſeruos. de lib. cau. prout eſt ibi litera negatiua, que eſt communis litera, & hoc tenet gl. C. de fur. l. ſi nondum. licet Petr. ibi contradicat, vt refert. ſed cōmunis litera eſt negatiua, poſito tamen, quod ibi eſſet litera affirmatiua, & dominium bonorum legatorum eſſet heredis: tamen fructus debent eſſe monaſterij poſt conſtructa, nam omnis caſus euentens, licet abſque culpa heredis, per quē monaſterij conſtructio impediatur, non impedit. quin poſtea monaſterio conſtructo fructus omnes medij temporis, monaſterio debeantur: caſus eſt expreſſus in ſimil. C. de his quib⁹ vt indig. l. cum Sillanianum. Preterea in iſtis relictis ad pias cauſas, re ipſa abſque aliqua interpellatione, per heredē non implentem mora contrahitur. l. cum non vero. §. apparet. de ſi deicom. lib. ſtatim ergo heres cum potuit, fuit in mora, & per conſequens tenetur ad fructus. Preterea hoc videtur expreſſum eadem. l. cum vero. §. idem Imperator, vbi dicitur, quod nulla dilatio quantūcunque fortuita huic relicto ad pias cauſas debet nocere, quo minus habeat omnia, ac ſi ſtatim voluntas teſtatoris fuiſſet impleta. Preterea, hoc eſt expreſſum in authen. de eccleſ. ti. §. ſi quis edificatione. vbi dicitur, q̄ ſi venerabilis domus intra annum non ſit edificata, nec poſſit ita de facili edificari: tamē debet emi vel conduci aliqua domus, vt interim voluntas teſtatoris ſeruetur. Ita hic heres, qui non poterat monaſterium conſtruere, debuit interim in aliqua domo empta, vel conducta dominas tenere, vel fructus ibi conſeruare ad vtilitatem monaſterij conſtruendi. Et per hoc apparet quod dilatio, quecunque data eſt ab epiſcopo, non debet prodeſſe heredi, vt faciat fructus ſuos. Nam dilatio illa eſt circa conſtructio-

item

nem monasterij tantum.non circa alia,que heres interim debebat facere,vt voluntatem defuncti impleret. Idez quia ē dictū est,quocunque modo dicta dilatio intelligatur.etiā si esset lata a lege non intelligitur per eam preiudicari monasterio post cōstructo,quin interim non percipiat omnes commoditates medij temporis,vt superius est probatum. Bart.

ADDITIO.

a Tho.B.C Quidam ser Martinus. Adde quod huiusmodi consil.secundum ordinem Peru.est in iij.par.vlt. voluntatum. in consi.xx.z alias inci.casus super quo consilium petitur,talis est,quidam ser martinus.z alias inci.in quest.predicta.

CONSIL. LVIII.

a EX parte heredis dicitur fructꝰ nō deberi monasterio, qz percepti sunt ante equam monasterium esset in rerum natura,ergo antequam dies legati veniret, vel cesserit, ergo heredi cedunt,vt l.si ita relictum.§.Pegasus.ff.de lega.ij.z quod not. Mod.in l.fin.§.fi. C. com.de le.hoc etiaz conuincitur ratione. Nā fructus non pertinent legatario,nisi aut dispositione testatoris,aut ex consequentia dominij rei legate. l. Herēnius.ff.de vsur.aut ratione more.l.fin.C.de vsur.z fruc.leg.cum si.sed neutrum est in casu proposito. Nam dominum habere non potuit res,que nondum erat in rerum natura.de eccle.edi.c.j. Itē nec heres fuit in mora,cū non haberet cui daret,vel solueret.ff. de leg.commiss.l.si fundus.§.fin.z ff.de vsur.l.pecunie.ad fi.nec in construendo monasterio propter dilationem iuris, zꝫ propter prorogationem factam a diecesano. Ex aduerso dubitatur,fructus deberi a tempore mortis testatoris:quia legatuz est pure nec constructione monasterij,que est de futuro, facit cōditionem considerata persona representata in hoc legato.quia videtur legatum de eo qui fuit causa legati, z qui representatur in pijs legatis,z in pijs actibus,z quia quod relinquitur Deo videtur relinqui ecclesie,z econtra,in authent.de eccle.tit.§.si qs in nomine magni Dei.not.per Dy. Inst.it.de actio,§.sic itaqz in fin.z donec non subest determinata persona legatarij,debet percipere Episcopus pro his qui futuri sunt legatarij,argu.l. si quis ad declinandam.C.de epis.z cleric. Nam si reliniqueret in redemptionem captiuozum,etiam si nullus esset tunc captiuus,perciperet episcopus pro futuris captiuis,tanquam persona representans legatarios. Preterea, licet istud legatū nō videretur esse purum,z presens,z interea non sit cui queritur: tamē heres debet seruare fructus interim perceptos monasterio construendo,z ei dare,cum erit constructum. Nam dies cōstructionis nō expectatur,nec inest fauore heredis,sed ex necessitate z gratia rei gerende:quia requiritur tempus ad pbationem sui,z tempus,quod interponitur,gratia ipsius rei interponitur,scilicet vt fiat.ergo fructus medij temporis non debēt cedere lucro heredis.argum.l.si ita relictum.§.Pegasus.ij.responsum.ff.de leg.ij.z od.tit.l.cum pater.§.curatoris. Preterea,licet heres habeat dilationem ad construendum monasterium, non tamen ex consequentia habet dilationem ad prestandū legatuz. Nam interim potest creari rector monasterij seu cōuentus,vel interim potest creari economus.vt gubernet bōa legata pro monasterio futuro,vel interim potest dari episcopo rō ne pro futuro conuētu. Naz rebus fortune prouideri potest in preparatione.l.si seruitus imposita fuerit.§.futuro.ff.de seruit. vrban.predio.z preparatio valde conueniebat rei gerēde. Nā cum curandum esset collegium monialium, expectabatur res que statim quod est producta,exigit vū viuat ex perceptis fructibus. Nam percipiendos expectare nō posset. Nam vt sic loquar,istud corpus nascitur cum dentibus,z statum querit cibum. Ergo prouisio est apta negotio z fructuum conseruatio procedere videtur ex mente illius, qui hoc monasterium fieri mandauit. Sic etiam damus curatorem ventri, vt prouideatur futuro partui. Sic etiam damus curatorem hereditati interdum,vt prouideatur futuro heredi,ergo non inconuenienter hoc casu economus potuit dari,vt perciperet ꝛc. Preterea heres fuit in mora post annum,vt in authen.de eccle.titu.§.si autem heres,ergo fructus debet habere a die mortis defuncti. vt co.ti.§.sinantē legatum ab aliquo relinquitur ad pias causas.ꝛc. Non obstat prorogatio terminī facta per diecesanuz a lege sine ministerio hominis. Preterea,hec prorogatio licet excusaret heredem a pena,non tamen debet sibi cedere ad lucruz percipiendum cū aliena iactura.argu.l.ij.§. si quis a principe. ff.ne quid in loco pub. Gratia enim rei facta nō debet monasterio esse damnosa.Et ideo,quo ad fructus ex tunc saltē percipiēdos debet habere monasterio procreato,z indultuz temporis propter calamitatem heredis factam ad eius postulationeꝛ.licet tueatur eum a pena inris:tamen non debet monasteriū ledere in quantitate debita,argum.C.qui bon.cede.pos.l.fi.in fi. C.de preci.Impe.offe.l.quoties.Ex quibus videtur inferri,qz aut heres debet fructꝰ perceptos ex tēpore mortis testatoris hucusque,aut saltem perceptos,ab illo anno citra quo,per eum stetit quo minus construeret.licet nō fuerit in mora propter dilationem indultam,a diecesano,nam licet tale indultum prodesset ad euitandum penam,vel vsuras que sunt pena,no tamē debet prodesse in acquisitione fructuū:quia non est par ratio dāni vitandi,z lucri captandi.Et sic respondetur ad id qō ex oratione nota.in dicta lege,quoties.maxime quia hoc lucrum capitur contra naturalem equitatem.vnde cuz aliena iactura. Preterea,videtur quod episcopus,vel vicarius episcopi, nō potuerit dare dilationem heredi ad soluendum legatum: quia nō est sibi concessum legem condere,vel huiusmodi facere,nisi maioꝛi magistratu.de quibus secundum Jacob.de are.z Bul.de Lu. non est episcopus vt solet tractari in l.j.ff.de off pref.pret. Nec etiam ipse maioꝛ magistratus posset dare dilationem debitoꝛi ad soluendum,quia hoc soli principi est reseruatuz,vt no.Bul. in l.j.ff.quod quisque iuris.licet gl.ibi,velit sentire cōtrarium. in hoc vltimo dicto bene facio vim inter prorogare dilationem tēporis statuti simplici executoꝛi,z hoc de facto, z de iure forte faciunt,z facere possunt episcopi.z dare dilationem ipsi debitoꝛi,quod nō videtur posse facere in illis legatis,maxime que haberent diē adiectum a testatoꝛe, vel a iure prout est in legato fabrice monasterij,ac etiam in legato facto ipsi monasterio, p dicta iura. Et hoc casu non videtur posse diecesanus istud tempus prorogare,maxime,ita vt dilatio afferat monasterio damnum fructuz rei legate. Dominus Frāciscus de Albergotis.

ADDITIO.

a Tho.B.C Ex parte. Adde quod huiusmodi consiliū est do. Franc.de alb.de Are.qui cōsuluit super eodem casu,super quo consuluit Bar.in consi.precedeꝛ.z vide ibi.

CONSIL. LIX.

a VIdetur quod dictum relictum sit in diē tacitum,id est,cum constructuz fuerit. Nam ante constructionē non est legatarius in rerū natura,vt ff.de ver.obli.l.vbi autē.§.illud dubitationem. Sed interim ante cōstructionem res legata est heredis.l. seruos.ff.de lib.cau.Si igitur res legata est heredis,z fructus interim percepti,vt l. Herennius.ff.de vsuris. In contrarium videtur quod quanquaz hec dies in sit ex rei natura:quia ante constructionem non est legatarius in rerum natura vt ē. dictū est.Tamen hoc tempus seu dilatio est in fauoꝛem legatarij,vt ipsa res interim videatur inesse,id est, construatur. Nam z si impuberi legatum sit cuz erit pubes.intelligitur fauoꝛe legatarij tempus adiectū, ergo multo fortius quādo ipsa substantia deducendi rem in esse, z producendi causas dilatare legatum, vt videatur dictum tempus eius fauoꝛe adiectum.z quotiescū que dies adiicitur fauoꝛe legatarij,fructus medio tempoꝛe percepti debent restitui legatario,licet facti sint heredis. Nam heres capit eos medio tempoꝛe,z mediuz est in fauoꝛez legatarij, z ideo eos restituere debet,licet ex regula iuris sint facti eiꝰ.l.si ita relictum.§. Pegasus. de leg.ij. Preterea, impedimentum quod a natura,vel a lege inducitur,non debet preiudicare legatario. Nam quando testatoꝛ est occisus,non debet adiri hereditas antequam vindicetur moꝛs defuncti, si tempus interim intercedat z fructus interim capiantur vindicata morte testatoris res legata cum fructibus medio tempoꝛe perceptis dātur legatario. l. cum Sillanianū. C. de his quibus vt indig.hered. auf.z ad Silla.sic intercedente lapsu temporis propter cōstructionem ex rei natura,naz hoc tempus non debet procedere ad vtilitatem heredis,z damnū legatarij,igitur fructus restituat. Preterea,si stipuler dominuz mihi construi,ista stipulatio est pura:tamen ex re ipsa dilationem capit, vt agere non possim ante tempus quo construi poterit,sic hoc legatum purum videtur, licet differatur petitio vsque ad constructionem.vt ff. de verb. obli.in l.interdum pura. Nicolaus Lapi de Florentia predicta subscripsit,ꝛc.

ADDITIO.

a Tho.B.C Videtur. Hoc consi.est do.Nic.Lap.de Florē.qui consuluit prout Bar.in consi.precedeꝛ.lvij.z ponit opi.suā super dictis fructibus.

CONSIL. LX.

a DE fructibus predictis per heredem perceptis,credo quod percepti non solum a tempoꝛe additionis hereditatis,z per ipsum percepti de bonis legatis tēpoꝛe mortis testatoris monasterio constructo dari siue reddi debent. Videtur enim mihi,quod huiusmodi legatum non sit propꝛie conditionale vel modale,quod tamen videtur trahi retro.secundum quod innuit glo.ff.quemadmodum serui.amit.l.ie,cui.§.fin. li-

cet multum contradicat.ff.ad Silla.l.j.§.Serui. nec videt dictū legatum proprie in diem, quod ante diei euentum nō trāsit ad legatarium.ff.de vsufruc.leg.l. Sempronius Attalus.Sed in specta intentione testatoris fauore ecclesie potest dici purū,ió sequitur quod dixi,vt bene probatur ff.de leg.j.l.si tibi homo. §.cū seruus. & de fur.l. a titio.& quod ibi no.per Ly.C.de vsu. & fru.leg.l.fin. Nec obstat monasterium construendum, nondum fore constructū, & sic is,qui non erat,non potest dici legatarius ext.de consti.cap.cum accessissent.cum simi. Et q̄ legatum sub conditione caret effectu ante purificatā conditionē.ff. de ver. signifi.l.cedere diem.& in cle.cum eiquem.de concess.preb.Et interim dominium esset heredis. Haz omissis pluribus que dici possent & diffuse etiam hoc casu si diceretur hoc legatum conditionale,scilicet si monasterium construatur,que tamen proprie non est conditio,scilicet cōsistens in insidijs fortune,imo monasterium necessario est fiendum,si adest possibilitas, & per episcopuz licentia concedenda de illo construendo.Credo tamen talez,adita hereditate debere censeri monasterium constructum fore,& hoc propter testatoris intentionem. Pro modo sufficiāt iam dicta,licet in hoc articulo,super quo maiores consul.nihil dicici,multa possent subtilizari. Joan. Cal. bono. decretorum doctor.

ADDITIO.

a Dy. D. C De fructibus. Istud consi.est d.Ioan.Cal.de Bon. super fructibus qui consuluit vna cum bar. in eodem met casu vt supra in cons.lviij.& ponit opinio.suam.

CONSIL. LXI.

1 ☞ Testamentum si est confectum per publicum notariū etiaz si testes sunt mortui,facit fidem.

2 Testamentum inter liberos valet,si apparet quodcunque volūtatis indicium.

a VIso testamento predicto & his q̄ gesta sunt, cū filie femine institute in dicto testamento dicant testamētum auie valere, benedictus vero Petrucij nepos qui Benedictus fuit natus tēpore Manucij sui aui dicit testamentum non valere. Queritur quid iuris. Ad que respondetur,quod licet quando testamentum fit in scriptis, & tempore quo testamentum aperitur,testes non supersint,possit fortitan
1 testamentum dici nullum esse. † tamen in proposito dicendum est indubitanter testamentum valere duabus rationibus. Prima quia dictuz testamentum sic signatum fuit scriptuz manu publici notarij,& sic valet,licet testes non supersint. Ita determinat glo. ff. quemad.test.aper.l.ij.in prin.gloss.in verbo, pu
b blicum.ibi dum dicit,nisi sit per manum publicam scriptū &c.
2 vbi est expressum,& omnes tenent illam gloss. † Secunda ratio est quia istud testamentū est factum inter liberos, inter quos valet,si appareat quodcunque voluntatis indicū,etiam si non fit voluntas perfecta,vt C.fami.ercisc.un.l. fin. & C. de testam.l. hac consultissima.§.ex imperfecto.Cum igitur nunc inter liberos sit contentio,quantum ad eos testamentum est validum sine dubio.Bart.

ADDITIONES.

a Tho. D. C Viso testamento.istud consi.secundū ordinem Perusi.est in ij. parte vlti.vol.in consil.xxxiij.& pro consi.bart. alle. Andr.barba.in l.ij.in princi.in addi.barto.incip.quondam.ff. quemadmo.testamenta ape.

b C Determinat glo.Adde,quod illam glo.alleg.bar.in l.j.C.de test.& ibi Ang.& Sal.dicunt illam gl.esse sing.sed adde simulem in l.fin.in verb.ostenditur que incipit,id est.ostendere.

CONSIL. LXII.

Ex facto proponitur. Salimbertus. Vide supra consil.lij.quod hic duplabatur.

CONSIL. LXIII.

1 ☞ Relictum filio ad arbitrium talis an sit purum.
2 Verbum,placuerit,quomodo intelligatur.
3 Relativum iunctū verbo futuri temporis,quando faciat cōditionem,& quando non.
4 Filius hereditatem matris non adiens,an transmittat.
5 Mater negligens petere tutorem filio & curatorem ventri, an priuetur hereditate.
6 Authentic.ex causa,an conseruet pupillarem substitutionem.
7 Verba sine aliqua diminutione,apposita in substitutione,important directam substitutionem.
8 Verbum,quandocunque, quando faciat substitutionem directam.
9 Verbum succedat,& verbum,ad alia posse preuenire, an faciant directam substitutionem.
10 Substitutio compendiosa continet directam pupillarem.

a IN questione apposita viso pacto ipsius & diligēter inspecto,ordine
cundo. ponto quod valeat.quis succedat. Tertio pohto.quod valeat.quis succedat in bōis,& hereditate predicta. Ad primū dicitur & allegatur quod testamentū non valeat,q filie femine,S.L.& J. nō fuerūt institute in aliquo,cū illi.q de
1 buerūt declarare dotes earū,non declarauerūt,† & ad hoc probandū,arguitur sic.Quādo aliquid confertur in arbitrio alterius cōditionaliter,illo nō arbitrāte relictum non valet, vt l.ij prin.ff.de le.ij. Sed hic est huiusmodi,quod probat:q relatiuū iunctū verbo futuri tēporis est in hoc testamēto, scilicet dicentur ergo est cōditionale. In contrariū,quādo dos relinquitur filie ad arbitriuz alterius,illud legatū intelligitur purū,nec habet aliquā conditionē,vt d.l.ij.respon.ff.de le.ij. Sed ita est in proposito,dixit enim testator. Ité reliquit centū filie ipsius testato
2 ris illā quantitatem dotis quam dicēt,† & declarabūt pācti,& que eis placuerit. Nota.quod dicit,placuerit, quod ē elligitur in arbitriū boni viri.l.Thais.§.fozoze.ff.de fideic.lib. Cōcludi
b tur ergo,quod dictū relictū fuit purum. Ad primum respondetur
3 primo,q̄ tūc est verū,† quod relatiuū iunctū verbo futuri tēporis facit conditionē,quando refertur ad substātiaz legati: secus in substātia legati a testatore ponitur pro forma.Qualitas autē in alterius arbitrio cōmittitur,vt l.ij.de here.inst.ubi ex partibus quas adscripsero,licet enim partes non ascribantur,tamē institutio valet. Ita in proposito,posito q̄ testator decreuerit,relinquo tali filie mee dotē,nec adiecerit quātitatē fine dubio valeret.l.cū post.§.gener.ff.de in.do.& quod ibi no.ff.de leg. ij.l.si filie.& ff.de in.dot.l.quero. Preterea,hic debet dici de necessitate in casu iste:quoniā in eo quod relinquitur filie vsq̄ ad legitimā,nulla potest opponi cōditio.vnde posito, quod verba sonarēt in cōditionē:tamē potest illa cōditio amoueri.per.Quoniā in prioribus.C.de inof.testa.Concluditur ergo.quod dictū relictū pro dote & institutio fuerit facta pura,& sic testamētū est validū. C Secundo dubitatur posito quod testamētū valeret, quis succederet.Ad quod respōdetur,q̄ succederet d. Joāna, quod probatur sic,hereditas patris nō adita nō trāsmittitur, secundū opinionē gl.in l.si infanti.C.de in.delib.fm quam opinionem alias consuluit collegiuz ciuitatis Florentie,in ciuitate
4 Assisij. † Sed ex dicta narratione facti non proponitur, quod dicti filij,qui ante decesserint,hereditatem adierint: ergo ipsi hereditatem paternam non transmiserunt ad matrem. Remanet ergo,quod dicta domina Joanna tanquam sola succedens ab intestato,succedit patri suo. Nec potest dici aliud in matre, per l.apud hostes.C.de suis & leg.quia tenendo illam opinionē quam tenuit collegium, Florentinum,illud est verū videlicet,q̄ pater decessit apud hostes,& sic videtur decessisse prima horaca priuitatis,secus si decessit apud nos,& filius non adiuerit. Ita dicit Jac.de Bel.in questione disputata per eum,quam ponit
5 in authen.de trien.& semis.in princip. † Preterea, ex facti narratione non proponitur matrem dictorum filiorum suscepisse tutelam,inuentarium fecisse,& legitime administrasse,Et sic posito quod alias fuisset ad eam deuoluta,tamen per istam negligentiam petendi tutorem legitime debet esse hereditate priuata,vt ff.ad Tertul.l.ij.§.si mater.& ibi not. in glos. super verbo, nec legitima. Preterea dicte filie posthume dicta mater curatorē vētri dare non petijt,propter quod est ab hereditate dicte posthume repellenda,vt d.l.ij.§.si mater.versi. quid si cum pregnans.ad Tertul.Concluditur ergo.posito q̄ d. M. decesserit intestatus,dicte sue vxori de bonis suoz filiorum premortuorum nihil debetur,sed eis in totum succedit d. Joanna filia dicti M.& hoc si ponatur,quod dicto M.& dictis eius filijs debeat succedere ab intestato: posito etiam quod dictum testamentum esset ruptum ex causa preteritionis, adhuc insurgit dubium, vtrum substitutio pupillaris, quam testator fecit in
6 dicto testamento dictis suis filijs,remaneat firma,† per aut. ex causa.C.de liber.pret.que dicit,quod rupto testamēto ex causa preteritionis,cetera firma manent.Et glos.ff.de vulg.& pupill. j.§.substituere,dicit,quod hodie substitutio firma remanet.p d.authen.ex causa.Dy.ibi dicit contrarium:dicens, quod ibi loquitur tantum in his que sine cōstitutione valere possunt,vt legata,& fideicōmissa,que possunt relinqui ab intestato, & sic la authent.secundum eum,non loquitur in pupillari substitutione. Alij tenent d.glos.contra Dyn.quia etiam tutele constituntur per d.auth.ex causa.hoc dicitur expresse i corpore vnde sumitur:vbi dicitur,quod tutelariz dationes firme remanent, & istud est fauore filij, ita etiam conseruantur substitutiones pupillares.cum fauor sit filij,vt decedat testatus. Preterea probatur sic, Hodie conseruantur legata per d.authent.ex causa. ita olim conseruabantur per edictum si quis omis. caus. testa.

legata

legata nõ īt̃itutiones,l.si in testamẽto,z ff.si quis omiſ. cau.te ſta.ſed ſubſtitutiõs pupillares cõſeruabantur,vt l.ij.§.plane. ff.de vul.z pup.ergo eodem modo conſeruantur tabule pupilla res per d.auth.ex cauſa.Preterea in d.auth.ex cauſa.dicit,cete ra firma permanent,ſed ſub iſta appellatione veniũt tabule pu pillares.l.qui plures liberos.§.fi.z de vul.z pu.z l.nam qs.§.q compulſus.ff.ad Treb.z in iſta opi.eſt Jac.de Bret.in d.l.j.§. ſubſtituere.de vul.z pup.z do.Did.z omnes moder. vnde poſi to,qs dictum teſtamentum non valeat:tamẽ vz ſubſtitutio pu pillaris, z hz eundem effectum quem haberet,ſi teſtamentum eſſet validum.Tertio videndum eſt,poſito qs dictum teſtamen tum valeat,z quod matri non obeſt qs non petijt tutores,vel q hereditas non fuerit adita,videndum quis ſuccedat, conſidera to puncto predicto,z ſubſtitutione facta filijs in dicto teſtamẽ to paterno.Ad qs inueſtigandum ſciendum eſt,qs ſubſtitutio
7 domini Joannis eſt in tempore pupillaris qs apparet,† qz te ſtator ſubſtituit per hec verba,z eos inuicem ſubſtituit. ita qs tota hereditas ipſius ſine aliqua diminutione deueniat in aliũ ſuperuiuentem,ꝛc.Ex eo enim quod dixit,eos inuicẽ ſubſtituit apparet,qs continetur pupillaris directa,l.iaz hoc iure.z l.Tu cius.ff.de vulg.z pupi. Item ex eo qs dicit,tota hereditas, z ex eo qs dicit,ſine aliqua diminutione,apparet q̃ voluit ſubſtitue re pupillariter:qz per nullam aliam ſubſtitutionem quam per pupillarem,poteſt hoc fieri,ergo apparet, q̃ voluntas ſua fuit ſubſtituere directe:eſt ergo voluntas teſtatoris probata legiti mis conjecturis,que matrem excludunt,vt C.de milit.teſta.l.in teſtamento.in fi.z i bi no.z C.de inpu.z ali.ſubſtit.l.precibus.z ibi no.in gl.ſuper verb.omnimodo.z incip.imo ex tacita pupil
2 lari.† Item ſubſtitutio facta filijs maſculis,ſi omnes decederẽt ſine filijs q̃cunq;,qs ſuccedat quelibet filia femina,etiam ſi po ſthuma fuerit vna cuz do.Jo.ſua filia equalibus portionibus, z qs de dicta hereditate nihil poſſit peruenire in aliquam per ſonam,niſi in dictas filias feminas,ſimiliter fuit directa pupil laris:qs apparet,primo per eadem verba,dum dixit, q̃ nihil a liud poſſit peruenire. Preterea Jo.And.in c.ſi pater. de teſta.
9 lib.vj.in nouella,tz† qs verbum ſuccedat,etiam ſi eſſet ſimpliciter poſitum,trahatur ad directam pupillarem intra tẽpora pupillaris etatis.per d.c.ſi pater.vbi tex.dixit expreſſe q̃ verba ob bliqua trahuntur ad directam pupillarem,etiam ſi mater eſt in medio.per qs c.omnis dubietas,z omnis contrarietas noſtro rum doctorum eſt ſublata,ſaltẽ in terris eccleſie:ſed ciuitas Aſ filij eſt in terris eccleſie:ergo,z cetera.dicta ergo S.ſc3 poſthuma,z L.z Z.ſucceſſiſſent ex ſubſtitutione,do.Jo.inſtituto,ſz do. S.poſthuma fuit excluſa ante Jo.qz anũ Jo.heredem inſtitutũ. Item dicta L.fuit excluſa a ſucceſſione d. Jo.qz mortua antẽq̃ ipſa hereditatẽ adiret.Reſtat ergo qs d. Jo.ex vigore dicte ſub ſtitutionis in totum ſuccedit d. Jo.cum portiones aliorum ſibi accreſcant,l.ſed ſi plures.in prin.ff.de vul.z pup.z ſic mater om nino excluditur,ſed poſito,q̃ d.L.z d. J.ſucceſſiſſent d. Jo.ex vi goze dicte ſubſtitutionis,cum d.L.ſit mortua,videndũ eſt quid turis de hereditate d.L.ad qs dicẽdum eſt,quod ſubſtitutio fa cta ipſi L.dz intelligi directa pupillaris,ſimiliter ex preſumpta volũtate defuncti:qz ei ſubſtituit ſororem ſuam dicti teſtatoris filiam,quam veriſimiliter voluit referri matri ipſius L. vt not. per gl.in d.l.precibus.in vl.gl.z per doc.vcz,per Cy.in l.fi.C. de inſti.z ſub.ergo ex hac preſumpta voluntate excluditur mater ſm omnes,qs tz Jo.And.in d.c.ſi pater.in nouella. z probatur
10 per tex.d.c.ſine dubio,† hec enim compendioſa indiſtincte con tinẽt directam pupillarem,z ſic hic mater excluditur,z ſuccedit d.L.pro dimidia.d. Jo.pro alia dimidia,filij Cole ſecundum for mam teſtamenti.Sed poſito,quod dicta ſubſtitutio fuerit fidei commiſſaria,quod in veritate non eſt,vt dictum eſt,videndũ eſt in quo ſuccedat dicta mater d.L.naz de ſubſtitutione facta Jo. nullo modo poteſt dubitari,quin fuerit directa pupillaris,vn de ſolum de hereditate d.L. videndum eſt.Et conſtat d.L. ha buiſſe in bonis ſuis,primo dotem ſibi relictaz a patre,z in dicta dote ſuccedat mater vſque ad legitimam do.L.z reſiduum veni ret in fideicommiſſum. Item,ſi diceretur d.L.ſucceſſiſſe d. Joan. que bona cum fuerint ablata per eam etiam dicto teſtatori ve nirent in fideicommiſſum,z totum debetur d. Jo. z filijs d. Lo le.l.qui fundum.§.qui filios.ff.ad l.fal.Concluditur ergo, quod dicta mater a ſucceſſione bonorum, z filiorum dicti Mathei omnino excludatur,z quod concedendo quicquid concedi poſ ſet,non poſſet ſuccedere d.L. niſi ſumendo de relictis dotis, ꝛc. Bart.

ADDITIONES.

a Th.D.C In queſtione. Adde quod iſtud conſi.ſecundũ ordi nem Per.eſt in ij.parte vlt.vol.in conſi.xlij.z iſtud pro conſil. Bartol.alleg. Alex.in l.j.z in l.centurio.in fin.ff.de vulga. z pu pil.z And.Barb.in l.j.in j.addit.Barto.C.de impuber. z alijs ſubſtit.

b C Ad primum reſpõdetur.Adde Bar.in l.Stichum. in prin. z ibi vide apo.ff.de leg.j.z vide per Alex.in l.j.ff.de vul. z pup. z in l.centurio.eodem titu.

CONSIL. LXIIII.

QUidam Homine Lapus Iannis, ꝛc. In nomine domini amen. In qõne predicta illud qs alias in ſimili, z qs auditores meos docui,z qs in ſcriptis meis,que literis redegi, hoc modo ſcribo,z conſulo,vcz.qs ex vigore dictorum verborum ſi non vz,ꝛc.Reliqua ſubiunge ex conſi.cxxxv.ã.volu.j. nam hic dupla bantur ad verbum.

CONSIL. LXV.

1 ☞ Hereditas matris non adita per infantem, an trãſmittatur ad amitam paternam,z an tanquam non adita pertineat ad a uunculum.

a IN queſtione predicta dubiũ eſt cuz hereditas materna non
1 ſit adita per dictum infantem,nec per aliũ ex perſo na eius,vtrũ debeatur auie paterne,an† vero auũ culo fratri matris qui hoc petit tanq̃ heredes matris, hoc eſt examinandum:quoniam gl.in l.j.C.de his qui ante aper.tab.di cit qs ſicut hereditas parentis non adita non tranſmittitur ad liberos,z ita ad parentes,per l.apud hoſtes.C.de ſuis z legi.cu ius contrarium tenent doc,qz caſus eſt in l.ij.C. ad Orfic.z ad Tertyl.l.ij.§.ſi quis ex liberis.in quibus cõtrarium eſt expreſ ſum.Non ob.d.l.apud hoſtes.qz ibi loquitur in filia,que patri remanſit ſua,vt ibi dicitur.Sed mater non hz heredem ſuum,z in hac opi.ſemper fuit qz cum leges hoc expreſſe dicant, nec re periatur correctum ſpecialiter z expreſſe, hoc dicere non debe mus.vt C.de app.l.precipimus,in fi.Et ita videtur mihi de iu re.Bar.a Saxoferrato.

ADDITIO.

a Th.D.C In qõne. Adde,qs hoc conſi.Bar.ſm ordin. Perũ. eſt in ij.parte vl.vol.in conſi.xlviij.z in x.vol.conſi.z de materia iſtiuſmodi conſilij vide plene per doct.in l.ſi infanti.C.de iur.de lib.z ibi do.Jaſ.

CONSIL. LXVI.

1 ☞ Relictum omnium bonorum,habet vim inſtitutionis here dis,nullo alio inſtituto.

2 Fideicommiſſarij executores,nullo alio inſtituto herede,obti nent locum heredis.

a NIcolaus fecit teſtamentũ,in quo plura le gata reliquit,vltimo,ſic diſpoſuit omnia vero eius bona voluit dari,z diſtribui p ſuos fideicommiſſarios illis hoſpitalibus, z alijs miſera bilibus perſonis,quibus eiſdem placuerit,quod debeant dare z conuertere in opus cuiuſdam capelle,ꝛc.z facit ſuos fideicõ miſſarios P.M.Queritur,cum in dicto teſtamento non reperiatur aliqua heredis inſtitutio,niſi vt ſupra dicitur,an dictũ teſtamentum ſit validum:Ad quod reſpon.quod teſtamentuz valet,z illa verba, omnia eius bona, ꝛc. habentur pro heredis
1 inſtitutione.† Item relictum omnium bonorum, eſt inſtitutio heredis,ſi alius in teſtamento non eſt inſtitutus,vt no.ff. de he redi.inſtitu.l.his verbis.z in authen.de here.z fal.§.ſi vero nul
b la.in gloſſ.ſuper verb.relictis. Preterea,ea aſſignatio portio nis bonorum facit inſtitutionem heredis,licet non exprimatur inſtitutio,l.j.in fi.de hered.inſtitu.ergo eadem ratione,aſſigna tio omnium bonorum. Preterea de hoc eſt textus expreſſus,ex tra de teſtamen.ca.cum tibi,vbi dicitur,quod nõ videtur decce dere intestatus,qui bonorum ſuorum diſpoſitionem alieno cõ
2 miſit arbitrio,ſi non eſt inteſtatus:† z ſic videtur inſtitutio,que
c eſt caput teſtamenti:z illi fideicommiſſarij,z executores locum heredum obtinent, vt ibi not.per Innocen.z probatur C. de epiſc.z cleric.l.nulli.z l.ſi quis ad declinandam. Pro hoc facit. C.de pact.l.licet. Ego Barto.a Saxoferrato legum doctor.

ADDITIONES.

a C Nicolaus. Adde quod iſtud conſi.ſecũdum ordinem perũſi. eſt in tertia parte de vlt.vol.in conſi.l.z pro conſi.Bart.alleg. Alex.in l.centurio.ff.de vulga.z pupil.z in conſil.lj.in vij. volu. cuius initium eſt,in cauſa preſenti.z in l.alio.in princi.in ſecun da additione Bart.ff.de alim.z cib.lega. Thom.Diplo,

b C Aſſignatio portionis. Adde Bar.in l.centurio.ff.de vulga. z pupillar.z in l.ſi quis.ff.de lega.ij.z in diſpu.ſua inci, filium a dultum.z plene per Alexand.in d.l.centurio.z in conſi.lj.in vj. volu.in caſu preſenti,z vide apoſt.in l.his verbis.ff. de heredi bus inſtit.Thom.

c ¶ Fideicommissa. Adde Bar, in l. alio. ff. de ali. z cibo. lega. ez concor. de quibus per Alex. ibi in addi. incipi. not. ad notata, z ibi scripsi, z per Ale. in d. l. centurio, z in dicto consil. ij, in vij. vol. Thom.

CONSIL. LXVII.

1 ☞ Legatarius potest propria authoritate ingredi, z cum ipsi dicis licentia in possessionem rei legate si a nemine possidetur.

2 Vi codicillorum an quis possit immitti in possessionem beneficio l. fi. C. de edic. diui Adr. tol.

3 Intellectus ad l. fi. C. de codicil.

a Quidam fecit testamentum, z postea codicillos, z cum testm̃ haberi non posset, nec sciri qs fuerit institutus heres vigore codicillorũ, fuit petitum se immitti in tenutam, z corporalẽ possessionem rei contente in dictis codicillis per syndicum monasterio sancte Lucie nondum adita hereditate, postea pendente litigio fuit adita hereditas per dictum monasterium, impugnatur dictum monasterium nõ posse aliquid cõsequi ex clusis codicillis. Secundo impugnatur, z dicitur quod videtur renunciatum testamento, z hereditati, z legatis sibi relictis in testamẽto ex petitione facta super codicillis. Tertio vtrum dicta possessio terreni spectet ad monasterium, vel ad fratres minores, vel ad sororem testatoris, vel ad quem. Quarto posito qõ dicta petitio non procederet ante aditam hereditatem, nũquid dictum monasterium teneatur reficere expensas dicte domine, posito quod dicta petitio non dirigatur contra aliquam personam, licet in iudicio dicta dña fuerit citata ad petitionem partis, z iudicis, z primo viso testamento, z codicillis, quid dẽat ex predictis percipere monasteriũ, z quid dicta domina Agnes, qõ debeat fieri immissio in possessionem scõm formam petitam
1 apparet, quia legatarius põt ingredi † in possessionem rei legate, si a nemine possideatur sua auctoritate, l. non dubium. C. de lega. z ibi not. si põt sua authoritate, multo magis debet iudex licentiam concedere. Non ob. qõ dicta domina Agnes dicat se possidere quia dicit se possidere tanq̃ legataria ex testamento vt apparet ex testõ per eam producto. Sed in dicto testamento soli fructus possessionis sunt relicti, z sic esset vsufructuaria, posito qõ dictũ legatũ non esset revocatũ. Sed vsufructuarius nõ possidet, nisi naturaliter tantũ, l. naturaliter. ff. de acq. vel poss. Igitur ciuilis possessio durat, z sic illius ciuilis vacantis, z a nemine possesse, sine dubio debet dari possessio heredi, nec ratione naturalis quã ipsa posset asserere se habere, poterit fructus percipere, quia nõ prestitit cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri, z sic non põt vti frui, nec facere fructus suos, ꝛc.
2 †Preterea dictũ monasteriũ est heres script⁹ in re certa, z nullus alius est vniuersaliter institutus, z sic habet loco vniuersalis heredis, vnde ex authoritate l. fi. C. de edic. diui Adr. tollen. d3 mitti in possessionem. Nec ob. si dicatur, illa loquitur quando producatur testamentũ, non quando producuntur codicilli qz illud est verum, si esset institutus heres, quidã homo natus, qui non põt instrui nisi in testamento. Sed quando instituitur pius locus, tũc sufficiunt duo testes scõm iura canonica vt in c. relatũ. j. extra de testamen. sicut de iure ciuili sufficiunt duo testes in testamento militis, l. diuus. ff. de mil. testamen. z sic apparet qõd in codicillis in quibus sunt quinq̃ testes, locus pius potest instrui, vt l. militis codicillis. in princ. ff. de testamen. mili. si in codicillis põt instrui, ergo in codicillis potest dari bonorum pos. facit extra de succes. ab intesta. c. fin. cum similibus. Preterea apparet dictum testm̃ non abolitum in presentia sex testium confectum, ergo ex vigore dicti testamenti d3 fieri missio, vt dicta l. fi. Nec ob. sic dicatur qõd dictum testamentum non fuit ab initio productũ. Naz in codicillis productis fiebat mẽtio de dicto testamento, vnde modo põt produci ad declarationem predictorum, z prime petitionis, z etiam ista causa, scz, testamenti põt cumulari predicte cause codicillorum, vt l. edita actio. z ibi not. C. de eden. Nec põt dici quod actor debeat condemnari in expensis, vel quod debeat dari noua dilatio. Nam ex vigore prime petitionis reus poterat esse instructus, qz in eo fiebat mentio de dicto testamento: ergo ꝛc. vt no. gl. in dicta, l. edita. z quia ipse debitor erat instructus, habebat dictum testamentum qõ apparet, quia produxit eum. Cum igitur habuerit, sibi non debuit edi, l. secunda. ff. de eden. ¶ Super secundo quo queritur, an petendo ex codicillis videatur renunciatum ex testamento, indubitanter dicendum est quod non. vt ff. de peti. here. l. Lucius. z ff. de inoffic. testa. l. mater, nec posset monasteriũ syndicus
3 renunciare iuri competenti ipsi monasterio. †Nec ob. l. fin. C. de codicil. qui ibi loquitur, quando quis diceret eandem scripturam valere iure testamenti, z codicillorum, quod esse non põt, sed ibi sunt diuerse scripture, ergo, ꝛc. vt ibi nota, per Doctores.

¶ Super tertio dicẽdum est quod dicta verba non faciunt heredi tatem conditionalem, l. Venia. ff. de manumiss. test. Sed posito qõd esset conditionalis institutio huic heredi instituto debet dare bonorum possessionem, vt l. ij. §. fi sub conditione. ff. de bo. no. possess. secund. tabu. ¶ Super quarto non est dubium, quin legatum datum in testamento possit adimi in codicillis: qz legata possunt adimi nuda voluntate. l. vij. in fi. cum l. seq. ff. de adim. lega, z de condi. indebit. l. ij. §. j. z super veri. sed z si post verum, si dicta possessio spectet ad monasterium, dicendum est qõd dicta possessio spectat ad monasterium, z monasterium d3 de sua manu assignare fructus legatarijs, vt verba codicillorum dicunt. l. fundi Trebatiani. ff. de vsufru. lega. z no. in l. si ita. ff. de vsufructu. Bar.

ADDITIO.

a Tho. D. ¶ Quidam fecit. Adde qõ huiusmodi consi. Bar. secundum ordinem Peru. est in iij. parte vlt. vol. in consi. lj. z pro consi. Bar. alleg. Andr. Barb. in c. cum esset. de testa. z in l. j. in v. q. in addi. Bar. ff. de iure codi.

CONSIL. LXVIII.

1 ☞ Filia prohibita per statutum succedere ab intestato, prohiberur z nepos.

a Queritur, "An nepos ex filia dotata pretexit" ab auo materno possit expugnare testamentum, z ab intestato succedere, nõ obstante statuto prohibente filiam dotatam succedere patri ab intestato. In Christi nomine amen. dico, qõd cum fuerit preteritus nepos sine causa ab auo materno, z sic põt expugnare testamentum, qõ de iure communi admitti debet. vt in auth. nõ licet, z in auth. ex causa. C. de lib. pret. per ea que ibi no. z in corpore vñ sumitur. Preterea in §. et heredatos. in aut. de her. z Falci. Sed cum de iure municipali filia testatoris dotata prohibeat succedere ab intestato patri suo, dico quod ex
1 mente iuris statuti intelligitur prohibitus etiã nepos † ex filius filie dotate, qõd probo. Ex hoc concludam magnam copiam allegationum que fieri possent in cõtrarium. Nã quoties pius in gradu excluditur, non propter mortem, vel repudiationem, vel propter delictum, vel ingratitudinem, que non protogatur in descendentem, sed excluditur fauore eius, cui succeditur, vel alterius, tunc excluduntur descendentes, exemplum in vilibus feudorum sub rubr. qui da. feudo. possunt. capit. j. §. hoc autem notandum, vbi filia exclusa excluditur etiam filius propter dictam rationem. Sed mens statuti videtur esse preponendi masculos filiabus dotatis, ne patrimonium, z diuine deueniant ad extraneos, sed potius familiarũ dignitas saluatur, vt iuuentutiarum honestate seruetur, quod Reipub. interest, vt ff. de ven. inspic. z bene facit ille tex. cum exponi debeat familiarum, id est agnationum, vt ibi not. glo. z probatur in l. pomponius. §. communi iure. ff. de verb. significa. Pro qua ratione ad extraneos deueniat, bene facit l. libertus, qui soluendo. ff. de bo. liber. quod magis potest in filio quam in ipsa filia, quia eadem est ratio, z maior, z ita per dictam rationem consulo ego Bart. Et idem ego Fran. Tig. de Pisis.

ADDITIO.

a Tho. D. ¶ Queritur, Adde quod istud consilium Bar. est in iij. parte de vltimis. volun. secundum ordinem Peru. in consi. lx. z pro consi. Bar. alleg. z ponit totum consi. de verbo ad verbum. Vita. de Sambaris Neapo. in suo trac. clausularum in rubr. quando filia repellitur a successione statutorum, versi. item idem Bar. in alio consilio.

CONSIL. LXIX.

1 ☞ Verba directa, z obliqua, z communia, que dicantur.

2 Coniuncti verbis qui dicantur.

a Pater fecit "testamentum in quo inter cetera posuit hec verba, videlicet in omnib⁹ aũt bonis suis mobilibus, z immobilibus, iure z actione tam presentibus quaz futuris" d. Bar. z Matth. eius filios, sibi equis portionibus vniuersales heredes instituit. Et si contigerit ipsum ex dicta domina Simona, aut ex aliqua vxore sua legitima filios habere peruenientes ad lucẽ posthumos, aut medio tẽpore natos si masculos aut masculi fuerint, ipsum, vel ipsos cũ predictis Bar. z Matth. vel altero, qui superuixerit sibi equalibus portionibus heredes instituit. Si autem femina vna, vel plures ipsam z quamlibet earũ in florenis aureis quingentis sibi heredes instituit, ac bens ipsam, vel ipsas esse contentam, vel contentas, z si quis filiorum suorum masculorum tam natorum, quam nascituro rum, vel posthumorum in anno xxv. sue etatis decesserit sine liberis, vel si decesserit in pupillari, etate substituit ei pupillari

riter,vulgariter,z per fideicōmissum superstites masculos,vel
eorum filios in stirpes,z nō in capita,quod si omnes filij sui ma
sculi,non existentibus aliquibus ex eis filijs,decesserint in eo ca
su voluit totam hereditatem suam deuenire,z deuolui in domi-
nam Simonam vxorem suam predictam pro vna parte,si z do-
nec vidua erit. Philippam eius testatoris filiam pro vna secun
da portione,z Lapam alterā suam filiam pro vna tertia portio
ne,z in alias filias suas nascituras singulas pro singulis portio
nibus.Et in dominam Soram eius sororem pro vna alia parte,
z in dominam Joannam alteram eius sororem pro reliqua por-
tione diuidēda inter predictas equis portionibus:contigit au-
tem qd postea testator decessit relictis dictis Bar.z Mattheo
pupillis filijs suis,ac relicta domina Joanna sorore dicti testa-
toris.Deinde moritur dictus Bar.factus pubes,ante tamen
xxv.ann.sue etatis facto per ipsum testamento,in quo sibi here
dem instituit d.Mattheum eius fratrē,demū decessit d.Mat-
theus in pupillari etate adita hereditate patris,ac etiā frater-
na,remanente dicta domina Joanna amita sua,z remanēte auo
suo materno.Auus predictus vult venire ad successionem dicti
Matthei ab intestato.d.Joāna vult venire ad successionē eius-
dem ex testamento veluti substituta.Queritur quis ipsorum in
successione predicta sit potior? Item queritur posito quod do.
Amita non possit venire nisi ex fideicommissaria substitutione,
an partes substitutorū deferre ex iure accrescendi,vel alio iure
deueniant ad d.Joannam.Item queritur,cum ex forma statuti
excludatur mater,z auia a successione filiorum,z nepotū,eo mō
excludatur auus maternus. Rogamus igitur quatenus pre-
dictis omnibus,in consideratione reductis z plene deliberatis
respondere placeat quid sentis,zc. In nomine Domini Jesu
Christi,amen.In questione predicta secundum ea de quibus
queritur.Primo videndum est an substitutio illa facta secundo
loco,scilicet,quod omnes filij,sit directa pupillaris,vel fideicom
missaria.Circa quod primo videndum est,an sit pupillaris ex
vigore cuiusdam repetitionis que induceretur ex eo,qz in pre-
cedenti capite dictum est,scilicet,substituit vulgariter , pupil-
lariter,zc. Ad quod respond.quod non:quia predicta verba
sunt annexa precedenti capiti substitutionis,z iuxta ipsum ca-
put posita sunt,non autem sunt verba p se posita inter duo ca-
pita.Hoc probatur ff.de libe.z posth.z not.C.de liber.prete.l.j.
Preterea cū alie persone,vt substitute in secundo capite alie,in
primo,non debet intelligi facta repetitio,vt ff.de conditio.z de-
monstratio.l.que conditione.ij.respon.z quod not.de leg.iij.l.in
repetendis.Uidendum est ergo vtrum ex significatione verbo-
rū debeat dici pupillaris directa vel fideicōmissaria. Ad quod
sciendum est,quod doctrina communis se habet quod ista sub-
stitutio compendiosa,si qdem fiat per verba mere directa vt he
res esto,dicitur directa pupillaris in tpe pubertatis,si per ver
ba obliqua,vt restituatur,z sic tūc est vere fideicommissaria, si
per verbum commune,vt per verbum substitus,tūc sunt opin.
gl.in l.precibus.C.de impub.z alijs subst. Azo in sum.cod.tit.
Dy.z multi alij Canoniste tenent qd omni tempore sit fideicom
missaria.Jacob.de are.z Cy.aliter dicūt,in d.l.precibus.qd hic
examinare non requirit magnitudo eorum quibus scribitur,tñ
qz in proposito casu testator non est vsus aliquo dictorū verbo
rum,sed verbo deuenire,z verbo deuolui , videndū est vtrū ista
verba sint directa z obliqua,vel communia.Dico in proposito
quod illa dicuntur verba directa.que dirigūtur ad ipsum sub-
stitutū,ita vt de manu sua capiat,vt C.de fideicom.l.eam quā.
z ibi glo.super ver.directis.z extra de testamen.capit.j.lib.vj.z
ibi glo.super verbo,Filie moreretur.sed illa dicuntur obliqua
verba,que non diriguntur ad substitutum,sed ad alium,ita qd
substitutus debet ab alio petere,z de manu alterius capere,vt
probatur in dicta l.eam quam.vbi ponitur vterque casus:quo
niam verba sunt adeo personaliter prolata que possunt verifi-
cari,siue substitutus capiat de manu sua directo , siue ab alio.
Exemplum ponit gloss.in dicta l.precibus.in ver.fideicommis-
sa.z tunc dicuntur verba communia.Nunc ad propositū ver-
ba deuenire,z peruenire z similia sunt apta,siue quis capiat di-
recto,siue per fideicommissum,vt C.de here.instit.l.hereditatē.
z ff.de hered.vel act.vend.l.j.§.peruenisse.z de legatis iij.l.fidei-
commissa.§.hec verba.facit de lega.ij.l.Lucius Titius testamē
to ita cauit.§.filiam.Idem videtur dicendum de verbo , deuo-
lui,quod sit verbū commune,z quando habeat eandem signi-
ficationem sicut deuenire:sed quoniam reperitur in dicta signi-
ficatione l.emancipatus.in princ.ff.de legit.hered.instit.ibi,suc-
cessio deuoluitur,zc.z de iure deli.l.si infanti.§.si vero.ibi here-
ditates ad eū deuolutas,zc.tamen qz dicta verba sunt imperso
naliter prolata,arbitror dicta verba esse cōia per ea q̄ dixi.Re-
maneamus ergo in p̄cedenti opi.qualiter intelligi debeat,sed q̄
opi.sit vera,posito tamē,q̄ verior sit opi.gl.z communis q̄ talis
compendiosa facta per verbum commune sine distinctione tem-
poris sit fideicommissaria omni tēpore,tamen illud debet intelli
gi,nisi de mente testatoris illud appareat aliquibus legitimis
coniecturis,qd voluerit facere substitutionem directam intra
tempora pubertatis,vt dicitur C.de testamento militis.l.in te-
stamento.in fi.z ibi no.sed in proposito apparet legitimis con-
iecturis testatorem voluisse substituere directo intra tēpora pu
bertatis:ergo,zc. Iste autem coniecture apparent ex eo,qz te-
stator dixit,volo totam hereditatē suam deuenire,z deuolui,zc.
not.quod dicit totam hereditatem,hoc enim non poterit fieri p
fideicommissariam substitutionem,quoniam tunc filius dedu-
ceret legitimam iure,z forte Trebellianicam non haberent sub
stituti totam.Uidetur ergo voluisse directe pupillariter substi
tuere cū citra ius pupillaris substitutionis tota hereditas non
veniret,facit C.de testamen.l.codicillū.de acquirē.heredit.l.pro
herede.§.Papinianus.de reb.dub.l.quoties.cū simil. Alia
coniectura est vicinitas precedentis scripture,in qua verbum
commune substituit,zc.z fuit declaratum vulgariter, pupillari
ter,zc.eodem modo in sequenti,ista verba communia intelligū-
tur declarata.z hoc non erit ex vi repetitionis,vt dixi in princi.
sed magis ex vi declarationis verbi ambigui.l.qui filiabus.in
princip.de lega.j.z l.si seruus plurium.§.fina.eodem tit.Nec ob
stat quod quibusdam legibus reperitur,z istud verbū totam,
simile,z tamen est fideicommissaria:quia illud quando testator
vsus est verbo mere obliquo,vel substituit maiori,vel extraneo,
in quo non cadit directa pupillaris.Super eo vero quod secun
do loco queritur,posito sine preiudicio quod d.Amita non pos
sit venire nisi per fideicommissum,an partes ceterorum accres-
cant ei,vel non,tanquam nec re,nec verbis coniuncte.Circa qd
dico manifestū esse ipsam non esse re coniunctam propter sepa-
rationem portionis.l.re coniuncti.de lega.iij.z l.triplici.de ver-
bo.significatio.Sed dico absque dubio eam ceteris fore coniū-
ctam verbis propter copulam,z.que ceteris coniūgitur.l.si ita
quis heres.de heredi.instit.z dicta l.re coniuncti.z l.triplici.z
licet multi ex dictis substitutis ponantur,solute tamen non im
pedit coniūctionem,dicta l.triplici.sed copula vltimo loco po-
sita in omnibus precedentibus videtur apposita.l.cum in testa
mento.§.hec verba.ff.de heredibus instituendis. Preterea,vt
a magis intelligenter loquamur,illi†sunt coniuncti verbis, qui
in eadem oratione ponuntur,z sic vno sermone coniunguntur,
sic etiam illi dicūtur disiuncti verbis,qui diuersis orationibus
ponuntur,z diuersis sermonibus separātur.Istud probat tex.
ad literam.C.de caducis tollendis.l.vnica. §.his ita.versiculo,
hec ita tam varie.sed in testamēto,de quo agitur.omnes substi
tuti cōiunguntur vno sermone,z vna oratione.Omnia enim il-
la nomina substitutorum determinant illa verba infinita,deue-
nire,z deuolui:z sic patet eos esse coniunctos verbis,z sic ius ac
crescendi habet locum.¶ Super eo vero,quod tertio loco que
ritur,an sicut excluditur mater,ita excludatur auus matern⁹.
Ista questio est multum dubia.Naz si quis verba dicti statuti
diligenter consideret,illud statutum videtur habere virtutem
solum exclusiuam , scilicet quod mater excludatur extantibus
personis nominatis in statuto:nec videtur habere inductiuam
scilicet,quod ille persone nominate in statuto,quibus extanti-
bus mater excluditur,admittatur:non enim hoc statuto dispo
nitur.Ex hoc videtur quod,matre exclusa, veniant alij de iure
communi,sed de illo iure auus maternus prefertur:ergo,zc.pro
hoc videtur casus.ff.ad Tertyllia.l.ij.§.finali. Preterea vide-
tur,quod statutum non recipiat interpretationem extensiuam
ad alias personas que ibi nominate sunt etiam ex identitate ra
tionis.l.si vero.§.de viro.soluto matrimonio.cum hoc statutū
sit cōtraius cōmune:ergo, zc.l.quod vero.z l.ius singulare.ff.
de legi.licet aliter videatur dicere glo.in l.que propter necessita
tem.de regu.iuris.Finaliter tamen in questione predicta puto
auuz maternū excludi,z personas nominatas a statuto ad suc
cessionem vocari:ad hoc autem ostendendum dico , quod dictū
statutum non habet solum virtutem exclusiuaz matris,z auie,
vt verba expresse dicūt,sed habent etiam virtutem inductiuam
vt persone agnatorum in statuto nominate admittantur ad suc
cessionem,z sic probatur.Certum est quod mater,z auia exclu-
duntur contemplatione agnatorum nominatorū in dicto sta
tuto,sed quando aliqua dispositio sit cōtemplatione alicuius,
licet in eum verba dispositiua non dirigant, tamen ex illa dis-
positione competit ius agendi.l.seruo legato.§.si testator.z l.fi-
lius.§.diui.de legatis primo.z l.fideicommissa.§.interdum.de
legatis tertio,z quod not.C.de fideicommiss.l.quoties ab om-
nibus.Ita in proposito ex vigore istius statuti videtur dispositum,quod illi,quorum contemplatione mater z auia excludun
tur,admittantur.Et sic gradus eorum est in successione potior
materna,z vigore huius statuti habent actionem.Ex hoc con-

luditur, qđ si gradus eorum est potior gradu materno, p̄ consequens est potior gradu auito. Et per, hoc respondetur ad contraria, qđ dicebatur, matre excluſa, vocantur alij, qui veniebant de iure cõminuti, nego: imo admittuntur alij, quorum gradꝰ factus est potior, & admittuntur ex forma statuti sic disponẽtis, vt dictum est. Si dicatur ergo statutum extenditur ad alias personas, &c. respon. qđ statutum recipit extensionẽ ad id, sine quo, quod disponitur per statutũ, non põt habere effectum, l. si ita stipulatus fuero, per te non fieri quominus illa domo vti liceat, de verb. obli. vbi stipulatio extenditur ad personas non nominatas, sine quibus nõ põt cõmode habitari, facit l. cui iurisdictio, ff. de iurisdi. om. iud. cum simi. Ita in proposito cum in statuto sit dispositum matrem & auum excludi, & illos agnatos admitti, vt dictum est, illi agnati non possunt admitti vigore statuti, nisi auus maternus excludatur, cũ duo non possunt esse heredes in solidum: ergo, &c. facit ad predicta, vbi videt tex. C. de leg. & fideic. in fi. vbi tutore excluso a legato admittit pupillus, cuius contemplatione testatoꝛ fecit, & meritus facit l. ij. §. penul. ff. de colla. bo. vbi est casus. Sed in contrariũ facit Iustitu. ad Terty. §. sed si fuerant. Itẽ facit contra predicta l. Lucius, de here. instit. in viti. gl. & l. ex facto etiam agitatũ. eodem tit. Sed ex predictis poteſ colligere solutionẽ. Item non obstat qđ factum matris non debet obesse auo, quominus auus possit venire ex persona sua, qm̃ non factũ matris nocet ei, sed dispositio statuti facta cõtemplatione agnatorũ, & ipsorũ ad hereditatẽ ex successione predicta admissio, excluſa matre predicta. Item predicta opposita, & iura ad ea facientia locũ habẽt, vbi mater excluderet delicto, vel culpa sua, vel ex casu in persona eius cõtingente, vt per mortẽ, quibus casibus, & eorũ quolibet auus posset ex sua propria persona venire: secus, si mater excludatur p̄iuilegio filiorũ, vt in casu nostro, quo casu, sicut excluditur mater, ita excluditur auus, arg. l. qui iure militari. de testa. mil. & l. equissimum. C. ad Terty. fm̃ d. Fran. de Pisis quod no. & sic ipse consuluit in simili quest. de facto, & ita de iure dico, & consulo ego Bar.

ADDITIO.

a D. ☞ Pater fecit. Adde qđ hoc consi. fm̃ ordinem Perusi. est in iij. parte vlt. vol. in consi. lxij. & de ista questione vide p̄ bar. in l. ij. §. videndũ. ff. ad Terty. Bal. Pau. de ca. & omnes doc. in l. illam. C. de colla. & ibi dominus meus d. Pet. Corn. & Pe. Corn. in l. maximum vitium. C. de lib. preter. & in consi. ccxxxiij. in iij. vol. p̄o decisione.

CONSIL. LXX.

1 ☞ Institutio facta heredi a patre sub conditione casuali, vel mista, & persona venit certificanda, conditio non reiicitur.

a PAter a in suo testamento legauit. & iure institutionis instituit ventrẽ vxoris, & si fœmina pareret, & monasterium intraret in centũ, & si nuptui tradiderit in ccc. lib. In questione predicta videndũ primo, an testũ sit ruptus p̄teritione dicte posthume; Ad qđ dico b, qđ ipsa videtur p̄teritata: nam testatoꝛ reliquit in suo testamento illam posthumam heredem, vt supra, que ingrederetur monasteriũ, vel se tradiderit nuptui: illa ergo, que monasterium non ingreditur, vel nuptui se nõ tradit, reperitur p̄terita omnino, nec instituta pure, nec sub conditione, casus est in l. cõmodissime. ff. de lib. & posth. Ex hoc sequit, qđ testũ est nullũ quoad heredis institutionẽ, sed legata, & fideicõmissa remanent firma. Nec ob. l. suus quoq; & ibi no. m gl. in verb. que snia. de here. instit. vbi dicit, †qđ filio instituto sub conditione casuali, vel mista, qđ testũ hodie non rumpit, cum grauamen institutionis hic de medio subducat, per l. quis in p̄toribus. C. de inof. testa. qz illa gl. & similes reprobant. Sed posito, qđ ille gl. sint vere, loquunt in filio nato instituto sub cõditione mista: sed hic posthuma in casu omisso non est instituta pure, nec sub conditione, vt dicit tex. expresse in d. l. cõmodissime. illa enim videtur solũ instituta in qua aliqua dictarũ cõditionũ extitit: ergo nõ est instituta. Nec obstat statutũ Cõis Assisij, quo cauet, qđ est dictũ est dicta filia, in cuius persona neuter dictorũ comprehensorũ in testamẽto venit, non est dotata, nec instituta: imo de ea nulla mentio est facta. Ex hoc sequit, qđ dicta filia succedat ab intestato, in quota parte bonorũ patris sui, cũ quinq; remanserũt filij inter masculos, & feminas. Et ita consulendo videt mihi Bar. a Saxofer.

ADDITIONES.

a D. ☞ Pater. Adde qđ istud consilium fm̃ ordinem Peru. est in tertia parte de vlt. volum. in consi. lxij.

b ☞ Ad quod dico: Adde Bar. in l. si pater. C. de insti. & substi. & in l. commodissime. versicu. & per hoc dicebam. ff. de lib. & posth.

vbi se dicit consuluisse, & qđ Rayn. consuluit contrarium. & cõsi. Ray. est in consi. seq. & post in consi. c. viij. & vide Alexã. in d. commodissime. & Jas. in d. l. si pater. vbi plene.

CONSIL. LXXI.

a SUper Ipso facto omissa facti narratione ob breuitatis fm̃ morem subtilissimi Socuole, fm̃ ea que proponerentur, mihi videtur de iure dicendum testũ predictum tenere debere, & valere. De hoc consi. vide supra in j. vol. in consi. cxcviij.

ADDITIO.

a Th. D. ☞ Super ipso. Adde qđ huiusmodi consi. fm̃ ordinem Perus. est in iij. parte de vlti. volunta. in consi. lxiij. & est consi. Ray. qui consuluit de directo contra Bar. vt supra & vide Bar. in consi. cxcviij. in j. volu. in nomine. & idcirco hoc consi. est dubitatum, vide ibi & Jas. in l. si pater. C. de institu. & substit.

CONSIL. LXXII.

1 ☞ Rupto testamento ex causa p̄teritionis, an valeant legata.

2 Hereditas aui materni non adita non transmittitur.

3 Infans vtrum transmittat hereditatem non aditam.

a IActum a tale est, Cecolus Faccoli de Bo do suum condidit testamentum, in quo iure legati reliquit Nicolucio filio Jacobelli lie ipsius Cecoli testatoris quedã legata & adiecit, si dictus Nicolutius moreretur sine heredibus ex suo corpore natis, voluit dictus testatoꝛ, quod omnia dicta bona legata vendantur, & erogentur p̄is locis, vbicunq; videbitur suis commissarijs, in omnibus alijs suis bonis. Vellum eius fratrem heredem instituit: filia autem dicti testatoris erat premortua tempore dicti testamenti, & in fine dicti testamenti erat clausula codicillaris, mortuo testatore, decessit dictus Nicolutius eius nepos in infantili etate: postea decessit dictus Vellus, heres institutus adita hereditate dicti testatoris superuiuentibus sibi duobus filijs: dicitur dictum testamentum nullum: quia in eum non fuit institutus dictus Nicolutius eius nepos: queritur quid iuris, & quid de dictis legatis super quibus dicendum est. quod si dictus Nicolutius, &c. Et ita ego Hugolinus de nõ te catino legum doctor, mitto vobis domi. Bart. a Saxoferrato patri meo, vt super hoc placeat consule re. Viso puncto predicto, dico ego Bar. a Saxoferrato, quod licet dictus Nicolutius decesserit, & dictum testamentum nullum non diceret testamentum non est confirmatum, quia decessit in pupillari etate, vt C. de posthu. hered. instit. l. vrotis. versi. posthumo vero. vbi est casus, & ibi no. per doc. & nõ est dubium quod p̄teritione nulla terni facta sine causa, testamentuꝫ est nullum, vt in auth. de here. & falcid. §. exheredatos, & ibi nota. in glo. in verb. nolunt. Posito ergo quod sit nullus dubitatur, an legata facta ipsi nepoti valeant. & de hoc est opinio in l. maximum vitium. C. de libe. p̄

1 teritis. Nam quidaꝫ dicunt, †quod rupto testamento ex causa p̄teritionis, valent legata facta alteri, sed quia ipsi nepoti p̄terito, ex cuius persona rumpitur testamẽtũ legata facta sunt dubiũ est, & de hoc per Ly. in aut. ex causa. in v. questione. C. lib. p̄eter. sed quicquid sit, saltem dicta legata valent per illam clausulam ponitam in testamento, si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum, videlicet, istud grauamẽ inuentum cto Nicolutio si decesserit sine liberis, dicta legata erogentur p̄is locis secundum veram opinionem Dy. & aliorum, & Ly. fert in d. auth. ex causa. in vj. q. Hoc p̄misso in questiõe p̄sita dico, quod si quidem non apparet quod per dictum Nicolucium fuisset adita hereditas aui materni ab intestato, tunc ctus eius auunculus qui modo dicit dictum testamentum nullum, nihil potest petere de bonis d. testatoris aui materni. d. colutij, quia hereditas aui materni non adita non transmit-

2 tur, †vt C. de iure delib. l. si infanti. §. sin vero. Unde habetur tanto. ac si dom. Nicolucius non fuisset in medio, & sic dicit auunculus nihil potest petere. Si vero fuisset adita hereditas

3 tunc succederet dictus auunculus † in medietate legitime, qua non consistit grauamen. Alia medietas esset patrui, qui institutus a testatore. In hoc iura sunt clara, & ita consulendo videtur mihi domino Bartolo a Saxoferrato.

ADDITIO.

a Tho. D. ☞ Factum. Adde quod huiusmodi consil. secundum ordinem perusi. est in consil. lxvj. in tertia parte de vltimis voluntatibus, & ad not. per Barto. hic adde Alber. de Ros. in l. si instituti. C. de iure deliberan. & ibi vide plene Jas. in j. col. in versi. nunc quid autem ista lex.

CONSIL. LXXIII.

1 ☞ Vulgarẽ ob vsum loquẽdi a p̄pria significatiõe recedimus

z accipitur singularis numerus pro plurali.
2 Substitutio compendiosa instituto, vel aliquo eorum continet vulgarem.
3 Compendiosa aliquo de institutis decedente post aditam hereditatem continet substitutionem fideicommissariam.
4 Dciones aliquis, si quis, z quisquis, sunt distributiue.

a In nomine domini, amē, Minarellus quondam Lechi de castro plebis S. Viniam filiam suam, z Lechum quondam ser Putij Aldonunutio Angeli sibi heredes instituit, z eos substituit per hec verba, z si vllus dictorum heredum decesserit sine liberis ex se descendentibus ex legitimo matrimonio succedat ei hospitale communis, z monasterium sancte Marie floris Maij equis portionibus, z contigit qđ dictus Lechus vnus ex dictis institutis decessit viuēte testatore sine filijs, deinde decessit testator superuiuente dicta sua filia, z d. Aldouānntio instituta: postea decessit dicta filia sine filijs superstite do. Aldouānutio. Modo queritur, vtrū monasterium admittatur vigore substitutionis predicte ad quam questionez examinandam primo oportet videre qualiter debent intelligi hec verba, si vllus decesserit sine filijs. Nam secundum verborum conceptionez videtur, quod aliquo ex institutis decedēte sine liberis, substitutio euanescat. Tamē ad huius declarationez est sciendum, qđ in vulgari vsu loquēdi
b sepe a propria significatiōe recedimus, z quādoqz plurale[b] pro singulari accipim[9], z singulare pro plurali. l. nō est sine liberis, z l. in vsu iuris. ff. de ver. signi. Item interdum vniuersale accipimus pro particulari, z distributiuo: vt ff. de in. fis. l. Moschis in fi. prin. ibi omnem, id est, in quit ibi glos. quemlibet. z de statu hom. l. iij. z ibi in glos. ibi exponitur omnes, id est omnis, vt sic
a verificetur in quolibet particulari. † Hoc premisso, sciendū est quod in vulgari vsu loquēdi, si quis vulgariter dixerit, si niuno mozira senza figlioli, etc. intelligitur, si alchuno. Unde notarius qui predicta verba scripsit, z transtulit in Latinum ruditer, z materialiter secundum quod fuerunt a testatore prolata debēt
c intelligi, si nullus [c], hoc est si aliquis secundum cōmunem vsum loquendi, qui prevalet omni proprie significationi, vt d. l. z l. libzorum, §. quod tamen Cassius. de leg. iij. z l. cum de Iamōis, §. asinam. de fun. instru. z l. Labeo. de supel. leg. cum simili. † Hoc premisso, posito quod verba substitutionis dicerent, z si aliqnis dictorum heredū, etc. videndū est de viribus dicte substitutionis. Circa quod dicendum est, quod dicta substitutio compendiosa instituto, vel aliquo eorum ante aditam hereditatem, continet vulgarem directam casus est in l. Gallus. §. j. de liberis z posthumis. secundum vnam lectn. quam omnes tenent. hoc tenet Jaco. de Aret. z Lyn. refert in l. precibus. de impube. z alijs substi. quod apparet esse verum in casu proposito: quia verba ista, si quis decesserit, etc. intelliguntur siue decesserint post mortem ipsius, siue viuo testatore, vt l. j. in princip. de admen. lega. prout ergo dicta verba se referunt ad eum qui viuo testatore decesserit, absque dubio continet vulgarem, sic apparet quod mo
3 nasterium substitutum pro parte sua succedit illi in portiōe illius qui viuo testatore decessit. † Item sciendum est quod dicta substitutio cōpendiosa, aliquo de institutis decedēte post aditā hereditatem, in persona eius continet substitutionē fideicommissariam in casu proposito cum substitutio fuit facta filie simul cum duobus extraneis, non potest continere pupillare: sed debet intelligi in ea, i qua potest omnibus vnoformiter substitue, te, vt i fideicommissaria, arg. l. iam hoc iure. cum simil. de vulg. z pupilla. Unde puto qđ pro parte sua debetur portio[9], in qua fuit instituta filia dicti testatozis, z debetur ei iure fideicōmissi deducta legitima, que non cadit in fideicommissum, Trebellianes vero deduci non debet, quia est fideicom. ad pias causas.
4 † Item sciendum est, quod aliquis, si quis, z quisquis, z similia sunt distributiua, licet sint plurium, tamen effectum dispositionis attribuunt in quolibet particulari. Unde si dico, si qs mihi heres erit, vel quisquis, vel aliquis, ista verba verificātur si vn[9] tantū heres extiterit, siue omnes. hoc etiam probatur plurib[9] legibus, vt l. qui liberis. §. hec verba de vulgari z pupillari. z l. si necessarias. §. si annua bima de pign. act. de leg. j. l. si quis in fundi vocabulo. §. j. z l. qui filiabus. §. j. cod. tit. Concluditur ergo, quod licet d. Aldouannntius superuixerit, tamen in persona aliorum habet locum substitutio. Et ita consulendo videtur mihi Bart. a Saxofer.

ADDITIONES.

a T. D. Cl In nomine domini, amen. Adde quod istud consiliū secundum ordinem Peruf. est in iij. par. vlt. vol. in consi. lxxij.
b Cl Plurale. Facit quod in duab[9] no. quest. decidit Bal. in l. j. per illum tex. C. de cond. inser. quod si statuto cauetur qđ decedente patre cum liberis masculis femine non succedant, habet locum jetiam si decedat cum vno filio, z etiā si statutum dicit, qđ decedente vroze sine liberis maritus succedat quamuis loquatur in plurali, verificatur nihilominus etiam in singulari, si haberet vnum filium. vide plene Jas. in authē. si qua mulier. C. de sacrosanc. eccle.
c Cl Si nullus. No. de veritate substitutionis, z si nullus decesserit quod verificatur si vnus decessit, vt sit locus substitutioni, vide Aler. in l. centurio. ff. de vulg. z pupil. z pondera, si hoc confilium Bart. alleg.

CONSIL. LXXIIII.

1 Oblatus, qui postea acquisiuit alia bona, an acquirat monasterio vel hospitali.
2 Bonans vel vendens bona, intelligitur de presentibus, z non de futuris.

a Quidam ab oblit se. z omnia sua bona hospitali, z conuentui. Postea de voluntate dicti capituli, z conuentus est adeptus quandam capellam secularem, z quam plura alia bona postea quesita. Modo
1 queritur. † an possit de bonis postea quesitis disponere pro libito z voluntate? Et videtur dicendum quod bona postea quesita querit sibi, z non hospitali, z de eis potest disponere, z facere prout placet. Ratio est, quia illud, quod dicitur in authen. ingressi. C. de sacrosa. eccle. intelligitur, quando quis se dedicat alicui monasterio seculari, non autem cuz dedicat se vni capelle
b vel alij loco[b] non regulari, nisi expresse renunciet seculo vel tacite. vt in auth. de sanc. Episc. §. presbyteros. z C. de episcopis z cler. l. sacrosancte. z no. in d. auth. ingressi. Sed certuz est quod isti continentes non sunt regulares. licet sit quidam modus viuendi, vt no. extra de regula. c. j. in clem. ergo dedicatio persone nihil operatur, vt bona postea quesita qui erat hospitali. Et sic ratio huius dicti, qz cum se dedicat alicui loco, vel vouet si non exprimatur, intelligitur illo modo se dedicare, z illaz vouisse regulam. de qua sunt illi fratres. vel viri, in quozum manibus se dedicat vel vouet, vt not. per Innocen. in c. quod Dei timorem de statu mona. z ibi per Joan. Andr. circa princi. Sed certum est quod isti continentes, vt dixi, emunt, z vendunt, z querunt eis: ergo ita faciet ille qui eis se dedicat nisi seculo renunciet, vt dixi. Preterea non solum iste qui adeptus est capellam de volū
tate dicti capituli, z Episcopi est absolutus ab Abbate, sed etiā monachus, qui adeptus est capellam secularem de voluntate Abbatis capituli z Episcopi, est absolutus ab Abbate, z capitulo, z est solum cuz Episcopo. vt d. c. quod Dei timorem z ibi not per Joann. Andr. super gloss. vtrum. in verbo ecclesiarum parochialium discrimen. que incip. etc. z secundum Host. Bug. Ber. z Boff. Concludo ergo ex predictis quod dedicatio persone nil nocet, quin postea bona quesita querat sibi. Ratio est qz cum quis dedicat bona sua vel donat, vendit, vel alienat intelli
2 guntur solum bona presentia, † non veniunt futura[a], nisi expresse dicatur. ff. de auro z argen. lega. l. si ita. z l. Plautius. ff. si and.
c l. si mandauero. §. is cuius. de negot. gest. l. nam z Seruius. §. si viuo. Cl Nec obst. l. fi. C. que res obli. poss. quia agitur de modico preiudicio debitoris, quia si veniunt bona futura, non est preterea vniuersorum. ff. pro socio. z l. iij. l. si seruus. ff. de ser. vrba. pred. quia in societate est modicum preiudicium si venirēt futura, z ideo non veniunt futura, vt dixi. Restat igitur videre de bonis dicte capelle an querat sibi, vel dicto hospitali: Et certū est quod sibi, vt not. extra de officio ordin. ca. presenti. libro vj. ex quo enim habet capellam, habet administrationem bonorū ipsius, vt not. in dicto cap. z extra de iudic. ca. cum deputati. z ibi de hoc per Innocentium, z Hostien. maxime, vt dixi ex eo, quia capellam est adeptus de voluntate capituli, que non est membrum ipsius capituli: quia non solus querit sibi dicta bōa, sed etiam absolvitur a dicto cap. z est effectus sub episcopo; vt alij clerici, de quibus bonis quesitis ex dicta capella vtrum possit testari, vel disponere, dicēdum est prout expressum est, de episco. z cler. authen. licentia. z auth. presbyteros. z in c. quia nos. extra de testam. z eo. tit. c. relatum. cum simili. z ita consulo ego Bart. a Saxofer.

ADDITIONES.

a T. D. Cl Quidam. Adde quod istud consilium secundum ordinem Peruf. est in iij. parte vlt. vol. in consil. lxxiij. z pro consilio Bart. alleg. Jas. in auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccle.
b Cl Alij loco. Not. mirabilem limitationem ad auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccle. quam adde ad doc. ibi.
c Cl Futura. Adde Salic. in auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccles. Lud. Rom. in l. si marito. in prin. ff. sol. mat. z in consi. ccxcij. cuz concord. de quibus per Jas. in d. auth. ingressi.

CONSIL. LXXV.

1 Jus deliberandi z adeundi hereditatem maternā, an transmittatur ad heredes infantis.

2 Suff. cit scientia tutoris p̄ro pupillo, ad hoc vt hereditas trā mittatur.

a In questione° vertente inter Paga nutiū ser belli dom⁹ mis sericordie de monte Pulciano, primo videndū est, an substitutio facta per magistrū Jo. filio suo R. fuerit directa pupillaris, vel fideicōmissaria, qz dixit sine filijs, vt no. i l. p̄cib⁹, in gl. C. de impu. z alijs subst. sed hec alle. nō est vera, quia contra casum l. centurio. de vulg. z pupil. secundū opi. omniū. Mod. Secundo potest allegari p̄o parte Pagani qō sit fideicōmissaria, quia est facta sine temporis distributione, seu diffinitione, vt no. gl. in d. l. precibus. z l. centurio. z Azo in summa de impub. z alijs. §. cōpendiosa. ver. sinautem testator. Sed licet de hoc sint multe z varie opi. tamen in casu ꝓposito dictam substitutionem dicendum est fore directam pupillarem z ex p̄sumpta voluntate defuncti, z ex coniectura dictoū verboū, quia dixit in omnibus autem alijs suis bonis, z reb⁹ mobilibus, z immobilibus, iurib⁹ z actionib⁹ substituit d. R. ꝛc. nō possunt omnia transire in substitutū: misi ex vigore directe pupillaris, arg. ad hoc in l. nō aliter. de leg. iij. vnde ex p̄sumpta voluntate defuncti, z ex coniectura dictoꝝ verboꝝ dicēda est pupilla directa, vt l. in testamento. in fi. de testa. mi. Secundo est videndū an hereditate matris d. Raynaldi nō adita per d. ran. pertineat ad dictam domum misericordie ex vigore additionis facte per eam, seu per eius administratorē. Et certū est, quod hereditas matris non adita non transmittitur. Videndū est ergo, an transmittat ad dictam domum misericordie i⁹ deliberandi, z adeundi d. hereditatem maternam, ita quod eā potuerit adire z allegare p̄o parte Pagani quod nō, quia her. matris non adiuit. Sed contrarium huiusmodi apparet ex instrumento additionis mihi transmisso, scripto manu ser Blasij notarij, vbi adiuit here. d. Jac. z d. ray. z patris eius. Secundo alle. quod d. aditio non fuit facta intra annum, sed contrarium apparet mihi ex instrumentis mihi transmissis: nā testamentum magistri Joan. fuit factum Mccclx. indictione ij. ꝛc.

1 eo anno fuit facta adit. o her. ergo intra annum. † Tertio alle. p̄o parte dicti Pagani quod ius deliberandi non transmittit ad heredes infantis, quia dictus infans nō potuit adire here. sibi delata. 3. quod requiritur ad transmissionē dicti iuris, vt l. cum antiquorum. C. de iure delib. circa quod est aduertēdū

b quod licet infans ignoret, tamen scientis⁹ tutoris sufficeret † l.

1 sequitur. §. si pupilli. ff. de vsuca. z dico si est tutor, cui nō est data administratio, z qui inuentarium non fecit, z nō satisfecit eius scientia sufficit. quia in his que habent commodum, z nullum incommodum, sufficit tutor cum satisfda. z inuētarij cōfectione. l. vlti. C. de tut. z cur. qui satis nō de. sed quod infans i⁹ deliberādi habeat, z illud trāsmittat, hoc hz cōmodū, z nullū incō modū: potest em adire z repudiare quādo vult ergo, ꝛc. in his que fiūt p̄o dicto tēpore, vt anno. vel c. diebus. vt do poss. sufficit tutor etiam ante inuentarij cōfectionē, vt l. tutor qui repertorij in princ. de administr. tuto. Ex hoc ergo dico. quod si quidē d. Ra. habebat tutorē testamentariū vel legitimū quem legitimum videtur habere d. Paganum qui se dicit p̄oximiorem consangui. si tamē d. Pag. est maior nisi impeditus aliquo impedimento quod eū a tutela remoueat ipso iure, tunc dicta hereditas matris d. Ra. pertinet ad dictam domum misericordie ex vigore iuris deliberandi ad eaz transmissi. z additionis secute. Si vero nullū tutorem habuit testamētariū legitimū vel datiuum, tunc qz hereditas matris non adita non transmittitur. pertinet d. hereditas ad d. Paga. p̄oximiorē consang. Sz predictis videt obst. l. si infanti. §. si vero. C. de iure delib. vbi dicit, quod hereditas non adita perinde est ac si nō esset delata sz si non esset delata, non haberet ius deliberandi locū, de quo loquitur d. l. cum antiquorum. Ad quod respon. quod d. l. si infanti. loquitur secundum tempora antiqua secundū q̄ nōdum erat introductum ius deliberan. z illius iuris transmissio, quod apparet, qz d. l. si infanti. non fuit facta per Justinianum. ideo de d. l. cum antiquorum, non cogitauit: hodie autē est ius, qō s. dixi. z ita consultum est pluries in hac ciuitate Perusij. Et ita consulo ego Bart. a Saxofer.

ADDITIONES.

a Thom. D. C In questione. Adde quod huiusmodi cōsi. bar. est in ij. parte. vlti. volunt. secundum ordinem Perusi. in consilio. lxx.

b C Scientia. Adde Bar. in consi. ix. §. eodem vol. quidam Perusinus. z in l. cum antiquorum. C. de iure deli. z ibi vide plene per dominum Jas.

CONSIL. LXXVI.

1 ☞ Testamentum secundum non tollit primum, nisi de clausula inserta in primo testamento fiat mentio specialis.

2 Extranei quando in primo testamento sunt instituti in secundo qui sunt venturi ab intestato, vltimum tollit primum non obstante clausula derogatoria in primo.

3 Actus duo cum cursu biennij habent vim expresse renunciationis.

a In Actum super quo, p̄o parte Guidonis inscripti, queritur quid iuris. Quidā Bart. Pici de Burgo sacri sepulchri, an. Mccclx. suum condidit testamentum, in quo fraternitatem sancti Bartho. vniuersalem heredem instituit sibi adiciēs in ipso testamento verba derogatoria, vt in trāsmissa copia continetur, subsequēter anno Mccclxj. die pe. Maij, aliud cōdicit testamentū in quo p̄fatū Herium heredem instituit. adiecit clausulam generalem, z hanc suam voluntatem vltimā esse voluit, ꝛc. vt moze communitatis est. Item post annuz aliud fecit testamentum, in quo predictum, Herium heredē instituit, z adiecit clausulam predictam, vt in copia continetur, deinde mortuus est d. Marti, queritur ꝛc. Placeat bōitati vestre z sapiē tie clarum exhibere consilium. Re. domine, super themate ꝓposito sunt opi. doc. contrarie z vos bene nostis. nam glo. Jo. Andre. z Dy. extra de regulis iuris. c. quod semel lib. vj. tenet

1 quod primum derogatorium † testamentum teneat nisi in reuocatione de eo fiat mentio specialis hoc etiam dispūtādo tenuit Odofre. z mu. lei mod. z ego idem legendo consuēui tenere. §. Jac. tenet contrarium per l. diui. §. licet in confirmatione. de re cod. hoc etiam probat per rationem, quia testandi solēnitas est iuris publici: vt l. ij. de testa. que nō pōt mutari pactis priuatorum. Preterea certi sunt modi quibus quis efficitur inestabilis, vt no. de testa. l. quarta. in glo. in verb. factionez. inter quos hic modus non reperitur. ergo, ꝛc. Preterea non potest qs sibi auferre liberam testandi facultatem, vt l. stipulatio hoc modo. ff. de ver. obl. C. de trāfac. l. cū donationis. in fi. z hāc opi. tangit Ey. licet non firmet. C. de testa. l. sancimus. hoc firmiter tenet And. de Pi. in l. si quis in p̄inc. ff. de lega. iij. qz ibi loquitur in legato quod totum dependet ex voluntate defuncti, sec⁹ in solēnitate testandi, que est iuris publici. Ita dicūt ipsi, quic quid sit in veritate. In questione predicta considerato factose cundum quod narratur putarem ve iure d. Herium vltimo instituturn debere succedere, z primum testamentum esse ruptū: hoc etiā fundo ex duob⁹ que in facti narratione ponūtur. Primo. qzlo. Heri⁹ erat frater patruelis testatoris. z si erat de venturis ab intest. er⁹ quo sic arguo, qñ in primo testamēto instituti

2 sunt extranei, in scōo sunt instituti illi, qui sunt deuenientibus

b ab intestato⁹ primū tollitur per secundū licet secūd̄ sit minus solēniter factū, vt C. de testa. l. hac ꝙsultissima. §. si qs autē. z ff. de inin. testa. l. ij. Licet ergo hic in secūdo testamēto nō fuerint verba interrogatoria z alter non sufficeret. cū isto casu deber sufficere cū iste Her.⁹ sit de

3 venientibus ab intestato. † Secūdo hoc probo alia ratiōe. Duo actus cum cōcursu biennij habent vim expresse renunciationis, l. si mulier pfecte. C. ad Velleian. vbi si mulier bis p̄miserit z post biennij. periderit est ac si esset certificata z renūciasset. Velleiano. ? Modo i ꝓposito, rūpitur primū testamētū quasi post primū facta sunt duo testamēta post magnū tēp⁹, z perinde est ac si expresse primū testamentuz reuocasset z de eo penituisset. Ad hoc facit C. de testa. l. sancimus. z hoc puto verū z ita cōsulerē, tamen propter varias opiniones consulo si potest haberi bona concordia quod assumere videtur. Bar. a Saxofer.

ADDITIONES.

a Th. D. C Factum. Adde quod istud consi. secundum ordinē Perusinum est in tertia parte vlti. voluntatum, in consil. lxxv. z vltimo.

b C De venientibus ab intestato. No. hoc consi. Bar. quod adde ad no. per Ludouicum romanum in consi. clxxxix. inci. amplissime doct. z per Jas. in l. non dubium. in fi. z in l. sancimus. vj. limita. C. de testa.

CONSIL. LXXVII.

1 ☞ Emphyteusis ecclesie quando intelligitur durare.

2 Dictio vsque, quando ponatur exclusiue.

3 Appellatione neporis venit pronepos.

a In Roponitur quod decessit. N. z filius nepotes, supersunt pnepotes duo, queritur an emphyteusis sit finita. In questione predicta dubium facit tex. in auth. de nō alie

1 §. emphyteusim, vbi dicitur † emphyteusim ecclesie durare in persona recipientis, z duos alios, z sic in persona filiorum z nepotum dicitur finita, sed illud verum, nisi aliter actum sit nam etiam emphyteusis ecclesie potest concedi in perpetuum vt in authent. de alien. z emphyteu. §. licentia. z C. de sacrosan. eccle.

auth.

auth. perpetua, z no. in auth. si quas ruinas. C. eo. ti. z in Spe. de emphyt. §. nunc aliqua. versi. septimo queritur, sed in propo sito locauit d. M. z suis filijs z nepotibus, vsqz in tertiã here ditatem finitam. Ista verba non possunt intelligi, nisi pro rigã tur ad pronepotes primo, quia dicendo vsqz in secundaz, intel liguntur nepotes, vt extra de haeret. li. vj. c. statutum. z ibi hoc declarauit Papa dicẽdo declaramus, z licet in casu speciali ibi dicat aliud in matre, tamẽ illud est expresso statuto Papae, duz dicit volumus, propterea hic sunt verba clara, si enim diceret vsqz in tertiam hereditatez simpliciter, z non adiceret finitaz: 2 posset esse dubium, †vtrum dictio, vsque, poneretur exclusiue, z sic non comprehendat nepotes, z tunc intelligitur vsque in ter tiam hereditatem, scilicet incipientem: sed cum dicit tertiam he reditatem finitaz, de necessitate comprehendit pronepotes qui sunt tertij heredes adhuc durãtes. Nec obstat qõ in pluribus partibus instrumẽti dixit pro se z suis filijs, z nepotib⁹, nec di xit vsque in tertiam hereditatem. †Nam appellatione nepotis 3 pronepos continetur: nam pronepos, nepos est, soluz adiicitur prepositio pro, vt ff. de postulan. l. cui eozũ. §. item Pomponius. z cõcluditur ergo emphyteusim durare i proneporibus. Et ita dico z consulo ego Bar. a Saxoferrato, z ad fidem me subscri psi, z meum sigillum apponi feci.

ADDITIO.

a Th. D. C Proponitur. De materia huius consi. vide doct. z maxime Philip. Franc. in c. statutum. de heretic. lib. vj. z Bar. in l. liberorum. ff. de verb. sign.

CONSIL. LXXVIII.

1 ☞ Mater an ex tacita pupillari comprehensa in compendio sa excludatur per coniecturas.

2 **Visotestamento** [a] Baldi Raynaldi proponitur, qõ ex vẽtre vxoris sue nemo natus est, z A. filia dicti testa toris decessit in pupillari etate, queritur an mater d. Ãne ei succedat i legitima, z Trebellianica, an vero dicti sub stituti succedant in totum ex pupillari directa? z dubiuz fit an talis substitutio compendiosa per verbum cõmune facta omni tempore sit fideicommissaria, quod videtur tenere gl. iuris ciui lis z aliqui Moderni, an nõ sit directa intra tempora puberta tis, quod tenent multi Moderni iuris ciuilis, maxime Jac. de Are. z Cy. z hodie Jo. And. in c. j. de testa. lib. vj. in nouella, ta men predicte opin. locuz habent nisi aliquibus coniecturis de mente testatoris appareat, nunc enim dicimus secũdũ mentez eius. C. de testa. mil. l. in testamento. in fi. z not. in l. precibus. in gl. super verbo omnimodo. C. de impuber. Sed in proposito de mente testatoris apparet, quod voluit dictam substitutionẽ es se directam intra tẽpora pubertatis: ergo sine dubio mater ex cluderetur. Ista autem coniectura ex duobus comprehendere 1 dicitur, quia dicte filie primo gradu †substituit filiũ z si filius non esset, substituit fratres suos. Sed in primo gradu nõ est du bium quod dicta compendiosa comprehendat pupillarez dire ctam quia verisimile est suos filios preteliisse matri, vt not. in l. precibus. in vlt. gl. ergo z in secundo gradu quẽ loco primi po suit. Secunda cõiectura est ex eo quod in predicta substitutio ne dicit, bona eozum deueniant, z c. Ho. qõ dicit bona eozũ sed in bonis ipsarum filiarum sic generaliter. z indefinite non põt substituere, nisi per pupillarẽ directaz, in qua ista bona veniũt vt si plures. §. ad substitutos. de vulg. z pupi, que bona nõ ve niunt substitutione in fideicõmissaria, nisi quatenus habuisset a defuncto: ergo psumitur de directa sensisse. l. quoties. de reb⁹ dub. Ex quibus coniecturis concludo dictam substitutionẽ es se pupillarẽ directam, z matrem excludi. Ita dico, z cõsulo ego Bar. a Saxofer. legum doctor, z ad fidem me subscripsi, z meũ sigillum ap poni feci.

ADDITIO.

a Th. D. C Viso testamento. Adde quod istud consi. inueni. i 7. vol. consi. z vide And. Barb. in l. j. in v. q. in iij. col. ff. de vulg. z pupil. in addi. Bar. z vide de aliis cõiecturis, ex quibus mater excluditur per Jas. in l. precibus. C. de impub.

CONSIL. LXXIX.

1 ☞ Verbum substituit, est verbum commune, z adaptari põt ad obliquum.

2 Per scientiã tutoris, vel patris bona transeunt ad substitutũ vel saltem ius deliberandi, vel facultas adeundi.

a **In negotio** [a] testamenti Salonis quãuis sup illo puncto diuersi diuer sa scripserint, tamẽ cũ debeamus substitutionẽ inter pretari directã potius q̃ obliquã, vt conueniat per sonis, quibus substituit, z verba directe substitutioni possunt adaptari inspectis verbis dicte substitutionis, que possunt ada ptari ad directã substitutionẽ pupillarẽ, quia testator vsus est

1 hoc verbo, substituit †quamuis ipsum verbuz sit commune, z adaptari possit etiam ad obliqua, z considerato quod filiꝰ Sa lonis (prout asseritur) decesserit in pupillari etate, dicẽdũ est di ctã substitutionẽ esse directã pupillarẽ, z sic bõa paterna deue nire debẽt ad filiũ iure substitutionis. Predicta probantur ex tra de testa. c. si pater. lib. vj. z ibi no. maxime in nouella. De bo nis autẽ maternis, videlicet que fuerũt domine Donatie ma tris olim Baldi filij dicti Salonis, dicendũ est, q̃ si quidẽ fuit adita hereditas dicte domine, per d. Bal. vel p Salonẽ patrez eius, vel sciuerint ipsi, vel alter eorũ, dictam dominam mortuã z eius hereditatem sibi delataz, tunc transeunt eius dicta bõa 2 materna ad †substitutũ, vel saltem ius deliberandi, z facultas adeundi z acquirendi hereditatem maternam, vt C. de iure deli beran. l. cum antiquioribus. vnde in substitutione pupillari ve niunt etiam bona pupilli, que non fuerunt bona paterna, vt ff. de vulg. z pupil. l. sed si plures. §. ad substitutos. cũ simi. Et secũ dum predicta nihil pertinet de dictis bonis domine Amite z aue materne domini Bal. Et ita videtur mihi Frãcisco Maf fei Eugubin. salua salua semper iudicio veriori.

ADDITIO.

a Tho. D. C In negotio. Adde quod istud consi. inueni. in 7. li. consi. z istud consi. non est Barto. sed d. Franc. Maffei. z vide bar. in hoc ij. vol. de materia istius cõs. viij. quidam Perus. z in z in consi. lxxvij. in q. z Jas. in d. l. cum antiquioribus. circa finẽ. C. de iure deliber.

CONSIL. LXXX.

1 ☞ Filia vnius ex fratribus, an debeat maritari de communi patrimonio, z communi impẽsa, z an tempore diuisiõis debeat de parte sua restaurari alteri fratri.

a **Questio est** [a] huiusmodi, Duo fratres & bo nis eozũ cõmunibus dederunt dotem pro filia vnius ex fratribus, z a marito stipu late dotẽ sibi reddi pro se, suisque heredib⁹, si matri moniuz solueretur morte vel diuortio sine filijs. Nũc queritur nunquid in diuisione bonorum debeat (cuius filia dotata fuit de bõis cõmunib⁹) restaurare de parte sua alteri fratri, ac sibi restituere dimidiaz dotis predicte, vel si aliquo iure sibi subue niatur? Videtur primo quod non, quia donasse videtur, de rei vxo. act. l. j. §. accedit. de pact. conuen. l. ex morte. vel si dicam⁹ in casu non existentium liberorum non censeatur donasse, cũ sibi per stipulationem prouideat per l. si cum dotem in princi. ff. so 1 luto matrimonio. †adhuc videtur necesse dicere, quod licet eo casu adueniente posset dimidiam dotis a marito repetere, a fra tre tamen non repetit, vel sibi imputet, cum suum proprium in hoc, non fratris negotium gesserit. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. sed si quis ita simpliciter. Preterea iniquissimum esset dicere, quod ab vtroq; repeteret, videlicet a fratre per actionez nego. gest. z a marito propter interpositam stipulationem, quia bõa fides, &c. vt in reg. iuris, bona fides. In oppositũ videtur q̃ sic. Nam certũ est, q̃ onus dotãdi pertineat ad fratrem, vt ff. de col lat. bon. l. dotem dedit. C. de dot. promiss. l. fi. ibi, neq; eñ, &c. Si ergo ambo fratres de communibus bonis eandem dotauerũt, is ad quem tale onus non pertinebat, alterius fratris negotiũ gessit, vt ff. de neg. gest. l. que vtiliter. in princ. z §. fin. z per cõse quens repetere vel imputare fratri poterit tempore diuisionis, facit etiam ad hoc eodem ti. l. ex duobus fratribus a contrario sensu. Preterea huius quest. videtur casus. ff. de leg. iij. l. vxore. §. pater naturalis. vbi, pater naturalis dando dotez pro filia, z stipulando sibi in casu non existentium liberorum restitui, non censetur donasse filie, z sic fit debitor ex aliqua causa, bartol⁹ a Saxofer.

ADDITIO.

a Th. D. Questio est. Istud consi. est in 7. vol. consi. z no. hoc consi. bar. ad no. per Jas. in auth. quod locum. C. de collat. vbi exami nat quest. istam fratribus in communi existẽtibus, an filia vni⁹ fratris debeat maritari de communi patrimonio, z communi expensa, taliter quod si postea ad diuisionem veniant, nihil im putetur in partem patris filie maritate, z ibi ponit plene ias. li cet non alleg. bar. hic de qua quest. vide etiam per do. Petr. de Ubal. in suo tract. de societate. in v. parte. in q. ix. z 7. in iij. parte in ij. q. z vide per bald. in consi. cccclix. in ij. vol. versi. ulte querit. Pet. Lot. in consi. lij. in ij. vol. z Semin. in consi. xxx. materia de qua queritur. in fine.

CONSIL. LXXXI.

1 ☞ Institutus in re certa, z quod plus petere nõ possit non ha betur loco heredis vniuersalis.

2 Testator potest prohibere ius accrescendi.

3 Repugnantia, vel prolixitas, si colligitur in testamentis, testa mentum est nullum.

4 Testator an possit disponere aliud quam leges disponunt.

a IAcoputius [a]Maniecte de Pulchano fratre Arnulfloꝝ cõdidit testamẽtũ i quo iter cetera reliqt Liucio nepoti suo vnam petiam terre, z in ipsa ipsum sibi heredez fecit z voluit, z iussit quod de bonis suis plus petere, vel habere nõ posset. z si pl⁹ peteret, cadat a dicto legato siue relicto, z iudicauit z reliquit quod si Melioꝛutiaz vꝛozem suam contigerit esse pregnantem, z pareret filiũ, vel filiã eos sibi heredes instituit, z fecit in omnibus aliis suis bonis si peruenirent ad lucẽ, z hec est vltima sua voluntas quã valere voluit iure testamẽti, z si iure testamenti non valeret valeat saltem iure codicillozũ. ꝛc. Cõtigit quod mortu⁹ est dictus testator, z ex ventre vꝛoris sue nemo natus est, nunc dictus Liucius instituꝫ ex re certa dicit totam hereditatem ad se pertinere ex testamẽto predicto. Meliorutia soꝛoz d. Liucij, z neptis ex fratre dicti testatoꝛis ꝺ testamentum non valere, z se heredem vna cum d. ciucio suo fratre queritur quid iuris? Et videt pro parte d. Liucij quod ipse sit heres vniuersalis, quia heres institutus ex re certa habetur lo
1 co † vniuersalis heredis, si non reperitur alius instituꝫ. l. j. §. si ex fundo. ff. de hered. instit. l. ex facto. cod. tit. z no. C. eod. ti. l. quoties. In contrarium videtur z ista est veritas, quod istitutio illa non valeat per illa verba, z plus [b]de suis bõis petere nõ possit, z si plus peteret, ꝛc. Nam id quod dicitur quod institutꝫ ex re certa habetur loco heredis vniuersalis, est verum, nisi volũ
c tas testatoꝛis manifeste refragetur, l. quoties. §. si duo[c]. ff. ꝺ heredi. instit. sed hoc dicit expresse. quod plus de suis bõis petere non possit apparet ergo quod non est loco vniuersalis heredis sed legatarij, z sic est testamentuz quod non habet heredẽ z sic nullum. l. proxime. ff. de his q̃ in testamen. deleu. z instit. de leg. §. ante heredis. Postea qs testatoꝛ posset prohibere ius accre
2 scendi, † z postea prohibere[d] ne portio vacans accrescat instituto in certa re, seu portione. est z secundum vnam opinionẽ. ff.
d de vsufr. l. dominus. §. i. z ibi not. De prima questione est casus expressus recte intelligẽdo. ff. de iniusto rupto, z irrito testamẽto, l. penultima. de liberis z posthumis. l. si posthumus. versic. nam z cũ duobus. quod sic declaro. Si duo alij sunt instituti, a quibus posthumus est exheredatus, z duo alij sunt instituti a quibus posthumus est preteritus certuz est, quod testatoꝛ dãdo substitutum prohibet ius accrescendi: quia substitutus pfertur coniuncto, vt C. de fideicommiss. authen. hoc amplius, z ibi not. ff. de acquirenda hereditate. l. qui patri. Si ergo portio vnius ex instrutis deficit, non potest deuenire ad alium coniunctum, qz testatoꝛ dando substitutuz prohibuit, z sic ad substituꝛ non potuit deuenire. quia gradus ille non valuit, z sic ne decederet pro parte testatus, z pro parte intestatus totũ testamentum reducitur ad causaz intestati. z sic expresse debet intelligi gl. in dicto verficulo. nam z cum duobus, z sic est intellectus l. penu. de iniusto testamento. Ita ergo in proposito, cum testatoꝛ prohibuit, ne in totũ accederet instituto in re certa, totum testamentum est irrituz. Secundus casus qui ponitur in dicta. l. penultima. ideo non obstat, quia ibi fuerunt instituti. z inuicem substituti, vñ eos inuicez substituendo noluit testatoꝛ inter eos ius accrescẽdi imminere, sed augere, z sic posset venire, vel iure institutionis, vel iure accrescendi. casus est. C. de impuberum z aliꝰ substitutio. l. testamento. z ff. de acqui. hered. l. si quis heres. z not. per speculatoꝛem z Dyn. eodem tit. i. nec is.
3 §. heres. Preterea, quando ex verbis testatoꝛis † colligitur perplexitas, z repugnantia, tunc testamentum est ipso iure nullũ. l. si Titius. ff. de conditio. instit. sed hoc est huiusmodi: ergo, ꝛc. Dixit etiam, z plus petere non possit, z si plus peteret, cadat a dicto legato. Aut erat illud tantum petit, z testamentum est nullum quia decederet pro parte testatus, z pro parte intestatus, si vero totuz peteret, a toto caderet. Concluditur ergo, qꝺ institutio nulla est, non obstantibus predictis. ff. de here. instit. l. si ita quis heres institutus fuerit excepto fundo. z etiaz quia verba excepto fundo, hoc important, id est in fundo te non instituo, non enim prohibet eius potestatem, siue in re tacite accedere, sed si expresse diceret, quod fundum tacite expresse petere, vel habere non posset, z sic voluntas testatoꝛis manifeste cõtra diceret. tunc non valeret, vt dicta l. quoties. §. si duo. z dictis in
4 ribus: Non ob. si dicatur, nemo potest facere quod leges nõ habeant locum in suo testamento, † quia quedam sunt leges, que aliquid de necessitate disponunt, vt quod testamentum habeat septem testes, z similia, tunc testatoꝛ contrariuz non posset imo testamentum esset ipso iure nullus, l. nemo potest. de legatis primo. Quedam sunt leges, que disponunt circa disponendo de fectum voluntatis defuncti, vt casu proposito, si testatoꝛ, sicut fecit heredem vniuersalem, lex presumit quod voluerit euz quem ex ex parte instituit, totum habere, non totum sibi dat, sed si appareat testatoꝛem voluisse contrarium manifeste, tunc cessat legis presumptio imo totũ testamẽtũ irritatur, qz nõ potest pro parte testatus, z p parte intestatus decedere, vt ꝺ. dictũ est. Simile lex introducit quod in cõditionibus, que cõstituit in nõ faciẽdo cautio Mutiana habetur p implemẽto cõditionis, vt l. Mutiane. ff. de condit. z demon. Sed si appareat testatoꝛem aliud sensisse, tunc cessat cautio Mutiana, posito q̃ hic irritetur dispositio libertatis, que est ita fauoꝛabilis, vt ff. de manumiss. testa. l. fi. simile lex disponit, q̃ conditio, que tacite inest, nõ suspẽdit, hoc ꝺum, nisi appareat testatoꝛẽ voluisse aliꝰ, vt l. in conditionibus. §. j. ff. de condit. z demonstra. Concludit ergo dictum testamentum non valere iure testamẽti, z sic ab intestato dictus Liuci⁹, z ꝺ. Meliorutia equaliter succedũt. Dico tamen quod propter clausulam adiectam in fine testamenti dicta vltima voluntas valet iure codicillorum z sic legata relicta valent, caueat, tamen d. Liucius quod si legatuz sibi relictũ peteret, caderet forte a successione, siue a petitione hereditatis propter illa verba, z pl⁹ petere nõ possit, z si pl⁹ peteret. ꝛc. Et ita dico z cõsulo ego Bar. a Saxoferr. ll. doct. z ad fidẽ me subscripsi, meoq̃ anulo sigillari feci. Et ego Fraciscus Tigrini de Pisis. vt supra consultum est consulo. In cuius rei testimoniũ me subscripsi, z meum consuetum sigillum apponi feci.

ADDITIONES.

a B. L. ¶ Iacoputius. Istud consi. inueni in z. vol. cõs. z addit q̃ idem consulunt Bar. in consi. clv. Titius, vbi ipse cõsulunt prout hic, sed illud cõsilium non est completum, nec perfectuz ideo inseruj hic, cum sit etiam subscriptum p ꝺo. Fran. Tigri. z maxime quia in d. lib. z. consi. post presens consilium sequitur cõsi. collegij Pisani super ista materia, z de isto consil. meminit Andre. Barb. in l. j. in vj. q. ff. de iure codi. in additio.

b Th. ꝺ. ¶ Et plus. Vide Bar. in l. quoties. §. si duo. ff. ꝺ heredi. instit. z in consi. xlviij. incip. Gallus Fallopt. in j. vo. z ibi scripsi in consil. clxxvij. incip. Barthiolus. vbi etiam scripsi.

c ¶ §. si duo. Vide Pet. de Ancha. in c. j. de testa. z plene scripsi in apostilla mea. in d. §. fina.

d ¶ Prohibere. Ho. quod dicit Bar. hic. quod testatoꝛ põt prohibere ius accrescendi, adde eundem Bartol. in l. vnica. in princ. C. quando non pe. partes. cum concordan. quas dedi in l. fi ego ff. de iniusto rupto z irrito testamento. in additio. Bartol. post Andre. Barba.

CONSIL. LXXX.

a [a]Uestio commissa collegio iudicum ciuitatis Pisarum per sapientem z discretum virum ꝺo. Petrum de Ballis, vicarium generalem arnulfloꝝ, que vertitur coram eo inter Melioꝛtiam ex vna parte, z Liucium ex altera die xvij. augusti fuit commissa in collegium pisarum per prionidos z sapientes viros dominum Franciscum, dominum Jacobum de familia. petrum domini aloisij, z Joannem Baietanum legum doctorem, qui super ipsa questione deberent videre, z prout eis videretur consulere, die vigesimo quarto mensis augusti, quorum iudicum allegationes, z consilia transmitteruntur per S. intercluse. Datum pisis in collegio supradicto. die xiij. mensis Septembris. viij. Indictione, ꝛc. Factum proponitur tale, Jacoputius Mayneti de brunzano condidit testamentum, in quo reliquit Liucio certam petiam terre, z in ipsa cum heredez sibi fecit, z voluit, z iussit quod pl⁹ de bonis eius habere vel petere non possit. z si plus peteret, cadat a dicto legato, vel relicto. preterea infra in eodem testamento sic dicitur, Item iudicauit z reliquit quod si Melioꝛtiam eius vꝛozez contigerit esse pregnantem, z parere filium, vel filiam sibi heredem instituit, z fecit in omnibus suis aliis bonis si peruenerit ad lucem, z hec est vltima sua voluntas, quam voluit valere iure testamenti, si iure testamenti non valeat, valeat saltem iure codicillorum. ꝛc. Mortuo ꝺ. testatoꝛe. z ex ventre vꝛoris sue nemine nato Melioꝛutia neptis ꝺ. testatoꝛis ex fratre, dicit se heredem eius pro dimidia ab intestato, z a iudice petit quod mitteretur in possessionem medietatis bonoruz supra dicti Jacoputi, z a iudice missa est: comparet dictus Liucius z petit dictam missionem reuocari, z se dicit heredem insolidum ex testamento dicti testatoꝛis queritur quid iuris, ꝛc. In hac questiõe predicta duo sunt principaliter videnda. Primum est, si dicta pronunciatio, commissio facta pro dicta Melioꝛutia precessit de iure, z videtur quod non, aut dicimus quod petierit ex vigoꝛe. l. fina. C. de edi. diui adria. tollen. z hec non petit, quia illud etiam aurium non competit venientibus ab intestato, sed solum instrutis in testamento non abolito, ꝛc. vt in dicta l. fi. patet, z ibi ¶. in versic. tertio iuxta premissa queritur. Pro quo facit glo. ibi posita super verbo, depositionibus, hoc expresse tenet Spec. in titu. de testa. §. sequitur, verficu. quid de succedente ab intestat.

q cle

e est verum, quicquid not. in tit. de edic. divi Adria. tollen. & sic in casu nostro supposito, qđ Meliorutia succederet ab intestato, per auxilium d. l. fi. non potest venire. Aut dicimus, quod petierit per interdictum quorum bonorum, & non videtur, quod illud potuerit dari: quia licet illud interdictum vtile cõpeteret succedenti ab intestato de iure ciuili, tamen datur cõtra possessorem pro herede, vel pro possessore possidente. l. j. ff. quorũ bonorum. quod hic cessauit. Preterea possessio q̃ datur ex illo interdicto tribuit ius, quia facit possessorem: est enim adipiscẽde possessionis, vt d. l. i. in fi. & no. in d. l. fi. in glo. magna. in fi. & sic debuit dari causa cognita & libello porrecto, & lite ꝛcontestata, vt l. ij. §. dies. cum ibi not. ff. quis ord. in bono. poss. ser. que defuerũt in casu nostro ergo, ꝛc. Actio enim in factũ, que loco illius interdicti datur, debet more iudicario intentari. Preterea, illa quasi quis petitio que fuit porrecta per d. M. non cõcordat pronunciationi iudicis cõtra l. vt fundus. ff. cõmu. divid. & ibi not. petijt enim quod daretur sibi bailus qui mitteret eã in possessionem, vel licentiã intrandi daret, non ergo potuit super alio pronunciari, nec talis petitio de iure procedit, vt sunt iura vulgaria. Aut dicimus quod cum in casu nostro nõ appareat qđ aliquis possideret bona hereditatis predicte, vt sic supposito qđ M. esset heres ab intestato pro dimidia potuisset sine iudice apprehẽdere possessionẽ, vt l. cum heredes. in prin. ff. de acquir. possess. & sic potuit ex seipsa adire iudicẽ, & cum eius authoritate apprehẽdere, vt l. creditores. C. de pig. & sic fecerũt in casu nostro, & tũc videtur quod non requiratur alicuius citatio. argu. Instit. de liber. §. multis. cum glos. tamen ista debuerunt iudici constare, que ex actis cõstitisse non apparet. Quare potest concludi, quod pronũciatio facta pro M. & promissio secuta de iure non processerunt. Restat ergo examinare secundum, scilicet, quod si dicta hereditas Lucio in solidum ex testamento deferatur, vt sit legitimus cõtradictor, & sibi dici non posset, quantum ad te liberas edes habeo, ꝛc. & in hoc sunt inducta duo. Primo, q̃ si Lucius institutus ex re certa excludere posset a successiõe ex eo solo, qđ testator instituit posthumũ si peruenerit ad lucẽ, dato, q̃ nullus natus fuerit. Et breuiter videtur dicendũ ꝺ in re, q̃ non: qđ institutio facta ꝺ posthumo nõ nato, postea habetur p non scripta. Hinc est, q̃ si alius coheres esset ei datus, haberet totũ iure suo, nec sibi fecisset partẽ talis posthumus nunquam natus. l. verũ. §. j. ꝺ reb. dub. & l. qui quartam. in fi. de leg. j. plene per glo. in verbo, pars. in l. huiusmodi. §. fi Titio. eod. tit. in casu ergo nostro perinde habebitur, ac si nũquã fuisset posthumus institutus, & sic in solidũ erit heres: fuit etiã institutio in casu nostro facta sub 2ditione, si peruenerit ad lucẽ, ꝛc. q̃ deficit, & ideo p nulla est talis institutio. l. necessario. in prin. & §. j. cum simil. ff. de peric. & cõmo. rei vend. ergo, ꝛc. Secundo est videndũ, si d. Lucius excluditur a successione ex testamẽto in solidũ per verba apposita a testatore, q̃ voluit, & iussit, q̃ plus de bonis suis habere, vel petere nõ posset, ꝛc. videtur de iure dicendũ, quod excludatur, pro hoc videtur casus in l. quoties. §. si duo. ff. de her. instit. in fi. vbi habetur quod si testator noluit heredẽ institutũ ex re certa habere in solidũ nõ trahit institutio rei certe ad se totũ, si volũtas testatoris nõ refragetur, & hoc siue in eo quod noluit in casu illius §. heredes institutos in re certa, quo casu equalibus portionibus nõ habet locũ qđ dicitur in prin. illius §. scilicet, quod institutio rei certe trahat ad se totũ: ideo lex disponit institutũ in re certa, alio nõ instituto, habere totũ: quia presumit testatorẽ hoc voluisse si est miles, ex eo, q̃ ex quo de alio non fecit mentionẽ instituẽdo, videtur eum totũ habere velle. Pro hoc l. cogi. §. sed & si miles. cum gl. sua in verbo, instituere potest. ff. ad Trebel. & l. si miles vnũ ex fundo. cũ ibi no. ff. de testam. mil. si est Paganus, idem presumit lex eadem ratione. Item alia, quia presumitur testatorẽ voluisse, quod eius voluntas valeat, & sic lex presumit, qđ voluerit, q̃ institutus ex re certa habeat totũ, alias enim non valet eius voluntas, ne decedat pro parte testatus: nã illud non presumitur voluisse. Et ita intelligi debet Instit. de her. instit. §. non autem. vbi non constaret voluntas eius, quod voluerit institutũ in re certa alia bona non habere, & sic in illis decederet testatus, tũc institutus in re certa nõ habet totũ, imo eius institutio nõ valet in re repugnãte volũtati testatoris, vt ff. de reg. iur. l. ius nostrum. quod testator non potest tollere. l. nemo potest. ff. de leg. j. Volũtas enim testatoris que continet per plexitatem nõ valet, vt l. si Titius. de condi. instit. & vbi continet possibile, quod de iure ad impossibile reduci non posset, nisi offendatur testantis volũtas perplexa, & secundũ voluntatẽ testatoris incompassibilia de iure cõtinens, & sic in casu nostro, in quo testator decedere voluit pro parte testatus, & pro parte intestatus, in totum nil valebit volũtas, nec causa testati causam intestati ad se traheret, sed econuerso. Simile de iniusto testamẽto. l. penult. & si posthumus. versic. nam & cum duobus. cum gl. de liber. & posthum. Nec obstat si dicat, quod valet institutio de Lucio facta, vt totum accipiat verũtamen residuum a re in qua fuit institutus, restituat per fideicõmissum venientibus ab intestato, & sic M. pro ea parte, pro qua ab intestato succedit, vt l. peto. versic. idem dicemus. de lega. ij. & quod ibi not. p docto. vbi si testator ab intestato heredes institutos contentos voluit esse certa re, reliqua venẽtibus ab intestato tenentur per fideicõmissum restituere. Ita dicit Lyn. dicunt docto. hoc in dubio presumi, per legem. Titia. §. j. in fi. eo. tit. quicquid not. gl. in l. peto. Nec obstat ad hoc. l. cum pater filios. in principio. eodem tit. quia ibi instituti iussi esse contenti in re certa erant ipsi ijdem venẽtes ab intestato, quia respondeo duob⁹ modis: vno in casu ꝺ. l. peto. testator primo instituit, subsequenter iussit esse contentos re certa, quibus verbis videtur per fideicõmissum grauare heredes iam institutos. At in casu nostro ipsa institutio est vitiosa propter perplexitatem, & repugnantiam: quam voluntas testatoris cõtinet, ideo non est locus fideicommisso. Preterea, in casu nostro fuerunt apposita alia verba, quam ibi per verba apposita in casu nostro testatorẽ videri voluisse, quod Lucius nõ sit heres aliquo modo, & eo modo, quo habuit, alij restituere propter verbum habere, quod cõprehendit etiam id, quod habet alij restituere, vt l. stipulatio. & ibi not. in glos. ff. de verbo. oblig. a simili, de eo quod lex dicit, de verbo accipere, quodlibet in facto & restitutiõe alteri, vbi in codicillis facta sit. l. cum quis decedens. §. Seium, & Meuium. de legatis ij. illud autem dici nõ potest, quod gratia posthumi heredis instituti dicta verba a testatore dicta fuerunt, quia in casum successionis posthumi heredes instituti Lucius loco legitimi haberetur, & sic fine appellatione illorum verborum vltra rem, in qua fuit institutus legitimus cẽseretur, non haberet in bonis testatoris, cum nec eo casu ab intestato succederet, & sic quo ad casum successionis illa verba inutilia sunt ei, non ergo eius gratia videnf apposita, & sic põt tolli oppositio de l. peto. j. respon. prealleg. si in cõtrarium fuerit allegata. Item nõn obstat lex, si quis ita heres institutus, excepto fundo, qđ ibi testator nil vltra fecit, nisi qđ in fundo non instituit, & ideo succedit dispositio dicte legis, que vult institutum in partẽ habere totum, alio nõ instituto, quem testator instituere noluit, sed sic in casu nostro. Aliud est enim dicere non instituo, & aliud est dicere, nolo quod aliquo modo habeat, sicut alias aliud est dicere, non adeo hereditatem, & aliud repudio hereditatem, vt not. in l. j. C. de iur. & fac. ignoran. Ex omnibus videtur de iure concludendum, quod d. Lucius non ex testamento heres, sed ab intestato cum Meliorutia germana sua succedere posset in bonis dicti Jacoputij, ꝛc.

ADDITIO.

a Questio. Adde quod collegium doctorum Pisanorum consuluit, prout supra consuluerunt Bar. & Franci. Tigri. in cõsil. precedenti, & ibi videas. Th. Dip.

CONSIL. LXXXIII.

1 Verba derogatoria in testamento apposita, cuius generis possunt esse.

2 Verba derogatoria in testamento apposita quomodo habeãt impedire dispositionem postea factam.

3 Verba in secundo testamento apposita, an & que habeant tollere verba derogatoria.

a Testator dixit, & asseruit, & voluit dictũ testamẽtũ prevalere omnibus alijs testamentis factis per eum, necnon dixit, & voluit, & asseruit se dictũ testamentum nolle revocare, seu aliud condere, vel aliam vltimam voluntatem per eum facere, vel codicillos condere, vel aliquid aliud, propter quod dictum testamentum non valeret, & promisit etiam, & volunt aliud nõ facere, & si fieret, voluit non valere, nec tenere roboris firmitatem. Et si apparet contrarium, dixit non esse factum de sua voluntate, sed tanquam per eum non sane mentis, nisi in testamento fiendo p eum diceretur de verbo ad verbum, Pater noster, & Aue Maria, non obstantibus quod in dicto testamẽto si appareret contrarius huic testamento reperiretur quibuscunq; verbis derogatorijs, ꝛc. & hec particula primi testamẽti. Et hanc suam vltimam volũtatem asseruit esse velle quam valere voluit iure testamenti, & quod si iure testamẽti nõ valeret, valeat saltem iure codicillorum, vel cuiuslibet alterius vltime volũtatis cassans, irritans omne aliud testamentũ per eum conditum, nõ obstãtibus aliquib⁹ verbis derogatorijs insertis, & appositis sub quocũq; modo verborum: & voluit hoc testamentũ, siue vltimam voluntatem omnibus alijs testamẽtis & vltimis voluntatibus prevalere, ꝛc. & hec est particula secũdi testamẽti, ꝛc. Modo queritur, nunquid secundũ testamẽtum valeat nõ obstantib⁹ verbis de-

rogatorijs appositis in primo testamẽto vel qualibet alia parte
cula apposita,scilicet in parte primi testamẽti? Ad predictã
questionem examinandam sunt videnda duo. Primo videndũ
de viribus verborum derogatoriorũ appositorum in primo te
stamento, qualiter verba derogatoria in eo addita impedire ha
beant testamẽtum postea conditum. Secundo,est videndum de
viribus verborum additorum in secundo testamẽto,an ista ver
ba sint sufficientia ad tollẽdum verba derogatoria in primo te
stamento addita,quib⁹ visis huius veritas questionis appare
bit.†Circa primum dico,quod verba derogatoria in testamẽto
addita possunt esse triplicis generis. Nam quedam sunt verba
derogatoria actus testãdi,quedam sunt verba derogatoria so
lennitatis,quedam sunt verba derogatoria voluntatis.que ver
ba derogatiua tam actus testãdi,quã solennitatis.quam etiam
voluntatis fuerũt apposita in primo testamento predicto. Nã
dum testator in primo testamẽto dixit hec verba, & asseruit se
nolle aliud testamẽtum vel aliam vltimam voluntatem conde
re,hec sunt verba derogatoria actus testandi, in eo vero quod
dixit hec verba,quod si apparet aliud testamentũ cõtrarium,
voluit non valere,nisi in eo dicaꝫ ,Pater noster, & Aue Maria,
de verbo ad verbum,ista sunt verba derogatoria solẽnitatis. In
eo vero quod dixit quod si aliam vltimam voluntatem vel testa
mentum faceret illi cõtrarium,voluit nõ valere,& de sua volun
tate factum non esse,Ista sunt verba derogatoria voluntatis,
Modo est videndum qualiter predicta verba derogatoria ha
beant impedire depositionem postea factam, & si impedire ha
beant que verba,que solemnitas,que voluntas requiratur in se
cundo testamento,vt primum tollatur. † Et circa prima verba
derogatoria actus testãdi dico,ꝙ dicta verba nõ obstant secun
do testamento condendo etiam simpliciter emananti nulla men
tione in eo de ipsis verbis facta, quia talia verba derogatoria
actus testandi sunt contra bonos mores,vt l.pactũ qõ dotali,
C.de pac.& l.pactum.C.de collat.& sic non valent,vt l.stipulatio
hoc modo concepta.ff.de verb.oblig.vnde eorum additio nihil
operatur,Et per hoc patet.quod male loquitur gl. in l.si mihi
& tibi.§.in legatis.ff.ꝺ leg.j.& iuste ibi repreheꝺitur per Jac. de
Are. De secundis verbis derogatorijs, scilicet solennitatis,di
co quod impediunt secũdum testamentũ,imo per secundũ testa
mentũ simpliciter ꝺictum,nulla de ipsis verbis facta mentione
primum tollitur,vt probatur ff.de iure Cod.l.diui.§. licet.quic
quid ibi no.in gl.ita intelligũt illũ §.Olꝺ.& Dy.Et est ratio,qꝛ
non potest testator sua volũtate mutare solẽnitatem,que est pu
blici iuris.l.codicillis.§.fi.de leg.ij.De tertijs verbis derogato
rijs,scilicet volũtatis additis in testamẽto ꝓdicto, an impediãt
secundũ testamentũ? dictũ est ꝙ sic.Est ergo videndũ p que ver
ba in secundo testamẽto apposita,& quomodo eis derogari pos
set.De hoc sunt opiniones inter gl.& doc.nam glo.in verb.acci
piat.in l.si quis in principio testamenti.ff.de le.ij.& in ꝺ.§. in le
gatis.in verb.nõ valebit.& in ꝺ.§.licet.tenet qõ ad hoc, vt ver
ba derogatoria voluntatis addita in primo testamento, tollãt
per secundum,debet de eis specialis & expressa mentio fieri, qõ
tenet Dy.in c.quod semel,extra de reg.iur.lib.vj.Contrariũ te
net Jac.de Are.scilicet quod quantumcunqꝫ in primo testamẽ
to sint verba derogatoria,tamen primuꝫ tollatur per secundũ;
licet in secundo nulla mentio de derogatorijs verbis fiat, vt re
fert Ly.in l.sancimus.C. de testam, hoc etiam disputãdo tenuit
Jac.de Bel.in disputatione sua in corpore.de testa. inper. §.j.
hoc etiam tenuit Ant.Ciaffi.ꝺ Pisis in repet.sua.ꝺ.l.si quis in
principio testamẽti,quorum opin.tenendo,questio nostra nul
lum habet dubium,quia per secũdum testamentum primũ tol
leretur,nec esset vlterius allegandum , tamen quia inter tãtos
doc.est varietas,nõ est securũ alteri parti ꝺe facili adherere nisi
inquantum suadet rex.legis.,Puto igitur opin.gl.& Dy.verio
rem,scilicet, quod in secundo testamẽto ꝺebeat fieri mentio spe
cialis verborum derogatoriorum adiectorũ in primo,& hoc ma
xime per tex.in ꝺ.l.si quis in principio testamẽti,dum dicit, sci
licet hoc ita locum habebit,si specialiter ꝺixerit prioris volun
tatis se penituisse.hoc etiam disputãdo tenuit Ly. quod & scri
bendo tenuit do.Lozn.in ꝺ.l.si quis in principio testamẽti.† Se
cundo principaliter est videndum,an verba in secũdo testamen
to apposita habeãt tollere verba derogatoria posita in primo
& secundum opin. Jac. de Bel. Ant.& aliorum, certũ est qõ sic,
vt ꝺ.ꝺixi,& primum tollitur p secundũ,sed secundũ opin.gloss.&
aliorum doc.,quam ꝺ.tenui,scilicet quod in secundo requiratur
mentio specialis verborum derogatoriorum adiectorum in pri
mo est videndũ,an in dicto secundo testamẽto ꝺicatur facta spe
cialis & expressa mẽtio,& reuocatio dictorum verborũ,& in secun
do testamento dixit testator,non obstantibus aliquib⁹ verbis
derogatorijs insertis & appositis sub quocunque modo verbo
rum,an per ista verba ꝺicatur fieri mentio specialis verborum
derogatoriorum adiectorum in primo? Et dicendum est,quod
sic,primo per text.in auth.de testamen.imper.§.& si quidem vbi
textus dicit, quod expressim debet testator prioris voluntatis
penitere,& postea subdit,quia & si fecerit quandam talem volũ
tatem,non tamen eam valere vlterius vultnam cum dictio,tas
lis,sit relatiua qualitatis,referendo qualitatem primi testamẽ
ti,expressam mentionem de verbis derogatorijs facere dicitur;
sed in casu nostro testator expressit qualitatem primi testamen
ti in secundo,cum dixit, non obstantibus quibuscunque ver
bis derogatorijs in primo testamento obiectis , ecce qualitas
primi testamenti,dum dixit, quibuscunque verbis derogato
rijs,&c.vt requirit dictus tex.& hoc modo potest bene loqui gl.
ꝺ.§.in legatis.dum dicit,si exprimat qualitatem illius prime vo
luntatis in secunda,&c. Nam procedit illa glo.in verbis deroga
torijs volũtatis,non autem procederet in verbis derogatoria
actus testandi. prout superius dictum est.Preterea quod ver
ba derogatoria debeãt expresse & specialiter tolli,est a iure in ꝺ.
l.si quis in principio testamenti. propter habẽdam maiorem cer
titudinẽ de voluntate testãtis,vt apertius intelligamus, quod
testamẽtum prevalere voluerit,sicut in simili filius debet nomi
natim exheredari propter certitudinem habendam de persona
exheredati.l.j.ff.de lib.& posth.& tamen dicit filium dici nomina
tim & specialiter exheredari,si testator dicat filiũ meum exhere
do,si erit vnicus,& solus,vt l.ij.ff.de lib. & posth.sic i proposito,
cum vnũ testamentũ tantũ precedat,in quo sunt verba deroga
toria,testator dicendo,non obstantib⁹ verbis derogatorijs,&c.
ea specialiter demonstrasse dicatur,pro hoc l.nominatim.ff.de
legat.iij. Possent ad hec probanda multa allegari ex his que
ponit Dyn.in c,quod semel.& Anto.in ꝺ. l.si quis in principio.
que prudentiam vestram non latent. Concludẽdo igitur est de
iure dicendum,secundum testamentum & quo queritur, primũ
& eius effectum tollere per rationem , & iura superius allegata.
Et ita dico & consulo ego Nicolaus domini Alexandrini.

ADDITIO

a ¶ Et dixit,Adde qõ no.Bar.supra in j.vol. in consi.xxj. inci.
vt dixi,&c.consuluit super isto casu, & deinde consuluit domi.
Rico.do.Alex.de Peru.prout in hoc consi. & ita istud consilii
est insertum in lib.secundum ordinem Perus.in ij. parte de vo
luntas voluntas.in consi.xlviij.& adde hic que posui post Barto.
in ꝺ.consi.xxj. Tho.

CONSIL. LXXXIII.

Franciscus Thomasiam, habuit in vxorem dominã &c. Reliquũ habes supra volumi.j. consil. cxxviij. quod hic duplabatur.

CONSIL. LXXXIIII.

In Christi nomine amẽ. Ad petitionem mii dico qꝺ cum sit iure luciduꝫ quod maritus potest petere dotem,& si sustinet onera matrimonij, interesse dotis quandiu in solutione est cessatum? plura enim sunt onera matrimonij,ꝺicit gl.j.in l.pro oneribus.C.de iur.ꝺot.& vsuras modo ratas vir percipere potest,donec ei dos soluatur.ff.de ꝺoli exceptio.l.pater.& extra de vsuris.c.salubriter. Unde ꝺicit Bar.in l.insulam.§.vsuras.sol.mat.versic.quero quid, quod de iure cano non vsure ꝺebentur viro passo mora in ꝺando sibi dotem.per.c.salubriter.& idem tenebat Bal.licet quidã ꝺicat qõ ꝺ.c. salubriter.loquitur in fructibus , qui percipiuntur iudicio Deo ideo voluerunt quod si marito,cui dos est promissa,& nondum soluta certa pecunia singulis annis,ꝺonec dos ei soluatur,illa pecunia computabitur in dotem. Sed Jo.Cal.tenuit oppositum, cum ex quo sustinuit onera matrimonij , illud censeatur vt fructus dotis. Et hoc credo verius,presertim cum interesse,quod prius est tanquaꝫ vsura,non sit vltra ꝺebitum,& sic correspondens,per no,in l.j.C.de sum.Trint.& l.socium qui in eo.ff.pro socio. Preterea istud interesse venit exstipulatione,ergo potest agi. l.non solum,de rei ven,& l.fideicommissa, alias .§.fi rem.ff. de iij. Dionysius de Perusio.

CONSIL. LXXXV.

Viso statuto de pena vẽdentis possessionem,&c. Modo quidam vendidit possessionem contra formam statuti, vnde
1 inquisitus fuit,& post responsionem † per eum facta obtulit fideiussorem,an veniat absoluendus. Hoc consilium habes plenius ꝺ.volu.j.sub numero lxix.

CONSIL. LXXXVI.

1 ¶ Suorum appellatione non continentur nomina debitorum, sed que pertinent ad testatorem iure dominij, vel quasi.
2 Mobilium & immobilium appellatione non veniunt nomina debitorum.

a MAtiolus Petri Bartoli de Saxoferrato inter cetera q̄ in suo testō dixit, z posuit, reliquit domine Colucie eius vxori fructus, reditus, z prouentus omnium bonorū suorū mobilium z immobilium sub quibusdam conditionibus, z modis in eius testamento insertis. Modo queritur an dicta domina, vigore dicti legati debeat habere vsumfructum eorum que sunt in nominibus debitorum. Ad quorum examinationem dicto puncto respondeo. quod non, quod probatur ex eo quod dicit, suorum, quod debet intelligi de his, que pertinent† ad testatorem iure dominij, vel quasi, non eorum que sunt in nominib⁹ debitorum, l. Quintus. ff. argento, de auro z argen. legat. Preterea dicit testator, mobilium, z immobilium. sed nomina debitorum non sunt mobilia, nec immobilia, † sed sunt quoddā tertium genus per se. l. a diuo pio. ff. in venditione. ff. de re iudic. z l. quam Tuberonis. ff. pen. ff. de pecul. Et hoc tenet Jaco. de are. in l. mouentium. de verbo. significa. z idem determinat Specul. in his terminis in titu. de fructibus z interesse. ff. j. ver. secundo quēro. Ex quibus concluditur dictam dominam nō debere habere vsumfructum de nominibus debitorum. Non ob. ff. de vsufruct. lega. l. vxori mee. quia ibi fuit relictus vsusfructus simpliciter. in proposito fuit additum mobilium, z immobilium, q̄ habet restringere significatum bonorum, vt dictum est, itē fuit adiectum hoc pronomen. suorū, quod simpliciter habet restringere quibus concluditur dictam dominam nō debere habere vsumfructum de nominibus debitorum. Non ob. ff. de vsufruct. lega. l. vxori mee. quia ibi fuit relictus vsusfructus simpliciter. in proposito fuit additum mobilium, z immobilium, q̄ habet restringere significatum bonorum, vt dictum est, itē fuit adiectum hoc pronomen. suorū, quod simpliciter habet restringere, b vt de his mobilibus, z immobilibus intelligatur, que iure dominij pertinent ad testatorem, vt d. ff. argento, z licet in d. l. vxori mee. fuerit appositum verbum illud, meorum, z tamen cōtinet omnia nomina debitorum, illud ideo est, quia illud pronomen, meorum, habet illud substantiuum, omnium, omnia comprehendens non restrictum ad aliquam adiectionem. Sed in questione proposita hoc pronomen suorum, refertur ad substātiuum bonorum mobilium, z immobilium tantum, z sic restrictum, z non generale, seu omnia comprehendens. Nō obstant gl. que dicunt, actiones, z iura iudicantur mobilia, z immobilia, secundum id q̄ in actione deuenit q̄ illud verum q̄n iura z actiones de necessitate debent applicari mobilibus z immobilibus, q̄ de his nihil est dispositum, verbi gratia dicit lex q̄ bona immobilia minorum non possunt alienari sine decreto, mobilia vero sic, sed de nominibus nihil disponit, iudicabimus ergo de eis, vt equiparentur mobilibus, z immobilibus fm id. q̄ in actione deuenit. Hoc autem non cōtigit in questione proposita. Jam de mobilibus z immobilibus reliquit vsumfructum vxori, iura vero, z actiones reliquit heredi, vt ex serie testamenti patet, z sic non est necesse q̄ alicui predictorum, scilicet, mobilium, z immobilium applicentur iura, z actiōes, z nomina debitorum, sed stant in tertio genere per se, vt d. ff. argento. Secundo queritur an vestes viri, z vxoris festiue sint vxoris proprie, an vero hereditati remaneant ita q̄ de his tanquam de aliis mobilibus vsumfructum recipiat. Et respōdetur q̄ de vestibus viri nullum est dubium q̄ non pertineant ad vxorē, nullo vero iure proprietatis de vestibus vxoris, licet secundum opi. Dyn. in l. in his. ff. j. ff. sol. matri, tamen veritas est q̄ vestes preciose, z festiue nō sunt vxoris, nec videntur ei a viro donate, z sic non pōt donatio per mortem confirmari. Cum enim videātur tradite ad vsum, vt magis ornata sit apud virum, vt l. mortis suc. ff. fin. ff. de dona. inter virum z vxorem, z videtur no. per glā. l. ff. vsufruct. ff. si. ff. ad leg. Falci. z hoc tangit Jac. de are. z alij. Mod. in d. l. in his. ff. j. Tertio queritur de fructibus z fetu pecudum, boum, z equorum, vtrum pertineant ad dictam dominam tanq̄ vsufructuariam, an vero ad heredes. Ad q̄ rn. q̄ pertinent ad dictam dominam z saluo eo q̄ eorum que cōsistūt in grege, debeatur in locū mortuorum, vel mutilium, ex fetibus subiuncte secundum formam l. fetus. ff. j. ff. de vsufruct. Bart. a Saxoferrato legum doct.

1 2

b

c

ADDITIONES.

a Th. ☞ Matiolus. Adde q̄ istud consi. inueni in xxij. volu. consi. z pro conn. Bart. alleg. d. Pet. Corn. in consil. cxxxvj. diligenter. in iij. volu. z Joan. Firm. in suo reper. in verb. nomen debitoris. z alias in c. Matiolus Petri, z adde q̄ idem cōsuluit Bart. ff. in j. volu. in consi. l. inci. Bilius Petri de Flor. vbi etiam consulit prout hic, z ita ista duo consilia alleg. And. bar. in l. vxori mee. ff. j. in j. addi. Bart. ff. de vsu. lega. z vide Bar. in l. Quintus. ff. argento. ff. de aur. z argen. leg. z ibi apo. meam z que scripsi post Bar. in d. cōsi. l. vbi etiam posui de verbo, suorum, q̄o intelligitur, z adde q̄ si in instrumento notarius dicat per verba tertie persone q̄ tunc pronomen suus, sua suum refertur ad ipsum testatorem, z non ad heredem eius, nisi aliud de mente appareat. secundum Bar. in l. ex facto. in prin. per illum ter. ff. ad Trebel.

b ☞ Restringere. Adde Bar. in l. mouentium. ff. de ver. sig. z adde Bar. in consi. xv. in j. vol. in nomine domini pater habens. in j. col. z an vsufructuarius teneatur ad debita hereditaria. vide Bar. in l. multum. que est l. vltima. ff. de vsuf. leg.

c ☞ Dicit lex. Ho. pro rebus minorum non alienandis, an extendantur ad iura, z nomina debitorum.

CONSIL. LXXXVIII.

1 ☞ Frater non potest stipulari dotem sibi reddi, que est de bonis sororis.

2 Frater si stipulatur dotem nomine sororis posset ipsa agere vt liberet virum.

3 Frater stipulando dotem restitui, an in dubio presumatur pro se, vel pro sorore.

a SEpe de facto cōtigit, q̄ frater tradidit sororē suam nuptui, z dedit sibi de bonis paternis, siue de parte sororis dotē, z stipulatus a marito ipsius dotē sibi reddi. si soror sua premoriatur in matrimonio sine liberis, mulier ista decessit. z reliquit dotem marito, nunc frater agit actiōe ex stipulatu cōtra maritum, maritus autem se tuetur. Queritur, an possit se tuer? Et† videtur, q̄ possit, q̄ dos fuit de bonis ipsius mulieris, ergo frater sibi stipulari nō potuit: q̄ si fecit, debet sibi obstare exceptio, cū cui p̄misit maritus. promittere nō debuit, vt ff. de verb. ob. l. si quis cum aliter. C. de iur. z fact. ign. l. si nō transactionis. ff. de condicti. ob causam. l. qui se. z de cōdict. sine causa. l. iij.† Si autem dicas q̄ frater stipulatu[s] est nomine puelle. z ego dico q̄ puella posset agere cōtra eum, vt liberaret virum si vellet. ff. de neg. gestis. l. ignorante. de legat. ij. l. cum pater. ff. patri. ff. mandat. l. idemque. ff. si cui mandauero. de iure dot. l. si mulier. per quas legatur patet quod si ignoranter puella fecit, tenetur frater actiōe neg. gest. si sciente puella. tenetur mandati. Sed dicet aliquis q̄ ipsa voluit hoc fieri animo donandi, permittens vt stipularetur, sed nō presumitur maxime in mulieribus, vt ff. ad Velleia. l. quarta. in fin. z si esset donatio, presumitur causa mortis, que potuit voluntate cōtraria renocari. vt ff. de dote prelegi. l. Seia. Nā si ipsa viueret, posset hoc velle, z posset hoc dare ei, qui in loco eius succedit, vt ff. de regulis iuris. l. qui alterius.† Sz queritur, quid presumatur in dubio, an p sorore fuerit stipulatus. Et certe verisimile est q̄ pro sorore, quia ad ipsam spectat per predictam l. ignorante. ff. de neg. gestis. Sed quid si frater dedit centum de suo. Respōdeo, si sua pecunia fuit causa, quia fecerit a puella sibi quietari patrimonium pro ista pecunia, vel etiam simpliciter, dico q̄ ista pecunia est penes se, z ipsi puelle videtur dedisse, ex quo fecerit totum ius suum ante sibi conceditis, que concessisse videtur hoc illi cui se, z sua concessit, arg. ff. man. Idemque. ff. si. z l. seq. z de in rem verso. l. pater pro filia. imo ☞ plus est ☞ q̄ debitor erat hic puelle ad dandum, z q̄ promisit, etiam veniebat, z sic promisit viro q̄ puelle debebat. z non de suo promisit, z dedit, arg. ff. de reg. iu. l. non videtur velle. z de cō tratab. l. filium quem. j. rn. z de iure do. l. stipula. in fi. que lex videtur determinare q̄nem istam, z vide q̄ not. ff. de iur. dot. l. cum maritus. ff. si. Bar.

1 2 3

a

b

ADDITIONES.

a ☞ T. D. ☞ Sepe de facto. Adde q̄ istud consi. inueni in v. vo. consi. z alias incip. frater sororem.

b ☞ Puella posset. Adde Bar. in consi. cxxvij. in j. vol. quidā fratres. z vide Bald. in consil. cvij. in j. volu. Laurentius fuit confessus, z pet. de anchar. in consi. xxj. incip. z circa istam questionem.

CONSIL. LXXXIX.

1 ☞ Damnum dare, est maleficium committere.

2 Statutum quod stetur iuramento accusatoris, valet.

3 Accusator qui secundum formam statuti iurat, qualiter debet iurare.

4 Juramentum debet referri illi qui scit, quando statur iramento alterius.

a PEtrus fuit accusatus per Fran. q̄ contra ipsum fuit ortum dicti Fran. qui petrus respondendo accusationi negauit cōtenta in accusatiōe precisa. Et statuto cauetur quod de introitu orti, z damno dato stetur iuramento accusatoris, z illius qui se dixerit dñm. laboratorem, z fructuarium. post quam respōsionem, z negationem. z in termino dato dicto accusatori ad probandum, accusator coram iudice, z ad dilationem dicti domini iudicis iurauit ad sancta Dei euangelia corporaliter manu tactis scripturis contenta in dicta eius accusatione fuisse vera. z dictum iuramentum prestitit secundum formam dicti statuti presente accusato predicto, z cōtradicente, z dicente accusatiōnem predictam non esse legitime probatam. Modo queritur,

que debeant esse partes iudicis in absoluendo vel condemnando, † damnum dare, seu intrare rem alienam est maleficium cõmittere. l. fi. z ibi no. ff. de priua. delic. z est regula iuris ciuilis, z canonici qõ delicta debent plene probari, l. sciant. C. de proba. que est canonizata in canone sciant cuncti. ij. q. viij. z hoc est de iure cõmuni. Sed in casu proposito lex municipalis, z statutaria aliter prouidet, videlicet, quod ipse accusator sit cum iuramento testis. † dum dicit, quod stetur iuramento accusatoris, q̃ videtur posse sic statui per l. statuti, arg. l. Theopõpus. ff. de do. priel. Sz in hoc est aduertẽdum, qualiter debet prestari per accusatorem tale iuramentum, cum suum iuramentũ est huiusmodi maleficij probatio. Et sine dubitatione est tenendum, qõ accusator, qui ad probationem plenã iurat, debet taliter deponere, dicere. z iurare, quemadmodum testis † deponere, z testificari deberet, videlicet tenetur deponere per sensum corporeum cõgruentẽ dicto eius, extra de testibus. c. cum causam. z ibi per Inno. z C. eo. l. testium, q̃ scire, est rem per causam cognoscere:

b cum ergo per accusatorem non sic dicitur, nec dixit se vidisse petrum intrasse in horto, nulla est facta probatio dicti accusatoris q̃ sic dz intelligi q̃ intrare viderit, vt testis tenebatur deponere. Nam q̃ in locum alterius subrogatur, eius naturã sapere dz. l. si eum. ff. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Ubicunque enim ad probationem statur iuramento, dicitur † q̃ solum illi est deferendum qui scit, vt no. in l. admonendi. ff. de iureiu. z l. in bonafidei. C. eo. ti. Ex quibus teneo, z indubitanter concludo petrum posse absolui, accusatore nõ probante. C. de edẽ. l. qui accusare. z sic debet intelligi dictum statutum vt accusator sit, sicut testis, ꝛc. Et ita consulo ego Bar. a Saxoferr.

ADDITIONES.

a T. D. Petrus. Adde. qõ istud consilium est quotidianum in damnis datis. z idcirco est valde notandum. z Iz aliqui putẽt huiusmodi consilium non esse Bart. cum in v. vol. antiquorum consiliorum diuersorum doctorũ dicatur, z in l. admonendi per Bar. de iureiu. ex quo non solet Bar. seipsum allegare nomina tum, sed bene dicit, vt notaui, z si tamen in rr. vol. consil. est scriptum prout hic circa finem, ibi, z not. in d. l. admonendi. ꝛc. z sic est vere consi. Bar.

b Accusatorem. Sed cõtra hoc arguitur q̃ testis deponẽdo nõ tenetur reddere causam vel rõnem dicti sui, nisi interrogat. f. n gl. sing. in l. solam. C. de testi. z eam sequuntur ibi Bar. z omnes doc. Sicut ergo si testis testificaretur verum esse qõ Titi. intrauit in hortum, hoc certe probaretur, Iz non dicat q̃ vidit, sic probat accusator, Iz non dicat q̃ vidit, q̃ non est de hoc interrogatus nec a lege, nec a iudice, ergo ꝛc. pro hoc etiam facit ratio motiua statuentium, q̃ nulla alia fuit aut verisimiliter esse põt, queritur si statuentes ordinauerint, nisi q̃ difficillima est damnorum probatio quoniam vt plurimum cũ secrete z clã aut occulte fiunt, z ideo videtur fuisse intentio statuentium qõ etiam si accusator non viderit, tamen eius iuramento credatur, cum possit esse credens per alias coniecturas, z nemo presumit deierare. z immemor salutis eterne. vt l. fi. C. ad l. iul. rep. hoc pertinet obtinet vbi in statuto esset expressa ratio motiua, si est in statutis damnorum datorum Italie vbi queritur cogita.

CONSIL. XC.

1 Accusatio de damno dato non datur, nisi domino.
2 Commune quod est, meus est, intelligitur ficte, z improprie z sic non habet locum in statuto.
3 Minor non potest accusare sine curatore, z tutore.
4 Tutor an possit accusare nomine pupilli.

Frater an põt accusare de damno dato in re communi cum eius fratre, Itẽ, an minor accusare possit sine curatore, In nomine domini

1 nostri Jesu Christi, amẽ. † Accusatio de dãno dato nõ videt dari, nisi dño rei, in qua est damnũ datũ. ff. ad l. Aquil. Litẽ Dela. ff. legis aũt Aquilie. z l. ob id qõ. z nõ põt proprie dicere suum, qõ commune est. † Nam vbicunq; reperitur dictum

2 q̃ commune est, meum est, intelligitur ficte, z improprie. ff. de ri. nupt. l. illud z no. de reg. iur. l. id qõ nostrum. Et quando statuta loquuntur de domino accusante debent intelligi proprie, z non improprie in verbis suis. no. ff. de neg. ge. l. iij. ff. hec verba, vnde de vero domino nõ de ficto, vel presumpto intelligi oportet. Nam aliud est esse talẽ, z haberi pro tali, z esse dominũ, z haberi seu fingi pro domino, l. mercis. ff. de verb. signi. Ex quibus patet quod non potest frater tãquam dominus rei accusare te, q̃ pro re communi fratri suo, nisi dispositio statuti loquentis de domino potest in eo locum vendicare, vt accusatio admittatur. Similiter dico quod minor xxv. annis in ciuili causa, vel criminali† in iudicio stare non potest sine tutore vel curatore, vt l. clarum. C. de autho. prest. z Spec. hoc examinat per vnam col. in tit. de acto. in prin. z sic sine authoritate curatoris accusare nõ

a põt. facit instit. de cura. ff. item inuiti. Sciendum tamen est, qõ tutor, vel curator tutorio vel curatorio nomine pupilli, vel adul-

4 tus accusare non potest, l. ij. C. qui accu. non pos. z hoc tenet Specu. in ti. de accu. ff. j. ver. item qõ est tutor. li. iij. z gl. z doc. ponit in l. Polla. C. de his qui. vt indi. z Richar. in l. j. in fi. ff. de accus. determinat hanc questionem. z in fi. procedit per viam consilij, ꝛc. Ex quibus aperte patet quod est necesse, quod ipse adultus accuset authoritate curatoris, z aliter accusatio fieri nõ potest. Bart.

ADDITIO.

a T. D. Sciendum. Adde Bar. in l. ij. in fi. ff. de accu. z in l. pe la. C. de his qui. vt indi. vbi Jas. in vlti. col. dicit qõ hec est communis opi. quod tutor criminaliter agendo potest accusare nomine pupilli.

CONSIL. XCI.

1 Condemnatio ex cõtumacia afficit heredem, si fiat lit. contẽ. z sequatur condemnatio.
2 Absens potius condemnatur ex contumacia, quam ex delicto.

a Actum tale proponitur, a videlicet. qõ quidam fuit condemnatus pro maleficio in contumacia in certa quantitate pecunie. Iam condemnatus post dictam sententiam decessit relicto filio. z herede. Queritur modo, nunquid dicta sentẽtia possit mandari in execntionem contra dictum filium. z eius bona. Et in questione predicta proculdubio est de iure dicendum, qõ officialis processerit contra dictum condemnatũ criminaliter. z reum ex contumacia condemnauit. quod huiusmodi condemnatio ex contumacia facta non afficit heredem in persona, vel re-

1 bus. Nam ita demum † criminalis condemnatio transit ad heredem. si fiat lite cõtesta. z sequatur cõdẽnatio. vt probatur. ff. de accusa. l. ex iudiciorum. Duo nanque exiguntur. vt cõdemnatio heredem afficiat. litis contestatio. z sequatur condemnatio. d. l. ex iudiciorum. Et quotiescunq; requiruntur duo ad inducendum vnum effectum copulatiue. requiritur vtrumq; cõcurrere. nec sufficit alterum existere. l. si heredi plures. ff. de conditio. insti. ff. de itine. actuq; priua. l. iij. ff. si autem interdict. z ff.

2 de verb. obli. l. si quis ita. † Preterea, absens damnatur potius propter cõtumaciam, quam propter delictũ vt l. qui repudiantis. in fi. ff. de inoffic. testamen. ff. de euictio. l. fundo. ff. de appel. l. si perlusorio. ff. quoties. Item dicta sententia z cõdẽnatio est prescripta spatio tẽporis viginti quinque ann. ex forma statu. ciuitatis Senarũ. que prescriptio currit contra commune. cũ sustineat vicem priuati. vt ff. de verb. signifi. l. eum qui vectigal. Et vere posset dici quod haberetur loco Reipublice. tunc obstaret prescriptio. rr. an. ff. de diuer. z tem. prescrip. z l. in omnibus. ff. j. cum simil. Bar.

ADDITIO.

a Tho. Dip. Factum tale proponitur. Adde quod Bart. lo trarium de directo tenet in l. ex iudiciorum in versic. quero pone. ff. de accu. z ibi vide plenam apost. do. Alex. in hac materia.

CONSIL. XCII.

1 Verba domina z vsufructuaria, secundum propriam significationem intelliguntur domina. vel vsufructuaria.
2 Uxor. q̃ relicta est domina, z vsufructuaria de cõsuetudine debet habere alimenta.
3 Heredes si sunt extranei pro parte, z filij pro parte, qd debeat habere vxor.

a Uidam Petrus a Marti. de Perus. in suo testamento filiam suam heredem instituit ex certa parte, z pauperes Christi vniuersales heredes instituit ex residuo, etiã suam vxorem dominam z vsufructuariã omnium bonorum suorum reliquit, queritur quid debeat habere ista vxor? In questione nostra dubi-

1 facit, † quia secundum verborum propriam significationem illa verba, domina z vsufructuaria, intelligitur legatum alternatiue dominam, vel vsufructuariam fuisse, l. Titio fundus. ff. de vsufruc. leg. z no. per Dy. ff. de leg. ij. l. Titia. ff. si. z per Ly. in

2 l. vnic. C. si secund. nup. inul. † tamen de cõsuetudine ista verba interpretata sunt quod habeat alimenta, sicut habebat in vita viri, z hoc verum, liberis eius instritutis, secus si institutis extraneis, vt no. per glo. in verb. derogari in l. vnica. C. si secun. nupmuli. Cũ ergo in questiõe nostra liberi sunt instituti pro parte z pro parte extranei, queritur quid iuris? Cũ videtur quod ex eo quod dicit dominam, nõ videatur reliquisse dominã sed magis quandam preeminentiam in domo, sicut in tẽpore defuncti virihabebat. l. ij. ff. rer. amo. Et sic non dicatur, proprie domina, vt ff. de publican. l. cum si exhibuissent. ff. quod ait. z ibi per Jade Ure. de verb. sign. l. pronunciatio. ff. pater. Et ista videtur mẽ testatoris

testatoris,que debet prevalere,l.in conditionibus.ff.de cond. z demonst.sed ex eo quod dicit vsumfructuariam,videtur tenere Odof.quod habeat plenum vsumfructum,vt recitat Spec.in tit.qui fil.sint legi.§.j.versic.quid si quis ita dixit.Sed ego dico quod in qõe proposita standum est consuetudini scripte,in d. l.j,C.si secun.nup.mu.† pro ea parte,in qua instituta est filia ad percipiendum de fructibus,tanquã pro alimentis pro illa parte,pro ea vero parte, pro qua sunt instituti heredes extranei, hoc est paupers dico,qõ si proprietas est tante estimationis q̃ sufficiat ad Falcidiam debitã pauperibus institutis,dicta mulier debet habere integrum vsumfructum,vt l.omnium.ff.de vsufru.z ff.de vsufru.lega.l.vroti mee,z ibi no.Nec ob.consuetudo quod interpretetur liberis institutis,habeant alimenta tm, q̃ concedo quod cum dicta interpretatio sit cõtra ius commune fauore filiorum, eatenus standum est dicte interpretationi, quatenus fauor filiorum hoc requirit,z non vltra,z sicut ad extraneos nõ porrigitur,probatur de manumi.test.l.si ita scriptũ, vbi eatenus, quatenus respicit fauorem libertatis,stamus illi interpretationi,z nõ vltra.Probatur optime.C.de test.l.hac cõsultissima.§.ex imperfecto.z C.comm. vtriusl.iud.in l.fi. z ita de facto obtentum est.Bar.

3 Juramentum vnius sicut pactum,non nocet alteri.

4 Juramentum non extenditur ad ea,ad que non extenditur condicio.

ADDITIO.

a T.D.C Quidam Petrus. Adde qõ hoc consilium non invenitur in tr.lib.consi.diuersorum doc.z no.istud consi.de ea, que domina z vsufructuaria est relicta institutis pro medietate paupertatis Christi,z pro alia filia,que dz habere,z vide Bart.in consi.clxxj.in j.volu.Nicolaus ser Amati.z ibi scripsi,z Bar.in l.Titia.§.fi.ff.de leg.ij.in versi.pone qõ si testator.z Ang.de assi.in suo trac.de test.in versi.item reliquit d.B.eius vxorem.Et predicta extende qõ si extarent pater,mater,z ascendentes,mulier dz habere alimenta,ac si extarent filij,vide Pet.de anch.in consi.cclxxix.incip.qr in primo quesito.

CONSIL. XCIII.

1 ☞ Pactum quando est factum quod vir lucretur dotem in omnem casum quo matrimonium solueretur quomodo intelligitur z an prejudicet vxori.nu.2.

2 Jurisdictio si datur cum forma vel determinatione,seruãda est,z excedi non debet.

3 Incompetentia iudicis,post litis contestationem potest opponi,si superuenit de nouo.

4 Quando assignatur a statuto tempus,vel terminus ad decisionem causarum prorogari non potest.

Johannes maritauit suam sororem,z dedit sibi in dotem centum, z pepigit cum viro dicte sue sororis † vt quocunq; solueretur matrimonium,dos deberet remanere penes virum, vel eius successorem. Deinde contractum est matrimonium, z iste Joannes soluit partem dotis,z aliam partem promisit, deinde tractu temporis mortuus est vir huius sororis,vnde queritur vtrum do. Joannes qui iurauit non venire contra predicta possit repetere dotem non obstante pacto predicto, item vtrum d. soror possit repetere dotem suam, non obstante pacto facto per Jo.fratrem suum? In questione predicta primo videndum est vtrum actio competat.d.domine non obstante pacto? Ad quod dico,qõ sic:quia dicta verba,q̃ in omnem casum dotis restituende sit casus dotis restituende quo vis sit,z nõ refertur ad casum quando matrimonium soluitur morte viri,superstite vxore,z n expresse ad illum referas,† non valet,vt ff.de pac. do.ij,ff.de do.prel.l.j,in princip.Et hoc habet locum siue mulier ipsa det dotem,siue pactscatur,siue quivis alius, vt dictis iuribus,que generaliter loquuntur, z hoc est expresse de pact. dotal.l.quamvis.licet glosl.ibi videatur aliqualem limitationẽ facere,vt Azo dicit in Summa,pactum generale esse improbatum,hoc tenet etiam Jacob.de Are.vt ibi dicit Lyn. hoc tenet Odof.Item super hoc alio puncto dico quod do. Joan.nõ paratur exceptio,quia licet heredes viri teneãtur restituere illud quod exigeretur,tamen debet restituere alij,non illi a quo petitur.casus est.ff.solu.mat.l.si socer.§.Lucius.Dico tamen qõ si dicta mulier liberat heredem.d.sui viri,quod tunc Joann.posset ex liberatione facta a d.muliere,ad quam finaliter debet venire,opponere,vt ff.de doli exce.l.apud Celsum.§.mandaui.ff.de pac.l.si cum emptore.§.fi.† Nec ob.q̃ in d.instrumento fuit iuratum,qr iuramentum non extenditur ad ea,ad que non extenditur condicio,' l.ii.C.de non nu.pe.z l.fi.ff.qui satisd.cog.† Preterea,posito q̃ fuisset expressum istud pactum nõ nocet dicte domine,qr pactum,vnius non nocet alteri,nec iuramentum, vt ff. de pac.dot.lj,z ff.de iureiuran.l.nam postea.§.fin.Bar.de Saxoferrato.

ADDITIO

a Th.D.C Conditio. Adde Bart.in consi.clxij.in j.vol.in Dei nomine,in q.predicta.z ibi scripsi in addi.quas poteris videre.

CONSIL. XCIIII.

1 ☞ Statutum requirens presentiam cõsanguineorum,si'est minor consang.patris sufficit.

2 Incompetentia iudicis,post litis contestationem potest opponi,si superuenit de nouo.

3 Judex non potest procedere ad tormenta nisi assignet terminũ partibus ad reprobandum testes.

4 Quando assignatur a statuto tempus,vel terminus ad decisionem causarum prorogari non potest.

Statuto cauetur,q̃ minor xxv.an. nõ possit vẽdere,nec alienare,nec se obligare sine presentia z consensu duorum proximorum consanguineorum masculorum,z si aliter fieret, contractus sit nullus vel non valeat quoquo mõ, ꝛndodo domina Berta minor xxv.an.maior tamen,xviij. vẽdidit.z se obligauit cum consensu z presentia duorum consanguineorum, quorum vnus erat minor xxv.ann.maior vero,xvj.alter vero erat maior xxv. Mõ† queritur,nunquid valeat talis contractus. Videtur de iure dicendum,q̃ predicti contractus valeant,z teneant,nec ad predicta obstat minor etas dicti proximioris consanguinei cõsentientis,z interuenientis. Primo,qr in his,que sunt de sui natura de genere permissorum,nullo iure prohibita, semper in dubio intelliguntur permissa,vt l.nec non.§.si quid cis.ff.ex q. cau.ma.z l.ab ea parte.ff.de proba. Sed authoritatem,z cõsensum interuenire,non est de genere prohibitorum,iõ eius interuentus in dubio intelligitur esse permissus. Sedo probatur sic, Licet minor xxv.an.proximior,qui interuenit,ex quo tamẽ erat an.xvj.z sic doli capax,z intellectum habens omnia extra iudicium agere põt,z contrahere,z alia gerere,licet si lesionem patiatur aduersus illam possit restitutionẽ petere,z sic loquitur.l. pupillus,de reg.iu.Cum igitur nihil de sui lesione docere possit nec aliqd ad sui dampnũ,z lesionem redundans,merito talis interuentus,z talis authoritatis prestatio,de iure valebit[a]. Cuz eiñ in tali etate lex ad oia q̃tumcunq; solemna eũ idoneũ reputat,vt ff.de test.l.a qua etate.preter q̃ in alienatiõe immobilium, que seruari poterũt,l.ex quetutores.C.de adm.tu.merito quo ad ea,que eius persona reputatur inhabilis, valere debeant ea que pro eo geruntur. Nec ob,qõ ipse minor predictus nõ possit ipse absolute sine spe restitutionis in integ. perfectos cõtractus inire,quia nec per tales actus prestationis authoritate contractus videtur inire,quoniam aliud est principaliter quid inire, aliud est in eius authoritate vel cõsensum prestare,vt est casus: aliud est vendere,aliud venditioni cõsentire.ff.de regulis iuris l.aliud.z probatur in l.quidam.ff.de euicti. Igitur ex premissis concludo prefatos contractus valere,Bar.da Saxoferrato,legum doctor.

ADDITIO.

a Th.D.C Valebit.No.istud consi.bart.q̃ si statutum requirit presentiam cõsanguineorum sufficit si consanguineus sit minor adde Bal.in l.in coniunctione.in fi.C.de nup.qui idem tz,ex quo statutum non distinguit circa etatem,per l.si pater.ff.de manu. vin.facit q̃ no.Lud.Ro.in l.quesitum.ff.de in ius voc. z ibi plene per Alex.

CONSIL. XCV.

1 ☞ Jurisdictio si datur cum forma vel determinatione,seruãda est,z excedi non debet.

2 Incompetentia iudicis,post litis contestationem potest opponi,si superuenit de nouo.

3 Judex non potest procedere ad tormenta nisi assignet terminũ partibus ad reprobandum testes.

4 Quando assignatur a statuto tempus,vel terminus ad decisionem causarum prorogari non potest.

Punctus qõnis talis est,Statuto cauetur quod Potestas possit cognoscere de maleficijs commissis tẽpore sui regiminis,z ante per duos menses z qõ faciat cõdemnationes criminales intra mensem,z si cõtra factum fuerit,non teneatur,&c. Modo potestas processit cõtra aliquem,per inquisitionem de maleficijs commissis vltra dictum tempus. Item iis cõtestata fuit,nec fuit oppositum ante litis contest.quod potestas nõ poterat inquirere obstante statuto. Item cõtra talem inquisitum recepti sunt testes,z ante publicationẽ processit ad tormẽta, q̃ fuit confessus,z perseuerauit in confess.one,quare potestas pro cessit ad condemnationem,etiam transacto mense a qua extitit appellatum,z petitum fuit sententiam pronunciari nullam vel iniquam,queritur quid iuris sit.Et super primo[a] puncto qõnis vt dicendũ q̃ dicta sua fuerit nulla,eo q̃ nõ fuit facta secundum determinationem statuti,cũ maleficij,de quo factũ fuit cõmissum est extra tempora predicta.† Nam quandocunque cum forma vel determinatiõe datur iurisdictio,illa seruãda est,z extẽdi non debet,vt extra de offi.deleg.c.de causis.z quod ibi no. z de reseri.c.cum delicta.j.z ff.ad muni.l.cõstitutionibus.z ff.de mil.test.l.quod constitutus.z est ter.de priuil.credi.l.j. ibi irrita erit,&c. Super† secundo puncto non videtur obstare qõ nõ oppositum de incompetentia iudicis ante litem cõtestatam,qr nihilominus proponi põt post litem cõtestatã,si de nouo perueniat

ad eum causa scientie incompetētie iudicis quod de hac nō cōstat, sicut dicit Jmn de offi. delc. c. prudentiam. in gl. magna versi. fatemur tamen q ꝛc. Super tertio quod reperitur huic posito in tormentis ante publicationem testium, dico qđ fieri nō debuit talibus rationibus: Primo, quia iudex debuit interloqui hominem esse torquendum ex dictis testibus, sed de cōsuetudine non seruatur propter arbitria que dantur, vt ff. de app. recl. l. ij. no. gl. ibi posita in verb. qōnem. † Fortior ratio forte est, quia iudex debuit partibus assignare terminum ad reprobandum testes ita quod ex dictis testium reprobatis non ponitur quis in tormentis, vt extra de prob. c. licet. z not. Jmn. in c. presentium. z in c. ad hec. extra de testib. † Super quarto dico, qđ quando assignatur per statutum circa cōtestationem, z decisionem causarum, terminus z tempus illa succedūt loco terminorum datorum a lege. Ita dicit Jmn. extra de appella. c. ex ratione, in j. gl. versi. sed certe non est simile, z qui matri. accus. nō posse. cum in tua. z (vt predicitur) iudex nunquam potest, vel debet se intromittere de alijs, quam de his que sibi commissa sunt, vt c. cum super, de offi. deleg. not. Jmn. in c. proposuit. extra de cōcess. preben. versi. item cui restituet. Unum fortissimū est, cui responderi non pōt, quod quoties aliquid mandatur, vel statuit, z additur clausula, si cōtra factum fuerit, nullum sit, qđ factum erit in contrarium, semper nullum est iudicandum, vt no. Bernar. in c. dilectus. ij. inci. gl. in verb. conferendam, de preben. z de pen. z remiss. c. cum ex eo. §. fi. z C. de legib. l. non dubium. z de rebus alie. l. sancimus. Item ista tempora que dantur, scilicet, biēnium, z triennium prorogari non possunt, etiam ex cōsensu partium, vt in c. ex parte. de appell. z not. Rofre. super l. properandum. C. de iud. z C. de temp. appel. l. vlt. Adde quod no. in l. cum non ex eo die. C. quando prono. nō est necesse. Hec super verbis debet posse authoritas legum pactis litigantium mutari. z sic tempora statui cum succedant loco legalium, vt l. iudex. ff. de iudica. Non constat de consensu dicti condemnati quod noluerit consentire, q non apparet, q ante responsionem suam, per quā dicitur fieri litis cōtestatio vel nomē accusati recipi inter reos, q sic dicit lex. z no. Compo. in c. dudum. el grande. de elec. circa finē, si erit de tempore commissorum excessuum, q supra declaratum est. z compertum non fuit, z sic dici non potuit consensisse. Ex quibus alijs quam pluribus que scribi, z recitari possent sicut dicit Azo. in l. ij. sol. mat. concludo sententiam debere pronunciari nullam. Bart.

ADDITIO.

a Th. D. Et super primo. Adde qđ hoc est verum indubitanter, quando est notorium z publicum per dictum tempus delictum esse commissum, ita quod potuit transire in notitiam rectoris, quando vero delictum non est notorium z manifestū qd iuris an possit cognosci post tempus. Bar. mouet hoc dubiuz. z non determinat in l. fi. ff. de tabu. exhib. z ille tex. facit q possit procedi, z ponit Bar. in l. fin. ff. si quis tes. liber esse iuss. fue. facit tex. in l. genero. ff. de his qui notan. infam. do. And. de Pis. alle. pro casu in l. j. §. si quis non. ff. ad Sillan. videlicet qđ a die scientie incipit tempus.

CONSIL. XCV.

1 Delictum z pena an extinguantur morte vroris adultere.
2 Adultere mulieris bona cui applicentur quando habet filios.

1 Pone Heredes mulieris mortue repetunt dotez a marito, † maritus excipit de adulterio replicatur q vror est mortua, z sic delictū est morte mulieris extinctum. Queritur an excludantur heredes vroris a repetitione dotis, z videtur q non: vt C. si reus vel accu. mor. fue.
a l. j. a z secunda, qz videtur delictum morte extinctum. Vel pōt dici q licet delictum sit extinctum, tamen causa pecuniaria durat. vt C. si pend. appella. mors interue. l. is, qui. Vel pōt dici, nisi viua vror conuicta cōdemnetur, q non excludit ipsos heredes a dotis repetitione, vt in aut. vt liceat matri z auie. §. queritur
2 vero. † Sed quid fiet de bonis mulieris adultere, que habet liberos siue filios. Respondeo q liberi, siue filij habebunt duas partes, monasterium habebit tertiam partem, ergo dos nō publicabitur, vt in aut. vt nulli iudic. §. si qñ vero. versi. adulteram vero. Ad hoc pōt dici q olim dos publicabatur, hodie vero nō publicatur. Vel pōt dici q illa aut. locum hz in illis bonis, que non publicantur, sed dos mulieris publicatur, vt l. consensu. C. de repu. Bar. a Saroferrato.

ADDITIO.

a T. D. Et videtur q non. Sed quando tractatur de restitutione dotis facienda mulieri, quando heredes mariti diuiserūt bona hereditaria, vide bonam l. cum ab vno herede. de leg. ij. z adde. l. ij. C. de her. actio. respondetur quod illud est regulare, iz

in dote est speciale fauore dotis pro euitando circuitu. z ita cō suluit Oldra.

CONSIL. XCVI.

1 Mater excluſa a successione filij propter non petitum tutorem, quis succedat pupillo.
2 Possidens bona putans se esse heredem bona fide, an lucretur fructus.

a Actum a proponitur sub hac forma, quia dā Tāducius nomine decedit nullo cōdito testamento, duobus filijs, z vna filia relictis, z vno suo fre carnali, z vroze sua habēte duos fratres carnales, vnus filiorū d. Tanducij, scilicet, filia existens in etate quatuor mensiū, vel circa, intra dies xvj. post mortē do. 1 Tanducij mortua est, nullo ei a matre sua petito tutore. † Item alij duo filij postmodum eorū matre superstite in pupillari etate decesserunt, nullo a matre ipsorum tutore petito. Modo queritur qui dicte puelle succedere debeant, z quis dictis pupillis filijs vltimo mortuis, an frater matris, an frater pris? In questione predicta videtur dicēdum quod portio hereditatis, que debita fuit filie decedenti intra sexdecim dies post mortem patris debeatur matri, quia ei non potest culpari culpa nō petiti tutoris, propter brevitatē spatij. Nam licet debeat petere cōstim, id est, quam primū potuit, intra duos menses nō pōt dici in mora. l. fi. ff. qui sine man. ad liber. perue. Et licet alij duo fratres potuerint succedere vna cum matre vel in dicta portione, tamen quis dictā hereditatē non adiuerunt, ipsi nec alij pro eis nō potuerunt ad suos heredes transmittere, z sic totum matri accrescit. Unde cōcluditur quod matri debeatur tota illa portio filie primo decedentis. De portionibus vero aliorū duorum postea defunctorum dicendum est, quod mater primatur ipsorū hereditate propter non petitum tutorem, l. ij. §. si mater. ff. ad Tertyllianū. z ideo succedunt alij in gradu venientes, ac si mater non esset, vt l. ij. §. fi. ad Tertyllia. Sed si mater non esset succederēt equaliter dictus patruus, z dicti auunculi, b quia sunt b in equali gradu, vt C. de legit. heredib. authē. cessante. z authē. post fratres. Et sic dictus frater patris succederet in vnā portionem, z dicti duo fratres matris in duabus partibus totius hereditatis, saluo eo quod infra dicetur de nepotibus ex alio auunculo. Item proponitur q post mortē predictorum filiorū decedentium superuixit quidam nomine Joannes frater carnalis dicte vroris, qui scivit mortē dictorum filiorum decedentium, z decessit hereditate ipsorum nō adita, relictis quibusdā filijs minoribus, queritur vtrum ipsi ad successionem dictorum filiorum admittantur ex persona patris eorum. Respondetur quod pater transmisit ius deliberandi filijs ipsius intra annū, l. cum antiquioribus. C. de iure deliberan. z si ipsi intra annum non adiuerunt, possunt petere restitutionem in integrum, per
2 tit. C. si vt omis. her. vel bo. poss. qua restitutione habita, admittetur in quartam portionem vna cum supradictis alijs † Item queritur, cum mater possederit bona predicta per plura tempora putans se heredem, z fructus expenderit ad pias causas vel non pias, ita quod non est effecta locupletior, an fructus teneatur restituere? Respondetur quod si heredē se putauit, siue errans in facto, siue in iure, z de fructibus non est facta locupletior, quo ad fructuum restitutionem non tenetur, vt l. sed z filius. §. scire autem. ff. de pet. her. Bar.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. Factum. Adde quod huiusmodi consi. inuenitur consi. Bar. in sexto volumine consi. diuersorum docto. z pro consi. Bar. alle. Andre. barb. in authen. cessante. in addi. bart. C. de legit. heredibus.

b Auunculi. Vide bart. in consi. xiij. in primo volumine, ex facto, in vltima columna in versi. quartus principalis. z in consi. xiij. Nicolaus in eodem volumine.

CONSIL. XCVII.

1 Negligens an dicatur ante monitionem.
2 Jus siue facultas implendi, non transit ad heredes.

a Testator post institutionem factam adiecit, quod si predicta non observarent do. Cola meus heres, cadat ab hereditate mea. Modo Cola possedit bōa hereditaria mortuo testatore, quātumcunque, quaz obseruaret, z adimpleret que iussit testator decessit an sit primatus hereditate, z ad quos vadat, dubium excitat, quia non fuit monitus, l. si penuz heres. ff. quan. di. leg. ced
b z C. de fideicom. authen. hoc amplius. ibi, monit? a iudice, b ꝛc.
1 † Sed veritas est quod in causa nostra interpellatio nō fuit necessaria, cum ipse, antequam defuncti voluntatem impleret, decessit, z sic certum est ipsum implere nō posse, vt l. ita stipulatus
2 ff. de verbo obliga. † z ius siue facultas implendi non trāsit ad heredem, l. a testatore. ff. de cond. z demonst. z de in die addic. l. si precio

si predio,cum similibus. Igitur priuatus est do. Cola eatenus quatenus grauari potuit in hereditate predicta,z ibi dicta he reditas ad eius coheredes,siue superstites,si sunt,siue ad venie tes ab intestato.vt in auth.de nup.§.prefate autez.z intelligitur de heredibus particularibus,vt apparet in tex.ibi, institutio nem particularem. Bar.

ADDITIONES.

a T.D.¶Testato. Adde q hoc consi.inueni inter consi. Bar. in vj.vol.consi.diuersorum doc.z pro consi.Bar.alle.Fely.in c. ij.inci.prohibeas.de magist.

b ¶Monitus. No.istud consi.Bar.qñ ad incurrendam penam requiratur monitio,z hoc quo ad doctr. Inno.in c.extirpande, ante fi.de preb.vbi concludit q si sunt verba affirmatiua, q nō requiritur monitio,z illam doctri.sequuntur ibi Host.and.ant. Imo.z Ab.Jo.And.z Do.in c.ly causam.§.j.de elec.in vj. z D. Car.in consi.lvj.inci.domine reueren.cū concor.de quibus per Feli.in c.j.de consti.z in c.ij.de magi.vbi alle.Bar.hic.z in cōs. quod inci.pro primo proponitur. Adde Alexā.in consi.x.in vj. vol.attentis verbis,vbi videas.

CONSIL. XCIX.

1 ☞Tertius promittens vtrum censeatur fideiussor, an vero vt principalis.

a Tertius a promittit mihi illud qđ Titi⁹ da
1 re debebat,an iste† tertius censeat vt principalis.an vt fideiussor,z si cēseatur vt fide iussor,an exceptio fideiussoris habeat impedire cō demnationē? Super primo videtur,qđ ipse tertius debeat cēse ri fideiussor,maz prius dz cōueniri principalis q̄ fideiussor. Nō obstat qđ promisit illud qđ debebat alius.quasi videtur subla ta prima actio.l.obligationum fere.§.fi.ff.de act.z obl.z inst.q. mod.tol.oblig.§.fi.qz illud est verum de iure antiquo:sed hodie b non tollitur[b] vetus,nisi expresse agatur,l.fi.C.de noua.Et quo ties prima non tollitur licet cōstituat se principalē debitorē,ni hilominus hz beneficium fideiussoris,z vt fideiussor.hoc in §.j. in auth.de fideiu.gl.no.eundem. Non ob.l.in conuentionalibus. de verb.obli.qz ibi inter easdem personas agebatur. Hic autez vnam personam adiiciendo per cuius additionem prima nō tol litur,vbi expresse agatur,vt dixi. Non ob.q dicitur de promis sione ordinis,quia est verus nisi esset opposita exceptio,sed hic fuit opposita. Non ob.si nō fuit opposita exceptio in principio litis,qz ista est exceptio anomala,vt not.in l.ij.ff.de except.vnde omni tempore potest opponi. Bar.

ADDITIONES.

a T.D.¶Tertius. Hoc consi.inueni in vj.vol.cōsi.diuerso.doc. z in xij.vol.iij.z pro cōsi.Bar.alle.do.And.Barb.Bal.in l.fi. C.de noua.in addi.Bar.

b ¶Non tollitur. Vide plene consi.Phil.Dec.in consi.cccc.viso eleganti consi.in j.colum.z sequen.z d. Jas.in l.lecta.ff. si certum petatur.

CONSIL. C.

Utrum cōe vendens gabellam teneatur soluere gabel le partem de contractu,cauente statuto.

Statuto Ciuitatis Eugubij cauetur qđ de quolibet contractu soluatur gabella ab vtroq; contrahentiū,z ab vtraq; par tium,&c. De hoc consi. vide supra in j.vol.in cōsi. cxxvj.incipiente cauetur statuto.

CONSIL. CI.

Utrum pactum lucrande dotis intelligitur de tradi ta,z promissa,z idem quando ex forma statu ti vir partem dotis lucretur.

Statuto Cōis Sartiani sic cauet:mulier nu pta si decesserit non relictis ex ea,z viro suo liberis masculis,vel feminis suo tamē viro viuente qđ dictus eius vir habet,z lucretur sibi ter tiam partem dotis,q̄ percepit in bonis mobilibus.z immobili bus,estimatis,vel nestimatis,&c. De hoc consi.vide.§. in j.vol. in consi.cxxiij.inci.statuto ciuitatis Eugubij.

CONSIL. CII.

Utrum legata ad pias causas possint defalcari per lo cum pium heredem instituta.

Occurrit Mihi Bart.tale dubium,Testa trix plura legata fecit vltra dodrā tem: que omnia sunt ad pias causas: heredem instī tuit hospitale,qui heres vult quartam defalcare de legatis,dicēs,eadē ratio que fauet legatis,ne defalcentur,fauet mihi,ne priuer falcidia. Super quo dubio respōdit valde sub tiliter do.Fran.de Albe.de Are.syndicus dicte terre, dicens quod hospitale non potest vti falcidia contra legata ad pias causas,ex eo quod priuilegium datur ecclesie in hoc passiue,nō actiue. Ad quod bene facit quod no.Ly.in auth.quas actiōes, C.de sacros eccl. Item qz volens vti falcidia tractat de diminuē do commodum alteri collatum,vnde istud quod est alteri cōces sum per destinationem patrisfamilias testātis vult diminuere: quod dicitur debitum naturaliter adeo quod nō posset repeti, si solueretur ab herede,vt no.in l.cum quis.C.de in.z fac.igno. Ultra hoc dixit q̄ est casus in l.si quis ad declinandam.§.fi.C. de epis.z cler.vbi potest solui qđ pius locus pie debet impēde re,que relicta sunt,z nō detrahere pietati respectu pietatis.ar. l.assiduis.§.exceptis.C.qui pot.in pig.hab. Item ceteris paris bus:qz est inde pietas,superest voluntas testatoris implenda. pro qua summa facit pietas.C.de sacros.ec.l.j. Et sic dici pōt q̄ pietas addita pietati non impedit quominus voluntas testan tis impleatur:z facit optime pro hac parte in auth.de her.z fal. §.si vero expressim. Bar.

CONSIL. CIII.

Punctus questionis talis est.Quidam ac cusauit aliquez quod fecit sibi in sultum cum armis,vel percussit cum sanguine,pba tur de percussione sine sanguine, vel de insultu sine armis,nunquid possit sequi condemnatio? Jac.de Bel.tenet q̄ sic per l.Celsus.§.idem ait.ff.de arb. Dy.sic dixit consulendo,vi sis iuribus vtriusq; partis videtur mihi Dy.quod possit sequi condemnatio in eo iudicio sine inchoatione noue accusationis, possunt detrahi illa verba,cum armis, vel cum sanguine, ita q̄ in iudicio consequenter in condemnatione remanebit insultus, z percussio tantum,ar.l.in delictis.§.si detract.ff.de nor. Et ita videtur consuetudo.Quidam voluerunt dicere contrarium, vt Th.de Sozi.quod absoluto sequi debeat,z non condemnatio per l.denunciasse.§.quid tamen.ff.de adul.z arg. de iureiuran. l.si duo.§. si quis iurauerit.causa seu forma iuris adiecta nō dz deformiter vel separatim in iure intelligi, nec emī in crimine, in quo dolus est.oportet vagari,vt ff.de dol.l.si ex dolo.§.in hac.z l.sequen.z pro hoc non ob.d.§.si detracta.quia tutior,z melior sequatur condemnatio,z ita seruatur,z vide Dy.z no.per eum instītu.de act.§.si quis agens.circa fin.z videtur facere tex.qui habetur instītu,z ibi no.ista questio per do.Ray.Bart.a Sa poterrato.

CONSIL. CIIII.

1 ☞Intrans in monasterium vtrum dicatur decedere sine here de ex se legitime nato,vt fit locus substitutioni.

2 Conditio,que impedit vitam cōtemplatiuaz,habetur pro non adiecta.

a Punctus a questionis talis est.Quidā no
1 mine Titius habēs vnicū filium in testamento eum instituit sub hac † cōditione q̄ si decederet sine herede ex se legitime nato, vel nata, loco sui substituit certos suos consanguineos in medietate to tius here,post mortem eius testatoris dictus filius z heres vē didit omnia sua bona cuidam,z demum ingressus est locum fra trum Eremitarum Sancti Aug.de Bualdo,z ibi fecit profes sionē,postq̄ orta est aliqua discordia inter dictos fratres, z di ctum emptorem,ex eo quod fratres dicūt hereditatis medieta tem predicte pertinere ad eos propter ingressum,&c. Ad que re spondeo quod loco sancti Augustini,siue ecclesie debentur in b dubitanter[b] viuo illo fratre vt ff.de iur.fisc.l.Statius.z hoc po nit ibi Dy.ad literam,probatur.ff.de leg.ij.l.cum pater. §. here reditatem.z ad Treb.l.ex facto. Sed fratre mortuo cui debeat sunt opi.per illa verba ex se legitime nato. Dy.in l.si ita quis.§. j.de leg.ij.determinat quod succedat monasterium qz semper in c telligitur quod succedat in illa conditione-,z si decesserit sine si lijs ex se natis,ergo eius expressio nihil operatur,z monasterū habetur loco filij ex se nati,vt in §.sed z hoc presenti.z in auth.de sanctiss.episco.z Host.in c.Raynutius.de testa.tenet contra.z Jo.And.in hoc residet.idem Jaco.de Bel.sed Ric.Malumb.
2 tenet primam,quia talis conditio reijcitur,†quia impedīt vi tam contemplatiuam,d.§.sed z hoc presenti. Idem Ly.in aut. nisi rogati.C.ad Treb.quod puto verum,qz si relinquitur pro dote,quod intelligitur de matrimonio carnali,nam de spiritua li non interuenit dos,qz esset simonia,vt extra de simo. c. non sa tis.z tamen si ingreditur monasterium,debet habere,d.§. sed z hoc presenti,pro hoc facit ff.de condic.z demonstrat.l.quoties. Bar.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Punctus. Istud consi.inueni in ij.vo.consi.diuerso rum doct.z alias incipi.quidam nomine Titius.z pro consilio Bar alleg.domi.meus z magister domi.Petr.Philip.Cozne. in consi.cclij.in quarto volumin.ardua est profecto.z in consil. xviij.in eodem volumi.z in authent.nisi rogati.C.ad Trebellia num.

b ¶ Debentur. Adde Bar, in l. Statius. §. fi. ff. de iur. fis. z Bar. in consi. j. ℈. in j. vol. incip. Parmensis, z ibi vide meam apo. z in consi. quod incip. queritur an monasterium.

c ¶ In illa conditione. Adde Bar, in l. cū pater. §. hereditatē. ff. de leg. ij. cum concor. de quibus ibi per Alex. in addi. Bar. z vi de Bar, in d, consi. j. in j. volu. z ibi scripsi.

CONSIL. CV.

1 ℣ Legitimatio z restitutio natalium sunt simules.

2 Ciuitas non potest statutum condere super eo quod Imperator prohibet.

3 Statutum non potest disponere, nec legitimare spurios.

a Actum proponitur q quidā Baron de Are. retinuit, cōstante matrimonio, quandā ei cōcubinam, nō habentē virum, z ex ea plures filios habuit. quos etiam cōstante matrimonio, inter eū z vroxē suaz legitimari fecit a potestate Aretij, ex forma cuiusdaz statuti, cuius copia talis est, videlicet, statutum est, qō pater non habens filios masculos legitimos z naturales, vel ex masculis descendentibus possit relinquere filijs, ex quocunqz coitu natis. id. q vult quocunqz modo, z qualitercunqz voluerit, z sub quacūqz cōditione, nullo iure, vel statuto obstante. Item tenetur Potestas authoritate legis legitimare quēlibet filium, vel filiam. qui nō esset legitimus, vel naturalis ad petitionem patris, qui peteret legitimationem fieri, nō obstantibus filijs, vel nepotibus masculis legitimis naturalibus dicti patris, vel aui, z authoritas interposita per talem Potestatem talis legitimatio valeat z teneat, ac si ab apostolica sede, z sacro Romano Principe interponeretur, nulla lege, vel statuto prohibēte saluo, quod talis legitimatio non preiudicet dominis in cōū iuribus linellarijs. Item, qō pater habens filios legitimos ex quocunqz coitu natos possit relinquere tali, vel talibus nō legitimis vsqz ad duas vncias inclusiue sue substantie. Deinde decedit ab intestato, superstite dicta sua vroze, z dictis filijs naturalib⁹ natis, z (vt premittitur) caliter legitimatis, z relictis superstitibus alijs consanguineis. Modo queritur, ad quē de iure pertineat talis hereditas talis Baroni mortui, dicente matre dictorum filiorum ad eos pertinere, z tutelas cozū sibi deferri, perinde ac si fozent legitimati a sacro Romano Principe vigoze dicti statuti, cum per legem ordinatum sit, cum sit proprium ius cuiusli bet ciuitatis. z ius ciusle illius ciuitatis vocatur, quod illa ciuitas sibi constituit, vt l. oēs populi. cum sua materia. ff. de iusti. z iur. z alleganteqō statutum prout iacet, debet obseruari sine vlla interpretatione, prout verba iacent. Quis dura. l. prospexit. ff. qui z a quibus. coniuncto statuto communis Aretij loquente q non liceat interpretari, nisi consilio populi. Ex aduerso dicentibus dictis consanguineis, dictum statutum nō loquitur de sano intellectu in dicto casu quando maritus vroxē adhuc habēs possit legitimare spurios filios. ne sibi detur materia delinquendi, z retinendi concubinas constante matrimonio, z cum talibus spurijs dehonestare vroxem, z quādo loqueretur in dicto casu quoquo modo dicetur non valere tale statutum tanquā contra bonos mozes inductum contra interdicta legum, z cōtra honestatem publicam, z maxime cōtra honestatem canonicam quo casu pro nō statuto debet haberi tam de iure communi, vt l. cōditiones. z l. filius. ff. de condi. insti. quam etiam ex forma cuiusdam statuti posita in fin. voluminis, quod dicit in effectu quod statutum contra libertatem ecclesie non valeat. In Christi nomine amen. Super predicto puncto videtur mihi quod de iure hereditas dicti Barom sit deuoluta ad consanguineos eius, z

1 non ad dictos filios. Rationes† autem me mouentes sunt infrascripte. potissime legitimatio, z restitutio natalium, similes sunt in authen. quibus modis natu. effi. sui. §. si quis igitur, sed restitutio natalū est denegata decurionibus, vt C. de iure aur. anul. l. j. ergo z legitimatio denegata cēseri debet, per argu. a simili. Item non solum est nō permissum legitimare tales natos ex damnato coitu, sed est etiam prohibitum, vt in aut. qui. modo. effi. sui. §. fin. vbi predictis sic natis denegatur participium legitimationis, vt in aut. quib. mod. nat. effi. legi. §. sed sit suppli

2 cium. †Sed ciuitas nō potest statutum condere super eo quod Imperator prohibet etiam sibūpsi, vt in auth. omnes peregrini. C. commu. de succes. ergo dictum statutum non vz. Pro hoc facit qō no. in d. §. fi. quib. mod. nat. effi. sui. Cum etiam per oblationem curie non possit talium legitimatio fieri, vt ibi nota. Ex quibus sequit, q si dictum statutū exp̄esse diuisset de sic natis legitimandis non valeret. Item minoz in minozem. vel etiam in nō subditum non habet imperium, nec lex in eos facere potest, vt ff. de iurisdict. omni. iudic. l. extra territorium. z lille a quo. §. tempestriuum. ff. ad Senatusc. Trebe. Sed si hec lex inimicis palis valeret, esset contra fiscum. Fiscus enim relictis talibus personis succedit, z ad eum veniunt, vt ab indignis ablata. l. hereditas. C. de his qui. vt ind. z ibi no. Et ad hereditatem defuncti post vroxem succedit fiscus. l. j. C. vnde vir z vroz. Sz si hoc statutum valeret predicte persone a iure prohibite fiscuz excluderent, z sic damnosum foret fisco, z Imperator z fiscus sunt extra territorium ciuitatis Aretij, z maiozes: ergo, &c. †Preterea

3 si dictum statutum valeret, tunc idem videretur dicendū de prima z vltima parte dicti statuti, que loquuntur in relictis a patre, sed hic nulla proponuntur relicta, vnde nō facit ad casum. Secunda autem pars que loquitur de Potestate, z de actu legitimationis etiā nō videtur facere ad propositum. Nam dictū statutū requirit quod legitimandus sit filius, sed sic natus non est censendus filius, in aut. quib. mo. na. eff. sui. §. fi. ergo dictum statutum in materia legitimationis disponens de ea non sentit, sed de alijs, pro quibus est inuentus modus legitimationis, vt in casibus pro quibus legitimatio ordinatur fm regulas legitimationis. Et pro hoc facit. C. de in. delib. l. scimus. §. in computatione, q ibi no. in gl. in verb. confundantur, que incipi. quantum ad effectum, ibi, sed quid si statutum erat in ciuitate, z fm hoc videtur casus, in l. vt gradatim. §. z si lege. ff. de mun. z hon. z ibi dicitur, z si lege municipali cauetur, vt certe progenies, homines ad honores admitti debeant, qui alias non sint prohibiti secundum regulas dictorum honorum. Et sic in nostro casu in ista parte statuti qui loquitur de legitimatione, intelligi de his qui non sunt prohibiti legitimari, sed ad beneficium legitimationis admitti possunt, sed sic natus vt proponitur, sunt prohibiti, z pro filijs non habeant, vt d. §. fi. ergo de eis dictū statutum non loquitur. Predicte rationes z leges mouēt me sic scribere de iure. Bar. a Saxoferrato.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Factum proponitur. Adde quod istud consilium innitur in secundo volumine consi. diuerso. doct. z est Bar. tamen in xviij. volu. consi. attribuitur dom. Nicol. Luppi. z Bal. consi. seq. quod incipit. viso puncto, vbi idem consuluit. An autem ciuitates que non sunt libere, possint etiam per statutum disponere. z legitimare filios spurios, vide plene per Card. Alex. in c. per venerabilem. in ver. quarto principaliter quero. extra qui filij sint legitimi, z dom. Ant. de Rosellis, in suo solenni tracta. de legitimatione, z Alexan. de Imo. in l. more in fine. ff. de acquiren. hereditā.

CONSIL. CVI.

Viso puncto predicto, z omnib⁹ superaddendis, scriptis, ante omnia est videndum, vtrum per statutum ciuitatis possit legitimari spurius? Et istam quest. disputauit do. Pet. de Ferretis, de Bono, z determinauit q nō: q⁹ soli Principi competit restituere natalibus, non autē ordini ciuitatum. C. de natu. restitu. l. j. Idem consuluit dom. Lyn. per casum, quib. mod. nat. effi. sui. §. primo, quem sic inducebat in dicta constitutione in pluribus locis facta erat mētio de legitimatione, que fit per oblationem curie, postea in dicto §. fi. quib. mod. na. effi. sui. dicitur quod tales nati ex damnato coitu nullus habent ad predictam legem participium, ergo valt quod per ciuitates non possint legitimari. etiā si offerātur ipsi ordini ciuitatis. Hoc etiam disputauit dom. Recuper. de S. Mino. Decretozuz doctor. determinauit quod per statutum non possit disponi quod spurius sit legitimat⁹. nec quod succedat. quia hoc esset cōtra ius naturale, z diuinū. xxxij. q. iij. c. dicat aliquis. z eadez causa. q. iij. c. non omnis. z xxxv. q. vij. c. quid est, quicunqz. in quibus ratio dicitur, non erit heres filius ancille cum filio libere. Pro quo facit etiam optime, quia super pena irrogata a iure communi statutū non potest dispensare, l. j. §. de qua. ff. de postuli. z hoc puto verum. Sed posito quod per statutuz possit fieri legitimatio de qua. ℈. habetur est nulla propter defectuz solemnitatis omisse. Nam per statutum permittitur Potestati authoritatem interponere legitimationi z legitimare non legitimatos non existentib. filijs, vel nepotibus legitimis. De hoc ergo an filij vel nepotes legitimi extarent, debuit cognosci. quia vbicunque lex iubet aliquid fieri cuz authoritate iudicis debet intelligi quod inder, de causa cognoscat, l. cum hi. in princi. ff. de transac. coniungendo dicta principia ad ea, que sequuntur in ipsa, sed hoc fuit omissum: ergo, &c. vt eo. §. si pretor. preterea non sufficit esse verum illud quod est causa decreti, sed hoc verum esse, debet esse notum iudici, z certum. vt l. hoc autem. in princi. ff. ex quib. caus. in pos. ea. sed in proposito non fuit liquidatum potestati quod filios vel nepotes legitimos non haberet imo de nepotibus nihil fuit dictum. Ex quibus cōcluditur matrez dictorum filiorum non succedere. Hoc etiam tenuit Jac. Bar. qui consuluit super isto puncto per rationē quia in casu a iure communi prohibito statutum non valet, vt in aut. cassa. C. de

sacrosan

sacrosan.eccles.z in aut.nauigia.C.de furt.z in authent.omnes peregrini.C.commun.de success.z l.de precatio.ff.ad leg.Rhod.de iact.sed legitimare spurium est prohibitum,vt in §.fi.in authē. quib.mod.natu.effi.sui.ergo.&c. Facit §.ex tribus.in auth. predicta. Preterea populus nō condit legē,nisi auctoritate principis,ergo non condit in casu prohibito a principe.l.omnes populi.de iust.z iur.z instit.in proemio.§.omnes.hoc tenet Bostiē. in Summa,qui filij sint legiti.in §.fi.ver.quid si Imperator.vbi tenet q quamuis imperator pōt legitimos admittere ad hereditatem suam tanquam legitimos,non tamen pōt legem generalem condere,quia quis non curaret vnde filios haberet,z sic talis lex esset causa multorum talium peccatorum,ergo abolenda est.extra.de presc.i.c.fi.Et quia talis lex inuitauit ad delinquendum,ergo,&c.vt no.per ipsum in summa de do.inter vi. z vxo.sub rub.de don.§.fi.ver.sinautem peccator.z ff. de pac.l. si vnus.§.illud,z ff.de pac.dota.l.conuenire. Et ita consulo ego Bald.

CONSIL. CVII.

1 Statutum disponēs de maleficio commisso ad domum, an habeat locum in statione seu balneo.

m 1 Statuto a cauetur,quod pro maleficio† cōmisso ad domū,sit pena dupli. Quidam verberauit alium ad stationem eius: queritur, an sit pena dupli? videtur quod sic,per l. item apud Labeonem.§.conuitium.ff.de iniur.z l.item lex Cornelia. cum

b fim. Sed in contrarium[b] arguitur,quod domus est tutissimum refugium,z sic qui vocat alium in ius,facere non pōt.l.plerique. ff.de in ius voc.quod locum non habet in taberna,vel statione, cum non sit tutissimum refugium,vt ex ea vocari non possit,sicut nec in vinea,nec in theatro,seu balneo,vt l.z etiā.ff.de in ius voc.z sic non est idem ius.maxime si dicit statutum,ad domum, in qua habitat: quia multum interest habitare causa negotiationis,z habitare causa habitationis,nam habitare habitationis causa est habitare iure domicilij.z negotiationis causa nō, vt l.heres absens.§.at si quis.ff.de iudi. Sed taberna,vt ibi dicitur,non habitatur iure domicilij,sed negotiationis causa. Et sic nō eadem ratione habetur taberna,z habitatio, vt patet ad sensum,quia in habitaculo recipimus nos cum familia die noctuq; ad refugium. In taberna autem recipimus nos,non aūt familiam,dic tamen non ad tutelam refugij,sed ad commodum negotiationis,nec etiam dieb.feriatis,quibus negotiatio a iure interdicitur.vt cum sit diuersa ratio,diuersum ius debet esse vt dixi.Bar.

ADDITIONES.

a Th.D. Statuto. Adde qđ istud consi.inueni in ij.vol. cōsil. diuersorum doc.z pro consi.Bart.alle.do.Jas.in l.plerique.ff.de in ius vocan.

b Sed in contrarium. Adde Bar.in l.j.in prin.ff.de lib.agnoscen.z in l.iij.§.preto.ait.ff.de dam.infec.cum cōcor.de quibus per Jas.in l.plerique.in j.limitatione. ff.de in ius vocā.vbi etiam allegat Bar.consuluisse hic. Adde Salic.vbi plene consuluit in cōsilio suo qđ incipit,cum queritur,an prohibens capi. z illud consi.est in iiij. vol.consi.vbi consuluit,quod stante dicto statuto possit capi in statione.

CONSIL. CVIII.

Utrum donatio aliquorum bonorum specialiter,z pro stea generaliter omnium bonorum presentiū, z futurorum valeat,z an in totum,vel in partem.

1 Donatio omnium bonorum an de iure valeat.

2 Donatio omnium bonorum presentium z futurorum nō valet.

3 Donatio iurata non obstante statuto valet.

q Domina Mariola a Licoli donauit oīa sua bona,certa singulariter exprimendo,demum subdit, z oia bona sua,alie actiones,z iura presentia z futura cuidā suo nepoti,ipsa mortua. Per alios equales in gradu relocatur in dubium,z dicitur non valere,quia videtur prohibita tanquam improbata,z contra bonos mores,tanquam impedies liberam testandi facultatem. Queritur quid iuris? Viso statuto,z attēto quod donatarius possedit vltra decem annos vt in articulis patet,dico in predictis colligendo effectum ex his,que alias meis auditoribus dixi distinguēdo,quia aut queritur an dicta donatio valuerit,z valida cēseri debeat, quo ad species in donatione expressas,z quas tempore dicte donationis habebat donatrix,aut querit[b] quo ad alia de futuro iura, de quib[b] ē facta mētio valeat. Et isto secūdo casu indistincte non v3,qz impedit liberam factionem testamenti vt plene per Lyn. in l.fi.C.de pact.z ibi scripsi,z l.stipulatio hoc modo.ff.de verb. oblig. Et ita consuluit Dy.z Ly. Item quia esset ponere hominem in actu,in quo in perpetuum non possit aliquid habere.q spectare non debemus.vt l.inter stipulantem.§.sacram.de verbo.oblig. Et hoc membrum satis late examinauit in dictis locis

1 ideo nō insisto. † In primo casu in quo cōsistit questio nostra,dico dictam donationem indistincte valere per argu.a causa z tratione cessante,l.adigere.§.quamuis ff.de iure patr.l.si duas.de

2 excu.tuto.de episcop.z clericis.l.generaliter. † Motio enim ad dicendum quod donatio omnium bonorum presentiū, z futurorum non valet, est ideo,quia nulla superest spes testandi, quia nulla spes esset posse aliquid habere etiam in futurum quod in dicta donatione etiā in obligatione eius nō sit trāslatum.etiam ista est occasio z causa prohibitionis. Ubi ergo cessat hoc, remanet dispositio iuris firma videlicet quod donatio,sicut alij contractus valeat.l.si quis.z l.j.de actio.z obligat.quia ex conuentione legem accipiunt. Et idem quando ex vna parte perfici nō valet ex munificentia vnius prout donantis.l.j.de donat.quod hec sint vera patet per rationem traditā in predictis, z sic dono bona mea etiam adiciendo omnia certe indistincte valet,vt in d.l.fin.z in dictis locis patet determinatio sub vera opinione seruatur,hoc ideo,quia nō trahit ad futura,vt l.si ita.de aur. z argen.lega.l.fin.§.j.de lega.ij.quo casu,quia remanet de presenti hec spes valet,quia possibile est in futurum lucrari posse, l.si defunctus.C.arb.tute.z l.creditores.in fi.z ibi bonus tex.ff.de separa.ideo hec spes solum validat dictam donationem in bonis presentibus? Sed si adiceretur hoc verbum, z futura, tūc deficit dicta spes. Cum ergo ista donatio contineat vtrumque scilicet donationem omnium bonorū, z etiam futurorum quo ad bona,que tunc habebat, z in donatione numerata,z specificata, valet, quo ad futura non, nisi appareat aliquid habuisse postea. Ista enim separatio admittitur quia actus sunt adinuicē separabiles,z qui discerni z separari possunt quo ad id,in quo dispositio fuisset valida si separatim facta fuisset,z d3 nō valere,z separari,z vtilis z valida cēseri, ne d3 vitiari per adiectionē alicuius casus,seu dispositionis inualide a die,videlicet quo ad futura solum ipsa vitiatur,z reūcitur,z nō vitiat alia.ff. quādo appellan.sit.in l.j.§.biduum.z C.de inofficio. testamen. lege quotiam. Et maxime in casu nostro verum est,z obtinet quo ad bona,z species singulariter enumeratas,vbi minus dubium propter singularem enumerationē que ad minus trahitur ad futura, z minus detrahit de futura spe quam generalis, quod plus est largum,z in se includit,cum enumeratio specierum faciat enumeratam dispositionem,stricte eam sumendo absq; adiectione generalitatis,vt l.sed z si quis.§. quesitum. ff. si quis cau. Solum ergo dicta bona in instrumento nominata percipere debet dictus nepos donatarius: de prescriptione autem non expedit vltra querere,quia si donatio valet,valuit statim facta donatione,ergo statim fuit dominus donatarius, ideo frustra tractamus de prescriptione, vtrum ceperit a predecessore contra predecessorem,vē Mariolam predictam, vel non. Nec ob.

3 statutum castri plebis, quoniam in dicta donatione est iuramentum, † ideo l3 simpliciter facta non valuisset dicto statuto prohibente,tamen intercedente iuramento, validatur: sicut in fundo dotali aliter dicimus,vt in c.cum contingat.extra de iureiuran. Et ita consulo ego Barto.a Saxoferrato,legum doctor.

ADDITIO.

a T.D. Domina Mariola. Adde qđ istud consi.Bar.inueni in xj.vol.consi.diuerso.doc.z vide Bar.in consi.viij.in j.volu. factum tale proponitur.in ij.dubio.z Jas.in l.fin. vbi autem doc. C.de pac.cum concor.

CONSIL. CIX.

Utrum res legata ad vnum vsum,si commode non potest conuerti ad illum,legatum tamen valeat.

1 Cōditio,si habitare voluerit,intelligitur si commode potuerit habitare.

2 Aditus est pars habitationis.

3 Legata res ad pium vsum,potest conuerti in alium vsum si cōmode explicari non potest.

q In nomine domini Amen. Factum tale est, Cola quondam Licoli fecit testamentum, in quo inter cetera sic disposuit. Item reliquit post mortem suę vxoris Fraternitati sancti Leonardi de Assisio domum suam positam,&c. si voluerit viuere,z mozari,pro anima ipsius in dicta domo,z in ea congregari.z si hoc non faceret,dicta domus vendatur per suum fideicommissarium, z detur denarij pro anima ipsius. Item reliquit dicte Fraternitati octo libras,z cc.pro anima ipsius Fraternitati post mortem dicte suę vxoris. Et ad predicta legata,z indicta satisfacienda fecit suos

fideicommissarios. In omnibus alijs suis bonis fecit heredem Priorē dicte Fraternitatis. Contigit quod dictus testator decessit, & extitit conditio legati dicte domus facti Fraternitati, attamen domus est ita parua quod Fraternitas ibi congregari non pōt cōmode: nunc vult dicta Fraternitas emere aliquas domos iuxta predictā domum legatā, & facere trāsitum per dictā domum legatam in dictas domos emptas, & in ipsis domibus emptis congregari, & in hoc cōsentit prior dicte fraternitatis qui est heres. Queritur an hoc fieri possit de iure ita quod
1 mens testatoris seruetur: ¶ Ad qō respondendum qō licite pōt, nam dicta conditio, si habitare voluerit, &c. intelligitur si commode potuerit ibi habitare. arg. ff. de alim. & cib. leg. l. Caio, §. fi. & de annu. le. l. Penia. §. fi. Cum ergo proponatur, qō sm quātitatem hominum dicte fraternitatis dicta cōditio remittatur,
2 & sic dictā domū dicta fraternitas poterit licite retinere. ¶ Preterea, aditus dicitur pars domus, vel habitatiōis: qz sine eo habitari non pōt, vt ff. si vsufrn. pet. l. j. §. j. de serui. vrb. predi. l. binas. vnde vtendo dicta domo aditum habitationis satis videtur eā inhabitare. ¶ Preterea qū aliquid relinquitur [b] ad pium
3 b vsum, & ille pius vsus commode explicari non pōt, pōt conuerti in alīū pium vsum de voluntate heredis, & eius, cui relictum est, vt ff. de vsufr. le. l. legatum. & ff. de admi. rerum ad ciui. perti. l. legatā. ij. rū. Cum ergo hic proponitur qd prior fraternitatis, idemqz heres consentiat, & executor, pōt licite dictā domum retinere dicte fraternitatis ad dictum vsum etiam si vsus alius diceretur. Bar. a Saxoferrato.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ Factum. Adde qō istud consi. inueni in xj. vol. cōsi. diuerso. doc. & de materia istius consi. vide Bart. in l. Caio, §. fi. ff. de ali. & cib. leg. & in l. Penia. §. fi. ff. de annu. le.

b ¶ Quando aliquid relinquitur. Vide Bar. in l. legatam. ff. de admini. rer. ad ciuit. pert. & ibi apos. plenam Alex. de Imo.

CONSIL. CX.

a Dominus Jacob. [a] habens in potestate filium nomine vāduciū, & filiā dotatā ab ipso domino Jacobo nomine Antoniaz, suā condidit vltimaz voluntatem, cuius tenor talis est, In nomine domini. Vide ō. in consi. xx. qō est duplicatum, & ideo est cassum.

ADDITIO.

a T. D. ¶ Dominus Jac. Adde qd istud cōsi. inueni in ij. vol. cō. si. diuersorum doc. in quo post cōsi. predictū sequitur aliud consi. Bar. qd inci. proponitur qd pater, qd est insertū in j. vol. cōsi. in consi. xj. & ita ēt reperitur fm ordi. perusi. in ij. parte de vlti. vol. nu. xvj. & pro cōsi. Bar. qō inci. dominus Jac. alle. Alex. in l. si quis post humos. §. si filium. & in l. Gallus. §. z quid si tātuz. ff. de lib. & posth. vbi ponit etiam plures cōcor. & in consi. cclxiij. in ij. vol. & Aud. Bard. in l. j. ff. de in. cod. & vide Jas. in l. fratres. in viij. limita. C. de inoffi. tes. & Ang. in consi. lix. punctus qōus super quo. & Pau. de Cast. in consi. xiij. qd filia dotata per statutum, & alias inci. factum sic se hz, quidā d. Jac. & est idez qd istud alias inci. quidā nomine do. Jac. & adde, qd istud consi. qd scripsi. ō. in j. vol. in consi. xj. & in cōsi. xx. & vltra que scripta sunt ibi. adde qd illud consi. Bar. in consi. xx. ō. all. nō est Bar. sed cōsil. bar. qō est. ō. in consi. xj. est Bar. vt ō. dixi. & ita consuluit d. Fran. de B. Spoleto in consi. qō inci. factum tale proponitur, & vide mira. consi. Bal. in cōsi. lxxxviij. in ij. vol. cauetur statuto ciuitatis cui consilio se subscripserunt d. Pet. de Ubal. eius frater, & do. iul. Bini. & d. Frā. Ang. & d. Nic. Lelli. prout est in dicto. ij. vol. consi. cciz. & vide Bal. in consi. ix. domina Manguida. in ij. vol. & in consi. cclxxvij. in eo. vol. ad conseruationem.

CONSIL. CXI.

1 ¶ Mandans aliquibus quem reduci ad locum, si mandatarij eum occidunt, an teneatur de morte.

2 Delictum quādo perpetratur vltra propositum non punitur.

a Factum tale est: fuerūt tres, vnus ¶ de Ba-
1 coneto, & duo habitātes Racaneti, qui erāt in quadā barcha cum quodā tertio, & vehebāt per litus maris per ptes Apulie, iste tertius se proiecit de barcha, & aufugere cepit, iste Racanetē. precepit illis duobus suis socijs vt persequerentur illum, & reducerēt ad barcham. isti ceperunt currere contra illum, & ille incepit se defendere, vnde isti duo istum percusserunt, vnde mortuus fuit. Queritur modo, vtrum debeant puniri per officiales Racaneti, an per officiales ecclesie, an per iudicem loci vbi fuit commissum delictum? Et videtur qd per officiales Racaneti, rōne originis quantum ad Racaneten. per l. j. C. vbi de crimin. agi oport. nam omnes isti deliquerunt Racaneti. ratione maleficiorum, vt C. de accu. l. non ideo. ff. de vi & vi ar. l. j. §. deiecisse. de iniur. l. non solum, in princip. cum simil, & alij qui parserunt. Nec ob, qd Racaneten. non mandauit occidi, sed reduci ad barcham qz illa reductio ad barcham in se violentiam cōtinet, & ideo fuit satis ordinatum ad mortem, vt l. quoniā multa faciora. C. ad leg. iul.
2 de vi priua. ¶ Contrarium qd nō possunt puniri, nā Racaneten. non. qz quādo delictum perpetratur vltra propositum, non punitur, vt ff. de iniu. l. qui iniuriarū. causa enim faciēdi, nō factū, consideratur, vt patet in l. verum. ff. de fur. nam iste Racaneten. mandauit reduci ad barcham, qō pōt intelligi blandis verbis, que interpretatio facienda est: qz vbi pōt capi coniectura, nō delicti causa capienda est, l. merito. pro socio. Alij vero duo debūt puniri, sed in loco delicti: qz dicitur qd sunt forenses, nā sola habitatio in Racaneto non constituit domicilium. l. Ubertus. §. fola, & l. domicilium, & l. fi. ff. ad municip. nam non stabāt Racaneti animo ibi perpetuo habitandi, nec per decem annos steterūt C. de incol. l. iij. in prin. lib. x. Bar. a Saxoferrato.

ADDITIO

a T. D. ¶ Factum tale est. Istud consi. inueni in tertio vol. consi. diuerso. doc. & de materia vide Bar. in l. non solum. §. si mandauero. ff. de iniur.

CONSIL. CXII.

1 ¶ Substitutio que nondum euenit, vtrum transmittatur mortuo substituto ante euentum conditionis.

2 Executores si non distribuunt an post annum sit deuoluta potestas ad episcopos.

3 Bona que debent distribui ad pios vsus, si sunt vēdita, an possunt prescribi.

a Factum tale est, z Quidam magister Jo. magistri Simonis suum vltimum condidit testamentum, in quo multa fecit legata, demuz Frāciscum suū filiū heredē vniuersalez instituit sub ista conditione, quod si dictus Frāciscus decederet ante tempus vigintiquinque annorum sine filijs ex legitimo matrimonio de suo corpore descendētibus & in medietate omnium suorum bonorum succedat magister Nicola, frater Stephanus & frater Petrus sui fratres pro equali portione, alia vero medietas distribuatur pro anima ipsius testatoris ad sensum fratris Stephani sui fratris. Modo mortuus est magister Nicola, deinde mortuus est Frāciscus filius dicti testatoris superstitibus fratre Petro & fratre Stephano substitutis i medietate dictorum bonoz simul cum magistro Nicola premortuo ante mortem dicti Frāciscī. Modo frater Stephanus est frater minor, ita quod non successit in substitutione, & de illa medietate, quam debebat distribuere pro anima dicti testatoris nihil distribuit, ita quod solus frater Petrus remāsit i substitutione. Modo quidam Victorinus filius magistri Nico. prefati omnia ista bona tam ea que debebāt deuenire pro anima dicti testatoris ad dict. fratrem Stephan. quam ea que iure substitutionis debebant deuenire ad dictum fratrez Petrum, occupauit sine aliquo titulo, & sine aliquo iure tenuit ea forte per decēnū. Deinde mortuus est d. Victor. & sui creditores ceperūt omnia ista bona pro debitis suis, & antequaz d. Victor. moreretur, decessit frater petrus, ad quez erat deuoluta medietas illorum bonorum iure substitutionis, & omnia bona sua reliquit ad pias causas. Modo primo queritur vtrum magister Nicola, quia decessit ante diem substitutionis, possit eam substitutionez ad fratrem trāsmittere. ¶ Secundo queritur nunquid dicti creditores dict. Victorini filij prefati magistri Nicole qui dicta bona occupauerūt de facto potuerūt omnia bona sibi accipere pro debito dicti Victorini. Tertio queritur nūquid medietas istorum bonorum magistri Joannis, que debebāt distribui pro anima dicti testatoris, cum nō fuerint distributa intra annū, nec post deuenerint in episcopū. Et simili modo queritur de bonis fratris petri, qui reliquit omnia sua bona ad pias causas, cum ad fuerint executioni mandate & si deuenerunt. Quero vtrum ille, qui emit dicta bona vel possessa a domino episcopo possit ea vindicare a dictis creditoribus, & alijs quibuscunque, & quo iure? Ultimo quero nunquid dictus Victorinus potuerit prescribere dicta bona per decennū, quoruz medietas erat dicti fratris Petri per substitutio, alia debebat distribui p anima dicti testatoris, & ea distributa nō fuerunt. Super eo qd primo queri-
1 tur, an magister Nic. transmittat ¶ substitutionē ad suos heredes est dicendū qd non: cū in eius persona non esserit dies fideicōmissi: qz decessit anteq dictus Frāciscus, vt l. si in persona, a contrario sensu. C. de fideicom. & l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. facit qd no. in l. j. ff. de his, qui ante ape. ta. Modo potest dici qd portio sua & etiam fratris Stephani, qui vt proponitur, erat frater minor, & p cōsequēs nō capax huius substitutionis vt in clem. exiuit. de verbo. signi. accreuerit prefato fratri petro,

cum

cum inter eos vt per fideicōmissum substitutionis pōt esse locꝰ iuri accrescēdi, vt l. filiusfa. §. diui. el. j. ff. de le. j. probatur etiā in l. j. §. his ita. C. de cadu. tol. vbi fit mentio de institutis z substitutis, postea in §. z ante omnia. & qs hec omnia habēt locū, tā in testamētis, quā in codicillis. Sed in codicillis non pōt fieri substitutio directe, vt l. hȳdes. C. de codi. z l. Sceuola. ff. ad Tre bel. ergo ptz q. d. §. his ita, qui dicit qs inter institutos z substitutos conunctos est locus iuri accrescendi intelligit etiam de substitutione p fideicōmissam, z sic vna medietas bonorū magistri Joannis apparet qs deuoluta fuit ad dictū fratrē Petrū: quantū attinet ad aliā medietatē, fuit iussum p testatorē vt pro pone, vt tota distribueret ad pias causas. Mō, pponit q neqz testū magistri Joānis neqz testū dicti fratris Petri, q vt in pūcto cōtinet, distribuit omnia sua bōa ad pias causas, fuit executioni mādatū intra annū, pheredes vel eorū executores. Et que ritur, numqd dicta bona rōne executionis non facte intra annū deuoluta sint ad episcopū Assisiaten. tanq̄ executorem legitimū, adeo q dicta bona alienare potuerit pro executione fienda.

2 Et est dicendū q ad eū sint deuoluta, z dicta bona z res acci. pere pōt pro executione fiēda, vt in aut. de eccl. ti. §. si quis pro redēptione. z §. seq. z l. nulli. C. de epi. z cle. z de testa. cap. nos q dem. z c. si heredes. z c. tua. cū si. Et per cōsequēs vēdere, z alienare pōt pretium ad pias causas, z distribuere, vt ptz ex predictis iuribus z etiā ex ratione: q cū executores dativi testamento dictorū magistri Joānis, z magistri Petri potuissent dicta de cā dicta bona ex voluntate dictorū testantium vēdere, vt ex forma testamēti apparet, z no. in l. alio. de ali. z cib. le. Non mirū, si episcopus, g loco eorū succedit, in executionibus predictis, possit ea vendere. Ex predictis ptz responsio ad aliud qs queritur, vtrum creditores dicti Victorini filij dicti magistri Nicole potuerunt licite ingredi possessionē z tenutam capere in dictis bonis magistri Joannis repertis tunc penes dictū Victorinū filium z heredem dicti magistri Nicole. Et est dicendū q nō potuerāt tenutam capere cū effectu cū in dictis bonis dict⁹ Victorinus, vt heres magistri Nicole, nullū ius pretendere possit vt supra probatū est. Imo per dictū episcopum z suum officiū possit peti dictam tenutam revocari tanquā datā in bonis executioni subiectis rationeliuris, q episcopus hȝ pro his exequēdis vt legitimus executor, quo probato tenuta deberet revocari, vt l. j. z ibi no. ff. de pīnule. fisc. l. ob maritorū culpā. C. ne vxor pro mari. z l. a diuo Pio. §. si sup rebus, per gl. z doc. ff. de re iu. Ad aliud quo queritur nūqd illi qui emerūt dicta bona a dicto episcopo, potuerint ea vendicare a patre, est dicēdum q sic si dictus testator, cuius fuerūt, fuit dōs, vt l. in rem. ff. de rei vēd. l. doce ancillam. C. eo. tit. cū si. Posset etiam intentari vtilis petitio heredi. fideicō. vt l. j. z l. seq. ff. de fideicōmiss. here. peti. Ad vltimum, quo queritur, vtrū dictus Victorinus potuerit dicta bona prescribere decē annis, videt dicendum q non. Nam huic potestati seu iuri concesso episcopo a lege non videt posse prescribi isto tpe, imo est perpetuū, sicut alia iura personalia. l. ij. de consti. pec. cum si. Facit ad predicta l. si. §. sinautē. C. cōmu. dele. z etiam cum proponatur dictum Victorinū sciuisse formam dicti testamenti, z qualiter dicta bona erāt restitutioni subiecta. Bar. a Saxoferr. legum doctor.

3

ADDITIO.

a Tho. Factum tale. Sed ut inueni in iij. vo. cōs. diuerso. doc. de materia vide doc. in l. ij. C. de fideicom. z in l. nulli, vbi per Bal. C. de epis. z cler.

CONSIL. CXIII.

1 Accusatio de damno dato debet continere estimationē damni dati.

2 Probatio damni dati que fit per iuramentum, ex forma statuti debet fieri parte citata, z iuramentum dari a iudice.

Tactum tale est Producta est accusatio de dāno dato.

1 Est statutū q credat iuramento accusatoris vsqz in xx. solidos, z q damnū emende fm estimationem sacramenti damnū passi vsqz in ꝯtitatem xx. solidorum. Forma accusationis est in qua ponit factū, scz stare, dānificare z incidere, z asportare ligna, quercus, scz stipites, nec addit in quantuz sit dānificatus. Omnibus istis dico, q sua absolututoria fuit recte lata, z non sufficit in accusatione de dāno dato deducere factū scz q sit facta incisio vel exportatio, nisi probet. z alleget estimatio dāni, vt quatenus ex illo facto pars lesa est. hoc requirit statutū, duz dicit stari sacramēto accusatoris. Hoc disponit ius cōmune, vt C. vnde vi. l. si quando. z cap. fina. extra q metus causa. Sed q accusator non dedurit in accusationem quātum fuerit dānū. z sic non posset dari sūma q incerta, vt l. j. C. de sen. que sine cer. quanti. Et si diceretur qs solum de iure cōi debuit puniri: q punit factum, ex quo resultat punitio. saltem p titulum ad legem Aquil. z in similib. Certe iste accusat fm formam statuti, qs potest: q dicit q vidit, z inuenit damnū dari: q a iure cōmuni non requiritur. Item q suo iuramento accusat. z sic patet, qs qui fundat se ex vna lege non pōt ex alia obtinere. ff. de instito. l. habebat. facit l. vl. C. de codi. Item cum dicit. q probatio fit p iuramentū, certe istud iuramētum debuit peti p accusatorē sibi deferri a iudice, z parte citata, alias nō vz q ex eo pars ledit. per regulas. l. de vnoquoqz. ff. de re iud. z l. nā ita diuus. ff. de adop. z probatio non pōt fieri aduersario ignorante. de test. c. ij. extra. z C. de iud. l. properandū. Bar. a Saxoferrato.

2

ADDITIO.

a T. D. C Debuit peti. Nota illud consilium in materia damni dati, cui adde q no. Ant. de Alex. doc. Neapo. in l. qui accusare. C. de eden. q statutis disponentibus q de damno dato stetur iuramento damnum passi: cum ista probatio sit irregularis, requiritur q ille dānum passus. qui vult iurare, sit omni exceptione maior, z sequit Jas. in repe. l. admonēdi. ff. de iureiu. vbi vide Bar. in consi. xciij. ꝯ. co. vol. inci. Petrus. vbi voluit, qs ille qui debuit iurare, debet iurare z deponere vt testis.

CONSIL. CXIIII.

1 Confessio parte absente facta ad liberationem probandam an valeat.

2 Confessio facta presente fideiussore, non dicitur facta absente parte.

3 Notarius pōt conficere instrumentum, quando est rogatus ab vna parte. si instrumentum est gratia vnius confectum.

4 Notarij duo possunt rogari de vno instrumento de consensu partium.

In primis est videndū. an confessio facta, absente parte, ad probandum liberationem valeat. Secundo an dicat facta absente parte si sit; presente fideiussore? Tertio ad primum. Dicunt quidā, quod non valet parte absente. Mā confessio requirit presentiam partis [a] aduerse, z sic pactum, vt ff. de confes. l. certum. §. si quis absente. no. C. de confessis. l. vnica. ff. de pact. l. idem in duobus. facit ff. de libe. leg. l. Aurelius in fi. nisi t. l. s confessio sit transmissa per nuncium, siue epistolam. ff. de

a

1 posi. l. Publia. §. fi. z ff. de dona. l. nuda. † Contrarium videtur verum, quod talis confessio valeat, ad meram probationem, licet sit facta, absente aduersario, vt in authen. de testibus. §. z licet. z hec parit exceptionem, vt not. per gloss. z docto. l. non solum. §. liberationis verba. ff. de libe. leg. licet pactuz non valeat absente alia parte, ni si interueniat nuncius vel epistola, q pactum est contractus. sed confessio non. ff. de actio. z oblig. l. contraxisse. z no. C. de sacr. sanc. eccle. l. illud. ff. de acceptila. l. si acceptolata. §. fin. Facit quod not. ff. de nego. gestis. l. Pomponius scribit. z de Carbo. edict. l. queritur. z extra. de succes. ab intes. c. fina. Secundo dicendum est, quod quantum ad effectū aliquid inducendi vel disponendi non valet inter absentes nisi dispositio pendeat ex voluntate vnius tantuz, vt ratificatio vel improbatio: vt dicta l. pomponius. Sed quantum ad finem probandi factam solutionem, z repellendi contrariam fictionem, valet, vt dicto §. z licet. quicquid dicat Petrus. C. de non nu. pecun. l. generaliter. Super secundo puncto dico, qs non dicitur facta

2 †absente parte si est facta presente fideiussore[b], cū per fideiussorem probet reo exceptio doli. casus est in d. l. idem in duobus. §. fina. Sed an instrumentum confectum de dicta confessione valeat. Et videtur, quod non: quia tabellio debet esse rogatus ab vtraque parte, vt in authen. de tabel. §. nos autem. sed hic non fuit rogatus nisi a fideiussore, ergo non tenet instrumentum

b

3 †Solutio, quādo actus celebratur gratia vtriusque, tūc oportet, quod sit rogatus tabellio ab vtroque: sed quādo fit gratia vnius tantum, z in fauorem vnius tantum, tūc sufficit quod sit rogatus ab illo, vt ibi no. Unde quod dicta confessio fuit in fauorem vnius partis tantum, sufficit ab illa rogatum tabellionem, z testem naz idē in testibus dico. †Ulterius, quando duo notarij fuerint rogati in simul de eodem contractu, isti cōficiūt

4 diuersa instrumenta [c], an talibus instrumentis credatur? Respon. si ex tali variatione vterque notarius est in sua scriptura singularis, neutri creditur. Hā licet vni notario creditur, verū est nisi partes adhibuerint plures notarios ad actum, in authen. de her. z Fale. §. si vero absunt. z arg. ff. de off. proconsu. l. ij. Ire scripture varie in substātia, vel effectu, de quo questio vertitur super eadem re, sibi inuicē derogāt, vnde facit. C. de fid. instru. l. scripture, z quod no. in c. cum Joannes eremita. de fid. instrumen. Bart. a Saxoferrato.

c

ADDITIONES.

a Tho. ¶ Presentiã partis. Adde Bar. in l. tale pactũ. in princ. ff. de pac. & ibi plene per Jas. & ibi vide regulam cũ pluribus limitationib.

b ¶ Presente fideiussore. No. q̃ dicit Bar. hic, adde, q̃ & in causis. in q̃bus ꝓcedit summarie sola facti veritate inspecta, nõ curat pũctia partis vt plene p Alex. de Imo. in cõsi. cxiij. in vj. vol.

c ¶ Instrumenta. Vide no. per Jo. and. in repe. c. q̃m contra falsam, in verb. conscribãt. de probat. & vide Bal. cõsi. inc. notarij fm rogatum. vbi vult q̃ si duo notarij essent insimul rogati, tũc vnius subscriptio faceret instrumentũ valere q̃ quilibet in solidũ vt rogatus p l. si quis ex argẽt. §. ij. ff. de eden. secꝰ fm ipsum, quãdo forma rogitus hoc nõ patitur: q̃ actum est, q̃ vna & semel subscribere debeant: vnde vnius subscriptio non valet. arg. l. j. §. si plures. ff. de exercit. cum forma non sit servata. Tho.

CONSIL. CXV.

1 ☞ Iudex dando terminum pro prima dilatione an imporet, q̃ det secundam.

2 Juramentũ ratione impediendi non prestatur procuratori, sed domino.

3 Juramentum debet a parte vel a iudice deferri, alias est ipso iure nullum.

a Questio talis a ponitur, †† Occurrit q̃ dõ tpe dilationis dãde in iudicio parti, iudex dixit, do terminũ quinq; dierũ pro prima dilatione, ex eo em̃ q̃ dixit pro prima, videt innuere se daturũ secundã, cũ primũ dicatur, & denotet ordinẽ, & gradum ad secundũ. ff. de iudi. l. si quis instituat ex parte, contrarium puto verũ: nam hec verba hoc importãt, q̃ iudex dabit secundam. si in prima fuerit legitime impeditus, vt sic verba intelligant fm naturã negotij super quo proferunt. l. damni infecti quidam. ff. de dam. infec. & de vsur. l. si stipulatus, cũ si. Pro quo facit, q̃ iudex nõ posset facere si vellet, cõtra formam l. fi. ff. de fer. vt statim dicam: sed ex eo, q̃ iudex non debuerit dare secundam dilationẽ, dubitari põt, si eã dat, an datio est nulla ipso iure, an veniat rescindenda per ipsum, vel per superiorẽ? Et dico, confessionem ipso iure nullam, q̃n fit sine cause cognitione, per. d. l. fi. ibi dum dicit, in pecuniarijs causis omnibus dilatio plus quam semel tribui non põt: nam verbũ põt, positum cum negatione necessitatẽ importat, vt ff. de fur. l. non põt. extra de reg. iu. c. j. lib. vj. & ibi per Jo. and. vbi enim factum, lege prohibẽte, & sic est ipso iure nullũ, vt l. non dubiũ. C. de legib. Sed huic vt obstare q̃ no. Jun. extra de testi. c. in causis. sed ibi non loqtur de secũda dilatione, sed de tertia, & quarta ꝓductione, que põt fieri in eadẽ dilatione, vt dicit gl. in d. l. in pecuniarijs. Concludo ergo q̃ datio secũde dilationis, sine cause cognitione nõ vꝫ. Sed qd. si data est dilatio prima & datũ est iuramentũ procuratori iurãti se impeditũ iusta cã, &c. an dictũ iuramẽtũ potuerit dari dicto procuratori? Ad hoc esset videndũ cui esset data prima dilatio, q̃ in pũcto non exprimit. Si em̃ fuisset data principali vel alteri, procuratori? tunc sine dubio dicta prestatio iramenti nõ esset sufficiens probatio iuramẽti. Nam cũ credat domino, debet probare dñs & iurare, cuius nomine agit, & dz fuisse impedimentũ dñi non procuratoris: vt l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dã. infe. q̃ dñs potuit impediri q̃ cãm obtenuerit sibi, vel in ꝑsona procuratoris. vt l. cũ a matribus. C. qui pe. tut. Sed pone q̃ terminus esset datus ipsi procuratori, tũc etiã dicti iuramẽti prestatio non esset sufficies, probatio propter plura. Primo q̃ dictus procurator asserit se esse impeditũ, nec dixit quo impedimẽto. vt in casu fortuito vel tertij hominis vel q̃o. potuit em̃ impediri facto tertij hominis, sic non daremus sibi nec dari debet secunda dilatio, sed contra illũ, qui impedivit debet habere regressum, vt ff. de eo per quem factũ est, per totũ, & maxime per legem finalem. Itẽ cum petitio dicte dilationis ex cã impedimenti contineat quandam restitutionem: sed ille qui collocate & sine cause expressione hoc petit, non debet audiri, vt ff. de minorib. l. minor autem magistratus. §. j. Preterea, lz casus fortuitus q̃q; probari põt per iuramentũ, vt l. fi. C. de fide instrum. quãdoq; debet probari plenius, vt l. cõmeatus. in prin. ff. de re mili. Debuit em̃ in dicto iuramento exprimi, q̃s fuit casus fortuitus & per quem fuit impeditus: q̃d si nõ fecerit, apparet non esse probatum. Preterea iuramentũ istud lz a procuratore fuerit prestitum, non fuit a iudice † vel a parte delatum, & sic non releuat eum qui iuravit. ff. de in litẽ jurã. l. videamus. §. deferre. & hoc videtur velle Joan. and. in d. cap. vltra tertiam. extra de testi. sup verbo, prestito. Apparet ergo dictam dationem

secunde dilationis ipso iure nullam. Ex hoc sequitur, q̃d pars aduersa que contradixit, & reclamauit, fuit grauata: grauatur em̃ per interlocutoriam, que est ipso iure nulla, saltẽ de factorum q̃d appellatio ab hoc grauamine causam ad superiorem devolvit, vt extra de appellatio. ca. dilectus. & cap. vt debitus. & ibi p Jo. and. Bar. a Saxoferrato.

ADDITIO.

a T. D. ¶ Questio talis. Istud consilium inueni in rij. volu. cõsi. diuer. doc. Et adde q̃ Bar. idem consuluit in consil. cvij. in j. volu. inci. in questione predicta, vbi quasi sunt eadem verba, & ibi plene scripsi in addi.

CONSIL. CXVI.

1 ☞ Captus vigore statuti qui non potest relaxari nisi solvat, an possit cedere bonis.

2 Beneficio cessionis bonorum non potest renunciari.

a Captus a pro debito indicis mandato† vigore pacti in Zcto apposito. necnõ fm formam statuti dicentis, q̃ ad petitionẽ creditoris iudex debitorẽ faciat capi & in carceribꝰ detineri vsq; ad integralẽ satisfactionẽ, cessit bonis debitor creditore inuito. Queritur vtrũ debeat a carceribus relaxari & vt q̃s non. q̃ prouisio creditoris auferri sibi non dz licet prouisio legis possit tolli. l. assiduis. C. qui potio. in pig. hab. & melius in l. si quis in bello. ff. de cap. l. vtrũ. in fin. cum l. seq. de peti. here. Sed in proposito est hmõi: q̃ sibi per pactum prõmidit vt dicitur in themate, ergo sibi per l. nõ debet auferri beneficium a lege nõ datũ. Secũdo debitor apponendo pactum beneficio legis, contrarium prẽindicat sibi in beneficio legis. C. de aboli. l. j. igitur vt pactum aliud operet, sibi prẽindicat. Tertio, ius tollens, & sublatũ, est propium ciuitatis, vt patet de se ex themate, ergo ius commune non tollet principale, nisi expresse aliter disponatur. Quarto, q̃ dictũ statutũ esset delusorium: q̃ idem est dispositũ per legẽ, scz q̃ debitor posset capi, scz discussione bonorũ facta. l. a diuo §. Pio. §. j. ff. de re iud. In cõtrarium

1 est veritas, tum† q̃ beneficio cessionis bonorum renunciari nõ põt vt tenet Ly. qui bo. cede. pof. l. j. & ibi vide. tum q̃ ius municipale restringitur ad ius cõmune. l. ij. C. de nova. tum q̃ pactũ fuit appositũ fm formam legis, vt l. quero. §. inter locantem. ff. loca. & l. non recte. C. de fidei. Itẽm q̃ condemnatus põt carceri, & tamen habet beneficium cessionis, propter q̃d a carceribus relaxatur, ergo idem si teneatur ex pacto. Itẽm statutus & pactum cũ loquitur de debitore, intelligitur de efficaci? cessit bonis, non est efficax debitor. igit &c. Bar. a Saxoferrato.

ADDITIO.

a T. D. ¶ Captus. Istud consilium inueni in rij. volu. cons. xx. diuer. doc. Et adde q̃ Zzius in terminis statuti tenet Aug. in l. alia. §. eleganter. ff. fol. ma. & in l. nemo carcerem. ad fi. C. de exact. trib. lib. x. & in l. is qui. C. qui bo. ced. pof. tamẽ Bal. in l. j. C. qui bon. ced. pof. tenet opi. quã tenet Bar. hic & sequitur Petr. de anch. in ca. canonum statuta. in ver. querit, aliqe questiones. de cõsti. facit q̃ in fi. no. Bal. in l. terminato. C. de fruc. & lit. exp. vide tũ Alex. in d. l. alia. §. elegãter. qui aliter tenet. tũ Bar. hic mouetur alijs rationibus, quibus non respondet do. Alex.

CONSIL. CXVII.

a Continetur a in statuto q̃d si damnum datũ fuerit in aliqua parochia seu villa, & non reperiatur malefactor q̃ vicini proximiores in nu. xx. teneantur emendare damnus illi cuius possessio est dãnificata ad estimationẽ dãni dati. Queritur. nunqd ipse, cuius est possessio, teneatur pro se contribuere? Et videtur q̃ sic, vt l. ab omnibus. §. si Titio. ff. de le. j. & facti etiam. l. qui heredi. §. Plautius. ff. de cõd. & demõ. & l. j. & ij. ff. ad leg. Rho. de iactu. fm Dy. Idem tenet Jac. de are. in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tuto. & Spec. in tit. de censi. §. nunc dicendum. Bar. a Saxoferrato legum doctor.

ADDITIO.

a ¶ Continetur. Istud consiliũ inueni in rij. volum. consi. diuers. doc. & adde ad dicta per Bar. hic ea que ponit do. Hic. de Neapoli, in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excu. tut. & per Bal. in l. laborante. in princ. ff. ad le. Rhod. de iactu. vbi tenet id, q̃d dicit Bartol. hic, & respondit quod pro expensis factis cum villa nõ tenetur contribuere. vide doc. in l. ab omnibus. §. si Titio. ff. de lega. j. Tho.

¶ Consiliorum secundi voluminis Bartoli a Saxoferrato.

FINIS.

Quæstiones disputa-

TÆ PER DO. BAR-

TOLVM DE SAXO-

FERRATO,

QVÆSTIO I.

1 ¶ Pacta, z cõuentiones, que non sunt contra leges, sunt seruande, z si contra fiat, penalis stipulatio his adiecta committitur.

2 Contractus pacis, an sit de iure gentium.

3 Actiones, z obligationes que principaliter recipiunt vite sustentationẽ, cadunt in personam deportati, z etiam damnati in metallum licet tales obligationes descendant a iure ciuili.

4 Exbanniti dicuntur delinquere omittendo.

5 Utilitatem publicam, quando aliquod ius respicit, z priuatam mistim, si illi iuri renunciatur, talis renunciatio valet, prout respicit vtilitatem priuatam.

6 Fides etiam hosti seruanda est.

7 Occidere bannitum, sicut de iure municipali permissum est, ita permissum est de iure cõmuni domino corrigere z percutere seruos suos.

8 Facultas pluribus, z vniuersis concessa de iure publico, lz priuatorum pactionibus tolli non possit quantum ad oẽs, tollitur tamen quantum ad ipsum promittentẽ, vt contra promissionẽ suam venire non possit.

9 Exbanniti equiparantur excõmunicatis, z excõmunicatus de portato.

10 Specialia duo non possunt in idem concurrere.

11 Principaliter qs inducitur ad publicam vtilitatem, pactione priuatorum tolli non potest.

12 Facta prius pace inter duos postea secuto bãnimento, tunc exbannitus non obstante pace iam facta potest occidi.

13 Exbannitus pro homicidio habetur pro confesso ex forma statuti z consuetudine Italie.

14 Damnatus ad mortem statim efficitur seruus pene odiose.

15 Judicis factum, z factum contra hentium equiparantur.

16 Exbannitus pro homicidio equiparatur hosti, latroni z deserto-

17 Pari affectu sunt diligendi, z defendendi patres, z patria, imo maiori patria.

18 Contractus ex quo vltro citroque oritur obligatio, si interponitur super re alterius contrahentium non valet, nec ex eo oritur obligatio.

19 Pacto obligatur nullus ad penam corporalem.

20 Quando duo simul competunt, vt vnus per aliud, vnũ sine alio tolli non potest.

Tcane a Ciuitatis statuto cauetur q̃ frangens pacẽ occidendo, capite puniat. Alio statuto cauetur q̃ exbannitus pro homicidio possit impune occidi. Accidit qs Titius, qui erat pro homicidio bannitus, z cõdemnatus, qs si quo tẽpore in fortiam cõmunis peruenerit, capite puniatur, fecit pacem cũ Sempronio suo inimico non bannito z promiserunt se nõ offendere sub pena statuti, z pena mille librarũ, hincinde stipulatione promissa, demũ dictus Sempronius interfecit dictũ Titium exbãnitum. Querit an incidat in penas statuti, z an dicta pena pecuniaria sit cõmissa, an nõ: z q̃ incidat in penam statuti, z pena pecuniaria sit cõmissa, probat iuribus, z rationibus infrascriptis. †Primo sic. Pacta z cõuentiones q̃ non sunt ꝯ leges sunt seruãda, z si cõtra fiat penalis stipulatio his adiecta cõmittitur, vt ff. de pact. l. iurisgentium, §. pretor ait. z de his q̃ notan. infami. l. furti, §. mandati, de cõsti. pecu. l. j. in prin. de verborũ obligatio. l. stipulatio ista. §. alteri. C. de pact. l. pacta que contra, z qs ibi no. Sed ista pax, z cõuentio de non offendendo nõ est cõtra leges, sed fin leges, que pmittunt vnicuiq; qualiter cunq; redimere sanguinẽ suũ faciẽdo pacta, z trãsactiones etiã ꝯ publicã vtilitatem, vt ff. de bo. corũ qui ante sen. sibi mor. consci. l. j. C. de transl. transigere. z q̃ ibi no. z C. de accu. l. si qs homicidij crimen. vbi gl. Si ergo tali exbanito fuit licitũ facere talem cõuentionem ad redimendũ sanguinem suũ, ergo talis conuentio est secundum legem, z contra factum: committitur pena

2 statuti, z conuentionalis. †Secũdo probatur sic. Certum est q̃ contractus pacis est iuris gentium, ff. de iusti. z iur. l. ex hoc iure. coniuncta. l. j. de pac. Itẽ pt3 qs postliminium est de iure gẽtiũ, vt ff. de capt. postl. reuer. l. z postliminiũ. in prin. z ibi no. S3 postliminium hz locum tam in pace, quam in guerra. ff. de capt. l. in libello. in prin. ergo pax est iuris gẽtium. Ex hoc sic' arguo: Exbãniti nostri temporis equiparantur deportatis, secundum glos. Institu. quibus modis ius patrie pot. solu. §. relegati. z in l. j. ff. de here. institu. quod tenet Dy. in l. eius qui apud hostes. §. fin. ff. de testamen. Sed relegati retinent ea que iuris gẽtium sunt, vt ff. de penis. l. quidam sunt. Secũdum, quod per eos contractus, qui sunt iuris gẽtium, eis queritur obligatio, z actio, vt ff. mandat. l. si mandauero. §. is, cuius. ergo talis bannitus licite potuit inire cõtractum pacis, z sic si rumpitur, habet locũ pena statuti, z etiã pena conuentionis ipsi contractui pacis accessoria, vt C. per quas perso. nob. acquiritur. l. ij. †Tertio pro-

3 batur sic. Actiones, z obligationes que principaliter recipiunt vite sustentationem cadunt in personam deportati, z etiam in personam damnati in metallum, qui est seruus pene, licet dicte obligationes a iure ciuili descendant, vt ff. de his que pro non script. l. si in metallum. z de ali. z cib. lega. l. si is cui. z l. seruos. z de cap. dimi. l. legatum, z ibi no. ibi eñ loquitur in legato alimẽtorum quod pertinet ad vite sustentationem, z est iuris ciuilis: q̃ descendit ex testamento. ff. de testamentis. l. ij. Si sic, sequitur talis promissio de non offendẽdo, z penalis stipulatio, cum pertineat principaliter ad vite sustentationem, ne occidatur, competat in personam huius exbanniti, siue equiparet eũ deportato, siue damnato in metallum, qs plus est, z sic, si ventũ est con-

4 tra, committitur pena statuti, z conuentionalis. †Quarto probatur sic. Exbanniti delinquunt in omittendo: magis enim videntur exbanniti, z condemnati: q̃ non venerunt, quam quia malam causam habuerunt, vt ff. de euictio. l. si ideo. in princip. z de mofficio. testa. l. qui repudiantis. in fi. z l. Papinianus. §. me minisse. versi. proinde. Sed pena delicti in omittendo potest priuatorum pacto remitti, vt ff. ad Silla. l. diuus. z ibi no. per glo. in verb. nec sollicitudo. z dicit, ergo in questiõe nostra pena, que precesserit, qs potuerit impune occidi, potuit per tale pacrum remitti, cum ergo sit vetum contra, committitur pena statuti, z

5 conuentionalis. †Quinto probatur sic. Quãdo aliquod ius respicit vtilitatem publicam, z priuatam mistim, si illi iuri renũciatur, renunciatio valet prout respicit vtilitatem priuatã, vt ff. de procurat. l. licet in princip. z l. non cogendum. §. qui ita no. per gloss. de pac. l. iuris gentium. §. si pascisc. Sed istud statutum quod exbannitus possit impune occidi respicit vtilitatem publicam, vt prouincia purgata malis hominibus maneat in quiete, vt ff. de officio presid. l. congruit in principio. z C. quãdo lice. se sine iud. vin. l. ij. in fi. Itẽ respicit vtilitatẽ priuatã istius, qui pot se vlcisci, z inimicum suum occidere, ista ergo renunciatio que inducit talem pacem videlicet quantum ad ipsam renũciationẽ. Si ergo venit contra publicam vtilitatem: q̃ talẽ bannitum interficiat nomine suo, nõ pro iure reipublice, erit cõmissa pena statuti, z cõuentionalis. Sed cũ in questione nõ ponat cuius nomine interfecerit, ius psumit, q̃ suo nomine vt ff. de solu. l. z magis, cum alias persona extrinseca nõ subintelligat. vt l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verborum obligatio, er-

6 go vtraque pena est commissa. †Sexto probatur sic. Fides seruanda est hosti, adeo, quod nulli licet occidere eum, ergo cũ quo habemus pacem, multo magis licet, nisi solum ad defensionem sui corporis, vt ff. de pact. l. conuentionum, z de legib. l. fin. z expressum in vsib. feud. de pace tenen. capit. j. §. j. si ergo fides seruanda est hosti, ergo exbannito, z tunc cum in questione nostra non proponatur quod talem bannitum interfecerit se defendẽdo dicendum est esse commissam penam statuti z conuentionalem. †Septimo probatur sic. Sicut de iure municipali permis-

7 sum est occidere bannitum, ita permissum est de iure communi domino corrigere z percutere seruos suos, licet non cũ magna seuitia, vt C. de emend. seruo l. prima. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. l. ij. z Institut. eodem. §. j. Sed si dominus prestat: securitatem, z promittit non offendere seruum, sue facultati prẽiudicatur, z debet promissa attendere, vt C. de his qui ad eccle. confug. l. presenti. §. sane. z in authent. de monach. §. si vero in trienium. z de sanct. episcop. §. si quis autem ad monasticam. a simili. Ergo in questione nostra proposita valuit dicta promissio, z debuit obseruari. Si ergo non est seruata, est commissa pe-

8 na statuti, z conuentionalis. † Octauo probatur sic, Facultas pluribus z vniuersis concessa de iure publico, licet priuatorum pactionibus tolli non possit quantum ad omnes tollit tamen quantũ ad ipsum pmittentẽ, vt ipse contra promissionẽ suam venire nõ possit, vt ff. com. pred. l. venditor. in princi. facit

de serui.rusti.predio.l.per fundū.Ita ergo in proposito,lz per formam statuti sit cōcessum omnibus,talem exbānitū occidere, ⁊ per pactionem priuatorum tolli non possit, quantū ad oēs, tamen quantum ad preiudiciuz promittentis debet tenere,nec ipse posset cōtrauenire. Cum ergo contra fecerit, dicendum est
9 commissam esse penam statuti.⁊ cōuentionalem.¶†Nono probatur sic.Exbanniti equiparantur excōmunicatis,in vsib.feu. hic finitur lex,deinde incipiunt cōsue.re.c.j. Item excommunicatus equiparatur deportato,vt no.insti.de capi.diminu.§.minor,⁊ exbāniti deportatis,vt no.in d.§.relegati.vt dixi.s.in ij. ratione,ergo exbannitus excommunicato. Preterea exbānit⁹ fit per contumaciam,propter quod bonum quis separatur a communione ciuium,ita excommunicatio,propter quam qs separatur a cōmunione fidelium,vt in capitulo,ex parte in Christo,de verborum significatio.ergo est bona equiparatio.Sz certum est ꝙ licet excommunicato celebrare omnem cōtractū, solum enī esse in iudicio ei interdicitur,vt extra de iudi.c.intelleximus.de sen.excommu.c.si vero.⁊ capi.cum voluntate.§.predicatores.Sic ergo a simili,exbannito lz contrahere,⁊ ꝯctum pacis,⁊ stipulationis inire.Si ergo ventum est contra,debet pu
10 niri pena statuti,⁊ cōuentionalis.†¶Decimo ꝓbatur sic.duo specialia nō possunt in idem concurrere,vt C.de dot.promis.l.j. ⁊ l.cum post.§.gener.ff.de iure dot.⁊ vtrobiqz no.Hoc etiā probatur in l.si quis reum.§.fi.de pollic.cōiuncta.l.fina.C.de sacro sanc.ecc.Nam ex pollicitatione sola non transfertur dominium in Rempublicam,ne concurrant duo specialia,scilicet qđ ex pollicitatione teneatur,⁊ qđ transferatur dominium sine traditione.Sed in presenti quest.si cōsideres istum potuisse impune occidi occurrerent duo specialia circa idē,videlicet ꝙ possit impune occidi,⁊ pōt pax rumpi.Ne igitur cōcurrant ista duo specialiā quod ius non permittit,dicendū est esse commissam penā statuti,⁊ conuentionalem.

Econtra qđ nō incidat in penā statuti,nec pena pecuniaria sit cōmissa, probatˀ infrascriptis rationibus,vcz,primo sic.Illud ius,qđ principaliter inductuz est in odium alterius,non in fauorem renunciantis,priuatorū pactione nō tollitˀ,vt ff.ad Maced.l.tametsi.⁊ ibi no.C.de pac.
11 pigno.l.fi.†Item illud quod principaliter inducitur ad publicam vtilitatem,pactione priuatorum tolli non pōt,vt ff.de pactis.l.ius publicum.⁊ l.iuris gentium.§.si paciscar.⁊ l.si vn⁹.§. pacta que contra,⁊ §.atē ne experiar.de reg.iu.nec ex pretorio. plene no.in authen.vt sine prohib.ma.§.qr vero.Sed constat quod istud ius quod liceat exbannitū occidere, est inductum principaliter odio banniti.Itē fauore Reipu.vt ciuitates purgate malis hominibus remaneant in quiete,vt C.quando lice. se sine iudic.vin.l.ij.in fi.⁊ sic priuatorum pactione tolli nō potuit,⁊ per consequens talis promissio nō valuit.Si ergo ventū
12 est contra,non committ.ˀ pena statuti,nec cōuentionalis.†Secundo probatur sic,presupposito pro constanti quod verū est quod si primo fuit facta pax inter duos postea secutū fuisset bānimētum quod exbannitus non obstante pace iaz facta posset occidi,hoc probatur ff.de verborum obligation.l.qui seruuz.⁊ l.quidam cum filium.de leg.j.l.quid ergo.§.si heres,de pignor. actio.l.eleganter.in fine.ff.loca.l.quero.§.inter locatorē.in quibus legibus precedebat obligatio de non offendēdo,⁊ tamē ea obligatione nō tenetur si offendit ex causa legitima.Modo arguo sic.Hec est regula infallibilis quod ea,que dirimunt iam contracta,impediunt contrahenda,vt ff.de verborum obligat. l.inter stipulantem.§.sacram.ij.respon.§.penul.sed exbānimentum superueniēs dirimit obligationem pacis iam contracte,vt supra probatum est,ergo impedit contrahendā,⁊ sic ex tali pace non est contracta.cum factum sit illegitime nō est commissa
13 pena statuti,nec conuētionalis.¶†Tertio probatur sic.Iste fuit exbannitus pro homicidio,vt in questione proponitur, ꝙ exbanniti habentur pro confessis ex forma statuti,⁊ cōsuetudine Italie,qui consonat l.consiliarios.C.de assesso.ff.ad Silla.l. lex Cornelia.§.preterea.Sed lege cauetur quod homicidiarijs, ⁊ alijs delinquētibus in grauioribus,non est danda fiducia, ⁊ si datur,nō debet seruari,vt probatur in authentic.de manda. princip.§.neque autem homicidis,vbi videtur casus questiōis secundum intellectum glos.licet quidam aliter intelligant. Si ergo fiducia talis data non debet seruari,patet qđ licitum fuit talem exbannitum occidere,⁊ sic pena statuti,nec conuentiona
14 lis est commissa.†Quarto probatur sic.In questione ponitur quod occisus erat condemnatus,vt capite puniretur.Tūc arguo sic.Damnatus ad mortē statim efficitur seruus pene odio se,secundum veram opin.vt no.C.de donationib.inter virum ⁊ vxorem.authenti.sed hodie ff.de pen.l.qui vltimo.Sed ille,qui est seruus pene quo ad effectū,ꝑdit omne ius obligationis iuris gentium,⁊ ciuilis,vt ff.de penis.l.quidam.Hoc etiaz patet, quia non potest acquirere,quia seruus,vt ff.de acquiren.reruz domi.l.acquiritur.§.j.⁊ institu.per quas perso.nobis acquir.§. nobis,⁊ ff.de regulis iuris.l.quod attinet.¶Item fisco nō acquirit,quia non est seruus fisci,sed pene, vt ff.de iure fisci.l.in metallum,⁊ de his que pro nō scri.l.si in metallum.Si ergo omnem perdit obliga.ergo in eum non cadit contractus pacis.q est iuris gentium nec penalis stipulatio,que est iuris ciuilis,⁊
15 sic in nullam penam incidit.†Quinto probatur sic.Factum iudicis,⁊ factum contrahentium equiparantˀ,⁊ C.si in causa iud. pig.cap.sit l.prima.ff.de iureiurand.l.j.imo maioris authoritatis est factum iudicis,vt ff.de iureiurand.l.ij.⁊ ibi no. Sed si iudex dixerit in sententia,quod non esset licitum interficere talem exbannitum,talis adiectio non valeret,nec hoc posset facere.vt ff.de iureiurand.l.non poterit.de iniur.l.diuus.Nam facti questio, non est in arbitrio iudicis,sed imposita in arbitrio legis,vt ff.ad turpil.l.j.§.j.Si ergo non licet iudici facere per sententiam quod talis exbannitus nō offendatur,multo magis non licet priuato per contractum,qui est minoris authoritatis ergo videtur quod non sit commissa pena statuti, vel pecunia
16 ria.¶†Sexto probatur sic.Ego equiparo exbannitum ꝑ homicidio,⁊ hostem,latronem,seu desertorem,sicut iste exbannitus non potest impune occidi ex forma statuti,ita ex forma iuris communis pōt impuni occidi hostis,latro,seu desertor,vt probatur ff.ad legem Corne.de sica.l.iij.§.final.C.quando lice. se sine iudic.vind.l.j.⁊ ij.⁊ ista equiparatio procedit a paritate pene,vt C.de episc.⁊ cleri.l.si quenquam.in fine.Item equiparatur desertori.Nam sicut desertor dicitur qui dereliquit militiam,⁊ est contumax,⁊ inobediens,vt C.de desert.lege.j.lib.xij. ita iste exbannitus:quia propter suam inobedientiam,⁊ contumaciam suam,ciuitatem dereliquit. Modo sic arguo,Bonus est dolus,qui adhibetur contra hostes,seu latrones,vt ff.de dolo.l.j.§.non fuit.ergo bonus est dolus, qui adhibetur contra exbannitos. Licitum ergo fuit fingere cum eo pacem,vt isto pretextu posset eum habilius interficere,Si licitum, ergo non
17 incidit in penā statuti nec pena pecuniaria est cōmissa.†¶Septimo probatur sic.Pari affectu sunt diligendi,⁊ defendendi patres,⁊ patria,imo maiori patria, vt ff.de insti.⁊ iur.l.ij.⁊ de cap.⁊ postlimi.reuer.l.postliminiū.§.filius.ff.de mune.⁊ hon.l. honor.§.plebeij.Sed ob defensionem parentum licitum est pacem rumpere,de pace tenen.§.primo.⁊ ibi not.ergo multo magis erit licitum ad defensionem patrie:sed iste occidit talem exbannitum defendendo patriam,vt probabo,ergo fuit licitum, hoc sic probo.Iste exbannitus existens in cōtumacia,offendit suam patriam:quod ptz,qr ex contumacia pena imponitur,⁊ omne factum ex quo pena sequitur,est offensa,vt ff.de manumis.testa.l.testamentum.§.primo,facit ff.de re iudic.l.contumacia.Item inferre penam cōtumacibus est defendere iurisdictionem ciuitatis.Casus est in l.j.in princip.ff.si quis ius dicen.nō obtemp.Iste ergo,qui occidit talem exbannitum,intulit ei penam contumacie,ergo defendit ciuitatem ⁊ sic fuit sibi licitū.
18 sic non est commissa pena statuti,nec pecuniaria.¶†Octauo probatur sic.Contractus,ex quo vltro citroque oritur obligatio si interponitur super re alterius contrahentium,non valet, nec ex eo oritur obligatio,vt ff.de contrahen.emptio.l.sue rei.de pignor.actio.l.si debitor.in princi.de condic.indebit.l.seruum. C.de contrahen.emptio.l.cum res.⁊ loca.l.qui rez.in quibus legibus dicitur,quod emptio vel conditio alicuius rei sue nō valet.Ratio,quia iste qui accipit rem,nihil accipit ab alio,quia res ante erat sua.Esset igitur iniquum,quod teneretur dare alteri.Modo in proposito isti duo fecerunt contractū vltro citroque obligatorium.Nam promiserunt se inuicem non offendere, sed iste Sempronius nō exbannitus,ex ista promissiōe nihil recepit : quia etiam sine vlla promissione tenebatur ille Titius eum non offendere.Sed si ipse ex promissione tenetur non offendere Titium,aliquid daret:quia Titius exbannitus poterat ante offendi.Cum ergo nihil noui alter contrahentium recipiat,dicendum est contrahentium pactū non valere,⁊ per con
19 sequens pena statuti vel pecuniaria non est commissa.¶†Nono probatur sic.Nullus per pactum obligatur ad penam corporalem,vt ff.de custod.reo.l.diuus.⁊ l.si quis reum.⁊ ff.rem ratam habe.l.procurator ad exhibendum.§.fin.⁊ facit quod not de preto.stipul.l.fin.⁊ qui satisda.cogan.l.j.in fin.quod etiam patet:quia nemo est dominus membrorum suorum,vt ff.ad legem Aqui.l.liber homo.in fi.Item per pactum non pōt quis effici seruus,nisi interuenientibus illis que no.ff.de statu hom. l.⁊ seruorum.§.j.ergo multo magis non poterit se obligare pena mortis,que pena inducit seruitutem,vt dixi supra in quarta ratione pro hac parte allegata.Sed hic isti obligauerūt se ad penam statuti,que est ꝑsonalis pena,ergo nō valuit obligatio, per consequens nō incidit in penam statuti.¶Item qđ non sit commissa

commissa pena pecuniaria.probatur ex forma instrumenti. Ille ex pacisc entibus incidit in penam,qui offendit aliū:sed occidere exbannitū,non est offendere,vt probabo. ergo pena non est commissa. Hoc probabo. Illud factum dicit offensa,ex quo infertur pena,z ecōtra,vbi non est pena,ibi nō est offensa.vt ff.de manumiss.testa.l.testameto.§.j.sed ex homicidio exbāniti nulla infertur pena,ergo non est offensa,vt patet qō conditio stipulationis penalis nō exist it,z sic pena pecuniaria non est cōmissa.

†Decimo probatur sic.Quando duo simul competūt,z vnum per aliud,vnū sine alio tolli non pōt,imo sublatū remanet virtute remanentis,vt ff.de libe.z posth.l.si ita.§.regula.z de adi.le. l.j.§.de vsu,z habita.l.per seruū.§.j.in fi.sed in quest.proposita duo sunt,sc3 qs exbannitus,z qs impune pōt occidi,z vnus est per aliud.Sed isti contrahentes egerunt q vnum solū tollatur.id est,q vnus possit occidi alio remanēte,sc3 exbannimēto, qs fieri non pōt,ideo sublatū virtute remanentis exbannimenti perdurat,z sic pōt impune offendi,vt hic patet,qs sic pena statuti,nec pecuniaria quidem est commissa.

ADDITIO.

a T.D.Lucane.De ista questione facit mentionē Bart.in l. ij.C.quando liceat se sine iudi.vin.in fi.in l.j.in fi.C.de here.instit. z ibi doc.ff.sol.mat.in ver.an autem exbanniti.z in l.eius.§.fi.ff. de testa.z in l.qui vltimo.in prin.ff.de penis.z in extraūagā.qui sint rebel.in ver.rebellando.z in l.ex facto.in fi.ff.ad Treb.z ibi vide Aler.in l.a diuo Pio.§.sententiā.ff.de re iudi.z in l.quid ergo.§.si quis duos.ff.de lega.j.z Jas.in l.j.C.de here.instit.z vi de Saly.in l.j.C.de here.inst.z in auth.item nulla.in fi.C.de epi. z cler.z Petr.de anc.in consi.lxvj.incip.filio suo.z Ang.de are. in §.cum autem.instit.quibus mod.ius pa.pot.sol.z vide Bar. in l.qui seruum mihi.z ibi apostil,meam.ff.de ver.obli.An aūt bannitus vnius ciuitatis perdat patriam potestatem vide per Aler.in l.si cum dotem.§.si patri.ff.sol.ma.z si statutum dispo nit quod bannitus non possit eximi de banno,nisi habuerit pacem ab herede occisi.si Titius bannitus sit heres occisi,media te tertia persona possit ex suamet voluntate facere pacem,z eximere se a banno,vide Aler.in l.cum filio.ff.de leg.j.

1 ☞Sententia,que suspenditur per aliquam conditionem tacitam,vel expressam,non inducit capitis diminutionem.
2 Excommunicatus an equiparetur deportato.
3 Exbannitus an equiparetur relegato.
4 Exbannitus an equiparetur excommunicato.
5 Exbannitus qui secundum formā statuti impune offendit,pro prie potest dici transfuga,z hostis ciuitatis.
6 Exbannitus,de quo in ista questione,propter suum exbannimē tum quid perdat.
7 Transfuga aliquis,vel reprobatus ab vno collegio perdit iura propria illius collegij,z remanet in dispositione iuris communis.
8 Occisor istius exbanniti an incidat in penam statuti.
9 Primato an liceat venire contra fidem datam hosti.
10 Exbannito quid prodest habere actionem, z non posse agere.
11 Exbannitus an possit facere testamentum,z an possit heres instituj.
12 Exbannitus an possit succedere ab intestato.
13 Exbannitus qui non pōt impune occidi,an sit transfuga vel hostis ciuitatis.
14 Exbanniti de iure communi an quis possit,z talis exbannitus de iure communi quid perdat.
15 Iudex si apponat in banno quod elapso termino,posset impune offendi an valeat.

a **Solutio** Saluatoris a Dñi nostri Jesu Christi noie inuocato,dico dictū Titiuz pro homicidio exbannitū potuisse impune occidi,z occisorē tanq̄ pacem rumpens,in penam statuti non incidisse,nec penam pecuniariā esse cōmissam.per rationes pro hac parte alleg. Ad hoc aūt manifestius inuestigandū,z ostendēdū putaui cui talis exbannitus equiparetur,quid propter exbannimētū amittat ex quo patebit solutio nostre questionis. Primo igit videamus vtrū equiparat damnato vltimo supplicio,vel ad bestias,z sic efficiat seruus pene,q videt q damnatus ad mortē etiam hodie seruꝰ pene efficit,vt no.C.de donationib.inter vir.z vxorem.authē.sed hodie.ff.de pen.l.qui vltimo.Sed Titius erat exbannitꝰ,z damnatus ad mortē,vt proponit,ergo est seruꝰ pene,vt dixi in quarta ratione facta pro hac parte.Contrarium dico quod nō efficiet seruus pene. ¶Nam sententia,que suspendit per aliquam b conditionem tacitam vel expressam.nō inducit capitisᵇ diminutionem,vt ff.de iniust.testament.l.si quis exheredato.§.eius. qui.ff.de lega.iij.l.j.z ff.de pen.l.ij.§.j.Sed iste est damnatus ad mortem sub conditione,si in fortiam communis peruenerit,ergo,&c. Preterea nullus superuiuēs ex sententia hodie efficitur seruus pene,vt dicta authen.sed hodie.z ibi not,sed iste exbannitus,condemnatus in absentia superuiuit.ergo,&c. Dices tu, Expressio conditionis,que tacite inest,non suspendit dispositionem.l.hec verba.de leg.j.cum similibus. Respondeo,illa loquitur quo ad transmissionem ad heredem,sed quo ad obligationis effectum,nulla est differentia inter tacitam.z expressam,vt nota.ff.de pac.l.item quia.§.respon.fateor quod si esset in presentia.z pure esset condemnatus ad mortem,etiam hodie efficeretur seruus pene,vt dictis iuribus,nec valeret eius testamentum,vt ff.de testamen.l.eius qui.§.fin.z not.per gl.z melius per
2 Dyn.quia gloss.in aliquo non bene dicit.†Secundo videamus vtrum equiparetur deportato? Sl.que est Justitu.quibus modis ius pat.potestat.sol.in §.relegati.tenet quod si bona exbāniti publicent de iure,vel de consuetudine,equiparatur deportatis. Idem videtur tenere glo.in vsib.feud.hic finitur lex Lotrad.c.j. Idem tenet Dy.in d.l.eius.Et secundum hoc perderet exbannitus omnia que iuris ciuilis sunt.l.quidam.z dixi in secunda ratione supra,quam feci pro parte contraria. Contrarium credo verum,scilicet, quod non equiparetur deportato. Quod sic probatur. Preses prouincie,z magistratꝰ municipalis non possunt deportare,vt ff.de inter.z relega.l.relegatoruz. §.interdicere,z de leg.iij.l.j.§.qui deportatos.Si ergo non preses,ergo multo minus potestas vnius Ciuitatis:ergo exbannitus ab eis non equiparatur deportatis. Preterea sententia de portationis non fertur in absentem.C.de accusl.in absentem: ergo non equiparat deportatis. Preterea, deportatus perdit ius ciuium Romanorum,vt ff.de pen.l.quidam.Sed si dicerem⁹ talem exbannitum equiparari deportato,talis exbannitus perderet ciuitatem Romanā,z ius ciuium,z sic iudex vnius ciuitatis extenderet iurisdictionem suam vltra suum territorium,quod est contra l.inter penas.in princip.§.j.z l.relegatorum,in princip.de interdic.z relega.cum simili. Preterea,fama eius,qui deportatur,non solum diminuitur quod efficiatur infamis,imo fama eius in totum tollitur,vt ff.de variis z extraordinarijs cognitio.l.cognitionum.§.finali.sed exbannitus non efficitur infamis: quia edictum propositum contra absentem pro maleficio non infamat,nisi de facto,vt C.de requirend.reis. l.finali.not.expresse de istis exbannitis,z condemnatis extra ordinem,per gloss.C.de modo mulct.l.prima.quod tenet Dyn. vt patet ex not.ff.de suspec.tut.l.iij.§.preterea.z quod ibi no.p gloss.z Dyn.ergo non equiparatur deportato. Preterea,deportatum nemo potest restituere,nisi princeps,vel senatus,vt ff.de penis.l.relegati.in fin.de postul.l. prima.§.de qua.sed exbanniti quotidie rebannimuntur per communia,z eorum Rectores,ergo non equiparantur deportatis. Preterea, hoc patet ex modo constituendi: nam exbannitus est ab ipso initio contumax,z extra obedientiam Communis:sed deportatus omni tempore,etiam post sententiam,est obediens,adeo quod si ante sententiam efficeretur inobediens,capite puniretur,vt ff.de penis,l. relegatorum.z l.capitalium.§.in exulibus. ergo non equiparatur deportato. Preterea, non reperitur lege cautum,quod deportatus possit impune occidi.ergo non equiparatur deportato.Et in hac opinio.est domin.Joan.de Are. z domin.Cyn.z sic fuit determinatum Bononie in publica disputatione per domin.Federic.de Scalis,vt refert Cyn.C.de hered.instituen.l.prima,licet non ponat dictas rationes domi. Federi.de Scalis.z in hac sententia sunt communiter omnes
3 Moderniores. † Tertio est videndum, vtrum exbannitus equiparetur relegato,glossa, que est in dicto §.relegati.dicit, quod quando non amittuntur bona, equiparatur relegato. Idem videtur sentire gloss.ff.cr quibus causis in posse.catur.l. ad cognitionem.in fin. vltim.gloss. Contrarium credo verum: nam exbannitus aliquis propter solam contumaciam,nulla de delicto precedente cognitione secundum statuta, z consuetudines Italie,sed per sententiam,relegatorum,licet posset ferri in absentem secundum iura,vt ff.de pen.l.absentem.§.j.tamen debet de crimine cognosci,vt ff.de requi.reis.l.j.patet ex d.l.absentem. Nam ibi dicitur quod sententia non fertur in absentem,ni si plene cognito de causa,vt C.de iudic.l.properandum.§.finali tem reus.z C.quomodo z quando iudex.authē.qui semel. Pro hoc facit quod not.in auth.de incest.nupt.in princip.magn.gl. que incip.ex hoc verbo,&c. vbi dicitur, quod pena relegationis non infertur sine dolo.Ex his patet,quod exbannitus non equiparatur relegato. Preterea, relegatus est infamis,vt ff. de varijs z extraordinarijs cognitio.l.cognitionum.§.minuis

tur,saltem interim dum est relegatus,C,de his q in exi.dat.vel
ab ordi.l.j.lib.x.sed exbannitus non est infamis,vt supra dictũ
est,ergo,⁊c.¶Preterea,relegato nõ põt dari licẽtia reuertẽdi,
nisi a principe.l.relegati.in fi.ff.de pen.Sz exbãnitus restituit
a ciuitate,ergo,⁊c.¶Preterea,nõ reperit ꝙ relegatus possit
impune occidi,sed exbannitus sic,ergo,⁊c.Concludo ergo qd
exbannitus non equiparatur relegato.¶Quarto est videndũ
nũquid exbannitus equiparatur excommunicato,quod vide-
tur,per ea que dixi supra in ix.ratiõe facta pro parte cõtraria,
⁊ per tex.in vsib.feud.hic finitur lex Corra.c.j.Cõtrariũ credo.
s.quod non equiparatur excõmunicato in omnibus,ita qd de
vno ad aliũ arguit.Nã isti exbãniti statim lapso termino bãni
habent pro cõfessis de maleficio, nec possunt innocẽtiã suã pur
gare sm statuta,⁊ consuetudines Italie.Sed excommunicat9
prestita satisdatione de parendo mandato iudicis absoluitur,
vt extra quod me.cau.c.j.de sentẽ.excommunic.c.nuper.⁊ capi
tu.sacro.in fi.ex effectu ergo patet,quod non procedat equipa-
ratio.Preterea,per excommunicationẽ perdit quis perceptio-
nem sacramentorũ,⁊ communionẽ fideliũ,vt extra de exceptio.
ca.ij.de senten.excommuni.cap.penulti.Certũ autem est,exban
nitum predicta nõ perdere,ergo,⁊c.Preterea sentẽtia excom-
municationis a suo iudice lata ligat apud omnes.d.c.penul.de
senten.excommunica.Sed exbannimentũ non facit quez videri
pro exbãnito,nisi in illa ciuitate vnde exbannit:ergo,⁊c. Pre-
terea,non reperitur qd excommunicatus possit impune occidi,
ergo,⁊c.Non obstat capitu.j.titu.hic finitur lex Corradi,quia
fateor quod quantũ ad illud equiparatur propter cõtumaciã,
in multis alijs posset reperiri concordantia ⁊ discordantia:qd
Canonistis relinquo.Non est ergo simpliciter arguẽdũ de vno
5 ad alium.Quid ergo dicendum?†Dico talem exbannitũ,q se-
cundum formã statuti impune offenditur,vere,recte,⁊ proprie
posse dici transfugã ciuitatis sue.Item potest dici hostis ciuita
tis sue,⁊ hoc probo ex forma constituendi sic.Illi dicunt trans
fuge,qui ab his.sub quorũ imperio sunt,desistũt,⁊ in numero
hostium se transferunt,vt ff.de capi.diminu.l.amissione.secũdo
respõ.sed exbannitus ideo ponitur in banno,qr inobediens fit
his,sub quorum imperio,⁊ iurisdictione est,⁊ in numero alio-
rum exbannitorũ ad hostes ciuitatis sue se transfert,ergo põt
dici transfuga sue ciuitatis.Itẽ hoc probatur ex effectu statu-
ti:nam licitũ est transfugam impune occidere,vt ff.ad legẽ Cor
neliam de sica,l.iij.in fi.⁊ eodem modo licet iuste exbannitũ.Sz
tu potes instare,hostes sunt quibus populus Romanus bellũ
publicũ indixit,⁊ ipsi populo Romano,vt ff.de capti.l.hostes,
sed exbanniti nõ sunt huiusmodi,ergo non contulerunt se in nu
mero hostiũ.⁊ sic non possunt dici trãsfuge.Respõdeo ,hostes,
inter quos habent locũ iura captiuitatis ⁊ postliminij,sunt hi,
de quibus loquit d.l.hostes.sed alio modo loquendo quelibet
ciuitas põt habere suos hostes,vt si ipsum bellum indixit.ff.de
cap.l.si quis ingenuã.§.fi.⁊ no.in d.l.hostes.in prin.gl.sed tali-
bus exbannitis ciuitas indixit bellũ,permittendo eos impune
occidi,⁊ statuendo officiales,⁊ alios ad eos capiendos,⁊ puniẽ
dos:ergo sunt hostes ciuitatis.Itẽ quando subditus se rebel-
lat domino potest dici hostis vt C.de his qui ad ecclesi.cõfu.l.si
seruus,in fine,ergo exbannit9,qui rebellis est ciuitatis sue po-
test dici hostis.Concludo ergo,quod talis exbannit9 ꝓprie po
test dici transfuga ciuitatis sue.¶Item potest dici hostis.nã
sicut illi etiaz subditi,quos senatus hostes iudicat,hostes sunt
populi Romani,vt in dicta l.amissione.§.sed hi.cum sua gl.ita
illi subditi,quos cõmune iudicat hostes suos sunt hostes ciui-
tatis,sed exbãniẽdo eos iudicat suos hostes,vt ꝓbaui:ergo,⁊c.
6 sic possunt dici transfuge,⁊ hostes ciuitatis sue,¶†Restat vi-
dere que perdat talis exbannit9 propter tale exbannimentuz.
Ad ꝙ respondeo,vos debetis scire,quod transfuga,⁊ hostis ci
uitatis Romane perdit ciuitatẽ Romanam,⁊ omnia iura ciui-
tatis Romane,retinet tantum iura gentium,vt d.l.amissione.⁊
arg.d.l.quidam,de penis.hoc verum,scilicet quod perdit iura
c ciuitatis Romane inquantum respicit suum commodum,[c] sed
prout respicit incommodum ipsius iura ciuitatis Romane eũ
ligant apud nos,vt no.gl.secũdum vnam solutionem.ff.de cap.
⁊ postli.l.postliminium.§.filius.⁊ etiam ꝓbatur,qr promitten-
do nobis obligatur ciuiliter,vt no.per glo.ff.de capit.diminu-
tio.l.tutelas.§.fina.Et hoc etiam patet,qr lex ciuitatis Roma-
ne,que permittit eos occidi,eos ligat.ff.ad.l.Corne.de sica.l.iij.
§.fi.⁊ ita dico de tali exbannito.Nam cũ ipse sit transfuga,⁊ ho
stis illius ciuitatis,vnde exbannitus est,vt s.probatũ est:dico
d qd per exbannimentum perdit illam[d] suam ciuitatem,⁊ omnia
iura propria ciuitatis illius vnde exbãnitus est, pro-
ut faciunt pro se:sed prout faciunt contra se,illis iuribus rema
net ligatus quantum ad illam ciuitatem,⁊ eius homines,sicut
primo.iura vero gentium,⁊ iura communia ciuitatis Romane
seu Romani imperij non perdit.Nam non est transfuga totius
imperij,sed illius ciuitatis tantum,⁊ sic idem iuris sit de parte
7 quo ad partem qd est de toto quo ad totũ.¶†Preterea,hoc
esse verum probatur,quia si aliquis trãsfugit,vel est reprobat9
ab vno collegio,iura propria,illius collegij perdit,⁊ remanet in
dispositione iuris communis,vt ff.de excu.tu.l.sed ⁊ reprobati,
⁊ C.de epis.⁊ cle.l.generaliter.C.de questionib.l.milites.C.de ta
bellio.l.ij.lib.x.ff.de cura.l.fin.cum gl. Item cum iste exbannit9
sit ex delicto remotus ab vniuersitate illius ciuitatis,perdit iu
ra,⁊ priuilegia ipsius.Pro hoc facit C.si curia.reli.ci.rus hab.
maluerit.l.j.lib.x.Ad istam opin.confirmandam induco in te-
stem Jacob.de are.doctorem eximium,cuius opin.vt plurimuz
de mente iuris procedunt,qui hoc tenet expresse.ff.ad Treb.l.
ex facto.vbi inter cetera his vtitur verbis,quod in exbannitis
nostri temporis dicunt quidam idem qd in deportato,ar.ff.de
bonis damna.l.j.sed contrarium videtur:qr sententia deporta-
tionis etiam presidibus dari non põt.ff.de penis.l.ij.de legatis
iij.l.j.§.deportatos.multominus a ciuitatum Rectoribus.nõ
ergo perdit,que sunt ciuium Romanorum propter bannum,
sicut relegatus,si sibi bona adimuntur quod interdum fit, li-
cet regulariter non dicatur fieri,vt ff.de interdic.⁊ relega.l.re-
legatorum.§.j.C.de postulan.l.nemo.⁊ argumen.ff.de pen.l.in-
terpretatione.Ea autem,que sunt propria ciuitatis,a qua est
exbannitus,amisisse credo.qr quantum ad illam peregrinus
est,vt C.de hered.instituen.l.j.⁊ ff.de in ius vocan.l.sed ⁊ si hac.
§.si per penam.ista sunt verba Jacob.de Aret.ad literam, qui
vt apparet ex his posuit suam credulitatem ponendo non ar-
gumen.inducendo,patet ergo quod iura sue ciuitatis perdit,
sed iura gentium non,nec iura communia,vt dictũ est.ergo ⁊c.
8 †Ad solutionem igitur nostre questionis descendo, ⁊ dico,qd
occisor non incidit in penam statuti,nam cum statutum sit pro
prium ius ciuitatis,vt ff.de iusti.⁊ iur.l.omnes populi.illud
ius perdit exbannitus per bannum:cum ad ipsius exbanniti
commodum pertineat,⁊ ideo occisor nõ tenetur de pena iuris.
e de pena[e] vero conuentionali est magis dubium.nam,vt propo-
nitur,fuit per stipulationem promissa,que stipulatio est de iu-
re ciuili publico Romanorum inducto a Gallo Aquilio.vt ff.
de acceptila.l.⁊ vno.§.j.de transacti.l.Cum Aquiliana.de pac.
l.si vnus §.pactus.de acquir.rer.dom.l.ea que ciuiliter.no.in l.
ex hoc iure gentium.in vltim.gloss.de iusti.⁊ iur.vnde videtur
quod talis bannitus sit capax talis obligationis.Dico tamen
quod penalis stipulatio non est commissa.hoc tamen non acci
dit ex eo quod talis exbannitus non sit capax talis obligatio-
nis,naz capax est omnis obligationis,que descendit a iure cõ
muni,vt dictum est:sed procedit defectus ex parte eius qui pro
mittit,⁊ eius quod promittitur mistim: quia ille, qui promisit
non potuit promittere. nam talis promittens erat ciuis,nec
erat exbannitus,⁊ sic iura sue ciuitatis tenebat. ⁊ istud quod
talis exbannitus possit occidi, est inductum pro quiete com
f muni sue ciuitatis ⁊ propter vtilitatem publicam,[f] vt C.quan-
do lice.se sine iudi,vind.in l.ij.⁊ ibi text.Cum ergo tale pactum
sit contra publicam vtilitatem illius ciuitatis,nõ valet princi-
palis, nec penalis stipulatio sibi adiecta, vt ff. de pact.l.iuris
gentium.§.si paciscar.⁊ §.generaliter.⁊ quod ibi not.C.de legi.
l.non dubium.de pact.l.pacta, que contra.⁊ ibi not. quod dixi
supra , in prima ratione facta pro hac parte. Preterea, vt di-
ctum est , iste exbannitus est transfuga, ⁊ hostis sue ciuitatis.
9 †Sed licitum est priuato venire contra fidem datam hosti a-
secus si esset data a duce belli,vt ff.de dolo.l.prima.§. non fuit,
⁊ ibi text.⁊ glo.que videntur decidere hanc questionez,vt hoc
dixi supra , in septima ratione facta pro hac parte. Pro hoc
etiam videtur text. in authen. de manda.princip.§.neqz autez
secundum lectu.gloss.⁊ dixi in tertia ratione facta pro hac par
te. Sed ex illo.§.non facio magnum fundamentum : quia con-
sueuit aliter intelligi quam gloss. sentiat , ⁊ dicat vt nota. per
Cynum.C.de his qui ad ecclesi.confug.l. presenti. in fine. quia
etiam alios docto.vidi tenere pro hac opinione firmanda, vtor
testimonio Jacob.de belui.in authent.de mand.princip.§.sed
neque.in quarto contrario, in quadam distinctione , quam ibi
ponit,inter cetera vtitur his verbis, Si vero prosequitur in-
iuriam publicam , ⁊ vindictam reipublice , ⁊ pacem fecit cum
hoste,cum non liceret,eam seruare non debet,vt dict.l.j.§.non
fuit.ff.de dolo,ista sunt verba Jac.de belui. Sed constat quod
iste occisor prosequitur vindictam ⁊ iniuriam publicaz,vt pro
xime supra dixi.per l.ij.in fine.C.quando lice.se sine iud.vind.⁊
tetigi supra in sexta ratione facta ꝑ hac parte. ⁊ istud credo de
question.presenti.Sed si aliquis promitteret alicui tali exban
nito pecuniam ex causa donationis, vel ex alia causa, que non
veniret contra publicam vtilitatez,vel non esset alias improba
ta de iure communi,vel. ex statuto,tunc tali exbannito compete-

ret obli

ret obligatio,z actio,cum,vt dixi,sit capax omnis obligationis iuris communis.Credo tamē quod si ageret coram iudice illi⁹ ciuitatis vnde exbannitus est,qđ sibi denegaretur iurisdictio, cum sit extra protectionem illius ciuitatis.hoc posset probari pluribus rationibus quas omitto,q1 per Italiam communiter de hoc sunt statuta.†Et si dicis quid prodest habere actionem,z non posse agere.Respōdeo,prodest si rebannireturr.Itē prodest:q1 potest alteri vendere actionem predictam,vel cedere ex causa non lucrativa,z dicto cessionario non obstabit exceptio banni,vt no.Dy.de exceptione cōmunicationis.extra de regulis iuris,capit.si quis in ius.libro sexto.Idem tenet.ff.de nouatio.l.doli exceptio.in fine sue magne distinctiōis,vbi exp̄sse ponit de exceptione banni.Itē sequebatur ibi domin⁹ Ray. de Fosliui,qđ credo verum,z dic vt ibi,licet quidam contra,z male.¶Ex predictis verbis notabilibus apparet solutio,non solum presentis questionis,sed etiam multarum,de quibus cō sueunt sepissime dubitari.†Ecce,queritur,vtrū exbānitus posset facere testamentum.Dy.in l.eius qui,§.fin.ff.de testamē.dicit,quod si exbannito auferuntur bona,equiparatur deportato,secundum gl.d.§.relegari.Item Specula,in titulo de instru. edit.§.compendiose,verūc.quid de exbannitis.Alij cōtra:quia negabant eum equiparari deportato.Tu distingue.Aut fecit testamentū secundum ius commune,z potest.Aut fecit testū secundum ius proprium sue ciuitatis:puta q1 erat statutum qđ possit fieri cum minori numero testium,z tunc tale testamentū non valet:q1 tale ius perdit,vt ex predictis apparet.Itē consueunt dubitari,vtrum exbannitus posset heres institui.†Et q̄dam dicunt quod nō:quia equiparatur deportato.Alij indistincte,quod sic,vt not.per Lyn.C.de heredi.instit.l.j.vlti.questione.Tu distingue.Aut instituitur in testamento,quod de iure commun sortitur effectum,z potest.Aut de iure proprio ciuitatis vnde est exbannitus,z tunc non potest:q1 illius iuris nō est capax,vt p̄z ex predictis.†Item posset dubitari,vtrum exbannitus posset succedere ab intesta.Et videtur dicendū qđ aut loquimur de successione que venit de iure cōmuni,z succedit,aut de successione ab intestato,que venit ex forma statuti,vt si p statutum diceret qđ masculus preferatur mulieri proximiori in gradu,z tunc succedit:q1 huius iuris est omnino incapax,vt ex predictis apparet,quod tene mēti.Multe alie infinite queſt.poterūt solui ex predictis,si diligenter inspicianť.¶Predicta vera in omni exbannito,qui secundū formam statuti potest impune occidi.Nam ille est proprie transfuga,z hostis ciuitatis sue.Nam eis ciuitas videt indicere bellum,vt supra dixi.

†Quid ergo dices de exbānito,qui non pōt impune occidi,sed cum occidens vel offendēs punit minori pena secūdū diuersorū locorū statuta?Respō.q⁹ talis exbannitus nō est trāsfuga,nec hostis ciuitatis.nā lex,amissione.§.qui deficiūt.ff.de capi.dim.regrit duo copulatiue sc̄z,q⁹ desistant ab his,sub quorū imperio sunt,z q⁹ in numero hostiū se cōferant.Iste aūt exbānit⁹ bñ facit primū,q1 desistit ab imperio,z obediētia eorū,quibus subest,sed nō facit secundū:q1 ciuitas non h̄z eū pro hoste,cū puniat offendētes eum,l̄z minori pena:equiparatur ergo talis personis vilibus,in quas illate iniurie minus puniunt,vt Insti.de iniur.§.pena atrox.z ff.de iniur.l.fi.Retinet ergo iura cōmunia,z iura ciuitatis sue,solum aūt perdit id,quod ei expresse cautum est in statuto quod perdat.Et si aliud diceres oporteret te dicere omnem cōtumacem esse transfugam,z hostē ciuitatis sue,qđ esset iniquissimum.†Sed pone,in statuto nihil cōtinetur de exbannitis,quid erit de iure communi?Dico quod de iure communi potest quis exbanniri.Hā annotatio,que olim fiebat,erat quoddam bannum:dicebatur enim,si nō venerit intra annum omnia bona ponantur in banno fisci,vt ff.de requi. reis.l.j.z not.glos.ibi in verbo,requirendus.que incip.ideſt,requisitus.Item non est dubium quod iudices possunt multare contumaces inobedientes,vt ff.si quis ius dicen.non obtempe. l.vnic.in princ.sed istud exbannire est multare,vt ff.de ventr. inspicie.l.j.§.quid ergo.in gl.super verb.vel multis que in quibuldam bannis extraordinarijs,&c.facit C.de episcopis z cleri. authen.item nulla.z quod no.C.qui bon.cede.poss.l.j.in vlt.gl. Sed quid perdit talis exbannitus de iure communi?Respon. illud perdit,quod est expressum in banno.puta fuit bannitus, quod si nō veniret intra tale tempus soluat centum,vel perdat omnia bona in casibus in quibus loquitur titu.de requirend. reis.l.finali.Item si tale est crimen,quod damnato irroget infamiam,interim erit infamis de facto,vt C.de requirend.reis.l.finali.in fin.Est enim differentia inter hunc,z exbannitos nostri temporis,qui secundum formam statuti habentur pro confessis,nec post banni lapsum audientur ad aliquam defensionem:secus in bannitis de iure communi,qui non habentur pro confessis,vt ff.de custo.reo.l.diuus.§.sic z diuus Pius,qđ dic vt ibi per Dy.†Itē quid,si iudex apponit in bāno q⁹ elapso termino possit offendi impune,an valeat?Dico qđ non valet,ni si sit permissum per statutū.Nam cū bannum sit quedam multa,vt dictum est,semper debet esse pecuniaria,vt ff.de ver.sig. l.aliud.§.inter multctam,z etiam multeta,que a maioribus iudicibus infertur,non pōt vltra certam summam ascendere,vt C. de modo mulct.l.eos.Iste autem iudex imponit pro multeta penam corporalem,ergo,&c.Ex predictis patet,q⁹ secundum formam iuris communis exbanniti non sunt transfuge hostes:q1 non possunt offendi impune,z sic retinent iura ciuitatis Romane,z ciuitatis sue.Hec de bannitorum materia secundum meā intelligentiam dixisse sufficiant,que licet mihi vera videant,ea tamen scribo,vt licet forte ita non sint,alijs ad inuestigandum altius materiam tribuam,z sic per plurium inuestigationē hec vtilis,z quotidiana materia per me minus bene forsitan intellecta,lucem veritatis assumat.Unumquēq; tamen,ad quem presens disputatio puenerit,hortor in Christo domino nostro,vt hanc decisionem,facientibus pacē cū exbannitis,non faciant manifestam,ne forte contra meū propositū his tribuatur materia occisionis.Ad arg.z rationes in contrarium factas resp. ad primam dico.quod talis pactio non est permissa a lege,imo improbata:q1 contra publicaz vtilitatem,vt s̄.dictum est.Non obstat d.l.transigere.q1 etiam ipse transigens admittetur,secūdum opi.Jac.de are.quam ibi ponit Ly,sed q1 illa non tenetur, ideo dic aliter:quia lex illa loquitur in reo presente,z obediēte: secus in contumace,z fugiente,vt in nostra questione,que solutio probatur ex coniunctione duarum legum que sibi inuicem contradicere videtur.ff.de solutionibus.l.reo.z de requi.re.l.fi. Vel dic quod etiam permittitur transigi ante sententiā z ante crimen liquidatum quod patet:quia dicit transigere.vel pacisci de crimine,&c.sed post sententiam,vel post crimen liquidatū esset transigere de pena.non de crimine,quod non licet.argum. eius quod not.Dyn.extra de regulis iuris,capit.in obscuris. in fin.glos.lib.vj.Ad secundum patet responsio ex predictis. Ad tertium patet responsio ex predictis.Vel dic,quod leges ibi allegate loquunt in his,quibus vita reseruatur ex iudicantis voluntate in questione nostra secus,vt dixi.Ad quartū respondeo.quod exbānitus deliquit in duobus,scilicet quia fecit homicidium,de quo habetur pro confesso.Item quia fuit contumax,z sic delictū cumulatur delicto.vt ff.de penis.l.relegati. quod patet ex dictis magistraliter positis i d.l.si ideo.ff. de eui ctio.Item quod videatur condemnatus propter cōtumaciam est verum quantum ad preiudicium alterius,sed quantum ad preiudicium ipsius contumacis habetur pro cōdemnato de necessitate,vt dictis legibus patet.¶Item quia remisit ibi qui principaliter erat offensus ex illo non facto,hic secus. Nam ex contumacia principaliter Respublica erat offensa.¶Preterea ibi de delicto erat dubium,hic iam erat certum per sententiā. Ad quintum respō. quod videatur fecisse nomine publico,q⁹ est licitum magis quam suo nomine quod est illicitum,argum. ff.pro socio,l.merito.ad l.z magis.respōdeo,quod loquitur ibi de aliquo liberando.secus,si de aliquo obligando:tunc enim si potest,in dubio presumitur nomine alieno,vt ff.quando ex fac. tu.l.post mortem.z ibi no.Ad sextum respon.quod fides seruāda est hostibus data a duce belli,secus si a priuato,vt dixi in solutione,ad capi.j.de pace tenen.respondeo.quod ibi loquitur de pace valida,z approbata,hic autem fuit inualida,vt dixi.¶Preterea,hoc videtur accidere ad defensionem Reipublice:quia licet,vt in sexta ratione facta pro parte contraria,ad septimum, z octauum respondeo,quod loquuntur in facultate,que cōpetit priuatis ad vtilitatem priuatorum,hic competit ad vtilitatem publicam,cui non licet renuntiari.ad nonum patet responsio ex predictis:quia non equiparantur.¶Preterea,nec excōmunicatis licet facere pactum,per quod pena excommunicationis tollatur,puta quod liceret cum priuato conuersari,z participare cum eo.Ad decimum respondetur quod possunt concurrere duo specialia,quorum vnum veniat ad consequentiam alterius,vt ff.de solutio.l.sub conditione.z Justit. quibus modis ius patrie potestā.soluitur.§.si ab hostibus.Vel dicas qđ nullum est speciale:quia etiam de iure commum licet occidere z fidem non seruare transfuge,z hostibus,vt supra probatur. ergo.&c.

¶Disputata fuit supradicta questio per me Bar.de Saroſerrato minimum inter legum Doc.actu Digestum nouum legentem in notabili atque regia Ciuitate pisarum,sub anno Domini Mcccxlij.mensis Februarij.

ADDITIONES.

a Th.D.¶Saluatoris.Vide plene de ista questione per Bar. in l.ex facto.ad Trebellia.cum concor.de quibus ibi per domi. Alexandrum.

d ¶Capitis. Vide do. meum Petrū Corn. in cons. centesimo septuagesimoquinto, incip. presens consultatio. in primo vol.

c ¶Commodū. Vide Bartho. Soci. in cons. sexagesimo octauo, incip. visis priuileg.

d ¶Perdit illam. Et per ista decidit questio, an exhanniti nostri temporis possint testari. de qua per Bar. in l. eius. §. fin. ff. de testa. & Jmo. in l. si quis mihi bona. §. j. ff. de acqui. her. vbi limitat, & vide Ang. ibi. Bar. & Jmo. in l. seruo. §. fi. ff. de leg. j. in l. qui vltimo. ff. de pen. Bal. in l. j. C. ne er deli. defunc. Bal. post Bar. in l. j. C. de sacrosan. eccl. Bal. in l. fin. C. si a non competen. iud. & in l. j. C. si penden. appel. & in l. j. C. de here. instit. & authen. incestas. C. de incest. nup. ¶De. de anch. in clemen. j. de pen. Ang. de Are. in §. fin. Instit. quib. non est permis. face. testam.

e ¶De pena. Vide Franc. de Are. in capit. intimauit. de testam.

f ¶Publicam vtilitatem. Vide Jaso. plene in l. vbi pactum. C. de transac.

QVÆSTIO II.

1 ¶Actio in rem aduersus possidentē datur, & ex persona actoris ipsius possidentis eorum non declinatur.

2 Probare debet, quicunq; aliquid ponit siue agendo, siue excipiendo, aliter a petitione excluditur.

3 Actum, quem quis facit inuitus, facienti non preiudicat.

4 Judicium alterius qui in se suscepit, tunc suscipiēs tenet actione vtili, q; ille tenebatur directa.

5 Defensionem alterius suscipiens, vicem rei, quam defendit, suscipit, etiam quantum ad tribunal.

6 Conditio aduersarij per defensionem in nullo debet fieri deterior.

7 Priuilegium si concedatur alicui ratione sue proprie persone si succedit non priuilegiatus, eo priuilegio non vtitur.

8 Verba statutorum generaliter, vel indefinite prolata restringūtur, & limitantur secundum ius commune.

9 Verba statuti non debent extendi vltra propriam significationem.

10 Statuta recipiunt interpretationem ratione absurditatis euitande.

11 Venditori, quando alicui, vel defensori fuit denunciatū, vt cause agende, vel defendende adesset, tunc inter ipsum qui agit, & eum cui est facienda denunciatio dicitur esse lis, & questio.

12 Priuilegium quando aliquibus in ipsorum fauorem in aliqua causa datur aliquod illud videtur esse cōcessum, siue suo, siue de fensoris nomine conueniatur.

13 Propriam causam, & rem suam agere, vel defendere dicitur, ad quem eius rei pertinet commodum, & incommodum.

14 Exceptio que competit venditori, competit etiam emptori, siue procedat ex beneficio concesso in rem, siue a beneficio personali.

15 Venditor sicut tenetur emptori re euicta, sic fideiussori tenetur reus principalis facta condemnatione.

16 Lis, seu questio tribus modis dicitur fieri alicui per aliquem.

17 Licet ex persona actoris non possit opponi exceptio mere declinatoria fori, que merita cause principalis non tangit, tñ quando simul cum mutatione fori mutatur natura ipsius cause, tunc dicta mutatio potest fieri ex persona actoris.

18 Priuilegium, quod quis habet, debet porrigi ad eū, qui statim est habiturus regressum contra habentem priuilegium.

19 Verti inter aliquos quibus modis dicatur lis.

¶Plane a Ciuitatis consilium decreuit, quod in omnibus litibus, vel questionibus veretibus inter conūctos in tertio gradu, teneat iudex ad petitionem vnius partis hoc petētis cogere alteram partez de predictis compromittere in eorū arbitratores, & amicos cōmunes, qui possint de plano, de bono & equo omnibus dilationibus & cauſandi ordinibus pretermissis cognoscere & arbitrari, & diffinire, & qđ per eos fuerit diffinitū obseruet, & nullum dici non possit, nec possit peti reduci ad arbitrium boni viri: post quę accidit qđ titius vēdidit, & tradidit fundū cuidā extraneo, a quo emptore germanus dicti Titij vēdicabat dictū fundum, Titius predictus ab emptore requisitus defensioni se obtulit, & iudicio in se suscepit. nunc dictus Titius petit cogi germanū suum ad compromittendū sm formam dicti consilij, querit an cogi debet, vel non. Et qđ cogi non debeat ad compromittendū, probant rationes infrascripte. ¶Primo hoc probat natura actionis proposite. q; in rē actio. Et cum hec sit actio in rē aduersus possidentem datur, & ex persona actoris ipsius possidentis eorum non declinat. Primum. q; detur contra possidentē, probant iura vulgaria. C. de alie. iudi. mu. cā facta. l. j. & vbi in rē ac. l. j. in fi. & ff. de rei vendic. l. officium. cum si. Secundum, scz qđ ex persona actoris non mutetur forum, probatur ff. de iudi. l. vēdi. C. vbi in rem act. l. j. sed in casu nostro emptor conuenit tam quam possessor, & ex sua persona nō potest declinare iurisdictionem primi iudicis, & petere cōpromitti, q; extraneus, ergo nec ex persona actoris videtur posse forū mutari de iudice in arbitratores, & sic non debet cogi ad compromittendū. Si ergo aspicias in dictis duabus legibus vtrumq; allegatis, videt casus nostre questionis. Secundo hoc probat in proposita actione cum se proxime non facta expressio. antecē tamen istud arg. fundem. premitto. quod ratio potissima quare iste defensor dicit debet compromitti, est quasi cause natura sua, cū ad eū pertineat commodum, & incommodum cum de euictione teneatur, vt infra cam arguendo pro alia parte. Hoc premisso, sic arguo. ¶Quicq; que aliquid ponit, siue agendo, siue excipiendo debet illud probare, alias ab eo quod petebat excluditur, vt C. de probatio. l. prima. ff. eodem. l. qui dicit. & l. ab ea parte. & l. in exceptionibus. in principi. ff. de exceptio. l. prima cum simi. sed iste Titius qui petit cogi ad compromittendum, ideo petit quasi inter eos vertatur causa, seu lis: cum ad ipsum pertineat commodum, & incommodum, vt predixi. hoc autem ex themate nostro non probatur. nec ostendam: ergo &c. & qđ non probatur, ostendo. Certū est. quod fires euinceretur ex causa, que causaretur a facto ipsius emptoris quod venditor de euictione non tenetur, vt ff. de euictio. l. rem, quam. & l. si mancipium. in principi. & l. si seruum eius. & l. Item certum est quod rei vendicationem licitū est proponere non exprimendo causam proximam, quare dicit ad eum dominium pertinere, vt ff. de exceptio. rei iudic. l. & an eadem. §. actiones. & l. si mater. §. primo. & not. ff. de eden. l. prima in principio. sic fuit in questione nostra, q; vendicauit causa non expressa. sic non apparet vtrū dicat dominium suum ex causa, que causata a facto emptoris, vel non, & sic an ad venditorem spectet pericu-lum, vel non, ergo eius intentio non est probata, & sic ab eo qđ petit, excluditur. ¶Tertio hoc probat defensionis mu-ta facta receptio, hoc sic ostendo. Ex eo actu quem quis facit inuitus facienti preiudiciū non paratur. ff. de his ḡbus, vt mē. l. post legatū. §. aduocatus. eo. tit. l. tutorem. C. de admini. tuto. l. cum quidem. ff. de condi. furt. l. & ideo. secundo respondeo. famil. er cis. l. si pignori. circa fin. facit. ff. de legat. ij. l. pete. §. predium, sed iste actor recipit hunc Titium fratrem suum in defensorem illius cause inuitus, & coactus. nam iure cogitur cum recipere, vt ff. de peti. here. l. sed & si lege. §. item si rem. de nōra. l. de illo. in fine, fami. ercis. l. plane. cū ibi no. saltem si est eque legalis. sicut principalis, vt no. per Dy. ff. de sol. l. solutionem. facit quod per glo. de nego. ges. l. liberto. in fin. sic ergo ipsi preiudicaret non debet: preiudicaret ante, si cogeretur compromittere, tamen si litigasset cum possessore non compromitteret, sed apud iudicem ordinariū litigaret. ¶Quarto hoc probatur per susceptionem iudicij actionis facta mutatio, hoc fit. quando aliquis alterius iudicium in se suscipit, tunc suscipiens tenetur actione vtili, q; ille tenebatur directa, vt ff. de noua. l. delegare. & ibi not. de sol. solutionem, & ibi no. per Dy. Item certum est. qđ actiones non dicunt esse ex verbis, sed ex mente, vel interpretatione, vt C. de nego. ge. l. curatoris. & de leg. ij. l. legatorum. ff. si qua. pau. fe. de. l. pen. & de neg. ge. l. actio. & ibi no. per Dyn. in lect. super arbore actionum, licet Ly. aliter dicat. C. de actio. & oblig. l. j. & quod actio vtilis dicatur ex interpretatione habet glo. not. ff. de verbo. obligatio. l. quodcunq; §. fina. in verb. competit. Ex his sic arguo, verba statuti debent intelligi secundum propriam significationem verborū, non secundum interpretatiuam, seu mentalem, vt ff. de verb. obli. l. quicquid. de exerc. l. j. §. si is qui nauem. ad municip. l. constitutione. de milit. testa. l. quod constituta. sol. matrim. l. si vero. §. de viro. qui & a quibus. l. prosperi. cum simi. Sed iste, qui suscipit iudicium proprie teneri nō dicit nisi proprie cum eo esset iudicū, sed interpretatiue. Nam litis nomen ad actionē refertur, vt ff. de verbo. signifi. l. litis nomē. ergo non cōtinet verbis statuti, qđ debeat compromitti. ¶Quarto probatur. Per hunc venditorem extraneum suscepta defensio hoc sic, qui alterius defensionem suscipit, vicem rei, quam defendit suscipit, etiam quantum ad tribunal, q; in eo tribunali debet defendere, vt ff. de procu. l. sed & he. §. non solum. & §. defendere, j. & eodem modo procedetur, vt l. qui bona. §. fi. de dam. infec. & eodem modo condemnaf. l. nunci. §. j. de procu. pro socio. l. verū. §. videndū. sol. ma. l. alia. in princi. de re iudi. l. si cum pro curatore. ergo in casu proposito causa non debet cōpromitti, q; non ageret coram eodem tribunali, nec procederetur eodem modo. Nam coram arbitris procedit de plano, vt pater ex forma consilij supra dicti, nec fieret eodem modo condēnatio. ¶Sexto iudicis ordinarij subiacet retractationi per remedii appellationis, sed hec que datur ab arbitris nullo modo potest re-

tractari

tractari,vt patet ex verbis consilij supra dicti.¶Sexto proba
6 tur,]Per defensionem† deteriozis actionis nō est facienda con
ditio,hoc sic,lex dicit,quod per defensionem in nullo fieri dete
riozi debeat conditio aduersarij.Nota verbum in nullo,qđ est si
gnum vniuersale,l.ij.§.defendi.ff.ex qui.cau.in pos.ea.facit d.l.
sed z he.§.defendere.z l.immoi.§.j.§.alle.Sed cum oratio sum
matur ex vniuerso,inde non debet esse aliquid falsum,vt l. si is qui
ducenta.§.vtrū.de reb.dub.C.de prescrip.xxx.vel xl.ann.l.oīs
nes.z ff.de oper.no.nun.l.j.§.item nuntiatio.z quod ibi no.per
Jaco.de Āre,sed si nos diceremus quod ex persona defensoris
iste cogeretur ad compromittendum,ergo regula d.§.eēt in ali
quo falsificata,quia in aliquo eius cōditio fieret deteriοz,quod
7 esse non debet,z sic non cogeretur ad compromittendum.†Se
cundo hoc probat successoris sui priuilegij vsus,non facta con
cessioꝛhoc sic,quādocunque alicui ratione sue propꝛie persone
priuilegium conceditur,si succedit nō priuilegiatus,eo priuile
gio non vtetur.Hoc probatur ff.ex quibus cau.in poss.eatur,
l.apud Julianum.§.j.de minoꝛibus.l.j.C.si aduerl.ven.pig.l.ij.
cum sim.nota.in d.l.apud Julianum.§.j.sed cum huic fratri,qui
alteri extraneo successit,in hoc iudicium detur hoc priuilegiuꝫ
ratione sue persone ei non prodest,qꝛ frater isto priuilegio nūc
non vtetur,z pro hoc videtur casus.ff.de iud.l.heres.absens in
8 princip.ibi,nulloqꝫ suo propꝛio priuilegio.† Octauo hoc pro
batur,statutoꝝ secundū ius commune facēda est restrictio,
z hoc sic,verba statutoꝝ generaliter vel indefinite prolata re
stringuntur,z limitātur secundum ius commune,vt C.de noxa.
l.ij.ff.de mu.z hon.l.vt gradatum.§.z si lege.facit C.de sacrosan.
eccle.l.j.z quod ibi not.z ff.de eo,quod cert.lo.l.j.z quod ibi no.
extra de reg.iur.c.generali.z quod ibi not.per ☞.Sed de inre
cōmun.hoc est q̄ quādo in casu vertente inter aliquos aliquid
statuitur,intelligitur si suo nomine agat,vel cōuenīat,hoc pro
batur ff.de in ius voc.l.quesitum.probatur optime ff.de iudi. l.
lis nulla.cum glo.ibi,nisi hoc faciat alieno nomine,ꝛc. Facit.ff.
de his qui not.infam.l.furti.§.qui alieno.eo.ti.l.seruū. Hinc est,
quod iste conuenitur alieno nomine,id est,pro possessione apud
aliū constituta,quem Spec.dicit teneri cauere de iudicato sol
uendo,tāquam alieno nomine conuentus,vt not.Specul.de sa
tis.§.expedito.verſic.sed nunquid venditoꝛ.Cum ergo cōsilium
nostrū dicat quod de causis vertentibus inter coniunctos com
promittatur,intelligo,si vertuntur eoꝝ propꝛio nomine,sed
9 hic vertitur nomine alieno,ergo nō debet compromitti.† Ho
no probatur,In statutis vltra propꝛiam significationeꝫ nō est
facīda extensio,hoc sic,verba statuti non debent extendi vltra
propꝛiā significationem.l.non aliter.de leg.iij.l.si vero.§.de vi
ro.solut.matrimo.de exercit.l.j.§.si is qui nauem.cum simil.no.
ē.in quartaratione.Sed verba cōsilij dicunt de questio.verten
tibus inter coniunctos,sed illud dicitur fieri inter aliquos pro
prie,quod agentes pro se,z suo nomine faciūt,nō pro alio.Hoc
probat.l.inter stipulātem.in prin.ff.de verb.obli.]Pro hoc opti
me facit gl.de iurament.calum.l.ij.§.quod obseruari. que dicit,
quod ad hoc vt sciamus inter quos ē lis,debet inspici in cuius
personam,seu contra quem est formatus libellus,vt C. de iura.
calum.l.ij.§.quod obseruari.in secunda glo.tangitur etiam per
gl.ff.de in ius voc.l.sed si.hac lege.§.ij.in vltima.gl.videtur ter,
de his qui not.infa.l.seruus.sic etiam videmus in rebus corpo
ralibus,illud dicitur esse inter aliquas res qđ eas mediat absq
alio medio,vt ff.de seruit.rusticoꝝ prediꝝ.l.ij.z l.qui bo
na.§.cum inter.de dā.infe. Sed in casu nostro dicta lex,seu que
stio non pōt dici inter dictos fratres aliquo modo.]Primo,qꝛ
pro alio interuenit in iudicio.Item nō in persona sui,sed in per
sona extranei est conceptus libellus.Item non pertinet ad eun
10 dem immediate,sed per medium extraneum,ergo verba consi
lij in eum non cadunt,z sic nō debet compromitti.† Decimo,p
batur ex verbis statuti,absurditatis facta exclusio,hoc sic,sem
per a verbis legis,seu statuti absurdum intelligitur esse exclu
sum,z ratione absurditatis euitāde statuta recipiunt interpre
tationem.vt l.quesitum.ff.de testib.de off.assel.l.liberti.de execu.
tut.l.scire etiam oportet.§.aliud.ver.sed z si maxime. de reg.iu.
l.aliud.§.absurdum.C.de epis.z cle.l.repetita.z de testa.l.cōsul
ta diualia.Sed si hoc esset,quod ex persona defensoris fieret cō
promissum,iam sequeretur qđ in ptāte fratris,vel alterius con
iuncti esset semper ire,z suscipere iudicium in se.l.solutionez. de
sol.z l.soluendo.de neg.gest.z facere omnem questionem cōpro
mitti.qđ est absurdum,z sic nō cōcedendum,z sic hoc casu non
debet compromitti,vel ad compromittendum cogi.

Eraduerso Quod cogi debeat ad compromitten
dum probatur iuribus infrascriptis.
1 Primo† probat huic defensori facta denunciatio. hoc sic. Nos
ponimus in themate nostro quod hunc venditoꝛ,eidemque de
fensoꝛi fuit denunciatum,vt cause agende,vel defendende ades
set,vel si non fuisset factum,de iure fieri debuisset,vt ff.de euic.l.
si rem quā.§.ij.z l.fundo.§.fin.z C.eod.l.emptoꝛ.cum simi. Item
inter ipsum qui agit,z eum cui est facienda dicta denūciatio di
citur esse lis,z questio.hoc ostendo quādo lis seu questio debet
esse inter pupillum z tutoꝛem,tunc datur curatoꝛ ad lite,vt in
stitu.de authoꝛita.tut.§.fina.ff.de tutel.l.qui habent.§.si pupil
lus.C.de in litem dā.tut.per totū.]Pone ergo quod tutoꝛ vult
agere cōtra quendam,qui est denūciatus pupillo,certe lex di
cit quod est dādus curatoꝛ in litem.C.de in lit.dā.tut.l.an tibi.
per quod bene apparet qđ dicta questio dicitur esse inter tutoꝛ
rem,z pupillum. Ad propositum igitur,cū dictus frater defen
soꝛ fuerit denunciatus,z denūciari debuerit,z propter hoc qđ
defensionem suscepit,lis dicatur esse inter hunc denunciatum,
eundemque defensoꝛem,z fratrem eius agētem,z sic cogi debet
ad compromittendum,per dictam.l.an tibi.vbi videtur casus.
12 †Secundo probatur priuilegij fauoꝛe coniunctoꝝ facta cō
cessio.hoc sic,quādo aliquibus in ipsoꝝ fauoꝛem in aliqua cau
sa datur aliquod priuilegium,illud videtur esse concessum,siue
suo,siue defensoꝛis nomine cōuenīatur.hoc probat siue loqua
tur de priuilegio quod datur circa causeꝛ ordinationem,vt l. sed
si hac lege.§.j.ff.de in ius vo.siue loquat de priuilegio circa sub
stantiam actiōis,vt l.licet.§.fin.ff.de obse.a lib.prefr. que leges
bene tangunt questiōem nostram.Cum ergo in casu proposito
istud beneficium de compromisso sit cōcessum coniunctis in eo
rum fauoꝛem intelligatur siue suo,siue defensoꝛis nomine cōue
natur per dicta iura,saltem in casu isto,vbi defensione necessa
13 rio suscepit,z sic cogatur ad cōpromittendum.†Tertio proba
tur huius causę cōmodi,z incommodi prouentio,sic. Illę dici
tur propꝛiam causam,z rem suam agere,vel defendere,ad quem
eius rei pertinet commodum,z incommodum,vt C. de procur.
l.si qui stipendia.ff.e.l.procuratoꝛ.quando app.sit.j.§. in pro
pria.facit quod not.ff.de testi.l.nullius.C.eod.l. omnibus.sed ad
hunc fratrem defensoꝛem pertinet cōmodum,z incommodum,
quod patet,quia tenetur de euictione,etiam si non promiserit,
vt ff.de euic.l.secunda.z C.eodem.l.nō dubitatur.cum simil. Si
ergo dicimus ipsum fratrem suam propꝛiam rem,z causaꝫ age
re,z sic inter coniunctos verti litem,z per consequens alium fra
trem cogi ad compromittendum.Quarto probat de venditoꝛe
ac ni posideret,z sic omnibus suis propꝛijs exceptionibus vti
tur,casus est ff.de peti.here.l.sed z si lege.§.item si rem. in fi.z p
hoc etiā videtur tex.ff.rem ra.hab.l.procuratoꝛ ad exhibendū.
§.si procuratoꝛ.Ad propositum ergo,si iste frater defensoꝛ eēt
possessioꝛ,z conuenretur,z peteret compromitti,non est dubium
quod audiretur,ergo in casu proposito,z sic alter frater cogat
14 ad cōpromittendum.¶†Quinto hoc probat. Ad singularem
successioꝛem extendenda est exceptio.hoc sic,Exceptio que com
petit venditoꝛi,cōpetit etiam emptoꝛi,siue procedat ex bene fi
cio cōcesso in rem,vt ff.de inreiurand.l.ait prętoꝛ.§.fi.l.seq.ij.re
spō.ff.quarum rerum actio non datur.l.j.§.si petitoꝛ.ff.pro soc.
Idemque.ff.cōmuni diuidun.l.in hoc iudicio.§.fina.not.plene
per Dyn.de reg.iur.c.si quis in ius.lib.vj.de dam.infec.l. fumi
num.§.adijcitur.siue procedat in beneficio personali,vt l.ij tibi
§.pacta cōuenta.ff.de pac.vbi exceptio procedens ex pacto per
sonali facto venditoꝛi cōpetit emptoꝛi,saltem viuo venditoꝛe.
Sic ergo in casu proposito,siue dicas hoc ius petendi qđ com
promittatur esse personale,siue reale cōpetit emptoꝛi, maxime
venditoꝛe viuo,z sic iste defensoꝛ vtetur ista exceptiōe tanquam
competente ipi defensoꝛi, merito ergo cogetur alter frater ad
15 compromittendum.†Sexto probat venditoꝛis rei principalis
equiparatio.hoc sic:Ego equiparo reum principale quo ad de
fensionem fideiussoris,z venditoꝛem quo ad defensionē empto
ris.Nam sicut vēditoꝛ tenetur emptoꝛi re euicta,hoc est eodem
natione secuta,vt ff.de euic.l.euicta.in prin.z §.j,de rei vēd.l.vti
que.de neg.gest.l.at qui natura.§.cum ne.fic fideiussoꝛi tenetur
reus principalis facta condemnatione de fideiussoꝛe,vt ff.manda
da.l.Lucius.C.eod.l.ij.pro ea.ff.de fideiuss.l.fideiussoꝛ pro vendi
toꝛe.Item sic,iniuria facta emptoꝛi,nō nocet venditoꝛi,l. si per
imprudentiam.ff.de euict.z sic iniuria facta fideiussoꝛi nō nocet
reo principali,vt ff.de fideiuss.l.exceptiōe.Sic est videre in excep
tionibus,que sic transeunt de persona rei principalis ad fidei
iussoꝛem,vt ff.de exceptio.l.exceptiōes.§.rei autem. z l. omnes
de fideiussoꝛi.l.ex persona.C.de nō numer.pecu.l.tam mandato
ri.z ibi per Lyn.pluribus aliis exemplis esset inuenire. Sed in
reo principali hoc inuento,quod si ipse defensionem fideiussoris
suscipiat siue suo nomine animo nouandi,siue procuratoꝛio no
mine semper exceptiones, que sibi reo competunt, licet tales
sint,que ad fideiussoꝛem nō porrigantur,ipse reus ex sua perso
na poterit opponere.tex.est no.ff.mand.l.idemque.§. generali
ter.z not.in l.si fideiussoꝛ.§.quedam tamen.eodem tit. Sic ergo

dicam in casu proposito. Nam si venditor susceperit defensionē emptoris animo nouandi siue simpliciter procuratorio nomine petierit exceptionem siue priuilegium, seu beneficium ex forma consilij postulare ex sua persona, & sic ille debebit cogi ad compromittendum. ¶Pro hoc videtur text. cum gloss. C. de euictionibus. l. si parentes. vbi gl. parua in verb. ex persona. sentit, quod venditor ex persona sua posset implorare beneficium personale, & causa agitata cum emptore. dum ibi dicit gl. nisi essent immores. †Septimo probat per resistētiam vertens questio, hoc sic, Ego dixi supra in proxima ratione, & in quarta facta pro hac parte, quod iste defensor pōt opponere exceptionem suo nomine, ex sua persona, per ea ibi alleg. ¶Hunc arguo, Lis, seu questio dicitur fieri per aliquē siue agendo, siue excipiendo, siue defendēdo, vt ff. de procurator. l. non solum. §. si status controuersiam. ff. rem rat. hab. l. quo enim. §. fina. & l. amplius. §. fina. eo. ti. Sed si iste defensor opponeret aliquam exceptionem ex sua persona, quod potest, vt supra dixi, ipse suo proprio nomine absq; dubio diceretur litem inferre excipiēdo, & tunc proprie dicitur litem inferre. not. C. de iur. & facti ignoran. l. prima, in prima gl. & sic tanquam si lis inter eos verteretur debent cogi ad cōpromittendum. Et aduertatis, quod ista ratio non concludit, nisi quando iste defensor opposuisset suo nomine aliquas exceptiones, antequam peteret compromitti. Exceptiōes autem quas posset opponere suo nomine, constat de illis que ad emptorem defensum nō transeunt. Sed quia iste exceptiones raro accidūt in iudicio, videamus nunquid exceptiones que ex persona venditoris transeunt in emptorem, vt sunt regulariter omnes que non cohærent persone, exempla patent in legibus allegatis supra in quinta ratione pro hac parte. ¶Sz an venditor defendēs posset defendere ex persona sua, non inuisto. Bloss. videtur tenere quod sic in dicto §. generaliter. in gl. super verbo, vbi potuit, ibi omn dicit, subaudi, maxime, quod tene mēti. Videtis ergo, quod ita esset practica indubitabilis, quod primo exceptiōes, quas posset suo nomine opponeret, tunc peteret compromitti.
17 quasi nunc lis inter eos, pprio nomine vertatur. †Octauo probat iudicis, & nature cause iuncta mutatio, sic, Licet ex persona actoris non posset opponi exceptio mere declinatoria fori, que merita cause principalis non tangit, vt dixi supra in prima ratione facta pro cōtraria parte, tamen ego reperio quod quando simul cum mutatiōe fori mutatur natura ipsius cause, quod dicta mutatio potest fieri ex persona actoris? vt videtur casus. C. de iur. fisci. l. prima. lib. decimo, quē sic induco, Certum est qd fiscus habet priuilegium sui iudicis, quia cause fiscales agitantur coram procuratore Cesaris, vt C. vbi cause fisca. per totum. Item vos scitis, quod in istis causis fiscus habet priuilegium, saltem hoc qd alius edit ei, sed ipse non contra se, vt ff. de eden. l. tertia. & de iur. fis. l. in fraudem. §. neque. & §. sequen. Modo pone, quod fiscus vendidit fundum cuidam, extraneus vendicat hunc fundum a priuato emptore, nunquid ag tabitur causa coram presīde, qui est iudex inter priuatos, vel coram procuratore Cesaris, qui est iudex inter fiscum, & priuatum. Et certe coram procuratore Cesaris, vt l. vlt. C. de iure fisci. secundum vnum intellectum quem gl. ibi videtur tenere in gloss. magna. ibi, inautem emptor, &c. Fit ergo mutatio cum mutatur simul iudicium, & natura cause, sic in proposito istud compromittere in arbitros videtur mutare forum, licet posset dici quod nō mutetur, vt infra dicam in solutione cōtrariorum. Ite mutatur natura cause, cum iudex ordinarius cognoscat secundum rigorem iuris: arbitratores autem cognoscerent de plano, bono, & equo faciēdo eā instrumenta hinc inde prout eis videbitur, nec eorum sententia subiaceat retractationi, ergo ex persona actoris debet fieri ista mutatio. Sic ergo cogetur ad compromittendum. ¶Nec dicat aliquis quod ibi est speciale in fisco, qz licet quantum ad iudicem, & naturam cause fiscus habeat aliquid speciale, tamē in hoc quod emptor ex persona iudicis fisci mutet iudicium, hoc nō est speciale, sed ius commune: vt innuit d. gloss. ad specialitates fisci, & hanc non ponit, est ergo ius commune vbicunq; est eadem ratio, scilicet, quod cum iudicio mutatur natura cause.
18 †Nono probat suades iurium ratio, sic, Ratio iurium hoc suadet, vt illud priuilegium quod quis habet, porrigatur ad eum qui statim est habiturus regressum cōtra habentē priuilegiū, ne per mediam personam cōtra suum priuilegium inquietetur, vt C. de vsu. rei indic. l. tertia, in fin. ff. finium regun. dic. l. quoties. §. plane. de neg. gest. l. ex duobus. de liber. lega. l. tertia. §. nunc de effectu. Si ergo in proposito priuilegium fratris porrigitur ad emptorem, ita qd frater emptorem defendens posset dicto priuilegio vti, & sic alter cogatur ad compromittendum. ¶Decimo probat verborum propria significatio. hoc sic. verba nostri cōsilij dicunt de litibus, & questionibus verētibus inter con-
19 iunctos, & cetera. Modo videamus quibus modis dicatur lis verti inter aliquos. Certe vno modo dicitur respectu instantie, & isto respectu solum inter personas que sunt in iudicio, dicere mus esse litem. Videmus enim quod procurator qui litem contestatur, dicitur esse dominus litis, ita est, instantie. C. de procu. l. nulla. vbi gl. exponit litis, id est, instantie, & eodem tit. l. a procuratoribus. & l. neque. & ff. de doli except. l. si procurator. & ibi gl. facit similem expositionem, & adeo dicitur dominus litis, qz si velit transferre iudicium in ipsum dominum, oportet quod illud ius instantie cedat eidem, vt ff. de procu. l. in cause. §. in ex parte actoris. in gl. super verbo, transferri. licet alius modus transferendi notetur in l. mutari. & precedit l. que omnia. eo. tit. Alio modo dicitur respectu commodi, & incommodi, seu respectu actionis. & isto respectu, in his quorum causa agitur, licet ipsi nō sint in iudicio, dicūtur tamē esse domini litis, & lis inter eos verti, vt C. de sen. & interlo. l. j. & de appel. l. dominus. & ff. de procu. l. ¶Paulus respondit, & hoc no. dicit gl. ff. de appel. l. ab executore. §. fi. Sed certum est, quod duo proprie, & directe non possunt simul esse domini, vt iura sunt vulgaria. Oportet videre quis eorum sit litis dominus directe, & proprie: & quis improprie: Et certe dico, qd proprie dicitur ille dominus, ad quem spectat cōmodum, & incommodum, & is pro quo lis fit, & inter eos proprie dicitur verti lis. Ad hoc induco primo vnam glossellam, que videtur facere hanc exceptiōem inter eos, id est, pro eis. ff. finium regun. l. iij. §. non solum. Sic ergo exponamus in questionibus vertentibus inter coniunctos, &c. id est, pro coniunctis, ad eorum commodum, vel incōmodum. Sic ergo videmus, qd legis vbique appellant principales personas eos, ad quos commodum spectat, vt C. de iur. calum. l. ij. §. j. & auth. principales, sum pta ex corpore, vt litig. iurent in exor. §. j. magis quam alios qui sunt in iudicio. Sed ii ad eos spectat commodum, dicitur proprie verti lis, vt dixi, multo magis ergo in isto defensore, qui in iudicio interuenit, & litem est cōtestatus, & ad eum spectat commodum, & incommodum, eum dicemus proprissime, & vere esse dominum litis, & inter eum, & fratrem eius verti litem: & sic verba statuti, que secundum propriam significationem debent intelligi, vt supra probaui, in eo casu tenetur ergo cogi debet alter ad compromittendum.

ADDITIO.

a Th. D. ¶Pisane. Alias incip. consilium ciuitatis Pisane. & ita est v. vol. consi. vj. & vide Barto. in consi. xxix. incipie. consilium ¶Pisane ciuitatis. in ij. volu. & ita pro consi. Barto. allegat Alex. in l. semel mota. in fin. ff. solu. matri. & ibi videomino. Et adde quod de ista disputatione Barto. facit mentionem ibi. Barto. in l. vendita. ff. de iudi. & Alde Eindr. Siculin. cq omnā. §. in alijs. vt lit. non contesta. & Ang. de Aretio, in §. actionum. Insti. de actio. in ver. quero, denunciani. & Alex. de Imo. in consi. lxv. in vij. volu. incip. in causa. & lite.

1 ☞ Nouandi animo quando aliquis suscipit in se iudicij, tunc talis dicitur dominus litis & procurator.

2 Arbitrorum sententia dicitur potius transactio quā sententia.

3 Vendicatio in dubio non presumitur fieri ex causa, que causatur ex facto ipsius emptoris. sed ex causa precedenti, ex qua venditor de euictione tenebitur.

4 Verbum, rite, denotat proprietatem & iuris solennitatem.

5 Personale pactum quot modis dicatur.

Solutio. Inuocato nomine Domini nostri Jesu Christi totiusq; Trinitatis, saluo semper cōsilio vniuersiusq; Doctoris, vel Scholaris melius sentientis, vt accedat quod legitur ff. qui po. in pig. hab. l. claudius. in fi. Sed uo etiam consilio domini mei, & docto. domi. Ray. de Fol. dico dictum fratrem cogi debere ad compromittendum. & hoc potissime per aliquas rationes factas supra proxime pro hac pa
1 te j. scilicet, iij. v. vij. & x. & hoc ostendo †Aut enim dicimus istum suscepisse in se iudicium animo nouandi, & tunc non est dubium, qz ipse dicitur dominus, & non procurator, cum primum sit liberatus ipso iure, & hoc notabiliter dicit glos. de procurato. l. non solum. in prima magna glo. ante fi. & ideo cum lis sit inter eos debeat compromitti. Aduerte tamen, quod istud nouare non potest fieri inuito actore. l. si mandato meo. §. j. ff. mandā. & hoc tenet glos. in d. l. non solum, circa fin. prime glos. alias per nouationem fieret deterior conditio actoris eo inuito contra l. aliam. ff. de nouatio. licet alia glos. videatur dicere contrarium. ff. de negot. gestis. l. liberto. §. si. sed male, & etiam damnant Jac. But. & cyn. C. vbi in rem act. l. j. & hoc tenet do. Ray. in l. solutionem. ff. de sol. sed tanquā procurator in rem suam nō nouando primam, bene potest inuito actore, vt l. solutionem de solu. & l. soluendo, de negot. gest. & ita loquuntur iura alle-

itij.ratiõe facta pro parte negatiua. Aut dicimus,qõ iste susce pit in se iudicium, vt procurator,z tunc est certum, quod iste vẽditor suscipiens iudicium est procurator in rem suam. Nam licet actio in rem proponatur causa non expressa,in dubio non videtur res vẽdicari ex causa que proueniat ex facto: vel ex cul pa emptoris,ſz ex alia causa,ex qua venditor de euictiõe teneat tur.text.est not.in l.seruum quoq;.ſ.fina.ff.de procur. Vñ facit qõ not.ff.de fideiuſ.l.exceptionem.in fin.gl.z ex necessitate mo tã lite,tenetur emptorẽ defendere:vt ff.de euict.l. si plus vel mi nus.ſ.mora. Sz ille,qui ex necessitate efficitur procurator in rẽ suam,nõ dicitur alieno nomine esse in iudicio. De hoc text. est clarus.ff.de procur.l.seruum quoq;.ſ.fin.in fin.cõiuncto ſ. ait pretor.ea.l. Si sic,ergo proprio nomine est questio inter dictos fratres, merito debet cogi ad compromittẽdum. ¶ Item dico qõ istud beneficium compromissi non posset implorare emptor extraneus ex persona fratris vẽdentis. nõ enim transit ad sin gularem successorem,nec ad vniuersalem,quia est personale be neficium,scilicet ratione fraternitatis,z coniunctionis. Hoc probat tex.expresse ff.pro soc.l.verum.in prin.ff.sol.matr.l.quia tale,z qõ ibi nota.per Dyn.z Pe.z plene per Dyn.extra de re gu.iu.c.priuilegium personale.libro.vj.ſz ipse frater,qui suscepit iudicium ex persona sua,hoc implorabit suo nomine,d. l. idem que.ſ.ſimiliter.ff.mandat.quod declara: vt dixi supra in vj. ra tione.faciunt etiam leges allegate in quarta ratione. Nam im plorando tale beneficium,nõ videtur declinare forum vel iudi cem:vt ſ. dicam in solutione primi contrarij.non ergo hoc im plorabit nomine eius quem defendit,sed suo,ppio z sic habet practicam. Item dico:vt perfecta sit solutio,qõ si iste defensor non teneretur de euictione,non teneretur defendere: ſz si susce pisset vt procurator in rem suam, volẽs donare emptori, quod tenetur ex persona sua opponere,de excepti.loquor,que respicit ipsam causam vt ſ. dicam in solutione contrariorum. Iste enim debet defendere eo modo z ordine,quo principalis qui defendi tur z ex persona huius defensoris in nullo modo debet fieri de terior conditio actoris. z sic loquuntur omnia iura all.in v.z vj. ratione pro dicta parte negatiua.alias sequeretur illud absur dum,qõ ponitur in vlti.ratione pro dicta parte negatiua. Ad hoc induco Dyn.qui hoc dicit ad literã.ff.de fideiuſ.l. Marcel lus.in fin.magne additionis:vbi intelligit d.l.idemq;.ſ.genera liter.in eo qui defendit fideiussorem, qui habet regressum con tra eum.qõ tene menti. Distingue ergo in q.nostra, Aut susce pit iudicium animo nouandi actoris volẽte,aut tanquam defen sor,seu procurator,z tunc aut est defensor necessarius,aut volũ tarius,vt patet ex predictis. Verum quia supra sunt facte rõ nes,que multum obstant ad quodlibet predictorum,iõ respon deo per ordinem. Et primo obstare videtur omnes rationes facte pro parte negatiua.ſz nõ obstant in veritate. Nec ob.pri 2 mum,cui respondetur duobus modis,† Primo sic, qõ hic non est mutatio fori,neq; iudicis. Nam vos scitis,quod sententia arbitrorum dicitur transactio magis,quam sententia:vt auth. vt diffi.iudi.ſ.si vero contigerit.z ibi nota.Sed si ego implora rem a iudice quod cogeret aliquem mecum transigere,vel paci sci,non est dubium quod non esset declinare iudicem, imo tunc proprie ipse cognosceret,vt ff.de vsufru.l.equissimum. z ibi tex. z gl. Preterea ille,qui de iudice committit in arbitros,non di citur iudicem declinare,z de hoc est text.cum gl.simul vnita.C. de iudic.authẽ.si vero contigerit.z pro hoc videtur alia gl.ff.de iudic.l.vbi ceptum. Preterea quid si peto quod iudex committat obstetricibus quod ventrem inspiciant,vel mensori qõ me tiatur agrum.Certe absit quod dicatur mutatio iudicis, vel fo ri,vt ff.de ven. inspi.l.j.z ſ.j,ſi mens.fal.mo.dix.liij.ſ. idẽ Pom ponius,z ſ.sequẽ.Secundo modo respondetur sic, Verum est, quod nõ potest iudex mutari,vbi ex mutatione iudicis muta tur natura cause,vt pbaui supra,in nona ratione facta pro par 3 te affirmatiua,quod tene menti,† Ad secundum respondeo, qõ in dubio non presumitur fieri vẽdicatio ex causa,que causatur ex facto ipsius emptoris culpa,ſz ex causa precedẽti ex qua vẽ ditor de euictiõe tenebitur. De hoc est casus quem supra alle. C. de asser.tol.li.fina.in fin.facit qõ not.ff.de exceptio.l.exceptio nem.in prima gl.in fin.vnde iste qui suscepit defensionem habet fundatam intentionẽ suam,nisi contrarium probetur. Ad ter tium respondeo, quod eius conditio non fit deterior si non liti gat coram iudice,ſz coram arbitris,qui de bono,z equo cogno scunt, ibi enim habebit bonam fidem cognoscere,z sic cõditio eius nõ dicitur fieri deterior,vt ff.de administration.tut.l.quo ties.ſ.sicut.ff.man.l.fideiussor.ſ.quedam tamẽ. Preterea non dicitur fieri conditio eius deterior,si agit perinde ac si res non esset alienata,vt ff.de peti.hereditat.l.sed z si lege.ſ.item si rem. non enim fit melior, ſz deterior,quod sufficit pro solutione legis, in pupillo.de solu.cum similibus.allega.in glos.d.ſ.item si rem. in verb.non videretur. Ad quartum respondeo,ista ratio conclu dit in eo,qui in se suscepit iudicium animo nouandi, ſz questio nostra hoc nõ ponit.sed loquitur de eo qui suscepit.vt procura tor in rem suam. Sz posito quod in se suscepisset animo nouan di,adhuc dico, qõ licet defensor teneatur vtili, z vtilis sit ex in terpretatione,tamẽ lis,z questio dicuntur esse inter defensorẽz z actorem vere,z proprie,vt supra probaui,non enim sequitur, actio,qua tenetur,est vtilis,z ex interpretatiõe,ergo iudicium est ex interpretatione,vt probatur arb.fur.ce.l.v.ſ.fin.in gl.se cus in quest.de emphyteusi. Pro hoc videtur tex.ff. de procur. 4 l.procurator in rẽ suam.† Nam verbum,rite,ibi positum deno tat proprietatẽ,z iuris solennitatem,vt no.ff.de inofficio.testa mẽ.l.ij.z de petit.her.l.sed z si lege.ſ.scire.z sequent. Hoc etiam probatur ff.de verb.significat.l.litis nomen.z gloss.que dicit de offi. Ad quintum respondeo, in eo quod dicit de tribunali, dic vt supra in solutione primi cõtrarij,&c. Ad alia dic quod habet locum in defensore voluntario,secus in necessario. vt dixi supra in solutione questionis. Ad sextum respondeo eodem mõ. Vel dic quod non sit deterior,vt dixi in solutione tertij contrarij.

Ad septimum respondeo, qõ illud procedit in herede, vel alio successore voluntario secus in necessario,hoc videtur ex predi ctis,z probatur optime ff.de separa.l.j.in fin,vbi heres necessa rius in quantum in rebus suis damnificaretur,vtitur suo iure, hoc tamen solue plene per Lyn.C.de sacrosanct.eccles.authent. qui res iam dictas. Vel dic ad d.l.heres absens.quod loquitur ibi in priuilegio quodam speciali,de quo non est factum ius cõ mune quantum ad eos,ergo,&c. Ad octauum respondeo quod, z fateor maiorẽ,licet multum sit dubium. nec pono eam pro cõ stanti. Ad minorẽ dico,quod litem esse inter aliquos alieno no mine potest dici duobus respectibus,vno modo.id est, ad alie nam vtilitatem,vt dicta l.j.ſ.in propria.quando appel. sit.z sic loquitur d.l.questitum.z gloss.in l.lis nulla.sed hic iste conueni tur ex causa.per quam ad eum pertinet cõmodum,z incommo dum.z iõ isto casu non dicitur defendere alieno nomine. Alio modo dicitur quantum ad infamiam euitandam alieno nomine id est,ex facto quod habuit initium in persona alterius,vt l.fur ti.ſ.qui alieno.ff.de infam.z iste nõ ẽ casus noster.nec enim hic tractamus aliquid de infamia. Nec obst.quod not.Spec. Pri mo,quia possum dicere,ipse non dicit verum. z contra casum l. seruum quoque ſ.fina.cum iste defendat ex necessitate, vt dixi. Item casus videtur cõtra eum ff. si ex noxa.causa argu.l. si cum vno. Sed ponamus quod dicat verum secundum communem vsum,dico quod iste cautiones emerunt ante litis cõtestatio nẽ,z sic antequam iste defensor efficiatur dominus litis,vel no mẽ suum aliquo puncto vertatur in iudicio,merito ergo cauit. Sz istud beneficium,de quo loquitur,potest opponi post litis coniestationem,z idem in aliis exceptionibus coherentibus per sone vẽditoris,tunc enim id est,post lit.contestat. omnino dici tur lis esse suo nomine,vt dixi in precedẽtibus. Ad nonum pa tet responsio,quia imo secundum propriam significationem di citur esse lis inter eos. Ad decimum respõdeo quod non sequi tur ista absurditas,nam vt dixi istud beneficium nõ datur nisi defensori,ergo non erit in potestate alicuius,nisi eius ad quem de iure spectat,ad illud autem quod dixi,quod ipse emptor nõ possit opponere ex persona vẽditoris,obstat quinta ratio facta pro parte affirmatiua. Ad quod respondeo quod prout illa ra tio loquitur de exceptionibus rem coherẽtibus persone non ob.quia ista est personalis ad pactum cõuẽtum,quod loquitur de excep 5 tione personali.† Respondeo quod personale pactum dicitur duobus modis. Uno modo q̃ coseruat tantum personam eius cui fit pactum,isto mõ non loquitur ille ſ.sed loquitur d. l. idẽ. in duobus ſſ. supra eodẽ tit. Alio modo intelligitur pactum personale,quod licet fit in rem,donec ipse,cui fit pactum,viuit: tamẽ finitur morte ipsius,z isto respectu sumitur ibi,z ibi vide tur tenere gl.in fin.z ita tenet ibi Bul. Vel dicas illud esse va lidum in persona ipsius, si opponatur a venditore suscipiente iudicium,secundum qõ dixi in nostra questione, sed prima me lior,&c. Ad idem obstant que dicta sunt in ix.ratione facta pro parte affirmatiua,ſz leges ibi allegate loquuntur de exceptio nibus rei coherentibus. Ad aliud quod dixi, voluntarius hoc nõ posset opponere,videtur obstare quod dixi in secunda ratio ne facta pro parte affirmatiua. Sz respondeo primo ad l. sed z si hac lege.ſ.fin.quod ibi sit speciale in illo beneficio.in quo ver titur fauor patroni,z si impetretur talis venia,nisi liberto ro cet in sua causa,z hoc est bñficium quod posset obesse,z naturã cause immutat. Non ob.l.licet.ſ.fina.de obsequijs a lib.presta. quia loquitur quando cõuenitur alieno nomine,tamen agitur, vel excipitur de eorum proprio dolo. Et ita intelligunt ibi Do ctor. Cum ergo ibi ad eos deorum proprio facto spectaret cõ modum,vel incommodum potius dicitur necessarius defensor,

quam voluntarius. Et ita facit pro determinatione nostra, Bart.

¶ Disputata fuit per me Bar. de Saxofer. minimum inter legum Doct. in Regia, ac nobilissima Ciuitate Pisarum, circa annum Domini Mccccl. die xv. mensis Januarij.

QVÆSTIO III.

1 ¶ Sententia lata contra principalē mandatur executioni contra fideiussorem iudicatum solui.
2 Fideiussor iudicatum solui tenetur siue sit res iudicata contra presentem, siue contra absentem, re non defensa.
3 Pater sicut de iure communi ex contractu filij obligatur de peculio, ita ex forma statuti ex delicto filij pater obligatur in portione dicta.
4 Dolus rei conuenti iudicio pendente si cōmissus est, facit sententiam latam mandari executioni contra eum, contra quem alias non mandaretur.
5 Sententia lata contra procuratorem, vel tutorem, de iure communi mandatur executioni contra dominum, & pupillum.
6 Dispositio conditionalis adueniente cōditione sumit effectum.
7 Conditio pro impleta habetur, quando per eum, qui ex euentu conditionis leditur, fit quo minus conditio impleatur.
8 Statuto sicut inducitur ficta confessio, ita de iure communi reducitur quedam ficta filiatio per actum adoptionis.
9 Iuramentum est quedam ficta solutio, & habet vim solutionis.
10 Confessio ficta tantum operatur, quantum vera.
11 Executio contra purum debitorem condemnati, alijs bonis cessantibus fit, & ipsius nomen in causam iudicati capitur.
12 Sententia quantumcunq; legitimis probationibus contra vnum lata, suum effectum retro ad ipsius authoritatem non porrigit.
13 Sententia lata contra vnum alijs non preiudicat, quando effectus alicuius facti extenditur contra plures ratione connexitatis, nisi contra eum de nouo probetur.
14 Condemnato existente non soluendo peruenitur ad bonorum possessores.
15 Presentes in vnoquoq; iudicio sunt sententiandi, vel legitime citati, alias sententia nocet inter presentes, & non nocet absentibus.
16 Sententia lata contra filium an & quando patri preiudicet.
17 Confessio vera filij patri non preiudicat.
18 Maioris authoritatis est dictum & confessio alicuius deponētis, quam sit simplex confessio.
19 Statutum disponens quod contumax habeatur pro confesso quid importet.
20 Confessio vnius ficta non extenditur ad alias personas.
21 Verba statuti debent intelligi secundum propriam significationem.

8 PEruſine [a] Ciuitatis statuto cauetur, q; si filiusfa. cōmiserit maleficiū, pater tenetur pro eo soluere condemnationē, assignando filio dimidiaz eius qō habiturus esset ab intestato, si tunc pater decederet, &c. Alio statuto cauetur qō si quis pro maleficio passus fuerit se poni in banno, elapso termino banni habeatur pro cōfesso. Contigit quod quidam filiusfamil. de maleficio accusatus passus est se poni in banno, & elapso termino banni habebitur pro cōfesso condemnatus in certa quantitate pecunie, nec aliter de eius maleficio constat. Querit an pater teneatur ad soluēdum condemnationem de eo factam, vel non presupposito quod processus, & sententia teneat secundum formam statuti ciuitatis predicte, & quod pater teneatur, probatur pluribus rationibus. † Primo probatur sic, Certum est secundum communem opin. quod sentētia lata contra principalem mandatur executioni contra fideiussorem iudicatum solui. l. j. de fideiuſ. l. Bxece. & ſ. poſt litem, in fin. & nota in l. fina. C. de ꝓfur. rei in. & ibi per gl. & doct. & not. extra de iniur. & dam. da. c. j. lib. vj. sed hic pater equiparatur fideiussori filij, vt ff. de verb. ob. l. cum filius. & de fur. l. cum qui. ſ. an pater. & potest dici fideiussor de iudicato soluendo, vt patet ex verbis statuti, cum dicit, teneatur soluere cōdemnationem. &c. ergo contra eum fiet executio, & tenetur ad soluendum condemnationem. † Secundo probatur sic, Fideiussor iudicatum solui tenetur, siue sit res iudicata cōtra presentem, siue contra absentem re non defensa, vt ff. iud. sol. l. iudicatum solui. l. cum querebatur. & l. si ex duobus. cum ſi. Sed hic pater equiparatur fideiussori iudicatum solui. ergo tenetur ad soluendum condemnationem etiam sententia lata cōtra contumacem. Et hoc est quod dicitur in l. iudicatum solui. ff. iud. sol. scilicet, quod iudicatum solui ſtipulatio, expeditam habet quantitatē in tantum, in quantum iudex pronūciauerit, Ex quibus concluditur quod pater teneatur soluere dictam cōdemnationem. ¶ † Tertio probatur sic, Sicut de iure communi pater ex contractu filij obligatur de peculio, vt ff. de pecu. l. j. ſ. fin. & l. iij. ſ. ſ3 ſi filius. & C. quod cum eo. l. j. Ita hic ex forma statuti, ex delicto filij pater obligatur in portione predicta, hoc premisso, sic arguo, In banda actione iudicati contra patrem de peculio, solum hoc inſpicitur, an sit iudicatū, & filius cōdemnatus, vt ff. de pecu. l. iij. ſ. idem scribit. & de noxa. l. noxali. cum duabus seq. Sic ergo in proposito, cum filius sit condēnatus, pater de dicta portione tenetur soluere condemnationem. ¶ † Quarto, quia dolus rei conuēti iudicio pēdente commissus est tante potētie, quod facit sententiam latam mandari executioni cōtra eum, contra quem alias non mandaretur. ff. vt in poſ. leg. l. ſi legato. ſ. fi. & C. eo. l. certa est forma, que leges probant, quod sententia lata contra eum qui dolo desijt possidere, mandatur executioni contra possidētem. Et hoc no. per Ly. C. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. j. in viij. q. Bz certum est q; ſi de maleficio filij constaret legitime, pater tenetur secūdum formam statuti, ergo multo magis in casu nostro vbi filius pendente iudicio dolum, & contumaciam adhibuit. ¶ † Quinto sic. Premitto quod filiusfam. in hac lite habet legitimam personam, etiam in preiudicium patris. Nam sicut de iure communi sentētia lata contra procuratorem, vel tutorem qui sunt legitime persone, mandatur executioni contra dominum, & pupillum, vt ff. de procura. l. Plantius. ff. de re iud. l. iij. in pri. & ſ. j. ita noſtro, ex forma statuti sententia lata cōtra filium mandatur executioni contra patrem. Hunc arguo, Pena que ratione contumacie tutoris, vel procuratoris infertur, nocet domino, & pupillo, vt C. de procura. l. eum qui res. de digm. l. quoties. lib. xij. ergo hoc casu pena que infertur huic filio ratione contumacie, nocebit patri, & sic tenetur soluere condemnationem. ¶ † Sexto sic, dispositio conditionalis adueniente conditione sumit effectum, vt l. cedere diem. de verb. ſigm. l. pecuniam. ſi certum petat. de condit. & demon. l. qui heredi. ſ. fin. & quasi per totum ti. sed statutum hic disponit cōditionaliter, quod pater teneatur soluere condemnationem, ſi filius commiserit maleficium, ſ3 iſta conditio erit, quia filius commisit maleficium, ergo, &c. hoc ſi probo. Aut dices hunc filium commisisse maleficium de quo accusatus est, & habeo propositum. Aut dices nō cōmisisse, sed ratione contumacie esse cōdemnatum, & tunc idem, quia contumacia est delictum, seu maleficium, vt ff. ſi quis ius dic. non obtemp. l. j. de iudic. l. contumacia. ergo pater filium commisisse *maleficium*, & sic pater tenetur soluere condemnationem. ¶ † Septimo sic, Quando per eum, qui ex euentu conditionis leditur fit quo minus conditio impleatur, habetur conditio pro impleta, vt ff. de condi. ob cau. l. iij. in fi. de regu. iur. l. in iure ciuili. extra de re iu. c. cum ſtat per eum, lib. vj. & ibi per Dyn. ſed in q. noſtra per patrem qui ex euentu leditur, ſtat quo minus filius cōpareat, vt maleficium probetur & probatio quantuz ad patrem habetur pro impleta. Quod ſtet per euz patet, quia habet eum in potestate, & ipsum iure patrie potestatis vbique existentē potest expedire, & presentare, vt ff. de re milit. l. qui cum vno. ſ. j. & ſ. qui filium. ibi. a patre postea exhibitus, &c. C. de pat. po. l. iij. ſi ergo non exhibet, ergo ſtat per eum, & sic cōditio habetur pro impleta, & tenetur soluere condemnationem. † Octauo sic, Sicut in noſtra, per statutum inducitur ficta confeſſio; ita de iure communi reducitur quedam ficta filiatio per actum adoptionis. in toto titu. de adop. ff. & inſti. & no. ff. de adop. l. ſi pater. ſ. fin. & glos. in verb. procreationi. que incip. vtilius, sed illa ficta filiatio per adoptionem inducta porrigitur ad omnes, qui non vo
9 mūt per contumaciā etiā cōtra patrez, & sic tenetur. † Nono sicut iuramentum est quedam ficta solutio, & vim solutionis habet: vt ff. de iure. l. eum qui iuraſſe. in fi. & l. qui duobus. ſ. j. & toz. ſ. j. ita hic per statutum inducitur ficta confeſſio ex contumacia, sed virtus illius ficte solutionis, que venit ex iuramento porrigitur etiam ad alios, quia ſi iurat principalis, prodest fideiussori, & econuerſo. l. duobus. ſ. j. eod. tit. & l. fin. ita in proposita q. virtus huius ficte confeſſionis porrigitur ad patrem, & sic
10 pater tenetur soluere condemnationem: ergo, &c. ¶ † Decimo sic, Tantum operatur ficta cōfeſſio quātū vera, vt ff. de his qui no. infa. l. quoniā. & C. de aſſeſſ. l. cōſiliarios. de here. auf. credentes. Sed certū est quod ſi filius condēnatus esset ex vera cōfeſſione pater teneretur ex forma statuti soluere cōdemnationem ergo & nūc, quādo est ficta confeſſio. ¶ † Undecimo sic. Certū est
11 quod contra purū debitorem condemnati alijs bonis cessantibus fit executio, & ipsius nomē in causam iudicati capitur, vt a inſpecto qualiter principalis fuerit condemnatus: vt C. ne fil. vel Reſpub. l. prima. & per totum. ff. de re iudica. l. a diuo Pio. ſ. ſic quoque, sed in proposito pater in illa portione, de qua fit mentio in statuto est debitor filij pure, quia lex omnem conclu-

tionem

tionem z dilationem sustulit,vt patet ex verbis statuti,z proba
tur in simili.ſ.de condi.ex lege.l.j.per quam legem illud funda
tur,ergo in patrem fiet executio.

Quod Pater non teneatur soluere condemnationem
probatur.¶Primo,quia si esset plene probatum fi
lio defendente per testes, sententia contra eum lata patri non
preiudicaret,nisi contra eum probaretur.Secundo,quia posi
to quod sic preiudicaretur,tamen sententia diffinitiua lata per
legitimas probationes filio absente patri nō preiudicaret.Ter
tio,quia vera cōfessio filij patri non preiudicaret.Quarto quia
posito quod vera confessio noceret, non tamen nocet ista ficta
cōfessio.†Primum probo sic,Sententia quamtuncunque legi
timis probationibus cōtra vnum lata, suum effectum retro ad
ipsius authoritatem non porrigit,vt ff.de re iud.l.si ate.ſ.final.
Facit.ff.quod quisq; iuris.l.iij.ſ.fin.z de pact.l.fideiussoris,sed
nō potest negari quod in omni iure quod filius habet,vel ha
bere sperat in bonis paternis,pater fuit,z est eius author, er
go sua lata contra ipsum filium etiam legitimis probationi
bus aduersus patrem non porrigit suum effectum. † Secundo
probo sic,Quando vnius facti effectus extenditur contra plu
res ratione connexitatis,tunc probatio talis facti, z sententia
lata contra vnum, alij non preiudicat,nisi contra eum de nouo
probetur,vt ff.de adul.l.denunciasse.ſ.fin.vbi sentētia lata con
tra adulterum nō nocet adultere,z econtra,z tamen vnum non
potest esse verum siue altero.pro hoc.C.de fal.l.j.z quod ibi no.
vbi sententia partus suppositi contra matrem non nocet par
tui.¶Pro hoc,ff.de in rem.l.iij.ſ.pe.facit C.qui,res iud. non noc.
l.j.z quod ibi not.z C.res inter alios acta.per totum. Sic in p
posito maleficium filij extēdit effectum suum tam contra filium
quam contra patrem,z sic probatio quantumcunq; verissima,
z sententia lata contra filium,patri non preiudicabit, nisi con
tra eum probetur.†Tertio sic,Sicut in questiōe nostra ex for
ma statuti filio condemnato,z soluente peruenitur ad patrem,
ita de iure communi aliquo condemnato existente non solvēdo
peruenitur ad bonorum possessores.vt C.de pig.authēt. hoc si
debitor.sumpta ex corpore de fideiuſ.ſ.fi neque.z ff.de iure fisc.
l.Moschis.in prin.¶Hoc premisso arguo sic,Sentētia lata con
tra authorem meum, quantumcunque verissimis probationi
bus postmis,z possessionē translatam mihi non nocet, nisi con
tra me de nouo probetur eo iudicio quo posset contra me age
re,vt ff.de excep.rei iud.l.si mater.ſ.fi.l.iudicate.ſ.fi.de pig.l. si
superatus.in princi.ergo in proposito sententia lata contra fi
lium nō debet nocere patri,quia ante dictam sententiam in bo
nis suis plenum ius habebat,z habet nec ad eum potest perue
niri,nisi de nouo probetur. † Quarto hoc probo per regulam
generalem,que est quod in vnoquoq; iudicio debeat sentētia
ri presentibus,vel legitime citatis his,quos causa tangit,alias
sentētia solum nocet inter presentes,z non nocet absentibus,vt
ff.de re iudic.l.de vnoquoque.de adopt.l.nam ita diuus.de nat.
rest.l.fin.de mino.l.in cause.ſ.causa cognita.C.si per vim, vel a
lio modo.l.fina.Sed in hoc iudicio pater non fuit citatus ,mo
nitus,nec requisitus,ergo talis sentētia sibi non debet nocere.
†Quinto probatur illud,secundum quod dixi,quia posito sen
tentia lata cōtra filium patri preiudicaret,hoc est verum, si est
lata filio presente,secus,si contumace.Quod sic probatur.¶Per
hanc sententiam latam contra filium,tractatur de absorbēdo,
z perimendo iure patris in bonis suis sed sententia lata cōtra
vnum per ius alterius confunditur,z perimitur, z ita demum
aduersus alios suum operatur effectum,si est lata cōtra presen
tem,ff.de inoff.testam.l.¶Papinianus.ſ.meminisse,z l. qui repu
diantis.ſ.fi.eo.ti.ergo in proposito sententia lata contra filium
absentem patri non preiudicat. Sexto probatur sic. Nos tra
ctamus in questione nostra quod lata sententia contra filiū pa
rat fisco actionem contra patrem.¶Hoc premisso sic arguo,Quā
do ex sententia lata contra vnum paratur actio contra alium il
lud ita demum est verum,si sententia feratur contra illum pre
sentem,secus si contra contumacem,vt ff.de euict.l. si ideo C. de
peri.z commo.rei vendi.l.j.Sed hic est sententia lata contra fi
lium contumacem, ergo non debet fisco contra patrem actionē
parere.†Septimo probatur illud tertium,quod dixi,quod ve
ra confessio filij patri non preiudicaret,Filiusfa.confitendo,pa
ciscendo,iuramentum deferendo,vel alio modo patris cōditio
nem deteriorem facere non potest,vt ff.de solut.l.filiusfami.z ff.
de iureiuran.l.quanto magis.z C.de pact.l.filius,z C.de iureiu
ran.l.neque filius.Si ergo ponerem⁹ filium vere confessum es
se,talis confessio patri non posset preiudicare, ergo multo ma
gis non preiudicabit ista ficta confessio.†Octauo idem proba
tur sic,Certum est quod maioris authoritatis est dictum,z con
fessio alicuius deponentis,vt testis legitime recepti, quam sit
simplex confessio.Nam dictum testis preiudicat ei,cōtra quem
examinatur,vt in ti.ff.de testibus.z C.eo. Sed simplex confes
sio alicuius non preiudicat,nisi solum confitenti,vt ff.de inter
ro.act.l.si defensor.Sed de iure testimonium filij contra patrez
non valet,vt ff.de testi.l.idonei.z l.testis idoneus.z C.eo.l.parē
tes.Si ergo testimonium non valet,quod est maioris authori
tatis,multo minus admittitur contra patrem simplex confes
sio filij,ergo,ꝛc.† Nono probo illud quartum quod dixi,q⁹ po
sito quod sufficeret illa vera confessio,non tamen sufficit ista fi
cta,quod sic probo, Statutum,quod habet contumacem pro
confesso,aggrauat contumacem in hoc,quod contra eum suffi
cit leuior probatio,z sic sola contumacia habeatur pro confes
sione. ¶Hoc premisso sic arguo.Quando aliquis propter ipsius
dolum vel contumaciam aggrauatur,vt contra eum leuior pro
batio sufficiat,talis probatio solum ipsum contumacem aggra
uat,z suas vires contra alios nō extendit,vt patet in probatio
ne que fit per iuramentum in litem,vt ff.de in litem iur.l.j. z C.
quando ex facto tu.l.j.z de fideiuſ.l.fi.Sic in proposito ista cō
tumacia aggrauat filium,vt habeatur pro confesso,z sic ista fi
cta confessio non extendit suas vires vltra personam ipsius filij
contumacis,z sic patri non nocebit.†Decimo probo sic,Ficta
confessio vnius non extenditur ad personas alias, z si iure fisci
habeatur loco eiusdem persone,vt ff.de iure fisc.l.eius qui dela
torem.vbi si aliquis habeatur pro confesso,eo q⁹ delatorē cor
rupit,talis ficta confessio non transit ad heredes,vt eos aggra
uet,quanquam cēseatur vna persona cum defuncto.ergo in ca
su nostro talis ficta confessio filij non se extendit ad patrem,ꝛc.
†Undecimo probo sic,Verba statuti debent intelligi sm pro
priam significationē nō sm fictam,z improprie,vt ff. de exerci
ci.l.j.ſ.si is qui nauem.de leg.iij.l.non aliter cum simi.z q⁹ illud
q⁹ est fictionem non intelligatur in statuto, nisi exprimatur.est tex.z gl.ff.de neg.gest.l.iij.ſ.hec verba. Cum ergo
statutum dicat q⁹ filiusfa. commiserit maleficium, intelligatur
vere,z non ficte.Sed hoc casu eum vere commisisse non constat
ergo,ꝛc.

ADDITIO.

a **T**.**D**.**C**.Perusine.De ista questio,Bar.vide Bar.in l. cum fi
liusfamilias.ff.de verb.obli.z ibi vide apost.meam in prin.z vide
Alex.z Jas.plene z Andr.Barb.in l.si quis mihi bona.ſ.si qd
vero.ff.de acqui.here.in addi.Bar.z vide Alex.in cōsi. lxxxiij.
in iij.vol.z in consi.lx.visis dubitationibus.in eo.vol.versi.si ve
ro illud,vide Alexā.in l.sepe.xxj.colum.z in versi.ij.limita.ff. de
re iudi.

1 ¶ Statuti verba quando arctant patrem soluere condemnationem pro filio,qualiter sint intelligenda.

2 Sententia lata contra filium an z quando faciat fidez cōtra patrem.

3 Sententia lata contra criminosum in quibusdam criminibus habet effectum reuocandorum omnium bonorum alienatorum a die commissi criminis.

4 Sententia lata contra vnum alteri preiudicat quando est lata contra presentem,secus si contra contumacem.

5 Solutio ficta an sit sufficiens ad vandam actionem cōtra principalem.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi nomine inuocato, Istam qōnem tangit Dyn.ff.quando ex fac.tut.l.j.z ibi videtur tenere,quod talis ficta confessio non preiudicat patri. Sed contrarium videtur innuere ipse idem de verb.obligat.l.cum filiusfamil.in princi.Ad pleniorem ergo intellectum nostre questionis,z solutionem omnium contrariorum dico iudicem debere verba statuti diligentius intueri.An verba statuti coarctent patrem ad solutionem condemnationis simpliciter, an sub conditione si filius commiserit maleficium,vt in casu nostre questionis proponitur.†¶Primo casu q⁹ verba statuti coarctant patrem simpliciter, verbi gratia dicit statutum quod in casu maleficiorum teneatur pater soluere condemnationem pro filio vsque ad legitimam ipsius filij vt vidi in multis ciuitatibus,z isto casu verba statuti nō requirunt quod filius commiserit maleficium, sed sufficit solum ipsum filium pro maleficio condemnatum,siue commiserit, siue non, z tunc pater tenetur,siue presens,siue ex contumacia fuerit condemnatus filius. Et isto casu proprie pater equiparatur fideiussori iudicatum solui,cuius stipulatio ex ipsa condemnatione committitur siue presens,siue contumax condemnetur, vt ff.indic.solui.l.prima.z l. iudicatum solui stipulatio expeditam, z l. cum quereb atur,in princip.coniuncta l.cum filiusfami.in prin. de verb.obliga.de fur.l.eum qui.ſ.an pater.que leges equiparant patrē fideiussori.Et isto casu procedunt due prime ratio

nes pro parte affirmatiua. Secundo casu quando verba statuti coarctant patrem conditionaliter si illius commiserit maleficium: vt in questione proposita tunc oportet quod de maleficio filij constet. † Et ideo est aduertendum, an sententia lata contra
2. filium faciat fidem contra patrem. Ad quod plene inuestigandum sciendum est, quod filium cõdemnari potest accidere quatuor modis. Quandoque enim filius se presentat, & maleficium negat & contra eum probatur plene. Quandoque filius comparet & negat, & contra eum nõ probatur plene sed probantur indicia sufficientia propter que ponitur ad torturam, & cõfitetur & condemnatur. Quandoque comparet & confitetur sponte, & condemnatur. Quandoque filius est contumax, & ex eius cõtumacia habetur pro confesso, secundum formam statuti, & condẽnatur, & hic est casus noster. De quolibet ergo videamus. Circa primum, quando filius comparet, & negat, & contra eum probatur, & condemnatur, tunc omissis distinctionibus quas ponunt docto. specialiter ponit, & refert Lyn. C. quibus res iudic. non nocet. l. prima quantum ad propositum dico quod quãdoque de vno maleficio plures condemnãtur, & pariter principales, & isto casu probatio cõtra vnum lata alijs non preiudicat, vt l. denunciasse, §. final. de adulter. Quandoque ex vno maleficio vnus conuenitur principaliter, ad alium vero peruenitur per quandam consequentiam, & contumacia, seu condemnatio vnius, que est preambulum executionis faciende in alium, ex quadam consequentia respicit principaliter commodum, & vtilitatem priuatam, & tunc probationes facte contra vnum, & sententia contra vnum lata alij nõ nocet: vt C. de fal. l. j. & quod ibi not. scilicet quod sententia lata contra matrem in accusatione de partu suppositio, non preiudicat filio in questione bonorum. Si vero illud preiudicium per quod peruenitur ad altũ ex quadam consequentia respicit vtilitatem publicam, seu bursam publicam, tunc probationes & acta facta cõtra illum principales, faciunt fidem contra illum, ad quem peruenitur ex quadã consequentia, casus est C. vbi caus. fisc. l. j. vbi sententia lata contra homicidas habet effectum confiscãdorum bonorum contra heredes, & ita intelligit glos. ff. ad Sill. l. in cognitione. pro hoc satis aperte facit C. ad l. Juli. maiest. l. quisquis. vbi sententia lata contra patrem habet effectum inferende pene in personas filiorum. Nec dicet aliquis, quod noua probatio delicti requiratur contra filios, sed satis est de hoc patrem esse conuictum, & condemnatum, vt ibi patet dum dicit, paterno enim debent perire supplicio, &c. † Pro hoc facit quod in quibusdam criminibus sententia lata contra criminosum habet effectum reuocãdorum omnium bonorum alienatorum a die commissi criminis, & sic preiudicatur tertio. d. l. quisquis. & l. fin. ad l. Juliam maiest. ff. de accusa. l. ex iudiciorum. ex presso extra de hereti. c. cum secundum leges. in fin. lib. vj. Et sic in questione nostra, cum ad patrem perueniatur per quandam consequentiam, & hoc respicit vtilitatem publicã, sententia lata contra filium & probationes facte contra eum patri preiudicabunt, per dicta iura vltimo allegata. Et licet hec sint vera, puto iudicem cautius, & consultius facere si eo tempore quo agitatur iudicium contra filiũ moneat patrem, vt interfit iudicio si sua interesse crediderit. per l. si suspecta. in prin. ff. de inof. test. & C. de litigio. aut. nunc si heres. tunc enim ei preiudicaret sine dubio: vt l. sepe. ff. de re iudi. vt no. in fi. per Ly. C. de aduo. diuer. iu. l. j. circa fi. ¶ Circa secundum, quando filius comparet, & negat, & contra eum probãtur indicia sufficientia, per que ponitur ad tormenta, & confitetur, & condemnatur, tunc idem puto quod hoc sufficiat contra patrem, per dicta iura que videntur velle quod sufficiat principalem esse conuictum. ¶ Pro hoc specialiter induco l. cum probatio ff. de proba. vbi videtur casus. ¶ Circa tertium, quando filius comparet, & sponte confitetur, & condemnatur, credo idem multo magis, vt d. l. cum probatio. & per alias leges allegatas. Nã si statur dicto cum tormentis, multo magis sine tormentis hoc casu cum filius interrogatur principaliter contra seipsum, l. j. §. diuus. & quod ibi not. ff. de questio. pro hoc de edil. edic. l. quero §. fi. ¶ Pro hoc quia confessio filij, & serui preiudicat patri, & domino, quando habet liberam administrationem peculij, vt ff. de iureiur. l. seruus quod detulit. cum duabus legibus sequẽ. hoc verum, nisi pater vellet probare contrarium, quod dic, vt no. ff. si ex noxali. cau. aga. l. secunda. §. j. vbi est no. gl. ad istud. ¶ Circa quartum, quãdo filius est contumax, & ex forma statutorum habetur pro confesso, & condemnatur: vt in casu proposite questionis, tunc dico quod talis ficta confessio, & sententia contra filium lata patri non preiudicat, sed est necesse, quod contra eũ probetur maleficium. ¶ Hoc probatur, quia ficta confessio etiam vbi de publica vtilitate tractamus, non egreditur personam eius qui habetur pro conf. isso: vt ff. de iure fi. l. eius qui delato-
4 rem. in prin. † Dicte regulle est regula quod quoties sententia lata contra vnum preiudicat alteri, illud intelligitur esse verum si est lata contra presentem, secus si contra contumacez: vt Lqui repudiantis. in fi. l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoffi. test. & de euictio. l. ij ideo. in prin. & C. de pericu. & commo. rei ven. l. j. in fi. ¶ Pro hoc induco glo. que est ff. de iureiur. l. duobus. §. j. super ver. solutionis. hoc modo. Sicut hic ex forma statuti peruenitur ad patrem sub conditione, si filius commiserit maleficium, ita de iure communi fideiussor agit contra principalez si solut.
5 vt l. Lucius. ff. man. † An ergo sufficit ad dandã actionem contra principalem quedam ficta solutio, scilicet iuramẽtum: Certe non, vt ibi notat. ¶ Pro hoc facit optime gl. insti. de nox. a. in fi. & per alias rationes, scilicet pro hac parte allegatas. Hoc tenet Ly. in simili. C. vnde vi. l. si quando. Hec curo isto casu, vtrũ pater fuerit sciens necne, qz quando sententia fertur contra cõtumacem, dicta distinctio scientie, & ignorantie non habet locum. C. de pigno. l. preses. & ibi no. Ad contraria ex predictis de facili apparet responsio.

¶ Disputata fuit hec questio per me Bar. de Saxoferra. minimum legum doctorem in felici ciuitate Perusij, anno domini Mccclxiij. mensis Januarij, me tunc ibi Digestum vetus ordinarie legente.

QVÆSTIO IIII.

1 Emptionis in contractu periculum rei vendite pertinet ad emptorem.
2 Emptor iure sufficit vẽditori prestare quod illud ius sit, nec curatur quod ex illo iure aliquid percipiatur.
3 Spes quando emitur, vel futurus euentus, si nil percipitur, periculum est emptorum,
4 Emens aliquam rem, non solum habet vtile dominium, sed & ille qui conducit ad non modicum tempus.
5 Emptio vna tantum est quando pretium vnum ab initio cõstitutur, licet prestatio sit diuisa.
6 Emptio non contrahitur si vendantur fructus, fructibus non natis.
7 Verbum potest, de sui natura quid significet,
8 Venditor in emptione & vẽditione consequitur etiam pretium, re amissa.

9 PUblicanus [a] quidam emit a comuni Perusij pedagiũ, & omnes fructus & vsufructus, reditus, & prouẽtus qui percipientur, & percipi poterũt per ipsum publicanũ ex ipso pedagio, & ex predijs, & molendinis dicti comunis, possessis in curia castri. Fossati, vsque ad x. ann. & non vltra. pro precio mille. lib. soluendarum quolibet anno. prout capit pro rata. Contingit quod vno anno propter guerram ex dicto pedagio nihil est perceptuz, & propter sterilitatem ex dictis predijs nil percepit, & propter insolitam superabundantiam aquarum dicta molẽdina, & edificia fũt destructa, nec possint reduci sine magna impensa, vnde ex eis similiter nihil perceptum est, queritur
1 an pro dicto anno debeat fieri remissio pretij, vel non. † Et primo quod remissio fieri non debeat probatur. Nã natura cõtractus emptionis & vẽditionis est, vt cõtractu celebrato periculi pertineat ad emptorẽ: vt ff. de peri. & commo. rei vend. l. id quod
ei. & l. necessario. in princip. C. eod. l. j. insti. de contrahen. emp.
2 cum autẽ. per Ly. cum sim. sed hic est huiusmodi: ergo, &c. Secundo probatur ex natura rei empte naz: quando ius aliquod emitur, sufficit venditori prestare quod illud ius sit: nec curat quid ex illo iure percipiatur, vt patet in emptione nominis, vel hereditatis, vt patet. ff. de hereditate vel actio. vend. l. si nomen. & l. cum hereditate. cum similibus. sed hic empta sunt iura scilicet pedagium, quod est ius percipiendi tantum a transeuntibus: vt C. de vectigali. & commiss. l. vectigalia. & C. vectigal. nova insti. l. j. in fi. Item est venditus vsusfructus qui est ius: vt l.
de vsufru. ergo non est curandum quid ex ea percipiat, sed fu-
3 ficit hoc ius constitutum esse. † Tertio probatur eodem modo. Ex natura rei empte quando emitur spes, vel futurus euentus si nil percipitur, periculum est emptorum. ff. de her. ven. l. quod si in venditione. & l. seq. & l. nomina. & de cõtrah. emp. l. nec emp. de ac. em. l. si iactum. sed hic empta fuit spes, seu futurus euentus: quod apparet ex eo quod dictũ est in cõtractu, scilicet, quo percipi poterunt, que verba significant spem, & futurũ euentum faciunt que de verb. potest. no. in l. j. in gl. in verb. alio testamẽto que incip. secus in milite. ff. de iniu. testa. l. j. & ibi no. Item apparet ex eo quod dicit pedagiũ, quod potest significare ipsius actu percipiendi: vt l. cum in plures. §. pen. & quod ibi no. ff. locat. & C. de vectig. & com. l. ex pscitatione. Sed quando ipse actus percipiendi emitur, semper videtur emi spes: vt d. l. nec emptio. de contrahen. empt. & l. si iactuz. de actio. empt. ergo periculus est
4 emptoris. † Quarto probatur ex lõginquitate temporis, quo

non so

non solum ille qui emit sed ille qui conducit ad non modicum tempus puta in x.ann.habet vtile dominium,vt ff.si ager vec.l. si.de superfi.l.j.§.quod autem ait.sed si dominium emisset, nō esset dubium quod esset periculum emptoris: vt supra in primis alleg.ergo,ꝛc.†Quinto probatur ex vnione emptionis.constat
5 enim quod hic pro omnibus annis vna est emptio propter vnū pretium constitutum ab initio licet prestatio sit diuisa ꝛ ꝑpter vnam annorum numerationem,vt l.cum eiusdem.ꝛ de edil.edic. de contrahē.empt.l.si duos.de in diem addic.l.si duo.de leg.j.l. si ex toto.§.si ita.ꝛ l.si Stichum.§.stipu.de verb.obli.Sed ꝛ si ponamus esse vnam locationem vnius anni ꝛ percipitur decima pars fructuum minus solito,certum est quod nō fiet remissio mercedis in aliquo:vt l.si vno §.cum quedam.ff.loca.ita licet decima pars fructuum totius temporis sit perempta,nulla fiat diminutio.

Contra Quod debeat fieri remissio probaṫ. Primo ex natura contractus locationis, ꝛ conductionis:que est,vt propter sterilitatē,ꝛ alios casus similes fiat remissio mercedis:vt l.ex cōducto.§.j.ꝛ l.si merces.§.vis maior. locati ꝛ C.eo.l.licet.ꝛ l.excepto.cum simi.sed iste est contractus locationis.Hoc sic probatur.Quādo dominium ad emptorem nō transfertur non pōt dici emptio ꝛ venditio: vt ff. de contrahen.emp.l.conuenit.ꝛ l.cū manu sata.§.si.instit.de loca.§. item queritur,sed hic est huiusmodi:ergo ꝛc.Preterea ad idem quādo pretium soluitur annuatim,non potest dici emptio ꝛ venditio,vt not.C.de iure emph.l.j.Et hic est modus cognoscēdi emptionem,ꝛ locationem,vt ibi not.ff.de superfi.l.j.§.j.in gloss. su
6 per verbo,agendo.sic est locatio.ergo,ꝛc,†Secundo probatur ex natura emptionis,ꝛ vēditionis.Nā posito quod sit emptio, eius natura sic est,vt si fructus vēduntur,fructibus non natis emptio non contrahatur: vt ff.de contrahē.empt.l.nec emptio. de verb.ob.l.interdum.in prin.de cōd,ꝛ dem.l.j.in fi.sed hic fructus non sunt nati,ergo non est emptio,ꝛ sic pretium nō debetur pro illo anno.Tertio probatur eodem modo,scilicet,ex natura vēditionis,que est,vt si sub conditione fuerit celebrata,ad emptorem nō pertineat periculum conditione cessante, vt ff.de peri.ꝛ cōmo.rei vē.l. necessario.§.quod si pēdente.ꝛ de contrahē.empt.l.quod sepe.§.in his.sed ista venditio est contracta sub cōditione,quod patet ex illis verbis,qui percipi poterunt, que faciunt conditionem,adeo,vt eis non perceptis emptio non sit facta ꝛ pretium non debeatur,vt l.si debitor. §. verisimile. ꝛ de contrahē.emptio.de vino tri.ꝛ oleo lega.l.cum certum. ꝛ quod vulgariter dicitur relatiuum,quis vel qui,iunctum verbo futuri temporis facit cōditionem.l.Stichum qui meus erit, de leg.
7 j.cum simılib.†Quarto probatur ex significatione istius verbi, potest quod de sui natura non significat quandam possibilitatem,seu fortunam,sed requirit actum perfectum,vt l. statuliberos.§.si quis sic acceperit.de statulib.facit de ver.sig.l. inter illam.Et alibi verbum poterit,intelligitur rebus sic se habentibus,ꝛ eodem statu durante,vt l.quod Seruius.in fi.de cōdi.ob caus.ꝛ ibi no.sed hic est mutatus status,quia guerra,sterilitas
8 ꝛ destructio edificiorū superuenit,ergo,ꝛc.†Quinto probatur ex idētitate rationis.Nam que est ratio quod in emptione,ꝛ vēditione,vēditor consequitur pretium etiam re amissa, sed in locatione,ꝛ conductione fit remissio mercedis,glo.assignat vnam rationem, quia venditor certat de damno vitando.Nam si non haberet pretium,damnuꝫ sue rei pateretur.Sed locator certat de lucro,cum nihil de suo amiserit.Ita no.ff.loca.l.quero.§.itē cum quidam.post medium gl.magne.Et idem no.Rof.in tit.de act.ex loc.circa fi.Certe in isto venditore est illa eadem ratio.ergo,ꝛc.Aliam rationem assignant doc.scꝫ qꝛ de natura emptionis est,vt contractu celebrato res perpetuo sit penes emptorē, ꝛ eius sit emolumentum.Non est igitur mirum,si eius est periculum,sed de natura conductionis est,vt emolumentum sit cōductoris ad tempus,ꝛ ideo non debet inconueniens reputari si damnū sterilitatis vel simile communicat cum locatore,ad quē res locata debet peruenire,vt perpetuo sit penes eū.Et ita not. per Cy.C.loca.l.legem.sed in hoc emptore est eadem ratio, que in conductore,ergo,ꝛc.Aliam rationem ponit Ja.But.qꝛ res vendita debetur,sicut spes,ideo eius interitu debitor liberaṫ, vt l.si ex legati causa,de ver.ob.Sed in locatione debetur patiētia que est de futuro,ideoqꝫ nec perire potest qđ non est, sed qꝛ per eum factum non est,nō tenetur ad interesse, fin mercedis remissionem,vt ipse no.in d.§.item cum quidā.sed in hac emptione est eadem ratio,que in conductione, ꝛ locatione,ergo, ꝛc. Et sic breuiter propter omnimodam similitudinem concluditur ꝙ illo anno debet fieri remissio pretij.

ADDITIO

a T.D. ¶Publicanus.De ista q.vide Bart.in l.si.in prin.C.de pred.cur.li.x.ꝛ in l.ij.C.de iur.emph.ꝛ ibi apo.meam,ꝛ ibi etiaꝫ vide do.Jas.ꝛ vide Pau.de Ca.in l.cotem.§.qui maximos.ff.de publican.ꝛ ibi vide Bar.ꝛ Alex.in addi.ꝛ vide Barth.Soc.in consi.lxxxviij.ꝛ Alex.in consi.xcviij.ꝛ in consi.cviij.in iij.volu. ꝛ Pet.de anch.in consi.cccxv.ꝛ consi.cccc.

1 ☞Contractus locationis qualiter cognoscatur a cōtractu emptionis.
2 Contrahendi ex modo inspicitur quis contractus sit.
3 Ciuitas quando vendit pedagium in quibus casibus sit fienda remissio pretij.
4 Refectio alicuius proprietatis si requirit magnam impensam ad quem pertineat,domino,an vsufructuario.
5 Usufructuarius qua actione possit repetere expēsas per ipsuꝫ factas a domino proprietatis.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi nomine innocato,saluo semper iudicio cuiuslibet melioribus rationibus moti,videtur qđ dictus contractus locationis fuerit,ꝛ sic dēat fieri remissio pretij pro illo anno, sicut in locatione fit remissio mercedis,vt dictum est supra in prima ratio
1 ne facta pro illa parte. †Et quia dico hunc esse contractum locationis.Ad hoc ostendēdum premitto quod quando agitur, vt in alium transferatur dominium rei, vel vsucapiendi conditio pro certo pretio,ꝛ tunc constat quod est emptio,l.conuenit. ꝛ l.cum manu sata.in fin.ff.de contrahen.empt. Et sic loquitur totus tit.ff.de contrahen.emptio.C.ꝛ institu.Idem,si agitur,vt transferatur aliud ius,vt seruitus,vsusfructus,vt d.l.cum manu sata.§.j.de peri.ꝛ commo.rei ven.l. necessario.§.j.ꝛ ff.de vsufruct.l.iij.Aliquando agitur,vt ille qui pecuniam recipit, nullum ius in alium transferat,sed tantum quod aliquid faciat,vel operetur,ꝛ isto casu non potest esse emptio,sed locatio,ꝛ conductio,vt l.item si pretio.§.j.ff.loca.ꝛ de contrahen.empt.l. conuenit.ꝛ d.l.cum manu sata.in fin.ꝛ isto casu non refert annuū pretium,seu pensio cōstituatur toto tempore,an annuatim,vel singulis mensibus,vt l.qui operas.ꝛ l.ea lege.§.locaui.ff.locati. Aliquando conuenit,quod ille,qui pecuniam recipit, aliquid faciat,ꝛ quod aliquid det,ꝛ sic vtrunque,ꝛ tunc aut dare,seu rem transferre venit principaliter,aut fieri per consequentiā, ꝛ erit emptio.vt ff.loca.l.ij.§.j.ꝛ instit.eod.§. item queritur. Nam ibi hoc principaliter agitur, vt artifex det mihi anulos certe forme:quod autem ipse faciat hoc venit ex quadam consequentia: quia ipse alias dare non potest. Aut fieri,venit principaliter: rem tradi,venit per consequentiam,ꝛ erit locatio, ꝛ conductio, vt ff.loc.l.item si pretio.§.insulam.Nam ibi opera principaliter locatur:dare autem venit ex quadam cōsequentia, scilicet quia edificat in alieno. Aliquando dubitatur quod istorum veniat principaliter,vt in casu proposito.Nam hic est dubium vtrum principaliter veniat datio.siue translatio dominij fructuuꝫ percipiendorum,vel iure vsusfructus:patiētia autem,scilicet quod patiantur istum emptorem vti frui veniat ex quadam cōsequētia,sicut in vsufructu,vt l.iij.§.dare.ff.de vsufru.an econtra scilicet quod patiētia principaliter,fructus autem faciat suos ex quadam consequentia,sicut in quolibet alio colono qui conducit fundum,ꝛ dominus principalis tenetur ad patientiam, vt l. si merces.§.qui fundum.ꝛ l.si in lege.§.colonus.ff.loca.ꝛ sic potest esse dubium an sit emptio,vel locatio.ꝛ isto casu gloss.singularis dat doctrinam,scilicet quod pretium,ꝛ mercedis quantitas faciat discerni emptorem a conductore.ita not.ff.de superfi.
a l.j.§.j.in gloss.super verbo,agendo.[a] Quid vult dicere? Certe non curant de nomine, scilicet an fuerint contrahentes vsi nomine pretij,vel mercedis,quia in hoc non est vis,vt in d. glossa
b sed hoc alia glossa declarat,scilicet quod pretium est vnum, [b] ꝛ certum,merces vero per singulos annos soluitur.ita not. C.de iure emphy.l.j.in gl.in ver.alienationis.ꝛ qđ ibi tenent doc.Si ergo pretium vnū esset constitutū,qđ nō solueretur annuatim, esset emptio,ꝛ vēditio.ꝛ quid,si esset emptio,dicā.j. Sed quādo pretiuꝫ debet annuatim solui,apparet quod est mercedis constitutio:que fit,ꝑ patiētia,que singulis annis prestatur,ꝛ sic erit locatio,ꝛ cōductio ꝛ sic debet fieri remissio,sicut in locatiōe.Et hoc probatur per dictas gl.Hoc suadet etiā ratio quando pretiū seu merces,soluitur singulis annis.Nō videṫ dominus velle trāsferre aliquod ius ad hoc,vt si ille cesset in solutione,possit eum de predio expellere,vt l.quero.§.inter locatorem.ff. de loc. de publican.l.vectigalia.§.fin.secus,quando pretium simul soluitur,ꝛ hoc etiam probatur in l.item queritur. §. qui impleto. ff.loc.vbi in locatione fundorum semper habetur respectus ad annuā prestationē.Et hoc modo debet intelligi ff. de iure dot.l. si vsusfructus.vbi dicit tex.vel locet,vel vendat.intelligendum est locet,scilicet certa mercede constituta singulis annis vel vēdat emptione cōstituta pro toto tempore.Et ita reperi postilla tum per quosdam doc.antiquos. Sic intelligi debet de vsufr.l.

arboribus.§.vsufructuarius,vel ipse,ibi,locare,vel vendere,de
bo.autho.iud.po.l.si venditis.§.j.& l.ait prætor.in causa sic etiã
debet intelligi,in clemen.de reb.eccle.non alie.c.j. in fi.dum po
nit de locatione,& conductione fructuum. ¶Hoc etiam patet eo
quod omnes leges loquẽtes de locatione fundi regulariter lo
quuntur.cum merces annua,vel mẽstruae constituitur,vt C.lo
ca.l.licet.ff.eo.l.itẽ queritur.§.qui impleto,& l.si in lege.§.si do
mus.& §.seq.& de publicã.l.vectigalia.§.fi.de fideiuſ.l.si a colo
no.& l.§deiussores.§.pro Aurel.cum infinitis similibus.Simi
lis arguendi modus ad contractus cognoscendos fit per gloſſ.
& Lyn.C.de re.permu.l.j.in vlti.glos.†Cum dubitatur qualiter
cognoscitur cõtractus permutationis a contractu do, vt des,
inſpice qualiter loquũtur leges de hoc tractantes.Idem habe
mus in cognoscendo vectigal a tributo. Inſpicimus quomodo
loquuntur leges de hoc tractantes.l.ij.§.j.ff.de publicã.ita hic
ex modo contrahendi inſpicimus quis contractus ſit.Nã ſi ſo
lum inſpiceres verba vendo, vel loco,eſſet imponere legem ver
bis,& quod iſta verba non ſunt curãda:quia ſi dicatur, do ad af
fictum,licet nõ vtatur verbo locationis,tamen erit locatio, non
vẽditio,vt extra de loca.c.ij.ſic & Spe. cum tractat de locatione
ponendo formas contractus ſemper ponit de annua preſtatio
ne.in ti.de lo.Sed cum ponit de venditione fructuum ponit de
vno pretio quod ab initio ſoluitur in titu.de emp.& ven.§.j. Et
ſic apparet,quod eſt locatio,& cõductio,& ſic debet fieri remiſſio
pretij pro illo anno. Nõ obſtat,quod pretium vnum fuit conſti
tutum ab initio:qz ſi ſolutio diuiſa per annos ſoluatur,non cu
ratur de modo conſtituendi.Ex hoc enim apparet illud vnum
pretium conſtitutum non eſſe ex pretio ſingulorum annorum,&
ſic perinde eſt,ac ſi pretium eſſet conſtitutum ſingulis annis,vt
l.ediles aiũt,§.final.in gloſſ.in verb.vno pretio. que incip. ſcili
cet,vnico.de edi.edi. Nec ob.quod dicitur in cõtractu,emit,&c.
quia accipitur,id eſt,conducit.C.locat.l.ſi hi qui.ff.eodem.l.ea
lege.§.locaui.de publican.l.quoties.§.fi.Facit de act.emp.l.ve
teres.& l.ſequen. Nec ob,quod vſi ſunt verbo pretio,&c. qz pre
tium ponitur pro mercede,vt ff.loca.l.ea lege.§.locaui,& l.inſu
lam.§.qui edem.Sciendum tamen eſt quod eſt quedam gl.que
videtur aduerſari predictis.ff.quibus mod. vſufructus amit.l.
¶Pomponius querit.§.primo,in gloſſ.in verb.amitti, que inci
pit.ſed quid nocet,que videtur velle,quod pretium cõſtituitur
ſingulis annis,& tamen ſit emptio, tamen illam non puto bene
dicere,vt ex predictis patet.Eſt quedam alia,ff.de contrahend.
emptio.l.fundi partem.ſecundum viam lecturam, que videtur
ſentire contra.tamen illa lectu.non placet: ponto tamen, quod
tanquam Judeus nolens a verbis recedere, ſed ſi velles dicere
hunc eſſe contractum emptionis,tamen adhuc dico idem iuris
eſſe qs ſupra dixi,quia iudicabitur ſicut de locatis propter ſo
lutionem,que annuatim fit.Qs ſic probo,Certum eſt quod ſu
perficies tranſfertur in alium, vel per locationem, vel per ven
ditionem,l.prima.§.primo.de ſuperfi.Sed cõſtat quod ſi ſuper
ficiarius ſuperficie non poteſt vti, fit ei remiſſio eius quod an
nuatim eſt ſoluendum,l.inter quos.§.damni.& ibi no.de damni.
infect.ergo apparet,quod non eſt hoc precipuum in locat one,
ſed idem in emptione,que habet ſimilitudinem cum ea. ¶Preter
ea emptio,& venditio,locatio,& conductio eiſdem iuris regulis
conſiſtunt,vt ff.de loca.l.ſecunda,in princip.maxime vbi eſt ea
dem ratio.ſed in emptione eſt per omnia eadẽ ratio,que in con
ductione,vt probatum eſt ſupra,in vltima ratiõe,facta pro iſta
parte,ergo,&c. ¶Pro hoc faciũt leges ſupra allegate,que hoc vi
dentur ponere pro eodem.ſcilicet locare,vel fructus vẽdere, vt
in d.l.in vẽditione.§.j.& l.prætor.§.in eum.de bo.auth.iud.poſ.&
in c.j.in fin.de reo.eccle.non alie.in cle.& de vſufr.l. arboribus.
cum ſimil. ¶Preterea etiam ſi poneremus hunc non eſſe contra
ctum locationis,& conductionis,nec emptionis,& venditionis,
ſed innominatum,in quo aliquid annuum preſtatur,tamen pro
illo debet fieri remiſſio,vt C.loca.l.licet.& eſt caſus,& gl.expreſſa,
C.eod.tit.l.excepto. Et ſic apparet quod non eſt precipuum in
contractu locationis,& cõductionis,ſed idem in aliis contracti
bus habentibus eandem rationem. ¶Preterea hoc video in tri
butis,que annuatim ſoluũtur:vt ſi fructus percipinõ poſſunt,
non debeantur,vt ff.de cenſib.l.forma.§.illam. & tamen conſtat
quod tributum non debetur ex contractu emptionis,ſed ex le
ge.Et predicta vera, quando pretium annuatim ſoluitur,ſed ſi
ponam totum pretium vno tempore:vt in prin.eſſe ſolutum.tũc
dicerem eſſe emptionem,& venditionem, per gloſſ.& leges ſupra
allegatas. An autem tunc debeat fieri remiſſio,& quid iuris,tunc eſt
aduertendum quod ſit illud quod emptum eſt.Et primo videa
mus de pedagio.Et certe pedagium poteſt accipi pro eo quod
ex pedagio percipitur, ſicut dicitur de vectigali,vt ff. de publi
can.l.j.§.j.in gloſſ.ibi vectigal eſt quod preſtatur,&c. Item not.
C.de vectigal,& commiſ.in rubr.Et ſi hoc modo accipitur, ven
deretur ipſum corpus nummorum quod perciperetur ex vecti
gali. Sed iſtud verum eſſet,cum pedagium ſeu vectigal perci
peretur a ciuitate,& ita daretur ipſi emptori,& ſic id,quod per
cipitur,non videtur emptum cum nunquam fuerit ciuitatis:vt
ſtatim dicam in fructibus. Secundo modo poteſt accipi peda
gium:vt dicatur emiſſe ipſum ius percipiendi pedagium quod
ipſi ciuitati competit. Tertio modo poteſt intelligi, vt dicatur
emiſſe ipſam perceptionem pedagij,& commoditatem percipie
di,ſicut videmus in vſufruct.aliud enim eſt emere ius vſufru
ctus, aliud perceptionem fructuum,ſeu commoditatem vẽdi.
iſtud enim facti eſt.vt ff.de in.dot.l.ſi vſufructus.de peric.& cõ
mo.rei ven.l.neceſſario.§.fin.& ibi no.de vſufruc.l.arboribus.§.
vſufructuarius.Quod istorum ſit emptũ poſſet dubitari. Vi
eo,qs licet quando proceditur,cõtractus habilis,& traditio,vt
res tradita perpetuo ſit penes recipientem, in dubio videatur
trãſferri plenũ ius.ff.de in.do.l.ſi vſufructus.§.ſi.cũ l.ſeq.& pro
dote.l.j.tamẽ in caſu propoſite,cũ iſta iura nõ poſſint trãſferri,
niſi ad tempus,vt de ſeruitutibus.l.ij.intelligam venditam eſſe
ipſam perceptionem fructuum, ſeu percipiendi commodita
tem,vt d.l.neceſſario.in fi.cum gl.de peri.& commo.rei ven.& l.ſi
vſufructus.ff.de iure do. Ad hoc induco ff.de do.preleg.l.pe.&
quod ibi no.in vlt.gl.ſic debet intelligi l.cum in plures.§.pe.ff.
loca. Idem,ſi diceremus venditum ius per id quod allegatum
eſt ſupra. Cum autem ipſa perceptio,ſeu commoditas vendi
tur,ſpes ſeu alea videtur empta,vt l.nec emptio.de contrahen.
emp.de actio.emp.l.ſi iactum. Aliud eſt enim emere ipſam per
ceptionem, aliud eſt emere illud quod percipitur: vt ex dictis
legibus colligitur.† Et ſic apparet quod periculum eſt empto 3
rum:nec debet fieri remiſſio pretij propter guerram,vt dictis le
gibus. ¶Hoc autem verum intelligo,ſi guerra eſt ſine culpa ciui
tatis vendentis,vt puta propter guerram,que eſt in Marchia
ex pedagio nihil percipitur. Sed ſi ciuitas ipſa inferret guer
rã alteri,vel alia ciuitas ſibi ſiue iuſte ſiue iniuſte,videtur per
di pedagii culpa ciuitatis,& ſic deberet fieri remiſſio ptij,vt ff.
loca.l.ſi merces.§.culpe.& quod no.ſol.ma.l.pe.in prin. De illis
aũt verbis que conſueuerunt adhiberi,ſcilicet, vendo pedagium,
& fructus qui percipiuntur ex eo,non curo,quia videntur acie
cta cauſa tollende dubitationis,& idem important quod ipſum
pedagium,arg.eorum que ſtatim dicentur.&c. Secundo videa
dum eſt de eo quod dicitur fructus,& vſufructus,reditus,& pro
uentus, qui percipientur ex predijs, & hoc aduertendum eſt.
Aut enim venduntur fructus percipiendi ab ipſo venditore
tradente emptori, & tunc ipſum corpus fructuum videtur de
ductum,quibus nõ perceptis debet fieri remiſſio pretij pro ta
ta quaſi venditio pro illo anno non ſit contracta,vt d.nec em
ptio.de contrah.emp.& l.debitor.§.veriſimile.cum ſimil.allega
tis ſupra in ſecunda ratione pro parte affirmatiua. Aut vendũ
tur fructus percipiẽdi ab ipſo emptore,& ſic ad ipſius pertinet
cultura,& cura,tunc ipſum ius vſufructus videtur venditum,
ſiue apponãtur dicta nomina,ſiue alterum tantũ,non curo.Sy
tum ad propoſitũ,vt ff.de vſufruc.leg.l.cum ita,& de vſufru.l.ſi
quis ita,& ibi gl.facit ad iſtã diſtinctionem. ff. vſufru.quemad
mo.caue,l.idez eſt,& ibi no. Et iſto caſu periculũ eſt emptoris ſi
cut in eo qui emit proprietatem,vt l.neceſſario.§.fi.de peri.& co
mo.rei ven. ¶Predicta vera quando ciuitas vendens erat do
na illorum predioꝝ.Sed ſi haberet vſumfructuum tanta
tunc videtur vendidiſſe ſolam perceptionem fructuum tã
tum. Idem videtur etiam in d.l.neceſſario. §. finali. & quod ibi
no. Super tertio,quando venduntur fructus percipiendi ex
edificijs,& molendinis,ſecundũ verba ſupra ſcripta dico vſum
fructum venditum eſſe,& per eadem iura que ſupra dicta ſunt
in predijs,tamen in effectu iuris eſt diuerſitas. Nam ſi quedã
edificia, & molendina ſunt ita deſtructa & deſierint totaliter
eſſe, tunc vſufructus eſt extinctus,l. repeti. §. rei mutatione.
ff.quibus mod.vſufru.amit.& ff. de vſufructu. & quemad. l.ſi
cui inſule. Juſtitu.eodem.§.penulti.& ſi reedificarentur,non de
beretur vſufructus.vt ff.de verbo. obligatio. l. inter ſtipulan
tem.§.ſacram.inſi.& ideo hic non eſt tractandus de refectione.
Dico ergo quod periculum eſt emptoris,ſicut ſi emeret ipſa
tatem.l.neceſſario.§.fina.de peric.& comod.rei vend. & de vſu
fruc.lega.l.ſi cum vſufructuarius.§.fi. Si vero aliqua pars re
manet,tũc vſufructus integre remaneret,vt d.l.ſi cui inſule. de
vſufru. Et ideo eſt videndum ad quem pertineat refectio,cuꝫ re
quirat magnam impenſam,& videtur quod dominus proprie
tatis non cogatur reficere,vt l. hactenus. de vſufru. & l.ſi cum
vſufructuarius.in fine. ¶Primo videtur,quod ad ipſum vſu
fructuarium talis impenſa pertineat,licet impenſam a domi
no repetat,vt not.dicit gloſſ.de dam.infec.l.damni.§.ei cui. Et
econtra videtur quod dominus teneatur reficere, alias teneꝝ
retur ad intereſſe,vt l.ex conducto.in princ.eodem tit. Solu.to

co quod

eo quod cum iste sit fructuarius, omnem rei curam recepisse videtur, vt l.j. in fine, z l.seq.ff.vsufr.quemadmo.caue.vt in hoc videtur a domino proprietatis procurator constitutus in rem ipsa cura z solicitudo refectionis indistincte pertineat ad vsufructuarium: vt l.inter fructuarios.de dam.infec.vbi casus. Unde si vsufructuarius vult agere contra dominum proprietatis pro pecunia refectionis ne forte ipse pro illa pecunia habeda cogatur vendere res suas. potest, vt ff.mād.l.si vero non remuneratum. ff.fin.z l.si mandato meo.in prin.cum habeat ad hoc mandatum, vt ā probatū est. Non enim est facile soluere, z postea repetere: vt l.si dubitet.in prin.de fideiuss.z l.stipulatus.in prin.eo. ti.de compen.l.j.z ij. Si vero ipse fructuarius vellet reficere sua pecunia posset nec posset a domino prohiberi, d.l.hactenus.ff. Ueratius.de vsufr. †Et illam pecuniam quam expendit, posset repetere l.omnium.de vsufruc.z qō not.in l.si cuius.ff.inde est quesitum.de vsuf.sed qua actione? Bl.dicit negotiorū gestorū: vt no.in d.l.omniū.z d.l.damni.ff.ei cuius.de dam.infec. Alteri⁹ fructuarius posse cogi non reficere d.l.hactenus.q; verum est.si vult carere vsufructu, vt d.l.cū vsufructuarius.de vsufru. alias bene cogitur: vt d.l.inter fructuarios.de dam.infe. Nec ob. q no.in d.l.damni.ff.Titius.q; verū est.qō talis expensa ad eū pertineat, ita q cū petere, possit alia actione, z alio modo sibi cōsulere, cessat cautio damni infecti, que est subsidiaria. Nec ob. q dicitur dūm non teneri, q; verū est, si vult carere iure dominū, an ipso non reficiente expēsas iure dominū priuatur, vt ff.de dā. infec.l.quamuis.in fi.z l.si proprietarius. Hoc premisso in questione proposita an debeat fieri remissio, dico qō non, q; casus fortuitus nō pōt imputari dño, vt supra probatū est: nec etiaz culpa refectionis nō facte, cū pertineat ad fructuarium, vt dixi, sed posset fructuarius petere interesse rōne quantitatis sibi nō solite. Simile in emphyteuta, vt no.per Ly.C.de iure emphyt. l.j.in fi. Ex his apparet respōsio ad omnia cōtraria ē in allegationibus facta. Restat, vt rideamus ad quedā que possunt allegari cōtra id q dixi q propter annuam prestationē est locatio. Et primo non obstat q fuit vnum pretiū constitutū, lz solutio diuisa per tpa, q; illa inspectio prime locationis habet in locatis, z alijs simplicibus obligationibus, sed in ꝯobligationibꝰ respectius vnitas pretij nō inspicit si fuit habitus respectus ad singula: vt ecce, si plures res emunt vno pretio, dicit vna emptio, z probat ā. in quinta rōne prime partis. Sed pone q̄ emi plures res pro pretio centū, scz decem pro tali, z decem pro tali, ꝛc. ita q̄ licet sit vnum pretium, tū est habitus certus respectus ad pretia singularū rerum. Certe plures dicunt venditiones, vt ff.de edil.edic.l.ediles aiunt. in fi.in glo. que inci. scz vnus co. quam no. ita in proposito, lz ab initio fuerit vnū pretiū, tū hoc fuit respectu cuiuslibet anni pro rata, vt patet ex themate: ideo perinde est, ac si singulariter pro quolibet anno esset constitutum, pretiū erit merces. Non obst. q vū sunt verbo emit, z vendidit, vt dixi: nam verbū emere, ponitur pro cōducere, vt ff. loca.l.qui insulam. §.q edē.de publica.l.Cesar. z hoc ponit Bof fred.de iuram.calum.in summa.de loca.argu.l.veteres.de actio. empt. Non obst. q vū sunt hoc vocabulo, pretio. Nam lz gl. singularis in verbo, intelligi, in l.si.de pred.decur.lib.x.C. velit dicere q̄ hoc nomen solūmodo contractui emptionis, z venditionis congruat, z ibi no. tamen hoc verbum, pretium, interdū ponitur pro mercede: vt no.per Azo.in summa.C.loca.§.j.z ꝑbatur ff.loca.l.qui insulam.§.qui edem.z l.ea lege.§.locaui.z ff.de acqui.poss.l.ij quis ante. circa finem.

Disputata fuit hec questio per me Bar.de Saxoferr. minimum legum Doctorem.

ADDITIO.

a T.D. Super verbo agendo. Vide Joā. Sando. in rub. ff. de reb. dub. vbi plene ponit istam materiam.

b Scilicet quod pretium. Vide Alex. in cons. cxxxiij. in vij. vo. in cap. ponderatis his.

c Celemenstrua. Vide Barto. in fine. C. de predijs cur. lib. x. z Alexandrum in cōsi. lxiij. inci. in causa altas vertente. in vij. vol.

QUÆSTIO V.

1 Faciendi quando quis habet potestatem, z illud facit, valet quod facit. licet non exprimat vnde authoritatem habeat.

2 Quando quis habet officium, aliquid gerit super re ad illud officium spectante, in dubio videtur gerere contemplatione officij non se obligandi.

3 Si mandatur alicui aliquid, z in eum plenum ius transferatur, tunc etiam si ille mādatarius gerat nomine proprio, valet qō agitur in preiudicium mandantis.

4 Prepositus ad aliquod negotium exercendū, an z quādo obliget dominum.

5 Contrahens videtur contrahere contemplatione officij quod exprimit.

a **Dunantia** generalis communis Perusij concessit Prioribus Potestatem, z Baliam ad certum tempus disponēdi, z ordinandi, contrahendi, z commune obligandi super abundantia frumenti habendi in ciuitate Perusij. quod alias ad ipsorum Priorum officium non spectabat. qui Priores miserant quendam Florentinum in Siciliam pro frumento. certa ei pro mercede quantitate promissa, z non dixerūt se hoc facere ex authoritate z Balia eis concessa ab adunantia generali: per Florentinum ex parte sui impletum fuit quod conuenit. Queritur an commune Perusij sibi teneatur ad prestandam dictam quantitatem pro mercede promissa, vel non z quod commune

1 teneatur ostenditur pluribus rationibus. †Primo sic, Quando quis habet potestatē aliquid faciendi, z illud facit, valet qō facit, licet non exprimat vnde authoritatem habet. imo (quod plus est) si disponens etiam ignoret se authoritatem habere. vt ff.de iudic.l.ij.§.j.de cond.z demonstr. l.multum.de instito. l.habebat. in prin. z in l.seruum Titij. in fi.ff.man. Sed isti Priores habebant authoritatem: ergo licet non expressserint, commune obligatum est. Secundo sic, Quādo aliquid potest geri duplici iure, semper videtur geri eo iure, quo res melius valet, z quo melius gerenti licet, vt ff.de testam.mil.l.ij. extra de prebend.c.nisi essent. vbi hoc videtur expressum. Pro hoc totum illud genera le in dubio debemus intelligere, vt res potius valeat, quā peat, vt l.quoties.de reb.dub.de verbo.oblig.l.quoties.cum fi. Ergo in proposito videntur Priores contraxisse authoritate adunā

2 tie generalis, vt sic valeat. †Tertio sic, Quando ille qui habet officium, aliquid gerit super re ad illud officiū spectante, in dubio videtur gerere cōtemplatione officij, nō se alio nomine obligandi, vt ff.de neg.gest.l. Nesennius. de insti.l.fi. z de admi.tu. l.cum post.§.j.z no. quando ex facto tu.l.post mortem.§.j. ergo hic in dubio videntur Priores contraxisse authoritate adunā tie generalis. Quarto sic, Paria sunt mandatu; z precedere, vel ratihabitionē sequi, vt l.fi.C. ad ZDace. ff.de sol.l.ratu; de reg. iur.c.ratihabitio, li.vj. cum simil. sed quando aliquis contract⁹ celebratur cum aliquo, q; alicuius negotia gerit, licet hoc nō fiat mandato domini, tamē ratihabitione secuta dominus tenetur, vt C. quod cū eo, l.ei qui. in fi.z ne. de neg.gest.l.si pupilli.§. j.z not.ff.de administra.tuto.l.tutores qui post.§.aduersus. Si igitur ratihabitio sequens faceret commune teneri: ergo z mādatum precedens, in casu ergo proposito tenetur commune.

3 †Quinto. sic, Quādo alicui aliquid mandatur, z in eum plenū ius transfertur, tunc etiā si ille mandatarius gerat nomine proprio, valet quod agitur in preiudicium mandantis, vt ff.de donatio.l.si tibi dederi; z ita no. facit l.hoc iure.§.si quis dederit. eodem ti. sed adunantia generalis concedendo Prioribus cum habeat potestatē, z transtulit in eos iurisdictionem ordinariaz super hoc. l.fina. C. de iurisdictio. omnium iudic. z not. ff. eodem titul. l.more. z sic modo tanquam hoc competat officio Priora tus. potuerunt super hoc, vt Priores contrahere, z sic cōmune obligabitur. Pro hoc optime facit quod no. extra de elec. c. in causis z quod ibi not. Per glo. z Innocen. vbi dicitur quod ḡ do capitulū concedit aliquibus quod eligant prelatum, videtur eis istud ius eligendi donatum, z sic non eligūt authoritate capituli sed ex potestate ipsorum. Sexto sic probatur singulariter per casus plurium legum. Primo, per l. res, que. §. final. cum sequen. z l. secundam. §. penul. ff. de iur. fis. vbi licet delator non dicat deferre alieno mandato: tamen ille qui mandauit punitur, z sic non est necesse quod in executione actus mādatarius dicat se facere mandato alterius. secundo probatur per l. qui seruum. versicul. nisi quasi defensor. z versicu. idem est de interroga. actio. vbi manifeste colligitur idē esse siue ego sim in iudicio. quasi defensor alterius, siue sim meo nomine si primo, tamē in veritate mandatum precesserit. Tertio per l. post dotis. solu. mat. secundum lecturam Dy. vbi videtur pater stipulari procuratorio nomine filie, licet non exprimatur. Quarto per l. si is q §. vide queri poterit. z §. siue autē. de manumiss. ff. vbi quis emit seruum proprio nomine, z tamen propter mandatu; quod precessit, tenetur ac si fuisset expressum procuratorio nomine alte-

rius. Quinto, per l. si mandato Titij. §. j. ff. mãda. z C. de dolo. l. j. vbi ille fideiussor qui emit suo nomine, tenet mandati, propter precedens mandatum, ac si emisset nomine principalis. Ex quibus omnibus concluditur commune teneri. Iz non fuerit dictũ de authoritate, z Balia adunantie generalis.

Contra qs commune non teneatur, probatur pluribus rationib⁹. † Primo sic, ad hoc, vt dominus obligeꝫ per eum, quem preposuit ad aliquod negotiũ exercendũ, est necesse, vt ille, qui cũ tali, qui prepositus est, cõtrahit, sciat illum ad hoc prepositũ esse, z etiam in hoc sciat se cõtrahere, vt ff. de exercito. l. j. §. si is, qui. z ij. no. co. ti. l. j. circa prin. in gl. in verb. tempus. sed in quest. nostra non proponit qs iste Florentinus sciuerit priozibus esse cõcessam illam Baliam, nec est presumptio q̃ sciuerit, cũ est forensis, vt l. fi. ff. de decre. ab ordi. fac. z extra de consti. c. j. z ij. Et qz est regula q̃ ignorantia presumitur, ergo cõmune non tenetur. † Secũdo sic, Semp cum aliquis contrahit, videtur contrahere cõtemplatione officij q̃ ex primit, vt l. fi. de instito. z l. cũ post. de adm. tu. z no. in l. post mortẽ. §. j. ff. qñ ex fac. tu. Sed hic Priozes cõtrahendo, solũ officiũ priozatus expresserunt. non aũt adunantie generalis. sed ex officio qs in cõtractibus nõ poterat cõmune obligare. Tertio sic, Regula est q̃ persona in cõtractibus extrinsecus nõ subintelligatur, vt ff. de verb. ob. l. si stipulatus. §. Chrysogonus. z sic magis suo nomine, quam nolẽ alieno quis presumit gerere. l. z magis. ff. de sol. z ff. mand. l. Papinianus. de in rẽ verso. l. si filius. ergo in hac obligatione non subintelligeꝫ, qs hoc fiat authoritate adunantie, ergo cõmune non tenetur. Quarto sic, Nomẽ officij, vel authoritatis extranee nunquam subintelligitur, Iz in dubio quis tanquam ipse contrahere videtur, vt ff. de iure do. l. cũ pater. vbi officium curatoris non subintelligitur: vt C. cre. euic. pig. non debe. l. j. z ij. vbi non intelligiꝫ quis vendere iure creditoris, nisi exprimatur, vt ff. loca. l. si quis domum. §. hic subiũgi. versi. quid tamẽ. vbi non intelligitur quis locare tanquam fructuarius, nisi hoc exprimatur: sic hic non intelligitur facere authoritate adunantie generalis, nisi fuerit expressum: ergo, ꝛc.

Quinto sic, Quando alicui officiali cõceditur, vt aliquid faciat quod alias ad ipsius officiũ non spectabat intelligitur q̃ faciat authoritate superioris cõcedentis nõ authoritate propria, vt extra de rescrip. c. cũ aliquibus. lib. vj. z lõga oiffertia est, vtrũ quis faciat authoritate propria, an authoritate apostolica, vt de suppl. neg. pre. c. j. in cle. cum concord. vbi positis. sed hic non facit authoritate superioris, sed adunantie generalis: ergo, ꝛc.

Septo probatur per casus plurium legum. Primo per l. Lassi⁹. ff. de sol. cum simi. vbi no, vbi illud qs mihi mandatur qs faciaꝫ nomine alieno, si faciam nolẽ proprio non valet. Secundo per l. ij. §. sed z qs de tutore. ver. sed z quid si tutor. ff. iudic. solu. vbi non sufficit quem esse tutorem nisi vt tutor administret. Tertio, per l. si ego. cum sua gl. in verb. teneri. qs vi aut clam. vbi factũ eius, qui a me habet mandatũ, non nocet mihi, iusi nomine meo agat. Quarto, per l. si vnus. §. j. ff. pro socio. vbi factum socij non nocet societati, nisi societatis nomine gestum sit. Facit q̃ no. ex. tit. l. actione. §. j. Quinto, per l. z ideo. §. penul. z fin. ff. de in rẽ verso. vbi videtur quod non aliter tenetur dominus, vel pater nisi hoc animo gesserit filius, vel seruus: vt in rẽ domini, vel patris verteretur, z illa actio equiparatur actioni mandati. l. j. de negs. gest. ff. de in rem verso. l. iij. §. j. versi. z regulariter. Et sic in mandato oportet quod fiat animo explicandi mandatum, quod hic non est factum. Concluditur ergo commune Perusij nõ teneri.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi nomine inuocato, dico circa ꝓdictã questionẽ duo esse considerãda. Primo, an post reformationem predictam factam ab adunãtia generali prouisio super abundãtia pertineret ad ipsorum Priorum officium: vt sic hoc possunt vt Priozes ex officio Priorum vigore officij priozatus, licet ante reformationẽ non possent. Secundo est videndum posito, quod hoc nõ possent ex vigore ipsorum officij, an si non exprimunt se facere authoritate adunantie commune teneatur. Et circa primum[b] dico verba reformationis esse diligenter inspicienda. Si enim hoc conditur officio: vt qz dicunt, quod ad officium priorum pertineat, z tunc Priozes poterunt iure suo. Si vero dicerent verba quod hoc possit authoritate adunantie generalis, z similia verba, tunc hoc non possent ex vigore eorum officij. Hoc probatur in proe. Iusti. circa medium. de vete. iure enucl. l. j. §. omnia enim. ff. de off. eius cui mand. est iurisd. l. j. §. qui mandatam. z de iurisdi. iud. l. solet. Et hoc magis est expressum extra de cle. egro. c. j. lib. vj. z de supplen. negl. prela. c. j. in cle. de reli. do. c. quia contingit. §. j. in clemen. Si vero verba sunt dubia, vt in nostra questione tunc aut committitur ipsis priozibus vnum factum particulare, z inter certas personas: vel de certa re, z tũc in dubio intelligitur authoritate adunationis generalis, non ipsorũ propria. casus est expressus extra de rescriptis. c. cum aliquibus. lib. vj. Iurisdictio eñ ordinaria non conceditur in re certa, vel particulari casu, arg. ff. de testa. tut. l. certarũ. sed debet dari cuidam vniuersali administratori: vt statim dicã. Si vero concedit vnũ negotium vniuersale: vt in questione nostra, vbi conceditur prouisio super abũdantia, tunc videt concedi iurisdictio ordinaria quod probatur. Quia vniuersitas hoc põt. l. fi. C. de iurisdi. omn. iud. ff. co. l. z qz. z ibi nota. sed concedendo aliquam administrationẽ vniuersalem, in dubio videt concedere iurisdictionẽ ordinariam, vt l. j. in prin. z §. cum vbẽ. ff. de offi. prefe. vlb. z C. vbi cui z apud quẽ. l. fi. z ibi, certe administrationi, cui z iurisdictio ineſt, ze, vt in auth. habita. C. ne fil. pro patre, vbi Doctoribus conceditur iurisdictio in Scholares, z constat q̃ illa est iurisdictio ordinaria. Et sic in casu proposito si hoc fecerũt quanquam Priozes, cum hoc competat ipsi officio tanquã iurisdictio ordinaria lege municipali hoc concedente, nõ esset necesse q̃ fieret mentio de authoritate adunantie generalis. Pro hoc est ff. q̃ vi aut clam. l. iij. §. non tm. ver. plane. ibi, hoc ita verum est, ꝛc.

c Circa fin' vero posito qs hoc non possint facere authoritate eorum officij, an si non exprimãt authoritate adunantie generalis, cõmune teneatur. Hic est aduertendũ. Quandoqz contrahitur cum eo, qui hz mandatũ, vel administrationẽ ab alio simpliciter, hoc modo, Titius promisit, ꝛc. nõ adiecto nomine alterius z hoc casu, qz contractus põt intelligi celebratus nomine ipsius propzio, ideo alius, a quo habet officium, forte nõ est obligatus. Et ad hoc concludũt omnes rationes facte pro illa parte, qs commune non tenetur, sed si actus non poterat celebrari nomine propzio, locũ habent rationes facte pro prima parte, q̃ commune teneatur, quod tamen hic non examino, qz esset longum, sed examinabo in repe. quam intendo facere, super l. post mortem. ff. quando ex fac. tut. ꝛc.

e Disputata fuit hec questio per me Barto. de Saxoferrato minimum inter legum Doctores.

ADDITIONES.

a T. D. Adunantia. Adde q̃ ista q. est inserta in antiquis lec. Bar. in l. ambitiosa. in fi. ff. de decret. ab ordine fac. z ibi vide apostil. meam, z vide Barto. in l. quoties. §. data igitur. ff. de opere leg. z ibi vide Alex. in addi. z aposti. Alex. in l. habebat. ff. de instito. z in addi. Bal. z Alex. in l. si per errorem. in ver. extra gl. de iurisdi. iudi. z Fel. in c. pastoralis. §. qz vero. de offi. deleg. z in c. cum accessissent. de consti.

b Et circa primum. Vide Alex. in l. j. §. opus nouum. ibi princ. ff. de no. ope. nunc.

c Circa fin. Vide quod plene no. Bal. in l. falsus. C. de furt.

d Cum eo qui habet. Vide Alex. in consi. cxivj. in v. volenti. in causa. in fi.

e Hec questio. Adde qs hec questio fuit disputata Perusij anno domini Mccclvj. de mense Februarij prout inueni in priuol. consi.

QVÆSTIO VI.

1 Iudex quando aliquem iniuste capit, infert illi capto vincum spoliat propria libertate.

2 Actione alterius quando quis vtitur, vti debet tantũ cum causa, z cum suis vitijs.

3 Capi aliquez, duci, z poni in carceribus, dicitur vocatio in ius.

4 Vtile per inutile vitiatur, in his que sunt inseparabilia.

5 Interdictum quod datur spoliatis pro recuperanda possessione, non datur, nisi contra ipsum spoliantem.

6 Captura licet sit inutilis in persona vnius, tamen põt esse preparatio vtilis in personam alterius.

7 Actus naturalis etiam per violentiam factus, licet non prosit facienti, tamẽ prodest alij in interruptione prescriptionis, si aliquis per vim de fundo expellitur.

8 Fuga debitoris iuste quando timetur debet capi z detineri, licet alias fieri non posset.

a' **Iapus** a fuit captus, z in carceribus positus auctoritate iudicis indebite z iniuste. Unde ad petitionẽ sui creditoris, qui de iure cõmunicipali poterat eũ facere capi, z in carcere detineri pro debito fuit authoritate iudicis cõpetentis recõmendatus, z in carcerib⁹ p debito supradicto positus, nũc Iapus petit se a carceribus relaxari, z de iniquitate z iniustitia prime capture, z carcerationis legitime ostendit. Modo queritur an debeat totaliter relaxari, an vero pro debito dicti creditoris debeat

beat in carceribus remanere? z primo pro parte dicti Lepi qs veniat totaliter relaxandus, probabo decem rationibus.† Primo probatur sic, Certum est qs quando iudex aliquem iniuste capit, z in carceribus ponit, infert illi capto vim, z eum spoliat propria libertate: vt ff. de in ius voc. l. plericq, in fine, de lib. ho. exhib. l. j. z l. ij. de cond. z demon. l. Titio centum. §. Titio. j. sed spoliatus ante omnia debet restitui. C. ad legem Juliam de vi. l. si quis ad se fundum. de ord. cog. l. ij. z C. vnde vi. l. meminerint. z C. si per vim vel alio modo. l. j. z ff. de vi z vi arma. l. j. circa prin. z ibi not. adeo quod huic per vim spoliato, quasi nulla exceptio pōt obiici, vt ff. quod vi aut clam. l. j. §. parui. z not. per Dyn. de regulis iuris. c. qui ad agendum. Ex predictis bene concluditur quod dictus carceratus debet prius quam aliud fiat, ppter libertati restitui, a qua fuerat spoliatus. z sic debet totaliter relaxari. Secundo probat hoc sic, Quando vis expulsiua, seu spoliatiua infertur alicui per aliquam personam ex his per quos nobis acquiritur: vt per filium, seruum, tutorem, z simil. tunc in eos datur interdictum vnde vi vtile, seu alia actio in eo quod ad nos peruenit: vt ff. de vi z vi armata. l. j. §. si fundus. z l. si vi me dejecerit. z quod ibi no. C. vnde vi. l. meminerint. sed hec vis est illata per iudicem, ex cuius persona, sicut z cuiuslibet officialis, nobis potest queri: vt ff. rem pu. sal. fo. l. non quasi. circa princi. de mag. conue. l. j. §. exigere. de adop. l. non enim. z C. quādo mulier tut. offic. fun. potest. authēt. matri z auie. z ibi not. Item ex alia violentia facta per iudicem ad illum creditorem peruenit illa prima detentio, que primo fuit per eum facta: ergo contra illum creditorem potest agi, vt restituatur pristine libertati, z sic dictus Lapus sit a carceribus totaliter relaxandus. Tertio probo sic, Una ex regulis interdictorum est, quod interdicta licet sunt personalia, tamen sunt in rem scripta, vt competant nō solum contra eum qui fecit, sed contra omnem possidentem, vt ff. de interdic. l. j. §. penultimo. z no. C. de interdic. l. incerti. in gl. vltima. ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. antepenultimo. quod vi aut clam. l. competit. §. fina. de operis noui nunciatio. l. penultima. in fine. Sed ad istum creditorē peruenit detentio istius Lapi propria libertate spoliatiue: ergo contra eum dabitur interdictum de libe. homine exhib. vel quodcunque aliud quod ad hoc dicat competere, z sic erit a carceribus totaliter absolnendus.

a †Quarto probat sic. Quoties quis adminiculo. z actione alterius vtitur, vti debet cum sua causa, cum suisq; vitijs. l. Pomponius. §. cum quis vtitur. de acquiren. possessio. de re iudicat. l. in omnibus. §. non debet. z l. quod ipsis. z specialiter vitia realia, z res furtiua, z vi abrepta, vt Instit. de vsucap. §. furtiue. ff. de vsucap. l. sequit. §. quod autem. vi bono. rapto. l. ij. C. de furt. l. ij abducta. C. de acquirē. possel. l. vitia. z ibi not. sed iste creditor vtitur actione prioris capture, z incarcerationis. quia nisi Lapus fuisset ibi immissus non potuisset ibi recommendariter ago vtatur cum suis vitijs, vt sic relaxetur ex vigore secunde recommendationis, sicut venit relaxandus ex primo, maxime cuz istud vitium est reale: cum per vim fuerit libertate priuatus.

Quinto probatur sic. Quando fundamentū venit destruendū, qz iniuste edificatū est, venit destruēdum quicquid superedificatur, vt ff. de aqua pluuia arcenda. l. Atheius. §. fina. cum l. seq. de exceptio. rei iudica. l. egi, z quod dicitur de libello, z lit. contestate que sunt fundamēta iudicij, que si sint male concepta, totum iudicium destruitur, vt C. de lit. contesta. authentica, offerantur. z C. de sentētijs. l. prolatam. de accusatio. l. libellorum. §. j. si mēsor falsum modum dixerit. l. j. §. j. C. qui legit. person. l. momētanee. sed in questione nostra fundamentum totius negotij est prima captura: atqui incarceratio, z tale fundamentum venit destruēdum, igitur quicquid est supra edificatum, z sic secunda recommendatio: vnde dictus Lapus venit totaliter relaxandus.

Sexto idem probatur per illud generale. Quoties aliquid fit contra ius, non valet, nec ipsum, nec quod sequitur ob id, vel ex eo, vt C. de legi. l. non dubium. de pac. l. pacta que cōtra. de fide iust. l. cum lex. in fine. sed ista prima captura z incarceratio fuit facta contra ius, z ex ea seu ob eam secuta est secunda recommēdatio: ergo recommendatio nulla, z sic dictus Lapus erit a carceribus totaliter relaxandus.†Septimo probatur sic, Certum est quod aliquem capi, duci, z poni in carceribus, dicit vocatio in ius z appellat citatio realis, vt ff. de in ius vocan. l. plericq. z l. sequē. z l. si is, z ibi no. C. quomodo z quando iudex. l. consentaneum. z in authentica de exhib. z intro. re. §. si vero, sed ille. q pro vna causa habet necesse certo loco stare, z stare non potest, pro alia capi. z in ius vocari non pōt, vt ff. de in ius vocan. l. ij. in fine. Cumergo iste Lapus haberet necesse, vt coactus staret certo loco et causa prime captionis z incarcerationis, per secūdum creditorem non potuit capi, z incarceribus recommendari. z sic debet totaliter pristine libertati restitui.†Octauo probatur sic. In his que sunt inseparabilia, vtile per inutile vitiatur vt ff. de aqua quotidiana z estiua. l. j. §. itē queritur. z §. Trebatius. de arbitris. l. Pedius. not. in l. pecunie fenebris. ff. de vsuris. C. de agricolis z censit. l. quemadmodum. li. xj. z ibi not. z per Dynum in c. vtile. extra de regulis iuris. lib. vj. Sed in casu nostro secunda recommendatio non potest separari a prima captura, z carceratione inutili, qz si prima recommēdatio non potuisset fieri: ergo secunda recommendatio propter primam inutilē vitiabitur, z sic Lapus erit totaliter relaxandus. Nono sic probatur, Commētariensis, seu custos carceris est quidam depositarius carceratarum psonarum, quod patet, quia sicut depositario rei committitur custodia. ff. depositi. l. j. in princip. ita Commentariēsi, z custodi carcerum committitur custodia personarū. C. de custodia reorum. l. ad commentariensem. z l. fin. z ff. eo. l. milites. z l. fin. sed per denunciationem, seu sequestrationem facta depositario non debet interdici depositi restitutio. C. depositi. l. penultima. z in auth. iam cautum. ibi posita, sumpta est ex co. de depos. §. j. maxime qz ibi dicitur, quod non pōt interdici officiali publico pars administrationis. Ad istud ergo in proposito per recommendationem postea factam non potuit Commentariensi interdici quin eum restituat pristine libertati, si ex prima causa carcerationis venit liberandus, z sic dict⁹ Lapus venit totaliter absoluendus. Decimo probatur per legem specialem, videtur casus ff. de bon. autho. iudi. possi. l. cū vnus, versic. plane. nam si res est capta pignoris iussu iudicis per vnū ex creditoribus, omnes alij possunt ire in possessionem. tamen si prima captura non valuit: qz primus non erat creditor, etiam si aliqui qui non sunt creditores, intrent in possessionem, nihil valebit. Ita in proposito captio, z carceratio persone est loco pignoris, si non valet prima captura, z carceratio, non valebit etiam secunda recommendatio: z sic dictus Lapus erit relaxandus.

Econtra, qs pro debito dicti creditoris debeat in carceribus remanere, probatur aliqs decē rationibus.†Primo probatur sic. Nam interdictum b quod datur spoliatis pro recuperanda possessione est, vt non detur nisi contra ipsum spoliantem, vt ff. de vi z vi armata. l. cum a te. facit ff. de acquirenda possessione. l. fina. z vti possi. l. j. sed iste Lapus fuit spoliatus libertate sua non per istū creditorem. qui secundo fecit recommendari eum, sed per primam capturam, z carcerationem, igitur contra istum creditorem non potest agi, vt restituatur sue libertati, z sic pro eius debito iste Lap⁹ debet in carceribus remanere. Secundo probatur sic, Quando ad vnū putatiuum creditorem aliquid de bonis creditoris peruenit in debite, z iniuste, alius qui vere debitor est, potest agere contra ipsum putatiuum creditorem, z facere sibi restitui antequā ipsi debitori reddatur, vt ff. de condictio. indebi. l. tutores. de bo. authorita. iudic. possi. l. si non expedierit. §. fin. z ibi not. in glo. fin. C. de iure deliber. l. scimus. §. licentia. Sed in qstione nostra ad primum qui fecit Lapum capi peruenit detentio persone ipsi⁹ indebite, z iniuste: ergo secundus, qui vere est creditor, potuit licite illam detentionem facere in se tranferri, antequam restituatur Lapus pristine libertati, z sic debebit. in carcerib⁹ pro debito remanere. Tertio probatur sic, Quando vnus actus venit ad preparationem alterius, licet ille actus non sit iuridice factus, nec prosit facientibus, tamen aliqs vere ius habentibus prodesse poterit, vt ff. de inofficioso testamen. l. posthumus §. si quis ex his. Ita in proposito, licet prima captura z incarceratio fuerit iniuste facta, tamen quia est quoddam preparatorium ad recommendationem proderit aliqs creditoribus vere ius habentibus, vt ibi possent facere recommendationem z sic debeat Lapus in carceribus remanere.†Quarto probatur sic, Licet initium captionis seu ipsa captura sit inutilis, z inefficax in persona vnius, tamen potest esse preparatio vtilis z efficax apprehensionis in persona alterius, vt ff. de acquirendo rerum dominio. l. naturalem. §. illud. z l. in laqueum. z quod ibi not. z Instituti. de rerum diuisione. §. illud quesitum. Ita in proposito, licet captura, z carceratio prima sit inutilis, tamen potest esse preparatio secunde recommendationis vtilis, z efficax, z sic iste Lapus debeat in carcerib⁹ remanere. Quinto probatur sic. Regula est, quod illud non prestat impedimentū, qd de iure non sortitur effectum, vt ff. de conditio. z demōstratio. l. hec conditio. quando dies leg. ced. l. penultim. z de regulis iur. cap. non prestat. z ibi per Dy. sic inutilis sententia non est impedimento, quin alia feratur, vt C. quomodo z qñ iudex. l. si preses. de senten. ex breuic. recitan. l. ij. de sentent. z interlocut. omn. iud. l. j. de senten. que sine certa quantita. l. fin. sic stipulatio inutilis non impedit actionem nasci ex numeratione vtili, vt ff. si certum petatur. l. certi condictio. §. quoniam. de verb. obligationi. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. Ita in proposito, prima captura, z carceratio inutilis, nō prestat impedimentum se-

cunde recõmendationi vtiliter fiende, & sic Lapus debet in carceribus remanere. †Sexto probatur sic, Actus naturalis etiam per violẽ tiam factus, per quem aliquis impeditur ne locupletetur cum alienatione, licet non prosit facienti, tñ prodest alijs in interruptione prescriptionis, si aliquis per vim de fundo expellitur, vt ff. de vsucap. l. naturaliter, & no. C. de prescrip. xxx. vel xl. annoꝝ. l. si quis emptionis. §. qs si quis eam. sed ista prima captura, & carceratio operat, vt iste Lapus locupletet cum aliena factura, effugiẽdo debiti solutionẽ. ergo licet nõ prosit primo facienti, prosit alij, & sic Lapus in carceribus remaneat. Septimo probatur sic. Quando ex facto vnius tertij aliquis damnificatur, & alteri commodũ acquiritur, ille qui est damnificat⁹, primo debet agere cõtra illum tertium, quam contra eum, cui commodũ acquiritur, vt de eo per quẽ factum est. l. j. in prin. si quis cautio. l. ij. in fi. cum l. sequẽti. & ꝙ no. C. de insti. & substi. l. j. de cõdi. & demon. l. in testamẽto ita erat scriptum. Cũ igitur iste Lapus fuerit priuatus sua libertate occasione prime capture, pri⁹ debet agere ad suum interesse contra eum, qui fuit author prime capture, nõ autẽ debet venire cõtra istum creditorẽ, nisi in subsidium, vt dictis legibus, sic debet in carceribus remanere. †Octauo probatur sic. Quando debitoris fuga iuste timetur, debet capi, & detineri, lꝫ alias fieri non posset vt ff. que in fraudem credito. l. ait prætor. §. si debitorẽ. in auth. vt iudi. sine quo quo suffra. §. necessitatẽ, & ꝙ no. Justi. de actio. in prin. in gl. sup verbo, in iudic. & qõ no. C. de feriis. l. dies festos. in ij. gl. in vlib. feud. de pace iura. firman. c. j. §. j. gl. super verbo, potestatem. sed hic iuste timet de recessu istius Lapi qs patet in themate questionis, qꝫ ante habebat ius faciendi capi, & detineri: ergo posito qs alias non posset detineri hoc casu possit, & sic Lapus debet in carceribus remanere. Nono probatur, Commẽtarien sis seu custos carceris est vt depositarius, vt dictũ est ff. in ix. ratione facta pro parte contraria, sed alio agẽte legitime, & probãte legitime de iure suo, interdicitur depositi restitutio, vt ff. depositi. l. bona fides. & qs ibi no. C. depositi. authẽ. sed iam. in casu nostro: qui legitime habet ius faciendi capi, & in carceribus detineri, vt est propositũ. licite potuit custodi carceris interdicere depositæ personæ restitutionẽ, & sic Lapus debet in carceribus remanere. Decimo & vltimo probatur sic, p legem vbi videt sic casus expressus ff. ꝙ met. causa. l. fina. in fin. vbi dicitur sic, ꝙ estimatio quæ est facta p̃ nuncios authoritate iudicis, lꝫ indebite, tamen si in veritate id qs solutum est, debite debeat, non cõpetit repetitio. Ita in proposito, licet iste Lapus fuerit indebite carceratus, tamen iste creditor qui fecit eum recommendari, in veritate habet ius faciendi eum capi, & sic non poterit repeti, vt restituatur suæ libertati, & sic debet in carceribus remanere.

ADDITIONES.

a Dh. D. Lapus. De ista questione meminit Bart. in l. ij. §. si. in fine. ff. de custodia reorum, & in l. qui de crimine. ver. venio ad finem. C. de accusatio. & in consi. cxxj. in fine, inci, an positus. in j. vol. & de ista questione vide etiam Bart. in l. sed exhibẽdi. §. itẽ si quis. & ibi Bau. de ca. ff. ne quis eum qui. cum cõcord. de quibus per dñm Jas. ibi, quam legit sub. l. j. §. qs prætor. eo. tit. Et vide Alexandrũ in l. si finita. in prin. ff. de damno infect. & in l. legata inutiliter. ff. de legatis j. & Ang. de Ar. in §. fin. Justi. de actio. Bald. in consil. cxvij. in ij. volu. & an per dationẽ fideiussoris videatur Lapus tacite confessus se fuisse bene captum & tacite approbasse capturam, vide per dominum Joannẽ Baptistam Seue. in suo tractatu, de debi. fugi. in penultima questione, vbi plene examinat.

b Nam interdictum. Vide Bau. de ca. in consi. xxix.

1 Debitor an ad petitionem alterius creditoris, qui secundo fecit recommendari, possit detineri.

2 Tutor in delictis quantum ad pupillarem reputatur extraneus.

3 Recommendatus ex vna causa non potest citari seu recommẽdari ex alia si per hoc processus primus impediretur.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi noie invocato, salua sentẽtia cuiuslibet Doctoris aduocati, siue scholaris, qui melioribus rõnibus moueret, in questione presenti, vt mihi aduertẽdum, qꝫ questio generaliter proponitur, ꝙ prima captura, & incarceratio fuit facta indebite, & iniuste, nec declaratur qualiter. Itẽ non declarat vtrum prima captura fuerit ad petitionẽ eiusdem creditoris, qui primo fecit recommẽdari, vel alterius. Et ideo, vt omnia clare liqueant, opꝫ distinguere. Aut eñ prima captura fuit facta indebite, & iniuste, qꝫ fuit captus extra territoriñ iudicis, & ductus & carceratus in ciuitate, in qua non habebat domicilĩ, & tũc in carceribus ad petitionẽ eiusdẽ, vel alterius creditoris non poterit recõmẽdari, qꝫ etiã si iuste fuisset ductus, haberet ius reuocãdi domũ, vt l. ij. §. legatis. cum §. seq. ff. de iudi. Sed si esset de casibus in quibus non haberet ius reuocandi domũ, dic, vt infra dicã in aliis mẽbris. Quod autem in territorio alterius indebite capiat, probatur expresse ff. de edil. edic. l. quid si fugitiuus. §. item Celsus scribit placere. cum gl. sua in verb. abduci. Preterea si executio realis non põt fieri in territorio alterius, vt l. cũ vnus. §. is. q. de bo. autho. iud. pos. l. a diuo Pio. §. j. de re iudic. multo magis non põt fieri personalis, & ideo qꝫ ipse iudex non põt facere capi in alterius territorio, lex vult ꝙ scribatur iudici in cuius territorio est, vt ipse, cum expedit, capi faciat, vt in authen. vt nulli iudi. §. si vero quis comprehenderit. cum, & C. de adul. auth. si vero criminis. Aut fuit captus, & carceratus in territorio iudicis, sed alias indebite, & iniuste, & tunc aut prima captura, & carceratio fuit facta indebite, & iuste respectu iuris partis, ad cuius petitionem fiebat, lꝫ respectu iudicis fuit iuste, puta fuit carceratus primo pro indebito soluto, nec cõstabat iudici, & sibi tutũ fibi pmittebat, aut ex parte iudicis prime capture, & carcerationis fuit iniustitia. Primo casu, aut ius secunde recommendationis fundatur ex vi prime capture & carcerationis, qꝫ alias ius recommendandi non haberet. Exemplum, Vidi in quibusdam ciuitatibus statutum, quod ille qui est in carceribus positus pro debito possit ibi recommendari sine causæ cognitione, & post recommendationem cognoscatur de iuribus debiti. Si non est captus, non detur licẽtia capiendi, nisi precedẽte cause cognitione, ita est tenor statuti, & isto casu secũda recommendatio assumit vigorem a prima carceratione, & ideo cum primus non fuerit creditor nec etiam secunda valet, siue sit idem creditor, siue alius, hic est casus. ff. de bo. authꝫ. iudi. possi. l. cum vir. circa princip. in versicu. plane si is. Aut secunda recommendatio non capit vim a prima captura, & carceratione, quia ante per se ius habebat faciendi capi, & detineri, tunc secunda recommendatio valet, & pro secunda debet in carceribus remanere sive ad petitionem eiusdem creditoris, siue alterius. Istud probatur per casum recte intelligendo secundum quod doctores intelligunt. ff. ne quis eum, qui in ius vocat, vi exi. l. sed eximendi. §. item si quis. vbi dicitur quod si ille qui per calumniam ductus fuit exemptus, eximens tenetur actione in factum, & illo edicto, quod datur etiam in quantum in litem iuraditurus interesse, sed pro illa causa, pro qua faciebat eum citari per calumniam non potest iurare qꝫ sua non interest. Oportet ergo de necessitate poni quod sua interest. ideo, quia per aliam causam eũ fecit detineri. Et ita intelligunt Jacob. de Raue. & Jac. Bu. vt ipse refert in lectu. sua Justit. de actio. §. penales. Preterea hoc casu nulla commissa est ibi violentia, per quam possit vicere se spoliatum. Nam iudex quantum est in se facit legitime, & in ris executio non habet in se iniuriam. l. iniuriarũ. §. j. ff. de iniu. & quod vis non fit commissa, est expressum ff. de reg. iur. l. facti cuiqꝫ. §. non videtur. sed hic est solũ dolus ex parte eius q fecit eũ capi, cuius occasione põt conueniri actione iniuriarum, vt d. l. iniuriarum. §. si quis in honoribus. versi. ergo si quis. per iuriã. Sed natura simplicis doli est, vt non egrediat plenarie mittentis. vt l. ij. §. j. de doli exceptio. l. apud Celsum. §. fi. & & sic patet quod si alius postea fecit recommendari sibi nihil cet dolus, & calumnia primi. Item natura simplicis dolus est, vt in eadem persona purgetur noua extrinseca superueniente causa iusta. l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucapio. de acq. possess. l. qui bona. §. j. C. eod. l. cum nemo. sed in casu ꝓpositi noua recommendatione superuenit ipsi creditori noua iusta causa retinendi, ergo etiam pro eo potest in carceribus remanere. Preterea interdicto de lib. homi. exhi. non tenetur qui detinet sine dolo, vt ff. de lib. hom. exhib. l. ij. §. fi. cum quis, & §. seq. sed hic siue sit idem siue alius, detinet sine dolo, quia dolus est purgatus, ergo, &c. Secundo casu quando ex parte iudicis seu executoris sue familie fiat iniustitia, vt puta quia fuit extractus de domo, vel de ecclesia, vel quia fuit captus tempore quo non poterat, isto casu non fuit dolus purus, sed violentia, vt habetur ex text. in l. plerique. in fine. ff. de in ius vocando. & potest dici quod talis carceratus per vim spoliatus est sua libertate, vt ff. de libero homi. exhib. l. j. & secunda. & ideo isto casu est aduertendum, si quidem ista talis violentia cadit in vim compulsiuam, vt quia talis captus & carceratus huic carcerationi consentit quod apparet multoties, quia dant Commentatricali cautionem de non recedendo, vt staret habilibus in carceribus, vel quocunque alio modo de consensu carcerati apparet, licet per violentiam, & tunc tam ad petitionem alterius creditoris ius habentis, quam ad petitionem eiusdem ius habentis ex alia causa poterit in carceribus recommendari, ideo

ubi debet pro tali debito remanere, casus est. ff. quod metus cau. l. finali. in fine, vt si illud quod est indebitum peruenit ad me per violentiam compulsiuam factam ab officialibus nō debeat aduocari, sed istud ius detinendi talem debitorem pro debito mihi competebat: ergo si detentio ad me peruenit, non aduocabitur, z hoc ideo: quia natura actionis, per quam quis restituitur aduersus vim compulsiuam, hec est, vt solum damnū prosequatur, vt ff. quod metus causa. l. sed z partus. §. final. vbi etiam videtur casus, licet hic non est damnificatus: quia istud ius detinendi erat debitum huic creditori: ergo, ꝛc. Si vero talis violentia cadit in aliam vim spoliatiuam, tunc ad petitionem eiusdem, qui cum primo capi fecit pro alio debito, sine dubio non poterit detineri, quia spoliatus sua libertate ante omnia restituendus est, nec vlla iusta exceptio potest opponi quare nō restituatur. l. ij. C. si per vim vel alio modo. ad legem Iuli. de vi. l. si quis ad se fundum. ff. quod vi aut clam. l. j. §. p vim. not. de vi z vi armata. l. j. per Dynum, de regulis iuris capit. qui ad agendum. libro vj. Preterea hoc videtur expressum in detentionem liberi hominis. ff. de probationibus. l. si quis liberum. C. eodem. l. vis eius. facit ff. de libera. causa. l. liberis. §. finali. ff. de acquirendo rerum dominio. l. nemo seruum. ¶ † Sed si queritur an ad petitionem alterius creditoris, qui secundo fecit recommendari possit detineri, hoc est dubium: quia videtur, quod istud iudicium recuperande libertatis, qua priuatus est detur solum contra primum non contra secundum, per l. cum te. de vi z vi armata. z supra dictum est, tamen dico, quod debet relaxari, z pristine libertati restitui ante omnia, z sic nō potest pro alio recommendari z retineri, quanquam alius habeat ius in eū. Nam quando aliquis spoliatus est per aliquam personam, ex cuius facto potest nobis queri, in eo quod ad nos peruenit, tenemur interdicto vñ vi, vel alio iudicio restitutorio, sicut si spoliatio facta esset per nosmetipsos, vt ff. de vi z vi arma. l. j. §. deiecisse. z §. sequenti. z §. si filius. z l. si vi me. z quod ibi no. eod. tit. sed ista violentia illata est per iudicem z officiales, ex cuius facto potest nobis queri, vt l. non quasi. rem pup. sal. fo. z de mag. conuen. l. j. §. exigere. C. quando mul. tu. off. fun. potest. auth. magistri z aue. z quod ibi no, sed si ipse, qui modo detinet, fecisset sic spoliari, nullam iustam exceptionem posset opponere, quin restituere retur: ergo nec modo, vt supra dictū est. Preterea de hoc videtur casus. C. vnde vi. l. meminerint. etiam spoliatione facta iudicis authoritate, sicut fuit hic. † Certum est enim quod in delictis tutor quantum ad pupillum reputatur extraneus. l. neq; interdicto. de regulis iuris. z tamen si tutor fecit per iudicem spoliari aliquem re debita ipsi pupillo, ex qua spoliatione peruenit ad pupillum, ante omnia ipse pupillus debet restitui, nec vllam iustam exceptionem potest opponere, vt ibi dem, ita hic. Preterea de iure canonico spoliatus omnibus bonis vel maiori parte ab vno non poterit conueniri, nec executionem pati ad petitionem spoliatoris, vel alterius, nisi prius restituatur, vt in cap. frequens. extra de restitutione spoliatorum. libro sexto. ergo multo magis est in eo qui spoliatus est libertate, que est inestimabilis. l. si procurator ad exhibendum. §. fin. rem ratam haberi. de regulis iuris. l. non est singulis. §. j. z l. libert⁹. z hec spoliatio grauior est, quam spoliatio bonorū, vt l. in seruorum. in fi. de pen. Preterea lex illa, cum a te, de vi z vi armata locum habet solum quando petitur restitutio per illud interdictū vñ vi: secus, si alio iure agatur, quia tunc non solum potest agi cōtra spoliantem, sed cōtra quemcunq; ad quem aliquid ex spoliatione peruenit, propter regulam interdictorum, que est vt sint in rem scripta, vt l. j. §. penulti. de interdict. C. eodem. l. incerti. z ne quid in loco publico. l. ij. §. ante penultimo. z quod vi aut clam. l. competit. §. fina. cum similibus. z hoc aperte not. extra de restit. spol. cap. sepe. pro hoc. C. de agri. z censi. l. si coloni. lib. xj. sed in questione nostra iste petit se restitui pristine libertati, vel per officium iudicis, per interdictum de lib. ho. exhib. qz est contentio. z detentio ipsius non propter se, sed propter debitum, vt ff. de lib. ho. exhib. l. ij. §. hoc autem. z l. penultima. z quod not. de rei vendicatione. l. j. §. per hanc. coniuncta l. j. z ij. de libero homine exhibendo. † Ergo potest conueniri iste tertius, ad quē detentio peruenit, nec pōt dicere quod dolo non detinet: quia ex ipso dolo facit quod non restituit eum pristine libertati, nec vllam iustam exceptionem potest opponere, vt d. l. si coloni. vt supra probatum est. Ad vnum tamen volo aduerti, quod licet supra diximus restitutionem esse petendam per interdictum, vel alia remedia, hoc non intelligo, quod debeat ordinarie procedi, sicut in ordinarijs iudicijs, sed hoc debet expediri summarium per officium iudicis, qui illam carcerationem seu executionem facit fieri, vt l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudicata. Et iudex istas exceptiones expediet, secundum quod ius vult, inspecta natura violentie adhibite interdicti, seu actionis, vel alterius iuris, quod competit huic, qui petit se restitui pristine libertati. Et illam executionem vult impedire, vt colligitur in dicto §. si super rebus. Ista enim carceratio est quedam executio, siue fiat de iure communi, vt C. qui bon. ced. possf. l. j. siue de iure municipali, quod statut quod publica instrumenta mandentur executioni, z sic facit instrumenta habere vim sententie. Et hoc ad presens sufficiat ad solutionem questionis.

¶ Restat vt aliqua vtilia perstringamus ad solutionem contrariorum factorum pro vtraque parte, que diuersis membris dicte solutioni videntur obstare. Ad argumenta facta pro prima parte, inquantum obstant illis membris, in quibus dixi posse retineri, sic respondeo per ordinem. Primum, secundum, z tertium argumentum qualiter debeant intelligi, patet ex solutione questionis. Non obstat quartum, quia nō vtitur actione alterius, sed ad se, z suo iure detinet, z a se incipit. z licet ad secundum creditorem peruenerit detentio, que erat apud primum: tamen propter hoc non dicitur eius actione vti, vt C. de prescripti. long. temp. l. j. Sed tunc dicitur vti actione prima, quando tribueret aliquid iuris, vt dictum est in solutione, sed hoc nil iuris tribuit secundo, sed quandam facultatem, seu facti habilitatem. Non obstat quintum argumentum, qz hoc in illis membris, quibus dixi posse detineri, non discutitur ipsa detentio, prout facti est, sed discutitur ius seu causa prime detentionis, sed id ius non est fundamentum secunde detentionis: igitur, ꝛc. Non obstat sextum, quia non sequitur ex eo, vel ob id, sed ex nouo iure, vt dictum est. Vel si dicas sequi ob id, tamen in eo cessat causa prohibitiōis: ergo, ꝛc. vt l. z si. C. de pred. minorum. Non obstat septimum argumentum, quia ille leges loquuntur quando fit ad cognitionem, z inuestigationez alicuius criminis, z ad custodiam pendente processu, quo casu recommendatus ex vna causa non pōt citari, seu recommendari ex alia, si per hoc processus primus impediretur, vt not. in dicta l. ij. de custodia reorum. Sed questio nostra loquitur, quādo carceratio fit ad executionem, sicut agitur vno creditore misso in possessionem ex primo decreto, alij possunt mitti, dicta l. cum vnus. de bon. authorita. iudic. possid. z l. finali. C. eodē. ita recommendatus ad petitionem vnius persone, potest recommendari ad petitionem alterius: nec subest impedimentum quod posset subesse, quando quis incarceraretur ad cognitionem. Non obstat octauum, quia hec sola causa discutitur, que potest separari ad detentionem, vt dictum est in solutione quinti argumenti. Non obstat nonum, quia hec pars non fecit simplicem denunciationez, sed perfecte docuit de iure suo: ergo, ꝛc. vt l. bona fides. ff. depositi. z not. in dicta authent. Non obstat decimum, vt dictum est in solutione questionis. Ad argumenta facta pro alia parte inquantum obstant illis membris, vbi dixi non posse pro secundo debito detineri, respondeo. Ad primum patet responsio ex solutione questionis. Ad secundum respondeo, quod verum est quod potest agere iure ordinario non autem potest vti iure executiuo, sicut nō potest fieri executio contra fideiussorem vel contractus contra pignorum possessores. Ad tertium respondeo, quia in dicto §. si quis ex ijs. l. posthumus. ff. de inofficioso testamento. hoc accidit propter consensum eorum qui non opposuerunt: hic autem nullus fuit consensus. Preterea ibi est casus in quo sententia facit ius apud omnes ideo omnis est idoneus si non appellatur, ac etiam ibi primus actus fuit sine violentia. Ad quartum respondeo, quia ibi initium fuit licitum de iure gentium, hic fuit violentia illicita, ꝛc. Ad quintum respondeo, quod verum est quod non prestat impedimentum actui licite z iuridice fiendo, sed hic nō fuit licite factum, nisi prius restituatur pristine libertati. Ad sextum respondeo, quod licet talis violentia prosit ad impediēdum vsucapionem, z prescriptionem, non tamen proderit vt alius possit illam rē sibi detinere, nisi spoliatus primo restituatur, vt supra probatum est. Ad septimum respondeo, illud verum, si prius est soluendo, alias secus: sed hic prius non est' soluendo, quia nō potest me restituere libertati: ergo, ꝛc. Ad octauum respondeo, tex. illarum legum videntur loqui in eo qui deprehenditur in ipso actu fuge, nō in eo de quo est suspicio, licet gl. z Dy. dicant idem quando iuste timetur. Posito ergo quod hoc sit verum in questione nostra, nō potest allegari nisi ille spoliatus primo restituatur, nec etiam illa executio est q impediat restitutionem. Ad nonum respondeo, quod illa lex facit contra quia dicit quod debet agere ordinarie, non facere executionem contra depositarium, sicut fecit. Preterea hic de suo iure non potest docere, nisi primo restituatur. Ad decimum, z vltimum patet responsio, quod ibi fuit vis compulsiua, vt dixi in solutione questionis.

¶ Disputata fuit hec questio per me bart. de Saxoferrato in minum inter legum Doctores.

ADDITIO.

T.D. Si vero. Vide que scripsi in l. Domitian⁹. post Bart' ff. ad Senatusc. Turpil. z vide Pau. de ca. in consi. xxxix. in fi. qui videtur sentire contrarium.

QVÆSTIO VII.

1 Actu vno posito, non sequitur positio alicuius contractus, vel quasi contractus. qui ab ipso actu potest esse remotus.
2 Postquam mulier est nupta sine dote, maritus non potest eam compellere vt se dotet.
3 Patiēs aliquem aliquid facere in re sua. si ille est talis persona quam iuste reueretur, z timet, patientia non habetur pro consensu.
4 Contractibus qui cōsensu contrahuntur initis, lex semper subdit actus, per quos consensus declaratur.
5 Peculium sola patientia constituitur.
6 Contractus, qui contrahūtur consensu, sola patientia z vsu videntur esse contracti.
7 Patientia habetur pro consensu, vbi de commodo patientis tractatur.
8 Causa alimentorum, z causa dotis videntur esse pariter fauorabiles.
9 Talis videtur esse affectio inter virum z vxorem, que est inter patrem z filium.
10 Dos dicitur, quod datur a muliere viro propter onera matrimonij.

9 MAlier habens magnū patrimoniū z nupsit viro nulla dotis habita mentione, qui vir dicti patrimonij possessionē adeptus est, z ex eo fructus recollegit, z in onerib⁹ matrimonij cōuertit vxore sciente z patiēte per plura tempora que vxor mortua est in matrimonio sine liberis, nūc vir vult retinere, z lucrari certā partē dicti patrimonij ex vigore cōsuetudinis, siue statuti loquētis, q vxore mortua sine liberis in matrimonio, vir lucref certā partem dotis. Queritur an posset? z qz maritus, q vult retinere z lucrari sustinet partes rei, alij autem qui dicunt maritum non posse lucrari sustinēt partes actoris, ideo pro parte actoris primo allegemus. Primo qō vir non possit retinere, nec lucrari, probatur sic, Ad hoc ostendendū est inuestigandum, an ex his que proposita sunt dictū patrimoniū intelligatur detū in dotē, pro batur per gl. primam. ff. de iu. do. l. mulier bona, sic inducendo. Certū est quod nos non debemus dicere, vel asserere quod in lege nō dicitur: vt C. de colla. l. illam, in auth. de trien. z semis. §. cōsideremus. Sed hoc nulla lege cauetur quod mulier videat bona sua in dotem pare, nisi hoc sit dictum; vt not. in d. gl. ergo, ꝛc.
1 †Secundo probatur sic. Ad positionem alicuius actus non sequitur positio alicuius contractus, vel quasi contractus q ab ipso actu potest esse remotus, z seperatus, vt ff. de acq. her. l. pro herede. §. j. l. Papinian⁹. §. fi. z l. cū bonis. z de sepul. viola. l. que situm, sed in questione nostra sunt duo actus, scz matrimoniū z dicta administratio facta per virū. Et vterqz actus pōt esse seperatus a contractu dotis. Nam matrimoniū potest esse sine dote, vt ff. de iure do. l. ij. C. de repud. l. fi. z de dona. ante nupt. l. fina. circa princ. facit de reg. iur. l. nuptias. de dona. inter virū z vxorem. l. cū hic status. §. si mulier. Item administratio potest fieri per virū absqz eo quod bona sint dotalia, z tanquā de bonis paraphernalibus. l. si ego. §. j. ff. de iure dot. z C. de pac. conuen. l. hac lege. z l. fi. ergo concluditur, quod ex his, que proposita sunt bona non videant in dotem data, z sic vir nō possit lucrari. Tertio probatur sic, De dote z dotis augmento pariter iudicamus: vt C. de iure do. l. etiam si non. ff. de pac. dot. l. inter socerum. §. cū inter. Facit de leg. j. l. si ex toto. in princ. cū simi. Sed ego video quod si mulier dederit primo viro certam dotē, z post ea patitur alias suas res administrare: non ideo videt cōcedere in augmentū dotis, imo remanet proprium mulieri, vt ff. ad le. Falcid. l. penul. in princ. z d. l. si ego. §. dotis aūt. de iure dot. z C. de pac. conuen. l. fin. ergo vbi nulla dos cōstituta est premittendo administrationem, nō videt dotem concedere, z sic vir nō poterit retinere, vel lucrari partē dicti p̄monij: ergo, ꝛc. †Quarto probo sic. Certū est quod postquam mulier est nupta sine dote, maritus nō pōt eam cōpellere vt se dotet. in auth. de nupt. §. si vero nihil testator. de rerit. ver. nuptias. z quib. mod. nat. eff. legit. §. quisquis autem, facit C. de pac. conuen. l. hac lege. z de repud. l. fi. sed de iure, hoc est qō qui patitur alū ingredi possessionem rei sue, quā sibi tradere nō tenet, patientia habetur pro cōtradictione: vt ff. de fur. l. q vas. §. vetare, cū si. no. per gl. sup verbo, vt dūm, C. de acq. pos. l. ij. Cū ergo ista domina nō teneatur tradere, ergo eius patientia habet pro cōtradictione, z sic contractus dotis ex tali actu non videtur celebratus, merito ergo vir nō potest retinere, neqz lucrari. Quinto probo sic. Donari dicitur qō nullo iure cogente cōceditur: vt ff. de reg. iur. l. donari. C. de dona. l. nec ignorans. Sed cū mulier nullo iure cogatur sibi dotē cōstituere ñ hoc faceret, diceret quedam donatio seu liberalitas. sed mulierū genus auarissimū est. nec p̄sumitur in dubio liberalitatē exercere: vt ff. de don. inter vir. z vxo. l. si stipulata. ad fi. §. j. ad Velle. l. sed si ego. in fi. z C. de don. ante nupt. l. si a spōso. Cōcluditur ergo q mulier ex tali patiētia nō p̄sumitur habuisse animū dotis cōstituende, z sic vir non lucrabitur. †Sexto probo sic. Quando aliqs patitur aliquem aliquid facere in re sua, si ille est talis persona, que iuste reueretur, z timetur, patientia non habetur pro consensu, vt videmus in filio, qui patit patrem, in cuius est potestate, aliquem cōtractū in re sua agere, nā sibi nō p̄iudicat. vt C. de bo. mater. l. j. in fi. expōsitus in auth. de nupt. §. si vero. Sed non est dubium quod vxor virum iuste reueretur, z timet, ergo, ꝛc. Et pro hoc videtur glo. not. quartam rerum actio. non datur. l. j. §. que eroneande in gl. super verb. metu solo. z sic cū non sit dos constituta, patet virum non posse lucrari. Septimo probo sic. Quando act⁹ aliquis inter aliquos celebrat, qui potest cadere in speciem alicuius nominati cōtractus, vel actus, videt esse nominatus cōtractus, qñ est expressum inter cōtrahentes, vel colligi potest ex rerum cōsuetudine, alias iudicat contractus innominatus. ff. de condi. ob cau. l. si pecuniā. in p̄in. z ibi no. in gl. in verb. repetet. z allegat ff. de p̄scri. ver. l. naturalis. §. at cū do. Justit. loca. §. sed in casu nostro nō fuit expressum quod esset, nec mulier habebat in cōsuetudine se dotādi, ergo non pōt dici cōtractus dotis esse celebratus sed magis erūt paraphernalia, vel cōtract⁹ innominati, si non est dos, ergo vir nō potest lucrari, nec retinere. Octauo probo sic. Ista est regula, qō in vno nō conceditur, in ceteris videt esse p̄hibitum, vt C. de procura. l. maritus. ff. de cōpen. l. qō Labeo. de cōditio. z demon. l. cū ita. §. j. cū si, no. in d. l. maritus. sed ego reperio solum in vno casu permissum, vt dos p̄sumatur tacite cōstituta, scz quando data fuit in primo matrimonio, vt in secundo intelligatur repetita. vt ff. de in. do. l. dotem que in p̄inc. z l. diuus. z sol. ma. l. pen. §. vxor. ergo alio casu videtur esse p̄hibitum, z sic hic non fit cōstituta dos, vt vir nō poterit lucrari. †Nono probo sic. In contractibus qui contrahuntur cōsensu, lex semper subdit actus. p quos cōsensus declaratur, scilicet per nūcium, vel per epistolam, vel nutu, vt fit. act. z obli. l. cōsensu. de adopt. l. si pater naturalis. de leg. iij. Instit. de obli. §. ex cōsensu. in p̄in. sed hic neutrū horum interuenit, per que cōsensus manifestetur, sed sola patientia, que ad hoc nō sufficit, vt probatum est, ergo, ꝛc. Decimo probat sic. Tempus nō est modus tollēde vel inducēde obligationis. l. obligationū fere. §. plz. de act. z oblig. z l. cū qui ita. §. qui ita. ff. de ver. obl. z de lega. j. l. j. nemo potest. Sed nō est dubiū qō cōtractus dotis est obligator⁹ hinc inde, vt C. de rei vxo. act. l. vnica. §. vt plenius. est enim similis emptioni, vt ff. de acti. z oblig. ex promissione. ergo manifeste cōcluditur q per id quod vir possidet per plura tempora non videtur esse constitutus contractus dotis, z sic vir non poterit retinere, nec lucrari, ergo, ꝛc.

Contra Quod contractus videat esse celebratus, omnia bona videantur esse data in dotē vir possit certam partem retinere z lucrari, probatur aliorationibus. Primo sic, Licitum est in iure arguere ab authorite Aristotelis, legis, vel alterius magni authoris, vt ff. de solu. l. si pater. de statu homin. l. septimo mense. z ff. si pars hereditatur. l. antiqui. sed authoritas Aristotelis dicit qō eo ipso quo mulier nubit, videtur omnia bona sua dare in dotem, vt ipse dicit in Topicis, z no. per glo. ff. de iure dotium. l. mulier bona. in p̄inc. ergo eius authoritati standū est, z sic videatur dos cōstituta, z sic vir possit partem debitam retinere z lucrari. Secundo probo sic. Cui competit diffinitio, z diffinitū, vt ff. de dolo. l. j. de reg. iur. l. omnis diffinitio. sed huic patrimonio cōpetit diffinitio dotis, vt probabo, ergo est dos. Quod cōpetat diffinitio dotis, sic probo. Dotis diffinitio hec est, dos q a muliere, vel ex parte datur marito vel eius parti, propter onera matrimonij sustinenda. vt perpetuo sit penes eum. Ista diffinit Azo in summa de iure dotium. §. est aūt dos. per iura ibi allegata. Item lex dicit, quod nomen dotis consistit in iure: vt ff. de impen. in re dota, fa. l. quod dicitur. j. in verb. sed dotis. in p̄in. in gl. que incipit est, vniuersitatis. sed in his que iuris sunt, patientia habet p traditione: vt ff. de seruit. l. pen. z l. quoties. §. fi. de seruit. vrban. p̄dio. l. seruitutes. in p̄incip. Sed hec mulier passa est, ergo videtur tradidisse, z propter onera matrimonij, vt proponitur in themate, ergo est dos. †Pro hoc facit quod dicit, traditione cōstituitur dos, vt ff. de iu. dot. l. quēadmodum. §. si traditione. si ergo

ergo est dos, ergo maritus poterit lucrari, ⁊ retinere: ergo, ⁊c.
5 †Tertio probo sic. De iure, hoc est, qđ peculium sola patientia constituitur, vt ff. de pecul. l. quam Tuberonis. §. sunt quidā. ⁊ l. non statim. in prin. eod. tit. Sed dos ⁊ peculium equiparātur, vt d. l. qđ dicitur. ff. de impen. in prin. ⁊ ibi no. in d. glo. id est vniuersitatis: ergo ipsa dos potest constitui patientia. Cum igitur hic patientia mulieris interuenit, dicendum est dotem constitutam esse, ⁊ iure posse retinere ⁊ lucrari partez dicti matrimonij.
6 †Quarto probo sic, Contractus qui contrahūtur consensu, solo patientia, ⁊ vsu videtur esse contracti. Hoc videmus in locatione ⁊ conductione. ff. loca. l. item queritur. §. qui impleto. ⁊ l. cum in plures. §. locator. ⁊ C. eod. l. legem, sed cōtractus dotis solo consensu constituitur, vt C. de dotis promissione. l. ad exactionem. de rei vxo. ac. l. j. in prin. §. j. ergo videt in casu nostro tacite constituta, maxime fauore dotis, pro qua in ambiguis interpretari debemus, ⁊ in causa constituende. ff. de iure dot. l. an ambiguis. ⁊ sol. ma. l. j. ⁊ ibi no. sic ergo poterit aut retinere, aut lucrari.
7 †Quinto probatur sic. Patientia habetur pro consensu, vbi de commodo patiētis tractatur. ff. mand. l. remunerandi. §. si passus. eod. tit. l. qui patitur. ⁊ ibi no. Sed qđ hec dos intelligatur cōstituta, est commodum mulieris ex pluribus rōnibus. Primo qꝛ melius a suo viro tractabitur, si est dotata quā si esset indotata, ⁊ non ita de facili repelletur, vt in auth. de nupt. §. sic itaqꝫ. ver. si quis em̄. ⁊ no. ff. so. ma. l. j. Item in alio qꝛ dos nō poterit alienari, nec prescribi, vt in ti. de fun. dotali. ⁊ de rei vxo. actio. l. vnica. §. cum lex. ⁊ propter ipsius delictum non publicatur, nisi in casibus, vt ff. de bonis damnatorū. l. quinqꝫ legibꝰ ergo videt consentire, ⁊ sic dos constituta, ⁊ sic vir poterit retinere, ⁊ lucrari. Sexto probo sic. Accessorium regulatur fm naturam sui principalis, vt C. per quas perso. no. acqui. l. ij. ff. de vsu cap. l. eum qui. de pecu. l. j. ⁊ ij. ff. de reg. iur. l. cū principalis. extra de reg. iur. c. accessoriū. sed dos est accessoria ad matrimonium, cum sine eo esse non possit, vt C. de don. ante nupt. l. fi. §. j. de ritu nup. l. inceste. ⁊ de iure do. l. iij. ergo dos limitatur ⁊ regulat fm regulas matrimonij, ꝙ solo consensu libere mulieris contrahit. ff. de ritu nup. l. in libere. ⁊ de cōcubinis. l. in concubinatu. ergo dos solo vsu cōstituitur: ⁊ sic hoc casu patrimoniū est dos, ⁊ vir poterit lucrari partē. Septimo probatur sic, Promissio, stipulatio, ⁊ solutio equiparantur, vt ff. de dona. l. si patronus. §. j. C. ad leg. Falcid. l. fi. ⁊ ff. de calūniatoribus. l. iij. §. hoc edicto. sed in stipulatione, hoc est quod stipulatio simpliciter facta nō adiecta causa ex cā dotis intelligitur, vt ff. de iure dotiū. l. stipulatio. cū l. seq. que incipit, qđ autem: ergo idem erit in ista patientia que habetur pro traditione: vt intelligatur ex cā dotis: licet non sit
8 expressum. ⁊ si vir poterit retinere, ⁊ lucrari, ⁊c. † Octaua probatur sic. Causa alimentorum ⁊ causa dotis videntur esse pariter fauorabiles in modo constituendi, qđ patet: qꝛ valet promissio dotis incerte: vt ff. de iure do. l. cū post. §. gener. C. de dotis ꝓmis. l. j. ⁊ ibi no. Sed prestatio per trienniū in alimentis inducit obligationem. l. j. C. de fideicom. ⁊ ff. de vsur. l. cum de in rē verso. ergo dos per cursum triennij intelligitur legitime constituta, sed ex themate proposito apparet, qđ talis mulier passa fuit vltra trienniū, qđ patet qꝛ dixit per plura tempora. Nam cū dico, tempora, intelligitur de duobus annis. C. de vsuris. l. vsure. ⁊ ibi no. ergo vt additio plura operetur, intelligitur vltra trien
9 niū. ⁊ sic videtur dos constituta, ⁊ poterit lucrari. † Nono probo sic, Talis videtur esse affectio inter virum ⁊ vxorem que est inter patrem ⁊ filium, vt ff. de lib. hom. exhib. l. j. in fin. ⁊ l. seq. de iniurijs. l. j. sed in patre, hoc est, quod ex sua patiētia possidēdi presumitur filio donare, vt C. de bon. que lib. l. cū oportet. §. fin. autem res sibi. ⁊ C. si quis alteri vel sibi. l. ij. ff. de dona. l. donationes. §. pater. ergo hoc casu ratione tante affectionis presumitur mulierē passam esse virū possidere ratione dotis, ⁊ sic poterit re
10 tinere ⁊ lucrari. † Decimo probo sic. Id quod datur a muliere viro propter onera matrimonij, dicitur dos vt ostensum est supra in secunda ratione, sed instrumenta fundi dicūtur esse dos fundi, vt C. ad leg. Falci. l. si prediorum. ff. de fideiuſ. l. amissi ruina. §. fideiussores. ⁊ de fun. instru. ⁊ instr. leg. l. ij. §. dotes prediorum. ⁊ ibi no. sed instrumentū quasi dos fundi constituitur ex solo vsu eo ipso quod paterfamilias patitur instrumentum esse ad vsum talis fundi, vt ff. de fun. instruc. l. instrumenta. ⁊ l. seq. ⁊ l. quesitum. in princ. ⁊ per totum: ergo ⁊ hoc casu dos constituitur patientia sola, ⁊ sic vir poterit retinere ⁊ lucrari.

ADDITIO.

a Tho. D. C. Mulier. Alias incipit quedam mulier, ⁊ ita est ista disputatio manu scripta in lib. x. consi. ⁊ vide no. consi. Bart. in consi. cxxxvij. incip. factum est tale mulier. in ij. vol. ⁊ pro consil. Bar. alleg. Alex. istam disputationem in l. si vero. §. penulti. in fi. ff. sol. mat. ⁊ de ista disputatione meminit etiam Bar. in l. que dotis. ff. sol. ma. ⁊ ibi vide apostil. in verbo. patrimoniū. ⁊ Alex. in l. minor. in addi. Bar. C. commu. diuidū. l. qđ autem. ff. de iure dot. ⁊ Alex. in l. sepe. ff. de re indic. ⁊ vide Pau. de cast. in authē. preterea. ⁊ ibi vide Jas. ⁊ Phil. Deciū. C. vnde vir ⁊ vxor. ⁊ adde quod aliquas dubitationes Bar. hic ista disputatiōe soluit Bal. in l. nulla. C. de senten. que sine certa quanti. ⁊ in auth. res que. C. commu. de leg. in d. l. penulti. §. vxor. soluto matrimo. ⁊ vide Lud. Ro. consi. cccxiiij. inci. in casu proposito consultationi. in princ. vbi per ista dicta Bar. consuluit, vt ibi per ipsum.

1 ☞ Dos constitui, an ex patientia videatur.
2 Titulus, an ex patientia cum cursu temporis presumatur.

Solutio. Nomine Domini nostri Jesu Christi inuocato, salua sniā cuiuslibet doctoris, aduocati, siue scholaris qui melioribus rationibus moueret, mihi videtur, quod questio nostra habeat tria puncta. Primū, an eo ipso, quod matrimonium est contractū, mulier omnia bona sua videatur dedisse in dotem, si aliud non agatur. Secūdum, posito quod matrimoniū non sufficeret, an ex patientia: qꝛ passa est virum intrare possessionem, ⁊ fructus percipere, ⁊ in onera matrimonij conuertere, videatur dos cōstituta. Tertiū, posito ꝙ predicta non sufficerent, an ex dicta patientia cum cursu tēporis, qꝛ hec passa est per plura tempora presumitur titulus, ⁊ sic dos constituta. Ad primū dico, ꝙ gl. istud tangit. ff. de iure do. l. mulier bona. in prin. ⁊ ibi dicit, ꝙ Aristoteles in Topic. tenet, qđ sic. Mihi aūt videtur sic distinguendū. Aut ista mulier erat minor, ⁊ non videt dos constituta tacite: qꝛ si voluisset expresse, non potuisset immobilia in dotem dare sine decreto, vt C. de administr. tutor. l. lex que tutores. in prin. ⁊ §. j. ⁊ C. de pred. mino. l. predia. ⁊ no. ff. de iure dot. l. Titia. Aut erat maior, ⁊ tunc aut ista bona fuerunt per eaz in dotē data alij, forte priori viro, aut nunquā fuerunt in dotē data. Primo casu, aut ex primo matrimonio nulli extant liberi, ⁊ tūc dos videtur repetita in sequens matrimoniū, vt ff. de iure dot. l. dotē que in prius. ⁊ l. diuus. ⁊ ff. solu. matrimo. l. penul. §. vxor. de pac. dot. l. cum maritus. §. Titius. ⁊ quod no. per Cy. C. de rei vxo. act. auth. sed quāuis. in iij. q. ⁊ hoc etiam si prius matrimoniū solū de facto tenuit, vt ff. de iu. dot. l. si seruus i prin. Aut ex primo matrimonio extant liberi, ⁊ tunc dos in sequēs matrimoniū nō videtur repetita simpliciter, sed ita demum, quod vir non lucretur vltra quā haberet vnꝰ ex filijs primi matrimonij, qui minus haberet, vt C. de secū. nup. l. hac edictali. in prin. de dona. ante nup. l. si constāte. §. pe. in auth. de nup. §. de augmentis aut. facit quod no. de iu. dot. l. nulla. Secundo casu, quando nunquam fuerūt in dotem data tunc per matrimoniū nō videtur tacite actū, quod sit in dotez, casus est C. de diuor. l. fi. i aut. de nup. §. sic itaqꝫ. ver. ⁊ si mulier vbi patet quod mulier fuit accepta simpliciter, non cōscriptis dotalibus instrumentis, ⁊ habebat propria bona, que nō cēsentur dotalia. Et sic nō curo de authoritate Aristotelis, de qua facit mentionem gl. in d. l. mulier bona, que cum sit contra legem
1 non est seruanda, vt l. in tantū. in fi. cum l. seq. ff. de re. diui. † Circa secundum, an ex patientia videatur dos constitui, multa possent dici, tamen quantū ad propositū dico, ꝙ est quedam patientia formis, quedam informis. Patiētia formis est quādo circa meam rē, vel circa aliud, quod tunc tāgit aliquis, facit aliquid, ꝙ cadat in certā speciē cōtractus, vel quasi, ⁊ vtrū sciētia ⁊ patiētia habeatur pro cōsensu habēt locū no. per gl. i ver. nō obesse, in l. Caius. ff. de p. g. ac. p cy. in l. inuitus. C. de proc. per Dy. in c. is qui tacet. de reg. iur. li. vj. ⁊ in multis alijs locis. Sed hec non est materia nostra. Quedā est patiētia informis, vt quādo circa rē meā sit aliquis actus, qui non cadit in speciē, seu formā alicuius contractus, vel quasi, puta icipis tenere, ⁊ possidere rē meā, ⁊ cōuertere fructus in tuā necessitatē. vt in q. nostra. Nā onera matrimonij sunt de necessitate viri, ⁊ isto casu, an talis patientia habeatur pro cōsensu, sic puto dicendū, aut precedit cōtractus, de cuius natura ad hoc quis tenebat, ⁊ patiētia habetur ꝓ cōsensu, vt C. de acq. pos. l. ij. iūcta gl. si. Aut nō ꝑcedit talis cōtractus, ⁊ tūc aut tractamus de his, in quibus vertit modicū preiudiciū, ⁊ patiētia habet pro cōsensu. ff. de pecu. l. quaz Tuberonis. §. sunt quedā primo respō. ⁊ l. nō solū. i prin. vbi eo ipso. ꝙ dn̄s patit seruū. habere vr̄ ꝯstituere peculiū. Aut loquimur i casibus i qbus tractat de magno preiudicio, ⁊ tūc patiētia nō habet ꝓ ꝯsensu, vt d. l. quam Tuberonis. §. alia causa. secūdo respō. vbi ex patiētia nō vr̄ concedi libera administratio. Idē tz gl. in d. l. ij. C. de acq. in gl. in verb. vt dominiū. q inci. qđ ꝑsum. f. ⁊c. Cū ergo i casu nr̄o nō precessit ꝯtractus cuius natura mulier esset obligata se dotare, seu oia bona sua in dotē dare vt s. proxime dictū est, ⁊ probat in aut. de nup. §. si qs enim. Itē

cum hic tractetur de magno preiudicio, scz de amissione dominij, z administrationis sue rei, credo patientiam habendā non esse pro consensu, z sic per hoc bona non videantur data in dotem. Sed si tu poneres, quod vir dicebat, ista est dos mihi data, z his bonis expresse vtebatur in dote, tunc esset patientia formis, z quid esset tūc, habetur ex dictis dictarum gl. z doc. Hūc non examino. Non ob. ff. de iure dot. l. stipulationem. cum l. seq. que incip. quod autem, q. ibi licet non exprimeretur in stipulatione, qđ esset dotis cā, tamen hoc agebatur, z hoc constat, vt ibi sentit gl. vel ibi loquitur de stipulatione quam recipit vxor a viro, scz de quantitate data ipsi mulieri reddenda sol. matrimo. vt ibi sentit gl. merito intelligitur ex causa dotis. Sed si promitteret simpliciter restituere, nec adjceret de solu. matr. tunc secꝰ crederem nisi constaret, qꝫ aliter ageretur inter partes. † Circa tertiumª, an ex patientia cū cursu tpis presumat titulus? Ad hoc vt talis dubitatio procedat, opz, qꝫ talis titulus allegetur, z sic erit dubium an fuisset celebratus contractus dotis vel nō? Itē oportet nos ponere, qđ mulier passa fuisset longo tpe, scz decez annis: alias si ex solo tpe maritus vteretur, vel eucurrisset minꝰ de tēpore, expediret esset qꝫ titulus non presumeretur, vt C. de vsur. l. creditor. ff. de ope. libe. l. operis. plene no. de vsur. l. cuz de in rem verso. Nec obstat qꝫ dicitur, qđ cā alimentorum, z dotis sunt pariter favorabilia in modo constituendi, probatur per l. cum post. §. gener. de iure dotium. de do. promiss. l. j. coniuncta l. si cui. ff. de annuis leg. z de legat. iij. l. Stichus. z no. in d. §. gener. Sed in causa alimentorum sufficit, quod aliquis vitatur ex solo tempore vel cursu triennij. vt C. de fideicommiss. l. j. z no. in d. l. cū de in rem verso. ergo idem videatur in casu nostro de dote. Maz respondetur sic, qz in l. j. de fideicommiss. hoc facit duplex favor, scilicet alimentorum, z vltime voluntatis, vt ibi not. que ratio, scilicet, vltime voluntatis hic cessat. Preterea, illa lex loquitur in faciente, scz in soluente aliquid annuum nomine alimentorum, questio nostra loquitur in patiente, contra quē non ita de facili presumitur titulus, vt infra dicetur. Concedo ergo qđ si ex causa vltime voluntatis esset prestitū aliquid noie dotis per triennium, esset idem qđ in l. j. C. de fideicommiss. ¶ Posito ergo in questione nostra qđ titulus allegetur, z ad probationē inducatur longi tēporis cursus, an titulus presumatur, est dubium, ppter diuersas opiniones doctorum, z videtur qꝫ sic per l. cum de in rem verso, in fi. vbi expresse loquitur in dote, z licet ter. ibi loquatur in faciente, seu soluente, tamen gl. ibi. posita intelligit idem in qualibet patientia. Idem no. ff. de serui. l. seruitutes. z de aqua plu. arc. l. j. §. fi. Alijꝫ Mod. docto. sunt in contraria opi. dicentes, qꝫ dicta lex, cum de in rē verso, loquitur in faciente. hoc est in soluente: secus in patiente, contra quē non sic facile presumitur titulus. Ita no. Lyn. C. de pac. l. si certis annis. vers. sed octauo quero, qđ tenēt quidaz doc. Bononiē. Sed per gl. videtur casus qđ idē in patiente. C. de peti. heredi. l. fi. z ff. de acqui. hered. l. qui in aliena. circa prin. ver. sed z si non adierit. Sed contra glo. facit quod si possedi rem tuam longo tēpore te patiente, z vellem allegare quod mihi vendidisti, vel alio titulo concessisti, z hoc probare ex patientia non possum secundū oēs doc. q tangitur in gl. in verb. si maior. l. penul. C. commu. diui. z ibi secundum omnes docto. quod apparet esse verum. quia valunt iura quod in prescriptione tantum rerum precedat titulꝰ, z sequatur possessio longi temporis, vt C. de rei vendi. l. nullo. de prescrip. long. temp. l. diuturna. ff. de vsucap. l. Celsus. cum simi. Ad solutionem igitur dictarum contrarietatū distingue duo verba, ex quibus apparebit nostre questionis solutio, tangēdo solum qđ pertinet ad propositū. Cum ergo queritur, an titulus allegatus ex cursu longi temporis presumat, distingue, aut loquimur in aliquid faciente, puta soluente, z presumitur, vt C. de agri. z cēs. l. litibus. lib. xj. ff. de vsur. l. cum de in rē verso. quod dic. vt ibi. Aut loquimur in patiēte, z tūc aut titulus allegatus principaliter respicit lucrū, z commodū patientis, z presumitur titulus, vt C. de peti. hered. l. si filius. z ibi no. nam ibi presumit, cui acquiritur hereditas per filium. Aut titulus allegatus respicit damnū patientis, z tunc aut respicit magnum damnum, aut paruum. Si magnumᵇ, puta tractatur de amissione dominij rei sue, tunc non presumitur. d. l. nullo. C. de rei vendicat. C. de prescrip. long. temp. l. diuturna. quod no. per glo. z docto. in d. l. penul. C. commu. diuid. fallit in casu. l. Procula. ff. de proba. Ratio, quia ibi plura intereuenerunt. vt ff. de alie. leg. l. libertis. quos. §. j. Si vero respicit paruū damnū, tunc titulus presumatur. vt ff. si seruꝰ vendi. l. si quis diuturno. quod no. per glo. in l. seruitutes. iij. in verb. certā. de seruit. de aqua plu. arc. l. j. in fi. z illa fuit ratio illarum legum, z ibi tractat de modico preiudicio. vt not. per Dyn. extra de reg. iuris. c. possessor. versicꝰ. item nunquid in prescribendis rebus. z hic est casus in d. l. qui in aliena. ver. sed q si non adierit. de acqui. here. Ibi enim de modico preiudicio tractatur. Nam hereditas non erat filij. sed habebat solā spez, q si ipse efficeretur sui iuris, poterat adire, z sibi acquirere. vt C. de iu. deli. l. non est dubiū, non ergo ibi amisit suū dūmum, sed quandā spem forte fallacem. Itē est spes, q ipsa hereditas patri quesita ad ipsum filiū reuertatur, vt l. scripto herede. in fi. vnde liberi. de adop. l. nec ei. §. pen. sic etiā loquitur gl. d. l. pen. C. commu. diuid. vbi dicitur, qđ presumitur diuisio, in qua est medicū preiudicium, cum vna pars vice alterius fungitur. Cum ergo in proposita questione loquamur in muliere patiente, z tractatur de magno preiudicio, scz de translatione dominij in virum cuius spe lucrandi sibi, sic dico quod ex patientia longi temporis titulus non presumitur. ¶ Disputata per domi. Bar. de Saroster. rato egregium legum Doctorem, Digestum vetus legentem in Augusta Ciuitate Perusij Anno domini Mcccxlij. die prima Januarij.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Circa tertium. Vide Bar. in d. l. cum de in rem verso. z ibi Alex. in addi. ff. de vsur. z Fely. in c. illud. de presump.

b ¶ Si magnū. No. qꝫ Bar. hic vult qꝫ vbi agitur de magno preiudicio. ex patientia longi temporis nunquā presumitur titulus. Vide multas concordantias per Fely. in c. sicut ol im. de restitu. z in c. illud. de presumpt. in versi. secundo est aduertendus. z vide Alexan. in consi. ccxviij. in vj. volu. incip. ponderatis mandatis.

QVÆSTIO VIII.

1 ☞ Omissio totius sicut est causa priuandi quem beneficio, ita omissio partis.

2 Factum quando aliquis probat, nec probat qualitatē facti, nō habet beneficium quod datur probantibus.

3 Pena quando debet committi propter aliquam priuationem. ita committitur ex priuatione qualitatis sicut ex priuatione substantie.

4 Qualitatis omissio rei non priuat aliquem beneficio sibi competenti ex ipsa re.

5 Pene aggregatio que fit propter negationem semper intelligitur fieri, quādo quis negat id, quod ex facto suo dependet, alias secus.

6 Factum quando quis simpliciter debet, sufficit q factum fiat, licet eius qualitas omittatur.

7 Prohibitio semper intelligitur respectu substantie, non respectu qualitatis.

a Per Italiam ª cōmuniter sunt statuta, qđ confessi maleficia mittus, z negantes grauius puniuntur. Contigit, quod is, contra quem de maleficio proceditur, confitetur factū, negat tamen qualitatem, qua cessante pena cessat, vel minuitur. Queritur, an sit condemnandus, vt confessus, an tanquam negans, vel qualiter. Et primo quod veniat condemnandus, vt negans, probatur sic. Negans dicitur ille qui negat factum, z etiam ille qui negat ius, hoc est actionem, z obligationem. Primum de negante factum probatur. C. ad legem Iuliam. l. contra negantem. C. de probatio. l. actor. de non numerata pecu. l. asseueratio. z in auth. contra qui propriam. C. eod. ff. ad leg. Aquil. l. ij. de procurato. l. ij. cum sim. De eo qui negat ius probatur C. de transa. l. age. ff. de dona. l. quidam in turba. probatio. l. ab ea parte. cum similib. Sed iste qui negat quantitatem maleficij, quandoqz negat factuz quandoqz negat ius. hoc est maleficiū, vel esse obligatum, quandoqz negat actionez, hoc est, se non teneri actione proposita, ergo in omni casu habetur pro negante. ¶ Primum qđ negat factum, probatur in eo qui confitetur factum, negat tamen tempus vel negat locum. Vt si probatur alius locus, vel tempus, non est idē factum de quo agitur, vt probatur C. qui accusa. non possunt. l. j. prout ibi ponitur casus, pro maleficio certa die commisso. z no. ff. de pub. iudi. l. is qui reus. in gl. magna super verbo. permissum est. z ff. de acqui. here. l. Pantonius. §. rei. z ibi clarius no. z est expressum extra de re iudic. c. Abbate sane, circa finē libri sexti. ¶ Secundum in eo qui negat maleficium, vel obligationē, probatur in eo qui confitetur factum, hoc est se accepisse rem, negat tamen qđ contra domini voluntatem. Hā ex hoc sequitur qđ non est furtū, nec furti tenet, vt ff. de fur. l. inter oēs. §. recte. z instit. de obliga. ex delic. in §. placuit. ¶ Item in eo qui confitet se occidisse, negat tamen se fecisse eo animo, qz sequitur qꝫ non teneatur lege Cornelia. l. j. C. ad legem Cornē. de sicar. z ff. eodem. l. j. §. diuus. Et in eo qui accusatur de plagio, dixit se habuisse, negat tamen alienum, vt C. de seruis fugiti. l. cum seruum. z ad legem Falci[illegible]

Aiam.de plagia.l.j.z l.preses.sed z alia multa exempla poni possent. ¶Tertium qō negat actionem seu accusationē,probatur in eo qui accusatur lege Pompeia de parricid.cōfitetur se occidisse,negat tamen esse de personis enumeratis in l.j.ad legem Pompe.de parrici. Itē probatur in l.pretor.§.docere.ff.vi bonorum raptorum.z de incend.rui.l.j.§.fina.z l.ij. Item in eo qui confitetur coitū,sed negat mulierem nuptam,vt in l. penult.de adult. Quicquid igitur dicatur apparere quod iste habeat prō negāte,z tanquam negans debet condemnari. Secundo probo sic. Qui interrogatur cum aliqua qualitate, si respondet pure, non respondet ad interrogata,vt ff.de verb.obl.l.j.§.si quis simpliciter.z inst.de inutil.stip.§.j.z §.preterea. Si vero non respōdet ad interrogata,ergo non pōt haberi,vt confessus. Cōcludo ergo quod tanquam negans veniat condemnandus,per predictas leges,vbi videtur casus expressus.† Tertio probo sic. Sicut omissio totius est causa priuandi quem beneficio, ita omissio partis,vt ff.de leg.j.l.etiam si partis.coniuncta l. tutor dat⁹. §.primo.ff.de excusa.tuto.z no.in l.post legatum.§.amittere. ff. de his qui.vt indi.sed si totum maleficium negasset,priuaretur beneficio,quod daretur confitentibus,ergo eadem ratione priuetur,si negat qualitatem maleficij. Quarto probo sic. Si in aliqua satisdatione aliqua qualitas omittatur liberatio non cōsistit,imo totū petitur,ac si nihil esset satisdatū,vt l. Julianus §.qui fundum.§.j.de ver.obli.de sol.etiā.de leg.j.l. huiusmodi. §.edes.z plene no.de dol.l.z elegāter.§.nō solum,sed istud bene pone in eo,qui cōfitetur. Si ergo in confessione omittatur qualitas maleficij,nō cōtingit liberatio.† Quinto probo sic. Quādo aliquis probat factum,nec probat qualitatem facti,nō habet beneficium quod datur probantibus,quia non dicitur sua intentio probata.vt l. habebat. in princ.ff. de instito. et vi bonorum rapto.l.pretor.§.docere.extra de probationibus.c.licet. ergo z eadem ratione,qui confitetur maleficium,z non qualitatem,non debet gaudere beneficio cōfessionis. Sexto probo sic. Beneficium datur confitentibus,quia aliquem releuat cōfessio ab onere probādi.l.eum qui.in prin.de iureiur.C.de pena iud. qui male iudi.authē.nouo iure,z quod no.ad l. Aquil.l.contra negantem. Sed per hanc confessionem quis non releuatur ab onere probandi,quia debet probari qualitas maleficij que non potest probari nisi per illos qui viderūt maleficium, quia qualitas rei non potest cognosci,nisi ab eo qui habet notitiam rei, z ipsam viderit,vt l.j.§.j.de ventre inspiciendo.C.de fide,instru. l.comparationes.ff.finium regūdorum.l.si irruptione. z in authen.de non alie.§.quod autē.Cum igitur non releuet ab onere probandi,ergo in nullo consequitur beneficium cōfessionis.

† Septimo sic. Quādo pena debet cōmitti propter aliquā priuationē ita committitur ex priuatione qualitatis,sicut ex priuatione substātie,vt patet in stipulatione habere licere, que cōmittitur si aliqua seruitus que predij qualitas ē ex iure minuitur,vt l.stipulatio ista.§.si quis forte.de verb.obli. vbi videtur text.nostre questiōis in eo quod ibi in fi.text.dicit qō haberenō ꝺz ei,cui aliquid ex iure qō habuit minuitur. Ita cū aliqua qualitas negatur,nihil confessatum videtur,z sic nullum consequitur beneficium confessionis. Octauo sic. Simplex z indefinita locutio equipollet vniuersali,vt l.si pluribus de leg.ij.z de leg. ij.l.si plures.per Ry.de reg.iur.super rubr.li.vj.Cum ergo dicat statutum qō confitentes mitius puniantur, loquitur de cōfitentibus omnia. Sed certum est quod iste qui negat qualitates,non confitetur omnia, ergo non potest beneficium confitentium habere,arg.l.si is qui ducenta.§.vtrum.de rebus dubijs. ¶Nono,qz qui in vno deliquit,omnium factus est reus.

Contra Quod puniri debeat tanquam confessus,pri,mo probatur sic.† Omissio qualitatis rei nō priuat aliquem beneficio sibi competenti ex ipsa re. Hoc probatur, quia quis non priuatur beneficio proposite actionis, licet aliquam qualitatem non ponat vel positam non probet: vt l.in delictis.§.si detracta.ff.de nox.z quod not.C.de edendo.l.edicta actio. Nam eo non obstāte ex tali processu poterit sequi condēnatio. Facit de aqua pluuia arcē.l.quāquam.§.Julianus. z quod ibi per Ry.facit de rei vendicatio.l.si post acceptū. Item nō priuat quem beneficio presumptionis faciētis pro eo. Nam si confiteor solutum,tū nego indebitum,z sic nego qualitatem, ex hoc non perdo beneficium presumptionis facientis pro me, scilicet quod debitum presumatur,vt l.cū de indebito.ff.de probā. ¶Item non priuat quem beneficio moderande condemnationis,vt puta,cōfiteor me fideiussisse,nego tamē me cōuenerendum insolidum, quia dico alios fideiussores esse soluendo, z sic nego qualitatem. Certe per hoc non perdo beneficium diuisionis,vt l.si dubitetur.in princi.z §.primo,de fideiusso. Ex predictis ergo concluditur quod si reus confitetur factum,negat tamen qualitatem aliquam,quod ex hoc non perdat beneficium confessionis,sed tanquam confessus veniat condemnandus.

† Secundo probo sic. Aggrauatio pene,que fit propter negationem,semper intelligitur fieri quando quis negat id quod ex facto suo dependet,alias secus,vt ff.rerum amota.l.Marcellus. de in li.iur.l.videamus.§.primo.z extra de cōfessis.c.secundo libro sexto.z quod nō.C.de iuramen.calum.l.secunda.§.quod obseruari. Si aliter intelligeretur,sequeretur quod quis puniretur sine delicto:quia cum in facto,quod non dependet a se sit tolerabilis ignorantia.l.si.ff.pro suo.z l.cum falsum.ff. de acquir. heredi.merito potest sine culpa negare,sed sine culpa nemo est puniendus,vt ff.de verborum signi.l.aliud est fraus.z C. de penis.l.sancimus.z de reg.iur.ca.sine culpa.lib.vj. Sed iste qualitates vt plurimum non pēdent ex tacto rei,vt puta quod ex vulnere sit remansura cicatrix,vel quod membrum sit remansurum debilitatum,vel quod offensus sit nobilis,vel ignobilis,z similia. Hoc patet quod propter negationem huius qualitatis nō debet negari pena,z sic condemnandus est tāquam confessus. Tertio probo sic,pena,que imponitur propter priuationem alicuius rei, nunquam committitur propter priuationem qualitatis ipsius rei,vt ff.de euictio.l.quod ad seruitutes. de leg.ij. l.Mevius.§.fundo.vbi pena que debet committi propter euictionem rei,non committitur propter euictionē seruitutis, que est qualitas,l.rei quid aliud.de verbo.signifi.z fi.l.in aliena.§.j. de vsucap.z commu.predio.l.j.ita in proposito,si aliquis cōfitetur factum,licet neget qualitatē facti,pena,que propter negationem imponitur,nō debet committi,z sic vt confessus veniat condemnandus.† Quarto probo sic,Quando quis tenetur ad factum simpliciter,sufficit quod factum fiat,licet eius qualitas omittatur.l.ij.§.falsus.ff.rem ratam hab.vbi procurator tenetur cauere rem ratam dominum habiturum,z sic sufficit qō dominus habeat ratum tanquam factū,non tanquam maleficiū, quod patet: quia potest appellare z restitutionem in integrum petere,z sic qualitatem abnegat,z sic pena nō committitur. Ad idem facit quod no.ff. de nego.gest.l.Pomponius scribit. in gl. magna.z per Dyn.in cap.ratum.de reg.iuris.lib.sexto. Ita in proposito cum quis metu pene teneatur confiteri, sufficit quod cōfiteatur factum,licet neget qualitatem facti,z sic vt cōfessus veniat condēnandus.† Quinto probo sic. Quando aliqd prohibetur, semper intelligitur prohibitio respectu substantie nō respectu qualitatis,hoc probatur per l.generaliter.C.de nō numera.pecu.coniuncto §.quod fere.in l.iuris gentium.ff.de pac. z ibi nota.in glo.in verb.contrarium appobetur vbi si aliquis prohiberetur probare contra instrumentum intelligitur contra substantiam instrumenti,nō contra qualitatem. Ita in proposito cum quis metu pene prohibeatur negare, debet intelligi de negante substantiam,non de negante qualitatē. z sic cum substantiā sit confessus,ꝺz vt cōfessus punit. Sexto de hoc videtur casus expressus,ff.ad l.aquil.l.inde Heratius.§.fi.cum l. sequen.vbi apparet quod ad hoc vt euitetur pena que cōtra negantem est statuta per leg. Aquiliam, sufficit qō factum confiteatur,scilicet me occidisse,licet negem qualitatem, vt puta: qz nego seruum esse talis estimationis, vel tantum interesse agentis. Ita in proposito,licet negem aliquam qualitatē, nō debeo puniri vt negans,ꝺz vt confessus debeo condemnari. Septimo sic, Ratio quare mitius punitur,est: quia releuat aduersarium ab onere probandi,vt dictū est.ꝺ. in sexta ratione aduerse partis,sed licet negetur qualitas,nihilominus pars remanet relevata ab onere probandi. Exemplū. Si aliquis confitetur occidisse dicat tamen se fecisse sine dolo,certe ipse habet probare, vt C.de iniur.l. si non cōuitij.z ad legem Corneliam de sica.l.j.z ff. eodem.l.j.§.diuus.ergo cum supersit ratio,debet durare beneficiū confessionis. Octauo sic, Indefinita locutio equipollet vniuersali.l.si pluribus.de lega.ij.de leg.ij.l.si plures.not.per Ry. de reg.iuris.super rubrica lib2o.vj. Unde cum statuta puniant acrius negantes,intelligo negantes omnia. Sed verū est hunc, qui confitetur factum, z negat qualitatem, non negare omnia, ergo non debet vt negans condemnari,vt l.si is qui ducenta.§. vtrum.de rebus dubijs. Nono de hoc videtur gl.ordinaria institu.de actio.§.item mista.vbi ille,qui confitetur delictum, negat tamen aliquam qualitatem propter quam dicit nō deberi, nihilominus habetur in omnibus,vt confessus,modo in eo pena que venit ex delicto sine qualitate puniatur confessus in ea, que augetur ex qualitate.punitur vt negans,probat pluribus rationibus. Et primo sic, Qui partem delicti cōmittit,non punitur contemplatione totius,sed contemplatione eius qō commisit,vt ff.de extraordinarijs crimi.l.j.C.de seruis fugiti.l.si fugitiui.z ita no.facit de pen.l.aut facta.§.euentus.ita in proposito,cum partim fuerit confessus, partim negauit, solum in ea parte quam negauit puniatur vt negans. ¶Secundo sic, pene

non debet egredi delictum vt sic in ea tantum re, z eo tantū respectu quo quis deliquit punimatur, z non vltra. ff. de his qbus vt indig. l. rescriptum, ad Treb. l. Paulus respondit. §. si certū. quib. ex cau, in possessorium. l. Fulcinius. §. quid si aduersus. Sz hic non deliquit negādo, nisi respectu qualitatis ergo solum respectu qualitatis debet puniri. Tertio sic. Quādo quis ad plura tenetur in iudicio sub pena si in vno est obediens, in alio nō: in eo, in quo est obediens, pena non committitur cum effectu, vt l. si seruus. §. si plurium. si quis cautioni. z quod no. de verb. ob. l. v. §. fi. z de rebus dub. l. si is qui ducenta. §. vtrum, in glo. super verbo, in illo. Sed ista pena, que imponitur neganti, imponitur circa ea que veniunt publicanda in iudicio, ergo in effectu committitur solum pro eo qō negauit ipse. Quarto sic. Quando qs eodem facto diuersis respectibus deliquit, eo respectu, quo deliquit, consequitur penam, alio respectu premium. l. j. de his, qui. vt indig. ita in proposito, respectu eius, qō negauit consequitur penam, alio respectu premium. Facit l. relegatorum. §. fi. de interdict. z relega. Quinto sic. Quando pena dz imponi propter priuationem alicuius rei priuata qualitate, solum imponitur pena respectu illius qualitatis, qō apparet in actiōe ex empto, vbi re evicta agitur pro toto interesse, sed evicta seruitute agitur solum pro interesse seruitutis que est qualitas fundi, vt l. q ad seruitutem. de evict. z ibi no. z de contrahē. empt. l. cum venderes. ita in proposito solum respectu qualitatis actus puniat. Sexto sic. Si quando aliquid alicui tribuitur propter laborez, diminuto labore diminuitur id quod conceditur, vt l. Scio amico. in prin. de annu. leg. Sed premium conceditur confitenti: q exonerat aduersarium onere probandi, vt l. eum qui, in prin. de iureiu. Ergo si pro parte eum exonerat, consequitur premiū accusatus: q percussit tali loco, z tali tempore confitetur se percussisse dicto loco, vel tēpore. Certe si accusatio probabitur, punietur vt negans. ¶ Item iudex potest talem responsionem nō admittere. no. hanc conclusionem.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi nomine inuocato, in questione predicta aduertendum est: q quando quis negat aliquam qualitatē, seu circunstantiā, qua negata negatur ipsum factum de quo proceditur, qō prima facie videbatur confiteri: verbi gratia, qui confitetur se percussisse Titium, negat tamen hoc se fecisse tempore, vel loco in accusatione vel libello contentis, tūc omnino aliud factum confitetur quam illud de quo proceditur. Nam factum vno tempore vel certo loco differt realiter, z secundum substantiam ab eo, qō factum dicitur alio tempore vel loco. l. si non sortem. §. liberatus. de condictione indeb. z quod nota. C. de testib. l. testium. de acquirenda hereditate. l. Pantonius. §. rei. cum sua glo. in verb. potest querere. z est expressum extra de fide instr. capi. cū Joannes. z de re iudica. capitu. Abbate sane, circa finem. ibi, locus z tempus, &c. quod ibi nota. z dixi in leg. denunciasse. §. quid tamen. de adult. illo casu non loquitur questio nostra. Nam iste si ne dubio habetur vt negans, qui totuz negat, imo dico quod si iudex vellet talem responsionem non admittere, posset licite: q ad interrogata non respondit, vt supra patet, ergo &c. vt instit. de inuti. stipul. §. fi de alia. Sed posses tu dicere non esse verum quod locus vel tempus faciet differri realiter, secūdum substantiam. Nam si Titius est vulneratus in facie, vbicūque factum fuisset illud vulnus, idem vulnus esset substantialiter, vt patet ad sensum, sicut idem est homo, licet de loco vel de tempore originis dubitet, vt lege iij. §. minorem. ff. de minori. z l. eius. §. pen. ad municip. Respondeo, nos possumus sumere actum prout radicatur in faciente, z tūc illud est factum vno loco vel tempore, aliud factum alio, z tūc diuersitas talis inducit diuersitatē realem, z substantialem, vt dixi. Quandoqz accipitur actus pro effectu secuto ex actu, vt vulnus seu scissio que secuta est ex actu percussionis, z tūc illud est vnum, vbicunqz fuerit factū: q non potest esse nisi in vno loco factū, vt ex predictis patet. Alia circa hoc dixi in d. §. quid tamē. Quando que quis negat aliquam qualitatem seu circūstantiam, ex qua non inducitur diuersitas realis seu substātialis, z tūc procedit questio nostra. Pro qua declaranda est aduertendū quod statuta Italie circa hoc procedūt diuersimode. Nam quandoqz statuunt hoc in pena, vt negans plus puniatur quam sit alia simplex pena pro maleficio. Quandoqz hoc statuunt per modum premij, z ei qui fuit confessus minus f pena, que alias statuta est p maleficio. z isti sunt diuersi effectus. ideo de quolibet per se videam⁹. Circa primū, quando statutum hoc disponit in pena, vt puta quod qui negauit: punatur in quarto pluri, vel similia verba: z tunc circa hoc consideranda sunt duo fundamenta. ¶ Primo: quia istud statutum habet locum in pena mentientis. Unde si negaret aliquid cuius haberet iustam ignorantiam, non puniretur per regulam generalem, que est, vbi nō est culpa, ibi nō cadit pena vt C. de pen. l. sancimus. z ff. de verb. sign. l. aliud est fraus. in prin. de regulis iuris. capit. sine culpa. libro sexto. ¶ Secūdum fundamentum est quod tūc negans puniretur quando per negationem grauauit aduersarium onere probandi, ita quod aduersarius habeat necesse probare per testes vel alijs legitimis probationibus, alias non puniretur vt negans. vt ff. de iureiuran. leg. eum qui. in princip. z ad leg. aquiliam. l. secūda. §. j. z ibi notata, z C. ad l. aquil. contra negantem. z ibi etiam nota. Cum enim illa loquatur generaliter in qualibet actione, que crescit per inficiationem, non est dubium quod extenditur ad statuta, vt no. in simili. ff. de legib. l. quod vero. z dixi plene in l. omnes populi. in materia de interpre. stat. circa interpretationē extensiuam. ff. de iusti. z iur. His premissis, in casu predicto quando statutum procedit penam imponēdo, dico sic, Quandoque ille qui confitetur factum, negat aliquam qualitatem, seu circūstantiam, per cuius negationem aduersarius non granatur onere probandi, vt puta confessus est se percussisse sed non animo iniuriandi, vel se occidisse, sed fine dolo, vel se occidisse ad sui defensionem. quibus casibus cum presumptio sit contra eum, sibi incumbit onus probandi aliquas circūstantias, ex qbus cesset dolus z animo iniuriandi, z presumitur ad sui defensionem fecisse. C. de iniur. l. si non conuicij. ad leg. Corn. de sica. l. j. z l. eum qui. z ista casu negans talem qualitatem, vel circūstantiam, sine dubio si nō probat, non punitur vt negans: quia per confessionem factam relevat aduersarium ab onere probandi. d. l. eum qui. Quandoque quis confitetur factum. z negat aliquam qualitatem seu circunstantiam, quam oportet aduersarium probare. Et hic est aduertendū quod quandoqz quis negat aliquam qualitatem seu circūstantiam quam iuste ignorat, vt puta, confitetur se percussisse, negat tamē quod ex illo vulnere sit remansura cicatrix. vel qs ex ea membrum remaneat debilitatum, z si. Et tunc etiam eo probato non puniatur vt negans: quia cum non sit in culpa, nō debet pati penam, vt dictum est. Pro hoc, ff. de interrogat. actio. l. de etate. §. interdum. z sequen. z est casus ad legem aquiliam. l. inde Neratius. §. fin. z l. seq. sic inducendo, in libello proposito super actione legis aquilie debet exprimi quantitas damni, secundum gloss. que est in l. pretor edixit. §. si dicatur. ff. de inur. Pone, conuētus lege Aquilia confitetur se hominem percussisse, negat tamē estimationem damni esse illam, que in libello ponitur. certe tanquam confessus veniet condemnādus, vt de inde Neratius. §. fin. cum leg. sequen. Si enim ibi cōfessus fuisset estimationem damni, ratio, que ponitur in illa lege, nō esset vera. nam non esset amplius querendum de estimatione vulneris. Apparet ergo quod conuenitur vt confessus. tamen ōri. ritur de estimatione, quam negauit. Hoc modo debet intelligi glo. que est Justi. de actio. §. item mista. vbi ille, qui confitetur relictum pijs locis, tamen aliquam qualitatem negat, vel admittit, per quam dicit se non debere soluere. Nam si rationabiliter hoc dicit, id est, iusta ignorantia motus, non punitur vt negans vt ibi expresse dicit glos. Quandoque negat aliquam qualitatem seu circunstātiam, quā iuste seu probabiliter ignorare nō potest. vt quia pendet ex facto suo, vel publice notum, vel alias est presumptio q sciat. ¶ Et hic est aduertendum quod si negatur aliqua qualitas, seu circunstantia, qua cessante factum non est delictum, seu non est punibile ex causa intentata, secundum ea que dixi in l. denunciasse. §. quid tamen. de adulte. vel ideo punitur vt negans. z loquitur alia opinio posita in glo. verb. distulerint. Justit. de acti. §. item mista. ne inueniatur vti per quam negantes suam auaritiam exerceant, vt ibi not. quod probatur: quia quando deficit aliqua qualitas, que respicit totum id, de quo agitur, nil videtur esse factum de eo quod debetur, vt l. Julianus. §. j. de verborum obligation. de solu. l. etiam cum simi. Facit qui satisda. cog. l. quoties. z de fideiuss. l. qui tisdare. Ad idem vi bo. rap. l. Pro. §. docere. z d. l. denunciasse. §. quid tamen. facit etiam de verborum obligatio. l. j. §. si quis simpliciter. Quandoqz negat aliquā qualitatem, qua cessante poena minuitur. Et hic est aduertendum, quod si quidem pena. propter illā qualitatē adijcitur, est diuersa z separata, vel talem est diuisibilis z separabilis ab ea, q̄ imponitur pro simplici maleficio, vt si dicat quod contra negātem pena duplicetur, vel puniatur in quarto pluri, vel similia verba, z tunc pena que imponitur pro simplici maleficio, vt confessus punietur. Sed illa que augetur propter illam qualitatem negatā, punietur vt negans: equitas enim iudiciorum hoc admittit, vt l. si seruus. §. si plurius. ff. si quis cau. z quia eius contemplatione debet puniri, cuius contemplatione deliquit, vt dicto. §. si plurium. z de his qui, vt ind. l. rescriptum. ff. ad Trebel. l. Paulus respōdit, si certam. Pro hoc optime facit de iniur. l. enim qui nocentē. §. pen. z si. vbi punitur factum, z non qualitas. z hc vnā separa-

tim ab

gium ab alio consideratur. Facit ff. de fur. l. is qui opem. vbi prestans punitur respectu furti, non respectu qualitatis, scz manifesti. Si vero pens facti, z qualitatis non est diuisibilis, seu separabilis, vt puta confessus, punitur in corpore, z tūc propter istam connexitatem, nisi confiteatur totum, non habet vt confessus, z sic punietur vt negans, argu. de stat. lib. l. si duobus. §. Istius enim negationis effectus in partes scindi non potest. vt l. in executione. §. secunda specie. de verb. obli. Nam in istis indiuiduis non potest nisi insolidum peccari, vt l. eadem. §. Lato. de verb. oblig. ¶ Ad hoc tamen aduertendum: qz vbicunqz dicit negantem qualitatem puniri, vt negans, vel in totum, vel in partem, intelligit si illa qualitas fuerit per aduersam partem probata plene, alias secus, vt l. eum qui. in princ. de iureiur. z C. ad l. aqui. l. contra negantem, adeo, q vt puto non sufficeret, si probarentur presumptiones, ex quibus rem poneretur ad torturam, ex qua sequeretur confessio. nam dicte leges requirūt q illud qđ est negatum probetur. Sed iste non probauit illud qđ est negatum, z presumptiones eius non sufficiunt. vnde cū non exiterit conditio, quam leges requirunt, non potest puniri vt negans. Circa secundum vero, quando statutū hoc statuit per modum premij, vt ei, qui fuerit confessus, minuitur pena, tūc indistincte dico quod negans qualitatem puniatur vt negās, nec habebit beneficium confitentium, vt l. etiam si partis. de leg. j. de ann. leg. l. Meuius. in prin. de man. test. l. si ita sit scriptum. z l. qui filiū. §. fi. z ad l. Falcidiam. l. beneficio. que leges hoc probant sic. Quando alicui conceditur beneficium propter aliquid nisi illud totū adimpleat, beneficium perdit, vt d. l. etiam si partis, de lega. j. not. de his quib. vt indig. l. post legatum. §. amittere. quod est verum etiam si totum factum adimpleat, sed in qualitate deficiat, vt d. l. Meuius. in prin. de ann. lega. z de manu. testa. l. si ita sit scriptum. z l. qui filiam. §. fin. Et predicta vera siue aggrauaret aliam partem onere probandi, siue pars in se susciat, Sufficit enim quod ipse conetur effectum sue cōfessionis infringere, quia tunc illo beneficio confessionis est indignus, vt d. l. beneficio. ff. ad l. Falci. ¶ Item hoc casu non est curandum de illis distinctionibus, an illam qualitatem poterit probabiliter ignorare, vel non, quia quando aliquis vocatur ad premiuz sub ipe certe confessionis, intelligitur quod confiteatur simpliciter, siue de eo quod pertinet ad se siue ad alium, quod patet in premio quod est statutum his qui se deferunt. Nam intelligitur quod se deferant, etiam de eo quod ipsi poterant probabiliter ignorare, vt patet de iur. fis. l. secunda. §. fi. eo. tit. Concluditur ergo, quod indistincte perdat tale beneficium si venit condemnandus ex illa qualitate negata, factis probationibus. Ex predictis apparet responsum ad omnia contraria. Et sic est finis. Bart.

¶ Disputata fuit hec questio per do. Bar. de Soxoferra, minimum inter legum Doctores, in Ciuitate Perusij Anno domini Mccl. die xxj. mensis Decembris.

ADDITIO

a ¶ Per Italiam. Vide z adde ad dicta Bar. hic qđ notat idez Bar. in l. qui vxori. §. quid tamen. versi. item iste. §. z ibi apostillam meam. ff. de adul. z Alex. in l. eum qui. de iureiur. z Aug. de aret. in §. ex maleficijs. vij. colum. insti. de actio. z Bart. in consi. cxxv. in ij. volu. incip. statutum ciuitatis Aretij. z an qualitate delicti adiecta, z non probata debeat sequi absolutio. vide bar. in consi. cxv. in secundo vol. incip. punctus questionis talis est, quidam accusauit.

QVÆSTIO IX.

1 ¶ Iudex, qui per imperitiam male iudicauit, tenetur ex quasi maleficio.

2 Delictum quod in actu sententie perficitur sententia, z appellatione secuta non dicitur esse perfectum.

3 Quando ab initio alicui competit actio propter aliquod interesse, si desinat interesse facto ipsi⁹ actoris, desinit actio effectualiter competere.

4 Actio que datur in magistratum delinquentem in officio, dicitur subsidiaria.

5 Sententia quando non ledit partem iudex non facit litem, nec tenetur ex quasi maleficio.

6 Actiones quando sunt diuerse vna penalis, z alia persecutoria, vna non tollitur per aliam, nec per exceptionem, nec electionez.

7 Actiones quando sunt plures competētes ad diuersa, siue contra eundem siue contra diuersos, ex diuersis causis possunt simul agitari.

8 Sententia lata in causa appellationis qualitercunqz iudex veniret condemnandus.

9 Si beneficium vni parti conceditur, illo beneficio alius contra illum, cui conceditur, vti non potest eo inuito.

a ¶ Iudex[a] per imperitiam iudicauit contra ius litigantis, z a parte succumbente extitit appellatum a tali sentētia. Nūc quero an dictus iudex tempore syndicatus ob hoc possit effectualiter conueniri vel non. Et primo ad partē magis fauorabilē, scilicet negatiuam quod non possit effectualiter conueniri, proba

1 tur pluribus rationibus. ¶† Et primo, certum est quod iudex qui per imperitiam male iudicauit, tenetur ex quasi maleficio, z perceptione facta ab vno ceteri liberantur, vt insti. de oblig. que ex quasi malefic. in princi. z ff. de actio. z obli. l. ex maleficijs. §. si iudex. de varijs z extraordina. cogni. l. fi. sed natura eorum, qui tenentur ex quasi maleficio est, vt perceptione facta ab vno ceteri liberentur. ff. de his qui deiece. vel effu. l. perceptione. z. ff. nau. caup. stab. l. licet. §. possumus. Iste aūt, qui appellauit, statim consecutus est qđ voluit, qz scilicet appellatio statum iudicatum extinguit, vt l. j. in fi. ff. ad Turpi. ff. de his qui no. infa. l. furti. circa princi. ff. de iniur. testa. l. si quis exheredato. §. hi autem. cum simil. Si igitur iam consecutus est id, in quo est lesus, videtur qđ talis iudex nō possit effectualiter conueniri. Secundo probatur sic. Quādo culpa vnius trahit ad se obligationez alterius principaliter obligati, vterque pariter principalis teneatur, vnius electione, alter liberatur, z maxime cuz vna actio est ordinaria, alia extraordinaria, vt C. de furt. l. manifesti. §. j. nau. caup. stab. l. iij. §. nouissime. z l. licet. §. possumus. Modo in proposito, culpa iudicis trahit ad se obligationē principalem, facit enim litem suam, vt insti. de ob. que ex quasi malefi. in prin. cum simi. §. alle. ergo principali electo per appellationem iudex est liberatus, z sic tēpore syndicatus nō possit effectualiter con-

2 ueniri. ¶† Tertio probatur sic. Delictum, quod in actu sententie perficitur sententia lata, z appellatione secuta nō dicitur esse perfectum, vt ff. de bo. lib. l. qui cū maior. §. accusasse. Facit eodem tit. l. seruitutem. §. petisse. de inoffi. test. l. Papinianus. §. meminisse. Sed hoc quasi delictum perficitur sententiando. ergo appellatione secuta non potest dici delictum esse commissum z sic iudex non poterit effectualiter conueniri. ¶ Quarto probatur sic. Aliquid non esse ab initio, vel esse z tolli per actum, qui retro fingat non esse, paria sunt. l. proinde. ff. si cert. peta. l. si seruum filij. §. j. de leg. j. de reb. dub. l. quedam. ff. de sol. l. qui res, circa princip. de cap. l. retro, cum simi. Sed per appellationem fingitur sententiam non fuisse retro latam, vt ff. de his qui no. infa. l. furti. circa princip. z ibi nota. ad Turpi. l. j. in fi. ergo habetur perinde, ac si non fuisset lata, z sic non potest effectualiter cōue-

3 niri. ¶† Quinto probatur sic, Quando ab initio alicui competit actio propter aliq̄s interesse si desinat interesse facto ipsius actoris, desinit actio effectualiter cōpetere, vt l. siue manifestus. §. finali. cum l. sequen. z l. z ideo. de condi. furti. Sed in questione proposita actio competebat contra iudicem propter interesse: quia partem leserat, sed desinit interesse facto ipsius appellantis, ergo videtur q̄ non possit effectualiter conueniri. ¶ Sexto probatur sic. Aut super illa appellatione fuit pronunciatū bene appellatum, z sic prima sentētia rescissa, z tunc desinit interesse, ergo iudex non poterit effectualiter conueniri, vt §. dictum est. Aut fuit pronunciatum male appellatum, z sic prima sentētia confirmata, z idem scilicet, quod iudex non poterit effectualiter conueniri: quia in istis quasi maleficijs absolutoria lata super vno parit exceptionem rei iudicate super alio, vt l. licet. §. fi. ff. nau. caup. stab. Aut appellatio pendet, z tunc idem: quia non potest conueniri. ¶ Nam pēdet talis causa principalis, ergo, ꝛc. vt l. fundi. z l. fundum. z l. sed si ante. ff. de exceptio. z sic nullo modo talis iudex poterit effectualiter conueniri. ¶ Septimo probatur sic. Non debet esse melioris cōditionis actio subrogata,

4 quam ea in cuius locum subrogatur. ¶† Haz actio qne datur in magistratum delinquentem in officio dicitur subsidiaria, z ita demum competit si parti lese contra principalem nō potest aliter esse consultum, vt C. de magis. conue. l. j. in princ. ff. de tut. z rat. distra. l. j. §. nunc tractemus. cum simi. Sed huic parti lese poterit aliter esse consultum prosequēdo appellationem in aliquo contra principalem, ergo videtur quod iudex nō posset ob hoc cōueniri. ¶ Octauo probatur sic, Quando vnus tenetur directo. z alius per quandam consequentiam ratione imperitie doli, vel culpe, z ille, qui principaliter tenetur, est paratus in se susc̄ipere iudicium, alius liberatur, vt ff. de nox. l. de illo. in princip. ff. de alien. iudi. mu. cau. fac. l. iij. §. fi. de petitio. here. l. sed z si. §. item si rem. in fi. §. 3 in questione nostra iudex tenetur ex quadam consequentia ratione culpe, seu imperitie, ergo principali parato susc̄ipere iudicium appellationis iudex nō poterit conueniri. ¶ Nono probatur sic, Delictum iudicis male iudicātis z procuratoris equiparātur, vt C. de pena iudi. qui male iudic. l. j. z ij. z de aduo. diuer. iud. l. j. z ibi no. Sed ego habeo qđ si sen-

tētia dicatur male lata propter factum procuratoris, ⁊ si prin-
cipalis est paratus iudicium suscipere in se, procurator tamen
non pōt conueniri, vt ff. de dolo. l. ⁊ eleganter. §. pen. ⁊ ff. man. l. si
procurator. in prin. ⁊ ibi no. Facit ad hoc qđ dictum est s̄. pro-
xi. arg. ergo hic cum principalis iudicium suspiciat, iudex non
5 poterit effectualiter cōueniri. ¶ †Decimo probatur sic, Quā
do sententia non ledit partem, iudex non facit litē suam nec te-
netur ex quasi maleficio, vt ff. de var. ⁊ extraord. cogni. l. fi. ⁊ ibi
no. in gl. ibi i. sententia nulla, sed per appellationem sententia an-
nullatur. ¶ Item pro hoc pene que statuuntur in iudicem ini
que iudicantem, habent locum, si sententia habuerit effectum,
vt l. j. in fi. ff. qđ quisq; iur. Sed in questione nostra non habuit
effectum propter appellationem partis, ergo iudex non potest
effectualiter conueniri.

6 **Econtra** qđ iudex possit cōueniri probatur alijs de-
cē rōnibus. ¶ †Primo sic, Quādo sunt di-
uerse actiones, vna penalis, ⁊ alia persecutoria, vna nō tollitur
per aliam, nec per exceptionem nec electionem, vt ff. de condit.
fur. lege si pro fure. §. j. de fur. l. ancille. Sed actio, que datur cō-
tra iudicem qui male iudicauit, dicitur penalis, ideo dicitur in
tex. in penam sustinebit, ⁊c. vt institu. de obli. que ex quasi delic.
in princ. de var. ⁊ extraordi. cog. l. fin. de actio. ⁊ obli. l. ex malefi-
cijs. §. si iudex. ergo electa appellatione, que est rei persecutoria
non tollitur penalis, nec remedium, qđ datur contra iudicem:
ergo effectualiter iudex potuit conueniri. ¶ Secundo proba-
tur sic, delictum iudicis, qđ in actu committitur appellatione
secuta non tollitur, sed quantum ad iudicem non tollitur pena,
sed firma remanet, vt ff. de his qui. vt indig. l. post legatū. §. sunt
qui putant. ij. respō. vbi videtur casus nostre questionis. Si igi
tur delictum iam per iudicem fuit perfectum tempore senten-
tie, ⁊ remanet appellatione secuta, ergo pōt conueniri effectua-
liter. ¶ Tertio probat̄ sic, In his actionibus que ad interesse
competunt, seu propter interesse, sufficit ab initio, licet pōstea
desinat interesse. ff. de fur. l. inter omnes. in prin. ⁊ de edend. l. vbi
autem. §. j. ⁊ ff. si quis cau. l. qui autem nouo. §. j. cum si. ⁊ ibi no.
sed hic ab initio tempore sentētie late interfuit licet postea per
interpositionem appellationis desinit interesse, debet actio re-
7 manere, ⁊ sic iudex poterit effectualiter conueniri. ¶ †Quarto
probatur sic, Quando sunt plures actiones competentes ad di
uersa siue cōtra eundem siue cōtra diuersos, ex diuersis causis
possunt simul agitari. l. si idem cum eodem. ff. de iurisdi. omnium
iudi. ⁊ l. fi. de ann. excep. ⁊ no. per Dyn. extra de reg. iur. ca. nul-
lus. ⁊ maxime cum sententia lata in vna non parit exceptionem
rei iudi. in alia propter diuersitatem rerum, causarū, ⁊ persona-
rum, vt ff. de excep. rei iud. l. cum queritur. l. seq. C. qui. res iudi.
non noc. l. j. ⁊ per totum ti. res inter alios acta. in rubro ⁊ nigro
Sed he actiones sunt huiusmodi quia cōpetūt cōtra diuersos
⁊ ex causis diuersis: quia vna est ex quasi maleficio, alia ex alio.
¶ Item ad diuersa: quia ista que datur contra iudicem, datur
ad id, quod equum indicātis religioni videbitur, alia ad aliud.
ergo possunt simul proponi, ⁊ sic iudex poterit effectualiter con
ueniri, ⁊c. ¶ Quinto probatur sic. Certum est q̄ si per factū iu
dicis iustitia partis differtur, iudex venit puniēdus, vt C. de iu
di. l. properandum. §. sin autē. ⁊ in auth. de mā. prin. §. sit tibi. ⁊
§. seq. ⁊ in aut. vt diffe. iu. §. j. licet dicatur q̄ puniatur criminali
ter pena fisco inferenda: tamen idem de pena inferenda parti. s.
de interesse ad qđ datur actio in factum descendens ex quoli-
bet crimine, vt l. nec quicquā. ff. pro socio. ⁊ l. qui nomē. ff. de fal.
sed sine dubio iste iudex, qui malam sententiam tulit, distulit li-
tem: quia facit partem appellare, ⁊ vocare per alia iudicia, ergo
ob hoc saltem poterit effectualiter conueniri. ¶ Sexto probat̄
sic. Ubi lex generaliter loquitur, ⁊ nō distinguit, nec nos distin
guere debemus, vt l. iij. ff. de offi. preto. de publician. l. de pretio.
qui ⁊ a quibus. l. prosperit. cum simi. sed lex generaliter dicit iu
dicem qui male iudicauit teneri, nec distinguit vtrum fuerit ap
pellatum vel nō, vt dictis legibus, ⁊ insti. de ob. que ex quasi de
lic. nascuntur. in prin. ⁊ l. fi. de var. ⁊ extraor. cog. nec per aliā le-
gē reperitur distinctū, ergo nec nos debemus distinguere, ⁊ sic
8 iudex poterit effectualiter cōueniri. ¶ †Septimo probatur sic
Nō debet esse melioris conditionis qui est in statu dubio, quā
qui est in statu certo, vt l. Julianus verum debitorem. ff. de cōd.
indeb. l. j. in princip. ff. de lega. iij. ⁊ ff. ad Velle. l. aliquando. Sed
posito quod sententia esset lata in causa appellationis, ⁊ quali-
tercunq; iudex veniat condemnandus, ergo ⁊ nunc appellatio-
ne pēdente. q̄ probo, Aut enim pronunciabitur bene appella-
tum, ⁊ tunc multo magis iudex condemnabitur: quia tunc dete
cta est iniquitas sua. vt l. a procōsulibus. in fi. C. de app. aut ecō-
tra, fuit pronunciatū bn̄ iudicatum, ⁊ male appellatū, ⁊ tunc iu
dex appellationis faciet iniuriam appellanti, q̄ nos presuppo
nimus in themate, q̄ sentētia lata fuit iniqua, ⁊ sic illa iniuriosa
sentētia non egreditur personas inter quas fuit iudicatū, vt l.
si per imprudentiā. ff. de euic. de fideius. l. exceptione. ergo iudex
illa sentētia vti nō poterit, ⁊ sic posset iudex effectualiter conue
9 niri. ¶ †Octauo probatur sic, Si beneficium vni parti cōcedi
tur, illo bn̄ficio alius contra illū, cui cōceditur, vti nō pōt eo in-
uito, vt l. si iudex circūuento. ff. de min. ⁊ de excu. tuto. l. amicissi
mos. in fi. facit ff. de leg. l. nulla. C. eo. l. qđ fauore. s; in questione
nostra beneficium appellādi est concessum parti succūbenti, vt
l. j. ff. de appel. ergo iudex poterit effectualiter conueniri. ¶ No-
no probat̄ sic, per l. si qs legatū. in prin. ad l. Cornel. de fal. sic in-
ducēdo, sicut iudex qui male iudicat, tenetur ex quasi maleficio
vt s̄. pluries est probatū, ita ille qui sibi adscribit in testamēto,
tenet̄ de quasi falso: q̄ nō est falsum proprie, vt C. de his qui si
bi adscri. in testō. ⁊ ibi no. super rub. ⁊ eo. tit. l. senatus. ⁊ ff. ad l.
Fal. l. j. in fi. ⁊ l. diuus Claudius. s; qui sibi adscribit in testō q̄
postea rūpitur, vel irritatur, nihilominus punit̄, vt d. l. si quis le-
gatum. ergo iudex qui dedit malam sniam, que postea rumpit̄
poterit effectualiter conueniri. ¶ Decimo probatur per casū
l. fi. C. de pena iud. qui male iudic. sic inducendo, Certum est q̄
snia lata per pecuniam est ipso iure nulla. vt l. venales. C. qn̄ pro
uoc. non est neces. ⁊ ff. ad Treb. l. seruo inuito. §. cū pretor. ⁊ ibi
no. tamen iudex, qui per pecuniam iudicauit, tenetur parti, cō-
tra quam sententiam tulit, l; ipso iure sit nulla: ergo etiam hoc
casu licet post appellationem extinguatur pronunciatum, iu-
dex poterit effectualiter conueniri ⁊c.

ADDITIO.

a Th. Dip. ¶ Iudex. Alias inci. a sentētia iudicis, qui per impe
ritiā. ⁊ ita alleg. Barto. in l. item si res in fin. prin. ff. de arbit. Et
hoc dicit, in summa, Iudex si p imperitiā male iudicauit tene
parti ad interesse, si potuit appellare, ⁊ nō appellauit. Si vero
appellauit ⁊ obtinuit, tenetur ad sumptus ⁊ expēsas appellan
tis, vel tenebitur: q̄ propter delationē cause appellationis debi
tor est factus non soluēdo in totū, vel in partem, si succūbit ap-
pellator, tunc iudex non pōt cōueniri. Aut appellatio pendet,
⁊ poterit cōueniri solum ad expēsas, ⁊ cetera dāna. Aut causa
appellationis est deserta, ⁊ tunc si non detulit iudex appellatio
ni, poterit cōueniri. Aut appellatio est deserta per negligentiā
partis, vel aliter, est ei imputandū, ⁊ iudex non pōt cōueniri. Et
adde q̄ de ista disputatione meminit idem Bart. in l. fi. ff. de va-
rijs, ⁊ extraordi. cogni. ibi vide apost. ⁊ in l. si minoris. ⁊ ibi vide
apostil. ff. de admi. tut. ⁊ in l. q̄ etiam. §. ex quibus. ⁊ in d. l. si
res. in fi. princ. de arbi. ⁊ Bal. in cap. j. §. iudices. in fine. de pace
iura firman. Et de ista disputatione vide plene Fely. in rub. ex
tra de appe. ⁊ Alex. in l. j. in ver. in eadem. ff. quod quisq; iur. et
ibi vide plene per do. meum Ias. ⁊ in ea. l. j. §. si. eo. tit. ⁊ Ang. de
Are. in l. j. in prin. ff. de appel.

1 ☞ Iudex, qui per imperitiam male iudicauit, an tenetur par-
ti si pars potuit appellare, ⁊ non appellauit.

Solutio. Domini nostri Iesu Christi nomine inuoca
to, ac eius gloriose Matris virginis Ma-
a rie, saluo semper[a] iudicio cuiuslibet doctoris ⁊ Scholaris qui
melioribus rationibus, ⁊ iuribus moueretur, ⁊ specialiter pa-
tris, ⁊ do. mei Ray. de Forli. cui⁹ correctiōi me semper subijcio.
1 ¶ †Ad decisionem presentis questionis inuestigandū est an
iudex qui per imperitiam male iudicauit, tenetur parti, si pars
potuit appellare, ⁊ non appellauit, ⁊ hunc punctum tangit gl.
in simili, quod quisq; iur. l. j. post prin. glo. magne in verbo
iuris. ⁊ ibi dicit quod iudex tenetur: q̄ potuit subesse causa qua
re pars non appellauit, vt ff. manda. l. si procurator. rē. §. si igno-
rantes. sed Guliel. de Cug. dicit idē si nulla causa subsit: q̄ iu-
dex non potest parti imputare quare contra ipsius sententiā
non venit. nam sue culpe alij, ⁊c. vt l. cum in fundo. §. qđ si mu
lier. ff. de iure dot. itē tenet ibi Cy. ⁊ Ant. de Pisis, ⁊ hoc puto
b verum ⁊ videtur expressum ff. de appe.[b] l. j. in prin. cū gl. in ver.
iniquitatem. vbi dicit̄ quod licet quis habeat beneficiū appel-
landi nihilominus iudex facit litem suā. Et hoc etiam tenet gl.
si bene aduertatur, in d. l. si per imprudentiam iudicis, vbi si nō
appellauit, nocet sibi quātum est in actione mouenda cōtra ven-
ditorem. sed ei bene competit actio contra iudicem, addo quod
iudex nō possit obijcere parti: q̄ nō appellauit, sicut venditor
non potest obijcere emptori, cur contra se agentem nō excepit
vt ff. de de euictio. l. vēdicātem. cum l. seq. ⁊ quod in eis no. Po-
hoc videt̄ tex. in simili, ff. de alie. iudi. mu. cau. fact. l. item si res.
prin. facit C. si tutor vel curator interuenerit. l. j. hoc etiā vide
tenere Inn. ⁊ Hostiē. extra de appel. ca. sepe contingit. in fi. glo.
magne, in ver. sed nunquid. Nec obstat si dicatur quod si nō ap-
pelat videtur sententiam approbare. vt C. de appel. l. j. ⁊ C. quo
modo ⁊ quando iud. l. ab eo. cum sim. q̄ fateor quod videtur sē
tentiam approbare tanquam sic latam, non tanquā bene latā
vt dicimus ratihabitione neg. gest. vt no. ff. de neg. gest. l. Pom-
ponius

ponius scribit.in gl.magna. Facit ad hoc quod dicimus quod per appellationem quis confirmat sententiam,vt l.iij.§. falsus. rem ratam habe.qs intelligendum est quod approbat tanquã sic latam,nõ tãquam bene latam,alias frustratoria esset appellatio. Hoc ergo posito pro constanti qõ pars que potuit appellare,z non appellauit,habet actionem contra iudicez, apparet quod dubium nostre questionis procedit an per appellationẽ interpositam iudex potest se tueri. Et ad hoc declarãdũ adhuc aliud inuestigandum occurrit quod habetur inst.de ob.que ex quasi delic.in princ.z ff.de var.z extraordina.cog.l.fin.vbi dicitur qs inquantum de ea re equum religioni iudicantis visum fuerit,penam sustinebit,an illa sit mera pena ex parte vtriusq, an vero sit pena solũ respectu iudicis,an interesse respectu partis,dico quod solũ respectu iudicis est pena,z respectu partis est interesse. Et hoc probo per tex.de his qui dele.vel effu.l.j. in fi.vbi videtur quod ista verba,in quantum iudici equum videbitur,referuntur ad interesse,vt ea.l.in prin.versi.si minor. coniuncta.l.fin.cod.ritu.z institu.de ob.que ex quasi delic.§.ab homine,z est expressum.ff.de dam.infe.l.iij.z ibi not. Ad aliud autem quod dixit,in quantum religioni iudicantis videbitur,dat arbitrium iudici,vt ex causa possit cõdemnare in minus quam sit interesse partis,vt si est filiusfa.qui minus habet in peculio, vt ff.de iudic.l.si filius.vel quia errauit in lege fortissima, vt in l. Gallus,z ita debet intelligi glo.inst.de ob.que ex quasi delic. in princ. Sed si per dolum male iudicasset illud totum esset mera pena etiam si partem non leserit.si tamen per eum nõ remanet,vt si sententia est nulla:quia corruptus pecunia.l.fi.C. de pena iudi.qui male iudic. His premissis pro solutione nostre questionis est sciendum,aut pars appellauit,z in causa appellatio nis obtinuit,ita quod sententia est rescissa.z tunc dico quod iudex nihilominus poterit conueniri: tamẽ nõ habetur ratio totalis interesse quod erat ab initio,sed habetur ratio sumptuum vel expensarum,que facte fuerunt in causa appellationis,quas alias nõ sustinuisset nisi quia cõtra eum fuit inique iudicatum, vt ff.rem ra.hab.l.si sine.§. cum autem.z §. Marcellus. vel propter dilationẽ,que occurrit,si in causa appellatiõis debitor est factus nõ soluẽdo in totum,vel in partem,vt not.ff. de petitio. here.l.nec vllam.§.pe.in vulg.est §.l.etiam si putauit.ibi, nisi pertentis interesse.z ff.si certum pet.l.periculum.z C.de arbit.l.ij. z C.arb.tute.l.ij.cum si. Ad hoc optime facit extra de sent.excom. cap.sacro.vbi licet ab initio interfuerit pluries: tamẽ desinit interesse facto ipsius actoris:ergo,&c.vt l.z ideo de condi.fur.

¶Item desinit interesse per interpositionẽ appellationis que fingit retro nõ esse iudicatum:ergo,&c.vt l.si quis vxori. §. fi.ff. de fur.Et hoc modo intelligo opi.no.ff.de var.z extraordi.cog.

d in l.fi.vbi dicitur quod quando sentẽtia est nulla[d] iudex non facit litem suam scilicet quo ad totale interesse,sed quo ad expensas propter hoc factas.z cetera dãna sicut supra dictũ est.Aut

e in causa appel,appellator succubuit[e] z sic sententia prima fuit cõfirmata.z tunc iudex non poterit conueniri. Talis enim sententia excusat iudicem,vt C.de appell.l.a proconsulibus. Facit ad hoc.C.si plures vna sent.l.j.z hoc videtur velle glo.j.facit.de exce.rei iud.l.j.circa prin. Aut causa appel.pendet,z tunc quia statim interposita appellatione extinguitur pronunciatum, vt ff.ad Tur.l.j.in fi.z sic desinit interesse,dico idem quod poterit cõuenire solum ad expensas,z cetera damna, cum primum ius

f remanet[f] sibi illesum,vt ff.de alie.iud.mut.cau.fac.l.iij.§. ex quibus.vt illud quod ibi dicitur ex mutatione aduersarij, idem sit hic in mutatione iudicis. Ad idem optime ff.mãd.l. creditor. in prin. Nec ob.si dicis quod pẽdet causa preiudicialis:qz hoc est inter diuersas personas,vt no.in d.l.creditor. Nec ob.l.si minoris.de admi.tu.secundum veraz lec.z quod no.per Azo.in sum. C.si aduer.rem iud.qz ibi interposita fuit appellatio ab ipso curatore,eodemqz debitore,vnde non preiudicat alijs adultis in actione eis iam quesita. Hic vero appellatio fuit interposita ab ipso,qui actionem habebat contra iudicem. Secundum hoc ergo quantum ab alio possum exigere,non computatur interesse, vt ff.de ver.obl.l.si quis stipulatus sit.§.fi.cum alijs ẽ. alle.licet alias secus sit in quibuscunqz pretorijs stipulationibus, vt ff. qui satisd.cog.l.h.in fi. Aut causa appellationis est deserta per cursum temporis, z tunc si quidem iudex appellationi non detulit,nihil potest iudex parti imputare.z poterit conueniri,sicut dixi supra in parte que potuit appellare,z non appellauit, per easdem rationes.z hoc no. Inn.expresse in d.c.sepe de app. in fi.gl.magne. Aut iudex detulit appella,z partis negligentia

g est deserta,vel alio modo pars renunciauit[g] appellationi,z tũc cum per interpositionẽ z appellationis eo ipso sit quesitum ius liberationis iudici respectu totalis interesse licet remanserit obligatus propter sumptus,vt ẽ.dictum est,nõ potest pars per istam renunciationem,tacitam,vel expressam resuscitare obligationem contra iudicem,vt ff.de pac.l.fi. Ista enim partis negligentia iudici nocere non debet,vt C.de pig.l.presces.z ff.de euic. l.j.in prin.z l.Weremius.§.Laia Seia.cum simi.

¶Disputata fuit questio ista per dominum Bart.in ciuitate Perusij Anno domini Mcccxlv.die x.mensis Februarij,&c.

ADDITIONES.

a Th.D. ¶Saluo semper. Ista verba vsq; ad illud verbum ad decisionem,non sunt in libris antiquis Bar.manu scriptis.

b De appellatio. Vide Bar.in d.l.prima,vbi voluit quod remedium appellationis non tollit regressum contra iudicẽ, qui male iudicauit,z vide Bar.in l.fi minoris.ff.de administra. tu.qui videtur contrariari,z vide glo.z Doct.in l.prima.ff. quod quisque iur.

c ¶De dam.infe. Vide Alex.de Imo.in l.iij.§.in eum. in fi.ff.de dam.infec.

d ¶Quando sententia est nulla. Vide Jaso.in l.prima in fi.ff.qs quisque iur.

e ¶Appellator succubuit. Contrarium videtur tenere Imo.in c.pastoralis.de officio deleg.

f ¶Jus remaneat. Nunquid possit agi contra iudicẽ a cuius sententia est appellatum,vide gl.in clem.ij.in gl.vltima in verb. de negati.de appel.z vide Maria.Soci.in consil.xxiiij.incip. visis ac diligenter.in secunda questione prin.z Alex.in l.iij.§. fin.de damno infecto.

g ¶Renunciauit. Vide plene Feli.in rub.extra de appel.vbi plene ponit de veritate istius dicti.z ibi ponit plures concor.z vide Jas.in l.j.ff.quod quisq; iur.z Ang.de arc.in §.j.inst.de obl. que ex quasi deli.nascun.vide etiam questio.quam ponit Bar. super qua consuluit in statuto Tuder.in l.iij.ff.de ope.liber.

QVÆSTIO X.

1 ¶Hereditariam rem qui possidet,si nullam aliam iustam causam possidendi habeat videtur ex hoc se gerere pro herede vel hereditatem adire.

2 Non improbare est approbare, quando de alicuius lucro vel commodo tractatur.

3 In dubijs declaratio voluntatis defuncti pertinet ad heredẽ.

4 Presumẽdum in dubio est quod quis habeat animum faciendi id,quod in delictum non cadit.

5 Aditio hereditatis fit voluntate,p bata per actus extrinsecos.

6 Aditione hereditatis debitoris creditori contingit liberatio.

7 Additionem illud quod potest fieri citra ius z nomen heredis, non inducit.

8 Debitores inuicem sine heredes,dicuntur inuicem obligati ex quasi contractu.

9 Tempus non est modus tollendi,vel inducendi obligationis

a DEbitor[a] in diẽ cognouit sui creditoris hereditatẽ sibi foze delatam,in qua hereditate aliud quã ipsum nomẽ debiti non erat,qui debitor dictam hereditatẽ adire,nec repudiare non expressit,z decessit.Queritur, nunquid heredes ipsius debitoris possint de iure dicere dictam hereditatẽ foze per dictum debitorẽ aditã,z ad eos transmissam,vel non,z q videatur adita,

1 probatur sic. ¶†Primo qui hereditariam rem possidet,si nullam aliam iustam causam possidẽdi habet,videtur ex hoc se gerere pro herede,vel hereditatem adire,vt C.de rep.her.l.j.z ij. z de iu.deli.l.j.z qs ibi no.Sed debitor dicit possessor rei,z iuris hereditarij,vt ff.de pet.her.l.regulariter.z l.nec vllam.§.fi.cum l.seq.z seq.fa.ercis.l.fundus qui dotis.in fi.ergo ille debitor tãq; possidẽs rem hereditariã videt adiuisse. ¶Secundo sic,Quando ad petitionẽ creditoris statuitur ei cui defert hereditas.terminus intra quẽ adeat,vel repudiet,si intra tempus nihil facit, videt adire,vt C.de iur.deli.l.fi.§.fi.si quis aũt temerario.no.ff.de acqui.he.l.quãdiu institutus.Sed iste debitor in diem cui delata est hereditas creditoris,videt habere dictam electionẽ:qz si vult esse heres non soluat,si non vult esse heres,dic interpellat eum vt soluat,ergo nil faciẽdo videtur adire. ¶Tertio sic,Per cursum temporis,nil contra faciẽdo inducitur presumptio ratihabitionis,vez q quis patiatur rem esse apud alium.l.fi. C.fi ma.fac.rat.hab.ff.de iniust.test.l.filio preterito.z ad Treb.l.si impubes.§.fi. Si igitur presumit approbare eo casu q est perdere q de facili nõ presumit,ergo multo magis in casu proposito

2 presumitur voluisse esse apud se,ex quo inducitur lucrum suum, qõ de facili presumitur.vt statim dicaz. ¶†Quarto sic,Nõ improbare est approbare,qñ de alicuius lucro vel cõmodo tractat, vt l.si absentis.C.si cer.pe.z qs ibi no.per gl.z doc.ff.rẽ ra.hab. Lquo enim,in prin.z qs ibi no.per gl.in ver.cõprobare sic. in p posito nõ repudiare est adire,z approbare cum de suo cõmodo

3 tractatur.s.de acqui.hered. ¶†Quinto sic,In dubijs declaratio voluntatis defuncti pertinet ad heredẽ,tanquam ad eũ,qui

melius dz cognoscere, vt l. si quis a filio. §. si qs plures. ff. de le. j.
⁊ ibi no. fami. erc. l. heredes. §. si incerto. ⁊ ibi no. ⁊ insti. de leg. §.
si generaliter. ⁊ ibi no. ⁊ no. per Dy. in c. in obscuris. de re. iu. li.
vj. Sed dictus debitor potuit cessare in restitutiõe dicte rei ani
mo adeundi hereditatẽ, ergo ⁊c. ¶ Sexto sic, Hereditatis adi-
tio consistit in animo. ff. de acquir. hered. l. j. C. de iur. delib. l. po
tuit. sed de iure presumitur ꝙ quis habeat animum ꝙ nolit es-
se obligatus, quod patet: qr non valet remissio vel legatũ qd cõ
fertur in potestate eius, qui debet obligari. l. senatus. §. legatũ.
de leg. j. de act. ⁊ ob. l. sub hac. ⁊ ideo dicit lex, ꝙ qñ promittitur
quãtitas maior vel minor alternatiue, ꝙ minor quãtitas est so-
lum in obligatione. l. si stipulatus fuerit decem aut quindecim.
de verb. obl. ⁊ de leg. ij. l. si ita relictum. §. fi. Ratio est: qr lex non
presumit, ꝙ quis velit obligare de quãtitate maiori, vt dictis le
gib. patet. ⁊ no. Cy. C. de verb. sig. l. cum quidam. Si ergo presu-
mitur ꝙ nolit obligari, ergo patet ꝙ habuit animũ adeũdi he-
reditatem sui creditoris: qr ex hoc sequitur ꝙ nõ est obligatus.
4 ¶ † Septimo sic. In dubio presumendũ est ꝙ quis habeat ani
mum faciendi id, qd in delictum non cadit. ff. pro socio. l. meri-
to. de ser. corrup. l. si quis seruum cõem, de iniu. l. item apud La
beonem. §. si curauerit. de reg. iur. l. semper in dubijs. Sed in p-
posito, aut nos presumimus illũ debitorẽ in diem habuisse ani-
mum adeũdi hereditatem, ⁊ habemus propositũ, aut dicimus
contrarium: ⁊ tunc per cursum diei apposite fuisse in mora sol-
uendi, ⁊ sic est in dolo, ⁊ culpa, vt l. quod te. si cert. pet. ⁊ de regu.
iur. qui sine. Sed hoc facere non debemus, ergo presumendum
ẽst ipsum habuisse animum adeundi hereditatem, ⁊ sic mora ces
sat, ⁊c.

Contra qd non possit dici hereditas adita probat̃, rõnibus infra scriptis. ¶ Primo sic, † He-
5 reditatis aditio fit voluntate probata per act' extrinsecos. ff.
de acqui. here. l. mutuum. ⁊ ibi no. in l. pro herede. §. j. ⁊ C. de iu.
delibe. l. potuit. Sed in questione proposita nullus ponitur in-
teresse actus, ergo nõ põt dici hereditas adita. Scdo probatur
sic, In dubio non presumitur qd quis velit habere animum se
obligandi, vt probatur iuribus s. alle. in vj. opp. contrarie par-
tis, sed per aditionem hereditatis grauatur quis oneribus he-
reditarijs, vt C. de acqui. her. per totum. ff. eo. ti. l. pro herede. §.
si quid tamen. insti. de auth. tuto. §. neque tamen. ⁊ sic in dubio
6 non presumitur quod habuit animum adeundi. ¶ † Tertio p-
batur sic, Sicut per aditionem hereditatis debitoris credito-
ri contingit liberatio, ita per compensationẽ, quam debitor op
ponit creditori, contingit liberatio. Jura sunt vulgaria. Sz in
dubio non presumitur qd debitor habeat animum compensan
di, nisi hoc dicat, vt ff. de compen. l. si quid a fideiussore. ⁊ ibi no.
⁊ C. de cõpen. l. si constat. ⁊ ibi no. ⁊ insti. de act. §. in bonefidei. ⁊
ibi no. nec hereditatis aditio dz presumi, nisi dicatur lz per eaz
7 liberatio inducatur. ¶ † Quarto probatur[b] sic, illud ꝙ põt fie
b ri citra ius, ⁊ nomen heredis non inducit aditionẽ, vt l. pro he-
rede. §. Papin. de acqui. her. sed tacere factum ab illo debitore
defuncto, potest fieri citra ius, ⁊ nomen heredis, qr põt solutio-
nem negligere, sicut quilibet alius debitor. ¶ Item põt hoc fie
ri sine delicto. Non em põt dici qd cursus diei constituat ipsum
debitorẽ in mora, cum nullus alius esset heres debitoris, cui sol
ui possit, vt l. pecunie feneb'is. §. fin. ff. de vsur. ergo non põt dici
hereditatez fore aditam. ¶ Quinto per gl. que vr̃ dicere de hac
qõne. C. de rei vxo. ac. l. j. §. exactio. vbi dicit gl. ꝙ si res estimate
sunt date in dotẽ, ⁊ marit' reseruauit sibi electionẽ an restituat
rẽ, vel pretium qd ipse dz eligere, alias trãsfertur electio in mu-
lierem. Ex hoc concludo, qd ex solo cursu temporis marito nil
faciente, maritus presumeretur habere animum illuz, ex quo in
mora non incideret, statim presumeretur habere animum soluẽ
di pecuniam, nisi dicatur in mora soluendi fundum, ne videatur
in mora soluendi estimationem, tñ neutrum istorũ presumitur,
sed in vxorẽ electio trãsfertur, vt ibi pz, ergo solo cursu tẽporis
8 non videtur habere animum adeundi hereditatem. ¶ † Sexto
probatur sic, Illi qui sunt inuicem debitores siue heredes, dicũ
tur inuicẽ obligati ex quasi 9ctu, vt pz per totum tit. fa. erc. ff. ⁊
C. sed si vni socio defertur hereditas alterius, lz inuicẽ non per-
sistant, ⁊ diuisionẽ non petant, non presumitur aditio, nec p̃su-
mitur, ꝙ ab illa obligatione, qua tenebatur si propter cõiũctio
nem voluit obligatum liberatum esse. l. duo fratres. ff. de acq. he
re. ergo nec in proposito dz presumi conditio, vt per hoc indu-
9 catur liberatio, ⁊c. ¶ † Septimo sic, Tẽpus non est modus tol
lende vel inducẽde obligationis, vt ff. de act. ⁊ obl. l. obligat. fere
§. placet. C. de pac. l. si certis. ⁊ de vsu. l. cum de in rem verso. sz si
ex solo cursu temporis induceretur aditio, tempus esset modus
tollende vel inducende: ergo, ⁊c.

ADDITIONES.

a Th. Dip. ¶ Debitor. De ista disputatione Barto. vide plene
do. Fran. de are. in consi. clxũ. inci. verum est. ⁊ Bar. in l. gerit. in
viij. col. ff. de acqui. her. in ver. venio ad quartum. ⁊ vide Alex.
ibi. in ver. quero quatuor. ⁊ vide Alex. ⁊ mod. plene in l. non hoc
in pe. ⁊ vlt. col. C. vnde cogna. ⁊ ibi vide Jas. ⁊ Phil. Deci. ⁊ A-
lex. in consi. xx. in vij. vol. versi. circa consultationem. ⁊ in consil.
xxiij. in eo. volu. inci. consideratis.
b ¶ Quarto probatur. Vide alex. de Imo. in consil. ccxvij. in iij.
volu. inci. ponderatis his que in themate.

1 ☞ Voluntas an possit probari per non factum sicut per factũ. ⁊ qd possit probari per non factum est expressum.
2 Aditio hereditatis fit solo animo declarato.
3 Dominus si est debitor serui ⁊ ei cessat soluere, statim videt̃ habere animum adimendi peculium, nisi contrarium probetur.
4 Pater quando superest legitimus administrator filiorũ, eo casu quo pro filijs, potest adire, nam non restituendo dotem videtur adire pro filijs, sicut pro se.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi nomine inuocato, ad determinationez presentis qõnis.
Primo videndũ est, an ad aditionẽ hr̃ditatis sufficiat sola vo-
luntas, an ẽt requirat̃ actus? Et gl. ff. de acquir. her. l. j. in prin.
videtur dicere, qd requiratur volũtas declarata per actũ. alibi
videtur dicere ꝙ sufficit sola volũtas, vt l. pro herede. §. j. eod. ti.
⁊ C. de iur. deliber. l. potuit. ⁊ ibi per gl. ⁊ doc. cõmuniter tenent.
1 ¶ † Secũdo est videndum, an ista voluntas possit probari per
a non factum sicut per factum. Et quod possit probari per nõ fa
ctum est expressum C. de iure delib. l. fin. §. si quis autem temera
rio. vbi quãdo ad petitionem creditorũ statuitur alicui tẽpus
intra qd adeat, vel repudiet, tacẽdo per tempus illud videtur a-
dire, vt no. ff. de acquir. her. l. quandiu. ⁊ dixi s. in ij. ⁊ iij. ratione
facta pro parte affirmatiua. facit. ff. de acq. her. l. recusari. fm in-
tellectum quem ibi ponit Jac. de Aretio. Hoc premisso dico in
questione premissa, heredes dicti debitoris posse dicere heredi
tatem per defunctum fore aditam, ⁊ ad eos de iure trãsmissam:
qd probo tribus rõnibus. ¶ Prima est illa, presumendum est,
quod quis habeat animum faciendi id in quo delictum nõ ca-
dit. l. merito, cum simi. ff. pro socio. sed in proposito aut nos pre-
sumimus illum debitorem in diem habuisse animum adeundi, ⁊
habeo propositum. Aut dicimus contrariũ, ⁊ tunc per cursũ
diei apposite fuisset in mora soluẽdi, que mora est dolus vel cul-
pa. ff. si certum pet. l. quod te. de re iudica. l. quesitum. ergo cum
hoc facere non debemus, presumendum est ipsum habuisse ani
2 mum adeundi hereditatem, ⁊ sic in mora non esse. ¶ † Secũdo
sic, Sicut hereditatis aditio fit solo animo declarato, tamẽ, vt
dictum est, ita compensatio fit ipso iure, si opponatur ab homi
ne, vt instit. de actio. §. in bone fidei. C. de compen. l. si constat. ⁊
ibi not. hoc tamen fallit in casibus, in quibus cõpensatione nõ
facta quis incideret in penam, moram, vel culpam, quia tũc cõ
pensatio intelligitur fieri ipso iure, nec requiritur factũ homi-
nis ad hoc declarandum. Preterea, lex presumit hominem hoc
velle, vt C. de compensa. l. si constat. ⁊ d. l. si quis a fideiussione. ⁊
ibi plene. Ita in proposito nõ requiritur alia declaratio volun
tatis, sed ex sola retẽtione inducitur aditio, ne alias incidat in
penam, vel in moram ante aditionẽ hereditatis, si nõ restituat.
¶ Preterea, pro hoc videtur casus recte intelligendo, de pe-
lega. l. si peculium. §. sicut autem. sic inducendo, sicut hereditas
3 aditur solo animo, vt ff. de pecul. l. non statim. in fi. † sed si do-
minus est debitor serui, ⁊ ei cessat soluere, statim videt̃ habere ani-
mum adimendi peculium, nisi cõtrariuz probetur, vt d. §. sicut
autem. ita in proposito videtur habere animum adeundi here-
ditatem, nisi contrariũ probetur. ¶ Hoc etiam probatur per
omnes rationes. s. pro hac parte inductas. Et ista questio pen-
dit, ⁊ locum habet ⁊ sepe de facto occurrit, quando mater dece-
dit, ⁊ eius filij remanẽt qui sunt heredes patris. ⁊ sic debitores
matris in dotẽ. Nam dico quod si dicti filij steterunt per annũ
quod dictam dotem non soluerunt alijs, qui ab intestato succe-
derent ipsi matri, hoc ipso tam ipsi quam ipsorum heredes pos-
sunt dicere dictam matris hereditatem fore aditam, maxime si
instrumento dotis esset apposita pena, si nõ restitueretur debi
to tẽpore, sicut diximus s. de compẽ. quo casu fit ipso iure, nec
requiritur factum hominis. Hoc exemplum de compẽ. propter
procederet de hereditate materna, que dicitur proprie pertine
re ad filios ipso iure, sicut dicitur quod cõpẽsatio fit ipso iure,
4 vt l. si mater. C. de suis ⁊ legi. ¶ † Item quod dixi quãdo super
sunt ipsi filij debitoris, idem dico quando superest pater legiti
mus administrator filiorum eo casu quo pro filijs potest adire.
Nam non restituendo dotẽ videtur adire pro filijs, sicut pro se.
Idem si superest tutor filiorum infantium, vt ff. de pecul. l. sed si
damnum. ⁊ l. seq. Et eadem ratione idem dico siue debitor põt
adire ex persona sua, siue ex iure deliberandi ad se transmisso ex
persona alterius per l. cum antiquioribus. C. de iur. delibe. siue
alio

alio quocunq; modo. Et predicta vera quando ipse debitor vel ipsius heredes ex hac cessatione voluit dicere hereditatem esse aditam sed si alius agens contra dictum debitorē, vel eius heredes, cum ipse sui creditoris hereditatē negaret adiuisse, vellet conuincere hereditatem ex cessatione predicta, hoc non posset. Predicta vera, nisi de dicti debitoris voluntate aliud appareret expresse, vel per coniecturas, vt dicit tex. expresse, z gl. in d. l. si peculium, §. sicut autem, de pec. leg. Et hoc probāt omnes rationes facte pro contraria parte. adeo qō eis non est necesse respondere. Ad predictam distin. no. qō ipso allegāte presumitur aditio: secus si ipse contradicit. probatur z facit C. de proba. l. si ue possidetis, per gl. z doctor. ꝛc.

ADDITIONES.

a D. D. C Sedo est videndum. Vide Bal. in l. cū antiquioribꝰ, C. de iur. deli. z ibi omnino Pan. de La. versi. item Bol. allegat istum tex. z Alex. in consi. xx. inci. ponderatis his, que vers. preterea sola presentia. iij. volu.

b C Administrator filiorum. Vide plene per do. Fran. de aret. in consi. clxj. incip. in puncto consultationis.

QVÆSTIO XI.

1 Filius si reperitur preteritus, qui erat legitimus, z suus tēpore testamenti ante vel post ipsum testamentum est ipso iure nullum.

2 Testamentum imperfectum valet inter liberos, licet nō quo ad extraneos.

3 Filius ex verbis positis in testamento cōtra ipsum nil impedit quin dicat ipsum testamentum nullum.

4 Liberi legitimi si extant per talia verba, filij spurij, non intelliguntur legitimi.

a IHabeo filiam a naturalē ex muliere cui qua poteram cōtrahere matrimonium, extraneus heredē instituit, z ipsi filie mee quedam legauit, vt filie, nec eam naturalē nomine mortuo, d. filia dicit se legitimam, per aut. si quis, C. de nat. li. z tanquam preterita dicit testamētum nullum, queritur quid iuris: C Primo, qō testamentum sit nullum, qō sic probatur. Si filius reperitur preteritus, qui erat legitimus z suus tēpore testamenti ante vel post, ipsum testm̄ est ipso iure nullum. C. de li. pret. per totum. z l. filius. z l. pe. ff. de inio. te. l. posthumi. in prin. Sz ista filia reperitur legitima ꝓpter nominationē factam de ipsa in testamēto, vt d. aut. si quis. z in corpore vnde sumitur, est ergo sua sicut si esset nata ex matrimonio, vt in aut. g. bus mo. na. effi. sui. §. illud. ergo cum reperiret se preteritam, potest dicere testamentum nullum. C Secundo probatur sic. Legitimatio que inducitur per d. aut. est ex quadā presumptione, que inde resultat scilicet, qō matrimonium contraxit cuz matre talis filie, vt in corpore, vt lic. matri z auie. §. ad hoc, vnde sumitur d. aut. item si quis, sed testamentum licet sit nullum. z inuali dum tamen voluntatem testatoris probat, vt l. fi. ff. de reb. eo. z de fideic. lib. l. in testamento. ergo ex hoc potest dicere testamentum nullum: cum remaneat ex illo testamento probatum quod

2 sit legitima. C Tertio probatur sic, Testamētum imperfectū valet inter liberos, licet non quo ad extraneos. vt C. de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ergo nihil prohibet dictum testamentum valere quantum contingit idem, ex quo inducitur vel presumitur legitimatio. d. filie, sed quo ad illud sic, sc3, quo ad institutionem extraneorum non valet, vt ff. fa. er. l. fi. C. de lib. prete. aut. ex causa. vbi testamētum valet quo ad legata nō quo

3 ad institutionem, facit ff. de here. instit. l. fi. C Quarto nihil est impedimento quo minus filius ex verbis positis in testamento contra ipsum filium dicat ipsum testamentum nullum, vt ff. de lib. z posth. li si posthumus. §. fi. ergo ita in proposito poterit dicere se legitimam ex verbis positis in testamento, z concludere testamētum esse nullum. C Quinto videtur casus expressus in d. §. ad hoc. in auth. vt lic. matri z auie, vbi si quis habens filios ex eadem muliere, z in suo testamento nominauit Titium filiū, de aliis nihil dixit, alij ex illo testamento quo preteriti sunt, poterunt se legitimos dicere, z per hoc ostendunt testamentum esse nullum, ꝛc.

Contra Videtur qō testamentum valeat, z non possit dici nullum. Et probatur sic iō in d. aut. ité si quis, z in corpore vnde sumitur, est qz ex illis verbis presumitur testatorem voluisse filios legitimare. Sed in casu nostro ista presumptio voluntatis cessat: qz non est verisimile, qō quis eligat viam ad impugnandum iudicia sua. l. ij. ff. de testa. mi. Si ergo presumitur qō voluisset eam legitimari, voluisset esse testamentum nullum ex causa preteritionis, quod non est verisimile vt dictum est. C Secundo sic, Paria sunt aliquid exprimere verbis, z factis, z exprimere verbis, vt ff. de legi. l. de quibus. in fin. rem ra h. l. Paulus. pro socio. l. coiri. z gl. in l. ij. §. ignominia. ff. de his qui no. infa. Sed si expressisset naturalem, sine dubio esset validum testamentum, licet nihil expressit verbis, sed factis. Nam non tractauit eam vt filiam: quia non instituit nec exhereuauit. vt l. qui filium. ff. de verb. oblig. ergo non videtur legitima vt testamentum irritetur. C Tertio sic, Quando quis cōsequitur aliquid ex testamento, illud videtur comprobare adeo qō contra illud venire non potest. ff. de inoff. testa. l. pe. ante fi. Sed ista filia dicit se legitimam ex testamento, z consecuta est id qō petit, posito qō hoc sit verum. ergo non potest dicere testamentum nullum. C Quarto sic, Jus superueniens ipsius filie facto ex voluntate sua non potest irritare testamentum: qz inconueniens est qō valor ipsius testamenti pendeat ex voluntate ipsius filie. inst. de her. que ab intest. de fer. §. post mortem. facit communia predicto. l. fi. Sed constat qō ex predicta legitimatione facta per patrem in testamento filius non legitimatur nisi ipso in re ratum habente, vt in aut. qui mod. nat. effi. sui. §. generaliter. ergo ex tali legitimatione testamentum irritatur. C Quinto sic, Si liberi legitimi extant, per talia verba filij spurij non intelliguntur legitimi, licet B. de hoc dubitet in d. aut. item si quis causam. Jac. de Bel. hoc tenet expresse in aut. vnde sumitur. z probatur in aut. quib. modis nat. effi. sui. §. generaliter, vbi dicitur qō liberis legitimis extantibus solum in duobus casibus vz legitimatio, scilicet per oblationem curie z per matrimonium si fiant instrumēta dotalia. Hoc premisso arguo sic, Par affectio iudicatur quod liberi habent bona defuncti, z qō valeat testamentum factum ab eo. vt l. ex facto. de vul. z pup. Sed si sunt liberi, z non presumuntur, vt dictum est. ergo nec hoc casu quando testamentum irritatur, vt dictum est, ergo, ꝛc.

ADDITIO

a Th. D. C Habeo filiam. Alias incipit. pater habens filiam. z de ista questione Bar. Vide Alex. in l. penult. C. de natura. lib. in apos. Bar. z in l. si vxor. §. sed z si ea. ff. de adul. in addi. Bar. z Bet. de Anch. in consi. cclxiij. inci. ex tenore priuilegij. z per Felyn. c. illud. de presump. z do. Lud. de Sardis in suo trac. legi. z vide plenius consi. Pau. de La. in consi. lxxxv. inci. presupposito. vbi plene examinat istam disputationem Bar.

1 Nuptie possunt consistere tempore quo verba proferuntur.

Solutio. Et primo dico aliqua q̄ ad intellectū ad. ité si qs. §. ad hoc. in corpore, vt lic. ma. z auie. sunt necessaria. Et primo dico q̄ vt filius sic nominatus sit legitimus requiritur q̄ mulier, ex qua natus est tpe facti testamēti. z prolatorij verborum sit eius cōditionis q̄ cum ea potuerit esse matrimonium: vnde si tēpore testamēti dicta mulier erat mortua, vel effecta religiosa vel alias inhabilis ad matrimonij contrahendū cum testatore, ex dictis verbis non esset filius vel filia legitima: qz tex. aut. item si quis dicit de libera muliere que vxor ei esse poterat. z istud verbū, poterat, potest cē futurū sub iunctiuitatiue de verbis illius aut. non curo: qz sunt verba magistraliter posita, z in libro nouellarum nulla fit mentio, cuius conditionis sit mulier. Sed de illo non curo: quia eo modo vtimur, nisi quatenus declarat librum aut. tex. in d. §. ad hoc. vt li. ma. z auie, dicit sic, De libera muliere, cum qua nuptie cōsistere possunt, istud verbum possunt. est presentis tēporis, vnde requiritur quod† nuptie possunt consistere eo tēpore quo verba proferuntur, vt l. si ita. ff. de aur. z argen. leg. z si desinant morte, vel aliquo alio casu nuptie posse consistere, dicta verba non habēt locum. casus est ff. de cōdictio. ob causam. l. quod Seruius. z ibi no. in glo. vltima. z ibi dixi. Facit C. de indi. vidui. tolled. auth. cui relictum. ibi, nisi spes nuptiarū deficiat. expressius in corpore vnde sumitur. in authē. de nup. §. quia vero. C Unde in questione nostra si tēpore testamenti facti mulier, ex qua nata erat, decesserat dicta filia, non potest dicere se legitimam. z hoc est expressum in aut. quib. modis natu. efficium. sui. §. illud. versi. si qs ergo. z ibi dicitur quod mulier mortua vel si aliud impedimentum est quod nō possit esse matrimonium, filius naturalis non potest legitimari, nisi per rescriptum. Dimitte ipsis. Sed in casu nostro poterat adhuc esse dubiū, cuius decisio ex infra scriptis apparebit. C Secundo sciendum est, quod illa verba, cum qua nuptie consistere possunt etiam debent intelligi honeste secundum mores ciuitatis. C Unde si talis esset mulier, cum qua pōt esse matrimonium, non tamen honeste, quia si eam acciperet, cēt sibi verecundia, inspectis diuitijs, dignitate, z nobilitate persone mulieris. z alijs qualitatibus, puta si aliquis nobilis haberit filios ex quadam famula, que sibi z alteri famulabatur, tūc ex illis verbis filia non poterit dicere se legitimam: quia nuptie cum illa muliere nō possunt consistere honeste, Non enim possumus quod honeste non possumus. l. filius. ff. de conditio. instit. Et pro hoc etiam est casus ff. de bonorum possessio. contra tab.

l.iij.z l.ij emancipatus filius,z de conditio.z demonstr.l.cum ita legatum.z C.de sponsa.l.ij.§.que omnia,in glo.super verbo, testas.z in aut.quib.mod.natu.effi.sui.§.illud tamen.ibi aut legitimo iure non digna matrimonio.predicti enim filij sic nominati dicuntur legitimi:quia lex presumit matrimonium.d.§.ad hoc.Sed hoc non est honestum,nec secundum bonos mores,ergo tale matrimonium non presumitur, sicut si nullo modo posset consistere.Sed predictis videtur obstare ff. de manu. vindi. Ubi rogatus.§.matrimonij.vbi glos.in verb.matrimonij. dicit,q indigne adsumuntur que duci prohibentur, sed talis non prohibetur duci de iure,ergo,&c.Sed dic quod hic prohibetur duci secundum bonos mores. Vel dic qđ impedimentum, de quo dixi,matrimonium contractum non vitiat,sed in dubio facit vt presumatur non contractū,vt dixi. Facit optime ff.de concub.l. in concubinatu.ff.de rit.nup.l.in libere.z sic ad presumptionez que inducitur per d.aut.admittitur probatio in contrariū. Facit extra de presumptio.capi.illud.vnde in questione proposita si ponamus mulierem viuā esse,z esse turpis vite,non presumemus matrimonium,nec filij essent legitimi, sed si hoc cessaret remaneret adhuc dubium. Ad cuius declarationē videda sunt quedam que statim dicam. ¶Tertio est sciendum,quod tex.in d.§.ad hoc.dicit,si quis dicat hunc filiū suum,vel filiam,&c.que
a verba intelligo quādo dicta verba proferuntur principaliter propter se,secus si incidenter propter aliud, puta causa demonstrationis fuit,vt in qōne nostra,vbi dicit,lego tali filie mee, nā ulla oratio principaliter profertur propter legatum,illa vero, filie mee,proferuntur vt in persona legatarij clarius exprimatur demonstratio. ¶Quo casu dico,quod ex illius verbis nō inducitur probatio quod matrimonium precesserit,z sic filij nō sunt
b legitimi,quod probo b: quia tex.loquitur quando dicta verba propter se principaliter,proferuntur:quoniam tunc inducunt quandam conditionē potestatiuam,z hoc modo erit legitimus si pater dicat,&c.sed conditiones potestatiue debēt scienter impleri actu ad hoc celebrato,nec sufficit impleri de facto,seu inciđenter propter aliud.l.ij.de conditio.z demonstra. Ad idem.C. de milita.tes.l.ex his verbis.ff.de her.instī.l.ex facto est agitatū. facit extra de presump.c.illud.vbi est casus,quod instrumētum quod non est confectum principaliter pro matrimonio. nō probat plene,licet vir z vxor mutuo se appellent, licet presumptio nem faciant,z illud,ibi tenet Bar. Jnno.Hosti.z Joan.Sed in proposito filius se dicit legitimum propter predicta verba que si presumatur matrimonium precessisse,apparet quod illa verba proferuntur principaliter propter se, incidenter propter aliud,vt apparet. ¶Quarto sciendum est quod predicta habēt locum, quando quis habet filium ex muliere quam tenebat in concubinatu indubitato affectu.Secus si ex quadam alia causa vt in aut.quibus modis natu.effi.sui.§.si quis autem defunctus.z §.sed ita.Hosti.in summa qui filij sint legiti.§.fi. circa finem vnde in questione predicta erit aduertēdum, an mulier sit ei concubina,vel non. ¶Quinto est sciendum predictam aut. habere locum in filijs legitimis non extantibus.si enim filij legitimi extarēt,z tunc per talia verba, quecunqs principaliter propter se prolata,non dicerentur legitimi. Ita tenet Host.in sum. in d.§.fi.circa fi.z Jo.And.qui filij sint legi.c.per tuas. licet gl. iuris ciuilis in d.auth.si quis.in ver.si quis de hoc dubitet. Jaco.de Belui.in d.§.ad hoc.tz idē,siue legitimi essent,siue nō.Sz pcedēs opi.est verior:qr liberis legitimis extātib' non pdest legitimatio,nisi fiat per oblationez curie,vel matrimonium vt in aut quib.modis na.effic.sui.§.generaliter.z ibi no.Sed hic non est matrimonium verum, sed presumptum de iure ciuili.z ideo talis presumptio quod per hoc fīlium nominauit, presumitur matrimonium.licet de iure ciuili sit:tamen de iure canonico nō admitteretur,vt sola presumptio sufficeret,vt d.c.illud.qđ videtur tenere Host.in d.§.fi.in fin.Et hoc idem habui a pluribus doc.iuris canonici,quos super hoc interrogaui.Sicut igit propter filios legitimos lex non admittit dictam presumptionem, eadem ratione propter testamentum ne rumpatur, argu. ff. de vul.z pup.l.ex facto.in prin.z ad hoc optime faciunt omnes rationes,supra facte pro hac parte,z illud qđ dicitur in d. aut.testimonium datum vni,prodest alijs, intelligo ita qđ hoc testamentum non irritetur propter rationes predictas.Et facit qđ si testamentum esset nullum,non posset dicere se nominatum in testamento:qr testamentum non est,z sic non est legitimus talis filius.seu filia.z hec sufficiant.

¶Istam questionem disputauit Bar.in ciuitate Perusij Lodicem legendo.

ADDITIONES.

a Tho.de p. ¶Principaliter.No.quod verba narratiua,vel assertiua matrimonij,non probant matrimoniū.facit quod consuluit Bar.in consi.crimi.vol.j.inci.processum est contra ver.nec ob.si testis.z vide Alex.in l.j.in fi.prin.ff.de operis noui nunciatio.z ibi apo.z vide Lardi.Alexan.in cap.per tuas.qui filij sint legi.

b ¶Quod probo.No. quod dicit Bar.sic,quod quando verba non proferūtur principaliter propter se,sed incidenter, nō probant matrimonium precessisse. adde Bal.in l.neqs.C. de nupt. vbi voluit quod quasi possessio matrimonialis non probat per verba narratiua,vel assertiua,si non cōstat per verba de presenti.alle. Jnno.in c.ex parte.de restī.spol.facit tex.in c.illud.de presump.ibi,publicum instrumentum.per quem tex.dicit do. Ubbas apertissime approbari,quod per instrumētum donationis propter nuptias,licet in eo enuncietur matrimoniū non tamen per hoc probat matrimoniū sine alijs adminiculis,z qđ instrumentum dotis.vel tale non probat matrimonium,tenēt ibi Hosti. Jo. And. Bal.z do. Ant. Jmo.z do. Ubb.z vide per Feli.in c.illud.de presumptionibus.

QVÆSTIO XII.

1 ¶Quando in dispositione ponuntur duo, quorum vnum destruit aliud,primum tollitur per secundum.

2 Quando ex verbis dispositionis reperitur repugnantia,dispositio est nulla.

3 Seruus si est nullus,stipulando non potest acquirere, imo stipulatio est nulla.

4 Cōditio,si de preterito vel de presenti est impossibilis,vitiat contractum z vltimam voluntatem.

5 Dispositio que videtur continere repugnantiam siue contradictionem,tunc est nulla,cum nulla distinctione potest actuari.

6 Conditio vel modus impossibilis vel turpis reiicitur, ne vitietur dispositio in vltima voluntate.

7 Quando in contractu apponitur aliquod pactum qđ est contra substantiam contractus,vel contra naturam rei que in contractu seu dispositione deducitur, tale pactum est nullum.

¶Videam reliquit vel donauit alijs rem monacho ea cōditione,z hoc pacto,vt monasterio suo nullius ius acquiratur. Queritur an valeat? Et q talis dispo
1 tio mihi valeat probatur. ¶Primo sic,Quādo in dispositione ponūtur duo,quorum vnum destruit aliud,primus tollitur per secundum.Si dico,Titius,imo Seius,heres esto,solus Seius erit heres institutus,vt ff.de her.instituen.l.si ita scriptum fuerit, Titius, imo Seius. z de manumiss. testa. l. stichus. Sed ita est in'proposito,quod per prima verba cum donatur,vel relinquitur monacho,istud importat quod Monasterio queratur,vt C.de sacrosan.eccle.authen.ingressi.z authen.si qua mulier,z extra de sta.monacho.capi.ij.z in capit.cum ad monasterium.postea vero dicit eo pacto,z ea conditione q monasterio nullum ius acquiratur,idem est dicere sicut si diceret volo qđ monasterio acquiratur,imo q nō queratur,z sic dispositio sua
2 nulla.in relicto vero limitat,non destruit precedentia. ¶Secundo sic.Quādo ex verbis dispositionis reperitur repugnantia,dispositio est nulla,vt ff.de cō ditio.instī,lege,si Titius.ff. de regulis iuris.l.vbi repugnantia,z de heredibus instituendis.l. Titius.z C.de fide instrumen.l.scripture.Sed hic est repugnantia:quia vnum dictum aduersatur alteri:quia idez imitat,ac si diceretur,z non queratur,ergo non valet? Respondetur q non est repugnantia,vt patet in solutione questionis.
3 ¶Tertio sic,Si seruus est nullius,stipulādo non potest acquirere,imo stipulatio est nulla,vt ff.de strip.ser.l.quod seruus.sed ista sunt paria.seruum nō habere dominū,vel eum habere cui queri non potest.ff.de heredibus instituen.l.non minus.z de legatis primo.l.si mihi z tibi.§.regula.C.de heredibus instituendis.l.neqs per seruum.cum simil.sed hec ex ipsa dispositiōe nihil possit queri domino:ergo dispositio nulla arguēdo de seruo ad Monachum.secundum quod dicit Jnnocen. de priui.capitulo.cum olim.Sic videtur casus in d.l.quod seruus.quod non obstantibus dictis verbis Monasterio potest acquiri.vt in solutione questionis patet. ¶Quarto sic,quia de hoc videtur casus de heredi.instītu.l.si alienum.in princ.vbi testator alienum seruum instituit heredem,z libertū,per hoc quod voluit eū esse liberum dixisse videtur quod nō queratur,z ideo institutio nō valet. Eodem modo in proposito vbi fuit donatuz, vel relictū vt monasterio non queratur,sed nō est idē,quia longe alius casus:nōn enim volebat illa lex seruo queri existenti in casu seruitutis. Idē,si hoc expressisset,quod nolebat monacho q̄ri si monachatu durante.hic vero voluit queri monacho.sed nō monasterio,ideo debet intelligi,vt diceret in solutione. ¶Quinto sic. Quia videtur casus de vsu z hab.l.per seruū.§.j.vbi relinquit vsusfructus

vsusfructus sine vsu quodam, cum esse non possit, non valet reli
ctum: ita in proposito cum donatum, vel relictum sit Mona-
cho, vt monasterio non queratur, cum hoc esse non possit. Re-
spondetur quod intelligendo verba secundum quod dicetur in
solutione questionis possunt simul esse, &c. ¶ †Sexto sic. Si cō-
4 ditio de preterito vel de presenti est impossibilis vitiat contra-
ctum, & vltimam voluntatē, vt ff. si certum petat. l. cum ad pre-
sens. & de hered. instituend. l. ij. & de iniust. testa. l. cum in secūdo.
cum simi. Sed in proposito illa verba, quod monasterio nullū
ius queratur, sunt temporis presentis subiunctiui modi. Et im
possibile est quod monacho queratur, & nō monasterio, ergo nō
valet. Respond. quando aliquid donatur vel aliquid monacho
relinquitur, acquiritur monacho, & per monachum acquiritur
monasterio statim. Et ideo differentia est, vtrū contrahentes
cum monacho dicant, dono monacho, quia tunc procedit quod
dixi, an dicant, dono monasterio, quia tunc acquiritur monaste
rio immediate. l. ij. de stipul. ser. vbi not. Ex hoc apparet, quod
ista verba, scilicet eo pacto, & ea conditione qđ monasterio non
queratur non faciunt conditionem, q2 respiciunt effectum qui
sequitur post conditionem que fit monacho: quasi dicat, cum
acquiritur monacho, monasterio non queritur, & sic non est cō-
ditio. l. j. §. fina. ff. de dona. & de manu. test. l. Meuiam. & de cōdi-
tio. & demonstratio. l. cum tale. §. Titius. Preterea & si dicatur
esse conditio, tamen est conditio de futuro, scilicet quod mona-
sterio non queratur post illud instans, quod monacho nō que
ratur.

Contra quod talis dispositio valeat, probatur.
5 ¶ †Primo, Si dispositio, que vi-
detur continetur repugnantiam, siue contradictionem, tunc est
nulla, cum nulla distinctione adiuuari potest, vt in prima cōsti-
tutione Codi. §. quibus, est expressum. Probatur etiam de test.
c. cum tu. ff. de stipul. ser. l. si seruus communis. & l. sed & si qs. §.
fin. de vsufruc. de duobus reis. l. si rē. §. si duo. in sol. aliorum cō-
trariorum, cum simi. Sed conditio que videtur resultare ex pre
dictis verbis, scilicet qđ monasterio nō queratur, potest multis
distinctionibus adiuuari, ergo, vt statim dicā, dispositio est ali-
qua & valida: distinctiones autem per quas adiuuari pōt, po-
no aliquas. Primo sic, quod monachus habeat ista, quod nul-
lum ius queratur monasterio, scilicet monasterio suo quod est
de presenti, sed si transierit ad aliud monasteriū, vt puta ad stri
ctiorem regulam, vt licet de iure canonico, & tunc valet donatio,
quod autem ista verba, monasterio suo, intelligantur de eo mo-
nasterio quod eit de presenti, pbatur ff. de aur. & argen. lega. l. si
ita. de leg. iij. l. nuper. cum simi. Respō. quod non est bona inter
pretatio, q2 pro hoc pretio inuitaretur ad aliud monasterium
transire, quod tunc est simonia, vt extra de sim. c. non satis. & ff.
de here. instit. l. ille autem. ¶ Secundo sic. Qđ monachus ha-
beat ista, ita quod monasterio non queratur, id est si monach9
sui iuris esse ceperit, vt dicit tex. ad Trebel. vbi pure. & de legat.
iij. l. fideicommissa. §. si filio. potest autem monachus esse sui iu-
ris authoritate Pape, vt extra de stat. monacho. c. cum ad mo-
nasterium. vbi not. per Innocen. ¶ Item cum promoueretur
per Papam ad episcopatum, tunc enim non est obligatus ali-
cui monasterio. Respōd. qđ non est bona interpretatio, q2 cum
hoc non posset fieri nisi per Papam, videt impossibile. ff. de leg.
j. l. apud Iulianū. §. fin. & ff. de verb. obli. l. cōtinuus. §. cum quis
sub. & sic nō videt se retulisse ad casum impossibilem. ¶ Tertio
sic. Quod monachus habeat istud, ita qđ Monasterio nō que
ratur hoc est qđ monachus sit nudus minister, & habeat alijs
dispensare, sicut dicimus de seruo, cū habeat vt adiectus, cum
nullū ius queratur domino. ff. de solutio. l. Stichū, aut Pāphi
lum. §. vsumfructū. in fi. Facit eo. tit. l. cū quis sibi. & sic monaste
rio nullum ius effectualiter queratur. Respōdetur qđ non pōt
intelligi, vt nudus minister, cū nō sit persona cui debeatur, & p-
sona extrinsecus nō subintelligitur, vt l. si ita stipulat9. §. Chry-
sogonus. de verb. oblig. ¶ Quarto sic. Quod monasterio nul-
lum ius queratur hoc est qđ non habeat vllam possessionē, vel
detentationem facti, vt ff. de verb. oblig. l. stipulatio ista. §. hi. &
institu. de inuti. stipu. §. sed cum factū, & sic Monasterio nullū
ius effectualiter queratur. Respondetur quod non est bona in
terpretatio, licet enim serui hoc possunt habere, sicut peculiū,
tamen Monachus hoc non pōt, vt extra de sta. monacho. c. ij. &
ca. cū ad monasterium. ¶ Quinto sic. Qđ Monasterio, &c. hoc
est quod Abbas patiatur Monachum habere conniuētibus
oculis, vt dicitur de seruo, vt ff. de manu. testamen. l. iiij. & sic nō
querit ius in effectu. sic no. in simi. ff. ad Treb. l. Lucius. §. tres
heredes. Respondetur qđ Abbas non pōt permittere Mona
cho, vt est in precedenti. ¶ Sexto sic. Qđ Monasterio, &c. hoc
est quod relictum, vel donatū fuit, non intelligitur cōtemplatio
ne monasterij, sed cōtemplatione serui, vt C. de iure delib. l. cum
quis. ff. de vsu & habita. l. plenum. §. si vsus. de conditioni. & de-
monstrationi. lege, si filio. cum similibus. Respon. quod non est
bona interpretatio, vt dicta verba habeant modificare actum
acquirendi, qui sequi debet contractum. Sed secundum predi-
cta dicta interpretatio limitaret causam relinquendi, que prece
dit, & sic verbis adeptetur. ¶ Septimo sic, qđ Monasterio, &c.
hoc est monacho, intelligendum est datum pro alimentis, quo
casu non queritur monasterio, vt lege, seruus. ff. de alimen. & ci-
ba. lega. & de his que pro non scrip. hab. l. iij. Respondeo, quod
ista non est bona interpretatio: quia etiam tunc quereret mo-
nasterio, cui non videtur relictum, vt l. filio. de conditioni. & de-
monstrationibus. Pro cuius euidentia scias quod quandoque
relinquuntur alimēta seruo, vel monacho qui est nullius, & tūc
dicto seruo, & monacho potest queri ius, vt dictis legib. Quan-
doque relinquuntur seruo, vel monacho alicuius, & tunc aut re
linquitur domino, vel Monasterio suo, & tunc etiam queritur
ius sibi, vt l. seruo alieno. in prin. ff. de leg. j. Ratio, quia inter ta-
les potest esse lis de alimentis, vt ff. de iudic. l. lis nulla. aut relin
quitur ab extraneo, & tunc ipsi domino vel Monasterio acqui
ritur sicut alia relicta. Et sic dicta interpretatio non est bona.
Preterea est extranea a verbis. ¶ Octauo sic, quia Monaste
rio nullum ius queratur, scilicet ex tali dispositione scilicet do-
nationis, vel relicti, non prohibetur, quin Monasterio quera-
tur ex dispositione legis. Sed hoc, scilicet, quod donata, vel re-
licta monacho querantur Monasterio, non est ex ipsa disposi-
tione donantis, vel relinquentis, sed ex dispositione legis, vt ff.
de vulga. & pup. substi. l. qui liberis. §. hec verba: ergo, &c. & hoc
videtur expressum extra de testa. c. requisisti. vbi si aliquis relin
quit ecclesie, ita qđ episcopo non queratur, ista prohibitio non
impedit, quin episcopo debeatur portio per canones, & statuta.
Respondetur qđ monasteriū habet ex dispositione legali: tamē
habet statim & immediate nullo alio actu interueniente: & ideo
donator, vel testator potest legē imponere ipsi monasterio, cui
acquiri debet, sicut monacho, vt ff. de lega. j. l. cum filio. in princ.
& de leg. ij. §. si alienus. in princip. cum similib. & si hanc acquisi-
tionem, que fit ex legis dispositione, voluit prohibere testator,
vt in simili. ff. quādo dies lega. ced. l. & vsusfructus. §. si ita. & C. de
bonis que libe. authen. excipitur. Nec ob. dictum capi. requisi-
sti. Nam illa portio, que debetur heredibus, & ideo etiam cōtra
voluntatem testatoris. l. Titia. ad leg. Falcid. ideo testator non
potest prohibere Falcidiam de iure aliquo. l. quod de bonis. §.
j. ad leg. Falcid. & sic etiam nec portionem que debetur episco-
po, dicto ca. requisisti. Sed ista acquisitio, de qua loquimur ex
voluntate defuncti, vt dixi, ideo potest sua voluntate prohibe-
re, & valet prohibitio, nisi dicta verba alium intellectum habe-
6 rent. ¶ †Secundo probatur sic, Impossibilis vel turpis condi-
tio, vel modus reijcitur, ne vitietur dispositio in vltima volun-
tate, vt ff. de conditioni. & demonstrationi. l. obtinuit, de condi.
instit. lege prima. C. de institution. & substitutionib. lege, repre-
hendenda. ¶ Item reijcitur de contractibus bone fidei, vt le-
ge, insulam. ff. loca. Sed quod monachus habeat ita quod Mo
nasterio non queratur, est turpe, & de iure impossibile, vt extra
de statu monachorum, capitulo secundo, & capitulo, cum ad
monasterium. ergo reijcitur, & valebit relictum. ¶ Item do-
natio, que secundum quosdam est hodie contractus bone fi-
dei. Respondetur quod non est impossibilis, neque turpis,
secundum sanum intellectum, & ideo non reijcitur, vt patet
7 ex solutione. ¶ Tertio probatur sic, quando in contractu ap-
ponitur aliquod pactum, quod est contra substantiam con-
tractus, vel contra naturam rei, que in contractu seu disposi-
tione deducitur, tale pactum est nullum, vt ff. de precarijs.
lege, cum precario. & ff. si vsufructus petatur. lege prima. §.
primo. Sed ita est in proposito, ergo relictum, & donatio est
valida, & pactum quod Monasterio non queratur, non va-
let. respondetur quod recte intelligendo non est contra sub-
stantiam eius, de quo agitur. vt patet in solutione. Quar-
to sic, Sicut hic est quicquid Monachus querit, Mona-
sterio queritur: ita quicquid querebat filius olim, querebat
patri, excepto castrensi peculio, vel quasi, vt ff. de acquiren-
da hereditate. lege, placet. & si a parente quis fuerit manumis-
sus. lege prima. Et idem hodie in profectitijs, vel aduentitijs
quo ad vsumfructum. Sed de iure antiquo si relinquebatur fi-
lio hoc acto, quod patri queratur, valebat relictum, vt ff. quan-
do dies legati cedat. l. si vsufructus. §. si ita quis. & notatur in
authentica, vt liceat matri & auie. in princip. & etiā hoc potest
fieri, vt d. autb. vt liceat matri & auie. & C. de bonis que liberis.
auth. excipitur. ergo eodem modo istud relictum, vel donatio
valebit Respondetur, qđ non est bona equiparatio filij ad Mo
nachum: cum de iure filiusfami. potest aliquid habere propriū
tamen d. §. si ita bene facit, vt dicam in solutione. ¶ Quinto

etiam si Abbas fuerit presens, & diceret q̃ Monasterio nõ queratur: tamen ipsi Monasterio queretur, vt ff. de ver. oblig. l. seruus ante. & de acquir. rerũ domi. l. etiam inuitis. ergo eadem ratione quando ipse Monachus, vel testator talẽ legem imponit. Respondetur qõ ꝛ Abbas non possit facere ne sibi queratur tamen concedens põt facere vt res sua trãseat ad alium co inuito, vt l. id qõ nostrum. de reg. iur. ¶ Sexto probatur per legem que dicit. Si testator relinquit. vel donat aliquid ad aliquẽ piũ vsum, episcopus debet prouidere, vt executioni mandet, ꝛ testator, vel donator prohibuerit, vt in auth. de eccl. titu. §. finautem prio redẽptione. posito. C. de episc. & cler. super l. nulli. authẽt. ꝛ testator. ergo eodẽ modo si phibet donator vel testator ne monasterio acquiratur. Respõde ibi testator facit quandã prohibitionem circa quedam adminicula, que non dependent ex voluntate testatoris. hic vero fuerunt apposita ipsa verba circa substantiam relicti, quia volebat queri monacho, non monasterio, &c.

1 ☞ Alienatio quando prohibetur in certam personam, si ad illam vadit, iure legitimo est locus reuocationi.

2 Monachus an possit esse executor sine licentia prelati.

Solutio. Christi nomine inuocato. dico prout dicta questio querit de donatione, & si fuerit contractus celebratus cum Monacho, quod dicta adiectio quod Monasterio nullum ius queratur, in dubio videtur adiecta dolo Monachi, & Monasterio non preiudicat. casus est ff. de stipulatio. seruorum. l. fi. & ibi not. Ad quod optime facit. ff. de castren. pecu. l. si forte. vbi licet in donatione adiciatur quod sit castrẽsis peculiũ, & sic patri non queratur, tamen patri non preiudicat. Sed prout loquitur de relicto facto in vltima voluntate, & sic cum monacho nil est gestũ, tunc non cadit illa presumptio fraudis. Dico tamen qõ dicta verba debent sic intelligi, q̃ monasterio nullũ ius queratur, s. inuito Monacho. Sed ipso Monacho volẽte Monasterium potuit petere, vel etiam ipse Monachus, vt syndicus Monasterij. Quod probo, in casib⁹ in quibus solutio collata in Monachũ ex dispositione iuris nõ refertur ad Monasteriũ. illud intelligit nisi volẽte Monacho vt dicitur de seruo. ff. de solution. l. stichũ aut pamphilũ. §. vsum fructũ. versi. ceterum facit. de conditio. & demon. l. qui heredi. in princ. ita hic cum ex dispositione hominis relictum factũ Monacho, non referat ad Monasterium. Pro quo facit, q̃ quãdo testator rẽ legatam iussit simpliciter non alienari, talis prohibitio non valet, q̃ est nudũ preceptum factũ in fauorẽ legatarij, & sic alienando põt ei renunciare, vt ff. de le. j. l. filiussa. §. diui. & de leg. iij. in l. pater. §. Julianus. ita in proposito talis prohibitio, s. ne Monasterio queratur, fuit facta fauore Monachi, vt ipse magis libere habeat. Potest ergo ipsius voluntate facere vt Monasterio acquiratur. & si Monasterium sine eius volũtate peteret. puto quod repelleretur: hic est casus. ff. quando dies legã. ced. l. si vsufructus. §. si ita. Postquam autem Monachus semel voluerit, & sic fuerit quesitum Monasterio. mutare volũtatem non poterit, vt ff. de optione leg. l. Apud Iusidium. Et predicta quando dicta verba scz. id quod Monasterio nõ queratur, sic nude ponunt, vt ꝛ. dixi. Sed quid si adiciatur quod si Abbas petierit, vel aliquod ius sibi vendicauerit q̃ reuertatur ad concedentẽ, vel q̃ vadat ad tertiũ. tunc si quidẽ hoc fiat in cõtractu celebrato cũ Monacho, idẽ q̃ ꝛ. q. presumitur in dubio factũ per fraudẽ. per eandẽ legem. Si vero alias, tunc questio habeat plus dubij. Et ostẽdo. q. etiam si volũtate Monachi Monasterium petat, tertius admittatur ad repetẽdum qõ

1 probo. ¶ Quando alienatio prohibetur ad certã personam si ad illam vadit iure legitimo, locus est reuocationi, vt ff. de leg. iij. l. Lucius. §. matre. & de ver. ob. l. ita quis. §. ea lege. & ibi no. Debuit eũ curare Monachus, ne ad Monasterũ pueniret. Praeterea quando prohibet alienatio. & adiicitur persona, in quã vadat, si alienetur, tũc illius persone fauore videt facta prohibitio, & facta alienatione ille admittitur ad reuocãdũ, vt l. filius. §. diui. de leg. iij. l. pe. in principio & per totã. l. nisi ille consensit. q. ad reuocandũ posset admitti. l. nihil. §. omnibus. ff. de leg. j. & de leg. iij. l. cum heres. §. libertis. C. de fideic. l. quoties. Voluntas ergo Monachi non impedit illos venire ad reuocãdum. Contrariũ puto. Ad cuius euidentiã premitto quod l. Lucius Titius. §. matre. Loquitur quando fuit prohibitum venire ad illos propter odium ipsorũ que ratio cessat in Monasterio. cũ nõ possit causa odij, vel ingratitudinis committere. C. de inoff. testamen. l. si quis in suo. §. legis. nec capitulũ Monasterij põt delinquere de facili, vt l. j. ff. quod cuiusq; vniuer. no. de dolo. l. j. §. j. vnde non est verisimile quod hoc odio Monasterij fuerit factus, sed fauore Monachi, vt liberius dictã rem haberet, sicut dicimus in filio qñ relinquitur filio. si morte fuerit effectus sui iuris. sanus enim filij dicitur. Et ideo etiam si alio modo efficitur sui iuris, consequitur legatum, vt ff. qñ dies leg. ced. l. si ita. & C. de inst. & substi. l. si mater. cum si. voluit ergo testator per illa verba. q̃ si Monachus non haberet fin suam voluntatem, q̃ reuertatur ad suos, vel ad tertium, ꝛ in hoc sit etiã fauor serui, vel illius tertij. q. si contra fiet, debet deuenire ad eos. Hoc premisso, arguo sic, quando rei alienatio per testatorẽ prohibetur adiecto q̃ si secus fiat, veniat ad alium, si illius rei fiat alienatio necessaria. ille tertius non admittitur ad reuocandũ, etiam si causa necessitatis veniat ex parte eius cui est relictũ, vt ff. de lega. ij. l. peto. & predictum, vbi expresse dicitur q̃ non põt reuocari in vita illius cui relictum est, imo nec post mortẽ eius, si res deueniat ad legatum. Sed in proposito hoc q̃ acquiritur Monasterio. cessitate est, ergo ille tertius non admittitur ad reuocandũ vivo Monacho, nec post eius mortem: cũ hoc tanquã legitimus beat. Sed dices. hoc fuit monacho volẽte, vt dictũ est in precedẽtibus, ergo est voluntatis, non necessitatis. Respondeo. si monachus vult pro se, necessitatis est q̃ sit Monasterij. ¶ Secto probo sic. In vsu & vsufructu est tacite per legẽ prohibitum ne in alium transferatur, & si secus fiat, quod ad dominum reuertatur, vt insti. de vsufruc. §. finitur. Pone ergo, quod vsufructus relictus est ei, qui non põt habere, nisi in alium transferatur. in seruo, qui quicquid querit, acquirit domino. vt ff. de acquir. do. l. acquiritur. & est certum quod solum contemplatione seruj factũ est. Certe ipsi domino queritur vsufructus. tamen finis eo casu. quo finietur, si ille seruus liber fuisset, vt ff. de vsufruct. l. qui vsumfructũ. §. fi. in prin. prout est ibi in litera. seruj Titij. & ff. de vsu & habit. l. plenum. §. si vsus. & C. de vsufruc. l. fina. & ibi no. Ita in proposito dicẽdum est q̃ per predicta verba non impeditur, quin Monasterio queratur ius eodẽ modo quo posset queri, si monachus esset liber homo scz ipso monacho volente: & illa verba, scz, si Monasterium aliquod ius petierit, vel vindicauerit in dicta re, intelligant si hoc sequatur monacho volente. ¶ Tertio probatur, q. ista pena imponitur monasterio, vt perdat res, si ipsas vendicauerit, & hoc fit in fauorẽ Monachi principaliter, vt dictum est. ergo ista pena non cõmittit si monachus cõsentiat, sicut dicimus in penis legalibus. de in ius vocan. l. quamuis. de lib. ho. & hi. l. iij. §. si quis volente. de fur. inter omnes. §. põt. de iniur. l. j. §. vsq; adeo. cum si. ¶ Sed contra predicta opponit q̃ monachus non habet velle, nec nolle sine licentia Abbatis, etiam cum tractatur de acquirendo: vt probat. non dicatis, & de ele. c. si religiosus. & de sepul. c. fi. lib. vj. Sic ergo dicta verba nõ possunt intelligi dicto modo, scz & si Monachus voluerit, nisi de verũ est, q̃ monachus non poterit velle sine licentia Abbatis, qnã Abbas debebit sibi concedere. Si vero cogeret monachũ ad nolẽdum, tunc vẽdicaret sibius in rẽ contra voluntatem testatoris, & incideret in dictã penam. vt ad alium deueniret. hoc eũ voluntate monachi ei personale est, vt dicitur. ff. de verbo. obli. l. fi stipulatus fuerim. & l. fin. in prin. fin.

2 cit extra, de testa. c. fin. lib. vj. ¶ Vbi licet monachus nõ possit esse executor sine licentia prelati, tamen officium executionis nõ tri fit in prelatum, & ita in proposito, licet monachus non possit esse fine licentia prelati, tamen ista voluntas non transit ad monasterium sed ipsius monachi voluntas requiritur. Facit opin. eorum qui dicunt q̃ prelatus poterit adire hereditam vbi Monachus velit. sicut dicimus in seruo. C. de here. inst. cum proponas. de quo per Jo. and. extra de proba. c. in prin tia. Et sic concludo q̃ predicta verba, si monasterij peterit, intelligantur ipso monacho volente, & sic potest intelligi q̃ in l. Lucius. §. res heredes. ad Trebellia. Et predicta vera. si sic expressit quod monasterio nullum ius queratur. Si vero alias causas mendaces apposuerit in testamẽto per quas sequeretur q̃ volebat monasterio queri, tunc simpliciter monasterio non preiudicat, vt ff. de cast. pec. l. si forte. facit qõ no. in auth. de hic. matri, & ante. in prin. & ibi per gl.

¶ Disputata fuit hec questio per Bar. de Saxoferrato legendo. in ciuitate Perusij, anno Do. Mccclvj. mensis Februarij.

QVÆSTIO XIII.

1 ☞ Fideicommissarius vniuersaliter ante restitutionem sibi facta re, vel verbo non põt ius aliquod in alium transferre, nec delegando, nec procuratorem constituendo in rem suam.

2 Dispositiones inter vivos si non fiant, parte presente, non valent.

3 Legatum quando est vnum nõ potest pro parte repudiari, pro parte agnosci.

4 Legatis & fideicommissis relictis ad pias causas, transit dominium ipso iure, nulla expectata traditione, vel restitutione.

Eligus

5 Eligendi aliquem qui habet potestatem a testatore, vel lege post illum eligere, etiam eo absente.
6 Nominatio heredis quando fit, presentia non est necessaria.
7 Fideicommissarius potest vnam rem ex tota hereditate petere,
2 Jussus rem inter alios distribuere, potest ipsius rei partem distribuere, & partem omittere.
9 Nominati ab executoribus testamentarijs videntur nominati in ipso testamento testatoris.

8 Filium adultum testator instituit, & quamdocunq; sine liberis decesserit p'executores quos nominauit inter pauperes bona sua distribui mandauit. ¶ Qui filius hereditati pater ne le immiscuit, & sine liberis decessit, executores quos dā paupe res nominauerunt, & inter eos solo verbo distribuerunt certaz quantitatē de bonis, & hereditate predicta. ¶ Querit, vtrū he redes dicti filij possunt conueniri a dictis pauperibus nomina tis cum effectu in quantitate predicta. Et videtur quod non.

1 ¶ Primo q̄ dicta substitutio fuit fideicommissaria, q̄ patet, facta fuit enim adulto, & post aditam hereditatem. Sed per fideicommissarium vniuersalem ante restitutionē sibi factam re, vel verbo, non pōt ius aliquod in aliū transferri nec delegando, nec procuratorē constituendo in rem suam, vt ff. de iure dotiū. l. si mulier. §. ex asse. & no. ff. ad Treb. l. restituta. in gl. super verbo, tua, & no. eod. tit. l. qui ita. §. j. ergo dicta nominatio, vel distributio nullius est efficacie, & sic heres conueniri non pōt. ¶ Secūdo, q̄ ista nominatio, vel distributio, que fit verbo solo est act⁹ inter vinos, q̄s apparet, q̄ etiam in vita executoris fumit effectum. † Sed dispositiones inter vinos si non fiant parte presente non valent vt ff. de interroga. act. l. fin. de confes. l. certum. §. si quis absente, & de re iudicata. l. furioso, & q̄s ibi no. Sed in quē
2 stione non presupponitur dictos pauperes fuisse presentes tē pore dicte distributionis, & nominationis, ergo non valet, & sic heredes conueniri non possunt. ¶ Tertio, q̄ videtur q̄ isti executores seu distributores hoc debeāt facere presentibus, vel requisitis heredibus, scz vt videant, que vēduntur, vel distribuū tur, vt lege qui legatum. de vsufruct. lega. de verborum obligationibus. l. si quis arbitratu, & quod ibi dixi, & quod not. Ly. C. de contrahenda empt. l. fin. ah. facit de adoptionibus. l. nam ita diuus. de natalibus restituend. l. fina. Sed in questione nostra non presupponitur quod heredes filij fuerunt presentes, vel requisiti. ¶ Quarto, quia isti executores habent potestatem distribuendi dicta bona sub nomine vniuersali, ita q̄s cōtineat debita, & credita, vt l. cogi. in principio ad Trebellian. sed hic distribuerunt certam quantitatem. & sic aliter fuerūt quam testator iusserit, ergo illis pauperibus nihil est acquisitum, vt ff. ad Trebellia. l. sed si ante, vbi videtur tertus, & dicta l. si mulier. §. ex asse. de iure dotium. facit ad Trebellian. l. nam quod. §. non
3 omne. ¶ † Quinto quando legatum est vnum non potest pro parte repudiari, & pro parte agnosci. l. ij. & l. nemo. nem. de lega. secundo cum simi. idem si sint pura legata, & vnum habet onus, aliud non, vt dicta l. sequen. ff. de lega. ij. Sed hic est vnum fideicommissum, scilicet quod bona distribuantur inter pauperes, & executores partem tantum distribuerunt, non totum ergo non valet. Preterea, distribuere est de emolumento, non aūt de onere hereditatis, & sic non valet, & heres non poterit conueniri.

¶ Sexto, quia isti executores videntur fideicommissarij vniuersales, vt dictum est, & infra dicetur, & ab eis potest dici relictum pauperibus. Illi ergo pauperes electi debent petere ab istis executoribus, non ab heredibus, nisi cessa actione. l. si legatarius. de legatis ij. & l. Imperator. in principio. de lega. secundo, que actio cessa non proponitur, ergo heredes conueniri non possunt.

Contra b Quod heredes dicti filij possint cōueniri, probat aliqs rōnibus directe cōtrarijs precedentibus, † Primo, In legatis & fideicōmissis relictis ad pias causas transit dominium ipso iure, nulla expectata traditione, vel restitutione, vt C. de sacrosanctis ecclesijs. l. fin. sicut ergo facta restitutione possunt pauperes eligere, & nominare, ita & nunc quādo facta est ipso iure, arg. C. ad Trebel. l. pen. ff. de cōd. insti. lque sub cōditione. §. fi. ¶ † Secūdo sic. Ille, qui habet potestatem aliquam eligendi a testatore, vel lege, pōt illum eligere etiā eo absente, quod patet q̄ sufficit q̄ eū nominet in testamēto, vt C. de secun. nupt. l. si quis priorīs. §. ceterum. de leg. ij. l. vnum ex familia. §. fi. ues. Sed constat q̄s ea que fiunt in vltima volūta tē nō requirunt presentiā personē. non eīm refert cū quo quis lo quat, vt de leg. ij. l. miles. in prin. & l. cū pater. §. donationis. ergo patet q̄ non vitietur ratione absentie nominati. ¶ † Tertio sic. Quādo fit talis nominatio heredis, presentia nō est necessaria, quod patet, quia fit in testamento, vt supra. proxime dixi, ergo heredis presentia non est necessaria. l. no idcirco. C. de codi. hoc enim patet ex l. serui electione. in princip. cum gl. sua. de legat. j. vbi ponuntur omnia que requiruntur, vt valeat electio: tamen non requiritur presentia heredis. hoc etiam patet de dot. prele. l. Theopompus. ¶ Quarto sic. Isti executores sunt fideicom-
7 missarij vniuersales, vt dictum est. † Sed fideicommissarius pōt vnam rem ex tota hereditate petere. vt ff. ad Treb. l. restituta. in prin. vbi no. ¶ Item pōt petere, vt vna res alteri soluatur, vt l. seruo inuito. §. fi. ad Treb. ergo possunt pauperes in vna re nec vnimari, vel in certa quantitate. Sic ergo nominatio valet & here
8 des possunt cōueniri. ¶ Quinto † sic. Ille qui iussus est rem inter alios distribuere potest ipsius rei partem distribuere, & partem omittere, vt ff. de leg. ij. l. vnum ex familia. §. sed si duos, vbi valet distributio facta in illos duos de familia licet in residuo non valeat. Ita in proposito, licet pro parte distribuerit, p̄ parte non, vz nominatio, & heredes conuenire poterunt. ¶ † Sexto sic. Isti, qui sunt nominati ab istis executoribus, videtur nominati in ipso testamento testatoris, vt ff. de legat. ij. l. vnum ex familia. in princ. §. si de Falcidia. & ff. de here. instit. l. asse. & sic heres poterit conueniri ac si testator ipse hoc expressisset, vt dict. l. vnum ex familia. in princ. §. si de familia. ff. de leg. ij. vbi videtur casus expressus.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ Filium adultum. Alias incipit, Titius filium. de ista questione meminit Bar. in l. si quis Titio. in fi. prin. ff. de lega. ij. & ibi vide apostillam in l. hereditas. in fi. ff. de hered. instit. & ibi apostil. & vide Alex. in l. sed & si sic. in addit. Bar. ff. de leg. ij. & in l. fundi. in vltima addi. ff. de vsufruc. leg. & Alex. in l. j. §. Iz quoties. in prin. ff. ad Treb. & in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. & in consi. iiij. in vij. vol. incip. attentis narratis. & in consi. lj. in eodem vol. incip. in casu presenti. Pet. Lot. in consi. cccxx. in ij. volu. incip. dubia quidem.

b ¶ Ad pias causas. Vide Jaso. in l. fi. versi. quinto habes. C. de sacrosan. eccl. vbi plene examinat istud dictum Bar.

1 ☞ Heredes vniuersales ante restitutam hereditatem possunt a legatarijs conueniri.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi nomine invocato, ante omnia est sciendum q̄ tales executores videntur fideicommissarij vniuersales. Hoc est hi quibus hereditas vniuersaliter debeat restitui, nam si hereditas relinquitur pauperibus iure directo, & nullus heres instituat, dicti executores vicē heredis sustinent. vt C. de episcopis & clericis. l. si quis ad declinandam. extra de testamen. cap. cum tibi. & ibi per doctor. & per Joan. Andre. eodem titulo. in capi. cum Joannes. & in Specul. de instru. edit. §. nunc vero aliqua. versicu. & scias. Eodem modo si relinquitur hereditas per ndei commissum. vel omnia bona, vt in questione proposita ad pias causas, & non reperitur alius fideicommissarius vniuersalis, tales executores vim fideicommissariorum vniuersalium sustinēt Casus est de episcopis & clericis. l. nulli. circa princi. & in authē. de ecclesia. titu. §. si quis autem pro redemptione captiuorum.

a ¶ Secundo sciendum est, quod licet regulariter in vniuersali fideicommissarium non transeant iura & actiones, nisi facta restitutione. vt ff. ad Trebellia. l. facta. & l. restituta. & C. ad Trebellia. l. penulti. tamen quando fideicommissum vniuersale relinquitur ad pias causas, incontinenti trāseunt iura, & actiones sine restitutione, casus est C. de sacrosanctis ecclesijs. lege, vt inter diuinum. ibi enim loquitur si sit relicta hereditas siue legatum, siue fideicommissum. Ex eo quod dicit, hereditas, intelligo de iure directo, vel per fideicommissum, licet gl. intelligat iure directo. Sed non est ratio quare sic restringitur, & posito q̄s esset illud quod sequitur vel fideicom. intelligo particulariter vel vniuersaliter. Preterea in l. illa fit mētio de relictis, quod est nomen generale ad omne genus relicti, vt in auth. nouissima. C. de inoff. testa. & in auth. de her. & fal. si vero nullus. in gl. super verbo, relictis. & ff. de here. instit. l. his verbis. & ibi not. & est expressum in auth. de eccle. tit. §. si quis autem pro redemptione. vbi episcop⁹. qui est executor legitimus, vēdicat absq; restitutione aliqua. & licet d. l. inter diuini. loquatur quādo relinquitur ecclesijs. vel in redemptionem captiuorum, tamen idez iuris est si relinquitur ad aliam piam causam. in eo. titu. l. illud. & quod ibi not. & est expressum, quando relinquitur pauperibus. d. §. si q̄s autem pro redemptione. & sic huic electioni, & nominationi non obstat. quod est supra primum allegatum pro contraria parte. ¶ Tertio sciendum est, quod licet per tales executores om

nia bo

nia bona distribui debeant inter pauperes, tamē potest fieri distributio per res singulares, vel pretium earum dando seu assignando, vt C. de episco. & cleri. l. si quis ad declinandam, & l. nulli. & de leg. ij. l. vnū ex familia. §. sed si duos, vbi valet distributio facta in illos duos de familia. licet in residuo non valet, Nec obstat. de leg. ij. l. nemini. quia hoc non repudiatur pro parte, & pro parte agnoscitur, sed totum legatum, vt fideicommissum agnoscitur, agnoscendo in certa re, vel quantitate, vt l. restituta. in prin. ad Treb. Distributio tamen est facta pro parte, q non est prohibitum. Potest enim de voluntate fideicommissarij vniuersalis certa res vel quantitas solui alijs vt supra dixi, & probatur in l. seruo inuito. §. fina. ad Trebellia. Nec obstat quod hic non distribuit rem hereditariam, sed pecuniam; quia pecunia videtur esse in hereditate que est soluēdo, vt l. si pecunia. in prin. de legatis secundo, & l. propemodum, de verb. signi. & quod hec distributio possit fieri de certa re, vel parte, facit quod inter heredes potest fieri diuisio certe rei, vel partis alijs remanētibus, vt C. familie erciscunde. l. si filia. ¶ Quarto sciendum est, quando fit talis nominatio seu distributio, non est necessaria presentia persone nominate, nec presentia heredis q ex hoc poterit cōueniri, vt de legatis secundo. l. vnum ex familia. §. sed si duos. C. de secundis nup. l. si quis prioris. §. ceterum. vbi apparet quod potest fieri in testamento talis nominatio, ergo persone presentia non est necessaria, vt probaui supra in secunda & tertia ratione facta pro parte affirmatiua. & hoc dixi plene in l. secunda. de lega. secundo. ¶ Quinto sciendum est, quod ea que supra dixi, quod isti actores habentur vt fideicommissarij vniuersales, & quod habent actiones etiaz non facta restitutione, sunt vera ex priuilegio speciali in relictis ad pias causas. Nam de iure communi tales executores nō possunt agere, vt l. Lucius. §. Denia. ad Trebellian. Sed pauperes electi & nominati per eos possent de iure communi agere contra heredes, ac si testator eos specialiter in testamento nominasset. l. vnum ex familia. §. primo. & §. si de Falci. & §. rogo. de lega. secundo. & l. cum quidam. §. a filia. ad Trebellianum, de rebus dub. l. vtrum ita. §. cum quidā. Ex predictis in questione proposita concludo, & dico, quod si quidē dicti heredes restituerent hereditatem dictis executoribus tanquam fideicommissarijs vniuersalibus facere potuerunt, vt dictum est. & tunc dicti heredes conueniri a pauperibus nominatis non possunt: quia per restitutionem iam sunt liberati. ff. ad Trebellia. l. prima. in prin. & l. ita tamen. §. qui ex Trebelliano. quod est vtile scire, quia sufficit heredibus quod probent se restituisse istis executoribus vel episcopo, quando ipse est executor legitimus. Si vero hereditatē ipsi heredes non restituerint dictis executoribus, tunc ipsi heredes a dictis pauperibus nominatis, & electis in illa quantitate poterunt conueniri, q priuilegiū non aufert beneficium iuris communis. ff. de captiuis, & postlimi. reuersis. l. in bello. §. si quis seruum. & C. de secun. nupt. l. generaliter. §. his autem, qui. §. bene facit. & C. de legib. l. quod fauore. ff. de legib. l. nulla. ff. de reg. iur. c. qđ ob gratiam. lib. vj. & qđ ibi no. per Dynum. Unde cum de iure communi tales pauperes sic nominati possent conuenire heredes, posito qđ tales executores non haberent, vt fideicommissarij vniuersales, sicut habetur fauore pauperum, ita etiam pauperes poterunt modo istos heredes vniuersales cōuenire. ¶ Preterea heredes vniuersales ante restitutam hereditatem possunt a legatarijs conueniri, vt l. ita tamen. §. qui ex Trebelliano. ff. ad Trebel. & not. eo. titu. l. j. §. fin. an vltima gl. licet non, eodem tit. l. Marcellus. in prin. in gl. super verb. ad heredē. Nec obstat q supra dicitur in vltima ratione facta pro ista parte, q non videtur relictum ab ipsis executoribus, imo videtur relictum ab herede de iure cōmuni. Sed in priuilegium videtur concessum, vt ipsi executores possint petere, & ipsi distribuere, vt dictum est. Per hoc apparet responsum ad omissa argumenta co ntraria, &c.

¶ Disputata fuit per dom. Barto. de Saxoferrato, in ciuitate Perusij, anno domini Mecclxij. die xxj. Februarij.

ADDITIO.

2 Tho. Di. ¶ Secundo. Vide Alexan. in consi. lxxxij. incipien. perspectis. in ij. volu. & in l. centurio. vbi videas. ff. de vulga. & pupillari.

QVÆSTIO XIIII.

1 ¶ Testes qui non debent examinari, examinati non inducunt probationem nec indicium.

2 Officia repugnantia gerere vnus non potest, vt puta, vt, sit iudex, & pars.

3 Vider maleficiorum super accusatorum coram eo producta, quosdam testes ab accusatore non productos, neq; nominatos ex suo officio contra accusatū examinauit omnibus tū his solemnitatibus obseruatis, qui testes contra accusatum plene deponunt. Nūc queritur, an dictis testibus sit adhibēda aliqua fides, vel nō. Et pro parte negatiua quod nulla fides sit adhibenda, faciunt primo quod in facto iudici non sit permissa suppletio, & hoc sic, certum est quod parti que vult probare incumbit tale factum, & testes producere, & nominare, si vult probare. quod patet, quia ad hoc dilatio datur, vt probatur. C. de dila. l. j. de probationibus, at qui semel, & in authen. de testibus. §. quia vero multi. no. in glo. super verb. denunciatus. & ff. de arbitr. l. non ex omnibus. & C. de testibus. l. quoniam, & l. si quando. & ff. eo. l. producere. & istud nominare, & producere, constat esse factum, ar. ff. de curiurio. l. consilio. in fi. de conditio. & demonstrat. l. in factum. cum similij. Sed certum est quod in facto iudex non potest supplere defectum partis, vt ff. de officio presi. l. illicitas. §. veritas. C. ne que desunt aduo. parti. l. vnica. & ibi not. de feriis. l. ij. in fine. & predictis manifeste concluditur quod cum iudex in hoc nō potuerit factum partis supplere, q dicti testes non sunt legitime examinati, nec examinari debuerunt, & sic nullam fidem faciunt nullam dico, nec quo ad plenam probationem, nec quo ad indicium, vt ff. de questio. l. j. §. item senatus. & l. maritus. co. tit. & te

1 expresse not. quia qui non debent examinari, examinati nō inducunt probationem, nec indicium. Secundo hoc probatur officiorum repugnantia, seu contradictio. hoc sic. Unus non potest duo officia repugnātia gerere, vt puta, vt sit iudex, & pars, vt C. de postulā. l. quisquis. ne quis in sua cau. l. j. ff. ad Treb. l.

2 a quo. §. tempestiuum. de pac. l. si plures. & ibi not. per Bart. ff. de man. vin. l. an apud. Sed constat, qđ officium iudicis est, vt ei fiat probatio. ff. de proba. l. quinquaginta. & ibi plene not. C. de eden. l. procurator. de rei vēd. l. doce ancillam. C. de cond. ob cau. l. j. Sed in questione nostra iudex assumpsit sibi officiū partis, & officium iudicis. Nam est eadem persona ille qui facit probationem, & ille cui fit probatio, & sic cum officia sint repugnātia, hoc facere non potuit, si sic, ergo dicti testes nullam faciunt probationem, nec indicium, vt supra proxime dictum est. Ad hoc, quod lex dicit, accusatore non probante reus absolvitur, &c. quasi dicat, pars debet condemnari ex probationibus accusatoris. C. de edendo. l. qui accusare. sed hoc non probauit accusator, sed iudex: ergo, &c. ¶ Tertio hoc probatur. Actore non prosequente nominis rei facienda est abolitio. hoc sic. Quādo aliquis aliquem accusat, & aliquo casu accusationem prosequi impeditur, a lege precipitur, vt nomen rei de libro reorum aboleatur, seu cancelletur, vt ff. de accusatio. l. libellum. §. finali. & l. hi tamen. §. finali. & ad Turp. l. aut priuatim. §. primo. & C. si reus, vel acc. mortu. fuerit. l. fin. Ex quo apparet quod iudici non permittitur quod officium partis sibi assumat, & accusationem prosequatur, vt probet, qđ satis videtur expressum, vt C. de accusat. l. iij. Hinc est, q lex equiparat accusatorem nō reuertenti, & desistenti, vt ff. de mun. & hon. l. rescripto. §. si quis accusatorem. In questione ergo nostra iudex assumpsit sibi officiū partis, qđ est ei a lege interdictum, & quantum ad illos testes non productos videtur accusator quodammodo deinde, qđ patet expresse, q dicti testes non sunt legitime examinati, & sic nullam probationem faciunt nec indicium, vt supra probatum. ¶ Quarto hoc probatur, in officio iudicis inherens conditio, hoc est, officium iudicis habet tacitam conditionem si ab ipso iudice petatur, vt ff. de damno infec. l. quarta. §. in eum. de operis noui nunciatione. l. de pupillo. §. qui opus. de mag. conuen. l. prima. §. magistratibus. de cur. bon. dando. l. secunda. in principio. de hered. instītu. l. si quis instituatur. cum similibus. Sed in questione proposita a iudice hoc non fuit petitum, sed indebite hoc fecit ex suo officio, vt proponitur in themate, ergo cognitiones iste, que adhibentur in ciuilibus, & criminalibus causis constat officio iudicis conuenire, vt ff. de offic. assesso. l. prima. ibi not. in glo. in verbo cognitionibus. & in gloss. finali. de iurisdictione omnium iudicum. l. prima. cum similibus. Cum ergo hic non fuerit petitum quod debeat fieri, apparet testes non esse legitime examinatos, & sic nullam facere presumptionem, vt supra probatum est. ¶ Quinto probatur. In fauoribilibus predictorum non est facta concessio. hoc sic. In re nostro libertas omnibus rebus est fauorabilior. vt ff. de regulis iuris. lege, libertas. & lege, Iulianus. & lege, si ita. de manumiss. testa. & de re iudicata. l. inter pares. de necessa. ser. heredi. instītu. lege, cum quidam. cum similibus. Item constat penas & condemnationes esse odiosas, & restringendas, vt ff. de penis. l. interpretatione. & l. si preses. & l. absentem. de suspect. tutor.

he cum

he enim.z quod ibi no. Sed in libertate que est ita fauorabilis, nullius non petente seruo, cui est relicta fideicommissaria libertas, ad hoc admittitur, nec domino serui, nec iudici, vel alij hoc permittitur, vt ff. de fideicõmiſ. lib. l. sed z si alienari potest. in prin. ergo nec hoc hic iudex poterit pro accusatore, cum tractemus de alio puniẽdo. Si ergo iudex in questio. nostra examinauit, hoc fecit non legitime, ergo nullam fidem facit, nec indicium, vt supra probatũ est. ¶ Sexto hoc probat in specialibus casibus iudici facta permissio. hoc sic. Vbi aliquid est speciale in contrarium est ius commune, vt ff. de administra. tuto. l. prima. in fin. de legib. l. ius singulare. z quod ibi no. z l. in his. co. titu. z C. de testamen. l. si nõ speciali z priuilegio. sed est speciale in appel. vt iudex suppleat defectum partis in probationib⁹, z ex suo officio testes inducit, z alias probationes, vt C. de appel. l. amplio rem. post princip. z ibi no. in gl. super verb. adimplere. ergo, ꝛc. In contrarium est ius commune, vt in casu principali iudex nõ possit. Et quod hoc sit verum probatur expresse. C. de iud. l. pro perandũ. ſ. z si quidẽ. vbi accusatore absente lex mandat inspici infra. Et si sufficienter actum non est, iudex debet reum absoluere ab instantia iudicij, non autem põt ipse iudex ad recipiendum probationes ex suo officio procedere, vt ibi patet. Cum ergo hic iudex testes a parte non productos receperit, apparet q̃ non legitime, ergo non faciunt probationes, nec indicium, vt ſ. in primo argu. probatum est. ¶ Septimo hoc probat, per accusationem cessat inquisitio, hoc sic. Cum accusatio est instituta, z sic ordinarium auxilium, cessat inquisitio, que est auxilium extraordinarium, vt ff. de ope. nouꝰ nunc. l. in prominciali. ſ. primo. z l. si edibus. de mino. l. in cause. la ij. z quod no. per Dy. ff. de adul. l. si maritus. z extra de reg. iur. c. actus legitimi. li. vj. Sed hic fuit exhibita accusatio, ergo cessat inquisitio. Judex autẽ ex suo officio inducendo testes nil alind facit, nisi inquirere, q̃ non põt, vt iam dixi. propter accusationem, z etiam inquisitio nõ est permissa, nisi in certis casibus notatis in l. ij. ſ. si publico. de adult. Sic ergo iudex dictos testes non examinauit legitime, z sic non faciunt probationem, nec indicium. ¶ Octauo probat instrumentorum z testium equiparatio. hoc sic, Testes z instrumenta equiparantur, vt C. de fide instrumen. l. in exercendis. z ff. de verborum signi. l. notionem. ſ. instrumẽtorum. sed in instrumentis. hoc est, quod illa demum instrumẽta in iudicio probant, q̃bus pars dicit se vsuram, vt ff. de eden. l. j. ſ. edenda sunt omnia. C. de fide instru. l. si aduersarius. Quibus legibus videt expressum quod iudex instrumẽta in iudicio nõ possit producere, nisi pars vsuram se dicat. hoc expressius habetur in criminalibus, quod officium iudicis nullo modo extenditur ad faciendum in iudicio produci, nisi illa instrumenta que pars habet, tamẽ pro ducere vult. vt ff. de iure fisci. lege secunda. ſ. diuus. in fine. z no. C. de edendo. lege. is apud quem. si sic est in instrumentis, ergo idem in testibus. Cum ergo testes non sunt legitime examinati: ergo, ꝛc.

Contra scilicet quod iudex hoc potuit facere, z sic dicti testes faciunt plenã fidem, probatur per infrascripta iura. ¶ Primo hoc probat iudici permissa suppletio probationis. hic, Certum est q̃s plures sunt modi probationis inter quos est probatio per confessionem, de quo loquitur titu. de cõfes. ff. z C. z ff. de inter. act. per totũ. ff. de po. l. Publia. in fi. z ff. ad le. Aquil. l. proinde. in fi. z propter hoc sunt introducte positiones, z capitula, de quibus. C. de iur. cal. l. ij. ſ. q̃s obseruari. Idem est probatio partis, vt in tit. de testibus. Et istos modos probationis plene ponit glo. in authent. de testib. in princip. in glo. in verb. non aliter, que incip. non quod alie non sint, ꝛc. plenissime in Spe. de prob. ſ. fi. Sed iudex supplet circa confessiones interrogando ex suo officio, etiam vbi pars nõ potest interrogare, vt ff. de interrog. act. l. vbicunq̃, de legat. iij. l. Offidius. not. C. de iuramento calumnie. l. ij. ſ. quod obseruari. cir. fi. mag. gl. expressius extra de fide instrumento. cap. cum Joannes. per Specu. de dilatio. ſ. videndum. versic. item quid si, super certas confessiones. ergo videtur iudici data potestas supplendi circa probationem, ergo poterit ipse testes producere, quia isti probant. ¶ Secundo hoc probat iudici data facultas repetitionis. hoc sic. Paria sunt aliquid non esse, vel in obscuro esse, vt l. duo sunt. Titij. de testament. tuto. de lega. secundo. l. si quis seruum. ſ. inter duos. z l. cum ex pluribus. de manu. testa. de contraben. emp. l. in lege. cum similibus. Sed si pars testes producit, qui obscure deposuerunt, datur facultas iudici ex suo officio dictos testes repetere, ꝛ3 pars non petat, vel non possit petere, in authen. de testib. ſ. illud. in gl. magn. in verb. non habebit. que incip. imo videtur. z ff. de questio. l. repeti. z ibi tangit glo. z extra de restitutione, c. cum clamor. z ibi no. de proba. capitu. in presentia. Si ergo iudex ex officio suo potest reducere testes obscure dicentes: ergo z inducere de nouo eos, qui nil dixerunt, cũ sint paria, obscure dixisse, z nil dixisse: ergo, ꝛc. ¶ Tertio hoc probat potestas inquirendi testium conditiones. hoc sic. Non est dubium quod in testibus inspiciatur eorum conditio, vtruz vilis, vel nobilis, amicus, vel inimicus, cuius estimationis, vel opinionis sit. ff. de testib. l. neque. de questio. l. de minore. ſ. pen. C. de testib. l. etiam. z l. quoniam. z auth. si testis productus dicatur. z in corpore, de testi. in prin. ſ. j. Sed iudici data est potestas inquirẽdi de tali cõditiõe testiũ. mittẽdo pro vicinis, z aliis hominib⁹ honestis, z hoc ex officio suo, vt expresse no. ff. de testi. l. ij. in gl. super verbo. inimicitie, z in corpore de testibus. ſ. j. in glo. in officij causam. que inci. id est, artis laudabilis. z ff. de ma. cõuenien. l. j. ſ. si curatores. z ibi no. Ex quibus gl. manifeste colligitur, q̃s iudici est data a iure potestas inducendi de nouo ex suo officio testes in causa. si sic, ergo in questio. nostra tales sunt legitime examinati, z faciũt plenã fidẽ. Quarto hoc pbat ratio publice vtilitatis, hoc sic, reipu. interest, vt maleficia puniantur, nec remanẽat impunita. ff. ad leg. Aqui. ita vulneratus. de fide iusso. l. si a reo. ſ. fi. de iud. l. si lõgius. ſ. j. de interrog. act. l. qui seruũ. ij. respons. cũ sim. Sed in his, in quibus versatur publica vtilitas, iudex potest supplere de facto, etiam parte non petẽte, vt ff. de postulã. l. quos prohibet, z ibi no. de procu. l. filius. ſ. veteranꝰ. z ibi etiam no. ergo in questio. nostra propter hanc publicã vtilitatẽ, vt maleficiũ puniat, iudex potuit supplere defectũ partis, z testes inducere, z sic dicti testes faciunt plenam fidez. Quinto hoc probat potestas repellende preuaricationis. hoc sic, Judici est data potestas repellende preuaricationis in iudicio, vt patet. C. de aboli. l. ij. ibi, redẽpte miserationis, ꝛc. de preuarica. per totum tit. ad Turp. l. j. post prin. de his qui no. infa. l. Athletas. ſ. fi. Sed ne ille qui adest in iudicio, colludatur, vel preuaricetur, potest etiam inuita parte testes nominare, z producere, vt ff. de inoffi. testa. l. si suspecta. in prin. z ibi not. Ad q̃s facit in auth. de lit. ſ. hoc presenti posita. C. de litig. auth. nũc si heres. ergo in nostra questio. bene cõcluditur quod iudex, qui debet interesse liti, ne colludat, potest testes nominare, z inducere. Cum ergo hoc fecerunt, dicta eorum faciunt plenam fidem. ¶ Sexto, hoc probat ob iudicis sententiam cessatio conditionis. hoc sic. Illud, quod dicitur, quod in officio iudicis inest tacita conditio, si petatur, vt ff. de mag. conuenien. l. j. ſ. magistratus. z de dam. infect. l. iij. ſ. in causa. z dixi s. in ij. z iij. ratione pro parte contraria habet locum in his, in quibus iudex pretendere potest probabile ignorantiam. Unde si iudex sciret pupillum tutore carere, posset sibi dare tutorem etiam nemine petente, vt ff. de tut. da. ab his. l. illud. z l. seq. z ff. ex quib⁹ cau. in pos. eat. l. Fulcinius. ſ. adeo. licet gl. secundum vnaz opi, quam non firmat, aliter sentiat in l. hoc autem. in princi. in j. gl. tamen quod dixi tenent docto. hoc etiam probatur expressius C. de appellat. l. eos qui. ſ. apostolos. ibi, etiam non petente, ꝛc. ergo in nostra questione si iudex sciret quosdaz testes, quos accusator non producebat. per hanc scientiaz cessat illa tacita cõditio, si petatur, ergo etiam parte non petente potuit hoc facere, quod cum fuerint legitime examinati, faciunt plenam fidem. ¶ Septimo hoc probat examinatio facta post tempus contestationis. hoc sic, in questione nostra testes produci fuerunt examinati post litis cõtestationem. Nam regulariter post litis contestationem fit examinatio testium, licet in casibus fallit. vt C. de testib. auth. sed z si quis ab aliquo. z ibi not. ff. ad legem Aquil. l. in lege Aquilia, si deletum. de testi. l. curent. extra vt lite non conte. per tot. Sed in his que postea post litẽ cõtes. contingunt, iudicis officium multum potest, adeo quod partis petitio non requiritur, vt l. ediles. ſ. item sciendum. de edil. edi. de rei vendi. l. vtique. z quod ibi not. iudi. soluti. l. si seruus. de re iudi. l. si homo. cum simi. ergo in q. nostra. cum examinatio sit facta post tempus contestationis, quo tempore officium est corroboratum, z multum potest, nec expectatur partis petitio, iudex potuit predictos testes examinare legitime, ergo faciunt plenam fidem. ¶ Octauo hoc probat virtus potestatis, arqz interdicti. hoc sic, Tanta est virtus iudicis habentis iurisdictionem in suos subiectos, quod per eus eis potest queri actio ff. rem pupil. saluam fore. l. non quasi. C. quando mul. tut. officio fungi potest. authen. matri, z auie. z ibi no. sumpta ex corpore, vt sine prohibi. ma. deb. z cre. ſ. quia vero. z ibi not. z no. in authen. de excusat. tuto. z his qui conue. in princi. posita C. de lit. contestat. authent. libellum. z ibi etiam not. z no. C. de episcop. z cleric. authent. generaliter. hoc est quod dicimus, quod illud quod facit iudex, ipsa pars facere videtur, vt de actio. z oblig. l. ob causam. ff. de euictio. l. si plus. ſ. si iussu. vbi ex venditione facta per iudicem datur actio de euictione in partem, sufficit si ipse vendidisset. Ex his concluditur, si per iudicem potest queri actio parti, quod id, quod facit iudex, videtur facere pars ipsa, z non est dubium quod si ipsa pars produxisset di-

ctos testes, faceret plenam fidem. ergo in q. pposita pars ipsa videatur produxisse, z per ipsum iudicem, producente ei quera tur ius, z sic faciant plenam fidem. zc.

ADDITIO.

a T. B. ¶ Judex. De ista questione Bar. meminit idem Bar. in l. abolitio. C. de abolitio, z ibi videas. z in l. j. §. si quis vltro. ff. de questionib, z in l. si non defendantur. ff. de penis. z vide apost. ad Bart. in l. j. §. diuus. ff. de questio. vbi de contrarietate Bar.

1 ☞ Judex potest ex suo officio testes inducere, vt querat vtrum reus sit nocens vel innocens.

2 Judex super accusatione ex suo officio inquirit z inuestigat ve ritatem maleficij.

Solutio. Innocato nomine dñi nostri Jesu Christi salua opinio, cuiuslibet Doctoris, z Scho laris, qui melioribus rõmbus, z iuribus moueretur, z specialiter patris, z domini mei do. Ray. de Forli. cuius correctioni me semper submitto, dico testes esse legitime examinatos eisq; adhibendam plenaz fidē, z hoc p aliquas rationes, z iura pro hac parte alle. ¶ Hoc etiam probo euidētius p quasdam leges speciales. ¶ Primo p l. si non defendant, in fin. de pen. vbi casus. Haz ibi dicit q seruo accusato pmittit q ipse se defendat. Itē dño suo, vt eum defendat. Itē ipsi iudici ex suo officio, vt de innocentia 1 ipsius serui inquirat. † Patet ergo, q pōt ex suo officio testes inducere, vt querat vtrū reus sit nocens, vel innocēs. Itē si pōt p vna parte, sez pro innocente, ergo pro alia, ideo nanq; testis debeat dicere pro vtraq; parte, vt in auth. sed inder. C. de episc, z cler. ¶ Huic accedat gl. que est ff. de condi. ob turp. cau. l. iij. §. si tibi ob indicium, vbi dicit qd̄ inder ex suo officio pōt compellere aliquem, vt indicet malefactorē iz pars hoc non posset, ergo potest extraneas psonas in iudiciū inducere, vt malefactū deducatur in lucem. Itē de hoc vī casus C. de aboli. l. ij. vbi quis petit abolitionem, z sibi non concedit, z p consequens remanet accusatio. † Et tū iudex sup dicta accusatione ex suo officio inquirit, 2 z inuestigat veritatē maleficij, z sic poterit testes inducere. Ita vī intelligere dictam l. Ly. C. de accusa. l. ea quidē. in vlt. questio. Itē hoc videt determinari per tex. in auth. de tabel. in prin. vbi dicitur, q instrumentum erat productū, iudex ex offitio suo misit pro tabellione, z testibus, vt veritatem inquireret, dicit ibi gl. in verbo, veritatem, que incipit, optime sumitur, q iudex modis omnibus laboret ad inquirēdam veritatem. Et sic ex text. z gl. patet quod ex suo officio potest testes inducere, hoc etiā fortificatur ex l. j. §. fi. ff. de questio. vbi iz reus de crimine sit cōfessus, tamen iudex alios examinauit, vt certior efficeretur de ma 3 leficio, que examinatio ibi commendatur. Ad hoc optime facit, vbi videtur casus expressus extra de colluf. deteg. c. j. z c. ij. vbi iudex si de partibus suspicatur, potest ex suo officio diligeter inuestigare, z crimina indiscussa non pretermittere. Ad hoc accedat ratio publice vtilitatis, vt maleficia non remaneant impunita, vt in iuribus. S. alle. ¶ Ad rationes factas pro parte contraria respondeo. ¶ Et primo ad primum dico qd̄ iudex nō potest supplere de facto stando ei, qd̄ est sibi notum, tanquā vere esset probatū, z ita loquuntur illa iura. Sed si vult supplere iudiciali indagine faciendo dicta aliorum, pōt, z ita loquit questio nostra. Vel dic, q in his, in quibus versatur publica vtilitas, potest, vt dixi in quarta ratione facta pro parte affirmatiua. Ad fm respondeo q quis non pōt esse iudex, z pars, id est q quis iudicet de causa, de qua ad eū pertinet commodū. Hā tunc propie dicitur pars, vt l. j. §. in propria. ff. quando ap. sit, nō autem prohibetur iudex aliqua facere pro inuestiganda veritate, vt testes inducere, z similia. Ex quo patet quod non sunt officia repugnantia. Nam tunc nullo modo possunt conuenire in persona eiusdem, vt l. hec verba. §. ille, aut ille. ff. de verb. signific. z de reg. iur. l. vbi repugnantia. Sed hoc concurrit etiam in casibus, in quibus procedit ex mera inquisitione, ergo non sunt officia repugnantia. Ad tertiū dico, q in accusatore impedito est facta sola abolitio ab obseruantia iudicij, que paruū preiudiciū facit, cū alius admittitur ad accusandū ab accusatore, p sequente, licet negligente, si non probat, sequitur absolutoria diffinitiua, que magnum preiudiciū parat, cum alius non admittatur ad accusandum, nisi doceat de preuaricatione, z ideo datur maior facultas iudici, quia maius periculum. Et hoc declarabitur ex his que dicam infra in solutione sexti contrarij. Ad quartum respondeo, quod verum est in his, que non sunt iudici nota, alias secus, vt patet in sexta ratione pro parte affirmatiua. Vel dic, quod illud verum in officio nobili iudicis, secus in mercenario, quod deseruit accusationi proposite, tūc non requiritur partis petitio, vt patet in interrogationibus, z similibus. ¶ Potest esse ratio, q cum accusator petit in libello accusatum condemnari, vī petere quod omnia faciat inder. per que possit peruenire ad dictam condemnationē. Ad quintū rñdeo, q verū est q non permittitur nisi seruo, z alij, cuius interest, vt ibi patet, Sed iudicis interest purgare prouinciam malis hominibus, vt l. congruit. ff. de offi. pref. zc. Ad sextum dico q specialis est in cā appellationis, ideo q sententia, que inde prosequitur, omnino parit plenū preiudiciū, cum sententia, vel infirmatiua vel firma remanebit. ¶ Idē etiam dico in cā principali, in casu in quo contra absentem iudex procederet ad diffinitiuam. q z absente posset probationē ex suo officio inducere, vt prz. C. qui z qñ inder. auth. qui semel. ibi, perquisita veritate, zc. Ita ergo in casu proposito cum debeat ferri diffinitiua, licet vtraq; pars sit presens fauore publice vtilitatis, posset iudex inducere ex officio suo. In ciuilibus autem hoc vtraq; parte presente non crederem indistincte, q hic non examino. Ad septimū respondeo q argumentum procederet si iudex ex suo officio nobili inhoret nouam inquisitionem, qd̄ non posset. Sed hic testes inducit ex officio mercenario, q deseruit accusationi proposite, q officium concurrit cum omni accusatione, vel actione proposita, vel posset negari argumentū, fm opinionem aliorū recitatam per Ly. de accu. l. ea quidem, zc. Ad octauum dic q prime leges inducuntur in ciuilibus causis, z vtraq; parte presente, questio nostra in criminalibus, in quibus vertit publica vtilitas. Ad l. §. diuus, rñdeo, q fisco in ciuilibus, z criminalibus debent esse instrumenta, z sic teneo secundam solutionem ibi posita[m] in gl. z etiam in l. is apud quem. C. de eden, z secundum illum casum facit pro me ergo, zc.

¶ Disputata per me Bar. de Saxoferra, actu Infortiatum legentem in ciuitate Pisarum, sub anno domini Mcccxij. die ix. mensis Februarij.

ADDITIO.

a T. B. ¶ Tamen inder. Ho. qd̄ iudex ex officio potest recipere testes ad coadiuuandum accusationem. Vide etiam Bald. in l. presbyteri. C. de epis. z cler. z Bellum de sancto Hem. in suorecta. de testib. in ver. debet iudex inquirere.

QVÆSTIO XV.

1 ☞ Pena quando est imponenda ex aliquo delicto, tunc inuisa debemus inspicere.

2 Principalis dicitur qui tractat de homicidio, z alij dicuntur accessorij.

3 Mors quando ex pluribus factis sequitur ex primis actibus, quis veniat puniendus.

a **Statuto** ciuitatis Lucane cauetur, q qui cunq; interfecerit hominē in ciuitate, vel in territorio capite puniat, z medietas omnium suorū bonorum applicetur cōi, alia medietas heredibus interfecti. Item quicunq; ordinauerit, vel tractauerit in ciuitate, vel territorio, qd̄ aliquis interficiatur si malum fuerit subsecutus, predicta pena puniatur. Demum quicunq; b ciuitate ordinauit hominem interficere, quē extra territorium propriis manibus interfecit. Modo queritur an saltem tanquā ordinator predicta pena veniat puniendus? z q veniat puniendus probatur. Et primo sic, q cunq; habent locū verba statuti, statutum debet habere locū, vt l. j. §. si is qui nauem, de exci. z de leg. iij. l. non aliter. cum simi. Sed hic habent locū verba statuti, q[z] in ciuitate fuit ordinata mors, z postea est subsecuta, non vī ergo dubium q veniat puniēdus. ¶ Sed o sic, q ad perfectionem vnius actus concurrunt due cause, quarum vna potentior altera, debemus inspicere potentiorem causam, vt queritur. ff. de statu homin. z de auro z argento lega. l. z si minimus. §. peruentamus. sed ad pfectionem huius studij concurrunt duo, sez ordinatio z factuz. Sed ordinatio est potētior pars, q probabo. ergo illam debemus inspicere. Quod ordinatio sit potentior cā. probatur. Nam pro homicidio inconsulte facto quod non punit. l. Cornelia. de sica. Sz si quis voluerit interficere hominem, iz non interfecerit, punitur, vt ff. ad leg. Cornelia de sicariis. l. j. §. diuus. z C. eo. l. is qui cū telo. ¶ Tertio probo sic. Ver ad locum est bona argumētatio, vt ff. de ver. ob. li. l. quoties. diem. cū l. seq. de triti. l. fi. z fi cer. per. l. vnū. Sed in tpe est q hodie voluit hominē interficere, nec potuit, postea eū interficere, quod statim videor interfecisse, vt not. ff. de adulter. l. quod ait in fine. Cum ergo in ciuitate tractauerit hominem interficere, licet illum extra territorium interfecerit, tamen in ciuita-

videtur eum interfecisse, & sic videtur quod etiam tanquam homicida pro dicta pena statuti veniat puniendus. Quarto probo sic. Quoties in persona eiusdē cōcurrunt plura iura, debemus iudicare perinde ac si concurrerent in diuersorū personis, vt ff. de ædil. l. si consul. & de offic. præto. l. ij. & de his qui pro tutor. l. tutorem. cum simi. Sed non est dubium quod si vn⁹ ordinasset, & alius interfecisset, quod ordinator veniret puniendus, quia casus est statuti, non obstante quod homicidium fuerit commissum extra territoriū, vt ex his que, ſ. dicam apparebit. ergo cum ista ordinauerit, & tractauerit, saltem tanquam ordinator puniat. ¶ † Quinto probo sic, Quādo tractat de pena imponē
1 da ex aliquo delicto, tunc initium debemus inspicere. ff. de pe. l. ſ. in princ. & C. de falſ. l. ſi quis decurio. in ſi. & no. ff. de nego. geſt. l. Pomponius in negotijs. in prin. Sed principium huius delicti fuit in ciuitate: ergo debemus ipsum inspicere: & sic homicidam condemnare. Sexto probo sic, de iure, hoc est, q̄ licet vnus actus veniat ad perfectionem alterius: tamen si ille actus esset sufficiens per se ad pariendam actionem, eam parit. Nam si delatum fuit iuramentū: & ex eo fuit lata sententia: ex vtroq; nascitur actio secundum opi. gl. vt ff. de iureiur. l. nam postea. ſ. fin. & C. so. tit. l. j. & ibi no. Cum ergo hic peruenerit ad perfectionem homicidij, dicimus hunc homicidam in eorum ordinatione que per se esset efficax, vt ō. dictum est posse puniri. ¶ Septimo de tempore ad locum licita est argumentatio: vt dictū est. Sz hoc est quando aliqua dispositio collata est sub conditione que cōsistit in facto q̄s difficulter fit, tunc quocunq; tempore impletur non refert, vt ff. de condi. & demon. l. conditionum que in futurum conferuntur, & plene no. eo. tit. l. ij. & C. de inſti. & ſubſti. l. ſi quis heredem. Sed dispositio huius statuti confertur sub tali conditione. Nam dicit q̄s qui ordinauerit in ciuitate, vel territorio, puniatur predicta pena, & hec dispositio, scilicet si maleficium fuerit subsecutum habet conditionem consistentē in facto difficili, ergo quocunq; loco impleatur, non refert arguendo de tempore ad locum. ¶ Octauo probo sic, quotiescunq; lex disponit. ſi aliquid factum sit, tunc non refert a quo illud sit factum, vt ff. de peti. hered. l. item veniunt de quo consueuit dici, ff. de verb. obli. l. cum seruus. sed cum hoc statuto dicatur ordinatorem debere puniri, ſi maleficium fuerit subsecutum, nō debemus distinguere a quo sit factū, ergo est puniendus. Et istud argumentum complet argumentum supra proxime, nam supra probatur quod non refert quo loco hoc p̄batur, q̄ nō refert a quo. ¶ Nono, quando tractatur de vindicta publica, tūc licet plura facta habeantur pro vno, tamen ex quolibet per se venit imponēda pena, vt ff. de iurisdictione omn. iudic. l. ſi familia. Sz certū est, q̄ hic tractatur de iniuria publica vindicanda, q̄ publicum iudicis officium est, vt ff. de public. iudic. l. j. & quia publice vtile est, &c. ergo licet alias ista plura facta habeantur pro vno, tamen habentur nunc pro separatis, vt sic ex vtroq; possit puniri: ergo punitur ex ordine tanquam ordinator. ¶ Decimo probo sic, quando ex diuersis factis descēdunt plura maleficia: vel, quod plus est, quando ex vno facto descendunt plura crimina, in primo ex vtroq; venit puniendus, in secundo erit in electione actorum. Primum p̄batur ff. ad legem Aquil. l. illud. ſ. j. & de prædic. l. nunquam plura. cum simi. Secundum p̄batur ff. de publican. l. j. ſ. inde quæritur. vi bo. rap. l. j. ff. arbo. fur. cæſa. l. j. cum simi. Cum ergo sunt plura facta, scilicet ordinatio, & factum ex vtroq; debet detineri, vel saltem, ex quo velit actor.
2 ¶ † Undecimo, p̄bo sic, & primo p̄mitto quod ille qui tractat de homicidio, dicitur esse principalis, alij dicunt accessorij, arg. C. de accu. l. non eo minus. & ff. de iniur. l. non solū. in prin. sue gl. Hoc p̄misso sic arguo, quando principale & accessorij cōcurrunt in persona eiusdem, tunc principale est inefficax, & in accessorio potest agi, vt ff. de fideiuſ. l. heres a debitore. ſ. quod ſi fit, ver. nec is. & nota. eod. tit. l. generaliter. Cum ergo hic ex homicidio non possit agi, q̄ in alterius territorio factum dicimus, q̄s puniatur extraordinarie. ¶ Duodecimo, & vltimo, in honorem duodecim Apostolorum. De hac q. videtur casus de verbo ad verbum, quod non obstante quod in alio loco sit factū homicidium puniatur, vt ff. de adult. l. & si amicis. vltimo respon. Item non obstante quod fecerit ipse, vel alius, vt ff. de verb. ſignifi. l. ſepe. in ſi. cum gl. ſua, que est victima. Item videtur casus. C. vbi de crimi. agi oportet. l. prima. & pro determinatione huius questio, facit questio, quam format Ly. in dicta l. prima. C. vbi de crimi. agi oportet.

Contra & primo sic. Q̄ aliq̄d sit in vno loco, & eius effect⁹ conferri in alio locū, ibi factū esse vr, vbi confert effectus. Item ſm statutū, & consuetudinē ill⁹ loci est iudicandū. ¶ Primum probat ff. de act. & obl. l. cōtraxisse. & de bo. autho. in. pof. l. ij. & no. C. vbi cōe. op. q̄ cer. lo. da. prin. l. j. Secundū p̄bat ff. de iud. l. exigere. Sic ergo in q. nostra cū tractatū sit in ciuitate, vel in eius territorio, & effectus collatus sit in alterius territorio, ergo non debemus eum punire secundum statutū ciuitatis illius. ¶ Secundo p̄bo sic. In publicis iudicijs initiū non spectatur, vt l. penul. ff. si ex noxa. caus. aga. secundum opin. glos. licet quidam reprobent eam, sed homicidiū publici iudicij est, vt l. j. ff. de publi. iud. ergo non spectabimus eius initium, q̄s fuit in ciuitate, sed finem qui fuit extra territorium, & sic non poterit puniri tanquam ordinator. ¶ Tertio p̄obo sic. Clausula precedens intelligitur repetita in sequ. vt l. j. ff. de reb. dub. & de verb. oblig. l. Titia. præsertim cum apponitur dictio repetitiua, de quibus est dictio itē, vt p̄batur ff. de lega. ij. l. in repetendis. & l. ſi pure. cū multis ſi. Cū ergo in statuto sit apposita dictio item, & postea sic dictū maleficium fuerit subsecutum, debemus intelligere in ciuitate, vel in territorio. Cū ergo secutus sit alibi, non debet de illo tractatu puniri, & vt expresse casus Inſti. ad leg. Aqui. ſ. ex hoc tñ capite. in ſi. ¶ Quarto, p̄bo sic. Sicunq; obligatio principalis, & accessoria concurrunt in persona eiusdē, tunc accessoria occultatur, & principalis remanet, hoc p̄batur ff. de duobus reis. l. ſi reus. & de fideiuſſ. l. generaliter. & l. Aranius. Cū ergo hoc tractauerit ex quo ille q̄ tenetur, accessorie tenetur, & interfecerit, ex quo q̄s tenet principaliter, dicimus solum de homicidio teneri, & non de ordinatione, & sic vigore huius ordinamenti in ciuitate non possit puniri, nec alibi, vt dixi supra, in vndecima ratione, & vt dicam in
3 solutione earū. ¶ † Quinto & vltimo, q̄s ex pluribus factis sequitur mors, ex primis actibus, quis non venit puniendus. sed solum ex morte, vt ff. ad leg. Aqui. l. illud, in fine. & eod. tit. l. ſi plagis. in princip. cum simi. Cum ergo ex tali ordinamento sit secuta mors ab eodem facto solum de morte debet puniri, & sic vigore huius ordinamenti in ciuitate non puniatur.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Statuto. De ista questione Bar. facit mentionem idem Bar. in extrauag. qui sint reb. in ver. rebellando. in verſic. ex predictis patet. & Bal. in l. j. C. de hered. inſti. vbi dicit, quod Bar. disputauit istam q. Pisis, & vide Bald. etiam ibi. & adde ad Bar. hic que ponit Alexan. in l. Gallus. ſ. ille casus. ff. de liberis & poſthumis. & Pau. de Ca. in l. ex facto. ſ. ex facto. in ſi. ff. ad Treb. & vide q. quam ponit Bart. in l. ſi vt proponit. ff. de fideiuſ. & que ibi ſcripta sunt per Alexan. de Imo. in addi. & ibi apoſt. meam.

b ¶ Quem extra territorium. Vide q. quam ponit Pau. de Ca. in l. quicunque. C. de ſer. fug.

1 ¶ † Ordinatio ſola non est potentior causa, niſi ad aliud perueniatur.

Solutio. Christi nomine inuocato dico talem occidentem pena illius statuti non esse puniē dum per iura supra alleg. & specialiter per duas vltimas rationes. Ad hoc etiam induco leges dicentes, q̄ non debemus ispicere conditionem, que est tempore contractus, sed que est eodē tempore quo actio sumpsit effectum, vt ff. ad Macedonia. l. ſi fi liusfamilias. ſ. fina. & l. ſequen. & l. contra. que leges videntur decidere hanc questionem considerando rationes earum. Preterea, cum aliquid statuitur simpliciter, videtur dicendum de eo qui est in territorio l. cum vnius. ſ. is qui. ff. de bo. autho. iudi. poſſid. Cum ergo simpliciter dicatur ſi maleficium fuerit, subsecutum, intelligendum est, scilicet in territorio. ¶ Ad argumenta contraria respondeo, & dico quod non obstat primum quod dico quod illud habet locum ſi talia verba non reciperent limitationem, & declarationem a iure. Nam statuta bene recipiunt interpretationem declaratiuam, & restrictiuam. l. vt gradatim.
1 ſ. & ſi lege. de mune. & honori. & l. ij. C. de noxa. ¶ † Nō ob. secundum argumētum, quia dico quod ordinatio ſola non est potentior causa niſi ad aliud perueniatur, nec in questione nostra ponitur quod in ciuitate vel territorio ad aliquā aggressuram perueniret, arg. eorum que not. in l. ſi quis non dicam. C. de epiſcop. & cleric. & l. qui ea mente ff. de furt. ¶ Non ob. tertia ratio, quia in d. l. quod ait. peruenit ad actum immediatū, scilicet ad aggressuram, at in q. nostra peruenit ad actum remotum, scilicet ad ordinationez. Vel aliter, ler illa loquitur quando habet locum illud, quod vertitur in fauorem rei, secus ſi in odium, vt in q. nostra. Vel aliter, quod dicitur, de tempore ad locū est bona argumentatio, dico verum, quando eadē est ratio: hic est diuersa ratio: nam omni tempore statuitur, non omni loco. ¶ Nō obstat quarta ratio, quia habet locū quando sunt iura pariter principalia, secus ſi vnum principale, aliud accessorium, in q. no stra hanc solutionem facit text. in l. ſi reus. ff. de duobus reis. ¶ Non ob. quinta, quia ſecundum glo. illud habet locū in 'pri

uatis delictis tñ. Vel aliter principale dicitur ibi tempus delicti, non tempus ordinamenti. ¶ Non obst. sexta ratio, q̃ opi. gl. est falsa, vt no. per Ly. C. de iureiu. l. j. vel aliter. i bi vnusquisq; actus posset parere actionē, hic non. Nam ex solo ordinamēto non secuto interitu quis non punitur, vt ff. de ver. sig. l. semper in stipulationib⁹. cū infinitis similibus. ¶ Non ob. septima ratio, q̃ verū est qñ nō refert quo tpe fiat, si tñ fiat, sicuti debet. vt ex supradictis apparet. ¶ Non ob. octaua, q̃ dic, vt yo. p Dy. in d. l. cum seruus. Vel aliter dic, non refert a quo fiat, si omniū faciētium eadē sit ratio. Sed hic est ratio diuersa, q̃ diuersi de ne possunt teneri, vnus principaliter, alter accessorie, sed vnus non. ¶ Non obst. nona ratio, q̃ specialiter est in albo pretoris, vel vt ibi not. ibi sunt plures persone, hic vna tantum, que deliquit. ¶ Nō ob. decima, q̃ dico q̃ verum est qñ descendūt plura crimina pariter principalia. Vel aliter dic, q̃ est verū, quādo vnū factū non tendit ad perfectionē alterius, per illud. ad l. Aquil. Non ob. vndecima, q̃ principale non est vtile, cū possit puniri de iure cōmuni. l. j. C. vbi de cri. agi opor. & per l. deserto. in prin. ff. de re mil. Si opponis q̃ saltem quo ad bona inutile est. dico q̃ cum cā bonorum veniat accessorie, de his cum rare nō debemus. l. iij. C. si pen. app. mors interuenerit. Non ob. duodecima ratio, & primo non obstat l. & si amicis. si pluralitas personarū tollit cōtrarium. Nā si ego prebui domū, & illi tractarent de adulterio, & postea illi fecissent alibi, ego tamen teneor, secus si pro meipso de adulterio tractassem: nam tūc possum teneri de lenocinio. Item non ob. l. sepe. in fi. cū sua gl. ff. de verbo. sig. q̃ non dicitur, q̃s ille qui fecit furtū, teneatur tanquam prestans opem: q̃ non posset teneri ad vnum tanquā principale, & accessorium. Item non ob. C. vbi de cri. agi opor. l. j. q̃ fm primam lec. facit pro me, fm secundā non obstat, q̃ ibi in locū violente fuit delictū perfectū, & cōsummatū, nam ibi amisit possessionem. secus in questio. nostra. nam in ciuitate vbi ordinamentum factum fuit, nō fuit aliq̃s factum perfectum. nam ex solo ordinamento non poterat oriri actio, siue accusatio.

¶ Hanc questionē disputauit do. Bar. in scholis do. Ja. But. Anno domini Mccclxxiij. die xv. Decemb.

QVÆSTIO XVI.

☞ Iudex non potest decernere q̃s pupilla alatur apud eū, qui eius pudicite possit insidiari.

Queritur Utrum iudex debeat iuste decernere quod pupilla alatur per spōsum eius? Et ad partem negatiuam quod non possit, argui tur sic. ¶ Primo, iudex non potest decernere quod pupilla alatur apud eum, qui eius pudicitie possit insidiari. C. vbi pup. educ. debe. l. j. pen. Sed sponsus pupille posset eius pudicitiam ledere, & audacius hoc faceret quam alius propter spem futuri matrimonij, vt extra de spon. capit. iij. & de despon. impu. cap. attestationes. ergo, &c. ¶ Secundo ex eadem lege probatur sic. Iudex non potest decernere, vt pupilla alatur apud eum, a quo malis moribus, infozmaretur, & ad vitam impudicam induceretur, vt dicta l. penultim. p̃out intelligit gloss. facit ff. de tuto. & curat. da. ab his. l. scire oportet. §. pen. & fin. & Institu. de sulpec. tute. §. fina. Sed cum pupilla est apud sponsuz sponsus sepe ampleratur, & osculatur eam, vt no. extra de despon. impu. capitulo primo, & sic de facto videmus, vnde malis moribus infozmaretur, ergo apud eum non debet ali. ¶ Tertio sic, Quicquid fit, per quod libera facultas contrahendi, vel disponendi matrimonium impediatur, est contra bonos mores, vt ff. de ver bozum obligatio. l. Titia. in prin. & l. stipulatio ista. C. de spon. l. fina. & extra de spon. capit. Hemma. & de conditio. & demonstra. l. cum tale. §. si ab arbitro, & hoc siue talis facultas impediatur expresse, siue tacite, vt ff. de cōditio. & demonstratio. l. cum tale. §. Deuse, & l. cum ita. eodem titu. Sed in proposito si iudex decernat pupillam a primo sponso ali, impeditur facultas contrahendi matrimonij, vel etiam disponendi. ergo non potest fieri tanquam contra bonos mores. Hoc etiam probatur sic, sponsa potest alij nubendo prioribus sponsalibus renunciare, vt C. de spon. l. j. extra de spon. c. requisiuit. Sed si esset apud sponsum eius timore non posset libere renunciare, vt ff. de adulte. l. si postulauerit. §. ratio autem. nam mozari in non tuto loco, est iusta causa timoris, vt ff. ad Trebel. de etate. & de leg. prestan. l. sciendum. & est exemplum in casu isto, extra de sponsal. c. cum locum. ¶ Quarto sic, spes futuri matrimonij non debet dehonestari, vt ff. de adulteris. l. si vxor. §. diui. ideo mulieres que fuerūt male vite, deterius nubunt, quia dehonestauerunt se, vt C. de nuptijs. l. imperialis. de ritu nupt. l. palam. §. que in adulterio. & de minoz. l. auxilium. in principio. cum similibus. Sed in proposito, si omnis alia ratio cessaret, ista adesset. Nam posito, q̃ liceret ab illis sponsalibus recedat, alius non recipiet eam in vxorem ita de facili propter multa, quia a primo sponso osculata, & tacta, licet non perfecte corruperit, quod est communiter eroius. Item q̃ primus potest dicere eam carnaliter cognouisse, & sit vxor sibi, vel nō, vt extra de despon. impu. c. continebatur. Item potest dicere secūdus, non fine causa fuit a primo viro repudiata. & sic contra puellam oriretur aliqua suspicio ignominie, sicut contra militem a militia remissum, vt ff. de his qui not. infa. l. ij. §. ignominie. & §. fi. ¶ Quinto, q̃ de hoc videtur casus expressus extra de despon. impu. c. ij. vbi, excepto vno casu vigentissime necessitatis, pro bono pacis nō debet permitti. vt puella sponso tradatur, &c. ¶ Sexto, q̃ talis vnio sponse ad spōsum non fit licita, videtur casus ff. de condi. & demon. l. hec cōditio. in prin. & quādo dies leg. ced. l. pen. & de iniu. l. si stupū. & de pen. l. si quis aliq̃s. §. qui nondū. sed facere sponsam ali apud sponsum, est causa pocius, vt virgo non viripotens corrumpat, q̃d est prohibitū. & penale, vt dictis legibus, ergo iudex non potest. ¶ Septimo, Maritus non potest esse curator vxoris, vt C. qui da. tu. pol. maritus. & C. de excu. tut. l. amplissimi. & l. licet. sic nec spōsus potest esse curator sponse, vt ff. de excu. tu. l. *. in fi. & insti. de excuto. §. pe. & ibi no. Sed si apud eum aleretur, esset eius persone idem curator, quod iudex facere non potest.

Contra Quod iudex debeat, vel saltē possit. probatur primo, Leges que loquunt de viro, extenduntur ad sponsum, vt ff. de fun. do. l. lex Julia. & que loquuntur de vxore, intelliguntur de sponsa. C. de bo. que libe. l. non sine. & primi. cred. l. ij. §. si sponsa. & quod no. C. qui pot. in pig. hab. l. duis. Sed vir potest petere, vt vxor stet apud eum, vt ff. de lege hib. l. ij. C. de lib. exhib. l. si ad instar. ergo eadem ratione iudex debet facere, vt puella alatur apud sponsum. Secundo sic. Item est quod in educatione pupillorū mater preferatur cetera, vt C. vbi pupi. educ. l. j. ideo q̃ in ea est presumptio maioris affectionis. Sed sponsus presumitur ad personam sponse habere maiorem affectionem, quam mater, quod patet, quia sponsus potest accusare iure mariti, & sic prefertur patri, & matri. vt ff. de adul. l. si vxor. §. diuus. & §. si minor. coniuncta. l. ij. §. fi. co. ti. Si igitur est maior affectio spōsi, ergo apud eum debet ali. ¶ Tertio sic. Quilibet debet facere, vt inter virum, & vxorem, concordia, & amor vigeat, p̃out potest. Contrarium vero est repudiabile. vt C. de repud. l. dissentientis. & C. de fur. l. fi. in fi. & ibi. & substi. l. reprehēdēda. & C. de inof. test. l. filia. ff. de lib. exhib. l. fi. Sed per cohabitationem quam simul faceret spōsus, & sponsa, magis inducuntur ad se invicem diligendum, vt ff. de manda. vin. l. si collectaneus. & insti. quib. ex cau. ma. nō liq̃. eadem quod etiam patet, quia persone domestice propter affectionem repelluntur a testimonio. & C. de testi. l. etiaz. Si ergo ex cohabitatione inducuntur ad amorem, & dilectionem: ergo iudex, qui hoc debet in sua potestate, vt ff. vbi pupi. educ. debe. l. j. in prin. potest hoc facere. Quarto sic. Si inter duos sunt contracta spōsalia, si quis eorum alteri nubat, iz matrimonium valeat contrahendo peccat. & ei imponitur penitentia de fide rupta. extra de spon. c. sicut ex literis. & c. requisiuit. eod. tit. vt in eis no. sed bonum est facere quod fides seruetur. vt ff. depositi. l. j. §. merito. & debet cere, vt tollatur materia delinquendi deputādo habitatorem ff. de offi. prefec. vrb. l. j. §. quies. & §. pen. sed decernendo quod sponsa habitet cum sponso tollitur materia, ne, frangat fidem sponsando alteri, & sic ne delinquat, & ne peccet. ergo iudex pōt hoc facere decernere. Quinto sic, Ille iudex recte decernit, qui facit filio id, quod faceret pater eius recte, & sane mentis constitutus. vt C. de cur. fur. l. pen. adeo, q̃ lex dicat q̃ tutoris dati p patre in testamento fides est electa a testatore, nec requiritur alia inquisitio, vt insti. de satisd. tut. in prin. de tute. §. fina. & C. de epi. & aud. l. de creationibus. & ff. de confirm. tut. l. j. & l. qui a patre. & ego video q̃s pater magno affectu paterno ductus dat filio suo sponso, vt ff. quod fal. tut. autho. l. pen. & extra de despon. impube. c. ex literis. & c. duo pueri. ergo iudex potest hoc interpretari, decernere. Sexto, quia de hoc videtur casus legis, ex quibus colligitur quod sponsa licite traditur sponso, licet sit pupilla, vt de priuileg. credit. l. ij. in fine. & quod fal. tuto. autho. l. pen. & adulte. l. si vxor. §. si minor. Septimo, quia de hoc videtur casus Decretalium, vt extra de desponsa. impube. ca. continebatur. cap. de illis. & cap. ex literis. & capitulo penulti. & eodem capitulo primo, libro sexto. & de testament. capitulo, Raynutius. hoc licite potest fieri, ergo iudex potest iuste decernere per ea predicta.

☞ Iudex iuste potest decernere quod pupilla alatur apud patrem vel matrem sponsi, vel similes personas in vna domo cum sponso. & nu.

Per

5 Pupille maioris septem annis an sit habilis consensus ad contrahendum sponsalia.

Solutio. Christi nomine inuocato. pro declaratione huius questionis premittendum est, qđ pupillam ali apud sponsum potest intelligi duobus modis. Primo, apud sponsum principaliter. scilicet quod ipsa sponso principaliter tradatur nutrienda tradatur. ¶ Secõ, quod pupilla alatur vna cum sponso, non autem quod sibi principaliter tradatur, sed eius patri, vel matri, vel fratri, vel patruo, simul cum spõso habitãti. Si primo modo intelligatur, dico quod regula est quod iudex non potest iuste decernere qđ pupilla apud sponsum alatur: fallit si aliqua vigentissima necessitas interueniret: vt extra de despon. impu. c. ij. vbi probatur regula z exceptio. z hoc pro ho de iure ciuili sic, Pupilla nõ posset tradi alicui, nisi ille esset talis qui se ipsum regere sciat, vt C. de legi. tuto. l. fi. vnde si ponimus sponsum esse pupillum, vel pubertati proximum, non deberet ei tradi pupilla. Si vero ponimus sponsum esse maiorem tunc posset eam verisimiliter immaturam corrumpere. z sue pudicitie insidiari, ergo non potest iuste decerni quod apud eum alatur: vt ff. vbi pu. educ. debe. l. j. z quod supra dictum est in prima ratione. Pro parte negatiua probatur ff. de conditionibus z demonstrationibus. l. hec conditio. in prin. z quando dies leg. ced. l. patrem. z de iniur. l. si stuprum. z de pen. l. si quis aliquid. ſ. qui nondum. Exceptio vero scilicet. quod hoc fallit ex causa vrgentissime necessitatis, vt probatur in dicto capitulo secũdo de despon. impu. z ff. quod fal. tu. aut ho. l. pen. vbi pater, cuius affectio superat omnem licite, z ex causa filiam pupillam coniũxit sponso maiori, z probatur per ea que dicta sunt supra in quinta ratione facta pro parte affirmatiua. Est autem vigentissima causa: vt quia ratione pacis vt dicto capitulo secundo. z idem, si alia sit similis: vt quia apud alium nõ põt tute pupilla morari: vel forte est eius conditionis quod requiritur ita prematureꝫ esse apud virum. Ita intellige dictam l. pe. z extra de despons. impub. c. de illis. Si vero secundo modo questio intelligeretur, vt dicatur ali apud sponsum vna cum eo qđ sibi principaliter tradatur, z tunc distinguo duos casus. Nam aut tutores, mater, z cõsanguinei pupille sunt de hoc in concordia, vt patri, vel matri, vel alteri in cadẽ familia cum sponso habitãti tradatur alenda, aut nõ. Primo casu do regulam, z exceptionem. Regula, est quod iudex potest iuste decernere quod pupilla apud sponsum alatur. Ratio, quia cum ad officium iudicis pertineat decernere apud quem pupilla alatur causa cognita, z in cause cognitione principaliter voluntas propinquorum attenditur, vt ff. vbi pupil. edu. deb. l. j. in prin. z pro hoc videtur casus. C. de nup. l. j. vbi tunc recurritur ad iudicem, qñ tutores, z consanguinei non sunt in concordia, z vere intelligendo ibi loquitur de sponso. ad cuius domũ pupilla debet mitti. z sic quodammodo contrahuntur nuptie, ideo lex illa posita est in titulo de nup. z non in tit. de sponsalibus illa lex non faceret ad titulum. Pro hoc facit. qđ quãdocunq; pater paterna affectione ductus filiam mittit ad domum patris sponsi, vt extra de despons. impub. cap. ex literis. Pro quo facit quod dixi s. in v. ratione pro parte affirmatiua. Fallit hoc si tutores, z cõsanguinei pupille essent viles seu inopes persone, que de facili corrumperentur, vel manifeste non bene eligant: tunc enim iudex ab earum voluntate recederet, quod patet, quia quãdoq; recedit a voluntate patris, vt ff. vbi pupil. edu. debe. l. j. in princi. multo magis a voluntate aliorum. Pro hoc etiam est casus. ff. de lib. exhib. l. iij. ſ. Julianus. versi. si vero vtraq; persona suspecta est. Secundo casu quando tutores, cõsanguinei de hoc non sunt in concordia, tunc distingue duos casus. Nam quandoq; sponso nihil potest obiici, qđ no sit dignus dictis nuptijs, nec ratione persone, nec dignitatis, nec alia legitima causa. Quãdoq; circa personam sponsi est aliqua conditio, propter quam pupilla si esset perfecte etatis. z discretionis, in eam verisimiliter consentire non deberet. Primo casu pono regulam affirmatiuam, que est, † quod iuste iudex potest decernere quod pupilla alatur apud patrẽ. vel matrem sponsi, vel similes personas in vna domo cum sponso. Ité iste sunt persone que magis afficiuntur ad personam pupille. quia pater. z mater sponsi. quo ad sponsam parentis locum obtinent. vt ff. solu. matrim. l. qz parentis. z sic cessat omnis suspicio, ne insidiare pudicitie. imo magis fideliter bonis moribus informabit, quam alius predicta ratione, non tamen dico quod possit esse curator bonorum pupille. l. j. in fi. de suspect. tut. Sed solum persone alimentario ei committitur, in qua cessat ratio, que ponit. C. qui dare tut. posſ. maritus. Et sic non ob. vltima ratio facta pro parte negatiua. z pro hoc faciũt omnes rationes facte pro parte affirmatiua. z sic possunt intelligi leges, que dicunt pupillam ducendam in vxorẽ, quas in vltima ratione facta pro hac parte allegaui. Et per hoc cessant omnes rationes facte in contrarium. Nam non insidiatur pudicitie, vt dictum est, nec informabitur malis moribus, imo bonis, domine congruẽtibus, nec tollitur libertas matrimonij. Licet enim inducere mulierem, vt ducat ei, cui honeste nubere potest, vt ff. de condi. z demon. l. cũ ita. nec potest dici qđ per hoc spes futuri matrimonij dehonestetur hoc enim est turpe sperare qđ dicta sponsalia dissoluantur, cum nulla subsit causa. Predicta vera, qz iudex potest honeste decernere, nec impeditur ob hoc qđ in domo est sponsi, nisi alia iusta causa impedimento subsit. Illud enim nõ pertinet ad dispũtationem presentem. Secõ casu qđ si esset perfecte etatis in eũ
2 verisimiliter non consentiret. † Regula est qđ iudex iuste decernere non potest qđ in eadem familia cum sponso alatur. Primo, quia affectio paterna hoc non faceret, vt homini indigno nubere t, imo olim hec erat iusta causa exheredationis, vt ff. de ſtab. l. iij. ſ. si emancipatus. ergo iudex dz facere cuius affectio isto casu dz esse maior quam paterna. Preterea inhonestum est dare causam, vt sit vxor eius, cui non põt honeste nubere, vt d. l. cum ita. de condi. z demon. Et hoc casu habent locum omnes rõnes facte pro parte negatiua. Nam sponsus timens, ne veniens ad etatem eum repudiet, cum causa subsit. eam ante tempus stuprabit, z pater patietur, z sic pluries factum videmus, z sic insidiabitur pudicitie pupille. z eam malis moribus informabit. nec erit libera in alijs nuptijs contrahendis, z spes futurarum nuptiarum fedabitur, z multa alia mala sequentur, hoc etiam de
3 clarat equitas. † Cũ enim pupille maioris septem annis sit habilis cõsensus ad cõtrahendum sponsalia, vt l. in spõsalibus. ff. de spon. z extra de despõ. impu. c. j. li. vj. forte puella propter vnum pulchrum vestimentum, vel propter aliud iocale consentiret in aliquem tanq̃ in sponsum, qđ verisimiliter non faceret qñ ad perfectos etatis annos deuenisset. Nõ est ergo congruum, vt apud illum alatur, nec facultas nubẽdi alij sibi auferatur. Si ergo officium iudicis isto casu nõ decernet, vt pupilla apud spõsum alatur, verũ qđ mulieres, z maxime pupille de facili corrumpunt insidijs z blãditijs, vt C. de rap. virg. l. j. circa fi. debebit ali apud personam non suspectam alicui partium que eam nõ subducat, nec inclinari faciat in aliq̃ partium persuasionibus. insidijs, vel blanditijs. Sed cum erit voluntatis perfecte. posset libere suam voluntatem exprimere, an in talẽ sponsum cõsentire velit, vel nõ vt extra de spon. c. cum locũ. facit extra de resti. spol. c. ex trãsmissa. z debebit esse ista mulier ad talem modum non solum donec erit pupilla, sed. z post, donec talis contentio finitur, an vxor esse velit illi⁹ spõsi. vt ff. de libe. exhi. l. iij. ſ. pe. Et predicta vera puto, etiam si pupilla sit apud sponsum. Nã poterit peti a iudice, vt decernat apud quẽ alatur, ex causis predictis iudex separabit eã a sponso. Facit ad hoc xxxiij. q. ij. c. de Benedicto. Nõ ob. si dicatur, sponsus est in quasi possessione sponse, z non dz ea priuari, sz spoliatus dz restitui. qz hoc non est verũ. vt no. per Inn. z Jo. And. extra de rest. spol c. ex parte. vbi vide. Preterea spoliatus est ea iuste, vt dictum est.

QVÆSTIO XVII.

1 Accusatio in nocte videtur esse collata, sicut stipulatio in diem.

2 In dubio casu magis est dicendum, vt res potius valeat, quaꝫ pereat.

a Tre municipali' cauetur quod si aliquis percusserit de nocte, debeat puniri in cẽtum. Accusatus est aliquis de vulnere cõmisso de nocte, probatum est de vulnere, licet de nocte non. Queritur nũquid debeat puniri in aliquo. Item si petitum est in libello. vt quotidie petitur, eum puniri secundum formam iuris, z statutorum, z est probatum, quo iure debeat puniri, z est contentus altera tm allegari, z vnam solam. vel ambas, si sibi videbitur. Circa primum potest allegari pro vtraq; parte. Primo pro parte accusata, quod non puniatur in aliquo. facit accusationis forma. Nam ab ea nõ est recedendum. vt l. j. ſ. si is qui naue. ff. de exerc. z ff. de instit. l. sed z si pupillus. ſ. conditio. Pro hoc facit quod habetur in l. qui habebat. ff. de instit. z l. iij. ff. ad legem Aquil. z vide quod ibi not. per do. Fran. Tigri. z si recederetur, non valet quod agitur, vt C. de pred. decu. l. j. z C. vnde vir, z vxor. l. j. Mutatio enim rei, seu forme, facit rem aliam. Nam si non est probatum de nocte, videtur aliud delictum obiectum quam probatum: quia sicut mutatio rei facit aliam rez, vt l. Julianus. ſ. sed. z si quid. de act. emp. z l. Scio. de auro z argẽ. leg. sic videtur aliud delictum, ex quo non est de nocte probatũ. Nam ex eodem facto poterunt duo crimina nasci. l. vulgaris. ſ. sed. z si quis. ff. de fur. z C. de accu. l. qui de crimine. z de adult. l. si adulterium, cum incestu, z secundum formã accusationis danda est sentẽtia. pro hoc l. habebat. ff. de instit. or. secundum vnum modum. Item facit temporis appositio. nã tempus noctis facit

aliud delictum videri.l.aut facta.§.tempus.de penis.ff.de iniu. l.prætor edixit.in fi.z C.de cri.sacri.l.sacrilegij.z aliud intentat. Nam aliud est delictum diei,z aliud noctis.l.Bracchus.C. de adulter.z ff.de penis.l.aut facta.§.j.ergo non est accusatus,vn de nō debet puniri.l.rescripto.§.si quis accusatorem.ff. de mu. z hꝫ.C.qui accu.non pos.l.ij.z sententia iudicis debet congrue re petitioni.l.vt fundus.ff.com.diui.z benigna sit in delictis interpretatio. Nam quādo non constat delictum commissum,vel constat,sed ignoratur,quare absoluendus potius quā condemnandus est.l.absentē.z l.si præses.z l.interpretationē.ff.de pen.z l.he enim.ff.de suspe.tut.ad le.Aquil.l.scientiā.§.cū stramenta.

Præterea separatione imprōbata iuder hꝫ super toto pronunciare,non super parte.ff.de arbi.l.dicere.§.j.C.de app.l.cos.ibi, si ceperit,ꝛc.ff.fa.er.l.in hoc iud.z no.l.Pompo.§.fꝫ z is.z ff.de prōcu.Hꝫ facit temeritas accusantis.ille accusauit de delicto commisso de nocte,adstrinxit se ad duo,vnde nil videtur fecisse nisi totum prōbauerit.C.de fal.l.fi.z l.cū hi.§.fi prætor.ff.de transac.ff.de eden.l.j.§.diem.sibi ergo imputet accusator,vt l. si fidei 1
iussor.§.necessaria.l.de die.ff.qui satis.cog.† Nam tota accusatio in nocte videtur esse collata,sicut alias stipulatio in diem, vt ff. si quis cau.l.si cum.§.homo sisti.z ff.de verb.obli.l.in hac. Hꝫ facit certitudo maxima in delictis.si enim in ciuili vbi esset dubium,non fit condemnatio,vt ff.de rei vend.l.Pompo.§.fi. fortius in criminalibus.Non enim dꝫ in tanto crimine vagari,vt. ff.de dolo.l.item exigit.ff.de iniu.l.prætor edixit.in prin.z l. libelorum.ff.de accu.Quid plura? precauendo sibi in vno casu,non videtur sibi precauere in alio.vt ff.sol.matr.l.si cum dotem.z de lib.z posth.l.commodissime.Præterea vbi est questio de re,z tē poze,non sufficit alterum prōbari,vt ff. de testib.l. ob carmē.§. fi.pro hac parte sunt leges que optime faciunt,vt ff.de adult.l. denunciasse.§.quid tñ.z ff.vi bo.rap.l.prætor.§.hoc aūt.vers. decere,z nau.ca.sta.l.dꝫ.in prin.z de incen.rui.naufr.l.j.§.si suspicio.Ex istis ergo z aliis que possent allegari,dicendū est ipsum totaliter absoluendum.

Econtra, Quod debeat puniri,ac si non esset inserta noctis adiectio,nā adiectio noctis non vitiat precedens arg.ff.de verb.obli.l.j.§.si stipulanti mihi decez. z §.si mihi.z l.inter stipulantem.§.si stipulatus.z l. que extrinsecus.z ff.de consti.pec.l.sed z si decem.de dolo.l.sancimus. Itē prōbat verborum separata prolatio.Nā ex fictione iuris videtur duo dixisse,scz comissum delictū,z de nocte,duo sunt precepta arbitri,licet ergo nō procedat condemnatio ex eo quod de nocte,tamen procedere dꝫ de vulnere.ff.de arbi.l.Celsus.z ff.de leg.j.l.si cui seruū.z de condi.inst.l.si qs ita.z de diuor.l.patrono. Item hoc prōbat delicti identitas,nam idem vī esse delictū,Ar enim adiici de nocte,potius causa aggrauandi delictum;quam aliud faciendi.l.j.in fi.ff.de abigeis.z de sepul.vio.l.iij.§. aduersus.non dicitur ergo destruere que agūtur.ff.de le.j.l. si cui.Fin omnes. Item hoc prōbat accessorij parua potestas. Nam lꝫ deficiat accessorium,nihilominus remanet principale.ff. de ẓhen. emp.l.si in emptione.z l.quamuis.de leg.j.z l.si ancillas. z de pecu.leg.l.iij.z de manu.test.l.si ita fuerit.in fi.de vent.in pos.mit.l. vbicunqz.§.fi. Accessorium enim non amouet principale,vt legibus præal.sed principali amoto,remouetur accessorium,vt C.si reus,vel accusator mortuus fuerit.l.fi.z C.si pend.appell.mors interue.l.iij.non enim respicimus accessorium,sed principale.l. iij.§.j.de in diem addict.in iudicijs enim prō actore interpretamur,vt ff.de iudi.l.si quis intentione.z de ver.obli.l.inter stipulantem.§.j.z ff.qui satis.cog.l.de die,in prin. Nam etiam in delictis in dubio fit condemnatio.l.idem Pela.§.si plures.ff.ad le. Aquil.z tangitur ff.fur.aduer.nau.l.fi. Itē actus separati,quorum vnus non vitiat alium,vt ff.de aqua quot.z esti.l.j.§. Trebatius.z ff.qs fal.tut.auf.l.j.§. Pompo.de stip.ser.l.sed,z si, econtra.imo quodammodo coniunctum vnus non vitiat aliū, vt ff.de test.tute.l.quero. Item optime facit ff.de nox.l.in delictis. §.si detracta.Nā sicut ibi scientia,vel ignorantia non est de substantia delicti,sic nec hic nox. Item qō nox non fit de substantia.pz,qz nox non est apponēda in libello.sicut nec dies,vt ff.de 2
accus.l.libellorum.† Preterea,in dubio magis est dicendum,vt res potius valeat quaz pereat,vt ff.de reb.dub.l.quoties. Ista sufficiant in j.questio.alia ad presens soluere non intendo,z pro pterea allegare non curo.

ADDITIO.

a Th.D. Iure municipali.Vide de ista.q.per do.Alex.de Imol.in l.qui vrori.§.quid tamen.ff.de adul.in lect.Bar.in addi. magna.in prin.

b Scientia,vel ignorantia non facit aliud delictum considerata serui persona.

Solutio. Domini nostri Jesu Christi nomine inuocato,salua semper meliori sententia,dico,q nō debeat in aliquo condemnari,z hoc per leges alleg. Primo non obstant leges alleg.secundo.scz.l.j.§.si mihi.de verb.obli. §.si decem.z alie similes alleg. que loquuntur quando extrinsecus adiicitur,seu non attinens precedentibus.secus vbi adiicitur necessarium,vt coherens.argu.ff.de admi.tut.l.cum quere tur.de dam.infec.l.prætor.in fi.z de prōcu.l.in causa.pro ista responsione optime facit.de ver.obli.l.j.§.si quis simpliciter. Preterea in legibus istis est certitudo respectu stipulantis,hic vero respectu accusantis,qz non de nocte.Ad aliam,scz.ad l.Celsus.de arbi.respondet,vt ibi no.arg.ff.de condit.z demon.l.hec scriptura.Ad secundū non videtur idem delictum,qz delictum consideratur respectu pene,vt l.qō ad statum.ff.de pe.z de public.iud.l.ij.Ad illud,accessorij parua potestas,qō vbi accessorium est separatum a principali,habent locum primo allegato.Ad illud,in iudicijs prō actore,ꝛc. locum habent in his que pertinent ad decisionem,vt primo allegaui.Ad illud,actus separati, ꝛc.satis est responsum,qz non dicuntur separati,imo cōiuncti. arg.de verb.oblig.l.j.§.cum adiicitur.Ad illud,potius res valeat,ꝛc.dico & ignoratur qualitas in q.proposita,non vz qō agitatur,vt in allegatione prima. Secus vbi certum delictum vel delicti qualitas.Item Pela.§.sed si plures.ff.ad leg.aquil. licet ignoretur de persona.Ad §.fi detracta.dico qō † scientia vel ignorantia non facit aliud delictum considerata serui persona.Item nec dominium,qz semper est in obligatiōe dandi.licet quandoqz ex ignorātia domini in sol.sit datum nore in obligatione,vt ff.de re iudic.l.miles.§.decem.sed in q. nostra aliud potest dici considerata persona delinquentis delicti,diei,z no ctis,z est aliud in j.allega.satis est euidenter ostensum. Et vide hanc materiam in l.denunciasse.§.quid tamen.ff.de adulte.z in compendiosa de questionibus circa materiam probationum.in iij.q. 1

QVÆSTIO XVIII.

1 Ille,cui incumbit onus petendi tutorem,tunc tenetur quando nullus est cui legitima tutela deferatur.

2 Quando sunt due cause quarum vna est naturalis,z alia accidentalis,naturalis prefertur.

3 Non tenetur quis facere quod factum non relenat.

a **Papillus** cui erat extraneus pupillariter substitutus,decessit post annum a morte patris,nullo ei existente petitotutore alio stituto,vel a matre. Queritur. an ipsius hereditas deferatur substituto,vel matri,vel neutri? Et primo videamus de persona substituti.Et quod ipse non admittatur,videtur ca sus in l.sciant.de leg.her.z prō ista parte non est aliquid contra eum allegandum.

Econtra, qō iste substitutus admittatur.Primo qz videtur casus.ff.de excu.tut.l. amicissimos. in prin.vbi propter tutelam non administratam non repellitur ab hereditate sibi delata ex substitutione.Facit co.til.tutor petitus.§.j.Casus etiam videtur in l.credendū.§.si vero maritus. ff.qui pet.tut.vbi propter non petitum tutorem non perditur ea que debentur alicui iudicio defuncti. † Secundo sic.Ille 1
cui incumbit onus petendi tutorem tunc tenetur.quando nullus est,cui legitima tutela deferatur,vt ff.qui pet.tu.l.ij.z nam l.mater.C.ad Tertyl.Sed hec mater est,que omnem legitimam precedit in auth.matri,z auie.C.quando mulier tut.offi.fun test.z in corpore.ergo substitutus excusatur,si tutorem non 2
tierit. † Tertio,sic arguitur,Quando sunt due cause,quarum vna est naturalis,z alia accidentalis,naturalis prefertur,vt de tut.l.qui habent.in prin.Sed hic est mater,cui incūbit onus petendi tutorem ex causa naturali,qz materna pietas facit eam teneri.ad hoc C.qui pe.tut.l.matris pietas.z l.seq. Item est substitutus,cui incumbebat onus petendi tutorem per accidens, qz substitutus,vt d.l.sciant.ergo mater anteponi non potuit,z go substituto negligentia non imputatur,donec eum precedat mater.arg.l.fi.C.qui admit.ad bo.pos.possunt.de succel.edic.l. in prin.cum simi.† Quarto,sic probatur.Non tenetur quis facere qō factum non relenet,vt §.si quis in ius vocat.non tenet. ij.in fi.de arb.l.arbiter qui calendis.z l.hec stipulatio.§.denique vt leg.no.caua.Sed si substitutus petijsset tutorem,non relenaret aliquid,qz mater in petendo prefertur,adeo qō iuder dꝫ re illum.quem ipsa petit,vt in auf.de nup.§.si quis aūt tutelaz. gl.tz in l.si quis sub conditione.§.de test.tu.Sed videamus de matre,qō mater repellatur a successione,si non petijt tutorem. sunt casus multarum legum.ff.ad Tertyl.l.ij.§.si mater.qui pe. tut.l.ij.C.ad Tertyl.l.mater.qui pe.tu.vel cu.l.fi.z inst.ad Tertul.§.pe.

Econtra, qz mater admittatur ad hereditatem.probatur.Primo sic,Tutor testamentarius? preferetur matri,vt C.quā.mul.tut.offi.fun.potest.authen.matri.z

aute

aute.z in corpo.vnde sumitur,ergo,z eodem modo substitutus cui incumbit onus petēdi tutorem in petendo prefertur matri eum a testatore sit substitutus,nō est ergo quid imputetur matri,si non petijt,cum ad petitionem non fuisset admissa. Secundo sic,Matri imputatur,si non petijt tutorē filijs,quando ipsa habet ius succedendi,z in illo iure est prima,vt ff.ad Tert.l.ij. §.si mater,cum si.z ideo dicit lex quod eis,quorum causa in successione nō est prima,z potentior,nō imputatur si tutores non petierint,vt l.ij.§.si.ad Tertyl.z ff.qui pet.tut.l.si minores.C.de legi.here.l.sciant,sed in proposito in succedendo causa substituti pupilli est prima z potior,ergo matri non imputatur,si tutorem non petijt. Tertio sic, Tunc matri imputatur,si tutorem non petijt filijs,quando filius decedit intestatus,vt j.ad Tert. l.ij.si mater.ibi,intestatorum filiorum. Sed quando filius hz substitutum pupillariter, non potest dici intestatus, ergo, ꝛc. videtur ergo in dictis legibus casus pro matre, cum nullo alio modo possit pupillus esse testatus, nisi quando habet substitutum.z sic in casu legis non grauatur mater in petendo tutores. Quarto sic,Quando filius decessit pubes matri non imputatur si tutorem non petijt. Ratio quia tunc iste filius potuit sibi prouidere testando,z petendo curatorem.C.ad Tertyl.matres.z qui pe.tut.l.matres.in fi. Sed illa eadem ratio est in casu proposito,quia prouidit pater filio pro eo testando,z dando sibi personam,que poterit tutorem petere,ergo non est quid matri imputetur,ꝛc. Ad neutri debet probatur. Primo quando pluribus incumbit onus petendi tutorem pupillo si vterqz negligit,vnus non excusatur propter alium,sed ambo puniuntur,vt patet in matre,z liberto,vt ff.qui pet.tut.l ij.z C. qui pe. tut.l.ij.ita in proposito,substitutus propter matrem non excusatur,z sic tanquam negligens non pōt succedere,per l.sciāt.C. de legi.her. Item mater pro pter substitutum non excusatur, z sic ipsa ab hereditate excludit per dicta iura,ergo z alij venientes ab intestato succedunt. Secundo sic,Generaliter quādo plures tenentur ad aliquid dandum,vel faciendum, vnus per alium non excusatur,imo nihil prohibet omnes in moza constituz omnes incidere in penam,vt j.de verb.obli.l.ij.§.j,z §.fi.l. eadē.§.Cato.C.de duob.reis.l.fi.ita in proposito nec mater pro pter substitutum, nec substitutus propter matrem excusatur, sed vterque incidit in penam legis,z sic successione priuatur,z alij succedunt. Tertio sic, Quādo pluribus incumbit onus aliquid faciēdi,licet sit talis conditio,q vnus alteri preferatur donec vnus occuparet,interim ambo dicuntur in moza,vt j. de adul.l.si maritus preuenerit.in prin.vbi videtur casus questionis nostre,hz ergo in petendo tutorem mater preferatur substituto,vel substitutus matri,tamē quilibet est in moza, donec ad iudicium pronocetur,z sic vterqz excluditur, z alij succedunt. Quarto sic,Matri incumbit onus petendi tutorem filijs.iure quasi naturali propter pietatem maternam,vt C.qui pe. tut. l.matris pietas.z eod.tit.l.fin.z ibi no. Sed hec pietas materna non tollitur,licet filius habeat substitutum. Durat ergo ratio legis,z sic isti substituto incumbit onus petendi tutorem propter spem successionis:q3 spes durat,etiam si sit mater.apparet ergo cum ratio legis duret in vtroqz,qđ vterque excluditur, z alij succedunt.

ADDITIO.

a Tho.V. Pupillus. Adde quod ista questio est inserta per Bar.de verbo ad verbum in l.si minores.ff.qui pet.tut.z ibi vide z Bar.in l.nepotibus.C.qui pet.tut.z in l.quid ergo.§.j. de ꝛs,qui no.in fa.z in consi.inci.Nicolaus Fei. z de materia vide Pet.de Auch.in consil.rcix.pro declaratione questionum.z in consi.cxij.omnia iura.z Bal.in l.matres.C.ad Terty.z Ang. de Aret.in §.actionum.de actio.insti.vide etiam Mar.Soci.in consi.vigesimo,vol.j.inci. Visis,vbi etiam dicit,q istam disputationem hz pro consilio Bar.in ordine cxij.

1 Quis vult substitutū excludere a substitutione directa pupillari.tunc excluditur si intra annum cessauerit.

2 Propter factum patris potest omitti hereditas ex testamēto impuberis,z sic impubes intestatus decedat.

Solutio. In questione predicta,primo aduertēdum est de persona substituti,circa quaz dico,q si quidem quis vellet eum repellere.qz cum tutor esset testamentarius,vel legitimus se excusat,z non pōt,vt ff. de excus. tuto.l. amicissimos,in prin.z l.tutor petitus.§.primo,eodem titulo.z iste casus non pertinet ad questionem nostram. Si quis vero vult substitutū a substitutione repellere,qz pupillo non habenti tutorem non petijt tutorem,tunc aut per hoc quis vult substitutum repellere a substitutione fideicommissaria,z non pōt, quia illud cōsequitur ex bonis testatoris,non pupilli,vt ff.qui pet.tuto.l.credendum.§.si vero maritus.z intelligunt docto, in

1 l.sciant.ff.de leg.here.† Aut quis vult substitutum excludere a substitutione directa pupillari,z tūc excluditur si intra annum cessauerit,dicta lege,sciant.z no.ff.qui pet.tuto.l.ij.quod intellige,nisi excusetur aliqua iusta causa,vt quia substitutus est minor,vel alia causa,vt diximus in matre,vt ff.ad Tertyl.l. secunda.§.si mater.z §.sequen.z quod no.C.ad Tertyl.l.matres. intelligo iustam causam esse si substitutus ignorat se substitutum z ff.ad Tertyl.l.ij.§.si mater.versi.sed si forte absens.z propter absentiam mater excusatur, eodē modo propter ignorantiam. Facit l.j.ff.de fur.z fac.ignoran.z quis ord. in bonorum possi. seruc.l.secunda.in princip.nec excusatur substitutus ideo,quia pupillus matrem habet, vt ostendam respondēdo rationibus factis pro hac parte,scilicet ad excusandum substitutum. non enim obstat.L.amicissimos.nec l.tutor petitus.ff.de excusat.tut,

a nec d.l.credendum.vt supra patet. Non obstat secūda ratio que dicit substitutum excusari,quia mater est,cui legitima tutela defertur: quia illa non est, nec cogitur, sed ei permittitur, si vult,vnde per eam non excusatur substitutus, quin petere de-

b beat.b Ita determinat Dy.in l.secunda.ff.qui pet.tutor.quod verum est,non enim spes eius qui potest esse,excusat aliquem a petendo tutorem interim,sed sufficit quod non habeat defensores,dicta l.secunda.qui pet.tutor.in princip. Non ob.tertia ratio,scilicet causa naturalis prefertur accidentali.quia illud verum est.quando effectus illarum causarum se non compatiuntur adinuicem:sed quando se compatiuntur,vna cōcurrit cum alia,quod patet per omnia iura,in quibus concurrit obligatio ciuilis,z naturalis. Ita in proposito nihil impedit,quin mater teneatur petere,z etiā substitutus,sicut tenetur mater,z libertus,vt dicta l.secunda.qui pet.tutor. Non obstat quarta ratio, scilicet,quod si substitutus peteret,non releuaret cum, cum index dare debeat petitum a matre,quia illud non est verū,vt dixi,licet sit opinio multorum,lege.si quis sub cōditione.ff. de testamē.tutel. Sed posito quod illud esset verum, tamen propter hoc substitutus non excusaretur,quia interim,donec mater taceat,substitutus dicit esse in moza,z ei currit tempus, licet mater veniens preferatur,lege,maritus.in principio.ff. de adulte, qui casus est no.ad hoc. Secundo videndum est.excluso substituto,an mater admittatur,an vero z ipsa excludatur, q3 tutores non petijt,z loquor de matre maiore xxv.anno, que nullam habet excusationem de his que ponuntur in l.secunda.§. si mater.ff.ad Tertyl.z quod no.C. ad Tertyl.l.matres. Solum ergo hoc inuestigandum,an iusta causa sit excusandi matrem,q3 pupillus habet substitutum. Ad hoc videdum premitto quod de iure Digesto,necessitas petendi tutorem incumbit solum libertis,z matri,z nullus alius propter nō petitum tutorem priuabitur hereditate,nisi mater,z auia,vt expresse dicit textus in l.secūda.qui pet.tuto.z ff.ad Terty.l.secunda.§.si mater.ver.filijs. Per iura vero Codicis fuit introductum quod necessitas imponeretur venientibus ab intestato,z substituti, z alij priuarentur hereditate,vt C.de legi.heredi.l.sciant.licet gloss.in verbo,ex electione.in dicta l.secūda.qui pet.tutor.videatur velle intelligere illum textum,vt non contradicat illi legi,sciant. Veritas est,quod olim a libertis,z matre,z auia non cogebātur petere,vt ibi expresse dicit tex.nec ratio que habet locum in matre habebat locum in alijs succedentibus ab intestato. Nam ratio est materna pietas,lege,matres.z l.fina.C.qui pet.tuto.quez ratio hz locum in matre,z auia,z non in alijs. Et per hoc concludo quod dicta l.sciāt.corrigat iura antiqua in hoc.z sic est contra ius commune:debet ergo stricte intelligi,vt non extēdatur vltra id quod in dicta lege expressum est, Ita dicit tex.C.de appellatio.l.precipimus.in fi.z quod no.in l.quod vero.z l.in his. de legibus.ff. Sciēdum est etiam quod matri incumbit necessitas petendi tutores filio confestim,id est,cum primum poterit, ita quod annus non transeat,vt ff.ad Tertyl.l. secunda.§. confestim.sed alijs succedētibus ab intestato,z etiaz substituto datur annus,dicta lege,sciant.licet quidam doctor. Moderni dicant quod dicta l.sciant.debet intelligi quod loquatur de anno secundum formam illius.l.§.confestim, scilicet, quod statim teneatur cum pōt,licet annus non possit transire. Pro quibus facit text.allegate l. sciant.cum dicit, secundum legem non petierint intra annum,ꝛc. Ex eo enim quod dicit,secundum legem, videtur sentire,z referre ad dictum §.confestim.sed hoc non est verum. Nam illud quod dicit,secūdum legem,refertur ad verbum,petierint.Est ergo sensus talis, si secūdum legem, hoc est secūdum modum legitimum,z permissum in eis petendo tutorem,z tūc refertur ad dictam l.secūam.qui petant tutores. Immutatur ergo dicta l.secūda.hodie, qui petant tutores. in hoc, quia olim poterant si volebāt ex permissione legis. Sed hodie imponitur necessitas,z si non fecerint secundum quod eis lege permittitur,perdunt hereditatem, Item statuitur eis tempus,

vt hoc faciant intra annum. Nec est mirum si mater plus adstringatur, quam veniētes ab intestato, quia in ea est duplex ratio, scilicet materna pietas. Item spes succedendi. In venientibus autem ab intestato, z in substituto est sola spes succedēdi. z ista inter pietatio tanquam verior tenēda est, vt l. benignius. ff. de legibus. maxime cum d. l. sciant. sit cōtra ius commune, z penale. His premissis, dico matrem non teneri, si non petat tutorem filio intra totum illud tempus, intra quod substitutus potest petere, quod sic probo. Certū est, quod mater propter substitutionem pupillarem excluditur a successione filij totaliter etiam a legitima, vt C. de impube. z aliis substitu. l. precibus. z l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoffi. testamen. z extra de testa. capit. si pater. libro sexto, sed ei qui excluditur per testamentum a sibi debita portione, est licitū omittendo facere quicquid potest, vt ille intestatus decedat, nec videtur dolo, vel culpa facere, sed iuste dicitur facere, z ab omni pena excusatur, z istud est multum approbatum per iurisconsultum, vt ff. de legatis secundo. lege, cum pater. §. Titio, z ff. si quis omissa causa testamen. l. excusatus. z l. quis autem. §. non simpliciter. z ibi no. §. si patronus. z de inoffic. testamen. l. Papinianus. §. quarta autem. † Et etiam propter factum patris potest omitti hereditas ex testamento impuberis, z sic impubes intestatus decedat, vt ff. de acquirenda heredit. l. si pupillus. Licitum ergo est matri intra illud tempus, quod datur substituto ad petendum tutorem, tacere, vt sic substitutus excludatur a successione, z hic pupillus intestatus decedat. Si enim diceres matrem intra illud tempus petere tutorem, iam preueniret substitutum, z sic propter tutorem non petitum non excluderetur substitutus a successione, vt ad Tertyllia. l. secunda. §. si mater, ver. sed si forte absens, quod esset absurdum, z contra rationem precedentem. nō enim tenetur substitutionem conseruare, sed magis infringere. Ad hoc etiam faciunt omnes rationes facte pro matre. Sed si esset instituta in tabulis pupillaribus in legitima sua, tunc cessaret ratio supra dicta, vt dicta l. excusatus. z dicta l. quia autē. §. si patronus. ff. si quis omissa causa testamē. Item si ponamus substitutum esse talis conditionis, quod impossibile sit eum excludi propter cessationem predictā, vt si substitutus est minor, nec est possibile effici eum maiorem intra pupillarem etatem eius cui facta est substitutio, tunc enim in matre cessat ratio predicta, si cessauit petere tutorem, priuatur hereditate pupilli, si quo modo ad eam deuoluitur, substituto mortuo, vel repudiante, per dictam legem secundam. §. si mater. z ff. qui petant tutores. l. secunda. z C. qui petant tutores. l. matres. cum similibus. Nam excusatur mater propter substitutū. hoc enim nulla lege cauetur, licet enim sit substitutus, adhuc tamē subest materna pietas, que facit eam teneri, vt dictum est supra in aliegationibus factis supra pro tertia parte. ¶ Non ob. prima ratio, que dicit substitutus in petitione debere preferri. ideo mater debet excusari: quia posito, quod esset verū, quod substitutus preferri debet, tamen interim cum ambo negligunt, vtrique imputatur negligentia, vt l. si maritus preuenerit. in princi. ff. de adult. Sed an substitutus preferatur, potest esse dubium, pone matrem z substitutum concurrere in petitione tutoris, z petunt diuersos tutores quid faciet iudex? Respōdeo, non tenetur sequi consilium matris nec substituti, vt l. fina. ff. qui petant tutores. z ibi no. dicam plene in l. si quis sub conditione. de testam. tute. Similiter nō puto eum errare, si preferatur substitutus. Nam in his que pertinēt ad tutelam, prefertur is, qui sperat succedere, iz in educatione preferatur mater, vt C. vbi pup. edu. debe. l. finali. z ibi no. per glos. in verbo, ex spe successionis. ¶ Non obstat ratio secunda, qz illa ratio non procedit in matre, nec etiam si sperat succedere, nam materna pietas facit eam teneri ad petendum tutores, vt dictum est. Non ob. tertia ratio, quia dicte leges non imponunt necessitatem matris petendi tutorem simpliciter: sed si non petunt cum, priuantur successione filiorum in testatorum. Unde sufficit ad priuandum eum pro tempore quo mater vult succedere, quod filius reperiatur intestatus. z sic fateor de iure antiquo si mater est substituta, non priuaretur illa successione, quia illius non est intestatus. sed hodie priuat, per dictam legem sciant. ¶ Nō ob. quarta ratio, quia licet testator proniderit filio de hereditate, an tamen prouidit ei de tutore, nec de eo qui petierit tutorem directe, licet ipsi substituto necessitatem imponat petendi tutorem. ¶ Tertio videndum est, an aliquo casu excludatur substitutus, z mater. z veniant alij. Et constat quod possibile est substitutum excludi: quia tutorē non petijt, matre mortua, vel repudiante. Item econtra, matrem excludi propter tutorem non petitum substituto repudiante vel mortuo, z tunc sine dubio veniant alij. Dubium vero est, an substitutus, z mater possint excludi propter non petitum tutorez. que dubietas descēdit ex eo, quia lex videtur velle quod primo excluso, propter non petitum tutorem non excludatur sequēs. l. secunda. in fine. ff. ad Tertyllia. qui pet. tutor. l. nepotibus. z l. sciant. C. de legitimis heredib. sine ergo mater excludatur primo, puto quod non excludatur substitutus. sine econtra, primo darur substitutus, nō debet postea excludi mater. Sed ad hoc dicendum est quod de iure antiquo aliis a matre z auia non imponebatur necessitas petendi tutorem, vt dictum est, ideo matre exclusa sequentes agnati non poterunt excludi per negligentiam. Ita loquitur l. ij. in fi. ff. ad Tertyllia, z gl. §. alleg. Sed ille est mater, z auia cum vtrique imponatur necessitas petendi tutorem. puto ambas posse excludi, propter negligentiam, per rationes supra dictas pro hac tertia parte, lex enim imponit necessitatem auie, nec distinguit, vtrum pupillus habeat matrem vel non. Credo tamen quod prius ad matrem debeat spectare nec auia debet celeri festinatione matrem preuenire, vt ff. de iure fisci. l. edicto. §. cum ante. z C. de his quib. vt indig. l. sororem. z qz ibi no. z C. qui admi. ad bono. possē. l. fi. Nec ob. ff. de adim. l. si maritus preuenerit. z qz dictum est supra. Respondeo ad illam legem, nam mater z auia vocantur ex eadem causa propter maternam pietatem, que causa respicit matrem per prius, aut per posterius. Et isto ordine incumbit vtriqz onus petendi tutorem. sed mater, z substitutus vocantur ex duabus causis separatis: quarum quelibet habet se ad quemlibet per prius. eis simul incumbit onus petendi tutorē, sc3 matri, z ratione materne pietatis z substituto ratione sperate successionis. Simile in d. l. si maritus. Nonocatur enim pater ad accusationem ratione paternitatis, z maritus ratione maritalis affectionis. licet enim hec ratio sit magis intensa, l. ij. §. fi simul. in prin. ff. ad leg. Jul. de adulteriis, non tamen est per prius, z posterius. ideo concurrunt, z simul currit tempus: z predicta procedunt de iure antiquo: de iure vero Codicis sc3 per dictas l. sciant. dico quod illa imponitur solum illis, quorum primo spes est successionis, patre mortuo, vt expresse ex textu illius legis colligitur. Si ergo prius excluditur propter non petitum tutorem, alius, ad quem incipit pertinere spes successionis, non priuatur ea, si tutorem non petijt, quia illa lex hoc non dicit, nec debet extendi, cum sit contra ius commune, vt d. in primo puncto officium est, z sic glo. in d. l. sciant. bene loquitur. nunc ad propositū dico, q3 possibile est matrem z substitutum simul excludi propter nō petitum tutorem, vt si est substitutus, z matri in tabulis pupillaribus est relicta legitima, vt supra dictum est in secundo puncto. ¶ Item z substitutus est exclusus, primo propter nō petitum tutorem, tunc incipit currere tempus matri. Cessat enim ea, propter quam excusabat: matri enim omni tempore quo filius eget tutore imponitur hec necessitas, sive tempore mortis, sive postea. ideo leges vulgares ad hoc aliegate dicunt matrē etiaz puniri, si prioribus relectis, alios non petierit. Sed si poneris primo matrem ideo excludi propter non petitum tutorem, et primo ei incumbebat hoc onus. tūc est impossibile substitutū excludi. Exemplum. Pupillo est substituta mater primo loco, extraneus secundo loco, tunc si mater excludetur propter non petitum tutorem, non excludetur substitutus. qz mortuo patre pupilli, prima spes successionis nō erat talis substituti, z ideo eum non porrigitur d. l. sciant'.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Non ob. ij. ratio. Nota, qd Bar. hic vult qd substitutus non excusat a pena propter hoc, qd substituit mater que est legitima, z ita intellige Bar. in l. si minoris. ver. si. nota, qd matri. ibi, z per hoc determino tex. nostrum in fin. ff. qui petant tutores. quod si pupillus habet legitimum tutorem, licet non administret, quod mulier, que succederet ab intestato pupillo excusaretur, z intelligeillum legitimum tutorem, qui posset compelli ad tutelam: secus si esset legitimus, qui non posset compelli vt hic. per Bar.

b ¶ Quam petere debeat. Scz, vt mater, vt assumat tutelā, vel renunciet, vt ad ipsum, vel alios deuoluat, ve vt alter detur.

c ¶ Per rationes supradictas. Tu dic subtiliter, vt notat Bal. in l. precibus. C. de impub. z aliis substi. z in l. iij. C. ad Tertyllia. ver. Modo habui questionem de facto.

d ¶ Per posterius. Vide que decidit per istam doctri. Bar. dominus z preceptor meus Perusinus d. Pe. Phi. Cor. in consi. cexxxiij. in iij. vol. Nō decisione presentis consultationis.

e ¶ Non priuatur. Et contrarium videtur dicere idē Bar. in l. nepotibus. C. qui petant tutor. z vide Bal. in l. sciant. C. de legitimis heredibus.

f ¶ Sciant. Adde qd ista questio fuit disputata per Bar. Perusij, Anno domi. Mccclxv. prout inuenitur in disputationibus Bar. manuscriptis.

Questio

QVÆSTIO XIX.

1 ☞ Edictum de appellatione est prohibitorium, ꝛ prohibitorij natura realis est.

2 Appellari non potest a sententia principis, sed tamen a sententia ipsius delegati.

Edictum fuit[a] a iudice arbitrium arbitratoris reduci ad arbitrium boni viri, lata fuit sententia per iudicem super reductione ipsa, nunc queritur an a sententia lata per iudicem tanquam bonum virum possit appellari. ℣n questione nostra teneo hunc ordinem, quia primo faciam argumenta, ꝙ possit aopellari, ꝛ sic ad partem affirmatiuam, ꝛ faciam argumenta ꝙ non possit

3 appellari, ꝛ sic pro parte negatiua. ℣Temo ad primū, quod possit appellari, probo, ꝛ primo sic. Edictū de appellatione est prohibitorium, ꝛ prohibitorij natura talis est, quod id quod nō est lege aliqua prohibitum, est permissum, sed edictum de appellatione est huiusmodi, ergo, ꝛc. sed cum non reperiatur lege aliqua in hoc casu esse prohibitum appellari a causa, videtur esse concessum, prima patet ff. de testi. l. j. ff. de procur. l. mutus. ☞. cū queritur, ꝛ ibi de hoc ff. ex quib. cau. maio. l. necnon. ☞. quod eis. ff. de proba. l. ab ea parte. cum similib. Secundo sic. Certi sunt casus, ꝛ cause, in quibus appellare non licet, inter quos non connumeratur casus noster. C. quorum appella. non recip. ꝛ ff. quando appel. sit. ꝛ ff. de appr. recip. vel non. ꝛ sic argumento a sufficienti partium enumeratione, quod est validum in iure nostro: vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso. ꝛ ff. de act. ꝛ obli. l. obligationum fere. ☞. placet. cum similib. vnde concluditur quod appellari possit. Tertio sic, Speciale ꝛ singulare a sententijs quorundam iudicum licitum est appellare, ꝛ a ceteris alijs sententijs ceterorum iudicum prohibitum est appellari, et sic, hoc prohibitorium est ius singulare, cuius contrarium est ius commune, sed in casu nostro non apparet de iure appellari prohibitum, remanet ergo quod appellari possit. Facit ff. de legi. l. ius singulare. ad municipal. l. j. cū similib. in autb. de appella. ꝛ intra que tempo. in fi. princ. ꝛ ibi no. per gl. in verb. siue magni. Quarto sic. Non est alicui iuris auxilium denegādum, sed appellatio est remedium iuris, quo iniqua sententia subleuatur, igitur, ꝛc.

Nam si dicerem, quod in casu nostro appellari non possit, iam appellare volenti denegaretur iuris auxilium. quod fieri non debet, igitur appellari potest. ℘Probatur hoc: non enim expedit Reipublice singulis legum adminicula denegari, nec est per legem iniquitas sustinenda, nec debet via iniquitatibus aperiri. l. j. C. de his qui veni. etas. impe. ꝛ de iure deli. l. ij. ꝛ l. meminerint. C. unde vi. cum similib. sed quod remota appellatione sequeretur iniquitas, igitur, ꝛc. Quinto ab argumento identitatis rationis. nam iudices aliqua participant in ratione, ꝛ in iure. sed sententia iudicis ꝛ arbitri participant de ratione remediandi partem contrariam igitur participant etiam in iure: ergo, qua ratione remedium adhiberetur contra arbitrum, scilicet per petitionem reductionis ad arbitrium boni viri, ita ꝛ contra sententiam iudicis cognoscentis, et pronunciantis super reductione ipsa admittatur appellatio. ℘Probatur hoc ff. de senatuscon. Silla. l. j. ☞. questionem. ꝛ de dolo. l. fi. ꝛ ad le. Aquil. l. illud. cū simi. ff. de vb. obli. l. a Titio. cū simil. ℘Probatur hoc, q; in vtroq; predictorum iniquitas est causa, vt p; ex cōiunctione legis, vnde si Seruc. secundū sui rationem. ff. pro soc. ꝛ l. j. ff. de ap. ꝛ de mino. l. prefecti. cū similib. Sexto sic. ℣n iudicando arbitrator instar obtinet appellationis modo sit certum quod arbitramentum est quedam transactio a partibus facta arbitratore mediante. Sed si preter naturam ꝛ simplicem transactionem processum fuisset in causa, ꝛ lata sententia, super eo, super quo processum appellari posset ab eo: ergo ꝛ a sententia lata super eo, super quo arbitrium prestatur. p; ff. de arbit. l. idem ℘omponius scribit. si de meis. ☞. recepisse. ꝛ in auth. vt disse. iudi. in prin. versi. si vero contigerit iuncta gl. in verb. conuentū. ꝛ l. eleganter. ☞. si qs post. ff. de condi. inde. tamen si in causa procedat. ꝛ sententietur valida est, vt ibidem patet: ꝙ appellari potuit, si non pro leui. ꝛc. vt lit. pen. l. fin. et q; prohibitorium est hoc edictum vt supra probatum est, igitur sic ꝛ in proposito poterit appellari. Septimo sic. Ex snia sequēte ius appellandi firmatur hoc: sicut quando actum siue actus inductus ad vnū finem ꝛc. non appellatio proprie sequitur ex sententia subsequente, nihilominus est licitū appellare. ita in proposito: ergo poterit appellari, p; instit. de excus. tu. ☞. qui autem vult ff. ex quib. appel. sit. l. j. ☞. si quis tutor. cū simi. Haz a motione tutoris qui se excusat. si postea contra eum lata est sententia, appellari potest: declarat hoc ex eo: q; hic actus retractatus ponitur contra arbitrū. ꝛ postea sequente sententia iudicis. Octauo probatur sic. Certum est, quod a sententia principis cognoscentis non appellatur, tamen a sentētia ipsius delegati appellari potest: sic in proposito, licet a primo cognoscēte, scilicet ab

2 arbitratore appellari non possit, tamen a sequente, id est iudice, qui de reductione ad arbitrū boni viri cognouit, appellari potest: patet ff. a quib. appel. non ly. l. j. coniuncta l. nouum. ꝛ l. eos. C. de appel. declaratur hoc, q; cum ex sententia iudicis oriatur actio in factum, vt l. actori. C. de iureiurā. cū similib. patet quod ab eius sententia potest appellari. ℘ono sic. ℣n dubijs in benignioꝛē partē interpretamur. de quo sic. cū dubitāt an vt arbiter an vt iudex, in potentiorem partem arbitramur: videlicet ꝙ vt iudex, ꝛ non vt arbiter videatur cognouisse. Sed cū in questione nostra possit dubitari an vt arbiter, an vt iudex cognouerit, intelligimus ipsum vt iudicem cognouisse, et sic appellari possit. patet ff. de iudi. l. j. in fi. magne glo. C. de episco. audien. l. episcopale. cū similib. ꝛ hoc sic declaratur, quia l. societatem. in fin. ff. pro soc. non dicit, quod cognoscat vt arbitrator, alias sed nec vt iudex, ergo appellari potest sicut ab aliorum iudicum sententijs, vt supra dictum est. ꝛ de hoc videtur casus in l. ꝛ in maioribus. C. de appel. ꝛ l. er consensu. ff. de appel. prout habetur ibi in litera circa prin. coniuncta l. fi. C. de iudic. cum simil.

ADDITIO.

a Tho. D. C℘etitū fuit. Habeo multa volu. cōsi. diuer. doc. manuscripta. in quibus sunt multe repetitiones Bart. tractatus, disputationes, ꝛ precipue in j. v. xix. ꝛ xx. inter que inueni infrascriptas questiones. ꝛ ista j. in xix. volu. in fol. j. Vide de materia istius disputationis per Bart. ꝛ doc. in l. societatem. ☞. arbitrorum ff. pro soc. Et an a sententia arbitri posset appellari: vide plene per Jas. in l. fi. C. de iudi. ꝛ in l. nemo pōt. ff. de leg. j. ꝛ Aler. de Imol. in l. arbitro. ff. qui satisf. cog. ꝛ Raph. Ful. in cōsi. xvij. ꝛ Rapha. Cu. in consi. xlij. ꝛ Ludo. Ro. in consi. xij.

1 ☞ Appellatio est inducta propter iniquitatem sententie vt iudicet per viam a iure traditam.

2 Iudex potest esse equus, ꝛ non equus: ꝛ sic est vnum medium inter iniquum ꝛ equum.

3 Arbitrator non pronunciat vt bonus vir.

In contrarium ꝙ non possit appellari, probatur sic. Odia restringi, ꝛ fauores cōuenit ampliari. Si dicamus posse appellari, producimus odium ꝛ restringimus fauorem ꝛc. patet ff. de lib. ꝛ posthu. l. cū quidam. ꝛ de reg. iur. lib. vi. Declaratur sic. ℣n lite appellationis periculosus est euentus, cui nos committi non debemus. ff. de minoribus, l. minoribus. ergo, ꝛc. Secundo probatur sic, Iudex in causa reductionis ad arbitrium boni viri aditur vt vir bonus, tunc sic, quando ad arbitrium boni viri recurritur, ab eius dicto non appellatur. Sed ita est in proposito. quod ab arbitratu arbitratoris recurritur ad arbitrū boni viri. igitur, ꝛc.

Tertio patet: quod non est reperire in iure casus quod in tali causa possit appellari: vnde erubescimus sine lege loqui, vt in authen. de trien. ꝛ semis. ☞. consideremus. Tertio. quia appellationes sunt inducte propter iniquitatem sententiarum. vt iudices per viam a iure traditam, ꝛ ordine debito proferant sententias, l. j. ff. de appella. cuius iuris remedio, scilicet appellatio inducta non est: ergo mutat id, quod est improprie eiusdem nature, aliud eiusdem nature corrigere, alterius autem non posset, vt Instit. de iure natu. ☞. penul. ff. de capit. dimi. l. eos. sed arbitramentum, seu arbitrium ꝛ eius potestas, venit a partibus, ꝛ ab hominibus singularibus, non vniuersis coadunatis, vt patet. ff. de arbitr. l. non distinguemus. ☞. de officio. ff. pro socio. ꝛ l. societatem. in fin. ꝛ ff. loca. l. si merces. ꝛ l. si. in lege. in princi ff. de operis liber. l. si libertus ita. ꝛ ff. de verborum obliga. l. si quis arbitratu. ꝛ de contrahenda empt. l. hec venditio. in princip. Qui priuati id est partes predicte non possunt constituere proprie vt iudex cognoscat, vt C. de iurisdict. omnium iudic. l. priuatorum cum similib. ꝛ pro tanto lex appellat arbitrium boni viri. ℘artes enim que hunc eligūt, in eum, vt bonum virum consentiunt vt patet, non autem vt ipsum iudicem facerent iuris subtilitate procedere: sed per amicabilem compositionem fuit: ergo, vt ad bonum virum, id est, ad illud quod diceret quilibet bonus vir ꝛ ita intelligit in hoc bono viro. l. si ab arbitro. ff. qui satisda. cogant. Nec obstat quod ibi debet appellari. ꝛ ita sentit dominus Richar. in dicta l. societatem. in fin. videlicet quod iudex cognoscat, vt quilibet bonus homo non autem vt t. nquaz iudex cognoscat proprie. Et quod vt de homine cognosceretur,

2 non autem vt de iudice proprie intelligatur probatur, ꝛ quia iudex potest esse equus ꝛ iniquus, vt bonus, ꝛ malus. Nam iudex est vnum medium, se ad equum, ꝛ iniquum referens. vt patet ff. de iustitia ꝛ iure. l. j. Viri autem boni appellatio nunquam ad iniquum se refert, quia quod accedit vni extremorum, videlicet bonitati, recedit ab alio, scilicet a malitia ꝛ iniquitate, arg. ff. ad legem Corneliam. de sicar. l. eiusdem. ☞. adiectio. ꝛ de rei vend. l. in fundo. ℘robatur hoc q; quando vnum potest ad propriam. ꝛ impropriam significationem referri, refertur ad propriam, vt ff.

si ager vectig. petatũ.in fi.⁊ quando appel.sit.l.i.§.propria. in
fin.⁊ l societatem in fin.⁊ in proxima l. in proposita. vbi dicitur,
quod arbitrium boni viri sequendũ est.boni viri,id est, iudicis.
vt dicit ibi gloss.et ibi dicam,cognoscet igit, vt vir bonus qui-
libet, vt litera videtur sonare prima facie secũdũ propriam si-
gnificationem. Nec obstat ff.iudic.sol.l.vir bonus.cũ similibus,
q̃ ibi vt iudex cognoscit. Preterea nec ibi dicit appellari posse
vel non. Patet ergo ex predictis quod refert vtrum iudex co-
gnoscat vt iudex,et tunc appelletur. Aut iudex cognoscat vt
bonus vir, et tunc non appelletur.primo, quia ibi dicitur vti
ad iudicem ⁊ ad bonũ virum,non econtra, si recte inspiciatur.
bonus autem vir intelligit vt quilibet homo. ⁊ sic a iudice co-
gnoscat proprie, vt dictũ est supra, ⁊ declarat ex l. societatem.
supra alleg. Quarto in locum arbitri subrogatio de quo sic,sub-
rogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur, sed
iudex hic subrogatur in locum arbitri. ergo sapit naturam e-
ius ⁊ sic a sententia eius non appellat, sicut nec a iudice. Pri-
ma patet ff.si qs cau.l.si eũ.§.qui iniuriarũ.cũ similib.ibi not.
3 † Secũda declaratur ex eo,quod arbitrator non pronunciat vt
bonus vir, vt finem sumat compromissum, imo ab eius arbi-
trio receditur,⁊ subrogatur in locum eius iudex, vt bonus vir,
vt iniquum arbitriũ reformet in melius, nec ab eius dicto ap-
pellatur,sicut nec a dicto boni viri,vt dicta l. societatem.in fin.
⁊ l.vnde si Nerue,ff.pro soc. ⁊c. Quinto sic, Actus ad vnũ fi-
nem redactus non debet contrariũ operari,de quo sic,quoties
aliquid ad vnum finem tendit,⁊ sic non debet in contrariũ ope-
rari: sed ad arbitratorem dirimendarum litium causa ex bona
fide,que non ita dirimerentur, si appellaretur, ergo non debet
eius contrarium operari.⁊ sic appellari non potest. Prima pa-
tet ff.de pact.l.ab emptione.in fin.de arbit.l. Labeo.cum simi-
libus. Secũda declaratur tum ex l.idem Pomponius scribit, si
de meis.§.recepisse.de arbitr.tum etiam ex eo quia per appel-
lationem extinguitur iudicata alias suspenditur.ff.ad Turpil. le-
ge prima.in fin.⁊ ibi not.supra,de his qui not.in.insa.l.furti. in
princip.⁊ l.sequen.cum similibus. ⁊ sic tale negotium per viam
appellationis cause non debet refricari vt C.vnde vi.l. memi-
nerint.⁊ de indic.vidui.tollend.l.secunda.⁊ de fruct. ⁊ lit. expen.
l.terminato.ff.de vsufruct.l.equissimum,cum similibus.⁊ l. cum
quid.si certum petitur.Secundo ex iudicis cognitione, de quo
sic. Quando ad iudicem qui alias poterat de causa cognoscere,
habetur recursus vt ad arbitratorem, a quo non appellatur, et
sic non vt ad ordinarium cognoscentem recursus habetur sed
vt ad extraordinarium ⁊ sic ab eo non potest appellari. Pri-
ma patet ff. de arbitr. l. sed ⁊ si in seruum. in fin. Secunda de-
claratur ex eo quod habet in dicta l.societatem.in fine.⁊ l.secũ.
cũ similibus, Septimo, a prohibitione ⁊ permissione argumen-
tando.de quo sic, Quoties aliquid in vno conceditur, in cete-
ris prohibetur, sed in sententiis iudex occasione litis concedit
posse appellari.ergo in aliis prohibetur, scilicet in arbitratori-
bus. Prima patet ff.de iudic.l.cum pretor.in princip. de pro-
curat.l.maritus.cum similibus.Secunda patet C.ne lice. in vna
⁊ eadem causa tertio prouo.in rubro ⁊ nigro. Octauo,transactio-
nis imitatio, de quo sic, Certum est quod arbitramentum imi-
tatur transactionem,⁊ est illi similis:sed ita est in transactione,
quod si ipsa legitime fiat.vlterius ab illa non recedatur,impe-
diente exceptione transactionis: ergo idem in proposito, vt
vlterius ipsum arbitramentum non refricetur, impediente re-
formatione:⁊ sic legitime transactũ apparet. Prima patet ex l.
sed ⁊ si in seruum.§.secundo ⁊ quod ibi not. in gloss. in verbo,
in re se. Secũda patet ex l.eleganter.§.si quis post.ũ.⁊ ff. de cõ-
dictio. indebiti. ⁊ videt pro reductione quod facta est legitime:
q̃ per iudicem vt bonũ virũ ad hoc electum, per dictam l. si so-
cietatem.§.finali.cum similibus, fit reformatio, quia bonus vir
intelligitur:nec refert an a principio aliquid fiat, an ex post fa-
cto.l eum qui autem.cum similibus: quo modo iuramentũ non
legitime factum ab initio, postea reformatum non vitiatur, vt
patet ff.de iureiurand l.qui per salutem.l.non erit. §. dato.et l.
nam postea.§.iurare.eodem titulo.cum similibus. de opti. lega.
l.mancipiorum.de legatis primo.l.serui electione. Nono appel-
lationis euidens discretio de quo sic.Segregatorũ segregata,⁊
separatorũ separata debet esse ratio, sed separata est causa re-
ductionis a causa appellationis igitur ⁊c. si a sententia lata su-
per causa appellationis, appellatio sequitur: ergo a sententia
lata super causa reductionis non appellatur:⁊ ideo sequit con-
trarium,videlicet non appellatur.prima patet ff.de exerci.l.i.§.
magistrũ nauis.versicu.alia enim.⁊ C.de donatio.inter virum et
vxorem.l.si maritus quondam.⁊ ibi de hoc,cum similibus. Se-
cũda declaratur ex eo quod appellatio ex quacunq; iniquitate
magna vel parua fit,l.⁊ in maioribus, ⁊ l.⁊ in multis.C.de ap-
pella.⁊ C.ne lice.in vna ⁊ eadem causa tertio prouoc.in rubro et
nigro, coniuncta l. penult. ff. de muneribus.et reductio ex ma-
gna ⁊ euidenti iniquitate tantum fit,vt dicta l.vnde si Nerue.su-
per reductione ad arbitrium boni viri concederetur secũdario
scilicet arbitramentũ reseruata ⁊ in causa a, pellatiõis ex qua-
cunque iniquitate,igit appellari non poterit ne circũueniatur,
vt d.l.vnde si Nerue.⁊ d.l.idem Pomponius scribit,si de meis.
§.recepisse.cũ similibus.quod esse non debet vt ff. de transact.
cum his.§.si cum lex.⁊ de tuto.⁊ curato.datis ab his.l.scire opor-
tet.§.i.Decimo inducitur l.ex consensu,in princip.ff.de appel.a
contrario sensu,quod ibi habetur in litera,circa compromissum
⁊c.Concluditur quod si ratione compromissi iudex daretur, ap-
pellari non posse,gloss.i.in verb.circa.ita intelligit legem illam.
Nec obstat quod dicit compromissum vnde ad arbitrium nõ ad
arbitramentum se refert,vt patet in l.idem Pomponius scribit.
si de meis.§.recepisse.⁊ d.l.sed ⁊ si in seruum.§.ũ.⁊ l.societatem.
§.arbitrorũ.⁊ ibi dicit improprie poni,vnde inducit l.si.C.de in-
di.cum gloss.sua hoc modo.Certũ est quod si inter duos com-
promittitur ⁊ dissentiant,certam tertiam personam compellun-
tur eligere, cuius authoritate petatur, etiam si discordent ab il-
lis duobus primis,cuius sententie stetur.Cum itaque hic arbi-
trator eligatur in defectum arbitrorum discordantium, ⁊ senten-
tie eius pareatur patet quod non appellatur ab eo tum propter
dictam legem primam,tum quia si appellaretur, non pareretur
sententiis quia appellatio extinguit, vel suspẽdit pronunciatio-
vt l.i.in fi.ad Turpil.cum similib.sic impediret sententiam ⁊ exe-
cutionem:nec enim est innouandum ⁊c.ff.nil noua.ap. interpo-
sita.in rubro,⁊ nigro:ita modo in proposita questione, propter
discordiam arbitratoris ad arbitrium boni viri,legis authorita-
te recurritur ad iudicem,vt ad bonum virum.⁊ sic similib. Pri-
ma patet.quia sicut a principio non appellatur,ita nec ab hoc,
ideo eius sententie pareri debet.

1 ☞ Appellari a sententia lata per iudicem tanquam bonũ vi-
rum non posset quia non est sententia.

2 Reductio ad arbitrium boni viri non est appellatio, sed habet
cum ea similitudinem.

3 Arbitria ad iudiciorum,arbitramenta ad transactionum instar
sunt redacta.

4 Appellari an possit a sententia lata super supplicatione porre-
cta contra sententiam,a qua non erat licitum appellare.

1 **Solutio.** † Dico appellari non posse, ⁊ sententiam
proprie dici non posse:vt supra dixi, et du-
rius dicam.⁊ hoc ex rationibus supra dictis, quas coadiuuo ex
eo etiã,q̃ ego video, quod vbi arbiter in locũ iudicis cognouit,
appellari põt,vt C.de iudi.l.apertissimi.vt in casu speciali,ita a
contrario sensu cum iudex subrogatur in locum boni viri, ab e-
ius sententia, sicut ab arbitramento boni viri non appellatur,
quia naturam eius, in cuius locum subrogatur originaliter sa-
pere debet.l.item veniunt.§.cum prediximus.ff.de peti.here. et
not.in l.certi condictio.in princip.ff.si certum petat. Item quia
video quod propter qualitatem actionis ⁊ materie,de qua tra-
ctatur, verba mutant propriam significationem, vt ff.loca. l. si
vno.in princip.⁊ quod ibi not.sic in proposito propter naturam
arbitri,de qua tractatur in l.societatem.§. final.cum sequen. pro
socio.⁊ aliis similibus, cum dicatur ad iudicem recurri vt ad bo-
num virum, ergo non proprie ad iudicem. Item ad euitandam
absurditatem.que sequitur:quia non peteretur reductio eius
postea appellaretur. Secundo,ratio est in ceteris causis non li-
cet secundo prouocare:quod esset,si appellari posset,contra l.
C.ne lic.in vna eadẽq; causa tert.prouoc.nam quodammodo vi-
cta appellatio interponitur,vbi in iure aduertendum puto pro
determinatione questionis ⁊ materie.quod plura sunt, quorum
remedio,qd ante factum.vel dictum est,restringatur:⁊ non sunt
idẽ, nec eiusdẽ nature sed diuersa diuerse nature, sicut est appel-
latio,⁊ reductio ad arbitriũ boni viri . ex quo nascit exceptio de
pene. Item doli exceptio, que opponitur contra petitionem q
sñia dr sordibus, vel euidenti gratia lata esse, in integrũ restitu-
tio, supplicatio, ⁊ appellatio, interponit a sñia diffinitiua, vel
vim diffinitiue habente,occasione iniquitatis cuiuscũq; in qua-
cunq; causa ⁊ casu regule,vt in prealleg l.⁊ in maioribus.cum si.
secundum ea que ibi no.⁊ C.quorum ap.non recip.l.ante senten-
tie tempus.econtrario petiit tanquam ius:tamen si alias, vt ar-
bitrator,vel alio modo cognoscat. Nam licet sit iudex, ⁊ cogno-
scat, vt arbiter, vel arbitrator, a sua sñia non appellatur. Quod
manifeste probo sic. Certũ est quod ipse de causa potest cogno-
scere.vt iudex ordinarius inter supra dictos, et tunc appellatur
a sententia sua,alioquin cognoscit non vt inter subditos,sed ex
prorogatione iurisdictionis,et est tunc speciale in ipso contra re-
gulam generalem positam in dicta l.⁊ in maioribus. ⁊ in l.⁊ in
multis.⁊ ff.de appellatio.l.i.⁊ quasi per totum.vt appellari non
possit sicut nec a prefecto pretorio. Quãdoque cognoscit vt ar-
biter

biter inter non subditos.⁊ sic non vt iudex ⁊ tunc iure commu/
ni a sententia potest appellari cum alias ipse sit presens, et sic
iudex ordinarius,vt hic habetur,⁊ de episcop.audien l.si qui ex
consensu.⁊ quod ibi not.in j.gl.coniuncta l.j.de arbitr.⁊ l.⁊ q; de
iurisdi.omnium iudi.⁊ de episco.audi.auth. si quis litigantium.
Alioquin cognoscit/tanquam arbitrator,⁊ bonus vir, vel p a/
micabilem conuentionem de causa,de qua posset vt iudex cogno/
scere,vt in authen.vt diffe.iud.§.si vero.⁊ l ff ⁊ si seruum.de ar/
bitr.⁊ tunc cum hoc sit transactio quedam potius quam sentē/
tia,non nascitur actio in factum, que nascitur ex sententia, ⁊ sic
per cōsequens non potest appellari,vt patet in l.j C.de arbitr.
⁊ quod ibi not.quia cum ex sententia nascitur actio in factum d.
l.actor.ista nō est sententia , vt supra probaui.⁊ patet ex eo quia
transactio ⁊ sententia sunt species opposite,quarum neutra est
altera:vt patet in l.nam postea.de iureiur.⁊ l.secunda. C.com/
muni diuidundo.coniuncto tit.de re iudic.⁊ de transactio. Cum
ergo non nascatur actio, per consequens appellari non potest,
licet quādoque petatur reductio ad arbitrium boni viri,vt pro/
xime dixi quando nec respectu transactionis nascitur actio.l.cū
mota.C.de transact.Colligitur ergo ex prefata theorica, quod
quandoque iudex cognoscit vt iudex,⁊ ab eius sententia appel/
latur:quandoque vt bonus vir, tunc enim nec iudicialiter co/
gnoscit nec secundum formam nec ordinem iudiciorum, cum sit
transactio potius non actio iudicis,⁊ non appellatur:vt dixi,sʒ
petitur reductio quando arbitrium fuit iniquum ex magna ⁊ e/
uidenti iniquitate:vt patet ff.pro socio.l.societatem.in fin. cum
similibus.cum ipsum arbitramentum vim transactionis teneat
(vt supra satis est dictum.)a quo appellari non potest, vt est
supra probatum in superioribus rationibus.Nam contra arbi/
trium compromissarium inducitur doli exceptio,si agatur ad pe/
2 nam,quia non pareatur sententie,non tamen appellatur.† licet
sit quedam species appellādi:vt ff.de arbit.l.non distinguemus.
§.cum quidam.ad finem.quod expone,id est,habet similitudinē
cum appellatione,⁊ tamen est alia species : vt ff. de re iudic.l.
secunda.⁊ dicto §.cum quidam.proxime allegato.Et ideo di/
citur quedam species appellationis:quia sicut per appellatio/
nem fit retractatio sententie,sic per exceptionem doli.⁊ alia est
que opponitur si agitur ad penam ex stipulatione,quia non pa/
retur sententie late sordibus vel euidenti gratia. ⁊ hec non est
appellatio:vt dixi,quia a sententia arbitri non appellatur:vt C.
de arbitr.l.j.Nec obstat quod dicitur quod hoc ⁊ superiori casu
a sententia lata super oppositione exceptionis potest appella/
ri,cum nascatur actio,argumen.l.⁊ in maioribus,cum similibus.
supra allegat.nam erubescimus sine lege loqui.vt in authentic.
de tri.⁊ semi. §. consideremus. Sed dato, quod ita esset, dico
quod illa exceptio opponitur contra actionem ex stipulatu ad
penam,non contra sententiam arbitri,de qua nunquam fuit co/
ram arbitro tractatum,vnde hic iudex super pene petitione co/
gnoscit,vt iudex non vt arbiter. Sicut enim contrahentes vo/
luerunt coram iudice peti penam posse si sententie arbitri non
parebitur sine causa vel non posse,si cum causa, vt patet C. de
arbitr.l.arbitrorum.⁊ ff.de arbitr. l. ita demum. coniuncto dicto
§.cum quidam.ibidem cum apud iudicem pena petebatur , ⁊c.
In questione autem nostra non sic voluerunt partes, imo sem/
per si arbitrio boni viri commiserunt:⁊ in hac reductione refor/
matio agitur de eodem,de quo coram arbitro actum fuit. Unde
cum videamus finem, quod de in bonum arbitratorem se com/
mittendo agere voluerunt,vt patet,non debet reduci in hac re/
formatione de iuris apicibus disputando in causa appellabili,
argument.l.si fideiussor.§.quidam.ff.mandati.vt patet ex coniū/
ctione leg.de verborum obligatio.l.in seruum.§.si quis. cum si/
3 milibus.† Item arbitria ad instar iudiciorum sunt redacta : vt
ff de arbitr.l.j. arbitramentum vero ad instar transactionis est
redactum.Unde si super eo quod ex arbitrio nascitur appelle/
tur,⁊ non super eo quod ex arbitratu non est mirum,vt supra ple
ne dixi.Preterea in integrum restitutio petitur,cum quis sui fa/
cilitate vel dolo aduersarij se lesum dicit, ⁊ sic fauore etatis ap/
pellatio non personam iudicis principaliter respicit iniquā sen/
tentiam ferentem,vt patet ff.de minor. l. prefectus.⁊ l. preses.
Non obstat si dicatur quod a sententia lata super restitutione
appellatur:vt C.si sepi.in integr.restitu.pe. fu.l. j. que restitutio
potest peti contra transactionem,C.si aduer.transactio.l j. ⁊ se/
cunda. Sicut ergo a sententia super restitutione ⁊ transactione
potest appellari, sic super reductione,que petitur, sic ⁊ ad im/
pediendum arbitramentum:quod transactio appellatur:quia in
causa restitutionis iudex aditur,⁊ cognoscit causa cognita: vt pʒ
in l.in cause.§.causa cognita.ff.de minor.⁊ in dicta.l.j. C. si sepi.
in integ restitu.peti.fuerit. In questione autem nostra non vt
iudex sed vt bonus vir cognouit:vt supra plene dixi in hoc, cū
iudicis officio petitur restitutio:quando vero iure actionis dic:
vt ff.de in integ.restitutio.l.ij.⁊ de dolo,⁊ quod metus cau. per
4 totum.† Supplicatio tantum fit etiam his a quibus non potest
appellari propter iudicis seu magistratus authoritatem sic nec
a sententia lata super supplicatione:vt patet C.de preci.Impe.
offe.l.si quis.⁊ authent.que supplicatio.ibi posita, ⁊ ff. de offic.
prefe.preto.l j.⁊ ibi not.C.de offic.prefe.preto.l.vnica.est ⁊ resti/
tutio iudicis. Sed quia hoc potius ad impediendum fiendum,
quam quod iam factum est,tendit,⁊ de hoc habetur C.de iudi.
l.apertissimi.Posset addi etiam nullitas. quod non prosequar:
vt C.quando prouo.non est neces.l.j.⁊ C.si a non compe. iudic.p
totum.Unde cum prefate species non sunt similes. sed diuerse
nature,nec eisdem iuris regulis consistunt, patet quod de vna
ad aliam non est bona argumentatio,⁊c.vt supra dixi. Nunc o/
portet particulariter respondere ad primum : quando dicit pro/
hibitorium edictum.de appellatione dico quod verum est regu/
lariter : sed in questione nostra sic est,vt patet supra in rationi/
bus pro hac parte factis. patet igitur , quod non sequitur con/
clusio argumenti. Non obstat secunda ratio cum dicitur illud est
ius singulare quo a sententijs quorūdam iudicum non licet ap/
pellare:quod conceditur supra in quibusdam iudicijs,quia dico
quod in hoc iudicio est prohibitum, vt supra dixi. Non obstat
tertia ratio cum dicitur,certum est quod appellatio est iuris re/
medium,sed dixi quod hoc cōtingit,vt sit litium finis,tum pro/
pter voluntatem partium,que voluerunt recedere a cognitione
iudicis,tuʒ quia hec sententia non est proprie iudicis.vnde hoc
remedium non videtur hic locum habere iure prohibito ratio/
nibus predictis,⁊ alijs,vt supra probaui.Non obstat cū dicitur,
quoties aliqua participant in ratione,⁊c.conceditur dico quod
aliter remedium vnū,⁊ aliter aliud. vt supra dixi proxime. Non
obstat cum dicitur,certum est,quod arbitramentuʒ,⁊c. conceda/
tur,quia dico quod illud est verum, vt iudice cognoscente, alias
secus,vt supra dixi. Non obstat quod dixi,ꝙ actus inductus ad
vnum finem ⁊c.q; dico quod ibi preterquam cognitum fuit a iu/
dice hic.Non obstat quod dicitur,certum esse quod hec appella
tio ⁊c.quia dico , vt supra dixi,quod vt iudex semper cognouit,
ideo hanc rationem ⁊ precedentem induco pro me sic:q; cum il/
lud sit singulare in hoc casu,⁊ precedenti actu, actus precedens
non impedit appellari a sententia sequenti:ergo in contrarium
est ius commune.nam appellatio precedens facit a; sequenti ap
pellari non posse,vt l.ius singulare.cum si. Non obstat cum di/
citur,quod si dicatur,actus concedatur sed hic dico,non:q; lex,
vt viro bono commisit,vt dicta l. societatem. in fin. cum similib.
Non obstat d.l. ⁊ in maioribus.q; illud verum cum iudicialiter
cognoscitur:hic autem non,⁊c.Non obstat d.l.ex consensu.q; gl.
generaliter intelligit. vt ibi pʒ per precedentem rationem pro/
ximam.in fi.Non obstat gl.ij.q.v.c.iudicibus.q; illud dictū Gra/
tiani est falsum:vt ibi no.gl.nec secunda pars illius gl.obstat:vt
dixi in proximis responsionibus.Bart.a Saxoferrato.

QVÆSTIO XX.

1 ☞ Concessa ad tempus,ad tempus prohibita intelligantur.
2 Usufructuario moriente ante fructuuʒ perceptionem nihil per/
cipit heres.

a QUidam conduxit [a] in mense Augusti vt
Septēbris quandā petiā terre aratorie ad laborā/
dū,⁊ fructus percipiendū pro,se pro certa pensione
vsqʒ ad calendas Martij secundi anni proxime sequentis, pos/
sessionem seminauit in principio cōductionis in mēse Septem/
bris vel Octobris, ⁊ recolligit bladū tempore messiū: postea e/
rauit,⁊ seminauit alio mense Septembris vel Octobris,⁊ factis
seminationibus venit postea tempus finite locationis seu con/
ductionis calendis Martij. Modo queritur,nunquid tempore
messium poterit recolligere fructus,videlicet bladum vel quan/
1 tum . cum lapsum sit tempus, sine terminus ? Primo videtur
quod non possit recolligere pluribus rationibus, ⁊ argumētis.
Primo,quia ea que ad tempus conceduntur,ad tempus prohi/
bita intelliguntur seu esse videntur.ff.de iudi.l.ij.§. sed si iudex.
C.quando prouo.non est neces l.cum non ex eo die.ff.de re iud.
l.cum pretor.⁊ extra de offic.deleg.c.in causis. Secūdo propter
tacitū pactū quod videtur inesse post tēpus:vt ff.de ser. expor.
l.seruus ea lege.Institut.de verborum obli.§.at si ita.ff. de ver/
borum oblig.l.eum qui ita.Tertio propter liberam potestatem,
quam lex concedit locatori post tempora conductionis finita.⁊
verbū,restituere, plenam habet restitutionē ⁊ significationem,
vt omnes fructus ex ea contineantur:vt ff.de vsur.l. videamus.
§.item Fauiana.⁊ de verborum signi l.plus est restituere.⁊ l.re/
stituere. Quarto propter annullationem contractus seu instru/
menti, que annullatio cōtigerit propter fidē locatori prestitam
vsque ad tempus locationis.C.loca.l.inuitos.nisi in casu vt no.
eodem tit.l.si cum Hermes.ita econtra,inuitus locator retineri

non potest. quod fieret, si conductor intra tempora conductionis remaneret, et sic contrarium, etc. vt ff. de regu. iur. l. secundum naturam. et de cad. tol. l. vnica. §. pro secundo. Institut. de leg. pat. potest. §. si. quod dic vt not. de reg. iur. ca. qui sentit. vbi per Dy. Quinto propter interpretationem contra conductorem, et etiam contra emptorem fundi vbi pactio est obscura. l. emptorē. C. lo-
2 ca. l. ea lege. in prin. ff. eod. † Sexto, a simili eius quod dicitur de fructuario quia eo moriente vel finito vsufructu ante fructuū perceptionem nunquam percipit aliquid: vt ff. de vsufr. l. defuncta. de annu. leg. l. in singulos. in fi. ff. qbus modis vsusfr. amit. l. vsusfructus. et ff. de vsufr. l. quod si. §. preterea. Ita dicendum est in conductore, qui minus ius habet in fructibus, ff. loca. l. sed addes. §. qui messem. Septimo, conductor potuit hoc perspicere euenire posse, scilicet locatione finita: et ideo aliquos sumptus in seminando, durante adhuc locatione, facere non debuit: ergo si fecit, sibi imputet, vt no. ff. loc. l. si quis domum. §. et hic subiungi potest. ibi, quid ergo, etc. cum concord. ibi alleg. Ad idem facit ff. de iurisdi. omnium iud. l. si idem. maxime quia scienter in alienam rem impendisse videtur, et sic solo cedit. C. de rei vend. l. mater. ff. de acqu. rerum do. l. adeo. §. cum quis. Octauo qr sicut ratihabitio, que regulariter solet trahi retro, nihil valet, nec aliquid operatur, nec prodest habenti ratum post tempora petēde bonorum possessionis: vt ff. rem ratam hab. l. pen. sic et perceptio fructuum que fuit post terminum conductionis finito nil profit colono, que trahitur retro ad tempus seminis, quo petere poterat bonorum possessionem.

ADDITIO.

a Th. D. ¶ Quidam conduxit. Istam disputationem inueni in ij. lib. consi. diuerso. doct. et de materia vide do. Ange. de Periglis de Peru. in suo tractatu de palea, et oliuis, per totū. et do. Petr. de Vbald. moder. et do. meum de Perusio in iure canonico in suo tractatu de duo. fratrib. in xj. parte principali. in ix. q.

b ¶ Perfectio consideratur secundum tempus initij quādo vno tempore est initiatum, et alio tempore est perfectum.

Et contra, quod possit recolligere pluribus argumētis, et rationibus. Primo, quia inspecto initio idem ius censetur, seu videtur censendum eius tempore messium, non obstante aliqua mutatione statuti, vel temporis quod censeri poterat tempore seminis, sicut dicimus in negotijs alicuius gestis, si tempore messium etc. ff. de neg. ge. l. sidē
b Pomponius in negotijs. et illa materia de initio. † Ex quibus etiam infertur quod quando vno tempore est initiatum, et alio tempore est perfectum, perfectio consideratur secundū tempus initij, et per hoc videtur argu. in alia questione, que incipit, cum citatus, et quasi ordinarius, etc. sed hic fructus initiati fuerūt tempore seminis: secundum ergo illud tempus consideretur. et sic tempore conductionis debebit recipere pro se, cum sit tempus conductionis. l. diuortio. §. non solum. ff. soluto matr. adeo quod bone fidei possessor lucratur fructus pro cultura, et cura, vt Institu. de rerum diui. §. si quis a non domino. cum similibus. Secundo, quia in obscuris inspicitur quod verisimile est, sic et hic: si congruam pensionem dedit pro vtraque fructuum collectione. ff. de regulis iur. l. in obscuris. extra eodem titulo, c. inspicimus. libro sexto. Tertio quia ibi quid apparet verisimilius, et maxime eo casu, vbi res valere potest secundum vtrunque intellectum, vt est hic, interpretatio est fienda contra locatorem, et venditorem. ff. de contrahenda empt. l. Labeo scribit, obscuritatem. et l. cū in lege not. ff. de pac. l. veteribus. et extra de regulis iuris. c. contra eum. libro sexto, et ibi not Quarto a simili de eo, quod dicitur, cui relictum est annuum legatum, qui quamuis moriatur in principio anni alicuius totum fructum illius anni transmittit ad heredes. ff. de annu. leg. l. a vobis. Non obstante, quod in fine anni fructus sit legatus. Quinto, quod ius percipiendi fructus consideretur ex tempore et iure seminandi, vt si tempore seminum potuisset facere suos, ita posset facere tempore messium, quamuis deueniat ad id tempus in quo si seminaret, non posset facere suos: vt ff. de vsur. l. qui scit fundum. §. penulti. Sexto, qr si est finita tutela, vel cura, coheret priori, nec diuisam propriam rationem habet, et iudicatur in eo idem quod in principio, vt no. ff. de admin. tut. l. tutorem. ibi sic enim. et ff. de tute. et ra. distra. l. si tutor post pubertatem. sic in questione nostra actus colligendi fructus coheret primo actui seminis: et ideo vnum dici potest. quod probatur pluribus modis. Primo ex ratione supra proxime facta vnus actus consideratur ex alio. Secundo, quod vnus non potest esse sine alio, sicut ius percipiendi sine semine, et ideo vnum iudicari potest: sic in patre, et filio, qui vna persona dicuntur C. de impub. et alijs substitu. l. finali. sic etiam interrogatio et promissio duo actus dicuntur: tamen pro vno reputantur: quia vnū sine alio operari non potest. Septimo quia ista reputantur vna cura, et cultura. Institu. de rerum diui. §. si qui a non domino. sicut poterat iudicari de tēpore seminis iudicetur de tempore percipiendi. Octauo, quia talis debet iudicari fructuū perceptio per colonum fienda, qualis est prestatio pensionis, si congrua sit fructibus duorum annorum, nam ex prestatione pēsionis voluntas contrahentium colligi potest. ff. ad Treb. l. quoties. cum similibus. et ibi not. et not. etiam in c. inspicimus. de regulis iuris. lib. vj. per Dyn. Quod si voluntas inspicitur in cōtractibus, vt ff. de verborum obli. l. in conuentionalibus. et ff. de contrahen. empt. l. sed Celsus, in fin. maxime etiam in contractibus bone fidei, sicut est in questione nostra, veniant ea, de quibus non est actum, nec cogitatum. nam presumitur cautum de euictione loco rei euicte. Item ne vsusfructus euincatur, ff. de contrahenda empt. l. in vendendo. ff. de act. empt. l. prima. §. finali. cum l. sequen. Nono arguitur ex eo quod dicitur, et in cautione damni infecti, quia si domus mea, pro qua est cautum mihi ad certum diem de damno infecto, cadat post diem percussa a domo vicina ante diem, quod non tunc venit in cautionem illud damnum. l. damni. § Sabini. ff. de dam. infec. sic in questiōe nostra, cum ius percipiendi consideretur ex loco, et iure seminis, vt supra dictum est, cum etiam ipsa perceptura cadat in cōductionem, sic et ius seminādi. ¶ Decimo, quia in re dubia semper debemus interpretari in benigniorem partem, vt l. semper. ff. de regulis iuris. Sed in illo casu quo pēsio statuta esset, qualis fructibus duorum annorum, interpretari debemus in benigniorem partem, vt dicta l. semper et l. ea que. ff. de regulis iuris. ¶ Vndecimo, quia quorum nihil sine captione inuestigari potest, etc. ff. de regulis iuris. l. nihil. et C. de inofficio. testamen. l. omnimodo. Vnde cum in questione nostra nullum malum sit dicere quod post tempus conductionis finite conductor percipiat fructus, et magis malum sit dicere quod percipiat, et locator habeat pensionem equiualentem fructibus duorum annorum, et habeat fructus: dicendum est enim malum. Factis allegationibus pro vtraque parte, singulariter et per se, non restat nisi allegare pro vtraque parte simul et semel pro vtraque videlicet locatore et cōductore, quod debeant fructus percipere pro rata tēporis et oneris pensionis soluende, quod probatur pluribus rationibus. Primo arguo assumpto simili de marito, qui sibi et mulieri diuidit fructus vltimi anni, pro rata temporis, quo durauit matrimonium, quod sustinuit onera matrimonij, l. de diuisione. et l. diuortio. §. soluto matrimonio. Secundo arguo, et sumpto simili de eo quod dicitur de seruo fructuario, qui locauit operas suas in plures annos et stipulatur certam mercedem, qui pro huiusmodi annis quibus durauit vsusfructus acquiritur vsufructuario sequentium annorum et proprietatem. ff. de vsufruct. lega. l. sed et si quis. alias l. si adhuc. §. operas ¶ Tertio, quia si in medio anni finiatur vsusfructus, acquiritur vtrique pro rata, inspecto finali exitu ff. de stipu. ser. l. seruus communis Meuij. §. cum seruus, et ibi no. et in d. §. qui operas.

Solutio. Ex quibus omnibus suprascriptis, et ex alijs legibus, dici possunt, saluo et reseruato saniori consilio dicendum est quod aut apparet quod actum est expresse de predictis fructibus inter contrahentes, et illud seruare debet quomodocunque apparuerit voluntas: nam voluntatem primo inspicimus, si apparet. ff. de verborum obl. l. in conuentionibus. et de regulis iur. l. semper in stipulationibus. in princip. de condi. et demon. l. pater. Seuerinam. in princ. conditionum. de lib. pre. l. ij. C. de codi. l. ij. in fi. Si vero non paret, quid actum sit, tunc inspicitur consuetudo regionis, scilicet qualis consuetudo sit in his, qui arant, et seminant, et finitur tempus locationis ante recollectionem fructuum, d. l. semper in stipulationibus. §. respon. ff. de fundo instructo. l. cum de lanionis. §. asinam. cum similibus. Si vero neutrum appareat tunc inspicimus, quod verisimilius est actum fuisse, que verisimilitudo accipitur ex quantitate et qualitate fructuum, habito respectu ad quantitatem pensionis statute, quia ex prestatione pensionis potest colligi de quolibet, et de cuius anni fructuum perceptione fuerit cogitatum et vsque ad quod tempus arg. ff. de lega. j. l. si seruus plurium. §. fi. no. per Dyn. de reg. iur. c. inspicimus. lib. vj. nam eo ipso quod pensio est statuta equiualentibus fructibus duorum annorum, videtur tacite actum quod vltra tempus conductionis, possit colonus colligere fructus seu bladum seminatum intra tempus conductionis, et hoc probari potest, maxime argumento eius quod dicitur j. in octaua et decima ratione alleg Potest probari et aliter. Nam vidimus in iure, quod tacitum inter alias personas sumitur ex eo quod fit inter alios. C. de pact. l. legem. ergo multo magis debet presumi aliquid agi inter ipsos contrahentes secundum quod verisimile est. sicut et alias cōuentio dotis date pro filia soci presumitur tacite actum de reddendo societati dotem recuperatam et hoc contingit, quia Iurisconsulti sic interpretati sunt. alias interpretas

pretas

pretantur equitati potius, vt seruetur equalitas. simile pactum in donatione propter nuptias. C. de donationib. l. fina. §. finitum. donatio posset probari multis alijs similibus, que studiosus inuenire posset, vt not. in l. cum quid. ff. si certum peta. Preterea idem posset dici si minor pensio constituta fuisset, vt pro rata pensionis equivalentis prope posset, vt quod iuris est de toto, &c. vt. ff. de rei vendi. l. que de tota. de condi. fine cau. laij. C. de bonis vacan. l. fin. lib. x. hoc etiam probari potest argumẽto eius, quod dicitur de fructibus dotis, & de locatione operarum facta per seruum fructuarium, vt probatur in tertia parte ibi, factis allegatiõibus percipitur fructus totius anni: ergo & hoc forte posset dici, quia ex terra non percipitur fructus semel sed septies videlicet bis vel ter percipiuntur fructus in anno, tunc dici potest, quod de eo quod venit percipiendum post calẽdas Martij, & post terminum vel percepit colonus, vt ff. soluto matri. l. diuortio. §. quod in anno. nam ita est verisimilius, & de expensis quas fecerat, in eo quod esset vltra terminum percipiendi. & de eo quod percipiendum est dic vt s. proxime dixi. nam impotest sibi qui hoc euenire posse prospicere potuit, & debuit. Itẽ hec vera que dixi si in questione ista non fuissent posita verba illa ad fructus percipiendos. Sed cum verba illa suppositа fuerunt in questione & tempus percipiendi fit limitatum, quia dictum vsque ad calendas Martij. hic non videtur aliqua coniectura facienda, cum in incertis, & non certis, locus est coniecturis. ff. de verborum obligationib. l. continuus. §. secundo. in fin. & ff. de auro & argento lega. l. pediculis. §. argento. cum similibus. Et hoc probatur etiam per argumenta in prima parte allegata. Item illa verba ad fructus percipiendos. vsque ad calendas Martij obtinent vicem cuiusdam taxationis. sicut alias il lud quod natum erit. ff. de vino, & trit. leg. l. cum certus. nam limitant tantum fructus, qui nascuntur ex eo. Probatur quia cum dicit vsque ad calendas Martij, siue excludat calendas limitatum fuit tempus si dixisset tunc & non amplius. vt ff. de condi. & demonstra. l. ij. §. fin. Si ergo illa verba, quod natum, apposita non fuissent, tunc non comprehenduntur quandocunque posta nati sunt, & in questione illa verba ad fructus percipiendos obtinent vicem cuiusdam taxationis intra tempus adiectum scilicet calendas Martij, & sic coniectura de qua dixi, habet locum, quando simpliciter condurit ad laborandum pro certa pensione seu mercede, vsque ad calendas Martij, ita quod de percipiendo & tempore percipiendi nihil fuit dictum. vt videatur sic comprehendere fructus percipiendos & post calendas, in coniectura quam. s. dixi, vt ff. de verborum obligationibus. l. interstipulantem. §. sacram. versicu. pro quo & illud, &c. Et sic expressio illorum verborum ad fructus percipiendos. nocet, sic & illa, quod natum erit sic & alias expresse. cum simil. & pro hac parte quod non posset percipere, facit glos. ff. de vsufru. l. defuncta. Sed leges ibi allegate videntur innuere contrarium eius quod dicit glos. quia in text. illius l. sed licet distinguendo §. cum fundum. in princi. dicitur, consulto fructuum sequentis anni, ita qõ de fructibus eiusdem anni qui spectant ad eum colonum, nihil dixit si non apparet quid actum sit nec coninetudo nec apparet verisimilis equivalentia pensionis in totum vel in parte: quia solum fuit constituta pensio equivalois ad fructus vnius anni, & tunc potest dici quod ipse colonus nil percipere possit. Et hoc probatur per illa argumenta posita & facta. s. in prima parte. & maxime, per ea que dicuntur in nona allegatione. & facit ad hoc quod dicitur ff. loca. l. si in lege. §. si colonus. vbi dicitur, qõ si colonus frui prohibetur per dominum, aget tantum ad interesse quinquennij pro quo facta erat locatio. siue conductio, qz vltra quinquennium non interfit propter temporis limitationem nec repetit expensas quas fecisset in colendo & seminando nam imputet sibi cum possit. & debuit prospicere hoc euenire posse, secundum finem cõductionis ante perceptionem fructuũ, imo certum erat, vt probatur in l. si quis domo. §. & huic subiungit in fin. & dixi in dict. allegatione, qui neminem sibi obligare voluerit, sed secũ potius. ff. ad leg. Aquil. l. si seruus. §. si oliuam, communi diui. l. communi diuidundo. §. si hoc iudicio, vbi tenet identitas rei, quo casu vti posset retentione. quamuis possit dici male fidei possessor. ff. de petitione hered. l. si a parte. §. fina. quia nullus casus impedit impensarum factarum in perceptione fructuum repetitionem. ff. familie erciscun. l. sciẽdum. & l. que dotis nec hoc casu potest dici pactum obscurum ratione pensionis vel fructuum vel temporis. Nam tempus adiectum, limitat quantos fructus percipere debeat, ff. locat. l. si in lege. §. colonus. & ideo non recurrimus ad coniecturas quia in incertis, non certis, &c. vt contra probani in allegationibus supra factis, poterat esse obscurum propter pensionem equivalentem fructibus duorum annorũ, & ideo ibi coniecturare possumus. ibi dixi. Disputata fuit per dominum Bartol. a Saxoferrato egregium legum doctorem MCCCXL. vij. mensis Januarij. in felici ciuitate Perusij.

ADDITIO.

a Th. B. Quidã condurit. De materia vide Ang. de Peris de Perusio. in suo tractatu de Palea. & Oliuis per totum. & do. Petr. de Ubald. moder. & do. meum de Perusio in iure Lano. in suo tractat. de duobus fratribus. in xj. parte prin. in ix. queſt.

QVÆSTIO XXI.

1 Beneficium excludendi filiam dotatam, quod datur filio, an trabatur ad nepotem.

2 Filia dotata si excluditur a statuto, an excludatur nepos ex ea.

a Questio talis est, Statuto cauetur quod si quis decesserit intestatus, relictis filijs masculis, filia seu filie, que dotate fuerint in bonis patris amplius non petant. Item alio statuto cauetur, quod verba statuti intelligãtur secundum propriũ & vulgarem intellectum, absque subaudi tione, vel extraneo intellectu. Contingit quod quidam decessit relicto ex se filio masculo premortuo nepote, & eius filia dotata premortuo etiam nepote, nunc nepos ex filio solus vult succedere. nepos autem ex filia vult concurrere cum eo. Et hoc insurgunt duo dubia. † Primum est an beneficium excludendi filiaz dotatam, quod datur filio trabatur ad nepotem: Secundo an & qua ratione filia dotata excluditur, excludatur & nepos ex ea. Et primo super primo argumento quod nepos filij appellatione statuto nõ contineatur. Certum enim est statutum debere intelligi secundum propriam significationem, & maxime quando statutum ponit quid certũ. l. prima. §. si is, qui in auem. ff. de exercito. & l. eum qui. ff. de verborum significationibus. sed nepos filij appellatione per interpretationem continetur, ergo ex proprio significato, ergo beneficio statuti non comprehenditur. ff. de verborum significatione. l. iusta. Secundo eadem lege probatur sic. Hec lex iusta. equiparat ista duo, filium continere filiã, & filium continere nepotẽ, & per eundem modũ cõprehendit, sed certus filius non comprehendit filiam, nisi ex interpretatione, vt patet, quia masculinus sexus non cõprehendit femininum nisi per interpretationem. ergo nec filius nepotẽ. Tertio sic, Non potest dici aliquid esse idem cum alio, seu esse illud, a quo differt ipse, cui ponitur, vt species opposita, vt probatur in qualibet in ris dispositione, vt ff. de statu homi. l. secunda. ff. de bis qui sunt sui vel alie. iur. l. j. & de rerum diuisio. l. j. §. quedam. Instit. de actionibus. §. omnium & no. in l. prima. ff. de preto. stipula. Sed ita est, quod filius ad nepotem ponitur vt species opposita, vt Instit. de hered. que ab intesta. §. i. & §. cum filius. & C. de collatio. l. illam. ergo. vnũ appellatione alterius non cõtinetur. Quarto sic probatur. Si filij appellatio contineret nepotẽ per hoc dispositio de filio porrigeretur ad nepotem, vt que de filio dicta essent & dispositа porrigerentur ad nepotem. Sed ego habeo & video quod de filio lex disponit, vt sit primus gradus, sed de nepote sit in secundo gradu. Consequens est falsum, ergo & antecedens. l. Jurisconsultus. ff. de gradibus. & Institu. de gradibus. §. primo. & secõ, cum sequent. Quinto sic, sicut se habent respective bi duo gradus pater & auus, sic descendentiũ, filius & nepos. Et sic probat ter. de hereditа. que ab intestato. Institu. §. primo & secundo. & dicta l. Jurisconsultus § transeamus. & §. secũdo gradu, sed nemo diceret patris appellatione contineri auum, ergo nec filij appellatione contineri nepotem. Sexto probatur sic expresse in dispositione legis per iura. que filiorum dispositiones non porrigunt ad nepotẽ. imo dispositа de filijs prohibent porrigi ad nepotes. casus sunt in l. lege Julia cauetur. §. primo. ff. de ritu nupt. & C. de colla. l. illam. & Instit. de here. que ab intes. §. i. cuz simi. Septimo probatur sic, Dispositione hominis in qua lex disponit quod filiorum appellatio non continet nepotem: vt ff. de testa. tu. l. quod si nepotes. & Institu. qui dari tut. possunt. l. finali. Si ergo in lege & hominis dispositione expressum & cautũ est dispositа de filijs non porrigi ad nepotes. quis locus dubitationi relinquitur, cum tot legum casibus cõprobetur. Octauo probatur per dispositionem rationum in contrarium facientium sic, Filiorum appellatione nepotes contineri quidam tenentes, ideo dicunt contineri, quia pari amore similiter est nepos ideo sub filie appellatione, que idem est amor contineat & nepos hac amoris charitate. Paritate destructa, qõ est antecedẽs. remanebit destructũ qõ est consequens vt non contineat, probatur sic. Hereditates ascendentiũ descendentibus ex charitate & voto, vñ. l. nã. & ſi. ff. de inof. test. & l. scripto. ff. vñ liberi. & de bo. damn. l. fi. in princ. C. de leg. here. l. de emãcipatis. & extãte filio, non admittitur nepos ex eo. vt in auth. de her. ab inte. §. i. & §. seq. & C. de legit. here. auth. in successione. & de libe. & posth. l.

Gallus.per totam legem. Si ergo destruitur consequēs, quare non pariter destruitur antecedens, quare non pariter diliguntur nec pari charitate ꝛ voto irrigantur, nec ergo filij appellatione nepotes continentur. Pari ratione probatur, ꝛ in qualibet successione ab intestato: hereditates enim ex tacita voluntate ꝛ affectione morientium deferuntur, l.conficiuntur. ff. de iure codicil.ꝛ l.j.§.si ff.de legatis iij. secundum hoc voluntas videtur inspicere secundum plus ꝛ minus successores ꝛ secundum ordinem gradus in authentica, defuncto.ad Tertyllia.ꝛ in authen. cessante.ꝛ in authen.post fratres.C.de legitim.here.ꝛ in authē. de here.ab itest.§.j.ꝛ §.si vero.ꝛ l.Titio ꝛ Meuio.§.ij.ꝛ l.post emancipationem.§.idem quesiit.de legatis iij. Cum igitur sit filius primo gradu, nec pariter succedat nepos, cum ergo nec par affectio ac dilectio, ergo nec pariter sub filij appellatione coniunguntur. Nono probatur sic, Consuetudo est altera natura, ergo idem est ius, ꝛ potestas consuetudinis ꝛ nature, vt C.de probationib.l.actor.ꝛ l.j.§.j. ff. de aqua pluuia arcen. ꝛ de liberis ꝛ posthu.l.si quis.sed naturalis sensus rei dat nobis proprium intellectum: ergo ꝛ consuetudinarius merit nepotis appellatione ergo ꝛ proprius, vt dicta l.quod si nepotes.ꝛ Instit.quibus mod.da.tut.poss.§.fin. ¶ Decimo sic, vbi dubitatur de significatione verbi, vel legis, consilium nobis est recurrere ad intellectum nobis ex consuetudine datum, l.si de interpretatione. ꝛ.l. nā Imperator.ff.de legi.in fin.ꝛ C.de epis.audi.si lenones ꝛ ff. soluto matrimonio.l.dos a patre. sed vbi dicit lex de principe, quare recurrerent ad consuetudinem, ꝛ eius intellectum, si non seruauerimus ipsum, vt C.de legib.l.fina.ꝛ l.certi condictio.§.si nummos.ff.si certum pet. Sic ergo secundum consuetudinem ꝛ eius intellectum reijciamus nepotem, filiorum appellatione contineri. Ultimo probatur per leges expressas, que dicunt significationē rei dari ex cōmuni appellatione.l.Labeo.de supel. leg.l.cum de lanionis.§.asinam.de fund.instru.ꝛ statutum dicit ad vulgarem intellectum. Item videtur probari sic. Non videtur verbum prolatum significare, quod veridice non est agitatum, etiam si verbum videretur prolatum, dicta l. Labeo.in fi.l. iam hoc iure.de vulga.ꝛ pupilla.de mune ꝛ ho.l.vt gradatim.§ ꝛ si lege.ꝛ de iniusto testa.l.in testamento.sed si communis appellatio in hoc tollit mentem, vt sibi propriam, remanebit verbum inutile, velut sine mente prolatum, quod ad nepotes non porrigitur.

In contrarium. Quod hoc beneficium porrigatur ad nepotes ex filio, probatur sic, Primo dicit lex quod ex allusione vocabuli datur proprius verbi sensus, l.secunda.§.appellata ff.si certum peta.l. Pupillus.§.territorium. ff. de verborum signific.ꝛ eodem tit.l. tigni appellatione.ꝛ C. de episco.ꝛ cle.l. decernimus.ꝛ ff. de testa.l.j. Si ex allusione verbi huius filius continetur, continetur ꝛ nepos, cum dicatur filius, a philos, quod est amor, ꝛ eadem amoris causa ad nepotem vt ad filium, l.liberorum.§.sed quod Papinianus. de verborum signifi. ergo ex propria verbi interpretatione continet filius nepotem. Igitur ꝛ in dicti statuti beneficio continetur, vt authen.de non.elig. secun.nub.§.cum igitur.de legatis iij.l.vxorē.§.concubine. Secundo probatur coniungendo leges ꝛ gloss.sic: dicunt iura, Aut tractatur de proprio verbi significato: ꝛ secundum id filius continet nepotem. Si autem communi appellatione, ꝛ tunc non continet ꝛ sic concordantur dicta l.liberorum §.sed quod Papinianus. ꝛ l.si nepotes.s̄.alleg.ꝛ institu.qui da.tut.pos.§.ceterum si filios. Tertio sic probatur quod intellectus, qui habetur ex communi appellatione est intellectus figuratus, sic probat dicta l. Labeo. cum sua gl.ff.de sup.leg. Ex hoc igitur sic arguo, sicut se hȝ figura rei ad rem, sic intellectus figuratus ad propriū, sed figura rei non est ipsa res figurata, vt C.de iure aure.anu.l.ij.ꝛ de Lati.liber.tol.l.j.in princ.ꝛ Insti.quib.mo.tol.obli.§.est autē.ꝛ de reg. iu l.imaginaria. ergo nec intellectus est ille pprius. qui figurat. Si non proprius: ergo nec in statuto sequēdus. Sic: ergo patet ad sensum figurā hominis lȝ aliquid representet, non tamen est homo: sic acceptilatio, lȝ sit imaginaria solutio, nō tamen est solutio. Quarto probatur sic, Et si ex huius appellatione, ex communi vsu, ꝛ ex communi appellatione datur aliud intelligi, ꝛ representatur, nō tamen est idem cū eo qȝ intelligitur, ꝛ representatur ex illo, nec tamen idemqȝ significat, vel per modum significati cōprehendat speciem, nec est, nec esse potest. Item dicit lex quod vtimur empto pro vendito, ꝛ nunquam sequitur quod ex significatione vnius vnum cōprehendat aliud. Certe nemo dicit, nec vsus communis facit, nec facere potest, licet vnum representetur ex altero. Sequitur ergo, ꝙ communis opinio debet intelligere illam seu representet aliquid non quod idem significet ex proprio intellectu: ergo ex tali appellatione not argu. in statuto accedit his quod vltimis voluntatibus probatur, que per legez sunt.§.disponat.in authen.de nup. Ecce testator dicit sic: si cui his legauero, semel tantum deberi volo. sed per duo geminata legatum detur, vnum tamen intelligi nō est ideo qȝ duo geminata vnum tantum, sed duo. in l.si mihi ꝛ tibi §.si.ff.de lega. sic cōcluditur qȝ licet lex vel testatoris dispositio vel vulgi consuetudo vel cōmunis appellatio dent nobis verbū, representare plus vel minus vel aliter quam sit eius significatū, nō mutat propriā significationē rei, sed figurā quandā facit, ꝛ figuratos intellectus. Sexto probatur, ꝛ videtur casus in l.ij.ff. de vsufruc. ea.re.que vsu consu. vbi expresse cauetur, quod cū in rebus, que vsu consumuntur, non possit adaptari significatio vsufructus secundum proprium ipsius naturam ꝛ significationem, nō potest senatuscons. mihi cōstituere vsumfructum, secundum propriam significationē vocabuli, sed vocabitur vsufructus. modo ex hoc sic arguendo, consuetudo ꝛ iura scripta paribus passibus ambulant.ff.de legi.l.de quibus.in fi.ꝛ Insti.de iur.na.§.ex non scripto, sed ius scriptum.i.senatuscōs.non pōt, ergo nec consuetudo. Sic ergo inducit impropriam, ergo eius significatio nō comprehenditur sub statuto. Septimo sic, dicit lex quod ea que ex cōsuetudine sunt, nō tollunt quod est, vel esse debet, l.fin.de serui.vrb. pred.ꝛ l.cū quidā.§.qȝ dicitur.de acq.her. Octauo probatur sic, Species opposite nō sunt, sed lex ponit propriā significationem per se, ꝛ ea, que ex tota appellatione illi opposita, ergo propria significatio cū sit ex propria significatione, nō debet dici esse sola, ergo propria in statuto accipiatur, alia reijciatur. Itē expresse opponit lex illa que est ex cōmuni appellatione, tamē species opposite non debent dici, ꝛ inducere presumptionē voluntatis non ex significato violenter inducatur. hoc probatur expresse in l.cum de lanionis.§.asinam.ff.de fun.instru. Nono videtur quidam casus hoc probare, ꝛ facit plura contraria cessare. Certum est quod maleficium propter allusionem continet malefactores, sed ex vulgi opinione propter excessum in delicto maius maleficium vocatur. Decimo sic probatur: ꝛ si ponamus, qȝ statutum loquens de filio non contineat nepotem: tamen beneficiū datum filio, an ex eius persona descendat in nepotē. nō est statuto dispositum, neque prohibitum: remanet ergo hoc iuri communi, an beneficium datum filio per statutum, transeat in nepotem. Quare hoc omissum probatur sic. Certum est quod beneficium datum filio, priuilegium ꝛ honor trāsit ad nepotes, vt C.de question.l.milites.ꝛ l.diuo Marco.ꝛ ff.de senatoribus.l.emancipatum.ꝛ C.de pri.do. l.vnica.glos.magna. Hoc ergo priuilegium datum filio ex statuto, licet ex eo, ꝛ eius verbis non transeat ad nepotem quod tamen hic transitus non est prohibitus nec permissus, sed est omissus, de iure communi debet concedi. Undecimo circa idem, nepos, filiō sublato de medio, locum primi filij incipit tenere, vt Insti.de hereditatib.que ab intest.defer.§.post mortem.ꝛ §.cum filius.ꝛ l.Gallus.§.nunc videndum.ff.de libe.ꝛ posth. Sed filius comprehensus in statuto hoc beneficio vtetur ergo nepos eius loco succedēs. Duodecimo probatur ex vi subrogationis: sublato enim filio nepos huius filij loco dicit subrogari, vt s̄ probaui sed subrogatio debet esse eius cōditionis in cuius locum subrogatur. ll.§ actio.si quis test.lib.esse ius.Liten veniunt.§.idem recte.ff.de pet.her.l.si eum.§.qui iniuriarum si quis.cau.ergo eiusdem status beneficio vtitur. Nō obstat dicta.l.iusta.ff.de ver.signifi.que videtur obstare in duobus s̄.dixi.qȝ dico, ꝙ ibi fit similitudo in comprehendendo nō indo, saltem per relationem ad speciem: licet possit per relationem ad genus, vt verbum semel positum, proprie ꝛ improprie sumitur, l.certi condictio.in princip.ff.si certum peta. Cum ergo masculinum comprehendat femininum filie, ꝛ filij nepotes, vt in hoc simi. Item possunt similari, ex interpretatione, sicut filius nepotem comprehendit sumendo pro vocabuli aperta significatione: sic filius filiam, secundum apertam significationem extensiuam vltra significationem verbi. Non obstat quod non conueniunt specie, quare non gradu. Item quod ponitur ad species, differens, quare est considerare filium prout ex propria significatione communi ad filium ꝛ nepotem, ꝛ tunc est genus, ꝛ non species opposita ad nepotem, sic intelligitur, ꝛ sic allegatur. Et est considerare prout ex communi consideratione comprehendit filium primi gradus, ꝛ tunc non conuenit gradui vel speciei ad nepotez. Non obstat: quia non est in eadē causa quod pater, quia hereditas ex voto defertur, ꝛ non ad filium, ꝛ hec sunt vera filio deducto de medio. Vel dic, ea que deferuntur secūdum plus ꝛ minus ab eodem significato abusionis, vt l.si.de fun.instru.ꝛ C.de male.ꝛ Mathe.l.ꝛ si excepta. Insti. de tut.in prin.ꝛ de testam.in prin. Vel dic quod dilectionis case habeat pariter ad vtrūque, d.§.sed quod Papinianus, sed qȝ ceteris paribus, melior est conditio seu ratio prioris ne concessum secundo denegetur primo, ideo deferuntur primo vt l.diem functo. ff. loca. ꝛ l. assiduis, §. exceptis. C. qui potior. in pign.

nec

nectamen adimere, sed conferre nepotibus intelligatur propter mutuam successionem, quoniam affertur prioribus, non tam ex eis vel eorum affectione, sed vt per eos posteritatibus cõferatur, l.j.ꝛ l.via.§.fi fundus.de seruit.rustic.predi ꝛ eodez.tit.l.a quocunque. Non obstat q̃ lex seu hominis appellatio filij comprehendat nepotem, quia illud contingit aut ex eo quod lex expresse restrinxit significationem sumendo velut speciem appositam nepoti, vt hic exprimat, aut ex mente restringendo nos ex appellatione communi ꝛ vulgi. Nõ obstat aliud statutum quod dicit ad vulgarem sensum, quia aliud sequitur ex ordine, quia extra significatum communem intellectum reijcit. Primo videtur mihi que prima facie videantur quasi idem, diuersa tamen sunt, ꝛ communis opinio ꝛ intentio, seu voluntas ꝛ communis intellectus, ꝛ communis appellatio consistit in voce, ꝛ appellatio communis vsus consistit in exercitio, l. si seruus plurium, §. fi.ff.de leg.j.ꝛ l.cum vnus.ff.de ali.ex cib. leg. intẽtio ꝛ voluntas non vera vel presumpta, sed propria verbi significatio non concurrit ex his in l.cum de lauionis.§.afinam.ff.de fund. instru. in versic.in qua presumptione, id est, presumpta voluntate, que ex consuetudine, tollitur: sic intelligitur illa lex, quod si nepotes.de test.tut.ꝛ iste non idem cum predictis patet, licet enim preferendo singulare ex cõmuni vsu dz nobis intelligere de plurali non tamẽ vulgaris intellectus nec communis intellectus vulgaris sic se habet ad plurale, vt sit intellectus verbi, sicut est empto ꝛ vendito, hoc per verbum prolatum datur ex cõmuni modo verbis sentire, de alio tamen non est vulgaris intellectus, nec vulgo habetur, vt vnũ significet aliud, ꝛ hoc est quod dicitur, quod est quidam intellectus figuratus, vt ẽ. probaui, licet figurã det nobis sentire de significato, sic hec communis appellatio dat nobis intelligere aliud pro alio, id est, verba prolata nõ per hoc assumũt significationem vt intellectum vulgariter vel communem quod preterea vulgi appellatio fingat vel faciat aliud velle, loquentem: que tamẽ voluntas abstracta a significato verbi, ꝛ intellectu quolibet nõ adstringit vt in statuto, ꝛ sic probant dicte leges. hoc probat.l.iij̃.de leg.j. dum dicit, immutabilia sunt, ꝛ glo. in verbo vocabula, dum dicit, vbi actum erat inter te ꝛ me de equo, ꝛ tamen de mulo sentitur: nec tamen per hoc sequitur, vel inducitur intellectus secundum proferentes, nec equus significat mulum, vt sic fiat intellectus verb. ꝛ glo. incontinenti subijcit, vel ita consuetudo ꝛ operando istos duos casus, ꝛ ita magis est intentio seu voluntas loquentis, vel relationem ad personam figuratam seu figurate representare per verba, quam intellectus vulgaris vel cõmunis verborum, vel datur verbis per relationem ad verba coniungitur nepos ad auum, per quem ius succedendi confertur, sed nõ est bocius in filio impediente statuto, ergo nec nepotibus. Itẽ dicit lex, quod filia subrogatur nepos quasi agnoscens incipit locum tenere, vt instit. de exhe.libe.§.postumorum. sed si filia non succederet: ergo nec nepos locum filie tenere inciperet. Item sic probatur, ea, que subrogantur loco alterius, sapiunt naturam illius, in cuius locum subrogantur, l.j.§.hec actio.ff.si quis testamẽ.lib esse iuf.fue.ꝛ l. si eum.§.qui iniuriarus.ff.si quis cau. sed nepos deducta de medio filia incipiat suũz locum tenere, vt l.in successione.C.de leg. here.ꝛ C.de collat.illatz.ꝛ in auth.de heredi.ab intesta.§.j. ergo eiusdem iuris, ꝛ loco. cum ergo filia non succederet: ergo nec nepos. Item probatur, vbi ius deberet transire de primo intellecta mediante secundum impedimentum contingens in secundo quod est in medio, impedit transire ad tertium, l. seruitutes. §. publico loco.ff.de seruitutibus.ꝛ l.in tradendis vnis editbus.§. interpositus.ff.de comp. predi.ꝛ ser vba. pred.l.si edes. sed verum est quotius coniunctionis ꝛ per hoc successionis, quod debet transire de auo ad nepotem dz mediante filia transire, secũdo in filia non procedit hoc ius: ergo transitus necessario ad nepotem consequenter impedietur. Item probari videtur per legem que dicit, q̃ iura corrupta in persona filij impediunt ius succedendi transire ad nepotem.l.diui fratres.ff.de iure pat.ꝛ si de feu.contro.fue.ꝛ vnic.§.si vasallus. Itẽ cum impedimentum venit a causa efficiẽte, siue sit effectus i fratre, siue nõ, nec inchoauit, impeditur, secus si in facto esset, vt l.patre furioso. de his qui sunt sui. vel alie.iur. l.inter stipulantẽ.§.sacrã ff.de ver.obli.ꝛ de sol.l.quires.§.area. sed hic dotata fuit cũ nupsit secundũ casus contingẽtes ante natiuitatem nepotis, ꝛ per hoc impeditur ius succedendi in persona filie, dz ipsa sit causa sufficiens coniunctionis ꝛ iuris succedendi ad nepotez auo, arg.l.si cõpensandi. C.de heredinsti. sed iure corrupto in persona filie non poterit ad nepotem postea transire. Item sic quo ad sequẽtes concludẽdum, non sunt hec parta non extare precedẽtes in gradu, vel extare ꝛ non posse succedere vt in §. sed nostra. Insti. de succes. lib. ꝛ ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. quinta. sed extante filia nepos nõ obtinet ius succedendi, vt de libe. ꝛ posth. l. Gallus. etiz si non posset succedere eodem modo si extare desijt, per arg. a pari. Itez est, si vinco vincentẽ te, ꝛ te vincã, vt l. de accessionibus. de diuer. ꝛ temp. prescri. sed nepos ex filio vincit filiã dotatã, ꝛ filia nepotem ex ea: ergo nepos ex filio, ꝛ filius vincit nepotẽ ex filia. Item facere videtur mens statuti que voluit ad filiũ nõ deuenire, vel suos filios successuros vt secunda pars apud mares, ꝛ eorũ descẽdentes sit. Item probaꝫ corrupto hoc iure in persona medij, remanet corruptũ in personã tertij, vt C. si pignus pignori dat. fit. l.j ꝛ ff. de pig l.iij̃.ꝛ de in diem addic. l.iij̃.§. item Marcus. ꝛ in vsib. feud si de inue. st. feud. fue. contr. sed hic est corruptũ ius successionis in personam filie que media est: ergo in personam nepotis. In contrarium probatur sic: cui non conueniunt verba legis, nec lex. maxime in statuto i stricti iuris, vt ff. de flum. l.j.§. mater autẽ.ꝛ de adminis. tu l. ita autẽ. in princ. sed verba legis, que de filia dotata excludenda loquitur, non conueniũt nepoti, cũ ratione seruus femine, tum q̃ illa nepos non est dotata ne dz dotatur. ergo verba legis ꝛ eius dispositio nõ porrigitur ad nepotem. Et secundo probatur expresse iure emendationis q̃ iura que debent transire in personaz nepotis ab auo, corrupto iure in personaz filij medij̃ non tolluntur, ff. de sen. l. emancipatũ. ꝛ C. de quest. l. diuo Marco ꝛ l. Paulus. §. Paulus. de bonis lib. Item sic, Impedimentum nature posterius est impedimentum accidentis, ff. de adop. l.iij̃. ff. de libe. ꝛ posth. l. Gallus. Si naturali impedimento impeditur filia succedere: q̃ ea mortua, nõ excluditur nepos. imo tũc magis vocatur vt d. §. ita demũ. Inst. de hereditat. que ab intestato deferuntur. ꝛ l. Gallus. per totã. l. de lib. ꝛ posth. ergo idem si impedimẽto iuris ciuilis statutis. Quarto sic, Nõ debet idem effectus esse causa duorũ contrariorum, vt l.cũ is. §.j. de condic. indeb. sed certum est, q̃ in successione filie est obstaculũ successio ꝛ remotio filie a suo separat viã nepoti: ergo nõ debet excludere. Quinto sic, pbatur, Licet ius coniunctionis nepotis ad auũ causetur a media filia, tamẽ ius successionis non procedit a filia: sed ex naturali affectione ꝛ charitate aui ad nepotem, vt l.iij̃. ꝛ l.nã ꝛ si. de inoffic. testa. pro filia subducta, ꝛ dotata non cessat etiam charitas, vt d. §. ita demum. sed magis augetur, ergo non tollit succedendi ius. hoc autem esse verum fortificatur in multis casibus, pone quod ius succedendi est heretico, filij eius sunt heretici, non succedunt, nunqd nepotes sequentes in gradu succedant? Certe sic, imo ꝛ vlteriores primis exclusis: casus est in leg. cognouimus. C. de here. ꝛ Manic. Pone quod pater filium exheredauit, qui causam ingratitudinis commiserat, ꝛ decedit filius viuo auo nunqd nocebit nepoti exclusio filij̃, ꝛ quid de legitima propter ingratitudinez? Certe non: quia venit nepos ad bona aui ex sui persona. Item, pone (quod plus est) superuixit nepos auo ꝛ si decessit filius, non sit querela ex eius persona esset tamen ex persona aui. Probatur in d. leg. Gallus. ꝛ in l. si quis filium. C. de inoff. test. Item due rationes fortiores sunt quã vna sed quelibet ipsarũ videtur parare viam sequentibus, scilicet si precedens fuerit de medio sublata. Item si precedenti fuerit via succedendi precluſa, l. posthumus. §. fina. ꝛ l. pater. ff. de inofficio testam. ꝛ l. Papinianus. §. quanquam eodem titulo, vbi autem concurrunt he due cause quod filia predecessit, ꝛ eidem fuit via precluſa succedendi ergo ꝛ nepos veniat. Item ratio excludens filiam, est ratio, seruus ꝛ prohibite dotis, que non porrigitur, ad nepotem nec ex mente ergo nec ex ratione excluditur. Bar. a Saxoferrato legum doctor.

ADDITIO.

a Tho. D. C Questio talis est Istam disputationez inueni in vr. lib. consi. ꝛ de materia vide plene per Bar. in l. liberorum. in ser ta. questione, ꝛ seq. ꝛ precipue in versic. bis premissis. ff. de verb. signifi. Bal. ꝛ Ro. in l. maximz vitium. C. de liber. prete. Phi lip. Deci. in consi. xcv. incip. pro tenui facilitate. cum concordã.

QVÆSTIO XXII.

1 ¶ Pedagium quot modis accipitur.
2 Pedagũ vel vectigalis an in contractu debeat fieri remissio.

a QVando ponimus totuz pretiũ vno tẽpore, et in principio cause solutũ, tunc diceretur esse emptio ꝛ venditio. An autez tũc debeat fieri remissio, ꝛ quid iuris? Et unc est aduertendum, quid sit illud quod est emptum Et primo videamus de pedagio. ꝛ certe pedagiuz potest accipi pro eo quod ex pedagio percipitur. sicut dicitur de vectigali. ff. de publica. l.j.§.j. ꝛ quod ibi not. vectigal est quod prestatur. ꝛc.

1 Idem no. C. de vectigalibus ꝛ commiss. l.j.§ circa. ꝛ si isto modo acciperetur, videretur venditum ipsum corpus nudum, q̃ percipitur ex vectigalibus sed istud videtur falsum esse: cum vectigal seu pedagium percipiatur a ciuitate, ꝛ traduntur publicano, ad hoc ponitur ab ipso emptore. ꝛ sic quod percipitur,

non videtur emptum, cum nunquam fuerit ciuitatis vt dicam statum in fructibus. Secundo modo potest accipi pedagium vt dicatur emisse ipsum ius percipiendi pedagium, quod ipsi ciuitati competit. Tertio modo potest accipi, vt dicatur emisse ipsam perceptionem pedagij, scilicet ipsam commoditatem percipiendi sicut vidimus in vsufructu. Aliud est enim emere ius vsusfructus, aliud perceptionem fructuum seu commoditatem vtendi: istud enim est facti, ff. de iure dotium. l. si vsusfructus. de pericu. & commo. rei vendite. l. necessario. §. fi. vbi no. & de vsufru. l. arboribus. §. vsusfructuarius. & ibi nota, quod vtrum istorum sit emptum, potest dubitari. dico quod licet non precedat contractus habilis & traditio, vt perpetuo sit penes percipientes, in dubio videtur transferri plenum ius, vt ff. de iure dotium. l. dotis fructus. §. fi. cum l. sequen. & ff. pro dote. l. j. tamen in casu proposito cum ista iura non possint transferri ad tempus, vt ff. de seruit. l. quarta, intelligo etiam venditam ipsam perfectionem, seu percipiendi commoditatem, vt d. l. necessario. in fi. cum glo. de pericu & commo. rei vendi. in vlti. gloss. Sic debet intelligi l. cum in plures. §. pen. ff. locati. Idem si diceremus vēditum ius, per id quod allegatum est supra. Cum autem ipsa perceptio seu ipsa commoditas venditur, spes seu alea videtur emi. l. si iactum retis. ff. de actio. empt. aliud est enim emere ipsam perceptionem, aliud id quod percipitur, vt dictis legibus colligitur. Et sic apparet, quod periculum est emptoris, nec debet fieri remissio prętij propter guerram, vt in dictis legibus. † Nec autem intelligo. si figura est sine culpa ciuitatis vendentis, vt puta propter guerras, que est in marchia ex pedagio nihil percipitur, sed si ciuitas ipsa guerram infert alteri vel alia sibi, siue iuste, siue iniuste, videtur perdi pedagium culpa ciuitatis, & sic debet fieri remissio prętij, vt ff. loca. l. si merces. §. culpe. & quod ibi not. & ff. sol. matri. l. penin prin. De alijs autem verbis que consueuerunt addi. si vendo pedagium, & fructus qui percipiuntur ex eo, non curo, quia non videntur adiecta causa tollende dubitationis, & idem important quod ipsum pedagium, arg. eorū que statim dicentur. Secundo est videndum de eo qd dicitur fructus, vsusfructus, redditus & prouentus, qui percipientur ex prędijs, & hoc est aduertendum. Aut enim venduntur percipienti ab ipso venditore & tradenti emptori, & tunc ipsum corpus fructuum videtur venditum, quia de non perceptis debet fieri remissio pro rato, quasi venditio pro illo anno non sit cōuenta, vt d. l. nec emptio. ff. de contra. emp. & l. si debitores. §. verisimile. cum simil. alleg. 3. in secunda ratione pro parte affirmatiua. Aut venduntur fructus percipiendi ab ipso emptore, & sic ad ipsum pertinet cultura, & cura, & tunc ipsum ius vsusfructus videtur venditum, siue apponantur dicta nomina, siue alterum tantum, non curo, quātum ad propositum, vt ff. de vsufru. l. si quis ita legauerit. & ibi gloss. facit ista distinctionem, & ff. vsufruct. quemadmodum cauet. l. idem est. & ibi no. & isto casu periculum est emptoris a die celebrati cōtractus seu emptionis, sicut in eo qui erit in proprietatem. l. necessario. §. fi. de pericu. & com. rei ven. Predicta vera, quando ciuitas vendens erat domina illorum prediorum. si haberet tantum vsumfructum tunc videtur vendidisse solam perceptionem fructuum. tamen idem videtur. d. l. necessario. §. fin. & quod ibi nota. Super quarto quando venduntur fructus percipiendi ex edificijs & molendinis secundum verba. Dico vsum fructum venditum esse per eādem viam: que 3. dicta sunt in prędijs. tamen in effectu videntur esse diuersa. Nā si quidem molendina & edificia sunt destructa quod desinant totaliter esse, tunc vsusfructus extinctus est. l. repeti. §. rei mutatione. ff. quibus mod. vsusfr. amit. l. si cui insule. & Instit. eod. §. pen. & si reficerentur, non viderentur eadem edificia, nec restauraretur vsusfructus, ff. de vsufructu. l. qui vsumfructu. in princi. & de verbo. obli. l. inter stipulantem. § sacram. in fi. & ideo hic de restauratione nō est tractandum. dico quod periculum est emptoris, sicut si emeretur proprietas. l. necessario. §. fina. de peri. & commo. rei vendi. & de vsufruc. l. si vsusfructuarius. § fina. Si vero aliqua pars edificiorum remaneret, tunc vsusfructus integer remaneret, dicta l. si cui insule. de vsufruc. & ideo est videndum ad quem pertineat refectio. cum requirat magnam impensam. & videtur quod dominus proprietatis non cogatur reficere, vt l. bactenus. de vsufruc. & l. si cum vsufruc. in fin. imo videtur quod ad ipsius fructuarium talis impensa pertineat: licet postea a domino repetat. vt no. in gl. in l. damni infecti. §. ei cuius. de damno infec. Econtra quod dominus cogatur reficere, alias teneatur ad interesse vt l. ex conducto. in prin. ff. loc. & l. cum plures. in prin. eo. ti.

Solutio. Dico quod cum iste sit vsusfructuarius omnem rei curam suscepisse videtur. l. j. in fi. & l. sequent. ff. vsufructu. quemadmodum caue. & in hoc videtur ad non proprietatem constitutus procurator in rem suam. l. j. in fin. & l. sequen. ff. de ope. no. nun. vbi videtur tex. & glo Ex hoc colligo, quod ipsa cura, & solicitudo refectionis indistincte pertinet ad vsufructuarium, vt l. inter fructuarium. ff. de damn. infec. vbi est casus. Unde si fructuarius vult agere contra dominum proprietatis pro ecclesia reficienda, forte pro illa pecunia habendi cogatur vendere res suas, potest, vt ff. mandati. l. si vero non remunerandi. §. fi. & l. si mandato meo. in princi. cum habeat ad hoc mandatum, vt 3. probatum est. nō enim facere est soluere. & posea recipere, vt l. si dubitet. in princip. ff. de fideiusso. & l. stipulatus. in princip. eodem titu. de compen. l. j. & ff. Si vero vellet fructuarius suam pecuniā, posset, nec posset a domino prohiberi. l. bactenus. §. Heratius ff. de vsufr. & quodibi. no. & no. l. si cuius. §. idem queritur. eodem titu. Sed quia actio glo. vt actio negotiorum gestoruz & not. in d. l. si cuius. & in d. l. damni infecti sprolatio cōpetit. §. ei cuius. de dam. infec. Verius puto, quod repetat actione mandati, cum videatur mandatum, vt dictum est. vel in factum. non enim potest agi actione negotiorum gestorum cum hoc faciat ex necessitate. vt ff. familie erciscun. l. heredes. §. si vnus. Commune enim negotium magis, quā alterius geritur. vt probatur expressius in l. pretor. §. Generaliter. de bonis auctoritudic. posset non obstat quod dicitur. fructuarium non posse cogi reficere, d. l. bactenus. quia verum est, si vult emere vsumfructum, vt d. l. cum fructuarius. nam vsufructuarius alias bene cogitur. vt d. l. inter fructuarium. de dam. infec. Nō obstat quod dicitur in d. l. damni. §. ei cuius. qz verum est quod talis expēsa ad eum pertinet. ita cum possit petere alia actione. & isto modo sic soluere. cessat cautio damni infecti que est subsidiaria. Nam obstat quod dicetur dominum non teneri quod verū est. si vult cogere iure dominij priuatur. vt ff. de dam. infec. l. quamuis. in fi. & l. si proprietarius. Hoc premisso, in questione proposita an debeat fieri remissio prętij dico qd nō, qz casus fortuitus nō debet imputari domino vt 3. probatum est. nec etiā culpa refectionis non facte non pertineat ad fructuarium, vt dixi. sed posset fructuarius petere interesse ratione quantitatis sibi non solute. vt dictum est. Deo gratias. Bar. Saxoferra. ADDITIO.

a Thom. Diplo. Quando ponimus. Istam disputationem inuenti in v. volumine consil. diuer. doctor. vbi sunt alie disputationes Bartol. & de materia an & quando debeat fieri remissio conductori, vide Bartol. in sua disputatione que incipit, publicanus. per totum. & in l. eotem ferro. §. qui maximos. de public. docto. in capit. propter sterilitatem. extra de locato & cond. cum l. licet. C. eodem. per Anchoran in l. interdum. §. quod ex naufragio. in fine. vbi plene per Alex. de Imo. ff. de acquiren. possess. Abb. Barb. in dicto capit. propter sterilitatem. & Francis. de Aret. in consi. cxxx. incip. quia consultatio. cum concordan. de quibus vbi per ipsos. & Bald. in consilio cclxxix. in tertio volumine. incip. casus talis est. & in consi. ccccxlix. in primo volumine. incip. propter guerras. & Jo. de Ana. in consi. lxxiij. incip. visis & ponderatis.

b Si quis ita legauerit. Bactenus hic legabatur l. legatum que lex nusquam eo tit. nec ff. de vsufr. leg. reperiturque hic reposuimus. que cum sua gl. Bart. sententia videtur probata.

Tractatus Do. Bartoli

A SAXOFERRATO.

ET PRIMO.

super Constitutione Extrauaganti, Ad Reprimendum.

Quomodo in crimine læsæ maiestatis procedatur.

a Henricus septimus diuina fauente gratia Romanorum Imperator semper Augustus.

Ad reprimendā multorum facinora, qui ruptis fidelitatis debite fidelitatis habenis, aduersus Romanum Imperiū, in cuius trāquilitate totius orbis requieuit. hostili animo armati conantur nedum humana, verum etiam diuina precepta, quibus iubet quod omnis anima Romanorum Principi sit subiecta, sceleratissimis facinoribus, & aliquis rebellionibus demoliri, ne ex eorum absentia, in detestabi-

do lese maiestatis crimine processus, z sentētia retardētur, z tā tis celeris nefanda temeritas remaneat impunita, hac edictali, Deo propitio, perpetuo valitura lege sancimus, vt in quocūq; lese maiestatis crimine, z maxime vbi contra Romanorum Imperatores, vel Reges aliquid quod dictum crimē tangat, asseratur commissum, possit procedi per accusationem, inquisitionē, seu denunciationē, summarie, z de plano sine strepitu, z figura iudicij, prout illi, q iurisdictioni presest, videbitur expedire. Ad hoc, si qua communitas, corpus, vel collegiū, vel alia queuis persona cuiuscunq; status, dignitatis, vel conditionis existat, super dicto crimine pnunciū vel per literas, seu etiam p edictum publice propositum citata, vel citatū neglexerit in termino personaliter, vel legitime comparere, contra ipsam, vel ipsum perinde ac si presentialiter omnibus interesset, vel lis foret legitime contestata, tam ad receptionē testium, z eorū publicationem, z sequentia, quam ad diffinitiuam sniam, z eius executionē procedatur, legibus, z consuetudinibus non obstantibus quibuscūque. Hanc autem generalē legem nostram extendi iubemus ad preterita, presentia, z futura, quam legem ex nunc absq; alterius temporis expectatione transcursus suum integrum vigorē decernimus obtinere.

Rubrica ista est magistraliter posita causa cōmodio ris allegationis. Et aduertendum est, quod liber Authenticorum, diuisus est in nouem collationes, postea superuenit liber Feudorum, quem decimam collationem vocamus. postea superuenerunt iste constitutiones, quas vndecimā collationem appello, ipsasque glossare volui ego Bartolus [b] a Saxoferrato ciuis Perusinus, vt multa vtilia, que in eis sunt, omnibus innotescerēt, z etiam ad laudem diuine recordationis domini Henrici Imperatoris ipsarū constitutionū authoris aut illustrissimi domini d. Caroli iuy. Roma. Imperatoris, nunc regnantis, cui debito fidelitatis adstringor, qz me suozū consiliariozū, z domesticozum numero aggregauit, z me meosq; posteros, quos legū doctores [c] esse contingeret, legitimationis, z concessionis, venie etatis, aliisq; priuilegijs. z gratijs decozauit. In nomine igitur Dei omnipotentis ad laudē, z reuerentiam prefati domini Imperatoris suiq; aui, z studentiū vtilitatem glossaui eas ordine infra scripto, supponens quicquid, per me dicetur correctioni cuiuslibet melius veritatē sentientis, z qz tex. est breuis, nullus me de glossarū longitudine inculpet. sunt em multe glo. ex quibus hec collatio multum vtilis redditur.

ADDITIO.

a Tho. Bip. Cbericus. De ista constit. Henrici Imperatoris facit mentionem Bar. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iudic. in versi. sed primo quero. z in l. lege Cornelia. §. fina. in fi. ff. de sicc. z in l. j. §. preſides. ff. de requi. reis, dicit tamen do. Joan. Igne. doctor Aurelianen. in sua disp. an Rex Francie recognoscat Imperatorem. in pvj. speciali criminis lese maiestatis. q' ista extranagans Henrici Imperatoris, z alia inferior, qui sint rebelles. fuerunt late contra Robertū Regem Sicilie, z fuerūt reuocate p Clementem v. vt plene hec in cle. pastoralis, de sententia z re iudicata. cuius reuocatio sumpta est ex alia declaratione Innocentij, z totius concilij, in concilio Lugdu. vt est expressum in c. ad apostolice. de sen. z re iudi. lib. vj.

b Ego Bart. dicit Bartho. Aero. in authētic. sed nouo iure. C. de seruis fugit. qō Imperatores dederunt potestatē Bartolo, vt glossaret istas extrauagan. z sic ipse glossauit de voluntate ipsorum vt ibi p ipsum, de quibus gl. dicit dñs Joan. bapti. Sene. in suo tractatu de modo studendi. in versi. vidistis vsq; nunc quod dicta Bar. super istis extrauagan. putat esse maioris auctoritatis aliquib' aliis dictis eiusdē, qz magis digeste edidit, vt tanquaz gl. dicit dñs Joānes Igne. in sua disputa. an Rex Francie recognoscat Imperatorē. in pvj. speciali criminis lese maiest. quod glo. Bar. hic sunt meliores tex. Et adde qō domi. Francis. de Alberg. de are. prestantissimus Jurisconsul. fecit additionem ad dicta Bar. hic fm. domi. Joan. Bapt. Seue. in l. omnes populi. ff. de iustitia z iur. z similiter do. And. Sic. fecit addi. prout refert do. Fely. in cap. Rodulphus. de reseri. Quas additiones ego non vidi, tamen pro viribus conabor aliqua ad dere.

c Quos legum doctores. Vide Barto. in l. Salius. §. fortitan, ver. quero iurta predicta. ff. de lib. z posth.

1 Delinquētium multitudo non fuit causa finalis huius legis condende.
Ablatiui absoluti inducunt dispositionem.
2 Fidelitas est triplex, vna que debetur proximo, alia patri, alia domino.
3 Filius tenetur defendere patrem verbo, z opere, sed facto non.
4 Vasallus tenetur defendere dominum verbo, z facto.
5 Princeps est Deus in terris.
6 Fidelitas habet duas habenas, vnam faciēdo que quis debet, aliam faciendo que non debet.
In his duabus habenis corpus vtriusq; iuris fundatum est.
7 Cause finalis huius constitutionis fuerunt tyrannides, z dissentiones in Imperio existentes.
8 Imperator de iure est dominus totius orbis, lz de facto ei non obediatur.
Imperator dicitur dominus mundi vniuersalis.
9 Imperium Romanum z adueniente Christo incepit esse Christi, z apud Christum, z eius vicarium est.
10 Recte dicitur, omnia sunt Imperij Romani, referendo ad personam Christi, secus si referamus ad personam Imperatoris secularis.
11 Ecclesia approbat Imperium Romanum.
12 Causa impulsiua, apposita in lege, cessante, non cessat lex.
13 Causa impulsiua, si in lege vniuersali, vel municipali apponitur, non potest opponi quod ista sit falsa.
Causa finalis dicitur in Principe rescribente particulariter, z respicit vnicum factum.
14 Modus appellatur quando continet onus explicandū ab eo, ad quem refertur.
15 Cause finales, si in lege sint plures an requiratur quod omnes concurrant.
16 Extranag. ad reprimen. etiam ex identitate rationis non extenditur ad alium.
17 Ratio legis diuersimode colligitur.
18 Significationi proprie verborum statur, vbi in lege non apparet ratio.
19 Lex edictalis dicitur lex generalis, z sic hec lex est generalis.
20 Dictio, maxime, quando ponatur implicatiue, z quādo aliter.
21 Imperator ante coronationem potest administrare, priuilegia dare, cōdemnationes facere, z concessiones aliorum Imperatorum tollere, z reuocare.
Bartolus fuit delegatus pro communi Perusij ad Carolum quartum.
22 Hec dispositio habet locum, nedum in committente, sed in mandante, consulente, persuadente, auxiliū, z operam dante, z in consulente ad euadendum.
23 Processus in causis summarijs non vitiatur, licet non seruetur ordo.
Infantes, serui, z mulieres in crimine lese maiestatis accusant.
24 Accusatio est nomen iuris, sicut actio, z est ius persequēdi in dictam publicam.
25 Jus ex quo sumitur vindicta est duplex, scz, accusatio, z officiū iudicis.
26 Accusatio etiam pro libello accusatorio accipitur.
27 Accusatio in casu huius legis requiritur quod sit aperte formata, alias sequitur abolitio.
28 Quatuor regule, vigore quarum de iure communi proceditur per inquisitionem.
29 Lese maiestatis in crimine de iure communi proceditur per inquisitionem, etiam fama non precedente, z est speciale.
30 Solennia inquisitionis si non precedent, valet tamen inquisitio si non opponatur.
31 Inquisitio sub eadem forma fit, qua fit accusatio ratione loci, z temporis.
32 Accusatio debet in scriptis porrigi, z in actis redigi.
33 Dies in inquisitione si non appareat, processus non vitiatur.

Adreprimendum. Primo, ponit cām legis cō dende. Secundo, statutum generale in ordine proce dendi in crimine lese maiestatis. Tertio, statutū speciale in modo procedēdi cōtra contumaces. Quarto, ponit clausulam derogatoriam. Quinto, declarat, ad quos casus extenda tur. Sexto, a quo tempore sumat vigorem.

Multorum. Sed cum multis grassantib' iudicia legibus antiquis concedat arbitriū, vt possit penas augere, vt ff. de penis. Laut facta. §. fi. z not. ff. de infa. Lquid ergo. §. pena grauior. ideo hoc casu hec lex necessaria non videtur. Sol. Antiqua iura dabant arbitriū iudici imponendi penam maiorum, maleficio liquidato. hic de nouo statuit circa modum liquidandi, pars potestatem, huec est sc̄z, multitudo d. Linquentiū causa finalis legis condende, vt j. dicam.

a **Ruptis.** Determinat verbum, conantur, quod est j. nec resolu tur in conditionem: quia determinat verbum presentis, vel preteriti temporis: secus si esset verbum futuri temporis, vel respiceret futurum tempus, vt

La testatore ff. de condi. & demon. & vsur. l. cuictis. qs tracta-
tur ff. de condi. & demon. l. j.

Debite. Jure diuino, & humano, vt infra dicetur.

2 **Fidelitatis.** Quedam † est fidelitas [b] que debetur
b proximo, scz. non offendere eū, nec insi-
diari. ff. de iustitia & iur. l. vt vim, non autem tenetur eum defen-
3 dere, vt no. ff. de reg. iur. l. culpa caret. † Alia est fidelitas, que de-
betur patri, quem quis etiam tenetur defendere verbo, & ope-
re, & debet patri indicare que cognoscat contra eum, vt ff. ad le.
Pompe. de parri. l. j. in fi. & l. seq. debet etiam reuerētiam, vt ff.
c de obseq. a lib. & libert. parent. l. j. §. j. Non autē reperio [c], q̄ quis
teneatur patrem defendere facto, scz. opponēdo se, vel simili mo-
4 do. Tertia est fidelitas maior, qua † quis tenetur dño suo, cui nō
solum, tenetur non offendere sed indicare verbo, & defendere fa-
cto. vt in vsib. feu. de fo. fideli. c. j. de no. fo. fide. c. j. Ita dz quis-
que principem non offendere, & si scierit, indicare. q̄ patet, q̄
consciū tantum tenentur, vt C. ad le. Juliam maie. l. quisquis. in
fi. tenetur etiam defendere eum. ff. de re mil. l. omne delictū. §. fin.
vere. ergo hic dicitur totius, quia tota fidelitas debetur princi-
5 pi. Est † enim Deus in terris. C. de sac. san. eccl. l. iubemus nullā
nauem. & ibi no. de Deo scriptum est. Diliges dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex omnibus viri-
bus tuis.

Habenis. Sicut enim per habenas, equus recte du-
citur, ita per fidelitatē homo ducitur sub-
6 ditus domino, q̄ue fidelitas † habet duas habenas, scz. in faciē
do, que fieri debent, & non faciendo que fieri non debent. vt mo-
do dixi, que duo precepta sunt due habene, per quas homo sub-
ditus ita ducitur, sicut equus, & alia animalia ducuntur per ha-
benas, & ita per ista duo precepta homo ducitur. & pacifice fit,
sicut equus per habenas quas timet, & fuerunt hec duo precep-
ta facta primis duobus parentibus, super quibus pendēt le-
ges, & prophete, & super quibus totum vtriusq̄ iuris corpus
fundatum est, vt no. ff. de iusti. & iur. l. j. & ideo dixi, habenis.

In cuius tranquillitate. Hoc pz. nā
cum Impe-
rium fuit in statu & in tranquillitate, totus mūdus fuit in pace,
& tranquillitate vt tempore Octauiani Augusti. & cum Impe-
7 rium † fuit prostratū, insurrexerunt dire tyrannides, & hec fuit
huius opusculi causa finalis.

Totius orbis. [d] Contra, q̄ maior pars mūdi nō
d obedit principi. Solutio. Illud
8 de facto, † sed de iure secus. Simile habemus de Daniele ij. ca.
vbi de Nabuchodonosor Rege, qui tūc erat vniuersalis Impe-
rator. sic ait. Tu rex regum es, & Deus celi regnum, fortitudi-
nem, gloriam, & Imperium dedit tibi, & omnia, in quibus habi-
tarent filij hominum, & bestie agri, volucres quoq̄ celi dedit in
manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit. q̄s intelligen-
dum est de iure, q̄ de facto non obedierunt sibi omnia, vt legit
in chronicis, vt in d. c. ij. per gl. Item contra, q̄ in terris eccle-
sie nullam habet iurisdictionem, vt in c. pastoralis. extra de re iud.
in cle. Sol. Ecclesia hz ex donatione principis etiam eius q̄ hāc
legem condidit, vt in c. j. extra de iureiuran. in clemen. vnde ipse
Princeps habere videtur, vt l. j. §. omnia enim. C. de veter. iur.
enucle. an. vel licet al. cuius particule dominū non sit suum, ta-
men verum est hic quod hic dicitur. Sicut dicitur dominꝰ gre-
gis, etiam si vnum pecus non sit suum, vt ff. de rei vend. l. ij. & ij.
Et per hoc patet quod Imperator recte dicitur dominus mū-
di, scz. vniuersalis, licet singulares sint domini predioꝝ suo-
rum. Unde a possessoribus ipse posset vendicare mundum, vt l.
bene a Zenone. C. de quadrie. prescrip. & ff. ad legem Rhodiam
de iactu. l. deprecatio. nec est opus, quod dicamus, quod omnia
sint sua quo ad protectionem, &c. vt not. in consti. Digestorum.
in prin. quia imo omnia sunt ipsius, si vniuersaliter consideret.
Vel tertio inherēdo opinioni sancte matris ecclesie, primo fuit
e Imperium [e] Babylonis. Secundo fuit Imperium Persarum,
& Medorum. Tertio fuit Imperium Grecorum. Quarto fuit
9 Imperium Romanorum. Ultimo adueniente Christo, † istud
Romanorum Imperium incepit esse Christi Imperium, & ideo
f apud Christi vicarium est vterq̄ gladius [f], scilicet, spiritualis,
& temporalis. Christus enim est lapis abscissus sine manibus,
cuius regnum non dissipabitur, de quo prophetauit Daniel
in dicto capit. secundo, vbi hec omnia Imperia describuntur
expresse. Dic ergo quod ante Christum Imperium Romano
rum dependebat ab eo solo, & Imperator recte dicebatur quod
dominus mundi esset, & quod omnia sua sunt. Post Christum
vero imperium est apud Christum, & eius vicarium, & transfer-
g tur per §. Papam in principem secularem [g], vt extra de election.
10 capitu. venerabilem. Unde si dicimus, † omnia sunt Imperij
Romani, q̄ nunc est Christi, verū est si referamus ad personā
Christi. Si vero referamus ad personā Imperatoris secularis,
non proprie dicitur q̄ omnia sunt sua. vel sub sua iurisdictione,
q̄ non sunt terre ecclesie. Illas eīm sibi reseruat Papa, in quo
principaliter est imperium. In hac ergo constitutione si se retra-
hit ad Imperium vel si se retulit ad personam suam loquitur, &
caute, non eīm dicit quod totius orbis iurisdictio sit sua, sed q̄s
totius orbis regularitas in eo requiescat. Nam & terras eccle-
sie ipse habet certo modo regulare, scz. defendēdo eas, & seruan-
do in deuotione ecclesie, vt iurauit in d. c. j. extra de re iu. in cle.
Et hoc pro nunc transitorie dico, quoniam opus per se requi-
ret que dico, quare sic credo tenere ecclesiā, sic credo Imperato-
rem sentire, & si male hoc vel aliud intelligerez, sum paratus me
corrigere.

Hostili animo. Id est, animo nil debentis subie-
ctioni, & reuerentie, secundū ho-
go.

Subiecta. Ad Romanos. xiij. c. sed ibi non de Ro-
manorū Principi, sed potestatib [h]. Sed
de isto intelligendum est, sub quo Christus voluit nasci, & cru-
11 cifigi. † Hoc imperium ecclesia approbat. &c.

Facinoribus. Id est, cōspirationib [i] in malū pu-
tem, vt no. ff. de publi. l. quāte. & ibi
cit. C. ad legem Juliam maiestatis. l. quisquis. in prin.

Rebellionibus. Quid sit, dicetur, infra propo-
sitione, &c.

Nec ex eorum absentia. Ducuq̄ posset
cām impulsiuā
id est, vnam causam finalem, seu rationem legis condendę, mo-
ponit aliam, hoc modo. Primo narrat quomodo tempore facte
12 legis multi conabantur contra Imperatorem, † hec fuit cau-
sa impulsiua legis, non finalis, quod patet, quia cum lex ista fu-
erit vniuersalis, & perpetua, cū & futura facta respicit. illa facta pre-
sentia, vel preterita non sunt eius causa finalis. tendit enim ad
alium finem, sic ff. de postu. l. j. §. serum. & in authent. de non ali-
in prin. & in omnibus legibus relatis ad singulas psonas, ne
tamen vniuersaliter intelliguntur, vt in prima constitutione Lo-
di. in fi. ff. de legi. l. iura nō in singulas. & ideo si ista causa cessaret
q̄ non essent multi, sed pauci sic delinquentes, non cessaret le-
ges, vt in d. §. serum. patet ex hac lege, que loquitur etiam ad
do contra vnum proceditur, & quocunq̄z casu super crimine la-
13 se maiestatis, & sic fi in aliqua † lege vniuersali, vel commuui,
✻ municipali poneretur in aliqua causa impulsiua *, non posset
opponi q̄ illa causa nō sit vera, q̄ nō nocet. vt C. de fal. eau. adle.
leg. l. j. & de cond. & demon. l. cum tale. §. falsam. & patet ex predi-
ctis, secus si princeps aliquis particulariter rescriberet, q̄ tūc
factū vnicuz, super quo scribitur, posset esse causa finalis referi
pti. C. si contra ius, vel vtilita. pub. l. prescriptione. & de diuer. re
script. per totum. Item si ciuitas, vel ordo decurionum aliquid
specialiter ordinaret, super quodam facto non veroesset em do
cretum ambitiosum, vt ff. de decre. ab ord. fac. l. ambitiosa. Po
fuit enim vnam causam finalem Imperator, seu rationem legis
condendę, dum dicit, ad reprimendum multoruz facinora. Ip
enim nota vniuersalis presentia, & futura respicit. & est finis
h quem tendit Imperator. Et hoc apparet ex natura gerū
que est vt cum ponitur in accusatiuo, significat causam fi
ff. de dolo. l. j. §. j. in diffinitione doli, & de tut. l. j. in diffinitio
tele. ff. ad exhiben. l. iij. §. j. licet quandoque significet mo
quibus diebus. §. fin. ff. de condi. & demonstr. Sed certe ille no
14 dus non est causa finalis ibi, sed modus † appellatur quā doc
tinetur onus explicandum ab eo, ad quem refertur, vt ibi no
Idem si ponatur in casu genitiuo cū hac dictione causa, vel
hac dictione animo, vt ff. ad l. Cor. de sica. l. j. in prin. & in §. j.
& C. eod. l. is qui cum telo. Nunc autem Imperator ponit du
alias causas finales. s. ne processus, vel sententia retardetur. I
15 ne talia maleficia remaneant impunita, sed cum † in lege sint p
i res cause finales, an requiratur quod omnes concurrant
extra de rescrip. ca. ij. dicit. Aut quelibet causa per se est ſuffi
ciens ad producendum effectum. & sufficeret vna. & tunc com
cta ponitur pro disiuncta. l. sepe. ff. de verb. sig. Aliquando re
ritur concursus omnium, verum est quando in lege ponun
plures cause, hoc est, plura facta, ex quibus debet seq̄ iuris ef
ctus: tunc eīm de facili cognoscitur an quodlibet factū de per
sit sufficiens ad productionē effectus iuris, cū ius certuz sit. l.
ff. de iu. & fac. ignor. sed q̄cunq̄z in l. ponuntur plures cause
plures finales effectus qui ex lege sequi sperantur, tunc an es
requiruntur, est dubiuz. Sed dic. q̄ q̄ illi effectus sint separa
ti, & distincti, sufficit alteram ex illis causis adesse, vt Justinia
nup. §. affinitatis. & no. ff. de his qui not. infa. l. liberorum. §. fi
priuil. cred. l. si ventri §. fuin bonis, sed si ille plures cause, &

res effectus tendunt ad idem: tunc si vna causa ponitur, vt ratiocinalis, vt ratio rationis, vel vna ponitur tanquam maior propositio, altera, vt minor ad probandum, tunc vtraq; requiritur. ff. fol. mat. l. j. de pet. here. l. sed & si lege. §. item si rem. Et hoc apparet hic, nam prima ratio seu causa finalis est maior propositio, sic dicinalie due, quelibet per se facit minorem. hoc modo dicit Imperator. Nos intendimus ad reprimendum multorum facinora, &c. sed ista reprimentur, si sententie, & processus non retardentur. & ideo statuit quod procedi possit cõtra absentes. Illo modo coniungitur cũ secunda, & tertia cã coniungitur cum prima, sic. Intendimus ad reprimendum talia facinora. sed ista reprimerentur si non remanebunt impunita, ideo statuit quod possit procedi summarie, & de plano, vt ei videbitur, & sic facilius veritatem inueniet. Prima ergo causa generalis est, & respicit vnus effectum cum qualibet aliarum, alie respiciunt separatos effectus. vna ne retardetur, alia ne punitio extinguatur, & hꝫ locuꝫ
k sine procedat contra absentem, sine contra presentem. &, vt j. pa
26 rebit. Non tamen extenditur hec lex ad alium casum ex identitate rationis. q1 contra ius commune est. l. quod contra. ff. de legi. vnde non tollitur, nisi quatenus exprimitur, vt C. de appel. l. precipimus. in fi. Regulariter enim omnis causa requirit plenam cognitionem. C. de iudi. l. iudices. & regulariter in causis capitalibus non potest absens cõdemnari. Colligitur tamen ratio legis diuersimode. Nam quedã sunt leges declaratiue, ratio
17 illarum est regula iuris precedentis, vt pꝫ fere per omnes leges Iurisconsultorum, maxime in d. §. item si rem. & ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. alteri. & quasi per omnes, & illa propria dicitur ratio. Quedam sunt mere positiue, q1 ad illud nulla ratio iuris
l antiqui vigebat, & tunc ratio ex ipsa lege sumitur, vel eius prefatione. sic in ipsa exprimatur, vt hic. & ff. de here. instit. l. si. ad Wacell. j. & ista propria appellatur causa finalis quã ratio legis. l. cum pater. §. dulcissimis. de leg. ij. & de cond. & demon. l. illis libertis. & de iure patr. l. adigere. §. quamuis. Finalis ergo intentio legis est ratio, qua cessante, cessat lex, vt dictis legibus: vbi
28 vero ratio non apparet, debemus propria significationi verborum stare. ff. de exer. l. j. §. si is qui nauem, cum simi.

Retardentur. ✱ & ibi per doct.

Et tanti. Subaudi ne, & sic sint due rationes, &c.

Impunita. ✱ Vt ff. ad legem Aquiliam. l. ita vulneratus. cum similibus.

Hac edictali. ✱ Hic incipit secunda pars, in qua ponit statutum generale. & in eo ponit
19 originem procedendi, tam contra presentes, quam contra contumaces: & ex eo quod dicit: hac edictali, apparet qꝫ est generale. l. tertia. C. de legibus. & infra dicit generalius.

In quocunque. ✱ Cum eñ lex Julia maiestatis. habeat multa capitula, vt ff. eo. l. j. §. iij. §. iij. in quocunq; crimine cui competit aliquod dictorũ capitulorum, habet locum hec lex.

Et maxime. m ✱ Hic precedit genus, scz. omne crimen quod incidit in legem Juliã maiest. & additur species qñ committitur in Imperatorem, vel Regem, & ideo non ponitur implicatiue, cum totum sit expressum, sed significat rationem in expressis legibus fortius vrgentibꝰ, sic C. ne fil. pro pat. auth. habita. Sed si genus non precederet, tunc aut per dictionem, maxime, addatur cõditio, & tũc innuit idẽ esse in casu cõtrario. s. cõditione nõ existẽte, nisi rõne contra
20 rietatis cuitãde opꝫ dici q dictio, maxime, abũdet vt C. de test. man. l. si. & ibi no. in gl. super verbo. maxime cum. Sed si per hãc dictionem adiciatur ratio, tunc indicat illã esse potẽtissimã rationem: & alia sit ratio. l. z si maxime. ff. de serui. lega.

Imperatores. ✱ Post coronationem, &c.

Reges. n ✱ Ante coronationẽ, vt extra de elec. c. veneras
21 bilẽ. Et no. diligẽter, q ante coronationẽ habetur generalis dominus. Si eñ esset priuata persona, contra eum facientes non inciderẽt in legem Jul. maiest. vt hic pꝫ. & sic potest administrare & dare priuilegia vt extra de verb. sig. c. sup quibusdam & in cle. de iureiur. c. j. & ibi gl. in verb. regẽ. & sic celsat disputatio Jaco. de are. quam ponit Ly. in l. bene a Zenone. versi. secundo solet queri. C. de quadri. prescri. potest etiam fieri condemnationes, vt patet ex literis domini Caroli Imperatoris concessis commune Perusij, cum ego tunc apud ipsum legatione fungerer, vbi inter cetera sic ait. Omnes & singulas sententias, processus & condemnationes, mulctas, & forbannitiones per quoscũq; diuos Romanorum Imperatores, & Reges predecessores nostros contra nos & singulas ciuitates & cõmunia Perusij personas latas seu promulgatas tollimus & relaxamus. Potest etiam ante coronationem concessiones aliorum Imperatorũ tollere, & reuocare, q patet ex aliis literis eiusdem Imperatoris, vbi inter cetera concessit quedam: & addit tandiu quandiu per successorem nostrum regem Romanorum, seu Imperatorem non fuerit reuocatũ, que litere sunt Perusij sub bulla aurea. & predicta vera postquam persona est electa in Romanorum Regem, & per sedem apostolicam fuerit approbata. Aliter autem videtur tenere gl. in d. c. j. de iureiu. in Cle. quod etiam
✱ electi in discordia possunt administrare ✱.

22 **Tangat.** ✱ & si aliud qꝫ patet. tãgat: hoc aũt cõtingit qñ
p que p modum antecedẽtis p. vt mandatũ, consiliũ, persuasio. de quibus plene dixi in l. nõ solũ. §. si mandato. ff. de iniurijs. Qñq; per modũ inherentis tpe, quo delinquit. vt auriliũ. & opẽ dare, de quo dixi in l. furti actione. §. ope. ff. de fur. Qñq;p modũ con✱ sequentis, vt in his qui prestãt consilium ad euadẽdum ✱. vt l. j. C. de rap. vir. & dixim d. §. ope. vel receptatione, vt C. de his qui la. l. j. & ff. de exce. l. j. Facit ad predicta ff. ad Turpil. l. j. §. incidit. & C. de heretic. auth. credentes. Quandoq; per modũ alterius confessionis, vt si quis nollet venire ad perhibendum testimonium contra reum de hoc crimine, & fecit aliqd quod tãgit hoc crimẽ, & habebit locum hec lex. & idem si reus faceret, vt reus ca
q ptus euaderet q. vt ff. ad l. Jul. maie. l. cuiusq;. §. itẽ qui cõfessus. facit extra de offi. & po. iu. dcle. c. j. & ibi per Inn. & est simile verbum. extra de here. c. vt inquisitionis officium. lib. vj.

r **Asseratur.** ✱ Quandoq; per glossatorem additur, & veruꝫ sit, vt ff. si quadrupes pau. fecis. dicatur. l. j. in prin. & vi bo. rap. l. ait pretor. in prin. alibi dicit glo. & si non erunt. ff. de dolo malo. l. j. in ver. dicentur. & istud placet in his, que respiciunt modũ procedendi, vt hic. sed in his que respiciunt sententiam & executionem, alie gl. procedunt, vt probatur. ff. de procu. l. que omnia. ver. plane.

23 **Possit.** ✱ Non ergo imponitur necessitas, & sic in causis
s summariis ꝫ non seruetur ordo, & procedatur solenniter non vitiatur processus ✱, vt extra de verbo. sig. cap. sepe. in clem.

t **Per accusationem.** ✱ Hoc ius cõe est, sed
24 in hoc speciale est & q ad accusandum admittuntur infames, & serui viles, & mulieres. ff. ad l. Jul. ma. l. famosi. & in l. in questionibus. eo. tit. & accusatio
25 est nomẽ iuris. Sicut enim actio est ius persequẽdi in iudicio quod sibi debetur. Institu. de act. in prin. sic, & accusatio est ius persequendi vindictam publicam, vt insti. de publ. iudi. in prin. & ius, ex quo sumitur vindicta est duplex, scilicet, accusatio, & officium iudicis. hoc autem officium exercetur quandoque per inquisitionem proprio motu iudicis quandoq; per inquisitionem ad alterius denunciationem. nam super denunciatione in
26 quiritur. ff. de custo. reo. §. diuus. & j. dicaꝫ. Potest etiam & sumi
✱ accusatio pro libello accusatorio, ✱ ff. de accu. l. si cui. in primo. & ad Tur. l. j. §. accusationẽ. & etiam qui accusare nõ possunt. l. ac
v cusationem, & isto modo sumitur hic. Sed quero quid si accusa
27 tio est & nepte formata, an valeat beneficio huius legis in hoc crimine? Quod videtur, q1 cum non sit necessaria figura iudicij. ergo nec libellus qui est de ordine, & figura. Et hoc videtur expressum, extra de verbo. signifi. c. sepe. in clemen. In contrarium facit, quia hic permittitur procedi altero de tribus modis scilicet per accusationem, denunciationem, & inquisitionem, & super quolibet istorum permittitur procedi summarie, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, vbi ergo per accusationem, proceditur oportet accusationem factam esse rite, vt l. non putauit. §. non queuis. ff. de contrab. alias, si non est rite facta, non est accusatio, nec per eam delictum in iudicium deducitur, vt ff. de adul. l. accusaturus. & ad Turpillia. l. j. §. accusationem ibi nulla erit, & licet ille §. facit contra, q1 est necessaria abolitio, vt ibi, & de accusa. l. libellorum. §. quod si libelli. ergo videtur accusatio aliqua. Sol. Licet accusatio sit nulla, tamen qualisqualis est saltẽ
x de facto, ideo est necessaria abolitio & vt ibi patet, sed hic requiritur quod accusatio fit recte facta in forma sui, vt super ea possit procedi secundum formam huius legis: facit quod not. ff. de fur. l. si quis. §. j.

y **Inquisitionem.** ✱ Hoc est ius nouum. Nam de iure communi non potest
3 procedi p inquisitionẽ, nisi in certis casibus ✱ notatis in l. ij. §. si
28 publico. ff. de adu. & ibi dixi. & Quatuor sunt regule, in quib⁹ potest procedi. Prima per officialem denunciantẽ. l. diuus. de custo. reo. & C. de acc. l. ea quidẽ. & de curiosi. & stat. l. j. li. xij. Secũda regula est ppter incidentẽ recognitionẽ iuris: nã vbicũq; iudex recognoscẽdo de alio principaliter reperit delictũ incidenter esse cõmissum, pot de illo cognoscere, vt hic est casus, & in d. §. si publice. & C. si aduer. li. l. pe. & C. de cõ. ob tur. caus. l. & equitadi. & de

calum.l.pe. Tertia regula est propter precedentem generalem inquisitionem. Nam vbicunq; iudex inquirendo generaliter de malefactoribus reperit aliquem deliquisse, pōt ad inquisitionē specialem descendere. l. congruit. de offi. presi. z ad leg. Iul. pecu. l. iij. z auth. de colla. §. iubemus autem. Quarta regula est propter magnam offensionem, vbicunq; eñ crimen committitur coram iudice, iudex pōt super illo per inquisitionem procedere. vt C. de calum. l. j. z C. de testi. l. nullum. z de proba. l. pe. z idē eadez
29 ratione in omnibus delictis, que cōmitterentur cotā iudice, alias non pōt procedi per inquisitionē de iure cōmuni, l. rescripto. §. si quis accusatorē. de mune. z hono. sed speciale est hic, vbi nulla ex predictis regulis procederet, sed posset procedi per inquisitionem precedēte fama. vt extra de accusa. c. qualiter. z qñ. z de sim. c. ls Beli. sed tunc hoc est speciale. q; procedi possit etiā fama non precedēte, vt hic patet: q; sufficit quocunq; modo dica
30 tur. z probetur j. privi. ibi. publice, vel occulte. † Sed cū in accusatione requirantur solennia accusationis, vt ff. dixi, quare nō requiruntur solennia inquisitionis? Rñ. solennia accusationis intelligo circa formā ipsius, vt dixi. Quod autem in inquisitione procedat aliquod predictorum nō est forma inquisitionis, ls est aliqd antecedēs. z processus vz. si non opponat. vt extra de accusa. c. j. lib. vj. sicut testm tenet fin sui formam. ls testator dicatur filiuffa. vel seruus, vel quid simile. vt C. de edic. diui Adri. tol. l. ij. secus si in ipso deficeret heredis institutio. Sz an forma
31 †inquisitionis sit, sicut forma accusationis. Bl. ij. inst. de pub. iudi. in prin. dicit q6 non. Jnn. idē extra de purg. can. c. fi. Jaco. Bu. Justi. de act. §. fi. in prin. dicit q; eadem forma, z eadē solennitas requirit preterquā in inscriptione ad penam talionis: q; cum locum accusatoris subeat iudex, z inquisitio loco accusationis eiusdem dz esse nature. l. j. §. hec actio. ff. si quis testa. lib. iuf. esse fue. z hoc placet quantū ad hoc, vt inseratur locus, z tē
32 pus eodem modo q; non dz in tanto crimine vagari, vt ff. de minu. l. pretor. edixit. in prin. z de dolo. l. item exigit. z facit q; idē, si delictum opponit, per modū exceptionis. l. iij. §. j. ff. de do. excep. z extra de elec. c. vt circa. li. vj. dixi plene. ff. de excep. l. j. Nec ob. extra de pur. can. c. fi. z q6 ibi no. per Jan. q; ibi fit inquisitio contra certam personam tm generaliter quo ad delicta: sec⁹,
33 si fieret de speciali delicto. Jtē accusatio †dz in scriptis offerri. l. libellorum. ff. de accu. z C. de lit. cōte. auth. offeratur. sed cū inquisitio non offerat iudici, sed ipse ingrat, nō est necesse, q; prius formetur in scriptis, z postea redigatur in actis. Ex quo sequitur, q6 si in processu non apparet, qñ fuerit exhibita accusatio, non vz, cum sit de substātialibus. d. l. libellorum. z no. C. de accu.
34 l. in causis. Sed si non apparet †dies inquisitionis, forte non vitiatur processus, q; dies, quo quis citat super inquisitione, vel dies quo respondit, ille poterit dici dies formate inquisitionis, cū iudex semper inquirat, sed non pōt dici dies exhibite accusationis, cum hoc non pertineat ad iudicē. Multa alia dixi circa materiam inquisitionis. in d. l. ij. §. si publico. ff. de adult.

ADDITIONES.

✱ ¶ Augere. Dic, q; ex causa iudex pōt augere, z minuere penas statuti, etiam si iurauit seruare statuta secundum Roma. consi. cclxxix.

a Th. D. ¶ Ruptis. Ablatiui absoluti prolati ab habēte dispondi potestatem, dispositionem inducunt. Ro. consil. xxxij. Et quando faciant conditionem. Cald. consi. j. de verb. signifi.
¶ B. L. Vide que scripsi post Bar. in l. a testatore. in princ. ff. de condi. z demon.

b B. L. ¶ Fidelitas. Vide Pe. de anch. consi. cccl xx viij.

c T. D. ¶ Non autem reperio. Vide Jaso. in l. vt vim. ff. de iusti. z iur. z vide Bar. z in apostil. Alex. z meam, in l. verum. ff. ad le. Cornel. de sica.

d ¶ Totius orbis. Vide Alex. in l. sed si pars. in prin. ff. de rei. vēdi. z in l. j. §. presides. ff. de requi. reis. in addi. Bar. in versi. non pōt. z vide dñm Joannem Ignеum in sua disputatione. an Rex Francie recognoscat Imperatorem. in j. colū. z do. Ant. Corse. in suo tracta. de potestate Regia. in ciij. q. z vide Fely. in c. cuz non liceat. de prescrip.
¶ B. L. Qualiter Imperator sit dominus totius mundi, z q; sit secundus sol. vide Bal. consi. cclxxviij.

e ¶ Primo fuit Imperium. Vide Bal. in cōsi. cclxxiij. in iij. vo. z Barti. Laud. in suo tracta. de principibus. in §. xlvj.

f ¶ Vterq; gladius. Vide Jaco. Aluarot. in cap. j. in versi. quarto, quod imperium, quis dicatur Dux, vel Marchio, in vsibus feud.

g ¶ In Principem secularem. Vide Jacob. Aluarotum in c. j. in versicu. an Imperium, quis dicatur Dux vel Marchio. in vsibus feud. z domi, meum, z preceptorem in iure canonico, dom. Ant. Corsi. in suo trac. de potestate regia. in quest. ciij. z Fely. in c. cum non liceat. de prescrip.

✱ B. L. ¶ Impulsiua. Adde q; etiā cum in donatione appo causa, illa cā dicit impulsiua: z eius falsitas non vitiat. ita tenet Bar. in l. ij. §. fi. ff. de dona. z refert Corne. in cōsi. clij. ver. in donatione. in ij. vol. Et que dicat cā finalis, z que impulsiua, vide p Bal. in l. j. ver. no. sicut publica vtilitas. ff. fol. ma. z refert idē Corne. in consi. xxxv. ver. z circa hoc. volu. j. z cā finalis dicitur que oheret ipsi dispositioni. vt per eundem Bart. in l. j. C. de fal. adiec. leg. z late ponit Barthol. Socin. consi. clxx. ver. confirmatur etiam. z vide eundem Soci. cōsi. cclxxiij. in ij. parte. in versi. preterea, vbi, quod causa finalis dicitur que exprimitur in premio.

h T. D. ¶ Bernndū. Ro. quod Bart. hic vult q; gerundium accusatiuo, vel in genitiuo, cum ista dictione, cū, denotat causā finalem. Vide Ang. de are. in rub. Jnstit. de actio. z Bal. in l. fus. C. de furt. z Barto. in l. j. z ibi dixi in additio. ff. de condi. z demonstration. z eundem Barto. in l. fi tu ex parte. in fi. z apostillam. vbi etiam dixi. ff. de acquirend. here. ¶ Vide Bal. consilio xxvij. libr. primo. vnum verbum per Roma. consi. lxxxiij.

i B. L. ¶ Concurrant. Vide Bart. consi. cxciij. incip. comm. Lucignani. z Rom. consi. ciij. z cccl xix. Anto. consi. xij. d. c. ij. do. Jas. post Bar. in l. j. ff. de iusti. z iure.

k T. D. ¶ Siue contra presentem. Vide Alex. in l. in ratione. gis falcidie retentiones. §. quod vulgo. ff. ad leg. falcid. versi. contra.

l ¶ Leges mere. Vide Bar. in l. demōstratio. §. fi. in ver. vij. ro. ff. de conditio. z demonstra. z ibi Alex. in addi. in versi. longa differentia.

m ¶ Et maxime. Vide Bar. in l. j. §. vel maxime. z ibi dixi in addi. ff. de collatio. bono. z plene Jas. in l. qui se patris. C. unde lib.

n ¶ Reges. Vide Jac. Alua. in c. j. in ver. post notatū. in ti. quis dicatur dux. vel Marchio. in vsi. feu.

o ¶ B. L. Priuilegia. Vide Cal. cōs. vij. de priui. Bau. de cassi. cxij. Oldra. cōs. clxxx. ¶ T. D. Vide plene que posui in meo de prestantia doc. in j. lib. in j. questio. prin. z vide Rico. de Neapo. in l. sed z reprobari. in princip. z ibi scripsi in apost. ff. de excus. tut.

✱ ¶ Administrare. Vide Oldr. consi. xxij.

p ¶ Modum antecedentis. Vide Alex. in l. cuiusque. in vers. ff. ad leg. Jul. maie.

✱ ¶ Euadendum. Intellige, scienter, per ea que voluit Roman consi. cccclxxiij.

q ¶ Eusdere. Vide que dicit z ponit Jas. in l. j. §. q6 pretor. ff. de quis eum qui. z ibi scripsi. z ponas hic. z Jas. in l. j. §. is videtur. ff. si quis ius dicen. non obtem.

r ¶ Asseratur. Vide Alex. in consi. ccxvj. in vj. vol. nu. vij. z in cōsi. xxiij. nu. iij. eodem vol.

s B. L. ¶ Processus. Pōt tamen cogi iudex vt summarie procedat, nisi de voluntate partium ordinarie incepit, vt voluit Ro. consi. cxxxij.

t Tho. Dipl. ¶ Clemen. Vide plene per Felyn. in capi. nouit. iudic.

✱ ¶ Accusatorio. Adde. q; ls hic terminus, accusatio, poni duobus modis, sez pro ipso iure, z pro libello accusationis si probetur communis vsus loquendi interpretans accusationem pro charta, in qua continetur ipsum ius accusandi. in charta continens plura crimina dicetur vna accusatio, cum statuto. notabile est dictū Bartoli in l. liberorū. §. sed z si alius. ver. iuxta hoc quero. ff. de accus. z ita pro notab. allegat Hyp. Alex. in consi. lxxix. incip. diligenter consideratis. ver. verum tamen his non obstantibus. Et adde q; licet accusatio fuerit inepta, tamen apta poterit intra tempus a lege permissum per gi, ita Spe. in tit. de lib. concep. §. sequitur videre. ver. quid in criminali causa.

v ¶ Sed quero. Vide Bar. in d. l. non putauit. §. nō queuis. z in additio. meis ad Alex. z ponas hic.

x B. L. ¶ Absolutio. Quod ex accusatione inepta debeat seq absolutio, tenuit Ro. consi. clxvj.

y Tho. Di. ¶ Jnquisitionem. Vide plene per Bartol. in l. j. publico, per totum. ff. de adulter. z vide apostil. plenam dom. Alexand. in versic. modum inquisitionis. z Joan. Igne. in disputa. an Rex Francie recognoscat Imperatorem. in versi. speciali.

z Ber. Laud. ¶ Casibus. Adde Calder. consilio primo, de accu z inqui.

aa T. D. ¶ Tempus eodem. Adde Bart. in l. ij. §. si publico in columna in ver. quero vtrum. ff. de adoptio. z ibi vide apostil. pulchram. in verbo, exprimendum.

In crimi

1 ¶ In crimine lese maiestatis per denunciationem facta a quocunque potest procedi, & est ius nouum. Denunciator de quo hic, habet vim cuiusdam mandatoris, & desistendo incidit in Turpillianum.
2 Judice inquirēte ex officio, vel per denunciationem in hoc crimine si superueniat accusator, non receditur ab inquisitione.
3 Statutum inducens quod generaliter iudex possit inquirere quid operetur.
4 Judex ad priuatam inquisitionem procedit circa eos qui agere non possunt de iure in querela patris de filio, domini de libertobus de potente.
5 Denunciatio Euangelica dicitur priuata, & habet locum in foro ecclesiastico.
6 Forma denunciationis Euangelice que sit.
7 Euangelica in denunciatione libellus porrigitur, lis contestatur & sententia in scriptis fertur.
8 Exceptio criminis non admittitur contra denunciantem, nec infamie, sed excommunicationis sic.
9 Exceptiones que possunt opponi contra denunciationem, et numero 2.
Denunciatio Euangelica pro quibus caufis fieri possit, & quomodo pro obligatione naturali.
10 Falcidiam & Trebellianicam retinens, an peccet mortaliter, et contra retinentem intentetur denunciatio. Euangelica.
11 Denunciatio Euangelica dicitur pro obligatione prescripta.
12 Denunciatio non datur contra filiumfam. tutum exceptione Macedoniani.
13 Mulier tuta Velleiano non cōuenitur hac denunciatione nec pupillus. Item non datur vbi cōtra obligationem ciuilem, vel naturalem datur restitutio. & 14.
15 Denunciatio vel nō dat contra tutum exceptione rei iudicate. Exceptio rei iudicate inducta est ad conseruandum iuris rigorem magis quam ex equitate. Item non datur contra tutum exceptione iurisiurandi. & 16.
17 Probanda in hac denunciatione.
18 Assertioni denunciati, asserentis se non tenere contra conscientiam quomodo, & quando credatur si allegat aliquam causam.
19 Heres in eo quod defunctus retinebat contra conscientiā qualiter peccat.
20 Sententia in hac denunciatione qualiter feratur.

Denunciationem. De iure antiquo non admittit denunciatio, nisi officialē l. diuus de custo. reo. & C. de accu. l. ea quidem. ff. de offic. prefect. vrb. l. i. §. & sane. De iure aūt Canonico admittitur denunciatio precedente charitatiua monitione: vt extra de
a iud. c. nouit. & extra de fimo. c. licet Deli. † Hec ergo lex introducit nouum in hoc crimine, quia per denunciationem factam
1 a quocunque posset procedi. Item scias quod de materia ista plene dicit in d. diuus de isto denunciatione priuato, & dico qō habet vim cuiusdam mandatoris, seu instigatoris. ideo desistendo incidit in Turpillianum: vt ff. ad Turpil. l. i. §. incidit. & l. ab accusatore. §. denunciatores. eod. titu. & si desistat denunciator impune iudex ex illa causa dimittit processum. sicut delator māb datore subtractor: vt ff. de iure fisc. l. res que. §. fin. quod est verum si in producendo fuit nominatus denunciator: alias secus de iure fisi. de eo, ergo hic potest procedi ad denunciationē alterius,
b denunciante non nominato: d. l. de eo. quia ex mero officio b iu-
2 dicis proceditur. † Item cum in casu illius legis isti tres modi procedendi sunt eque aurilia ordinaria, puto quod si precedēte inquisitione ex officio, vel per denunciationem superueniat accusator non debet recedi ab inquisitione. cum cesset ratio. quā ponit Dyn. in regul. actus legitimi. de regu. iur. lib. vi. † Et qd, si ex forma statuti induceretur quod iudex generaliter posset inquirere de crimine. De hoc dixi in l. si maritus. §. fi. ff. de adul.
4 & hoc de denunciatione, que fit ad vindictam publicam. † Ad priuatam vero denunciationem quandoq; iudex procedit vt in his qui agere nō possunt de iure: vt cum serui a dominis opprimuntur. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. l. ū. & de offi. prefec. vrb.
✻ l. i. §. quid autem. Ytē ad denūciationē* pīis. v. l parentis conquerentis de filio, vel de liberto: vt d. l. i. §. cū patronus. & de offic. cons. l. nec quicquā. §. de plano. Item quando homines bumiles opprimunt a potētibus. vel eis aliqd auferūt. vel ab eis promittio. vel cautio exigitur: vt ff. de offic. presid. l. illicitas. in pnc. & quasi per totam l. & hoc sentit Specu. in tit. de denunciatione. §. quis denunciare possit. ver. priuata vero iudicialis. Jo. Andr. in c. nouit. extra de iud. vbi dicte leges sic intelligunt, quod est
no. q. ad boni iudicis officium pertinet facta ei querela, de predictis ex officio eius procedere. cū tales per se ipsos agere non possunt. vel non audēt, quod placet, q; interpretatio adiuuāda
5 est. q; Reip. vtilitatē cōtinet. Est & alia † c denunciatio priuata,
c que locum habet solum in foro ecclesiastico inducta per legem
✻ Euangelicam: vt d. c. nouit. de iudi. que quotidiana est, & per eā multa q̄ sunt iuris ciuilis remedio destituta reparari possunt, ideo eam prosequor declarando quedā ab authoribus iuris Canonici non tacta. In hac enim requiritur qō primo moneat aduersarium suum qui peccat in eum, inter se & ipsum solum dicens
d do quod cum in eo peccet retinendo rem ad eum pertinentem d vel non soluendo ei tantum quantitatem sibi debitam qō ereat de peccato quod si non facit, iterum dicat eidem adhibito vno teste vel duobus. qō si nō facit tūc dicat ecclesie. & hic ad forū ecclesiasticū recurrat petens qō cum talis in eum peccet & de ta
6 li causa requisitus. & monitus fuit prima † monitione. & secunda, secundū doctrinā & regulā Euangelicā, & emendare neglexerit, & exire de peccato in periculum anime sue, & etiam contra conscientiam iuam imploret eius officium, vt eum ad penitentiam
7 cogat. d. c. nouit. Super † hac denūciatione offertur libellus, lis contestatur. & sententia in scriptis fertur, secundum Hostien. et Joan. Andr. in d. c. nouit licet in dicta decretali dicatur, quod procedatur de plano. quod quid importet j. dicam. Et contra p-
8 sonas sic denunciantes † non pōt opponi quod sint infames. si tū sint corrupti de crimine potest secundum Innocen. et omnes. Potest autem opponi quod est criminosus, seu in peccato
e mortali e qualiter enim mouetur bono zelo ad correctionem alterius, qui non est correctus secundum Bernar. & Innocen. Sed Joann. Andre. dicit quod in hoc genere denunciationis vbi prosequitur quis proprium interesse f, admittitur etiam criminosus. & alias, nisi ei obstet excommunicatio vel expoliatio, vel depredatio. vt in capit. cū dilectus. & capit. fin. extra de ord. cog. vel alia preiudicialis exceptio. quod dic. vt in capit. nouit.
9 super vltima gloss. per eum. † Contra ipsam denunciationem opponitur quod potest etiam habere super eo regressum ad iudicem secularem. Nam non debet iudex ecclesiasticus eam indistincte admittere: quia non nisi in defectum iustitie, vel si crimē de sui natura sit ecclesiastic um, vel ratione pacis, vel iuramenti, vel quando crimen est notorium vel quando non auditur in iudicio seculari, vel quia est obligatio naturalis tantum, vel quando hanc proponit miserabilis persona & depressa. vt in dicto capitulo, nouit. de iudic & de pac. c. qualiter. & Irrvh. distinc. per totum. & de foro competen. capitu. licet. Vide de hoc not. p Bar. in capitu. ex tenore. per totum. alias si indefinite admitti tur, periret temporalis gladij iurisdictio, & omnis causa per hanc viam defertur ad ecclesiam. Ita dicit Bernar. de relig. do. capitu. religiosum. libro sexto. & ita tenet Joannes Andreas dicto capitulo nouit. & hoc quod hic dixi de obligatione naturali, tenuit Innocent. in dicto capitulo, nouit. Sed cum illud
10 † quod deducitur pro Falcidia, vel Trebellianica sit naturale debitum. vt not. C. de iur & fac. igno. l. cum quis. & ff. de conditio. & demonstratio. l. prima. & de regulis iuris. l. cuius per errorem. ergo ille, qui retinet, peccat mortaliter. & contra eum posset procedi per formam huius denunciationis. Sed hoc videtur cōtra capit. Raynutius. & capit. Raynaldus. extra de testamentis. vbi Papa pronunciauit has quartas posse retineri. Sed dico quod ea, que sunt dicta sunt de obligatione naturali, intelligi possūt de ea naturali, qua quis tenetur eo ipso quod quis locupletatur cum aliena iactura quia quod alienum est peruenit ad eum. l. nam hoc natura. de condic. indebit. vel de causa naturali
f que habet originem ex consensu, vt ex pacto nudo f, vel ex rei-
rādo interposito ab alio, quā a liberto. l. vt iurisiurandi. in princi. de oper. liber. de fideiusso. l. si quis pro eo. in princi. Idem puto de eo, qui promittit ei, qui stipulatur alteri, vt l. stipulatio ista. §. alteri. de verborum obligationibus. & quod ibi not, secus de causa naturali, que a consensu non habet originem, vt in eo qui ex maleficio obligatur ad penam. l. non solum. §. primo. ff. de iniur. in proposito heres dicitur teneri naturaliter, hoc est habito respectu ad principia iuris gentium. quod iure dicte quarte deductio non erat inuenta. non autem ex consensu. quia testator nunquam consensit quod ipse obligaretur nec etiam heres adeūdo hereditatem, quia habuit, vel habuisse presumitur animum quod noluit vti beneficio legis. Item nil habet de alieno, quia legatarij & fideicommissarij certant de lucro, non autem petit quod suum est, vel fuit. Vel dic, quod naturalis obligatio non subest in eo quod per Falcidiam venit deducendum secundum Petrum. vt refert Lynus in dicta l. cum quis. de iur. & fac. igno. quod non placet, vt plene dixi in l. prima. ff de condictione inde
11 bitiri † Sed quid in obligatione que tollitur prescriptione? Re-
g sponde tunc actor audiretur a iudice ecclesiastico g per modum huius denunciationis. quia ei denegaretur audientia in foro seculari. Sed tu dices. prescriptione tollitur naturalis, & omnis alius effectus. l. fina. in princip. & ibi per Dy. ff. rem ratā haberi.

ꝛ per Lyn.in d.l.cum quis. Respon. tollitur oīs effectus eius ciuilis,non autem potest tollere naturalem obligationem quam retinendo incidit in peccatum mortale,sed eo casu, quo prescripto tolleret naturalem secundum ea que dixi:in d.l.fin. in pnc. rem rat.hab.tunc cessaret hec denunciatio. Quid de filiofa.tuto.

12 exceptione Macedoniani, † an possit conueniri hac denunciatione,cum naturaliter,ꝛ ciuiliter teneatur,licet obstet exceptio? Puto,quod non: qr hec exceptio delēdit ex delicto creditoris circa illud commissō:vt ff.ad Maced.l.i. vnde potest opponi etiam denunciantiī:vt s.dictum est per Joā Andr.dum dicit,vel alia preiudicialis exceptio. Idē puto in qualibet alia exceptione,propter odium,vel delictum creditoris, competente, vt doli,vel simili.Facit de condict.indeb.l qui exceptionem.sed si creditor non deliquisset,tunc ei hac denunciatione subueniretur:

13 vt ff.ad Maced.l.si quis patrem.† Quid de muliere tuta Velleianō? Dico eam non posse conueniri hac denunciatione,cum etiam soluens repetat secundum Canones:extra, de solu.c.fin.et ibi not.licet enim teneatur naturaliter,tamen datur ei exceptio, equitate quidem naturali propter suam imbecillitatem, ꝛ fragilitatem, vnde illa naturalis non habet efficaciam suam. Item puto in pupillo eo,quod obligatur naturaliter tantum, vt non possit conueniri per viam huius denunciationis: cum illa naturalis non sit efficax,quod patet quoties ex illa liberetur,etiam si soluisset,restitueretur legis edicto de minoribus, naturali equitate inducto:vt C.si aduer.sol.l.fin.ff.de condi.indeb. l.interdū.

14 ꝛ de in integ.resti l.i.†. Et idem dico in quocunque casu si aduersus ciuilem,vel naturalem obligationem daretur ei restitutio. Obligatio enim naturalis eliditur per exceptionem descendentem ex illa,equitate naturali,l.si vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pact.ꝛ ideo validior est obligatio naturalis sola,cui nulla obstat exceptio,quam ciuilis,ꝛ naturalis,cui obstat exceptio.not. ff.de compen.l.quecunque.Nam per exceptionem etiam eliditur na-

15 turalis obligatio. † Quid de tuto per exceptionem rei iudicate,quam gloss.dicunt inductam magis ad rigorem iuris conseruandum,quam ex equitate:vt not ff.de condi.indeb.l. qui exceptionem,ꝛ l.Julianus ꝛ C.de iu.ꝛ fact.ign.l.cum quis. Videtur quod cum esset equitas ꝛ sic naturalis non eliditur: vt d.l. Julianus,possit conueniri per viam huius denunciationis, qr peccat mortaliter. Contra, imo non est locus huic denunciationi, quia licet peccet mortaliter non tamen posset cognosci post sententiam, cum semel sit cognitum.l.si quis cum totum.§.plane.ꝛ

16 §.si ancillam.ff.de excēpt.rei iu.ꝛ de re iud.l.post rem. † Similiter de eo quod est decisum per iusiurandum:d.l.post rem.ꝛ de iureiu.l.nam postea.§.i.pro quo facit. Item in certis causis tantuz permittitur:vt propter instrumenta de nouo reperta detur restitutio:vt ff.de re iud l.Imperatores.† Modus probandi hanc

17 denunciationem hic sit:vt prima denunciatio probetur per seipsam cum dicat, corripe eum inter te,ꝛ ipsum solum. Sed an denunciatus poterit probare contrarium? Quod videtur de facili quod posset probari quod Rex Frācie vel quod Rex Anglie nunquam fuerat ei locutus. Sed contrarium puto, cum prima denunciatio dicatur fieri per seipsum,etiā si fieret interueniente organo,scilicet epistola vel secreto nuncio:vt ff.de consti.pecu. l qui autem.§.fin.ꝛ l.seq. Huius contrariū quodammodo impossibilis est probatio. Secunda denunciatio est probanda per se, ꝛ vnum alium legitime deponentem vel per se ꝛ duos alios.cuz dicat,adhibe tecum vnum vel duos.cū in ore duorum vel trium stet omne verbum. Tertia denunciatio que fit ecclesie probat per seipsum libellum denunciatorium datum ipsi iudici ecclesiastico. Quarta,scilicet q peccet in eū probat probando quod

b detinet rem suam,ꝛ quod est suus debitor.hec autem pbatio, h eliditur hoc modo.dicit denunciatus,non pertinet ad te cognoscere iuste vel iniuste detineam. hoc autem scio quod teneo. non contra conscientiam,ꝛ hoc sufficit vt vltra ecclesia non procedat,licet enim probet quod res fuit sua vel sibi debita, potuit desinere,ꝛ sic non sequitur quod contra conscientiaz teneat: licet quādo ordinarie agitur, sufficit probare suum,vel sibi debitum, nisi

18 aduersarius probet contrarium. Sed in hac † denunciatione satis est si denunciatus aliquam iustam causam allegat quare contra conscientiam non teneat, licet causam non probet, creditur enim sibi ad purgandum conscientiam suam,nisi scandalum, vel publicum peccatum ꝛ manifestum sit tunc enim debet de satisfactione constare secundum Innocen.Sed Hostiē.contra.quia si semel fuerit meum,vel mihi debitum,adhuc presumitur,nisi probetur contrarium:vt C.de proba.l.fine possidetis. Joan. Andr. videtur stare dictis Innocen. Tu dic.si denūciatus dicit se non tenere contra conscientiam suam,ꝛ nullam causam allegat, non sufficit:vt d.l.qui interrogatus.de pet.hered. idē si allegat causam iniustam.l.nec illam.§.i.eod.titu. Sed si allegat causam iustam, tunc si quidem causa est dependens ex eo facto, qr dicit se soluisse,vel simile,si negauit positionem denūciationis quod esset suum,vel sibi debitum,ꝛ probatum est cōtra eū, non debet postea credi assertioni sue:vt ff.de pb.l.cum de indebito.ꝛ extra de solu.c.fi.ꝛ C. de non nu.pecu.authen.cōtra qui ppriam. cum simili. Conscientia enim alterius non debet probari nisi ex indiciis:vt C.de dolo.l.dolū.scilicet,istud est indicium legitimum,et lege probatum.Si vero confessus est intentionem actoris,scilicet fuisse suum,vel sibi debitum, dicit tamen se emisse,vel soluisse, vel quid simile,tunc si denuncians non probet intentionē suam aliter quam tali confessione,debet stari dicto eius ad excusationem siue exonerationem cōscientie sue:vt C.de testib.l si quis testibus.ꝛ de sen.ꝛ interlo.om.iud.l .cum Papinianus. de iureiu. l.eum qui.in princip. Si autem denunciator potest, ꝛ vult alter ꝓbare quā ex confessione denūciati. tunc cessat talis presumptio,qr forte ideo confessus est,qr sciebat posse probari. Hoc patur in gloss.in d.l.eum qui.in princip.igitur tunc erit recurrēdum ad coniecturas,scilicet cuius vite, cuius conditionis est iste denunciatus. vtrum eius assertioni debet credi:vt l.non oīs. §.a barbaris.de re mil. Hoc etiam pendet ex quantitate rei petite,vtrum sit magna, vel parua. arg. eius quod not. in l. admonendi.ff.de iureiur. Sed si causa, quam allegat. est talis, que ab eius facto non dependeat, ꝛ sic dicit se habere ab alijs, an ea crēdi debeat. Videndum est qui sunt illi,a quibus habuit, ꝛ cuius opinionis,ꝛ vtrum hoc diuerit ante litem motam,vel post. arg. extra de testi.c.licet. Ex quibus etiā puto si hoc habuit a proprio patre suo,cui hoc mandauerat,satis fit:vt ff.de ꝓcu.l.qui vult. Item si defunctus scriptū reliquit recte ei credit heres ad exonerationem siue conscientie vel.qui cum minor.§.pe.ff.de bo.qz lib. Item si aliqua iudicia legitima appareant ex quibus quis possit informare conscientiam suam:vt l.mariti.§.lenocinium.in princip.ff.de adult. Si vero informaret suam conscientiam ex presumptionibus non legitimis,non excusatur: licet enim non teneatur contra conscientiam suam, tenet tamen secundum conscientiam erroneam,ꝛ sic peccat.nisi conscientiam erroneam deponat,ꝛ deponere cogetur:vt extra de sen. excommu.c. inquisitionis. vbi probatur hec distinctio. Sed tu dices non per hoc probatur denunciatio que dicit quod peccat in me retinendo meum,vel mihi debitum. Nam apparet quod non peccat detinendo:sed erroneam conscientiam habendo. Sed certe aliter in hoc peccat.quod retinet,ꝛ sic videtur probata denunciatio.

19 Sed qualiter † peccat heres in eo quod defunctus tenebat contra conscientiam? Respondeo,forte ipse heres scit,ꝛ sic contra

i conscientiam retinet. Si vero ignorat tunc prius est heredi notificandum taliter quod in eius cadat notitiam, vel edere debeat,l.quod te.si cert.peta.ꝛ ff.de posti.l.si quis inficiatus.ꝛ postquam notificatum fuerit debent fieri denunciationes. Nam ecclesia dicit quod si peccauerit in te frater tuus.ꝛc.prius ergo debet precedere peccatum,quam fiat denunciatio:sed si heres non patitur se certificari,certe in hoc peccat.ꝛ perinde est ac si certificatus esset.arg.ff. quod vi,aut clam.l.i §. Aristo. Sententia autem sig-

20 † hac denunciatione fertur quod si reperitur denunciatus procare in denūciantem precipitur ei,vt edat de peccato,ꝛ aliter per sententiam excommunicationis compellitur:vt in dicto iure dicit. Et no.quod solum in his tribus modis procedendi locus est hec constitutio, scilicet per accusationem,inquisitionem,vel denunciationem.in alijs vero modis procedendi: vt per eundem,nil immutatur de eo quod dixi,ff.de adul.l.ū.§.si publica. ex istis tribus modis attribuuntur iste tres qualitates quas quuntur.

ADDITIONES.

a Tho.Dipl. C Ut extra de. Vide Angel.de Are.in §.ficta que vbi scripsit, Instit.de actio.ꝛ apost. Eler.in l. Quintus.ff. mandata.in apostil.magna.in fin.

b C Ex mero officio. Vide Francisc.de Are.in capi. ex parte, de testib.

✳ C Denunciationem. Vide quid sit denūciatio. Jo.And.in addit.ad Spec.eo.tit.ꝛ ibi an stante statuto,quod accusanti maleficium debeatur certum quid,an debeatur denuncianti.

c Th.B. C Est ꝛ alia. Adde Bal.in authen.ad hec.C. de usu.ꝛ ibi plene ponit de huiusmodi denūciatione,ꝛ aliqua per Scipi. in proem. Dec.e.

✳ C Priuata. Vide Calde.consi.v.de accu.vbi an si aliquis coram iudice dicat,quod agit via denunciationis propter suum primum interesse narrans qualiter illum monuerat secundum formam legis Euangel.ce: ꝛ concludat quod petit illum compelli ad restituendum suum debitum, an hec dicatur denunciatio Euangelica.vel iudicialis.

d Th.B. C Ad eum pertinentem. Vide Bal.in authen.ad hec. C.de usur.

e B.A. C. Mortali. Vide Specu. eod. titu. §. i. ver. item opponit. vbi in fiallius §. dicit, quod si processus sit ceptus vigore denũciationis, & aliqua difficultas ingeratur, quod potest procedi per viam inquisitionis.

f Lb. D. C. ex pacto nudo. Vide Aler. plene in l. iurisgentium. §. sed cum nulla. circa finem. ff. de pac.

g C. Iudice ecclesiastico. Vide Bart. in l. sequitur. §. fin. cum al. & ibi dict. ff. de vsuca. & Felx. in cap. fin. de prescrip.

h C. Hec autem probatio. Vide Andr. Sicul. in cap nouit. de iudic. & quomodo procedat libellus in hac denunciatione, vide innocen. in d. c. nouit, & ibi do. Abba. de iudic. in verſi. giro quomodo. & ibi vide Barba. & ibidem vide etiam Philip. Dec. requiritur etiam quod vere & non presumptiue concludat libellus. de quo vide Feli. & Deci. in d. c. nouit & ponit Ang. de Are. in §. fic itaq. Institu. de act. & ego practicaui, quando actor possidet quod agit quod ipse lesus ex sua conseruetur indemnis et qũ imponatur perpetuum silentium in causa Nicolai de Pote, contra presbyterum Hieronymum Scharotum de Padua.

i Contra conscientiam. Vide And. Sicul. in c. nouit. in verſic. impedimenti de iud.

l Causa commissa summarie debet totam substantiam comprehendere, & summarie intelligitur breuiter.

Qui dicit in summa, omnia membra principalia ponit.

1 Summarijs in causis libellus debet ita formari, sicut qũ ordinarie procedit. lis contestatur, & sententia diffinitiua datur.

3 Summarijs in causis dilationes possunt abbreuiari, non tamẽ ita vt probationes legitime pereant.

4 Summarijs in causis quando possint opponi exceptiones requirentes altiorem indaginem.

Exceptio dicitur habere altiorem indaginem quando non potest expediri intra tantum tempus, quantum processus principalis.

5 Peremptorium requiritur etiamqñ summarie proceditur.

6 Feriarum tempore non proceditur in causis in quibus summarie proceditur.

7 Summaria in hac cognitione quæ probatio requiratur.

Probatio plena que dicatur.

8 Probatio per iuramentum sufficit in causis summarijs, & modi ei pretendi.

9 Probatio quæ requiratur in summarijs, in quibus sit aliquale præiudicium reo quod tamen põt per aliud iudicium reparari.

10 Probatio plena vt fiat, requiritur quæ fiant articuli, & quod singulariter & distincte probetur.

11 Simarijs in causis valde fauorabilibus sufficit quod summarium negotium probetur.

12 Possessoris in iudicijs quæ summarie examinantur, plena probatio requiritur ex parte actoris.

13 Summaria cognitio, in quo versetur. quãdo causa summarie cognosci debet.

14 Quando proceditur contra absentem semper dicitur summarie agitari.

15 In causa secundi decreti, ly dicatur summarie cognosci. cũ probatio per instrumentum, vel per idoneos testes requiritur.

16 Probatio per instrumentum in causa primi decreti sufficit.

17 Cause summarie que sint.

18 Plenarie cause cognitio requiritur vbi sententia data tribuit ius finale nec potest per aliud iudicium reparari, nisi per appellationem, vel aliud remedium exceptiones subijngit.

19 Summarie est procedendum quando agitatur causa super qua lata sententia non parit magnum præiudicium vel parit tale qõ per aliud præiudicium reparari potest absque appellatione, vel restitutione.

20 Quomodo cognoscitur quod causa tota sit summaria vel articulus summarie cognoscatur.

Emergentia ad causam requirentem plenam cognitionem, in quibus siue quis vincat, siue vincatur, propter hoc causa principalis non perditur summarie, cognoscuntur etiam respectu probationum.

21 Probatio impedimẽti a petẽte secundam dilationem, probatur per iuramentum & sic summaria, & semiplena probatio sufficit.

22 Quando tractatur de probando impedimento, vt detur secunda dilatio requiritur plena cause cognitio. & probatio.

23 In danda secunda dilatione requiritur plena cognitio quando denegatur.

24 Exceptiones que opponuntur ante litem contestatam, ly plenã probationem requirant vt quis vincat, tamen cognitio potest dici summaria, ob dilationis breuitatem.

25 Succumbens in exceptione proposita, ante litem contestatam potest illam post litem contestatam proponere, & eam plene probare, si non plene probauit ante.

Testes examinati summarie ante litem contesta. post litem cõtest. poterunt plenarie examinari.

Testes examinati in vna instantia ad vnũ finem non impediũt examinationem fieri in alia ad alium finem.

26 Sententia late super principali quando parit exceptionem rei iudicate super incidenti, tunc super incidenti plene cognoscitur, si causa principalis erit plenaria, alias secus.

27 Exceptiones peremptorie que possunt separari a principali si incidant in negotio principali quando plenaria, & quãdo summaria cognitio adhibeatur.

28 Compensatio debiti naturalis apposita quando admittatur, & plenarie cognoscatur.

29 Exceptiones oppositæ post sententiam quando sit quod requirant plenam, & quando summariam cognitionem.

30 Executio sententie impeditur per exceptionem nullitatis, vel quod sit lata pretextu falsorum instrumentorum, si probationes sunt in promptu, que debent esse plene.

31 Exceptio que opponitur non contra executionem, sed contra rem, in qua fit executio, summariam cognitionem requirit, etiam quo ad probationem.

32 Sententia lata in causa summaria, in qua iudex dicit se habuisse plenam cause cognitionem, non facit præiudicium in alia causa.

33 Sententia lata in causa in qua plena probatio requiritur. in qua iudex diceret se habuisse cognitionem summariam non valet.

Causam summarie examinari, & simpliciter idem importat. Simpliciter. id est. sine plica distincte, & inuolute.

a **Summarie.** a Summa. id est. breuis. vel summa. summa. & sic summarie. i. summatim. vel breuiter. vel primarie. vt ostendam. Hec materia tangitur in l. ij. §. sciendum. ff. ad exhib. & in Spec. de offic. com. iud. §. postremo. vbi ponit tractatum io. Fazioli. de Pisis. Sed ad maiorem declarationem † dic ad hoc vt summarie, cognoscat, quandoque adhibetur toti cause quandoque vni articulo. De primo intelligere debemus circa ordinem procedẽdi summarie. id est breuiter. est hoc quod dico breuiter, non intelligitur diminutiue, sed ita qꝫ totam substantiam comprehendat. l. i. ff. de re iudi. & ideo qui aliquid dicit in summa, omnia membra principalia ponit: vt ff. De condi. inde. b. l. in summa. b Unde quando proceditur summarie, tunc contestatur lis, subaudi forte si sententia tribuit ius finale, alias secus. Ex hoc dico, † qꝫ in processu nihil debet de substantialibus omitti: & ideo libellus debet esse ita plene formatus, sicut & qñ ordinarie procedit. ff. ad exhib. l. ij. in prin. Item contestatur lis. l. i. §. si quis non possideat. & idẽ scribit, & l. Julianus. §. proinde. ff. ad exiben. Item sententia diffinitiua datur. l. ij. §. preterea. ff. ad exhiben. & de in lit. iur. l. in actionibus. in princip. & ff de libe. agno l. si quis a liberis. §. si quis ex his licet quidam dicãt quod illa est sententia interlocutoria *, vt ibi tangitur, secundum Euliel. sed. gloss. C. commi. vel epis. l. prima. innuit, quod in his summarijs non requiratur ordo. quod patet per dictas leges.

3 Expeditur autem iste † processus breuiter, quia licet alias nõ possint dilationes breuiari nisi causa cognita, tamen abbreuiandi illa sola est causa sufficiens *, quod causa debet agitari summarie: vt ff. de re iudic. l. ij. in fi. non tamen ita potest abbreuiari, vt probationes legitime pereant. Hoc enim impediret cause cognitionem. quod non potest. quia cause cognitio est de substantia iudicij. vt C. commi. vel epi. l. iudex. & l. fi. & no. C. de sent. l. prolatam. sed que sunt de substantia, non possunt omitti, per hoc, quod dicit summarie: vt dictum est. ergo, &c. probatur extra de 4 ver. sig. c. sepe. in cle. Jn hoc processu. sic que exceptiones opponantur, que requirant altiorem indaginem, si quidem possunt per alium iudicem examinari. per iudicem non admitterentur, sed in alio iudicio seruabuntur. Lille a quo. §. si de testamẽto. ff. ad Trebellia. & l. ij. §. ibidem. ff. ad exhibend. Si vero in alio iudicio examinari non possunt. etiam in ista examinabuntur vt in d. §. ibidem. in fin. & ita intelligit ibi glo. dum dicit in verb. exceptionibus quesitis reo pro possessione retinẽda. Si enim posset respuere illa. que non possunt alibi examinari, auferret ius partis & etiam cognitio tolleretur, quod non potest, vt dictum est. Ille autem non dicuntur habere altiorem indaginem. que possunt examinari intra tantum tempus, intra quantum principalis processus expeditur. etiam si hoc non opponeretur, vt l. si is a quo. in princ. ff. vt in possessio. leg. Item in his † casibus in quibus ordinarie agitur, quis citatur peremptorie. ita in istis casibus vbi agitur summarie: quod patet in interpositione primi decreti. & secũdi quod summarie fit, & oportet quod procedat peremptorium *, vt C. de his qui ad eccl. cõfu. l. presenti. §. sed si hoc facere. & quomodo. & quando iudex. l. consentaneum. & † Lv. 6 not. ff. de damno infecto. l. si finita. §. Julianus. E. empore † ustem feriarum non potest procedi nisi in casibus expressis. ff. de

fer.l.j.⁊ ij.⁊ quampluribus alijs legib. Non obst. predictis extra de verbo.signif.c.sepe.quia tota hec glo.procedit quando sum/marie tantum debet procedi ibi quando omnia illa verba iun/
7 guntur simul.de quo.§.dicam. Circa modum probandi † in hac summaria cognitione sciendum est . quod plena probatio est fa/cere iudici plenam fidem:vt C.de eden.l.procuratoz.de cond.ob tur.cau l.j.ff.de vba.l.quinquaginta. Habet autem hec plena fi/
* des suos gradus. Nam quandoqz quis incipit suspicari, hoc est in vnam partem inclinare animum suum aliqua ratione sa/tis forti non tamen ita qz credat non posse esse contrarium. Quando/que procedit vltra,⁊ incipit credere ita forti ratione quod firmi/ter inheret vni parti.vel de contrario aliquo modo dubitat. et ista est plena pbatio,⁊ plena fides.hec naturalis dicitur, ⁊ pro/batur ff.de quest.l.j.in prin. vbi ad tormenta seruozum ita demu veniri oportet cuz suspectus est reus,⁊ alijs argumentis ita ad/monetur:vt sola confessio seruozum deesse videatur: quod enim dicit cum suspectus est reus denotat primum gradum. quo qs incipit peruenire ad finem, scilicet suspicionem , quod vero sub/dit,⁊ alijs argumentis.denotat secundum gradum quo incipit opinari:quod vero subdit,de confessione seruozum,denotat vlti/mum gradum,scilicet quod plena fides haberetur ⁊ dicitur ple/na probatio,hoc etiam probatur.ff.de testib l.iij.§.eiusdem.in fi. ibi, quid aut credas aut parum probatum tibi opinaris, ⁊c.

¶ Et hec plenius dixi in repetitione l. admonendi.ff. de iure/
8 iur.vbi de semiplena probatione tractaui. Nunc † autem ad pro/
e positum dico , quod quedam sunt e cause summarie modici, et quasi nullius preiudicij, ⁊ in his sufficit probatio per iuramen/tum:vt ff.ad exhiben.l.thesaurus,non enim nocet domino si pa/titur me cauente de damno infecto querere thesaurum meum in
f fundo suo vbicunque petitur exhibitio , sed si in actione f ad ex/hibendu veniret possessionis translatio:vt in l.Celsus.§. Julia/nus.ad exhiben. vel si aliter per exhibitionem damnificaretur reus,tunc non sufficeret probatio per iuramentum , sed seque/retur alia,vt statim dicam. In his enim vbi ita modicum preiu/dicium vertitur ex solo iuramento iudex ad suspicionem,seu opi/
9 nionem inducitur. Quedam sunt,† in quibus aliquale preiudi/cium fit reo, tamen potest reparari per aliud iudicium tunc alia probatio requiritur quam per iuramentum scilicet, quod per v/
g nu testem,vel aliqua g indicia,vel verisimilia, qz ita in suspicione vel opinione iudex aduocetur:vt ff.ad l.Aquil.l.in lege Aglia. ibi,ad suspicionem iudicem adducam. ⁊ de Carbo. edic. l.iij. §. cause. ibi,vel modicum pro puero facientem; vt de ven. in pos. mit.l.i.§.si in ea. Et ista probatio dicitur facta summarie hoc est primarie,quasi ad primu gradum pbationis, scilicet suspicione, vel opinionem peruenit. istud quod dicimus prima facie vide/tur quod sic,vel prima fronte:vt C.de edic.diui Adri.tol.l.fi. vel etiam potest dici summarie , id est, breuiter. Nam ad plenam
10 † probationem secundu consuetudinem hodie approbatam per Decretales requiritur,quod fiant articuli quod singulariter. et
11 distincte probetur hic vero sufficit † quod summatim negocium probetur:vt d.l.in lege Aquil.ibi,summatim negocio exposito. Et hoc intelligo in causis summarijs valde fauorabilibus , scili/cet ne propter probationes deficiant,vt alimentoru,⁊ ventris. Si vero no ita fauorabiles essent licet possint per aliud iudiciu reparari,tunc quantumcunqz sint summarie in eis plena proba/
h tio requiritur h ex parte agentis. Dicitur autem summarie , re/spectu defendentis quia si accusatorem diceret per calumniam postulare vel aliquam exceptionem opponeret.que requireret altiorem indaginem,differtur exceptionis probatio, nec impe/diretur actoris intentio.ff.vt in pos,leg.l.si is a quo.§.i.de pret. stip.l.i.§.pe.ad Treb.l.ille a quo.§.si de testamento. Et idem di/
12 co † in omnibus possessorijs iudicijs que dico summarie exami/nari:vt C.vnde vi.l.momentanee.⁊ no.C.quozum leg. l.vnic.in gloss quod possunt per iudicium petitozium reparari. Nam in eis dico quod requiritur agentis plena probatio:vt d.l.j.C.quo.
13 bo.vbi expresse dicitur. Circa † vero exceptionem aduersarij,⁊
i circa dantes dilationes , poterit versari dicta summaria cogni/tio,⁊ summarie dicatur hoc casu,quasi prima facie,hoc videatur, cum iura partium non perfecte discutiantur. Quedam sunt , in quibus partis versatur preiudicium , nec possunt in aliud iudi/cium reparari.nisi per appellationem,vel alijs modis legitimis, ⁊ in his , si dicatur procedendum summarie , intelligitur solum
k quo ad ordinem sed ab vtraque parte probationes, k ⁊ defen/siones audiuntur: vt C.de naufrag.l. de submersis. licet ibi sit plus quam summarie agendum vt extra de verbozum signifi. c. sepe.in clemé. In his enim causis debet intelligi illa constitu/tio,⁊ sic loquitur hic. Si enim in causis vbi ponuntur omnia il/la vocabula, scilicet,summarie,⁊ de plano.⁊c.hoc est in d.c.sepe. multo minus hoc est; vbi dicitur summarie tantum procedi. Et
14 predicta † vera vbi ꝯ presentem procedítur. Processus autem qui fieret ꝯ absenté,ex quo posset ꝯ eum aliquod decretu infer/
l ri, vel diffinitiua l sententia deferri semper debet dici summa/rie agitari. Nam cum merita causarum partium assertione pā/dantur l.fin.C.si per vim,vel alio modo,si fit parte absente,non
* potest dici quod plene liqueat iudici:forte enim si pars fuisset presens aliquid ostendisset; ⁊ ideo totum quod probatur dici constare summarie hoc est,primarie id est,prima facie:⁊ ideo ge/
m ista, parte absente , m non ita porrigunt effectus suos ad extra/neos,l.qui repudiantis ⁊ l Papinianus.§.meminisse.ff.de in/offi.testamen.cum simil.⁊ sic summatim cognosci dicit gloss. C. de bo.auth.iu.possi.l.cum proponas.⁊ in authen.ibi posita.⁊ ff.
15 ex quib.cau.in pos.ea.l.§ vltimus.§.i ⁊ ibi gloss.dicit,† quod in secundo decreto procedit summaria cognitio; ⁊ tamen in eo re/quiritur probatio per instrumentu per idoneos testes.l.fin. C.
16 de bo.auth.iud. pos. Sed in primo † decreto , quia ibi generatur modicum preiudicium ⁊ potest de facili reparari, sufficit proba/tio per iuramentu:vt probatur in auth de exh.re.§.suscepto. Et eu summatim dici sentit Spec.in ti.de offi.om.iudic postremo.
17 circa fin. Et si queritur † que sint cause summarie.gloss.dicit regu/lariter,omnis causa que non requirit plenam cognitionem.l.iu/dices.C.de iud.fallit in casibus qui enumerantur. ff. ad exhib.l. iij.§.sciendum. Specul.dicit idem,⁊ certos casus enumerat: sed Dyn.ff.de pre.stip.l.j.§ pe. dat certas regulas sic. Vbicunque agitur causa super qua sententia lata tribuit ius finale,⁊ aufert plenum ius , ⁊ tribuit alteri,ibi desideratur cause cognitio ple/
n na. vbi vero econtra,non desideratur plena, sed sufficit semiple/na,ff.quis oz.in bo.pos.ser.l.ij ⁊ §.de bo.possession.l.iij.§.si cau/sa cognita. Sed certe ille leges hoc non probent. nam distin/guunt vtrum detur de plano,an iudice sedente pro tribunali. Et aliud est dicere de plano,⁊ aliud est dicere summarie:vt fa/cam in seq.glo. Nam ⁊ bonorum possessio,que tribuit ius.datur a iudice sedente pro tribunali, ⁊ tamen non datur in forma iudi/cij:vt not.in d.§.si causa cognita,sue tamen regule multum mihi
18 placent,vt dicamus sic,† Vbicunque sententia,data tribuit ius
n finale nec potest per aliud iudicium n reparari nisi per appel/lationem , vel aliud remedium, tunc requiritur cause plenaria cognitio regulariter:d.l.iudices C.de iudi. Fallit in casu dic.l. de submersis.C.de naufra. Item in casu huius constitutionis. Item in casibus,qui ponuntur in c.dispendiosam.extra de iud. in clem. Item in casibus,in quibus sententia potest ferri contra absentem ⁊ negocium liquidari. C. quomodo,⁊ quando iudex. auth.qui semel.⁊ C.vbi de cri.agi.opoz.auth. qua in prouincia. Item vbi peruenitur ad secundum decretum:vt dictum est.
19 Secunda est regula,quod † vbi causa agitur,super qua sententia lata non parit magnum preiudicium vel parit tale quo per aliud iudicium potest reparari,absque alia appellatione,vel re/stitutione,vel simili remedio,tunc procedendum est summarie. Istud probatur in omnibus exemplis positis in d.§.sciendum. in glo.et in eo quod §.dixi de iudicijs possessorijs,sed hoc quod dico summarie, diuersimode accipitur, vt supra ostensum est. Sed dices tu,id est, nulla lege antiqua reperitur, quod agitur summarie:nam in d.l.iij. §. sciendum.ff.ad exhiben. dicit quod summatim debet cognosci an actoris intersit ⁊ sic illum arti/culum dicit examinandum,non totam causam. Simile in causa a/limentorum ex Carboniano summatim examinatur an filius, et sic vnus articulus:vt ff de lib.agn.l.si quis a liberis.§.si parens.⁊ de Carbo edic l.iij.§.cause.⁊ idem in si Sed vbi ali/quid quod est principalis causa intentionis venit examinan/dum summarie, merito tota causa dicitur summaria. Sed quo
20 modo cognoscimus † quando adijcitur vno articulo quod co/gnoscatur summatim qualiter intelligatur: Ad quod dico, q si causa principalis est summaria et omnes eius articuli sunt summarij,eadem ratione, vt dictum est. Si vero causa princi/palis requirit plenam cognitionem cause, tunc de emergentibus ⁊ incidentibus videamus. Dico, q quedam sunt emergentes in quibus siue quis vincat,siue vincatur , causa principalis pro/pter hoc non perditur, et in his semper dico summarie cogno/scendum.exemplum ff.de peti.here.l.si quis libertatem in fi. de interro.ac.l. si defensoz.§. illud. Hec dico,vel alijs emergenti/bus , vel incidentibus agi summarie respectu ordinis , quia in his ordo attenditur ipsius cause principalis , sed dico summa/tim cognosci respectu probationum , quia cum res sit modici preiudicij,sufficit quod ostendatur iudici sic esse prima facie. vt dictis legib. Quedam sunt emergentes,in quibus ille. qui illas emergentes proponit,si vincit,propter hoc non vincit causam principalem l, sed remaneret in dubio; sed si perdit in illa emer/genti , perdit causam cum actor in prima dilatione nil proba/uit,petit secundam . si obtinet non vincit causam , sed remanet in dubio probationis. Si vero perdit in ista emergenti,absque
21 dubio perdit causam in istis. Si quidé loquimur † de pbatione
impedimen

impedimenti fienda ab eo, qui petit secundam dilationem, dico
o quod sufficit summaria, et semiplena probatio: ° quod patet, quia sufficit probari per iuramentum: vt extra de exceptio. cap. pastoralis. et ff. de excusatio. tuto. l. scire autem oportet. §. sufficit. in fi. et ita determinauit papa, vt retulit Specu. in titu. de appellatio. §. nunc vero. versicu. quid ergo. quod tenet Guliel. in l. ij. §. si quis. ff. si quis cau. Et huius casus est ratio, quia consequitur modicum
22 commodum, vt dixi. Sed quando de probatione † impedimenti tractaretur, tunc illud non assero probari ex solo iuramento, quod per solum iuramentum. Sed considero istam emergentem ex parte resistentis, quia ex denegatione huius dilationis consequitur magnum commodum, et si vult impedire requiritur plena cause cognitio. De hoc est text. C. de dila. l. a procedente. vbi expresse dicitur, quod ideo plena cause cognitio tunc requiritur,
23 quia si negatur, sententiaretur super † principali questione: igitur de danda dilatione, quia aliquo casu requiritur plenaria cognitio scilicet, quando denegatur, igitur in dubio videtur plenam cause cognitionem requiri. argumen. ff. de condict. indeb. l. sufficit. Quedam sunt emergentes que habent se econtra ad predicta que ex parte eius qui emergentem proponit, si vinceret totum ibi vinceret. Sed si perderet, non per hoc perdit totum
24 nec aduersarius vincit. Exemplum † in exceptione rei iudicate, de iureiurando, et de transactione que opponuntur a reo ante lit. contestatam ad impediendum processum. Si enim opponens vincit, totum vincit: si perdit, remanet lis. Hoc enim ex parte opponentis requirit plenam probationem, vt vincat. Potest tamen hec cognitio dici summaria propter breuitatem dilationis, quia si requireret altiorem indaginem, differretur illa exceptio quantum ad impediendum processum et contestabitur lis, postea opponetur in vim peremptorie. l. nam postea. in princ.
25 ff. de iureiur. in princ. in text. et in gloss. Et ex hoc dico, quod † si
p opponens [p] illa exceptione succumberet, nec plene ante litis contest. probauit, posito quod super hoc examinati sunt testes. et post lit. contesta. iterum poterit opponi, et testes iterum examinari super eodem, et iterum publicari. Nam primo fuerunt examinati summarie, ergo non impedit examinationem, que fit post litis contestationem vbi fit plenarie: arg. l. penult. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. et l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudicata. Item quia testes examinati super vna instantia ad vnum finem, non impediunt examinationem fieri in alia ad aliū finem: argumen. ff. de eden. l. argentarius. §. penult. ff. de furt. l. qui tabernas. et l. qui tabulas. §. fina. sed hic ante litem contesta. producuntur ad vnum finem, scilicet, ne procedatur, postea vero producuntur ad alium finem id est, vt diffinitiue absoluatur, et cum instantia incipiat a contestatione, non potest dici quod producuntur in eadem instantia. de hoc est casus extra de testi-
26 bus capitu. veniens. Quedam sunt † emergentes, vel verius incidentes, vt quando producuntur alique peremptorie, et istarum quedam sunt, que a principali intentione non possunt separari vt omnis exceptio intentionis. Si enim dico testamentum nullum, quia ruptum agnatione posthumi, vel si dicam actori non competere ius agendi: quia meus seruus est, vel eum qui petit hereditatem non esse heredem, quia ego sum heres, et similia: non enim potest pronunciari de vno quin pronunciet de altero, tunc de hoc incidenti cognoscendum est plene quod patet, quia sententia lata super principali parit exceptionem rei iudicate super incidenti. l. j. C. de ord. iud. et de or. cog. l. ij. et de exceptio. rei iudi. l. si inter me, et te. quod intellige si principalis causa requirebat plenam cause cognitionē: dicta l. secus si summariam: vt ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. l. penult. et de libe. agnoscen. l. si quis a liberis. §. si vel parens. Quedam alie sunt incidentes peremptorie que possunt separari a princi-
27 pali: vt omnis † exceptio actionis exclusio. nam vtrunque esse potest, et potest de vno cognosci, et aliud omitti. Et istarum quedam sunt que principaliter non possunt per se in alio iudicio agitari: vt exceptio pacti et si que sunt alie mere exceptiones. et de istis sine dubio debet plenius cognosci, cum ex vtraque parte debeant plene discuti: vt in d. l. iudices. C. de iudic. et hoc facit: quia parit plenum preiudicium ab vtraque parte. Quedam sunt exceptiones que possunt per se examinari in alio iudicio non tamen ad eundē finē ad quem opponuntur, in primo exemplum in l. vendicantē. et l. sequen. ff. de euic. debet etiam plene probari eadē ratione, tamen licet quis succumbat per modum exceptionis,
* potest illud postea deducere * in iudiciū per modū actionis dicta l. vendicantem. in fi. et sequen. Ratio est, quia ad diuersum finem agitur, et sic non videtur eadem res. l. cum queritur. ff. de exceptio. rei iudica. Ita not. Cyn. C. senten. rescin. non posse. l. peremptorias. dixi plene quantum ad hoc in l. qui Rome. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. Quedam sunt exceptiones, que possunt per se examinari in alio iudicio per eundē finē, per modum

* agendi: vt exceptio compensationis *, sic enim cum opponitur, tendit ad hunc finem: vt mihi satisfaciat compensando ita cum ego ago, tendo ad hunc finem vt mihi satisfaciat soluendo, et ita cum possit se in alio iudicio reparari, habet in se aliquid summarie cognitionis, quia si habet altiorem indaginē, iudex non debet eam admittere. de compensa. l. fina. et ideo si opponeretur
28 † compensatio debiti naturalis, quod non potest deduci in alio iudicio, hoc non haberet locum, sed deberet plene examinari, si-
29 cut alie exceptiones: vt dictum est. Sed admittitur † ad hoc, vt opponens vincat: vel vt reprobetur compensatio requirit plena cause cognitio: cum plenum etiam faciat preiudicium. l. quod in diē. §. si rationem. ff. de compensa. et ff. de neg. gest. l. fina. aūt. §. fina. sed si iudex eam admitteret non reprobando, tunc non faceret preiudicium: vt ibi. Et predicta de his que emergunt ante sententiam, sed post sententiam quandoque occurrunt alique emergentes, vel incidētes: et ideo dicit, quod post sententiā aliquando opponuntur alique exceptiones ad merita cause, nō ad sententiam: vt in casu l. prime. C. de iu. et fac. igno. et tunc dic idem quod s. Quedam sunt, que opponuntur contra ipsam executio-
30 nem: vt quia dicit, quod non debet fieri † executio quia senten-
q tia nulla, vel lata p̄textu falsorum instrumentorū [q], et alia similia, et ista requirunt summariā cognitionē, quo ad breuitatē dilationis: quia si requirunt altiorē indaginē non impediretur executio, sed exceptio reseruaretur p̄stita cautione de reddendo quod exigitur, C. de fal. l. ij. C. de p̄cibus impera. offerend. authen. que supplicatio. et extra de in integr. restitu. capitul. suscitata. Sed si probationes essent in promptu, tamen impeditur executio: et ille probationes debent esse plene: vt C. si ex fal. instrumen. l. fina. ibi, manifestis probationibus, etc. et idem puto quādo opponitur exceptio, quod non debet mandari executioni in totum sed quatenus quis facere potest vel alia similia: vt ff. soluto matrimo. l.
31 si ex diuerso. §. fina. cum simili. † Quedam exceptiones opponūtur non contra executionem simpliciter sed contra rem in qua fit executio, et iste simpliciter requirunt summariam cognitionem quo ad breuitatem et quo ad semiplenam probationem: d. l. a diuo Pio. §. si sup rebus. ff. de re iudica. Ratio, quia ibi vertitur modicum p̄iudicium, quia si non, mandatur executioni sup illa re, mandabitur sup alia. Item de illa questione poterit cognosci in ordinario iudicio: vt ibi dicitur. Sed quando conceditur vtrum sententia sit executioni mādanda vel non, et sic de vi-
32 ribus sententie, tunc est res magni preiudicij † Sed quid si in causa summaria iudex in sententia dixerit se habuisse plenam
r cause recognitionem [r], an per hoc faciat preiudicium in alia causa? Respond. non: quia debet intelligi se habuisse plenam, secūdum quod natura cause exigit: vt l. si vno. in princip. ff. loca. de vsur. l. si stipulatus. et de damno infecto. l. damni infecti quidam. et quia cognoscere summarie non est solum in iudice: sed etiam ī parte, que forte non curat producere probationes, ideo quia scit causam posse reparari in alio iudicio, et hoc maxime verum, si pars contradixit sententie, vt in capitul. sepe. in fine de verborum significatione. in clementi. Sed illud capitulum loquitur in causis, que parant plenum preiudicium quocunque modo aga-
33 tur. † Sed si in causa, in qua requiritur plena probatio diceret se habuisse cognitionem summariam, puto sententiam non valere: quia plenaria cause cognitio est de substantialibus: vt C. de senten. l. ex stipulatione. et C. commi. vel epistol. l. iudex. ideo si omittitur vitiatur sententia, et nota. C. de senten. l. prolatam.
¶ Item quod supra dixi de hac dictione summarie, idem intellige si diceretur causam debere recte examinari simpliciter. de quo verbo fit mentio in d. clem. sepe. quia debet intelligi hoc est simpliciter sine plica, scilicet sine distinctione, et inuolutione, vt ff. pro soc. l. coiri. de vulg. et pupi. substi. l. j. et de verb. obliga. l. j. §. si quis simpliciter.

ADDITIONES.

a Thom. Diplo. ¶ Summarie. Vide plenam apostil. Alexand. in l. prima. §. finali. ff. de pret. stipu. in addit. que incip. pulchrum tractatum. et in addit. sequen. et Andre. sicu. in l. secunda. C. de edic. diui Adr. tollen. in princip. et apostil. Alexand. in l. secunda. C. de pigno. in versi. dari libellus. Et an partes possint facere, quod quis procedat summarie, etc. vide plenam apostil. Alexand. in l. ius publicum. ff. de pact. et An. r. Barb. in c. de causis de offi. delega. adde quod dicitur summarie quando parte absente potest cognosci secundum glo. et Bar. in l. j. C. quando prouo. non est neces. et de hac clausula summarie, simpliciter, et de plano, etc. sola facti veritate inspecta, Roma. consi. xx. et cxcj. ccccix. et ccccxcvij.

b ¶ In summa. Vide Ias. ibi in j. no. et Alexan. in add. in l. intra dies. in fi. ff. de re iud.

c ¶ Contestatur lis. Vide Gem. in cōsi. cxxxv. factum. in fi. et Alex. in d. l. intra dies. in fi. ff. de re iud.

d ¶ Sententia diffinitiua. Vide Jas. in l. properandum. in princ. C. de iudic.

✳ ¶ Interlocutoria. Quod sit diffinitiua, tenet Ro. consil. cclvij. ↄ sequen.

✳ ¶ Sufficiens. Sed si sit minus breuis, ↄ ledatur pars alia de iure Canonico repeti potest, vt voluit Bart. in l. si finita. §. Julianus. ff. de dam. infec. quem sequitur Ro. cccxcvij.

✳ ¶ Peremptorium. Dicit tamen Romanus consi. proxime allegata, quod non est necesse quod peremptorie dicatur in citatione, ↄ vna pro omnibus sufficiat. si dicatur, summarie ↄ de plano.

✳ ¶ Suspicari. Vide eundem in l. admonendi. ff. de iureiur. ↄ Roma. consi. xx. Imo. in cle. sepe. de verb. signifi. vbi in omnibus refert ↄ sequitur Bart. hic.

e ¶ Tho. D. ¶ Quedam sunt. Vide Bar. in l. j. in fi. quorum bono. ↄ ibi apostil. Alex. in ver. summaria.

f ¶ Sed in actione. Adde Bar. in l. fi. quis ex liberis. §. fi quis ex his. ff. de liber. agno. ↄ ibi dixi. ↄ eundem in l. si constante. in princip. in secunda questio. soluto matrimo. ↄ in[a] l. ij. §. ibidem. ff. ad exhiben. ↄ in l. ij. in fin. C. de edi. dim. Adria. tollen.

g ¶ Vel aliqua. Vide plene per ↄ el. in c. cū oporteat. de accusa.

h ¶ Requiritur. Vide plene per Alex. in consi. cxxxix. incip. circa primum. in vj. vol.

i ¶ Circa vero. Vide plene per Jas. in l. fi. ff. de fer. ↄ Bart. in l. ij. §. cause. ff. de Carbo. edic.

k ¶ Probationes. Vide Bar. in l. si is. §. pen. ff. vt in pos. leg. vbi etiam dixi.

l ¶ Diffinitiua sententia. Vide Paul. de Castr. in consil. xl. pro pleniori.

✳ Liqueat. Quando iudici dicatur constare de iuribus partium, vide Rom. consi. cccxxix.

m Tho. D. ¶ Parte absente. Vide Pau. de Ca. in consi. xl. incip. pro pleniori examinatione. in ij. col. in prin.

n ¶ Per aliud iudicium. Vide Feli. in c. causam que. de testib.

o ¶ Probatio. Vide Alexan. plene in l. ij. ff. si quis cau. in verficu. extra glo.

p ¶ Opponens. Vide Ang. de Are. in §. actionum. versi. aduertas. Instit. de actio.

✳ ¶ Deducere. Adde. vt per Roma. consi. cccxcij.

✳ ¶ Compensationis. Adde vt per Rom. consi. lxxj.

✳ Promptu. Adde Pau. de Cast. consi. cccxx. pulchre Oldrad. cōsil. cvj. Abb. consi. lv. lib. ij.

q Tho. D. ¶ Instrumentorum. Vide Angel. in l. admonendi. ff. de iureiurando.

r ¶ Cognitionem. Vide plene per Ale. in l. sepe. ff. de re iudica.

1 ☞ Causa vilis, ↄ vilium personarum de plano agitari debet iudice non sedente pro tribunali, ↄ sine libello, ↄ aliis solennitatibus.

2 Cause grauioris ponderis si agitari debent de plano, quomodo in telligatur.

3 Articulus vnius cause, qui ordinarie agitari debet quomodo poterit de plano agi.
Libellus potest produci coram iudice eo non sedente, et etiam die feriata ob necessitatem hominum. Item qui habet terminū ad procedendum coram iudice secus si ad probandum.

4 Articuli modici prciudicij, ita quod summariam cognitionem requirant licet opus sit quod iudex aliquid faciat, poterunt de plano, scilicet iudice non sedente, ↄ tempore feriato ob hominū necessitatem expediri, secus si alicui parti possunt esse magni preiudicij.

5 Cause que sint ille in quibus non speratur sententia, que possunt de plano ↄ sine cognitione expediri.

6 Tutoris datio ex inquisitione, ↄ bonorum possessio que tribuit ius licet in eis requiratur plena, probatio, non tamen dicuntur cause ordinarie nec probatio fit in forma iudicij.

a **De plano.** [a] Planum est oppositum alto. Item altū dicitur ratione loci, vel styli; dicimus enim quem vti alto stylo. Item de plano fieri oppositum est ei quod fit velociter: quelibet istarum significationum potest habere locum hic, vt statim patebit. Videamus ergo que cause debeant
1 agitari de plano, ↄ quid importent. Et dico, † si quidem causa est vilis, vel de vili nat..ra, vel vilium personarum, tunc hic agitur de pl..no: vt C. de senten. ex breuic. recit. authen. nisi breues. ↄ ff. de offic. proconsul. ↄ leg. l. nec quicquam. §. de plano. de accusa. l. lenia. ↄ tunc de plano importat idem quod iudice non sedente pro tribunali, ↄ sic non in loco alto. Item quod non reseruatur stylus alicuius iudicium, sed fine libello, vel aliis solennitatibus cognoscamus ver..tatem: vt not. in dicto §. de plano. in glos. ↄ Gulielm. de Cug. in dicta l. lenia. secundum vnam
2 opin'onem veram. Si vero est causa ponderis grauioris, ↄ tūc regula est, quod causa debet agitari plene, ↄ solenniter cognosci. l. iudices. C. de iudi. Fallit in quibusdam causis que agitantur de plano: vt ff. de questio. l. vnius facinoris. §. fina. ↄ extra de iudi. capi. nouit. in fin. de accusatio. cap. olim. ↄ in his non intelligitur exclusus ordo iudiciarius: vt d. c. olim. ↄ ibi not. per Innocen. Et ratio quia in causis magnis procedere, ita repentine, sine solennitate, est stylus altus nimis. Solum enim regeo. ↄ Principes hoc faciunt. Sed procedere ordinarie, est in his de plano procedere, hoc est non frequenter, nec stylo alto. Videdes ergo, quod ex diuersitate cause stylus dicitur altus vel
simodo, ↄ in his semper puto non erit necesse iudicem sedere in
✳ alto tribunali, * sed in camera poterit fieri, ↄ hoc si de tota causa agitanda de plano queratur. Si vero † queritur de articu-
2 lo [b] vnius cause que debet agitari ordinarie, an articulus al-
b quis poterit agitari de plano, dic quod quedam facit quis in
c iudicio coram iudice, [c] vbi sufficit presentia] iudicis. vt procedere libellum coram iudice. ↄ istud semper potest fieri de plano, hoc est iudice non sedente pro tribunali ↄ die feriata ob necessitatem hominum. l. miles. §. seruiginta. ff. de adulte. Item in appellatione que solum coram iudice interponitur: vt C. de feriis.
d l. prima. Per hoc dico quod relationes [d] nunciorum, que fiunt iudici, possunt fieri de plano[e], ↄ si aliquis habet terminum ad producendum aliquid coram iudice: quia de plano poterit fieri, per dictas leges. Secus si habuit terminum ad probandum, et per hoc solum quod exhiberet coram iudice non fieret probatio, nisi parti detur copia, ↄ terminus ad opponendum. ↄ fi. quod productum est approbabitur. vel reprobabitur. vt ex hoc
e ei imponeret[f] fides vel non: vt C. de fide instrumen. l. fi. Quedam sunt articuli, † in quibus opus est iudicem aliquid facere
4 ↄ tunc si quidem illud est modici preiudicij. ita quod summariam cognitionem requirat secundum[g] quod dicitur de defensa. cui. l. iubemus. §. illud. ↄ dixi in preced. gloss. ↄ tunc poterit de plano examinari, hoc est, iudice non sedente pro tribunali, de feriata ob necessitatem hominum. ff. de interroga. actio. l. volur. §. fina. Si vero illud potest esse ab aliqua parte magni preiudicij, tunc non debet agitari de plano, sed plene causa cognita. ↄ iudice sedente pro tribunali: vt C. de dila. l. a procedente. Et ista vera in causis in quibus venit ferenda sententia diffinitiua.
5 sed contingit † aliquando, quod coram iudice agitantur quedam cause ex quibus non speratur sententia, sed aliquod decretum iudicis. Et in his dic, quod quandoque decretum tale interponitur in his que sunt mere voluntarie iurisdictionis et nulla alia causa requiritur, nisi partium voluntas. ↄ ista de plano interponitur. id est, iudice non sedente pro tribunali: vt Justitu. de lib. §. serui. ↄ ff. de manumis. vindi. l. non est omnino. Quedam sunt que requirunt cause cognitionem, ↄ tunc si quidem est cognitio leuis seu summaria, vt in tutore, seu curatore, qui tutur fine inquisitione, ↄ ista possunt similiter agitari de plano ff. de tut. l. qui habet. §. quolibet loco. ↄ in bonorum possessione que non tribuit ius: vt ff. quis or. in bono. posses. ser. l. §.
6 ↄ de bonorum possessio. l. ij. §. fi causa cognita. † Quedam sunt que requirunt veram ↄ plenam cause cognitionem: vt de tutorum ex inquisitione ↄ bonorum possess. que tribuit ius, non potest fieri de plano. sed iudice sedente pro tribunali. de confirm. tut. l. naturali. §. fin. de bonorum posses. l. ij. §. sacognita. ↄ d. l. ij. §. dies. ff. quis ord. in bono. possessio. ser.
f aduerte, [f] quia in istis casibus licet requiratur plena probatio, non tamen est causa ordinaria, imo non fit probatio in forma iudicij, imo nulla parte arctat: vt not. d. §. fi causa cognita. ↄ de recto §. dies. ↄ illo respectu potest dici non plenaria, per ea que dixi in precedenti glossa. ↄ sic patet quod ille leges, que debent de plano cognosci, longe differunt ab his, que dicunt causam sommarie agitari. vnde ex dicta l. tertia. §. fi causa cognita. ↄ dicta ij. §. dies. debuit Py. sumere regulas in materia summarie cognitionis: vt dixi in preceden. gloss.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶ Plano. Si commissa est causa alicui quod cognoscat de plano, idem est quod si simpliciter cognoscenda committeretur: vide Ale. in l. coheredi. §. coheres. in princ. ff. de vul. ↄ pupill. ri.

✳ ¶ Tribunali. Sequitur Rom. consi. cccxcvij. ↄ Imo. in cle. sepe. de verb. signifi. vbi omnia sequitur nihil addens.

b ¶ Articulo. Vide Ale. in l. qui ante calendas. in ij. col. ff. de verbo oblig.

c ¶ Coram iudice. Vide Ale. in l. j. ff. de fer.

d ¶ Relationes nunciorum. Relationes nunciorum possunt fieri die feriato ob necessitatem hominum. Vide plene per Ale. in

in l.i.§.nunciatio.ff.de ope.noui nunciatio.ꝛ in l.hec autem.§. non defenditur.ff.ex quib.cau.in pos.ea.

e C.fina. Vide Ale.in d l.fi.C.de fid.instr. in apost. Barto. et Maria. Socin.in trac.de citatione.articu.xvij.in quib.quod relatio nunc̃ potest fieri iudice non sedente pro tribunali,ꝛ Alexã. in l fi finita.§.Julianus.ff.de dam.infec.

f C Sed aduerte. Not.quod ad instructionem,ꝛ presumptionem informandam non seruatur ordo ꝛ figura iudic̃.adde Bart.ff. in ver.summarie.ꝛ Bal.in l.iudices,C.de iudic.ꝛ clarius Bald. dicit in cap.§.fi duo.post glos.ibi de pa.in fi.quod potest iudex informationem capere a testibus non iuratis,ꝛ sine ordine iudiciario.Vide concor.de quibus per Franc.de Cur.in consil. xl.super eo,in fi,sue addi.

1 Causa cognoscenda sine strepitu intelligitur.i.sine rumore.

2 Iudex qui cognoscit causam; sine strepitu,cogitur audire partem volentem sibi aliquid in occulto dicere.

3 Causa incognoscenda; dat̃ sine strepitu non datur dilatio ad querendum aduocatos.

Sine strepitu. Sic extra.de accusa.capi.olim.ꝛ de stat.monacho,capitu. ea q̃. ꝛ debet.capitu.fin.in prin̄c lib.vi.ꝛ de iudi.clemen. dispẽdiosam.ꝛ de verborum significat.capitu.sepe.in clemen. Et dꝛ strepitus quidam dicunt esse omnem solẽnitatem que magis spectat ad ordinem,quam ad inuentionem veritatis,quorum opin. refert Innocen.in d.c.olim.de accusatio. sed non tenet eam bene. Dic ergo, quod strepitus idem est quod rumor ꝛ descendit a strepo strepis, quod est idem quod rumorem facere, secundum Hugu. Sicut autem per verbum de plano, remouetur altitudo loci,stylꝰ et dictum est.ita per hoc verbum,strepitus,remouetur altitudo vocum ꝛ declamatio.ideo additur,q̃ nque absq; aduocatorum,ꝛ iudicorum strepitu ꝛ figura: vt d.c.fina. in princip.

2 a de bereti lib.vi. Et per hoc dic.q̃ ꝺ causis,[a] in quibus debet procedi sine strepitu,si pars diceret iudici quod approximaret se et q̃ volebat aliquid dicere in occulto,quod iudex debet hoc facere,alias grauaret eum. Predicta tamen iura non habent locum in hac constitutione.quia hic dicitur,quod iudex potest, non autem imponitur ei necessitas. In alijs autem causis iudex non cogitur eum audire, nisi palam ante tribunal: vt de

3 epis.ꝛ cleri.l.iubemus.in fi. C Item licet ꝺetur dilatio parti

b ad querendum aduocatos,[b] vt ff.ex quib.caus.ma.l.ab hostibus, in fi.licet pretor.tamen in casu isto non erit danda, quia ab ea est remotus strepitus aduocatorum,puto tamen quod hoc verbum ad maiorẽ expressionẽ apponatur. Nam per hoc quod dicit de plano,satis potest intelligi respectu loci,styli,ꝛ vocis.

ADDITIONES.

a Tho.D.C Dico quod in causis. Not. quod in causis,in quibus proceditur sine figura iudic̃,iudex potest occulte loqui cũ parte,ꝛ sic limit. quod quamuis sit iusta causa suspicionis,si iudex loquitur cum parte:vt in Specu.in titu.de dilatio.ꝛ alleg.in fi.ꝛ doc.in.accedens.el ij.vt lit. non contesta. tamen limitatur per doctri.Bart.hic,quam sequitur Jas.in l.apertissimi.C.de iudi.in vi.can.quod not.

b C Aduocatos. Not.quod dicit Bartol.hic quod licet in causis summarijs non debet dari dilatio ad inueniendum aduocatus, tamen de hoc dicto valde dubito quod non sit verum: quia cause aduocato est cetera magna parte defensionis. l. aduocati. C.de aduo.diuer.iud. Fulg.in l.certi iuris.C.de iudi.facit glo.in Lapsi.finelit.§.si manicipium.ff.de edil.edi.ꝛ tenet Jas.in l.fin. ff.de ver.oblig.ca.in princ.vt lit. non contest.facit l.laudabilez. in prin̄c.C.de aduo.diuer. iudi. Constat enim defensionem esse de iure naturali.de postoralis.de re iudic.capitulis naturale. ſ distinct.Hieronymi.§.qui cum aliter.ꝛ ibi ſ lor.ff.ad l. Aquil. nor.Doct.ff.ꝛ C.ꝛ Justi.in rub.de exce.ꝛ in rubri.extra eodem. ꝛ quamuis causa sit summaria,non tamen auget dilationes, q̃ tollitur necessaria:vt dicunt omnes in clementi.sepe. de verbor significat.ꝛ ita plures obtinui. ꝛ obseruatum vidi cõtra Bart. ꝛ addeque posui in ij.lib.de prestan.Doct.in vij.q.vbi sunt plura bona in materia,an.ꝛ quando debeat dari dilatio ad querendum aduocatum.ꝛ vide Jas. in l.fi.in fi.ff. de fer.ꝛ dixi in addit. in l.ait pretor.§. deinde. C. quib. ex caus. in integr. resti. non est necess.

1 C Figura rei corporalis dicitur potens forma ipsius vel faties.quare substantia figuratur.

2 Res incorporalis figura dicitur eius natura.

3 Judicij figura est.quod partes iudicij sint facte secundum ordinem debitum,ꝛ debitam probationem seu proportionem.

4 Causa in cognoscenda sine figura iudicij tolluntur substantialia a iure ciuili inducta, non a iure naturali.

5 Clausula sine figura iudicij,non adstringit iudicem ad formam inductam de iure ciuili.sed ad inductam de iure gentium,vel naturali.

Clausula,summarie.simpliciter,ꝛ de plano,sine strepitu, ꝛ figura iudicij.quid importet.

6 Citanda est pars in iudicio agitando sine figura iudicij.

7 Personarum legitimatio requiritur.

8 Petitio requiritur licet non solennis. ꝛ sufficit, quod contineat factum ꝛ in actis redigatur.nec conclusio requiritur,ꝛ conclusio inepta nõ vitiat processum ꝛ sufficit generalis dummodo reus reddatur certus.

9 Exceptio rei iudic.vel finite,ꝛ alie ad processum impediendum opponuntur.

Exceptiones magis litem differentes quam substantiam rei respicientes iudex repellere potest.

10 Litis contest.non requiritur quando agitur sine figura iudicij

Positiones,ꝛ articuli habentur pro litis contestatione.

12 Dilationes dantur ad probandum licet, breues,licet probationes facte sine termino probent.

13 Testes iurant parte presente.

14 Dicta testium debent concludere sicut in ordinarijs.

15 Testes ꝛ eorum dicta publicantur.

16 Testes post dicta testificata non possunt produci.

17 Instrumentorum editio non petitur.

18 Conclusio in causa non repellitur.

19 Terminus ad allegandum necessario non datur.

20 Partes citantur ad audiendam sententiam.

21 Sententia in causa que tractatur sine figura iudicij, est ferenda in scriptis de iure canonico,ꝛ potest fieri iudice non sedente:de iure ciuili necessario non fertur in scriptis, dummodo in actis redigatur.

22 Sententia lata in dominum, procuratore presente in hoc casu tenet.

Iudex precedente cause cognitione, absque alia sententia potest rem capere,ꝛ illam distrahere.

a **Et figura.** [a] Figura † uiuslibet,est potens forma ipsius, vel facies, in qua rei substantia figuratur:vt ff.de actio.ꝛ oblig.non figura.ꝛ ita dicit Joan.And. in c.sepe.extra de verborũ significatio in clem.in glo.super verbo,non exigat.quod est verũ in figura rei corporalis.C.de edi.

b dicti Adri.tol.l.fi.ꝛ.ff.de verborum signific.h. queret aliquis vbi

2 boc melius probatur quam alibi. Rei vero incorporalis †figura dicitur eius natura. Unde recte dicimus figuram actionis vnicam esse ipsius actionis naturam.vt C.de rei vxor. act.l.j.§.cum autem in exactione,ibi,rudem figuram ex stipulatu.ꝛc. Quedã sunt facta prout considerantur in fieri seu in actu faciendi,ꝛ ipsorum figura est ipse ordo faciendi. Unde in grammatica dicim.[a] figure simplicis,quia simpliciter profertur. Quia igitur actus proferendi est simplex,ideo dicitur figura simplicis. hic autem loquimur de figura iudicij. Et iudicium licet habeat multas significationes,tamen hic accipitur pro actu examinationis,ꝛ

3 decisionis cause. Figura † ergo iudicij est quod partes iudicis sint facte secundum diem debitum ꝛ debitam probationem.seu proportionem.ꝛ ista figura iudicij accipit suum esse,ꝛ suam substantiam,quod patet.quia si ordo non seruaretur,iudicium esset nullum.vt C.de senten.l.prolatam. Unde per hoc † quod dicitur,sine,figura,tolluntur substantialia iudiciorum vt ipsum verbum importat.vt not. Joannes Andr.in d.cap.sepe.in glo.super verbo,figura. Sed contra hoc oppo.quod.sublatis substantialibus nullo modo erit iudicium, cum res non est perempta, sine eius substantia.l.obligationum substantia. ff.de actio.ꝛ obli-

c gatio.sed hoc in veritate est iudicium,licet extraordinarium. Solu. Tolluntur substantialia iudicij de iure ciuili introducta,

d non autem ea[b], que sunt naturalia a iure naturali seu gentium inducta naturali ratione.vt infra in multis ostendam. Item aduertendum.est.quod Joan.Andr.in d.clementi.sepe in glos.super verbo,non exigit.dicit quod iudex non adstringitur hoc casu ad aliquas formas, regulas, vel figuras iudiciorum. nisi inquantum in dicto capitulo exprimatur;ꝛ illa expressa magis respiciunt figuram facti negotij.vel cause quam iudicij.secundum eum. Tu.dic quod iudex per hec verba releuatur ab omni forma,ꝛ figura iudicij inducta a iure ciuili ꝛ tenetur obseruare omnem figuram,ꝛ formam iudicij inducti de iure gentium, vel naturali ratione,ꝛ de his loquitur vt plurimum illud.licet aliqualiter egeat declaratione, vt infra declarabo. Aduertendum est quod dicit Joannes Andreas, q̃ si omnia dicta verba scilicet summarie.simpliciter,ꝛ de plano,sine strepitu, ꝛ figura iudicij. hic non proponerentur,non haberet locum q̃ dicitur in d. clesepe. vt ipse ibi notat in glos. super verbo figura. quod verum

est, si a primis incipias, ⁊ istud vltimum omittas. Sed si propo-
neretur istud vltimum, scilicet, sine figura iudicij, licet omnia ver
ba premissa essent omissa, idem importaret, cum omnia substan-
tialia essent sublata. Quod igitur de significatione huius verbi
dicam, intellige idem si omnia coniungerentur. Quid ergo hec
verba important, per singulas partes iudicij prosequamur la-
6 tius quam in d.c. sepe. declaretur. Quero igitur vtrum sit † ne-
e cesse quod pars citetur? Respon. sic e. vt in hac lege innuitur.
¶ Item quia hoc est de iure naturali. Nam primum hominem
delinquentem citauit Deus dicens. Adam vbi es? Hoc etiam
probatur extra de re iudi. c. pastoralis. in clemen. vbi sententia
domini Imperatoris Henrici qui fecit hanc legem, et postea
condemnauit Regem Robertum Regem Hierusalem ⁊ Si-
* cilie, cassa fuit ex eo quod citatio * non fuit facta legitime: pro-
7 batur in dicto c. sepe. Item an est necesse † quod persone f legi-
f timentur? Respon. sic, vt hac constitutione ibi, vel alias legiti-
me, ⁊c. alias sequeretur absurdum, scilicet, quod aliter non ha-
bens mandatum a me possit mihi preiudicare, quod repugnat
iuri naturali: vt C. de inoffic. testam. l. si quis in suo. ⁊ ff. de regu-
lis iuris. l. factum cuique suum. ⁊ extra de regulis iuris, capi. non
8 debet aliquis, libro sexto. ⁊ hoc tangitur in d.c. sepe. † Item an
requiratur petitio? Respon. in casu huius l. oportet quod pre-
cedat accusatio, inquisitio, vel denunciatio, vt dictum est, alias v-
bi causa deberet agi sine figura iudicij, vt dicitur in dicta cle-
* men. sepe. nec est necesse quod libellus detur in scriptis, * sed
g iuxta petitionis formam pronunciatio g sequi debet pro parte
agentis vel rei si quid petere voluerit, ⁊ in ipso litis exordio
facienda est petitio siue in scriptis, siue verbo, in actis tamen in-
serenda, vt ibi dicitur, ⁊ iustum est, quia naturale est, quod agens
petitionem suam proponat. Nam coram Salomone mulier ita
dixit. Filius meus viuit filius istius mulieris mortuus est, vt
not. C. de senten. ex breuicu. recitand. l. ij. ⁊ extra de presum. c. af-
ferte mihi. ⁊ habetur in tertio libro Regum. tertio capitulo, v-
h bi illa petitio latius, ⁊ aduertendum h quod illa petitio continet
solum facti narrationem, non conclusionem. Ex quo infero quod
licet illa petitio non habeat omnia solennia que de iure requi-
runtur: vt not. ff. de edendo l. prima, in princip. tamen sufficit, si
est generalis: vt est argumen. C. de annal. except. l. fina. in princ.
Item, si conclusio non est legitime facta. l. prima. §. primo. ff. si
men. fal. mod. dixer. vel si non petat eum condemnari, sed petit
i eum cogi, i quod fieri non debet: vt C. de execu. rei iudica. l. j. ta-
men in hoc casu quando sine figura iudicij proceditur, valebit
k iudicium. Si enim procedit vbi sola facti narratio k est absque
* conditione nulla, multo magis si conclusio non erit bene facta *
si tamen ex narratione possit comprehendi quid actor velit, argu.
C. de rei vxor. act. l. j. §. j. ⁊ hoc est quod volunt dicere verba dicti. c.
sepe. dum dicit, iuxta petitionis formam, ⁊c. q. d. licet non pro-
nuncietur reo quod est petitum, sufficit si pronuncietur iuxta id
quod est petitum. Aliud est enim iuxta petitum, ⁊ aliud petitum
iudicare, ff. iudicatum sol. l. iam tamen. §. in hac. versic. quid ta-
men. semper tamen intellige quod non sit tanta incertitudo quod
9 auferat defensionem reo: vt j. dicam. † Item an poterit opponi
exceptio rei iudicate vel finite ad impediendum processum? Re-
spon. sic, quia de iure naturali est ne bis iudicetur in idipsum.
exceptiones vero que magis differunt, et frustrantur cause ve-
ritatem, quam ipsam respiciant, potest iudex repellere d. c. se-
pe. ille enim de iure naturali non sunt immo contrariantur. ¶ Item
l an procedi possit tempore feriato? in d. c. l dicitur quod sic, si sunt
ferie inducte ob necessitatem hominum, secus si ob honorem
Dei. Ratio, quia de iure naturali sunt ferie inducte in honorem
* Dei, precepit enim Deus coli sabbata, ⁊ quasdam festiuitates *.
10 ¶ Item an sit contestanda lis? Respon. † non: Nam dicitur ibi,
litis contesta non postulet. Ratio, quia est solennitas iuris ci-
m uilis, eo tamen casu, quo merita causarum m tractari incipiunt,
vt quia legitimatis personis proponuntur exceptiones, vel
fiunt positiones et articuli habent vim litis contestationis ad
faciendum de procuratore dominum litis. Item quo ad certos
effectus contest. litis: vt C. de procuratorib. l. nulla. ibi. post cau-
sam in iudicio agitatam. ⁊ ibi post inchoatam causam non dicit,
lite contestata, sufficit ergo quod quocunque modo causa incipiat
11 agitari, hoc not. in l. nihil. C. de procuratoribus. Item † an de ca-
lumnia sit iurandum in dicto capitu. dicitur, quod sic, ne veritas
occultetur. In contrarium facit, quia hec solennitas videtur in-
ducta a iure ciuili: vt C. de iuramen. calum. l. ij. sed dic primum
verum, quod iuramentum defertur in tota causa etiam de iu-
re naturali ⁊ diuino, hoc est tempore Moysi inductum est, vt
propter incredulitatem aliquis deberet iurare: vt extra de iu-
reiuran. capitu. et si Christus. et Exodi capitu. xxij. si igitur iu-
retur super quolibet articulo, vt fiebat olim: vt C. de iureiuran.
l. secunda, satis putarem sufficere, maxime cum tale iuramentum
possit omitti: vt dicta l. ij. §. sed quia veremur. Item an debeant
12 † dari dilationes? Videtur quod sic. Nam in dicto c. sepe. dici-
n tur amputandam dilationis materiam, ⁊ litem quantum pote-
rit faciat breuiorem, non tamen sic litem iudex abbreuiet, quin
probationes vere, ⁊ defensiones legitime admittantur. Et ita
dicitur ibi: quod iuri naturali, ⁊ rationi congruit: cum enim pro-
bationes sunt faciende, oportet quod fiant in termino, ⁊ posito
quod valeant si fiant sine dilatione. l. vnius. in §. cogniturum. ff.
de questione ⁊ ff. de adul. l. in crimine. ⁊ ibi dixi. tamen equum
est dilationem certam dari causa breuiande litis, ⁊ quod dici-
* quod non sunt nimis breues *, congruit naturali equitati, quia
aufert parti actoris ius suum, reo vero aufertur defensio, que ex
causa naturali est l. vt vim. ff. de iust. ⁊ iur. ⁊ est expressum in cle-
men. pastoralis. de re iudicata. Sed ad quid dabitur ista dilatio
in dicta decretali dicitur quod primo datur terminus ad facien-
dum positiones ⁊ articulos simul, postea vero detur terminus
ad producendum omnia que partes voluerunt. Sed certe illud
est expresse statutum illius decretalis, que vult in hoc seruari
vsum, hoc tamen non est de iure naturali, nec ciuili, cum sufficiat
dari in causa ad probandum vnam dilationem: vt ff. de ferijs. l.
finali. Unde in hoc in foro ciuili non est seruanda illa decreta-
13 lis. † Item an in dictis causis in quibus proceditur sine figura
* iudicij, testes debeant iurare *, hoc enim non reperitur de iu-
re Digestorum, nisi in l. Theopompus. ff. de dote preleg. sed vi-
detur mera constitutio Imperatoris: vt C. de testib. l. iurisiu-
randi. puto tamen quod iurare debeant per ea que dicta sunt
de iuramento calumnie Sed an presente parte: puto quod sic.
aliter auferrentur eis defensiones, quod repugnat naturali e-
14 quitati vt dictum est. Circa † vero dicta testium puto, quod de-
o beant esse talia, que concludant o, sicut in causis ordinarijs, ar-
gumento eius quod dicitur in Daniele de Susanna, ⁊ quod no.
15 C. de testib. l. testium. Sed an requiretur publicatio † testium?
Gloss. in l. si quando. C. de testib. dicit quod per Danie. indu-
p ctum est quod examinatio p fiat secrete vt legitur in libro Da-
nie. xiij. capitulo. hoc est igitur de iure naturali, seu diuino. Ex
hoc sequitur, quod debeat publicatio fieri, alias auferretur parti
ius defensionis. Si enim non publicarentur non possent impu-
gnari testes, ⁊ eorum dicta sed auferre defensionem, repugnat
16 iuri naturali vt dictum est. Sed an † in causa post dicta testes publi-
ficata possint testes produci? Respondeo non: cum sit prohibi-
q tum propter timorem subornationis q ⁊ sic ex quadam natura-
li equitate que est, ne alter alteri insidietur: vt ff. de iusti. ⁊ iure.
l. vt vim. hoc est introductum. ⁊ positum inter alia ciuilia precepta.
17 ¶ Item an in hac † causa poterit petere quis vt sibi edantur
r instrumenta r? Respondeo, quod non, quia hoc non est prohi-
bitum non solum de iure ciuili, sed etiam in naturali equitate:
vt C. de edendo. l. qui accusare. vbi hoc prohibetur expresse.
18 † Item an requiratur conclusio * in causa? Respon. non, d. capi.
* sepe. dicitur. hec est enim solennitas mere ciuilis: statim enim
cum liquet iudici de causa, sine aliqua alia conclusione pot[est] sen-
tentiare de iure naturali, vt patet in illa sententia lata per Sa-
19 lomonem. iij. Regum capi. j. ⁊ eodem exemplo puto s quod non
s sit necessaria datio termini ad allegandum. Facit quod dixi
20 precedenti glos. Item † an debeant partes citari ad audiendam
sententiam in dicto c. sepe. dicitur quod sic, quod intellige vt
j. dicam in gloss. super verb. super dicto crimine. Item an
21 † casu cum proceditur sine figura iudicij, requirantur ille sole-
nitates, que a iure posite sunt circa sententiam? Respondeo
t non est necesse quod feratur iudice sedente pro tribunali: vt in
c. sepe. dicitur, hec enim est solennitas ciuilis, sed debet ferri in
scriptis: vt ibidem dicitur. Certe hoc quod feratur in scriptis
est solennitas ciuilis que est de esse sententie quod sit delibera-
ta, ⁊ non subita. l. ij. C. de senten. ex breuicu. recitan. ideo dicta de-
v cretalis statuit quod feratur in scriptis. In foro autem v ciuili
non arbitror illud necesse isto casu: vt patet in predicto exemplo
Salomonis, ⁊ in dicto capitu. sepe. in gloss. dicitur quod de iure
antiquo non est necesse sententiam proferri in scriptis: sed in
scriptis redigatur: vt possit probari: vt dictum est de petitione
x nam soli assertioni iudicis non creditur, nisi sit Papa x vel Im-
perator: vt extra de probatio. cap. quoniam contra falsam. ⁊ eo-
22 dem tit. cap. j. in Clementi. Sed si in sententiando † non serue-
y tur forma leg. j. y C. de senten. ⁊ interlocu. om. iudic. valeret ni-
si procurator esset presens, ⁊ condemnaretur dominus, quia hec
solennitas est iuris ciuilis, non naturalis, seu gentium quod pa-
tet, quia licet alteri absenti quis non posset stipulari de iure ciuili,
tamen alteri oritur obligatio naturalis: vt ff. de verb. oblig. l. sti-
pulatio ista. §. alteri. ⁊ ibi no. Et ideo puto si iudex ferret senten-
tiam in absentem non citatum, valeret hoc casu eadem ratione
z alias secus. l. furioso. ff. de re iudicata. ⁊ ibi no. in gl. Idem puto
si precedente cognitione que requiritur secundum ea que dicta
sunt,

sunt, si iudex nulla alia data sententia haberet res capi, & distrahi pro debito valeret, licet enim magis illa sit natura executionis quam condemnationis: & hic non valeret alias vt. C. de execu.
a rei iudic. l. j. tamen hoc casu valeret exemplo dicte sententie Salomonis nulla vero fuit natura executionis. hoc etiam patet
b qui talia ante insciente manu regis, expediebantur, vt ff. de origine iuris. l. ij. &c.

ADDITIONES.

a T. D. Et figura. Vn legatus de latere, an domini temporales possint committere causas summarie, & sine figura iudicij. vi de Jas. in l. nemo potest. de legat. j. & Cardina. Ellerãd. in capit. passoralis. de appella. & Felyn. in capit. que in ecclesiarum. de constitutionibus.

b ℂ In figura rei. Vide Alexan. in consil. xlv. in vi. volu.

c Cetrarca in arius. Per verba sine strepitu & figura iudicij, videtur remissa omnis solemnitas iuris ciuilis, & sic remanet que sunt de iure gentium, vel naturali. Vide Bar. in l. si filius. ff. de donat. & in l. filius. ff. de milita. testamen. & Bal. in l. iudices. C. de iudi. & in l. j. thesaurus. ff. ad exhibẽ. & in l. si. in princ. C. de iure deliberand. & Joan. de Anania in consil. lv. quia dubia. & Frãcis. de Aretio in consil. xxxiij. diligenter ponderatis. vide Lud. Roman. in consil. xx. viso puncto.

ℂ Jus autem ea. Vide Rochum in capit. fi. de consuetudi.

d ℂ Respondeo sic. Vide Ellerãd. in l. si fi. C. de legat. j. & in cõsilio
e xcviij. in secundo volu. incipien. visis.

B. A. ℂ Citatio. Etiam si in scriptis dicatur, procedat. vt vo
* luerit, non potest tolli citatio, vt voluit Roman. consil. cxlvij. & si papa scribat alicui, vt se informet de aliquibus causis, etsi noluerit vera esse, q talem amouear summarie, simpliciter, &c. debet citatio procedere, Calderi. consil. iij. tit. de dilat.

T. D. ℂ Quod persone. Adde Bar. in l. j. C. de edi. diui Adri. tolla. vide de veritate Jas. ibi apostil. ibidem Andre. Sicut in l.
f quamuis in fin. & Alexan. in l. iudices. C. de iudi. & in d. l. fi. in fi. & in consil. xcviij. in fin. viso processu.

ℂ Scripta. Debet tamen petitio redigi in scriptis secundum
* glosam sequitur Alexan. in consilijs.

L. D. ℂ Denunciatio sequi, Vide Jas. in l. prima. C. de eden. &
g ponas hic.

ℂ Aduertendũ. Not. quod sufficit in istis casibus qualisqualis
b petitio & sufficit etiam libellus, vel petitio generalis. de qua vide Alexand. in l. filio. ff. de libe. & postbum. & eundem in cõsi. lx. incepto volu. Dec. in l. edita. nume. j. C. de edẽ. cum l. qui accuse. in fine. eod. tit. Et pondera quod Bartol. hic vult quod etiã si opponeretur a parte in huiusmodi causis summarijs etiã parte opponente procedit libellus generalis, alias si pars non opponit, procedit libell' incertus, & obscurus in omnibus causis. l. fina. C. de annaexceptio. Item, decisio. Bar. referunt. & sequũtur quam aliter nõ declarant Joan. de Ligna. Pet. de Anch. & Joan. de Imo. in clemẽt. sepe. de verbor. significa. & hoc dictũ multum commendat & sequitur Alexan. in consil. clxxxij. in ij. volu. incip. in causa lite. & in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verb. oblig. & sequitur Jas. plene in l. vinum. ff. si certum petatur, quicquid consuluerit Alexand. & male in consi. xxxij. incip. in causa executionis, qui vult quod istud dictum Barto. procedat parte non opponente, sed si pars opponeret non procederet libellus. tamen est sibi ipsi contrarius in cõsilijs. & clement. & opi. est vera. & vide Alexand. in l. si cum nulla. ff. de re iudic. & Jas. in l. ff. de eden. vbi videas omnino, &c.

i ℂ Cogit. Vide Alexand. in l. moribus. §. primo. ff. de vulgar.
k ℂ Accusatio. Vide Felyn. in capitul. qualiter & quando. de accusa.

* T. Fact. Ideo dicit Roma. consil. cccccxcvij. q vbi alias actus potest expediri sine citatione, si fiat citatio minus legitime, non habet vitare.

l T. D. ℂ In d. c. Vide ibi gl. in verb. ob necessitatem. §. j.
* ℂ Testimonium. Ideo dicit Bal. consil. ccxvij. iij. lib. q statute statuto, q iudex proceda. summarie, & de facto, q die festo nõ potest quem capere.

m ℂ Veritas causarum. Vide Ellerãd. in l. ab executore. §. si. ff. de appellatio. in addit. Barto. & consi. clxxxj. in sexto volum. Adde Roman. consil. lxxiij. & ccxx.

n ℂ Dilationes. Vide Felyn. in cap. licet causas. de probationib. & hic ponas & Jas. in l. final. ff. de feriis. & Ellerã. in consi. clxxxj. in vi. volum.

* ℂ Breues. Tũc alia debet repeti. si pars propter hoc ledatur vt voluit Roma. consi. cccxcvij. §. sepius allega.

* ℂ Jurare. Roma. consi. xx. voluit quod si stat utri dicere. quod pro
ledatur summarie, simpliciter, & de plano sola facti veritate in
specta, quod dictum testis valeat absque iuramẽto maxime per ea, que voluit Bar. in l. si filius. de donat. tamen pro Bar. facit quod alibi refert Fel. scilicet, quod Augusti. de Ancon. in lib. de potesta. Pape. dicit quod Papa nõ potest facere, vt dictus testis valeat absque iuramento. quia illud est de iure diuino: cui Laban iurauit Jacob.

o ℂ Concludant. Vide Alexand. in consi. ccix. in sexto vo. in fine numero. 23.

p ℂ Examinatio. Vide Felyn. in cap. veniens. de testib. & Fracis. de Aretio. capitu. fraterni. eodem titul. & Felyn. in capitul. cum J. & A. de senten. & re iudica. & dixi in additio.

q ℂ Subornationis. Vide Alexan. in consil. lxxxij. in iij. vol.

r Instrumenta. Vide Jas. in l. j. C. de eden.

* Conclusio. Vide Roma. consilio xx. & quod voluit late in allega. clxxv.

s ℂ Eodem exemplo. Adde etiam in materia quod in huiusmodi casibus, vbi non requiritur libellus, citatio cum tenore commissionis, & rescripti habet vim libelli. & ita in causis beneficialibus. vide Jasonem in l. ex quacunque. ff. si quis in ius vocatus non ierit.

t ℂ Sedente pro tribunali. Vide Jas. & que ibi scripsi in l. fi. de iusti. & iure.

v ℂ In foro autem. Vide Cardi. Alexand. in c. pastoralis. de appellatio. & Alexandr. in l. prima. §. sufficit. ff. de administra. tuto. post Bar.

x ℂ Papa. Vide Felyn. in ca. cum non liceat. de prescrip.

y ℂ L. Mo. limitationem ad l. j. C. de senten. & interlocu. omnium. iudi. & vide Lud. Roman. in singularr. incip. quod lex. j.

z ℂ Reuidi. Et ibi vide Alex. de hoc dicto Bar. hic plene & ponas hic. & vide Alexan. in consi. cxvij. in vj. vol.

a ℂ Tale ret. Alias vide Felyn. in capitu. in literis. in iij. nota. de testamen.

b ℂ Ad manu regia. Vide Anto. Cor. in tract. de potestate regia. in lxxxviij. questio. & Felyn in ca. cum nõ liceat. de prescript. & vult dicere text. nisi sit Papa vel rex. & Alexand. in l. patre furioso. ff. de re iudic.

l ℂ Judex qui habet procedere, prout sibi videbitur, vna via electa potest ad aliam redire.

2 Dictio, prout. quando similitudinarie. quando limitatiue, quando casualiter, & quando conditionaliter ponatur.

s **Prout.** a Possit plures modos procedẽdi, & plures formas, & in his dedit iudici potestatem eligendi aliquam predictarum vel ordinarie procedendi, si sibi videbitur. Sed huic obstat dictum capitulum, sepe. vbi dicitur, quod iudex non potest ordinarie procedere, nisi de partium consensu. Solutionibi cum sit cognoscenda committitur, scilicet sine figura iudicij: hic vero fuit dictum, vt possit procedere hoc modo, & sic non fuit positum sub necessitate: lege non quicquid. ff. de iudicijs,
1 & C. quomodo. & quando iudex, lege prima. Sed dices tu, † ad quid ergo fuit apposita, prout illi iudici videbitur exped. re, &c. Respondeo secundum hoc potuit eligere quam viam volebat:
* sed vna electa, dubium est, an possit ad aliam postea redire *, sicut dicimus de eo, qui assumptus est vt arbitrator, vt notatur in Specul. in titulo de arbitris. §. sequitur. versiculo, quid si compromissum est in aliquem tanquam. & dixi ff. de fortis. l. si dominium. quod dubium hic tollitur: Potest enim ex hoc procedere modis predictis, prout sibi videbitur, hoc est de illo tempore, & illa qualitate, seu specie procedendi, qua sibi videbitur.

2 † Ad cuius intelligentiam sciendum est de significatione huius
* verbi, prout. Quandoque enim aliquid adijcitur per hanc dictionem, prout, quod est diuersum ab eo quod primo erat, & tunc ponetur similitudinarie, vt ff. de solutionibus. l. prout quisque. Similitudo enim est circa diuersa, vt not. ff. depos. l. quod Berua. Quandoque respicit idem, & tunc si per hanc dictionem adijcitur aliquid preteritum, & de illo constat, tunc intelligitur limitatiue, vt C. de eden. l. edita, ibi, prout edicti perpetui monet authoritas. Si vero de illo preterito non constat, tunc in dubio intelligitur ponit casualiter: vt sic, concedo tibi, vt possis colligere vectigalia tante quantitatis, prout est hactenus consuetum, idest, quia sic consuetum est, vt extra de verborum significatione. capitulo, abbate sancti Syluani. licet ibi loquatur de dictione secundum, vel iuxta, sed eadem est ratio. Sic loquitur quod no. per Cyn. C. de contrab. & commit. stipula. l. secundum responsum, sed hoc in legibus, priuilegijs, & contractibus: quia illa fiunt animo aliquid disponendi. & item in sententijs
b que causa cognita, proferuntur: secus in confirmatione. que
c fieret sine cause cognitione, & tũc intelligitur cõditionaliter, vt

extra de confirm. vtili vel inutili.c.ij.& qō ibi no.& extra de elec
tion cap.quoniam Abbas. Si vero per hanc dictionem,prout,
adiciatur aliquid de futuro.& tūc punitur limitatiue. d.l.edita.
prout ibi dicitur.vel ius reddentis decernit equitas. Nā illa li
centia mutandi.& emendandi limitatur secundum modū de pre
terito,scilicet prout edicti monet authoritas,& secundum aliud
de futuro scilicet,prout ius reddētis decernit equitas. Istud re
spicit omne tempus futurum & ista limitatio est circa tempus,&
qualitatē.vt no.gl.i d.l.edita.& sic iudex hic omni tpe, quo vult,
potest procedere cū figura iudicij.& fine.& sic potest eligere vnā
viā.& postea aliā. Item ex eo quod dixi.qō solum in tempore,&
qualitate fecit limitationem.& sic nō in substantia dispositionis
apparet quod si illa qualitas vel tempus non limitaretur nō vi
taretur dispositio. Exemplum non potest de hac lege poni.qa
iudice procedente,apparet qualiter sibi videtur procedendum.
Pone ergo qō Titius legauit mihi centum,prout per eum de
clarabitur. Certe ipso nō declarante valebit.ff.de heredib.instī
tuen.l.ij.& l.cum pater.§.fina.de leg.ij.C.de instī.& substī.l.pen.

ADDITIONES.

a ¶Prout.Vide Ulerā.in consi.iij.in i.volu.visis actis.& in cō
silio.ij.in ij.vol.incip.causa.& lite vertente.& Ludo.Roman.in
cōsil.cccrvj.circa propositam.& Felyn.in capit.ij.de rescri. vbi
ple.& Bald.in repeti.l.edita.in lectu. Haduana. C.de edend.&
nota.quia vidi in facto.& allegat in causa domi. Joan. Fran.de
Ro.contra Jacob.de Bulicombus coram reuerendissimo Do
mino Episcopo Cremonē.cui causa erat commissa.prout de iu
re,que verba,prout de iure,intelliguntur si de iure.quia in rescri
ptis ponuntur conditionaliter per Felynum vbi supra.& sequi
tur Bart. hic quando dicit de confirmatione, que fit sine cause
cognitione.& do.Joannes Franciscus Rusetus nescivit respō
dere.& vide Jaso.in d.l.edita.& do.de Rota in decisione xxxiij.
in antiquis.incipien.si in libello.Joā.de Imo.in l.is qui reus.
ff.de publicis iudi.& vide Alexand.in l.si testamentum.in princ.
C.de instit.& substitut.& ¶Thom. Dip Pro concor. Aduerte
quod Bartol. allegatur contrarius in hoc verbo, prout. Sed
pro solutione vide concord. quam posui in l.societatem. §. arbi
trorum. ff. pro socio.vbi allegaui contrarium tenere eius quod
hic dicit in verbo.prout.

⁂ Redire.Vide Roma.consil.ccxxxij.

⁂ Verbi.Prout.Vide alexand.consil.xlvij.lib.j. Angel.consi.
xi Roman.cccclx.

b ¶Ex contractibus. Vide Felyn.in capitu.ex parte.de rescrip.
& hom.

c ¶Confirmatione.Vide Franciſc.de Curte in l.scire debemus.
ff.de verb.oblig.& Alexand.in consil.lxxxi.in sexto volu. Tho.

Iurisdictioni Precst. Id est iudici.

1 ¶Verbum videbitur,importat arbitrium boni viri.
2 Libera voluntas,& arbitrium boni viri differunt.
¶Voluntas coacta,voluntas est.
3 Verbum volo,importat liberam voluntatem,verbum libet,ite3
verbum plenum seu liberum arbitrium.
4 Verbum iudicio tuo importat arbitrium boni viri.
5 Facultate contrahendi commissa per verba importantia arbi
trium boni viri, tunc arbitratur suo arbitrio regulato ratione,
prout bonus vir.
6 Contrahendi qui habet facultatem per verba significantia libe
ram,voluntatem,omnia potest preter quod donare non potest,
& dolus debet abesse.
7 Facultas largiendi data per verba significantia arbitrium bo
ni viri,quid importet & quid quando datur per verba liberā vo
luntatem denotantia.
8 Facultate data iudicandi,per verba denotantia arbitrium boni
viri tunc debet seruare regulas iuris ciuilis.
9 Causa commissa sine figura iudicij intelligitur,ac si commissa fo
ret per verba liberum voluntatem denotantia.
10 Potestas habens liberum arbitrium non potest facere iniusti
tiam parti sed solennitatem iuris ciuilis omittere potest.
11 Clausula,arbitratus fuerit,& voluerit importat arbitrium boni
viri.
12 Statutum dicens quod de facto procedatur intelligitur manu
regia & solennitates iuris ciuilis tolluntur.
13 Iudex procedens sine figura iudicij nō potest reīcere exceptio
nem prescriptionis.

a **Videbitur** b ¶Hoc verbum.videbitur, denotat arbi
trium boni viri.ff.de verborum obliga
tionib.l.continuus.§.cum ita.& de fideicommiss.liber.l. fideicō
missaria libertas. Et ita potest quilibet dictorum modorum esse

c iustus,& approbatus & potest iudex eligere quem modum vult.
Puto etia hoc casu quod si hec constitutio diceret,prout iude
voluerit, quod nec plus nec minus posset. Et pro hac declara
2 tione videamus differentiā inter liberam voluntatem & arbi
trium boni viri cum etiam voluntatē inducat.& quidem de esse
voluntatis est,quod sit libera, nec possit cogi necessitate precē
sa,vt C.de bered.instit.l.cum proponas. Sed cogitur quadam
necessitate cōsequentie.vt si quis vult fugere tormēta, hoc vult
libere,& pōt nolle,sed si hoc voluerit in consequentiā vult illud
sine quo tormenta effugere non potest.& ista est necessitas con
sequentie. Nam dicitur vere coacta voluntas,voluntas est,vt si,
quod metus causa.l.si mulier.§.quod si metu. Tolūtas enim est
quod libere vult antecedens, & ex ista deducitur ad volendum
consequens. Item sciendum est,quod secundum Theologos &
Philosophos quod voluntas nunquam appetit nisi boni ens
stens vel apparens.& licet quandoque velit aliquid quod agno
scit esse malum illud vult sub ratione alicuius boni delectabilis
apparentis ipsi voluntati. In proposito voluntas alicuius po
test considerari respectu eius quod ipse vult tanquā delectabi
le ratione regulata, vel non,& illa dicitur voluntas libera, alio
modo prout ipse vult recta, & regulata ratione, & illud dicitur
arbitriū boni viri, qr bonus vir hoc arbitraretur.vt ff.iudic.lo.
3 l.vir bonus,& ff.pro socio.l.societatem.§.arbitrorū.& verba que
important liberam voluntatem sicut verbum volo.vt lege.cum
quidam,de legatis secundo, & d.l. fideicommissaria libertas.de
d fideicommissa.libert. Item verbum libet,d seu libuerit.ibi idem
enim est dicere quod libuerit,id est,quod libere voluerit. Item
vbicunque verbum arbitrium & similia ponuntur cum hac de
ctione plenum,siue liberum.lege.fideicommissa.§.quanquam.&
4 leg.x.tertio. † Item hoc verbum, iudicio tuo, e importat libe
e ram voluntatem.vt ff.de fideicommissarijs libertat.l. Thais.§.
Lucius Titius ita testamento,secundum glo.ibi positam,sed
licet alias transierim secundū illam glossam.videtur mihi tamē
quod directo textus ibi dicat contrarium, scilicet, quod im
⁂ portet arbitrium boni viri, & quod plus placet. Quid enim est
dicere, iudicio tuo, nisi facta disputatione intra tempus com
posteā iudices quod ad boni viri arbitrium sine dubio referur.
Concludo igitur quod exceptis predictis omnia important ar
bitrium boni viri,vt videbitur approbauerit,comprobauerit &
f similia, d.l. fideicomm.vel placebit, fo.l. Thais,§.sororem.& simili
ta alia que ponuntur,vt ff.de legat.i.l. si sic que hic non repeto,
quia dico esse regulam de omnibus exceptis predictis.vt dicta
est. Nec obstat ff.de fideicommiss.l. Brece.in princip.vbi equi
5 parat verbum volo,& verbum cupio, & similia, quia vt dixi
vtrunque continet voluntatem, sed vnum liberam,& aliud re
gulatam, vt ex predictis colligitur. Verbi gratia quandoque
committitur facultas contrahendi,quandoque facultas largiē
di ex causa lucrativa, quandoque facultas iudicandi. Primo
5 casu † quando committitur facultas a contrahendi per verba
b significantia arbitrium boni viri circa contractum,tunc fine du
bio debet arbitrari arbitrio suo regulato ratione, prout bonus
vir,& diligens paterfamilias facturus fuisset, l.hec venditio.
de contrahen.emptio ff.pro socio.l. societatem.§. arbitrorum
6 ff.de oper.liber.l. si libertus. Sed si hec facultas concedatur
per verba significantia liberam voluntatem,tunc omnia pos
duobus exceptis. Primo quod non donet, hoc enim non venit
in concessione voluntatis libere.l.filius.§.primo.ff.de donat.
i Secundo quod dolus absit,& omnia alia que dolo carentia re
re potest, vt ff.mand.l.creditor.§. Lucius. hoc enim non re
gnat regulis iuris gentium, secundum quas licet contrahen
tibus se decipere.vt ff.de minor.l.in causa.§.idē Pōponius. ma
de videas quod quantumcunque committatur in voluntatem li
beram, intelligitur voluntas libera a regulis iuris ciuilis, ita
semper remanet limitata regulis iuris gentium, vt etiam in
7 quen.not. Secundo casu principali † videlicet quando cōcedi
facultas largiendi ex causa lucrativa,tunc si per verba signifi
tia arbitrium boni viri debet eligere vt bonus vir.l.cum quid
ff.de lega.ij.& de lega.j.l. si sic.primo respon.& d.leg.ij.l.dam
missa.§.quanquam.& de fideicommissa.libertat.l fideicommis
ria libertas. Si vero per verba significātia libere volūtatis
potest facere omnia contra regulas iuris ciuilis. seruatis regu
lis iuris gentium vt ff.de testamen.milit.l.j.vbi permittitur
stari militi quo modo vult.& per hoc potest relinquere depos
to cuius status nullus est de iure ciuili, non autem damnare
mettallū.qui seruus pene.vel seruo proprio,cum seruitus sit
stituta a iure gentium.vt l.neque eius.§.si depotatis.& seruus
k pene.& §.seruum proprium. k ff.de testamen. milita.& hoc vo
dicere.l.cum quidam. ff. de legatis primo.nam et qui est mā
gnus propter offensam,non donatur. sed donatum reuocatur
l.fina.C.de reuocand.do ideo bonus vir hoc est iudex secundū
regulas

regulas iuris ciuilis nō arbitraretur ei largiendū, sed ſm naturalem equitatē declaratam per ius diuinum maioris perfectionis est retribuere ei, qui offendit, quam alteri: nam ille, in cuius libera voluntate committitur, potest eligere indignum. Certo casu principali, scilicet, quando committitur facultas iudicandi, si quidem per verba importantia arbitrium boni viri, debet sequi omnes regulas iuris ciuilis, l. prima. ff. de arbit. Si vero per verba significantia liberam voluntatem, tunc est liber a regulis ciuilibus, debet tamen seruare regulas iuris gentium, seu naturalis equitatis, quod idem est per dicta iura, & est casus extra de re iudic. capitu. pastoralis. in clemen. nam Imperator solutus est legibus, & ex vigore sue potestatis tulit sententiam, tamen quia in quibusdam fecit ibi contra naturalem equitatem, ideo sententia cassatur. Et ex hoc apparet quod in casu nostre legis vbi proceditur absque figura iudicij, quia non committitur iudici per verba significantia arbitrium boni viri, debet seruare regulas iuris gentium, seu naturalem equitatem cum verbum sine figura, importat quasi committatur per verba significantia liberam voluntatem. Et per hoc apparet, soluta questio, quādo potestati datur arbitrium liberū, an possit per hoc parti facere iniustitiam: Certe non, quia hoc est contra naturalem equitatem, sed potest omittere solennitatem iuris ciuilis. de hoc per glo. in d. c. sepe in gl. super verbo, defensiones. dixi ff. de donatio. l. si filiusfamilias. Sed quid si apponūtur verba significantia vtriusq; vt prout arbitratus fuerit, & voluerit: Respon. vt ſ. dixi, q; vnum predictorum ineſt alteri: quia nō eſt arbitriū ſine voluntate, & regula eſt quando ponuntur duo copulatiue quorum vnum de neceſſitate alteri ineſt, vnum reſoluitur in ad ſectum, vt ff. de pact. l. j. ibi, in idem placitum, & conſenſus, id eſt placitus conſenſus in propoſito exponatur. i. voluntate arbitratus ſit & ſic arbitrium boni viri importabit. Facit ff. pro ſocio legē nec adiecit etiam alias niſi ſit dictum, vt libere, vt dictum eſt. Quid ſi dicatur in ſtatuto, q̄ ſtin tali negotio proceditur de facto: Certe intelligo eodem modo, ſcilicet manu regia, vt l. ū. in princ. ff. de orig. iur. cum ſit omiſſa omnis ſolēnitas ciuilis non autem quod iura alterius vllo modo tollentur, nec ledantur contra naturalem equitatem. idem. per quecunq; verba concipiantur. non enim quis poteſt eſſe ſolutus magis legibus quam Imperator, & tamen ſua liberas ad hoc non extendi tur ergo &c. & Quero an dictis caſibus iudex poſſit reſcere exceptionem preſcriptionis, vel aliam precedētem ex mero rigore iuris ciuilis: Reſpond. in his que ipſe iudex habet facere, non tenetur ſequi regulas iuris ciuilis. ſed in his que iam ante facta ſunt, ita quod ex hoc ius alteri queſitum ſit, vel ablatū iudex nō habet immutare, ſed tenetur illud ſequi. caſus eſt ff. depo. l. bona fides. alias etiam auferre eſſet ius alterius, quod eſt contra naturalem equitatem.

ADDITIONES.

a T. D. C Videtur. Vide Deci. in l. ſi paſcenda pecora. verſi. ſecundo nota. C. de pactis.

b C Arbitrium. Vide Bal. in c. j. §. ſi inter pares. & ibi de iſtis verbis, ſi tibi videbitur, ſi extraneus arbitratus fuerit, ſi tibi placebit, q̄ important arbitrium boni viri, & non libertatem propriā. Vide Alex. in l. filiuſſa. ff. de dona. in addi. ad Bar. in verſi. extra glo. & in conſi. lxv. in j. volumi. habita ſuper predictis. Y. ud. Roma. in conſil. xx. viſo pūcto. in prin. & vide Y. anfran. in tract. de arb. in j. parte. & poſt Alexand. in l. pretoris. in verſic. idē importat. ff. de his qui notan. infam. & Alex. an. in conſi. clxxv. in vj. vol. incip. contingit dubium. nume. 4. & 10. in cōſil. lxv. in vj. volu. & in conſil. clxij. nu. 3. eodem volu.

c C Eligere. Vide Abba. in capitu. penul. de cleri. non reſi.

d C Libet, vel libuerit. Vide Matthe. in nota. xvj. & Alexan. in l. ſi ſic. ff. de legā. & ibi vide addi.

e C Tuo. Nota quod Bar. vult hic quod verbū iudicio tuo, ſignificet arbitrium boni viri, contrarium voluit idem Bar. in l. ſi ſic in prin. ff. de legā. quam contrarietatem ponit in l. captatorias. ff. de heredi. inſtituen. & Bet. Cor. in l. captatorias. C. de teſtā. & Mat. in not. xvj. licet Corn. non alleg. & vide Alexand. in d. l. ſi ſic in j. colum.

* C Boni viri. De verb. diſcrete & iudicio tuo, vide Alex. cōſilio xxxij. lib. i. Et de verb. videt. per eundē cōſi. xij. lib. iij. De verb. videbitur. & placebit. per Roman. conſi. ccxxviij. Abba. conſilio xlv. lib. ū. Roman. conſi. lv. Et ſi dicatur, conſcientie tue. Roma. conſil. ccccxlviij. Petr. de Anchar. conſilio cccxlviij. Roma. conſilio cclx. Et ſi dicatur, de facto. Bart. conſilio. lxxxij. Et quid ſi dicatur, vt ibi viſum fuerit, vide glo. in capit. ij. in verb. viſum. extra de corp. vit. Imo. in capit. canonum ſtatuta. extra de conſtituit. Et ſi, ſecundum imperium tuū, vide xxv. queſt. ix. de gradibus. Et ſi ſecundum prudentiam tuam, Imo. in cap. ne innita tis. de conſtitu. Et ſi, ſecundum mētem tuā. Bal. in l. voluntas. C. de fideicōmi. Et ſi, de iure & de facto. Imo. in c. quintauallis. de iureiuran. Bart in l. ſolam. C. de teſtibus. Et ſi, iuſtitiam facias, Ang. in auth. de here. & Falcid. §. erheredatos. Hemmia. in c. quoniam. de immunit. eccle. lib. vj. Bet. de Anch. & Imo. in clem. auditor. de reſcrip. Et ſi relecta iuris ſolēnitate, Bal. in l. ſi mancipium. §. ſi communi. ff. de euict. Et ſi, videas quid iuris Alex. de Imo. in l. ſi fundum ſub cōditione. §. Stichus. de leg. i. Et ſi, ſola facti veritate inſpecta, Roma. conſi. xx. & cccxix. Do. de Rot. deciſ. xcvj. in nouiſ. ō verb. ſignific. Et ſi, ſummarie ſimpliciter, &c. omni ſolennitate iuris & ſtatuti omiſſa, Ang. cōſ. cxxxix.

f T. D. C Placebit. Vide Matt. in not. xvj.

g C Solo hoc verbum vtrum importat liberam voluntatem. vide Alex. plene in l. alio. in addi. Bart. ff. de alimen. & cib. lega. in addi. mag.

b C Facultas. Not. quod quando commiſſio fit alicui per verba importantia arbitrium boni viri debent partes neceſſario citari. Ita eſt de mente Bart. hic, & ſupra, in verſic. ſine figura iudicij. adde Bal. in l. captatorias. iniū. queſt. C. de teſtamē. milit. & vide Jaſ. in l. ſi quis arbitratu. ff. de verb. oblig. vbi infert ad pulchram queſtionem.

i C Abſit. Nota quod vbi eſt commiſſum quid ſub libera voluntate, non venit dolus. vide plene per Alex. plures concor. in conſi. cij. incip. ſuper primo. in iij. col. in ij. vo. & vide Y. anfranc. in tracta. de arbi in j. parte.

k C Proprium. Vide Bart. & que ibi ſcripſi in addi. in l. ſi ſit. de leg. j. cum concordan. etiam de quibus per Alex. ibi.

l C In cuius libera. Vide apoſt. in l. ſocietatem. §. arbitrorum. in prin. ff. pro ſo. vbi videntur cōtraria Bar hic addita per ipſum, attamen videas ibi. & concor.

m C Importantia arbitrium. Habens authoritatem per verba importantia arbitrium boni viri, debet ſequi, &c. Vide Bar. hic & etiam. ū. in verſicu. ſine figura. & Alex. in conſi. cclxvij. ū. volum. & quid de habente arbitrium in condemnādo, & an habeat arbitrium in procedendo. vide Barto. in l. ſi in l. & ibi apoſtillam. ff. loc. & Alex. in l. qui Rome. §. Callimachus. ff. de verborum o bligatio. An autem poſſit prorogare punitionem, vide Alexā. ibi

n C Queſtio. Vide Alexand. in l. ū. §. voluntatem. ff. ſoluto matrimonio.

o C Arbitratus. Vide Franciſc. de Areti. in conſilio. xxxiij.

p C L. j. Vide ibi Jaſo.

q C Statuto. Vide Alex. in l. fin. §. pe. C de his quī ad eccle. cōſu in addi. Bart. & Franc. de Are. in conſi. lxxxij. incip. diligenter ponderatis. & Bar. in conſi. lxxxij. punctus. & ibi ſcripſi.

r C Quero, an. Nota, quod per quācunque clauſulam appoſitam in commiſſione, iudex poteſt auferre exceptionem acquiſitam parti, etiam de rigore iuris inductam, quam deciſionem Bartoli hic exclamat Matth. in notabili. xv. incipiente. Nota, quod ſi iudex, & vide Felyn. in capitu. de conſtitu. & plene per eūdem in rubric. extra. de preſcrip. vbi tenet, quod arbiter iud. caturus ſecundum equitatem non debet reſcere exceptionem preſcriptionis, contra Ang. cum concor. de quibus ibi per eum. & vide Joan. de Imol. in clement. ſepe. in fin. de verbo. ſignific. Georgi. Nat. in d. clement. ſepe. §. non ſic tamen. & in ſeq. vbi plene. & dixi ſ. in conſi. clxxij. vbi etiam per Barto. & vide Alexan. in l. ſequitur. §. ſi viam. in addit. Bartol. ff. de vſucapio. & in l. ſi is cui. §. ſi. in additio Bar. ff. de noua.

* C Preſcriptionis. Adde Videndum Roma. conſi. cxlix. vbi ponit, qualiter procedat hoc dictum, & eundem in rub. de arbit. quē etiam refert, & ſequitur Georgius Nat. in cle. ſepe. §. non ſic tamē de verb. ſignific. & vide Felyn. in c. ū. de offic. deleg. in princip.

Ad hoc. Vel iuxta hoc, id eſt, ſecundū hoc, vt C. de iudi. autbenti. adhec. & hic incipit tertia pars, in qua ponitur ſtatutum ſpeciale in modo procedendi contra contumaces.

1 ☞ Dictio, communitas, eſt generalis ad vniuerſitate m caſtri, vel ville cuiuslibet municipij.

1 **Communitas.** †Romē generale eſt ad vniuerſitatē caſtri vel ville cuiuſlibet municipij, quod ab ipſa hominum cōmunitate principaliter regitur, ſic & C. de epiſ. & cleri. aut. item nulla cōmunitas, & in extra ua. Friderichi, de ſta. contra lib. eccle. §. itē quecūque cōmunitas.

1 ☞ Dictio, corpus. eſt generalis ad omnes ſimul habitantes, vel non.

2 Collegium eſt, quando ſimul cohabitant, & colliguntur ſimul.

3 Vniuerſitas poteſt delinquere, & contra eam poteſt procedi.

1 **Corpus.** Generale †nomē eſt ad omnes ſimul cohabi-
* tantes, vel non. & q̄ ſequitur, collegium eſt,
2 †quando ſimul cohabitant, & ſimul colliguntur. ff. quod cuiuſque
* vniuer. l. j. in princi. & eſt caſus expreſſus hic, quod vniuerſitas

potest delinquere. & contra eam potest procedi & punitur, licet quidam contra, vt plene dixi in l. aut facta. §. fin. de pen.

ADDITIONES.

✳ ¶ Collegium. Quid sit colegium, & ex quibus constet, vide L. Roman. consil. cccxxvj.

✳ ¶ In pinci. Qualiter vniuersitas possit delinquere, vide Angel. consil. clxv. & qualiter debeat citari per eũdem consil. cxcvj. Unum semper not. q̃ illud quod dicitur, q̃ vniuersitas non delinquit, nisi cõmunicato consilio q̃ illud habet locum in cãu mõmetaneo, secus in successiuo. vt voluit Pet. de Anch. cõsi. clvj.

Status. Siue liber, siue seruus, siue ingenuus, siue libertinus, vt ff. de statu homi. l. iij. cũ l. seq. Itẽ siue sint integri status, siue diminuti, vt ff. de varijs. & extraordinarijs cognitio. l. cognitionum. §. j. viles ergo homines hac lege tenẽtur, licet alias non curetur si de imperatore solo verbo maledixerint, vt C. si quis Imperatori maled. l. j. &c.

Dignitatis. Per hoc patet quod in hoc crimine cessat priuilegium concessum eis, qui habent dignitatem cum administratione. vt, ea durante, nemo conuenitur, * vt ff. de iudi. l. pars literarum, & quod ibi no. cessat etiam priuilegium concessum quibusdam in dignitate existentibus, vt C. vbi sena. vel clar. l. fi. prout ibi tangitur, de modo procedendi, & sententiandi: priuilegium tamen iudicis remanet, quia (vt dixi) hic sunt legitimande persone.

ADDITIO.

✳ ¶ Conueniatur. Potest etiam officialis conueniri pro eo, q̃ deliquit, durante officio secundum Rom. consil. xlv.

1 ☞ Laicus non potest contra clericum procedere in crimine lese maiestatis, nisi ratione feudi.

2 Imperator Henricus facit priuari quosdam episcopos feudis propter rebellionem.

Conditionis. Masculus, vel femina minor, vel maior tamẽ tali etate, quod in eũ cadat delictum, sui iuris, vel alterius, vt ff. de excep. doli. l. j. in

1 princ. cõiuncto. §. plane. † Item laicus siue clericus ex vi verborum, tamen contra clericum non potest procedere laicus, nisi ra

✳ tione feudi, * vt extra de fõr. competẽ. &. verum. & C. de episcop.

2 & cle. authen. statuimus. & iste † Imperator Henricus quosdam Episcopos propter rebellionem suis feudis priuari fecit.

ADDITIO.

✳ ¶ Feudi. Adde Oldrad. consil. xlv.

1 ☞ Citatio quando fit in criminalibus, necessario nõ requiritur quod exprimatur factum limitatum loco, & tempore.

2 Reus, qui comparuit tempore prime citationis, specialiter citari debet ad audiendum sententiam.

3 Citatio generalis peremptoria ad hoc vt ad vteriora procedi possit, requiritur quando proceditur sine figura iudicij, licet terminus peremptorius non.

4 Citatio ad audiendum sententiam debet esse peremptoria.

5 Citationes que fiunt in medio iudicij, puta ad audiendum iura re testes, semper dicantur peremptorie.

6 Dilationes, que dantur ad probandum, intelliguntur peremptorie.

7 Extrauag. ad exprimendum loquitur etiam ex parte accusatoris si citetur.

a **Super dicto crimine.** [a] Citata vel citatus, per nuncium,

1 vt est infra. vide ergo q̃ in hoc casu nõ sit necesse in citatione

b primi factum limitatum loco, & tempore, sed sufficit quod citetur quid super crimine lese maiestatis, vt hic aperte dicitur. Sz quid vbi alias super dicto crimine debet pcedi ordinarie? Respondeo idẽ, vt C. de exhibẽ. re. l. j. in fi. vbi dicitur q̃ postquaz citatus venit ad iudiciũ debet explorare id est, dicere quare fuit vocatus, & sic patet quod in citatorio hoc non fuit expressum. q̃ in criminalibus debẽt fieri citationes sicut in ciuilibus. ff. de penis. l. absentem. & ibi notat. & ff. de regulis iuris. l. j. & ibi nota. Sz in ciuilibus debet citari reus vt veniat, & sui presentiã faciat, vt notatur. C. quomodo. & quando iudex. l. consentaneũ. & no. in authenti. qui semel. eodem titu. in glos. super verbo, tribus edictis. que incip. vocetur, vt veniat ad causam contrarium no extra de dilat. c. j. per Bernar. in glo. in verb. plene potuit instrui. & allegat. v. quest. §. c. fi primates. Sed ibi speciale est cũ ad synodum vocatur Episcopus fauore dignitatis Episcopalis. Sunt & alia multa que fauore hominum qui in dignitatibus sunt, statuũtur, vt C. vbi sen. vel cla. per totum. Sed in casu presentis cõstitutionis cessaret dictus fauor pro eo, quod dictum est supra, cuiuscũque dignitatis, &c. Sed contra in d. c. sepe. de verborũ significatio. quia quando fertur sentẽtia debet citari ad hoc. & sic videtur quod in citatione debet inseri ad quid specialiter citetur etiã cũ fine figura iudicij proceditur, & hic dicitur quod vigore huius citationis generaliter facte quod veniat responsurus super crimine tali, possit ad sentẽtiam procedi. Sol. si citatus in prima citatio-

2 ne non comparet valet, quod hic dicitur: † sed comparuit, & stetit ad processum vsque ad finem. si tempore sententie non ad-

est debet citari specialiter ad hoc vt ibi fit. si enim prime citati-

✳ tioni veniendo satisfacit si postea se absentat citari iterũ * debet. C. de bonis author. iudic. poss. authent. & qui iurat. Sed tũc vi-

debeat citari, vel ad domũ siue habitationis, que forte est in pro-

nuncia, vel in curia: dicam infra, in gl. super verbo. edictum. & ci-

3 † aduertendum quod licet hoc casu quando sine figura iudi-

c proceditur, terminus peremptorius non fit necessarius, vt dicam in glos. super verbo. in termino. tamen vbi quis citetur ad

citatione generali ad hoc vt eius vigore possit procedi ad vte-

✳ riora, requiritur q̃ fiat citatio peremptoria * vel tres que habent vim peremptorie vt d. l. consentaneũ. & hic sine fiat litis

4 testa. siue post, vt ibi nota. † Item dicta citatio specialis ad

✳ tentiam audiendum similiter debet esse peremptoria. * l. ad

5 emptorium. ff. de iudi. alie † vero citationes, que fiũt in medio

certum actum, vt ad videndum iurare testes, & similia semper

d telliguntur peremptorie. [d] vt extra de except. capit. pastoralis

& ibi de hoc per Joann. Andream. facit C. qui [d] accusare nõ pos-

sunt. l. fi ea. & vbi terminus ille intelligitur peremptorius. quod

6 patet, quia vlterius non auditur. Dilationes † vero que dan-

tur ad probandum intelliguntur peremptorie, cum non detur plures quam vna, nisi causa cognita, vt ff. de feriis. l. fina.

7 ¶ † Et ex eo quod dicitur simpliciter super dicto crimine, patet quod loquitur hec cõstitutio etiam ex parte accusatoris si-

tetur quod veniat ad producendum, vel si inquiratur de impo-

nendo penam talionis. Ista enim sunt de tangentibus iudicem, ergo &c. vt patet in tertu.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ Super dicto crimine. Vide Alexand. in l. j. in fine. ff. de legat. §.

b ¶ Eximi. Vide Aler. in l. statu liberos. § Stichus annua. ff. de statuliber. in addi. ad Bar. & in l. inter accusatorem. in versi. quero vtrum. ff. de public. iudi. & eundem Alexand. in l. filiusfamilias. §. diuus. ff. de leg. j. Adde Roman. consil. cccl. xv.

✳ ¶ Iterum. Adde Paul. de Cast. in consil. cclxvj.

c ¶ Auertendum Vide Sely. in c. licet causam. de prõbat. Jo. in l. fin. ff. de fer.

✳ ¶ Peremptoria. Vide Oldra. consilio ij.

d ¶ Intelliguntur peremptorie. Vide Sely. in capit. ad petitionem. de accu.

1 ☞ Nuncius constituitur à iudice.

2 Infamis & vilis potest bodie esse nuncius.

3 Nuncius de iure ciuili debet eligi persona diues & honesta

4 Nuncius iurat se facturum officium legaliter.

5 Nuncius si eligi debet a consilio tunc cõstare debet de eius electione, non si a iudicibus eligitur.

6 Nuncius non citat sine commissione.

7 Nuncio citandi in prouincia citatus credere debet, secus si extra prouinciam.

8 Nuncio delegati citanti non creditur sine literis.

9 Arbiter & iudex inferior vtuntur nuncio superioris.

10 Nuncio referenti se citasse, & in dependentibus ab eius fi creditur.

a **Per nuncium.** † Nuncii cõstituit ipsemet

1 der. vt C. de spo. l. fi. & ibi no-

in authentic. de iudic. §. necessitatem. & puto q̃ posset confiteri etiam infamis. licet sit officium publicum. Nam vilissimus personis congruit secundum mores nostros, ergo ab hoc infamis non repellit. vt C. de infami. l. j lib. x. ¶ Pro hoc. l. nec infames.

2 de decur. lib. x. sed secundum leges deberent eligi persone di-

b tes. [b] approbate. vt in authen. de iudi. §. his, qui causas. Verũ

hoc autem, facit quia infamis potest esse procurator. Instit. de

except. §. fin. & arbiter, vt ff. de arb. l. ¶ edius. & ff. de postul.

3 l. j. §. sed est equissimum. † & si diceres, quomodo credetur ei

4 infamis nõ possit esse testis: statim dicam. † Item debet iurare

se facturum officium legaliter, argumen. C. de fide instrum. com-

parationes & C. de secun. nup. l. hac edictali. §. his illud. & arg.

in authen. iusiurandum quod prestatur ab his. §. j. ¶ uto etiã

non iuret posse eum exercere officii. C. de arb. authen. decernimus. ¶ Eligitur enim periculo iudicis eligentis, vt dic. authen.

5 de iudi. §. hos autem omnino. & ideo dicitur, † quod si non appa-

ret quod aliquis sit electus nuncius, quod non est curandum.

c cum statim eo quod sibi fit commissio de citando mipia cõmissione eligitur. Sed si ex lege municipali electio nũciorum debeat fieri a consilio & non a iudicibus, tunc debet constare de ea, vel sufficeret quod esset in possessione exercendi illud officium.

Barbatia

6 Barbarius.ff.de offic.ptor.ꝛ C.de testamẽt.l.i.nec põt nũcius aliquem citare nisi fiat ei commissio.vt C.de exhib.re.l.neminẽ. Sed an citatus debeat credere eum esse nuncium: ℟espõd.vt dicitur in authen.de col.§.eos autẽ. quod actores qui mittũtur in prouinciã antequam inchoent officium debent suas literas insinuare iudici prouincie.ex quo colligitur, q̃ ex eo, q̃ in curia ipsius iudicis apparet q̃ talis est nuncius qõ possint citari per eum omnes subditi sui in eius territorio, ꝛ in eadem prouincia, nec eis aliter fides fieri debet.ꝛ sic debet credere licet in multis partibus obseruetur quod tales nunciꝫ habẽt aliqua signa, qui bus cognoscantur,in quo consuetudo loci est obseruanda.Si tñ esset extra prouinciam non esset credendum ei sine literis, vt d.§.eos autem.Facit C.de mand.princi.l.i.ꝛ hoc in iudicibus or
8 dinarijs.Sed nuncio delegatorum videtur non credendum si ne literis vt extra de offic.deleg.c.prudentiam.Facit quod no.
9 in tit.de cita.§.i.per spec.Sed an arbiter iudex inferior potest vti nunciꝫ superiorum: ℟espond.sic,in authen.de defen.ci ui §.deinde eos.ibi.ex prouinciali autẽ officio.ꝛc. Sed an eidẽ
✻ nuncio referenti debeat iudex credere cum sit vnus? ª Quia
10 dam dicunt quod non iurisiurandi. C.de testi. Contrarium est
d verum vt hic cum in singulari dicat nuncium.Facit C.de episco. ꝛ cleri.l.omnes.§.verum si apparitorum.ꝛ creditur eis in his que sibi commissa sunt,ꝛ ex eorum officio dependent, vt le citasse
e similia.Facit C.de fal.l. si quis decurio.Similiter quia etiam seruus de facto proprio interrogatur.l.interrogari C.de quest. multo magis infamis.Si vero ei committeretur aliquid.ꝛ refert quod alios fecisse vidisset, tunc in modicis creditur sibi: in maioris nõ extenus vt iudex possit procedere.vt ff de reb.eo.l.magis puto.§.ne tamen.ꝛ C.de accusa.l.ea quidẽ.Facit ff.de custo. reo.l.diuus.ꝛ quod dixi in gloss.super versi.denunciationem.ꝛc.

ADDITIONES.

a T.D.Per nuncium.Vide Cardi. Alexan.in c. cum parati. de appellatio.ꝛ apostil.Alex.in.in l.eum qui.§.i.ff.cõmoda.

b Persone diuites. Vide Felin.in c.prudentiam. in fine prin. ff.de offic.deleg.

c Cum statim.Vide Paul.de Castr.in l.insule.post princip.ff. de iudic.

✻ Nuncio.An sit nuncio credendum.Vide Paul. de Cast.con silio ccxvv.Roman.consi.xcv.vbi an presumatur, q̃ commissio processerit,ꝛ q̃ omnia solenniter gesta sint.

d Credere cum sit vnus.Vide Jason.l.properandum.§.ꝛ si qui dẽ.C.de re.iudi.ꝛ Alexand.in l.j.§.cura carnis.ff.de officio.pre fect.vrb.

e Similiter quia.Vide Jason ponas hic in l.ij.§.si absens.ff.si ex noxal.causa.

1 ℣ Sigillo proprio vel publico creditur in citationibus.
2 Citatio potest signari sigillo alieno,si de hoc mentio fiat in ipsa citatione.
Citatio licet fiat per literas nuncius debet tamen eas portare.
3 Creditur nuncio asserenti se portasse literas citationis,etiam si pars neget.
4 Actor potest portare literas citatorias dummodo presentet co ram testibus,ꝛ notario.

1 ✻ Per literas †Sigillatas ✻ figillo proprio.vel pu blico,vt in l.si publicanus.§.i.de pu blicanis.C.de episcop.ꝛ cleric.l.si qua per calumniã,ꝛ ibi not.ꝛ extra de probat.cap.post cessionem. Potest etiam sigillare alie
a no,dummodo fiat de hoc mẽtionem.ff.de testam.l.ad testim.§.de hoc in Spe.de cita.§.nam de citatione.versic.lite ris igitur cationis. Puto tutius esse,quod tales litere publi
2 centur manu notarij.ꝛ ita multi obseruant, licet autem fiant li tere,tamen est necessarius nuncius qui portet.Sed in hoc dif fert,quia quando solus nuncius mittitur, debet talis esse quod citatus debeat credere ipsum esse nuncium,vt in precedenti gl. hic autem satis est vt credat vel credere debeat literas esse talis
3 iudicis.Sed dices,†quid si negare voluerit literas sibi fuisse portatas? ℟espondeo,iudex stabit in hoc relationi sui nuncij, ideo enim se citatum cognoscit a iudice per literas. An autem fuerit nuncius, ipsius iudicis est cognitio.ꝛ portare ipsas lite est signum euidens, quod sit nuncius, argument.ff. de legat. j.Verum filij.§.eum qui chirographum.C. de donat.l.prima.
4 ¶ Sed an actor ipse poterit portare literas citatorias. Vide tur expressum quod sic.ff.de furt.lege, eum qui. §. si epistola. verbiculo.sed et si interfuit. vbi quis pro se portat epistolam. Sed si pars negaret eam sibi presentatam fuisse, esset graue: q̃ sibi actori crederetur nisi forte literarum presentationem proba ret per alios.ꝛ ideo si presentaret coram testibus.ꝛ notario qui inde conficeret instrumentum,putarem sufficere,ꝛc.

ADDITIONES.

✻ Sigillatas.Adde Anto.consi.ix.ꝛ Old.cõsi.clxxviij.vbi an per literas Episcopi sigillatas,probetur excommunicatio.An autem præsidibus,vel legatis de latere credendum sit absque li teris.vide Rom.consi.liv.Abb.consi.xvij.

a T.D.Facit de hoc mentionem. Vide per Cardi. Alex.c.cũ parati.de appella.ꝛ apost.Alexã.in l.eum qui.§.fin.in fi.ff.com moda.

b Sed an actor.Vide Alex.in l.iuste possidet.ff.de acquir.pos. ꝛ ibi scripsi.

1 ✻ Citatio per edictum competit ordinarijs,ꝛ delegatis a prin cipe.
2 Citatio per edictum iure canonico quibus casibus fieri possit.
Citatio per edictum non fit quando quis citare potest per nun cium,vel per literas.
3 Nuncius quando impediri dicitur: vel non posse quem tute ad locum citationis accedere.
4 Cautela vt antequam fiat citatio per edictũ, quod iudex capiat informationem de non tuto accessu.
5 Terminus in citatione per edictum debet poni cõgruus, vt ve niat in notitiam citati.ꝛ possit ad locum citationis comparere.
6 Judex qui citat per edictum quomodo moderabit terminum dandum citato ad comparendum.
7 Citationis si in termino comparet,ꝛ allegat absentiam citati,ꝛ petit sibi prorogari terminum vt inueniat citatum,terminus de bet ei dari.
8 Judex non veniẽte absente data dilatione, potest contra ipsum vt in contumacem procedere.
9 Citari extra territorium quando possit subditus, per edictũ vel per nuncium vel literas.
10 Papa citat quemlibet vbicunque existentem.ꝛ officialis impe rij qui præest vni prouincie,potest homines existentes in quali bet prouincia imperij citare.
11 Imperator vel princeps secularis nõ potest citare quem in ter ris ecclesie,sed scribit superiori vt notificet.
12 Judex in cuius territorio degit citandus si negligat citationes ad literas citantis notificare, tunc iudex extra territorium ci tat per edictum.vel per nuncium.
13 Citatus qui in primo termino comparuit si postea se absenta uit quomodo citabitur.
14 Citatio per preconem admittitur,vbi citatur incerta persona.
15 Consilium,quid agere debeat iudex, quando citatus in primo termino comparuit,ꝛ non est locus detentioni,ꝛ sic extra territo rium.
16 Citari per preconem,quando quis possit.

a 1 Per edictum. ª Iste modus citandi cõuenit ordinarijs,ꝛ delegatis a Principe ꝛ non alijs.C.quomodo.ꝛ qñ iud.auth. qui semel.Item non so
2 lũ in his casibus.sed in alijs omnibus,vt ibi patet.Sed ex de iure cano.non potest fieri,nisi de speciali commissione Papæ.ꝛ tunc solum contra eos,qui procurant ne ad eos citatio perueniat vel ad quorum loca non potest tute accedi.vt extra de iudic.capi. ij. in cle.que limitatio secunda fuit multum equa vt ibi patet sic pu to iudices in foro nostro dicere practicare, nam isti tres modi citandi permittuntur,alternatiue,ꝛ sic iudicis arbitrio. Sed in his debet seruare equitatem, vt in authentica, insurandum, quod presta.ab his.§.primo.ꝛ per Innocen.extra de constit. c. fin.glo.not ꝛ Archi.de constit lib.vj.si ergo potest per nuncũ citare,vel epistolas,vel literas non est equus quod citet per edi
b cta.ꝛ si faceret,grauaret partem,ꝛ ideo per iudicem appell a
3 tionis,posset infringi processus,hoc autem scilicet quem inter dimi ne ad eum citatio perueniat vel non posse accedi tute,sepe accidit scilicet quando citatur aliqua ciuitas,vel dominus,aut multi ciues vnius ciuitatis argu.extra de rescrip. capitu. statutum.§.cum vero eiusdem lib.vi.Item si locus in quo persona est citanda est rebellis, non enim tute mittitur nuncius ad locum inimicorum.l.sciendum.ff. de legationib.ꝛ l. de etate. ad senat.
4 Trebel.ꝛ l.ij.ff.ex quibus causis ma.Puto tamen recte fieri, antequam hec citatio fiat quod super hoc ad iudicis informa
5 tionem aliquid cognoscatur.d.l.de etate.† Sed quis terminus in tali edicto ponetur? ℟espond.congruus.vt possit venire in notitiam citati.vt possit postea ad locum citationis comparere in ciuilibus,d.cap.j.de iudic.in clemen.ne alias edictum contineat impossibile.vt ff.de eo quod certo loco.l.ij.§.si quis ita. In criminalibus vero datur dilatio longior secundum formam.l ij. C.de exhibẽ.re.que tamen dilatio non videtur necessaria i hec lege cum absque figura iudicij procedatur. cum illa fit solenni
6 tas iuris ciuilis.vt supra not.in gloss.super verbo, figura. †Sed qualiter sciet iudex moderare terminũ.cũ ignoret vbi reus mo retur: ℟espond.ter.est.C.quomodo ꝛ quando iudex.auth.qui

semel. vbi dicit qd iudex presens, debet examinare vbi sit reus,
sed hoc videtur impossibile quod testes examinati corã iudice
hoc dicant, scilicet aliquem modo esse Florentie. Unde oportet
sic intelligi vt dicit text. in authent. de exhib. re. §. illum vero.
vbi dicitur quod iudex examinet inquantũ possit in quã terraz
abijsse dicitur ex eo quod dicitur abijsse. apparet ergo qd suf-
ficit sola fama vel vulgi opinio quod in certum locum dicitur
abijsse. Quod ergo in d. authent. dicitur vbi, id est vbi esse dici-
tur, & ex eo quod dicitur examinet, poterit intelligi summatim
ad sui informationẽ etiam parte non citata vt ibi no. Hec est pra
ctica vera & pulchra, & notab. Quid si hãc examinationem non
fecit. Certe aliquid de substantialibus videtur omissum. vsus ta
men & communis practica hoc non patitur, sed satis est assigna
re terminum cõgruentem per distantiam loci, vbi est, vel vbi ha
bitare consueuit, sicut ibi citare sufficit. l. j. §. j. de lib. agnos. l. iiij. §.
7 pretor. ff. de dam. infec. †Quid si intra terminum comparet ali-
quis, & dicit citatum abesse petens sibi terminum prorogari vt
citatum inueniat, & ei denunciet, an sit audiendus? Respond.
iste videtur excusator ad allegandum causas absentie, ideo au-
diendus faciendo fidem de absentia: quo facto, si petat termi-
num, vt eum inueniat, & ei denunciet est audiendus, vt C. vbi de
crimi. agi opor. authen. qua in prouincia. Sed quid si talis reuer
8 tens dicit †se illum diligenter inquisiuisse, & non potuisse inueni
re vbi esset? Respond. quod procedit iudex tanquã contra con-
tumacem. Nam post illam dilationem auditur, si ille veniat, vel
mittat legitime, alias secus, vt dicta authentic. qua in prouin-
9 cia. hic autem neutrum facit. Sed an predictis †modis quis
possit citari vbicunque sit etiã extra territorium ciuitatis: quod
videtur. C. de episcop. & cleric. l. omnes. §. verum si apparitor. &
de offic. prefec. vrb. l. ij. vbi subditum suum quis citat etiam extra
* territorium * existentem. In contrarium est casus extra de re
iudica. cap pastoralis. in clemen. vbi declaratur quod Impera-
tor per se nõ potest citare eũ qui est in terris ecclesie, sed debet
superiori denunciare vt ei nunciet. Cyn. in quadam disputatio-
ne dicit q illud fuit cõpositum per errorem Canonistarũ. Sed
cum illa decretalis fuerit facta in generali cõcilio, vbi est copia
magna intelligentiũ, non est verisimile quod in illo c. fuerit er-
ratum, vnde temeraria est dicta solutio. Unde dicit Paulus de
Leaza. in d. c. qd ille qui, est iudex alicuius ratione domicilij po
test citare illum extra territorium quacunque citatione, cum ta-
lis absens alium ab isto superiore non habeat per quem citari
possit: & ita loquuntur iura predicta. Si vero loquimur de subie
cto ratione delicti vel contractus, & sic per accidens, & tunc ta-
lis iudex nõ citat extra territorium, vt d. c. pastoralis, & hoc quo
ad executionem faciendam in rebus que alias non sunt in terri-
torio citantis, vt extra de foro competen. c. Romana. §. contra-
hẽtes. lib. vi. Sed certe primum membrum ratione domicilij pla
cet, secundum displicet, primo per dictum. §. contrahentes, vbi
sit citatio extra territorium, etiam quo ad pronunciationem de
mittendo in bonis que nõ sunt in territorio citantis. Secundo
quia directo est contra casum huius cõstitutionis. Et quod sic
intellexerit Imperator, patet, quia citationem factam de rege
Roberto existente extra territorium, asserit legitime factam, et
loquitur hic de citatiõe facta a quocũque qui preest iurisdictio-
ni. Item in causa capitali. Et si dices, hoc Imperator, non po
tuit cõcedo in terris ecclesie. Dico ergo quod Papa potest ci-
10 tare quemlibet vbicunque existentem, †quia ipse est vicarius *
* ipsius, cuius est terra, & plenitudo orbis eius vt extra de iud. c. j.
in clemẽtin. Ita per vniuersum Imperium officialis qui preest
vni prouincie, potest citare homines existentes in qualibet pro
uincia Imperij, quia hoc facit authoritate Imperatoris, d. l.
omnes. §. verũ si apparitor. & d. l. ij. ff. de offici. prefe. vrb. l. & hic.
11 sed Imperator †vel alius princeps secularis non potest citare
quem in terris ecclesie quia etiam illas terras sibi libere reserua
uit, d. c. pastoralis. debet ergo scribere superiori illius loci vbi
persona citanda moratur, vt notificet sibi, vt ibi & ff. de requi. re.
12 l. j. §. 1. Sed †quid si ille iudex scribat quod non vult ei notificare.
Uidetur, quod non imputetur hoc reo: quia per eum non est fa
ctum, vt ff. quod vi, aut clam. l. j. §. si. sed secundum hoc iudex non
potest expedire processum. ergo dic quod habetur tanquam le-
gitime citatus. licet enim ipse de se non impediuerit citationem
fieri, impediuit tamen defensor eius, scilicet, suus superior, quod
sufficit extra de electio. capit. causam. in clem. vbi verũ si propter
c appellati vel suorum &c. Uel dic quod propter eius negligẽtiã:
poterit ipse iudex citare per edicta, vel nuncium, sicut si esset in
eius territorio, argu C. vbi in rem act. l. ij. & de iudi. l. nulli. & quod
13 ibi not. & hoc plus placet mihi. Quid si in primo termino †cita-
* tus comparet, * & postea se absentauit qualiter citabitur? Resp.
aut prima citatio fuit facta simpliciter quod compareat super ta
li negotio responsurus, & tunc veniendo satisfacit primo termi-
no, & eadem solennitate est citandus hac secunda citatione, sicut
in prima, vt dictum est s. in glo. super versi. super dicto crimine.
Aut prima citatio facta fuit magis extense dicẽdo quod veniat
responsurus super tali negotio, & ad procedendum in causa pre
dicta, vt iuris fuerit, vsque ad finem. & tunc veniendo non satisfa
cit termino nisi stet vsque ad finem, quia tunc est intelligendũ vt
d stet in conspectu iudicis ideo tunc sufficit citatio per precone
ipsum citando per ciuitatem, quod iudex facit citare talem
enim si non comparet, procedetur in causa. Aut enim erat pre
sens in ciuitate, & non comparet, & talis proclamatio arctat eũ.
l. si eo tempore. C. de remis. pigno. Aut non erat presens, & ex eo
quod se absentauit a ciuitate erat contumax, ex virtute prime ci
tatiõis, & ex hoc quia morari debet in ciuitate vbi est curia, lic
14 quo in loco sit, incertum sit; Sic etiam admittit †citatio per pre
conẽ quando est incerta persona que citetur, vt dicã. j. Nec obst.
predictis. C. de bo. aut. iud. pos. l. cum proponas. & auth. & qui
rat. in cor. vnde sumitur, quia ibi promisit & iurauit de iudicio si
sti magis respectu partis vt eis cõmittatur obligatio ad inter
se, vt ff. si quis cau. l. ij. in fi. quã respectu iudicis, vt dicatur con
mar, si ibi non est, ideo debet solenniter citari facta inquisitione
e vbi esse dicitur. Consulo tamen[e] ad effugiendũ † predicta q
15 comparente in primo termino in causis in quibus nõ est locus
detentioni, vt ei dicatur a iudice vt certũ locũ in ciuitate eli
gat vbi sit citandus. sicut enim potest eligere domiciliũ. vt. ff. ad
municip. l. domicilium. & l. nihil. ita potest eligere quo ad certum
actum. Quidam autem precipiunt tali sic comparenti, quia est
f ex lõginquo[f] vt singulis diebus, & horis * quibus redditur ius c
* pareat corã eo. Et qr de citatiõe que fit per preconẽ facta est m
16 tio, quero †quando per preconẽ citare licet? Quidã dicũt q cita
re licet reũ, nõ actorẽ vt C. quomodo & quãdo iudex authẽ. q se
mel. & ita videtur tenere Specula. in titu. de cita. § sequit. circa
princ. Sed certe ratio posita in authent. qui semel. scilicet q vox
preconis paucis innotescit, est cõmunis ad actorẽ, & reum. Unde
dictum Specula. potest esse verũ in eo casu, in quo reus potest
esse in loco, vt dixi. Dic ergo, aut est citanda persona certa q cõ
stat eius interesse, aut ignorat quis sit ille cuius interest. Pri
g mo casu ipsa persona citanda est nominatim[g], de ven. inspicien.
l. j. § penulti Sed qualiter? Dic aut est incertũ vbi sit. nec alibi
est ex virtute citationis, & nõ potest citari per preconẽ idest vo
ce pconis, vt d. auth. qui semel. aut debet esse in aliquo loco vir
tute citationis, sed ignoratur locus loci, qr nescitur in qua parte
sit ciuitatis, & tunc sufficit citatio per preconem vt s. ostẽsũ est.
l. si eo tempore. C. de remis. pig. tamen ista citatio non preiudicat
nisi presentibus vt ibi patet. facit qd no. Inn. in ter. de ma. & obe.
c. fi. & hoc nisi citanda esset aliqua multitudo. C. de decur. l. obser
uare. lib. x. & no. per Inn. in c. fi. ext. de ma. & obe. Si vero ignorat
que sit persona cuius interest citari, & tunc sufficit citari per pre
conem, vt l. si vacantia. C. de bo. vacan. lib. x. & in d. l. si eo tẽpore.

ADDITIONES.

a T. D. ¶ Per edictũ. Uide Alex. in l. inter accusatorẽ. ff. de pu
blic. iudic. in versi. vlterius quero in additio. incip. vlterius
Bar. & in l. j. §. presides. in addi. ma. icip. presides ff. de requi
& Ias. in l. fi. ff. de iuris. om. iud. & dixi in l. omnes. C. de episc
& vide apostil. Alexã. in l. si eo tẽpore. C. de remissio. pig.
l. nec quicquam §. vbi decretum. ff. de off. procon. & legi
citatio p edictũ fieri possit, vide Pau. de Cast. cõsi. 50.
filio ccv. & que sit differẽtia inter edictum & peremptoriũ
dem cõsil. iij. & cccxiij. & per Abba. consi. lxij. & qñ sufficiat cita
per proclama. Rom. consi. ccccx.
b ¶ Citet per edicta. Uide Alexand. in l. ij. in versi. secundo prin
cipaliter quero. ff. de appel re. in apostil Bar.
* ¶ Territorium. An quis possit citare sibi subditum existentem
extra territorium vide Old. consil. lxxxv.
* ¶ Vicarius. Idem tenet Aret. consil. lviij.
c ¶ Negligẽtiã. Si iudex nollet vel negligeret exequi literas
mi iudicis illo casu ei permittitur citare condemnatum existen
tem extra territorium per edictum vel per nuncium ac si esset in
territorio. Ita singul. tenet Bar hic. & sequitur Frãcis. de Are
in consi. liiij. incip. diligenter cõsideratis omnibus. & domi. Ia
in l. cum quedam puella. in princip. in fi. & in l. fin. in vij. falle
de iurisdi. om. iudic. vbi dicit hoc dictuz esse singulare. Th. D.
* ¶ Comparet. Uide Fede. consil. clxxij.
d ¶ Preconem. Uide plene per Marian. Soc in rub. extra de
la. in suo tracta. de cita. in artic. xx. quest. xvj. in quarta quest. prin
cip. & ibi videas omnino. Tho.
e ¶ Tamen. No. quod facta citatione generali si semel cõparuit
citatus non debet vlterius procedi ad aliquem actum sine noua
citatione, etiam si fuerit citatus ad omnes & singulos actus vsque
ad sententiam. Fel. in c. licet. causam. de probatio. versic. demum
in hac materia dicit hic Th.

C Longinquo. Quando citatio debet fieri de longinquo, an sufficiat citari semel personaliter ad totam causam: Barto. hic videtur tenere qꝫ sic, & ita tenet. Vide plene nota. per do. Mar. Soci. in rubr. de dilatio. in suo tracta. de cita. artic. xx. questiõ. xv. in fi. questio. vbi plene, & in iiij. quest. vbi etiam abundãter. Decius. Bal. cõsil. ccxxxviij. iiij. iiij. dicit, qꝫ mirab de tali citatione, qꝫ est quedã seruitus, qꝫ quis moretur semper in loco, & qñ citatio ad totam causam fieri possit, vide Paul. Cast. consi. 50. Dec. Dominatim. Vide Bart. in l. si quis instituatur. §. item si conditioni. verſic. quero, quando creditores, & ibi apost. Alex. in ff. de hereditat. instit.

1 ¶ Citatio satis est quod fuerit affixa in loco publico vt moris est nec requiritur quanto tempore stare debet, dum tamen relatio appareat facta.

2 ¶ Preconia debent fieri in locis publicis, nec in relatione debet locus facti preconij exprimi.

1 **Publice.** Canonico debet prius † verbo literas legẽ do in aliqo publico loco citari. postea litere debẽt affigi publice scilicet in foribus maioris ecclesie, ca. extra de iudi. in clem. hic enim circa locum loquitur large: quia sufficit publice propone in loco vbi ius redditur, vel in foro nundinarum. vel alibi vbi a moris est publice fieri preconia, vt in secunda cõsti. Codi. circa fabr. edictis ex more propositis, & quanto tẽpore edictum stet affixum ibi non exprimitur. vnde erit arbitrio iudicis, vt ff. de in re delibe. li. sufficit autem ius actis scriptum esse quod edictũ fuit publice propositum in tali loco: nec est necesse scribi quod tanto tẽpore stetit nec enim presumitur inde sublatum cum hoc 2 facere sit delictum. l. si quis id qõ. ff. de iur. omn. iudic. cautius tamen esset si quis de hoc faceret fieri scripturam. † Preconia etiam debent scribi in locis publicis, & consuetis in dicta constitu. Codi. circa fin, & sufficit quod preco referat se preconisasse per ciuitatem in locis publicis & cõsuetis. etiam si non exprimitur loca. Nã talia loca consueuerunt esse notoria, & sic exprimendo est necessaria. ff. de contrahen. emptione. lege, cum seruo. §. finali. ita obseruat consuetudo.

ADDITIO.

a ¶ Preconia. Vide plene per Jas. l. properandum. §. & si quidem. C. de iudi. ibi vide limitation. m. & bon.

Citata. Persona vel ciuitas.

1 ¶ Vniuersitas quomodo citanda.

a **Citatum.** Corpus, vel collegiũ: sed qualiter hoc fiet. in citatione, que fit per edictum † Solarum est cum ibi sufficiat propositio in loco publico vt in presenti gl. sed cum fit per nũcium vel epistolam quem citabit nuncius. vel cui literas presentabit. Joan. andr. extra de concessio. prebẽd. c. si capitulum. libro vi. dicit quod requirat eum qui habet conuocare tale collegium. cum sufficiat quod illud cõgreget more solito quod si se includeret. vel impediret. ne fieret propositio vel presentatio. perinde habetur. ac si esset facta. & quod sic placet. Potest etiam dici quod sicut vnum hominem singularem quis põt citare. licet sibi caput eius respiciat. & non aliud corpus. ff. de in vocã. l. satisdo. & arg. l. cũ in diuersis. ff. de rel. & fu. fun. sic etiã * si quis vniuersitatẽ potest citare citãdo caput eius. hoc est. illos qui presunt vniuersitati. cõmunitati. vel collegio. l. municipibꝰ. ff. de conclu. & demon. Potest etiam dici quod sicut tutor põt citari in causa pupilli. ita hoc modo rectores in causa vniuersitatis. arg. ff. de pact. item magistri societatem. & l. sequẽ. & de admi. tuto. li. §. sufficit. Sed tu dices illud verũ est quando commissio fieret de citando tutorem. sed si fieret de citãdo pupillum an b sufficit citare tutorem: posset dubitari. Et ideo consilium est, 1 quod fiat eo modo de citando tutorem & pupillum. & de citãdo rectores administratores. & vniuersitatẽ. tunc sine dubio sufficit citare rectores. Potest etiã dici, quod sufficiat quod nũcius per terram clamet quod ipse ex parte talis iudicis citat talẽ vniuersitatem. Cum enim talis citatio fiat de multitudine, sufficit fieri per preconẽ vt dictũ est. C. in gl. sup verbo. per edictũ. Per citationes autẽ istas que fiũt de rectoribꝰ vniuersitatis. vniuersitas constituit contumax ficte. non antẽ dicitur vere contumax quasi dolo se occultans. ff. de reg. iur. l. non potest dolo carere.

ADDITIO.

a T. D. C Citatum. Vide Alex. and. in l. non potest. ff. de regulis iuris. in additio. Bar.

* C Vniuersitatem. Vide supra. in ver. vniuersitatis. vbi qualiter citetur.

b C An sufficiat. Vide Bartol. in l. prima. §. sufficit, & ibi apost. ff. de adminis. tut.

c C Clere cõtumax. Vide Alex in l. properãdum. §. sin autẽ reus in fi. C. de iudic. & Felyn. in cã. vt lit. non contest.

1 ¶ Lese maiesta. in crimine non sufficit quod quis sit vere contumax.

2 Iudex non procedit quando ei constat citationem nõ peruenisse ad notitiam citati.

3 Citationis si in termino aliquis comparet allegans citati absentiam & iustum impedimẽtum, & tamẽ iudex procedat, processus est nullus.

4 Citatus quando in termino nõ comparet necessario non est accusanda contumacia nisi quando proceditur per accusationem.

4 Cautela vt iudex accusatore absente possit eius defectum supplere.

a **Neglexerit.** Vere, ficte, seu presumptiue: hec enim constitutio nõ requirit quod quis sit 1 vere contumax. quod patet ex modo citandi per edicta, de qua citatione non constat quod ad notitiam peruenerit. & hoc nisi in 2 dicit † constet hoc ad citatum non peruenisse vel ipsum esse vel fuisse legitime impeditum quo minus veniat, & tũc si vltra procedit. ipso iure nullum esset quia deficit substantiale: nam nõ vere, nec ficte neglexit. quod requirit hec lex. & nota. per glos. ff. de re iudic. l. quesitum. & fuit opinio Joan. Andr. in l. contumacia. §. fina. eodem titul. Sed quid, si in termino † citationis comparet aliquis excusator dicens citatum fore absentem ita qõ non potest in eius notitiam peruenire: vel qꝫ est legitime impeditus, & iudex vltra procedit, an valeat: Dic quod si excusator obtulit se probaturũ, & iudex contempsit, quod processus est nullus, quasi per iudicem steterit, quo minus fiat, alias secus. Facit extra de app. capitu. interposita. saltum tamen est ius parti petende restitutionis ex causa iuste absentie. C. quomodo & quando iud. l. ab eo. ff. de in integ. restitu. l. fi. & quod ibi not. Et in autẽ 4 fit necesse † quod in termino quis cõtra citatum se presentet vt b neglexisse dicatur? Respond. non: cum proceditur per inquisitionẽ factam ex officio, vel per denunciationem cum iudex sedens semper sit presto. Sed cum per accusationem proceditur, c secus videtur ad similitudine causarum ciuilium. vt C. de iudi. l. properandum. §. i. Sed in criminalibus est hoc diuersum, quia accusatore desistẽte. vel defuncto potest iudex procedere vt C. de abo. l. ũ. & ff. de pub. iud. l. pe. in princi. Nam si constaret quod iudex vellet ibi supplere defectum partis sufficeret. † Ideo quidam in partibus Italie faciunt sibi concedi licentiã ab accusatore vt eo absente possint expedire processum, & tunc constat quod partis supplet defectum. In casu tamen huius constitutionis constat quod hoc non requiritur, cum possit fine figura iudicij procedi.

ADDITIONES.

a ¶ Th. D. C Neglexerit. Vide Bar. in auth. qui semel. in iij. questione in versi. communiter, in fi. in addi. Bar. C. de probat. & in l. quesitum in duobus locis. ff. de re iudic.

b C In termino. Require in versicu. publice. in apostil. que inci. preconia.

c C Neglexisse. Vide Bar. in l. inter accusatorem. ver fi. quero. ff. de pub. iud. & ibi in addi. Bar. scripsit Bar.

1 ¶ Terminus intelligitur peremptorius quãdo proceditur sine figura iudicij.

2 Monitio iudicis ad audiendum sententiam dicitur peremptoria.

3 Monitio, & protestatio, que fit extra iudicium, intelligitur peremptoria.

a **In termino.** Et hoc quia singulari nũero[a] loquitur, patet quod vnus tantũ ter 1 minus fuit assignatus. Et quo † patet, quod in his, quibus potest procedi sine figura iudicij terminus intelligitur peremptorius, etiam si non exprimatur. * Facit extra de verb. significatio. 2 c. sepe. in clemen. † Itẽ si iudex vna voce admoneret eos, vel alium quem ad audiendum sententiam, intelligitur peremptorie. C. quomodo & quando iud. in l. secunda. & ibi not. alias peremptorie dici debet, vt dixi supra in gl. super verbo, super dicto crimine. † Item admonitiones, & protestationes que fiunt extra iudicium intelliguntur peremptorie, cum semel sufficit fieri. l. & itia. §. Imperator. ff. de leg. ij.

ADDITIONES.

a Th. D. C Singulari numero. Vide plene Jas. in l. fin. ff. de fer. & Felyn. c. licet causam. de probat.

* C Exprimatur. Sequitur Roma. consil. cccxliij. incip. quo ad primum. versi. ex quibus superest.

Personaliter. Hoc verũ in crimine, vbi est pena infligenda in corpus, &c.

1 ¶ Procurator in criminalibus nõ admittitur etiã si ex forma

statuti contra absentem procedi possit.
2 ¶Procurator in criminalibus admittitur quãdo pena venit imponenda a relegatione infra.
3 Vniuersitas in causis capitalibus respondet per procuratorem. Vniuersitas accusando prosequitur accusationem per procuratorem.

Legitime. Ut per eum procuratorem, vel syndicũ, ꝛ
1 a sic videtur hic casus, †quod in causis capitalibus vbi potest ferri sententia in absentem admittitur pro-
✳ curator, quod tenet Dy. in l. penult. §. ad crimẽ. ff. de pub. iud. per regulam posita in l. seruum quo. p. §. publice. ff. de proc. ꝛ dicebat quod vbi per statutum potest damnari absens potest interuenire procurator, quod non placet. Nam etiam de iure antiquo reperitur in casibus quod absens potest de capitali crimine damnari in casibus specialibus. C. de pen. l. ne diu. ꝛ. ff. ad l. Corn. de fic. l. lege Cornelia. vers. ꝛ qui hoc crimine. secundum vnum intellectum. Item in causa appellationis, altero absente lit. non cont. potest deuenire ad diffinitiuã. C. de tempo. appel. l. fin. §. illud. ꝛ tamen tunc non admittitur procurator, vt ff. an per alium cause appel. l. prima. Item procurator rei debet satisdare iud. sol nisi a dicta satisdatione a domino fuerit releuatus, vt Inst. de satisda. §. si vero aliquis. Sed hic procurator non potest satisdare, nec dominus a satisdãndo releuare eum potest. Item qõ Dyn. dicit de statuto est aduertendũ qm̃ statuta Italie cõmuniter permittunt damnari absentem propter contumaciam tantũ. Sed si admitteretur procurator iam non esset contumax. Non obstat. d. §. pub ice. Nã vbicunque posset damnari absens de iure communi iudex debet ex officio perquirere veritatẽ pro vtraque parte. vt C. quomodo ꝛ quando iud. authen. qui semel. ꝛ C. de appel. l. amplorem §. primo. ꝛ dicam statim in glo. super ver. receptionem. merito quilibet excusans innocentiam auditur non vt procurator, sed vt quilibet. Et hoc est quod dicit ibi ter. quamuis verba pro eo facientem. ꝛc. ex eo quod dicit quamuis apparet quod non requiritur quod si procurator. ꝛ hoc dixi in §. ad crimen. in l. pen. ff. de publ. iud. Non obst hec litera, quia
2 exponet †quod intelligitur eo casu, quo pena a relegatione infra venit imponenda. vel intelligitur legitime scilicet, per procuratorem eo casu quo venit imponenda pena a relegatione infra: quod potest esse in his que ipsum crimen quocunque modo tangunt, vt supra dixi in glo. super ver. tangat. Item ad ipsum crimen potest referri. ꝛ dic personaliter, id est quando aliqua persona citata est legitime scilicet quando proceditur contra aliquã
3 communitatem, vel corpus, vel collegium. ꝛ sic not. †casum qõ etiam vniuersitas in capitalibus respondet per syndicum. vt C. de re mil. l. tam collatores. lib. xii. ꝛ not. per Lyn. C. qui accu. nõ pos. l. ij. ꝛ eo modo est casus quod eti im si per vniuersitatem
b fieret accusatio posset prosequi per syndicum. tamen hic loquitur generaliter ex parte rei ꝛ actoris. vt dixi supra in fin. gl. super ver. super dicto crimine. licet Dyn ꝛ Lyn. communiter dicant contra in dict. lege secunda. ff. de accus. §. fin.

ADDITIONES.

a ¶Potest ferri. Vide Bar. in l. penul. §. ad crimen. ff. de pu. iud. in ver. sed primo quero. ꝛ ibi in addi. meis. ꝛ Alexan. in cons. iij. in vi. volum. in ij. col. viso statuto. ¶Thom.
✳ ¶Procurator. Vide Bal. cõsi. xv. lib. iij. ꝛ dicunt. do. de Rot. decis. clj. in nouis. qꝫ valet processus gestus cũ procuratore. qui comparuit in criminali. ꝛ nõ fuit oppositũ. ꝛ idem tenent decis. cccclxxxij. ꝛ potest interuenire procurator in causa criminali, vbi agitur de priuatione beneficij vt ydem decidunt decis. cccccxx.
b ¶Yeret accusatio. Vide Bart. in l. ij. §. fi. in fi. ff. de accusatio. ꝛ ibi apost. Alexan. Thom.

a **Perinde.** ¶Non tamen per omnia. ꝛ sic gratia contra rietatis tollende. Non enim sic potest fieri executio in absentem sicut in presentem de qua executione hic dicitur. ꝛ infra dicetur. ꝛ idem in omnibus, que in absentem nõ cadunt sicut in presentem de hoc multum not. glo. ad l. Jul. pecu. l. sacrilegij. vbi autem contrarietas nõ resultaret, perinde esset quo ad omnia scilicet quo ad tẽpus. quo ad modũ, ꝛ quo ad certas qualitates. ꝛ idem in certis aduerbijs ꝛ nominibus signi
✳ ficatiuis similitudinẽ, vt ff. de ali. ꝛ cib. leg. l. a filio. §. testator.

ADDITIO.

a Tho. ¶Perinde. Vide Alex. in l. miles. §. iudicati. ff. de re iudi. Bar. in l. j. §. lex falcidia. ff. d. l. falcid. ꝛ in l. j. ff. de preuari. ꝛ in l. sacrilegij. ꝛ in l. j. §. fi finita. ff. de dam. infec. ꝛ dixi in d. §. lex falcid. ꝛ in d. l. j. de preuari. ꝛ ibi Alexand.
✳ ¶Similitudinem. Vide Roma. late cõsi. cccxxxiij. ꝛ Cald. consi. viij. de verbor. sig.
1 ☞ Litis contest. dicitur fieri in presentia.
2 Absens vbicunque damnari non potest, peruenitur ad diffinitiuam absque litis contest.a.
3 Actio pro actore perpetuatur, etiã si reus citatus est cõtumax.
4 Judex debet scribere ¶Principi quando post sententiam latam apparet de innocentia accusati.
5 Contumacia sola de iure communi non facit quem haberi pro confesso.

1 **Contestata.** Cõtumacia de qua dixi §. ex vna parte equiparatur personali presentie. lit. contest. ex alia parte, nec enim sufficeret quem esse presentem, nisi lis esset contestat. quando ordinarie proceditur, nec sufficeret lit. contest. nisi quis esset presens. lege, absentem. ff. de pe-
a ꝛ hoc in capitalibus. in alijs secus. vt no. in dict. l. absentem.
2 dixi. Et no. diligenter, qꝫ vbicũque †absens potest damnari, peruenitur ad diffinitiuam ante lit. contest. quia illa cõtumacia ha-
3 bet vim contestationis. vt C. vbi in rem act. l. ij. ꝛ sic puto actionem perpetuari etiam pro actore. si ipse esset cõtumax. seruatis omnibus citationibus que ponuntur in authentic. qui semel. C. quomodo ꝛ quando. iud. cum talis contumacia habeat vim contest. litis pro vtraque parte. quod patet, quia pro vtraque parte iudex examinat causam.

ADDITIO.

a T. D. Cy. absentem. vide ibi Alex. ꝛ Jo. Igne. in sua quest. an Rex Francie recognoscat Imperat. in v. speciali.

Receptionem. Hoc facit pro vtraq; parte. Judex debet perquirere veritatẽ pro vtraque parte. vt in auth. qui semel. C. quomodo ꝛ quando. iu. ibi perquisita veritate. ꝛc. ¶Potest etiam absentem absoluere. C. de iudi. l. properandum. §. finautem ex gestis. marine in ca-
4 sis capitalibus †vbi etiam si post sententiam appareret de in-
a centia debet iudex principi scribere. ff. de quest. l. j. §. fi quis
5 tro. †Item ex hoc apparet quod ex sola contumacia de iure cõmuni quis non habetur pro confesso, vt dixi in l. lege Cornelia. §. fin. ff. ad senatusc. Silla.

ADDITIO.

a B. A. ¶Scribere. Vide Bartol. in sua quest. incip. iudex male. Angel. consil. cccix.

Publicationem. Not. in casibus in quibus potest procedi sine figura iudicij requiri publicationem. Item no. in criminalibus publicationem fieri. ¶Item not. procedi ad receptionem, publicationem testium, lite non contest. etiam contra eum, qui non est vere contumax. quod est contra ea que not. Dyn. ff. de damno fec. l. iij. §. toties. ꝛ sic faciunt pro not. ꝛ his que hic diximus.
1 ☞ Conclusio in criminalibus non fit.
2 Dilationes due dande sunt actori, ꝛ reo tres in criminalibus cum aliqua cause cognitione.

Sequentia Ut reprobationes testium productiones instrumentorum. ꝛ allegationes. C. de iudi. l. auth. iubemus. ꝛ ad interrogatiões testiũ pro declaratis dictis eorũ si que essent obscura. conclusionẽ † aut in criminalibus non puto fiendam, imo quãdocunque quis se vellet defendere debet audiri. l. vnius. §. cogniturum. ff. de quest. ar-
2 j. de quest. in fi. ¶Intelligo † tamẽ actori dandas duas dilationes reo vero tres, cũ aliqua cause cognitione, vt ff. de fer. l. finali etiaz dilationes dabit iudex cũ maiori causse cognitione. Illud men puto sufficere qꝫ videat iudex dilationẽ postulari veritate, non causa differende litis, ꝛ hoc modo debet intelligi cogniturum. de effectu autem publicationis dixi plenius quã feci de authent. at qui semel. C. de probat. ꝛc.

Diffinitiuam. Vides ergo casum in quo iudex reo potest negotiũ liquiari ꝛ diffinitiue pronunciari in criminalibus. Simile C. de pen. ne diu. ꝛ ff. ad l. cor. de fic. l. lege Cornel. vers. ꝛ qui hoc crimine. dũ vnã lec. in capitalibus hoc erat de iure antiquo, vt ff. de l. absentem. In ciuilibus vero quid iuris sit absente actore reo. dic, vt C. quomodo ꝛ quando iud. authen. qui semel. ꝛ C. iudi. l. properandum. §. j. cum seq.
1 ☞ Citari quando debet pars tempore executionis.
a **Executionem.** Hic est casus, qꝫ pars non
1 iterum citanda. ꝛ tempore executionis, quod est verum si per sententiam liquet executionem esse faciendam, vt si condemnatio facta fit in rem. vel ipsa res restituatur, ꝛ vendatur. vel si est facta condemnatio in personam, persona capiatur. ꝛ puniatur: solum enim hoc est necesse fieri, quando fit illa persona condemnata. ꝛ ideo exigitur ab eo quedam confessio super hoc, ꝛ proceditur ad executionem: secus aliàs, sicut erat cum capitur aliquis aduocatus, vt ff. de cust. reo. diuus vers. fic ꝛ diuus pius. ꝛ ibi dixi. Si autem condemnatio esset facta in pecunia, ꝛ pro ea caperetur, ꝛ vederetur res vna pro alia, tunc debet pars citari, qꝫ in hoc certa cause cognitio requiritur
b vt l. a diuo. pio. §. fi in venditione. ff. de re iu. ꝛ ibi dixi, ꝛc.

Additio

ADDITIONES.

a Tho.D.Cterum citanda. Vide Aler. in l.si ad diē.in addi. Bart.in apost.mag.ff.de re mili.t Joā.Igne.in dispu.an Rex Francie recognoscat Imperato. in xvij. speciali.t Jas.in l.i.C. de nu.t facign.t Aler.in consil.lxxij.in causa t lite verten. inter Gabrielem,t Felyn.in c.ex ratione.de appel,

b Dixi.tc.Et ibi vide Ale.in ver.vlti.fuit opi.Bart.hic t ibi vide plures limitationes ad dicta per Bart.hic.

c Assessores quibus limitatur tempus ad fiendum processuz, non possunt expedire,nisi prope finem termini.

Procedatur. Innuit quod iudex habeat necesse facere hoc.In contrarium videtur

1 Non quicquid.ff.de iud.t C.quomodo t quando iud.l.i. Sol. instantia cause criminalis est biennium.C.vt intra cer.tem. cri. questio termi.l.i.vnde non cogitur sententiare,nisi prope finem biennij.t C.de iudicl.properandum.§.huiusmodi.t no.C.quō t quāiud.l.i Et sic no.t prio assessoribus quibus limitatur certū tempus ad fiendum processum quod non possunt expedire nisi prope finem termini,t hoc vt non cogatur sententiare ante:ea autem lata, executionem cogitur facere secundum formam l. si quis intra.C.de bo.dam.t etiam in personam si haberi poterit. Lex reis.t l.si vendicari.C.de pen.tc.

Legibus Hec est quarta pars in qua ponitur clausula derogatoria,

1 Clausula non obstantibus.est necessaria si refertur ad statuta municipalia,t procedant iura derogatoria.

2 Nominatim facere mentionē de lege cui derogatur, non requirit, sed sufficit quod dicatur non obstante aliqua lege derogatoria.

3 Clausula non obstante quod non est necessaria quando Imperator rescribit ad vtilitatē publicā secus si ad vtilitatē priuatā.

4 Statutum sequens non tollit precedens habens clausulam derogatoriam,nisi fiat specialis mentio de primo.

5 Statutum sequens tollit precedens non habens clausulaz derogatoriam si sint contraria.

6 Clausula non obstante aliqua lege si in lege noua est,potest tamen per alias leges priores limitari,t distingui.

7 Extravagans.Ad reprimendum.non tollit modum procedendi de quo in.l.C.si quis Impe.maled.

8 Lex noua non limitatur, nec distinguitur per leges veteres si in lege dicatur,non obstante lege, que generaliter vel specialiter contrarium dicat.

9 Leva naquando est specialis quo ad personas t magis generalis quo ad causas alias specialis quo ad causas t generalis quo ad personas,an tunc prima limitetur per secundam, vel secunda per primam.

10 L.fina.C.in qui.cau.in inte.restit: non est necessa. limitatur per l.properandum.C.de iudic.

11 Clausula.non obstante, quando tollat priuilegia.

Priuilegia extra corpus iuris posita tolluntur per simplicem clausulam.non obstante.

12 Priuilegia inserta in corpore iuris quod nisi specialiter tollantur vel nisi per legem specialem sequentem habentem maiorē speciem.

13 Statuta vel consuetudines quando per legem habentem clausulam,non obstante tollantur.

a **Non obstantibus** a Clausula hec non obstantibus,quid importet.

b Verbū dictū est. Hā † quāz refert ad iura municipalia ciuitatis

1 quo casu aut procedunt iura derogatoria, t est necessaria clausula non obstantibus:vt C.de precib.impe offer.l.quoties.t ibi no.t Cū cautus vel vti.pub.l.fi.t ibi no.ff.de const.princ.

2 l.i.in fi.finis.Sz an necesse sit quod dicat notiatim nō obstāte tali lege,quia d.legibus dubitant. Sz gl.in authen.hoc inter liberos C.de testam.videt tenere quod sit necesse exprimi. Itē no.ff.de legā.ij.si quis in principio testamenti. alī quod nullo modo requiratur.ff.de excu.tut.l.idē Vlpianus.§.i. Sz ibi tutela est onus temporale.t ideo de facili potest remitti nec hz precedentem legem derogatoriam: vt C.de precib.imper. offeren. l. quoties. hoc est necesse,quod dicatur.nō obstāte tali lege.Sed puto q̄ sufficiat, si dicatur non obstante aliqua lege derogatoria,vel que hoc fieri prohibeat,t similia. Hoc enī est expresse mentionē facere hoc est, de certa specie legum: non enī est necesse,quod noietur lex,hoc enī esset nominatim . t singulariter mentionem facere,t hoc non requiritur,d.l.si quis in principio testamenti.t ibi declarauit,t hoc cum † Imperator rescribit ad priuatam vtilitatem alicuius.Sed si ipse rescriberet ad vtilitatem publicam,videtur contra omnem legem contrariam dispēsare:vt ff.de re iud.l.quidam consulebant in fin. Ratio quia tūc nulla precedit clausula derogatoria. Item l.rescripta.t l.nec dāmnosa.C.de preci. imp. offeren. habent in se clausulam derogatoriam solum ad rescripta ad vtilitatem partium cōcessa.t ideo si Imperator aliquid statuit,ius commune corrigendo non est necessaria illa clausula , non obstante aliqua lege: quia eo ipso, quod posteriores condidit contrarias, priores videtur tollere, l.non est nouum.t l.§z t posteriores.ff.de legib.extra de const. c. j.lib.vi. Dic ergo ista clausula non fuit necessaria.nec est dubiū, quin possit tollere ius commune etiam si precedit aliqua clausula derogatoria. Hec obst. C. de legibus.l.humanum.t quod ibi

4 no.Quid ergo † dices ' in statuto si pcedit aliud statutū habēs

c clausulam derogatoriam,an sit necesse quod fiat specialis mentio de primo? Puto,quod sic,arg.d.l.si quis in prin. test.t dixi in repeti.l.oēs populi ff.de iust.t iur. Pro hoc facit.qz quicqd iuris fit in principe aliqualis ratio est in populo. Hā facit priuatus premitti illam clausulam timens ne instigatu vel decaptione aliquorum ad aliud inducatur,ita populus vel vniuersitas videtur timere cum equiparatur pupillo, que ratio cessat

5 in principe ius commune condente.† Sed si statutum pcedens non habet clausulam derogatoriam eodem modo per sequens statutū cōtrarium primo primuz videtur sublātum eadem ratione.t hec vera,si precedentia iura sunt omnino contraria. Si aūt per aliquam limitationem vel distinctionem adiuuari possunt

d dnon tolluntur d.l.sed t posteriores. Nam authen. offeratur. C.de lit.const.que dicit specialiter satisdandum restringitur ad

6 eum qui nō possidet immobilia,vt l.sciendū ff.qui sat.cog.†.Sz

e quero si in lege noua est dictum.nō obstāte aliqua lege, an p hoc tollat, ne per priores limitetur,t distinguatur ? Respondeo.non sed intelligitur non obstante lege aliqua .s.contraria , q̄ non possit cū hac sustineri,vt in auth.de succes.ab intest. circa princ. t in gl.super ver.vacātib. Pro hoc facit C.com.de suc.aut.itaqz. in eo qō ibi disputatur,an sit correcta lex.de emācipatis. C. de

7 leg.her.in gl.in ver.vtroq; parēte.Et ex hoc patet,† q̄ modus pcedendi in hac const.inductus non hz locum in casu legis i.C. si quis Imp.mal. Nam cum ibi sit specialiter prouisum p hanc

f legem ' loquentē generaliter de crimine lese maiest. t eā tāgēti us, non videtur propter hoc ei derogatū.p hoc facit in authen.hec cōstitutio interptatur priorem constitutio tc.nā p illā intelligitur sublata l.fin.C.de sac.sanc.eccle.que generaliter loquitur, non autem constitutio specialis que est in authen.vt ecclesia Roma.C.de sacrosan.eccle. auth. quas actiones, licet gl.

8 in illo variat.† Sz si in lege noua diceretur nō ob.aliqua lege, que generaliter vel specialiter in contrarium loquatur ' tunc dicte leges non distinguerent.nec limitarent.lēgz noua nam.nec haberet locum l.sed t posteriores.¶ de legi. t videntur vera t vtilia. Sed cum in hac constitutione sit data iudici,licentia,pceden di sine figura iudicij, quibusdam autem in his qui in sacris scriptis militant est cōcessum.vti in modum procedendi prerogatiua gauderent.vt C.lib.xij.de priori.sacro.scri.l.in sacris. an eis in

g casibus s in hac constitutione comprehēsis hec priuilegia obseruabuntur,videtur quod nō ex eo q̄ sic dixit, cuiscunque status vel dignitatis,tc.sed hoc nō facit,qz hic de statu t dignitate generaliter fit mentio,ibi cuidā dignitati vel ordini specialiter indulgent aliqua priuilegia,t sic illa tāquā specialis magis debet limitare hanc posteriorē,vt ff.dictū est.Ecōtra,videtur,nā illa loquitur in omnibus causis criminalibus t ciuilibus generaliter hec specialiter in crimine lese maiest.t in tāgētibus:t sic videtur

9 q̄ hec vt specialis limitet,t restringat illā.Quid † dicemus:dubiū est in hoc,qz prima magis specialis est quoad quid.s.quo ad personas:t magis generalis quo ad quid. s. quo ad causas.hec ecōtra est magis generalis quo ad personas , t magis specialis quo causas.an secunda limitetur per primam, an prima per secūdā.hec ambiguitas quodāmodo perpleritas est, cū in neutra istarū dispositionū possit genus a specie separari ex virtute proprietatis sermonis.t ideo ad mētē legis recurrendū est. Dicigitur,qō si ius singulare semper est introductū propter aliquā vtilitatē,vt ff.de legi.l.ius singulare cū ergo tā l.i.quā.§. aliquid speciale.t singulare cōtineat,hoc est pro ter,aliquaz vtilitatē. Debemus ergo illud speciale cōseruare in eo in quo euidētior t maior vtilitas h reperitur,ista enim est benignior interpretatio. vt

h ff.de legib.l.benignius. t qz causa magis priuilegiata prefertur vt no.C.de priui.do.l.i.t ff.de priui.cre.l.priuilegia.§. ¶ si in proposito cū specialitas huius cōstitutionis sit propter vtilitatē vigētissimā,vt §.in prin.huius legis,dico hāc legē restringere illā.l.i sacris.que in priuilegiū personale t dignitatis est introducta. Et

10 etiā in fauorē minorū videmus,† qō lex inducta est vt cōtra eos nulla currat prescriptio,vt l.fi.C.in qui.cau.in inte.rest. ō est necessarbec prouisio est generalis quo ad causas.t specialis quo ad personas minorū. Est t alia cōstitutio, que limitat tēpus istātie

i t hoc fauore publice vtilitatis :ne lites fierēt immortales Pro peradū.C.de iud.t hec generalis quo ad personas omnes ittigātium t specialis quo ad causas.s.quo ad prescriptionē instātie,t

per hāc l. properādū ꝛz fit antiquior in tpib. instātie. de iure antiquo limitatur illa l. fi. ꝛz fit posterior, vt no. in l. i. C. si aduer. rem iud. ℨz si lex antiqua haberet causam spectaliter maiorem ⁊ fauorabiliorem tunc limitaretur lex noua eadem ratione. Si vero non esset rō specialitatis fauorabilioꝛ vnā quā altera tūc putarē legē nouā pullere. ista sepe occurrūt in ista ciuitate. †Secūdo vero casū principali qñ hec clausula refertur ad priuilegia, sciendū est. q; si qua lex simpliciter emanat non videt tolli p eaz aliquod priuilegium alteri concessum, vt in ꝑ. constitutione Cod. ℌ. si quelibet. o. ⁊ intelligo priuilegiū qō fauorē alicuius contrahentis ecus. si Imperator ad aliquā singularē cōnem respicit spaliter, ita q; faceret iure cōi: vt C. de legib. l. ꝑ. tunc per illam l. contrariam videret tolli: vt in ꝑ. const. ꝑ. ℌ. si que vero, ibi. si vero pro certis capitulis. Si vero in lege dicitur non obs. priuilegꝫs. intelligitur in corpore iuris nō inclusis. ℙā illud. quod in corpore iuris, claudit per hoc tolli non videtur, vt C. vbi de cri. agi opoꝛ. auth. qua in prouincia. ⁊ ibi no. ⁊ ff. de iud. l. heres absens. in prin ⁊ ibi no. ⁊ sic no. de priuilegꝫs extra corpus iuris positis sufficere clausulā derogatoriā seu reuocatoriā generalē: facit extra de sepul. c. fin. in cle. †Ho etiā priuilegia in corpore iuris inserta nō reuocāri, nisi spāliter diceret ad illa trahi, vel nisi esset aliqua lex spālis seqns que haberet magis fauorabilē rōnem specialitatis, vt dictū est. ℭ Et eadez rō est in priuilegio vni concesso per principem si alia priuilegia suspenderentur. ⁊ eodem modo intelligas in inferioꝛe a principe q; aliā dispositionē vult tollere priuilegia a se cōcessa alteri. † Tertio casu qñ hec clausula refertur ad statutū, vel consuetudinē tūc si de hoc i lege noua vel priuilegio nil diceret non videt reuocatoꝛ. qz legislatoꝛ pō ea, probabiliter ignoꝛare: vt extra de cōst. c. i. ꝛz in contrarium facit. ff. de sepul. vio. l. ꝑ. ℌ. diuus. De quo dic vt ibi tangitur. C. de testam. l. i. ⁊ hoc pꝛout loquimur de legislatoꝛe vniuersali. ℙā legislatoꝛ particularis statuta ⁊ cōsuetudines suas ita debet scire sicut legislatoꝛ vniuersalis legē vniuersalē. ℙSi vero in lege, vel priuilegio, de predictis statutis, vel cōsuetudinibus fit mentio, ponēdo clausulā q; illa nō obstēt, tūc illa sublata, quatenus alteri legi cōtradicūt et ſi nō fiat de his spālis mētio. auth. cassa. C. de sac. sanc. eccle. ⁊ de fur. auth. nauigia. ⁊ C. cōmu. de succes. authen. oēs peregrini. ⁊ sic in presenti cōstitutione, qua ꝺz legibus vel consuetudinibus non obstantibus quibuscunq; exponе legibus, q; cū hac lege sustineri non possunt: ⁊ cū dicit consuetudinibus quibuscunque. dic siue generaliter, siue specialiter sint approbate. ℙā ꝓ illas hec lex nullam limitationē recipit. De hac clausula, nō obstā. ⁊c. multa dicit Jo. And. extra de concess. preben. c. i. lib. vi. p iura canonica que ipse alleg. que videre potes, si expedit: in difficultates tamen predictas non intrat.

ADDITIONES.

a **B. L.** ℭNō obstā. Vide de hac clausula Bal. cōsi. i. de rescrip. ⁊ cōsi. i. ⁊ ri. de priui. Jo. de Ana. consi. lxxxi. ⁊ cxiij. Pau. de Cast. in consil. lv. ⁊ seq. ⁊ cxxx. ⁊ cccxv. ⁊ ccccl. xiij. Fed. consil. ccxxiij. p Aler. cōsi. ci. ⁊ ibi qs vti pōt pdicta clausula. Ang. cōsi. cxxxvij. Bal. consi. cccxvij. ⁊ cccxxij. ij. lib. ⁊ consi. xv. ⁊ cccccxiij. ꝑ. lib.

b **Th. B.** ℭQuid importet. Vide addi. Fran. de Silbe. quam ponit Bap. Se. in l. oēs populi. ff. de iust. ⁊ iur. ⁊ vide plene Ale. in cōsi. cxxj. iij. vo. viso pcessu. ⁊ in cōsi. xcij. incip. pspectis. in vi. vol. ⁊ de clausula nō obstā. vide plene p Fede. in c. nōnulli. extra de rescri. vbi examinat hāc materiā ⁊ in c. accedēs de prescri. per Jas. in l. ſi. C. si contra ius vel vtil. pu. ⁊ in l. actione. de trāl. ⁊ in l. sed ⁊ ſi quis ℌ. quesitum. ff. ſi quis cau. ⁊ Ho. de sm. Gem. in c. si propter tua. de rescri. lib. vi. ⁊ de clausula nō obstā. colla. alteri facta. vide Felyn. in c. causam que de rescri. ⁊ Aler. in l. ex facto. ff. de vulg. ⁊ pup. vbi ponit. p clausulam non obstā. princeps subdit plenaria ptāte. ⁊ idem in l. ꝑ. ℌ. si is pro quo. ff. qꝫ quisq; iur.

c ℭQuid ergo dices. Vide plene de hoc dictos Bart. per Bapt. Seue. in repe l. omnes populi. ff. de iust. ⁊ iur. in ver. circa secundam ⁊ in d. l. omnes populi. in addi. Bar. apo. in ver. ſi. gaudeat. ⁊ in ver. ad contraria. Tho.

d ℭAdiuuari possunt. Ho quod contrarietas in statutis euitanda est que debet interpretari vnū per aliud. ne resultet contradictio. secundum Bar. hic. ⁊ adde eundem Bar. in l. omnes populi. vi. q. prin. ff de iust ⁊ iu. l. sanctio. in verb. circa hoc quero. ff. de pen. ⁊ Bal. in l. executoꝛem. C. de execu. rei iud. ⁊ in l. pen. in fin. C. per quas perso. nob. acquir. Tho.

e ℭAliqua. Vide plene per Bapt. Seue. in l. omnes popul. de iust. ⁊ iur. vbi ponit plures concordan. ad dicta Barto. hic.

f ℭPer hanc l. Not. quod Barto. hic vult quod lex generaliter loquens nunquam intelligitur derogari in casu in quo est aliquid speciale statutum. adde Bart. ⁊ doct. in l. sciendū. in princ. ff. qui testi. cog. per Jas. in l postquam. C. de pac. ⁊ vide Phil. Franc. in c. vt debitus. de ppel.

g ℭEt is in cōsibus. Vide Jo. Igne. in sua dispu. an Frācie Rex recognoscat Imp. in rvij. speciali:

b ℭEſt maioꝛ vtilitas. Vide multas concoꝛ. ad dictum Bar. hic per Pe. de Anch. in c. canonum statuta. de consti. ⁊ Aler. plene in consi. lxv. vij. vo. incip. in causa ⁊ lite vertente.

i ℭFauore publice vtilitatis. Vide Felyn. in c. nonulli. in ꝑ. vij. fallit. de reſcri. vbi vult, q; qñ reſcriptum emanauit fauore Reipubli. quod licet fit contra ius non tamen requiritur illa clausula: nō obst. ⁊ alle. Bar. hic, ⁊ ibi vide plura quid operatur, fauore Reip. ⁊ vide Bar. in l. hoc modo. ⁊ ibi apost. meam. ff. de condi. ⁊ demon. ⁊ Jud. Ro. in consil. ccc. in casu propositе consultationis, vbi exponit multa q; fauore Reipub. concederentur que alias non concederentur.

k ℭJuris non inclusis. Vide Alexan. in l. miles. in fi. princip. ff. de re iud.

l ℭLegem vniuersalem. Vide Jas. in l. ſi. C. fami. ercis.

Hancautem. Hec est quinta pars in qua ponitur ad quos casus extendatur hec constitutio.

Ad preterita. Hoc non erat necesse dicere, quia cum tota ista lex litis ordinatoꝛia respiciat, sine dubio porrigitur ad lites futuras, licet super facto preterito. l. ꝺ. ℙe. C. de iura. calum. ⁊ hunc passum plene examinaui in repeti. l. omnes populi. de iusti. ⁊ iu. in illa q. a quo tempoꝛe statuta ligent. dic vt ibi diꝛi.

Quam. Hec est xerta pars in qua ponitur a quo tempoꝛe constitutio sumat vigoꝛem ⁊c.

a **Ex nunc** Si hoc non fuisset dictū post duos mēses, hec cōstit. sumeret effectum, vt in auth. vt fa cte no. constitutiones. de quo plene in proemio cle. circa fi. ⁊ egb plene diꝛi etiam de statutis in d. l. omnes populi. ᵇ in d. q. a quo tempoꝛe, ⁊c. dic. vt ibi diꝛi.

ADDITIONES.

a **B. Lan.** ℭMenses. An constitutio habens clausulam decreti annexam liget ignoꝛantes ante lapsum duoꝝ mensium a tempoꝛe publicationis, vide Ro. in pulchra opi. consi. cccxxx.

b **Th. B.** ℭIn d. l. omnes populi. Vide per do. Jo. Bapt. de san. Seuer. in d. l. omnes populi. vbi ponit plures concordan.

ℭExplicit constitutio inclyti Imperatoꝛis Henrici, glosata per Bart. de Saxoferrato legum doct. ⁊ ciuem Perusinum.

a ℭQui sint rebelles. Rubrica.

ADDITIO.

a **Tho. B.** ℭQui sint rebelles. Ad dicta Bar. hic scripsi in apo. do. Andr. Barb. secundum Felyn. in c. Rodulphus. de reſcript. quas nō vidi, vide etiam, que scripsi supra in extraua. ad reprī. in princip.

ℭHec rub. est magistraliter posita, qz supra diꝛi de modo procedendi vt imponatur pena per sentētiam, his, qui sint rebelles quibus imponitur pena ipso iure.

ℭIdem Imp. ad perpetuam rei memoꝛiam.

Quoniam nuper est ad auditum nostrū deductuz, q; inter nullos fideles, ⁊ subditos nros, puncti, Lombardie, aliozumq; locoꝝ Italie discептus. ⁊ dubia sepius oriuntur an fidelis, ⁊ rebelis Imperij quisquaz reputari debeat, nisi prius per nostre maiestatis sententiaz condemnatus apparеat. eius attendentes quod acta prana malorum potius, quam verba intentiarum ipsos faciunt pena condignos: ⁊ eo ipso quod quis peccat, correctionem meretur, ⁊ quanto plus differtur punitio tanto amplius culpa crescit: ⁊ gentibus pernicioſius in exemplum transit. Tenore presentium declamus, decernimus, ⁊ pronunciamus quod illi omnes, ⁊ singuli sunt rebelles ⁊ infideles nostri imperij: qui quocunque publice, vel occulte contra nri honoꝛem, ⁊ fidelitatem rebellionis opera faciunt. n nostri imperij prosperitatem aliquid machinantur contra nos, siue officiales nostros in ꝑs, que ad commissum eis officium pertinent rebellando. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam declarationis ⁊ pronunciationis infringere, vel ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attentare presumpserit indignationem nostram ⁊ penam mille librarum nostre camere soluendarum se nouerit incursurum. Dat. Pisis iij. No. April, regni nostri ann. v. Mcccxij.

Quoniam. Primo ponit dubium. Secundo rōnes que mouent principem ad decisionem. Tertio decisionē. Quarto ponit impugnatoꝛes constitutionis partes patent, ⁊c.

Negans

1 ℔ Negatio preposita signo vniuersali an faciat equipollere suo contradictorio.

Nonnullos. Ad est aliquos.† Nam negatio ꝓpo-
1 sita facit[a] equipollere suo contradi-
a ctorio:vt hic.ff.de condi.⁊ demon.l.nunquam.⁊ de colla. bono. l.nunquam.postposita vero facit equipollere suo contrario.l.le-gitimos.§.an ergo.ff.de legi.tut. ⁊ l.obligari. ff. de auth. tut. in pn.⁊ de capti.l.in bello.§.i.nisi contrarium pateat de mente lo-quentis.vt l.fi seruus.§.fi plurium.ff.si quis cau. ℔ preposita ⁊
b postposita eqpollet subalterne,† vt l.vnica.C.de cad.tol.i ꝑn.ac.

ADDITIONES.

a Tho.Dec. Facit equipollere.Adde ter.in l.ỹ.C.de primi. li.xỹ. ⁊ ibi Jo.de Platea not.

b Equipollet subalterne. An, ⁊ quãdo negatio preposita facit equipollere suo contradictorio:vide Bar. hic.⁊ in l.legitimos. §.an legitimus.⁊ ibi apost.Alexand.ff.de leg.tut.⁊ ibi posui in a-pos.vide Bar.in l.fi is qui ducenta.§.vtrum.ff.de reb.dub.⁊ in l.grece.§.post litem.ff.de fideiuss.⁊ in l.i.ff.de testa.⁊ in l.obliga-ri.de aut.tuto. Quando autem anteponitur equipollet affirma-tiuent in clunt nonnulli.ỹ.q.i.⁊ in c.nonnulli.de rescrip. ⁊ in l. §.sed nonnullos.de tu.ra.dist.ⁿ v.q.v.c.non omes.ⁿ ỹ.q.vỹ. c.non omnes.ⁿ l.non omnis.ff.si cert.pet.ⁿ glos. xxxiỹ. q.ỹ. c.fi-cut non omnes.ⁿ Bar.to.bi in locis.ꝫ.alle.ⁿ vide Alexand. in l.si seruus.§.ff.si quis cautio.

Fideles. Que fidelitas Principi debetur: vt dixi su-
pra ꝓtorime.circa principium.

Subditos. Qui sunt sub Republica Romanor,
vt in authẽ.de here.⁊ falc.in princ.istis prouidet.vt iudi.sine quoquo suffr.in princip. Qui autem sunt subditi dixi.ꝫ.l.prori.in glos.super verb.totius orbis.

1 ℭ Prouincie appellatione quid contineatur,ⁿ nu 8.
Lombardia de iure Lano.non est prouincia.
Cremona est de Archiepiscopatu Mediolani.
Rhegium est de archiepiscopatu Rauenensi.
2 Diuisio orbis est de iure gentium.⁊ ibi nomina distincta.
3 Villa in Francia idem est quod ciuitas,apud nos dicuntur edi-ficia sine muris,ⁿ de iure communi non habent iurisdictionem.
4 Castrum dicitur quasi casa alta seu fortis ⁊ munita muris,ⁿ nõ habet de iure communi iurisdictionem,licet habeat magistratus positos per ciuitatem cui subsunt.
5 Ciuitas secundum vsum nostrum dicitur que habet episcopum, vel cui competit potestas sibi eligendi defensores qui habent iurisdictionem.
Ciuitas etiam vere dicitur sine Episcopo.
Ciuitas licet priuatur episcopo,non desinit esse ciuitas.
6 Castrum quod habet iurisdictionem sibi eligendi defensorem, quando ciuitas dicatur.
Princeps scribens castro vt ciuitati facit ipsum ciuitatem.
7 Prouincia distinguit secundum Lano.per Archiepiscopatum.
Ciuitas metropolis dicitur prouincia.item vnus presidatus.
9 Intra vel extra prouinciam quis quando dicatur esse.
10 ℜ. omnes vnius prouincie an dicantur ex origine sicut in ciui-tatibus.

Lombardie. a Hic videtur casus eius opinionis
quam refert Cy.C.de prescri.xxx.an.
1 l.in.scilicet.quod prouincie appellatio intelligatur secundum edictum,ⁿ vulgarem modum loquendi,ꝫ.Tuscia,Lõbardia.ⁿc. licet secundum Lano.Lombardia non est vna prouincia.Nam Cremona est de vna ꝓuincia,quia est de archiepiscopatu Me-diolanensi.ⁿ ꝫ.Regium est de alia,scilicet de archiepiscopatu Rauenensi.vt not.Bern.extra de ele.c.coram. Idem not.extra
2 de offic.vicecom. Ex ꝓ huius declaratione sciendũ est,quod diuisio edificiorum de iure gentium est: vt ff.de iusti.ⁿ iur.l.ex hoc iure.ⁿ hec diuisio fuit vel ex qui habitãt simul.i.edificijs, in vnum collatis,ⁿ sic cõiter habemus tria nomina,scilicet ciui-tas,castrum,ⁿ villa:d.l.ex hoc.ⁿ ibi not.in gl.parua.super verb. collata.Quedam est diuisio eorum qui non habitant simul.sed
edificijs separatis.ⁿ hec appellatur prouincia.vel regnum, vel
3 sunt alia nomina vniuersalia significantia separationẽ linguar: vt Italia,Alemania,Francia,Grecia,ⁿ similia.d.l.ex hoc iure.et C.de offic.rec.prouin.ⁿ ff.de offic.pret. per totum:de quor quos liber videamus. Villa.in Francia,idem † est quod ciuitas. Nos autem dicimus villas edificia sine muris vel fossis: que ville, seu vici nullam habent iurisdictionem de iure cõi: sed subsunt ac-
4 licui ciuitati:vt C.de epis.ⁿ cle.l.nulli.§.fi.ⁿ de nat.lib.l.ỹ.ⁿ ff.ad muni.l.qui ex vico. Ex hoc extra de senten.excom.c.si ciuitas, ⁊ quod ibi no.per Inn.ⁿ Jo.And. Castrum† dicitur quasi ca-
5 sa alta,seu fortis.ⁿ munita muris.seu vallo.l. quicunque castel-lor.C.de fund.limitrop.lib.xi.ⁿ ff.ad l.Jul.maiest.a.l.ỹ.ⁿ in d.c. ſ ciuitas. ⁊ similiter non consueuerunt habere iurisdictionem de iure communi.ꝫ sunt sicut vici: vt dictis iuribus.ⁿ est expſ-sum C.de testam.l.fi.habet tamen quoslam magistratus qui ibi
c ponuntur a ciuitatibus,c quibus subsunt:vt C. de magistratib9
5 municipalibus.ⁿ ibi no.per Ꝛzo.in sum. Ciuitas.† vero secun-dum vsum nostrum appellatur illa que habet episcopum, ante tame quam essent episcopi erant ciuitates. Et ciuitati compe-tit potestas eligendi sibi de iure communi defensores qui ha-beant iurisdictionem, non autem merum imperium vel mistum, vt in authen.de defen.ciui.§.iusiurandum. Fallit in vrbe Roma na:vt l.i.§.cum vrbem.ff.de offic.prefe.vrb.ⁿ in alijs, que habẽt
d ex priuilegio vel ex consuetudine d vt d.§. iusiurandum.ⁿ quia secundum canones episcopi debent ordinari in dictis locis: vbi sunt dicti officiales:vt lxxv.distinct.c.i.§.ⁿ ỹ. ideo insurrerit consuetudo quod locus habens episcopum fit ciuitas,tamẽ ve-re sine episcopo dicitur ciuitas.eo quod ꝫ officiales ꝓdictos, ⁊ iurisdictionem.Et sic patet quod ꝫ ex causa vna ciuitas pri-
e uetur episcopo, non tñ per hoc desinit esse ciuitas.e Sed quid
6 dices tu de castris que sunt per Italiam.ⁿ habent dictas iuris-dictiones,an dicemus quod sint ciuitates? Respondeo.si con-stat quod antiquitus fuerit ciuitas,licet postea episcopatum ꝓ-diderit,ciuitas est proprie:vt patet ex predictis.Si hoc non cõ-stat, tunc aut iurisdictio fuit illi loco concessa vt ciuitati:vt ca-
f stro,aut simpliciter dicendo tali terre vel tali comitatui f. Primo casu erit ciuitas.nam ciuitatem facit princeps eo ipso quod sibi scribit vt ciuitati:vt not.per Inno.extra de offi.ordi.c.cum ab ecclesiarum. Item dicendo,quod sit ciuitas,videtur sibi con-cedere omnia priuilegia ciuitatis,ar.ff.de re iudic.l. quidam cõ-sulebant. Secundo casu non erit ciuitas: sed castrum habens priuilegiũ ciuitatis:vt dicitur ff.de offi.eius cui mã. est iurisdic. l.i.§.i. Tertio casu erit ciuitas quia larga interpretatio est facien-da in concessione huius beneficij:vt l. penult.de const.princip.
7 † Prouincia vero secundum canones distinguitur per archiepi scopatus:vt dictum est,quod qualiter de iure communi seu ciui-li intelligatur quod precedat. dic quod quedam sunt ciuitates minores.vt communiter omnes que habent iurisdictionem pre-
g dictam absque mero vel misto imperio. Alique sunt ciuitates g que habent mistum imperium. Alique sunt maxime que habẽt merum,ⁿ mistum imperium vt ciuitas metropolitana, nec dico propter episcopatum,sed quia totum causarum est magnum,cui suberant multe alie ciuitates:vt ff. de excusatio.tuto.l.si duas.§. est autem ⁊ §.seq. Ista autem ciuitas metropolitana dicitur ca-put prouincie.vt C.de metro.l.i.lib.x. Unde merito olim totum quod suberat iurisdictioni metropolitane dicebatur prouincia, sicut etiam hoc faciunt Canoniste,vt dictum est in princip.glos. Et eodem modo vnus presidatus dicitur prouincia.nam ei,sub sunt plures ciuitates.vt in omnibus legibus que mentionem fa-ciunt de preside prouincie.verum quia aliter facte fuerunt diui-siones in tẽporalibus, ⁊ aliter in spiritualibus,reperitur quod in eadem prouincia sunt terre diuersorum episcoporum,seu epi-scopatuum,vt d.c.coram.ⁿ ibi no. Cum ergo a principe,vel a iu-
8 re fit† appellatio prouinciarum, qualiter intelligatur vel acci piatur? Dic quãdoque fit appellatio prouincie eo respectu quod sit sub vna iurisdictione,ⁿ tunc contingit,quod quelibet ciuitas habeat separatam iurisdictionem,nec est vnus preses cui subsit quelibet ciuitas habet pro prouincia.vt C.de presscri. long. tem. l.i.ⁿ ibi no. Quãdoque appellatio prouincie fit eo respectu,quod maior est distantia, nam quando extra prouinciam.sed quando in prouincia,tunc seruat quod not.in d.c.coram.extra de electio.
9 vt † existens in dicta prouincia si est multum a remotis habeat tur perinde ac si esset extra:ⁿ eodẽ mõ existẽs extra si est multum de propinquo,habetur perinde ac si esset intra. ⁊ sic intelligitur C.de dila.l.i.ⁿ sic sensit Jo.and.extra de testib. c. vltra tertiam. Quandoque appellatio prouincie fit alio respectu.vt quia lega-tus prouincie mittitur in tali prouincia, vel aliquid conceditur hominibus talis prouincie.ⁿ tunc appellatio debet intelligi se cundum vulgarem,ⁿ communem appellationem prouincie,vt Lombardia,Tuscia,ⁿ Macedonia,ⁿ similia. Casus est hic.ⁿ ita tenet Odof.in d.l.fi.ⁿ Cyn.ibid.ⁿ Host.ⁿ Jo.and.in d.c.vltra ter-tiã. De diuisione ⁊ vnione ciuitatis.ⁿ prouincie.dixi tu d.l.i. C.
10 de metrop. Bery.libr.xi.† Item an homines alicuius prouincie dicantur ex origine sicut contingit in ciuitatibus, tangitur ff. de verbo.signifi.l.prouinciales.ⁿ ibi dixi ⁊ plenius in libello repre salium. Regnorum vero diuisio. Item aliarum partium per quas fit distinctio linguarum per se patent,ⁿc.

ADDITIONES.

a Tho.Dec. Lombardie.Qualiter prouincia intelligatur vide Bar.hic.ⁿ in l.fi.C de metrop Bery.libr.xi.ⁿ Card.in cle.duduz in ver.extra ciuitatem.in j.q.de sepu. Jo.de Imo.in c.pe.in ver. ⁊ aduerte de testib. Bal.in l.fin.C.de presscri.long.tem.Ang.de Aret.inst.de vsuc.in pra.

b ¶ Castrum. Vide Felyn. in c. Rodulphus. de reser. vbi plene ponit de hac materia. ¶ vide Bar. in l. fin. in prin. ff. de colleg. illi. ¶ ibi apost.

c ¶ Ponuntur a ciuitatibus. Vide Jas. in l. j. in fi. in princ. ff. de iurisdi. omni. iudi.

d ¶ Per consuetudine. Vide Bart. in l imperium. ff. de iurisd. omn iud. cum concor. de quibus ibi per Jas.

e ¶ Ciuitas. Priuatur tamen honore ciuitatis: vt in c. felicis. §. fi. de pœnis. ¶ multe sunt ciuitates in Alemania sine episcopo. hȳ. q. ħ. c audiuimus. Et dicit Pan. de Cast. in rep. l. ex hoc iure. ff. de iust. ¶ iur quod ad constituendam ciuitatem quoad spiritualia requiritur consensus Pape, quo vero ad temporalia, vt habeat cursum causarum ciuilium, requiritur consensus Imperatoris. ¶ propterea etiam dicit quod castra in archiepiscopatu Tolosano quibus Papa tantum concessit Archiepiscopatum non gaudent priuilegiȳs concessis ciuitatibus per regales constitutiones. in dubio tamen vnaqueque ciuitas habens episcopum presumitur esse ciuitas imperialis: quoniaz olim omnibus ciuitatibus constituti fuerunt episcopi. c. quantum. de offi. ord.

¶ Adde And. Barb. in l. fin. in add. Bar. in prin. ff. de col. illi. ¶ ibi scripsi in apo. mea; ¶ ciuitas dicitur ciuium vnitas vide Archi. rħ. q. ħ. c. episcopus.

f ¶ Vel tali comitatui. Vide Felyn. plene de hac materia in rubr. decre.

g ¶ Alique sunt ciuitates. Vide Eler. in lij. in addi. ff. de iu. omn. ¶ in l. hostes. ff. de cap. in vlti. apost.

Italie. Est nomen significans totam linguam Latinā, que distinguitur in multas puincias: vt hic patet. licet Italia quandoque dicatur prouincia: vt C. de tempo. in integ. restit. l. fi. ¶ C. fine cen. vel reli. l. fi. de sac. sanc. eccle. auth: cassa; ¶c.

Disceptationes. Inter plures ad inuicem.

Dubia. Aliquando inter seipsos vel ad inuicem vt cesset inculcatio verborum, ¶c.

1 ☞ Dictio infidelis est generalis, ¶ comprehenditur etiam qui modice rei principi furtum fecerit.

2 Infidelitas animi quid comprehendit.

3 Legū conditores antiqui non vtebant hac dictione. rebelles.

4 Proditorie fieri dicitur quando aliquid corpore fit, ¶ animo aliud geritur.

5 Proditionis in crimen incidit qui facit contra principem vel rem publicam non contra priuatum.

6 Rebellis Imperiȳ, ¶ bannitus Imperiȳ differunt.

a 1 **Rebelis.** a Id est infidelis, ea infidelitate generali, que inducit rebellionem. Nam sicdiū † est quod hec dictio infidelis, generalis est, ¶ comprehendit etiam

b eum qui modice † rei principi furtum fecerit. de qua infidelitate non loquitur hic. Sicut enim principi debetur omnis fidelitas: vt supra. l. priori. in princ. ita omnis deuiatio a fidelitate est infi-

2 delitas. Facit de stat. contra ħ ecclē. in prin. † Quedam est infidelitas vero animo, que cadit in modum proditionis, ¶ istud est nomen generale etiam comprehendens omnes qui stant sicut subditi, ¶ inter subditos corpore, mente tamen cum hostibus et inimicis nunciando eis secreta, ¶ similia: vt ff de re mili. l. omne delictum. §. exploratores. ¶ l. proditores. Comprehendit etiā omnes qui cum essent subditi expresse rebellant principi trāsfugiendo ad hostes, ¶ conuertendo se in hostes: vt d. l. pditores. ff. de re mil. ¶ ibi not. de capi. dmu. l. amissione. §. qui deficiunt.

3 Hoc modo assumpto vocabulo vocantur rebelles † quo vocabulo antiqui l. gum conditores non vtebantur, ¶ ideo facta est hec

4 constitutio ad hoc declarandum. Item not. † quod proditorie dicitur aliquid fieri quando fingo me amicum tuum, ¶ trado te tanquam inimicum. ¶ sic vnum ostendo corpore aliud sum animo: vt ff. de his qui not. infa. l. athletas. ¶ l. pen. de preuar. l. j. tūc

5 tamen incidit in † crimen proditionis quando fit contra principem. vel contra rempu. vt d. §. explorat res. ¶ l. proditores. ¶ de

c penis. l. fi quis aliquid. §. j. Sed quando committitur c contra

d priuatum non dicitur proditor d principaliter per se sed crimen aliud factum proditorie, vt homicidium factum proditorie, vel aliquid simile. d. l. athletas. §. j. de his qui not. infa. ¶ d. l. j. de pœ-

6 na. Item not. † quod aliud est esse rebellem imperiȳ, aliud est esse in bāno Imperiȳ. primū sciliçet rebellio est mortale, vt hac l. nec potest remitti, nisi ex mera gratia, secundum scilicet bannū, est medicinale quia remittitur purgata contumacia, seu facta satisfactione: vt C. de epis. ¶ cle. authen. item nulla. ¶ authen. item quicunque. ¶ sic videtur quod quatenus excommunicatio removet quem ab officiȳs ecclesie, eatenus bānum a beneficiȳs Imperiȳ, vt dictis iuribus. ¶ tangitur per Gulielm. d. authent. item quicunque. facit extra de sen excom. c. cum medicinalis. libr. vj.

facit de requi. reis. l. j. vbi gl. illam adnotationem appellat bannum, ¶ est medicinale, quia cum venit intra annum recuperat statum: secundum vero statuta ¶ consuetudines locorum, quem esse bannitum habet diuersos effectus, de quo aliquid infra dicam in glo. magna, ¶c.

ADDITIO.

a B. Lan. ¶ Rebellis. Quando quis dicatur rebellis, vide pau. de cast. consi. xxxħ. ¶ vide quod consuluit Bal. cū papa scripsisset cuidam, vt quoscunque de cetero faceret capi propter rebellionem, an comprehenderentur exititȳ, ¶ qui dicerentur rebelles, eius consi. cxxxiiȳ. ħ. lib.

b Tho. D. Cal. Modice rei. ħo. quod dicit Bar. quod si quis scit furtum principi etiam rei modice, dicitur infidelis. Adde et quod furtum dicitur enorme, licet sit paruum, vel modicum sit, quando sequitur fractio pacis publice: vide Jas. in l cum seruū. ff. de cōdi. ob can. ¶ an pro tribus parvis furtis posset quis furca suspendi, stante statuto quod possit suspendi ¶ dicatur famosus latro: vide Bal. in l. apud antiquos. §. fi. C. de furt. ¶ in c. j. in iuria. de pace iura. fir. ¶ Catald. in suo tract. synd. in q. cxliv. et Aler. in consi. cx. in iiȳ. volu. incip. statu. ciuita. ¶ Bart. Veron. auth. sed nouo iure. C. de ser. fugi. vbi voluit quod non posset suspendi. ¶ de consue. non debet mori. Et ita defendit Pisanus Nic. Blanconi de Ligabitȳs, qui non fuit suspensus, quia tamen erat condemnatus, ¶ ducebatur ad furcas, ¶ fuit liberatus p pot. Bul. Lamber. de For. bone memorie doc. excel. locum tenentem Illust. ducis Cesaris Borgie Romandiole, ¶c.

c ¶ Committitur. Nota quod dicit Bar. hic et cuius dictis infert Joan. Cald. in consi. sexto, titu. De accusationibus incip. de crimine quod crimen lese maiesta. non committitur contra infideles habentes iurisdictionem de per se, ¶ sic consulit quod volens rebellare castrum pertinens ad ecclesiam Rauennatem, etiam si Cardinalis esset administrator, non dicitur committere crimen, ¶c.

d ¶ Proditor Quis dicatur proditor: vide Bar. hic ¶ in l. respondendum. §. delinquunt. ff. de pen. ¶ ibi Apostil. Aler. vbi etiam scripsi, ¶ vide in l. hȳ. C. que res export. non debeant. ¶ in l. athletas. §. calumniator. ff. de infa. ¶ adde que not. And. de Per. in cj. quib. modis feud. amit. vbi ponit de proditore, ¶ quod not. Joā. And. in cj. de feud. in nouel. dicitur enim proditor qui sine vlla cā, ¶ sine vlla diffidatione quem ostendit qui de recenda dit. maxime contra maiorem predicta committendo. Lāu. C. de vsla. dicit enim Joan. And. quod mouentes bella sine vlla diffidatione dicuntur agere proditorie in c. pro humani. de homic. libro vj. in nouel. Item dicit Jacob. Butri. quod omnis ille qui dat alicui potionem venenatā est proditor. l. prima. C. de male. ¶ mathema. Aliquando dicitur proditor reuelator secretorum. vt l. athletas. §. calumniator. ff. de infa. ¶ dicit Titus Liuius nihil vsquam fidum proditorem, ¶c. secundum Bald. Item proditor dicitur qui propter timorem, non defendit veritatem. questio. ixħ. nolite. Item qui crimen alteri manifestat iñ. q. c. si peccauerit. Item qui malitiose circumuenit alium. xvi. questio. i. cupis. Item qui rem sibi commissam exponit. Hostien. rħ. v. c. de forma. Et hec omnia notantur xlvj distin. c. clericus. et adulationibus. in gloss. super ver. proditionibus. ¶ non solum dicitur proditor rebellis in crimine lese maiestatis, sed etiam bannitus, ¶ bannitus. plene scripsi in consilio meo in fauorem illustris. do. mei Ducis Urbini.

Condemnatus. Hic nullum fuit dubium per sūlam transit in notis iuris. quod pro veritate habetur, vt l. res iudicata. ff. de reg. iu. Item si imperator aliquibus indixerit bellum. vt l. hostes. ff. de capt. ¶ de capit. di. l. amissione. §. ¶ qui deficiunt. ¶c.

Nos. Hec est secunda pars huius secunde constitutionis, ¶c.

Potius. Electiue accipe, quia solum propter actum quis pena dignus per sūlam notis modo, sed factus declaratur: vt l. j. C. ad Turpillia. Facit per Bar. in eo quod no. ff. de infa. l. furti. ¶ ff. eodem. l. athletas. §. Nam ex eo quod condemnatus est habetur pro veritate, quasi ita fit. nec potest dici de cetero sic non esse: vt ibi not.

Meretur. Non dicit obligatur, nam iste pene quasi re obligationis, sed officio iudicis imponuntur: vt Justit. de nup. iu. §. pen. ¶ Item non per actionem, sed per accusationem imponuntur, vt institu. de pub. iud. in princip.

1 ☞ Culpa quando crescat, ¶ maiorem penam meretur.

Crescit. Sic extra de consue. c. cum tanto. ☞ contra

1 crescit ¶ maiorem penam quo ad Deum meretur: vt d. c. cū tanto. sed inforo ciuili si quidem actus extrinsecus delicti hab-

cau-

eausam continuam vt esse in rebellione, & semper crescit culpa, vt hic, sic in fugitivo, & desertore: vt no. in l. contraria. Iz aūt culpa crescit in casu huius legis, non potest crescere pena tempore, quia primo actu debetur ita magna quod nulla maior esse potest: vt ff. dicetur, facit quod no. ff. de furtis. l. vulgaris, in principio, & ibi dixi. Si vero actus extrinsecus criminis recte rationem non recipit, vt homicidium, tunc ex diuturnitate temporis pena minoratur: vt dicta l. si diutino, &c.

1 ☞ Maleficia fieri malum est propter exemplum.
2 Penas inferri bonum est propter exemplum.
3 Et ista non extenditur, nec veteres leges requirentes sententiam corrigit.

1 **Transit.** Sic maleficia fieri malum est propter exemplum aliorum: vt hic, & ff. de ric. l. iij. §. sed ex senatusconsulto, & de pen. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. cuius cōcor. † ītē pena inferri bonum est propter exemplū *,
2 * vt minus pena sit exemplum seu metus multorum. ff. de pen. l. aut facta. §. fi. Cad l. Iul. repetund. l. j. & C. de præcampe. offe. l. j.
3 Et hȝ iste rōnes concludunt in omni delicto, † tū ista lex non est extendenda nisi ad istud crimen rebellionis. Non enim corrigantur leges antique, que requirunt sententiā ex identitate ratiōis nisi quatenus in illa lege noua exprimitur: vt C. de appel. l. præcipimus. in fin. facit quod not. C. de sac. sanct. eccle. authen. quas actiones, & quod not. ff. de dona. cau. mor. l. tamen. §. j.

ADDITIO.

* Exemplum. Unde dicitur, O derunt peccare boni virtutis amore, & dēbent peccare mali formidine pene. Et Seneca in puerb. Plerique cessant peccare metu, non innocentia: & profecto ȳ potius timidi quam innocentes iudicandi sunt.

1 ☞ Rebellare idem est quod resistere, & resistere potest fieri faciendo vel non faciendo, vel non obediendo.
2 Transfuga dicitur qui recedit de terris subiectis, et vadit ad hostes.
3 Deficere dicebatur de iure antiquo qui retinet locum in quo quis stabat sub obedientia principis. hodie est rebellis.
4 Non obedientes principi vel non receptantes gentem suam de iure antiquo non puniebantur ipso iure, hodie tamen dicuntur rebelles.
5 Rebellis etiam dicitur qui dicit se subditum Imperio sed rebellat odio persone Imperatoris.
6 Rebelles qui dicantur, vbi quinque modis quis dicitur rebellare.
7 Rebellionis nomen ab eo quod antiqui dicebant duelles quomodo differat.

1 **Tenore.** Tertia pars, in qua ponit statutum, ad cuius intelligentiam sciendum est † quod rebellare idem est quod resistere secundum Hugo. C. de defer. l. ȳ. lib. xȳ, & hoc resistere potest fieri faciendo aliquid contra, vel non faciēdo, & non obediēdo vel vtrang; vocabuli significationē continet; vt extra de offi. deleg. c. sane Iz hoc noīe rebellis, iura antiqua non vtantur, sed si aliquis rebellat mutando † locum hoc est recedendo de terris subiectis, & eundo ad hostes talis vocabatur transfuga. vt ff. de pen. l. si quis aliquid §. transfuge. & de cap. & postl. postliminiȳ. §. transfuga, & § filius. & de re mil. l. penitores. in fin. Quandoque rebellant retinendo locū in quo stabant sub principis obedientia, & isti de iure ciuili antiquo nō habebant speciale nomen sed vocabantur illi qui deficiunt: vt l. amissione. §. qui deficiunt. de capti. dimi. & isti si quidem rebellabant faciendo bellum principi tanquam hostes ipso iure puniebantur, & perdebant ea que iuris ciuilis sunt vt ibi: sed quia hoc rebellare potest publice fieri, & occulte, & ibi nō declaratur; ideo hec lex declarat. & hoc in primo capite huius. l. duz dicit de his qui hūdēntis & rebellionis opera faciunt, & sic faciēdo delinquunt. Sed si aliquis † solum rebellasset non obediendo principi vel non receptando gentem suam, non puniebatur ipso iure nec perdebat ea que iuris ciuilis erant, nisi princeps vel senatus iudicaret do l. amissione. & in hoc suppletur per hanc legem, sciam quoquomodo machinatur aliquid contra Principis honorem, & rebellando est rebellis. & hoc in secundo capitu. huius. l. Item nostrum vel Imperiȳ, &c. Item quis posset † dubitare si aliquis faceret se subditum Imperio: sed rebellat odio persone Imperatoris. an dicatur rebellis Imperiȳ. et hoc non declaratur in d. l. amissione. & declaratur hic quod sic. & est hoc cōmune ad primum. & ad secundum caput. Declarat etiam hoc in secundo capite huius legis, de his qui rebellant contra officiales, potest etiam dici quod totum sit vnum capitulum cōtinens quę predicta, & idem est sensus & sic hec lex directo tēdit ad declarandū d. l. amissione. §. qui deficiunt. de capti. dimi. Et hoc nomen rebellare: in hoc significato in diuina scriptura sumitur in multis locis: vt ȳ. Reg. xvj. c. & iiij. Reg. xvȳ. c. & xvȳ. & xix. Et

6 sic per hanc legem nouam † habemus quinque nominum impositiones quia tales vocantur rebelles secundum declarationez eius quod dicit publice vel occulte. Tertiam quandam pronūciationem nouaz scilicet, vt dicantur rebelles, & si opera hostilia nō faciant, sed solum si non obediant. Quartam declarationem si faciat contra personam Principis tantum. Quintam declaratio-
7 nem, si facit contra officiales eius. Sed quero, † in quo differt
a hoc nomen rebellionis, ab eo quod antiqui dicebant duelles a, quos nos vocamus hostes: vt l. quos nos. de verbo. significa. Respon. illud nomen quo ad quid generalius est. Nam competit etiam his qui non consueuerunt esse sub obedientia, qui indixerunt nobis bellum vel nos eis: vt ff. de captiuis. l. hostes. Sed hoc nomen rebellionis proprie cōuenit his qui desierūt, cum essent subditi d. l. amissione. §. qui deficiunt. in gloss. parua, super verbo, hostes, &c.

ADDITIO.

a Duelles. Vide Oldra. consil xliij. incip. queritur vtrum citatio. versi. ad quintam questionem Ber. Land.

Declaramus. Refertur ad tria, de quibus potest dubitari scilicet an occulte, an contra personam tantum, an contra officiales tantum.

Decernimus. Refertur, scilicet de non obedientibus, qui opera hostilia non faciunt, &c.

Pronunciamus. Ad id quod erat clarum. refertur, scilicet de his, qui opera hostilia faciunt, &c.

1 ☞ Dictio omnes, in singulari distributiuum est, in plurali collectiuum.

Omnes. Collectiuum est: vt ff. de arb. l. nō distingues. mus. §. cū in plures. & no. de lega. ij. l. si pluribus. sed in singulari est nomen distributiuum, † vt not. in l. iij. de statu homi. hic ergo quia collectiue ponitur, comprehendit ciuitates. collegia, & vniuersitates. & in hoc incidenter facit. s. l. proxim. Comprehendit etiam singulares res. & personas p hoc quod dicit, & singuli.

Nostri Imperij. Non potest ergo dicere quod qs est rebellis Imperiȳ, & non Imperatoris, vel econtra. Et ex hoc patet quod hec rebellio morte Principis non finitur, &c.

1 ☞ Rebellare, occulte, quomodo quis dicatur.
2 Colligationes, quas faciunt ciuitates vel domini principe absente non valent sine eo presente.

1 **Occulte.** Aū si aliqua ciuitas Tuscie, Principe ita ciente intrāte Lombardiam mittit stipendiarios ad aliquam terram vel dominum rebellem, & fingit eos non esse stipendiarios cassando eos ficte, vel mittit gentem alicui, vt ipse possit contra Principem habilius mittere gentem
* suam, vel faciunt ligam seu societatem * inuicem ad eorum defensionem, vt consueuerunt facere isti Perusini, Florentini, & etiam tyranni Lombardie, & hoc exprimunt, & aliud in veritate dicunt.
2 Sed sciendum est quod † tales colligationes a ciuitatum inuicē,
a seu cum dominis prohibite sunt, & ipso iure nulle. vt in vsib feu. de pace iuramen. firmanci. §. conenticula. quod intelligo Principe existente in partibus vel eo existente ad eorum defensionē sed principe absente non puto prohibitas tales societates, seu colligationes ad defendendum se ab impressionibus tyrannoz vel malarum societatum, que sepe insurgunt in Italia ad deprehendum alios, fit enim ad iustitiam seruandam, ergo debet valere. vt not. ff. quod cuiusque vniuersi. l. j. in princi, &c.

ADDITIONES.

* Societatē. Quando liceat confederatio, & quando aliquis est confederatus duobus, & ab ambobus requiritur eodem tempore. cui potius obedire debeat. Vide Rom. consi. xliij.
a Tho. D. Quod tales obligationes. Vide Barto. in l. fina. ff. de colle. illic. & ibi Alexand. in apost. & Ludo. Roma. in consi. xlviij. & Lardin. Flor. in clement. pastoralis. in princip. de re iudica.

Nostrum honorem. Scilicet persone, vel imperiȳ, vt infra patet, &c.

Faciunt. Loquitur ergo de ea rebellione, que in facie do consistit, vt in conferendo se in numero hostium, in sequendo Principem & gentem eius.

Et. Incipit, secundum capitulum.

Nostra. Scilicet propriē persone Imperatoris, &c.

Imperij. Et sic dignitatis, &c.

Machinantur. Ad est aliqd dolose ordinat: cum machinatio propriè consistat in arte verborum.ff.de dolo.l.prima.§.primo.& ibi notat faciendo inter se litigam.& societates prohibitas sub aliquo colore licitor:vt ff.de extraord.cri.l.secunda. vel pone quod adueniente Imperatore vel eius nuncio volente ingredi ciuitatem pro recuperandis iuribus Imperij tam ibi quã alibi. Aliqui respondent quod nolunt intromittere tantam gentem eius vel eum esse periculosum statui eorum et tenent eum in verbis,et sic labitur tempus, quo multa posset facere pro Imperij prosperitate. Iste sunt machinationes quod impedimenta facit eos rebelles,&c.

1 ✠ Constitutio hec loquitur de subditis Imperij Imperatori resistentibus.non de subditis ecclesie.

2 Resistens officialibus Imperatoris circa officium eis commissum quando fit rebellis intellige de officialibus qui principaliter sunt pro eo.nu.4.
Officiali facienti aliquid vltra suum officium legitime resisti potest.

3 Constitutio hec non habet locum in rebellante contra Regem vel principem vel aliquam ciuitatem, & in eis habet locum l.amissione.§ qui deficiunt.de capi.dimi.nu.5.

6 Constitutio hec habet locum contra rebellantes contra rectores per Rom.imam ecclesiam positos.

7 Rebellis quomodo fit aliquis de terris eccle.facit aliquid cõtra Principem.de his que pertinent ad rebellionem.& an in crimẽ lese maiestatis incidat.
Rex Robertus quomodo poterat condemnari ab Henrico Imperatore pro rebellia & de crimine lese maiestatis.

8 Imperator est fidelis confidatus,& coronatus a Papa.

9 Eloysius filius Regis Roberti iurauit fidelitatem Imperatori Henrico per suos nuntios in ciuitate Pisarum presente Bartolo.

10 Homo de terris ecclesie delinquens in Imperatorem,an potest de crimine contra eum. vel per Imperatorem. vel per habentem ab eo authoritatem procedere.

11 Ad reprimendum, facta fuit per coronationem Imperatoris, & non habet locum contra subditos ecclesie.
Ratio Clementine pastoralis.de re iudica.non habet locum in hominibus Imperij vel alterius Regni.

12 Ciuitates que inuicem confederantur equali federe vt tractent se inuicem vt ciues, intelligitur vt vnus contra alios grauiores leges non faciat.

13 Rebellium pene sunt tres.

14 Rebellem quem esse,potest peti vt pronuncietur,cum hanc penam ipso iure incurrat.

15 Putans se de crimine rebellionis infamatum, potest petere,pronunciari se non esse talem.

16 Ciuem talis Ciuitatis quis potest petere se pronunciari.

17 Rebellis dominium bonorum retinet,sed secuta condemnatione confiscantur.

18 Rebellis non priuat ipso iure iurisdictionibus quas habebat. Iurisdictio licet origine fuerit iuris gentium tamen dicitur de iure ciuili.

19 Rebellis quas obligationes,& promissiones amittat.

20 Rebellis per se,an in rebellionem quomodo peccat ea, que habet a iure Imo.seu a summo pontifice a sua ciuitate, ve,ab aliis Regibus.

21 Banniti nostri temporis qui impune possunt offendi que iura amittant.

22 Rebellis potest occulte occidi a quolibet homine.

23 Ciuitas an possit dici rebellis,& in eas cadat pene, de quibus hic.

24 Princeps,solus & non alius iudex,potest condemnare ciuitatem ab extra subiugare & homines ciuitatis capte illam dimittere cum omnibus bonis,& ad aliam se transferre.

a Rebellando a Resistendo vel non obediendo licet ipsi guerram non inferant: vt dictum est.b & aduertendum est quod in illo, qui rebellat contra Principẽ.hec constitutio loquitur simpliciter, quasi contra eius non possit esse aliqua iusta causa resistendi.quod intellige de subditis Imperij. non de his, qui sunt de terris ecclesie. In eo

2 ✠ vero † quod loquitur in eo qui rebellat contra officiales suos, loquitur limitative, s. in his que ad commissum eius officium pertinent.& hoc quia si vltra facerent posset eis legitime resisti,

b vt C.de iure fisc.l.prohibitum. libr.x & de metal.l. decuotum. lib. xij. Et intellige,quando rebellat pro his, que petuntur pro statu Imperij. Secus si aliqua singularis persona conueniretur coram principe vel eius iudice in aliqua causa, ciuili vel criminali ad petitionem alterius vel esset contumax, aut alio modo resisteret,tunc enim licet largo modo dicatur rebellis:d.c.sane.de

officio.delega. tamen propter hoc non dicitur rebellis Imperij,

c nec incidit in hanc constitutionem, quia non rebellat contra prosperitatem Imperatoris vel Imperij principaliter quod in hac constitutione requiritur.vt patet in ter.sed in damnum aduersarij cum quo litigat.quod patet.quia contra talem contumacem non proceditur nisi parte petente:vt ff.de iud.l.ad peremptorium.& C.de iudi.l.properandum.§. fed & si quidem.C. quo

3 modo & quando iud. auth. qui semel. † Sed an hec constitutio hꝫ locum contra eum, qui rebellat contra aliquem Regem vel principem vel contra aliquã propriam ciuitatem? Videtur.cum hic ór contra officiales nostros,sed omnes predicti possunt vocari officiales Imperatoris,quia vel ab eo habent iurisdictionem ex constitutione,vel concessione,vel longa consuetudine q̃ vim cõstitutionis habet:vt ff.de aqua plu.arc.l.i.§.fi.ff.de aqua cot.

d & est iu.l.hoc iure.§.ductus aque. Contrarium dico.quia tunc non fit contra prosperitatem principis,vel Imperij principaliter.licet ex istis defensionibus & rebellionibus # espublilled

4 casus est ff.de capti.l.si quis ingenuꝫ.§.in ciuilibus.† Et quod dicitur de officialibus Imperatoris intelligitur de his principaliter ac directo pro eo sunt, vt legati,& vicarij Imperatoris.C.de eo qui vicem alte.gerit.l.ũ.ff.de legatis.l.i.§.deportatos.& §. seq. Reges vero † & ciuitates esto quod habeant iurisdictionem a principe,tamen eam exercent principaliter propter

e se non propter principem:& sic cessat * hec cõstitutio que spũ

✠ ter loquitur in his, qui machinantur cõtra personam principis vel eius officiales vel Imperij vtilitatem,sed habet locum in antiquis,scilicet l.amissione.§.qui deficiunt. ff. de capi.dimi.que generaliter loquitur de his qui deficiunt a iurisdictione eorum, sub quorum Imperio sunt.& dicam in tract.de banni.nostri temporis. Sed quid si aliquis rebellat contra Rectores per Ro-

6 manam eccle.positos in partibus Italie. Puto huic constitutioni locum fore,cum eius Imperium sit ecclesie:vt s. dixi in l.

f proxima circa princip. quod apparet quod rebellat contra prosperitatem Imperij. Ito quo facit quod Canoni, in c.ibi-

7 mitantur leges:vt extra de no.ope.nuncia.c.i. Quid ? si aliquis homo de terris ecclesie aliquid faciat contra principem, de his que ad rebellionem pertinent,an rebellis est,& in crimẽ lese ma-

5 iestatis incidat? Et Henricus Imperator huius legis author determinauit quod sic.condemnando de hoc Robertum Regem extra de re iudica. c. pastoralis. in cle.sed papa ibi in forulis, determinauit contrariũ dicens eum qui est de terris ecclesie,homine originis & domicilij.non posse dictum crimen committere in Imperatorem, et propter hoc cassauit Imperatoris sententiã cõtra Regẽ Robertum.latã.mihi vtriusque sententie videtur esse vera. Nam dicta verba cõmisit crimẽ lese maiestatis eum puto sunt intelligi sic.in quantum.id est in ipsius principis maiestatem & tunc est vera sententia pape. Nam cum non sit subditus naturalis Imperiali non debebat sibi illas fidelitates que dicuntur supra l.proxi. circa princ.nec eum tenetur reuereri. Sed quo ad eum liber est & non dicitur directo in eius maiestatem committere:vt ibi,facit ff.de ca.l.non dubito. Secundo possunt iste dicta verba quod commisit crimen lese mate. scilicet populus cui subditus est,& hoc crimen committit in eum scilicet principaliter non directo, sed per quandam consequentiam lesit maiestatem pape. & tunc est vera sententia Imperatoris. † Nam Im-

8 b peratori est fidelis confidatus a Papa. et ab eo coronatus sed qui offendit confidatum a Principe, incidit in crimen maiestatis principis:vt ff.ad legem Iuliam maiestat.l.nam cum. Sed quia hic Imperator in sua sententia non expressit sic non fuit expressa maiestas que lesa fuerat.fuit intelligenda de maiestate Imperatoris.vnde fuit expressa sententia sua. Vel de Papa multũ ponderat illa verba.lese maiestatis in ipsum, quasi dicat,suam dicitur ledere.sed alterius maiestatem non negat.et hoc de crimine lese maiestatis. Vnum est rebellis videtur quod non,qui a non est subditus:vt dixi. Item contrarium videtur in d.cap.pastoralis.in princip.vbi Imperator appellat Regem Robertum hostem,& rebellem quia subditus esset tamen comitatus Prouincie quam tenebat ab Imperio.& super

9 Eloysius Rex † dicti Regis Roberti successor per suos legitimos nuncios domino Imperatori nostro pro dicto comitatu fidelitatem iurauit in Ciuitate Pisarum, me presente.

10 Sed an contra hominem † de terris ecclesie sic delinquentem possit Imperator. vel habens auth. ritatem ab eo procedere quod videtur:quia homines ecclesie sunt Imperij federati.ergo apud eum possunt fieri rei & in eos animaduerti.l.non dubito.in fin. ff. de cap.maxime cum eorum forum sortiantur ratione delicti commissi .in committendo gentes contra Principem de terras Imperij, et sic Imperator fecit contra dictum Regem Robert.sed Papa determinauit contrarium, nisi fit inuentus vel ad eum ex morte remissus: vt d.c.pastoralis.§. nos quoque.

ibi.quod si punitio.Sz certe ve- est quod de isto crimine,quod
est capitale,nõ posset de iure cõmuni puniri, nisi presens esset:
⁊ illud cõsiderauit illa Decretalis.Nec ob.S.l.pe. q2 illa fuit fa
11 cta post coronationem Imperatoris predicti Unde ecclesia nõ
admittit istam in preiudicium subditorum suorum, ⁊ sic videtur
inisse fedus cum eo quod contra homines ecclesie leges grauio-
res non imponat.Unde ratio illius cap.non habet locum in ho
minibus Imperij, vel alterius regni, sed solum in hominibus
12 ecclesie.Quod not.†pro ciuitatibus, que inuicem confederãtur
equali vel inequali federe,dicta l.non dubito.ff.de capti.Nam si
dictum est vt inuicez se tractent vt ciues in ciuilibus,⁊ crimina-
i libus,intelligitur vt vnus contra alios grauiores leges nõ fa-
ciat quam tunc erant,quia in societate inspicitur cõditio socio-
rum tempore contracte societatis:vt institu.de societa.§.fi.⁊ ff.p
soc.l.socius socio.⁊ famil.erciscund.l. heredes. §.non tantum.et
13 ibi no.†De pena vero rebellium dic quod quedam infligitur ip
k so iure quia perdunt k omnia,que iuris ciuilis sunt:d.l.amissiõe.
de cap.dimi.alia pena potest infligi eis a quolibet homine.Nã
potest impune occidi:vt ff.ad l.cor.de sic.l.iij.§.fin. ⁊ de re mili.
l.proditores.⁊ possunt capi ⁊ detineri vt serui: vt ff. de acqui.
rerum domi.l.transfuga.Tertio pena imponitur,quia potest ta-
lem damnare vt capite puniatur:vt ff.de pen.l. si quis aliquid.
§.transfuge.quod intelligitur:vt ibi not.circa princip. quia cum
14 talem penam † ipso iure incurrant,an peti possit pronunciari ta
lem esse rebellem puto quod sic,argumẽ.ff.de iud.l. qui se dicit.
⁊ est expressum in d.c. pastoralis. vbi Imperator pronunciauit
15 Regem Robertum esse rebellem.Et eodem modo†qui se puta
ret esse de tali crimine infamatum posset petere,se pronunciari
non esse talem.argumẽ.C.de inge.ma.l.diffamari.facit quod di-
cimus quod principaliter potest peti,vt de etate pronuncietur:
vt ff.de mino.l.de etate.secundum vnam lectu.de fer.l.ij.⁊ ibi no.
vt etates probentur.C.de proba.l.cum te. Item hoc posset fieri
16 ciuiliter agendo.Nam sicut†ciuitas posset vendicare ciuem suũ,
eadem ratione ciuis dicere se ciuem ciuitatis illius ⁊ sic per con
sequens non rebellem.ff.ad municipa.l.de iure.⁊ no .de rei vẽd.
17 l.j.§.per hanc.†Item quero quid de dominio honorũ.Respon.
illud si est directum est de iure gentium ergo retinet.sed si habe
ret vtile dominium.illud non retinet:sub isto nomine. quod pu-
to hic a iure ciuili inductum, sed quia hoc idem sonat quod effe-
ctus dominij:vt not. C. de bo.ma. authen. nisi. ideo puto quod
hoc retineat sicut directum, quia hic effectus dominij est de iu-
re gentium.arg. Institut. de vsu ⁊ hab. §.fin.vbi dicitur vsum, ⁊
similia,que sunt de effectu dominij,esse de iure gentium, sed li-
cet retineantur nec publica efficiantur, tamen occupanti conce-
duntur.Casus est in l.transfuga.de acqui.re.do.Si enim potest
occidi persona,⁊ capi,⁊ haberi vt seruus,multo magis res. Sed
puto si quereretur condemnatio per iudicem ⁊ si cõdemnaretur
crimine lese maiestatis quod tunc omnia publicarentur hodie:
18 per l.penul.⁊ fina.C.ad l. Jul. maiest. Item quid†de iurisdictio-
nibus,quas haberet talis rebellis.Respon.iurisdictio est iuris
ciuilis,quia de iure publico introducta est:vt no.de iurisdi.om.
iudi.l.j.facit de orig iur.l.ij.§.pen.Dulgo enim fuit de iure gen-
tium quo etiam fuerunt Reges,l.ex hoc iure.ff.de iustit. et iur.
sed quia circa iurisdictionem multa sunt addita, ideo dicitur de
iure ciuili.l.ius ciuile.ff.de iusti.⁊ iur.⁊ licet in eum,qui est rebel-
lis non cadit iurisdictio tanquam ius quoddam a iure ciuili in-
ductum,remanet tamen tanquam quedam potestas regia in-
ducta de iure gentium.⁊ ideo Imperator in illo cap.pastoralis.
priuauit Regem Robertum iurisdictione,⁊ dignitatibus quasi
non esset ipso iure priuatus, vel quod licet est etiam de ipso iu-
re priuatus tamen donec toleratur,valent gesta per eũ,l. Bar-
barius. de offic.pre.⁊ C. de senten.l.si arbiter.⁊ ideo Impera-
tor in dicta sententia expresse priuauit nec dicit ipso iure priue-
tur,⁊ tacite vult hoc fieri expresse,per id quod dicitur. ff. si pen-
den.appellatio,mors interue.l.j. vbi bona fuerunt publicata ex-
presse.tamen ibi tacite inerat.Uel dic quod Imperator econtra
Regem ideo expresse priuauit, quia illas iurisdictiones habe-
bat in terris ecclesie,⁊ ab ecclesia non erat ipso iure priuatus.
Priuauit autem eum per sententiam, sed ecclesia istud non ad-
misit,vt statim dicam.Licet etiam precedentia vera sint.Item
19 quid de obligationibus,⁊ promissiõibus factis his rebellibus?
Respon.siquidem sunt iuris ciuilis,ipso iure perdunt:si iurisgẽ
tium tunc ea non perdunt vt dictum est,sed in aliquibus pro-
mittentes ipso iure non tenentur,vt si esset debitor fidelitatis.
Nam tunc cuz esset rebellis ei obedire non tenetur non tanquã
liberatus per rebellionem, sed tanquam ab ipso initio promis-
sione conditionata:vt sit conditio,si non rebellis superiori sic.
Et ita intelligo in vsib.feud. hic finitur lex. capitu. primo, et
quod ibi not.facit. ff.de legatis primo.l.quid ergo.§.si heres. ⁊
de verb.oblig.l.quutienum.Sed dominus Imperator contra
dictum Robertum Regem expresse priuationis sententiã pro-
mulgauit: d. cap. pastoralis. §.inhibendo.etiam si hoc facit: vel
quia predicta erant in terris ecclesie vel ex alijs causis pallega-
20 tis.Sed cum perdat ea,que sunt iuris ciuilis quid de his que
a iure canonico seu a summo pontifice habet? Respõdeo quod-
dam ius est super ius ciuile,quoddam infra ius ciuile,quoddam
equale illi.Primo casu,per solam rebellionem non perditur ius
naturale vel gentium,ea enĩ retinet,l.amissione.ff de cap. dimi-
nutio.sz per sententiam potest quis priuari eo:vt patet in dam-
nato ad mortem,qui ipsa sententia priuatur ciuitate,⁊ libertate
que est naturalis facultas,⁊c.vt ff.de sta tu hominum.l.libertas.
⁊ eodem modo dico de his,que quis habet a summo Pontifice.
Nam ea sola rebellione non perdit.Nam eius authoritas super
ius ciuile est,sed per sententiam legitime latam posset quis illo
iure priuari etiam a iudice seculari.de laicis vero loquor. Unde
si Imperator protulisset sententiam contra dictum Regem p̃-
sentem,valuisset:d.cap.pastoralis.ibi,quod si punitio,⁊c.tamen
quia in absentem protulit,non valuit:vt dictum est.De eo vero
iure,quod est infra ius ciuile,v. sunt iura propria ciuitatum,⁊ a-
liorum dominorum sub Imperio constitutorum,illa sine dubio
perdit.Illa enim iura si cum authoritate Principis sint facta,
ipsius iura esse videntur C.de vet.iur.enuc.l.prima.§. omnia.et
est exp̃ssum in vsib.feud.tit.hic finit lex Corrad. d.cap.j. De eo
vero iure quod est equale iuri nostro ciuili exemplum poni non
potest de iure, cum Imperatoris omnia sint exceptis his q̃ ha-
bet ecclesia,vt dictum est supra.l.proxim.circa princip. Sz pre-
suppono(prout de facto obseruatur) quod aliqui Reges,vel
Populi recognoscunt Imperatorem in dominum:tamẽ dicen-
dum est quod illa iura non perdit rebellis ex sua rebellione.
Nam ex hoc perdunt iura ciuilia, scilicet ciuium Romanorum:
vt Instit.quib.mod.ius patrie potesta sol.§.cum autẽ.Ex predi
21 ctis patet determinatio † questionis,de exbannitis nostri tem-
poris . dico enim quod illi qui ex formã statuti possunt impu-
ne offendi,dicuntur hostes,⁊ rebelles ciuitatis: quod patet,q2
per legem ciuitatis cõtra eos indictũ est bellũ:vt d.l.amissione.
§.qui deficiunt.in gloss. super verbo, relegati.et ideo perdunt
iura ciuilia illius ciuitatis, non iura ciuilia Romanorum que
sunt supra iura aliarum ciuitatum ⁊ que sunt equalia.sicut exbã-
l nitus ⁊ condemnatus l ab Imperatore , non perdit ea que sunt
iuris ciuilis Papalis:⁊ sic est casus in d.c.pastoralis. Sed di-
ces tu illud verum est in terris ecclesie,sed in terris Imperij vi
detur ibi casus in cõtrarium.Nam Imperator credit illum Re
gem posse priuari illo iure, quod habebat a superiore: ergo
idem sentit ab eo qui est inferior eo.Sed contra dico.Naz Im
perator cognoscens quod eo ipso,quod est rebellis ⁊ hostis su-
non perdit ea que habet a superiore:⁊ ideo expresse sententiam
m priuationis protulit m.Et sic patet quod eo ipso quod exbanni
tus,⁊ hostis vnius ciuitatis est exbannitus,non perdit ea que
sunt iuris ciuilis Romanorum.casus est ff.de cap.⁊ postl.re.l.si
quis ingenuus.§.in ciuilibus.Sed si ciuitas vellet hoc expresse
facere per suam legem,⁊ suum effectum porrigat ad ea que sunt
extra territorium,dixi plene in repet.l.cunctos populos. C. de
summa trinitate, ⁊ fide catholica. ⁊ hanc materiam plene tra-
ctaui in questione quam de hoc disputaui,que incipit, Lucane
22 ciuitatis statuto,⁊c.Circa† secundum n scilicet de pena que po-
n test infligi a quolibet homine,queritur an eum,qui est rebellis
occulte liceat occidere?Et dic quod sic.nam ipso facto penam
hanc incurrit,vt hic,⁊ in iudicio quo proceditur de homicidio
liquidabitur an fuerit rebellis, argumen.ff.de ope.no. nunci. l.
23 de pupillo.§.si quis riuos.versicu.toties.†Itez an iste pene ca
dant in rebellem ciuitatem? Respondeo , quedam sunt ciuita-
tes que per vis occupantur ab aliquo tyranno vel hoste Impe
rij,⁊ iste proprie non dicuntur rebelles .sed dicuntur ciuitates
capte que si recuperantur,dicuntur redire ad pristinam liberta
tem,vt ff.de offic.prefec.preto Afri.l.j.in princip.Quedam pro-
prio motu ciuium vel maioris partis rebellant, ⁊ isti sunt pro-
prie rebelles in quibus quantum ad amissionem iurium, ⁊ iuris
dictionis dicendum est idem,quod in priuato, quantum ad pe-
nam inferendam,per hominem priuatum dicendum est, quod
quilibet potest in eius ciuitate,⁊ territorio capere,predari,com
burere , ⁊ similia facere, que cousueuerunt fieri his, contra
quos bellum habemus,l.iij.in fine.ff.de acqui.rerum domi.Sed
si capiatur vna ciuitas,cuius populus sit rebellis an populus
efficiatur seruus sicut vnus priuatus capitur? Respondeo,non,
imo libertatem recipiunt,vt in authenti de he.⁊ fal.in prin.⁊ ibi
not.in glo.super verbo,antiquam,⁊ ibi per Jac.de Belui.Item
an iurisdictio erit priuati capientis. Et respond. non cum iure
antiquo illam ante iam perdidit,⁊ sic est principis: ⁊ sic tunc,
cum occupatur non habet iurisdictionem. †Item an priuatus,
qui capit ciuitatem,poterit eam destruere,vel homines inde ex-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

pellere, patebit statim. De pena vero inferenda per sententiam iudicis, dico quod nullus potest condemnare ciuitatem subuertendam aratro, nisi solus princeps. Nam licet domus particulares sint priuatorum, ipsa ciuitas vniuersaliter considerata est principis, similiter, & palatia publica ciuitatum: vt in vsib. feud: ti. que sint regalia, c. primo, poterit ergo destrui ciuitas, que principis est, absque eius voluntate. Item si non licet destruere ciuitatem, nec alia edificia per que vrbs deformetur ruinis: vt ff. de leg. j. l. cetera. §. hoc senatusconsultum. & C. de ed. priu. l. ij. multo minus nec tota ciuitas. Item si non licet contra decuriones ciuitatis ferre sententiam mortis principe inconsulto: vt ff. de penis. l. mortis. §. ite fere. multomtmus licebit contra totam ciuitatem, sicut Troia, & Carthago passe sunt aratrum ex precepto eius qui tenebat Imperium: vt ff. qui. mo. vsuff. amit. l. si vsusfructus. Dico etiam quod nec potest cogere homines ciuitatis capte illam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliâ se transferre, sed solus princeps potest, arg. C. de iu. fisc. l. certa forma. li. x. sed relegare ex causa potest preses vel alius pretor: vel rector: vt ff. de offic. prefec. vrb. l. j. §. fin:

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶ Rebellando. Vide Aler in l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public. in add. in ver. sed si offensa. & in l. aut facta. §. nonnunquam. in ij. col. in addi. magn. ff. de pe. & Bart. Soci. in cõs. xxj. in c. sequendo. & in consi. cclxxv. in causa fratris.

⁂ ¶ Imperij. Adde Oldr. consi. xlij.

b ¶ In l. prohibitum. Vbi vide Spoſt. Alle. ſi Aler. eſt. & Old. in conſi xlij. & plene per iaſon. in l. vt vim. ff. de iuſti. & iur.

c B. L. ¶ Rebellat. Intellige, etiam ſi ipſi principi non obediret: vt quia fuit iuſſus aliquis ire ad confinia & noluit ire, & ob hoc fuit condemnatus ad capitis amputationem, & publicationem bonorum quod per hoc dicitur incurriſſe crimen leſe maieſtatis, ſecundum Baldum conſi. cxxvij. j. lib.

d B. L. ¶ Contrarium dico: Sequitur pet. de Anchar. conſilio cclxxxix.

e L. S. ¶ Propter ſe. Vide paul. de Caſt. in l. ij. C. de epiſc. audien. & Ang. de Ar. in tra. male. in ver. che hai tradito la tua patria. & ibi in add. & vide Cald. in conſi. vij. de accuſat.

⁂ ¶ Deſtat. Vide Calde. conſi. vij. de accuſat.

f ¶ Rectores. Adde Bar. in l. hoſtes. ff. de capti. & dicit Petr. de Anch. in conſil. cclxxviij. quod eſt duplicatum in conſi. cccxl. ex predicta facti narratione, quod leges loquentes in crimine leſe maieſtatis Imperatet & eius officialis trahuntur etiam ad pœnam: & ſimiliter ipſius rectores, & pro hoc ter. in c. felicis. in princip. de pen. lib. vj. v. i committitur crimen leſe maieſt. ſi quis inſecutus fuerit Card. in. imo dicit Bart. Cæro. in conſi. xvij. vita inquiſitione facta vbi conſuluit quod crimen leſe maieſt. committitur, nedum contra papam, ſed etiam contra Vicarios eccleſie, & ſic dominos ciuitatum. per gloſſ. ſingul. in l. fallaciter. in verb. prodita. C. de abolit. ibi Bald. no. per illum tertium. facit etiam quod notidem Bald. in l. ſi quis nummos. C. de fal. & quod conſulit Raphā. Comen. in conſi. cliij. incip. ad primum. & Raphā. Fulg. in conſil. j. Illuſtriſ. dominus. et paul. de Caſtr. in conſilio cxxv. ad primum circa finem et in l. ij. C. de epiſc. & cler. Ludo. Roma. in conſil. lix. incip. ad diſcutiendum veritatem, & facit etiã quod not. Joan. de Imo. in l. ſi quis inſultaret. in fin. princip. ff. ſol. mat. quod patre damnato in crimine leſe maieſtã. cõtra ſanc. Roma. eccle. filius perdit beneficium eccleſiaſticum. argu. cap. j. de ſchiſma. & ſic l. quiſquis. C. ad leg. iul. maieſta. habet locum de iure canonico.

g ¶ Leſe maieſta. Vide Alb. de Roſa. in l. quiſquis. C. ad l. iul. maieſt.

h ¶ Coronatus. Vide iacob. Alua. in c. j. quis dicatur dux vel marchio.

i ¶ Alios graviores. Vide Fely. in c. poſtulaſti. verſi. quarta declaratio. vbi plene. de foro competen.

k ¶ Perduat. Vide late paul. de caſt. conſi. xxxij. B. L.

l ¶ Condemnatus ab imperatore. Vide Bart. in l. non dubito. ff. de cap. & poſtli. reuer. & apoſti. Aler. in l. vt vim. in addi. Bart. in verb. damnum. ff. de iuſti. & iur.

m ¶ Diuationis protuliſt. Vide iaſon. in l. vt vim ff. de iuſt. & iur. in verſic. circa iſtum text.

n ¶ Circa ſecundum. Vide pet. de Anch. in conſi. cclxxviij. in ij. colum. ex predicta facti narratione, & dixi in conſi. meo ducis etc. vbi videas plene.

Nulli. Quarta pars in qua punit impugnantes cõſtitutionem, & quod dicit nulli intellige in primo. vel in quauis dignitate poſito, etiam ſi vicarius fuerit Imperatoris niſi hoc habuerit expreſſe in mandatis. hoc enim innuit dictio, omnino, que ſequitur, quaſi dicat, ſine diſtinctione perſonarum: vt ff. quod met. cauſa. ſi cum exceptione. §. quatenus. in gloſ. ſuper ver. omnimodo. & de fideiuſſo. l. Hæc. §. illud. & ibi per Dyn. de dictione penitus, vide quod ponitur. C. de vſu. rei iudi. l. ij. §. reſpon.

Infringere. Id eſt, retractare directo, vel per mala litioſam interpretationem facere: vt C. de legibus. l. ij. &c.

Temerario. Et hoc patet, quod ſi ex ſubtilitate, abſque dolo, hoc fecerit, incidit in hãc penam: vt ff. ad Turpil. l. j. §. queri poſſit.

Contra ire. Vel contra diſſimulando, vel audendo allegationes contra hanc legem vt C. de legib. l. ij. C. de ſacroſanc. eccleſijs. l. j.

Attentare. Et ſic non requiritur quod ad factum perduerit quod plane dic: vt C. de epiſc. & cleri. l. ſi quis non dicam rapere, &c.

a **Indignationem.** Huius verbi nullum effectũ inuenio, niſi quatenus verbum ſonat: quia Imperator indignatus ex hoc facto, nõ exhibebit ſe gratioſum, &c.

ADDITIO.

a Tho. D. ¶ Indignationem. Adde quod vult Bal. in ſuprã. ſtatuimus. verſ. iuxta hoc quero. C. de epiſc. & cle. & de hoc dicto Bar. vide plene per Jaſ. in l. j. ff. ſi quis ius dic, non obtem. & ibi plene ponit quid importet clauſula in reſcriptis pape, quod ſi aliqui auſi ſunt contrauenire, nonerint ſe indignationem Apoſtolorum petri & pauli incurſuros.

1 Pena adiecta a ſtatuto imponenti iudici aliquid facienti tenet. ſi ſtatutum tenet.

2 Ciuitas quando poſſit facere, vt ſtatutum inualidum obſeruetur auferendo iuriſdictionem iudicibus.

Mille librarum. Alias punitur alia pena. C. de leg. l. ij. in fi. & C. de ſacroſ. eccl. l. placet. Et dic, vt ibi per doc. & ſic no. pro ciuitatibus, que

a quando faciunt ſtatuta, & penam imponũt iudici cõtra iudicãti, & aduerſario, & aduocato contra allegãti. Nam valet talis adiectio pene, ſi ſtatutum illud ſit validum, vt hic cum ſimilibus. ſi eſſet inualidum non valeret adiectio pene ſicut nec principale: vt. C. de legib. l. non dubium. & C. de pact. l. pacta que contra.

2 Sed aliquando † ciuitates volentes: vt ipſa ſtatuta, licet inualida obſeruentur, auferunt iuriſdictionem ſuis iudicibus: vt ſuper eo quod contra illud ſtatutum allegaretur, iuriſdictionem nõ habeat, quod an valeat, dic quod quandoque per illud ſtatutum inualidum nititur auferre alicui ius agendi, & tunc talis clauſula per quam aufertur iuriſdictio iudici, qui eam habet ab ipſa ciuitate, valet: vt ff. de iudic. l. iudicium ſoluitur, tamen poterit agi coram ſuperiore, ſicut alias cum proceditur per viam Sanctã gelice denunciationis: vt diximus ſupra l. proxima. in gloſ. ſuper

b verbo, denunciationem. Si vero aufertur ius excipiendi, ſeu ſe defendendi, tunc talis clauſula, per quam aufertur iuriſdictio ſuper defenſione non valet: quia defenſio eſt de iure naturali, ſic non poteſt auferri, nec impediri quin iudex audiat, alias ipſe impotaret, ſi ſtatueret quod iudex faciat iniuſtitiam quia extra de re iudi. c. paſtoralis. in clemen. & quod dixi ſupra proxima in gloſ. ſuper ver. figura. Idem ſi aufertur ius replicãdi: quia ſicut exceptio eſt defenſio contra actionem, ita repliatio contra exceptionem: vt ff. de excepti. l. ij. & hoc quando talis eſt exceptio ſeu defenſio, que per ſtatutum non poteſt tolli, alias ſicut poſſit ipſa exceptio tolli, ita & iuriſdictio auferri.

Data. Iſtud eſt vtile, & neceſſarium in legibus, que de nouo emanant, ſed in Codicibus & legibus antiquis diu obſeruatis, ſeu in volumine legum redactis, licet data non reperiatur, nihilominus ſuum vigorem obtinent, vt in prima conſtitu. Codic. ibi, & ſi que eorum, &c. vnde hec conſtitutio poſtquam cepit per ſtudia diuulgari, & frequentari, valeret, licet data non reperiretur, & hoc eſt vtile propter quaſdam ciuitates, que habent ſua volumina ſtatutorum non publicata manu notariorum, ſed ſunt diutius obſeruata & iſta data eſt communis ad hanc conſtitutionem, & precedentem.c

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Qui faciunt ſtatuta. Vide Aler. in l. Seius. & Angelus. in princi. ff. ad leg. Falcid. & Fel. in c. cum omnes de cõſti.

b ¶ Si vero aufertur. Vide Bart. in l. ambitioſa. ff. de decret. ab ord. fac. & ibi Aler. in apoſt. & ibi vide apoſtameam.

c ¶ Et precedentem. Vide Bapti. Sever. in l. j. C. de ſum. Trinit. & fide catho.

Do. Bart. à Saxoferrato

TRACTATVS DE MINORICIS, libris quatuor distinctus.

ADDITIO.

a Tb Dip. C Minoricis. De isto trac. in ff. lib. Bar. facit mentionem idem Bar. in l. quidam. §. Papinianus. in fi. ff. de admi. tut. & in l. ff. de leg. j. & in l. is potest. ff. de acquir. her. & in l. cū pater. ff. hereditatem. ff. de leg. ij. & in consi. v. incip. visa quadā petitione. & in consi. vi. viso testamento lib. i. C. & adde, qō dicta Bar. hic assumit bal. in auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccl. & l. pūl. legis. eod. tit. & Eler. de Imo. in l. ff. de leg. j. & in d. l. is post. in addit. Bar. Et dicit Pau. de Castro in d. auth. ingressi. qō Bar. fecit istum tractatum valde pulchrum, & subtilem, quē appellat minoricarum, sed Bal. mitigatur ibi reprehendere in quam plurimis. vt ibi per eum. & limita dictā Bar. & intellige, vt per Bald. d. auth. ingressi. Adde quod stantibus pluribus privilegiis concessis per summos Pontifices post mortem Bart. non est insistendum in dictis bar. hic. & in materia istius tract. Eius autem sit authoritas Reuerē. d. Cardin. protectoris fratrum minorum & authoritas Reuerē. d. Generalis, que sit, & an sit eadem. vide Card. Flo. in consi. xvij. incip. casus. vbi videas, & istis nostris temporibus fuit maxima questio inter Reuerē. d. Grimanum Cardinalem protectorem ordinis. & Reueren. d. Generalem. & adde etiam quod fratres minores, licet non possint agere iure actionis, tamen possunt officium iudicis implorare. vide Jason. l. j. C. qui admi.

PROEMIVM.

MInoruz fratruz sacra religio fuit a Christi confessore Francisco, in arctissima paupertate fundata, & a multis summis Pontificibus approbata, cuius vite tanta est nouitas, quod de ea in corpore iuris ciuilis nō reperitur authoritas, sacri tamen canones circa eos multa sanxerunt & vt reprehenderent mordentium linguas & purificarent eorum consciencias principaliter prouiderunt. Circa vero questiones, & dubia, que propter bona temporalia ipsis fratribus ad vitam necessaria possunt occurrere principaliter non prouidit Pontificalis authoritas, ideo est necessaria magistralis authoritas que per lectiones, & similia determinet ista dubia. verunt amen que largitione fidelium viuentiū fratribus ipsis obueniunt, raro currunt litigia, quoniam viuentes ipsi liberam voluntatem erga eos libere exequuntur. Sumptus vero qui a personis morientium ipsis fratribus relinquūtur, vel possent alias ex eorum personis fratribus obuenire propter successorum indeuotorum auaritiam, & tenacitatem multas vidi contentiones, & lites, vt igitur fratribus in suis necessitatibus sit promptum, & vt indeuotorum successorum cupiditas conculcatur, & magistris scholasticis hec ignota iura patefiāt, Ego Bar. de Saxofer. Perusinus ciuis minimus inter legū Doct. hoc opusculum feci, in quo nihil proterue dico. nihil pertinaciter asero, sed si quid hic reperitur insertum, quod a determinatione sancte matris ecclesie, vel a veritate aliquo modo deuiare. hoc ex inaduertentia lapsu lingue, & velocitate calami euenisse credatur, paratus corrigere, & ex nunc corrigo, cum veritas fuerit patefacta sancte matris ecclesie, & cuiuslibet melius veritatem. & datus intuētis me humiliter correctiōi supponens. Ad opusculi libruz d Minoricarū decisionum volui nūcupari, tam ab ipsius principio, quam ab ipsius materia. Totū enim quod in eo dicitur de fratribus minoribus intelligitur, nec ad alios ereditur, nisi quatenus in eo continetur expresse. quis tamen hoc opusculum facere per constitutionē Nicolai tertij videtur prohibitum. & penale. ideo vt hoc opusculū contra insultātes se cum deferat defensionem, constitutionem predictā hic suspēdit Joā. Papa quam hic de verbo ad verbum inserere placuit. &c.

IOannes Episcopus seruus seruorū Dei, ad perpetuam rei memoriā. Ex nonnunquam quod coniectura profuturum credidit subsequens experientia nocium ostendit, nō debet reprehensibile iudicari, si canonum conditor canones a se, vel a suis predecessoribus, vel aliqua in eisdem contenta canonibus reuocat. Sane dudum feli. recor. Nicolaus Papa tertius predecessor noster quandam constitutionem declaratoriam, que incipit, Super regula dilectorum filiorum ordinis fratrum minorum, quam beatus Franciscus altissimus confessor instituit, & promulgauit sub certis penis arctius interdicens, ne cōcordantie, seu contrarietates, seu aduerse, vel diuerse opiniones ab ipsius constitutionis lectoribus, seu expositoribus inducantur, nec super ipsa cōstitutione glosse fiant. nec forme per quas verbum, vel sensus ipsius, vel constructio quasi grāmatice, aliis ad literam exponatur, nec intellectus ipsius per legentem discutiatur ad aliud, quam constitutionis ipsius litera ipsa sonat. Sollicitantes autem in scriptis constitutionem eadem aliter quā superius est expressum, facientesque commentum scripturam, seu libros, ac ex certa scientia deliberate & determinate in scholis, seu predicationibus contra contenta in constitutione predicta, seu alia, seu aliquid predictorū, nō obstantibus aliquibus priuilegiis, seu indulgentiis, aut literis a postolicis quibuscū q̄ personis, dignitatibus, vel ordinibus, aut locis religiosis, vel secularibus generaliter vel singulariter, sub quadā forma, vel expressione verborum, que solet in predictis aliquibus quomodolibet suffragari, ipso facto excommunicationis sententie voluit subiacere. Nos autem attendētes qō argumentis frequē tibus, & collationibus, latens veritas aperitur, quodq̄ sub eadem litera sepe latet multiplex intellectus, necnon esset difficile volentibus constitutionem ipsam perfecte legere ac intelligere penas adiectas in constitutione eius euitare, ac viam veritatis aperire volentibus, ac periculis que ex predictis possent literarū incurrere persone, precipue scholastice in errore salubriter obuiare, presertim cum de nouo sub Rota sunt aliqua dubia circa que periclitari veritas, & erroribus via pandit, nisi liceret conferre super cōtentis in cōstitutione hac, & disputare prohibitiones, & penas predictas, tā latas quā cōminatas, & coneffe t in fratrum nostrorum, ac multorum episcoporū, archiepiscoporum, prelatorum, necnon multorum professorum vtriusq̄ iuris, & multorum sacre Theologie magistrorū presentia dū consistoriū teneremus authoritate Apostolica duximus vtq̄ ad beneplacitū sedis Apostolice suspēdēda. Et eo suspensione auctoritatis huiusmodi ne cōtra quē intendimus licentiā tribuat quod contra statutum regulam predictorum dogmatizare, scribere seu determinare, predicare, seu prauе loqui liceat, publice, vel occulte, quimodo omnibus, & singulis authoritate predicta districtius inhibemus ne authoritate premissorū, & posterorū premissorum, inhibitiōem, & penarum suspendio in dubio reuocari valeat, nec aliquem propter defectus probationis indigni, quod velit transgressor prohibitionū ipsarū in penam, seu penas incideret antedictas. Nos volentes super de opportuno remedio prouidere chartas, seu membranas suspēsiones continētes easdem appendi seu affigi maioris ecclesie Aueniōnē. hostiū, seu super hostiis fecimus quam suspensiōem predictam suo quasi sono pronūcio, & patulo iuridico publicabatur. Data Aueniōn. vij. Calendas Aprilis. Pontificatus nostri, anno sexto.

IOcaut em opusculū diuido i libros quatuor. In primo, de hereditatibus que fratribus relinquuntur. Secundus, de rebus singularibus, que in suis voluntatibus homines fratribus largiuntur. Certus, de executionibus vltimarum voluntatum, que fratribus miunguntur. Quartus, de hereditatibus, & bonis que ab intestato fratribus deferuntur: quemlibet autem libruz diuido per capitula, vt primi libri series manifestat.

Minoricarum Liber primus.

C De hereditatibus ex testamento. Rub.

1 Status fratrum minoruz in arctissima paupertate fundatur. & vita singularis. num. .

2 Deportati in insulam, licet perdāt ea que sunt iuris ciuilis, retinent tamen ea que sunt iuris gentium, & ex his causis acquirūt.

3 Seruus pene licet omnia perdat, tamen ei sit legatum pro alimentis, & iudicis officium implorat.

4 Legatum factum seruo pro alimentis tenet.

5 Fratres predicatores habent in communi, nec eorum regule repugnat.

6 Regula fratrum minorum est magis stricta, quam fuerit regula Apostolorum.

7 Testamentum, in quo fratres minores sunt instituti, est nullus si substitutus non est datus.

Dato substituto vel alio coheredē valet.

CAP. PRIMVM.

DE hereditatibus que in testamẽto fratribus relinquuntur, multa dubia oriũtur. Primo enim videndum est quis est iste singularis status fratrum minorum, ex quo ista dubia oriũtur, hoc exprimit Nicolaus in c. exht qui seminat. §. porro. de verborum signficat. lib. vi. vbi sic ait. Porro cũ regula ipsa expresse contineat, quod fratres nil sibi appropriãt, nec domum nec locũ nec aliquam rem, sit que declaratũ per eundem predecessorem Gregorium ix. & nonnullos alios hoc seruari debere tam in speciali quã etiam in communi, & alibi eodem c. §. ceterum. dicitur sic. Ceterum cum in eadem regula sub precepti districtione prohibitum est, ne fratres recipiant per se, vel per alios denarios, vel pecuniam nullo modo idque fratres in perpetuum seruare cupiant & vel minuctum id necesse habeant adimplere &c. Et istud quantum ad abdicationem proprietatis refertur per Clementem in c. exht. §. ad hec. quantum vero ad pecuniam vbi & lemens strictius loquitur in eo cap. §. denique. cum idem confessor sic ait. Summe affectaret sue regule professores esse abstractos totaliter ab affectu, & desiderio terrenorum, & specialiter a pecunia, & eius vsu totaliter expertes, sicut prohibet prohibitio de recipienda pecunia, & regula sepius repetita, &c. Ecce statum eorum in arctissima paupertate fundatum, qualis status inter seculares homines ob aliquã causam nullo iure institutionis est inuentus. Nam homines liberi, cuius status est integer, habere possunt in proprio, & in communi. Quidã tamen sunt, quorum status propter penã minutus est, vt depositi in insulam, qui licet ea que iuris ciuilis sunt perdiderint, tamen que iuris gentiũ sunt retinent, & ex his causis possunt sibi acquirere, & actiones habere. ff. de penis. l. quidam sunt. ff. mandat. si mandauero. §. is cui. & de reiudica. si victum. & ibi not. Quidam sunt serui pene, & sic eorum status in totum perimitur, & sic perdunt omnia, tamẽ pro alimentis potest sibi legari, & ipsemet potest per se, vel per alios iudicis officium implorare, vt sibi soluatur, vt ff. de ali. & cib. legat. l. is cui. & l. si seruus. & de his que pro nõ scriptis. ba. l. si in metallum. tamen fratres predicti pro nulla re temporali possunt esse in iudicio, vt j. dicetur, de his quibus vsus pecunie nõ reperitur interdictus: nõ ergo sunt in tanta paupertate propter penã in quãta sunt fratres minores propter Christum. Quidam etiam sunt, quos seruos fecit captiuitas, vel nativitas. Istis etiam ex causa alimentorũ potest legari, & in multis causis pro re tẽporali in iudicio esse possunt. vt ff. de in. l. is nulla. & eis vsus pecunie non est interdictus, vt ff. de manumiss. l. is cui nõ enim sunt in tanta extremitate, in quãta sunt fratres predicti propter Deum. De his qui in ecclesia Domini militarunt, nullum genus hominum reperio cõstitutũ in tanta paupertate. De clericis enim secularibus, religiosis non mendicantibus non est dubiũ. de religiosis vero aliis mendicantibus cõstat, quod aliqua habent in communi quoad proprietatem, vt colligitur ex verbis Gregorii Pape ix. in constitutione, quia quorundam. de verborum significat. in extrauag. Joan. dum dicit, fratres minores & predicatores in arctissima paupertate docuit pauperes famulari: & tamen constat ipsos predicatores in communi habere etiam quo ad proprietatẽ aliquid, quod eorum regule, & statui nõ repugnat, &c. De Domino nostro Jesu Christo, & de Apostolis, & quid iuris fratres habeant in rebus quorum vsus est eis permissus, illud est quod in cõcisse credere debemus per Joan. Papam xxij. qui declarauit & statuit in cõstitutionibus suis, quarũ vna incipit, Ad conditorẽ canonum. de verb. sign. in extrauag. alia incipit. Cum inter nonnullos. eo. tit. alia vero incipit. Quia quorũdam. S. alleg. In eadem tamen constitutione, quia quorũdam. dicit in quibusdam fratrũ vitam esse magis strictã secundũ regulã que fuit Apostolorũ dum sicait. Constat enim multa cõtineri in dicta regula, que nec Christus verbis docuit, nec exẽplo firmauit, vt puta qõ precepit conditor dicte regule fratribus vniuersis, vt nullo modo denarios, vel pecuniã recipiant per se, vel per interpositam personam. nec nõ de multis existentibus in dicta regula, que vtique nec Christus nec Apostoli docuerũt nec firmauerũt exẽplo. Ne obst. qõ Christus portare pecuniam Apostolis & Discipulis, dum eos ad predicandum mitteret interdixit, quod tamen antequam ad predicandum mitteret non legimus interdictũ: qz post reditum pecuniam portauerunt, vt in pleris locis Euangelica veritas & Apostolica dicta attestantur. Cum ergo sit vite tanta singularitas, non mirum si eorũ occasione singularia dubia oriantur.

1
2
3
4
5
6
7

CAP. II.

QUidam in suo testamento fratres minores vel vnum eorum instituit heredes. Primo queritur, an valeat testamentum. Ad quod sciendũ est, q decretalis, exiui de paradiso. de ver. sig. in cle. dicit, q fratres minores istarũ institutionum nullatenus sunt capaces: tamen addam, si quidem sunt instituti, & nullum habent substitutum, vel coheredem, q testamentum est nullum, & hereditas pertinet ad venientes ab intestato. vt ff. de his que pro non scrip. bab. l. si in metallum. & C. de hered. instit. li. ff. de hẽsta. milit. l. neque enim. Si vero fratres instituti habeant substitutum vel coheredem, tunc testamentum potest valere substituto adeunte hereditatem, ad quem primo pertinet, vel adeunte coherede, cui crescit portio relicta fratribus, vbi substitutus non est. C. de cad. tol. l. j. in princ. §. bis itaque.

8

ADDITIO.

8 Tho. D. C. Primo queritur. Vide plene per Aller. de Imol. in l. si quis mihi bona. §. si seruus. ff. de acq. here.

1 & Ille, apud quem remanet hereditas, in qua erãt instituti fratres minores an eam licite in foro conscientie retineat, & nu. 7. Nec tenetur illam commutare in speciem alterius rei, ibi numero. 2.

2 Obligatus ad aliquid de iure naturali, licite illud non retinet in foro conscientie.

3 Obligatio naturalis oritur ex testamento imperfecto, & minus solenni ex defectu solennitatis. & nu. 8.

4 Qui tenet aliquid contra voluntatem defuncti, cui succedit in foro conscientie illud licite non retinet.

5 Dispositio defuncti continens aliquid prohibitum a iure, dicitur continere impossibile de iure.

6 Oratio vniuersalis nullatenus predicatur de pluribus.

10 Obligatio naturalis non oritur inter coheredes ex testamento imperfecto.

11 Fratres minores sunt incapaces hereditatis sibi restituende ex re fideicommissi.

12 Heres grauatus restituere hereditatem per fideicommissum fratribus minoribus tenetur ad estimationem quam licite fratres recipiunt.

13 Relictum in fraudem fratribus minoribus quando dicitur.

14 Heres grauatus dicto fideicommisso, licet teneatur soluere estimationem fratribus, tamen non obligatur.

15 Heres ad quem hereditas deuenit ab intestato vigore testamenti in quo erant instituti fratres minores habentes clausulam, & omni meliori modo, tenetur ad estimationẽ. & in foro cõscientie.

16 Hereditas relicta fratribus minoribus iure legati, licet fratres relicti non sint capaces, debetur tamen estimatio.

17 Fratri minori si relinquitur particulariter, vel in cõmuni heris institutur, an teneat.

18 Institutio facta de ecclesia fratrum minorum tenet. & nu. 20.

19 Dominium ecclesiarum fratrum minorum, pertinet ad ecclesiam Romanam.

20 Ecclesia est vsus publicus, & in ea vtilitas publica versatur.

21 Pecunia licet offeratur in ecclesia fratrum minorum pro fabrica, secus tamen conuertenda in vsum pauperum. & nu. 18.

22 Ecclesie fratrum minorum debent esse humiles.

23 Hereditas, in qua ecclesia fratrum minorum fuit instituta requirit additionem.

24 Papa, vel procurator, vel Syndicus Ro. ecclesie, Episcopus loci vel ciuitas in qua est ecclesia, poterit acire hereditatem a qua ecclesia fratrum minorum fuit heres instituta.

25 Syndicus Ro. ecclesie Episcopus, vel syndicus cõmunis de hoc mandatum habet potest petere bona hereditatis relicta ecclesie minorum vt in vtilitatem ecclesie conuertantur.

Quilibet iudex secularis ex officio potest vnum constituere hereditatem relictam ecclesie petat.

26 Quilibet de populo poterit deferre hereditatem relictam ecclesie minorum.

27 Petens. vt quilibet de populo, quomodo concludat hereditatem ad ecclesiam relictam ecclesie pertinere.

Predicti petuntur de voluntate fratrum, alias non absque mandato sedis Apost.

28 Institutio facta de fratribus, adiecto quod hereditas vendatur, & in necessitatem fratrum conuertatur, valet. num. 30.

29 Hereditas relicta ad pias causas, vel quod vendatur, vel distribuatur inter fratres, absque heredis institutione valet.

30 Hereditas relicta ad piam causam valet, etiam si aliquis non sit heres institutus.

31 Institutio facta de aliquo sancto, cuius ecclesia, vel oratorium repertur, tenet. & Episcopus capit.

32 Laicus Guardianus altaris, ve. ecclesie, vel capelle fratrum minor. potest heres institui.

33 Guardianus fratrum minorum, & etiam clericus si institutus heres, testamentum valet.

34 Institutio facta de Guardiano fratrum minorum, transit ad successores.

Institu-

35 Institutio facta de fratribus sancti Francisci, intelligitur de fratribus minoribus, non de fratribus penitentie, nisi ex coniectura aliud appareat.

36 Fratres tertij ordinis de penitentia sancti Francisci, possunt habere in commun. & in proprio.

37 Communi vsu stare debemus.

CAP. III.

1 SEcundo queritur † Vtrum quid predicti vocati ab intestato, substituti vel coheredes apud quos dicta hereditas remanet secundū iuris rigorē eam possint licite retinere in foro conscientie. Probari potest primo sic. † Omnis qui est obligatus ad aliquid de iure naturali illud nō potest licite sibi retinere in foro cōscientie. Hoc 2 notatur not. Iun. in canonicis extra de iudic. Sed isti apud quos dicta hereditas remanet, sunt obligati ad eam reddendā de iure naturali, ergo nō possunt eam licite retinere in foro conscientie. Minorem probo. Ex testamento imperfecto, & minus solēni oritur obligatio naturalis, secundum veram opinionem nostrorum gl. vt C. de iur. & fact. ign. l. cum quis. & de condi. indeb. l. 3. ff. de regulis iur. l. cuius per errorem. ergo ex ipso testamento imperfectorum ratione heredis instituti, qui nō est capax, oritur obligatio naturalis. Secundo probatur per leges, que expresse dicunt quod iuris est relicti, sit inutile tamen ille apud quem remanet, ad id tenetur in foro cōscientie, vt C. de fideicommiss. l. ij. & ff. de fideicom. lib. l. in testamento. † Tertio probatur sic, Illud qō quis retinet contra voluntatem eius defuncti cui succedit, non potest licite retinere in foro conscientie: istud est verum, & probatur. ff. de reg. iur. l. id quod nostrum. & extra de præscr. c. quoniam sedille, apud quem remanet, de iuris rigore eam tenet cōtra voluntatem defuncti, qui voluit quod fratres minores eam haberent. Quarto, quādo aliquid relinquitur ad aliquē pium actum secundum testatoris voluntatem, qui tamen actus de se non est licitus, ille apud quem remanet, non potest licite retinere: sed de bet illud cōuertere, habita legitima solemnitate, in alium actum licitum. ff. de vsufruc. leg. l. legatum. & de admin. rerum ad ciui. pert. legatum. Ita ergo in proposito, licet ergo fratres minores non possint capere, vt heredes, tamen videtur debere vēdi hereditas, & dari eis pretium cōuertendum in vsus licitos, & sic ille apud quem remanet, non potest licite retinere. Quinto probatur, nam quando aliquis est non capax relicti absq; sui delicto, debetur ei estimatio quatenus eam capere potest. Exēplū, Luidam claudo relinquitur milita cursorū. Certe debetur estimatio, vt l. apud Julianum. §. fi. cum l. seq. de leg. j. l. fideicommissa. §. si seruo. de leg. iij. Ita ergo in proposito cum fratres minores sint incapaces absque ipsorum delicto. Et contra qui non tenetur adreddēdum illud, quod tenet aliquo iure ciuili, vel naturali, vel alio potest licite retinere in foro conscientie. hoc est notum, sed ille apud quem talis hereditas de iuris rigore remanet, est huiusmodi. ergo, &c. probo, & Dispositio defuncti que cōtinet aliquid prohibitum a iure, dicitur continere impossibile de iure, vt d. apud Julianum. § fin. de leg. j. & de condi. instit. l. filius. & l. conditiones, sed impossibilium nulla est obligatio, vt ff. de reg. iur. Impossibilium. Et not. quod nulla lege obligatur, & sic nec ciuili, nec naturali, nec aliqua lege est expressum. ff. de act. & obligā. l. §. si id quod dare. & not. per Dy extra de regu. iur. c. nemo potest. lib. vi. Cū igitur institutio facta de fratribus minoribus sit a iure prohibita, vt in c. exiui de paradiso. extra de verborum signifi. in clem. ergo, &c. hoc probatur ex ter. ibi, vbi dicitur fratres minores hereditatis, vel successionis nullatenus sunt capaces. Et not. quo dicit nullatenus, & sic nullo modo sunt capaces necrespectu ciuilis nec naturalis obligationis, quia hec 6 oratio vniuersalis scilicet nullatenus, predicatur de pluribus: ergo de necessitate intelligitur, id est nec de iure ciuili, nec naturali, & sic ille qui retinet, nullo iure tenetur. Tertio probatur, qz Princeps ex causa potest auferre dominiū rei mee. l. item si verberatum. de rei vēd. & de euict. l. Lucius. & de offic. pretо. l. Barbarius. ergo eadē ratione potest impedire, nequeratur. Cū ergo dicta constitutio impediat queri fratribus: ergo ille qui retinet, 7 retinet licite in foro conscientie: & ille apud quē dicta hereditas de iuris rigore remanet, debet de voluntate defuncti solicite inuestigare, & tunc aut illa inuestigatione remanet certus, quod testator voluit illud testamentum suum valere iure directo, scilicet testamentum tantum, aut remanet certus quod testator voluit etiam iure codicillorum, & omni modo quo potest. Aut is, apud quem remanet, ex predictis non potest esse certus: nec applicat animum suum ad aliquod predictorū, sed remanet in eo quod ius præsumit. Primo casu quando constat quod testator voluit quod valeret iure directo tantum, scilicet testamenti, & tunc is, apud quem dicta hereditas remanet, potest eam licite retinere in foro conscientie. Nam testatorem velle quod tātum valeat iure testamenti, hoc importat vt heres institutus heredi tatem capiat suo iure a seipso vt ff. de bere. instit. l. sed & si in cō ditione. §. fin. & ipse institutus a le capere nō potest, quod alij, ad quos hereditas remanet, vt venientes ab intestato, cohe redes ei restituere non teneantur, vt ff. de codicil. l. j. & C. de fideicommiss. l. eam quam. Cum ergo ex virtute dictorum verborum testator voluerit illos, apud quos hereditas remanet, nō teneri, apparet quod licite possunt retinere in foro conscientie. Et per hoc apparet responsum ad primam rationem in cōtrarium 8 factam. † Nam voluntas imperfecta inducit naturalem obligationem, verum est in voluntate imperfecta ex defectu solennitatis, quia tunc inducitur obligatio naturalis in eo quod testator voluit venientes ab intestato, non autem in eo quod testator noluerit. Sed hic voluit venientes ab intestato teneri, ergo licite retinet. Et eodem modo respondeo ad leges in contrarium adductas. Secundo casu quando constat quod testator voluit, quod valeret omni modo quo melius potest, dicā j. proxima questio. Tertio casu quando ille apud quem hereditas remanet, nō potest esse certus nec applicat animum suum ad aliquod predictorum, sed est cōtentus eo quod ius presumit testatorem voluisse valere iure testamenti tantum, & sic idem quod in primo casu. ff. de iure codicil. l. j. & l. illud. §. tractari. C. de testam. l. non codicillum. & de codicil. l. fin. vir tamen puto reperiri aliquem qui voluerit valere omni modo quo melius potest, & ideo in foro conscientie tutius est non retinere. Ita dixerunt multi magistri Theologie & predicta vera in venientibus ab intestato. In omnibus substitutis autem non est dubium quod voluntas defuncti tenet, nam voluit defunctus, quod herede instituto non adeunte, vel quia non vult, vel quia non potest, substitutus admittatur. l. cū proponas. C. de bere. instit. l. si paterfamilias. & ff. eo. si quis omiss. cau. testam. l. j. §. si proponatur. Ad rationes in contrarium, ad primam & secundam iam responsum est. Ad tertiam dico, quod talis, apud quem remanet, non retinet contra voluntatem defuncti: imo secundum eius voluntatem: presumit enim lex quod testator velit, quod si non valet testamentum, veniat hereditas ad venientes ab intestato. l. conficiuntur. in princip. de iure codicil. vel ad cōiunctos. l. vnica. §. pro secundo. C. de cadu. tollen. Ad quartam, & quintam respon. quod ibi ura loquūtur in legatis & fideicommissis, in quibus testator granat aliquem, apud quem remanet, hereditas. Unde merito ille potest cogi ad ire & eius additioni confirmatur testamentum: hoc autem loquitur in hereditate, que fratribus iure directo relinquitur, & sic a seipsis. Unde si isti sunt instituti, non est cuius additione confirmetur testamentus, & merito, non est locus dicte institutioni. Si vero, babent substitutum vel alium coheredem: idem, quia illi 9 non sunt grauati, vt dictum est ex predictis satis. † clare apparet, quod ille, apud quem dicta hereditas remanet, non tenetur illud, quod est relictum iure hereditario directo communitare in specie alterius relicti, vt sic nec fratres minores capere possint in foro conscientie, nec in foro ciuili, vt dictum est. Sed contra predicta que dicta sunt de coheredibus, quibus portio relicta 10 fratribus accrescit, videtur quod non, † per glos. C. de iur. & fac. ignor. l. si post diuisionem, vbi dicitur, quod inter coheredes est obligatio naturalis etiam ex testamento imperfecto. Ergo saltem in foro conscientie coheres tenetur. Ad quod dico quod illa gla. non est vera, & reprobatur per doc. ibidem quod patet, quia ex testamento etiam valido neuter coheredū alteri tenetur, cum vnusquisque a seipso capiat, vt l. sed si in conditione. §. fi. de her. instit. Eadem ratione, quando testamentum est inualidum, non tenetur aliqua obligatione. & hoc ex testamento, ex quasi contractu communionis. In casu nostro nulla potest fieri obligatio, cum nulla fit communio, &c.

ADDITIO.

a Dh. D. C. In foro conscientie. Vide. Ang. in consi. clxxx. & vide Bar. in l. ij. ff. de his que pro non scrip haben.

SECVNDA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

1 DE hereditatibus fratribus minoribus iure fideicommissi relictis possunt plura queri, hoc 2 autez sepe contingit quādo testator iubet, quod si heres institutus decesserit hereditas deueniat ad fratres minores iure fideicōmissi: iuriste alias 11 iuste dicit deferri, licet quādoq; habeat iure directo. † Quero primo an huiusmodi fratres minores sint capaces. Ff. nō. nā dicta decretalis ōt, q; fratres successionū ex natura sui indifferēter ad pecuniā, & etiā ad alia mobilia, & immobilia se extēdunt,

cōsiderata paritate iuris, nullatenus sunt capaces. sed quādo alicui hereditas iure fideicommissi restitueretur, successio est. ff. ad Treb. l. restituta. §. fi. cum l. seq. Secundo probatur, quia natura huius successionis est, vt sua natura porrigat ad omnia iura, & ad omnia mobilia, & stabilia. vt ff. ad Treb. l. i. in prin. & l. fa. cta. in princ. ergo huiusmodi fratres non sunt capaces. Quod heres a quo fideicommissum vniuersale relinquitur, tenetur ad executionem.

ADDITIO.

a Tho. Dip. Jure fideicommissi. Vide Bart. in l. i. & ibi apostil. vbi etiam doc. ff. de leg. i. & Bart. in consil. v. incip. visa quadam. vol. i. & in consi. seq. incip. viso testamento.

CAP. II.

a 12 Sed quero, si licite fratribus fideicōmissum restitui non possit, vt est dictum, tan heres teneatur ad estimationē? Videtur qō non per ter. dicte decretalis. exīt que sic dicit, non licet eis valorem hereditatū talium vel tantam earūm partem qō presumi non possit hec in fraudem fieri, quasi modo legata dimitti sibi facere, aut sibi dimissa recipere, quin potius, ista fieri ab ipsis simpliciter prohibemus, &c. Ex quo patet q nec ad estimationem hereditatis tenetur. Econtra quod teneatur iure per leges, que dicunt quando quis non potest capere rem sibi relictam propter qualitatem persone sue, absq; suo delicto, tunc heres tenetur ad estimationem, vt l. apud Julianum. § fin. cum l. seq. de leg. i. & ibi not. & de leg. ij. l. fideicōmissa. §. fi. seruo. & de verb. oblig. l. multum. & ibi not. Sed ita est in proposito, heres tenetur ad estimatione. n. vt in cōstitutione Nicolai Papeque incip. exīt. §. ad hec. vbi dicitur quod quando fratribus aliquid simpliciter relinquitur, intelligitur in causam licitam, hoc est, vt vendatur, & pretium in vtilitatem fratrum conuertatur. Secundo ad determinationem predicte dubietatis videre debemus intelligentiam verborum dicte cōstitutionis, exīt superius relate. Nam procurare quod eis fratribus minoribus relinquatur, est penitus interdictum fratribus minoribus, dimissa vero recipere, nō est interdictum omnino, sed ita demum hoc 13 presumi potest, vt illa verba dicunt. In fraudem fieri intelligo, quando per hoc aliquid fieret contra paupertatis votum, vel in aliquo cōuenitur, vt puta si valor seu estimatio predicta tātam quantitatē ascenderet, qō magis saperet thesaurizatum, quam pro necessitatibus imminētibus receptum, & ideo in questione predicta dico, quod estimatio predicta magnā & mirabilē quantitatem excederet, qō fratribus non licet recipere. Ita loquuntur illa verba, sed si esset quātitas parua, & moderata, vel de magna quātitate moderata accipere licite fratres possunt, & heres ad hec tenetur. Ita loquuntur alia iura pro hac parte allegata. Vecindicant verba constitutionis predicte, ibi. tantam earum partem, &c. Hec etiam manifestantur in eadem clem. exiui. §. dubitauerunt. in eo, quod tractat de distributione bonorum nouitiorum ingredientium monasterium, & hoc etiam declaratur in constitutione Nicolai, que incipit, exīt qui seminat. §. insuper 14 nec vtensilia, vbicunq; autem dixi quod heres tenetur, non intelligas quod fratribus obligatio queratur: hoc enim voto eorum repugnat, sed in quem fundatur dicta obligatio, dicemus in secūdo lib. vbi de relictis, & legatis singularibus tractabitur, vbi etiam dicemus, que sit ista quantitas moderata, & quid fiet de superfluo, & an ipsi fratres possint predicta vēdere &c. Bar.

ADDITIO.

a Tho. Dip. Sed quero. Vide Joan. Cald. consi. ij. in tit. de testamentis.

CAP. III.

15 Ex predictis satis liquet, quod quādo fratres predicti heredes instituuntur, & in testamento dicitur, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, & omni modo quo melius valere potest, quod tunc heres tenetur ad estimationem, secundum predictum modum: quia predicta verba hoc important de iure, & institutione irritata videantur rogati per fideicommissum hi, ad quos hereditas remanet restituere illi instituto, vt C. de fideicommiss. l. ex testamento, & ibi not. & l. eam quam. eodem titu. & iste est casus secundum vnam lecturam. ff. de testamen. l. ex hac scriptura, & l. ex his verbis, & ibi dixi glos. & de iniusto testāmēto. l. posthumus. §. finali. & de testamen. mil. l. querebatur. §. vtrum. licet glos. C. de libe. pret. authen. ex causa. videatur dicere, quod illa verba hoc casu nō operentur: sed illa glossa reprobatur. Ex hoc apparet determinatio illius tertij membri, quod dimissi supra distinctionem. i. cap. ij. quando ille apud quem hereditas remanet, credit defunctum voluisse testamentum valere omni modo, quo melius potest: & tunc tenetur in foro conscientie.

TERTIA DISTINCTIO.

CAP. I.

16 De hereditate que fratribus & ire legati relinquitur, dico idem per omnia quod ad predicta que supra dixi in hereditate iure fideicommissi eidem fratribus relicta, videlicet, vt eius heredi tatis fratres non sint capaces eadem ratione qua supra dictum est, quia transirent iura & actiones & alia bona, vt l. cum filius. §. Lucio. de leg. ij. & l. mulier. § fi. ad Trebel. eodem modo dico, quod debetur estimatio, quia heres grauatus est a defuncto, sicut quando iure fideicommissi relinquitur. d. l. mulier. §. fi. ad Treb.

CA-P. II.

17 Si alicui fratri, vel fratribus relinquatur particulariter, & in eo instituatur, an vitietur? Quod videtur a quia hereditatis non sunt capaces. Contra videtur quod fit idem quod in legatis, l. quoties. de bered. instit. Sol. cendum est quod heredis institutio ex certa re, vel quantitate habet effectum in forma vniuersali quo ad quedam, vt puta si hīs heredibus vniuersalibus non existentibus, totum sibi crescat, vt l. j. §. si ex fundo. ff. de heredibus instituendis. & quantum ad hunc effectum non valet: quo ad quedam vero habet vim legati, vt d. l. quoties. & quo ad alia de tali institutione certa, quid iuris in sequent. lib dicam.

ADDITIO.

a Tho. D. C Particulariter. Vide quod consuluit Abb. in consi. lxiij. in secundo volumi. & Barba. in l. legatum. & ibi apost. ff. de capt. diminu.

QVINTA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

a 18 Si aliquis in suo testamento instituat heredē ecclesiā fratrum minorum, alias locum. Primo queritur an institutio valeat? Et videtur quod non. a seruus, qui a domino regitur, non est capax eorum quorum dominus nō est capax. ff. de heredi. instit. l. nō minus. & de lega. j. l. si mihi. & tibi. §. fide acqui. hered. l. si seruus eius. & de lega. ij. l. fi. Titio. & Mevio. & debet redib. instit. l. neq; per se. eadem ratione ecclesia que regitur per fratres non debet esse capax eorum, quorum fratres nō sunt capaces: puta si aliquis heredem instituat hoc modo. Stichū seruum Titij heredē instituo. Contemplatione enim Titij videtur eum instituere: licet ipse institutus alias Stichus non sit liber homo. C. de iu. delibe. l. cum aliquis. Ita in proposito, ci vide co ecclesia fratrū minorū, cōtemplatione fratrum videtur facta institutio, sed ipsi fratres nō sunt capaces: ergo, &c. Preterea sicut idē est, instituere ciuitatē, & ciues, vt ff. de condi. & demonst. municipibus. & de rebus dub. l. ciuibus. ita videtur idē instituere fratres, & ecclesiam fratrum minorum. Preterea, aut constat quod non valet, nam hereditatis non est capax. & consideras ecclesiam pro muris ipsius ecclesie, & idem esset valet, nam hereditatis aditio requirit animum, &c. Item clementina. & etiā videtur velle, quod eiusdem conditionis ecclesie fratrum, cuius sunt fratres: sed fratres non possunt pere pecuniam, ita nec ecclesijs eorum debet offerri. vt in d. exisi. de verbo. signifi. §. denique. Ité sicut ipsi, ita ecclesie debēt esse humiles, & nō excessiue. vt in d. cle. exiui de paradi. §. hinc est etiā. ergo sicut fratres sunt incapaces, ita eorū ecclesie. Econtra q̄ valet institutio, nam de claratū est in illo. certe 19 seminat. & quod dominium ecclesiarum & fratrum minorum pertinet ad ecclesiam Romanam. Idem postea dicit Joan. Andrē. in illa extrauaganti que incip. Ad conditorem. in ecclesijs & alijs que vsu non consumuntur. Si ergo sunt ecclesie Romane, igitur ecclesie Romane acquiritur. & sic valet. Preterea ecclesia est vsus publicus. & in ea versatur communis vtilitas. & ius publicum. ff. de iustit. & iure. ergo posito quod eccle. b manēt non queretur. saltem queretur Reipub. illius ciuitatis cum in eius honorē videatur facta talis institutio. casus est mi ciuitatibus. de lega. j. l. si quis. & l. v. ucius. ff. de au. & argen. leg. 20 Solu. Dicendum est q̄ licet in religiosis. & alijs collegijs hoc sit quod ipsi non habent ius in ecclesi & ideo quod cōcedit ecclesie, videtur concedi collegijs. De fratribus hoc dici non potest, quia nullum ius habet ecclesia, sed solum simplicem c sum facti, & ecclesia, & locus videntur vti precario, & reuerti inde, cum dominus mutauerit voluntatem, vt d. c. exīt qui se minat.

mi'nat. Unde quod dicitur de fratribus non potest referri ad ec
clesiam, vt extra de priuil. c. per exemptionem. lib. vj. Licet ergo
fratrum sit, quod fratres non sint capaces, tamen hoc de eccle
fratrum non potest intelligi: ergo remanet in iure communi, secundū
quod ecclesia potest instituī, vt C. de sacrosan. eccl. l. j. & l. genera
liter. Nō obst. i. ratio, quia seruus regitur a domino iure proprie
tatis, ideo ipsius domini capacitas, & incapacitas inspicitur:
sed fratres in ecclesia nullum ius habent. Non obst. secunda ra
tio, quia cum dico ecclesia fratrum minorum, appono vt certa
ecclesia demonstraretur non vt fratrum contemplatione relin
quatur: sic cum dico, instituo Titium filium Semproniū,
cum iam Sempronius esset mortuus, vt C. de vsufruct. l. fin. in fi
ne. Nec fit hered. instit. l. his verbis. §. fin. cū fratres quo ad ipsa
temporalia habeantur pro mortuis. Non obst. tertia ratio, ali
ter enim habent se ciues ad ciuitatem, quia ciues habent ius in
ea, & iurisdictionem, sed fratres nullum ius habēt in ecclesia vn
de illa equiparatio procederet in alijs religiosis. Nō ob. quarta,
quia bene est persona que poterit adire, vt dicetur in sequen.
questione. Non obst. quinta, ideo quia fateor quod ibi non de
bet ferri pecunia conuertenda in vsum pauperum: quia illud es
set contractatio pecunie non permissa, nec per regulam, nec per
declaratores, vt ibi dicitur, sed ibi ponitur pecunia in fabricam
ecclesie conuertenda ita quod fratres ibi nihil haberent facere
de hoc docui, & reperitur prohibitum. & nec obst. quod dicitur qō
ecclesie eorum debent esse humiles, & non excelsiue, quia fateor
hoc tamen ad fabricā, & sustentationem locorum, & ecclesiarum
humilium potest quis institutionem facere, sicut ad aliam piam
causam, vt infra proxi. distinct. satis enim mihi est dicere, quod
illa ecclesia est capax, & sic valet institutio. Quid autem fiet si ec
clesia non indiget refectione vel fabrica, dicam in sequen. libro
dum de lega. tractabimus.

ADDITIONES.

a Tho. D. ℂ Si aliquis. Vide Aler. in l. si mihi, & tibi. §. regula
iuris. ff. de leg. j. & Bar. in consi. v. incip. visa quadam petitione.
& in consi. seq. incip. viso testamento. vol. j. & Joan. Cald. in cons.
xx. in tit. de testam. & omnino per do. Abb. in consi. xxxij. in j. vol.
in casus contingentia.

b ℂ Ecclesie Romane. Adde quod contra bar. cōsuluerunt mul
ti doctores. Vide Andr. Barb. in c. nos quidem. de testamen.
vbi plenissime disputat intellectum, & veritatem doctr. bar. dic.

c ℂ Simplicem vsum facti. Vide Abb. in consi. xxxij. in §. vol. inci.
quedam dicta.

d ℂ Non obst. secunda ratio. Vide Bar. in l. legatum. in fi. de vsu
fruc. leg. & ibi Aler. in apostil. & Raph. Cum. in consi. clix. in cip.
viso testamento circa medium.

CAP. II.

a ℣ Sed quid, si quis petit seu ad
dit hāc hereditatem, in qua ecclesia fratrum minorum est in
stituta? ℟ Respond. dicta quezundam videmus indu
cere, quod hereditatis aditio non sit necessaria, qō patet quia di
cunt in hereditate delata fisco non esse necessariam additionē, vt
probatur ff. de iure fisci. l. j. §. an bona, & eadem ratione hic: insti
tuitur enim ecclesia fratrum minorum, & per cōsequens ecclesia
Romana, cuius est dicta ecclesia, sed constat ecclesiam Roma
nam in predictis obtinere fisci locum: ergo. &c. Contrarium te
net glo. in verbo, an bona. in d. §. an bona, quod requiritur adi
tio per legem primam. C. de offic. procur. Cesa. & est casus s. de
fideicommiss. lib. l. iij. §. eadem constitutio. & §. seq. & idem, vbicū
que in pias causas relinquitur hereditas, vt C. de Episcopis &
cleri. si quis. ad declinanda. 8. §. & si quidē. ibi, hereditatē susci
piat. &c. quod denotat additionem hereditatis. Cum ergo neces
saria sit aditio, videndum est primo ℣ per quem fiat aditio: &
Dico, qō summus Pontifex est principalis dominus, & rector ec
clesiarum dictorum fratrum, ipsi vero fratres habent simpli
cem facti vsum, vt dictum est: ideo procurator, seu syndicus Ro
mane ecclesie poterit indubitanter adire, & petere, & vendere se
cundum formam mandati quos procuratores possunt nomina
b re fratres ex vigore literarum ℙape Martini, quas literas in
predictis, que fratribus relinquuntur, non puto corruptas, vt
plene dicam in sequen. lib. distinct. viij. & sic nomine ecclesie ad
ibunt, petent distrahent. Sed dictus syndicus non posset ha
beri: quia fratres eum nominare nollent, vel esset eis interdi
ctum tunc posset adiri Episcopus. Nam dicta fabrica, scilicet,
ecclesie constructio: ideo instituta est, vbi alius non reperitur, &
tunc Episcopus potest hoc facere, vt C. de Episcopis & clericis
l. nulli licere. & l. si quis ad declinandam. & in authenti. de eccle.
tit. §. si quis in nomine. Adire enim Papam propter hoc est ad
eo difficile quod reputatur impossibile. l. apud Iulianum. §. fi
nali. de leg. iij. & ibi not. & licet ecclesia fratrum sit exempta, ta
men Episcopus potuit predicta facere, sicut si esset relictum ad
aliquam piam causam, & nihilominus pertineret hoc ad curiam
Episcopi, vnde testator originem trahit, vt d. l. nulli. §. j. Sed si
Episcopus non faceret, vel negligeret hereditatem, adire pos
set ciuitas, in qua est ecclesia, cum ibi etiam ecclesia pertinet ad
honorem & vtilitatem ciuium. l. j. §. ius publicum. & ibi not. ff. de
iusti. & iure. & sic ad honorem, & vtilitatē ciuitatis, videtur facta
institutio, & sic ciuitas poterit adire, & petere. l. ciuitatibus. & l. si
quid relictum. de leg. j. l. Lucius. de auro & argen. leg. Vel po
test dici ex predictis quod sunt plures heredes insolidum. qō
est contra l. in condemnatione. §. vnicuique. de reg. iur. qz vnus
solus est heres. scilicet illa pia causa, & cuius hereditatis iura
exercet ecclesia Romana, ratione pleni iuris quod habet in ec
clesia instituta, & Episcopus ratione generali quam habet in in
stitutione facta ad pias causas, & ciuitatis: quia pertinet ad bo
norem ciuitatis.

ADDITIO.

a Tho. Dip. ℂ Sed quid, si quis petit. Vide Barto. in consi. v. &
ibi scripsi. & vide Abb. in consi. xxxij. in j. vol incip. casus contin
gentia, in §. col.

CAP. III.

25 ℙ Er quem bona ℣ dicte hereditatis
petantur, & in vtilita
tem ecclesie conuertantur. Respon. quādo fit per syn
dicum Romane ecclesie est clarum, & quando per Episcopum
similiter est clarum. d. l. nulli. & l. si quis ad declinandum. Item
a quando fit per syndicum communis, idem: si ad hoc manda
tum habet. Puto etiam quod quilibet iudex secularis ex offi
cio suo poterit constituere vnum, per quem predicta fiant, argu.
l. iij. de alim. & ciba leg. & de administrat. tuto. l. quoties. §. fin. in
26 d. c. erūt qui seminat. §. ad hec cum fratres. ℣ Item quilibet de
populo poterit hoc deferre, sicut bona que deferuntur in fiscum
l. §. in princ. ff. de iure fisci. & in l. nulli. §. fin. C. de Episco. & cleri.
& in authen. de eccle. tit. §. si quis autem pro redēptione. in fi. ibi
& omni alij sit licentia mouendi huiusmodi questionem. &c. Re
spon. quia omnium interest. l. in pronunciali. §. fin. & l. sequen. de
oper. noui nunciatio. & extra de reb. eccle. non alie. c. si quis pre
27 sbyterorum. ℣ Quando autem aliquis petit, vt quilibet de po
pulo, concludit sic, & peto pronunciari hereditatem predictam
pertinere ad dictam ecclesiam, & piam causam, & illam possesso
rem condemnari ad restituendum legitime persone ad hoc de
putate, &c. licet enim ipse agat, non debet concludere quod sibi
restituatur, l. hoc iure. ff. de solut. & l. sed si tantum. de pact. Sicut
dicimus in coniuncta, persona, vt not. in l. vero procuratori. ff. de
solut. nullus tamen predictorum absque mandato sedis Apo
stolice poterit ad hoc se intromittere absque fratrum voluntate
dicam in sequen. libro.

ADDITIO.

a Tho. D. ℂ Per syndicum communis. Vide Bar. in consi. inci.
visa quadam petitione, in fi. & in consi. seq. incip. viso testamēto.
& vide Abb. in consi. xxxij. in j. vol. casus contingentia.

QVINTA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

28 ℚ Uid si fratres Minores ℣ vel a
liquis ipsorum he
res instituatur adiecta causa, qp dicta hereditas
vendatur, & in necessitatem dictorum fratrum cō
uertatur, an talis institutio valebit: Videtur, qp
nō. Nā qui instituit ille, qui est omnimodo nō ca
pax. & rogat de restituendo ei qui capere nō potest, testamentū
est nullum. vt C. de fideicōmiss. l. ea3 quam. & ibi no. per gl. & doc.
& ibi patet quia illud testamentum non potest valere. ex quo nō
potest adiri hereditas. l. nemo. de testa. tut. & de bis que in testa.
delen. l. proxime. & de regu. iur. l. nemo. &c. Contrarium puto ve
rum. Ad cuius inuestigationem oportet, qō prius alte rius que
29 stionis veritatem inuestigemus. Pone quod aliquis ℣ nullus fe
cit heredem in suo testamento, sed suam hereditatem reliquit ad
pias causas vel reliquit eam vendendam, vel distribuendā iter
fratres an valeat. Et videtur qō non, quia nō subest persona in
qua ius, & nomen heredis cadat, sicut quando instituitur heres
ille qui iam est mortuus, non valet: sed pro non scripto est l. j. in
princ. C de cadu. tol. Contrarium puto verum: nam in istis pijs
causis sufficit quod hereditas ad piā causam relinquatur, vt in
redemptione captiuorum, & in constructione ecclesie, vel alimē
tis pauperū, & similiū, vt C. de Episc. & cler. l. si quis ad declina
dum. & in auth. de eccle. tit. §. si quis autē pro redemptione. Pa
teres cōstat, qō fratres minores sunt pauperes, & in summa pau
pertate, sed quando pauperibus, & in eorum alimentis, & necessi
tatibus relinquitur videtur relictū toti ciuitati, cuius interest
vt pauperibus alimēta nō desint, vt C. de sacrosan. eccl. l. primile

gia,ꝛ est expressum ff.de leg.1.l. ciuitatibus. Non obst.q6 dicitur,quod non subsit persona:quia hoc nego,quia personam sustinebit Episcopus,vel Respublica,vt dixi §.in prori.distinct.ꝛ
30 omnia que ibi diximus hic possunt repeti. Funct ad solutionē questionis primo proposite redeo,ꝛ dico, quod talis institutio valet, licet persona fratrum minorum, quia non sunt capaces, subducatur,ꝛ pro non scripto habeatur,tamē remanet causa,propter quam institutio valet,ꝛ consolidatur, vt §.dixi. Pro hoc facit
31 fin.auth.de eccle.tit.§.si quis autem vnum sanctorum.vbi si aliquis instituit aliquem Sanctum, cuius ecclesia, vel oratorium non reperitur,tamen capiet Episcopus. Institucio aliquem sanctorum de,necessitate intelligitur institutā memoria,seu reuerentia eius scilicet vt in eius laudem,ꝛ reuerentiam hereditas expendatur. Nec obst.quod dicebatur in contrarium, quia fidei commissum non potest per se subsistere,nisi adeatur hereditas. l.ille a quo.§.si de testamento.ff.ad Trebell.sed in talem causam potest substineri institutio heredis, licet psona non sit,ꝛ sic ex tali causa institutionis poterit adiri hereditas.Sed contra predicta facit quod dictum est §.in prori.distinct. vbi dixi quod si fratres instituantur,non valet institutio,ꝛ tamen constat quod illa institutio non fuit facta ad alium finem, nisi quod hereditas in necessitatem fratrum expendatur. Respon. quod testator ad hunc finem reliquerit,est quedam presumptio verbis nō expiessa nec de necessitate intellecta,ideo institutio heredis illa causa subintellecta non sufficit,quia debet testator id quod institutio continet propria voce exprimere. vt C. de testam.l. iubemus. ꝛ ff.de testam.l.heredes palam.in prin.sed in casu nostro causam expressit:ergo,ꝛc.Sed contra predictam solutionem facit d.§ si quis autem.vbi causam non expressit,ꝛ tamen sufficit solutio, vt de necessitate intelligatur relicta hereditas ob memoriam, vel reuerentiam Sancti. Stultus enim fuisset testator qui cogitasset Sanctum,qui est in vita eterna, acceptare hereditatem, sed quando instituuntur fratres minores,potuit testator aliter sentire,vt notatur in illa constitutione, exit qui seminat.§. ad hec, de verborum significa.libro sexto.

SEXTA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

32 QVero In quibusdam ecclesijs fratrum minorum consueuerunt preponi homines seculares ad custodiam altaris,seu alterius beneficij,vel ecclesie, modo pone q6 aliquis instituit heredē guardianum altaris, seu ecclesie fratrum minorum, an valeat talis institutio? Respon.cum talis instituitur, ipsum altare,seu ipsa ecclesia instituī videtur, vt expresse dicitur in text.ꝛ gl.in verb. nominatorum ff.de annu.leg.1.annua.§.Attia,sed supra determinatum est,scilicet valere talem institutionem factam de ecclesia,ꝛ idem puto de altari eadem ratione,ꝛ hec institutio debet valere,ꝛ omnia que ibi diximus possunt repeti. Noctamen hic si plus est,qui iste guardianus loci videtur executor electus, ꝛ debet talem distributionem facere,ꝛ posset actiones mouere,vendere omnia,ꝛ singula facere.d.l.nulli.ꝛ si quis ad declinandam. C.de Epis.ꝛ cler.ꝛ in authen.de eccle.tit.§. si quis autem pro redemptione. Dotor tamen fratres minores ob reuerentiam Domini nostri Jesu Christi,ꝛ beati Francisci,vt tales guardianos in fraudem non habeant,ꝛ eos instituī non procurent, hoc enim puritati eorum regule repugnaret.

CAP. II.

33 QVid si talis Guardianus ecclesie, vel altaris,esset vnus de fratribus minoribus? Respon.puto talem institutionem valere:quia subducta persona talis fratris,remanet instituta ecclesia,cuius institutio valet,sicut dixi ea.§. prori. distinct.ꝛ sic testamentum est diligenter aduertendum,an dicat testator,instituo guardianum fratrum minorum,ꝛ tunc non valet vt dictum est,an dicat,instituo guardianum ecclesie,vel altaris ꝛ tunc valet,sicut si esset instituta ecclesia.

CAP. III.

34 AN autem effectus talis institutionis trāseat ad alios guardianos eccle. vel altaris,qui pro tempore subrogantur in dictis ecclesijs? puto quod sic, vt expresse dicit text.in dicta l.annua.§. Attia,sed contra hoc facit, quod not.per Innoc.extra de offic.deleg.c.fin.sed alio casu loquitur si bene aduertatur. Item contra predicta facit ff.de leg.§.l.si Auguste.sed solue, vt ibi not.per doct.ꝛ glos.

SEPTIMA DISTINCTIO.

CAP. I.

35 QVid si instituantur Fratres Minores sancti Francisci? Ista questio habet plus dubij, quia fratres sancti Francisci sunt fratres minores,de quibus supra dictum. Item sancti Francisci sunt fratres de penitentia tertij ordinis sancti Francisci, ꝛ sic potest dubitari de quibus intelligatur,ꝛ videtur quod debeat intelligi de fratribus tertij ordinis.Nam debet intelligi in dubio eo modo quo valeat,non eo modo quo pereat,vt l.quoties.ꝛ in Li-
bigue.de rebus dub.ꝛ de verbo.obliga.l.quoties.§ finaliter.Dicimus de fratribus minoribus nō valeret,vt dictum est. Secun-
36 intelligamus de fratribus tertij ordinis, valet: quia predicti fratres possunt habere in proprio,ꝛ communi, vt dicitur de sentent.excommunicat.c.cum ex eo.in clement.ꝛ ibi not.et videtur quod de eis debeamus intelligere. Contra,quia hec appellatio fratris sancti Francisci per prius dicitur de fratribus minoribus,ꝛ per posterius dicitur de fratribus penitentie,ergo de illis debet intelligi,vt ff.si ag.vectig.vel emphyt.pe.l. fin.de lega.ij.l.legatis,ꝛ de verbo.signifi.l.in lege censoria. Preterea communis vsus loquendi sic se habet quod fratres minores appellantur fratres sancti Francisci:illi vero,fratres de pe-
37 nitentia.d.c.cum ex eo.ergo,ꝛc huic autem vsui stare debemus l.cum de lanionis.§ finam.de fun.instru,ꝛ l.librorum. §. quod tamen Cassius,ꝛ ibi not.de leg.ij.ꝛ l. Labeo,ꝛ de suppellectile.ga,ꝛ hec puto vera,nisi ex aliquibus coniecturis appareret,vt de fratribus penitentie senserit, puta si in aliqua parte testamenti,de eis fecerit mentionem, arg. de leg.1.l. qui filiabus.ꝛ princip.vel si alique alie coniecture legitime adpareant,ꝛc.

Liber secundus Minoritarū.

1 LEgatum pecunie factum fratribus minoribus tenet si non est in maxima quantitate,ꝛ conuertitur per alios in communes necessitates.

2 Legatum pecunie factum minoribus in maxima quantitate presumitur in fraudem.

3 Declaratio quantitatis pecunie relicte fratribus, an magna, vel parua sit,pertinet ad ministrum,vel custodem.

4 Legata si est quantitas inimoderata fratribus, superfluum reseruabitur pro necessitatibus futuris.ꝛ nu.6.

5 Legatum pecunie factum fratribus minoribus simpliciter intelligitur pro necessitatibus imminentibus.

7 Fratres imminente necessitate, petent superfluum extraordinarie aliter per modum eleemosyne.

8 Fratres non possunt recipere diuersa legata in diuersis testamentis eisdem facta,que coaceruata faciant summam immoderatam,sed,necessitate superueniente,recipiant que primo reperiunt ad soluendum.

9 Legata re immobili fratribus, que vsu non consumitur,non modo illicito contra eorum regulam, tunc non debent fratres.secus si aliter est licitus.

10 Edificium si legatur fratribus minoribus, vt ibi construatur locus,vel diuinum officium celebretur per fratres,vicelicet ibi frantes.legatum non vt quod iussit testator obseruetur,sed vertatur aliam causam transferatur.ꝛ nu.12.

11 Impossibile de iure videtur, quod per solum Principem erogatur.

13 Translatio legati facti de edificio relicto a fratribus minoribus vt ibi construatur locus,per quem fieri possit.ꝛ nu 15.

14 Iudex magis fauere debet voluntati eius cui relinquitur, quam eius,a quo relictum est.

16 Legatum factum fratribus de re mobili,vel immobili, ob certam causam,vel modum licitum tenet.

17 Legatum factum fratribus ad vnam causam,illa causa finita superfluum debet commutari in aliam causam.

18 Legatum factum fratribus ad vnam causam si illa cessat, commutatur in aliam,ꝛ legatum tenet.

19 Legatum generaliter factum fratribus, sine modi expressione valet ꝛ intelligitur expressus modus qui persone legitime congruet,dum tamen moderata sit summa.

20 Dominium rerum legatarum fratribus minoribus remanet apud heredem.

21 Relictum factum pro necessitate pauperum videtur factum illi ciuitati cuius pauperibus relinquitur.

Do-

22 Dominium rerum legatarum recta via non transit in legatarium quando relinquuntur per quandam consequentiam.
23 Dominium panni pro vestimentis, vini, & frumenti legati fratribus penes quem remaneat.
24 Pecunia legata in specie pro vsu fratrum trãsmutatur in aliam speciem.
25 Legata res fratribus minoribus cuius pretium conuertitur in eorum necessitatem vendi potest per heredem, per executores, per Episcopum, & iudicem secularem ex officio.
26 Iudex secularis vendit ex officio res legatas fratribus minoribus quando heredes & executores fuerunt in mora constituti, saltem vna monitione.
27 Conuentus fratrum minorum, licet non habeat dominium rerum legatarum, habet tamen actionem personalem.
28 Legari, vel donari potest vni fratri singulariter, & per guardianum, vel custodem in vtilitatem dicti fratris primo conuerti.
29 Legatum singulariter factum vni fratri non debet ad petitionem ipsius solum, sed guardiani.
30 Frater minor non potest esse executor.
31 Relictum factum fratri singulariter, vltra eius necessitatem cõuertitur in vtilitatem communem conuentus.
32 Legatum annuum factum fratribus minoribus, licet non valet, valet tamen quod ius percipiendi venditur, & in necessitatem eorum conuertitur.
33 Annui redditus computantur inter immobilia.
34 Legatum diurnum, vel menstruum factum fratribus, quomodo valeat.
35 Legatum annuum factum fratribus minoribus, vsq; ad certum tempus non valet, & fratres a dicto legato debent abstinere.
36 Legatum annuum factum in vim conditionis non valet, nec fratribus licet accipere.
37 Legans fratribus minoribus ipsis fratribus nõ est obligatus.
38 Obligatio duobus modis intelligi potest.
39 Legatum factũ pauperibus alicuius ciuitatis censetur factum ciuitati, ipsi ciuitati acquiritur obligatio.
40 Fratres minores petere possunt extraiudicialiter legata eisdẽ facta, in iudicio non.
41 Respublica, vel eius syndicus, vel quilibet de populo potest petere in iudicio legatum factũ fratribus minoribus. Item Episcopus, & inferior secularis ex officio. Fratres minores caueant ne assistant peterentibus pro eis legata eisdem relicta.
42 Innocentius Papa quartus, concessit fratribus minoribus posse constituere syndicum.
43 Adartinus Papa eandem concessionem, & ampliorem fecit dictis fratribus.
44 Leo Papa xij, aliqualiter dictas concessiones reuocauit.
45 Fratres minores possunt, absque licentia sedis apostolice constituere syndicum ad vendendum libros.
46 Fratres minores habent generalem procuratorem in curia eligendum in capitulo generali, per generalem ministrum.
47 Fratres minores habent etiam procuratores speciales, quos procuratores conuentus appellant.
Officium procuratoris conuentus quale sit.
48 Communitates terrarum per statuta possunt constituere syndicum qui relicta obuenientia fratribus minoribus petat, & alios.
49 Fratribus licet procurare, vt eis syndicus constituatur non tamen ad litigia.
50 Ciuitas potest constituere syndicũ fratribus minoribus, quem ipsi fratres nominabunt.
Leuitis in constituendo syndicum ne repugnet regule fratrum, & num. 58.
51 Syndicus potest constitui, vt etiam alium loco ipsius substituat.
52 Statutum quod quis in iudicio fratrum minorum nomine compareat, non valet.
53 Potestas syndici pro fratribus constituti a ciuitate qualis sit.
54 Innocentius cum capitulo, & custodibus, quomodo possunt facere latem eorum procuratorem, & syndicum.
55 Verba in contractibus impropriantur, vt ad materiam adaptentur.
56 Caueant fratres ne constituant syndicum ad lites. & num. 57.
58 Syndicus a fratribus constitutus non potest nomine fratrum agere contra heredem a quo factũ est legatum, & quomodo agere debet.
59 Syndicus a fratribus nominatus eisdem legatũ contra voluntatem heredis vendidit, dominium non transfertur in emptorẽ, & qua exceptione erit tutus emptor si per heeedem vendicetur.
60 Fratres minores contra syndicum per eos nominatum nullam habent actionem.

PRIMA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

1 PRimo † quero Quando fratribus minoribus legatur, seu relinquitur pecunia, an valeat: Et videtur quod non cum in regula sit expressum, ne fratres recipiant per se, vel p alios pecuniã, vel denarios vllo modo, tamen Nicolaus determinauit quod talia legata valent, si in fratrum necessitatem conuertantur per alios, prout in eleemosynis, que viuentibus largiuntur. Idem videtur expressum in dicto cap. exũt qui seminat. §. ceterum. cum in eadem regula & §. ad hec cum fratres. hoc tamen intelligi debet, † dummodo quantitas non sit tantum excessiua quod possit presumi in fraudem, vt dixi in preceden. lib. ij. distinct. hoc etiam dicitur in cap. exiui. §. cupientes. ibi, nec licet eis valorem &c. & dicto cap. exũt qui seminat. §. ad hec cum fratres. vbi solum restringit ad ea. que fratribus pro eorum necessitate sunt necessaria, debet tamen hoc intelligi in quantitate moderata.

CAP. II.

a QUis arbitrabitur † an quãtitas sit moderata? Circa hoc Nicolaus predictus in dicto ca. insuper. versi. hoc autem, loquitur secundum exigentiam personarum, ministri & custodes simul & separatim in suis administrationibus & custodijs cum talibus interdũ personarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnulle alie circunstantie plus minusve actualiter requirant prouideri, ita tamen sic faciant quod semper in eis, & eorum actibus paupertas
3 perfecta reluceat, &c. Ex predictis liquet † quod declaratio, que sit quantitas moderata, ad ministros, seu custodes pertinet: nõ posset igitur eam facere guardianus, & conuentus, si super hoc emergeret dubitatio. Apparet igitur quod sine dicta quantitas sit exponenda in necessitate conuentus, sive in necessitate certi fratris, dicta declaratio pertinet ad ministrum, & custodes, si super hoc dubitetur, quod apparet ibi dum dicit, personarum qualitas.

ADDITIO.

a Thom. Dip. Quis arbitrabitur. Vide, Raph. Cum. in cons. clxix. incip. viso testamento. versic. quinetiam non dicitur.

CAP. III.

4 QUando autez esset † quantitas immoderata quid fiet de superfluo? & hic diligenter attendenda sunt, verba clem. exiui de paradiso. §. cupientes. vbi Papa sic ait. Nec licet eis valorẽ hereditatum, & alium veltantam earum partem quod presumi possit hoc in fraudẽ fieri, quasi sub modo & forma legati sibi dimitti facere, aut sic dimissa recipere, &c. Aduertendum est igitur, quod hic Papa non irritat legatum, nec heredes eorum a quibus relictum est liberat, sed limitat receptionem fiendam a fratribus. Vult enim quod fratres non possint recipere, quando talis receptio presumeretur in fraudem, vt in preceden. lib. ij. distinc. est declaratum: quod tunc debet fieri in fraudem, quando esset tanta quãtitas quod eius receptio magis saperet thesaurizari, quã ob imminentes necessitates recipere. Item expresse, sciendũ est
5 † quod relictum factum fratribus quantũcunq; simpliciter intelligitur factum ob necessitates imminentes, &c. exũt qui seminat. §. ad hec cum fratres. & de iure ciuili dispositum est quod relictum factum ob aliquam necessitatẽ imminentem debetur, non aliter. ff. quando dies lega. ced. l. nec semel. §. fi. in habitationez.
6 In proposita ergo questione † ab initio de quantitate legata dabitur fratribus per personas constitutas ad hoc secundum formam illius constitutionis. exũt qui seminat dabitur moderata, dico, quod dabitur secundum quod imminens necessitas requirit, sive necessitas que instantissime habeat tractatum, vt dicta clem. exiui declaratur. residuum vero tunc fratres non possunt recipere, & si nunquam superuenerit necessitas nunquam recipere possent, sed alia necessitate superueniente, licite illud superfluum possent recipere nec enim receptio posset presumi in fraudem, nec animo thesaurizandi, cum ob imminentem necessita-
7 tem recipitur illud: & ergo superfluum imminente necessita-

te petant fratres per modum cuiusdam eleemosyne considēter extra iudicium cum in iudicio nullo modo possint. vt j. dicetur.

3 †Quid autem si in diversorum testamentis varie quātitates fratribus relinquātur, quarum quelibet per se immoderatā quantitatem non facit, sed omni cumulatione facta efficitur quātitas immoderata, an fratribus accipere liceat. Respond. non putō: quia si omnia verba regule, & dictarum Decretalium diligenter inspiciantur, semper se referunt, vt liceat recipere pro fratrū necessitatibus vt. d. §. insuper. & §. ad hēc cū fratres. ego puto, q̄ pro sua necessitate tunc immineute recipiant que primo veneriunt ad solacēdum. arg C. de iure delibe. l. scimus. §. & si prefatā. ab alijs nō recipiant, tunc recepturi cum necessitas supervenit, vt in precedenti cap. dictum est.

SEGVNDA DISTINCTIO.

CAP. I.

4 ALiquando contingit †quod immobilia & ea que vsu nō cōsumuntur fratribus relinquuntur adiecto modo, secundum quem fratribus non licet exigere, an valeat relictum, vel saltem estimatio fratribus debeatur: Videtur secundum quod etiam in precedenti libro dictum est quando hereditas fratribus per fideicommissum relinquitur. CPreterea de legato subducitur omnis impossibilitas. l. obtinuit. ff. de conditionibus & demōst. & C. de institutio. & substitutio. l. reprehendenda. ergo ille mod⁹ qui fratribus est de iure impossibilis, reiçietur, q̄ si modus legati non potest conseruari, debet transmutari in alium modum possibilem. d. legatum. de vsufructu legato. Contrarium videtur expresse in d. §. ad hec quia fratribus ipsis interdū. vbi Papa sic ait dicens, quod si testator modum secundum quē fratribus eorum conditione inspecta recipere non liceret, exprimat in lego modo, vt si legaret fratribus vineam, vel agrum colendum, vel domum locandam, & similia verba in similibus proferret, aut in modos similes, in relinquēdo seruare, a tali legato, & eius receptione per omnem modum fratres abstineant, &c. Ex hoc enim quod dicit per omnem modum apparet quod etiam estimationem recipere non debeant. Nam modus recipiendi legatum est estimatione m recipere. l. si domus. §. qui constetur. de lega. j. l. non dubium. §. fin. de leg. iij. Sol. dicendum est, quod si modus adiectus est illicitus fratribus minoribus inspecta conditione ipsorum, quia tunc etiam estimatio non debetur nec potest recipi. in tantum enim sanctissimus Pontifex odit eum qui modū repugnantem regule adḡcit, vt pro eo talem eleemosynam omnino fratres recipere prohibeat, vt dicta verba manifeste dicūt. Si vero modus esset illicitus fratribus, non quia contra regulam fratrum minorum, sed quia sic esset in quolibet religioso, tūc tale legatum licet recipere, vt in seq. cap. dicetur. Non obst. ratio prima in contrarium, quia vbi retentio ipsius rei relicte repugnat fratribus, ipsum legatum non est modificatum aliquo modo repugnanti ipsi regule, & ideo a iure modificatur modo licito. Jn q. vero nostra secus, non obst. secunda ratio, quia hoc speciale, quia impossibilitas ō subducitur ratiōe predicta. Nō obst. tertia ratio, quia illud verum, vbi modus esset illicitus ratione regule. vt supra dictum est, & infra proxi. dicetur, &c.

CAP. II.

a 10 QUone Aliquis reliquit †fratribus edificia, vt ibi construatur locus fratrum, vel vt ibi diuinum officium celebretur per ipsos fratres ibi mirantes, an valeat tale relictum: Et videtur qō non, quia fratribus non licet recipere hoc sine summi Pontificis licentia speciali, vt extra de excess. prelat. c. j. lib. vj. Sed istud qō
11 non potest expediri nisi per solum Papam videtur impossibile de iure. l. apud Julianum. §. fin. de leg. j. & not. per glo. in verb. relicte sint. ff. de verb. oblig. l. cōtinuus. §. cum quis. & per Dyn. de regulis. quod semel Deo dedicatum est. lib vj. & istud videtur relictum sub modo impossibili. ergo secundum ea que dicta sunt, nullo modo fratribus per illum modum licet recipere.
12 Econtra videtur, quod legatum valeat, non vt illud quod testator iussit obseruetur, sed vt in aliam causam transferatur, vt memoria & salus animę defuncti seruetur. l. legatum. de vsufru. leg. & de admīst. re. ad ciuit. pert. l. legatum. §. respō. Et istam partem puto veram. Non obst. contrarium: illud vero quando modus continet impossibilitatem vigore regule, & conditionis fratrum minorum, sed hoc, scilicet capere nouum locum non est eis interdictum, ideo quia fratres minores, quia sic est in quolibet mendicante, vt d. c. j. extra de priuil. lib. vj.

ADDITIO.

a Tho. Dip. CPone. Aliquis. Vide plene per Andr. Barba. in cap. vos quidem de testamen.

CAP. III.

13 PEr quem autem fiat iste talis commutatio in aliud, dubitatur. nam quedā iura videtur velle quod posset fieri sine authoritate Principis, siue Pontificis. l. j. & l. legatam. in princi. de admi. rerum ad ci. pertin. & respon. & de relig. do. c. j. circa prin. in cle. Quedam alia videtur velle quod fiat de voluntate vtriusq; partis. scilicet cui relinquitur, & eius a quo relinquitur. d. l. legatum. de vsufru. lega. Jn eo quod dicit, adhibitis primatibus ciuitatis. hoc est his, qui regunt ipsam ciuitatem, cui est relictum, & heredibus quibus est relictum. vt d. l. legatum. & respon. de admi. re. ad ciui. pertin. Quedam iura videntur velle, q̄ fiat voluntate eius cui relinquitur. d. l. legatam. & respon. versi. si vero plures. alium opus quod ciuitas velit erogari, &c Solut. dicendum est quod quādoq; illud quod testator iussit fieri in re, vel de re quę relinquit, potest licite fieri de iure, & de facto, & tunc illud non potest in aliū transferri sine permissione principis. Jta loquuntur iura primo allegata. Quandoq; non potest fieri de iure, & tunc debet fieri transmutatio de consensu vtriusque partis, vt d. legatum. de vsufruct. lega. Quandoq; potest fieri de iure, sed non de facto, & tunc idem, quia potest fieri transmutatio de consensu vtriusque partis, puta si pecunia legata non sufficit. d. l. legatum. secundo respon. de admi. re. ad ciui. pertinent. Idem si aliud esset impedimentum facti eadem ratione: sed si partes essent in
14 discordia, tunc iudex erit medius, cuius authoritati stabitur. & cūm C. de nup. l. j. & l. in cōiunctione, quia iudex magis fauet volūtati eius, cui relinquitur, quam eius a quo relictum est. & legatam. §. si vero plures. & argu. l. de die. ff. qui satisda. cogan.
15 Hunc ad propositum dico, quod illa transmutatio fiet ad alium vsum pium per iudicem volente herede, & ministro, seu custode fratrum, quibus hoc permissum, argu. eorum que diximus in precedenti distinctione. Et si essent discordes iudex erit medius non quod ipse minister, seu custodes prouocentur ad iudicium, quia ad iudicium pro nulla re temporali esse possunt, sed quando heres prouocaretur ab alio, cui hoc permittitur, secundum ea que in precedenti libro dicta sunt, & infra dicentur. tunc ipse minister, seu custos poterit esse coram iudice super hoc voluntatem declarare. Nam esse in iudicio hoc ipsi non est prohibitum. non enim in eius persona substantiatur iudicium, sicut potest esse in iudicio, vt testis, vt extra de testib. c. nuper.

ADDITIO.

a Tho. D. CPer quem autem fiat. Vide per Andr. Barbā. c. vos quidem. de testa. vbi plene examinat doctrinam Bartoli. huc ad quem me remitto.

TERTIA DISTINCTIO.

CAP. I.

16 QUandoque relinquitur †fratribus res mobiles, vel immobiles ob causam. vel modum licitum, an valeat, vt puta si relinquatur, vt res vendatur ex necessitatem conuertatur. Nicolaus Papa in c. erūt qui seminat. §. ad hec q̄ fr. ibi determinauit quod valet: sed tamen, si pretium ipsarum rerum ret quantitatem immoderatā, dic, vt dixi in predicta distinctione quando relinquitur pecunia. Item non intelligas quod minium earum rerū trāseat in fratres, sicut in alios legatarios, sed cuius sit dominium dices statim in sequenti distinctione.

CAP. II.

17 SEdpone quod †dicte res relinquitur fratribus ad vnā certā causam puta pro fratribus induēdis, & tota quātitas que exactis rebus redigitur non expenditur in illā causam quid fiet de superfluo: Respōd. hoc in legato nō habemus expressum. sz in eleemosyna data inter vivos bene declarauit dictum Nicolaus in d. erūt. qui seminat. §. q̄ vero puritatē. vbi sic ait. Cum in predictis casibus ad determinatā necessitatem, vt predicitur, pecuniā per aliquem concedi contigerit pecunia erogari posset a fratribus quod si quidem de ipsa pecunia habita necessitate determinata supererit cōcedat ipse concedens q̄ residuum dicte pecunie in res alias pro alijs ipsorum fratrū necessitatibus conuertatur quod nō consentiēte pro predictis ipsum residuū si quidem fuerit, restituatur eidē. &c. Ex quibus videtur quod remanere debet dominiū residuum apud heredem siue testatus a fratribus consentire voluerit. Contrariū tamen est verum. Nam licet ille qui concedit dum viuit posset reuocare, tamē hoc heredi eius non permittitur. vt ff. de ser. expor. l. iij. & qui fideiussit manu. ad li. perue. l. ij. §. fi. & hoc etiam videtur declarari in decto capitulo, erūt. qui seminat. §. in eo vero casu ibi, non obstante

concedē

cōcedentis morte, vel heredis contradictione, cum ergo contradicere non possit, & in dictam causam conuerti non possit, qz causa est finita, debebit commutari in aliā causam eo modo quo dict. sum in precedenti distinctione.

CAP. III.

18 Onamus †quod pecunia, vel aliud relictum ob certam necessitatem, quę tamē necessitas non imminet, vt puta relicta est pecunia pro fratribus indaendis eo animo cum alijs de hoc tam fratribus prouideret. Nam ista legata alimentorum que recipiunt non possunt diu circa idem duplicari, vt ff. de alimē. & cibariis legat. alimenta. §. basilice. vel pone quod relicta est pecunia pro emendo vnum calicem, vel pro emendo paramenta cū habeant calicem, & paramenta sufficientia, quid fiet de illo relicto hoc videtur declaratum in ista constitutione, cuius de paradiso. §. quamuis etiam paramēta, quod superfluitas, aut nimia curiositas in his, & in alijs non potest eorum statui conuenire. Et ex his videtur, quod tale legatum fratres nullo mō recipere possunt, nam videtur expressus modus illicitus ex illa regula & ex conditione fratrum. Nam & in alijs religiosis fratribus ista duplicitas vasorum, & paramentorum non damnatur, vt C. de sacrosanct. eccle. mit. preterea si habeat, vt dixi in precedenti distinctione. Contrarium dico, & est casus ff. de ope. pu. l. fi. in hnc. Non obstat contrarium, quia in casu nostro non expressit testator modum illicitum ex ipsa regula, imo licitum, licet enim fratribus paramenta habere, & calicem & dicta causa efficitur illicita, ex antecedenti, scilicet quod fratres reperiuntur habere ad lia vasa, secus si testator dixisset, lego pro emendis paramentis, & vasis superfluis, quia tunc presumeretur modus ex virtute ipsius regule reprobatus.

CAP. IIII.

Ex predictis manifeste apparet decisio illarum questionum, quas tetigi in precedenti lib. scilicet, quando ecclesia instituitur heres, vel, facta ipsius ecclesie refectione, pecunia superfluat, vel ecclesia, seu locus est adeo perfectus vt refectione non egeat cum sit declaratum in dicta constitutione, eiusde paradiso. Hinc est etiam quod fratres deinceps temperatis & moderatis edificijs sint contenti, certe dicta pecunia in alios vsus conuertetur, vt ex predictis patet.

QVARTA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

19 Contingit aliquando qs† ipsis fratribus aliquid generaliter absq; modi expressione relinquit an valeat? respō sic, & est declaratum in dicto capitulo, scilicet qui seminat. §. ad hec, qz fratrib⁹. vbi Papa sic ait. Vbi fratribus ipsis generaliter absq; modi expressione aliquid legetur, hoc in legato sic indeterminato relicto in omnibus & per omnia intelligitur seruare volumus, & in perpetuum presenti constitutione iubemus, quod vbi pecunia, seu eleemosyna fratribus indeterminate relicta voluim⁹, ac expressimus obseruari, videlicet vt sub modo licito fratribus intelligatur esse relictum ita quod legans merito nec fratres ipsi essecure relicti fraudentur, &c. Ex quibus apparet quod legatum valet & intelligitur modus expressus qui persone legitime congruat. ff. de vsu, & habit. l. plenum. §. equitē. sic ergo videtur quod pretium in necessitatem fratrum conuertetur, vt supra dictum est, quod intelligitur. nisi summam immoderatam excederet, & tunc serua quod supra dixi.

CAP. II.

20 Ed mortuo testatore † ad quez spectat dominū dict. ꝓ re. Circa quod sciendū est quod res sic relicte possunt esse triplicis generis. Primo potest esse quod reliquūtur res fratribus, que vsu non consumuntur, quarum vsus non est fratribus interdictus vt si relinquantur libri theologie, et similia, & tunc non est dubiū q dominium pertinet ad ecclesiam Romanam hoc est declaratū per Nicolaū in d. c. exīt qui seminat. §. hinc cum fratres ipsi, vbi loquitur sic, Cum aliquid ꝓpter Deū ipsis offert, concedit vel donat, & ibi omniū vtentium. & libror. ac eor. modum. presentium & futuro ꝝ, que & quoz vsus fructus ordini, vel fratribus ipsis licet habere proprietatem, et dominus. Quod autē Inno. Papa quartus predecessor noster fecisse dignoscitur etiam & nos Romanā apostolicam ecclesiaz ante recepimus, & ad nos ipsam plene & libere pertinere hac presenti constitutione in perpetuuz valitura sancimus, &c. Quodque predictis rebus que vsu non cōsumuntur Federico scripsit Jo. xvij. Papa in constitutione que incipit. Ad conditorem. tamē confirmat alias confirmauit, cuius verba quantum ad hoc inferre referimus. Vol. potest esse q fratribus relinquuntur res q vsu non consumuntur, sed eorum vsus est fratribus interdictus, vt si quis reliquerit domum, agrum, & similia, que res debent vendi, & in necessitatem fratrum conuerti, & ad quem pertineat dominium illarum rerum non reperio constitutionem aliquam declarantem, Posset tamen ad hoc argumentum & similitudinem adduci qō idem Nicolaus Papa in d. c. exīt qui seminat. §. cetera rum cū in eadē regula in pecunia cōcessa ab aliquo vtente fratribus sic ait, ita tamē, q penes ipsum dantē dominio, proprietate, ac possessione ipsius pecunie, cum libera potestate reuocandi sibi pecuniam ipsam semper vsque ad conuersionez ipsius, in rem deputatam plene, libere, ac integre remanētibus in ipsa pecunia nil omnino fratres iuris habeant, &c. Et quibus videtur quod dominium remanet penes ipsum heredem, in primis cum idē Papa in verbis que presenti c. retulimus, in tali legato idez per omnia quod in pecunia, seu eleemosyna fratrib⁹ oblata voluit obseruari. Sz hec ratio non videtur bona. Nam cum Papa dixit in omnibus, & per omnia statim se restrinxit, videlicet sub modo licito fratrib⁹ intelligat esse relictuz, non ergo quo ad dominium. Preterea non videtur esse idem in herede quod in defuncto vt dixi §. in prori. dist. Cum ergo nulla sit constitutio decisiua, quid iuris sit, videamus. Et videf dominū dict. ꝓ rez ad ciuitatem, vbi sunt illi fratres, quibus est relictum pertinere,

21 quod probo. † fratres minores sunt pauperes & in paupertate arctissima constituti, vt in eorum regula, & declaratores pred. cti

22 dicunt si aliquādo † aliquid relinquatur pro necessitate paupez, videtur relictum illi ciuitati, cuius pauperibus relinquitur, vt l. si cui relictum. & in l. ciuitatibus. de leg. j. Si ergo ciuitati videtur relictū, ergo in eā trāsit dominiū recta via. C. com. de leg. j. & ij. ff. de fur. l. a Titio. & insti. de leg. §. fi. autem. iūcta gl. & versi. per in rem. nec est etiam incōgruū, vt vnus legatarius a testatore noletur, alteri vero queratur. ff. de leg. iij. l. fideicōmissa. §. interdū. & de leg. j. l. seruo leg. §. si testator. & de condi. & demoñ. l. Titio. §. Titio. Contrarium tamen puto, scilicet q dominium remanet apud heredem. Nam qñ legatur res, cuius commercium nō habet legatarius proprietas apud heredem remanet, & debetur estimatio. l. apud Juliānū. §. fi. cum l. seq. de leg. j. ita

23 in proposito. Preterea † in rebus que non relinquuntur directo, sed per quandam consequentiam non procedit illa regula quod dominium transeat recto iure in legatarium. Hoc probatur ex coniunctione duarum legum, et l. i. de ser. leg. & ff. quem admodum ser. amit. l. si patrem. §. j. sed quando seruitus legatur tacite per quandam consequentiam mortuo testatore non competit ius seruitutis, nisi constituatur ab herede, vt dicta l. i. & de ser. l. seruum filij. §. fin. & ibi per Jaco. de Aret. de legat. j. Ita ergo dicimus in proposito quod dominium rei legate transeat recta via in legatarium cui legatur expresse. In eo vero cui legatur per consequentiam non transit, nisi per heredem tradatur, & sic apparet, quod remanet penes heredem, ita in proposito cum illi ciuitati non legatur expresse, sed per quandam consequentiam. Preterea hoc videtur in simili si aliquis legat filio, vel seruo, videtur legare patri, vel domino, quod patet, quia pater, vel dominus potest onere fideicommissi grauari. ff. de leg. j. l. cum filio. cum fi. Sed si legatum est tale, quod non possit queri dominium filio, vel seruo, sed eius estimatio debetur, tunc non queritur dominium patri, vel domino, sed debetur estimatio, vt ff. de leg. ij. l. debitor. §. seruo. & l. fideicommissa. §. si seruo. de leg. iij. ita in proposito, cum fratribus minoribus non possit queri dominium, nec reipu. cui per consequentiam videtur relictum esse, & huic opi. videntur adherere verba decretalis §. alle. & relate, & per hoc patet responsio ad rationem in contrarium. Ter-

24 tio contingit † quod fratribus relinquantur res, que vsu consumuntur, vt vinum, frumentum, pannus pro indumentis, & similia, quorum vsus fratribus non est interdictus, quorū dominium dicebant quidam ad ecclesiam Romanā pertinere ex verbis Nicolai Pape. §. relatis. dum dicit, vtensilia. &c. Sed Joā. Papa dicit dicta verba debere intelligi de rebus que vsu non consumuntur, & declarauit in dicta decretali que incipit. Ad cōditorem. in multis partibus ipsius decretalis dum ait, quis sane mentis credere poterit, quod intentio fuerit tanti patris vnius ouj, vel casej, seu frusti panis, & aliarum rerum vsu cōsumptibilium, que fratribus ipsis & ad consumendum euestigio conferuntur. ad dominium Romane ecclesie & vsum fratribus pertinere? Profecto laudabile non videtur. vt Nicolaus ait supra, Nec obstat §. dictis quod idem predecessor noster in ordinatiōe predicta etiam illorum que ad sustentationem pertinent, nisi Romane ecclesie dominium reseruetur: hoc enim de rebus illis duntaxat debet intelligi, que vsu non sunt consumptibiles, fine

quibus humana vita non est sustentabilis questicq; nō sunt pau
ce vt in eo.ca.idem Papa declarauit. Sed in hoc idem constitu
tum.dum sic ait. Statuimus quod in bonis que in posterum con
ferentur vel offerentur aut alias quomodolibet obuenire con
tinget fratribus seu ordini supradictis exceptis ecclesiis, orto
rijs,officinis,& habitationibus,ac vasis libris,vestimentis,di
uinis,& alijs dedicatis,vel dedicādis,& q̄ ad ipsos obuenēt
in futurum, ad que se non extendunt adeo in conuenientia su
pradicta, propter quod constitutionem istam ad illa extendi no
lumus.nullum ius siue dominium aliquod occasione ordinatio
nis predicte, seu cuiuslibet alterius a quocunque predecessorum
nostrorum super hoc specialiter edite, Roma.ecclesie acquira
tur,sed quoad hoc habeantur prorsus ordinationes huiusmodi
pro non factis &c. Ecce aperte liquet quod ecclesie Romane
non queritur dominium.nec etiam reipub.rationibus predictis.
Dicendum ergo videtur, quod si quidem vinum, frumentum,
& similia legantur in genere, tunc non tractatur de translatio
ne dominij ante, quam perueniatur ad traditionem, vt not. C.
communia de lega.l.ij.& Institu.de lega.§. nostra autem.sed so
lum tunc est videndum de personali obligatione,de qua ff. dice
tur. Si vero legaretur in specie,vel cum perueniretur ad tradi
tionem, cuius sit proprietas & dominium, & qualem vsum ha
beant fratres, dico,prout intelligitur ex istis constitutionibus
Joan.Pape xxij.quarum vna incipit, ad conditorem, alia inci
pit quia quorundam quarum verba hic non refero.quia longa
esset sed prout ipse declarauit,ita credo,ac determino. Illud ve
ro quod.s. dixi de rebus que debēt vendi,vt in necessitate fra
trum conuertantur,idem illud dico in pecunia legata, etiā si pe
cunia legaretur in specie, vt patet in dictis authoritatibus,non
enim ipsum corpus pecunie in necessitate fratrum consumitur,
sed in speciem aliam transmutatur,& hoc quātum ad dominiū.
Nunc vero quantum ad actionem personalem quid iuris sit, vi
deamus.

CAP. III.

1 25 Quisergo † poterit dictas † res vendere quando vēdende sunt p fra
trū vtilitate:& de hoc Nicol. in d.§.ad hec, quia fra
tribus.cum permisit de rebus vēdendis pro fratrum
necessitate sic ait,ad que ad legata soluenda, tam heredes testa
torum,quam executores se liberales exhibeāt, quam prelati, ac
etiam seculares quibus de iure,vel consuetudine prouisio ista
competeret cum expedierit se ex officio suo promptos exhibeāt
ad pias voluntates deficientium,adimplendas,& † sic mani
feste apparet,quod hoc possunt facere heredes. Nec mirum,quia
apud eos est dominium vt dixi. Item hoc facere possunt execu
tores,licet alias super vēditione bonorum requiratur specialis
permissio testatoris,l. alio.de alimen.& cib.lega. & C.quando
decre. opus non est.l. penult.& ibi not.& hec semper inest, quod
talis res vendatur,vt dictum est, & sic specialis permissio nō re
quiritur. Item hoc potest facere. Episcopus, & iudex secularis
ex suo officio,vt dicitur in d.cer.etiam ex nomine promouentis,
quod patet ex vi dictorum verborum dum dicit, le prōptos ex
hibeant,& facit etiam.l. Quintus.de ann.lega.& in aut. de eccle.
titu.§.si quis edificationem.& de alimen.& cib.lega.l.tertia, in
26 princ. Judices tamen † predicti ad hoc veniētes precedēte mo
ra heredis,vel executoris,puta si fuit his monitus, vt in auth.
27 de eccle.titu.§.si quis autem.supradictus vero conuentus † licet
non habeat dominium,vt dictum est, tamen habet actionē per
sonalem vt infra dicetur, tamen si posset possidere, haberet do
minium, & posset vendere. vt infra dicam, fratres de hoc nullo
modo se impediant:cum hoc voto,& regule repugnaret, possunt
tamen humiliter supplicare heredi, vel executori extra iudicium,
vt votum testatoris adimpleat vt ff. dicetur, sed si predicta lega
ta non relinquuntur fratribus, sed ecclesie eorum, et tunc puto
quod dominium quereretur ecclesie Romane,& tunc quid iuris
sit,collige ex bis que dixi in precedenti libro,quarta distin.

ADDITIO.

a Tho.B.C. Quis ergo. De ista decisione. Bartol. vide plene
per Alexan.de Imo.in l.j.ff.de lega.j.& Ia.ald.in l.cum questio.
in fi C.de legat.& gl.in c.j de relig.do.lib.vi.& Lud.Roma.i sing.
cercliij incip. prohibetur & sic habet quod ipsis fratribus
potest relinqui.vt vēdatur fundus,& eis subueniatur ex illis pe
cunijs.& non sunt multi dies.quod fuit alleg. in fauorem fratrū
minorum de obseruantia sancti Franc.de Padua contra preli
byterum Joan.Anto.de Curte.de Padua,per me.ac tamen in
priuilegijs Sixti iij. Summi Pontif.in mari magno aliter dispo
nitur.

QVINTA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

28 De his que † largiuntur singulariter quod valeat † relicta fra
ctum vni fratri, qualiter fratres in hoc se ha
bere debeant.expresse determinauit Bene
ctus Papa in constitutione quam edidit circa
statum fratrum minorum.cuius alias extat, vi
sic ait. Quilibet autem frater supradicti ordinis qui aliquid
uit determinato vsu donari vel legari, vel pro quo deponi co
tigerit postquam huiusmodi donatio legatum,vel depositu
eius notitiam pervenerit custodi,vel guardiano suo.vel eius
cario, quam cito poterit cōmode debeat reuelare fideliter.
quilibet facere debeat si habet notitiam predictā. Guardia
autem siue frater,cui donatum,vel depositum fuerit, sit hab
ad scientiam capescendam.prouideat ei seu prouidere facia
cundum donationis, legati vel depositi quantitatem, et fecu
dum fratris ipsius idoneitatem ad eius studium opportune.
his apparet quod legatum debet in fratris vtilitatem pro
conuerti.& licet hoc exprimat de libris in c.prori.exprimit et
29 de alijs necessitatibus,apparet ex † predictis quod quando
cui singulari fratri legatur,non debet ad petitionez ipsius so
30 sed ad petitionem guardiani.† Item ex predictis patet quod
ter minor? potest esse distributor, et pretorum officio fungun
fratres vt dicetur in seq.lib.

CAP. II.

31 Sed si frater † ille tot denarijs pro his
necessitatibus non in
geat, idem predictus Papa immediate post pre
cta subdidit, Si autem fratres predicti his locis n
indigerent ac vbi de libris indigerent, puisio de libris sufficie
eidez aliquid de legato donato, vel depositio huiusmodi supe
esset, guardianus omne huiusmodi legatum, vel donatum, v
depositum, vel id quod facta prouisione eius fratri erit in co
munem sui cōuentus necessitatem conuerti, seu dispensari pr
euret, & necessitati eius, cuius contemplatione donatum leg
tum, vel depositum fuerit fauorabilius studeat subuenire. Per
hoc enim vel conueniens alijs,vel infra scripte constitutioni fo
licis recordationis Bonifacij Pape octaui.que incipit, Paup
debet subueniri fratri supascripto. secundo conuenit. & quo
pate? quod relictum fratri, hoc est, conuentui & sic petendo
hoc legatum erit idem quod in eo quod relictum est conuentui
fratrum,vt ff. dicetur.

SEXTA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

32 Interdum † etiam † euenit,vt fratri
bus minoribus aliqu
annuū relinquatur, an valeat,q̄ritur. Et vid
tur q̄ non vt habetur in cōstitutione,que in
Extra de paradiso.vbi sic ait, Cum ita annui
tus inter immobilia censeantur a iure, ec
modi redit? obtinere paupertati,& mendicitati repugnet, ni
dubitatio est q̄ predictis fratrib? reditus quoscūq; fiegati
siones,vel eor? vsus cū eis nō reperiat esse cōcessus libere
re,vel habere p̄sideratā p̄ditiōe ipsoz? non licet,& ecōt
verbis colligitur q̄ legatum non valet. E contra,quod inh
legatum valeat,probatur ex authoritate predicta sic, nō
bium quod immobilium possessionū fructus fratribus leg
non valeat.vt ipsius possessiones fratres retineant,sed vt vēn
tur.& in necessitatem fratrū conuertātur.vt est expressē dict
33 tum:sic † cum reditus inter immobilia computētur,de sacris
eccles.l.iubemus & in aut.de non alie.§.hec ergo.& q̄ nos ignō
& sic videtur quod tale legatum valeat,non vt ipsos annuos r
ditus ipsi fratres habere vel retinere possint:q̄ hoc est eis p
bibitum:sed vt illud ius percipiendi vendatur,& in fratrum
cessitatem conuertatur:vt dictū est de rebus immobilibus.
dicendum est quod legatum annuū non fratribus interdic
ratione rei legate.sed ratione modi a testatore expressi, scilic
quod annuatim detur qui modus regule,& conditioni eorum
pugnat,& sic videtur quod nullo modo valeat,&c.

CAP. II.

34 Peromnia † putarem idem, si fratribu
relinqueretur aliquid diurn
vel menstruum vel per alios diuisiones tempor
vt puta decennio,vel triennio.vt ff. de transactio
l.cum hi.§.si cui.& de alimen.& cib.lega.l.libertus quos.in p
l.diarijs.de annu.leg.l.penul.

CAP. III.

35 Quid si fratribus † relinquatur
quid annuum
in perpetuum,sed vsque ad certum tempus,an lic

in prohibitionem predictam? Videtur, quod non propter limitationem temporis nō videtur legatum annuū, sed dicitur vnū legatum, scilicet prestatio diuisa, vt ff. quando dies leg. cedit. l. cum fine prefinitione. Contrarium videtur, scilicet quod valeat in dictam prohibitionem per generalia verba dicte constitutionis. Salleg. Nam relictum fratribus speratur relictum pro ipsorum necessitate, vel pro alimentis & similibus: sed in relicto cā alimentorum, licet sit frumētum, temporis prefinitione tamē annum dicetur, dicta l. cum fine prefinitione. ergo. &c. Sed si relinqueretur cum temporis prefinitione vni fratri singulari, tamen dicetur legatum annuum, per rationes supradictas. Si vero relinquatur fratribus vnius conuentus, tunc facit dubium: qr conuentus non moritur. Et sic cessat ratio, que est in alimentis relictis certe persone, finaliter puto tamen quod fratres debeant a dicto legato penitus abstinere. Nam hoc statui eorum, & mendicati repugnat. Nam non viuerent simpliciter in spe Dei propter spem, quam haberent in dicto legato intra prefinitum tempus sim eo est eadem ratio quod in legato annuo simplici.

CAP. IIII.

37 QVid si non directo † conditionis aliquid annuum fratribus relinquatur puta alicui quem heredem instituo sub conditione si aliquid annuum dederit fratribus minoribus? Certe idem est quod supra, vt fratribus nullo modo liceat accipere. Hoc enim videtur in fraudem fieri, vt l. quod conditionis. de dona. causa mortis. & de condi. & demon. l. Meuius. ille tamen, vt impleat conditionem, debet auferre. d. l. Meuius. sed contra predicta videtur ff. de in rescis. l. in fraudem. vt ibi patet, &c.

SEPTIMA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

QVaLiter aūt petantur dicta relicta ab his, q ad ea pstanda tenent? Pro cuius declaratione est videndum, primo, vtrum ille, † a quo legatum relinquitur ad id prestādum sit obligatus, & cui. Nam pro rebus fratribus ipsis relictis, ipsis fratribus nullum ius seu obligatio queritur de predictis, „dictus Nicolaus tertius in dicto c. exīt qui seminat. ceterum, sic ait, nec contra personam nominatā, vel non nominatam ab eis, cuiuscunque conditionis existat, in iudicio, vel extra actionem, persecutionem, vel aliquod aliud ius intentent qualitercunque persona predicta in commissione huiusmodi habeat, &c.

CAP. II.

EX hoc patet quod obligatio fratribus non queritur. Preterea qō obligatio queratur, videtur contra principale fundamentū regule que est, vt fratres sibi nil approprient, nec domum nec locum, vel aliam rem, vt dictis declarationibus summor. Pōtificum continetur. Si diceremus quod sibi acquireretur obligatio aliquid sibi appropriarent, quod esset contra vota cum ista regula obligatio sit de rebus sine quibus vita potest iuste & tranquilla. Preterea in dict. cap. exīt, qui seminat. ſ. ad hec. qui fratribus. dicitur quod iudex ex officio suo se promittere tenebit. que verba retuli. s. in distinct. xiij. huius. ȳ. lib. sed ea que iudicis officio expediuntur, non presupponunt obligationem l. qui per collusionem. ſ. i. ff. de actio. empt. & de ann. leg. l. Quint⁹. & concludo quod fratribus obligatio non queritur, & sic heres vel alij quibus relinquitur, non sunt obligati ad talia relicta. In contrarium videtur regula generalis que est, quod legatario cō petit obligatio & actio personalis & hypothecaria, & actio in rē, vt C. communia de lega. l. j. & ȳ. & Instit. de legat. ſ. nostra autē. Secundo dicendum est, quod in hoc, an ille a quo relinquit legatum ad hoc sit obligatus, potest considerari quo ad ipsos 38 fratres, & tunc dicendū est quod obligatio potest intelligi duobus modis. Uno modo proprie & stricte prout est iuris vinculum, quo quis necessitate adstringitur, vt instituta. de oblig. in princip. & hoc modo requiritur quod sint duo, vnus qui tenetur & est obligatus, alius cui. & habet obligationem: vt ff. de accep. l. & ibi no. per gl. & hoc modo sumendo heres vel alius, a quo legatū relinquat, non est obligatus fratribus, & fratres ipsi propter paupertatem vite, & regule eor neminem tenent obligatū. vt ſ. dictū est. Secundo modo potest sumi obligatio large, & improprie ex quadā equitate, in qua quis in seipso tenetur ad dādum aliquid vel ad faciendū: & ad hoc ipse videt se obligatus, licet anime teneatur, & ista talis equitas parit officium iudicis, l. Quintus. de ann. leg. & l. hereditas. de peti. heredi. & isto modo heres vel alius a quo est aliquid relictum, potest dici obligat⁹, & per hoc competit officium iudicis. vt ſ. dictum est. Tertio modo considerari potest an ille a quo est legatum relictum, sit obligatus respectu aliorum quam ipsorum fratrum, & tunc est dicēdum quod est propie obligatus. Nam certum est quod vita fratrum minorum in arctissima paupertate est fundata, sed quando 39 aliquid † ob necessitatem fratrum, vel pauperū relinquitur illi ciuitati, in qua sunt pauperes, videtur ipsis fratribus vel pauperibus relictum. l. fi. cui. & l. ciuitatibus. ff. de leg. j. cū rei publice interfit, vt pauperes sustētentur. C. de sacro. eccl. l. priuilegia. Idem in eo quod relinquitur propter subditum studiū ipsorum fratrum, vt d. l. fi cui. & l. ciuitatibus. Ex quo concludo, quod licet ipsius ciuitatis nomen in testamento non sit insertum, tamē ipse qui reliquit legatum, obligatur ipsi ciuitati ad illud. d. l. ciuitatibus. & l. fi cui. coniuncta l. seruo alieno. ſ. fi testator. eo. ti. & l. fideicommissa. de leg. ij. ſ. plerunque. & ſ. interdum. de condi. et demon. l. Titio genero. Quicigitur ciuitati heres ad hoc obligatur ciuiliter, & naturaliter, ex qua obligatione oritur actio, vt j. dicam.

CAP. III.

DEr quos ergo † dicta legata, et quaeliter petantur. & exigantur, satis patet ex p̄dictis quod diligēter debemus inquirere vel distinguere: nā si quidē q̄rat an 40 ipsi fratres petere possent, dicendū est quod dupler est petitio. Est enī petitio extra iudicium, & statim fratres licite facere possunt. Nam dictus Nicolaus Papa in d. c. exīt qui seminat. ſ. cetex cum in eadem, sic ait. Possunt tamen fratres suas necessitates insinuare, ac ēt specificare, vel exponere p̄sone p̄dicte ac etiā rogare quod soluant. possunt etiam eam personam exhortari. ac dicere quod fideliter in re commissa se habeat, & anime sue saluti in cōmissa sibi sua executione prideat, &c. Ecce aperte liquet quod extra iudicium petere & exhortari possunt sicut qū ab herede legatur aliquid seruo p̄prio sine libertate. l. quidā. ſ. illo videlicet. C. de neces. seruis here. insti. Quedā est petitio, que fit in iudicio, & ista nullo modo potest fieri per fratres, vt probant verba predicta. s. in j. dist. c. j. Nulla enim est in eis actio seu persecutio. hoc est iudicis officium. Hoc probatur ex verbis Cle. in d. c. exīui. ſ. nostra. ibi dum dicit, cum ordinis fratres vbicunque dicti ordinis professores pro nulla re temporali possunt in iudicio experiri, &c. Ecce satis liquet quod dicti fratres in iudicio pe- 41 tere non possunt. Si vero † quaeratur, an petere possit Respublica, seu syndicus ipsius. patet quod sic, qr ei competit obligatio, & actio cōtra heredē d. l. fi cui. & d. l. ciuitatibus. de leg. j. Ex hoc etiaz sequitur quod quilibet de populo hoc poterit petere. ff. de ope. no. nun. l. in prouinciali. ſ. qui in publico. & l. seq. & in auth. de eccle. ti. ſ. si quis autē, qui hoc facere, &c. Et hoc dixi plenius in precedēti lib. xiij. distinct. vbi etiam potest colligi modus formandi libellum. Caueant fratres, ne predictis sic petentibus assistant: hoc enim statui eorum repugnat, vt in c. exiui. ibi. etiam ex talibus existentibus. vt ff. ad Turpi. l. j. ſ. incidit. ex pectant eīi quod aliquis ad hoc faciendum ex deuotione moueatur, Potuerit etiam exigi istud legatum ex officio episcopi, vel etiam iudicis secularis, vt in d. declaratione Nicolai continetur, cuius verba quantum ad hoc retulimus s. in quarta distin. huius ȳ. lib. in xiij. c. incip. quis ergo poterit dictas res vēdere, &c. dic. vt ibi. & datur pecunia illi, quem iudex deputabit, vel etiam ipsis fratribus, vt in sequenti distinctione dicam.

OCTAVA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

DE syndicis vero fratrum minorum sciēdum est, per quosdā summos Pontifices fuisse cōcessum fratribus, quod nominarent quosdaz, qui administrarent nole ecclesie Romane. que cōcessiones fuerunt primo per Joā. Papam xxij. in aliquibus reno- 42 cate. ideo vt predicta clarescant primo priuilegia antiqua ad literam referamus. Et primo † Jnn. xiij. literas fratribus concessit in hec verba, Jnn. episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis generalibus & prouincialibus ministris fratrum minorum salutem, & apostolicam benedictionem. Quanto studiosius domnice contemplationi vacatis famulando, tanto quieti vestre libētius prouidemus, ne pedes, quos lauisse videmini affectu & officio omnia relinquendo, cogantur, qō abfit, iterum inquinari. Cum enim lecta a nobis vestra petitio contineat de rebus

omnibus ordini vestro concessis, vel in posterum concedendis per vos ipsos, prout exigit necessitas iuxta vestri ordinis statuta disponere nequeatis: nec velitis pro conscientie vestre puritate seruanda, ne vobis odiosa vagandi tribuatur materia, sed oporteat vos per hoc ad sedem apostolicam, ad quam rerum ipsarum spectat proprietas, habere recursum, nos quieti dicti ordinis necessitatibus vestris paterna volentes solicitudine prouidere, presentium authoritate concedimus, vt singulis vestris liceat in prouinciis eis commissis per se, vel per alios fratres suos, quibus iniunxerit committendam constituere aliquos viros idoneos Deum timentes qui pro locorum indigentia singulorum res huiusmodi concessas, vel etiam concedendas authoritate nostra petere, vendere tractare, commutare, expendere, permutare, ac in fratrum vsum conuertere valeant secundum dispositiones vestras, prout necessitatibus, vel commodis fratrum ordinis memorati, sicut vobis pro loco, & tempore videbitur expedire liceat quoque vobis eosdem viros sic constitutos a vobis amouere, aliosque ad premissa exequenda sine difficultate qualibet subrogare, quoties videbitur opportunum. Nulli ergo, &c. Data Auenioni. iij. Calend. Septemb. Pontificatus nostri anno v.

CAP. II.

43 Deinde Martinus Quart⁹ papa eisdē cōcessit sup predictis literas largiores in hūc modum, † Martinus seruus seruoꝝ Dei, dilectis filiis suis generali, & prouincialibus ministris, ac etiā custodibus vniuersis ordinis fratrum minoꝝ salutē & apostolicam benedictionem. Exultās in domino quod sacri vestri ordinis professores in Dei beneplacitis cōfirmari pōptitudine deuotionis, & opere illius studētes imitari vestigia eiusdē, & via summopere custodire, qui descendens a patre luminum, & formā serui accipiēs, se in laudis beneficium placabilem hostiam immolauit, cogitare induximus honesta remedia, quibus dicti ordinis obseruantia pura in sui vigore seruetur. Ideoq; fratres qui pro nulla re tempora li possunt in iudicio experiri, & exclusis quibuscunq; solicitudinibus libētius apertius, & quietius diuinis vacent officijs, & oferentiū, donatiū, vel tradentiū, atq; in vltima voluntate relinquentium ordini predicto, vel fratribus aliquid propter Deum pia intentio non fraudetur, sicq; vos solicitudini, quam predictus ordo pro suis necessitatibus quoties imminebit necessitas, vel vtilitas suaderet, remittere ad ecclesiam Romanam vigerē tur ad quam omnium rex nobilium & immobilium, quibus fratres vti possunt, ius, ppietatis & dominium spectat, nullo modo impēsa spectat immoderate potius quā per hoc vigeri possit fratribus supra dictis benignius indulgētes, volentesq; heredum vel executorum negligētijs obuiare, vt fratris scōm modos licitos & cōgruos ipsi ordini relicta in testamentis, & elee mosynis nō fraudent ac sperātes q̄ his que pro statu prospero dicti ordinis per nos salubrius, & vberius consulent quo maiores fueritis: vt hic in parte authoritate muniti discretioni vre, de qua plene in dño confidimus speciales psonas que non sunt de dicto ordine nominande pro locorum indulgentia singulor, quas psonas per vos taliter nominatas in his administratoribus legitimis generalibus liberantur, & libere gerere, & ipsos vere & legitimos administratores, economos, syndicos, & actores esse de plenitudine potestatis presentiū authoritate constituendo decernimus, qui res ipsas & pretium rerum, & predictas eleemosynas nomine ipsius ecclesie recipiant pro eisdem, & fratrum ipsorum vtilitate, prout eis licet ex regula, vel declaratione conuertenda, sicut q̄ filij generalis & singularis nostri in prouincia, vel custodia sibi decreta vel eisdē fratribus de assensu nro extiterint requisiti p se petendi, exigēdi, recipiēdi, alienādi predicta transigendi quoq; & possidendi, conueniendi prosequendi, refutandi, contrafaciendi, agendi, defendendi & in animabus eorum de calumnia, & veritate dicenda iurandi, & cuiuslibet alterius iuramēti prestādi cū illis & contra alios qui, buiusmodi res mobiles, aut immobiles, aut pretium earū, vel relictas eleemosynas fratribus in testamentis occuparent, & violenter auferrent siue voluntatem fratrum quomodolibet detinerent, et generaliter in omnibus casibus pro rebus licitis ad ecclesiā pertinentibus, fratrum vsui concessis, necnon pro immunitatibus, libertatibus, iuribus ac priuilegijs & indulgentijs & generalem, & liberam ac authoritate Apostolica, & in iudicio, & extra iudicium potestatem plenam & liberam concedimus authoritate presentium facultatem. Nulli ergo, &c. Datā apud vrbem Veterem, xv. Calend. Februarij. Pontificatus nostri anno secundo. Idem etiam concessit Nicolaus quartus, quasi de verbo ad verbum & ideo hic non refero, &c.

CAP. III.

44 Postea vero Leo Papa xij. in illa decretali, que incip. ad cōditorem canonum. predicta in aliquibus reuocauit, & hec verba, & quia prefatum Martini Pape predecessoris nostri priuilegiū dudū seruatum quo ad administrationem bonorum premissorum non extitit, nec seruatur, et ipsorum procuratorum officiū qui nominantur a ministris, & custodibus dicti ordinis Romane ecclesie iniuriosum ac multis aliis molestum, onerosum & etiā inhonestuꝫ noscitur, & strictius in hiis mus, ne deinceps pro recipiendis petendis, defendendis exquendis, seu administrandis bonis, que in posterum ordini vel fratribus offerri vel conferri, seu alias obuenire contigerit quisquā noletur a quoquā seu constituatur amodo nomine sedis Romane ecclesie procurator, nec occasione cuiuscunq; priuilegij apostolici, quicunq; administrationem quorūcunq; bonorum que obuenire fratribus ipsis, vel ordini cōtinget in posterum in iudicio, vel extra agendo, vel defendendo, vel aliquo quoquo modo assumere vel exercere dicte ecclesie nomine audeat nisi de sedis apostolice licentia speciali decernentes irritum et inane si secus a quoquam in posterum contigerit attentari non obstantibus quibuscunque priuilegijs a Martino papa predecto, vel ab alijs predecessoribus nostris ipsis fratribus, vel ordini sub quacunque forma verborum, vel expressione concessis. Per hoc autem dicti ordinis regule in aliquo non intendimus derogare, nec priuilegijs fratribus ipsis seu eorum ordini, sede ab apostolica sede concessis, nisi duntaxat quo ad premissa (gentia) preiudicium aliquod generare. Nulli ergo, &c. Data Auenioni. vi. Idus Decemb. Pontificatus nostri, anno vij. Cō gitur predicta inspicimus, non cassauit papa predictus predictam concessionem, nisi solum in bonis, que in posterum fratribus, vel ordini offerri contingerit: ergo in his, & pro his que octis fratribus erant concessa ante dictam constitutionem, vt ecclesijs, domibus oratorijs, & similibus possunt nominari procuratores secundum formam predictarum literarum fuit autem facta dicti Joan. constitutio anno Domini M. ccc. xvij. die mense, predictis. Item est aduertendum quod dicti Joan. constitutio reuocat precedentem solum in his, que fratribus relinquuntur, vnde super his que non relinquuntur fratribus, sed ecclesie fratr. in potest fieri dicta nominatio ex vigore illius generalis clausule posite in literis Marti., aliud est enim relinquere fratribus, aliud est relinquere ecclesie fratrum, vt victum eius precedenti lib. in vij. distinct. 2 pro iuribus ecclesie. fratres vel sunt agere: vt ō. patet, nec est reuocatum: ergo &c. Item diligenter est aduertendum quod ex predicta constitutione nullo modo licet dictas res fratribus relictas contra voluntatem fratrum occupare, vel detinere, & in hoc dicte regule non sunt correcte quod facit ad multa dicta & dicenda in hoc cap.

CAP. IIII.

45 Superio etiam q̄ per Nicolaū papā xij. erūt qui sem. nat. §. q; vero libros. fit mētio dā, procuratore speciali ad recipiendū pretium qui venduntur per fratres & illud in rem licitam expendi per hec verba, §. ij. vero res huiusmodi estimato pretio vel tingat cum fratribus ipsis per se, vel per alium recipere iam regula p̄hibente non liceat ordinamus, & volumus talis pecunia seu pretium recipiatur & expendatur in res tam & cuius vsum fratribus licet habere per procuratorem prefata sede, vel Cardinali gubernationem per seipsam gerenti eiusdem ordinis deputandum, &c. Et sic videtur eo q̄ dicit de Cardinalibus videtur correctum per decretal Joan. Pape, cuius verba supra proxime retuli: vbi dicitur nullus potest instituī procurator dictoꝝ fratrū nomine Ro ne ecclesie nisi de sedis apostolice licentia speciali. Unde de a necesse a quod Cardinalis conseruator habeat, de hoc speci mandatum, alias de hoc procurator citari non posset. Pe vero Nicolaus papa iij. in suis constitutionibus, quas cir statum fratrum minorum edidit in illo cap. quod incipit. Ne sus ordinarius circa venditionem dictorum librorum, fie per illos quibus fuerunt dicti libri distributi, dicti libri pos distrahi, commutari, vel vendi: seu quomodolibet alien nisi pro melioribus et vtilioribus libris: et tunc de consi licentia monasterij, et illorum per quos fuerunt distributi. Ecce ergo videtur permittere, q̄ per causa legitima possunt di. Ministri autem venditio presuppont pretij perceptio secundum modum et ordinem eorum statui congruentem: et videtur quod talis procurator ab apostolica sede nō fit ne

ens, grane esset eis procuratorē ab apostolica sede exposcere super istis in quolibet cōuentu: & ita vt audio, fratres obseruant.

ADDITIO.

a Dyn. Bip. Necesse. Vide Rapha. Cuma. in consi. clxxx. incipiēte testamento.

CAP. V.

Procurator † generalis

Et etiam quidam ordinis qui semper in curia Romana moratur, vbi ordo minorum in communi & particulari, semper habet multa facere. vnde ibidem vnus procurator de ipso ordine ad ista negotia pertractanda, qui eligitur per generalem ministrum in generali capitulo, de qua constitutione prefatus Benedictus Papa xij. in predictis suis cōstitutionibus, super statu fratrū minor. extitit, quedā etiā ad ipsius offm procuratoris pertinētia posuit. Et idem Benedictus in xij. c. de libris, scuius procuratoris officium ad nostrum examen non pertinet, &c.

CAP. VI.

Habent etiam fratres in multis locis aliquos ex bis, fratrib⁹ † qui vocantur procuratores conuentus, horum officium est quod cum in regula contineatur, quod fratres vadant pro eleemosyna confidenter, vnde cum ipsis conuentibus sit necessitas multa, secūdum quod ordo exigit, frater alle qui dicitur procurator habet illas eleemosynas procurare, potest etiam hic humiliter extra iudicium procurare vt fratribus relicta legata petantur, vt supra in precedenti distinctione dictum est. Potest etiam sibi procurare eleemosynas pro fratribus induendis & necessitatibus fratrum, licet enim in regula diceretur de fratribus & necessitatibus infirmorum ministri et custodes solicitam curam gerant, &c. & sic videbatur quod alijs non posset committere. tamen qz ordo exigit ita quod custodes & ministri hoc expedire non possunt, concessit predictus Nicolaus in dc. extr. quod ipsi ministri & custodes possunt huiusmodi curam & solicitudinem exercere. & sic semper hoc debent habere mandatum a ministris & custodibus, et illi qui tenentur ad dandi pro fratribus induendis, non debēt soluere guardiano, nec alteri de eius mādato vel ministro vel custodi, nisi guardianus habeat super hoc mandatuz a ministro vel custode, sed debent soluere ipsi procuratori, vel alteri de eius mandato, vel ministro vel custodi. & talis procurator nullo modo in iudicio posset esse, nec litigātibus pro re temporali assistere, vt de alijs fratribus superius est dictum & quod iste talis appellatur procurator, prout videtur poni in dicta constitutione. c. v. vbi sic ait. de quo communi panno, ministri & custodes, guardiani, lectores, predicatores, procuratores, & ceteri fratres omnes induantur, & in eo quod dicit procurator, intelligimus de predictis, vt puto.

CAP. VII.

Possunt etiam per † statuta terrarū, & cōmunitatū cōstitui procuratores & syndici, qui nomine ciuitatis possunt relicta & alia obuenientia fratribus petere exigere, defendere gubernare, vendere, & in necessitatem fratrum distribuere cum pleno mandato, quod iuridice arbitror esse factum. Primo, quia ipsi communitati videtur relictum, vt in pluribus partibus huius operis est probatum. Item quia concedentes possunt in ipsa concessione exprimere per quēres dicte vendantur, nec alias in necessitatem fratrum conuertant, patet in illo capitulo. ex. qui seminat, cuius verba statim scribam. Sed statutum ciuitatis est communis vtilitas omnium ciuium. l. i. ff. de legib. ergo ipsi ciues possunt constituere aliquem procuratorem, qui de relictis concessis ab eis hoc faciat, & iste procurator, vel syndicus dicitur syndicus seu procurator ciuitatis: appellatur autem in vulgari syndicus fratrum minorum qui ad ipsorum vtilitatem est constitutus. Circa quem autem syndicum plura sunt videnda. Primo, an eis liceat procurare, quod ciuitas faciat talem syndicum, & videtur quod sic ex verbis Nicolai in dicto capit. ex. Ceterum cum in eadē. vbi sic ait. Quo casu procuratur a fratribus quod ille, qui dabit eleemosynam pro se, vel per alium non nominandum ab ipsis, si fieri poterit, sed ab eo potius iuxta suum beneplacitum ad sumendum huiusmodi satisfactionem faciat in totum, vel in partem, prout sibi dominus inspirauit: si tamen ipse hoc nolet facere, vel non posset, vel quia recessus eius imminet, aut quia quibus hoc velit cōmittere notitiam non habeat fidelium personarum, seu quacunque alia occasione, vel causa declaramus, & dicimus quod in nullo regule puritas infringatur, aut quomodolibet ipsius obseruātia demaculetur, si fratres ipsi alicuius vel aliquorum sibi curēt dare notitiā, vel aliquē seu aliquos noiare, ac etiā presentare cui, vel quibus si eleemosynam facienti placuerit committi possit executio predictorum, ac ipsius habeatur assensus super subrogationibus in scriptis, &c. Ecce ex predictis liquet, quod ciues, qui istas eleemosynas, & legata concedunt, possunt per suam legem syndicum facere ad predicta. Item ex predictis liquet quod ipsi fratres possunt procurare quod hoc fiat, quod intelligo quantum ad actus extraiudiciales, sed quantum ad iudicium et litigia pro istis temporalibus non credo quod hoc eis procurare liceat, imo, vt puto, statui eorum omnino repugnat, vt dixi s. pri ma distinctione. c. fi. Item ex predictis liquet † quod ciuitas ad predicta pōt cōstituere syndicū vel syndicos nominatim exprimendo & si nominatim non vult exprimere, potest constituere illum quem fratres nominabunt, seu presentabunt. in hac tamen forma in constituendo adhibeatur talis cautela vt constituētes verbis congruis, & statui fratrum non repugnantibus vtantur, non enim licet fratribus nominare aliquem ad litigandum, vt dictum est: dicatur ergo sic. Ille, vel quos inter fideles deuotos duxerint nominandos ad recipiendum ea que sibi relicta & cōcessa fuerunt, dans licentiam & potestatem eligendi & petendi eos syndicos, & procuratores & constituimus, &c. vt sic fratres ipsi eos non nominent. nisi ad rem eis licitam statutum tamē eis sic nominatis, vel ita concedere possunt. Item ex predicta auctoritate † patet quod dicim⁹ quod dict⁹ syndic⁹ non solum potest constitui. vt ipse predicta faciat, sed etiaz vt alium, seu alios loco suo constituat. In aliquib⁹ tamen ciuitatib⁹ sunt statuta quod fratres ministros habeant syndicos, sicut alīs religiosi, et quod eorum syndici in iudicijs audiantur. Et statutum quod alias † in iudicio nomine fratrum minorum compareat non puto valere, repugnat enim statui & regule eorum, & per consequens sacris canonib⁹ qui eorum statuta, & regulam approbarunt. Dic autem mod⁹ faciendi syndicos nomine communitatis, vt s. est dictum iuridic⁹ est & iust⁹ vt arbitror. Iust⁹ autem syndici communitatis ipsi⁹ nomine constituti potestas apparet ex his que in precedentib⁹ sunt relata. † Nam si in aliquo sit heres institutus ecclesia, dict⁹ syndic⁹ ciuitatis poterit adire hereditatem, petere, vendere, & in vtilitatem ecclesie conuertere, & in alium commutare ex causa: vt dictum est. s. in. j. lib. xij. distinct. Idem si iure legari relinquitur ecclesie: vt dictum est s. distin. xij. cap. fratres, alias filij. ij. sed si relictum esset, tunc pro tali legato: siue sit quantita: seu species competit ciuitati actio personalis: non actio in rem, cum in ciuitatem nullum transeat dominium, vt dictum est s. distinc. xiij. & distin. vj. & ideo si res legata syndico traderetur, efficeretur dominus traditione, & posset de ea disponere. prout vellet antequam sibi tradetur. sed alienando non transferet dominium, quia dominus non est. Sed si alienasset, an heres posset ab emptore recipere, alias repetere, dicam in seqū. &c.

CAP. VIII.

In multis locis † vidi, quod ipsi fratres, videlicet. Guardianus cuz capitulo, & custodes faciunt aliquos seculares suos syndicos ad lites, & causas, etiā ad vendendum, alienandum, & pretium recipiendum, & eis dant plenam potestatem, qō vtrum procedat & qualiter videamus. Ad quod sciendum est, quod prout in precedenti capitu. dixit, quando ille, qui dat eleemosynam non vult vel non potest eligere personam, que excusationem predictam faceret, ipsi fratres ipsum eligere possunt, vt supra verba relata manifeste dicunt. Sicut ergo vnus potest nominari per fratres in vna singulari eleemosyna, ita potest vnus nominari per fratres, vt eorum obuentiones recipiat, in quib⁹ certa persona per concedentem non deputatur: & istum quidam nominant syndicum fratrum, quidam depositarium, de quo fit mentio per Clement. in d. c. exiui. & c. porro cum fratres, vbi sic ait ad amicos, siue sint dati procuratores, siue deputati per eos vel nun. ij. siue depositarij, siue quouis alio nomine nuncupētur. Hunc ad propositum dico quod quando tales fratres faciunt syndicos quibus dant illam potestatem, non bene faciunt, & verba non bene sonant, possunt tamen habere sanum intellectuz vt intelligantur, quod fratres faciant talem eorum syndicum, scilicet, ad ipsorum fratrum vtilitatem, & illud quod dicti syndici faciūt syndicario nomine fratruz, debet intelligi quod hoc faciunt tanquam nominati a fratribus nomine eorum, qui eleemosynas concesserunt, ad vtilitatem tamen fratrum. Similem expositionem facit gloss. in verbo, illi heres. C. de his quibus vt indig. l. Polla. & ff. de his quibus vt indig. l. tutores. † verba enim in contractibus intelliguntur improprie, prout adaptari possunt ad materiam, de qua agitur, vt l. si vno, ff. loc. in princip. & l. si ita stipulatus. de vsu. & l. damni infecti quidam. ff. de dāno infecto. Item verba syndicatus predicti † quando porriguntur ad lites & causas, omnino reprobo: qz fratrib⁹ ad hoc nominare

non licet,vt in precedēn.c.dictū est. Unde quantum ad illa verba instrumentum syndicatus haberetur pro non scripto quantū ad illos qui ele. mosynas concesserunt, vel quantum ad heredem eius,qui solvit legatam rem:quia pillare legata possunt in iudicio defendendo,ꝛ agendo,sicut dicimus de eo apud quē res est deposita, siue sequestrata: vt ff. vt lega. nomi. caueā. l. postquam.§. Imperator.versicu. sed si nec ipsi contra ipsum vero recipientem eleemosynam nullo modo potest agi,cum apud eum remaneret libera,potestas revocandi,vt ſ.in hoc §. lib. di-
57 stin.iiij.c.ij. Item nec contra heredem a †quo legatum relictum est,si heres ipse noluit aliquem actum vel officium,vt dicit intentari possunt nomine fratrum minorum:quia ipsis fratribus non competit,vt superius,est probatum, ꝛ si qua actione iste sit electus debeat agere nomine eorum qui eleemosynas tales cōcesserunt, sequeretur quod contra eundem ipsius nomine ageretur,quod fieri non potest l.ij.de oper. noui nunt. posset tamen agere,vt quilibet de populo:vt ſ.dictum est, ꝛ heres cogeretur soluere tanquam persone nominate a fratribus, quantum vero ad alia acta que veniunt expedienda extra iudicium, vt recipere a sponte soluentibus,ꝛ res receptas vendere,ex pecunia sibi data alias emere,ꝛ in fratrum necessitatem conuertere, puto dictum syndicatum sufficere, intelligendo eum:vt ſ. dixi,quia tamen illa verba dicti syndicatus statui fratrum non conueniunt, dico fratres ab ipsorum confectione abstinere, nam Clemens in dicto c.exiuit.§.Denique,cum idem confessor dicit sic, In omnibus se gerant quod se cunctis ostendant in dictis pecunijs,sicut non habent penitus nil haberent,vt dicta verba sonāt pri-
58 ma facie.eos aliquid habere ꝛc. † Cautius ergo facerent si simpliciter aliquem, vel aliquos nominarent ad recipiendas res legatas fratribus ꝛ relictas,seu aliquo modo concessas,ꝛ conuertendas eas in fratrum necessitates secundum concedentis voluntatem,ꝛ secundum quod a iure permittitur. Istud ergo eis licet in his que conceduntur,inter viuos,vt ſ.probatum est, ꝛ etiam in his que conceduntur in vltima voluntate.eodem modo vt dictum est in dicto c.exīt qui seminat. §. ad hec quia fratribus,ꝛ tales sic nominati possunt facere omnia que. ſ. dixi.

59 ¶ Sed pone quod talis syndicatus seu sic nominatus contra voluntatem heredis rem sic fratribus relictam vendidit ꝛ tradidit,ꝛ pretium recepit.quid iuris? Respond. ex tali contractu emptor non quereretur dominium,nec ius in re ex quo agere posset.si alius possideret quia ille,qui vendidit,ius vendendi non habuit:vt ſ.est expressum,si tamē ipse emptor possidet ꝛ heres vendicat.habet exceptionem per quam potest retinere rem emptam, donec sibi restituatur pretium quod soluit, quod apparet in fratrum necessitatem expensum, hoc enim solo commodo heredis cedit merito restituendum. ff. de rei vendi.l. emptor.ꝛ ¶ de pred.mi.l.predia.l.vinum.ff.de reb.cred. Bn au-
60 tem contra †talem sic nominatum fratres habeant actionem? Respon.non hoc probatur in dicto c.exīt qui seminat.§. ceterum. vbi sic ait. ita tamen ꝙ ab omni eiusdem pecunie administratione seu dispensatione,ꝛ contra personā predictam actiōe, seu persecutione vt dictum est, fratres abstineant omnimodo. Ecce aperte liquet, ꝙ contra predictos nullam habeant actionem,nec contra aliquos pro aliqua re tempo.ali, vt dictum est. Illi tamen qui dictas res concesserunt. possunt ab eo recipere, ꝛ petere,ꝛ etiam Respublica,arg.eorum que dicta sunt.ſ.ꝛc.

Liber tertius Minoricarum.

1 ☞ Fratres minores non possunt esse executores testamenti, in quo pia causa,vel pauperes simpliciter sunt instituti.
2 Fratres minores non possunt esse executores testamēti,in quo res vendenda venit,ꝛ pretium in alios distribuendum.
3 Frater minor non potest esse executor testamenti,in quo relicta est pecunia distribuenda in necessitatem fratrum arbitrio talis fratris.
4 Item potest esse executor ad distribuendum inter fratres moniales ꝛ sorores sui ordinis.
5 Potest etiam esse executor,quando solum persona eligēda est, in quam fieri debet distributio.
6 Electio personarum, ꝛ distributio pecuniarum, si est collata in fratres minores an teneat, quod sic respectu personarum. numero 9.
7 Executore non eligente quis eligat.
8 Executore non distribuente cuius arbitrio res erat distribuenda, non succedit legitimus,sed lex ipsa distribuit.
10 Frater minor,in quibus non potest esse executor, potest tamen consilium dare,vt exequatur.
11 Executori testamenti ingressuro ordinem fratrum minorum non potest frater minor dare consilium.
12 Executor datus in testamento, qui habet exequi cum consilio fratrum minorum,quando teneatur illud requirere.
13 Executor qui requisiuit cōsilium fratrum minorum, quando teneatur illud sequi.

DISTINCTIO PRIMA.

CAP. PRIMVM.

De executionibus vltimarum voluntatū,que fratribus relinquūtur,an per eos exercere valeant? Videtur quod non ꝛ sic videtur declaratum per Clem. in dicto capit. exiui de paradiso, vbi sic ait. Cumque predicti,ordinis professores pro nulla re temporali possint in iudicio experiri,predictis fratribus non licet,nec competit,quin potius considerata sui puritate status scire debeant sibi interdictum quod huiusmodi executionibus,seu dispositionibus se exponant,cum hec sepius absque litigio ꝛ contrectatione, ꝛ administratione pecunie nequeant ex-
a pediri,ꝛc. Econtra videtur quod possunt, [a] quia in quibusdam casibus cessant rationes predicte,ideo quid iuris sit. per singu-
1 los casus prosequamur.† Quandoque enim executores vltimarum voluntatum vicem heredis tenent ꝛ ipsi habent actionem mouere,ꝛ in iudicijs respondere,quod est quādo pauperes vel captiui vel aliqua pia causa sunt simpliciter instituti vt C. de episcopis ꝛ clericis.l.si quis ad declinandaz.ꝛ extra de testā.cap. cum tibi,ꝛ tibi no.per Innocentium,ꝛ isto casu non est dubium, quod fratribus minoribus est executoris officium interdictum tam ex verbis,quam ex eo quod hereditatis non sunt capaces.

ADDITIO.

a Tho. Dipl. ¶ Quod possunt. Vide plene per Jaſon.l.pretorio.ff.de bis qui sunt sui vel alie.iur.in verſi.secundo tamen,vbi videas.

CAP. II.

2 Quandoque †isti executores vicem heredis [a] non sustinent,nec o-
a liquod litigium sperant, ꝛ tunc si quidem est aliqua res vendenda, vel pecunia distribuenda in illo executoris officio, non licet eis intromittere, vt verba supra relata ostendunt. Nec obstat quod posset dici quod predicti potent administrare personas nominatas eo respectu quo supra dictum est in legatis quia illud verum est pro eorum necessitate, sed fieret ista distributio pro alijs idoneis, nullo modo licet. Nam probantur in dicto capitulo exiui.§.porro.vbi sic ait papa tēdāt fratres predicti quod nullis alijs causis quam pro vel similib⁹ in via, vel alibi liceat recurrere ad amicos suffragantis pecuniam,siue deputati per eos.ꝛc. Apparet ergo
3 manifeste quod ex nullis alijs causis licet. Et his puto quālibet inqueretur pecunia distribuenda in necessitate fratrum arbitrio talis fratris minoris, quod talis executionis officium possit implere herede soluente sponte: fiet enim administratio personas supra positas vt ipse frater arbitrabitur hoc enim rum statui non repugnat:vt dictum est, ꝛ rationes prorsus cte cessant.

ADDITIO.

a Tho. Diplo. ¶ Vicem heredis. Vide Bart. in l.a filio.in ff.de alimen.ꝛ cib.leg.ꝛ ibi Alexan.de Imol. in addi. Et And. Sicu.in capi.tua nobis.extra de test.ꝛ Bart.in consil. incip.viso testamento.ꝛ vide Lud. Roma.in consi.cccclx. quo ad primum. in secundo dubio, vbi consuluit quod licet tres predicti non possint esse exequutores,si tamen fuerint equiti,valet exequutio.

CAP. III.

4 Idem dico si pecunia† veniat distribuenda iter moniales sorores monasteriorum, que reguntur per ipsos fratres. Nam Benedictus Papa xij. in constitutionib⁹ quas edit circa statum fratrum minorum, hoc videtur exponere in exīt.vt dixi in alio lib.distinct.v c.j. hoc etiam probatur in eadem constitutionis c.xxxij.que incip. Insuper quis decet Clerici famulos,ꝛc. vbi expresse permittit fratribus, vt rationi ꝛ com-

ꝛ computationibus, ꝛ distributionibus bonorum temporalium inter ipsos interſint, vt eas pertractent, vt ex multis partibus illi⁹ capituli colligit, vbi ſic ait, In ſingulis monaſterijs eiuſdē per prouinciales, ꝛ miniſtros eiuſdem ordinis minorum de conſenſu Abbatiſſe, ꝛ conuentus, ſeu maioris partis numeri eorum de auctoritate apoſtolica certus monachorum numerus ſtatuatur iuxta monaſterium ipſorum ſub penitentia obuentum, ꝛ etiam facultatem, ita quod ex his congrue valeant ſuſtentari, ꝛc. Ecce aperte liquet quod talibus diſtributionibus, ꝛ computationibus ſcilicet quantum pro quolibet detur, poſſent intereſſe. Idē etiam probatur in eo.c. vbi ait, niſi adeo ipſorum monaſteriorum facultates excreſcerent quod pluribus poſſent ſufficere competenter, ſed hic talis excreſcentia referatur capitulo generali fratrum minorum, a quo ordinari habet, quot perſonas de ipſis fructibus, vel obuentibus excreſcentibus vltra ſtatum monaſterij, ꝛc. ⁊ in pluribus alijs partibus eiuſdem capituli, predictis autem caſibus, vt §. ⁊ j. dicetur, fratres poſſe de executione intromittere intelligat habita licentia ſuperioris, vt extra, de teſtam. cum religioſus. lib. vj.

CAP. IIII.

1 5 TAndoque [a] cōmittitur eis aliquod executionis officiū, in quo nullum litigium, nulla pecunie exactio, ſeu diſpenſatio vertitur. Verbi gratia, quod decem florenj expēdantur inter decem pauperes, vel vt vnus florenus pro quolibet qui pauperes eligantur per talem fratrem. Item nulla ſit diſtributio pecunie, ſed teſtator ipſe diſtribuit, ſed per fratrem fiet ſola electio perſonarum, an poſſit fieri per eum: ꝓuto quod ſic. Nam ceſſant rationes prohibentes. Preterea ex hoc fratribus nullum commodum queritur. Eſt enī iſta electio meri facti, quod patet: quia cadit in deportatum qui non eſt capax eorum, que ſunt iuris ciuilis, l. cum pr. §. hereditatem, de legat. ij. ff. ad Trebellianum, l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ij. hoc enim, ſi fideliter fiat, meritorium eſt, ipſi enim propter ſecreta que audiunt in cōfeſſionibus melius cognoſcunt pauperes vocandos quam alij homines, hoc enim nec malum eſt, nec ſpecies mali habet, tamē hortari eum ſecundū Deum ne eligat perſonas, in quibus poſſit eſſe ſuſpitio.

ADDITIO.

a Tho. D. Quandoque. Vide Bart. in conſi. vj. poſt princ. incip. vlo teſtamento. ⁊ Ludo. Rom. in conſi. cccc ix. incip. quo ad primum in ij. dub.

CAP. V.

6 7 SEd pone quod aliquis relinquit [†] pecuniam, vel res diſtribuendas arbitrio executorum, ⁊ inter pauperes quos executores elegerūt, a ſunt fratres minores, in dicta conſtitutione continentur duo, ſcilicet electio perſonarum, ⁊ hec eſt fratribus licita. Item diſtributio pecunie, ⁊ hoc eſt fratribus interdictum. An poterunt dicere fratres non volumus pauperes eligere, diſtributionem autē pecunie facias tu, ad quem ſpectat, quod videtur quaſi vt vtile per mutuum non vtietur, imo ſeparetur, vt in capi. vtile per mutuum, lib. vj. de regu. iur. ⁊ quia ſunt duo, ergo poteſt vnum amplecti, ⁊ aliud reſpui. l. ſecunda. de lega. ſecundo, cum ſimilibus. Et contra videtur, quia ſi eligantur perſone, impeditur diſtributio, que alteri deberet competere. Aliter enim cogitur quis diſtribuere inter plures, aliter iter pauciores, ergo videtur quod nō poſſit. l. §. qui Stichum. ff. de eo quod certo loc. ibi dum dicit, a loquimur tollis electionem dum vis ſeruare reo eletionem. Secundo dicendum eſt [†] quod fratres poterunt eligere perſonas. Pro cuius intellectu eſt ſciendum, quando relinquitur perſone incerte, vt pauperibus, vel captiuis, tunc ſi executor teſtamentarius non elegit, ſuccedit legitimus, ſcilicet, epiſcopus. l. nulli. et ſi quis ad decimandam. C. de epiſco. ⁊ cler. ⁊ in authen. de eccleſiaſtic. §. ſi quis autem hoc facere. Quandoque perſona eſt certa, ſed res que relinquitur, eſt incerta, tunc executor non declarat [b] rem, ſi quidem debet eligere vnam de certis, ipſi ſuccedit in arbitrium, ⁊ electio fit ipſius legatarij executore non exigente, vt l. fina. §. fina. C. commu. de lega. Si vero executor debeat arbitrari ſimpliciter quatenus ſibi videtur tunc ſuccedit arbitrium boni viri, hoc eſt iudicis, vt l. prima, de legat. tertio. Quādoque contingit quod perſone, ⁊ res ſunt incerte, ſed qualiter inter perſonas predictas diſtribuantur dicte res, arbitrio executoris committitur, ⁊ tunc, executore ceſſante diſtribuere, non ſuccedit legitimus diſtributor, ſed lex ipſa diſtribuit, vt quilibet equaliter admittatur, qui venit ad petendum. l. qui duos. §. fin. de lega. ij. ⁊ l. cum quidam. ⁊ l. vnum ex familia. §. ſed ⁊ ſi fundū. eodem titu. et ibi per gloſſ. in verb. diri ita demum. At nunc in poſito ſi frater noſter perſonas, licet ipſe non poſſet inter eas diſtribuere, tamen diſtributionem facit lex ne aliquis poſſet conqueri, ne ſibi facultatem diſtribuendi abſtulerit, cum lex ipſa hoc fecerit. Preterea in legato illo primo debet attendi perſona, vt l. quidam referunt. ff. de iure codicillorum, debet ergo electio perſonarum precedere, ⁊ preferri. Equius enim eſt, quod per electionem perſonarum, impediatur diſtributio, quā per diſtributionem impediatur perſonarum electio, vt ex predictis patet.

ADDITIONES.

a B. L. Elegerunt. Vide Pet. de Ancha. in conſ. cclij. Rom. conſi. ccxxviij. incip. pro plena diſcutione. ⁊ cccc ix. incip. quo ad primum propoſite conſultationis.

b Th. D. Non declarat. Vide plene de dicto Bartol. hic per do. Franc. de Are. in conſi. lxviij. incip. do. Joannes.

SECVNDA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

a 10 AVtem [a] in iſtis [†] executoribus, ſi reperiantur fratres, poſſint dare cōſilium? Videtur quod ſic: licet enim Clemens ſtatuit poſt verba predicta in c. j. precedentis di. ſubdit ſic, Ceruntamen in his exequendis dare conſilium eorum ſtatui non obſtat, cum per hoc ipſis circa temporalia bona nulla iuriſdictio, actio in iudicio ſiue diſpenſatio tribuatur, que verba intelligo generaliter prout iacent, ſiue conſilium determinate [b] ſiue indeterminate petatur, ſiue de perſonis, ſiue de quantitate. Caueant tamen fratres ⁊ faciant taliter qō in talibus conſilijs ſuis ceſſet ſuſpicio, ⁊ predicta vera niſi perſonalia predicta, que conſilium ſuper diſtributione peteret, ordinem minorum ingreſſura eſſet, vt in ſequenti c. dicetur.

ADDITIONES.

a Th. D. An autem. Vide Alex. in l. j. §. ſi plures. in addi. bar. ff. de exer. in apoſt. que incip. ſeruāda eſt. verſ. ⁊ an debeat ſaltē.

b Determinate. Vide Bar. in l. quidam. §. Papinianus. ff. de admi. tut. ⁊ ibi apoſtil. Alex. ⁊ ibi ſcripſi.

CAP. II.

11 SEd ſi perſona [†] que a fratribus cōſilium peteret, eſſet ipſorum fratrum ordinem ingreſſura, tunc fratres ſuper eo conſilium dare non poſſunt, vt colligitur ex his verbis clem. j. d. c. exiui. §. dubitauerūt. vbi ſic ait, Dubitauerūt ⁊ dubitant multi fratrum an liceat ipſis de bonis ingredientiū quicquam recipere ſi donetur, ⁊ ſi ad dandū perſonis, ⁊ conuētibus eos poſſint inducere ſine culpa ſi etiam ad diſponendum de diſtributione talium rerum debeant ipſi miniſtri vel fratres dare conſilium, ⁊ paulo poſt, Dicimus de cetero debere tam miniſtros quam fratres ceteros a dictis inductionibus ad ſibi dādum ⁊ ſuaſionibus nec non ⁊ dandis, circa diſtributionem conſilijs abſtinere, ⁊c. licet verba predicta ſolum videantur referri, a quando ingrediens de bonis ſuis [a] voluit diſtribuere. Veruntamen idem puto ſi vellet diſtribuere de bonis alienis, quia forte fuiſſet executor relictus in bonis alterius, quia rationes que ponuntur in illa decretali etiam hic l. cum habēt videlicet quod fratres debeant magis habere affectum ad perſonam, quam ad bona temporalia. Preterea, ſubeſt alia ratio quia cum ſit ingreſſurus religionem, ⁊ ſic in poteſtate monaſterij ⁊ fratrum ipſorū rogamen, ⁊ ſuaſio eſſet preceptum, ⁊ ſic ille libere non diſtribueret, ideo Papa voluit quod hoc caſu a dandis conſilijs abſtinerent, argument. ad hoc. ff. de adulte. l. ſi poſſul auerit. §. ratio autem publica ordinum.

ADDITIO.

a Th. D. De bonis ſuis. Vide Jaſ. in authen. ſi qua mulier. in prin. C. de ſacroſanc. eccle.

TERTIA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

2 AVtem [†] ille tertius, cuius executoris officium, ⁊ diſtributio eſt iniuncta in teſtamento cum conſilio fratrum minorum, debeat eorum conſilia requirere de neceſſitate? Breuiter, omiſſis multis dictis infra in preſenti c. ſic dico, aut teſtator iniunxit quod fiat cum conſilio fratrum minorum eo ca-

su quo ipsi fratres non possunt esse executores, & de vbanitate debet eorum consilium requirere. de necessitate non tenetur. l. quidam decedens. §. Papinianus. de administrat. tutorum. ar gu. eo casu quod ipsi fratres possunt esse executores tūc debet eorum consilium requiri. ff. mand. l. idemque. §. si quis. & l. sed et pupillus. §. conditio. ff. de instito. & l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquirenda hereditate. & l. eorum Titio. ff. de verbo. significa. Sed contra predicta facit ff. de administra. tutor. l. Titium, & Veruium. vbi reperitur quod etiam qui non potest esse particeps officij, non tenetur quis eius consilium requirere, sed ibi loquitur in curatore, cuius potestas est a lege licet a testatore dek. Sed hic loquitur in executore cuius potestas est ab homine, sicut potestas procuratoris & circa hec, & alia que infra dicam prorim. latius dixi in quodam commento, quod feci in l. j. §. si plu-
13 res. ff. de exerci. hec vero hic dixisse sufficiant. Sed an ille, qui ipsorum requisiuit consilium, teneatur illud sequi de necessitate. dic aūt loquimur in eo casu, quo consilium requirere non tenetur de necessitate, & tunc non tenetur illud sequi, vt patet ex his que dixi. §. i cap. prorim. etiam si testator dixit quod hoc faciat de cōsilio & consensu ipsorum. ne quod vna via prohibetur, id fiat alia. l. scire etiam oportet. §. j. ff. de excus. tuto. extra de regulis iuris. c. cum quid vna. lib. vj. Aut loquimur eo casu, quo tenetur requirere consilium quod est, quando ipse potest executor esse. si quidem est frater minor assumptus vt executor & consultor simul, tenetur illud sequi. d. l. Titium. ff. de administra. tutorum. Aut fuit assumptus vt simplex consultor, & tunc sufficit, q eius requiratur consilium nec tamen sequi debet. vt extra de arbi. c. cum olim. & argu. ff. manda. l. h. in fi. Et sic reprobatur distinctio eorum, qui dicunt, aut dixit consilium aut cum consilio. & tangitur per glo. in d. l. id quod pauperibus. C. de episco. & cleri. & ego plenius in d. §. si plures. vbi respondi ad omnia iura, si qua possunt in contrarium facere, &c.

Liber quartus Minoricarum.

1 ¶ Fratres minores non succedunt ab intestato, nec per ipsos etiam ecclesie Rom. acquiritur, sed hereditas vadit ad sequentes in gradu.
2 Fratres minores non succedunt ab intestato, etiam in his rebus, que licite retinere possunt.
3 Fratres minores nouitij ante professionem succedunt ab intestato.
4 Professi tentes regulam fratrum minorum, libere de bonis suis disponere possunt.
5 Filius preteritus a patre professente regulam fratrum Minorum rumpit testamentum.
6 Heres institutus in testamento ingredientis religionem fratrū minorum statim capit hereditatem, aliter morte non expectata naturali.
7 Ingressus & professus religionem fratrum minorum non potest bona sua diuidere inter filios suos.
8 Bona professentium religionem fratrum Minorum pertinent ad venientes ab intestato.
9 Professus religionem fratrum Minorū, si efficitur episcopus, non recuperat bona alij quesita.
10 Frater minor episcopus, vel aliter liberatus ab ordine, quando recuperet ius succedendi ab intestato.
11 Frater minor remotus ab ordine propter eius demerita non recuperat ius succedendi ab intestato.

DISTINCTIO PRIMA.

CAP. PRIMVM.

1 2 DE hereditatibus que fratrib⁹ ipsis ab intestato obueniunt, aliqua dubia oriuntur. † Primo. an frater minor parentibus & alijs agnatis ab intestato succedat, sicut monachus, vt dicitur C. de episco. & cle. l. Deo nobis. §. hoc etiā. Istam questionem mouet ibi Jaco. de Ere. & etiam Ly. recitat opin. quorundam. Quidam dicunt quod per eos acquiritur ecclesie Romane, alij dicunt quod acquiritur eis non vt retineant, sz vt vendant. Alij dicūt quod nullo modo habere possunt. Sz istor opin. fuerūt antequam veniret declaratio clemen. in d. cap. cruui. §. cupiens. vt hec questio determinetur, dic sic, quia igitur successoribus transit non solum vsusfructus rei, sed etiam dominium suo tempore in communem beredem, fratres autem prefati nil sibi speciali vel etiam ordini eorum est in communi, declarando dicimus quod successionum huiusmodi que verisimiliter, & indifferenter ad pecuniam, & alia bona mobilia se extendunt considerata puritate voti, nullatenus sunt capaces. &c. Ecce habeo expresse quod bis fratribus, vel ordini nullatenus spectat. & sic legitimam debitam iure nature non poterit petere, vel habere cum sit tertia eius quod habituri erant ab intestato. Sed ab intestato nihil habituri sunt ergo, &c. Item ex eo quod dixit eos non capaces, apparet quod non queritur per eos ecclesie Romane, vt l. si in metallum. ff. de bis que pro non script. hab. & de. hered. instituē. l. j. & de bon. liber. l. si necem. §. si de peculatus. venit ergo dicta hereditas ad sequentes in gradu.

ADDITIO.

a B. L. ¶ Succedat. Vide Rom. consi. cclxviij. & ccxcvj.

CAP. II.

2 SEd quid si in dicta † hereditate est domus cōtigua loci fratrum minorum, vel ibi sunt res quas fratres ad vsum' possunt licite retinere, an in illis succedāt? Respō. nō vt patet ex pdictis verbis. dicit. nullatenus: ergo. &c. Et sic in nulla parte vel re. Preterea nō quis proprie succedere in rebus certis, sed in hereditate que est quoddam incorporale, iz contineant res corporales. vt ff. de rerum diuisio. l. j. in fi. & Institu. de reb. corp. & incor. §. j. & per totum titu. Cū igitur ipsi non sint capaces istius successionis. hoc est, ipsius vniuersalis iuris, ergo nec eorum, que in dicto iure continentur. & predicta vera in fratribus iam professis, &c.

CAP. III.

3 SEd Nouitij ante factam † professionē expresse, vel tacite sunt liberi homines. extra de regula. capit. non solum. lib. vi. & est hodie in fratribus minoribus expresse declaratum per Benedictum Papam xij. in dictis constitutionibus
a bus. vbi sic ait. Caueant autem Guardiani & ipsi nouitij, & magistri eorum. ac fratres alij, ne contra constitutionem infra probationis annum aliqualiter impedire presumant quo minus ipsi ad aliam religionem transire malserint, transeant. vt etiam ad seculum redeant. sicut. de sua processerit voluntate. &c. Ecce apparet quod sunt in sua libertate. ergo sicut alij liberi, & seculares possunt succedere qui non postea fecerunt professionem, & erant de istis bonis si predicta successione ei quefierint, sicut de alijs bonis proxima distinctione dicetur.

ADDITIO.

a B. L. ¶ Nouitij. An nouitius habeatur pro clerico vel laico vide Petr. de Ancbara. consi. lxxij.

SECVNDA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

4 DE bonis † vero eorum, quos dictorum fratrum regulam imitātur vel professentur quid iuris videamus. Cōstat em qō ipsi nil retinere possint omino, & si quid ipsi ante professionem de bonis suis distribuerint, seu dispositionem fecerint, hec rata esse debent, & firma. cū ipsa regula adūciat q licet ingredientibus, & sit liberum facere de bonis suis, secundum q dūs spirauerit, hoc etiam dicitur in d. c. exiui. §. dubitauerunt. & licet in his que alias religiones ingrediuntur, consueuerint habitari an in eorum testamento quod ante fecerunt, debeant aliquid iure institutionis relinquere monasterio quod ingreditur, vt C. de sacrosanc. eccle. autb. si qua mulier. & xix. q. iij. c. si mulier. tamen in eo qui profitetur regulam Minorum hoc expressum puto. Alle tenim filius preteritus rumpit testamenti quia potest succedere, alias secus, vt l. si necem. §. j. de bon. liber. & Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthumis.

ADDITIO.

a Tho. B. ¶ De bonis vero eorum. Sed si monachus, vel frater vnius Monasterij detinet bona fide in alio Monasterio tanquam frater ipsius monasterij detinentis & emat vnam rem que tradita est abbati, vel Guardiano ipsius monasterij secundi detinentis & non apparet ex cuius pecunia Monasterij ipse emerit, de qua intelligitur, vide Pau. de Cas. & Alexan. in Lum fi. dus. §. serunm. ff. si certum petatur.

Ex

CAP. II.

6 Esti etiam Heredes †instituti ī testamē to talis fic ingredientis capient ipsius hereditatē statim, non expectata morte naturali, licet de ingrediētibus alias religiones cō

a sueuerit dubitari, in d. authen. si qua mulier[a]. Ratio, q; ibi ciuilis mors quo ad abdicationem bonorum ab eo habet per omnia eundem effectum, quem habet mors naturalis: ergo idem ius, l. Deo nobis in prin. C. de epis. & cleric. & l. ex ea parte. §. insulam. de ver. ob. Ad quod etiam per Dy. in d. l. si necē. & vt puto istā suam voluntatem non poterit reuocare, vt statim dicam, &c.

ADDITIO.

a Tb. C Si qua mulier. C. de sac. sanc. eccle. & ibi vide Jaso. & ibi scripsi. & vide dom. Barto. Socin. in cōsi. xcij. in princi. incip. circa primum.

CAP. III.

7 Quandoque Contingit, †quod ingredientes dictam religionem fratrū minorum fecerunt † possessionem, & de bonis suis nullo modo disponunt: dubitatur primo an potuerunt bona sua dimittere inter filios, sicut possunt alij, qui alias religiones ingrediūtur. d. authen. si qua mulier. Respōdeo non puto, quia post professionem non possunt se impedire de talibus constitutionibus eum non faciant ob suas necessitates, sed ob alias, & hoc verum esse probatur per ea que dixi in preceden. libro. De executoribus vltimarum voluntatum, dixi in c. ij. & per hoc puto quod voluntatem propriam reuocare non possunt, quicquid sit de iure in alijs religiosis hic non dico, &c.

TERTIA DISTINCTIO.

CAP. PRIMVM.

8 Sed ad quos pertinebunt †bona ipsorū ingredientium predictam religionem, & nō disponentium: Ista est antiqua

a questio, eam tangit Inn. extra de probatio. c. in presentia. & hodie Joan. And. recitat opin. & eam tangit Spec. in titu. de stat. monacho. c. j. ij. & ij. Breuiter quid iuris sit i alijs religiosis, hic nō dico, Sed quantum ad fratres minores dico, q; eorum ordo ex predictis bonis nil debet vel possit petere, vt expresse colligitur in d. cle. j. dubitauerunt. Unde puto q; quantum ad istam materiam penitus habeatur pro mortuo, vt dictum est, quod dicta bona pertineant ad venientes ab intestato sicut si mortuus esset. Facit ad hoc. C. de bo. damna. authen. bona damnatorum, &c.

ADDITIO.

a Tb. C Cap. in presentia. Vide Lud. Ro. consi. ccxvj. incip. circa declarationem. vbi plene.

CAP. II.

9 Contingit Interdum, †quod illi qui regulam fratrum minorum sunt

a professi, transeunt ad episcopatum, vel aliam regulam, quę possunt in communi habere. Queritur primo an eorum bona alicui quesita possint recuperare: Et videtur quod sic, sicut dicimus de restituto. l. j. C. de sen. pass. & l. j. ff. de sentent. pass. Contrarium dico, quia siue dicas quod hec restitutio sit in pristinum repositio, siue quod indulgentia, seu permissio transeundi ad alium statum separatum, non recuperat bona tam alijs quesita, quam fisco, l. Gallus. §. & quid si tantum. de liber. & posth. & ibi no. in fi. magne glo. & ideo bona nō recuperat vt C. de sen. pass. l. j. & l. tutor. cum similib.

ADDITIO.

a Tb. C Episcopatum. Vide Felyn. in capitu. inter quatuor. vbi plene de maiori. & obedi. & Jas. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. & vide Fed. de Senis consil. xx.

CAP. III.

1 Quero An talis frater †minor factus episcop⁹ vel ad aliam religionem legitime trāslatus succedat ad intestato parētibus agnatis & cognatis: Et videtur quod sic vt C. de senten. pass. l. j. Contra videtur quod non: casus est ff. ad Tertyl. l. j. §. j. vbi loquit de filiofamil. facto seruo, & postea liberato. Solu. Putarem dicē dum sic. Aut iste liberatur ab ordine authoritate summi Pontificis, & puto quod ius succedendi recuperet. l. j. C. de senten. pass. & ff. ad Tertyl. l. prima. §. filius qui mortis. Idem puto si aliter legitime ab aliquo Archiepiscopo, vel alio prelato promoueretur ad aliquam dignitatem, per hanc enim concessionem beneficij intelligo eum ad omnia restitutum, vt dictis legibus cū ius succedēdi recuperet, necest in eo statu, in quo erat añ ingressum, facit xix. q. j. cano. statutum. per quem canon. & multas alias rationes reuerēdus Pater Dominus Fraciscus de Assisio Decretorum Doctor Abbas Monasterij Campi Regij. in medium adduxit, qui istum passum ad mei interrogationem sic disputans determinauit. Si vero reperiretur alius modus licit⁹, quam expressa cōcessione beneficij, vel dignitatis, per quam ab eo ordine absolueretur tunc ius succedendi non recuperatur. d. l. j. §. j. ad Tertyl. & d. l. j. §. filius qui mortis. eo. ti. vbi tex. facit

11 istam distinctionē & bene. alias aduertatur. Hoc autem †potest contingere si aliquis ppter eius demerita ab ordine licentiare tur, & ab ordine ei permitteretur vt transiret ad aliam regulam. quod eo casu ei licet. non alias. vt per multa priuilegia Romanorum Pontificum fratribus est concessum. que hic non refero, quia longum esset. eo autem casu non puto eos recuperare ius succedendi, per iura predicta. Illa enim absolutio magis est ad penam, quam ad premium, &c.

CAP. IIII.

a Posset queri, Aliquis erat grauatus restituere, si decederet sine liberis, qui decessit instituto filio fratre minore. an talis filius facit istam cōditionem deficere, &c. Vel pone, per Italiam sunt statuta quod filie femine non succedant extantibus masculis, vtrum filius masculus frater minor facit feminam non admitti. & plura alia possent queri, que licet sint dubia propter statutū fratrum minorum, tamen q; hec ad eos non pertinent, (non est enim eorum cōmodum vel in cōmodum) ideo ad presens opus non pertinent, sed hec in alijs locis debitis sunt tractanda.

ADDITIO.

a Tb. D. C Posset queri. Adde bal. in l. filiussa. §. cum quis. in fi. ff. de leg. & in l. ij. in fi. ff. de bono. poss. contra tabu. & in l. j. §. filium eo ti. & in l. fi. C. quando & qui. quarta pars. & Ang. in aut. de non eligen. secundo nuben. in fi. prin. & in l. j. C. de condi. inser.

C Finis Tractatus Minoricarum Bartoli.

Tractatus De duobus fratribus inuicem habitantibus.

1 Filius qui ex re patris, ipso viuente percipit fructus patre mortuo, debet alijs fratribus communicare.

2 Filius qui lucratur cum pecunia patris, & opera sua partem lucri respectu pecunie communicabit, partem vero respectu persone, tanquam proprium retinebit.

Lucrum prouenies ex persona filij dicitur aduentitium.

3 Filius exercens vsuras, patre mandante, tenetur lucrum ex eis prouenies communicare: secus, si sua sponte exerceat.

4 Filius qui lucratus fuit, & dubitatur vnde, ex quibus bonis presumatur quesisse.

5 Quesitū per filiū in dubio presumitur quesitū ex bonis patris.

6 Statuto stante, q; ō vxore predecedēte sine liberis, vir lucretur dotem, & vxor filij, viuo patre, decedat, an tale lucrū alijs fratribus communicetur, & in tractatu Bal. nu. 7.

7 Donatum vel relictum filiofa. per extraneum patre viuente q; fi factum est contemplatione patris, non communicatur.

8 Donatum filiofa. quando in dubio videtur datum contemplatione patris, vel filij, si est datum ab extraneo.

9 Usufructu donato vel legato filiofa. cuius contemplatione videatur donatus, vel legatus & an communicetur.

Intellectus ad l. fi. C. de vsufruct.

10 Donatum filiofa. pacto appositio quod habeat in castrensi pecu. vel quasi, quando erit castrensis peculij, vel non.

11 Donatum filiofa. exercenti mercantiam cum pecunia patris cuius contēplatione videt donatū ad hoc, vt cōmunicetur, vel nō.

12 Causa proxima inspicitur, ad cognoscendum quādo aliquid est factum contemplatione alicuius.

13 Lucrum factum per filium f. cum pecunia castrensi, vel quasi castren. peculij, tale lucrum quando sit aduentitium, vel castrense.

14 Filio herede instituto a matre vel ascendente linee materne cuj conditione, quod ad patrem nō perueniat vsufructus, an dicta conditione non obstante, pater saltem in legitima habeat vsum fructum, & in trac. Bal. nu. 5.

15 Filius an teneatur communicare libros eidem emptos per patrem, & in tractatu Bal. nu. 33.

16 Pater si dedit pecuniam filio in studio, quando filius teneatur illam imputare in eius partem.

17 Si pater incipit expendere in studio pro filio, quod eo mortuo non debeat perficere studium de communi.

Pater ſi aliquid incepit pro filio quando heredes eius tenean
tur illud perficere, & num. 19.
18 Filius ſi licite contraxit aliquod debitū in ſtudio, patre mortuo,
illud de communi ſolui debet.
20 Pater ſi fecit expenſas in nuptijs alterius ex filijs, alter frater
debet de proprio & non de cōmuni facere, & in tracta. Bal. nu
mero. 31.
21 Veſtes vxoris alterius ex filijs facte per patrem non conferun
tur, ſecus feſtiue, & ornamenta pretioſa, & in tractatu Baldi, nu
mero 33.
22 Expenſe facte per fratrem in rebus aduentijs filij, in quibus
pater habet vſumfructum, quando imputabuntur in partem fi
lij in diuiſionibus.
23 Filio datum per patrem quando veniat communicandum.
24 Pater ſi faciat filium ſtipulari ab aliquo debitore quādo videa
tur facere animo donandi.

Iste Tractatus

in duas principales partes diuiditur. Nam quandoque inter eos contendi
tur de bis, que in vita patris contin
gunt, quandoque de bis que poſt mor
tem eius contingunt. Circa primum
plura ſunt inſpicienda. Nam quādoq;
vnus ex bis acquirit ſua opera, vel ex
aliquo euentu, quandoque acquirit, q;
extraneus ſibi donat, vel relinquit. Quandoque ipſe filius paternum patrimonium dimi
nuit, & ſic ſunt quatuor queſtiones principales, de quibus per
ordinem videamus. Primo igitur quero quando vnus ex fratri
b bus, viuo patre, aliquid ex opera lucratur[b], vtrū illud poſt mor
tem patris ſui teneatur fratribus ſuis coheredibus communica
1 re? Et circa hoc occurrit primo illud videndum, quando ex re
patris ſine vlla opera ſua fructus percipit, & tunc non eſt du
bium quod venit communicandum ſicut alie res patris, & ſicut
alia profectitia, vt C. de collatio. l. ſi donatione. de rei vendica
tio. l. emptor. in fin. C. de bon. que liber. l. cum oportet. in princip.
Predicta vera, niſi paſſus ſit pater vnum ex filijs percipere
animo eidem donandi: quia tunc quid iuris ſit, dicemus in ij.
2 queſtio. princip. †Secundo quero[c], quid ſi acquirit cum pecu
c nia patris, & lucretur negotiādo, & ſic opera ſua interuenit? Gl.
in verb. exceptis caſtrenſibus peculijs. l. cum oportet. C. de bo
nis que liber. videtur velle, quod iſtud lucrum ſit profectitium,
& totum veniat communicandum. Hoc etiam tenuit Jacob.
Balduini, & etiam Specul. de iudic. §. ſequitur. verſic. quid ſi al
ter filiorum ex pecunia paterna, & allegat pro determinatione.
ff. de vſu & habitatio. l. ſi ita, & ff. de acquir. rerum domin. l. per
ſeruum. §. ſi. Mihi autem videtur dicendum, quod lucrum, quod
fit cum pecunia patris, pro parte attribuatur pecunie patris, &
pro parte perſone lucrantis, vt inſtit. de ſocie. §. j. C. eodem tit.
l. j. & ff. eodem. l. ſi nō fuerint. vnde videtis, quod quando q; vn⁹
ponit pecuniam, alter operam, & lucrum inter eos equaliter, vel
inequaliter, ſecundum quod inter eos conuenit, vel conſuetum
eſt, diuiditur. Item certum eſt, quod omne lucrum prouenies
ex perſona filij, eſt aduentitium, vt d. l. cum oportet. poſt princi
pium. Dico igitur, quod illa pars lucri, que attribuitur pecunie
tanquam profectitia venit communicanda: illa vero, que attri
buitur perſone filij, propriam retineat vt aduentitiam: nec con
ferat. l. fina. C. de collatio. & hoc modo debent gloſſ. & doct. intel
ligi, ſcilicet. quod communicetur lucrum perceptum ex pecunia
patris, deducta etiam extimatione oneris, perſone, & opere, que
remanet precipuum apud filium. De hoc eſt gl. in verb. propor
tionibus. l. illud. in princip. C. de collatio. Nec obſtat d. l. ſi ita. §
fin. & l. per ſeruum. in fin. quas alleg. Specul. quia loquuntur in
ſeruo qui acquirit alteri, etiam ex perſona ſua, & ex ſua ope
3 ra. †Tertio quero, quid ſi filius ex pecunia patris fecit vſuras,
an illas teneatur communicare: gloſſ. in verb. ex eius ſubſtan
tia. in d. l. cum oportet. dicit quod ſic, ſicut alia profectitia. Lyn.
ibi tenet contrarium. Tu dic quod aut filius facit vſuras ſua
ſpontanea voluntate, patre non mandante, & tunc non veniunt
communicande: quia eſt rurpe lucrum, & probibitum, vt ff. pro
ſocio. l. quod autem ex furto. & famil. erciſcun. l. cetere itaque. §. j.
& quia ex delicto patri per filium non queritur. l. quod ſi vnus.
alias. quod ſeruum. ff. de acquiren. poſſeſſione. Aut fecit man
dante patre. & communicare cogitur: quia tunc patri per filium
queritur dominium, & poſſeſſio, licet fuerit delictum. l. j. §. dei
ciſſe. ff. de vi. & vi arma. & not. in dicta l. per ſeruum. pre allegata.
Preterea cum pater teneatur ad reſtitutionem, ergo alterius
fratris intereſt habere: quia pro eius parte hereditaria poteſt
conueniri. Preterea hoc videmus in ſocio, qui ſponte commu
nicat queſita dolo, quia repetere non poteſt, niſi eo nomine
fuerit condemnatus. d. l. quod autem ex furto. & ſequen. Idem
autem lucri illiciti patri fuit queſitum dominium, & poſſeſſio, &
ſit alteri fratri communicanda, nec ille frater lucra poterit ſibi
d retinere, niſi eo nomine fuerit condemnatus. Quarto quero,
4 quid ſi dubitatur, vnde filius †queſuerit: Gloſſ. in dicta l. cum
oportet. ponit duas opiniones, nec bene ſe firmat, ſed in l. Mu
tius. Mutius, in gloſſ. vnica. in fine. de donationib. inter virū &
vxorem remittit ſe ad not. in d. l. cum oportet. & Docto. Bald.
inclinat in illam ſententiam, vt ex preſumptionibus iudicetur
eſſe profectitium, vel aduentitium, quod puto eſſe verum. Tā
men ad huius declarationem diſtingue, cum queritur, an bi qui
5 circa aliqua negotia †verſantur. vt tutor, procuratus, vxor, & filius
e les. ſi tales aliquid queſierint, nec apparet vnde, quid debeat
preſumi: dic aut ſi preſumeretur ex eis bonis queſitum circa bo
nius bona quis verſatur, reſultaret preſumptio delicti, vel eius
tur, aut nec inducitur, nec euitatur. Primo caſu non eſt preti
mendum eſſe ex eius bonis, circa cuius bona quis verſatur. l. de
defunctus. C. arbitr. tutel. Secundo caſu preſumitur eſſe ex bo
nis eius. l. Quintus. ff. d. donationib. inter virum & vxorem. C.
eodem l. etiam. Tertio caſu recurratur ad coniecturas. authen.
licentiam. C. de epiſcop. & clericis. ſuper pta de corpore in authē. de
eccle. titu. §. interdicimus. Nunc ad propoſitum in filia femi
preſumptio in dubio ex bonis patris queſitum, cauſa euitande
turpitudinis queſtus, ſicut in vxore. d. l. Quintus. In filio aut
maſculo cum habeat dominium quodammodo patre viuente. &
habeat de bonis patris, nō eſt delictum, quia ibi non eſt ſuſpi
cio turpis queſtus, ideo recurrit ad cōiecturas ſicut in prelato.
6 Ct Quinto quero, quid ſi vxor filij eſt mortua viuo viro, & pa
tre, & ex forma ſtatuti, vxore mortua ſine liberis vir debet habe
re certam partem, vtrum iſtud lucrum erit commune, an erit
eius, cuius fuit vxor? Iſtam queſtionem ponit Dyn. in l. ſi cum
dotē. §. transgrediamur. ff. ſolu. matrim. vt videtur tenere quod
vxore mortua viuo patre lucrum ſit cōmune inter heredes pa
tris. per l. j. ſecūdo reſpon. C. famil. erciſcun. & ibi hoc tenet Dy.
pro quo eſt text. & gl. in verb. confertur. in l. dotem. ff. de caſtren.
pecul. Mihi aūt conſiderandum videtur quod talia lucra fiunt
propter onera matrimonij, & ideo aut pater ſuſtinebat onera
matrimonij, & ſic vera opinio predicta. Videtur enim profecti
tium ex re patris. Aut onera matrimonij ſuſtinet ipſe filius de
te de lucro ſuo, & tunc lucrum ſit ipſius filij. Videtur enim ex re
ſua opera ipſius filij processiſſe, & ſic eſt aduentitium. ſed pro
parte ſuſtinuit pater, pro parte filius, dictum lucrum dicatur
profectitium, & aduentitium pro rata oneris quod ſuſtineret. ar
ff. de vſufruct. l. ſed & ſi quis. §. j. & §. quod ſi ex re, & ff. de ſtipul.
ſeruo. l. ſi ſeruus communis. Deuij. §. fin. pro hoc facit regula
iuris, ſecundum naturam.

7 **Secundo principaliter** [illegible] quādo extra
neus vni ex filijs donat vel relinquit filioſa, patre viuente, vtri
iſtud debeat poſtea inter fratres cōmunicare, vel eſſe ei⁹ pro
puum? gl. in l. ſed & ſi quid. in princ. ff. de vſufru. & ibi doct. hoc
ſimpliciter conſiderandū cuius contēplatione ſit datū vtrū
templatione patris ſit profectitiū, & ſic ſit cōmune, alias tra
ptium ipſi⁹ filij, vt ff. de vulg. & pupil. ſubſti. l. ſed ſi plures. in
arrogato. de vſufruct. l. ſed & ſi quid donetur. & ibi gl. in verbo.
8 diſtinguemus. & no. in d. l. cū oportet. qō eſt verū. Sed quia
dubio. ſi non apparet cuius contēplatione: Rideo, videt in du
bio cōtēplatione filij. l. ſi. C. de vſufr. & in gl. In cōtrariū videtur
qō in dubio ſit relictū vel donatū contēplatiōe patris. vt l. ſi fi
lius. de cōdi. & demō. Dy. in hoc diſtinguit in l. ſi filiofamilias.
ff. de do. cau. mor. Aut ſit mētio patris, & preſumit eius cōtēpla
tione, vt d. l. ſi. & argu. C. de iure delib. l. cū aliquis. Aut nō ſit mē
tio patris, & preſumit contēplatione filij, d. l. ſi. C. de vſufr. que ſe
ſtinctio nō placet per d. l. fin. de vſufr. vbi innuitur qō ſuit facta
mentio patris. Preterea adiectio patris ſit magis ad demo
ſtrationem quam ad aliud, adeo quod ſi in patre erretur nō vi
tiaretur legatum, vt ff. de bere. inſti. l. bis verbis. §. fin. & ideo
puto diſtinguendum. Aut ſit mentio patris & patrie poteſtatis
aut patris, vnde primo caſu. Aut diſpoſitio cōfertur in tempus
patrie poteſtatis & preſumitur contemplatione patris vt d. l.
lio. de condi. & demon. Aut cōfertur in tempus ſui iuris, & pre
mitur contemplatione filij. C. de inſti. & ſubſt. l. ij. ff. ad treb. vbi
pure. in princip & l. mulier. in princ. Secūdo caſu, quādo ſit mē
tio patris tantum: Aut eſt tale quid qō non poteſt acquiri niſi
ſolum patri, & preſumitur contemplatione patris, argu. ff. de ſtipul.
ſeruo. l. j. §. cōmunis ſeru⁹. & l. item ſi ſeruus. & reſpō. & ff. pro
ſoc. l. verū §. ſi ſocio. Aut poteſt queri tam patri quā filio: i du
bio preſumitur contemplatione filij. d. l. ſi. C. de vſufru. facit. ff. ſo
l.

fol. l. & magis. & l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. obli.
vbi persona non subintelligitur extrinsecus, sed persona patris
9 videtur adiecta causa demonstrationis. ¶† Tertio quero, quia
ista procedunt in proprietate, quid in vsufructu donato, vel le-
gato nisi: Aduertatis, qz de hoc est casus in l. fin. C. de vsufru. ta-
men, quia de intellectu illius legis dubitatur nec bene a docto-
ribus declarata relinquitur, dicitur sic. Aut cū relinquitur vsus
fructus filio, quia est incertum vtrum sibi possit aliquid acquiri,
vel non. Nam si contingeret ipsum filium mori in vita patris, fi-
lius nil quereret: fructus enim sunt patris, & eo viuo ipsum ius
vsusfructus ad heredes non transit. Sed si iste pater ante dece-
deret, acquirerentur fructus filio integre. Sicut ergo ex futuro
euentu pendet vtrum filio aliquid acquiratur vel non, ita ex fu-
turo euentu pendet cuius contemplatione videatur relictum, se
cundum predictam doctrinam. Cū ergo filius decedit viuo pa-
tre, presumitur contemplatione patris, cum ipsi filio nil potue-
rit quer. d. l. fi. C. de vsufruc. aut decedit primo pater, & presumi-
tur contemplatione filij, quasi sibi possit queri. d. l. fi. in fin. Et sic
expedita distinctione apparebatur, & determinatur casus illi⁹
legis. ¶ Quarto quero, pone aliquid donatum fuit filiofamil.
pacto apposito quod illud habeat in castrensi peculio, vel quasi
an erit castrense vel quasi. Distingue. Aut donatur ei filio qui
non est miles, vel quasi, qz nō est aduocatus, nec habet aliquas
dignitates, que ponuntur in l. fin. C. de inofficio. testamen, & tūc
non erit castrense, vel quasi, sed aduentitium. Veritas enim est
inspicienda non verba a donāte prolata, vt ff. de castren. pecul.
l. si forte. Aut erit miles, vel aduocat⁹, vel huiusmodi⁹, & tūc aut
est certum quod nō donasset nisi occasione militie, & erit castre-
se vel quasi. l. cum allegas. de castren. pecul. lib. xij. C. & l. castrēse.
ff. de castrēsi. pecul. & sic etiam debet intelligi l. diuus. eodē tit.
Aut erat dubium, & tunc aut donantur res militie necessarie, vt
equus, & arma militi, & aduocati libri, & erit castrense vel quasi a
quocunque concedatur. C. de castrensi. pecul. l. miles. in prin. & l.
castrense. ff. eo. Aut sunt res ad militia non necessarie, & tūc aut
donatur a eo qui in militia notus erat, & erit castrense peculiū
vel quasi. Aut ab alio, & non erit castrense peculium, etiam si nō
hoc dixit donans. d. l. si forte. & ibi not. & C. eodem. l. j. licet autē
apposito illorum verborum non valeat facere esse castrense, ta-
men forte operabitur quod patri non queretur quantum ad v-
sumfructum quod potest facere donans. C. de bon. que libe. aut.
excipitur, & licet forte vitietur expressum, tamen non vitiatur ta-
citum. l. j. §. quibus modis pign. vel hypo. sol. & quod plene not.
per Cynum in illa questiōe de illo qui ex pacto aliquid reserua-
10 uit sibi. ¶ Quinto quero, †quid si filiusfamil. faciebat mercan-
tiam cum pecunia paterna, propter quod habebat notitiā cum
quodam domino, qui sibi donauit aliquid istorum, an illud com
municabitur inter fratres? Specul. in titu. de iudic. §. sequitur.
vide quid si illi filio fuerit aliquid. tenet quod querāt patri, si
viuit, alias communicetur inter fratres: qz quod occasione rei
mee queritur &c. l. cum queritur. §. j. de pecu. & de donat. l. qui mi
hi donatum. cum simil. ¶ Pro hoc facit, licet ipse nō alleget quod
dixi. & in quest. quod illud quod obuenit occasione militie con-
numeratur in castrense, d. l. si forte. & de castrē. pecu. l. j. Sibi vi-
detur quod ipse minus bene intellexit, ideo puto sic dicendum,
Quandoque extraneus donat filio contēplatione ipsius filij, & tunc non est dubium. Quandoq; cōtemplatione ipsius patris,
ita quod ipse pater est proxima, & immediata causa ipsius dona-
tionis: volebat enim patri acquiri, & tunc acquiritur patri. d. l.
sed si plures. §. in arrogato. & d. l. qui mihi donatum. ¶ Quādoq;
donatio fit ratione mercantie, vel societatis, volēs societati ac-
quiri, & ista causa proxima donationis est societas, tunc acquiri-
tur mercantie seu societati, & diuiditur sicut alia lucra, vt dixi in
§. quest. huius tractatus. ¶ Istam autem differentiam, vtrum gra
tia mercantie seu societatis, facit in simili tex. in l. actione. §. idē
11 Labeo ff. pro soc. †Quandoque autem extraneus donat filiofa-
milias occasione societatis vel mercantie, ita quod societas, vel
mercantia est causa remota, vt in quest. proxime posita, vt quia
propter mercantiam acquisiuit amicitiam cum aliquo domino,
quam alias non habuisset, & tunc totū istud dicitur aduētitium,
& non communicabitur fratribus, vt ff. pro soc. l. socium qui in
eo. §. fin. & ibi est casus expressus, & vltima gl. ibi posita, in verb.
donatū esset. probat hanc distinct. & qp illa causa remota non cō
sideretur in damnum acquirentis, facit l. j. §. nunc videamus. de
contingen. cum emanc. lib. tamen quantum ad cōmodum ipsius
acquirētis bene consideratur causa remota. d. l. si forte. & l. j. C. ō
castren. pecul. facilius enim operatur retentionem quam acqui
sitionem. exēplum, vt C. de vsufr. l. per retentionē. & C. etiam ob
chirogra. pec. l. j. Ex his enim apparet qp omnes leges dicētes
12 inspiciendū esse cuius contemplatione detur, debent intelligi
de causa proxima per d. l. socium qui in eo. §. fina. quod not.

13 †Sexto quero, quid si filiusfamilias cuius pecunia est castrēsis
vel quasi lucratur, vtrum illud lucrū erit aduētitium vel castrēse
vel quasi? Rnd. aut illō lucrū est mere ex illa pecunia, vel ex alia
re castrensi, vel opera sua, qz dat pecuniam mercatoribus, & erit
similiter castrense peculium, vel quasi: arg. ff. de castrē. pecu. l. pa
ter militis. §. si seruus. Aut lucratur cum pecunia & opera, & in
quantum pecunia accedit opere, erit aduentitium, per ea, que
14 dicta sunt s. in ij. q. † Septimo quero quid si mater vel ascendēs
de linea materna instituerit filium, hoc addito, ne ad patrē per-
g ueniat vsusfructus s, vtrum ex legitima, quam ille habebat ne-
cessario relinquere, pater habebit vsumfructum? Sed in aut. vt li
ceat mat. & auie. in prin. in ver. participium. dicit qō non: tamen
alias cum dispositio valeat qz per hoc filius nō granatur, imo
eius cōditio fit melior, arg. l. filijs matrem. C. de inoffic. testa. Sz
tex. tam in rubro quam in nigro innuit expresse contrarium, qua
re sic dicemus, Aut mater instituit filium sub tali conditione ne
fili⁹ sit heres, & valet in legitima, nec filius erit heres, nisi pater
renunciet iuri vsusfructus, vel eum emancipet, d. l. filijs matrem.
& ita intelligo gloss. Aut institutio est pura, sed per modum mo
di fiet adiectio, ne patri acquiratur vsusfructus, & tunc filio ade
te pater habebit in legitima vsumfructum, in qua testator non
potuit aliquod grauamen imponere. Non enim potest facere vt
leges non habeant locum in suo testamento, ita intelligo text.
in d. auth. Octauo quero quid si pater dilapidet bona filij? Dic
vt dixi in repetitio. l. si constante. ff. soluto matrimonio.

Tertio principaliter est videndū quādo ipse pater cōcedit
15 filio. †Et primo quero quid si pater emit filio libros h, an teneat
h conferre. Glo. in verb. comptobatus. in l. que pater filio. ff. famil.
ercis. & C. famil. ercis. l. filie. tangit, & ibi videtur tenere quod non,
arg. illius legis Ros. disputauit contrarium secundum multas
rationes que sunt. C. de collat. authen. ex testamento. scilicet quod
simplex donatio venit in collationem. Vber. de Bobio dicit. qp
de iure videtur dicendum quod non conferat cum fratribus.
Nam si pater donasset filio multos equos, & multa arma, nō cō
ferret fratribus tanquam castrensia, vt ff. de collatio. bonorum.
l. j. §. nec castrense. eadem ratione si donat aduocato, erit quasi
castrense, vt C. de aduoca. diuer. iud. l. fori tui. in gloss. in verb. ca-
strēse & nō minus militat &c. l. aduocati. eo. tit. Idem videtur te-
nere Dy. in d. c. nec castrense. idē tenet Ly. C. de coll. l. filie. Mi-
hi autem videtur sic distinguendum. Aut pater emit solum no-
mine filij, nec filio tradidit, nec aliquid expressit se donare filio, &
tunc dicte res sunt proprie patris, vt C. de castrensi pecul. l. j. in
princip. traditio enim requiritur. vt videatur donare. C. si quis
alteri vel sibi. l. ij. Aut emit. nomine filij, & tradidit sibi, vel se do-
nare expressit illos libros, & tunc aut filius erat iam aduocatus
vel doctor, aut erat scholaris in studio. Primo casu erit quasi
castrense, arg. d. l. j. secundo responso. C. de castren. pecul. & ff. eo.
l. castrense. supra dictum est, & ideo nec pater poterit reuocare
iam data, nec fratribus debent conferri, dicto §. nec castrense. &
C. famil. ercis. cund. l. si filiusfamilias. Secundo casu, quando erat
Scholaris, tunc aut compleuit studium suum ante mortem pa-
tris, & tunc incipit quasi militare, & efficiuntur quasi castrensis
peculij, & confirmatur donatio. C. de donatio. l. siue emancipati.
& ff. eodem. l. donationes. §. pater. Aut pater mortuus est ante
quam per se studium compleret, & quasi militiam adipisceretur,
& tunc non potest dici quasi castrense peculium, quia persone cō
ditio hoc non patitur, vt dictum est in prima questione in prin.
licet enim reperias concessum aduocatis, & Doctoribus vt pos
sint habere quasi castrense peculium non tamen reperitur con
cessum Scholaribus nec debent gaudere eodez priuilegio quo
gaudent Magistri, vt C. de studijs lib. xij. Rome. l. vnic. libr. xi. facit qp
not. C. de iurisdictio. omni. iudi. l. fina. & ideo tunc est, distinguen
dum sicut in alia simplici donatione, aut erat emancipatus tem
pore donationis, libris non adeptis, aut postea fuit emanci-
patus, & confirmatur donatio, & dicta l. siue emancipat. s. &
dicto §. pater. ita quod non posset eam reuocare. sed tamen
hoc esset conferendum fratribus, vt no. per Cynum in authēti
ca, ex testamento. C. de collatio. tamen hoc casu speciali fauore
studentium cessant collatio, l. que pater. ff. familie erciscund.
Aut non fuit emancipatus, & tunc fuit confirmata morte, nec
venit conferenda, l. filie. C. famil. erciscunde. secundum opinio
nem approbatam in dicta authentica, ex testamento. C. de col
latio. & istam distinctionem de filio addiscente, & aduocato facit
Jacobus de Beluis. in quadam sua disputatione quā ponit. C.
de inofficioso. testamen. l. prima. in fin. in solu. cōtrar. §. ornatri-
16 cibus. in l. legatis. ff. de legatis secundo. cogitabitis. ¶† Se
cundo quero quid si pater dedit filio pecuniam in studio, vtrum
sibi imputetur a fratribus tempore diuisionis? dices tu, quod
non, dicta l. que pater. ff. famil. erciscund. sed puto illam l. debere

intelligi, quando apud patrem non erat aliquid quod esset filij: sed si apud patrem esset aliquid castrēse, vel quasi, vel etiam aduentitium, puta bona materna consistentia in pecunia, tunc in dubio debet intelligi esse pecuniam ipsius filij, seu sibi debitā, vt ff. de neg. gest. l. Mesennius. Preterea pater est legitimus administrator, ⁊ ideo presumitur in dubio facere administratorio nomine. l. cum pater. §. j. de administr. tuto. ⁊ l. post mortem. quā do ex fac. tut. ⁊ ibi not. Nec obst. C. de dot. promis. l. fin. q2 illud in dote ⁊ donatione propter nupt. quod pertinebat ad officium paternum, propter quod poterat pater cogi. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. sed ad istas expēsas non poterat cogi pater, ⁊ ideo in dubio presumitur in bonis filij. ad hanc responsionē facit quod
17 not. in d. l. fin. quod tene menti. ¶ Tertio quero, pater † incepit pro filio expēdere in studio, vtrū patre mortuo, debeat studium
i perficere de communi, inuitis fratribus: Et videtur quod sic, quia munera cepta debent perfici de cōmuni, licet noua incboari non possint, vt l. si filia. §. idem scribit. ff. fami. ercisc. ⁊ quod no. per gl. in verb. iniungentur. in l. ⁊ qui originem. §. fin. ff. de mun. ⁊ bono. l. j. §. sz ante. de collat. bonor. ⁊ ibi videtur tenere Dyn. ⁊ ad municip. l. Lucius. §. idem respōdit. ⁊ ibi etiam per Dyn. facit quod heres mandatarij socij, ⁊ tutor tenetur expedire negotia cepta. vt ff. pro soc. l. heres socij. ⁊ C. de here. tuto. l. j. ⁊ de his qui notan. infam. l. furti. §. j. Sed contrarium puto verum, salua reuerentia do. Dyn. nam factum patris erga filium initiatum eatenus obligat quatenus de necessitate erat strictus vel obligatus. hoc probatur ff. de munerib. ⁊ bono. l. ⁊ si filium. cōiuncta l. honores. §. ad decurionatū filij. ff. de decurionib. Decurionatus est initiū ad alias dignitates, vt d. §. si is qui. ⁊ tamen si pater assentit decurionatui, successores non tenentur de alijs muneribus post mortem. Ita in proposito licet pater consenserit filio in initio studij, tamen quia pater non tenebatur de necessitate prosequi, non tenētur heredes patris. hoc probatur expresse in d. l. si. filia nupta. §. idem scribit. nam eatenus heres tenetur, quatenus iam pater erat obligatus, sed hic pater non poterat cogi ad persecutionem studij. ergo, ⁊c. cum eiusdem conditionis sit heres, cuius defunctus, vt. l. heredem. ff. de reg. iur. Preterea, aut dices fratres teneri virtute obligationis in eos transfuse, ⁊ hoc est falsum, vt s. dictum est: aut vigore cuiusdam donationis cōfirmate morte, que habet vim relicti. ⁊ hoc non potest cū pro futuro tempore nulla facta sit traditio. l. Papinianus. ff. de do-
18 nationib. inter virum ⁊ vxorem. Fateor tamen quod si aliquod debitum esset contractum occasione studij in vita patris, dū tamen honeste ⁊ licite quod fratres tenētur soluere de communi, per iura supra allegata ēst e[t] im es alienum patris. l. sed Iulianus. §. penult. ⁊ ibi not in gl. in verb. solebat. ff. ad [S.C. M]aced. ⁊ C.
19 eod. titul. l. Macedōniani. Sed pro † solutione contrarij dic, quandoque pater aliquid pro filio incipit, vel filio i[n]cipienti cōsentit, ex quo ⁊ propter quod ad totius actus cōsumptionem, ⁊ pro toto tempore pater erat obligatus, ⁊ tunc onus trāsit in heredes. l. si filia nupta. §. idem scribit. ff. famil. ercisc. ⁊ d. l. heres socij. cum simil. quandoque consentit filio incipienti, seu incipit ipse aliquid propter quod obligatur ad totum. ⁊ tunc eatenus transit obligatio in herede, quatenus ipse defunctus tenebatur. d. l. etsi filium. de munerib. ⁊ honorib. ⁊ hic est casus questio-
20 nis nostre. † Deinde quero, po[n]e quod pater filio accipienti
k vxorem fecit expensas in nuptijs[k], tempore diuisionis, frater vult quod panni ⁊ alia ornamēta veniant in diuisione, quid iuris. Circa primum de expensis in nuptijs dico quod aliter frater debet facere de suo proprio, de communi, nisi pater aliter cauerit in testando. ff. de munerib. ⁊ honorib. l. iij. §. fin. ⁊ ibi gloss. in verb. iniungentur. tangit istam questionem. Circa secundum
21 † de vestibus, ⁊ alijs ornamentis vxoris fratris, vtrum veniant in diuisionem ⁊ collationem: Doct. dicunt, aut querimus de vestibus nubilibus, ⁊ alijs necessarijs ad vsum quotidianum, ⁊ ille non sunt conferende, sed sunt proprie mulieris, ⁊ ab initio fuit donatio inter socerū ⁊ nurum. ex annuo. in princi. ff. de donat. inter vtrum ⁊ vxo. ⁊ ad leg. Falcid. l. si vsusfructus. §. fin. cum sua gl. ⁊ de pecul. l. peculium nascitur. aut de vestibus, ⁊ alijs ornamentis pretiosis, ⁊ festiuis, ⁊ talia qualia sunt, veniant in collationem: remanserunt enim soceri, vt l. mortis causa. §. fina. ff. de donat. inter virum ⁊ vxorem. ⁊ de pecul. l. id vestimētum. vbi videtur probari dicta distinctio, nec potest dici quod morte soceri predicta donatio fuerit confirmata: quia non fuerint res donate ad vsum tradite. d. l. mortis causa. in fi. Preterea, posito quod fuerunt donate morte soceri, constante matrimonio, non confirmarentur. l. cum hic status. §. oratio non solum. ⁊ §. sequen. ff. de donationib. inter virum ⁊ vxo. facit ad predicta l. fina. in princ.
22 ff. solut. matrimo. ⁊ ibi consuetum est dici per Docto. † Deinde quero, pater expendit in rebus filijs de aduentitijs, in quibus habebat vsumfructum nunquid fratres poterūt imputare ho c tempore diuisionis: Et videtur quod sic. l. sed cūm fructuarius. ff. de vsufruct. ⁊ quod dicitur de viro in l. vnica. §. sed nec ob impensas. de rei vxor. actio. resp. d. sic. Aut fuerunt expense necessarie ⁊ ille non possunt imputari: quia pater habebat necesse facere. l. j. C. de bon. mater. ⁊ l. cum nō solum. §. vbi autem C. de bonis que libe. Aut loquimur de impensis vtilibus ⁊ quidē tunc si pater fecit, vel impendit animo repetendi ⁊ hoc constat, hoc casu filio imputetur, argumen. d. l. sed cum. de vsufruct. secundum iura hodierna, secundum que in aduentitijs inter patrem ⁊ filium potest consistere ciuilis obligatio etiam ex ipso contractu. d. l. cum non solum. § fin. ⁊ C. ad Trebell. l. iubemus. Aut dubitatur quo animo fecerit ⁊ tunc aut impense sunt vsque ad fructuum quantitatem. Et videtur pater ei donare, nec sibi imputabitur, vt eadem l. cum non solum. §. fin. autem es alienū expendendo enim in re filij videtur apud eum dimittere. Aut excedit fructuum quantitatem, ⁊ non videtur donare ei in dubio, sz habere animum repetendi: nisi in causa alimentorū, ⁊ simili expēdisset. l. alimenta. C. de negot. gest. nisi modicitas impēse faceret presumi donationem vt ff. de impēsis. l. omnino. ⁊ de donatiō. inter vir. ⁊ vxorem. l. vtrum. aut faciat impensas voluptuarias, ⁊ tunc in casibus in quibus vtiles non repetuntur, nec voluptuarie, alias autem abrasio permitteretur sine lesione prioris stat[us], vt l. in fundo. de rei vendicat. ⁊ d. §. sed nec ob impensas. nec obstat, quod dicitur de fructuario ⁊ de viro faciēte necessarias impensas: quia vir habet dotem propter onera matrimonij, ideo non debet grauari alio onere impensarum, vsufructuarius simplex habet ex alia causa, vt quia ex contractu vel quasi. pater vero habet ex dispositione legis, cum hac conditione quod susti-
23 neat onera. ¶ † Deinde quero, quid si pater dedit filio pecuniā aut res, an ipsa veniant communicanda: Dic aut dedit sibi vt habeat in peculio profectitio, ⁊ communicat. l. cetere. ff. famil. erciscun. ⁊ C. de collatio. l. si donatione. ij. respon. Aut dedit animo donandi, ⁊ tunc aut precesserūt merita filij ⁊ sic donauit filio vt extraneo propter merita. ⁊ hic sunt opin. glo. in verb. postulas. in d. l. si donatione. tenet, quod ab initio talis donatio nō valet sed morte confirmaretur. alia glo. in autbent. vnde si parens. C. de inoffic. testamen. in verb. Falcidie tenet quod statim valet. ⁊ filio queritur, sicut alia aduentitia. Et hāc puto veriorem: quia hoc videtur filius suis laborib[us] quesiuisse propter seruitia, que patri fecit quasi extraneo cuicunque fecisset, illud habuisset, sic est aduētitium. l. cum oportet. circa princip. C. de bon. que lib. ⁊ hoc tenebat Iacob. But. Aut donauit sibi vt filio, non propter merita precedentia, ⁊ tunc est simplex donatio, que vtrū veniat conferēda, dic vt in autb. ex testamento. C. de collat. aut dubitatur quo animo dederit, ⁊ tunc aut pater emit nomine filij ⁊ sic sibi tradidit, ⁊ his duobus casibus presumitur animo donādi, vt l. filie. ff. famil. erciscun. ⁊ l. ij. si quis alte, vel sibi. dixi supra in ij. quest. principa. ⁊ si precesserint merita, presumitur vt extraneo, alias vt filio, vt not. in d. l. si donatione. Aut tradidit tantum, non autē suo nomine emit, ⁊ in dubio videtur dare vt habeat in peculio, vt l. quod fructuarius. in princip. ff. de acquiren. rerum domin. nisi alia essent indicia, ex quibus esset taliter presumendum, vt quia tradidit filio eunti in castra. l. j. resp. ij. C. de castr. pecul. lib. xij. Aut nomine filij tantum emit, ⁊ non tradidit: quia non videtur donare, sed in peculium profectitium [...]
24 re. l. fina. ff. de pecul. lega. † Deinde quero, quid si pater [fi-]
l lium stipulari ab aliquo debitore suo, an pater videatur [facere] hoc animo donandi, vel videatur vti solū ministerio filij: [...] non videatur donare, facit l. si pater in princip. ff. de donation. In contrarium facit d. l. fin. ff. de peculio legato. ⁊ C. de castrē. peculio. l. j. Solut. Aut pater nomine filij stipulatur, vel emit, loquitur d. l. fina. de pec. lega. quia tūc nullus actus traditionis interuenit in filio, argumē. l. Papinianus. de donationib. inter virum ⁊ vxorem. Aut pater fecit ipsum filium stipulari, vel emere, ⁊ tunc dicit Oldr. quod inspiciendus est numerus liberorum ⁊ quantitas patrimonij patris, ⁊ quantitas quam filius stipulatus est, vel alius nomine suo contraxit, vtrum sit parua vel magna, vt sic, his inspectis, videatur donare velle vel non. argum. ff. de legat. iij. l. si filio. de fundo instructo. l. quesitum. §. sed ⁊ ipse Papinianus. ⁊ de donat. inter virum ⁊ vxorem. l. vtrum. ⁊ Ja[co]. de Are. in d. l. si pater. de dona. ⁊c.

ADDITIONES.

a Th. D. ¶ Iste tractatus. Adde quod Barto. composuit istum tractatum, ⁊ morte preuentus non compleuit, ideo do. Bal. compleuit ex dictis per ipsum ⁊ alios doct. in l. si patruus. C. commu. vtr. iud. ⁊ in l. filio. C. famil. ercis. qui est impressus post istū tract. Bart. ⁊ sic perfecit istum tract. quamuis in impressionibus nō sit perfectus totus tract. Bald. vt infra videbitur.

Tra

Ber. And. ¶ Lucratur. Vide Roma. consi. ccccl xvij.

b Dbo. Dip. ¶ Secundo quero. Vide plene de ista materia per

c Alex. in l. si. heres. in princ. ff. ad leg. Falc.

d ¶ Quarto quero. Pro cõcor. Aduerte quod officialis, seu thesaurarius quando aliquid acquirit, an intelligatur acquirere de bonis suis, an de bonis eius cuius officium gerit, ⁊ Bar. repetendo glos. ibidẽ in l. defensionis facultas. C. de iure fisci. lib. x. tenuit quod presumatur acquirere de suis. Contrarius tamen allegatur in hoc tracta. de duob. fratrib. versic. quero quid. Sol. potest accommodari secundum Bald. in c. i. de controuer. inter domi. ⁊ vasal. in vsibus feud. quem alleg. do. Alex in addi. ad Bartol. in d l. defensionis facultas, in fin. scilicet, qõ prima opin. loquatur post redditionem rationis. Secunda vero opin. ante redditionẽ rationis, sed Bar. proprie non loquitur in thesaurario fisci in hoc tractatu. licet possit comprehendi sub verbis suis generalibus, ⁊ ideo de directo non posset argui contrarius. Adde ad Bal. in l. si defunctus. C. arbit tute. in l. quisquis. C. fi cert. pet. ⁊ adea que addit do. Alex. post Barto. de vxore, vidua, concubina, de filio fam. ⁊ de rectoribus in l. ⁊ si instrumenta. C. de fid. instr. ⁊ iur. bast. fisc. lib x. alleg. Junoc. in c. cum ex officiis. de testam. Alber. in l. etiam. C. de don. inter vir. ⁊ vx. Ang. consil. cxli. Vide plene per do. Barto. Socin. in consil. cclx. in b. vol. incip. materia presens.

e B. L. ¶ Vxor. Vide Ang. consil. cxli.

f Th. D. ¶ Quinto quero. Vide Ludo. Roma. in consil. ccccvi. ⁊ Bar. in l. dotem. ff. de castren. pecul. ⁊ ibi Alex. in addit. ⁊ ibi apost. neam. Et vide Andr. Barb. in consil. xxxvij. in ij. vol. in ci. scribitur Sapi. ⁊ vide Bar. in l. si cum dotem. §. transgredimur in vlti. questio. ff. sol. matrimo. ⁊ ibi Alex. an. ⁊ in l. i. §. nec castrense. ff. de collat. bonor. ⁊ Bal. in l. certum. C. famil. erciscũ. ⁊ in authent. ex testamento. C. de collatio.

g ¶ Usufructus. Vide Alex. de Imo. l. filiꝰ matrem. an addit. ad Bartol. C. de inoffic. testamen.

b B. L. ¶ Libros. Vide Bal. in cons. ccxiij. i. li. ⁊ ibi an fratres, mortuo patre, debeant manuteneri in studio.

i Th. D. ¶ Quintis fratribus. Bal. in tractat. qui supponitur de duob. fratrib. simul habit. nu. 19. tenet contrariam opinionem, quam iste hic dixit in apostil. ad Dyn. in l. Lucius Titius. in versicu. vt de communi. ff. ad municip. ⁊ in addit. ad istum, in l i, §. nec castrense. in fin. in versic. nec tenebuntur heredes. ff. de collat. bonor. ⁊ in addit. ad Bal. in l. filie cuius nume. 12. in versicu. ad municipia. ff. de collatio.

k B. L. ¶ Quintis. Vide Roma. consil. clxxj.

l Th. D. ¶ Deinde quero. vide Bartol. in l. fin. ff. de pecul. leg. ⁊ ibi Alexan. in addit. que ponit plura ad materiam.

¶ Explicit Tractatus de duobus fratribus inuicem habitantibus, expositus per do. Bart.

Tractatus do. Bald. de PERVSIO, DE DVOBUS fratribus simul habitantibus.

ADDITIO.

a Th. Dip. ¶ Tractatus do. Bal. Vide que scripsi ꝫ in trac. de duobus fratr. ⁊ istud principium videlicet, Et primo queritur, pater emit libros. vsq; ad §. Primo quero quid si filius. nõ fuit impressum, sed modo imprimitur. ⁊ instum tractatum ⁊ perfectum inueni in xij. vol. consiliorum. in studio excellentiss. Doct. Jaco. de monte Sperello de Perusio.

Et primo queritur, Pater emit libros filio studenti, deinde decedit pluribus relictis filiꝭ. Queritur, an hic filius debeat habere illos libros precipuos, an debeat conferre fratribus? Blo. in verb. res comparauit in l. filie C. fa. erci. dicit quod debet habere precipuos. Et hoc videtur probare duabus rationibus. Prima quia omnimodo pro filio videt hoc tacite velle, ⁊ quasi vltimum iudiciũ conferre in eũ, d. l. filie. Secũdo quod hic videtur operari fauor studiorum. ff. fa. erciscũ. l. que pater. Tertio videt hic operari ratio, qz ob causam studiorũ pater emit, ⁊ illa causa nõ sit finita, ergo coheredes, ab eo nõ possunt amouere, seu auocare libros. ff. famil. erciscũ. l. si filia nupta. §. si filiusfamilias. Quarto qz pater hꝫ necesse emere libros pro filio, ex quo eũ misit ad scholas, vt no. C. ad Macedonianũ. Quinto qz sicut arma que dant militi, sunt precipua eius. C. famil. erciscun. l. si filius. sic ⁊ libri qui dantur studẽti. In contrarium videtur quod ij libri empti sint patris, sicut reliqua empta per patrem, ergo pertinent ad omnes heredes pro hereditaria portione. ff. famil. erciscũ. l. cetere. Preterea debet filius legitimam, ⁊ partem suam computare, sicut computat militiam sibi emptam a patre. C. de inofficio. testamẽ. l. omnimodo. §. finposito quod ista esset donatio, nõ est donatio simpliciter, sed ob causam affectione meritam. Et ideo imputatur in partem huius filij, sicut donatio propter nuptias. C. de inoffcio. testamen. l. quoniam nouella. Non obstat l. ex parte. §. filius. ff. famil. erciscund. quia intelligitur in sumptibus studio consumptis, vt est victus, ⁊ vestitus, secus in libris, qui extãt, cũ quales sunt, tales debent sibi imputare, vel conferre secundum Bulielmum. primam opinionem tenet Dyn. ff. de collatio. bonorum. l. prima. §. nec castrense. de hoc no. Ly. C. de colla. l. pactum qõ dotali. versicu. sed nunquid tenetur. sed Bart. docit, aut pater solum emit nomine filij nec tradidit, nec expressit se donare filio, ⁊ tũc dicti libri sunt proprij patris, vt l. i. C. de castren. pecul. lib. xij. requiritur enim traditio, vt videatur donare. C. si quis alteri vel sibi. l. ij. Aut emit nomine filij, ⁊ tradidit sibi, vel se donare expressit, ⁊ tũc aut filius aduocatus est, vel Doctor, aut Scholaris primo casu. dicitur quasi castren. quia Doctor vel aduocatus dicitur militare. C. de aduo. diuer. iudi. l. fori. ⁊ l. aduocati. ideo non conferuntur, vt d. §. neque castrense. ⁊ C. famil. erciscun. l. si filius. Secũdo casu, aut compleuit studiũ in vita patris ⁊ fic incipit quasi militare, ⁊ efficitur quasi castrense, ⁊ confirmatur illa donatio. ff. de donatio. l. donatio. §. patri. ⁊ C. de donatio. l. emancipati. Aut pater decessit antequam filius studium compleret, ⁊ militiam adimpleret, ⁊ tunc non potest dici quasi castrense, qz conditio persone non patitur, quia non reperitur in iure quod Scholaris dicatur militare, sed tantum magistri. C. de fun. limi. l. ij. lib. xj. facit quod not. C. de iurisdictio. om. iudic. l. fin. ⁊ ideo tunc debet distingui, sicut, sit in alia simplici donatione. quia aut erat emancipatus, aut postea emancipauit libris non ademptis, ⁊ non debet conferre, quia confirmata est donatio: ⁊ pater non potest reuocare, dicta l. emancipati, ⁊ §. si pater. etiam nisi alia simplex donatio esset conferenda, quod not. Ly. C. de collatio. authentica, ex testamento. hoc casu tamen fauore studij cessabit collatio, dicta l. que pater. Aut non fuit emancipatus ⁊ tunc si talis donatio fuit morte confirmata, nõ debet conferri, vt hic, scilicet simpliciter reuocatur, tunc debet conferri secundum Bartol. sed Oldrad. dicit quod in dubio pater videtur donare an autem vsum tantum sit donatum debemus recurrere ad coniecturas que possunt percipi pro numero liberorum ⁊ facultatum patris argumento de legatis tertio. l. si filie. vbi per Old. ⁊ de fund. instruc. l. que situm. § Papinianus. de dona. inter vir. ⁊ vxorem. l. vtrum negotium. Aut constat de donatione, ⁊ tunc si filius erat emancipatus, statim valet donatio, aut postea emancipatur, ⁊ confirmatur emancipatio: ⁊ tunc aut est Docto. vel aduocatus viuo patre, ⁊ cõfirmatur quasi transit in speciem quasi castrensis peculij aut pater primo decedit quam hoc contingat ⁊ confirmatur donatio morte patris, nisi fuerit reuocata, d. l. si. ⁊ omnibus, istis casibꝰ iste studẽs habet libros precipuos fauore studiorum. Sed si non constat de donatione licet cõstet de receptione, ⁊ assignatione videtur tunc esse recurrendum ad distinctionem Oldraid: ⁊ secundum eum videtur limitanda dicta l. filie. Nam in parua expensa presumitur donatio, sed in magna que forte maiorem partem patrimonij eximit: quia forte habet multos alios filios, non presumitur donatio. ⁊ hec opinio videtur mihi multum equa. Secundo quero, pater misit filium ad studium, ⁊ decessit, an debeat filius perficere studium communibus sumptibus, an proprijs? Et videtur quod communibus: quia munera cepta debent perfici de cõmunibus, licet noua nõ possint inchoari supra fam. ercis. l. si filia. §. idem scribit. ⁊ no. glo. de muneribus ⁊ honoribus. l. ⁊ qui originem. §. fin. de collatiõe bonorum. l. prima. §. sed an. Et ibi videtur hoc tenere Dyn. ⁊ ad municipalem. l. Lucius Titius. §. idem respondit. ⁊ ibi per dominum Franciscum: quia heres mandatarij, tutoris, ⁊ socij tenentur expedire negotia cepta. ff. pro socio. l. heres socij. ⁊ negotijs gestis. l. nam, ⁊ socius. §. si viuo. Contrarium determinat Bartol. ⁊ reprehendit Dynum. Nam factum patris erga filium inceptũ eatenus obligat patris heredem, quatenus ipse pater erat de necessitate obligatus, probatur ff.

de muneribus ⁊ honoribus.l.filium.coniuncta l.honores. §.is qui.de decur. hoc modo decurionatus est principium ad alios honores siue dignitates.d. §.is qui.⁊ tunc si pater consensit decurionatui successores nō tenētur de alīs muneribus post mortem: sic in proposito licet pater consentiat in principio studiī.tamen postea nō tenebatur necessario prosequi.ergo nec eius heredes. Preterea,hoc probatur expresse in dicta l. si filia.§. idem scribit. Tam eatenus heres tenetur, quatenus pater erat obligatus,sed hic pater non poterat cogi ad prosequendum studiū: ergo nec eius heres cum eadem cōditione sit heres, cuius erat defunctus,vt ff. de regulis iuris.l. heredem. Preterea aut dices fratres teneri vigore obligationis, in eos transfuse, ⁊ hoc est falsum. vt dictum est supra, aut vigore cuiusdam quasi donationis, considerato quod habet vim relicti. Et hoc non potest esse:cum pro futuro tempore nulla sit perfecta traditio. vt ff. de donationib.inter virum ⁊ vxorem.l. Papinianus.fatetur tamen do. Bar quod si debitum occasione studiī esset factum in vita patris. dum tamen esset honestum ⁊ licitum quod fratres tenentur soluere per iura superius allegata.⁊ sic intelligitur ff. ad Macedonianum.l.sed ⁊ Iulianus.§.quod dicitur. ⁊ dicta l. Macedoniani.⁊ distinguendo,sic concludit. Aliquando pater aliquid incipit pro filio, seu filio incipiente consentit, propter quod obligetur ad consumendum totum actum, ⁊ tunc tale onus transit ad heredem.l. heres soci. §. idem scribit.ff. pro soc. preallegata. Aliquando consentit filio incipiente seu ipse incipit aliquid propter quod non obligatur ad totum, ⁊ tunc eatenus transit obligatio ad heredem. quatenus ipse defunctus tenebatur.vt dicta.l.si filius.⁊ iste est casus questionis nostre, secundum Bartol.in suo tracta.quod not. Concludo ergo, quod si vult perficere studium,expendat de parte sua, nō ō parte fratrum:quia ex operis initio non est contracta obligatio pro toto tempore.secundum eum. Quod ego concedo, scilicet quod non sit contracta obligatio pro toto tempore, ⁊ hoc dicit Bynus. sed hoc verum officio iudicis cōtinet:quia medium, ⁊ finem habet quodammodo probabilem.⁊ quodammodo necessariam cōsequentiam ad principium. Unde sicut ipse pater cogitur alere filium in studio,⁊ emere sibi libros, ex quo misit eum ad studium.vt not.in dicta l. Macedoniani. Ita breuiter.quod necessitas post mortem patris transmittitur ad heredes. Non dico, quod heredes patris teneantur donare libros:quia nisi pater tenebatur sed quod pater tenebatur emere.⁊ sibi misit ad studiū ⁊ assignare ad vsum facti, retenta sibi proprietate librorum pro hereditaria parte; ⁊ hoc si studens est ita pauper quod de sua parte non potest habere sumptus studiī. si enim ex propriis reditibus haberet vnde studeret; fratres etiā indiuisam substantiam possidentes nihil tenentur conferre de proprio, argumen. ff. de petit.hereditat.l.fin. Finaliter tamen puto,quod opinio bar. sit verior de iure; quam opinio Byn. quia nec tempus studiī, nec eius sumptus limitatur necessariō,⁊ certū a iure,⁊ ideo non possumus eam mereri in vita patris. Et licet opinio Byn.esset necessaria in sumptibus studiī. tamen si iste, peracto studio, intendit doctorari,quia est nouus actus,⁊ de necessitate studiī nō inferturiste qui vult doctorari tanquam aggrediens nouum actum debet doctorari propriis sumptibus, argu.ff. de legat.iiī. l.legatz seruis.§.si ex officio. Tertio quero si pater fecit sumptus in nuptiis pro filio capiente vxorē, ⁊ mortuo patre, alter frater vult quod pecunia expensa.⁊ alia ornamenta veniant in diuisionem.vel quod frater pro quo isti sumptus sunt facti, imputet in propriam partem,queritur quid iuris: Respōd quod licet pater expenderat in nuptiis filiī.quatenus ista expensa cōsumpta est non debet filio imputari: ⁊ si alter frater vellet dicere.ego volo ducere vxorem,⁊ tantundem expendere de cōmuni, non auditur:quia pater nō expendit de communi patrimonio liberorum sed de suo proprio,in quo filiī nondum habebant aliquod ius.⁊ hoc est verum.nisi pater aliter caverit in testamento.ff. de muneribus ⁊ honoribus.l.iiī.§.fina.Sed circa vestes ⁊ alia ornamenta vxoris,an veniant. dic aut loquimur de vestibus quotidianis,⁊ necessariis ad vsum quotidianum.⁊ non sunt cōferende.⁊ sunt proprie mulieris.⁊ a principio tenuit donatio inter socerum.⁊ nurum, vt ff. de donationibus inter virum ⁊ vxorem.l.ex annuo.⁊ ff. ad leg. Falcid §. dos legata.in fin. cum sua glossa.Aut loquimur de vestibus.⁊ aliis ornamentis pretiosis ⁊ festiuis.⁊ illa qualia nunc sunt,sunt conferenda nam remanserunt.ff. de donationibus inter virum ⁊ vxorem.l.mortis sue causa.§.fina.⁊ probatur hec distinctio ff. de pecul.l. id vestimētum. Nec potest dici,quod donatio morte soceri sit confirmata: quia non fuerunt res donate, sed ad vsum tradite, vt dicta l. mortis sue causa in fin. Preterea posito quod fuisset donatio, non confirmatur morte soceri constante matrimonio inter virum ⁊ vxorem siue filium.ff. de donationibus inter virum ⁊ vxorem.l.cum hic status. §.ratio. ⁊ §.sequenti. facit ad predicta ff. soluto matrimo.l.penult.secundum Bartol.⁊ ff. commoda.l.si vt certo.§. interdum.plene dixi in dicta l.penult.§.i. Quarto quero,pater expendit in rebus aduentitiis filiī.modo filius tempore diuisionis habet res precipuas. queritur quid iuris de sumptibus,an fratres possint eas ei imputare tempore diui onis. Respondeo secundum Bartolum, an fuerunt sumptus necessarii quos pater habebat necesse facere.⁊ tunc pater nō potest repetere nec heredes eius possunt imputare.C.de bonis matern.l. ⁊ C.de bonis que lib.l.fina.§.vbi autem. Aut non erant necessarii patri,sed permissa, vt quia in re filiī plantauit vineam, vel domum edificauit, vel fecit alios sumptus, ⁊ tunc aut ad perpetuam vtilitatem, ⁊ habetur ratio huius sumptus quia ratione aduentitiorum inter patrem, ⁊ filium, potest consistere ciuilis obligatio,etiam ex quasi contractu.vt dicta l.fina.⁊ C. ad Trebellianum.l.iubemus.Et hoc si pater fecit illud animo repetendi: secus si non ex animo repetendi nolens filium sibi obligare,argumen.ff. de condict.indeb.l. si in area.⁊ ff. communi diuidundo.l. in hoc iure. circa medium. Sed si dubitatur quo animo fecit, tunc dicit ipse quod paruos sumptus dicitur facere animo donandi,argumē.ff. de donationibus inter virum ⁊ vxorem.l.si seruus communis. Sed in magnis, aut sunt in quantitate fructuum, ⁊ tunc videtur ei donare, argumen.dicta l.fina.§.fi autem es alienum. Nam expendere in re filiī videtur apud eum dimittere. Aut sunt vltra fructuum quantitatem, ⁊ non videtur donare, ⁊ in dubio videtur habere animum repetēdi nisi in causa alimentorum,vel simili expendisset. C. de negotijs gest.l.alimenta. Sed si non sunt ad perpetuam vtilitatem, sed ad fructuum vtilitatem,hic nulla patri,vel heredi eius competit repetitio: quia onera pertinent ad eum. ⁊ idem in eo quod expendit pro datijs, ⁊ collectis; cum habet vsumfructum. ff. de vsufruct.l.si pendentes.§. si quid ⁊ ff. de impensis.l. neque stipendium. Quinto quero, quid si pater fecit filium stipulari ab aliquo suo debitore.an videtur hoc facere animo donādi.an videtur vti filiī ministerio: ⁊ quod videatur donare.facit ff. de donationib.l.si pater.in princip.⁊ l.certi condictio. ff. de rebus credit. In contrarium facit ff. de pecul.l.fin ⁊ C. de sacrosanct. eccles.l.j.lib.xiī. Solut. Oldrad.⁊ Bartol inspici debet numerus liberorū ⁊ quantitas patrimoniī patris.⁊ quantitas quam filius stipulatus est,vel alias contraxit:⁊ quia aut est parua vel magna:⁊ his inspectis videtur donare.vel non. argumē. ff. de legat.iiī.l.si filie.cum similibus. Et idem tenet Jacob. de Arena in dicta l.si pater. Non obstat l.fina. de pecul. vel quia ibi nullus interuenit actus a filiō vel traditionis in filium: sed hic interuenit obligatio a filio contracta.que in iuribus pro quasi traditione habetur,vt not.C. de dote cau.non nu.l.secundo. Sed ego puto vt videatur adhibitus filius, vt minister fieri filius in potestate. Sed si emancipatus: quia per eum non queritur patri, videtur adhibitus vt commodum sentiat,⁊ fiet donatarius,vt dicta l.auia.§.fina.⁊ argumen ff. de donationibus inter virum ⁊ vxorem. l. mulier. Sed in dote fauore dotis neutiquam meat mulier indotata,nunquam filius presumitur adhibitus ad stipulandum vt donatarius.ff.solut matrimon.l. que dotis. quando mandatum stipulationem precedit:quia mandatum procuratoris:⁊ in dubio est simpler procurator.non in mandatum nec presumitur donatio.ff mandati.l. idemque. §. si tu dixeris quod not.C.de donationibus inter virum ⁊ vxorem.l. si quis per Ly.C.de iur.dot.l.iiī.⁊ de leg.iiī.l.cum quis decedens in ptura.per Byn. Additio. Usque huc do.Bald. in epilogauit aliquas questiones tractatas per do.Bart.in superioni tractatu,hic vero idem Bald.incipit querere.

1 Filius impendens circa personam patris eo viuo non potest a coherede iudicio famil.ercis. An actione negs.gest.a filius qui viuo patre res ipsius patris consumpsit surripuit dilapidauit:an patre mortuo tanto minus accipere debeat a quod consumpsit in suam partem computare, si instituti sunt iiī heredes ⁊ nu. 34.

3 Pater si obligauit pro filio: an totus solui debeat de parte filii

4 Pater si dilapidauit, ⁊ consumpsit bona aduentitia filiī, an filius a fratribus emendationem recipiat. An aduentitius intret patrem ⁊ filium cadit efficax obligatio.

5 Legatum si fit a matre que prohibuit patri queri vsumfructum an valeat, ⁊ ē.in tract. Bart. nu. 14

6 Fratrum si vnus cum pecunia communi facit mercantiam ⁊ lucretur quando tale lucrum debeat alijs communicare ⁊ quid de damno. nu. 8. ⁊ 32.

7 Tutor negotians cum pecunia communi pupilli.quando teneatur lucrum communicare pupillo, ⁊ videatur nomine proprio vel communi gerere,⁊ quid de damno.nu.8.

9 Fratrum duorum simul habitantiũ, si vnus post mortem patris facit debitum, non soluitur de communi, nisi ratione communis vtilitatis fit contractum.

10 Dos recepta per alterum fratrum non restituitur de communi nisi probetur versa in communi.

11 Condemnatio soluta per alterum fratrum non soluitur de communi, num. 30.

12 Frater debet militare suis sumptibus, non de communi.

13 Frater maritat filiam de proprio, non de communi.

14 Fratres si sint simul, & vnus eorum lucratur & nescitur vnde veniat, presumitur de iure communi lucrari & communicantur.

15 Fratres si sunt socij omnium bonorum, lucra & damna communicari debent.

16 Si vnus ex duobus fratribus socijs omnium bonorum emit gabellam & promittit penam, aker qui non emit contrauenit, neque ipsorum incidit in penam.

17 Fratres duo simul stantes an videantur contrahere societatem, & quam.

18 Minor adolescens pupillo in his que fiunt per actum verbi de verbo loquitur, eius in his que procedunt per actum fieri.

19 Fructus ex cultura prouenientes cultatiuata per fratres, quos communis habeat duos filios, debent per capita diuidi. & infra, numero 35.

20 Si ex duobus fratribus, vnus diues, qui posuit pecuniam in societate alter pauper, qui posuit operam, & totum perijt, pauper tenetur ad diuidiam pecunie.

21 Fratres simul habitantes si non negotiantur, non presumuntur socij.

22 Fratres si simul habitant, vel patruus & nepotes & vnus negotiatur, alter non quando presumiantur socij, late supra, nu. 6. & 7

23 Fratres presumuntur socij quando simul habitant & simul negotiantur.

24 Damnum contingens in persona vnius ex fratribus casu fortuito, an sit commune.

25 Fratres seorsum habitantes si simul negotiantur, presumuntur socij.

26 Fratres seorsum habitantes, & vno patre negotiantur, & lucrum communicant, an presumantur socij.

27 Lucrum proueniens alteri, fratri, vel ex successione vel propter furtum quod non communicatur.

28 Alter ex fratribus si sunt socij, potest capi pro debito alterius si est contractum nomine societatis.

29 Sumptus facti per alterum ex fratribus tam'in eius persona, quam filij vel filie sunt socij omnium bonorum, & fiunt de communi.

30 Condemnatio iniuste facta debet de communi solui, si sunt socij generales, secus si est facta licite: quia de proprio condemnati. supra. nume. 11.

31 Si pater fecit sumptus pro vxore alterius ex filijs, vel soluit condemnationem pro filio, an imputetur in eius partem.

32 Testamenta, anuli, & perle que fecit pater nuru, imputantur in partem filij, pro eo quod nunc valent, non pro eo quod fuerunt empte.

36 Filius expendens lucrum vndecunque prouenies in paterna familia ad non repetit.

37 Frater presumitur amicabilior sibi quam fratri, cum quo non habitat. & nu. 38.

1 **Primo quero** † Quid si filius impedit se circa personam patris eo viuo, an a coheredes recuperet: Respon. quod sic, quod eo viuo gestum fuerit, non venit in iudicio familie erciscunde. l. & pute. §. sed & si. & l. qui heres. §. penult. ff. famil. erciscu. Sed an possit recuperare per actionem negotiorum gestor. dixi de neg. gest. l. filius pro patre. Sed

2 quid si filius non gessit negotia patris, sed viuo patre res patris dilapidauit, & cõsumpsit & surripuit & lusit, & postea decessit pater omnibus filis heredibus institutis, qualiter fratres dicũt quod tanto minus accipiat, & suam partem computet, an possint ad hoc eum cogere: Videtur quod non, quia damnum datum in vita patris non venit in iudicium familie erciscunde. d. l. & puto. §. sed & si. Item pater videtur ei remittere ex cõiunctione personarũ, vt ff. de probationib. l. Procula. Et ideo videtur, quod licet pater nil dixerit in testamento, quod fratres non possint aliquid petere. d. l. omnimodo. C. de inoffic. testam. in fin. l. † In contrariũ videtur, ff. de pact. l. tres fratres. 33 dic secundum Guliel. aut filius iste erat emancipatus, & tunc siue consideretur crimen, siue pena, siue obligatio siue constitutio, omnia ista statim sunt nata, vt ff. de furt. l. si quis vxori. §. i. ideo cum actio fuerit quesita patri, ipso moriente transiuit ad heredem. ff. de pœna. delic. l. i. & ideo ad quemlibet pro hereditaria portione est quesita, C. de hereditaria actio l. si adulta. sed si ille filius erat in potestate, tunc actio non erat nata, sed obligatio naturalis, l. seruum. & hiũ. ff. de furt. & dicit ipse Guliel. qõ cum non fuerat actio nata, sed tantum pater naturaliter obligatur, quod heredibus non subuenitur iure actionis, sed ope exceptionis cõpensationis si forte aliũ percepissent fructus vltra quã deberẽt: & ideo si agit in condictione indebiti, poterũt opponere cõpẽsationẽ. ff. de cõdictione indebiti. l. frater a fratre. in prin. ff. de compẽsatio. l. id quod natura. & ff. de neg. gest. l. iũ. §. pupillus. Et intelligo quod veniat in compensatione solum simplũ, nõ duplũ, vel quadruplum, secundum Gabriel. argumento. ff. pro socio. l. si ad quod. ff. familie erciscũde. l. damno commisso. Non obstat d. l. tres fratres. quia ibi factum fuit furtum post mortem patris, vt C. familie erciscunde. l. aduersus. de quo per Guliel. in lege, certi

3 turis. eodem titulo. † Sed quid si pater se obligauit pro filio, an totum solui debeat de parte filij: Respondeo, non, sed omnes debent sustinere, dicta l. si filius. §. idem scribit. & §. Rerati. & ff. de muneribus & honoribus. l. iũ. §. finali. secundum Guliel. in dicta l. certi hoc verum si pater suscepit in se obligationem filij, ductus pietate paterna. C. de postli. reu. l. si liberum captum. Sed si ex necessitate dictante statuto pater fuit captus pro filio, dic vt no. C. de decu. super rub. li. & tũc non presumitur patris liberalitas erga filium, sed presumuntur quedam necessaria gestio negotiorum, argumento d. l. nam & Seruus. in princ. ff. de negot. gest. Nã in necessitatibus nemo liberalis existit. ff. de actim. leg. Item legitam. Ex ista ergo gestione est naturalis obligatio inter patrem & filium que transit ad heredes. Et facit ad predicta ff. de liber. cau. l. igitur. in fin ratione. & quod no. Doctores de eo qui cogitur soluere condemnationem alterius, vt l. iũ. §. fin. ff. de

4 verb. oblig. & quidam ponunt in l. iũ. §. Cato. eod. tit. † Sed quid si filius habeat bona aduentitia, & pater ea dilapidat, & ea cõsumat, & filius vult ea emendari a fratribus, an possit: Et videtur quod non, quia non cadit inter patrem & filium, etiam ex iusta causa naturalis obligatio, & ideo lex statuit quod tali patri auferatur administratio. non autem interponatur cautio. l. Imperator ff. ad Trebel. & argumen. C. de senten. pas. l. fi. In cõtrariũ videtur, nam inter patrem, & filium cadit efficax obligatio ex causa aduentitia, iuxta not. ff. de fideiu. l. si quis pro eo. §. i. Hic ergo naturalis obligatio transit ad heredem patris saltem in simplum. Si autem pater non habet vsumfructum, quia ille qui legauerat prohibuerat vsumfructum queri patri. C. de bo. que liber. authentica, excipitur. & tũc, quia pater deliquit precise in re aliena, tenetur vt quilibet extraneus: & sic tenetur filio emancipato, vt dixi. C. de dol. l. si superstite. Sed si pater habet vsumfructũ rei, tunc debet distingui modus dilapidationis, qui aut cõcernit solos reditus, aut rei perpetuã deteriorationẽ, vel intolerabilem etiã lesionem. Primo casu nõ tenetur pater, qz de eo quod committit circa reditus, non tenetur filio reddere rationem. C. de bo. que liber. l. cum oportet. §. eam autem, quia non tenetur hos fructus filio conseruare. Sed si pater rei substantiam dissipat, tũc tenetur de eo reddere rationem, vt l. fin. §. sed cum tacita. C. de bon. que. liber. quia tenetur secundum istam rationem proprietatem seruare filio illesam, ideo in matre dilapidante bona filij, in quibus habet vsumfructum, distingue eodem iure. C. de secund. nupt. l. hac edictali. §. omnibus. Sed iuxta predicta incidenter queritur, mater reliquit filio legatum. &

5 prohibuit patri queri vsumfructum, an potest hanc legem in legato ponere. Bar. monet hanc questionem in dicto tractatu. & gl. in auth. vt lice. mat. & aute. dicit, quod patri non queritur vsusfructus, cũ dispositio valeat: qz per hoc non grauatur filius. imo eius conditio fit melior. ff. de vulgari & pupillari. l. cum ex filio. & C. de inoffic. testamen. l. filijs matrem. Sed ter. in d. authent. tã in rubro quam in nigro, innuit expresse cõtrarium, quare Bart. dicit, aut est filius institutus sub conditione si pater renunciet vsumfructum, & valeat institutio d. l. filijs matrem. & existente cõditione per patris renunciationem, certum est qõ patri nõ queritur amodo vsusfructus quia pater renunciauit. Aut institutio est pura, sed per modum precepti adijcitur, ne ad patrẽ perueniat vsusfructus, & tunc filio adeunte pater habebit vsumfructum in legato, in quo testator nequiuit talem legem imponere. Nam non potest facere quis quin leges habeant locum in suo testamento. sic intelligit bar. ter. d. auth. Sed dic qõ ista distinctio non est bona quia quod non potest fieri per modum distinctionis, lege prohibente, non potest fieri per modum conditionis. ff. ad legem Falcidiã. l. Seius & Augerius. Item in primo membro non dicit verum quia cum conditio non sit potestatiua, testamentum est nullum ratione preteritionis, vt saltem oportet quod conditio remoueatur de medio, & institutio remaneat pura. C. de inofficioso testamento. l. quoniam in prioribus. Tenet ergo simpliciter gl. qõ licet vsusfructus queratur patri

testatore tacente, ꝛ rem admittente ex improuidentia legis, se/
cus tamen est, si ipse testator prouidet, d. authē. excipitur. Et si
dicas etiam legitime non potest imponere legem. Respōd. ve/
rum est de lege grauaminis, sed fauoris sic. ¶ Item non impo/
nitur legitime, sed patri, cui ab vxore non debetur legitima. ꝛ
ita concludo. ¶ Circa secundam partem huius tractatus, scili/
a cet de his que contingunt post mortem patris, quero primoᵃ,
6 †si vnus fratrum cum pecunia hereditaria facit mercantiam,
ꝛ ex his lucratur, an debeat alijs communicare? Solut. huius
questionis patet ex his que dixi. C. commun. vtriusque iudic. l.
si patruus, quia videndum est, an faceret nomine communi, an
proprio. Et cum ista questio de facto contigisset, dicit Bartol.
quod fecit sibi ostendere librum rationum, quo continebatur sic
in principio, hic est liber mercantie Petri, ꝛ fratrum de tali lo/
co. Et ex hoc dicit apparere, quod facit nomine communi mer/
cantiam, argum. ff. de negot. gest. l. Nesennius, ꝛ ideo lucrum erit
communicandum. Sed si hoc nō apparet nec alteri fratri erat
tutor, vel curator. ꝛ tūc lucrum debet esse suum proprium. ff. de
administration. tutor. l. Titium ꝛ Meuium. §. altero. sed si tutor
esset vel curator, tunc lucra que faceret ex paterna pecunia, de/
bent esse communia, secus de lucro quod fiat ex pecunijs reda/
ctis ex mercantia, cum quibus aliquid sibi emit. Nam pecunia
redacta ex mercantijs communibus non est communis, vt dicit
7 gloss. in dicta l. si patruus. Et predicta, que dixi † in tutore ꝛ cu/
ratore, dic tunc esse vera, si constat prius quod facit nomine pro
prio. Nam in dubio presumitur facere nomine communi ratione
officij, ꝛ communionis, argument. ff. quando ex fac. tut. l. post.
mortem. §. j. quod hic aliter non examino, sed Bartol. in. §. al/
tero. dicit quod cum tutor facit ad id quod tenetur, nec potest
facere pro pupillo, presumitur facere nomine proprio. Sʒ quā/
do facit quod potest facere nomine communi, tamen tenetur fa
cere nomine communi, si non vult, presumitur facere nomine
proprio. Sed tutor non tenetur facere negotiationem nisi testa
tor precepisset, imo pecuniam conuertit in emptionem predio/
rum, que non subiacēt periculo casus fortuiti, vt in authentico,
vt hi qui se perhi. res mi. ba ob. §. quoniam autem. ꝛ ff. de admi/
nistra. tutor. l. ita autem. in princip. ꝛ regula est, quod quando po
test facere nomine suo, vel pupilli, simpliciter faciendo intelligi/
tur nomine suo. Nec obstat d. l. post mortē, qꝛ illud intelligitur
quando facit mentionem tutele, secundum Bartol. Sed potest
dici quod aut iste tutor negotiabatur negotiatione insolita pa/
tri pueri, quia pater pueri nunquam fuerit mercator, ꝛ tunc in
dubio videtur nomine proprio gerere, quia in dubio non presu
mitur in culpa, quia quedam culpa est agendi negotia insolita.
ff. de negot. gest. l. si negotia. Aut continuat negotia solita, non
autem aggreditur insolita, vt si erant duo fratres qui faciebant
insimul mercantiam, ꝛ vno defuncto aliter continuat superstiti
bus filijs fratris indiuisam substantiam possidentibus, ꝛ tunc
videtur eodem modo cōtinuare, vt ff. de neg. gest. l. nam. ꝛ Ser/
uius. §. si viuo Titio. quia primordio tituli posterior probatur
euentus, vt C. de imp. lucra. descr. l. j. lib. x. ar. l. si vni. § Peratiᵒ.
ꝛ ff. pro socio. l. actione. §. morte. versicu. sed quod ex re. Sʒ ex re
communi non distinguitur an ex prima inchoata aliquid perue
nerit, an ex sepius repetita, quia natura huius actionis, vt id
quod posteriori loco sequitur, semp loco prioris subrogetur, ff.
8 de pig. l. qui tabernam. in princip. Sed hic quero dictum † est de
lucro quid de damno? Respon. si proprio nomine facit, est pro/
prium, sed si nomine communi, tunc aut est aggressus solita dis/
crete operando, sicut diligens paterfamilias, ꝛ tūc damnum est
commune, quod incidit in re communi, aut insolita inchoando,
ꝛ tunc imputet sibi, d. l. si negotia. ꝛ not. in d. §. quoniam in gl. in
verb. necessitatem. incip. quid ergo. Ita dicit Bart. in §. altero.
In dubio autem dicitur, quod quando videtur facere nomine
communi idem enim est ac si expresse nomine communi negotia
retur, arg. ff. de instit. l. Lucius. sed si presumeretur facere nomi
ne proprio, sibi imputetur. Nam sicut non diuidit lucra, non de/
bet communicare damnum, arg. ff. pro soc. l. si nō fuerint. §. Ari
9 sto. Et no. † quod de materia duorum fratrum simul habitan/
tium not. in Spe. in titu. de iud. §. sequitur. versi. quid si duo fra/
tres. vbi dicit, quod si sunt duo fratres ꝛ vnus facit debitū post
mortem patris nō debet solui de communi, nisi ratione commu
nis vtilitatis sit contractum vel ratione societatis, quod non
10 presumitur, nisi probetur. † Itē dicit, quod si vnus ex fratribus
recepit dotem, non reficiet de communi, nisi quatenus probatur
versum in rebus communibus, vt eo. § versic. quid si communio
11 ne. Item dicit, † quod si vnus ex fratribus soluit condemnatio/
nem occasione delicti, damnum est proprium nec cōmune. eod.
12 §. ver. quid si alter. Item dicit, † quod si vnus militat, debet mi/
litare suis sumptibus, non de communibus. eod. § versic. quid
13 si vnus ex coheredibus. † Item, quod si vnus fratrū habet filiā
maritandam debet eam de proprio maritare, non de communi.
eo. §. vers. quid si vnus ex fratribus. nisi aliud inter eos esset cō
14 uentum, vt ff. pro soc. l. si socius pro filia. † Item dicit quod si fra
tres diuiserunt ꝛ quilibet stat per se, quilibet sibi lucratur, mer
catur, ꝛ negotiatur: sed si stant simul, ꝛ alter eorum cum pecunia
lucratur, ꝛ nescitur vnde veniat presumitur de communi euenis
se, ꝛ lucrum debet cōmunicari, eod. §. versi. vt autem circa. Sed
cur hoc dic vt dixi in d. l. si patruus declarando intellectum il
lius l. ꝛ d. §. altero. ꝛ vide Specul. in d. §. sequitur. vers. quid si al
ter. Et predicta sunt vera, vbi nō constat de societate inter eos
15 contracta. Sed vbi † apparet quod essent socij omnium bonorum
idem per omnia dicendum esset quod in extraneis socijs: qui es
set participandum lucrum, ꝛ damnum, que ius ꝛ natura socie
tis participari vult, vel iubet vel suadet, sicut de dānis cōstat.
ff. pro soc. l. cū duobus. §. damna. ꝛ §. quidam sagariam. ꝛ versic.
per cōtrariū quoque. ꝛ eod. ti. l. si igitur. Sed de lucris appa
ret in d. l. duobus. §. si duo fratres. in princ. ꝛ §. idem Papinianus
ꝛ §. fin. vers. ꝛ Attilicinus. l. adeo. §. quod in aliena. cū simil. Sed
16 pone † quod sunt duo fratres socij omnium bonorum, vnus emit
quandam gabellam a Communi, ꝛ promittit certam penam, al
ter frater venit contra illum contractum, queritur an per hoc
incidat in illam penam? Respon. non quia ille qui contrauenit
non incidit in penam: quia non obligatur. ff. pro soc. l. iura socie
tatis. ꝛ quod not. in d. §. sequitur. versic. quid si duo fratres. Sʒ
alter qui est obligatus, non incidit, quia nō contrauenit, vt not.
17 ff. de ali. iur. l. quia etiam. §. opus. † Sed an duoᵇ fratres stando
b simul videantur contrahere societatem? Et reperitur quod in
additio originaliter ex dictis Jac. de Are. aliqualiter extēsa per
Richar. ꝛ Old. eius discipulos, qui dicunt quod duo fratres si
mul stando communicando lucra tacite societatem contrahere
videantur, arg. ff. pro soc. l. coiri. Item sicut tacito dissensu disso
uitur, ita tacito consensu cōtrahitur. ff. pro soc. l. itaqꝫ. Sed Bar.
dicit quando plures fratres stant simul, aut nullus negotiatur,
aut alter tantum, alter non, aut omnes. Primo casu non potest
dici contracta societas, licet hereditatem paternā, ꝛ maternā
teneāt simul ꝛ indiuisim. ꝛ d. l. ex pte §. si fratres. ꝛ ff. fam. ercis.
l. ex parte §. si filius. Secundo casu idem: nam non potest videri
contracta societas. Nam ex hoc ille, qui negotiatur, magis vide
tur donare quam societatem contrahere, ergo non presumitur
talis donatio ff. pro socio. l. qui ita. Tertio casu dic, q si alter
eorū est pupillus, non potest dici cum eo cōtracta societas, quia
hoc nō posset expresse. ff. pro soc. l. vt in cōductionibus, ergo nec
tacite. ff. loc. l. qui ad certū. Sed quid, si vterque est maior? Dic
quod si ponat lucrum in communi, quod ex hoc presumatur con
tracta societas, non tamen omnium bonorū, vt quidam dicunt,
sed que sunt illius mercantie, vide omnino Bar. in l. j. §. si quis
hoc interdicto. ff. de itin. actu priua. vbi tenet primo, quod fit cō
tracta societas, per rationes supra factas per doc. ar. l. in lege. ff.
de rit. nup. ꝛ ff. de concub. l. in concubinatum. Item qꝛ talis com
municatio non potest intelligi aliter fieri quā circa nomē ꝛ ius
societatis ꝛ ideo presumitur societas arg. ff. de acquir. here. l. pro
herede. §. Papinianus. Secundo, quod non probetur societas
illius mercantie tantū ꝓbatur, quia actus nostri volūtarij non
extenduntur vltra ea que geruntur. ff. de itin. act. pri. l. j. § Julia
nus. Sed Bar. in d. §. altero. ꝛ in d. l. si patruus. dicit, quod
ista sunt notanda. Sed ego dico in primo membro, qd si vnus
negotiatur, potest ex actis apparere socialis effectus, sicut
inter nobiles qui nō faciunt mercātias questuarias: tamē quo
cunque bona, quecunque salaria, quascunque dotes acquirunt
cōmuni conferunt. Nemo enim potest negare hic esse sociales
actus, ex quibus presumitur intentio, ꝛ volūtas vt dicit Jac.
Are. ꝛ Old. ad qualitatem enim actuū decurritur. Talis enim
presumitur modus qualis ex actibꝰ potest colligi. ff de acquir.
here. l. duo fratres, C. de instit. ꝛ substi. l. reprehēdenda. vbi dicit
gl. in verb. comprobasti. quod facto datur voluntas intelligi ar
gu Insti. de re diui. §. ceruos. Nam in brutis animalibus actus
ꝛ consuetudo qualitatem naturalis instinctus ostendunt. Simi
liter dico quod si vnus negotiatur, alter non, tamen ille qui non
negotiatur omnia illa que obueniunt sibi, puta ex reditibus pre
bendis vel donis, ponit in cōmuni, ꝛ sic faciunt hinc inde. vbi
presumitur societas ex actibus reciprocis socialibus. Idem est
etiam, si vnus negotiatur in vna arte mercantie, alter in altera,
vt in aduocatione, vel tabellione lucrorum communicatio socie
tatis inchoatio sequitur. Nam ex sui natura hi actus societatis
inferunt, quia ordinantur per ipsam ꝛ per hoc ab effectu appa
ret societas. Itē dicit, quod si vnus sit maior, alter pupillus si
pupillus habet tutorem qui communicat, ꝛ ei communicatur,
quod societas contrahitur, quia potest contrahi cū authoritate
18 tutoris. Et si dicas, † quando tutor authorizatur, est opus quod
loquatur. ff. de author. tutor. l. j. in fin. Respon. illud est verum in
his

bis que procedunt per actum verbi,sed in his que dicuntur per
actum fieri,non est opus tutoris sermone,vt ff.de contrahē.em
ptio.l.fistulis.§.fundum.Quod autem dicit Barto.quod socie-
tas tacite restringitur ad actus sociales est verum in actibus
vniformibus,sed in difformibus,licet varietatem in se habenti-
bus,puto quod per talem actum presumantur societates gene-
raliter contracte, quando se indifferenter habent, ⁊ indefinite.
vnde ex actibus, ita promiscuis indifferentibus presumo socie-
tatem generaliter contractam. Item in predictis non conside-
ro an vnus plus lucretur, vel expendat quam alter, quia in so-
cietate generali hoc non attenditur, sed omnia sunt equaliter
c diuidenda vt ff.pro soc.l.socius pro filia.Sed pone c† quod erāt
19 duo fratres rustici qui tenebant terras ad laborādum, ⁊ vnus
habebat duos filios laboratores ⁊ omnes laborabāt, queritur
de fructibus ex cultura prouenientibus, quomodo diuidantur?
Respon.in capita.quia societas restringit capita eorum qui o-
peras ponunt in societate pretij, ponendo ergo quod oēs sunt
in eo actu laboratores, vel operarij, cuilibet dabitur pars, nec
dz nocere his duobus filijs quod sint filij,ex suis enim laboribus
sibi querere possunt l.cum oportet.§.sic enim.C.de bo. que lib.
20 †Sed pone de facto duo erant fratres vnus diues, alter pau-
per,posuit diues in societate quinq3, pauper vero operam per-
sonalem.⁊ cum diu durasset societas vno ponente operam tan-
tum,altero quinq3,⁊ omnia pereant, queritur an iste qui posuit
operam tantum teneatur ad aliquid alteri,⁊ quod teneatur ad
dimidiam capitalis amissi alteri fratri facit l. cum duobus.§. si
in coeunda.ff.pro soc.⁊ sic tenet Jacob.in l.prima.C.pro socio.li
cet gloss.videatur ibi aliter dicere.Et si dicas quod istud videt
iniquum quod iste perdat totam operam,et dimidiam pecunie.
Respondeo.illa opera in societate facta iam erat facta commu-
nis, vnde nil perditur quod non fit commune vni.sicut alte-
ri.Itē talis opera est repetibilis.ff.de condictio.indebi.l.si non
sortem.§.libertus.Item non ob.quod debitor quātitatis respe-
ctu certe speciei liberatur eius interitu.l. in naue Saupheli.ff.
loca.quia speciale est in societate quod periculum casus fortuiti
a 21 fit commune.d.§.si in coeunda.⁊ d.§.fin cum si.†Sed an fratres
qui simul habitant, si non negotiantur presumantur socij? Re-
spon.si nil negotiantur,non quia tacite societas non pōt intelli
22 gi vbi nō est commercium,vt ff pro soc.l.nec adiecit.†Quero,fra
tres,patruus,vel nepotes,simul habitant, tamen vnus nego-
tiatur,alter non,an presumātur socij? Respon. aut qui negotiat
facit nomine proprio,vel communi.si proprio non videntur so-
cij.ff.de admi tra.tuto.l. Titium ⁊ Meuium, §.altero. si com-
muni,iudicantur socij.sed quid, si alter eorum est pupillus, qui
non potest contrahere societatem. Dicit Bartol.quod non est
societas.qz non posset expresse cōsentire.ergo nec tacite.ff. loc.
l.qui ad certum,sed quod nomine pupilli fuerit vtiliter gestum
23 poterit habere ratū.ff.de nego.gest.l.si pupilli in princip.†Sed
quid si fratres simul habitant.⁊ simul negotiantur? Respon. pre-
sumuntur socij.⁊ si indifferenter omnia communicant, presumit
24 societas generalis.†Sed an damnum contingens in personaz
vnius ex fratribus ex casu fortuito quia captus ab hostibus, vel
ob eius maleficium soluit de communi an erunt hic damna cō-
municanda? dic vt l.cum duobus.§ idem Papinianus. ⁊ §.fin.
25 ⁊ ff pro soc. †sed si in vna specie, ad vnam tantum presumunt.
ff.pro soc.l.cum duobus. §.duo. quod enim ex actibus pendet,
ex actibus limitatur.ff.de legi.l de quibus.in fine. ⁊ ff. de itine.
actusque priua.l.j.§.Julianus.sed an fratres qui habitant simul,
⁊ seorsum negotiantur presumantur socij? Respond.sic.quia ha
bitatio seorsum facta non derogat societati, vt ff.quod cuiusque
vni.not.l.j.in princip. Sed an fratres qui habitant seorsum, et
negotiantur viuo patre ⁊ lucrum communicant, dicantur socij?
Respon.aut referunt questum adinuicem,aut patri. Primo ca
su presumuntur socij.secundo non facit ad hoc ff.de eden.l. pre-
26 tor.§.ij.†Viso autem quando hi presumuntur socij, videndum
est que veniunt communicanda.Et primo quero,si vnus fratrū
ex successione vel dotis partē lucretur ex forma statuti, an de-
beat fratri communicare.Respondeo non, quia quando lucrat
aliquid viuo patre, debet tanquam aduentitium percipere,
tex.est C.de coll.l.fin. multo magis patre mortuo, quia tunc est
plenior sua acqsitio.⁊ facit ad hoc, d.l.nec adiecit. ⁊ vide quod
not.per Cyn.C.fami.ercis.l.ij.⁊ quod not.ff.de cast.pec.l.dotez.
27 †Quero quando fratres sunt socij.an vnus possit capi pro de-
bito alterius? Respōdeo primo,aut debitum est contractum no
mine societatis,⁊ vterq3 tenetur.Facit quod not.Cyn.C. si cer-
tum petatur.l.cum te.⁊ argumē ff.de pactis. l. item magistri. et
quod not.ff.p socio.l.tertia,in gloss. Secundo aut est contractū
nomine proprio ⁊ tunc alter non potest conueniri, facit quod
28 not.ff.pro socio.l. si socij sumus. † Sed an sumptus d qui fiunt ex
d persona vnius fratris, vel filij vel filie ipsius debeant fieri de
commi.⁊ loquimur in sumptibus honestis. Respond.non, nisi sint
socij oim bonorum.ff.pro socio l.si socius pro filia. Ex hoc ap-
paret quod filius fratris debet stare in studio sumptibus pr̄is,
non de communi patrimonio,similiter debet dotare filiā de bo-
e nis paternis e non de communibus Item si ducat vxorem, de-
bet fieri sumptus de sua parte. nisi sint socij omnium bonorum.
29 ff.de muneribus ⁊ honoribus.l.⁊ qui originem.§.fin. † Sed,an
si vnus frater soluit condemnationem teneatur alter cōtribue-
re iure societatis? Respon.non.si fuerit licite condemnatus. se-
cus si iniuste:quia tunc debent solui de communi, si erant socij
generales,alias non. d.l. si fratres.§.idem Papinianus. et §.
per contrarium quoque.cum gloss.in verb.consecuturum. et §.
30 cui congruit. † Pone quod pater soluit condemnationem filij,
f vel sumptus f fecit in vxorē illius,puta in conuiuijs, an hoc im-
putandum sit in partem illius? Respond. in condemnationem
est text.quod no.C.de capti.l.liber captus ab hostibus.⁊ quod
no.ff.de condic.indebi.l frater a fratre.⁊ per Gulielm.⁊ Jac. de
Are.in l.dominus.C.loca. Sed de sumptibus no.gloss. in d.l.⁊
qui originem.§.fin.⁊ quod talia non imputentur,facit ff. māda.
l.creditor.§.j.⁊ de neg.gest.l.Mesennius.nisi filius habuisset pa-
trimonium separatum a patre, de quo patrimonio presumetur
31 pater impendisse.ff.de petio.here.l.fin. † Sed an singula g vesti-
g menta,anuli,⁊ perle p̄tiose, que facit pater nurui, imputētur in
partem filij? Respon.sic,inquantum valeant nunc.non in quan
tum fuerunt empte,quia iste res non presumuntur donate,sed
commodate vt ff.commoda.l.si vt certo.§.interdu3.nisi magna
dignitas, ⁊ multitudo diuitiarum facerent presum contrariū.
ff.de lega.iij.l.si filie.de dona.l.si filius.⁊ vide ad materia3 quod
not Specula.de iud.§.sequitur.versic.quid si duo fratres, cum
32 multis versi.sequen † Item vide Cyn C.de rei vxo.actio.in l.v-
nica.§.accedit.in vlt.questio. vbi querit, an frater, qui dotat so-
rorem poterit in partem illius imputare tempore diuisionis.
33 † Item vide Guliel.in l.fina.C.famil.erciscun. vbi tractat, an li-
bri empti a patre sint communicandi fratribus? Et quod not.
34 gloss.C.ad Macedo.l macedoniani.† Item vide quod no. Gu-
lielm.C.fami.erciscund.l.certi iuris.⁊ ibi gloss. vbi querit, quid
si vnus filiorum furatur grana patris.an patre mortuo teneatur
sibi imputare in legitimam? Item de debitis quesitis viuo pa-
tre,an eo mortuo debeant esse communia hec est proprie mate-
ria.l frater a fratre.⁊ C.fam.erciscūd.l.certi. Item vide Specu.
in titul.de teste.§.j.versic.sed nunquid.vbi dicit,quod frater po
35 test esse testis pro fratre.† Ite3 adde b quod dixi ff.pro socio.l.si
b societatem mecum.⁊ ibi dixi quod si sunt fratres rustici,⁊ vnus
habet filios quotidie laborantes in agro,qui communiter labo
rant,alter non habet filios quod ille qui habet filios,quia plus
ponit de opera,plus debet percipere in diuisione fructuu3:⁊ il
lud plus intelligitur arbitrio boni viri, per operarum qualita-
tem. Item de his que vnus filiorum lucratur viuo patre, quid
iuris sit eo mortuo? vide C.de bonis que liberis.l.cū oportet.§.
36 primo.⁊ dicit Nicola.† Abbata.in d.l.cum oportet.quod quodcū
que lucrum fit commune ex opera quacūque,filius ponit ī cō-
muni expendendo in paterna familia,quod non repetit,quia ap
paret quod non voluit sibi querere,sed patri referre, argumen-
to C.de bonis que liberis.l.finali.in principio.tamen non firmo
precise.Item vide quod legitur,⁊ no.C.commu.vtriusque iud.l.
si patruus.⁊ circa ea, que viuo patre contingunt, vide ff. famil.
erciscun.l.fina.⁊ l.ex parte.§.fina. Item vide l.cum allegas.C de
37 ca.pec lib.duodecimo,vbi dicitur, † quod frater habitans cum
fratre presumitur amicabilior sibi quam illi cum quo non habi-
tat. Item si vnus frater expendit in edificijs, habuistis de neg.
gest.l.ex duobus.in prin.

ADDITIONES.

a T.D ¶Quero primo.Uide Bart.in l.Titium ⁊ Meuium.§.
altero.ff.de adminis.tuto.⁊ ibi apostillam.in verbo ⁊ ideo.
b ¶Sed an fratres. De veritate istius questionis vide Alexā.
in l.cum duobus.§.Papinianus.ff.pro socio.⁊ in l.Titiū ⁊ Me
uium.in §.altero.in additionibus Bar.ff.de administra.tut.in
versi.contracta societas.⁊ dominum meum Perusinum do.Pe
trum.Corne.in consilio cxxij.in secundo volu.incip.circa presen
tem in princ.⁊ Jason.in l.vt nemini.C.de coll.
c ¶Sed pone.Uide Bal hic in fin.tracta.⁊ ibi scripsi.
d ¶Sed an sumptus.Uide Alex.de Jmol.in consi.lxx.in v.vol.
incip.casus talis est.
e ¶De bōis paternis,Sed quid vbi sunt plures socij omniū bo
norum an debeat attendi quod vnus faciat maiores expensas ī
domo quam alius vel quod vnus plus lucretur quam alter, vi-
de Bart.hic.⁊ vide Bald.in l.si patruus.C.commu. vtriusque
iud.⁊ Pe rus de anch.consilio ccciij.incip. materia de qua que
ritur nō est noua. Ludo.Roman in cōs.clxxij.incipiē.in propo-
sito themate.in vlt.dub.⁊ plene per Jas.in l.vt nemini.C.de col.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

f ¶Sumptus. Vide Barto. in l. si cum dotem. §. si post solutum. ff. solu matrimo. & ibi doctores & ibi ap. & Bald. in authen. ex testamento. C. de colla & in authen. nisi rogati. C. ad Trebellia. & in authen. & captiui. C. de episcop. & cleri. & in l. filiꝰ C. fam. erc. & in l. ij. §. i. ff. solut. matri. in l. scimus. C. de inofficio. test. & Alex. in l. in quarta. ff. ad l. fal. in versi quantum. & in versi ad pecuniam.

g ¶Sed an singula. Vide Alex. and. in l. in rebus. §. seruus. ff. so. matrimo.

h ¶Item adde. Hoſt. de duobus fratribus, qui habent filios. & laborant. & adde Bald. supra in isto tractatu. in versi. sed pone. & Bal. in l. si patruus. C commu. vtri. iudi. & in l. j. in xj. quest. C. p socio. Ang. in l. ex duobus. ff. de neg. gest. cum concor. de quibus per Jaſon l. penul. C. de collat. cui adde. Bar. in consil. clxxxvi. incipien. Cucciarellus & Bald. in consilio ecclesiꝰ. in secundo volumi. iſte querit. vide Angel. de Aret. in §. actionum. Jnstitu. de act. & Pe. de Bal. dominum meum in iure canonico. Perusi. in suo tract. de societate. in quarta parte principali. & in questione septima, octaua, & nona. & in sexta parte in xviij. quest. Et vide plene Alex. in consil. lxxvij. in quinto volum. incip. circa primum. & in consilio cxxv. in secundo volu. inci. titulus questiõis talis est. & in consilio xcix. in eodem volu. incip. habita sup narratis. & ita consului in causa magna. in Ciuitate Eugubij.

¶Expletio Baldi super Tractatu de duobus fratribus simul habitantibus.

Tractatus de Tyrannia.

1 ¶Tyrannus a Tyros Grece, quod latine dicitur fortis, siue angustia.

2 Tyrannus est qui communi Reipu. non iure principatur.

3 Verba Gregorij pro lege seruanda sunt.

4 Superbia radix omnium malorum.

5 Tyrannus alius prouincialis, alius ciuitatis, alius domus, alius sui ipsius.

6 Tentans vel procurans Tyrannidem punitur licet non perficerit.

7 Tyrannicus actus specialiter consistit in affligendo subditos.

8 Tyrannis non datur in vicinia nec villa vico, vel castro.

9 Assumens sibi potestatem. vel preeminẽtiam in vicinia, vel parte ciuitatis, quod vniuersitas nihil posset, nisi quantum ipse vellit dicitur Tyrannus.

10 Existens in castro ita forti quod ciuitati rebellat dicitur tyrannus. & ita in vico & in villa.

11 Tyrannus in domo propria quis esse potest.
Si aliquis de domo facit contractum cum tali rescinditur.
Quis dolus, vel metus requiratur.
Abbas intrusus in monasterio potest dici Tyrannus in domo propria.

12 Tyrannus ciuitatis est, qui in ciuitate non iure principatur.
Tyrannus ciuitatis quotuplex sit.

13 Tyrannus manifestus in ciuitate quis dicatur ex defectu tituli.

14 Tyrannus etiam dicitur electus a ciuitate in rectorem per mestum quando ciuitas habet ius eligendi.

15 Violentia, vel metus qualiter inferatur in populum.

16 Facta per modum iurisdictionis a tyranno manifesto, ex defectu tituli non valent.

17 Facta ab officialibus existentibus in ciuitate, in qua sit Tyrannus. & quos ipsa ciuitas sibi eligit tyranno patiente quando sit nulla.

18 Comparere in loco sibi suspecto & coram iudice & inimicis quis non debet.

19 Restitutio in integrum competit illis, contra quos tempore tyranni aliqua iniustitia facta est.

20 Tyrannis finita, tempus petende restitutionis currit.
Gesta per contractum tempore tyranni manifesti ex defectu tituli quando valeant.

21 Rogatio maioris dicitur iussus.

22 Contrahenti ignoranter cum tyranno manifesto ex defectu tituli subuenitur per titulum quod fal. tuto. autho.
Ignorare quem esse tyrannum quomodo sit possibile.

23 Soluens tyranno vel eius officialibus quando sit liberatus.

24 Debitor specie, specie sibi per vim ablata ipso iure liberatur.

25 Pactorum factum a tyranno inducit iustum metum.

26 Si tyrannus patitur bona ciuitatis deperire contra ipsam ciuitatem non prescribitur.

27 Tyrannus ex parte exercitij, licet habeat titulum minus proprie dicitur tyrannus.

28 Decem signa ad cognoscendum tyrannum.

29 Occidere fratres, & potentes ciuitatis, & eos expellere, non est actus tyranni, si ex iusta causa hoc fit.

30 Conseruare ciuitatem in discordia, de pauperare subditos, & eos affligere in personis, & rebus, sunt signa vere tyrannidis.

31 Superior deponit Ducem, Marchionem, vel Baronem habentem iustum titulum, & tyrannizantem exercentem.

32 Tyrannus absque titulo incidit in legem Juliam maiestatis.

33 Tyrannus exercitio, licet habeat titulum, quas penas incurrat.

34 Tres rationes, per quas superior licite tyrannos creat vicarios, & dominos ciuitatum per eos tyrannizatarum.

35 Processus factus per tyrannum habentem titulum, quando valeat.

36 Facta per tyrannum pendente processu contra eum per superiorem quando teneant.

37 Tyrannus habens titulum quod habeat beneficium, non potest ei a populo addi aliquid iurisdictionis, & ciuitatem subtrahere non potest.

38 Tyrannus tacitus, & velatus quis sit, & duo velamina tyrannidis.

39 Qui sibi facit concedi titulum a ciuitate propria non habente potestatem concedendi, dicitur tyrannus sine titulo.

40 Refirmatus in officio a ciuitate habente, potestatem eligendi quando dicatur tyrannus.

41 Qui se facit in consallonerium ciuitatis eligere, vel capitaneum quando tyrannus dicatur, & quomodo probetur talis tyrannus.

42 Facta tempore tyranni velati quomodo valeant, & communem vtilitatem respiciant quo ad existentes in ciuitate, & quid quo ad expulsos.

43 Raro reperitur aliquod regimen in quo simpliciter ad bonum publicum attendatur.

44 Regimen bonum dicitur, in quo publica vtilitas plus pertinet, quam propria, regentium e contrario malum.

45 Qui nullum titulum in ciuitate patitur sibi concedi, sed tamen dominat regimen quod omnia procedunt secundum velle suum dicitur tyrannus, & quomodo probetur hec tyrannia.

1 a b

Primo quero [1] Vide Dicatur Tyrannus, & dicitur a tyros Greco. Latine fortis siue angustia. vndecim Reges Tyranni vocãtur. Postea accidit. & tyrannos vocari pessimos, & improbos Reges & luxuriose dominationis crudelitatem, & crudelissimam dominationem in populis exercentes a tyros quod est angustia quia angustiãt, & cruciant seruos suos. Jnn Hugon. qõ tyrus interpretet, vt dictus est. patet ex interpretationibus Biblie, vbi, sic habetur, Tyrus interpretatur tribulatio, siue saluatio, aut fortitudo, & hec vtilia sunt, cum quaritur de conditione Tyranni, & de modo probandi.

* Secundo quero, qualiter [2] diffiniatur Tyrannus. Respon. Brego. lib. xj. Regi. alias finit: Propie Tyrannus is dicitur, qui communi iustitia, non iure principatur. Sed sciendũ est qõ omnis superiorita modũ proprij Tyrannidẽ exercet. nõ tunquã alius in sua. hic per acceptã dignitatis potentiã. alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latentes negotiationes exercet, & cogitatione sua nõ intuetur Deum qui quãti malum leat facere. & tñ deest potestas fortis, apud se Tyrannus est iniquitas dominatur intus. qz si exterius affligit proximos, intrinsecus tamẽ habere potestatem sufficit appetere. vt affligi.

3 Hec sunt verba Greg. ad literam que pro lege seruãda sunt. dist. cano. sancta Romana. que verba aliqualiter discutiamus propie Tyrannus, &c. sicut enim Rex, seu Jmperator Romanorũ est iustus, & verus, & vniuersalis, ita si quis illũ locũ vult iuste obtinere appellatur propie Tyrannus. de tali Tyranno habemus. C. de sacrosc. eccle. l. decernimus. & l. omni nouatione. & no. Cõmuni Reipubli. &c. de republic. intelligitur, vt leum. de vectigal. ff. de verb. signi. Nõ iure principatur. &c hoc dicit caret titulo, quia est electus non de iure. & reprobatus, vt ca. de electio. capi venerabilem. vel non electus coronatus. & ea reprobatus in iudicio, vt extra de re indica. cap. ad apostolice. libro sexto, & de Saul Rege j. Regum xiij. cap. vbi Samuel propheta sic ait, Stulte egisti, nec custodisti mandata domini Dei tui. que tibi precepit. quod si non fecisses, iam nunc preparasset dominus tuum Regnum: sed nequaquam regnum

tunm consurget, ⁊c. Apparet ergo quod ꝓpter peccata rex pri-
uatur regno, ⁊ ex tunc est Tyrannus, quia non iure principatur.
Sed superius dixi de Tyranno vniuersali, hic de particulari,
qui non ita proprie Tyrannus est. Omnis superbus, ⁊c. Sup-
4 bia † est radix omnium malorum que precipue in tyrannis ap-
paret. Et sequuntur quinque species Tyrannorum, quas pro-
5 sequitur eo loco. † nam alius est Tyrannus generalis in com-
muni Repu. Romanorum, alius prouincialis, qui in prouincia
non iure principatur, alius ciuitatis, alius vnius domus, alius
superius. Sed videndum est an sit vnius vicinie, ⁊ ĩ dicam hic p
acceptam dignitatis potentiam. hoc potest determinare prece-
dentia, vel sequentia. Alius in prouincia. In prouincia aliquis
non iure principatur, vt s. dixi in communi Republi. Est alius
modus si quis factus est preses ad tempus, vel ad placitum il-
lo finito tempore successorem non admisit hic Tyrannus est, ⁊
in legem Iuliã maiesta. incidit, vt ff. ad l. Iul. maiesta. l. j. Alius
in ciuitate. de Tyranno ciuitatis principaliter ĩ. tractabitur. A-
lius in domo. quomodo hoc posset esse ĩ. dicam. Alius latentem
nequitiam exercet apud se, ⁊ incognita est sua tyrannia, que est
in sola cogitatione. ⁊ ista non pertinet ad iuristam, quia cogita-
tionis penam nemo meretur. vt ff. de pen. l. cogitationis penaz.
6 Sciendum † tamen est, quod si quis curauerit, seu procurauerit,
licet non perfecerit, punitur ac si perfecisset. ff. ad l. Iul. maie. l.
ĩ. in fin. quod in hoc, ⁊ in quibusdam aliĳs speciale est, litera ve-
ro que sequitur, loquitur de punitione que fit in examinatione
eterni iudicis, ideo hoc non expono, sed dimitto Theologis. Il-
lud tamen excipio quod vobis expedit habere potestatem, ap-
7 petit vt affligat. Notandum est singulariter † quod actus Ty-
rannicus specialiter consistit in affligendo subditos. dicitur em̃
Tyrannus qui angustiat, ⁊ cruciat suos, vt dictum est. Multi a-
lĳ sunt actus Tyrannici, vt infra dicetur. Hec ad litere exposi-
tionem sufficiunt.

8 **Tertio** † quero an in vna vicinia dicaꝛ Tyrãnus? Re-
spon. nõ vt patet ex verbis Grego qui hãc Ty-
rannidis speciem non posuit, hoc probatur ratione. Nam regi-
men Tyranni pessimũ est, vt dictum est. Oppositum em̃ est dire-
cte regimen quod est optimum, ⁊ cum est Tyrannus qui non
iuste principatur, apparet quod vbi non est regimen, nec princi-
patus, ⁊ merito ibi cadit Tyrannus, at in vicinia non consueuit
esse Rex, vel regimen aliquod per modũ iurisdictionis ideo ibi
non cadit Tyrannus, vicinia em̃ non regitur per vnum, sed per
eum qui totam ciuitatem regit: ⁊ licet in vicinia sint aliqui ma-
gis potentes qui alios opprimunt, non tamen sunt Tyranni, sꝫ
sunt alĳ potentiores de quibus loquitur ff. de alie. iud. mut. cau.
fact. l. iiĳ. in princip. ⁊ ff. de offic. presid. l. illicitas. §. ne potẽtio-
9 res. nisi poneres, † quod in vna vicinia, vel circa partem ciuita-
tis quis assumeret tantam preeminentiam quod vniuersitas ibi
nihil posset, nisi quantum ipse vellet, vt faciunt Romani no-
biles: tunc enim recte dicuntur Tyranni illius partis ciuitatis.
Sed contra predicta posset dici, communiter contingit quod in
qualibet ciuitate sit diuisio per quateria ⁊ parochias, ⁊ in qua-
libet parte sunt aliqui, qui vocantur capitanei, siue syndici, qui
presunt negotĳs illius partis ciuitatis de quibus nota. ff. de
pact. l. item magistri. certe cum ibi sit regimen apparet, quod ibi
posset esse Tyrannus. Respond. tales non habent iurisdictio-
nez, licet quandoque eis aliqualis prohibitio mittatur pro qui-
busdam exactionibus fiendis, vt in maleficĳs denũciandis. Isti
enim magis dicuntur famulari his, qui regunt ciuitates, quam
ipsi regere, ⁊ sic non principantur, sꝫ principatibus famulanꝛ,
vnde nõ possunt dici Tyranni, sꝫ sunt potentiores ratione offi-
cĳ, ⁊ possunt timorem incutere, ⁊ incidunt in constitutionem il-
lam si per impressionem. C. de his, que vi metus ve causa. et ff.
de cõcus. l. j. Preterea istorum potentiorum qui sunt in vicinia
maleficia possunt cito corrigi p eos qui regunt ciuitates, idõ non
possunt dici Tyranni. Adeo beatus Grego. Tyrannidem in vi-
10 cinia non posuit. Eadem ratione † dico quod in villis, vicis, et
castris comitatus alicuius ciuitatis, in quibus iurisdictio non
exercetur de iure, nec de facto, quod ibi non potest esse Tyran-
nus, sꝫ si aliquis potẽtior, si tñ esset ita fortis quod quis rebel-
laret ciuitati, ⁊ se ab ea defenderet, ita quod propter gentes ciui-
tatis maleficia ibi non possunt corrigi sine magna difficultate,
tunc posset ibi esse Tyrannus, de quo habemus. ff. ad legem Iu-
liam maiesta. l. iiĳ. ibi, aut arcem non tenuerit, ⁊ C. de fun. li. l. qui-
cunque libro xj. facit quod not. ff. qui satisd. cog. l. secũda. in prin-
cip. iuncta glos. j. vbi dicitur quod non idoneus facilitate conue-
niendi est qui est in loco vel castro munitissimo.

11 **Quarto** quero, † an in vna domo possit esse Tyrãn⁹?
Et videtur, quod non, quia ibi non exerceꝛ
iurisdictio ergo, ⁊c. vt dictũ est. In contrarium sunt verba Gre-
go. relata. s. ĳ. quest. Respon. in domo propria posset dici quod
pater familias aliquid iurisdictionis realis exercet: ius em̃ dicit
in filio, ⁊ in seruo. l. serui ⁊ filĳ. ff. de furt. ⁊ C. de pat. potest. l. co-
gruentius. Item maior seu antiquior domus habet quodãmo-
do quandam iurisdictionem in vxorem, liberos, ⁊ seruos, ⁊ etiam
antiquior frater, vel patruus in minores xxv. annis, qui sunt in
illa domo. C. de emenda. propin. l. vnic. merito. si in illa domo nõ
iure principatur dicitur Tyrannus. Et ideo si aliquis de fami-
lia faceret aliquem contractuz, vel aliquid aliud metu talis, qui
est Tyrannus in domo, rescinderetur, sicut si factum esset metu
Tyranni, vt ff. qua. re. act. non dat. l. j. §. que onerãde. ⁊ quod ibi
not. Qualiter autem probetur metu factum ibi dixi. Si quis ta-
men in domo habet fratrem, vel fratris filium minorem se, tamẽ
maiorem xxv. ann. tunc antiquior non habet in illum illam po-
testatẽ: cum per seipsum se regere debeat, vnde talis metus non
sufficeret. debet ergo probari dolus, vel metus communis: si qs
tamen gesta per talem vellet rescindere non potest. Possumus
etiam dicere Tyrannum, in domo propria Abbatem Mona-
sterĳ, si in eo non iure principatur, quia intrusus, vt extra de p̃-
ben. capit. cum qui. lib. vj. vel licet habeat iustum titulum Ty-
rannice regit, vt dictum est s. de Tyranno.

12 **Quinto** quero † de Tyranno ciuitatis quotuplex sit
eius species. Respond. ex predictis constat
quod tyrannus ciuitatis est, qui in ciuitate non iure principaꝛ,
sicut autem non iure principatus multis modis contingit, ita
multe sunt tyrannorum species. Nam quidam est tyrannus ma-
nifestus, quidam velatus ⁊ tacitus. Item esse quem tyrannum,
manifeste contingit, quandoque ex parte exercitĳ, quandoque
ex defectu tituli. Item eodem modo tyrannus velatus est quã-
doque propter titulum quandoque propter defectum tituli. de
quolibet ergo videamus.

13 **Sexto** quero † quis est tyrãnus manifestus, ex defectu
tituli in ciuitate? Respõ. ille, qui in ciuitate sine
iusto titulo manifeste principatur, vt ex predicta diffinitione pa-
tet: hoc autem contingit multis modis. Primo si ciuitas, vel ca-
strum, in quo manserit, non habet ius eligendi Rectorem, si a-
liquis in illa p Rectore se gerit, iste tyrannus est, quia non iure
c principatur ⁊ tenetur lege Iulia maiesta. ff. ad l. Iul. maiesta.
l. j. in fin. Item, si finito officio, eo inuito, ad quem spectat, rema-
14 net in eodem vt ibidem notatur. Sed si ponas † quod ciuitas
vel castrum hꝫ ius eligendi sibi Rectorem, ⁊ ciuitas ei aliquã
iurisdictionem dedit licet per vim non potest dubitari, quia fa-
cta metu valent, sꝫ rescindantur per actionem, quod metus cã,
ergo interim est Rector, nec potest dici. quod sit tyrannus ex
defectu tituli. In contrarium est veritas, nam iurisdictio debet
transferri voluntarie, etiam si per metum fiat, non valet ipso iu-
re. ff. de iudi. l. ĳ. ⁊ no. ff. quod met. cau. l. si mulier. §. si dos. Nunc
15 autem videndum † est, qualiter violẽtia, vel metus inferatur in
populum? Respon. si exercitus fiat contra ciuitatem sine cõsen-
su superiorum, d. l. iĳ. ad l. Iul. maiesta. vel si cum gente forẽsi pu-
gnando expugnauit ciuitatem vt ff. ad l. Iul. de vi. pub. l. iĳ. v.
in eadem causa. Sed si cum hominibus eiusdem ciuitatis facto
rumore, ⁊ seditione se faciat eligi in dominum, tũc plus dubita-
tionis habet quia maior pars videꝛ hoc facere, maiorque pars
esse videtur ex eo quod obtinet. Sed dicendũ est hoc casu con-
tingere quẽ non esse tyrannum manifestum ex defectu tituli sꝫ
propter vim, ⁊ metum esse creatum. Quid enim, si cum modica
gẽte quis occupat fortilicia ciuitatis alicuius, quibus occupa-
tis, iustus timor cadit in pplm? Certe per metum creatus est,
argumen. extra de restitu. spol. c. Pisanis. vel quid. si non cũ ma-
iori parte populi ipse obtinuit, sꝫ fuit gens vilis, abiecte condi-
tionis, vt communiter accidit. Certe ex hoc non dicetur factus
a maiori parte populi. tales em̃ non dicuntur esse decuriones,
vel de consilio, vt de digni. l. ne quis. li. xĳ. C. Itẽ si hoc fecit cũ
comitatensibus, vt C. ne ru. ad vl. obseq. deuo. lib. xj. l. j. Vel po-
ne cum modica gẽte eiusdẽ ciuitatis eleuauit rumorem, cum alĳ
starent separati per domos, nam pauci vniti preualent multis
separatis. Certe iustus fuit timor in pplo. Vel pone, quod pri-
mo cum modica gente expulit, vel occidit vnũ vel plures e ma-
ioribus ciuitatis, propter quod alius populus iuste timet, quia
est scriptum. Percutiam pastorem, ⁊ dispergentur oues, hunc
esse iustũ metũ in populis multis antiquis approbaꝛ historĳs,
⁊ specialiter in libro Iudic. ⁊ similiter dico quod si, facto rumo-
re, vel seditione illicita, qs eligitur, est tyrannus manifestus et
ex defectu tituli. casus est expressus. j. q. j. c. principatus. ⁊ xiiĳ.
q. v. c. neque em̃. vbi etiam dicitur, quod si ex post facto bene re-
gat, tyrannus est, quod intelligendum est nisi ex post facto di-
spenseꝛ vt in c. nisi cũ pridẽ. de renunc. Predicta ẽt vera appa-
rent ex eo, quod appellando aliquos de ciuitate indebite cum
creatur electus, illi expulsi possunt dici contempti. debuerunt
enim vocari, vt C. de decur. l. ĳ. lib. x. sic ergo electio facta, ipsis

contemptis,non valet,vt extra de electio.c.quod sicut.⁊ c.vene-
rabilem.⁊ c bone. el.ij. ⁊ sic est tyrannus manifestus ex defectu
tituli. Apparet ergo ex predictis modus probandi quem esse
tyrannum.

Septimo quero, an gesta per tales tyrānos mani-
festos ex defectu tituli,vel eorum tpe va-
16 leāt? Ista questio habet multos articulos.† Primo quero d de
d bis que fiunt per modum iurisdictionis,an valeant? Et cōstat,
quod ea que fiunt per ipsos tyrannos tanquam iurisdictionem
habētes sunt ipso iure nulla.C.de sacrosanc.eccle.l.decernim⁹.
vbi text.dicit infirmatis funditus.quasi dicat fundamenta eorum
sunt nulla.⁊ sic nullo tempore valuerunt. Idem de his que fiūt
ab officialibus positis per ipsos eadem ratione. ⁊ sic est expres-
17 sum extra de schisma.cap.j.⁊ in capitu.ordinationes.† Sed du-
bitandum est de his,que fiunt in ipsa ciuitate vbi tyrannus est
electus ab alijs officialibus,quos ipsa ciuitas sibi elegit patien-
te tyranno,⁊ dic quod non valeant per d.legem decernim⁹.vbi
dicitur,nullum est ipso iure quod factum est tempore tyranni.et
hoc suadet ratio.Nullus eñ officialis fit in ciuitate libere,quan-
do est ibi tyrannus,⁊ videtur factum ab ipso tyranno,ꝑ hoc ex-
tra de prescrip.capi.cum nobis.vbi dicitur quod tempore schi-
e smatis non pōt agi,vel prescriptio currere. e Sed tempore tyrā-
ni potest dici tempus schismatis. Scindit enim tyrannus,⁊ se-
parat communionem vniuersalis Imperij,quod patet.quia in-
cidit in legem Iuliam maiestatis,vt dictum est. In contrarium
facit.Nam in d.l.decernimus,non dicitur quod sunt nulla, nisi
que legata facta sunt contra ecclesias,ergo alia videntur rema-
nere valida. Preterea insurgeret iniquitas. Si enim in ciuita-
te durauit tyrannus longo tempore,dicimus ne omnia celebra-
ta,⁊ acta in eorum curijs,esse nulla? Durum videtur,quod si a-
liqui processus fiant contra rebelles seu inimicos tyranni,quod
tales processus sint ipso iure nulli. Nam non debet comparere
18 coram iudice sibi notorio inimico,vel in loco notorio sibi suspe-
cto,vt ff.ad trebel.l.de etate.⁊ ff.qui.ex cau.in pos.ea.l.Fulcini⁹.
§.j.⁊ de legationibus l.sciendum.⁊ est expressuꝫ de re iudi.c.pa
storalis.in cle.Quedam vero ordinamenta sententie et ꝓcessus
fiunt contra ipsos intrinsecos,⁊ tunc ꝑ lus dubitationis habet.
Sed aduertendum in homine libero,qui detinet ab aliquo sub
patria potestate,vel dominica, si sic existens aliquid facit scien-
ter,vt ff.de acqui.re do.l.liber homo.§.fin.in prin.⁊ ibi not. ⁊ de
acqui.here.l.qui in aliena.§.j.ita in proposito,quedam facit ipse
populus nunc sub potestate tyranni detētus. vt officiales a po-
pulo electi,qui fecissent in omnem euentum, etiam si in pote-
state sua libera essent,vt decisiones quarundam causarum con
trariarum,quas quilibet tyrannus patitur ire sub regulis iusti-
tie,⁊ tunc illa valent quia voluntarie facta sunt. Quedam sunt,
que facta non fuissent nisi propter tyrannum, ⁊ ista non valent,
tanquam facta non libere, sed per metum tyranni, nisi per iura
predicta d.l. decernimus. Certum enim est quod contra eccle-
sias nō fuisset dispositū per alios quā per p̄latos iustos, si tyrā-
nus non fuisset,ideo dicunt predicta infirmata funditus ex qua-
litate factorum. Ista ponebantur sicut dicimus in minore, qui
19 fecit ea, que maior diligens non fuisset facturus. Puto etiam,
quod si in causis fiunt iniurie per iudices his, quos tyrannus
habet suspectos eis detur restitutio ex clausula generali,vt ff.
ex quibus causis maio.l.prima,in fine,⁊ no.ad Trebel.ia.l.ser-
uo inuito. §.cum pretor, ⁊ puto quod tempus petende restitu-
tionis curret,finita tyrannia sicut alias finita absentia vel maio
ri etate facit extra,de prescriptio.capi.cum nobis. Secūda in-
20 spectio † f circa predicta est de ijs que fiunt per modum contra-
f ctus ⁊ hoc multipliciter. Nam quandoque Ciuitas donat, vel
aliquid concedit ipsi tyranno , ⁊ tunc contractus est ipso iure
nullus. Nam si non valet promissio facta illi,qui alios detrusit
in carcerem ab eo qui detētus est,ita non valet promissio,vel a-
liquis cōtractus factus a pp̄lo ipsi tyranno,qui eum detinet ca-
ptiuatum, ⁊ quodammodo carceratum. tyrannus enim dicitur
tenere populum in seruitute,vt extra de immuni eccle.cap.non
minus. Possumus etiam dicere contractus esse nullos, per l.j.
C.de contract.iudi. Si enim in vero iudice dicti contractus an-
nullantur multo magis in tyranno iniuste iudicante,argumen.
in authen.de restitutio.⁊ ea que parit.§.fina.⁊ quod not C.quā-
do muli.tut.offi.fung.pot.authentica sacramentum.Quandoqꝫ
fiunt aliqui contractus inter ipsum tyrannum,⁊ homines singu
lares sub eo extantes ⁊ tunc etiam potest dici contractus nul-
lus per l primam.C.de contract.iudi. Potest etiam dici dictuꝫ
contractum annullandum,l.si per impressionem. C.quod met⁹
causa,maxime si fecit rem sibi vendi per impressionem . tunc eñ
incidit in constitutionem illam , vt rem cogatur reddere , ⁊c.
Impressionem autem probabit quis si ille tyrannus non p̄mit-
tebat rem colligi,vel possessori minabatur,nisi venderet. vel a-
lios colores querebat,vel multa rogamenta fecit fieri ei,qui nō
21 habebat rem venalem.Rogamen enim † maioris,est iussus vt
ff.quod iussu.l.j.in prin.in glo.in ver.quemadmodum.Quando-
que talis tyrannus contrahit cum extraneis nomine ciuitatis ⁊
tunc si quidem ipsam ciuitatem submittendo,vel obligando al-
teri,⁊ non valet ipso iure.C.ne quis lib.inuit.ac.reipu. ger.cog.
l.j.lib.xj.⁊ extra de schismati.c.j.de electio.c.fundamenta.in vi-
si.Quandoque submittit Ciuitatem alteri,sed contrahit si quidē
in fauorem Ciuitatis tyrannizare videtur, quod non valet, sicut
dicimus in male fidei possessore hereditatis.l. si quid posses.
§.sed ⁊ si ipsi. ff. de petitio.heredita. Contrarium determinat
Hostien. extra de schismati.c.j. scilicet, quod valeant quantum
est in vtilitatem ciuitatis , sicut dicimus in pupillo, argumen.
C.de procur.l.non eo minus. Sed si celebraretur vnus contra-
ctus, partim pro ciuitate, partim, contra ciuitatem, tunc si qui-
dem sunt diuersa capitula, ⁊ idem : quia valet pro ciuitate. ff.de
minorib.l.etiam.§.j.Si vero sunt plura capitula connexa simul
tunc si ciuitas reprobat, quatenus est contra se , non potest ap-
probare quatenus est pro se,vt ff.pro soc.l.de illo.§.fina. ⁊ ff.de
minori.l.si iudex.⁊ l.quod si minor.§.restitutio.ita tenuit ipse in
d.c.j.de schismati. Predicta satis puto vera, ⁊ iuri cōsona in eo
qui non ignorabat talem esse tyrannum. huic enim non subue-
22 nit per titu.quod fal.tuto.autho. Si vero † poneremus ipsum cō-
trahentem ignorasse,subueniretur ei per restitutionem ex illo ti-
tu.quod fal.tuto.autho.l.j.in fi.quomodo autē possibile sit quis
ignorare factum , ita notorium , sicut est quem esse tyrannum
not.per gloss.in versicu.nisi probare.ix.q.j.cano.ordinationes.
23 Quandoque vero non † trahit tyrānus,sed distrahit g per se,vel
g suos officiales, solutionem eorum que rei publice debebantur
recipiendo , an sint liberati soluentes ? Circa quod dicendum,
quod aliquando soluunt illi qui sunt debitores ciuitatis cōtra-
ctu celebrato cum ipso tyranno,tunc videtur quod soluētes sint
liberati.l.si vrbana.ff.de condictio.indebi. Sed illa loquitur qui
contrahit cum predone promittendo sibi proprio nomine, hic
loquitur de eo qui contrahit cum tyranno nomine ciuitatis, vi-
detur tamen, quod sibi possit solui ex suo contractu, sicut seruo,
⁊ filio,vt ff.de pactis.l.si vnus.in princip.⁊ de pecu.l.quod ser-
uus.⁊ ff.de solutio.l.quod seruus.Aliquando soluitur quod de-
betur ciuitati alio modo,quam facto ipsius tyranni, ⁊ tunc vi-
detur quod soluens non liberatur.d.l.si vrbana. Pro quo facit
optime quod not.per Innocent.de electio.c. nihil. vbi videtur
dicere quod soluens prelato intruso sine aliquo titulo non sit li-
h beratus. Mihi autem videtur h,quod predicta sunt vera in eo
qui soluit predoni, vel prelato intruso, vel tyranno tali qui sol-
uenti metum inferre non potest,nec terrorem minari , vt debi-
tor erat alterius ciuitatis. Si autem potest ei metum, ⁊ vim in-
ferre,seu minacem feruorem ratione iurisdictionis, quā exercet,
licet de facto,vt quia erat subditus sibi,tunc soluendo ei,vel suo
officiali,liberatur vt l.Paulo Callimacho.§.fi.de lega.iij. ⁊ de
ann.lega.l.liberto.§.Lucius.hoc etiam probatur ratione. Nam
ista violentia exactionis , que fit a debitore fit iniuria ciuitatis
quibus ipse est debitor,ipsam enim ciuitatem tyrannizat, ci-
culpa ipsius videtur contingere,vt ff.loca.l.si merces.§.culpe
⁊ solu.matrimonio.l.penultima.Sed quando quantitas debita
in genere petit culpa creditoris,debitor liberatur per...
nem.l.qui decem in princi.ff.de solutioni. sed si species de-
bita,tūc minus dubij est,quod liberaretur ipso iure.d.l.qui de-
cem. Pro hoc,scilicet quando species debita vni auferetur per
24 vim † facit optime ff.de pericu.⁊ commod.rei vendi. l.lecto. ⁊
l sequenti,⁊ quod ibi not.⁊ de pignorati.actio.l. fina. in fine fa-
cit ff. de euictio.l.Lucius.de rei vendica.l.item si verberatum.
§.primo.Similem distinctionem facit.text.scilicet,aut vis infer-
tur ab eo,qui habet iurisdictionem: aut non, ff. si quis cau.l.
secunda.§.fina.Sed forsan posset dici quod si talis Tyrannus
esset talis conditionis , a quo sine magna difficultate solutum
posset repeti ; tunc debitori soluenti non daretur exceptio, ⁊
not.in dicta lege secūda.in fi.secus si non esset facilis repetitio
vt l.fina.de eo per quem factum est.sed(vt puto.) hec diffinitio
habet locum quando alicui infertur violentia in iniuriā ipsius
cui infertur: secus si ī iniuriā ipsius creditoris sui per predictas
25 rationes ⁊ puto in predictis † quod quis habeat necesse dice-
i re metum sibi illatum a tyrāno:sufficit enim si legem fecit,vel
* preconium i ,quod quilibet sic solueret:Qui enim preter predi-
ctum preconium soluit,timuit iuste ne metus inferretur, quod
sufficit,vt dicit textus.ff.quod falso tutore authore.l.nouissime,
qui text. multum facit ad excusandum ductos debitores soluen-
tes. Nam ibi cogebatur tutor in perniciem principalis, sed hic
debitor in perniciem ciuitatis.Ex predictis apparet quod exa-
ctores,⁊ alij positi ab istis tyrānis qui pecunias exigūt, ⁊ post
ea expendunt eas ad mandatum tyranni , vel ipsi tyranno tra-
dunt

dunt quod sint liberati. Quandoque tales tyranni non contra-
26 hunt. † nec distrahunt et patiuntur bona ꝛ iura ciuit. tis de-
perire ꝛ prescribi. tunc puto quod contra ciuitatem non prescri-
batur. vt C. de seruis fugit. l. j. secundum tertiam lecturam ꝛ ex-
tra ecum nobis. de prescrip. ꝛ de rescript. c. coram. Do. eo etiam,
quod si aliqua iurisdictione competenti ipsi Ciuitati tyrannus
videretur. non uti a ciuitate sed ab altero recognoiceret, quod
quantum ad se videtur uti nomine alieno sed quantum ad ci-
uitatem videtur uti nomine suo si per illum usum ciuitas rectus
netus suum vt not. colligitur de itiner. actuque priua. l. prima.
§. tibi fundum.

27 **Octauo** quero † de tyrãno ex part exercitꝰ, licet ha-
beat iustum titulum minus proprie dicatur
tyrannus xliij. q. v. canone, neque enim. Dico, quod iste tyrannus
ex parte eius qui opera tyrannica facit, hic ex opera eius non
cedit ad bonum commune sed ad proprium ipsius tyranni. Si-
quid enim est non iuste principari, ꝛ hoc est de facto in Ita-
lia. Sed vt modus probandi facilius habeatur. ad actus magis
particulares descendamus, qui actus ponuntur in magna par-
te scilicet in libro. huius voluminis qui actus constituunt in hoc
28 quod subditos † affligat. quos actus clarius enumerat egregꝰ
Platarchus de regimine principum per decem titulos. Pri-
mo enim est tyranni potentes ꝛ excellentes homines ciuitatis
perimere ne contra ipsum possint insurgere, videmus eñ quod
proprios fratres et consanguineos occidunt, quod signum est
pessime Tyrannidis. Secundo, sapientes discriminant ne co-
gnoscentes eorum mala arguant ꝛ populum contra ipsum pro-
uocent. Tertio quod nedum disciplinam ꝛ studium permittant,
sed etiam operantur ne fiant sapientes, semper enim timẽt per
sapientiam rẽprehendi. Quarto quod specialitates ꝛ congrega-
tiones etiam licitas non permittunt timent enim ne contra ip-
sum insurgant. Quintò habet per ciuitates multos exploratores
res enim cognoscat se male gerere semper credit quod ho-
mines de eo male loquantur, ꝛ contra ipsum machinentur, et
er hoc tales relatores libenter audit. Sexto quod tyrãnus cõ-
servat ciuitatem in diuisione vt quelibet pars de alia timeat ꝛ
contra eum non insurgat. Septimo, curat subditos facere pau-
peres. vt sic occupentur circa curas eorum, vade viuant, ꝛ con-
tra eum non contingat aliud machinari. Octauo procurat bella
ꝛ mittere bellatores ad partes extraneas ita quod interim nõ
cogitent contra eum ꝛ quia propter bella homines depaupe-
rantur, ꝛ a studijs auocantur, quod tyrannus querit, ꝛ etiam vt
habeat bellatores pro se quando expedit. Nono quod custo-
diam sui non facit per suos, sed per forenses, timet enim de ci-
uibus. Decimo, cum in ciuitate sunt partes, semper adheret vi
ni, vt cum illa aliam fugat. Ita dicunt dicta Plutarchi q̃ exa-
29 minemus. † Primum excellentes, ꝛ etiam fratres perimere est
actus tyrannicus: verum est, nisi ex iusta causa, vt fecit Romu
lus de Remo. vt leg. fin ff. de rerum di. quis enim dubitat quod
si aliquis in ciuitate potens sit turbosus, ꝛ seditiosus, de ciuitate
debet expelli a quolibet iusto iudice, vt ff. de pen. l. capitalium.
§. olent. ꝛ l. si quis aliquid. §. authores. eodem tit. de offic. pfid.
l. §. fin. tunc enim cum iusta causa fieret, non esset actus tyranni-
cus. Secundum, scilicet perimere prudentes similiter intelligẽ-
dum est sine iusta causa. Tertium quod disciplinam, et studium
permittit istud intelligo de studijs ipsi ciuitati congruentibus
vt ff. de excusatio. tutorum. l. si duas. §. est autem. Si vero peri-
mat studium ad quod ciuitas non est apta, non est actus tyran-
nicus. ut constitutio. ff. §. hec autem tria. Quartum quod non
permittunt congregationes, etiam licitas si semel delinquit, cer
te potest de iure dissoluere. vt ff. de re milita. l. tertia. §. si plures.
Veli enim pretextu religionis aliquos congregari, ꝛ statim ci-
uitatem turbare. Et qualitate ergo personarum comprehendit
an iustas sodalitates diuidere sit actus tyrannicus. Quintum,
scilicet vt habeant in ciuitate multos exploratores, hoc potest
esse actus iusti rectoris, si ad finem debitum fiat, vt ff. de offic.
prefec. vrb. l. j. §. penultimo. Rectus enim inde habet explora-
tores, ꝛ corrigit delicta ꝛ alia que iniuste fiunt in ciuitate, ty-
rannus vero habet exploratores eos a quibus status eius posi-
set leedi tunc refert ad propriam vtilitatem. Sextum quod ty-
rannus studet Ciuitatem seruare in diuisione, hic est actus ty-
rannicus. quoniam ad iustũ iudicem principaliter spectat quie-
tem ciuium procurare. l. j. §. quies. ff. de offic. prefec. vrb. ꝛ ff. de of-
fic. prefid. congruit in principio ꝛ in authenti. de mand. princ. §.
Deinde competens. vbi hoc magis expresse ponitur. Septimũ,
quod curat subditos facere pauperes hoc est simpliciter actus
tyrannicus. Nam rectus iudex nil potest sibi debite accipere,
nec debet subditos affligere grauaminibus realibus, vel perso-
nalibus. C. ad legem Iuliam repetundarum. l. iubemus, ꝛ l. fin. ꝛ in
authen. de manda. princip. §. illud tamen. Octauum, quod pro-
curare bella intrinseca simpliciter, est actus tyrannicus: bella
vero intrinseca quandoque possunt esse iusta, bellum vero in-
iustum simpliciter est actus tyrannicus, vt in vsib. feud. in titu.
hic finitur lex. capitu. Domino guerram faciente. in princip. Mo-
num, quod custodiam suam non facit per cives: hic autem actus
potest esse iustus, potest enim populus ita esse indomitus, ꝛ ita
peruersus, quod dominus etiam iustus non potest de eo confi-
dere, quod magis contingit in ciuitatibus, que de nouo recu-
perantur, ꝛ per iustos dominos, ꝛ ideo Imperatores quando-
que expellebant homines de vna ciuitate, ꝛ ponebant alibi, vt
C. de iure fisci. l. prima, libro decimo. sicut videmus iustos domi
nos, quandoque facere munitiones, ꝛ fortilicia in ciuitate, ꝛ ista
quidem iure reguntur, sed talia in domino iusto causalia sunt, in
tyranno communia. Decimum, adherere vni parti. ꝛ aliam op-
primere est simpliciter actus tyrannicus, cum vltimus finis ci-
30 uitatis sit quies, ꝛ pax ciuium vt dictum est. Omnia ergo ipsa
dicta sunt signa ad probandum tyrannidem. sed principaliter il
la duo scilicet conseruare ciuitatem in diuisione, ꝛ depauperare
subditos, ꝛ eos affligere in personis, ꝛ rebus: quod optime pro-
batur in capitulis supra relatis. Et predictis apparet quem es-
se tyrannum.

31 **Nono** † quero si aliqs est Comes, Dux, Marchio, vel
Baro, qui habet iustum titulum ꝛ probetur ty-
rãnus exercitio quid dꝫ facere superior. Respondeo, quod eum depo-
nere, quoniam qui talia agunt detinent populum in seruitute. Iꝫ
ad superiorem pertinet populum de seruitute eximere, vt C. de
offic. prefe. Afri. l. j. In nomine Domini nostri. in princ. vbi di-
32 cit, fortissimos tyrannos deiecimus. Sed in † quam legem inci-
dunt hi, qui absque iusto titulo regnant? Certum est quod tenẽ-
tur lege Iulia maiestatis. l. iij. ff. ad leg. Iul. maiestatis, de, isto vero
33 tyranno, † qui habet iustum titulum sed exercitio, apparet tyrã-
nus, dico quod ex eo, quod subditos affligit in corpore, incidit
in legem Iuliam de vi publi. Item ex eo, quod ciuitatem tenet
in diuisione, ꝛ sic iudicia non patitur fieri vt oportet, incidit in
eandem legem de vi publi. vt eodem titu. l. qui dolo malo. Item
k ex eo k quod nouas exactiones et noua vectigalia imponit in
eandem legem incidit. vt eod. titu. l. fin. cuius legis pena est de-
portatio. Institu. de pub. iud. §. item lex Julia de vi. ꝛ sic amit-
tit omnia, que sunt iuris ciuilis. l. quidam. ff. de pen. ꝛ sic tanꝫ
infames perdunt dignitates, ꝛ iurisdictiones, expresse dicitur
ad l. Jul. de vi priua. l. §. in princip. Item ex hoc incidit in legem
Juliam de ambitu vt ff. ad l. Jul. de ambitu. l. j. §. j. ꝛ in consti. l.
final. C. nouis vectigal. Item forsan incidit in penam capitalem,
vt. C. de exact. tribu. l. j. li. x. Dico etiam, quod si existentes in tali
tyrannide, quoquo modo publice. vel occulte machinantur con-
tra principem. vel eius officiales ipso iure sunt rebelles Impe-
rijꝫ et dignitatem perdunt secundum legem nouam Theodosij
Imperatoris.

34 **Decimo** quero, quid dicimus † de hijs que videmus fe-
cisse summum Pontificem, ꝛ Imperatores ꝛ
legatos? Nam quosdam quos clare cognoscebant esse Tyrãnos
quos per Tyrãnidem detinebant ꝛ eos episcopos, scilicet sedis
apostolice. Vel Imperij constituebant Vicarios, vt fecit Cle-
l mens. vi. in Ciuitate Bo. de domino Thaddeo de Populis, ꝛ
ꝛ eius filijs. Hoc idem fecit Carolus Imperator cum Tyra-
nis in Lombardia. hoc idem dominus legatus cum multis Ty
rannis fecit in Marchia Anconitana? Respond. presumen-
dum est quod tanti domini hoc fine magna causa non fecerunt, ꝛ
potest esse dupler causa. Prima, propter aliqua magna, ꝛ ar-
m dua[m], que eis expedire incumbat. sicut enim diligens nauta
proijcit viliora, vt saluet pretiosiora, vt ff. ad legem Rho. de ia-
ctu. l. qui leuande. ꝛ diligens paterfamilias debet preeligere vt
res pretiosiores saluas faciat, vt no. ff. commodati. l. si vt certo.
§. quod vero senectute. Sic etiam dominus iustus cuz vno Ty
ranno pertransit, ꝛ eum Vicarium facit, vt ea que sunt magna, ꝛ
ardua, reformare posset. Secunda ratio potest esse charitas, ꝛ di
lectio eorum qui sunt sub Tyranno: sicut enim videamus natura
liter Physicos facere, quãdo vna infirmitas nõ potest sine ma
gno periculo persone curari, tunc ipsi procurant sustentare na
turam, ne infirmitas procedat vlterius, ex quo contingit quod
natura semetipsam adiuuat, ita quandoque Rectus Princeps
facit videns quod quandoque vnus Tyrannus nõ potest depo
ni sine magno exterminio eorum, qui sunt sub Tyranno propter
bona eorum ipsum Tyrannum facit Vicarium, vt ex hoc ille Ty
rannus minus timeat, minus populum grauet, ꝛ interim casus
occurrit, per quem suadente iustitia, sine populi detrimento de-
ponetur Tyrannus, propter autem dictum titulum superue-
nientem dicti Tyranni non desinunt esse Tyranni, si predicta
Tyrannica opera exercent. hec enim que dicta sunt in cõmissio
ne eis facta non veniunt, vt ff. de condition. indebiti. l. si procu-

ratoꝛ.ff.que in fraudem creditoꝛum.l.si pater.

35 **Undecimo** quero,an processus facti per supra dictos Tyrannos,qui iustũ habent titulum,valeant? ¶ Et dico,quod aut fecit,processus contra suos exititios,& rebelles,& non valent,quia non debuerunt comparere coram iudice sibi notorie inimico,vt dictũ est in precedenti.Ea vero que ipse fecit contra intrinsecos ꝛ,valent donec ipsi tollatur cum ipsa dignitate,l. Barbarius.ff. de officio preto.& C.de sentẽtijs & interloc.l.si arbiter.& de test.l.prima.& ext.de restitut. in integrum.capitu.sciscitata.& ibi per Innocentium de re iudicata.capit.ad probãduꝫ.& hec vera,donec toleratur.Sed quid,

36 si iam ꝯceptus est processus ex quo ferenda venit sentẽtia declaratoria contra ipsum Tyrannum,an facta pendente processu ante sententiam teneant? Respond. quãdo fit processus ex quo ferenda venit sententia declaratoria, vt quia faciat aliquod delictuꝫ propter quod ipso iure priuatus est iurisdictione,vel dicitur seruus,vel infamis,tunc facta post processum inchoatum nõ valent,vt C.de testamen.l. prima in fine. Nec vsque adhuc aliquis,status controuersiam mouit,vt ff.qui,& a quibus.l.questium. Si vero fit processus ex quo priuandus venit per sententiam tunc interim gesta per eum valent quia interim dignitatem retinet, ff.ad municip.l. Lucius.§.in questionibus.& not. C.de rebs post.l.j. lib 1.& eodem modo,si quid contraheretur, vel ipsi Tyranno solueretur,valeret,vt not.per Innocẽ,de electio.capitu.nihil. quod intellige nisi facit contractus submit-

37 tende ciuitatis,vt j.dicam.& per hec dico,quod si aliquis est in nobili potestate,& habet iustum titulum,licet respectu exercitij sit Tyranus,tamen habet beneficium. extra de baptis.capit. j.in clemen.donec in dignitate toleratur, secus si esset defectus tituli,vt ¶ nota. Item dico,quod postquam talis habẽs tituluꝫ deuenit ad Tyrannidem per modum exercitij, si aliquid sibi plus iurisdictionis concedi fecerit a populo non valeret,quasi populus per metum faceret,vt dictum est in precedẽ. Tẽ omnis contractus, quem faceret de ipsa ciuitate submittendo, vel obligando eam non valeret,non enim loco domini est: cum ipsam ciuitatem spoliat ma libertate vt ff.de vsucap. pro empt.& qui fundum.§.in tutor.expressius extra de iureiurando.c.intellecto.facit de electio.c.fundamenta.§.per.lib.vj.

38 **Duodecimo** quero de Tyranno tacito,& velato,vt est ille,q sub quodã velamine non iuste principatur in ciuitate. Istud autem velamen contingit duobus modis scilicet per titulum quem facit sibi concedi. Secundum est, quod supradictum est, quod tyrannus proprie opponitur Regi,sed de Regia potestate est quod sit ꝑpetuus, item quod habeat omnem iurisdictionem,vt patet ex capitulis, supra relatis. ex his duobus duo velamina Tyrannica sunt inuenta. Primum quod quidam faciunt sibi cõcedi iurisdictionẽ, & finito tempore,reformari, & sic regimen eius magis videatur

39 iudicis quam tyranni. Sed circa hoc dico, † si quidem habeat iurisdictionem,& sibi faciat concedi in ciuitate propria, titulus est nullus: nam nullus potest talem iurisdictionem habere. vt C.de assessoribus.l.in consiliarijs.fallit in vrbe Romana,vbi ꝙs potest esse pretoꝛ.l.ij. C.de offi.pret.& Senatoꝛ per annum tantum,& non vltra.d.c.fundamenta.in fin. Item fallit in defensore ciuitatis,vt in authen.de defen.ciui.§.13 interim. sed illi non habent merum,& mistum imperium, sed nudam iurisdictionem. & sic de tali qui nullum titulum accepit, esset dicendũ idẽ quod

40 dictum est supra de tyranno ex defectu tituli.† Sed si poneres ꝙd res ciuitatem ex priuilegio vel consuetudine,taliter quod potest ꝑ populi concedentis non posset in dubium reuocari,& sic titulus primo loco concessus valeret,tunc videndum est an ex eo quod fecit reformari sit tyrannus,quod videtur de iure commuꝛi,quia talis reformatio non valet,imo incidit in legem Juliaꝫ de ambi.vt C.ad l. Jul.de ambi.l j. Sed si poneres quod tanta esset potestas dicti populi,quod posset contra dictam legem dispensare,tunc videndum,an tempore primi regiminis,ita se fortificauit quod populus habeat necesse eum eligere prosequenti tempore,& tunc vere tyrannus est electus per metum ex defectu tituli. Si vero esset sponte electus,sed modo exercitio esset tyran-

41 nus dic vt in precedẽ. Secundum velamen est † quia quidam tyranni faciunt sibi fieri aliquem titulum,cui nulla quasi iurisdictio inest,puta facit se creari vexilliferum,vel cõfallonerium vel facit sibi committi custodiam ciuitatis, vel facit se fieri Capitaneum stipendiariorum, vel gentis armigere.& ex hoc non dicit se esse tyrannos,cum ad tyrannum debeat spectare omnis iurisdictio sicut ad Regem non enim potest dici principalis qui nullam vel modicam iurisdictionem habet,certe ex illo titulo tyrannus non est,sed ex hoc quandoque in tantam venit potentiam quod officium ciuitatis ordinat prout vult quod officiales ei obediunt, vt domino, tunc dico si opera tyrannica facit vel fieri facit, vere tyrannus est: nam principaliter in ciuitate regimina obediunt,& non iure principantur:quia opera tyrannica facit,et sic est tyrannus.Sed hoc qualiter poterit probari,cum talis fingat velatus tyrannus,& per se non facit,in Palatijs raro intrant,& suis scriptis & nunciꝯs regimina obediunt? Respondeo,dura ꝓbatio est,cum quando fiunt predicta,teites non vocentur,& cõsiderans decretalis in certo casu statuit,ꝓbari per alicuius iuramentum,vt extra de rescript c.j. libro sexto sed hoc non ꝓbatur generale esse ibi enim iurans nullo alio preiudicio grauatur, ideo puto hoc aliter probandum. Sciendum est eñ, quod licet quidam actus per se directo probari non possunt,probãtur tamen,vt dixi in libro de alluuionibus, que licet videri nõ possunt cum crescunt,ex eo tamen quod factum est sequitur de necessitate quod flumen attulit. Item licet filij generatio non videatur plena tamen probatione est quod natus est in domo ex muliere cohabitante cum viro,vt ff.de bis qui sunt sui.vel alle.iudicem l.filium.cum enim probatio faceret fidem iudici,ista statim fidem iudici adducunt ita in proposito si aliquis probauerit ciuitatem esse in diuisione, est enim vna pars expulsa fotis,& quod in ea fiunt maleficia & enormia. nec puniuntur,& quod ciues multum grauantur,& similia pertinent ad actus tyrannicos de quibus dixi mus. Item quod ille talis qui habet illum titulum est potentior homo qui sit in ciuitate,& est publica fama quod facit dicta fieri,satis puto probatam tyrannidem. Predicti eñ actus ab alio quam a predicto potẽtiore procedere non possent. tum eñ cum fama predicta ad fidem iudicem inducũt,cui congruit quod dicimus in eo qui iuste principat, sufficit quod sic habeat & sic reputet.l. Barbarius.ff.de offi. ꝓto. eadẽ rõne multi facti

42 ℣ quis tanꝯ tyrannus habeat,& reputet. An autem facta ꝑ dicti tyranni valeant? dico idem quod dixi de tyranno manifesto,qui facit fieri ꝑ officiales electos a ciuitate, & ꝑdicta vera q̃ maior pars populi opprimitur,grauatur,vel male contenditur. Si enim aliqui extra ciuitatem tenerentur, vel aliqui in ciuitate essent male tractati ad honores non vocati, in alijs autem ciuitas bene regeretur & ad communem vtilitatem bene attenderetur, tunc talis habens talem titulum, vel similem per excellentiam non esset tyrannus simpliciter loquẽdo, sed per tale regimen communis vtilitas attenditur, quod directe est oppositum tyranni sed in his que fierent contra extrinsecos,& inimicos illius hominis sic precellentis,licet bene regat Respublicam,puto dicendum idem ac si tyranno factum esset, nullus enim prohibet quod quis respectu terrarum dicatur tyrannus, respectu vero communitatis iustus iudex, vt C. si qua ꝓcũ,posse.l.j. Propter quod sciendum est, quod sicut raro reperitur vnus homo sanus ꝑ omnia, quin in corpore aliquos patiatur

43 defectus,ita † raro reperitur aliquod regimen,in quo simpliciter ad bonum publicum attendatur,& in quo aliquid tyrannidis non sit,magis enim diuinum esset quam humanus stilli qui principãtur nullo modo proprium commodum,sed communem

44 vtilitatem respicerent. Illud tamen † dicimus bonum regimen,& non tyrannicum, in quo plus prevalet communis vtilitas,& publica, quam propria regentium, illud vero tyrannicum, in quo propria vtilitas attenditur. Et istud dicit Egidius in tertio,libro de regi princip.c.xj.& istud est precipue ad-

dum quando tractatur de probando, an aliquis sit tyrannus.

45 Tertium velamen est † quando qui nullum titulum habet sibi concedi patitur, sed regimina ciuitatis, ita ordinata, omnia procedunt secundum velle,suum, istos esse tyrannos potest probari eo modo quo supra proxime dictũ est, scilicet quod sit homo potentior, habens maiorem sequelam. Item quod est publica vox, & fama, & facit predicta fieri, & multa oppressa quod tempore tyrannidis fiant, propter que prauitas tyranni latere non potest,& facilius apparebit modus probandi. De his aut.m. que fiunt tempore talis tyrannidis,dico quod supra proxime dixi. An autem in vicinia,vel certa parte ciuitatis posset esse tyrannus,supra dixi,

ADDITIONES.

a Tho. D. Primo quero. Dicit Bal.in l.decernimus.C.de sacrosan.eccle.quod Bar.fecit istũ tracta.Tyrannidis valde verbosum,& addit multa breuiter ad dicta Bart.hic: ibi videalle. de Rosat.& adde quod de potestate tyrãnidis nunqnam pretenditur secundum Bal.in d.l.decernimus.& Aler.in sua disputatione que incipit,Sigismundus.posita in l.imperium. ff. de iurisdict.om. iudi.& quid si metus affuit tempore contractus a tyranno illatus si postea tradit rem ex intervallo, videtur sibi esse metum ex quo non est purgatus,vide Ange.in l.qui in alterna.in §.Celsus.ff.de acquirenda hereditate.& ibi vide Bart. an requiratur protestatio.& ibi vide apost.& ibi vide plures quæstiones

ſtiones per Barth.Soci.in conſi.xxij.incip.ſequendo. in fin. ꝛ dicit S.Thomas de Aquino.in tracta.a principibus.quod omnes principes Italie ſunt tyranni.preter Ducem Venetiarū.

b Tyros. Tyros grece caſeus dicitur,a tyreo qđ cogere,coagulare,que eſt, ideoque neque fortem neque anguſtum eſſe ſignificat.ſeclusa metaphora,quare viderit Bar.quod de Tyro ciuitate ſubiungitur,mihi ad rem, ſuperbam quippe nouit qui hiſtoricorum monimenta vel legerunt,vel etiam ab alijs audierunt.

* Tyrannus. Seneca in proverbijs dicit, quod tyrannus diſtata a legefactis, non nomine: ꝛ circa tyrannos vide pulchra poſita per Parid.de Put.in tracta.de Synd.in titu. de exceſſ. regū.Rer autem.ꝛ ſeq

c Tho.Et tenetur. Vide Bart. Soci. in conſi.xxij.inci.ſequendo ordinem ꝛ Raph.Fulgin.in conſi.clxij.

d Primo quero. Vide Barth.Soc.in conſil.xxij. incipien. ſequendo.

e Currere. Vide Bart.in l.naturaliter.ꝛ ibi Alexā.in additio. ff de viue.

f Cecidit inſpectio. Vide Bart.in l.prohibere. ff.plane.ff.de vi.ꝛ armis.ꝛ in l.cum te.C.de his qui metu ꝛ Bald.in l.decernimus.C.de ſacroſanc.eccle.ꝛ Bet.de Ancha.in conſi.ccc.

g Sed diſtrahit. Vide Barto.in l.creditor.ff.de ſol.ꝛ Bald.in conſil.ccccij.in ij.volumi. factum tale proponitur.ꝛ in l.fal.ſus procurator.C.de fur.ꝛ in l.nouiſſime.in princip. ff. quod fal. tutore.ꝛ in l.ſi te bonis.vbi Pau.de Caſt.ꝛ Jaſ.C.de iur. delibe.ran.ꝛ Felyn.in ca.de off.c.deleg. ꝛ plene per Phil. Decium in conſi.xxv.incip.pro tenui facultate.ꝛ Jmol.ꝛ Docto.in d.l.creditor.ꝛ ibi vide apoſtil.Alex.ꝛ meam,in verſiculo,illam queſtionem.

h Sibi autem videtur. Vide Bart.in l.ſi vrbana.in fine.ff. de cond.inde.ꝛ ibi Alex.in apoſtilla.ꝛ ibi dominum meum do. Jaſ.plene ꝛ Felyn in cap.ſi.in.ſi. vbi plene.de acculation.

i Si legem. Vide plene per Alex.in conſi.vij.incip.quoniam. in ſi.in j.v.l.

* Preconium. Et quando preconium factum a tyranno inducat timorem metum. Vide etiam per Alex.de Jmol.in conſil.vij. jnvolqui allegando Bar.hic hec dicta ſequitur.

k Tho. Item ex eo. Vide Alex.in l.imperium.ff.de iuriſdictio.omnd.

l De Populis. Vide Raph.cōſi.clxij.incipien.viſa copia privilegiorum circa finem.ꝛ Bar.l.filio pterito.verſi.ſeptimo eſt videndum.ff.de inſt.rup.teſta.vbi dicit,ita fuiſſe determinatum Bononie per do.Alexandrum de Populis, tunc dominū Bononie.ꝛ in l.an.ꝛ.q.ff.de iur.codic.

m Reliqua magna ardua. Vide plene per Felyn.in cap. poſtulaſti.de reſcript.ꝛ vide Alex.de Jmo.in conſil.cxxij.in iij. vol. in vltima col.Et adde illud conſil.eſt domi.And Barb.Et adde Phlip.Franc.in capt.ſi gratioſe.in vj.ꝛ vide apoſtil. meam ad Bart.in l.auctoritate.C.vnde vi.

n Contra intrinſecos. Vide Felyn. in cap. cum omnes. de conſtitu.ꝛ Jaſo.in l.Barbarius.in j.limita.ff.de offic.pretor.

o Tenet. Vide Jaſo.in l. Barbarius. verſicu. quinto limita. ff.de offic.pret.

p Valent. Quod illegitime factum eſt a tyranno aduenientе iuſto domino debere caſſari, Bart.per illum ter.ꝛ idem Bald ꝛ Paul.de Caſt.in l.decernimus.C.de ſacroſanct. eccle. Pb.lip. Dec.plene in conſi.cxc.incipien.in cauſa,in qua agitur.

Explicit tractatus de Tyrannia do.Bar.a Saxoferra.

Tractatus Repreſaliarum.

1 Repreſalie a quo tempore frequentari ceperunt.
2 Repreſalie ſtate accipi poſſunt, tamen ſunt, quando conceditur licentia capiendi perſonam vel res alterius pro altero.
3 Repreſalie vt ſint licite in foro conſcientie, requiritur authoritas ſuperioris.cauſa iuſta concedendi.ꝛ intentio iuſta,ꝛ recta.
4 Repreſalie de iure ciuili licite ſunt duobus concurrentibus,ſcilicet authoritas ſuperioris.ꝛ iuſta cauſa.
5 Repreſalias ius concedendi inductum videtur de iure diuino, ꝛ de iure gentium.
6 Ciuitas poteſt bellum indicere ob tutelam vnius ciuis.
7 Liberi debitoris poſſunt capi quādo alia remedia ceſſant contra debitorem.
8 Statuta concedentia repreſalias vltra caſus a iure communi permiſſos,quando fieri poſſint,ꝛ valeant,ꝛ nu. 10.
9 Statutum Florentie,quod mercatore fugiente,vxor,ꝛ liberi teneantur valet.
10 Terre que ſubmittūt ſe protectioni ciuitatis certis pactis nō dicuntur ſubdite,ſed federe equali ꝛ libere ſunt.
11 Statutum concedens repreſalias in ſubditos, an exerceri poſſit extra territorium.
Statutum quod filij cedētis foro, vel rumpentis quando poſſit contra filios extra territorium exerceri.
12 Statutum quod homines vnius ville, vnus teneatur pro alio non comprehendit illum qui de nouo eſt effectus homo illius ville in debitis antiquis.
13 Statutum quod vnus homo ville teneatur pro alio,intelligitur de debitis contractis intra territorium ſtatuentis.
14 Repreſalie per pactum,quando licite fieri poſſunt.

a 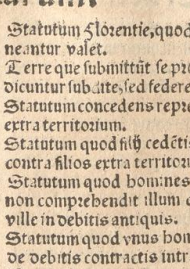

Repreſaliarum [a]Materia, nec frequens,nec quotidiana erat tēpore, quo in ſtatu debito Romanum vigebat Jmperium,ad ipſum enim tanquam ad ſummum Monarchum habebatur regreſſus,ꝛ ideo hanc materiam leguz Doctores, ꝛ antiqui iuris interpretes minime pertractauerunt.

1 Poſtea vero peccata noſtra meruerunt quod Romanum Jmperium proſtratum iaceret per tēpora multa,ꝛ reges ꝛ Principes,ac etiam ciuitates,maxime in Italia,ſaltem de facto intēporalibus dominum non agnoſcerent.propter quod de iuſtitijs ad ſuperiorem non poteſt haberi regreſſus,ceperunt repreſalie frequentari,ꝛ ſic effecta eſt frequēs,ꝛ quotidiana materia. Egō itaque Bart.a Saroferrato ciuis Peruſinus minimus legum Doctor, cum ſpeculationibus ad ius ciuile ſpectantibus operam dans ad communem vtilitatem, ꝛ maxime vniuerſalis ſtudij Perſini,ſuper iſta materia libellum compoſui,quē correctioni cuiuſlibet melius veritatem intuentis ſuppono.mihi enim ſatis eſt.quod hic libellus alijs, quos Deus ſui gratia ſublimi manu, ingenio altius inueſtigandi materiam tribuat, ipſum itaque libellum ordine ſ. ſcripto tranſcriptum vniuerſitati predicte tradidi anno domini a natiuitate Mcccliij. die pen. menſis Februarij.

De Repreſalijs tractaturi, requirit de aliquibus qſtionibus,principaliter quas poſtea per particulares qſtiones clare examinabimus. Prima queſtio eſt,an repreſalie ſint licite. Secundo quare poſſint concedi. Tertio,quem iudicem repreſalie poſſunt concedi. Quarto qualiter concedantur. Quinto quibus concedantur. Sexto,cōtra quos concedantur. Septimo,conceſſe contra quas perſonas exerceātur. Octauo,contra quas res. Nono,qualiter exerceantur. Decimo, de remedijs exactis,ꝛc.

Queſtio prima, an repſalie ſint licite. Circa quā queritur,an ſint licite in foro cōſcientie. Secundo,an ſint licite in foro ciuili. Tertio,an ſtatuta poſſint fieri licite vltra caſus a iure pmiſſos. Quarto,an ſtatuta que circa hanc materiaz repreſaliarum fiunt poſſint exerceri extra territorium. Quinto,an per pactum repreſalie poſſint licite fieri.

Ad primum an repreſalie ſint licite. Reſpō.ꝛ ad declarationem huius tractatus ꝛ totius queſtionis premitto quod repreſalie poſſunt ꝛmultum late accipi pro omni eo quod habet poteſtatē. perſonam, vel res alterius capiendi,ꝛ ſic comprehenderent eum, qui habet poteſtatem capiendi ipſum principalem debitorem, vel res ipſius, quod hic non intendo tractare,ſed ſolum quando conceditur licentia capiendi perſonam,vel res alterius pro altero.ꝛ iſta ſunt que in vulgari noſtro vocantur repreſalie, de iure vero communi vocantur pignorationes,vt in authen. vt non fiant pignora. ꝛ extra de iniur.ꝛ dā.dat.cap.j.li.vj. Ubi vero vt Piſis aliter. Ubi autem habēt alia noīa,de quibus non curo,qz imponunt ad placitū. Prout ergo hoc nomen capitur vel exigatur, quero
2 ꝛan ſint licite in foro cōſcientie. Et videf quod non: naz alia que peccauerit,ipſa morief,ꝛ filius non portabit iniquitatem pris. Eccleſiaſtici xviij.ſic patet quod alius p alio non pōt capi.preterea,non lz in foro conſcientie facere id quod repugnat naturali rationi,ſz iſte repſalie naturali rōni repugnant,vt extra de iniur.ꝛ dam.dat.capi.j.lib.vj.ergo non ſunt licite. In contrarium

quod sint licite, videtur authoritas Augustini in libro questionum. Justa bella solent diffiniri, que vlciscuntur iniurias, si gens, vel ciuitas plectenda est que vindicare neglexerint quod a suis improbe factum est. xxiij. q. v. c. Dominus noster. Secundo ad hoc vt repreſalie sint licite in foro conscientie sequitur primo authoritas superioris secundo causa iusta concedendi quia dene gauit iustitiam, d. c. dominus noster. Tertio requiritur quod intentio sit iusta & recta eius qui habet repreſalias. vnde Augu. in li. contra Faustum. Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, implacatus & implacabilis animus, feritas debellandi, libido dominandi, & si qua sunt si milia. hec sunt que in bellis culpantur, & sic licet esset authoritas superioris & iusta causa, tamen animus iniquus faceret repreſalias illicitas in foro conscientie. Hec sentit Sanctus Thomas in secunda secunde quest. xl. c. In foro autem ciuili de tali animo non curatur, qui a de cogitatione non curatur, l. cogitationis. ff. de penis. In predictis tamen est standum Theologis.[b]

Ad secundum an repreſalie sint licite in foro ciuili? & videtur quod nō, vt in authen. vt non fiant pig. posita. C. ne vxor pro mariti. authen. si omnino. & in authen. vt nulli iudi. §. quia vero. posita C. de actio. et obligatio. authen. imo. & ad idem C. de decur. l. prouidēdum. lib. x. vt nul. ex vica. pro alie vica. debi te. l. j. lib. xi. & extra de iniur. & dam. da. cap. j. lib. vi. & C. ne fil. pro pa. t. authen. habita. ibi, ex pueria consuetudine. &c. Et videtur, quod sint licite, cum gens et populus iustitiam requisiti facere neglexerint, vt xxij. questione ij. can dominus, vbi hoc est expreſſum. & facit quod not. C. de Jude. l. nullus & ff. de incen. rui. & nau. l. ne quid. & ff. quod vi aut clam. l. si alius. §. belliſſime. & quod ibi not. Sol. & Docto. omnes
4 * communiter in sententiam istam inclinant, quod si quidem est infra illum hominem vel populum qui iustitiam facere & debitū reddere negligit, potest haberi recursus ad superiorem, tunc repreſalie sunt licite duobus interuenientibus. Primo requiritur superioris authoritas. non enim licet alicui sua authoritate ius sibi dicere. vt iura vulgaria dicunt, & est expreſſum. xxij. q. v. cā. j. Secundo, quod superioris authoritas interponatur sibi ex iusta causa. nam ista decreta nisi exnatura rei & iusta causa interponantur sunt ipso iure nulla. l. cum vero. §. subuentum. ff. de fideicom. libert. & l. j. §. hec verba. ff. ne vis fiat. & per totum. Causa autem legitima esse videtur, quod dominus gens vel populus requisitus iustitiam facere neglexerit. d. capi. olim. eodem titu. in authen. habita. ne fil. pro pat. in fin. & Jacob. de Belui. in q. sua disputata quam ponit in authen. vt non fiant pig. Hoc idem videtur tenere Sanc. Thom. de Aquino, vt dixi in precedenti. q. si
5 bene aduertantur predicta, mihi videtur, quod ius concedendi repreſalias non iure ciuili, vel canonico sit inductum, sed magis iure diuino. d. c. dominus noster. & de iure gentium quidam permittunt bella licita. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. & quod ibi no. & bellum licitum est ex causis predictis, quod etiam procuratur, quia de iure gentium est quod id quod quis ob tutelam sui corporis fecerit, videtur feciſſe iuste. vt ff. de iusti. & iur. l. vt vim. corpus intelligo, siue loquamur de vno individuo, siue de vno corpore misto. Unde ob tutelam vnius ciuis, potest ciuitas indicere bellum. sicut vnus particularis potest indicere bellum contra omnes ob tutelam persone sue, & suarum rerum, vbi superioris copia, vel aliud remedium haberi non potest, vt dictis iuribus. & ff. quod vi aut clam. l. si alius. §. belliſſime. & quod no. in d. l. nullus. C. de iudic. & ff. que in frau. credito. l. nit pretor. §. si debitorem. cum similibus. ergo, &c. & predicta puto iurigentium. & ve
7 ritati ciuili consonare. & in vbi alia remedia ceſſant cōtra debitorem, possunt capi homines liberi, in quibus debitor ius habebat vt puta liberi. casus est singularis. ff. de acquiren. heredi. l. pro herede. §. si quid tamen. & ibi not. in si. gl. mag. Si ciuitas, vel dominus iustitiam facere negligēs, vel recusans, est debitor iustitiam postulantis. ergo homines subditi illi domino, vel populo capi potuerint. Preterea propter delictum domini negligentis facere iustitiam potest indici bellum contra totam terrā, & omnes gentes subditas sibi. vt in authen. si vero dominus tē poralis. C. de heret. & sic concluditur repreſalias esse licitas ex causis legitimis. De istis autem causis dicitur latius infra in secunda questio. princ. sufficiant pdicta quantū ad hūc passum.

Ad tertium c tan statuta possunt fieri licite vltra casus iure cōmuni permissos? Dico quod si statuta fiunt cōtra terras, vel villas sibi subditas quod tunc possunt fieri licite repreſalie, per statuta etiam extra causas predictas a iure communi permissa. Unde si ciuitas statuit, quod quilibet de villa possit capi pro debito alterius, vt C. de omni agro deserto. li. lib. xj. sicut quandoque statuitur, quod vxor teneatur pro viro vt C. in quibus cau. pign. ta. contrahi. & sic patet. quod statuta communis Florentie, que dicunt quod
d mercatore fugiente, d teneantur vxor & liberi, licet non sint heredes, procedunt de iure communi, & intelligo terras subditas
9 simpliciter ita quod sint de comitatu. Terre vero que subiun
e tunt se ptection ciuitatis certis pactis subdite nō dicunt sed dicuntur terre libere federate fedele inequali de quibus loquitur lex. nō dubito. ff. de capt. & postlim. reuer. & in illis puto ut
10 quod in alijs terris omnino liberis. Si vero statuta fiāt in vna ciuitate contra aliam terram liberam circa repreſalias concedendas tunc aduertendum quia in causis concedendarum repreſaliarum vertitur iustitia facta, seu iustitia denegata a terra cōtra quam repreſalie conceduntur, & circa hoc non possunt fieri statuta. Non enim vna ciuitas potest facere legem super alteram, quia par in parem non habet Jmperium, & quia non potest extra territorium suum statuere, que sunt iurisdictionis alterius, non sue, vt dicunt iura vulgaria. Secundo vertitur in causa si superioris copia haberi non possit. & circa hoc similiter nō possunt fieri statutum, puta si statutum diceret quod repreſalie concedantur, nec teneatur quis ire ad superiorem vt extra de iureiur. & ibi Innocen. & argu. l. penultime. ff. de aqua pluuia arcen. Tertio vertitur in causa superioris authoritas, id est, authoritas ipsius ciuitatis concedentis repreſalias. & tunc circa hoc potest facere statutum an in talibus predictis concedatur, & quo ordine. Item cum ista causa, & ista instantia sit sua. potest circa hoc statuere. & quelibet ciuitas statuta facere circa ordinationem, que in foro eius agitur. possit. ff. de testib. l. vlt. §. fi. C. de iura. calum. li. j. & quemadmodum testamenta aperi. l. j.

Ad quartum an † statuta, que circa repreſalias fiūt in subditos possint exercere extra territorium. Exemplum. Dicit statutum Florentie qui rumpit seu foro cessit. an filij vigore illius statuti possint exigi extra territorium? Respon. si quidem talis filius erat natus tempore quo pater rumpit fefellit, seu foro cessit in ciuitate Florentie. &
f tunc si quidem extra territorium Florentie f aliquis vellet exercere dictū statutū faciēdo executionē facti, hoc non posset. quia nec sententia vnius iudicis extra territorium executioni mandari debet absque literis primi iudicis. l. a diuo Pio. & ibi plene dixi. ff. de re iudic. & extra de foro compe. c. Romana. & ibi hentes. lib. vi. Sed si vellet quis extra territorium agere contra talem filium condictione ex illo statuto. ordinarie hoc posset. quia actio vbique sequitur eum, contra quem competit, vt C. de prescrip. lon. temp. l. si ficut contra vnum ex cōtutoribus potest agi contra tutorem vbicunque sortitur fo. l. heres absens. & secundum
g iunctō §. fi. ff. de iud. Credo tamen quod si talis filius sortiretur originem propriam alibi. licet esset de Florētia ratione originis paterne, vel haberet domicilium alibi antequam pater rumpe
g ret g quod tunc ciuitas illa, in qua sortitur forum ratione originis, vel domicilij, similiter ex vigore talis statuti ciuis eius. nec incola subij ceretur sibi. posset eum defendere, quasi preuenisse. & statutum communis Florentie non potest habere effectū circa talem ciuem subtrahat absque facto suo. argumē. eius quod no. C. de incolis. l. ciues. lib. x. Si vero talis filius natus fuerit ea quam pater rupit. vel foro cessit, tunc statutum non tenet quia verba statuti dicunt de filio eius eo tempore, quo rup. l. in delictis. §. fi extraneus ff. de noxalibus. & l. Titus. & vide
12 amen. milit. Et idem dico, si statutum dicat quod homines vnius ville teneantur vnus pro alio. Nam ille, qui de nouo electus est homo illius ville, non tenetur pro debitis antiquis. & C. de decu. l. prouidendum. lib. x. & quod not. per Dyn. ff. ad mu
13 nicip. l. incola. Item est aduertendum quod predicta statuta facta in subditos quod vnus teneatur pro alio, debent intelligi si simpliciter loquantur de debitis contractis intra territorium ciuitatis. l. cum vnus. §. is qui. ff. de bon. auth. iudi. posſi. cap. vt animarum. extra de constitu. lib. vi. & ideo statutum Florentie si simpliciter loquitur de filijs rumpentibus, vel fore dentium, non habet locum in rumpentibus extra ciuitatem Florentie. cum ibi forte non haberent bypothecam, vel stationem

Ad quintum an per pactū repreſalie possint licite, respondendū est. si quis
14 est pactum priu. tox, tunc non valeret vt expreſſum est in auth. vt non fi. pigno. §. j. non enī potest vnus pacisci, vt alius prestet. exigatur, vt ibi dicitur quod intelligo etiam si vnus pacisceretur vt exigatur alius in quo habet ius, vt patronus in liberto. & minus in vasallo & similibus vt C. ne fil. pro pat. l. fi. nisi esset talis dominus, qui possit condere legem vt §. dicam. licet per pactum fieri non potest. Iudex tamen homines sic conditionatos in subjectum capere potest, vt dixi supra in q. circa finem

Si vero esset pactum vniuersitatis, tunc si talis est vniuersitas, que nō potest legem condere, tunc idem quod supra dictum est de pacto priuatorum. Si vero talis sit vniuersitas, vel domin⁹ quis, vel que potest legem condere, tunc per actum potest fieri quod vnus pro alio exigatur. Nam pactum eius qui potest legem cōdere est lex, vt ff. de publicia. l. Cesar. & C. de donat. inter virum & vxo. l. penulti. quod est notabile ad multa, & specialiter ad ea que dicti ff. de re iudic. l. iuū. §. si actor. Et ex predictis patet quod statutum ciuitatis, vel domini cōcedentis represalias non possit fieri bodie in extraneos, vt in precedēn. dictum est, & mens per statuta ciuitatis contra quam conceduntur possunt fieri licite vltra ius commune contra suos, &c.

ADDITIONES.

a Lb. D. C. Represaliarum materia. Iste est tract. Bart. de quo memmit idem Bart. in l. nam Seruius. in princ. ff. de neg. gest. & in l. pronunciales. ff. de verbo. significa. vbi dicit intendere facere tract. de represaliis. Adde quod istum tract. composuit Bar. anno Domini ɔCcclxiij.

b CTheologus. Vide Rapha. Cumanin consil. cxl. incip. domini iudices in si princ.

* CComes. Adde & vide ad hoc dictum Bar. correctum in consilio in 2. parte.

c Lbo. D. CAd tertium. Ad dicta per Barto. hic adde plures concordātes per Alex. de Imo. in consi. xlij. in j. vol incip. super premisso themate. & do. Jas. in l. si quis. §. legis. C. de inoffi. testam. in l. de quibus. ff. de legi.

d CFugiente. Vide Alex. in l. sepe. ff. de re iudic. vbi plene examinata dicta per Bart. hic.

e CSubditeno, dicuntur. Nota quod dicit Bar. hic, & idem pōnit & sequitur do. Andria. Socin. in cōsi. lv. & Pet. de Anchar. post Paul. de Leaza. in clemen. ne Romani. §. sane. de elect. in 6. vbi referūt fuisse de facto Bononie, & 3 ede. de Bēnis in consilio cxxxnicipien. Factum tale est quedam domus. & plura ponit Felin. in cap. Rodulphus. de rescript. & in cap. cum Bertholdus. de re iudica & vide etiam Fel. in cap. postulasti. ij quarta declaratione, de foro competenti, & multa ad hoc scripsi in tractatu de Venete vbis libertate, & eiusdem Imperij dignitate, & priuilegijs, in rel. priuilegio, in responsione ad xiij. argum. quod illustrissimum dominium etiam de facto nunquam fuit suppositum imperio Romano, quicquid scribit Blanchus Forliuiensis & Paulus Diaco.

f CFlorentie. Vide Jas. in l. de quibus. ff. de legib.

g CRumperet. Vide apostil. ad Barto. in l. j. C. de summa Trinit. & fide catho. in versi. vltimo quero.

h CPredicta statuta. Vide do. Philip. Dec. in l. j. ff. de bon. poss. contra tabu. liber.

1 ℣ Represalie, vt concedantur, primo adeundus est iudex cause, & denegata iustitia requiritur iudex concedens represalias, vt scribat.

Judex non audit requirentem quod scribatur iudici rei quod faciat iustitiam, alias concedentur represalie, nisi primo constet de iustitia denegata.

2 Quitas non potest statuere quod fiat requisitio per literas quod fiat iustitia alias represalie concedentur.

3 Requisitio iudici qualiter fieri debeat, vt represalie possint concedi.

4 Potestas concedens represalias succedit loco deficientis superioris, & supra num. .

5 Pupilli, & miserabiles persone non coguntur litigare in foro aduersarij quinimo iudex eorum scribit iudici alterius ciuitatis vt aduersarium ipsorum cogat alibi litigare.

6 Persone miserabiles que dicantur.

7 Actor de iure canonico etiam potest trahere reum ad litigandum extra propriam diocesim.

8 Quitas ad petitionem suis ciuis, potest requirere aliam ciuitatem, vt compellat aduersarium in ciuitate propria litigare.

9 Represalie, vt concedantur quis requiratur, vt iustitiam faciat, ad hoc.

10 Litigauit si quis in ciuitate, que habet iudices prime, & secūde appellationis & cōtra iustitiā succubuit, qualiter ei succuratur.

11 Represaliarum remedium est extraordinarium, & odiosum.

Represalie nō conceduntur pro modico, & nisi totaliter iuris partis tollatur.

12 Copia superioris quomodo intelligatur quod non possit habere ad hoc, vt procedi possit ad represalias.

Secunda quæstio principalis est de causis cōcedendarū represaliarum, & quæ inter cetera requiritur, quod dominus, gens, vel populus requisitus iustitiā facere neglexerit, seu recusauerit, & superioris copia haberi nō possit: ideo queritur primo quis debeat requirere populum, dominum siue gentem, vt faciant iustitiam. Secundo queritur an possit requiri, vt alterius iudicis iurisdictionem prorogetur, vel arbitros eligat cū ibi nequeat litigare. Tertio queritur quis requiratur, vt iustitiam faciat. Quarto queritur, que iustitia sit sufficiens causa concedendarum represaliarum. Quinto quomodo intelligatur quod superioris copia haberi non possit.

b 1 Ad primum † queritur quis † debeat requirere dominum populum seu gentem, vt faciat iustitiam. Respond, potestas eius qui cōcedit represalias succedit in loco superioris deficientis. si esset, vt dictum est supra in quest. Sed superiorem si esset quis, nō posset adire, & cōqueri de iniustitia iudicis nisi primo ipsum iudicē requisīsset, vt in authen. vt diffe. iud. & de mand. Princip. §. sit tibi quoque tertium. ergo & modo ista pars ad hoc vt possit petere represalias, debet prius adire iudicem primum, & ab eo iustitiam petere vt dictis legibus, que sunt mirabiles ad hoc. imo dico, quod si pars iret ad iudicem suum, & diceret domine, scribas tali iudici, qō faciat iustitiam, alias concedat represalias quod iudex eum

2 audire nō debet. d. §. sit tibi quoque tertium. Dico etiam quod ciuitas non potest de hoc facere statutum videlicet, quod sufficiat requisitio per literas, & sic vt faciat iustitiā nam ante, quā iustitia non sit denegata, non pertinet ad cognitionem superioris, & per consequens nec alterius ciuitatis vbi deficit superior, & sic non potest de hoc facere statutum facit quod dixi supra in quest. iij. Item quilibet reus, vel actor, debet primo iudicem requirere. Ex predictis apparet, qualiter debeat fieri dicta requisitio, debet enim actor offerre libellum cum omnibus solennitatibus debitis quando causa requirit libellum, vel implorare officium iudicis pro executione, quando causa habet paratam executionem, vel reus debet modo debito exceptionem opponere, in casu quandoque requiritur quod vnus iudex scribat alteri iudici scilicet, pro exequenda sententia ab eo lata, vt extra de foro competē. c. Romana. & dixi supra in quest. iij. Item in alio casu quem vide. § priori.

Ad secundum queritur. an possit requiri, vt alterius iudicis iurisdictionē pro

4 roget, vel arbitros eligat cum in dicta ciuitate nequeat actor litigare secure, respondeo vt dixi §. priori. † Potestas enim qui concedit represalias, succedit in locum deficientis, superioris. Videndum est ergo, si superior hoc facere deberet. Et reperio

3 † de iure ciuili hoc debere seruari pro pupillis viduis & miserabilibus personis, maxime si aduersarij potentiam perhorrescunt. C. quando imperatores, pup. & misse. per cog. l. j. in fin. Pro

c istis ergo personis & ciuitas earum proprie possit scribere alteri ciuitati, vt aduersarium dictarum personarum cogeret alibi litigare cum tales miserabiles persone ipsius aduersarij potentiam perhorrescant, quod si non faceret, statim apparet iniustitia.

6 tia. C† Que autem intelligantur miserabiles, declarat plene

7 Azo in summa illius tituli. † De iure vero canonico est latius introductum vt vbicunque quis litigium haberet cum domino, vel cum vniuersitate terre, seu ciuitatis, seu quomodocunque aduersarij potentiam perhorrescat, etiam si non sit de dictis personis miserabilibus, posset per superiorem trahi extra propriam diocesim, vt extra de rescript. cap. statutum. §. cum vero libro vi. plus videtur quod vbicunque actor, & reus sunt diuersarum ciuitatum actor potest trahere reum per superioris rescriptum extra propriam ciuitatem, dum tamen non trahat eum in ciuitatem ipsius actoris, vt d. capi. statutum. §. cum autem actor. quasi presumatur semper, quod forenses cum ciue, in ciuitate propria

8 non litigant secure, per quam decretalem dico, † quod vna ciuitas ad petitionem sui ciuis potest requirere aliam, vt compellat aduersarium extra ciuitatem propriam litigare, & maxime ad petitionem miserabilium personarum, vel cum aduersarij potentiam perhorrescunt, vt dictum est, & super hoc credo ciuitates posse facere statuta. Et hic modus videtur mihi multum equus, & iuri, & rationi consonus.

d 9 Ad tertium a queritur, † quis requiritur, vt iustitiā faciat, respō. vt dictū est potestas concedendi represalias succedit in locum deficientis iudicis superioris: sed de iure antequam adeatur superior, debet primo requiri iudex ad quem spectat prima causa: & ipso negligente, debet requiri prorim⁹, superior qui primo precipiat, vt iustitiaz faciat, qui si non faciat, adeundus est Princeps, vt d. in authen. de man. Prin. §. sit tibi quoq; tertium. & si non est prorimus superior, adeundus est Episcopus antequam eatur ad Principē, vt in authen. vt diffe. iud. in princip. Ex hoc videtur quod antequam quis adeat iudicem terre sue pro petendis represaliis debet adire primum iudicem, & ipso negligente, superiorē, scilicet

populum,vbi populus dominatur,vel dominum,vel regē, vel principem:hoc autem non est indistincte verum. Iam illud qō dicitur de adeundo Episcopo.non arbitror opportunum esse, quia vsus talem constitutionem non admittit.nec Episcopi tali iurisdictione vtuntur in partibus istis. Simile not. extra de treuga ⁊ pace.c.j. ⁊ de rebus eccle.non alie.c.j.li.vj. Ꝫn eo qō dicit authen.hoc ius potrectum.C.de sacrosanc.eccle.nō est de necessitate seruandum,facit quod dicta constitutio,vt diffe ind. nō reperitur approbata ab ecclesia: ergo,ꝛc.in c. ecclesia sancte Marie.extra de constit.sed illud quod dixi de adeundo primū superiorem de populo, vel domino videtur esse verum p dicta iura quādo populus iudex primus requisitus denegat facere iustitiam nil faciendo.ita loquuntur dicta iura. Si vero iustitiam ✳ denegat pronunciando, vel aliquid faciendo contra iustitiam, ✳ tunc si est iudex appellationis, ille proximior debet adiri,ante quam ad auxilium ciuitatis.vel terre propie. vel domini propriꝰ redeat.vt ff.de appel.l.j.§.si quis in appellatione. Si vero iudicem appellationis non haberet,vel appellari nō posset tunc recurreretur pro represaliꝭ ad iudicem suum.est enim quod imputetur illi populo vel domino,cui appellationis iudicē non constituit,ipse vero populus,vel dominus adeundus est.quia contra vel preter leges preteritas nō pōt facere lite pendente, vel finita,vt C.de transact.l.causas.⁊ in auth.in me. litis non fie.sa. for.⁊ dixi plene ff.de iusti.⁊ iure.l. omnes populi.eorū tamē est culpa,vt dictum est.Ex predictis patet, quod si in ciuitate esset aliquod statutum quod manifestam iniquitatem contineret,ita quod si ciuis alterius ciuitatis ibi litigaret.certum est eum posse,non est necesse qō iudex illius ciuitatis requiratur.sed directo poterit quis requirere iudicem suum,qui requirat illam ciuitatem, vt ciui suo iustitiam faciat, ⁊ iniquitatem illius statuti quantum ad ciuem suum tollat: arg.C. de sacrosanc.eccl.authē. cassa.⁊ extra de heretic,cap.statutum ciuitatis.libro sexto.Sed circa predicta dubitatur, pone quod ciuitas vna habet iudices prime,⁊ secunde appellationis, cōtigit quod quis litigauit in causa principali,⁊ in prima,⁊ secūda causa appellationis succubuit contra iustitiā.qualiter succurretur huic? videtur enim destitutus omni auxilio.Iam ad Principem nō potest haberi regressus:quia non licet tertio prouocare:ergo nec ad ciuitatem propriam habere recursum,sed dicendum est,quod si quidem esset sententia lata ob gratiam partis,⁊ inique,tunc posset peti restitutio,⁊ sic posset peti coram maiore,vt ff.de minorib l. prefecti. argumen.C.de accusat.l.absentem, ⁊ ita poterūt peti represalie coram iudice proprio. Si vero sententia esset lata ob gratiam, vel dictum eorum qui regunt ciuitatem,tunc ipsi parti tenerentur ad interesse: quod apparet, quia criminaliter puniuntur.l. penult.C.vt lite pend. ⁊ de his, qui pen.no.l.j. ⁊ sic per consequens tenetur actione in factum ad interesse, vt ff.de fal.l. qui nomine.⁊ ff.pro socio.l.nec quicquam. Si vero sententia esset lata iniquum solum ex iudicis motu.tunc non video remedium contra partem, vel ciuitatem: quia non est quid eis imputetur, sed est remedium contra ipsum iudicem,qui iniquam proprio motu tulit sententiam,de quo remedio dicam.j.ꝛc.

Ad quartum queritur,que iustitia sit sufficiens causa cōcedendarū represaliarū:

Respondeo,quod primo videndum est,quod non sit circa modicum:istud enim remedium represaliarum cum sit odiosum,vt extra de iniur.⁊ damno dato.cap. primo libro sexto. ⁊ est subsidiarium contra ius commune.vt dictum est, nō debet dari pro modico.vt l.scio.ff.de in integrum restit.⁊ ff. de dolo.l.si oleum. §.finali.cum similib. Secundo aduertēdum est,quod per predictam iustitiam ius partis totaliter ledatur, secus si ledatur aliqualiter.C.de prec.Imperator.offer.l.quoties.vt si totaliter iustitiam nō facit.vt C.de ser.fugit.l.mancipia.in fine.⁊ ff.de dam. infe.l.quarta.§.in eum.vel probationem non recipit,vt l.si quādo C.de testib.vel sententiam diffinitiuam iniustam tulit,vt C. de pe.iud.qui male iud.l.j.⁊ ȳ. Si autem partem grauaret ferendo aliquam interlocutoriam, tunc recurremus ad distinctionē que fit an ab interlocutoria possit appellari.vt eo casu esset sufficiens causa,quo possit appellari de iniustitia ad petendas represalias.alias secus. Qualiter autem hec iniustitia probetur, dicam infra,ꝛc.

Ad quintum queritur, quomodo intelligatur, quod superioris copia haberi non possit: Respondeo quadruplex non potest haberi copia superioris de iure,nec de facto,quia nō est ⁊ tunc est clarum:vt dicto c. dominus noster.xxij.quest.ȳ.⁊ quod no.C.de Iudeis.l.nullus. ⁊ ff.qō vi aut clam.l.si alius.§.bellissime.cum gl.sua Quadruplex potest haberi copia de iure sed non de facto.Exemplū,Imperator est modo in Allemania.⁊ de iure est superior,tamen de facto in partibus istis eī non paretur. Vel pone, Ꝫn Barbaria est rector p sancta matre ecclesia,tamen de facto nisi potest propter occupationem tyrannorum,scilicet quod videtur superioris copia non haberi.Quandoque tamen non potest haberi copia de facto.nec de iure. Exemplū, ✳ Aliquis tyrānus occupauit multas terras de facto, non de iure.nō est dominus.⁊ puto recurrendum ad ea que not. Innocent.in c.nihil extra de elect. videlicet qō aut tyrannus ille sua authoritate occupauit,⁊ tunc non habetur pro superiore,⁊ non valeret qō ab eo fieret, vt C. de sacrosanc.eccles. decernimus. Aut fuit electus ab habentibus potestatem facere per vim, vel metum, ⁊ tunc aut hoc non est notorium,sed pro vero domino se gerit,⁊ sic reputatur communiter,⁊ tunc habetur pro superiore vt l.Barbarius.ff.de offic.preto. Aut est publice notum quod est tyrannus non dominus,⁊ tunc non habetur pro superiore nec debet requiri.debet enim sic reputari, licet non sit, vt C.de testib.l.j. ⁊ per alia iura que alleg. Innocent. in d.c.nihil. ꝛc. Quandoque copia superioris potest haberi de iure,⁊ de facto, sed haberi non expedit quia forte expenderetur plus quam sit id, de quo contenditur, vel forte passus iniuriam est pauper, ⁊ tunc etiam puto quod non sit necesse quod adeatur superior, imo sit procedendum tanquam si superioris copia non haberetur, argument. C.de anno.⁊ trib.l.mediterranee.lib.x.⁊ ff.de pignoratitia actio. l.si seruos. siue ex parte iudicis, siue ex parte superioris adiri non possit idem iuris videtur, vt l.j.ff. de diuerl.⁊ tempo. prescrip.ꝛc.

ADDITIONES.

a Tho. D. Haberi non possit. Not.quod vbi dominus negligens habet superiorem a quo sperari potest iustitiam represalie non tenetur licite vide Felyn.in c.postulasti,in ij.declaratione de foro competen.⁊ ponas hic.

b Ad primum. Vide plene per Bart. Socin.in consil.cxv.in.j. vol incip.cum in presenti. Adde qō dicta Bar.in hac questione ij.⁊ iij.refert.⁊ sequitur dominus meus Soci. in consi.cxvij. vo.⁊ dupli.⁊ in consi.cccxxj.vol.ij.

c Pro istis ergo personis. Vide do. Hart. Laud.in tract. de principibus,vbi sequitur dicta per Bar.hic.

d Ad tertium. Vide Bartho. Socin.in consi.cxv.incip.cum in presenti.

✳ Pronunciando. Adde,qō hoc idem consulendo voluit Com. qui refert Bar.hic concord.in consi.lxij.vol.ij.

e Ad quintum queritur. Vide do. Jas.in l. Barbarius.in limita.ff.de offic preto.

✳ Exemplum. Adde tu.⁊ vide Aller.de Imo.in consi.cxxvij. versi.excedit.vol.j.qui allegat Bar.hic.

1 Statutum.vel constitutio permittit represalias, cōdictione illius iuris additur iudex.

2 Represalie de iure communi petuntur manu regia. Represalie permittuntur de iure diuino,⁊ de iure gentium.

3 Represalias concedens non debet habere superiorem.

4 Potestas ciuitatis non recognoscentis superiorem de facto,nō concedit represalias, nisi statuto caueretur, sed regentes ciuitatem.

5 Ciuitas que subest alicui Regi,vel Principi,non potest represalias concedere.

6 Superioris copia ex parte concedentis represalias quis haberi non possit,vt ciuitas subdita illas concedere posit.

Tertia principalis questio est, per quem ille cez represalie possunt concedi. Circa quā queritur. Primo,quo iure adeatur quis,vt represalias concedat. Secundo, quis est ille iudex, cuius potestas debet imploriari pro represaliꝭ concedendis,ꝛc.

Ad primum queritur, quo iure adeatur quis, vt represalias concedat respon.⁊ fuit quidem per statuta terrarum, vel constitutiones dominorum quibus est concessa potestas,tunc iudex adhibetur condictione ex illo statuto,vel constitutione, vel iudicis officium implorabitur.secundum quod ex illo statuto vel constitutione precipitur l.vnica.ff.de condictio.ex lege.⁊ ibi plene dixi. Qualiter autem circa hoc statutum factum est probabiliter illud ignoro,vt extra de constitu.c.j.lib.vj. Si vero querimus de iure communi,tunc aduertendus est quod de istis represaliꝭ concedendis nulla iuris ciuilis cōstitutione cautum est,⁊ rationes,⁊ iura que ad hoc cogunt sunt magis de iure diuino,⁊ de iure gentium,quod licite permittuntur, quam de iure ciuili, vt dixi supra j. quest. Sed illo iure gentium non erat actio,ne ꝑ ista formule agendi sed omnia expediebantur manu regia.l ȳ.in princip.ff.de orig. iuris. Unde dico quod etiam hodie vbi ex iusta causa represalie postulantur de iure communi, non dicitur intentari actio vel ef-

vel officium iudicis implorari, sed magis dicitur requiri manus regia, seu potestas regia, secundum instituta iuris diuini, & gentium, quod a iure ciuili non est immutandum.

Ad secundum queritur, quis est ille iudex, cui potestas debet implorari. Respon. si quidem per statuta edita ab his qui habent authoritatem hoc aliquid est gestum, illi deuendi. Sed si de iure communi loquamur, tunc sicut ex parte illius, contra quem represalie concedentur, requiritur, quod superioris copia haberi non possit, vt dictum est, & sic ex parte concedentis represalias requiritur quod sit talis, qui superiorem non habeat, quod probatur: nam concedere represalias est indicere bellum, licet quadoque iustum bellum non inducatur vniuersaliter ex parte indicentis, vel eius, contra quem indicitur quod vni permittitur alios casu, scilicet particulares homines, & sic in dubio est particularis ex vtraque parte, vt dicam in viij. q. iiij. posset etiam esse vniuersale ex vtraque parte, sed bellum iustum non potest indicere nisi ille qui superiorem non habet, vt ff. de capti. hostes. ergo nec concedere represalias: ita tenet Innocē. extra de restitu. spol. capitulum. Ex hoc sequitur, quod si est aliqua ciuitas que solum de facto non recognoscit superiorem, & regitur per populum, secundum suos ordines, & statuta, quod potestas, & rector illius ciuitatis non posset concedere represalias, nisi eis specialiter aliquo statuto esset permissum. Deberet ergo adiri pro represaliis ipse populus, vel ordo vel apud quem est omnis communis potestas, & hoc puto verum. Item ex predictis sequitur, quod si est aliqua ciuitas que subest alicui Principi, seu Regi, qui nec ipsa ciuitas, nec aliquis officialis Principis, vel Regis, potest concedere represalias, sed ipse solus Princeps vel Rex. Dico tamē quod in omnibus casibus, in quibus dixi supra ij. quest. v. quod superioris copia haberi non intelligitur ex parte contra quam conceduntur in illis intelligendum est superioris copia non haberi ex parte concedentis, & in illis casibus ciuitas subdita Regi, vel Comes Regi subditus posset represalias concedere. Sicut enim in quibusdam casibus propter vrgentem necessitatem permittitur aliquibus quod ius sibi dicant, vt ff. que in fraudem creditorum. l. ait pretor. §. si debitorem. & ff. quod. vi aut clam. l. si alius. §. bellissime. & not C. de Judeis. l. nullus. ita in proposito ex dictis causis poterit ciuitas, vel dominus subditus concedere represalias: quia superioris copiam nō potest habere

1 Represalie ad hoc vt concedantur, sufficit quod petantur manu regia, nec aliqua solennitas iuris ciuilis requiritur.
2 Represaliarum concedendarum causa vera esse debet, & contra quos conceduntur, ius saluum sue defensionis, & numero, z.
4 Represaliarum sufficit ostendere solam concessionem absque processu.
5 Caute i vt fiat processus, & in scriptis redigatur antequam concedantur.
6 Ordo impositus per statutum in petendis represaliis, ille seruatur.
7 Statutum si concedit potestatem officiali concedendi represalias, tunc libellus datur, citatur pars, & lis contestatur.
8 Mandatum habens potest comparere ad defensionem eorum, contra quos represalie postulantur. Item quilibet de populo.
9 Represalie si petantur quilibet de populo ciuitatis comparere potest, ne concedantur.
10 Defensiones que opponantur ad hoc, ne represalie cōcedātur.
11 Represalias iuri petendi quo pacto quis renunciare potest.
12 Iustitiam denegatam modus probandi.
13 Iudex populus, vel gens faciens iustitiam, vel denegans iustitiam, obligatur parti ad interesse.
14 Libellus, quando represalie petantur quid contineat.
15 Represaliarum causa conceditur captura, & detentio ex primo, & secundo decreto.
16 Liber homo in casu necessitatis pro debito alieno capi potest.

Quarta questio principalis est qualiter, & quo ordine represalie concedantur. Circa quod queruntur plura. Primo quo ordine concedātur ab eo, qui non recognoscit superiorem. Secundo, quis sit ordo quando petuntur ab his, quibus est cōcessum per statuta populi, vel per constitutiones alicuius domini. Tertio queritur, parte requisita quis potest cōparere ad defensionem ne represalie concedantur. Quarto, si aliquis compareat quibus defensionibus vti potest. Quinto, qualiter iniustitia denegata probatur. Sexto, an cum represalie cōceduntur permittatur capi, & detineri, vt ex primo, aut secundo decreto, &c.

Ad primum queritur, quo ordine cōcedātur quando petantur ab eo, qui nō recognoscit superiorem. Respon. vt in precedenti, questione dixi. Isto casu non dicitur intētari actio, vel officium iudicis implorari, sed magis dicitur requiri manus regia, seu potestas regia, in instituendo iuris diuini vel gentiū, sed illo iure olim erāt in potestate regia, vnde nullus ordo, nulla solēnitas requirebat, sed illud erat quod regi placebat, dicta. l. ij. in principi. ff. de origi. iur. facit ff. de cōstitu. princip. l. prima. in princip. Unde in proposito dico, quod nulla ciuilis solennitas requiratur, nec libellus, nec alius ordo, nec scriptura, solum ergo illud requiritur, quod ius gentium requirebat, scilicet quod causa propter quā represalie conceduntur fit vera, alias fieret iniuria, & de iure gentium alterum alteri insidiari nefas est. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. Item qō eis, cōtra quos conceduntur, fit salua defensionis facultas, qō est de iure naturali, vel gentium, quod per Principem tolli nō potest, vt extra de re iud. c. pastoralis. §. ceterum. in clemen. Unde credo, quod ille qui haberet represalias sibi concessas a domino Papa, vel populo cum non habetur superior, non habet de alio processu, vel ordine docere, sed sufficit solam cōcessionem ostendere, & omnia alia presumuntur recte acta, cum omnia in potestate concedentis essent, & sacrilegū instar est, & c. l. sacrilegū. C. de diuer. rescript. & l. secunda. C. de cri. sacrile. & hoc verum in territorio cōcedentis. Sed periculum est primo quia gens illa, contra quam fit hec cōcessio represaliarum poterit eodem iure vti contra concedentes, per titu. ff. quod quisque iur. & de hoc dicam infra. Secundo quia si ex aliquo pacto probetur de hoc cognoscit coram arbitris vel alio iudice non subdito ei cui concessit dominus probari quomodo iuste esset processum, ea iustitia que de iure gentium requiritur, vt supra dixi, alias appareret quod iniuste essent cōcesse, & ideo tutius est, quod processus fiat super hoc, & redigatur in scriptis vt cesset omnis scrupulositas, &c.

Ad secundum queritur, quis sit ordo, quando represalie petūtur ab aliquibus quibus est concessum per statuta populi, vel per constitutiones alicuius domini. Respon. si quidem per statutum imponitur, ordo ille est seruandus, super hoc enim ordine potest statui, vt supra dixi in questio. ij. Sed si circa ordinem nihil est statutum, tunc procedit questio. Pone statutum est quod aliquis officialis habeat potestatem concedendi represalias cuilibet iuste petenti, quis ordo seruabitur illo casu: Et certe talis officialis habet potestatem a iure ciuili, quia talia statuta sunt iuris ciuilis. Omnes populi. ff. de iusti. & iure. & ipsius officialis officium implorabitur, & sic secundum ordinem ciuilem erit procedendum, vnde dandus erit libellus, pars citanda & parte comparente lis contestanda secundum formam autb. offeratur. C. de li. contest. parte vero non comparente procedendum erit sicut contra contumacem de iure proceditur, quod declarabo infra in vl. questio. huius questio.

Ad tertium queritur quis, parte requisita, potest cōparere ad defensionē, ne represalie concedantur: Respon. partem requiri intelligo gentem, vel populum, contra quem represalie postulantur, quo casu ad defensionem potest comparere persona quelibet habens mandatum ab illa gente, vel populo, & de hoc non est dubium. Secundo modo potest comparere quilibet de populo illo, vel gente, contra quem, vel quam represalie postulantur, quoniam omnium interest, vt ff. de oper. nou. nunc. l. in prouinciali. §. primo. Tertio, (vt puto) poterit comparere quilibet de populo illius ciuitatis, a qua petuntur represalie. Nam eorum interest, ne represalie indebite concedantur, ne forte ciuitas, contra quam cōceduntur, eodem iure vtatur, & faceret capi homines illius ciuitatis represalias concedentis.

Ad quartum queritur, si compareat aliquis, quibus defensionibus vtatur ne represalie concedantur? Respondeo, quedam sunt defensiones, que causantur ex defectu iuris petentis, de quibus in precedenti dictum est, Quedam sunt que causantur ex defectu persone petentis represalias, de hoc dicetur infra. Sunt etiam quedam alie defensiones. Primo, vt puta si paratus est emendare quod improbe factum est, vt preallegato cano. dominus noster. xxiij. questio ij. quod intelligo, si de hoc satisfiat idonee argum. C. de bo. author. iud. pos. auth. & qui iurat. Secūdo si esset dubium, an esset denegata iustitia, tunc potest petere quod super hoc dubio, an sint concedende represalie cognoscatur, cum ibi non possit litigare secure, secundum ea, que dixi supra ij. q. ij. per easdem rationes. Sed pone, vt de facto sepe accidit in his, qui eliguntur rectores alicuius ciuitatis, & promittunt non petere represalias, an poterit contra eos excipi de

tali promissione: Videtur q̄ non, sicut non valet pactum quod quis non possit laudū reducere ad arbitrium boni viri. Tu dic, vt supra dictum est septus. ¶ Sta enim petitio represaliarum succedit in loco deficientis iurisdictionis superioris: & ideo represalie fi petantur, quasi iniquefit condēnatus, vel iniuste, & fic habet recursum ad ciuitatem suam sicut haberet ad iudicē appellationis, & tunc potest sibi opponi de pacto: sicut enim potest iuri appellandi renunciari vt C. de tempo. appellat. l. fin. & ff a quib. appel. non licet. l. j. §. si quis ante sententiam, ita & huic iuri quod succedit in locum eius. Si vero petat represalias propter aliam iniustitiam sibi factam, vel iustitiam denegatā, & tunc non potest opponi de primo pacto, quia tam nō valet pactum, per quod remittitur delictum futurum. l. si vnus. §. illud. ff. de pact. & l. conuenire. de pact. dot. &c.

12 **Ad quintum** queritur, qualiter iustitia denegata probetur: ℟ Respondeo per acta, per testes: puto etiam quod potest requiri iudex primus, vt actorum copiam faciat: quod si non faciat, istud est iniustitiam facere, vt C. vt lit. penden. l. ū. Est etiam alius modus multum expeditus videlicet, quod, factis omnibus requisitionibus debitis, vt supra dictum est, tunc ille, qui patitur iniustitiam, vel sepati dicit, adeat iudicem a quo intendit petere represalias, qui iterum mittat nuncium, vel ambasiatorem, quod huic iustitiam faciat, nec relationi talis nunciī, vel ambasiatoris stabitur, vt in auth. vt differ. in. j. §. i. vbi dicitur, quod statur literis eius, cui hoc fuerit commissum: sic ergo idem erit in proposito &c.

Ad sextum queritur, an cum represalie cōceduntur permittatur capi, & detineri, vt ex primo
13 aut ex secundo decreto. Circa quod sciendum est, quod iudex, gens, vel populus qui facit iniustitiam vel denegat iustitiam, obligatur parti ad interesse, vt Instit. de oblig. que ex quasi delicto in prin. & ff. de var & extraor. cog. l. si iudex. C. de testibus. l. quando. in fine. C. de ser. fug. l. mancipia. in fi. ff. de magist. conue. l. j. in princip. de damno infec. l. quarta. §. in eum. Unde libellus,
14 † qui datur quando represalie conceduntur, primo debet cōtinere qualiter facte fuerunt requisitiones debite, & fuit iustitia denegata, propter quod partis interest in tanta quantitate, quare petit dictos officiales commune, & homines ipsius condemnari in quantitate predicta sibique concedi licentiam capiendi & detinēdi homines dicte terre, & res ipsorum vsque ad satisfactionē dicte quantitatis: tunc si quis compareret, & ordinarie litigaretur, sententia que daretur pro actore dicte represalie, haberet vim executionis rei iudicate, & illud posset fieri quod fieret de rebus que in causam iudicati caperentur, & ordo
15 est manifestus. Si vero nullus compareret, † tunc debet dari primo licentia capiendi vel detinendi, vt ex primo decreto, vt tedio affecti veniant responsuri, tunc si in contumacia perseuerauerint, perquisita veritate, dabitur licentia capiendi ex secundo decreto, sicut in alijs causis iura sunt vulgaria. Nec mirum, si in causam iudicati capiuntur liberi homines, in quos ciuitas illa contra quam cōceduntur represalie ius habet: quare hoc sit
16 † talias in casu necessitatis. l. pro herede. §. si quid tamen. ff. de acquir. hered. in fi. glo. mag. & ibi not. Sed si statutum aliter disponeret, tunc illud esset seruandum. Possunt enim super his, que expedienda sunt super concedendis represaliȝ statuere, vt in precedentibus dictum est, &c.

ADDITIO.

a Tho. Dip. Manus regia. in ho. quod dicit Bar. hic, quod ille qui non recognoscit superiorem, non teneatur seruare ordinem, & quod nulla solennitas requiritur, nec libellus, nec alius ordo, nec scriptura & quod habens represalias ab eo non debet alio processu docere, sed sufficit solam concessionē ostendere, omnia alia presumun ur tanquam manu regia facta. Ita dicit Bal. in consi. cxij. in ū. vol. incip. quatuor ad probādum. in prin. & alleg. Bar. hic & inducit dominos Venetos qui non recognoscunt superiorem, qui concesserunt represalias contra dominos de Scala testas de Arimino.

1 ℟ Represalie conceduntur incolis, qui munera, & grauamina cum ciuitate soluunt.
2 ¶ Priuilegia alicuius artis, quis non habet, si artem non exercet.
3 Represalie conceduntur ciuibus non subiectis, & factiones cōmunis non facientes ex priuilegio.
4 Licet nō faciēs factio es ex cōtumacia, si petit represalias, ciuitas potest illas ei denegare, alius autem conqueri nō potest.
5 ℟ Represalias petēs, phat duo, scilicet se incolā, & munera subire.
6 Prelaturam habens in ciuitate, an dicatur ciuis.
7 Ciuitas an possit concedere represalias ciui suo ex conuentione contra ciuitatem originis. & num. 9. vbi quod sic.
8 Ciuitatis potestas est maior in ciuem quam potestas patris in filium.

10 Represalie non conceduntur forensibus.
11 Represalie non possunt concedi ei qui post factam iniustitiam effectus est ciuis, vel incola.
12 Potestas, stipendiarij & scholares habētur pro ciuibus in loco vbi exercent officium, stipendium merentur, & studentes quo ad omnia.
13 ℟ Represalie, quando, & quo casu possunt predictis concedi.
14 Statutum quod ciues vnius ciuitatis tractētur, vt ciues, quo modo intelligatur, & quando represalie talibus concedi possunt contra tertiam ciuitatem.

Quinta principalis questio, quibus represalie sunt cōcedende: circa quod quo runtur plura. ¶ Primo an represalie sint concedende, & an sint cōcedende incolis. Secūdo an ciuibus nō subiectis iurisdictioni seculari, vel non facientibus factiones communis. Tertio queritur an ciuibus nostris ex conuentione possint concedi represalie contra ciuitatem originis, vel econtra. Quarto queritur an ei qui postquam passus est iniuriam factus est ciuis, sint represalie cōcedende. Quinto queritur, quid de his, qui pro ciuibus habentur ex lege vel statuto. Sexto queritur, quid si ciues vnius ciuitatis in alia ciuitate debent tractari, vt ciues illius ciuitatis, an ibi possint petere represalias contra tertiam ciuitatem, vel non, &c.

a **Ad primum** queritur, cum represalie fint cōcedende, an sint cōcedēde incolis: ℟ Respō-
1 si quidē est talis incola qui munera, & grauamina ciuitatis quę colit subīt, tunc ei sunt cōcedēde represalie ex causis legitimis.
⚹ si vero nō subīt ibi munera, & grauamina, nec ad ea scribi se facit, tunc ei non sunt concedende represalie. Hoc probatur per regulam iuris, qui sentit onus, debet sentire commodum, & econtra, vt C. dē furt. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda ff. de reg. iur. l. secundum naturam. extra de reg. iur. c. qui sentit. lib. vi. Secundo per l. qui sub pretextu. C. de sacrosanct. eccles. & C. de collegiat. l. j. lib. xi. Tertio quia illi proprie dicuntur municipes, qui munera simul subeūt, vt ff. ad munic. l. j. in prin. ergo & ei qui nō subit munera, non competunt priuilegia municipum. Quarto,
2 † qz nō habet quis priuilegia alicuius artis, vel ciuitatis, vel officiī, nisi qui re ipsa illud gesserit, vt C. de consul. nemini. lib. xij. Facit ff. de erecu. tut. l. fi. in prin. & C. de testa. mil. l. ex corpore. & C. de test. mil. l. scriniarijs. & l. ne quidam. Quinto, qui terrauē & incolam tacite celebratur quidam contractus vtro citroque obligatorius, est enim incola obligatus ad munera. ff. ad munici. l. j. in princi. & l. incola. iam est ciuitas ad defensionem, & protectionem ipsius, & idem in quolibet domino, vel rectore. l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. presi. ille autem, qui non implet contractum ex parte sua, non potest petere, quod sibi impleatur, vt ff. de actio. empt. l. Julianus. §. offerri, vnde ille qui munera non subīt non potest petere represalias.

Ad secundum queritur, an ciui non subiecto iurisdictioni seculari, vel non facienti
3 ti factiones communis, sint represalie concedende: † ℟ respon. Quidam sunt ciues non subiecti iurisdictioni, & nō facientes factiones communis ex priuilegio, vt clerici, vt C. de episcopis. l. ū. auth. statuimus. & authen. item nulla comunitas. Item priuilegiati propter dignitatem secularem. vt C. vt seniores. l. & ff. de vac. mu. per totum, & istis sunt concedende represalie. Item priuilegium in eorum fauorem concessum redūdet in eum. l. quod fauore. C. de legib. l. nulla. ff. eo. facit auth. sed episcopis dignitatis. C. de epis. & cler. & in corpore, vnde sumitur, facit etiā C. de decur. l. neque Dorotheum, libro x. vbi Imperator interpretatur legem, que dicebat, q̄ filij sequantur matrem, si non sequuntur patrem. Ex quo intelligatur, si non sequuntur patrem priuilegio. d. l. neque Dorotheum. versi. Et est de clericis ex
4 pressum lxxvi. dist. c. Maximianus. Si vero ex quadam contumacia non faceret factiones, tunc ciuitas sua, a qua petere represalias, posset ei denegare, vt ff. ex quib⁹ caus. maior. l. sed & si per pretorem. §. sed & si dum decreto. si tamen ciuitas faceret alius non posset de hoc conqueri, argum. C. de iure emphyt. l. & quod not. ff. si ager vectig. vel emphyt. l. j. & ū. vbi dicitur q̄ propter pensionem non solutam licet domino volenti emere pellere, quasi dicat, extraneus non potest de hoc conqueri, & hoc dicit glo. parua. in l. ū. ff. si ager vectig. Sed dices tu, quare in precedenti questione dictum est incolam non subeuntem munera esse repellendum a petitione represaliarum: ℟ Respon. sola voluntate in ciue perficitur obligatio inter eum & ciuitatem, que mutari non potest. l. assumptio. ff. ad munic. sed incola non nisi recipiatur a ciuitate l. j. in princip. ff. ad munic. ibi recepti in ciuitatem, &c. potest enim ciuitas nō eum recipere. argumen. ff. de leg. l. fi. Vides ergo quod ille qui petit represalias, vt ciuis, debet probare se ciuē, & ad hoc consulo, quod fiat specialis articulus.

Si vero

5 Si vero petit represalias, debet probare duo, scilicet, se incolam, & se subire munera. vel feciſſe eſtimum. & ſimil. Hic autē poſſet dubitari, vtrum forenſis qui habet in hac ciuitate prelaturam vel occaſionem vel eſt hic monachus, dicatur ciuis huius
6 ciuitatis, & quid de aliquo cap. faciente hic reſidentiam, & hoc plene dixi l. lectu. ff. ad municip. l. i.

7 **Ad tertium** queritur, tan ciuibus noſtris ex conuentione poſſint cōcedi represalie cō tra ciuitatem originis, vel contra? Et videtur quod non, per regulam poſitam ff. de vſufructu. l. ſi ſeruo. §. regulariter. & de verb. oblig. l. liber homo. in princip. vbi dicitur quod ex quo facto queritur mihi ius ex eodem, ſi agatur, & fiat metu, non obligabit in propoſito ſi per aliam ciuitatem huic ciui fieret iniuria, ciuitati originis quereretur ius concedendi represalias: ergo ex eo quod iſta ciuitas facit cum illo ſuo ciue originario, contra eum non poteſt agi, & ſic represalie concedi. Secundo probatur, quia duabus ciuitatibus ad idem concurrentibus prefertur ciuitas originis, vt ff. ad municip. l. aſſumptio. §. filius. & no. C. ō incol. l. cunctos. lib. x. ergo hic in faciendo iuſtitiam prefertur ciuitas originis, & ſic contra eam non poſſunt concedi represalie. Tertio ſic. Non eſt dubium, quod ciuitas originis poterat ſtare in ius cum eum antequam efficeretur ciuis ex conuentione alterius ciuitatis, & alia ciuitas de hoc non potuiſſet conqueri, vnde cius per conuentionem poſtea factam non poterit iuri originalis ciuitatis ſeu originis preiudicare, ipſa ciuitate originis non conſentiente, vt ff. de pac. l. fina. & l. ſi vnus. §. ante oia. eodem tit. C. res inter al. acta. per totum. Quarto probatur a ſimili, fructuarius poteſt nunciare nouum op⁹ aduerſus omnes preter dominum vt l. i. in fi. ff. de ope. noui nūcia. ita ciuitas, que habet ciuem ex conuentione poterit concedere represalias aduerſus omnes preterquam aduerſus dominum. ff. de publicia. l. penult. Quinto, quia ſi quam iuſtitiam ciuitas originis fecit, videtur ſibi magis feciſſe, quam alij ciuitati, vt. ff. ad legē Aquil. l. legis Aquilie actio debitori. Sexto, videtur caſus. ff. ad municip. l. de iure quod de his, que queruntur inter ciuitatem & ſuum ciuem ſolum coram iudice ſue ciuitatis agitur. Et ſic concluditur quod ſicut ſi ciuis originis faciat iniuſtitiā, alia ciuitas non poteſt ſe impedire. Item ecōtra, quod ciuitas originis non poteſt ſe impedire de his, que facit ciuitas extra conuentiones. Septimo, quia represalie ſunt quoddam remediū extraordinarium, ſed tale remedium non debet dari contra ciuitatem originis, quia ciuitatis poteſtas eſt maior in ciuem ſuū, quam poteſtas patris in filium. l. ū. ff. de iuſti. & iure. & l. poſtliminium. §. filius quoque familias. de capti. Sed contra patrem auxilium extraordinarium non datur, vt C. qui, & a quer. quos. l. fin. ergo nec contra ciuitatem originis. Econtra videtur, & vna poſſit contra aliam represalias concedere. Primo, quia quādo ſunt duo, qui habent vnum ſubditum, quilibet poteſt defendere eum cōtra iniuriam, que eiinfertur ab alio. Exemplum, Pater habet filium ſubditum & ciuitas ſimiliter. d. l. ū. ff. de iuſti. & iure. & l. poſt limi nium. §. fi filius. de capt. ſed ſi pater deliquit in filiū ciuitas punit eum, vt ff. & C. ad leg. Pom. de parri. Et ſi ciuitas procederet cōtra eum filium, pater admitteretur pro ſuo intereſſe ad defenſionem filij, vt C. de accu. l. ſi cuiuſdam. & arg. ff. de appel. l. nō tantum. & l. Lucius. eo. tit. ita in propoſito vna ciuitas cōtra aliam ad defenſionem ſui ciuis poterit concedere represalias. Secundo ſic. Quādo ſunt plures qui habent in re, licet vnū ius ſit potentius altero tū etiā ille qui habet ius debilius, poterit agere contra illum qui habet ius potentius, ſi rem illam damnificat. l. ité. §. ſi. & l. ſeq. & l. ſi dominus ſeruū. ff. ad l. Aquil. ita etiā in propoſito ciuitas, que habet illum ciuem ex cōuentione, licet habeat illud ius debilius quam ciuitas originis, tamē pro eo defenſione poterit ſibi concedere represalias. Tertio ſic, Licet duo ſint domini eiuſdem perſone, tamen ſi vnus in illam delinquat poteſt ab alio coerceri, vt ff. ad leg. Aquil. l. ſed & ſi commu
9 nē ſeruū. ita in propoſito. Quarto ſic, Pro propulſanda iniuria poteſt quis conuocare amicos, vt de vi & vi arm. l. ū. §. eum igitur. & ibi no. & no. extra ō homic. c. ſignificaſti. ergo multo magis paſſus iniuriam poterit conuocare ciuitatem, cuius eſt ciuis. Soluitur. Dicendum eſt quod vna ciuitas cōtra aliam poterit represalias concedere, quod probatur, quia poteſtas concedendi represalias ſuccedit in locum ſuperioris, vt dictum eſt ſupra in queſt. i. & ū. nō eſt dubium quod ſi ciuitas mea mihi faciat iniuſtitiam, poſſum adire ſuperiorem, vt ff. quod met. cauſa. l. metū. Animaduertendū & de dolo. l. ſed & ex dolo. §. i. ita ergo in propoſito, & ad hoc cōcludebāt omnes rationes facte pro hac parte. Preterea poteſtas ciuitatis, vel alia quecunque tunc attēditur, cum bene gerit, vel iuſtitiam facit, non cum aliquem ſpoliat vel facit iniuſtitiam, vt ff. pro empt. l. qui fundum. § ſi tutor. & de furt. l. interdum. §. qui tutelam. & ibi not. vnde in propoſita queſtione quando ciuitas facit iniuſtitiam ciui ſuo, non vtitur poteſtate, quam habet in eum. Sicut ergo contra ciuitatem extraneam, ita contra illum poſſunt licite represalie concedi, aliis cō currentibus, de quibus in precedētibus dictum eſt. Et per hoc apparet reſponſum, quaſi ad omnia allegata in cōtrarium. Non obſt. ff. ad municip. l. de iure, quia illud eſt verum quod primo ō bet agi coram illo iudice, tamen ſi denegat facere iuſtitiam, vel facit iniuſtitiam, & non habetur copia ſuperioris, recurritur ad remedia represaliarum.

Ad quartum queritur, an ei qui poſtquam paſſus eſt iniuſtitiam factus eſt ciuis, ſint represalie cōcedende? Ad cuius declarationem primo ſciēdum, quod represalie non poſſunt concedi forenſibus. Ham
10 conceſſio represaliarum eſt quod immodo iuris gētium, vt dixi ſupra tertia queſtione. ū. & iij. queſt. i. ſed illud quod quis facit ad tutelam corporis ſui, fit licite, vt l. vt vim. ff. de iuſtit. & iure. & intelligo, ſuum corpus, ſiue loquamur de corpore indiuiduo, ſiue de corpore miſto, vt de vna ciuitate, vel collegio. Iſta enim appellantur corpora, vt ff. qō cuiuſq; vni. no. l. i. in princ. & de colle. illic. l. i. & ſuper rub. no. vnde ciuitas pro eo, qui eſt ō corpore ſuo defendendo ab iniuriis poteſt concedere represalias, nō pro eo qui eſt extra corpus ſuum. Pro hoc eſt quod in decretis ij. q. i. c. multi. circa medium, ibi, quid enim mihi de his qui foris ſunt iudicare, quaſi dicat de his qui ſunt extra noſtrum corpus nō p
11 tinet ad nos iudicare. Hoc premiſſo ei, qui tempore denegate iuſtitie erat forenſis, licet poſtea efficiatur ciuis, vel incola, non poſſunt de iure concedi represalie. intelligitur de ciue tempore facte iuſtitie nec tale ius tranſit ad nouam ciuitatem. ff. de ſer. corrup. l. doli. §. fina. & l. i. §. ſi ſeruus. ff. de poſi. & de actio. & oblig. l. quecunque. & ibi ſunt concord in glo. & c.

b **Ad quintum** queritur[b] quid de his qui pro ciuibus habentur ex lege, vel ſtatuto quo ad quid. vt poteſtas. ſtipēdiarij ſcholares. & ſimiles? Circa
12 quod eſt ſciendum, quod poteſtas alicuius ciuitatis efficitur ciuis illius ciuitatis, ſeu pro ciue habetur, vt lib. x. C. de incolis. l. ciues. & ibi not. per glossam. Item milites ſeu ſtipendarij habentur pro ciuibus in locum vbi ſtipendium merentur. & ibi forum ſortiuntur, vt ff. ad municip. l. municeps. & not. in d. l. ciues. &
c ff. de iud. l. heres abſens. §. i. in ij. gl. magna. Item ſcholares in terra ſtudij, licet ibi nō efficiantur ciues, vt l. lex Cornelia. §. domum ff. de iniu. & C. de incol. l. ū. lib. x. ff. de iud. l. heres abſens §. primo. in glossa ſuper verbo, domicilium. & tamen in dicta terra habentur, & proteguntur a rectore ipſius terre, vt ciues, vt l. prima conſtitutione. ff. §. penultimo. & C. ne fil. pro patre. auth. habita. Aduertendum etiam quod predicti non habentur, vt ciues quo ad omnia, ſed quo ad qd. Nam poteſtas vel rector huius ciuitatis non poteſt hic conueniri, niſi pro his que hic contraxit, vel ratione officij, vt l. ū. §. legatis. ff. de iudi. ibi, vel ſi qui iudicandi cauſa accerſiti ſunt, conſuncto §. omnes. in ead. l. Et idem intelligo de ſtipendiarijs & ſcholaribus. Et ita debet intelligi quod not. in d. l. heres abſens. §. i in ij. gl. mag. ff. de iudi. ſcilicet quod ſcholares ſortiuntur ibi forum pro his que ibi cōtra
13 xerunt. Hoc premiſſo, ſicut predicti habent ius ciuis limitare, ita habent limitare ius petendi represalias in terra predicta. Nam ſi poteſtas in his quos ſecū ducebat cauſa officij, vel milites in his que cauſa militie, vel ſcholares in his que cauſa ſtudiorum ſecum ducebant vel reducebant paſſi ſunt iniuſtitiam, vel iuſtitia denegata fuit eis, quia quo ad illos ciues non ſunt: ergo, &c. vt ſupra proxi. dixi.

Ad ſextum Queritur, ſi ciues vnius ciuitatis in alia debent tractari vt ciues illi⁹ ciuitatis ex pacto vel ſtatuto an ibi poſſint petere represalias contra tertiam ciuitatem. Circa quod ſciēdum eſt qō per predicta verba, ſcilicet tractentur vt ciues, non efficiuntur ciues: argu. ff. de verb. ſignifica. l. mortis appellatione. & quod ibi no. per gl. & Ja co. de Aret. Item predicta verba hoc important in his que ibi tractare poſſunt, alias de iure addatur iſta qualitas, ſcilicet, quod tractentur vt ciues, quod prodeſt ad multa propter ſtatu
d ta, que faciunt differentiam inter ciues, & forenſes. Hoc patet extenore ipſorum verborum quia nullam poteſtatem dant, ſed ſolum modificant quod tractentur vt ciues. Simile dicit lex qō tutor loco domini habetur, quod intelligitur in his, que de iure facere poteſt, vt ff. pro emp. l. qui fundum. §. ſi tutor. Sed ſi alias in dicta ciuitate non poterat petere represalias, ergo nec modo poterit. Dico tamen quod poſſent eſſe verba ita late cōcepta & poſſet eſſe tanta confederatio duarum ciuitatū, quod eſſent quaſi, vt vnum corpus & quelibet ciuitas poſſet de ciue alterius ciuitatis, ſicut de proprio ſuo ciue facere, vt ff. de capt. l. nō dubito & tunc poſſet petere ibi represalias, ſicut ciuis illius ciuitatis, hoc autem factum eſt.

ADDITIONES.

a Tb.B.¶Ad primum. Vide Bart.in l.j.ff.ad municip.in vſi. ꝟ.ex iſta.ꝛ ibi vide Alex.in addi.ꝛ ibi apoſtil.meam.ꝛ Bar ſ.in j.qui.ff.vꝟ.queſt prin.ꝛ Alex.de Imo.in conſi.xli in vꝟ.vol. incip.ex multis que in themate.in j.col.ꝛ ſeq.ꝛ Bapti.Seue.in l. j.C.de ſumma Tri.ꝛ fide cathol.

✳ B L.¶Subꝟt.Adde quod hoc dictum refert,ꝛ ſequitur preceptor meus Soc.conſi.ccxcꝟ.

b Tho.Dip.¶Ad quintum queritur. Vide Bart.in l.ſi marit⁹. ſ.j.ff.de adult.ꝛ ibi Ale.in addi.ff.de addult.ꝛ vide apoſtil meã Bar.in l.heres abſens.ſ.proinde.ꝛ ibi Alexan.in additio.ff.de iudic.

c ¶Scholares.No.quod dicit Bar.hic quod ſcholaris non pōt in loco ſtudiꝟ conuenirꝟ ex cōtractibus alibi geſtis.ꝛ vide Phil. Franc.in c.Romana.ſ.nec etiam.de foro comp.lib.vi.

d ¶Differentiam. Vide in l.ſi maritus.ſ.legis Julie.de adult. ff.de adulte.

1 ¶Repreſalie contra rectorem ciuitatis forenſem, qui iniuſtitiam fecit,quando concedi poſſunt.

2 Officialis qui fecit iniuſtitiam de qua durante officio poterat conueniri,ſi conueniretur in loco proprio, debet ad locum officꝟ remitti.

3 Repreſalie,contra officiales ꝛ poteſtates faciētes iniuſtitiam, quando concedi poſſunt.

4 Conſilium vt officiales ¶Poteſtatis non teneantur pro iniuſtitia per ¶Poteſtatē facta,ꝛ contra eos repreſalie nō concedūtur.

5 Repreſalie contra conſules,ꝛ priores ciuitatis facientes iniuſtitiam concedi poſſunt.

6 Repreſalie poſſunt concedi contra ſingulares homines ciuitatis.

7 Homo liber pro alio capi poteſt neceſſitate exiſtente.

8 Repreſalie poſſunt concedi contra terras ſubditas ſimpliciter, non ſi ſunt ſubdite quo ad quedam.

9 Repreſalie poſſunt concedi contra certum genus hominum ciuitatis denegantis facere iuſtitiam.

SExta principalis queſtio eſt, contra quos repreſalie concedantur. Circa quod queritur primo,an cōtra rectorem ciuitatis forenſem, qui iniuſtitiam fecit,vel iuſtitiam denegauit poſſint concedi repreſalie. Secundo, an contra officiales dicti poteſtatis, ſeu rectoris poſſint repreſalie concedi. Tertio, an contra conſules,ſeu priores ciuitatis poſſint repreſalie concedi. Quarto⁹ queritur,an contra ſingulares homines qui nihil habent facere in regimine,vel in officio ciuitatis poſſint repreſalie cōcedi. Quinto,vtrum repreſalie poſſint concedi contra homines terrarum ſubditarum quo ad quedā non tamen ſimpliciter. Sexto, vtrū repreſalie poſſint concedi contra certum genus hominum ciuitatis denegantis facere iuſtitiam.

Ad primum queritur an contra rectorem ciuitatis forenſem,qui iniuſtitiam fecit repreſalie poſſint concedi. Ad quod dicit Jacobus de Belui.in queſtione ſua quam ponit authent.vt non ſi.pign,quod contra eum concedi poſſint, argumen.ff.quod quiſque iur.l.j. extra de ſenten.ex communicatio.c.Romana.ſ.caueant.lib.vi.Mihi autem videtur ſic dicendum,aut poteſtas facit talem iniuſtitiam pro qua non poteſt conueniri durāte officio,vt ff.de iudi.l.pars literarum de iureiuran.l.nec magiſtratibus.ꝛ tunc contra eum non poſſint concedi repreſalie. Ratio, quia nec iudex ſuperior habet durante officio,in cuius locum ſuccedit ius cōcedendi in eum repreſalias,vt dictum eſt,ꝛ finito officio,non poſſunt ſimiliter concedi,niſi requiſito iudice,qui habet eum ſyndicare, ſicut in quolibet alio primato debitore,vt dictum eſt ſupra vꝟ.queſt.iiꝟ. Iudex autem terre proprie ipſius rectoris debet requiri,vt infra dicam.Aut rector ille fecit talem iniuſtitiam,de qua durante officio poteſt conueniri,ꝛ tunc durante officio, poterunt repreſalie contra eum concedi eadem ratione precedentibus ſolēnitatibus requiſitis. Iudex autem ciuitatis proprie illius poteſtatis ſeu rectoris non debet requiri,quia ibi talis cauſa nō debet agitari.imo ad locum officꝟ oporteret remitti,vt C.vbi de ratiocin.agi.opor.l.ꝟ.ꝛ C.vt omnes iudi.tam ciui,quam crim.poſt depo.admi.ꝛc.l.vnica.ꝛ in authen.vt iudi.ſine quoquo ſuffra.ſ. neceſſitatem.

Ad ſecundum queritur, an contra officiales, poteſtates ſeu rectores,poſſit cōcedi repreſalie: Jaco.de Belui.in predicta queſtione dicit,q3 ſic. Ego dico,quando q3 ſunt aliqui officiales,qui expreſſe iuerunt rectorem ad talē iniuſtitiam faciendā ꝛ cōtra illos ſine dubio poſſunt cōcedi repreſalie,vt l.nullā.C.de exec.ꝛ exac.lib.xꝟ.

a Quidā ſunt⁹,qui expreſſe cōtradixerūt,ꝛ cōtra illos non poſſunt repreſalie concedi,vt C.de appel.l.quoniam iudices.ꝛ Lon-
4 nes iudices.in fi.de decur.lib.x. Et ideo cōſilium eſt officialis, quando talia occurrunt,quo proteſtantur q3 non conſentiunt, ꝛ quod illa,que fiunt,non fiunt de iure,ꝛ de hoc fiat inſtrumentum, hoc ibi videtur requiri.d.l.quoniam iudices. Quidā ſunt officiales,qui nec conſentiunt,nec cōtradicunt,q3 forte ſunt abſentes,vel ignorantes,cōtra illos nō poſſunt cōcedi repreſalie. l.j.in princ.ff.de magi.conue.ibi, preſentes, ꝛc.in gloſ.ibi poſita, in verb.eos.Quidā ſunt officiales preſentes,qui non contradicunt,nec conſentiunt,ꝛ tunc eſt aduertēdum quod quidam ſunt officiales ad ea,que ſunt mere facti,nec conſilia requiruntur,vt notarij,berouarij,ꝛ ſimiles,ꝛ tunc etiam contra hos non poſſunt concedi repreſalie qui nō poſſunt reſiſtere domino ſine dedecore,ideo reſiſtere nō tenentur.l.vnica.ſ officiū.C.vt omnes iudic.tam ciui.quam crimi. Nec obſt.quod glo.ibi in verb.debito tamē honore,dicit eſſe correctum, quia verum eſt in caſu illo q3 quilibet poteſt reſiſtere fugienti, non autē alijs caſibus ſic notatis.Quidam ſunt officiales,qui adhibentur ad conſentiendum,ꝛ contra iſtos,ſi non contradicunt, poſſunt concedi repreſalie.d.l.quoniam iudices.cum ſimi.ꝛ hoc,ſi ſciuerunt: alias ni eſt quid eis imputetur. Sed ſi dubitatur, an officialis fuerit preſens, vel abſens,ꝛ vtrum fuerit ſciens, vel ignorans, qui preſumatur in dubio,cogita per te ipſum.

5 Ad tertiuꝫ †queritur,an cōtra cōſules,ſeu priores ciuitatis iuſtitiā denegantes poſſunt cōcedi repreſalie: Jac.de Bel.in q.predicta diſputata per iura allega.ſ.in hac q.j.dicit quod ſic,quod intelligo verū cōtra priores.vel conſules preſentes: ſecus cōtra abſentes.vt d.l. prin.ff.de mag.conue.tūc enim contra illos abſentes non poſſunt cōcedi repreſalie,tanquam contra conſules,ſeu priores,ſed tanquam contra quoſlibet alios de populo,vt dicam ſ.proxime.

b Ad quartum bqueritur,an cōtra ſingulares homines, qui nihil habēt facere in officio,vel regimine ciuitatis poſſunt repreſalie cōcedi: Jaco. Bel.in predicta diſputatione dicit, quod nullo modo poſſunt contra tales repreſalie concedi: quia pro debito ciuitatis non tenentur homines ſingulares, vt ff. quod cuiuſque vniuerſitatis.ſicut municipū.ſ.ſi quid vniuerſitati.quod met.cauſa.metum.ſ. animaduertendū.ꝛ de dolo.l.ſed ex dolo.ſ.j.ꝛ de regul.iuris ſ.refertur.ꝛ extra de ſent.ex.excommu.c.Romana.ſ.rurſus
6 tatem libro ſexto.† Sed mihi videtur contrarium per ea,quod minus noſter.xxiiꝟ.q.ꝟ.vbi dicitur gēs.vel ciuitas plectitur,tota ergo gens ciuitatis plectitur. ¶Preterea,licet ſententia excommunicationis non poſſet ferri in vniuerſitatem,vt d.Romana tamen fertur ſententia interdicti, que ligat in quolibet populo etiam innocentes,vt c.ſi ſententia.extra de ſenten.excom.lib.vi.Si ergo pōteſt hominibus ſingularibus propter delictum interdici eccleſiaſticum ſacramentum, ꝛ ſepultura.multo magis poſſunt eorum bona temporalia auferri,ꝛ poſſunt capi propter quod interdicitur ei vti propria libertate.hec enim animam non ligant. ¶Preterea,concedere repreſalias eſt quoddam bellum particulare,indicere vt ſupra dictū eſt,a concedentibus,ſed in illo bello etiam innoxij capiuntur,ergo,
7 ¶Hoc probatur in d.c.dominus noſter. ¶Preterea,licet aliquis capitur,ſit innocens, tamen ciuitas habet ius mercatum cauſa neceſſitatis poteſt capi,vt diximus ſ.j.q.ꝟ.pro hoc.vſ. feud.ꝛ de ſtat.contra libertatem eccleſie.ſ.i.ꝛ ſ.ſi vero dominus.ꝛ C.de ſacroſanct eccleſ.auth.caſſa.ibi,bona eorum pertum noſtrum imperium ab omnibus occupentur.ꝛ C.de hered. ꝛ auth.ſi vero dominus,ꝛ ſic contra omnes poſſunt concedi repreſalie de conſuetudine obſeruatur. Sunt tamen quidam qui dicūt non poſſunt vigore repreſaliarum, ſic generaliter concellarum de quibus dicemus ſ.in ſeq.q.princi.

c Ad quintum c'queritur vtrum repreſalie poſſint concedi cōtra homines terrarū ſubditarum,quo ad quedam,non ſimpliciter? †Reſpon.quedā ſunt terre ſubdite alicui domino,terre,vel ciuitati, vel principi ſimpliciter,ſed in quibuſdam ſunt priuilegiate, vt habeant certa iuriſdictiones,ꝛ exceptiones,vt ſunt multe in multis regnis: contra iſtos poſſunt concedi repreſalie: quia vere ſubdite ſunt argumen.l.Titius.C.de operis libert.ꝛ de liber.cauſ.l.ſi.Quedam ſunt terre, que ſimpliciter ſunt libere, ſed ſe ſubmittunt quo ad quedam,ꝛ ſunt multe terre ſubdite huic ciuitati,ꝛ contra iſtas non poſſunt concedi repreſalie propter delictum ciuitatis vel domini,qui eas habēt ſubditas:quia ille ſunt libere,vt ff.de capt.l.non dubito. ¶Propter delictum tamen ipſarum terrarum ſubditarum poſſunt concedi, ſicut ſi poſſet eis iuſtum bellum indici,ſi denegarent tranſitum per territorium eorum.vide q.ꝟ.c.notandum,ꝛc.

Ad ſecundum

6 **Ad certum** queritur, vtrum † represalie possint cō cedi cōtra certum genus hominum ci uitatis denegantis facere iustitiam? Ad quod dico, sicut inder qui exequitur sententiam, debet capere res que non sunt in cō troversia, si potest, ita concedens represalias (quantum potest) cum minori scandalo potest cōcedere, vt capiatur certum gen hominum, vel res, vel quod quilibet homo ciuitatis contra quē cogitur soluere certam quantitatem, cum transit pro persona, vel pro estimatione rerum. Et hec omnia vidi obseruari de facto secundum diuersitatem locorum.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ Quidam sunt. Vide per Bar. in l. quoniam indices, & ibi Aler. in addit. C. de appell.

b ¶ Ad quartum. Vide per Paul. de Cast. in cōsil. cccxiiij. incip. super eō quod primo loco, in secundo dubio, & ibi videas omnino, qui concludit in ciue, quod represalie non extenduntur ad filios, & personas natas post represalias, & vide Aler. de Imo. in li. quis iniquum. §. fina. in addit. Bart. que incip. facta. ff. quod quisque iur.

¶ Ad quartum. Vide Bart. in l. nō dubito. ff. de cap. & postlim. reuer. & ibi Alexan. in addit. & ibi vide me am apostill. facit quod consulit Bal. in fauorem forensium, in consil. cxj. in j. vols. incip. quatuor. in fine.

1 ¶ Represalie concesse contra ciuitatem possunt exerceri contra eius incolas subeuntes tamen munera.

c 2 Homines de Florentia, & homines Florentini idem important.

3 Represalie an possit concedi contra ciues alibi morā trahentes.

¶ Ius Florentinus alibi habitans, dicitur Florentinus, si sui subeunt ibi munera.

4 Represalie non possunt concedi contra ciuem ciuitatis concedentis qui etiam sit ciuis ciuitatis, contra quam conceduntur.

5 Represalie non conceduntur contra mulieres, vt personaliter capiantur.

6 Represalie contra clericos exerceri non possunt.

7 Represalie non exercentur contra scholares, nec contra nuncios nec famulos eorum.

Non exercentur contra scriptores, & bidellos, & numero 8.

Non exercentur contra patrem scholaris visitantem filium in studio, & num. 9.

10 Scholarem esse probatur ex qualitate rerum, quas defert ex cō suetudine eundi & redeundi.

11 Represalie non exercentur contra ambasiatores.

Ambasiatorem quem esse probatur per literas. Nō exercentur contra testes, qui causa testimonij accedunt, vel contra eos qui inuiti trahuntur nec contra eorum famulos, & num. 12. Contra euntes ad nundinas in loco nundinarum nō exercentur, in alio loco, & num. Non exercentur contra euntes ad indulgentiam nec contra eorum famulos & num. 14. Nec contra tenētes hospitium in loco vbi sunt indulgentie. & num. 15. Nec contra applicantes vi ventorum in aliquo loco. & num. 16. Nec contra eos qui in ius vocari non possunt de iure communi & num. 17.

Circa primum principalis questio est, si represalie simpliciter concedantur cōtra homines & personas alicuius terre contra quas possonas possint exerceri. Circa quod queritur plura. Primo, an contra incolam ciuitatis possunt represalie exerceri. Secundo, an contra ciues illius ciuitatis alibi morā trahentes. Tertio, an contra ciues illius ciuitatis, qui sunt ciues, vel incole illius ciuitatis concedentis. Quarto, an contra mulieres possunt represalie exerceri. Quinto, an possunt exerceri contra clericos. Sexto, an possunt exerceri contra scholares. Septimo an possint exercen cōtra ambasiatores. Octauo, an contra euntes ad nundinas possint represalie exerceri. Nono, an contra euntes ad indulgentiam. Decimo, an contra nauigantes, qui vi ventorum impelluntur in aliquem locum. Undecimo, an cōtra eos, qui in ius vocari non possunt represalie exerceri possint. Modo veniamus ad singula per ordinem.

b **Ad primum** queritur, an contra incolas ciuitatis exerceri. Ad † declarationem huius questionis premittendum est represalias concessas simpliciter, vt contra homines Florentinos, vel cōtra homines, & personas de Florentia. Et sciendū est, quod ista verba homines de Florentia, vel homines Florentinos, idem important. vt ff. de excusat. tuto. l. sed & reprobari. §. amplius, & ibi not. per glos. super verbo, Lumanus, sed ista verba homines Florentinos b, referuntur ad municipes ciuitatis, vt ff. ad ¶ Municip. l. j. ibi, Campanos, ¶ Puteolanos, &c. in versic. sequēti. Sed verbum municipes, est genus ad ciues, & incolas, vt not. C. de incolis. l. ciues lib x. & probatur. ff. ad municip. l. fi §. municipes. apparet ergo quod virtute illorum incole comprehendantur, quod intelligo de incolis subeuntibus ibi munera vt ff. ad munici. l. j. ibi, recepti in ciuitatem. &c. & dicit supra, quarta questio. j. secus si munera non ibi subeunt, & hoc esse verum apparet, quia ¶ potestas ciuitatis si non vult, quem admittere, potest. l. fina. ff. de legibus. Sed illud quod quis potest acceptare antequam acceptet, non dicitur in bonis suis. ita incola antequam recipiatur ad munera, non dicitur proprie ciuis illius ciuitatis. & sic contra eum non poterunt represalie exerceri, &c.

c 2 **Ad secundum** queritur, † an contra ciues illius ciuitatis alibi morantes trahētes possint represalie exerceri semper, retēto eodem themate quod represalie, sunt concesse cōtra Florētinos vel bon. ciues de Florentia: est dubium, vtrum ex eo, quod ciues de Florentia alibi habitant, desinant esse Florentini, vel de Florentia: Videtur quod non, quia origo non mutatur l. assumptio. ff. ad municip. Nec obstat. ff. de verborum significatio. l. prouinciales, quia subauditur ibi tantum secundum primam lecturam glosse, & hec est vera opinio. Vel secundum alios, aut represalie sunt concesse contra homines de vna prouincia, vt contra ¶ Sarchinos, & tunc qui non habitat in prouincia, dicitur prouincialis. d. l. prouinciales. aut contra homines de vna ciuitate, & procedit precedens opinio. Ita sentit glo. in verbo. non eos. in dicta l. prouinciales. que opinio non placet, non enim video rationem diuersitatis inter ciuitatem, & prouinciam, vel secundum alios. Aut habitat in alia ciuitate eiusdem prouincie, & tunc remanet Florentinus aut in alia ciuitate alterius prouicie, & tunc secus. d. l. prouinciales. Et ita sentit glo. in verbo, non mutat. C. de adopt. l. in adoptionem. i. quidam, quod non placet eadē ratione. Alij dicunt, aut loquimur secundum propriam significationem vocabuli, & remanet Florentinus, vt d. l. assumptio. aut secundum communem vsum loquendi, & non est Florentinus, quia ibi nō habitat d. l. prouinciales. & ita dicebat dominus Jacobus de Aret. Oldra. sed communis vsus loquendi preualet omni propie significationi, vt l. libz orum. §. quod tamen Cassius. de legatis tertio ergo talis alibi habitans non poterit capi pro represaliis. Alij dicunt, quod hec verba, Florentinus, & de Florētia, debent intelligi de eo, qui ibi conuersatur, & morat. argumē. l. j. §. bestias ff. de postulat. & magis debemus inspicere accidens quam originem, & ita consuluit dominus Lamb. de Ramponis 3 bus. Ego † alias in discursu lectionis, in d. l. prouinciales. ff. de verborum significat. dicebam quod ille talis qui alibi morat, non potest capi tanquam Florentinus, qz ipse non fuit in culpa, argum. l. j. in princip. ff. de magi. conue. quod esset verum sine dubio, secundum opin. Jaco. de Bel. quam reprobaui supra vj. quest. princ. quest. quarta, & isto modo videtur sic dicendum qō Florentinus siue de Florentia est, qui inde est municeps, vt diximus supra proxi. questio. & intelligitur de municipe proprie, qui ibi munera subit. Aut ergo aliquis habitabat alibi, & Florentie munera nō subit per se, nec per patrem, nec per fratres nec per ✳ alios, non dicitur Florentinus proprie. Aut ibi subit munera per se, vel per patrem, vel per fratres, vel per alios, & tunc licet. alibi moretur, Florentinus est. d. l. j. ff. ad municip. & de excu. tut. l. sed & reprobari. §. amplius. & videtur hoc expressius. C. de agri. & cen. l. cum scimus. § illud. lib. xj. Illud autem quod dicit Jaco. de Aret. de communi vsu loquendi est facti, scio quod bic talis vsus loquendi non est, &c.

4 **Ad tertium** queritur, † an represalie possunt exerceri cōtra ciues illius ciuitatis, qui sunt ciues, vel incole illius ciuitatis concedētis: Videtur, qz sic quia si possunt exerceri contra non subditum ciuitati concedenti, multo magis contra subditum. Preterea dominus potest petere vt vsufructuario denegetur ius vtēdi, fruēdi propter eius contumaciam & cōtra. l. si proprietarius. ff. de dam. iufe. & l. hoc amplius. § fin. cum l. sequen. eodem titu. ita hic poterit capi propter ius, quod habet in eo ciuitas, contra quam sunt concesse, licet etiam habeat in eo ius ciuitas concedens. In contrarium videtur quod istud ius concedendi represalias est inductum inde fectum iurisdictionis, quam ordinarij debēt exercere, vt in precedentibus pluries est dictum, sed ciuitas concedens potest in suum ciuem exercere iurisdictionē ordinarie: ergo cōtra eū non extēdūtur represalie. ¶ Pro hoc videtur casus ff. si quis testa. lib. esse iuss. fue. l. j. §. habet itaque. arg. l. serui, & filij. in prin. ff. de fur. Preterea ciuitas concedens represalias tenetur ciuem, vel incolam suum defendere ab iniurijs, que inferuntur per alium, vt dixi supra in quest. prima. ergo ipsa ciuitas ciui suo non deberet inferre violentiam: licet sit ciuis alterius ciuitatis, argumen. ff
d de euic. l. vendicantem. Preterea d quando ciuitas aliquid con-

cedit,intelligitur concedere,vt ille cui conceditur,contra se non vtatur,vt l.in fraudem.§.neque instrumẽta.ff.de iure fisci.& l.si peculium.§.sicut autẽ.de pecul.leg.sed si ciues possent capi,ergo videtur concessisse cõtra seipsam. Preterea in concessione, subintelligitur sine iniuria priuatorum cõcedentis, vt C.de emanc.lib.l.nec aũs.& l.ũ.§.merito.& §.si quis a principe ff.ne quid in loco publ.multo magis intelligitur cõcedere quod exerceantur represaliæ sine ipsius ciuis iniuria: quia si ciuis caperetur,lederetur Respubli.cuius interest locupletes habere subiectos. Et istud pto verum etiam si talis ciuis fuisset particeps criminis. Nam ex vigore talium represaliarum supplicitet cõcessarum nõn posset capi,sed deberet specialiter concedi,vel cõtra talem ciuem ordinarie procedi per ciuitatem concedentem represalias.

5 **Ad quartum** †queritur, an represaliæ possunt exerceri contra mulieres? Videtur quod sic: Sicut enim in bello capiuntur mulieres,& habent postliminium.l.i.C. de postlim.reuers.cum similibus.ita in hoc articulo bello. Sed dico, quod in persona capi non possent. C.de offic.diuersi iudi.authent.sed hodie.de custo.reorũ authẽ. sed nouo iure,licet enim quasi de iure gentium concedantur, tamen debent ciuiliter intelligi argumen.l.si cui simplici.ff. de seruit.titulo generali,&c.

6 **Ad quintum** †queritur,an possint exerceri cõtra clericos? Lex est expressus, vt non in c.& si pignorationes.extra de iniu.& dam.& lib.vi. Sed quid de clericis coniugatis non euntibus in habitu? Respond. tunc priuilegio clericorum non gaudent, vt extra de cler.coniu. ca.lib.vi. Sed dubitatur quid si vnus Episcopus nõ facit iustitiam de clericis,& ad superiorem nõ potest haberi recursus,forte quia ille Episcopus est tyrannus,vel schismaticus,vtrũ tunc contra clericos illius Episcopi poterunt concedi,& exerceri represalie authoritate iudicis secularis vel alterius Episcopi? Videtur quod sic: quia d.c.& si pignorationes loquitur quando represalie concedũtur propter delictum laicorum. In hoc autem standum canonistis,quibus relinquo.

7 e **Ad septimum** †queritur,an cõtra scholares possunt exerceri represaliæ,ter.est.quod non,in authent.habita.C.ne fil.pro patre sine tam applicuerit ad studij locum,siue peregrinetur studij causa,sed nunquid predicta habent locum in ciuitatibus non habentibus priuilegia studij? Respon.ut loquimur in alia scientia studẽtibus,quam legali,& tunc talis scientia possit vbique doceri.vt ff.de excusatio.tutel. l.si duas tunc autem credo idem in omni ciuitate:quia d.authẽ. habita loquitur generaliter. Aut loquimur de studentibus in scientia legali,& tunc illa non potest legi in ciuitatibus non priuilegiatis,& si alibi docetur delictum est, vt in proemio digestorum.§.hec autem tria.& ideo in alijs ciuitatibus non haberet locum tale priuilegium,& hoc de iure stricto. Dicunt tamen quidam doctores, quod illi § hec autem tria.est hodie derogatum per desuetudinem.cum & in ciuitatibus non priuilegiatis docẽtur iura,& quod hodie ratio istius §.cesset:quia cum multi sciant hodie iura,nõ est dubium,nec timor,quod tradetur, adulterina scientia. Ideo equum putarem quod euntes ad talia studia gauderent hoc priuilegio,& quod dico de scholaribus, idem puto de nunciijs,& famulis eorum.d.authen.habita ibi, eorum nũcij,&c.

8 & idẽ de scriptoribus, & bidellis, & siquidem necessarij sunt in studio,argumen.ff. in proemio, circa finem, vbi eodem modo conceduntur iurisdictiones vt in alijs,argumen.ff.de testamẽ. mil.l.i.& de bon.poss.ex testã.mil.l.vnica.& C.de testamen.mil.l.

9 seruitarijs,& idem de patre qui iret ad videndum filios in studio not.ff.de iudic.l.ũ.§.idem Claudio.in glossa super verbo,

10 venerat.† Sed qualiter probabitur quod sit scholaris,vel quod vadat causa studij? Ego respondeo,ex qualitate rerum,quas defert,& similibus,argumen.ff.de re mili.l.non omnes.§.a Barbaris. Idem ex consuetudine eundi,& redeundi ad studium.arg. l.naturalem.§.seruos.ff.de acq.re.dom.& ex multis alijs,que diligens iudex,qui super hoc cognoscit poterit inuenire.

11 **Ad octauum** †queritur an cõtra ambasiatores possunt represaliæ exerceri? Respond. non, vt l.sanctum.ff.de rer.de legatis primo.l. finali.& l.ũ.§.legatis.ff.de iud.& hoc verum quod non possunt capi, in ciuitate,ad quam sunt destinati, nec in alia, per quam transitum facerent dicto §.legatis.& ibi not in glossa super verbo,destinati quod autem sint legati,probabitur per literas siue ambasiate.vel alio modo legitimo.l.vnica.C.de mandat.Princip.Et

12 idem† videtur dicendum de his, qui causa testimonij, vel alias trahuntur inuiti. vel destinati sunt in aliam ciuitatem, & idem de seruitoribus predictorum,argumen.eorum que supra proxime dicta sunt.

13 **Ad octauum** †Queritur,an cõtra euntes ad nundinas possint represaliæ exerceri? Respon.in loco,seu territorio eius,qui tenet nundinas,nõ possunt contra venientes ad nundinas represaliæ exerceri, cuius est.C.de nundi.l.vnica.& si vadens ad nundinas transit per aliquem territorium,an possint represaliæ exerceri non reperio prohibitum,licet sit argumen.contra id quod supra proximedicitur de aliud in illis qui necessario munere funguntur.hi autem voluntarie vadunt ad nũdinas, qualiter autẽ probabitur, quod quis vadit ad nundinas? Resp.vt supra in precedentibus dixi.

14 **Ad nonum** †Queritur,an cõtra euntes ad nundinas gentiã possint represaliæ exerceri. Respon.non,vt C.cõmunia de succes.authen.omnes peregrini.& libere hospitentur,&c.& tenet glos.in verbo.ob aliam causam merit.l.ũ.§.legatis.versicu.nam Celsus. ff.de iudic.& in figura huius propter eorum securitatem,vt cognoscantur qui sint peregrini euntes ad indulgentiam portent baculum,& peram sicut legati oliuam portabant, vt l.sanctum.ff.de rerum diui.&

15 idem puto de famulis,& de seruitoribus eorum. Et idem puto de his qui vadunt ad loca, vbi sunt iste due indulgentie generales, vt ibi teneant hospitium in seruitium peregrinantium. argumen.eorum que dixi circa scholares de scriptoribus,& bidellis,& similibus.

16 **Ad decimum** Queritur,an contra homines nauigantes qui vi ventorum impelluntur in aliquem locum, possunt represaliæ exerceri? Et puto quod non, & hoc per auth.nauigia. C. de fur.que hoc expresse vult.C.de naui.l.i.& de nauf.lib.xi Ad hoc etiam facit optime Cesar,ff.de publican.

17 **Ad vndecimum** Querit,an contra eos qui in ius vocati sunt possint exerceri represaliæ. Respon.non, vt sunt hi qui ponuntur in l.ũ.& tertia.ff.de in ius voc. Si enim essent condemnati ipsi non possunt capi,multo magis pro debito,vel delicto alterius. Est enim captio quedam citatio realis,& ideo si aliquis de ciuitate contra quam concesse sunt represaliæ eligeretur,& potestas non posset hic capi propter officium. Item si aliquis diceret vxorem de vna ciuitate ad aliam, ad faciendum nuptias. Idem si aliquis iret ab vna ciuitate ad aliam, ad funus consanguinei. Idem si esset furiosus, vel infans, vel impubes. Contra eos omnes possent represaliæ exerceri,vt dicta l.ũ.& tertia,& impubes. de in ius vocan.&c.

ADDITIONES.

a Tho.D. Ad primum vide Bartol.in l.prima.ff.ad municipia,& ibi Alexand.in additioni & Bart.supra in questio.& principi.& in l. prouinciales. ff. de verborum significatio.& ibi Alexand.in additio.& Francis.de Aretio in l.ũ.in princip.ff. verbo.oblig.

b Florentinos. Vide Alexan.in rubri.ff.solu. matrimo.& ibi de legat.i.

c Ad secundum.Vide Ange.de Aret.in §.pauonum.ff. de rer.diui.& Bar.in l prouinciales.& ibi Alex.& ibi apostil.meam.ff.de verbo.signifi.& Bet.de Anan.in tutum.§.cum vero.& ibi Philip.Franc.de referip lib. Subdit.Adde.q hoc idem consulendo tenet Socinus do ad argu.hic in consi.cccij.vol.ij.

d Tho.D. Preterea.Vide Aler.in consil.xvij.in vij. incip.consideratis.an si.

e Ad sextum queritur.Vide Feli.in c.ij.de foro compet.

1 Represaliæ quando poterunt exerceri contra res personarum,contra quas non possint exerceri.

2 Res aliorum portate per eos, contra quos represaliæ exerceri non possunt,poterunt pro represaliis capi.

3 Res existentes in territorio ciuitatis, contra quã cõcessæ sunt represaliæ,non possunt capi,& duci ad ciuitatem concedentem.

4 Res existentes in territorio alterius ciuitatis,etiam scribendo iudici illius ciuitatis non possunt capi pro represaliis.

Octaua Principalis questio est, si represaliæ simpliciter concedantur, circa quas res poterunt exerceri,& quia dubitatum est, vtrum possint exerceri in rebus,& contra res mobiles,& immobiles,& le mouentes hominum,& personarum illius loci, contra quem represaliæ sunt concesse, que reperiuntur in territorio ciuitatis concedentis,quedam tamen possunt recurrere debita, que examinanda sunt. Et primo dubitatur an res dictarum personarum contra quas non possunt exerceri represaliæ possint

possunt pro represaliis capi. ¶Secundo que sint dicte persone contra quas non possunt exerceri. ¶Tertio, an possint capi res existentes in territorio ciuitatis, contra quam conceduntur represalie, & duci ad ciuitatem concedentem. ¶Quarto, an possint capi res existentes in territorio alicuius tertie ciuitatis scribendo iudici illius ciuitatis, &c.

Ad primum Queritur, vtrum res dictarum personarum contra quas possunt exerceri represalie possunt pro represaliis capi. †Ad quod dico, q̃dam sunt persone contra quas non possunt exerceri represalie solum ratione persone, vt quia mulier, infans, vel furiosus, vel similis, & tunc sine dubio contra res eorum poterunt exerceri, vt l. satis. ff. de in ius voc. & in authen. vt nul. iud. §. necessarium vero credimus. verſic. si vero mulier post legitimam. Intellige tamen quod non capiuntur res eorum taliter, vt per hoc videantur retineri persone, non enim posset mulier spoliari vestimentis, vel aliis rebus, sine quibus honeste viuere non posset, vt in eadem §. fi. ff. ex quibus cau. maio. & quod ibi no. Quedam sunt persone contra quas non possunt exerceri represalie ex certa causa, vt contra scholares, vel ambasiatores, vel similes, et tunc contra res eorum quas portarent, vel haberent necessarias ad illam causam non debent exerceri represalie, sed contra alias fiet publicanus, §. de rebus. ff. de public. facit quod dixi supra post. q. circa scholares, &c.

Ad secundum Queritur, †quid si dicte persone, cõtra quas non possunt exerceri represalie, portent res aliarum personarũ, contra quas possint exerceri? Respon. si quidem portent dictas res necessarias ad suum vsum, vt equum ad equitandum, & similia, de quibus in l. inlege censoria. ff. de verbo. signifi. & tunc non possunt capi, vt dixi supra in questio. precedenti, circa scholares. Si vero non essent eis necessarie, tunc possunt capi nec est qui repugnet, l. sacrosanc. de sacrosanc. eccles.

Ad tertium †Queritur, an possint capi res existentes in territorio ciuitatis, contra quã represalie conceduntur, & duci ad ciuitatem concedentem? si quidem represalie simpliciter sunt concesse, non intelligitur data ptãs vtendi in territorio concedentis, non enim vltra extenditur simplex cõcessio. l. cuz vnus. §. is cuius. ff. de bon. autho. iud. pos. & extra de consti. c. vt animar. lib. vi. ¶Preterea concessio represaliarum est quoddam particulare concessum priuato contra priuatos, vt dictum est 3. xvi. q. quarta. sed si equitaretur in territorio ciuitatis, contra quam esset bellum vniuersale, & cõtra ipsam ciuitatem, ergo, &c. Preterea aggredi in territorio alterius ciuitatis est causa maioris tumultus, ergo non videtur concessum in dubio. l. non est singulis. ff. de regu. iur. Cõcludo ergo quod solum in territorio concedentis possunt represalie concedi, alias exerceri, nec potest quis aggredi territorium alterius, nisi hoc fit expressum per verba hoc de necessitate importantia. Qui ergo vult faciat hoc exprimi specialiter in concessione.

Ad quartum Queritur †an possint capi res site in territorio alterius tertie ciuitatis scribendo iudici illius ciuitatis? Respond. licet de iure communi in executione sententie hoc permittatur, l. a diuo Pio. §. j. ff. de re iudi. & ff. de bo. author. iud. pos. l. cum vnus. §. pen. cuz sim. tamen cum represalie sint quoddam bellum, vt dictum est, quis non potest cogere alium ad bellum, nisi sibi subditum, in vsu feudan tit. hic finitur ler Conrad. cap. domino guerram. et quis non cogitur alium iuuare, nisi eum cui subest, vt l. culpa caret, & quod ibi not. ff. de reg. iur. & per Dy. extra. de reg. iur. non est sine culpa lib. vi. nisi forte esset ciuitas federata, que deberet facere guerram, & pacem, ad petitionem hoc scribentis per ea que dicta sunt, & arg. ad hoc optimum. ff. de cap. & post. re, l. non dubito. circa finem, &c.

1 ¶Capere homines, et res vigore represaliarum propria authoritate quis potest, quando copia iudicis haberi non potest.
2 Persona capta pro represaliis debet ad iudicem duci.
3 Res capte pro represaliis possunt per capientem retineri.
4 Res pro represaliis capte venduntur, & estimantur iudicis authoritate.
5 Represalie possunt exerceri die feriato ob necessitatem hominum, in ferijs autem in honorem Dei possunt ex causa.
6 Represalie si concedunt p habentẽ ptãtem legis cõdende. possunt concedi, vt exerceant etiã diebus feriatis in honorez Dei.
7 Cognitio summaria, vel ordinaria, quando quis vult defendere se, & res suas occasione represaliarum captas.

Non Questio principalis est qualiter represalie exerceant circa quod q̃runt multa. ¶Primo, an qs possit capere boues et res vigore represaliarũ per se, an per ministros iustitie, & suos.

¶Secundo an homines, et res captas teneatur quis iudici presentare an vero possit in suo priuato carcere retinere.
¶Tertio, qualiter res capte vendantur, et estimentur.
¶Quarto, an represalie possint exerceri die feriata, vel non.
¶Quinto, si aliquis vult defendere se & res suas occasione represaliarum captas, qualis cognitio debeat adhiberi.

1 **Ad primum** Queritur †an quis capere possit homines et res vigore represaliarum per se, an vero per ministros? Et videtur quod per se, sicut in bello per se homines, et res capiuntur. Sed certe vt dixi supra octaua questione quarta, verba istius concessionis debent intelligi ciuiliter, & ideo puto quod non possit capere homines, nec
a res sua authoritate. l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudic. et de regu. iuris. l. non est singulis. quod tenet Jac. de Bel. in authẽ. vt non fi. pigno. in questio. quam ibi ponit, quod intellige si potest haberi copia iudicis, qui cõcedat suos ministros, alias posset capere sua authoritate, vt l. ait pretor. §. si debitorem. ff. que in frau. credito. & C. de decu. l. generali. li. x. & ff. quod vi, aut clam. l. si alius. §. est. & alius. & quod ibi not. Est ergo tutius, vt cessent predicta quod in concessione expresse ponatur quod ille cui cõceduntur represalie possit homines, & res capere per se, & sua authoritate, &c.

Ad secundum Queritur, an homines, et res captas teneatur quis iudici p
2 sentare, an †vero possit in suo priuato carcere retinere? Jacob. de Bel. in q̃one predicta dicit quod debet iudici presentare, dicta l. nõ est singulis. & ne fiant illicite exactiones. vt l. illicitas. ff. de offic. presi. & ne inde nascatur iniuriandi occasio, &c. vt l. nemi nerint. C. vnde vi. Ergo quando capitur persona, puto eum verum dicere vt captus debeat duci iudici. casus est in dicta l. generali. C. de decurionib. lib. decimo. & not. in l. prima. C. vbi decurio. vel cohor. & Jnstit. de actionib. in princip. et in vsib. feud. de pace iura. fir. capit. j. nisi expresse dicatur in cõcessione quod
3 possit in suo priuato carcere retinere. Quando vero †capiuntur res, dico res capiũtur, vt in cãm iudicati, vel vt ex primo vel vt secundo decreto, secundum ea que dixi. 3. quarta questio. vltima, non est dubiũ, q̃ res debent remanere penes capientem, vt l. is cui. §. qui legatorum. ff. vt in poss. leg. & pro hocnõ est necesse plus ire ad iudicem, sed sufficit prima concessio. Qualiter autem vendantur, vel estimentur, vt si quis accipiat in solutuz, dicam statim.

4 **Ad tertium** †Queritur, qualiter res capte vendãtur, & estimentur, vt sibi quis accipiat in solutum? Respond. venditio non potest propria authoritate fieri, vt dicta l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudic. Item, estimatio debet fieri per iudicem, vt l. ẽ. in fin. C. de iur. do. impe. requiritur ergo in omnibus predictis authoritas iudicis. Et semper intellige, nisi aliud in concessione exprimatur. Dico etiam quod in computatione eius, quod quis recipit, debet fieri detractio expensarum factarum in predictis, vt l. fi. §. in computatione. C. de iur. delibe. ff. ad l. Falcid. l. quantitas patrimonij.

b **Ad quartum** [b]Queritur, an represalie † possint
5 exerceri capiẽdo boues, & res die feriata etiam in honorẽ Dei? Ad q̃s dico q̃ diebus feriatis ob necessitatem hominum possunt represalie exerceri, sicut etiam potest fieri executio rei iudicate vt extra de iudi. c. fi. lex enim solum prohibet ne illo tempore quis cogatur venire ad iudicium ad litigãdum, vt ff. de fer. l. 1. sed in executione iudicati non est litigium, ergo, &c. Si vero querimus de diebus feriatis in honorem Dei, tunc est dubiuz per l. dies festos. C. de fer. Tamen putarem sic dicendum esse quod possibile est represalias concedi contra homines alicuius terre, si hoc seruaretur, quod diebus feriatis non possunt capi, nunquã caperentur, & sic concessio represaliarum esset inutilis quod posset contingere, vel propter longinquitatem, & distãtiam loci, & sic homines perraro veniũt vel propter paucitatem populi ciuitatis, vel terre, contra quam sunt concesse, ita q̃ sunt cauti, & nõ venirent nisi diebus festiuis & isto casu possent exerceri die feriata in honorem Dei. vt ff. de fer. l. j. & ẽ. C. de fer. l. ẽ. Si vero istud periculum non subest, tunc tali tempore possunt represalie exerceri vt d. l. dies festos. facit quod no. per glo. in verſi. fideiussionis. in d. l. dies festos. in ẽ. gl. ibi dum dicit, nisi timeatur de eius recessu, que videntur probare hanc distinctionem, & hoc erit in estimatione iudicis. vul. l. de pupillo. §. fi quis riuos. verſi. toties. ff. de ope. no. nũcia. Tutius
6 est ergo facere †hoc exprimi in cõcessione q̃ possint eas exercere diebus feriatis, & in honorẽ Dei, quod potest fieri quãdo cõceditur per eum, qui habet potestatem condendi legem, vt per populum, vel dominum. arg. C. de fer. l. prouinciarum. sed si concederentur per alium iudicem non valeret dicta expressio, vt ff. de fer. l. j. argu. C. de fer. l. a nullo. in fin. quatenus fieret ex causa

legittm; secundum distinctionem ꝫ dictam ꝛc.

7 **Ad quintum** Queritur, si aliquis ꝑ vult defendere se, ꝛ res suas occasione represaliarum captas, qualis cognitio debeat adhiberi: Ad quod dico, quod si quidem post capturam est facta persecutio, vel quia res vendita, vel data in solutum, secundum ea que dixi ꝫ. eadem q. ꝟ. tunc adhibetur cognitio ordinaria, nec habet locum officium iudicis in hac cognitione vt ff. de re iud. l. a diuo ꝑio. ꝫ. ꝟ. si post addictu. Si vero persona, vel res adhuc durat capta, nec est facta executio, tunc ille qui vult personam, et res defendere, iudicis officium implorabit, per quod fiet sibi editio omnium actorum quorum vigore captus est ipse vel res eius, vt C. de eden. l. ꝫ apud quem, vt l. penul. ꝫ. ff. de eden. l. l. ꝫ. edenda, semper edenda sunt que facta sunt in absentem, vt d. l. ꝫ apud quez, secundum secundam lecturam. Quibus adhibitis potest opponere quis vel ex parte cause iniuste, vel ex defectu cõcedentis, vel modi vel ex eorum defectu persone, vel rei capte que capi non poterat, vt ex predictis patet, ꝛ in hoc etiam adhibebitur summaria cognitio, vt ff. de re iud. l. a diuo ꝑio. ꝫ. si super rebus. Sed dubitatur an super hoc poterit impetrare cognitionez extra illum locum, secundum ea que dixi. ꝫ. ꝟ. q. Respon. siquidez vellet hoc impetrare sup cognitione, que adhibetur officio iudicis nõ posset qz fm hoc diuideret cõtinẽtiaz cause, l. nulli. C. de iudic. hoc enim pertinet ad offm iudicis exequentis. in d. ꝫ. si super rebus ꝛ si super hõc vellet principaliter agere cõpetẽtibus actionibus posset, secundum ea que dicta fuerunt ꝫ. ꝟ. q. ꝟ.

ADDITIONES.

a Tho. Ð. ¶ Sua authoritate. Rot. hanc decisionem. Barto. ꝛ per ipsam consuluit Pau. de Cast. in consi. cccxiij. inc. super eõ quod primo loco, in primo dubio, vbi videas.

b ¶ Ad quartum. Vide Alexan. de Imo in l. filiusfa. in add. bar. ff. de donat. in versic. preterea solennitas feriarum. ꝛ in l. i. ꝫ. sed excipiuntur. ff. de ferꝭ. in additione incip. Adde inquantum. ꝛ Bal. in l. milites. C. de testa. mil. ꝛ facit quod debitor suspect' de fuga, potest per iudicem personaliter capi, ꝛ incarcerari tempore feriato in honorem Dei, secundum gloss. fin. in l. fin. versi. fideiussionis. C. de fer. quam Bald. ꝛ alij ibi sequuntur. et illam pro singulari etiam allegat Bal. in c. fin. extra de ferꝭ. vbi ampliat etiam si ferie essent solennissime, vt natiuitatis vel paschę domini, cum concor. de quibus per do. Jas. in l. ꝟ. ff. de iurisd. om. in i. ꝛ in l. ꝫ. fin. ff. eo. ꝛ in l. plerique eo. ff. de in ius voc. et do. Jo. Baptist. de sancto Seue. plene in tract. de debito. fugi. in viij. q. prin. ꝛ Alexan. in l. diuus. ff. de fer. ꝛ glo. illam etiam reputat sin. Ang. de are. in ꝫ. i. Inſti. de act. ꝛ vide que no. Bald. per illã glo. in l. fin. C. de exhib. reis. Et adde ad Jas. vbi supra. Tho.

1 ꝫ Exacto pro represaliꝭ quomodo succurratur in propria ciuitate contra illum cuius occasione concesse fuerunt represa-

a lie. Contra officialem negligentem facere iustitiam quomodo succurratur pro represaliꝭ exacto.

3 Exactus non potest capere homines, ꝛ res illius ciuitatis, in qua exactus fuit pro represaliꝭ.

4 Titulus, quod quisqz iuris, non hz locum in executione facti.

Decima principalis questio est de remediꝭ exacti per represalias, circa quod queruntur plura. ꝑ Primo queritur an exacto succurratur in ciuitate propria contra illum priuatum cuius occasione sunt concesse. Secundo an exacto succurratur cõtra rectorem qui negleverit facere iustitiam, cuius occasione fuerunt represalie concesse. Tertio an talis exactus possit sine alia concessione capere homines, ꝛ res ciuitatis, in qua captus fuit exactus occasione represaliarum. ꝛc.

a **Ad primum** ꝑ queritur, ꝑ an exacto succurratur in

1 ciuitate propria, cõtra illũ priuatum, cuius occasione concesse sunt represalie. Jac. de Are. tãgit hoc. ff. de verb. oblig. l. ꝟ. ꝫ. fi. ꝛ ôt ꝙ huic exacto succurritur cõtra illum, per ter. l. i. ff. de neg. gest. ꝛ l. licet, ꝫ. fin. ff. nau. caup. stab. l. si vero. ꝫ cũ aũt legis. ff. de his qui deie. vel effu. Sed contrarium videtur determinatum per gl. in verb. quod accepit. in l. si quis dolo. ꝫ. i. ff. de re iudi. Mã ille non exigitur ꝓpter delictum illius priuati, sed propter delictum totius ciuitatis, denegantis facere iustitiam, vt in precedentibus dictum est. ꝛ ideo sic dico. Aut represalie sunt concesse cõtra ipsum iudicem vel officialem qui non fecit iustitiam quod potest fieri, vt dixi ꝫ. vi. q. i. ꝛ ille est exactus, aut est exactus alius de ꝓpto non officialis. ꝑ Primo casu, aut ille officialis non fecit iustitiam. s. faciendo aliquid iniustum, aut denegando facere iustum. ꝑ Primo casu, illi officiali nõ succurritur contra illum principalem debitorem, vt not. in dicta l. si quis dolo. ꝫ. i. Secundo casu succurritur ei contra principalem debitorem. ter. est not. C. de exact. tribu. l. missi opinatores. in fi. li. x. Secundo quando exactus est alius de populo, est vera opinio Jaco. de Are. per l. alleg. per eum, ꝓpter quod puto, quod ille captus soluens potest petere quod sibi cedant actiones contra illum principalem debitorem, vt l. licet. ꝫ. fi. nau. caup. stab. ad similitudinem eorrei fideiussoris, et eius qui exactus est per hypothecariam. ꝛc.

2 **Ad secundum** queritur, ꝑ an exacto succurratur contra rectorem qui negligenter cere iustitiam. Ad quod respondetur quod sicut contra principalem debitorem succurritur, vt dixi supra prori. q. sic contra officiales etiam si ꝑ ipsi sunt debitores. vt ꝫ. probatum est in precedentibus sed hoc fiat cum ordine. Primo enim conueniendus est ipse principalis debitor, et quo existente non soluendo, vel non reperto, perueniatur ad illum qui principaliter iustitiam cere neglexit. vt l. j. in princ. ff. de magist. conuenien. ꝛ C. de ue. fil. debi. l. quoniam Augerio. libr. x. ꝛ ipso iudice non existente soluendo, venitur ad alios officiales, qui requisiti cum possent alios cogere ad faciendum, aliꝭ soluere neglexerunt. arg. ꝫ. ꝫ. nunc tractemus. ff. de tutelis. ꝛ rationibus distrahendis.

3 **Ad tertium** queritur, an talis ꝑ exactus possit ne alia concessione capere bomines ꝛ res ciuitatis, in qua captus fuit exactus occasione represaliarum? Et videtur quod sic. per titu. ff. quod quisque iuris. Ideirea, vt dictum est, represalie sunt quoddam bellum, licet eo ipso quod vna ciuitas, que potest bellum indicere contra aliam ciuitatem, ꝛ facit illam sibi hostem, eo ipso illa contra quam dicitur, videtur illi im indicentem etiam sibi hostem facere et de capti. l. hostes ꝛ ſ. ab vtraq; parte sunt capti. tates ꝛ pos-

4 liminia. Contrarium puto verum. ꝑ Nam titu. ff. quod quisque iuris, loquitur in iuris executione, vt si ciuitas vna concesserit represalias contra aliam ex causa non legitima vel modo non legitimo ex eadem causa, vel eodem modo possunt concedere contra aliam non autem habet locum in executione facti. Nam si vna ciuitas aliquid facit de facto, non potest priuatus eodem modo facere de facto. tic enim permittitur vindicta, et vindicta quod non lic. l. scientiam. ꝫ. qui cum aliter. ff. ad. l. Aquil. Non obst. quod dicitur, quod statim ex vtraque parte bellum videtur indictum quia illud procedit, quando bellum ex vtraque parte indicitur vniuersaliter, hic autem ex parte indicentis vni persone tantum conceditur non autem cuilibet de populo, ꝛ sic non potest intelligi ex aduerso, quod quilibet de populo possit capere, propter quod populus concedens represalias hoc facit supplens defectum superioris, vt dictum est supra in i. quest. principali. Sicut ergo si superior hoc concessisset, alius non posset sua authoritate capere, sic ex aduerso, nec hoc casu, ille ergo, qui est exactus potest iniustitiam, petat a terra sua represalias more legitimo, alias sua authoritate non potest exercere, ꝛc.

ADDITIO.

a Tho. Dip. ¶ Ad primum. Adde Bart. in l. nam ꝛ Seruius. ff. de neg. gest. ꝛ vide Alexan. in l. dedi. ꝫ. fi. circa med. ff. de cõdi. ob cau. ꝛ in l. ꝟ. ꝫ. item si ex facto. ff. de ver. obli. ꝛ ibi apotl.

¶ Explicit Tractatus Represaliarum editus a dõ. Bar. a Saxofer. leg. doct. Perusino.

Tractatus De insignijs et armis.

1 ꝫ Insignia concessa dignitati, vel officio, portat ille qui habet dignitatem illam, vel officium, aliꝭ non.

2 Insignia singularis dignitatis, puta Regis nemo defert, nisi rebus suis depingere facit principaliter, accessorie sic.

3 Habentes ex concessione insignia, ꝛ arma, illi soli illis vtuntur. Arma Bar. ꝛ successorum ex concessione, est Aquila rubens cum duabus caudis in campo aureo.

4 Quilibet potest sibi assumere arma, ꝛ insignia illa portare, ꝛ rebus propꝛis impingere.

5 Portans arma, vel insignia vnius, quomodo, et quando possit prohiberi ꝛ per quem.

6 Assumẽs arma vel insignia alterius, que portauit ab antiquo, si ille verisimiliter non ledatur, nec iniuriatur, licite assumit, et portat

7 Faciens signum vnius artificis quod facit in gladiꝭ, ꝛ aliis operibus, licite prohibetur ab illo, et etiam a quolibet tertio.

8 Notarius non potest assumere signum alterius, ꝛ fi assumat prohiberi potest. ꝫ Fabricator chartarum potest prohiberi, vti signa alterius fabricatoris.

Habet

9 Habere arma ex concessione Principis prodest, quia alijs prefertur, & non potest ab alio prohiberi.
10 Arma, seu insignia domus transeunt in omnes descendētes de agnatione.
11 Bastardi non vtuntur insignijs de iure, licet de consuetudine non seruatur in Tuscia.
12 Signum societatis societate diuisa apud quē remanere debeat.
13 Insignia, seu arma qualiter sunt pingenda, insigenda, seu portanda.
15 Animalia que portantur in armis si depinguntur in vexillis, faties debet respicere hastam, secus si pars animalis portaretur.
16 Animalia quando designantur, debent designari in nobiliori actu eorum, etiam quo magis sui vigorem ostendunt.
16 Leo, Ursus, & similia sunt pingenda erecta, eleuata, & ore more daciae pedibus radentibus.
17 Equus designandus est rectus & eleuatus, quasi saliens.
18 Agnus designatur, quasi plane ambulans per terram.
19 Pes dexter semper debet antecedere, qū animal designatur.
20 In vexillis inspicitur illa pars que respicit portantē, non pars conuersa.
21 Facies animalis depicti in vexillis turbarum, non debet respicere tubam.
22 Si duo animalia inuicem se respicientia portantur pro insignijs non refert quomodo pingantur in vexillis
23 Insignita consistentia in varietate diuersorum colorum, quomodo depingantur.
Locus prior, & superior nobilior est posteriore, & inferiore.
Color nobilior debet poni prope hastam
24 Aureus color nobilior est ceteris, & per eum figuratur Sol.
Nil nobilius luce.
25 Color rubeus, seu purpureus representat ignem, & est nobilis.
26 Aureus color est tertius, & representat aerem
27 Color albus est nobilior nigro & color niger est infimus.
28 Arma que portantur in vestibus, superior pars debet respicere caput, inferi, & pedes.
Prohibet pars armorum debet respicere latus dextrum.
29 Arma que pingenda sunt a parte posteriori hominis, pars nobilior debet respicere latus sinistrum hominis.
Modus scribendi noster, quare sit nobilior more scribendi Hebreorum.
Bartolus didicit literas Hebreas.
30 Litere, & arma in sigillis per conuersum inciduntur.
31 Arma in clypeis depingenda nobilior pars debet respicere partem clypei, que in portando respicit latus dextrum.
32 Arma depingenda in coopertorijs equorum nobilior pars respicere debet caput equi.
33 Arma quomodo pingantur in coopertorijs lectorum, in parietibus, & alijs locis stabilibus.

Dum gratia de insignijs & Armis, que quis in vexillis, & clypeis portat videam[9]. † Primo, an hoc sit licitum, & eo casu, quo est licitum, qualiter sint pingenda, et portanda. Circa quod dico, quod quedam sunt insignia dignitatis, vel officij, que portare potest quilibet habens illam dignitatem, vel officium, vt insignia proconsularis, et legatorum, vt l. j. ff. de offic. proconsul. et leg. & de rer. diui. l. sanctum. sicut de facto videmus bodie insignia episcoporum, & ista potest portare q̄libet habens illam dignitatem. d. l. alijs autem portare non licet, imo portans incurreret crimen falsi vt ff. de falsis. l. eos. §. fina. & ideo puto, quod ille qui portat insignia doctoratus[a], cum non sit doctor, teneatur illa pena. † Quedam sunt insignia cuilibet singularis dignitatis vt videmus, quilibet Rex, quilibet Princeps, & ceteri potentiores habēt arma, & sua insignia, & ista nemini alteri licet deferre, vel suis rebus depingere[b], vt C. de his qui pen. nomi. l. j. & no. in authen. de mand. princip. §. penul. quod intellige principaliter, sed accessorie non est prohibitum, vt puta in signum subiectionis superponere insignijs propijs, insignia domini Regis vel Comitatus. hoc de consuetudine obseruatur. Quedam sunt insignia † seu arma priuatorum hominum seu nobilium, vel popularium, de istis quidam reperiuntur qui habent arma, et insignia, que portant ex concessione Imperatoris, vel alterius domini, vt vidi concedi multis a Serenissimo Principe Carolo iij. Rom. Imperatore, necnon Rege Bohemie, & mihi tunc consiliario [c] eius concessit inter cetera, vt ego & ceteri de agnatione mea Leonem rubeum cum caudis duabus in campo aureo portaremus, et istis licet portare talia insignia, nec est dubium. De p̄incipis em̄ potestate disputare, sacrilegium est, vt C. de crimi. sacril. l. ij. ad idē. C. vt nemi. lic. sine iudic. auth. in rub. & nig. sine enim iudicis authoritate prohibetur. ergo cum iudicis authoritate permittitur. Arma autem † quidam & insignia sibi assumunt propria authoritate, & istis an liceat, videndum est, & puto quod licet, sicut enim nomina inuenta sunt ad cognoscendum homines. C. de imag. ma. l. ad recognoscendos, ita etiam ista insignia ad hoc inuēta sunt. ff. de rer. diuisione. l. sanctum. sed talia nomina cuilibet licet imponere sibi ad placitum. d. l. ad recognoscendos. & ff. de falsi. l. falsi nominis. in princip. ita ista insignia cuilibet portare, & impingere in suo, tamen non alieno[d], vt C. vt nem. lice. sine iudic. authorit. fign. l. ij. & ibi gloss. in verb. aliquis. & facit c. dilecta. & ibi gloss. in verb. vnum corpus. extr. de excess. prelat. Sed quero, vnus † portat certa arma, vel insignia, alius vult portare eadem, an licet vel prohiberi possit? Videtur quod possit portare, quia quilibet potest sumere nomen alterius. ff. ad Trebellia. l. facta. §. si de. verbe. si vero nominis. de leg. ij. l. cum filius. §. pater. & possunt esse plures eiusdem nominis, vt l. duo sunt Titij. de testa. tut. & de legat. ij. l. sed & si quis seruum. §. si inter duos ergo potest quis sumere arma aliena, et plures eadem insignia portare, vel rebus imponere possunt, cum vtrunque fiat ad cognoscendum. E contra videtur de reg. iur. l. id quod nostrum, si enim prius est nostrum sine facto nostro a nobis auferri nō pōt. Sed hoc non bene facit loquitur enim in his quibus plures insolidū vti non possunt, alias secus vt in vsu platee, balnei theatri & si. l. si vt certo. §. si duobus vehiculus. ff. cōmoda. Jdem̄ dicere a signum quod portat alias non est vnum & idem, imo sunt diuersa habentia tamen eandem similitudinem. Ad decisionē ergo p̄dictorum premitto quod signū alienus portare, prohibere potest ille cuius est signum, seu petere & prohibeatur si ex hoc ipso iniurietur, q̄ forte ille cum vituperio portat, seu tractat. C. de episc. aud. l. nimis. & est expressum extra de excess. pla. c. dilecta argum. C. de Jude. l. Judeos, quos. Secundo de hoc pōt conqueri quilibet tertius qui leditur, & adipsius petitionem potest prohiberi ne portet. C. de his q̄ pe. no. l. j. & ibi no. & in auth. de mā. prin. §. pe. Tertio si iudex ex offo suo viderit hoc ad scandalū posse esse, & dissensionē subditor̄ potest prohibere arg. C. de lati. libel. l. j. §. sed & qui domini, vbi circa eos qui pileati incedunt, lex Jul. statuit ne populus decipiatur, expressius extra de Jud. c. in nonnullis. His premissis † in q. premissa distinguit, q̄ si vnus assumit arma, q̄ alius portauit ab antiquo, & illius non interest, nec ex hoc verisimiliter ledi potest. exemplum, vnus Theutonicus tempore indulgentie iuit Romam, vbi reperit quendam Italicum portantem arma antiquorum suorum, & insignia, volebat de hoc, conqueri. Certe non poterat, tanta est enim distātia inter vtrunq; locum, siue domicilium, quod ex hoc ille primus ledi non posset, & in his in quibus quadam publica facultate quis occupat sibi vsum, non licet queri, nisi ex magna causa vt ff. ne quid in flumi. publi. l. j. §. sunt autem qui putant, † quandoque p̄t cōtingere, quod alterius pōt multū interesse. quid enim si odijs plenus cui[9] vite multi insidiant, assumat arma, & insignia hominis quieti & pacifici? Certe illius interest: & poterit facere eū probiberi, si vituperose portet, vt dictū est: multo forti[9] potest peti prohibitio, ne ex hoc propter vnionem armorum alius pro alio occidat, vel iniurietur. Jdem, si ex hoc pudor primi aliquo modo ledatur. argu. d. l. nimis. & l. Judeos. & per officium iudicis ad quē spectat quies popularis, vt ff. de offi. prefec. vrb. l. j. §. quies Q̄ui potest cōtingere q̄ multorum de populo interest. Jdonea exemplum in alijs insignijs, quā in his que portant pro armis, pone quendam fabrum esse doctissimum qui in gladijs, & alijs operibus suis facit certa signa ex quibus opus ipsius magistri esse cognoscitur, & per hoc tales merces melius vendūtur & auidius emūtur. tunc puto q̄ si alius faceret tale signū posset prohiberi, quia ex hoc populus lederetur, acciperet enim opus vnius pro opere alterius. arg. l. j. de Lati. lib. tol. & de Jude. c. i nonnullis. † Ex eadem, ratione dico de insignijs quibus vtūtur notarij[e]. C. de assess. & do. l. nemo. §. nec callidis. & in aut. de instr. cau. §. sed & si instrumēta. versi. oportet, & quod ibi no. vbi si alī signum alterius acciperet, posset prohiberi. Jdem de signis, quibus vtuntur fabricatores chartarū de papyro, in similibus per eadem rationes, & hoc similiter expeditur iudicis officio, vt dictum est. † Sed secundum hoc quero, quid releuet habere ista arma ex concessione Jmperatoris, respondeo multum. Primo, quia est maioris dignitatis, sicut dicimus in testamento facto coram principe. C. de testam. l. omnium. Secundo, quia non possunt ab alio prohiberi illa portare. C. de iureiuran. l. ij. & ff. de mino. l. minor autem magistratus. in princ. §. ij. Tertio, q̄ si duo assumpserunt eadem arma, seu eadem insignia, nec de prioritate, nec de

posteriorit̃ appareret,prefertur ille qui a principe habuit.l.si
duo.ff.de excusat.tut.Quarto quia si esset in exercitu, vel alio lo
co,& quereretur quis deberet precedere,debent preferri illius
armis que a principe sunt concessa.ff.de albo scri.l.fi.C.de consul.
libro.7.extra de maio.& obedien.c.per tuas,& arg.l.si duas.ff.
de excu.tut.Et predicta intellige ceteris paribus.s. q alias illi
qui deberet arma,sint equalis dignitatis, alias precederent ar
ma digniora qui esset in maiori dignitate.arg.ff.de albo scriben.l.i.
& C.de comitiis.li.lib.xij. Quero qualiter ista arma, vel insignia
transeant in successorem. Respond.quedam sunt vnius domus,
familiationis & ista transeunt in eos de illa agnatione descen
dentes siue sint heredes patris,vel aui eorū, siue non,arg.ff.de
relig.familiaria.& leq. nec per diuisionē potest assignare vni,
arg.C.de relig.l.si sepulchrum.ad cognatos vero,vel affines nō
pertinent,vt C.de religio.l.ius familiarum.† Et hoc posset que
ri ab hastiardis,vel spuriis possint vti illis insignijs & videtur q
non,quasi non sint de familia,vel agnatione,vt l.pronunciatio.
ff.de verbo.signi.contrarium tamen obseruat in Tuscia de con
suetudine,cui standum est. Quando q̃ tñ multipliceantur hi,qui
portāt talia insignia,vel arma,& cōsuetū est per aliquos aliquid
apponi vltra,vt ab alijs dignoscantur,& tz sicut
nomini additur prenomē, Quedam vero sunt insignia alicuius
societatis aliquorum negotiatorum & hiccum societas ad here
dem non transit non est tractandum.Sed ✻apud quez remane
bit signum societatis diuisa? enim omnes vtatur eo signo,non
est equum,vt dictum est. Respon.si quidem erat vnus in societa
te,qui erat capitaneus,& quasi magister societatis, sicut dicitur
in simili.ff.de leg.ij.l.peculiuz.§.j.tunc apud eū debet remanere
signum,q̃ ipse erat inter ceteros maioris honoris.ar.ff. de fun.
instru.l.fin. Si vero hic non erat, tunc apud eum remanebit qui
erat socius maioris quantitatis,vt ff.fami.ercisc.l. si que sunt cau
tiones. Quid si omnes sunt equales:tunc forte dirimendū est,
vt d.l.si q̃ sunt cautiones,puto tñ q̃ si, dissoluta societate, re
maneat negotiator dz remanere signum, hoc ideo q̃ aliorum nō
interest. Item q̃ quamuis dissoluta societas sit, tamen negotia
tio remanet penes illum,ergo imiquum est q̃ signum, quod e
rat accessoriuz negotiationis,separetur ab ea,arg.C.communia
vtriusq̃ tu.l.possessionum.quedā vero sunt signa artificij cuiusq̃
scu peritie Et hic aduertendū q̃ quēdā sunt signa quedam artifi
cij,in quibus principaliter operatur qualitas loci.& exemplum
in Marchia Ancon.ita est quoddā nobile castrum, cuius nomen
Fabrianum,vbi artificiū faciendi chartas de papyro prin
cipaliter viget,ibique sunt edificia multa ad hoc & ex quibusdam
artificijs meliores charte veniunt.licet etiam in alijs faciat mul
tum bonitas operantis,& vt videamus hic quodlibet solū char
te habet suum signū per quod significatur cuius edificij est char
ta. Dic ergo quod isto casu apud illum remanebit signum, a
pud quem remanebit edificium ipsum,in quo fit. siue iure ppri
etatis, siue iure conductionis, siue in mala fide remaneat toto tē
pore quo teneat,non potest prohiberi vti signo, sicut in ceteris
rebus realibus,arg.ff.de seruit.rusti.pred.l.via constituit.§.fin.
& ff.si ser.ven.l.secunda.§.fi.& l.seq.& quemadmodū ser.amit. l.usus
fructus,& l.sequen.& idem in conductione talium officiorū, arg.
ff.loca.l.sed addes.§.illud.& l.videamus.§.item prospicere. Que
dam vero sunt insignia artificij,in quo principaliter bonitas ar
tificij operatur, vt videmus in signis que apponūtur in spatis,
gladijs & alijs operibus metallorum,& isto casu omnes qui stāt
in vna statione, possunt vti isto signo quasi magister principa
lis illius stationis approbet illa opera.vt in authen.de tabe.§.
hoc autem.& no.in gl.in verb.ipsis per se. que incipit & caue ti
bi.in fin.glo.Si vero separentur, tunc signum debet remanere
apud ipsum qui principaliter erat in statione,arg.ff. de fun. in
stru.l.fi.& s.dixi. Sed si forte omnes erant equales vbi inuicem
conueniunt,apud quem remaneat illum signum, forte dirimetur,
vt dicta l.si que cautiones.fami.ercisc.

13 **Secūdo** principaliter est videndū, qualiter ista arma,
seu insignia sunt pingenda insigenda & portā
da. Ad q̃ sciendū est q̃ q̃uz portant in vexillis,& vehiculis.q̃s
q̃ in vestibus bois.q̃q̃ in clypeis.q̃q̃ in coopertis lector
& similib⁹ locis stabilib⁹. Circa quodlibet p̃dictorum aliqua vi
deamus circa quod sciendum est, q̃ ista insignia quando q̃ su
muntur ex aliqua re existēte,vt multi assumūt aliquod animal,
vel castrū vel montē,vel florem,vel aliquod simile.quandoque
ista insignia non assumunt ex aliqua re existente, sed sunt signa
simplicia.scilicet variationes quorundam colorū,vel per dimi
dia,vel quarteria. vel per aliquas literas rectas trāsuersas, vel
similes, quandoque mistum ex vtroque. His premissis videa
14 mus q̃ aliter portentur in vexillis illa signa,que significāt alia
quam rem preexistentem. Ad quod dico, q̃ ars imitatur natu
ram,inquantum potest. vnde ista insignia debent esse secundū
naturam rei quam figurant,& non aliter.arg.l.si pater.in fin.de
quen.ff.de adopt.& de ista.bonā.l.non sunt liberi. De natura au
tem vexilli cum portatur in hasta secundum illum vsum ad q̃
vexillum destinatur hasta p̃cedit, vexillum sequitur. Unde q̃
cunque animal quod debet designari in vexillo. facies eius de
bet respicere hastam,cum de natura faciei sit antecedere,idem
& in omni re,& figura que habet partes que denotantur per ali
& post vt in precedenti libro dictum est, tunc enim semper pars
anterior rei debet esse versus hastam, alias videretur retro ce
dere tanq̃ monstrum. Et si alicuius rei pars anterior solū pro
taretur pro armis,& insignijs, vt sunt quidam qui facie arietis
vel bouis,pro suo signo portant. tunc non potest pars anterior
respicere hastam, sed a latere respicit. Sed dubitatur qualiter
15 †dicta animalia debent designari vtrum quasi stent recta, an
quasi per terram plane ambulent,vel quomodo. Respon.dicta
animalia debent designari de nobiliori actu eorum,& etiaz qui
magis suum vigorem ostendat.ff.de sta.ho.l. queritur. & de ac
quiren.rerum do.l.quicquid.§.cum partes.sic etiam ab antiquo
visitatum esse videmus quod princeps in maiestate,pontifex in
pontificalibus depingūntur,& designantur. Nunc ad propositū
dico quod quedam animalia sunt quorum natura fera est, vt
de postul.l.prima.§.bestias & ista debent designari in actu fero
16 ci,† vt Leo, Ursus & similia,figuratur ergo Leo erectus, eleva
tus mordax ore & radens pedibus, & idem in similibus animali
bus, ex hoc enim actu magis suum vigorem ostendit. Quedam
sunt animalia non ferocia, & in his inspici debet nobilior eorum
17 actus diuersimode. Unde† si quis equum pro suis armis ponere
ret,non deberet eum designare rectum, & eleuatum, hoc enim vi
tiosum esset in equo, ideo debet designare rectum, & elevatum
parte anteriori aliqualiter,quasi equs salies. ¶ In hoc est act
18 magis eius vigor ostendit. ¶ Et si quis pro suis armis aquilā
portet, tunc designare debet quasi plane ambulantem per ter
ram. In eo enim actu maxime eius vigor ostenditur. De equo
19 bus & omnibus animalibus similia dicenda sunt. † Circa pedes
etiam aduertendum est,quod semper pes qui antecedat sit pes
derter,quia vt in preced lib.dictum est, pars dextera est primi
pium motus alias signare talē figuram leuam esset quod vnus
sonat vt ff.de edi.edic.l.qui clauum. Item sciēdum, sed hic erat
dubium. Quid si in vna parte vexilli figuraretur tanquam pes
derter precedere,ab alia parte videbitur pes sinister precedere,
hec autez incongruitas magis euidenter apparet in his qui pro
suis armis aliquam literā. vel literas portant. Nam ab vna par
te sunt litere recte,ab alia parte communiter,non est simul lite
rarum,quod apparet si quis literas conuersas a latere cōsid.
20 respicit. Sed dicendum est,quod† ficut in literis respicitur alia
pars que respicit scribentem, non pars conuersa, ita in vexillo
inspicitur pars que respicit portantem, non alia,quod enim
alia parte est,non ex principali proposito contingit sed per acci
dens,sicut si q̃s seipsum in speculo aspiciat,q̃ enim in se dextro
rum est,in speculo sinistrum apparebit.& predicta vera in vexil
lis que portantur i hasta,cuius recta natura est,vt eleuatur
tetur & recta,vt ff.de seruit.rust.pred.l.qui sella.in prin. Sed hic
21 quirunt de vexillis & vexillulis que portantur in tubis cum
natura propria est vt ad os tubicinum posite,quasi per
gerētes positū, tunc facies rei designate, vel pars anterior
debet inspicere tubam sicut hastam,non enim tuba dextro
rior,sed superior,& sic debet partem anteriorem illius vexil
tube plane tacentis portare. Et predicta vera in dubio nisi
22 de proprietate armorum,& quid inspiciat,tractatur. Sed si
portentur duo animalia se inuicem respicientia & tunc nō ob
cus predicte inuestigationi,quia in incertis,nō certis locum
conferuris.l.continuus.§.cum ita.ff.de verb.obli.& non tñ
23 denūciatiōes.C.quomodo & quādo iudex. Circa secūdū notā
quādo arma sunt quedam insignia simplicia. & varietates co
rundam colorum,tunc aduertendum est qualiter debent por
ri.& in nobiliori loco poni,C.de offic.pfese.vic.l.i.& de offic.
prouin.l.potiores gradus,& de cōsuli.li.lib.xij. Item premis
quod locus prior,& superior est nobilior posteriore,& inferio
d.l.potiores.& ff.de al.scrib.l.j. hoc premisso dico,q̃ arma q
doque variantur per medium,vt quia quis portat bandera
duorum colorum tunc aut diuiduntur per medium ante.& p
in istis casibus in dubio etiaz color nobilior debet esse superi
est,in ea parte,que respicit celuz.vel ante.& in ea parte que re
cit hastam. Si vero variatur per quarteria, tunc nobilior col
debet esse in quarterio superiori,& anteriori,ppe hastā. Si
variat per listas directas,tūc lista coloris nobilioris debet esse
hastā. Si vero variat per listas trāsuersales,lista nobilioris
loris dz esse versus celuz. Si vero liste,vel bande sint pendē
tunc cū hasta habet se tanquā pars prioris in hāderis,ideo pars
gis eleuata debet respicere hastam. Ista omnia probātur

presuppositis sed dubitatur quis color sit nobilior, ⁊ tunc aduertendum est diligenter. Nã color vnus est nobilior altero respectu eius quem representat secundũ se. Primo color aureus nobilior est, quia per eum representatur lux. si quis enim vellet figurare radios ℘olis, quod est corpus magis luminosum, hoc non posset congruentius facere quam per radios aureos, constat autem quod nil luce nobili⁹ ⁊ certe nihil est. C. de sum. trinitat. ⁊ fide cath. epistola inter claras. ibi, nihil est eñ quod luminec clarioꝛe prefulgeat, ⁊ C. ne fil. pro pat. aut habita. ibi, totus mundus illuminat. Et ideo in sacra pagina pro re maxime excellente figuratur, vt ibi fulgebunt iusti sicut Sol. Math. xvij. ⁊ ibi, resplenduit facies eius sicut Sol. vt Matthe. xvij. et propter huius nobilitatem nulli licet portare vestes aureas, nisi Principi. C. de vesti. holo. ⁊ aura. l. j. ⁊ ij lib. xij. Sequens color nobilis est, ⁊ color purpureus, seu rubeus, qui figurat ignem, qui est super alia elemẽta. ⁊ nobilius elemento℘ est ⁊ corpus post Solem secundario luminosum ⁊ propter eius nobilitatem nulli licet portare vestes comptas eius coloꝛe. vt C. de vest. holo. l. secunda ⁊ iij. ⁊ v. lib. xi. ⁊ in dicta lege exprimitur dictum colorẽ esse nobiliorem alijs. Sequẽs ⁊ post predicta color est azureus, per eum enim figuratur nobilis aer qui est corpus tra. sparẽs, ⁊ diaphanũ, ⁊ maxime receptiuum lucis, ⁊ est elementuꝫ seq̃ns, post ignem, nobilius alijs, vnde predicti colores propter id qõ representant dicuntur nobiliores. Qualiter autem colores dicuntur nobiliores secundum se, dico, sicut lux est nobilissima, eiꝰ contrariũ dicunt tenebre, ⁊ sic vilissime: sic in coloribus secundum se color albus est nobilior, quia magis appꝛopinquat luci. Color niger est infimus, quia magis appꝛopinquat tenebris. Colores autem medij sunt nobiliores, et etiam minus nobiles secundum plus ⁊ minus, quod appꝛopinquãt albedini, vel nigredini. Illud videt dictũ Arist. in lib. de sensu, ⁊ sensato. Dixi, q̃ quando ꝺꝫ ista arma portantur super vestibus hominum, nunc istud ꝙ in armis habet se vt pars superior debet esse versus caput hominis, qõ vero habet se, vt inferior, versus pedes.

b Item in eo quod depingitur in anteriori parte hominis ᵇvt in pectoꝛe pars nobilioꝛ armoꝝ debet respicere latus dextrum, est enim illa nobilioꝛ pars, ⁊ principium vt in precedentibus, dictum est. Ee cet vero quod depingitur a parte posteriori hominis potest dubitari. Pro cuius declaratione premitto illam q̃ que fuit inter Judeos ⁊ me dum Hebraicum addiscebam. docebant eñ quod mos scribendi noster nõ erat rationabilis. Incipimus eñ a latere sinistro scribere ⁊ trahimus literam ad latus dextrum, et illud quod debet esse principium motus est terminus, ⁊ illud quod ꝺꝫ esse terminus, est principium, ac modus scribendi eorum est rationabilioꝛ, quia incipiũt a latere dextro, ⁊ vadunt versus sinistrum. Ad quod tollendum dicebam qõ aliquid rationabiliter debet fieri respectu finis, ad quẽ ordinatur, ideo finis dicitur primus intellectus operantis ⁊ hec naturaliter sunt vera ⁊ probatur per legem. Nam ⁊ si intellectus operãtis, finis sit rationabilioꝛ, ẽt si postea nõn sequitur. non dicitur rationabiliter operari. ff. de neg. gest l. sed an vltro. §. j. cũ simi. Sed predicta scriptura sit, vt legatur. Legere autem est oculis inspici. ff. de bis que in testa. delen. l. j. §. j. ⁊ sic legere fit per visum videre autem est facti. vt Phyſici dicunt: scriptura autem representata in oculis nostris agit in oculos nostros oculi autẽ pati dicũ. quod patet: quia ex hoc leduntur. Cum ergo scriptura agat in oculis, debet ista actio incipi a latere dextro ipsius scripture q̃ ita illud latus est principium motus seu actionis, ꝫ latus dextrũ scripture, que nos respicit, est respectu lateris nostri sinistrum, sicut si homo voluat vultum suum ꝙversus meum directo, latus eius dextrum respectu mei est sinistrum. Et sic apparet quod nos in scribendo magis rationabiliter operamur, inspicimus enim finem si vt a latere dextro scriptura in omnib⁹ incipiat operari secundum modum Judeoꝝ. incipiat a latere sinistro. Ad propositam quest. qualiter arma debeant pingi rationabiliter a parte superioꝛe super veste hominis. dico quod illa pars armoꝝ que se habet vt anterioꝛ vel vt nobilioꝛ, ꝺꝫ esse versus latus sinistrum hominis portantis. Ratio. q̃ illius arma si quis alius respiciat recta illa videat, facies ergo istius arma a parte posteriori. Sed fingo vnum holem habere vnam faciem retro. proculdubio latus quod erat sinistrũ ex parte posterioꝛis erit dextrum. Sed pone aliquem velle scribere Latine inspeculis alicuius, absque dubio incipiet a patre sinistra, quia respectu litere erit dextra, vt supra ostensum est. † Ex his etiam apparet quod litere, ⁊ arma debent incidi in sigillis per conuersum, quoniam fit ad finem imprimendi in ceram, vel aliã materiam, ⁊ remanet rectum ⁊ sic inspicere debemus finem ad quem fit, non id quod fit. Si vero incideretur in aliquare, non ad figillandum, sed vt sic esset tunc debet incidi directe. Quando quet dicta arma depingũtur in clypeis, tunc similiter pars clypei, que secundũ naturam portandi respicit latus dextrũ, illa enim assumitur, vt potioꝛ vt patet ex bis que dicta sunt. Quan-

32 doq; ꝑportantur, ⁊ pinguñ in coopertis equoꝝm, ꝛetl tunc siue a parte dextra, siue a parte sinistra debet respici, pars nobilioꝛ caput equi, mõstruosum eñ esset quod vnus caput equi respiceret, ⁊ alius caudam. hoc autem quod nulli liceret magis accideret. ⁊ cum deberent stare in fronte, vel in groꝑ a tũc latus dex-

33 trum respiceret, secundum ea que dicta sunt. Quandoque depinguntur in coopertis lectoꝝm, ⁊ similium, ⁊ tunc debet inspici ea res in qua ꝺꝫ pingi, cum stat in suo proprio esse, sunt eñ in coopertoꝝ lectoꝝm quedam partes que circa lectum, quedam vero que plane iacent supra. ⁊ in parte iacenti formam pingendi sumunt a forma bois iacentis in lecto, in parte vero pẽdenti. In omni autem loco assumatur forma pingendi arma, a forma hominis recte iacentis. Quandoque figurãtur, vel pinguntur in parietibus, vel alijs stabilibus locis, ⁊ tunc si quidez locus, vbi pingitur ꝫ se vt paries, cõsideratur paries, vt faciem suam voluat versus nos. ⁊ sic latus dextrum parietis cognoscetis ⁊ sic facies nobilioꝝ armoꝝ voluatur versus partem dextrã. Predicta vera nisi ex cã. quid eñ si in medio vnius parietis depingatur statua Principis, vel alterius excellẽtis, vel forte arma regia, tunc alia arma, que ab vtraque parte depinguntur debent illam statuam, vel ipsius arma inspicere, non inspecto a dextris, vel sinistris voluatur, ad similitudinem hominum trium circa dñm existentium homines eñ se voluunt versus eum: sed si locus vbi pingitur ꝫ se, vt celum, veluti camere, vel aule, tunc ex dictis in precedenti lib. cognoscendum est. vbi dicatur caput, ⁊ vbi aule, vel camere. postea finge hominem iacentem, ⁊ vultum versus nos voluentem. ex quo considera: dextram partem ⁊ sinistram ⁊ sic modum depingendi. ⁊ ingressuꝫ, vt ex precedentibus patet. Si autem locus vbi pingitur habet se, vt celum, seu terra, tunc eodem modo considera caput, et pedem iacentem ibi ⁊ voluentem vultum versus nos. ⁊ cognosces dextram, siue sinistram. ex quo modum rationabilem depingẽdi inuenies. Unum tamẽ scias quod licet arma sua, ⁊ insignia sua posset in terra sculpere vel depingere, tamen arma alicuius domini sui, vel maioꝝs non licet in terra sculpere, vel pingere, vt C. ne li. fig. salua. Christi ꝛc. in rubꝛo ⁊ nigro ꝛc.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. ¶ Insignia doctoratus. Ho. quod si quis nõ est doctoꝝ, ⁊ portat insignia doctoratus tenetur pena falsi, adde Bar. in l. eos. §. fina. ff. de fal. ⁊ in l reddatur. C. de ꝑfesso. ⁊ medi. lib. x. cum concoꝝ. de quibus per Felynum in proe. Gregoria. cui adde do. Fel. in c. vt apostolice. de priuil lib. vj. faciunt not. per docto. in l. Barbarius. ⁊ ibi vide Jas. de offic. preto. Limita tamẽ predictam conclusionem Alexan. in d. l. eos. in addi. Barto. si doctoꝛẽ se appellat, ⁊ aliquem actum facit doctoꝛi conuenientem, quia tunc tenetur pena falsi, alias non ⁊ adde quod ita videtur esse de mente Bald. in l. qui pretextu. C. de sacrosan. eccle. ⁊ in specie Ludo. Roma. in l. qui in aliena. §. interdum. ff. de acgrẽ. hered. ⁊ do. Masue. de Peru. in repet. rub. C. de testamẽ. milit. Secũdo limita si fuisset priuatus doctoratu, ⁊ uteretur insignijs doctoratus: quia tunc extra ordinem debet puniri, per ea que not. Barto. de notario in l. data opera. C. qui accus. non possel. cum concoꝝ. de quibus ⁊ per Jas. in l. sciẽdum. §. fi. ff. qui satisda. cog. ⁊ scripsi plene in tractatu meo de prestan. doc. lib. iij. de insignijs doctoratus. in xi. queſt. princip.

b ¶ Depingere. Vide Jas. in l. j. C. vt nemo priuatus. in prin. vbi dicit quod insignia principis non debent depingi, nisi super rebus que sunt principis, prout videmus in armis sancti ℳarci que non pinguntur super bostium domus nisi sint illustris.

c ¶ Tunc consiliario. Vide ℳarti. Lauden. in suo tracta. de leg. maxime principium in conclusione xxxv. in fin. vbi dicit, quod Bar. in legatione, qua vsus fuit ad imperatoꝛem Carolũ quartum Pisis nomine cõmunis Perusij, impetrauit arma de quibus hic, sed vide Barto. hoc dicentem in l. Gallus. §. forsitan. in j. questio. ff. de lib. ⁊ posthu. quem non alleg. do. Marti. ⁊ dicit Linge. de Peru. in l. quisquis. C. ad legeꝫ Jul. mate. ꝙ Carolus quartus quando assumpsit Barto. in suum consiliarium fecit illum illustrem. de quo per Jas. in l. j. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdictio.

d ¶ Non in alieno. Vide Paulum de Cast. do. Alexã. ⁊ do Jas. in rubri. C. vt nemi. liceat fine iud. autho. vbi ponunt casum qui fuit de facto de quadaꝫ fraternitate que fecit depingere arma in vna possessione, super quam habuerunt sententiam et pendebat appellatio quod non poterat. ꝛc.

e ¶ Notarij. Vide plene per Fely. in proemio Greg.

f ¶ Precedere. Facit qõ dicit d. Abb. in c. ꝓ tuas. de maio. ⁊ obe. quod miles creatus a maioꝛe, ꝓcedit militem creatum a minoꝛe, quamuis prius idem dicat Franc. Tig. in l. ij. de albo scri-

ben. Secundo facit quod doctor creatus ab Imperatore precedit doctorem creatum ab alio inferiore, licet patus secundum Lud. Ro. in l. si vero. ff. de viro. in xlix. fallen ff. sol. matri. quem refert, et sequitur Aler. in l. ij. ff. prius. ff. de vulg. et pup. et ibi vide Jaso. Adde do. Bansuetum de Perusio. in repe. rub. C. de testa. mil. et Bar. Lauden. in suo tract. de digni. in conclu. xvi. et eundem in conclu. xxxij. Tertio facit quod dicit Franc. Dig. in d. l. ij. ff. de albo scriben. de canonico facto a papa, quod debet preferri canonico facto ab inferiore. de quo per Anch. Sicu. cap quod clericus. de foro compe. et Fel. in d. cap. per tuas. de maio. et obedien. de quibus plene scripsi in tracta. meo de prestan doct. lib. i. iij xvij. q. ij. q. prin. et in ix. lib. xv. q. princ.

g ¶An bastardi. Vide plene de hac questio. per dom. Nicol. de Ubal. auditorem Rote dignissimum, in suo tracta. de successio. ab intesta.

✳ Sed apud. Adde et vide ad hanc materiã Do. Pet. de Ubal. in tracta. de duo. frat. in xj. parte principi. versi. xj. quero. vbi late examinat.

b Th. Dip. ¶Parte hominis. Vide per do. Barth. Ver. in suo tract. de Impe. militum eligendo. in j. priuil. dignitatis, vbi omnino videas, vbi arguit contra dominos Venetos.

¶Hunc tractatum de Insignijs, et armis editum a do. Bart. de Saxoferrato publicauit post mortem dicti do. Bar. do. Nicolaus Aler. legum doctor. generosus suus, octauo die Januarij.

Tractatus De Alimentis.

1 ☞ Alimentorum appellatione continentur omnia necessaria ad vitam, sine quibus corpus humanum ali non potest.
2 Alimenta remissa transactione, vel pacto non remittitur vestiarium. vel habitatio.
3 Alimenta debita iure sanguinis debentur etiam magistro trium liberales artes. secus si debentur ex dispositione hois.
4 Lectus quod debeatur illi, cui legata sunt alimenta, vel victus, vel educatio.
5 Famulo, si legatur vita in domo testatoris, debẽtur omnia necessaria ad victum.
6 Alimentis legatis vel si legatur victus, vel educatio, debentur medicine.
7 Cibario, vel diario legato, non veniunt vestitus, nec habitatio, nec medicine.
8 Pater cogitur alimentare filium necessitate nature, et filius patrem.
9 Filius emancipatus qui non alit patrem, potest in patriam potestatem revocari.
10 Filius nolens alere patrem, potest exheredari et est iusta cã.
11 Pater ex causis ex quibus potest filium exheredare, ex illis potest eis denegare alimenta.
12 Pater filium, et filius patrem tenetur alere, nisi alẽdus habeat artem ex qua sustentari possit.
13 Mater alit filium vsque ad triennium, et etiam post, si pater est inops et ipsa diues.
14 Pater non alens filium, qñ tenetur lege Cornelia de sicarijs.
15 Frater tenetur alere fratrem, vel sororem.
16 Socer tenetur alere nurum.
17 ¶Pater filium naturalem, et etiam natum ex damnato coitu de iure canonico alere tenetur.
18 Alimenta si relinquuntur alicui, cui diuersimode prestare consuevit testator debentur inspecto tempore testamenti.
19 Iudex constituit alimenta deberi per vnum heredem, quando plures heredes sunt instituti, et incommodum esset legatarios conuenire singulos.
20 Alimenta non debentur per eum, qui est soluendo pro eo qui non est soluendo.
21 Alimenta si sunt relicta, an debeantur menstrua, vel annua.
22 Alimenta prestantur iuxta testatoris consuetudinem, si de ea non constat, arbitrio boni viri.
23 Legatum alimentorum quando factum est pauperi, dicitur ad pias causas.
24 Alimenta in quo loco prestantur.
25 Filius prestans alimenta patri, illa portat ad locum vbi pater eget, et degit.
26 Filius an alat patrem deportatum.
27 Incapax, cui alimenta sunt legata, admittitur officio iudicis.
28 Alimenta prestans coniuncto, quando repetat.
29 Alimenta an petantur pro tempore futuro.
30 Alimenta prestans per triennium inducit obligationem perpetuam.
31 Legatum alimentorum non minuitur, licet testator diminuat in codicillis ad tertiam legata facta in testamento.
32 Estimatio pro alimentis preteritis debetur pro habitatione, medicinis et similibus. pro frumento, vino oleo, carnibus, et vestibus non, et peti potest.
33 Tranfigere super alimentis debitis, vel ex contractu inter vnos, vel vltima voluntate quando possit.
34 Ratio quare super alimentis debitis ex contractu tranfigatur non super debitis ex vltima voluntate.
35 Paciscì super alimẽtis sine decreto non potest quando debetur ex vltima voluntate.
36 Alimenta ex vltima voluntate quomodo intelligantur deberi.
37 Transactio super alimentis, si alimentandus facit suam conditionem meliorem, tenet sine decreto.
38 Alimenta si sunt relicta pluribus, bi inter se sine pretore non tranfigunt.
39 Ciuitas petit legatum factum ad alimenta pauperum.
40 Extraneus heres filij tenetur alere patrem filij.
41 Monasterium succedens monacho tenetur alere patrem monachi.
42 Ratio prestandi alimenta venientibus per sexum femininum non est par sicut venientibus per masculinum.
43 Abbas alit monachum pendente questione an sit monachus.
44 Res que vendi non potest venditur pro alimentis.
45 Vasallus alit dominum egenum.
46 Tutor denegans alimenta pupillo, remouetur a tutela, et punitur.
47 Sententia super alimentis est diffinitiua, et ab ea appellatur, tamen interim alimenta prestantur.
48 Vir alit vxorem nullam dotem habentem si ei operetur, vel per eam non steterit.
49 Vxor alit virum inopem, et eius bona habet obligata pro restitutione.
50 Tutor tenetur alere matrem, et sororem pupilli egentes.
51 Tutor pauper debet ali de bonis pupilli.
52 Alimenta debentur ex fructibus, et reditibus.

a TRactaturus De alimentorum[a] materia, quia alimenta deberi cõtingit tam ex iure naturali quam ex iure sanguinis, et affectionis et tã ex bois mortui dispositione, qui ex dispositione viuentis, et qui que a natura sunt digniora esse nolcuntur, ideo de bis alimentis putaui prius ostendere, que a natura debentur, deinde successiue dicam de bis, que hominis voluntate debentur, et subdam questiones quasdam, et dubia parti cuilibet adaptanda. Et quia frustra est de alimentis querere, seu tractare, nisi scrutemur quid eorum appellatione contineatur. Idcirco
1 quid †continetur alimentorum appellatione? Et dico, primus de alimentis prestandis, appellatione alimentorum tinentur omnia necessaria ad vitam, sine quibus corpus humanum ali non potest, vt cibaria, alimenta ꝛc. que bonam natura demonstrat. Item habitatio, vt l. legatis alimentis,
b de alim. et cib. lega. Item calcearium, [b] vt l. cum bi. ff. de calcear.
2 ff. de transac. Si vero tractemus † de alimentis remittendis tã actione, vel pacto, remittens alimenta simpliciter, non videtur remittere vestiarium, vel habitationem, vt l. cum bi. ff. qui tran-
3 figit. ff. de transact. Quero, an ei, † cui debentur alimenta, de
c beantur sumptus †prestandi magistro qui eum imbuit liberalibus artibus? Dic, aut alimenta debentur iure sanguinis, vt dicam, et tunc tales sumptus debentur. casus est in l. qui filium. ff. vbi pup. educ. deb. Aut debent ex dispositione hois, et tunc non debentur. casus est in d. l. legatis. Quid si debeat educare
4 Respon. idem est. l. fina. de alimen. et cibar. lega. Quero, an in de
d ctis tribus casibus parem significationem importantibus contineatur lectus, [d] vt ille cui leganf alimenta, vel victus, vel educatio debeat habere lectum? Respon. sic. l. quos nos ff. verbum viuere. ff. de verbo. signi. cum viuere non possit quis cõmode sine eo, vt ibi no. Quero, †si aliqs legat vitã famulo suo in sua domo, vt quotidie faciũt testatores. qd videat legatum? Respon. quod videntur legata omnia que ad victuꝫ sunt necessaria, et ea omnia predicta, vt probatur in dicta l quos nos. ff. verbum vi-
6 uere. ff de ver. signi. Quero † an illi, cui debenf [e] alimenta vel vic-
e tus, vel educatio debeant medicine? Credo quod sic, cum non fit possibile sine eis ducere vitam suam, et sic debenf, cum nec essarium

sarium corpori debeat. l. si cum dotem. §. fin autem in seuissimo: ff. soluto matrimonio. licet in contrarium possit retractari quasi
7 ibi ponatur species separata. Sed quid si debeatur † diariū, vel cibarium? Dic solum cibum deberi, non vestiarium, nec habitationem, vel alia supradicta. vt l. diarijs. de alimentis et cibarijs legatis. & appellatione cibariorum intelligo potum. l. et si non
f sint. §. Stichum. ff. de auro & argento legato. & cui debentur cibaria, non debentur medicine, quia solum eum cibare tenetur, et ita retulit consuluisse sepe domin. Fran. Tig. de Pisis legum doctor, in persona domi. Joan. de Luciano dum Spoleti assessoris officio fungeretur. ¶ Also quid contineatur appellatione alimentorum videamus quibus personis ex necessitate nature, &
8 sanguinis alimenta debeantur, & primo † pater tenetur alimentare filium, & cogitur officio iudicis, vt l. si quis a liberis. et ibi glo. ff. de liberis agnoscen. & C. de pat. pot. l. nec filium. Item filius patrem tenetur alere. l. si quis a liberis. in prin. & C. de alēd. liber. l. i. in fine. & eadem de auo. & nepote dispositiue, q tenet lo
9 cum patris, vt l. secunda. §. non solū. ff. de excu. tut. Quero † circa hoc filius emancipatus non alit patrem, nunquid ex hoc potest revocari in patriam potestatem? Videtur quod sic, vt l. vnica. C. de ingratis liberis. Nam atrocem iniuriam committit in eum
10 qui patri egenti denegat alimenta, vt l. necare. de liberis agnoscē. propter quam atrocem iniuriam emancipatus revocatur in patriam potestatem, sicut etiam libertus revocatur, vt dictal. vbi
11 ca. C. de ingra. lib. vbi no. per glo. in ver. rescissa propter † quod dicerem, quod sit causa sufficiens exheredandi filium patri, cum patrem necare dicatur, ex quo ei indigenti denegat alimenta, vt
12 dicit. Quero, † an ex causis, & ex quibus pater filium potest exhe-
g redare, possit pater & filio, vt ingrato denegare alimenta, glo. in verb. detulerat. dicit quod sic, in dicta l. si quis a liberis. §. si qs
h er bis. ff. de liberis agnoscen. h Item † hoc procedit: quia pater
12 filium vel econtra alere teneatur, nisi alendus habeat artem, ex qua sustētari possit, vt dicta l. si quis a liberis. versi. fz et si filius, quod intelligo, nisi sit persona que operari dedignaretur vt miles. vel homo nobilis: qz eo ipso quod eget, licet operari possit, alendus est, vt dicta l. si quis a liberis. §. secūdo, versiculo quorundam necessitatibus facilius, &c. & quod ibi apostillauit Jac.
13 de Are. pro quo facit quod j. prime dicam. Quero † an mater
i teneatur filium alere? Et dico quod sic vsq; ad triennium. & et ultra, si pater laboret inopia, mater autem affluat opibus. vt l. prima. §. si mulier. ff. de liberis agnoscē. quod est verum, scilicet, quod vsque ad triennū alere teneatur, nisi sit persona talis cōditionis, quis lactare non deceat vt no. Azo in summ. C. de pa-
14 pote. in fine. Pro quo facit quod not. Jac. de are. in l. si marit⁹. ff. soluto matrimonio. Quero † an in casibus, in quibus pater tenetur alere filiū, si eū faciat perire fame, an teneatur lege Cornelia de sicarijs? Glosl. tenet quod sic, in dicta l. necare. ff. de li-
15 be. agnoscē. Quero an † frater fratrem, vel sororem teneat ale-
k re? Respon. quod sic, vt l. mutus. §. manente. ff. de iure dotium. & per ter. in l. quāis. ff. soluto matrimo. in dicta l. si quis a lib. §.
16 primo. & ff. de tut. & rat. distr. lege prima. Quero † an socer teneatur alere nurū? Dic quod sic, vt dicta l. si qs a liberis. §. non tan-
17 tum. Quero † an pater teneatur filiū naturalem l tantum alere?
l Respondeo, quod sic, vt dicta lege si quis a liberis. §. primo. C. de incest. nupti. authen. ex complexu. vt ibi notatur. sed ex egta te canonica etiam natos ex damnato coitu tenetur alere, vt in
c. cum haberet. extra de eo qui dux. in matri. quā pol. per adul.
Also cui debeantur alimenta pstari ex necessitate, modo videamus quibus debentur alimēta ex mandato hominis. Circa qō
18 quero si testator sic dixit: Lego ei alimenta, que solitus sum ei prestare in vitam, si testator ei prestitit vario modo, qz quādoque ei prestabat ampla alimenta quandoq; stricta, quod ergo tēpus inspicietur? Dic quod inspicietur tēpus conditi testamenti, vt quo modo tempore cōditi testamenti, ea prestabat, eo
19 modo pstari debeant alimenta post mortem testatoris. vt dicta l. Adela. §. sed si alimenta. ff. de alimē. & cibarijs legatis. † Quero quid si relinquunt alimenta, & sunt plures heredes instituti in testamento, ita quod fit incōmodum legatarijs conuenire singulos heredes, & p hereditaria portione. qualiter consuletur
20 legatarius? Dic quod iudex cōstituet, per vnū heredez illi pstari alimenta, vt l. prima. ff. de alim. & ciba. lega. Quero † plures debent alimenta, quorum aliqui sunt soluendo, aliqui non, nunqd propter existentem non soluendo tenebitur ille, qui est soluendo? Dic quod non. l. tertia. in fi. ff. de alimen. & ciba. lega. & l. pe-
21 cunie. eodem titu. Quero, † quo tempore sint alimenta prestanda, vtrum menstrua, vel annua: Jacob. de Are. in l. fin. ff. de lib. agnoscen. distinguit, Aut debent ali vsque ad dictum tēpus vel perpetuo donec viuit, & alimenta sunt prestanda, & tangitur in dicta l. fina. C. de episco. & cleri. l. si quis ad declinandam. & in l. pecunie. in fin. ff. de alimen. & cib. leg. & no. glo. in verb. decesserit in l. nec semel. §. si in habitationē. ff. quando di. leg. ced. & l. Firmio. §. pater. versi. sed non initio. Facit. ff. de transac. l. cum bi. §.
22 cause. Quero, † legata sunt alicui alimenta heres dicit volo tibi prestare necessaria ad vitam, sed tu potes viuere cum tanto pane. & aqua in die. & volo tibi id prestare, & nō aliud quid iuris? Dic quod si testator consueuit prestare alimenta, illa talia per heredem prestabuntur, alias considerabuntur facultates debētis alimenta prestare, & dignitatem legatarij cui deberentur, et consuetudo regionis, & his consideratis, prestabuntur alimenta arbitrio boni viri, vt l. cum alimenta. ff. de alimen. & ciba. lega. & l.
23 ficui annuum. ff. de ann. leg. & l. cū bi. §. in persona. ff. de transac. & l. sed & si quid. post princ. ff. de vsufruc. † Quero, vtrum legatus alimentorum dicatur ad pias causas? Gl. in verb. vt ministrum. dicit quod sic, in l. si quis Titio. ff. de legatis secundo. & C. de sacrosanctis ecclesijs. l. sancimus. circa finem. dum dicit quoniam non absurdum, &c. iuncta ibi gloss. in verb. animas hominum. Sic gloss. exemplificat legatum ad pias causas legato alimentorum, quod est verum quando legatum est pauperi, vt in authen. vt cum de appella. cog. §. si vnū de predictis parentibus, & ceteris. & est glo. in lege. si cui annuum. ff. de annuis legatis. & pbatur in lege. cum bi. §. si in annos singulos. ff. de trānsactionibus, & hic soluit questionem an in legato alimentorum possit
24 Falcidia detrahi. ¶ Quero † in quo loco debeant alimeta pstari. Vide glo. in verb. alteruter. in lege. cum bi. §. cause. ff. de trā-
25 actionibus. tū in casu notabili quando † filius debet prestare alimenta patri, debet portare ad locum vbi pater eget. et degit, vt pbatur in authē. de incestis nuptijs. post principium. verficu. si vero contigerit. iuncta ibi glo. in verb. alia necessaria in fi. Et si dicatur, illud est ideo, quia pater erat ibi deportatus. et sic non potuit venire ad filium pro alimentis, non bene dicunt: qz per procuratorem vel nuncium potuit mittere, vt dixit domi.
26 meus in lege, item illa. de constitu. pecu. ¶ † Quero an filius teneatur alere patrem deportatum? Dic vt dicto §. i. & in authen. incestas. C. de incestis nuptijs. l. mutus. §. manēte. ff. de iure dotium, facit glo. in l. legatum. ff. de capitis diminutio. & infra. pri-
27 me dicam. ¶ † Quero si legantur alimenta incapaci, vt damnato in metallum, vel similibus an possint ad legatuz admitti? dic quod sic iudicis officio: vt l. seruos ad custodiam. de alimentis & cibarijs legatis, & quod not. in dicta lege cum bi. vbi seruus vel incapax potest de alimentis trāsigere, vel pacisci. ¶ Quero qd
28 si aliquis habēs † de bonis alicuius, vel aliquo mō cōiunctus prestet alimenta alicui, an possit ab eo repetere. vide ff. de negotijs gestis. l. Nesennius. & C. de transactioni. l. de alimentis. & C.
29 de negot. gest. l. alimenta. † quomodo alimenta possint peti p futuro tempore. vide in d. l. alimenta. C. de negotijs gestis. & l. nō
30 quem admodum. ff. de iudic. ¶ Item no. † speciale in alimentis, quia si per triennium prestentur, inducunt perpetuam obligationem ad ea prestanda in futurum, vt l. j. C. de fideicō. & l. si certis annis. C. de pactis. ¶ † Quero, testator legauit alimenta, & plura legata alia fecit deinde in alio testamēto, & codicillis legata minuit, dicendo, que legani volo pro tertia tantum parte prestari, an hoc refertur ad ad legatum alimentorū. casus notabilis quod nō. in l. libertis quos. §. posthumis. ff. de alimentis. & cibarijs legatis. & est casus notabilis i l. Caius. ff. de annuis legatis
32 ¶ † Quero debetis mihi alimēta in estimatione, de presentib⁹ non est dubium vt ipsa species debeatur, vt dicta l. legatis. ff. de alimen. & ciba. lega. & lege. verbo victus. de verb. signi. & leg. j. C. de eroga. mili. anno. libr. xij. De preteritis autem alimentis videtur idem per legem, cum vnus. §. verbis. & l. liberis. §. manumissis. ff. de alimen. & cib. leg. vbi ter. denotat alimenta preteriti temporis peti posse. In cōtrarium videtur quod estimatio ipsa peti possit, vt l. si vsufructus mihi in xviennium. ff. de vsufructu lega. Unde vt predicta iura concordentur, distingue, quod quedam sunt alimenta de preterito tempore, & ipsa non petentur, vt habitatio. nam impossibile est dari habitationē preteriti temporis, & ideo tenetur pro ipsa habitatione petere estimationez, vt dicta l. si vsufructus. ¶ Quedā sunt que non pereunt tamen expedit nobis quod prestentur, vt medicine, quibus anno preterito indigebam, & nunc non egeo: quia sum sanus & pro istis etiā peteret estimatio, vt d. l. & vsufructus. & l. patronus q operas. & l. libertis. in fin. de oper. liber. que bene probant. Quedam sunt que expediunt nobis vt bodie dentur sicut heri, vt frumentum, vinum oleum. carnes. vestes. & similia. que anno preterito dare debuisti. Et de istis dico petendum quod debitum fuit, vt dicta l. libertis. §. manumissis. & l. cum vnus. §. verbis. ff. de alimen. & cib. leg. petitur autem pro his preteritis non etiaz petendis. casus est nota. in §. nulli. C. de ero. milita. ann. lib. xij. Verum, quia multoties petimus estimationem alimentorum, & aduersarius resistit. & sic deueniunt ad transactionem, ideo videndum est † qualiter super alimentis debitis transigatur. Et dic, quod aut ali-

menta debentur ex vltima voluntate,aut ex contractu inter vi/
u s ꝛ isto vltimo casu potest semper creditor transigere,ꝛ paci/
sci.l.cum hi.§.plane.ff.de transactio. Si ex vltima voluntate , ꝛ
tunc aut vult transigere super alimentis preteritis aut futuris,
de preteritis potest transigi.dicta lege,de alimentis. C.de trāsactio.ꝛ not.in dicta lege.cum hi.in secunda gloss.Super futu/
ris vero alimentis non potest transigi sine decreto Pretoris,
vt l.cum hi.in princip.ff.de transaction.Ratio quare licet trāsi/
gi super alimentis preteritis,est:quia cessat ratio, ne fame pereat
34 alimentarius.Sed que est ratio,†quod super alimentis debitis
ex contractu licet transigere non super debitis ex vltima volun
tate: Respon.ratio est multiplex.Prima est duplex,scilicet,fa/
uor alimentorum,ꝛ vltime voluntatis, vt l.alio. ꝛ l.seruos.et l.
Marcel.ff.de alimen.ꝛ cib.leg.ꝛ l.fin.C.de necessa.seruis. In ali/
mentis vero ex contractu inter viuos est vnus tantum , scilicet
fauor alimentorum. Item alimenta mihi debita ex contractu
inter viuos debentur mihi ex mea industria,ꝛ si fui diligens in
querendo ea, ita presumor diligens in retinendo , sed alimenta
mihi debita ex vltima voluntate non debentur mihi ex mea in/
dustria,sed ex aliena prouisione, ꝛ ideo cessat presumptio in re/
mittendo,vt probatur Instit.de verborum obligatio. §. ex con/
35 ditionali.†Item sicut non potest transigi sine pretore super a/
limentis ex vltima voluntate debitis, ita non potest pacisci , vt
no.in dicta l.cum hi.in ij.gl.in vers.alimentorum.ff. de transact.
36 et intelligo†deberi alimenta ex vltima voluntate,siue debeātur
ex testamento, siue ex donatione causa mortis, siue relinquant
ab eo , cui mortis causa aliquid est relictum, vel causa conditio/
nis implende.d.l.cum hi.§.ij. ꝛ iij. ꝛ debet pretor decretum in/
terponere,dicta lege.cum hi.§.cause huiusmodi.Causas autem
iustas que debeant mouere pretorem,vide vt ibi habetur in §.
37 sequenti.Si vero sine†pretore transigat super alimentis,ꝛ me/
liorem facit conditionem suam,tenet trāsactio,alias non, vt di/
38 cta l.cum hi.§.quid ergo. Item†si pluribus alimenta relinquū/
tur,non poterunt sine pretore inter se transigere: quia durat ra/
tio prohibitionis,vt dicta l.cum hi.§.si vni.alias secus vt l.vo/
luntas.C.de fideicommis.ꝛ de transactione super alimētis fien/
da dic plene vt d.l.cū hi ff.de transactio.per totam legem.Quo/
39 †relictum est aliquid ad pauperum alimenta an ciuitas habeat
petitionem illorum alimentorum: Dic quod sic:cum dicatur re
lictum in honorem ciuitatis,vt l.ciuitatibus, post princip.ff. de
leg.i. Guliel.in Specu. de instrumen.edi. §. nunc vero aliqua.
40 versicu.sed nunquid quilibet de pplo. Quero , an†extraneus
heres filij teneatur alere prem egenum: Dic quod sic per text.
41 in l.si quis a liberis.ff.de lib.agno. ꝛ similiter †monasteriū suc
cedēs monacho tenet alere patrem monachi,cuꝫ sit suus heres
cuiusdam semimortui,vt not.in authent.si qua mulier. C.de sa/
42 crosanc.eccles.†Quero an sit par,ꝛ eadem necessitas alimenta
prestandi venientibus per sexum femineum , sicut venientibus
per sexum masculinum. Text. videtur velle quod non, in l.pe/
nul.ff.de lib.agno.vide in l.si quando negotium, vbi gloss. not:
que incip.not,in argumen pro subdito.C.de ordi.cog.ꝛ ibi alle/
43 gantur multa iura. † Item monachus alendus est ab Abbate,
dum pendet questio an sit monachus,vel non, ꝛ causa cognita,
prestabuntur,vt extra de accu.c.ex parte. ꝛ l.si instituta. §. pen.
ff.de inoffici.testamē.Quid autem in cause cognitione versetur,
44 vide in dicto capit. ex parte. Quero, †aliquis non habet vnde
se alat, nisi venderet aliquam suam rem , que tamen est ad peti/
tionem iudicis sequestrāda: Dic quod propter alimenta vendi
45 potest ꝛ vide tex.in l.fin.C.de ordi.cog. Quero†an vasallus te/
neatur alere dominum egenuꝫ.Certe sic,alias posset dominus,
cui alimenta denegantur, auferre ei feudum vt in vsib. feud de
46 for.fid. capitulo primo.Quero,†tutor denegat alimenta pupil/
lo an sit iusta causa remouendi eum: Respondeo sic,ꝛ etiā pu/
niendus est,vt l.si.ff.vbi pu.edu.deb.ꝛ l.iij.§.tutor qui ad alimē
47 ta.ff.de suspec.tuto. Quero, † an sententia lata super alimentis
sit interlocutoria vel diffinitiua: Respon. quod est diffinitiua,
vt dicta l.si quis a liberis.§. si quis ex his.de lib. agn. Quero,
an a snīa lata super alimentis possit appellari: dic quod sic.do.
Franc.Tig de Pis.dicit oppositum:quia iterum prouideri po/
terit, quod cum sit informata conscientia iudicis per alimenta/
rium,tamen sententiam pro eo tulit , facit interim alimenta pre/
stari, vt dicta l.si quando negotium, que communiter intelligi/
tur , quando pars petens alimenta intentionem suam funda/
48 uerat,et iudicis conscientiam informauerat. Quero, † an mari/
tus teneatur alere vxorem ꝛ quando habet ab ipsa dotem, non
esset dubium quod teneatur eam alere:quia dos tenetur , et dꝫ
reseruari oneribus matrimonij.vt l.pro oneribus C.de iure do.
m Sed quando vxor nullam habet dotē dico[m] idem.si ipsa mari/
to operatur.ꝛ idem in herede mariti dissoluto matrimonio, vt
not. gloss. in verb. esse dꝫ.l. sicut patronus ff.de oper.lib.alias
si ei non operaretur,credo eam non alendam,nisi ipsa esset furo
re detenta,vel si maritus eam expulerit , cum tunc non stet per
ipsam quo minus operetur marito,vt l.si cū dotem.§. finautem
in seuissimo.ff.soluto matrimonio,ꝛ no.per Cy.in l. quod in vxo
49 rem.C.de neg. gestis.Quero†quid econtra.an vxor teneatur a/
lere virum egentem: Spec. tenet quod sic, in titu. qui filij sint
leg.§.primo.versi.quid si mulieri.ꝛ vide etiam. C. de iure dot.l.
vbi.ꝛ ff.soluto matrimo.l.si constante.in princ. Quero, an vxor
50 †habeat bona viri obligata pro restitutione.[n]: Jacob.de Are.di
n cit,quod sic,per l. Lucius.ff. qui po.in pig.hab. oppositum ta
men tenet domi. Franc. Tigri.de Pisis.per leg.j.ff.soluto ma
trimonio. Quero an tutor teneatur alere pupilli matrem, et so
rorem egentes: dic quod sic,vt l.j.§.sed nonnullos.ff. de tute.et
51 ra.distr. Quero†tutor est pauper, nec habet vnde se alat, an de
beat ali de bonis pupilli: Text.videtur quod sic,in l.j.§. si pu
52 pilli.ff.de tute.ꝛ ra.distra Vltimo†quero[o],an alimenta sint pre
o standa de pecunia redacta ex venditione rerum,an ex fructibus
earundem: dic quod ex fructibus, et reditibus debent alimenta
pstari,vt l.iij.§. Modestinus.ff.vbi pupil.edu.debe.ff. ad Tre
p bellia.l.Imperator.[p] in fi.ꝛc.

Tho.Dip. Iste sunt additiones Ang.de Perusio, quas in
ueni in xx.libro consilio.post Tracta.Bartol.de alimentis.ma
nu scriptum.

Adde predictis quod potestas ; ꝛ alij maiores officiales te
nentur alere eorūꝫ iudices ꝛ officiales,si infirmentur ꝛ eis me
dicinas dare,ꝛ expensas tantum condecentes facere. inspectis
conditionibus qualitatibus, ꝛ gradibus personarum ad recu
perationem sanitatis. Ita dicit Cyn.in l.quod in vxorem. C.de
neg.gestis.quem sequitur ibidem Bald.ꝛ no. per Bar.in l.le
gatis alimentis.ff.de alimen.ꝛ cib.lega.ꝛ per eundem in l.si cū
dotem.§.finautem in seuissimo. ff. soluto matrimonio.in fi.lect.
illius legis, ꝛ not. per Specu.in titu. qui filij sint legitimi.§.
versic.sed nunquid is, qui tenetur prestare alimēta. Item dom.
Barto.in quodam suo tract.dicit quod per alimenta educatio
nis vel victus debentur medicine cum non sit possibile sine eis
vitam suam ducere. Pro quo est tex.in dicto.§.finautem.ibi.ali
menta pstare,ꝛ medicina eis succurrere ꝛ nota.in fin. in l.indi
gnum.iuncta gl.ff.de his qui.vt indi. Item no.quod per diariū
vel cibarium solus cibus debetur non aūt vestimēta habitatio.
vel alia.S.dicta,vt l.darijs.ff.de alimē.ꝛ cibarijs legatis.ꝛ quod
appellatione cibi,etiam potus intelligitur. vt l.ꝛ si non sunt.§.
si cui escarium.de auro ꝛ argento.leg.ꝛ l.j.de ali.ꝛ ciba.lega.cuꝫ
debentur cibaria medicine non debentur:quia eum solum cibare ꝛ non alimentare tenetur , quorum appellatione venissent p
dicta,ꝛ ita refert Bartol.consuluisse. Idem dicunt Franc. Tig.
ꝛ Joan.de Ligna.de quo not.in fi.in l.sed sciendum.ff.ad Tre
bellia.ibi.impendiorum quoque,que ad iter explicandum.et ibi.
sed ꝛ salutis ac dignitatis ꝛc. ꝛ not.in dicta l. idemque.§. idem
Labeo.ff.mand.ꝛ in simili.in l.sumptus.ff.de pact.in l. qui pro
prio.§.litis impendia.ff.de procur.ꝛ not.in l.j. §. item sumptus
litis.ff.de tute.ꝛ ra. distrab. Nam cibaria congrua debentur
obsequium aliorum exercentibus, vt not.in Specu. [illegible]
§.sequitur.versic.quid si aduocatus aliquo casu.ꝛ vers. [illegible]
hec in argumētum.cum si. Idem no.in testibus, qui in [illegible]
alicuius testificantur,vt sumptibus producantur , et [illegible]
nota.in l.quoniam.C.de testi.ꝛ l.eos.C.de appella.ꝛ in l.si quis
ex signatoribus.ff.quemadmodum testa.aper.cum similibus.vi
de in simili ff.de lib.exhib.l.si quis a liberis.in princip. ibi quo
rundam egritudini. ꝛ cum equitate hec res deciditur. Angelus
de Ubal.de Perusio.

ADDITIO.

a Tho.Dip. De alimentis. Dicit Jo.de Imo.in l.si cum do
tē §.si maritus.ff.sol.matrimo.ꝙ Bart.cōposuit tracta.istum de
alimentis,ꝛ postea alium tractatum longiorem,et sic secundum
ipsum Barto.composuit tracta.alimentorum duplicatum. et
dicit ita se habere,sed aduerte quod Alexand. non vult allega
re Barto.in isto tractatu,sed in tractatu de teste,dum alleg. [illegible]
oppo.prudentie.Et adde quod iste tract.est Bar. et ita p tra[illegible]
Barto allegat domi. Abb.in c.ij.de conuers.infide.et Alexan.
in l.si cum dotem.§.si autem in seuissimo.ff.soluto matrimonio.
ꝛ in l. diuus.ꝛ in l.hereditatum.in prima colum.ff.ad legem Fal
cid.ꝛ in consilio xxvj.ꝛ in consil.clxxviij volumine vj.incip.vi
deretur forsan ad consultationem. versicul. sed in preteritis di
cit.ꝛ Jaso.in l.de alimentis.in princi.C. de transactio. et in lege
prima.§.huius studij.ff.de iustitia ꝛ iure.ꝛ domi.Bapt.Seue.
in suo tracta.de transactio.in ix.questione. in fin. tamen iste tra
ctatus est domi. Nicol. Alexand.de Perusio , qui fuit gener
Bartoli ꝛ ita vidi in multis libris antiquis manuscriptis , in
quibus

quibus iste tractatus adscribitur predicto domi. Nic. nihilominus cogita.

b ¶ Item calcearium. Vide Phil. Dec. in l. de alimentis. in pri. C. de transac.

c ¶ Sumptus. Vide Bar. in l. legatis. ff. de alimen. & cib. leg. cū concor. de quibus ibi per Alex. in add. & ibi vide apost. meam, & vide Alexan. in l. si cum dotem. §. fin autem in senissimo. ff. sol. matrimonio.

d ¶ Lectus. Vide Barto. in l. legatis. in fine. ff. de alimentis & cibaria legatis.

e ¶ Debeantur. Vide Alexād. in l. si cum dotem. §. finautem in senissimo. ff. solu. matrimo. Philip. Dec. in l. de alimentis. numero tertio. C. de transactionibus. & vide infra in apostil. in verbo medicine.

f ¶ Decimę. Vide Barto. & docto in l. si cum dotem. §. finautem in senissimo. ff. soluto matrimonio. & ibi Alexand. & Bart. in l. legatis. ff. de alim. & cibaria leg. & Bal. in l. in rebus. § possunt. ff. commoda. & in l. quod in vtrem. C. de neg. gest. & do. Vitalem de Neapol. in suo trac. clausularum. in rubr. an possit renunciari beneficio alimentorum.

g ¶ Ex causis. Vide Jas. in l. ius ciuile. ff. de iustitia & iure. & in authentica. vnde si parens. in principio. C. de inofficioso testamento.

h ¶ De libe. agno. Vide ibi apost. meam.

i ¶ An mater. Vide Abb. in c. ū. de conuers. infid. & Aler. in l. ū. C. de pa. pot. in addi. Bart. ibi apost. meam, vide in l. si quis. §. si mater. ff. de li. agno.

k ¶ An frater. Vide Ange. de Are. in §. sed & si quis. versi. u. ad in fratre. Institu. de actio. & Alexād. in lege prima. ff. soluto matrimonio. & vide Bart. in l. si quis a liberis. §. vtrum. ff. de liber. agnosc. & in l. quamuis. ff. soluto matrimonio. gloss. & Bart. in lege. parentum. C. de alend. liber. & in lege secunda, vbi pup. educ. deb. Quid autem in fratre vterino: Dic quod Lyn. post multa in lege prima. ff. de liber. agnoscen. tenet idem: quia non reperitur prohibitum quod intellige sano modo verum esse, vbi frater non habet vnde aliunde se alat, vt not. gloss. in l. qui filium. super verbo bec aliter que incipit ad est aliunde. ff. vbi pupillus educ. & cum frater aliter consulere non potest. id est cum ab alio alimēto debet. dicta lege qui filium. sed pone. quod frater habet patrem diuitem. & fratrem diuitem a quo debet petere alimenta: Dic quod a patre, idem si haberet auum diuitem & patrem diuitem. debet a proximiori ali vt not. Ly. in lege prima. C. de alend. liber. Sal. in lege fina. C. eodem. & per Bartol. in l. penulti. eodem tit. & idem de patre. & filio diuite. quod pater filium alit. vt l. penulti. ff. de liber. agnoscen. Preterea ratio esse debet. qui horum alimentorum prestatio descendit ex charitate sanguinis. & ex equitate. vt not. text. in l. si quis a liber. in verficu. et magis. ff. de liber. agno. & sic horum alimentorum prestatio est facienda secundum proximiorem gradum magis strictum petenti. vt dicta lege penul. & petit tam a genere mascul. quam femin. vt dicta lege penulti. sed tunc descendit ad lineam femininam in subsidiū. scilicet alijs non extātibus proximioribus, & idem est censendum de alimentis femine: cum alij proximiores nō supersunt. sed tantum frater, per iura superius allegata. & ea que not. et am Barto. in dicta lege penulti. Ad predicta quoque facit not. abi. questio domi. Dyn. m leg. alimēta. C. de nego. gest. vbi vide omnino an frater teneatur alere fratrem existente matre in medio, an autem si pater egenus habeat fratres, qui teneantur eum alere. & habet heredes extraneos filij. & habet matrem. a quos pertinet onus alimentādi. vide Bar. in l. si quis a liberis. Item rescriptum. ff. de li. agno.

l ¶ Filium naturalem. An autē pater teneatur alere filium prodigum. vide Bal. argallius ter. in c. pe. de consuetu. quod pater potest denegare alimenta filio prodigo. & vide l. pe. ff. de iur. do. & gloss. in limquam. C. qui accu. non pos. & Bal. i. l. fi. C. de dot. promis. & Joā. And. in c. Quintauallis. de iureiur. & Bart. in l. si quis a libe. §. si vel parens. & ibi apost. ff. de lib. agno. quando pater potest denegare alimenta filio. & ibi. an alimenta sint de iure natu. an autem filio robusto & sano possit pater denegare alimēta. qñ filius nihil vult operari. vide Bar. in l. i. in fi. C. de mendi. valid. li. & in l. si quis a liberis. §. sed & si filius. ff. de lib. ag. An autem pater teneatur alere filium diuitem. vide Alexand. in l. solu. matrimo. An autem pater teneatur alere filium incestuosum. & filios ex damnato coitu. vide eundem Aler. in l. ū. in princip. in vltima col. ff. de in ius vocan. & Bar. in l. si quis a liberis. §. vtrum. ff. de liberis agno. An autem pater teneatur alere filium spiritualem. quem de sacro fonte leuauit. dicit Bald. forte quod sic. sicut adoptiuum. vt ipse not. in authent. nisi rogati. C. ad Trebellia. & Docto. in lege. si quis. §. vtrum. ff. de liberis agnoscen.

m ¶ Nullam habet dotem. Vide Alexan. in l. si cum dotem. §. fin autem in senissimo. ff. soluto matrimonio. & in consi. xxvj. in vj. volumi.

n ¶ Pro restitutione. Vide Bartol. in l. Lucius. ff. de alimentis & cibarijs legatis. & Paul. de Castro consi. viij. inci. quo ad primum.

o ¶ Vltimo quero. Vide Bar. in l. Imperator. in fi. ff. ad Treb. & domi. Vitalem in suo tract. clausularum. in clau. an iuri alimentorum possit renunciari. vbi plene examinat dictum Bart. & quomodo intelligatur.

p ¶ Imperator. Hic finit tractatus Bartoli. siue Nicolai. domini Alexan. de Perusio, cui fecit additiones dominus Angelus de Ubaldis. de Perusio. Alium quoque alimentorum tractatum fecit dominus Petrus de Ubaldis. frater ipsius Angeli & Bald. maximus Canonista. quem posuit super. c. cum haberet. de eo qui duxit in matrimoniū. quā poll. per adulterium. incipien. tractatu de alimentis iū. simpliciter videamus. quibus adde supra dicta. & etiam quod si creditor fecit aliquem incarcerare. & non est soluendo. tenetur prestare alimenta debitori incarceribus secundū Baldum. in tractatu de carceribus. & Angel. de Aretio in §. finali. in fine. Institutionib. de actionibus. & nota quia pluries practicaui in Romandiola & etiam Venetijs diebus proximis elapsis coram Reverend. domino Cesare Bachono. Vicario Reueren. domini Hieronymi Quirini. Patriarche Venetiarum. Vicario dignissimo. & compatre meo. Adde etiam dominos de Rota. in decisione criū. in antiquis. incipiente nota quod accusato de crimine. vel super bonis. pendente lite adminis trantur alimenta. Item in causis alimentorum proceditur summarie. vide text. gloss & Barto. in dicta l. si quis a liberis. quod limita in alimentis de futuro. secus de preteritis. secundum Bartol. in l. de alimentis. C. de transactionibus. & ibi vide Jaso. & eundem Jasonem. in l. cum hi in principio. post Albericum de Rosa. ff. de transactionibus. & Petrum de Ancharano. in clementi. prima. de iure patronatus. Item in causis alimentorum proceditur diebus feriatis. vide Alexand. in lege prima. ff. soluto matrimo. & ibi vide quod alimenta cum maiori facilitate prestantur. & alia priuilegia alimentorum ponit Bartolus in lege. Mela. in princip. ff. de alimentis & cibarijs legatis. ¶ Adde etiam quod vbi relinquitur pecunia pro alimentis videtur esse de mente testatoris. quod de emolumento percipiendo ex illa pecunia legata prestantur. ter. est in l. diuus. & ibi Alexand. ff. ad legem Falcidiam. Item alimenta legata Titio. & familie. que. & quibus veniant. & vide Alexand. in consi. clxxviij. in sexto volu. incipiente. & videretur forsan. in princip. Item iuder nemine instante. & petente officio se interponit fauore alimentorum. l. diuus. & ibi Alexand. vbi videas. ff. ad legem Falcidiam. Item alimentorum onus sequitur bona ad quemcunque transeant. l. secunda. in principio. & ibi Barto. in principio. & circa medium. & in l. solent. ff. de alimētis & cibarijs legatis. Imo. & Paul. de Cast. in lege nihil proponi. de legatis primo. versi. & si contra fiat. Item alimenta per testatorem relicta Titio si non petijt ab herede. & iussu suis sumptibus non potest illa petere. Vide Paulum de Castro. de ... dua in lege. diuortio. ff. soluto matrimonio. Et Felynum plene in capitulo. ex parte. in fine. de accusationibus. quod nota. quia practicaui in causa Federici de Superchijs. de castro medū de Pisauro. Item an ille qui tenetur prestare alimenta fuffi cat sibi dare prebendam. vel ponere ipsum in hospitali ad alimentandum. vide Card. n. Alexand. in cap. cum haberet. de eo qui duxit in matrimoniu quam polluit per adulterium. & an si quis teneretur quem alimentare, teneatur ad mercedes magistrorum. vide Baldum in lege qui filium. ff. vbi pupillus educa. deb. Item legatum alimentorum est arbitrarium. etiam si heres non confecit inuentarium. quia non debetur insolidum. nec vltra vires hereditarias. Bald. in lege. voluntatis. versiculo. nunquid ergo propter. C. de fideicommiss. & in consilio crv. in quarto volumine. & in taxationem istorum alimentorum debet fieri ex fructibus hereditatis. vt per doctores in lege. Imperator. ff. ad Trebellianum. & tenet Baldus in dicta lege. voluntatis. Item in alimentis prestādis debet haberi ratio ad bona emphyteutica. Item ad legitimā ipsius filij debentis. Item etiam debet deduci es alienum. vt plene per Alexan. in consil. centesimo. in primo volumi. incipiente. super primo casu. Item debet haberi consideratio. ne filius fame pereat. vt prouideatur filio. & heredi sicut & legatario. vel vxori in dictis alimentis taxandis. vide plene per Baldum. in dicto consi. crv. vbi omnino videas.

¶ Explicit Tractatus de alimentis. editus per do. Bartol. a Saxoferrato excellentissimum legum doctorem. &c.

Tractatus Questionis venti late coram Domino nostro Jesu Christo inter Virginem Mariam ex vna parte, & diabolum ex alia parte.

1 Christus humani generis verus est salvator authorizans.
2 Judices interdum secundum iura vtuntur mera iustitia, quando iuris rigore, vel etiam equitate, prout persona, locus, causa, & tempus desiderant.
3 Qui male agit odit lucem.
4 Judicium quot, & quibus personis constet.
5 Mores mulierum leviter offenduntur.
6 Mulieres ab omnibus officijs publicis abstinere debent, tamen pro miserabilibus personis pupillis, & viduis ad postulationis officium admittuntur.
7 Nulla dierum prescriptio iuuat male fidei possessorem: quia bivere possident, quorum nomine possidetur.
8 Quid si partes comederunt vuas acerbas, & dentes filiorum obstupuerunt.
9 Remedium ordinarium vbi habet locum non est recurrendum ad extraordinarium.
10 Quibus dolis, & laqueis, vel insidijs ad fallendum genus humanum vtatur Lacodemon.
11 Angelus, qui peccauit, iusto Dei iudicio fuit puniendus.
12 Deus (vt omnium in ore versatur) creauit hominem ad imaginem & similitudinem suam.
13 Qui occasionem damni dat (vt regula canit) damnum dedisse videtur.

NOstis Fratres charissimi, inquit Satanas, Proditoris mysteria Jude qui procurauit, & ipse Judas magistrum suum Prophetam, qui filium Dei se dicebat, morti tradi fecerit. Nostis etiam qualiter genus humanu ab ortu, & creatione mundi, fuit damnatum propter inobedientiam Eue, ac postea fuit saluatum per Virginē Mariam gloriosam, nā mulier dānauit, & mulier saluauit. Cogitauit itaq; nequitia infernalis, ac etiam ineffrenata cupiditas inter se cum astutia conuocato, habitoq; diabolice fraudis consilio, qualiter possit genus humanum in suam pristinam reducere seruitutē, & intuens ille fraudulentus machinator naturā mulieris debilioꝛē existere viri, suggessit vxori Pilati, volenti impedire mortem Christi, & dum a somno discederet eius viro Pilato, dixit hec verba, Multa enim passa sum hac nocte, &c. & profecto cum Judei viderūt Deum saluatorem nostrum, multa miracula facientem dicebant, Expedit, vt vnus homo moriatur pro populo. Alij autem dicebant, non expedit Christum mori, vt voluit inferre mulier Pilati, quia solatium est miseris socios habere penarum, vt ff. qui, & a qui. l. prospexit. xiv. q. iij. c. memoria. volebant ipsi Judei ipsis stantibus in Judaica perfidia, vt totus populus Christianus deperiret facies ad instar canis, qui dū iacet in paleis asino ibidem existente non comedit paleas nec quod asinus comedat, vult consentire, vnde in hoc dubio existens Pilatus dixit, Quod scripsi scripsi, vt probatur secunda questione prima, canone, multi coꝛiguntur, & ita fuit crucifixus mortuus, & sepultus, argumento. l. distinctio. canone, pōderet, vnde cogitauit malitia, & nequitia infernalis, longo ac malitioso ponderato consilio, quo procuratoꝛem mitteret ad presentiam Jesu Christi sufficienter instructum. Accedat quod legitur decimatertia questione secunda, canone, iussit. circa principiū, ad petendum q genus humanum ad ipsius pristinam reduceretur seruitutem, alias nō voluisset procuratoꝛ, vt extra de procuratoꝛ. capitu. primo. & C. de satisdā. l. vnica. Nec miremur, si dicimus quod demon ad presentiā superioꝛis potest accedeꝛe, quia loquimur verū esse Christum humani generis saluatoꝛem authoꝛizantem. & Quia, sicut scitis, demon vbicunq; est presentialiter, potentialiter cruciatur, quia pena ipsum comitatur, sicut lepra leprosō est infixa. & sicut vanus casto, vel turba pueris, laneis, vel pellibus, vel frumento, & licet demon sit vbique, vt dictum est supra presentaliter, hec sua tamen pena nullatenus in aliquo releuatur: quia propter eius immensam superbiam ad penam inferni perpetuam extitit condemnatus. Procuratoꝛ legitime constitutus, & assuetus ad presentiam Christi accedens, dixit, Creatoꝛ celi, & terre, ego sum damnatus, & procuratoꝛ nequitie infernalis, vnde coram vobis cōpareo, & ad informationē vestram placeat aliquantulum me audire, & si vobis placeat quedā breuiter explanabo. Respō. Domine, Ita scis q merita causarū partium assertione panditur, vt C. si per vim, vel alio modo. l. fi. in fi. & extra de accu. c. qualiter, & quando, & vnde te nullatenus volumus informari. Recolimus enim dum per mundū ambulabamus, qualiter nos informare voluisti dū dixisti nobis, Dic q lapides isti pāes fiāt. dixistiq; q mirabilia nobis dares, si te adoraremus. Dixit demon predictis auditis, Domine Deus, vos estis iustitia, vt rly. dicit. cōmunis, vnde a vobis iusto iudice, peto mihi iustitiā exhiberi. peto nanque genus humanum in ius vocari, cum ab ea parte ius incipiat, vt insti. de pe. de. li. ff. & extra. de proba. c. quemadmodum. contra falsam, & ipsum genus humanum coram vobis cōparet ad tertiam diem vtilem ad respondendum mihi procuratoꝛi mee quitie infernalis. Et ecce procuratoꝛium meum, vel mandatum q̄ coram vobis allego, & produco, cum alias admitti nō debeat. l. i. C. de procu. & extra de prōcur. c. i. Quo inspecto, cū diabolus non careret in iudicio omni calūnia dixit dominus de die agetur. Respon. demon. Ad diem crastinam fiet dilatio. Tunc respondit Jesus, Tu supra dixisti de tribus diebus vtilibus, quomodo ergo reuocas q dixisti: Tu bene nosti experientia cti. l. ff. in prin. C. vt in pos. leg. & scis q̄ longa via est a terra, vique ad celū, quam viā tu bene expertus es, dum per superbiam tuā de celis nostra authoritate cecidisti. Unde cum discedes dimus in assignatione diei, nō tibi, sed nobis, vt iudici, est diē prefigere partibus assignare vt ff. qui satisd. cog. l. de die. in prin. & argumento de iure patro. cap. cum autem. & extra de offic. deleg. c. de cetero. Ideo nos tibi & humano generi assignamus tertiam diem vtilem. vt diem Veneris sancti: quia in ea die in crucis patibulo mortem sustinuimus acriter corporalem. Respondet demon, ea, dies vbique locoꝛum est insignis, & celebris, vt extra de feriis competen. c. fina. sic etiam iura per ora Principum virorum promulgata testantur, vt C. de' prescript. lon. temp. l. fina. & prohibet C. de vet. iu. enucle. l. j. quare citatio, & quicquid ex ea sequeretur, non valeret, & nullus esset momenti. argu. extra de nouiope. nun. cap. secundo. ff. de reg. iur. l. cum principalis. Respondet Jesus, nos iura condimus, & authoritatem damus iuribus, non iura nobis, quare volumus citationem valere. & Justin. de iure natura. §. sed & quod principi. Non obstat quod talis dies Veneris sacti sit iuridice feriat⁹, & dixit Angelo Satanē Jesus precipiendo notificare cum tuba ferrea, vt extra de appellatio. cap cum parati. & C. de fer. l. dies festos. vt ad dictum diem genus humanum veniat responsurum coram nobis pro curatoꝛi nequitie infernalis. Quibus peractis recessit demon ad inferos, cum talibus nouis, qualia superius audiuistis, & omnia gesta per Jesum, cum diabolis sochs suis infernalibus renelauit. Videntes autem demones quod nullum grauamen, nullamque iniuriam in dominum inuenerunt, habito consilio eorum statuerunt eundem procuratoꝛem ad diem statutum interfere, vt viderent iustitiam iudicantis, qua die sancta aduentē te cogitans demon, quod maioꝛ erat contumacia actoris, absentia rei, argumen. C. de iudic. l. properandum. §. & si quidem absens quenti, & quod in regno celoꝛum habebat inimicos, quorum tempestiue, vt loquamur more humano, in loco, vbi solitus pro tribunali Jesus stare consueꝛat, vt ff. de iustitia, & iure, pluribus. §. alia. & ff. quis oꝛ. in bo. poss. seruē. l. §. quinimo Dei mansiones multe sunt: facit pro hoc glossa not. ibi. distinc. non ad hec. in gloss. super verbo, & potiores. & est textus de penitē. distinctione quarta. can. nouit. & can. in domo patris mei. &c. facit etiam quod habetur Joan. viij cap. Cū dicendo te itaque die veneris sancti, statim comparuit demon dicens, Domine Deus, ego sum ille damnatus, qui habeo conqueri coram vobis cōtra genus humanum. Dixit Dominus. Expectabo, & expectabitu scis: quod totus dies cedit humano generi: vnde authent. de iudic. §. sedebūt. & Justit. de inuti. stipulat. §. penult. Expectauit ergo demon vsque ad horam nonam: & videbat (more humano loquamur) alios litigantes euntes: & redeuntes, vnde satis dolebat, quia ipse solus audiri non poterat. Quapter assumpta audacia iterato dixit: O pater qui es summa iustitia: ego me presento coram te contra genus humanum. Cui Dominus Deus ait: O importune: & proteruе: nonne dixisti mihi quod tota dies cedit humano generi? Et sic expectauit demon vsq; ad noctis tenebras: vt extra de offic. deleg. cap. consultus. cepit vociferari diabolus dicens: Ubi est iustitia tua Domine, quam etiā in celis vix inueni? Dixit dominus: Veni mulier, ete: quia iam est hora: vt te audiamus: & nē qua exhibita exclamatum extitit per Angelum Gabrielem, est ibi aliquis pro genere humano. Ueruntamē quilibet eorum

tuit. Tunc dixit demon, Nemo credat quod ego velim procedere nisi curiali modo, quo posito constat de contumacia generis humani, quare cum super hoc dicant iura qualiter iudices agere debeant, non tamen statim sententiam excommunicationis fulminare vt vos scitis, ego non peto hoc, sed peto tantum literas quibus continetur quod ego sufficienter comparui nemine pro humano genere comparente. Nescio igitur, quid minus possum petere, vt ff. de ser. vsb. prædi. l. quidam ¶ heres, ⁊ qz sicut ego alias dixi, curialiter agere propono, veruntamen non quereb it demon, nisi quod caute redigere possit in pristinam seruitutem, ⁊ in primeuam obedientiam, ad quam vt nostis, fuerat
2 mus condemnati per factum Eue. Respond. Dominus qui novit abscondita ⁊ tenebrarum, † Scis, quod iudices quando ⁊ secundum iura vtuntur mera iustitia, ⁊ rigore iuris, quandoq; equitate secundum personas, causas loca ⁊ tempora, vt legitur extra de homi. c. sicut dignū. C. de legi. ⁊ consti. l. j. ⁊ xciij. distin. cap. dominus. Vnde cum equitatem ante oculos habeamus, vt ff. de eo quod cer. loco. l. ꝙ si Ephesi in fin. volumus ipsa equitate suadente presentē diē in diem crastinam prorogare, quā tibi ⁊ humano generi assignamus ad comparendum legitime coram nobis ipsam ⁊ prorogamus, vt superius est expressum qō. de iure possumus, vt extra de offic. deleg. l. c. cōsuluit, exclamauit voce magna demō, ⁊ dixit, Domine vbi est iustitia tua. Jam enim bis per ea que video in exercēda iustitia defecistis, dixit Dominus, Eycias eum foras, nonne tibi diximus ꝙ volumus equitatem seruare; ⁊ ipse demon sic electus de Regno Celorū ad inferos rediens, primo dura socijs suis retulerat, modo retulit duriora. Veruntamen dixerūt demones admirantes. Si equitate pensata Dominus Jesus iudex noster processisset, certe te procuratorem nequitie infernalis totaliter audiuisset. Ex quo enim eq uo quis vtitur, nemini facit iniuriam, vt ff. de aqua pluuia. arcen. l. prima. Sed ex quo te audire noluit, a iuris tramite discedere nō tardauit, vnde postꝙ res sic se habet crastina die ad Jesum iudicē nostrum hora tēpestiua dirigas gressus tuos. Sero autem facto, fuit magnus rumor in celis, qualiter genus humanum erat in contumacia chorus sanctorum exclamauit dicens, Domine Jesu Christe Rex glorie ⁊ mūdi saluator, nō est bonum humanum genus deperire, scis enim nisi fuisset clementia tua qui equitate pensata, diem prorogasti in diem sequētem qualiter genus humanū firmasset pedes suos in stabili grā
4 du sic finaliter clamauit voce magna chorus sanctorum in fauorem humani generis, qui rumor ascēdit ad aures beate Marie Virginis, quo audito intellecto, ipsa amarissime fuit turbata. Et inquirens quod erat innouatum, nec poterat innouari dilatione pēdente, vt C. de dila. l. siue pars. dixit publice ꝙ voluisset esse aduocata humano generi, quo audito omnis chorus celestis magno gaudio fuit repletus. Mane autē redit procurator nequitie infernalis tempestiue subitus ad consistoriū, ⁊ iudicē cum cordis amaritudine vidit Christum cum magnitudine sedente prō tribunali, postea autem aduocata humani generis vna cum comitiua glorie celestis ⁊ cum multitudine angelorum alta voce canētium, Aue regina celorum ⁊ ad ipsam magnanimandam erant interpretes humani generis, ⁊ dicebant, mater misericordie nos qui sumus humanū genus, ab hoste maligno protege. Quib⁹ auditis aduocata vltra pcessit, ⁊ sedit ad dexteram filij sui Dei patris omnipotentis, ⁊ turbata valde, vt eius facies indicabat, allocuta est filium suum dicens, ¶ Fili mi audito genus humanū vocatū ad presentiam vestrā, quare si est aliquis cōtra genus humanū causam se habere dicat, assurgat, Diuerunt angeli, o aduocata humani generis, vide versutum procuratōr nequitie infernalis dānatū, ex eius immensa superbia, dum inter nos resistentiam facit, ipse enim est ille, qui nō cessat insectare iudicem contra genus humanum. Qui statim cū vocatus fuit cito comparuit demissa facie, ⁊ animo petulanti. Quo
3 audito diabolus beatā Virginē aduocatā humani generis eleuatis oculis, non audebat aspicere, ꝙ qui male agit odit lucē, vt extra de offic. deleg. c. cōsuluit. ⁊ ff. de ven. inspi. l. j. circa medium. Virgo enim Maria ipsum procuratorem nequitie infernalis cū horribili oculo respiciebat, ⁊ magnam perturbationē eius facies indicabat. Dixit autē dominus demoni, Modo dicas quicquid habes dicere cōtra genus humanum. Respon. de
4 mon. Sancte pater nō moueat te caro, ⁊ sanguis tuus, nec etiā amor matris tue, arg. extra de preben. c. graue. ibi, carnalitatis etiā, distinctio. c. Deus noster. vos estis iustitia, quia vos estis iustitia, vt veritas: ⁊ vos dicitis, via veritas, ⁊ vita vbiq; locorū sum. ergo facti
4 is quod scribitur Jo. c. j. Dixitꝙ demon: † Ego dicā cauſam meam sed non video cum quo loquor: quia vt scis, iudicium
5 l. Connel. de fal. l. vbi. personam autem rei seu conuenti non video, quomodo ergo causaz dicā: qz nō habeo respōdentē legitime, quis sit legitimus cōtradictor, vide Cy. in l. fi. C. de edi. diui Adri. tol. Respōdit beata Maria virgo, Dictū demonis facit ꝓ me, dicit enim, ꝙ iudiciū constat ex tribus personis, scilicet iudicis, actoris ⁊ rei. Sed ego nō video personā actoris, ꝙ est primū fundamentū, vt ff. si pars her. pe. l. j. ⁊ ff. de iu. codi. l. quidam referūt. cū si. ergo demon audiri non debet ⁊ pnunciari, ⁊ declarari peto cū instātia quantū possum, ipse enim ꝙ de seipso deberet dicere, de alijs attestatur, ꝙ est cōtra. l. in arenā. in fi. C. de inoffi. testa. Rñ. demon, fundata est amodo persona actoris, scz ex procuratorio meo, iam s alleg. ⁊ producto scripto manu notarij publici anno dñi Mcclxij. indi. v. presente Rapbino de Machometo, ⁊ Lerbero, ⁊ quā pluribus adhibitis rogatis ⁊ vocatis ad chartam procure, ita quod amodo fundata est persona actoris, maxime cum ex parte iudicis ad mei procuratoris legitimi petitionem citatio emanauit. Dixit aduocata, ꝙ mores mulierum leuiter offenduntur, vt extra de verbo. signifi. c. fo
5 rus. ⁊ C. de spon. l. iij. vnde ne teneamus diem in lōgo sermone, peto copiam citationis mihi exhiberi: quia sic oportet fieri antequam ad alia procedamus. vt ff. de procu. l. ij. ⁊ extra de pba. c. quoniam contra falsam. Demon ait. Cui fiet copia: ¶ Partem enim conuentam que in iudicio legitime interesse deberet, non video. Rñ. aduocata, Ecce me, que sum aduocata humāi gñis ⁊ pro ipso genere humano parata sum stare in iudicio, ⁊ tibi in
6 dice respondere. Rñ. diabolus Audi pater ⁊ domine iudex, ⁊ respice veritatem: quia tua mater ab omni aduocationis officio excluditur. Aduerte primo: quia mulieres pro aliquo postulare prohibentur: quia virile est officiū, vt ff. de postu. l. j. ⁊ iij. quest. vij. can. iij. in princ. ¶ Preterea ipsa est mater tua, vnde ipsam reddo suspectam, vt extra de appel. c. postremo. ⁊ c. cum speciali. ⁊ C de assel. ⁊ dome. l. domesticus. Nam si matris tue officium admitteretur, scilicet vt aduocare posset pro humano genere, posset ō leui mater tua te Jesum filium suum ad suā partem trahere, ⁊ sic ius ⁊ iustitia a suis terminis totaliter diuiaret, ex quibus dico eam non esse admittendam. ⁊ pronunciari, ⁊ declarari peto. Dixit aduocata filio suo, Laue fili mi. ne fraus illius versuti te circumueniat. Asserit enim me aduocatam generis humani non esse admittendam, mentitur enim cum vere contra veritatem loquatur, ⁊ etiam contra iura, nam in eius ore nunquam fuit veritas inuenta. Nosti domine iudex fili mi, † quod licet mulieres non admittantur ad postulationis officium, tamen pro miserabilib⁹ personis coniunctis, pupillis, ⁊ viduis bene admittūtur argu. extra de procurat. c. penulte. ⁊ c. certis de causis. xv. quest. ij. ⁊ l. feminis. ff. de procur. vtile est etiam si bene inspiciam⁹ fili mi, vbi sunt magis miserabiles persone, quam in mundo quem iste procurator nequitie infernalis nititur redigere ad primeuū statū, ⁊ ad pristinā seruitutem: quod est cōtra bonos mores, ⁊ iustitiā, ⁊ iura naturalia, vt ff. de iust. ⁊ in l. manumissiones. cum si. ¶ Preterea ipse dicit, ⁊ allegat quō ego sum mater iudicis. vnde tā quam mater, quia suspecta admitti non debeo in iudicio, sed cōtra hoc est quō debeo admitti, ⁊ audiri. nam possum presentē causam defendere, ipsamq; prosequi, quia mea interest tanquā aduocata. nam si essem Judea, vel excommunicata defensiones mee mihi salue essent, ⁊ audiri deberem: argu. extra de except. c. cum inter priorem. ⁊ c. dilectus filius. cum sim. Multo ergo magis admitti debeo, cū nulla infamia penitus sum detenta. ¶ Preterea nosti fili mi charissime, tres esse ordines approbatos. ¶ Primus est ordo coniugatorum. Secundus virginum. Tertius est ordo continentium quibus tribus ordinibus approbatis, ego sum inserta, scis, quod coniugata fui primo cum Joseph viro meo. Scisque secundo quod virgo fui antepartum, virgo in partu, ⁊ virgo post partum, concepi, ⁊ peperi te ex sola tua potē tia sine coherentia alicuius, sicut granum sine alterius coherentia germinat, ⁊ sicut virga Aaron florens, frondens, ⁊ fructus pertulit absque semine ⁊ radice. Sumque tertio ⁊ sui continēs sicut scis, ⁊ hoc dico ⁊ coram te allego fili mi dulcissime, ⁊ iudex iuste ad denotandum tres ordines supradictos esse in humano genere fixos nodo indissolubili: vnde cū propter me ipsam genus humanum sit in me, debeo, ⁊ possuz necessario aduocata generis humani nuncupari, quare aduocata admitti postulo tanquam factum meum proprium prosequens. vt C. de procu. l. qui stipendia. ⁊ ff. de proc. l. feminis. Dixit demon. Domine iudex, hoc serio peto per vos interloqui, vt legitimentur persone. Et interlocutus est Dominus, ⁊ pronunciauit, ⁊ declarauit Mariam virginem esse legitimam aduocatam. ⁊ admittiꝫ ⁊ audiri debere. ipsumque procuratorem nequitie infernalis esse etiā admittendum. Et sic etiā admisit, ⁊ procurationis ⁊ citationis copiaz virgini Marie exhiberi, ⁊ edi iussit, ⁊ sic factū est. vt l. ij. C. de edē. ⁊ cum in nullo possit redargui, aduocata dixit. si vult aliquid dicere, dicat, procurator nequitie infernalis. ¶ Proponit itaq;

procurator nequitie infernalis in hunc modũ, Moris est, ⁊ di
scretionis ⁊ cautele, cuilibet sapienti viro volenti contra alium
agere, primo interdictum restitutorium, quod sibi de iure cõpe
tit intẽtare, vt ff. de rei vendi. l. j. ⁊ l is qui destinauit, qr sicut sci
tis dñe iudex, melior est conditio possidentis, vt ff. de rei vendi.
l. fi. ⁊ insti. de interdi. §. j. ⁊ extra de fide instru. c. inter dilectos. ⁊
ff. de verb. obli. l. si seruum. Quare ego procurator. ⁊ pcuratorio
nomine primo, ⁊ principaliter, peto me restitui ad pristinam pos
sessionem genus humanum torquendi, ⁊ cruciandi, vt prius, et
paratus sum statim probare Satanã ⁊ meo nomine quo. s. fuis
se in ipsius humani generis possessione pacifica ⁊ quieta, ⁊ me
spoliatum esse, ⁊ fuisse. nam ista duo cõueniunt probari, vt extra
de restitu. spolia. c. olim. ⁊ extra de offic. dele. c. cõsultationibus.
⁊ iij. q. j. ca. iij. ⁊ per totum, quia redintegranda sunt omnia spo
liato ante quam procedatur vlterius, vt ff. de vsur. l. videamus.
cum si. Aduocata autẽ respondit. Audi fili mi benedicte iniqui
tatem diaboli, qui cum gerat partem actoris falso, nullo modo
agere debet, neq̃ põt peti, vt sui moris est primo. ⁊ ante omnia
restitui debere in possessione gñris humani, ⁊ bene scis domine
iudex, ꝙ iura loquuntur in rebus spoliatis restituendis, ⁊ sic lo
quitur totus titu. de restitu. spoliat. quare restitui nequaquam
debet, quia non est deneganda eis restitutio, qui possident nõ
vi, non clam, nõ precario, sed iusto titulo, ⁊ bona fide. vt ff. quod
vi aut clam. per totũ. extra de prescri. c. vigilãti cum si. demones
autem nequaquã homines possederunt, sed velut custodes car
ceris inferni, vt ad ianuas starent deputati sunt sicut fuit bedel
lus, ⁊ graseus diaboli infernales qui custodierũt. vnde non pos
sederunt; sed solum simplices custodes fuerunt predicti dia
boli ipsius humani generis; ⁊ procuratoris nequitie inferna
lis, vnde cum eos custodierint, ⁊ non possederint, merito dicto
procuratorio nomine nec suo restitui debet, ⁊ pronunciari peto.
facit. l. tertia. §. fin. ff. de acquir. posses. Preterea fili mi, audi que
7 so, scriptum est † enim, quod hi possident, quorum nomine possi
detur, vt extra de restitu. spol. c. cũ venissent. in fi. ⁊ C. de prescr.
xxx. vel xl. an. l. male agit. ⁊ Insti. de interdic. §. possidere. Sꝫ sic
est ꝙ vos domine iudex fili mi, homines possidetis, qr vos ho
mines creastis ⁊ sic homines vestri sunt, ergo in aliena re, ⁊ in
homine quem creastis nõ potuit demon habere bonam fidem,
quãtocunq̃ tẽpore possederit vel tenuerit, cũ nulla dierum pre
scriptio iuuet male fidei possessorem, vt extra de prescrip. c. vigi
lanti. vnde bona fide demõ caruit, ⁊ caret, ergo nõ est bone fidei
possessor, sed male fidei detẽtor dicitur, nam aliud est possidere,
⁊ aliud detinere, vt ff. de rei ven. l. officiũ. j. fi. ⁊ ff. de acquir. pos. l.
iij. §. fi. igitur nulla fit possessio, vt l. fi. ff. de verb. sig. Itẽ ibi nul
la est bona fides, nullus est titulus prescriptiõis: ergo nõ habet
locum restitutio, ⁊ sic pronũciari peto. Quid vltra dices mihi
dãnate, ⁊ reprobate maledicte, nõne filius meus, q est hic pater,
filius, ⁊ spiritus sanctus, ⁊ iudex de nihilo hominẽ creauit: Er
go homo fuit ⁊ est suus ⁊ inde secuti ⁊ geniti, ⁊ pcreati, quomo
do ergo rem alienam possides, cum scias alienam: certissime di
cendum est te nullo modo possidere. vt C. vnde vi. l. cum quere
batur. xvj. q. vj. c. si res. cũ si. ergo nõ habet locũ restitutio, ⁊ pro
nunciari, ⁊ declarari dico, ⁊ peto cũ instantia quãta possum per
iura superius alle. Rñd. iudex super hoc ⁊ ita factũ ꝙ dñs iudex
de medio interlocutus est demonem nõ esse restituendũ. Tũc
demon stridens dentes, missa manu ad marsupium, extraxit fo
ras libellũ, ⁊ cepit legere in Genesi, cap iij. vbi dixit Dominus
Ade ⁊ Eue, De omni ligno vos comedite excepto de isto: quia
quacunq̃ hora comederitis morte moriemini. vt j. q. ij. c. iam
itaq̃. ⁊ can. si habes. xxiij. q. iij. Unde peto illa verba sic scri
pta in Genesi stare firma, ⁊ remanere in pedibus, ⁊ nõ mutari,
aliter aũt si secus fiat, ex nũc dico ꝙ vos nõ estis veritas, neq̃
iustus iudex. Adã, enim ⁊ Eua, sicut vos scitis, dũ erant in mun
do, ⁊ in paradiso terrestri, contra suũ magistrum ⁊ dñm fuerunt
voluntarie inobedientes, dum pomum contra volũtatẽ Domini
comederant ex quo infecti, ⁊ leprosi ipsi cum eorum sequacibus
8 merito sunt effecti de conse. dist. iij. c. placuit, † alibi legitur, ꝙ
patres comederũt vuas acerbas. ⁊ dentes filiorum obstupue
runt vt in aut. vt omnes obe. iudi. puinc. circa fi. in verb. secuta.
quare peto cũ vos preceperitis, dñe iudex, ipsos ppter peccatũ
fore dãnatos, eos deberi ad p̃sens cõdẽnari, mihi restituendos
esse. Nõ ob iterlocutoria. s. dicta, q̃ sicut hõ de facto, ⁊ nõ d iure,
ex abrupto pcessit, ita peto eã cõtrario iperio tolli, cassari ⁊ reuocari.
Aliter aũt si sec⁹ fiat vos dñe iudex, nõ estis veritas neq̃ iust⁹
iudex. Rñ. aduocata mũdi. Attende fili mi charissime ad verba
mea, ⁊ nõ cõsideres parabolas demõis. Allegauit enĩ iste vsut⁹
solũ caput, sꝫ caudã abstulit, ꝙ est cõ l. iciuile. ff. de legi. omisit enĩ
verba q̃ sequunt in Genesi, qb⁹ in effectu dr, ꝙ demõ ex sui ma
ledicta vsutia fecit Adã, ⁊ Euã peccare, ex qb⁹ oĩbus sequit, ꝙ
iste vsutus fuit institutor, ⁊ author talis peccati. vñ ex quo dedit
occasionẽ dãni, ⁊ dãnum dedisse videt, vt ff. ad l. Aquil. l. qui oc
cidit. §. pe. Causa igit sunt demones qr Adã ⁊ Eua peccauerũt,
qr fraus ⁊ dolus alicui patrocinari nõ debet, vt extra de rescri.
c. sedes. extra de dolo ⁊ contu. c. ex literis. circa fi. ⁊ extra de cle.
nõ resi. in eccle. vel preb. c. fraternitati. ne ex dolo commisso gau
diũ reportẽt: ergo demon a limine iudiciorũ, ⁊ ab actione sua to
taliter exclusus est. Inflammatus aũt demõ ait ad iudicem. Ex
huiusmodi respõsione pater sancte fac mihi, vt faciũt boni iudi
ces qui et in huiusmodi casibus sequũtur iustitiã, pcesto enim si
ne preiudicio, prout asserit aduocata mũdi, ꝙ ab agẽdo repellar
⁊ expulsus fuerim cõtra formã iuris. ⁊ cõtra meũ ius, imploro ta
men vestrũ nobile officiũ, domine iudex qd etiã parte tacente
ex mero iudicãtis officio pcedere põt, ne crimina remaneãt im
punita, vt ff. ad l. Aqui. l. ita vulneratus. ⁊ extra de sen. exco. c. vt
fame. ⁊ hoc dico motus equo ⁊ bono iudicio. Ad hoc enim, vt sci
tis, p necessitate tenet q̃libet bonus ⁊ iustus iudex. l. cõgruit. ff.
de offi. presi. ⁊ nulli parcere dꝫ, vt extra de priuil. c. ex tuarũ. Qd
audiẽs aduocata rñdit. Audi fili mi bñdicte, vos estis rigor iusti
tie necnon summa equitas, ⁊ plenus dulcedine ⁊ misericordia, ⁊
primo de rigore iuris petit procedi, nũc ad hoc ꝙ ipse petit offi
ciũ iudicis implorando, nõ est vlterius audiendus: quia, vt vos
scitis, regulariter de iure est, quod vbi duo vel plura auxilia seu
remedia vni cõpetũt ad vnũ, ⁊ idẽ vnum ex his tenetur eligere,
⁊ vno electo, ⁊ potissime in iudicio deducto sicut fecit demon vi
detur aliĩs renũciare vt ff. de trib. l. qd in herede. §. eligere. cũ si.
sic est in proposito, ꝙ licet demoni plura competãt remedia ad
prosequendum qd petit ꝙ tamen nõ fateor ab initio elegit vnũ
actorẽ quem in iudicio produxit, vt patet clare per pcessum in
actis vestre curie publica manu. Ioan. Euangel. notarij vestre
curie, ⁊ scribe publici, igitur merito ab his, ⁊ ab aliĩs quibuscun
que inde dependentibus ⁊ connexis cẽsetur penitus exclusus,
vt ff. de tut. ⁊ cur. da. ab his. l. scire oportet. §. sed cum lis. Certe
cum denegatum sit demoni id quod vna via petit quomodo est
ad aliud admittendus: Certe nullo modo, sic est in proposito, ⁊
accedat quod legitur, Quod vna via alicui denegatur, per aliã
viam concedi non debet, nec potest. Et est ratio, quia circui
tus est euitandus, vt l. dominus testamento. ff. de cõdic. indeb.
Sed cum iste talia auderet: iam seruirent bonis iura de vento, ⁊
videtur lex esse imposita verbis, ⁊ non rebus, contra l. si. C. com.
9 de leg. in fi. C † Preterea, vbi habet locum remediũ ordinarium
non est recurrendũ ad extra ordinarium, vt ff. de mino. l. auxilium
⁊ l. in cause. sic autẽ est in proposito, ⁊ fuit qd demon auxiliũ ex
traordinariũ intẽtauit, ⁊ ipsum in iudiciũ deduxit, vt s. tetigi, ⁊
ĩ eo succubuit. ergo amplius audiri nõ debet. Preterea vos sci
tis, fili mi, quod iste versutus iã diu restitutionẽ petiit, quod est
auxiliũ ordinarium, ⁊ cõtra ipsum interlocutus fuisti, scꝫ ipsum
non esse restituendum in possessionem humani generis. de qua
sententia interlocutoria, licet eã petierit verbo simpliciter reuocari,
tñ p eũ ab ipsa nõ extitit appellatũ, eo maxime cũ sapiat naturã
diffinitiue, ⁊ sic amodo talis sñia trãsiuit in rẽ iudicatã. vt ff. de
condi. indeb. l. eleganter. ⁊ extra, de re iudi. c. causam. ⁊ in c. qd ad
cõsultationẽ. Unde merito videtur exclusus, ⁊ obstãte exceptione
rei iud. non est amplius admittendus, nec audiẽdus, vt ff. de re
iudi. per totum. Aduocata humani generis sequẽs non nãda
alleg. supradictis mulierum sexum fragilem, ⁊ miserabilem sem
per timens subuersionem humani generis faciem suam [illegible]
uit in lacrymis, atque singultibus infinitis adeo quod tota ce
lestis militia eã videns, ita acerbissime lacrymanem, ⁊ fortiter
condolentem vna secum non cessabat aliquatenus lacrymari.
virgoque Maria flexis genibus coram filio scissis vestimentis
suis filium suum alloquitur hoc modo, Filli mi, ecce demon qui
spuit in faciem tuam, qui te lapidauit, qui te ad columnam liga
uit, qui te verberauit, qui te in statera crucis tanquam latronem
confixit, qui te tradendo amarissime mori fecit, ⁊ nunc animo
petulanti euersa facie tam audacter tuum officium implorauit.
Ego vero tua mater dulcissima, te nouem mensibus in vtero
portaui, ⁊ de his meis vberibus lactaui, his pastus es, ⁊ Hero
dis Regis furiam fugere volui te nunquam de manibus rela
xando. Unde ergo procedit, fili mi, quod tu vis istum versutum
in tanta pertinacia permanere: scis quod contra formam ratio
nis expostulat: quare instanter peto mihi aduocate humani ge
neris iustitiam exhiberi, ⁊ illi versuto tuum officiũ totaliter de
negari, ego vero sum mater, ipse autem diabolus, ego quero sa
lutẽ humani generis, ipse vero mortem, ego sum amica filij mei,
ipse vero damnatus ⁊ infamis, ⁊ a coronatiõe celestis glorie pe
nitus exclusus, quomodo ergo est audiẽdus: Certe nullatenus.
Item quare debet ipse versutus esse melioris conditionis me.
Certe non video, argum. ff. de noxa. l. non solum. ⁊ extra de dolo
⁊ contumac. cap. contingit. quare postulo mota immensa tristi
tia, ⁊ magno dolo perterrita, quod si magis hosti faues quam
matr

matri tue, de libro celestis glorie debes me cancellare. Videsne autem Jesus matrem suam in tanto dolore pietate immensa commotus sic dixit ad demonē. Vade retro satanas: q̄ petitū officium tibi merito denegamus. Demon autem iracundia motus dixit ad iudicem. Domine Jesu Christi, vos nō estis iustus iudex bene video & clare cognosco, q̄ caro & sanguis vester facit ea p̄ iustitie tramite deviare. arg. extra de prebend. c graue. circa p̄in. & vij. q. i. c. si ergo. cū sim. & c. Moyses. ea. causa & q. 2 bene nostis quod de forma iuris licitum nō erat matrem vestram contra me postulare causis, iuribus, & rationibus. s. dictis. Ego modo ostendo vobis Euangelium quod si bene inspiciatur directe facit pro me, dicitur enim q̄ princeps huius mundi venit. Queso igitur pater sancte quod vos obseruetis verba vestra hic scripta que processerunt ex labijs vestris, & nō faciatis ipsa esse irrita, & inania. Sed queso, prout litera iacet, executioni mādetur. Vos scitis quod ego sum princeps huius mundi, & i hoc de me loquitur scriptura, verba & sensus verborū seu litere quod ego sum Princeps malorum peccatorū, vos estis princeps bonorum & iustorum. Modo scitis quod cum litigantes ad rixam veniunt boni iudicis interest litem dirimere, vt ff. si certū pet. Quidam existimauerunt, & dare debet iudex vnicuique partem suam. vt ff. de vsufruc. l. cuius rei. vt ff. de condictione indebiti. l. fina. §. fit tamē. ergo placeat vobis mihi dare genus humanum, cum propter peccatum commissum ego sum Princeps huius mundi. Et sicut scitis, verba sunt intelligenda a cum effectu. facit l. eum qui. §. nocere. ff. ne quis eum qui in ius voc. est vi exi. iuncta l. prima. §. hec autem verba. ff. q̄ quisque iur. & de cler. non resi. in ecclesia, vel prebenda. c. relatum. circa medium. & extra de verborum signifi. capi. preterea. & de penit. distinc. p̄im. hec autem verba. cum similibus. Si ergo sum princeps malorū, & peccatorum (si pro quia) & genus humanum peccauit, vt s. dictum est, faciatis ergo cū effectu q̄ ego sim princeps, & nō auferatis mihi quod meum est. Vos vidistis pater sancte q̄ quotidie est discordia iter vos, & me, vos quoq; dicitis illud esse vestrū q̄ est meū. & ego dico quādoque q̄ est meum illud q̄ est vestrum. igitur vt omnis cessat discordia, faciatis sicut bonꝰ, & iustꝰ inder. & equalance procedatis. Placeat vobis bonos, & malos diuidere, vos estis dominator bonorū, & ego sim dominator malorum, & si hoc facietis promitto vobis q̄ regnum vestrum non erit maius quā sit vnum granum milij respectu regni mei. Et dixit filius matri sue, O aduocata mundi, respondemoni, quia prima facie tus, & iustitia postulare videtur: Aduocata respondit & dixit Absit, fili mi, quod ipse versutus ius & iustitiā vllatenus videatur postulare. ipse enim vnum petit ab extra, iutus vero habet contrarium. vt ff. de excep. l. generaliter. vos scitis, sicut omnes sciunt quod tali die sicut fuit heri dies veneris Sancta, iste versutus quot & quanta mala commisit: i habet enim ille modos n occidi, nec ignoramus astutiam eius vt legitur xvi. q. ij. c. visis literis. Scitis enim quod ad petitionem eius vos fuistis in statera crucis ponderatus. vt legitur xxij. q. i. c. paratus debet esse. Scitis enim quod pro humani generis redemptione de summis celorum ad ima mundi descendens sustinuisti penitus mortem temporalē. vt in c. pro humani redemptione in princ. extra de hom. l. b. vi. Iste enim versutus horrēda immanitate, detestandaque astutia mortem appetit aliorum, dicto c. pro humani. §. cum igitur, superius alleg. Unde cū semel fili mi. ad inferos descendisti & captiuos inde extraxisti. Non est congruum, neque iustum super humani generis seruitute disputare amplius, maxime in ipsius humani generis detrimentum. transiuit enim a modo sententia in rem iudicatam. vt extra de re iudica. c. cum inter vos. & a sententia non extitit appellatum: ideo non est amplius appellandum. ne pueris assimilemur, quibus si non placet quod gestum est in libris, dicunt ad inuicem iterum faciamus. ex quibus fili mi. clare concluditur istum versutū a tramite iustitie esse penitus alienum. & respiciens demonem facie turbata dixit ei, aloquere male dicte, & vide an sis perteritus de tanta responsione. Dixit demon. dimitte me: quia deest hora vt loquamur mirabilia. neque teipsum laudare debes. q̄ omnis laus in ppria ore sordescit sed veniamus ad alia. Et dico quod Deus viuit in veritate & iustitia. vt extra. de iureiur. c. si Christus. §. Jacob. ipse punire merito debet magnū, sicut paruū. nec apud eū debet esse acceptio personarū. Item debet punire coniunctū. sicut extra neū. l. fi. & ibi gl. in verb. Remus. ff. de re. diui. Quare cū hoc sit, scis, quod Angelus lucifer fuit de celo deiect⁹, nullo precepto precedēte, & sic incbediens dici nō potuit. Sed Ade & Eue preceptum fuit factum. ne de pomo comederent: quia qua hora comederent, morte morerentur, & preceptum eis factum transgredi non curarunt, & ego cui nullum preceptum de obediendo fuit factum, fui delectus de celo, & sum damnatus, quanto ergo, multo fortius debet damnari humanum genus, quod preceptum domini preteriuit. Fortius est contra preceptum quam preter preceptum facere. vt C. de negot. gest. l. fina. & sic dico humanum genus debere damnari, & tunc peto, quod respondeat

It aduoca. a. Respondit aduocata, o miser infelix, non est simile illud q̄ posuisti de Angelo. Angelus enim qui peccauit, fuit merito puniendus: quia nihil infirmū in se habebat quod ipsum induceret ad peccandum, quia non aliqua infirmitate, sed malignitate deliberata peccauit. vi. q. iij. c. quod bene & xix. dist. c. secundum. & sicut scis nullo modo precepto indigebat, homo autem cum peccauit habuit quod ipsum ad peccandum induceret. scilicet, corpus fragile. vt de pe. distin. iij. c. ille Rex. & de pe. dist. j. c. si homo. homo enim talē certitudinē nō habuit propter corpus, q̄ animā grauabat. & ideo nō est bonum q̄ de Ang. dicis. vnde sile a modo perfide dānāte, q̄ satis dictū est. Dixit demō Non filebo, aperias aures tuas o aduocata humani generis, & audies ea que dicā tibi. Dixit aduocata, Finē litigijs modo faciamus, scis enim q̄ in omnibus succubuisti, vnde ad hoc amplius redire nō potes. petis a modo interlocutionem fieri supra positis sicut superius in restitutione facere non tardasti: Respondit demon. o aduocata, satis admiror de vobis, q̄ non solū mihi, sed summe deitati vultis finem imponere, Sed attende vnum, adhuc insisto. & dico quod homo peccauit. Aduocata autem conuersa ad filium dixit, fili mi, tu iudex viuorū & mortuorum, ego scio quod vltra vult dicere iste versutus, vult enim arguere falsis cauillationibus, & argumentis ostēdere hominem peccasse. & concludere vult, quasi dicta sua originem extraxerint ex fonte iuridico, vos enim scitis fili mi, quod propositum. & fundamentum suum falsum fuit, quomodo ergo credendum est presens verum dicere? Certe nullo modo, quia semel malus semper presumitur esse malus. l. si cui. §. eisdem. ff. de accu. iuncta l. Cassius. ff. de sena. ipse enim versut⁹ adeo fastidia dicit, q̄ amodo nescio in qua parte me voluam. Quare te supplico, fili mi, q̄ sibi precipias q̄ vno verbo dicat quā clausulā velit. & ego ipsam punctabo. & glossabo secundum veritatem. Dixit demon, Ego audio bodie mirabilia in sole, luna, & stellis, quia aduocata mūdi vult esse mea aduocata me inuito, & nolente, quod est contra legem, quia beneficium non confertur in inuitum, vt l. nec emere. C. de iu. delibe. & ff. de re. iur. l. inuito. cum suis simi. vult enim esse mea tutrix & nutrix. & facere de me sicut fit de pueris, qui nesciunt punctare, neque glossare, ego enim verba mea, ita aperte dico, quod non egent aliqua punctatione. vel glosslatione demundo, vnde quantum ad hoc ipsam ego postulo non audiri, cum partes actoris velit sustineri, que mee sunt, vt lege. j. circa princip. ff. de probat. Replicando autem dixit aduocata, Non modicum turbata sum, nolo enim quod falsitatē alleget, fili mi, iste versutus coram te, non enim debet audiri ratione mēdacij, vt C. de indi. vi. tol. l. fi. in fi. Sed si falsitatem vult dicere, dicat in regno suo non autem in regno tuo. Dixit Demon, Si non vultis me audire, ego recedam, & ex nūc aperte videbo si erit iustitia iudicantis. Tunc dixit pater omnipotens matri sue, Bene videamus, an velit iste versutus iustitiam postulare. Scis enim quod ego sum iustitia, & necesse est me ius suum vnicuique tribuere, vt l. iustitia. ff. de iusti. & iu. & insti. eod. in princi. iuncto canone j. dist. respiciamus ergo an demon foueat iustā causam. Tunc mater respondens dixit, Fili mi iustitia tua est in hoc, vt non dimittas eum dicere mendacium in tuo regno. Dixit autem omnipotens matri sue, si iste versutus dicit mendacium, de mendacio acerbissime punietur, vnde sinas eum dicere, dixit tunc aduocata. Vicas ergo damnate quod dicere intendis. Dixit tunc demon. Homo peccauit, merito puniendum, & damnandum postulo. Dixit aduocata, non vltra procedas. q̄ iam a tramite iuris recedis. Non enim dicis, qualiter ipse peccauerit, & an sui culpa peccauerit, an vero tua. Scis enim quod in culpa fuisti. vt superius dictum est. quare hic eas amodo quia tempus est: tunc dixit Jesus, o mater dimitte ipsum dicere q̄ in ciuile est, nisi tota lege perspecta aliquid indicare vel respondere permiseris, vt ff. de legib. l. inciuile. Dixit tūc demon, Homo peccauit contra bonitatem infinitam, & non curo qua culpa peccauerit, an sua, vel aliena, quia posito mllies quod ego ipsum induxerim ad peccandum, scriptum est in lege, quod agens & consentiens pari pena puniuntur. vt extra de sentent. excom. c. nuper. cum seq. & ibi tex. iuncto. c. vt clericorum circa fi.

extra de vit.& hon.cler.& in §.ope.Insti.de obli. que ex delic.fa
cit etiã decretalis mulieres.in fi.extra de sen.excõ. ibi not.in gl.
iuncta decre.quante.& ibi ter.no.in eo.tit.cum ibi alle.in gl.Fa
cit ff.q.iij.c.quoniã multos.Facit.l.is qui opem.ff.de fur. iucta
l.verũ. & est glo.multũno. in l. iubemus nulli post hac.ff.§.sane.
circa fi.C.de sac.eccle.iuncta l.fi quẽquã.eo.tit. Facit.l. adigere.
in princ.ff.ō iure pat.iuncta l.liberorũ.in fi.ff. de his qui not. in
fa.concor.ter.ad literam in c.i. extra de offi.deleg. cũ infinitis si.
Unde amodo sufficit mihi quod homo peccauit. pena enim de
bet secundũ iura correspondere culpe quare peto ad hoc vt ser
uetur equalitas cum sicut ego per peccatũ sum dãnatus sic ho
mo qui peccauit,similiter condẽnetur. Cõmisit enim homo cri
men lese maiest.vnde ipse cũ heredib⁹ suis est merito dãnãdus.
Scriptum est enim quod filij paterno debent perire supplicio,
in quibus hereditarij criminis exẽpla metuũtur, ve l quisquis.
circa prin.C.ad leg.Jul.maie.extra de ho.& sicut dignũ, cum si.
Eduocata respondit.Audi fili mi,qui semper fis benedictus su
per omnem creaturã,in cuius nomine flectitur omne genu cele
stiuz terrestriũ,& infernorũ dicit iste versutus ꝙ homo peccauit
contra bonitatem infinitã, ergo est puniẽdus in infinitum. Ad
q̃ rideo & dico ꝙ vos fili mi,estis Deꝰ & homo,& estis bonitas
infinita,ergo homo peccauit contra vos ergo vobis est iniuria
illata,quã remittere potestis,vt ſ.dicet,quia aut vult dicere iste
versutus ꝙ homo ex leuitate ꝓcessit ad peccandũ, & tunc nõ est
condẽnandus.Aut processit ex insania,& tũc sibi est miserandũ.
Aut ex iniuria,& tunc est sibi iniuria remittenda.textus est mul
tũ no.in l.i.C.si quis Jmpe.ma.Sic ergo concludetur ipsum nõ
debere puniri nec condẽnari.Rñdemõ:ego bene dixi.ſ.ꝙ du
rum mihi erat habere matrẽ iudicis aduocatam cõtra me,vt C.
de esset.& dome.l.domesticus.& dixit Regine celoꝝ, Eos male
facitis. qz nõ vultis ꝙ homo puniat de peccato cõmisso, ꝙ est
cõtra l.sancimus.C.de pe.& rũñ q ũ,ac si quis. Tunc dixit Jesꝰ
demoni,Sile amodo,qz bene scis ꝙ i cruce pepẽdi ꝓ redẽptiõe
generis humani,qz semel ꝓpter peccatũ dãnatũ fuerat. Unde
nõ esset iustũ, ꝙ ō eodẽ peccato bis cõtra genus humanum sen
tentiã ꝓferamus,arg.ff.nau.cau.stab. l. licet grãtis. §.fi.in fi. vbi
dicit,qõ nõ debet sepe de delicto eiusdẽ bis queri. Expectãdũ
est ergo vsqz ad die iudicij,qz tũc malos male pdã, bonos autẽ
faciã in celesti gaudio triũphare. Dixit demõ, Dñe Jesu Chri
ste ,Rex glorie.noli sic interloqui,qz tu bene scis,ꝙ homo pecca
uit infinite.vnde ad olim,& ad hodie extendit pena sua,est ergo
hodie puniendus,qz lex hodie loquit.l.Arriani,C.ō heret.& in
olbus auth.q̃ loquitur ,ꝫ hodie,&c. Rñdit aduocata.Tu false cõ
cludis & scis,ꝙ nõ ꝓbat hoc esse ꝙ ab hoc cõtingit abesse.l.non
nudis.& l.nõ epistolis.& l.necꝫ natales.C. ō ꝓba.scis em ꝙ si q̃
culpa i homine fuit,ꝙ nõ credo,fuit ꝓ gratiã abolita,& misericoꝝ
diam cancellata,cum nullatenus est in culpa nõ est aliqualiter
puniẽdus nõ enim credas ꝙ precibus tue calamitatis facias iu
dicẽ lachrymari,hoc enim esse nõ dz,vt l.obseruãdum.§.sed & in
cognoscẽdo.ff.de offic.ꝓſi.& ibi ter.facit.l.quisqs.C. ō postu. vñ
est bonũ obuiare malitijs tuis, & te perturbare peruersum,qz si
fic nõ fieret,nihil aliud esset q̃ fauorẽ impietati ꝓ viribus im
partiri,qõ esse nõ debet,vt in Decretis xxiij.q.iij.c.qui põt obꝫ
uiare.cũ si. Tunc dixit demõ ad Jesum, Dñe,peto iustitiã exhi
beri,aliter non est aliquo iudicio ꝓmunita persona tua, si in te
defecit iustitia qz deficiente iustitia,nõ es iudex.vt in Decretis
xxiij.q.ij.c.iniustum est Rñdit aduocata. Adhuc loqueris male
12 dicte: †scis enim qõ Deus creauit hominẽ ad imaginẽ,& simili
tudinẽ suã ,vt C.de penis.l.si qz in metallum. & ipsum hominẽ
voluit esse heredẽ vite eterne:quã olim ꝓmisit Abrahe & semini
eius. Igitur humanũ genus nõ debet esse tuũ.sed debet celestis
glorie gaudio collocari. Rñdit demon, Tu scis aduocata,quod
Deus creauit hominẽ.sed vnũ scio qõ ipsum creauit cũ sapien
tia:si ergo sapiẽtiã habebat & ipse in sua sapiẽtia peccauit, ergo
scienter.& dolose peccauit,& sic dolus suus sibi patrocinari non
debet vt extra de dolo.c.ex literis.circa finẽ.cũ si. ergo venit pu
niendus.& sic pronunciari peto. Respõdit aduocata, Sile amo
do fili iniquitatis, nõne dixi tibi quod homo propter fragilita
tem mulieris inductus fuit ad peccandũ: Certe sic, vnde homo
13 non venit puniẽdus,sed tu diabole maledicte.† Quia qui occa
sionẽ dãni dat,dãnum dedisse videt.vt ẽ.dixi in l.qui occidit.ff.
ad l.Aquil.cum si.non enim est modo super hoc insistendũ am
plius.qz satis disputatum est.& multa dixi,que reepilogare non
erat necesse & multis vti iuris articulis nõ est idẽ dicere,sed se
est ipsis loquacibus adaptare,vt est ter.in l.in cuius.§.cũ qs.ff.
de lega.ij.imo qõ plus est,effuso sermone loqui,vt l.finali i fine.
C.de do.promis. modo enim cognoui omnia contraria tua,sicut
etiam primitus cognoscebam. Nam,cognito vno contrariorum,
cognoscitur & reliquum,vt Insti.de bis qui sunt sui vel alie.iur.
in princ.ff.de verbo.oblig.l.vbi autem nõ appareat.& xxxij.q.i.c.
cum renunciatur. Peto ergo fili mi charissime Rex glorie,nũ
di saluator,vt in fauorẽ generis humani sententiam proferatis,
ipsum ꝙ genus humanũ ab impetitione procuratoris nequitie
infernalis,alias penitus absolnẽdo. Jesus autem iustus iudex
precepit Angelo Gabrieli vt tuba aurea citaret beatam Virgi
nem Mariam aduocatam humani generis ex vna parte,& pro
curatorem nequitie infernalis ex alia ,ad sententiam audien
dam die paschatis resurrectionis Jesu Christi,& ita factum est
per Angelum Gabrielem. Jesus autem aduenientes de senten
tiam pro tribunali protulit hoc modo. Jn eterni nomine amẽ.
Nos Jesus mundi saluator,visa citatione contra genus huma
num, visa etiam charta a procuratore producta, & allegata per
procuratorem nequitie infernalis, visis etiam allegationibus
factis per Mariam virginem aduocatam humani generis, vi
sis positionibus responsionibus,& exceptionibus,& replicatio
nibus.etiam iuribus ambarum partium,& bis omnibus visis
consideratis que in predictis & circa predicta videnda, & consi
deranda fuerunt sedentes pro tribunali ad nostrum solium ba
chum iuris positum super thronos angelorum in celesti palato
nostro,vbi residentiam facimus personalem, humanum genus
hac mera diffinitiua absolum⁹, & ab impetitione procuratoris
nequitie infernalis reddim⁹ absolutum cum hoc consonet sa
ctissimis scripturis & iuridice veritati, quam in hoc sequi volu
mus, ipsumque procuratorem nequitie infernalis, & nunc pre
cepimus ad damnationem inferni perpetuam penitus ambula
re.vbi est fletus,& stridor dentium infinitus. Recessit diabolus
scissis vestibus,& dolore perterritus ad infernos maledictus.
Lata,data in his scriptis pronunciata, & promulgata fuit ꝫ
scripta sententia in omnibus,& per omnia prout superius con
tinetur,& scriptum est per ſ. dictum dominum nostrum Jesum
Christum pro tribunali sedentem in supradicto loco presenti
bus ſ.scriptis partibus,lecta & vulgarizata per me Joan.Evã
gelistam notarium do.nostri Jesu christi & dicte curie scribam
publicum,presentibus Joan.Baptista,Fran.& Dominico de
fessoribus.Petro & Paulo principibus apostolorum,& Mi
chaele archangelo & multis alijs sanctis in multitudine copio
sa.Testibus ad hec vocatis,& habitis,& rogatis, Anno domi
ni M.ccccj.ind.ij.die vj.mensis Aprilis. Tunc angeli videtes
hec,& chorus celestis ceperunt alloqui virginem gloriosam dice
tes, Salue regina mat misericordie,vita,dulcedo,& spes nostra.
¶ Explicit processus & tractatus quest. ventilatecoã Domi
no nostro Jesu Christo inter virginem Mariam aduocatam
humani generis ex vna parte,& diabolum contra genus humã
num ex alia parte compositus, & compilatus per eximium le
gum doct.do.Bart.a Saxoferr.ciuem Perusi.cuius anima re
quiescat in pace,Amen.

Tractatus bannitorum.

1 ¶ Bannitus non equiparatur damnato vltimo supplicio
efficitur seruus pene.
2 Sententia que suspenditur per aliquam conditionem nondum
citam,non inducit capitis diminutionem.
Hãnatus ad mortem in presentia,statim efficitur seruus pene.
3 Bannitus non equiparatur deportato.
4 Preses prouincie,& magistratus municipales non possunt
portare.
5 Bannitus non efficitur infamis.
6 Bannitus non equiparatur relegato.
7 Bannitus nõ equiparatur excommunicato, & de vno ad alt
licite non arguitur.
8 Bannitus,qui ex forma statuti impune occidi potest.equip
tur trãsfuge.& trãsfuga dicit. Jtẽ dicitur hostis siue ciuitat
9 Subditus rebellans domino,vel potestati dicitur hostis.
10 Bannitus perdit tantummodo iura ciuitatis,a qua exbann
est in eius fauorem facientia,non autem ius gentium,nec ca
11 Opi.Ja.de Are.vt plurimum videtur de mente iuris.
12 Bannitus testamentum facere potest secundum ius comm
non secundum iura sue ciuitatis.
13 Bannitus non potest heres institui in testamento conditi
cundum iura sue ciuitatis,sed secundum ius commune sic.
14 Bannitus non succedit ab intestato respectu statutorum ci
uitatis,sed iuris communis sic.
15 Bannitus,qui non potest impune occidi, licet offendens ei
mitius puniatur,non dicitur transfuga, retinet etiam iura ci
uitatis,& equiparatur vilibus personis.

Bonus

16 Banniri quis potest iure communi.
17 Bannitus iure communi ea perdit.que in bāno exprimuntur.
18 Bannitus de iure communi non habetur pro confesso.sicut bannitus ex forma statutorum.
19 Iudex non potest ponere quem in bāno quod termino elapso possit impune occidi.

a 1 PRimo videamus, vtrū bannitus equiparetur damnato vltimo supplicio,vel ad bestias & sic efficiat seruus pene,quod videtur: quia damnatus ad mortē etiam hodie seruus efficit,vt not.C. de do. inter virum.& vxo.auth.sed hodie et ff.de pen.l.qui vltimo. sed talis erat bannitus ad mortem,vt probatur.ergo,&c. Contrarium dicas, quod non efficitur seruus pene. Nam sententia que suspenditur per aliquam conditionem tacitam, vel expressam non inducit capitis diminutionem, vt ff.de iniust. test.l.si quis filiō exheredato.§. eius qui deportatur. & de lega.iij.l.j.§.bi quibus. de pe.l.j. §.j. Sed iste est condemnatus ad mortem sub ista conditione, si in fortiam peruenerit. ergo &c. ¶Preterea,nullus superuiuens hodie efficitur seruus pene ex sententia,vt d.l.j.de pen.& d.ati ben,sed hodie dicit ibi no.hic ergo bannitus, & cōdemnatus in absentia superuiuit.ergo,&c. Dices tu,expressa conditio,que tacite inest, habet suspendere conditionem.l. hec verba, cum simt.de lega. ¶Secundo:quia illa lex loquitur quo ad transmissionem ad heredes,sed quo ad obligationis effectū nulla differentia est inter expressam & tacitam, vt l.item quia.ff.de pac.fa
a teor.tamen q si esset in presentia,& esset damnatus ad mortem, statim etiam hodie efficeretur seruus pene,vt dictis iur.nec valeret eius testamētum.ff.de testam.l.eius qui.& ibi no.& melius
3 per Dy.qui ibi glo.in aliquo non bene dicit. ¶Tertio videamus vtrum tequiparetur deportato.gl.que est Justi.qui mod. ius pa.pos.sol.dicit quod si banniti publicētur de iure,vel de cōsuetudine.equiparetur deportato,& idem dicit gl.in cap.hic finitur ler.Contrarium credo, videlicet quod non equiparetur de
4 portato.quod sic probo, Preses prouincie & magistratus municipales non possunt deportare,vt ff de leg.iij.l.j.§.deportatos. de iniust.test.l.si quis.§.eius qui.& de offi.presi.l.illicitas.§.veritas. Si ergo non possint ipā,multo minus poterit Potestas vnius ciuitatis,cum erbanniti ab eis non equiparentur deportatis. Preterea,sententia deportationis non fertur in absentes.ff.de pen.l.absentem. sed bannum fertur in absentem, ergo no equiparatur deportato. Preterea deportatus perdit iura ciuilia romanorum.ff.de pen.l.quidam.Sed si diceremus talem bannitum equiparari deportato, talis bannitus perderet Romanicuita.& iura ciuium Romanorum. ¶Secundo vnus iudex extenderet iurisdictionem suam contra.l. inter penas.in princi. & l.relegatorum.in princip.& in §.ad tempus.ff.de interdic.& relega. Preterea fama eius qui deportatur,diminuitur:quia effi
5 citur infamis.imo eius fama in totum tollitur, vt ff. de vsūs & extr.cog.l.cognitionum.§.fina. Sed erbannitus non efficitur infamis:quia edictum propositum in absentem de maleficio nō infamat nisi de facto vt de requir.re.l fina. Nam expresse dicitur bannitus condemnatus extra ordinem, vt in gloss. de modo multe prima. Facit quod dicitur in l.iij.§. preterea.& ibi not. per Dyn. de suspectis tutorib.ergo patet quod non equiparatur deportato. Preterea,non reperitur lege cautum,q deportatus possit impune occidi,sed bannitus potest impune occidi ex forma statutorum ergo,nō equiparetur deportato. Preterea bannitus est tanquam ab ipso principio contumax.& extra obedientiā & obediens sit deportatus est obediēs. & sic si post deportatum,& in exilibus,sit capite punitur.de pen.l.relegati.& l.capitalium.& in exilibus,ergo. &c. Preterea, deportatum nemo pōt restituere,nisi princeps.vel senatus.de pen.l. relegati.in fin.ff. de postul.l.j.& de qua autem restitutione.sed erbanniti tota die restituūtur per communia,& eorū rectores.ergo non equiparantur deportato.in ista sententia est Jac.de Are.& no.Dy.C.de he
6 red.instit.l.j. Et ita determinatū fuit Bono.i pub.disputa.per Soder. ¶Tertio videamus, vtrum equiparantur relegatis. Glo.que est in dicto.§ relegati.dicit.q quando bannitus non amittit bona, & tunc equiparatur relegato Item sentit gloss.ff ex quibus caus.in pos.eat.l. cognitio bannitus per solam cōtumaciam credo verum. nam aliquis est ex gnitione secundū statuta & consuetudines Italie,sed sententia releg itionis licet in absentē posset ferri,tamē debet cognosci ō crimine.dicitur quod debet ferri in absentes more priuatorū iudiciorum,sed constat, q in causis priuatorum non fertur in absentes sententia nisi cognitio de causa procedat,vt C.de iud.l.perandū.§.finaute reus.& C.quomodo & quādoiud.in auth.qui semel. Pro hoc facit in auth.de incest.nupt.§.j. & ibi no.i prin. magne glo.que incip. Ex hoc patet, q bannitus non equiparatur relegato. ¶Primo relegatus est infamis, vt ff.de var.& extraordi.cog.l.cognitionum.§.minuntur. saltem iterum, cum est in relegatione,vt l.quid ergo.§.pena grauior. de his qui no.infa. sed bannitus non est infamis, vt ś. dictum est. Preterea relegato non potest dari licentia reuertendi,nisi a principe.l.relega
7 ti.ff.de penis.in fi.sed erbanniti restituuntur a ciuitate:ergo.&c. ¶Quarto est videndum, vtrum bannitus equiparatur excommunicato in omnibus, ita quod de vno ad alium arguatur. Nam isti erbanniti statim elapso bono habentur pro confessis de maleficio.nec possunt innocentiam purgare,secundum statuta & consuetudines Italie,sed excommunicati statim prestita satisdatione de parendo mandatis iudicis absoluuntur: vt extra quod met.cau.c.j.& de sent excom.c.nuper.& c.sacro.in fi.Ex effectu ergo patet.q non procedit equiparatio. Preterea, excommunicatus,a sacramentis, & communione fidelium excluditur: extra de sentē.excom.c.ō.de senten.excom.c.ō.& c.pe.certum est autem bannitum predicta non perdere.igitur,&c. Preterea sententia excommunicationis a iudice suo lata, valet apud omnes. d.c.pen.sed erbanniti non facit quem haberi pro erbannito.nisi in illa ciuitate.vbi est erbannitus:ergo,&c. Preterea non reperitur q excommunicatus possit impune occidi: ergo,&c.hoc intellige.nisi excommunicatus esset incorrigibilis, vt xx.ij.q.v.c. excommunicatorum.& ibi not.& sic videtur bona argumentatio
8 de vno ad alium simpliciter. Quid dicemus? Dico talem bannitum ex forma statuti impune occidi posse & recte & proprie dici trāsfuga ciuitatis sue. ¶Item proprie potest dici hostes ciuitatis sue,hoc probo tam ex modo constituendi, quam ex modo constituti, Ex modo constituendi patet, sicut ille dicitur transfuga, qui ab alijs qui sub imperio sunt de causa desistit in hostiū numero aliorū erbannitorū, & hostium ciuitatis sue :ergo pro prie potest dici transfuga ciuitatis sue. ¶Item hoc probatur ex effectu constituti. Nam licitum est trāsfugam impune occidere. ¶Item exbannitus simpliciter redeundo ad ciuitatē suam nō recuperat eā. Sed poterit instare:hostes sunt quibus populus Roma.bella.indixit.vel ipsi populo.ff.de capti.l.hostes. & erbanniti non sunt huiusmodi:ergo.&c,si non contulerunt se in numerum hostium,& sic non potest dici transfuga. ¶Secundo hostes inter quos habent locum iura captiuitatis, sunt hi, de quibus loquūtur d.l.hostes,sed alio modo loquendo videtur,q ciuitas possit habere hostes suos,si ipsis belluz indixerit,vt ff. de capti.l.si quis ingenuo.§.fina.& not.in d.l. hostes. in j. gloss. sed talibus exbannitis indixit ciuitas bellum permittendo, q possunt occidi.& statuendo officiales ad eos capiendos: ergo
9 sunt hostes ciuitatis. ¶Item quando subditus se rebellat to domino,vel potestati dicitur hostis,vt C de his qui ad eccl.confu.l.seruus.in fi.glo. Pro hoc facit quod not.Dy.de minu.l. si nō conuitū.in princip.& erbannitus potest dici transfuga sue ciuitatis. Itaque possunt dici hostes. Nam illi, quos senatus etiam iudicat hostes,sunt hostes populi Romani d.l.amissiōe. vers sed & ibi.cum glo.sua.ita illi subditi,quos commune iudicat suos hostes,sunt hostes sue ciuitatis.Sz exbānitēdo eos iudicat suos hostes:ergo &c.& possunt dici trāsfuge, & hostes sue ciuita
10 tis. ¶Restat videre,quid bannitus amittit pro tali banno. & quod vos debetis scire,qō transfuge,& hostes populi Roma.vltra alias ciuitates perdunt Ciuitatem Ro. & omnia iura gentium.vt d.l.amissione.& l.quidam sunt ff.de penis.hoc verum qō perdunt iura ciuitatis,Roma. inquantum respicit commodum suum,sed prout respicit incommodum iura ciuitatis Ro.remanent apud eos secundum vnam solu.in l.postliminium.§.filius. de capt.& probatur hic.& patet quia promittendo vobis, obligat se ciuiliter.vt not.ff.de capt.l.tutelas.§.fin. Hoc etiam patet,quia lex ciuitatis Romane que permittit eos occidi, eos ligat,vt C.de fic.l.iij.in fi.Sic itaque dico de tali bannito. Haz cū ipse proprie sit transfuga,& hostis populi ciuitatis, vbi est erbānitus,vt ś.probaui,dico qō exbannitus perdit illam ciuitatem, & omnia iura,& priuilegia illius ciuitatis. Jura autē gentiuz ita iura cōmunia ciuitatis Roma.sunt imperū Romani, ideo non perdit ea. Nam non est transfuga Romani Imperū, sed illius ciuitatis tantū,vbi est erbannitus,& sic idē de parte quo ad partem,quod est de toto quo ad totū. Preterea hoc est veruz,quia si aliquis est transfuga, vel reprobatus ab aliquo collegio, iura & priuilegia illius collegū perderet,remanet tamen in dispositione iuris communis.vt ff.de excu.tu.l.sed & reprobari.& C.de epi. & cler.auth.generaliter.& C.de questioni.l.milites.de tabul.l.ij. libro x.ita ergo, cum ipse bannitus sit remotus ex delicto ob

vniuersitatem perdet iura, & priuilegia tantum ipsius vniuersitatis, pro hoc facit C. si curia. vel cohor. l. i. in fine lib. x. Ad istã
11 †opi. induco testem Jac. de Are. cuius opi. videtur esse de mente iuris, vt plurimum, qui hoc tenet, vt ff. ad S. C. Treb. l. ex facto. §. ex facto. & inter cetera his verbis vtitur, Quod de bannitis nostri temporis dicunt quidam idem. qõ in deportato, arg. ſ. de bo dam. l. i. sed contrarium videtur: quia sententia deportationis etiam a præsidibus dari nõ potest, vt ſ. de pen. l. vlt. de legiũ. l. i. §. deportatos. multo minus a ciuitatum rectoribus. nõ ergo perdit que sunt iuris ciuilis ſRomanorum propter bannum, sicut relegatus: licet sibi bona adimentur: quod interdum fit, licet regulariter non habeat fieri, vt ſ. de interd. & rele. l. relegatorũ. § i. C. de postul. l. nemo. & arg. ff. de pe. l. interpretatione. Ea autem, que sunt propria ciuitatis, a qua est exbannitus, amisisse credo: quia quantum ad illam peregrinus est, vt C. de here. ſtl. l. i. & de in ius vocã. l. sed si hac. §. sed si per penã. Jsta sunt sua ỹ ba. per que, vt patet, posuit suam voluntatem ponendo non in argumentum inducendo. ¶Patet ergo, q̃ iura sue ciuitatis perdit. seu a qua est exbãnitus, sed iura cõmunia retinet, vt dictum
12 est. ¶Quero, nunquid †bannitus possit facere testamẽtũ? Vy. in d. l. eius qui. §. fin. de testam. dicit q̃ si ei auferũtur bona, quod equiparatur deportato secundum gl. in d. §. deportatos. & non potest facere testamẽtum. Idem tenet Spec. in tit. de instr. edi. §. compendiose. versi. quid de bannitis. Alij cõmuniter contra, quia negant ipsum equiparari deportato, vt dixi ẽ. cum distinctione tamen. Aut fecit testamentum secundum ius commune, & potest. Aut secundum jus ciuitatis sue & non potest vt puta q̃ erat in ciuitate statutum, q̃ testamentum possit fieri minori numero septem testiũ. ¶Sed nunquid poterit heres instituĩ? quidam q̃ nõ quia equiparatur deportatis, vt plene per Lyn. in l. i.
13 C. de hered. inſtit. Tu autem † distingue, aut instituitur in testamento facto secundũ ius propriũ illius ciuitatis, & tunc nõ põt
14 institui, q̃ illius iuris nõ est capax. vt patet ex ꝺictis. ¶† Itẽ posset queri an bãnitus succedat ab intestato: videtur dicendũ, aut loqueris de successione ab intestato de iure statuti, vt si per statutum dicitur, q̃ agnatus preferatur mulieri proximiori in gradu, tunc non succedit: quia ipsius iuris omnino est incapax, vt patet ex predictis. quod tene mẽti: q̃ multe alie questiones poterunt fieri si bene inſpiciatur. ¶Predicta vera credo in omni bannito, qui secundum formam statutorum impune potest occidi. nam ille proprie est transfuga, & hostis ciuitatis, & ei ciuitas
15 potest indicere bellũ, vt ẽ. prõbaui. ¶Sed quero, †quid de bannito, qui non impune occidi potest. sed offendẽs, vel qui occidit minori pena punitur? ¶Respondeo, quod talis bannitus nõ est propriè trãsfuga. nec hostis ciuitatis. vt Lamissione. & l. capitis. de capi. dimi. vbi requiruntur duo copulatiue, scilicet quod desit ab his, sub quorũ imperio, & obedientia eorũ quibus subest: sed non facit secundum. quia se contulit in hostiũ numero. quod patet. quia ciuitas nõ habet eum pro hoste, cum priuat offendẽtes eum, licet minori pena, equiparatur autem talis exbãnitus personis vilibus, quibus qui iniuriatur, minus punitur, vt Inſt. de iniu. §. atror. & §. pena. & ff. de iniu. l. ſi. retinet ergo iura cõmuni & iura sue ciuitatis & solum perdit illud quod tantum est expressum quod perdat. & ſi aliter diceretur oportet dicere omnem contumacem esse transfugam, & hostem sue ciuitatis, quod
16 esset iniquissimum. ¶† Sed pone quod in statutis nihil cõtinetur de exbãnito quid esset de iure communi? Dic quod de iure communi potest quis exbãniri: nam annotatio, que olim fiebat, erat quoddam bannũ. Dicebatur enim si non veniret intra terminum quod omnia bona sua ponantur in bonis fisci, vt ff. de requi. re. l. i. & no. in gl. in verb. requirẽdus. que incipit, id est requisitus, non est dubium quod iudex põt multare cõtumacem inobedientem sibi, vt ff. ſi quis ius di. non ob. l. vnica. Nã illud est bãnire, & multare cõtumacẽ inbedientẽ sibi, vt ff. de ven. inſpi. l. i. §. qõ ergo in gl. ſuper verbo, multetis. que Icipit id est, aliquibus bannis, facit C. de epiſc. & cleri. aut. item nulla cõmunitas. &
17 quod no. in l. i. in vlti. glo. C. qui bo. ced poſſ. † Sz quid perdit talis exbannitus iure communi? Respon. perdit id quod fuit expressum in banno, puta fuit bannitus q̃ ſi nõ veniret intra tẽp̃ tale solueret centũ, vel perderet omnia bona in casibus, in quibus de eis loquitur. ¶Item, quia in bono veniũt bona, nõ poterit interim sibi solui. vt l. ſi de re ĵ. re. ¶Itẽ, ſi tale crimen erit
18 qõ † infamat. interim erit ifamis de facto. C. de req. re. l. ſi. Est autẽ differentia inter istos. & bannitos nostri tẽporis qz. qui habẽtur p̃ cõfessis ex forma statuti. nec post bannũ audiuntur ad aliq̃ excusationẽ: secus in bannitis de iure cõi, qui nõ habentur pro cõfessis, vt ff. de cust. re. l. diuus. versi. & diu⁹ Pius. & dic
19 vt ibi no. per Vy. ¶† Itẽ qd, ſi iudex appõit in bãno, q̃ elapso termino possit impune occidi, an vꝺeat: Dic q̃ nõ, nisi fit permissum per statutũ, cũ bannũ sit quedã multa, vt dictũ est, semper debet esse pecuniaria, vt ff. de verbo. signifi. l. aliud. §. inter multã. & etiam multa, que a maioribus iudicibus infertur, non potest vltra tantam summam ascendere, vt C. de modo mulct. l. eos qui. Iste autem iudex pro multa imponeret penam corporalẽ ergo. &c. Ex predictis patet quod exbanniti secundum formam iuris non sunt transfuge, nec hostes, quia non possunt impune offendi, & sic retinẽt iura ciuitatis ſRomane. Item iura ciuitatis sue. Et hec materia bannitorum dixisse sufficiat, que licet vera mihi Bar. videantur: scribo tamen, vt alijs materiam inuestigandi tribuam, & vt materia quotidiana bene minus intellecta lucem veritatis assumat, &c.

ADDITIO.

a Tho. ℣. ¶Primo videamus. Iste tract. est bar. & de ipso meminit idem Bar. in extraua. qui sint rebelles in ver. rebellando. in versi. Reges vero. & ciuitates, vbi remittit se ad ea que dicit in tracta. de bann. nostri temporis. & istum pro tract. Bart. alleg. Jas. in l. i. col. pen. versic extra glo. querunt docto. hic. C. de here. Ald. inſti. tamen iste tractatus est insertus de verbo ad verbum per eundem Bart. in dispu. sua incip. Z ucane ciuitatis statuta. in ver. ſaluatoris nostri. ibi. primo igitur videamus. vsque ibi ad argumenta & rationes in contrarium factas, & ponas hic additiones, quas ibi scripsi.

Tractatus exbannitorum.

a ſPrimo quero an exbannitus possit agere contra aliquem suum debitorem, vel sue rei detentorem? Et videtur, q̃ ſic. Jllum relegatus bona sua reti. etenim detinerd. & relega. l. i. & ff. de bõ. eo qui nocti. sibi consci. l. ỹ. in fi. ergo videtur quod agere possit. Facit ad hoc ff. de bono. poſ. l. edicto. §. rei autem capitalis. Et hoc verum, nisi bona simpliciter fuerint adempta. Facit ad hoc. C. ſi pend. appellames interue. l. ỹ. Sed contrarium puto, ad inſtar excommunicati agere non potest: vt in decret. de offic. iudic. ordina. c. ỹ. & extra de iudic. c. inteller⁹imus. Nec videtur de iure ciuili agere posse ad ſimilitudinem eius, cui aqua, & igni interdictum est. Si enim diceremus q̃ agere posset: iam pena exbannitionis esset extra premium: quod lex non vult: vt ff. ſolu. matrim. ab hostibus in principio. & l. ſiue hereditaria. ff. de nego. geſt. Sed etiam bona terrarum dicunt, q̃ non fiat ei ius qui alijs non vult ministrationem, & potest induci in arg. illud not. ad hoc. Quod quis iuste semper expectet, vnde ſi non faciat alteri ius nec sibi fieri expectet. nec debet. argumen. C. de epiſco. audi. l. nemo. & ibi citur. C. de pac. l. cum proponas. & nil Judeus Judeum. Jude. l. nemo. & quod not. in authenti. vt cum de appellatio. §. causas. & in authenti. vt exactione inſtante dotis. §. illud que. & illud. ¶Patere legem quam tu ipſe tuleris. ¶Item propter contumaciam inobedientis fit exbannimentum, facit notatio, vnde non debet ei prodesse: vt ff. de doli except. apud Celſum. §. illa etiam. & C. de transact. l. transactionem. in decret. de donatio. inter virum & vxorem. Sicut enim excommunicatio eỹcit quem a communione fidelium, in decret. de poe. c. fina. ſic exbannimentum a communione ciuium. Et potest videri de eo qui deuiat a fide, qui hereticus dicitur, vnde bonum debet carere ſuffragijs: vt C. de apoſtat. lege terris. nam enim debet esse commune exbannito cum ceteris hominibus extimioribus, vel legibus, vt dicitur in hereticor: vt C. de hereti. l. Manicheos. ¶Item quero, an actiones suas bannitus alteri cedere & mandare possit: & ſi cessit, an ille, cui cessit possit illas intentare? Et certe videtur quod non: quia iura facti transitum cum sua causa & cum suis vitijs, vt ff. de acquirẽ. poſſeſſione. l. Pomponius. §. i. & de excep. dol. l. apud Celſum. §. idem tractat. in pluribus alijs. §. illius legis: nam traditio nihil aliud transfert, quam quod fuerit apud eum qui tradit. ff. de acquirendo rerum domino. l. traditio. quia videtur quod iste qui habet iura cessa ab exbannito, agere non possit. & nec exbannitus poterat, vt dixi supra in secunda quæstione. Nam ſi agere posset: eueniret illud quod fieret alia via. contra leg quod nec hoc licet. ff. de tutoribus & curat. datis ab hijs. l.

oportet.§.i. ꝛ lege voluntas.C.de fideicommissa.liberta l.oratio. ff.de sponsa.ꝛ totum illud brochardicum, quod facere.ꝛc. vt ff. de postu.l.quos.ꝓhibet.ꝛ C.de vsur.l.eos.in fi. Sed certe tamē hoc videtur distinguendū: aut ille qui habet ius cessum, habet ex lucrativa causa:ꝛ tunc obstat illa exceptio que, obstaret cedē tiui ff. de doli exceptio.l.apud Celsum. §. de authoris. Si vero non habet ex causa lucrativa, tunc non obstat illa exceptio: vt eadem.l.§.sed si cum legitimo.ꝛ dicto §.de authoris, ꝛc. nitruz: quia quod apud me est inutile, alij cedendo, apud eum cui cedo est vtile:et dicitur ꝛ colligitur aperte ff.manda. lege Papinianus, quod autem dicitur de erbannito, quod actiones suas cedere possit, intellige in eo casu, quando propter erbannimentum eis bona non sunt adempta: vt supra dixi. vnde si bona retinet: ergo ꝛ actionem.ff. de verborum significatio.l.bonoꝝ. Et quando erbannitus per sententiam occasione alicuius criminis, cuius bona auferuntur,ꝛ cessio prohibetur, vel etiam si non ante sententiam in casibus, de quo dic vt not.ff.de donat.l.post contractum. Tertio quero an erbannitus per procuratorem agere possit. Et videtur quod sic: quia quod per me non possum, per alium possum. argumen.ff.de in ius vocan.l.questum.ff. de priuilegijs creditorum.l.prima.§.si quis.ꝛ ff.de transactio.l.ꝛ post §.finali.ꝛ melius in l.Aristo. qui potio. in pigno. hab. in fine. Sed contrarium puto: licet enim possit procurator relinquere: vt ff.de minoribus.l.Papinianus exuli. non tamen puto ipsum procuratorem agere posse: quia ipse idem erbannitus agere videtur: argumen.ff.de administra.tutorum. l. ita autem. §. gessisset. item fraus fieret legi de persona ad personam: quod esse non debet: vt not.ff.de legibus.l.contra legem. ꝛ ff. ad Macedonia. sed ꝛ Julianus. Quarto quero, quid si erbannitus cōueniatur: an possit se defendere:ꝛ in iudicio adesse? Et videtur, quod non: quia in exceptionibus ꝛ defensionibus quis est actor: vt ff. de testib.l.prima.ꝛ C.de exceptio.l.si quidem.ꝛ ff. de probationibus. laquoties. §. qui dolo. Sed certum est erbannitum non posse agere: vt dixi supra in prima questione. ergo nec se tueri, per rationem predictam. Sed certe contrarium puto. nec est eadem ratio. Non enim potest agere: ergo nec excipere: quia multa consequuntur aliqui magis excipiendo, quam agendo consequi non possunt: vt argument. C. etiam ob chirogra. pecu. l. prima. et si. de pigno.l.prima. in princip.ꝛ ff. ad legem Falcidiam. l. prima. §. id quod. Et addem optimum simile in minore, qui non potest agere communi dividendo: tamen si conuenitur potest se defendere: ꝛ predictum fit diuisio. C. de prediis minor. l. inter omnes. Et hoc dicendo quia iudicium redditur in inuitum. ff. de verborum obligationibus. l. inter stipulantem. §. i. Pro hac opinione videtur casus in authentica, credentes. ꝛ C. de hereticis. Sed tutius puto dicēdum: vt si conueniatur per procuratorem se defendat. ad exemplum excommunicati, cui bannitum supra equiparauimus: vt in decreti. de iudic. capitu. iij. Et multa alia dici et notari possent super hac materia scilicet, vtrum erbannitus possit excipere si conueniatur. Et vtrum possit exceptiones suas probare. Et vtrum si erbannitus conueniatur possit ipse actorem reconuenire. Et dicamus, quod non. vt notatur de exceptionibus capitulo, cum inter. que breuitatis causa omitto.

Quinto quero, vtrum erbannitus possit appellare? Et videtur, quod non: quia contumax non appellat. C. de iudic. l. properandum. §. finautem reus. Sed certe dicendum est quod appellare potest: vt dicitur manifeste. C. si pendente appellatione mors intervenerit. l. iij.ꝛ dic vt ibi notatur in dicta lege properandum. §. illo.ꝛ §. finautem reus. Sexto quero cui equiparetur bannitus. Quidam equiparant eum ei qui est relegatus. Et videtur quod bene: nam relegatis bona non auferuntur: vt ff. de uerbis dictis et relegatis. l. prima. et omnium eorum iura retinent relegati. et etiam liberos in potestate: vt ff. de interdict.ꝛ relegat. relegatorum. Alij equiparant bannitum triplici exilio generi relegatorum: quia aut est ꝛ certorum locorum interdictio facta, aut omnium preter certum locum, aut insule vinculum, que relegatio appellatur: vt l. exilium. ff. de interdict. ꝛ relegat. Alij equiparant erbannitum duobus generibus relegatorum. Sunt enim quidam, qui in insulam relegantur:ꝛ sunt alij, quibus prouincijs simpliciter interdicitur: vt dicta l. relegatorum. Item sicut in insulam, que sub vna iurisdictione, non est, non habet ius relegandi: sic in erbannito: vt dicta l. relegatorum. §. sicut. Et de his, dic vt plene not. Instit. quibus modis ius patrie potest. ꝛ solui. §. i. ij.ꝛ iij.ꝛ ibi plene per gloss.

Septimo quero vtrum erbannitus possit testari. Dic vt lege eius, qui apud.ꝛ ibi not. ff. de testa. Octauo quero, vtrum erbannitus agens contra erbannitum possit repelli, per exceptionem bannitorum si excipit:ꝛ an actor erbannitus possit reconuenire reū contra eum de banno: dic vt plene dixi in l. cum mulier. ff. soluto matrimonio.

ADDITIO.

a Tho. D. Primo quero. Istum tractatum inueni in viij. volumi. consilio. diuersorum doct.ꝛ in xiij. volumi. consilio. Et adde quod de isto tracta. facit mentionem Bart. in extrauag. qui sint rebel. in verb. rebellando. in verfic. quid si al quis.ꝛ vide Barto. ꝛ. in proximo tracta. ibi vide meam apostil.

Tractatus De citatione.

1 Reus citandus est antequam libellus offeratur.
2 Presens in iudicio non est citandus.
3 Citatio ad domum valet, quando aliter personaliter citari non potest: quia citandus est in prouincia, et ad eum notitia citationis peruenire potest.
4 Citari in ecclesia quis potest verbaliter, non autem realiter.
5 Citatio facta sine causa a iudice competenti est nulla.
6 Procurator non debet citari ante litem cōtestatam, si dominus est presens post litem contestatam potest citari.
7 Nuncius non citat sine iudicis commissione.
8 Citatio facta die feriata non tenet.
9 Citatio facta die feriata ad non feriatam non tenet de iure sed consuetudo contrarium obseruat.
10 Dies termini appositi in citatione computatur in termino, ita quod vltima die termini appositi poterit comparere.
11 Citatus vt compareat intra decem dies si vltima dies est feriata an teneatur comparere die sequenti. ꝛ admitti debeat qō sic. Clausula apponenda in citatione, quod si illa dies fuerit feriata, compareat die sequenti.
12 Dictio. vsque. stat excluſiue.
13 Relatio nunciꝝ si in actis appareat, licet non de commissione satis est.
14 Nuncio referenti se citasse creditur, nisi appareat contrarium.
15 Iudex in ciuilibus non potest citare quem vt personaliter comparet nisi ex magna causa.
16 Iudex delegatus non citat personaliter, nisi expresse committatur.
17 Citationis terminus peremptorius esse debet siue sit ordinarius siue delegatus.
18 Citatus reus in termino si non comparuit,ꝛ accusata contumacia per actorem iudex post terminum intra duos dies pronunciat, tenet.

1 Quia vt dicitur in authen. offeratur. C. de lit. conte. offerendus est libellus reo qui ad iudicium vocatur. patet, quia citandus est reus, ꝛ antequam possit libellus offerri,ꝛ non proceditur contra reū nisi citetur tacite, vel expresse, vt extra de procur. c. cum pro causa. in fi. adeo ꝙ sine citatione processus est nullus. C. de sententia ꝛ interlo. l. ea. que. de accusa. l. iij. extra de maio.ꝛ obed. c. inter. Idcirco dicendum est de questionibus circa citationem: licet autez in primis precedere debeat citatio. vt Instit. de pena teme. litig. §. omnium. Ante litem contest. nō dicitur quis agere, sed agere velle. ff. rem ratam. haberi. l. amplius.ꝛ vsque ad lit. contesta. potest mora purgari. ff. de aribtr. l. cum dies. §. i. de verborum oblig. l. nisi in.ꝛ quia post lit. contest. non debet iudex recusari. C. de iudi. l. apertissimi. nec eorum declinari. ff. de iudi. l. i.ꝛ est quod licet sit in vno articulo contumax, non presumitur in alijs contumax,ꝛ ideo citandus ad singulos actus iudicij alias in alijs nil egitur quia de vnoquoque negotio.ꝛc. ff. de re iudi. l. de vnoquoque.ꝛ not. Archi. extra de accusa. c. ad petitionem. Ex predictis ergo insurgit talis quest.

2 Ponetꝛ quis est presens in iudicio contra quem petit actor ius de eo fieri. Reus dicit interrogatus, domine nolo ad presens respondere. sed faciat me citari solenniter, quia volo habere dilationem ad comparēdum. actor vero instat. quod ille reus debeat respondere. ex quo presens est. Quero quid iuris,ꝛ primo videtur quod citari debeat quia vt dictum est, a citatione incipiendum est. D. §. omnium.ꝛ quia interest citati habere dilationem ad querendum aduocatum. cuius consilio respondeat. arg. ff. ex quibus cau. maio. l. ab hostibus. in fi. Econtra videtur ꝙ omnis circuitus est euitandus. l. dominus testamento. de cōdi. indebi. Secūdo qui scit non debet certiorari. de act. emp. l. i. Eadē denunciatio est facta venditori. vt ff. de eu. l. si ideo. §. fi.

Idem si fiat venditio sine denũciatione sufficit:vt no. C.de eui.
l.emptor fundi.In hac q.videt verius,ꝙ nõ sit opus citatione.
Offeratur ergo ei presenti libellus,ꝛ intra terminũ poterit deli-
berare,ꝛ iura sua preparare,vnde iura preallega.non obstãt.Sic
dicim⁹.vbi te inuenero ibi te iudicabo.C.vbi de crimi.agi opor.
l.fina.nisi tale esset negotium ad quod oportet comparere deli-
berate tunc posset petere tempus ad deliberandum.ff.de inter-
rog.act.l.qui interrogatur.Et hanc questionem mouet Spec.in
ti.de libe.obl.§.sequitur.ver.item dicuntur. ¶Secundo quero,
3 † nunquid sufficit quem citari ad domum:Et videtur quod sic.
ff.de damno infe.l.iiij.§.toties.ff.de l.b.agn. l.j.§.j. quod vi aut
clam.l.at qui aliter.§.j.ꝛ iij.in fin.C.de ann. exce.l.vt perfectius.
extra de dolo ꝛ contu.c.causam,que. Ecõtra ꝙ non,imo ꝙ per
sonaliter si eius presentia haberi potest,ita ꝙ citatio in eius no
titiam perueniat.ff.que sen.sine app.re.l.j.§.itez cum ex edicto.
alias non vid.tur citatus, nec valet quod agitur.C. de accusa.l.
iiij. C.quomodo ꝛ qñ iud. l.ea. que. ꝛ si per vim vel alio modo.
l.fi.ff.de re iud.l.de vnoquoq3.Tu dic breuiter,ꝙ si citãdus po-
test personaliter reperiri,semper personaliter est citandus.d.§.
item,cum ex edicto.ita si in eius notitiam potest peruenire non
intelligendum est ꝙ citatio ad domum valet,tũc scilicet,quãdo
est absens,vel quando per eũ fit,quominus citatio ad eum pos-
sit peruenire puta ianua clausa: vt ff.quod vi aut clam.l.viij.et
no.in d.c.causam que.ꝛ plenius in c.fi.eo.ti.quod tamen intelli-
ge,quando citatus in eadem prouincia inuenitur:extra de dolo
ꝛ contu.c.cum olim.circa fin.ꝛ vide Archi.in d.c.j. extra de for.
comp.lib.vj. ꝛ hec sunt maxime vera, vbi in criminibus citãdus
est reus.secundum Hof.ff.de pen.l.absentem.ꝛ de public.iud.
l.inter accusatorẽ. ꝛ qui accu.non pos.l.qui crimen.de accus.l.iiij.
Predicta autem secundum ius operantur,vel secũdum formam
statutorum, q2 in quolibet municipio fit citatio, vel ad domum,
vel in personam.Qualiter autem citetur pupillus: dic vt ff.qui-
4 bus ex causis in pos.ea.l.hoc autem. †Quero circa hoc,an quis
possit in ecclesia inuit⁹ citari. Dic breuiter ꝙ si loquitur de ci-
tatione reali per quam inuitus extrahitur.Et dic,ꝙ non,per tit.
C.de his qui ad ecclesi.confug. Si autem loquimur de citatio-
ne verbali,dic ꝙ inuitus citatur,vt in eod.tit.l.presenti. §.sicubi
deposite. Neq3 obstat l.plerisq3.ff.de in ius vocan.vbi dr ꝙ de
domo inuitus non citatur verbaliter,si non patiatur se conspi-
ci,quia ecclesia est iuris publici ꝛ quilibet in ea habet aditum.l.
5 j.§.huius studij.ff.de iusti.ꝛ iur.Tertio†queritur, an citatio fa-
cta a competenti iudice,valeat si fit sine causa:Et videtur,ꝙ sic:
vt ff.in ius vocat.vt eant,aut satisdent.l.ex quacunq3,ergo citari
potest etiam ex non vera,sed citatio ex non vera causa reducitur
ad non causam.arg.ff.de do.excep.l.ij. §.circa primam speciem.
in fin.ergo, ꝛc.nam illa lex, ex quacunque. permittit, quod ex
causa citari debebat:ibi,ex quacunq3 causa,pro quo extra de of-
ficio deleg.c.prudentiam. Si igitur deficit causa censetur citatio
nuda,ꝛ non valet:arg.ff.de leg.j.l.filiusfam.§.diui.de leg.iij.l.pa-
ter filium.in §.Julius Agrippa.sic dicitur de cautione sine cau-
sa que interminata dicitur extra de fide instrum.c.si cautio.ff.de
proba.l.cum de indebito. Item libellus sine causa non proce-
dit.ff.de eden.l.j.ꝛ extra de excep.c.vlti.ꝛ ibi not. Item promis-
sio sine causa non valet:vt in d.cap.cautio.Item transactio sine
b causa non valet:vt ff.de transact.l.cum hi.§.cum pretor.[b] Item
contradicens sine causa non auditur.C.de edict.diui Adri.tol.l.
fin.Item confessio sine causa non valet:vt ff.de interrog. actio.
l.j.Item stipulatio sine causa non valet: arg. extra de fide instr.
c.si cautio,c.solito.in princip. Adde quod not. C.de non nume.
pecu.l.generaliter.ff.de acquirendo rerum domi.l.nunquam.et
de donat l.nuda.cum similibus.Et hec videtur veritas:q2 cau-
sa debet precedere suum causatum sicut materia suum materia-
tum.ff.de orig.iur.l.ij.in §.cum pater.adeo ꝙ peius est res nuda
causa facti quam ipsum factum:vt not.xv.q.vj.c.si quando a sa-
cerdotibus.ff.de fur.l.fin.in fin.¶Item causa sufficienti posita
necessario sequitur effectus,sc3 finis.C.de rei vendic.l.doce.ex-
tra de constit.c.translato.vnde causa probatur per effectum.xij.
q.ij.contractus.igitur durante causa durat effectus. l. adigere.
§.quamuis.ff.de iure pat.ꝛ in c.cum cessante.de appella.tamen
cessante causa,cessat priuilegium:vt ff.de iud.l.ij.§.legatis.in fi.
6 C.de epis.ꝛ cleri.l.generaliter.xvij.q.j.c. generaliter. ¶†Quar-
c to quero,an sufficiat, ꝙ citet solus procurator [c], non dominus:
vt procurator veniat pro domino responsurus:an vero non suf-
ficiat nisi ipse dominus citetur.Et primo videtur ꝙ sufficiat so-
la citatio procuratoris.arg.C.de procu.l.eum.ꝛ ff.de verb. obli.
l.sed si ex stipulatu.¶Item q2 de mercenario potest fieri pro-
curator ff.quod vi aut clam.l.aut qui aliter.§.j.de trib.l. procu.
extra vt lit.non cõte.c.accedens.Contra videt, ꝙ non sufficiat:
quia denunciatio facta procuratori non nocet domino.ff.de pe.
here.l.item veniunt.§.petitã.extra de postul.c.ex parte.gl.alleg.

Ad hoc dixerũt quidã,ꝙ primo dominus,postea procurator
est citãdus,maxime postquam est effectus dominus litis.vt ff.
de euic.l.si ideo.ꝛ l.si dictũ.§.si presente.ꝛ not.extra de dolo ꝛ cõ
tu.c.causam. Sed dicẽdum est,ꝙ si dominus sit presens,ipse est
citandus.iij.q.v.quisquis.ꝛ d.c.causam.Si autem dominus est
absens,tũc sufficit citari procuratorem quem dimisit, iuxta not.
ff.ex quibus cau.ma.l item ait pretor.§.hec autem restitutio.ꝛ si
non dimisisset procuratorem,potest vt contumax puniri,d.c.cau
sam,sed post lit.conte.est dominus,ꝛ tunc siue dominus sit pre
sens,siue absens procurator est citãdus:cum postea nõ habeat
dominus facultatem litis prosequende.ergo frustra citatur. Et
de hoc dic per Inn.in c.quoniam contra falsam.extra de proba.
ꝛ in Spe.in ti.de actore.§.j.ver.hoc tamen fallit.¶Quinto que
7 ro,†an sufficiat citatio nunciij absq3 iudicis commissione:[d] Dic,
d ꝙ non ff.de in ius voc.l.sed si hac.§.pretor ait.ꝛ C.de exhibe.re.
l.mihi.ꝛ l.neminem.ꝛ C.qui accu.non pos.l.ij.imo deberet puni
ri,vt ff.de fal.l.qui nomine pretoris.ꝛ quod dicã.j. in x questio.
8 ¶Sexto quero,†an citatio facta die feriata valeat:Dic ꝙ non
ff.de fer.l.j.C.e.l.fi.xv.q.iiij c.placita.Cõstat autem ꝙ citatio est
de processu iudiciorum.extra de proba.c.quoniam. Insti.de pe.
te.liti.§.fin.sed processus factus die feriato nõ valet,etiam citra
appellationez.ff.de fer.l.j.extra de re iud.c.j.adeo,ꝙ citatus ire
non debet,l.ij.siue cõsentientibus fiat,siue non,vt not.C.de fer.l
omnes.sed secus in ferijs messium ꝛ vindemiarũ.si partes con-
sentiant.ff.de fer.l.j.§.j.ꝛ iudice consentiẽte. Sed quid de ferijs
repentinis: Uide gloss. ꝙ idem in solennibus,in cle.sepe.ꝛ de
9 verb.sig. ¶Septimo quero,†si quis citetur die feriata vt com-
e pareat die non feriata[e],an valeat.Dy.tz,ꝙ valet,q2 effectus ci-
tationis confertur in eum diem quo citari debuit,ꝛ potuit.C.de
do.inter virum ꝛ vxo.l.inter eos.ꝛ l.j.§.item nũciatio.ff.de ope.
noui nun.ꝛ l.si ergo Seie.§.j.ff.de iure dot.Alij autem commu-
niter dicunt,ꝙ non valeat,q2 in iudicijs initium est spectãdum.
ff.de mino.l.iij.§.j.vnde non videtur secũdum eos,multum ope-
rari,si citatio confertur in diez iuridicam,argu.ff.de seruit.l.si mi
nor.Sed primum dictum de consuetudine obseruatur,ꝛ sic ob-
10 seruat stylus curie Ro.¶†Octauo quero,quid si fiat citatio ad
x.vel tres dies,nunquid ille tertius vel decimus computabitur
in citatione,vel in illo die possit comparere citatus,an vero an-
te diem illam comparere teneatur:Et dico, ꝙ ille vltimus in ci-
tatione vel in termino cõputatur.l.j ff.si quis caut.ꝛ l.cõtinuus.
§.cum ita.ff.de verbo.obli.vt si dixi.Nam licet fit appellandum
intra x.dies, tamen decimus dies cõprehenditur,vt no.ij.q.vj.
c.anteriorum.ff.de suc.edi.l.j §.qd dicimus. ꝛ per d.l.probatur.
Ad quod facit Insti.de verb.obl.§.omnis stipulatio.ver.id au
tem. Item dic ꝙ hec citatio expediatur per nunciũ.ff.de arbi.l.
sed ꝛ si interpellatur.§.arbiter.ßm Inn.potest iudex facere mã-
datum per nuncium verbo tenus destinatum,mandatum autez
cause cognitionẽ requirit.ff.de offi.procõ.l.nec quicquam.§.vbi
decretum.Unde secundũ eum saltem dz licere destinare,vt ipse
no.extra de accu.c.l3.arg.cõtra ff.de arbi.l.diẽ proferre.in prin.
ꝛ quod ibi no.¶Nono.quero,si fiat citatio ꝙ cõpareat.viij.vel
x.die:ꝛ in illis diebus veniat feriata,in qua est certuz ꝙ citatio
non valeat,vt dictuz est,s.in vj.q nunquid nihilominus tenebi
tur comparere citatus die seq.non feriata Et videtur ꝙ non q2
de seq.die in citatione non est facta mentio,ꝛ non de illo magis
quam de alio adstringitur:ergo videtur,ꝙ non dz cõparere nec
illa die,nec seq.Unde ad hoc vitandũ adijciunt quidam in cita-
tione ꝙ si illa dies feriata existeret,compareat seq.die ac eorum
citatio propter diem feriatam videtur consumpta,sc3 illo cita-
to,die feriata comparente.Cum enim in mandato sunt due cita
ti es,sc3 dies expressus,qui est dies feriata, ꝛ dies seq.ar.extra
de accu.c.veniens.citato exigenter diem feriataz in comparẽdo,
non videtur cogi in seq.comparere,arg.ff.de verb.obl.l.vbi au-
tem.§.pe.ꝛ ideo videtur citatio consumpta.nec etiam iudex sibi
mandare potest,vt seq.die cõpareat,sine solennitate que tradi
tur in c.actor,qui.extra de dolo ꝛ contu.lib.vj.imo cum fuerunt
temerarie citantur actores,ipsi citati ad expẽsas tenentur.ff.de
iudi.l.eum quem temere.ßm Jo.de Deo.Econtra videtur per
c.veniens.extra de accu.Nam ßz Inn.citatio predicta hz du-
partes.prima vt cõpareat illa die,ꝛ ꝙ cõpareat.argu.l.Celsi
ff.de arb.ꝛ de condi.ꝛ demõ.hec conditio,quanquã habeat ex
sationez illa die propter ferias,ꝛ tamẽ si in sequẽti nõ cõpareat
non hz excusationẽ d.c.veniens.ꝛ de dolo ꝛ cõtu.c.cũ dilect⁹ ꝛ
fi.de dona,ꝛ in integ.resti.c.ex literis.in fi.ꝛ c.corã.sed reprehen
dunt quidã ꝙ ibi nõ fuit citatio ad diem festiuum,sed vsq3 ad fe
stuz,vt cõpareat circa festum,ꝛ vsq3,intellige exclusiue,vt extra
de fid.instr c.cum dilectus.sed tu dic ßm quod dicit Spe.ꝛ tz in
tit.de dil.§.j.ver.sed q id.ꝛ no.xv.q.iiij.placita.in fi.¶Decimo
dicas, ꝙ si propter diem fuit impeditus,ꝛ iudicis copiam habe-
re non potuit non est quid ei imputetur,imo restituendus.ff.ex
quibus

quibus cau.ma.l.sed ꝛ si per pretorem.§.si magistratum.ꝛ ideo videtur in diem seq.dilatū.ff.si quis cau.l.ij.§.ij.in fi.ꝛ l.ꝛ si post tres.ꝛ ff.de vsucap.l vbi lex.Ad idem extra de dolo ꝛ cōtu.c.cuz dilecti.Iz enim in non veniendo in penā quis incideret,ꝛ tamen post modicum tempus comparendo moram videtur purgare. vt no.in d.l.ꝛ si post tres.Et idē ex quib.cau.ma.l.ab hostibus. §.sed qō simpliciter.qz in mora modici temporis nō est magnū damnum.ff.de iudi.l.si debitor.quando ius actoris,ꝛ eius actio non est facta deterior.d.l.ꝛ si post tres.etiā maxime admittatur ex illa clausula generali,si qua mihi iusta causa videbit.Et contra videtur,q̄ data fuit forma solennior:ergo nō potuit nec debuit sibi preiudicare,vt eo ti.l.iz ꝛ si per pretorē.§.si ferie.ꝛ ideo de talibus ferijs non est curā dū,ꝛ idem a dilatione non excipitur.C.de dila.l.fine pars.in fi.Item qz dilationum materia est imputāda.C.de temp.ap.l.ij. Cum ergo die dilationis nō competerit,alia die non est admittendus.C.quando prouoca.nō est nec.cum non ex eo die,nec se arctare debuit ad vltimū diem termini feriati.ff.si quis cau.l.ij.§.si qs. quin verius de mero iure. Nec ob.d.l.ij.§.ij.qz ibi fuit tēpore iusto,ꝛ ineuitabili impeditus impedimento ꝛ ideo crederem tunc secus,cū iudex ex quadam equitate posset ipsum admittere sequēti die argu.C. quomodo ꝛ quādo iud.l.i.ꝛ extra de offi dele.c.cōsuluit,ꝛ ideo est cautela,q̄ appareat q̄ iussu iudicis sit admissus die sequēti.ꝛ ita pōt loqui d.l.ꝛ si post tres. ¶ Unde cimo quero,qd si appareat in actis relatio nunciū citantis non tū appareat de cōmissione,nunquid sufficiat sola relatio citationis? Et videtur primo q̄ non super ij.ij.q.vbi semper dz fieri citatio ad petitionem partis,vt in auth.de man.prin.§.nō permittas. Item de mandato iudicis, vt in auth.de questore.circa med.In contrarū videtur.l.magis puto §.ne tamē.ff.de reb.eo.ꝛ de offi.presc.vig.li extra de app. cū̄ parati.Si ergo in actis constat de relatione, sufficit. Hāc approbat Inn.extra de prob.c.quoniā. in gl.citationes.vt ipse exponit.Citatio nuncū̄ alij cōtra in d.q.vū.Iz standum sit relationi tū relatio non est commissio iudicis,vnde sine cōmissione iudicis non pōt fieri,vnde vnū per alterum nō probatur,vt C. de do inter vir.ꝛ vxo.l.si maritus.extra de testa.c.cū causam.ij. ¶ Duodecimo quero,quid si citatus negat se citatū,cuius dicitur nuncij vel negantis? nuncio creditur in dubio, nisi aliud de contrario ostendatur:vt no.gl.iij.q.vj.c.si testes.ꝛ vbi plene no.extra de sen.excō.c.venerabilis.in §.porro.li.vj Idez videtur tenere Inn.c qui.de probat.ꝛ fm Hos.erāt valide probationes producende in contrarium.Institut.de inuti.stipu.§. alteri.ꝛ omnia vera,nisi referatur relatio ad delictum cōmissum, vel ad alium.vltra citationis effectum,quia tunc non creditur: vt ff.de accusa.ea que.ꝛ de cust.reo.l.ij.nus. ¶ Decimotertio quaeritur,nunquid iudex possit citare aliquez ciuiliter cozam se: vt personaliter cōparet.ꝛ videt q̄ non,qz iuris beneficium alicui non est auferendum.ff.de re iud.l.iij.§. si quis condemnatus.Cū igitur concessum sit omnibus habere potestatem constituendi procuratorē in causis.l.j.§ vsus.ff.de pcur.ꝛ Institit.per quas per.agere pos.§.j.Econtra videtur extra de maio.ꝛ obe.c. fi.ꝛ ibi no.Judicis enim officiū latissimū est.ff. de iurisd. omnium iudi.l.j de iure ciuili prima pars est vera nisi res exigat magnaz cause cognitionē:vt in casibus expressis l.vlt. C.de pcu. de iure cano.aliud videtur in d.c.no.nec poterit mittere ex tunc procuratorem:ꝛ predicta vera in ordinario,ꝛ in delegato vero nō potest personaliter citare,nisi in sua commissione cōtineretur. preterquam in casibus extra de iudic.c.i.lib.vj.ꝛ dic:vt ibi not.et de procu.c.querelam.ꝛ adde quod dicit.j.tit.de testib. per eundem in q.vi. ¶ Item dic,siue sit iudex ordinarius,siue delegatus, tunc dz citare primo,ꝛ secundo ꝛ tertio.ff.de re iudi.l.contumacia.§.i.vel vno peremptorio pro omnibus,vt ibi.ꝛ vide extra de testib.c.ij. alias aut sine peremptorio de iure cōi non est legitima citatio,nec reputandus est contumax.C.quomodo ꝛ quan.iud.l. tres.ꝛ auth.qui semel.ꝛ tertiū.q.iij. de illicita. vnde primus terminus non dicitur peremptorius nisi ex causa:vt puta propter locoꝝ distantiam.extra de resti.spol.c.ex literis.in fi. ¶ Item si in primo termino nō peremptorio non comparet.nō punitur nisi in expensis.ff.si quis in ius voc.nō ier.l.ij.no.ff de re iud.l.cōtumacia.ꝛ no.extra de procu.c.querelā.in gl. que expense sunt prestande tam in causa ciuili quam in criminali.no.extra de dolo et contu.c.cū dilecti.in fi. ¶ Decimoquarto quero,citatur qs legitime scilicet tribus citationibus.vel vna pro omnib?:vt ff. de re iudi.l.cōtumacia.§.i. q̄ cōpareat ad respondendū actori quo expectato nō cōparet in vltima hora termini nec pōst. actor vero cōparens accusat contumaciam in termino eius.demū iudex, nec in die termini,nec in die seq.sed post per duos dies.vel plures pronunciat contra reū contumacem:queritur.an valeat. Et primo videtur.q̄ non:qz videtur ius circunductū:vt ff. de iudic. l.ꝛ post.§.circunducto.ꝛ not.extra de offic.delega.c. consuluit.ꝛ ideo ex integro videtur citandus:vt extra de dolo ꝛ contuma.c. actor.qui.libz.vj. Predictus nanque processus videtur nullus ipso iure,ꝛ citra appellationem.C.quando prouo.non est necessarium.l.cū non ex eo die.ꝛ inst.de verb.obli.§.omnis stipulatio versic. id autem.Econtra,q̄ valeat,qz iudici non imponitur necessitas pronunciandi.C.quomodo ꝛ quando iud.l.j.qui potest differre, ꝛ expectare reum,an in sua cōtumacia perseueret:vt eo.ti.l.consentaneum.ꝛ extra de do.ꝛ contu.c.cum dilecti.Item qz non videtur iniuria facta absenti,sed gratia in expectando: d. c. consuluit.imo nec dz festinare ad decretū interponendū.ff.de damno infe.l si finita.§.ꝛ si forte.idē in l.ꝛ si post.ff.si quis cau.imo quāto plus expectatur q̄ veniat tanto maior est contumacia:vt extra, vt lit.non contest.c.i. quoniam frequenter.in fine,de officio deleg.c fine.ꝛ in d.c.cū dilecti que cōtumacia cumulat penam: vt ff.de pe.l.relegati.C.de hereti.auth. Hazaros.extra eodem.c. excōmunicamus. que quidē contumacia multis modis coercet: vt ff.de re iud.l.contumacia.ꝛ d.c.quoniam frequenter. Quanto igitur tempore durat cōtumacia,durat culpa.ꝛ ideo non minus, sed grauius puniendus.qz pro modo culpe est pena infligēda: vt ff.de pen l respiciendū.in princ.nec ideo videtur iudex in mora: arg.ff.de vsur.l.sciendum.ꝛ extra de electio.c.ij.cum ibi not.nec per ipsum terminum videtur reus absolutus:vt extra de dolo ꝛ contu.c.cū dilecti §.preterea. igitur est verius qz non videtur equum q̄ propter dilationem,quam fecit iudex,assistens debeat priuari iure suo fine culpa:argu.C.de inoffi.test.l. si quis in suo. Et ad contraria de circunductione,respō. q̄ ibi non loquitur de reo,sed de actore cuius maior est contumacia quam rei,d. c. actor. Nec obstat l.cum non ex eo die,quia illa loquitur in sententia diffinitiua,que cum maiori solennitate debet ferri. C.de sententi.l cum sententiam. nam prima lex loquitur in dilatoria,que sententia exerceri non potuit:vt ibi not.ꝛc.

ADDITIONES.

a ¶ Tractatus de citatione. Istum pro tract. Bar.alle. Alex.in l.j.§.cura carnis.in prin.ff.de offic.presc.vib in addi. Bart.ꝛ in l.j.§.nunciatio ff.de ope.no.nun.in addi.eiusdem incip.in verb. an citatio incip.an teneat.ꝛ do.meus d. Ja.in d.l.j.§.nunciatio. in duobus locis.

b ¶ §. Cum pretor. Per quem text.ibi Fulg. inuehit contra pretores ꝛ iudices qui interponunt decretum causa non cognita.

c ¶ Procurator. Adde Bar.in l.quamuis.ff.de damno infe.ꝛ in l.qui solēt.in vlti.no.ff.de ali.ꝛ cib.leg.cum concord. de quibus per Jas.in l.eum qui.in j.no.C.de procu.ꝛ Alex.in d.l.quamuis. in fi.ꝛ Bar.Soc in tracta.de cita.artic.v.in iij.q.princ.

d ¶ Absque iudicis commissione. Adde Bar.per illum text.in l. neminem.C.de exhi.re.ꝛ in l.Palatinos.C.de colla.fun.fis.libro xi.ꝛ Anto.de But.ꝛ doc.in c.i.de iudic.Bal.in l.cum clerici.C. de epis.ꝛ cle.ꝛ in c.i.de mil.vas.qui contu.est.

e ¶ Seriata. Vide plene per Jas.in l.j.§.nunciatio.ff. de operis noui nun.ꝛ plenius in l.ex quacunqz. ff. si quis in ius voc. non erit.vbi examinat istud dictum Bar.hic.

f ¶ De relatione. Sed quid,si apparet de citatione per nūcium qui postea facit relationem post.an valeat:Vide Bar. in l.multum.ꝛ ibi divi.ff de condi.ꝛ demonst.

g ¶ Dubio. Vide Aler.in l.j.§.cura carnis.i addi.Bar.ff.de offi. presc vib.ꝛ Jas.in l.properandum.§.ꝛ si quidem.C.de iudic.

Tractatus De Falcone.

a

Omes Guido de Blanchardo cum iuisset venatum amisit falconem:quidam rusticus cepit eum cum sonaleis,ꝛ iectis,ꝛ ipsum captum posuit sub banchō. dando ei beccare panem, et caseum ꝛ rapas:deinde occasione malicibi falco est interemptus. Ex parte Comitis proponit actio in factū contra rusticum, qui falconi prebuit cām mortis,querit qd iuris? Videt primo quod rusticus debeat in estimationē falconis condēnari ad similitudinē mulieris,que marito dedit poculū amaricatū ad bibēdū:vt ff.de pe.l.si qs. §. q̄ abortionis.sicut medico imputat q̄ secuit iperite:vt ff.de officio pfid.l.illicitas.§.sicuti medico.ff.ad legē Aquiliā.l.idē iuris. in prin.§.preterea.ꝛ latē obstetrix.§.ij.ita isti rustico est imputandū.|Preterea tanquam predo ꝛ fur debet iste rusticus teneri,qz

sciebat ⁊ scire poterat cum eum cū iectis, ⁊ sonaleis inuenisset, quod non erat iactatus, nec habitus pro derelicto, argum. ff. de furt. l. falsus. in §. si iactum. argu. l. j. §. si iactatum. ⁊ C. vnde vi. l. cum querebatur. nec potest rusticus ignorantiā allegare, quod dicat falconem in naturalem libertatem peruenisse cum a natura falcones non nascantur cum iectis, ⁊ sonaleis. Sicut per contrarium non potest stuprationis libidine accusari, qui stuprauit virginem indutam veste meretricali. ff. de iniur. l. itē apud Labeonem. §. si quis, virgines. ⁊ C. de episcop. audien. l. nemini. ⁊ l. sed si accepto. ff. de iure fisci. Quemadmodum non potest conuenire iniuriarum qui clericum sine tonsura incedēdo percussisset, vt tanquam percussor clerici puniatur, sed punitur ac si quendam laicum percussisset, C. de episc. ⁊ cler. l. si qua per calūniam. imo nullus potest istum rusticum excusare cum ipsum falconem volantem cum iectis ⁊ sonaleis credere debuit esse fugitiuum. vade vel ipsum capere non debuit, vel ipsum captum publice portare debuit. sicut in eo qui alienum seruum repererit fugitiuum, ⁊ in eum qui rem inuenit alienam, ad hoc enim vt non videatur rem alienam contrectasse, debet eam in publicum consignare, ⁊ libellos de eo publice dare. ⁊ ista probantur. ff. de seruis fugiti. l. j. ⁊ l. fugitiui. ⁊ ff. de furt. l. falsus. §. qui alienum. in fine. Ad hoc accedat de eo qui pecudes alienas intrusit, ⁊ fame necauit, qui tenetur easdē mortuas dño emendare, vt ff. vi bono. rapto. l. j. §. si publicanus. ⁊ C. ad legem Aquiliam. l. de pecoribus. ⁊ ff. ad legem Aquiliam l. quemadmodū. §. magistratus. ⁊ l. Quintus Mutius. §. vlti. Insuper cum rusticus portet eaque eum habere non licet, quia aurum portare non potest, sed quod percipit ex illa terra. sic non debuit rusticus predictum falconem portare nec occupare, argum. C. de agrico. ⁊ censi. l. domini predioꝝ. nec excusatur rusticus eo quod dicit dominum falconis incognitum habuisse. Sicut nec excusatur receptor Illyricani eo quod dicit se colonum Illyzicanum minime cognouisse, imo hoc ipso punitur, qui se seruum fatetur incognitū tenuisse. C. de colo. Illy. l. j. libro xj. Quid plura? In lege Aquilia culpa leuissima venit. sed iste rusticus nedum in leui culpa fuit, sed in lata culpa fuit dando falconi carnes salsas ad comedendum, vnde perinde debet teneri, ac si eum propriis manibus occidisset, vel strangulasset, quia culpa est se immiscere rei ad se non pertinenti. ⁊ ista probantur. ff. ad legem Aquil. l. in lege Aquilia. ⁊ ff. de liber. agnoscen. l. necare. ff. de reg. iur. l. culpa. nil enim interest an quis occidat, vel causam mortis prebeat, vt ff. de fica. l. nihil interest. ⁊ ff. ad legem Aquil. l. item Mela. §. si quis. In contrarium est, videtur, quod rusticus sit omnino absoluendus. imo quod magis videtur posse repetere expensas quas fecit a domino falconis, sicut repetijt ille, qui insulam ruentem fulsit, ⁊ seruum egrum curauit licet sit seruus mortuus, ⁊ insula exusta, vt ff. de negotijs gestis. l. sed an vltro. §. i. nec debet rustico suū officium esse damnosum. ff. de furt. l. si seruus. §. quod vero. ⁊ ff. ex quibus causis maio. l. cum miles. Item videtur ipsum rusticum excusare sua simplicitas, ⁊ ignorantia sicut alibi excusatur in corruptione, ⁊ in mala edita actione vel ratione in ius vocatione, ⁊ in testamenti cōfectione, ⁊ in facti bonorum delatione, vt ista probantur ff. de iurisd. omnium iudicum. l. si quis id. §. doli mali. ff. si quis in ius vocatus non ierit. l. iij. §. final. C. de testa. l. final. credidit enim rusticus falconem in naturalē lasciuiam deuenisse, cum a nemine prosequitur, ex hoc licite credidit eum occupare. arg. ff. de acquirendo rerum dominio. l. naturalem. ⁊ Insti. de rerum diuisione. §. fere. Adhibuit enim rusticus talem diligentiam in falcone, qualem adhibet in seipso dando ei comedere, deo quod ipse comedit, existimans se dominium falconis acquisiuisse, ideo falcone mortuo, non tenetur, argu. ff. de petit. hered. l. si quid possessor. §. sicut autem sumptum. ⁊ C. mand. l. in re mandata. In ista questione pronūciauit elegans, ⁊ vbanus dominus Vber. de Bonacurso supra dictum rusticum in estimatione falconis fore condemnandum, argumento dictarum leguz dicentiū, quod si aliquis rem fabricensem, que bene poterat cognosci per signum seu bullam que in eius brachijs apparebat, quod occultantium libere fabrice vendicant. C. de fabri. l. stigmata. lib. xj. ⁊ aliter est dicendum de eo qui pro medicamēto venenum porrexit, ex quo homo periit. ff. ad legem Aquil. l. qua actione. §. Celsus. Et dixit actionem Aquilianam non fuisse contra rusticum proponendam, vt quidam ex aduocatis proposuerunt, ⁊ succubuerunt propter meptam petitionem quia rusticus non occidit, sed prebuit causam mortis. vnde actio in factū fuit proponenda, ⁊ non Aquilia, vt proponatur per dictum §. Celsus, ⁊c.

ADDITIO

a Dño. D. Comes. Istud est consi. Bar. quamuis ponatur hic pro tractatu: ⁊ ita habeo pro consi. Bart. in x. volu. consi. incip. cccxcij.

a Tract. copule, ⁊ secūdū Bar.

ADDITIO.

a Th. D. Tractatus copule. Istum pro tractatu Bar. allegat Fra. Patrinus in suo trac. de offi. ⁊ pot. c. sede vacāte. §. dūs in ij. Pambulo. in vn. ⁊ vide plura de copula, ⁊ Plumtre per Jas. in l. j. ff. de iusti. ⁊ iure. ⁊ ibi plene scripsi in meis add.

Coniunctio, que, tria copulat petit, ⁊ coniungit. Adducit vt l. ea tame ff. de leg. ij. Repetit l. si aut is. de cond. demon. ⁊ idem est de dictione, item vt in repetendis. de leg. ij. Idem dicas de puncto, qui regulariter ponitur pro coniunctione inter nomina substantiua pellatiua, soluta. l. triplici. de verb. sig. ⁊ l. liberoꝝ. §. preterea omnia. e. ti. arg. l. pretia. ff. ad l. fal. Itē quo ad contungendum dictione, cum, ter. in l. Titie tertores. de leg. j. §. nihil. ⁊ l. illo. de vsuf. leg. ⁊ d. l. triplici. licet pariter non coniungat. sed superius nominate: quia dictio, cum dispartitur. nam primo principaliter, secundum accessorium in hoc exemplo, vt lego dum cum instrumento: vt l. si cui. de fun. instruc. sed quando dictio, ⁊ interponitur inter contraria tunc distinguit. l. con ne. de verb. significa. ⁊ in l. in vsu. eod. titu.

Alius tractatus Bar. de copula, ⁊.

Tliqueat materia copulatiue, aut ea ponit iter ꝺ̄ia ac incipatiua: aut iter ea q̄ aliquo respectu idē: aut inter diuersa. primo casu soluit in disiūctā. l. si Titius. §. de vsuf. leg. ⁊ C. de cedūs. scdra su, aut illa duo sic sunt ut necessario insit alteri. tunc debet copula, ⁊ vnū resoluit in aliud alteri⁹. l. j. ff. de pac. ibi. placitū cōsensus. ⁊ ibi not. de dote gl. i rub. C. de agricol. ⁊ cēsi. li. xj. aut sunt vnū q̄ vnū. genus est, aliud est species cōtēta sub gñe: vel vnū species aliud illius speciei idiuiduū. ⁊ tūc q̄ꝫ restringit gen⁹ p speciē q̄ꝫ nō q̄ꝫ p By. i. c. gñi p speciē. de re. iu. li. vj. ⁊ p gl. l. q̄stiūm §. en. ff. de fun. istr. Tertio casu q̄ cadit iter diuersa. ⁊ tūc aut sut duo substātiua, aut sunt duo adiectiua: aut sunt due oones diuerse. sunt duo substātiua. puta, lego Titio ⁊ Seio. tūc stat ppositio q̄ꝫgunk ad eādē dispositionē pariter vt l. bmōi legatum. Titio ⁊ Meuio. ff. de leg. ij. ⁊ l. uod. eo. tit. ⁊ in eibus ipse tractāt materiā iunctoꝝ, q̄ ponit inter duo adiectiua adiectiua copulank et. alicui⁹ substātie, vt i hoc exēplo est alb⁹ ⁊ magnus, ⁊ seruus talis, ⁊ re vera tūc requiritur cursus. l. Titie ter. ff. de le. j. ⁊ l. seruis vbanis. in fi. ff. aut illa adiectiua copulank neutraliter, nō respectu alicuius substātie: vt lego empta ⁊ parata, ⁊ tūc perinde est, ac si copulaꝺ̄et iter duas oones, quasi legaret empta ⁊ parata, vnum dicā. q̄ cadit inter duas oones diuersas ⁊ tunc aut copulat respectiue ad aliud ⁊ reqrit cursus vtriusq;. l. si heredi plus. ff. de cond. insti. ⁊ l. si ita quis promiserit. de ver. ob. Si vero copulank principaliter ⁊ per se, nō requirit cōcursus, sed queliber per se verificatur. l. j. ff. de bis qui no. infa. ⁊ l. j. ff. de sicar. Bar.

Tractatus dictionū quarūdā

secundum Bar. a Saxoferrato.

Dictio de qua j. actiōe. C. trāsac. ⁊ p By. in regula. peccatum non dimittit. lib. vi. ꝑ glā. l. fi. fi. in ver. idem Pōponius. ff. ff. caut. De dictione, continuo. gl. stipulatus sum. Damā. in ver. continuo. ff. de verb. oblig. Vicit. pontus, ponit vt de ea habet. in l. fi. ff. de vsu. rei iudi. De dictione de

cies millies, ponitur in aut. de here. & fal. §. erherede datus. vbi gl. in verb. decies millies. & in §. ei quod fepe. in gl. in ver. decies. de trien. & semi. De dictione, illico, vide tex. in l. fi. C. de iudic. nam inter duo verificatur. De dictione, vna, habes in aut. cassa. de epifc. & cler. & C. de vete. iur. enuc. l. ij. in fi. & ifti. & l. fi. C. de impu. & aliis sub. De dictione, absolute, habetur in l. Seia, in fi. de don. cau. mor. De dictione, id est, qualiter assumatur, not. in l. qui libertis. in prin. de vulg. & pup. & in l. ij. §. j. de oper. no. nunci. De dictione. protinus, & continuo, in l. Stipulatus sum Damam. de verb. oblig. l. iij. §. in amittenda. de acqui. pos. Dictio, quid, nota est incertitudinis, vt per me in l. cotem. de publica. Verbum, meum, tuum, suum, ad directum trahitur dominium, vt ff. de re lig. & sump. fune. l. ij. & C. si ager vecti. vel emphy. pe. l. j. viij. dis. c. quo iure. vbi de hoc. Quid importat istud verbum, dictū, quid promissum. no. de edil. edic. l. sciendum. §. dictum. Quid importat, idem, dic vt in l. cum queritur, de excep. rei iud. Dictio, modicum, quantum tempus includat, no. si ager vecti. pe. l. fi. Verbum cadat, qualiter intelligatur, an ipso iure, no. gl. in auth. de litig. §. fi. in verb. actione. & in auth. vt nulli iudicum. §. qz vero, & huiusmodi. Dictio, imo, quandoqz ponitur correctiue quãdoque pro vt. quandoqz pro vel, quandoqz dispositiue. ff. de he. instit. l. fi ita scriptum. De dictione, fm, an inhereat verbo, cui adiungitur. dic vt C. de contrah. emp. l. fi. & ff. loca. l. si merces. §. cõductor. Dictio, tantummodo, est taxatiua, l. ij. C. de patr. qui fil. distr. interdum tamen extenditur in materia fauorabili. vt not. Bar. in l. serui nomine. de vsuf. & solet notari in l. iliud. C. de sac. san. ecc. tetigi in l. si constante. ff. solu. matrimonio.

[a] Tractatus de fluminibus[a], seu Tyberiadis, & alluuionis, domini Bartoli a Saxoferrato.

Tyberiadis est regio iuxta flumen Tyberis constituta. est autē Tyberis flumē, & est notabile in Italie partibus. Transit enim per vrbem Romam, que cunctarum ciuitatum caput est, & magistra, & in eiusdē vrbis territorio mare ingreditur, & ibi nauigabile est, & vsque ad mare retinet nomen suum, dicitur autem Tyberis a Tyberio Romanorum Imperatore a quo aliquas leges latas habemus, & sub hoc nomine flumen hoc in nostris legibus pluries nominatur. Hoc autem flumen montem illum laudabilem circuit in quo est ciuitas Perusina situata, & per eius territorium longo spatio transiēs, planities, & colles, & cetera loca ipsi flumini circunstantia habet. Item de ne habitata edificijs multis, & pulchris ornata, fructifera valde, & delectabilia viridaria esse videntur. Cum igitur a lectura vacarem, & recreationis causa in quandam villam prope Perusiam supra Tyberim constitutam accederem, incepi Tyberis circuitus, alluuiones, insulas in flumine natas, mutationesque aluei contemplari, & circa multa dubia, que de facto occurrerāt & alia que ego ipse ex aspectu fluminis excitabam, quid iuris esset ea aliqualiter intueri, non tamen credens vltra procedere, ne recreationem, propter quam acceſſeram, impedirem. Cumqz nocte illa dormirem prope diem visum est mihi quod ad me quidam homo veniret cuius aspectus mihi placidus erat. dixitqz, hec que cogitare cepisti scribe. & qz oculorum aspectione inducunt per figuras figna. ecce apportaui tibi calamum quo mensuras & figuras, facies circulares, & lineam qua lineas ducas & figuraſqz formes. cui dixi, absit q ea que ad iura pertinent. per figuras fignem. si enim facerem longe plures essent derisores quã laudatores. tunc ille turbato vultu aspiciens ait, Bartole, cognosco q modicum Dei habes. times enim de beneficio deride ri quod vite Christi & sanctorum omnium contradicit, qz bene facientes non curant contumelias, derisiones, & verba iniurio sa. Modicum etiam boni moralis habes, Timor enim hic per quem a bono recedis, illi virtuti morali opponitur que fortitudo nuncupatur. In te enim est bene agere, cui vero arbitrū nõ est quod quisque loquatur. Cui verecundus dixi. Tibi assentio. Sed primo motu ductus sic respondi dicendo, que erit via huius operis inchoandi? qui ait, Incipias secure, quia in eius operis prosecutione dominus tecū erit. & multa tibi aperiet que tibi incognita sunt. Surgens igitur cõsisus in gratia eius, qui in prosecutiõe mecum se futurum pollicitus erat. istud opus incepi, & totum opus appellaui Tyberiadis, vt nõ solum de ipso Tyberi, sed etiam de multis que in regione Tyberis occurrūt, in ipso tractentur, putans congruum q sicut ab vrbe Roma iura omnia processerunt, ita q de Tyberi flumine Romano dicetur, ad flumina cuncta trahatur, & id. scz opus in tres libros diuisi. In primo tractatur de alluuione. In secundo de insula in flumine nata. In tertio de alueo fluminis. in quo tertio primi libri figuras considerani penitus componendas ipsasqz composui & exposui circa eas. Et tunc secundi libri figuras incepi, & cum ibi aliqua dubia occurrissent, & circa ea vehementius cogitarē, me visitauit quidam frater Guido de Perusio, magnus Theologus qui meus fuerat, & erat in geometria magister, ibiqz erat non proposito remanendi. sed tunc insurrexit pluuia magna ita q mecum pernoctare coactus est, & sic morari per diē integrū naturalem. Cūe dixi, Vere cognosco q in prosecutione operis dictum est, cum ipso predicta contuli, & figuras secūdi libri formare compleui. & multa spiritualia gaudia ex collationibus spiritualibus secum habui. quod autem in iij. li. dicturus eram, in mente seruaui, & cum omnibus istis Perusium sum reuersus, & ea reuidi, & sub forma infra scripta libellum composui, & viuere fitatinostre tradidi sub anno domini M. ccclv.

Caius in l. adeo. §. j. ff. de acqu. rerum do. quod per alluuionem, ait, agro nostro flumē adiecerit, iure gentium acquiritur nobis. per alluuionem autem id videtur adiici, quod ita paulatim adiicitur, vt intelligere non possimus quantū quoquo momento temporis adiiciatur. q si vis fluminis partem aliquam ex tuo predio detraxerit, & meo predio attulerit, palam est tuã permanere plane, si longiore tempore fundo meo heserit, arboresqz quas secum traxerit in meum fundum, radices egerint. ex eo tempore meo fundo videntur acquisite esse. Hec ille. Optimum fuit hoc quod de iure gentium erat in scriptis redigere, cum ex hoc contentiones varie oriantur. Verba itaqz dicte legis cõstruamus. Ait lex. quod, istud, quod, neutraliter accipitur, id est, quãcũqz rem, vt ff. nau. cau. fe. l. j. §. ait prætor. siue igitur terram puram, siue lapides terre commissos adiecerit fundo nostro, nostrum
b efficitur, etiam si fuerint gemme, vel lapides pretiosi. [b] Hec ob. instit. de re diui. §. item lapilli. quia loquitur de lapillis in litore maris inuētis, qui in nullius bonis sunt: hic de lapillis, qui predio nostro adiiciuntur. Idem, si ligna, vel aurum, vel argētum, vel pecuniam predio nostro flumen adiecerit, nostrum erit. de quacunque enim re lex loquitur. dum tamẽ ita adiiciatur, quod terre cohereat. quod p3 ex verbo adiecerit, qđ j. exponetur. nec hoc fieret inuentoris pro parte, vt de thesauro dicitur instit. de rerum diui. §. thesaurus. ff. de acqui. rerum do. l. nũquam. §. thesauros. ibi enim erat hec pecunia ab antiquo posita, qui thesaurus in d. lege dicitur, sed pecunia est per vim aquarum ab incognito loco transductes, & predio nostro adiecta. Nec etiam obst. de dam. infe. l. hoc amplius. §. j. & l. ij. de incen. rui. nau. l. ne quid. quia hoc intelligo. quod cuius sint dicte res adiecte, ignoratur alias dominij nostri non efficerentur, vt ibi, & inferius declarabitur, &c.

ADDITIONES.

a [a] Tractatus de fluminibus. Adde, q iste trac. est do. bar. put cõuenit tenetur de quo dicit Barth. Vero. in suo tract. de seruitutibus. in rub. alluuionum, quod materia alluuionum abũde, & subtiliter tractata fuit per Bar. in isto trac. Tyberiadis, qui etiam de alluuione inscribitur, ad quem tractatum vnusquisqz remittere poterit. Thomas.

b [b] Lapides pretiosi. Dicit Bar. hic quod ligna, vel aurum, vel argentum, vel pecunia predio meo flumen adiecerit, nostrũ erit, vide do. Fede. de Senis in consi. cvij. incip. do. Fran. vbi voluit q si ego ignoro cuius sint res in agrum meum delate, erit remedium quod per iudicem fiet proclamatio. de quo vide Alex. de Imol. in l. hoc amplius. §. de his autem. in j. no. ff. de damno infec. Tho.

Per alluuionem, Hoc ab ipsa lege exponit, vt §. patebit,

1 §. Ager est locus sine edificio.
2 Agri tres partes sunt.
3 Via media inter agrum, & flumen non impedit ius alluuionis.
4 Ripa, & loca que cedunt ripe, agro vendito, non veniunt mensuranda, nisi dicatur.
5 Sepes predioꝝ que in vſus publicis coherent, & se habent sicut ripe que sunt communes.
6 Fosse, que sunt inter ripam, & fundum sunt eorum predijs quorum adherent. vsus tamen eorum est publicus.
7 Fosse que sunt inter viam & fundum.

8 Ripe que sunt in fundo, qualiter mensurentur.
9 Concauitas sulcoꝝ que est annalis ratione culture vel aque deriuande non mensuratur.
10 Fouee agri dicuntur fieri ad perpetuam vtilitatem.
11 Montes regulariter sunt inculti, z magne magnitudinis. Colles vero mediocris altitudinis, z culti, z distinguitur mons a colle estimatione circuncolentium.
12 Vallis dicitur locus montibus, vel collibus circundatus.
13 Planus dicitur quando est latus, z partes sunt equales.
14 Vallis qualiter a plano distinguatur.
15 Equalitas in plano qualis esse debeat.
Planus quando dicatur notabiliter in vnam partem pergere.
16 Fosse agrorum z ripe viarum que sunt in plano, plani sunt.
17 Statutum puniens factum in plano Tyberis, habet locum in facto in fossis agrorum vꝫ z ripis plani.
18 Factum in loco, in quo propter attractionem aqua versus flumen vergit, an dicetur commissum in plano Tyberis.

1 **Agro.** †Ager in iure est locus quidaꝫ, qui sine edificio sic appellatur, vt ff. de verb. sign. l. fundi. quid ergo, si cum domum iuxta flumẽ haberem, ibidem per alluuionez flumen adiecerit? Certe meum erit, idcirco enim legislator agri nomine vsus est, vt ostẽdat alluuionem respectu soli fieri, non edificij superimpositi. Et ad hoc etiam ostendendum in inferiori parte legis quam ꝫ. retulimus predij, z fundi nobis facit mentionem, quorum appellatio generalis est, etiam ad edificia, vt ff. de ver. signi. l. locus. z l. qõ. z l. fundi. Sed cum †agri tres partes sunt ipsius agri planicies. Item loca que ripe cedũt, scz ex quo primo a plano vergere inceperunt vsqꝫ ad aquam, intelligẽdum est de his que incipiunt vergere propter attractionem aque. ff. de flu. l. plane, z ibi no. Itẽ ripa, hoc est id quod flumẽ continet naturalem rigorẽ cursus sui retinens, vt ff. de flumi. l. j. ꝑ. ripa. Quomodo dicatur, adiici, posset queri, sed respon. cuicunqꝫ dictarum partium adiiciatur, satis est, q̃ appareat qz †si via media esset, ius alluuionis non impeditur, vt ff. de acq. re. do. l. marcus, z ideo gl. insti. c. ꝑ. preterea. dicit ponẽdo super verbo adiicit exponendo iuxta predium. †¶ Queritur, quando ager vẽditur, an ripa z loca, que ripe cedunt, veniant mensuranda? q̃ non videtur, ff. de contrahẽ. empt. l. litora. In contrariũ facit qõ ꝫ. dixi, z videtur casus ff. de fun. instr. l. predia. ꝑ. ita legatur, z ibi not. pro quo facit q̃ d. l. litora. loquitur in litoribus maris, que communia sunt. Ripe aũt fluminis sunt eoꝝ, qui prope ripas predia possident, vt ff. de re. di. l. riparum. Respõd. q̃ predia non veniũt mẽsuranda, nisi sit dictũ, sicut dicimus in limitibus fundi, que coherẽt vꝫ publicis, vt ff. de peric. z com. rei vẽ. l. id qõ. ꝑ. j. Ratio aũt est, qz predicta non vẽduntur, sed magis rei vendite accedunt, qõ apparet qz per se vendi non possent. Cũ enim riparum vsus sit cõis de iure gentium, apparet q̃ proprietas sola per se esset inutilis, cum semper duret vsus alterius, vt ff. de vsufr. l. iij. tamen ideo per se non censetur, sed alteri cedit, z hoc vult dicere text. in d. l. id quod. ꝑ. j. de peri. z com. rei ven. qõ not.
5 Ex illo colligẽ, † q̃ sicut se habent ripe, que sunt communes, ita etiam se habent sepes predioꝝ, que vꝫ publicis coherẽt, arg.
6 d. l. id quod. ꝑ. j. Et † quod ꝫ. dictum est, idem intelligo de fossis, que sunt inter viam, z fundũ eadez ratione. Ille enim fosse sunt eorum quorũ predijs adherẽt. qõ pz, qz ripa vie est ipsoꝝ, vt limites predij, vt l. Martius. de acqui. rer. domi. z not. instit. de rerum di. ꝑ. riparum. ergo fouea, que est inter illam, z fundum nostrum, est nostra, vt ff. de aqua plu. arcenda. l. ij. ꝑ. postea. z ibi not. Illa autem non potest dici, qz per illam non itur nec commeatur: ergo nõ est via, vt l. ij. ꝑ. ait pretor. ne quid in loco publico. puto tamen, q̃ vsus sit publicus, sicut viarũ. quod ꝫ. dictum est. Idem intelligo de fossis, que sunt inter viam z fundũ eadem ratione. Hec predictis obstat l. predia. ꝑ. ita legatum. de fun. instru. qz ibi loquitur in aggeribus, z fossis que sunt inter ipsum fundum. z sic sunt iura proprietatis, z vsus dominij ipsius fundi. vnde cum vẽdantur veniunt mensuranda. †
7 Sed dubitatur qualiter iste fosse, que sunt in fundo, mensurantur, vcz, an mensuretur superficies, que sit a latere fouee, z que sunt in fundo fouee, an vero mensuretur cum toto agro, sicut si fouee plene essent. ¶ Respondeo, ager dicitur ab agendo secundum Hugutionem, z sic ab actu quia per eũ possunt boues, z alia animalia duci. quod importat nomen actus. Si igitur fouea esset ita plana, z eius latera ita lata quod laborarentur, vel laborari possent cum bobus, dico eam mensurandam. Si vero (vt sepe accidit) ripe foueaꝝ sunt erecte, ita q̃ per eas iri z agi nõ possit, tũc fouee nõ mẽsurantur cũ fundo, ac si plane essent, z ita obseruatur.
8 Ita dico, † de ripis, que in fundo essent, vt si quidez cum bobus coli possent eoꝝ superficies veniat mensuranda: secus, si ita essent erecte, quod sic coli non possent: tunc enim mensuratur solum, quod dicta ripa continet, sicut si in fundo aliquis murus esset, eadem ratione predicta vera nisi aliter actum sit expresse vel tacite, l. id quod. ꝑ. primo. de pericul. z commodo rei vendi. Dico autem tacite. puta, si ad mensuram aliquod predium venderetur montuosum. farosum, vel plagiosum seu riposum, licet enim hoc proprie agi non potest, tamen mensura bitur, sic enim
9 actum videbitur. De concauitate † vero sulcoꝝ. qui sunt annalis culture, vel aque deriuande, vt ff. de aqua plu. arc. l. j. ꝑ. de eo opere. dico in mensura rationem non habendam, quoniam ille non est forma agri perpetua, sed culture causa factum, fouee
10 † vero agri ad perpetuam vtilitatem fieri dicuntur, vt ff. de impen. in reb. dot. fa. l. impense. Ei autem, quod dixi predictum quod totum est riposum, vel plagiosum esse mensurandum, contradicere videtur quod ꝫ. dixi ripam z loca que ripe cedunt, p̃ si nõ posse vendi. Sed respond. omnia loca que a plano incipiunt vergere vsque ad aquam, intelligendum est propter alluuionem aque. si enim intra duos montes vadat flumen non omnes partes montis dicentur ripe, quoniam naturaliter vergent versus aquam, vt not. in d. l. pen. de flum. Huius gratia
a † quid sit
11 planities, inuestigandum est. Ad quod sciendum est habita notitia eorum que plane opponuntur, vt mõs, vallis, collis, z similia, mons locus altus est, l. si edes. ꝫ. de seruit. vrba. pred. quod intendo de magna altitudine, quod j. dicam: dicitur autẽ mons secundum Hugutionem, z Papiam a mouendo per contrarium: quia non mouetur quod intelligo non de ea immobilitate que vniuerse terre congruit, sed qz non mouetur, scilicet per culturam, id est, non colitur. terra enim que colitur, bene mouetur. Durat igitur mons vsqꝫ ad locum quo coli incipiunt pruinditie. Igitur montiũ appellatione non continetur, quia ibi terminatur mõs, z ita vtimur nisi certi loci vsus aliter se haberet, si tamen intra montes essent aliqua culta, montis appellatione continentur, sicut pars appellatione totius, vt ff. de rei vendi. l. in rem. ꝑ. quecunque. Collis autem ab altitudine montis videtur esse. Proprie autem collis dicitur a colẽdo, quasi mediocris mõtes, quia coluntur. Ita exponit gloss. scripture diuine super illo versu. Psalmi. Montes exultauerunt vt arietes, z colles sicut agni ouium. Sunt enim montes magne altitudinis, z communiter sunt inculti. Colles vero mediocris altitudinis, z communiter sunt culti. Intelligo autem colles habẽtes altitudinem propriam non continuatam cum montibus nõ habentibus magnam altitudinem. Si enim continuarentur, tunc fierent, vt dicerentur penditie montium, vt dictuꝫ est, tamen in omnibus partibus locus magne altitudinis: licet cultus dicatur nonnullus locus parue altitudinis licet incultus dicitur collis. Distinguitur ergo mons a colle, altitudine, vel cultura, vel estimatione circuncolentiuꝫ, simile. ff. de flum. l. j. ꝑ. j. Vallis vero dicitur locus
12 † montibus, vel collibus circundatus. a vallo vallas, quod idem est quod circũdare, z est locus planus parue seu mediocris magnitudinis. Planus dicitur † a platos, Grece, q̃ idem est quod
13 equalitas secũduꝫ Papiam, duo igitur requirũtur. Primo q̃ sit latus. Secundo quod sint eius partes equales, id est equaliter plane, ita quod vna aliam non superexcedat. Distinguitur
14 ergo † vallis a plano, circundatione. Potest enim planus esse
a non circundatus a montibus vel alia altitudine, z virtute vallis autẽ nõ dicitur nisi ab altitudine circundata. Requiritur etiam altitudine, qz si sit locus parue latitudinis mõtibus collibus circũdatus, tũc dicitur vallis. Si autez est magne latitudinis, tũc dicitur planus. hoc autem stat in opinione lentiũ. Differt etiam qualitate, qz vallis dicit etiam si parue
15 tem † qualis esse debeat, dubitari potest. Puto autem omnia dam partem, que vergit. Vix enim reperitur locus, qui aliqua ter in aliquam partem non vergat, saltem tamen vt prossus aqua demonstrat, ideo dixi sufficere quod non vergat, simile. de edil. edic. l. cum edes, notabiliter autem in vnam partem vergere probabiliter dici potest, quãdo inde aqua profluens nata de terra aufert, ita quod eius vsum, z culturaꝫ facat deteriorem. ff. de aqua plu. arcen. l. ꝑ. fi. z arg. de edil. edi. l. ꝑ. secundo.
16 In his autem multum circuncolentium opi. facit. † Fosse agrorum, z viarum ripe ipsius plani sunt, loquor autem de planis tali, vt si de plano Tyberis loquitur. Sicut enim fosse que sunt in fundo, fundi sunt, ita que sunt i totali plano, plani sunt. predia. ꝑ. legatum. de fund. instruc. z statuta que loquitur de his, que in plano Tyberis committuntur, locum habere etiam in his, que in dictis foueis committuntur, z ripis communi
17 contingeret. ¶ † Quid ergo, si committeretur in colo, quo propter attractionem aqua versus flumen vergit, an in plano Tyberis dicatur esse commissum? Videtur quod non, dicta penult. ff. de fluminib. ex quo a plano vergere incepit. licet distinctio, a, separationem denotet, vt ff. de action. empti. l. bona. ꝑ. finali. ergo ille locus sic vergens est separatus, z distinctus a plano.

plano. Respō. si queratur an talis locus appellatione agri mei contineatur. dicendum est quod non. per rationem predictam.

18 Sed vero queritur an totalis planus Tyberis appellatiōe cōtineatur. attendendum est, si quidem flumen planum vadit ita quod ab vtraq; parte fluminis planum Tyberis nominetur. q; in dicto loco fieret, in plano fluminis factum esse diceretur, qui nimo etiam quod in ipso flumine fieret in tali plano, sub totali appellatione nominato factum esse diceretur. Cum enim ipsius flumen aditus, & exitus ab vtraq; parte vnius plani appellatio ne contineatur: ergo, & ipse fluuius alias flumen per medium dirimetur, nec esset vnus planus, sed plures plani. arg. ff. de verb. signifi. l. recte dicimus. facit, & est quasi casus, q; qō fit in aqua putei in ipsa re factum esse videtur, vt ff. de aqua quoti. & estiu. l. qui in puteum. §. is qui. in prin. q; si in illa parte fluminis essent montes vel colles, tunc ille locus propter aque attractionē verg ens plani appellatione non contineretur. sed vbi planus desinit, & locus ille rpe fluminis cedit. d. lpe. de flu. nec etiam ipsum flumen alium debet aditum. arg. ff. vti pos. l. si duo. §. sed si su pra eis. cum simil.

ADDITIONES.

a CAgri nomine. Vide Bal. in rub. ff. de acq. re. do. & Ang. de are. in §. preterea qō per alluuionem. iusti. de re. diui. Tho.

b CBonus gratia. De ista materia ponit plene do. Feli. in c. Rodulphus. in verl. declarantur de rescrip. & vide Alex. de Imol. in consi. xxv. in vij. vol. incip. consideratis his. Tho.

1 CAger dicitur noster vt habeat locū alluuio non solum respectu dominij, vel quasi: sed etiam iure pignoris, vel vsufructus, vel quouis alio modo.

2 Via inter media agro non impedit ius alluuionis.

3 Predia ciuitatis que coluntur, sicut priuata habent ius alluuionis.

4 Additum per alluuionem platee vel campo, cui acquiratur.

5 Additum alluuiōe loco sacro, vel religioso, vel alicui cemeterio non acquiritur, & in nullius bonis est, & occupanti concedit. Locus sacer intermedius impedit ius alluuionis.

1 **Nostro.** †Nostrum a quidem, quantū ad presens spectat, ager dicitur, quod siue ad nos pertineat iure dominij, vel quasi, vel iure pignoris, vel vsufructꝰ vel quouis alio. si enim ager ad nos spectat iure dominij, eodem iure alluuio pertinebit. vt hic. Et idem si quasi dominij, vt ff. de publi. Si ego. §. quod tamen per alluuionem, idem si pignoris, vt ff. de pigno. act. l. si conuenerit. §. si nuda. de pig. l. si fundum. in princ. Item si vsufructus, vt ff. de vsufru. l. item si fundi. §. j. Plus est, quia si fundus ad nos spe quadā spectaret, illo iure ad nos spe craret alluuio, vt ff. de leg. j. l. quod in rerum. §. j. eodem enim iure quo fundus censetur. Item lꝫ hic dicat, agro nostro. iusti. eo. §. preterea. dicit agro tuo, intelligo autem, q; si alicuius, id est, ad a aliquem iure priuato pertineat. †Si enim esset iuris publici, vt via, tunc in ea adheret, & iuris publici non efficeretur, sed eorum, qui prope viam predia possidēt, vt ff. de acq. re. do. l. Martius. & quod no. iusti. de re. diui. §. riparum. que autem sunt †predia ciuitatis. non tamen in vsu publico, sed per ciuitatem coluntur. sicut per priuatum ea ius alluuionis habent. sunt enim tanquā priuata, vt ff. de contrah. emp. l. sed Celsus. in prin. †Quid dices, si alicui campo, in quo fiet forum, vel forte platee per alluuionem flumē ad. fuerit. Resp. isti campi platee sunt, platea autem fm Bug. & Pap. idem est quod via ampla seu via lata: ergo 2. lꝫ via cedit iure publico non officit, vt d. l. Martius. † Quid 5 autem. si alicui loco sacro, vel religioso flumen adiecerit vel alicui cemeterio, vel loco aliter cōsecrato. Resp. ei non acquiritur. non enim est ager noster, sed in nullius bonis est, vt ff. de re. di. l. j. Nec potest dici q; queratur ei, qui ab alia parte loci sacri predia possidet. locus enim sacer medius impedit acquisitionem, licet via non impediret, vt ff. de aqua plu. arcen. l. si prius. §. sed locō sacro. & de ser. l. seruitus. §. fi. Non enim potest dici, q; locus sacer ita dicatur predij, sicut dicitur de via, d. l. Martius. Via enim destructa, suppletur a predio vicino. l. si locus. §. fi. ff. quem admo. seruitutem amit. qō de loco sacro non reperitur. Puto autem, q; talis alluuio in nullius bonis sit, sed occupanti concedatur, sicut in alluuione, que agris limitatis accedit, vt ff. de flu. l. j. §. si insula. & §. seq.

ADDITIO.

a Tho. D. CNostrum. Nota, q; si arbor tua vi fluminis delata in agrum meum se coaluit cum terra an efficitur mea, & an potuis agere cōtra me ad estimationē arborum, vide plene per Bau. de Cast. in l. hoc amplius. §. de his autem, & ibi Alex. in secundo nota. ff. de dam. infec.

1 CFlumen publicum dicitur quod perpetuo currit, que autem in hyeme currunt, & non estate, priuata sunt.

2 Flumen priuatum nihil tribuit, per alluuiones adiicere tamen potest.

3 Torrentia seu fossata agrorum cur priuata sunt.

4 Fossata posita in confinio duorum predictorum communia sunt.

5 Fossatum existens prope finem predij de quo apparent instrumenta antiqua, in quibus possessores emerūt predia a latere, intelligatur esse eorum, qui predia a latere possident.

6 Alluuionis ius an habeat locum in riuis.

7 Fluminis ripa, que erat intra predium, si corruit, ita vt flumen alueum mutet, alueus acquiritur predio.

8 Stagnum, & lacus si priuata sunt, non habēt ius alluuionis, secus si publica.

Flumen. De flumine publico loquor. & ista declarabimus, per quam exprimit q; loquitur de flumine, q; est 1 iuris publici, probat. Flumina publica † sunt, que perpetua sunt, vt ff. de flu. l. ij. §. ij. & ideo gl. iusti. de re. di. §. fluuius super ter. qui dicit, q; flumina omnia publica sunt, exponit oia, id est. ppetua, vt Padus, & Rhen⁹. Quedā vero sunt priuata, vt fossata in agro posita, que qñq; currunt, quandoq; nō. Ista sunt verba gl. Ire Roff. in libellus super interdicto. ne qd in flu. publi. dicit, q; flumina que in hyeme currūt, in estate nō, sunt priuata. & bene dicit. Ista eiā vocant torrentia, vt ff. de flu. l. j. §. torrens. Si igitur 2 †priuata sunt, per alluuiones nemini possunt aliquid tribuere. si enim cursum mutant, semper solū remanet eius. cuius primo erat. Quod aūt dixi per alluuionem non posset adiicere, intelligas apponēdo ita q; predij extendatur, supponendo vero potest adiicere, sicut pinguedo agri superioris adiicitur agro inferiori, l. j. §. fi. ff. de aqua plu. arcen. Et si † queratur⁹, cur priuatorum sunt ista fossata, seu torrētia, dico hoc facti esse. Pōt enim probari, q; per alicuius predium aqua prorupit, & fossatum fecit vel inter predia plurium aqua iuit. tūc secundum terminos antiquos predia erūt diuisa, & alia fossata. Vel si pōt probari qualiter sunt ab antiquo possessa: qō si (vt sepe accidit) nullum istorum vel aliud sufficiens possit probari, tūc puto illorum esse qui prope ab vtraq; parte predia possident cuiuslibet vsque ad medium, arg. eius quod dicitur de insula, & alueo dimisso. ff. de acq. rer. do. l. adeo. §. insula, & §. qō si toto. & quod dicam in ij. & iij. lib. huius expressum esse comperies. ff. de aqua plu. ar. l. ij. §. preterea. vbi tex. dicit, si in confinio fossa sit. & glo. exponit in confinio scilicet duorum predium. & sic erat communis fouea. † Et sic infert, quod eo ipso quod est in confinio predium est communis. quod etiam expressius declarat ibi text. dum dicit, eam partem que tibi accedat, & sic expresse innuit, qō eis qui ab vtraq; parte possident predia accedunt. quod intelligo nisi ea fossata essent in vsu publico. tūc enim dicerentur publica, vt ff. ne quid in loco public. l. ij. §. hoc interdictum. & est expressum ff. vt in flu 4 mi. publico nauiga. lic. l. j. §. fossa. † Sed quid si reperiuntur instrumenta antiqua, in quibus possessores predioꝝ a latere emerunt predium. & prope finem appositū fuit fossatū? Videtur ad eos pertinere. Ipsa enim eminus, non confines, pro quo facit quod fundi nihil est, nisi quod intra se continet, vt ff. de action. empt. l. fundi. in princip. Credo qō similiter intelligatur esse eorū, qui a latere predia possident, vt ō. probatū est. Nec obstat q; fines non emūtur, qz fateor, sed tamen possibile est, qō rei vendite accedunt, sicut si emerem fundū, & accessiones, & ponerem pro fine ripam fluminis⁹, sicut etiam ponerem pro fine viā, quo ad quid fundo cedit, vt ff. de acqr. rerū domin. l. Martius. Nec obstat. d. l. fundi. in princip. qz illa regula qō fundi nihil est, nisi quod intra se continet, patitur exceptiones per alias regulas, vel leges, vt in aqueductu: qui est extra predia, vt ff. de contrah. emp. l. si aqueductus. & in limitibus predioꝝ, & in vijs, vt supra dictum est. & in tali fossato. l. ij. §. preterea. de aqua plu. arcenda.

6 †De riuis vero, & aliis nominibus fluuioꝝ, seu que aquarum cursus significant quid iuris sit, & an in eis alluuionis sit ius. in ij. li. vbi de insula tractabimus, dicet: qñ tex. in l. j. ff. de riuis.

7 de hoc ibi facit mentiones. †Sed quero qd si ripa predij versus flumen naturaliter se extendit, qz forte ibi erat lapidicina accrescens, de qua dicitur ff. sol. matrim. l. diuortio. §. si vir in fundo. & euidenter videtur Pisis apud montem Pisanū in lapidicinis marmoreis, vel in terre motu fluminū vbi ripa erecta corruit, & ipsa iuncta predio remanens fluminis in alueo per eum locum cessare fecit. Respondeo, puto totum locum domino predij accedere, sicut per alluuionem: omnes enim iste accessiones que diuina natura obuenunt nullo facto humano interueniente, eiusdem nature sunt, vt ff. de vsufructu. l. item si fundi. §. primo. & hoc videtur sentire Azo in summa Institut. de rerū diuisio. siue enim flumen predio meo addat, & propter hoc ab eo simpliciter recedat nil addendo nobis accrescit, vt ff. de acquiren.

rerum domi.l.Martius.hoc autem nil addēdo recedit, sed ab eo recedit naturali impulsu. Istud autem incrementum quod quandoq; ripa naturaliter excrescente contingit, dici potest alluuio: q; latens incrementum est, quando vero ruina vel terre motu contingit potest dici incrementū alteri recedentis de quo dicemus in tertio libro huius operis, cum enim repente fluit, alluuio non est. De lacu vero, & stagno dicendum est, q; quādo lacus, & stagna sunt priuata, tunc nō est dubium, q; per alluuionem nō vni detrahit nec alij addit: sed locus ille, qui inundatur aqua lacus, vel stagni, etiaꝫ ita inundatus remanet eius, cuius primo erat, vt ff. de acqui. rer. do. l. lacus. de aqua plu. arc. l. vicinus. §. fin. Quidam lacus, & stagna sunt publica; & hoc duobus modis, quandoq; enim sunt publica, id est, Reipu. & ibi nullus piscatur, nisi cui Respu. commiserit, vt in lacu Perusino, tunc idem, quod si essent priuata, vt ff. de contrahen. empt. l. sed Celsus. quedam sunt publica, vt in vsu publico: per eum enim quilibet piscatur ad placitum, tunc addit & detrahit per alluuionē sicut flumina publica, vt ff. de verb. signi. l. litus. & ff. vt in fluui. publi. na. lic. l. j.

ADDITIONES.

a ℂ Et si queratur. Plures questiones de fossatis vide per Feli. in c. Rodulphus, de rescrip. & vide Bar. in l. predia. §. si ita legatum. & ibi scripsi in apos. mea. ff. de fun. instru. Tho.

b ℂ Ripam fluminis. Vide plene per do. Alex. in consil. xliij. in vj. volu. incipi. omissis argumentis. vbi plene ponit de doctrina Bar. hic, & est duplicatum in consi. cxv. in secundo volu. & idem Bald. in rub. ff. de rerum diuisione. in vij. columna, in fin. & seq. Tho.

1 ℂ Adiecta dicuntur que ita adjiciuntur vt vniantur.
Quicquid alluuiōe adjicit, & vnitur predio nostro, nostrum est.
2 Proiectum per flumen in agrum nostrum, nostrum non est, sꝫ conceditur occupanti.
3 Arena adiecta alluuione fundo nostro, nostra est.

1 **Adiecerit.** †Adiecta dicuntur ea, que ita adjiciuntur, vt vniantur, vt ff. de rei vendicat. l. in rem. §. item quecunq;. Vniri autem dicuntur, quādo partes inuicem cohereāt. apparet enim euidēter id quod per alluuionem additur alteri predio cohērere. si quid autē sit quod adjiciatur, ita quod cohereat siue terra, siue lignum, siue es, nostrum erit.
2 Illud autem † quod per flumen in nostrum projicitur, qd nō cohēret, licet nullius sit, tamen nostrum non est, sed occupanti cōceditur, vt patet in apibus & fauo mellis ab apibus facto, vt ff. de acqui. re. domi. l. naturalem. §. apum. Instit. de rerum diuisi. §. apum. Hic etiam apparet qd fundi non est nisi quod intra se continet, ita qd sit affirmum, vt ff. de actio. emp. l. fundi. in prin. facit. ff. de acquir. possef. l. iij. §. Neratius. † Quid autem dicemus de arena cuius partes inuicem non cohērent, an nostra efficiatur? Respō. cum hec materia terrea sit, nec cuius sit, appareat, cum ipso fundo confundi dicitur, sicut dicimus pecunia mista cum pecunia, vt ff. de sol. l. si alieni. hoc etiam apparet, quod omnia incrementa fluminum que fiunt per alluuionem sunt additamenta arenosa. De isto igitur iure, vt s. dixi sic sentio, vt glos. sentit.

Iure gentium. Hoc est ius quo omnes gētes vtuntur, vt ff. de iusti. & iu. l. iij. §. fi. competit ergo istud ius deportatis, & ceteris qui iura ciuilia perdiderunt, vt ff. de pe. l. quidam sunt.

1 ℂ Adiectum alluuione nobis acquiritur ipso iure absque facto hominis.
a Adiectū alluuione agro, possidetur eo iure, quo possidet ager.
3 Alluuio non habet locum in agris limitatis.
Agri limitati, dicuntur agri capti ad hostibus, & inter milites diuisi.
4 Territorium vnum si Princeps diuidit inter plures, dicitur ager limitatus, & non habet ius alluuionis.
5 Territoria diuersa si diuersis integre assignantur, non dicuntur agri limitati.
6 Alluuio non tribuit iurisdictionem, sicut tribuit dominium rerum priuatorum, & nu. 9.
7 Jurisdictio est iuris publici. Et qualiter sit iuris publici.
8 Jurisdictio si diuidatur flumine quelibet ciuitas vel dominus habet iurisdictionem in ipso flumine vsque ad medium.

1 **Acquiritur nobis.** †Acquiri nobis intelligo eo iure, qō ager primum ad nos pertinebat, vt supra dictum est, cum exposuimus verbum nostro, & fit acquisitio ipso iure gētium absq; alicuius hominis facto. an autem sic acquiri dicatur, vt possideamus, q; per alluuionem adjcitur, dubitari potest: sed cuin hoc*, † quod
a adjic. tur pars primi agri sit, non nouus ager, puto q; id quod
2 adiectum est, sicut primus ager possidetur, arg. ff. de acquirēda possess. l. iij. in prin. In eadem opinione quis videtur esse, vt velit totum fundum possidere, vt ff. de lega. j. l. si ex toto, in princip.
5 & l. quod in rerum. §. pe. † Predicta autem non habent locum in agris limitatis, vt ff. de acquirend. rerum domin. l. in agris. & ff. de flu. l. j. §. si insula. Quid autem sint agri limitati, ibidem Jurisconsultus explanat, hoc est ager captus ab hostibus & diuisus inter milites, vt sciretur quid cuiq; datum esset qō veniret, & quod in publico relictum esset. d. l. in agris. in fi. si ergo Princeps vnum integrum territorium vni assignaret, nō erit ager limitatus, vt hic patet: quia non est diuisus. Et hoc vult text. in d. l. in agris. dum dicit qō si ager totus apud Remp. retinetur
4 non est ager limitatus. † Sed si vnum territorium Princeps inter plures diuidit b, tunc agri limitati sunt, nec ius alluuionis habēt. d. l. in agris. & de flumi. l. j. §. si insula. ratio huius potest esse: quia postquam Princeps limitate decidit, vult quod semper limitate possideantur, vt semper sciatur quātum habuit de beneficio Principis: nec possit dici, quod habuit beneficio fortune, vel dic qō rō est. quia fluminu loco censitorū habentur, hoc est illorum officialiū qui propter cēsum accipiūt de iure vnius, & dant alteri sicut dicti officiales non possunt mutare cōcessionem factam per principem ita nec flumen, arg. ff. de acquirend. rerum domi. l. ergo. §. penulti. Sed huic rationi contradicit oppositio Bal. quam facit in Sum. instit. de rer. diui. vers. nouus autem alueus. vbi dicit, flumina habētur loco cēsitorum id est iudicum & principum, vel iuris authoritate. ideo non habēt ius alluuionis, qz pro illis predijs non tenentur solnere factiones, ideo in alio grauantur, vt C. de fun. lib. l. fin. lib. xj. Vel dic non esse rōnem querendam, postquam habemus determinationem
5 In agris igitur limitatis non hꝫ locum ius alluuionis. † Sed quid, si plura territoria capiātur, & quodlibet territorium per se integrum diuersis militibus assignetur? Respondeo non ex agros limitatos, sicut si vnū integrum vni assignetur, vt dictum est. argumen. ff. de verb. obligatio. l. scire debemus. ij. respon.
6 † Quero, si territoriums, & iurisdictiones ciuitatum, & episcopatuū sunt diuisa, & terminata per cursum alicuius flumnis, an
c cut flumen accipit de iure vnius, & dat alteri iure dominij, ita fiet in iure iurisdictionis? Et videtur q; iurisdictiones nō mutentur: sunt enim limitate a Principe: ergo videtur agri limitati. d. l. in agris. Et sic dico, q; hoc non apparet, dicam q; iste limitationes sunt antique, & a tempore cuius memoria nō existit. ergo habentur iure constituti per principē, vt ff. de aqua qua. pelli. l. hoc iure. §. ductus aque. & sic videntur limitati. Sed ratio non est sufficiens, pone enim, quod princeps non diuiserit terria, vel sicut diuisa inuenit, diuisa seruauit: & tunc agri limitati non dicuntur, vt dictuꝫ est. Vel dicamus, quod iurisdictio non mutatur, qz alluuio ea que sunt publica in alium non transfert argumen. l. Martius. ff. de acquiren. rerum domi. Sed hoc obstat quod s. dictū est super verbo, nostro, qz ea. que sunt publica, hoc est ciuitatis, in vsu publico ius alluuiōis habent. ex
7 gratia videndum est, † an iurisdictiones sint iuris publici: dicitur quod sic, vt ff. de iustitia & iur. l. j. §. publicum ius. ubi magistratibus, &c. Secundo videndum est qualiter iurisdictiones sint iuris publici. an tanquaꝫ ea, que sunt in vsu publico. an sicut ea que sunt ciuitatis, vt priuatus possidet? Ad quod dicimus est quod sicut pater, & filius, dominus, & seruꝰ sunt correlativa, ita iurisdictio est quedaꝫ relatio domini in subditos, & pater habet ius in filium, ita filius cōtra patrem habet quādam petendi alimenta, & similia. ita in iurisdictione subditi habet quoddam ius petendi iurisdictionem a superiore. & si iudex gat, delinquit, & punitur, vt in authentica, vt differ. iudi. in pa. & ff. & C. de magi. conue. cum si. & istud est iuris publici, tanquaꝫ ea que sunt in vsu publico. quilibet enim potest a magistratu iustitiam petere, vt dicta l. prima. §. publicum ius. de iustitia & iure. Alio modo consideratur iurisdictio prout est in ipso magistratu, ciuitate, vel comite, vel Barone, & isto mō iurisdictio est iuris publici eo modo, quo sunt ea, que ciuitas possidet vt vniuersitatus. quod patet, quia non quilibet de ciuitate vitur, sed solum cui Respublica permiserit, & ea, que inde percipiuntur, vt mulcte, pene, banna, & similia ipsius ciuitatis, vel domini sunt tanquam priuata, vt ff. ne quid in loco public. l. ij. §. hoc interdictum. ℂ Item videndum est † vtrum iurisdictio competat cuilibet ciuitati, vel domino, & in ipso flumine vsque ad medium
7 ipsius fluminis terminātis? Et respon. q; sic. q; omnia, que sunt in confinio sunt cōmunia. cōzum qui ab vtraque parte possidet, vt Lar. bor. ff. cōmuni divi. de aqua plu. arcen. l. ij. §. preterea. & de acqui. rerum dom. l. adeo. §. fin. & sic de omni eo. quod communitur in ipso flumine quilibet habet iurisdictionē vsqꝫ ad medium
9 fluminis. † His premissis in questione proposita, cum in ipso flumine, & solo ipsius ciuitatis domino, vel alterius loci domino, vel episcopo competit ius iurisdictionis tāquam ius priu-

rum, & sic tenquam ad hoc flumen est priuati iuris. dicendus:* est indubitanter, q̃ per alluuionē. hoc est per additionem, que fiat a flumine, non adiicitur, vel detrahitur iurisdictioni, sicut ff. dictum est de lacu, vt ff. de contrah. emp. l. Rutilia Polla. de aqua plu. arc. l. vicinus, §. fi. de acq. re. do. l. lacus. ar. ff. de aqua, quoti. & est l. hoc iure. §. si aquam, sed facilis est solutio, si bene iuspiciatur.

ADDITIONES.

a ¶ Sed cum hoc. De dictis per Bar. hic vide plene per Alex. in l. j. in prin. ff. de acq. pos. & do. Jas. in l. iij. inci. possideri. de acq. pos. Tho. Diplo.

b ¶ Diuidit. Vide Alex. plene in l. cetera. in princ. ff. de leg. j. vbi plene examinat doc. Bar. hic, & vide. Bar. Soci. in consi. clxxxj. incip. visis capitulis. Tho.

c ¶ Quero si territorium. Adde Bartho. Veronē. in suo trac. de feruit. in rub. de flumi. priuato, & Jo. de Platea in l. fi. in fin. C. de fun. limitroph. lib. xj. & apost. Fran. de Curte in l. j. in add. Alex. incip. confertur. ff. de iurisd. om. iud. & plene in consi. lxvj. Thom.

* ¶ Dicendum. Adde tu, q̃ contra hanc opi. Bar. quam tenet Bal. in rub. ff. de rerum diuisio. ver. sed vlterius queritur. & in c. j. §. si quis de manso. de controuer. inuesti. & Ang. Ant. & Joan. Fab. in §. preterea. Justit. de rerum diuisio. consuluit do. meus Barth. Soc. in cōsilio. q̃s incipit, dñs labia mea aperiat, & spiritus sanctus illuminet intellectū meum. presens consultatio pulchra est, & subtilis. in qua eleg̃ter. & subtiliter. q̃ non habet in impressis. & ita consuluit collegiū Papiense, q̃ consilium est inter consilia Fran. Curtū consi. lvj. & etiam Lud. Bologni. in cō silio pul. & latum consilium vide etiam per Corneum cōs. cclxxxvij. vol. iij.

1 ☞ Intelligere non comprehenditur per visum.
2 Testis deponens per verbum intellexit, non probat, nisi exponatur. id est, vidit.
3 Alluuio probatur per tres testes deponentes, q̃ viderunt minutatim incrementum allatum.
4 Confines reperti fracti in domo presumuntur fracti ab eo, qui remansit ad custodiam.
5 Relatum factum in consilio presumitur ab eo solo qui exiuit.

Per alluuionem autem id videtur adiici q̃ ita paulatim adiicit, vt intelligere non possimus, quantū quoquo momento tēporis adiicitur. Ista verba sunt legis, adeo. §. preterea. ver. per alluuionē. ff. de acq. rerū domi. Super verbo, momēto tēporis. glo. in verbo momento temporis sic ait, nam & si tota die figas intuitum, imbecillitas visus tam subtilia incrementa perpendere nō pōt, vt in cucurbita ostendi pōt. vnde dicit latēs incrementū, vt In fi. eo. §. preterea. Ista sunt verba Azo. in summa. Justi. de rerū
1 diuisione. ver. per alluuionem. Et aduertēdū est ☞ q̃ illud q̃ tenetur intelligere. gl. intelligit hoc est per visum cōprehendi nō potest. & merito. Sit enī naturales dicunt, vna est virtus intellectiua, que intelligit. & hec eadē in homine mediante organo oculorum videt. & per aurem audit. & sic de similibus. Hec aūt exposi
2 tio si verbis legislatoris cōgrua sit in dicto alicuius testis cōgruaon esset, qui de eo debet deponere, q̃ simpliciter sensu corporis percipit. vt ff. de testa. l. qui testamento. §. fi. C. de testib. l. testium. & no. per Inn. extra de testi. c. in nomine. & in c. cū cām. Sigitur diceret testis aliquid esse, q̃ sic fieri intellexit, nō probaret. nisi exponeretur intellexit, id est, vidit, q̃ potuit per aliū modum ad hunc intellectū peruenire, de quo modo interrogat.
3 Sed hic merito occurrit dubitatio. ☞ Sic enim hec alluuio non pōt per sensum corporis comprehēdi. ergo q̃ fit alluuio per testes non poterit probari. dico autē, q̃ bene pōt videri, q̃ flumen addit. sed non quantū quoquo momēto, sicut in puero exercescē tem videmus. Dico etiam q̃ per diuisione loci post incrementū alla tum pōt videri, & per visum comprehendi q̃ per alluuionem est factū. Expositione eñ facta de terra addita hoc manifeste per oēs comprehenditur. q̃ minutatim factum est. & q̃ a flumine factum est, quod per alīū fieri impossibile esset. Unde puto testes probare qui dicerent, q̃ ipse vidit minutatim incrementum allatum, & vidit q̃ est alluuio addita a flumine minutatim. Idē puto in quacunq; materia contingere, vt si sit aliquid factum qđ
4 nisi ab vno fieri poterit, q̃ apta sit probatio illuz fecisse. ☞ Quid eñ si per certam horam vnus ad domus custodiam sit dimissus, cōstatq; nullum alium ingressum esse, & confines qui clausi dimissi erant fracti reperiuntur, procul dubio ille qui remansit, fecit. ☞ Et quid si plures erant in consilio super arduis cōstitutis, constat neminem exiuisse vel cum alio locutum fuisse, vno excepto, & reperitur negotium esse scitum & propalatum, tūc procul dubio ab illo solo exeunte de consilio vel cum alio loquente factum est, cum ab alio fieri sit impossibile, sicut hic impossibile est ab alio additum quam a flumine, &c.

1 ☞ Vis in singulari pro potentia, pro violentia, item pro necessitate, & etiam pro potestate ponitur.
2 Vires, in plurali, denotant effectum, seu efficaciam, & potētiam corporis.

Quod si vis fluminis. Hic tractare incipit de incremē to non per alluuionem, hoc est, non paulatim, & latenter: sed manifeste, & palā. Hic ergo, vis fluminis, id est, potentia fluminis.
1 Multa eñ ☞ significat hec dictio, vis. Quandoq; ponit pro potentia, vt hic, & in vulgari dicimus, talis homo hz magnā vim, hoc est magnam potentiam. q̃s non intelligit de corporali. sz de ea, que cōtingit ex multitudine amicoz̄ vel subditoz̄. vel diuitiarū. Quandoq; pro violentia. vt ff. qđ met. cā. l. fi. & l. extat. cū simi. Quādoq; pro necessitate, vt ff. de statu homi. Libertas. & q̃ ibi no. ibi, nisi per vim, &c. Dicimus in vulgari, ego facio hoc vi, id est, necessitate cogente. Facit C. de rescin. vend. l. non idcirco. Item accipitur pro potestate. vt ff. de tu. l. j. in prin. §. j. & Justit. de tu. in prin. Et istis casibus declinat tū in singulari per oēs
2 casus, ☞ plurali vero non vtimur. reperitur tū vires in plurali: & istud non habet singulare: & interdum ponitur pro effectu, seu efficacia, vt ista stipulatio hz vires, vt ff. de verb. ob. l. stipulatio ista. §. hi q̃. ponitur etiā vires. i. vt virtutes. vt ait Cato. Verbarū vires. &c. ponitur etiam pro potentia corporis. vt ille homo habet magnas vires. Reperitur etiam istud aduerbiū vir. cuius significatio ponitur ff. de iudic. l. vlt. & ad Velleia. l. tutoz. cū similibus, &c.

Partem aliquā de tuo predio detraxit, &c. Vt igitur hec pars locum habeat. opz cōstare, q̃ pars illa quā flumen predio meo applicuit, ex tuo predio fuerit. Si vero cuius fuerit, ignoretur, tunc statim quod terre mee applicaretur, meum esset, vt supra in prin. dictum est. & etiam super verbo. adiecerit.
1 ☞ Applicare, idem est quod imponere & subijcere.
2 Adijcere fundo dicitur quod insibiliter fit, applicare quod visibiliter, & palam.
3 Crusta agri que applicatur predio quando possit vendicari.
4 Crusta agri tui applicata predio meo, & ita quod inseparabiliter vnitur, efficitur mea.

Ex predio meo appulerit, &c. Instit. de rerum diuisione. §. quod si vis. vbi est idez textus. Et dicitur
1 ☞ applicuerit. quod exponit gloss. in dicto §. quod si vis. in verbo, attulerit, id est. apposuerit, & subijcit. puta crustam terre vicine, & arborate. Ita dicit gloss. secundum hoc differt hec pars a precedente: quia ibi adiecit a latere, hic supposuit. licet hoc in se verum sit tamen non puto curādum. Sive enim a latere, sive super fundo talem crustam posuerit, idem iuris est. Differt ergo ☞ quod in precedenti parte adiecit insibiliter. hic vero visibiliter & palam. Quid autem sit hoc quod dicit appulerit, seu applicuerit, aduertendum. Potest autem hoc esse sine vnione rei, que applicatur. Dicimus enim nauem ad portum applicasse, vel applicuisse: non tamen vnitur portui. Et sic hoc modo crusta ☞ agri, que predio meo applicatur, sine dubio tuo manet, vt hic, & a te poterit vendicari, vt supra de damno infecto. l. hoc amplius. §. primo. ☞ Quandoque crusta agri tui meo predio applicatur aliqua lenī vniōe, vel quod potest de facili reparari, & tūc idem. Ideo dicit textus palam est tuam rem, permanere, vt hic. Raro enim terra potest apponi super terram, quin aliqualis applicatio & vnio fiat. & ideo hec lex notabiliter requirit, quod arbores radices emiserint, vt j. videbimus. quādo crusta agri tui meo predio applicatur, ita quod inseparabiliter vnitur, tunc predij mei efficitur, vt j. dicetur.

1 ☞ Crusta applicata fundo meo, intra quantum tempus dicatur vnita cum meo & mihi acquisita.
2 Impositum fundo meo, fundo meo acquiritur, & additum per alluuionem mihi acquiritur.
3 Arbor mea imposita tuo fundo, etiam si ibi coalnerit, petitur actione in factum.
4 Crusta applicata fundo meo, postquam fuit vnita vendicari non potest.
Arbor antequam coalnerit vendicatur a domino.
Crusta antequam sit vnita, potest agi contra dominum, vel vt illam tollat, vel vt illam pro derelicto habeat.

Plane si longiori tẽpore. Eandem materiam prosequitur, quando ab initio crusta in meum agrum, vel fundum translata est sine vnione. Si enim ab initio fuerit vnita, vt qz multum cum terra agri mei vnita sit, ita quod nec discerni, nec separari pōt, alias possessio mea esset, vt d. l. hoc amplius. ff. j. de damno infec. Sed quando ab initio sic vnita non esset, tunc ex post facto fieri potest vnio, z viuri potest, quod si fiat, tunc effi-
1 citur mea. Hoc autem qualiter ffiat vnū exemplum ponitur, si longiori tempore fundo meo heserit, qꝫ vt hic in gl. j. in verbo, lō giore tempore dicitur, quidam exponebant x. vel xx. an. qō glo. reprehendit. Sufficit em qō tanto tempore stet, quod coalescat arbor in terra: vel si forte crustam non habent arbores, sufficit si tāto tempore steterint qꝫ si ibi arbores essent, coaluissent, ex cur su eiꝰ tanti temporis presumitur facta vnio terre, z hec est mēs huius litere. Puto etiam quod si intra modicum tempus illa crusta propter pluuiam fit dirupta, z cū terra agri mei vnita fit, quod statim fit effecta mea. arg. ff. de glan. legen. l. j. z d. l. hoc amplius. ff. j. Ex eo enim tẽpore quo cū terra vnitur, fundo meo
2 dicitur acquisita. Et est aduertēdum, ffqz ō. in acquisitione que fit per alluuionem dictum est, qꝫ acquiritur nobis, hic vero dicitur, qꝫ acquiritur fundo, quod verum est, prout hic glossa intelligit, qꝫ loquitur de eo, quod supponitur quod ipsi fundo acquiritur, illud vero quod fundo adꝺcitur, pōt domini destinando possideri, vt fundus separatus a primo, z sic magis persone quā rei dicitur acquiri. Sed intelligendo, qꝫ hic etiam per extentionem non est vis, quia siue acquiratur nobis, siue fundo nostro adꝺcatur, est, ab initio enim fundo acquiritur, licet possumus postea si-
3 paratim possidere destinatione nostra, licet ffautem arbor creuerit, an vendicari possit. Glos. hic tenet, qō posit peti actione
4 in factum. z hec de arbore. Ipsa ffaūt terra postquam vnita est, peti, non potest, dicta l. hoc amplius. ff. ita demum. de damno infecto. antequam autem coaluerit, ipse dominus potest vendicare, dum tamen de damno infecto caueat, vt dicta lex hoc amplius. ff. finali. ego autem in cuius preiudiciū delata est crusta, possum agere contra dominum, vt ipsam tollat, vel pro derelicto habeat, vt lege. pretor ait. ff. fina. ff. de damno infecto. Postquam vero vnita est, hoc facere non possum, vt dicta lege. hoc amplius. ff. primo. versiculo, sed nec ego. Ad figuras igitur veniamus.

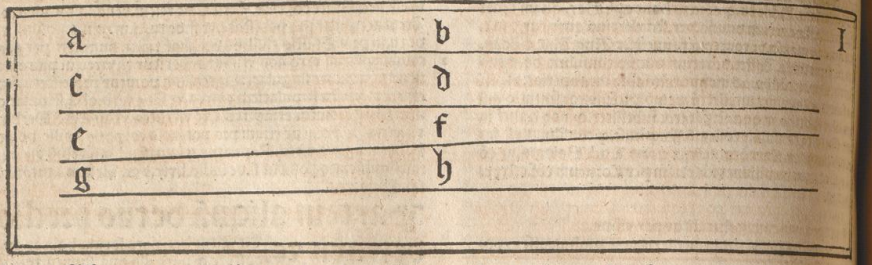

Via circa diuisiones eorum, que per alluuionem adꝺciūtur, questiones plures vidi, quarum doctrinam dare impossibile arbitror, nisi res inspectione oculorum inspiciat, ideo figuras ad oculū demonstrantes inserui, per quas illa sola docere intendo que communiter ignorātur, z in hoc vtar aliquibus conclusionibus geometricis, nec hoc quis arbitretur incōgruum, qz omnis scientia ancillatur hinc. Est em hec Architectica de aliis cūctis disponēs, vt dicit Aristo. j. Ethic. Sciendum est igitur, qꝫ inter eos qui ex vna parte fluminis predia possident, id qō per alluuionem adꝺcit, vel quoqno modo, sez dimittendo insulam vel alueū, commune est pro diuiso, pro modo latitudinis, que latitudo prope ripā sit, vt in §. adeo. z §. insula. hoc autem fit ducendo lineam per directum, per illam partem que adiecta est per alluuionem, seu per, insulam dimittendo alueum. Ad ostendendū igitur, que sit linea recta super directū ducta facta est ista figura. Sed an linea sit recta, quero tribus modis. Primo an linea sit recta secundum se, z de hoc in figura. Secūdo an linea sit recta respectu alterius linee ō. quam cadit. Tertio an linea sit recta respectu alterius puncti, qui est in angulo duarum linearum hoc est an recte secet angulum per medium, de quolibet videmus. De primo dico, qꝫ linea recta finis est ab vno puncto ad alium extensio, vt patet in prima linea §. posita, vbi sunt duo puncti, a. b. nam si extendatur prima linea ab vno puncto ad aliud, illa linea erit recta, z si vnum filum tetenderetur a vnos duos punctos extenderetur in infinitum, tota linea erit recta, vt pz ad sensum, z figura demonstrat. Item secundum est, qꝫ si fieret aliqua linea super duos pūctos eque distātes a primis, vt. c. d. eque erit linea recta, z si in infinitū ille due linee extenderentur, nequaqnā iūgerentur, vt ex figura pz ad sensum. Sed si fierent duo puncti, nō eque distātes a primis, sed vnus esset magis propinquus prime linee, alius magis remotus est, vt hic protrahendo lineā, linea est indirecta secundū se vt precedens, nam pūctus. a. est magis remotus a linea. c. d. quam punctus. b. tamen protrahendo illas duas lineas necesse est eas simul iūgi. Si vero secūdus punctus esset remotus, vt. g. h. (constat enim quod punctus. h. est magis propinquus precedenti linee) punctus. h. est magis remotus) tūc quanto magis iste due linee extenduntur, magis elongantur, vt patet ad sensum. Puncta sunt multum not. in geometria, vt patet primo libro Euclidis.

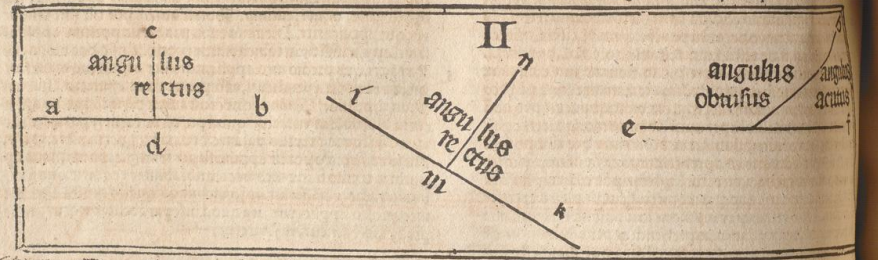

Hec figura facta est ad ostēdēdū, quo modo posita vna linea recta super aliquo pūcto ipsius linee, alia linea recta perpendiculariter, z recte cadit qꝫ cognoscit, qz quā do super vnam lineam rectam, alia recta z perpendiculariter cadit, tunc vterqz angulus rectus erit. Sed si non caderet recte, z perpendiculariter, tunc vnus angulus erit acutus, alius latus erit, z apertus quasi obtusum ostendat. exemplum primi dicti. ſt linea posita, a. b. z pūctus in ea pomtur. d. super illo ducatur linea perpendiculariter. c. d. tunc vterque angulus rectus erit. eq. alis. exemplum secundi dicti, sit linea posita. e. f. pūctus in ea. g. positus super illo ducatur linea non recte, sed perpendiculariter, vt si flectatur versus punctum. f. z sic linea. g. tunc angulus est acutus in illa parte, qua flectetur. z ab alia parte obtusus. Sed dubitatur, si ponatur linea. i. k. z in ea pūct ducatur super illam lineam. m. n. que in nulla partem flectatur tamen in aspectu non videtur linea recta, quid erit? Resp. est linea recta prima. i. k. z alia super ea recte cadit, si consideretur secūdum se, non ffaūt si consideretur respectu quadrature illius charte, super qua describitur, sed ad istud nullus est habendus respectus. sed solū ad lineam positam, z ad illam que supra ducitur, z hoc est vtile scire ad multa que infra dicentur. Et

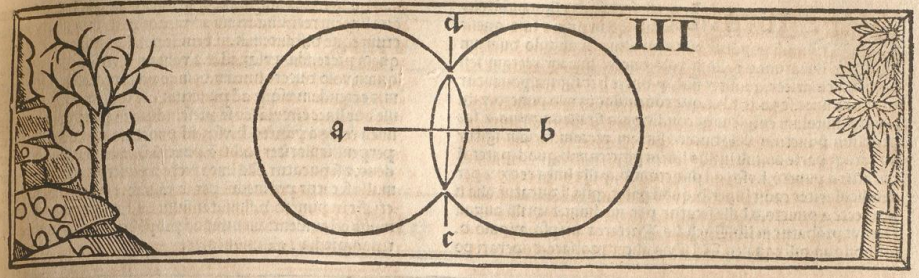

Alia in diuisione de qua tractaturi sumus sepe expedit diuisiones fieri per medium: ideo ad hoc docendum, ꝛ demonstrandū, facta est ista figura: ponatur ergo linea recta, a.b. quam volumus diuidere per medium, ita quod in ipso libro possit cuiqz demonstrari. Primo ponam pedem circuli in puncto. a. ꝛ ostendam circulum vltra medium linee, vt ostendit circulus rubeus: deinde ponam pedem circuli in puncto. b. ꝛ ꝫ. eum faciā circulam equalem primo, vt ostēdit circulus azureus, qui duo circuli sese protendunt in duobus locis, vt apparet. ducam igitur lineam rectam ab vno dictorum punctorum vbi circuli se preextendunt ad alium, vt ostendit linea. c.d. dico, quod hec linea diuidit lineam ductā per mediū, vt apparet ꝛ probatur sic. Si ab equalibus equalia adimas, ea, que remanēt, sunt equalia, vt dicit Euclides. Sed equalis distantia est a puncto. a. vsqz circunferentiam circuli rubei, qualis est a puncto. b. ad circūferentiam circuli azurei, ꝛ per lineam. c.d. que equaliter admittit ab vtraqz parte per distantiam: ergo patet quod illud quod remanet de linea. a.b. ab vtraque parte, est equale: ꝛ sic linea. c.d. eam secat per medium. ¶ Item ex predicta figura apparet alia demonstratio, vez, quod inter. a.b. non esset linea ducta: sed esset spatium, qꝫ inter duo puncta debet diuidi iure proximitatis qꝫ in dicta linea. c.d. diuidit dictum spatium directo per medium, ita qꝫ quicquid est supra, est magis propinquum. a. ꝛ quicquid est infra, est magis propinquum. b. etiam si linea. c.d. extenditur in infinitum. Apparet etiam ex dicta figura alia demonstratio, videlicet quod supra vnam lineam, vel basim rectam due linee circulorum equalium se protendunt, ꝛ a puncto vbi se prescindent ducatur linea ad punctum qui est in medio dicte linee vt basis, illa linea perpendiculariter cadit ad angulum, ꝛ facit rectum ab vtraque parte, vt patet ad oculum: ꝛ probatur ex precedentibus. Quod si dicta linea diuidit spatium per medium, apparet quod non flectitur versus aliquam partium, ꝛ sic facit angulum rectum ab vtraque parte, ꝛ ista sunt multū necessaria ad cognitionem sequentium, ꝛc.

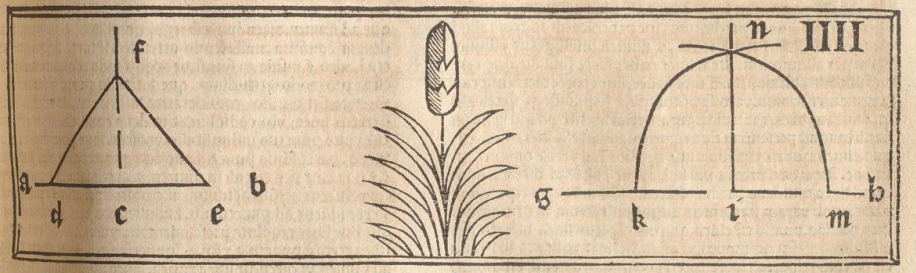

Figura ista est facta ad ostendendū, qualiter posita vna linea recta, ꝛ puncto in ea posito supra illum punctum alia linea recta, ꝛ perpendiculariter ducatur, ex his que posita sunt, de necessitate concluditur. Sit igit linea posita. a.b. ꝛ in ea punctus positus. c. supra quem volo aliam lineam directaz perpendiculariter ducere faciam igitur ab vtraqz parte illius puncti duos punctos eque distantes. d.e. deinde assumaz duas equales lineas cum duabus virgulis, vel chorduli's, ꝛ vnam ponam super punctō. d. aliam super pūcto. e. ꝛ ambas coniungaz per modū trianguli in pūcto. f. postea ducam lineam a puncto c. posito vsqz ad punctum. f. dico igitur qꝫ illa linea recte quod perpendiculariter cadit supra datā in puncto dato, vthic ostendit, qꝫ facit angulum rectū ab vtrarqz parte, ꝛ probat in lib. Euclidis. Vel breui⁹. sic, data linea. g.h. ꝛ in ea ponatur punctus. i. supra quem volo recte, ꝛ perpendiculariter lineam ducere, faciam duos punctos eque distantes, ad punctū datū, vt. k.m. deinde ponam pedem circuli vsqz ad punctum. m. ꝛ extendam vsqz ad pūctum. k. ꝛ voluam illam partem versus quā volo illam lineam, deinde ponam pedem circuli in puncto. m. ꝛ extēdam vsqz ad punccum. k. ꝛ simili modo voluam. Sequitur qꝫ ille linee circulares se inuicem secabunt in puncto. n. dico igitur quod si a puncto, n. dato ducatur linea ad punctum. l. perpendiculariter, ꝛ recte cadit supra dictum pūctum. l. eadem ratione qua supra probatuz est in precedenti figura. Quando que supra vnam basim rectam due linee circulorum equaliū se prescindunt. ꝛ a puncto vbi se prescindent, ducitur linea ad punctum qui est in medio basis, ꝛ super illos duos punctos linea in infinitum producta, semper recte cadit, vt patet ex his que dixi supra in prima figura. hoc etiam patet ex his que dicta sunt, quia dicta linea cadens ab vtraque parte, facit angulum rectum.

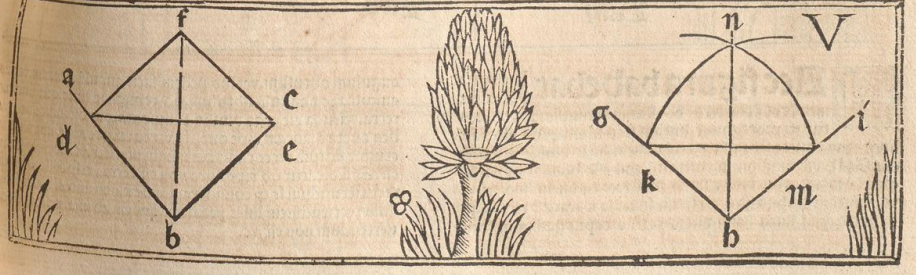

Figura ista est facta ad designandū circulū, qđ in prima fuit quesitum. s. si ponatur vnus punctus in angulo duarum linearum, z ꝯ illum volo ducere lineam rectam seu perpendiculariter, qualiter fiat, q̄ docet hec figura. ponantur ergo due linee, sc̄z. a.b, z. b.c. que cōueniunt in vno puncto, z ibi faciunt angulum cuiuscunq̄ conditionis sit ille angulus. z super illum punctum volo ducere lineam rectam. faciam igitur ab vtraq̄ parte anguli in illis lineis punctum. b. quod ꝓpatet. si ducatur a puncto. f. vsq̄ ad punctum. b, q̄ illa linea recte, z perpendiculariter cadit super. b. quod patet, quia si ducatur alia linea recte a puncto. d. l, illa secatur per medium, z ibi illi anguli recti, vt probatur in lib. Euclidis. Preterea in ipso angulo. b. sunt duo anguli equales. Vel si vis aliter probare, z operari ponas duas lineas. g. h. i. que cōueniāt in puncto. h. ꝯ qđ vis ducere lineam rectam, faciam ab vtraq̄ parte in illis lineis punctum eque distantem. k. m. deinde ponā pedem circuli in puncto quem pretendam vsq̄ ad. n. z voluam ꝯ versus illā partem, quam volo ducere lineam, deinde ponā pedem circuli in punctum. m. z extendam vsque ad punctum. k. z voluam simili modo, et ille due linee circulares se prescindunt in puncto. n. ducat ergo linea recta a puncto. h. vsq̄ ad punctum. n. dico qđ illa recta perpendiculariter cadit. ꝯ punctū. h. eadem ratione, qua prendens. z si ducatur alia linea recta a puncto. k. vsq̄ ad punctum. m. illa secatur per medium per lineā. m. h. z erunt ibi. iij. anguli recti. Et in puncto. h. similiter fiunt duo anguli equales. Vbi premissis ad euidentiam nunc ad propositum veniamus, ponendo ripas, predia z alluuiones, ꝛc.

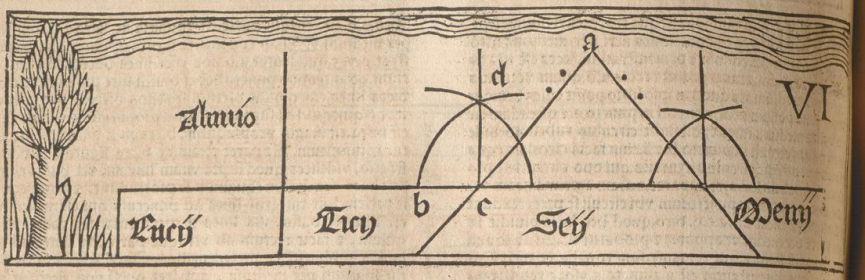

Ad euidentiam dicendorū premitto, q̄ flumen designabitur per colorem azureū, z caput fluminis erit ab illa parte a qua erat caput alicuius animalis, z versus illam partem fluant predictorum ripe per colorem nigrum, illud quod est medium inter predia, z flumen intelligatur alluuio. Item per alluuionem. Item linee rubee facte sunt ille, que vere diuidūt per alluuionem. Linee flauee, sine crocee facte sunt causa demonstrationis, vel disputationis, z si quandoq̄ fieret alia qua linea azurea, z in ipsa figura declarabitur ad quem finem fiat. Hunc ad presentem figuram veniamus: z aduertendū est, quod linea, que est ripa omnium predictorū est recta omni rectitudine. Item duo predia paria habent confinia directa, adeo quod linea, diuidens predia directa, cadit in lineam ripe, quod patet, qz ab vtraq̄ parte facit angulum rectum in istius duobus predijs, diuisio est clara, qz protrahitur linea directo per alluuionem vsq̄ ad flumen, vt ostendit linea rubea, z illa linea est directa respectu ripe, z directe coniungitur cum ripa diuidente predia. Videndum est de ripa, que est inter predia Titij, z predia Seij, z inter predia Meuij, in illis est dubium. nam iste nec diuidentes predia, licet sint directe in se, non tamen cadunt directe in illam lineam que est ripa, vt patet, que ab vna parte faciunt angulum acutum, ab alia obtusum. Si igitur per alluuionem ducerem lineam secundum rectitudinem linee, non pervsque ad flumen, sed iungeretur in puncto. a. vt ostenditur nec zale, z sic predium Seij, quod est maioris latitudinis ripam, haberet minus de alluuione, nec protenderetur que ad flumen, dicendum est ergo, quod linee confinium dentes confinia, nullatenus attendende sunt, quoniam cta l. adeo. ff. insula, in fine. ff. de acquirendo rerum dominio citur ꝓ modo latitudinis, que latitudo prope ripam fit. Si ergo fiet diuisio, consideretur linea, que est ripa, z deretur linea, vbi cadit linea diuidens confinia, vbi assumatur vnus punctus indiuisibilis, vt ostendunt lineigre. z ab vtraq̄ parte illius puncti, fiant duo puncti eque distantes. c. z ponatur pes circuli in puncto, z extendatur ad punctum. c. z voluatur versus alluuionem, z postea ponatur in puncto z extendatur ad punctum. b. z simili modo versus alluuionem que due linee reuolute prescindent in puncto. d. deinde ducatur linea recta a puncto. a. vsq̄ ad punctum. d. z protrahatur vsq̄ ad flumen, vt ostendit linea rubea. Dico igitur quod illa recta cadit supra lineam que est ripa, vt probatū est supra in figura, z est recta a puncto. d. vsq̄ ad lineam assumptam quatur vltra protrahitur, recta erit, vt dictum est supra in prima figura, z similis diuisio est inter Seium z Meuiū, vt linee ducte dunt, ꝛc.

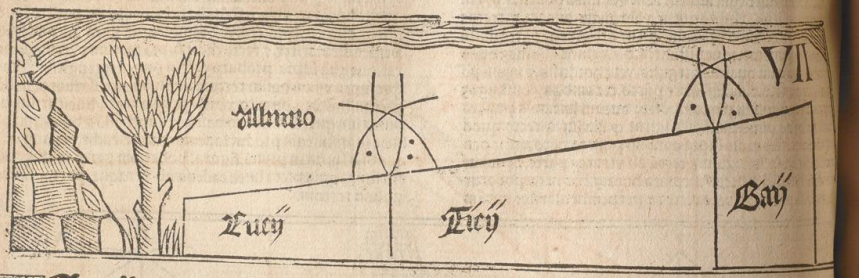

Hec figura habebat lineam ripe vniformem. z cuz tractetur de alluuione diuisionis, omnes rustici protrahunt lineam secundum quod ostendit linea canna ducta secundū rectitudinem linee diuidentis predia. Sed hanc diuisionem rusticorū, non esse bonam apparet, quia linea debet duci recta secundum rectitudinem linee ripe, vt ex precedentibus liquet, z secundum illam non est recta, qđ apparet, quia linea flaua ducta versus caput fluminis, facit angulum obtusum, versus pedem facit angulū acutum, vt angulū facit angulū obtusum, qđ repugnat linee, que debet recta. Fienda est ergo diuisio alluuionis, put ostendit linea rubea ducta ꝯ lineam ripe que ab vtraq̄ parte facit angulum: z sic ipsa recte cadit perpendiculariter, vt ꝯ demonstratum est. Et si dicatur qđ ripe linea non est recta, respondeo, quod recta secundum se, q̄ considerandum est. non autem vadit secundum rectitudinem linee predioꝝ, que est ab alia parte, qđ aduertendum non est, ꝛc.

Ista figura differt a precedentibus: nam precedentes habēt lineam rectam. hec vero .3. duas lineas in vno puncto, que faciunt triangulum obtusum, scz in illo puncto vbi sunt fines inter Lucium, & Titium. Dico igitur, q̄ ad diuidendū alluuionem inter dicta duo predia. .3. duci linea, vt ostēdit linea rubea, ducta vsq̄ ad lineam azuream. Et q̄ linea cadat recte, probatur q̄ factis duobus punctis eque distātibus, & duabus lineis circularibus punctis super eis. vt ostendunt linee crocee ab illo puncto. vbi se intersecat vsq̄ ad punctum datum, vbi linea cadit perpendiculariter, vt demonstratum est. 3. in iij̄. figura: hoc etiā probatur ratione proprietatis, vt dicetur in seq. figura, illud vero q̄ est super lineam azuream. .3. diuidi ac si ripa esset recta: vt illa linea recta azurea ostēdit. nam q̄ iuris est in eo q̄ predio primo adēcitur, idem est in eo quod ipsi addito adēcitur. vt ff. de acquirendo rerum do. l. insula. Sed si ab initio ripa habuisset illam rectitudinem, illo modo fuisset facta diuisio, vt .3. in quinta figura, &c. hoc in sequenti figura rectius & clarius demōstrabitur. &c

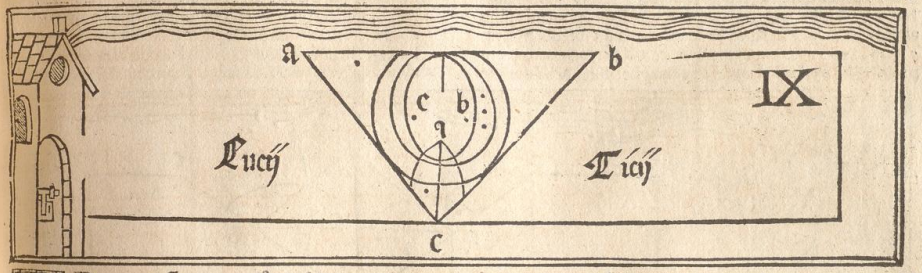

Deuidēriam istius figure premitto, q̄ flumen addit quando q̄ ita q̄ ripe sunt ab vtraq̄ parte eius, sicut facit flumen per alluuionem positum: & tūc illud dimissum debet esse cōmune inter eos q̄ sunt ab vtraq̄ parte propinqui, vt ff. de acquirer. do. l. adeo. §. insula. & §. q̄ si toto. Quādo q̄ illud quod dimittitur, .3. ripam tantum ab vna parte, tunc .3. diuidi inter eos qui ab vna parte predia possident per lineam in directum per insulā transductam vt ff. de acqui. re domi. l. inter eos. & supra dictū est. Et aduertendū quod .l3. iura que loquūtur quādo ripa est ab vtraq̄ parte fluminis, eadem ratio est q̄ si ab vno latere fluminis sunt due ripe inter quas cōtinetur relicta alluuio. Hoc permisso dico q̄ hec figura habeat duas lineas rectas, scz. a.b. & b.c. que faciunt vnum angulum in puncto. b. dico igitur quod alluuio dimissa inter dictas duas lineas, .3. litora ab vtraq̄ parte: ideo .3. diuidi iure propinquitatis. illud vero quod est vltra duas lineas quod apparet ex se, a linea antez diuisa. vsq̄ ad punctum. c. .3. solum ripas ab vna parte: & ideo .3. diuidi per directam. Ducatur ergo linea directa supra punctum. b. quam apparet esse directam ex quarta figura tunc dico quod quic̄quid est supra dictam lineam versus caput fluminis est p̄dō Lucij iure propinquitatis. quod sic probatur, Ponatur punctus. a. in dicta linea rubea. & supra illū fiat circulus rubeus qui punctualiter tangit ripam Titij. dico quod ille circulus equaliter tangit ripam Titij. & Lucij: & sic illa linea est directe in medio deinde infra dictam lineā fiat punctus. b. & super eum voluatur circulus rubeus qui punctualiter tangit ripam Titij, dico quod ille circulus non tangit ripā Lucij: ergo ab illa magis distat. & eodem modo supra dictam lineam rubeam fiat punctus. c. & super eum datur alius circulus rubeus qui punctualiter tangit ripam Titij. dico quod non tangit ripam Titij. ergo ab illa magis distat. & sic concluditur, q̄ diuisio est recte facta. illud vero quod est supra lineam croceam. a. c debet diuidi ac si tota linea esset quedaz ripa recta. quod probatur sic. quod iuris est in eo quod primo predio adēcitur, idem iuris est in eo quo ipsi addito adēcitur. vt ff. de acquirer. do. l. insu. Sed si ab initio ripa habuisset illam rectitudinem, facta fuisset diuisio, vt dictum est supra in quinta figura. ergo, &c.

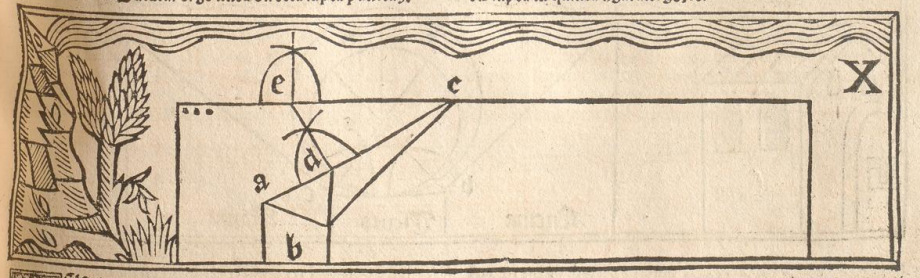

In hac figura sunt due linee recte, scz. a.b. & b.c. que in puncto. b. faciunt angulum. verūtamen linea. a.b. est minor. quam linea. b.c. & in hoc differt a precedenti. Dico igitur ducendā esse lineaz recta a puncto. a. vsq̄ ad punctum. c. vt ostendit linea crocea, & quicquid est infra dictas lineas .p̄cludubio .3. ripas ab vtraq̄ parte. & ideo debet diuidi iure proximitatis. vt patet ex precedēti. & ideo ducatur linea rubea per medium diuidens a puncto. b. vsq̄ ad lineam croceam in puncto. d. Illud vero quod a linea croceo. §. habet, ripam tantum ab vno latere, & per illam rectitudinem quaz ostēdit linea crocea. a. c. & ideo debet diuidi ducendo lineam rectam rubeam a puncto. b. vsq̄ ad lineam azuream. a puncto. c. illud vero, quod est a linea azurea. d. e .3. diuidi ducendo lineam rectam super illam azuream. sicut si ibi esset ripa. & hoc per illam rationem quod additum addito est dividendum sicut additum antiquo predio. vt dictum est in precedentibus. & predicta vera, si proponatur questio sic simpliciter, & per quem modum alluuio accesserit sit incertum. Si vero constaret quod primo alluuio addit certam partem, postea aliam, tunc declarabitur in sequen. figura, &c.

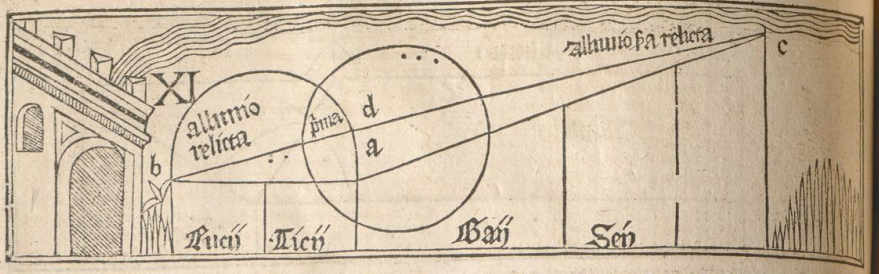

Ista figura facta est ad declarandum illud quod dictum est in precedenti: si enim poneretur simpliciter totam alluuionem esse diuisam, qualiter esset fienda diuisio, apparet ex dictis in tribus preced. figuris. Sed pone flumen primo per alluuionem diuisisse illam partem que continetur infra lineam rubeam ductam supra predium Titij, & Lucij, dico primo q̃ tota illa alluuio esset Lucij & Titij, quorum predijs adheret, & Caius nihil habebit facere ibi. Secunda vero alluuio, diuidetur, ponendo alluuionem primam pro ripa, vt sic inter ipsam & predium Caij, & Seij, ducatur linea per medium secans ex doctrina data in preced. Sed opponitur, quod de alluuione prima debeatur predijs Caij, nam inter predia Lucij, Titij, Caij, & Seij, sunt due nec que faciunt angulum in puncto. d, & sic pars alluuionis habet duo latera, vt ostendit linea crocea. a.b.c. ergo illa debet diuidi iure propinquitatis, vt dictū est. Sed pars illius alluuionis est magis propinqua predio Caij, q̃ patet q̃ super puncto b nec alluuionis prime posito in linea rubea, secatur per lineam croceam, vt in pũcto. d. fiat ergo circulus qui tangit pũctualiter predium Titij, tantum occupabit partem de predio Caij vt ostendit circulus azureus. Respõ. hoc quod alicui accreuerat ratione propinquitatis, habet locum quando illud, de quo acquirendo ageretur neutrius fundo coheret, vt insula quando vni cohereret & alij non semper illi cedit cui cohereret nec attenditur proximitas alterius, vt ff. de acqui. rerum domi. l. insula in pri.

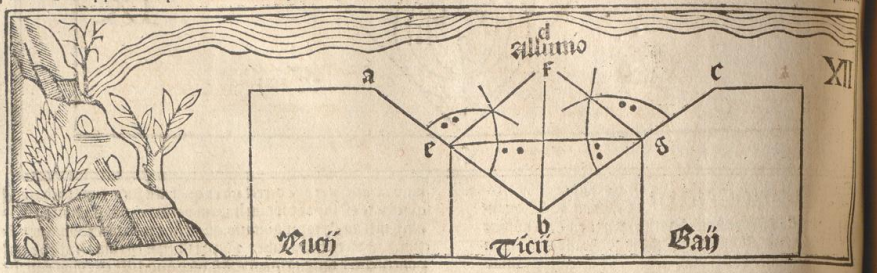

Figura ista facta est, vt ostendatur, q̃ predia quedã possunt esse quibus de alluuione nõ debetur vsq; ad flumen, sed ante interiorizatur, vt si ripa cõtineatur inter duas lineas, scz. a.b. & b.c. faciũt angulum in puncto. b. qui angulus cadit quasi in puncto predij Titij. Primo ergo fiat linea rubea dividens per medium, vt linea. b. vt probatum est ſ. in viij. figura. Ex quo pz. quod quicquid est ad eã lineam ſ. versus caput fluminis, cedit illi ripe. a.b. quicquid est ab illa linea infra versus finem fluminis cedit illi ripe. b.c. & hoc ratione propinquitatis, vt dictum erit, nec predium Titij habet dividere superiori vicino & inferiori, & si bene respicias puctus divisionis predia cadit in lineis rectis secundum se. Debet ergo diuidi ducendo super eam lineam rectam, vt ostensum est ſ. in sexta figura, vt ostendit linea. e.f. & linea. g.f. & sic in puncto. f. portio continens agrum Titij finitur & intermoritur. Si enim transiret vltra, vel si linea torqueretur, nec iret recta vt si volueris lineã circa caput fluminis, vel si transiret vltra. b.d. dares prime ripe plus quã deberes iure primitatis, q̃ figura prohibet, & si poneres primam alluuionem sic simpliciter accreuisse. Sed si poneres primam accreuisse in totum angulum predij Titij vsque ad lineam. e.g. tunc deberet fieri diuisio, vt in sequenti figura.

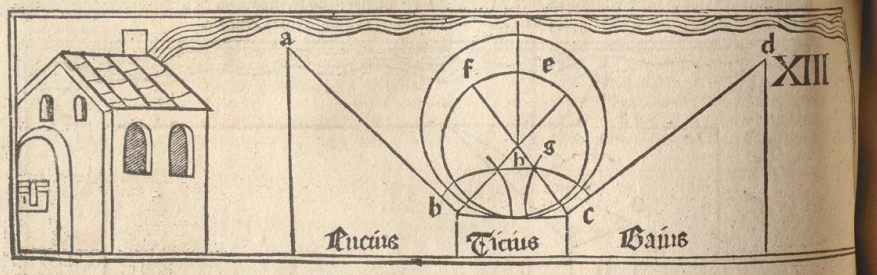

Hec figura differt a preced. nã hic ripa cõtinetur tribus lineis, scz. a.b. & b.c. & c.d & habet duos angulos scz in pũcto. b. & in puncto. c. tota igitur hec alluuio debet diuidi iure propinquitatis, que tota continetur infra plura latera. Primo igitur ducatur linea rubea per medium super angulum. b. & fit linea. b.c. deinde ducatur linea per medium dividens super angulum. e. & erit linea. e.f. que due linee secabunt se in puncto. g. dico ergo quod portio alluuionis pertinens ad agrum Titij in dicto puncto. g. finitur, q̃ si est azurea super puncto. g. vtrinq̃ linea punctualiter tangeret, ergo ille est pũctus in quo vtrinq̃ propiquitas terminatur. Si vero excederes, & velles facere circulum ſ. punctum. c. tunc vni partium accederet, & alia deficeret, quod autem est intra illud triangulum. b. g. c. pertinet ad predium Titij iure propinquitatis, quod patet, q̃ si alicui angulum panditur per centrum vnius circuli, in puncto. b. qui tangat punctualiter ripam Titij, nullam aliam ripam tangit nisi Lucium & Caium, per lineam directo ductam vsque ad finem & hec sufficiant de ripa que habet lineam, vel lineas rectas. Restat videre de ripa que habet lineam circularem.

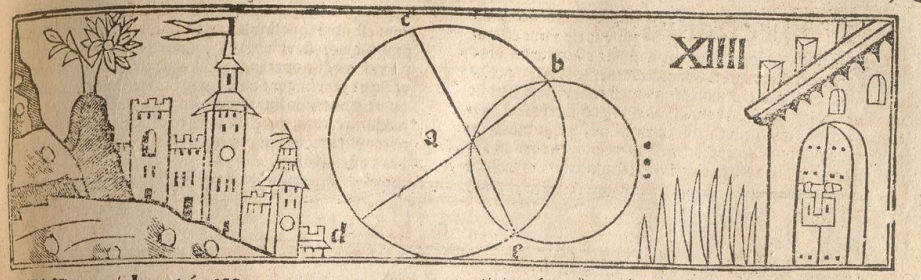

Ad euidentiam eorum que dicenda sunt de figura circulari, sciendum est, quod circulus est figura plana, vna quidem linea contenta que circunferentia nominatur, in cuius medio punctus est a quo omnes linee ad circunferentiam existentes sunt sibi inuicem equales, vt dicit Euclides in prima figura. Nam centrum est in puncto. a. ⁊ omnes. iii. linee inde existentes sunt sibi inuicem equales. ⁊ si plures ducerentur, idem esset. Item apparet, quod omnes linee predictaque circunferentia in centrum faciunt angulum. Item premitto quod totum illud quod est in circulo infra aliquas lineas ductas est magis propinquum illi parti circunferentie, que in punctis duarum linearum terminatur, vt verbi gratia assumas partem circunferentie. b.c. ⁊ duc lineam rectam ad centrum, ⁊ facit triangulum. b. a. c. ⁊ dico quod quicquid est infra illum triangulum est magis propinquum illi parti circunferentie. b.c. quam alicui alii. quod patet ad sensum, ⁊ potest probari. Nam ponatur cētrum in aliqua parte infra dictum triangulum, vt ſ. illum ducatur circulus azureus, qui tangit punctualiter dictam partem. b.c dico quod nullam aliam partem circunferentie tangeret, ergo illi magis propinqua. ⁊ idem dicendum est de eo qui continetur infra illum triāgulum. b.a.d. a infra illum triangulum. a.b.d. ⁊ a.e.d. supra illum triangulum. c.a.e. vt euidenter apparet, ⁊c.

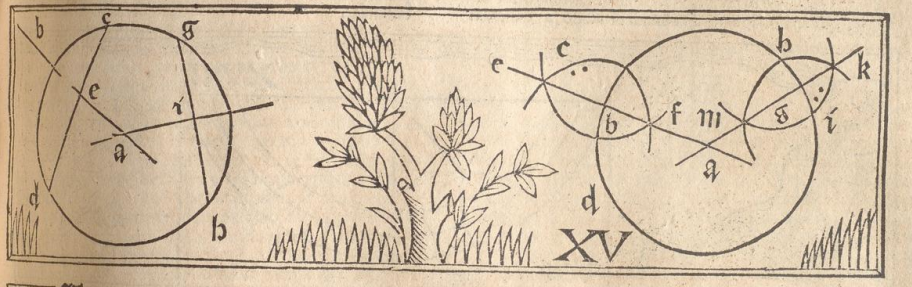

Alia in precedēti dictum est, quod linee sunt ducende a centro ad circunferentiam, ⁊ quandoque ignoratur vbi sit centrum. ⁊ ideo expedit, q̄ ducatur linea a circumferentia versus centrum, vel quod cētrum inueniatur: ideo facta est hec figura, que duos habeat circulos. ⁊ sic hoc fieri docet duobus modis. Primo sic. sit centrum. q̄ opponatur in circumferentia vnus punctus. b. ⁊ ab vtraque parte eiusdem puncti duo alii eque distantes. c.d. deinde ducatur linea recta. c.d. ⁊ istius linea inueniat mediū in puncto. e. deinde ducaſ linea recta. b.c. dico q̄ ō necessitate ista vadit directe supra centrum, scz punctum. a. vt probatur in primi. secundi libri Eucli. hoc etiam patet, quia idem in alia parte circunferentie ponatur punctus. f. ⁊ ab vtraque parte duo puncti eque distantes. g. b. deinde inueniatur medium dicte linee in puncto. i. deinde ducatur linea recta. f. i. dico q̄ ista de necessitate vadit versus centrum. ⁊ si vltra protēdatur linea. b.c. ⁊ linea. f. i. secabunt se in puncto. a. vbi est centrum. Concluditur ergo, quod ibi vbi dicte linee se secant, de necessitate est centrum. hoc etiam fieri alio modo ad idem tenendi docet secundus circulus. Ponitur enim quod sit circuli centrum qui non videtur in puncto. a. ponatur in circūferentia punctus. b. ⁊ ab vtraque parte eiusdem puncti duo alii eque distantes. c.d. deinde ponatur pes circuli in puncto. c. ⁊ extendatur vsque ad punctum. d. ⁊ voluatur supra, ⁊ infra circulum, eodem modo ponatur pes circuli in puncto. d. ⁊ extendatur vsque ad punctum. c. ⁊ fiant ille due linee circulares ducte se secabunt extra circulum in puncto. c. ⁊ ita in puncto. f ducatur igitur linea. c.f. dico quod illa de necessitate vadit versus centrum. ⁊ eodem modo si in alia parte circuli idem fiat, vt ponatur in circumferentia punctus. g. ⁊ ab vtraque parte duo puncti eque distantes. b.i. deinde voluatur centrum supra. b. ⁊ supra. i. vt in precedenti dictum est. ⁊ sic dicte linee se secabunt in puncto. k. ⁊ in puncto. m. ducatur ergo linea. k.m. recta, tunc illa ducit ad centrum, ⁊ sic in illo puncto vbi secabunt se linea. e.f. ⁊ linea. k.m. ibi erit centrum. His premissis ad euidentiam dico, quod ripa prediorum que habet lineam circularem quandoque habet se vt continens, quia infra circulum diuisa est alluuio, quandoque habet se, vt contentum, quia alluuio continet circularem ripam: si primo modo, tunc aut ripa continens lineam circularem, continet minus semicirculo, totum autem circulum continere non potest, quia sic flumen non haberet exitus, ⁊ hec in figuris prorimis declarabuntur, ⁊c.

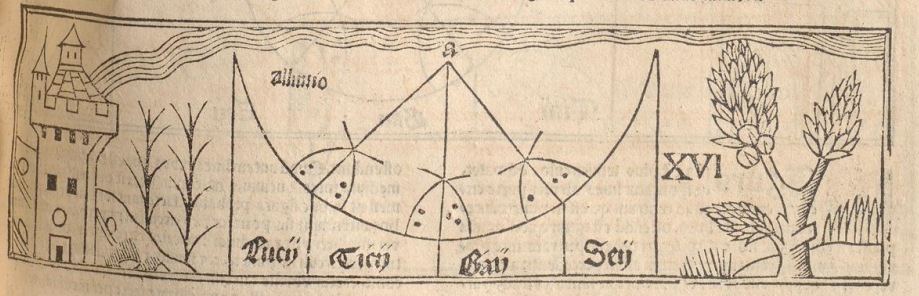

Si hec figura inspiciatur tota, continetur vna ripa que est minus circulo, ⁊ ab ipsa ripa alluuio est contenta, ⁊ omne contentum est minus continente, vnde de alluuione non potest dari tantum, quantum est ripa. Item licet sit vna linea, tamen quia est rotunda, habet duo latera se respicientia, ideo id quod continetur intra ipsam, debet diuidi iure propinquitatis vt in precedentibus demonstratum est: in quolibet ergo puncto vbi fines predij terminantur, vt inducat lineam que respiciat centrum, secundum figuram, quo facto centrum est illud, quod infra duas lineas continetur ⁊ illi parti propinquior est, vt supra probatum est in xiij. figura, ⁊ quia triplex est modus operandi, adducenda est linea versus centrum, vt supra proxi. figura dixi. Ideo hic in tribus ripis triplicitur opertis, ducendo lineam rubeam vsque ad flumen, ⁊ ad hoc, vt reddaris certus, quod ille linee respiciunt recte centrum, reperietur vltra flumen in puncto. a. vt linee crocee ducte versus rubeas ostendunt, ⁊c.

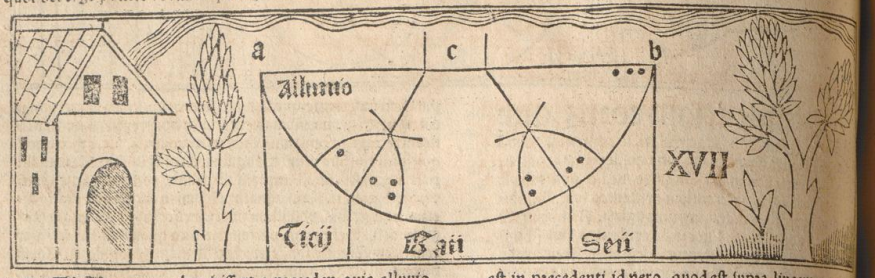

Figura hec differt a preceden. quia alluuio non excessit continentiam ripe rotunde, hic vero excessit, vnde illud quod continetur infra ipsam ripam, debet diuidi eo modo, quo dictum est in precedenti. id vero, quod est supra lineam azuream ductam a puncto. a. vsque ad punctum. b. diuidam, ac sibi fuerit ripa recta, vt linee recte ostendunt, ⁊ in preceden. pluries est probatum, ⁊c.

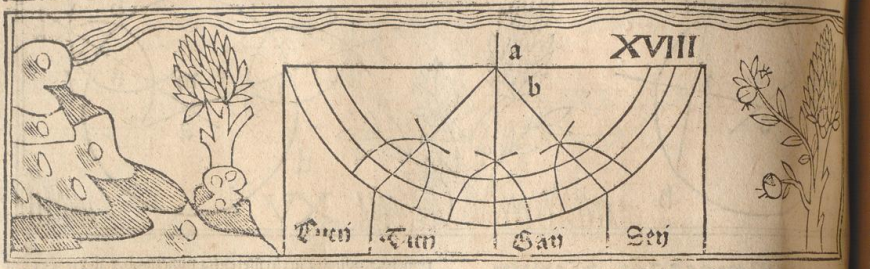

Figura ista cõtinet semicirculum, quod apparet, qꝛ linea recta transiens. s. diametrum applicat extremitates suas ad vtranq; partem circunferentie, vt pꝫ ex linea azurea supra centrum a. ⁊ diffinitur sic. Semicirculus est figura plana diametro circuli, ⁊ mediate circũferentie cõtenta, vt habet in j. Eucludis. In hac igitur figura dico, qđ omnia predia media, que cõtinentur infra ipsum semicirculũ habebũt de alluuione pro rata vsq; ad cẽtrũ, supra illud nil possunt habere. ratio, qꝛ in illo cẽtro portio eorũ terminatur in puncto, qui pũctus est illius latitudinis. Nã punctus est cuius pars non est. Sed supra illũ punctũ linea quedã directa, vt ostẽdit linea azurea debet supra illũ pũctum fieri diuisio pro modo latitudinis cuiusq; predij, vt dicit tex. in l. inter eos. ff. de acquir. re. do. Sed latitudo illa est s. illum punctũ qui pertinebat ad predia media scilicet Titij, ⁊ Caij, vt dictũ est ergo, ⁊c. Quicquid igitur est s. illud centrum, pertinet ad predia que sunt in extremitatibus. s. ad predia Lucij, ⁊ Seij, ⁊ ducetur in eos linea per pendiculariter directa supra illud centrum, vt ostenditur super lineam rubeam, ⁊ predicta si sic simpliciter ponatur lineam ripe esse circularem, ⁊ alluuionem sic simpliciter accreuisse: imaginandum est enim, qđ sic circulariter accreuerit, vt ostendunt due linee crocee, ⁊ sic circulariter ducte supra idem centrum, que due linee sunt posite extra eam, ⁊ eodem modo intelligo accreuisse vsque ad centrum. Sin autem ponere quid in vna parte alluuio appulerit postea in alia, tunc quater esset fienda diuisio, patet ex predictis in decima figura.

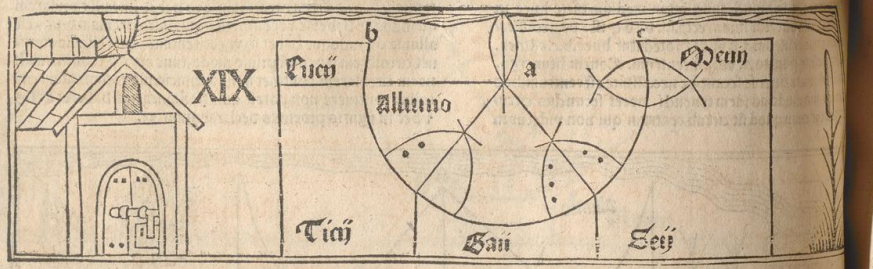

Figura ista est plus semicirculo, qđ patet, qꝛ si ducatur linea ab vna parte circunferentie ad aliud centrum, qđ est in puncto. a. remaneret in illa linea. dicendũ est igitur quod omnia predia media, scꝫ Titij, ⁊ Caij, secari debent pro rata iure proximitatis vsq; ad centrum vt dictum est in precedenti: a centro vero supra debent esse eorũ prediorum, que sunt ab vtraq; parte extremitatis, scꝫ ad predia Lucij, ⁊ Meuij, vt linee rubee ducte ostendunt. Quod autem linea rubea, que est s. centrũ, vadat per medium inter Lucium, ⁊ Meuium, potest de facili inuenire, tamen vt in hac figura probatur, facte sunt ibi linee crocee, quod hoc ostendunt sic, ponatur pes circuli in puncto. b. ⁊ extendatur verisimiliter vltra medium ⁊ ducatur circulariter, deinde ponatur pes circuli in puncto. c. ⁊ similiter extendatur, ⁊ ducatur, consideretur vbi ille due linee se prescindent, ⁊ ab alijs punctis ducatur linea recta illa de necessitate secat per medium, ⁊c.

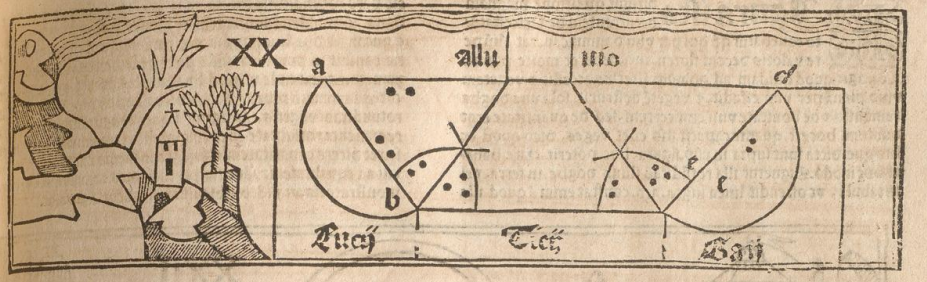

Hec figura differt ab omnibus precedentibus, nam in illis aliqne cõtinent vna linea recta, aliqne plurib⁹ lineis rectis, aliquelinea vna circulari. Ista vero continetur tribus lineis quarum due sunt circulares: vt a b, que est prima. c. d. & est vltima, alia media. b. c. dico ergo, qõ primo vna linea recta crocea. a. b. totũ infra illam lineam & ante quam ripam contentũ, est predũ Lucij, & de illo ad Titiũ nil pertinet, nec iure propinquitatis, nec iure adherentiũ, vt patet ad sensum, & eodem modo ducatur alia linea crocea recta. c. d. & illud totum pertinebit ad Latum. ad Titium vero nihil eadem ratione. quo facto remaneret figura tribus lineis rectis contenta, et sic qualiter diuisio debeat fieri, apparet ex hỹ. figura supra posita. et hoc ostendant linee ducte rubee. Illud etiam notandũ est vniuersaliter qõ concauitates que sunt in ripa vnius predũ, si sunt ita irregulares, qõ in predictas figuras non cadant, debent reduci ad regularitatem & rectitudinem, vt hac figura factũ est, nã portus qui sunt in insulis, ipsius esse insule dicũtur: vt ff. de publican. l. Cesar. portus aũt est quidam locus conclusus, seu quedam concauitas q̃ est in ripa: vt ff. de verb. signi. l. portus appellatus. ita concauitates q̃ sunt in ripa predũ debẽt esse ipsius predũ. Hec de figuris irregularib⁹ dicta sint vt si quando reperiãtur ad regularitatẽ reducantur, que figure irregulares sunt infinite, nec de eis potest dari doctrina, nisi reducantur ad figuras regulares. Preterea quedam dicta sunt de linea recta que declarant questionem occurrentem de facto inter dominos molendinorũ superiorũ & dominos molendinorũ inferiorũ. erat nanq̃ pactũ qõ clausura molendini superioris, non posset eleuari altius, nisi ad certũ clauũ minusum in quadam colũna existente ab vna parte fluminis. versus litꝰ ipsius fluminis, accidit vero quod ab alia parte fluminis nulla colũna reperiebatur nec̃ aliquis clauus, nisi solũ ab illa parte de qua actum fuit inter dominos molendinorum. Querebatur quantum ab alia parte fluminis, de qua nihil actum erat, an dñs inferioris molendini posset, vel deberet altius eleuare clausuram, dubiũ erat: qr cũ tantũ vnus punctus detur, a quo linea debet duci, scilicet ille clauus qui est in colũna solũ ab vna parte fluminis, ab alia vero parte fluminis non sit punctus, videt q̃ ab alia parte fluminis vbi colũna non fuit imissa nec̃ clauus posset altius eleuare clausuram, dominus molendini inferioris, & aquam ducere in quacunq̃ parte vult, patet cũ ab alia parte non sit positũ aliqd, qõ declaret, quantũ flumen ducatur in altum vel clausura non poterat dari ibi alia qua comparatio, arg. l. in testamento quidam scripserat. ff. de cond. & demon. Sed respondet qõ illa verba que dicũt q̃ clausura non possit eleuari altius illo clauo, debet intelligi de tota clausura, ar. ff. de serv. vrbano. pred. l. si seruitus imposita. & sic debet intelligi prout ille clauus respicit totam longitudinem & latitudinem clausure per directũ linea transducta. arg. C. de edi. priui. l. j. & d. l. inter eos. de acquiren. rer. domi. Qualiter autem linea directa transducatur, apparebit. si ex illo clauo extẽdatur chordula versus aliam partem ripe, deinde super illam chordulam plũbum, seu perpendiculũ ponatur. & si quidem chordula plũbi illa chorda clauo ducta facit angulos omnes rectos ad modũ recte crucis linea est recte ducta. Si vero anguli essent alij acuti & aliqui obtusi. tũc linea aut esset nimis erecta, vel nimis depressa: vt patet ex bis, que dicta sunt ẽ. in secũda figura. Item faciunt predicta in arg. ad aliud, quod sepe occurrit de facto maxime in instrumentis diuisionũ, vt sepe apponitur, q̃ vnus habeat ja tali loco ad talem prout trahit per directũ. de quorũ verborũ significatione quando q̃ vidi, dubitari. Dico igitur, quod quandoq̃ in instrumento apponitur totus locus per quẽ debet duci extensio latitudinis, quandoque ponuntur extremitates limitate, quandoq̃ ponit vna extremitas limitata, alia vero obscura. Primi casus exemplũ, dicit instrumentũ. qõ quicquid est a tali via, vel a tali flumine circa secundũ quod protrahitur per directũ sit primi. quod vero est vltra. sit secũdi. & hoc
a quod dixi per directũ [a] debet intelligi prout via. vel flumẽ vadit. & licet non vadat recte, tamen rectum appellatur secundum quod cursus est directus: vt ff. de excusatio. uto. l. non solum. §. annus aũt. ibi, viam rectam dirigendo. &c. Secundi casus exemplum. si dicatur a tali termino, vsque ad talem prout trahit per directum sit talis. tunc verum est quod rectitudo est ab vno puncto ad alium extẽsio. vt dictum est in prima figura. Tertij casus exemplum. quod talis primus habeat a tali termino prout trahit per directum. nam licet terminus ipse sit rectus, & punctualis vt partes declarant, tamen ad nullas partes duci potest linea recta. nisi secundum quod terminus est altus. vel prolixus. latus. vel strictus. acutus vel planatus. rotundus in modum columne vel quadratus. Et ad hoc dico quod lapides qui ponuntur pro termino consueuerunt poni taliter quod in certam partem videntur respicere. vt si lapis est longus: non enim debet respicere a lateribus. sed per directum a parte ante acuta. Et ita vidi rusticos antiquos dicentes, quibus est standum in istis. vt ff. de leg. iij. l. si chorus. iuncto c. quia indicante. extra de prescri. Et qualitate ergo termini hoc perpenditur. vel si qualitas termini hoc nõ induceret, tunc esset aduertendus quod si terminus ille esset prope aliquam sepem vel limites, qõ ab illis limitibus ducatur linea recta. hoc est quod angulum rectum dimittat in ripa. quod qualiter fiat, in superioribus clare declaratum est. Consulo isti qõ qui talia instrumenta cõponunt. curent clarius exponere. & hec de linea recta. Ea vero. que dicta sunt de linea totunda. faciunt argumentum. imo determinant questionem no. de facto emergentem. prout in sequenti figura declarabitur. &c.

ADDITIO.

a Th. D. Per directum. Vide Felyn. in capi. olim. de excepti. vbi plene.

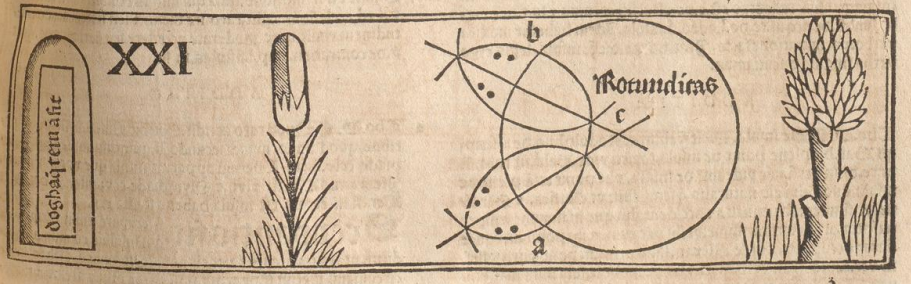

FIgura ista dirimit questionē magnam occurrentem de facto: statuto cauebatur qō qui per vim d amnificauerat aliū de re valoris decem florē. iuri, deberet morte puniri. Contigit, quod quidam ad domum alterius accessit, ꝛ vegetem vino plenā per vim effudit, ꝛ vegetē destruxit, sola vna dogha remansit; ꝛ de bonitate vini erat certum, sed de quantitate erat dubium, hoc est, quante capacitatis esset veges, dico quod ex his que dicta sunt supra in viij. figura, hoc poterit clare haberi hoc modo. Signetur illa rotūditas illius doghe in terra, vel in tabula, vt ostendit linea nigra. a. b. constat enim, quod illa est pars rotunditatis totius vegetis, super illam partem figna ad diuidendum centrum: vt in illa viij. figura dictum est, ꝛ ducantur due linee, que se prescindant, quod est centrum plo ne constat in punct. c. deinde pone pedem circuli immobilem in puncto. c. ꝛ extende vsq; ad lineam. a. b. ꝛ perficias circulum, v ostēdit circulus rubeus datus, dico quod de necessitate illa ex rotunditas vegetis. Sic igitur habes longitudinem et dogh sciret dicere capacitatem, ꝛ si veges in medio esset largior de cili ad equalitatem reducitur per mensores communis, vel de monstratoris, vt videbis breuius in sequenti figura. ꝛc.

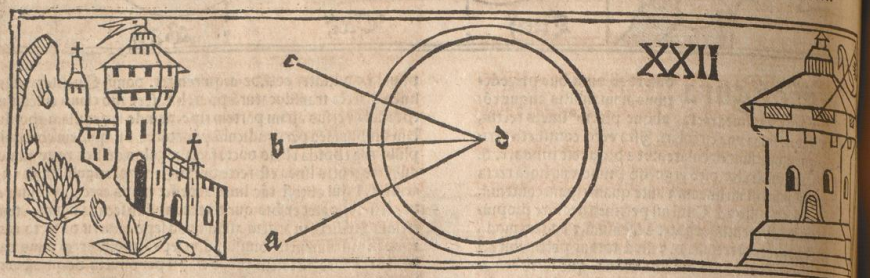

ISta figura facta est ad demonstrandū idem, quod precedens, sed breuius. Constat enim, quod dogha vegetis habet duas lineas circulares, scilicet interiorem. ꝛ exteriorem ꝛ interior est minor. ꝛ quelibet respicit vnū centrum. Item dogha vegetis habet duas lineas rectas, scilicet ab extremitate exterioris vsq; ad extremitatem interiorem. Sed duo puncti exteriores illarum linearum magis distant ab inuicem, quam duo interiores. ꝛ ideo si dicte due linee protrahantur, necessariū est iungi, vt dictū est in prima figura, sic ergo grossities vnius doghe, vel duarum, satis patet, vt ostendunt linee. a. b. c. ab exteriori circulo, vsq; ad interiorem, deinde ducantur linee doghe recte ab vtraq; parte, ꝛ iungant se in puncto. b. d. ipsum enim. d. est centrum circuli interioris. ꝛ exterioris: voluas ergo circulariter, et habebis grossitiem vegetis, ꝛc.

Tractatus De insula, do. Bar.

POst tractatum de Alluuione, superest vt de insula [a] videamus, de qua sic ait lex, Insula que in mari nascitur quod raro accidit, occupantis fit, quando nullius esse creditur. ꝛ in flumine nata, quod frequenter accidit, si quidem mediam partem fluminis tenet, communis fit eorū, qui ab vtraq; parte fluminis prope ripā predia possidēt, pro modo latitudinis cuiusq; predij que latitudo prope ripam fit, quod si alteri parti proximior sit, eorum est tantum qui ab vna parte ripam possidēt predia, quod si vno latere prorupit flumen ꝛ alia parte nouus riuus fluere ceperit deinde nouus iste riuus in veterem se conuertit, ager, qui a duobus riuis comprehensus in formam insule redactus est, eius est, scilicet cuius ꝛ fuit. hec verba sunt ff. de acq. re. do. l. adeo. §. insula. Idem habetur modica verborum mutatione facta, Instit. de re. di. §. insula. legis ergo verba singula discutiamus.

ADDITIO.

a Tho. B. De insula. Dicit Feli. in c. Rodulphus. de rescrip. qō Bar. bic plene ponit de insula, tamen vide Bald. in rubr. ff. de re. di. in versi. nūc videam de insula, vbi ponit etiā plene de insula, quod alia est naturalis q̄ semp fuit; vt Corsica, ꝛ Sardinea, ꝛ similes: alia casualis ꝛ accidentalis que in flumine semper nascitur, at in mari rarissime: vt ibi per eum. ꝛ ibi ponit, an concedatur occupanti, ꝛ vide Alex. an. l. j. in princ. ff. de acquir. possess. in ver. capiō gl. in verb. mari. ꝛ ibi ponit de insula nata in flumine, ꝛ Bar. Ceron. in suo tract. de seruit. rustic. predio. in rubr. de itin. An autem ciuitas Venetiarum dicatur insula, dicq; quia non habet spheram terre, sed est fundata in alueo ma ꝛ nullus alueus appellatur insula, vt patet insti. de re. di. §. per alluuionem, ꝛ ita in specie consuluit Bal. in consi. cccxx in iij. vol. incip. quidam euenerunt, ꝛ vide in consi. sequen. ꝛ sequitur Jas. in l. si insulam. ff. de verbo. obliga. scripsi plene in mo trac. de Venete vrbis libertate, ꝛ eiusdem Imperij dignita ꝛ priuilegiis, ꝛ in priuilegio xxxviij. in responsione. §. arg. qui no dedi Serenissimo principi do. Andree Gritti, ꝛ excellen. fi. r. a quibus Alex. filius mens dono habuit officium notariatus, supra consulum in vita sua.

Singulorum verborum d. §. insula. discussio.

INsula. Est locus circūdatus aquis qui cum desinit circūdari, desinit esse insula, vt ff. de acqui. re. do. l. insula. Vel aliter: insula dicitur domus in mari, que est quasi insula. Dicitur insula quasi in salo, id est, in salso posita, secundum Isidorum, ita no tat gl. in verb. insulam. ff. de verb. obli. l. si insula, cum simil.

QUe in mari. Mare est collectio aquarū multarū salsarum. Proprie enim mare ab maritudine dicit, ꝛ oportet quod cum magno continetur alias enim licet mare appellatur, mare non est, sed magis stagnum, vel lacus, vt dicimus de mari Galilee, qō in sacra scriptura mare appellat, tamen stagnū siue lacus est. ꝛ tūc iuris priuati publici vt flumen est: vt prece. lib. dictū est. §. in verbo flumē.

NAscitur. Nasci dicitur cum primo dicitur apparere

a QUod raro accidit. [a] Raro accidit quod semel, vel bis extitisse memoria est, qō vero plus euenit frequēter, accidere dicimus: vt ff. de legib. l. nā ad ea. ꝛ seq. ꝛ hoc in his que fiunt, consuetum ordinem in natura non habent, alias enim omnia nus euenit quam sit consuetum ordine nature, raro euenire dicimus: si plus ordine consueto tūc frequēter. Raro enim pluit dicimus isto anno, si secundum consuetudinem non pluit; frequenter, si plus cōsuetudine. Facit supra de edil. edict. qui ba Simile est in moribus: quia qui minus consueto more ad forum vel ad ecclesiam vadit, raro ire dicitur: sed si secundum consuetudinem vadit, tunc moderate accedere, seu fieri dicimus. ꝛ ff. de contraben. emp. l. fistulas. in fi.

ADDITIO.

a Tho. B. Quod raro accidit. Scribit Euseb. in lib. de temporibus, quod anno mundi secundo 5. quintum millesimū Chri piade cxlv. iuxta Theram apparuit insula que vocatur Hiera Item anno Christi xlvij. ꝛ Olympiade ccvj. inter Theram Therasiam exorta est insula habens stadia xxx.

OCcupantis fit. Occupare enim dicimus qui insulam eo animo ingre ditur, vt totam occupet nec est necesse, vt omnes glebas insule circumambulet: vt ff. de acqui. poss. l. ij. in prin. ꝛ sit eius iuris do minium, per rationem que sequitur, ꝛc.

Jurisdictionem

1 ✠ Jurisdictionem habens in territorio mari cohærenti, habet etiam iurisdictionem in mari vsque ad centum milliaria.

Insula in mari nata dicitur illius prouincie vel iurisdictionis cui magis est propinqua.

2 Insula in mari alto posita, propinqua alteri insule dicitur eius iurisdictionis & prouincie cuius est illa insula.

Insula Sardinie dicitur, Italie.

3 Insula nata in mari alto & non propinqua alicui loco vel insule erit occupantis quo ad dominium & iurisdictionem Imperatoris de iure ciuili, de iure gentium occupantis etiam quo ad iurisdictionem.

4 Insula vel locus occupanti concessus si a pluribus occupatur omnes totam, dicuntur occupasse.

5 Plures si concurrunt in vnum ad occupandum locum et quilibet per se vult occupare cuius erit locus.

6 Locus non dicitur occupatus ex aliqua caualcata leu curreria super loco facta.

7 Concesso iure occupandi alicui si negligat occupare, amittit ius suum.

8 Concesso territorio, specialiter per superiorem, quando concessio valeat.

9 Territorium an videatur occupatum ab eo qui in eo cum exercitu stat vt statim suum fiat.

10 Gentes existentes in loco occupato, quibus legibus regentur.

11 Occupans locum ob delictum habitantium potest illorum bona auferre & alteri dare.

Nullius enim esse creditur. Ex quo sequit ergo occupatis fit naturali ratione: vt ff. de acq. rer. do. l. iam princ. Licet autem nullius sit iure dominij, tamen quo ad iurisdictionem alicuius sit vt maleficia que ibi committuntur, possit punire, & gentes que ad illum locum inhabitandum accederent, possit ius dicere, dubitari potest. Id quod videndum est an qui habet iurisdictionem in territorio cohærenti mari habeat in ipso mari & quod vsque ad q spatium. Et videtur quod non, quia mare est commune omnibus. In contrarium est veritas, imo sicut preses prouincie debet purgare prouinciam malis hominibus per terram: vt ff. de offic. præsi. l. congruit. ita etiam per aquam: vt ff. de class. l. ypic. libr. xj. Et hoc apparet quod etiam a in mari ✠ habet iurisdictionem, & in insulis que sunt in dicto mari multo magis. Insule enim ille, que a prouincia modico spatio distant: illius prouincie esse dicimus: vt sunt insule Italie & ff. de verbor. signifi. l. notionem. §. i. Modico autem spatio distare puto, quando distant per centum miliaria, vicinus enim locus dicitur. ff. de dom. infect. l. quarta. §. si tam vicinum, cui congruit extra de rescrip. c. nonnulli, vbi dicitur quod intra duas dietas non dicitur locus remotus. Constat autem quod centum miliaria per mare b minus est duabus dietis. Cum igitur sit alterius quo ad iurisdictionem, non potest esse occupantis. Sed ✠ si insula esset in mari alto, vt a qualibet regione distans, tunc videndum esset an posset dici propinqua alteri insule vt dicantur nobis vicine vel propinque: vt ff. de acquir. rer. do. l. pe. §. ✠ anulus respon. & eo. tit. l. insula, & notan. fi. per Alzo. in summa Institut. de rer. diui. Et ideo insula Sardinie, Italie dicitur, licet ab Italia magno spatio distet. sed est propinqua insule Corsice, que ab Italia modicum distat. Secundū alios autem ✠ si nec alicui rei c Quia nec insule alterius vicina est, tunc non possumus dicere quod aliquis in ea habeat iurisdictionem nisi superator, qui omnium dominus est. l. de precatio. ad l. Rhod. de iact. Dico igitur quod talis insula occupanti conceditur quo ad dominium. Sed si quo ad iurisdictionem ibi duo magistratus, vel rectore se geret alio principis iussu inciderent in legem Iulia maiestatis: ut ff. ad legem Iul. maie. l. iij. in fin. & hoc secundum iura ciuilia, secundū vero iura gentiū gens que dictā insulā occupauerit faceret sibi Regem: vt ff. de iusti. & iure. l. ex hoc iure. & ille eos in ea regia regeret: vt ff. de origi. iur. l. ✠. circa prin. hoc obseruandum esset inter eas gentes d que nec iure Romano nec aliquo iure ciuili vtuntur. ¶ Sed quero ✠ quid de insulis, & locis aliis que ab aliquibus gentibus habentur, & detinentur, tamen concedantur occupanti vt contingit aliquando: vt C. de hered. in authen. si vero dominus temporalis, & de sta. contra liber. ec. ✠. si vero dominus temporalis. Contingit etiam quandoq; ex speciali concessione ✠ Pape, vel ✠ Principis, vel alterius iurisdictionem habentis. ✠ Respond. circa hoc multa videnda sunt. ✠ Primo scindum est. q. si vna terra a pluribus occupatur, non pōt dici quod quilibet per se occupauerit partem, sed omnes totam. si nullet ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. in fin. & de sui. l. vulgaris. ✠ Secundo, oportet quod omnes in vnum occurrant, vt vnus Rex, vel haro, vel vnus populus, vel plures simul ad vnum finē conueniant. Quid ergo si plures in vnū conueniunt, & quilibet vult occupare per se, quis dicatur occupare? ✠ Respon. quandoq; tractat de occupatione iuris que fit ratione iuris primarij, & ad primariam vtilitatem, & istā materiam posui in l. si pluribus. de lega. primo. Quandoque tractatur de iure occupandi ad primariam vtilitatem ratione publici iuris, hoc est quod omnibus competit, vt in occupatione eorum que in nullius bonis sunt, de quo dixi in l. quo minus. ff. de fun. Sed quando tract. tur de iure occupandi ad vindictam publicam, & sic principaliter permittitur propter publicam vtilitatem, licet cedit ad primariam vtilitatem occupantis, & iste est materia, in qua leges dicunt quod ante lit. nō cōtesta. si plures venūt cōdemnandi, iudicis est electio, vt preferat idoneiorem. ff. de accu. l. si pl. res. de popu. act. l. j. que leges propte facint. Nam popularis actio fit ad publicam vtilitatē principaliter, sed illud quod exigitur, fit actoris, l. si cui ex empto. ff. de verborum significatio. sicut dicitur illud quod occupatur, est occupantis ante lit. contest. post lit. vero contestationem admittunt, d. l. si cui. nunc in proposito. sicut in bello ciuili quod fit in iudicio illud quod fit ante li. conte. dicitur preparatorium, per lit. contest. incipiunt tractari merita cause: vt C. de lit. conte. l. vnica. de procur. l. nullum. in bello nauali omnia preparatoria sunt ante bellum inchoatum. ✠ Postquam vero quis cum exercitu iuerit per illum cuius terram, quis vult occupare, dicitur res inchoata. Si ergo plures domini vel populi prepararent se ad idem potest superior eligere vnum quem putauerit idoneiorem. Iste enim preparatorij non faciunt desinere rem esse integrā: vt l. si pe. uni. in prin. ff. de condictio. ob cau. licet sit argumen. contra ff. de pollicitat. sub. l. primo. §. cepisse. vbi dicitur, quod propter preparatoria desinit res esse integra, sed alius est casus ibi. Sed postquam vnus cum exercitu suo iuerit ad occupandum, alius de iure non potest ire, ius enim acquirendi illā terram tam est acquisitum illi eunti, vt l. littus. de verborum significatio. Sed ✠ quid si non iuerit aliquis dominus cum exercitu, sed aliquam caualcatam, seu currentiam fecit fieri super illam terram, an ex hoc videatur ius preoccupatum? Respon. non: sicut enim terram per dationem libelli, vel per responsionem ad vnam positionem, vbi de negotio tractatur aliquid principiari dicitur neque res dicitur cepta vt extra de lit. cōtest. c. i. ita per vnam caualcatam vel currentiam nō dicitur res cepta, & preoccupata facta, sed cum iuerit cū exercitu quo poterat terram acquirere, secundum rei exigentiam, quod optime probatur ff. de verbo. obligatio. l. continuus. §. autem insulam. potest ergo superior re integra concedere vni illud ius occupandi & hoc pluries factum est a ✠ Papa. ✠ Sed quid si ille, cui cōceditur, negligit occupare, an ab illo iure cadat? Respon. sic, si sine iusta causa differat idem si iuit in exercitu & eum potest facere, si sine iusta causa recessit illud amittit, vt ff. de domo infecto. l. si finita. §. illud queritur. & §. si quis metu. Et predicta vera, quando concedit ius occupandi. ✠ Sed quid si superior concedit specialiter ipsum territorium? Respondeo. si quidem loquatur de concessione facta ab eo qui legibus non est subiunctus, tunc si voluit, potuit, & de eius potestate disputandum non est. Quid autem voluerit, ex modo cōcedendi apparet. Si vero concedens erat subiunctus legibus, & tunc si quidem concedentis fuerint, possunt concedi, sicut multa, & infinita regna fuerunt concessa que iuerunt populi ✠ Romani & multe terre que fuerunt a Christianis regibus detente, & postea occupate tunc ille possunt concedi. Nā adhuc concedens habet ius primi legij, vt l. id quod. & l. ab omnibus. §. primo. de leg. primo. Si vero nunquam fuerunt cōcedentis, sed semper fuerūt hostium, non possunt concedi vt ff. de verborum obligationibus. l. liber homo. & vide quod ibi dixi. Sed ✠ an illud territorium in quo cum exercitu stat, videatur occupasse vt statim suum fiat? Respon. aut cepit aliqua loca que possunt retineri, etiam si totum territorium non capiatur forte, vel aliqua castra, vel fortilicia, vel aliquam regionem intra montes vel intra flumina & tunc illud suum efficitur. si vero non possit illud retinere, nisi locum principalem capiat tunc ille locus, in quo est cum exercitu, non efficitur suus: quia ille sustinendo, vel preliando adhuc liberari potest, vnde non dicitur ille locus occupatus, argumen. ff. de acquiren. rerum dominio. l. in laqueum

10 Sed quero. ✠ an ille gentes e que sunt in illis locis, que occupantur, quibus legibus regentur, an legibus nouis illius Regis vel populi qui occupauerūt eos an vero legibus eorum antiquis? Guliel. Cug. hoc tangit ff. de pign. actione l. si communerit. §. primo. & arguit, quod debent regi secundum leges q̄ sunt in regno occupantis, quia videtur auctum regnum, sicut dicimus in eo quod accrescit per alluuionem, quod efficitur eiusdem iuris, cuius erat predium, cui adjicitur vt dictum est supra in princip. lib. super verbo nostro. Nam hoc ff. de admin. tuto. l. quoties. §. fin. In contrarium videtur, quod non debeant conseruari statuta regni, nisi appareat expresse quod Rex accepit

e Gentes que sunt in illis locis, que occupantur, quibus legibus regentur.

eo animo,vt sibi vniret,& vnum regnum esset:quia talis acquisitio debet intelligi sine preiudicio iuris aliorum:vt ff. ne quid in loco publico.l.ū.§.merito.& §.si quis a principe.& pro hoc C.de officio preto.Vltri.in l.in nomine domini.§.fin.argum.C.de coll. fun.pa.l.penult.lib.xi,& sic concluditur quod regentur suo iure, non iure regni.argu.ff.de lega.iij l.predijs.§.Titio.& de fun.instru.l. Bene.§. Tyranne. Illud enim territorium intelligitur venire cum suis iuribus.de pignor.actio.l.aliena res.de serui. rust. predio.l.via cōstituī.§.si fundus. Ista sunt verba eius. Mihi videtur dicendum, si quidem non constat de mente occupantis, standum est iuribus antiquis illius loci,quatenus honesta sunt, per ea que dicta sunt per Buliel. Si vero ille, qui occupauerit. expresse vult illa iura,vel consuetudinem mutare,an possit? Dico,aut ille locus fuit submissus occupationi propter delictū domini, qui tunc illum locum tenebat, & tunc occupans acquirit oīa ius illius domini,& sicut ille dominus primus poterat mutare leges,ita & occupans.Aut propter delictum subditorū,& non domini,& tunc occupans poterit acquirere ius subditorū,& sicut subditi poterant mutare, ita ipse occupans poterit. Aut propter delictum commune,& succedit occupans in ius vtriusque.Alteri autem qui in hoc non deliquit, nullum preiudicium facit: vt expresse predicta probantur in dicta authentica Friderich.si vero dominus temporalis.C.de beret.Ex predictis autem † apparet quod talis occupans bona eorum qui ibi habitant,possit auferre,& alteri dare,quod verum est,quia poterit,si ex eorum delicto talis occupatio facta fuit, alias secus. Et predicta in occupatoribus,q sunt inferiores a principe. Princeps enim solutus est legibus,& omnia potest.

ADITIONES.

a Tho.D.C Quod etiam in mari.Vide Barto.in l.Cesar.ff. de publican.& ibi Alexan.de Imo.in additio.& vide Feli.in c.Rodulphus.de rescrip.

b C Per mare.Not.qō dicit Bart.hic.quod quinquaginta miliaria per mare sunt minus quam vna dieta ad ea,que ponunt docto.in c.nonnulli.de rescrip.& in l.j.ff.si quis cautio.& adde, q̄ istud dictum Bar.hic,alleg.Feli.in c.olim.de excep.

c C Possumus dicere.Vide Feli.in c.Rodulphus de rescrip.& vide omnino Pau.de Cast.in l.insule Italie.ff.de iudic.

d C Inter eas gentes.Vide de ista materia per Bald.in rub.ff. de rer.diui.& Bar.Vero.in suo tractatu de seruitute rusticorum predioum,in rub.de mari.

e C Ille gentes.Vide Alex.plene in l.j.in princ. ff.de leg.j.& ibi videre poteris plures concord.& plene per Feli.in cap.translato.de constitu.& Ludouic.Roma.in consi.ccxvij,incip. presens casus duplicem habet dubitationem.

In flumine nata Hec est secūda pars.Not. quod trib⁹ modis insulam fieri contingit:vt ff.de acquiren.rer.domi.l.ergo.§. trib⁹ modis. Primo,cū circūdatur ager qui non erat alicuius,de quo loquitur vltima pars presentis relate legis. Secūdo, cū alueū dereliqt siccū & incipit fluere. Tertio cū paulatim coalluendo locū eminētem fecit supra alueū.Et aduertendū est,quod dicit,nata,non dicit nascitura. Non igitur tempus cū incipit apparere, inspicimus,, sed tūc cū opinione circūcolentiū insula incipit reputari. arg.ff.de flu.l.Paul⁹.§.j.quod dicit lex esse natā,sine dubio vera est,si prioze estate sic steterit,ante enim posset dubitari,an sit insula,an vero loc⁹ in medio qui propter siccitatem vacu⁹ remanet. Si vero estate prioze sic steterit,sicut dicit,verū dicit:arg.ff. ne qd in flu.pub.l.ū.§.is aūt.Ad quod facit d.l. ergo. §.tribus. versic.duob⁹ posteriorib⁹, ibi dū dicit,cū primū extiterit, quod perfectū significat,cū sit futurū subiunctiū:vt l.j.§.hec aūt verba. ff. quod quisq; iur.de verborū obligationib⁹.l. si qs stipulat⁹ sit Stichū.ab eo vero tempore.si quid annuatim dicta insula reciperet,iudicaretur secundum l. insula. ff. de acquirendo rerū dominio. Item dicit nata,scilicet casu vel diuina potestate,non diuis facta manu hominis,si tamen ab homine facta esset,idem iuris esset: vt ff.de acquirendo rerum dominio.l.penult. §.fina. Et hoc facit ad questionem,cuius sit Clusa facta in flumine de quo dicti in l. quo minus.ff.de flu. Item dicit,nata,intellige quod solo cohereat.si enim supra aquam staret, vt quandoque accidit, publica esset:vt ff.de acquiren.rer.dom.l.penult.§.j.

1 C Frequenter accidere quid sit.
2 Medium est quod consistit inter duo extrema.
Extremitas principium & finis.
3 Caput seu principium alicuius rei vbi sit, & quantum spatium occupet.nu.9.
Caput hominis habet tres proprietates,scilicet initium neruorum pars honorabilior.& versus celum erigitur.
Pes hominis tres proprietates habet.
4 Caput,seu principium,vel initium fluminis est.vnde flumen originem capit.& finis,vbi flumen terminatur.
5 Caput anni,tempus a quo incipit dicitur, finis a tempore quo finitur.
6 Caput ecclesie vbi altare honorabilius.
Caput aule,vbi magis homines sedere solent.
Caput schole,vbi cathedra posita est:& ibi,de fine.
Ciuitas honorabilior caput prouincie.
7 Caput montis dicitur pars superior eleuata, depressa appellatur pes.
8 Caput rei, dicitur locus per quem ingrediatur si per oēs partes est ingressus,dicitur quod est versus meridiem,pes versus septentrionem.nu.9.

1 **Quod frequenter accidit.** † Quod frequenter accidere,dixi.3.in verbo raro, si quidem mediam partē fluminis teneat, quod glos. exponit, id est, in medio fluminis est. Quid autem sit in medio esse, vel que sit media pars alicuius rei videamus. Interdum enim accipitur media pars,id est dimidia rei facta diuisione vnius rei in duas partes quelibet citur,dimidia:vt ff.de verbo.signifi.l.nomen filiarū.§.portiones. Ne ergo sic itelligatur,exponit gl.id est,in medio fluminis est. Vt autem cesset dubitatio,melius possumus exponere.f. videatur tota latitudo fluminis in tres partes equales. Si ergo insula tenet illam partem fluminis que est in medio facta diuisione in tres partes equales.tūc erit communis,vt littera dicit. Videamus ergo qd est esse in medio,& que est media pars.

2 † ergo est medium? Respon.quod consistit inter duo extrema vt C.de iudi.au. ad hec.ff.de ferijs.l.more Romano.si quis in dic.non obtē.l.vnica.§.j.facit in authent. in medio litis non trahi sacras iuſ.per totum; vt hic apparet, non ergo potest cognosci medium, nisi extremitates cognoscamus. Extremitates vero sunt caput,seu principium,& finis. Alie autem extremitates vocuntur latera. De latere dicemus.j.de capite autem fine et medio,hic dicamus,videlicet vbi dicatur esse,& quantum spatium

3 occupet.hoc aūt necessarium est. Sepe enim in statutis fit mentio de capite alicuius rei videlicet si quid factum fuerit in capite platee,vel fori.vel in pede,vel in medio,soluantur dece. Item in contractibus sepe vidi vendi tot stadia terre incipiendo vel in fine fundi. Docet ergo Jurisconsultus scire quid sit,& quantum duret alicuius rei caput,seu pes,& similia. Alie vero extremitates dicunt latera. De lateribus dicemus.j.de capite dicemus,hic dicamus, videlicet vbi dicitur esse, & quantum spatium occupet. Caput aūt in homine habet duas aut tres proprietates. Primo,qz inde omnes nerui initium capiunt, & ex hoc inuenit alia proprietas quia est honorabilior pars corporis:vt.l.in diuersis.ff.de relig. Tertia proprietas est quod versus celum erigitur, & istud idem quandoque dicimus principium. Eodem modo pes seu finis habet tres proprietates. Primo quia ibi la parte finitur, & terminat corpus. Secundo,qz est pars ignobilior. Tertio,quia versus terram iungitur,& totum corpus sustinet. Ab istis proprietatibus diuersimode caput & pedem

4 nem alicuius rei dicimus.primo † in flumine dicimus caput fluminis, vnde flumen originē capit, vt si ex fonte, ipsius emissa;vt ff.de aqua,quoti.& esti.l.j.§.caput aque illic dicitur. Secundo etiam dicitur principium,seu initiū:vt ibi dicitur, et eodem modo pes seu finis fluminis dicitur locus vbi flumen terminatur, & finitur,quod est mare,in quod intrat. vel aliud flumen,& in

5 locis,& itin.pu.l.fin.de seruit.rustico& predio.l.fi. Eodem modo dicimus in tempore,dicimus enim caput anni,tempus quo annus incip.finis.tempus.quo terminat.vt in illo versu. Finis origo debes.tunc inspicies caput anni,&c.vt not.ff.de admen.legat.

6 j.& hec de prima proprietate. Secūdo contingit † q̄dq; aliqua esse, in quibus locus a quo originem sumunt.non potest apparere,vt in superficie vnius domus aule,ecclesie,& similium.tunc caput ecclesie est vbi est altare honorabile,& caput aule est locus,vbi magis homines consueuerūt sedere.& caput schole dicit vbi cathedra posita est.pars vero illi opposita dicitur pes seu finis:arg.ff.de offic.proconsu.l.fi in aliquam.ibi,prouincie caput,&c. Ciuitas enim honorabilior dicitur caput prouincie. Et idem C.de summa trinitate & fid.catholi.epistola,inter claras in princip. ibi, caput est omnium ecclesiarum. Tertio contingit

7 † a tertia proprietate caput dici vt ecce locus quidam eminens est,seu montosus. Partem enim superiorem eleuatam appellamus caput, partem autem inferiorem depressam appellamus pedem,& sic capite,& pede,& in principio,& in fine dicim⁹ arg.de aqua,& lun arcend.l.i. §. fin.l. Pe esset enim esse aliquares in qua

8 † neutrū istorū concurret & tūc puto quod illi⁹ rei caput dicetur

tur locus per quem in illam rē ingredimur, iuxta illud, In capite libri scriptum est de te, appellat enim caput libri illam partem per quam ad ipsum librum legēdum ingredimur. Ad idem qō no. ff. fol. ma. super rub. ibi no. quod hic non est caput libri, ꝛc. ff. ad leg. Falc. l. querebatur. super verb. tres partes, ꝛc. Sed posset contingere quod per omnes ipsius loci partes est ingressus, ꝛ tūc putarem caput illud dici ꝙ est versus meridiem, ꝛ pedem quod est versus septentrionem: vt infra ostendam. Videamus † ergo ꝙtum spatiū occupat caput, quantū pes, seu finis, ꝛ ꝙtum medium. Ad quod dico quod punctus seu linea indiuisibilis que est in capite, potest dici caput, d. l. j. §. caput. de aqua quotid. ꝛ estī. ꝛ eodem modo pes medium dicetur. Ille punctus, vel linea indiuisibilis, que est in medio distans tantum ab vna extremitate, quantum ab alia, ꝛ ita intelligit hic gl. in verb. primo sit. ꝛ instit. de rer. diui. §. insula. in glo. in verb. mediam partem, dum dicit, ꝙ hoc scilicet potest sciri ꝛ apparere accepta chorodula, ꝛ facto puncto in medio, ꝛc. quod satis placeret si materia de qua tractatur hanc interpretationem pateretur: vt si diceretur, a capite vsq; ad medium agri liceat Titio ire. Intelligo a linea indiuisibili que est in capite, vsq; ad lineam indiuisibilē que est in medio, sed in predicta iura, sed sepe sermo hāc interpretationem non patitur. Quid enim si dicatur si quis inungatur per caput platee cum curru puniatur, vel vendo tibi decem stadia terre in capite fundi? procul dubio de puncto, vel linea indiuisibili intelligi non potest, per illam enim non potest iri, nec in ea possunt decem stadia terre esse, aliter ergo intelligēdum est de quo retigi. ff. de fur. l. tertia. p̄ont vero dico quādoque extremitates sunt distincte, ꝛ limitate, tunc vna dicitur caput, seu principium, alia dicitur pes, seu finis, ꝛ quicquid est in tra illas duas extremitates dicitur medium, vt ff. de ser. vrb. prae. di. si edes mee ibi, aut medius mons. ꝛ de serui. rustic. predio. l. tria predia. ibi, per medium fundum, ꝛc. ꝛ de ferūs. l. more. ibi C. de iud. aut. ad hēc, cum multis similī. Quandoque extremitates non sunt distincte, ꝛ puto quod totus ille locus diuidi debeat in tres partes equales, vnde illa que erit secunda, dicetur medium, vt hic secundum lect. quam tenui cui applaudet communis vsus loquendi, ꝛ intelligendi. Tertia dicitur finis. Quandoque contingit quod locus, de quo agitur, habet multas distinctas partes, tamen in dispositione accipitur, vt totum, vt eccē planus Tyberis est distinctus per media multorum, sed in statutis dicitur quod si aliquid fuit factum in capite plani Tyberis, vel medio, vel fine, tunc enim consideratur per statutū illud vt vnum totum integrum, ideo esset facienda diuisio in tres partes, vt dixi. Sed quero quando vendo decem stadia terre a capite, vel a pede, vel in medio, qualiter fiet diuisio, ꝛ vtruꝫ certus locus videatur venditus, vel iunctus, dicam in sequen. lib. in figura.

1 ☞ Insula in flumine communi nata communiter acquiritur iure dominij non possessionis, nisi apprehendatur.

2 Insula qualiter communiter diuidatur.

3 Insula parua, vsus eius publicus est: si magna, ripe tantū sunt in vsu publico.

Communis fiat eorum. Intelligo † cōem iure dominij. Non enim iure possessionis. Cum enim separata sit insula a primo fundo per possessionem primi fundi illa nō videtur possideri, nisi apprehendatur, vt infra sequitur ibi, qō si alteri parti proximior, ꝛc. ꝛ ff. de acquirend. possessio. l. tertia. in princip. in glo. super verbo, quamlibet. debet ergo post apprehendi, arguendo ff. de acquirend. possess. l. cum heres. Item quod dicit, communis † fiat, intellige ꝙ equali parte, scilicet si mediam partem fluminis tenet, ꝛ ripe que essent ab vtraq; parte recte. Item ratione propinquitatis media cedit vni, ꝛ medietas alteri, sed si insula esset plus versus vnam partem, quam versus aliam, illa tāta pars insule que vni parti propinqua est, illius fundi est, ꝛ illa que magis propinqua est alteri, cedit alteri, quatenus ergo cuique propinquior illi cedit. ff. de acqui. rer. do. l. ergo. §. tribus ibi. cuius ager propior fuerat, qō ergo dicit ei agro cedit qui propinquior est, intelligē, id est, quatenus propinquior est, vt ff. de lega. 3. l. Stichum qui meus erit. cui congruit qō in seq. cap. de aluco dicitur, quod iure propinquitatis cedit eis, qui ab vtraque parte possident, ꝛ sic apparet qō diuisio communis est. Hoc etiam declarat gl. hic in verb. proximior. ꝛ instit. de rer. di. §. insula. in glo. in verb. mediam partem. prout dicit de puncto in medio chorde posito. Ex quo apparet qō quantum propinquior est eatenus cedit. Linea aūt diuidentem per medium ita qō quicquid excedit circa lineā sit propinquius illi qui hꝫ prae eius citra flumē, ꝛ quicquid est vltra lineā est propinquius ei q habet vltra flumē, ꝛ hoc est difficile, vtile, ꝛ necessarium, iō hoc demonstrabo per casus, ꝛ figuras quas j. subdam. † Ité hoc qō dicit qō est vsus communis, intellige iure dominij, vsus aūt insule est publicus sicut riparum, vt ff. de acqui. rer. do. l. pen. §. j. hoc intelligo si insula est parua, ita qō tota possit dici ripa, vel ripe cedere propter arctationem aque, vt ff. de flu. l. pen. Sed si insula esset magna, ita quod in ea essent predia culta, puto solum ripas esse in vsu publico, non predia eadem ratione qua cetera predia. Item predicta vera, nisi essent agri limitati, vt ff. de flu. l. j. §. insula.

1 ☞ Dictio vterque, distributiua duorum tantum, ꝛ quandoq; inter plura ponitur.

2 Insula que est in medio, ꝛ ab vno latere sit ager limitatus, vel ceterium, an alteri tota acquiratur.

Quiab vtraq; parte fluminis

De duabus loquitur, que sunt fluminis latera. hec enim dictio vterq;, † distributiua est duorum tantum, licet quandoq; inter plura ponatur, vt C. de fur. l. ancille. de verb. oblig. l. continuus. §. item qui insulam. ꝛ ideo si contingeret flumen ita currere qō tria latera prediorum respiceret, insula deberet inter eos diuidi iure vicinitatis tangentis, vt j. in figuris declarabitur. Sed qd si ab † vna parte essent predia limitata, quibus nō possumus vti quasi insula, vt ff. de acqui. rer. do. l. in agris. ꝛ de flumi. l. j. §. si insula. vel forte cemeterium alicuius ecclesie, cui non pōt queri, vt dictum est supra in precedē. lib. an tota insula erit ei qui predia habet ab vna parte. Videtur qō non, q insula defertur vtri que pro diuiso, ergo nō est locus iuri accrescēdi, vt vnus capiat quod alteri non acquiritur, vt ff. de vsufr. accrescen. l. j. in princ. Preterea si esset verū, quod vno reiecto alijs acquiritur, male diceret tex. in d. l. j. §. insula. vbi dicitur, quod in nullius bonis est insula, qñ predia ab vtraque parte sunt limitata, quare insula erit aliorum prediorum que magis prope ripam essent. Contrarium puto. Pro cuius euidentia sciendum est, quod ius acquisitionis per alluuionem, de qua dictum est in precedē. lib. fit ratione contiguitatis, ꝛ adherētie: ꝛ ideo potentius est ius acquirendi ratione vicinitatis de quo hic dicitur, vt patet. ff. de acq rendo rerum dominio. l. insula. vbi illa que alluuio addiderit insule querentur ipsi insule, non autem ei qui ab vtraq; parte predia possidet: qz predia limitata aljs prohibentur queri. d. §. insul. sed si cui alteri ratione vicinitatis vna particula insule quasi deberet totum additum quod prohibetur aljs quasi sibi acqreretur iure cuiusdam alluuionis, ꝛ adherētie, qō probatur: qz incrementum postea obueniens sibi quereretur, d. l. insula. ergo multo magis illud incrementum quod sua particula simul que portio vacans tēpore quo portio nostra mihi quereret, forciori iuri accrescit quam illa que ex post facto incipit vacare, vt ff. de acquir. hereditā. l. si duo. coniuncta. l. si minor. ꝛ l. cum hereditate. eodem titulo. Hec obstat ff. de vsufr. accresc. l. prima. in principio: quia separatum est illud ius accrescendi ab isto. hic enim semper fit acquisitio certe parti diuise, ꝛ de cetera parte accrescente.

Prope ripam predia possidēt.

Prope ripā possidere intelligo. quod predia sunt ipsi ripe coniuncta, vel forte si distant mediante via, vt l. Martius. de acqui. rer. dom. ꝛ dixi ī. in preceden. lib. ꝛ quod dicit possident intelligo quo precedenti, ꝛ eodem iure acquiratur insula, vt in precedenti libro dictum est.

Pro modo latitudinis cuiusque predij.

Hoc declaratur per Iurisconsultum. ff. de acqui. rer. do. l. inter eos. vcꝫ, vt ꝗta est latitudo predij iuxta ripam eatenus linea per directum protendatur. Circa que multa dubia occurrunt que determinata sunt in figuris preceden. lib. sicut cuꝫ diuiditur alluuio inter eos, qui ab vtraq; parte predia possident. Ita illa pars insule, que cedit predijs que sunt ab vna parte debet diuidi.

Que latitudo ppe ripaz sit.

Si ergo finis agri iuxta ripā est largus, ꝛ predium ꝓ ostea in se arcetur, vel econtra scilicet latitudo que est iuxta ripam. attendē, ꝛ sm illam debet duci linea recta vt in precedenti lib. dictum est, ꝛc.

Quod si alteri parti primior.

Quod qualiter appareat. h. t. gl. accepta chorodula, ꝛ puncto posito in medio, vt hic dicit gl. in verb. proximior sit. ꝛ infra. de rer. diui. §. insula. in verb. mediam partem. ꝛ quod dicit proximior, intelligo, quatenus proximior est illa pars, que vni parti fluminis proximior est eorum tantum est, qui ab vna parte possident predia, ꝛ eorum est eo iure quo predia sunt eorum, vt dictuꝫ est.

1 ✠ Latera sunt sex.
2 Sursum dicitur totus motus a parte inferiori versus superiorem.
Deorsum, a parte superiori, versus inferiorem.
3 Pars superior, & inferior denominantur per caput, & pedes, per aduerbia localia sursum, & deorsuz, per prepositiones supra & infra, vel super, vel subtus.
4 Ante & retro proprie cadit in animalibus.
5 Ante, & retro, apposita ad denotandum tempus qualiter intelligantur.
Tempus est quedam fluxibilitas, & cursus.
Ante, & post, posita cum casu sunt prepositiones, sine casu, aduerbia.
6 Ante, & post, posita circa locum quomodo intelligantur.
7 Facies domus dicitur pars illa, per quam quis ingreditur, vel sit in via magis honorabili.
8 Dextra proprie cadit in animalibus se mouentibus, improprie in aliis rebus.
Dextra, vel sinistra domus, vel agri, quomodo capiatur.
9 Dextra, vel sinistra fluminis, qualiter cognoscatur.
10 Superficies terre, dicitur facies terre, que erga celum respicit.
11 Celum habet dexteram, que est Oriens, & sinistram Occidens.
Orbis caput est in meridie, pes in septentrione.

Quod si vno latere

1 Latera † ante sex reperiuntur. scilicet sursum, deorsum, ante, & retro, dextrũ, & sinistrum, de quibus in cõtractibus, & aliis dispositionibus sepe fit mentio. vt vendo, vel lego decem stadia terre ex parte superiori, vel inferiori, ex parte anteriori, vel posteriori, ex parte dextra, vel sinistra. Ideo quid predicta vocabula importent discutiamus. Sursum quidã appellant illam partẽ que est supra respiciẽs celum, deorsum illam partem, que est infra respiciens terram. licet hoc modo loquendi non vtamur, sed sursum † appellamus totum ipsum motum
2 a parte inferiori, versus superiorem, & deorsum totum a parte superiori versus inferiorem, & hoc siue fit motus localis, siue intellectualis de gradu in gradum ascendendo. vel descendendo. ff. de gra. l. Jurisconsultus. §. at quoties, & §. transgrediamur.
3 Dico ergo † quod pars superior, & inferior denominatur primo per noia. vt caput & pes principium, & finis: vt supra dictuz est, super versicul. si quod partem. Secundo denominatur per aduerbia localia sursum, & deorsum. sed illud improprie, vt dixi. Tertio denominatur per prepositiones: vt supra & infra, vt ff. vti possi. l. si duo. §. Labeo. & de aqua pluuia. arcen. l. super iter. de arb. ced. l. i. §. j. Quarto per noia adiectiua deriuata ab istis prepositionibus, vt pars superior & inferior. l. j. §. final. de aqua pluuia. arcenda. Quinto, per alias prepositiones, scilicet super & subter, vt ibi, super cathedrã Moysi sederũt Scribe & Pharisei. vt extra de sepul. capitul. dudum a Bonifacio. in Clemen. vel verius dicendum est quod nunquam dicte partes denotantur, nisi per nomina supra dicta, & etiam per aduerbia. Nam su
4 pra & infra, a super & subtus, si adiciatur casuali, tunc est ꝓpositio, nec importat illam partem rei, de qua querimus, scilicet alĩ quam aliam rem esse. ũ. & j. illam, vt ũ. domum tuam vel fundum tuum pendet arbor, &c. non significatur superior vel inferior pars rei, scilicet arboreꝫ supra rem existere: sed solum denotatur existentia ipsius arboris, & idem in omnibus legibus supra ad hoc allegatis. Sed si dicte dictiones ponerentur sine casu, vt vẽdo tibi decez stadia terre ab ea parte que est supra vel infra, tũc non sunt prepositiones, sed aduerbia loci secundũ Priscianum in maiori tractatu de prepositionibus. tunc ergo idem est dicere, quod a parte inferiori, vel superiori que pars que sit, & quantum duret, dixi supra dum dixi de capite & pede. Videndum est
4 de ante, & retro. † Circa quod sciendum est qđ Aristo. in secundo de celo & mũdo, dicit quod ante & retro proprie est in animalibus. Appellamus enim illam partem ante, in qua principaliter sunt sensus. & sic ex facie hoc iudicatur. In alijs vero que carent sensibus, dicta vocabula non cadunt proprie, sed per simi
5 litudinem quandam. Ad quod aduertendum ꝙ † ante & retro quandoqz apponitur ad denotandum tempus, quandoqz apponitur ad denotandũ locum. Circa tempus est sciendũ ꝙ tempus est quedam fluxibilitas. de tempore enim nõ habemus nisi instans, quod enim preterit. esse desijt, ꝙ vero futurum est, nondum fuit. Dico ergo in instanti, in quo sumus recte loquendo tempus qđ preterit appellamus retro. & per consequens ꝙ futurum est. dicitur ante, vt in prima constitutione Cod. in princ. ibi, retro principibus. ff. de cap. & postli. reuer. l. retro. ad legem aquil. l. ait lex. ibi, retrorsum. de regu. iur. c. ratihabitionẽ retro trahi, &c. cum sim. lib. vj. Huius ratio est: quia (vt dixi) tempus est quedam fluxibilitas, & quidaz cursus. & homines cetera animalia carentia ratione, quod in cursu preteritum est, haben
retro, ꝙ vero futurum est habent ante. Ad istam similitudinez dicimus ista. scilicet ꝙ de tempore habemus instãs, illud quod preterit habemus retro, qđ futurum habere dicimus. illud quod preterit esse ante; quod futurum est esse postea, vt C. de arb. & ante. de bo. dam. l. si quis post hac. ff. de acquiren. posse. l. si quis ante. tunc eiñ similitudo sic procedit, quasi cursor in certa parte itineris se reuoluat & remoueat: tũc eiñ illa pars que incedendo erit retro, incipit esse ante e conuerso. proprie igitur locutus est precedens. & qz ibi illa reuolutione non egemus. Per hanc igitur dictionem ante, potest significari tempus preteritũ & futurum, quod ex verbo apparet, cui adijcitur. quod si est preteritum significat futurum. Sz hic potest occurrere dubitatio, ne sic, Reperi scriptum in aliqua dispositione, Si quis ante aliquem dixerit aliquid vel fecerit, &c. qño intelligitur hoc verbum ante: hoc enim verbum fecerit, reperitur in futuro subiunctiuo & in preterito. Sed qualiter debemus assumere, dixi in repetit. omnes populi. ff. de iust. & iur. dum tractaui de interpretatione statutorũ, dixi etiam de condi. & demon. l. solemus. & precipue respectu presentis loquimur de tẽpore preterito, & futuro. Sed doqz tamẽ in presenti loquimur de tẽpore presenti, & post respectu alicuius temporis futuri vel preteriti. Respectu futuri, vt ecce, ꝓmittis facere vel dare ante pascha. vel post paschã. & ita locutio recta est, vt ff. de verb. oblig. l. qui ante calendas. & ita qui ita. §. qui ita stipulatur. cũ si. & procedat similitudo. Nec cursorẽ i medio plani videre turrim recte dicit. torum & quia ꝙ est inter se, & turriz esse ante turrim: qz ante oculos eius est. & etiam ante illã partem turris, que primo eius aspectui proponitur, & sicut latus oppositum illi turri quo ad eũ dicitur retro seu post, vt j. dicetur, ita totum quod, ille latere posteriori respicit dicitur post, & ita ꝓprie dicimꝰ ex consuetudine, reperimus enim paschã futurum in medio, nunc ergo vsqz ad paschã dicitur ante, vltra dicitur post, vt dictis legibus. Sicut etiam diximus respectu preteriti tẽporis, vt ecce ante paschã preteritum factum dicimus ꝙ preterijt, quod secutum est, dicimus factum post paschã, vt l. huiusmodi stipulatio iterposita, & l. si ita quis §. Scia. ff. de verb. obl. cum simili. & tunc pcedit similitudo. sicut in illo paschate, homo stãs retrosse voluisset vt dixi. Proprius ergo diceret a paschate retro, & a paschate ante, venit in prezdenti locutione dicimus ante pascha, id est primo quaz pascha fit, & ita vtimur. ✠ Predicta verba ante, & post, si ponantur circa
5 su, sunt prepositiones. si fine, sunt aduerbia tẽporis vel loci, & ꝙ
6 gnificant tempus vel locũ. Circa vero locum sciendum est, qđ quedã sunt loca eminentia, quedã depressa, & plana. In eminentibus, sicut sunt domus, &c. edificia, mõtes & colles, dicimus ante & post. In domibus aũt dicimus partẽ ante illam ei que est iuxta viam, per quam ingredimur domum, vt ff. de viapubl. l. j. §. fin. ibi, ante ergasteria. & communi diuidũ. l. arbor. §. de vtbulo. vbi gl. exponit, ꝙ vestibulũ est locus ante ostium per quẽ quis habeat aditũ. pars illi opposita dicitur post, vt ff. de seruit. vrban. prędi. l. quidã Iberus, ibi post horrea. & dicitur post illa pars que est opposita illi parti, que est ante plateam, & sic etiam vtimur, & loquimur, & hoc scđm similitudinem precedentem (vt dictũ est) pars anterior in animalibus dicitur illa, in qua
7 est facies. & facies domus dicitur illa, que iuxta viã notorie ditur, vt in locutione vulgari vtimur, & ff. Machab. in cõpe circa fi. dicitur, Omnauerũt faciem tẽpli coronis aureis. enim dicimꝰ facies operis. ff. de no. ope. nun. l. stipulatio & alibi pręstinam faciẽ edibus reddat, vt ff. loca. l. fedes. & inquilinus ostium. Sicut igitur illa pars dicitur faciem tur pars anterior, & pars sibi opposita dicitur posteri domus a pluribus partibus esset circundata vie per illa cellentiam diceremus faciem que magis in honorabili via ꝙ si vtraque esset equaliter honorabilis, illa dicitur facies, per quam ingredimur, vt ff. de leg. iij. l. prędijs. §. baln. & de fec. l. quod cõclaue. ✠ Predicta vera, nisi consuetudo loquendi aliquid opponeret. In locis vero depressis, & planis, in quibus non videmus superficiem superiorem, nõ est dare partem, que dicatur ante & post respectu sui, sed respectu nostri. Existens enim in fundo, recte potest dicere aliquam partẽ esse ante eum, aliquã post eũ, vt de tẽpore dicimus. In montibus etiam appellamus ante illam partẽ, que nos respicit. quasi faciem partẽ illi opposita, appellamus post, & sic illa pars, quẽ quo ad nos scimus strum aspectũ, est ante, secũdum aspectũ aliorum dicitur post. sic cõsiderandus est locus, in quo verba proferũtur, nõ nunqã tamen ex parte montis est aspectus, ita notabilis, vt si respiciat aliquam ciuitatẽ notabilem, ꝙ semper illa pars dicitur ante, reliqua vero post: hec autem secundum consuetudinẽ circumcolen
8 tium intelligẽda sunt. Dextra, & sinistra secũdum † Aristo. in. d. libro de celo, & mũdo, proprie cadit in animalibus. & dextra est principium motus, sinistra est terminus. & ideo cõmuniter con
ting

eniget qs incipiens ambulare incipit cum pede dextro. vel iuci piens aliquid agere incipit cū manu dextra, nisi sit siniſter, vt ff. de edil.edic.l.q; tauū.§.itē sciēdum. In istis ergo rebus, que nō mouentur impropꝛie loquimur. Appellamus enim dextram, z siniſtrā quandoq; respectu nostri. Si enim diceremus vēdo tibi decem stadia terre a parte dextra eundo ab hinc versus Florē tiā, tunc clarus esset sermo. de illa parte intelligendū est que nobis est tibus est a latere nostro dextro. Si vero ad persoūā non habeatur respectus, sed simpliciter dicat a latere dextro, vel siniſtro rei, tunc siquidem illa res est eminens, z eleuata vt domꝰ ita q; eam dicimus habere faciem, aperte inuenit dextera, z siniſtra: inge enim vnum hominem stantē rectum, z voluentē facie suā versus illū locum, quem voluit, domus tūc illa pars, que illi homini sic imaginato opponꝛet, diceretur dextra vel siniſtra, z dicetur illa domus est dextra, vel siniſtra, hoc probat expresse Ezech.xlvj.c.in fi. vbi sic ait, Facies domus respiciebat ad orientem, aque aūt descendebāt in latus tēpli dextrū ad meridiē, ꝛc. vide similitudo hominis est, q; facies hominis respicit oriētē, latus enim dextrū est meridies. Si vero nō ſ esset corpus ita leuatū. tunc siquidē locus ille habet caput, z pedes, scdm qd §. diximus, necessario per eandē similitudinem dabimus ei dextrā, z siniſtrā. Exemplū in flumine. fingamus hoiem iacentē in flumine tenentē caput vbi est caput fluminis. pedes vero vbi est pes, vel finis fluminis, faciē aūt versus celū, tūc statim dextra z siniſtra pars fluminis cognoſcit, z ita loquit text. ff. cōmu. prꝛed. l. rectionis. §. fi. sic etiam in alijs locis, que caput, z pedes habent fingas hoiem sic iacere, pstratū, tūc dextrā, z siniſtrā cognosces: ſ si dicit. cognoſcat cur caput, z pedes in tali parte fingantur. Sz cur facies versus celū reuoluta ponat, vellez docere: si enim faciē versus terrā voluit, dicamus tunc partē ꝙ primo dicebaz dextrā cōtinget esse siniſtrā, bz ecōuerso. Respō. totius terre superficies ē versus celū, z dicit superficies quasi superior facies, vt ff. qd vi aut clā. l. si vitē. §. antepe. vbi in ter. habet duplex literalia enim specie fundi, alia faciē fundi, z ibi dicit gl. in ver. faciem, illa ergo superficies est facies que erga celū respicit, ideo sic dixi. Unde ista loca depicta non habēt faciē respectu nostri sed respectu celi, ideo respectu nostri nō habēt ante, vel post. vt dixi. iō finxi hoiem iacere prostratū. Si vero inueniret aliquis fundus cuius nō possit caput, nec pedes dici fm pꝛeceden. doc. nec ante, vel post, tūc dextra, z siniſtra deberēt aliter ꝓsiderari. Vñ Arist. † in ij. de celo. z mundo. querit an celū habeat dextrā vel siniſtrā, z determinat q; sic. Cū enim dextra sit principiū motus, vt dictum est. apparet q; dextra orbis est orientis, siniſtra vero occidēs, z sic fm hoc de necessitate opz poni q; caput orbis sit in meridie, pedes vero in septētrione, z sic fingēdus ē vn⁹ homo q; faciē figat versus celū, spatulas versus terrā, z sic in dextra eiꝰ erit sol orientis, z in siniſtra sol occidēs, hoc ergo modo qū alij modi inueniēdi dextrā z siniſtrā faciūt, facile erit dextrā, z siniſtram caput z pedes cuiuslibet rei immobilis inuenire: sed si respicit faciē partis orbis: z hec ꝓpꝛior locutio esset z naturaliter loquēdo: quantum ad modos nostros precedentes modos puto probabiliores, z primo in inquirēdo: fz si queratur medium inter ante, z post, inter dextrā, z siniſtrā, dico eodez mō quo dixi, scz, inter caput, z finem. Et predicta circa loca, tempus vero q; nullam latitudinē habet, non habet dextram, siue siniſtram.

ADDITIONES.

a T. D. C Hā. §. z j. Vide que decidit per istā d. Bar. hic. d. bar. Soci. in cōsi. clxxxj. in ij. vol. inc. visis capitulis, in ver. circa tertium. vbi etiam ponit, q; de natura dictionis infra, est vt contineat contingentia externa quibus adiungitur.

b C Cōtingit esse siniſtrā. Vide plene per d. bar. Uer. in suo tra. de Imperatore militū eligendo. in j. priui. dignitatis, vbi infert per istā doctrinā Bar. vbi arguit cōtra dominos Venetos. qui imaginem beati Marci in sigillis, z aureis grossisq; argenteis imprimunt a dextra, ab altera vero parte imaginem ducis, dixi plene in trac. meo de Venete vbis libertate, z eiusdē Imperij dignitate, in priui. xlviij.

9 **Prorupit flumen.** Id est, pars fluminis, dicit glo.

1 ☞ Riuus appellatur pars fluminis, z est iuris publici.

2 Riuus non procedens a flumine, sed a fontibus vel alijs venis quando sit publici, z quando priuati iuris.

3 Fouea per quam aqua ducitur ad molendinum, cuius iuris sit.

4 Flumen, fluuius, z amnis idem sunt.

Et alia parte riuo nouo ꝛc. Scz,

1 pars, dicit gl. hic in ver. ceperit. vides ergo † q; ps fluminis appellāt riuus, z sic nō est dubiū qd in hac significatione riuꝰ, est

2 iuris publici. An aūt † alij riui a flumine non procedētes, fz fontibꝰ, vel venis alijs sint publici, vel priuati, dubitatur. Et vt qd non. ff. de flu. l. j. §. j. z ita tz Rof. super illo ti. pꝛo hoc facit ff. de riuis, per totum. Sedo, qñ riuus est manufactus. per quē aqua ducitur ad vtilitatem priuati, z tunc est priuatus, vt in toto ti. de riuis. Ubiq; riuus est locus. per quez aqua naturaliter fluit z tunc regulariter puto illum locum priuatum esse, vt ff. finium regun. l. sed si riuus. z d. l. j. §. j. de flu. z erit eorum qui ab vtraq; parte predia possident, vt in preced. lib. diximus de fossa. Sed si riuus talis esset in vsu publico, tūc intelligerem illum riuum esse publicum, vt ff. ne quid in loco pub. l. ij. §. hoc iuter dictum. ibi ad ea igitur loca hoc interdictum pertinet, que publico vsui destinata sunt, vt argu. ff. vt in flu. pu. na. lic. l. j. §. fossa. ibi. possunt

3 autem etiam hec esse publica, z non publica. Quid dicez de foueis, per quas aqua ducitur ad molendinum? Rñ. vt dicitur in

4 l. quominus. ff. de flu. Et not. † qd hoc nomen flumen, fluuius, z amnis, idem significant, alia vero nomina, scilicet, torrens, riuꝰ, fossata, erp'lanata sunt §. pꝛiori. z preced. lib. Cetera verba legis clara sunt, nunc igitur ad ostendendum diuisionez insule, veniamus ad figuras.

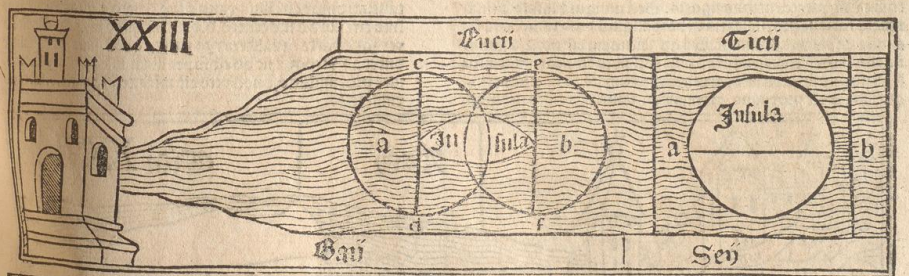

In hac figura ripe ab vtraq; parte fluminis sunt recte in se, z etiam vna ripa est recta per cōparationem ad aliā. Et in hac figura sunt due insule. Prima insula tota pertinet ad Lucium, cuius predium est vltra flumen. Rō. qz insula nō tz media pars fluminis. sed illi parti vteriori est proximior. Ad hoc autez sciendū vtrū insula alteri parti sit proximior, dat doctrinā glo. in hoc §. verſ. qs si alteri parti. in verb. proximior sit, ꝛc. q; potest sciri accepta chordula, z pūcto in medio posito inter vtraq; agrū, z tūc si punctus est ab vna parte alijs cedat, alias fm qd punctus extēditur. ita tt d. gl. Sed vt ista doctrina sit vera, nō sufficeret chordula sic ponere in vna parte, sed ponatur in duabus, vna in prin. insule versus caput, alia in fi. tunc ab illis duobus punctis medijs ducatur linea recta, z si quidem tota insula relinquitur ab vna parte illorum est, qui ab vna parte predia possident. Si igitur prima chordula. c. d. in cuius medio sit punctus. a. z qs illa a, sit in medio, pbatur cū eris in medio p mēsuratorē. In hac figura apparet q; a. ē cētrū circuli rubei, qz punctualiter tangit vtraq; partē ripe, deinde sit secta coordula in pede insule, q; sit. e. f. z ponat in medio pūctus. b. z q; ille punct⁹ sit in medio, apparet q; ē cētrū circuli crocei, deide ducat linea, seu chordula. a. b. z qz insula ē tota vltra illā chordulā tota ptinet ad prediū Lucij. qd est vltra flume. Ad pdm vero Laij q; est citra, nil ptinet. In secta vero insula simili mō ponat vna chordula, q; hēat pūctū mediū. a. deinde in fi. insule ponat alia chordula que hēat punctū mediū. b. q; aūt isti puncti sint in medio pbabit ex precedētibus. tūc ducat linea. a. b. z tunc q; illa secat insulā, gc quid est vltra illā. est Titij. que ab alia pte predium possidet, q; vero est citra illā lineā est Seij. vt pz ex hoc §. Et not. q; semper cū linee ripe sint recte omni rectitudine, vt est ista chordula, duc enda, est recta, ita q; faciat angulum rectū ab vtraq; parte, per istum enim modum recte inuenitur medium, vt apparet.

HEc figura differt a preced. qz supra linee ab vtraqz parte sunt recte, secundū se ipsas, z etiā dicuntur recte vna respectu alterius: qz tantum distat vna ab alia in capite, quantum in fi. Sed in hac in capite minus distaret, z semper vniformiter elongatur. Erit igitur fienda diuisio insule hoc modo, qz primo ponatur vna chordula in principio insule ab vna ripa ad aliam, z notetur punctus medius, z sit. a. deinde extendatur alia chordula longior in fine insule, z notetur punctus medius. b. deinde ducatur linea. a. b. z illa linea diuidens inter eos. qui sunt vltra, z eos, qui sunt citra. Sed hic occurrit dubium. qualiter ducatur linea a ripa vlteriori ad citeriorem: nam non potest poni q faciat angulum rectū ab vtraqz parte. Dico igitur considerandum, qs quantum ille due ripe distant in vlteriori parte, tantum distant in ripa citeriori, z tunc potest esse error. quia probato: qz qualis est portio totius ad totum, talis est medietatis ad medietatem per equale spatium. sicut tota latitudo fluminis venit vniformis ampliando respectu distantie que est vtraque ripa inter eos, qui sunt ab vtraqz parte, fiet diuisio, vt dictum est de allunione.

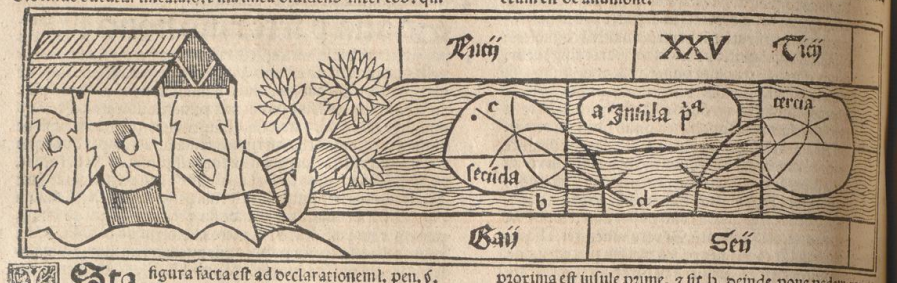

ISta figura facta est ad declarationem l. pen. §. Paulus. ff. de acqui. rer. do. vbi dicit qs insula primo relicta in flumine iure proximitatis. habet ius in aliis insulis postea in flumine natis, siue relictis. In hac igitur figura constat, quod insula in primo relicta tota pertinet ad eos qui possident vltra flumen, scilicet Luctum, z Cirium, quando illa insula est tota vltra medium fluminis vt linee rubee ostendunt. Insula vero relicta pro parte pertinet ad Lucium, qui est vltra, pro parte ad Caium, qui est citra, quoniam mediā partem fluminis tenet, vt linee ducte ostendunt, z probatum est in precedentibus figuris. Sed nunquid insula primo relicta ratione proximitatis debeat aliquid habere in dicta secunda insula videndum est. Ad qs sciendum est: pone a flumine vnum punctum in insula prima qui plus est proximus insule secunde, z sit. a. deinde in ripa Caij assumatur alius punctus, qui magis est proximus extremitati secunde insule que plus proxima est insule prime, z sit. b. deinde pone pedem circini in puncto. a. z extende ita, quod pertranseat aliquam partem insule, z volue semicirculariter, deinde pone pedem circini in puncto. b. z per tantundem spatium extende. Et nota, vbi dicendo circuli se prescindunt, scilicet, puncto. c. d. z ab illis duobus punctis duc lineam rectam rubeam. Ex quo concludo, quod quicquid est insula secunda supra dictam lin. c. d. totum cedit insule primo relicte, z eodem modo comperies in insula tertio relicta, vt linee dicte ostendunt. quod sic probatur. Si ab equalibus equalia adimes, que remanent, sunt equalia: sed constat quod tantum distat circulus vnus a suo centro. a. quantum distat alius circulus a suo centro. b. z cōstat quod linea. c. d. adimit ab vtraque parte equaliter: ergo patet, quod linea illa equaliter distet ab vtroqz, z sic qs est supra illam lineam cedit puncto. a. iure proximitatis, quod vero est infra, cedit puncto. b. iure proximitatis.

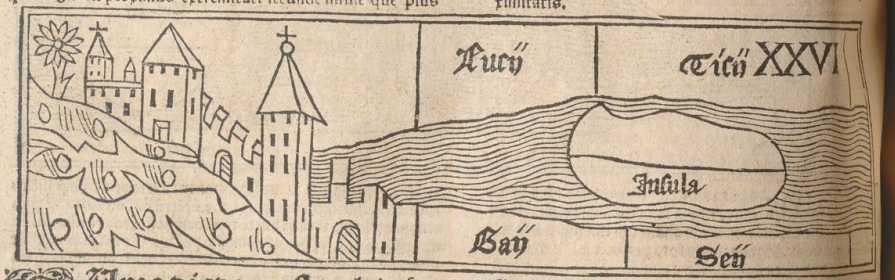

SUpra dictum est de his figuris, que habent lineas rectas iuxta ripam. hic videndum est de his que habent ripas tortas, z curuas, veruntamen hoc contingit dupliciter, nam quandoqz sunt recte ab vtraqz parte fluminis, z ita in vna ripa inflectitur versus aliam quod vbique equaliter distant, vt in hac figura ostenditur, licet hoc raro contingat. Quandoqz ripa est ab vna parte recta, z ab alia tortuosa, vel ab alia parte torta vno modo, ab alia vero torta modo dissimili, z de hoc dicetur in sequentibus.

In hac igitur figura ducenda est linea per medium ea tortuositate, qua ripe sunt torte, vt ostendit linea rubea, z quicquid est vltra lineam, est magis propinquum eis, qui vltra flumina predia possident, quicquid vero est citra illam lineam, est magis prope eos qui citra flumen predia possident, illam autem lineā sic duces, accepta chordula, z puncto in medio posito que chordula vniformiter ducatur ab vtraqz parte ripe z semper notetur locus, per quem transit ille punctus medius, illa est linea per quam ille punctus medius transit, z linea per medium diuidens.

Ita

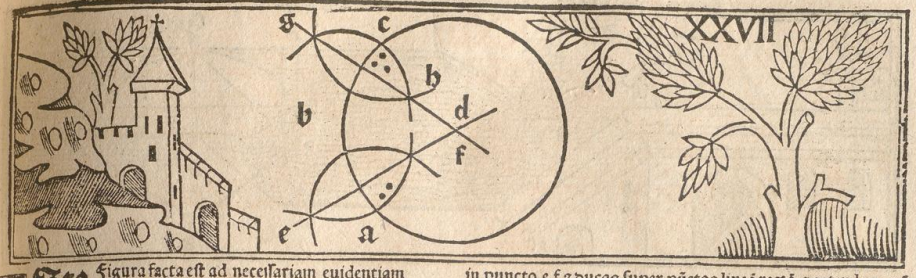

Ista figura facta est ad necessariam euidentiam omniũ dicendorũ, docet eñ, quomodo positis quibuscunq; pũctis per lineam non directã illi possunt reduci ad circunferentiam eiusdem circuli, ponantur ergo tres puncti. a. b. c. tunc pone circinũ super. a. ⁊ extende vltra medium spatium. b. ⁊ volue semicirculũ: deinde ponas pedem circini super. b. ⁊ in eadem distantia versus. a. volue semicirculum. Et not. quod vbi dicte due linee circulares se prescindunt, scz in puncto. e. f. ⁊ ducas super pũctos lineã rectã, ⁊ extendas quãtum volueris, ⁊ deinde similiter facias in puncto. b. c. ⁊ duas lineas circulares, que se prescindũt in pũcto. g. h. ⁊ ab eis ducas lineã rectã, ⁊ extẽdas, tũc dico, ꝙ linea. e. f. ⁊ linea. g. h. secabunt in pũcto. d. In illo igit̃ puncto vbi secãt, ponat̃ pes circini ⁊ extendatur vsq; ad vnum pũctum. de datis. d. ⁊ voluant̃ omnes illi tres puncti, reperient̃ in circunferentia dicta, ⁊ hoc contingit, quocunq; modo tres punctos ponas in linea non recta, ⁊c.

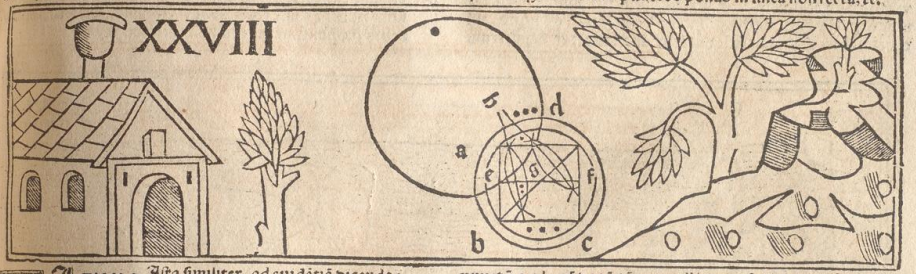

Figura Ista similiter ad euidẽtiã dicendorum facta est: docet eñ qualiter, posito vno pũcto ab alia parte, ⁊ vna recta linea ab alia aliquod spatiũ quadratũ iure propinqtatis diuidit̃ inter punctũ, ⁊ rectam lineã, sit ergo pũctus datus a linea posita. b. c. ⁊ totũ quadratum. a. b. c. d. Queritur, quantũ illius quadrati spatio debeatur pũcto a iure proximitatis, ⁊ quantũ linee. b. c. ita quod ponit̃ vna linea super quã qcquid sit illud sit propinquius. a. pũcto. quod vero est infra, sit prooinqui⁹ linee. Ad quod dico ꝙ primo illud quadratũ diuidendũ est ꝑ mediũ s̃m doctr. preced. ⁊ sic linea diuidẽs. e. f. ⁊ de eo quod est infra nil pertinet ad punctũ. a. Secundo fiat linea per diametrum dicti quadrati. b. d. ⁊ similiter de eo quod est infra dictã lineã nil pertinet ad punctum. a. Illud vero quod est supra restat diuidẽdũ, ⁊ hoc constat quod hic habemus duos punctos eque distãtes a puncto. a. ⁊ a linea data videlicet, punctus. e. ⁊ punctus. d. inueniatur ergo alius punctus eque distans, ⁊ sit. g. quod hic eque patet. qꝛ est centrum circuli azurei qui punctualiter tãget punctũ. a. ⁊ lineã datã, tũc ergo illi tres pũcti. e. g. d. reducant̃ in circunferẽtiam vnius circuli, s̃m precedentem figuram ducendo lineã, vt ostendũt linee crocee, cuius circuli centrũ cadit extra quadratũ in puncto. b. ⁊ ducatur ille punctus, vt ostendit circulus rubeus ductus. Tunc dico ꝙ qcquid est s̃. dictã lineã circularẽ. e. g. d. pertinet iure proximitatis ad punctum. a. residuũ, quod est j̃. pertinet ad lineam positam. Et ꝙ hoc sit verũ, patet, si ponatur alius punctus in linea rubea circulari. a. ⁊ ibi ponat̃ circinus, ⁊ extendatur vsq; ad pũctum. a. pũctualiter, tãget illud, ⁊ etiam lineã, vt ostẽdit circulus croceus, ⁊ idẽ vbicũque poneretur aliquis pũctus in d. linea rubea circulari, hoc dico ita quod non esset error notabilis, ita quod si esset argẽtum, non esset notabilis deceptio: vnde dico ideo qꝛ cũ ab vna parte sit linea recta, ⁊ ab alia rotunda, non esset perfecta separatio ꝑ medium. Ex quo collige talem regulam positis tribus punctis eque distãtibus intra pũctum datum, ⁊ lineam datã, circulus in cuius etiam circunferentiam illi tres puncti reducuntur per totum quadratum equaliter distat, ⁊c.

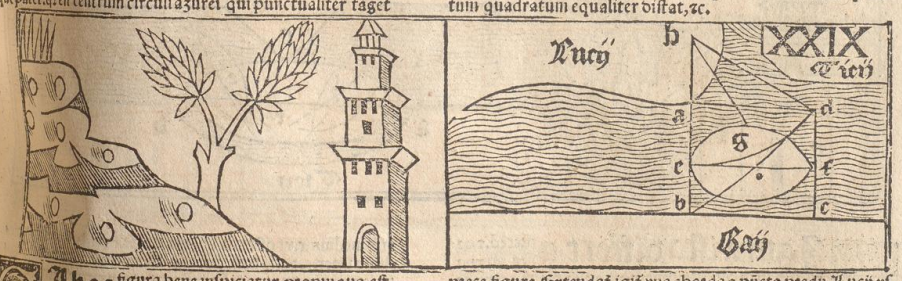

Si hec figura bene inspiciatur, propinqua est pũcto acuto a ripa predij Lucij, ⁊ toti latitudini ripe predij Caij, ad prediũ aũt Titij non appropinquat. Videam⁹ ergo diuisionẽ inter Caiũ, ⁊ Seiũ ⁊ Lucium, ⁊ videtur quod Lucio nil debeatur: qm̃ ripa sua, que appropinquat insule, terminatur in puncto indiuisibili, non habenti aliquã latitudinẽ, sz insula debet diuidi pro modo latitudinis. l. inter eos. ff. eo. Cũ ergo ibi non sit aliqua latitudo, ei nil debetur. Contrariũ dico. Nam inter eos, qui sunt ab vna parte, fit diuisio pro modo latitudinis. d. l. inter eos, sed inter eos qui sunt vltra, ⁊ eos, q̃ sunt citra, fit diuisio iure propinquitatis, vt dictũ est: videndũ est igitur, quod ponamus vnã lineam iure propinquitatis euidẽtem, ⁊ hoc fieri debet ex doctr. prece. figure. Extendat̃ igit̃ vna chorda a pũcto predij Lucij vsque ad ripã Caij, ⁊ fiat cũ chordis, vel signis, in flumine vnum quadratũ. a. b. c. d. deinde inueniat mediũ quadrati ꝑ lineã. e. f. ⁊ constat ꝙ qcquid est infra dictã lineã ꝑtinet ad Caiũ, deinde ducatur alia linea per diametrũ quadrati. b. d. ⁊ similiter constat quod id ꝙ est j̃. dictam lineã, pertinet ad Caiũ, deinde inter pũctum. c. ⁊ punctum. d. inueniatur pũctus eque distans a pũcto predij Lucij ad ripam Caij, ⁊ tunc illi tres puncti reducãtur in circunferentiam vnius circuli per precedentia, cuius circuli cẽtrum inueniatur in predio Lucij, ⁊ in puncto. b. vt ostendũt linee crocee. Dico ergo quod illa linea circularis. e. g. d. est in ea, ⁊ quicquid est. s̃. illam pertinet ad Lucium, quod vero est infra, pertinet ad Caium, vt patet ex precedentibus, ⁊c.

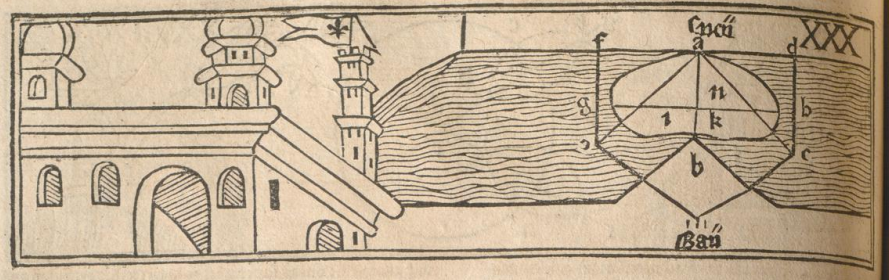

Hec figura differt a precedē. q̄ in precede. pūctꝰ magis ꝓpinquus erat in capite insule, hic vero est in medio, vel circa vt patet in puncto predij Caij acuto qui est. b. ⁊ ideo in flumine debent fieri duo quadrata scilicet vnum supra, aliud infra: fiat ergo versus caput fluminis vnum quadratum. a. b. c. f. ⁊ versus finem fiat aliud. a. b. c. d. deinde ducatur linea media. g. h. dico de eo, quod est supra, nil debet habere Caius, deinde ducatur alia linea, per diametrum primi quadrati. c. a. ⁊ alia per diametruz secundi. a. c. ⁊ similiter de eo quod est supra illas, nil debet habere Caius: deinde inueniatur vnus vel duo pūcti in illo spatio, qđ est infra eque distās a puncto Caij, ad lin. predij Lucij, vt i. k. qui reducantur in circunferentiam illius circuli, qui circulus erit, e. i. k. c. ⁊ eius centrū cadit in predio Caij, in puncto. m. quicquid est infra lineam circularem, pertinet ad Caiū, vt supra probatū est, vel veriꝰ assume puncta. e. m. ⁊ reducas ea in circunfer. eiusdē circuli, ⁊ habebis propositum: q̄ redit in idem quod supra.

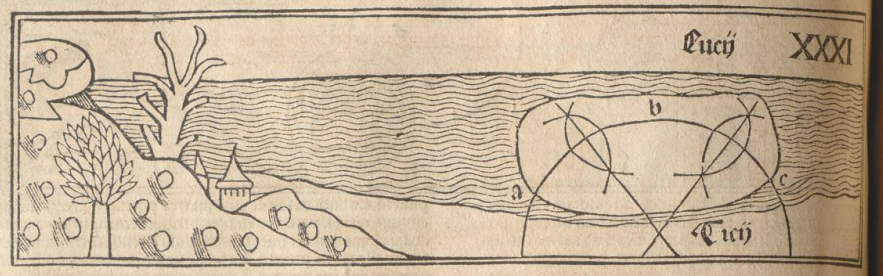

Hec figura differt a preced. q̄ vel ab vtraq; parte est linea recta vel ab vtraque parte est curua, ab vna recta ab alia pūctus acutus, hic vero est ab vna parte linea recta, ab alia habet quandam rotunditatem, cuius caput connexum est versus insulam: inueniatur ergo in principio insule punctus medius. a. in medio alius. b. in fine, alius. c. ⁊ hi, tres reducantur in circunferentiam eiusdem circuli per precedentia, ⁊ habebis medium. Ex quo collige regulam, quod, positis tribus punctis eque distantibus inter lineam rectam, ⁊ lineam connexam, circulus, in cuius circunferentia illi tres puncti reducuntur, totum spatium iure proximitatis equaliter diuidit: ⁊ hoc in sequenti figura demonstrabitur.

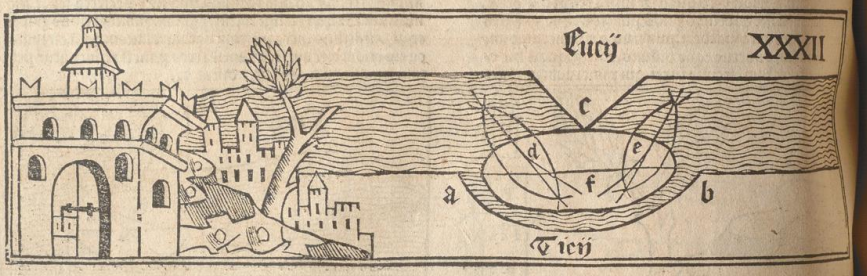

Figura ista differt a preced. ⁊ q̄ hec ab vna parte ripe acute est punctus, ab alia parte rotunda est concauum versus punctum, cuius sic faciēda est diuisio. Primo ducatur lin. ab vna parte circuli vsq; ad aliam, ⁊ sit. a. b. ⁊ ideo hoc vt sciamus, quod de eo quod est supra. d. lin. nil potest deberi ripe concaue, nisi ratione illorum punctorum, quoniam quelibet pars, que est infra, est magis remota ab alia parte, quam sint illi puncti: deinde inueniatur medium inter punctū predij Lucij: qui sit. c. ⁊ illa puncta per doctrinas datas in preced. inter. a. ⁊ c. erit medius punctus. b. ⁊ inter. c. ⁊ b. erit medius. c. vt ostendunt linee ducte, deinde inueniatur medium inter. c. ⁊ aliquam partem dicte concauitatis, ⁊ sit. f. deinde illa tria puncta. d. f. e. reducantur in circunferentiam eiusdem circuli per precedentia, cuius centrum erit in puncto. h. dico ergo, quod quicquid est infra circulum. d. f. e. pertinet ad Titium iure proximitatis: quod vero est supra, pertinet ad Lucium. Ex quo collige regulam, quod posito vno puncto ab vna parte circulari, concauitate, ⁊ alia infra concauitatem inuentis tribus punctis, eque distantibus ab vtroque latere linea circularis, per quam illi tres puncti in circunferentiaz reducuntur, per medium diuidit, ⁊c.

Ita

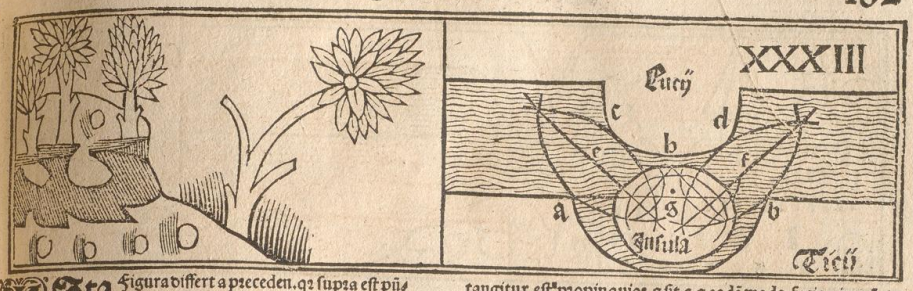

Ista figura differt a preceden. qz supra est pũctus ripe superioris quẽ constat esse propinquiorem qualibet alia parte ipsius ripe: hic vero ripa superior est rotũda, z cõnexa est versus insulã, z ideo quelibet pars illius ripe fit ꝓpinquior pũctis ripe inferioris concauis. Igit̃ primo ducat̃ linea ab vno pũcto circuli inferioris, vsqz ad lineã, z sit. a. b. ea ratione, qua diximus in precedẽ. figura deinde ponatur circulus in pũcto. a. z extendat̃ vsqz ad ripam superiorem, z ibi aliquantulũ voluatur circulariter, vt ostendit linea curua crocea, z ille punctus, vbi ripa superior tangitur, est propinquior, z sit. c. z eodẽ modo facias in pũcto. b. cui pũcto propinquior est. d. deinde inter. a. z c. inueniat̃ punctus medius, z sit. c. z inter. b. z d. inueniat̃ alius punctus medius z sit. f. deinde inueniat̃ alius pũctus medius inter ripam superiorem, z inferiorem, z sit. g. deinde illa tria puncta. e. f. g. reducãtur in circunferentiam eiusdem circuli, cuius centrũ cadit in predium Lucij, in puncto. h. Dico ergo qđ quicquid est infra illũ circulum. g. f. pertinet ad Titium iure proximitatis, ꝙ vero est supra illum, pertinet ad Lucium, vt ex precedenti. apparet, z linee recte demonstrant. zc.

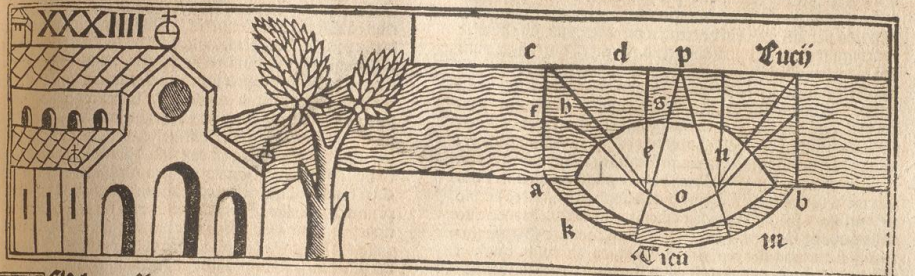

In hac figura ripa superior est directa, inferior est circularis, z concaua. Primo igit̃ in qualibet linea circuli facienda est diuisio ꝑ quadratũ, vt linee directe ostendũt, z dictũ est supra in vj. figura. z vij. hic vero describã aliquid de dicta diuisione. Primo em̃ ducat̃ vna linea ab vno pũcto vnius circuli, vsqz ad aliã. a. b. z hoc ad ostendendũ ꝙ est infra lineã illã nil debetur ripe circulari, nisi ratione punctorum, deinde fiat diuisio inter punctum. a. z lineam, que est superioris ripe, que format vnum quadratum. a. c. d. e. quod quadratum diuidatur per medium ducta linea. f. g. Tunc dico qđ de eo, quod est supra illa, nil debetur puncto. a. deinde ducatur alia linea per diametrum quadrati. c. g. tũc similiter dico, qđ de eo, qđ est s̃. illã, nil debetur pũcto. a. In illo vero spatio quadrati, qđ remanet j̃. inueniatur alius pũctus medius. h. deinde illa tria puncta. f. h. e. reducantur in circunferentiam eiusdem circuli cuius centrum cadit in fundo Titij, in puncto. k. z illa est linea diuidens inter punctum. a. z ripam precedentem. In alio vero puncto fiet quadratum, z diuisio simili modo: illud vero, ꝙ est in medio, diuidatur sic, quod inueniatur alius punctus medius inter rotundum, z ripam precedentem, z sit. o. tũc illi tres puncti. e. o. n. reducantur in circunferentiam eiusdem circuli per precedentia, cuius centrum cadit supra in puncto. p. z illa est linea diuidens, zc.

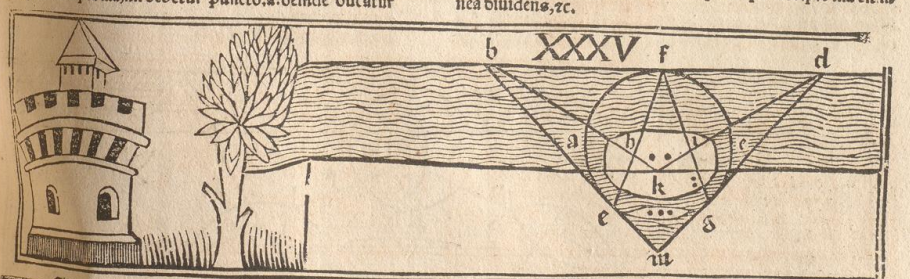

In hac figura ab vna parte est ripa recta, ab alia angularis vñ tractatur de diuisione spatij medij, qđ sic fieri debet quod dicte linee ducãtur a linea predij iferioris donec iungãtur cuz superiore, z in capite sit linea ducta. a. b. in fi. sit. c. d. vt ostendit linea crocea, deinde in parte. j. inueniatur basis vnius trianguli duorum equalium laterum, vt ostẽdit linea crocea. e. f. z eodẽ modo inueniatur in ij. parte alia basis, vt ostendit linea crocea. f. g. deinde quilibet predictoruz triãgulorum diuidatur per medium secundum doctr. datam in iij. figura primi, scilicet, ducendo lineã a pũcto primi trianguli. a. vsqz ad punctũ. b. qui est medius basis. e. f. z a puncto secundi trianguli. d. vsque ad punctuz. i. qui est medius basis. f. g. z ille linee ducantur versus spatiuz quod remansit in medio, z coniungẽtur in puncto. k. z illa est linea diuidens directo per mediũ, iure propinquitatis. Sed huic op. qđ punctus. h. quam dicis secare per mediuz, magis appropinquat ripe superiori in pũcto f. inferiori in puncto. m. respon. quod verum est vt ostendit circul⁹ azureus: sed ille punctus. k. est eque propinquus pũto. c. z pũcto. g. sicut ripa superior. quod patet: quia circulus duct⁹ a puncto. k. equaliter tãgens. d. puncta. e. f. g. punctualiter eque distat. Cõcludit̃ ergo ꝙ vere dicta linea. b. h. k. i. d. est linea diuidẽs iure propiquitatis inter dictas ripas. Ex hac em̃ figura sumendũ est ꝙ posito vno triangulo, si ducantur due linee diuidentes duos angulos per medium ille linee iunguntur in puncto, supra quẽ potest constitui circul⁹ tangens eque, z pũctualiter tres lineas trianguli, z demonstratur hoc per Euclidẽ li. iiij. con clus. quarta.

Sta figura habet punctū solum in ripa superiori.f.b. cui de insula debetur aliquid iure propinquitatis: in inferiori hz triangulū.a.b.c. dicaf ergo linea.a.c.quā lineā constat tangi a pūcto.d. diuiso igitur iure propinquitatis debet hoc modo fieri,qz tam in capite,quam in fine fiant trianguli duorum equaliū laterū, vt factum est in precedenti figura,quorū primi basis erit linea crocea.d.f.z alia linea.d.g.z illud spatium qđ est infra alias lineas.d.f.b.g.debet diuidi iure propinquitatis inter pūctū.d.z totam ripam predū inferioris,que diuisio fiat dividendo duos angulos per medium,fm doctrinas precedentes,z ille due linee se contingunt in puncto.c.ille punctus est centrū qui tangit punctū.d.in ripa viteriori,in anteriori,vel citeriori vero tangit pūctum.f.z punctū.g.oēs alij puncti sunt magis remoti,vt ostēdit circulus croceus ductus. Restat ergo qđ fiat diuisio huiꝰ partis insule,que est extra illum trianguli.d.f.b.g.z si bene respicitur,quicquid est extra illud,apparet esse infra duas lineas rectas,z tūc aut sunt recte secundū se equaliter,aut inequaliter. In quolibet predictorū casuum habes modū diuidendi ex his que dicta sunt ibi.in j.z ij.figura huius lib.ij.tc. His circa decisionem insularū premissis predicta faciūt in ar.ad questiones quotidianas.z de facto emergētes. Dicamus,cōmune Perusij statuit qꝺ si qua possessio reperiret in comitatu Perusij, quę non esset attributa alicui ville,vel castro,quod talis possessio cederet territorijs illarū villarū.z castrorū,que essent ꝓpinquiores: contigit qđ reperit quoddā magnū podere infra cōmia triū villarum,qđ nulli ville,vel castro attributum est,quid iuris? Ex hoc themate oriūtur plures questiones. Prima est,qđo intelligat illud qđ dicitur qꝺ cedit illi ville,que est ꝓpinquior. Rñ.i.quatenus est ꝓpinquior,non em si vna villa magis ꝓpinquat vni pūcto,ideo ei attribuet totū: sed cuilibet de dicto podere attribuet quatenus ꝓpinquior est,hoc apparet ex isto ff.insula,quē supra legimus,ibi,qꝺ si alterius parti primior fit,tc.z hoc dixi supra in gl.sup verbo.cōis fiat eorū. Sed est videndū a qua parte ville,vel castri debeat incipere mensurator. Ad qꝺ sciendum est,quomodo cognoscaf ciuitas,vel villa,de quo per do. Joan. Andr.de sentent.excomm.cap.si ciuitas.libr.vi.in nouella. Tu clarius,z breuius dic,qꝺ licet in vsu nostro ciuitates appellam⁹, que habent episcopū,tñ ante,quam episcopi essent,erat appellatio ciuitatū,z denominabanf ab illis officialibus qui tūc erant vt octagesima distinctio.can.vbes z loca.tc.cum duobus sequentibus. Dico igitur,qꝺ proprie dicif ciuitas,omnis locus in quo exercetur iurisdictio illa que competit defensoribus ciuitatū.de qua dicit in authē.de defen.ciui.ff.iusiurandū.Et not.qꝺ triplex est ciuitas. Quedam maxima vt ciuitates metropolitane,in quibus stabāt presides,z prefecti pretorio,hodie reges,z curie regales quos appellatur. Alia est ciuitas magna,in qua est forū causarū meri,z mixti Imperij. Alia est ciuitas cōmunis,in qua exercentur causarum,que competūt defensoribus ciuitatis,vt supra dixi.z probaf ff.de excusatio.tut.l.ij duas.ff.decet.vnde si ibi non habeat episcopum,vel sit ciuitas priuata episcopo,tamen ciuitas remanet propter forum causarum secularium.ideo autem venit in vsu,vt ciuitas appellef,que habet episcopū,qꝺ episcopus non consueuit ordinari nisi in illis locis,vbi antiquitus nomē ciuitatis.d.c.j.lxxx.distinctio.dixi C.de metropo.l.vnica.lib.xj.Secundo est castrum,z illud dicitur quasi castrata.hoc est locus fortis,in quo dicta iurisdictio non exercetur C.de fun.limi.l.quicunqz castellorum.lib.xj.z dist.lxxx.episcopi non in castellis. Tertio est villa,z illa fm propriam significationem dicitur a vallo,hoc est ciuitas que non cingit muro sed vallo,fm Hug. Sed in vsu nostro villa appellatur quedam magnia plurium habitantiū,sine aliquo municipio.que propter id quando dicitur vicus,fm Hug.z ita accipit glo.de iure fisci.z ex hoc iure gentium.in gl.super verb.collata. Ad secundum dicendum est,quod mensuratio debet fieri ab illa parte,que ꝓpinquior est loco mensurando,vt ff.ostensum est in alio tm de castro erit clarū. In villa poterit dubitari: qz domus sunt sparse,sed puto quod si esset aliqua domus que distaret multo ab aliis,quod illa domus non dicatur de vicinia sua magne vox eraudiri non poterit.l.j.ff.eodem autem tecto.ff.as Sed plene dixi de aq.plu.ar.l.ij tertius.in prin. Et aduertendū est licet lex dicat qꝺ mille passus debeant mēsurari a contentibus edificijs.l.mille passus.de verb.sig.tamen in presenti statuto qꝺ debeat inchoare ab ipso muro ciuitatis vel castri,vel ab ipso loco,vbi villa terminaf,sed qz hoc inuenire est difficile,ideo hoc declarabo per seq.fig.tc.

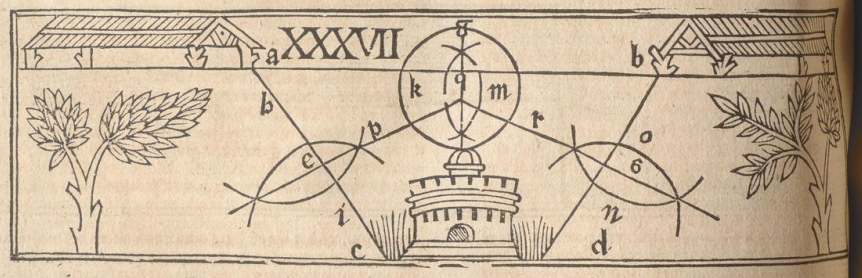

Alius poderis diuisio facienda est per istum modum: qz primo in qualibet villa faciendus est pūctus,qui plus est illi poderi relicto ꝓpinquior,z qz circinus non posset haberi ita longus qui extenderetur ab vna villa ad aliam.seruādus est iste modꝰ: qz prima ducaf ab vna villa ad aliaz prout respicit linea recta, z a prima villa vsqz ad secundam ducatur linea azurea,a.c.z a, secunda ad tertiam lineā,d.b,ad primā,z tertiam lineam,a.d.deinde in qualibet istarum reperiaf punctus medius,z in linea a.c.erit punctus.c.z in ea linea ducantur duo puncti eque distātes.h.i.deinde ponatur circinus in.h.z extendaf vsqz ad.i.z ducatur linea circulariter,z eodem modo ponatur in pūcto.i.z tendatur ad.h.z ducaf linea circularis,z vbi ille linee se predūt,ille sunt linee ad diuidendū per medū inter illas duas villas.z sic linea.p.qz diuidit inter lineā primā.z secundā.z eodem modo fiat inter secundam,z tertiam villā inter quas diuidit linea.q.non repetendo alias literas,z eodem modo fiat in prima villa.z in tertia villa.diuidens inter eos erit.q.f.Ex qbus concluditur qꝺ quic quid est.ā.illas lineas.p.q.f.pertinet ad primā villā.Et quicquid est inter illas duas.p.q.r.ptinet ad secundā. z quicquid est vltra illas duas lineas.f.q.r.pertinet ad tertiā. Si autem plures essent qꝺ tres,statim patebit,in figura

XXXVIII

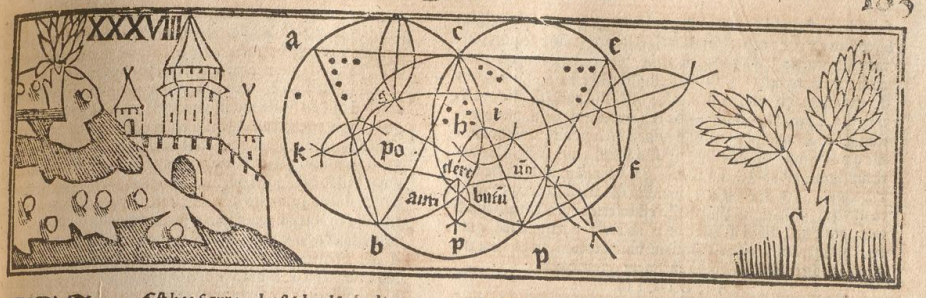

FActa Est hec figura ad ostēdendū qualiter si podere relictū est in cōfinibus plurium villarū. quibus modis debet fieri diuisio Pone ergo q puncti villarum circunstātium, a quibus debet incipi mensura, sint. a. b. c. d. e. f. podere relictum sit inter ipsos puncto. vt ostendit nigra figura inter ipsos facta. Primo ergo fiat diuisio inter tres primos pūctos. scz. a. b. secundum doctri. precedē. dico ergo. q inter. a. et b. diuidit linea rubea. g. k. inter. a. c. diuidit. g. i. et sic punctus. g. i. est centruz. in cuius circunferentia ponuntur dicti tres pūcti. a. b. c. secundū doctrinā datā. s. et hoc ostendit circulus rubeus ductus. Secundo fiat diuisio inter. b. c. d. dico. quod linea. g. h. diuidit inter. b. c. et linea. b. i. diuidit inter. c. d. et linea. b. p. diuidit inter. b. d. et sic pūctus. b. est centrum ponens in circunferētiam. b c. d vt ostendit croceus circulus ductus. deinde fiat alia diuisio inter. c. d. e. secundum doctrinam preced. et reperies punctum. i. et centrum, et reduces in circunferantiam illos tres punctos et etiam punctum. i. secundum designationem precedentem, vt ostēdit alius circulus rubeus, quod si punctus. f. in dictam circunferantiam caderet, tunc fiat alia diuisio similis inter. d. e. f. ꝛc.

XXXIX

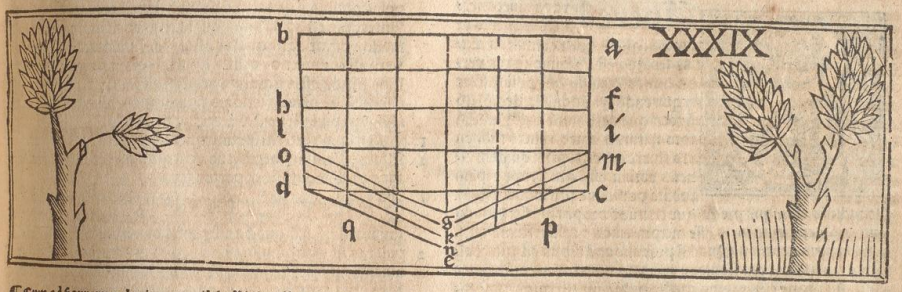

CUm ad figurarum huius aurei libelli intelligētiam necessarium sit rubeas, croceas, et azureas lineas demōstrare, quas ob ipsorum varietatez colorīs in impressione pingere, vel colorare omisimus: ne que facilitate refulgēt, obscuritate aliqua notētur, pancis cuiusq; linee describēdo earū colorē recitabo. Sūt igit omnia flumina, et linee pūcta tria retinētes colorīs aurei, q̄ bino pūcto designant zaldi, at no pūcto linea cōtēta rubea figurabit.

EFigura ista est facta, quoniam s. dictū est in ver. quod si ex vno latere. de lateribꝰ scilicet superiori, et inferiori, et ante, et retro dextra, et sinistra. Pono ergo, prout de facto cōtingit, quod quidam habebat predium istius figure, vt demonstant linee contē te sub his literis. a. b. c. d. e. Iste vēdidit mihi quatuor stadia prech̄a parte inferiori, et cōstituit se meo nomine possidere. ex isto facto oriuntur plura dubia. Primo an dicta quatuor stadia videantur mihi vendita pro diuiso aut pro indiuiso. Et videtur quod pro indiuiso, cum non sit certum que sint illa quatuor stadia. Econtra videtur quod pro diuiso, quia dicitur a parte inferiori, et sic est certus locus vbi sint illa stadia. Sol. pro diuiso potest accipi duobus modis. Primo pro diuiso, hoc est, quod nulla pars istam qua sit communio licet termini non sint positi, vt l. inter eos. de acquiren. rerum domin. et isto modo videtur venditio facta pro diuiso, vt enim se extendunt quatuor stadia incipiendo a parte inferiori sunt vendita, vltra non. secundo potest accipi pro diuiso, hoc est terminato, et isto modo pro īdiuiso sunt vendita, hoc est, tanquā nō determinata. vt probat ff. de acquir. post. l. si quis fundum. Ş. i. fm primā lecturam gl. Secundo videdum est an ista quatuor stadia possent possideri antequā mensurentur, et videtur q̄ non, quia pars incerta non potest possideri, l. possideri autem Ş. incerta. et l. locus. de acquiren. possessiō. sed hic est incertum vsq; ad quam partem vadant dicta quatuor stadia. ergo. ꝛc. In cōtrarium videtur quod certum est, in quo loco debent dicta quatuor stadia, licet fines sint incerti. sed incertitudo finiū nō impedit quē possidere, vt ff. pro emptore. l. ij. Ş. sed et si fundā. Sed potest rēspōderi quod ibi credebat in animo suo possidere vsque ad certos fines, hic vero ignorabat. Dico ergo, q̄ possidentur, dicta quatuor stadia: q̄ locus est certus, et fines sunt certi adhibita diligenti inquisitione per mēsorē, qō sufficit ad possessionem, licet oculis non videatur, vt ff. de acq. possessio. l. possideri, Ş. Merua filius. Item qui fundum ingreditur eo animo, vt fundum possideat totū vsque ad terminum possidet. nec requiritur quod terminum videat, vt l. ij. in prin. de acqui. possession. alias multi dominorum non possiderent qui terminos

a prediorum ignorant. Tertio est videndum vtrum translatum* sit dominium in emptorem per talem contractum. Respondeo, ista emptio facta est ad mensuram: ideo ante quam mensuretur non est perfecta venditio, sicut facta sub conditione, vt ff. de cō trahend. emptio. l. quod sepe. Ş. in his. et de peric. et commod. rei vendite. l. si in venditione. Ş. primo. An autem transferatur interim dominium, vel vsucapio: Et de hoc sunt opi. ff. pro empt. l. ij. Ş. si sub conditione. et pro dot. l. ij. teneo quod transferatur titulo pro suo, vt ibi dixi. Quarto est videndum, qualiter debeat fieri mensura termini dictorum quatuor stadiorum, vt ex parte inferiori cognoscatur. Ad hoc dico, quod facta est precedens figura: et pone quod quodlibet quadratum sit vnum stadium, et sic habet fundus. cccxij. stadia, quia ibi vides xxx. quadrata integra, et sex dimidia quadrata, que faciunt tria integra et sic sunt cccxij. et videtur, quod emptori debet assignare terminate illud quod est intra triangulum. p. c. q. illa sunt quatuor stadia que habent duo quadrata, que faciunt duo alia, et sic sunt quatuor. Et quod illa duo faciunt vnuz integrum probatur ex quadrato. b. et lineis ibi ductis. Item illa quatuor stadia sunt a parte inferiori, vt patet ad oculū vnde terminatio facta est recta. Sz cōtra istā terminationē op. q̄ secūdū hoc iste emptor nō habebat a parte inferiori totius fundi, sz certe partis fundi q̄, patet, q̄z de illa parte fundi. c. p. et q. nil habz: et ideo videt q̄ diuisio sic fit faciēda. q̄z ducat linea. f. g. h. que tāgit vltimā partē totius pdī, et cōstat quod j. illā linea. z. c. e. dsunt. xij. dimidia quadrata et sic ex stadia, et sic continet tertiam partem plusquam debeat habere emptor. et si diuidatur quod est inter dictas lineas, in tres partes, vt ostendit linea. i. k. l. et linea. m. n. e. et due partes vltime erunt de necessitate quatuor stadia. et illa habebit emptor a parte inferiori totius fund. siue predij. Ista vidi in questione de facto esse magni effectus: quia cum in predio esset quedam domus secundū vnā determinationem, cedebat emptori, secundum aliam non. Ibi opinio. positis videndum est quid iuris: Ad huius euidentiā

sciendum est quod fundus est quoddam totum ꝛ quelibet gleba ipsius est pars totius fundi. vt l. iij. in princ. ff. de acquir. poss. facit ff. de furtis. l. vulgaris. in princ. Item sciendum est quod cum dico pars inferior fundi, intelligitur id est pars, que in fundo est infima, seu magis infra, ita ꝙ infra illã nulla sit alia, vt ff. de vulg. ꝛ pupill. et duobus de reb. dub. l. qui duos. de verbo. significa. l. priorimus. in proposito tamen dico, vendo quatuor stadia a parte inferiori, intelligo de illis stadijs, que sunt in ea parte fundi, que est magis infra, vt l. j. ff. de aqua plu. arce. ꝛ de leg. ij. l. Caius. § j. videbitur ergo vendita illa pars, que continetur in illo tria gulo. p. c. q. quia in illo est inferior pars totius fundi nec potest dici quod sit inferior pars certe partis fundi, quia hic consideratur fundus tanquam vnum totum, vt dictum est, ꝛ per predicta multas potes dirimere questiones.

ADDITIO.

3 T. D. Vtrum translatum. vide Pet. Philip. Corn. in cons. l. mi. volumi. incipien. videtur in hac consultatione. ꝛ Philip. Decium in consil. clxxix. in l. traditionibus. C. de pactis.

Tractatus de Alueo domini Bartoli.

Superest vt de alueo dicamus sequẽtes ordinem, quem Iurisconsultus Cassius secutus est. Primo igitur verba eius referamus, que posuit. ff. de acquirendo rerũ dom. l. adeo. §. qõ si toto que verba sunt hec: Quod si toto naturali alueo relicto flumen alius fluere ceperit, prior quidem alueus eorum est, qui prope ripam predia possident pro modo scilicet latitudinis cuiusque predij, que latitudo prope ripã fit. Novus autem alueus eius iuris esse incipit, cuius ꝛ ipsum flumẽ est, i. publici iuris gentium. Quod si post aliquod tẽpus ad priorẽ alueum reuersum fuerit flumen, rursus novus alueus eorũ esse incipit, qui prope ripam eius predia possident. Si cuius tamẽ totum agrum novus alueus occupauerit, licet ad priorẽ alueũ reuersum flumen fuerit, non tamen is, cuius ager fuerat stricta ratione quicquam in eo alueo habere potest: quia ꝛ ille ager, qui fuerat, desinit esse amissa propria forma, ꝛ qui vicinum predium nullum habet, non potest ratione vicinitatis vllã partem in eo alueo habere, sed vix est, vt id obtineat. Aliud sane est, si cuius ager totus inundatus fuerit. Namque inundatio speciem fundi non mutat, ꝛ od id cum recesserit aqua, palam est eiusdem esse, cuius ꝛ fuerat. Hec ille. Legis ergo verba discutiamus, ait ler,

Quod si toto. Ideo dicit toto, quia si partẽtãtum relinqueret, videret tãtum si li. qui predia possidet, ab ea parte, qua alueum dimittit, ꝛ acquiretur eis per eum modum, quem ꝛ de alluuione in principio lib. diximus, non solum est alluuio, si flumẽ ponat, sed etiam si paulatim retroceda at nil apponendo, vt ff. de acquirend. rer. dom. l. ij. Bartus. licet g. ibi in verb. alluuione dicat quod improprie dicitur alluuio, sed Azo in summa C. de allu. ꝛ palu. dicit qõ proprie alluuio est, quod puto verum, argumen. ff. de acquire. rerũ dom. l. ergo. §. tribus, sed quando totus alueus relinquitur illa est nouacessio, nec est alluuio nec est insula, vt dicit gl. super isto verbo toto.

Naturali. Naturalis alueus dicitur. i. consuetus, vt ff. de flu. l. j. §. ripa. ꝛ ibi no. quia naturalis cursus est ate discernitur potius quam in hyeme. vt ff. ne quid in flum. pu. l. j. §. is autem. Alueus vero qui non est naturalis dicit inundatio. vt ꝛ circa finẽ dicitur. Vel dic alueus naturalis, id est antiquus, ꝛ sic ad differentiã nouialuei, de quo infra dicet.

Alueo. Alueus proprie vcatur fluminis est, secundum Augu.

Relicto Perfecte oportet quod sit relictus, vt cedat vicinis, quãtẽ perfecte sit relictus, cõstat in hyeme, ꝛ sic per contrarium est quod supra dictum est, nec etiã alueus constat est, tequando aqua minor est, arguẽdo a minori ad maius sicut de quo minus videtur, de metalis locus fluminis occupatus, ergo multo magis de hiebitur hyemeq; autem sit derelictus cõstat ex hyeme arguendo a minori negatiue, si talis locus nõ est detentus, sed derelictus in hyeme, ergo magis erit derelictus in estate. si talis locus nõ est detẽtus, sed derelictus in hyeme, de quo magis videtur inesse, ꝛ inest qõ debeat dimitti occupatꝰ, ergo multo magis erit derelictus est ate, et quod hoc er hyeme inspiciatur, patet, quia quandoq; est ate fluuia perennia etiam exarescunt. vt ff. de flumin. l. j. §. j. Item relictum, intelligo etiam si aliquãtulum aqua fluat per antiquũ alueũ si tamen sit ita modica quod fluminis nomen per dictionẽ er opinione circumcolentiũ discernitur, l. j. §. j. ff. de flum. si enim aqua inde currens nõ est flumen, ergo locus ille non est alueus fluminis. Item relictum intelligo sine spe redeundi, quia enim si ideo quia aqua ducitur ad molendinum cessat ire per alueum, alueus priuatus non efficitur, cum in potestate sit dominus eum in alueum remittere, ꝛ sic sufficit, quod possit ire per alueum, licet non vadat, arg. ff. de aqua quot. ꝛ est. l. j. §. quadriana. Item pone, vt de facto est Ursie flumen quod dam. cuius nomen est Timbido quod septem annis fluit, ꝛ septem annis occultatur. ꝛ sic factum est a tempore cuius non extat memoria, an dicetur alueus derelictus; certe illo tempore quo occultatur, non dicitur alueus derelictus propter consuetudinem reuertendi, arg. ff. de acquir. rer. dom. l. naturalem. §. pauonum.

Flumen. Idem in lacu, stagno, riuo, fossato, que sunt publici iuris, vt dictum est in precedentibus.

Alias. Scribit breue, ꝛ sic est aduerbiũ loci. alio loco est, alio tempore, vt ff. de arb. l. diem. vel alias. id est, aliquando ꝛ quando in eadem oratione reperitur pluries alias, vt ff. de dictione fisc causa. l. qui fine. ꝛ de verborum obligationibus. l. stipulationibus. in princip. ꝛ de vsufr. lega. l. denique. § Interdum. Interdum est aduerbium qualitatis, vt alias. l. aliter. vel alio modo, vt ff. de aqua quoti. ꝛ est ua. l. j. § illud tamen. Interdum vero est coniunctio. ꝛ idem significat quod si non, vel si. vt ff. de nego. gest. ꝛ ff. de iureiurand. l. alias. Interdũ ponitur pro aliloquim. de cuius dictionis significatione mirabili scilicet de alioquim, dixi plene ff. de condi. ꝛ demon. l. j.

1 Verbum preteriti subiunctiui rem preteritam significat.

2 Alueus fluminis derelictus vt acquiratur predio quid requiratur ꝛ probandum sit ex parte agentis.

Fluere ceperit Preteritum subiunctiui est, quod rem preteritam significat. l. j. §. ij. ff. quod quisq; iur. ꝛ de verbo. obligat. l. si quis sti-
2 pulatus sit Stichum. in princip. Requiritur ergo, quod reliquerit alueum reliquerit, ꝛ quod per alium locum perfecte fluat. hoc ideo quia quotidie communiter contingit, ꝙ alueus non diuertitur, nisi alius assumatur. Sed si contingeret, quod illum occultaretur, nec alio loco flueret, idẽ esset quod si alueus diuersus esset eorum qui prope ripam predia possident. Idem puto, si in iudicio probaretur solũ quod alueus est dimissus. licet non probetur quod alio loco cepit fluere, tamen agens debet obtinere. Sufficit ergo primum, si a primo incipias, scilicet ab alueo derelicto. Si vero incipias a secundo, scilicet, quod alio loco cepit fluere requiritur vtrunque. Potest enim esse quod per nouum loca fluat, ꝛ in quolibet retineat nomen fluminis. vt apparet in Pado prope Ferrariam. Facit ad predicta ff. de acquir. rer. quemadmodum, ꝛ quod ibi not.

Prior. Prior quidem dicitur comparatione alterius. vt ff. de aqua quotid. ꝛ est ua. l. j. §. ... si flumen se celasset, alueus derelictus non esset alueus. ꝛ tamen haberet locum hec lex, vt dictum est probatione aqua quotid. ꝛ est. l. j. §. qui hac est ate.

Alueus. Vocat alueum, qui non est modo fluuius. sic ff. de acquirend. rerum dom. l. illa. in fine ff. de negotijs gestis. l. dinoratio. in princi. quod tamen notarijs, ꝛ testibus quando dicunt, talis filius Titij. cuius tius sit mortuus, eorum est iure dominij, vel quasi, vel alias prout sunt predia, quibus adheret, prout dictum est in principio qui prope ripam predia possident. Quid sit prope ripam predia possidere. dic vt dictum est in precedentibus libris. Addendum tamen est, quod hic non dicit ab vtraque parte. licet in precedenti dixit quoniam ripa non potest esse insula, que ab vtraque parte habet predia, alueus vero derelinqui potest ab vna parte, tunc si quidem derelinquitur paulatim, fit accessio iure alluuionis. ff. de acquirendo rerum domin. l. ab ortius. ꝛ supra dixi. Si vero tunc simul sit acquisitio alueorum derelictorum, vt hoc §. sit tamen alueus totus ab vna parte relinquitur, tunc inter eos qui ab vna parte predia possident, fit diuisio pro modo latitudinis cuiusque predij, que latitudo prope ripam fit, et statim sequitur. ꝛ ideo eodem modo quo in alueo derelicto ostẽdimus. Si vero alueus ita derelinqueretur ab vtraque parte essent predia, tunc inter eos qui possident ab alio fieret diuisio iure vicinitatis, ꝛ proximitatis. ꝛ sic per medium, vt dicitur de insula, ꝛ probari. ibi. nõ potest iure vicinitatis. ꝛc. Inter

eos vero qui ab vtraque parte possident. fiet diuisio pro modo latitudinis, vt dictum est de alluuione. & sic eodem modo fiet diuisio, diuersorum riparum iure, quia ibi iure alluuionis, hic iure aluei derelicti. pro modo prædicto cuiusque latitudinis. que latitudo propterea sit hec verba satis supra proxime & in precedentibus exposita sunt.

Nouus. Nouus autem alueus dicitur ad differentiã veteris & sic si per multos annos steterit, sic appellatur, donec nouus alius alueus superuenerit, vt ff. de vsu fruc. lega. l. vsufruc. & quod no. si certum petatur. l. cũ quod. alias autem dicitur nouum. id est insolitum. vt C. de iudi. l. rem non nouam. & ff. de vent. inspiciend. l. i. in alijs etiam significationibus accipitur de quibus diri ff. de oper. noui nũcia. sup rubrica.

1 ☞ Incipit & desinit, adiecta facto habenti tractum successiuum quomodo accipiantur.
2 Incipere improprie & large dicitur, qui se preparat ad incipiendum.
3 Incipere proprie dicitur, qui aliquid incipit facere de eo quod est faciendum.
4 Incipere etiam dicitur, qui multa ipsi inceptioni adhĩcit.
5 Iuramentum calumnie si prestatur post litem contestat. dicitur prestitum in exordio litis.
6 Desinere aliquid quando dicatur.
7 Incipit & desinit si adhĩciuntur tempori, quomodo accipiantur. Dies quando dicatur incipere, & quando desinere.
Annus quando dicatur incipere, & quando desinere.
8 Incipit & desinit, si adhĩciuntur loco, qualiter accipiantur.
9 Incipit & desinit, quando adhĩciuntur essentie alicuius substantie vel qualitatis, qualiter intelligantur.
10 Incipit & desinit, quando adhĩciuntur potentie alicuius, qualiter intelligantur vt quis dicatur posse

Eius incipit iuris esse. In hoc text. pluries Iurisconsultus vtitur verbo, incipit. Item vtitur hoc verbo, desinit, vt statim subditur, ibi, desijt esse, &c. de quorum verborũ significatione varias contentiones vidi inter dialecticos, ad quorum sensum si reduceretur iuris nostri sensus peruerteretur, ideo secundum legalem doctrinã quid ista verba significent explanemus. Ad quod sciendus est quod hec verba adhĩciuntur quandoque facto quod habet tractũ, seu successionẽ quandam in faciendo. Quandoque adhĩciuntur tempori, quandoque loco, quandoque essentie alicuius rei, quandoque potentie. De quolibet videamus. Primo adhĩcitur facto, & tunc tribus modis accipit. 2 Primo large, & improprie, vt dicatur incipere ille, qui se preparat ad incipiendũ vt in casu speciali. ff. de polli. l. primo. §. cepisse. ibi si apparatum siue impẽsam in publico posuit. alias autem dicta preparamenta non dicitur quis incipere l. fi pecuniã. in verſi. nam si ita res. ff. de condictio. cau. da. & de procu. l. si de 3 functus. Secundo accipitur proprie eo ipso quod incipit aliquid facere de eo quod est faciendum. vt si fundamenta facit, & si milia. vel in alijs exemplis positis in d. §. cepisse. & de oper. nouncia. l. de pupillo. §. nũciationem. ibi, inchoet, &c. & dict. l. si pecuniam. Et hoc modo dicimus quod lit. contestat. incipit iudicium, quia tunc incipit tractare de his, que sunt de substantia cause. 4 Tertio modo dicitur quis incipere non solum in ipso actu quo incipit, sed etiam in multis, que sunt posita propinquius ipsi inceptioni, vnde istud verbum incipit, non solum verificatur in primo lapide, qui ponitur, sed etiam multa, que postea fiunt dicuntur esse de inceptione. vt ff. de oper. no. nunciatio. in fi. Impositio §. opus. sic etiam iuramentum calumnie quod præstatur post litem contestat. fit post quam lis incipit, dicitur fieri in exordio litis vt C. de iuramen. calumn. l. secunda. §. sed prædictum. Itaque eodem modo in verbo, desinit. 6 Primo dicimus desinere qui ad hoc tendit vt definat, argument. de excusatio. tut. lege, non tantum, & de damno infect. lege, damni. §. Sabinus. Item desinere dicitur res que non perfecte desinit, sed incipit desinere, vt de contrahenda emptione, lege domum. 7 Secundo dixi quod hec verba quandoque adhĩciuntur tempori tunc similiter tres significationes habent exemplũ in die artificiali. dicimus enim quod incipit mane, desinit, seu finit sero, vt ff. de fer. l. more. & ibi not. in authentic. de iudi. §. sedebunt. Dic ergo quod mane intelligitur ante ortum solis. cum iam celum incipit albescere, vt ff. de liber. & postbum. lege, Titius. §. primo, & tunc dicemus dies incipit. sed tunc non est dies. sed statim erit. hec tamen non est propria locutio. Secundo modo dicitur mane in ipso puncto, quo sol oritur, & tunc vere dicitur, incipit dies. cum sol est supra terram, dies est, vt ff. de verborum signification. lege. hec verba, ille aut ille. Tertio per aliquale spatium post ortum Solis adhuc dicimus dies incipit, & ita loquimur, licet non sit propria locutio. nec hoc sit necesse est propter dicta testium, & propter multa. Eodem modo desinit, scilicet cum est prope occasum & cũ vere occidit, & aliquo spatio post. Facit ad predicta que diri ff. de pen. l. aut facta, a §. tempus. Eodem modo in anno incipit, & desinit, habet tres significationes, sed in aliquo differunt. nam in tẽpore ante, quã vere incipiat, & in ipsa inceptione idẽ est in die, & in anno, sed in eo, quod sequitur, postquam incipit, differunt in tempore, nam cum annus & mensis sit longius tempus, longiori spatio durat illud tempus quo dicimus, incipit recte per vnam diem, & forte per plures dicimus mensis incipit, vel annus incipit. argumẽ. ff. de furt. l. fur est manifestus. & quod ibi dixi, & statim dicam de verbo desinit. Similiter contingit in verbo, desinit. nam primũ tempus, quo incipit desinere, & cum dicitur desinit, est longius in anno, quam in die. Nam aliquando tota vltima die dicitur desinit, vt ff. de testamen. l. qua etate. in alijs duobus idem est in anno & die, sicut annus, & dies in verbo, incipit. concordat in primo, in tertio discordat. sed in verbo desinit, discordat in primo & 8 concordat in duobus vltimis. ✠ Tertio dixi, quod hec verba quandoque adhĩciũtur loco, & tunc verbum, incipit, habet duas significationes. Prima est propria in illo puncto, in quo incipit, vt patet in principijs cuiuslibet libri, vbi rubri. dicit, incipit liber primus vel secundus. Secundo postquam incipit, per aliquod spatium adhuc dicimus incipit. vt ẽ. dictũ est. & de his que consistunt in facto. & patent ex vsu communi. Recte enim dicimus territorium, illius ciuitatis incipit in tali castro, vel villa, lõgum spatium occupat. & recte dicimus, talis prouincia incipit in tali ciuitate, ante vero quam perueniatur ad illum punctum, in quo incipit, vere in illo loco nõ vtimur verbo, incipit. De verbo vero desinit, dico quod duobus modis accipitur sed econuerso ad precedentes. Nam ante, quam perueniatur ad vltimum punctum, in quo desinit per aliquod spatium. dicimus desinit. Item in illo puncto in quo desinit post vero illum punctum nõ vtimur verbo desinit in presenti, sed desinit in preterito, & hec 9 per se satis patet. Quarto dixi ✠ quod hec verba quandoque adhĩciuntur essentie alicuius rei siue illa res sit substantia, sine qualitas, & tunc proprie incipit esse, cum ex consumatione recipit formam. vt ff. ad l. falcidiam. l. si is qui quadringenta. §. quedam. & proprie desinit illo instanti, quo perdit formam vt hic in ter. patet. bis desijt esse, amissa forma apparet hoc in qualitate. Dicimus enim quod res incipit esse eius iuris, cuius est flumen, & sic illius qualitatis, que constituunt, & constituta definũt modis, & ex his contingit quod aliquando aliquid eodem instanti incipit, & desinit. vt C. de postlib. be instituen. l. penultim. ff. de nouatio. l. quoties. de solutio. l. sub conditione, & predicta procedunt proprie loquendo. Improprie vero dicitur incipit, & definit hic, sicut ẽ. dixi. Nam ad dies fort. facto. Quandoque enim dicitur aliquid esse, seu durare esse factum cum successione, & isto modo desinere non potest dici, nisi illud quod fuit. vt ff. de condition. & demonstratio. l. Tertio vsufructus. in princ. licet improprie ponatur, vt 10 in l. ij. §. definere. ff. quibus modis vsusfructus amit. ✠ Quinto dixit quod hec verba incipit & definit adhĩciuntur potentie, vt aliquis incipit posse. vt aliquis definit posse, & tũc dicta verba vnam significationem tantum habent. tunc enim dicimus quis incipit posse quando omnia concurrunt que requiruntur vt quis possit. vt ff. de diuer. & tempo. prescript. l. prima. de verborum significatione. l. nepos. §. Proculo. & tunc quis definit posse quando definit omnis spes potentie. quod quandoque est ad vltimam vitæ spiritum. quandoque definit ab aliquo spatio ante. vt ff. de heredibus instituen. l. suus quoque. §. penultimo. in fine. & ibi de hoc plene diximus & de condit. instit. l. fi. Et predicta vera, quando dicta verba, incipit, & definit. ponuntur in tempore presenti. Si vero ponuntur in preterito, tunc haberent significationem certam.

ADDITIO.

a Tho. Dip. ✠ In anno incipit. Vide & adde eundem Bar. in l. fur est manifestus. ff. de furt. & in l. ij. C. de temp. appe. & Ange. & Bal. in l. prima in princi. ff. de origin iur. & in rubr. ff. de rerum diuisio. in versiculo, Secundo quero, quando dicatur principium. & Alleran. in consi. ix. in vij. volumi. incip. Attentis verbis. in princip.

Cuius ripsum flumen Nota mirabile. Nã quic quid alias superimponitur, cedit solo: hic vero solus cedit aque a cui superimponit. & est speciale in flumine, & mari, & in ceteris aquis, quas in primo lib. dicimus habere ius alluuionis.

ADDITIO.

a L. B. ✠ Et mari. Facit text. in l. riparũ quoq; vsus in mari cũ prin. l. seq. ff. de rer. diui. Et rationem assignat Jo. Fab. & Ang. de Are. in §. cum, in suo. Justi. de rerum diuisio. & in l. in tantũ.

ff. de rerum diuisio. & vide Joā. de Imo. Aler. & Jas. in l. j. §. nūc v. dicamus. ff. de oper. no. nuncia.

Id est. Hec est coniunctio expositiua, sunt alie, scz. vide- licet v. g. hoc est, vt varijs legibus reperitur.

Publici iuris gentium. Omnes enim gentes isto iu- re vtūtur, vt alia loca sint publica. Et puto talia loca esse in do- minio eius, qui ibi tenet Imperium, quod patet per leges que soli principi permittunt disponere super his, vt l. continuus. §. cum quis. ff. de verborum obligation. & de contraben. emptio. l. sed Celsus. in princ. & ff. de flum. l. quominus. &c.

1 Perempta propria forma rei res perit, & esse definit.
Propria forma rei que sit.
2 Plus & minus non faciunt rem differe specie.
3 Forma rei substantialis qualiter cognoscatur.
4 Forma rei substantialis rerum inanimatarum est id. per quod ipsa consistit. & vñ denominationē nominis appellatiui accipit.
5 Res inanimate tunc perdunt earum substantialem formam, quando illa communia accidentia, ex quibus sic denominantur, perduntur.
6 Res vna & eadem, & diuersimode secundum diuersas considera- tiones accipitur.
7 Acetum licet in eadem substantia sit vt vinū, tamen non venit appellatione vini.
8 Forma substantialis rerum animatarum anima vegetatiua, est ipsa anima vegetatiua.
9 Arbor propriē que sit, & que dicatur secundum Jurist. as.
10 Herba dicitur que terra continetur, & separata a terra non dici- tur propriē herba.
11 Anima sensitiua est forma substantialis rerum animatarum ani ma sensitiua.
12 Anima intellectiua est forma substantialis rerum corporalium, & intelligentium vt homo.
Homo anima separata non est homo, sed cadauer.
13 Anima rationalis non presumitur esse in monstro nato ex mu- liere, non habente formam exteriorem hominis, secus, si commu ni aspectu videtur homo.
14 Dominem non esse liberum non est de forma substantiali, sed ac cidentali
Homo est animal ciuile, politicum.
15 Dominum due sunt species. scilicet liberi, vel serui, cōsiderando in esse naturali.
16 Seruus factus liber, vel econtra, videtur alius homo, & non te- netur ex ante gestis.
17 Forma substantialis hominis politici, est esse liberum.
18 Dominum species secundum ius ciuile sunt due, qui a alij sui iu- ris, alij alieni.
19 Forma substantialis in rebus artificialibus est quedā aptitudo, quam habent ad illum finem, ad quem per artificem facte sunt.
20 Forma substantialis rerum incorporalium, que secundum iuris dispositionem sunt individua, ex natura ipsius rei.
Actionis natura dicitur figura ipsius.
Nova actio dicitur, cum aliquid additur, vel detrahitur nature actionis.
21 Seruituti si aliquid detrahitur, non valet detractio, si additur, non est seruitus.
22 Stipulatio vitiatur, quando aliquid additur, vel detrahitur de eo, quod erat positum in interrogatione.
23 Obligationi de his que ipsam respiciunt nil potest addi vel de trahi.
Obligationi si additur vel detrahitur, quantum ad exceptio- nem obligatio non mutatur, nec leditur.
Obligationi respectu rerum que sunt in obligatione & ipsis re- bus diuisionem recipientibus potest addi vel minui, & isto re- spectu dicitur obligatio pro parte perimi.
24 Jurisdictio in se non recipit augmentum, nec diminutionem, & ipsi non prorogatur sed dicitur prorogari respectu materie.

Quod si. Supra diri quando dimittitur al- ueus antiquus. Hic incipit secūda pars, quādo dimittitur alueus nouus. Et diuiditur hec pars in tres. Prima loquitur, quando tempore occupationis noui aluei nullius ager totus fuit occupatus. Se- cunda, quando alicuius ager totus fuit occupatus, quid si de ri- gore iuris declaratur. Tertia, quid si de equitate.

Post tempus aliquod. Hic per dictio nē post tēpus, neutrū significatur qō qualiter procedat diri in precedenti lib.

Ad priorem alueum. Facti cōmuniter ac cidentis euentū po nit. timen idem videtur si per alium locum fluere ceperit se- paratum ab antiquo, & nouo alueo.

Reuersum. i. retro seu iterum versum. vt ff. de lega. ꝯ. l. cum quidam. & de verbo. significa. verbum reddendi. Cetera verba que sequuntur exposita sunt in precedentibus.

Sicuius. i. alicuius.

Stricta ratione. Strictam rationē vocat il- lam quam infra ponit di- cens, quia ille ager, &c. quam rationem sic forma. Acquisitio alue dimissi fit occasione vicinitatis, sed ei qui nullum predium habet nil potest deberi ratione vicinitatis. ergo &c. Quod aute nullu predium habeat probatur. qz desinit esse amissa propria forma.

1 Ex quo nota, qd peremptā forma rei desijt esse res. Simile de statu ho. l. non sunt liberi. ad exhib. l. Julianus. ff. §. Ite quis Flota, ꝯ quando forma est peremptā, perit res. sed solum cum perit propria forma rei. Que igitur sit ista propria forma videamus. Vnde sciendū est, qō quedam est forma substātialis alia accidentalis. De accidentali nō potest intelligi hic. qz hec vna res mutet sua accidentia. qz heri albus, hodie niger. hec uenis, hodie senex. heri paruus, hodie magnus per hoc non finit esse idem. vt ff. de iudi. l. proponebatur. & de vent. inspici.
2 l. j. §. de inspiciendo. & ideo dicimus qō plus. & minus. non ciunt res differre specie, vt ff. de fund. dot. l. si. oportet. ergo
3 hoc intelligat de propria forma. s. substātiali. De ista igitur deamus qualiter cognoscatur. Ad qō dicendū quod rerum dam sunt corporales, quedam incorporales. Item corporā alie naturales alie artificiales. Ite naturales possunt consi rari secundum esse naturale, & secundum esse mentale. mus ergo primo de rebus naturalibus corporalibus. quedam sunt inanimate quedam animate. Animate que sunt animate anima vegetatiua, quedam animate anima sen
4 na quedam animate anima rationali. Rerū inanimatarum stātialis forma est id. per qō ipsa consistit. & vnde denomina nē accipit loquor de denominatione nominis appellatiui ma autem substantialis in qualibet re inuisibilis est secundū Philosophos. Exemplū in homine, in quo substātialis forma est anima vt in Clement. de summa Trini. cap. j. animal ni derī nō potest. sic nec forma substantialis ligni vel lapidis. re cuiuslibet rei. Sed per formas accidentales, quas rationabili camus de forma substantiali, qz homo habet corp. & sic cogni zatū. ideo dicimus qō est homo. & si non haberet illam formā, ho ceremus ꝯ nō est homo vt l. non sunt liberi. de sta. homo in re bus inanimatis. in quibus cognoscimus terrā qi habent acci tie terre exterior. si illa accidentia pderent, vt qi deterra fi lapis coctus. tūc amissa propria forma desinit esse terra. et in aliā speciē. & pdit primum nomē appellatiuū. & assumit aliud. Sic econuerso, si glans vel aliud pomū in terra corrūpitur, pdit nomen glandis. vel pomi. & assumit nomen terre. vt sic de legēda. l. vnica. sic si vinū. vel mel cōmisceātur. quodlibet pdit sua accidentia exteriora. & transit in aliā speciem. et econtra
5 mulsum vt l. adeo. §. cum quis. de acquir. rer. domin. Simili ergo, quod in istis inanimatis tunc perditur substantialis ma do perduntur illa communia accidentia, ex quibus talis natura. & sepe apparet, quando res perdit nomen appellatiuum & transit in aliud nomen appellatiuū, alterius speciei. vt apud Juristas. dicitur quod sic communiter. vt patet verbis
etis & est expressum. ff. de aur. & argē. lega. l. Seia. §. huc
6 titate. ff. de le. j. l. si quis in fundi vocabulo. Sciendum est circa predicta, quod vna & eadem res secundum diuersas derationes diuersimode accipitur, vt ecce. in agris potest derari respectu materie, quia terra est. & tunc tibi fi alueum. nō desinit esse terra remanet in suo genere. Potest considerari prout est terra apta. vt per eā possit agi. hoc est malia duci. & laborari, a quo ager recipit propriam denomi nez, vt dictū est in principio huius lib. Et isto modo perdit priam formam. Ita loquitur hic tex. non enim ipsam in ter primam debemus inspicere, sed illam qualitatem, aqua denō nationem recipit. & sub illa denominatione apud nos sic ap
7 latur. sic simile in vno. & si enim fiat acetum, adhuc eadem tia est secundum considerationem materie, vt ff. de contrahē emption. lege. in venditione. secundum autem considerationē propriam nō est vinum. sed alia species est, & vini appellatiū non continetur, vt ff. de vino tritico & oleo legato. si quis num. §. primo. & §. si quis acetum. & item si quis vinum. Sed
8 do videndum est, de rebus animatis anima vegetatiua, vel te. & istarum omnium forma substantialis est anima vegeta
9 licet etiam ipse in se habeant speciem vt arbor & herba. Ar quidem dicitur tunc propriē, cum radices ita in terram em

vt terre alimento vegetetur. ⁊ eius materia dura est, et non te-
nera, tunc arboris appellatione continetur, vt ff.arb.fur. cesa.l.
iij.§.i.⁊ l.iiij.⁊ ideo si quod istorum deficeret. s. quod desineret a
terra vegetari, vel quod fiat ita tener, sicut herba etiã si non ha-
beret formam substantialem, non est arbor, vt dictis legibus. et
hoc stricte loquendo, veruntamen quia apud Juristas hoc esset
dure inuestigationis, suadente equitate statutum est, vt arbor
intelligatur illa que stirpitus euulsa est et in aliam terrã trãsla-
ta, licet nondum cum terra comprehẽsa. Item quod dicatur ar-
bor etiam illa, cuius radices mortue sunt, quamuis terra con-
tineatur et hoc etiam casu proprie dicitur arbor cum anima ve-
getatiua sit priuata text.in d.l.iij.§.ij. arbor.fur.cesa. Illud ve-
ro quod a terra succisum est, ⁊ sic animam vegetatiuam, que est
eius substantialis forma, perdidit, non est arbor, sed vel est li-
gnum, sicut causa comburendi paratum est, vel vocatur mate-
ria, si parata est ad aliquod edificium, vt ff. de lega.iij. l. ligni.
10 Eodem modo videtur dicendum quod †herba dicatur quando
terra continetur postquã vero separata est proprie desinit esse
herba, ⁊ cadit in speciem rerum naturalium, que anima carent,
licet apud quosdam nomen non mutet sed adiectionem recipit,
quod primo dicebatur herba simpliciter, nunc dicebatur herba
sicca, vel herba siccata, vt ff.de verborũ significatione.l.sylua.§.
j.⁊ l.pratum. C.de pascuis publicis. per totum lib. vndecime.
11 †Tertio videndum est de rebus animatis anima sensitiua, vt
sunt animalia, ⁊ istorum forma substantialis est ipsa anima sen-
sitiua, ⁊ cum ipsam perdiderit, desinit esse illud, ⁊ vocatur cada-
uer, vt ff.de lega.ij.l mortuo boue.in prin.de cõdictione furtiu.⁊
l.si seruus.§.boue. Verum quia istorum habentium animam sen
sitiuam diuerse sunt species, vt equus, bos, ⁊ similia si quid na-
scatur, quod non habeat figuram exteriorem dicti animalis, di-
camus non esse illud animal, quia ex hoc quod non habet figu-
ram, dicimus non habere formam substantialem vt in homine.
12 de statu homi. l. non sunt liberi. †Quarto videndum est de re-
bus corporalibus animatis anima intellectiua, vt homo. In
his dico quod forma substantialis est ipsa anima, vt in cap. j.
de summa Trinita.in clementi.⁊ ea separata desinit esse homo,
⁊ cadauer vocatur, vt ff.de cada.punito. per totum. Item dico
13 quod †si quid est, quod non habeat formam exteriorem hoĩs, vt
quia ex muliere nascatur monstrum aliquod, quod in communi
aspectu non dicitur homo, ius presumit quod ibi non sit anima
rationalis, ⁊ sic deficere presumit formam substantialem, et indi-
cat quod illud non sit homo d.l.non sunt liberi.de sta. homi.⁊
de verbor. significationi.l.quereret aliquis. Sed si aspectu com-
muni videtur homo, licet ibi esset aliquid a natura auctum, vel
diminutum, ius presumit quod ibi sit forma substantialis, sci-
14 licet anima, et sic sit homo, d.l.non sunt liberi. Quod †ergo ibi
dicitur, non sunt liberi, quia contra formam, et econtra intelli-
gitur de forma, hoc est figura que est quedam forma accidenta-
lis que non dat nec tollit esse rei vt dictum est, sed pro tanto di
citur non sunt liberi, quia est defectualis figure, lex presumit
quod deficiat forma substantialis, que est inuisibilis, sicut etiam
dictum est in ceteris rebus et hoc prout homo consideratur in
esse naturali. Sed quia homo est animal ciuile politicum in esse
ciuili ⁊ politico, ⁊ habet aliquas differentias, que inducunt dif-
ferentiam specificam, et ea existente, vel deficiente videtur alia
res esse. hoc autem esse politicum vel consideratur secundum
ius gentium, prout commune est omnibus gentibus, vel secun-
15 dum ius ciuile, quod proprium est ciuium Romanorum. †Pri-
mo modo sunt hominum due species, quia alij liberi, alij serui
vt ff.de statu hominum.l.iij.liberi dicuntur esse serui vero secũ-
dum esse ciuile, ⁊ politicum dicũtur nõ esse, quia seruitus morti
assimilatur vt l.seruitutem ff.de regur.iur. et l.quod attinet. ff.
16 eodem. Videndum est autem †quid de seruo facto libero vel de
libero facto seruo, videtur alius homo, vt l.si seruus.§.j.de adi-
men lega.⁊ si est factus liber, nõ tenetur ex ante gesto, quia no-
uus homo est secundum istam considerationem. vt C. an ser.ex
17 suo fac.per totum. Forma †ergo substantialis hominis politici
secundum hanc considerationem est esse hominem liberum, de-
ficiente libertate, desinit homo esse politicus, ⁊ sic de eo.⁊ super
eo contrahitur sicut de animalibus brutis. Aliquem vero esse
liberum non inducit differentiam specificam inter homines, qa
liber est, sed magis est differentia accidentalis: vt notat.ff.de
18 insti.⁊ iur.l.manumissiones, †Si vero consideratur secundo mo
do scilicet secundum ius ciuile proprium Romanorum, tunc alia
est diuisio. quia quidam sunt sui iuris quidam alieni, vt liberi q
sunt in aliena potestate, vt ff. de his qui sunt sui vel alien.
iur.l.tertia, ⁊ tantum in hoc inducunt differentiam specificam
quod olim filiusfam. si efficiebatur sui iuris, videbatur alius
homo quia mutabatur forma substantialis secundum illud esse
ciuile, ⁊ per cõsequens non tenebatur illis obligationibus, qui-
bus erat primo obligatus, cum sit alius homo, licet per preto-
rem restituantur contra eum actiones, vt ff.de capi.dimi.l.ij.§.
ait pretor.⁊ ibi not.in gloss.in verb.iudicium dabo. Ex predictis
apparet ratio, que mouit Juristas ad dicendum quod manu-
missione, ⁊ adoptione, sicut quis in natiuitate naturali efficitur
ciuis, ita ista natiuitate ciuili videtur enim nasci nouus homo.
Alie vero qualitates hominum, vt quidam nigri, quidam albi:
quidam nobiles, quidam plebei, quidam furiosi, quidam sane-
mentis ⁊ similia non inducunt differentiam specificam, vt not.
Institu.de iure perso.in §.vlt.in gloss.pen.⁊ fin.⁊ sic propter il-
lam qualitatem esse ⁊ non esse, videtur alius homo, sed quo ad
19 multa varios effectus habet. †Quinto videndum est de rebũs
artificialibus. Circa que dico, quod iste assumunt formam sub-
stantialem ex quadam aptitudine, quam habent ad illum finem,
ad quem per artificem facte sunt domus, tunc enim dicitur do-
mus cum habet debitas partes compositas, ita quod est apta
ad habitandum, vt ff. ad legem Falcidiam.l. si is qui quadrin-
genta.§.quedam.⁊ ideo ea deposita si quidẽ aliqua res perma-
net apta ad illum vsum adhuc retinet essentiam domus, vt ff.de
vsufru.l.si cui insule.⁊ ff.de contrahen.emption.l.domum.secus.
si in totum esset deposita d.l.domum.⁊ quibus modis vsufruc.
amitta.l. repeti.§.fina. Item in scypho, vel alio vase facto ad
finem bibendi, vel comedendi. donec retinet illam aptitudinem,
scyphus vocatur. cum vero ita fuerit conflatum, ⁊ ad illum
vsum esse non possit, dicitur perdere formam substantialem, ⁊ de
sinit esse scyphus: vt ff.ad exhibend.l.Julianus.§.sed ⁊ si quis.
⁊ probatur expresse ff.de auro ⁊ argento lega.l. Quintus Mu
tius.ij.§.cui aurum.maior.capacitas, vel minor non mutat for
mam substãtialem rei nec eius substantiam: vt ff.de fundo in-
structo.l.finali. nisi forte ex capacitate certe quãtitatis assume-
ret denominationem: vt cõtingit in mensuris publicis, C.de sus
cep.⁊ arca.l.modios.libro x. dico quod falsus modius modium
20 facit. vt not. ff.de dolo.l.arbitrio.§ de eo. Sexto videndum †est
de rebus incorporalibus vt sunt iura, seruitutes, actiones, ⁊
obligationes, ⁊ similia. Dico quod quedam sunt iura secundum
iuris dispositionem indiuidua ⁊ tunc ipsorum forma substantia
lis est ipsius rei natura. Et ideo natura actionis dicitur ipsius
figura, vt C.de rei vxo.action.l.vnica.§.cum autem.⁊ hoc etiam
patet, quia si nature actionis aliquid addatur tunc dicitur no-
ua actio.l.vnica.§.cum autem.de rei.vxo actio. Ubicunque au-
tem reperitur aliter, est impropria locutio, vt patet cum iura se-
natusconsulti, sicut regula ista, attribuuntur Trebelliano, vt
Instit. de fideicommis.here.§.sed quia.et ff.de pact.l.iurisgen-
tium.§.adeo. Sed quia consistit in indiuisibili, adeo quod in ea
non potest aliquid addi, nec detrahi quin corrumpatur, ⁊ trans-
eat in aliam speciem, vt ff de iusti.⁊ iure l.ius ciuile. statim vbi
aliquid detrahitur, vel additur iuri naturali, vel gentium, effi-
21 citur ius ciuile. Hoc patet † in seruitutibus, in quibus si ali-
quid detrahitur, non valet detractio, vel transit in aliam spe-
ciem: vt ff.de acceptilation.l.⁊ per iusiurandum.§.primo.⁊ §.se-
quen. Item nil potest addi, ⁊ si addatur erit non seruitus.ff. de
aqua pluuia.arcen.l.si prius.in princip.⁊ quod ibi not. Et hoc
22 †patet in stipulationibus, ff.de verbo. obligationibus.l.i.§.si
quis simpliciter, ⁊ §.sequen.vbi si responsioni aliquid additur,
vel diminuitur de eo quod erat positum in interrogatione vi-
tiatur stipulatio. vbi dicit text. quod alia res est, ⁊ ista sunt vtilia
ad multa. vt ibi dixi. Sed hic obijcit quod obligatio potest tol-
li pro parte, solutione, acceptilatione.⁊ similibus, vt l.stipula-
tiones.§.secundo de verborum obliga. Potest etiam tolli in mo
do contrahendi, ⁊ huic nil potest addi, vel detrahi. Et ideo di-
cunt iura quod certi sunt modi, l.obligationum fere.§.placet.de
23 actionibus, ⁊ obligationibus. Primo potest †considerari ipsa
obligatio prout contracta est, ⁊ idem quia de his que ipsam obli
gationem respiciunt, nil potest addi vel detrahi, ⁊ ideo nec con-
ditio, nec tempus nec locus.adijcitur, vt ff.de legatis primo le
ge, nemo potest.⁊ dicta l.obligationum fere.§.placet. ⁊ ideo di-
ctum est s. quod variatio in conditione, vel tempore facit esse
aliam rem, sed ipse adiectiones apponuntur quantum ad exce-
ptionem, per quam ipso iure obligatio non leditur, nec muta-
tur, ⁊ dictis legibus. Secundo potest considerari obligatio re-
spectu rerum, que sunt in obligatione, ⁊ tunc ipsis rebus potest
addi, vel detrahi, et illo respectu dicitur obligatio pro parte
24 perimi in his, que diuisionem recipiunt. Itẽ predictis †obijci-
tur iurisdictio, que res indiuidua est ⁊ tamẽ dicimus quod mul-
tis modis iurisdictio prorogatur. Respondeo ipsa iurisdictio
non prorogatur, sed dicitur prorogari respectu materie quia in
plures personas vel in plures res extenditur, ipsa tamen in se
non recipit augmentũ, vel diminutionẽ. Exemplum, Una scien-
tia dicitur crescere quando a pluribus scitur, tamen in veritate
ipsa in se nõ crescit, hec nõ prosequor, licet vtilia ⁊ necessaria sint.

Ager inundatus a flumine, si flumen postea recessit quando primo domino restituatur.

Sed vir est vt id obtineat. Id est nullo modo id obtinens. Sed contra istud est Instit. de rerum diuisio. §. alia sane causa Solut. illud verum de rigore, hoc de equitate secundum Azon. & bene cum determinatione, quam infra dicam dantur in glo. alie solutiones, que etiam sunt bone in casu suo. † Ideo pro ipsarum declaratione distingamus, Aut flumen recessit cum impetu, et restituitur primo domino, vt infra proxime, & ita loquitur hic tertia solutio. gloss. j. in verb. sed vir. Ratio, quia magis videtur fuisse inundatio, quam alueus. Aut non recessit cum impetu & tunc aut apparet forma primi agri, & domino primo restituitur, vt hic in ij. gloss. Ratio quia non desinit esse ager, sed remanet forma. Aut forma non apparet, & tūc aut loquimur de rigore, & non restituitur primo domino, vt in precedenti rubrica & in Instit. de rerum diuisio. §. alia. Aut de equitate, & tunc restituitur primo domino, secundum Azo. vt hic quod intelligo nisi flumen fecerit ibi alueum per decem annos inter presentes, & viginti inter absentes. Sic enim quilibet prescripsisset, ergo flumen cum habeat titulum de iure gentium. argumen. ff. de capt. l. in bello. §. si quis seruum. Item quod dicit in toto fundo, idem in parte fundi eadem ratione. Item sicut recuperat fundum, seu partem eius, ita videntur per eandem rationem equitatis quod habeat ius acquisitionis alluei dimissi, vel eius quod adderetur per alluuionem, & ista est mens istius litere, si bene inspiciatur.

Aliud sane Tertia pars, que loquitur de inundatione fundi.

1 ✠ Species pro figura sumitur.
2 Inundatione licet perdatur possessio. tñ dominium non mutat.
3 Prescriptio nunquam potest perfici in possessionibus existētibus iuxta flumina.

Speciem. Id est formam, vel speciem, id est figuram, vel speciem proprie † hoc non facit transire in aliam speciem.

Non mutat. Magis esse est tegere, seu cooperire ad tps quam inundare, facit ff. de acquir. rer. domi. l. ergo. §. alluuio. de flu. l. j §. si fossa. Sed cōtra
2 de acquir. possessio. l. ij §. Labeo. Sol. † Per inundationem nō mutatur dominium, vt hic, sed perditur possessio, vt ibi, quia illo
3 instanti non potest possideri, quod not. pro † possessionibus que sunt prope flumina in quibus nunquam potest perfici prescri-
4 ptio propter interruptionem. Item contra ff. quibus modis vsusfru. amitta. l. si ager. Solu. ✠ Dicit dici quod donec aqua iacet, dominium perditur, sed aqua recedente, restituitur, vt ibi, & quod hic dicit, non mutat, expone, id est mutare non videtur, recedente aqua. Vel verius dic, quod in lege contraria, ponuntur duo casus. Primus, quando flumen fecit alueum, & sic concordat cum precedenti. Secundus, quando non fecit alueum, & quod ibi dicit non reuertitur dicit quatenus de facto exiuit vt ibi no. per gl. Item contra ff. quib. mod. vsusfru. amit. l. cum vsusfructus. in princi. Sol. vt dicit hic glo. in verb. speciem, in fin. Deo grātias.

ADDITIO.

a Th. D. ✠ Prescriptio. Vide Alexand. in cōsi. clxxvij. in vj. volum. incipiēn. in causa, & lite vertente.

Tractatus de Iurisdictione,

editus per do. Bartol. a Saxoferr.

ADDITIO.

a Th. D. ✠ Tractatus de iurisdictione. Adde qō inuenitur alius tractat. de officio iud. & in quibus casibus habet locum officium iudi. incip. Quoniaz quotidiana magis sciri debent, & ille tractat. attribuitur Bar. & est in meo lib. consi. xcij. & charta lxxvij. tamē credo quod nec iste tractat. nec ille est Bartol. quia styl⁹ non est ipsius. Et de materia iurisdictionis quādo sunt duo fratres habētes iurisdictionem, & merum imperiū, & vnus delinquit possit alius punire fratrem, vide Alexand. de Imol. in l. serui electione. §. Labeo. ff. de legatis primo. & ibi multa ponit.

1 ✠ Factum a iudice quod ad eius iurisdictionem non pertinet, vel spectat ad eius officium non est ratum habendum.
2 Sententia, confessio, processus, & preceptum facti coram iudice non suo, sunt nulli, nisi in causa reconuentionis, & quādo iurisdictio ordinarij sit prorogata.
Iurisdictio delegati non prorogatur,
3 Prorogans iurisdictionē iudicis ordinarij potest penitere vsq; ad litem contestatam, licet teneatur ad interesse si conuenerit.
4 Sententia lata in ducentis a iudice qui vltra centum iudicare non poterat, is non valeat in ducentis valeat tamen in centum.
5 Actus ab inutili in contractibus in quantitate separatur.
6 Rei vendicatio an detur pro iurisdictione.
7 Officium iudicis datur habenti ius in aliqua dignitate, et actio confessoria.
8 Laicus, qui delictum commisit, et postea effectus est clericus a quo iudice puniatur.
Fraus ex quibus presumatur.
9 Incola deliquens in loco, & transferens se ad alium locum requisitus, & positus in bannum a iudice delicti, potest inquiri et condemnari a iudice domicilij pro dicto delicto.
10 Fur qui furtum commisit Parme postmodum aliud furtum et deprehensus per potestatem Parme potest per ipsum tam quam famosus suspendi, si non fuit aliter pro primo punitus.
11 Consuetudo in criminalibus inducitur per bimum actum.
12 Iudex ex pluribus habentibus eandem cognitionem in criminalibus, prefertur alijs in procedendo qui prius incepit.
13 Judices duo si concurrant in citando delinquentem, et non apparet quis primo, quis secundo citauerit, debet constare quis eorum procedat, vel per superiorem concordentur, & pena per medium diuidatur.
14 Delicto commisso in confinio duarum ciuitatum, vtercto ratione dubij procedit.
15 Mandans homicidium fieri, an secuto homicidio is in mandati delicti possit per iudicem loci in quo mandatum factum, et delictum sequutum puniri.
Argumentum de contractibus ad delicta procedit.
16 Remissio in criminalibus de vbanitate non de necessitate dicitur.
17 Jurisdictio delegati qualiter finiatur morte delegantis.
18 Jurisdictio delegati Pape, et Papa mortuo non expirat.
19 Jurisdictio vicarij episcopi, etiam re integra, non expirat morte episcopi.
20 Officium executoris gratie apostolice non expirat, etiam re integra morte concedentis.
21 Procurator quando censeatur reuocatus morte constituentis.
22 Jurisdictio delegati an expiret morte ipsius delegati.
23 Delegatio si est facta pluribus iudicibus sine clausula, quod si non omnes, et aliquis eorum preuenerit, alle emporet.
24 Clausula, quod si non omnes, vel quod coniunctim occupantis non sit melior, apposita in delegatione, operatur quod si vnus inciptat, collega non excludatur.
25 Electio si est facta de pluribus ad aliquod officium, vno eorum absente, vel recusante exercitum totius iurisdictionis interim pertinet ad collegam.
26 Assessor presidis non habet iurisdictionem in sententiando, et consuetudo contrarium obseruet.
27 Preses si remouetur ante tempus, dicitur culpa assessoris.
28 Presidentium vnus ciuitatis si fuit cum exercitu extra territorium ciuitatis, ibi non habet iurisdictionem, nisi fuerit motio vt facta in exercitu valeant.
29 Presidentes ciuitatis habent iurisdictionem primo suis familiares in officio delinquentes.
30 Presidentes ciuitatis possunt cognoscere de inquilinatibus suis illata.
31 Judex extra prouinciam existens potest iurisdictionem dare, et excommunicatum sibi suppositum absoluere.
32 Syndicus qui habet syndicare officialem an potest cognoscere de homicidio per officialem commisso, durante officio.
33 Parmensis si accusatur coram Bononiensi de delicto interrio Bononie commisso, & accusatus comparet declinando, & si delictum dicit illud se commisisse in regno, an super actione procedi possit, non obstante exceptione.
34 Jurisdictio est nomen generale comprehendens merum, & mistum imperium licet non conuertatur.
35 Cause meri vel misti imperij, vt delegari possint, duo requiruntur de iure ciuili, de iure canonico secus.

Primo igitur circa hanc materiam dicendum est, quod iudex ordinarius, vel delegatus statim quod fines sue commissionis excedit, nil agit, quia facta per eum non valet ipso iure, vt extra de sententia, & re iudicata. cap. j. Cum enim iudicat de eo quod ad eius iurisdictionem non pertinet seu vltra quam ad eius iurisdictionem spectantem, non valet quod agitur.

si a non comp.iud.l.j.⁊ C.quando prouo.non est necess.l.certa
rone.extra de cōsuetud.cap.quanto.⁊ l.fi.ff.de iurisdic.om. iudi.
Non enī intelligitur iudicium, quando iudicatur ab eo,qui ius
iudicandi non habet.ff.ad Trebellian.l.j.in fin. vel ius dānan-
di non habet.ff.de pen.l.ij.in fi. Item si iudicat inter homines
non sue iurisdictioni subiectos,vel ipsius delegationi subiectos,
⁊ contentos,vt dicta l.j.⁊ ff.de officio presid.l ij.⁊ extra de iudi.
cap.at si clerici.de officio deleg.capit.pen.⁊ xj.q.ij.cap.j.⁊ l.fin.
de iurisdi.om.iudic. Non enim debet immittere falcem in mes-
sem alienam.vj.q.iij.can.scriptum.⁊ extra de electio.cap.venera-
bilem.in princ.⁊ ff.si ser.vendi.l.sicuti.§.Aristo.Et talis senten-
tia ab extraneo,siue a non suo iudice lata, dicitur sententia pe-
regrina.iij.q.v.cano.peregrina. Idem,si iudicat vltra tempus
sue iurisdictionis,vt ff.de pen.l.fin. nam translacto tempore, iu-
risdictio expirat:vt ff.de offi.presid.l.iij.⁊ ff.de offi.prefec.vrb.l.
ij.⁊ de iurisd.om.iud.l.fi. Idem,si existat in loco sui territorij: si
tū pronunciat de reb. extra territorium. vel intra existentibus,
quia si dici posset quod iudicare de his valeat,tamen missionem
facere non potest.ff.de bo.author.iud.pos.l.cum vnus.§.pen. et
de re iu.l.a diuo Pio.in prin.⁊ dic vt plenius not.C.vbi in rez
1 act.l.fina.Conclusio autem †ad omnia predicta est,quod factuz
a iudice, quod ad eius iurisdictionem non pertinet, vel spectat
ad eius officium non est ratum habendum vt ff.de regu.iur.l.
factum a iudice.⁊ extra eo.tit.c.ij.⁊ c.quoties.li.vj.⁊ l.fi.ff.de iu-
2 risdi.om.iud.et idcirco † tam sententia,quam preceptum, quam
cōfessio,⁊ omnes processus coram iudice facti nullius sunt mo-
menti vt extra,de iudi.c.at si clerici.⁊ ff.de pe.l.ij in fin. Predi-
cta autē fallūt in casibus suis.vez in reconuentione cause ciuilis:
vt C.de sen.⁊ interlo.om.iud.l.cum Papinianus,per authen.⁊
consequenter.⁊ C.eod.d.c.at si clerici. Aliquando partes con-
sentiunt sciētes eum qui habet alias ordinariam iurisdictionē,
non dico delegatam.licet inter easdem personas non cōsentien-
tes,non de illa re vel quantitate,vt C.de iuris.omn.iud.l.j.⁊ ff.
de iudi.l.j.⁊ ij.plenius not.in d.c.at si cleri. Sed tamen non at-
3 tendas hic † esse differentiam,si talis consensus durat quousque
lis contestetur. si enim peniteret consentientem qñcunque ante
litem contestatam, non compellitur huic conuentioni stare, vt
casus de iurisd.om.iud.l.si conuenerit. licet penitēs possit con-
ueniri ad penā,vel interesse si adiecta fuerit,vt C.de pact.l.si pa-
cto.⁊ Inst.de inuti.stip.§.alteri.⁊ adde casus qui no.x.q.ij.in fi.
4 ¶Ex predictis igitur primo quero Quid † si iudex profert sen-
tentiam vltra quantitatē sue iurisdictionis,vt puta hz potestatē
cognoscendi de causis consistentibus vsque ad quantitatē cen-
tum aureorum:sed ipse fert sententiam in ducentis aureis,nun-
quid valebit sententia in aliquo:⁊ an valebit sententia:⁊ in q-
bus iudicare potuit: Et certe de vlteriore quantitate non est
dubium,vt s.dictum est,⁊ ad idem ff.mand.l.rogatus. sed in ea
quantitate,in qua potest,an valeat sententia:glo.variauit. Naz
ff.de iurisd.om.iudic.in l.si idem cum eodem.in fin.gl.dicit.idem
esse.⁊ allegat ff.de fideiussoribus.l.si a reo.ij.respōs.⁊ l.Grece. §.
illud.⁊ aliter gloss.dicit C.de re iu.l ij.Unde quidam ita distin-
gunt. Aut iudex pronunciat vltra quam possit ⁊ debeat, ⁊ tūc
ipso iure non valet sententia,Idē si vltra quam pōt vt C.quan-
do prouo.non est neces.l.certa. aut vltra quam debeat. Si vltra
id,quod pōt.non valet. C.de mod.mul.l.fi.sed videtur verius,
a quod illud inutile tantum vitietur,[a] vt d.l.certa.⁊ ff.man.l.si p-
curator.⁊ quod no.C.de sacrosan.eccle.l.illud.⁊ clare dicitur ex-
tra de preben.c.dilectus.quia lz sententia non possit pro parte
valere ⁊ pparte non valere.d.l.in hoc iudicio.ff.famil.erciscū.et
C.eod.l.licet.verum est quando vna species alteri coheret,non
5 alias,vt d.l.in hoc iudicio.sed in contractibus † separabitur vti-
le ab inutili,quia quantitas est ipso iure diuisa,vt not.de re iudi
ca.l.a diuo Pio.§.hoc amplius.⁊ cū vitiata quātitate inutili re-
manet vtilis,⁊ in ea valet vt ff.de vsur.l.placuit.et de verb.ob.
l.j.§.si stipulanti.que quidam inutilis adiectio ita vitiatur,quod
nō habetur pro adiecta.ff.de ver.ob.l si quis stipulatus abs te.
6 **Secundo quero** an † Papa possit iurisdi-
ctionē vēdicare: Et dixerūt
quidā,q non,qz dicunt q iurisdictio est quoddā genus:sed ali-
quid in genere vendicari non potest.ff.de rei vendi.l.si rem.in
prin.ergo ⁊c.Item alia ratione,quia,(vt dicunt) iurisdictio est
quoddam ius incorporale. in iure enī consistentia incorporalia
sunt,vt ff.de rer.diui.l.j.§.j.ergo vendicari non pōt,cum ea ven-
dicantur que possidentur.C.de alie.iudi.mu.cau.fac.l.j.⁊ ff.de e-
uict.l.vendicantem.⁊ l.vendicatio.ff.de rei vendic. sed incorpo-
ralia non possidentur.ff.de vsuca.l.sequitur.§.si viam.ergo ven-
dicare non possunt:sic dispensatio,cū consistat in iure, vt lex dis-
ponit,tamen verum distinguitur. Econtra videtur, quod sic,qz
cum non pro iure incorporali,sed seruitutis, vel vsusfructus da-
tur actio, vt Institut.de actio.§.ij.⁊ iij. Sed potest responderi
quod illud ideo quia sunt actiones in rem scripte,vt ibi dicitur.
Item videtur ad id quod sicut filium meum,p sine libertū vel co-
lonum,in quibus ius potestatis habeo.possum vēdicare,vt ple-
ne no.ff.de lib.exhiben.l.j.§.penult.sed hic fiet vēdicatio ad ista
tamen de iure Roman.vel Quiritum. Preterea,ibi vendicatur
persona propter ius quod in ea pretenditur, sed in proposita q-
stione nunquid possit iurisdictio vendicari: Sed ad hoc respō-
deo quod si recte intelligas, quod per predicta iura questio est
sublata. Nam semper oportet esse personam. vel in qua vel p-
pter quā iurisdictio vendicatur quod potest esse multis de cau
sis,extra de prescrip.c.cum olim extra de maio.⁊ obed.per to-
tum.xvj.q.vij.c.omnes basilice.ff.de iurisdi.omn.iudi.l.et quia
Uel dic quod ibi petitur iurisdictio tēporalis, vel secularis di-
gnitatis, vt puta ius Comitatus vel Marchie, vel Baronie,
vel ius alterius dignitatis spiritualis. vt puta decanatus, vel
prepositure, vel alia dignitas. Implorabit etiam cognitionem
7 pretoris vel officiū iudicis. Licitum est enim ei † qui habet ius
in aliqua dignitate.vt possit eam petere.sed quia non competit
sibi aliqua actio,habet officium iudicis.ff.de min.l.quod si mi-
nor.§ fi.⁊ de libe.exhiben.l.j.§.hoc interdictum,⁊ talis actio si-
ue officium erit nobile.Et hoc tenet Spe.in titu.de act.§.sequi-
tur.versi.vtrum autem petens.⁊ de religiosis domibus versic.
porro si aliquis petit. Rei vendicatio autem in predictis non
competit quia pro rebus tātum corporalibus datur, vt s.dictū
est, ⁊ posset dici quod actione confessoria agi possit secundum
Inno.⁊ plene extra de excep.c.venerabilis.
8 b **Tertio quero**, † quidā laicus delictuz cōmisit,
⁊ postea effectus est cleric⁹.[b] q-
ritur ad quem spectet cognitio illius delicti, an ad iudicem se-
cularem.de cuius foro erat tpe perpetrati criminis, an ad iudi-
cem ecclesiasticum,in cuius iurisdictione nunc inuenitur per su
sceptionem ordinis clericalis: Et primo videtur quod sit cogni-
tio iudicis secularis,quia debemus spectare tempus delicti.ff.
de penis.l.j.⁊ l.moris.in fine.⁊ de quest.l.statuliber.⁊ sic specta-
mus tempus contractus.ff.de contrahen.emptio.l.Rutilia.ex-
tra de elec.c.dudum.⁊ videtur casus de adulte.l.adulter.§.si eo
tempore.vnde per commissionem delicti videtur preuētus a iu-
dice seculari,arg.ff.de iudic.l.si qs postea.⁊ de iurisdictio.omn.
iudic.l.pen.extra de foro compe.c.proposuisti.Ad idem facit,qz
obnoxius muneribus realibus,licet efficiatur miles,cogitur ad
illa munera subeūda.ff.de mu.⁊ ho.l.cura.in fi.⁊ C.de sac.sanc.ec
cles.l.qui sub pretextu.ff.de iur.immu.l.semper.§.diuus.quia no-
xa caput sequitur,vt delicta ⁊ honores cum capite ambulent.ff.
de noxa.l.j.⁊ de car.l.cum fine.⁊ ff.de iniur.l.iniuriarum. Item,
quia seruus delinquens si postea efficiatur monachus,vt penā
euitet,debet de monasterio extrahi,⁊ pene tradi,d.§.si quis.de
furtis.l.si seruus nauem. Sic etiam eximitur a militia,⁊ a milita-
ri soluitur sacramento miles,qui propter metū delicti,quod an-
te commisit,nomē militie dedit,vt ff.de re mil.l.fi.Ad idez,C.de
decu.l.omnes.lib.x.C.de epis.⁊ cleri.l.officiales.in prin.C.ad le.
Corne.de fal.si quis decurio.§.nec vero.C.de cu.vel cohor.l.j.⁊
extra de pen.c.cum dilectus.⁊ de voto,⁊ vo.re.c.ij.⁊ de excu.tu.l
tutor.⁊ ff.ad munic.l.incola.Econtra videtur,qō cognitio istius
spectet ad iudicem ecclesiasticum,de cuius foro effectus est Nā
per ordinis assumptionem exemptus est a iurisdictione laicorū,
C.de Episco.⁊ cler.l.quisquis emensis.imo punitur pena sacrile
gij laicus,qui cognoscit ⁊ iurisdictionez exercet in clericos ex-
tra de foro compet.c.ij.⁊ de iur.ca.c.cum olim. vnde si iudex lai-
cus se intromittat,non valet quod agitur,tanquam ab incompe-
tente factum vt extra de indi.c.j.lib.vj.Itē quia deuenit ad eum
casum,a quo non potuit incipere ideo vitiatur.ff.de seruit.l.pro
parte.⁊ ff.de re mili.l.qui cū vno.§.reus.quia sicut superueniēs
dignitas temporalis eximit quē ab alterius potestate, vt in au-
then.sed episcopalis.posita C.de Episco.⁊ l.sacrosancte.⁊ C.
de decu.l.fi.ita multo fortius dicitur, quod superueniens digni-
tas spiritualis debet eximere iurisdictione laicorum,vt C.de he
re.auth.Gazaros.Item quia per assumptionē ordinis est post
ea defendendus excusando.ff.de vaca.mu.l.iij.in prin.⁊ l.his ho
noribus.§.j.⁊ ff.quis cau.l.qui autem.ff.de excut.tuto.l.spado-
nem.§.si autem.⁊ l.iurisperitos.⁊ ff.de arb.l.nō distinguimus.§
sacerdotio.Respond.distinguendo.Nam si constat,quod laicus
propter commissum delictū efficiatur clericus in fraudem.⁊ cau
sa euitandi penam delicti puniendus est per iudicem secularem.
per iura primo alle.⁊ maxime per l.hos accusare.in fin.primi re-
sponsi.ff.de accusat.⁊ de adult.l.si maritus.§.legem.fraus autez
presumitur.secundū Dy.si iam erat accusatus,vel in crimine de
prehensus,per l.post contractum,ff.de dona.Si autem non cō
stat,nec est fraus presumpta, etiam puniendus est per iudicē ec
clesiasticum,per iura secundo alleg.arg.ff.de bo.eo.l.fin maxime
vt cum de damnatione agitur,deprehenditur in habitu.proba-

tur extra de sententia excomm.c.si iudex.lib.vj.vel dic vt ibi no.

9 Sed rursus †queritur, quidam post delictum commissum fit nouiter incola alterius loci, vel se transfert ad alium locum, vbi primo domicilium habebat, cõtra quem iudex loci, vbi deliquerat procedit, ⁊ eum ex contumacia ponit in bannum, iudex vero loci vbi nunc inuenitur delinquens, procedit contra eundem ex eodem delicto, queritur vtrũ de iure possit? Et videtur, quod non, quia quoties de delicto est semel cognitum non debet amplius cognosci, siue absoluendo ff.nau.cau.stab.l.3.ff.de accu.l.si cui.§.ijsdem criminibus.C.eo.l.si quis homicidij. siue etiam condẽnando, vt ff.de accu.l.senatus.⁊ de exce.re.iudi.per totũ, cum nõ debeat de delicto eiusdem hoĩs sepius queri. Sꝫ in casu proposito iudex loci delicti cum semel quesierit eum ex contumacia cõdemnando, sequitur quod secundus iudex eum punire non dꝫ. Contra, quod sic, non obstante dicto banno, quia per bannum non dicitur a pena delicti absolutus, vel condemnatus. Non enim fuit nomen eius receptum inter reos quod fit per litis contestationem.ff.de adul.l.si maritus.§.pscriptiones.C.eo.l.adulteram.⁊ ideo diffinitiua ferri non potuit.C.de lit.contest.l.j.in authen.de exhiben.reis.§.si vero.C.de accu.l.absenteꝫ.ff.eo.tit.l.iij. Et si obijciatur, quod licuit ex forma statuti, quo cauetur, vt etiam contumax possit diffinitiue condemnari, respondeo, quod ex tali condemnatione nulla pena est secuta. vnde condẽnatio opitulari non debet.ff.de exce.rei iudi.l. euidenter. nec ex suo delicto, vel ex sua improbitate debet actionem, vel lucrum consequi.ff.de furt.l.itaque.ff.de interdi.⁊ rele.l.relegatorum.§.fi.⁊ de neg.gest.l.siue hereditaria. hoc videtur verius quod bannum fuit ratione contumacie, et etiam pro delicto aliter fuisset punitus. nam si presens fuisset, sine pena non euasisset.

10 **Quarto queritur,** quid si† [illegible] utine fur vnũ furtũ cõmisit aliud Parme nec inuenitur quod fuerit de aliquo predictorum punitus, nunquid si deprehendatur per Potestatem Parme, possit euꝫ furcis suspẽdere: quod videtur, quia sepius commisit ff.de pen.l.capitalium.§.famosos.⁊ quia binus actus inducit consuetudinem.C.de episc.au l.iij. ⁊ quia sepius committendo videtur famosus, id est, fama, vt ibi dicitur. Et not. quod plura delicta concurrentia aggrauant penam delinquentium: quia grauius puniuntur.ff.de re mil.l.non omnes.§.qui desertioni.et C. de rap. virg.l.j.§.fin. Ecõtra videtur, quod non: qꝛ in territorio Parme vnum tantum furtum commisit, de quo tamen habet punitionẽ Potestas Parmensis, vt in authen.qua in proui cia.C.vbi de cri.agi opoꝛ.ff.de offi.presi.l.j.⁊ secundum omnes fustibus erit puniendus regulariter pro vno furto quod in loco sue iurisdictionis commisit, vt in authen.ꝫ nouo iure.C.de ser.fug. vnde de alijs nil ad eum, vt ff.si ser.ven.l.loci corpus.§.c impetit. Cõstat enim, quod de alijs est iudex per eandem l.iij. ⁊ dictum est plenius.s. in prin.huius tractatus, imo, quod ad alia maleficia alibi commissa est remittendus ⁊ ad locum criminis puniẽdus per suum iudicem, vt in authen.vt nulli iu.§. si vero q is comprehensorum.⁊ de accus.l.si cui.§.fina.⁊ hoc videtur verius. Sꝫ Gui.de Suza.secundum feroces rectores contrarium seruat dicens, quod constat eos tunc famosos esse, ⁊ ideo vt famosi puniẽdi sunt. 11 Et itelligit† quod binus actus inducat cõsuetudineꝫ in criminalibus, alias non, vt extra de cau.pos.⁊ ppriet.c.cum dilectus. Qualiter autem quis puniatur pro pluribus furtis, dic vt plenius not.ff.de penis l.capitaliuꝫ.§.famosos. de causa dic, vt in authen.sed nouo iure.iuncta gloss.ibi.C.de seruis fug.

12 **Quinto quero** †quando plures sunt iudices, qui parem habeãt iurisdictionem in causis, vt puta Potestas ⁊ Capitaneus, quorum vterqꝫ habet iurisdictionem in maleficijs, ⁊ eius cognitionem vt est in aliquibus ciuitatibus, vt Perusij. Vel pone in scholaribus, q habent tres iudices, vt in auth.habita.C.ne fil.pro pat.vel pone in iurisdictione presidis puincie rectores ciuitatis illius vt puta in Marchia, vel in patrimonio. Modo accedit quod perpetratum est delictum in illa ciuitate vel territorio, cuius occasione rector prouincie ⁊ Potestas illius ciuitatis incipit procedere queritur quis eorum preferatur: ⁊ preferendus est qui in citatione preuenit, vt ff.de indic.l si quis postea.⁊ l.vbi ceptuꝫ.⁊ c. pposuisti.extra de fo.comp. 13 Quid, †si ita concurrant in citãdo, quod nõ appareat quis prior ⁊ quis posterior citauerit: Et primo videtur quod inuicem se impediant per concursum ⁊ q preuenit, procedere debet.ff.de le.j.l.huiusmodi.§.fin.C.qui admit. ad bo.poss.l.si ff.de reb.dub.l.quoties. vnde ratione incertitudinis neuter admittẽdus videt.ff.de vsufr.l.si quis.§.interdum.et de re iud.l.a diuo. Ad idem, quia vbi ratio ista inuenitur eo tempore, ⁊ die confecta. ita quod non appareat quod fuerit primum ⁊ qd posterius, ratione incertitudinis neuter valet. ff.de bono. poss.secundum tab.l.j.§.j.⁊ ibi no.⁊ in §.si quis. Ecõtra videtur quod vterqꝫ habeat iurisdictionem ff.de excu.tut.l.si vnus oriundus. ne vnus per alium impediatur: quia in hoc sunt pares: quia par in parem, ⁊c.l.ille a quo.§.tempestiuũ.ff.ad Treb.⁊ l.digna vox.C.de legi. Sed ex hoc sequeretur valde absurdũ: quia non debet pro eodem furto citari ⁊ ad diuersa tribunalia vocari.ff.de re iud.l.contra pupillum.§ j.C.de iud l.nulli.ff.iud.sol.l.iam tamen. ⁊ quia de delicto eiusdem hominis non debet sepius queri.ff.nau.cau.stab.l.j.in fi.de accus.l.senatus. ⁊ ideo dic quod vnusquisque illorum rectorum in dubio consequitur medietatem illius pene, et sic diuidantur inter se pro diuidia parte. ⁊ est expressum.ff.de pigno.l.si fundum.§ si alio.in fi. et l. in delictis.⁊ ff.loca.l.in operis.⁊ ideo inter se debent conuenire quis eorum procedat, ⁊ alter desistat, ita quod tempore exactionis quilibet dimidiam consequatur, vt dictum est: alias per superiorem compellentur concordare.ff.de excu.tut.l.chirographis.⁊ de pet.hered.l.iij.⁊ de preb.c.ad hec.⁊ not.lxv.dist.can. 14 si forte. † Et idem dicitur in simili questione, videlicet quando commissum est delictum in confinio duarum ciuitatum, ⁊ dubitatur in cuius territorio est commissum. Nam ratione dubij vterque ciuitatis rector procedere potest vt plene not.ff.de libe. agno.l.siue contra. in beneficijs autem simul pluribus cõcessis, dic vt extra de preben.c.si a sede apostolica.lib.vj.

15 **Sexto** †queritur, ciuis veteris vrbis tractatũ habuit ⁊ mãdauit in ciuitate Viterbij cuidã Seio q occideret ciuem Viterbiensem in Viterbio, ibi ipse captus confitetur quod de mandato ciuis vrbis veteris predicta commisit, qui transtulit se de vrbe veteri, ⁊ ibidem sibi mandauit ciuẽ occidi, rector Viterbij, formato processu, procedit ad sententiam contra alium ciuem Viterbianum mandatorem: post tẽpus venit talis mandans in fortiam communis Viterbij, petitur contra eum executio tanquam contra bannitum, et condemnatum. Sed pro parte mandantis excusatur, quod nullus est processus tanquam ab incompetenti iudice factus quia rector Viterbij nullam habet iurisdictionem in eo: ideo cẽsendus est processus nullus, tanquam factus ab eo, cui ius et potestas damnandi non fuit. vt plene dictum est supra in prin.huius tractatus. Econtra per Rectorem Viterbij allegatur quod validus est processus, ex eo quod mandans predictus mandauit secuta offensione vt supra probatum est multis iurib.⁊ arg. et confirmatur primo quia licet arguere de contractibus ad delicta ff. de iudic.l.omnem. Sed constat, quod ibi videtur quis contraxisse, vbi se soluturum constituit, vt l.contraxisse.ff.de act.⁊ oblig. ergo in proposito ibi deliquisse videtur, vbi delinquendum mandauit, ⁊ sic Viterbij deliquisse videtur: quia cõsiderandã sunt nõ solum verba, sed eius effectus sequutus.C.de libe.preter.l.iij.⁊ quia non inspicimus tempus conditionis apposite, sed existentis.ff.de condi.⁊ demon.l.legata sub cõditione. Igitur ⁊ hic inspicitur tempus perpetrati criminis, ⁊ locus vbi perpetratum est quasi precedentia ex postfacto confirmentur.ff.de reb.cred. l.proinde. ideo Viterbij dicitur esse commissum. Item quia ad confirmandã donationem factam inter virum ⁊ vxorem non attenditur tempus facte donationis, sed illud tempus quo donatio confirmari potest scilicet mortis, vt ex tunc valeat. vt ff.de don. inter vi.⁊ vxo.l.si cũ.§.fi.⁊ l.seq.⁊ C.de admi.tut.l. [illegible] punitur mãdans, sicut mãdatarius.C.de accu.l non ideo minus imo mãdans pro principali percussore habet.ff.ad l.Aquil. si percussit consummatũ est mandatũ per consummationem delicti mãdati.ff.de verb.sig.l.sepe.ad fi. Igitur ⁊ si inspicitur delictũ cõsummatũ, igitur ⁊ locus vbi cõsummatur ad illud referendo.d.l.proinde. Econtra videtur quod iudiciuꝫ sit nullum tanquam factum ab incompetenti iudice, cum in ciuem vrbis veteris nullam habeat iurisdictionẽ, mãdatũ autem interuenit extra territorium Viterbij, vt supra proponitur: ergo, ⁊c. arg. ff.de iud.l.eum quem.⁊ in l.fi.ff.de offi.rect.prouin.l.iij.C.qui pro sua iurisd.l.j.⁊ ideo ad locum delicti remittendus est vt ibi puniatur, vt in auth.vt nulli iudic.§.si vero quis comprehensorum si sit delictum graue, Si vero esset leue, in loco delicti punietur, vt eo.ti.§ si quis vero cognoscat.⁊ no iij.q.x in prin.⁊ hoc videtur verius. Ad d.l.contraxisse respondeo, quod hec lex non obstat: qꝛ in casu nostro plura facta seu delicta commissa fuerint aduersus quemlibet pro se, sed ibi prouisio ⁊ solutio sunt ad idem 16 quo ad obligationem dissoluendam ideo diuersum. ¶ †Quod autem dixi de remittendo ad suum iudicem, intelligitur de vrbanitate, non autem cogitur, vt not.ff.de accus.l.si cui.§.fin. Sed contra prouincie iudex non tenetur reũ fugientem remittere ad locũ delicti, vbi puniendus est ita loquitur d.§.si vero quis comprehensorum. quia iudex loci delicti cognoscit, ⁊ punit. ff. de excusatio.l.fina.⁊ d. authentica. qua in prouincia. sed cum non sit graue, sed leue delictum, tunc sue prouincie iudex non cogitur remittere, sed puniet ipsum, vt in authenti. vt nulli iud.§. vero

vero cognoscatur.& not.iō.questio.vj.ex prouincia.vt S. dixi.

Septimo queritur †nūquid morte delegātis finiatur iurisdictio delegati? Et distingue, aut delegās moritur naturaliter aut ciuiliter. Item aut moritur re integra, aut nō. Primo casu, s. qñ moritur naturaliter,& re integra,in totū finitur iurisdictio delegati, vt ff.de iurisd.om.iu l.& qr. Iusti.mandati. ꝯ recte.& extra de offi.dele.c.ij.& e.ti.lib.vj.c.si delegatus a contrario sensu. Si autem moritur ciuiliter,puta quia relegatur, deponitur vel excommunicatur,vel deportatur,tunc si est res integra,finitur delegatio.vt ff.de leg.iō.l.cum pater.ꝯ. hereditatē.ff.de iure fisc.l. ... tius.ff.ff.de do.inter vir.& vxo.l.cum hic status. ꝯ. si donator. & d.c.ij. Ad idem quod not.extra de offi.dele.c.j.lib.vj. Īn alio vero casu quando delegatus re non integra moritur,quod ex so lacitatione,etiam ciuiliter siue naturaliter moriatur delegans, non expirat iurisdictio delegati,ff.de iud.l.venditor.ꝯ.j. qz per citationē perpetuata est iurisdictio,vt extra de officio delega.c. gratum.& de.si delegatus.& d.l.& quia. Predicta fallunt †in delegato pape cuius delegatio obitu non finitur committentis, ſz tanquam ordinarius remanet in iurisdictione sibi concessa,etiā post obitum committentis, non inspecto quod res sit incerta vel non.vt extra de offic.deleg.c.iō.lib.vj.& ibi not.idem †in officiali vel vicario episcopi,quia licet sit extraordinarius,vt extra de consue.c.non putamus.lib.vj. non tamen re integra expirat iurisdictio eius obitu committētis,vt not.de offic.vic.c.j.lib.vj. vnde summi pontifices est speciale propter dignitatem & bonorum prerogatiuam vt supra dictum est,vt d.c.j. Sicut etiam †nō finitur officium executorum ad exequendum aliquam gratiam vel prebendam ab apostolica sede cōcessam licet re integra cōcedens moriatur extra de offic.dele.c.si super gratia.lib.vj.† Sz quid de procuratore? Dic quod procurator re integra reuocat morte cōstituentis.vt C.de procu.l.procurator.nisi sit factus dominus per litis contestationem:tunc enim nō reuocatur, vt ea. ut l.nullum. Item in alio casu morte constituentis non finitur mandatum.si dominus procuratoris presente,& volente satisfecit pro eo:quia tunc etiam lite non contestat:non reuocatur, vt ff.eo.si defunctus. Si autem sit procurator ad negotia,dic quod reuocatus est morte domini.ff.man.l. inter causas.& Īnstit. eo. tit.& recte,quod est verū. si est res integra scilicet non inceptis negotijs vel negotiationi cepte non conueris. Si vero res non est integra.vt quia sunt cepta iam negotia vel eius conuenta moritur dominus:tunc procuratio durat ff.de inst.l.si quis mancipijs.ꝯ.si impubes.extra de offic.dele.c.fin.ꝯ.officium.lib.vj.& ff. de negot.gestis.l.eum actum.& l.atqui natura.ꝯ. Scueol.& C.vbi causa pupilla.& de pac.pig.l.fin. Sed quid re contra si moritur is, cui facta est delegatio,dic quod si moritur re integra non extinguitur eius iurisdictio, sed reuertitur in delegantem. extra de offic.deleg.c.lib.vj. Si autem re non integra extincta est iurisdictio eius,quia non reuertitur.vt dictis capitulis.& argu.eius quod legitur & not.ff.man.l.inter causas,in prin.& l.si quis alū. ꝟmorte.

Octauo queritur qđ si fiat delegatio pluribus iudicibus de eadē re necin delegatione est adiecta clausula,quod si nō omnes &c.que ponitur extra de offi.deleg.c.vno,an si aliquis eorū preueniat in cognoscendo, erit potior alijs consocijs suis? Primo videtur quod sic.ff.de iurisd.om.iud.l. cum quedam.etiam si nondum tulit sententiā.d.l.ꝯ.respondeo. Ad idem.ff.de procu.l. si pluribus.& quod not.ff.de iud.l.vbi.& quod not.in l.j.C.etiā per proc.&c.qō not.autem habita.C.ne filius pro patre.ff.de leg.j.l. si pluribus. in fi.Adde.ff.de iudic.l. si quis postea.extra de fo.comp.c.pro posuisti.Contra videtur quod nō:quia cum duobus causa committitur,in dubio omnibus commissa videtur, vt ff.de arb.l non distinguemus.ꝯ. cum in plures.pe.responso. Igitur sententia vnius non tenet.extra de offic.deleg.c.cum causam matrimonij. Item dic.duo er tribus. Unde videtur quod non si portio. ff.de nou.l.si quis a multis.& ff.de pec.l.si vero. Īn quibus dicit quod non preuenitur agendo vel litē cōtestando.nisi perueniatur ad sententiam,sed dic quod primus verius est & cum aliis ca fibus soluitur,ideo solue secundū Īyn.vt ipse not. in d.l.si plures.ꝯ.fin.sed in quesito perdēdo desideratur sententia, l.si quis a multis.ff.de nou.& Quandoque autem dicitur clausula:quod si non omnes &c.vel illa quod sit melior cōditio occupantis tūc siue vnus siue alter incipiat tamen collegas non excludit d.ꝯ.in plures.& dicto.c.j. extra de procu.si duo lib.vj. Idem si non fit ibi clausula insolidum. Nā quilibet agit pro parte,d.l.si plures. tus in ordinarijs quilibet per ses seorsum habet iurisdictionem, vt ff.de offi.procon.l.j.Etnon †facta cōuncta commissione,vel electione de pluribus ad aliquod officium, vel iurisdictionem exercendam vno eorum habēte vel recusante interim totius iurisdictionis exercitium pertinet ad collegam qui exercitiū occupauit,vt ff.de app.l. Īmperatores.ꝯ.si magistratus.

Nono queritur †nunquid assessor presidum habeat iurisdictionem in ferē do sententiam quibus assidet? Et dic quod non,sed sunt ferende per eos.scilicet.presides vt not.ff.de officio assessō. l.j. in gl. fi. Unde sententia lata per assessores non valeret nisi eam ferāt ex delegatione a presidibus eis facta, vt in eadem glos. que innuit,etiam si sint cause ciuiles,vel tales criminales.que delegari possunt.vt ibidem dicitur.sed de consuetudine secus obseruatur in ciuilibus. †Item dicit quod remoto preside ante tempus, dicitur culpa assessorum.licet autem contra. vt sibi imputet qui imperitum elegit.ff.de rei ven.l.vtique.ꝯ.si. ibi no.& vide quod not.gloss.in l.ꝯ.C.de officio eius qui vicem alte gerit.

Decimo queritur †quidaꝫ de presidētibus ciuitatis iuit extra territorium,vt puta quando ciuitas eorū facit exercitum contra aliquod castrum extra ciuitatis territorium consistens,nūquid habeant illi iurisdictionem mandandi inter suos subiectos? Certe dicendum est quod non:vt ꝯ.q.ꝯ.c.j.quia ibi priuatus est, vt no. ſz in prin.tituli: sed cautela est vt vel ante exercitum vel post in loco sui territorij faciat reformari,vt que in exercitu fiāt, valeāt, per ea que not. de ca. fnlo.ꝯ.q.vij. †Primo queri potest, nunquid presidentes habeant iurisdictionem puniendi suos familiares in iurisdictione, siue in officio delinquentes. qō videt ff. de custo.re.l.milites.& de penis.l.si quis forte. ꝯ. si quos comites.& alias p l.ꝯ.ff.de offi.pſi.ſz posset dici Ītum vt C.de offic. presi. Aug. l.ꝯ.sed ibi forte loquitur de ordinarijs iudicib. vnde in eorum priuilegium,quia forte habebat per se officium administrationis a populo. † Sed vlterius queritur, nunquid presidentes possint cognoscere de iniuria eorum familiaribus illata. Et primo Pet. videtur quod sic.ff. de arbi. l.etiam. de iu.d.l. in priuatis. Econtra videtur,quod non,quia ille loquitur in ciuili, ſz in criminali non videtur.ff. de iurisd. om.iu. l. qui iurisdictioni. ſz dominus Jac.de are.dicit quod sic quia per hoc videtur sententia tueri dignitatem.ff.de offic.presi. l. obseruandum. et tunc non est dicenda qō potestatis,sed dignitatis,vt C.de heretic. l. Manicheos. Ad hoc facit quod not.ff.ad muni.l.de iure.& ꝯ.q. vij.c.si quis episcopus. Jure vero Decretalū non distinguitur, vt extra de preben.c.j.li.vj.† Postremo dic,quod licet iudex nō possit extra territorium suū vel prouinciam iudicare.vt ff de de iud.l.j.& ff.de interd.& releg.l.relegatorū.ꝯ.sicut.& ꝯ.si quis & diri in prin.huius questionis.nec etiā potest ibi ordinare vt not. i.q ꝯ.extra volūtariam iurisdictionem potest idem exercere,& de legare.vt no.extra de ver.sig.c.ex parte. Ītē potest absoluere excommunicatos suos in quacunque prouincia, vt ibi pro tribunali autem sedere in alterius prouincia non potest. vt extra, de offi.le.c.nouit.item non parochianum alterius prouincie ad penitentiam recipere.vt no.extra de sepul.c.j.

Undecimo queritur †ficorā syndico, qđ aliquem officialem syndicare preponitur,vel instituitur actio de aliquo maleficio personali,quod dicitur commissum per eū officialē, qui syndicatur suo durante officio,vt puta de homicidio vel alio crimine personali commisso,cum eius durabat officium,nunquid habet iurisdictionem cognoscendi,& puniendi? Et primo videtur quod non,quia syndicus non habet merum vel mistū Imperiū sed solam cognitionem,& punitionem. De administratis,negletis,vel ablatis per illū officialem occasione illius officij,de quibus puniendus est per iudicem illius loci vbi officium gessit de alijs potius videtur cognitio rectoris succedentis in illo officio siue alterius qui de hoc habet iurisdictionem quā ipsius syndici,quia ad ipsum nequaquam spectat cognitio meri vel misti secundum formam statuti. Econtra videtur quod possit quia examinator villicationis audire debet generaliter omnē villicationis speciem & ipsam de omni eo quod commisit, punire p. c. qualiter & quando.el.ꝯ.extra de accus,sed generalis nunquā syndicatur de omnibus in officio cōtingētibus audire,& cognoscere debēt,quia qui omne dicit,nihil excludit.extra de maio.& obed. c.solite.in fi.& quia verbum generaliter pro latus generaliter est intelligendum.ff.de ser.vrb. predio. l. si seruitus. videtur etiam quod omnis syndicus de predictis punire non possit,cum in generali commissione non veniant,nisi nominatim specialiter demonstretur.ff.de offi.eius cui manda.est iurisdi.l.j.extra de offi. vica.c.j,lib.vj. Unde dicendū est quod omnis sua authoritas dependet ex forma siue electionis,& potestatis illi attribute. ff. de arbi.l.nō distinguemus.ꝯ.de officio. Sed cum dictus officialis dictum delictū commisit suum officium exequendo,an teneatur vel non,dic vt plene no.ꝯ.de questio.ij.q.iij.

33 **Duodecimo queritur.** †quidam accusavit in curia Bononie Titium ciuē Parmēsem, quē ōt deliquisse in territorio Bono. ōt accusatus ego dico, non aio litis cōtestande, hoc delictum me non commisisse. sed posito quod delictum probaretur ego declino forum vestrum, q; non estis in hoc iudex competens. nam hoc maleficium est commissum in regno, extra vestrum territorium, vnde nō habetis de hoc notionem. iudex autem mandat quod respondeat: cum ex serie cause appareat eum esse iudicem. replicat accusatus, domine. ista exceptio est emergens, & ideo prius est tractanda. ff. de lib. cau. liberis. §. fi. C. de ordi. iudi. l. j. de dilatio. l a procedente. ita quod, causa cognita, pronunciare debetis vos esse iudicem, vel non esse. ff. de iudic. l. si quis ex aliena. Dic secundum Guido. de Suza. quod procedendum est super accusatione, & in processu apparebit. quē finē causa habere debeat. C. qui accu. non pos. l. j. nam si constiterit de territorio tunc non valebit processus. sed extra territorium remittit ad suum iudicem vt supra in q. vij. in pronunciando se non esse iudicem per dicta iura. Si aūt de necessitate sit pnunciandum, dic vt j. de q. vere emergentibus. q. pe. †Circa materiā

34 huius tract. est sciendum, quod iurisdictio est nomen generale comprehendens merum & mistum imperium: sed non conuertitur, quia non omnes, qui habent modicam coercitionem, habēt omnem iurisdictionē, vt not. ff. de iurisdict. omn. iud. l. imperiū. & quia non omnes, qui habent hanc iurisdictionem, habent merum imperium, & mistum. Omnis enim minor magistratus habet iurisdictionem, & prebet authoritatem manumittere volentibus. aut apud eū instrumenta aperiūtur, & pecuniarias causas iudicet, & leues criminales, vt no. in d. l. Imperium. ergo &c. vocatur modica coercitio, vt eod. tit. l. mandata. §. j. Et possunt hec omnia alteri delegari. d. l. j. ij. respōso. & ff. de iurisd. om. iu. l. imperium. in fin. l. solent. & l. pretor. de offi. vica. c. licet. & c. cum generali. non tamen ille magistratus habet merum imperium, vel mistum, quia illud non competit nisi maioribus magistratibus, de quibus habetur in d. l. j. in glossa in verb. tribuuntur. de offi.

35 eius cui man. est iurisd. †a vero que competunt iure magistratus, vt maioribus sicut quia merum imperium quod consistit in faciendo homines animaduertere, & mistum imperium consistens in missione in possessionem. vt d. l. imperium. alteri demandari non possunt, vt d. l. j. maxime punire. vt d. l. j. §. huius rei. Que enim meri, vel misti imperij sunt, per libellum, id est iudicem delegatum expediri non possunt. vt d. l. j. de offi. procon. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procon. & maxime hec non veniunt in generali delegatione. vt ea. l. in prin. Vtergo delegatio meri vel misti imperij valeat, duo secūdum ius ciuile requiruntur. scilicet specialis cōmissio, & quod adesse non possunt, vel abesse necesse contingat vt ibi. sed tunc non venit vltimum supplicium, nec membri mutilatio, nisi quo ad cognitionem tantum, vt in authen. de collat. §. ad hec prohibemus. de iure can. ea que sunt meri vel misti imperij, de quibus no. extra de offic. leg. c. quod translationem. possunt delegari, & a presente si specialiter committatur. extra de offi. or. c. quod sedes. dicitur. xxiij. q. iij. illud. extra de rap. c. in archiepiscopatu. & nō solum quo ad cognitionem, sed etiam quo ad examinationem, vt dicitur mere quoque talis delegatio facienda est habenti iurisdictionem, vt puta alicui magistratui, vt not. in lege prima de officio eius cui man. est iurisdictio. & c. quod sedes. ¶Princeps autē hec omnia delegat, vt ff. de test. l. in. §. idem diuus & not. in d. c. illud. Patet ergo quod in terris ecclesie non est dubium quod possunt committi vt dictum est: dicunt enim in alijs prouinciis iudicem de consuetud. ne obseruare contrarium.

ADDITIONES.

a Th. D. Citietur. Sequitur Lud. Ro. in consi. lxvj.

b Clericus. Aide & ld. consi. iij. quod incip. quod laicus delinquens. & vide Barto. in l. j. ff. de penis. & ibi a post. Alex. & meā, vbi videas.

Tractatus Casuum in quibus citatio non valet, secundum Bart.

Quando in angusta tempora, vt v. q. ij. c. j. & vlt. Quando non expriimitur causa quare fit citatus. v. q. ij. c. vlt. Quando nimis maturatur peremptorium. c. dilecti de dilationibus extra. Non valet ratione temporis, vt quia fit die feriata, vt extra. de feriis. c conquestus. Ratione loci, vt si sit extra diecesim, vltra duas dietas, vt extra de rescript. cap. nonnulli. Si fiat ad locum pericu losum, vt extra. de appel. c. ex parte. & ex quib. caus. maio. Limitatione iudicis, si est euidēs quod sit iudex. vt extra de offi. deleg. de offi. dele. c. cum in iure. Si euidēs est iudicem esse inimicum vt ij. q. v. c. quod suspecti. Si citatus spoliatur, ante restitutum factam, vt ij. q. ij. c. si episcopus. Si libertus citet patronum. ij. q. ij. c. si testes. §. liberti aduersus. Vbicunq; euidenti exceptione potest quis se tueri, vt ff. de iudic l. nō videtur. sed vbi est dubium debet ire allegaturus priuilegium. vt extra. de appel. c. duob. l. ex quacunque sunt. si quis in ius voc. non ierit. & l. si ex aliena. ff. de iudic. Sciendum tamen est, quod si citatio nulla est & citatus non defendatur, procedit ur. vt ff. in. sol. l. si reus. In casus not. ij. q. ij. c. si episcopus. in glo. in verb. conuocari. Et vide plura alia in fi. verfi. innemio tamen, &c.

Ritus iudiciorum ad practicā

per do. Bar. a Saxoferr. Alias dicitur Tractatus, quem debent seruare iudices in cognitionibus & decisionibus causarum.

ADDITIO.

a Th. D. Ritus iudiciorū. Adde, q̄ iste tract. fine gl. est Bar. & ita quod inueni in ij. li. cōsi. cbar. cxiij. qui tractatus fuit posea glossatus. prout in primis impressionibus inuenitur. sed cessauit. Quis autem glossauerit ignoro. tamen hic est positus tractatus iste Bar. pro tertu. & postea additio fine glossis.

abcdefghiklmnopqrstvxyz

Memorie [a] tribunal[i] qualibet preest, occurrit ea scripta seruanda[e], circa cognitionem & decisionem causarum quarūlibet. vt in eis ordinate procedat. Item quod iudex[s] facilem[s] se prebeat in audiendis clamoribus quorumcūque quibus auditis, conuenientem, petenti fieri faciat citationem. ¶Item quod si ex querela [m] facta comparat actio curie, vt est inspecta delicta [n] & alijs criminibus [o], in quibus ex officio procedit. non ultra citationem concedat, nisi denuncians obliget se apud acta ad certam penam [p] de prosequendo, & probando posita, ita quod curia inde obtineat. ¶Itez quod super quocunque negotio faciendo citatio, que contineat rem, que petitur petentis nomen actoris, & rei, & coram quo sit questio mota.

¶Item quod assignata [r] responsali per citationem [s] huius dies presentationis [t] ipsius responsalis apud acta [u] talis baiulus presentauit tali die apud talem locum [x] talem contra talem. ¶Item quod veniente termino [y] citationis vocetur citatus ad instantiam actoris, & si non compareat, accipiatur eius contumacia in termino, & scribantur apud eum acta. & si citatio incidat [z] in diem feriatam vocetur die sequenti ex predenti die. ¶Item, post [a] primam citationem expectetur vocatus per triduū de equitate: quo termino elapso iterum vocetur citatus in curia, & si non cōpareat, instante accusatore, bannitur: si questio criminalis est: si ciuilis, non bannit, sed damnatur in tertiam partē bonorum mobilium repertorū, & decernatur [b] rem mittendū in possessionem bonorum suorum repertorum pro mensura debiti declarati. Et hoc habet locum in curia iustitiarij. sed in curia baiulorum non damnatur ad tertiam partem bonorum mobilium, sed ad penam vnius Augustiani tantum decernendo mittendum in possessionem pro mensura debiti declarati. quod debitum declaratur secundum consuetudinem regni que incipit. Contumacem & illa constitutione que incipit. Rei vocationis [c] dicatione. conuentus & similib. Item reus si compareat in termino offerantur duo libelli [d] in curia per actorem quorum vnus apud curiam remaneat, alius a iudice assignetur, contentus & hoc scribatur apud acta in hac hac forma: [e] Ite talis actoris apud talem locum libellus presens oblatus est in iudicio & apud acta per talem, & similiter per curiam oblatus est. lectus dicto presenti conuento & recipiēti eum. Item si lecto bello

f bello[f] petat conuentus terminum ad proponendum exceptio-
nes dilatorias, detur ſibi: dummodo nominet vnam exceptionẽ
incontinenti. ſecundum quod cauetur iure canonico, licet non
multum expreſſe dicatur ibidem. ⁊ hec omnia ſcribantur apud
acta, vt dicitur extra, de exce. c. paſtoralis in gl. ⁊ in conſt. regni,
g exceptiones dilatorias. Item ſi oppoſita exceptione [g] dilatoria
incontinenti de ea non cõſtet ſed dilationes requirat, dʒ iudex
recipere ſacramentum ab opponente quod non faciat animo ca
lumniandi ſeu prorogandi. ⁊ propterea pro firmo ſe credebat
probare poſſe, quã poſtea ſi non probauerit in termino ſibi da-
to, opponens ad expenſas omnes ſacramẽto partis cum taxa-
h tione iudicis declarãdas dãnetur [h]. Item ſi lecto libello [i] reus
i non opponat dilatorias, ſed lis conteſtatur incontinenti ſcriba
k tur litis conte. in hunc modum, Die tali [k] apud talem locũ di-
ctus talis conuentus lecto ſibi dato libello. lit. conteſt. negauit
poſita in libello ſaluis iuribus, ⁊ defenſionibus ſuis ſibi compe-
tentibus, ⁊ competituris. Si vero ſit litis conteſtatio per pro-
l curatorem, fiat per verbum ignorantie, [l] de ineptitudine [m] libelli
m ſemper proteſtatione premiſſa. Item poſt lit. conteſt. [n] recipia-
n tur ſacramentum calumnie ab vtraque parte, ſecundum formam
conſuetam iuris. ⁊ authen. ſignate. C. de iur. cal. authẽ. principa-
o lis. Item poſt iuramentum [o] calumnie detur terminus ad pro-
bandũ, vtrique parti ⁊ hoc ſcribatur apud acta curie. Item da-
p to termino [p] ad probandum offerantur duo libelli et exceptio-
nes in cauſa. ſcribatur dies receptionis ipſorum hoc tamen at-
tento, quod offerãtur die quo cõteſtatur lis, vel ſequenti ꝑ prin
cipales perſonas. Sed ſi per procuratorem cauſa agitetur de-
bet procurator etiam articulos generales eodem vel ſequenti,
vt ſ. alias aũt intra terminum ſibi datum ad probandum offer-
ri poteſt. ⁊ hec omnia apud acta ſcribantur cum diebus et locis
quibus offeruntur, videlicet, die tali apud talem locum preſen-
tes articuli, ſiue exceptiones oblate ſunt in iudicio ⁊ apud acta
per talem ſaluo iure impertinentiarum recepti. Item quod ſi
q teſtes producuntur intra terminum iurant [q] aduerſa parte pre-
ſente, vel contumaciter abſente. ⁊ hoc ſcribatur apud acta, vide-
licet, die tali, apud talem locum predicti teſtes producti per ta-
lem cõtra talẽ in tali cã iurati ſunt corporaliter ad ſancta Dei euã-
gelia dicere veritatem ſuper articulis ſiue exceptionibus in ip-
r ſa cauſa oblatis pretermiſſis prece, pretio, [r] odio, vel amore par-
te preſente ⁊ proteſtante contra perſonas et dicenda per eas,
vel ſi pars eſt contumax parte contumaciter abſente cuius con-
tumacia primo accuſetur ſeu accuſata probetur antequam iurẽt
s teſtes. Item ſi teſtes [s] iurauerint die non feriato poſſunt etiam
examinari die non feriato. Item poſtquam ſunt teſtes produ-
t cti examinentur in ſecreto, [t] ⁊ interrogentur de cauſa ſcientie, lo
v co ⁊ tempore ⁊ alijs circunſtantijs [v] diligenter. Item poſt exa-
x minationem teſtium [x] intra terminum elapſum terminus datus
ad probandum vel intra terminum, dummodo per partes re-
nuncietur eidem termino fiet publicatio in hac forma. Die tali
apud talẽ locũ partibus preſentibus, ⁊ volẽtibus facta fuit pu-
blicatio teſtiũ hinc inde productorum. ⁊ datus eſt terminus vtriqʒ
parti ad recipiendum copiã eorundeʒ vſque ⁊ per totam talem
y diem [y] que copia data vel nõ ſi aliqua partium, vel ambe eligãt
reprobare teſtes detur ei terminus competens ad hoc in forma
z que ſequitur Die tali, [z] apud talem locum, talis elegit reproba-
re teſtes partis aduerſe, cui datus eſt terminus ad reprobandũ
vſqʒ ⁊ per totam talem diem, poſt vero examinationẽ teſtiuʒ ad
repulſam ꝑdictorũ debet fieri publicatio teſtiuʒ in ſimili forma.
Poſt hec vero ſi aduocati facient rubricas de dictis teſtiũ, ⁊ re
cipiant rubrice lʒ hodie non multum habeatur in vſu. Itẽ poſt
a rubricas [a] factas vel non factas debent aduocati diſputare ſu-
per efficacia probationum, ſiue allegare in ſcriptis quod ſibi
de iure videtur allegandum caute, nota quod poſt rubricas aſ-
ſumptas aduocatis non dabit iudex dilationẽ ad diſputãdũ, et
cõcludendum in cã de iure conſtitutionis regni vt not. in text.
b conſtit. vniuerſos, ⁊ ſingulos iudi es, quibus peractis [b] fiat con
c cluſio, ⁊ renunciatio in cauſa ⁊ detur terminus [c] ad audiendum
ſniam in hac forma. Die tali apud talem locum facta eſt con-
cluſio, ⁊ renunciatio in cauſa predicta vtraque parte preſente ⁊
volente, ⁊ datus eſt terminus vtrique parti ad ꝓbandũ perem
ptorium ad audiendam ſententiam ipſam videlicet per totum
talem diem hoc tamen habeat in memoria iudex ꝙ a die renũ-
ciationis ſeu concluſionis det ſuam ſententiam intra decẽ dies,
d vt in d. conſt. in vniuerſos. Item feratur ſententia [d] ſecundum
e qualitatem negotij agitati, ⁊ ſecundũ allegata ⁊ ꝓbata [e]. Item
f ſi poſt [f] ſententie prolationem ſi pars ſuccumbens antequam iu
dex ſurgit viua voce appellat ab ipſa ſententia eius appellatio
g recipiatur, ⁊ ſcribatur apud acta in hac forma Die tali [g] apud ta
lem locum dictus talis poſt prolationem ſententie predicte, iu-
dice ſedente pro tribunali ab ipſa ſententia appellauit ſtatim
h viua voce, petẽs cũ inſtãtia apl'os [h] ſibi dari, ⁊ proceſſum totius
cauſe ꝑdicte, quorum apl'orum copia detur ſibi intra xxx. dies al's non.
Si n aũt fiat appellatio poſt ꝙ iudex ſurgit eſt facienda in ſcri-
ptis intra decẽ dies enumerãdos a die ꝓnunciationis ſenten-
i tie. Et omnia que dicta ſunt de appellatione recipienda, ha-
beant locum quando reus eſt victus, vt ſupra: ſʒ ſi confeſſus, tũc
non auditur appellans neque iudex appellationem recipiat.

BARTOLI PRECEDENTIUM EXPLICATIO.

a b ¶ Memorie. Neceſſario in ſcriptis redigende, quia memoria
hominis labilis eſt, vt C. ſi min. ſe ma. dixe. l. iij. circa medium, et
de veteri iur. enu. l. tanta. §. ſi quid autem in tanta legum, ⁊c. ibi,
omnium habere memoriam, ⁊c. Et ſcriptura ad eternam rei me-
moriã eſt inducta, vt C. de teſtam. l. iubemus. §. ſed ne aliqua. ibi
eorum nomina ſcribere non differant ad eternam rei memoriã.
c ¶ Iudicis. Deum primo coram ſe, ⁊ ante oculos habere debet
in faciendo iuſtitiam. C. de iud l. rem non nouam. ibi ſic etenim
attendentes ad ſacroſanctas ſcripturas ⁊ Dei preſentia conſe-
crati, ⁊c. ⁊ extra de accuſationibus. c. qualiter ⁊ quando. i. §. ſi ve-
ro preſcri. ff. de eo quod cert. lo. lege quod ſi Epheſi §. fin.
d ¶ In tribunali. In quo neceſſe habet ſtare, ⁊ ibi ſedere. ff. de in
integr. reſtitutio. l. diuus. ibi, pro tribunali ſedere. ff. quod met.
cau. lege, metũ autem preſentem. Sed ex facto. ibi, pretorem me
aſſidente interlocutum, ⁊c. Sed in quo loco? dic in loco conſue-
to, ⁊ honeſto, alias non valet. ff. de iuſtitia ⁊ iure. lege penul. et
C. de ſenten. ⁊ interlo. om. iudi. lege, cum ſententiam. ff. de arbi.
leg. ſi cũ dies. §. penul. ⁊ de interro. actio. l. voluit pretor. in fin.
e ¶ Seruanda. Que ſeruari debeant per iudicem ⁊ quis ritus,
⁊ ordo in cauſis criminalibus ⁊ ciuilibus dicitur, ⁊ probatur C.
de fideiuſ l. fin. in ſi.
f ¶ Ordinate. Ut l. conſentaneum. C. quomodo ⁊ quando iud. et
in authẽ. qui ſemel ibi poſita: nã ſi non ſeruat ordinem, ex pro-
ceſſum, non facit ordinate, nec valet quod facit, vt C. de ſenten.
⁊ interlo. om. iudi. l. prolatum. extra de proba. c. quoniam contra
falſam. quod ſententia feratur ſuper certo inquantum poſſibile
eſt, vt Inſtitut. de act. §. curare autem. Item quod bene: nam ſi
male proferat iudex non ordinate, aut imperite punitur vt In-
ſtit. de ob. que ex quaſi delict. in princ. ⁊ ibi dicitur facere litem
ſuam, imo arbiter cum male, ⁊ inique decreuit, vt C. de pact. l. ſi
quis in conſcribendo. in fin. ⁊ ibi not. Item quod affectione iu-
dex non iudicet vt ff. de manumiſ. vindict l. illud in cauſis. Et
quod non affectione conſanguinei: vt ff. de re iudic. l. diuus A-
drianus. in fin. cum in iudicio non debeat eſſe acceptio perſo-
narum, vt in d. c. qualiter, ⁊ quando. ext. de accuſa. Et ſecundum
allegata ⁊ probata iudicet. ff. de offic. preſid. l. illicitas. §. veri-
tas. Et ſacramẽtum preſtet iudex de officio fideliter exercẽdo,
vt in authen. vt iuſiur. quod preſt. ab his. Et ſi contra fecerit, po-
terit de periurio accuſari. vt C. ad leg. Iul. repet. l. fin. in ſi.
g ¶ Item quod iudex. Quicunque ordinarius ⁊ delegatus ordi-
nem iuris debet ſeruare, probatur in l. prolatam. ⁊ toto tit. C. de
ſent. ⁊ interlo. om. iud. cum ſimi. Idem in arbitris, compromiſſa-
rijs cum arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum vt ff. de ar-
bi. l. prima. ſecus in arbitratore, ⁊ amicabili compoſitore quia nõ
tenetur nec debet ſequi ordinem iuris, vt not. plene. ff. pro ſoc. l.
ſocietatem. §. arbitrorum. cum tribus legibus ſequentibus Nã
arbiter fuit inuentus ad ſimilitudinem iudiciorũ: tamen in mul-
tis locis exponitur arbiter, id eſt, iudex delegatus. ⁊ maxime in
l. arbitro. ⁊ l. ſeq. ff. qui ſatiſd. co. Quinimo ⁊ filiusfamilias iudex
eſſe poteſt, vt ff. de iudic. l. cum pretor. §. ſi.
h ¶ Facilem. Audiendo, ⁊ reſpondendo benigne. vt ⁊ alias fecit
Imperator in l. precibus. C. de impub. ⁊ ali. ſub. ⁊ C. de tranſact.
l. vt reſponſum. ⁊ de preci. Impe. offe. l. i. in ſi.
i ¶ Clamoribus. Supple potentum accuſare de iure. nam multi
ſunt qui ab accuſando repelluntur, vt C. qui accu. non poſ. per
totum tit. ⁊ ff. de accuſa. per totum maxime in l. hos accuſare. cuʒ
l. ſeq. ⁊ ſeq. etiam a denunciando multi repelluntur, vt not. extra
de accu. c. cum oportet. ⁊ c. inquiſitionis. cum ſimi.
k ¶ Conuenientem. Quando agitur vt hic. Nam ſi citatio et ſen-
tentia non fuerint concordes inuicem, proceſſus non valet, vt
ff. de cond. inde. l. cum fundus, ⁊ ff. de excep. rei iu. l. ſi ex teſta-
mento. in fin. cum ſimilibus.
l ¶ Citationem. Continentem quinque vt in cõſti. regni que in-
cipit, edictorum ordinem. ⁊ ſi omittatur non eſt de iure quia om-
nium actionum ipſa citatio eſt principium, vt Inſti. de pena te.
li. §. ſi. que citatio niſi fiat de mãdato iudicis non valet: vt C. de
exhib. reis. l. neminem Fallit in caſibus ibi no. quando per offi
ciales l. ea quidem. C. de accu. cũ ſimi. Et peremptorie, dictũ eſt,
ad differentiam aliorum edictorum, que no. ff. de iudic. ad perem
ptorium. cum l. ſeq. Aliud eſſet de alijs que dicuntur commina-
toria, ⁊ commouentur per cõſtitutionem regni hodie vt in ꝑal.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

leg. ita cõstit. edictorum. Et committitur alicui probo viro, vt citet, ꝛ responsalem mittat, ꝛ coram quibus, et quando citauit secundum quod vsus tenet hodie in curia regia magna, quod pro lege seruatur, vt dixi. Et nota, quod magna curia non committit alicui citationem habenti aliquod officium: puta baiulis, iudicibus, vel notarijs, aut alijs quodcunque aliud officium habentibus, vt in ipso ritu apparet, ꝛ Cod. de diuers. offic. et app. l. ꝟ. lib. xij. Sed curia aliorum committit iuratis seruis, vel famulis: ꝛ eis creditur sine aliquo alio teste. ꝛ potest hoc probari per gloss. ordinariam ext. de prob. cap. quoniam contra falsam. in gloss. in verb. citationes. que incip. vt per hoc appareat. et hoc fuit de consuetudine Longobardorum, vt ibi dicitur. ꝛ not. manifeste in ciuili. sed de iure non esset eis solis credendum, vt ibi etiam tenetur.

m ¶ Item si er querela facta competat actio. Id est cõpetere potest. ꝛ est figura enallage: quia ponitur tempus pro tempore. vt ff. quando actio de pecu. est an. l. j. ꝟ. quandiu. ibi perpetua est gloss.

n ¶ Inspecta defensa. Hoc est nouiter inductum per constitutionem regiam de defen. in consti. iuris gentium cum trib. sequen. ꝛ dic vt ibi not. in ver. in penis aliter defensa. ꝛc. Obtemperat ille, cui imponitur iure accipit tertiam partem bonorum mobilium siue armis: si cum armis, tunc omnium bonorum, spretis defensis, id est, proceditur ex officio contra eum, vt ꝛ in d. constitutione dicitur.

o ¶ Criminibus. Publicis. vt ff. de publi. iudi. l. prima, ꝛ nõ plus est quam in omnibus criminibus, que penam sanguinis imponunt, procedi potest ex officio ꝛ maxime, quando persona pupilli ecclesie vidue, ꝛ debiles leduntur a potentibus que omnia sunt hodie per constitutionem regni vt pena merita, ꝛ c. tua. ꝛ c. plures. cum simili. vt sunt multi alij casus in corpore iuris ciuilis, ꝛ canonici, qui iudicis arbitrio committuntur. ꝛ in totum penam sanguinis ingerunt. qui no. extra ordinem Inst. de off. iud. ꝛ dic vt ibi que quidem forma procedit satis clare, ꝛ dicitur extra de accusat. capitulo, qualiter ꝛ quando. ꝟ. ꝛ cap. cum oporteat.

p ¶ Ad certam penam. Hoc nouum est. quod ad certam penam obliget se denuncians ꝛ est de ritu noue curie. qui ritus. vt dixi, pro lege seruatur: sed denuncians de lege constitutus, obligat se ad penam talionis scilicet calumnie, si non probat. vt not. C. de probatio. l. prima. ꝛ ff. eod. tit. l. j.

q ¶ Item quod super quocunque. Nota quod citatio quinque debet continere. vt hic ꝛ in constitut regni edictorum. ꝛ semper intelligas quod fiat citatio de mandato iudicis vt plene dixi. ꝛ. ſ. c. ꝟ. ꝛ peremptorie. cum similib. ꝛ pro hoc vltimo est text. rotundus, in l. neminem. C. de exhibendis reis. ꝛ ibi no. Bald. qui dicit. quod de commissione. ꝛ mandato constare debet, vide eũdem. Bal. in l. consentaneum. C. quom. ꝛ quan. iudex. que autem requirantur in citatione expresse declarat text. in l. aut qui aliter. ꝟ. si quis se denunciauerit. ff. quod vi aut clam. debet enim continere nomen iudicis, nomen actoris, ꝛ rei, ꝛ dicit Bart. ibidem quod citatio debet esse clara, ꝛ certa, ꝛ limitata vsque adeo, vt citatio incerta ob certitudinem. Alci. in l. inter stipulantem. ꝟ. si Stichum ff. de ver. obli. per glo. j. in l. eum quem temere. ff. de iudi. Quod autem diximus citatione debere cõtineri nomen iudicis, intelligendum est de iudice suo per text. formalem in l. extra territorium. ff. de iurisd. om. iud. ꝛ vide de hoc Guid. Pap. decis. cccclv. post Dy. in c. ea que fiũt a iudice. de reg. iur. li. vi.

r ¶ Item quod assignata. Quod habet facere necessario: alias punitur, vt in authen. de man. prin ꝟ. secundo. alias punitur pena contempti mandati regij vt not. plene in const. regni. in pn. in gloss. que incipit. Posse ex hac litera. ꝛ est in arbitrio iudicis, si pena non est in mandato. vel citatione deposita. Sed quero. cuius expensis responsalis citationis debeat mitti. Respond. aut in citatione respondetur. ꝛ continetur factum curie, aut alicuius priuati. si factum curie, ꝛ tunc credo quod officialis, qui habet salarium, tenetur mittere expensis suis. vt argumen. C. de re militari. l. fina. lib. xij. C. ꝛ ad hoc etiam facit textus constitutio. regni, que incipit, grauamina. Aut ille responsalis continet factum priuati. et tunc expensis illius cui tangit, debet mitti. et ita not. C. de statuis et imaginibus. l. fina. et C. de defens. ciuit. l. iubemus.

s ¶ Presentationis. Hoc casu non reperitur sed factum. scilicet post tempus quando reus vel actor coram iudice comparere debet. ꝛ absolui seu condemnari vt factum indicat. Sed argumẽtari potest, quod possit probari, et quod mueniat, qui non debet ponere diem in rationibus, cum necesse fuerit. ff. de edendo lege prima. ꝟ. rationes. Sic enim iudex in instrumentis, vbi dies poni debet, vt in authentica de fide. instrumen. per totam authen.

t ¶ Item quod veniente termino. Vocetur in curia alta voce tribus vocibus. vt lege. consentaneum. et lege. tres denuntiationes. C. quomodo, et quando iudex. authenti. qui semel. ibidem. ꝟ. et si quidem pars actoris. ibi, actorem requirere. per vocationem forte reuocare ope illorum, qui dicunt, quod comparet dici has voces commonitorias, et tertia vice consurgit dici per vociferationem. e cbi lo scusa: e cbi lo defende: devocatione facta si venit, inchoabit iudicium secundum ius. si vero non comparet, accusetur eius contumacia per accusatorem curie pro parte officij, vel alia persona officialis curie presente, quod eius contumacia sit expresse accusata, dic. vt C. de iudic. l. properandum. ꝟ. et si quidem pars actoris. ibi. ex vna parte actoris absentiam incusante que omnia in sequent. c. magis clare notantur.

v ¶ Incidat. Hoc etiam debet dici de ritu noue curie. quod potest probari. quod not. dominus Dynus allegat. Nam dicit de se. casus legis est. vbi citatio cadit in diem feriatam. ꝛ vocatur die precedenti. ꝛ sequenti. per duas leges. vna est C. de feriis lege. dies festos ibi. solennitas incideret differatur ergo in sequenti die. Alia est C. de tempo. appellatio. lege secunda. ibi precedentes eos dies. ꝛc. ꝛ iste due leges probant. quod non cunt precedenti, ꝛ sequenti die: cum cadat in feriatam. vt et ibi alle. ritu magne curie. c. item si datus terminus. ꝛ dic vt not. seq. hoc est de antiquo iure, vt modo dixi. ꝛ predicabilibus. de cano. extra de dolo. ꝛ contuma. c. cum dilecti. circa med.

x ¶ Item post. De equitate, quam iudex semper debet habere ante oculos, vt ff. de eo quod certo loco. lege. si Ephesi. ff. similibus.

y ¶ Iterum vocetur. Quo vocato ꝛ monitorium edictum est modo dixi. ꝛ no ff. de iudicijs. l. ad peremptorium. cum l. seqq. Breuiter hodie abbreuiata est magis quam olim, vt evidenter curiosus lector videre poterit. Nam olim per interuallum, minus triginta dierum per eiusdem Regis edictum. ꝛ erat per triginta dies: ꝛ hoc tempus hodie in citatione extendi non potest: sed abbreuiare pro qualitate. ꝛ illud ius antiquum quod ducebat iũ. hodie est diminutum per hoc ius. ꝛ per constitu. regni illam, edictorum. vbi manifeste patet.

z ¶ Banniatur. Hoc nouum est secundum constitutum regni inducendum etiam in criminalibus. vt in constit. ꝛ generaliter. ꝛc. ex constit. seq. pena eorum. ꝛc. Ad hoc vt habeas plenissimam materiam. dic. vt not. Rofred. in libellis suis criminalibus. ibi. et qualiter secundum constitut. regni in accusationibus concedat. nam duobus seq. Et dic ad maiorem declarationem. quod si steterint per duos menses in banno. impetratur ab ea curia a qua bannitur. vt fiant litere de capiendo eum, ꝛ mouentur per constitutio. illam clementis imperialis. et per illam constitu. regni potest interim. quod dicitur quod si captus est bannitus tanto tempore stabit in carcere. quanto steterit in banno. Sed officiales nostri temporis. pro illo tempore. pro quo debent ele marcere. componunt pro pecunia ciuiliter: de quo quero. cum talis non bannitur, sed damnatur, vt sequitur in constitu. penam nomine. ꝛc.

a ¶ Repertorium. Hoc probatur de bo. auth. iud. poſſum ponas. authen. ibi posita. ei qui. ꝛ dic. vt ibi not.

b ¶ Anius augustani. In constitutione regni que incipit. malis autem causis. alias est ꝟ. constituerit penarum vocarum. et caue. quia posset te decipere: quia confuse loquitur. cave not. quia in criminalibus omnia bona aduocantur ad opus curie. in ciuilibus decerni debet per iudicem actorem mittendum in possessionem pro mensura debiti declarati. ꝛ non in plus. Cum hoc concordat curia baiulorum cum curia iustitiarij. et aliorum maiorum sed diuersificatur. quia iustitiarij damnant ad tumacem in ciuilibus coram eis ad tertiam partem bonorum mobilium, vt dicta constitutione. penam nouem unciarum. sed baiuli nostri pro contumace. ꝛ pro quolibet mense vt in dicta constitutione. in ciuili. alias est ꝟ. constituerit penam ut. vnciarum. que pena augustani non excedit penam quatuor august. Per quatuor vices potest de ea contumacia damnari. si perseueret quolibet mense vna quatuor mensium. quolibet mense ad vnum augustalem vt dicit not. ab constit. vna. ad officium baiulorum precipue circa medium. ꝛ in ſ. not. eam. et sic quantum ad hoc, videtur correcta Leos qui. C. de mod. mulct. que permittebat mulctari infra tres vncias de eodem peccato. Hodie vero quasi mulctari debet in preallegat. constitu. baiulorum. Et tera dic. vt habes ibi in text. Not. hunc text. declaratum caute in eo. quod dicit debitum declarari. secundum illas duas constitutiones videlicet contumacia. ꝛ alia rei vendicatione: nam secundum debetis; quod omnibus actionibus personalibus, que multe

fiunt

sunt in corpore iuris:& maxime in arbore Joannis, Institu. de actionī. in illis habet locum, quod dicit debitum declarari: quia mittitur in possessionem pro mensura debiti declarati, vt supra proxi. dixi: ac per illam solā constitu. tantum, sed in actionibus realibus. vbi punitur reus in aliquo etiam ciuiliter: tunc nō potest dici: q̄ declaretur debitum: imo falsum diceres, si diceres q̄ ponetur actor in possessionem rei posite causa custodie intra annum: quod not. secundum iura antiqua primum decretum post annū debet mitti, vt adiudicetur immissio in possessione n, res illa conuocatur, secundum decretum interponitur, & possessor efficitur si contumax est ille reus, & nullus esset, verus dominus illius rei efficitur secundum constit. regni, rei vendicatione conuentus. nuper proxime, & sic referas predicta, & non decipieris referendo constitutionem, contumaciam conuentum ad reales: & curiosus lector videre potest, & de ista materia vide in his duabus constit. & sic intelligas.

c ¶Item si reus. Est contumax, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, secundum quod si compareat reus, & actor non comparet. &c. Et predicta hic, que locum habent quo ad crimina, aut non venit actor, quia contumax ante litem contestatam, & pertinet ad fiscum partem bonorum mobilium, & applicatur fisco, aut curie, & in expensis refarciendis. vt de iure antiquo, vt ff. ad Carbi. quesitum. Idem de iure constitutionis regni, accusatorum temeritate. dic vt ibi. Aut est contumax accusator post litem contest. & tunc condemnatur ad tertiā partem bonorum suorum mobilium & si est reus, & sic iterato citatur procurator, vt veniat ad probandum, & si non veniat punitur in cētum aug. Ista est pena inducta de nouo, loco Turpil. per constitutionem regni predictam, sed in causa ciuili nō video aliquid innouatum esse: ergo l. properandum. C. de iudi. quod quando punitur actor, si non veniat ante lit. cōtesta. & sic vtimur, sed inoui ta est pena in x. parte litis si datus est per curiam terminus partibus ipsis, ad veniendum post litem contesta. quod si non veniūt puniuntur pro equalibus portionibus in decima parte litis. vt in constitutione regni que incip, interdum. & dic vt ibi not. & Institu. de pe. teme. lit. in prin. & in auth. de lit. §. ad excludendum.

d ¶Offerantur duo libelli. Et infra, c. proxi. Sed cui offertur? Certe iudici alioquin male faceres. licet d. authen. offeratur. videatur dicere contrarium: sed glo. supplet offerātur a iudice. vel ab actore, &c. quia semper iudici fides est adhibēda, vt C. de ed̄o. d. procurator. de condictio. ob turpem causam. l. prima. C. de litigio. authent. litigiosa. &c. denique iudex vnum det parti, vt infra sequitur, sed olim libellus fiebat sine scriptis, & cum scriptis. vtil. de eden. l. i. hodie vero necessaria est scriptura, vt in d. authēt. offeratur. Sed in modicis & in leuibus causis, que sunt a media vncia infra, non datur libellus, vt in constitutione regni, que incipit. dilationes in iudicijs, sed per caput nouum saltem offerenda petitio. per clementinam. sepe. de verborum significatio. Sed quid si reus non vult recipere, vt accidit multoties? Dic. quod iudex potest ipsum cogere: cum iudicium reddatur in inuitum. ff. de verborum obligationibus. l. inter stipulantem. §. i. & ipsum mulctare, vt dixi supra: nam multa sunt iuris remedia, quibus iudex potest defendere iurisdictionem suam, que nominari solent ex ordine. ff. si quis ius dicen. non obtemperauerit. in fi. dic vt ibi.

e ¶De tali. De quo die semper esto memor, quod scribatur, & ponitur: alias processus vitiaretur, argumen. rationum vbi dies & consul non ponitur. non valet. vt ff. de eden. d. l. i. §. editio vel. ff. de accusationibus. l. libellorum. cum similib⁹. dic vt ibi notatur.

f ¶Item si recto libello. Hoc nouum, vt legatur petat triduum, quod concessum est ibi de iure constitutionis regni hic in textu alias vide plene ibi. & extra. de except. cap. pastoralis. & i dicta constitutione. exceptiones dilatorias sacramento ptius prestito. quod non iudicij differendi causa hoc facit alias non auditur, vt ibi, & infra proxi. cap. & vnam exceptionem nominare, puta excommunicationis, & aduerte quod capitulum hoc, locum habet tam in ciuilibus quam in criminalibus, & in dilatorijs. vt in regula constitutionis, supra alleg. curiosus lector vide re poterit

g ¶Item si opposita exceptione. Ut in d. c. pastoralis. & in constitutione. exceptiones dilatorias.

h ¶Damnetur. Nota quod damnari debeat in expensis, & nunquid in eodem iudicio an debet super his expensis libellus dari? Respond. eadem sententia fieri debet, vt C. de iudic. l. sancimus. in authentica post iusiurandum. ibi signata, in fine ibi not.

i ¶Item si recto libello sic. Hic quero vtrum iudex vel pars teneatur ei qui vocatur vulgarizare libellum. Credo de iure quod non vt ff. de institō. l. sed & si pupillus. §. proscribere. sed debet venire & habere aduocatum suum qui intelligat pro eo, sed de consuetudine seruatur contrarium. vt tota die videmus fieri. scilicet in litis contesta. secundum tenorem legis. C. de lit. contest. a. authenti. offeratur. probare vero poterit per testes, instrumenta, literas, & confessiones partis per alium omnem modum probandi. Item quando super aliqua interrogatione faciendā parti suo sacramento. si interrogatio fit procuratori. interrogabitur procurator de credulitate dicendi, quid inde creditur. sic cogitur respondere per verbum. credit. quod possit sic, & debet fieri. est regula C. de iuramento calumnie. l. ū. §. quod obseruari. in glosa, in verbo, existimat. & sic potest dici tripliciter iuramentum bodie esse prestandum in iudicio. que duo sacramenta probantur de facienda calumnia. cap. i. de iuramento calum. lib. vi. & tertium fit ex consuetudine: quod vocatur credulitatis, vt dixi, & omnia tria genera sacramentorum in iudicio versantur. Caueat aute. in respondens quod non varius inueniatur in respondendo. Et hec quidem vera sunt in principali, que non habent locum in teste per dicta iura, vt ibi not. per c. ex literis. de iureiurando.

k ¶Die tali. Et infra negauit, & affirmauit scribatur similiter lite contesta. confessus hoc. &c. bona est cautela quod sic saluis iuribus. &c. vt ff. quib. mod. pig. vel hypoth. fol. l. si debitor. ibi, salua causa pignoris &c.

l ¶Si vero per verbum ignorantie, Si vero per principalem fiat lit. contesta. oportet fieri per negationem vel affirmationem & animo contestandi litem. alias non valeret vt not. C. de lit. cōtest. l. j. & in constitutione regni. dila. cum similibus. ibi not. quia bonus aduocatus necesse habet quod protestatio seruetur.

m ¶De ineptitudine libelli. Id est, ius in futurū, vt ff. de nego. gest. l. Nesennius. & de verborum significat. l. detestatio. cū similibus. & quia si inepta est actio sine libellus, perditur lis. vt ff. & instit. l. sed & si §. penult. & ff. si men. fal. mod. dix. l. j. cum similib⁹. Caueat autem aduocatus, quod non alleget in iudicio falsa: alias puniretur de falso. sicut videmus in tabellione, & iudice. vt C. de testa. l. iubemus. in fi. Si autem aliquis aduocatus allegat contra iura, puta exceptionem dilatoriam. opponendo post litem contestatam punitur libra auri, & mulctabitur in hoc, vt C. de except. l. si quis aduocatus.

n ¶Item post litem contestatam. Quod sacramentum si recusatur ab actore non auditur in causa: si a reo, punitur pro confesso, vt C. de iuramento calumnie. l. ū. §. quod si actor. & §. finautem reus.

o ¶Item iuramentum calumnie. Item post sententiam ad probandum secundum arbitrium iudicis, vt in constitutione regni de processu iuris consti. lit. legitime. in fi. & dic, vt ibi dicitur, & in d. c. quoniam contra falsam. extra de probat.

p ¶Item dato termino ibi offeratur. Dic hec prealle. cōtestatio lit legitime corrigit multa & infinita iura: olim enim omnes defensiones seu articuli dabātur vsq; ad sententiā, vt ff. de rescin. non poss. l. peremptorias. hodie vero secundū istam constitutionem, & aliam huius regni offeruntur eodem die. vel sequenti.

q ¶Item si iurent testes aduersa parte presente, vel contumaciter absente. vt C. de testib. l. si quando, & not. quod testes debent esse iurati. alias eis nō crederetur. nisi fint iurati. vt iſ. q. j. cap si testes. §. item iurisiurandi. & extra de testi. c. quoties. & d. l. si quando. Die tali. & j. iurati sunt corporaliter. d. l. si quando, & c. quoties & c. sicut. cum similib.

r ¶Pretio. Ut extra de testi. c. j. & c. quoties. cum multis simil. & de hac oppositione facienda contra testes & protestatione, dic vt not. in c. sicut. extra de testib. opponi autem potest.

s ¶Item si testes. Quia nō est de substantia recipere testes, post quā sunt iurati, vt recipi possint die feriata, imo plus quod post quam sunt intra terminum iurati. possunt etiam post terminum examinari. Ratio est. quia lex dicit quod testes iurati habentur pro examinatis. vt ff. de acq. her. l. Antistius. de bo. poss. l. ex testamento. & ff. de testam. mil. l. i. §. j.

t ¶In secreto. Ut C. de testib. l. nullum. ibi, ita ad iudicantis intrare secretum, &c.

v ¶Alijs circunstantijs. Videlicet auditu, visu, scientia, credulitate, & fama. & certitudine: omnia predicta textualiter not. extra. de testib. c. causam que.

x ¶Item post examinationē testiū, publicatio. Nocest dicere. reddantur in publicū que testes dixerunt occulte, vt l. nulluz C. de testib. & etiā instrumenta, vt possit sciri quid in causa probatum est. Sed vtruz publicatio sit necessaria, seu de substantia processus, ita quod si omittatur, nō valeat id quod agitur? Dic. quod est necessaria, vt not. in glo. ordi. C. de sen. & interlo. com. iud... pro latam. & C. de iudi. l. iubemus. & in auth. de testib. §. quia vero.

y ¶Tale dic, ibi copia. Quod est de iure Romano cū concor. ff. de iure fisci. l. in fraudem. C. de eden. l. is apud quem. cum simili.

z ¶Tali apud talem locū. Intellige sane de testibus quos pro

te non produristinam si quos testes etiam examinatos contra te eos reprobare non potes, vt C. de testib. l. testium. dic vt ibi, & nō mirū si reprobātur testes, nam edictū de testibus est prohibitoriū, vt ff. de testib. l. j. ibi, quibus nō interdicitur, &c. Nā illi admittuntur, qui nō reprobantur. ff. de iudi. l. cum pretor, &c.

a ¶ Item post rubricas. Quod facere debent immediate post publicationē testium postquam viderunt processum. Attendāt tamen iudices, quod post conclusionem debent ipsi iudices ferre sententiam & dare intra decem dies, vt in constit. vniuersos. dic vt ibi in glo. not. & j. eo. hoc tamen habeat. cum simil. c. noui.

b ¶ Quibus peractis. Conclusio quod necesse est de substantia processus, vt in d. Iubemus, C. de iudi. & dic vt not. C. de senten. l. ea lege.

c ¶ Detur terminus. Quod facere potest vt not. Instit. de verb. obliga. §. omnis. in glo. in verbo, tribui debet. que incipit dic not. questionem de facto.

d ¶ Item feratur sententia. Quod si non faciat, iudex tenetur extit. de obli. que ex quasi maleſi. Instit. eo tit. in princ.

e ¶ Secundum allegata, & probata. Vt dicunt infra. ff. de offi. pre si. l. illicitas. §. veritas. ff. de mino. l. intra vtile. vbi dicit Iurisconsultus secundum ea que proponuntur, & vbicunq; Iurisconsultus Sceuola loquitur in corpore iuris. Sed an sententia debet esse cōformis libello † dic quod sic. l. vt fundus. ff. commu. diuid.

f ¶ Item si post. Ibi iudex surgat quod potest facere viua voce appellando eodem die: dummodo in ea iudicij figura sit iudex, vt ff. de appel. l. sed si apud acta. dic vt ibi.

g ¶ Die tali. Iudice pro tribunali sedente, quod dico necesse nō esse vt pro tribunali sedeat, dum in ea figura iudicū iudex sit, vt viua voce appellat. vide qō dixi supra. Si autē post decē dies & vltra non auditur appellare volens, vt C. si contra ius vel vtil. publ. auth. que suplicatio. cum simil. & auth. bodie C. de appell. olim vero de iure Digestorum intra triduum, & biduum appellatur & correctum est, vt ff. quando appel. sit. l. j. §. biduum.

h ¶ Petens cum instantia Apostolos. Quod facere tenetur iudex vt no. E. & C. de appel. proconsul. & l. eos. & §. super his. & ad iudicem ad quem appellatum est debent mittere per iura allegata, imo appellationem coguntur recipere, & si non recipiunt, puniuntur. vt C. de appel. l. quoniam iudices.

i ¶ Et omnia. Quia victus & confessus nō audietur appellans: secus si victus tantum nam ipse talis bene appellat. vt C. quo. appel. non recip. l. obseruare. & dic vt ibi not. in ter. & in gl. in verbo, propria, que incip. id est, spontanea.

Tract. de Arbitris, per Bar.

1 ¶ Arbiter quis esse possit.
2 Arbiter dicitur qui partes iudicis sibi vendicat.
Arbitrator qui consilio suo tanquam amicabilis compositor litem bona fide decidit.
3 Arbitri sententie standum est nisi sit nulla.
Arbitratoris sententia reducitur ad arbitrium boni viri.
4 Arbiter cogitur sententiam dicere, arbitrator non.
5 Reductio ad arbitrium boni viri a sententia arbitratoris, petitur intra decem dies, si est iniqua.
6 Sententia an sit lata ab arbitro vel arbitratore cognoscitur ex modo pcocedendi.
7 Renunciari reductioni ad arbitrium boni viri an possit, & infra nume. 20.
8 Arbiter potest pronunciare de expensis, & vsuris quando debētur officio iudicis, secus si ex stipulatione.
9 Duo ex tribus arbitris non possunt pronunciare altero mortuo.
10 Duo ex tribus arbitris licet non possint tertium absentem cogere, vt pronunciet, iudex tamen eum cogit vt conueniat.
11 Arbitrorum vnus non potest committere vices suas alijs, nisi sit compromissum.
12 Arbitri duo si absente tertio pronunciāt ipso postea ratum habente sententia duorum non valet.
13 Arbiter non punit contumaciam litigantium.
14 Arbiter si solus stipulatus est penam, si eius sententie non pareatur, & pena sit commissa, quia vnus non parut, ipse exigit penam quam exactam prestabit parenti, vel ei cedit actionem.
15 Arbiter si mortuus est eo tempore quo certum est alterum ex litigatoribus adesse non posse die statuta, pena non committitur
16 Arbitri a sententia non appellatur, & que sit ratio.
17 A sententia lata super pena commissa, quia nō pariter est sententie arbitri, an possit appellari
18 Arbiter ab arbitratore in quibus differat.
19 Clausula apposita in compromisso ibi, in arbitrum & arbitratorem resoluitur in diiunctam.

1 Tractaturi de arbitris, primo videmus, quis possit esse arbiter. Et est sciēdū, qō potest esse homo liber, puertersa, & filiusfa. integre fame homo, libertinus compos mētis, & etiā infamis, dūmodo sint maiores xxv. ann. ff. de arbit. l. sed & filiusfamilias. cū l. sequ. & l. Pedius. j. respon. & §. in seruū. & l. sed si in seruū. §. & nec; & l. cū

2 homo, & redde singulis. † Ulso quis possit esse arbiter, videndū est quid differt arbiter ab arbitratore: Arbiter est qui vēdicat sibi partes iudicis. l. idem Pomponius. §. receptum. eoti. Arbitrator est qui consilio suo tanquam amicabilis compositor litem decidit bona fide, & bono motu nulla iuris solennitate seruata, & absque iudiciorum strepitu. vt d. l. idem Pomponius.

3 §. pen. Item sciendum est † quod litigatores debent stare & parere sententie arbitri, siue sit equa, siue iniqua: quia debent sibi imputare litigatores, qui talem elegerunt arbitrū. l. diem proferre. §. stari. eo. ti. & hoc verū si credāt se bene sententiare, & nō contra legē: quo tunc secus: nā si pronūciaret minores viij. ann. posse testari, nō valeret talis pronūtiatio. vt l. ij. C. qū pro. uo. non est necesse, sed sentētia arbitratoris, & amicabilis cōpositoris, si esset iniqua nō esset standū. & posset reduci ad arbitriū boni viri, & in hoc differunt arbiter, & arbitrator. l. societatem. §. arbitrorū. ff. pro soc. l. hec venditio. j. rū. ff. de cōtrab. emp. l. si libertus ita iurauit

4 rit. in princ. ff. de ope. lib. & de leg. ij. l. j. in fi. cū fi. Item arbiter dicitur sentētiā dicere. l. ij. §. tametsi. ff. eo. ti. sed nō arbitrator, etiā si suscepit. C. de cōt. emp. l. fin. ibi, vel ipse noluerit. Sed quero [illegible] intra quantū tēpus potest peti reductio ad arbitriū boni viri. & si, pōt peti reduci, si est iniqua intra decē dies a tēpore sententie late ad instar suplicationis. C. de pēt. Imp. offe. auth. &

5 rot intra quantū tēpus potest peti reductio ad arbitriū boni viri. & si, pōt peti reduci, si est iniqua intra decē dies a tēpore sententie late ad instar suplicationis. C. de pēt. Imp. offe. auth. &

6 supplicatio. Sz qd si dubitat † an ipsa sentētia sit lata ab arbitro, vel arbitratore, qz si esset lata ab arbitro esset standum. siue equa, siue iniqua sit, sed si lata ab arbitratore, appellit reduci ad arbitriū boni viri. & si. processus negotij facti per ipsum hominē electū ab ipsis partibus super hoc ostendet, & declarabit, vtrū lata fuerit sentētia ab arbitro, an nō. Facit C. de testa. l. non

7 codicillū. Sed an † possunt litigatores renūciare, vt non possit reduci ad arbitriū boni viri sententia arbitratoris? Dic vt dixi

8 in l. j. C. eo. ti. Quero, † an arbiter possit pronunciare de sumptibus & vsuris? Quidā dicunt quod non: quia vltra cōpromissi arbiter nihil potest l. nō distinguemus. §. nam & Iulianus ex Sed dic quod de expensis potest pronunciare: cum sint accessorie & dependentie ab ipso negotio principali. arg. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procu. & quia iudex de his pronūciat l. sancimus. C. de iudi. ergo & arbiter. l. j. ff. de arbitr. & l. solemnis de iudic. De vsuris autem distingue, aut debetur vsura ex officio iudicis, quia est forte bona fide contractus, & tunc potest pronunciare, quia est vna obligatio sortis & vsurarum. C. de vsur. l.

9 iij. Aut ex stipulatione, & tunc non poterit pronunciare. ff. de appellat. l. cum in vna. Quero, & tres sunt arbitri, vnus decessit, an alij duo possint pronunciare? Respondeo non: quia mitum est compromissum. ff. eod. l. item si vnus. §. j. & quia mos

10 omnia soluit. vt in authentica. de nuptijs. §. deinceps. Sed an duo ex ipsis poterunt absentem tertium cogere vt veniat cum ipsis? Respondeo, q; nō, quia in hoc sunt pares, & par in parem non habet imperium. l. nam & magistratus. ff. eod. Quid ergo fiet? adibunt iudicem, & eum citabunt, & ei percipient, vt conueniat cum ipsis duobus. argument. l. ij. §. ait pretor. & l. litigatores. §. j. ff. eod. ¶ Sed † an vnus ex ipsis poterit committere

11 tores. §. j. ff. eod. ¶ Sed † an vnus ex ipsis poterit committere vices suas alij duobus? Dic, quod non: nisi sit sic compromissum. l. Pedius. §. fina. ff. eodem. vbi dicitur non. vt recipiat sententiam. & dicta. l. non distinguemus. §. fin. ff. de arbitr. Quid

12 si duo ex ipsis prounciauerunt tertio absente, & postea ratum habuit quicquid per eos factum fit an sententia duorum valebit? Respond. videtur quod sic. l. fina. C. ad Macedonia. ff. de iudic. l. licet. & ff. qui satisda. cogan. l. Iulianus. cum simili. & hec omnia habes not. in l. j. & ij. C. de arbitr. Sed tu dic contra, quia

13 presens esse debet quando pronunciatur. l. si in tres. ff. eodem. & ratihabitio non habet locum, vbi facto, & presentia opus est potius batur in l. obligari. §. tutor. ff. de authori. tuto. & Insti. de authorituto. §. tutor. & C. de legationib. l. fina. lib. xij. & l. finali. C. de pred. cur. non alien. libro x. ¶ Sed † an arbiter poterit punire contumaciam litigantium? Quidam quod sic. l. non ex omnibus. ff.

eod.

eo. Tu dic contra: quia hoc solū iudicibus permissum est. l. ꝟ. §. fi. ff. de iudi. nisi in compromisso hoc actum sit expresse: arg. l. nō distinguemus. §. de officio. & §. fi. ff. eo. S3 quid si arbiter testis
14 ꝟ stipulatus penam. si non pareatur eius sententie. & non paretur per vnum ex litigatoribus, vnde pena commissa est, cui applicetur ista pena: videtur fisco, quia quod ab indigno, &c. ff. de bis qui vt indi. l. hereditas. ff. de inof. test. l. Papinianus. §. me miisse. cum sim. Sed tu dic, quod arbiter eriget eam, & exactam prestabit ꝟs qui parebunt sententie, quia omnia commoda debent applicari sententiam seruanti. C. de trāsact. l. si quis maior. Si autem arbiter nollet exigere ipsam penam, tunc dico ipsum esse cogendum cedere actionem ipsi competentem seruanti sententiam contra non seruantē sententiam: q̄ hoc videtur actum tacite inter partes. & ipsum arbitrum, vnde expresse dicitur haberi. l. cum quid. ff. si certum peta. † Sed quid, si eo tempore mo-
15 tus sit arbiter, quo iam certum est alterū ex litigatoribus adesse non posse die statuta, an cōtra eum pena committatur? Et videtur quod sic, arg. l. cum stipulatus sim mihi a Proculo. ff. de verbo obliga. & ff. de damno infec. l. dāni. §. Sabini. Sed tu dic contra per hec iura. ff. de arbitr. l. arbiter. ff. si quis cautio. l. si eū.
16 § i. & infra de verbo. oblig. l. insulam. & l. in illa stipulatione. † Undesciendum est quod a sententia arbitri nō potest appellari. l. j. C. de arbit. & l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. eod. nisi ex consensu partium fuerit. l. ex consensu. §. j. ꝟ. respon. de appellat. Sed que est ratio, quod a sententia arbitri nō potest appellari? Respondeo, quod nullam habet iurisdictionem: vnde enim ipso iure non teneat eius sententia, ab ea non potest appellari. l. j. C. quando prouo. non est necess. vnde metu pene statur eius sententie. d. l. C. de arbi. quare merito per appellationem rescindi nō potest. sic alibi dicitur de gradu qui nullus est quod non pōt rescindi. l. nam & si sub conditione. ff. de iniu. rup. & irri. testamen.
17 † Quero de questione, que fuit in ciuitate Brixie, de facto inter duos fratres, Joan. & Mart. litigantes adinuicem, qui compromiserunt in laicum communem tanquam in arbitrum, & arbitratorem qui arbiter ex gratia Joan. & Martini auditis iuribus vtriusque partis pronunciauit contra Martinū, postea in processu temporis dum ipse Mar. nollet parere sententie ipsius arbitri. Joan. petebat penam ab ipso Martino coram iudice, qui Mart. dicebat, Domine iudex, non tenetur ad penam, eo quia sententia illius arbitri non tenuit, nec valet quia non fuit legitime lata: ipse iudex auditis allegationibus condemnauit ipsum Martinum ad penam compromissi, at ipse Martinus grauatus ex sententia dicti iudicis appellauit ad quendam iudicem appellationis: opponebatur per ipsam partē, quod talis appellatio non valebat, nec tenebat nec debebat admitti. Primo, q̄ non potest appellari a sententia arbitri ergo nec ab aliqua, que oriretur ex ipsa, iuxta regulā iuris quod statuitur in principali, debet statui in accessorio. l. cū principalis. ff. de reg. iur. & l. fin. C. per quas perso. nobis acqui. Item si hoc liceret indirecte cōcedi-
tur per aliam viam, contra legem, cum hi. de transactio. non enim debent captari verba legis, que dicit non appellari a sententia arbitri. l. penult. ad exhib. Preterea cum quid prohibetur, & eius species. l. oratio. de spon. Preterea si hoc posset ipse Martinus, sequif. quod omnes sententie arbitri essent elusorie, contra l. ne in arbitris. C. de arbit. & l. si pretor. de iudic. Item si hoc liceret, lites ex litibus orirentur contra l. fina. de fruct. & lit. expen. ano lites sunt dirimende. l. quidam existimauerūt. si certa. Secundo contra videtur pluribus rationibus, quia appellatio est inuocabilis, & commune axiliū l. tertia. ff. rem ratam hab. ergo appellatio admittenda. l. secunda. & l. cum quidam. de liber. & postliminiis. Preterea nulla lege cauetur, quod ipse Martinus non possit appellare: ergo, &c. ergo videtur cōcessum. l. nec non. §. quod eis inquit Pretor. ex quibus cau. maior. Preterea, tam in maioribus, quam in minoribus licitum est appellare. & l. in maioribus. C. de appellatio. Non obstat. l. i. C. de arbitr. quia respō-
deo quod hoc non est verum: quod sic probo. nam lex dicit, q̄ō ab executione non appelletur. l. ab executione. C. de appella. tamen si modum indicati excedat potest appellari. d. l. Itē video, quod tutor nominatas appellare non potest. vt Institutionibus. de excusation. tutorum. §. qui autē. tamen potest intra quinquaginta dies excusationes suas proponere. vt ibi dicitur: & nisi iudex tūc eas admiserit potest tutor prouocare. ff. quorum appella. non rec. l. prima. §. primo. quapropter dicendum est ita in
18 questione proposita, cum non possit reddi ratio diuersitatis argumen. l. a Titio. ff. de verborum obligationibus. Ct Quero, in quo discrepat arbiter ab arbitratore? dic, quod in tribus. arbiter super lite, arbitrator super contractu. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Secundo quia arbiter tenetur cognoscere secundum formam iuris ciuilis. l. cum antea. §. licet. C. de arbit. Arbitrator vero ex equitate, vt l. fin. C. de contraben. emp.

Et ex hoc sequitur tertio, quod sententia arbitri non potest reduci, sed arbitratoris. l. vnde si Herue. & l. sequen. ff. pro socio
19 Item arbiter cogitur sententiam dicere, arbitrator non, vt supra dictum est. Quid est ergo, † quod quotidie fiunt compromissa in arbitrum, & arbitratorem, cum iste vie sint contrarie? Solutio, copula, & ponitur pro disiunctiua secundum quosdam, & alteram viam necesse habet eligere verbis vel factis, & sic iudicam de eo tanquam de arbitro, vel arbitratore, vel secundum Jacobum Butri. potest sustineri communis modus quia arbiter potest assumi super lite quia super lite potest tranfigi. intelligūt, & de hoc in concordia non sunt super tali transactione in contractu tanquam arbitrator assumitur, & sic diuersis respectibus sit
20 arbiter & arbitrator. S3 quero, an possit renunciari iuri petendi reductionem ad arbitrium boni viri, sunt opiniones. Dyn. in cap. scienti. de regulis iuris. libro vi. dicit quod non: quia in quacunque huiusmodi conuentionum est tacita dispositio legalis per modum conuentionis. l. quidam cum filium. §. videamus. ff. de verborum obligationibus & l. quero. §. inter locatorem ff. locati. qui satisdare cogantur. l. fin. li. Quando ergo conueniuntur tacite intelligitur, si fuit arbitramentum equum: & si non fit causa conquerendi, sed hec argumenta Dyni non procedunt in casu, quo conuenisset simpliciter Jacob. de Aret. tenet indistincte conuentionem valere, quasi per hoc arbitramentum ex partium conuentione censeretur esse arbitrium, argumen. l. in conuentionalibus. ff. de verborum obligatio. sed arbitrium non potest reuocari per supradicta. Sed durum est, quod talis renunciatio inducat remissionem futuri doli & inuitat arbitrum ad delinquendum cōtra iurisgentium. §. si paciscar. de pact. Ex quo quidam ibi euitant absurditatem predictam, & assumunt consilium, vt remittatur dolus futurus, & ita iacet conuentionis forma quod partes remittant petere reductionem ad arbitrium boni viri & renuncient arbitrio iudicis, que mere petitur reductio sicut patet in actione depositi, in cuius cōsequentia potest dolus futurus remitti. sed non fuit Jacob. Lutr. qui sequitur opinionem Innoc. in cap. Quinta nullis. de iure iurando. Aut queritur de iure, aut de consuetudine. Primo casu, aut laudum est iniquum re ipsa, & nocebit cōuentio, & renunciatio. aut ex proposito, non valebit propter predictam rationem, argumen. l. ꝟ. C. de rescindenda, venditione. cessante tamen conuentione, & renuntiatione propter vtriusque iniquitatem, vel alterius tantum posset corrigi, & reformari. De consuetudine autem talis renuntiatio, vt tale pactum, nihil operatur, quod nota.

a Tractatus de differētia inter ius canonicum & Ciuile.

ADDITIO.

a Tho. Dip. C De differentia Adde quod iste tractatus non est Bart. quia non est stylus ipsius, & credo, quod ille qui composuit istum tractatum recolligit scripta domini Jaco. Alber. de Bononia sed fine aliquo ordine. Dominus enim Jac. Alber. de Bononia existens Verone composuit tractatum siue sumulam contrarietatum inter ius canonicum & ciuile, vbi posuit clxij. differentias inter ius canonicum & ciuile. & incipit a citatione, qui floruit tempore dominorum Alber. & Asti. de la scala dominorum Verone anno Domini Mccxxxx. & sic tempore Joan. And. & ipsum etiam allegat Bart. in consi. cxxiij. incip. an fratres consobrini.

1 C Compromittere de iure ciuili cum iuramento non debet, iure canonico sic.

2 Procurator iure canonico ab vniuersitate constituitur iure ciuili non, licet secundum Jac. sic.

3 Possessorium recuperande iure ciuili datur aduersus deiectorem, vel quia mandauit, vel quia ratum habuit, iure canonico aduersus quemcunq; res illicite peruenit.

4 Judex secularis de iure ciuili cognoscit de causa spirituali incidenter, secus de iure canonico.

5 Prelatus iure ciuili non constituit procuratorem in causis sue ecclesie, iure canonico sic.
Prelatus in bonis ecclesie habet plus iuris quam tutor in bonis pupilli.

6 Mulier iure ciuili in criminalibus testis esse potest, iure canonico non.

7 Lis inter patrem & filium in potestate esse non potest iure ciuili, iure canonico sic.

8 Contra absentem in criminalibus lite non contestata iure ciuili, an procedatur, & quid iure canonico.
9 Casus quibus lite non contestata possunt recipi testes.
10 Accusatus & condemnatus de crimine iure canonico suum accusatorem accusare nō potest, secus iure ciuili, nisi amiserit libertatem, vel ciuitatem.
11 Testes super nouis capitulis testibus apertis iure canonico inducti possunt iure ciuili non.
12 Crimina iure ciuili alia publica, alia priuata, iure canonico omnia publica.
13 Restitutio in integrum iure ciuili ecclesie non datur contra libertatem, iure canonico sic.
14 Jurisdictio iure canonico perpetuatur citatione, iure ciuili litis contestatione.
15 Judex appellationis iure ciuili non delegat cognitionem cause retenta prolatione sententie, iure canonico sic.
Judex ordinarius iure canonico simpliciter committit cognitionem cause principalis, iure ciuili secus.
Judex ordinarius iure ciuili audientiam causarum solum committit suis, iure canonico quibuscunque.
16 A sententia lata a subdelegato iure ciuili appellatur ad delegatum iure canonico non.
17 Etas virilis iure ciuili est xxv. an. iure canonico est triginta.
18 Furtum iure canonico sumitur pro qualibet illicita detentione. iure ciuili secus.
19 Heri vel misti imperij ea que sunt iure canonico delegantur, non de iure ciuili, nisi causa absentie.
20 Res de qua data fuit tenuta iure ciuili recuperatur vsq; ad xxx. annos, iure canonico vsq; ad xl.
21 Rescissoria post quadriennium iure ciuili datur postliminio reuersis, iure canonico non.
22 Latrones & depopulatores notorius fugientes ad ecclesiam inde extrahi possunt iure canonico, alij non, sed iure ciuili homicide, adulteri & raptores virginum.
23 Jurare per creaturas iure canonico non est permissum, iure ciuili sic.
Jurare per membra Dei vtroq; iure prohibetur.
24 Actio in libello de iure ciuili exprimetur, iure canonico secus.
25 Instantia iure ciuili finitur triennio a die litis contestate, iure canonico non.
26 Judex ordinarius iure ciuili non recusatur, iure canonico sic.
27 Delegatus de iure ciuili cum recusatur causa suspicionis nō est proponenda, nec probanda, iure canonico sic coram arbitris: aliam vide num. 67.
28 Ecclesia iure ciuili aduersus prescriptionem restituitur, iure canonico non: tamen ipse dicit quod sic, sicut minor.
29 Torneamenta iure ciuili & canonico prohibita.
30 Fama sola jure ciuili non probat, iure canonico facit vitandum esse excommunicatum.
31 Predicatores & confessores possunt eleemosynas iure canonico recipere ab vsurarijs, iure ciuili non sua authoritate, sed de manibus dominorum debent recipere.
32 Clerici Parisijs cōmorantes iure canonico laicum pro causis pecuniarijs coram Episcopo conueniunt, quod nō est iure ciuili.
33 Clericus iure ciuili potest in non suum iudicem ecclesiasticum consentire iure canonico non.
34 Cōtrahens in loco potest a iudice loci, si tbi inueniatur, citari, & absens omni remedio pretorio cōpelli, vt compareat iure ciuili, sed iure canonico solum pronunciat de mittendo si alibi existat.
35 In causa matrimoniali, & in causis electionum iure ciuili non peruenitur ad diffinitiuam absque litis contestatione, iure canonico sic.
36 Rigor in causis ecclesiasticis iure canonico non seruatur, sed discretio iure ciuili secus.
37 Sequestratio iure ciuili, non fit propter rei absentiam, iure canonico sic.
38 Differens se liti iure ciuili condemnatur ac si rem possideret sed iure canonico non.
39 Consanguinitas iure canonico probatur per testes de credulitate & auditu, iure ciuili testes non probant.
40 Sententia in causa matrimoniali iure canonico potest fine scripti ferri, quod iure ciuili non reperitur.
41 Dicto vnius testis iure ciuili non statur, iure canonico sic, quando non est preiudicium alterius.
42 Abbas in causa monasterij iure ciuili iurat de calumnia in animam suam, iure canonico in animam maioris partis cōuentus.
43 Testes iure ciuili absolute magis coguntur testificari, quam de iure canonico.
44 Frater iure ciuili non accusat fratrem de magno crimine, iure canonico accusat de heresi.
45 Parentes iure ciuili non testificatur contra filios, iure canonico sic.
46 Exceptio dilatoria iure ciuili debet ante litem cōtest. proponi. iure canonico quandocunque.
47 Sententia lata & transacta in rem iudicatam quis vltra non appellare potest iur. ciu. sed iure canonico sic in causa matrimoniali fraude probata per vnum testem, & iuramentum.
48 Cessio recepta a clerico iure canonico presumitur simulata, iure ciuili non, nisi doceatur simulatio.
49 Laicus ingrediens monasterium iure ciuili aliquid retinere non potest, sed iure canonico potest aliquid concedere loco prebende.
50 Promittens aliquid dare sub pena, si aliquid omittit in ciuitate tenetur ad totam penam, iure canonico secus.
51 Pro iure indicando licite iure ciuili licet accipere, iure canonico non.
52 Ordinandi ad sacerdotium iure ciuili debent aliquid offerre coram ordinanti & notario, sed iure canonico non possunt.
53 Promissio facta de dando alteri iurata iure canonico valet, iure ciuili secus.
54 Transigere iure ciuili super criminibus ingerentibus penam sanguinis licet, sed iure canonico videtur aliter.
55 Matrimonium inter pares simul habitantes iure ciuili presumitur, sed iure canonico adulterium.
56 Promissio pene, & datio arrharum in matrimonio iure canonico non valet iure ciuili sic.
57 Pater etiam filia recusante potest eam iure canonico matrimonio iure ciuili non, nisi indignum vel turpem daret.
58 Consensus parentum in matrimonio iure ciuili requiritur, non de iure cōnonico.
59 Infamis quis videtur effici iure canonico pro omni crimine, de iure ciuili non.
60 Filij nati ex incestu, vel nefario coitu, iure ciuili a patre alendi non sunt, iure canonico sic.
61 Matrimonium inter seruos iure ciuili esse non potest, iure canonico sic.
62 Mulier intra annum iure ciuili licite non transit ad secunda vota, iure canonico sic.
63 Vxor etiam non perfecte etatis, que fuit a viro cognita in domo patris, & nondum traducta ad domum viri, vxor mortui lucratur quartum.
64 Statutum quod vxore premoriente vir lucretur dimidiā bonorum, habet locū etiā in sponsa de presenti, & ad domum nō ducta.
Item an idem sit in sponsa
65 Spurius iure ciuili a decurionatu non prohibetur, iure canonico sic.
66 Contrahentes iure ciuili licite adinuicem se circumuenire, sed ecclesia iure canonico pro venditione rei sue vltra iustum pretij licite non recipit.
67 Heres iure ciuili non implens voluntatem defuncti perdit hereditatem, excepta legitima si est filius, sed iure canonico etiam filius perdit totum.
68 Sacrilego iure ciuili imponitur durior pena quam iure canonico, & nu. 79.
69 Pena pecuniaria iure ciuili ab ecclesia infligi potest, iure canonico non.
70 Pactum nudum regulariter iure ciuili non producit actionem, sed iure canonico sic, quia datur condictio canonis.
71 Pupillus iure ciuili non iurat, nec seruare tenetur iuramentum iure canonico sic si est doli capax.
72 Fur iure canonico dicit quī nō intrat per ostiū iure ciuili fecit.
73 Prescriptio in iuribus que non habet causam continuam tempore iure ciuili, sed iure canonico in omnibus iuribus sufficit prescriptio xl. anno.
74 Mortui pro suis sceleribus si fint in morte contriti tradantur sepulture iure canonico, sed iure ciuili non absque permissu principis.
75 Pena incestus & adulterij iure canonico mors est, sed iure ciuili mulier in monasterium detruditur.
76 Bestum non meo nomine, iure canonico ratum habere possum, secus iure ciuili.
77 Reus proponens exceptionem dilatoriam, & non probans in te sententiam in expensis condemnatur sed iure ciuili condemnatio expensarum non fit, nisi in fine cause.
78 Incendiarius aliter iure canonico, aliter iure ciuili punitur.
80 Plures si vulnerant aliquem qui mortuus sit, iure canonico omnes tenentur de occiso, iure ciuili ille solus, ex cuius vulnere apparet ipsum mortuum.
81 Accusatus, si accusator non probat, iure ciuili absoluitur, sed iure canonico purgatio indicitur, in qua si deficit, condemnatur.

92 Sacrilegus punitur iure ciuili capite, sed iure canonico pena quinq; sureorum.
93 Incestum cõmittẽs cum monacha iure ciuili pena capitali punitur, iure canonico clericus deponitur, laicus excõmunicatur.
94 Matrimonium iure ciuili soluitur altero ex coniugibus volente monasterium intrare, secus iure canonico.
95 Nuptie inter consobrinos iure ciuili contrahi possunt, iure canonico secus.
96 Legatum rei aliene iure canonico non valet, iure ciuili sic cum distinctione tamen.
97 Bona fides. & titulus non requiritur iure ciuili in prescriptione iure canonico sic.
98 Patria potestas iure ciuili durat in omni etate, sed iure canoni quo ad matrimonium, & iuramentũ aduenient adulta etate.
99 Filiusfamilias iure ciuili voto non obligat: iure canonico secus.
100 Stuprum iure canonico proprie cum virgine, iure ciuili etiam cum vidua, puero, vel soluta.
101 Fornicatio simplex iure ciuili non punitur, iure canonico sic.
102 Peccatum contra naturam iure ciuili pena capitis punitur, iure canonico mitius.
103 Pater occidens filiam in adulterio deprehensam iure ciuili nõ punitur, iure canonico sic.
104 Maritus iure ciuili non permittitur vxorem verberare, clerico vxorato sic de iure canonico.
105 Coniunx iure canonico non vouet castitatem, iure ciuili sic.
106 Gradus aliter iure ciuili, aliter iure canonico computantur.
107 Mulier rapta raptori iure ciuili non potest nubere, iure canonico sic.
108 Lex bene a Zenone, C. de quad. prescrip. non habet locum in rebus ecclesiasticis.
109 Alienantur res immobiles ecclesie cum minori solennitate de iure canonico quam iure ciuili.
110 Locator, finito tẽpore, potest domum alteri locare iure ciuili, secus iure canonico in scholare inquilino.
111 Emphyteuta iure ciuili si non soluit canonem elapso biennio cecidit, iure canonico non.
112 Fructus pignoris iure ciuili sortem extenuant, iure canonico in duobus casibus.
113 Res sacre vel religiose iure ciuili non possunt in obligatione venire, iure canonico sic ex causa necessitatis.
114 Testes in testamento iure ciuili requiruntur septem, iure canonico sufficiunt duo, vel tres.
115 Institutio vel relictum collata in voluntatem alterius iure ciuili non valet, iure canonico sic.
116 Fructus iure ciuili dicuntur deductis expensis, sed decime iure canonico soluuntur de fructibus, nulla facta deductione.
117 Mora iure ciuili non fit re ipsa, sed interpellatione, sed iure canonico in tarda solutione decimarum fit re ipsa.
118 Bona vectigalia imponens aliter iure ciuili, & aliter iure canonico punitur.
119 Desponsata de facto que nõ potuit cõsanguinitate impediente desponsari non potest cum altero fratre matrimonium contrahere iure canonico, secus de iure ciuili.
120 Iuuenis qui puellam septem annorum duxit, quam attentauit cognoscere, & non potuit, iure canonico non poterit cum illius consobrina matrimonium contrahere: secus iure ciuili.
121 Eligentes Abbatem iure ciuili iurant, secus de iure canonico.
122 Matrimonium iure ciuili consensu sine verbis contrahi potest iure canonico non in valentibus loqui.
123 Testes & ornamenta iure ciuili cum mortuis non sepeliuntur, iure canonico Archiepiscopus cum pallio sepelitur.
124 Archiepiscopus iure canonico pallio non vtitur extra prouinciam quod de iure ciuili videtur.
125 Dignitati iure canonico quis licentia obtenta cedere cogitur. Cedens bonis iure ciuili re integra illa recuperare potest.
126 Liberti ecclesiastici multa specialia habent de iure canonico, que non inueniuntur iure ciuili.
127 Pene multe iure ciuili imponuntur, que iure canonico nõ traduntur, & contra nu. 120.
Pena carceris est ex grauioribus penis, quã ecclesia infligat.
128 Pena falsi iure ciuili alia est a penis iuris canonici.
129 Patronꝰ presentãs indigñ iure ciuili priuat, sed iure cano. nõ.
130 Interfectori iure canonico ipor & pena minor, ꝙ iure ciuili.
131 Pugnare quis potest pro defensione possessionis, & rerum sua rum iure ciuili, sed iure canonico clericus etiam cum Saraceno non pugnat.
132 Vulnerans, iure ciuili quando dubiũ est an vulneratus ex vulnere mortuus sit non tenetur de occiso, iure canonico sic.
133 Corrumpens virginem, iure ciuili non tenetur eam in vxorem accipere, iure canonico sic.
134 Stuprum committens iure canonico minori pena punitur quam iure ciuili.
135 Raptus proprie in sponsa committitur iure ciuili, secus iure canonico.
136 Empta ex pecunia fenebri iure canonico venduntur, & pecunia restituitur, sed iure ciuili emens ex pecunia mea, & nomine suo, non habet ius in re empta.
137 Quis in fronte iure ciuili non bullatur in penam de iure canonico aliquando.
138 Vtens falsis instrumentis, & penitens iure ciuili non punitur, sed iure canonico secus in vtente falsis literis apostolicis.
139 Blasphemator Dei & sanctorũ iure ciuili punitur vltimo supplicio, iure cano. laicus excommunicatur, clericus deponitur.
140 Mutans sibi causam possessionis iure canonico tanquam indignus priuatur suo beneficio secus iure ciuili.
141 Noualis terra que de iure ciuili dicatur, & que de iure canonico
142 Possidens mala fide iure ciuili dicitur possidere, secus iure canonico.
143 Malefactores rerum ecclesie coram ecclesiastico conueniuntur iure canonico, sed iure ciuili actor sequitur forum rei.
144 Petens plus debito iure ciuili in triplo condemnatur, & in expensis. iure canonico solum in expensis.
145 Impediens legatum iure canonico excommunicatur, iure ciuili traditur hostibus.
146 Fugiens ex bello publico iure ciuili capite punitur iure canonico est infamis
147 Existentia in bonis nullius occupanti conceduntur iure ciuili, tamen iure canonico Episcopus non occupat diecesim, vel parochiam in locis nemini attributis, nisi a superiore concedatur.
148 Nil innouatur iure ciuili questione restitutionis in integrum pendente, sed iure canonico sic imposita cautione.
149 Delegatus ab ordinario iure ciuili non exequitur suam sentẽtiam, secus iure canonico.
150 Sententia plurium valet iure ciuili, sed iure canonico contra eum qui criminaliter est cõdẽnandus omnes debẽt cõcordari.
151 Missus in possessionem in actione reali statim possidet, iure canonico non, nisi elapso anno.
152 Bona hereticorum iure canonico publicantur, & filijs auferuntur, sed iure ciuili non auferuntur filijs catholicis.
153 Bona committentium enormia delicta in ecclesiam, in fiscum ecclesie cõmittuntur iure canonico, sed iure ciuili bona damnatorum reseruantur filijs.
154 Judices seculares in criminibus exequũtur gladio iure ciuili. secus iure canonico.
155 Pena mortis iure ciuili infligitur, iure canonico non.
156 Appellari a sententia appellationis quando possit.
Appellatio rescindit pronunciatum.
Appellare licet a sententijs, que secum trahunt executionem.
157 Judex appellationis a quo appellatur iure canoni, statuit terminum intra quem appellans prosequatur appellationem, iure ciuili non.
158 Appellari ad Imperatorem omisso medio iure ciuili non potest, secus de iure canonico.
159 A sententia interlocutoria iure canonic, appellatur, iure ciuili non potest.
160 Judex a cuius sententia est appellatum, iure ciuili non recusatur in alia causa, secus iure canonico.
161 Appellare a sententia in causa momentanee possessionis iure ciuili non licet, secus de iure canonico.
162 Testes in causa appellationis publicatis attestationibus super eisdẽ capitulis iure canonico recipi nõ possunt iure ciuili secus.
163 A sententia episcopi iure ciuili appellatur ad secularem, iure canonico ad Metropolitanum, vel ad Papam.
164 Prescriptio non currit iure canonico tempore prelati male alienantis, iure ciuili hoc non reperitur.
165 Juramentum calumnie iure canonico non habet locum in spiritualibus causis, secus de veritatis, secus iure ciuili.
166 Questio naturali, iure canonico spectat ad ecclesiasticum, & iure ciuili seculare is etiam incidenter cognoscit.
167 Minori iure canonico censetur maior in spiritualibus, secus iure ciuili.
168 Positio mere negatiua iure ciuili fieri non potest, iure canonico secus.
169 Senes, & valetudinarij iure canonico compelluntur ad testificandum, iure ciuili secus.
170 Orfanoti etiam non damnati iure canonico repelluntur a testimonio, si crimen probatur, secus iure ciuili. & nu. 64.
171 Accusari post mortem quibus casibus possit iure canonico & iure ciuili, questio bona.
172 Testes iure ciuili etiam in ciuilibus compelluntur, sed iure ca

nonico tantum in criminalibus.

165 Mulier iure ciuili non accusat virum de adulterio, secus iure canonico.

166 Pro adulterio iure ciuili agitur pena corporali, iure canonico ad tori separationem.

168 Maritus excluditur quinquennio ab accusatione adulterij iure canonico, non ad separationem tori.

169 Judices ordinarij & delegati aliquid iure ciuili habere possunt iure canonico delegatus habet expensas.

170 Sententia in notorijs contra ordinem lata iure ciuili non valet, iure canonico sic.

171 Officio iudicis expediuntur ea que desiderant cognitionem, & decreti interpositionem, & nō delegantur iure ciuili, secus de iure canonico.

172 Actor iure ciuili potest reum trahere coram diuersis iudicibus pluribus actionibus, iure canonico secus.

173 Parentes pro filijs iure ciuili non testificantur, sed iure canonico super consanguinitate sic.

174 Ordinarius causa trecentorum aureorum iure ciuili non delegat nisi iusta causa iure canonico sic.

175 Prorogari potest iurisdictio de persona ad personam de iure ciuili etiam delegati, secus de iure canonico.

176 Vir iure canonico accusat uxorem adulteram solum ad separationem tori ius ciuile hoc non habet.

177 Filiusfamilias iure ciuili absq; patris consensu in iudicio esse non potest, iure canonico potest esse in spiritualibus.

178 Heres conficiens inuentarium non tenetur vltra vires hereditarias iure ciuili, sed iure canonico videtur secus.

179 Consuetudo subsequens iure ciuili preiudicat iuri scripto, sed iure canonico ita demum si sit rationabilis & legitime prescripta.

Consuetudo iure ciuili sumitur, que tendit circa factum, & processum iudicis, iure canonico que attendit circa ius priuatum aliquorum.

180 Locus religiosus iure ciuili efficitur ex eo quod mortuus infertur iure canonico nisi Pontificis authoritate.

181 Mortui iure canonico in ecclesia sepeliuntur, iure ciuili extra ciuitatem sepeliri debent.

182 Bona fides in vsucapione a principio iure ciuili tātummodo requiritur, iure canonico, continuō.

183 Bona fides longissima prescriptione iure ciuili non requiritur, sed iure canonico requiritur titulus.

184 Prescriptione interrupta litis contestatione iure ciuili possidens potest etiam prescribere, iure canonico secus.

185 Pena nulla iure ciuili non excedit quadruplum, iure canonico secus iustitia suadente.

Bus itaque presens in quatuor partes conabor diuidere: In prima quidem differentias ponam, que sunt inter ius canonicum & ciuile, circa inchoandum & ordinandum iudicium. In secunda subijciam differentias, quas inuenio inter predicta iura circa decisiones causarum & negotiorum. In tertia tradam differētias circa executionem sententiarum. In quarta & vltima adijciā differentias inter prefata iura, quas reperi in appellationibus, & appellationum causis. ¶ In primis † pono differentiam inter ius ciuile, & canonicum, q; de iure ciuili nō debet compromitti cum iuramento, vt C. de arb. auth. decernimus. sed iure canonico etiam cum sacramento est permissum cōpromittere. vt extra de arbit. c. cū tēpore. & cap. exprte.

2 ¶ † Addo aliam differentiam, quia de iure canonico vniuersitas constituit procuratores vt extra de procur. c. q; in causis. & c. petitio. & de iur. calum. c. cum causas. & Canoniste omnes, Administratores generali vocabulo procuratores appellāt. vt. j. q. ij. c. Si uator. & extra de iur. calum. c. in pertractandis, & c. Imperatores. Sed de iure ciuili dicit Azo, quod vniuersitas non potest procuratorem constituere: quia procurator fit a singulari domino vt ff. de procur. l. ij. & q̄ est vniuersitatis, nō est singulorum. vt ff. de in ius vocā. l. sed & hac lege. §. & si aduersus Rēpublicam. & ff. q̄ō cuiusque vniuersi. no l. sicut. §. i. Nec obst. authen de sanctis. Episco. §. si quando autem causa emerserit. quia exponitur ibi procurator id est procurans, & sic pro syndico ponitur Alij docto. iuris ciuilis. vt Jacob. dicerunt argumen. d. §. si quando. quod vniuersitas potest facere procuratorem: & q; vniuersitas est domina. vnde procuratorem cōstituit. ¶ † Nota

3 † aliam varietatem. quia de iure ciuili possessorium recuperandæ possessionis non datur, nisi aduersus deiectorem, vel quia mandauit, vel quia ratam habuit deiectionem. ff. de vi, & vi ar ma. l. cum a te. & extra de ord. cog. c. cum dilectus. & de restitu to spoliat. c. cum ad sedem. in fine. de iure vero canonico latius patet aduersus quemcunque res illicite peruenit. vt in d. c. cum dilectus. & ibi not. & extra de restitutio. spoliato. c. sepe contingit.

4 & ij. questione j. c. credite grauida. ¶ Aliam † differentiam not. quod de iure ciuili iudex secularis posset cognoscere de questione spirituali incidenter, vt probatur C. de iudic. l. quoties. & de ordi. iudi. adite presidem. & ff. de iurisd. om. iudi. l. si idem. & de iudi. l. prima licet non debatur: at iure canonico secularis iudex nec incidenter quidē potest cognoscere de spiritualibus causis extra de ord. cog. c. tua. & qui filij sint legi. c. causam. & c. latores. de

5 hōc dictum est iudi. c. at. si clerici. ¶ † Nota aliam differentiam, ḡ de iure ciuili dicimus prelatum non posse constituere procuratorem in causis ecclesie sue ante litem contestatam, sed inde tutoris & curatoris, vt C. de procurat. l. neque. & ibi not. in glo. in ver. debent. Sed de iure canonico est secus. extra de procurat. c. petitio. Et reddit ratio diuersitatis inter prelatū ecclesie. & tutorē, vel curatorē: quia plus iuris habet prelatus in bonis ecclesie, vt puta cū vtatur, & fruatur rebus ecclesie, quā tutor vel curator in bonis pupilli, vel adulti, qui nō fruūtur bonis pupilli vel

6 adulti, vt hic plene no. Bern. extra de reser. c. edoceri. ¶ † Item aduerto aliā differentiā inter ius canonicū, & ciuile: quia de iure canonico mulier nō accipit in testē, si criminaliter agat, xxxi. q. v. c. mulierem constat. & extra de verbo. significatio. c. forus. & no extra de testib. tam literis, sed iure ciuili ita pōt esse testis mulier, sicut masculus, nisi in testamento, vt ff. de testamen. l. quis stamento. §. mulier. & not. in d. c. forus. & nisi sit damnata de publico crimine. l. ex eo q̄ō. ff. de testib. & l. j. eod. titu. Jnsuper nu

7 rit potest alia varietas, quia de iure ciuili non potest esse lis vel iudicium inter patrem & filium in patria potestate constitūm. ff. de iudic. l. lis nulla. & de hoc vide quod ibi not. sed de iure canonica videtur esse permissum. vt ij. questio. vij. c. quidam. dicit, vt ibi not. sane dici potest quod nō sit differentia quo ad hoc, & q̄ illud c. intelligendum est secundum legis distinctionē.

8 Reperimus aliam differentiam, † quia de iure ciuili in crimine non proceditur contra absentem lite non contestata, sallit in casu contra apparitores, vt C. de penis. l. ne diu. pro contumacia autem proceditur sicut ceditur, vt C. de requi. reis. l. j. Si autem lis est contestata, & liquet de causa nunquam ceditur contra absentem, imo auditur quandocunque venerit. ff. de requi. reis. l. annus. Sed in minoribus, quia penam relegationis vel damnum existimationis continent, vnde proceditur contra absentem. ff. de penis. l. absentem. & ibi no. facit C. de adult. Quamuis licet Canonist. distinxerint, aut liquet de causa, aut nō liquet. de crimine potest condemnari absens. iij. q. v. ca. i. xxiij. q. iij. c. de illicita. Si vero non liquet, expectādus est. vtri q. iij. c. cursus. & c. quicunque. Ita in hoc videtur male dicere: quia non distinguunt, si lis est contestata, vel non, vnde potest dici secundum Ber. quod quando lis est cōtestata, & liquet de causa, ju

9 tur & habet locum c. cursus. & c. quicunque. † nam ante litem contestatam non sunt testes recipiēdi in crimine, vt extra de testi. contest. cap. primo. Fallit in casibus not. iij. quibus. ea. & C. de pen. l. ne diu. nullo enim priuilegio gaudet qui male administrando contubernales aufugis. Contrarium. ci. l. ij. ¶ Item in causa inquisitionis, vt extra de dolo. c. veritatis. & ibi not. ¶ Item vbi quis infamatus debet purgatione. extra de purg. ca. cum Bet. & de simo. c. de hoc. Et in hereſi post mortem. xxiij. questio. ij. c. sane profertur ita nam su ciuili non proceditur vt extra, vt lit. non contesta. c. quoniam. ¶ Item in causa appellationis. C. de tempo. appellat. vbi extra de appellat. c. sepe. ¶ Item in absentia actoris, extra. de dolo & contuma. c. causam que hodie videtur correcta per capniam frequenter. & C. quomodo & quando iud. in authent. de semel. ¶ Item vbi agitur de inofficioso, vt C. si. vt se ab hered. absti. authen. si omnes. ff. de minorib. lege. in cause. §. causa. ¶ Item in causa subiectionis, extra de simonia. cap. cum olim. ¶ Item secundum quosdam in causa libertatis. ar. C. de vsufruct. legata. l. secunda. ¶ Item in Trebelliānica restitutione. C. ad Trebel. l. penulti. §. cum autem. ¶ Item cum electus non compareat extra de electio. c. dubiū. in fi. & not. hoc ij. quest. vij. accusatus.

10 † Est & alia repugnantia, quia iure ciuili cōdemnatus de aliquo crimine post ipsam condemnationem in sum accusatorem potest accusationem inchoare si non perdit ex illo crimine ciuitatem vel libertatē. ff. de publi. iudic. l. iis qui. & ibi plene no. & hoc idem quia parcitur ei qui prouocatus voluit se vlcisci. ff. de bo. libert. l. qui cum maior. §. si libertus. in fi. Jn iure autem canonico cautus quis est condemnatus de crimine amodo suum accusatorem accusare non potest. neque extraneum. vt vi. quest. j. ca. qui crimen.

11 & de hoc not. iij. q. xj. cap. neganda. Ellia est differentia, quia

re canonico possunt induci testes apertis attestationibus sup
nouis articulis, vt extr. de fide instr. c. cum Joannes. & extra de
testib. c. ex tenore. & c. veniens. Sed de iure ciuili non possunt in
duci testes super nouis attestationibus, vt in authen. de test. §.
quia vero multi. & auth. at qui semel. C. de proba. & ibi gl. ordina
12 ria. Habemus aliam † differentiam, quod iure ciuili alia sunt pu
blica crimina, & alia priuata, publica crimina traduntur ff. de
publ. iud. l. j. in tex. & no. glo. & Instit. de publ. iud. per totũ. & tit.
sequen. Sed de iure canonico videntur omnia crimina publica
13 esse. vj. quest. j. c. infames. ibi not. Subijcio † aliam de iure ciuili.
Ecclesia non restituitur contra libertatem si, ut minor contra li
bertatem non restituitur. ff. de minorib. l. si ex causa. in fi. & l. j. C.
si aduer. lib. per totum. & minorem & ecclesiam lex equiparat, vt
C. de sacrosanctis eccle. l. fin. & C. ex quibus cau. maio. l. Respu-
blica. sȝ de iure canonico conceditur ecclesie in integ. restitu. cõ-
14 tra libertatem. xij. quest. ij. & si illi. & ibi not. † Refero aliam diffe-
rentiã; q iure ciuili perpetuatur iurisdictio delegati per solam
litis contestationem, vt si postea moriatur delegans nõ finitur
mandatum. Si vero moriatur ante, expirat iurisdictio delegata.
C. de iurisdictione om. iud. l. j. & quia concordat etiam authen. de
litig. §. omnem. Sed de iure canonico non consideratur tan-
tum litis contestatio, sed sufficit sola citatio ad perpetuandum
iurisdictionem vel rescriptum, de offic. deleg. c. gratum. & c. licet.
15 extra de offi deleg. c. vlt. §. j. & not. in c. relatum. Surgit alia † dif-
ferentia; quia secundum legem iudex appellationis non potest
delegare cognitionem cause appellationis retenta prolatione
sententie. C. de iudi. authen. ad hec. sed secus secũdum canones,
vt extra de offic. indi. deleg. c. super questionum. §. intentionis. &
ibi not. ¶ Item circa idem secundum legem non potest iudex
principalis cause, causarum cognitionem committere, nisi litẽ
faciat coram se cõtestari, & semel audiat in medio, semel & in fine,
vt in auth. vt defun. seu fu. §. illud. & sequen. C. de iud. authen. ad
hec. secundum Canones vero non requiritur quod semel audia
tur in principio, semel in medio, semel in fine, sed simpliciter po-
test causarum audientiam committere. d. §. intentionis. Item
circa idem secundum leges iudex committit audientiam causa-
rum tantum consiliarijs suis vt in auth. ad hec. & in authen. de
iudic. §. si quis autem. sed secundum canones potest iudex com
mittere cuicũque, vt extra de offic. dele. c. pastoralis. Est & alia
16 differentia, † quia leges indistincte dicunt, quod si delegatus
committit alicui causam, ad eum est appellandum. C. qui pro sua
iurisdictione. l. vnica. de hoc tamen dic, vt ibi not. Sed ius cano
ni distinguit, vtrum delegatus committit totam causam. & tunc
appellatur ad ipsum delegantem primum vel nõ committit to-
tam causam, & tunc appellatur ad ipsum delegatum, qui secundo
delegauit. vt extra de offi. deleg. cap. super questionum. §. porro
17 & est ratio, vt ibi not. † Aliam vero diuersitatem inuenio, q lex
virilem etatem interpret. ſ xxv. ann. ff. de minor. l. j. & C. de his
qui ven. et. impe. l. fin. sed aliter secundum canones interpreta-
tur, vt virilis etas scilicet xxx. ann. vt lxxviij. distinc. c. presbyter
18 ante. & est ratio, vt ibi not. Potes notare † aliam differentiam,
quia iure ciuili furtũ diffinitur, cõtrectatio rei aliene fraudulo-
sa. &c. ff. de fur. l. j. §. furtum & not. do. Azo in sum. de fur. in prin.
Sed iure canonico furtum large sumitur pro qualibet licita cõ-
19 trectatione. vt xiiij. questi v. c. dominus. ¶ Nota aliã † differen-
tiam de iure ciuili ea, que sunt meri vel misti Imperij non pos-
sunt delegari nisi quando contingit ordinarium proficisci, vt ff.
de offic. eius cui mandata est iurisdi. l. j. Sed de iure canonico se
cus potest dici: nam delegatio permittitur xxiij. q. iiij. c. sicut. &
20 not. extra de offi. ordi. quod sedem † Rursus aliam differentiã
notaui: nam de iure canonico potest recuperari proprietas rei, de
qua est data tenuta, vsq3 ad xl. ann. cũ prescriptiones de iure ca
nonico sunt quadriginales, sed de iure ciuili potest recuperari
vsque ad xxx. ann. C. de prescrip. xxx. ann. l. cum notissimi. xvj. q.
iij. can. placuit vt quicunque. §. quas actiones. de hoc no. extra
21 de offic. ordi. c. pastoralis. Aduerte † ad aliam differentiam: iure
ciuili postliminio reuertẽtibus datur rescissoria intra quadrien
nium. Instit. de actio. §. rursus. C. de in integ. restit. l. fin. sed se-
cundum canones cum non currat eo tempore prescriptio, non
datur rescissoria. xvj. quest. iij. can. prima actione. & ibi glo. in ver
22 bo, postliminio. Item est alia differentia, † de iure canonico, qui
fugerint ad ecclesiam, non debent inde extrahi. Excipiũtur pu-
blici latrones, & notorii depopulator. xvij. q. iiij. c. sicut antiqui-
tus. & extra de immunit. eccle. cap. inter. Isti soli excipiuntur, &
non alij, secundum canones, sed iure ciuili excipiuntur homici-
de, & adulteri, raptores virginum, qui in ecclesia sunt capti de iu-
23 re canoni. xxxvj. q. j. de raptoribus. Admitti potest † alia differẽ-
tia, de iure canonico non est permissum iurare per creaturas ni
si vbi inuenitur expressum, vt per Euangeliũ, per altare, per cru
cem, vt xx. q. j. c. considera. & c. clericum. & can. habemus. &c. si ali
qua. & x. q. v. periurat. Sed iure ciuili permissum videtur. ff. de iu
reiur. l. ij. §. fi. & l. seq. & l. qui per salutem. Sed vtroque iure con-
cordãte prohibitum est iurare per membra Dei, vt xxij. quest. j.
si quis per capillum, & in authen. vt non luxu. contra naturam.
24 circa medium. Non omittimus † aliam differentiam, iure ciuili
actio est proponenda in libello, quia sine actione nemo experi-
tur, vt de negotijs gestis. l. si pupilli. §. fi. ff. de adminis. tut. l. quo
ties. §. item si. & argu. ff. de eden. l. j. & Instit. de act. in prin. quã-
uis alij vt Azo, dicunt contrarium. Ad hoc tamen dic vt not. ff
de eden. l. j. secundum canones, vero nemo tenetur edere actio-
25 nem, extra de iudi. c. dilecti & ibi not. Maxima differentia † non
remanet indiscussa: iure quidem ciuili instãtia iudicij perit cur-
su triennij, numerando a litis contest. C. de iudi. l. properandũ.
fallit in casibus specialibus ibidem not. Sed de iure canonico
instantia iudicij triennio non finitur, extra de iudic. c. venerabi-
lis. quamuis recitentur aliorum opin. quas dic vt ibidem nota
26 tur. Repugnantia † & iam in alio reperitur: quia de iure ciuili
ordinarius non potest recusari, vt not. C. si qua predi. po. l. j. §. il
lo. & quando Impera. inter pupil. & vid. l. j. & de iurisd. om. iudi. l
fin. & hec est verior opinio Bulgari, sed [illegible] art. contra, quod dic
plene vt not. C. de iudi. l. apertissimi. Iure canonico etiam ordi
narius recusari potest, extra de foro compet. c. si quis contra cle
ricum. & de appel. cap. cum speciali. Circa eandem materiam est
27 etiam differentia inter † ius canonicum & ciuile, quia de iure ci-
uili quando recusatur delegatus, nõ est necesse allegare causã
suspicionis, & sic etiam nec probare, vt C. de iudic. l. apertissimi. &
auth. ibi posita, si vero cõtingeret. & est argum. ff. ad Trebellia.
l. quia poterat. de appellat. l. si pro lusorio. Alij, vt Pileus de
iure ciuili dicunt causam suspicionis esse proponendam, & pro-
bandam: quod dic vt plene no. in d. l. apertissimi. Sed de iure ca
nonico coram arbitris causa suspicionis, est proponenda, & pro
band. extra de offic. deleg. cap. suspicionis. & extra, de appell. c. t.
secundo requiris. §. j. & c. cum speciali. Differunt ius canonicum
28 & ciuile: † quia de rigore iuris ciuilis aduersus prescriptionem
ecclesia restituitur a tempore prescriptionis cõplete infra qua-
driennium. C. de tempo. in integrum restit. l. superuacuam: nam
ecclesia & Respublica equiparãtur. C. de sacrosanc. eccle. l. fin. &
Respublica restituitur. C. ex quib. cau. maio. l. Respublica sȝ de
equitate canonica non restituitur ecclesia contra prescriptionẽ,
vt dicit Ber. & Goffred. ne iura canonica de prescriptione loquẽ
tia sint frustra, voluit tamen preiudicare ecclesijs per prescri-
ptionem xvj. quest. iij. c. placuit. & quest. iiij. c. volumus. vt no. ex
tra de in integ. rest. c. auditis in apparatu Ber. Hoc autem nõ
omitto dicere de iure canonico potest subtiliter dici, vt ecclesia
restituatur cõtra prescriptionẽ cũ ecclesia equiparatur minori,
29 extra de in iteg. rest. c. j. & c. auditis. cũ simi. Itẽ differũt, nã † iure
ciuili torneamentũ non est prohibitũ, nam iudex gratia virtutis
ostendende permittit. ff. de aleato. l. solet. arg. ff. ad l. Aquil. l. qua
actione. in §. si quis in collectatiõe. Iure canonico prohibitũ est
extra de tornea. in c. j. & hoc ibi no. sed melius puta dicẽdũ, q tor
neamenta sunt prohibita in iure ciuili. C. de gladi. l. vnica. l. vj.
30 ¶ † Itẽ differũt, nã de iure canonico fama aliqua facit excõmu
nicatũ vitãdum esse, extra de sent. excom. c. cum desideres, sed iu
re ciuili sola fama non probat, sed est semiplena probatio. ff. de
31 testib. l. ij. ¶ Itẽ differunt † iure canonico predicatores & con
fessores possunt recipere eleemosynas ab vsurarijs, & raptoribus
alienarum rerum quasi gestores eorum, quorum res extorte sunt
cum non habeant vnde viuant aliunde, extra de sent. excom. ca.
cum voluntate. Sed iure ciuili tales predicatores & confessores
non possunt sua authoritate recipere, sed manibus dominorum,
ff. quod met. cau. l. extat. nec possent hoc habere contra prohibi
tionem dominorum quod iure canonico conceditur. C. de nego.
gest. l. vltima. & not. Innoc. in allegata decretali, cum voluntate.
32 ¶ Item differunt, iure canonico † clerici Parisijs morantes,
etiam in causis pecuniarijs, vt possint conuenire laicos coram
Episcopo, extra de foro compet. cap. quod clericis. quod non est
de iure ciuili, que sit ratio, quia Episcopus est ibi comes, vt ibi
33 no. ¶ † Itẽ differunt iure ciuili, q clericus posset cõsentire liti-
gare coram iudice non suo, non tamen ecclesiastico vt C. de iu-
risdi. omn. iudi. l. j. ff. de iudi. l. ij. C. de epis. au. l. si qui ex consen-
su. & l. episcopale. Sed iure canonico secus, nisi consensus sui
episcopi accedat extra de foro cõpe. c. significasti. iiij. quest. vj. c.
34 non licet & ix. quest. j. & ij. Item † notari potest alia differentia,
iure ciuili si quis contraxit in vno loco poterit citari a iudice il-
lius loci, si in loco inueniatur, si non inueniatur, & potest mulcta
ri, & omni remedio pretorio cõpelli vt veniat prout probatur. ff.
de iud. l. heres absens. Sed iure canonico potest iudex loci con
tractus solũmodo pronũciare de mittendo si alibi cõuentus exi
stat, vt no. in Decre. Inn. Romana. de foro cõpe. & vide q no. in
decre. c. licet. eo. ti. per Innoc. Itẽ differũt, iure ciuili non potest

procedi ad diffinitiuam sententiam lite contesta.nisi in causa ap
pellationis vt C.de temp.appella.l.vlt.§.illud.de iure canoni-
co in causis matrimonialibus, vbi agitur de cōiungendo federe
matrimonij,non de dissoluendo,⁊ in causis electionū bene po-
test procedi ad diffinitiuam vsq͂ ad lit.contest.vt extra vt lit.nō
36 contest.c.j.⁊ c.quoniam.§.porro. ¶† Item differunt,iure cano-
nico in ecclesiasticis personis,⁊ negotijs,nō tamen rigor,sȝ dis-
cretio est seruanda,sed aliter de iure ciuili, extra de dolo ⁊ cōtu.
c.j.de restitu.spolia.c.sepe.⁊ ff.si quis ius dicen.non.obtemp l.j
37 ¶† Item differunt,iure canonico potest fieri sequestratio pro-
pter obseruantiā rei,extra de dolo ⁊ cōt.c.ex literis. Sȝ de iure
ciuili in eo casu nō fit sequestratio.C. de prohib.seque.l. vnica.⁊
ibi not.⁊ in alijs casib⁹ fit de iure canonico sequestratio, qui de
iure ciuili non sunt expressi, vt not. extra de sequest.possess c.cū
38 dilectus.¶ Item differunt,iure ciuili† si quis offerat se liti,con
demnatur ac si possideret rem, que petitur.ff.de rei vend.l. is q
se.⁊ ff.de petit.heredi.l.qui se liti. Sȝ iure canonico in negotijs
ecclesiarum cessat hoc ius:ne delicta persone redundent in dam
num ecclesie.xxvj.quest.vj.c.⁊ ne si Episcopum.⁊ extra vt lit.pē.
39 c.ecclesia .vbi de hoc.¶† Item differunt iure canonico ad pro-
bandum consanguinitatem admittitur ad testimoniū de credu
litate,⁊ de auditu extra de probat.c.quoties.⁊c. licet. Sȝ iure ci
uili non reperitur quod admittitur talis probatio in hoc casu.
40 ¶† Itē differunt,iure canonico in causa matrimoniali senten-
tia potest ferri sine scriptis,de testib.c.Albericus.⁊ ibi no.sȝ iu-
re ciuili nō inuenitur:quo casu possit sentētia ferri sine scriptis.
41 C.de senten.ex breui.reci.l.fin.⁊ ibi not.¶† Item differunt iure
ciuili nō creditur dicto vnius testis.C. de testib.l.iurisiurandi:
Sed iure canonico creditur aliquando vni testi,quādo,scilicet
nō est preiudicium alicuius,puta queritur inter aliquos vtrum
quis sit baptizatus,vel ecclesia sit consecrata,de cōsecra.distin.
iiij.c.paruulos.⁊c.cum itaq͂ ⁊ quandoq͂ queritur, vtrum quis
penitētiam egerit,extra de simo.c.nemo.⁊ extra de penit.⁊ re.c.
42 omnis.¶ Itē differunt, iure† ciuili Abbas in causa monasterij
iurat de calumnia in animam suam,quia personam habet legiti
mam ⁊ causa fit cum eo tanquā cum legitima persona.C. de iur.
calum.l.ij.§.quod obseruari.⁊ §.hoc etiā.⁊ ibi no.⁊ C. de Episc.
⁊ cler.authen.causa que fit cū mo.sed de iure canonico debet iu
rare in animam maioris partis conuentus in concilio Lugdu-
43 nen.c.presentium de testib.⁊ no.extra de elec.c.dudum.¶† Itē
differunt, iure ciuili magis absolute cōpellūtur testes ferre te
stimonium:quam iure canonico.C. de testib.l. quoniam liberi.⁊
extra de testib.c.super secundo.⁊ not.Innoc.eo tit.c.j.Preterea
clerici de iure canonico non sunt cōpellendi,nisi cū alie proba-
44 tiones haberi non possunt xiiij.q.ij.c.quanquam. ¶† Itē dif-
ferūt,iure ciuili si frater non pōt accusare fratrē de magno cri-
mine,vt C.qui accusare non poss.l.si magnum.⁊ eod tit.si sororē
Sed de iure canonico frater potest accusare fratrē de heresi.ex-
tra de presump.cap.literas.argumen.xxiij.q.v.can.si audieris.
45 ¶† Item differunt,iure ciuili parentes nō possunt esse testes.
contra liberos etiam volentes.C.de testib.l.parētes. Sed iure
canonico possunt testificari contra se,extra de presumpt.cap.li-
46 teras.⁊ xiiij.distin.canone.diaconi. ¶† Item differunt iure ci-
uili dilatoria exceptio debet proponi ante litis contestationem
⁊ postea non potest opponi,si ante litis cōtestationem fit omis-
sa.C.de procu l.ita demum.⁊ ff.de iud.l.sed ⁊ si susceperit.ī prin.
C.de except.l.fin.Sed de iure canonico instantia recipitur l ex
ceptione ex quo potest opponi in qualibet pte iudicij,extra de
exceptio.c exceptionē.⁊ in decre.c.pia.de excep.lib.vj ¶ Nota-
47 ri potest† alia differentia,nam iure ciuili lata sententia non au-
ditur aliquis aduersus eam postquam transiuit in rem iudica-
tam C.sententiam rescin.non pos.l.j.⁊ C. de appellat.ij.q. qui.⁊
vt lit.penden.c.quoniam frequenter.De equitate vero canoni-
ca auditur quis fauore matrimonij semiplene, probata fraude
per iuramentum,⁊ per testem vnum,vt extra de in integrum re
stit cap.ex literis.⁊ sic potest intelligi iiij q.v.cap.quisquis in fi.
Et hoc potest ita iurare de rigore iuris,quia ibi absēs legitime
citatus presumitur contumax si nō venit.vt iij.quest.ix.c.decer-
nimus.lxv.distinctio.c.si forte.ff.de re iudic l.contumacia.sed ta
lis presumptio potest elidi per aliam presumptionem siue semi
plenam probationem,vt ff.de re iudica,l.diuus.vnde per sacra-
mentum potuit ibi tolli presumpta contumacia.xxxv. quest.iij.
extraordinaria.⁊ optimum arg.extra qui ma.accu pos. cap. cum
in tua. ¶ Item circa idem,⁊ in alio dictat contrarium ius cano
nicum,nec ibi transit in rem iudicatam sententia contra matri-
monium,vt extra de re iudic.c.lator.⁊ cap.consanguinei. Idem
⁊ in alijs casibus spiritualibus.xxv.questio.ix. per totum.⁊ ibi
48 not.¶† Item insurgit ⁊ alia varietas, quoniam iure canonico
si clericus cessionem recipiat,presumitur de iure cessio simulata,
vt extra de alienatio.iud.mu causa fac.cap.ex parte.clerici enim
ab illicita negotiatione phibentur.xiiij.q.iij.in c.clerici.⁊ ca.Eu
nonū.⁊ lxxxviij.dist.c fornicari iure ciuili nō inuenitur, nisi ali
ter doceatur simulatio.C.mād.l.per diuersas ⁊ l.ab Anastasio
49 probari tamē potest.C.de procu.l.militem.† Insuper alia diffe
rentia bona,⁊ subtilis inuenitur:qꝛ de iure ciuili ingressus mo
nasterium monachus,vel canonicus regularis non potest ali
quid retinere.C.de sacrosancti.eccles.auth.ingressi.⁊ cū alterius
iuris est,non potest aliquid habere.ff.de acquir.rer.domi.l.hoc
mo liber.⁊ de reg.iur.l.qui seruitute.⁊ argu.ff.de vsur.l.placuit.
Sȝ iure canonico potest pure ⁊ sine peccato aliquid de suis bo
nis concedere loco proben extra de simon.c.tua nos.⁊ extra de
probat.c.in presentia ⁊ de succes.ab intest.c.quoniā,dilectus.in
fine ⁊ de eo dic,vt not ī dicta decreta.tua nos.⁊ extra ne cleric.
50 vel mona.c.fina.Est ⁊ alia† differentia. Nam iure ciuili qui ali
quid promisit quod consistit in dando sub pena, si aliquid omi
tit dare,ad totam penam tenetur.ff.familie ercis.l.heredes.§.
illa.⁊ ff.de verb obli.l.stipulationū.ij.in fi.⁊ in l.in executione
⁊ plene not.ff.si quis cau.l.si seruus.§.si plurium.Sȝ de iure ca
nonico obstat exceptio.⁊ Inno.M.sequitur opi.vt extra de p
c.suam ad nos actores.quod dic, vt ibi plene not. in appar
51 ordinario.Notari solet alia† differentia secundum Joā. iure ca
nonico non licite recipit aliquis, vt indicet furem. extra de fu
qui cum fure.c.seq.⁊ argu.q.j c.quod quidam dicunt.§.ex his
verbis.⁊ ibi not.sed de iure ciuili etiam quis licite recipere po
test vt indicet furem. ff. de condi.ob.turp.caus.l.si turpem ca
52 sam.de prescriptis verbis.l.solent.⁊ in eis not.Nota† aliam dif
ferentiam quod de iure ciuili, pro quibusdam consuetudini
debebat aliquid offerre illi, qui ordinabantur ⁊ etiam tabelli
nibus pro scripturis ordinatorum, vt in auth.de sanc.epis.
consuetudinibus.sed iure Canonico est secus:⁊ si fieret, esset
53 monia, vt j q.ij sicut episcopum.⁊ ibi not, Habemus† aliam
ferentiam,quia iure canonico valet hec promissio,promitto
me daturum Titio decem,maxime si interueniat iuramentum
arg.xxij.q.v.c.iuramentum.⁊ no. j.q.vij.c.quo.sed de iure ci
secus est vt ff.de verb.oblig.l.stipulatio ista.§.alteri.nisi in ca
bus qui not,Insti.de inuti.stipula. §.alteri. Diuersitatē alia
54 reperimus,† quia iure ciuili transigere permittitur de crimi
bus publicis ingerentibus penam sanguinis, excepto crimine
adulterij,de alijs vero criminibus publicis que sanguinis pe
nā non ingerūt non licet trāsigere,excepto crimine falsi.l.transi
gere.C.de transact ⁊ dic,vt ibi not. Sed iure canonico videtur
aliud dicendū,videlicet quod nullum crimen ingerat penā san
guinis.¶ Itē in causa spirituali nullo modo licet desistere pe
cunia accepta, vt extra de rescri.c.fi.de hoc no.ij.q iij.c.si quem
55 penituerit.§.in omnibus.¶ Itē differūt,† qꝛ iure ciuili liter pa
res cōmuniter habitātes ⁊ tractantes se vt vir ⁊ vxor plenum
matrimonium vt ff.de ri.nu.l.in libere.sed de iure canonico po
tius presumitur adulteriū,nisi ostēdatur solēnitas nuptiarum
xxxv.q.v.aliter.no.di.xxxiij.c.is qui nō habet.¶ Itē aliā diffe
56 rentia solet tradi a doctoribus,iure canonico promissio pene
que stipulatio arrharum non videtur valere in matrimonio, vt
extra de spon.c.gemma.quia eadē ratio prohibitionis est pe
nis,⁊ in arrhis vt argu.extra de translat.epis.c.inter corporalia
sed secundum legē pene promissio non valet,ff.de verb.oblig
l.Titia §.idem respondit.valet tamen arrharum ... C
de spon.l.fin.⁊ de hoc not.in d.c.gemma.Habemus aliam diffe
57 rentiā,† quia de iure canoni.pater non potest filiam ...
maritare vt extra de despon.impu.c.j.extra, de spon. ...
cum.xxvij.q.ij.c.sufficit.Sed filia iure ciuili non potest ...
sistere volenti eam maritare,nisi ei dederit turpē personam vel
moribus suis indignam.ff.de spōs.l.sed ea que patris.⁊ hec dif
58 rentia not.extra,de despon.impu c.j.¶ Item circa idem di...
runt,quia iure ciuili consensus parentum requiritur in ma
monio.C.de nup.l.nec filiam.⁊ ff.de ritu nupt.l.nuptie.sed i
canonico non requiritur,nisi de honestate,vt xxvij.q.ij.c.j ...
59 plene no.No.† etiam aliam differentiā.quia iure ciuili non p
quolibet crimine condemnatus efficitur īfamis, sed pro quo
dam sic,vt ff.de pub.iudic.l. infamem.ff. de his qui not.infa
qd ergo.§.fi.⁊ l.athleltas.§.vlt.eo.ti.⁊ plene distinguo.iij.q ...
c.infames.§.porro.sed iure cano.non videtur hec distinctio
locum vendicare,cum omne peccatum infamet,vt iij.q.v.c.con
stituimus.⁊ iij.q.vj.c.infames.⁊ can.omnes.⁊ not.in d.§.por
60 Itē† aliā differentiā no.quia secundum rigorē iuris ciuilis fi
nati ex incestu dānato vel nefario coitu non sunt alendi a pa
tibus,vt in auth.quib.mod.nat.effic.legi.§.fi.⁊ C.de nat.lib.au
then.licet.sed de equitate canonica que cōsiderauit ius natura
le,secus est,extra de eo qui duxit in matrimonium.c.cum hab
61 ret.in fi.⁊ ibi not.plene.Subijcio aliam differentiam,† quia
iure ciuili non potest esse inter seruos matrimonium,neque
ter seruum ⁊ liberam,sed dicitur contuberniū C.de nupt.l. ...
ancill

ancillis. Sȝ de iure cano. seruus sicut liber recte matrimonium
62 ɔ̄hit, vt extra de coniu. seruo. c. i. Itē no. aliā differentiam, † q: iu-
re ciuili mulier prohibet intra tp̄s luctus, hoc est, ēt intra annū
transire ad secundas nuptias, si ɔ̄trium facit, efficitur infamis, ⁊
patitur alias penas contentas in l. i. C. de secund. nup. Sed iu-
re Can. statim mortuo primo viro, mulier potest nubere sine a-
liqua pena. extra de secund. nupt. c. sup illa. ⁊ ibi no. ⁊ c. vlti. Sed
63 quero, † antequam maritus duceret vxorē ad domū suam, eā co-
gnouit carnaliter in domo pr̄is vxoris, an, ea mortua, lucretur
quartam, quamuis ducta non fuit in domo viri sui. Dic quod sic,
etiam si ipsa non fuerit perfecte etatis. ff. de ritu nupt. l. prefect⁹.
⁊ ff. de priuil. cred. l. ij. ff. de ritu nup. l. ideoq;. Item etiam alia ra
tione vxor lucratur quartam propter copulam carnalem, q: ma
trimonia iure pontificali, non iure fori reguntur. ij. q. ij. c. hinc di-
stinguendo. ⁊ in matrimonijs malitia supplet etatem. ⁊ per car-
nalem copulam fit matrimonium legitimum. extra de sponsalib.
c. illis. ⁊ in c. iuuenis. ⁊ c. adolescens. vt de malitia refert Gre. in
dial. de quodam puero nouenni, qui nutricem suam grauidauit,
64 vt no. xx. q. i. in prin. Et no. † quod statutum disponēs quod vir,
premortua vxore, lucretur dimidiam dotis, hȝ locum, siue fuerit
a traducta ad domum mariti, a siue fuerit secuta copula carnalis si-
ue non, dummodo matrimonium fuerit ɔ̄tractum p verba de pre-
senti. l. nuptias. ff. de regu. iur. l. nihil. ff. rerum amota. ⁊ ibi no. et
de ista q. est casus singularis in l. Deo nobis. C. de epis. et cle.
Sȝ iuxta hoc q̄ritur an erit idē in spous. pone quod maritus de-
beat lucrari tertiā partē dotis, vtrum idē erit in sponso: Vel po
namus, q̄ filia maritata excludatur per statutum, vtrum idem e-
rit in sponsa? Doct. dicunt q̄ non l. non fine. C. de bon. que lib.
⁊ ibi per Pet. ⁊ Cy. ⁊ Bul. ad hoc. ff. quod fal. tut. autho. l. an in
partem vbi no. ⁊ vide p Scribentes in l. Deo nobis. C. de epis.
65 ⁊ cler. Item nota aliam differentiam † de iure ciuili, spurij non
phibentur eligi ad decurionatū vel ad alios honores. ff. de de-
cu. l. spurij. in princ. ⁊ l. generaliter. sȝ de iure Canonico secus est,
66 vt vj. distinc. can. j. ⁊ ij. ⁊ ibi de hoc nota. inuenies. † Possum aliā
differentiam ponere, ecce iure ciuili licitum est contrahentibus
adinuicem se circumuenire vsque ad dimidiam iusti pretij. ff. de
mino. l. in cause. sed iure Canonico potest dici quod ecclesia de
re sua quam vēdidit in casibus concessis non debet recipere vl-
tra iustum pretium. vt extra de dona. c. p tuas. ⁊ hoc no. x. q. ij. c.
67 ea em. §. hoc ius. in glo. ord. Nota aliam differentiam † iure ciui-
li si quis heres non implet voluntatem defuncti, priuatur in to-
tum hereditate, hoc saluo, q: si est de liberis, dȝ retinere legiti-
mam. C. de fideicommis. l. fi. ⁊ authen. hoc amplius. Sȝ Canoni-
ste indistincte dicunt heredes, qui non parēt voluntatibus de-
functorum priuari in totum successione. vndecima. q. j. c. Sylue-
ster. extra de voto, in fin. ⁊ notatur in dicto capitulo. Syluester.
68 No. † aliam differentiaȝ, q: iure ciuili imponitur pena sacrilego
durior, quam iure Canonico. ff. ad l. Juliam pecu. l. sacrilegij. In
re vero Canonico diuerse pene imponuntur. Nam si committit
in personam ecclesiasticam, talis ipso iure est excommunicatus,
vt xvij. q. quarta. c. si quis. Si vero in re ecclesie fiat sacrilegium,
tunc post tertiam admonitionem est excommunicatus, d. c. quis-
quis. Item imponitur pena pecuniaria quādoque maior, vt eo.
69 c. quisquis. ⁊ c. si quis contumax. Vide aliam differentiam. † naȝ
iure ciuili pena pecuniaria potest ab ecclesia infligi xx. quest. v.
c. si quis cuiuslibet. ⁊ xxij. distinctio. c. quanquam. extra de arb. c.
dilecti sed iure Canonico secus, xxij. quest. ij. c. fraternitas. ⁊ ex-
70 tra de pe. c. suam. ⁊ no. xij. q. ij. c. in antiquis. † Insuper est diffe-
rentia, quia de iure ciuili ex nudo pacto non oritur actio. C. de
pact. l. legem. ff. de pac. l. iurisgentium. §. quinimo, versi. igitur nu
da, fallit in certis casibus ibi notatis, sed iure Canonico dicim⁹
nudo pacto dari actionem scilicet, condictionem ex causa, argu.
xxij. q. v. c. iuramenti. ⁊ xij. quest. ij. c. quecunque suffragia. et ibi
71 not. extra de testa. c. indicante. Notari potest † alia differentia, iu
re ciuili impubes non iurat. et eius iuramentum nullum est. C.
de iuramen. calum. l. ij. §. j. ⁊ C. si aduer. ven. authent. sacramenta
puberum. fallit in casu vbi pupillus obligatur ex sacramēto suo,
vt si manumissus iurat prestare operas manumissori suo, vt ff.
de libera. cau. l. fin. Sed iure canonico potest pupillus iurare, si
doli capax sit, et si non seruat iuramentum, periurat xxij. q. v. c.
paruuli. ⁊ ibi de hoc. Ego dico satis probabiliter posse defendi:
quia etiam iure ciuili sacramentum pupilli doli capacis valeat,
72 vt bene notatur in d. c. paruuli. Item aliam differentiam no. † iu-
re Canonico hoc ipso est aliquis fur quod non intrat per ostiuȝ,
⁊ qui intrat cameram animo furandi, vt xxiij. q. iij. c. tres perso-
nas. ⁊ de peni. dist. j. vt si propterea. ⁊ c. si quā. de iure ciuili sec⁹
73 est. vt ff. de furt. l. vulgaris. ⁊ l. qui furti. Habemus † aliam diffe-
rentiam iure quidem ciuili in prescribendis iuribus, que conti-
nuam causam non habent requiritur duplicatum tempus, vt C.
de seruit. l. fin. ff. quemadmo. ser. amit. l. si sic constituta. Sed secū
dum Canones in omnibus iuribus habentibus cōtinuam cāȝ,
vel non p̄scriptio sufficit. xl. an. vt extra de p̄sc. de quarta. ⁊ inuit
extra de cau. pos. c. cuȝ ecclesia. ⁊ ibi no. Quinimo in primo dico
quod requiritur tantum tempus, cuius non extat memoria fm
legem. vt ff. de aqua plu. arc. l. j. in fi. ⁊ iura in primo alleg. que lo-
quuntur de tpe duplicato, intelligo de iuribus acquisitis. vt tā-
74 to tpe non vtendo amittatur, vt in eis patet. † Item differūt de
iure canonico qui pro suis moriuntur sceleribus, non traduntur
ecclesiastice sepulture. xxiij. q. v. c. placuit. extra de furt. fures,
nisi fuerint in morte contriti. xxiij. q. ij. c. vlt. Sed iure ciuili non
cōceduntur sepeliri alicubi, nisi prius fuerit petitum a principe,
75 ⁊ cōcessum. ff. de cadaue. punitor. l. j. ij. ⁊ iij. Itē differūt, † iure ca-
nonico pena incestus, ⁊ adulterij mors est, vt xxiij. q. v. c. relegan
tes. sed de iure ciuili mulier adultera nō occidit sȝ detruditur in
monasterium, secundum quod cauetur C. de adul. aut. sȝ hodie.
Potest dici q̄ c. relegantes. loquitur secundum iura que erant
ante ius Authenticorum secundum que iura taȝ adulter quam
icestuosus vtriusq; sexus gladio puniebatur. C. de adult. l. quā-
76 uis. ⁊ ff. eo. l. si adulterium. in princ. Item differunt, † iure Cano-
nico, quod meo nomine non est gestum possum habere ratum.
xvj. q. j. c. vltimo, extra de his que fiunt a prela. sine con. capit. c.
iij. de elect. sicut. ix. q. ij. ca. Lugdunēsis. de iure vero ciuili, quod
non est meo nomine gestum, ratum habere non possum. ff. de vi
⁊ vi arma. l. si vi a me. a cōtrario sensu. ⁊ de neg. gest. l. si pupilli.
77 §. sȝ si ego. fallit in casibus ibi not. Item differunt, † iure Cano-
nico, si q̄s pponit exceptionē dilatoriā post fundatam intentio-
nem actoris, ⁊ cōtingat eū in pbatione illius exceptionis defice
re cōdemnatur actor in expensis vt extra de dol. ⁊ cont. c. finē li-
ti. ⁊ ibi no. Sed iure ciuili hec expensarum condemnatio nō ha-
betur, nisi in fine cause vbi victus victori condemnatur in expē-
sis. C. de iudic. l. properandum. §. finautem. ⁊ ibi not. Item diffe
78 runt, † iure Canonico incendiarius patitur penam: quia excō-
municatur, ⁊ in seruitio Dei vel i Hispania, vel Hierosolymis
stare tenetur per annum, vt xxiij. q. viij. c si quis membrorū. ⁊ c.
pessimam quidem. et extra de incen. c. j. sed iure ciuili qui edem,
vel edificium, aut acervum frumenti iuxta domum positum incē-
dit, debet comburi. Si vero alias fecit incendium in ciuitate,
si vilis persona est bestijs subijcitur: si vero alia persona, capite
puniat, vt de incend. rui. nau. l. qui edes. ⁊ l. fi. ⁊ de pen. l. capita-
liū. §. q ob inimicitias. et pōt accusari lege Cornelia de sica. l. iij.
in prin ⁊ ff. ad l. Corne. de sicar. ⁊ C. qui accusare non pos. l. data
⁊ hoc si dolose incēdium fecerit. Si autem culpa, vel negligētia
incendium fecerit, tenetur emendare damnum alias punitur ex
tra ordinem officio iudicis de damno dato, d. l. qui edes. ⁊ ff. de
priua. deli. l. finali. ⁊ extra de iniur. ⁊ damno da. cap. fin. Item dif
79 ferunt secundum Canones sacrilegi, † ⁊ fures capitali pena pu-
niri possunt. xxiij. quest. v. c. homicid. ⁊ quest. viij. quicunque per-
cutit, sed iure ciuili p furto nō morit aliquis, sed alias punitur,
vt C. de seruis fugitiuis. authentica, sed nouo iure. nisi sit famo-
sus latro, vt ff. de penis. l. capitalium. §. famosos. dic, vt ibi. sed
in sacrilegio consonat ius ciuile cum canonico. ff. de pen. l. aut fa
cta in princip. ⁊ ff. ad legem Jul. pec. l. sacrilegi. in princip. ⁊ hoc,
si sit verum sacrilegium, vtj quia surripiatur sacrum de sacro a-
lias extraordinaria pena imponitur d. l. sacrilegi. ij. responso. ⁊
vide de pena sacrilegij secundum ius ciuile, ⁊ canon. vt not. In-
no. extra de sententia excōmunicationis. c. cum pro causa. Item
80 differunt. † secundum ius ciuile si plures vulnerauerunt aliquē
qui mortuus est, ⁊ certū sit de cuius vulnere sit mortuus ille de
cuius vulnere nō est mortuus nō cēset homicida. ff. ad l. Aqui. l.
huic scripture. Nā vulnus vniuscuiusq; contēplādum est, vt ff. ad
legem Cor. de sica. l. fi. sed iure Canonico secus dicimus. arg. l. di
stinc. si quis post. Sufficit enim q̄ sumpserit arma, licet non oc-
ciderit ipse, sed alius. extra de cle. percu. c. presentium. ⁊ not. xxij.
81 q viij. c. si quatuor. ⁊ ibi vide de pena. Item differunt, † q: iure ci
uili si accusator nō pbat reus absoluitur, ⁊ etiā si ipse nihil pbet,
seu prestiterit. C. de eden. l. qui accusare, ⁊ debent esse probatiōes
luce clariores in criminibus. C. de proba. l. sciant. Fallit in casi-
bus. in quibus tenetur reus se exonerare, etiam, si non probetur
contrariū. C. de fal. l. vbi falsi. ⁊ de abol. l. fallaciter. ⁊ d. l. qui accu-
sare, sed iure canonico si contra aliquem laborat infamia, indici-
tur ei purgatio, ⁊ si defecerit in purgatione, tanquā cōuictus pu
nitur, extra de pur. cano. c. cum P. ⁊ c. cū dilectus. ⁊ de simo. c. in-
82 sinuatum. ⁊ ij. q. v. c. presbyter si a plebe. Item differunt † q: iure
canonico sorti legi, ⁊ diuinatores, ⁊ qui eos consulunt, puniūtur
pena quinque aureorum. xxvj. q. j. c. quoniaȝ diuinationes, quod
autem legitur de sortilegij. c. ij. dispensatio est, de iure ciuili pu-
nitur capite sortilegus. C. de malefic. ⁊ Mathema. l. nemo aru-
83 spicem. Item differunt, † quia de iure canonico qui commisit in-
cestū cum muliere Deo dicata, vel monacha, si clericus est depo
nitur, si laicus, excommunicatur. xxvij. q. j. c si quis episcopus.

iure ciuili punit pena capitali.xxvj.q.ij.can.si quis non dicaz C.
84 de episc.ꝛ cle.l.si quis non dicam. Item differunt, †quia de iu-
re ciuili dissoluitur matrimoniū, si alter cōiugum vellet intrare
monasterium.ꝛ intret, authent.de nup.§.distrahuntur itaque.
85 Sed iure canonico secus xxvij q.ij.c.Agathosa.ꝛ ibi no. †Est ꝛ
alia differētia nā de iure ciuili possunt ꝯbi nuptie inter cōsobri-
nos, vt C.de nup.l.celebrādis.ꝛ Insti.de nup.§. duorū.ꝛ ibi qđ
no lz de iure Canonico q attinet sibi in quarto gradu cōsangui
nitatis ꝛ affinitatis ꝓhibentur ꝯtrahere matrimoniū, vt extra de
86 consan.ꝛ affi.c.non dz. Item differunt, †iure ciuili si quis legat
rem alienā aut scienter aut ignoranter, si scienter, vel legatum,
ꝛ tenetur heres rem redimere, vel prestare estimationem. Si ve
ro ignoranter ꝛ tunc aut ꝯiuncte psone, aut non coniuncte per-
sone si ꝯiuncte psone valet legatum. si non coniuncte persone,
non valet legatum vt C.de legat.l.cum rem aliā.sed iure Cano
nico non tenet legatum rei aliene vt extra de testament.capitu-
87 lo.filius.xij quest.ij si episcopus. Item differunt, †quia iure ci-
uili non requiritur titulus ꝛ bona fides in prescriptione.xxx.vel
xl.annorum.C.de prescript.xxx.annorum.l.sicut in rem.ꝛ l. oēs.
Sed de iure Canonico secus: vt extra de prescrip.cap.si diligē-
88 ti.ꝛ ibi not.eod.titu.cap fin.ꝛ ibi nota. Item differunt: quia †iu-
re ciuili durat patria potestas in omnem etatem filij sed de iure
Canonico soluitur patria potestas adueniēte adulta etate, quo
ad matrimonium carnale ꝛ spirituale, ꝛ quo ad iuramentum.xx.
quest.ij.c.puella.xxij.quest.ij.c.tribus, ꝛ not.xxxij.quest.ij.c. ho-
89 norantur. Item differunt †quia iure ciuili filiusfamilias non o-
bligatur voto.ff.de polli.l.ij.§.voto. Sed de iure Canonico sic.
xxxij.questione secunda, c. Cano honorantur.ꝛ ibi not. ꝛ vide.
glossam distinguentem in l.Deo nobis.in §.hoc etiam cognitū.
in verb. ingratum, que incipit, ob hoc ipsum. C. de episcopis
90 clericis. Item differunt †quia iure ciuili stuprum committitur
in virgine, vidua, vel puero, vel cum soluta muliere que non ha-
betur loco concubine.ff.de adulte l.stuprum sed iure Canonico
dicitur proprie stuprum virginum defloratio: vt xxxvj.quest.j.
can.lex illa.lz quandoque dicatur, ꝛ ponatur stuprum pro adul-
terio xxxij.quest.iiij.cano.nemo.xxij.quest.ij.c.idolatria. Item
91 differunt, †quia iure ciuili simplex fornicatio nō videtur puniri,
imo permissa videtur, argumento C.de don. inter virum et vxo.
l.ij.ff.de concub.l.in concubinatu. Sed de iure canonico probi-
betur quelibet fornicatio.ꝛ canonicuz crimē est fornicatio.xxxij.
92 questione quarta, cano.nemo.ꝛ ibi no. Item differunt †quia cō-
tra naturam peccans punitur pena capitis de iure ciuili.C. de
adulte.l cum vir.ꝛ authen.vt non luxu.contra natu. circa finem.
Sed de iure canonico non ita grauis pena imponitur, extra de
excessib.prela.cap.clerici.xxxij.quest.ij.flagitia. Item differunt:
93 quia iure ciuili ignoscitur patri, † qui inuenit filiam in adulterio
si interficit eam: vt ff.ad l Iul.de adulte.l.nec in ea lege.ꝛ l. seq.ꝛ
l.marito.ꝛ in authenti.vt lic mat.ꝛ auie.§.penulti. Sane vir mi-
tius punitur, si interficit vxorem in adulterio deprehensam. C.
ad leg. Iul.de adulte, l.Gracchus.sed iure canonico nec pater
excusatur a culpa, vel peccato, in casibus predictis: quia genera-
liter dicitur, non occides, xxiij.quest.v.si non licet, imo expres-
se viro interdicitur xxxij quest.ij.cano.admonere, ꝛ soli iudices
canones cognoscant si occidit.xxiij.quest.v.can.cum homo.ꝛ ca-
no.si homicida.nam ecclesia non vtitur gladijs nisi spirituali-
bus.xxxij q.ij.inter hec.ꝛ ibi not. Item differunt, quia iure ci-
94 uili †non permittitur viro vxorem verberare: vt C.de repu.l.cō-
sensu.tamen potest eam corrigere.vij.quest.j.si quid alteri et ibi
not. argu.ff.de pe.l.respiciendum. Sed iure canonico clericis tā-
tum est permissum vxores suas custodire ligare, ꝛ corrigere eas
ad ieiunia, non tamen mortificare.xxxij quest.ij.cano. placuit. et
est ratio in clericis potius quam in al s: vt ibi not. Item diffe-
95 runt, coniunx †non potest de iure canonico vouere continen-
tiam sine licentia alterius coniugis.xxij.quest.v.cam.j.ij.ꝛ iij. sed
de iure ciuili secus: quia rumpitur matrimonium, si alius velit
96 vouere castitatem. Item differunt, †iure ciuili fit computatio
graduum hoc modo: quia singulis personis singuli gradu distin
guuntur. Unde duo fratres sunt in secundo gradu, sed iure Ca-
nonico due persone ponuntur in eodem gradu.xxxv.quest.v. ca
no.ad sedem.ꝛ ratio vtriusque dicti ibi habetur in text. Item dif-
ferunt, iure ciuili fit computatio graduum vsque ad vj. tantum,
quāuis hoc fiat exempli gratia: vt dicitur intelligi computatio-
nem debere fieri in aliquibus gradibus vsqꝫ ad decē: vt Insti.
de successio cogna.§.fi.ꝛ Insti.de grad.ꝛ xxxv q.v.can.ad sedem
apostolicam. sed iure canonico fit computatio graduum, vsque
ad vij.tm: vt dicto can.ad sedem apostolicam.ꝛ ibi habet in tex.
97 Item differunt, †iure ciuili mulier rapta non potest nubere suo
raptori, ꝛ hoc dicebāt antiqui canones xxxvj.q.ij.de puellis.et
cano.si autem.ꝛ can.placuit.ꝛ C.de rapt.virg.l.vnica.§.finaūt.
ꝛ in aut.de mulie.que ꝓprijs rapt.sed iure canonico secus est: vt

extra de rap.cap.accedēs.ꝛ xxx.quest ij.can. deniqꝫ.ꝛ can.tria.
98 Item differunt, †iure ciuili qui emit a fisco rem alienam, tutus fa
cit scdm tenorem l.bene a Zenone.C.de quadrien.prescrip. sed
iure canonico non obtinet locū lex illa in rebus ecclesiasticis: vt
99 extra de rebus eccle.alienan.cap.ij. Item differunt †iure ciuili
in alienatione rerū immobiliū ecclesie requiritur solennitas, au
thentica, hoc ius porrectum.C.de sacrosan.eccle.ꝛ x.quest.ij.ca.
ea em.ꝛ ca.hoc ius porrectū. Sz iure canonico non requiritur
tanta solennitas: sz sufficit quod intercedat solennitas, q tradit
a can.xij.quest.ij.c.sine exceptione, ꝛ in suis simul. hoc autem ple
ne no.Inn.in Decret.in cap.dudū.extra de reb.eccle.alie.in ap-
100 paratu. Item differunt, †iure ciuili locator, finito tpe locationis
domum alij locare potest, etiam inuito alio inquilino primo. C.
loca.l.ne cui liceat, Sed iure canonico si scholaris sit primus in
quilinus, prohibetur alius scholaris cōducere sine cōsensu pri
mi inquilini, extra de loca.ꝛ ꝯduct.ex rescripto. Item differunt,
101 †iure ciuili, pōt dñs expellere emphyteutam si nō soluit debi
tū canonē.C.de iure emphyt.l.ij.in emphyteuta ecclesie statutū
est biennium vt C.de sacrosan, eccle. aut.qui rem hmōi. In colo
no simplici statutum est biennium.C.loca.l j.ff.loca.l. quero.§.
inter locatorē sz iure canonico permittit colono, ꝛ emphyteute
purgare morā predictā celeri satisfactione extra de loca.ꝛ con
102 du.cap.ppter.ꝛ cap.potuit. Itē differunt †iure ciuili fructꝰ per
cepti ex re pignorata extenuant sortem. C. de pign.actio.l.j.et ij.
Sz de iure canonico inuenimus contrarium in duobus casib.
Primo qñ ecclesia recipit fundū pignori ipsius ecclesie: vel be
neficium extra de feud.cap.j.ꝛ de vsur.cap.j.ꝛ capi.conquestus.
Secundus est, qñ vir recipit pignus p dote sibi pmissa ex...
de vsur.salubriter pro oneribus matrimonij C.de iure dot.l.p...
103 oneribus. Itē differunt, iure ciuili †res sacre vel religiose nul
lo modo possunt in obligatione venire.C.que res pigno. oblig.
pos.l.iij.ff.que res pigno.oblig.possint.l.j §.eam rem. de pign.
l.sed, ꝛ quod.§ prō emptione.ꝛ C.de sacrosan.eccle.l.sancimus.
sed de iure canonico possunt venire in obligationem ex ca ne
cessitatis: vt extra de pign.cap.j.ꝛ ibi no. Itē differūt iure ciuili
104 requiruntur †septem testes in testamento regulariter, ꝛ in codi
cillis quinqꝫ: vt C.de testam.l.hac ꝯsultissima.ꝛ C.de codicil.l.
in fi. Sz iure canonico in relictis ecclesie, vel ad pias causas suf
ficiunt duo: vel tres testes, extra de testam.cap.Io.clericus.ꝛ
cap.relatum.nā in ore duoꝝ ꝛc.ꝛ ij.quest.iiij.cano.ꝛ ibi no.diff.
quoniam multa ꝛ quidā dicunt idem esse in omnibus relictis se
cundum ius canonicū qđ dic vt no.in c.cum esses.ꝛ cap.relatum
105 Item differunt, iure ciuili †non valent institutiones ꝛ relicta
que cōferunt in alterius arbitriū.ff.de hered.insti.l.illa institu
tio.ꝛ l.si quis Sempronium.ꝛ l.captatorias.ꝛ C.de testam.mil.
l.captatorias.ꝛ ff.de leg.l.j.captatorie.sed iure canonico si quis
committat alterius arbitrio, videtur cōmittere quod omnia di
stribuantur pro anima scdm eius arbitrium, quez elegit, ꝛ ideo
nō videtur decedere intestatus extra de testamē.cap.cum tibi ꝛ
106 ibi no.Innoc. Item differunt, †iure ciuili intelliguntur fructus
deductis expensis.ff.solu.matri.l.fructus.nam nullus colonus...
qui talē impediat deductionem impēsarum.ff.de petit.hered.l...
a domino.§.fi.ꝛ ff.famil.ercisc.l.fundus qui.sed iure canonico...
sunt soluende de omnibus fructibus prouenientibus...
nulla facta deductione impēsarum: vt extra de decimis cap....
homines.ꝛ cap.non est in potestate.ꝛ ca.tua nobis...
107 runt, †iure ciuili non fit mora re ipsa, sed interpellatione...
ta congruo loco, ꝛ tēpore.ff.de vsur.l.mora, ꝛ ibi plene. Sed iure
canonico fit mora re ipsa in tarda solutione decimarum...
j.can. decime, ꝛ nota extra de decimis, cū homines. Item diffe-
108 runt, †iure ciuili noua vectigalia imponens si hoc sine licentia
principis imponatur, punitur exilio perpetuo. C. noua vecti...
si.sed iure cano.punitur: qꝛ priuatur cōmunione christiana...
mo monitus quousqꝫ destiterit ꝛ satisfecerit: vt extra de ce...
109 cap.innouamus. Itē differunt †iure cano.si fratris quis de...
sauerit de facto eam, quā de iure non potuit desponsare impedi
te consanguinitate cum altero fratre non pōt matrimonium...
bere, extra de sponsa.ca. ad audientiā, sed iure ciuili nō sic...
Nam cū nullum obligatorium vinculum ꝯtractum sit p p...
salia consanguinitate impediēte, cum altero fratre matrimonium
impediretur, impossibiliū enim nulla est obligatio: vt Insti. de
inuti.stipul. §.si impossibilis.ꝛ ff.que sentē.sine appella...
l.Paulus respondi impossibile.ꝛ impossibile est id, qđ...
nos mores.ff.de cōdi.insti.l.filius, ꝛ eius qđ esse nō pōt nulla...
110 pmissio. Insti.de inuti.stipul.§.j. Itē differunt, † iure cano...
ueni. puellā nondum septem annorum ducēs, quā...
cognoscere.ꝛ nō potuit ꝓpter imbecillitatem etatis cū eius...
consobrina nō potest ꝯtrahere matrimoniū ꝛ ratio est publice ho
nestatis institu. extra de spons.cap iuuenis, sed iure ciuili nō...
uenio hoc inter causas que impediunt ꝯtrahi matrimonium...
numera...

numerant in summa Azonis.C.de nupt ⁊ trib.seq.⁊ Insti.de
111 nupt.§.fi.in gl.Item differunt.†iure ciuili qui eligunt Abbatez,
iurant eligere quem sciunt ita vita castũ fide rectũ:⁊ qui mona-
sterio vtiliter puidere valeat:vt in aut.de sanct.episcop.§.iube-
mus igitur abbatẽ.sed iure canonico nõ seruatur hec forma, ex-
tra de elec.q2.pter.⁊ extra de cõsuetu.capi.cum dilectus.Item
112 differunt,iure ciuili†videtur qđ matrimonium posset ẽbi sine
verbis,attamen interueniẽte consensu,inter eos qui possunt lo-
qui.ff.de reg.iur.l. nuptias.de sponsa.l.sufficit, de rit.nupt l.de-
niq3.⁊ arg.ff.de leg.iij.l.nutu. Sed iure canonico requirunt ver-
ba exprimentia cõsensum inter eos qui possunt loqui,quãuis in
eis,qui non possunt loqui nutus sufficiat:vt extra de spõsa.capi.
tue fraternitatis.⁊ ibi no.Item differũt, iure ciuili ornamẽta,⁊
113 vestes†cũ mortuis sepeliri non debẽt.ff.de relig.⁊ sum.fu.l.at si
qs.§.non aũt,sed iure canonico Archiepiscopus cũ pallio sepe
litur,extra de vsu pal.capi.iij.⁊ acceddit ad hoc ꝺ cõs.dist.j.can.
114 ad hec,⁊ cap.nemo. Itẽ põt qualisqualis differẽtia notari.†iu-
re ciuili Archiepiscopus extra suã puinciã proconsularibus in-
signijs pallio vtitur.ff.de offic.pcon.⁊ lega.l.j.sed iure canonico
Archiepiscopus nõ vtitur pallio extra puinciam suã,extra de au-
115 thori.⁊ vsu pal.cap.j.⁊ cap.ex tuarum. Itẽ differunt,†iure ciuili
põt ille qui cessit bonis postea recuperare integra.ff.qui bon.ce.
poss.l.is qui.Sed iure canonico obtenta licentia cedendi digni-
tati.vel episcopatui,cõpellitur cedere extra de renũcia.quidã.⁊
116 ibi reddit ratio in text.Itẽ differunt, sed †notari põt alia diffe-
rentia, nã iure canonico in libertis ecclesiasticis multa seruam9
spiritualia.que de iure ciuili nõ inuenimus:vt extra de ser. non
117 ordi.cap.de famulis.⁊ ibi no.in gl.⁊ p Inno. Itẽ differũt,†nã
iure ciuili est quedã pena metalli:quidã eniz dannant in metal-
lum,⁊ isti grauioribus vinculis afficiunt.Alij in opus metalli,⁊
isti leuioribus penis afficiunt ⁊ ambo isti ciuitatẽ ⁊ libertatem
amittũt.Alij vero dãnant in ministeriũ metallorũ id est,vt ser-
uiant dãnatis in metallũ,⁊ hi ciuitatem amittunt, nõ libertatẽ:
vel hoc,si ad tẽpus dãnantur.Si vero in ppetuũ vtrunq3 amit-
tunt,sc3 ciuitatem ⁊ libertatem:vt ff.de penis.l.aut dãnuz. §.est
pena ⁊ §.sequen.sed iure canoni.huiusmodi pene nõ inueniũtur
imposite,⁊ si imponerẽtur,nõ retractarent: vt extra de calũnia.
cap.j. Sed istis penis equiparari põt pena carceris quã p gra-
uioribus infligit ecclesia:vt extra de heritic.cap.penult ⁊ vlti.⁊
pena qua qs redigit in seruitutẽ.xlij.distin. eodem.vel traditur
118 curie seculari vel vẽditur.lxxxj.dist.ca.clerici.†Item differunt,
iure ciuili pena falsi est deportatio,⁊ omniũ bonorũ publicatio,
⁊ hoc in libero homine:in seruo autẽ est vltimũ supplicium.ff.de
fal.l.j.§.vlt.scdm Canones vero multiplex est pena falsi secũdũ
qđ multe sunt falsitates:vt no.Goffred.in summa de falsis §.pe
119 na falsi.Itẽ differunt,iure ciuili† si patronus representat indi-
gnos,priuat iure presentãdi ea vice, ⁊ deuoluit illa potestas ad
superiorẽ:vt in authen.de sanctis.episcop.§.si qs oratorij domũ.
Sed iure canonico patronus nõ perdit talẽ potestatẽ, extra de
120 offic.ordi.cap.cũ vos plerũq3.⁊ ibi no.Itẽ differunt,†a iure ca
nonico quedã sunt pene i canonib9 cõstitute quas sic expressas
nõ inuenimus a iure ciuili, que not.extra de offic.ordina.ad re-
121 primendam.Itẽ differunt †a iure ciuili interfectori imponitur
certa pena.C.de his q pa.vel lib.occi.l. vnica.sed iure canoni.
nõ ita punit, q2 De9 nõ diligit mortẽ pctõris: s3 vt cõuertat,⁊
xxvi.quest.j.cano.cognouimus.sed imponit certa pena magna:
vt extra de his qui fi.occi.in cap.infan.⁊ ibi de hoc. Itẽ differũt,
122 †iure ciuili qs põt pugnare p possessiõe sua armis, ⁊ res suas
tueri ⁊ hostẽ preuenire in percutiendo:vt C.vnde vi.l.j.⁊ C.quã
do lic.sine iu.vin.l.j.⁊ C.de aboli.l.fallaciter.⁊ xxiij.quest.ix.ca
no.dominus.Sed iure cano. nõ licet clerico pugnare cũ armis,
etiam cum Saraceno,extra de voto,cap.ex multa.⁊ quinquage-
sima distin.can.cleric9 qui pãnum, nec ppter res suas defenden
das debet armis resistere.xxiij.quest.viij.can.j.⁊ cano.plenior.⁊
argu.xxxvj dist.can.si quis vult.⁊ extra de homicid.cap.suscepi-
123 mus,⁊ ibi de hoc. Item differunt:†q2 iure ciuili si qs vulnera-
uerit.⁊ vulneratus fit mortuus.⁊ sit dubium an decesserit ex illo
vulnere non tenet de occiso.ff.ad leg.Aquil.l.huic scripture.§.si
seruus:sed iure cano.in tali dubio non debet occisor talis in sa-
cris ordinibus ministrare,extra de homicid.cap.ad audientiam.
124 Itẽ differunt, †iure ciuili qui corruperit virginem licet alias
grauiter puniat,non tamem cogitur eam accipere in vxorẽ,imo
phibitum videtur matrimonium inter eos:vt in aut.de rap.mu-
li.sed iure canonico eã cogit accipere in vxorẽ: vt extra de adul
125 ter.cap.j. Item differunt, †iure ciuili qui cõmisit stuprum regu-
lariter eam accipere in vxorem tenet, ⁊ si vilis sit persona, ver-
berat,si vero per vim,capite punit:vt Instit.de public.iudic.§,
ij.⁊ §.si autem,sed iure canonico minor pena imponitur, nã aut
quis eam quã stuprauerit,in vxorem accipiat, aut si renuendũ
putauerit,in monasterium mittit excõmunicatus, penitentiam
126 agens ibidem,extra de adul.ca.peruenit.Item differunt,†iure
ciuili proprie raptus committitur in sponsam,de rap vir l.vni-
ca,sed iure canonico secus,extra.de rap.c.cum causaz.xxviij. q.ij.
§.j.⁊ no.in d.c.cum cãm per Inn.in apparatu ordinario. Item
127 differũt,†iure ciuili si quis rem emit ex pecunia mea, s3 nomine
suo,non h3 ius in illa.C.de rei ven l.si ea pecunia.⁊ ff. de fur.l.
qui vas. §.fi.C.de pb.l.ad pbationẽ.fallit in casibus no.in illa.l.
si ex pecunia. Iure aũt canonico si sit empta ex pecunia fenebri,
d3 illa res vendi,⁊ restitui pecunia:vt a pctõ quis liberetur: vt
extra de vsur.cũ tu.idem est,si de alia pecunia res sit empta.pri-
128 ma qõ.j.c.non est putãda.⁊ ibi no. Itẽ differũt,†iure ciuili non
d3 quis in penam signari,vel bullari in fronte.C.de pen. l.si qs
in metallũ.S3 iure canonico qñq3 permittitur,extra de falsis.c.
129 ad audientiam.Item differunt †iure ciuili si quis vtitur falsis
instrumentis ⁊ peniteat nõ punitur de falso.C.de fal.l si falsos.
Iure canonico secus,in literis apostolicis,extra de fal.c.durat.
130 c.ad falsariorũ.Item differũt,†iure ciuili blasphemator Dei,⁊
sanctorũ punitur vltimo supplicio:vt in aut.vt nõ lux.ctra nat.
sed iure canonico si laicus est,excommunicatur,si clericus depo
nitur.xxij.q.j.can.si quis per capillum, ⁊ imponitur penitentia,
131 extra de cle.male.c.fi.⁊ ibi de hoc no. Itẽ differũt,†iure ciuili si
quis mutauerit sibi causam possessionis,habent locuz iura, que
habemus.C.de acqui.pos.l.cum nemo. ⁊ l.ex liberis. ⁊ quod in
eis no.S3 iure canonico si quis sibi mutauerit cã3 possessionis,
⁊ bñficium tanq3 indignus suis beneficijs est priuandus, extra
132 de causa pos.per totum.Itẽ differũt †iure ciuili dicitur qđ ter-
ra que anno cessat si pcidetur melius fructificet.ff.de verb. fig.
l.sylua.§.nouialis.S3 iure canonico d2 nouialis terra ad culturã
redacta de nouo cuius nõ extat memoria quod culta fuisset,ex-
tra de verb.fig.c.j.⁊ c.quid per nouale,⁊ extra de priui.c.fi.Pre
terea etiam de iure ciuili sumitur in hac signifi. quandoque: vt
133 ff.de pet.her.l.vtiles Item differunt,†iure ciuili possidet ẽt qui
mala fide possidet,postq3 prescripsit, extra de prescriptio.capi-
tulo,vigilanti.⁊ C.de prescript.xxx,ann.l.sicut in rem.⁊ l.oẽs.
s3 iure canonico non iure possidet,qui mala fide possidet, non e-
nim prescribit aliquo tempore:vt extra de prescri.c.vl ⁊ extra de
134 verb.fig.c.ius dictum Differunt, †iure canonico malefactores
rerum ecclesie tanquam sacrilegi sub iudice ecclesiastico possunt
conueniri,extra de foro comp.c.cum sit.de iure ciuili actor seq-
tur forum rei.C.de iurisd.om.iud.l.iuris ordinem l.seq.nisi forte
in vno casu.C.de episco.⁊ cleri.auth.item nulla communitas. et
135 ibi not.Item differunt,†iure ciuili, si quis petat plus re, causa:
vel loco si aliquid damni infert damnum in distractione spor-
tularum patitur,qui plus petit, in triplo, ⁊ in expensis,per re-
gulam generalem que dicit victus victori,⁊c.C.de iudic. l. pro-
perandum.§.sin autem alterutra.⁊ Instit.de act.§.sin autem.S3
iure canonico cum in foro ecclesiastico non seruentur sportule:
vt extra de vita,⁊ honest.clerico.c.cum ab omni,non condemna
tur in hoc triplo: sed ad expensas tantum:vt extra de plus peti.
136 c.j. Item differunt iure ciuili†si quis legatum impediat,tradi-
tur hostibus:vt sit hostium.ff de legatio.l.fin. Sed de iure cano
137 nico excõicatur.xxij.distin.c.si quis.Item differunt, †iure ciuili
qui fugit in bello publico capite punitur.ff.de re mili.l.oẽ deli
ctum.§.qui in acie.sed iure ca.est infamis,vj.q.j.c.infamis, Itez
138 differunt, † iure ciuili,que in bonis nullius sunt, conceduntur
occupanti:vt Instit.de rerum diuisio.§.item ea.⁊ §. item lapil-
li sed de iure canonico in locis habitis ab hostibus , vel nemi-
ni attributis aliquis episcopus non potest occupare diecesim,
vel ius parochie,nisi ei concedatur a superiore,extra de pbatio.
139 c.cum causam.⁊ ibi per Inn.no.Insurgit alia differentia, †naz
iure ciuili pẽdente questione in integruz restitutionis,nihil est
innouandum,neque sententia interim executioni mandatur. C.
nil no.in integ.rest.pen.in rubro,⁊ in nigro:sed iure cano.mãda
tur sententia executioni pendente quest.in iteg. rest. dummodo
interponatur cautio de mandando omnia retro si cõtingat cõ-
cedi beneficium in integ.resti.vt extra de in integ.resti.c. suscita-
ta.⁊ ij.qõ.j.sicut.Vel dic quod ibi est presumptio contra peten-
tem in integ.resti.vt no.in decre.suscitata.supra allega.⁊ ad hoc.
140 C.ad leg Corne.de fal.satis Inn.notat aliam †differentiã in-
ter ius canon.⁊ ciuile:q2 de iure ciuili delegatus ab ordinarijs
nõ exequit sententiam suam,sed recurritur ad delegantem:vt eã
exequatur,vt ff.de re iudic.l.a diuo Pio. in princip. neque pos-
set in pos.bonorũ quẽ mittere.ff.de iurisdictio.omnium iudicum.
l.iubere cauere.sed iure canonico illa subtilitas non seruatur, ex
quo enim aliquid committitur, omnia videntur esse commissa,
que ad causam spectare dicuntur; vt extra de officio deleg. cap.
suspicionis.⁊ hoc no.ij.quest.iij ca. quisquis. ⁊ extra de foro cõ-
141 pe. capit. si quis contra clericum. Item differunt, iure ciuili†si
plures fuerint in discordia,obtinet sentẽtia plurium.ff.de re iu-
dica.l.duo ex tribus.sed iure cano.non valet contra eum,qui est

criminaliter condēnandus:ſʒ cōcors dʒ eſſe ſententia. vj. queſt. iiij.can.ſi quis epiſcopus.ꝛ no.extra de iudic.cap.iij. Item dif
142 ferunt,†iure ciuili miſſus in poſ.in actio. reali ſtatim poſſidet. C.de preſcrip.triginta,vel quadraginta anno. l. ſi quis emptionis §.pen.ſecundum Mar.Jo.Azo.quamuis Bulg.contra:vt ibi no. Jure aūt canonico miſſus in poſſ. in actione reali non eſt verus poſſeſſor, niſi poſt curſum anni. vt extra de eo qui mit. in poſ.cā rei ſeruā.cap.fi.ꝛ de offi.ord.cap.apſtoralis.verſi. verum,
143 ꝛ no.de dolo ꝛ contum.cap.contingit. Itē differūt, †iure can. bona hereticoꝝ publicanť,ꝛ filiis auferuntur et aliis ꝑpinquis extra de heret.c. p vergētis.ꝛ xxxiij.qō.iiij.quaſi per totum. Sʒ iure ciuili nō auferuntur filiis catholicis.C.de heretic.cap.cognouimus.ꝛ auť.item.ſed ſcōm cōſtitutionē Federici conſonare vi
144 dentur iura canonica. No.aliā differentiā †iure Canoni.bona eoꝝ qui committunt enormia delicta in ecleſia confiſcantur in fiſcum eccleſie decimaſeptima qō. iij.cano. ſi quis deinceps. et can.quiſquis.ꝛ no.xxvij.q.ij.can.ſi quis rapuerit. ſed iure ciuili. bona damnatoꝝ traduntur heredibus.C.de bo.dam aut.bona.
145 Item differunt, †qꝛ iure ciui.executio fit gladio in talibus criminibus per iudices ſeculares.ff.de iuriſdic.omn.iud.l. Imperium, ꝛ de offi.preſi. l.ill citas.§.qui vniuerſas,non habēt hoc iudices can.nec ipſe Papa quo ad executionē.xxxiij.qō.ij.canon. inter.
146 Item differunt,†nam iure ciuili infertur pena mortis.vt extra ne cle.vel mo.c.ſniam. quāuis etiam de iure cano.ſint quedā pene que equiparantur morti,q̄ relinquuntur iudici ſeculari ad pu
147 niendū.vt extra de fal.cap.ad falſariorum.†Itē poſſumus notare aliā differentiā,qꝛ iure ciuili ſi qs appellata ſnīa excommunicationis pēdente appellatione non excōicatur, ſʒ per appellationē ei reſcinditur ꝓnunciatum.ff.ad Turpill.l.j.in fi.et quia appellatione facta exēptus eſt a iuriſdictione eius,ꝛ ſic ſuā ſententia eum iteꝝ non aſtringit,ff.de iuriſdic.omn.iudi.l.fin. C.ſi a non competen.iud.l.fi.ꝛ a ſententiis,que trahūt ſecum executionem:etiam appellare lʒ.ff.de penis.l.quod ad ſtatuam. ꝛ l.i ſeruorum.§.qui ex cā.ꝛ l.qui vltimo.ꝛ de appellatione.l.iij.§.ī dic. Sed dic quod aut fertur in diem.vel ſub conditione,ꝛ tunc ſi appellatur, interim nō durat effect⁹ excōicationis.Aut fertur pure,ꝛ hoc caſu remanet excōicatus etiam pendente appellatiōe;
148 extra de appellatio. cap. paſtoralis. Item†adhuc aliam differentiam habemus:qꝛ iure ciuili iudex appellatiōis nihil pōt innouare in ꝓiudicium cognitionis,de appellatio.ꝛ C. de appel; quarta.ff.ad l no.appel.pen ꝑ totū. Sʒ iure cano. poteſt iudex,a quo appellať,ſtatuere terminū ,intra quē appellans proſequatur appellationē.vt extra de appellatio.cap.cū ſit Romana, ꝛ in c. Abbate.ꝛ in concilio Lugdu.de appella.c.cordi.Aliā differē
149 tiam†habemus:qꝛ iure ciuili nō pōt appellari ab Imperatore omiſſis mediis,vt in preſidibus ꝓuinciarum.ꝛ aliis,ad quos poſſet appellari ad Papā omiſſis aliis extra de priuileg. cap. antiqua.ꝛ ij qō.vj.ad Romanam.ꝛ extra de appellatio.capit. ſi
150 duob⁹,ꝛ ibi no. †Alterius eſt alia differentia de iure ciuili non appellať ab interlocutoria vel grauamine vel ante diffinitiuam ſniam.C.de iudic.l.aptiſſimi.ꝛ de epiſcopali audiētia.l.ij.ꝛ quo appel.non reci.l.ante diffinitiuā.De iure vero cano. a qualibet interlocutoria vel grauamine appellať,de appel.cap. cum cam ꝛ cap.dilecto.ꝛ cap.vt debitus, ꝛ cap.cordi nobis. extra eodem
151 tit. Itē differūt, †iure ciuili ſi appellatū eſt a iudice in vna cāʒ, in alia vero non poteſt recuſari quaſi offenſum.ff.apud eū a quo appella. l. vnica, iure vero canonico ſecus,extra de appellatio.
152 ad hec.Aud †aliam differentiā iure quidē ciuili non appellať a momentanea poſſeſſione,vt C.ſi de momētan.poſſ.fue. appellatum.l.vnica, ꝛ ij.qō.vj.can.ei qui appellat.§.de poſſeſſione.ſecundū vero can.appellatur,vt extra de teſtib.cap. ſignificauerit. ꝛ extra de electio.cap.dilectus.ꝛ de appellatio. ſup eo. ꝛ not. in
153 §.de poſſeſſione. Item differunt, iure cano.apertis ꝛ publicatis atteſtationibus, poſtea in cā appella. non poſſunt recipi teſtes ſup eiſdē articulis extra de teſtib.cap.fraternitatis,ſʒ iure ciuili ſecus,qꝛ in cā appellatiō's poſſunt recipi teſtes ſup eiſdeʒ articulis.C.de appella.l.eos.§.j. ꝛ ij.C de tempor. appella.l. ꝑ
154 hāc.ꝛ no in d.c.fraternitatis. Item differunt , qꝛ †iure ciuili a ſnīa epī poteſt appellari ad ſecularem iudicem.C.de epiſcopa. audiē.aut.ſi qs litigantiū. Sʒ iure cano. appellatur a ſententia epī ad metropolitanum,vel ad Papā,extra de offi.deleg.c.j. ꝛ de offic.ordin iij cap.duo.ꝛ ij.q.vj.can. ad Romanam. Itē dif
155 ferunt,†iure cano.non currit preſcriptio toto tpe prelati male alienantis,vel dilapidantis vt xvj.queſt.iij.cano.ſi ſacerdotes. Sʒ iure ciuili non habemus hoc, ſʒ curreret preſcriptio ſtatim poſt alienationē.C.de ſacroſan.eccleſ.aut.quas actiones. Item
156 †probabiliter notari pōt alia differētia,iure ciuili inſpecto etiam in tpalibus cauſis iurať de calumnia.C.de iureiuran. propter calum.l.j.vbi dicit in oibus,ꝛ ibi duʒ dicit ſiue propter quicquam aliud,in quo neceſſitas,ꝛc.ʒ de iure can.in ſpiritualibus cauſis

nō iuratur de calum.ſed iuratur de veritate dicēda,vt extra de iur.calum.capi.literas,ꝛ ibi no.ꝛ ratio reddit in textu illi⁹ [illegible] quia tales cauſe nō ex legū diſtrictione,ſed ex canonū equitate fine debitū ſortiuntur. Illud vere ſciēdum eſt, qō in ſpiritualib⁹ cauſis nō ꝓceditur ſcōm leges,ſed ſcōm canones,vt d.capi.lite
157 ras. Eſt ꝛ alia differētia Jure†canonico queſtio natalium ſpectat ad iudicē eccleſiaſticū ꝛ ſi queſtio de ſucceſſione moueat corā iudice ciuili vel ſeculari,ꝛ incidat queſtio natalium non [illegible]net extra de ordi.cog.cap.tuā,ſʒ iure ciuili de tali queſtione incidenter iudex ſecularis poſſet cognoſcere.C. de iudici.l.quo[illegible]es,de ordi.cog.l.adite preſideʒ.de iuriſdic. omn.iudic.l.ſi idem
158 Item†differunt,qꝛ iure cano.minor cēſeť maior in cā matrimoniali,ꝛ ſpirituali extra de reſtitutio.ſpoliat.cap.ex preſentium ꝛ voto.xx.queſt.ij.can.j.ꝛ ij.ꝛ in his caſibus pōt agere,ꝛ conueniri,ꝛ ideo dareť ei in integrū reſtitutio. Sʒ iure ciuili ſecus,C. qui legi.perſo.l.j.ff.de minorib⁹.l.ait pretor. §.geſtum. Itē diffe
159 runt, †iure ciuili mere negatiue non pōt fieri poſitio, q̄ ea ſunt poſſibilia,que ꝓbabilia ſed mere negatiua nō pōt probari C.de ꝓbatio l.actor.ꝛ in locū ꝓbationis ſunt poſitiōes inducte,vt in auť.de his q ingredi.ad appel.§.fi.ꝛ C.de iureiu ꝓpter calū.l. l.ij.§.qō obſeruari.de equitate vero canōnica mere negatiue poteſt fieri poſitio ſi alias ꝓbari non pōt ꝛ iudici equum videatur decre.Inno.quarti,ſtatuimus,extra de cōfeſ.in vj. Itē differūt,
160 †iure ciuili ſenes, ꝛ valetudinarij non cōpellunť ad teſtimonium ferendum.iiij.queſt.iij.inuiti.ff.de teſtib.l.inuiti ff.de excuſa tuto.l.ij.ſʒ iure canonico cōpellunť ꝓpter peccatū.extra de teſ cap.j.ꝛ xj.queſt.iij cano.quiſquis.extra de iudici. cap.ſicut ꝛ argumentum de vacatio.mune.l.ij.§.corporis debilitas.ꝛ ex
161 de teſtibus cap.ſi q teſtium.Itē differunt †iure ciuili ꝓpter [illegible]men ꝛ peccatū non repellet qs a teſtimonio niſi ſit qs d[illegible] de crimine.ff.de his q not.infa.l.athlet. s.§.calumniator.ff.de teſtib.l.iij.§.lex Julia. Jure canonico repelluntur criminoſi ſint dānati,ſiue nō:dummodo ꝓheť ei⁹ crimē,vt extra de teſti
162 cap.ſup eo,ꝛ capi.teſtimonij. Itē differunt, †iure cano.pōt accuſari poſt mortē in quibuſdā caſibus vt excōmunicetur p⁹ mortē.vt in crimine hereſis.xxiij. queſt.ij.can.finali. Itē ſi hereticos aliquos inſtituit heredes extra de heret. cap.ſi qs.itē in notorio crimine qs deceſſit.lxxxviij.diſt.ne qd.xxiij.q.[illegible] no placuit de quocunq; crimine pōt agi ꝯ defunctū ꝓpter da[illegible] illata ciuiliter,ſcōm canonicā equitatē.argu.xvij.queſt.iiij.cano. ſi epiſcopum.ꝛ extra de rap.capi. penulti extra. de [illegible] cap.tua nos. Jure vero ciuili nō ꝑmittiť aliquē accuſari poſt mortē niſi ꝓpter bona.C.ad l. Jul.maieſt l.fin.ꝛ de heret.l.Manicheos.ff. de accu.l.ex iudiciorum.ꝛ C.ſi reus vel accuſ.mort.fuerit.l.vnica C. de apoſta.l.apoſtatarum.ꝛ not.xxiij.queſt.ij.in prin. Item not.
163 differentiā iure canoni.†nō ſunt teſtes cōpellendi niſi in cauſa criminali vt extra de teſtibus cogen. capi.delictorum.ꝛ de plene vt ibi no.ſed iure ciuili teſtes in qualibet cā cōpelluntur exceptis quibuſdā pſonis.ff.de teſtib.l.lege Julia.ꝛ l.inuiti.ꝛ qō iſtis no.
164 Itē differunt, †iure ciuili nō repelluntur a teſtimonio tanquam infames criminoſi niſi ſint de crimine cōdēnati.ff.de teſtib.l.iij. §.lege Julia Jure vero canonico repelliť criminoſus a teſtimonio etiā ſi nō ſit condēnatus de crimine extra de exceptio. c. de
165 nique.ꝛ ibi no.ꝛ de teſtib c.teſtimonium. Itē differunt, iure ciuili mulier nō accuſat de adulterio virū maxime [illegible] quia ipſa nō habet torum.C.ad leg.Juliam de adulte.l.[illegible] dum hoc loquiť can.xxxij.queſt.j.cap.apud miſericordiā [illegible] cā,ſed ſcōm ius cano.videtur,qō mulier poſſit accuſare virum de adulterio,extra de procura.capi.tue.argumen.in aut.[illegible] aute.§.qꝛ vero plurima.ꝛ not.in allega. § publica.[illegible]
166 Item differunt, qꝛ iure ciuili agitur de pena corporali imponenda vt Inſtitutionib.de publi.iudi.§.ſicut. ꝛ in §. Item ex Julia.de adulte.ꝛ C.de adulteriis,l.quamuis.ꝛ in aut.[illegible] ta. Sed iure canonico agitur tātum ad ſeparationē tori ꝛ ad lucrum dotis vel donationis propter nuptias vt extra de procura.cap.tue.argum.C.de repu.l.conſenſu. ꝛ in authen.vt [illegible]
167 ꝛ aute.§.quia vero plurima. Item differunt.†iure ciuili allegata cauſa ſuſpicionis,iudex recuſatus compellit partes arbitros eligere,coram quibus litigent. C.de iudic. l. apertiſſimi.ꝛ l.cum ſpirituali. Sed iure canonico recuſati iudices eligunt arbitros coram quibus cognoſcitur de cauſa ſuſpicionis, ꝛ tunc ſi cauſa non fuerit vera,tunc idē iudex procedit in cauſa. ſuſpicione illa non obſtante. Si vero inuenta fuerit vera ſi quidem recuſatus iudex eſt ordinarius,aut compellit partes eligere arbitros,aut rem ꝓfert ad ſuperiorem vt extra de appellatio.reprehenſibilis. ꝛ cap.ad hec ꝛ capi.cū ſpeciali. Si vero eſt delegat⁹ nullo modo eliget arbitros quia ſuſpēcia eſt eius iuriſdictio.extra de ap
168 pel.c.ſecundo requiris. Item differunt, †iure ciuili excluditur maritus ab accuſatione adulterij per ſpatium quinquennij.ff. de adulter.l.miles. §.adulterij. Sed iure canonico non excluditur

quo

quo ad petendum separationē tori.xxxiij.quest.ij.can.admone-
169 re.⁊ ibi no. ¶tem differunt ⁊iure ciuili iudices possunt a parti-
bus,que cōā eis litigāt,aliquid habere.ſ delegati a principe in
principio cause duos aureos.in fine vero alios duos et non vl-
tra:vt in aut.de iudic.§.ne autem.⁊ argu.C.de testamētis.l.hac
consultissima. Ordinarij autem non debent habere nisi sportu-
las argu.C.de episco.⁊ cleri.aut.generaliter.⁊ iij.q.iij.can.indu-
cle.§.offeratur.sed iure canonico iudices nihil possunt percipe
re vltra expensas quas delegati debent percipere quando .pfi
ciunt.extra de vita ⁊ honest.clerico.ꝛ.cap.cum ab omni.⁊ de
170 hac materia ibi not. Itē differūt.⁊iure ciuili in notorijs ꝺ proce-
ditur extraordinarie,sine lata etiam in notorijs ꝺ ordinem iuris
non valet.C.de sentē.⁊ interloc.l.plātā.⁊ C.de accu.l.ſi absen-
tem.ꝺ iure canonico pōt ꝓcedi extraordinarie .⁊ iuris ordine
non seruato.extra de coha.cle.⁊ mu.cap.vestra.⁊ capi.tua nos.
171 ⁊ de hoc no.in cap.vestra.p ¶nno. Item differunt,⁊iure ciuili
ea,que desiderāt cause cognitionē,⁊ decreti interpositionem,et
expeditū officio iudicis nō delegat.ff.de offi. ꝓcons.⁊ leg.l. ne
quicquā.§.vbi decretū ſ iure canon,secus,extra de offic. archi
diaco.cap.ad hoc.⁊ cap.j.⁊ ꝛ.quest.j. can. episcopus.⁊ can.pla-
cuit.⁊ no.per ¶nno.extra de reli.do.capi.constitutus. Itē diffe
172 runt,⁊iure ciuili pluribus diuersisque actionibus personalib⁹
pōt quis cōuenire eundem coram diuersis iudicibus,nisi rō di-
uersitatis impediat.ff.de quib.reb. ad eund.iud.ea.l.j.⁊ ij.⁊ C.
de iudic.l.nulli.⁊ ff.de libera.causa.l.ſi pariter.⁊ l.cognitio. Sed
iure canonico secus:vt extra de rescrip. cap. qꝫ nonnulli. ¶tem
differunt qꝫ de iure ciuili parētes ꝓ filijs nō testificant l parē-
173 tes.C.de testib.sed ⁊iure canonico parentes admittunt.ad testi-
moniū facēdum de cōsanguinitate,que dicit esse inter virum et
vxorē,vtrū sit.vel nō sit.⁊ hoc fauore matrimonij.⁊ qꝫ ꝓ eos me-
lius scirī pōt qꝫ ꝑ alios:vt extra qui ma.accu.post.sed sup ipso
ꝴcu matrimonij distinguitur:vt extra de testibus.c.sup e. Iu-
re vero ciuili parētis testimonij in causa filij non valet.C.de te-
174 stib.l parētis. Itē differt,⁊iure ciuili ordinarij causas medias
nō pōt committere.nisi causa iusta. Et appello causas medias,
cuius pecuniarias trecentorum aureo.ꝛ.C.de peda.iudi.l.pla-
cet.⁊ ibi no. Sed iure canonico pōt committere sine aliqua iu-
sta cā. dūm se malitiose eyonerare nō querat: vt extra de offic.
deleg. cap.pastoralis.in princ.⁊ ibi de hoc.⁊ hoc modo intelli-
gīt vr eodē titu.ſi ꝓ debilitate.q̄uis prealllega.decrē. in delega-
175 to a principe,vel ¶apa loquat. Itē differunt. ⁊iure ciuili pōt
fieri progatio de plona ad plonā habentē iurisdictionē ordina-
riā vel et delegatā.C.de iurisdic.omn.iudic.l.j.⁊ ibi no ff. de iu-
dicijs.l.eō.in princ. ꝺ iure canonico secus extra de offic.deleg.
176 cap.ꝑ.⁊ ibi no. Itē differunt,⁊iure cano.pōt accusare vir
vxorē adulterā.⁊ agere soli ad separationē tori,⁊ est hic modus
agēdi:nec est materia ciuilis nec materia criminalis:vt extra de
ꝓcurato.cap.tue.vbi de hoc. ꝺ iure ciuili nō habem⁹ iustū mo-
dū agēdi imo vir primo ꝺ se ſscribere,⁊ accusare vxorē de adul-
terio:vt puniatur pena legali:⁊ postea eā repudiare:vt in aut.vt
177 hic.matri.⁊ ante.§.qꝫ vero plures. Item differunt,⁊iure ciuili fi-
lusfamilias in oibus causis regulariter non potest esse in iudi-
cio absq; consensu patris,nec etiā in castrensi.vel quasi,vt C. de
bonis que liber.l.cum nō solū.§ necessitate.⁊ ff.de manu.l.j.§.ſi.
⁊ l.ſi.ff.de castrēſ.pecu.ꝺ iure canonico teneremus quod in spi-
ritualibus pōt esse in iudicio sine patris consensu ꝺ pōt requiri
auctoritas sui ꝓlati. de hoc not.de ꝓcurator.cap.accedens,per
178 ¶nn.⁊ extra de etate,⁊ qualita.indecorum. ¶Iliam differentiā
no.quod iure ciuili heres.qui fecit inuentarium non tenet vltra
vires hereditarias.C.de iure deliberā.l.scimus,⁊ ibi de hac ma-
teria plene no,ꝺ iure canonico illa solēnitas non videtur atten-
di,ꝺ m.cētū.⁊ i delictis. si aliqđ puenerit ad heredē, siue ni-
hil.siue lis fuerit ꝓtestata cū defuncto,siue nō semp heres tenet
in solidum.de.ma.ſert.⁊ questione sexta can.si episcopum. extra
de rapt.in litteris.⁊ de hoc habemus not.xij.quest.ij.can.episco-
pus qui filios. Per que apparet etiam in alio casu differre a iu-
re ciuili,quod heres nō tenetur de delicto defuncti nisi lis fue-
rit contestata cum defuncto.C.ex delic.defunc.l.vnic. ⁊ ibi ple-
ne not. Item iure ciuili heres non tenetur nisi pro portione pro
179 ¶differentiam, quia iure ciuili subsequēs consuetudo vincit le-
gem.⁊ preiudicat iuri scripto,⁊ quidem generaliter si generalis,
specialiter autem quando particularis est consuetudo in aliquo
loco.ff de leg.⁊ senatusco.n.de quibus,in fi.⁊ C.que sit lon.con
suetu.l ij.⁊ ibi not.ff.commu.predio.l.venditor.§.ſi constat. iure
vero canonico ita demum preiudicat consuetudo iuri communi,
si rationabilis,⁊ legitime prescripta est: vt extra de consuetud.
cap.fin. Illud autem non omitto, quia leges sumunt consuetu-
dinem,que attēditur circa factum.⁊ processum iudi.⁊ etiam q̄ at-
tenditur circa gestā communiter hominum alicuius ciuitatis,
castri vel terre. ꝺ Canoniste sumunt consuetudinem,que attē-
ditur circa priuatum ius aliquorum.⁊ ita loquitur d. decretalis,
de causa possessi.⁊ ꝓprieta.c.cum ecclesia.que quidem consuetu-
180 do de iure ciuili appellatur prescriptio. Item nota ¶aliam diffe
rentiam,de iure canonico locus sit religiosus,vel res auctorita-
te Pontificis:vt extra de religiosis domibus.c.ad hoc. Sed iu-
re ciuili sit religiosus ex eo quod mortuus infertur, vel cum in-
de extraberetur,vel ēt cū ab hostib⁹ capitur. definit esse religio-
sus ff.de religios.⁊ sum.su.l.cum ī diuersis.⁊ l.cum loca. Ellia est
181 ¶differētia,iure canonico hoies sunt sepeliendi potius in eccle-
sia,quam alicubi : qꝫ eorum proximi quoties ad eadem loca si-
cra veniunt ⁊ eorum sepulturas inspiciunt, recordantur de eis,
⁊ ꝓ eis dño ꝑces fundunt.xiij.q ij.c.non estimemus. Secūa rō
est quia specialiter cōmendatur patrocinijs illorum sanctorum,
in quorum bonorē dedicata est ecclesia illa vt eadem qō.c.non
estimemus ad finē. Tertia est ratio. qꝫ minus ibi veratur a de-
monūs.vnde in cemeterijs videtur esse requies defuncto ꝛ.xxij.
q.ij. Sed lex precipit ne corpa in ciuitate sepeliantur.ne ciuitas
corrumpatur fetore. C. de religiosis.l.mortuo. Item not.aliam
182 ¶differentiam,secundum leges in vsucapione requiritur bona
fides tantum ab initio. C. de vsuc.transfor.l. vnic.§. hoc tantū
modo.de iure canonico continuo exigitur bona fides.xxj. q. ij.
183 can.dilectio.§.potest. Item ¶secundum leges in longissima pre-
scriptione non requiritur bona fides, nec iustus titulus. C.de
anna.excepti.l.j. Secundū vero ius cano.prescribens ꝺ habe-
re bonam fidem,alias prescriptio non procedit. extra de ꝓscrip.
c.vigilanti.xxxiij.q.ij.can.si virgo nupserit. Et aduertendus est
quod secundum can. non requiritur titulus in longissima pscri-
ptione, extra de prescrip.ca. si diligenti.⁊ ibi not.⁊ hoc habes
plene xxj.q.ij.in summa. Est ⁊ alia differentia circa idem.secun-
184 dum ¶leges interrupta prescriptione per litis contestationem
potest postea prescribere possidens. C.de prescri.xxx.ann.l.ſi. ꝺ
secundum ius can.non potest postea prescribere possidens.cum
presumatur habere malam fidem.⁊ de suo iure titubare.C.de ac-
quir.posse.l.nemo.vnde nō prescribet ad mille annos. vt extra
de prescrip.c.quoniā.⁊ not.hoc xxj.q.iij.canone. per singulas.
185 Ellia potest ¶differentia notari,iure ciuili nulla pena ꝺ excede
re quadruplum. Instit.de actio.§.omnes. Jure vero can.aliter
inuenitur iustitia suadente xxij.q.iij.cano quisquis.⁊ xij.quest.
ij.cum deuotissimam.⁊ hec de istis dicta sufficiant.

ADDITIO.

a Th.ꝺ C̄domum mariti. Vide late Abba.in consi. j.lib.j. vi-
de Bar.in l.nihil.⁊ ibi scripsi in addi.plenissime,ff.rer.amott.

a Tractatus de Guelphis,⁊ Gebellinis,do.Bar.a Saxoferrato.

1 ¶Guelphi,⁊ Gebellini originem sumpserunt tempore Federi
ci Barbarosse.
Guelphi zelatores fidei.
Gebellinus in fortitudine confidens interpretatur,⁊ existens
contra ecclesiam.
2 Guelphus hodie dicitur,qui affectat statum illius factionis q̄
in aliquo loco appellatur Guelpha.non habito respectu ad ec
clesiam. Gebellinus affectans statum illorum qui appellantur.
Gebellini.non habito respectu ad ¶mperatorem.
3 Guelphus,quis non potest esse in vno loco ⁊ in alio Gebelli-
nus accipiendo Guelphum.⁊ Gebellinū proprie primo modo.
4 Guelphus hodie qs esse possit in vno loco,⁊ in alio Gebellin⁹.
5 Guelphus quis vno respectu potest esse,⁊ alio Gebellinus.
6 Partialitas Guelpha,vel Gebellina,que tendit ad propriam
vtilitatem,⁊ non ad bonum publicum est illicita.
7 Partialitas Guelpha,vel Gebellina tendens principaliter ad
bonum publicum,vt ciuitas recte gubernetur est licita.
8 Partialitas que vult deponere alium de regimine,est illicita,si
regimen erat bonum:secus si tyrannicum,⁊ malum.
9 Tyrannum, qui conatur deponere etiam si peruenerit ad ac tū,
non tenet pena de,seditiosis,si hoc agit ad vtilitatem publicam,
10 Honestum virum non decet esse factionis Guelphe,vel Gebel
line,nisi ex magna causa.
11 Guelphum esse vel Gebellinum qualiter probetur.
12 Euntes in exercitum de mandato regentium ciuitatem,non di
cuntur esse factionis regentium.
13 Filius presumitur esse illius factionis cuius erat pater.
14 Statutum ¶pisanū qꝫ nullus Guelphus ad aliquod officij ad-
mittatur,intelligīt de eo qui esset factionis Guelphe in ciuitate

Pisarum.
Statutum in dubio intelligitur de his que fiunt in territorio statuentis.
15 Ciuis Pisarum qui adheret ciuitati infidianti ciuitati Pisarum dicitur Guelphus.
16 Ciuis Pisarum qui gerit officiū in ciuitate Perusij que Guelpha est, non tamen dicitur Guelphus in ciuitate Pisarum.
17 Ciuitatem aliquam esse factionis Guelphe vel Gebelline qualiter probetur.
18 Aliquem mutasse factionem qualiter probetur.

Ista cum circa litteralē expositionem scripsissem, & super hanc tertiam partē Tyberis meus animus ferretur, reperi me intra centesimū lapidem ab vrbe Romana prope ciuitatem Tudertinā ibique vidi quod ea que literaliter scripta sunt de flumine, & eius alueo allegorice et moraliter dici possunt de his que in ciuitate Tudertina precipue frequentantur, nam tota nostra vita flumen, seu aqua fluminis est, iuxta illud, omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, c. ū. Reg. xiiij. c. Alueus vero super quem iste aque decurrunt, sunt illa ad que affectiones habemus, iuxta illud Matthe. v. cap. Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. In illa vero ciuitate Tudertina reperi duas affectiones, quidam enim vocantur Guelphi quidam Gebellini, & ibidem in quolibet officio publico dicebāt esse tot de vna affectione quot de alia: contigit etiam quod ille qui est de vna affectione certo tempore mutat alueum, & incipit esse de alia, & circa hec plura dubia oriuntur. Ideo aliqua videamus. ¶ Primo vnde illa nomina originem sumpserunt. et de eorum significatione. Secō quid hodie importent. Tertio, vtrū habere istas affectiones sit licitum. Quarto, qualiter ꝓbet aliquem esse istarū affectionū siue loquimur de priuato, siue de republica. Quinto, qualiter ꝓbetur aliquē affectionem mutare. Circa ꝓmū sciēdū est, qō olim magna discordia orta fuit inter Romanā ecclesiā & Federicū qui vocatus est Federicus Barbarossa & tunc Romanorū Imperatorē, quo cū in ecclesie detinotione ꝓsisteret, aliquas leges habemus vt patet in vtb⁹ feudorū, quem poste⁹ ecclesia priuauit Imperio, vt cap. ad apostolice. de re iudic. lib. vi, & de electio. cap. fundamēta, in vi. & i Alle-
a mania agnatio illi⁹ Federici cognominabāt dñi de gebello, cuius tū dicta discordia diu duraret, magna pars Italicorum adhesit illi Imperatori depositō, & illi dicti sunt gebellini, quasi adhe-
rētes illi dño de gebello. Alij vero adheserunt ecclesie, & vocati sunt guelphi, quasi Zelatores fidei. De ꝓdictis habem⁹ figurā. j. Reg. vlti. cap. & ij. Reg. j. ca. in prin vbi fuit cōflictus et occisus in mōte gebello q interpretat locus fortitudinis. ita ille Feder. Imperator qui nūc repbat confidens de fortitudine domus sue de gebello con; lictus, & confusus a guelphis, hoc est a zelatoribus fidei. Hoc enim nomen guelphi habetur gene. xxv. capi. et interpretat os loqns, qō in propositō ecclesie cōgruit. per verba eiꝰ exclocationis sue ꝓlata per summum Pont. fuit ille Imperator confusus. Proprie ergo loquendo sicut gebellus interpretatur locus fortitudinis, ita gebellini appellantur confidentes in fortitudine, s. tpe militum, & armorum: & sicut guelpha interpretatur os loqns ita guelphi interpretantur confidentes orationibus & in diuinis sicut faciebat Justinian. Imperator. C. de vet. iur. l. i. i prin. Circa scōm vero ꝓquid hodie dicta noīa importent. dicō qō ex ꝓdictis apparet ꝓdicta noīa significare affectiones hominum, affectantes essi statum ecclesie & illum inimicum vocantur vno nomine: hodie vero noīa predicta durāt, ꝓpter alias tū affectiones. Videmus eīm plures qui guelphi vocantur esse rebelles Imperij, sed sicut contingit in prouincijs et ciuitatibus in qbus sunt diuisiones et partialitates necesse est vt dicte partes aliquo noīe vocenk: iō dicta noīa ponunk tā ꝓ magis communia. ¶ In quibus dā vero locis ad alia particularia deuenik, de qbus ad ꝓsens non curo, & iste sunt partialitates: vt ff. de capti. l. si qs ingenuā, §. qui in alterutras partes. Dico ergo, quod hodie ille dr guelphus q adheret & affectat statū partis q appellat guelpha & gebellinus q adheret & affectat statū partis q appellat ꝑ pars gebellina, & in hoc nō habetur cōiter respectus ad ecclesiā vel Imperiuz ꝛs solū ad illas partialitates que in ciuitate vel in prouincia sunt vt d. §. qui i alterutras, & ibi sentit gl. sup verbo, discedunt. dū dr. vel ciues ℨ ciues, vel vna ciuitas ℨ alia. Itē dicte partialitates sunt q̄que inter predictos & tū nullus rebellat dño suo. s. ecclesie Imperio vel Regi vel populo qui tenet Imperium. d. l. si quis ingenuā. §. in ciuitibus, & b illa vba eē ostendut accidētia facti. ¶ Ex hoc sero tria. Primū, ꝙ si accipit guelphus & gebellinus, sut primo modo fuit indubitatum qs nō pōt esse vno loco guelphus & alio gebellinus. nō ē enim ille affectiōes. s. ecclesie, vel Imperij reꝑbate respicunt vnaquamque saliter totum mūdū, & vniformiter, iō dicere quod quis vno loco eēt vnius affectiōis, & alio loco alterius cōtineret repugnantiam sicut qs tutor nō pōt eē author duorū pupillorū inuicē litigantium sup eodem, vt ff. de autho. tuto. l. accipiētis, & ibi not. facit quod dicitur. nemo pōt duobus dominis seruire. s. Xrīs. Matth. vi.
4 Secūdo sero. s. quod ꝑ secūdū dicta noīa hodie accipitur quis in vno loco pōt eē guelphus, & in alio gebellinus, quod patet, dicte affectiōes sunt circa diuersa vt patet, pone quod in una ciuitate est vnus Tyrānus, qui cū sua secta dicit Guelphi, contraria affectiōi al. quis bonus hō est aduersus: qz aduersus illum Tyrānō, in illa terra dicitur gebellinus, & in alia ciuitate nō dependente ab illa ponatur vnus Tyrannus gebellinus, certe ille bonus hō aduersabit illi Tyranno & ibidē est guelphus. arg. eō quod dicimus de tutore qui pōt eē author vtriusq; eorum, vt dicunt circa diuersa tū. vt d. l. accipientis. Tertium infero. quod
5 ꝙ quis vno respectu pōt eē vnius affectionis, & alio respectu alterius. Exemplū. In ciuitate Perusij sunt multi qui volūt reformari gebellini respectu primo. qz noīa istarū affectionum fuerūt introducta quasi reputātes sibi ad honorē. quod tam antiqui tyrannorum gentiores ita nobiles fuerūt, quod illius affectionis reputabant se gebellinum origine, ℨ guelphum quo ad statuz ciuitatis. Sed quantum ad statum q modo regit ciuitatem sunt guelphi. Et est ꝺdictio, qñ diuersis respectibus ista ꝑ ferūtur. Facit idem quod dicimus quod eodem respectu, ꝑ eadem pecunia quis non potest esse principalis, & fideiussor. l. generaliter. de fideiuss. ℨ diuersis
6 respectibus sic. vt ff. de duobus re. l. reos. in pri. Circa tertium, vtrū habere istas affectiones sit licitū: dic, si plures sunt vna affectiōis vel si quis adheret vni affectioni nō ꝓpter bonum publicum, ℨ ꝓpter ꝓpriā vtilitatez, vel vt alius oppimatur ista est simpliciter illicitum. & si hoc inuicē cōuenerint, eēt pactum quasi ℨbentes societatē in penā innocentiū. vt ff. ad l. Jul. de
7 ꝑ. l. ex senatusc̄ solto, & de ꝛcussion. l. i. Quando q̄ ꝑtī ciuis pars in ciuitate tēdēs principaliter ab bonum publicū. vt ciuitas recte, & quiete gubernet. nec tū posset aduersarijs resistere nisi sub vno partialitatis noīe, & tūc puto talē affectionē. & partialitatem cōi esse licitaz, sicut eīm ad tuitionem rerum licet congregare amicos & ita multo magis ad tuitionē publicā. vel
8 vi & vi arma l. iō. §. cū igit. ¶ Quādo q̄ nō solū vult vna pars resistere. ℨ vult deponere de regimine alios regētes. tunc si gens surgerēt aduersus istud regimē istō esset simpliciter illicitum. C. de seditiosis. l. j. & ibi no. de eo, q volebat depōere potestatē. Si vō regimē q̄ volebat deponere erat tyrānicum & pessimum, tunc cuz esset vni⁹ ꝑtialitatis, licitus est duobus concurrentibus primo habēdo recursuz ad superiorez: cuz non posset ille tyrannus deponi sine magna difficultate. Secō qō ipsi hoc facerent ꝓpter vtilitatē publicā. vt status ciuitatis restauret sens si hoc facerent. vt ipsi nouā tyrānidē innouarent alijs expulsis. Primam, batur q licitum est eis ius dicere, ꝓpria authoritate, quando q̄ nō habetur copia iudicis, vt C. de iudeis. l. nullus. ff. que in frau. cred. l. ait prætor. §. si debitorem. & xxij. q. j. can. dixit dñs. Si ergo licet ꝑ singulari cōmodo. ergo licet alicui dā Rempubli. ad quam defendēdam oēs admittuntur de
no. ope. nunc. l. de pupillo. §. fi. & l. sequenti. Preterea ꝓpter mittitur ℨ depopulatorem agrorum, vel desertorem militie. dato magis debet permitti ℨ eos, qui ipsam Rempublicā tantum depopulātur. vt redigant sub iugo seruitutis. Secūdo ꝙ batur, qō ad propriā vtilitatem non liceat. q illi qui occupauit tyrānidem tenent Rempub vel eam possident ab ipsa Republica vel dño superiori vel ab aliquo priuato. Ellius qui talē tyrannidem deponere conatur, ꝓpter se videtur facere illicitus, vt facere vi arma. l. i. §. qui vi a me. & l. colonus. & cū fundum. & ibi
9 tem ergo ꝑ publ. Tertius est, & si quis ceciderit ad actum, ita qō rumor vel tumultus irrepserit in ciuitatē, incidit in leg. seditionis. C. de sediti. l. ō. qz licet faciat. vt dictum est. ¶ Pro hoc induco Tho. de Aquino. in secunda. ij. q. xlij. art. ij. in fi. vbi sic ait, Regnum ꝓpter tyrannicum nō est iustum, qz nō ordinatur ad bonum commune. sed ad bonum priuatū regētis: & ideo ꝓturbatio huius regni nō habet rationez seditionis, nisi forte qñ sic immoderate perturbat tyranni regnuz qō multitudo subiecta maius damnum patitur ex perturbatione sequēti quam ex tyranni regimine. Dico ergo qō assumere dicta nomina, licet significēt diuisionem & partialitatem: tū si fiat ad iustum, & debitum finē, licituz est ꝑ hoc plus apostolus sciēs qō vna pars esset Sadduceorum, alter ꝓ phariseoz excōmunicauit in consilio. Patres fratres ego phariseus sum filius pharisei. Actū vtrū. capi. zz Multos tamen vidi peruse. tyrānos facerēt seditionē. licet sancto & iusto Zelo moueret
10 ꝙz predicta nomina diuisionem & scissurā importāt puto quod

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

honesto vtro nõ decebat aliquã dictorũ nominũ assumere. nisi ex magna causa, vt dictum est arg. ff. ad Trebel. l. facta. §. si in dãdã. ¶ Circa quartum vero, scilicet qualiter probetur aliquẽ esse istarũ affectionum. dico tria, phanda. Primo, qõ partes sint in ciuitate. Secõ qõ tali parti, que tali nomine vocatur, abhesit. Et his peractis. quod sit illius affectionis que examinem? Dico primo dico quod debẽt ẏbari partes esse in ciuitate. Ad qõ sciẽdũ est, quod qñq; in ciuitate sunt due partes quarum quelibet habet ẏtem regiminis. vt in ciuitate Eugubertina, tunc facilis est ẏbatio. Qñq; sunt due partes quarũ vna regit ciuitatẽ, alia statum dilecta, qñ alio tpe verit. ¶ tunc similiter facilis est ẏbatio, scz eorum qui tãpe regebãt. ¶ eorum, qui modo regunt. Quãdoq; vna ciuitas inultus ab antiquo recta est sub vno noie. tunc difficile est ẏbare aliquem esse alterũ partis. quã illi sub quo noie ciuitas regit. vt statim dicã. Secundo dixi debere ẏbari quod tali nomine vocat talis pars istud est difficile. Tertio dixit ẏbandus quod talis homo adheret illi parti. hoc autẽ habit in ciuitate Eugubertina multũ de facili. qz ibi vocant ad officia publica sub illo noie. ¶ aliter nõ admitterent. tunc patet qz pillius affectiõis homines geri non possunt. vt ff. de acqui. here. l. p herede. § Papinianus vel qz hoc expresse diceret se esse illi affectiõis sufficit. nemo enim vt dicere. qõ mẽte nõ agitauit vt. l. V. abeo de supel. leg. vel qz illi parti fauebat in cõsiliis ¶ in aliis factis. ¶ intelligo hoc in factis voluntariis. ¶ Quid enim si vna pars erat extra ciuitatẽ. ¶ alia que ciuitatem regebat facit exercitum. Z illos? Certe illi qui ierunt, ex hoc nõ dicent illi affectionis. cum intrinseci. nã ierunt, ex iussu regentium ciuitatẽ. quibus habebãt necesse obedire, vnde in dubio vt facti. magis ex necessitate quã ex voluntate, vt ff. de acqui. here. l. qui in aliena. § si is q putat. vel si nil tale ẏbari pot. sufficit si ẏbaret de suis ascendentibus. illius enim affectionis presumit filius cuius fuit pater, vt C. ad l. Jul. maiest. l. qsquis. ¶ ff. de edil. edict. l. qõ si nolit. §. qui mãcipia vendunt. ideo ad id qõ dixi de ciuitate, que ab antiquo recta est sub vno noie nec nomine partialitatis hz exititios. vel si hz nõ debet eos sub nomine de quo querit. ¶ exemplũ. Ciuitas Pisana ab antiquo recta est sub noie Gebellinorũ. ¶ licet exititios habeat tũ intrinsecos. ¶ extrinsecos, illo noie nuncupantur. Et. vt hoc declarem. ¶ pono statutũ est Pisis qõ nullus Guelphus ad officium aliqõ admittat. Dico enim hoc statutũ debere intelligi de eo qui esset ex affectionis in ciuitate Pisarum. ¶ respectu illius ciuitatis. Statuta enim in dubio debẽt intelligi de his que fiũt, vt respiciãt territorium statuentis. vt ff. de iurisdi. omnium. iud. l. de bo. aut. iud. possi. cũ vnus. §. pe. de cõsti. c. vt animarũ. lib. vi. Et ideo cũ in illa ciuitate nõ sit talis pars. nõ vr qõ quis possit habere affectionẽ ad id qõ nõ est. l. cuz qui ita. § fi. de verbo. oblig. debeam. l. fideiussor. obligari. in prin. de reg. iur. l. cum principalis. de stipula. seruo. l. vsusfructus. Vnde dico si in pugnicia esset alia qua ciuitas affectionis Guelphe. que insidiaret statui ciuitatis Pisarum. ¶ aliqs ciuis illi ciuitati adhereret dãdo auxilium. cõsilium. vel fauorẽ statutum ciuitatis. ille vero Guelphus esset. arg. ff. ad l. Jul. maiest. l. cuiusqz. vere enim ipsam ciuitatẽ. ¶ cõtra ipsam cõmittit. Sed si poneres vnum Pisanũ esse rectorem in ciuitate Perusij cui status Guelphus est. tũ non aduersat. sed amicat ciuitati Perusij tunc licet ille talis sit Guelph? Perusij nõ tamẽ p hoc dicit Guelph? Pisis nec statuto cõprehẽditur cum respectu diuersorum pot quis esse diuersarum affectionum vt dictu est. arg. ff. de autho. tuto. l. accipietis. Z dez dico. si ẏbaretur quod aliquis esset natus ex prole Guelpha illo respectu quo antiquitus erat. tẽ. ore quo erat dissensio iter ecclesiã. ¶ Othã Feder. Imperatorem. non tñ ob hoc dicetur Guelphus illo respectu quo loquitur. vt Z. dixi. nec puto quod sufficiat ẏbare ẏma vel quod aliqus sic reputatur. nã de iure quilibet creditur esse eius affectiõis cuius est patria sua est enim de preceptis iuris gentium vt parẽtibus. ¶ patrie pareamus vt ff. de iust. ¶ iur. l. vnum. ergo sola fama. vel sola suspicione inducit contrarium. Quia ergo predictorum difficilis probatio est. ideo in quibusdã ciuitatibus i certo libro omnes. describunt qui talis affectionis esse dicũtur vt sic ex libri inspectione doceantur qõ crimen dicsum. ¶ cõtra equitatem est. Qualiter autem ẏprobetur quod vna ciuitas. castrũ. vel queuis cõmunitas sit alicuius affectionis. dubitatio est. Et. vt hoc clarescat pone. statutũ est in ciuitate Perusij qõ quicunq; ciuis fecerit caualcatã vel exercitum alicui cõtra quendã nobilem de hoc ꝓcedebat. vnde ad offensas erat probandũ illã terrã esse Guelphã ad defensam erat probãdum quod erat Gebellina. vnde de modo probãdi dubium erat. ¶ probatio de fama. vel quod sic esse reputabatur. vt puto. nõ sufficit. vt dictum est. De modo ergo dubitatur. Respond. terram esse alicuius affectionis intelligo. cũ sic sunt qui illã regunt vt ff. de cõd. ¶ dem. l. municipibus. de reb. dub. l. cum senatus. Circa eos vero qui regunt. ¶ gubernant ciuitatem, sunt modi diuersi. Nã quidã hoc expressim. cũ rectores earũ iurent officia scz ꝙ officiũ exercebũt ad statũ. ¶ honorem talis partis. Et qñq; predicta talia eorum statutis continentur. Et probatio predictorum est clara. qñq; ciuitates in quibus officiales sunt pnsti. vt tot Guelphi. ¶ tot Gebellini. tũc si quidẽ sunt plures illi qui sunt vnius affectionis. tũc illi parti cedit. de cuius affectione plures sunt. ¶ plures dicũt esse regẽtes. vt l. qõ maior ad muni. ¶ de pactis. l. si plures. facit de acq. re. dom. l. quid. §. cũ partes duorum. Si vero in regimine sunt equalis numeri. vt est Eugubertis. tãc dicendũ est. ꝙ nõ sit Guelpha. nec Gebellina. scz tertia species. scz cõis. vt d. l. q. quid. §. cũ partes duorũ. Quedã sunt ciuitates et castra. que simpliciter regunt absqz alicuius partialitatis noie. tũc videndũ est. si in ciuitate. vel in pugnicia sunt partialitates. cui parti adhesit. ¶ fauorẽ pstitit dicta terra. put dictũ est §. de priuata psona. qõ si hoc non põt ẏbari. nec de hac. nec de illa affectione esse psumeret. cũ possibile sit. ¶ de facto sunt multi homines. ¶ multe terre que nulli pdictarũ affectionũ adherẽt. ꝙ saltẽ clare apparet in ciuitatibus vltramõtanis. † Circa quintum scz qualiter ẏbetur affectiones mutasse. ¶ loquor de eo. de quo cõstat alicuius affectionis fuisse. qõ eiñ nõ fuit. non põt tolli vel mutari. vt ff. de imi. inst. test l. nã ¶ si. ver. post defectum. ¶ de qdi. et de. l. Titio vsufructus. in princ. Ad quod dico ꝙ iste partialitates. vt dictũ est. sunt qdã affectiones sicut ¶ possessio cõsistit in quadã affectiõe alio possidẽdi. ¶ a veteribꝰ scriptũ est neminez sibi cãz possesi ois posse n utare nulla extrinsece. ¶ cedẽte cã. vt ff. de acq. pos. l. iij. §. illud. ¶ qui bona. § qz vulgo. ¶ de vsuf. l. non solum. in ꝓm. cum si. ita hic nemo põt mutare partialitatẽ. ¶ affectionẽ. nulla extrinsecus accedẽte cã. Et ꝙ ad mutationẽ affectionis. seu voluntatis causa debeat superuenire. ẏbatur naturaliter. nã cum obiectum voluntatis sit bonum scilicet existens. vel apparens. ideo quis adheret vni parti. qz illud videtur sibi bonum. Et si cum voluntatẽ mutat oportet quod sit aliquid ꝓpter quod ab illa voluntate recedat. ¶ alteri adhereat. inde moti sunt leguni latores dicẽtes nemo põt sibi causam possessionis mutare nullo extrinsecus superuenięte. Cause autem mutationis quas communiter videmus sunt inimicitie superuenientes cum aliquo potentiore se in affectione illa vel si ei obuenit hereditas. vel magnum lucruz quod commode habere non potest nisi illam partem dimittat vel alteri adhereat. vel si nouus affinitate cum aduersa parte iungatur. ff. de pecul. l. filiusfa. ¶ l. seq. et seq. ¶ l. aut affinitate. Z sta igit si interueniant cum partis desertione faciunt probationem affectionis mutate per dicta iura. Quid autem nisi aliquis dicat simpliciter se mutasse voluntatẽ. ¶ se velle alteri parti adherere. ¶ hoc iurat. an sit credendũ? Dico inspiciendum qualitatem personarum secundum quod docet tex. de re mili. l. non omnes. §. a barbaris. facit quod dicitur de Ventili. qui nouiter venit ad fidem. xlvij. distin. per totum.

ADDITIONES.

a T. B. Tractatus de Guelphis Adde quod iste est tractat? Liar de quo vide Bal. in l. j. C. ad l. Jul maie. ¶ in l filiuz. C. de suis ¶ legi. ¶ Marti. Lau. in suo tracta. de prin. in §. ciuũ. vbi videas. ¶ adde quod partis Guelphe ¶ Gebell ne nulla est maiestas. ¶ ideo inter ipsos non committitur crimen lese maiest. vide do. Barthol. Soci. consi. xxij. incip. sequendo.

b Federicus Barbarossa. Dicit Geor. Modern. in li. iij. antigatis vicecomitum. quod non a Federico Barbarossa, sed a Federico iuniore nomen ¶ origo maledictorum Gebellinorum, et Guelphorum cepta fuerunt.

c Statuentis. Nota per Bar. hic quod statuta in dubio debẽt intelligi de his que fiunt ¶ respiciunt territorium statuentium. vide Barto. in tracta. de represa. in iij. q. j. q. princ. ¶ Bald. in l. j. C. ne fi. pro pa. Sal. in l. filius. C. eodem titu. ¶ Bald. in l. si qua pena. ff. qui sunt sui. vel ali. iu.

Tractatus de Regimine ciuitatis, secundum Bar. a Saxoferrato.

1 Primum regimen. quod fuit in vbe Romana. regibus expulsis fuit ad populum. quod Aristoteles nominat politicum. Democratia dicitur regimen regentium ad sui commodum ad oppositum diuitum. vel alicuius gentis.

2 Secundus modus regendi in vbe Romana fuit per Senatores. ¶ talis modus est bonus. si tendit ad commune bonum. quod Aristoteles appellat regimen maiorum. Oligarchia per Aristotelem dicitur regimen paucorum diuitum non tendentium ad commune bonum

3 Tertius modus regendi fuit per vnum siin communem, & bonum finem tendit, vocatur dominus, si in malum, & ad proprium commodum dicitur tyrannus.
4 De, modi regendi habentur, tres boni, & tres mali.
5 Septimus modus regendi est in ciuitate Romana nunc, & dicitur regimen monstruosum, & nu. 28.
6 Ad Juristã pertinet inuestigare qs modus regendi sit melior.
7 Tres modi regendi boni.
8 Monarchia id est gubernatio vnius Regis, est optimus modus regendi.
9 Tria requiruntur in quolibet regente, scilicet perfecta ratio, recta intentio & perfecta stabilitas.
10 Omne regimen vnius non dicitur regimen Regis.
11 Regi per reges in bonum fit, & nu. 13.
12 Rex a subditis quid exigere possit.
14 Euenire quod potest consideratur quando illud de quo agitur ad hoc naturaliter, & verisimiliter tendit.
15 Triplex diuisio populorum quia quedam ciuitas magna, quedam maior, quedam maxima.
16 Ciuitas magna in primo gradu magnitudinis melius requiritur ad populã quam quod regatur per paucos diuites, vel per vnum solum.
17 Ciuitas Senarum, octoginta annis recta fuit per nobiles diuites, & tale regimen tempore regis Caroli quarti, fuit expulsum per populares.
18 Regimen ad populum magis Dei quam hominum dicitur. Carolus quartus approbauit regimen ad populum.
19 Magnates, & vilissimi excluduntur a regimine ad populum.
20 Ciuitas maior secundũ gradũ magnitudinis melius gubernatur per paucos diuites, & bonos, quã per populũ, nec per vnũ. Ciuitas Venetiarum, & ciuitas Florentie ponuntur in numero ciuitatum maiorum, & regũntur per paucos diuites.
21 Ciuitas que est consuetã regi certo modo illo regi debet.
22 Ciuitas maxima, seu populus maximus, melius regitur per vnũ Regem.
23 Regimen quod fit per electionem, magis diuinum est quam illud quod fit per successionem.
24 Periculosum est habere regem alterius nationis. Christiani omnes dicuntur fratres.
25 Imperium Romanum, postquam fuit ab Italicis separatum, semper decreuit.
26 Populi parui per se nullo modo regi possunt, nisi alteri submittantur, vel alteri adhereant.
27 Tyrannus est pessimus omnium modorum regendi.
28 Regimen plurium malorum hominum non est ita malum sicut regimen vnius tyranni & quomodo hoc intelligatur.
29 Regimen plurium malorum non diu durat, & de facili deducitur ad tyrannidem vnius.

QUia est hec vltia pars Tyberis & sic in vrbe Romana, q̃ caput est mundi ideo circa modum regendi ciuitatem aliqua videamus, & hec inspectio circa duo est. Primo in modo regendi quo ad leges, & hoc vel ex iure scripto, vel ex non scripto vt ff. instit. de iur. nat. §. cõstat. quod non prosequor, quia in varijs locis hoc varie traditum est. Secundo in modo regẽdi quo ad personas regentium & circa hoc est aliqualiter examinandũ. Primo videamus quot modis ciuitas regitur. Secundo quis sit melior modus, & quis deterior. Tertio circa predicta aliqua quotidiana dubia videamus. Primo, quot modis regitur ciuitas ex legibus nãis colligũtur tres modi regendi boni et tres eis cõtrarij. Aliquos modos apertius declarat Arist. tertio Politicorũ & ibi eos modos suis nojbus nominat, nos vero & de illis nominibus mentionem faciemus & noia secũdũ presens tẽpus aggrediũtur iseremus. In vrbe quidẽ Romana, expulsis regib⁹, 1 tres modi fuerunt regendi. Primus fuit per ppl̃z, vt ff. de orig. iur. l. ij §. exactis, vsque ad §. deinde q̃ difficile. & istud regimen vocat Aristo. politicorũ seu politicũ nos aũt vocamus regimen ad ppl̃m & hoc q̃ regimẽ tale bonũ est: cum regẽtes respiciant bonum cõe principaliter oĩz secũdũ statũ suũ, iz si illa multitudo regẽtium intenderet ad suũ cõmodũ & ad oppositionẽ diuitum vel alicuius gẽtis, tũc est regimẽ malũ, & greco nõle vocat Aristotel. democratiã, nos aũt appellam⁹, populum puersum: & istos duos regẽdi modos habem⁹. ff. de muneribus, & honoribus. l. q̃ originẽ §. preses, puincie, vbiq̃ honores, & munera equaliter diuiduntur sicm debites grad⁹ & regimen debitũ bonum quando inequaliter, q̃ aliqui grauantur, aliqui alleuiatur. Si sic tur regimẽ malum, per quod respublica destruitur. Secundo 2 regẽdi modus in vrbe Romana fuit per Senatores, & sic per cos diuites bonos, & prudẽtes, vt d. §. deinde q̃ difficile. & si illi pauci tẽdunt ad cõe bonum, principatus est bonus, & Aristotelem appellatur regimen maiorentum, nomen aũt magis commune est qõ prius dixi, scilicet, principatus, vel regimen bonorum. Et si illi pauci nõ tendũt ad bonum cõe, sed aliqui diuites vel potẽtiores opprimẽtes alios intẽdẽtes ad proprium lucrum, tunc regimẽ est malum, & vocat per Aristotelem Oligarchiam idẽ est quod principatus diuitũ, vel regimẽ malorum: quod nomen satis cõe est. de quo habem⁹. ff. de offic. presid. l. illicitas, & 3 ne potẽtiores. Tertius regẽdi modus est per vnũ. de quo fit origi. iur. l. ij §. nouissime, & istud scõm Aristotelem appellatur regnum, nos vero si iste est dñs vniuersalis appellam⁹ imperium vt d. §. nouissime, si vero particularis aliquãdo appellat regnum, aliquando ducatus, marchia, vel comitatus, vt in vsib. feud. prohibit. feud. alie. per Federicũ. l. Imperialẽ. §. preterea. Ducatus vero cõmuni nomine appellamus regimen dñi particularis, & hoc si dictus dñs in cõmune, & bonum finẽ tẽdit, secus si ad suum finẽ, & in proprium cõmodum scõm Aristotelem appellatur tyrannus. sic etiã scõm leges, & mores appellatur, vt de sacrosan. eccle. l. decernim⁹. & l. omni nouatione. & ibi no. ex quibus caum posses. l. vltim⁹. §. quid sit latitare. Habemus 4 ergo sex modos regẽdi tres bonos & tres malos & vnusquisque suis proprijs nominibus appellat: veritamẽ omne regimẽ malum poterit cõi nomine appellari tyrannis, scilicet tyrannis populi, 5 tyrannis aliquorũ, & tyrãnis vnius. Est septimus modus regendi qui est in ciuitate Romana nunc pessimus. ibi sunt multi tyranni p diuersas regiones adeo fortes, quod vnus alium non preualet. & si enim regimen cõmune totius ciuitatis adeo debile quod cõtra nullum ipsorum tyrannorum potest, nec contra quem abberentẽ ipsis tyrannis nisi quatenus ipsi patiuntur, regimen Aristoteles nõ posuit & meritò est enim res mõstruosa quid enim si quis videret vnũ corpus habẽs vnum caput commune debile & multa alia capita communia fortiora illo & multa sibi aduersantia? Certe mõstrũ esset. Appellat ergo hoc regimen mõstruosum. Hoc enim diuina permissione factũ est, vt officia qõ omnis gloria mundi caduca est. & ciuitas enim Romana caput mortuum caput politiarũ ad tantã monstrositatem circa suum regimen venit quod verius dici potest quod nõ est regimen nec regiminis formam habet. argumen. ff. de sta. ho. l. sint liberi. & est expressum de offic. ordin. capi. quoniam in plerisque.

6 Secundo videndum est, qs si melior modus regendi. Hec inuestigatio necessaria est Juristis, quoniã dñi vniuersales dum de reformatione ciuitatis tractant vel Juristas cõsulunt vel eis cõmittũt vel cũ ipsi assident apud eos de regimine ciuitatis querela apponit, qs sit ergo melior regendi modus inuestigandũ est, qõ tractat Aristo. in politicis, sed clarius tractat Egidius Romanus de ordine eremitarum 7 sancti. Augu. in lib. quẽ fecit de regimine Principũ fuit magnus Philosoph⁹ & in Theologia magister. Ipsius itaq; opinionẽ ponã & eius rõnes verbis suis sed Aristotelis non verba illa eam Juristis quib⁹ loquor, nõ saperẽt: vtar aũt rõnibus ipsius per iura pbabo. postea quid mihi videt. declarabo. Dicit ergo ille Egidius qõ tres sunt modi regẽdi boni regius iam dictum est. Primus est modus regẽdi multitudinis ad ppulum, & hic bonus est si ad dictum finẽ tẽdat. Secundus modus est melior, scz. regimen paucorum. Tertius regiminis modus 8 est optimus, scilicet Monarchia siue gubernatio vnius Regis a istud, scz. quod regimen vnius sit optimus, principatus probat quatuor rationibus ex quib⁹ concludit illa duo, & primo Par. & vnio ciuium dz esse finalis intentio regentis, vt dicit Par. presid. l. cõgruit. in auth. de mand. prin. §. deinde cõuenit et prouidere. Sed hec par. & vnitas magis põt efficaciter obtineri regatur p vnũ quã per plures: ergo melior est regi vnũ, quod probatur sic. In principatu plurium nõ potest esse par intentio tenus illi plures sunt vnum per voluntatẽ, qõ patet, qz si aliqui dant, impeditur eorum actio per concursum. l. cõsilio. §. fi. ff. de curat. furio. & de seru. rust. predio. latinere. cum si. & hoc argumentur sic, propter quod vnumquodq; tale illud magis. Ca. de sacrosanc. eccle. aut. multo magis. & ff. de iureiur. l. quanto magis. Sed regimẽ plurium est bonum, propter vnitatẽ ergo multo magis est melius regimẽ ipsius vnitatis, quam quod fit per vnũ. Secundo probatur qz ex hoc ipsa ciuitas. & respublica redditur potentior, qõ sic probatur. Virtus quãto magis est vnita tanto fortior est, quã sit in plures dispersa, in auth. de cõsangui. & fra. §. qz igitur cõsiderantes. Si igitur tota ciuilis potẽtia congreget in vnũ, esset efficacior. & pilla princeps propter maiorẽ potentiã melius poterit gubernari. Tertio, ars seu artificium

tanto

tanto est melius,quãto magis imitatur naturã.l.si pater.ĩ fi.cũ
l.seq.ff.de adop.sed tota ciuitas est vna persona,ꝛ vnꝰ homo ar
tificialis,ꝛ imaginatus:vt ff.de iud.l.pponebatur.ꝛ ff.de fideiu.
l.mortuo.sed in homine naturali videmꝰ vnũ caput,ꝛ multa mẽ
bra.ergo ciuitas si sic regatur melius regitur:qꝛ magis imitatẽ
naturã.Ad idẽ extr.de off.ord.c.quoniã ĩ plerisqꝫ ptibus.ꝛ hoc
videtur determinatũ vij.q.j.c.in apibus.vbi apes,ꝛ multa q̃ ca
rẽt rõne sibi regẽ vnũ cõstituũt.Quarto dicit ipse hoc constare
ex experimẽto,qm̃ dicit se videre puĩcias nõ existẽtes sub vno
rege esse ĩ penuria,nõ gaudere pace,sꝫ molestari dissentiõibus
ꝛ guerris.Existẽtes vero ecõtra,guerras nesciũt,pace letãtur,
abũdãtia florẽt.Ex quibus cõcludit,ꝙ bonũ est regimẽ populi,
siue multitudinis,ꝛ qui ad vnũ finẽ tẽdunt,sꝫ regimen paucorũ
est melius:qꝛ habet de vnitate.Mõarchia vero,seu vnius Re
gis regimẽ est optimũ,eo qd ibi pfectissime vnitas reperiẽ.Sꝫ
contra pdicta idẽ Egidius facit aliquas rationes,quas sumit
ex dictis Aristo.ꝛ eis nititur respõdere:ipsas itaqꝫ referã pro
9 bando plura.Ad que pbãda,†premitto,ꝙ in quolibet bene re
gente tria requirũtur.Primo perfecta ratio ad discernendũ,vt
sciat iustũ ab iniusto,licitũ ab illicito separare.vt ff.d iust.ꝛ iur.l
j.Scdo debet habere rectã intẽtionẽ.Tertio,debet habere per
fectã stabilitatẽ,ꝛ ista pbãtur ex diffinitione iustitie,dũ dicitur
ꝙ est cõstãs ꝛ ppetua volũtas ius suũ vnicuiqꝫ tribuẽdi,vt ff.de
iust.ꝛ iur.l.iustitia.Ex his tribus fiũt tria argumẽta contra pre
dicta.Primo sic,Quãto sunt plures tãto plura vidẽt,ꝛ in eis p
spicacior est ratio ad discernẽdũ quam in vno vt C.qui test.fa.
poss.l.hac consultissima.in fi.ergo hoc respectu melius est regi p
plures.Scdo sic,Recta intẽtio regẽtis tũc est,quãdo cõsiderat
bonũ publicũ magis,quã ppriũ.C.de cad.toll.l.vnica.§.pen.sꝫ
si multitudo dñaretur posito ꝙ intendant bonũ pprium,nihilo
minus autẽ nõ recedũt p hoc a cõmuni bono,quã si vnus regna
ret ꝛ ppriũ incõmodum intenderet:ergo melius est regi per
plures.Tertio,regẽs debet habere perfectã stabilitatem,vt p
aliquo nõ corrumpatur:qꝛ volũtas debet esse cõstans,ꝛ perpe
tua.d.l.iustitia.Sꝫ multitudo difficilius nascitur,ꝛ difficilius
corrũptur,quã vnus.l.hac cõsultissima.ĩ fi.arg C.de testib.l.iu
risiurãdi.ergo melius est regi p plures.Ad que respõdẽs dicit
ꝙ vnus Rex,vel pnceps debet secũ habere multos cõsiliarios
b ꝛ valẽtes viros:ꝛ ideo videbit tanquã multi.nec de leui pote
rit corrumpi nisi totũ cõsilium corrũpatur.Sꝫ si dictus Rex se
quereretur caput proprium,iã nõ esset Rex,sed tyrãnus.talem er
go dominari nõ esset bonũ.ita dicit ipse.Ista dicta nõ puto sim
pliciter intelligẽda,ideo more Juristarũ loquẽdo pro predicto
10 rum declaratione premitto,†ꝙ nõ omne regimen ipsius vnius
dicitur regimen regis.Nã quãdoqꝫ est vnus qui regit ꝛ tãtum
iste est iudex.vt sunt presides prouinciarũ,ꝛ pcõsules vt titulis
de off.psi.ꝛ de off.pcõs.ꝛ leg.Sũt ꝛ Potestates,ꝛ rectores ci
uitatum vt C.de sen ex breuic.re.l.fi.ꝛ ibi not.ꝛ C.de defẽ.ciuit.ꝛ
in auth.eo.per totũ.Isti enim habẽt iudicare secũdum leges,ꝛ
tenent statũ regiũ,scilicet cõpetentem ministris nec ad eos cõ
petũt regalia,sꝫ ad ciuitates quas regunt,vel ad alium superio
rem,vel fiscum,vt C.de modo mul.l.multarũ.ꝛ C.vbi cause fi.l.j
ꝛ ff.de iur.fisci.l.j.per istos iudices Deus rexit populũ Judeo
rum per multa tpora,vt habemus per totum librũ Judicum.
Quandoqꝫ vnus regit ciuitatẽ,vel puinciã,qui facit leges put
vult,omnia ad eum pertinent,ꝛ istud dicitur regimẽ regis.Qd
11 autẽ sit istius regni ius videamus,vt sic cognoscamus an sit
bonum regi per reges,ꝛ de hoc sic ait Dominus per Samuelẽ
prophetã.j.Reg.viij.c.Hoc erit ius regis,qui imperaturus est
vobis:filios vestros tollet,ꝛ ponet sibi ĩ curribus suis,facietqꝫ
sibi equites ꝛ precursores quadrigarũ suarũ,ꝛ cõstituet sibi tri
bunos,ꝛ centuriones,aratores agrorũ suorũ,ꝛ messores segetũ,
ꝛ fabros armorũ curruũ suorũ filiasqꝫ vestras faciet sibi vnguẽ
tarias ꝛ focarias,ꝛ panificas,agros quoqꝫ vestros ꝛ vineas,ꝛ
oliueta optia tollet,ꝛ dabit seruis suis:sꝫ ꝛ segetes vestras,ꝛ vi
nearũ redditꝰ decimabit,vt det eunuchis,ꝛ famulis suis:seruos
ẽt vestros ꝛ ancillas,ꝛ iuuenes optios,ꝛ asinos auferet,ꝛ põet
in opere suo,greges quoqꝫ vestros addecimabit,vos quoqꝫ eri
tis ei serui,ꝛc.Ecce verba Dei,fm hoc videtur pessimũ regi p
reges,qꝛ tot mala inferũt subditis:ꝛ (qd peius est) eos redigũt
in seruitutẽ,que morti similis est.l.seruitutẽ.ff.de reg.iu.Sꝫ per
sanctos doct.exponũtur dicta verba,qd nõ debẽt intelligi oĩa
predicta esse licita regi,sed solũ ea que supra ponũtur,vt grauia
tũc ea fecit rex cũ cepit esse Tyrãnus qd de facili fit,ꝛ sic qꝛ eis
futurũ erat,ideo sic predixit pdicta verba,cũ dicit,hoc erit ius
Regis q ĩperaturus est vobis,quasi dicat,hoc non liceat omni
regi,sꝫ illi,q ĩperaturꝰ est vobis,hoc ius sibi vsurpabit,displice
bat enim dño ꝙ regẽ fecerat,vt eo.c.dicitur.Et hoc esse verum
apparet,ex eo quod legitur Deutero.xvij.c.vbi quid bonus ꝛ
rectus rex facere debet,euidenter docetur.Ait enim Dominus
de rege futuro hec verba sunt,Cumque fuerit constitutus non
multiplicabit sibi equos,nec reducet populũ in Egyptũ equita
tus numero subleuatus presertim cũ Dominus preceperit vo
bis,vt nequaqꝫ amplꝰ p eãdẽ viã reuertamini,nõ habebit vxo
res plurimas,que illiciant animũ eius,neqꝫ auri ꝛ argenti im
mẽsa põdera,postqꝫ autem sederit in solio regni sui describet si
bi Deuteron.huius legis in volumine,accipiẽs exẽplar a sacer
dotibus Leuitice tribus,ꝛ habebit secũ,legetqꝫ illud omnibus
diebus vite sue,vt discat timere dñum Deũ suũ,ꝛ custodire ver
ba,ꝛ ceremonias eius,q̃ p leges pcepte sunt,nec eleueẽ cor eius
in superbiã sup fratres suos,neqꝫ declinet in partẽ dextrã,vel si
nistrã:ꝛ longo tẽpore reget ipse ꝛ filius eius super Israel.hec
sunt verba Dei que aliqualiter excutiamus,Ait enim,Cũ fue
rit cõstitutus,ex hoc innuiẽ,ꝙ debet quis ab alio Rex cõstitui,
nõ ipse sua authoritate sibi regnũ assumere:tũc em̃ nõ esset rex,
sꝫ tyrãnus,vt j.dicet.deĩde ait nõ multiplicabit sibi equos,qua
si diceret,aufugiat põpã seu vanã gloriã,Unde nõ multiplica
bit sibi equos.est en m multiplicare,vltraqꝫ expediat sibi habe
re nec reducet populũ in Egyptũ,ꝛc.Hec verba possunt ĩtelli
gi ad literã,vt iacẽt,ꝙ nunqꝫ ire debebit Rex Judeorũ ad occu
pãdũ terrã Egypti.Possunt etiã ĩtelligi allegorice.q.d.nõ re
ducat rex populũ in seruitutẽ,que seruitus significaẽ p Egyptũ,
vbi populus ĩ captiuitate tenebaẽ.Prohibet ergo p hec verba
populũ grauari oneribus personalibus,que quasi sunt species
seruitutis.Nõ habebit vxores plurimas.Supra phibuit vanã
gloriã,hic phibet in rege luxuriã,illa enim separat animam re
gis a vero iudicio nõ solũ erga homines sꝫ ꝛ erga Deũ vt acci
dit in Salomone q effectus est idololatra,vt legiẽ iij.Reg.c.xj.
Neque argẽti ꝛ auri immẽsa põdera.Hic phibet auaritiã sicut
enim ppter põpã nimis expẽdiẽ,ꝛ ppter hoc populus aggra
uaẽ.ita ppter auaritiã nimis a populo extorquetur.Postqꝫ au
tẽ.s.phibuit aliqua fieri,hic aliqua fieri mandat.Describet sibi
Deuterono.legis huius sꝫ Isidor.interptatur scda lex,ꝛ est fi
gura Euãgelice legis Debet ergo Rex esse fidelis,ꝛ catholicꝰ
ꝛ hoc pcipit lex C.de epi.aud.aut.statuimus.Accipiẽs exẽplar
a sacerdotibus Leuitice tribus,p illos sacerdotes figuraẽ san
cta mater ecclesia,a qua exẽplar Christiane legis omnis rex de
bet assumere.Nec eleueẽ cor eiꝰ in superbiã,hec reddit vt aliqua
alia phibeat,superbiã cordis,que omniũ vitiorũ est radix.Su
p fratres suos.Apparet ergo ꝙ illi qui sunt subditi nõ sunt ser
ui regis,sed fratres,ꝛ si quod in precedẽ.authoritate dictuꝫ est
nõ de vo rege,sꝫ tyrãno intellexerit.Nec declinet in partẽ dextrã,
vel sinistrã q.d.rectũ sit iudicium ñ amore vel odio.q.d.fit iustꝰ
debet ergo bonus rex esse fidelis Christianus iustus,nõ põpo
sus,nec subditorꝫ grauator,non luxuriosus nõ auarus,nec sup
bus.Alia autẽ debet facere rex,q̃ ponunẽ xxiij.q.v.c.reguꝫ offi
ciuꝫ est.ꝛc.rex debet.Sed ea q̃ ibi ponuntur ad pdicta adaptan
tur,sꝫ ĩ ibi ponatur quid rex facere debeat,ꝛ qualis ĩ se debeat
12 esse,non tñ ibi ponitur quid a subditis possit exigere.Respon.
expẽsas maie.regie cõgruentes facere debeat,sꝫ hoc habemus
expressuꝫ,q̃ sint reg.l.c.j vbi dicitur qd ad Regeꝫ ptinent om
nia tributa,vectigalia,ꝛ census publici,que ibi specialiter nomi
nãtur,ꝛ quod ad regem etiam pertinet ex causa necessaria pone
re collectas,vt ibi dicitur ꝛ etiam iure Digestorũ probatur qd
reges habeãt omnes potestateꝫ,vt ff.de origine iuris.l.ij.§.ꝛ q
13 deꝫ initio.Uiso ergo qd sit ius regis redeamus†ad questioneꝫ
an expediat ciuitati,vel populo regi per regeꝫ prout bonus est
habens dictas conditiones,optimum regimen est regnũ regis
per rationes ĩ.factas,ꝛ ita intelligo dictum Aristo.ꝛ Egidij.
Si vero consideramus illud,quod euenire potest quia rex quã
doque vertitur in tyrannum ipse vel descendentes ab eo,tũc di
14 co,quod†considerare debemus quod euenire potest,cum illud
de quo agitur ad hoc naturaliter ꝛ verisimiliter tendit vt ff.lo
ca.l.si quis domum.§.primo.de damno infecto.l.qui bona.§.
cum inter.alias non debet hoc considerari quia casum aduer
sam que fortunam,ꝛc.vt l.inter stipulantem.§.sacrame.ff.de ver
15 borum obligationibus.Hoc premisso† facio triplicem diuisio
nem ciuitatum seu populorum,nam aliqua est ciuitas seu gens
magna in primo gradu magnitudinis.Quedam est ciuitas,seu
gens maior,ꝛ sic ĩ scdo gradu magnitudinis.Quedã est ciuitas
16 seu gens maxima.ꝛ sic in tertio gradu magnitudinis.Si loqua
mur † de gente seu populo magno in primo gradu,tunc dico
quod non expedit illi regi per regem.Primo hoc probatur per
textum:quia cum ciuitas Romana erat in primo gradu ma
gnitudinis,expulit reges qui conuersi erant in tyrannidem,de
origine iuris.l.ij.§.exactis.ꝛ §.quod ad magistratus attinet.ꝛ
hoc pbatur per rationem,de natura regum est esse magnificos
in faciendo magnas expensas.vt in aut.de immẽ.do.ꝛ per Ari
sto.in lib.Ethicorum sꝫ reditus regales vnius populi magni in
prio gradu magnitudinis ñ sufficerẽt ad expẽsas regales,ideo

oportet qō exoriquerēt a subditis.ꝛ efficerētur tyranni. Status ergo talis regis verisimiliter tēdit ad tyrannidē ergo nō est bonū regimē,nisi pecto eo qō verisimiliter euenire pōt. Et hec est ratio quare Deo displicuit,qō populus regē petijt, primi Regum.v.ij.cap.nec expedit tali populo regi per paucos,vt per diuites ciui.nā cōtingit in ꝯs ciuitatibus esse diuites,i paruo numero cōtingit alterū de duobus:qz aut multitudo populi de illozū paucoꝝ regimine indignabitur quantūcunqz bene regat, vt fuit in ciuitate Senarum. Fuit enim annis fere lxxx. quidam ordo hominum diuitum regentiū ciuitatē bene ꝛ prudenter,tamen qz populi multitudo indignabat oportebat eos pstare cū magna fortia multari.Qui ordo depositus est in aduētu Caroli iij.illustrissimi Romanoꝝ Imperatoris tūc regnātis. Ipsius principis factum cōprobat quod talis regēdi modus in talibus ciuitatibus nō est bonus.Aliud incōueniēs potest sequi,qz illa pauca,vt naturaliter euenit,poterūt inter se diuidi.er quo ciuitatibus occurrunt rumores,seditiones,incendia,ꝛ ciuilia plia, vt sepe vidimus in ciuitate Pisarū.expedit autē huic populo q est in primo gradu magnitudinis regi per multitudinē,quod vocatur regimē ad populū.ff.de orig.iur.l.ij.§.exactis.vsqꝫ ad §.deinde,qz difficile.ꝛ quod istud regimen sit bonū,apparet. qz illo tēpore multi vbs Romāa augmētata est ,vt patet ea.l.§. seqꝛ seq.hoc etiā apparet ex dicta authoritate lib.Regū.videt enī
17 †magis regimen Dei quā hominū,hoc etiā experimur in ciuitate Perusina,q̄ isto iure regitur in pace,ꝛ vnitate crescit.floret, regentes eā secūdū vices suas a nullo se custodiūt.sz ipsi custodiuntur ab hominibus.ꝛ sepe visum est per consilia hominū cōmunium deliberari,quedā que sapientibus,ꝛ prudentibus male facta visa sunt.euentus vero manifestauit esse prudētissima fa
18 cta,hoc ideo est,qz magis Dei quā hominū regimē est. huic regendi modū dictus illustrissimus Imperator,cū apud eū essem mirime cōmendauit. Istud ita ꝛ regimen appellamus,regimē ad populū,seu regimē multitudinis vt dictū est. Istō autē regimen est sic dictū,qñ iurisdictio est apud populum, seu multitudinem,nō autē quod tota multitudo simul aucta regat,sed regimen aliquibus per tempus committit secundū vices ,ꝛ secūdū circulum.d.§.exactis.ꝛ in auth.de defen.ciuita.§.interim. Qō
19 autem† dico per multitudinē intelligo exceptis validissimis.vt C. de dignit.l.ne quis lib.xij. Itē ab isto regimine possunt excludi aliqui magnates qui sunt ita potentes quod alios oppimerēt vt ff.de offi.pref.l.illicitas.§.ne potētiores,ꝛ ita obseruari vidēmus.Sed in dictis ciuitatibus,si honores,ꝛ munera sēcum gradus debitos distribuūtur, bonum est regimen ,ꝛ ad superiorem spectat reformatio vt ff.de munē ꝛ hono.l.ij.§.preses.puncie.
20 Secundo est†videndum de gente,seu populo maiori ꝛ in secō gradu magnitudinis tunc istis nō expedit regi per vnum regē, per rationes supra dictas.nec expedit regi per multitudinē.esset enim valde difficile.ꝛ periculosum.tanta multitudinē congregari.Sed istis expedit regi per paucos,hoc est p diuites,ꝛ bonos homines illius ciuitatis. Ista probatur expresse.ff.de orig. iur.l.ij.§.deinde,quia difficile vbi aucta ciuitate Romana facti sunt senatores,eisqꝫ data est omnis potestas. Sic enim regit ci
c uitas Venetiarum.sic ciuitas Florentie.Quas enim populi numero ciuitatū maiorū. In his enim cessant suspitiōes predicte. Nam licet dicātur regi per paucos.dico quod pauci sunt respectu multitudinis ciuitatum sed sunt multi respectu ad aliā ciuitatem,ꝛ ideo sunt multi,qz per illos regi multitudo nō ōdignab. Itē qz multi sunt,nō possunt de facili inter se diuidi,quia multi remanent medij,qui sit itū ciuitatis sustentāt,ꝛ de isto modo regēdi per paucos,quādo ciuitas augmentāda est in secūdo gradu multitudinis,ponit gl.d.§.interim,in auth. de defen.ciuit.
21 †Predicta veraꝫ nisi de utriquo regēdi modo ciuitatis alio apparerēt. Potest enim esse q vna gēs,vel populus ita assuefacti sunt certo modo regēdi,q eis quasi in naturā cōuersuꝫ est,ꝛ aliter viuere nescirēt.tūc antiquus modus regiminis seruādus est vt ff.de mun.ꝛ hon.l.j.§.j.ꝛ l.ij.§.pses.ꝛ l.honor.§. de honorib⁹.

22 Tertio videndum est de gente,vel populo,maxime q est in tertio gradu magnitudinis hoc autē ferre posset cōtingere in ciuitate vna per se.sed si esset ciuitas q multum aliꝫ ciuitatibus.ꝛ prouinciꝫs dominaretur, huic genti bonum est regi per vnum.Hoc probatur ff.de orig iur.l.ij.§.nouissime.vbi aucto multū Imperio Romano ꝛ captis multis prouinciꝫs deuentū fuit ad vnū scilicet ad principem.Hoc etiam, pbant omnes rationes supra facte per dictum fratrē Egidium: hic cessant rationes facte in oppositum.In tanta enim multitudine de necessitate sunt multi boni, per quos oportebit se regē consulere ꝛ in iustitie via se ponere,ꝛ sic de facto cōmuniter vidēmus,quod tanto melius gens vel populus regetur,quanto sub maiori vel potentiore rege regitur.Et de hoc habem⁹ authoritatē sancte scripture,vt Deutero.xvij.cap.vbi Dominus sic ait,

Cumque ingressus fueris terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi,ꝛ possederis eam,habitaueris in illa,ꝛ dixeris.cōstituā super me regem,sicut habēt omnes per circuitum nationes.eū constitues,quem dominus Deus tuus elegerit,de numero fratrum tuorum, non poteris alterius gentis hominē regē facere qui nō sit frater tuus.hec verba Domini sunt. Et eo quod dicit cum ingressus fueris,ꝛ possederis,ꝛ habitaueris,ꝛ dixeris,ꝛ cetera, parua ges habitura est regem. Sz magna que est in magnitudine tu,ꝛ multis dominatur,sicut dictum est supra. Et eo quod dicit Deus tuus elegerit patet,quod omnis rex aut mediate aut immediate a Deo eligitur,vel ab electoribus inspirate Deo.ꝛ cum enim eligentium in manu Dei est ꝛ vbi voluerit,inclinabit illos
23 vt dicitur de rege.C.de sum.trī epistola.iter claras. †Et ex hoc nota,q regimen qō est per electionem est magis diuinum, quā illud qō est per successionē. Ideo in rebus ecclesiasticis succedit ad exturpandas.ꝛ ideo electio Principis qui est rex vniuersalis fit per electionem prelatorum,ꝛ principum. non autē valet per successionem,vt extra de elect.cap.venerabilem.ꝛ de re iudicata ad apostolice.lib.vi.Hoc enim imperiū. Deus de celo cōtinet
tur in §.fin in fin.Reges vero particulares sunt magis ex cōsti
24 tutione hominū:vt ff.de iusti.ꝛ iur.l.ex hoc. †Et ideo ex his patet mittitur qō valet per successionem,ꝛ ita debet intelligi quod dicit Egidius in dicto lib. de regimi.princip. Et determinat q melius est regimen ire per successionem:debet enim transire sicut cetera omnia bōa,ꝛ iura,ꝛ de vniuersali secus:qz esset contra authoritatem diuinam,ꝛ contra canones. Ex eo vero qd dicit de numero fratrum tuorū nota quod periculosum est habere regē alterius nationis.Sed dices ergo quomodo per ecclesiam translatū est Imperiū Romanorū in Germanos id est. Theutonicos,vt extr.de elect cap.venerabilem:Respō.omnes Christiani dicuntur fratres nostri,ꝛ sic non est ventum cōtra dictam authoritatē. In hominē vero Saracenum,paganum,vel malē non posset trāsferri:ꝛ ideo sequitur,nec poteris alterum regem habere. Et propter hoc necessaria est examinatio eī qui coronandus est Imperator. Vel expone illa verba secundū Aug. vt ibidē dicit gl.nō poteris.id est.non debebis per regem alterius gentis regnū nō ita fideliter cōseruatur. Eridem
25 Imperium† Romanorū postquā fuit ab Italicis separatum, semper decreuit in oculis nostris:hoc tamē absq; Dei iudicio
26 occulto factū nō est. De populis autē †puis nō dico. Illi enī vel alteri ciuitati subsunt,vt ff.ad munic.l.qui ex vico.ad alteri ciuitati,vel regi cōfederantur aliquo fedre.ita q alterius iuste statē venerētur,vt ff.de capt.ꝛ postl.l.nō dubito.ꝛ videns in ciuitatibus.ꝛ castris que sub ꝓtectione ciuitatis huius perulie sunt. Sicut enim corpus humanū debile.ꝛ parum nō potest q se regi fine auxilio tutoris.ꝛ curatoris ,ꝛ ita isti populi parui q se nullo mō regi possunt.nisi alteri submittātur.vel alteri debe
27 reāt.ꝛ hec de tribus regēdi modis,q boni sunt. †Quero de malis modis regēdi quis sit deterior.ꝛ hoc omnes philosophi dicunt q tyrānus est pessimus principa.tustenet enī vilmi grā malitie. Itē pdictus Egidius in d.lib.dicit enīs principē q regimen ideo dicitur bonū,qz per illud maxime tendit ad nū cōmune. Sed p tyrānum maxime ab intentione finis boni receditur vnde tyrannus pessimus principa finaliter
minentur plures,qz diuites,vel boni creditur.vel bonitatem multitudo quāquam illi regētes tendāt ad propriū cōmodum. Deest.ꝛ sic est regimen malorum vel populi peruersitatem ordinum receditur ab intentione cōmunis boni qz ex eo quidam sunt,aliquid sapit de natura cōmunis boni. Sed si vnus ebrius nas,etiā reeedit a cōmuni bono. Ceteraꝛ sicut virtus vnita bonū est vnita melioꝛ,ita vnita deteriꝛ est deterior. Tyrānus autem est pessimus.hoc autē est ita manifestum qō demōstratis
28 non eget,hoc autē ex supra dictum est, quod regimē plurium malorum hominū nō est ita malum,sicut regimen vnius tyranni intelligendū est quādo plures tēdunt ad vnū.ꝛ nō possunt semel secus,si quilibet per se tyrannidē exerceret.vt vn⁹ de alterō nō curaret,vt supra dixi de regimine mōstruoso.qō est nūm vbe Romani sicut enim cū in vno corpore est vnus humor corruptus qui pdominat.ꝛ malus est si tamē cōs humores essent corrupti sibi inuicē aduersarentur ita ꝛc.vt premissum est.vbi ergo illi ciuitat.que habet plures tyrānos ad vnū nō tendites
29 †Item aduertēdū est, qō regimē plurium malorū vel regimen populi perueꝛsi nō diu durat,sed de facili in tyrannidē vnius deducit,hoc etiā de facto sepius vidimus. Nec etiā permissio diuina est,cū scriptū sit. Qui regnare facit hypocritā ꝓpter peccata populi. Job.xxxiij. c.ꝛ qz hodie Italia est tota plena tyrannis.

ADDITIO.

a T.B. Optimus principatus. Vide Bal.in auth. hoc autē

C. de fide com. in vers. item quia dignitas, ℣ in l. ℣. ℌ. nouissime ff. de origi. iur. vbi dicit, q℣ Imperator debet esse vnicus, ℣ quod nimia multitudo generãs confusionem fuit causa Imperatoris creãdi, ℣ ibi vide alb. de Rosa, ℣ in ℣ c. Digesto. i ℌ. discipuli. vbi alleg. plures authoritates, ℣ vide Joã. Parisi. i suo lib. de potestate populi, ℣ imperiali. in ca. ℌ. ℣ Item in suo libello de monarchia, ℣ dicit Dominus per Ezechielem xxxvij. c. seruus me⁹ Dauid rex erit super eos, ℣ pastor erit vnus omnium illorum.

b ℂ Consiliarios, ℣ volentes. Ro. q℣ dicit Bar. hic q℣ princeps debet habere multos cõsiliarios sapientes sequit Martin. ℣ aud. in suo tracta. de principibus. in ℌ. claũ. vbi dicit q℣ hoc perfecte obseruat princeps sapientissim⁹ illustr. ℣ ur ℳedionali qui habet in consilio suo pudentissimos doctores, ℣ viros exptissimos

6 ℂ Ciuitas Venetiarum. Dicit. Andr. Barb. in cõsil. xlvj. in ℌ. volu. incip. scripsit preclare. in vlti. col. q℣ Venetijs est regimen bonum scẽm dispositionem iuris communis, ex quo multitudo nobilium qui assumuntur ad regimen ipsius ciuitatis excluſis non nobilibus: vt ibi plene per ipsum, ℣ dicit dominus Raymũdus senilis doctor excellen. in repe. l. eum qui vectigal ff. de ℞b. fig. ciuitatem Uentiarum appellari maximam per rationes: vt ibi per ipsum, ℣ vide magistrum Henricum de Arimino, ordinis predicatorum. in summa sua de quatuor virtutibus cardinalibus in trac. de iustitia. in capi. lxix. cuius verba reassumit tacito authore Frater ℒ conardus de Utino in suo quadragesimali de sanctis. in festo S. Marci quod inter omnes politias que nostris temporibus in populo ℣ bristiano fuerunt politia gentis Venetorum ad hoc regimẽ, scilicet de principatu misto multum videtur appropinquare, vt ibi per ipsos. Et dicit Balan l. decernimus. C. de sacr. san. eccle. q℣ dux Uenetiarum iuste dominatur ℣ dicit sanct⁹ ℣ bo. de aqui. in suo tra. de regimine principum ad Regem Cypri. li. iij. c. xvij. q℣ partes insulares Italie que semper habuerũt regem, ℣ principes, vt Sicilia Sardinia, ℣ Losica, semper habuerunt tyrãnos, in partibus autem Ligurie, Etrurie, ℣ Flaminie, que hodie ℒ ombardia vocatur nullus principatum habere potest perpetuum, nisi per viam tyrãnidis duce Uenetiarum excepto qui tamen temperatũ habet regimẽ Etideo dicebat Ange. post Senecam, in l. j. in fi. ff. ô ser. vr. pd. ℣ sequitur Mar. ℒau. i suo trac. de principibus, in ℌ. ccccxcj q℣ sub iusto domino viuere, summa libertas est viuere Uenetijs, dixi plene in meo tra. de Uenete vibis libertate, ℣ eius Imperij ℌ dignitate ℣ priuilegijs, in priuilegio tertio.

Tractatus presumptionum.

per dominum Bartolum a Saxoferato.

1 ℙ Presumitur contractus simulatus quibusdam certis casibus nisi probetur oppositum.
2 Presumitur ignorantia vbi non constat de scientia.
3 Presumitur aliquem viuere, nisi probetur de morte.
4 Presumitur quis spontanea voluntate fecisse, nisi contrarium probetur.
5 Presumitur mulierem petijsse dotem, quando extraneus persolut. nisi extranei stipulatio probetur.
6 Non presumitur quis habuisse animum occidendi percutiendo alterum nisi de contrario probetur.
7 Presumitur quis suspectus, qui per inuitum operas suas gerit.
8 Presumitur cum coactione fecisse, qui omnia bona sua prudit, nisi probetur se fecisse volens.
9 Presumitur, mortuo marito vxorem concepisse ex alio, si vltra decem menses peperit.
10 Furiosus qui in furore est de presenti, presumitur perpetuo.
11 Presumitur aliquem pactum fuisse de pignore non petendo, si de pecunia non petenda pactus est.
12 Presumitur promissio facta in dubio inter absentes, ℣ non inter presentes.

1 ℙResumitur cõtractus simulatus sine aliqua pbatiõe istis casibus q℣ sequunt. Primus, iter patrẽ ℣ filium. ff. de proba. l. q testamẽtũ. Secõs iter maritũ, ℣ vxorem. vt ff. de do. itr. vir. ℣ vxo. l. Quint⁹ Mutius, ℣ l. spõsus. ℌ. circa. Tertius est. ff. de author. prestan. l. pupillus. ℌ. sane. Alij duo colligũtur. C. mãd. l. per diuersas, ℣ l. ab Anastasio. ℣ vide que ibi dicenℓ, ℣ quod. dictum est in vxore, idẽ

2 est in economo. vt C. de episc. ℣ cle. auth. licẽtiam. † Presumitur ignorantia, nisi probetur scientia. ff. de proba. l. verius. C. de epis. aud. l. si legib. ℣ C. qui milit. non pos. l. super seruis. ℣ de regu. iur. capit. presumitur, ℣ ibi per Dyn. ℙ Presumitur aliquem habere bonam famã. C. qui milit. non pos. l. super bis. ℣ C. de prescript. longi temporis, longi temporis. ℣ ff. de publician. in rem actio.
3 l. quecunq; in fi. † ℙ Presumit⁹ aliquis viuere nisi pbetur mortu⁹ vt ff. de do. int. vir. ℣ vxo. l. si mors. ℣ C. de cap. l. nec vos. C. ô do. int. vir. ℣ vxo. auth. bodie. ℙ Presumit⁹ aliquẽ esse sane mentis nisi probetur contrariũ. C. de codi. l. nec codicillos. ℙ Presumitur q℣ omni tẽpore bonus qui semel fuit bon⁹. ff. de re mil. l. nõ oẽs. ℌ. a Barbaris, ℣ sic ex prece. vita presumitur in presenti siue in bonum siue in malum. ℙ Presumitur omni tẽpore malus, qui semel fuit malus. hoc est in eodẽ genere mali. ff. de accu. l. si cui. ℌ. eisdẽ
4 ℣ de suspe. tut. l. iij. ℌ. sinautẽ. † ℙ Presumitur spontanea voluntate factũ nisi probetur coactio, seu coacta. ff. qõ met. cau. l. ij. ℙ Presumitur indignus officio, nisi ordinat⁹ fuerit inuitus, vt C. ô epis. ℣ cle. l. si quenquã. ℙ Presumitur falsarius, qui suspecta scriptura vtit in iudicio, vt ei fidẽ appõat: vt C. de probat. iubemus. ℙ Presumitur. q℣ miles nõ accipiat pecuniã mutuo, nisi in castrensibus negotijs, vt C. ad Mace. l. fi. Et est presumptio iuris ℣ de iure ℌ quã non admittitur pbatio in contrariũ. ℙ Presumit⁹ patrẽ, vel matrẽ voluisse reseruare lucra eis, vel alteri pro eis acquisita, ni si spãliter in alterũ trãsponat, vt C. de secun. nup. auf. nec autẽ. ℙ Presumitur fratrẽ voluisse castrẽsia bona retinere relinquẽdo
5 fratribus bona paganica, vt C. de test. mil. l. i. † ℙ Presumit⁹ mulierem stipulatã fuisse dotem sibi reddi, cum extraneus dotẽ dedit pro ea. nisi extraneus dotẽ sibi reddi specialiter stipulatus fuerit, vt ff. so. ma. l. quoties. ℣ C. de rei vxo. ac. l. vni. ℌ. accedit. ℙ Presumitur aliquẽ possidere qui sub imagine alterius persone possidet. quã sup posuerat. C. de distra. pig. l. qui sub imagine. ℙ Presumit⁹ quis idoneus, nisi probet contrariũ. vt extra de presumpt. c. dudum. ℙ Presumitur per naturalẽ effectũ qõ filius voluerit in totũ patrẽ liberari. quẽ vult esse liberatũ ab actione tutele: vt ff. de lib. leg. l. Aurelius. ℌ. Titius testamẽto licet subdata sit bodie illa q. presumitur donatio ratione proximitatis: vt C. de dona. l. censuales. ℣ de captiu. l. liber captus. ℙ Presumitur contra aliquem ex posteritei actu, vt C. de adul. l. fi qui adulterij. ℣ ibi est presumptio violẽta, sicut ℣ ô cõfessum. ℣ cõuictum est presumptio de p
6 senti ad preteritũ. † ℙ Presumitur aliquẽ non habuisse animũ occidendi percutiẽdo alterum, nisi probetur contrariũ: vt C. de fica. l. qõ probatur si percutiat cum basta cũ poterat percutere cum ferro, vt no. gl. in l. j. ℌ. diuus. ff. de fica. ℣ ibi no. ℙ Presumit⁹ aliquẽ animo iniuriandi dixisse verba que videnℓ iniuriosa, nisi probet contrarium. C. de iniur. l. si non cõuitij. ℙ Presumitur aliquem fuisse filium mariti natum ex vxore in domo mariti, ℣ ex eo in patria potestate existentẽ. Et cõtra. ℙ Presumitur cõtra filiũ si pater vel maritus fuit per decẽ mẽses absens: vt ff. de his qui sunt sui, vel
7 alie. iur. l. filium. † ℙ Presumitur suspectus qui operas suas gerit per inuitũ. ff. de procu. l. que omnia. ℙ Presumit⁹ qõ in potentẽ nõ sit facta iniuria nisi aperte pbet. ff. q℣ me cau. l. nõ est verisimile. ℙ Presumit⁹ suũ acquisisse q in multis casibus fecit qõ in suũa continetur. ff. fa. ercis. l. quedã. ℙ Presumitur sentẽtie acquieuisse, qui dilationem petit ad soluendum: vt C. de re iudi. l. ad solutionẽ. ℙ Presumitur agnoscere, ℣ approbare iudicium patris qui ab heredibus aliqua emit: vel cõduxit. vel similia fecit: vt de inof. test. l. si vt proponas. ℌ. si hereditatẽ. presumitur filiũ agnoscere, ℣ cõ probare patris iudicium qui petenti legatũ ex testamẽto paterno patrocinium prestat: vt ff. de inof. testa. l. fi. ℙ Presumit⁹ aliquã
b esse vxorẽ, nisi probetur contrarium⁹, vt ff. de rit. nup. l. in libere. ℙ Presumitur quis bonus, si nat⁹ est de bona progenie, ℣ ecõtra. ff. de edil. edic. l. quod si nolit. ℌ. qui mãcipia. ℙ Presumitur vxorẽ habere ex bonis mariti. quod habet, nisi probetur contrarium quod aliũde habuit: vt ff. de do. inter vir. ℣ vxo. l. etiã. ℣ l. Quintus. ℙ Presumitur quod prospicere sibi velit qui dotem dedit, vt sibi redderetur. etiam in illum casum. qui fuit expressus. nisi contrariũ probetur per mulierem. ff. de cõdi. ob cau. l. si extraneus.
8 † Presumit⁹ inuitus, nisi probetur volens se fecisse qui oĩa sua bona alienauit, vt ff. de bis que in frau. cre. l. oẽs. ℌ. Lucius. ℣ f. quamuis. ℣ ff. de procurat. l. filiusfamilias ℌ. inuitũ. ℙ Presumitur quod vsure sunt permisse que in longo tempore sunt solute: vt ff. de vsur. l. cũ de in rem verso. ℙ Presumitur debitor liberatus, qui habet penes se instrumentũ debiti cancellatum. vel inscisum, vt
9 ff. de proba. l. si chirographum. † ℙ Presumitur iniurierum concepisse ex alio post mortem viri, si vltra xi. mẽses peperit, vt i auf. de resti. ℣ ea que pa. ℌ. mulier. ℙ Presumitur de preterito cum presens, vel ad presens colligitur. ff. qui mo. pig. vel hip. fol. li. sicut. ℌ. superuacuum. ℙ Presumitur pro aliquo in eius beneficio cõseruando: vt ff. de inoffi. testamen. l. ℙ apinian⁹. ℌ. memorie. ℙ Presumitur quod res sit filij, que fuit patris: vt C. de probatio. l. siue

possidetis. ℙresumitur omnia solēniter acta p̄missa in instrumētis vt Justi. de inu. stip. §. si scriptum. & l. sciendū. ff. de ✠. ob.

10 † ℙresumitur quod aliquis sit perpetuo furiosus qui in furore est de p̄ter. vt. C. de vsufru. l. amb. guitate. ℙresumit donationē factam fuisse ante matrimoniū: nō factam tempore matrimonij:

11 vt ff. de iur. dotiū. l. si res estimata. ℙresumit aliquē pactū fuisse de pignore nō petēdo si de pecunia nō petēda pactus est. l. j. ff. qui ima. pig. vel. hyp. sol. ℙresumit infantē p̄mo mortuū quādo ipse & mater in naufragio sunt mortui. vt ff. de pac. dot. l. iter socerū. & de re. dub. l. si mulier. ℙresumitur patrē mortuū ante filiū. cum ambo in bello sunt mortui: vt l. qui duos. ff. de reb. dub. ℙresumitur masculū primo natū cu mulier masculum & femina simul parit. ff. de re dub. l. si fuerit. ℙresumit matrē primo mortuam cum ipsa perīt simul cum filio pubere, alias pupillo. ℙresumitur vxorem primo mortuā cū perīt cū marito, vt ff. de reb. dub. l. qui duos. §. si maritus. ℙresumitur in fraudē creditorum facere qui omnia sua bona alienauit. ff. que i frau. cred. l. omnes. §. Lucius. ℙresumitur aliquis dignus, nisi probet indign⁹: vt ff. de man. test. l. seruus. ℙresumitur incendiū factum culpa inhabitantis: vt ff. de offic. prefect. vig. l. iij. † ℙresumitur promissio facta in dubio, facta inter p̄sentes, & non inter absentes vt dicit gl. ff. l. j. in ver. inter p̄sentes. C. de contraben. & commi. sti.

c ℙresumitur diuisio inter fratres, quādo stant separatim, videlicet, vnus ab altero per annos. x. inter p̄sentes, & xx. inter absentes: vt no. gl. in l. pe. C. commu. diuid. &c. Bar.

ADDITIONES.

a ℂ. B. ℂ Tractatus. Iste tractatus est do. Bar. prout communiter ab omnibus tenetur, & ita inueni in codicibus antiquis manu scriptis.

b ℂ Contrariū. Vide Bar. in l. si vxor. §. si ea. ff. de adult. p quā legem dicit do. Abb. in c. latores. qui fil. sint legi. quod ad probādū quē esse legitimū. si probatur quod est natus ex masculo, & femina simul habitātibus fauore legitimationis p̄sumit inter ipsos matrimoniū licet respectu ipsorū venientiū canō p̄sumat potiꝰ stuprū: vt i c. aliter legitimū. xxx. q. v. sequitur Fel. c. i illud. in fi. de p̄sumpti. & vide Maria. Soci. i cōsi. xxxix. visis. & inspectis.

c ℂ Pater fratres. Vide Jaso. in l. si certis annis. C. de pact. & ibi vide plura. Thom.

Presumptiones alie Th. Dipl.

ℙresumitur ℭ si pupillus habet substitutū, & nō apparet quis sit primo mortuus, an testator, vel pupillus: in dubio p̄sumitur primo mortuus testator. quā pupillus fauore substitutionis. Ter. i l. ex facto. §. pē. ff. ad Trebel. quem ter. Bar. in consi. quod incip. viso pūcto, dicit esse notabilissimū. ℙresumit quis mortuus in pupillari etate, & non in adulta, q; in dubio p̄sumit pro substituto fauore substitutionis. Casus est sing. i l. ex facto. §. pe. ff. ad Treb. Et ita pallum ter. cōsuluit Bal. in cōsi. quod incip. ex parte cōtingente. qō consil. dicit esse mirabile Joan. Bapt. Seue. in l. precibus. C. de impub. & al. sub. & dicit non fuisse tactū ab aliquo in hac materia, & sic onus probādi pertinet ad matrē qō filius decesserit i adulte etate quando est questio inter ipsam & substitutū. Adde etiā ℭ Bal. idē in cōsi. cxvij. in ij. vol. inci. Intelligo ℭ dominus me⁹. In fine tenet contrariū: vbi voluit qō in dubio nō p̄sumitur de cessisse pupillus nisi probetur, & tamen loquit in substituto, qō in dubio mater excludit substitutū quod est no. licet, Bal. ibi nil alleget. Adde Pau de ca. in d. l. ex facto. §. pen. vbi voluit, qō pupillus non p̄sumit mortuus in pupillari etate, sed post, nil substitutus ei, allegans hoc probet extitisse cōditionem scilicet pupillum decessisse in pupillari etate, & refert bal. sic cōsuluisse, sed contrariū in alio consi. & vide Bal. in consi. cclxij. in j. vol. in cip. factū tale est, & ibi quis habet, pbare quē esse pupillū, maxime si in aliquo contractu asseritur quod fuerit pupillus vbi omnino videas. ℙresumit in dubio masculus p̄ius nasci. quam femina quādo nascūtur gemini. gl. in l. idē erit i gl. i. ff. de sta. hom. p l. si fuerit legatū. §. si ff. de reb. dub. ℙresumitur si ambo masculi sunt nati piter, & nō apparet qs p̄ius ℭ formosior, & robustior celeri⁹ exiuerit de carcere materni vteri. arg. l. si fuerit. §. si. ff. de reb. dub. §ꝫ Bal. i §. sed cū vos. in p̄oe. Digestorū. Et si ambo essent extracti ex collo vtero materno, ambo regnabunt, vt latius per Bal. ibi quē sequitur Jo. de Ana. i rub. extra de sortile. & tūc quis eorum dicatur primogenitus vide per Joan. And. i addi. Spec. in tit. de preben. §. j. cū cōcordan de quibus per Aler. in l. qui filiabus. §. j. ad fi. ff. de lega. j. & per Felv. in c. capitulū. ō rescrip. adde bal. in l. si. de rerum diuisio. ℙresumitur p̄mo mortua vxor. & postea marit⁹. l. q duos. §. si maritus. ff. de reb. dub. & plene per Francis. de Aret. in cōsil. incip. copiose. & eleganter. per totum. & per Barthol. Soci. in l. sed & in illo. ff. de reb. dub. vbi examinat materiam plene. & maxime dicti cōsilij. Et generaliter de pluribus morientibus quis p̄sumatur primo mortuus, vide Bartol. in l. quod pariter. ff. de rebus dubijs. & ibi plenissime p Bar. Soc. quā legit in d. l. sed & in illo. Et de matre & filia simul mortuis anno Jubilei i pōte Iancti Petri tēpore Sixti. vi. earum p̄sumeretur primo mortua, per Maria. Soci. in consil. cxvij. incipien. tempore Jubilei. vide Felv. in c. capitulum. de re scrip. Et de patre. & filio, quis primo mortuus fuerit per Bal. in consi. lxvij. in quarto volum. incip. si statutum. Pau. de Cast. consil. cci. incipien. ad primum quesitum. Et de patre qui fuit captus in bello, & similia, vide per Petr. Corneum cōsilio centesimo xij. volum. incipien. quanquam videatur. Et generaliter vide p Bartholo. Soci. in l. qui duos. per totam illam legem, & in ea sed & in illo, vbi plene loquitur, licet de omnibus supra dictis non faciat mentionem. ℙresumitur quis esse filius familias. ex quo suus pater p̄sumitur viuere centum annis. l. fin. C. de sacrosanct. eccles⁹s. no. glo. in l. sed si de sua. ff. de acquiren. hereditate. per quam glo. not. Ange. de Perusio, & dicit quod ex ipsa habebis magnum honorem si scias practicare. Ex qua not. cauteli cat quod Joan. de Imol. Rapha. & Ludouic. Romanabi respondant illud dictum tamen saluat. quod quando adueniens in principio indicij fuerit protestatus, procedit glo. acide tamē ℭ Barto. in consil. xlij. incip. visa inquisitione facta, dicit quod in duo p̄sumitur quis paterfamilias. & nō filiusfamilias. dicit ibi dixi in additionibus meis. ℙresumitur in dubio potius malades. quam ignorantia, argumen. l. quemadmodum. C. de agric. col. & cōsilio libr. vndecimo. & quomodo procedat, vide Petr. Corneū in consilio cclxv. in tertio volum. incip. in hac videtur. p̄sumuntur solemnitates extrinsece propter antiquitatem. secundum Bald. in l. sciendum. ff. de verborum obligatio. cum concordan. de quibus per Petr. Corne. in consilio celiij. in quarto volum. incipien. superioribus diebus. vide Aler. ād. & in dicta. l. sciendum. ℙresumitur quis potius ligatus quam solutus, vbi est dubium quod anime p̄iudicium afferatur. cum nis. de sponsa. & consilium. cum si de obser. tem. Hemm. in consilio. xvi. incip. Seminianus. & ibi an in dubio p̄sumatur contractus vsurarius, subsistente p̄sumptione: vbi est dubium an sit vsurarius: vel non. ℙresumitur quis potius facere actum licitum modo, & vt quis ita supinus non sit: vt id tentet quod sciat illicitum esse. & sibi maxime damnosum, arg. l. cum de in rem verso. ff. de probatio. secundum Rapha. Fulgo. in consilio quinto incip. Nauta quidam vbi etiam per istam rationem defendit quidam nautam qui recesserat non soluta gabella. ℙresumitur omnia scire facta vicini, & sic consanguineus, vide Aler. and. ni. is pater. ff. de acquirend. hereditā. ℙresumuntur filij primo mori quam mater. Bartol. in consilio cl. xix. Martinus. & ibi no. in addi. ℙresumitur persenerentia voluntatis, nisi probetur contrarium, vide Aler. and. in consilio xlij. in septimo volu. incip. as his que in themate, vbi videas. ℙresumitur rem fuisse primo traditam habenti priorem titulum, plene per Aler. and. in consilio lxxxi. in septimo volum. in causa, & lite vertente inter filium rem. De presenti in preteritum non p̄sumitur quādo presentatus habet contra se varietatem alterius presentationis. Aler. and. in dicto consi. lxxxi. ℙresumitur habere in corde q̄ ore expressit: quia nemo p̄sumitur dicere nisi quod mente gitat. l. labeo. §. idem Tubero. ff. de supel. lega. & per quod no. can. humane. & capi. secundo requiris, de appellatiōn. & non fil. cxvj. in ij. vol. incip. deueneram.

a

Tractatus de carceribus.

ADDITIO.

a ℂ. B. ℂ Carceribus. Iste tractatus non est Barto. quia bicpius allegatur Bartol. Ita etiam hoc tenet Marianus Soc. in rubric. de dilatio. artic. v. questio. xvij. fallent. xij. cuius autem sit iste Tractatus, ego habeo huiusmodi tractatum manuscrip. in duobus Codicibus manuscriptis antiquis, in quorum altero attribuitur Baldo. & non sunt ille quote, & allegationes bi. prout bic. & incip. Omnia legum precepta. In altero vero codice est attributus Angelo de Ubald. & ibi allegat Bal. in omnibus locis prout bic. ipse re vera credo, q̄ sit Bal. & q̄ Bal. elucubrauerit.

1 ✠ Carceratus inter personas pauperes est tristior.
2 Carcer est locus securus. & horribilis, repertus non ad penam sed ad delinquentium vel debitorum custodiam, nisi vno casu.
3 Carcer vnde dicatur.
4 Mulier bonesta nō carceratur p debito ciuili, nisi rem suam

Vt Velleiano, & omni alij iuri.

Mulier inhonesta etiam pro debito carceratur.

5 Doctor non potest pro debito carcerari, nec requiritur an habeat arma.

6 Filiusfamilias etiam pro debito carceratur.

7 Pupillus pro debito ac etiam delicto carceratur, si est doli capax: licet in integrum restituatur.

8 Tutor quando est non soluendo carcerari potest.

Absentes alias super incarceratione potest quandocunque, & omni die appellari.

9 Debitor tempore feriato ob hominum vtilitatem non potest carcerari nisi certis in casibus.

Feriæ introductæ ob hominum vtilitatem renunciari potest.

Carceratus die feriata, inde die feriata relaxat.

10 Creditor qui facit capere debitorem vt suspectum, debet summatim iudici fidem facere de debito.

11 Debitor in die feriata in honorem Dei, & in feriis repentinis non carceratur.

Statutum nō potest tollere ferias introductas in honorē Dei.

12 Raptus in criminalibus potest fieri quacunque die etiam feriata, & etiam tortura propter criminis enormitatem.

13 Carcerari quis potest pro quolibet debito exigibili.

14 Carceratur quis ob debitum fisci.

15 Collecte causa quis carcerari potest.

Statutum facit collectam esse munus ordinarium.

16 Iudex propter paupertatem potest collectam remittere.

17 Carceratus iniuste potest ab amicis cum violentia extrahi de carcere.

Amici condēnati iniuste possunt de facto impedire executionē.

18 Femina ex iniusta causa alicuem de manibus familie captum pro debito ciuili tenetur ad illud debitum.

19 Carceratus pro debito fisci, potest ibi pro debito priuati recōmendari.

20 Carceratus p debito potest pro aliquo delicto ibi recōmēdari.

21 Carceratus pro delicto, quando possit pro alio delicto recommendari.

22 Carcerari debet qs in loco publico ad hoc deputato a cōmuni.

Detinens aliquem per viginti horas, committit crimen priuati carceris.

Pater potest incarcerare filium causa correctionis etiam clerici cum nec committit priuatum carcerem, nec incidit in canonem, si quis suadente.

23 Debitor an possit se adstringere proprio motu ad standum in certo loco.

24 Pena fugientium de carcere est quod pena capitis puniūtur.

25 Fugiens de carcere si ostium erat apertum mitius punitur.

26 Custos carceris debet esse homo discretus.

27 Custos carceris punitur pena capitis si propter dolum vel culpam eius incarcerati ex delicto aufugiant.

28 Plures possunt esse custodes carceris.

29 Carceratorum in causis procedetur summarie, & de plano, & ex officio iudicis.

Miserabilis persona que dicatur, arbitrio iudicis relinquitur.

Dicta pro carceratis dicuntur ad pias causas.

30 Creditor tenetur alere debitorem suum carceratum pauperem.

IN Christi nomine, amen. Omnia legum precepta sunt principaliter inuenta, ne pauperes persone molestijs afficiā tur: ideo quia nubi visum est quod inter personas pauperes nulla adeo tristitia, & pauperior inueniatur quā persona carcerata, ideoque de carcere aliqua sum dicturus, & subsequenter de persona carcerata, & etiam de eius custodibus. Et quia, vt ait, Tullius primo de officijs, Omnis enim que de aliqua re suscipitur institutio debet a diffinitione proficisci: vt intelligatur quid sit id de quo loquatur. Ad quod facit. ff. de iust & iur. l. i. Ideo q; primo videamus quid sit carcer, & vide dicaf. & subsequēter videbimus de psona carcerata qs possit carcerari, & pro quanto debito possit carcerari, & i quo loco possit carcerari, & qualiter puniatur fugiens de carcere. Et si uideamus quis possit esse custos carceris, qua pena puniat custos carceris, & an plures possint esse custodes carceris.

1 Circa primū videlicet, ad diffinitionem, & pōt sic diffiniri. Carcer est locus securus, & horribilis repertus nō ad penā sed, ad delinquentiū vel debitorū custodiā. Primū verbū huius diffinitionis dū dicit loc⁹ securus cōprehendit ex l. i. in fi. & salubribus locis, & c. de cust. reo, nā certe iste locus debet esse securus, ne carcerati fugiant, & ibidem debent esse catene ferree, & cōpedes, & alia ergastula quibus mediantibus carcerati possint sub fida custodia retineri: vt est ter. in d. l. i. ibi dū dicit: vt cruciatio desit, &c. Ibi dum subditur horribilis. Nam carcer est locus horribilis tū propter priuationē cōuersationis hominū, tū propter immunditiā: vt cōprehendit in l. si quis in e. a. C. de custo. reo. dū dicit custodie squalore. Nec in tātū dz esse horribilis q; ad penā carceratorū redūdet, cū carcer sit inuentus ad custodiam nō ad penā. ff. de pen. l. aut dāna. §. solēt. vallit autē in vno casu specia li. l. i. §. de alea. Dicendū est, qō de iure ciuili nemo ad perpetuum carcerē pōt dānari: vt d. §. solent. sec⁹ autē de iure canonico: vt 3 in c. quāuis. extra de penis in vi. & in c. reperiunt. i. q. i. † Circa secundū vnde dicit carcer, & pōt dici carcer pre claritate. sec⁹: qz ibi nulla claritas ostenditur primo: vel pōt dici quasi carēs claritate: qz ibi maxima est cecitas, & obscuritas, vel aliter, & aliter interpretatur secūm diuersis expositiones. † Secundo quero qui's possit carcerari. Et primo quero, an mulier possit carcerari. Et dicendū est, q; aut querim⁹ nūquid possit carcerari p debito ciuili, aut p delicto, primo casu aut mulier est honeste vite, aut mulier est meretrix. Si quidē mulier est honeste vite & fame tūc nō possit carcerari, imo iuder pen⁹ capitis punit si facit eam carcerari: vt no in l. i. C. de of. diuer. iudi. & l. auf. sed nouo iure. que est posita C. de custo. reo. Anū tū dico, qō si ipsa mulier sumpsisset a tutelā filiorū suorū & renūciasset Velleiano, & omni alij exceptioni sibi cōpetēti, q; pillā renunciationē potest carcerari. Istud expresse etiā no. tenet Bar. ff. de test. tute. l. si quis sub conditione. Si quero quid si renūciauit Velleiano & secūdis nuptijs, & non fuit dictū, & omni alij legum auxilio, &c. Aut. ipsa mulier est infamis: vt qz meretrix, & tūc dico q; pōt carcerari etiā p debito ciuili: vt no. do. Ly. in auf. ꝛ nouo iure. C. de cust. reo. Scōo casu principali, cū queritur an pōt carcerari p delicto, vide d. aut sed nouo 5 iure. † Scōo quero an legū doctor possit carcerari p debito? Et dicendū est, q; nō, sicut nec mulier: imo punit iuder pena capitis. Istō no. gl. sing. i. v. deducit. in l. medicos. C. de pfes. & med. li. x. nec etiā doctor dz requiri a familia potestatis, an habeat arma: vt no. Bar. in d. l. medicos. † Tertio quero an filiusfamilias 6 possit incarcerari? Et est dicendū, q; tā p debito ciuili, quā p crimali pōt carcerari, q; sic pōt, pbari nā si filiusfamilias pōt cedere bonis: l. pe. C. q bo. ce pos. & ille q cedit bonis, cedit. ne in carcere detineat. l. i. C. qui bon. ce. pos. ergo presumit, q; pōt carcerari. licet gl. i. verb. multo patre. videat tenere Bziuz in l. ij. §. sed vtrū. ff. de mi. Sed ista gl. reprobatur cōmuniter per doc. maxime p Bar. 7 ff. so. ma. l. si filio. ū. vers. op. qō executio. † Quarto quero nūquid pupillus possit incarcerari pro delicto, & videtur dicendū, qō sic: maxime si est doli capax vt no. in l. i. C. de cust. reo. ibi dū dicit, etatē que vinctorum &c. Idem credo pro debito ciuili. dummodo sit doli capax sed tamē potest in integ. restitui, si aliquo casu fuit lesus. per tit. ff. de mino. Idem dico de quocunque persona 8 pro debito carcerata. Item pro debito ciuili. † vbi tutores renūciassent iuri incarcerandi vt no. Bal. in l. i. C. qui bon. ce. pos. dū modo non sit soluendo, nā si soluendo esset de iure ciuili nō posset carcerari: vt no. glo. sing. in verbo. vinculis in l. ij. §. tutores, ff. de suspe. tut. & si incarceratur, dū est soluendo pōt a tali sententia lata sup incarceratiōe appellare, & istā appellationē poterit interponere, & si extitisset p tres mēses vel plures numerādos a die late sue sup carceratione. Nec ob. aut. hodie. C. de app. qz dicit, q; appellatio dz interponi a sue recitatiōe intra x. dies, qz illa dz itelligi i actu momētaneo. qñ illa interponit in actu momētaneo. Dz illa interponit ab actu successiuo, vt est in casu nostro. tunc appellatio semp pōt interponi. qz omni die dū detinet debitor iniuste, alias indebite in carceribus. videt semp ferri sua super ipsa incarceratiōe omni die. Ita videt sentire d. Bal. 9 in l. ij. C. de epis. au. † Secūdo principal ter q̄ritur, qñ ē carcerari aliquis, p debito, vel delicto. Unde quero, nunquid possit aliquis incarcerari in die feriata ob vtilitatē hominū introducta. Secūdo an die feriata ob honorē Dei. Tertio an in die feriarū repentinarū. Circa primū dico, q; nō pōt incarcerari de iure qō probari pōt sic. Mā o quo magis videtur inesse, & nō inest, nec de quo minus, aut multo magis. C. de sacrosa. eccle. Sed sic est, qō magis videtur qō tēpore messiuz non pōt cogi quis venire ad iudicium. cum sit minor citatio verbalis, quā personalis: vt not. per Ly. in l. cum clericis in iudicium. C. de epis. & cleri. alias. inc. omnes & tū hoc est falsum: vt l. i. i. si. ff. de feriis. ergo nec citatio psonalis poterit fieri, & est ratio, vt dicit ter. ne boues ab agricultura remoueātur. Predicta autē recipiūt limitationē, nisi renūciasset debitor feriis. arg. l. si quis in conscriben. C. de pac. nam ta libus feriis bene potest renunciari vt no. in cle. sepe. de ver. sig. Idem dico, qō si iuder in die feriata fecisset aliquē carcerari, q; in die feriata etiā posset facere ex carcerari vt p doct. in l. minor. in pūn. de ff. de euic. Itē secus esset, si debitor esset ostendus de

partibus vbi nõ colligit granũ, nec vinũ, nec alia necessaria ad victũ, iur. no. ꝑ Inn. in c. cõquestu. extra de fer. in ver. in terris autẽ. Item secus esse, si debitor esset suspectus, ita ꝙ de eius fuga timeret iur. no. per doct. in d. tit. de decu. in princ. C. de fer. in l. si. in gl. in verb. fideiussionis. Nã ꝑpter suspicionẽ fuge põt debitor capi etiã die feriata: vt est gl. in d. l. fi. C. de fer. ⁊ ibi plene ꝑ bar. ⁊ ꝓpria authoritate põt capi. l. ait pretor. §. si debitorẽ. ff. que in frau. cred. nec hoc casu est citandus debitor qui accusatur tãquã suspectus per creditorẽ iuxta no. per bal. in l. creditor. ⁊ l.
10 dĳ ff. si certum pet. Sed iuxta predicta † quero, nunquid quando creditor accusat debitorẽ suspectum de fuga, ⁊ petit a iudice vt sibi det familiã qua mediante, possit capere debitorem, nunquid ipse creditor habeat necesse ostẽdere summatim iudici instrumẽtum debiti, vel alia iura? Respõ. ꝙ sic, sicut in simili videmus, nã sequestrũ: qd petitur fieri ob timorem fuge nõ potest fieri, nisi ostendatur instrumentũ debiti, vt est tex. no. in l. excellentia tua C. de erog. mi. ann. lib. xĳ. ergo multo magis quando capi debet
11 persona. † Circa scdm videlicet an in ferĳs inductis in honorem Dei possit quis capi pro debito ⁊ dicendũ est ꝙ nõ: d. l. fin. C. de fer. nisi esset timor fuge: vt supra dictũ est. Idẽ credo de ferĳs repentinis nã in ferĳs repentinis quis non potest capi sicut nec in ferĳs inductis in honorem Dei, quod patet, quia predictis nõ põt renũciari: vt no. Jo. And in predic. cle. sepe. nisi forsitan ex forma statuti aliter disponeret. Nam statutum secundũ quosdam bene potest tollere ferias inductas in honorẽ Dei, ⁊ hoc videtur sentire gl. ⁊ bal. in l. quadraginta. C. de fer. Sed Alb. de Ros. in l. fi. de fer. tenet cõtrariũ de qua questione ibi plene exa-
12 minat istam materiam. † Et predicta habent locũ in ciuilibus. In criminalibus autẽ puto ꝙ quacunq; die potest fieri captura personalis, si sit crimẽ graue. arg eius quod no. in l. ĳ. C. de episcop. au. ⁊ ibi notat. Bal. Itẽ secus esset, si esset aliqd periculũ, nã ꝑpter enormitatẽ criminis periculi multa cõceduntur, q alias non cõcederentur, arg. l. si quis filio exheredato. §. pẽ. ff. de iniust. rupto testa. Nã propter iniquitatem criminis potest etiam fieri tortura die feriata, in honorẽ Dei vt singulariter not. bal. d. l. ĳ. C. de episcop. aud. vbi omnino vide, ⁊ hoc quãtũ ad tẽpus quo potest fieri carceratio. Restat modo videre ꝓ quo possit fieri incarceratio. Et primo quero, an ꝓ debito priuato possit quis incarcerari. Secundo, an pro debito fisci. Tertio, an incarceratus pro debito priuati possit recõmandari pro debito fisci. Itẽ,
13 an incarceratus pro debito possit ibi pro delicto recommẽdari, an econtra † Circa primũ respõdeo, ꝙ pro quolibet debito põt fieri incarceratio: vt no. in l. ĳ. §. tutores. ff. de admin. tuto Pro debito autem conditionali, vel in diem, non puto, ꝙ possit incarcerari, sicut nec potest peti efficaciter. Itẽ puto, quod ꝓ debito naturali tantum, vel ciuili tantum, non potest fieri incarceratio. argumen. l. si is. §. Flauius. ff. de solu. ⁊ arg. l. j. §. ĳ. ne vis
14 fiat ei. ¶ † Circa secundum, videlicet an pro debito fisci põt incarcerari. Respon. ꝙ sic, si non vult soluere. Text. est in l. prima. C. de exact. tribu. lib. decimo. quod probatur ratione. Nam debitor fisci potest cadere bonis: vt est gl. sing. Institu. pro soc. §. itẽ si qui. ⁊ gl. in l. secunda C. qui bo. cede. possunt. Sed cessio bono-
15 rum sit vt debitor liberetur a carceribus: ergo ⁊c. Sed † nũquid pro collecta de iure quis potest incarcerari? Respõ. ꝙ sic: vt no. in l. nemo carcerem C. de exact. trib. lib. x. ⁊ maxime si statutũ faciat collectam esse munus ordinarium quod potest: vt text. in l.
16 prima. C. de iudic. lib decimo. Dico tamen quod † iudex propter paupertatẽ potest collectam remittere, vt est gl. no. in l. omnes.
17 C. de ann. ⁊ tribu. lib. x. Unum tamen dico † quod si debitũ iam esset solutum vel alio modo satisfactum, ita ꝙ carceratio esset facta iniuste potest carceratus ab amicis cum violẽtia extrahi de carcere etiam iudice renitẽte. Istud tenet dom. Gul. de Sab. in dicta l. nemo carcerem. Nam iudici iniuste aliquid faciẽti potest resisti sicut priuato vt simile videmus, quod si iudex nõ vult deferre appellationi legitime interposite ab amicis condẽnati in causa criminali, ⁊ velit facere executionem intra decem dies datos ad appellãdum, quod propria authoritate possunt amici impedire executionem: vt no. Innoc. in capitul. si quando. extra de
18 offic. delegata. ⁊ dixi in l. addictos. C. de episcop. audiẽ. † Dico tamẽ in debito ciuili, qd si aliquis ex iniusta causa aliquẽ de manibus familie de carcere eximeret, tenetur ad illud debitum ad quod tenebatur carceratus. vt C. de exact. trib. l. quoties. per do.
19 de Perusio. ¶ † Circa tertium an incarceratus pro debito fisci potest recommendari pro debito priuati. Respon. qd sic: vt est text. in dicta l. quoties. C. de exact. tribu ⁊ no. per bart. ff. ad leg.
20 Juliam maiest. ¶ † Restat quarto videre an incarceratus pro debito possit pro aliquo delicto recommendari, ⁊c. Hic dicẽdũ est secundum doct. nostros quod sic: vt scripsi in l. tertia. ff. de custo. reo. ⁊ ibi no. Idem esset econtra si esset incarceratus ꝓ delicto quod possit pro debito commendari. vt ibidem not. per bar.

21 ¶ † Sed si esset positus in carceribus pro vno delicto, an possit recõmendari pro alio delicto? Distingue: Aut delictũ ꝓ quo erat primo carceratus erat ante delictũ, quod impediebat executionem fiendam in alio pro quo recõmẽdatur, ⁊ tunc nõ potest fieri cõmẽdatio. Aut impediebat executionem in delicto ꝓ quo recõmendatur, ⁊ tunc bene poterit fieri recõmendatio: vt si erat primo positus in carceribus pro manu, tunc non põt recõmendari pro capite: q2 iste executiones se non cõpatiuntur, vnde primo fiet executio in manu, demũ in capite: vt est gl. no. i l. omnes C. de dil. lib. x. predicta sufficiant circa debitũ pro quo possit re-
22 cõmendari. ¶ † Restat modo videre in quo loco possit quis incarcerari, ⁊ circa istum passum vnico medio me expedio, scilicet qd nullus debet incarcerari nisi in loco publico a cõmuni deputato, aliter ille qui incarceraret ipsum, si tenet per viginti horas dicitur committere priuatum carcerẽ: vt no. de pri. car. l. j. ⁊ l. capite quinto. ff. de adul. Fallit autem si pater filium incarceraret causa corrigendi ipsum. Nam tunc pater non dicitur cõmittere priuatum carcerem: vt no. Cyn. de priua. car. l. j. ⁊ imo plus dico quod si ipse filius esset clericus, potest ⁊ non incidit in canonẽ c. si quis suadẽte diabolo. xvĳ. q. quarta. Istd tenet Ray. in tit. de
23 sent. excommu. §. sequitur. versic. circa predicta autem, † que dixi quod nõ potest incarcerari quis pro delicto in quocunque loco priuato, sunt vera, nisi ipse debitor proprio motu se adstrinxisset ad standũ in aliquo loco, vt no. Inn. in c. ex rescripto. de iureiuran. Si autem simpliciter suo iuramento promisit, tunc dico ꝙ per istam promissionem non arctatur: vt no. Bartol. ff. sol. matrimo. l. alia causa. §. eleganter. ⁊ per eundẽ. ff. de condi. ⁊ demonstra. l. Titio centũ. ⁊ hec de loco sufficiant. Nũc restat videre de
24 pena fugientis. † Et dico quod capite punitur: vt. C. de effrac. expi. libro. x. Et certe sciendum est quod ille qui fugit de carceribus videtur delictum confiteri: vt. l. ad commentariensem. C. de cust. reo. Unum tamen dico quod nunquam presumitur ꝙ reus fugiat si est spes de proximo quod debeat relaxari. gl. est no. i l. si pecuniam §. j. ff. de cõdict. ob. cau. qd no. arg. ff. de re iudica. §.
25 iuxta predicta † quero quid si ostium carceris erat apertum, an minus puniatur. Dico quod sic. ⁊ facit optime tex. i l. j. §. j. ff. de
26 effra. ⁊ expil. ¶ † Restat modo videre qs possit esse custos carceris. Et dico qd hic custos carceris debet esse homo discretus. Nã cum ipse habet carceratos custodire debet esse in eo discre-
27 tio ⁊ dico quod predicta sunt in arbitrio iudicis. † Quero vlterius qua pena punitur custos carceris. Et dico ꝙ ipse punitur capite si propter dolũ vel culpam incarcerati ex delicto aufugiãt, vt est tex. in l. miles. in fi. de cu. reo. In ciuili autem puto ꝙ si dimisit per pecunias ꝙ ipse tenetur ad illam quantitatẽ creditori, ad quã debitor erat obligatus. Hoc tenet Dulius de Salbano in l. quoties. C. de exactio. tri. lib. x. dicit ꝙ agitur contra illũ custo-
28 dem conditione ex illa lege. † Ad vltimum quero, nunquid plures possint esse custodes carceris. Et dico ꝙ sic: vt l. miles. in fi. de cust. reo. Et dico ꝙ quilibet de familia potest retinere clauẽ vnã carceris. Glo. est in cle. j. extra de here. in gl. in versi. claues.
29 Ultimo quero † qualiter in carceratorũ causis procedatur. Et dico ꝙ proceditur summarie. ⁊ de plano. Nam in causis miserabilium personarum proceditur summarie, ⁊ de plano. Istud tenet Cy. in l. fi. C. si quis alte. vel sibi. Ita supplet in l. j. C. quãdo Imp. inter pup. ⁊ vidu. Et videtur esse tex. ⁊ ibi scripsi Bal. in l. C. de custo. re. Nam miserabilis persona, dicitur esse illa in qua iudici debitur: vt no. Pet. de Bella per. i l. j. C. quãdo Imperator pupil. ⁊ vidu. Preterea facit quod not. glo. in authen. puta. C. de colla. cum ita sit quod iste sint miserabiles persone ⁊ pie. ⁊ relicta carceratorum dicuntur relicta ad pias causas, etiã si sint carcerati pro debito: vt notaui, ⁊ scripsi in l. id quod pauperib.
c C. de episc. ⁊ cle. ideo credo quod in tali causa procedatur ex of-
30 ficio, ⁊ de plano. † Unum tamen hic in fine dico ꝙ si aliquis creditor fecerit suum debitorem incarcerari ⁊ debitor non sit sol-
d do, ita ꝙ non possit se sustentare, [d] quod creditor tenetur ipsum alere in carceribus. ⁊ istud tenet Ray. de Forl. in l. iudices. C. de episcop. aud. Et sic est finis. Laus Deo,

ADDITIONES.

a L. ¶ Tutelam filiorũ. Uide plene per Jo. Petr. in l. neque feminę. ff. de procur.

b ¶ Et clericis. Uide Ange. de Aret. in §. fi. Inst. de actio. ⁊ vide que dixi in tracta. Bar. de ali. in fi.

c ¶ Sustentare. Uide Ang. in l. nemo carcerem. in fi. C. de exact. tri. lib. x. vbi ad idem alleg. pro hoc glo. in l. vlti. in quarta glo. ff. de testa. mili. quod est bonum scire, precipue si debitor est inops non habeat vnde se alat. vide Ray. de For. in d. l. iudices. vbi tenet expresse, ꝙ creditor tenetur alere debitorem carceratum, quando ipse non potest se alimentare. quod est bene no. adde ⁊ glo. in l. fi. C. de ero. mil. ann. lib. x. ⁊ Ange. de areti. in §. fi. Instit. de actio. licet de predictis nullam faciat mentionem. Thom.

Tractatus de percussionibus.

ex quibus moritur quis ex intervallo, & an ex illis mortuus dicatur. per do. Bartolum.

1 ¶ Mortuus ex vulnere quando quis presumatur.
2 Mortuus post vulnus quando dicatur mortuus ex vulnere.
3 Modicum parum, vel magnum tempus quod dicatur, relinquitur arbitrio iudeus.
4 Vulnere durante si alia superuenit infirmitas, quãdo presumatur mortuus ex vulnere.
5 Vulnere sanato si alias infirmitas superuenit, & mortuus est, vulnerans de occiso non tenetur.
6 Vulnere sanato si languor eiudem vulneris cõtinue afficit percussum ita quod concurrentibus alijs humoribus maxime causatur afflictio, & moritur, vulnerans de occiso tenetur, explorato tamen prius consilio medicorum.
7 Vulnerans nõ mortifere, si vulnerato superuenit febris, & moritur, an teneatur de occiso.

Super hoc frequẽter materia dubitationis emersit. ¶ Ecce aliquis ab alio quo percussus moritur, an ex vulnere mortuꝰ presumãf, sic distinguas. Aut certũ, qõ mori ere est percussus, aut est dubium. Si certum est q̃ vulnus sit mortale, tunc non est locus coniecture: vt ff. ad l. Aquil. l. ait ler, §. quod si morti fere, & lata vulnerans an pun. & ff. de verb. obli. l. continuus. §. cõiita. Et predicta lege arbitrio boni viri cõmittuntur, qui est medicus expertus: l. continuus §. cum ita. ff. de verb. obl. Quandocunque autem est dubium, an sit mortale vel nõ, & tunc lex videtur innuere q̃ qui post vulnus decessit, videtur ex huiusmodi vulnere decessisse. l. huic scripture. §. si seruus, versi. sed si manumissus. ubi, qõ mortuo eo demũ apparuit ff. ad l. Aquil. Et non obstat, qõ in principalibus. §. mortuus vulneratus mortifere, quasi esset certum qõ mortifere, &c. respond. illud mortiferũ exponi vt putabat. non enim erat mortale. q̃ alias esset contra predicte legẽ, ita vulneratus ad leg. Aquil. Nam presumitur semper vulnus mortale, ex quo quis postea decessit. q̃ nihil interest vtrũ occidit quis illũ, an mortis causa prebeat. ff. ad l. Cor. de sic. l. nihil interest, & ad l. Aquil. qui occidit. §. pen. & l. qua actiõe. §. Celsus. & l. ita vulneratus. in principio. & extra de homi. c. presbyterũ. & cap. de cetero. cap. ad audientiã, & est optimũ argu. ff. de dãnis infect. l. dãni in fecti stipulatio cõpetit. §. Sabini. nisi inducat psumptio facto pcedẽtis & subsequẽtis, vt l. si quis. C. ad legẽ Iuliã de adult. ff. quib. mod. pig. vel hypo. fol. l. sicut. §. superuacuũ. ff. de accusa. si cui. §. sicãe q̃ regulariter ex his, q̃ precedunt, & sequunt psumptio nem accipi oportet. vt ff. in ind. l. si procurator. in principio. ff. depo. la. §. quod si tibi, & §. si seruus. in fi oportet enim iudicẽ cũctaria mari. vt C. de iudi. l. iudices, & xxv. q. quinta. c. iudicantem habet quippe iudex qui debet super hoc iudicare peritos medicos, q̃ considerata quantitate, loco, & qualitate vulneris, secundũ artẽ exponat, & referant si vulnus fuerit mortale, vel occasione eius vulneris mortis causa data sit. vt C. ò re milit. l. semel. causaria. li bro vi. & ff. de ven. inspi. l. iij. & extra de homicid. capit significasti.

2 ¶ Sed vt mihi clara habeas, si quæritur, an mortuus, post vulnus presumatur ex vulnere mortuus, leges, & canones hũc articulũ variare videnf, & vario modo loquũtur: q̃ quidã dicunt qõ presumit mortem ex vulnere si moriẽ intra tres dies, & alibi dicitur si aliquandiu vixit, & nõ dixit quantũ: vt extra de homicid. c. ad audientiam. alibi dicit intra paucos dies, & nõ dicit quantũ: vt dicto capi. presbyterum, & alibi dicitur si moritur post octo menses qõ propter prolixitatem temporis non presumit mortuus ex vulnere. vt extra de cle. percu. cap. secũdo. sed sumpto argu. a cõtrario sensu ex illo. c. videtur posse dici quod si intra octo mẽses moriatur, presumatur ex vulnere mortuus. qõ argu. valet. vt ff. de offi. eius, cui mandata est iurisdi. l. §. huius rei, & quia cõtra riorum eadem est disciplina. ff. ò bis qui sunt sui. vel alie. iur. l. i. Item in Lombardia, si moriatur intra annũ, presumitur mori ex vulnere. vt in Lombar. de pla. & homi. l. in hominibus. ò pla.

3 ¶ Et tu in hac veritate modicũ, parũ, vel magnũ iudicis arbitrio relinquas: vt ff. de iur. deliberan. l. i. in fi. & de effra. l. i. §. expilatores. de ẽbo rum obligat. l. cõtinuus §. cum ita. vel quod magnum, vel modicum sit, ex dictis sapiẽtũ arbitretur, vt l. antiqui. ff. si pars here. pet. Iust. qui manu. non pos. §. eadem. vt scilicet, mediã viã eligat. Sed gl. in dictis iuribus rationem non assignat, quare magis in vnã ex his animũ applicemus. quã ad aliam. vt ff. de negest. l. Hesennius. in fi. gl. vbi de hoc facit mentionẽ. Sz hoc itaverum est. si vulnus factũ vsque ad mortem duret q̃ alias ex eo nunquã presumeretur quis mortuus. vt arg. in l. si pro parte. §. verum ff. de im rẽ verso. & ff. qõ cuiusq; vni. l. itẽ eorum. §. qõ si actor. & ff. de fideiuss. l. qui sic. & l. stipulatus es. in fi. & de her. vel
4 act. vend. l. vẽditor §. illud. Sz quid si eodẽm dur ãte vulnere alia superuenit infirmitas & mortuus est. nunquid ex illo vulnere psumitur mortuus. Dic quod sic. q̃ semp vulnus ad alia accidentia videtur dedisse causam. vt extra de homic. c. presbyterum. &c. ad audientiam. &c. certi. ff. ad leg. Cor. de sica. l. lege Cor. & ad le. Aquil. qua actione. §. Celsus. sed hec ita vera sunt. si ppter imperitiã. vel negligentiã medicantis. vel ppter culpã. & inordinatã vitã illius, cui ipse nõ decessit. q̃ tũ illud nõ presumit: vt ff. ad leg. Aquil. l. qui occidit. § fi. & d. l. qua actiõe. §. fi. & extra de
5 homic. c. exhibita. &c. tua. nos. ¶ Itẽ quid si post vulnus sanatum alia infirmitas superuenit. & mortuus fuerit. nũquid poterit percussor de homicidio cõdẽnari. Dic qõ nõ. vt extra de homici. c. ad audientiam. q̃ cessante causa cooperãte cessat effectus. & malitia suspicio. vt ff. de adop. l. in omni. extra de appel. c. cum ces
6 sante. Item quid si post vulnus sanatum & consolidatum, stillicidium, & languor vulneris eiusdem continue redundauit & affecit percussum, ita quod reluentibus & concurrentibus alijs oneribus & humoribus ad locũ sit afflictio maxima & moritur, nunquid presumit mortuus occasione primi vulneris? Dic. qõ sic. q̃ semper prima causa perseuerasse videtur & causam mortis dedisse psumit. licet ad tẽpus vacauerit extra de homi. c. ad nostrã. & in decre. de pe. dist. ò. c. q̃ si semel. arg. ff. de edil. edic. l. qui tertiana. ut quartana. & C. de cur. fur. l. pen. explorato tñ super hoc cõsilio medicorum. & premissa tẽporis quantitate. vt ff. dictũ est. vnde infirmitas illa causa est. Si ergo nõ mortifere vulneratꝰ quis fuerit, & negligẽtia perũt ppter vulnus non tamẽ agit de occiso. Idẽ est, si mortifere percussus est. sed ab alio occisus. vel ruina, vel naufragio perijt. l. huic scripture. §. fi. ff. ad legẽ Aqui.
7 ¶ Quid si est percussus non mortifere, puta cum baculo vel cum paruo lapide, vel clauis, ita qõ oẽs medici dicunt q̃ ex illo vulnere nõ moritur, & postea superuenit febris, que ipsũz tenuit vsq; ad mortem. tamen medici constentur, quod ex illo vulnere non fuisset mortuus, nisi superuenisset febris. nunquid ille percussor de vulnerato, an de occiso tenebitur? Et certe videtur qõ de vulnerato teneri debeat. l. qui occidit. & l. huic scripture. in fin. ff. ad legem Aquil. & l. ita vulneratus. ff. e. ti. Itẽ q̃ iniuria pfitit in affectu facientis tantum. ff. de iniu. l. illud. §. sane. versi. cõ enim. ibi voluntas & propositum distinguunt delicta. l. qui iniurie. ff. de furt. & de penis. respiciendum. §. delinquunt. non enim crimẽ contrahitur. nisi voluntas nocendi interueniat: vt C. ad legem Corne. de sica. l. prima. ¶ Non autem est verisimile. q̃ occidere vŏ luerit qui pugno, calce, gleba, baculo, vel lapide paruulo percussit. vt ff. ad legem Corne. de sicar. l. prima. §. diuus. Preterea si inferatur alicui modicum vulnus, res ista non habet in se delictum. ff. de edi. edic. l. prima. §. proinde si quid. & vltra quam progrediatur delictum nõ debet prorogari pena. vt C. de pen. l. sanc
8 imus. ff. de vulg. & pu. l. ex facto. §. Iulius Longinus. ¶ Preter ea credi debet medicis qui de egritudine testificãtur. vt C. de re milit. l. semel. causaria. & no. in l. septimo mense. ff. de statu homin. & in auth de non alienandis. §. quod autem dictum est. & si. duobus per tempora. &c. Preterea ex quo mortuus est de febre, non debet percussor condemnari de occiso sicut non cõdemnaretur si ab alio alias fuisset occisus. vel alio casu mortuus, vt supra dixi licet etiam mortifere primo eum vulnerauit. ff. ad legẽ Aqui. latẽ Mela. §. Celsus. & l. huic scripture. Itẽ nec et debet ex post facto casu delictũ crescere. ff. de re iu. l. omnis hereditas. § nũquam. cum ergo a principio nõ fuerit mortiferũ vulnus. ex post facto licet febricitauerit, cum occasione vulneris non mortuus fuerit nũ debet crescere pena eius delicti vt de occiso teneatur, & in predicta lege potest poni exemplum quod hoc tractamus. Nec obstat quod occasione vulneris & percussiõis licet modica superuenerit febris ex qua mors est secuta. quia inter eum qui occidit & eũ qui causam mortis prebuit, differentia est. vt ff. ad legem aqui. l. qua actione. §. Celsus. Econtra videtur quod occisor agi possit, & teneatur: q̃ occasione vulneris superuenit febris, ex qua mors est secuta. & qui occasionẽ facti dat, facisse dicit, vt ff. vi bo. rap. l. pretor. §. bo autem. in fin. Nec obstat quod fuerit modicum vulnus, de quo aliquis verisimiliter mori non põt. q̃ bene quãdoq; quis moritur de leui vulnere, ò quo alius nõ moreretur. vt d. l. qua actione. §. sed si quis. & §. si seruũ egrotũ. Nec obstat quod gleba, vel baculo, vel lapide paruo eum percusserit, quasi non sit verisimile talẽ percutientem velle occidere: q̃

quocunq; modo eũ occiderit, verũ est dicere eũ occisuz siue baculo, siue gleba, siue alia paruarc. ꝛc. vt dic. l. qua actiõe. §. i. facit ad hoc qõ de minore. ꝛ de muliere dicitur, qñ casus pœnis actionis incidunt in iactură. ꝛ sc̃m qõ initio ipsis subuenitur, ꝛ ita ex postfacto si lesio occasione prioris actionis eueniat: vt dicit ter. in l. si mulier perfecte. C. ad Velleianũ. ꝛ in l. iij. §. Seio etiã. ff. de minoribus. Et de hac opi. videtur ter. expssus in l. ait lex. ꝛ l. huic scripture §. primo. ad legem Aqui. Ad idem facit lex. si vulnerato seruo. eodẽ titul. Non obstat qõ dicitur in l. qua actione §. celsus. eod. titu. quod differentia est. an occidat, an causam mortis prebeat. qz respon. illud verũ quo ad actionem, ꝛ ad commodum agendi ciuiliter, ꝛ criminaliter: qz quando occidit agitur actione legis Aquil. directa, quando vero causam mortis pbuit, agitur actione in factum: vel vtili Aquilia cõtra occidentẽ. Sed quantum ad effectum iuris, idem est vtroq; casu qñ agitur de homicidio: vt arg. ff. de nego. gest. l. antepenul. ꝛ ff. de ser. cor.
1 l. i. ꝛ ff. si quis cau. l. eum qui §. qui iniuriam. ꝛ no. ad l. Aquil. l.
9 item Dela. §. si alius. †Unde forte esset distinguẽdum quo animo ille percusserit. an animo occidẽdi necne ꝛ de isto perpendã ex factis, aut dictis precedentibus: vel sequentibus ex qualitate ictus seu percussionis ꝛ gladij, vel teli, cum quo percussit: vt ff. ad l. Cornel. de sica. l. i. §. diuus. ꝛ l. lege. §. cum quidam. argu. ff. de lega. i. l. si seruus plurium. §. fina. Et dicamus q primo casu teneatur de occiso. arg. C. ad l. Cornel. de sica. l. is qui cum telo. ꝛ ff. de pen l. respiciendum. §. delinquunt. vbi animus, ꝛ ꝓpositũ distinguunt delictũ Vel potest dici q semper teneaꝫ de occiso, sed tamen debet pena mitigari ex quo non facit animo occidendi: vt in d. §. diuus. ꝛ l. leg. §. cum quidã secundũ Dofred. Bar.

Ordo Judiciꝰ Bartoli.

Hec sunt que in iudicijs frequentantur, et fiunt. Nã primo aditur iudex cõpetens, citatur reus, offertur libellus reo, datur terminus reo ad respõdendũ libello, recusatur iudex, opponũtur exceptiones per reũ, datur terminus ad replicandum, fiunt interrogationes ante litem contestatam, satisdatur a partibus, contestatur lis, iuratur de calumnia, statuitur terminus ad probandum de iure: vel secundum cõsuetudinem fiunt positiones ꝛ respõsiones, fiũt interrogationes, seu capitula, super quibus testes debeãt respõdere, diuerse fiũt questiones per aduersariũ que debẽt fieri testibus, ꝓducũtur testes ꝛ probationes, ꝛ debent altera ꝓsente aperiri, vel per ztumaciam absentis. Producuntur instrumẽta, ꝛ tunc iudex debet dare terminũ ad opponendũ contra instrumenta, si dicuntur suspecta: debet dari copia actorum deinde datur terminus partibus ad allegandum. causa committitur, ꝛ habetur consilium sapientis. fertur diffinitiua sententia, vel interlocutoria, appellatur intra tempus, mandatur sententia executioni, per l. a diuo Pio. ff. de re iudi. Ad summariã igitur notitiã attingendam venio ꝛ distinguo decem tẽpora circa ipsam totalem causarũ instãtiam. Primum enim tempus est ante citationem. Secũdum est tempus citationis. Tertium est tempus ꝓsentationis. Quartum est tempus proponendarum dilatoriarum exceptionum. Quintum tempus est litis contestationis. Sextum tẽpus producendarum exceptionum. Septimum tempus renuntiationis producendorum testium. Octauum tẽpus disputationum ꝛ allegationum proponendarum. Nonũ tempus earundẽ renunciationum Decimũ tempus prolate sententie. †Circa primum sciI licet ante tempus citationis duo nota. vnum generale ex bona fide scilicet antequam aduersarium trahas, moneas eum vt tibi satisfaciat. ff. de ser. vrba. ꝓdi. l. quidam Iberus. ꝛ C. de pig. l. debitores. ꝛ in authẽ. vt cum de app. cog. §. fi. versic. ꝛ generaliter. Aliud est speciale necessariũ, vt si fit libertus nõ citet patronũ nisi venia petita. l. i. de in ius vocan. Item nec filius emãcipatꝰ patrem vel matrem C. eo. l. fi. Si autẽ est in potestate nullo modo, nisi in castrẽsi, vel quasi. ff. de iudic. l. iis nulla, sed ipse demũ est corrigendus. C. an ser. ex suo facto. l. fine. Seruꝰ tẽpus ante citationem non est de instantia: nam est causa peremptoria ꝛ
2 que incontinenti fiunt. videtur inesse. l. lecta. versi. dicebam ff. si certum peta. Circa secundum tempus citationis quatuor nota. Primũ quod pertinet ad ipsum iudicem, scilicet vt quamlibet partẽ citet ad instãtiam actoris, vt in auth. de mãda. princip. §. fz ettã suscipiẽtes. nisi fint psone exceptuate. l. i. ij. ij. ff. de in ius voc. Secũdũ pertinet ad ipsuz qui facit citari vt cõgruo tẽpore nõ solenni citatio porrigatur. alias reus venire nõ tenef. l. dies festos. C. de fer. ibi nulla vigeat admonitio. Itẽ qõ nõ assignet terminũ in die soleñi, nã tũc reus impune nõ paret. ff. si quis in ius voca. nõ ierit. l. §. in fi. Et hoc casu, primo, si reus venerit, cõsueuit expẽsas petere ab actore. si ignorauit facta dicit sibi assignatũ diem solennẽ. ꝛ actor cõsueuerat eũ condemnari tanquam eum in ius temere vocauerit. l. eũ quem temere ff. de iudi. Item alias idẽ videtur etiã si ius ignorauit. secutulus ignorantie, seu talis ignorãtia in dãno vitãdo nõ nocet. l. error. ff. de iuris ꝛ facti ignoran. Tertium respicit partẽ. qz tenetur venire etiã si sit de aliena iurisdictiõe. l. si quis ex alna. ff. de iudic. ꝛ l. ex quacunq; j. respõ. ff. si quis in ius vocatꝰ. Et caute intellige. scilicet cũ sit dubiũ an sit de iurisdictiõe ff. de iudi. l. §. si dubitetur. alias nõ. ff. de iurisdi. omn. iud. de fer. l. i. Quartum respicit ipsaz citationẽ. qualiter fieri debeat. habes xxiij. q. iij. cano. de illicita. ꝛ d. §. fi dubitetur. respicit citationẽ istã peremptoriam ff. de iudi. l. ad peremptorii. sequẽ. licet d. l. ad peremptorium. ante diffinitiuã sniam locum tur. Nam si reus nõ venit in ipso peremptorio, fit missio omnibus suis bonis. hodie vero pro mẽsura debiti declarandi est actio personalis vt in auth. de exhib. ꝛ introdu. reis §. fi. vel semel. versi. igitur ne latẽte. ꝛ de bon. auth. iudi posl. preterea ꝛ ex quibus causis in posl. ea l. i. Ante missionem quidẽ debet teruenire summaria cognitio cause. l. fi is a quo. ff. vt in posl. Si vero realis. ꝛ vocatus latitet, vel aliter dolose desit ꝓsentare fit missio omnũ bonorum. ꝛ sic sequitur vẽditio. vel fit remissio rei petite. ff. quib. ex cau. in posl. ea l. Fulcinius. §. itẽ videtur ꝛ §. celsus. ꝛ C. vbi in rẽ act. l. si quis alterius. C. de ꝓcurat. ann. l. si quis emptiõis. §. pen. ꝛ requiritur hoc casu cautio cognitio summaria, dicta l. si quis. C. vbi in rem act. Quidam tamen dicunt debere fieri missionem rei debite petite ad instar primi actionis. d. §. si vero seruet, §z vltra obtinet de cõsuetudine missio in possessionem rei petite reus intra annũ audit etiam per possessione oblata cautione. per d. l. si quis. ꝛ hoc si lis vera cõtestatio facta missione p contumaciã non veniẽdo ad de proprietate, sed nõ de possessione C. quomõ. ꝛ quãdo iudex consentaneũ. Idem si esset quasi contumax. qz veniens tamen
3 auditur de ꝓprietate. C. vbi in rem actio. l. j. in fi. Circa tium tẽpus ꝓsentationis cõsidero duo. Nã aut venit reus aut actor. aut vter q; qñdoq; actor. ꝛ nõ reꝰ. vt supra dictũ est. primo casu non põt petere reus se absolui ab instantia iudicij. §. cancellẽtur edictũ. ff. de iudicijs l. ꝛ post edictum. j. respõ. ꝛ properandũ. in prin. C. eo. ti. vel potest petere vt actor citetur eo nõ cõparente, cognoscit iudex de principali. licet lis nõ esset cõtestata. Et hec habes de forma citatiõis actoris ꝛ materie de litigio. §. omnẽ vero. ꝛ vno tamẽ cõtingente quãdoq; petat
4 actorẽ citari, sed sufficit se absolui. †Secundõ cõsueuit actor petere expensas. si plures sint facte citationes, ꝛ ad primũ venit, facit hec iura. ꝓ eo. ff. si q; in ius voc. non ierit. l. ãbitrio. ff. quis ius dicen. l. i. ꝛ C. de iudic. l. sancimus. Consuetudẽ fieri dẽnationes in quibusdã partibus: iudex tamẽ cõsuetudinẽ istã questionẽ reseruare discutiendã in ꝓcessu cause, vel negari. Ideo tamen dicunt non condemnari reum ante peremptorium: cum ante non dicatur contumax. l. contumacia. §. contumax. de re iud. quod est verum quantum ad missionem, non quantum ad expensas per d. l. cõtumacia. Vel illud intelligitur quantum ad diffinitiuam sententiam hoc casu. videlicet. quãdo
5 †Expedit. ꝛ sufficit actori suam petitionem ꝓponere ptis ad euitandã ipsius cause prorogationẽ. quotidiana tione. Si vero simpliciter proponat. ꝛ sine libello. aduersa confessa fuerit, condemnatio nulla sequitur nato assignabit ipsius solutio. que ꝓ vera cõsuetudine consueuit. ff. de cõsti. pecu. l. j. §. ceterum. licet in crimi su post confessionem fit facienda cõdẽnatio. C. de ex. ca. l. fi. ꝛ l. si confessus. ff. de custod. reo. ꝛ C. de penis. Si autem vult sibi offerri libellum generaliter. vt de iure mum sibi offertur in authen. de exhiben. reis. §. igitur. Consuetum est autem iudici libellum offerri. ꝛ porrigi per cem reo in authen. de litig. §. ad excludẽdas. circa princ. tiones vero que in dicto. §. dicũtur de consuetudine non feruntur, nec que dicuntur in authen. de excep. §. i. Qualiter autem beat formari libellus. no. C. de eden. l. j. ꝛ sic reus respõdet de inducijs dilatorijs. In summa no. quod si petitio actoris fuerit serta citationi, ita quod conuentus posset certiorari. ꝛ sic plene deliberare denegabuntur inducie deliberatorie. ꝛ sic cõsuetum est fieri per dictos petitores. per dic. ꝛ preterea extra de dila.
6 Circa vero quartum tempus exceptionis no. quod reus debet esse cautus. nec eas proponat inordinate. nã si exceptiones contra rescriptum competãt expeditioni via possunt ea primo proponi per eas causas. ꝛ vires rescripti. quo sublato tota materia dictio euanescit. nam sublato principali, euanescit accessoriũ. C. depo. l. quarta. ꝛ C. de vsur. l. eos. ꝛ de inoffi. test. l. Papinianus. §.
7 princip. §. j. ꝛ C. de codicil. l. fina. Si autem habet excepnem contra personam puta, quia dicat actorem excommuni-

tum

tum.⁊ ita repellitur,⁊ contra iudicem, Cum sit suspectus, quia
eius inimicus vel aduersarius sit de eius familia, vel ex aliqua
alia causa, tunc si tu vis iudicem recusare ne forte exceptionem
8 opponat contra personam,⁊ in ea obtineat.† Tertio ad recusa-
tionem iudicis recurrat.ff.de iudi.l.ij.circa prin. Nam cum reci-
piendo interlocutoriam iudicem approbauerit,nõ poterit post-
ea reprobare.l.Pomponius.ff.de nego.gest.de testi.l.si quis te-
stibus.de sen.⁊ interl.om.iud.l.pe.secus si succumberet.cũ vtra-
que via reus intendebat declinare.l.contra maiores.C.de inof.
9 test.†Si vero nullam habet exceptionẽ,aut si habet,⁊ probare
non poterit, consueuerunt multa proponi cõtra libellum de ob-
scuritate,⁊ de multis alijs,que not.in tex.⁊ gloss.j.l.si in rem ali-
quis.ff.de rei ven.⁊ ff.depo.l.j.§.si quis autem.⁊ de fur.l.in actio
ne.ij.respon.⁊ §.de veste.Et not.quod qui proponunt exceptio-
nem,⁊ non probant,condemnantur in expensis,cap.finem liti-
bus.de dolo,⁊ contu.⁊ debet etiam terminus assignari, ad om-
nes exceptiões dilatorias.vt c.pastoralis.de exceptio.post quẽ
terminũ volens probare non audietur,nisi in tribus casibus no
10 tatis in d.c.pastoralis.†Sequitur videre de tempore litis cõte-
stationis.Litis autem contestatio fit per narrationem,⁊ respõ-
sionẽ.l.j.C.de lit.conte.de iureiur propt.calum.dan.l.ij.in prin.
siue respondeat negando,siue confitendo.Nam licet cõfiteatur,
libello oblato,adhuc tamen cõdemnandus est.ff.de condi.inde
bi.l.Julianus,melius in l.fina.C.de execu.rei iud. Nõ obst.ad l.
Aqui.l.proinde si occisus §.si.in fi.nam quod ibi dicitur qd nul-
le sunt partes iudicis in confitentẽ,intelligitur quantum ad co-
gnoscendũ an de facto constet sed tantum in pronunciando,cõ-
fessione tamen facta ante libelli oblationẽ,non debet sequi con-
demnatio,vt s.dictum est:quia ibi nulla fuit cognitio cause,hic
autem sic:cum libellus oblatus est,⁊ inducie date,⁊ tẽpus datũ
ad respondendum:⁊ ideo potest sequi condemnatio.Post cõte
11 stationem litis vero duo nota.†Primũ quod statim fit prestan
dum iuramentum de calumnia,sed prius actori,quam reo.C.de
iura.calũ.l.ij.circa princip.nec potest remitti a partibus.d.l.ij.
§.sed quia veremur.potest tamẽ tacite remitti vt a pluribus cre-
ditur.ff.de procur.l.filiusfamilias.§.veterani.iuncta gl. in verb.
12 pretermissum.†Secundo not.quod positiones fiunt contra fa-
ctum,nec vna pars tenetur alteri respondere nisi ab ipso inter-
rogante primo id ponatur,vt in authentico,de his qui ingre.ad
appellan.§.fin.idque cum sacramento proposito Nam sub eisdẽ
attestationibus dici intelligitur, vt ff.quod quisq; iur.in rubro,
⁊ nigro, compellitur autem reus si obscure respondeat declara-
re,alioquin punit ac si taceret.ff.de interroga.actio.l.de etate.§.
qui tacuit.⁊ §.quod autem.⁊ §.ex causa succurri.si sit persona su-
specta ad malignandum.ff.de interrogato.actio.l.qui interro-
13 gatur.⁊ qui satisda.cog.l.fideiussor.§.fin.†Quidam tamen iudi-
ces consueuerunt partẽ interrogatã cogere respondere, vtrum
credat, vel non credat,argumen.§.de iur.calum.l.ij.circa prin-
cip.⁊ §.quod obseruari.sed errãt:cum interdum sit necessarium,
ne dubitent.l.qui interrogatus.de petitione hereditatis.l.si de-
bitorem.C.de iureiurando.⁊ l.iusiurandũ.⁊ ad pecunias.⁊ C.de
exception.l.si quidam.ff.de cõdictio.inde.l.fin.⁊ not.C.de iura.
calumnie.l.secũda.§.quod obseruari.versi.qd quisq; credit,⁊c.
Cautus tamen debet esse actor in positionibus,ne cõiunctiue co
pulentur nã poterit altera pars totũ negare.ff.de rebus dub.l.
si is qui.§.si quis ita leget.⁊ §.vtrũ. Institu.de heredib.insti.§.
fin.⁊ in disiũcta sufficit quod altera pars sit vera.d.§.si quis ita.
a ⁊ §.vtrũ.Nec proponatur in plurali dicendo hos fundos meos,
cum idem intersit in his* quod in copulatiuis, sed non refert an
pars respondeat ad interrogata aduerse parti in iudicio.ff.de
14 interrog.actio.l.si sine interrogatione in princip.†Et not.quod
ad omnes interrogationes nõ cogitur quis respõdere, nisi tan-
tum ad eas,que ad questiones pertinent.l.ad probationẽ.C.de
probatio.⁊ l.quoties.§.fin.ff de noxal.⁊ ff.de iureiuran.l.qui iu-
rasse §.fin.de interrog.act.l.secunda.§.fine.C.ne vxor pro mar.l.
si.C.si mã ita fue.alie.l.prima.⁊ depred.min.l.si quid.⁊ ff.ad l.fal.
l.in ratione.§.pe.⁊ l.momentanee.C.qui leg.pers.ha.stan.in iud.
nec ad eas,de quibus dubitatur,nec ad eas que essent cõtrarie
precedentibus responsionibus ne incidant in periuriũ respon-
dẽdo.cõtra,⁊ fiat sibi preiudiciũ.C.si aduer.ven.l.j.⁊ d.l.si quis
libero.in si.ff.de pe.he.nec negare,que probari nõ possunt.C.de
proba.l.actor ⁊ sola illa poni debent que probari possunt.Nã lo
co probationũ sint iste positiones inducte in authẽti.de his qui
ingre.ad appel.§.vlti.Judex tamen ex officio suo de negatorijs
15 potest expedire.vt C.de non nu.pec.l.in contractibus.†In sum
ma no.quod de eodem potest quis sepius interrogari.ff.de que-
stio.lege repeti.quia potest esse quod priꝰ nõ credebat sed quia
nunc aperte sunt attestationes, credit.arg.ff.de dam.infe.l qui
bona.§.si quis stipulaturus.⁊ arg.ff.de inter.act.l.pe.Et scias ꝙ
magna subtilitas est in his positionibus faciendis. Nam quan-
doque ꝙ negatur directo fit per obliquũ sicut ex diuersis generi
bus põt cognosci.Itẽ caue,ne responsio, seu assertio notarij sit
obscura nã tunc accipiendũ est ꝙ est vtilius.l.si quis intẽtione.
ff.de iudi.⁊ facias cogi vt confiteatur certũ.§.de confess.l.certũ.
Teneas autẽ ꝙ positiones nunquã fiũt nisi lite cõtestata.extra
de lit.conte.⁊ c.vnico.iũcta ibi gl.⁊ c.duduz.§.licet.de elect.Cir
ca vero tẽpus probationum que pducuntur suppositioni vel ne
gationi,no.xij.Primo ꝙ presente aduersa parte testes produci
debent,nisi abesset ex cõtumacia.l.si quando.C.de testi.Secũdo
ꝙ debeant esse iurati.l.si quando.⁊ l.iurisiurandi.C.eod.tit.Ter
tio ꝙ debeat pasci,seu expensas eis dare pars producẽs eos.l.si
quando.C.eod.titu.Quarto ꝙ super circunstantijs factis a par
te contra quã producũtur,vel eius aduocatos possint fieri inter
rogationes.ff.de adul.l.si postulauerit.§.questioni.⁊ he interro-
gationes consueuerunt tradi iudici in facto,vt per ipsum fiant.
16 †Nam si ipsa pars interrogaret,videretur quodãmodo didicisse
testificata.Quinto ꝙ si altera pars quodãmodo didicit testifica
ta non poterit postea producere testes,vt in auth.at qui semel.
C.de pba.⁊ in auth.de testi.§.quia vero multi.⁊ ff.de fer.l.si.Se
xto ꝙ ex quo quis produxit tertio,nõ poterit quarto, nisi cum
cause cognitione.d.§.quia vero.⁊ d.l.si. De cõsuetudine vero q̃
est optima legũ interpres l.si de interpretatione.de legi dant
plures dilationes.Septimo ꝙ si testis proposuit aliquod vbuz
obscurũ,illud poterit declarare.l.in pretorijs.ff.de preto.stipu-
la.l.in conuentionalibus.ff.de verb.obl.⁊ l.si quis intentione.ff.
de iudi.Potest etiã testis, si non studiose errauerit.incontinẽti
corripere,extra de testi.c.preterea.Octauo ꝙ post publicationẽ
testiũ iudex iterũ examinet,si confuse fuerint testificati.ff.de que
stion.l.repeti.extra de testi.c.cũ clamor validus.In casu tamẽ li
cet confuse deposuerint iterũ rite examinet,si aduersario placue
rit,insuper etiã eorum dicta ad id admittãtur extra de testibus.
cap.veniẽs.Nono nota ꝙ iudex ex officio suo cogit testes testifi-
cari,⁊ ad testimoniũ venire ex officio sicut ad cognoscẽdũ signa,
⁊ sigilla testamẽti,vt ff.de tab.exhi.l.ij.que incip.locũ.§.exhibe-
re.In criminalibus autẽ causis secundũ Canonistas testes non
cogũtur,vt in c.dilectorũ.de test.cog Decimo no.ꝙ iudex nõ de
bet pati effrenatã multitudinẽ testium produci.l.j.§.quanquam
quibusdã.in si.ff.de testi.Que autẽ sit effrenata multitudo inter
pretatur vltra quadragenariũ numerũ.extra de testi.cap cũ cau-
sam.Undecimo,no.ꝙ lite nõ contestata,nõ admittuntur ex par-
te actoris nisi in casibus,vt in auf.de testi.§.hic vero quia mul
toties.⁊ in c.quoniam frequenter.§.porro specialis.vt lite non
conte.reus autẽ indistincte suos testes producit secũdũ doc.in
l.procurator.§.si.de doli except.⁊ de tẽpo.in integ.restit.taz mi.
l.petende.⁊ C.de dila.l si quando.Duodecimo no.ꝙ causam sui
dicti debet exprimere,ꝙ intelligit si fuerint requisiti.C.de testi.
l.j.⁊ l.sol.z.Nã in delictis dicit ꝙ de singulis circunstantijs pru
denter sunt requirendi scilicet de causis,loco,tẽpore fama, visu
auditu scientia credulitate,certitudine,extra de testi.c.cum cau-
17 sam.†Productis itaque testibus,sequitur ipsa renuntiatio pro-
ductionis.qua facta,iudex attestationes publicat, ⁊ ad eas pu-
blicandas partibus assignat terminũ:quibus publicatis, ⁊ ap-
probatis exemplũ,vel originale remanet apud iudicẽ,vel de cõ
suetudine penes scriptores,vt in c.quoniã contra falsaz.de pro
18 bat.†Post hec sequitur tẽpus,scilicet disputationũ,⁊ allegatio
num proponendarũ,de quo in auth.de testi.§.si vero dicat.⁊ §.
si.nam partes diem exigunt ad obijciendum in personas ⁊ di-
cta testium ad executionem.⁊ vtrũ probationes sint plene, vel
semiplene,vel alio modo, fiunt autem oppositiones multipli-
ces,⁊ contra ius:tamen quandoque due:quandoque plures exi
guntur secundum qualitatem persone,scilicet, an fuerint rogati
ꝙ in quibusdã casibus exigitur.Itẽ ab testes sibijpsis contradi-
cant,vel alter alteri,vel sint liberti,vel serui vel sint amici,vel ini
mici honesti vel inhonesti,cogniti vel incogniti,vel an falsa dixe
runt,vel an varia circa hec ⁊ multa alia q̃ sunt in auth.de testib.
19 per totũ.C.⁊ ff de testi.†Qualiter autẽ testis pretextu criminis
repellatur,querit an causa sit criminalis, vel ciuilis.⁊ an sit cri-
men periurij.vel sit crimen mendacij an adhuc in eo perseueret
⁊ an illud crimẽ infamẽ comitetur extra de testi.c.testimoniũ.te
netꝙ post publicationẽ fuit protestatus,vel si sic poterit de no
uo didicisse ꝙ obijcit,vel iuramento firmare ꝙ adhuc malitiose
nõ probat ⁊ probatur hoc extra de testi.c.presentiũ.⁊ circa hoc
tẽpus secundũ ius canonicũ exceptio perẽptoria poterit oppo
ni ⁊ probari,licet vterque repellatur postquam didicit testifica
ta de testib.c.ex tenore.qd intellige,si reprobatio precessit ante
publicationẽ testiũ super perẽptoria proponenda,secunduz ius
ciuile dicunt secus esse:cũ didicerit testificata.in auth.de testib.
§.quia vero.⁊ ponũt pro se C.sen.rescin.nõ posse.l.perẽptorias
C.de proba.l exceptionẽ.secundũ tamẽ vtrunq; ius in causa ap
pellationis potest opponi ⁊ pbari.l.eos.§.si quid aũt.C.de ap

pel.ꝛ l.per hãc.C.de tẽpo.ap.de testib.c.fraternitatis de fide instru.c.cũ Jo.secundum hoc opposita in princi.ꝛ nõ probata.vel
20 ſ.implene probata poterunt in causa appellationis ꝓbari.† Nonum tẽpus est renunciationis, ꝓbationis.ꝛ allegationis tã de iure quã de facto.de quo.C.de iudic.in auth.iubem⁹. que dicit in causa cõclusum ꝛ in hac decretal.quoniã cõtra falsam.de prob. Iudex autẽ sepe,ꝛ sepius vtrancꝙ partẽ interrogat.Iudices.C.de iudic.ꝛ iudex inquirit qñcunꝙ eũ coegerit equitas l.
21 pe.de interrog.actio.† Decimũ tẽpus est sententie quã iudex nõ debet ferre subito,sed prehabita informatione seu dilatione, ꝛ iniam in scriptis proferre.l.ij.C.de sententijs ex breuicu.re.istan.ex quo em eã ꝓtulit, non hꝫ postea facultatem eam remutendi vel corrigendi nisi quo ad grãmaticã ꝛ ornatũ sententie,
22 tenore perseuerante.l.actorũ.ff.de re iudicata.† Et not.q sententia debet cõtinere cõdẽnationẽ.vel absolutionẽ. alias nõ valet. C.de sentẽn.l.preses.vel equipollens.de re iudicata.l in summa. de arbit.l quid tamẽ.ſ.si arbiter.ſi cer.pet.al certũ.debet etiã referri in publico nõ in secreto.l cũ sententiã.C.de sen.vbi dari cõsueuerunt more maiorũ,vt ff.de iustit.ꝛ iur.l.pen. Jtẽ vtraꝙ parte presente.vel saltẽ citata.ff.de re iudic.l.quesitũ.C.quomodo ꝛ quando iu.l.ea que. Jtẽ debet seruare ordinẽ iudiciũ.l.platã.C.
23 de sen.ntẽ debet esse certa nõ incerta.de senten.q sine cer.quan.l. ij,ꝛ instit.de act.ſ.curare.† Jtẽ iudex lata sentẽtia definit esse iudex,cũ sit functus officio suo.l.iudex postquã,ff.de re iudi.ꝛ ideo nil de facto potest addere vel minuere nisi quo ad grãmaticã, vt ſ.dixi.vel mulctã que remittitur ꝓpter inopiã.l.fin. C.de mo. mulcta.ꝛ de expen.ꝛ similibus hoc idẽ dic.l.Paulus.de re iudic. l.litigator.de fruc.ꝛ li.expen. Debet enim iudex victum victori cõdẽnare in expẽsis alias de suo vel eius successor tenet refundere.C.de iudi.l.ꝓ perandũ.ſ.fin aũt alter utra. nec potest in minus condemnare quã iurati sit,ꝓpter taxationẽ factam a iudice.auth.de iudi.ſ.oportet aũt. Si vero ꝓtidetur ex iusta causa, nec videtur esse in sumptibus cõdemnandũ,id suo facto decernat.dicto ſ.oportet.ſ.si tũ. Quod si nulla est sententia interlocutoria iudex potest cognoscere. C. quomodo ꝛ quando iuder.
24 l.si preses.ꝛ de sen.ꝛ interlo.om.iud.l.j.ꝛ de accus.l.ỹ.† Si aũt eẽt delegit⁹,quidã dicũt eũ nõ posse cognoscere.sic itelligũt q est.C.cũo et quando iuder.l.si vt proponis la.j.Alij dicunt idẽ in delegato quod i ordinario.dicta.l.j.sed negatur eundẽ delegatũ posse cognoscere C.sentẽ.rescind.nõ po.l.j.† Jtẽ no.q non
25 super incidenti, sed super principali potest cognoscere, de ordi iudic.l.j ꝛ ỹ.ꝛ hoc cũ distinctione qũ ciuilis incideret in ciuili ꝛ hoc modum exceptionis vel defensionis.ꝛ habent locum dicte leges. Non obstat de minoribus.l.in causa.j. respon.ff. de precar.l.j. nam sunt specialia hoc casu per sententiam latam.in principali preiudicatur in incidenti, dicta.l.j. de ordine iudic. Nec obstat.l.penult ff.de his q sunt sui vel alie.iur. et de liber. agnoscen l.si quis a liberis.ſ penult. vbi lata super principali non preiudicat in incidenti, quia ibi non fuit habita plena cognitio super incidenti vt ex predictis legibus expresse patet. Si autem quando sit emergens, super ea pronunciabitur non expectato eritu principali.l.a procedente C. de dila. Si cause principaliter intẽtate incidit criminalis, vel criminali prius instituite ciuilis pronunciabit iudex eodem tempore super vtraꝙ. l.cum ciuili.C.de ordi.iudi.ꝛ lỹ.ſ.si publico ff.de adult.ꝛ l.si filium. C. de lib.caus. Si vero ciuilis criminali in modum accusationis proponite proponitur.supersedetur in ciuili donec super criminali pronunciatum fit l.si.C.de ordi.iudic.ꝛ s. dicta habẽt locum vbi altera sit preiudicialis. Si vero vtraꝙ est ciuilis.et principaliter proponitur.habet locum.l.qui prior. ff.de iudi ita vt nihilominus qui reconuenitur pendente lite prioꝛ possit super petitione per pactum inducere. licet alius primo probet. et postea super questione reconuentionis sua sententia proferatur ꝛ in questione reconuentionis incõtinenti vt in authen.de exhib.ꝛ introdu.reis. ſ.sancimus.extra de mutu.petit.c.penult.tenetamen quod qui reconuenitur ante litem contestatam debet offerre libellum conuentionis.d.ſ.sancimus. Quidã dicunt posse reconuenire vsque ad iniam sed primũ placet.Si vero vtraꝙ questio est criminalis.ꝛ principaliter intentatur. Verũ, quod no.in l.is qui ff.de iudi. Jtem not. quod si actor plene probat, vincit.alias reus vincit.l.qui accusare.de edend.ꝛc.Bartol.

ADDITIO.

a Tho.Dipl. Ordo iudiciũ. Aduerte,quod aliqui attribuunt hunc tractatum do.Jaco.Bent de Perusio.tamen iste tractatus est Bar.ꝛ non Jaco.quia ille tractatus est diuersus ab isto, ꝛ incip.alle tractatus ordo iudiciarius per Jac.Bent procuratorem Perusi.sub breui compendio,ꝛ cancl. in nomine domini Jesu Christi.cui omne genu flectatur,ꝛc.Et adde,quod attribuitur alius tract.Bart.de ordine iudiciorum. qui est insertus in Rub.vbi consulitur. nisi tamen non est Bartol.

Tractat. quomodo ꝛ qualiter

a probetur mors a,secundum Bartolum.

ADDITIO.

a Th.D. Tractatus quomodo ꝛ qualiter probet mors. Ista est tract.Bar.licet scripserit sine allegation.secundum Bald.de Are.in ſ.actionum. Inst.de act.ꝛ Felin.c quoniam frequenter in ſ.porro.vt lite non conte.ꝛ adde quod huiusmodi tractatus de verbo ad verbum j.in tract.de testi. Bart.in ſ.mortuum nominem dixit,qualiter causa,ꝛc,ꝛ ideo ibi vide.

Mortuum hominem dicit qualiter reddatur excitandum eius. Mors est priuatio vite.si priuatio ergo negatiua cuius difficilis est probatio.Sed aduerte de morte,quia aliquando sumus in paruis casibus aliquãdo in magnis.maioribus ꝛ minimis.in primis vbi modicum preiudicium versatur,vt si tractatur de periendo testamento ꝛc. De huiusmodi tractatu, vide infra tractatu de testimo.ſ.mortuum hominem.char.clvij.ꝛ ibi annies de verbo ad verbum.

a

Tractatus successionis ab

intestato secundum Dynum.

ADDITIO.

a Successionis. De hoc tractatu aduerte quod dicit Corn.cexxxiij vol.iij incip.pro decisione presentis questionis.q.iusmodi tractatus intitulatur Bar. ꝛ idem in l.si qua illustris C.ad Orficia.allegat Bar.in isto tract.si est tract. Bar.ꝛ ꝓ de Sancto Seuer.in repetit.d.l.si qua illustris dicit.habes tractatum intitulatum Bart in cip. Qm ab intestato successerunt ꝛc.ꝛ in eo alleg. Cyn. in l.j.C.de condit.insert. ꝛ dicit quod illum tractatum in libris aliorum intitulatum Dyni.in eo est allegatus Lynus. Et adde quod dicit ipse,quod Dynus olim tractatum de successione ab intestato,siue summul.quam conserunt ỹ.in auth.itaque.C.communia.de succes.ꝛ aliarum tractatum paruum.quem habebat attributum Dyno,ꝛ qui ibidem in fine sue lecture super insortiato,ꝛ ficiste tractatus Bar. de secundus ipsum non est Dyni,vt patet ex comparatione illius tractatus ad hunc.Et adde quod idem do. Jo.de Ianc.Seuer.in d.l.si qua illustris.dicit quod huiusmodi tractus est Dyni,ꝛ sic magis credit fuisse Dyni, vt colligitur ex verb. Cyn. in auth.cessante.in addi.mag.C.de suis ꝛ leg. Et adde quod hic tractatum pro tractatu Dyni allegat Aller.cons.lxx.volu.ꝛ incip.viso.ꝛ in consi lxxvj.vol.vj.incip.Francis.

1 Liberi succedunt ab intestato parentibus, transeuntes exclusis.

2 Filiorum quot species.

Filij legitimi,ꝛ naturales ex legitimo matrimonio vtpote sumpto nati dicuntur.

3 Filij naturales quinque modis efficiuntur legitimi,legitimati succedunt sicut legitimi.

4 Legitimatus dicitur legitimus etiã quo ad honores,ꝛ alia.

5 Filij naturales tantum dicuntur nati ex concubina vxore non retenta.

6 Filij naturales qualiter succedant patri vel matri,succedunt testamento ꝛ ab intestato.

7 Filij legitime tantum dicuntur inducti a lege vt adoptiua.

8 Arrogatio fit coram principe,ꝛ qualiter succedat arrogatus.

9 Eldoptio fit coram quocunque magistratu,ꝛ qualiter adoptatus succedat.

10 Incestuosi.vel adulterini qui,ꝛ nu.13.

11 Spurij non possunt succedere patri.

12 Spurius succedit matri etiam cum legitimis,si mater non est illustris.

14 Spurij ꝛ alij damnati non succedunt patri,nec matri,repellunt ab ordinibus dignitatibus,nisi per principẽ fuerit dispensatum.

15 Ascendentes descendentibus qualiter succedant.

16 Collaterales qualiter collateralibus succedant.

17 Frater si monẽ sine liberis ꝛ ascẽdẽtibus relicto fratre ex patre patris tãtũ,ꝛ fratre ex patre matris q ex patre matris in bonis patris,ꝛ ex parte mris in materinis,in aliis equaliter succedũt

frater

18 Frater vtrinque coniunctus prefertur fratribus ex vno latere tantum coniunctis. ⁊ solus fratri vtrinque coniuncto succedit.
19 Filij fratrum succedunt in stirpes. ⁊ non in capita.
20 Collaterales naturales tantum. ⁊ non legitimati qualiter inter se succedant.
Collaterales legitimi tantum. qualiter inter se succedant.
21 Spurij vel bastardi. qualiter inter se succedant ab intestato ⁊ agnatis patris.
22 Fratres spurij eadē matre inter se inuicē ab intestato succedūt.
23 Fiscus quibus casibus succedat.
24 Ecclesia prelato decedenti ab intestato succedit in his que ab ecclesia. vel ecclesie contemplatione habuit.
25 Vir quibus casibus succedat vxori.
26 Seruus quando possit succedere ab intestato.
27 Successio ab intestato cessat donec potest habere locū successio ex testamento.
28 Proximios in gradu prefertur posteriori in successione.
29 Hospes alūno. siue vitrico. siue hospiti ab intestato nō succedit.
30 In successione ab intestato q̄ immutata sunt per ius nouissimū.

Quoniā ab intestato successionum materia in corpore iuris videt esse dispsa. tā in ter. quā in gl. ideo ne iuris. plixitas ⁊ gl varietas multitudinē psonarū renoluat. C. de cad. tol. l. vnic. §. ne aūt hoc ver. in pro non scripto. ⁊ vt ipsoz notitia verius ⁊ clarius habeatur, notulā psentē ordinare dispsui. nec imerito. cū sit materia quotidiana. ff. de lib. leg. l. legaui. ⁊ qm̄ ob diuisionē omnis res clarior aperit. ff. de do. exceptio. l. j. Ideo sciendū est. q̄ gradus successionū diuiduntur in hos gradus. superiores. inferiores ⁊ trāsuersales. Inst. de gradi. §. j. in auth. de her. que ab intest. §. j. ⁊ Circa primū autē gradum sciendū est. qō si quis ab intestato moriēs habet liberos. succedunt liberi exclusis parētibus. ⁊ trāsuersalibus. ⁊ succedunt equaliter. ⁊ indistincte. licet olim secus esset si erant sui iuris. vel emācipati. masculi. vel femine. Insti. de her. q̄ ab intes. §. j. ō ⁊ in auth. e. §. j. ⁊ Et intelligas liberos vsque in infinitū. vt ff. de ver. sig. l. liberorū. ideo vocātur liberi. vt si ex vno filio premortuo sit nepos vel pnepos vna cum alio filio defuncti vocātur. Insti. de her. que ab inte. §. cū filius. filia ye. qō ita debet intelligi qō nepos. vel pronepos. vnus. vel plures tantū accipiunt de hereditate quantū accipere. eius pater si viueret. vt in auth. de here. que ab intest. d. §. j. versā in vsu barū. ⁊ §. si igitur defunctus. Cerū. multe sunt ipe
2 cies liberorum. ⁊ non oēs filij succedunt. Sciendum est ergo. q̄ filiorum quidā sunt naturales ⁊ legitimi quidā legitimi tantum quidā naturales tantū. quidā spurij. quidā incestuosi. quidā nefarij quidā adulterini vt colligit in auth. q mod nat. effi. legi. §.
3 pala. ⁊ Dicunt autē filij naturales ⁊ legitimi qui nati sunt ex legitimo matrimonio cōtracto. vel presumpto. qō fuerit legitime contractum. vt in auth. preale. §. legitimi siquidem. ⁊ ff. de in ius vocā. q̄ semper. ⁊ ff. de his. qui sunt sui. vel alie. iu. l. filiū. ⁊ extra de fil. presb. c. Michael. ⁊ isti succedūt patri equaliter ab intestato
4 to. ⁊ filij eorum in stirpes. vt ff. dictū est. ⁊ Filij autē legitimi dicunt illi. qui erāt primo naturales postea effecti sunt legitimi. q̄ fit quinque modis. Primo. si pater obtulit in scrutinium curie. vt in auth. q mod. na. effi. sui. §. j. Secundo si matrē dicti filij pater duxerit in vxorē. vt in d. tit. §. si quis igit dotalia. ⁊ Inst. de nup. §. a. extra. qui filij sint legi. cap. tanta. Tertio modo per rescriptum principis. qō fit q̄n non habet alios legitimos. vt in auth. qui mod. nat. effi. sui. §. illud tū. versic. si quis ergo. Quarto. si pater in testamēto hoc dicat. s. q̄ velit esse legitimos ⁊ successores. quo casu debet testamentū ostendere re principi. ⁊ supplicare q̄ cōfirmet. q̄ pater fecit. ⁊ principe confirmāte. erūt legitimi ptim a testatore. partim a principe. siue a lege. q̄ intellige si possit facere testamentū vt prealleg. tit. quib. mod. natu. effi. sui. §. si vero is. qui solummodo. vt auth. prealle. §. his verō. Quinto. si pater tractat in testamento eos esse naturales filios ⁊ appellat eos filios in testamēto. q̄ debet. vel in alia scriptura. in qua tū. scriptura sint subscripti tres testes. vt in authen. vt lic. mat. ⁊ auie. §. ad hoc autē. Et scias. q̄ predicti modi permittūtur volētibus filijs. nō inuitis. vt in auth. quib. mod. nat. effic. sui. §. generaliter au-
5 tem. ⁊ De successione autē istorum est sciēdum q̄ oēs legitimati quatuor modis vltimis succedunt sicut legitimi. vt s. auth. preal. §. Jn legitimatis vero in scrutinio curie. alius modus seruat. Nā sicut legitimi soli primi efficiūtur sui. ⁊ nō agnatis p̄tris. ac agnatis sibi. ⁊ alia seruāt vt in auth. qb. modis natu. effi. sui. §. filium vero. vsque ad §. tribus. Jtem si queras. vtrum tales legitimi videant nō solū quo ad successionē. sz etiā quo ad honores
6 ⁊ ordinē. dic q̄ sic. vt in d. cap. tāta. ⁊ Dicunt autē filij naturales tantum qui nati sunt ex cōcubina vnica. ⁊ in domo. ⁊ licet de iure canonico reprobetur cōcubinatus ex legibus tamē nomē assumpsit. ideo sicut quis eodē tēpore plures vxores habere nō pōt ff. de his qui no. infa. l. j. q̄. ⁊ l. quid ergo. §. j. ⁊ extra qui fil. sint legi. cap. per venerabilē. in fine. ita nec plures cōcubinas. vt in l. j. §. in fi. ff. de concubi. ⁊ in l. in cōcubi. in fi. ⁊ in auth. quib. mod. na. effi.
7 sui. §. si qs igit habēs. ⁊ Jsti autē succedunt isto modo. nā si persona defuncti careat liberis ⁊ ascendētibus filius naturalis succedit in totum. Si autē superiores existunt tunc relicta legitima parētibus. reliquū poterit in filios naturales distribuere. si autē legitimi existāt vt descendētes mater taliū naturalium. s. concubina. ⁊ ipsi naturales succedunt in vnā vnciam. ⁊ sic vnciam mediam habere possunt. vt in auth. quib. mo. nat. eff. sui. §. discretis. cum versi. seq. Ab intestato autem succedunt naturales vna cum matre viriliter in paternas substātias in duas vncias nō existētibus legitimis liberis nec legitima cōiuge. licet eius cōiunx. vt legitima nō adēciatur. facit tamen ne naturales possint capere. vel succedere. Extantibus autem liberis vel legitima cōiuge in nihilū admittuntur. sed ali debēt ab heredibus arbitrio boni vi-
8 ri. Et q̄ dixi de filijs. idē intelligas de nepotibus a vel pronepotibus. vt no. in auth. quib. mod na eff. sui. §. igitur habens filios. C. de nat. lib. auth. licet. sed licet pater nō succedat. nisi vt dictū est matri tamē ex testamēto ⁊ ab intestato succedit. C. ad Tertu. l. pe. filij autē legitimi tantum dicuntur. qui sunt inducti per legem nam ⁊ adoptio describitur. Adoptio est legitimus actus per quē filius efficitur qui non est. vt colligitur ff. de adoptio. l. j. ⁊ ij. Jnstit. eod. in princ. Et est duplex. scilicet arrogatio. ⁊ adoptio. Arrogatio. que fit coram principe. ⁊ de illo qui est sui iuris. ⁊ efficitur in potestate arrogantis. ⁊ licet olim omnia efficerētur arrogantis. hodie tamen quantum ad vsumfructum tantum. vt not. ff. de adopt. l. j. ⁊ ij. ⁊ l. si pater. ⁊ l. si arrogator. ⁊ Jnstit. de ac qui. per arrogatio. per totum. ⁊ in isto dic. q̄ succedit sicut legitimus ⁊ naturalis. ⁊ si pater arrogator exheredaret eū iniuste restituuntur bona arrogato. ⁊ quartam partem illius portionis quam habiturus fuisset arrogatus. si arrogator mortuus fuisset ab intestato. Si autē eum emanciparet sine causa. restituetur. at si cum causa bona tantum sua restituet. ff. de adoptio. l. si arrogator. ⁊ Jnstitu. eod. §. item non aliter. C. eo. l. cum in adoptiuis. in fine. De secūda autē adoptione scias q̄ ipsa fit cōā vno quo q̄ magistratu ⁊ sic de illo qui est in potestate. ⁊ licet olim transiret in potestate adoptantis. hodie tamen nō. nisi detur in adoptionem auo paterno vel materno ⁊ filius qui eum dedit. erat emancipatus. arg. ff. de collat. l ij. Jnsti. e. §. j. ⁊ §. sed hodie. Et in isto dic q̄ eo casu quo adoptiuus trāsit in potestatem adoptantis. vt aui paterni. vel materni. vt dixi succedit sicut filius legitimus ⁊ naturalis. ⁊ idem seruatur in eo. q̄ in illo. Si autē detur extraneo quo casu non transit in eius potestatem. dic quod patri adoptiuo succedit ita demū. si decedat intestat⁹. Nō autē pater adoptiuus tenetur tunc eū instituere in aliquo imo potest eum exheredare sine pena. ⁊ preterire. nec poterit ille filius succedere agnatis patris adoptiui. nec ipsi ei etiā ab intestato. C. de ado-
9 l. cum in adoptiuis. vsq̄ ad §. fi. ⁊ De filijs autē spurijs scias. q̄ tribus tantum modis appellant spurij proprie in iure nō. Uno modo qui patrē habent incertū. sicut filius meretricis. Secundo qui habet certū. sed habet talē. quem secundum Deum ⁊ honestatē. mōstrare nō licet. vt puta. filiū presbyteri. vel monachi. vt ff. de sta. hom. l. vulgo. nō enī videt esse. qui nō est habilis. vel nō potest cū honestate mōstrari. ff. q̄ cuiusq̄ vni. nom. l. j. §. j. ⁊ q satisda. cog. l. quoties. ff. de mu. ⁊ ho. l vt gradati. §. ⁊ si lege. Tertio dicūtur spurij q̄ nati sunt ex seruo ⁊ libera. vt C. de suis ⁊ legi. her. l. ex libera. de istis autē dic q̄ patri succedere nō possunt. §. primo casu. quia incertus. ⁊ sic conditionē patris sequi nō potest. ff. de statu homi. l cum legitime. Secūdo casu. q̄ pater habetur pro incerto iuris fictione. ⁊ vbi iuris fictio est. p veritate accipit. siue seruā. vt ff. de testa. l. lege Cornelia. ⁊ Jnsti. qui. mod. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. Tertio casu non pōt. quia cum sit filius serui succedere nō pōt. nisi in casibus not. C. cōmu. de success. l. seruus successores. in gl. ⁊ merito cū seruus non habeat bona. vt ff. de verb. signifi. l. paterfami. Dicas tū. q̄ succedit matri solus. si mater nō est illustris. vel vna cū alijs legitimis vt Jnstitut. ad Orfi. §. nouissime. ⁊ etiā auie materne. vt ff. vnde cog. l. Clodestinus. Sed si mater esset illustris tūc nō succederet cum legitimis. vt C. ad Orfi. l. penul. Et est ratio. quia mater semper
10 est certa ff. de in ius vocā. ⁊ quia. ⁊ De alijs autē tribus incestuosis. nefarijs. ⁊ adulterinis sciēdum est. q̄ incestuosi proprie dicuntur secundum ius ciuile. proprie nati ex linea transuersali in gradu prohibito. Nam incestus dicit iter tales cōiunctos. licet alie numerent persone. ff. ad l. Jul. de adul. l. adulteriū cū incestu.

Nefarij dicunt q nati sunt ex linea descēdenti vel ascēdēti.nam ita tales cōplexus dicūtur nefarij.Insti.de nup.§.ergo. Adulterini qui ex adulterio nascunt:aliqñ isti tres dicuntur damnati, aliqñ spurij, vt Insti.de nup. §.si aduersus.de iure Canonico vocant manzeres,nothi ⁊ spurij vt extra de renun.ca. nisi cum pridē.§.psone vero.⁊ ibi plene in fi.qui fil.sint legi. c. p venera-
11 bilē,in fi.† Isti autē filij a successione repellunt paterna ⁊ materna,⁊ nō solū isti s3 oēs q nascunt ex nuptijs pħibitis aliquo de quatuordecim modis qui no.Institu.de nupt.§.sunt et alie. nā cum isti dānent a lege,nō possunt succedere etiā si parentes vellent,nec ēt sunt alendi,vt in aut.qui.mo.na.effic.sui.§.fin. et C.de incest.nup.auth.ex complexu.Repellunt ēt ab honorib9, ff. de decur.l. gñaliter.§.spurios. nisi in subsidium,vt ibi dicit tex.vel nisi Imperator eos legitimauerit cū clausula, nō obstāte.auth.quib.mod.nat.effi.sui.§.si quis igitur ex qualibet. vbi
12 de priuilegio legitimationis.†Itē ab ordinib9,⁊ dignitatibus repellunt,extra de elec.c.cū in cūctis.⁊ de fil.presbyteroꝝ.c. j.⁊ §.si p.Papā vel episcopū super ordinibus fuerit dispensatū,vel fuerint religionem ingressi,vel in dignitatibus personarum per
13 Papā fuerit dispēsatū,vt in d.c.si.† Expedita linea descēdēti, siue gradu restat vt de ascēdentibus videamus.Et nota,quod tot sunt species filioꝝ,vt dixi quot sunt species parentū cū isti sint correlatiua filius ergo pr, si ergo psona defuncti careat descendentibus,⁊ habeat ascendentes,vna cū collateralibus, si quidem solū legitimos ascendentes,⁊ naturales habeat filios,si quidem solum mrem ⁊ prem,⁊ mr ⁊ p i sibi succedunt:si vero est pr vel mr,⁊ alij ascendentes,vt puta auus paternus vel matern9, quilibet succedit in virilem portionem,licet eoꝝ dispar sit numerus:⁊ ideo si est ex vna parte auus paternus,⁊ auia, et ex alia auus maternus vel auia ⁊ econtra,tm habebit auus maternus ⁊ auia quantum paternus auus,vel auia.Idem dicam in omnibus ascendentibus,vt in auth.de here.ab intest. §.consequens. q est posita C.ad Tertu.auth.defuncto.Sinautem h3 ascēdentes vna cū trāsuersalibus, si quidē h3 fres vtroq parente coniunctos,admittant isti fres vna cū ascēdentibus primis,s.pre ⁊ mre ⁊ auo vel auia in virilem portionem.Item filij filioꝝ frm similiter admittuntur, si mortui sunt fres, vel aliqui ex his. Alij autem sunt fres qui sunt cōiuncti ex parte pris tm, vel filij eoꝝ vel alij transuersales,nunquam succedunt cum parentibus, vt colligitur in pred.auth.vt frm filij.§.j Olim tñ erat aliter.l.pe. C.ad Tertyl.⁊ de leg.her.l.de emancipatis.in prin.de bo.q lib. l.quecunq. ⁊ C. communia de succe.l.si tamen omnes ille leges corriguntur.⁊ hoc de filijs ligitimis,⁊ naturalibus,qui decedūt relictis parentibus.Sinautem sint filij legitimi decedentes, relictis parentibus dic idem quod in superioribus,exceptis legitimatis per oblationem curie,in quibus dic q si decedunt sine liberis succedūt parentes reseruata tamen parte curie in auth. quibus mod.na.effi.sui.§.ergo sanciendū.⁊ C.qñ ⁊ quib9 quar-
14 ta pars debet.l.j.⁊ ij.in prin.lib.x.† In naturalibus aūt filijs tantum,dic q parētes eis succedūt eodē modo ⁊ eodem iure quo ipsi parentibus succedunt,vt si par eademq rō.pietatis. ff. de inoffi.test.l.nā ⁊ si parentibus.⁊ in auth.de heredit.ab intest. §. ⁊ hoc secundū Azo. S3 Pla. dicit prem insolidum succedere filio naturali,ēt si filius sit spurius,⁊ istud aliqua lex nō probat.
15 †De filijs aūt legitimis tm descendentibus, dic q adoptator, vel arrogator,in cuius potestate transiuit,q est si fuit patern9, vel maternus auus,vt s.dictū est,viuo filio habet vsumfructum in bonis filij.Institut,de acqui.per arrog.in princip. Sinautem ab intest.succedat talis filius ipse ei succedat tanquā filio legitimo,⁊ naturali eo saluo, q nō posset dicere matrem succedere cū adoptari nō posset.Inst. d adop.§.femine.Sinautē fuerit extraneus qui in adoptione est,dic q in nullo succedit ei,cū nō exiuit de potestate patris naturalis C. de ado.l.cū i adoptiuis.§.s3 ne articulū.s.quia dānatur a lege.De filijs autem spurijs, dic quod sicut ipsi nō succedunt parentibus,⁊ qua ratione ita nec parentes eis.matres aūt bene succedūt eis eadē ratione qua ipsi matrib.si tales filij decedāt sine liberis.Nā si liberi extarent,mater nō succederet.C.ad Ter.l.j.§.liberi.ff vnde cog.l.ult.§.itemque. De incestuosis autē ⁊ nefarijs, vel adulterinis sic dānatis dic q patres nō succedunt eis.Nā qua ratione ipsi parentibus ,nō
16 succedunt,eadem ratione ipsis non succedunt patres. † Restat vltimo explicatis duobus gradibus, vt ad tertiū transeamus, scilicet trāsuersaliū,in qō nota q sicut descendentiū plures vocantur species ac ascendentium, ⁊ transuersalium totidem sunt species. Si igit defuncta psona careat liberis ⁊ ascendentibus ⁊ collaterales habeat ita distingue aut habet fres ex vtroq parente,coniunctos tm, aut filios frm coniunctorum ex vtroque parente,aut habet simul fres,aut filios fratrum. Primo casu succedunt soli fratres.Secundo casu soli filij fratrum. Tertio casu simul succedūt fratres,⁊ filij fratrū in stirpes.⁊ nō i capita. ff. de col.bo.l.pretor.Et vt hoc exemplū manifestius fiat,ita exemplificat,si decedat quis,relicto fre vno ⁊ tribus filijs, fre premortuo ex vtroq parente,tm habebit frater solus, quantū tres oēs filij ex fre pmortuo, succedūt isti oībus alijs collateralib9 exclusis.
17 In talijs fribus qui sunt cōiuncti,vno parēte tm,puta pre,vel mre quam ceteris agnatis,⁊ cognatis,⁊ exclusis. predictis vero collateralibus deficientibus,s.fribus,⁊ filijs frm ex vtroq parente coniunctis succedunt fri defuncto, s. fres ex vno parente cōiunctis tm,exclusis alijs collateralibus,s.patruis,auunculis, amitis,⁊ materteris, ⁊ hoc verū est indistincte, siue masculi, siue femine agnati,vel cognati sint i potestate,vel sui iuris,⁊ hoc colligitur in auth.de here.ab intesta.§.reliquū.⁊ §.seq.C. de le her.
18 auth.cessante,⁊ auth post fres. † S3 pone quis moritur sine liberis ascendentibus relicto fre ex parte mris tm, ⁊ alio ex parte pris tm,qualiter succedunt isti,sicut alij sic defuncto? Rñ.frater ex parte pris in bonis paternis succedit fri, ⁊ ex parte mris in bonis maternis.C.de legi.here.l.de emancipatis.in fin.in alijs autem bonis aliunde quesitis succedunt equaliter. Nam quantum ad illa bona sublata est differentia cognationis ⁊ agnationis,vt in auth.itaq.C.communia de succ.l3 Placen. contra hoc.Sed quid si decedit relicto fre ex parte pris tm,⁊ fre ex parte mris tm,⁊ alio fre ex vtroq parente coniuncto, qualiter succedunt? Rñ.secundum Azo.quod ille qui est coniunctus ex vtroq parente, succedit in omnibus bonis, tam paternis quam maternis, ⁊ in aliunde quesitis , alijs duobus fribus exclusis. Et est ratio,qr iste habet duplex vinculum,s.paternum,⁊ maternum merito ille prefertur illi,qui non habet nisi vnum, vt l.auth. de consan.⁊ vte.fra.circa medium ⁊ C.commu.de suc.auth.itaque mortuo.in fin. Placen.tamen dicit hoc casu coniunctum ex parte pris in bonis paternis admitti,coniunctum in bonis maternis tm, coniunctum ex vtroq parente ad alia bona admitti quod prorsus est contra d. auth. contrarium ex parte pris bonis su in bonis maternis admitti coniunctum vtroq parēte ad alia
19 bona, qd est cōtra dictā authē.† S3 pone,quod aliquis decedit relicto vno filio ex fre premortuo,et relictis duobus filijs ex alio fre premortuo,nunquid isti succedūt defuncto in capita, vel in stirpes? Rñ.fm Azo.in capita , ita vt quilibet habeat suā partem, ⁊ ita secundum eum hereditas diuiditur in tres partes,vt videtur innuere,in auth.de here.⁊.ab intesta.§. fin.autem defuncto. S3 Azo videtur contrarium velle concludere per eandem authē.§. si vero neq fres,neq filios frm, per quod innuitur filios fris debere succedere in stirpes, ⁊ non in capita, ⁊ huic opin.assentio. Nam semper inuenio filios fris succedere in patris sui. Instit.de here.que ab intest.§.cum filius.⁊ in predicta
20 authen.§.si vero.⁊ C. vnde lib.l.ij. † Si autem decedat quis sine ascendentibus,⁊ descendentibus quid in filijs frm? … quod illi qui sunt proximiores in gradu ad successionem … admittuntur,⁊ inter eos fiat diuisio in capita,⁊ non in stirpes non habita differentia an sint agnati,vel cognati masculi,vel femine in potestate,vel sui iuris,vt in auth.post fres C.de le.here. ibi no.l3 cognati olim succederent vsque ad septimū gradum vt Instit.de succes. cog.§.fi.tamen hodie succedunt vsque ad decimū gradū,⁊ ibid.dicitur ibi , cū sublata sit differētia agnationis ⁊ cognationis.vt s.de naturalibus autem legitimatis a patre dic,vt s.in his scripsi excepto vt qui legitimantur per oblationem curie,succedunt ab intestato agnatis,vel cognatis,sed ipsi soli pri,pr legitimus efficiatur vt in authē quibus mod.na. effi.
21 fi.sui.§.ergo sanciendum.versi quibus. † De naturalibus autem collateralibus non legitimatis, dic quod inter se si fuerint ex eadem matre tm succedunt, qm si hoc est in spurijs, vt ff. vnde cognati.l.ij.ita dico multo fortius in naturalibus tm, non tamen dico quod vnus qui fuit naturalis filius tantum fratri suo legitimo,⁊ naturali agnatis,⁊ cognatis patris succedit vel etiā fratri,ex alia matre:vt in d.§.cum filius.in authent.quib. mod.na. effi.sui.nam si legitimantur per oblationem curie non fit legitimus successor agnatis , vel cognatis patris, multo fortius non efficitur ille qui nullo modo est legitimatus , sed naturalis remansit.Sed videtur contra Insti.de seruili cog.§ fin.sed quod ibi dicit reseruatur ad parentes tantum,non ad alios,vt infe-
22 tur,†De legitimis autem collateralibus tantum dic, vt de primis fratrib.dixi,scilicet quando fuit aliquis arrogatus,vel adoptatus ab auo paterno, vel materno, quoniam tunc vt dixi, legitima iura consequitur.Sinautem extraneo datus fuit quis in adoptionem,licet retineat iura legitima quantum ad patrē naturalem tantum , soli patri adoptiuo poterit ab intestato patri succedere,non filijs eius agnatis,vel cognatis,nec ipsi ei.C. de adopt.l.cum in adoptiuis.Scias tñ qd collaterales, puta frater nō potest adoptare vel arrogare frem,vt C.de here. insti l. nec
23 apud. † De spurijs aūt dicas, qd duo fres spurij ex eadem matre inter se inuicē ab intestato succedūt.ff.vñ cogn.l.j.⁊ l.si spurij.

tius. Jnstit. de leg. agn. suc. §. vul. Et pone qđ sint duo ffes spurij a diuersis mſib. ⁊ nūquid inter se succedāt. Pone ergo quod sacerdos vel monachus ex diuersis mſibus hz filios, quod absit: pone largius qōnem, quidā solutus de vna muliere soluta cōcubina tm̄ habuit filiū vnū, et de alia habuit filium aliū qui vulgariter appellatur in Lombardia bastardus nunquid isti inuicem succedunt ab intestato. et an succedant agnatis pfis, vel agnatis mſis, videtur qꝫ sic, quia ffes sunt alijs proximiores gradu admittuntur. in auth. de ber. ab intest. §. reliquū. Hec obstat si sint ffes ex vna parte pfis tm̄, q; sola naturalis cā inspicitur. C. de su. ⁊ leg. auth. in successione. Item delictum pfis qui ad aliam mulierem accessit non debet nocere filio. ff. de pen. l. crimē. ff. de decurioni. l. j. §. nullus. Econtra videtur. qꝫ tanꝫ cognatus et nōcognatio sit per mſem, Jnsti. de legi. agna. suc. in prin. tanꝫ agnatus non cum nulla sit inter spurios agnatio, siue ius agnationis. tunc eīm per pr̄em agnatio contrahitur, cum legitime nuptie sint contracte. Jnstit. de nupt. §. si aduersus. Just. de leg. ag. suc. §. j. ⁊ ꝫ. cū igit iure agnationis vel cognationis cū nō veniat, merito repelluntur cū alia natura successionis nō reperiant in iure. nisi vt sibi succedāt a iure, vel a lege vel senatuscōsulto. qō vltimū credo verꝫ. vt in auth. quib. mod. na. effic. sui. §. j. in fi. ⁊ §.

14 quod vero. ⁊ ibi pbaf. † De incestuosis, siue nefarijs, seu dānatis ⁊ alijs ffibus dic agnatis nullo modo succedere cū ol beneficio legis careāt, vt palleg. auth. in fi. Hā talibus inter viuos vel in morte pf̄ donare non potest. C. de incest. nup. l. si quis icestas. quod de istis dictum est intellige qn̄ ex mſimonio, vtroque sciēte sunt tales pgenitus ecus altero, vt no. de cland. defpōs. c. cū imbibitio. Sic aūt ex predictis colligitur apparet ex successionib⁹ ab intestato primā esse cām in successione. Prima eīm cā liberoꝝ secunda ascendentium vsqꝫ in infinitū. ff. de in ius voc. l. qui qꝫ litigandi. §. parentem. tertia trāsuersaliū. ista vsqꝫ ad 7. gradum fiue agnati, siue cognati sint hodie succedūt, vt Jnsti. de leg. ag. succes. in fi. Istis aūt deficientibus succedit fiscus, exceptis quibūdā casibus, in quibus alijs fisco pferunt, pferr̄ eīm vxor. C. vndevir ⁊ vxor. l. j. aliqui ēt. vt puta, decedit miles, nauicularius, cohortalis fabricēsis, de pdi. n. ui. p totū. Item socius liberi imperia, vt C. si imp. lib. soc. l. vnic. lib. x. Certū est eīm qꝫ collegium siue socius pferr̄ fisco, vt ꝫ. allegata lege, hoc de pdictis laicis vendi-

25 cat locum. † De clericis aūt scias tu Legista qꝫ si clericus platus moriatur intestatus, in bis q̄ ab ecclesia, vel cōtēplatione ecclesie habuit succedit ecclesia tm̄modo, qō itellige vt C. de sac. san. eccl. sacrosctē. ⁊ auth. licētia. ⁊ rȳ. q. j. c. sic manifeste. Jn bonis aūt questis ante pmotionē, vel post, pone intuitu, succedūt agnati seruato ordine, vt in pmissis, vt rȳ. q. vlt. c. fi. His autem deficiētibus succedit ecclesia. extra de suc. ab intesta. cap. j. ⁊ ple-

26 ne in cā. e. ti. Plura circa hoc non curaui ponere. † Postremo videtur. qꝫ quedā innouata sunt ⁊ quedā regularia in successiōe ab intestato. Nota primo quedā regularia, ⁊ cursus per que sunt inouata ab itestato: ⁊ sic not. qꝫ nemo succedit iure affinitatis ab intestato. C. cōia de succes. l. vitrico. ⁊ l. affinitatis iure. Dicitur autem affines omnes illi qui per vxorem mihi contingunt. ff. de gradi. l. nō faciles. §. affines. Exori aūt vir succedit. qui non ōr affinis si vxor decedat sine ascendentibus siue descendentibus siue collateralib⁹ fisco excluso, vt l. j. C. vnde vir ⁊ vxor. ⁊ alio casu ⁊ in auth. ibi posita. Itē ⁊ alio casu, si vxor decedat relictis filijs emācipatis, vel nepotibus vel pf̄ vna cū eis hz vtilē vsum

27 fructū. C. de bo. ma. l. ij. † Itē est ⁊ alia regula, qō seruus nō potest habere successores, vt l. seruus. C. communia de successio. fallit cū mora est facta in libertate prestanda. C. ad Orfi. l. fi. de his quib. vt indi. lī. † Itē fallit cū decessit apud hostes. C. de suis ⁊ legiti. l.

28 apud hostes. † Itē est alia regula donec pōt habere locū successio testamentaria. cessat ab intesta. ff. de reg. iur. l. q̄diu possit. C. commūia de suc. l. antequam. Fallit ista regula. si sic dicat testator. te heredē instituo si legitimi noluerint. vt ff. de hered. instit.

29 l. si quis ita heres instituat. † Itez est alia regula, qui proximior est in gradu, grimior ⁊ potior est in successione, vt C. qm. de succes. l. auunculo. quod intelligo sm̄ distinctionē ꝫ. posita. l. de successionibus descendentiū, ascēdentiū ⁊ collateraliū. Item est regula alia qꝫ nullus hospes pōt etiā ab itestato succedere alūno, siue vitrico hospiti. C. eod. tit. l. nutritoribus. ⁊ in authē. omnes peregrini. ibi posita. Ultimo videre restat † que sunt per ius

30 nouissimū immutata, hz ex precedentibus possit satis perpendi, tamen olim non succedebat filius emancipatus patri nisi de iure pretorio. hodie sublata est differētia patrie potestatis ⁊ emācipationis. vt in authen. de suc. ab intesta. ā §. 1. que est C. de legi. ber. authē. cessante successione. Item olim nepos vt puta filius filij non admittebatur ad successionem cum auunculis, nisi cum diminutione tertie partis. C. de su. ⁊ legi. l. defunctus. ⁊ l. illam C. de colla. Sz hodie equaliter succedunt. vt in authē. ibi posita. Item olim ascendentes, puta, mſ per Orficianum, pater vero in re pretorio. Sed hodie de iure ciuili, vt in auth. defuncto. Item olim si pater non emancipabat filium contracta fiducia, non succedebat ei de iure ciuili: hodie semper in emancipato contracta fiducia presumitur. Jnsti. de legi. agna. suc. §. fi. ⁊ in authē. de here. ab intest. §. ⁊ cōsequens. Item olim si vocaretur pater ad successionem filij fatribus extantibus, vocabatur cum matre in bessem vsufructus. ff. ad Ter. l. fi. hodie autem in viriles admittuntur, vt in authen. defuncto. Item olim admittebantur cōsanguinei de iure ciuili ⁊ vterini de iure pretorio. vt Jnsti. de suc. cog. Hodie autem predicta differentia est sublata agnatorum et cognatorum, vt in predictis aperte cauetur. Dyn. de Musello excellen. doctor.

ADDITIONES.

a Tho. D. De nepotib. Vide d. Jo. Bapt. Seu. in l. si qua illustris. C. ad Orfi. ⁊ Pe. Phili. Cor. ibi. ⁊ in consi. cxxxiij. in iij. vol. pro decisione presentis questionis.

b Mater. Caue tamen mſe si secundas inierit nuptias, propter l. ij. ⁊ auth. sup ea posita C. de secund nupt. per quas videtur, qō hoc intelligit vbi mater non conuolat ad secunda vota.

a Tractatus Testimoniorum, a secundum Bartolum de Saxoferrato.

ADDITIO.

a T. D. Tractatus testimonior̄. Jstū pro trac. Bar. alle. doc. maxime Feli. in c. sicut nobis. in ij. ⁊ v. col. de re iudica. ⁊ Alex. in l. legatis. in princ. ff. de legat. ij. in apostil. Bar. ⁊ in ꝫ. li. ij. in fi. in j. vol. ⁊ in ꝫ. fi. cir. in eo. volu. visis ⁊ vt oportet cōsideratis. in vj. vol. ⁊ in ꝫ. fi. r. in vj. vol. i. col. Lud. Rom. in l. j. ff. de verb. obl. ⁊ dicit. qꝫ pauci habēt hūc tract. ⁊ dicit Alex. in l. si cū dotē. §. si maritus. ff. solu. mat. qꝫ ipse hz tra. huiusmodi duplicatū vnum breuem. ⁊ alterꝫ longiorē. ⁊ hz dicat qꝫ sit tract. alimentoꝝ, tamen qz alleg. Bart. in c. opposita prudentie voluit allegare Bar. licet istud pro trac. Bar. alle. Bal. in l. solā. C. de testib. ⁊ vide Mellū de sanc. Gem. in tract. de testi. ⁊ Fel. in c. qm̄ frequenter. in §. porro vt lit. non conte. ⁊ dicit idem ꝫ. el. in c. cum causam. de testi. qꝫ Bar. cōposuit huiusmodi tract. de teste. quē morte preuētus non cōpleuit. alleg. ita referre Bal. in l. de quibus. ff. de legi. ⁊ in l. ij. C. de testi. ⁊ in d. c. causam. in ij. fallē. Adde Bal. in l. edita in re. Pata. C. de edē. vbi dicit. quod Bar. a Saxofer. preceptor suus illustris cōposuit tra. de test. ⁊ morte preuentus incōpletus reliquit qui vltrā etiā quā Legistis expediat cum intellectu volare rat ad ea que non possunt intelligi nisi per summos viros, qui cognoscunt genus ⁊ differentias. ⁊ virtutes ⁊ vitia que generātur ex actibus. Unde Bald. ad hunc tractactum suspirans subiungit. quis dabit mihi pennas columbe ⁊ in altum volabo.

1 Testes an probent, iudicis arbitrio relinquitur facta consideratione circa personam, ⁊ dictum testium.
2 Testis debet reddere causam sui dicti sufficientem simpliciter si de ea fuit interrogatus.
3 Testis interrogatus in causa scientie si dicit, scio quia scio, non probat.
4 Testis reddere debet causam dicti per alterum ex quinque sensibus corporeis.
5 Testis dicens quem dominum, ⁊ non reddens causaz dicti, etiā non interrogatus non probat. Idem si direrit quem ebriosum.
6 Testis deponens super his que discursu intellectus percipiuntur, debet reddere causam sui dicti etiam non interrogatus, secus si fine discursu vel modico.
7 Testis deponens fundum valere decem, non probat, nisi reddat causam sui dicti.
8 Testis deponens quem dominum, adūciens causam, quia vidit eū tāto tēpore quod prescripsisset, probat vtile dominium.
9 Testis de ca usa cause si non interrogatur, non deponit.
10 Testis dicens aliquem possedisse, probat etiam si non adiecit causam.
11 Testis deponens aliqua vera esse, quia audiuit dici, nō probat. Dicta testium quando testificata per ipsos sunt deperdita, probantur per testes, qui dicunt vidisse testes in causa iurare, solemniter examinari, ⁊ eorum dicta vidisse.
12 Testis deponens de credulitate non probat nisi in consistentibus in peritia.
13 Testis deponens se vidisse probat, licet interrogatus causam non deponat.
14 Testis deponens de vita ⁊ moribus alicuius, si reddit causam.

quia consanguineus vel vicinus probat.
15 Vinū esse dulce si testis dicit, & reddit causam, quia bibit, probat.
16 Testis qui dicit Titium promisisse Seio, probat.
17 Testis dicens scio, quia presens fui, vel interfui, probat.
Qui dicit se fuisse presentem necessario dicit & intelligentem, secus si alium dicit presentem.
18 Lex vel testator mandans aliquid fieri, & aliquis presente, intelligitur, & intelligente.
19 Notarius dicens aliquid factum in presentia alicuius, includit etiam intelligentiam.
20 Testis, qui deponit per verbum videtur, non probat.
Testis dicens, vidi Titium possidere, & mihi videtur quod sint decem anni, probat.
21 Substantia rei apud Legistas quomodo capiatur, & est aut rerū corporalium, aut incorporalium.
22 Substantia rerum comprehenditur per accidentia rerum que sensu percipiuntur.
23 Testis deponēs super his, que ita nobis communia sunt quod aspectu ab omnibus cognoscuntur vt in lapide, ligno, & similibus & dicat quod erat lignum, quia vidit probat.
Testis qui dicit, nescio, ne sibi fit contrarius, intelligitur nisi vt supra dixit.
24 Testis deponens circa aromata, lapides ptiosos, & similia sufficit quod dicat se vidisse, & se scire illius conditionis esse.
25 Quidditas rei que non potest nisi per valde peritos cognosci quomodo probetur.
26 Binomius si al quis sit, qualiter probet esse illum de quo agit.
27 Homo ex auditu vocis non cognoscitur.
28 Identitas fundi qualiter probetur.
29 Identitas animalis qualiter probetur.
30 Testis deponens super identitate rei mobilis vt probet qualiter deponat & qualiter probetur.
31 Fructuum identitas, qualiter probetur,
32 Testis deponens super peremptione vel amissione rei, vt probet qualiter deponat, & peremptio seu amissio rei qualiter phet.
33 Pastoribus asserentibus multa animalia in pascuis, & itineribus perempta, an sit credendum.
34 Testis deponens vinum esse quia vidi non probat nisi dicat, et gustaui vel odorani vel vidi in taberna vinaria.
35 Negatiua coarctata dicitur probari, quādo quis refert se ad certum corpus, puta talis res non est lignum.
36 Dominem vium fuisse, qualiter causa reddi debeat, vt phetur.
37 Mortuum aliquem esse, qualiter probetur.
38 Fama probatur mors alicuius, ex quibus causis progredi dz.
Mors iuuenis luxuriosi, bellicosi, & vagabundi quo probetur.
39 Testis si dicit quem mortuum quia interfuit eius sepulture, licet cadauer non viderit sed tunc dicebatur, probat.
40 Mors in maximis causis per famam non probatur.
41 Testis deponens super morte alicuius vere vt probet, qualiter reddat rationem.
42 Titium fuisse qui aliquid fecit qualiter probetur per testes, et an sufficiat si dicant testes se vidisse.
43 Vidisse aliquid fieri de nocte, qui dicit probat si dicat vidisse qz erat lumen Lune, vel magnus ignis.
44 Testis qui dicit Titium fuisse qui illud fecit, quia dum se aspiceret in speculo illum vidit, non probat.
45 Testis deponens se ante Titium cognouisse, quia erat vicinus suus contiguus probat.
Sed si in pueritia ipsum cognouisset, non probat.
46 Judex bolem exhibet, vt cognoscatur a teste, qui dixit aliquid factum ab aliquo & nomen ignoret.
Mortuus vt ex aspectu recognoscatur exhibetur.
47 Testis deponens super longitudine, vel latitudine alicuius rei probat si dicit quod vidit mensurari, & idem si testis dicit rē magnam, vel paruam, quia vidit.
48 Testis deponēs sup mensura fundi, vel muri limitate probat, si est peritus in mensura, & dicat se mēsurasse, vel mēsurari vidisse.
Mensura fundi indeterminate ab omnibus cognosci potest.
49 Pondus determinate probatur per testes dicentes se ponderasse, vel vidisse ponderari, indeterminate vero si dicant quod manibus ponderauit.
50 Testis deponens determinate circa mensuram vini, vel olei, si dicit quia mensurauit, vel mensurari vidit, probat, si vero indeterminate, satis est quod dicat quod vidit.
51 Mensuratio totius corporis in non consistentibus pondere, numero, vel mensura, difficilis est, & non fit nisi a peritis.
52 Quantitas corporum separatorum quorum numeratio est facilis fit per numerationem.
53 Testis si dixit quod vidit tradi x. corbes frumenti probat, secus si dicit quod vidit tradi ceruum frumenti qō erat decē corbes.
54 Testis deponens de quantitate vasis, qualiter deponere debeat vt probet.
55 Fama probat quantitatem, numerum milliarium existentium de loco ad locum.
Mensura quantitatis milliarium fit per longitudinē itineris, secundum quod commeatur.
Mensura super distantia, vel vicinitate fieri debet per directū, & qñ per terram fieri non potest, fit per aerem cum chorda.
56 Intelligere substantiam incorpoream non pertinet ad Juristam.
57 Miraculum dicitur quasi admiratione plenū, & est id, cuius effectus est manifestus, & causa eius omnib⁹ simpliciter occulta.
Miraculorum tres gradus, & qualiter probentur.
58 Qualitates substantie animate anima rationabili sunt tres.
Sacramentum est sacre rei signum. Item inuisibilis gratie visibilis forma.
59 Christianum aliquem esse, vel sacerdotem, qualiter probetur.
60 Juristam aliquem esse qualiter probetur.
Jurista an sit sufficiens ad doctoratum, probatur per testes eiusdem, vel maioris peritie.
61 Testis deponēs aliquez cerdonem alicuius artis, si dicat quod vidit eum exercere dictam artem, probat.
Cerdonem esse bonum probatur per testes eiusdez, vel maioris peritie.
62 Mercatorem esse, officium est, non artificium.
Mercator dicitur, qui cum quadam perpetuitate mercatur.
Mercatorem esse qualiter probetur per testes.
63 Mercator, qui per quinquennium dimisit consuetudinem mercandi non dicitur mercator, & ex hoc probatur quod desinit dici se mercator.
64 Artifex qui per decennium artem non exercuit, non dicitur artifex & ex hoc probatur quod desiit esse artifex.
65 Scholaris quod desierit esse scholaris, quantū temporis requiratur arbitrio iudicis relinquitur.
66 Virtus est habitus electiuus in mediocritate cōsistens, quod nos determinata ratione & vt sapiens determinabit.
67 Virtuosus probatur probando actus tales, qui apud indifferentes bonum virum virtuosi determinantur.
Judex apud Juristas dicitur bonus vir.
68 Virtutum moralium quatuor sunt cardinales scilicet, prudentia, iustitia, fortitudo & temperantia.
69 Prudentia est habitus cū ratione actiuus circa bona vel mala.
Scientia, sapientia, & prudentia differunt.
70 Sapientia est habitus speculatiuus considerans causas altissimas & ad Juristas etiam spectat.
71 Scientia est habitus speculatiuus demonstratiuus ratione certa considerans causas inferiores, & hec spectat ad naturales, & etiam ad Juristas.
Lex est inuentio, & donum Dei.
72 Ars est habitus ratione nature factus.
Jus ciuile appellari potest sapientia, & ars.
73 Prudentia consistit circa particularia, & ea que cōtingenter euenium, vt inter se conferri, & disputare, & recta ratione materialia particularibus congruentius applicantur.
74 Prudentem aliquem esse qualiter probetur, & qui requirat octo, scilicet memoria, intelligentia, & experientia, docilitas vel beratio, solertia, prouidentia circunspectio, & cauto.
75 Prudens quilibet presumitur, nisi contrarium probetur.
76 Prudens prudentia perfecta ea perfectione, que in homine esse potest naturaliter, qualiter quis possit esse.
77 Prudentia particularis est cum ad sui ipsius quidam proficientes inueniuntur, qui habet ea que generaliter supra de prudentia dicuntur.
78 Eremite, & vite cōtemplatiue dediti quo ad se sunt boni & prudentes, & aliorum negotiorum inexpertes.
Eremite excusantur a tutella, & ad prelaturam non promouendi & si sunt vite laudabilis in testimonijs multū creditur.
Episcopum oportet esse prudentem nō solum literarum peritia sed secularium negotiorum dispensatione.
79 Deconomica prudentia pertinet ad regimen familie.
80 Carolus quartus concessit Bar. & eius descēdentibus potestatem concedendi veniam etatis.
81 Mores ciuitatis qui dicantur.
Habitus in moribus probatur per tempus trium annorum.
82 Honeste viuere aliquem, qualiter interpretetur.
83 Testis qui dicit aliquem prudentem diligentemque patremfamilias quia per triennium vidit diligenter gerere negotia, probat, & interrogatus quid respondeat.
Testis qui dicit se continue vidisse, intelligitur de visione continua, que cadit in socium, vel vicinum.

Deci-

84 Defectus modicus animę non facit quem non prudentem vi-
deri sed vitium notabile ⁊ damnosum.
Iudeus publicus feneratoꝛ non reprobatur vt imprudens.
85 Prudens vt quis dicatur, ⁊ diligens circa celebrationem actus
particularis a se gesti siue gerēdi, tria sunt necessaria, scilicet pru
dentia circumspectio. ⁊ cautio, qualiter testes reddere habeant
causam cum deponunt.
86 Prudentia regnatiua alia consistit in bene operādo in bonum
finem, hoc est inquietem ⁊ bonum subditoꝝ, non in finem sui
lucri, vel gloriam.
87 Prudentia regnatiua in principe presumitur, quādo gradatim
ascēdit, vel quod ita de eo sit fama, vel ex vnico actu notabili de-
claratur, ⁊ hoc iure ciuili.
88 Prudentia regnatiua in principe ecclesiastico, alia in seculari re
quiritur.
89 Nullus vilis, qui ex turpibus lucris lucratus est dignitatem,
habet prudentiam regnatiuam.
Ad probandum in aliquo esse prudentiam regnatiuam non re-
quiritur tantum temptus quantum in economica.
90 Actum particularem fuisse prudenter factum a regente, proba-
tur per circunstantias.
91 Prudentia ciuilis siue politica, que in subditis requiritur, con-
sistit vt in bonum finem domini operetur.
Mercatorem, vel artificem prudentem diligentemque esse pro-
batur, vt supra economica.
92 Prudentia militantis consistit in bene operando, in finem vi-
ctorie ob quietem Reipublice.
Prudētia militaris in aliquo sit generaliter vel particulariter,
qualiter probetur.
Nobilis qui est assuetus equis, presumitur quod preualet in mi
litia equestri.
Carnifices ⁊ fabri presumuntur q̄ pualeant in militia pedestri.
93 Imprudentia que contingit ex etate vel casu, est oppositа pru
dentie particulari ad sui ipsius regimen.
94 Furiosum quem esse probatur, si testis dicit quod vidit eum fu
rere ⁊ actus furiosos facere: secus si dicit quia vidit eum carce-
ratum, nisi adderet, ⁊ audiuit verba insania dicere.
95 Actus factus ab habente dilucida interualla, quando in furore,
⁊ quando sana mente dicatur factus.
96 Furorem fingere aliquem ⁊ ex suspicione potest cognosci.
De quo iam, qui in biennio finxit se demētem vt vindictam de
inimico sumeret, ⁊ fecit.
97 Imprudentes ex sensus defectu qui.
Mutus, ⁊ surdus qualiter dicantur, et probentur imprudentes.
Idente capti alij stulti, alij fatui, ⁊ qualiter probentur.
Stulti dicti a stupore, quia stupenda non stupent, ⁊ non stupen
da stupent.
Fatui a fando dicuntur, id est, loquendo, quia suam fatuitatem
loquendo fatentur.
98 Prudentie economice que opponuntur.
100 Dolus est omnino oppositus prudentie economice.
101 Dolosus, deceptoꝛ, vel simile quod quis sit, probat ex vno actu.
Dolosus quis non dicitur, si post dolum commissum per trien-
nium bonam vitam ducat.
102 Dolus an fuerit commissus in aliquo actu particulari, quali-
ter probetur.
103 Testis deponens aliquem fugitiuum, equum calcitrosum, vel
quid simile, vt probet qualiter deponat circa scientiam.
104 Asserens aliquid esse quod non est quod dicatur dolum com-
mittere, ⁊ numero. 117.
Scientia alicuius tripliciter sumitur.
105 Dolus aduersus solertiam qualiter probetur.
106 Dolus dicitur quod verbo vel facto cōmittitur, fraus q̄ facto.
107 Latior culpa an sit dolus.
108 Dolus manifestus dicitur, de quo presumptiones ita clare
sunt, vt iudex in claram fidem inducatur,
Dolus presumptus dicitur, quando presumptiones non sunt
ita clare sed aliqua indicia apparent.
Minor excusatur a dolo presumpto.
109 Lata culpa est deuiatio indeliberata ab ea prudētia que inest
cōiter omnibus, qui sunt eiusdem instructionis ⁊ professionis.
110 Lata culpa potest committi contra quamlibet prudentie par-
tem, ⁊ nume. 111. 112. ⁊ 113. ⁊ 114.
115 Leuis culpa ad quem proprie pertineat, ⁊ quibus modis con
sideretur, ⁊ numero. 116.
118 Ex omissione ⁊ culpa committitur, ⁊ num. 119.
120 Leuis culpa qualiter diffinitur, et quot sunt eius species, et
quomodo debeat estimari ⁊ num. 121. 22. 23.
Et quid leuior culpa ⁊ leuissima, ⁊ qualiter diligentes, diligen-
tiores ⁊ diligentissimi cognoscantur, ⁊ numero. 124. ⁊ 125.

Testimoniorū vsus freq̄ns est ⁊ necessarius. Et circa psonas et modū, pducendi, cogēdi, iurādi, exa minandi, ⁊ publicandi multa dubia oriuntur, ad que declarāda presens opusculū nō intēdit. Postquā vero p̄dicta discussa sunt, ad dicta testium litigātes veniāt ⁊ an dicta sufficien tia sint ad, pbandū id, qō intēditur, ad disputationem veniunt super quo iurium conditores, ⁊ anti qui iuris interpretes, ac etiam moderni cuncta vniuersaliter tra ctauerunt, ⁊ ad particularia trahere est contentiosuꝫ partibus, iudicibus durum, quoniam contra se moleste fuerunt litigantes, propter que veritas sepe subuertitur, ⁊ scandala sepe oriuntur. Super his viri scholastici, ⁊ etiam causidici remanent scientes, quibus obuiare cupit scribētis intētio. Igit prout ille, qui trin⁹ ⁊ vnus bene ministrabit eidem ita posteris tradet: ⁊ si quid be ne traditū est ei soli adscribāt, si qd vero minus bene, vel imper fecte, imbecillitati scribētis illud lectoꝛ attribuat. Omnis enim imperfectio que hic est scribētis est. Audet eñ scribens scribere q̄ etiā minus bene dicta prosunt. Incitant enim alios ad inue stigationē perfe. tā. Cupit igit scribēs corrigi ⁊ suppleri. Chari tas eñ eum incitat ad labōrē, vel vt detur sitientibus potus vel vt via aperiat⁊ p quā inducatur intelligentia vbi his plena sunt vasa. Ille qui scribit est Bar. de Saroferrato legū doc. minimus Perusij cuius cuius in tradendo forma hec est, vt hoc vnū opu sculum, quod facit Testimoniorum liber vocatur, qui liber p ru bricas subscriptas diuiditur, quelibet autem rubrica per multas particulas diuiditur, sicut sunt multa testimonia, ⁊ quelibet per se particella testimonium nuncupetur, seu nominetur ⁊c.

Testium dicta an, pbent princeps certam legem non tradidit sed ius dicēti in hec verba rescripsit vt ff. de testi. l. iij. §. ideo q̄ diuus. Cu magis scire potes quanta fides adhibēda sit testibus qui ex cuius dignitatis ⁊ cuius existi mationis sint ⁊ q simpliciter visi sunt dicere vex vtrū vnū eun demq̄ pmeditatū sermonē attulerint, an ad ea que interrogaue ris ex tpe verisimilia responderint. Dic annotandū est pȳssimū principem non in sola iudicis potestate hec posuisse ʒ ei qua
1 tuor consideranda iniunxit. ¶ Primū circa psonas dū dicit qui ⁊ cuius dignitatis ⁊ existimationis sint: et hec ad psentem tracta tum non ptinēt. Secundū circa ipsū testis dictū respectu ipsius testis ⁊ dicti dū subiūcit ⁊ hoc dū dicit q simpliciter sunt visi di cere vex. Tertiū circa ipm dictū respectu habito ad aliorum te stiū dictū. dū dicitur, vtrū vnū eundemq̄ pmeditatum sermonē attulerint. Quartum circa ipm dictū respectu habito ad circun stantias temporis loci ⁊ similium dum dicit an ad ea que inter rogaueris ex tempore verisimilia responderint. ad que tria pre sens inuestigatio intēdit. Primo igitur qui testis videatur sim pliciter dicere veritatem subsequenti testimonio declaretur.

2 **Testis** causam ⁊ sui testimonij faciat manifestaꝫ, in auth. de testib. §. ⁊ ʒ dudum, qō iterpretatū est vt not. C. de testi. l. solā. p Inn. de testi. c. cum causam in glo. de causis. j. vbi allegat d. §. ⁊ ʒ. Si interrogatus fuerit de causa alias stabi tur dicto suo q̄ verbosus esse non dꝫ: hoc manifeste docetur qō qui cām sufficientem sui dicti non reddit, non simpliciter ʒ malis tiose loqui videt. vel loquit simpliciter ea simplicitate q̄ stulti tiam includit que est legibus inimica. Qui vero cām sufficien tem assignat, videlicet simpliciter hoc est pure, ⁊ sine plica, vtius est loqui simpliciter, que simplicitas legibus est amica. Qualiter autem causa reddatur, declarabitur in sequenti testimonio.

a 3 **Testis** ⁊ interrogatus de cā eius q̄ direat dixit scio⁸, q̄ scio, vel q̄ sic est. Finis est huius dicto stā dum non esse per Inn. extra testib. c. cum causam. ⁊ in Spe. eod. tit. §. nunc tractandum qualiter in testium examinatione. vers. de visu. probatur supra in fine ibi. vel scio: q̄ scio. ⁊ cū eadem sit rō cum dicto, q̄ esse non dꝫ. ff. de peti. her. l. pro herede. ⁊ not. de offi. procu. Cel. l. fin. vbi. gloss. in verb. non habent vt dixi et de exercit. l. j. cui assentio. Nam dictum debet probari per aliud ma nifestius eo, nō per idē. vel per aliud manifestū eque vel minus.

b **Testis** ᵇ causam sui dicti reddere debet per id quod ali quo corporis sensu percipitur, q̄ secundū naturā nil est in intellectu. q̄ prius nō fuerit in sensu. Unde si de aliquo visibili interrogef per visum causaꝫ redd. t, vt dicat id, sic scire q̄ vidit, ⁊ eodem modo si de dicto, vel cantu per auditū. Si de odo re per odoratū. Si de sapore per gustū. Si de lenitate, vel asperi tate pertactū. ⁊ pariter de similibus. Istud legibus cōprobatur, vt ff. de testamen. l. quitestamēto. in fin. de his que in test. delen. l. j. in pnn. l. testū. vbi gl. in verb. presto. C. de testi. ⁊ ibi ī eo q̄ re quirit eos fuisse presentes, ⁊ ī auth. de hered. ⁊ fal. § si vero absint.

sbi se adfuisse ⁊ vidisse ⁊ a nris maioribus est receptum p Jnn. in d.c.cum causam ⁊ in Spe.eo.tit.§.nunc tractandum.⁊ Ja.de are.⁊ Cy.C.eo.l.testiū. Sunt ēt quedaꝫ que per diuersos sensus percipimus, vt motum alicuius rei per visum, per tactū ⁊ auditū vt motū cāpane per sonū. Similiter ⁊ alicuius rei, quam per visum ⁊ p tactū percipimus quandoque etiam ad cognitionem non sufficit vnus sensus, ⁊ tūc vtraqꝫ ratio reddi potest, seu dꝫ.

Testis dicit aliquem esse dñm rei, ⁊ causam non reddit, quē nec interrogatus fuit, an eius dicto stet? Responsum est per Jnn. in d.c.cum causaꝫ, ⁊ in Spe. in d.§. nūc tractandum. ⁊c. non esse standum, quod esī traditum est, valere dictum sine causa, cum non interrogatur, in his receptum est q ab aliquo sensu corporis percipiuntur, vt dictum est, dominus autem magis ab hominibus ratione iudicatur, quam sensu percipitur. hoc autem ad iudicem pertinet non ad testem. Idem dicendū est, si testis dixerit aliquem ebriosum, vel iracundum, ⁊ cām non adiecit, cum ēt hoc sensu non percipiatur et hoc iure vtimur. ⁊ hoc contra videtur hec q̄ constituta sunt in l. testiū. C. de testib. enumerationem pecunie posse probari per testes, qui viderūt, solus esī color videtur. An autez sit pecunia, vel aliud, ⁊ an sit aurea vel argentea iudicat intellectus. Et similiter per auditū solum vox auditur, significatio aūt in intellectu pcipitur, sensus aūt corpis maioribus ⁊ infantibus est, ⁊ a nobis ⁊ bꝰtis, alli tamen non iustificantur qm̄ carent iudicio. per aliud ergo quam per id quod sensu percipitur rō reddi debet. dum ergo dicitur sensu corpis percipi, latius assumendū est. s. id quod per omnem sensum homini in notitiam deducitur, ita quod illud ignorare in supinam ignorantiam caderet. Et ita senserunt, q dictam doctrinam primitus tradiderunt, quis esī tam stultus, tā que ignorans reperitur, vt pecuniam an sit aurea vel argentea non cognoscat aspectu, vel qui est qui ex sono verboꝝ intellectū non capiat. Tales quidem vt demētes iudices non admittāt, ⁊ super eorum testimonio non disputatur, sed propter personaꝫ non creditur. Et vt hoc euidentius declaret, considerare oportet qō res quedā sensu percipiuntur, ⁊ ex his cū magno discursu p intellectū aliqd iudicaf, vt quē esse dñm. Mā qz vidi titulū ⁊ qz vidi legitimis tpibus, possidere ex his concludo dñm. Per modum esī cuiusdam syllogismi ad notitiam huius deducitur ⁊ hec sunt que dicta nō sufficiunt, nisi cā reddatur per premissa q sensu percipiuntur. Quedā sunt que non sensu absque discursu aliquo, vel saltem cū modico percipit intellectus, vt quem possidere. ⁊ loquor de ea possessione que est facti, vt numerare pecuniam, quem ambulare, ⁊ similia. ⁊ in his dictum sufficit. cum non interrogetur de causa eius cuius gratia de facto + questionē occurrentem subdamus. Testis dixit fundum valere decem, an probet si non fuit interrogatus de causa Dixi non probare Mā valor fundi non nisi cum magno discursu percipitur, sed ex fructuum quantitate ex situ ⁊ circunstantijs rerum ex valore. Syllogisat esī intellectus ex his nec horum est communis notitia. In frumēti vero estimatione, vel alterius animalis ad vsum hominis destinati, secus esset nam ex solo affectu vel tactu estimationis est communis notitia. In equo vero estimando, sicut in fundo discursus requiritur. ⁊ forte vehementioꝫ.

Testis dixit aliquem dominum, et causam adiecit, qz vidit eum possidere tanto tempore quod pcripisset. Responsum est per Jnn in d.c.cum causam. ⁊ in Spe.eo. tit. §. nunc tractandum. vtile dominium esse probatum, si non fuit vlterius interrogatus. Sicut esī probat dictum. si non interrogatur de causa, ita sufficiens causa est. si de causa cause, vel eius circunstantijs non interrogatur, hic de ea prescriptione intelligendum est, in qua titulus non requiritur, ⁊ sic ex eo quod possidere consuerit. sine magno discursu comprehenditur eum dñm. quod si titulus requiratur, non sufficeret nisi de titulo sufficiens testimonium reciperetur est esī quid a possessione separatum.

Testis dixit aliquem possedisse, et causam non adiecit, videbatur non probare quia possessio est ius insistendi rei non prohibite possideri, hoc quippe sensu non percipitur, sicut nec dominium. Sed responsum est quod sic per gl. in ver. stipuletur. in l. stipulatio ista. §. bi quoque. de ver. obli. et p Jnn in d.c.cum causam. ver. videtur, quod si testis dicit. ⁊c. nam ad possessionem que facti est ⁊ sensu percipitur. ⁊ hoc referendū est. Idem in similibus que ius. ⁊ factum sonant.

Testis dixit + aliqua vera esse, quia audiuit dici, responsum est. in gl. in verb. presto. ⁊ de aqua plu. arce. h. §. idem Y abeo. ⁊ c. licet ex quadam. ⁊ c. series. extra de test. in auth. de her. ⁊ fal. §. si vero absunt. co. j. ⁊ in Spe. eo. §. i. ver. item. quod non probibet. Testimoniū esī de auditu alieno regulariter nō valet. Huius rō est qz rō nō est manifestior dicto, sz eque vel minus. Judex en. nō audit a teste, sed ex ei⁹ dicto certꝰ nō reddit, tō de causa querit. Si igitur ab alio se audiuisse respondit, ignotum per ignotius ostendit. Sed si addat se audiuisse ab aliquibus qui se vidisse direxunt, causa videtur aliqualiter manifestior dicto. sufficiēs tamen est, non enim testi creditur nisi in iudicio per iudicem iuramento prestito parte presente, vel contumace solēter examinetur. Sed cum testis audiuit alium, se alīū vidisse, nō curat ista solennitas defuit igitur insufficiens est causa. Set forte scriptura continens dicta testiū deperiret ⁊ extarent qui dicerent se vidisse aliquos testes idoneos iurare in causa. ⁊ fuiter examinari, ⁊ dicerent se vidisse tunc eorum testimonia sufficiēs esset, vt no. ff. eo. l. curent. facit C. eo. l. testium. in fi.

Testis dixit aliqua vera esse qz credit sic. eius dicto stabit. ⁊ Cy. in l. testiū. vers. secūdo casu. C. eo. magis enim iudicat quā testificetur nisi causam propter quā credit sufficienter exprimat. nisi in his que cōsistūt in artis peritia, vt medici ⁊ obstetrices, ⁊ similes q de credulitate deponunt. nō enim sunt proprie testes, sed magis vt iudices assumūtur ad illū cause articulum. vt dicandum. l. j. de ven. inspic. ⁊ quod ibi notatur circa principium.

Testis dixit aliqua se vidisse, ⁊ interrogatus de causa nullam reddit, responsum est per Jnnoc. eius dicto standum esse in d.c.cum causam in gl. de causis §. qz non est amplius demōstrari. frustra est. vt ff. de do pre. l. j. in fi. Vir repugnat quod visus decipi poteſt similiter. ⁊ ceteri sensus. sed intelligimus personas testium esse, phatas in quibus secundum quod communiter accidit non cadit sensus deceptio ita. ⁊ non cognoscebatur ab eis. Porro si sensum decipi cognoscerent, non testificarentur.

Testis duz de vita ⁊ moribus alicuius interrogaretur depoſuit ⁊ causam scīētie reddidit. qz vicinus, cōsanguineus est. ⁊ sic videbat eius dicto nō standū. qz non sensum corporis causam reddit. Dicebā stādū esse, sufficit ens sensum exprimere, vel aliquid. per quod secundum communia accidētia, per sensum habeatur notitia. quia eius vicinus. vel sanguineus est, videtur secundū quod communiter accidit. ⁊ vitam ⁊ mores eius. per visum ergo causam reddidisse videtur. hoc etiā legibus cōprobatur. vt C. de in integ. restit. l. de tutelle. ff. vnde cogna. l. octaui. in fi. extra de presump. c. quod dꝫ. ⁊ c. ex loc. l. dominus horreorum. de fun. instr. l. si ita testamento. similiter in ratione.

Testis de sapore vini interrogat, dixit esse dulce. eum sam reddit. qz bibit. videtur non valere eius bibere actus respicit, sapor autem habetur per gustum. sed cum per talem tactum perueniatur ad gustum iustam causam reddidisse videtur. gustus enim quidam tactus est. vt Aristo. dicit.

Testis dixit quod vidit Titū ꝓmittere Seio an tale testimoniū valeat dubitatur quia magis audimus quam visu peercipitur actus promittendi. Sed risum est per Ja. de Are. ⁊ Cy. in l. testiū. C. de testi. per Spe. eo. ti. §. nunc tractandum. ver. de auditu. videtur aliter dici ⁊c. quod appellatio videndi videtur communis ad omnem sensum quo aliquid percipitur. Quotidie enim dicimus vidi tale vinum esse dulce. vidi talem rem esse duram. vel mollē. ⁊ similia cum tamen ea sensu percipiantur. An autem de tactu hec possent dici patebit ter dubitatur, sepe enim dicimus nos manibus sigere quod non est tangibile. vt Epistola canonica Joan. Quas manus nostre pertrectauerunt. que sunt de regno vite. Secundum claram peruenit notitiam. sed illud pro claro intellectu apponitur. non quod vnum tangere pro alio sensu ponatur.

Testis dixit se aliquid scire. qz pleus fuit vel quiescit an probet. non enim p sensum aliquem cuius reddit. ⁊ potest esse quod fuit presēs nō tamē vidēs. nec audiēs quod plerique direxūt. Pro hoc C. de erro. aduoca. l. i. ibi glo. verb. presentibus. ⁊ Jo Andr. extra de testib. c. plenius libro. ⁊ Spe. eo. ti. §. i. vers. itē quod nō prhibet testimonium. ibi dꝫ. presens arbitror tñ. qō prbet. quod esī dixit se presentem non creditur per sensum suū cum non fit interrogatus vlterius. vt precedentibus est relatū non autem potuit scire se presentē nisi se negotio. nisi id intellexisset. hoc ēt imperiali constitutione probatur que dicit validum esse eius testimoniū qui sub presentia sua dicit debitū esse solutum C. eo. l. testium. Sed contra facit. in auth. de here. ⁊ fal. §. si vero absunt. vbi innuit quod dꝫ dicere se presentē fuisse. ⁊ vidisse. Sed sol. patet. aliud est dicere se presentē ⁊ aliud si aliū diceret fuisse presentē, quod ad presentiā corporis refertur que sensu percipitur. non ad presentiam animi alterius quā testis q sensu nō percipitur. ⁊ ita intelliguntur contraria. Sed si lex, ⁊ testator. vel contractus aliquid fieri debere alio quo psente requireret semp intelligitur presente et intelligente. vt ff. de arbit. l. diem proferre. §. coram aūt dicere. de ver. sign. l.

19 coram, secus † si notarius' in instrumẽto aliquid factum esse ab
t aliquo presente narraret, quia de presente ꝛ intelligente intelli-
tur, verba enim notarij, ꝛ iudicis sunt cum effectu iuris intelligẽ
da, aliter quam in teste, vt patet in verbo, promisit ff. de verb.
obl. l. sciendum, ꝛ quod ibi dixi versic. procedo vlterius reperi-
tur in actis. ꝛ Instit. de inuti. stip. §. si scriptum.

20 **Testis** † super ꝛ aliquo deposuit dicens, qꝛ sic sibi videt,
quidã putabant eũ probare exemplo iudicum, q
pnunciant sibi videri. sed hec dissimilia sunt: istud enim verbum
mihi refertur ad iudicum intellectus, quod iudici congruit, ꝛ nõ
testi. Unde dicebam non probare, nisi hoc quod dicit sibi vide-
v ri^v, sit coniunctum sensui, vt si dixit qõ vidit talem possidere, ꝛ
videtur sibi quod sint decem anni. Ex eo enim quod vidit cõiũ-
r cto eo quod sibi videtur, bonum est testimonium^r, vel si dicit se
vidisse vnum hominem, ꝛ videtur sibi qõ fuerit Titius, ꝛ simil.

ADDITIONES.

a Tb. D. Cdixit. scio Vide Bal. in l. ij. §. voluntate. ff. sol. matr. ꝛ
Abb. in c. peruenit. de testi. cog. ꝛ Spec. in tit. de teste. §. i. versi.
de testimonio quoꝫ de visu. ꝛ Bal. in l. diem §. cotã. ff. de arb.
ꝛ in l. si non speciali. C. de testi. ꝛ Ang. in autb. de test. §. si quis.
per glo. ꝛ doct. in c. in nostra presentia. de testib.

b CTestis. Vide Pet. Cor. in cõsi. xxvij. in ij. vol. in presenti cõ
sultatione. ꝛ Abb. in c. consuluit. de appel.

c CPercipiũtur. Adde bal. in l. solã. C. de testi. Inn. d. An. bal.
ꝛ d. Ar. Fl. in cũ causam. de testi. ꝛ ibi vide Abb. vbi alle. bart.
bicin ij. col. ꝛ ibi vide plures cõcor. per Fel. vbi omnino videas.

d CSensu. Adde Abb. post Card. in c. cum causam. de testib. cũ
concor. de quibus per Fel. ibi, in versi. modo hanc fallentiam.

e CValere decem. Mo. quod dicit Bar. hic, quod testis deponẽs
super valore, non probat nisi assignat causam etiam nõ interro-
gatus. vide Card. ꝛ Abb. in d. c. cum causam. de testib. ꝛ Bal. in
l. penul. C. de sent. que sine cer. quan. cũ concor. de quibus p Fel.
in pre. alleg. c. cum causam. de testib.

f CDebementio. Vide Alex. de Imo. in l. pretia rerum. in vlti.
colff. ad leg. Fal. ꝛ ibi scripsi.

g CIn l. stipulatio. Adde Bar. in d. l. stipulatio ista. C. bi quoꝫ
cum concor. de quibus ibi per Alex. ꝛ Jas. ꝛ vide Fel. in d. c. cũ
causam. de testim. versi. secundo tempera.

h CAliquos testes idoneos. Nota quod dicit Bart. hic, quod si
scriptura continens dicta testium, est deperdita, ꝛ extant testes
qui dicũt se vidisse aliquos testes idoneos iurare in causa, ꝛ so-
leniter examinari, tunc dicto eorum standum erit, vide plures
concord. per Fel. hic sicut nobis extra de re iudi.

i CQuia credit. Vide plures concor. per Fel. in c. sicut nobis. ex
tra de testib.

k CNon testificatur. Vide Alex. in l. ij. C. de rescin. vẽd. in apost.
Bar. ꝛ ibi vide apostil. meam vbi plene scripsi.

l CTestificantur. Vide Alex. in l. ij. in apostil. ꝛ Bart. ꝛ ibi dixi
in apostil. mea. C. de rescin. vend.

m CNullum sensum corporis. Vide Bar. in l. Labeo. ff. de supel.
leg. ꝛ ibi Alex. in addit. pe.

n CL. de tutela. Et ibi vide Alex. ꝛ ibi apostil.

o CTestis de sapore. Vide Bar. in consi. cxx. quidã Hasseliolus.
ꝛ j. versi. vnum dixit. vide etiã Fel. in c. cum causam. in ij. fallen.
de testib. ꝛ ibi vide plures concord.

p CQuotidie. Vide Alex. in l. j. in prin. in viij. col. si cer. peta.

q CVel mollem. Adde gl. in c. testes. iiij. q. ij. in c. quia. videt not.
ij. qd. de qua facit festum Ludo. in l. sciendum. ff. de verb. obli.
cum concor. de quibus per Fel. in d. c. cum causam, ver. sed istã
conclusionem. vbi citat Bar. hic, vide Alex. in l. ij. §. fin. ff. soluto
matrimonio.

r CNos manibus. Vide plene per Jas. in l. manumissiones. ff. de
iusti. ꝛ iure.

s CDixit. Vide Bar. in l. j. §. tutor. ꝛ ibi vide apostil. in versic.
quod sufficiat. ff. de autb. tut. ꝛ ibi dixi, ꝛ vide Alex. in cõsi. xxiv.
in vij. vol. incip. clarissime do. ꝛ in cõsi. clxxiiij. in vj. vol. in causa
t lit.

t CNotarius. Et quod verbũ, presentia, a notario scriptũ neces-
sario includat intelligentiam, allegat Bart. hic, tenet etiam do-
minus Soc. consi. cxiij. versic. licet poslet contra hoc. in fi. in pri
mo vol.

u CVideri. Not. hic, quod verbum videtur, quãdo iungitur cum
sensu corporis, tunc testis probat. adde Bar. in l. quid tamẽ. §. si
arbiter. ff. de arbi. ꝛ Alex. in consi. cix. visis, ꝛ vt oportet cõsi-
ratis. in i. vol. ꝛ hec adde ad no. per Fel. in c. quoties. in vlt. col. ō
testib. ꝛ vide Alex. in consi. clxvij. in ij. vol. in princ. ꝛ Jas. in l. j.
in prine. vlt. col. ff. de iusti. ꝛ iure.

x CTestimonium. Adde intellige hoc, vt not. ad Bar. in l. quid
tamen. §. si arbiter. ff. de arbit.

Post tractatum rerũ vniuersaliũ pertinẽtiũ ad testiũ dicta est ad particularia descendẽdũ. Omnis autẽ res super qua potest testis iterrogari, aut est res aliqua in actu, aut ī potẽtia ad esse. Ītẽ eorũ que sunt in actu, aut est res aliqua intra intẽtionẽ, aut est res aliqua extra intẽtionẽ. Ītẽ earum que sunt extra, aut est substãtia aut quãtitas, aut qualitas, aut relatio, aut actio, aut passio, aut tẽp⁹ aut situs, aut habitus, aut est aliqõ cõpositũ ex predictis, vel aliquibus predictorum, ꝛ predicta per suas rubricas. ī singulariter prosequemur: qꝛ tũ ea que sunt in potẽtia, nõ intelliguntur, nisi per ea, que sunt ī actu ꝛ intentione intelligitur nisi per ea, que sunt extra. ideo ab his, que sunt extra est inchoandum, ꝛ primo de substantia videam⁹.

Substantia si accipiatur p genere generalissimo, vel subalterno, vel specie aliqua supra individuũ siue dicamus, qꝛ sit in tẽtio sola, siue qõ sit extra animã vt Dialectici disputant, ad tractatum nostrũ non pertinet. Non enim illo modo sumpta, est nostro in commercio, licet enim dicatur hominẽ deberi in genere non tamen ipsum genus, vel species, ita debetur
21 sed istud individuum, qõ solueretur: igitur prout † hoc nomen, substantia, respicit individua, que in nostro commercio sunt, inuestigationis nostre est: aut enim substãtia est rerum incorporalium aut corporalium, de incorporalibus testificari nõ possum⁹ directo, quoniam sensu non percipiuntur: sed per alia dicta, vel facta comprehenduntur, ideo de his sub tit. de actione, ꝛ passione dicetur. Corporalis autem res sensu comprehenditur, igitur de his dicendum est, licet enim Iurisconsultus res corporales subdiuidat in plures, tamen ille subdiuisiões magis qualitates rerum quam substantiam respiciunt. ideo de his in trac. de qualitate dicetur. de substantia ergo rerum corporaliũ est dicendũ.

g **Rem aliquam** esse cõstat omne id, qꝛ sit, vel fuerat eius substantia. si dubitatur, ad testes decurretur, quamuis enim res pconales, ꝛ visibiles sint, ipsa tamẽ substãtia invisibilis est, vt in homine anima: vnde
22 circa rationẽ dicti testis põt pbabiliter hesitare. † Aduertendũ est igitur, qꝛ per rerum accidentia, que sensu percipiuntur, substantiam cõprehendimus, hoc autem tripertitum est. Quedam
23 † enim ita nobis cõmunia sunt, quod aspectu ab omnibus cognoscũtur, vt lapis, lignũ, ferrũ, ꝛ similia, ꝛ in his sufficit si testis dicat, lignũ fuit, qꝛ vidit, ꝛ si vlterius interrogef quid vidit, ꝛ dixit, vidi habere formã ligni, seu qualitatẽ ligni, satis exprimit. Si vlterius interrogef que erat ille forma, seu quales ille qualitates, non cogitur respõdere, nec debet interrogari, qm̃ nõ habemus nomina manifestiora: his enim color ligni est albus simpliciter, nec niger, nec vllo alio nole expressi⁹ dici põt, qꝫ cũ dico, color ligni est recte testis de his interrogat⁹ dixit, nescio aliter quã dixerim ꝛ si simpliciter dicat, nescio, debet intelligi eo mõ ne sibi
24 2trarius sit. † Quedã autẽ non omnibus cõmunia sunt, sed certe cõditioni hominum, vt aromata, lapides pretiosi, ꝛ similia q̃a mercatoribus, ꝛ eorũ, artificibus manifeste cognoscũtur ab aliis nõ: tũc p causa sufficiẽti duo testes oportet dicere, sc̃z se vidisse, ꝛ se scire illius cõditionis esse: credit enim ei in boc: cũ nihil cõ
b trarius, pbet sed qꝛ simpliciter dixerit se vidisse ei nõ statur⁹ nisi
25 per alia illius cõditio doceat. † Alia vero sunt que nõ p homines illius artis nisi per valde peritos cognoscuntur qd. sint qꝛ sepe contingit in his rebus q̃ multas similitudines habẽt tunc si res de qua dubitatur põt haberi: qꝛ i⁹ dicit. quibusdã peritis cõmittatur qui de rei quidditate renunciẽt qb⁹ statur, ꝛ illis magis indicũ. qꝫ testimonium est, vt in his quibus committit literarum 2paratio facienda, qꝛ si de quidditate rei q̃ de§tvel haberi non potest dubitetur ꝛ tã difficilis fuerit cognitionis ꝛ hoc gstat testib⁹ pitis qui talẽ rẽ viderunt esse, credẽdus est vt ī his qui priuilegior⁹ depditor⁹ tenorẽ pbãt 2stitutus p canones esse operi
26 mus ꝛ quod a nostris ꝛceptoribus approbatur. † Contingit aliquando aliquẽ esse binomium ꝛ ex aliqua honesta causa nomen proprium 2mutasse tunc dicẽdus est iustum esse errorẽ qui alio nomine Phillippus vocatur vel qui alio nomine nuncupatur
27 causam autẽ dicti reddit vt s̃. Illud autẽ † quod a quibusdã est receptum vt auditu vocis cognoscat homo nunquã approbauit multe eñ similitudines reperiuntur l vocibus ꝛ sepe vidi vnus alteri⁹ vocez fingere vt auditu idez omnibus videretur ꝛ in voce eiusdez multas mutationes videam⁹, vt idez non videatur. Alia enim est vox pueri, alia adulti, alia iuuenis, alia senis, alia sani, alia egrotantis, vel rauci, alia ieiuni, alia saturi, vel ebrioſi. Ex loco etiã apparet mutatio vocuz. Aliter enim percipimus vocem existentis ī eodez cenaculo, aliter ei⁹ qui esset ī alio existente medio pariete. Et etiã ex tempore contingit mutatio vocuz. Aliter eñ p vocez pcipimus cuz ventus spirat, aliter quieto tempore.

cum hec sit quedam aeris repercussio. Apparet hoc non vniformiter fieri, quin tamen iudicium aliquod faciat non negarem.

ADDITIO.

a Tho. D. C Rem alienam. Vide Jas. in l. j. in princ. ff. si cer. pet.
b C Et non statur. Vide plene per Fely. in rubr. de re alien. in vlt. col. in fi. & Jas. in l. ij. § voluntatem. ff. sol. matr.

28 PAnceadem †rem numero esse istam cū illa, de qua retro aliam qui dem fuisse ponitur. si de re aliena ab homine loquit, fortis probatio est. Hec enim dubitatio contingit in terdum in rebus solo coherentibus. pone enim instrumentum emphyteusis continere fundū cuius fines sunt fundus Titij & fundus Sempronij, qui fines cursu teporis dominos mutauerunt. Vt igitur illum esse eundem fundum cum eo, qui in instrumento continetur, ostendam, hoc modo habeo ponere, & probare, q talis fundus, cuius olim erāt tales fines, & talis fundus cui hodie confines sunt tales. est vnus & idē fundus, & si testis hoc dixerit verū esse, & pro causa adiecerit, quia vidit olim illos fuisse possessores dictorum fundorū qui pro finibus apponūtur nunc vero videt possideri ab istis. sane dicit: nō enim de dño finium disputatur. sed sufficit q testis aliquid dicat, propter qō illi fines taliter denominati fuissent, sed constat a possessore fundum denominari solere. Sz aliquādo vetustas, vt testes habeātur ō visu non patitur: tunc puto sufficere si testis dixerit se a suis audiuisse, antiquis fide dignis, q talis fundus qui pro fine apponitur iā fuit Titij postea venit ad aliū gradatim singulos nominando, vsq; ad eum, qui nūc possessor est, & hec est opinio circūcolentiū. hoc enim receptū est sufficere in probatione cōsangui-
29 nitatis, qō grauius est. †Aliquando dubietas hic occurit in animalibus: vt si dubitatur, vtrū equus, vel mulus sit ille, qui ante fuit Titij. nō enim ista per faciem cognoscuntur vt homines, sed cum corpora animaliū nō cognoscātur super coitū, possunt esse signa, per que recognoscūtur de facili, ex quibus testis sui dicti
30 causaz poterit cōprobare. †Aduertendū tñ est, ne cōtingat deceptio q quedā sunt que mutari possunt facto hominis, vt in boue coinuncto que in igne apposita in partem aliam volui possunt. Quedā etiā animalia in eo ferro signantur, vt valeāt recognosci. Sepe etiā de hoc dubitari cōtingit in speciebus aliarū rerū mobilium, & harū quedā sunt multa varietate cōposita, vt libri, vasa argētea & talia varijs formis ornata, & bis similia, & hec recognoscūtur de facili, & si testis ideo se cognoscere dixit: q vidit & diligenter adiuerit, puto sufficere, sicut de aspectu faciei de homine diximꝰ. Quedā botū sunt magis simplicia, & tunc, ppter multā similitudinē, quam cum alijs eiusdē speciei reperiuntur habere recognitio difficilis est. & harū quedā accipiūt formam opere manufactam, quedā ab ipsa natura formata producūtur. Prime quidem, q eiusdem hominis opere, secundū varietatē teporis sunt diuerse & de facili possunt habere signa, vel in ipsarum confectione concurrentia, vel ex post facto accidētia, ex quibus recognoscūtur, tunc testē oportet per illa signa vel ipsorum vnā tātū causaz notabilē reddere, cū receptum sit q̄ per duas demōstrationes, vel vnā notabilē res certa demonstratur, q̄ si hec signa deficerent, causam reddi oportet per aliquid q̄ sit extra ipsam rē. Exēpli gratia, quedā referamus interdū ex vase ad fidē de rei idētitate adducimur. Quid enim si habebā cultellos cōmunis forme in vagina difformi, & apud te vagina dignoscitur cū cultellis. Vel quid si in marsupio difformi, & difformiter ligato pecuniā certā posui, qō marsupium apud te est cum tāta pecunia quāuis enim cultelli per se nec pecunia per se recognosci nō valeāt, ex vase tñ eadē esse numero recte dicā. Interdum etiā aliarū rerū coadunatione, adducimur ad dicendū idē esse, quid enim si in marsupio forme cōmunis posui certam quantitatem pecunie auree, certā argēteam, certam ere cōtaminatam, & marsupium apud te reperiatur illius forme communis, cum eisdē quantitatibus: Certe ad fidē adducor qō corpora sunt eadē. Interdū est persona habentis, hic comprehēditur: quid enim si scyphum meū cōmunis forme perdidi, & apud te reperiatur: nōne cum a me causam habeas, illum eundē esse certū est, nisi aliō doceatur expresse. Vel quid si apud famulū pauperē reperiatur scyphus argentens forme communis dicā esse scyphum dñi sui, quē eiusdē forme cōmunis ante habuisse cōstat, nisi aliud docea tur. Hoc etiam Salomonis probatur exēplo, qui illius iudicauit esse infantē, qui eum diuidi cōtradixit, nec bis cōtradicit, qō cōstitutum & responsum est in libello tam in realī, q̄ in personali sufficere, si pecunie dicaf numerus, materie vero facte, materia, & species, & scyphū argētū & similia, & iſtud sufficit, vt admittaf libellus, nō autē in probatione sufficeret, quādo cōstaret, q̄ eiusdē materie & forme reperirētur, qz enim plurium diuersitas rerum nomi-
31 e comprehensorum probationē facit obscurā, vt cōstitutum est, h.. negitur rerū multiplicitatē reus doceat. †Quedam ab ipsa natura formata producuntur, vt fructus in quibus cum natura vniformiter operetur, ex forma, & plurium recognitio est impossibilis. vt in vino, & frumento in eadem regione nato, ignis recurrēdū est ad signa, que ab extra veniunt. Si enim frumenti meum fuit in certo loco depositum, & ibi reperiatur illud idem esse presumitur, nisi de mutatione doceatur: si tamen aliqui fructus essent, qui summum gradū bonitatis attingerent, bi certi dicūtur vt constitutū est & tūc recognitio esset possibilis ex colore, odore, & sapore, & similibus, licet autē hec pbatio qō fit eadē res, difficilis sit, tamē pbatio qō non sit eadēres facilis esse potest ex diuersitate forme, & etiā qualitatū, que nō possunt absq; abscq corruptione substātie, vt qō liber pui voluminis efficiat magni voluminis absq; adiectione chartarū: aliud in his qualitatibꝰ, que adesse, & abesse possunt absq; corruptione substātie,

32 PEremptam †rē seu deperditam esse dubium est. quoniam hoc priuatione significat, quod qualiter probetur, tum ad eum, ad quem rem peruenisse nō constat. Sed tis liquet rem non esse, vel deperditam esse, si adhibita diligenti inquisitione rem non reperit, & nō reperire se asserit, nisi per aduersarium aliud doceatur. Sed si ad aliquam rem peruenisse constat, & ipse rem deperditam, vel peremptam esse dicat, hoc probare debet. Hoc autem interdum iuramento solo probatur, vt ad rem exhibendam solo iudicis officio arcebatur, vt cōstituit est in eo a quo instrumenti producti exhibitio postulatur. Sed ad hoc ture obligationis tenebatur, tunc hoc debet manifeste probare quod in rebus solo coherentibus fit de facili per aspectum, vt si ibi erat domus, que nunc non est. Si ibi erat fundus qui nūc non est, quia chasmate perijt. In rebus vero mobilibus etiā possibile est quod quis casum viderit quo res perepta est, vt rem extingui incendio, vel impetu aquarum, vel facto hominis, & in his directo per visum testis rationem dicti sui reddere potest quod si talis casus visus non fuerit, potest aliquando de natura ipsius rei probari peremptio, sunt enim quedam que longo tempore seruari non possunt, sed modico tempore naturaliter pereunt, vt fructus quorum quidam paucis diebus, quidam mensibus, quidam anno pereunt, & animalia sue etatis tempus longissimum habent naturaliter limitatum, quod tempus si elapsum fuerit, rem cōstat esse extinctam, vt est in b omne dictum. In his vero que seruari possunt est ad alia iudicia recurrendum vt si horrea, in quibus res erat reperta sunt fracta, & alie similes presumptiones, hec omnia legibus comprobantur. Illo autem perdentis culpa inuenisse presumatur, alibi dicemus.

33 a CAra †carnium a abūdātia bibēdā rū cōmissa est aliqui bus a populo Perusino, q animalia multa emerūt in Apulia conduxerūt ea in territorio Perusino, ea tenuerūt p annū faciebātq; de eis occidi prout quotidiana necessitas exigebat, pastores quā plura ex illis animalibus in suis neribus, & in pascuis perēpta, & perdita retulerūt, & fidei bus rationis dicti officij scriptū est qui ab eis rationes exigebant non adhibeat eis fidē, Dixi, si cōmuniter sic alias cōtigisset, et certo numero tot animalia illo tēpore perdidissent, ab hoc probari, & etiā eis hoc verisimiliter euenisse, & sic probatis ellen dita p hoc verisimile, si eīn i hoc genere causarū etiā omnis morte p verisimilia receptū est probari multo fortius dicti in pastorib deponenti esse credendū. Sicut enī De rente militis creditur sic & pastori de morte animaliū est videndū. ita equū visum est, vt lege lata ipsius ciuitatis sic determinarēt.

ADDITIO.

a Tho. D. C Cura carnium. Vide Aler. in consi. xiiij. vol. mature quod est duplicatum consi. cxli. in j. vol. vbi Aler. not. quod tract. iste non inueniatur esse Bar. nisi vsque ad hoc capitū, & quod ipse habet perfectum, & idcirco concludo huiusmodi tractatum esse perfectum, ex verbis do. Aler.

34 a VInū †dixit q vidit dixit a, pbare, q̄ bo
a q dixit, vidit, omnem sensum respicit p quē ad istius notitiā peruenitur. sed dicit q vidit colorē dubiū habet. Vā aqua tincta de heris, vel moris colorē vini hz sitr lixiuiū, & vrina. Quedā ergo per testē addi opz, sez, q̄ vidi, & odorani, ex his em duob sensibꝰ ca vinū nō ptingit deceptio cōiter: vt dicat, q̄ vidi, & gustando vidi hec i taberna vinaria, vel extrahi de vase vinario, & similia, se aūt si ī apotheca spectarij, potuit em esse syrup, vel, si fuit visus ergo in pdictis fine alijs adminiculis ad fidē indicēdū adducit. Sūt aūt alia adminicula, vel sensus alij attēdūt, vel locus, vel tps, iz em ī cereo paschali tpe facto, vue videant, aspectu ex loco, & tēpore cōprehēdim cerā esse ad illā similitudinē cognitā, aliud si in vite tpe cōgruo videretur, qō in similib arbo
35 trꝰ admittēdū, & etiā ex his modis negatiua directe pbāf, quod

quod talis res non erat lignum. ꝛ similis. Cum enim ad certum corpus non referamus, est negatiua coarctata ꝛ sic per qualitates quos percipit sensus, directo representatur eidē quod alia substantia non est: sicut cum diem video, directo comprehendo noctem non esse: ꝛ econuerso vt Proculus respondit. De alijs vero negatiuis infra locis suis dicetur.

ADDITIO.

a T. D. C Dixit. Adde que no. Bart. in cōsil. ex. quidam Mas solus. ꝛ s. ver. de sapore.

36 Dominem virum †fuisse vel aliū animal, dixit q̄ liter aūt huius dicti causa reddatur, est manifestū si de sano loquamur. Dico enim me scire q̄ vidi operationes dominis, vel alterius animalis illius speciei, scilicet edere, bibere ambulare, loqui, ꝛ similia: sed in puero potest esse dubium, q̄ enim de partu quem dicunt, natum viuum, sed statim mortuum: alij negant viuum fuisse, vel de eo qui in actu morien dierat, quidā iam mortuū: alij adhuc viuere dicunt. Respō. si testis dixerit viuere, q̄ vidit eū mouere, nō probat. nā in mortuo sepe visus est, vētositates in corpore sepie motū facere. dicat igitur testis quo motu. si tibias vel brachia extēdere, vel arcuare vidit. hec quidē actio vel passio animę est: vel si dicat se sēsisse diastolem, ꝛ sistolem pulsum, hec quidē a corde causantur, vbi radix spiritꝰ vitalis est. Adē si dicat, q̄ vidit emittere ꝛ attrahere flatum, aperire oculos, ꝛ claudere: hec proculdubio viuentis sunt.

37 a Mortuum hominē †dixit, qualiter causa, siue ratio redditur. est hesitatio. Mors enim est ꝓuatio vite. si ꝓuatio ergo negatiua, cuius difficilis probatio est. sed animaduerte de morte: quid in causis paruis: quid in magnis maioribus ꝛ maximis. In paruis quidē, vbi preiudicium modicum versatur: vt si de aperiēdo testamēto tractatur ꝛ similia, non solum per visum, sed per leuē presumptionē ꝓbatur b 38 mors. In causis vero magnis vbi magnū preiudiciū vertitur: vt si de hereditate cōtenditur: vel alio cōmodo pecuniario etiā magno. per famā morte ꝓbari iuris interpretes tradiderūt q̄ intelligēdū opinor nō de fama que ab hominib⁹ vltbus. ꝛ causis leuibus sumpsisset originē, illam enim leuē presumptionē reputo, quā in precedēti articulo sufficere receptum est. Sz intelligo de fama que ab hominibus grauibus, ꝛ causis rationalibus c originē trahit, quid enim si intrauit mare, ꝛ supervenit tempestas, ꝛ expectato tēpore cōgruo nō est reuersus, ꝛ perquisitus p loca verisimilia, nec ipse est inuētus: nec nauis est inuēta. Quid etiā, si in magno exercitu visus est, ꝛ finito alias secuto cōflictu nō inuētus, ꝛ expectatus est, ꝛ a cōsanguineis perquisit⁹. Quid enim si per loca insidiosa trāsiuit, nec postea est repertus? Quid etiam si per loca nō insidiosa transiturus de domo recessit mercator, bone vite, dives, ꝛ a familia expectatus per tēpora nō reuertitur, ꝛ perquisitus non reperitur. Dico q̄ fama que ex causis istis ꝓgreditur, ꝛ similibus, non est leuis presumptio: sed ꝓbatio que iudicē, ꝛ bonum virum adducit ad fidē: sit ergo causidicus in ꝓbando attentus. Sed si ponamus senē discessisse, ꝛ tāto tēpore stetisse, q̄ nūc si viueret, centum annorū etatis esset, erit quidē hec sufficiēs probatio: qualiter autē possit talis etas probari, ff. in tit. de tempore discernem⁹. De profugo autē, seu vagabūdo vel alio in quo predicta indicia cessant, plus dubitatiōis est, sed causas absentie inuestigādas arbitror. Si enim ꝓpter inimicorum potentiam aufugit, ꝛ se per mundum occultat, ꝛ vbi sit ignoret, quātiscunq̄ tēporibus ignotus extiterit, ad mortis fidē nūquā non adducetur: nisi indicia alia doceātur: vel ad excessum etatis longissime ꝛ legitime veniatur. Sed si per mundū vagari cepit luxu luxuriosus, bellicosus tūc ab eo tēpore de eius vita cepit dubitari. si poste, ꝛ quinquēnio sit elapsum, nec de eius spiritu aliter aliquid sit notum morte ꝓbatam arbitror. sic enim Imperator cōstituit in muliere, que virū tanto tēpore expectauit, ꝛ licet hoc p posteriores leges mutauerit, tñ quātum ad matrimonium illud fecit, que causa est maior, ꝛ sequentē articulum respicit. In predictis etiā puto iudicē postulāte eo cuius interest debere exploratores mittere pro fama, sicut cum rerū discussio agitur, q̄ si in minoribus causis hoc fit, ꝛ in maioribus, qdē causis fieri debet: vbi maius periculū vertit: vt puta si fame, vel status causa, ex hoc principaliter oritur. inter quas est, si dato alio matrimonio cōtrahēdo tractat, graue est enim vxorē propriam alij copulatam recipere, ꝛ bona apud aliū trāslata retrahere, dicte probationes nō sufficerēt: sed constitutū est, q̄ si mulier mortuū virū audierit. illius sub quo militabat dictū recipiat, qui apud acta cū iuramento deponat. q̄ ille, de quo queritur pro veritate mortuus est. que cōstitutio ostēdit famā solā nō sufficere: nisi saltem dicto vnius testis causa idonea cōprobetur. Sz aduertēdū est, q̄ cōstitutio nō requirit q̄ dicat, q̄ viderit eum mortuū, ſz q̄ in veritate mortuus est. que veritas potest in nostrā notitiā peruenire, etiā sine visu, sicut receptū est de eo, qui iurat de veritate dicēda, qō in alijs testibus nō sufficeret, ſz ea q̄ relata sunt. Sz finge quē in terra longinqua mortuū, qui sub nemine militabat, qualiter in hoc genere causarū talis fiet ꝓbatio: puto q̄ si fama esse ꝓbaret in loco vbi causa agitur, ꝛ ꝓbaretur etiā ea forma certi loci vbi mortuus dicit sufficere vt illi⁹ loci fama loco dicti eius, sub quo militabat, succedat, qō anim dictū est i hoc genere fame probationē non sufficere, intelligēdū est de fama simplici quē mortuū esse, nō de fama que in certo loco, vbi q̄s mortuus 39 dicitur, hec enim est vehemētior. †Pone testes dicere quē mortuum, q̄ interfuerunt eius sepulture, nō q̄ ipsi viderūt cadauer, q̄ erat capsa coopertum linteis vel pānis inuolutū: sed si tunc ab hominibus diceb⁹. proculdubio in hoc genere causarū ꝓbabit. Satis enim ad fidē iudicē adducit. ſz ea que cōmuniter a no 40 stris maioribꝰ obseruātur. †In maximis vero causis vbi hominis vita periclitat: vt si de homicidio accusetur: vel de punitēdis seruis, qui nō inuerunt dominū: vel de torquēdis eis pro homicidio inuenīdo, lege cauētū est q̄ debet cōstare ꝛ liquere hominem interemptum. id est, liquido apparere, quādo q̄ fit per relationē officialis, qui ad hoc mittit: quādoq̄ ad testiū examinatiō nē recurritur: vt in occisis possunt aliquando manifestā causam reddere: vt si viderunt eum capite mutilatum: si viderunt venas gule precisas, ꝛ inde sanguinem effundi, donec frigidus remaneret, ꝛ sine sensu, ꝛ similia. Aliquādo talia signa visa nō sunt vt in eo, qui dicitur suffocatus, nonnunquā etiā ad sui defensionē dicit quis aliquē ante naturaliter mortuum, quā ab eo percuteretur, nonnūquā cōtingit ꝛ mortē expedite probari, vere in causis maioribus, ꝛ magnis: vt cum certa die, ꝛ hora quis mortuus dicit. Nec enim ita limitate raro in famā deducūtur, vnde ad ꝓbatio 41 nem testium de visu peruenitur. †Si igitur dicit testis, q̄ talē vidit mortuum, nec interrogetur vlterius, putō sufficere, ꝛ si interrogetur quomodo cognouit q̄ mortuus esset. Et si dixerit q̄ vidit eum absq̄ aliquo motu, absq̄ emissione ꝛ attractione spiritus, tetigit, ꝛ nullus motus erat in pulsu, hec eē certa signa sūt mortui. Sed si diceret, q̄ mori, ꝛ expirare vidit eū, puto sufficere, satis enim cōmuniter cognoscitur id: nec verbis clarioribus potest exprimi sed ꝛ si dixerit q̄ vidit habere ola signa, ꝛ omnē aspectum mortui satis exprimit. est enim ille aspectus communiter notus, etiā in mortuo de recēte. hec enim testificatio euāgelico corroborat testimonio dicēte. ad Jesum autē cum venissent, ꝛ viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Sed ꝛ si testis dixerit, quod eum sepelire vidit, hoc sufficere susceptum est. Sed si quis viderit aliquē vel in mari, vel in flumine ꝓiici, ꝛ cōpus nunquā reuisum est. de illius morte recte testificatur. licet nō viderit mortuū. Certum est enim post illum actum quem modico tēpore victurū, ꝛ salutis nulla indicia superesse. Si q̄s etiam viderit quem in carcerē claudi: vbi nihil erat ad victū, ꝛ carceris custos fuerit ita quod eidem carcerato aliquid, qō pie non vidisset, inferri nō potuit post aliquos dierum cursus recte testificatur de morte, licet cadauer non viderit. ꝛ multa his similia visa sunt, que narrare magis laboriosum est quam subtile.

ADDITIONES.

a T. bo. D. C Mortuum hominē. Vide ſz in tract. Bar. quomodo probetur mors, ꝛ illa verba sunt eadem ꝓout hic. ꝛ vide Fel. quomodo probetur mors in c. quoniam frequenter. in §. porro. in vers. vltimo dum tangit Abb. vt lit. non contest.

b C Per leuem presumptionē. Vide Aler. in cons. clxxij ī vi. vol. vers. tunc succedit nu. viij. ꝛ in cons. clxxxvij in eo vol. in fi.

c C Intrauit mare. Adde Bar in l. fiquidē. vers. quero qualiter. C. fol. mat. ꝛ in l ij. §. si dubitetur. ff. quem adm. test. ape. ꝛ ī l. quoties. C. de nau. lib. xi cum. cōcor. de quibus per Pet. Cor. in cōs. ccxij. incip quanquam. iij. volu. ꝛ vide Aler. in l. ij. §. si dubitetur in addit. Bar. incip. probetur mortuus. ff. quem adm. test. aper. ꝛ eundem Aler. in consi. xxv. in iij. vol. in causa ꝛ lite vertente.

d C Maius periculum. Ad de Bar. hic. vers. sic enim Imperator vbi dem extendit etiā si de matrimonio contrahendo oritur cōtentio. ꝛ Ly. post gl. in l. si quidem. C. fol. mat. ꝛ bar. in l. ij. §. si dubitetur. ff. quem ad. test ape. ꝛ ibi forti⁹ tenet Jo. de Imo sequutus Cyn. in d. l. si quidem. q̄ idistincte vbi tractatur de magno preiudicio, ꝛ cōmodo pecuniario requiratur vera ꝓbatio mortis, ꝛ non per famā, ꝛ confecturas. vide Aler. in cōs. clxxxvij. in v. vol. in fin. ꝛ Fely. in c. quoniam frequēter. in §. porro. in xi. col. vt lite non contest. ꝛ eundem Fely. in c. sicut. in v. col. de re iud.

a 42 Titium esse †vel †fuisse vult aliqs ꝓbare quia pars aliq̄ factū esse fatetur per vnum hominē, sed illum fuisse Titiū negat. propter quod ad testes recurrit. Si testis dixerit Titium fuisse illum quia vidit. satis est. idem si dixit, vidi faciem eius, satis exprimit. Item Paulus respondit, q̄ p imagi-

nem cognoscimur. Tot enim Deus fecit in facie, quod fere est impossibile reperire homines, qui i facie omnino similes: secus puto, si a tergo direrit se vidisse. Huic autē dicto de visu, derogaret ex loci distātia. Si enim a lōge direrit se vidisse, aduertēda est distātia, vt si tāta in qua sensus communiter possit decipi, plenā fidē non facit: secus distātia esset modica, & hoc a nostris moribus est receptū: & ideo vt p̄dicta cessent, sepe dicto testis adhūcitur q̄ vid-t, p̄sens fuit, sed si simpliciter dicat, vidi, intelli ge de visione plenaria, que est de propinquo, nisi interrogetur viterius, cū etiā a longe vidisse se, vt consueuit apponi loci distantia, vel per mēsurā, vel per exemplum alicuius loci notorū, vt ex hoc cognoscatur an iudex ad fidē adduci debeat. sed si simpliciter direrit a longe se vidisse, nec de distantia aliquid exprimatur, eius dicto ad plenam fidem stādum non puto. ¶ Huic etiam derogatur ex tempore, quid enim si de nocte direrit se vidisse, cum enim illo tempore sensus decipiatur, faciliter non putarem ei stādum, nisi bene se recognouisse exprimeretur, vel ex approximatione multa, vel ex lumine alicuius magni ignis, vel lune. ¶ Et etiam derogatur ex qualitate, q̄ qualiter fit, est videndū quid enim vt in facto accidit, si testis direrit quod dum in taberna tōsoris in speculo se aspiceret in eodem speculo illū vidit, & Titium fuisse cognouit: huic enim dicto stādum non arbitror; illa enim visio per lineam reflexā fit, & imago psone multo minor quā fit, oculis nostris cernitur, sicut si multum persona distraxerit: ideo non facit fidē sicut dicitur de distantia loci, & receptum est. Quod autē dictū est, q̄ sufficiat dicere se vidisse, etiā ratione illa non videtur subsistere, non enim sufficit videre solū nisi etiā interior precedat notitia de quo in reddendo causam ō causā nil dicit, sed cum nullius dictum intelligi debeat vt loquatur vt stultus, maxime in proposito vbi de teste loquimur, cuius persona vt idonea est recepta, dicēdum est sufficiētē causam reddidisse, vt sic dicendo se vidisse illum fuisse Titiū omnia dixisse videatur, que ad cognoscēdum quid sit Titius requirūtur nisi interrogetur viterius, cui congruit q̄ relatum est sufficere causam dicere, nisi de causa etiā fuit interrogatus. ¶ Sed si interrogatus fuerit si eum prius cognoscebat, & qua notitia respondere tenetur. Si enim direrit q̄ ita erat suus vicinus cōtiguus, vel aliter cum eo assidue conuersabatur: satis exprimit, q̄ si eum dicit alias vidisse semel tātum, & leui notitia, & postea magnū tēp⁹ excessit, tunc plenā fidē nō faceret. De facili enim talis recognoscendi notitia perditur, vel ex imbecillitate memorie cognoscentis vel ex mutatione que in cognita persona contingit propter antiquitatē, seu infirmitatē, & alios casus. Sed si eū in pueritia recognouisse se diceret, nunc vero ad etatē adultā, seu virilē, p̄sertim ille, qui dicitur cognitus, p̄sumitur dubio nō probaret, propter magnā multitudinē & mutationē que cōtingit mēbris: & hoc expresse ex edicto pretoris de ptu custodiendo colligit. Ista enim iudicialis inuestigationis sunt fz causa: varietatē. ¶ Interdum testes direrunt, q̄ viderunt hominē aliquid facere, quo aūt nomine vocetur ignorant, tūc ad iudicē spectat illum hominem exhiberi, vt si ille fuerit cognosca: a teste. Sz & si de mortuo homine queratur quis sit puto ex aspectu recognosci, vt diximus in viuēte. nōnunquā tñ in morte tāta fit permutatio, vt cognitio fit difficilis ex aspectu facei, tunc de necessitate recurrit ad eos qui partiū corporis recognoscunt signa, que cooperta portātur.

ADDITIO.

a T. D ¶ Titium esse. adde Bar. in l. stigmata, versi. primo quero. ita si & ibi Jo. de Plā. C. de fabric. lib. xi. & vide concor. p Fel. in cap. sicut nobis. de reinui. Jason in l. nō minorem. versi. vltimo bene signa. C. de transact.

b ¶ Si de nocte. Vide plures cōcor. per Jas. in l. non minorem in fi. C. de transact. licet de Bart. hic non faciat mentionem, & vide Fel. in c. sicut. de re iudic. & vide Bar. in l. aut facta. ff. tempus ff. de pens. & ibi Aller. in addit.

Quantitas alia est corporis continui permanētis perpetuo vel per aliquod tempus, alia corporum separatorum, altera rei fluxibilis, & transeuntis, vt quantitatis temporis, de quo non habemus nisi presens, quod enim preteritū est, esse desinit quod vero futurum est, nondum est, de hoc in tit. de tempore. Dicetur. Illa est quātitas qualitatiua, prudentes enim suo in genio, quātitates metiuntur per gradus, vt bonus, melior optimus, pessimus, & mediocris, & alijs modis diuersis, & hec in tit. de relatione ponemus. Ex p̄mis ergo duobus inuestigādū est, de quātitate corporis cōtinui quamus, vel de linea lōgitudinis vel altitudinis, vel de superficie tota, vel de toto corpore: hec autē quantitas quatenus ad nos spectat, cognoscitur per mensurationem ad aliquid aliud, ideo constitutum est, & de cōsuetudine obseruatur, vt ciuitas suis habet mēsuras, & pōdera, & ad quas rei quātitas mēsuretur, & discernatur, vt puta pedē, passum, cubitum, modiū, & stadiū, & similia. Si igit de lōgitudine alicuius rei querit determinate: & quot pedū sit tota lōgitudo talis rei, testis dixit esse decē pedū: q̄ vidit, sufficientē causam nō reddit, q̄ per visionē solā ipsius rei, de hoc certi nō reddimur, debet ergo dicere: q̄ vidi & mensuram, vel mēsurari vidi mēsurare eius longitudinem, & latitudinē communiter omnibus notum est. Si vero de hoc indeterminate queratur, potest per visum simplicē causam reddere: vt si testis interrogatus direrit rem paruam, vel magnā, vel mediocrē q̄ vidit, satis enim exprimit, hoc enim satis est ab hominibus cōmuniter cognoscibile per aspectum rebus que eiusdē speciei sunt. Jdē si direrit interrogatus de lōgitudine alicuius rei, respōdit esse decem pedū, & vltra q̄ vidi tantus enim pōt esse excessus: q̄ decē pedū esse ab hominibus, qui illud viderunt cognoscatur, idē si direrit, nō esse decē pedū, cū fundus venditur ad mensuram, & cū de aliquo pariete quot cannarū sit querit vel de tabulis: vel de edificio et tabulis cōpilato queritur quot pedū sit, & similibus: hoc enim cōmuni omnibus notū non est, sed cōsistit in artis peritia. ideo si res de qua queritur haberi pōt, est per iudicē mensuratoribus cōmittenda. q̄ si res haberi non potest, nō est credendū testib, qui de re mensura dicerent limitate nisi eos constet in dicta arte peritos, & se mensurasse, vel mensurari vidisse testentur vt in precedentibus est de substantia dictum. Jndeterminate vero de tali quantitate per visum ab omnibus recognosci, & testificari est facile. de toto vero corpore mēsurando difficile est si queratur quanta corpus quodlibet per superficiē tegitur, que est secundum ornatus eius visionem, & accedit ad mensurā que inest stante corporis integritate, & est possibilis si diuidatur, vel perforetur tunc superficies erit. Est ergo necesse q̄ ipsius corporis quantitas p̄dicta quod extrinsecus ostendatur: vt contingit in his que pōderantur mensura cōsistūt. Si enim queratur de quātitate masse auri, argēti, nō de lōgitudine, vel latitudine: sed de toto corpore eius, & si dicatur q̄ est libra: vel alterius pōderis, non resolvitur de quātitate: sz de qualitate pōderis pōdus enim quantitatis est: sed his rebus quas cōsistere in pōdere dicimus, hoc est vt ex pōdere grauiori, vel leuiori maior, vel minor quātitas ostendatur, vnde cōgrue de pōdere respōdetur, & Si igitur testis dixit massā esse decē librarū q̄ vidit, nil probat. Non enim per visum cōprehenditur pōdus. Solū enim superficies videt, & posset esse cōcauitas intrinsecus. Sz si diceret pōderauit pondere ribus, vel vidi pōderib⁹ pōderari, satis esset. etiā his scribus limitate nō dicatur, pōdera enim & pōderandi modi cōmuniter cognoscūtur. Sz si diceret. q̄ ponderauit, vel q̄ suis manibus pōderauit. idē puto q̄ pōderare in vero eloquio idē est q̄ pōderibus examinare. Sz si diceret manibus tetigi, vel meis manibus, vel in meis humeris subleuaui, vel portaui, tūc pōt indeterminate testificari de ponderē, non determinate. licet enim tactum iudicetur de pōdere nō tamen determinate, nisi instrumenta ponderatoria adhibita sint. Sicut enim si queratur de quantitate eorū que in mēsura cōsistunt: vt vini, & olei, & dicitur duo lagenas esse, vel fuisse in aliquo vase: quia vidit, & ita determinate loquitur, nō p̄bat, nisi adiciat: q̄ mensurauit, vel mensurari vidit: secus si indeterminate loquatur, secundum quosdam intendentibus dictū. Aduertendū est tñ q̄ licet per mensurationē illud q̄ in vase mensurato continetur cum mensuratoribus pendatur: tñ vere: & proprie in vase non est nisi aliquantitas vini, vel olei, que tangit superficiē vasis. Cetere vero partes vini vel olei, vna super aliam successiue in vase consistunt, tamen totum in vase esse dicimus. Jn his vero, que non consistunt in pōdere, vel mēsura, vel ad ista nō reducuntur, mēsuratio totius corporis est difficilis nec posset fieri nisi a peritis in arte. Opportet enim q̄ mēsuretur superficies cuiuslibet diuisionis, que inseruit, scilicet ſ. & ſ, & ante & post dextra & sinistra, exēplum de tabulo. Ex his que sit quātitas totius corporis colligit, posset etiā hic esse deceptio si intra corpus esset concauitas. Corporum separatorum per quantitatis inuestigationem scire opportet q̄ quedam sunt corpora ita minima q̄ eorum dinumeratio est impossibilis, vt in farina, & cinere, & etiam in ceteris pulueribus. Jn quibusdā vero dinumeratio est difficilis, possibilis tamen, vt in frumentis, & in his sicut in corporibus liquidis per mensurā: vel pondus: & quantitas cognoscitur etiam in modo attendi est idem: quod supra dictum est. Eorum vero corporū quorū numeratio facilis est: quantitates cognoscuntur per numerum. numerus autem percipi potest tam per visum: quam per tactū. Recte ergo dicit testis: q̄ fuerunt decem aure: quia videre si o materia constaret: & solum de numero dubitaretur recte dicetur etiam si certus esset: q̄ fuerunt decem quia tetigit: & ista quantitas: que numerus vocatur: est omnibus cognoscibilis.

Dixit

53 DIxit testis †vidi tradi .x. corbes frumẽti, eũ p̃bare iudicaui, tũc enim ad mẽsurã se vidisse tradi dño de necessitate inferꝛ, ꝙ mensurari vidit, alius si dixerit se vidisse tradi acerũ frumẽtꝫ, qõ erat .x. corbes hoc eniti nõ debet esse traditum ad mensurã, ſz dicit acerum traditum tante quantitatis existere: hõe enim visu determinate non percipitur, vt traditum est, idem in similibus.

54 VAs vini †plenũ fuerat totũ cõsumptũ est de eius quãtitate quest. est ad mẽsurã vasis recurrẽdũ est, ꝙ sit replẽdo eũ de alio ad mensurã, ꝛ hoc est ab o bus notũ, vel mẽsurãdo quãtitatẽ spatij vacui, ꝛ hac cõsistit i artiꝭ peritia. Qui igit alio dictorum modorũ vas viderit mensurari de quãtitate ꝛ cõtinẽtia ipsius recte iudicat.

55 VIcena miliaꝛ passuũ in singulos dies dinumerari Pretor iubet. Qualit aũt hec pbetur distãtia, dubitaꝛ: dixi, si vulgi opi. ꝛ fama. inter loca certus milliariũ numerus nuncupaꝛ, illi stãdum nisi probetur contrarium. Credendũ est enim illud vulgare ꝛ antiquum a certa antiquorum mensuratione sumpsisse exordium. Est autem, qui postulat mensurari illud suis expẽsis mos gerendus est erit autem hec mensura facieda paritẽr, secũdum quod cõmuniter comeatur, seu mensuratur secundum ipsius lõgitudinem, ꝛ hec cum dãdo spatium ad veniendum querimus, sed si super aliqua lõcorum distãtia, vel vicinitate queratur per directum, est facienda mensura itinere nõ attento, ꝛ si loci dispositio pr terram ad mensurandum non patiaꝛ: quia forte paluꝭtris vel spinosus erat. per aerem est fienda mensura. vt est cõstitutũ in extraugãti, que monasterium mendicantium construit intra certum numerum cannarum que mẽsurã fiet chordula per directũ trãducta: est enim possibil; mẽsura cuiuslibet distãtie, p aspectũ tñ, ſz hoc nõ oibus ſz geometris tãtũ si de hoc determinate loquimur indeterminate vero est cõmuniter cognoscibile.

QUalitas sine subꝭtantia naturaliter esse nõ potest subꝭtãtia autem aut corporea aut icorporea. Corporea aũt alia est animata, alia est inanimata. Animata alia est anima rationalis, alia sensitiua, alia vegetatiua, alia inanimata. De qualitatibꝰ ergõ quarũlibet est videndũ. Sz substantia incorporea est Deus, in quo cũ simplex omnino, nulla est qualitas, ꝛ tã summas res

56 ad inuestigandũ Juristarũ nõ spectat intelligentia. † Alie etiã sunt subꝭtãtie incorporee ꝛ similiter nõ sunt inuestigationis nostre huiusmodi etiã sunt anime separate, quia de bis quãdoque queritur in foro ciuili, de cuius memoria damnãda tractaꝭ, hoc aute fit propter ea que gessit in vita. Unde cum qualitas quã habuit in vita diceretur homo propter que dãnatur memoria doctrina sumetur. de hoc etiam queritur, cum de aliquo cõprobando in sanctũ agitur, tunc enim vita ꝛ miracula sunt probanda, vt est sacris canonibus constitutum vitã probare facile est. De

57 miraculis videamus. † Miraculum dicitur quasi admiratione plenum, ꝛ est miraculũ ad cuius effectus mãifestus est. Causa aute eius omnibus simpliciter est occulta: quia solus Deus scit, vnde que a Deo fiũt ꝓpter causas nobis ignotas, ꝙ vires nostras excedunt. ideo miracula nũncupantur. Et sancti Doctores tradunt hoc tribus modis contingere. Primo, circa substantiã facti, vr quãdo Deus facit aliqua q̃ natura nullo modo facere potest. vt quod sol stet vt fuit tẽpore Josue. vel quod homo habeat corpus glorificatum vt Christus post resurrectionẽ. id qõ in sacramento altaris fide cernimus, ꝛ ista in miraculis summũ gradum obtinent. Secundo, quãdo illud fit quod natura facere põt, non in illo in quo fit sicut resurrectio mortuorum, illuminatio cecorũ, ꝛ similia: põt enim natura dare vitã, ſz nõ in mortuo, ꝛ potest prestare visuꝫ, sed nõ tũ in vera cecitate, ꝛ hoc tenet ſz locum in miraculis. Tertio, qñ illud qõ fit natura facere põt, ſz nõ illo ordine, vt qñ aliquis virtute diuina subito liberatur a febre nullis adhibitis remediis, vel cũ non cõsueto ꝓcessu nature panis multiplicat: põt enim homo naturaliter facere panẽ, ſz non illo ordine. Liquet ergo, ꝙ miraculum probari oportet, probando aliquid nature, alias vere, ita ꝙ vires nostre nature exceduꝭt, vel in subꝭtãtia eius qõ fit, vel in subiecto eius in quo fit, vel in ordine faciẽdi. Sz si illud potuisset p causas naturales reduci, nõ esse miraculũ, clare ꝓbat, qõ autẽ Deus fecerit illud propter innocationẽ sancti, probata innocatione, vel voto ad illum sanctum emissis, quibus probatis recte concluditur illã animã esse beatam: quia tamẽ in istis põt faciliter esse deceptio istud est determinationi ecclesie Romane reseruatũ, cui standũ est

58 SUbstantie †animate anima ratiõali qualitates triplices sunt, vt Jurisconsultus super edicto edilium curulium distinguit. Aut enim sunt in anima aut in corpore, aut i vtroq;. In anima vero qualitas quãdoq; supernaturaliter infunditur vt in sacramento fidei nostre. Sacramentum enim est sacre rei signum. Item sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma, vt sancti doctores docẽt. In baptismo enim q̃dã qualitas animabus nostris infundit, hoc est, gratia, per quã Christiani dicũtur, eodẽ modo in ordine sacerdotali, in anima infundit quedã gratia, que est quedã qualitas i anima, per quã sacerdos dicitur

59 idẽ in simil. Si ergo † querat an aliquis sit Christian⁹, ꝛ dixerit testis ꝙ sic: qz vidit eum baptizari, satis exprimit. Quod enim ꝛ verba sacramenti huius cõmuniter oibus nota sunt, sed si probaretur, ꝙ ritum Christianorũ seruauerit diu in foro nostro oia presumuntur solẽniter acta, ꝛ solẽniter processisse. Idẽ si dubitaꝛ an aliquis sit sacerdos, debet pbari, ꝙ secundũ stylum ecclesie fuerit ordinatus, idẽ in simili. hec autẽ Canonistis relinquenda sunt, ꝛ Theologis, ad quos magis quam ad nos pertinent.

ALie qualitates sunt naturaliter acquisite hominibus, deq; bus Arist. facit quatuor species. Prima vocaꝭ habitus ꝛ dispositio, ex quibus quis dicitur sciẽtific⁹ alicuius scientie, vt grãmaticus, phyficus, vel legista, vel artifex alicuius artificij, vt cerdo faber, ꝛ similes, virtuosus, vel vitiosus, ꝛ iste qualitates si quidẽ de anima faciliter mouerentur dicit dispositio, si dificilit habitus, quia habitus acquiritur ex frequentibus actibus, ꝛ quãdo plus frequentantur, tanto plus, seu maior fit habitus. Omne enim artificium per exercitiũ susceꝑit incrementũ, de bis ergo qualitatibus probãdis videamus.

60 VAristam † esse solũ vna probatione ꝓbare possunt Jurisperiti, quos dicere sufficit sic esse qz eũ examinauerunt. In hoc enim verbo interrogatio ꝛ respõsio includitur ꝛ sic ꝓ sensum causa redditur. Idem si dixerit, quia vidit ipsum allegare legem, ꝛ allegationibus respondere vel aliquem actũ facere, qui in alios quam in iuristã nõ caderet. Sic in ceteris speculatiuis scientijs puto idem. Testis autem, qui Jurista non esset cõiectus aliquibus probabiliter demonstraret, vt quia eũ in habitu aduocatorum vidit incedere, ꝛ eum vidit coram iudice aduocare licet qui dixit ignoraret. hec enim tantã presumptionem inducerent, ꝙ ei staretur, nisi in cõtrariũ doceretur per iurisperitos, qui per examinationem ita non esse, sicut esse peritũ dicitur cõprehendunt, ꝛ idẽ in ceteris sciẽtijs, quarto periti secundũ mores ciuitatis vtuntur diuerso habitu a communi. Et si queratur an sit iurista non curatur an magne vel pàrue sufficientie sit. Si vero determinate queratur, an iurista sit sufficiens ad doctoratum, vel ad aliud simile, tunc testẽ oportet esse eiusdez sufficiẽtie vel maioris quã sit ille de quo queritur: secus si esset minoris, nullus enim potest iudicem certum reddere de eo quod vires intelligentie ꝓprius testis excedit.

a CErdonem a esse, † vel artificẽ alicuius artis mechãice, testificari põt quilibet

61 cũ id op⁹ ꝙ ex artificio illo resultabat ab illi⁹ artis artifice, ꝓcessisse oib⁹ notũ est. Si ergo testis diverit cerdonẽ esse, qz vidit eũ exercere dictã artẽ satis, ꝓbat, si nõ iterroget vlterius, ſz si adiecerit, qz vidit eũ operari i illa arte, nõ probat, qz ꝓparare cozũ cerdoni est operari i illa arte nõ tũ est artifex, vt ergo lucida fit ꝓbatio, dicat ꝙ vidit eũ alicuꝰ op⁹ facere, ꝙ certũ fit absq; illi⁹ artis peritia fieri nõ posse, ꝛ hoc cũ simpliciter, an fit cerdoñ. Si vo ġraꝭ, q̃tũ gradũ ꝑfectiõis i illa arte q̃s teneat, vel q̃tuz artificẽ illum, vnus excedat, nõ põt testimoniũ reddi recte, nisi per illos qui sunt in artificio illo periti.

ADDITIO.

a Th. D. Cerdonem. Vide Alex. in l. cetera. §. sed ꝛ si quis, in prin. in j. col. ff. de leg.

62 a MErcatorem † a seu negotiatores esse, nõ est artificium quoniã ex cõ

muni vsu dicitur absq; singulari doctrina, ꝛ ideo hoc officium appellamus, nisi in hoc alij sint perspicaciores alijs, nõ ergo mercator dicitur qui huius rei notitiam habet quia sic omnes mercatores dicerentur, sed banc appellationez, persone ex vsu mercandi adꝺicimus non ex vsu quolibet: non enim qui ꝓpter eminentes necessitates mercat mercator dicit, ſz qui cum quadam perpetuitate deputauerit se ad hoc. Idem in ceteris qui in officio magis quam in artificio constituntur, ꝛ vita a legum latoribus ꝛ a nostris predecessoribus est receptum. Testem enim qui hoc deponit, causam oportet reddere concludentem predicta: puta, quia vidit eum tabernam tenere, vel mensam ad hoc, vel quia vidit eum sic contrahere, vt faciunt q̃ qui mercatores appellantur.

ADDITIO.

a T. D. Cmercatorẽ. Vide Bar. in l. legatis seruis. in ver. tertio ġro mercato. ff. de leg. iij. ꝛ ibi vide plene Alex. i apo. mag. q̃ incl. locatores. ꝛ eũdẽ in d. l. cetera. §. ſz ꝛ si ġs. in j. col. ff. de leg. j.

63 ALiquam ex predictis†qualitatibus nõ habere quẽ, probatur eo ipso qđ ꝯrium non probatur,sed si cõstet eum semel talẽ fuisse, qualiter probetur ꝙ talis esse desierit, dubitabile est: puto ꝙ si queratur de his,que in officio cõsistunt probari oportet ꝙ deposuit animum exercendi illud,ex eo enim talis dicebatur talis esse,⁊ durare presumitur,donec de contrario doceať ꝙ ꝓbabitur,si expresse de eius constiterit voluntate,vel si forte professionẽ facit in qua negotiari nõ licet,vel si tãto tẽpore mercandi cõsuetudinẽ dimiserat ꝙ animum dimisisse verisimiliter probatur,ad quod quinquennium requiriť:vt reperitur in notarijs Reipublice,⁊etiã in domesticis cõstitutum.Sed si de artificijs

64 †mechanicis dubitať,plus difficultatis habet:quoniã ex habitu,⁊ peritia illius artificij talis diciť, qui habitus est de difficili mobilis,maxime cum talia artificia sic consistãt,etiã in modicis: vt in scripturis redigi non sit necesse.Sed probabiliter dic,ꝙ si per decẽniũ desierit tale artificium exercere,ꝙ artifex esse desinat.Tãto enim tẽpore obliuionẽ lex ꝑsumit, vt statutum de pos-

65 sessione perdẽda ¶ De sciẽtijs vero speculatiuis, cum varias ⁊ implicitas habeãt cõclusiones, alia inspectio est. Quid enim si scholaris,in quo nõdum habitus sciẽtie firmus erat,vel habituatus erat habitu multum leui ad exercitium armorum se trãstulit ⁊ a studio ex toto cessauit,ꝑcul dubio ꝑ actus tales, habitus tales dicuntur extincti modico tẽpore,ꝙ tẽpus iudicis arbitrio relinquendũ est,cuiuscunqȝ tñ fuerit firmissimi habitus per decennij cessationẽ ab actu absentie,extinctio presumetur,vt dictũ est.Ex predictis ergo liquet, qualiter probetur ꝙ talis esse desierit,potest etiam per peritorum examinationem probari.

66 DE virtutibus ⁊ vitijs oppositis videam⁹.Est autẽ†virt⁹, vt Arist.ait habitus electiuus in mediocritate cõsistẽs,quo ad nos determinata ratione,⁊ vt sapiẽs determinabit.Ex eo ꝙ dicit,habit⁹,apparet ꝙ est qualitas anime de qua nũc tractam⁹.Ex eo,qđ dicit,electiuus,differt ab habitu alicuius sciẽtie,vel artis qui nõ est habitus electiuus,sʒ scientificus:potest enim aliquis aliquid scire,⁊ nolẽs,⁊ sic actus scire necesse non eligitur per imperiũ voluntatis,quod nõ est in actibus virtuosis.Ex eo quod dicit,in mediocritate cõsistẽs,differt a vitijs que in extremitatibus assistunt, vt nil largiri, auaritia est:omnia largiri prodigalitas est:⁊ vtrunqȝ est vitium:sed tenere mediũ tẽperantia est,⁊ est virtus:idẽ in simil. Ex eo qđ dicit, quo ad nos:apparet,ꝙ ſm diuersas cõditiones personarum diuersificatur mediũ:alia enim est moderata expẽsa in nobili ⁊ diuite,alia in rustico,⁊ paupere:⁊ ideo iura hec moderanť sʒ nobilitatẽ natalium ⁊ patrimonij quãtitatẽ,⁊ idẽ de alijs.Ex eo enim qđ dicit,determinata ratione,apparet,ꝙ habitus electiuus debet fieri ad finẽ boni:bonũ enim est debita ratio,⁊ causa omniũ. Si enim fieret in malũ finẽ non esset virtus,vt dicetur inferius.

67 Ex eo vero†qđ dicit,vt sapiens determinabit,apparet hoc cõmissuʒ arbitrio boni viri hoc est iudicis,qui sapiẽs ⁊ bonus vir apud nos est qđ merito dicitur vt ĩ.ꝓbabitur.Apparet ergo ex predictis,ꝙ cum habitus anime nõ possit probari, nisi ꝑ actus extrinsecos,ꝙ ille virtuosus ꝓbatur,cuius actus tales probanť qui apud iudicem ⁊ bonum virũ virtuosi determinantur,⁊ ecõtra de vitijs est:sed quia hec est gñralis doctrina,studiosos certos non reddit:ideo est ad particularia descendendum.

68 VIrtutum alie sunt morales, alie theologice,Primo†moraliũ quatuor sunt ꝑncipales, quas cardinales vulgo appellam⁹, sicut est ostium in cardinibus,ita ⁊ his quatuor oẽs alie reuoluntur,⁊ sunt he,scilicet prudentia,iustitia,fortitudo,⁊ temperantia.Huius ratio est,quia ad recte viuẽdum primo requiritur in homine recta ratio per quam inter se syllogizet, ⁊ ꝙ melius est cognoscat,⁊ hoc pertinet ad prudentiam. Scđo cognitionem boni debet sequi operatio,⁊ tunc si est ad alterũ,⁊ ꝑtinet ad iustitiam,que iu suum vnicuiqȝ.Si vero respicit operationem prout est intra se,tũc prudentia sola nõ sufficit:licet enim quis cognoscat qđ melius est,põt esse aliquis appetitus qui cõtrarietur vt vltra velit,⁊ vt hic appetitus noxius limiteť,est necessaria alia virtus que dicitur tẽperantia. ¶ Quãdoqȝ est aliquis appetitus,per quẽ ab eo qđ bonum cognoscit,desistit propter timorẽ,vel laborem:⁊ ad hunc appetitum nostrũ refrenãdum alia virtus necessaria est scilicet fortitudo: ⁊ hec vera sunt, ⁊ legibus probantur de qualibet ergo singulariter videamus.

69 PRudentia est †vt ait Arist.lib.vi.Ethi. habitus cum ratione actiuus circa hominis bona,vel mala Ad quod declarandum sciendum est,ꝙ sapientia,scientia,⁊ prudentia differunt.

70 ¶†Est enim sapientia habitus speculatiuus , cõsiderans causas altissimas,⁊ hec pertinet principaliter ad Theologiam,⁊ Metaphysicã,que Deum,⁊ primas causas cõsiderat,⁊ de principijs omniũ aliarũ scientiarum iudicat , ⁊ etiã de ista ad Iuristas,vnde merito diciť est enim res sanctissima ista ciuilis sapiẽtia vt Vlpia.ait,ipsa enim causas altissimas cõsiderat:q2 est diuinarum,atqȝ humanarum rerum notitia ⁊ cognitio,iudicat de principijs aliarũ scientiarum,reꝓbat enim principia omnia que fidei catholice repugnãt,⁊ hac cõsideratione bon⁹ iudex recte sapiẽs dicitur,⁊ cum ad consiliũ sapiẽtis recurritur,vulgo de iu-

71 risperito intelligiť.†Scientia autẽ est habitus speculatiuus demõstratiuus ratione vera cõsiderãs causas inferiores ⁊ hec ad sciẽtias naturales spectat,hec quidẽ de vniuersalib⁹, ⁊ necessario se habentibus hoc nomine sciẽtia ⁊ iuri nostro.attribuitur ꝑ principẽ in prima cõstitutione Degestorũ,⁊ merito:q2 etiã causas inferiores cõsiderat,non solũ enim diuinarũ,sed etiã humanarũ est cognitio,sed etiã de vniuersalibus iudicat. Iura enim nõ ad singulares personas,sed generaliter constituũtur,est etiã de necessario se habentibus. Leges enim cõstringunt hominũ vitas,⁊ eis omnes obedire oportet,maxime q2 est inuentio ⁊ donũ Dei:vt ait Demosthenes,⁊ retulit Martianus,in l.j.ff.de legi,nec predictis obuiat:q2 mutabilia sunt per principis imperium, vel alterius cui attinet: q2 etiã que iura naturalia sunt mutabilia sunt diuino imperio,vel alterius,cui Deus cõcesserit vt in miraculis declaratũ est,nec tamẽ per hoc minus dicuntur

72 necessaria se habere.Ars†vero,est habitus ratione nature factiuus,vnde per talẽ habitũ inspicitur opus faciendum,quod transit in materiã exteriorẽ,vt aliquod opus,domus liber,⁊ similia quorum operũ bonitas nõ cõsistit in faciẽte,sed in opere isto.Quocunqȝ enim appetitu bono,vel malo artifex opus fecerit,ex hoc bonũ,vel malũ non dicitur,sed ex ipso opere quod nomen etiã iuri per Iurisconsultũ tribuitur, dũ dicit, Ius est ars boni ⁊ equi,⁊ merito,cũ iura nostra ,vt plurimũ actũ extrinseci intuẽtur,⁊ actũ materie intrinsecũ non premiat nec punit.Apparet ergo ꝙ secũdũ diuersas cõsiderationes potest ius nostrũ appellari sapiẽtia,scientia,⁊ ars cum sit recta ratio stabiliũ,⁊ recta ratio factibiliũ.Nũc ad prudentiã redeamus,que differt a predictis,quoniã prudẽtia cõsistit circa particularia,⁊ ea que contingẽter eueniũt,⁊ eo inter se cõciliare,⁊ disputare, recta ratione vniuersalia particularibus cõgruentibus applicare:⁊ hec est

73 vltima diffinitio s.posita;†Est enim prudẽtia habitus:⁊ sic patet,quod requiruntur frequentati actus.Unde licet constet aliquem esse magnum Iuristã.vel medicũ,nõ tamen sequitur,ergo est prudens iurista,vel medicus.Ad hoc enim requiritur ꝙ per practicã precedentẽ habitũ fecerit ad aptandũ vniuersalia particularibus,⁊ hoc recta ratione.Si enim sine ratione, sed casualiter bene operetur,vel cũ ratione non recta,quia non in bonũ finẽ,non erit prudentia. Est enim habitus actiuus ⁊ per hoc intendit quod nõ sit speculatiuus.Speculari enim est circa cognitionẽ vniuersaliũ que necessario se habent,sed conciliari,⁊ disputare intra se ad cõtingentia pertinẽt.Dicitur enim actiuus:⁊ differat ab arte que est habitus factiuus.Differũt enim agere ⁊ facere,⁊ hoc loco,quia facio transit in materiã exteriorẽ,agere secundũ operationẽ manẽte materia,licet Labeo in l.ij.de verb.signi.verbũ agere,latius assumpserit. Est enim iste habitus circa hominis bona,vel mala,⁊ sic circa cõtingentia,scilicet circa bona agẽtia,⁊ cõseruantia,⁊ diminuẽtia, circa quod actiuus nostrũ cõsistit,⁊ circa mala fugienda,⁊ precauenda,ne eueniãt vel si euẽtura sunt,minus ledant qui ergo talem habitũ habet pru-

74 dens est.†hoc autẽ probare per probationes necessario concludentes,aut impossibile,aut difficile est valde,cõsistit enim act⁹ perfectus talis virtutis ex multis que sunt in anima,⁊ extra ipsam diffunduntur,ex quibus virtus apparet. Que autem sunt illa,que requiruť in diuersis ⁊ diuersimode tradita sunt,⁊ per diuersa nomina,sed ego ponã eo ordine,⁊ his nominibus,que his magis cõgruunt.Dico ergo,quod requiritur primo cognitio,que si quidem est preteritorũ dicitur memoria,si presentium dicitur intelligentia.Secũdo requiritur ipsius cognitionis acquisitio,que quãdoqȝ ꝓcedit. ex doctrina,que ab alio percipitur ⁊ hec appellatur docilitas.Quandoqȝ per inuentionem experimentalẽ,⁊ hec appellatur experientia,⁊ hec quãdoqȝ fit cũ tarditate,⁊ appellatur ꝺliberatio quãdoqȝ fit ex velocitate,⁊ quasi subito,⁊ appellatur solertia,id est,facilis,⁊ prõpta cõiecturatio, ⁊ hoc sepe expeditũ est.Tertio requiritur vsus cognitionis,vt cõtingentia adaptentur recta ratione.Ad hoc,autem requiruntur tria.Primo:vt hec ordinentur ad aliquem bonũ finẽ,⁊ hoc pertinet ad prouidentiã que respicit futura. Secundo:vt adaptentur circũstãtie negotij, ⁊ hec vocatur circũspectio, per quã prouidetur,ne impedimenta occurrant. Tertio: vt euadamus impedimenta si occurrent,⁊ hec vocatur cautio,⁊ in his etiã cadit vel experientia in se,vel docilitas ab alio,⁊ ex his dicitur homo prouisus,circunspectus ⁊ cautus. Si ergo bene computes,

nouem

nouẽ sunt, que requiruntur, memoria, intelligentia, experientia, docilitas deliberatio solertia, prudẽtia, circunspectio. ⁊ cautio. Quis sit ergo ille in quo omnia predicta concurrant vniuersaliter des mihi: laudabimus eum. Sunt enim multi in quibus ꝑdicta imperfecte cõcurrunt. Multi enim sunt in quibus ꝑdicta pfecte cõcurrunt in quibusdã specieb⁹ agẽdorũ ⁊ hec cognoscere scire ⁊ ꝓbare nobis expedit̃ est, ⁊ ideo de his aliqd tãgam⁹.

75 Rudens †prudẽtia pfecte presumit̃ quilibet etiã naturaliter bonũ appetit, cuilibet inest ratio ex eo q⁹ homo est; q⁹ etiã quedã principia stabilium, ⁊ agendorũ habet, licet nõ perfecte. Ex hoc inest nobis naturaliter, vt consultus peritior ei credatur humiliter, cum scriptum sit ne innitaris prudentie tue. Ideo ad ostendẽdum quo modo scientia, ⁊ prudẽtia iuris cuilibet ineesse presumitur, ꝓbat. in tit. de bo. poss. sit scientiam non hanc accipi que viris prudẽtibus sit, sed eam quam quis aut per se habet, aut cõsulendo prudentiores. Prudẽs vero †perfecta prudẽtia ea perfectione que in hominibus cadere potest naturaliter, potest esse in quibuslã speciebus agendorum, ex quo diuerse species agendorum dicũtur ipsius prudentie. Quedam enim prudẽtia est circa regimen suiipsius, que appellatur prudẽtia singularis, seu particularis. Alia est prudẽtia, qua regit̃ multitudo, hec multiplex est. Aut enim est multitudo coadunata ad totam viam, vt vna domus, seu vna familia, ⁊ ad eius regimen prudentia requiritur, que dicitur economica. Si vero non sit coadunata ad totam familiam, sed ad vniuersalia, vt multitudo ciuitas, vel regnũ, ⁊ hec in principe dicitur prudentia regnatiua, in subditis vero dicitur prudentia politica. Si vero sit multitudo que congregetur ad certũ finem, vt exercitus ad pugnãdum ⁊ similia, tunc dicitur prudentia militaris, de qualibet istarum aliquid videamus.

77 Prudentia †particularis est, cũ ad suiipsius regimẽ quidã prudẽtes inueniuntur qui habent ea que generaliter, supra de prudentia dicta sunt. Et notandum, q⁹ quo ad alios prudens quis esse nõ potest, nisi quo ad suiipsius regimen prudẽs
78 fit, sed hoc non cõuertitur. Sunt enim aliqui qui quo ad se boni ⁊ prudentes sunt, aliorum vero negotiorum inexpertes: de illis dicitur sancta rusticitas sibi soli prodest, quod de eremitis, ⁊ aliis viris contemplatiuis, ⁊ a vita actiua separatis dictũ est. Isti a tutela excusantur secundum leges, bi ad prelaturã secundũ canones non promouentur. Oportet ergo Episcopũ ipsum esse prudẽtem nõ solũ literarum peritia, sed secularium negotiorũ dispositione. Vnde in dicẽdis testimonijs multũ credit̃, si sunt vite laudabilis, necnõ fides vacillat. Huiusmodi aũt prudẽtia quã exigimus particularẽ in viuendi ⁊ cõseruãdi modo ꝓbatur, ⁊ peum reddere testes rationẽ oportet, vt sequẽtibus clareat.

79 Economica †prudẽtia, id est, dispẽsatiua ad regimẽ familie ptinet, babẽte eã diligẽte patrẽfam appellam⁹. Hoc nobis pandum bipartite occurrit, s. vel diligẽter, seu prudẽter esse patremfa. simpliciter nulli⁹ singularis actus respectu, vel alicuius actus respectu primũ occurrit, cum de aliquo creando tutore &c, vel de etatis venia cõcedẽda. Hoc imperiali cõstitutione docet, qua de eo, cui etatis venia est cõcessa, est cautũ quod, donec is vocatis testibus morum suorum institutã, ꝓbitatis, cõmuni testimonio hõestioris vite edoceãt, quid est enim, cõ morum suorum institutã dicit. Apparet ꝓ actus extrinsecos prudẽtes esse ꝓbatos. Sed q⁹ ex actib⁹ qs nõ efficit̃ virtuosus, vel prudẽs, nisi faciat eũ retinere mores, vt in diffinitione virtutis, ⁊ prudẽtie docuimus, ideo subdit ꝓbitatẽ, que cõmuni testimonio vite honestioris edoceãt. Ex vita enim ⁊ conuersatione honesta presumimus eũ mores retinere. Econtrario cõtrarium.
Ideo cautum est legibus imputandũ esse contutori, ⁊ eũ tutorẽ
80 suspectum nõ fecerit, si eũ male viderit cõuersari. Hec quidẽ mibi ꝓcepit que inuestigãda sunt, cum Carolus quartus sanctissimus, ⁊ nobilissimus Imperator inter alia multa concesserit, vt ego melioꝛ descẽdẽtes, quos legibus doctores esse contigerit, ꝓ vniuersitate Imperiũ etatis venia cõcedere valeam⁹ seruata forma, que legibus reperit̃ inserta. Quid ergo morum instituta sint, qd honestiora vita inserẽdũ est primo: postea qualiter ꝓbentur mores, licet ꝓ loca ⁊ tẽpora varientur tñ hoc intelligendũ est de bonis moribus, verbi gratia. Labeo dixit super edicto de
81 iniurijs. Nõnunquã tñ ducũtur mores ciuitatis, id est populi ipsius ciuitatis: vt sunt mores, qui vim legis obtinẽt, vt giuetudines que pro lege seruãtur. Et ad hãc inducẽdã, loci natura, ⁊ tẽporis cursus requirit̃, vt in materia giuetudinis est receptum. ⁊ de his nõ loquimur in ꝑsenti. Nõnunquã vero dicũtur mores ciuitatis, ⁊ singulorũ de ciuitate bi q legis vicẽ nõ obtinẽt. ⁊ vitas hominũ non ꝗstringunt, quilibet enim secundum suum placitum, suã familiã regit, sua animalia pascit, suaq⁹ predia colit, ⁊ generaliter sue rei quis moderator, ⁊ arbiter est, que vero in predictis a pluribus obseruantur, illi mores ciuitatis dicuntur. Et quod dico a pluribus, secũdum gradum intelligo. Aliter enim disponẽdã esse familiam diuitũ ⁊ magnatũ, aliter mediocrium ⁊ humilium Iurisc̃sultus ostendit, dũ de alimentis pupillo prestandis tractauit, secundum quod ait, morum institutã, id est, solidata, ⁊ firmata, quasi dicat habitum morũ, que est difficilis mobilis probari oportet. Ald hoc autẽ nõ longi temporis cursus requiritur. Est enim hoc in iuuene xx. annorum, de quo cõstitutio loquit̃ impossibile reperiri. Sed hoc facile est colligi ex cõstitutione principis, que de monachis loquit̃. Fit enim, si vitium in puero est gestum vita humana ex natura quodãmodo labi ad delicta, attamen sufficit ad meliorem purgationẽ peccatorum, ⁊ virtutum argumentũ triẽnalis tẽporis testimonium, apparet ergo q⁹ ex moribus trium annorũ probatur habitus, ex hoc enim inducitur virtus. Virtus enim est habitus, vt dictum est, ⁊ hoc verũ etiam, si vitiũ precessit, qõ intelligo, nisi magnus habitus vitiosus precesserit. Quid enim si post perfecta etatẽ longo tẽpore vitã gesserit vitiosam? Tunc talem habitum non puto per bonos mores triennũ emendari, sed tunc longioris tẽporis cursus requiritur, vt in decurione, ⁊ curiali volente ad clericatum ascendere, contra senatũ, vita honestiore, ⁊ honesta intelligo, vt
82 ex his, que in primo relicta cõstructione prosequimur. † Ostẽditur hic vnum iuris preceptum, scilicet honeste viuere, quod interpretatum est quo ad se: hec autẽ honestas species tẽperãtie est: ⁊ ideo sicut virtutes certe cõsistunt in medio: vti⁹ sic dictum est, qõ vir bonus ⁊ sapiens determinabit̃, ⁊ hoc ex multis cõprehẽditur, scilicet ex conuersatione cum bonis: vt dictum est: ⁊ hoc secundũ tẽperantiã. Non enim honestũ esset bonum mediocri assidue cum magnatibus ⁊ viris pecellẽtibus cõuersari: nec eorum vestibus vti nec nimis delicatis: nec sordidis vt fures, sed medio quodã: vel colus: vel sociatus: mediocriter ti: secundũ suam conditionẽ: ⁊ regionis more incedat̃: ⁊ quod potibus ⁊ cibis cõgruis in qualitate ⁊ quãtitate: ⁊ cõgruis horis secundum personã conditionẽ vtatur: ⁊ quod sit tẽperatus in lingua: nec luxurie deditus: ⁊ generaliter nulli notabili vitio sit subiectus. In his vero tota secularũ vita ꝗsistit: hec ꝓbabilibus aut bonitatibus probarenturi: sed ita manifesta sunt: quod probatione non indigent. Apparet ergo probãdos esse mores respectu aliorum: vite honestatem respectu sui: fine bis bec economica prudẽtia nõ
83 contingit esse probata. † Ald testium dicta qui supra bis venit̃: dico: q⁹ si testis dixerit aliquem esse prudentem diligẽtemq⁹ patremfa. quia per triennium vidit eum diligenter gerere negotia sua ⁊ bene ⁊ honeste viuere: qõ satis sufficienẽ ꝓbat. Hec enim diligentia: ⁊ honesta vita in cõmunem hominũ notitiam cadit: vnde recte ꝓ visum causa deponitur: etiam si actus singulariter non exprimatur: nec bis obstat quod per triennium continuum testis videre non potuit: q⁹ etiam si testis expresse diceret continue se vidisse: debet intelligi de illa cõtinua visione que cadit in socium: vel vicinum: non quod omni momento vidisse exigatur: vt Labeo ait in muliere cui legatur dum cum filio suo communiter erit: ⁊ si testis particulariter interrogatur quos actus eum facere viderit: debet respondere: vt puta quia vidit eum ad modũ diligentis patrisfamilias suam familiam regere: fine predia colere: fructus congruo tempore vendere: ⁊ bis similia. Et si de omnibus actibus emergentibus in dictis nõ expresserit: dicit̃ eorum nõ videtur: ⁊ si diuersi testes diuerint actus ad hoc pertinentes vidisse: singulares nõ erũt: vt in similibus a nostris moribus est receptum: quanto tempore vero predicta magis declaranturi: tãto lucidior probatio reditur. In quibusdã tamen puto: hequem esse prudentem diligentẽq⁹ patremfamilias vulgi opinione ꝓbari quem vergere ad inopiã: vel male vti substãtia
84 sua: ⁊ in bis similẽ rationẽ habẽtibus. Tu ex quibus dico, q⁹ si omnia que requiruntur ad economicã prudentiam sunt ꝓbata. Ex aduerso docetur: q⁹ vsurarius est: dico si aliquid ex aduerso probet: si quidem secundũ more ciuitatis: in seculari persona, ꝓ modico reputatur apud bonum virũ ex hoc ꝓbationem non minimam: imo enim pars hominum aliquo defectu tenetur: vt enim ⁊ in corpore modicus defectus nõ facit corpus iudicare mortuos
85 sum: vt si cui dẽs abesti: rita nec defectus modic⁹ anime: quo ad nos faciet quẽ non prudentem videri. Si vitiũ est notabile: ⁊ damnosum: vt vsurarius: fur: latro: raptor: falsarius: ⁊ simil. tunc ex his redderetur nõ prudens: nisi ex secta: vel locorũ varietate esset aliter statuẽdũ. Quid enim de Judeo creãdo tutore alteri Judeo: qui in omnibus diligens reperit̃, at q⁹ honestus: sed in hoc deficit, q⁹ infidelis est: ⁊ Christianus publicus feneratori: q⁹ licet apud nos grauissima sunt, nõ tñ ad sectãeorũ: nẽpe ex hoc non reprobatur: vt imprudens. Hec eadem lege probari viden

tur que tutorem esse permittit. Quid etiam quod volenter refero vt quibusdam ciuitatibus accidit, quasi omnes etiam honestiores publice senerentur, oportebit quippe iudicem qui hunc habet citare tutorem propter duritiem populi, & errorem eorū, & semitas impenitentes neminem reprobare; tamen veniam talibus non concederet. Cum vero tractemus de aliquo prudente, & diligente alicuius certi actus celebrati non propter hominū prudentiam hominem prudentem probamus, cum prudētia sit habitus mentis, qui singulari actu nō limitatur, sed propie tractamus an actus sit prudenter factus, hoc est, in quocunq; prudente & diligēte, & hec lex ostēdit, & pro negotijs vtiliter ceptis actiones concedunt & pro his que diligenter gesta sunt minorē ſtō restituunt. Ad hoc autē requiruntur tria scilicet prudētia, & circunſpectio & cautio. Prudentia, respectu finis, puta, vt emat rem sibi necessariam. Circūſpectio, respectu circunſtantiarum, vt puta res que emit, chasmati vel alteri casui verisimiliter non subiaceat, q; nō sit vicinis pestilētibus confinata, vel similibus. Cautio, vt euadantur impedimenta, si forte cōtigerit, vt de euictione sibi promittatur idonea hoc a quocunq; prudēte fieret: & si ex causa hoc redundaret in damnum, nō imprudētie hoc imputaretur sed fato. si quidē vero deficeret fatum diligens nō dicitur prudēs vt ¶ Ipianus super edicto, de minoribus, ait. Quidam actione negotiorum gestorū agebat, probauit se aliquod negotium vtiliter, & diligenter gessisse, per testes, qui p ratione ita esse dicunt, quia quilibet prudēs, & diligēs paterfamilias ita fecisset, secundum mores illius ciuitatis, an sufficientē rationē reddiderunt dubitatur: dixi aduertendū quia quedā sunt negotia que quo ad omnes homines illius ciuitatis, se quodāmodo vniformiter habēt, vt l cultura vinee, fundi, olivieti, & simi, & si de istis queraſ, sufficiens ratio reddit quando talis diligētia in cōmunē omniū hominum notitiā cadit. Quedā sunt negotia, que diſformiter valde se habent vt emere vel vēdere pro alio equū, seruū, fundū & similia, & in his predicta ratio nō est sufficiēs ratio. Hec enim diligētia in cōmunē hominum notitiā nō cadit. Habet ergo testis dicere in ratione circūſtantias, vt istud negotium apparet factum diligēter, vt puta, q; equus vēditus erat
a senex, vel alium defectum habebat[a], propter quē illum vēdidisset quilibet diligens pater familias vel quod negotia, que gerebat erāt magna & diffusa. Unde quilibet diligēs potius emisset equum causa visitādi negotia, quā cōtinue cōdurisset ad vecturam, & q; equus ille empt⁹ est cōmuni pretio his exēplis cōtentis sumus. Hec predictis obstat quod s. diximus cū de hominis prudentia simpliciter queritur sufficere si testis dicat quod congruo tēpore vidit quē bene & diligenter gerere negotia sua. Cū enim de hominis prudentia queritur simpliciter, & sufficit si simpliciter causam reddit, sicut cum queritur, an iudex ius direxerit, que notitia in eū cadit, qui actus exteriores viderit, qui ptinent ad ius reddentē, licet ex his si forsitā aliquis actus iniquus, & si de actu singulari queritur, an ideo ius direxerit, nisi omnes ipsius actus & circūſtātias q; cognoscat, de eo recte nō testificaretur.

ADDITIO.

a Tho. de C. Defectū habebat. Vide Aler. in l. de minore. §. plurimum. in addit que incip. dicit. ff. de questionib.

86 Regnatiua † prudētia, cōſistit in bene operādo in bonum finē hoc est, in quietē & bonū subditorū, nō in finē sui lucri, vel glorie. Hec quidē requiritur in † principe hoc est, in quolibet potestatē gerente publice. Hoc in quolibet posito l dignitate presumitur, nisi cōtrarij probetur, & in ꝓbando nō requiritur persone examinatio, q; circa scientiā per examinationē expedit
87 circa mores secundū canones idoneus ꝓsumitur. Jura vero & ciuilia hāc prudētiā aliqualiter probari exigūt q; ex eo existimaſ, q; quis fecit dum in inferiori gradu consisteret, si enim indignꝰ quis esset inferiori gradu, indignior esset superiori, & Pomponius respōdit. Est etiā constitutū, vt gradatim a minoribus ad maiores gradus perueniaſ, hec enim videtur esse necessitas. Ad gerendorum bonorū nō permixta facultas est, sed ordo certus huic rei adhibitus. Nā neq; prius maiorē magistratū quisquā, nisi prius minorem susceperit, gerere potest, vt Calistratus ait, que auctoritas ostēdit eo ipso, q; quis per gradus precedētium dignitatū trāsiret ad maiores, gradatim ad sequentes idoneus ꝓsumatur, nisi cōtrarium doceatur, & hoc nō immerito, quia secundum Aristo. virum principatus ostendit. In principalibus enim tot occurrunt arduā quorū expeditio oportet omnibus esse manifestā, q; iuste ad fidē adducimur quod est idoneus, nisi ō cōtrario discernatur. Si quis tamen ꝓsumptioni soli stādū nō putaret, putarē sufficere, si p eos qui eis suberāt fama bōa boni regis prebeatur, nec enim in his satis ad fidē iudicē adducunt: hec aūt percipue in quolibet preside requirit vt subditis iustitiaz seruet, bonas leges condendo, & bene iudicando, q; qualiter & q;
betur, in tractatu de iustitia dicetur. Potest etiā de vno principe vnus act⁹ notabilis declarari, q; ex eo solo ad fidē adducimur, q; habeat prudentiā regnatiuā, vt de Salomone legitur libro. Reg. c. iij. in questione de infante dixit, Afferte mihi gladium.
88 Notandū est q; secundū diuersitatē gradūm in principatibus diuersa debet esse prudentia regnatiua. Alia enim requiritur in principe ecclesiastico vt in episcopo quē ponit Apostol⁹ vt in sacris canonibus declaratur. Alia requiritur in principe secularibus, & in alijs & secundū diuersitatē gradūm diuersa notari. Jn eo vero, qui nunquam gradū dignitatis tenuit, inspicitur forte si fuerit cōsiliarius, vel decurio, ideo cōstitutū est vt non sunt decuriones ad honores nō promoueanſ. Si vero nullo modo dignitatis gradū tenuit p se, vel per aliquē ascendādo quia impossibile est probari eū habere prudētiā regnatiuā, quomodo enim potest probari habitus prudētie regnatiue l eo, in quo nūquā aliquis actus alius posſit cū habitus ex actib⁹ generetur, verūtamē tūc esset sola dispositio intuenda, q; ex naturalibus facultatib⁹ ꝓsumitur. Callistratus in tit. de mu. & hon. respōdit. Jn hac enim prudētia requirit ꝓsona omni turpitudine deputata. Infamis enim de iure, vel de facto ad nullā dignitatē vocaſ, vt cōstitutū est. licet hoc prudētie economice nō repugnet. Potest enim infamis tutor esse, vt patet ex edicto pretoris in quo tutor infamis ad postulandum pro suo pupillo admittitur.
89 Nullus enim ex vilissimis negotiatoribus adiectus additorijs que officijs, si de foribus, & ministris, vel ex turpibus lucris laceratus fuit aliquā dignitatē habere potest, vt constitutū est. Si qua de his probarētur, apparet talē carere prudētia regnatiua, & merito sunt enim tales pusillanimes, q; vitium repugnat prudentie regnatiue, in qua magnanimitas, & magnificētia requiritur, vt inferius declarabitur, nec puto in hac prudētia probata tanti tēporis curſum requiri quantum & in economica dictum
90 in dignitate enim facilius homo cognoscitur. Quinetiam actus excellētes & notabiles qui cum maiori deliberatione fiunt, ideo ex his habitus prudentie facilius generatur, & predicta si simpliciter queratur, an aliquis sit prudens talī prudentia. Sed si particulariter & simpliciter queratur de aliquo actu singulari, facto ab eo qui presidet, an prudenter sit factum dubitatur, & tunc erunt probande circunſtantie, vt in economica dictum est, & manifestius in tractatu iustitie declarabitur.

91 Politica siue ciuilis prudētia requiritur in subditis que i boc cōsistit, vt in bonum finem domini operetur. Et get enim ciuis multis, scilicet domino cuius prudētia regatur ejusdē diuersarū conditionū. Nam alij consiliarij regentium, vt ait Pomponius, decuriones dicti sunt, eo quod in numero cē eligebātur consilij publici gratia, & eodem modo alij qui munera subibant. Jstorū actus multū appropinquat actib⁹ gentiū, ideo eodē modo eorum puto probare prudētiam, quod dictum est de prudentia regnatiua. Alij sunt negotiatores, alia ministeria, artificia, & officia exercētes, hi sunt omnes actus ad ciuilē vitam ordinandā, vt in l. libro conversationis cuiusdā declaratur. Licet tamē predicta ad finē ciuilis boni multū sint necessaria homines vtuntur his ad finē propriū boni, scilicet in ipsa substantiam, & sic secundū vsum pertinet magis ad prudentiam economicam, quod ergo si prudens, & diligens mercator, vel artifex alicuius negotij eo modo probabitur de quo
co de economica, aut de hoc vniuersaliter queritur, vt respōdetur certi actus, & in hoc inspiciendi sunt mores ciuitatis, illius hominum eiusdē negotij, & artificij, quod si forte in ciuitate tantum vnus esset artifex, mores eorum intuendi sunt qui in vicinis ciuitatibus operantur vt est in similibus constitutum.

92 Militaris † prudētia cōsistit in bene operando finē victorie ob quietem
Loquor aūt de militia armata, & hec militia alia terrestris, alia marina, terrestris, alia pedestris, equestris, & inter hoc alij sunt regētes, alij qui regūtur, & regentes quidā sunt, & presunt toti exercitui, q; continet multos numeros militū, alij ꝓsunt legioni, alij cohorti, alij ale, vt Ulpia, super edicto de infamib⁹ no. & istorū ꝓfectūs prudētia, siue multiplicetur, siue respectu certi actus probando occurit, eodē modo probatur quo dictum est s. de prudentia regnatiua. Alioꝝ vero qui regūt prudētia militari, si probari expediat exercitio illius actus probari oportet, vel in actibus bellicis cōtra hostes, vel bellicis ludis & certaminibus que glorie causa fiunt in ciuitate, per quia acta homines apti reddūtur ad arma, & qui viribus victoriosi extitit, nostrā vocationē consequit, vt Imperator in l. de athletis cōstitutū. Alioꝝ vero qui in his exercitati nō sunt prudētia militaris directo probari nō potest, ꝓsumptio est tamē q; in militia equestri preualeāt nobiles, & alij assueti in equis, In militia vero pedestri preualēt homines robusti corde, & in primis carnifices qui

res qui in exercitio gladij & effusione sanguinis sunt experti, & etiam fabri & malleatores, qui in actibus percutiēdi operā dant assidue vt dicit Vegetius de re militari & etiā Egidius Romanus de ordine eremitarum in libro quem fecit de regi. princip. in vlti. par. sui, vbi de re militari multa pulchra tractauit.

Apposita prudētie sunt diuersarū specierū, secūdum qō diuersas species prudētie posuimus, que per ordinem prosequamur.

93 Prudentie † quidem particulari, que ad sui ipsius regimen pertinet, opponitur imprudentia que contingit ex etate vel casu. Ex etate, vt in pupillo maxime infante, vel infamie proximo, quibus cum nec se nec familiā suā regere sciant datur tutor, qui et persone, et familie sue habet curam. In adulto vero presumitur imprudentia talis ideo nō persone sed bonus curator datur, hec autez etas qualiter probabitur, in tractatu de tempore declarabitur. Ex casu vero contingit imprudentia, in his qui carent iudicio intellectus quod contingit in quibusdaz actibus furoris, & dicitur furiosus in quibusdā est, et quibusdaz non secundum furorem, & hoc quando ex sensus defectu procedit vt surdus et mutus, qui quandoq; nihil et quandoq; aliquid intelligūt, & illi nullo alio nomine speciali nuncupantur, sz eos mutos, vel surdos, vel morbo impeditos lex appellat quādoq; stante sensus integritate contingit aliquos esse demētes, & hos omnes mente captos appellamus, sz & secundū diuersas causas alijs etiam nominibus nuncupant vt stultus, & fatuus, & his etiam datur curator qui persone & patrimonij curam hz.

94 Furiosus † probatur ex actibus, et si testis dicat q̄ vidit eum furere & actum furiosum facere, satis exprimit, sunt enim tales actus communiter noti, sed si interrogetur vlterius, oportet testem exprimere actus, id est quia sine causa assantes vbi vidit
a percutere, & astātes sine causa fugere lapides proijcere sine cā & similia. Quid si diceret, q̄ viderit eum detineri in carcerem vel ligatum funibus, vt furiosum? Quto hoc nō sufficere, sed admiculari. Sed si adderet, q̄ in vinculis vidi eum insania verba dicere sufficeret si predicta aliquo tempore fecerit, sufficit dicere ad hoc vt furiosus etiā hodie presumatur, nisi aliud doceat. Fit enim lex ipsum tandiu esse sub cura, quandiu sanitatem receperit. Qui ergo dicit quod sanitatem receperit docere debet. Sed si diceretur, quod alternatis vicibus in sanitate fuerit, et in furore et sic habet dilucida interualla satis erit ad tollendā illam consequentiam legis, scilicet quod hodie furiosus presumatur, vt rescripti verba ostendunt. Sed † an actus, de quo agitur, in quiete vel sanitate factus fuerit in dubio ipse actus ostendit. Quid enim si matrem vel filium vel cōiunctum percusserit, quid si cōtactus fecit in quo enormiter lesus est? Certe ipse actus ostendit eū in perfecta quiete non esse, & in talibus Jmperator requirit, quod actus per eos fiant per interualla, que perfectissima sunt. Sed si actuz fecit, quē quisq; diligens fecisset in
96 perfecta quiete factus esse presumitur. † Sed an quis furorem
b fingat potest dubitari, forte enim putarem, quando q̄s propter simulatū furorem, vt ciuilia munera detrectet, vel euitet, & ideo cause cognitionem adhibendam puto, vt ait Pius in rescripto predicto si montus, nec subest vlla suspicio matrez ab eo simulatione demētie occisam, ex suspicionibus ergo simulatio arguitur, & ex vita pambula. Quid enim si homo est similia facere cōsuetus, vt sunt illi quos vulgo camatores appellamus? Ex actu etiam suspicio arguitur, quid enim si inimicum propinquum interfecit? Antiquorū enim relatu percepi in hac ciuitate quēdaz cupiditate vindicte fratris occisi, ficto colore demētie apostatasse, & demens per biennium cōmeauit, inimicumq; suum interfecit de se, et a demēte non precauēte. Quod de suspicione dico intelligo non leui, sed non de tali, que ad fidez iudicem ducat, et in his etiam multum operatur aspectus, & fama. Aliquos vero
97 im; tantes † esse contingit ex sensus defectu, stante mentis integritate. Cum enim ad prudentiam requiratur presentium notitia, memoria preteritorum, & prouidentia futurorum, ista enim propter defectum sensus in tales nō cadunt, merito & imprudentes curatorum consilio reguntur, vt mutus, & surdus. loquor autem de his, qui nutu percipiunt tantū, quod sufficiat ad rectum iudicium intellectus, quos infanti Jurisconsultus Adetianus in titu. ad Trebel equiparat. Licet ergo nutu intelligat aliqua minima, vt ad cibum, vel potum pertinentia, & similia, nihilomi nus imprudens est, hoc enim in infante cōtingit. Sed si mut⁹ & surdus, nutu, vel alio modo sufficienter perciperet, non dicitur imprudens, vt ibidem Adetianus ait, & merito in eo sufficiēter
c cadunt ea que ad prudentiam requirūtur. Quod dico de muto, & surdo, idē si esset cecus, vel quouis alio modo propter sensus defectum, in eum non caderet notitia eorum, que apud prudentem requirunt, merito in lege dictū est gñaliter curatorem dari his, qui aliquo perpetuo morbo reb⁹ suis, superesse nō possent.

Jstoz aūt sensus defectus qualiter per testes probetur, in tractatu de sensibus dicemus. Hos vero nō percipere nutu, pbat ere eo, quod testes dicunt vidisse q̄ cum eis aliquid nutu significabatur, nec voce, nec nutu, nec alio modo respondebāt, per quē
98 eum intelligere cōprehendere possunt. † Mente capti vero, qui
d stante sensus integritate carent iudicio intellectus, d quidā stulti, quidā fatui appellant. Stulti dicti sunt a stupore, q̄ stupenda non stupēt vel nō stupēda stupescunt, quid enī si mortis metus litis vel fame vel cōcussiōis omniū bonorū immineat, & hic tanē non cognoscens non respondere procurat nec stupescit, & sua auferri patit a quocūq; vel econtra? Quid enī si quolibet leui casu vt a casu mortis non terref; ppie hic stultus est et his actibus approbat. Fatui vero dicunt a fando hoc est loquēdo, q̄ loquēdo suam fatuitatem ostendunt. Hi pbantur per eos, qui viderunt eos aliena loqui, & qui per vicos more insanorum deridētia loquunt, vt Ulpi. ait in tit. de edil. edic. & predicta secundum vocabulo; ppietatem lz in iure quādoq; istis vocabulis abutamur. Sed quid si multa verba ordinate ferebant inter q̄s alia fatua interserūt? Certe in illo actu fatuus, p̄sumitur, vt Modestinus respondit in eo, qui in heredis institutione inseruit cōditionem, si reliquie eius in mari proijciantur. Hec autem presumptio remoueri pōt perspicuis rationibus, vt ibidem Modestinus ait, vt si homo erat histrio vel alias cōsuetus similia verba pferre, & ad risum puocantia vel si humilitatis cā non reputans se dignum in ecclesia sepeliri talia verba protulit. Erunt quippe huiusmodi perspicue rationes vel pbationes, de a quo dubitatur, an quis sit furiosus vel mente captus morbo ppetuo, dixi hoc peritorum medicorum iudicio cōmittendum vel etiam si morbus eum per annū tenuerit perpetuus presumitur. Jnstantum eñ cerebrum ledit, q̄ cura redditur impossibilis, huic etiam particulari prudētie opponunt oēs mali, & inhonesti act⁹ itrinseci, vel extrinseci, et si totaliter nō puniant, sz eorū inuestigatio ad Juristā nō ptinet sufficiat q̄ honestate circa prudētiā econo
99 micā diximus † Opponunt etiam economice prudentie, omnia ea q̄ contingunt hanc esse sine illa. Opponunt etiam omnia alia suprascripta, presumunt enī legum latores quemlibet minorem hac prudentia carere, ideo eis tutores vel curatores dāt, ex etate ergo hec imprudentia presumitur. Opponitur etiam omnis culpa. Est aūt culpa deuiatio ab eo qđ a prudēte fieri dz. Culpa alia est leuis, alia leuior, alia est latissima seu leuissima, que est dolus, alia lata, &c. Opp. et prudētie, ois ignarātia, ex qua re ipsa contingit deceptio. De qualibet prosequamur per ordinem. Et primo de dolo, videamus quomodo opponitur prudentie.

ADDITIONES.

a Tho. Dip. Sine causa astantes. Vide per Bar. in l. mutus. ff. de acquirere. & in l. nec codicillos. C. de codi. cum concor. de quib. per Jaso. in l. furiosum. C. qui testa. facere pos. ver. verum, q̄ furor non pōt & in l. apud Juli. §. constat in ij. col. ff. de leg. j.

b Potest dubitari. Vide plene Jaso. vbi ponit plures cōcor. in l. furiosum quo tempore. C. qui testa. facere pos. vbi videas. in versi. quid autem si non apparet. & Allexā. in consi. quod inci. ad quesitum. vbi alle. Bar. hic, quod consi. non est impressum, sed in rubr. vol. meorum consi. a cbar. xv. & vide Allexā. in consi. liij. ad quesitū. in fi. in j. volu. consi. vbi alle. Bar. hic, & vide plures concor. que scripte sunt ad Bar. in addi. in l. mutus. ff. de bono. pos. furi. dela. & in l. is qui. ff. de tu. & cur. da. ab his. & Jas. in l. item furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

c Propter sensus defectum. Vide Aller. in l. idem Jul. §. constat in j. col. ff. de leg. j. & in consi. x. in vj. vol. quod est duplicatū. in j. vol. & Pet. cor. in consi lxix. in j. vol. visis nonnullis, & in §. lxxiij. eo. volu. visis diligenter. & in consil ccix. licet videatur. per totum & in consi. cccix. videtur primum. in eo. vol per totum. et in consi. xxj. visa dicta repudiatione. in ij. vol. per totum. & in §. xxij. inci. visis nonnullis. in iiij. volu.

d Judicio intellectus. Vide Bal. in l. si furiosi. C. de nupt. l. bumanitatis. C. de impu. & Aller in consi. iiij. in j. volu.

e Ad risum puocantia. De hoc est casus in l. quidam in suo. ff. de condit. instit. & gl. in l. cum autem. in ver. Marcellus. xxj. dist.

100 Dolus tomnino est oppositus prudentie economice, tā ex pte eius q̄ quez committitur, qñ ex eius culpa substantia eius minuit, q̄ eius qui committit. qñ non recta ratione nec in rectum finem agit. Labeo autem cuius diffinitio est approbata, diffinit dolum malum esse oēm calliditatem, fallaciam, machinationē ad decipiendū, fallendumve alterū adhibitā, vt interpretatū est. Calliditatē in tacēdo, Fallaciā in mētiendo. Machinationē in arte verborū, que nō tacet olno, nec exprīme mentē verbis generalibus, & equiuocis loq̄ndo aliū decipere nitit. Committit dolus aliq̄n nihil agente eo, q̄ quez cōmittitur: vt furtum, rapina, & his similia delicta, que in ppriū nomē cadunt, de qui-

bus suo loco dr. Aliqñ dolus facit aliũ facere, qd alias facturus
101 non erat: vel facturus erat, alio tñ modo, nunc † videndum est, si indefinite queritur, an aliquis sit dolosus, deceptor, vel quouis alio simili modo nuncupatus, vnius talis actus probatio sufficit, sicut receptũ est fugitiuum, vel furem esse, qui semel fugit, vel furatus est. Cur aũt hic tam varie, qꝫ ad probationẽ bone ṽtutis cursus triennij requiritur, ad malitiam vero probandã sufficit vnus actus naturalis, ⁊ ciuilis rõ subest. Ista eñ enormia nõ sine multiplici deliberatione cõmittunꝉ, lz semel in actũ extrinsecum producanꝉ. ex quo multiplici deliberatiõe induciꝉ habitus: merito simpliciter dr talis de tali vitio vitiosus, cui ciuilis rõ subest, vt hõ ab his cõmittendis desistat, cognoscens ex vno actu, saltem de facto diffamari valeat: si tñ post tale cõmissum bona vita triẽnalis sequaꝉ, talis amplius nõ diceꝉ quantũ ad pruden-
102 tiã economicã, vt superius dictũ est. † De aliquo actu particulari si qraꝉ an in eo dolus sit cõmissus dico circa quodlibet eorum que .s. dixi ad prudentiã requiri põt dolus cõmitti ad prudẽtiã ẽt vniuersaliter loquendo requiritur rectitudo mentis. Si ergo ad mẽtis rectitudinẽ turbãdã aliqd cõmittiꝉ, ista sunt perspicua indicia doli, vt receptum est in eo qui vinum album dedit pro aqua: vt sumens ebrius fieret. Idem puto si quid aliud tale commiserit, ex quo meñtẽ alienari cõtingit. Si vero in particulari qratur, requiruntur nomen, s. memoria p̃teritorũ, notitia p̃sentiũ, experientia, docilitas, deliberatio, solertia, prouidentia, circumspectio, ⁊ cautio. Circa quodlibet istorum, aut eñ quis hz experientiam a se, vel aget docilitate ab alio. Dico igitur in his, in quibus quis hz experientiam per se ⁊ a se, ⁊ non cadit dolus qm scienti dolus, de quo hic loquimur, non infertur circa docilitatẽ, ergo dolus solum committitur proprie. Sed quandoque docilitas quamlibet dictarum specierum põt respicere: ideo large loquendo circa quẽlibet dicere possumus, dolum committi. ⁊ ideo aliqua exempla circa quamlibet prout est possibile inseramus. Rẽ aliquã emi a te, de ea aliqua presentia, vel preterita intimasti que vera non erant, que si sciuissem, empturus non eram, vel non tanto pretio. Probo ea te dixisse, ⁊ sciuisse, et vera non esse, pbatus est dolus. Qua eñ dolositate ⁊ fallacia me decepisti, et tui lucri cã idem procurasti: vt per expressionem non veri factã cuz alio: vt audirẽ, vel diceret mihi ab alio mea decipiꝉ notitia, qd si verbis generalibus vsus est, vt bonus est hic seruus: hic expresse non dr dolus cõmitti. non eñ decipiꝉ mea prudẽtia, cũ ea particulariũ notitia requiratur. Idẽ si sciebas aliqd p̃teritũ, vel instãs de re, nec me certiorasti. cum eñ ex natura cõtractus reddere me docilem tenearis, tacendo. improbato more ṽsatus es ⁊ meã prudẽtiã decepisti, quare ergo taciturnitas est pbata, nisi probeꝉ cõtrariũ. Si pbo te sciuisse, pbatus est dolus. Sicut autẽ ea, que dici nõ debẽt ex generali locutione nõ videnꝉ expressa, vt dolus videaꝉ esse cõmissus, ita enim ea q taceri nõ debẽt, si verbis generalibꝰ exprimãtur, nõ videnꝉ expressa. vt excusent a dolo, vt in eo, q sciebat seruitutẽ deberi, dixit, si qua seruitꝰ emerserit, se nolle teneri, vel si sciebat fundũ alienum, vel pro alimẽtis obligatũ hac enim machinatione verborũ me decepit. Si ergo ipsius scientia probaꝉ, probatus est dolꝰ, nisi singulariter cõtrariũ expresse doceaꝉ, hoc quidẽ nostris legibꝰ cõprobaꝉ. de emptore idẽ. Quid enim, si cũ equũ haberẽ, eũ a me emisti pretio cariori: ex hoc nãqꝫ presumiꝉ dolus. Imperator enim constituit, qꝫ dolus emptoris qualitate facti, nõ quãtitate pretij estimetur. Quod autẽ dixi qualitate facti, interpretatuz si est, emptor falsa dixit de re, vituperando eã, dissimulando presentia, ⁊ annũciãdo futura. Quid enim, si cum equũ in nũdinis emissem, dixisti eum mihi habere notũ ipsumqꝫ pauidũ, calcitrosum: vel aliter vitiosum, vel qꝫ certo tpe anni consueuit infirmari. pꝑpter qd tibi vẽdidi eum. nempe si hoc pbaꝉ qꝫ hec dixisti. ⁊ qꝫ sciebas hoc verũ esse, probatus est dolus. ⁊ hoc cũ emptor vituperet seu exprimat. Sed si laudes rei vendite tacet vel nõ exprimit: cõsideranda est regula Vlpiani, que generaliter loquiꝉ, tunc cõtrahentẽ eũ improbato more in celando versatũ esse. Ad officiũ autẽ emptoris scdm mores nr̃os non pertinet, rem, que vendiꝉ, laudare: tũc ergo dolum non cõmittit. Predicta vera, nisi forte venditorez in rei substantia, vel aliter enormiter errare viderit. Quid eñ, si rusticus auꝝ vendebat pro ere, vel lapidẽ pretiosum pro vitreo, vel alio vili lapide: Hoc quippe emendo, improbato more versatus est, ⁊ dolus est, ⁊ predicta circa rem ipsaz sunt: vt qualitas ipsius. Quid eñ, si cum scirem rex magnam copiã euenturam, ⁊ sic ipsarum pretium minuẽdum, ⁊ hoc tibi nõ indicaui, ⁊ sic pretio cariori emisti: vel qd, si scirem penuriã magnã futurã, pꝑter casum q aduenerat mercatoribus, q cõsueuerunt portare, et tibi nõ indicaui, ⁊ a te emi p̃tio viliori, hoc quippe dolus nõ videꝉ. Et hoc qppe Thomas de Aquino in scda scde, cum tractat de peccatis que occurrunt circa voluntarias cõmutationes, sic ait, cum in futurum res expectaꝉ esse minoris valoris pꝑter subuentum negotiorũ, que ab emẽtibus ignoranꝉ. Venditor qui vẽdit scdm pretiũ qd inuenit, non videꝉ contra iustitiã facere, si quid futurũ est nõ exponit. Si tñ exponeret vel de pretio subtraheret, abũde ṽtutis esset, q̃uis ad hoc nõ videaꝉ teneri ex iustitie debito. Predicta vera puto. cum tacet: secus si eius, qd sciebat, cõtrarium asserebat tunc eñ est mẽdaciũ inexcusabile qd in doluz incidit: vt declarabiꝉ in sequẽti. Et hec de his que ab aliquo contrahentium proferunꝉ. Sin autẽ tertio statim subiungã. cum cui mutare volebã affirmasti idoneum esse cũ nõ esset, an dolum dicaris cõmittere? Rñsum est nõ teneri de dolo: qr hec actio nõ datur: nisi ex magna ⁊ euidenti causa, ⁊ nisi ex perspicuis probaꝉ indicijs: vt si pbeꝉ de hoc sciuisse nõ idoneum esse, tñ lucri causa idoneũ affirmasti: vt Caius ait, tũc autẽ lucrũ itelligiꝉ, si tibi illa pecuniã soluturus erat: vel erat tecum aliqñ cõtracturus. Cum eñ simpliciter dico quẽ idoneum, etiã si eum pauperẽ scio excusor, qm scdm multos p bonis moribus reputatur, ne illius detegatur paupertas. Unde improbato more ṽsatus nõ est: ⁊ sic excusabile est. Sz eo quod inde cõmodum spectat, mendaciũ inexcusabile est. Itẽ si te ingessisti ad hoc dicendum, cum de hoc nõ esses interrogatus. Nõ eñ est excusabile qd quis ad mẽtiendũ ingerat, cũ ẽt alius eo ipso qd se ingerit, suspectus reddatur. Itẽ si in finibꝰ asseueratis nõ stetisti si interrogatus vel nõ: vltra processisti dicẽdo, qd nõ habebã inuestigare ab alio, hic eñ improbato more versatus est ⁊ tale dictum scdm mores bonos culpabile est magis, q̃ laudabile. me enim impedisti ab alio fieri docilem. Item si aliquis se diceret Titium, cum esset Sempronius, ⁊ tu sciens affirmasti, lz eñ excusabile sit, si eiꝰ paupertatẽ non detegas, nõ tñ excusabile est, si eum alium esse affirmes: qui scicendo vero tertius dolum nõ cõmittit. nõ eñ cogebaꝉ se re que ad se nõ pertinebat, immiscere, sz loquẽdo ambigue eque dolum cõmitteret, ex quo eñ suo dicto cepit alium istruere, clare loqui
103 debet ¶ † Super pdictis ad dicta testium descẽdamus. Qñ aliquid dixisse probaꝉ per testes qui audiuerunt, scientia eñ alicuius qui aliqd audiuit, tacuit, vel obscure lecutus est cum maiori difficultate pbaꝉ cũ facti ignorãtia reguꝉ presumaꝉ. Qñ tñ sciẽtia directo pbaꝉ: vt si affirmauerit seruũ fugitiuũ nõ esse, ⁊ equũ nõ esse calcitrosum pbaꝉ p testes. q dicũt se vidisse, qd seruus se pñte, vel illo, fugit, ⁊ qd equꝰ eo pñte calcitrat, et sic sim. ¶ Qñqꝫ isti testes de visu haberi nõ possunt, tunc sciẽtia aliter vehemẽtioribus probationibus pbãda est: vt si seruus de quo aliqd affirmauit, suus domesticus fuerat per tpa, si equũ de quo affirmauerat, tenuerat ⁊ recalcitrauerat: vt receptũ est in tutore q etatẽ ⁊ conditionẽ pupilli, ⁊ in consanguineo cõsanguineitatẽ presumiꝉ. Itẽ si ei fuerat dictũ ⁊ denũciatũ per epistolã vel erat de hoc fama in vicinia: vt cõstitutũ est in tutore qui istis modis scire se esse tutorẽ datum probaꝉ. Item illud probabimus in nolente adire hereditatem: qr istis modis pbatur scire quem mortuum esse, se institutum, ⁊ similia. Et hoc cum probãda est scientia alicuius qd non fuit in esse. sin aũt tractaretur de probanda scientia alicuius qd nõ fuit in esse, vt si volo probare te sciuisse quod seruus non erat cecus: vel quod liber non erat corruptus [illegible] quidem est talis negatiua, que per visum vel per alium sensum percipi põt, suberũt oẽs modi probãdi quos dixi [illegible]
104 ret modus ille quo per sensum pbaꝉ cetera locũ haberet. Superest aliũ qr eo ipso qd cõstat nõ esse, vel fuisse [illegible] tum est, apparet asseuerantẽ dolo fecisse. Nulla [illegible] causa quare non dixerit pp̃ria malitia, nisi aliquid ad [illegible] nem probeꝉ. Hoc loco subiungendũ est qd sciẽtia [illegible] tripliciter sumitur scire enim dicimus rem per causas cognoscere, vt in sciẽtijs contingit. Dicimus enim aliqd esse per rões illius scientie sic demõstratur. ⁊ in his dolus faciliter excusatur difficiliter probaꝉ. Si enim Iurista aliquid cõsuluerit vel medicus ⁊ appareat cõtra veritatẽ dixisse, non presumiꝉ dolus cõmissus. Potest enim in his quis de facili errare, ⁊ põt moueri rõnibus apparentibus nõ existẽtibus, nisi probareꝉ corruptus pecunia vel precibꝰ, vel qd dixerit cognoscere se facere cõtra iustitiã vel si aliqua perspicua indicia superessent. Secũdo modo dicimus scire ea, quorũ notitiam habemus ex sensibus nostris, videlicet visu, auditu, ⁊c. ⁊ in his dolum vehementer opinamur: vt qd est nobis ab alio renũtiatum: vel quod fama percipimus per hanc scientiam dolus qñqꝫ probatur, qñqꝫ excusatur. Quid enim si dixit, tale quid esse, qd nõ est, si probo mihi pronũciatum fuisse vel famam esse, excusabor, ⁊ predicta legimus cõprobantur ⁊ aduersus eaz partẽ prudentie que deliberata dr docilitas, dolus cõmittitur: vt si cum deliberare vellem de adeunda vel repudiãda hereditate, aliquis mihi persuasit: vt repudiez, qm soluendo nõ erat: vel vt optem talez seruũ. cum melior in hereditate nõ esset
105 de dolo tenebitur si callide fecit: vt vlpianus ait. † Qualiter autem probetur quod callide fecerit: Probatur ex his que dicta sunt, aduersus sol[illegible]tiam dolus cõmittitur: vt si cũ ad iudicium pergeret

pergerem iturus in termino aliquid intimasti, aut dixisti aliquid propter quod non habui necesse ire, cum verum non direris dolum cõmisisti. tua enim calliditate mea solertiam impedisti, aduersus prudentiam que futura respicit. Certe potest dici quod dolus cõmittitur, cũ circa preterita, vel presentia quis mentitur. Ex hoc enim ex prouidentia futurorum quis decipit. Sed si nullo dicto de preterito vel presenti mihi persuasisti, vt aliquid facerem: vel non facerem si quidem in aliquã delicti speciem caderet ex qualitate facti, quod persuaderet, dolus probatur quod si in delictum non caderet, vt si persuasisti q̃ ante tempus fructus venderem, vel non vẽderem, quia sic tibi melius videtur ergo tibi credidi, cum tamẽ esset deterius hoc idem cum difficultate dolus probatur. nam an sic putares, cum persuasisti solus ex tua deliberatione cõsitit quo potuit decipi. sicut in specialibus dictum est. Probandi ergo modus hic erit idẽ, qui, ibi, eadem aduersus circuaspectionem, & cautionem dicenda sunt, fraus quid sit potest dubitari. sed Labeo per titu. de pactis, ait quod i est dolo fraus: quod varie interpretatũ est. Quidã enim dicũt, quod dolus est genus, fraus est species, scilicet quãdo mei commodi causa cõmitto, alĩ quo, i dolus, quando re & consilio, fraus quando re tantum in hoc videntur magis glossatores inclinare. Huic etiam assentit Thomas de Aquino dicẽs quod dolus committitur siue per verba, siue per facta, fraus vero per facta tantum cuius testimonio standum est. Sed aduertendum puto, quod interdum fraus sumitur pro specie distincta a dolo. Iam ad dolum requiritur quod fiat cõtra aliquam personam: vt patet ex eius diffinitione, scilicet ad decipiendũ alterũ fraus etiam si non contra personam, sed legis precepta principaliter fiat vt cum fraus legi fieri dicitur, sed quandoq̃ cõtra personam dolus est genus. Fraus vero species est, licet iura quãdoq̃ istis vocabulis abutantur. Ex dictis autem, & alĩs dicẽdis, modum probandi lector inuestiget.

a 1 Latiorem[a] culpam dolum esse Proculo displicebat, Celso verissimũ visum est cuius sententia approbata est. Quidã tamen a significatione verborum sine causa recedentes, exponunt latiorem, id est, latam dolum esse, id est, dolo comparari: quod nec menti nec verbis congruit. est ergo hic latior culpa dolus scilicet presumptus. Differunt ergo a dolo, sicut manifestũ a presumpto. Exemplum ponit Celsus si rebus depositis adhibuit eandem diligentiam quam in suis. Ex variis autem legibus varia colliguntur exempla, quorum pauca referam. Dicit ergo Vlpianus in tit. mand. Dolus est, si quis nolit prosequi quod prosequi potest, aut si quis nõ exegerit quod exigere potest: aut si quis nolit soluere quod exegit. Paulus respondit in tit. ad legem falcidiam. Dolo carere non videtur qui controuersiã habere desistit mota lege, siue cautione data, licet autem omnis dolus
1 8 probetur ex presumptione, & indicijs: illa tamen dolus dicitur manifestus de quo ita clare presumptiones habentur, quod iudex in claram & perfectam fidem deducitur. Quando autem presumptiones ita clare non sunt aliqua tñ apparẽt indicia, dolus presumptus dicitur qui idẽ est quod culpa latior, hic dolus presumptus non sufficeret, si criminaliter ageretur, quoniam probationes tunc requiruntur, que sunt luce clariores. Ab hoc dolo presumpto excusatur minor, vt in tit. de eden. receptum est, licet non excusetur a manifesto, hic dolus sicut leui presumptione inducitur, ita presumptione leui tollitur, vt presumptus dolus non dicatur. Quid enim si res suas pretiosiores rebus depositis seruare excusat, vt in tit. mãdati receptũ est. Itẽ si res proprias seruat cõmunibus, non est dolus psumptus. Propter ius ergo, quod in rebus communibus habebat, non est presumptio quod eam dolose perire pateretur, vt in tit. familie ercisc. receptum est. Circa predicta autem in modo probandi insistendum non est, quoniam ex se patet, & clarius patebit in sequenti.

ADDITIO.

a Latiorem Vide Bar. in l. quod Neruа, ff. depositi, & ibi vide apposita, versi. culpa.

10 2 a Data[+] culpa[a] est deuiatio indeliberata ab ea prudẽtia, q̃ inest communiter oibus, qui sunt eiusdẽ conditionis, et professionis. Ideo autem dicitur deuiatio generaliter: vt comprehendat deuiationem siue faciendo siue omittendo, & qõ dico indeliberata, ad differentiã doli ỹ. qui ex deliberatione manifesta vel presumpta committitur. Ex eo qõ ỹ. q̃ ab ea prudentia apparet, q̃ prudẽtie opponit. Ex eo qõ ỹ. que inest cõmuniter omnibus, differt a leui, leuiori & leuissima, vt patebit infra dicitur, qui sunt eiusdem conditionis, et professionis, adiicitur propter latam culpam, que communiter ab aliquo in aliqua arte perito, cuius experientia cõiter oibus non inest, qui sunt eiusdẽ artis: dicitur autem lata culpa, que est manifesta & publica & omnibus patet, vt Paulus de verborum significatis, proponens ait. Late culpe finis est, nõ intelligere quod omnes intelligunt. Vel potest dici lata culpa hoc est, ampla, et magna. Iam vt Vlpianus ibidem ait lata culpa est, negligẽtia nimia non intelligere quod omnes intelligunt, & etiam hoc sensu hic assumimus. Ysta enim est culpa magna maior est culpa latior maxima est culpa dolus. non enim potest maior culpa esse,
1 10 quam ea que ex vera deliberatione committit. Hec autem, i culpa lata potest committi cõtra quãlibet prudẽtie partem. Quid enim si quis ignorat presentia vel preterita que cõmuniter ocsciunt: Vel quia si prudentes non consuluit de eo quo omnes cõmuniter aliorum consilio quererent, vel quid simile fecerit lata culpam dicemus esse cõmissam. Committitur eñ hec culpa faciendo quod fieri non debet, & in non faciendo, et in omittendo seu negligẽdo q̃ fieri dz cõmittitur, et de quibus aliqua inferamus exempla. † In faciendo quidem exempla sunt multa Qui
1 11 mea gerebat negotia, domum edificauit, nec legum formam seruauit, lata culpa est, & probatio manifesta, Conductor pullum nimis et premature onerauit vnde mortuus est, lata culpa est. Probabitur autem hec per homines qui talis animalis ministerio vtuntur, pullos enim communiter ante dictum tempus non sunt soliti onerare & hoc per testes qui dicunt quod sic viderunt onerari per homines dicte conditionis. In modo enim faciendi sciendum est, q̃ de factis q̃ habẽt causam permanentez ex aspectu presenti potest de maleficio preterito iudicari, vt quod murus sit male factus vel domus male composita, vel liber male scriptus & similiter: sic testes possunt dicere male factum esse illud opus quia illud viderunt & quia communiter homines illius conditionis & artis a tali defectu abstinere viderunt vel dicunt q̃ viderunt communiter homines illius artis sic operari quod opus in tale vitium non incideret. Et si dixerit testis, q̃ omnes homines illius artis a tali vitio vidit abstinere, videt q̃ falsum asserit, quia non potuit omnes homines illius artis videre. Sed eius dictum instimendum puto, vt intelligatur, omnes quos vidit operari, exemplo iurisconsulti, qui volens probare q̃ libero q̃ educatio sit iuris naturalis, rationem adiecit dicens, Videmus enim omnia animalia huius iuris peritia censeri: constat enim quod non omnia animalia viderat et quod ait in titu. qui satisd. cogan. inter omnes, scilicet de hoc interrogatos, & plura similia. Diceret aliquis, potuit vidisse paucos, sed hoc non cõtingit in artibus que in ciuitatibus multũ frequentantur. In his vero que raro non probarentur, in his habent causam transeuntem, contingit etiam q̃ ex presenti notitia possunt multa facta preterita iudicari, vt si meliorem certum agri modum retulit eius cuius culpa potest ex presenti experientia demonstrari, idem in eo, qui per seruum imperitum scidit, vel vineam imperite putauerit, nam intra certum tempus potest imperitia facti precedentis detegi, & sic ille erit modus probandi quem dixi. Quedam vero facta ita pertranseunt, vt ex nulla presenti notitia possit de preterito iudicari, vt si equum tibi commodatum currere, vel saltare plus solito coegisti, vltra id quod cõmuniter homines illius conditionis fecissent, tunc per testes qui actum viderunt, esset probandum. Quedam autem in faciendo, modo dixi hanc culpam committi, potest contingere respectu loci, temporis, personе, & omnium qualitatum quas circa delictã iurisconsultus dixerat que per singula explicare longissi-
1 12 num esset nec expediens. Quoniam i dictum est in hoc libello
b quatiter probentur omnia que requiruntur: ad hoc colligitur omittendo, seu negligendo, quomodo committitur lata culpa. Hec autem negligentia sensu non percipitur, ideo non sufficeret testem dicere quia vidit sed oportet aliqua facta dici ex quibus iudex de negligentia iudicet. Oportet autem per negligentiam omittid quod communiter homines illius conditionis non omisissent. Hec autẽ negligentia ex his que presentia sunt probatur recte cõmissa. Per totum enim annum ex vinee aspectu cognoscitur si putata non fuerit ex multitudine sarmentorum, vel si predium cultum non fuerit agnoscitur ex multitudine herbarum & spinarum. Communiter autem omnibus inest hec prudentia, vt vinee putẽtur, predia colantur, hoc itaque tã notum est q̃ probatione non indiget. Poterit ergo testis dicere, vidi vineam non putatam, agrum nõ cultum isto anno, quia vidi ex hoc enim sola negligentia coloni qui in latam culpaz cadit, comprehenditur. Quedam vero negligentia ex aliquo presenti comprehendi nã potest, & quoniã necesse est per testes de visu probari vt si domum omisisti claudere, & fures ingressi sunt vel si certa hora, & certo loco venire debuisti, quod facere omisisti, potest idẽ probari per testes, qui illa tota hora steterũt & viderunt q̃ nõ venisti, nec venire potuisses quin te vidissent. Interdũ latitudo loci vel tẽporis non patitur, vt per testes de visu

te non venisse, probari posset. quidenim si debebat venire Peru-
tium? Quis enim per visum comprehendere posset te non ve-
nisse in tam lata terra, vt si est lata terra, vel quid simile itra an-
num venire debeas certo loco, vel aliquam impositionē solue-
re? Et hoc modo o. curreret, quod duo illo loco toto anno ste-
tissent, tunc eñ diffi. ile est, tūc aut alius modus pbandi videt
inuentus. si forte inde publicus confectus est liber omnium ve-
nientium, vel omnium solventium, in quo talis non reperitur.
Poterit etiam probari per illos, qui in ciuitate illa explorauer-
runt a personis, qui scire hoc debebant, et in locis in quibus ve
similiter venire debebant et non reperitur eum venisse, pba-
tum est eum non venisse, vt Pomponius respondit. Si Lucius
Titius ante Calendas in Italiā non venerit, decem dare spon-
des, vt non ante peti possit ℞ exploratū sit, nec venisse, nec ve-
nire posse. Cui congruit, quod est receptum probari quem non
esse soluendo. s. per discussionem, vtiq; discussioni locum esse iu-
ra consuluerunt, cum aliter probari non possit ad istas coniectu-
113 ras recurri necesse est. Pone, †aliquē negligentē infirmo medi-
cum non adhibuisse, hec culpa lata est. Probabitur autem per
astantes ⁊ vicinos, cum medicus de facili ad infirmum non va-
dat quominus per vicinos nō videatur, si infirmitas fuerit lon-
ga. Ita quod necesse fuit p medicū visitari sepius etiam p me-
dicos ciuitatis. poterit ista negligentia pbari si singulariter di-
xerit se non vidisse venisse, bi eñ magis de facto suo interrogan-
c tur quam testificentur. Dicet aliquis ᶜnon sufficit probare me-
dicum nō esse adhibitum, forsan eñ non erat in ciuitate nisi hoc
probetur. dico in ciuitate ⁊ locis ī quibus esse presumitur copia
medicorum peritorum legibus ⁊ canonibus comprobatur. In
alijs autem locis ad banc negligentiam arguendam probari de-
bet ibidem medicū fuisse qui poterat adhiberi. argu. eius quod
Vlpia. ait tunc imputari socio si alij non commisit cum eñ ab-
futurus fuerat facilis erat per alium societatis administratio pe-
dicta, ⁊ exerceri poterat, ⁊ hoc si persone conditio, ⁊ quantitas
patrimonij requirebat, vt medicus etiam ex vicinis ciuitati-
114 bus quereretur. †Similis dubitatio oritur vbicunq; negligen-
tia aliter arguitur in eo quōd personam vel rem aliquam non
adhibuit, vbi necesse erat ⁊ hoc cum de culpa in aliquo certo ac-
tu adhibita queritur, contingit interdum queri simpliciter. an
aliquis sit negligens, desidiosus, culpabilis tali culpa que in la-
tam culpam cadit. Di sunt qui licet ex sermonibus mentis cō-
potes videantur, tamen furiosi faciunt exitum quibus tanquam
prodigis datur curator vt diuus Pius rescripsit, ⁊ Vlpia. in ti
tu. de tuto. ⁊ curato. retulit. Di proprie prodigi non sunt, quoniā
prodigalitas in expendendo consistit nec proprie appellantur
desidiosi seu negligentes quoniam hec culpa etiam in faciens
do committitur. vt nimia seuitia in seruos, vel nouas et pericu-
losas negotiationes inchoādo, talem enim dicimus culposum.
Ad hoc igitur, vt huic culposo ⁊ prodigo curator detur, proba-
ri oportet sic male tractare eū negotia sua, quod nisi subueniā-
tur ei, deducetur in paupertatem. vt eiusdem Principis rescri-
pto continetur, siue hoc faciendo, siue negligendo ostēdat. Po-
ne enim aliquem solum in necessarias causas expendere, tamen
ob hoc pecuniam sub vsuris accipere, ⁊ prediorum suorum cul-
turam negligere, suosq; fructus pati marcescere potius quam
suo tempore vendere, pro alijs fideiubere incaute, impositiones
publicas non soluere, ex quo in graues penas incidit, ⁊ similia.
Ista quidem proprie ad prodigalitatem non pertinent, sed ma-
gis ad imprudentiam, que potest culpositas nominari.

ADDITIONES.

a Bern. Lam. Lata culpa. Vide Barto. in l. quod Neruа. ff. de
posi. ⁊ ibi apostil. Alexan. in verfic. culpa ⁊ Alex. l. item querit. in
principi. ff. pro soc. in duobus locis. in additio.

b Tho. Dip. Quoniam dictum est. isto. Bar. hic, qui ponit que
requirantur ad probandam negligentiam, adde eundem Bart.
in consi. cū. charissime domine. versi. potest etiam. ⁊ ibi scripsi in
additio. ⁊ vide Felyn. in capit. si autem aliquis. ver. si. negligentia
probatur. vbi citat Bar. in d. consi. cū. de rescrip. ⁊ glo. in clemē.
fina. in verficu. negligentia. de relig. do. cui culpe adscribatur
negligentia. vide Barto. in l. si mora. vbi doct. ff. solu. matrimo.
⁊ no in l. secunda. in glo. in verb. negligentia. Carb. tut. ⁊ in l si
seruum Stichum. in prin. in gl. in versi. in non faciendo. ⁊ ibi per
Bar. ff. de verb. obli. ⁊ vide gloss. in verb. negligentibus. in cap.
quesitum. de pen. ⁊ remis.

c Dicet aliquis. Vide Bart. in l. prima. in fi. princ. in prin. Di
gestorū. ⁊ in l item q̄. versi. non enim cogitur. ff. pro soc. ⁊ Saly.
in l. hac edicta. §. bis illud. C. de secun. nup.

115 Euis culpa [a]que ppie ad Juristas
pertinet, diuersimode cōsi-
deratur. Aliter enim sumitur in rebus alienis, seu
alijs debitis, aliter in rebus communibus incidens
ter aliter in communibus ex conuentione. Primo modo leuis
culpa est deuiatio indeliberata ab ea prudentia que inest dili-
gentibus hominibus qui sunt eiusdē cōditionis et professio-
nis qō Paulus volēs ostēdere cum dictū esset in pignoratitia
actione venire ⁊ dolū, ⁊ culpam subinnxit hec verba. Ea tamen
que diligens paterfamilias suis rebus prestare solet, a creditore
exigitur, ⁊ idem in tit. ad legem Aquil. ait culpā esse q̄ cum ab
quid diligenter prouideri potuit non est prouisum. Per hoc
dico, q̄ ab ea prudentia, que inest diligentibus, differt lata cul-
pa. Per illam enim deuiatur a prudentia que communiter ab
est omnibus: per hanc autem ab ea que requiritur in diligenti-
bus ⁊ expertis hominibus illius cōditionis. Cetera diffinitio-
nis verba expolita sunt in precedenti. Contingit autem hanc
culpam committi circa omnes prudentie partes tam in facti-
116 do quam omittendo. Alliqua exempla ponamus. †Facta quo-
dam sunt que sua natura regulariter hanc culpam inchoant. vt
si furtum rei commodate factum esse asseris, diligens enim do-
mo bene custodiendo precauisset. nisi forte ab vrore factum es-
set vel ab alia persona fida, de qua confidendum magis, quam
precauendum erat vel si fortia facta esset, vel magna vis adhi-
bita doceatur. Item si equum. quia ferrum perdidit, asserens
damnificatum: diligens enim homo sua prouisione ab hoc pe-
117 cauisset sepius pedes videndo. † Quedam vero facta culpam
sine expressione manifestant. vt si vineam meam vindemia-
⁊ vinum vuis commistis in dolijs recondidisti tempore debito
possum tamen tuam culpam arguere. quod cōiter oēs boni
ligentes illius conditionis similes vuas habentes facium
cere soliti sunt p tpa pterita separatim, ⁊ hoc p testes qui
se vidisse quod tu illas commiscuisti. ⁊ quod ex hoc res
tantum fit deterior: vel probare possum, ostendendo quan
fit valor vini excussi ex vuis separatis. ⁊ quantus est valor
excussi ex vuis cōmistis: tunc excessus apparet. quo
118 paterfa hoc debuisset prouidere. †Omittendo etiā culpa
mittitur, huius autem exempla facilia, ⁊ modi probandi facile
sunt. ⁊ quoniam ex predictis colligitur non prosequar. Ex vl
bus vero communibus cōmunioni incidenti incidit culpa, que
119 sic diffinitur. Culpa eius est deuiatio †indeliberata ab ea dili
gentia quam suo tempore seu illo tempore suis rebus adhibere
Paulus enim in titulo famil. ercisecund. sic ait. Non tamen tales
diligentiam prestare debet heres qualem diligens paterfami
lias. qui bic propter suam partes causam habuit grauedinem
negotiorum gestorum ei actio non competit; talem igitur dili
gentiam prestare debet qualem in suis rebus. Eadem int. et
puobus eadem res legata sit. nam ⁊ hos contingit ad societa
non consensus, sed res. Ex bis verbis a viris subtilis ingeni
latis appareret qualis culpa estimetur, et qualiter aliter qualis
120 pra sumatur, hec autem statim declarabuntur. † Circa res
communes ex conuentione culpa leuis sic diffinitur. Culpa
pa est deuiatio indeliberata ab ea diligentia quam ante rei
ctum rebus suis adhibere solebat. Paulus eñ ait. Socios
etiam culpe nomine tenetur, id est. desidie atque negligentie
pa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est
ficit enim talem rebus cōmunibus adhibere qualem
adhibere solet, quia qui parum diligentem socium
de seipso conqueri debet. Hoc idem Imperatores Iusti
tutionum constituit, sed cauillari potest: cum
bet diligentiam illam, quam in suis adhiberet
diligentem ⁊ sic tenetur ad id quod diligēs homo
set. Videtur enim idem in alienis quod in cōmunibus. Sed
teor, quod eum videtur presupponere diligentem illa tamen
ligentia que communiter inest omnibus, que largo modo
gentia est, sed non proprie, vt hic sumitur, quod si sic accipe
diligentia vt accipitur, quod declarabitur in culpa sequen
121 do quod idem sit in alienis ⁊ communibus. Cuius gratia
dum est, quod licet plures alias species possumus facere, vt
inter se quelibet habet gradus suos, dolus enim maior est
corruptione pecunie, quam si fit precibus: sic enim ex alijs
fis dicitur maior et minor. Latior culpa dicitur maior vel minor
secundum quod leuis vel grauis est doli presumptio. Lata e
nim culpa dicitur maior vel minor. secundum quod in eo
ratum est, vel manifestum, vel manifestius, vel manifesti
mum. similiter ⁊ culpa leuis, de qua loquimur. Nam inter om
nes diligentes vnus est in maiori gradu diligentie, quam alter.
In proposito ergo dico, quod culpa leuis in rebus alienis es
matur, si deuiat ab ea diligentia vel prudentia que inest dili
gentibus eiusdem conditionis et professionis. Intelligo au
tem de hominibus diligentibus simpliciter. in quocunque gra
du diligentie quis deuiet in leui culpa. In rebus vero com
munibus sufficit quod habeant eandem diligentiam quam ma
122 suis. fōsitan eñ in suis erat in summo gradu diligētie. † Sali

est alia dubitatio, quid erit, si quedam cõia erant, forte merces quarũ similes proprias nunq̃ habuerat, quomodo talis culpa poterit estimari cũ ad exemplũ suarũ teneatur, nec tale reperiatur exemplar, nẽpe ex predictis apparet respõsio, videatur esse in quo gradu diligentie erat in suis rebus, licet res ista ect cõmunibus dissimilis, in eodẽ gradu diligentie, in cõmunibus esse censetur. Hoc ex verbis predi. t. z legũ ostenditur. Dicunt esse requiri eã diligentiã, quaz in suis simpliciter, nec ad res similes cõmunibus se adstringit. Si tñ similes res reperiãtur, culpa talis clarius denuncietur, z quod testes haberent dicere facile esset. Sz qñ ad gradus diligentie recurrimus, est difficilis, sed in culpis sequentibus declarabitur. Alia etiam dubitatio subest, cum in rebus communibus incidenter culpa estimetur, si non adhibet eam diligentiam quã in suis adhibebat. Quid esset si tũc in suis nullaz diligentiam adhibeat, nec tunc circa res suas aliquid fecisse probari potest? Dico, diligentia est quedam executio prudentie. Prudẽtia autẽ est habitus mentis z sic cõsistit in animo. Sicut ergo possessio semel habita, animo retinetur, z continuatur, nisi probetur interruptio: ita hac diligentia probata, diligentia anterior suis rebus illo tempore ladhibita fuisse presumitur. Quid ergo articulandum, quid probandum, patet ex predictis.

ADDITIO.

1 D. Leuis. Cide Bar. in l. quod Perua. in vers. quarto quero, quid est culpa. ff. depos. z ibi vide apostil. in ver. culpa latior.

123 a **Leuior** † culpa est deuiatio indeliberata ab ea prudentia, que inest diligentibus hominibus, qui sunt eiusdem conditionis, z professionis. Hanc culpam antiqui legum latores, vel nostri iuris interpretes, per speciem culpe distincte a leuissima nõ posuerunt, sed de ea sicut de leuissima vniformiter iudicarunt, quia igitur inter eas non est iuris diuersitas, antiquorum seqñtes vestigia vno nomine leuissimam appellamus.

ADDITIO.

a Tho. D. C Leuior. Cide Bar. in l. quod Perua. vers. tertio quero. ff. depositi.

124 a **Leuissima** a † culpa est deuiatio indeliberata ab ea prudẽtia, q̃ inest diligentioribus hominibus, z diligentissimis, q̃ sunt eiusdem conditionis et professionis. Et quod dico, diligentibus z diligentissimis, dico ad differentiaz leuis culpe, z de deuiatione ab ea que inest diligentioribus. Caius in tit. de act. z obli. loq̃ns de cõmodatario, sic ait, Ellias tamen exactissimam diligentiã custodiẽde rei prestare compellitur, nec ei sufficit eandem diligentiam adhibere quam in suis rebus adhibet, si alius diligentior custodire potuerit. Et idem Imperator in lib. Insti. constituit de ea que inest diligentissimis. Vdez Caius in tit. commo. sic ait, In rebus commodatis, talis diligentia prestanda est qualem quisque diligentissimus paterfamil. in suis rebus adhibet. Cum ergo receptum est in commodato venire leuissimã, apparet q̃ deuiato ab ea diligentia, que inest diligentibus z diligentissimis, est culpa leuissima. Et eo enim q̃ dicitur, quisque diligẽtissimus, apparet loqui de diligẽtissimo cuiusque

125 gradus. † Qualiter ergo cognoscaṫ diligẽtes, diligentiores, et diligentissimi, z qualiter gradus inter eos, videndum est: Cuius gratia vnum exemplum intelligibile ponamus, in etate senili, q̃ vt nostri maiores tradiderunt, incipit a septuagesimo anno et cluditur, et terminatur in centesimo anno. Illud est enim longissime vite tempus, z sic in superlatiuo. Assumamus igitur medium inter ista, z quod est lxxxv. dico ergo quod vsque ad istud medium est senilis etas, abinde supra dicitur senior, vsque ad superlatiuum. Ebinde intrat superlatiuum, et dicitur longissimum vite tempus. Ista tria causa doctrine ponũtur vt species, et quelibet istarum habet suos gradus. Nam quot anni, quot menses, vel quot momenta sunt in quolibet dictum temporum, possunt dici gradus illius differentes secundum plus et minus. Ita in proposito imaginamur terminum a quo diligentia incipit, z est illa communis prouidentia, que communiter omnibus inest, quantumcunque rudibus, z grossis, post illam statim incipit diligentia, z progreditur vsque ad exactissimam diligentiam, que vltra non progreditur. Ille igitur, qui habet diligentiam aliquam ascendendo gradatim, vsque ad medium totius latitudinis diligentie, ille dicitur diligens, ille vero qui excedit medium vsque ad vltimum terminum ille dicitur diligentior. Ille vero, qui vltimum terminum attingit, ille dicitur diligentissimus, z c.

ADDITIO.

a Tho. D. C Leuissima. Cide Bar. in l. quod Perua. z ibi apost. in ver. culpa. ff. depositi. z Bal. in l. solam. vers. Item si volo probare. C. de testibus.

Quedam Baldi, ad materiam testium pertinentia.

In auth. sed iuder. C. de sacrosanctis ecclesijs.

a **Sed iuder.** a Ista dictio sz, adversatur z corrigit inquantũ lex Cod. dicebat, quod episcopus non admittitur ad testificandum, et not. primo, quod iuder cause debet ire, vel mittere ad episcopum, quando episcopus producitur in testem. Secundo not. quem decet mittere: quia debet mittere de suis, puta notarium cause, q̃ per eum debent scribi acta, qui scribere cepit in causa, vt C. de spor. l. i. z in auth. de heredib. z falcid. §. si vero. Hoc declarat Jacob. But. in l. prima. ff. de offic. proconsz. per Barto. in l. si vni ex pluribus. alias, Pomponius. ff. de re iudica. Item, quia cause continentia non diuidatur, vt in c. ad hoc vnxit nos. extra de sequest. posz. z l. nulli prorsus. C. de iudic. Tertio not. quod testis debet dicere id quod nouit, id est quod sensu percipit. ff. de testa. l. qui testamento. §. fin. et quia veritas in omnem partem eadem est: necessario ex hoc sequitur quod debet deponere veritatem pro vtraque parte. Not. quod testis debet deponere de veritate, non de credulitate, z pro vtraque parte. Circa hoc vide que not. Bart. in l. is potest versic. pro declaratione huius de acqui. her. Tu dic quod id, quod quis asserit, presumitur credere. Et que sit iusta causa credulitatis, vide per Barto. in l. cum quidam. §. i. versi. item iusta ratio. de acqui. here. et ita seruat consuetudo secundum gl. hic, quam not. z adde quod dicam in l. proxima, z c.

ADDITIO.

a Tho. D. C Sed iuder. Adde quod ista sunt verba Bald. in l. nec honore. C. de episcop. z clericis, in verbo. In ter. ibi, sed iuder. z ideo cassaui hic, vt ibi videas.

C In l. presbyteri. C. de episc. z cler.

1 Presbyteri non torquentur pro testimonio.

1 **Presbyteri.** † a Presbyteri sunt † ulegia

a ti. vt occasiõe testimoniũ nõ torqueantur, sed in alijs clericis seruatur ius cõmune, si falsam tamen dixerint causam, puniuntur. b. d.

ADDITIO.

a Tho. Dip. C Presbyteri. Ista sunt verba Bal. in l. presbyteri. prima. C. de epis. z cleri, idcirco cassaui hic, vt ibi videas.

C Bald. in l. conuenticula. C. de episcop. z cleric.

a **Conuenticula.** a Prosequitur in lectura huius legis q̃dam que pertinent ad materiam testium Baldus ibi, dum dicit, modo venio ad testes.

ADDITIO.

a Tb. D. C Conuenticula. Ista sunt verba Bald. in lect. sua in l. conuenticula. C. de episcp. z cler. in ver. modo venio. z ideo sequuntur addi. ad trac. Barto. §. dictum, vt j. sequitur, z ea propterea cassaui.

1 Testis debet reddere rationem dicti per sensum corporis, qui dicto congruat. z num. 3.

Testis, qui in reddendo rationem dicit, videtur mihi quod possedit decem annis, probat. num. 24.

2 Testis deponens super his que percepit intellectu magis quã sensu, non probat nisi reddat rationem dicti, etiam non interrogatus.

4 Sensus est quid generale ad omnem sensum corporis.

5 Testis deponens, quia presens fui, intelligitur, z intelligens vt probet.

6 Dictum testis ambiguum, quomodo declaretur, remissiue.

7 Testis deponens de valore rei, si deponit de credulitate vel opinione, probat.

8 Testis deponens super identitatem rei qualiter habet deponere: z ibi, si de sanitate, vel infirmitate, etate, vel de senectute. z num. 14.

9 Verba enunciatiua in testibus non probant.

10 Testis super qualitate animi deponens qualiter probet.

11 Testis deponens super his que cursu temporis mutantur, vt probet, qualiter deponat.
12 Testis qualiter recte probet damnum esse datuz culpa, vel negligentia.
13 Articulus disiunctiuus non admittitur, nisi super facto alieno.
15 Dictum testis insufficiens potest confessione partis adiuuari.
16 Si nomina rex, vel hoim sunt variata, quomodo fiet probatio.
17 Ratio eorum, que scripta sunt in libro rationum, qualiter probetur per testes.
18 Testis quando videatur repetijsse locum, et tempus alias dictum in dicto suo.
19 Iudex ex causa non adhibet fidem testi clare deponenti.
20 Fama, qualiter probetur.
21 Copia articulorum an detur parti petenti.
22 Copia interrogatoriorum que fiunt testibus, non datur parti.
23 Iudex si omisit examinare testes super substantialibus, publicato processu possunt iterum examinari.
24 Testis, qui semel declarauit dictum suum obscurum, non potest illud iterato declarare.

a
1 IUxta predictam [a] materiaz quero, † per quem sensum corporeum testis debeat reddere causam sui dicti? dic per illum sensum corporeum qui dicto congruit. Nam si volo deponere de facto alicuius reddam causam quia vidi, vt l. testium. C. de testib. Sed quid si testis in redditione rationis, vel cause dixit, videtur mihi quod x. annis possederit Titius, an valeat eius dictum? Dic quod sic, vt not. Barto. in l. diui §. in eadem causa. ff. de lib. cau. † Item quid si testis non
2 reddit rationem sui dicti, sed solum deponit super his, que percepit intellectu magis, quam sensu ꝛ rationem non reddit, qui non fuit interrogatus? Dicit Bar. quod dictum suum non valet vt not. in l. sciendum. ff. de verborum oblig. ꝛ per eu in consi. cxiij. quod incip. Commune Lucignani. ꝛ in alio cōsi. vbi ipse ponit de testibus, qui dixeruut quod viderunt talem ad sui defensio-
3 nem fecisse † si velim reddere causam de verbo alicuius. dico ꝙ audiui l sepe audiui cesarem. ff. de offi. presi. ꝛ de testamen. mil. l. diuus Traianus in fin. Si de sapore reddam causam quia gustaui, l. si in emptione. §. alia est causa. ff de contrahen. empt. ꝛ sic
4 de similibus sensibus corporis, tactu, ꝛ odoratu. † Unum tamē addas ad verbum, visus quod illud est generale ad omnem sensum corporis. Nam dicitur in Exodo. Uidi voces, ꝛc. ꝛ audiui, ꝛ per intellectum vidi, ꝛ habetur iij. q. ix. c. testes. et de conse. dist. quarta. c. venisti ad fontem. iuncta glo. in verb. quid videris. ꝛ. ff. de rei vxo. ac. l. vnic. § videmus. Per hoc posset defendi dictū testis volentis probare, quia Titius dixerat iniuriam Martino, interrogatus de causa scientie respondet quia vidit ꝛ iuuetur quod intelligitur quod viderit, scilicet per intellectum corporeum alio sensu corporeo, scilicet auditu. Simile dicit Bart. in l. fin. versi. not. text. qui dicit C. de peric. no. lib. xj. quod si testis interrogatus de causa scientie quomodo scit, dicit quia tetigi cum manibus, licet nō esset res tangibilis. quod refertur ad sensum congruum illius rei. Alia vide que scripsi in l. testium. C. de testi. sed qualiter probetur librum esse, vel non esse correctum per testes, ꝛ argentum esse purum vel mistum: vide Bart. in l. si quando. ff. de auro, ꝛ argen lega. vbi dicit, quod sufficit si dicat se vidisse illud argentum sine mistione, Idem si dicit librū corruptum: quia vidit. Item ad hoc vt testis recte deponat oportet quod id super quo deponit sit aliquid formatum, quod sensu percipi possit vt not. per Bar. in consi. cij. quod inc. Cha-
5 rissime domine ꝛ cetera. † Sed iuxta hoc quero an sufficiat si respondeat reddendo causam sui dicti, quia fui presens, iuuatur enim iuris presumptione quod viderit per sensum corporeum, vt dicitur s. eo. in prima conclusione vbi tangit quod ex vicinitate probantur vita ꝛ mores Titij. domi. Bart. dicit quod sic, vt ff. de autho. tu. l. prima. §. fi. Ioan. And. tenet contrarium in c. presentiū. extra testib. lib. vj. ꝛ hoc dicit Bar. quādo testificaꝰ de se testem fuisse presentem, quod presumatur itellexisse: secus si cū testibus testificaretur fuisse presentem, quia tunc non sequitur ergo fuerunt intelligentes. Adde no. per Bart. in l. furioso. vers. ad hoc respō. ff. de re iud. an et quando is qui presens est actui psumatur ibi fuisse ad hoc. Item dicit ibi Bar. quod qn lex vel homo precipit aliquid fieri aliquo presente debet itelligi eo in-
6 telligente, vt dicit in d. l. j. in fin. ff de autho. tu. † Sed quero pro quo debet interpretari dictum testis ambiguū: declara plenius per Bar. in l. inter stipulantē. §. j. ff. de verbo. oblig. ꝛ per Inn.
7 in c. causam que. extra de rescriptis. † Item not. ꝙ circa depositionē valoris rei sufficit ꝙ testis deponat de credulitate, seu opinione. qd̄ itellige, vt no. Bar. ī l. si. C. de p̄di. ꝛ alijs rebus na-
8 ui. lib. xj. † Sed qualiter testis debet deponere caute super recognitione rei ꝛ maxime iterrogatus vtrum sit ille, qui sic fecit ꝛ testis dicat recognoscere dicta: interrogatus debet dicere, ꝙ vidit, ꝛ inspexit factū eius cū tali signo, ꝛ cū tali cicatrice, ꝛ similibus, vt no. Bar. in l. stigmata. C. de fab. lib. xj. super sanitate corporis, ꝛ quacunqꝫ aliqua re suspecta vel vitiosa recte testis reddit causaz de visu, vt no. Bart. in l. vnica. versi. not. ꝙ sicut. C. de medican. vali. lib. xj. Et idē dicit ibi, de etate vel de senectute, de quo etiā no. plene in sua repeti. l. de etate. ff. de minor. ꝛ i l. a. C. de
9 cano. frumen. lib. xj. † Sed nunquid verba enunciatiua in dictis ꝛ attestationibꝰ testiū probēt? Dicit Bart. quod non, in quodā suo cōsilio quod est quintū in ordine. ꝛ ibi qualiter debet poni super adulterio. Sed quid, si ipsi testes dicāt, ꝙ viderunt dictum Martinū accusatum percutere an probant ipsum esse ciuē, cum in accusatione continetur quod ille Martinus erat ciuis? Dic quod nō, quia eorū dictū coarctatur per rationē, scilicet per visum loco ꝛ tempore in accusatione contentis que ratio non potest trahi nisi ad delictū, seu percussionē, nec potuerūt videre eū esse ciuē, posito quod viderent eū ibi habitare. l. ciues. C. de incolis. ꝛ ita cōsuluit domi. Ray. de mōte vrbano ꝛ cū eo videtur te-
10 nere Iac. de Are. in l. si preses. ff. de pen. † Quero, qualiter testis debet deponere super aliqua qualitate animi? Dicit ꝙ debet testificari per actus exteriores, quos vidit vt no Bar. in l. iij. qui in ea causa §. diuus Pius. vers. ex quo nota. ff. de tut. ꝛ cura. da. ab his. Et circa hoc adde no. in l. possessio quoqꝫ. §. qui i aliena. ff de acq. pos. An animus sit iuris, vel facti. varietas significantis, vel significati in dictionibus grāmaticalibus, que in vulgari nō reperiuntur diuersitatē habere nō cadit in dictis testiū ꝛ in legibus ꝛ statutis sic, vt no. Bar. in l. si quid eaꝝ. ff de leg. ij.
11 ꝛ adde no. in l. si quis filiabus. ff. de test. tut. † Itē no. caute qualiter testis dꝫ deponere in his, q̄ cursu tpis mutantur. Nam si dicat quod vidit iam sunt plures anni tales viuere, non sequitur ergo viuūt hodie vt no. Bar. in l. cū lite mortua. versi. sed cōtra predicta. ff. iud. sol. ad pbandū negligentiā ꝛ aliā negatiuā vide in cōsi. d. Bar. cij. incip. charissime domine. vbi diffinit negligentiam. qualiter testis dꝫ deponere. Item similiter qualiter quis
12 dꝫ probare diligentiā suam. † Sed qualiter debet probari damnum esse datū culpa, vel negligentia, et qualiter sit caute articulandum, vide Bar. in cōsi quod incip. cōmune Lucignani. ꝛ ibi etiā dicit ꝙ qn articulus est incertus ꝛ dictū testis est etiam incertum quod nō valet testificatio illa. Apparet ergo necesse esse, ꝙ dictū testis sit certū, vt ibi videtur dicere ꝙ est notandum.
13 Itē no. † ꝙ nemo potest articulare subdisiūctiue, nisi articulet super facto alieno, in quo est probabilis ignorātia vt no. Innoc.
14 c. ex parte, extra de rescrip. † Item quomodo, ꝛ qualiter probari debet etas maior ꝛ etas minor. Dic sup hoc ꝛ not. Bar. in l. de etate. ff. de minor. ꝛ vide ibi super quibus caute testis interrogatus respōdere non debet, ꝛ qualiter in talibus respōdere debet. Et ibi vide. an sufficiat testem cōprehendere dictum suum per sensum corporeū, an etiā per sensum intellectus. Sed quid si testis
15 nō recordetur de tēpore. Aduerte ꝙ dictū † testis est insufficiens ꝛ non concludēs, ꝛ ideo fiat vnus articulus quomodo ille contractus fuit celebratus inter partes, ꝛ si partes confitebuntur, tunc dictum testis non probantis tempus adiuuabitur ex tali confessione, ꝛ fieret valida probatio, vt not. ꝛ maxime per Bartolum
16 l j. §. si quis neget. ff. quemad. test. aper. † Sed quid si fuerunt mutata nomina personarū ex aduentu ꝛ volo probare illū esse illum, etiam eundem hominem, vel alium esse illum, ꝛ eundem fundū, maxime quando mutata sunt nomina confinantium. vide Bar. in l. demonstratio versi. vlt mo quero, pone in q. fi. si de condi. ꝛ
17 demon. † Sed quero, qualiter redderetur ratio eorum, que scripta sunt in libro rationum: puta se aliquem tantum expendisse in tali domo, vide Bar. in l. qui sub conditione. ff. condi. ꝛ demonstra. vbi dicit, ꝙ debet sic articulari. Dico me tantum expendisse in tali domo, ꝛ quod tantuz expēdisset quilibet, bonus vir ꝛ ad probationem pretiorum, vide no. in l. pretia rerū. ff. ad l.
18 Falci. † Sed quero an si testis non reepiloget, seu repetat locum ꝛ tempus, alias dictum in dicto suo videatur repetijsse, prout erat capitulum? dic, vt no. per Bart. in l. Labeo. de supel. lega.
19 † Sed an possit iudex ex causa non adhibere fidem testi clare probanti. vide nota. per Barto. in l. Lucius. ff. de his qui no-
20 tan. infamia. † Sed qualiter probatur fama. Dic, quod testis dicere debet. Et de predictis est publica vox ꝛ fama: interrogatus quomodo scit, respondit, quia audiuit publice dici, ꝛ non dicat ꝙ publice dicitur, quia non redderet bonam causam, quia non de auditu suo, ꝛ sic de nullo sensu, vt not. Iacob. de Are. in l testium. C de testib. Et y. consuluit de facto, ꝙ fama sit probata dicendo, quod publice dicitur sic per leg. ij. que incip. si quis patremfamil. in princip. ff. ad Macedonia. ibi, sed quia publice, ꝛ C. ad Macedonia. l. j. ꝛ ij. de quo per Bartol. latissime in
21 lege, de minore §. tormenta. ff. de questionib. † Sed quero an debeat dari copia articulorum alteri parti petenti. Uide Inn. inc.

in c.per tuas.in prin.extra de testibus vbi dicit quod nō. adde no.Il.si duo patroni.Ş.item Julianus.ff.de iureiur. Sed quero
2 † quid de interrogatorijs fiendis testibus, an debeat dari copia alteri parti? Inn.dicit.q nō,in d.c.per tuas, extra de testi. dicit
3 tamē.si iudex det nō peccat. † Sed quid, si iudex omisit examina re testes super substantialibus. Idem Inn.in d.c.p tuas. dicit quod etiā publicato processu,potest pars petere q examinētur.
4 † Sed pone,q testis reddit causam congruā in primo dicto suo, si postea in subdēdo reddat incōgruā an probet. Verbi gratia, dicit testis,dico q vidi Titium possidere Postea interrogatus quanto tempore:respondit.q nō.ann vt sibi videtur. Dic q prohibat l.quid tamē.Ş.i.ff.de arb ꝛ ibi per Bar.secus si diXisset in p̄mo dicto.mihi videtur qō Titius possederit iam sunt.x. anni.ꝛ
2 vltra.qr istud non valet.vt ibi. † Sed quero,testis,qui deposuit dictum suum obscurum,declarauit semel dictum suum, an iteruz interrogādus sit. Dic q nō l.ij.Ş.qō obseruari. C. de iur.ca.ꝛ p Bart.in l.i.ff.si cert.pe. Sed an testis examinatus super maleficio,seu super inquisitione,non interrogatus de loco ꝛ tempore, an valeat eius dictum.si non interrogatur de loco,ꝛ tempore,in inquisitione contentis? Dic quod non quod not.Bar.in l.j.ver sic.not.ergo,quod quando.ff.de aleato.

ADDITIO.

a L.D.C Jurta predictam. Jste sunt additio.ad tract.Bar.supra di.tum de test.

C De reprobatione testium.

b C Jrca materiā testiū q dā q rēiciuntur ipso iure. Quidam officio iudicis. Ipso iure vt pupillus ꝛ seruus illa rōne quia testificari non possunt:vt C.de testa l. bac cōsultissima. in prin.ff.de testib.l.testiū.Ş. lege Officio iudicis. dic q quibusdā causis repellatur quis a testimonio.Ş.sequūtur. Jn primis si de eo multa mala dicantur:vt in auth.de testib.Ş.sancimus. Secūdo, qr nō est bone opinionis, ꝛ fame. Tertio quia pauper vt d.Ş sancimus.ꝛ Ş.si vero absunt. in auth.de bered.ꝛ falcid. Quarto cum in aliqs sit malus:ergo in bocqr cū in vno delinquit,omniū factus est reus:ꝛ ad Silla l.si quis in graui.Ş.si quis quē.ꝛ c.fratres.de penit.distinc.v. Quinto cū reus fuerit: ergo adhuc p̄sumitur:vt C.ad l. Jul.male l. quisquis,deproba l.fine. Sexto quia nō seruat legē:que tribuit tus petentibus:ergo nō debet habere legis auxilīū.ꝛc.quia offerre manus:vt ff.de minorib.l.auxiliuz.ꝛ de agric.ꝛ cens.l.quoties. Sept.mo.qr huius rei ignarus est:ergo verberibus est subdendus.vt i auth.de testi.Ş.si vero ignoti. Octauo quia i famis vt ff.de accu.l.qui accusare.ꝛ de testi.l.testiuz fides. Nono qr amicissimus est vt ff.de testi.l.testium.in p̄cip. Decimo. quia nō habet in bonis centum aureos.ff.de accu.l.nonnullis. Undecimo,quia suspicionē habet maximā cum sit violentus. ff.de accusa.l.alij propter suspicionē. Duodecimo si data vel promissa sit ei pecunia vt C de testib.l.si quis. Decimotertio,quia maluz testimonium in eum tulit vt ff.de testib.l.p̄duci Decimoquarto,quia minor est xvij.annis.ff.de testib.l.testium.Ş.lege.in fin.ꝛ hoc in causa ciuili.gl.in verb.sed nec pupillis.l.inuiti.ff.eod.tit. Jn criminalibus autem minor xx.annis.in testimonium in fi. ff eod. Decimoquinto quia ea que dixit non conueniunt n̄ature vt ff.de testib.l.ob carmen. Decimosexto,quia duo,contraria simul dixit:vt C.de fide instrumē.l.scripture. ff de reg.iur.l.vbi repugnantia. Sed in hoc casu,vbi contraria dicunt non sunt admittendi,sed iudex debet verisimilia videre vt d.l.ob.carmen.in fi. Decimoseptimo quia nō reddit causam testimonij sui siue dicti.vt ff.de iur.can.l.si pariter.Ş ij.C.de fide instrumen l.fi res. ff.de transac.cum hi.Ş.in causa.extra de testib.c.cū causam. Decimooctauo,si prolixe testimoniū ferat,vt p̄sumatur quod non recoderit bene vt ff.de Carbo.edi.l.ij.Ş.finge. Nam ꝛ alibi de tempore dicit lex,quod non potest omniū teneri memoria vt ff. de proba.l.si arbiter. C qui testam.face.possunt.l.hac consultissima. Decimonono si testes vacillant.ff.de probation.l.in testib. Vigesimo si est inimicus.ff.de testib.l.testiū.in princip. Vigesimo primo si testis vnum et eundem premeditatum sermonē attulerit.ff.de testib.l.ij. Vigesimosecūdo,quia damnatus est publico iudicio ꝛ non fuit restitutus,qui in vinculis,qui custodia publica detinetur,qui cū bestijs pugnat.vel se vocauerit ad pugnandum,quidam palam questum faciunt,et quidam ꝓpter reuerentiam.ff.de testi.l.testiū.Ş lege Julia. Vigesimotertio,quedam sunt persone,que non coguntur ferre testimonium inter se, videlicet gener,socer, vitricus,priuignus,sobrinus,sobrina, ex sobrino natus,ꝛ omnes qui in p̄ximo gradu sunt, patronus et patrona,vxor patroni,patrone maritus,liberi,et eoꝝ filij, sponsus etiam generi appellatione continetur.ff.de testib.l.lege Julia,cum l.seq. Quid.in fin:liter sunt,qui inuiti non vocantur ad testimonium dicēdum,vt valetudinarij vel milites,vel qui cum magistratibus causa reipu.absunt ꝛ illi,quibus venire non licet qui omnes notantur in l.inuiti.ff.eo. Et quidam sunt alij.vt publicani. Jtem hi, qui non detrectandi testimonij causa abierint. Jtem hi,qui exercitui prebendam cōduxerunt ꝛ pupilli.ff.de testi.l.inuiti. Vigesimoquarto,quibus imperari potest,ꝛ qui sunt, no.de testi l.idonei. Vigesim. quinto,q est seruus, in casu tamē ei creditur.ff.de testi.l.seruus. Vigesimosexto, qui sunt domestici,vt C.de testi.l.etiā. Vigesimoseptimo, pater ꝛ filius nec volentes,nec inuiti inter se possunt ferre testimonium.vt C.de testib.l.si parentes ꝛ liberi.ꝛ ff.eo.l.testiuz.ꝛ extra eod.ti.super eo. ij.iuncta glo.j.preter quam in duobus casibus.qui ibi dicuntur, videlicet in causa grauitatis cause.ꝛ matrimonij. Et super ista materia distingue,quo aut parentes testificatur super etate filij.in causa inter eos cōmuni,ꝛ possunt. Vigesimooctauo, qui in re propria testificaf.vt C.de testi.l.ocōs.ff.e.l.nullus. Vigesimonono,qui est adulterij crimine dānatus,vt ff.de test.l.scio quidē. Tricesimo,qui est crimine repetūdarū damnatus, etiam hermaphroditus in quo sexus femineus magis incalescat vt ff.de testi.l.repetundarum Tricesimoprimo,qui falsa, vel varia vel qui eorum dicta partibus referunt.non solum istis nō credatur, sed puniūtur.vt ff.de testi.l.qui falso. Tricesimosecundo qui ob crimen famosum damnatus est, nec testis esse potest, nec testimonium dicere vt ff.de testib.l.ob carmen. Tricesimotertio,q vindicaturus est super alia re,vel qui vouit. Jtem patroni causax, ꝛ executores vt ff.de testi.l.ob carmē.Ş.illud.ꝛ l. fin. Tricesimoquarto,dicto vnius testis C.de testi.l.iurisiurandi.in fi. Tricesimoquinto,qui ab exercitu ignominie cā remittitur vt ff. de infa.l.q ait. Tricesimosexto,qui artis ludicre cā in senam p̄dierit. vt ff.de infa.l.athletas. Tricesimoseptimo,qui lenocinium fecerit,vt ff.de infa.l.athletas.Ş.j. Tricesimooctauo qui preuaricationis causa damnatus est,vt ff.e.l.j. Tricesimonono,qui vsuras vsurarū exercuit,ꝛ interim fenus exercuit.C.e.l q improbus C.de infa.l.improbū. Quadragesimo,qui furti,vi bono.rapto.iniuriarum de dolo malo damnatus est,vel pactus,vt ff. de infa.l. j.C.de infa.l.ij.ꝛ l.non damnatos. Quadragesimoprimo qui eā vxorem durit,que virum intra tempus lugere noluit.C. de ifa. l,decreto.quamuis hodie casus iste non procedat de iure cano. Quadragesimosecundo, qui bina sponsalia eodem tempore vel binas nuptias suo nomine exercuit.vt ff.eo.l.j.in fi. Quadragesimotertio,qui passus est eum filium, quē habebat in potestate, eam ducere que nubit intra tempus luctus. vt ff. de infami. l.j. Quadragesimoquarto, qui conuictus fuerit hereditatē expilasse.C.ex quib.caus.ifa.irrog.l.si te expilasse. Quadragesimoquinto,qui in testamento patris increpatus est. C.illo tit.l. ea que. Quadragesimosexto,qui per pretorem fuerit fustibus cesus. C. eo.l.fustibus. Quadragesimoseptimo, qui improbus et detestabilis appellatur.C.eod.l.verbū precib⁹. Quadragesimooctauo, qui separatur a sacrosancta ecclesia. C. de ber.et Mam.l. qui. Quadragesimonono,qui pupilla,vel adultam filio copulauerit. C de interd.mat.l.j. Quinquagesimoprimo qhereticoꝝ vocabulo cōtinet,vt in auth.Bazaros.C.de heretic. Quinquagesimosecūdo,q depositi tutele,p̄tocio,mandati,noie suo damnati fuerint. ff. de infa.l.j. Quinquagesimotertio qui incestas nuptias contraxerit,vt ff.eo.l.quid ergo Ş.cum autem. Quinquagesimoquarto,qui deserto sacramento venit ad secunda vota, vt i auth. eisdem.C.de sec.nup. Quinquagesimoquinto,mulier que nupsit in virum,ꝛ quando vir nupsit in mulierē.ff.ad leg. Jul.de adulterijs.l.cum vir. Quinquagesimosexto, qui falsam monetam cudunt,et qui adulterinam monetam scienter expendunt. qui falsum testimonium dicunt, vt ff.de testib.l. producti testis. Quinquagesimoseptimo,qui prohibetur sua bona administrare, mutus,surdus,furiosus,mente captus prodigus reprobantur, qui periturus est quocunque modo,repellitur,etia si non sit infamis, quia semper p̄sumitur delerare.vt ff.de accu.l.si cui.Ş. eisdem. ꝛ ff.de senato.l.Cassius.et generaliter omnes qui reprehendibiles,ꝛ notate opiniōis ꝛ obscure fame cēsentur,non sunt in numero testium. Quinquagesimooctauo, si testes iurauerūt absente parte,contra quā,p̄ducuntur,ext.de testi.cū nomine dñi. C. e.l.si qs. Quinquagesimonono,si testes soleniter nō iurauerint. xxv.q.vj.de parētelailla.j.extra de test.c.nup nobis.C.de test. l.iurisiurādi.Sexagesimo,si pars testificata didicerit ante aperitionem.extra.de testibus.c.g̃stitutus.in auth.de testi.Ş. qa vero multi. Sexagesimoprimo si obscure deposuit, et non declarauit extra.de testi.c.cum clamor ꝛ de testi.eo.lib.c. preterea. ff.de v. ob.l.in conuentionalibus. Sexagesimosecundo,si nō fuit lis cōtest.non valuit testificatio nec testes sunt recipiendi.nisi in casibus.vt lite non cōtest.c.quoniam frequenter.et ad hoc alias in auf.de testi.Ş.ꝛ hoc vero,quia. Sexagesimotertio si fuerint data capitula,ꝛ testes nō deposuerūt super illis malitia vel negli-

gentia iudicis,extra de testi.c.per tuas.C.eod.l.j.iuncta gloss.in verb.soli.Seragesimoquarto,si est consanguineus aduerarij.ij. q.v.c.consanguinei.¶ c. accusatis. Seragesimoquinto , qui dixit testimonium contra te in causa criminali.vj. questio,j.c.q nicunque.xx.questio.v.c.si quis conuictus,¶ c.paruuli. Seragesimosexto,qui confiteretur de suo crimine tangens principale,nō valet sed debet de suo crimine puniri.extra. de confes.c.cum super. Seragesimoseptimo si est particeps eius cause.ff.de testi.l. nullus idoneus.Seragesimooctauo,non creditur matri asserenti se pregnantē,ad hoc vt mittatur in possessionem bonorum defuncti per edictum de ventre in possessio.mit.ff.de ven.in possessio.mitten.l.j.¶ de acqui.hereditā.l.quidam.

ADDITIO.

a Tho.D.Circa materiam testium. Adde quod hic tractatus non est Bartoli sed do.Jacob.de but.¶ incipit.In ℞ bristi nomine amen.in c.tractatus quidam super materia testium, compositus per dom. Jacob.de butr.¶ circa materiam testium dic,quod quidam reȳciuntur, ꝛc.

¶Quibus potius credatur.

DIctum est supra quibus modis testes reȳciuntur,nūc dicendum est quibus potius credat.℞ t dicendū est,quod illis potius fides adhibetur q̄ sunt in dignitate posit⁹¶ quanto magis in maioribus tanto magis creditur,¶ Imperatori magis quam presidi,¶ sic de ceteris.C. de testi.l.testium.Ş.que argumenta,q̄ fides testis ex eius dignitate approbatur in auth.de testi.Ş.sancimus. Item magis nobili quam plebeio,magis honesto quam inhoneſto,magis diuiti quam pauperi,vt ff.de test.l.testium.¶ princ. Itē magis creditur illis,qui dicunt quod nature negotȳ conuenit,quā aliȳs. ff.de testi.l.ob carmen.

¶De numero testium.

DIctum est supra quibus potius credatur, nunc de testiū numero.Et videdū est q̄ vbicunq̄ certꝰ numerus testiū nō adȳcit tūc duo sufficiāt. q̄ pluralis locutio duoꝝ numero cōtēta esse dz.ff.de testi.l.vbi numer⁹. In quibusdā casib⁹ tres alȳs quinq̄ testes requiruntur,vt I mutāda volūtate q̄ p decēniū stetit.C.de testamē.l.sancim⁹. Itē in ipsorum faciēda,vel priuata scriptura.C.qui po.in pig.hab.l.scripturas. Itē I inuētario faciēdo,in auth.de her.¶ fal.Ş. hinc nobis. Itē in ꝓparatione literarū faciēdā.C.de fideiustr.l. ꝓparationes. Itē icaute deponēdo.i.in priuata scriptura depositarij.qui confitetur apud se depositum in auth.de instr.caut.¶ fid.Ş.si quis igitur ¶ Ş.sed ¶ si quis. Item in instrumento,in quo mulier cōfitetur se per fideiussorem aliquid accepisse.C.ad Velle.l. antiq. Item in quibusdam casibus quatuor requiruntur ab eis, vt in predictis exemplis apparet. In quibusdam quinque vt in codicillis faciendis.C.de codicil.fin.in fi. Item in contractu excedente libram auri celebrato in ciuitate,C.si cer.pet.auth. sed nouo iure Item in libertate per epistolam vel inter amicos data, vel instrumento manumissionis reddendo.C.de latī.lib. tol.l.vnica.Ş.sed ¶ si quis inter. Item in confessione creditoris dicentis sibi solutum esse.C.de testib.l.testium. Item in testamentis, in villis celebratis.C.de testa.l.fi.veri.finautem in illo. Itē in testamentis tantum inter liberos conditis,vbi qualitercunq̄ cōfectum valeat.C.de testa.l.hac consultissima.Ş.ex imperfecto.¶ C.famil.excl.fi. Quandoque septem,vt ff.de diuort.l.nullus diuortium. Item in accusatione subdiaconi,acolythi,exorciste lectoris,ostiarȳ Romane ecclesie, vt in decre.ȳ.q. v.can. presul. Item in testamentis in scriptis,vel sine scriptis. Insti.de testa. Ş.fin.C.qui testa.face.pos.l.hac consultissima. Quandoque octo, vt in testamento ceci in quo non fuit notarius. C. qui test face. pos. l. hac consultissima. Ş.sed quia tabulariorum. Quandoque vndecim vt in accusatione eius, qui militarē annonam defraudauit.C.de eroga.mili.anno.l.iubemus per hanc.lib.xȳ. Quandoque xv. vt in subrogatione prepositi sacrorum scriniorum. C. de prior sacr.scrin.vnicuique. Quandoque xxvȳ.vt in accusatione diaconi Cardinalis. Quandoque requiruntur lxiȳ,vt in accusatione presbyteri Cardinalis. Quādoque requiruntur lxxȳ. vt in accusatione episcopi Cardinalis. Sed testes ¶ accusatores sine aliqua sunt infamia.vt in decr.ȳ.q.v.can.presul.

¶In quibus casibus debent rogari.

DIctum est supra vbi certus numerus requiritur,nunc in quibus casibus rogari debent. Sic breviter in omnibus casibus,in quibus incertus numerus requiritur ibi rogari,excepto in codicillis,in quibus nō est necesse,vt rogatio fiat.C.de cod.l.fi.Ş.vlt.in alȳs debent rogari.C.de testi.l.testium.¶ in auth.rogati.vt in testamentis.

¶De interrogationibus testium.

VIdimus supra de numero testium, ¶ in quibus possint rogari nunc videamus qualiter debeant interrogari. Sic,quod interrogandi sunt de presentia,et vnā interfuerunt ipsi testes maleficio perpetrato, vel alȳ cōtractui necne. Item,de viu,auditu,loco,¶ tpe,de nocte, vel die. tpe nubuloso,vel claro,de mense,die,et anno. Item qui,et quot interfuerunt contractui. Itē si cōtrahentes erāt ītātes,et ledentes si cōtrarerunt. Itē si ꝓposuerūt,¶ si cognouerūt signa,si presbus patrocinium huic cause si est amicus vel inimicus,cognatus vel affinis.si fuit mediator,vel cognouit eū,vtra quē producit. Itē si fuit rogatus,vel trāsiens hoc vidit. Itē,si impubes, vel seruus decurio,vel plebeius,libertus,aut ingenuus. Si ad dicendū testimonium pecuniam acceperit. Si damnum,vel emolumentum ad eum spectat. Item,si simul viderunt,¶ interfuerunt cōtractui. Item, si fuerunt instructi,vel rogati vt taliter dicerent. Item, de credulitate,¶ scientia,¶ similibus circunstantiȳs extra de testib.&cum causam.ȳ.q.j.in princ.c.in primis.extra de testib.. licet.ij̄.q.ix.in c.nihilominus.¶ c.pura,¶ simpler,

¶Quedam forma circa testes,de officio iudicis circa qualē questiones ad ipsos pertinentes.

ET in primis testes presente altera ꝑte deducī debet,vt iurēt.vt extra de testi.c. in nouis. Item si dicit si iurent altera ꝑte citata.lz sit absens per contumaciam extra eo.c.j.¶ C.de testib.l.si. Ş.sed cum minime.† Et debēt iurare presentibus partib⁹, q̄ dicēt veritatē,p vtraq̄ parte nec ꝑce,vel dolo,¶ odio vel amore negabūt veritatē, vel addent falsitatē.C.de testi.l.iurisiurādi.xxxv.q.vi. de parentib. Itē testes sunt alēdi exp̄ēsis ꝓducētis.ij̄.q.j.c.vic⁹.C.de testi. l.qm̄ liberti. Item, si testificata dicisti non poteris de cetero testes producere super eisdem articulis extra de fide instr.cū Joannes.extra de testib.c.causam que vertitur. et c.fraternitatis.in auth.de testib.Ş.quia vero multi. Item,si testes produxisti,non habebis quartam productionem nisi cum solēnitate legali quam habes.extra de testi.c.fi.¶ c.licet.in auth.de testi.Ş. qz vero multi.¶ dz iurare q̄ nullo modo dicit testificata.¶ q̄ malitiose non facit.¶ q̄ eos primo habere non potuit. vt ibidem dicitur.† Item q̄ vna debet esse dilatio de iure communi,nisi quam debent dari tres productiones, extra de testi.in causa.¶ c.significasti.¶ C.de dila.l.j.ti de consuetudine generali nisi dilationes tres,¶ quarta cum solennitate.que est optima lex interpres extra de verbo.significatio.habere. extra de constitu. cum dilectus.ff.de legi.l.si de interpretatione. Itez quero quid si testis obscure dixit. vtruz possit illud declarare. Dic quod ff.de pacto.stipu.l.in pretorijs.ff.de iudic.l. si quis intentum. C.de legi.l.imperialis.extra de testib.c.cum clamor. Item testes synodalis.si errat potest se corrigere incōtinenti.extra de testib. cog.c. preterea. Item queritur nunquid iudex possit publicare testes si cognouerit testes male deposuisse, possit iterum examinare.¶ punire.si opus fuerit.ij̄.q ix.c.nihilominus.¶ quo stio.repeti.extra de testib.c.cum clamor.¶ c.presentia.C.de testib.l. fin .¶ sic primo ad aliud duces ipsos testes extra de testibus cap.causam.¶ c.veniens.¶ c.presentat.¶ † Item queritur vtrum iudex ex officio suo possit,¶ debeat compellere testes venire,¶ deponere. Dic q̄ sic.C.de testibus.l.si quando.nec vltra xv.dies ipsos detinere debet iudicio.vt d.l si quando.¶ exhibi.l.ij̄.Ş.exhibere.extra de vsuris.c.tuas,¶ c.caudam. tamen secundum Canonistas,hoc non procedit in criminalibus.extra de testi cog.c.dilectorū.ij̄.q ij̄.c si testes.Ş.qui intēdit tamen si agit criminaliter,poterit literas habere quod testes cōpellant in criminalibus.extra de testi.cog c.peruenit. Item no.q ex enormitate multitudinem testium non debet pati iudex produci. de testi.l.j.Ş.quāquam.extra de testib.c.significauit.¶ nota.¶ c. 4 tra de testi c.cum causam.† Item quero vtrum lite cōte. possint duci testes. Dic.q̄ non.extra.vt lite non conte.c.quoniam frequenter.¶ c.ad hec Deus.in auth.de testib.Ş.¶ hoc vero quia Ş.si vero.nisi in casibus in quibus possint produci ex tunc lite cōtestata.vt puta si timetur de morte testium.vel absentia vel turna,¶ senes,¶ valetudinarij.¶ intra annum annunciabilem partī,contra quam sunt producti,alioquin non valet. Pro hoc faciunt omnia iura proxima ff.alleg.scilicet c.quoniam frequenter.¶ c.ad hec Deus.¶ d.Ş.¶ hoc vero quia.¶ Ş.si vero. C.† Item quero.vtrum testes debent reddere causas dicti sui? Dic.q̄ 5 ff. sint interrogati. C.de testib.l.j.¶. l. solam.¶ vȳ.q.iij̄.cap.Joan. Si autem nō fuerint interrogati , valet eius testimonium,nisi erra- 6 de sent,¶ re iudic.c.sicut nobis. † Item quero quando malitiose testis

testis esse possit. Dic secundū leges in omni causa testis esse potest,exceptis testamētis. Inst.de testi.§.testes,xv.q.iij.c.decernunt. Sed secūdum canones in cāusis criminalibus non potest esse testis extra de verb.sig.c.forus rrriij.q.v.c.mulierem iuncta glo.in verb.nec testis. In ciuilibus sic, maxime in matrimonio, extra de testi.c.cum literis,&c.quoniam aliqua. Item scire debes quod postquā renuntiasti productioni testium, debes protestari vt tibi salue sint exceptiones oppōnende tam contra dicta testium,quā contra ipsos testes,dicēdo,q intendas aliquas exceptiones opponere,& si talē protestationē nō feceris,nō poteris post aperturam dictoꝝ testium aliquid contra ipsos,nec ipsorū dicta opponere,nisi de nouo venisset exceptio in notitia. Et si diceret actor. Imo mei sunt primo recipiēdi,quia habeo onus probationis,& priuilegiū,qui prior appellat.prior agat.ff.de iudic.l.qui prior.& de probationibus.l.ei, qui extra.de ordi.cogn. c.cum dilectus. Respōdeat aduocatus,Imo mei sunt primo recipiendi. C. de inoffic.testam.l.liberi.in fi. de proba.l.circa eum. de feriis.l.ferie.de reg.iuris.non debet. Sed totum hoc habet iudex terminare ex suo officio,vt videat si actor dicatur, vt nō producat,vel vt impediat, vel si vere vult producere. Ad hoc ff. de rei vend.l.in fundo.in fi.& videat si periculum est in mora,vbi nō potest seruari regula de rigore iuris.ff.de offi procon.l.aliquando,& simil. 1 ¶ Item queritur,vtrum teneatur producens dicere super quo capitulo vult testes producere,& hec in scriptis facere redigi. Videtur quod sic,quia si vult probare inutile,nō est audiendus C.de proba.l.ad probationem.ij. Item debet hoc dicere,& predicere, vt sciatur vtrum velit quid tale probare quod sit admittendum,quia non omnia debent probari.ff. de pet her. l.si quis libertate. vltra medium. C. qui legitimam personam.l. momentanee,potest respondere aduersarius tibi non dico quia tibi non probo,sed iudici probo,& fidē facio,& ei dicam, si debeo dicere.ff.de proba.l.quinquaginta.C.de cōdi.ob turpem cau.l.ij. hic qui petit.sic respondet,si debes dicere,iudex dicet mihi,quia in iudicio nihil occultum,nihil coopertum esse debet. Preterea iudex nesciret, vtrum esset vtile, vel inutile, & merita negotiorum,&c.Cā per vim,vel alio modo.l.fina.¶ Vel vltimo dic quod debet hoc dicere coram iudice audiente parte aduersa,vt possit contradicere, si habet causam cōtradicendi. Item videtur, q id super quo testes producuntur,debeat in scriptis redigi,quia producens poterat secunda,& tertia die dicere hoc non dixisse,& sic dabitur materia negandi verum, & probandi falsum.vt ff.de edendi.i.§.editiones.& ibi plene not.& respondeat aduersarius, sufficit.quod ego verbo tenus dico,& sic nō teneor facere scribi, vt ff.de edēdi.§.edere. Iudex ex officio suo faciet scribi per personam publicam ne veritas possit deperire. ff.de testib.l.curēt. C.de fide instrum.l.plures.& hec locum habent in omnibus que dicuntur a partibus in iudicio,extra de probat.c. quoniam contra falsam ff.de probat.l.quoties.interrogationes dentur ergo in scriptis.& in actis probandi,& iudex,causam videat diligenter,& quod est illegitimum dimittat, deinde det dilationem ad producendum seruata doctrina.C. de dilatio.l.j. Item quero, 9 vtrum quis cogatur dicere numerum,& nomina testium. Dic, quod nomina testium quis nō tenetur dicere absolute nisi esset consuetudo loci vel nisi appareret quod fraudulenter quis subticeret,& super eis instrueretur aduocatus vtriusq; partis ff.de excep.l.nō ex omnibus.C.de postul.l.penul.finita dilatione venient testes,& ille contra quem producūtur,cognoscet eos,quia testes debent eos cognoscere, contra quos producuntur, C.de iure delib.l.fin.§.j.& ibi not.

Qualiter exceptiones opponantur testi,& quid in ipsis exceptionibus fieri debet.

DIc,quod si testes producunt contra te,& eis potes obȳcere aliquam exceptionem illarū exceptionum,propter quas testes submouētur, vt qui seruus, vel inimicus,&c.obȳcies dicendo, dico talem testem cōtra me introductum testem esse non posse,propter talem causam,& sic non est admittēdus, vt ff.de testib.l.i.§.adhiberi.habebit respōdere pars,imo admittendi sunt. ¶ Et vtrum causa illa vera sit,disputationi seruabitur.vtrum sint admittendi necne:respōdeat aduocatus partis, contra quam producuntur testes,isti testes nō debent recipi sub cōditione, quia actus ille legitimus est. C.de sentē.que fine cer.quantit.l.penulti.ff.de reg.iur.l.actus. Ad hoc respō.si constat,quod non potest esse testis,nō debet recipi,vt d.l.j.ff. de testibus.& quia superfluis exceptionibus,& superfluo iuramenti vult facere fidem, quod non potest esse testis, recipienda est probatio ff.ad exhib.l.iij.§.ibidem.ff.ad Treb.l.ille,a quo.§.si de testamēto.& ibi no.extra de testi.c.veniēs.ij.extra de testi.spol. 2 c.literas.vltra mediū. ¶ Recepta probatione si iudex pronūciabit recipiēdos testes esse,appellet ille,cōtra quē testes pducuntur.ff.qui satisda cog.arbitro.arg.contra quoꝝ appel. non re ante sententie. Si vero pronuncietur non esse recipiēdos, appelllet ille qui pduxit.si vult de iure canonico,de ista appellatione cognoscit,& cessabit interim causa principalis iure ecclesiastico,& si incontinenti nō vult eos reprobare, recipiātur seruato in tēpore disputationis quicquid & inquātū debet eis credi, vt C.de testib.auth.si testis produc.tus.ff.de tut.l.mutū §.j. Tū vero cōstet testes recipiendos,dicat ille,contra quē producti sunt volo facere libellū,& interrogationē meā cōtra testes,quos vis producere:quod vsu magis est approbatum,quam lege cautum. 3 ¶ Quid si testes dubitant,vel vacillant: Non valet eorū testimonium extra de appel.c.solicitudinē,quia quasi cōtra ius est,& dubitare,& vacillare,idem significant. C.de acqui.possess.l.nemo. 4 ¶ Quid si testis dicat nescire diē,vel horam,vtrū ipsius testimonium valeat: Dic quod sic.ff.de accu.l.libellorū,nisi negotiū esset tale,in quo requireretur sciētia diēi,vel hore.ff.quod vi aut clam,l.aut qui aliter.§.j.dicitur,quod si denūtiatum fuit nouum opus quod debet poni in instrumento denūtiationis dies & hora diei,vt C.de contrab.& commit.stip.l.penul.& etiam in casu in quo qui prior est,potior esset.vel vbi,& de quo posteriores derogant prioribus.ff.de legib.sed,& posteriores ff.loca.& condu.l.in 5 operis.ff.de pig.l.fi.fundus. ¶ Quero,vtrū debeat dari copia interrogatoriorum parti, contra quam producitur, cum in secretum sit dandum iudici, quia si pars sciret, testem instrueret: Respon.si tales interrogationes cōtinēt questiones ad destructionē testis secretū sit omnino,vt dictū est. Si vero questiones ad probandū intentionē,vel exceptionē illius cōtra quē producitur,& tūc dāda est copia ad hoc,vt leuetur equalitas. Et istud interrogatorū,de quo supra est facta mētio fiet.si cōsuetudo est loci,vel fori quod post aperturā interrogātur ad postulationem illius,cōtra quē producuntur,satis est quod fiat tunc interrogatorū,post apertura.si nō est cōsuetudo loci oportet quod fiat an 6 te. ¶ Queritur,quid si testis dicat aliquod verbū ambiguū,vel obscurū ad postulationem alicuius: Dico quod tale verbū ambiguū interpretabitur per iudicē,vel per testē ex suo officio.ff.de reg.iur.l.i.ambiguis.& l. Heraclius. & ff.de testa.ff. qui testa.face. posl.l.beredes.§.j. Si vero nō dixit verbū ambiguū:sed dixit aliquid,super quo ille cōtra quē producitur, non potuit esse instruc 7 tus dico adhuc ipsum testē esse interrogandū. ¶ Quid si iurauit,& adhuc nō est datus libellus, Respō.dabit postea,& differetur scribi dictū testis quousq; fit factus libellus.Sed quātū expectabit testis: Respō.forte per quindeciz dies.C.de test.l.si quādo.Sed cuius expēsis interim: Dic producētis. C.de test.l. quoniā.de appel.l.eos. Vel dic,q si quid est quod ei imputetur qui debet ferre libellū,ipse interim faciet expensas,& desidie pena luat.C.depo.l.fi.in fi.Quid si erat testabilis eo tēpore quo iurauit,& intestabilis eo tempore quo scribitur: Dic spectari tempus iuramenti.C.de test.l.testium.in prin. Vel dic tempus quo scribitur.ff.de testa.milit.l.antepen.vel distingue cuius dolo:vel culpa fuerit dilatum tempus.ff.de mino.l.intra vtile.j.respon.ff.de excusa.tuto.l.sed & reprobari.& C.ad leg.Jul.ambi.l. 8 vnica ¶ Item quero,vtrum dicta testiuz debeant aperiri absente parte,maxime parte, contra quam testes producuntur: Dic q non,nisi absens esset per contumaciaz. ff.ad leg.Jul.de adulte.l.si postulauerit.§.questioni interesse.ad hoc,vt predicta pars possit protestari contra personas,& dicta testiuz, vt extra de testi.c.presentium. Quid si nō reperiūtur interrogati de omnibus interrogationibus factis,& approbatis. Respon.interrogentur,vel iudex,vel tabellio,qui pretermisit,resarciet. ff.de iudic.l.non quicquid. §. iudex si quid. Quid si pars requisiuit testes intra tempus vt testificarentur,& ideo forte succubuit,q; non testificati fuerunt. Dic q imputabitur volenti eos producere.si nō fecit eos dicere,cū per ipsuz remāsit quin faceret eos cogi.ff.de tab.exhi.l.locū.§.hoc interdictū.& hoc siue causa ciuilis, siue criminalis sit.C.de test.l.si qñ.ff.eo.ti.l.j.§.adhiberi.Quod verū est,si non fuit petitū a iudice,sed si petitū fuit,& ipse iudex recusauit,tūc iudex resarciet dānū.ff.de mag.cōue.l.i.ff.de dam. infe.l.iij.§.pe. Sed nūquid testis,qui noluit iurare tenebit. Dico q sic q testificari,publicū munus est,vt ff.quemad.test.aper. l.cū ab.& l.fi.§s ex.ideo debet dānū resarcire.ff.de admi.tu.l.qui 9 dā.in fi.& l.tutor.C.de excu.tut.l.quanquam in tutela. ¶ Quero,quid si testes sunt producti & publicati,& eorū dicta sunt admissa: sic distingue. Si quidem apud iudicem sunt admissa vel apud publicam personam vel aliter, ipse resarciet damnum,& grauiter punietur.C.de appella.l.ne causa. que.& de testib l.si quando. Si apud illum,contra quem sunt producti iterum pro-

ducantur,ne possit obÿcere propter vicinũ suum,vt quia semel
sunt producti,ꝛ ad hoc ff.si quis omi.cau.test.l.quia autẽ.§.non
simpliciter.Sin autem apud illum qui produxit, videtur, ꝙ im-
putet sibi,ꝛ quod iterum non detur ei facultas producẽdi:quia
si.daretur materia,ꝛ occasio delinquẽdi,ꝛ fingendi se admisisse
ꝛ producendi iterum,ꝛ subornandi,ꝛ materia peccãdi auferẽda.
ff.de iureiur.l.ait pretor.§.j.ꝛ de eden l.j.§.editiones. Si ꝓbet
se euidenti casu admisisse,producet iterum,vt ff.de eden.l.si qs
ex arbitris.§.fin.ꝛ l.seque. Videtur tamen,ꝙ in primo casu pos-
sit ꝓducere,quãdo stetit per iudicem, qꝛ periculosum ei esset li-
tigare cum iudice,ꝛ probare interesse est difficile, vel ad minus
per beneficiũ restitutionis ex illa clausula generali si qua mihi
iusta causa.ꝛc.vel ex illa speciali,ꝛ perpetuo.Sed quomodo pro
babit damnum. Dic forte sacramẽto illius qui produxit testes,
10 vt ff.quod vi aut clã.l.super.§.hoc.C.vnde vi.l.si quis.¶†Sed
quero vtrum ille,qui testes produxit,teneatur respondere posi
tionibus factis per illum,cõtra quẽ testes sunt producti super
dictis testium,vel super personis eorum, vt quia ponat qđ di-
ctum eorum nõ tenet,quia varia dixerunt,ꝛc.vel quia sunt infa
mes,ꝛc. Dubitatio huius questionis est,quia poterit dicere ꝓ-
ducens,nõ teneor accusare testem meum,nec indicare turpitu-
dinem suam,vt C.vt nemo inui.ag.l.vnica. Sꝫ illud habet locũ
quando principaliter ꝛ ab initio criminaliter quis cogitur.Sed
cum quis admitteretur ad probandum causam remotionis,er-
go ꝛ per quẽlibet legitimum modũ probationis. Sꝫ positio est
legitimus modus probationis,ergo omnimodo tenetur respõ-
11 dere. ¶†Itẽ quero,qđ si aliquis volebat quod quis ferret te-
stimonium pro eo,ꝛ eum cum duceret ad testimoniũ dicẽdũ, te-
stis iste libenter volebat iurare,dixit ꝛ exclamauit coram omni
bus dicẽdo, Domine iudex,de isto facto nihil scio quod ipse di
xit,ꝛ videlicet producẽs ꝛ hic producẽs semp presens erat,vtrũ
amplius eum inducere possit. Dubiũ est,quia testificata didicit
ꝛ sic videtur quod eum vlterius producere nõ possit Sed cõtra
rium puto,quia differẽtia est iter testificata ꝛ testificãda. Testi-
ficata dicuntur,cum testes testimoniũ dixerunt ꝛ eorum dicta ĩ
actis redacta,ꝛ post aliqua partiũ didicit testificata. Testificã
da sunt,q̃ nõ sunt dicta,sed dicẽda,sed quod hoc sit verũ, auth.
12 at qui semel produxerit.C.de prob.hoc euidẽter ꝓbat.¶†Que
ro vtrũ postquã pars didicit testificata possit saltẽ testes indu-
cere ad corroborandũ eorũ dicta.Et videtur,ꝙ sic,vt aut.de testi.
§.quia vero multi.Sed cõtrariũ puto,ꝛ sic se habet cõsuetudo.
Sed nunquid postquam pars didicit testificata,possit testes ĩ-
ducere ad reprobandũ testes Videtur,qđ non, quia testificata
didicit. Contrariũ puto vt cum velit dicere pars quod sint cri-
minosi ꝛ infames,ꝛ si sciui eos ab initio infames,vel criminosos
esse si tñ ab initio protestatus fui de iure meo,ꝛ eius q̃stio serua
ta est postea:ꝛ predicta probat auth. si testis product⁹ dicatur.
13 C.de testi.ꝛ l.si quis testibus.†Sꝫ vbi a ꝑncipio sciui testes esse
infames:ꝛ criminosos dũ producerẽtur : ꝛ nihil dixi preiudica-
ui mihi:ꝛ ita do. Ego dixit:vt audiui. Sed si velim reꝓbare di-
ctũ testis:semper testes possuꝫ producere:vt in auth.de testi.§.
qꝛ vero.Sed decretalis dicit:ꝙ si nihil ab initio protestat⁹ fui,
nec aliquid dixi:ꝙ post publicationẽ possum dicere criminosos
vel infames:vt in c.deniq;.extra de excep.in gl.in verb accusati.i
fi.ex.de testi.c.presentiũ. Sꝫ nũquid aliqua pars post publica-
tionem põt aliquas interrogationes facere a testibus aduerse
partis:per quas aliquid probet.Et videtur:ꝙ sic:ꝛ in hac opi.erãt
multi do. Bono.Sꝫ cõtra:dico:ꝙ possit causam sui dicti explo
rare:ꝛ sentẽtiã suã mutare:ꝛ vitiare:vt ff.de testamẽ.l.heredes.
ꝛ ð her.institu.l.asse.su nouo tñ cap.ꝛ de nouo emergente : bene
possunt fieri interrogatiões:ꝛ testes induci:vt C.de testi.l.si qs.
14 ꝛ extra de testi.c.fraternitatis. ¶†Quero:quid si renunciatum
est testium productioni:testificata tamẽ nõ didicit, vtrũ poterit
non obstante renũtiatione testes producere.Credimus: ꝙ sola
renunciatio non facit:ꝙ testes vlterius non possint ꝓduci : sed
scientia dictorum testium: vt in auth.de testib.§.quia vero mul-
ti.ꝛ C.de iud.auth.iubemus.non enim potest:postquã testifica-
ta didicit:testes producere:vt C.de prob l.at qui semel.ꝛff ð rei
vendi l.officium.Sed quidã dicũt:ꝙ auth.corrigit leges istas:
ꝛ omnes alias que hoc dicunt:sed hoc nobis dicere non placet
Sed domino meo visum est distinguendum:vtrum quid produ-
xerint testes extra iudiciũ: vel in iudicio. Si extra iudicium di-
dicerit testificata suorum testium:non fiet ei preiudicium:sed si i
15 iudicio produxerit locum non habet hec authent.†Item pone:
quod testis dixit se male dixisse. Vel pone:qđ testis dixit aliud
coram arbitro:ꝛ aliud coram iudice:quid erit hoc casu faciendũ
Et dicit: quod vltimo dicto stetur : ꝛ puniatur : vt falsarius.ff.
de testibus.l.qui falso.quod vltimo dicto stetur:facit ff.de quest.
l.repetita.ꝛ in authen.eo.§ ꝛ licet dudum.ff.de inoffic.testam.l.
is:qui admittitur. Alÿ.dicunt:ꝙ primo stetur:quia presumitur:
quod corruptus hoc dicat. Ego neutrũ dico,nec credo ꝛ ita de
facto seruatur Bono. Sed pone quod testis dixit testimonium
ꝛ notarius cause scripsit,ꝛ dum notarius legit dictum suum in
16 publicatione dicit testis se sic nõ dixisse.†Vel pone quod tabel
lio legit citationem factã a precone,qui dicit predicta die se nõ
citasse:nunquid stabitur dicto testis,vel preconis,siue tabellio
nis. Dic quod stabitur scripture. Nam talis facit fidẽ sine testi-
bus,vt C.de don.l.in donationibus.in princ.ꝛ extra de ꝓbac.
quoniam contra falsam.ꝛ ibi dicitur plene per Inno. Item po-
ne quod testis tulit falsum testimoniũ de feriato quãuis ipsum
dictum non tenet, vt puta quia die feriato dixit, vt dictum est,
vtrum puniatur de falso. Dic quod sic.argu.C.de episc.aud.l.
si clericus.ff.ad leg.Cor.de fal.l.si quis legatum.

¶De contrarietate testium,quid sit tenendum.

Cum testes sunt contrarÿ distingue. Aut
vnus testis contradicit sibi expresse,ꝛ
eius testimonium non valet.iÿ.q.ix.puta.extra
de appel.c.solicitudinẽ.C.de lib.cau l.cũ preci.
nisi hoc fecerit corrigendo se incõtinẽti,extra de
testi.cog.ꝑterea.Aut est falsus,ꝛ videtur in nullo
valere , dixi supra,ꝛ est dist.ix.c.si ad scripturas.Aut vn⁹ testis
cõtradicit pluribus,ꝛ tũc talis cõtrarietas nõ obstat,qꝛ testimo
niũ vnius nõ iustificat,nec dãnat.xxxiÿ.q.ÿ.c.admonere. nisi cõ
tradicat pluribus testibus,cũ quibus scriptus est in vno instru-
1 mento ff.quemad.testa.aperian.l.j.in fine.¶†Sed quid si in ta-
li instrumento sunt tot testes , ꝙ sine ipso sufficiunt, quamuis
vnus cõtradicat,nunquid talis contradictio obstet:Et dic ꝙ
non,vt not.in d.l.j.supra proxi.alleg. Si vero plures pluribus
subdistinguunt quidam,quia aut contradicunt testibus ex eadem
parte productis,ꝛ tunc nullius testimonium valet.iÿ.q.ix.nihi-
lominus.iuncta gl.in verb.simul.ꝛ videtur hoc expressum extra
de probatio.cap.licet.sicut quando diuerse scripture ex eadem
parte producuntur, que sibi contrarie sint, ꝛ tunc nulla ex illis
2 valet,vt C.de fide instr.c.scripture. ¶†Sed si contradicunt te-
stes partis aduerse,preualet plurium testimonium testimonio
paucorum,nisi illi testes pauciores sint meliores, vel magis ve-
risimiliter loquantur. Hanc opinionem non approbo. Licet
enim testes eiusdem partis contradicant, non dico casu quod
eorum testimonia non valeant licet ita sit in instrumentis:quia
instrumenta sua potest quis preuidere an sibi contradicãt. Un-
de imputet sibi si contraria exhibet instrumenta. Sed in testi-
bus nesciunt quid dicturi sint. Dic ergo, ꝙ si testes contradi-
cant testibus,siue ex eadem parte,siue ex aduersa parte produ-
ctis primo concordabit iudex contradictionem illã si poterit.
extra de testibus cum tu ñli.in decr.er.c.periculose.de peniten.
distinct.j.extra de verbo.signifi.nihil obstat. Idem potest di-
de contrarÿs instrumentis extra de consue.c.cum dilectus ni
sit manifesta contrarietas iÿ.q.ix.c.nihilominus.xxxv.q.vi.de
parentela. Vbi ergo testes contrarÿ sunt,testimonium plurium
preualet,nisi ex altera parte tanta sit dignitas,quod merito de-
beat preiudicare numero,vel verisimilia loquatur. vel nisi per
pauciores testes.plura probentur quam per plures.Exempli gra-
tia plures testes probant me possedisse rem per decẽ annos
pauciores probant te possedisse per quadraginta annos.talem
rem preterea dicunt titulum possidendi , ꝛ dicemus valere te-
stimonium paucorum extra de proba.c. ex literis.hoc verum est
vbi testes de eodem tempore introducti sunt. Sin autem testes
ex vtraq; parte sunt pares,ꝛ in numero,ꝛ in dignitate.tunc fer-
tur sententia pro reo extra de proba.c ex literis. ꝛ de fide instr.
inter dilectos.nisi in matrimonio,ꝛ ĩ causa liberali pro testamen-
to,ꝛ in dote,extra de sent.ꝛ re iud.c.si.Sin autẽ neuter possidet
sed vterque petit rem ab extraneo,tunc si vtriusque partis te-
stes sunt pares,diuidatur res si potest:extra de presumpt.c.af-
ferte.si res est indiuidua:potest iudex gratificari:ꝛ dare cui vult
extra de paroch.c.j.vel res sorte dirimitur.xxvj.q.ÿ.c.sors non
3 est aliquid. ¶†Si vero testes contradicunt instrumento.aut
contradicunt instrumento,in quo sunt scripti, aut instrumento
in quo non sunt scripti. ¶Primo casu preualent testes instru-
mento,extra de probationib.capit.iÿ.ꝛ de consuetuti.capit.per
tuas.ff.quemadmo testa aperian.l.j.in auth.de fide instrumen.
§.si vero tale aliquid.¶Secundo casu dicũt quidam ꝙ semper
preiudicat viua vox mortue,in auth.de fide instru.§.si vero.col.
vÿ.Alÿ dicunt quod si factum est remotum ab hominum memo
ria potius credatur instrumento ,quam testibus.Sed si factum
est certũ,potius credatur testibus,tunc ideo:quia memoria vl-
tra annum non habetur.ff.de probat.l.si arbiter.tunc idẽꝫ quia
testes consueuerunt eorum fidem variare ex tractu temporis.ff.
de Carbonia.edic.l.iÿ.§.due autem.sunt.versicu.finge esse.ff.de
dam.in

4 dam. infec. l. qui bona. ℣. fin. ¶ Ego credo, q̄ cōtra instrumen ū admittuntur testes quantumcunq; sit publicum. extra de pscr. ad audientiam. C. de probat. l cum precibus. non tamen credo quod testimonium duorum, vel triū prevaleat instrumēto. Nam cum instrumentum obtineat vicem duorum testium ꝛ preterea rebellio equipollet, vel maior sit vno teste oportet q̄ ad minus reprobetur instrumentum per quatuor testes, extra de fide istr. cum Joannes. Fallit tamen hoc in duobus casibus, vbi videl. q̄ contra instrumentum non admittuntur testes sicut contra instrumentarium publice confectum non admittuntur testes. C. arbitr. tut. l. fi. ꝛ in cōfessione. que fit a muliere in instrumēto in quo confitetur se recepisse pecuniā pro intercessione, vt l. antique. C. ad Velleia. ¶ Quero quid si vnus de collegio ferat testimonium
5 pro collegio, vel contra collegium, an tale testimoniū valeat nec ne: Dic quod sic, vt not. ff. quod cuiusque vniuer. l. item eorū. ℣. actor vniuersitatis. Quero. quid si aliquis accusatus est quod interfecit aliquem in quadā domo: testes producti ad probādum dictum maleficiū probant, q̄ dictum maleficium cōmissum fuit ante dictam domum, vtrum sit probatum: videtur, ℣ sic, vt ff. de
6 verb. oblig. l. qui ante Calendas. ¶ Quid si testis dicat quem vidisse tenuisse, ꝛ possedisse, ꝛ nescit qd sit possessio, nūquid eius dictū valeat: ꝛ si valet, de qua possessione videt ipsum probasse: Sol. dic. quod eius dictum valet, ꝛ videtur probare illam possessionē super qua introductus est, vt no. ff. de ver. obl. l. stipulatio. ista, ℣. hec quoq; stipulatio. ꝛ ibi p D ℣. ¶ Quid si testis obscure deponit in iudicio, p quo debet fieri interpretatio. dic p D ℣.
7 extra de reg. iu. c cōtra eū. li. vi. Pone statuto cauet, q̄ si q̄s protulerit testes falsos quod soluat certam penam, modo quidam produxit vnum. Modo queritur vtrū teneatur ad penam statuti. Dic quod sic. ff. de neg. gest. l. ait pretor. in princ. ℣. negotia.
8 ¶ Item quero, si duo testes dicant quod quidam fundus valet centum, ꝛ non plus. duo dicant quod valet ducenta, cui dicto stabimus? Dico quod stabimus dicto duorum. Nam glos. in l. idem proferre. ℣. si plures in verbo. consenserunt. ff. de arbitr. dicit quod plus creditur duobus asserētibus affirmatiuam quam decem proponentibus negatiuam, quamuis contrarium sit in arbitris. Nam statur dicto illorum, qui consenserunt in maiori
9 quātitate. quāuis sint pauciores in numero. ¶ Quero, vtrum testes producti super vno articulo debeant super alio interrogari: Videtur, quod non, argumen. l. si quis libertatem. in fine. ff. de pet. hered. de iureiur. l. si duo ℣. fina. in fine. C. de ord. cog. li. Sed contra facit, authent si testis productus. C. de testibus. vol. vbi interrogatur an sit liber a natiuitate, vel non. Et dic de
10 materia ista per Innoc. extra de testib. cap. per tuas. ¶ Quero, pone quod ex familia alicuius vnus deliquit, dicit testis q̄ nomē deliquētis ignorat, sed si videret, bene cognosceret, vtrū dominus debeat totam familiam exhibere, vt testis possit recognoscere delinquentem: Dic quod sic. ff. ad exhibē. li. ℣. si quis noxali. ff. de publican. l. cum si exhibuisset. ℣ ante autem. extra, de testibus cap. cū causam. ℣ dē, si si aliquis erat in loco aliquo ꝛ vnus deliquit. Idem si aliquis cōmisit maleficium, ꝛ dum cōmisit erat indutus alijs pannis quam nūc sit, quod debet se in
11 duere, vt testis eum cognoscat. ¶ Pone, quod testes falsum testimonium dixerunt, corrupti pecunia, nunquid sufficit alterum probare: Dic quod non. l. diuus. ff. de re iudica. quibus ex causis possessa. l. Fulcinus ℣. h̄. ꝛ ℣. quid sit latitare. vi bono. rapt. li. ℣. dolo autem. ꝛ ℣. sequen. extra de proba. cap. licet ista adhoc se astrinxit, ex quo sic limitate locutus fuit, vt supra dicta ibi probant. Secus si dicerem, quod testes falsum testimonium dixerunt, ꝛ pecunia corrupti sunt, quia tūc video duo ponere, ꝛ sufficit alterum probari. ff. de verborum significat. l. sepe.
12 ℣. cum vero dixit ℣ pretor. ꝛ per dictū. c. ℣. alleg. ¶ Quero, vtrū instantia iudicij perēpta, dicta testiū perēpta sint. Dic, q̄ aut instantia est perempta ante publicationē testiū, ꝛ tunc dicta testiū perempta sunt: nam postea non faciunt fidem. Aut instantia perempta est post publicationem testium, ꝛ tunc dicta testium non perunt, vt not. Lyn. C. de iudic. l. properandum. ℣. si vero cause. ver. fic. lecto dicto queritur. Quid si testis adiciat aliquid falsum dicto suo, seu testimonio, vtrum totum suum dictum corrumpatur. Dic quod sic. extra de regulis iuris. cap. desiderat peccator.
¶ Quero. cum sint quidam, qui non coguntur ferre testimoniū, vt ff. de testibus. l. inuiti. nunquid ipsis volentibus admittantur. Dic quod sic, vt not. in glo fina. d. l. pretor. alleg. in verbo. nō licet. in finalibus verbis. ¶ Quid si testis vnum dicit in vno iudicio, aliud in alio: Dic, quod quandoque testis variat in eadem causa inter easdem personas, ꝛ tunc aut secundum dictum est cum tormentis, ꝛ statur secundo, vt l. si postulauerit. ℣. ratio. ver fic. sed si negauerit. ff. de adult. aut sine tormētis, ꝛ tunc aut dicit animo corrigendi, ꝛ incontinenti, ꝛ potest, ꝛ valet secundum, vt in authent. de testibus. ℣. quia vero in glossa magna, ꝛ extra, de testibus. cap. sicut. aut non animo se corrigendi, ꝛ tunc habetur, vt testis varians, ꝛ punitur. l. eos. ff. de falsis. Quādo testis variat in iudicio ab eo, quod dixit extra iudicium, ꝛ tunc aut primo testificatus est in iudicio, deinde contrarium dixit extra iudicium, ꝛ tunc statur primo dicto. l. generaliter. C. de non numerata pecunia ꝛ d. cap. sicut. aut dixit extra iudicium, deinde dicit contrarium in iudicio ꝛ tunc punitur vt falsarius. d. l. eos. ō. respon. aut profert diuersa ꝛ varia testimonia contra diuersos ꝛ tunc punitur. d. l. eos. iō. respon. ꝛ ista colliguntur ex dictis Bar. in d. l. eos.

Tractatus Jacobi Egidij,

De reprobatione testium.

1 ☞ Testis infamis non admittitur.
2 Serui testimonium reprobatur.
3 Monachus, canonicus regularis, ꝛ similes, testificātur in causis sue ecclesie.
4 Fratres minores, ꝛ predicatores, de licentia sui superioris testificantur, ꝛ ipsis magis creditur.
5 Mulier non admittitur in criminalibus, in ciuilibus sic.
6 Minor in criminalibus non admittitur.
Impubes testificatur de his que vidit in pupillari etate.
7 Furiosus ꝛ mente captus repelluntur.
8 Fatuus admittitur sed ei tanta fides non adhibetur.
9 Excommunicati, infideles, ꝛ heretici repelluntur a testimonio.
10 Domestici, ꝛ familiares repelluntur.
Vxor dicitur domestica.
11 Testes debēt cū iuramēto deponere, ꝛ tale iuramētū nō pōt remitti.
12 Testis in causa propria quis esse non potest.
Monach⁹ p ecclia, ꝛ illi de vniuersitate, p vniuersitate testificāt.
13 Venditor pro emptore non testificatur.
Fideiussor pro debitore sic.
Tutor, curator ꝛ similes pro dominis non testificantur.
Aduocatus durāte aduocatiōe nō testificatur, sed ea finita sic.
14 Testes singulares reprobantur.
15 Socij, ꝛ consortes, in causa communi non testificantur.
16 Particeps, ꝛ socius criminum repellitur.
17 Testes obscuri, ꝛ ignoti repelluntur.
Iudex cogit testem dictum obscurum declarare.
18 Testis, incontinenti potest dictum suum mutare in totum, vel in partem, ꝛ statur vltimo.
19 Testis non reddens causam dicti non probat.
Iudex nō iterrogans testē de causa dicti, tenet pti ad interesse.
20 Inimicus repellitur a testimonio.
21 Testis qui falsum dicit reprobatur.
22 Testificans corruptus pecunia repellitur.
23 Testis, qui celat veritatem, non probat.
24 Testis repellitur, si verisimilia non deponit.
25 Testes deponentes per eundem premeditatumque sermonem non probant.
26 Reprobantur qui de diuersis rebus deponunt.
27 Testes deponentes de diuersis personis, reprobantur.
28 Reprobantur ratione male computationis graduum.
29 Testes deponentes de diuersis locis non probant.
30 Testes iurantes ꝛ deponentes, in ecclesia reprobantur.
31 Testis vnus si dicit de vno tempore, alius de alio reprobātur
Testis quando sit interrogandus de tempore, ꝛ an varietas in tempore noceat.
32 Decima non probatur per testes, quorum vnus dicit de fabis, alius de ciceribus.
33 Difficultum iudicis quale esse debeat, quando testes variant, siue inter se, siue inter alios.
34 Testes dicentes vnum pro alio, vel pluribus direrunt sua testimonia, reprobantur, ꝛ tanquam falsarij puniuntur.
35 Usurarij ꝛ consistentes in peccato mortali repellūtur a testimonio. num. 38. in fine
36 Testis reprobatur ex illis causis, ex quibus iudex vt suspectus recusatur.
Iudex propter quas causas suspectus recusatur.
37 Testes super eisdem articulis iterato recipi non possunt.
38 Testis qui alias protulit falsum testimonium, repellitur.
39 Testis qui contra me testificatus est, si modo per me, q̄ ducitur, repellitur.
40 Testes post didicita testificata repelluntur.
41 Testis si secrete ꝛ sigillatim non deposuit, reprobatur.
42 Testis qui non fuit receptus a iudice, vel ab alio de eius māda

to non admittitur.
43 Testes recepti ante litem contestatam, non probant.
44 Testes reprobantur, quando deficiunt in numero requisito.
45 Testes si non sunt rogati, non probant.
46 Testes sola voluntate illius, contra quem producuntur coram arbitro reprobantur.
47 Testis non admittitur in illis casibus, in quibus oportet probare per scripturam.
Scriptura in quibus casibus necessaria.
48 Testes reprobant quando articuli pducti nō faciūt ad causaz.
49 Testes producti super id de quo est actum, reprobantur.
50 Testis potest interrogari de facinoribus suis.
51 Multitudo effrenata testium reprobatur.
Numerus quadragenarius, dicitur effrenata multituto.
52 Testes, quorum dicta nō sunt redacta in publicam formam nō probant.
53 Producere testes, vel instrumenta contra se quis non cogitur.
54 Senes, & valetudinarij inuiti, non admittuntur.
Senex dicitur, qui compleuit septuaginta annos.
55 Proreneta non admittitur, nisi vtraq; parte volente.
56 Hermaphroditus non compellitur.
57 Ascendentes, & descendentes inter se non testificantur.
Mater testificat p filio de etate, & an de impedimēto matrimōij.
58 Frater contra fratrē in criminalibus nō cogit ferre testimoniū
59 Testes reprobantur si non dicunt se vidisse, & interfuisse.
Testis deponens per verbum, credit quam probationē faciat.
60 Juramentum testis in probādo impedimēto matrimonij quid continere debeat.
61 Testes quando possunt reprobari ante apertura, vel post apertura testium.
62 Testes a me productos, quantum ad personam non possum reprobare, sed dicta sic.
63 Testium reprobatio non admittitur vltra quartā productionē.
63 Testibus reprobatis que pena imponatur.
64 Judex vel notarius qui patitur dicta testium videre ante apertura, tenetur falsi.
66 Testis, iudex, vel notarius, vel alius reuelans secreta testium cause, vel alterius rei, tenetur pena falsi.
Judex qui reuelat sententiam quā laturus est, tenet pena falsi.
67 Testis qui aliquid dicit, & dictum suum profit etiam illi parti, contra quam producitur, quod probat.
68 Judex cogit etiam non sue iurisdictionis testimonium ferre.
69 Testes compellūtur testificari mulcta indicta, & pignoribus captis, & alijs etiam remedijs.
70 Testes in criminalibus coram iudice examinantur, in ciuilibus secus.
71 Tempus volēti probare per testes nō currit, donec testes sunt contumaces.
72 Heres testis, qui noluit comparere ad probibendū testimoniū, & mortuus est, tenetur damnum emendare, probare volenti pro eo quod amisit, quia non potuit probare.
73 Testes recepti super processu, nullo modo probant.
74 Articuli, & interrogatoria, debent poni in actis.
75 Notarius si dicat, testes recepti sup. positionib⁹, & actis factis, quod nō sufficiat vt dicatur super quibus articulis sint recepti
76 Testes iurati in termino, quando examinari possint extra terminum late de hoc disputatur.

Bart. de Reprobatione
testium summa capita.

a Reprobātur a infames, serui, rectores ecclesiarum, monachus, Abbas, & similes fratres minores, & predicatores, & economi, mulieres, minores, furiosi, pauperes, infideles, excommunicati, domestici, qui non iurauerint, qui in causa propria. Debitor, venditor, fideiussor, tutor, curator, negociorum gestor. Juder, aduocatus, procurator, singulares, in causa communi. Participes, & socij, obscuri, qui reuertuntur ad iudicem, qui causam sui dicti non direxit, quos iudex nō interrogauerit, inimici, vel inter quos lis criminalis est mota, qui vnum p alio dicūt corrupti. Qui verū nō dicūt, qui primo ora rei de qua queritur testimonia nō direxit qui premeditatū, & vnum sermonē direxit. Notarij qui extense dictū testis nō scribūt, qui dicit de vna re, & alius de alia, qui dicit de vna persona, & alius de alia, qui nō bene cōputāt gradum consanguinitatis qui discordant de loco, qui discordāt de tempore qui discordant de re si singuli diuersa, & varia deponant, si aliqui de meis pro te, & aliquibus pro me dixerint, qui non dicunt ad causam, quia falsa, & varia deponant, vsurarij, Judices suspecti, qui recipiuntur, sterili, quos vis pro te producere, qui dicerint testificata, qui scripte non direxit dictum suum, qui a iudice non recipiuntur, qui deficiunt in numero ordinato, quando numerus exigitur, si articuli non faciant ad causam, qui deponunt extra intentionem qui interrogantur de suis facinoribus, si multitudo fuerit magnatum, qui dicta non sunt redacta in publicam formam, qui reprobantur inducti contra se, & instrumenta, qui compellūtur inuiti, & qui non, Proxenete, & censuales, Hermafroditi, parentes de visu, sed de credulitate, & auditu.

ADDITIO.

a Tho. D. C. Reprobantur. Hec esse Bart. creduntur, & sequis caput incip. Testium facilitati. est Jacobi Egidij. Deinde addita quedam Ang. de Perus.

a Testiū facilitati a obsistit dum actoritati, & ipsorū falsitati, machinationibus, & fraudulosis per quos multa veritati contraria impetrantur. vt C. de testi. l. testium, & furta. clandestina committuntur. dum dictis ipsorum credit dat authoritatem, qui dum habet secundum allegata, & probata iudicare vt ff. de offi. presid. l. illicitas. vsi. veritas, & extra, & cleric. excommunica capi. latores. & xpiij que. ij. cap. si quis non recto iudicio, miseri domini rerum enormiter spoliantur, & alibi dicit. l. vnica. C. de vsu cap. transfor. iusontes, & innocentes grauiter puniuntur, cum sanctius sit deliquentis factum impunitum relinquere, quam innocentem aliquatenus condemnare vt ff. de penis. l. absentem. Et in his iniqui peiores sunt furibus, latronibus, abigeis, & aliquibus criminosis. Item si dictum testis, tribus obnoxium est personis. Primo Deo cuius tactis sacrosanctis ecclesie scripturis presentiam debuit peierat. Deinde iudici, quem mentiendo decepit, atque fallit. Postremo innocenti, quem ledit testimonio suo fallo, vt extra de falsis. capit. primo. Ideo proposui quedam dicere contra voces testium sceleratas & ex quibus causis ipsorū testimonia reprobantur, nil de contingentibus omittendo, quia nil videtur actum, donec aliquid superest ad agendū. vt C. de his quib. vt indig. l. cum Sillanianum senatusconsultum, secundum ma-
1 ra canonica, & ciuilia, breuiter explicabo. Et primo, † isti reprobantur testes. si sunt infames, vt de testibus. l. tertia. & lege Julia, & extra de verborum significatio. cap. fotus. §. teles. sed infamia iuris, & non facti, vt C. de dignitatibus. l. neque. C. Cath. l. prima. Sed quid de alio, cui crimen opponitur. Dic vt extra de testibus. capitu. testimonium eius. Sed an pendente accusatione damnati de crimine admittuntur in testem. De vt notatur extra de testibus. capitulo finali. Quibus casibus quidam infamantur infamia iuris, & facti habetur & quibus ex causis infamia irroga. lege secunda. §. vltimo. & lege qui autem operas. & in lege. Athletas. §. ait pretor. & pretium. C. eodem titu. ex quibus causis infamia irroga. leg. qui lege, si te. & lege, decreto. lege. fustibus. & lege, non damnatos. Julitu. de pena teme. litig. §. ex quibusdam. Item infames ex quibet actu legitimo repelluntur, & ff. de testibus. lege, iniquissem tractatum. & C. de summa Trinitate. lege prima, vbi de hoc.
2 † Reprobātur testes. si sunt serui. vt C. de testibus. lege seruus & lege etiam. quia serui timore dominorum supprimerent veritatem, vt extra de verborum significatio. capitu. fotus. §. teles. & iij. q. v. cano. accusatores. & iiij. q. ij. cano. si testes. §. ite si testes. & C. de testibus. & lege quoniam liberi. cum similibus. † Sed quid a Monachus, Canonicus regularis, Archipresbyter, Abbas, Rector. cum sint serui Dei, & monasterij, quia nihil proprij habent. & renunciant propie voluntati, vt xxiij. q. iij. questione, prima cano. non dicatis. & xix. questio. iij. cano. sicut mus. & cano. quia ingredientibus. & quia sunt mortui mundo vt. C. de episcopis, & clericis. lege, Deo nobis. Sed numquid sint compellendi ferre testimonium, & pro locis suis testificari & pro monasterijs, & suis ecclesijs. vbi degunt. Et certe ficut argumen. xvi. q. j. can. monachi. & can. qui vere pureq. & in auth. de sanctissimis episcopis. §. si quando. & extra de testibus. cap. insuper. & cap. cum nuncius decimaquarta questij. c. super prudentia tua. & extra de iureiuran. cap. & si Christus. in fine. hoc in ciuili, in criminali vero causa dic, vt not. in dicto cap.
4 cum nuncius. ¶ Sed nunquid fratres minores, predicatores compellantur testificari, & dicere veritatem licentia prelati

habita: Et certe sic q compellitur episcopus qui est religiosior
eis, propositis tamen sacrosanctis scripturis ꝛ non tactis, vt C.
de episcopis, ꝛ clericis. auth. sed iudex. que est signata sup l. nec
honore, ꝛ quia isti sunt testes omni exceptione maioris. ꝛ nõ est
verisimile quod deierent vel supprimant veritatem, cum hic sit
precipuus timor nature, ꝛ sint filij precipue Dei, qui est via, ve
ritas, ꝛ vita, ꝛ facit ff. de officio perfect. preto. l. vnic. in fine. Et
sepe solet similis filius esse patri. ꝛ arbore de dulci dulcia poma
cadũt iuxta illud verbum Christi, Si veritatem dico vobis, cur
non creditis mihi. Et aliud verbum. Iurauit dominus, ꝛ nõ pe
nitebit eum. vt extra, de iureiurã. capi. ꝛ si Christus. Nam si pro
veritate deierant tanquam heretici, repudiandi sunt, quia qui-
dam heretici non iurant. ꝛ qui veritatem occultat, mortaliter
peccat. xi. questione tertia, cano. quisquis. ꝛ circa confusionẽ te
stium dic vt nota. de testibus capit. penul. ꝛ hoc est quod legitur
contra eos. xxij. questio. j. can. clericum. ꝛ cano. cõsidera. Serui
enim admittuntur contra dominum, vt iiij. questione ij. can. si
testes. §. item serui. ꝛ ff. de testibus. lege, serui. ꝛ sic admittuntur
isti religiosi. compelluntur enim ad testimonium veritatis, nam
alias facultas probationum angustiaretur, qđ esse non debet,
5 vt C. de here. ꝛ Manic. l. quoniam. in fine. † Item mulieres a te-
stimonio repelluntur: quia femine non admittuntur in crimina
li, vt xxxiij. questione quinta, can. mulierem. ꝛ est ratio, quia va-
rium, ꝛ mutabile cor semper tenent, vt extra de verborum signi-
ficatione. capitulo, forus. §. testes. vnde versus, solet dici, femina
fallere falsaque dicere quando carebit, Becchara piscib⁹, ꝛ ma-
re fluctibus, tuncque carebit. Et alibi dicitur, Femina nulla bo-
na quia ter mutatur in hora. In ciuilibus autem admittuntur,
vt decimaquinta quest. quarta. can. ex eo ꝛ ff. de testibus. l. ex eo.
In criminalibus autem admittuntur, cum ciuiliter agitur, vt
contra hereticos. ꝛ extra de testibus. capitulo, quoniam. ꝛ capi-
tu. tam literis vestris. In testamẽtis ꝛ vltimis volũtatibus nõ
admittuntur, vt C. de testamentis. l. hac consultissima. in princi.
ꝛ l. qui testamento heres. §. mulier. ff. de testamẽtis. In codicil-
lis autẽ bene possunt esse testes, vt ff. de testament. d. l. q testa-
6 mento. §. mulier. † Reprobantur testes minores quatuordecim
annis in ciuili, vt C. de testib⁹. l. tertia. §. lege Julia. iiij. questio.
iij. can. si testes. §. item in testimonium. In criminali repellun-
tur minores xx. annorum, vt ff. de testibus. l. inuiti. ij. Impube-
res tamen in his que viderunt in pupillari etate, possunt testi-
ficari. ꝛ idem in seruo libero facto vt ff. de verborũ significatio.
l. notionem. §. instrumentorum. ꝛ not. in l. de minore. ff. de quest.
7 ꝛ in l. fina. C. de his quibus vt indig. † Repellũtur furiosi, ꝛ men
te capti, sicut ab officio iudicandi, quarta questio. vij. cano. j. §.
8 tria. † Repelluntur pauperes, quia non tanta fides eis adhi-
beri debet, quia timor est ne pecunia corrupti testificentur, quia
facilius corrumpitur pauperes quam diuites: vt ff. de testib⁹.
l. testium in principi. ꝛ in authẽtic. de testibus. §. sancimus. ꝛ ff.
de excusation. tuto. l. spadonem. §. finali. Sed admittuntur in-
terdum pauperes, quia non tantum ex facultatibus, sed ex fide
testis idoneus reputatur, vt Institut. de suspec. tut. §. finali. ꝛ in
authẽtic. de testibus. §. sancimus. ꝛ in decret. quarta questione
tertia. c. si testes. §. item si testium fidem. ꝛ quicquid dicatur, pau
peri nõ tanta fides adhibetur, si inspicitur eius propositum l.
cum ij. §. in persona eius. ff. de transaction. de suspec. tuto. l. sus-
9 pectum. de administratio. tuto. l. scire oportet. in fine. † Repro-
bantur infideles, ꝛ excommunicati heretici, non participantes
communioni sancte Romane ecclesie. vt secunda questione se-
ptima, canone, si hereticus ꝛ extra de senten. excommuni. capit.
pe. Nam excõmunicatio est separatio a communione omnium
fidelium vt xj. questione tertia. can. ad mensam. §. euidenter, ꝛc.
Et ideo excommunicati, ad testimonium non admittuntur,
nec sententia, nec laudum, nec preceptum, nec arbitrium ab
excommunicato latum tenet, nec vt patronus aduocare potest,
si sit excommunicatus, nec poterit esse in iudicio, licet se de-
fendere posset, ꝛ causam appellationis exercere, vt extra de ex-
ceptio. capitulo, a nobis. ꝛ capitulo cum inter. ꝛ capitulo, signi-
ficauit. ꝛ capitulo exceptionem. ꝛ extra de senten. ꝛ re iudica. ca-
pitulo, ad probandum. nec literas potest impetrare excommu-
nicatus, nec pro alijs postulare. vt extra de officio ordina. capi-
tulo ex parte. nec mirum si nõ potest esse testis. Ex supradictis
autem sex testes repelluntur. Cause autem sunt his versib. com-
prehense, Etas. conditio, sexus, discretio, fama, Et fortuna,
10 fides, in testibus ista requires. † Item repelluntur testes, si
sunt domestici, familiares, ꝛ serui, liberti, mercenarij, qui sunt
ad soldum dominorum. Et illi dicuntur domestici, de quibus le
gitur ff. de penis. lege, respiciendum. ff. furta. ꝛ ff ad Sillania-
num. l. finali. ff. de edil. edic. l. ediles. etiam hoc. §. familie. ꝛ ff. de
rel. familiaria. Et vxor videtur domestica. quia est socia diuine
ꝛ humane dom⁹, ꝛ duo sunt in carne vna, vt C. de cri. expil. here.

l. aduersus. Quidã dicunt, q vxor contra virum testificatur, non
pro eo quod nõ placet, quia qui agere nõ potest pro me. nec cõ-
tra me, vt C. de testi. l. parentes. ꝛ l. seruos. ꝛ extra de testib. c. I li
11 teris. vbi de hoc. † Repbãtur testes. nisi cũ sacramẽto deposue-
rint dicta sua: vt C. de testi. l. iurisiurãdi. nisi sacramẽtũ fuerit re-
missum testi, ac si iurasset, habita fide de partiũ volũtate, q vni-
cuiq licet facere gratiã alteri de iure sibi cõpetẽte vt C. d pact.
l. si quis in cõscribẽdo. ꝛ pactis priuatorũ potest iuris seueritas
mitigari, vt C. de appel. l. vlt. ꝛ ff. de fer. l. j. Sed sacramentũ calũ
nie partiũ volũtate remitti nõ potest, vt C. de iura. calũ. l. ij. §. s3
quia veremur. sed tacite sic. argu. C. de probat. l. ita demum. Cre
dimus tamen contrarium q remitti non possit, nec tenet pro-
cessus, si remittatur, cum in predicta l. iurisiurandi. dicatur ex-
presse testem debere iurare, ꝛ hodie fere testes vix cum sacramẽ
to exprimant veritatem, propter malitiam ipsorum ne dum sine
sacramento licet quidam contra nos sentiant, ꝛ ita in quibusdã
partibus de consuetudine obseruatur, sed non exemplis, sed le
gibus est iudicandũ, cum veritatẽ, ꝛ legũ, ꝛ iustitie sequi dbea
mus vestigia. vt C. de senten. ꝛ interlo. om. iud. l. nemo. sed cõtra
nos est extra de testi. c. tuis. Sed illud cap. tuis. loquitur in mo-
nachis, ꝛ conuersis licet quidam intelligant large prout litera
sonat, sed litera occidit spiritus autẽ viuificat. Sed nunquid in
causa criminali poterit sacramentum remitti. vel in ardua alia
causa. Non credimus, quia vbi maius periculum vertitur ibi
cautius est agendum. ff. de Carbo. edic. l. j. §. sed ꝛ si quis, non
12 tantum. Reprobantur † testes in causa propria cum damnum ꝛ
emolumentum spectet ad eos, vt ff. quando appel. sit. l. j. §. in pro-
pria. nec iudex esse potest. C. ne quis in sua causa. l. j. nec arbiter,
vt C. de arbit. l. vlti. sic nec testis, vt C. de testi. l. omnib⁹. In cau-
sa tamen vniuersitatis, communis ꝛ ecclesie, monachi, licet cõ-
uersi, ferunt testimonium pro eis, quando non est causa propria
vt ff. quod cuiusque vniuers. no. l. sicut. ꝛ de l ius voc. l. sed si hac.
§. qui manumittitur. xiiij. quest. ij. ca. super prudentia. ꝛ extra de
13 testib. c. insuper. ꝛ cũ nuncius. ¶ † Venditor non testificatur
pro emptore, nisi remissum sit onus euictionis ei, nec creditor
pro debitore in causa pignoris. quia propria est causa ipsorum,
vt ff. de appellatio. l. ab executore. §. alio condemnato. ꝛ ff. quan
do appellan. sit. l. ij. §. sed si alius. quam. Fideiussor testificatur
pro debitore, quando non est propria causa, quia regressum ha-
bet actione mandati contra debitorem, vt extra de fideius. c. vlt.
ꝛ C. mand. l. si fideiussor. ꝛ C. de fideius. l. si creditor. Sed debitor
nõ testificatur pro creditore, nec tutores, curatores negotiorum
gestores, procuratores economi testificantur pro dominis ipso
rum, nisi, secundum vnam exceptionem, quam facimus. ff. de te-
stib. lege mandatis cauetur. Sed nec iudices, nec arbitri in
causis quas recipiunt in mãdatis: nec aduocati in causis quas
recipiunt aduocandas, licet quidam dicant contrarium. ꝛ intel-
ligant nomen executoris stricte. Nos distinguimus quod du-
rante officio predictarum personarum testes esse non possunt,
ne animose testificari videantur, post finitum officium possunt,
ne cum in vtrunque festinant neutrum bene peragãt. C. de asses.
l. fina. ꝛ ne rerum mistura turbetur officio. C. de testib. l. consulta.
14 † Reprobãtur testes, si sint singulares, vt extra de elec. c. cum di
lectus. Nã annotatione vnius testis nõ pronuntiatur, ꝛ si clare
dignitatis honore prefulgeat. vt C. de testib. l. iurisiurandi. nisi
modica sit summa ꝛ inopia probationum sit vt C. de re cre. l. iu-
risiurandi ꝛ l. in bonefidei. Sed fallit, in causis ciuilib⁹, ꝛ cano-
nicis, quod stetur dicto vnius testis. in quibus hoc nõ procedit
aliquando, quod non prosequor nunc, ne fastidium generem ꝛ
quia hic tantum tractamus de testium reprobatione, nõ de ipso
rum admissione, licet aliqua intendamus dicere ad remedium
15 rudium, ꝛ prouectorum vtilitatem. Reprobantur † testes in
causa communi. quia consortes, ꝛ socij non possunt testifica-
ri in causis sociorum: quia testificantur in causa propria,
quod prohibitum est, vt supra diximus, ꝛ argumento. ff. de
16 ritu nuptia. l. illud. Reprobantur si sunt † participes, ꝛ so-
cij criminum. C. de testibus, lege, quoniam. ꝛ extra de testib.
capit. veniens. quarta questione tertia, capitu. si testes. versicu.
17 item liberi ꝛ C. de accusa. l. finali. in fine. Reprobantur † si sunt
obscuri ꝛ ignoti: vt in auth. de testib. §. sancimus. possunt tamen
cum tormentis admitti. Sed an iudex possit compellere testes,
vt dictum suum determinet, ꝛ declaret? Certe sic. ante publi-
cationem, ꝛ post. vt extra de testibus cogend. capitul. preterea.
xxxv. questio. vj. de parentela. Quod enim obscure dicitur, pro
non dicto habetur. vt ff. de his que pro nõ scriptis. l. secunda. ꝛ
ff. de inter. act. l. de etate. §. nihil. Et obscurum dictum scriptum,
pro non scripto habetur vt ff. de his que pro non script. l. secun-
da, Item si necessarie. interrogationes sint omisse. iterum inter
rogantur testes, vt extra de testib. c. per tuas ꝛ ibi Innocẽ. not.
Item si testes obscure deponant, vtrum interrogentur ante

apertur am, vel post, dic vt extra de testi. c. cum clamor. Sz quid
18 si testis †sponte reuersus ad iudicem velit mutare dictum suum in totum vel in partem, debet ne audiri, si cum aliqua ptium nõ fuerit locutus. Et de hoc queret iudex, an fuerit locutus cũ parte, ꝛ si non fuit locutus admittet iterato dictum suum, ꝛ stabitur vltimo dicto suo, vt ff. de hered. insti. l. si ita scriptum fuerit. Lithasius. in princip. ꝛ l. Stichus imo pamphilus. ff. de manu. testamẽ. ꝛ ibi de hoc. Et dic vt in corpore authen de testi. §. quia vero. in gl. mag. super verb. non habebit que incip. imo videtur. ꝛ
19 extra de testi. c. per tuas. ꝛ no. in d. c. cum clamor. † Reprobantur si causam sui dicti nõ dixerint. siue nõ reddiderint: quia dicitur attestatio indiscreta, ꝛ nuda, vt C. de testi. l. solã. ꝛ C. de edic. diui Adri. tollen. l. fina. ꝛ ff. de transactio. l. cum hi. ꝛ ff. de probatio. l. cum de indebito. ꝛ l. nuda ratio. ff. de dona. quia nuda ratio nõ facit aliquem debitorẽ. Et hoc est verum, si de causa fuerint interrogati. aliter non tenentur reddere rationem sui dicti, quia testis nõ debet esse verbosus. vt C. de pcib. Imper. offe. l. instrumentorũ. Sed an teneatur iudex parti ad interesse, quia de causa non interrogauit? Quidam dicunt, quod sic. arg. C. eo. l. si quãdo. in fi. ꝛ C. de offi. prefec. ptor. l. si quos iudices. Nos distinguimus, quod si iudex propter multas occupatiões sui officij ꝛ oppressiones subiectorum, siue subditorũ nõ potuit testes examinare: quia pluribus intentus minor est ad singula sensus, parcitur sibi, alias tenetur, quia cum diligentia testem examinare debuit, vt dixi. C. de testi. l. nullum. ꝛ argu. extra de testib. c. cum clamor. ꝛ ibi per Innocen. ꝛ xxvi. q. j. c. presbyteros. facit l. hac consultissima. §. at cum humana. C. de qui testam. face. Reproban-
20 tur † si sint inimici eiusdem, contra quem producũtur, si dicatur testis odios9, qz criminalis lis fuit inter eos mota, ꝛ hec approbantur, vt non antea audiatur, quã de crimine iudicetur. Si vero ex lite pecuniaria procedat receptio testis tẽpore disputationis reseruet, ne talibus testibus fides adhibeat. Multa legunt C. de testib. l. quoniam liberi. ꝛ in authẽ. si testis dicat, super ipsa lege signata. extra de testi. cap. vlt. dic de hoc vt in authen de te-
21 stib. §. si vero odiosum. † Reprobantur testes, si falsa testimonia proferunt vnum pro alio dicunt quia falsitas est mutatio veritatis, vt C. de testi. l. nullum. vbi dicit quorum voces falsitate carere non prosperexerint, vt in authen. de fide instrumen. in princ. ꝛ
22 de hoc mẽbro. j. dicemus copiosus. † Reprobantur, si promissione pecunie, vel donatione verũ, vel falsum tulerint testimonium vt C. de test. l. si quis testibus. ꝛ xiiij. q. v. can. non sane. nec enim vltra factas expensas testes recuperare debent, vt C. de testi. l. quoniã liberi. ꝛ quarta. q. iij. can placuit. ff. de testi. l. testiũ. §. Sabino, nec iudices ordinarij vel delegati vltra recipiunt, nisi in fraudẽ, vt extra de vi. ꝛ hon. cle. c. cũ ab omni specie mali. [illegible] vt ne scrutetur, quicquam recipere non debent, vt ff. de condictio.
23 ob turp. cau. l. secunda. ꝛ l. mercalem. cum similibus. † Reprobãtur si non dicant veritatem, qz non minus falsitatem cõmittunt qui veritatem occultant quam qui exprimunt falsitatem. Peccant enim mortaliter religiosi, vel quicunqz alij, si vocati ad testimonium veritatem celauerint. vt xj. q. iij. cano. non solum abnegat. ꝛ can. seq. ꝛ xxij. q. j. can. predicãdum. ꝛ vigesima secũda questione secunda. c. primum ꝛ capitale. Et maxime peccat, qui metu alterius veritatem tacet. Vnde August. Quisquis timore alicuius veritatem celat, iram Dei super se prouocat, quia non magis timet Deum, quam humanã naturã. Et post pauca, Reus est vterque, ꝛ qui veritatem occultat, ꝛ qui mandacium profert, quia illa prodesse non vult, qui nocere desiderat, vt xj. q. iij. c. qs-
24 quis metu. Reprobantur, † si aptiora, ꝛ proximiora veri testimo-
25 nia non protulerint, vt ff. de testib. l. ob carmen. Reprobãtur, † si vnum ꝛ eundem sermonem premeditatũ pronunciauerint vt ff. de testib. l. testium. §. ideoqz diuus. Et ideo male faciũt tabelliones, qui non scribunt dictum testis extensum ꝛ longum, vt ipse testis dixit, volendo euitare laborem. Et si dicit notarius ĩ suis scripturis, talis testis dicit idem quod talis, male facit, ꝛ multo deterius dicit, cum interrogando testem scribit, dixit vera esseque in articulo continentur, quia iudex debet sermonem, et vocem testis considerare, ꝛ constantiam, ꝛ trepidationem, vt ff. de questionibus. l. de minore. §. plurimum. l. denunciare. §. secũdo. Item reprobatur dictum testis, si est repetitum, vt v. quest. quinta. cano. qui ambulat. §. sed aliud est. ꝛ iiij. questione tertia. can. si testes. § in testibus considerãdũ. Item habet etatem, vt de se loquatur, vt de consecra. distinctio. quarta. cano. cum pro paruulis. ꝛ caute subiunxit lex dirigendo sermonem ad sempiternum iudicem, tu magis scire potes. quanta sit fides testibus adhibẽda, vt ff. de testib. l. testium. ꝛ dicta lege, de minore. §. tormenta. not. in lege, vir bonus. ff. de iudic. soluẽ. not. in lege. cetere sunt cautiones. §. j. ff. familie erciscunde. ꝛ in lege, continuus. §. cum ita. ff. de verborum obligatio. cum similibus. Reproban-
26 tur testes, si vnus dicit de vna re, alius de alia, quia singulares sunt in omnibus suis dictis, vt extra de elect. ꝛ c. cum dile-
27 ctus, ꝛ extra de proba. c. licet. Reprobantur † ratione personarum, quia vnus dixit de vna persona alius de alia, vt extra de cons. ꝛ affinit. c. tua. ꝛ argu. l. ad probationem. C. de probationib.
28 † reprobantur ratione computationis gradus parentele. xxxv.
29 q. vj. de parentela. illa. ij. † Reprobãtur testes ratione diuersitatis locorum, vt quia si vnus dicit fuisse factum maleficium, vel commissum, vel perpetratum in vno loco, alius dicit in alio, exẽplo Danielis, quando interrogauit testes, ꝛ vnus dixit sub pinu, alius dixit sub ficu. Nã de loco testis dicere debet, vt arg. ff. de contrahenda, ꝛ committen. stipulatio. l. optimam. ꝛ ff. de accusatio. l. libellorum. ꝛ Institu. de inutili stipulat. § item verborum. ꝛ C. de accusatio. l. in causis. ꝛ glos. ordi. in cap. quoniam
30 contra de probationib. Item reprobantur † testes si deposuerint, ꝛ iurauerint in ecclesia, vt extra de immunita. eccles. c. de-
31 cet. libro sexto. ꝛ ibi est glo. in argumen. † Reprobantur ratione temporis, si vnus dicit de vno tempore, alius dicit de alio tempore, vt tertia questio. ix. c. nihilhominus. Sed an de tempore sit interrogandus testis? Azo dicit quod non. Sed si esset suspectus, tunc iudex debet interrogare, ꝛ studere vt testem capere possit in sermone, querendo si tempus erat nebulosum, vel clarum, quando hec acta fuerunt, qualiter erant induti, vel calceati delinquentes, quid habebant in capite, ꝛ qui consules erant tunc, vel quis tunc erat Imperator, ꝛ quo anno. ꝛ quo mense secundum vnam lecturam que legitur. ff. ad Sillaniani. l. prius de familia. quo anno admisit. Sed nos credimus de tempore etiã querendum, ꝛ si dixerit, bene quidem, ꝛ si non dixerit, aut antiquum est negotium, vel pactum, ꝛ simile, ꝛ tunc non est curandum, quia omnium habere memoriam, ꝛ in nullo penitus peccare, ꝛc. C. de vete. iure enucleando. l. tanta. §. si quid autem in tanta legum compositione. quia non omnes in omnia, sed certi per certa, vel meliores vel deteriores inueniũtur: vt C. de vete. iu. enucle. l. j. §. cumqz hec materia. ꝛ ff. de pba. l. si arbiter. ꝛ ideo testes ex tractu temporis a veritate variare solent. l. iij. §. aliud autẽ cause cognitio. ff. de carbo. edi. ꝛ ff. de dam. infe. l. qui bona. §. vlt. Si recens est, ꝛ nouũ, tunc vitiatur testimoniũ eius, si de tẽpore interrogatus non dixerit, nisi esset talis homo, qui filium suum, ꝛ familiam suam ignorat, que est crassa, ꝛ supina ignorantia, vt C. de here. instit. l. vlt. Has diuersitates superius declaratas vno versic. comprehende, Res, persona, locus, gradus, his placet addere tempus. Sed hec dicuntur vera in facto non iterabili, vt in homicidio eiusdem hominis. In facto reiterabili, vt est adulterium, diuersitatem temporis, vel loci dicerem non nocere. Nam ꝛ si testes in his variant, vt non probent illud adulterium propter diuersitatem loci, vel temporis, probant tamen adulterium contra quem producuntur. Sed hoc reprobatur Danielis exemplo, ꝛ reprobatur extra cap. ex tenore. de testibus. ꝛ ibi not. talis enim diuersitas in tempore non nocet, vt si vnus dicit in die dominico, alius dicit in hora nona illius diei, quia dictum secundi comprehenditur sub dicto primi, sicut habetur de tribus arbitris, si vnus dicit de duplo, alij de decem, omnes cõsentiunt in decem. vt ff. de arbitr. l. diem proferre. §. si plures. nam quod pluris est, vtique tantũ est. ff. de iniurijs. lege, in furti. Sed esto quod testis dicat de dicto in alia aula. vel quid aliud de domo, aliud dicit de camera, idem erit. Item in facto durabili non nocet diuersitas temporis, vt si vnus dicat se vidisse episcopum, vel presbyterum in hora tertia canere missam, alius dicit in hora sexta. missa enim tan-
32 tum durare solet. Sed † quid si vnus interrogatur de decima, ꝛ dicit decimam fuisse solutam, interrogatus quid viderit solui, respondit fabas, alius dicit sicera, nunquid probat decimam fuisse solutam? Respon. non, quia in rebus discordant. De diuersitate autem ipsorum plene not. quarta. q. iij. item in crimina-
33 li, in glo. magna. Sed vt materiam plenam † ꝛ perfectam habeas tibi traditam a maioribus nostris, in hoc opusculo presenti tradimus, ꝛ inserimus breuiter. Et sic breuiter duximus distinguẽdum. Si testes, quos ego induco, varia ꝛ diuersa proponant erunt singulares in suis testimonijs singulariter, vt extra de electionib. c. cum dilectus. ꝛ ca. in Genesi. ꝛ c. bone. ꝛ de pba. c. licet. ꝛ de appellationib. c. solicitudinem. ꝛ ff. quando appel. sit l. ij. C. de furtis. l. prima. ꝛ C. de mu. patri. l. professio. lib. x. Sed si quidam de testibus meis dicant pro me, quidam pro aduersario meo, iudex considerabit numerum, ꝛ conditionem illorum qui dicunt pro me, ꝛ aliorum qui dicunt pro aduersario, ꝛ qui dicunt verisimiliora, ꝛ negotio aptiora, vt quarta q. iij. cano. si testes. §. item sepe. Si vero induco testes meos pro me, ꝛ tu tuos pro te, ꝛ testes tui dixerunt contraria his qui dixerunt testes mei, tunc considerabit numerum, ꝛ conditionem meorum, ꝛ tuorum ꝛ qualitatem dictorum ꝛ sic prefert meos tuis, ꝛ tuos meis, ꝛ si omnia paria inueniuntur, quod difficile est, tunc

tūc interpretabitur iudex ex officio suo, si interpretari potest, ⁊
tunc pōt absoluere reum, vt extra de probat.c. ex literis. ⁊ ff. de
re iudic.l.inter pares. ⁊ ff. de regu. iuris.l.libertus. ⁊ xij. questio.
ij.c.cum redemptor noster, ⁊ ff. de inoffic. testamen.l.si pars iudi
cātium. ⁊ xxx.q.j.acc. p.si qs acceperit, vnde versus, Testamen
34 tūm coniugiūque si sunt equales qui producuntur vtrinq;. Re-
probantur testes, ⁊ tanquam falsarij puniunt, qui dixerunt vnū
pro alio in dicendo, ⁊ varie, ⁊ quicquid in vno suo dicto dixerūt
de testimonio, in alio negauerunt, vel pluribus reuelauerunt di
cta sua, vt. ff. de test.l.qui falso, vel varie. ⁊ C. de testibus.l.nullū.
De hac varietate diximus in precedenti questione. Reproban
35 tur testes, si sunt† vsurarij, ⁊ in peccato mortali constituti, ⁊ vsu-
rarij sint infames canonica infamia, ⁊ non iuris ciuilis. Unde
in terris ecclesie suppositis in temporalibus, ⁊ spiritualibus ob
tinet quod hic dicimus. In alijs autē prouincijs dicēdū aliud
videretur, ⁊ iura sunt ad hoc paratissima, secunda questione vij.
c.testes.iij.q.vij.can.infames. ⁊ ī authē. de eccle.tit. ⁊ extra d̄ ap
pel.c.si duobus. Sed tu oppones mihi, quod nullus poterit te-
stificari, cum pauci homines aut nulli inueniantur sine mortali
peccato, ⁊ sic probationū facultas angustabitur, qd̄ esse non debet,
vt C. hereti.l.quoniam. Sed responderi potest quod si isti tales
sumant penitentiam antequam testificentur, quod omnia pecca
ta in confessione lauantur, quia quilibet tenetur in anno semel
saltem sumere penitentiam, vt extra de pen. ⁊ remis.capi. omnis
vtriusq; sexus ⁊ corpus Christi, alioquin denegantur sibi eccle
siastica sacramenta, ⁊ sepultura, vt dicit dictum capi. omnis, qd̄
sing.no. ⁊ no.in l.testium §.lege Julia.in gl.in verb.impubes.ff
36 de testib. Reprobātur testes† suspicione qualibet, quia iudex re
cusatur, quia tanta fides non adhibetur imo dicunt quidam, nec
aliqua fides, vt qui sunt suspecti in iudicando, sint suspecti in te
stificādo, cum par sit suspicio, q; istud est generale quod omnes
testes ⁊ iudices debent esse sine suspicione, vt secunda.q.vij.cā.
testes. ¶ Cause propter quas iudex vt suspectꝰ recusatur, sunt
iste, vt si iudex sit suffraganeus litigatoris, alteri parti merito
est suspectus, vt extra vt lite non contest.c.accedens.el secūdo.
Item si a iudice appellatum sit in alijs, merito est suspectus, vt
extra de appellat.c.ad hec. ⁊ cap. vt proposuit. Item si iudex ha
bet familiaritatem cum litigatore, vt quarta.q.v.c. accusatores.
⁊ extra de offic. ⁊ potesta.iud.deleg.c.insinuāte. Qui autem sint
familiares, dixi supra. Item si est affinis.l.lex Cornelia.in prin.
ff. de iniur. Item si litigatores fuerunt homines iudicis, vt ff. de
offi.pref.l.senatusconsulta. Item, si consanguinitate aliqua iun
gatur iudex litigatori, vt extra de appellatio. capitu. postremo.
Item, si est excommunicatus, vt extra de offic. delega. capitu-
lo, cum R. canonicus. Item, si iudex habet similē causam, vt ex-
tra de iud.capit.causam que. argumen. ff. de excusati. tuto.l.pro-
37 pter litem. Reprobantur, † si recipiantur iterato super eisdem
articulis qd̄ fieri non potest, vt ff. de testib.l.produci. ⁊ extra d̄ te
38 stib.capit.cum venisset. Reprobantur† testes si sunt conuicti in
alia causa, falsum testimonium protulisse, ⁊ deposuisse. Presu-
muntur enim qd̄ nūc falsa deponunt, vt ff. de accusatio.l.si cui.§.
eisdem.not.in lege, non omnes.§.a barbaris.ff. de re milit. Re-
39 probantur, si† contra te testificati sunt ⁊ nunc pro te vis produ-
cere quod non potes, quia subornati presumuntur secundum
40 vnam expositionem dicte legis, produci. ff. de testi.† Reproban
tur testes statim postquam didicisti testificata, ante labentē di-
lationem post primam, secundam ⁊ tertiam dilationem, ⁊ post-
quam terminus datus ad probādum est elapsus, nisi docueris
te fuisse impeditum, quominus producere potueris. ⁊ si con-
cluseris in causa, ⁊ testium productioni renunciaueris. vt ff. eo-
dem lege vlti. ⁊ C. de testi.lege, si quādo. ⁊ in authen. sed ⁊ si qs
41 aliquo.ibi posita.† Reprobātur testes si secrete ⁊ sigillatim non
deposuerint secretum iudicis intrando, vt C. de testibus.l.nul-
lum. Fallit vt quidam dicere voluerunt, quando testes reci-
piuntur ad perpetuam rei memoriam, quia tunc publice testifi-
cari possunt, ⁊ partibus presentibus, vt extra de testibus.capit.
significauit. ⁊ not. domi. Hugo in Sum. vt lite non contesta. §.
42 sunt ⁊ alij casus. Reprobantur, † si a iudice non recipiantur, vel
ab alio eius mandato, cum ipse impeditus receptioni interesse
non potest: vt C. de episcop. ⁊ clericis. authēti. sed iudex, ⁊ extra
43 de officio delega.capi.super questionum. Reprobantur† testes.
si recipiantur lite non contest. quia regulare est: quia nec ad dif-
finitiuam sententiam, nec ad receptionem testium procedi po-
test lite non contestata: vt in authēti. de testi.§.pen. ⁊ extra vt li
te non contestata per totum, nisi in incidentibus, ⁊ emergenti-
bus, ⁊ quando contingit iudicem facere inquisitionem, vt cum
testes ad perpetuam rei memoriam publicantur, vt in famoso
teste: licet omnia, plenius explicantur. C. de iudic.l. properan-
dum. ⁊ C. quomodo ⁊ quando iudex. authenti. qui semel ⁊ not
de hac materia. C. qui ad ecclesiam confugi. authenti. presente
44 Reprobantur testes, † si deficiunt in numero, quādo fuit certus
numerus designatus, ⁊ introductus, vt in testamentis, vbi sunt
necessarij septē testes: vt C. de testi.l.hac cōsultissima. In cōdi-
cillis quinque, vt C. de codic.l.vlt. Et ī debito, qd̄ celebratū est
in scriptis, ⁊ debitor vult partem illius debiti, vel totū soluere
creditori, vbi sunt quinque testes necessarij. In donatione etiā
causa mortis, vbi sunt quinq; testes necessarij, vt ff. de don.cau.
mor.l.vlt. alias vbi numerus testiū non adijcitur, duo sufficiunt
45 vt ff. de testi.l.vbi. Reprobantur† testes, si nō sunt rogati, vt in
confectione testamenti, ⁊ in creditoris confessione dicentis sibi
solutam pecuniam, vt in auth.rogati. C. de testi. ⁊ in diuortio, vt
instit. de milita.testa.§.plane. ac testamenti apertione: vt C. quē
46 ad.testa.aper.l.j. Reprobantur† testes voluntate illius contra
quem producuntur coram arbitro. C. de testi.l.vlt. Reprobātur
47 † testes in omnibus casibus in quibus oportet probari per scri
pturam, ⁊ non per testes, qui casus multi sunt, in quibus non va
let probatio facta per testes: sed necessaria est scriptura. In pri-
mis in emancipatione, vt. C. de fi.instru.l. emancipatione facta.
⁊ ibi dixi. C. de emanci.lib.l.vlt. Item cum salarium datur aduo-
cato pro patrocinio suo: vt. C. de suffr.l.vnica. Item in contra-
ctu celebrato ab ecclesia: vt in auth. hoc ius porrectū. C. de sacro
san. eccle. Item in testamentis in scriptis habitis, ⁊ codicillis:
vt C. de testa.l.hac consultissima. Item in sententijs diffinitiuis
⁊ inter locutorijs que in scriptis sunt proferēde, vt C. de sent.ex
breui.re.l.ij. ⁊ iij. Item in contractu emphyteutico: vt C. de iure
emphy.l.ij. Item, cum vadit clericus extra prouinciam, qui lite-
ras testimoniales ferre debet alias fides non habetur quod sit
clericus, vt C. de episco. ⁊ cler.l.si qua per calumniam. Itē cum
dicit aliquis se habere mandatum super iurisdictione aliqua,
vel negotio a domino Papa, vel Imperatore, sacras literas
debet habere alias non creditur ei: vt C. de mand. princip.l.j. ⁊
extra de officio delegati.cum in iure peritus. Item in donatio-
nibus insinuandis, que excedunt libram auri, ⁊ in omnibus cau
sis, in quibus est necessaria authoritas iudicātis prestari, vt in
emancipatione, ⁊ tutorum, ⁊ curatorum dationibus, ⁊ inuenta-
rijs faciendis, ⁊ in singulis actis scribendis. Item in alienatio-
ne rerum minorum, vt extra de probatio.c. quoniam contra fal-
sam. C. arbitrium tut.l.fi. C. de adminift. tuto.l.lex que tutores ⁊
Institu. de adoptio.§.ij. ⁊ iij. C. de donatio.l.si quis argentum.
§.sancimus. Item in protestationibus fiendis ne tempus cur-
rat alicui, ⁊ ad interrumpendas prescriptiones: vt C. de episco.
audien.l.si presens. ⁊ l.vlti. ⁊ C. de annali except.l.vt perfectius.
Et in quodam alio casu qui legitur C. si minor se maio. dixerit.l.
si circumueniendi causa alterius. Potest tamen in omnibus iu-
pradictis, ⁊ in alijs etiam quando specialiter hoc actum est, vt
non valeat aliter contractus nisi scriptura interuenerit, vt C.
de testi.l.testium. ⁊ C. de fide instrumen.l.contractus.cum mino-
ri numero illorum quos scriptura exigit vt diximus supra ⁊ no.
in l.emancipatione. C. de fide instru. ⁊ C. de bonorum possess.
l.bonorum. ⁊ extra de sentent. ⁊ re iudic.in cap.si dicat, ⁊ omnia
48 not.ibi. Reprobantur, † ex quo probatio nō releuat producen-
tem, quia articuli non faciunt ad causam, vt C. de probationib.
49 l.ad probationem. Reprobantur† testes, si producantur testes
extra, vel super quibus non est actum, vt argumen. ff. de peti-
tio.hered.l.si quis libertatem. ff. de iureiurando.l.si duo patro-
ni, quia de qua re cognouit iudex, de eā pronūciare debet, vt ff.
de iudicijs.l.de qua re. ⁊ l.solemus. ⁊ l.non potest. ⁊ ff. famil.erci
50 scunde l. vt fundus. ff. communi diuidundo. Sed queritur † an
testis debeat interrogari de facinoribus suis si furtum, vel do-
lum, vel rapinam commiserit, vel si sit excommunicatus, ⁊ de
alijs causis que tanquam infames de iure probantur, cum mul-
te sint vt dixerunt quidam: Et dixerunt quidam quod nō: quia
non sunt ad hoc producti. Nam super alijs non debent testifica-
ri, nisi super his, super quibus sunt producti. ⁊ si super alijs de-
ponant non tenent eorum testimonia, per iura superius allega-
ta. Alij dicunt, quod non debent interrogari, sed si interrogen-
tur, ⁊ confiteantur aliquid non tenet, vel valet quod preiudicet
eidem: vnde illud, per patientiam multa toleramus: ⁊ illud, mul
ta fieri non debent, facta tamen tenent, ⁊ multa a principio non
tenent, que tractatu temporis conualescunt. Alij distinguunt in-
ter testes malitiosos, ⁊ male fame, vt infamia facti notati inter-
rogentur, alij non: Nos credimus interrogandos, quia iudi-
cem oportet cuncta rimari vt xxx.q.v.cano. iudicantem. ⁊ C. de
iudic.l.iudices. ⁊ in auth. iubemus. ibi signata. Nam interrogan-
di sunt testes de omnibus circūstātijs, an sint honesti ⁊ d̄ alijs,
vt iiij.q.ij. ⁊ xxij.q.viij.occidit.in fi. ⁊ de peniten. distinctio. pri-
ma.can.aut facta, ⁊ extra de testibus.capit.cum causam. Repro
51 batur† effrenata multitudo testium per ipsum iudicem refrena-
ta saltem vsque ad quadragenarium numerum ⁊ terminata, vt
extra de testib.cap.cum causam. ⁊ extra de probatio.c.licet. ⁊ ex-

tra de le. exc. mini. c. latores. Et hoc intellige numerum minuē
do, secundum magnitudinem cause, ⁊ paruitatem. ⁊ qualitatem
personarum, dicunt. xlv. distin. can. disciplina. non enim quadra
genariꝰ possunt conueniri ex illa generali clausula rescripti. ex-
tra de rescrip. cap sedes, sed hoc est magis, ne conueniantur ex
clausula generali, quidam aliꝰ quod determinat per d. c. sedes.
Innoc. per quod capitulum quatuor testes debent interuenire
52 pro vnoquoq; articulo. ℜReprobãtur testes, si eorum† dicta nō
sunt redacta in publica monumenta seu formam, vt extra de te-
stibus capitul. licet. ⁊ C. de fide instrum. l. iudices, ⁊ authen. ius-
53 bemus. ibi signata. ℜReprobantur testes† vt nō compellatur gs
testes vel instrumenta contra se, vel sibi nocitura producere. vt
C. de testib. l. nimis graue. C. de eden. l. i. ⁊ l. qui accusare, nisi i ca
su qui est notatus, cum preses conuenitur finito officio. Cōpel-
litur eñ exhibere iudices ⁊ alios domesticos, ⁊ familiares suos
quos habuit in officio, forte vt conferant testimonium de his q̄
cōmissa sunt in officio vt C. de assess. l. prima. ⁊ no. in l. cōsensu. C.
54 de repud. ℜReprobantur testes, † qui velut inuiti compelli nō de-
bent contra volūtatem ipsorum ferre testimonium, sicut sunt se
nes, valetudinariꝰ, milites ⁊ quicunq; magistratus qui Reipu
blice causa absunt, vel ꝯ, quibus non licet venire ad publicū vel
qui in exercitum annonam conducunt, vt ff. de testibus. l. inuiti.
Senes intelliguntur qui compleuere septuaginta annos, sicut
in excusatione tutele, ⁊ publicorum munerum obseruatur, vt ff
de iur. immu. l. ij. ⁊ C. qui etate se excus. l. vnic. Quidã male glos
sauerunt dicit hoc forte in valetudinariꝰ ⁊ infirmis mittere sa
cramentū eis ad domum, sicut alias fit in iuramento necessario,
⁊ iudiciali, vt ff. de iureiurã. l. ad personas egregias, cum simili
55 bus. † ℜReprobãtur proxenete ferre testimoniū, nisi vtraq; par
te presente, ⁊ consentiente perhibeāt testimoniū, possunt tamē
admitti si volunt, vt in authē. de testib. ℌ. quoniã verō legē pro
posuimus. cōtra in decre. noua. de testib. li. vi. c. mediatores. que
56 loquitur in simonia ⁊ ibi not. ⁊ quis dicatur proxeneta, dic vt in
seq. articul. ℜReprobantur† hermaphroditi, vel non compellun
tur, ℨ qualitas sexus cōsideratur, vt ff. de testib. l. repetundarū,
⁊ l. ex eo. Hermaphroditus dicitur qui vtrunque sexum habere
probatur. vt ff. de statu hominum. l. queritur. Proxeneta est, qui
interest hominibus laudandis, ⁊ tanquam mediator interuenit
inter contractus, ⁊ ipsos ad concordiam reducit. vt ff. de proxe.
57 l. ij. ⁊ vlti. ℜReprobantur† testes ferre testimonium ratione admi
niculi sanguinis, ⁊ parētele. Unde liberi ⁊ parentes descēden-
tes, ⁊ ascendētes vsque in infinitum testimonium inter se ferre
nō possunt. vt C. de testib. l. parētes. Fallit in casibus, quod pa-
tet in filiosa. testamentum faciente ante manumissionem quod
pater potest esse testis. vt ff. de testamē. l. qui testamento heres.
Professio vero matris est recipienda cū queritur de etate filio-
rum, non vt testis sit, sed vt ex eiusdē responsione iudex melius
inuestiget veritatem, ⁊ ita intelligitur. l etiam. ff. de proba. ⁊ ad
hoc. iij. q. ij. can. si testes. x. q. v. itē testis. ff. de testib. l testis ido
neus. Item fallit casualiter, vt cum queritur de etate, ⁊ natiuita
te filiorum, vt extra qui filij sint legitimi, cap. referente. ⁊ capit.
per tuas.

ANGELI ADDITIO.

b Item cum agitur† ō impedimēto matrimonij, ra
tione cōsanguinitatis, ⁊ affinitatis, vt
extra de testi. ca. quoties. ⁊ extra de sentē. ⁊ re iudi. c. tenor. extra
qui matri accu. posset. c. vlti. xxx. que. vij. c. i. ⁊ ij. Si agitur ante
quam matrimonium fit contractum, vel non, tunc admitti vi-
deatur, scilicet cum matres testificantur. capitu. super eo. extra
de testi. Jn quo casu dicitur in ipso text. consultationi tue aliter
respondemus. quia cum mater filie incrementum videtur dili-
gere, ⁊ honorem vbi est vir potentior, ⁊ superior diuitijs potēti-
a ⁊ honore, ac nobilitate testimonium eius suspectū esse vide
tur. Unde versus. Si qua vult apte nubere, nube pari. Jn crimi
58 nali non† cogitur ferre testimonium frater contra fratrem: sed
nec cogitur quis ferre testimonium contra socerum, generum,
vitricum, priuignum, sobrinum, sobrinā, ⁊ qui prioze gradu sunt
vel contra parentes patroni sui. Item nec libertus viri compel
litur cōtra eius vxorem: nec libertus vxoris contra virū. Item
nec patroni ⁊ patrone aduersus libertos: neq; liberti aduersus
patronos coguntur testimonium dicere, l. lege Julia ⁊ Papia.
ℌ. Item nec liberto. ff. testibus. Item est notabile, quod libert⁹
patroni mei contra me, ⁊ libertum suum non possunt compel
li ferre testimonium, nec pro eis compelli possunt, vt ff. de testa
mentis, lege tertia, ⁊ lege. si aduersus. Et sicut contra predictos
non cogitur ferre testimonium, ita nec pro eis, quia testis, iurat
pro vtraque parte veritatem se dicturum, sed ego cogor dicere
contra eum, ⁊ ergo pro eo. Si autem velim vltro testificari te
stificaboz pro eis, ⁊ contra eos, licat Placentinus nil se legisse
dicat de his. Nec hic omittamus in hoc membro, quod supra
ij. quia nullus existens in peccato mortali valeat ferre testimo
nium, licet aliqui doc. cōtra dicant, ⁊ male ea iuspicio que red
iudicem, ⁊ iudicantem suspectum, eadem simul reddit testimo
nium suspectum, ⁊ eadem ratione, ⁊ iudices, ⁊ testes debent
carere omni suspicione. ⁊ si hoc est in iudice multo fortius in
ste, a cuius sententia, ⁊ dicto nō possumus appellare. ⁊ in epistol
59 tur, † si nō dicunt in vero se vidisse, ⁊ interfuisse, ⁊ in eorum pre
sentia esse actum ⁊ contractum maleficium, vt C. de testi. licet
no. ff. de testa. mil. l. diuus. in fi. ⁊ qui affirmaretur se audiuisse
centem aliquem, ⁊ c. vbi per doct. no. q̄ testis debet ꝑbare. ⁊ te
stificari per sensum, ⁊ tactum, qui conuenit dicto suo, cui fide
tur, vt d. l. iij. de testi. no. in l. ij. ℌ. item ℣ abeo. ff. de aqua plu.
no. per Jnn. in c. cum causam. extra de testi. Jtā testes debēt
rare veritatem, quam nouerunt. l. iurisiurandi. C. eo. nec mire
falsum, vt ij. q. iij. c. nullā. nec de suo aliquid adiciant, nec quo
bonū videtur addant, vt iij. q. iv. c. pura. ⁊ simpler. Item q̄ pro
pro vtraq; parte, vt viij. q. v. non sane. Unde regulare est, q̄
ctū testis no valeat. si dicat se ita credere, facit tamen aliquam
presumptionē tale testimoniū, vt dicitur de priuata scriptura,
sicut cū adiuncto, protulero, ⁊ sicut dicimus de delinquente
mētato, accusante socios suos, ⁊ cōplices in facinore commi
Jtē in casu valet testimoniū ō auditu, ⁊ credulitate, vt de sen
60 plu. arc. ⁊ facti operis memoria. ff. de proba. l. si arbiter. Item
agitur de impedimentis matrimonij consanguinitatis, ⁊ affi
tatis, tunc testis presset sacramentū continēs duo scilicet
tum, ⁊ credulitatē. Debet enim dicere ita audiuisse a mag
⁊ ei creditur extra de testi. c. quoties. ⁊ xxx. q. v. de parē
die oportet q̄ isti qui testificātur, viderint aliquos in gra
cōsanguinitatis cōstitutos. extra de testib. licet ex quadam
veruntamē forma iuramēti est, quod iuret plene dicere ver
extra de simo. licet Deli. Vel cū agit de statu ecclesie vel
sterij, q̄ aliquis ordinarius superior. vel delegatus ad hoc
sus q̄ aliquam ecclesiā vel monasteriū reformet in capite
bzis, tunc duplex est forma iuramenti testis. Jtā iurat dicere
ritatē de his que scit. vel credit in ecclesia, vel in mon
formando, vt in c. cū dilecti. de accu. Jtē, cū aliquis
infamatum de crimine, cum de crimine contra eū non
infamatus iuret se immunē a crimine esse, quo infamat
gatores iurabunt se credere illum veruz iurasse. extra de
c. fi. ⁊ c. quoties. Aliter enim nō possent iurare ne
periurium, quod permittendum nō est. ff. de in it.
61 mus. d ff. reruz amot. l. Marcellus. † Ultimo queritur an testes
dati valeant reprobari, ⁊ quando. Et certe ante aperturam
sumus reprobare exceptiones in personas eorum opponen
⁊ post aperturam obijcimus contra personas. vt d. testim
cundum ius canonicum non licet post publicationem testi
cere in personas eorum, nisi iuramentum opponens
quod hoc ex malitia non procedat: vel nisi ante
fuerit protestatus id. vel potuerit ostēdere q̄ post
nem. didicerit quod modo obijcit in personas testiū, cui
ipso dixerint. de facili crederetur, vt extra de testibus, quesi
⁊ ibi not. Bart.

ADDITIONES.

a Tho. D. Testium facilitati. Hic inci. addition Jac. Egid. de
Viterbio prioris Aulien. qui legit Rome, cognatus Guil
fredi. Mediolanē. maioris iudicis ecclesie Viterbien. addit
trac. per viā additionis ⁊ commentationis qui singulos articu
los incipit sic, Item reprobantur. Adde. q̄ in quodam lib. an
tiq. inuēti hunc eundem trac. attributum fuisse d. Ang. de Gu
lia. qui fuit tempore Barto. aliqui tamen attribuunt hunc
trac. d. Ang. Ubald. sed vt paucis verum absoluam. est d. Jac.
Egidij ⁊ fuit publicatus in ciuitate Viterbien. vt ex pla
subscriptioni bus voluminum antiquorum inuem.

b Ctez cum agitur. Hic finitur trac. do. Jac. Egidij, ⁊ incipi
additiones Ang. de Perusio ad prefatum Bar.

ANGELI ADDITIO ALIA.

Testes † vero ab aduersario inductos pote
mus reprobare, vt dicti testes veri
meos. vel datos a me nō possuz reprobare. si velim
eorum personas opponere, quia quod a me appro
tum est amplius non possum reprobare. ff. de neg. gest. l. Pō
nius. i. ⁊ C. de reb. cred. l. generaliter. Sed dicti eoz⁹ opp
re possuz, quia a principio premeditari nō potui, quid testes
cturi essent. Secus in diuersis scripturis a me appro
principio videre potui, ⁊ ipsis nō vtēdo prouidere. Et ban
teriā vide copiose C. de fi. instr. l. scripture. extra de fide instr
scripta vero authentica. ⁊ extra de testib. c testimonij. Et ex
do excipere mihi licebit contra tuos, ⁊ alios inducere ad repro
bandum personas tuorum, ⁊ mihi a iure concedetur

testium defendere, extra de simo.c.lz Heli. &c.per tuas.et etiam confirmare.iij.q.iij.de inductijs vero episcoporū. Ulterius†non lz reprobare testes meos,quos vltra pduxi. Nam si hoc tibi liceret,iam quartos produceres contra tertios, computatis his, quos in principali produxi,& sic liceret pducere quartos, et sic non esset finis contra text.extra de testi.c.lz dilectus. Infinitas enim est euitanda.C.de sac.sanc.eccle.l.vt inter diuinum.& C.de iudi.l.properandū.& extra de do.et cōtu.c.finem litibus.ff.de re iudi.l.a diuo Pio.§.lz si emptor.ff.de arbi.l.non distinguemus.§.quesitum.Et idē dici pōt si ego & tu pduximus testes ī principali causa.Nā tibi licebit obijcere in personas eorum,i.meorum,& in personas tuorum,& sic tui testes producuntur cōtra meos,& mei contra tuos. Et sic cuilibet nostrum licebit tertios producere testes ad defensionē illorum,quos in principali causa produxi,& ad reprobationem illorum,qui pducti sunt ad reprobandum.

64 ¶Sed queritur,†que pena imponatur testibus reprobatis? Uidetur,quod nulla.C.de rebus cred.l.iurisiurādi.vbi dicit,quod iurisiurādi contempta religio satis deum hz vltorem. Sz distingue.quia pena periurij remotio a comunione et fidelium cōsortio est,& remotio iuris,xij.q.ō.i.can predicandum. Hec enī imponitur pro quolibet peccato mortali, hoc est,in iudicio anime: si iudicio corporis est pena depositionis xxij. q.i.can. pen.in fin. In foro iudiciali est amotio a beneficijs,extra de iureiur.ca.tua nos.i.& cap.querelam.Sz hoc est secundum iura canonica,sz secundum iura ciuilia.Deū satis hz vltorem,nisi iuramentum in ꝯctibus opponatur,ff.de cri.stellio.l.fin.C.de transact.l. si quis maior.& C.de dignitatib.l.quoties.li.xij. Tu dicas testē reprobatum puniri motu iudicis.C.de testib.l.testium.& l.nulluz.nec eis fides amplius dz adhiberi,quia qui semel est malus semper presumetur malus,&c.Iudicamus enim de preterito & presenti ad futurum,vt supra diximus.Quidam dicunt testem falsum posse conueniri ciuiliter actione in factuz,vt emendet damnum quod quis pro testimonio falso passus est,cū his duobus modis agitur.ff.de fal.l.diuus.& l.falsi.et l.si.non est dubium testē falsuz l.Cornelia de fal.teneri,cuius pena in libero hoīe est deportatio,& bonorum publicatio,in seruo vltimū supplicium.ff.ad le. Cor.de fal.l.i.§.i.vbi dr,quod pena legis Cornelie de falsis coerceatur qui falsas testificationes faciēdas, testimoniave falsa inuicē dicēda dolo malo coierit.hodie aūt alit videt per aut. vt nulli iu-
65 dicum.§.fi.†Sz quid si iudex vel tabellio,vel alia persona similis,patiatur videre dicta testium productorum antequam aperiātur,& publicent aduocatis,vel partibus,sicut multi faciūt,& male? Certe tenentur crimine falsi.ff.ad leg. Corn.de fal.l.i.in prin.
66 Sz†quid si testis, iudex vel notarius reuelauerūt dicta secreta partibus,vel aduocatis partium.Certe crimine falsi tenentur,& hoc in quolibet reuelāte secreta ꝯsilij,vel dignitatis,vel ciuitatis, vel secreta ptātis presidis , vel alicuius presidentis alicui senatui.Et idē in iudice,qui reuelat sniam, quā sit laturus antequā eam pronūciet.ff.de fal.i.i.resp. vbi dicitur si causa pronunciādi,vel nō dicēdi,pecuniā acceperit,arg.d.l.i.§. is qui deposita.ff.de fal.& ff.de pe.l.si quis aliquid.§.instrumenta. C. de his
67 q sibi adscri l.pe.ff.de offi.presi.l.obseruādum.†Sz qd si testis dixit aliquid qd prosit alteri parti,ꝯ quē pducitur? Dicunt quidam valere: cum testis iuret pro vtraqz parte dicere veritatem. Alij contra,cum tm̄ super articulo producentis sit inductus: ergo tm̄ super his testificari dz.ff.de peti.hered.l si quis libertatē. Et de hac materia in alio casu tangemus.Nos distinguimus,quia si apparet in actis super quibus aduersarius producit testem quod contra ipsum testificari voluerit,& aliquid in his testis dixerit, valet & prodest eis,aliter non quia omnia in actis dz apponere, quia non creditur iudici, nisi quatenus constet per legitima documenta.C.de probatio.l.si.& C.de fide instr. l.cōpara
68 tiones. †Sed queritur an iudex ordinarius vel delegatus possit vocare homines non sue iurisdictionis ad testificandum sup negotio quod vertitur coram eo? & lex videt dicere quod sic. C. de testibus.l.nullum.& no.gl.ordi.in l.edita.in prin.C.de edēdo.& no ff.quemadmodum testa.aperian. l.si quis ex signatoribus.& not.in l.i.in fi.ff.de requi.re.& ibi late per Bar.& not.in l.cum vnus.§.is.qui.de bo.autho.iudi.pos.cum similibus.Ange. Sed queritur,an omnes testes,qui sunt de iurisdictione ad testificandum testimonium veritatis possint compelli? Et videtur,quod sint compellendi in ciuitatibus maxime.C.de testi. l.si quando.& ff.de tab.exhi.l.locum.§.exhibere.& in authen.de test. §. quoniam,& in multis decre.extra de test.cog.& xiiij.que.ij.can. quanquam.& in criminalibus videt testes eē cogēdos, extra de testibus.cap.cum causam.& de test.cog.capitu.preterea.& ca.sup his.et cap.cum contra magistrum.& ca.fin.& extra de simo. cap. licet Heli. Item cum certe persone sint, quibus nocet si denūciatur, vt testimonium ferant veritatis. ff. de testibus.l.iij. §.lege Iulia.et l.inuiti.sequitur,quod in alijs personis aliter est seruandū.

ff.ad municip.l.i.Sed hec vera sunt, quod in criminalibus cōpelluntur testes ad testificanduz,cum de crimine ciuiliter agit. Et ita seruatur vbi pene pecuniarie pro criminalibus imponūtur,si vero iste pene imponuntur corporales,siue alie non vidētur compelli testes.Alij dicunt compelli istos testes,qui se subtraxerunt gratia,vel timore,vel odio,vel amore.Alij dicunt,cōpelli in criminalibus,si aliter veritas liquere non potest quam per testes, quos quis compellere potest. Et ita videtur d.can. quanquam.velle.xiiij.q.ij.& extra de testib.cogen.ca.i.& ca.cum contra.& capit.peruenit.Prima verior,licet hodie consuetudo. Romane curie tenet quod nullus testis cogatur vbi de crimine agitur,qualitercunque agatur de crimine,& ita obseruatur in literis non opponendo clausulam consuetam.Si autem testes, qui fuerunt nominati,se gratia, odio, vel timore subtraxerunt, per censuram ecclesiasticam veritatis testimonium perhibere
69 cogantur. ¶†Sed quero,esto quod testes compelluntur ad perhibendum testimonium veritatis,qualiter compelluntur? Respon.mulcta indicta,vt ff.si quis ius di.non obtemp l.i. vel captis pignoribus, ad exemplum tutoris,vel curatoris, satisdare nolentium,quorum publicum est officium,sicut testium , vt Institut.de satisda.tuto.§.i.& Institu.de excusa.tuto.§.fina. vel ad exemplum parentum nolentium alere filios,vt ff.de lib. agn.l.si quis a liberis. Item possunt exbanniri secundum consuetudinem ciuitatis que tenenda,& obseruanda est vbilibet,vt ff.de offic.proconsul.l.si in aliquam.Item per iudicem ecclesiasticū potest excommunicari, ad quam penam deueniendum est,cum alia deficiunt remedia.extra,vt li.non contest.c.tue fraternitatis. licet prelati nostri temporis pro leuibus,et minimis causis,ipsos exercent tanquam Gazaros, et pueros minime instructos,& ipsos proijciunt tanquam lapides, et in ipsos sententiam excommunicationis ferunt , non recolentes eius quod legitur ff. de libe.et posthu.l.cum quidam.et ff.de pe.l.interpretatione.& c.Deus omnipotens.extra de appel.l. reprehensibilis.xij. q.ij. indigne.& extra,de sentētia excommunic.capi.sacro.& nouissime Inno.in c.i.eod. ti.lib.vi.cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, exigit , et requirit,quod sententia excommunicationis pensata correctione feratur,& in scriptis certa de causa.
70 Sed quare dicit de testibus, quod in criminali sint coram iudice psentandi ad testificandum: testes vero in ciuili, si sunt in alia prouincia, sunt litere describende ad alium rectorem prouincie, vel loci,vbi testes degunt,& partes mittere, vel eius procuratores,vt ibidez recipiantur testes.C.de fide instru.l.iudices.in authen.apud eloquentissimum.ibi signata,& in aut.de testibus.§.& quoniam scimus,&c.vsqz ad §.si vero dicatur.Sed si iudex,preses,vel rector non vult parere talibus literis & recipere testes iuxta formam articulorum , & interrogatoriorum, & interclusorum,poterit ne iudex qui mādauit dictos testes recipi iudicem, vel rectorem prouincie,cum non obediat corrigere? Et videtur quod non,quia in parem non habet imperium.l.ille a quo. §. tempestiuum.ff.ad Trebellia. Sed cum iurisdictio commissa,& alia destinanda cum literis.s.dictis nulla essent sine aliqua correctione,quod lex non vult,vt ff.de offi. eius cui mand.est iuris. l.mandata.in fi.& ff.de iurisd.omnium iud.l.magistratibus.in fi.
71 Sed nunquid tempus currat probare volenti quod testes sint contumaces vocati legitime,qui nolunt testificari? Certe non, cum per ipsum non stetit,arg.ff.quibus ex causis maio.l.sed & si per pretorem.§.ait pretor.& ff.de leg.iij.l.pater filium. alias non restituitur.Si vero stetit per iudicem, tunc contumaci non debet iurisdictio denegari,vt d.l.sed & si.per pretorē.§.sed & si dum decreto.& no.in l.si ea.C.qui accu.nō pos.no.per Bar.in l.si quis instituatur heres in diem certum.§.sed si bonorum.ff.de hered.
72 instit.cum simi.& in l.mancipiorum.ff.de opt.le.Sed†quid si isti testes moriuntur medio tēpore,& sic volens ipsos producere nō potest probare de iure suo,& ita cum sic nō deficiat ius,sed iuris probatio.ff.de test.tu.l.duo sunt Titij.perdit ne emolumentum, quod ex actione proposita consequi poterat an heredes istoruz testium teneantur damnum emendare quod sustinuerat,quia testificari noluerant? Dicunt quidam,quod non ex regula generali,quia quando morte naturali extinguntur, heredes non tenentur,nisi lis esset contestata cū defuncto,vel in eo quod ad heredes peruenit,C.ex deli. defun.l. vnic. Dic tamen contra. quia qui occasionem damni dat damnum dedisse videtur.ff.ad legez Aquil.l.qui occidit.§. in hac actione. tamen peccat mortaliter, quia subtrahit testimonium alicuius,qui nō potest probare nisi p testes,et ideo cōpellēdi sunt ad satisficationē sicut ī alijs mortalibus contingit,vi.q.i.ca.illi,qui illla peccata.et xxij.q.i.predi-
73 cādum.†Sed adhuc queritur,esto quod testes sunt recepti sup aliqua causa,et questione,et processus non tenet ipso iure ordine non seruato,nunquid attestationes,et acta valeant.Dicūt quidam quod sic.C.de iudi.l.properanduz.et C.de testa.l.publi-

cati.ꝛ C.de re iudi.in l.gesta. Sed nos contra sentimus,q2 quando principale non tenet,nec eius accessorium,ꝛ quicquid sequitur ex eo,vel ob id.C.de legi.non dubium.ꝛ C.de senten. ꝛ inter/
74 locu.omnium iudi.l.prolatam. Sed adhuc,†q2 articuli dantur ad probandum intentionem partis aduerse,ꝛ altera pars facit interrogatorium contra datos articulos, et certe vltro citroque copia danda est,vt ff.de edend.l.j.§. edenda sunt omnia. ¶ Sz an articuli et interrogatoria in actis poni debeant. Certe sic, vt nil de contingentibus omittatur,et quia omnia sunt in publicã formam redigenda,extra de probatio.c.quoniam contra falsam, sed quia adhuc ita dicitur in rubricella tabellionis. Isti sunt testes recepti a tali contra talem,nec apparet testes receptos in presentia partiũz,nunquid aduersa parte presente poterunt testes reprobari? Certe sic,quia nõ apparet de presentia,nisi demonstretur.C.de contrahenda ꝛ committenda stip.l.optimam.
75 ¶†Sed quero,pone quod ita dicantur testes recepti super positionibus,ꝛ actis factis sicut facit tabellionis volentes vitare laborem,scribendi,an sufficit,vt certum sit super quibus articulis sint recepti? Dicunt quidam quod sic, vt videatur vndecunque,ꝛ quomodocunque in iudicio ius suum deduxisse. C.de anna except.l.fin. Nos dicimus contra, quia generalitas parit obscuritatem. ff.de iure fisci l.ita fidei. quia que notabiliter dicuntur,nisi specialiter annotentur, videntur esse neglecta. ff. de iniur.l.item apud Labeonem.§.ait pretor. ꝛc.not.in l.alimenta.
a lege,basilice liberte.ꝛ in l.sanctio.ff.de pen.cuz similibus. [a] Hec de reprobatione testium sufficiant.

76 **Questio talis est.** †Dat⁹ est termin⁹ vtriqz parti ad probãdũ xv. dierum,intra quem terminum testes rei fuerunt vocati, et iurauerunt coraz iudice,ꝛ non deposuerunt elapso dicto termino fuit alius terminus partibus assignatus,ꝛ perẽptorius,intra quem probare deberent quicquid vellent,nec in dicto termino deposuerunt dicti testes. Quesitum est, an de iure possint dicta testium recipi,ꝛ examinari,ꝛ an possit procedi dictis testibus nõ receptis neque examinatis. Et quod testes sunt recipiẽdi pluribus rationibus ostenditur. Prima ratio est, quia sicut actio tempore peritura perpetuatur per solam citationez,ita qõ possit lis cõtestari,ꝛ in causa procedi,C.de anna.except.l.vt perfectius.ita ꝛ testium receptio perpetua videtur ex quo citati corã iudice iurauerũt,vt postea audiant,ꝛ maxime cũ dies iuramenti,ꝛ dies depositionis scribi debeat.Quid plura? per solam citationem perpetuatur iurisdictio iudicis. alias tempore peritura. extra de offic.deleg.c.gratum.quanto magis debet perpetuari per acta iudiciĳ,arg.a minori. C. de sac.sanc eccle.authen.multo magis.ꝛ de diuer.ꝛ temp.prescri.l.de accessionibus.Secũda ratio sumitur. Probationum facultas non est angustanda, vt C. de heretic.l.quoniam imo est fauorabilis, et ei leges pinguius subueniunt.C.de iureiur.l.generaliter ꝛ ff.de testi.l.serui. Et sic non videtur dicendum,ꝙ testes iurati non deponant,ne probationum facultas depereat.Tertia ratio sumitur ex eo quod satis diligens videtur,postquaz curauit quod testes ita iurarent, compareant coram iudice.Unde iudex debuit facere examinari tempore iuramenti,quod si non fecit,stetit per iudicem, non per partem,ꝛ negligentia iudicis non debet afferre nocumentuz, q2 alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri. ff. de reg. iu.non debet alteri. Nimirum, posito quod non fuerit diligens reus in probando,q2 non fecit testes deponere suum dictum,tamen in iudiciĳs mora purgatur.ff.si quis cau.l.ĳ.ꝛ quod ibi not. Accur.Si ergo paratus est reus post terminum facere deponere,audiendus est,arg.ff.de arbitr.l.si cum dies compromissi. §.si quis ex litigatoribus. ¶ Quarta ratio est,quia iudex post peremptorium potest gratificari parti,in preiudicium alterius partis,extra de offi.deleg.c.consuluit.ꝛ que ibi Bal.no.ꝛ C.quomodo ꝛ quando iudex.l.j. Potest etiam post peremptorium testes iuratos examinare,arg.dicte l.si cum dies.§.si quis ex litigatoribus. Et hec pro hac parte dicta sufficiant. Econtra, quod testes non sunt recipiendi,satis euidenter ostenditur. Prima ratio,quia non sufficit sola citatio ad probandum testimonium, et testium receptio ad iuramenta,et maxime propter verba secundi termini, in quo continetur quod intra terminum probare debeat. Uerum est enim reum non probasse,arg. ff.in ius vocati vt eant.l si nihil enim actum credimus,dum aliquid restat ad agendum.C.de his quib.vt indig. l.cum Sillanianum. Uerba enim sunt accipienda cum effectu.ff.quod quisqz iur.l.j.et illud dicitur esse perfectum,quod constat ex omnibus suis partibus.l.j.ff.de orig.iur. ¶ Secunda ratione defenditur,quod testes non sunt recipiendi,quia iura contemptoribus sui iuris denegãtur.C.de anna.excep.l.si in fi. Debet enim reus esse solicitus vocari facere testes suos,vt deponãt,et eos cogi facere per remedia iuris vel pretoris,que sunt multa.ff.de ventre inspi.l.j quod si non fecerit, ei est imputandum,vt d.l.j. Et si predicta non fecit, si tamen protestatus fuisset,ei non profuisset,vt C.de inoffi.test.l.cõtra maiores,ꝛ C.de anna.excep.l.j. Nec enim in hoc casu ex mero iudicis offõ proceditur, nec ad officium iudicis pertinet testium examinatio sine partis requisitione,extra de accus.c.qualiter.ĳ.sic ad requisitionem partis testes sunt examinandi ꝛ cogendi. Unde dic testes predictos examinandos non esse,ex quo intra terminum examinati non sunt, quia non potest iudex gratificari vni in detrimentum alterius partis,ĳ.q. ix.c. fina.et ita debet vni parti deferre,vt alteri parti non faciat iniuriam.C.de stat.ꝛ imag l.j.ꝛ ĳ.q.vĳ.c.queritur pater. Et dicit Papa,sic sumus viduis in iustitia debitores, vt aliĳs non faciamus iniuriam. extra de foro cõpe.c.ex tenore. Et post terminum ita debet audiri,si ius partis nõ fiat deterius.ff.si quis cau.l. ꝛ si post tres. Sed si recipiantur, fit deterius in totum ius partis et tollitur per exceptionem probãdam,que probata non est ff.de peti.here.l. deperditum.et de tribu act.l.illud. Tertia ratione non sunt testes examinandi,quia iudex post terminuz non debet eos audire,vt de opt.leg.l.mancipiorum.ff.de acc.l.Titia.ꝛ C.de inge. manu.l. diffamari. maxime cum iuri suo reus videatur renunciasse.C.de remis.pig.l.si eo tempore,alias nullus esset litium finis. Et hec sufficiant pro alia parte. Sol. In hac q.videtur, sine preiudicio melioris sententie,ꝙ de rigore iuris testes examinandi nõ sunt,sz de equitate,si iudici videbitur, examinabit testes, arg.d.c.cõsuluit de offi.deleg.ꝛ que ibi not. tamen de necessitate nõ faciet,quia quicquid,ꝛc. Et sic relinquitur iudicis officio ꝛ arbitrio,pensatis circũstantĳs,arg.ff de.testib.l.ĳ. Odo. predicta cõsuluit ita,ꝛ d. Rober.de Nouaria,q2 producens fecit quod potuit,ꝛ debuit,sz faciẽdos testes iurare,ꝛ introducendo coram iudice, cum examinatio est faciẽda motu iudicis,ꝛ examinandi debeant secretum iudicis intrare, vt apud Danielem C.de testib.l.nullũ.Ad illud quod dicitur de l.si quando.respondetur,quod lex ista non intelligitur de citatione data iudic. cum testes de longinquo producuntur, producuntur interdum inuiti,ꝛ nolunt recedere a sua regione,sz a propriĳs negotiĳs idcirco lex predicta dat dilationẽ iudicialem fauore testium xx. dierum,intra quem terminum debet examinari facere dictos testes,qõ si non fecit,tenetur. Non obstant l.inter litigantes ff.de iudic.ꝛ l.properandũ.que loquuntur qñ actoris ꝛ rei presentia est necessaria,ꝛ alias procedi nõ potest.Sed in casu presenti eorum presentia non est necessaria do. Dy.est in hac snia quod examinatio testium intra dilationem iuratoriam, etiam post dilationez fieri possit,per l.j.in fi.ff.de bon.poss.ex test.mili. vbi dicit ꝙ miles receptus ad iuramentum, ad tota receptus videtur. et in hac opi.est Guil.in Spec.in titu.de teste.§.ꝛ qualiter autez sint producendi.ver.his quoque.

ADDITIO.

a Tho.D. ¶ Cum simil. Adde, quod hec scripta sunt per Ang.de Ubal.de Pe.addita ad tract de reproba.testium sequitur questio disputata per do.Angel.in his terminis,videlicet Questio talis est,ꝛc.

☞ Frater an possit esse testis in causa criminali fratris.

1 **Q**Uero, †an frater in causa criminali fratris, possit ferre testimonium? Et videtur,quod volens sic,inuitus non,arg.a contrario sensu.l.j.ff.de testib.ꝛ l.lege Julia ꝛ l.seqn.et ff.de qõ.l.j.§.sed nec libertum.de inuitus testimonium,ꝛc. Et etiam dicit Azo,in ti.de testi.etiam inter parentes et liberos,et in infinitum. Preterea consanguineos, quod lex prohibere voluit,prohibuit vsqz in infinitum C.de testi.l.parentes.ꝛ ff.eo.l.testis. Si idez voluisset de fratribus,hoc fecisset.C. de cad.tol.l.vnica.§.sin autem a deficientis persona.versic. si contrariũ,ꝛc.ꝛ omnes qui non ꝓhibẽtur,ꝛc.arg.l.j.ff. de te. Preterea,non est presumendum ꝙ charitas fraterna deficit immemor sit sue salutis.C.ad leg. Jul.rep.l.si.cum anima fratribus preferenda.l.sancimus.C. de sac.san.eccle. Contra videtur quod etiam volens non admittatur q2 valde amicus pro amico repellitur ff.de testibus.l.testium.j. respon. Et ideo multo fortius repellitur frater ; quoniam fortius vinculum, ꝛ maior est affectatio consanguinitatis quam amicitie. Nam amicitia tanquam res accidẽtaliter proueniens de facili variatur, ꝛ tollitur. ff.de confir.tuto l. in confirmando. ad finem. Sed fraternitas est res naturalis,ꝛ adeo stabilis,quod nullo pacto põt separari. ff de pac l.ius agnationis.ꝛ ff.de regulis iur.l.iura sanguinis. Dulcis est enim amicitia inter fratres.C. communia vtriusq. l.possessionum.ꝛ de leg.j.l.si domus.§.qui confitetur.merito ergo frater tutius,quam amicus vllus, est a testimonio repellendus. Preterea,qui vni de genere iniuriam infert, totum genus iniuriasse videtur.ff.de li.cau.l.j.ĳ.ꝛ iĳ.ꝛ ff.de iniuriĳs.l.j.§. vlt. Et si frater per mediam personam erit testis, certe nullo modo

pct.ff

potest. cum eius propria causa videatur, & omnibus in sua causa principaliter et secundario dicendi testimonii facultas interdicenda est. C. de testib. l. in omnibus. & C. qui accu. non pos. l. senatusconsulto permissum non est, vbi est optimus text. & no. cõsentiens ad hãc qõ. Preterea, si fratri meo vel viteriori cõsanguineo inferatur iniuria, de illa non possum cognoscere vel iudicare. ff. de iniurijs. l. ler Cornelia. in prin. Et ratio est, vt ibi dicit glo. q̃ toti generi iniuria videtur illata. Hoc probant tres leges. ff. ad le. Corne. de sica. l. j. §. fi. ibi, eũ qui stuprũ sibi, vel suis. &. & l. Iancinus. C. de agri. & censi. li. xi. & C. qui accus. non pos. l. senatusconsulto. in apparatu. argu. ff. de lib. cau. l. j. §. & ij. Accedit ergo ad predicta, q̃ pariter conceditur mihi a iure impune populare vim necessarijs meis illatam, sicut et que mihi infertur, vt d. l. in prin. ff. de sic. & not. C. vnde vi. l. j. Preterea, cum per mediam personam fratris videar offensus, sum inimicus, et inimicus testis esse non potest. ff. de testib. l. testiũ. in prin. et in auth. de testib. §. fi vero odiosus. Et rõ est, q̃ inimic⁹ de inimico facile mẽtitur. ff. de questioni. l. j. §. questioni fidẽ. Preterea, nedum de inimico suspicantur legis authores, sed de amico inimici mei. ff. de test. l. fi eiusdem. §. si accusatio. Preterea, vt tactum est in contrarijs allegationibus, edictũ de testib⁹ est phibitorium, & prohibitiue pellũtur, l. j. §. j. ff. de testi. Sz pz q̃ frater testificari in cã criminali fratris prohibetur, et a verbis et authoritate legis minime est, &c. Nam dicit author legis, quod isti demum sunt ad testimonium admittendi, qui suspicione carent. ff. de testib. Iobarmen. ad fi. eo. ti. l. ũ. §. j. ibi, suspicione careãt. & in auth. de test. §. sancimus. & fratres & viteriores suspicione nõ carent: q̃ consanguinitas inducit suspicionẽ. ff. de appel. l etiã fi. Iusozio. lerquippe in cõsanguinitate tantã presumit suspicionem, quod repellit tutorem, & remouet a tutela, & procuratorẽ a procuratione, et iudicem a iudicando. C. de excu. tu. l. humanitatis. ff. de, pcu. l. aut affinitate. & ff. de iniur. l. ler. Corn. ũ. resp. Idem dicimus vt fratres repellantur a testificando, multo magis, cũ de similibus idem debeat esse iudiciũ. vt ff. de consti. pec. l. j. §. de pupillo. & C. eo. li. Conformis est eñ argumentatio de testibus ad tutores, & ad iudices. q̃ quozũlibet est officiũ seu munus ciuile psonale, & publicum. ff. de mu. & ho. l. munerũ. ũ. resp. & ff. quemadmodum testa. ap. li. quis ex signatoribus. Et si opponatur, testis iurat, & sic non est presumẽdus q̃ deieret affectione cõsanguinitatis. Rñ. non obstat talis obiectio, q̃ tutor & iudex iurãt, vt in auth. vt iud. fine quoquo suf. §. fic igitur. & in auth. iusiurandus quod prestatur ab his. in prin. & §. j. nihilominus iurijurando prepon derat suspicio consanguinitatis, q̃ ppterea iudex a iudicando prohibetur in causa consanguinei. d. l. ler Cornelia. et tutor ab administrãdo seu tutelam gerẽdo. cũ habeat tutor litigare cum suo consanguineo pupillo causa ipsius tutoris, vt d. l. humanitatis eiz diuersum in reddendo testimonio in causa consanguinei non video. Cum igitur fratris testimoniũ nõ careat suspicione, & testes suspicione nõ carentes improbati sunt, & fratres merito repelluntur. Preterea, status, ad probãda crimina exigũtur probationes luce meridiana clariores, et testes idonei omni suspicione carentes, et omni exceptione maiores. l. sciãt cuncti. C. de proba. & C. de ztrah. & gmit. stip. l. optimam. ad fin. ibi, per testes itaq; idoneos. & ff. de testib. l. hoc carmẽ. & l auth. de testib. §. sancimus. que perfectio & idoneitas non cadit in persona fratris volentis deponere, adeo in obiecto flagitio lucide conuincentem oportet, vt vir ẽt ipse negare audeat q̃ gmisit. C. de pe. nis. l. qui iniam. Quid plura: Casus est in iure. consanguinei ofensi testes esse nõ possunt. ũ. q. v. can. §sanguinei, vbi §sanguinei accusatoris aduersus extraneos testimoniũ non dicãt. c. accusatores. & extra. de accu. c. cum oporteat. Hec ob. ff. de test. l. lege Julia. & l seq. & ff. de qõ. l. j. §. z nec libertũ. ibi. nec quidẽ ffez. Et quibus legibus dicũt quidam, potius superficialiter quam mediliter iura intelligentes, q̃ cõsanguinei et affines vsq; ad duodecimum gradum volentes, possunt esse testes. sed leges ille certe nõ id dicũt, imo dicũt & nõ cogant inuiti. Eñ arguunt, & dicit a cõtrario sensu legis admittunt. & sic intelligẽtes erant. Sic arguo prout do. ff. q̃ ponit duo brocharda admiricem dependentia. Num est tale. Fortissimũ est argumentum a ztrario legis sumptũ. ff. de offi. eius cui mãd est iurisd. l. j. et ff. de testib. l. ex eo. ff. de libe. & posthu. l. Gallus. j. resp. extra. de his que fiũt a prela. c. cum apostolica. Et ad positum brocharduz, q̃ z a contrario sensu legis arguere facit l. cõuenticulã. C. de epis. et cleri. C. de iurisd. om. iud. l. nemo. & C. de condi. infer. l. ũ. Vera solutio huius brocharbi est dupler. ambe tñ in idem recidunt. Primo, q̃ quotiescunq; ex electione argumentationis cõtrarij sensus resultat prauus. intellect⁹ cõtrarius constitutioni legis, tunc non est licitum sumere arg. a ztrario sensu legis. et ita intellige iura pro secũdo brocharbo allegata. Et est rõ q̃ iniquus et prauus intellectus subaudiendus nõ est. ff. de verb. obli. l. Titia. §. idem respondit. et l. cum patrem. C. de conditionib. inser. Vel aliter, quod in idem quo ad effectum recidit cuz primo, quotiescunque a contrario sensu electio est circa pbationes, ratio que inest exprese a lege posita, tunc non licet sumere argumentuz a contrario sensu legis. alias sic: verbi gratia, quilibet inuitus potest cogi ad testimonium perhibendum. Et ratio est, q̃ officium testis est munus ciuile & publicum mere personale, ad quod ẽt inuiti coguntur. ff. de mune. & ho. l. magistratus. et d. l. si quis ex signatoribus. et C. de testib. l. si qñ. in prin. Hoc fallit in fratre, nepote, & alijs consanguineis vsque ad gradum duodecimum, vt non cogantur inuiti in causa consanguinei testimonium dicere, et ita loquuntur iura bene intelligentibus, in contrarium allegata, et consimilia, s. de. l. lege Julia. cuz seq. ff. de testibus. et ff. de quest. l. j. §. sed nec libertum. ibi, nec quidem fratrem. Et est ratio defectus fidei propter suspicionem parentele, q̃ cum occasione consanguinitatis suspicione nõ careant. tales testes frustra cogũntur testimonium dicere: & eadem suspicionis ratio sibi vendicat locum in fratre, seu alio consanguineo sponte testificante, que in coacto & inuito: spõte ergo talis cõtrarius sensus subaudiri non dz, cum eadẽ sit suspicio, et probationis ratio. et vbi est eadẽ rõ, ibi idem ius statui dz, l. a Titio. ff. de verb. obli. Et accedunt ad ista que glossantur C. ad Turpil. l. fi femina. vbi est gloss. ordi. q̃ predicta dicit, & est glo. ordi. in cap. translato. extra de constitu. denuo quis dicetur in causa criminali contra fratrem idoneus testis cum iniuriam illatam fratri tanquam propriam vindicare teneatur. C. de his quibus vt indig. l. fratrem. & l. sororem. et C. qui accusa. non pos. l. senatusconsulto. Solu. Dico fratrem nõ esse idoneum testem in causa criminali fratris, sed suspicionsum: ideo non admittendum. Quid autẽ si iudex eum admisit, & examinauit? Respondeo non valet dictũ eius, nec fidem facit, q̃ factuz iudicis non potest tollere iura naturalia, vt consanguinitatis & sanguinis. ff. de ferijs. l. j §. fin vero. & ff. de reg. iur. l. factum a iudice. Et hec omnia vera sunt, si non sunt ineiusdem patris potestate, multo magis si sunt in eiusdem patris potestate. Quid in consobrinos? Respondeo idem, quia eadem est ratio, ergo et idem ius. Preterea sola affinitas videtur repellere posse testez, vt in auc. de testib. §. quia vero. in gl. magna. in verb. non habebit. que incipit, imo videtur q̃ affinitas inducit suspicionẽ. ff. de pcur. l aut affinitate. & C. de excusa. tut. l. humanitatis. & testes debent omni suspicione carere. l. testiuz fides. in prin. ff. de testib.

Tractatus do. Melli de Sancto Beminiano, de testibus.

1 Omnes possunt esse testes qui non prohibentur.
2 A testificando repellitur, qui prohibetur a iudicando.
3 Inimicus etiam reconciliatus de recenti repellitur a testimonio.
4 Inimicitia an sit parua, vel magna, arbitrio iudicis relinquitur.
5 Amicus nõ omo a testimonio repellitur, sed ei minus creditur.
6 Conjurator, seu conspirator repellitur a testimonio.
7 Testes instrumeti vel scripture nõ repellunt propter amicitiã.
Pater vel mater pro filio, vel filius pro patre vel matre, quando possit esse testis.
8 Consanguineo in contradictorio iudicio minus creditur, sed in non contradictorio magis.
Pater pro fratre & contra fratrem in causa ciuili admittitur secus in causa criminali.
9 Collaterales & consanguinei volentes inter se admittuntur etiã in criminali. Et quando inter extraneos in causa ciuili.
10 Socius pro socio testificat. si emolumẽtum ad ipsum nõ spectat.
11 Domestici quando admittuntur.
Clientulus & mercenarius domestici sunt.
12 Vasallus testificatur pro domino, & contra dominum, libertus contra patronum non testificatur.
13 Testis de vniuersitate quando possit esse in causa vniuersitatis
14 Prelatus vel rector ecclesie in causa ecclesie potest esse testis.
15 Criminosus in crimine perseueräns non admittitur ad testificandum.
Si ex quatuor existentibus in vna domo, vnus occiditur, an alĩ poterunt examinari.
16 Particeps criminis non admittitur etiam ad iudicium, preterquam in causa, heresis & simonie.
Infamis. & legibus odiosus testificans. cõuincitz per idoneos.
17 Homicida admittitur de iure ciuili, secus de iure canonico.
Testis qui interrogatus dicit se homicidam non potest puniri.
18 Fur, raptor. & adulter manifestus, vel quilibet existens in peccato mortali non admittitur.

Mutum fecisse contractum, quomodo ꝛ qualiter probetur.
189 Interesse singulare qualiter probetur per testes.
Unus testis si deponit de decem, alter de quindecim an sint cōtrarij.
190 Testis super identitate rei deponens an probet.
Testis qualiter deponat, vt imponat fidem instrumento, quod legi non potest.
191 Arbitrio iudicis committitur an sit fides testibus adhibenda.
192 Necessaria ad fidem testis vt periurus non sit.
193 Testi pro vna parte deponēti, si interrogatus pro alia noluit respondere non creditur.
194 Testibus simul examinatis ꝫ probent, tamen non creditur.
195 Testes deponentes per eundem premediatumque sermonem, dicuntur subornati: in arbitrio tamen est iudicis eis credere.
196 Testis qui dicit testamentum falsum sed de tenore non recordatur, non impedit additionem ex testamento.
197 Testis qui dicit notarium errasse, puta nō audiuit hec verba, probat errorem, sed non qualiter.
198 Testis semel inductus, si super eodem secundo inducatur, et dicat nō recordari qualit deposuerit, ꝛ alit deponat, an probet.
199 Testi non plene factum narranti non creditur.
200 Testi plus perito creditur etiam si negatiue loquatur.
201 Testis deponens super eo, quod est remotum a natura contractus, non probat.
202 Testis qui non accepit pecuniam ad deponendum in preiudicium eius, a quo accepit pecuniam.
203 Testis recipiens pecuniam, vt dicat testimonium verum, punitur de falso.
Dans pecuniam testi vt verum testimonium dicat punitur.
204 Testes non pereunt instantia perempta.
205 Testium dicta an faciant fidem in alia instantia, an contra ipsosmet testes.
206 Testes recepti ad excipiendum qñ faciant fidem ad agendum.
207 Testis deponens super alio quam fuerit inductus an probet.
208 Testes non recte examinati probant in lōginquis partibus.
209 Testis non tenetur recordari de tempore.
Hec vitiatur dictum, si non deponit de loco ꝛ mense.
Tenetur tamen habere notitiam diei quando est substantia.
Melius debet recordari de loco quam de tempore.
In criminali non tenetur de die deponere.
210 Testis si non recordatur de tempore, valet testimonium eius in interdicto, vnde vi.
Errantes in tempore tamen probant spoliationem.
211 Negatiua qualiter possit per testes probari.
212 Testis examinatus qui non debuit examinari non facit indicium, ꝛ quando ꝛ qualequale preiudicium.
213 Testes singulares non probant cōtractum vsurarium, nec certum crimen heresis.
214 Testes dicuntur singulares in actu distinctiuo.
Testes dicuntur varij ꝛ singulares, quādo vnus de vna, alius de alia probat.
215 Testibus contrarijs, ꝛ inter se repugnantibus absolute, et simpliciter non adhibetur fides.
216 Testes admittem repugnantes non simpliciter, sed secundum quid, quia vnus de maiori, alter de minori.
Testis qui varius, qui contrarius ꝛ qui vacillans.
217 Testis sibi ipsi contrarius per dolum punitur.
218 Testis, qui habet consimilem causam est suspectus.
219 Iudex non tenetur facere scribi in actis quare non adhibet fidem testibus.
220 Acta iudicij valent licet in eis non sint scripta nomina testiū.
221 Actus celebratus coram populo vel populum representante, non requirit presentiam testium.
222 Testes aliqui dicunt filium in maiore quantitate institutum, filiam in minore, alij direrunt eos institutos equaliter, intelligitur equaliter, scilicet eodem tempore.
223 Confessionem factam motu proprio non probatur testibus.
224 Protestans contra testes potest vti eorum dictis ad excludendas probationes aduersarij non ad fundandam intentionem.
Et si petit pro se examinare, videtur a protestatione recedere.
Solus consensus partium non sufficit ad cōualidanda dicta testium, que non valent.
225 Testis, qui primo deposuit, postea super vltimo interrogatus dixit se nescire, intelligitur nisi vt supra dixit.
226 Testis interrogatus de aliquare, si dicit se obliuioni tradidisse propter infirmitatem, iuste allegat.
227 Testis examinatus in loco, vbi quis passus fuit casum, facit fidem alibi.
228 Instrumentum qualiter reprobetur per testes.
229 Iuratus ꝛ testes impositi pparte acceptari et pro parte non.
230 Contrarietas testium vel varietas qualiter sit concludenda et tiani vt probent. Iudex habet arbitrium quando dicta testium sunt contraria.
231 Testis falsus, varians, qualiter puniatur.
Cautela pro teste quando torquetur.
232 Iudex nō admittens defensionem iuris punitur, ac si non admitteret defensiones innocentie, supra in l. pref byteriū. 4.
233 Testis qui dicit falsum in circunstantijs, tenetur de falso.
Iuramentum prestitum super principali, trahitur ad omnes circunstantias.
234 Testis studiose nō reddēs causam sui dicti, tenetur pena falsi.
Testis qui dicit, non recordor, tenetur pena falsi, quādo certum est quod recordatur.
235 Testis non debet asserere, nisi qō vidit ꝛ sensit, alias est falsus.
236 Testis non dicitur falsus, si dixit ad se non spectare communiter, ꝛ tamē spectat tanquā cuilibet de populo vel vniuersitati.
237 Testis, qui falsum dixit coram iudice, presente parte punitur de falso sine citatione supra in l. pref byteri. nu. 15.
238 Testis inutilis producenti, et aduersario non nocens, potest accusari de falso.
239 Testis falsum dicens preter cōscientiam domini domino non preiudicat.
Testi falsum dicenti super vno non creditur in alio.
240 Testis qui in sua testificatione aliquid falsi inserit, vel addit, aut vera detrahit tota testificatio vitiatur.
241 Testis in articulo mortis constitutus, si dicit se falsum deposuisse, non nocet victori.
242 Plures accusantes fallos testes, producti ꝛ mandatori possunt omnes vno libello accusari.
243 Testis occultans veritatem punitur, ac si falsum diceret.
Iudex ex officio potest fustigare testem falsum dicentē coram se.
244 Testis falsum dicens coram iudice non suo potest ab eo puniri.
245 Testis deponens falsum coram arbitro, remittitur punitus ad suum iudicem.
246 Testis receptus a notario in iudicis absentia si dicit aliter se deposuisse quā scriptū reperiatur, cui magis credat. nu. 6. 7. 8.
247 Testes testamenti non presumuntur rogati, ꝛ quibus cessum debeant esse rogati.
248 Testes debent cognoscere contrahentes, si agitur de probando actu, secus si de solennitate.
249 Testes super lite coram arbitro pendente possunt coram iudice examinari, nec requiritur litis contestatio.
250 Arbiter num poterit examinare an testes examinati coram iudice dixerint veritatem.
251 Notario magis creditur, quam testi dicenti aliter fuisse scriptū quam deposuerit.

Alia testium materia simile est diffusa, et per multos doctores tractatur diffuse, et maxime p Spe. decreui sub cōpendio videre quecunq; inuenia inuenire p conclusiones colligere, secundum quibusdam ordinem, secundum eius dicta concludendo. ego Nellus de scto Geminiano vtriusque doctor precibus aliquorum sociorum meorum inuitus desistendi ad hoc opus compilandum, suscipiant igitur lectores ꝛ fauorabile munus, quod longo meo tempore instantissime petierunt. Sciendum primo † est quod omnes possunt esse testes, qui non prohibentur, vnde edictum de testi. est prohibitorium, vt ff. de testib. l. i. §. i. Cuncta enim licita sunt, nisi vetita aut lege prohibeantur. ff. ex quib. cau. ma. l. necnon ꝛ ff. quemadmodum testamenta aperiantur. l. ex quib. clausula. et extra de desponsa. impube. c. ad diffluentia. Sic ergo quicunque non prohibetur a testimonio, potest testificari. Videamus ergo nunc qui prohibentur. Et generaliter nota, quod omnes qui prohibentur accusare per ti. C. qui accusare non possunt, prohibentur testificari in causa criminali, vt notatur in rub. C. qui accusare non possunt, ꝛ in cap. testes. iij. q. iij. ꝛ qui non admittitur in causa principali, nō admittitur in causa appellationis vt in c. Romana. de appellationibus. in vj. et qui repellantur, vide glossam in verbo, mediatoris. i. q. i. c. si quis episcopus.

Inimicus a testimonio repellitur. Iaz si cū inimico habitat, fiet inimicus propter litem criminalem, illa durante non admittitur, sed tempore disputationis discutienda an ei sit fides adhibēda. inimicus ergo magna inimicitia repellitur a testimonio: secus, si parua sit, in Specul. de teste. §. 11. inimicus ergo. Sed Innocentius in c. cum oporteat. verificat

106 Testes repeti quando possint.
107 Testes quando possint dictum suum declarare, corrigere, vel interpretari.
108 Iudex post conclusum in causa an interroget testes.
109 Testis etiam ex interuallo declarat dictum suum quãdo fungitur officio iudicis, ꝛ testis.
110 Testis qui variat an probet, ꝛ si dicit primo quod non recordatur postea sic, statur secundo dicto.
Dicto testis facto i iudicio statur, lz ꝺ̃ extra iudiciũ dixerit.
111 Testis si dixit sic, imo sic, statur secundo.
Testis si dixit hodie nescio, potest cras dicere scio, ꝛ statur secundo, si dicat antequam fit locutus cum parte.
112 Testis deponens ambigue quando poterit interpretari ꝑ quo deposuerit.
113 Testes magis idonei requiruntur in criminalib. quã in ciuilib.
Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causa criminali ciuiliter mota.
114 Testes in causa criminali torquentur, ꝛ quid in ciuili.
115 Teste vacillante, notarius scribit vacillationem de mandato iudicis: idem si trepidat, vel mutat colorem in facie.
116 Testis deponens de visu, potest reprobari ratione naturali.
117 Testis deponens super inquisitione si dicit occidentem se cognouisse, sed non occisum non probat.
118 Testis deponens super incestu, si deponit coniunctionez carnalem ꝛ non consanguinitatem, an probet.
119 Testes quoꝝ vnus deponit de veritate, alius de fama, ꝓbant.
120 Publicatio testium qualiter fiat, ꝛ in scriptis redigatur.
121 Publicatio testium licet omittatur, iudicium tamen valet.
122 Publicatio facta potest ꝯtra testes cõsensu partium opponi.
123 Publicatis testibus, nouendecim casibus post didicita testificata possunt testes produci.
124 Testes post didicita testificata non possunt super eisdem articulis examinari, super alijs sic.
125 Testes si recte culpa iudicis non fuerunt examinati publicato processu poterunt iterato examinari.
126 Testes etiam de voluntate partium, non admittuntur post didicita testificata.
127 Testes examinantur post didicita testificata, quãdo primi dixerunt se nihil scire vel non recordari.
128 Testes publicato processu possunt admitti ad probandam exceptionem si terminus statutus ad probãdum non fit lapsus.
129 Testes vt probent, necessario concludere debent, ꝛ assignare rationem dicti concludentem.
130 Testis debet reddere rationem per eum sensum, de quo percipitur id de quo testificatur.
131 Visus quomodo ꝓ omni sensu corporeo accipiatur.
132 Visus proprie et stricte, est actus videntis oculo corporali et intellectuali.
133 Possessio probatur per visum.
134 Testis si deponit aliquem dominum, quia vidit, non probat.
135 Testis deponens super his que percipiuntur iudicio intellectus non probat, nisi reddat rationem dicti.
136 Ratio testis bona facit dictum bonum, ꝛ mala malum, et dictum adaptatur ei ad quod ratio.
137 Testis ꝺ̃ a iudice interrogari de causa scientie, ꝛ si non interrogat presumitur in eo malitia. Et an de circumstantijs interrogari debeat.
138 Testis semel reddens causam dicti, non debet vlterius interrogari, sed de circumstantijs sic ad veritatem inuestigandam.
139 Testis non respondẽs de cã sciẽtie ſtãte statuto, ꝙ de cã sciẽtie ſterogari debeat, alias nõ valeat depositio, qõ non ꝓbat.
140 Testis assignans inepte rationem dicti non ꝓbat etiã ſtante statuto quod testibus credatur, lz non reddant bonã rationem.
141 Testis nõ videns de causa, qz non fuit interrogatus, probat.
142 Testis si in reddendo causam rationis dicat sic, quia sic repperio in meo memoriali quod de hoc feci, probat.
143 Testis dicens quia presens fui, probat visum ꝛ auditum.
144 Testis deponens per verbum, credo, in ijs que sunt de peritia artis an probet.
145 Testis deponẽs per verbũ nescio, nõ ꝺ̃ vlterius interrogari.
146 Ratio in teste super filiatione, emancipatione, vel communi opinione, qualis esse debeat.
147 Testes deponentes super dominio debent de facto, ꝛ non de iure deponere.
148 Testis si dicit vidi quem sanum, an probet, si dicit, vidi publicum instrumentum.
149 Testis si dicit qõ vidit furari cappaz ꝺ̃ Martino ꝓbat furtum.
150 Testis si dicit se vidisse quod loquebatur probat.
151 Testis si dicit quod talis dixit verba displicibilia probat, ꝛ inductus ad probandam defensionem probat si dicit, quod vidi.
152 Testis deponens de causa visus idonea, licet loquatur grossomodo, probat etiam auditum.
Sensus exteriores sunt quinque.
Sensus interior, qui communis dicitur.
153 Baldi laus.
154 Verbum principale libelli dicitur substantia libelli.
155 Adiectiua libelli sunt, conditio, modus, demõstratio, qualitas, locus, tempus, quantitas, ꝛc.
156 Agens quod promisisti pure, et probat quod sub conditione, an dicatur probata intentio.
157 Agens quod mutuauit sub conditione, ꝛ probans quod mutuauit pure, non probo contractum.
158 Testes deponentes circa demõstrationem quomodo debeãt concludere.
159 Accusans Titium ꝛ Seium, quod iutulerunt in Petrum duo vulnera, ex quibus mortuus est, si non probo de Seio, sed de Titio, an Titius condemnetur.
160 Testis reprobationis si interrogatus non reddit causam, non probat ita perfecte sicut ille qui reddit bonam.
161 Testes quando sunt contrarij, illi qui prevalent reddunt meliorem causam.
162 Notarius et testes tenentur ad interesse partis, etiam ratione erroris.
163 Testis deponens de auditu regulariter non probat.
164 Testis qui dicit se credere vel sibi videri, non probat, ꝛ quid, si dicit, sic mihi videtur.
165 Testis interrogatus de diffinitione rei, debet respondere.
Diffinitiones que sunt iuris, pertinent ad doctores.
166 Testis dicens quod vidit Titium tenere et possidere, probat licet interrogatus quid sit possessio, respondeat nescio.
Testis potest interrogari, quomodo intelligat verba iuris, ꝛ an teneatur scire iura.
167 Jus pro facti qualitate interdum interponitur.
168 Testis ꝺ̃ habere notitiã sensus non impressionẽ intellectus.
169 Testes ꝺ̃ concordare in numero pari, ꝛ ad euitandã penam.
170 Attestationes que sunt interpretande in meliorem partem.
171 Testis, quia vicinus, probat quem bonum ꝛ malum.
Testis qui dicit scio, quia scio, an probet.
172 Testis interrogatus de fama, licet dicat vera in capitulo contenta, non probat, nisi dicat causam, et a quibus habuit ortum, etiam non interrogatus.
173 Famam non probat testis qui dicit publice dicitur.
174 Testis interrogatus de veritate, si dicit se nihil scire, intelligitur de veritate, non fama.
175 Famam probat testis non solum de his, de quibus rationem reddit, sed etiam eorum de quibus non reddit.
176 Testi in infamia alicuius non creditur, nisi reddat rationem, ꝛ quando sufficiat deponere in genere.
177 Testis deponens de fama in causa appellationis, debet probare per id, quod incidit ante litem motam.
178 Credulitas in teste non excusat a calumnia in iudicio.
179 Rusticus deponẽs super possessione, si dixit quia vidit quod possedit tanto tempore, probat.
180 Testis, qui dicit Titium possedisse decem annis, et non dicit de quibus singulariter non probat. Et si dicit possedit decem annis ꝛ plus nihil operatur.
181 Testis dicens Titium possedisse per annum patiente Seio, non probat.
182 Testis inductus ad probandum mutuum, vt probet quomodo deponat.
183 Vnus ex testibus si deponit de quinque, alius de decem non probatur contractus in quinque.
Decime receptio, et iurisdictionis exercitium, probatur per testes singulares.
184 Testibus discordantibus de valore, seu estimatione rei, quibus stetur, ꝛ quomodo magis duobus affirmantibus, quã multe negantibus credatur.
185 Testis examinatus in palatio potestatis, si dixit contractum celebratuz in palatio episcopi, ꝛ super alio articulo dixit in hoc palatio saluatur eius dictum ad penam euitandam.
186 Vnus testis si dicit de se ꝛ socio, ꝛ similiter alter, an probent, vel dicantur singulares.
187 Simul dicitur fieri quod fit successiue.
Adulterium probatur per testes, qui viderunt adulter autem per rimulam, vnus post alium.
Vsurarum aliquem esse probatur per testes singulares.
188 Ciuitatem habere ciues, aliquem esse filium filij, decum esse, testes qualiter probent.
Aliquos esse fratres stipulationem interuenisse.
Aliquem se exercuisse iurisdictionem.

Associans aliquem ad committendum adulterium, an admittatur in causa adulterij:
19 Infamis quando admittatur in testem.
Infamia testis poterit etiam post mortem probari.
20 Excommunicatus & suspensus a testimonio repellitur, et an p excommunicato, vel contra excommunicatum,
Accusator non potest esse testis.
Hermaphroditus non admittitur.
Judeus vel paganus, vel hereticus contra Christianum, pro Christiano sic.
21 Impubes quibus casus testificetur, & factus pubes potest testificari de eo quod vidit in pupillari etate.
22 Monachus et canonicus irregularis non testificantur sine licentia superioris in causa sue ecclesie sic.
Clericus in causa sue ecclesie admittitur.
Administrator ecclesie admittitur super contractu quem celebrauit:
23 Seruus quando possit esse testis.
24 Testis intestabilis, qui communi opinione reputatur testabilis, quomodo admittatur.
25 Conditio testis inspicitur tempore testimonij, quando testes sunt de substantia rei.
26 In probanda inhabilitate testis, sufficiunt duo testes.
27 Dictum testis trahitur ad tempus iuramenti.
28 Testamentum qui non potest facere, non potest ferre testimonium.
29 Cecus testificatur de auditu, quando habet voces notas, et de his que vidit ante cecitatem.
30 Pauper quando admittatur ad testimonium, et de his qui portant crucem.
31 Judex aduocatus, procurator, actor, & assessor quādo possint esse testes.
32 Mulier in criminalibus non admittitur, in ciuilibus sic, & in codicillis.
Mulieri inspiciēnti aliquam, & asserenti non esse cognitam, an creditur.
33 Videlicet pro debitore qui soluendo est, testificatur.
Cedens pro cessionario an possit esse.
34 Creditor pro debitore non testificatur.
Non testificatur quis contra eum, quem in ius vocare non pōt.
Legatarius quando tutor, familia officialis.
35 Frater pro prole fratris testificatur.
Magister pro discipulo, compater pro compatre quando.
36 Maior lx. annis non compellitur esse testis.
37 Judex dat saluum conductum testibus.
Testes non vocantur a longe, quando plus expenderetur quā esset valor cause.
Veltibus debent expense fieri.
38 Testes si sunt citati, & non comparent, et quid si tardant depōnere de remedio remissiue.
39 Testis, qui non vult comparere, vt veritas occultetur, punitur crimine stellionatus.
40 Testis quibus casibus cogatur testificari.
41 Testis qui venit ad iudicium, & iurauit non recedere sine licētia iudicis quod non possit teneri vltra xv. dies.
42 Testis, qui non fuit citatus nec monitus si deponit cum iuramento, probat.
43 Testium receptio contra non citatum non valet.
44 Judex debet inquirere de conditione testis, et si non inquirit, dictum valet.
45 Dilatio quarta ad producendos testes quando detur, et quādo quinta.
46 Ante publicationem idē testis sepe nō producitur, nisi ex causa.
47 Testes possunt produci publicatis testibus, etiam si est renunciatum productioni testium.
Renunciatio facta specialiter de non producendo testes super aliquo capitulo tenet.
48 Judex inquirens publicatis testibus potest testes in iucere.
49 Judex ex officio potest recipere testes, in causa post apertura testium etiam ad coadiuuandum.
50 Procurator non inducit testes, stante statuto quod non possunt induci nisi a principali.
51 Testes si sunt recepti parte absente, itelligitur parti exceptio reseruata.
52 Testes si sunt presentes examinantur per iudicem.
53 Judex quando possit mittere notarium ad examinandum.
54 Testis si dicit non dixisse prout scripsit notarius, creditur magis notario, si iudex fuit presens. & nu. 246. & 2. p.
55 Testibus productis potest opponi contra eorum personas.
Exceptio si obstat vni non retardat processum, si adsunt alij.
56 Exceptio contra testes quando sit proponenda.
57 Producens testes opponit contra eius personam, si causa de nouo emerserit.
58 Protestatio facta contra personam testis contra me producti si pro me deponat, mihi non nocet, nisi fuerit talis protestatio ratificata per partem.
Publicatione facta non potest obiici contra personas testium, nisi protestatio fuerit a principio facta.
59 Testis iuramentum quid continere debeat.
60 Testis qui deposuit non iuratus, si postea iurat, non probat.
61 Jurare de credulitate quis possit.
62 Ecclesia vt possit arma spiritualia exercere, sufficit quod habeat iustitiam veritatis indubitanter, licet non probatam.
63 Testis, qui iurat dicere puram, & meram veritatem, deponēdo de fama non probat.
64 Testis, qui non iurat tactis scripturis, si deponit falsum potest puniri.
65 Dies depositiōis testis qui vna die iurauit, & altera deposuit, editur.
66 Testis compellitur per ordinarium, vt iuret coram eo.
67 Testis qui iurat dicere veritatē super articulis, si deponit contra articulos quando probet.
68 Juramentum testis potest consensu partium remitti.
69 Testis iurans dicere veritatem super tota causa principaliter intelligitur etiam super emergentibus.
70 Terminum habens ad probandum, non dicitur probasse si recipit testes in termino iurare.
71 Testis, qui iurauit in termino, licet extra terminum deponat, dicitur in termino deposuisse.
Citatio partis quod requiratur in iuramento testium.
72 Testes non presumuntur iurati, nisi de iuramento in actis appareat.
73 Testes post litem contestatam non ante recipiuntur: fallit in quinque casibus.
74 Testes recepti ante litem contestatam quia senes vel infirmi non publicantur, et quando publicentur reo presente in iudicio & actore absente, infra nu. 72.
75 Testes quando dicunt se nihil scire, possunt aliis publicatis testibus super eisdem capitulis produci.
76 Testes examinandi ad eternam rei memoriam, coram quo iudice examinentur.
77 Testes ad eternam rei memoriā pro reo publicatis eidem prosunt saluo iure opponendi contra personas eorum.
79 Citatio personalis an requiratur quando testes extra ordinem examinantur.
80 Prima sententia partis non est ne essaria quando testes publicantur.
81 Attestationes non publicate non faciunt fidem.
82 Possidēs potest petere examinari testes ad eternam rei memoriam, secus si non possidet.
83 Duo testes regulariter sufficiunt, sed in casibus plures requiruntur, & nu. 4. & 87.
85 Acto vnus testis quando creditur vbi ponuntur miracula.
86 Producere pl. testes volens & iudex non vult recipere, non poterit appellare.
88 Libellio qui confecit instrm connumeratur in numero testiū.
89 Testes nō Latini per notarium Latinū quomodo examinādi.
90 Testis non potest dictum suum in scriptis deponere, nisi in criminalibus.
91 Testis non examinatur super articulo, super quo non est inductus, & quando iurat super eo, super quo non fuit inductus.
92 Testis deponens super dependentijs, & connexis non dicitur deponere extra articulum.
93 Articulus quis non est de substantia probationis.
94 Dictum testis verum in articulo non vitiatur, si testis dicit sum extra articulum.
95 Judex cogit testem in iudicio ad dicendum veritatem, licet extra iudicium dixerit se nihil scire.
96 Testes, q cōpelli possunt qñ deponūt spōte vel in actis redig.
97 Expensis producentis mittit notarius ad egregias personas.
Testis de longinquo producens, facit expensas.
98 Testium dicta scribi debent.
99 Testes debent secundum interrogatorium examinari, vt non sint producenti alias habentur pro vno receptis.
100 Testimonia iudiciaria duobus modis dicuntur.
101 Testes seniores preferuntur iunioribus.
102 Instituere testes, qui interfuerunt negotio vt plenedicāt licet.
103 Testis suspectus interrogatur de circunstantijs.
104 Testis an possit de suo facto testificari.
105 Testis sentiens commodum, etiam in consequentiam, quando possit testificari.

Testes

non solum qui nunc de accusa. dixit quod inimicus recōciliatus non admittitur ad testimonium, si reconciliatio erat recens, sec⁹ in antiqua, quia ex antiquitate temporis presumitur oblitio. vi de glossam in verbo, besternum. iō. q. v. c. accusatores, et testes. que est not. ad hoc facit ff. de acqui. pos. l. peregre. et quod not. in c. per tuas. i. de simon. in gl. verbo. inimicitias capit. iules. et ff. de excusa. tut. l. Athlete. §. dat remissionez. Justit. de inutili. stipulā. si. et dixit Innocentius. vbi s. quod inimicitia repellit, si erat capitalis inimicitia vel magna: vbi tamen erat parua, non repellitur, sed ei adhibetur fides. ⁊ vide C. de testibus. in auth. si testis productus. versi. si vero. An † autē inimicitia sit magna vel parua, iudicis arbitrio reliquitur, secundum Innocen. in c. cum oporteat. de accusationib. ⁊ vide per Bar. in l. i. §. cū quis. versi. ego vidi in ciuitate. ff. de questionibus. et in glo. d. c. accusatores. iō. q. v. que probat s. dictam distinctionē, ⁊ dixit Inno. extra de re iudi. c. i. quod inimicus, qui habet iustam causam inimicandi, non repellitur a testimonio, vt ibi not. per eum.

5 **Vicus** †maxima amicitia adstrictus, a testimonio repellitur, secus si leuis sit. vt ff. de verbo. significa. l. late culpe. §. amicos. Specul. de teste. in prin. ⁊ nota. in gl. l. sciendum. ff. de vsuris. non ergo in totum repellitur amicus a testimonio pro amico, sed eiminus fidei adhibetur, vt est textus in auth. de mona. §. cogitandum vero est. quod est verum, nisi inter eos esset tanta amicitia quod in eis sit vnum velle, ⁊ etiam vnum nolle. l. etiam. C. de testib. ⁊ l. iō. ff. eod. ⁊ per Ang. in d. §. cogitandum. qui dixit per illum textum quod si sunt plures cohabitantes in eadem domo, vnus potest testificari pro alio, sicut ⁊ monachi. nec repelliur ratione cohabitationis, sicut nec monachi, nisi alia de causa repellantur. quod est not. ad multa.

6 **Conspirator** seu † coniurator a testimonio repellitur, vt in Spec. de test. §. nunc. i ver. itē quod est cōspirator. Testes instrumenti vel scripture nō repelluntur propter ami. iam. vt not. C. qui pot. in pign. hab. l. scripturas.

7 **Pater ⁊ mater** †regulariter pro filio, vel cōtra filiū nō testificantur. nec filius, pro eis nec contra eos. ⁊ cē in ascendentibus ⁊ descendentibus vtrinsq; sexus in infinitum. vt in Spe de teste §. i. in prin. ver. si. item q; est parens. seu pater. ⁊ Justi. de teste. §. pater. ⁊ vide. Bar. ff. de test. l. qui testamento. §. per contrarium. ⁊ in §. que autem. vbi tractatur nostra materia. Dicta regula fallit. quia pater potest esse testis in testamento filij testantis de castrensi peculio. d. §. per contrarium. Item pater testificatur pro filio in causa religionis. Item mater cum queritur de et ate. genere, seu cognatione filij. Quarto fallit in causis matrimonialibus. scz cum queritur an matrimonium possit subsistere cum eis propter consanguinitatem, vel affinitatem. Sed si queritur, an matrimonium sit contractum vel non sponsa dicente contrarium, ⁊ sponso negante, ⁊ si ipse sit dicior vel potentior vel honorabilior pater vel mater sponse non admittitur. Si vero pater vel mater inferior sit vel fauore matrimonij si sunt pares, videtur suspecti, vnde iudex arbitrabitur. Sed si vir ⁊ vxor se habēt vt excedentia ⁊ excessa, vt quia vir est ditior, illa nobilior, vel econtra, etiam iudex arbitrabitur: pater autem ⁊ filius, qui est in eius potestate, in eodem testamēto, vel extranei simul esse testes possunt. In patris vero testamento filius esse testis non potest, nec pater, vel qui in eius potestate est vbi filius testator sit miles, seu de castrensi testetur, quia tunc si ante missionem facit testamentum, pater pōt testis adhiberi, secus si post. Spe. in ti. de teste §. i. in prin. ver. itē q; est parēs seu pater. De materia vide, q; not. ff. de proba. l. etiam matris. ⁊ ibi etiam notatur an pater possit esse testis pro filio emancipato, ⁊ etiam ibi not. an socer pro genero, vel econtra frater pro fratre: ⁊ de viro ⁊ vxore. ⁊ an vn⁹ canonicus possit esse testis in cā capituli. vide q; no. C. de testi. l. parētes. vbi pone de filio adoptiuo.

8 **Consanguineo** †minus credit in contradictorio iudicio. l. magis puto. §. in primis. ff. de rebus eorum. ⁊ Bal. in conclusionibus tenet. sed in non contradictorio magis creditur. nec est semper standum confessioni eorum.

9 **Frater** pro fratre. ⁊ contra fratrem admittitur in causa ciuili. cum non prohibeatur, ni si habeant omnia bona communia pro indiuiso, mi nor tamen fides ei adhibetur. In criminali vero non admittuntur. preterquā in causa hereſis, nec etiam in criminali † affines admittunt: sed etiā collaterales. ⁊ consanguinei volentes inter se admittūtur etiam in criminali post tertium gradum quia vsq; ad illū non coguñ testificari: si tñ testes in pari gradu atiment producenti, ⁊ ei contra quem producuntur, admittentur: quia par causa affectionis prohibitionem tollit. in ciuili autem remoti ⁊ propinqui, consanguinei inter se pro ⁊ contra et inter extraneos admittuntur Arg. tamen contra. quia sunt domestice persone. Spec. de teste. in §. i. ver. sed nunquid frater. Et an frater admittatur, vide Bart. not. in l. qui testamento. §. que autem. versic. quero quid in fratre. Et quando coniunctus pro coniuncto admittatur. vide quod no. etiam in d. l. etiam matris. ff. de proba. ⁊ ibi dixi si consanguinei in causa matrimonij. ⁊ in causa ecclesie. Si domestici interdum admittuntur ad testificandum vide iō. q. v. ca. i. ⁊ ij. in glo. Et an coniuncti sint idonei. vide iō. quest. v c. i. in glo. in verbo. parentes.

10 **Socius** † admittitur pro socio. p pte socie nō. p sua. p Jnn. i c. j. de testi. Idem si incidēter sine societate sit res cōmunis. secus si essent socij omnium bonorū. vel illius rei que petitur que cōis est. Sic ergo solū cōsiderat an ad iocum testificantem aliquo casu emolumentū pertineat. vt tunc non admittatur. Vide Spe in tit. de teste. §. i. versic. sed nunquid socius. ⁊ vide Angel. ff. si quis caut. l. si duo rei. in p nc.

11 **Domestici** †testes nō admittunt ad testificandū. Fallit C. de repu. l. cōsensu. §. colonus. ⁊ adscriptitius licet domestici sint tamen admittuntur de consuetudine pro dominos. sed nunq; fides eis adhibetur, vt lictulus ⁊ mercenarius domestici sunt. et dum seruiunt non admittuntur pro domino suo: sed si fuerunt olim nunc autem non sunt. admittuntur. Est ergo consilium, qō dominus eos liberet ⁊ possunt testificari, nisi constet d fraude. vt in Spe de teste. §. i. in ver. itē excipitur. et qui dicuntur domestici. ibi vide. ⁊ iō. q. v. in gl. in verbo quod vero, ⁊ c. que est gl. summe. Domestici admittuntur in causa ecclesie. xiij. q. ij. in summa. ⁊ ibi in glo j ⁊ c. i. ⁊ ibi gl. i. ca. q. in gl. ⁊ quādo admittantur, vide in d. l. cōsensu §. super plagis. ⁊ C. de testi. l. iō. ⁊ xiij. q ij. in glo. summe. Admittuntur tamen domestici inter se, vbi est par ratio affectionis. Idem quando aduersarius eius inducit, sicut dicimus in aduocato. Fallit quādo sunt tales, quibus imperari potest ratione patrie potestatis, vel dominij. Quid ergo in vasallo. §. dicetur. Seruitores autem familiares an possint esse testes pro domino. eo quia domestici sunt? vide Justi. de testa. §. pē. Sed an qui tempore contractus erat meus domesticus. postea desiit esse. admittatur pro me vide ff. de qō. l. i. §. idem. Quid econtra. vide eadem l. j §. si seruus ad hoc. An subditus admittatur pro domino, vide C. de testi. l. eos testes. quid econtra vide ff de testi. l. idonei. et extra de officio delega. cap. causam que. Familiares autem quibus bodie vtimur, possunt testificari pro domino dummodo honesti sint, vt per Jnn. in c. fraternitatis de testibus.

12 **Vasallus** † pōt testificari p dño, licet non potest esse iudex. q; plures requiruntur esse iudices. quaz esse testes. Vel distingue. Aut est magnū feudū. ⁊ tunc non admittit. Aut est paruum. ⁊ testimoniū dicat. Vel dic, aut vasallus est obligatus ad prestandum domino seruitia tantum ⁊ non ad fidelitatem. et admittit in illis qui tenent decimas ab ecclesijs. Aut est obligatus q; iurauit fidelitatē. et non potest: q; iuramentum representat quandam speciem seruitutis. et seruus pro domino non potest testificari. Spe. in ti. de teste. §. i. versi. sed nunquid vasallus. Vasallus autem potest testificari contra dūm in causa feudi, vt C. de testi. l. libertorum aduersus. et posui in nostro repertorio in tit. de feudis. Libertus contra patronum non testificatur, quia eius persona debet videri sibi sancta. Idem in filio liberti. Spec. eo. tit. de test. §. i. versi. item quid quod est libertus.

13 **In causa vniuersitatis** † vel q. ol legū, quilibet de vniuersitate, vel collegio, bz testificari in defectum tamen alicuius. ⁊ nō aliter. p ipsa vel ipso, sed cōtra bene possunt. Vel dic indistincte admitti in ciuili, q; causa vniuersitatis non est singulorum in criminali vero si prelatus accusetur tunc aut ab vno de vniuersitate accusatur, ⁊ alius de vniuersitate admittitur, q; par in vtroq; ratio est. Aut extraneus accusat ab vno de vniuersitate ⁊ accusans nō inducit socium. nisi in subsidium. Spe in ti. de teste. §. i. versic. iz nunqd in causa vniuersitatis vel collegū. De materia vide gl. iō. q. ix. c. nihilominus. ⁊ Justi. de rer. di. §. vniuersitatis. ⁊ ff. de in ius vocan. l. iz cum hac. §. qui manumittitur. ⁊ sic videtur qō singuli de vniuersitate sint testes in causa collectax. In contrariū videbatur, quasi singuli ferant vtilitatem, arg. ff. de leg. j. l. ab oībus. in prin. In cōtrarium est cōis opi. q; causa non tractatur nomine singulorum. nec singuli propter partes iudicij, et presertim si nō sint testes super articulo principali, sed super incidenti articulo. Justi. de test. §. legatarijs. ⁊ ff. de iud. l. j. Bal. in conclu. in puc.

14 PRelatus †vel Rector eccleste, in causa ecclesie pōt eē testis, actor tamen, & testis simul esse non potest, vnde causam alij̄ committit, & ipse erit testis, et si constituto procuratore dicat Abbas, & Cōuentus constituit talem procuratorem, Abbas poterit esse testis, & quilibet de conuentu. Et si administrator ecclesie contrahit, qui contractus in dubium reuocantur, poterit administrator testificari, vt in Spec. de teste. §. i. versic. sed nunqd Rector. Abbas pōt esse testis in causa monasterij̄, vt Inno. in c. ad hec. extra. de testa. Creditor, p emptore, donator, p donatorio, an admittāt, dic vt no. ff. de testa. l. null⁹. & C. e. olb⁹. p Ly. C. e. l. nullū.

15 CRiminosus †si in crimine perseuerat, nō valet eius dictū i criminali, siue in ciuili, et dū de crimine ciuiliter agitur, nisi eēt tale, quod infamiā irroget, & pbet hoc facere dotem, cui crimen cōfessus est, & hoc vbi crimen manifestum est, sine probatione presumitur eum penituisse, et sue salutis memorē esse, vbi vero agitur criminaliter, siue manifestum, siue occultū, repellit, si alis de crimine quictus existat, vel confessus, vel si ex hoc facto ei⁹ opinio sit grauata, vel si ei probari poterit, ꝛs egerit penitētiā. ꝛs ergo, cui opponit crimen, non admittitur in ciuili, vel criminali priusquam probauerit se innocentem, siue conuictus fuerit, siue non, dūmodo cōmittur. Spec. de teste. §. i. v. itē opponit, quod est criminosus, & in crimine perseuerat. Quid si in vna domo sunt quatuor, quorum vnus occiditur, & nescitur a quo, an aliquis eorum admittatur ad testificādum: Vide Spec. eod. tit. §. i. versi. quid si quatuor homines. & Ang. in l. fi in fi. a.

16 ff. ad legem Cornel. de sica. An autem particeps criminis admittatur ad probationem glo. in c. fin. in verb. pendente accusatione que incipit nota ergo. de testib. que dicit, qꝝ non, ꝛs ad psumptionē sic, vt ibi, quod intellige speciale, vt in crimine simonie. In alio autē crimine quā isto excepto, non videtur, qꝝ particeps criminis faciat iudicium, siue presumptionem, etiam ad torturam, vt de confess. c. i. ibi, nulli censemus pene subdendos. Ibi tamen glo. dicit, quod non creditur quantum ad conuincendum, sed quantum ad presumptionem. Et si intelligas in excepto concordas cuz glo. d. c. i. si in alijs cum propter presumptionem deueniatur ad torturam torquebuntur alij̄ ad istorum testimonium, & sic pene subdentur contra illum, per tex. in l. fin. C. de accusat. vbi de hoc per Ly. facit de adul. c. significasti. & ff. ad Sillania l. primus. Nam quantumcunqꝝ quis sit infamis, Judeus, & legibus odiosus, tamen conuinci debet per testes idoneos, vt not. in c. testimonium. de testib. Criminis socius a testimonio repellitur. Spec. de teste. §. i. versi. item quod est socius criminis.

17 HOmicida †de iure canonico repellitur, de iure ciuili admittitur. Spec. eod. tit. de teste. versi. item, quod est homicida. & vi. item quod non est probate vite, ꝛs testis confiteat se homicidam, nō tū poterit eum iudex punire ex illa confessione, quia non est facta in iudicio. Non enim de hoc agebatur. Gloss. ordinaria est ibi. quest. ciij. can. si testes. §. item ob carmen. Incidit enim cause principali. l. nullum. C. de testib. & est glo. i. quest. i. et hoc quippe. secus si confiteatur falsum, d. l. nullum. et C. de Episcop. & cler. l. presbyteri.

18 HEr †raptor, & adulter manifestus, et generaliter in quolibet pcō mortali, s. manifeste cōstitutus repellitur. Nam tales sunt infames ifamia canonica, nec poterit testis, qui pretextu criminis repellitur, mihi de crimine obijcere: nec aduerlarius meus in illa causa mihi de crimine obijciet, nisi esset tale crimē quod obijcio testi, cuius ego particeps fuerim, Spe. de teste. §. i. vi. fi. obijcitur, qꝝ est fur. ꝛs nunquid pōt esse testis ille, qui associauit alique ad cōmittendum adulteriū et in causa ipsius adulterij̄, & an possit cogi. vide Inno. in cap. qualiter & quando. i. de accusat.

19 INfamis †& leuis opinionis nō admittit ad testificādū, nisi i criminib⁹ exceptis, quia tūc admittit cū tormētis, vel nisi accusatus sit male fame, quod est verū ifamia iuris. Infamis autē de facto admittit in causa ciuili, vel criminali ciuiliter intētata. Ferre testimonium est dignitas, & est actus legitim⁹, qui actus infamib⁹ interdicit, & ideo periuri nō admittunt. Temerariū tū iuramentū quē a testimonio nō repellit. quę infamia etiā post mortē testis poterit pbari. Spec. de teste. §. i. in versic. itē excipit, qō est ifamis, & leuis opinionis. Si testis confiteat se infamē vel inimicū, non creditur ei quasi ꝓpter hoc nō sit pdu ctus, nec iuratus, qz accessoriū est, qz nec curat vacillare, tamen si vacillat nō credit ei. Innoc. in c. inquisitionis. de accusat. bal. in conclu. Spec. de teste. ver quid si testis dicit se seruū, vel infamē inter se. tū infames admittuntur ad testificandū, vt in auc. de testi. §. nicimus. Sed an poterūt adhiberi testes in testamēto, vide ff. de testib. l. cum lege. An testis infamis, vel receptus post terminum faciat iudicium, vide Baldum in l. ꝯ. C. de epis. & cler. audi. & per Bart. in l. ꝯ ff. de app. recip. Quid de infami infamato facti. et quid de bānito, vide Bal. ff. de sena. l. Cassius. Infamia facti contracti ex periurio repellit, quia periurium sine infamia repellit. Bald. in l. Lucius. ff. de infami. Infamia postea secuta si retro trahitur testimonium medij̄ temporis infringit. ff. de iu. fa. l. furti. §. j. in gl. vel econtra facit. ff. de solutio l. si quis offerēti. §. fi. & l. cum decem. §. fi. eod. tit. & ff. rem ratam habe. l. fin. et l. fi indebitum. §. fi. & quod ibi Bal. in conclu.

20 EXcommunicatus †& suspēsus, a testimonio repelluntur. An aūt excōicatus contra excōicatum admittatur, si omnes de monasterio sint excommunicati. Unus cōtra alium admittitur, nisi iudex ex officio repellat. Spe. de teste. §. i. versi. item quod est excommunicatus. Excommunicatio non potest esse testis, sed promotor inquisitionis vel denunciatiōis pōt, si illā nō prosequitur. Spe. eo. ti. §. i. ver. Item quod ipse est testis & accusator. & quando sunt plures accusatores non dēr eligitur magis idoneus, & ceteri repellunt. a testimonio. el. ad. c. in pmis. & vide ibi. q. ciij. a sum. i gl. Cōcubinarius manifestus vel incestuosus ꝛ acculatū nō admittitur. Spe. eod. ti. §. a. versi. eo. ti. §. j. ver. itē qō est hermaphroditus. Judeus, pagānus infidelis & hereticus nō possunt ꝛ Christianum testificari etiā Christianus a Christiano sit quentus. Hereticus tū ꝛ hereticū vel paganum admittitur, quod est verū, cum hereticus agit. Sed si orthodoxus non opponit tz dictum testis. Orthodoxus admittitur contra infidelē. Spe. de teste. §. i ver. item qō est ideus. Infidelis pcatholico testimoniū dicere pōt, de pen. dist. multipliciter. in gl. vide. C. de hereti. in l. qui⁹ multi, & ibi per Cy.

21 IMpubes †testimonium non dicit, nisi casibus. ff. de lib. causa. l. fin. & hoc i ciuili ti. q. iij. c. j. In criminali vero etiā impubes repellitur, nisi ꝓpleuerit xv. annos, nunqꝝ tamen ad plenam fidem ꝛs quantū ad presumptionem fidei pupillus quandoqꝝ pōt recipi, maxime si dns dicatur familiaris occisus. ff. ad Silla. l. ij. §. impubes. Sed an factus pubes poterit testificari de eo quod vidit in pupillari etate? & quid si presertim si erat proximus pubertati. Idē de eo quod quis vidit anteqꝫ eēt cecus. Spe. in ti. de teste. §. i. ver. item queritur, quod est impubes. De ipubere no. i. l. ij. §. lege Julia. fac testi. De seruo facto libero no. Bar. de v. sig. l. imitēr. §. nocuem.

22 MOnachus †& canonicus regularis ad versus vel aliter sub obedientia positus nō pōt eligere vel aliter sine licētia eius cui subest. In causis tū fiscalibus testificari possunt. Spe. eo. ti. §. i. versi. itez excipit quis monachus. de hoc vide in auc. ingressi. C. de sac. san. eccle. Et clericus admittatur in causa ecclesie, vel sui canonici, vide ibi. q. ij. in summa. in gl. i. a per Ang. in auth. de monachis §. cogitandum & Insti de testa. §. testes. & ibi no. a per Spe. de teste. vide quid de monacho. & versi. item, quod est clericus. An autem administrator ecclesie admittatur super contractu qui attinet vide per Archi. Jo. And. in c. Romana. de testibus. a super prudentia. xiij. q. ij. vbi est tex. fing. & Bald. in consilijs.

23 SEruus †non potest esse testis nisi in delictu, pbationum, secundum quid, & nisi in criminibus exceptis, nā tūc admittitur, si accusatus sit de crimine diffamatus, si eis quandoqꝝ creditur cū tormēto, & alijs presumptionibus contra dominum vel patronum eis non creditur, nisi in casibus, vij. q. ij. can. scopus qui mācipiū. §. in patronos. Si tū testis tpe quo fuit testimonium, erat seruus, & cōmuniter habebatur pro libero valēt nihilominus testimoniū. Idē. si a maiori parte habebatur pro libero, & si testis dicit se liberū, & de hoc pendet iudicium, admittitur ad testimoniuz, & reseruatur illud in tps disputandus. Adscriptitius pōt esse testis, statuliber non pōt. Spe. eod. i. versi. itē qō est seruus. Testes nō possunt esse serui, nisi in casu necessitatis. ff. de testi. l. serui. Dicit tū ibi glo. qō si probatio semiplena, pbatio tūc testimoniū serui cū illa semiplena glo. dicit facit vnā pbationē. & vide C. de testi. l. seruos. & l. qui⁹. Et

24 ꝛ si cōi opinione liberi reputant, ꝛs serui sint, sufficit, vt i li. C. de test. & per cōsequens est cōtestis, vt testis non sit sine effectu testificari poterūt i iudicio, nō obstāte fuitute, & ideo non rubi illud rescriptum ad aliuz casum, qz non est nr̄m illud extendere. Si igitur testes fuissent infames, qz de crimine famoso damnati, & pcōsequēs intestabiles. l. ob carmē. ff. de testib. ꝛs communis opinio, tunc reputarentur bone fame, non teneretur testimonium ꝛ denisi ex alia causa tūc ad testimonium non potuissent adhiberi.

beri;puta,quia erant impuberes,⁊ communi opi. reputabantur
adulti,vel erant mulieres,⁊ reputabantur masculi.Cyn. tamen
tenet contrariū in d.l.j.⁊ non bene iudicio meo, est dictū Ang.
in cōclu. Quid si testis tēpore quo iurauit,erat testabilis, sed tē
pore depositionis erat inestabilis: Dic quod si crimen,qd red
dit eum intestabilem,nō est notoriū,dictum eius recipitur, ⁊ in
tempus reseruabitur disputationis, si vero postea sit notoriū,
non vitiatur eius dictū,sed fatuus esset iudex,si illud reciperet.
Et vide,qd plene no.i d.l.j.C.de testa.⁊ ff.ad Carb.⁊ l.iij.§.due
25 autem sunt cause.Bal.C.de legi.l.leges.† Ubi testes sunt d sub
stantia rei,tūc inspicitur cōditio testis tēpore testimonij, vt no.
in l.ad testium.§.cōditionem.⁊ ff.de testa.Sʒ in alijs negotijs,
vbi testes nō sunt de substātia rei, ipubes pōt testificari pubes
factus:⁊ sic de his que vidit ꝓpe pubertatem, ⁊ nō de his que
vidit prope infantiā.ff.ad Sil.l.excipiūtur. Ratio est,q: quādo
aliquid est de solēnitate,dʒ adhiberi in initio,⁊ vno cōtextu, vt
ff.de test.l.heredes palam.§.fi.sed vbi non est de solēnitate, tūc
non inspicimus initium.sed effectū rei.ff.de here.instit.l.qui sol
uendo ⁊ nota,ꝙ ratio contrariorum idem facit in casu conuerso.
Nam si tēpore testamēti est habilis,⁊ probabilis reputationis,
licet postea fiat inhabilis,non tñ vitiatur testimonium, vt C.de
testa.l.j.quod est exaudiendum de testamento inscriptis,vbi te
stes nō habent de veritate deponere,sed solū de solēnitate. Nā
ibi si constat de solēnitate,q: testes sua sigilla recognoscunt, nō
potest referri questio volūtatis,q: certa est, ⁊ per scripturā ap
paret,⁊ toleratur testimoniū eius q: habet adminicula, scʒ sub
scriptiones,⁊ sigilla sua recognoscunt testes, ⁊ sic intelligitur l.
j.C.de test.⁊ ff.ad Carb.l.iij.§.due autem sunt cause. Item pōt
intelligi illa lex testamento nūcupatiuo redacto in scriptis per
tabellionē,q: nō dʒ vitiari testamētum,qd apparet ab initio le
gitime confectū.⁊ q: dictum testis scriptura iuuatur, q: mutuo
se iuuāt,nec vitiat testamētū morte testis,ergo nec capitis amis
sione. Si vero nō est scriptū,nec manu authētica roboratum di
stingue,an sit questio solēnitatis,⁊ inspicitur initiū:an volunta
tis,⁊ tunc tps iuramenti.⁊ ideo primo casu admittit statu muta
to in malū,secundo nō,⁊ sic nō vitiat testamentum,sed probatio
eius vitiat. Ratio differētie dicte distinctiōis est,q: vt dixi,quo
26 ad solennitatē inspicitur initiū.Bal.in conclusio.† Sed quid si
obijcitur contra testamentū quod est cōtra solennitatē, q: vnus
ex testibus dicitur tūc fuisse inhabilis,nunquid ad probandum
est habilis,⁊ sic ad probandū solennitatē sufficiant duo testes:
Dic qd sic,q: potest hec questio examinari seorsum a principa
li,id est,a testamēto ⁊ est sue materie per se.⁊ q: eius cōtrarium,
id est,infamia pōt probari per duos testes,secus si questio solē
nitatis nō pōt examinari seorsum a principali,vt no.in l.ij.C.de
27 secun.tab.Bal.vbi.s. † Circa tps cōsideret integritas testium,
vide per bal.in feud.in ti.an remoueri debeāt testes qui pa.esse
desierint.c.j.versi.opponitur:q: conditio.Testes debēt esse bo
ne fame non solū tēpore iuramēti,sed etiam tempore depositio
nis,non absolute quod dictum trahatur ad tempus iuramenti,
vt in Cle.j.de offi.deleg.q: illud respicit solennitatem, nō secun
dum veritatem,que sine examinatione liquere non potest.bald.
in c.j.quot test.sint necessa. ad probā.in feud. Et quod deposi
tum trahatur ad tempus iuramenti, est verum quo ad implici
tam probationem, arg.ff. de here.insti.l. asse toto. non quo ad
explicitam.ff de testamen.l.heredes palam.§.sed ⁊ si notam.

28 Hi,cum † quibus non est testamenti factio nō
possunt testimonium ferre.Specul.d
teste.§.j.versic.item quod est talis cum quo non est
testamenti factio.Testis mutus an esse possit, vide
in Specul. de test.§.nunc tractandum.ver.quid de muto.

29 Cecus † testificatur de auditu,maxime si cōtra
bentiū voces habuit notas, ⁊ maxime
de his,que vidit antequā fieret cecus.Spe.in ti.d te
ste.§.j.sed nunqd cec⁹.⁊ vide Angel.in aut. de here.
⁊ fal.§.si vero expressim.vide gl.in ver.audierūt.iij.q.ix.c.testes
⁊ ibi etiā ponitur qd de muto.Cecus nō testificat de percep tibi
libus p visum,nec surdus per auditum s̄m Hosti.in c.ex literis.
de test.Bal.in conclu.⁊ vide Spe.de teste,in d.§.j.ver.sed nun
quid cecus.⁊ dixit Bar.in l.ad testium.§.conditionem.in fi. ff.d
testa.quod testificatur de eo quod vidit antequam esset cecus.

30 Pauper † suspectus testificari nō potest in ci
uilibus,sed in criminalibus admittit
cum tormento:pauper honeste vite nō repellitur, vt
in Spe.de teste.§.j.ver.itē qd est pauper. Si em̄ sūt
inimici pauperes,timetur de subornatione. iiij q.ij. cano.si te
stes.§.testium.⁊ in authen.de testib.§.j.per totum olim vt qui
adhuc portant crucem,⁊ publice penitentes, an admittantur:
Fuerunt opi.vide in Spe.eo.tit.de teste.§.j.quid de portantib⁹
cruces.⁊ C.de here.l.quoniam.⁊ hec de paupere sufficiunt.

31 Iudex † aduocatus,procurator,assessor,execu
tor,actor,vel arbiter in eadem causa ap
pellationis,vel principali repellit a testimonio: est
enim presumptio qd diceret pro ea parte, pro qua
prius fuit. quidam tamen admittunt procuratorem contra do
minum. Itē admittitur negotio finito. De aduocato, dic qd ad
mittitur antequam inceperit patrocinari,licet salario conuene
rit poterit tamen esse testis cōtra eum,pro quo intercedit.Spe.
eo.ti.§.j.ver.item quod fuit in eadē causa. An autem ille,qui est
vel fuit iudex possit esse testis,vide Jo.Cal.xxviij.dist.per bar.
C.de arbi.l.ne in arbitris.⁊ vide de omnib⁹ predictis in gl.ij.q.
vj.can.statutum.in verb.vel cognitor.⁊ qd dicitur,ꝙ iudex non
possit esse testis,intellige lite pēdente ⁊ super principali Nā su
per accessorio coram se potest.nō tamen interrogādi sunt vt te
stes,sed consulendi tanquā si fuerint iudices. Spe.eo.ti. §.j.vs.
sed quod dixi,ꝙ iudex nō potest,⁊c. si sunt tres aut quinque iu
dices,magis creditur testibus quam eis,nisi etiam ipsi iurati es
sent.Spe.vbi.s.d.§.j versic.qd si sūt tres,aut quinqʒ.Et si ipe
tres iudicem quem volebam producere in testem, remouebitur
a iudicando,⁊ erit testis. Item ordinarius poterit esse testis co
ram officiali,si necessitas imminet.⁊ si iudex in testem induci,
qui iurat se nihil scire de causa,videtur qd non remaneat iudex.
Itē iudex,qui fuit vt suspectus recusatus, non poterit in testem
adhiberi,nulla de causa secundum quosdam. Tu dic contrariū,
maxime si producens nō habebat nisi vnicum alium testē.Spe.
vbi.s. De procuratore,an possit esse testis,dic aut de partiū vo
luntate,⁊ potest, Aut cōtra voluntatem partis,⁊ nō potest. Et
si est procurator litis,nō potest:si negotiator, pōt in alio nego
tio,non in illo.Bal in c.ij.in tit.de lege Corrad.in feud. An pro
curator ad iudicia,vel negocia possit esse testis,dic vt C.d testi.l.
omnibus.⁊ ibi not.de proxeneta.⁊ per Bal. in l.deferre.ff.de iu
re fisc.⁊ per Ang.in auth.de testib.§.quoniam.⁊ in consi.suo xx
viij.in Spe.de test.versi quid de proxeneta.

32 Mulier † in testimonio admittitur i ciuilibus,
⁊ in criminalibus,nisi i testa. In codi
cillis vero,⁊ alijs vltimis volūtatibus,⁊ sic i alijs ca
sibus an admittatur,fuerunt opiniones. Tene tu qd
admittatur,Spec.eodem.titul.§.j.versi. Item quod si mulier.⁊
vide gl.xv.q.iij.de crimine.⁊ xviij.q.ij.can.in decima actione.de
pe.xxxij.q.v.can.mulier.in gl.⁊ Inst.de testa.§.testes.Sed nun
quid valeat testimonium mulierum asserentium aliquaʒ non es
se cognitam,vide gl.xvij.q.iij.c.nec aliqua.

33 Fideiussor † Potest esse testis pro debi
tore,q est soluēdo,alias nō vi
de in Spe.de teste.§.j.ver.quid de fideiussore. Sed
poterit esse testis inter debitorē ⁊ creditorē, vide p
Bar.ff.de leg.j.l.si cui.§.fi. An aūt possit esse testis fideiussor,vi
de Insti.de test.§.legatarijs Sed pone mutuaui tibi decem,ꝙ
cum probare non possem,nisi per duos filios meos,donaui Pe
tro istā actionē an Petrus poterit per filios meos ꝓbare: ⁊ re
spon.si donatio incepit ab actione,nō potest:si a traditione po
test,vt in Spe.eo.ti.§.j.ver sed pone mutuaui Sed qd si nō ha
beo nisi vnum testē,⁊ cedo iura mea,an potero testificari ꝓ ces
sionario.Spe.in ti.de proc.in fine quod sic.Facit de procurato.
c.in nostra presentia.per Archi.in summa.⁊ per Ang. in l.here
di.§.nos autem.ff.de pac.⁊ l.si quis rem,de procur.

34 Cedens an possit testificari ꝓ cessionario: Et
respon.ꝙ nō possit. Uide per Bal.
in versicu.cessio.in conclu.Creditor † prohibetur ferre
testimonium pro debitore,vide Ang.ff.de proc.l.non
solum.§.queritur. Quem non possum in ius vocare,contra eum
testimoniuʒ perhibere nō possum.C de testam.l.libertorum ad
uersus. Legatarius potest interduʒ esse testis de his que in te
stamento continentur.ff.de testi.l.qui testamento.in prin. Inst.
de test.§.legatarijs. Tutor interdum erit testis pro pupillo, vt
no.in d.l.qui testamento.in prin. Familia officialis interdū exa
minatur tēpore syndicatus,vide Ang.in tractatu de syndicatu
35 Pro vxore † fratris potest quis testimonium ferre. ff. de po
stulan.l.cum eorum.§.affinitatis. Beneficiati per prelatū pos
sunt esse testes de sua creatione seu titu.vt no.in d.§.legatarijs.
Magister pro discipulis an possit testificari,vide gl.xj. quest.j.
can.j. Cōpater an possit esse testis,vel iudex ꝓ cōpatre,vide in
Spe.latius in ti.de teste.§.qualiter.ver.quid sit ius de spiritua
36 li patre.⁊ Gul.de Cu.ff.de in l⁹ voc.l.generaliter.† Maior lxx.
an.nō cōpellit esse testis. Inst.de excu.tut.§.itē maior. In qua
etate sunt testes recipiēdi,vide gl.summe iiij.q.ij.⁊ iij. an testes
prohibiti admittent,quādo proceditur sine solēnitate iuris,vi
37 de no.in l.qm̄.C.de here. debet † iudex dare saluū conductū te
stibus vt veniant ad deponendū.vj.q.ix.c. hortamur.in gl.⁊ in

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Specul.de test.§.qualiter.in versic debet quoque ipsis conduc
tum. Testes non sunt vocandi a longe quando plus expende
retur quam sit valor cause,sed debet eorum examinatio delegari
Bart.in l.mediteranee.C.de an.& tribu.libro x. Testibus de-
bent fieri expense,sed nō damna.vt in l.quoniam liberi.C.de te
stibus.& l si quādo.§.cum oporteat & Bal.in l.fi.in fi.C.de fi nc.
& lit.expen.& per eundem in d.l.quoniam liberi.C.de testi.

38 Si testes †citati non veniant, quod remedium competit contra eos, vide
Bart.ff.quemadmod.testamenta aperiant.l. si quis
ex signatoribus. Quid autem veniunt,& tardant de
ponere,vide per Angelum de Alre.ff. de eden.in l.pe.in fi.& in
Spe.de teste.§.qualiter autem. verficu.cogi debent.& adde qō
notat Jo.Cal.xxx.dist.& seq. Quid si sunt talis conditionis,qō
non coguntur testificari,an sint citādi,vide per Angel.in auth.
de testib.in princi. Si testis extra iudicium coram iudice non in
figura iud cū dicat se non interfuisse negotio,tamen debet cogi
ad deponendum,& statur depositioni.Bal.in §.si enim in.c.j.in
tit quid sit inu stit.lz Bar.contrarium teneat in l.eos.ff.de fal-
sis. Testis si promisit non testificari,cogitur testimonium perbi
39 bere.Bal.C.qui accus.non pos.l.data opera. Ct Quid si testes
nolunt comparere vt veritas occultetur qua pena puniuntur?
Resp. quod non puniuntur tāquam falsarij, qz falsitas testium
proprie est per iuramentū.sed isti non iurauerunt:ergo,&c. Vic
quod criminaliter punientur crimine stellionatus, sed ciuiliter
parti ad interesse,vel Reipu. per actionem de dolo.argu. eorū
que no.Ly.in l.j.C.de dolo.& tangit Jnn.in c.j. de fal.& bal.in l.
pres.vteri.C.de episc.& cler.Qualiter testes cogantur,& qui nō
40 possint cogi,vide in Spe.de test.§.pen. † Compelluntur autē
testes in ciuilibus causis,vbi veritas per alios apparere nō po
test.xiij.q.ij.c.quanquā. Item in causis spiritualibus,vt in c.j.
de testi.cogen. Item in criminalibus ciuiliter intentatis, puta
per inquisitionem,vt in c.super his.eo.tit. Item in inquisitione
& denuntiatione,lz quidam nesciāt qua de causa dubitetur,quia
tunc repellatur vbi qs propter defectū veritatis.vt in d.c.quā-
quam. Quidā tamen intelligunt hoc forte verū.nisi foret pericu-
lum anime Jn criminalibus autē dico non compelli,qz luce cla
riores debēt esse probationes,vt C.de pba.l.sciāt.ij.q.vij. can.
sciant.& Ang.in cōclu. Item in casibus aliquibus quis cogitur
ad testimonij.qui regulariter nō cogit.est arg.in l.j.C.de testib.
Quod pater est cogēdus ferre testimoniū contra filium,& econ
tra,si veritas aliter sciri nō pōt & maritus cōtra vroz̄,& econ
tra,quamuis alias nō sunt cogēdi:sicut tenuit Mar.de fa. dum
esset executor in quadā causa,cum maritus teneret actiōe depo
sitū ad decem,nec aliter aduersarius posset de iure suo probare,
nisi per vrozem depositarij,ipse tōpulit eam ad iurandum.arg.
41 d.l.j.C.de repud.hoc̄sensu. Ct Testes postquā intrauerunt ad
iudicium pro reddēdo testimonio,nō debent redire sine licentia
iudicis.nec iudex pōt eos tenere vltra xv. dies quib⁹ elapsis il
lico citati recedunt,vt no.C.de testib.l.si quando.& C.de appel l.
eos.& non vltra tenentur expectare.arg.ff.de tabu.exhibd.iij.§.
exhibere I Spe.de testib.in.§.qualiter.ver. testib.autem iudici.
Facit quod dicitur de litigatoribus qs non debent recēdere sine
licentia,alias non dicuntur venisse qui nō steterunt.vt in c.j. de
iudi.& per Jnn.in c.calumniam.de pe.facit ter.in c.statutum.§.
proferendo. de rescrip.lib.vj. dum dicit,veniendo,stando,& re
deundo.& Ange.in conclu. Testis dz satisfare de nō recedēdo.
vel si non pōt,dz iurare.& si alterū nō facit dz duci ad carceres.
42 no.l.fiqñ.C.de testib. Ct Quid ergo,si testes nō fuerunt citati,
nec moniti,& deponūt, an faciāt fidē? Ter.in l.libertorum.C.de
testib.videtur innuere,qs non:qz voluntariū testimonium repro
batur propter reuerentiā paternalē:ergo cessante ista causa vi
detur innuere,qs possit & valeat testimonium tale.& videtur glo.
in l.post legatū.ff.de his quib.vt indig.& est casus in l.pbyteri.
C.de epis.& cle.vbi ter.dicit,qō debēt esse etiā petiti,hoc est,cita
ti,& moniti,vt lequit Jac.de Bel.& §.si vero ignoti.in aut.de te
stib.qui dicit,qō si testis deponit nō citat⁹, eius dictū est nullū.
& ita tellegat d.l.pbyteri.& qō non est necesse qō cogant alijs
remedijs,scz per capturam pignorū qz sola citatio sufficit, con
cludēs quod d.gl.in d.l.post legatū.est falsa.Sed Bal.in auth.
sed nouo iure.C.si cer.pe.dicit.quod si tūc sint producti per par
tem quod creditur eis spōte iurātibus,& deponētibus: secus si
non fuissēt producti.& ita soluat dictam glo. Ergo credo illā gl.
fore veram ex eo quod.eo ipso qō iudex defert iuramentū testi
bus,videtur eos monere qō dicant veritatē,& illa monitio tacita
videtur esse maioris authoritatis, quā citatio facta per nun
cium. Jta probat gl.in verb.terminum peremptorium. Ber.in
c.consuluit.de offi.deleg.mouens se hac ratione, vz qs maioris
authoritatis est illud quod fit per se,quā illud quod fit per ima
ginationem.sed constat,qō tacita admonitio resultās, venit ab
ipso iudice:est ergo maioris authoritatis,quā si illa citatio que
fit per nuntium,qz fit in imaginem iudicis, per Ang.in cōclu.& ponit Bal.in d.l pbyteri.& addi.Spe.in ti.de teste.& p bart.
in d.l.post legatum, Testis tamen,qui nō cogitur testificari,nō
43 est citādus.Ang.in auth.de testib.in prin. Ct Testiū receptio
facta contra non citatum non valet Abb. extra de testi.c.in no
mine Dñi.& C.de testi.l. si quādo.& glabi dicit, qs est nulla ipso
iure. Bal.in conclu. Numquid autem poterit quis cogi vt dicat
tat testes testificari cōtra se:dic vt no.C.de testi.l.nimis grane.
44 Debet iudex †inquirere de cōditione te
stis.ff.de magistratib.cōe
niendis.l.j.§.si preses,puncte nominib⁹.& ff.d testi.
l.ij.§.i.ff.de quest.l.de minore.§. tormenta.verficā
& ex sermone. Sed si nō inquisiuit.nō obstante hoc testimoniū
nō vitiatur,qz cū iudex interrogat,debet esse plens.ff. de testib.
l.curent.& modus questionis est in arbitrio iudicis.ff.d quest.l.
iudi.l.non quicquid.qualitas enim testimonij est omissa,que vi
tiari nō debet.ff.de leg.ij.l.cum pater.§.vicos ciuitati. Pro hoc
facit quod dicitur,qs testis debet causaz sui dicti dicere,& super
hoc interrogari.vt i auth.de testi.§.& licet.& tamē si est omissum,
nō vitiatur testimonium.C.de testi.l.solā. Jac.de bel.a.dicit hoc
verum si testis deponit de insensibili.Sz intellige p aliqua me
dia sensibili:qō nota.Ad testes producendos arbitrio iudicis
dilatio danda est,in qua possunt fieri tres productiones licet se
cundum aliquos sunt tres dilatiōes. Spec.de teste.§.qualiter.
45 ver.iudex ergo. Quarta†dilatio seu productio nō daf sine tali so
lennitate.s.quod petens iurabit.quod non fuit pronuntiatū si
per dictis testium productorum per se,vel per alium,& qd illa
non petit a dolo,machinatu,vel arte,sed quia nequit vti testib⁹,
quos producere intendebat,& tunc concedetur quarta, licet ad
uersarius dixerit testificata,vt in ver.quarta autē productio.
in Spec.de teste.§.qualiter. Et predicta habent locum eū pro
ducuntur super principali. Si vero super exceptione probandis,
non datur quarta dilatio,vt in versic.sed cum super exceptioni-
bus.d. §.qualiter. Quinta productio non cōceditur si in prima
dilatione,& in tertia aliquos produxit. Si vero fuit legitime im
peditus,vt nullū produceret.hoc pbato dabitur quarta,& quin
ta,& milleſima,& secundum aliquos secūda,& tertia dilatio. Sine
cesse fuerit,sine iuramento,vt in ver.quinta vero.d.§ qualiter.re
frenabit tamen iudex effrenatam testium multitudinē.vt per
Ang.in l.quoties.C.de naufra.lib.xi. Usque ad quem numerū
debet iudex examinare testes,vide Ang.in auth. de rebus pro
pterea. Jn autē testes producti super vna causa possunt iterū
reproduci in alia super eodem articulo.no.in l.pretor.hoc edic
46 cto dicendū.ff.vi bo.rap. Et ante†publicationem non possunt
ijdē testes sepe produci nisi ex causa.& forte si quis nō fuit de om
nibus recordatus,vel si non fuit plene examinatus alias ante
tanquā suspectus repellitur,vt in Spe. de teste.§.satis videt.
47 vers.sed nunquid ante.† Licet.sit renūciatū productioni testi
tamen bene possunt alij produci,si non sunt dicta testium.
Ang.in auth.de testib.§.& licet.& Spe.in ver si vero renūcia
tum. Pro hoc dicto Ang. de renūtiatione est gl. notā antiqua
qui semel.in verb.productio testium.C.de proba. Bal. in l.fi.C.
de fide instr.& in aut.vt sine pbi.mat.§.qz vero multi[illegible]
senatusc.si tū specialiter renunciāt testibus super aliquo capto
tenet renunciatio. Jnn.in c.cum venisset.de testib.& ibi Abb. vi
aliquo.& non est locus penitentie. Ad materiam videpet Jnnoc.
48 And.in c.fraternitatis.de testib.& ibi per Jnnoc.& Jnnoc. inquirens.& promotor.& inquisitus qui sam iniurian.vel mor
esse non prosequitur post didicita testificata,potest testes indi
cere. Bar.in consi.suo.lxxviij. Testes producūtur de prouin
in prouinciam,vel de ciuitate in ciuitatem.si iudici videbitur
lud expediens,alias rescribet iudici prouincie,in qua degunt
hoc in ciuili. Jn criminali vero pcise coguntur venire ad iudicem
qui de causa cognoscet. Spe.eo.ti.§.qualiter autē sunt. pdicta
49 di.ver.sunt autem testes producendi. †Juder potest ex mero of
cio in causa criminali inquirere de facto & recipere testes eum
post publicatū processum,vt no. Jnn.extra de testib.cū clamo.
Archi.iij.q.iij.c.placuit. Si aūt est processus accusat⁹ post ap
turā.nō pōt,an aptura.tū est dubiū an iudex maleficiorū possit
ex officio tūc recipere ad coadiuuādū accusatorē.qs pōt.p Bar.
in questione.xiiij.inci.iudex maleficiorū & p Bart.in l.pbyteri.
C.de epis.& c.& vide qs no.ff.de testi.l.testū.in gl.in vbi minori
tie. Et an causa inquisitionis possit iudex eum examinare petit
dicidita testificata,vide Ban.ff.de adul.l.ij.§.si publice.vsq; ite
rius quero. Sola testiū perfectio est causa quare testes possit
bēt posse induci vt patet ex.§.dictis,& ponit Bar. in quedā
suo consilio clxxviij.ideo post publicationem interdū recipiun
tur.vide gl.ordi.iij.q.ij.in fi.& in Spe.de teste.§.satis videtur.

83 Enumero †testium dico ꝙ regulariter duo sufficiũt nisi lege vel canone expresse maior numerus requiratur. Nam si accusatur Episcopus Cardinalis non cõuincitur vel deponitur, nisi septuaginta duobus testibus, presbyter Cardinalis cum quadraginta quatuor, diaconus Cardinalis cum viginti sex, alĩ clerici Romane ecclesie septem. De predictis vĩ
84 glos. ĥ.q.v.c. presul. ⁊ cap. nullam damnationem. †Si quis vult probare solutionem debiti in scriptis contenti, quinq; sunt necessarĩ, sed in probatione confessionis facta solutione, quinque saltem non rogati sunt necessarĩ, sed duo rogati sufficiũt, vt no. C. de test. auth. rogati. in cõtractu excedente libr̃ã auri, facto in ciuitate ⁊ in scriptis redacto, auth. sed nouo iure. C. de testi. In codicillis autẽ sunt necessarĩ quinq;. In donatione causa mortis similiter quinq;. In testamento septem. Sed si fiti scriptis, ⁊ testator nescit scribere, octo. secus in codicillis ⁊ testamẽto ad pias causas, vbi duo sufficiunt. Itẽ inter filios ⁊ nepotes. Itẽ in villis ⁊ municipibus. vbi est hominum raritas, sufficiunt quinque. Item in reuocando prius testamẽtum sufficiunt tres. C. de testam. l. sancimus. In testamento enim militis duo, In testamento condito coram principe, precibus sibi oblatis, nullus requiritur testis. In purgatione diaconi, tres. In purgatione episcopi vĩ. In depositione pecunie, vel alterius rei, vel alicuius contractus, si depositum excedit libram auri, requiruntur tres testes idonei ⁊ fide digni. In interruptione prescriptiõis requiruntur tantum tres. In renunciatione Velleiani tres. In confectione inuentarĩ loco absentiam, quos res tãgit, tres. In comparatione chirographi non publici tres requirunt. Item in promouẽdo inter agentes in rebus, tres. C. de prori. sac. scri. l. vnicuique. circa princip. lib. xĩ. Item in inspectione priuilegiorum debet quis esse contentus numero vĩ. In diuortio requiruntur sex testes. Item quandoque requiruntur decem. C. de erogatio. anno. l. penult. ¶. non dandã. versi. hoc etiam adĝciõ lib. xĩ. Item cum per epistolam datur libertas, vel inter amicos ⁊ amicas patet satis. Tres obstetrices vocanť ad vẽtrem inspiciendum, tamen due probant. ad ostium camere, in qua mulier sub custodia est paritura, decem. Item tempore partus, decem libere ⁊ sex ancille in conclaui adhibentur. Quot testes requirantur ad hoc vt valeat testamẽtum, vide gloss. ff. de testa. l. heredes palam. in princ. Quot testes requirantur in voluntate declarãte, vide d. l. heredes palam. ¶. i. Quot testibus fit credẽdum, vide glo. ĥ.q.iĩ. in summa. Quot testes requirãtur ad confirmandum, vel probandum iudicium noue volũtatis supreme vide Bartol. in l. i. versic. quero. ff. de leg. iĩ. Quot requirantur ad probandum errorem, dic quod si queritur de erroze solennitatis, requiruntur duo. si volũtatis, requiruntur tot, quot requiruntur ad actum de quo queritur, de quo vide in l. cum proponebatur. in glo. in verbo, quereretur. in glo. ⁊ ibi no. ff. de legatis ĩ. iunct. l. heredes palam. ff. de testa.

85 Edan credatur †testimõio vnius: Respõdetur regulariter quod non, etiam si presidali fulgeat dignitate, quia vox vnius, vox nullius. l. iurisiurandi. C. de testibus. Fallit in quibusdam casibus, in quibus creditur dicto vnius. Et primo, si quis reuocationem mãdati probat p vnum testem cum eius sacramento. Secundus casus est, quãdo solus tabellio si dubitatur, facit instrumentum publicum. nam solus facit fidem. Tertius, quia statur iuramento creditoris tantum, super eo quod superfluum est in pretio rei vẽdite. Quartus, qz statur vnius testimonio, cũ testator ita precepit. Quintus, quãdo quis habuit probabilem causam ignorantie. Sextus, qz creditur dicto vnius Abbatis, qui dicit episcopum vicinum messem ante missarum solemnitatem exarasse. xxxvj. dist. c. tanta. Septimus, creditur vni extra iudicium, tanquam socio. Octauus est, quod creditur vni quandoq; cum iuramento principalis persone. Nonus, vbi nulli fit preiudiciũ, puta cum dubitatur an quis fit baptizatus, vel ecclesia sit consecrata. Decimus, cum dubitatur de voluntate obmutescentis, seu moriẽtis. Undecimus, propter dictum vnius sigillum in testamento appositum redditur dubium. l. i. ¶. fi. quemadmo. test. ape. Duodecimus, in terminis appositis stat determinationi vẽditoris. Decimustertius, vn? impedit matrimoniũ contrahẽdũ. Decimusquartus, vnus facit iudicĩ purgationem. Decimusquintus, quia creditur dicto vnius, cum sibi defertur iuramentum. Decimussextus, creditur vni tanquam recitatori propter eius fidem indubitatam. Decimusoctauus creditur quoq; executori dicenti se citasse, vel denunciasse. Decimusnonus creditur Cardinali vel alĩ excellenti dicenti se legatum, vel aliquid asserenti, licet id non probet. de hoc per Joã. And. in Cle. i. de probat. Vigesimus casus est, quia creditur vni reuelanti insidias factas principi. lxxix. distin. c. si quis Papa. xĩ. q. i. c. qcũq;. Vigesimusprim⁹ credit soli episcopo, ℨ hodie corrigit. Vigesimussecundus casus est, vnus testis inducit psumptionẽ. Vigesimusterti⁹ credit vni de cõsensu partium. Vigesimusquartus, qz creditur vni testi cum fama. Vigesimusquintus, vnus proficit, sed nõ sufficit, vt in milite ab hostibus misso, cuius assertioni creditur suffragantibus meritis prioris vite. Vigesimussextus, statur iuramento violentiam passi de quantitate rerum. Vigesimusseptimus, creditur iuramento alicuius contra factum aduersarĩ. Vigesimusoctauus, in causa denunciationis credit vni testi. Vigesimusnonus, vnus
86 testis facit semiplenam probationem. Quid si quis vult producere xl. testes, ⁊ iudex non vult recipere nisi viginti, an poterit appellare: Et videtur qõ sic, vide de predictis omnibus, ⁊ alĳs multis in Spe. de teste. ¶. restat de numero. versic. hoc tamẽ fallit. An dictum vnius testis cum alĳs indiciĳs faciat semiplenã probationẽ, vide Bar. in l. i. ¶. hdem Cornelio ff. de questio. An
87 credatur testimonio †vnius, vide gl. de cõse. distin. xĩ. c. ¶ lacunt de infantibus. in gl. in ver. testentur. ⁊c. cum itaque. ⁊ xĩ. q. xĩ. ¶. vnius vero. in gl. super dicto ver. vnus testis facit semiplenam probationem. vt l. in bone fidei. C. de reb. credi. in quo dic, aut ꝑtes consentiunt in personam, ⁊ dictum, ⁊ probat plene: aut ꝑsonam tantum, ⁊ tunc semiplene, qz licitum est eius dictũ mĩringere. l. si quis. C. eod. totam istam materiam limitat Bal. i. d. l. in bone fidei. per dictum Jmo. nam vnus semiplene probat quãdo depositio cõcernit preiudiciũ alicui. ℨ, sed plene ⁊ perfecte ꝓbat quando depositio non cõcernit alicuius preiudicium. Ita not. Jmo. in c. i. de sepul. quod est no. dignũ. Ang. in cõclu. an autem valeat pactum, vt credatur vni testi, vide Ang. ff. de pactis. l. pa
88 ctum inter. versi. item nõ valebit pactum. Quero an tabellio, qui publicum confecit instrumentum connumeretur in numero testium. Dic ꝙ non, ne fungatur duplici officio, arg. C. de aliẽ. l. fi. ⁊ l. hac consultissima. C. de testamen. ⁊ hoc vbi extra numerũ testium requiritur tabellio. Si vero queratur de scriptura, que non probat, nisi quis vtatur etiam testium productione, tũc tabellio habetur pro vno teste, vt l. Domitius Labeo. ff. de testa. Jac. de Ar. re. dicit quia non scribit, vt persona publica, vel scriptura illa non fit ad probandum, sed ad solennitatem. Non obstat lex. si quis decurio. C. ad leg. Cor. de fal. quia nõ examinat vt testis super negotio, licet super scriptura, an scripserit, sed queritur an sit vera, non autem est testis. Vel dic quantũ ad solennitatẽ scripture, ⁊ quantũ ad veritatem negotĳ credit tabellioni, sed de solennitate negotĳ non, nisi sit instrumentum solenne, vbi adfit debitus numerus testium: sed vox, nõ scriptura neutrum efficit. Ad d. l. Domitius. dic, quod ibi non erat tabellio, nec requiritur ibi secundum And. de ꝓbis. Aliquando nulla sit scriptura, ⁊ tunc tabellio non venit in forma instrumenti, ⁊ ideo optimus testis quod patet, quod in ere duorũ videtur stare instrumentum, non trium ex quo tabellio non computatur. Facit ad no. in ¶. item verborum. ĝnsti. de inutilibus. ĩtip. Aliquãdo quis vult assumere solam probationem ex scriptura, aliquando solum ex testibus, aliquando ex vtroque. ℙ primo ⁊ tertio nõ computantur, in secundo sic Bal. in suis conclusionibus.

Qualiter testes sunt examinãdi, Spe in tit. de teste. ¶. nunc tractandum est qualiter in examinatione. vbi ponit practicam, ⁊ formã an possit examinari in ecclesia, vide. C. de sa. san. ec-
89 cle. l. nemo apostolorum. †Testes, qui non sunt Latini, qualiter examinabuntur per notarium Latinum, qui eos non intelligit. Bar. in l. i. ¶. fi ver. quero qualiter. ff. de verb. ob dicit, qõ debent adhiberi duo interpretes si fieri potest, vt in c. quoniam cõtra falsam. extra de proba. vel vnus tantũ, si plures reperiri nõ possunt, vt in authẽt. de non alie. ¶. quod autem dictum. ibi, aut etiam vno. ⁊ facit l. cõparationes. C. de fide instrumen. ⁊ scribat notarius primo sic, Qualis testis iuratus, ⁊ examinatus super dictis articulis sibi lectis, ⁊ vulgarizatis per dictũ iudicem, ⁊ me notarium declaratis, ⁊ interpretatis per talẽ interpretem ipsi testi ibidem dixit, ⁊ respondit in sermone Theutonico, ⁊ interpretato, ⁊ declarato per talem, vel tales interpretes dicto iudici, ⁊ mihi notario. Angel. in cõclu. Sed quid si duo testes deponunt, vnus Latine, alius Grece? Respondeo, valet eorum depositio, si idem dicunt, arg. l. blanditus. C. de fideiuss. Selectus ergo locutionis testimonium non vitiat. xv. quest. vĩ. c. i. hoc dixi mus. in gl. in verb. cognouisse. Sz quid si dubitetur de examinatione vide in Spe. vbi supra. ⁊ quod no. C. eo. l. nullũ. Qui testes debent recipi secrete ⁊ debent deponere de his, que percipiũt tur sensu corporeo. non autem de his que percipiuntur iudicio intellectus vt not. C. de test. l. testium. ⁊ ĝnocen. eod. tit. c. cum
90 causa. An ꝑ poterit testis dictum suum dare iudici in scriptis?

in auth de te stib.§.si vero dicatur. sed vbi iurat dicere veritatem super tota causa lz deponat extra articulū, valet. ¶Idem si iurasset simpliciter qꝛ ista disiunctiua equipollet vniuersali, l. obligari.ff.de autho.tut.inglo.ꝛ plene per Angel.in l.si quis libertatem.§.quoties in glo.vlti.ff.de peti.heredi. An testis nō iuratus probet.dic vt no.C.de testi.solā. Et an si tunc dicit falsum,puniatur,dic vt no.in gl.inverb.perfectū ff. de fal.l. si quis
68 legatum. Et an iuramentum testis possit remitti cōsensu partium,dic quod sic,gl.est no.in l.j.§.j in gl.super verbo, sententia
69 valebit,de fer.ꝛ no.vt patet. An autem testis iurans dicere veritatē super principali,intelligatur etiā iurasse super dependētibus ꝛ connexis.vide Ange.in l.ij.verſi. vnde dicit Inno. de iu-
70 risdi.om iud. lz habens terminū probandi faciat iurare testes intra terminum,non tamen dicitur probasse si nō deposuerunt, sed probatio est in ſieri non in facto esse;qꝛ probatio sic diffinit; Probatio est rei dubie per argumenta ostensio, vt no.C.de probat.in rub. Sz isti testes nihil dixerūt ergo nihil pbauerunt, qꝛ probatio dz esse certa ꝛ clara.sed hic nulla fuit qꝛ nec affirmatiua nec negatiua. Itē potest esse, qꝛ testis dicat se nihil scire, nō ergo liquet,an sit probaturus,nec quod probabitur,qꝛ de futuris sumus incerti.ff.de peculio.l.eo tempore,ꝛ l.qō debet.ff. ad Larb.l.ij.§.due autē sūt cause.ꝛ ideo si lex siue ministerio hominis assignat terminum ad probandū, debent testes iurasse.ꝛ deposuisse intra terminū,vt ij.c.pia.de except.lib.vj. nec sufficit in termino legali fecisse quicquid potuit.ff. de dolo.l. arbitrio.§. pe.qꝛ grauamen legis est a quo non pōt appellari. Si autem iudex dat dilationem,mitius agitur cum lege in dilationib. Sufficit ergo,qꝛ incūbentia quis fecerit,i.testes produxerit,ꝛ iurare fecerit,nisi iudex arctasset eū ad faciēdum deponere testes. Dicunt tamē aduocati, qꝛ si est datus terminus ad probandū sufficit si iuretur intra terminū.secus si ad probandum habendum, quod nil est probare,quia idem est probare,ꝛ probatum habere vt patet ex defectu probationis.vide ff. de arbit.l.non ex omni-
71 bus. Dictum †testis trahitur ad tempus iuramenti, nisi tempore depositionis precluſa sit via in probādo. Facit quod not.in cap.j. de offi.deleg. Bald.in conclu.ꝛ vide omnino in nostro re-
72 pertorio,in titu.de dila. ¶Testis. †qui iurat in termino licet postea deponat,dicitur in termino depōere,vt not.C.de testib. l.si quando.ꝛ si terminus datus est ad deponēdum,non sufficit iurare intra terminum nisi deponat. Quero,vtrum in iuramento testis requiratur partis citatio ibidem.ꝛ vide de damno infe.l.damni infecti.§.Sabini.ꝛ per Bartolum in consilio ccxvij. Testes non presumuntur iurati, nisi per acta appareat de iuramento, licet notarius dicat, talis testis iuratus, Bartol. in l. Theopompus ff.de do.prelegat.

73 ¶Quando. †autem testes recipiēdi sunt; Tu dic,quod regulariter post litē cōtestatam,ante autem recipi non valēt. Fallit in multis casibus,in quibus recipiuntur lite non contestata,vel etiam non inchoata. Primus casus est si timetur de morte testium,vt qꝛ sunt infirmi,vel senes. Secundus, si timetur de absentia diuturna. Tertius,si agatur de electione confirmāda vel cassanda. Quartus,cum agitur de matrimonio carnali; ꝛ is qui conuenitur malitiose contumax est. Quintus,cum de crimine procedit per inquisitionem. Sextus cum petitur testem ad eternam rei memoriam examinari. Septimus, in causa appellationis a grauamine interposite vel in alia causa si appellatus,contumax est. Octauus,quia in contumacia actoris reus suos testes produxit lite non contestata. Ratio qꝛ in eius potestate non est quando cōueniatur. Nonus cum actor nequit agere propter interpositum iuramentum. Decimus, cum minor iudicis officio ab hereditate abstinet. Undecimus, cum causa est spiritualis, vel in crimine heresis proceditur. Duodecimus, vbicunque publicum cōmodum offenditur vt in malo officiali. Decimustertius,secundum quosdam sz dum agitur de statu ꝛ libertate ecclesie. Decimusquartus cum restitutio in integrum incidenter iudicis officio postulatur. Decimusquintus, in petitione legati vel fideicōmissi. Decimussextus cum agitur finium regundorum. Decimusseptimus, cum agitur in Trebellianica restitutione ꝛ in causa denuntiationis. Decimusoctauus, in causa heresis:nam post mortem quis punitur fine litis contestatione. Decimusnonus cū persona est suspecta. Vigesimus, cum agitur cū aliquo possessore de beneficio ecclesiastico obtinēdo. Vigesimusprimus in dilapidatione. Vigesimussecūdus in causa purgationis. Vigesimustertius, cum quis est intra pubertatem,ꝛ timetur de variatione. Vigesimusquartus, in causa subscriptionis. Vigesimusquintus, quando iudex ad cautelam testes recipit in notoriis. Vigesimussextus quādo quis deficit in purgatione lite non contestata. Vigesimusseptimus, in libertate secundum quosdam. Vigesimusoctauus, vbi intellectus cōtestationem aliquid incidēter proponitur,ꝛ probatur. Vigesimusnonus,vbicūq; aliquid iudicis officio expeditur qō intelligit offi.deseruiēte actioni. Trigesimus,cū is qui possidet,liti cedit;qꝛ tunc etiā lite non contestata,fertur sentētia. Trigesimusprimus, in odiosis, in quibus actori prefigitur terminus. Si non veniat,postea non auditur. Trigesimussecundus,in exceptionibus dilatoriis fori,ꝛ in quibusdā peremptoriis,vt cū excipitur de re iudicata transacta vel finita. Trigesimustertius, cū impubes ex Carboniano edicto,vel mulier nomine vteris petit se in possessionē mitti,vel cum reo absente actor petit se mitti in possessionem bonorum causa custodie,vel cū queriſ. an interſit actoris rem exhiberi vel quādo legatarius petit sibi satisfieri legato,ꝛ queritur,an sit ei relictum legatum, vel cū filius petit alimenta,ꝛ queritur an sit filius,vel econuerso, vel cū pignus capiuntur ex causa iudicati,ꝛ queritur an sint condemnati. In predictis si vocatus sit cōtumax,possunt testes recipi,ꝛ diffinitiua ferri sentētia. Trigesimusquartus,in omnibus emergentibus secundum quosdam,ꝛ breuiter vbicunque libellus non admittitur. Et dixit Innocentius in c.cum dilectus.de accusatio. quod publicatis attestationibus possunt etiam examinari non ad plenam probationem,sed ad iudicii ī matre,qꝛ testificatur
74 de etate filij impuberis,ꝛ etiam infamis,qui non facit plenā probationem.Ang.in conclu.Et quādo †testes actoris vel rei recipiuntur ante litis cōtestationem,vt qꝛ sunt senes vel infirmi,dicitur non publicantur,sed conseruantur. licet aliqui dixerunt contrarium in testibus pro parte rei.si tamen reus adest in iudicio, actor abest,tunc ante litis contestationem etiā recipiuntur,publicantur,ꝛ fertur diffinitiua. ¶Predicta omnia vera, siue criminaliter agat. De predictis omnibus, videſ Spec. de teste.§.nunc tractemus quādo sunt testes.ꝛ vide Ange.C. naufragijs li.xj.in l.de subuersis.vbi ponit casus in quibus ex amināntur ante litis contestationem.de materia vide bene l.mortis causa donare.ver.ex hac l.ff. de do.causa mor.ꝛ qō idem Ang.in l.ij.ff.de fer.An in examinatiōe testium qꝛ fit ante litis contestationem sufficiat aduersarium citari ad domum
75 vide per do.Ang.in auth.de testi.§.fi.in fi. Et si testes dicāt nihil scire,vel nō recordari post eorum publicationem,possunt alij super eisdem capitulis examinari.nec nocet dicisse se nescta.Jac.de Bel.in vsib.feud. c.j.§. si enim. circa finē. in quib.
76 sit inuestituta.in r.co.Bal.in concluſio. †Testes,qui examinantur ad eternā rei memoriam,coram quo iudice debent examinari,vide per Ang ff.de transl.cum hi.§.transactiones. De materia hozum vide in quodam cons. Franc.Tig.quod habes secun-
77 dum in ordine,ꝛ incipit,vt patet. Testes †publicati in eternā rei memoriaz pro reo non valent eidē,quia significat quod tunc recepti ad finem agendi,secūdum Inn.in c.significauit.de testi. sed certe finis est indiuisibilis in agendo,ꝛ defendēdo.ideo valēt pariter in vtroq;.ff.de iureiu.l.sed ꝛ si possessori.§.fi.also re opponendi contra personas,ꝛ dicta testium;cum extra ordinem sunt recepti.C.de testib.l.si. Et no.ꝛ quod interdum petere
78 cipi testes,ille qui non habet actionem,nec habere sperat,ꝛ tales testes publicantur,vt ff.de testib.l.curent.ꝛ C.de vsucap.l.fina. Interdum petit qui non habet,sed habere sperat. Jo.leonar. ff.ad leg.Alquil.l.ij.ꝛ in l.in lege Alquilia,si de leno. Ecclesiale est qꝛ duo concurrunt scilicet odium delinquentis tunc etiam probationum deficiendarum:interdum hoc tantū,sed est timor.ne pereat er dilatione legali. Sic loquitur de Carb. l.ij.§.due aūt sunt cause. Interdū habēt nō presentem,sed futurum,tū testes sunt absfuturi,propter qō et possunt recipi,tū examinantur,sed non publicant,tunc,sed postea suo tempore mittantur,vt in c.quoniā frequenter.vt lit.nō cōtes.nisi partes velint statim publicari.Ex publicatione tū testium non oritur actio
79 de iureiurā.l.sed ꝛ si possessori.§.pen. †Et an requiratur citatio personalis,cum testes extra ordinem recipiantur,notatur in Inno.in c.significauit.de testib.vbi omnia predicta dicit in instantia.facit ad hoc vltimum ff.de incen.rui. naufra. l.Pedius. ꝛ l.nequid.non tamen citatus est semper,admittendus ad contradicendum.l.ij.§.pen.ff.de bono. possef. Adde quod not.in l. ij.ff.de damn.infect. Joannes Andre.in ca. presumitur ig-
80 rantia.de regul.iur.lib.vj.in merculialibus. Adde †etiam quod dicit glos.j.in l.gesta.C.de re iudicata.quod in apertura testium non sit necessaria partium citatio. Bartol.alibi allegatus glo-que nihil dicit de citatione,sed de presentia tantum. Adde
81 †etiam,quod attestationes faciunt fidem in alio iudicio,quando sunt translate in publica monumenta,vt dicta l.gesta.ꝛ no.in l.ij.ff.que in frau.cred.secundum Ri.bar. Mal.ꝛ que no.Bal.
82 in concluſi. ¶Possidens †potest petere examinari testes ad perpetuam rei memoriam: secus si non possidet.Angel.in l.si quis libertatem ff.de peti.heredi.§. nam cum quidam.verſic.nam aliquis fauerit,ꝛc.

50 versicu.quid si publicate sunt.† Quid si statutum prohibet sub certa pena inducere testes, preterquam a principali persona, nunquid procurator eos inducit? Bar.quod non in consi xxvj. incip.statuto ciuitatis Senarum. Et quando† testes recipiun-
51 tur parte absente, intelligitur parti contra testes omnis exceptio reseruata.Bart.in l.si quando.versi.quero,quando testis. C.de testibus. An ille qui edidit nomina testium iudici, possit aliqua detrahere,vide Bal.C.de eden l.edita.

52 Si testes †sunt presentes,nō potest alijs iudici committi examinatio Ange.in
53 authen.de testib.§.& quoniam. Item potest† iudex mittere notarium cause,vel alios de partium voluntate,ad testium receptionem,si videretur impeditus, puta si testis est infirmus,ita quod cōmode nō potest venire, vt honesta mulier,vel alius sublimis preditus potestate vel dignitate vel egregia persona. Spe de teste.§. qualiter autem sint.vers. pōt etiam iudex,que commissio nō valet, nisi de partium volūtate, vt ibi.Circa hoc tamē,an pductio,vel examinatio testium,possit committi,vltra supra dictā distinctionē, adde aut loquimur de iure ciuili,aut de criminali. Primo casu, aut producunt testes, qui proferendo testimonium ad iudicem venire non compellūtur,vt sunt egregie persone,& mulieres,& similes,& tunc potest committi,v[illegible]ij.C.de offic.diuers.iud.& ff. de iureiur.l.ad personas egregias.C.de iura.calū.auth.principales. Aut producuntur tales qui possunt compelli ad iudicem venire,& sunt presentes in iudicio,& tunc eorum examinatio cōmitti non potest.Sic intelligitur.§.& quoniam.in auth.de testib.& C.de fide instr l.iudices.& no.in auth. oportet apud eloquētissimū. C.de fide instr. & gl.in l.hac consultissima.C.de testa. Aut loquimur in criminali,& non potest committi testiū examinatio.ff.de test.l.ij.§.idem diuus,siue absentes,siue presentes sint testes.Et p hoc authē. de testib.§.& hic vero q2.Vel possumus dicere aliter & probabilius q2 aut cōmittitur testium examinatio habenti iurisdictionem,aut non habenti. Primo casu potest fieri.ita loquuntur iura alleg.pro hac parte:si non habēti nō vt in alijs iuribus.& vide qd no.ff.quemadmodum testamēta aperi.l. sed si qui ex signatoribus.in gl.super verb.obsignentur.de consuetudine cōmitti tur tabellioni,vt no.in gl.in verb.iudicis.in cle.j.de offic.deleg. Ex predictis apparet quod ex ipsa commissione nō acquirit fideicommissarius iurisdictionē. Facit auth.ad hec.C. de iudi.& ff.de excus.tu.l.scire oportet.in verb.tribunal.& ita exponitur vt procedat not.gl.sed receptio testium potest cōmitti.Bal.in con
54 clusio.† Sed quid si iudex committit notario testium examinationem & testis accusatur de falso,qui testis dicit se illud non dixisse? Dixit Spe.in ti.de teste.§.j.versi. sed pone ecce, iudex nō interfuit.quod nō creditur notario. Tu dic sm Cy.C.de fal.l.si quis decurio.q si iudex fuisset presens magis presumit prescripta argu.l.omnium.C.de testa.Facit quod no.per Ioā.in l.ij.ff. quemadmodum test.aperi.& ibi Bar. Bal.in conclu.Item ille qui potuit producere testes in loco iudicij.& non produxit,si testes postea se absentent,non auditur si impetrare velit qd fiat missio ad locum,vbi testes morantur pro eis examinandis, vide Angel.in l.de die.§.iubetur.ff.qui satisd.cog.

55 Testibus productis† intra debitas dilationes potest cōtra eorū personas excipi,& excipit de omnibus inhabilitatibus supra relatis, in quibus tractatur qui a testimonio repellantur.Si vni testi obstat aliqua exceptio,non retardatur processus quādo est probatus per plures. Inn.ī c.super eo.j.versi. nam si negetur debitum.de appel Bal.in l.ij.C.si cōtra ius vel vti.publi.Nam vnus testis nō derogat duobus ergo nec vni eorum,q2 tunc nō facit semiplenam probationem.l.j.§.j.ff.de ven. inspi per Iac.de Are.& ibi est text.de hoc vbi.s. Qualiter autē formentur exceptiones contra testem criminosum,dic vt not.in l.iij.§.lege Iulia.ff.de testi.de exceptionibus, que opponuntur in persona testium,dic vt notatur C.de testib.auth.si testis productus dicatur.& ff.de testi.l.testium.in prin.versi.in primis cōditio.& l.ad testium.§.conditionem.ff.de test.vbi ponitur forma talis exceptionis opposite contra testes potest differri post pu
56 blicationem.† An exceptio contra testes,vel eius probatio sit proponenda,vel recipienda ante publicationem testiū vel post, & in quibus casibus probatio exceptiōis cōtra personas testiū debeat a principio recipi,de his,& predictis,vide dominū La
57 pum de Castellione,extra de testib.c.ex parte. Ille,† qui testem produxit,non potest opponere cōtra eius personam, nisi causa
58 de nouo emerserit.eodem tit.l.si quis.& ibi patet satis.† Quid si fui protestatus cōtra personam testis quem aduersarius meus producebat cōtra me,& testis postea deponit pro me, an valeat eius dictum? Inn.in c.presentium.in glo.in verbo,protestatus. de testib.dicit quod testi deponenti pro illo,qui fuit protestat9 contra eius personam,non creditur,si aduersarius illam protestationem ratā habuerit.secus si noluit, & omnimodo voluit vti eius dicto contra se,q2 eius dictū teneretur recipere quod no.& tene menti. Item subdit Inn.ibi,qd contra personas nihil potest obijci facta publicatione processus,nisi fuerit protestatio facta a principio cōtra personas testium. Et vide etiam Bar.ponentem has exceptiones contra personas testium,in authen.si testis productus dicatur.C. de testibus. versi. nota secundo.& satis patet alibi in locis non nominatis.

59 Iurare †debet testis dicere veritatē de tota & plenaria causa.quoties interrogabitur vsq ad finē litis,seu cause:tam super eo, d quo interrogabitur vsque ad finem litis,seu cause,quam super alio,& qd solam veritatē docebit, non miscens aliquid falsitat: nec aliquid de suo adijciet,etiam si sibi bonum videretur. Item quod dicet veritatem pro vtraque parte:& quod nec pce nec pretio,nec amore,nec timore,nec priuato odio,sec9 si publico,vt quia odit opera sua,nec pro quomodo quod ipse vel alius habuerit,vel habere speret testimonium dicet,sicut scit,& nō sicut credit. Item,quod nulli partium testimonium pādet, donec attestationes fuerint publicate si tamen hoc vltimum nō iurat, non tenetur. Item quod dicet veritatem super articulis, & sup tota causa. De hoc vide Ang. ff.de petitio.heredi.l si quis hereditatē.§.quoties.in gl.vlti.Si vero tractatur, & inquiritur super statu ecclesie,duplex est forma.Prima quod iuret dicere veritatem de his que scit,& credit in ecclesia reformanda,exceptis occultis.Secunda est,vt iuret quod ad inquisitionem respōdebit veritatem, & debet iurare aduersario presente vel cōtumace, & tactis Euāgelijs,nisi sit episcop9, qui solum debet inspicere. Vide,quod habetur in authē.sed si iudex.C. de episcopis & clericis. Ad presbyterum & diaconum mittetur domi ad iurandū, cum sint persone egregie, l.ad personas.ff.de iureiurādo. Et si agitur causa coram iudice laico,iurabit coram episcopo. Item,si producens est pauper,tunc iudex mittet testibus iuramentum, vel eis dabit expensas:quia tenetur pauperibus prouidere.& licet testis sit religiosus, nō tamē valet eius testimonium,nisi sit
60 iuratus.† An testis non iuratus probet? dic quod non,vt no.C de testib.l.solam.Si testis deposuit nō iurat9, & postea iurauit, an valeat eius dictum? Sūt opiniones. Et tene q sic,si est bōe fame,vt in Spec.de teste.§.sequitur de testiū iuramento, Iura
61 re potest† de credulitate etiam ille,qui non vidit, si tamen indubitanter nouit.Fallit in teste qui dicit se vidisse,& presentem fuisse in actu. Innocen.in cap.cum causam.de iuramen.calum. ergo pars,que iurat veritatem etiam non debet interrogari de veritate scientie:& si interrogatur,potest dicere,scio,quia indubitanter noui.secus in teste qui debet reddere causam per sensum corporeum. Et ita dicemus gesta ipso presente & vidēte. Unde dicit tex.quod in teste requiritur presentia & memoria. ff.de fur. l.quidam tabularum.& in l quidam in suo testamenio.ff.de cōd.
62 instit.& C.de test.l.testium.& hoc dictum† Inn.dominus meus Narbonēsis Cardinalis allegat quod ad hoc vt ecclesia possit arma spiritualia,& eternalia exercere,sufficit quod habeat iustitiam veritatis indubitanter,licet non prohibeat iustitiam probatam,quia procedit ecclesia vt pars,que sufficit quo ad funda
63 mentum.† Testis,qui iurat dicere puram, & meram veritatem, nil potest addere,vel mutare sponte sua. Innoc.in capitu. cum dilectus.de accusa Adde quod tunc deponendo per famam nō probat dictum suum, quia ille qui non fuit in facto, ille non potest scire veritatem. Unde scire per famaz,,non est scire,sed opinari. Vide gloss.no.in verbo decidi oportet.in l.bonefidei.C.de reb.cre.ibi sed quid si non interfuisset facto, secundum Bal.ibi testis debet esse iurat9, & vbi iudex non potest procedere omissa solemnitate,quia debet cōstare de facto,de quo non videtur cōstare nisi sit iuratus,vt est glo.in Cle.sepe de verborum significatio.& l.filius.ff.de dona.& l.diuus.ff.de testamē.mil. Bal.in l.
64 presbyteri.C.de episcop.& cle. Testis,† qui iurat non tactis scripturis,potest puniri si dicat falsum. Bald.in cap.fraternitatis. de testibus. Et an presumatur quod tetigit, not. in capitulo, vt
65 circa.de electio.in vj.Si testis † iurauit vna die, & alia die deposuit debet edi dies depositiōis,quia licet depositio trahatur ad tempus iuramenti.illud est verum, nisi aliqua ratio impediat istam retardationem,vt si esset datus terminus ad probandum vel probatum habendū.Bal.in l.ij.ver.item facit ad aliud
66 C.vt lit.pen. Testis† potest compelli per ordinariū vt iuret coram eo.Bal.in c.j.in ver.cōpellant.si de inuest.int.do.& vas.lis ori.& ibi in ver.extra quero nunquid,&c.ponit nūquid testiū receptio possit cōmitti.quorū dicta sunt caute remittenda. Hic vt
67 ibi patet.† Si testis iurat dicere veritatē super articulo quatenus dicit extra,nō valet q nō iuratus deponit.l.iurisiurandi C. de testi.nisi illud,qd deponit,esset de appendicijs articulorū.vt

dic quod non.iij.q.ix.c.testes ⁊ facit c.si quis §.absens.de elect.
in vj.Nam iudex debet audire vt videat qua fronte, qua trepi-
datione loquatur,vt l.de minore.§.per tormēta. ff.de questioni.
⁊ no. Inn.in c.quoniam contra falsam.de proba. Que tamē ra-
tio non concludit in ciuili, sed criminali, cum in ciuili iudex ex-
aminationem testium possit alijs cōmittere.Unde vbi est diuersa
ratio scripture,⁊ viue vocis,non producit eundem effectum li-
tera,⁊ viua vox.in his vero secus: q₂ idem est effect⁹ exprimere
per literas,⁊ per nuncium,⁊ sic per viuam vocem, l.consensu.ff.
de act.⁊ oblig.quod no.in c.decernimus.de sentētia excommu.
Angel.ī cōclusio.⁊ vide,quod no. Insti.de testa.§. testes Not.
61 vlterius,†q₂ testes,non debent examinari super articulo,super
quo non sunt inducti.l. si duo patroni.§. idem Julianus.ff. de
iureiurā.per glo.in verb.non probare. ⁊ doct.ibi. Item nec de-
bēt iurare,nisi de eo super quo sunt inducti.nisi in casibus qui-
bus iudex potest ex officio examinare,vt ff.de cōdi.ob tur. cau.
92 l.idem si ob.§.si tibi ob indicium. Non† tamē dicitur deponere
extra articulum,si deponit super depēdētibus,⁊ connexis, vel
super concomitantijs, super loco: ⁊ tempore. dic vt ibi not.
Inn.de testibus.c.per tuas.⁊ in Specul.eodem tit.§.sequitur.
93 versi. illud autem notandum. Articulus†tamen nō est de sub-
stantia probationis,quia valet dictum testis quod deponit su-
per libello,si articuli non sunt formati.vt no.Archi.in c.presen-
94 tium.in verb.interrogatoria.de testi.lib.vj. Sed†quid si testis
deponit verum in articulo,extra articulum deponit falsum, an
vitietur eius dictum? Dic,quod non quia nō est periurus,cum
extra articulum deponat non iuratus,⁊ vide per Inn. in capi.
fraternitatis.in prin.de hered.⁊ per Cynum in l.j. versi. quidā
fecit falsum.C.de sepulchro violato.⁊ per Jacob.Butr.in l.Lu
95 cius.ff. de infami. Angelus in conclu. Licet coram iudice, vel
extra iudicium testis dicat se nō inter fuisse, tamen iudex ex iu-
risdictione,quam habet in testem,cogit illum ad deponendum
veritatē,⁊ statur depositioni.in vsib.feud.quid sit inuestitu.ca.
primo,versi.nam si instrumentum.iuncta glo.ibi,in verb.domi-
no cogente.licet Bar.videatur dicere contrarium in l.eos qui.
96 ff.de fal. Item†tres non possunt inuiti cōpelli ad testimonium,
puta ex forma statuti vel legis,vt sunt ille persone, que enume-
rantur in l.iij.§.lege Julia.⁊ l.seq.ff.de testi. Si deponunt volē-
tes,debent redigi eorum dicta in scriptis, q₂ voluntarie depo-
nunt,argu.auth.presbyteros.C.de epis.⁊ cler.ibi,in scriptis de-
clarauerunt. Alias si non fierent presumerentur inuiti depone-
re illi qui obsequuntur imperio magistratus.ff.de reg.iur.l.non
videtur.§.j.⁊ optime probatur per tex.d.auth. Ang.in cōclu. ⁊
Bar.per bal.in d.auth.licet testes debeāt deponere ꝓ vtraq₃
parte.C.de epis.⁊ cle.auth.sed iudex. Item periurare ꝓ vtraq₃
parte debet de veritate dicenda vt l.is apud quē,C.de eden.in
gl.in verbo.exhiberi in med,⁊ C.de hereti.l.quoniam in fin.⁊ C
97 de quest.l.interrogari.ff.de proba.l.cum probatio.cum†tamen
ad testes mittuntur,puta quia sunt persone egregie deb et fieri
expensis producētis,vt in c.mulieres.de iudi.lib.vj. Similiter
cum testis venit ad iudicem de longinquo.iij.q.iij.can.si testis.
§.venturus.⁊c.statutum.§.preferendo.⁊ ibi gloss.not.in verbo,
expensas.de rescriptis libro sexto. Ange. in conclusio. testium
98 †dicta debent scribi, alias non valet sententia. Ergo per iudi-
cem ⁊ per tabellionē non possunt probari dicta testium. Bal-
dus in l.prolatam.versiculo in glo. conscribantur.C.de senten.
99 ⁊ patet.†Testes debēt examinari sup interrogatorijs,⁊ si non
responderunt secundum ea,que ibi articulātur,non proderunt
producenti,⁊ ideo pars sit cauta quod ante interrogationē pe
tat interrogatoria redigi in actis. ⁊ copia ibi fieri, vt sic videri
possint.an sint examinati secundum interrogatoria,extra de te-
stibus.cap.cum causam.super gl.de causis.in nouel. Aut autem
interrogatoria possint emēdari,vide bal. in l.edita. C.de eden.
in repet in versi.interdum contingit. Testes qui nō interrogan
tur secundū formam interrogatorij, habentur pro nō receptis.
Bar.in suo con.clxxxviij.quod incipit, statuto castri.⁊ in capi.
presentium.§.testes.de testibus.in gl.que incipit,interrogato-
ria.in vj.super quo consuluit Joā. And.in nouella, quod poti⁹
fiunt superflua,quam omittantur necessaria. Et est vtile,quia si
dolo vel malitia,vel negligentia omiserunt interrogare,repetū-
tur post publicationem. ¶ Sed si nō fuerint facta interrogato-
ria,iudex ex suo officio faciat alia, de quibus in ca.cum causam.
de testib. Et an valeat dictū testis nō interrogati de causa scien
tie,vide in nouella, in dicto capi. presentium. Angelus in con-
100 cōclusionibus suis.†Testimonia autē iudiciaria dicūtur duo-
bus modis. ¶ Primo,quando de negotio,de quo modo agitur
non fuerunt testes a principio adhibiti,sed modo producuntur
testes a principio adhibendi, vt quia est factum furtum vel iiu-
ria. Alio modo: quando testes testificātur de his, que fiunt in
iudicio: puta. litem fuisse contestatem, sententiam esse latam.

nam tales testes dicuntur iudiciales. Cyn in l.quoniam.C.de
101 hereti.†Testes seniores preferuntur iunioribus⁹.ff.si cert.pet.l.
cum quid.in glo.in verb.nouū quod est verum in dubio.secus si
cōstet de iunioribus,quia etati preferuntur,vt in aut.de mona.
§.fi.⁊ facit.ff.de fide instru.l.fi.⁊ l.nulli.ff.qō cuiusque vni.nomi.
⁊ ff.de libe.⁊ posthumis.lege. Gallus.in prima gl.⁊ p Inn.in c.
102 primo,de maio.⁊ obedien.vt patet. Instruere†testes qui inter
fuerunt negotio,vt plene,⁊ aperte verba dicāt. nō est peccatū.
Et si interrogantur an fuerint instructi, ⁊ dicant quod non fue
runt instructi dicunt falsum non sunt periuri, quia intelligun
tur de illicita instructiōe.bal.in l.fin. versi.⁊ si testes. C.si cer fal.
instrumen.⁊ in authent.at qui semel.C.de proba.⁊ per Goffreā
titu.de senten. Sed an valeat testimonium si testes inuicē se in
struunt,vide quod no. Institu.de testā.§.testes autem. Testes
103 †suspecti debent interrogari de circūstantijs. Ang.in con.de te
stibus.§.vt liceat. Testi subrogato ad actum incboatum loco al
terius testis,cui aliquis casus contingit, debēnt narrari omnia
ante gesta,⁊ ipse debet interrogare alios testes vtrū sint gesta
in eorum presentia,⁊ deponere vtrū sic deposuerit,⁊ post respō
sionem affirmatiuam actus debet cōsummari,vt no. C.de testa.
l.cum antiquitas.⁊ vide gl.in ver.remissuz est l.casus.C.eo.licet
alias in testamentis testium solennitas sit indiuidua, vt ff.de
testib.l.qui testa.§.fi.⁊ l.heredes palam.§.fi. Et debent audire ⁊
videre testatorem,alias non valet testamentum.C.de testa.l.si
104 non speciali.†An autē possit quis de facto suo testificari,vide
Inno.in c.nō sine.versi.item nec iudex.de arbi.⁊ l.deferre.§.j.ff.
de iure fisci.⁊ ibi est tex.no. Itē non potest quis deponere in cau
sa,de qua sentit commodum.C.de testib.l.omnibus. Fallit si nō
sentit principaliter,sed per quandam consequentiā.C.de testa
men.l.dictantibus.ff.de testa.l.qui testamēto.in princip. Ibi
eod.tit §.legatarij autem. Uel dic quod siue principaliter, siue
incidenter sentiat commodum,dummodo necessarium non
mittitur,vt dicta lege,omnibus secus si dependet ex volun
alterius,dicta lege,dictantibus. ⁊ l.qui testamēto.in princip.
Nam in dictis iuribus dependet ex voluntate alterius scilicet
heredis,vtrum sciuerit commodum. Nam licet heres dedarat
testamentum aliquod,tamen potest esse quod non adiuit here
ditatē nec donec inspiciatur de viribus testamenti potest adiri
hereditas,vt nota ff.de acquirend.hered.l.is qui.⁊ si is ad quē.
105 †Et cum quis interrogatur de facto suo, dicitur responsum,
non testimonium.iij.questio.iij.cano.si testes,vbi gl.⁊ vide bar.
in consilio ccix.aut testamētum est factum in scriptis.⁊ poterit
legatarius testificari: q₂ non deponit de veritate, sed de solen-
nitate. Sic intelligitur dicta lex. qui testamēto.⁊ dictus.§.lega
tarijs. Aut est nuncupatiuum,⁊ tunc cum nō habeat deponere
de veritate,non admittitur.ff.de testibus.lege,nullus idoneus.
tamen bene valet de se,si possit probari. Si vero non possit pro
106 bari non deficit ius, sed probatio. †Testes repeti interdum
possunt,de quo vide ff.de questio.lege, repeti.⁊ per Angelū in
authentico,de testibus.§.⁊ licet. In iudicio ordinario potest iu
dex ex officio suo post publicationem testium illos repetere, vt
declarent,non vt addant, Barto.in dicto consilio clxxxviij. Te
stes in diuersis instantijs post didicita testificata super eo
dem facto possunt repeti. Angel.ff.de furtis l.quidam tabula
107 rum. †Declarare vel corrigere vel interpretari dictum
suum,an possit testis, vide omnino Specula.de teste.in prin
cipio. versiculo,item quod testis obscure,⁊ per Odofredum.C.
de testibus.lege,si quando,ad finem gloss.final. Et non possunt
variare, ⁊ dicere alio modo, vt in l.quicquid astringende.ff.de
verborum obligationibus. per glossam ⁊ Bartolum versicu
lo, ⁊ istum textum cum ista. Aduertendum tamen, secundum
eum quod si testis incontinenti antequam primum dictum h
beatur pro perfecto, ⁊ completo nihil declarare potest, q₂
non videtur deposuisse. C. de fide instrumentorum.lege, co
tractus. Facit quod notat Specula. de teste.§.primo, ver
culo, quid si dicit. ⁊ vide.ff. de adulter.lege, si postulauerit.§
108 iubet lex. Sed †nunquid iudex postquam est conclusum
causa, poterit iterato testes interrogare? Uide per dominum
Dynum in authentica,qui semel.C.quomodo ⁊ quando iudex.
109 Quando quis†fungitur officio testis, ⁊ officialis etiam ex
interuallo poterit dictum suum corrigere: secus, si testis tam
110 tum. Angelus in conclusione. ⁊ in consilio xvi. †An stetur
primo vel secundo dicto,quando testis variat,vide Bartolum
distinguentem in l.eos,qui.⁊ pro declaratione.ff.de fal.⁊ bal.in
c.j.§.si enim.quid sit inuestitura.in feud. Et si primo dixit se nō
recordari,secundo dixit se recordari,statur secundo dicto. Ang.
ff.de furt.l.quidam tabularum. Quid si testis dixit vnum extra
iudicium,⁊ alud in iudicio,cui dicto stabitur, ⁊ an punietur de
falso? dicam ī.in materia falsorum testium.⁊ vide glossam in c.
cum causam.de testibus.⁊ dixi s.in §.si testes citati non venint.
Si

111 Si testis †dixerit sic,imo stat̃ vltimo dicto,ꝛ valet.ff. de here dib.instit.u.l.si ita fuerit Titius. Testis, qui dixit heri,non credo,vel nescio,potest hodie dicere,scio vel credo.Bald.in ca.j.§. notandum in titulo quot sunt testes necessin feud. ¶Item si dixit nescire,ꝛ si postea examinatus dicat se scire, quia melius recordatur nunc quam tunc,valet dictum suum quod est verius, si anteq̃nam iocuns sit cum parte,secundo examinatur, alias se
112 cus,vt nota.in d.auth.de testibus.§.quia vero. †Testis examinat⁹ in iudicio deposuit ambigue de Sticho,ꝛ nō dicit de quo, nūquid interpretari poterit. De quo distingue,vt nota. dixit tertius,ꝛ ibi per Bartolum in l.inter stipulantem.§.si Stichū. versi,ꝛ ista lex facit.ff.de verbo.obliga. Aut in iudicio oritur dubitatio circa verba,ꝛ tunc aut sunt prolata ab aliquo ex ꝝs quorum persona principaliter substentatur: aut sunt prolata a quodam alio.Si ab vno ex his semper interpretatur pro eo, vt dicto §.si Stichum.ꝛ il si quis intentione ambigua.ff. de iudi. siue sit actor,siue reus,ꝛ per Hyn ꝛ glossam in capi. contra eū. de regulis iuris,libro sexto. Quandoque verba sunt prolata ab alio quam ex litigatoribus,vt in testamento, vel defunctus est aliquis,qui protulit verba successionem habēta,ꝛ tunc aut vis facere interpretationem causa euitandi aliquam contrarietatem,vt est casus in c.cum tu. de testibus,ꝛ in prima cōstitutione Codicis.in §.quibus. Aut non vis facere aliquam interpretationem causa euitandi aliquam contrarietatē, sed vt prosit alīꝫ, vel propter aliquam aliam causam,ꝛ non potest fieri.Sed illud verbum dubiū non valet,vt in cap. in presentia.de probat.ꝛ in glos.d.§.si Stichum,ꝛ in l.idem Pomponius scribit,si frumentum.in fi.ff.de rei vēdi. Aut insurgit dubietas circa aliud quam circa verba,ꝛ tunc aut loquimur in his,que pertinēt ad litis ordinationem,ꝛ tunc fi actor instat.in prosequendo fauetur actori,vt in l.de die.in prin. qui satisd.cogan. Si vero non instat, tunc debet faueri reo.l.si ea que.C.qui accusa.non pos.ꝛ l.prope finem.§.ꝛ si quidem.C. de iud.Aut in his,que pertinēt ad litis decisionem,ꝛ tunc sit interpretatio pro liberatione.l.Arrianus ff de actio.ꝛ oblig.l.lege Junia.ff.de manumiss.Unde dicit Bartol. in d.§. si Stichum. quod intentio dubia debet declarari probationibus. Nam si probatio dubia esset, interpretatio fieret contra eum,vt dictum est. Licet enim posset dici,e, sic intelleri in libello.non tamen potest dicere,sic intellexit testis.Et sic debet intelligi istud dictum Angeli in cōclusiōe. Licet enim in dubio interpretatio attestationum fiat contra producentem, vt extra.de proba.c.in presentia, tamen quando dicta testium possunt coadunari,ꝛ secundum interpretationem legis concordāri,ꝛ contestes dici,debet hoc fieri,vt notat Jnno.in c. Cumana.in fi.de electione.ꝛ in c.duduum.de electioni.§.j eodem tit.facit lex.um de etate.ff.de probationibus.

115 Testes magis idonei requiruntur in criminalibus quam in ciuilibus,vt in c.mediatores.de testibus in vj.concordat c.testimonium. Feo.ritus,in antiq. Nam in criminalibus probationes apertissime requiruntur,v.q.vi. Epiphanium ij.q. viij c. sciant cuncti.strictius est agēdum, vbi agitur de salute hominis.C.de appellationibus.l.addictos. Hinc est in causa criminali etiam ciuiliter mota propter bonam presumptionem, quā actor hꝫ pse.non est iuramentū deferendū in supplementū probationis, secus in ciuili,vt in gl.no.in verb.probata.in c.tam literis de testib.ꝛ not.Bar in l.maritus.versi.vltimo quero.ff.de questionibus.ꝛ hoc qđ not.in c.veniens.el.j.de testib.vbi dicitur,q̃ vn⁹ testis cū fama in criminalibus non sufficit. Item magis exacta probatio requirtur,cum agit de crimine criminaliter quā cum ciuiliter,vt in d.c.mediatores.de test.Accedit enim causa criminalis ciuiliter mota,ad materiam cause ciuilis quo ad aliqua de procu.cue,qđ no.extra.de iudi.c.at si clerici.in glo. Quando autē in crimine dicatur agi ciuiliter,ꝛ q̃ criminaliter,dic vt not. in l.nunquā plura.ꝛ ff.de prima delic.per Bar.ꝛ Jnno.in c qua
114 liter.ꝛ quādo.de accu.ꝛ Ange.in cōclu.† Testes in causa criminali subueniuntur tormēts.si res exegerit.C. de fide instru. auth. apud eloquentissimū.in fi.ꝛ sic videtur arg. econtrario sensu qō in ciuilibus nō sit locus torture qō limita⁹ 3 Bal. esse verū nisi testes sint positi in dignitate.nā tunc si non est vilis cōditiōis non torquetur in causa ciuili.l.diuus.ff.de qō. nisi inueniatur vacillare.l.ex libero.eo.tit.in gl.in verb.nō vacillāte. Testes autē viles torquentur in tribus casibus.sc3 in duobus supra dictis,ꝛ cum festinant testimonium ferre.vide Bal.in auth. Item testis vacillans in causa ciuili potest torqueri.Ang.in l.quoties.C.de naufra.lib.xi.Ad torquendū autem testes requiruntur eadē indicia,que in reo.Bart.in l.unius.§.iuder.versi.secūdo quero.ff. de questio. In causa inquisitionis,an possint testes examinari parte non citata.vide Ang.in l si vacantia.C.de bo. vacā.lib.x. Testis in causa inquisitionis non debet deponere de occultis, sed de illis vbi clamor aliquis precessit. Et si de occultis depōit non est propter hoc reus puniendus. de accus.c.qualiter.j.in gl.
115 pen.ꝛ l.c.accedens.eo.tit. †Vacillantes i testimonio possūt torqueri pro veritate eruenda,in Spe.de teste.§.nunc tractandū. versi.considerare etiam debet.Et quādo testis vacillat,debet notarius de mandato iudicis hoc scribere,secūdum Jnn.in c. quoniam contra.versi.delegationes autē. de proba. Item si trepidāt vel mutāt colorem in facie,qz omnia ista indicia sunt signa falsi testimonij,hoc tamen totum relinquitur arbitrio iudicis inquirendum ex alīs coniecturis,nō ex solo pallore vel trepidatiōe, l.de minore.§.tormēta.ff.de questio. Econtra,testes q̃ ex forma statuti non possunt reprobari,non possunt inquiri.in cons.vij.q̃
116 incipit,dixiū Ol. †q̃ euasit quendam accusatum contra quē erat probatum q̃ cōmiserat maleficiū de nocte,ꝛ testes deposuerūt se vidisse per crepusculū lune,illa nocte nō fuit lumē lune,ꝛ ideo non poterāt vidisse,ꝛ sic fuerūt reprobati naturali ratione, sm Bal.in c.j.§.porro si dominū.versi.propterea dūs.in princ.que
117 fuerit prima causa benefi.amit. Bal.in cōclu.An† testis qui dicit,cognoui occidentē sed nō occisum,phbet⁹ dic qđ si i inquisitione fit mentio de certo occiso,nō phat.alias sic.ij.q.vj.can ei, qui appel.§.si quis libellos.bal.C.q̃ accusare nō possunt.l.data opera.Sz quid si dicat cognosco personam malefactoris,sed nescio ei⁹ nomē,vide Ang.ff.si ex noxa causa agat.l.j.versi.no. q̃ testis.
118 †Qualiter testes de adulterio probent viō Ang.ff.de adul.l.q̃ sit.pone,Titius accusatur de incestu,modo duo testes phāt cōsanguinitatē tantū nō cognitionē carnalē,querit an sit probatū maleficiū,in quo requirit vtrūq̃ coniunctim probari: Veritas est qđ facta est phatio ex cōiunctione capitulorū,ꝛ testiū.casus in ratione sui est in l. Gallus §.ille casus.ff.de libe.ꝛ postb.gl.in verb.inducere legē sm bal.q̃ pōt istā.q.in d.§. ille casus. versi.ꝛ est validissimū argumētum. vbi omino vide. Et subsequenter
119 †ponit arg.q si vnus testis probat veritatem ipse idem,ꝛ alius probat famā,q̃ cōmistis his probatiōibus, sit efficax probatio facta in causa ciuili,per glossam que est in l.iij.§.diu⁹. ff de testi.
120 De publicatione testium vide dū est.†Nā post examinationē sunt testes publicandi.Fit autē publicatio partibus presentib⁹ vel absentib⁹ citatis tamen Nam iuder exhibi,is sibi testium dictis illa leget in toto vel in parte per se,vel p notariū. Et demū dicet, habeanf̃ p publicatis vel publicate,ꝛ tūc redigēf in scriptis.vt i Spe.de teste.§.satis vtiliter,ꝛ compendiose.in prin,ꝛ ibi ponitur forma,qualiter publicatio debeat redigi in scriptis,ꝛ vide.l.fi.C.de re iudi Publi
121 catio †Testium non potest peti ab eo,qui eos nō produxit,licet sua interfit. Jnn.in c.constitutus.vbi Jo.de Jmol. ext. de testi. Bal.in rubrica de controuer.iuuesti.ꝛ per Jnn.in c.constitutus extra de appella,ꝛ ibi videtur variare. Si vero si omittatur publicat o testium,non redditur iudicium nullum. Bal.in eo. tit.si de muesti inter do.ꝛ vasal.lis oriaf.c.j.versi.concludēdo dico,ꝛ c.
122 Sed nunquid †facta publicatione testium de consensu partiuꝫ poterit contra testes oppo.Ang. quod sic in auth.si quis in aliquo.C.de eden.ꝛ ibi per Bal.ver.vlti.restat.vbi ponit que regrantur in publicatione.eius.quod est in mente testium,dic vt ibi patet.An sit necesse quod iuder pro untiet dicta testium valere,ꝛ fidem eis adhibendā,vide per Bal.ꝛ Ang.in d.aut.si quis in aliquo.

123 Publicatis attestationibus †regulariter nō possunt amplius testes produci post didicita testificata. Fallit in pluribus casibus.vbi possunt produci post didicita testificata. Primus si inter alias personas agitur. Secundus,si sit diuersus modus agendi. Tertius si sit nouus articulus diuersus ex veteri. Et quādo dicatur nouus articulus,vide in Spe.de teste.§.satis vtiliter.versi.illud autem notādum est. Quartus,si prime attestationes sint amisse Quintus si mutāt indicia,ꝛ illud velit is cōtra quē producantur, Sextus si obscure deposuerūt. Septim⁹ si testis synodalis deposuit cora capitulo,ꝛ deponit iterū cora delegato. Octauus,si examinator neglexit interrogare sup articulis sibi datis. Nonus i cā matrimoniali sm quosdā indistincte. Decim⁹ si def in integ.rest.vt iterū pducat. Undecimus,in absentia phanda,ꝛ in causa appellationis. Duodecimus,i crimine falsi. Tertiusdecimus,in adiectiōe pualore,ꝛ deceptione. Decimusquartus,qñ nōdū didicit testificata,hꝫ sūt testes publicati,vt⁹. dixi cū tractabamus de tēpore pducēdi. Decimusquintus hꝫ quosdā.si iuder indiscrete publicauit. Decimussextus, si testes sunt recepti ad ppetuā rei memoriā. Decimusseptimus, si princeps id expresse p suū rescriptū cōcedat. Decimusoctauus in causa inquisitionis,ꝛ in pductiōe testiū reprobatoriorū. Decimusnon⁹, qz publicatis attestationibus pōt excep. peremp.op.ꝛ phari. Hos casus enume
124 rat.Spe.in ti,de teste.§.satis autē.†nec in causa principali.nec

in causa appellationis possunt produci, tunc super nouis arti-
culis quando testes iurauerũt dicere veritatem super tota cau-
sa. Imputatur enim parti, quasi omnia capitula non presentaue
rit, de quo per Inn. in c. fraternitatis. de testib. ꝛ per Ange. C.
de temp. app. l. per hanc. vbi examinat materiam istã. Ideo non
possunt testes produci post didicita testificata, vt i auth. at qui
semel. C. de proba. ꝛ l. ij. C. sent. rescin. non pos. in gl. in verb. fera-
tur, qꝛ timetur subornatio. qd̓ est verum super eisdem capitulis.
super alijs possunt testes produci, qꝛ nõ est timor subornatiõis.
125 Ita tꝫ Bart. in d. auth. † Item dixit Inn. in c. vltra tertiã ij. de
testi. quod si per culpam iudicis testes non fuerunt recte exami-
nati quod etiam publicato processu testes noui poterũt produ-
126 ci, ꝛ iterato poterunt examinari. † Sed potest queri nũquid de
voluntate partiũ possent admitti testes post didicita testificata
Bar. in d. auth dicit quod sic, ꝛ alleg. no. per Jo. And. i d. c. fra-
ternitatis. de testib. In contrarium videtur dicendum qd̓ istud
non est introductum in fauorem partium, sed ob publicum fauo
rem, ne falsitates cõmittantur, ꝛ ideo tali fauori partes renun-
ciare non possunt, vt l. quos probibet. ff. de postbu. ꝛ ita tꝫ bald.
in dicta auth. Ange. in conclusion. Quando testes vtriusqꝫ par
tis sunt examinati, alij non, vel ex ordine dato a iudice, vel par-
tium possunt post didicita testificata produci. Bald. vbi supra.
127 Testes † possunt produci post didicita testificata, si primi dixe
runt nil scire vel non recordari. ꝛ idem in causa appellationis.
Bal. in c. j §. si enim. quid sit inuestitura. in vsib. feud. ꝛ vide qd̓
not. in l. si. §. fin. autẽ dubius. in gl. ꝛ ibi per Cy. C. de iure delib.
128 Possunt † testes produci ad probandum exceptionem post pu
blicatum processum, nisi esset lapsus terminus statutus ad pro-
bandum. Angel. in auth. at qui semel. C. de probat.
129 TEstibus examinatis † ꝛ publicatis, qꝛ eo
rum dicta debent necessario cõ
cludere ad hoc, vt plenẽ probent. l. non hoc. C. vnd
cog. extra. de probat. c. in presentia. ꝛ C. de testib. l.
nullum. quod vt fiat, est necesse quod assignent causam sui dicti
necessario concludentem, vt in dictis iuribus, ideo circa reddi-
tionem causarum vidẽda sunt. Quid ergo, si testes dixerunt ali-
quid esse verũ, qualiter intelligatur. Vide Ange. ff. d peti. here.
130 l. pro herede. versi. no. ꝙ verũ. † Testis dꝫ redddere rationẽ sui
dicti per eũ sensũ, per quẽ percipit id, de quo testificatur. Inn.
131 in c. cum causam. in gl. de caus. ij. de testib. Sed Pia. dixit † quod
in quolibet actu corporeo sufficit reddere causam per visum, vt
no in l. ij. C. de error. aduocat. vbi in causa auditus reddit ratio
nem visus, vt ibi Cy. refert. Qualiter testes debẽt loqui ad pro-
bandum negatiuam directo, quoniam visus pro omni sensu cor-
poreo accipitur largo sumpto vocabulo: apertius tamen depo-
ni: per nomen propriũ illius sensus. Facit quod no. ff. de acqui.
pos. l. qd̓ meo. § si vẽditorẽ. in gl. in verb. nõ minus. Vnde illud
vocabulum visus, qñqꝫ sumitur pro visione, quam sancti faciunt
in spiritu Vnde in diuina scriptura scribitur, Opus est intelli-
gentia in visiõe. Et sanctus Paulus in epistol. ad Ro. c. vij. di-
cebat, video autẽ aliam legẽ in membris meis repugnantẽ legi
mentis mee, i. ꝛ eam in mẽbris meis sentio, ꝛ cognosco per ratio
nem ꝛ sensum, Si testis per verbũ vidi, refert se ad sensum, pro-
bat, vt cũ dicit, vidi si. Si autẽ refert ad oculum mentalẽ vel in-
tellectualẽ vt, qꝛ dicit testis, sic videtur mihi. non enim probat
cum dictum sit dubitatiuum magis, quã ratio dicti, vt no. ff. de
arbi. l. diẽ proferre. §. pen. Et testis debet esse sensatus sensu cor
poris, sunt autem sensus quinque vt notatur in d. l. quod meo.
ꝛ debet testis habere intellectum, vt id qd̓ corpore videt mente
intelligat id qd̓ scit. Nam vt ait Aristoteles, in problematibus,
Intellectus videt intelligẽs audit. Oportet enim nimiã fanta-
siam speculari, cũ inter ceteros sensus visus sit nobilior ꝛ verius
visus predicatur ab omni sensu, vt dixi largo modo. vnde qui au
diunt. si sic dicit, qꝛ vidi, scio, saluatur eiꝰ dictũ, vt not. Jo. And.
in c. testimoniũ. de testib. in antiq. tñ i diuisione opus est intelli
gentia, vt supra dixi. Itẽ visus interdũ ponitur pro actu anime,
132 ꝛ pro opinione, l. quid tñ. §. si. in si. ff. de arbitris. Stricte † autem
visus, est actus, videns oculo corporali, ꝛ intellectuali. ff. de bis
que in testamẽto delen. l. ve. ꝛ est visus de coloribꝰ, de magno, ꝛ
133 paruo, de factis ꝛ maleficijs, ꝛc. † Possessio autẽ probatur per
visum, ꝛ ipsum possidentẽ, vt j. dicã. Nã per testem ꝑbatur pos-
sessio naturalis, ꝛ ex ea presumitur ciuilis. l. stipulatio ista. §. hec
quoqꝫ stipulatio. ff. de verb. obl. ꝛ quilibet presumit possidere, vt
notat Inn. in c. cũ olim. de priui. ꝛ ne vxor pro marito. l. ob mari-
torum. ꝛ ff. de solu. Titia. ꝛ C. finium regũ. l. si quis. Super incor
134 poralibus vero non est visio corporalis. † Et ideo qui dicit ali-
quem dominum, nõ probat, qꝛ nõ cadit directe ꝛ vniformiter in
visum testis: sed indirecte, ꝛ difformiter nisi testis nominatim
causam adijciat. Sꝫ visibilia vniformiter vidẽtur, s. organa oculi
corporalis, in quibus etiam sufficit dictum testis nudũ, sine ad-
dita ratione, nisi sit de ea interrogatus, sed in dominio non suffi
cit dictum, sine ratione, secundum Inn. Idem si agatur de pro
bãdo alio iure. vt de probãda obligatione: qꝛ dicit testis, super
articulo, qd̓ Titius est mihi obligatus, dicit verũ esse, ista respõ
sio testis nihil probat, qꝛ est in formis. Idẽ si forte agatur de p
bãda hypothecaria ad fidem matrimonij: qꝛ omnia ista talia iu
ris sunt, ꝛ habent plus iuris, quam facti. Idem si agatur de pro
bando qd̓ aliquis est mente captus vel furiosus. Nã non proba
testis dicẽdo: qꝛ vidi, nisi sigillatim adijciat actus, per quos d
cretus quilibet ita iudicaret. Nam talia multum cõsistunt in iu
dicio recte rationis. Et plus habent rationis, quã sensationis
potest quis faciliter decipi. Idẽ si vellet probare qd̓ aliquis s
vagabundus, non enim comprehẽdit testis de facili, ꝙ sit de
tor originis vel domicilij. Tene menti ista, qꝛ sunt valde not
lia. Bal. in cõclusion. ꝛ per Inn. in d. c. cum causam. de testi. ꝛ
materia s. dicta vide in Spec. de teste. §. iam de interrogato
vers. fiunt autẽ generaliter. ꝛ qualiter debeant deponere de q
libet corporeo sensu, vide eod. tit. §. nunc tractandum. versi
135 pe cum testis. cum sequẽti versicu. † Si testis testificatur sup
bis, que non percipiuntur sensu corporis, sed oculo mentis
rationis non valet eius dictum, nisi rationem assignet. Inn.
d. c. cum causam ꝛ causa debet esse alia a dicto, vt no. ff. de leg
l. nõ omnium ꝛ. ff. de officio procura. cesa. l. fin. ꝛ causa debet e
136 congrua. Item † bona ratio testis facit bonum esse dictum
la ratio malum. ff. de do. except. l. ij. §. circa. ff. de cõdition. ꝛ de
monstrationi. l. cum tale. §. fi. Item ad id adaptatur dictum
stis, ad quod ratio. ff. de acqui. pos. l. j. §. per procuratorem. B
137 in conclusion. † Testis debet interrogari a iudice de causa sci
tie: scilicet, quare illud sciat. Et si iudex non querit, presum
in ipso malitia, qꝛ omittit ea, que suo officio, ꝛ solertie incu
debet enim petere ꝛ interrogare de causis. Si vero iudex ro
gat, ꝛ testis nihil respondit: vel forte nõ bene: iudex nõ de
terrogare: vt in c. cum clamor. de testi. Si autem iudex omi
terrogare de circunstantijs singulis non substantialibus,
loco, ꝛ de tempore, ꝛ cõtestibus, ꝛ simil. tunc testes nõ sunt re
tendi ꝛ reintegrandi. Si autem omisit interrogare de princip
li re: vt in titulo in prescriptione: ꝛ similib. tunc testes debent re
peti: qꝛ fuit culpa iudicis, non partis. Ita notabiliter tenet In
no. in c. per tuas. in ver. negligentie de testib. bal in cõclusione.
138 C† Testi sufficit reddidisse causam sui dicti semel nec de causa
vlterius est interrogãdus sed de circunstãtijs, sine annexis ꝛ cõ
comitantijs sic: vt de loco: tẽpore: ꝛ cõtestibus: ne videantur
suspecti: vt de testib. ꝛ sim. lib. hec enim nõ sũt causa sui dicti sed
circunstantie ad veritatem inuestigandam. Inn. in d. c. cum cau
sam. ꝛ sufficit depõere tali modo quod includatur causa scientie.
139 secundũ Fran. Accursium. ꝛ Bal. in conclusione. † Quero dicit
statutum quod testes debẽt de causa scientie interrogari aliter
non valeat depositio eorum, an si non respõderint in causa scien
tie, eorum dictum valeat. Videtur quod sic: vt in d. c. circulum.
secundũ Inn. nam omnimodo interrogatio est falsa, ꝛ superflua:
cum sine interrogatione respõdit. ff. de interrogato. actio. l. si si
ne. Item testis cogitur respõdere, cum solum factum dixerit. C.
de appellationib. l. ampliorem. §. in refutatorijs. Item hoc esset
quedam inculcatio, ꝛ superfluitas verborum, que fugienda est ꝛ
confutãda. vt notatur in. l eius qui in prin. ff. si cer. pet. Item qꝛ
mens ꝛ ratio statuentiũ sequenda est. ff. de excusatio. tuto l. sci
re oportet. §. sed ꝛ si. maxime quia statuti ratio est vt possit callis
ditatibus obuiari: non certam rationem corrumpere. Et vide de
acquirenda hereditate. l. illud. in ratione sui. Item paria sunt si
ue testator vna ratione probibeat alienare extra familiam: siue
duabus rationibus. Nam vtrobique causam probibitam d
gnare videtur. Alij dicunt contra: quia non debet recedi a
iecta forma statuti. Sed ista est ratio rudis: qꝛ hic non fuit
sa forma, sed sub verborum compendio inclusa: ꝛ expressum
tur id, qd̓ sub verborum compendio continetur: vt nihil dic
omissum, cum totum legi possit, l. prima. in principio. ff. de h
que in testamẽto delentur. ꝛ l. prima. C. de precibus Impera
140 ri offerendis. † Quid econtrario, statuto cauetur; quod test
bus credatur contra nobiles licet non reddant bonam caus
dicti sui. Pone ergo, deponit contra magnatẽ, qui videlicet
iterrogatus de causa dixit, sic: vel credo, vel habeo vxorẽ, vel q
est Rex Francie, an probet. Videtur, quod sic, quia assertiue d
ponit. Sed in contrarium est veritas. Et ad hoc mãifeste est f
ctum ipsum statutum, qꝛ pari ratione admitteretur cecus ad te
stificandũ de coloribus. Nempe hic suũ dictum destruit, qꝛ
inepte isensat: deponit. ff. de do. exce. l ij. §. circa. Et ideo debet
statutũ intelligi, quãdo causa aliquid conferat dicto, puta ad a
niculũ, vel presumptionẽ, ideo narratio nihil facit. Aliud enim
est malam causam reddere, quod qualitatis vitium significat,
aliud penitus nullam ꝛ impertinentem, quod significat vitiũ
substan

substantie. ff.de dolo.l.ꝛ elegāter.§.j.ꝛ C.ad exhi.l.si res tuas.
141 versi.si vero.cum similibus.Bal.in conclus.† Testis non de-
ponēs de causa,q non fuit interrogatus,probat vt no.C.de te-
stibus in l.solum.ꝛ per Bar.in consi.cx.incip. quidam Massio-
lus.testis non reddens causam sui dicti an probet vide Ange.
in l.cū hi.§.vult igitur.versi.vult igitur.ꝛ ff. de transactionibus.
l.quid ergo est quesitum.ff.de infami.ꝛ per Bal. in repetitione
l.edita.C.de edend.ꝛ per Bart.in l.j.in princ.de noui oper. nun
142 cia.† Si testis interrogatus de causa scientie dixit quia sic re
perio in meo memoriali quod de hoc feci,probat,vt probatur in
143 l.iubemus.ibi,subscribere nō differāt.C. de testam.† Testis in
causa scientie dicens,quia presens fui,probat visum,ꝛ auditum
alterius.Bal.in c.j.de controuer.inter do.ꝛ vasal.de inuestit.in
vsib.feud.Quid si testis in ratione sui dicti de re tangibili dixit,
quia tetigi,an probet: Vide Bar.in l.fi.C.de peri.no.lib.xj.Te
144 sti † deponenti per verbum credit, in his que sunt de peritia
sue artis,an credatur: Vide Bal.in l.data opera.versi. nam in-
terdum.C.qui accusare non possunt.ꝛ vide Bartolum in consil.
145 cx. Testis† qui dicit nescio, non debet interrogari de causa
scientie quia vbi non est sensus,non cadit probatio.Bal.in rub.
C.si ex falsis instrumentis.Et intelligitur tunc deponere de ve-
ritate non de fama,Baldus in additio.Specu. in titulo de sen-
146 ten.† Qualem autem rationem debent reddere testes, qui de-
ponunt circa filium seu sororem pro emancipato,ꝛ qualē quan-
do super communi opinione,ꝛ qualiter tūc formetur articulus:
147 Vide Bal.in l.ij.C.si aduers.rem indica.† Ad probationē do-
minij testes habent deponere de facto,non de iure:vt not. Cy-
nus.C. de probationib.l. cum res.ꝛ vide in Specu. de teste.§.
nunc tractandū.Quid enim si quis petit fundum.testis qui di-
cit,vidi alluuionem probat: vt dicit Bartolus in suo tractatu
Tyberiadis.ꝛ vide per Angel.in l.sciendum.in repetitione: ff.
148 de verbo.obligationib. Testis,† qui dicit, vidi quem esse sanū:
vide C.de mend.vali.lege.j.libro xj.Quid,si dicit,quod vidit pu
blicum instrumentum,an probet: vide Bartolum in authenti-
ca,si quis in aliquo.C.de edend.Pro materia vide in Specul.
149 de teste.in princip.versicul.item,quod non perhibet.† Testis
dicens quod Titius furatus est cappam Martini,probat do-
minium indicio legis: vt possit ferri sententia super re furtiua,
non vt possit declarari,do Bal.in rub.C.si ex fals.instr. versicu.
150 rursus ego scio. Testis† qui dixit vidi quod loquebatur, licet
vox sit quoddam abstractū a visu ex interpretatione legis pro-
bat.Bal.in rubr.C.si ex fals.instr.ꝛ ibi dicit quid in corporalib9,
151 quando testis,dicit quia vidi. Testis† quando dicit, vidi quod
talis dixit verba displicibilia,probat, non per sententiam intel-
lectus,sed per rationem. Bald. vbi supra. Testis inductus ad
probandum defensionem dicens,quia vidi, probat per Barto.
152 in consilio cx.incip.quidam Massiolus.† Testis qui deponit
de causa visus idonea, qui loquitur grosso modo, probat etiam
auditum,cum visu.Bald.in l.j.C.de confess.probat etiam testis
reddita causa per sensum exteriorem proximum, et aptum na-
tum illam sensationem, de qua queritur, suscipere, ꝛ sunt sensus
exteriores quinque:vt not.ff.de acquir.posses.l.quod meo.ꝛ per
Inno.in dicto capi.cum causam. Et est quidam sensus interior,
qui est in prima parte cerebri,qui dicitur sensus cōmunis, sicut
centrum quod ad omnes sensus refertur qui habet virtutem
discretiuam.Nam visus videt,tamen nescit quod aliud sit vide-
re,ꝛ aliud tāgere,q solū de coloribus potest sensare.Sed sensus
communes omnia in presentia habēt obiecta. imaginatio vero
etiam in absentia fit,Ratio vero est altior virtus, excedens sen-
sum intelligentia ꝛ potentia adhuc vniuersaliter secundū Boe
tium in libro de Consolatione. Baldus in conclusion. Conclu-
de ergo,quod tria sunt argumenta apud Legistas,scilicet peti
tio actoris,exceptio rei,probatio probantis per causam veram
Si petat causaꝫ circa probationē argumenti demonstratiui nō
tenet.de quo subtiliter ꝛ plene no.ff.de legib.in l.de quib.i repe
titione mea,vbi tractaui de forma traditionis cause a testibus,
scdm singula predicamēta,ꝛ fuit intentio Bal.preceptoris mei
quia tamē morte preuentus tractatū reliquit incompletum qui
153 vltra tetiaꝫ,quam Legistis expediat, cuꝫ intellectu volauit ad
ea que nō possunt intelligi:ergo nec probari,nisi p summos vi
ros,qui conoscant genus ꝛ differentiā:sicut sunt vitia tacita, ꝛ
virtutes que generātur ex actibus,quis dabit mihi pennas,vt
154 colūbe ꝛ volabo:† Tu aduocate etiam respice,an probatū sit
verbū principale libelli,quod substantiā voco,seu substantiuū,
ꝛ deinde inspecto substantiuo respice adiectionem. dicunt grā-
155 matici,ꝙ adiectiuum verbi est aduerbium.Ego dico,† qō adie
ctiua libellorum sunt cōditio,modus,causa, demonstratio, qua-
litas,locus,tēpus,quantitas,cōiunctiua,participia,gerūdia, ꝛ
156 aduerbia. ꝛ ideo dubium† solet esse. si egi cōtra te dicens ꝙ
tu promisisti mihi pure,ꝛ probo quod sub cōditione que extitit,

vel sub die que preterijt,an sit probatus libellus.Probo enim
equipollēs eius qō intentaui.ꝛ sic videtur sufficere,arg.C.de in
sti.ꝛ subst.l.si mater.In cōtrarium q videt alius contractus,ex-
tra de fide instru.c.cum Jo. eremita. Dic quod pluralitas non
presumitur in his que possunt esse vnum ꝛ idem.ff.de lega.ij.l.j.
ꝛ ff.de iureiu.l.eum qui.§.in popularibus.ꝛ not.C. de err.aduo.
l.ij.per Jacobum Butrigar.in lectura. q cum medium per qō
formaliter concludit,non sit idem,sequitur diuersitas, q vnum
concludit libellus,ꝛ aliud concludit probatio,ꝛ non est dubium
quod si conditio penderet, quod non est intentata huius causa,
ff.de condict.indebiti.l. Julianus.§.j.ꝛ quia determinatio adie-
cta petitioni actoris per testem habet oppositum ad id, cui op-
ponitur ꝛ additur. Facit quod not.ff. de in integrum restitutio.
157 l.nemo videtur.Et econtra† maior est dubitatio,si dico me mu-
tuasse sub conditione que extitit. ꝛ probo quod mutuaui pure.
Nam determinatio addita per testem,est argumentum,non de-
tractio,sed tamen quia presupponitur diuersum contractum nō
probat.ff.de verborum obligationi.l.j.§.cum adijcitur.Idem di
cas de modo idem de causa,dummodo sit finalis,nō impulsiua,
quia talem non est necesse probare.Hoc patet ff.de instito.l.ha
bebat.ꝛ C.de do.ante nup.l.si presidi.facit glos.C. de sen.l.cū eo
158 rum,qui.in verb.prestarent† De demonstratione dic qō si ab
ea denominatur id totum quod petitur.ꝛ sine ea non habet cer-
titudinem,quod debet probari,alias probatio est incerta Exem
plum,dico quod vendidisti mihi seruum habentem crispos ca-
pillos,nam ab hac parte est totus aptus cognosci, vel vēdidisti
equum stellatum in fronte,si testes dicant hominem venditum,
sed nesciunt an sit crispus,vel equum, sed nesciūt an sit stellat9,
non probant:quia posset hic esse fallacia ꝛ circunscriptio si vnū
deberetur p altero.Sed quedam sunt demōstrationes,quibus
certus,verus,ꝛ clarus intellectus potest haberi, licet testis di-
cat se nescire has demōstrationes. probāt tamen sicut sunt de-
mōstrationes substātiales:arg.dicte l.j.in fi. De qualitate dictū
est in superioribus. Item de loco. Item de tempore quādo cer-
tum scribit actum. Idem quādo est de substantia.ff. de neg.ges.
l.eum actum.De quantitate autem vide ff.de ope.no.nun.l.nō
159 solum.§.sed vt probari.† Circa coniunctionem dubitatur, accu
so Titium ꝛ Seium quod intulerūt Petro duo vulnera ex qui
bus mortuus est,si non probo de Seio sed de Titio,an Titius
condemnetur,argumen.quod sic.C.de his quibus vt indi.l. mi-
noribus.ꝛ ff.de interrogat.ac.l.qui seruuꝫ ꝛ ff.de manumiss.test.
l.si ita fuerit seruis.§.si.quia copula cadens inter personas prin
cipaliter copulatas, resoluitur in suas regularitates. ff.de con-
dit.ꝛ demonstr.l.falsa demonstratio.§.fi.ff.de vsufr. accre.l.si mu
lieri cum liberis.De participio,dic quod eius probatio suum tē
pus exigit.ff.de testa.milit.l.Titius priusquam.ꝛ ff.de mora.l.in
delictis.§.si extraneus.Tempus enim plerūque potest esse cau
sa absolutionis,ꝛ condemnationis veri ꝛ falsi.C.de furt.l.apud
antiquos.De gerundio,dic vt C.de his qui lat.vel al.cri.l.j.Nā
attrahit plerunque ꝛ absorbet in se totū actū. Aduerbia quoqꝫ
sepe idem faciunt.ff.de neg.gest.l.Pomponius.Bar.in repeti.
quam fecit de l.edita.de eden.in fi.Testimoniuꝫ probatoris nō
requirit causam si testes non interrogantur de causa,in his que
sunt facti sensibilis,nō dico in his, que nō sunt in quibus ratio
debet esse iuncta cum sensu de necessitate,alias non fit.probatio
secundum Innocentium in dicto capitu. cum causam. de testib.
160 Sed† nunquid idem in testimonio reprobatorio. Jaco. Butr.
in sua questione que incipit,questio talis est,quidam petit a Ti
tio, ꝛc.dixit eleganter, quod quando testis non reddit causam
interrogatus,non ita perfecte pbat,sicut ille qui reddit bonam
causam:ideo tabellio talibus prepēderat testibus,ꝛ per eos nō
161 reprobatur. Item,† quando testes sunt contrarij ij,qui reddūt
rationem,preualent,secundum eum,quod est notandum quod
alibi nunquam inueni.Apparet ergo qō duo testes reddentes
rationem legitimam preponderant totidem dicentibus vera
esse nō interrogatis de causa,quia vera redditio cause preualet
cause presumptiue,in his in quibus concluditur per viam iuris,
ꝛ nō rationis,ꝛ non per sensum corporis.Est enim certuꝫ quod
sine redditione cause non resultat probatio, secundum Innocē
162 tium in d.c.cum causam.Et adde,† ꝙ notarius ꝛ testes tenētur
ad interesse partis,non solum falsitatis ratione, sed etiam erro-
ris:q error in tabelliōe,ꝛ teste est lata culpa.l.fi.ff.de magist.cō-
uenien.Obliuio autem in teste non est lata culpa,secundū Inn.
in c.qualiter ꝛ qn.de accu.bal.in l.psbyteri.C.de epis.ꝛ cle An
testis deponēs de auditu pbet: Respō regulariter,ꝙ nō.Fallit
in casu l.pen.ff de probatio. Et vide per Joā. And.in tractatu
quem ipse fecit de testibus,ꝛ per Bal.in l.in summa.§.idē La-
beo.ff.de aqua plu.arcen.vers.postea mouet gl.ꝛ iij.quest.ix.c.te
stes.§.i.in gl.ꝛ vide Spec.in tit.de teste.in princip. versic.quid
ergo si vero ꝛ mulieri.ꝛ vide distinctionem Joan.And extra de

164 testib.ca.ij. Si testis † dicit se credere, vel sibi videri, non valet eius testimonium: vt ff. de arbi. l. diem proferre. §. si plures. q: ista verba magis ad iudiciũ quã ad assertionẽ facti verificantur, arg. eod. tit. l. qd tñ. §. j. Bal. in conclusio. Testis an probet qñ dicit, mihi videtur. Uide per Ang. in repetitione l. sciendum. ff.
165 de verborum. oblig. † Testis interrogatus de diffinitione rei debet respondere secundũ vltimã expositionẽ prime gl. l. j. ff. si cert. pet. Ex qua nota quod diffinitiones que sunt iuris, pertinent ad doctores, quia intelligere, ⁊ scire constat ex diffinitione, vt in dicta glossa. Ex hoc presumitur quod dictum est, videlicet quod testis interrogatus de diffinitione debet respondere, ⁊ si dicit nescio, non probat: q: primam vocem non intelligit secundum Bart. qd tamen limita esse verum si testis deponit fine redditione cause secus si cãm assignauit. Exemplũ, testis interrogatus de fama dixit vera esse. ¶ Interrogat⁹ quid sit fama, dixit nescio. Iste non probat, q: non cadit cognitio in intellectu suo, si nescit. Sed si dixit nescio, nihilominus probat quia ius dixit se
166 nescire non factũ. ¶ † Sed in possessione si dixit Titiũ tenere ⁊ possidere, ⁊ interrogatus quod sit possessio, dixit, nescio. bene probat: vt no. in gl. in verb. stipulet. ff. de verb. obligat. l. stipulatio ista. §. hec quoq;. Nã ex quo vidit aliquẽ detinere presumitur ille possidere: vt not. per Inno. de priui. c. cũ olim. Et omis qui recipit reditus, presumit habere aliquod ius administrãdi: vt in l. j. §. exercitorem. ff. de exerci. non tamen exigo aliquo casu quod testis sciat perspicaciter diffinire, cũ etiam imperiti testes adhibeant, nec requirit in eis, nec exigit iuris industria sed sensus: vt not. C. de vsur. l. prima. sed quod sciat quandam grossam diffinitionem verbi gratia, in fama si dicat famam esse commune dictũ gentiũ, ⁊ in possessione, si dicat possessio est fructus percipere, ff. quibus modis vsusfruc. amit. l. Pomponius. ¶ Nam sufficit eum intelligere factum, ⁊ affectum scire, dummodo plene sciat et plene deponat: quod notat Innoc. in cap. cũ cãm. de testibus, ⁊ dicam infra. Ex predictis patet, quod testis potest interrogari quomodo intelligat verba iuris. Item patet quod non tenet
167 iura scire: vt not. ff. de infa. in l. Lucius. Et aduerte † quod interdum ius ponitur pro facti qualitate. l. si non. C. si certũ petatur.
168 † Item testis debet habere notitiã sensus, non impressionem intellect⁹, q: aliud est presumere, ⁊ aliud est videre: arg. l. j. ff. de his q in testamento delent. Nã officiũ testis est, vt eius testimoniũ non transcendat sensum corporis de parte, vt notat in l. qui testamento. §. ⁊ veteres. ff. de testa. ⁊ ibi Bal. ¶ Item licet dictũ testis debeat fundari in sensu, tamẽ ⁊ in intellectu debet fundari. Unde ⁊ Aristoteles in problematibus, Intellectus videt, ⁊ intellectus audit. Adde quod dictũ testis non presumit cõtra solennitatẽ, extra de probat. c. in presentia ⁊ not. in l. fi. ff. de pto. stipul. ⁊ presumit, quo ad veritatẽ hoc modo. Nam si sunt testes numero sufficiẽtes presumunt vera dixisse, vt Institut. de inutil. stipul. §. item verborũ. Sed si est vnus testis est presumptio hominis non legis. dic vt in l. admonendi. ff. de iureiuran. Item
169 † quando testes sunt quasi contrarij, presumit pro dicto testis non quo ad probandũ, sed debent testes ad concordiam reduci, ⁊ elidi probatio: vt extra de testibus, c. cum tu. sed illud limitat Innoc. esse verum in numero pari: secus in numero dispari. de officio delegati. c. cum contingat. Et sic dicunt quidam quod dicta testium iuuantur, vt excusentur a contrarietate solum ad penam criminis euitandam, non ad probandum: vt in d. c. cum tu. ⁊ l sed ⁊ si possessori. §. si cum de hereditate. ff. de iureiurã. facit etiam quo ad probandum: vt ff. de interro. ac. l. de etate. dic, quod ratione contrarietatis non probant: q: se inuicem collidũt, tamen nemo punitur q: non constat quod falsum dixerit vt notatur de iureiur. l. cum duobus. §. fi. Nec obstat. §. si cum de hereditate. q: ibi testis non erat suspectus ex probatione contrarij, quod not. ideo testis excusatur, ⁊ non probat: vt in d. c. cum tu. quia pbatio debet est necessaria, sed excusatio sufficit quod sit
170 possibilis. ⁊ dicit Innocentius, quod attestationes † sunt interpretande in meliorem partem. de elec. c. dudum ⁊ facit quod no: de preto stipu. l. fi. ⁊ vide Bald. in l. j. ff. si certum petatur. ⁊ d. §. si cum de hereditate. Angelus in conclusio. Credulitas etiam iustis rationibus a teste concepta non nocet tertie persone. ff.
171 de in rem ver. l. iij. §. ⁊ si. Bal. in conclu. † Testis interrogatus an Titius sit bonus vel malus et dixit quod sic. Interrogatus de causa scientie dixit, quia sum vicinus, probat. Iac. de Beluiso in aut. de testibus. §. ⁊ licet. versi. arg. est in hoc. si vero interrogatus de causa sciẽtie dixit scio quia scio an probet. vide per doctores in l. si quis ita. §. ij. ff. de testamen. tu.

172 I testis † interrogatus de fama, dixerit vera esse cõtenta in articulo, nisi dicat, de causa ⁊ de personis a quibus fama habuit ortũ, non probat famam, licet de his non fuerit interrogatus. Innocentius in c. cũ oportet. de accus. Et ideo sis cautus qñ incũbit tibi onus probãdi famã, q facias interrogatoria de causis, ⁊ personis a quibus habuit ortũ: vel saltem instruas testes quod dicant de cã, ⁊ de personis. Sed tamen licet istud sit dictũ Inno. non video cãm quare si testis nõ interrogatur debeat hoc dicere, cũ nõ debeat esse verbosus. l. ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appellationi Sed tñ bene est dubij cõsiderato quod fama non cadit in sensum testis directo. Ang.
173 in conclusi. Item testis † qui dicit publice dicit non probat famam, q: posset vnus publice dicere. idem si dicit quod palam vel a pluribus dici audiuit. Bal. in addi. Spe. in titu. de senten.
174 Testis † interrogatus de veritate dicit se nihil scire, intelligit scilicet de veritate. Si vero deponit super fama, refertur ad articulos non probatos. Spec. in tit. de noto. crimi. §. fama, in fine.
175 Testis † qui probat famam, non solũ intelligit probare famam eorum de quibus testificando suffcientem rationẽ reddidit, sic dicit Bal. in repetitione. l. ea quidẽ. versi. item quero, an infamatus. C. de accusatio. Pro saluando testes deponẽtes de fama vide de Ang. in l inter oẽs, versi in text. ff. qui satis. cog. De teste deponẽte de fama alicuius, Uide Ange. in au. de mona. in prin.
176 Testi † vero non credit de infamia alicuius, nisi adduciat iustam cãm ⁊ legitimã scientie, Innocen. in capi. cum oporteat. de accusationibus. Testi non est permissum iudicare qui sunt iudicis discretio: ea enim tantũ iudici competunt. ideo specifice testis deberet dicere personas, apud quas est infamatus is, contra quẽ inquirit, ⁊ non debet dicere in genere, ⁊ hoc ante formatã inquisitionem. Postea enim non habet locum probatio personarum secundum Innocẽ. ⁊ hoc quando infamia dicitur apud aliquos esse. Sed si cõmunis opinio est apud maiorẽ partem gentii vicinie sufficit deponere de infamia in genere sine specificatione
177 singulorum secũdũ Inno. in cap. cũ dilectus. de accusa. Testis in causa appellationis debet probare per id qd incidit ante litem motam de antiqua fama. secũdũ Abba. in capit. super eo. de te-
178 stib. vel eo quod scit certum esse. Bal. in conclu. Credulitas in teste non excusat a calumnia in iudicio, nisi adsit veritas. Inno. in cap. fi. de iuresu. tene menti pro testibus: vt cũ deponit verum esse, non credulitati, sed certitudini veraciter debeant inherere. Bal. in conclusione, ⁊ de qua certitudine debeat deponere, no. singulariter Innocen. in cap. fi. de iure. calum.

179 Testis rusticus † interrogatus super articulo possessionis, dicit q talis tenet ⁊ possidet: interrogatus quõ scit, dixit q: vidi quod talis tenuit, ⁊ vidi quod possedit tanto tpe. cũ rustici nesciant quid sit possidere intelligitur de possessione que est facti, gl. est in verb. stipuletur. ff. de verb. oblig l. stipulatio ista. §. hec quoq;. Adde in arg quod not. ff. de condi. ⁊ demonst l. quibus diebus. §. dñs. ⁊ l. nec seruus. ff. de pecul licet aliqui impugnent illã gl. ⁊ male. Et dicũt qd si hoc esset verum nullus vnquã vinceret iterdicto vti possidetis, in quo nõ sufficit detẽtatio. l. fi. §. creditores missos. ff. vti possi. scdm dictam gl. q: non probat ciuilis possessio nec obstat. d. §. hec quoq; q: illud ibi non dispo- nit ad hoc vt stipulatio nõ vitiet. Sed Barto. ibi dicit qd ista dicta glo. bene dicit. Nam cum testis solum habeat deponere de eo qd sensu percipitur, l. testiũ. C. de testi. ⁊ ff. de testa. l. heredes palam. §. in testamẽtis. Si vellet deponere de possessione iuris, non valeret eius dictũ quia illa non percipitur sensu. Sed hoc non est verum quia per istas probationes resul- at possessio iuris. Uerbi gratia, depono quod mutuasti centũ, ⁊ sic testis deponit, quod mutuasti, ex qua probatione resultat obligatio, ⁊ sic in casu nñro probata hac detentatione facti, resultat possessio iuris lege, quedam. ff. de rei ven. ⁊ l. ij. C. de acquiren. poss. l. j. §. in amittenda. ff. de acqui. pos. ⁊ ff. de sol. l. Titia. Ange. in conclusione.
180 Testis, † qui dicit qd aliquis possedit decem annis, ⁊ non dicit de quibus, non probat: q: testis singularis non pbat. Bald. versi. item debent deponere. C. de edict. diui Adriani tollẽ. in l. Celsus. versicu. quero dicitur. ff. de vsucapio Si testis dicit quod vidit aliquem possedisse decẽ annis ⁊ plus. illud plus nihil releuat in teste. De quo per Barto. in l. cum filius. §. pen. de leg. ij. ⁊ l. ⁊ si post tres. vers. ⁊ ista faciunt. ff. si quis cau. ⁊ vide in nostro repertorio sup verbo plus. Testis, qui dicit talis possedit semper non dicit falsum, licet probetur illũ aliquando non fuisse. Bar. in l. j ⁊ in l. in insulã ff. sol. mat. Quid si plures testes deponãt sup possessione ⁊ aliqui probãt q Titius possedit, alii qui q Seius possedit: Dic qd pbant quemlibet retinere debito, cũ plures nõ possint possidere insolidũ eandem rẽ: vt l. si. §. ex 3rio. ff. de ac. pos. ⁊ talis interpretatio fit p gl. in l. stipulatio ista. §. hec quoq;. in ver. stipulet. ff. de ver. obl. ⁊ ibi Bar. Ang. in
181 concl. Testis † qui dicit se scire qd Titius possedit p annos preteriẽte Seio, ⁊ nõ reddit rõnem scientie, q: non fuit interrogatus, non probat quia non deponit per illum quem sensum corporeum faciunt que dicit Bal. in rub. de controuer. inuesti. ⁊ patet alibi.

Testis

182 TEstis † inductus ad probandū mutuū, si dicit, scio ꝙ talis numerauit tali in mea p̄sentia tātam pecuniā, ipse recepit, ex hoc presumit mutuum. per l. cum quid. ff. si cer. peta. Quid si testes dicant, vidimus quod mutuauit sed non recordamur de quantitate: Non probant, nisi aliter possit coniecturari de quantitate. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. Sed an est necesse qd dicāt, vidimus numerari: Dic qd sic. ff. de condict. indeb. l. cū seruus. Uide de hoc in Specu. in tit. de teste. §. j. in ver. sed pone egi cō
183 tra te ad decem. † Si testes probant, vnus de quinq̃, alius de decem, an debitū in quinq̃ sit probatum. Dicitur quod sic, per capi. j. de arbit. et per l. j. §. si stipulāti. ff. de verbo. obli. et ibi not. p Bar. et per l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbit. vbi, in maiori summa inest minor, et per c. nibil extra, de verb. sign. In cōtrariū facit, quia si testes discordant in re, non probant, vt in c. cum ecclesia. de cau. pos. et pp. Et p hoc tenet Damas. Spec. videt tenere contrariū in titulo de teste. § j. In aliis tamen terminis loquit, scilicet cum testes deponunt solutam decimam. quorum vnus dicit de decem corbibus grani, alter de quinq̃, vel si deponunt sic, q2 vnus dicit, quod vidit condēnari decem homines, et alter quinq̃, nā ad pbandū ius decimaꝝ et iurisdictionis, talis est varietas, et diuersitas in numero, et etiam quod plus est in substantia rei decimate, vel in substātia visus, in iurisdictione nō viciat dicta testium deponentium de decima soluta, vnus in auro, alius in argento, vel vnus de solutione frumenti, alius hordei, vt not. Jo. And. in c. qualiter et quando. de accusationib. De q̄stione autem predicta, probatio numeri limitati, siue quantitatis est de substantia quo ad testes. Si enim deponunt de diuersis summis, apparet quod non deponunt de eadem in qua fuerunt ambo presentes, et sic non sunt contestes quod est necesse vt C. de testib. l. testiū. Nā pluralitas summaꝝ infert in pluralitatem concretam, et dispositiuam. l. cum centum. ff. de adimen. leg. et in l. quinquaginta. ff. de pba. Facit quod no. Bar. in l. triticum. ff. de
184 verb. obliga. cum ius † ciuile in testibus discordantibus de valore rei, siue estimatione, dicit qd plus credit duobus affirmantibus, quam mille negantibus, vt in d. §. si plures. quod non est verum, vbi negatiua potest cadere in sensum testis: puta, quod iste liber me9 non valet triginta quidā dicunt qd sic, quidam qd non. stabitur maiori numero, vt l. j. in princip. ff. de vent. inspi. Si vero est par numerus, preualet dictum ipsorum, qui deponunt de minori. Et hec est identitas substantie, super qua deponunt, id est ipsa res. sed in mutuo cū discordant in summa, discordant in substantia idcirco non probant scdm Damasc. in d capit. j. de arbit. cū quo teneo ratione predicta. Et predictis adde, qd not. Cyn. in l. in bone fidei. in fine. C. de iureiur. Ang. in cōclus. Qualiter sit intelligatur ꝙ magis creditur duob. affirmantib. quam mille negantib. not. ff. de arbi. in d. l. diem proferre. §. si plures. et
185 vide Bar. in l. heredes. §. j. ff. de testa. in princip. † Testis, qui examinabit in palatio Potestatis sup vno articulo, dicit contractū celebratū in palatio Episcopi super alio, dixit in hoc palatio, saluat eius dictū, q2 pronomē hoc, est solū demonstratiuū ad oculum corporis, l. nemo dubitat. ff. de heredibus instituēd. Sed et iura incorporalia demonstrantur per pronomē hic. hec, hoc, vt videre licet. ff. de seruit. rust. et vrb. licet glossa dicat contrarium, et male, in l. Meuius. §. duobus. in verb. hanc eand. ff. de leg. ij. et ibi per Bar. Unde in casu proposito dictum testis refertur ad oculū mentis et intellectus, scilicet hoc palatio, id est, episcopi, de quo dixerat. s. non ad oculum corporalem. argu. extra de test. ca. cum tu. nisi causa cōtrarietatis euitande intelligetur quod demonstraretur res corporalis, per ea que not. d. §. duobus. et ita notat Bartolus in l. j. in princ. ff. de no. oper. nuncia. Sed aduerte quod ipse dicit, quod dictum testis saluatur et sustinetur. Limita hoc esse verum quantū ad penam euitandaꝫ, non quantum ad probationem quia dubia probatio interpretatur contra producentem testes. Item dictum Bartoli puto esse verum in eodem teste sic deponente. Quid autem in diuersis: vt si duo testes examinātur in capitulo, et vnus dicit quod fuit in palatio dñi Pape, alius ꝙ fuit in hoc palatio, per ea que dicta sunt s. per Bar. patet qd non possunt sustineri eorum dicta,

186 IN testibus † requirit aliqua qualitas: puta, quod sint pares, ꝙ si vnus dicit de se, et de socio, et similiter alter: q2 sunt singulares non probant. In contrarium facit. ij. q. vij. c. querendum. Sed pro opinione prima vide. quod notat Bald. ext. de elect. c. bone memorie. et per eund. Bald. de testib. l. testium. et in c. j. quot testes sunt necessarij ad probādum inue-
187 stituram. in feud. † Quando testes sunt singulares, vide quod not. Bal. super rubr. de controuer. inuesti. et in c. sacramentum. de consue. re. feud. vbicumque ordo, vel narratio facti non permittit aliquid simul fieri, sed successiue, illud dicit fieri simul. ff. si pars heredi. pet. lege, antiqui. et de sta. ho. l. Arethusa. Et ideo testes qui viderunt successiue per rimulam adulterantem, vnus post alium non dicuntur singulares sed simul vidisse. iij. q. ix. c. nibilominus. in gl. Et per supra dicta potest dici quod bene probatur vsurarius per testes singulares. quia concordant omnes in perceptione vsurarum, licet discordant in personis. Uide d. gl. no. iij. q. ix. c. nibilominus, vbi testes probant aliquem irregularem, licet vnus dicat vidi quod celebrauit missam, et alius deponat de vesperis. et vide de his testibus singularibus infra, ca. testis examinatus. §. testes singulares.

188 SI quis † vult probare iurisdictionem, et per alios pbat se exercuisse iurisdictionem in loco de quo agit, valet testimoniū, lꝫ testes discrepēt in causis, et in tempore et loco. Inn. in c. qualiter et quādo. ij. de accu. Qualiter testificetur cecus super iurisdictione, vide Spec. tit. de teste in prin. versi. sꝫ qualiter testificabitur. An pars possit probare iurisdictionē voluntariam, et solennitatem istarum: Uide Angel. in l. et si instrumenta. C. de fide instrumento. et iure haste fisca. lib. x. Quid de teste, qui dixit rem ad talem pertinere: Uide no. Insti. de actio. §. Item seruiana. Qualiter probetur quem cecum, mutum, vel furiosum, Uide Bar. in l. j. de bo. possessione infan. vel furios. Qualiter probare possit ciuitatē habere ciues, et quot testes debeant esse: Uide Bal. in l. data opa. C. q accu. non possunt. Qualiter p testes probetur filiatio, vel clericatus, consuetudo et multe alie qualitates: Uide Bal. in l. non ignorat. C. qui accusa. non possunt. Testes deponentes aliquem esse filium probant, de legitimo et naturali, lꝫ non dicant. Insti. de adoptionib. in fi. Quid si testes dicāt aliquos esse fratres, qualiter intelligat. dic vt no. ff.
189 de leg. iij. l. Lucius. §. quesitū. Qualiter † tunc debeant deponere ad probandū sententiam: Uide Bal. in l. final. C. de re iud. Qualiter probant stipulationem: Uide Ang. de ver. ob. l. sciendū. Aliqs fuit testis in alienatione rei sue, vel sibi obligate, nūquid ex hoc sibi p̄iudicat. Uide Bar. ff. solut. mat. in l. que dotis. Quid si testis se subscripsit, an sibi preiudicet: Uide no. in l. Caius. ff. de pig. act. Qualiter testes pbabūt cōtractū factū a muto vide. ff. de acquiren. here. l. mutum. Qualiter probetur per testes interesse singulare: Uide Spe. in ti. de fructib. et interesse §. sed qualiter etiā de facto. et Bal. i addi. Spec. in tit. de appel. de valore rei secūdum omniū opinionem: Uide Bar. in l. hi, q. C. de pred. et omnib. reb. naucul. lib. xj. Quid si vnus testis deponit quod valet decē, alter xv. an erunt contrarij. Uide Bar. ff. de leg. ij. §. j. in fi. et vide Bar. p materia in l. filiusfamilias. §. si quid
190 alicui. ff. de leg. j. ¶ † An et qñ testis, qui deponit de identitate rei probet, vide Ang. in l. diuinos. C. de frum. Alex. li. xj. Qualiter debeat deponere testis, vt imponat. fideꝫ instrumēto quod non potest legi. vide ang. in auf. de her. et Fal. §. j. in fi. An testis interrogatus super etate respōdens in redditione rationis, q2 sit frater, an probet. Uide Bal. de in integ. resti. l. de tutela.

191 QUero, an † et quādo testibus sit fides adhibēda: Dic qd id iudicis cōmittitur arbitrio. ff. de testi. l. testium. §. tu magis scire potes. et debent ad concordiam redigi distinguēdo, et interpretando eorum dicta, vt ext. de testi. cūꝫ tu. et dixi s. cum tractaui de proba. defin. etiam verba impropriādo. dixi. s. de prob.
192 possessionis, et patet per ea que j. subdaꝫ. ¶ † Quero, an ad fidē testis sint necessaria omnia que includuntur sub iuramēto et forma articulorum. Dic quod sic. et ideo si in vno mentiātur, nō valet in alio, secus, si ex officio iudicis interrogat super extraneis, vt super vestibus, et nubibus celi. Naꝫ si est mēdax in istis nō est periurus, q2 non iurauit super his. Quedam enim sunt substantialia cause, et mendax in his semper est periurus, nec in aliquo sib creditur, vt no. Inn. de heret. in c. fraternitatis. Si autē iurat veritatē dicere super omnibus, de quibus interrogabit, et interrogat sup vestib9, et similib9, tūc aut prīo mentit, et in aliquo sibi nō credit. aut postremo, et ei credit, q2 nō erit piurus. ¶ Itē p testes nō intelligit pbatū. nisi quatenus rō dicti inuenit, vt no. i c. veniēs. de renū. et ibi p Jo An. i nouella. et p Bal. sup ru. de cō
193 tro. inuesti. ¶ † Si testis deposuit sup vna pte, et interrogat9 p alia, dixit, nolo rñdere. nō adhibet ei fides, q2 dolo subticet veritatē. ff. de iure fisci. l. ij. §. diu9. Presumit em̄ ille testis dolosus, et
194 culposus. Bal. in l. ij. C. de edē. ¶ † Si plures testes examinant simul, lꝫ pbēt tū nō adhibet eis fides, q2 secreto debēt examinari vt i Spe. de teste. §. nūc tractādū. ver. sꝫ pone, pduxi i cā tres, et c. Si iudex Mediolanēsis misit ad examinādū testes Papie per notariū suū. vꝫ nec est dubitādū d citatiōe, q2 sufficit ꝙ solo vbo fiat sꝫ si nollēt testificari, nō posset eos cogere. Bal. sup rub. de cō
195 tro. iuest. ¶ † Testes pp nimiā dissimilitudinē dicunt variare, et pp vnū, et eūdē sermonē, dicūt subornati, qd iudicis arbitrio relinqt, an eis credat. Bal. i l. cūctos. in pn. C. de sū. tri. et fide cat. et

vide in l.testiuz.in verſi.ideoq; diuus.ff.de teſtib. Quid ſi teſtis
196 dicit falſum teſtimoniū,ſed de tenore dicit ſe non recordari?
Rñ.non phat vt impediat ab intestato adiri Bal.in l.hec ſen-
tētia.verſi.ꝫ opponit,q̄ icerta,ꝛc.C.de ſen.que ſine cer.quāt,ꝛ
no.in l.ū.ff.de bon.pol.ſcōm tabu.ꝛ ibi dicit gl.quod duo teſtes
197 impedirent dictā aditionem. Teſtes, q̄ dicūt notariū errasse,
quia dicunt non audiuiſſe hec verba,ſed quedam alia probāt er-
198 ratū,ſed non qualiter. Bal.in d.l.hec ſententia.† Quid ſi ſemel
teſtis eſt inductus,ſuper eodē,ꝛ ſcōo inducit,ꝛ dicit ſe non recor-
dari qualiter primi depoſuerint,ſed non deponit vt alias depo-
ſuit non aliter exprimendo,an valebit teſtimoniū? Barto.q̄ ſic.
Si vero valeat, non ſtatur primis attestationibus, itē nec ſecū-
dis.ff.de teſtib⁹.l.qui falſo vel varie,que loquit de eadē depoſi-
tione. Item in diuerſis, q̄ vtraq; depoſitio eſt ſolēnis. ſecus ſi
altera eſt facta ſine iuramēto.Bal.in l.ſi.C.de re ind.ꝛ vide per
Bar.in l.eos.ff.de fal.Quid ſi ſcōm dictū fuit nullū rōne ſolen-
tatis omiſſe in ſcōo dicto? Dico omnia vt primo dixit.Vide
Bar.in l.legata inutiliter.ff.de leg.i.An teſtis q̄ neſcit originez
eius,de quo deponit,phet,dic vt not.ff.de iureiur.l.i.in princip.
199 Teſtis q̄ non plane narrat factū,id eſt,ſubſtantiā facti, nō cre-
ditur.Bald.ff.de inſa.l.Lucius,ꝛ ex eius dicto non deferē iura-
mentū in defectū probationū,nec ex dicto teſtis, qui nō reddit
200 cauſam ſuper dicto,ꝫ non interrogatus;vt no.Bald in feud.de
ſine.rec.feu.cap.ſacramentū.† Credit plus perito quā impe-
rito:vt in proemio Digeſtoꝝ,etiā ſi peritus negatiue,ꝛ imperi-
tus affirmatiue loquat,ꝛ deponat.ꝛ ibi per Cyn.non obſt.ff.de
arbi.l.diē ferre.l.ſi plures.ꝛ q̄ nō not.in c.i.de prebend.in vi.quia
ibi non loquit de teſtimonio q̄ in arte cōſiſtit, ſed in ſenſu,ꝛ q̄
mera negatiua nō eſt ſenſibilis, q̄ obiectū ſenſus eſt ens,ꝛ mera
priuatio non eſt ens.ideo vera eſt glo,ꝫ ſi eſſent eque phabi-
les vtreq; tūc ſtaremus veriſimiliori ff.de teſtib.l.ob carmen.ſ.
ſi.Cy.in l.ū.C.de erro.aduoc.Bald.in conclu. Teſtis deponēs
201 † ſuper eo quod eſt remotum a natura ſ̄ctus non facit deferri
iuramentū in ſupplementū probationis. Bal.in c.ū.de conſue.
rec.feud.vide in Spec.de teſte,in prin.ver. itē quod dixit ea que
nō conueniūt nature cauſe,ꝛc.ſ.i. Qualiter teſtes phent mortez
vel non aliquid extare. Vide no.in l.ſi dubitetur.ff. quēad. teſt.
ape.ꝛ vide tert.ꝛ ibi gl.in l.ſi quidem.C.ſol.mat.vt patet ibi.
202 Teſtis † ſi accepit pecuniam vt teſtimonium
dicat an ei credat? Rñ.q̄ ſic ſi eſt pro-
ductus ab illo,in cuius preiudiciū dixit teſtimonis?
Bal.in c.i.ſi de inueſti.inter dom.ꝛ vaſal.lis oriatur.
203 Teſtis † recipiēs pecuniā ob teſtimoniū verū dicendū incidit
in falſum.ff.de fal.l.i.verſ.itē qui ob iſtruēdam.in gl.in verb. ad-
uocationem. Vide in Spe.de teſte.ſ.i.verſ.item opponit.ꝛ ver.
ſeq.ſed quid ſi teſti data ſit pecunia. Dans pecuniā teſti.vt ve-
rum teſtimonium ferat,punitur ac ſi ipſum corrupiſſet.gl.eſt ſin
gul.in d.l.i.in d.verb.aduocationem.ff.de fal.
204 Quero nūqd † perēpta inſtātis pereāt at
teſtatiōes? Vtō q̄ no.C.de teſt.
in l.ſolā.Et tz gl.q̄ ſic in l.ū.i verb.patiaſ.q̄ in
cl.cū potuit.ff.de his,q̄ in fraud.cre. In ztiū facit
per il.ſi.C.de teſt.ꝛ gl.i.vpperādū.ſ.ſi.C.de iud.
ꝛ C.de reiud.l.geſta. Facit q̄ no.glo.ff. de app.
l.ſi expirium. ꝛ ff.iud.ſoluti.l.cū lite mortua.ꝛ C.de edē.ꝛ l.is.apō
quē. Sz bar.i d.l.ū. Elegit cū.l.ff. eo.vbi tē vt hic,vt fili⁹l.ū.gl.
pule dicere.quare ipſe pōit exēplū qñ qs patif perire inſtātiā i
cā appellatiōis patiēte labi annū, vel biēniū.quo caſu perit iſtā
tia,ꝛ totū ius: vt in aut.ei q.C.de tēpo.app.vel.vt ipſe ait,dicē
dū eſt ſaluādo illā gl.quod loquit,q̄ inſtantia perūt ante publi
cationē teſtiū.quo caſu dicta teſtiū pereūt.arg. d.l. geſta. ſecūdū
Jaco.de Aret.vt refert Cy.C.de iud l.properandū.in fi. Ang.
205 in conclu. An dicta teſtiū faciūt fidem in alia inſtantia. Vide
206 q̄ not.in l.ū.ꝛ ibi per Barto.C.de eden.An † dictū teſtis in
vna cauſa faciat fidem? Ipſum eiſdem teſtem in alia cauſa. Vide
Bar.ff.de fal.l.eos. An aūt recepti teſtes ad excipiendū,valeāt
ad agendū? Dic,aut ſunt recepti iure extraordinario ꝛ fauore
exceptionis,ꝛ non valent ad agendū vt not.Jnnoc.de teſti.c.ſi
gnificauit. Aut iure ordinario,ꝛ tunc valent ſecūdū Bal.in con-
207 clu. An autem valeat dictū teſtis deponentis ſuper alio quā
ſuper quo ſit inductus,vide per Joā.Cal.xxix.diſtinct. Et non
valet ſi examinat ſuper impertinēti capit. Jnno. extra de teſtib.
capit.per tuas.ꝛ vide in Spec.de teſte.ſ.i.verſic.item quod de-
208 poſuit ſuper alio.ꝛ ver.ſequen. † Teſtes non recte examinati
aliquando probāt,ſcilicet.in longinquis partibus,ſic quod non
potuiſſet reuocari.Bal.in l.admonendi.ff.de iureiur.
209 Teſtis † non tenet recordari de tempore.
Bartol.in l.ob carmen.ſ.pen.ff. de
teſti.ꝛ Joan.And.in nouel.in c.cum Joannes. de
fide.inſtr.q̄ dictus teſtis non vitiat,licet non depo
nat de loco,ꝛ menſe,licet enim teſtis dicat de aliquibus non re
cordari,non vitiatur eius dictum Barto.in conſi.xx.Bald.in l.
pref.byteri.in fin.C.de epiſco.ꝛ cleric.ꝛ eſtis non teneatur habe
re notitiam diei,niſi dies eſſet de ſubſtātia proceſſus. Tenet ne-
lius debet recordari de loco quam de tempore. Jnnoc.in capi.
qualiter ꝛ quando.verſi.notandū eſt. quod expieſſus de acc.
tus.gl.eſt no.iū.queſtio.viū.capitu.nihilominus.Bald.in cō-
210 clu. Et ſi nō recordatur de tempore, valet teſtimoniū in inte
dicto,tamē in poſſeſſione oportet probare de poſſeſſione illiꝰ
diei,quo fuit ſpoliatus.l.i.ſ. interdictum autem.ff.de vi ꝛ vi ar
mata. Jnnoc.in d.capi.qualiter ꝛ quando, videtur probabiliter
dicere quod ſi dico,ſpoliaſti me iſto menſe,ꝛ produco ꝛ qui non
probant de iſto menſe,ſed de preterito, quod bene probet. licet
errent in tempore,tamen probant ſpoliationem factaꝫ. Ita not.
Jnnoc.in cap.cum ad ſedem.de reſtitu.ſpolia.licet requiſierim
multoties ꝛ non reperi.bene tamen facit ad hoc de teſtib.ſpo.
olim.el.iū ꝛ no. Jnno.in d.c.qualiter ꝛ quando. Bald.in conclu.
Vide Spec.de teſte.ſ.iam de interrogatorijs.verſi.ſūt alii ge-
neraliter. † Teſtis non tenet reuelare illud quod iurauit ſecreto,
ſed intelligitur,niſi ex iuſta cauſa reuelet.ꝛ q̄ nō tā in conclu.
211 An negatiua † poſſit directo phari per
teſtes? Dic,aut loquitur
phyſice,aut legaliter. Primo modo negatiua eſt ꝑ
uatio queda.ꝛ priuationes non ſunt obiecta ſenſus,
quia ſunt quid intellectuale non actuale ꝛ corporeꝰ,vel aliquid
tale,circa quod fieri ſolet ſenſatio. Exemplum,ſi video albi poſ
ſum deponere quod non eſt nigrum,† tamen iſtud ens non eſt
ſenſibile.ꝛ viſibile.q̄ non eſt colozatum;ſed eſt nigrū in obiec
to nec cadit in ſenſum,niſi ſub ratione cōtrarij q̄ video albū
ergo non eſt nigrum. hec ratio eſt intellectualis,ꝛ procedit ꝑ
rōnem ſtoicoꝝ. Unde ſenſus vtitur adminiculo intellectus.ꝛ q̄
dit ſyllogizando.ſic in l.optimam.in fi.C.de ztraben.ꝛ comm.
ten.ſtipul. Si autem vt legiſte dicunt, iſta negatiua que ea
perfecte percipitur a teſte,vt affirmatiua dicitur directo quia
rit teſtis dicens,ſcio q̄ vidi bene loquitur. De hoc per Cy.in
ū C.de erro.aduoca.tamen improprie loquit.ꝛ videtur in li.Ce
cano.fru.libro vndecimo. Bal.in cōclu. Sz cui melbit dens ꝑ
bandi negatiuam? Dic,aliquando quis loquitur negative,ali
quando quis affirmatiue. Primo caſu aduerſarius probat ſcīā
do caſu,qui dicit. ff.de minoribus.l.de etate.quod eſt falſum,qa
q̄ termini ſunt cōuertibiles,ꝛ equipollentes, vna eſt ꝑ no
tura,ſiue ſubſtātia. ergo idē ius. Sed iſta,non ſum minor,eſt
nō ſum maior convertunt inter ſe,ꝛ ridiculum eſt quod dixit
in articulo verborum.l.ū.C.de formu.ꝛ imp.act,ſubl. Lactu.C.
de nego.geſtis.ꝛ quod aduerſarius meus poſſit mihi imponere
onus probandi, vel ego ſibi:vt l.ne in poteſtate.ff. de arbitris.
Ceterea,ſi negauero,ꝛ ille neget.ꝛ ego dicam, non ſum ma-
ior:ꝛ ille dicet non es minor.itaq; ſequetur q̄ nullus phet:
vterq; negat.q̄ eſt ridiculū. Baldus in concluſi. Qualiter ad
negatiua phet ꝑ teſtes. Vide Bartolū in ſuo conſi.ccliv.in fa-
lecto de.de Suaua. Et nūquid teſtis aſſerēs merā negatiū in
cidat in falſum? Vide Ang.in aut.de hered.ꝛ falcid.ſ.hiis au-
bis. Dicitur autem negatiua que non cadit in ſenſum tebiuſ
per cauſas negatiuas:ꝛ dicitur eſſe difficilis probationis ſint
negatiua. Jnno.in capi.ſuper hoc,de renuncia. Jan Andr.
de inofficioſo teſtamen.l.etiam. In negatiua equeſtri parti,
ſicut in affirmatiua:ſecus eſt in teſte:quia factum negatiuum vi-
deri non poteſt,ideo magis creditur affirmantibus:qui dicunt
ſe vidiſſe:quam his qui dicunt ſe non vidiſſe: vt not.glo.ff.de
arbitris.l.diem proferre.ſ.ſi plures.ꝛ in capi.ſi de prebēn.vbi
niſi teſtis adūciat:vel non potuiſſet fieri quin vidiſſet.glo.ma
in verb.an non.in fin.in l.i.ſ.i.de itine.actuque petua.tunc er
aſſumit negatiuā per ſenſum corporis.C.de cōtrahend.ꝛ cō
ſtipula.l.optimam. Si aūt teſtis dicit ſimpliciter, non vidi
bil probat;q̄ ſenſum negat,ꝛ tāquā ignarus deponit. Under
bil phat in negatiua vaga,ꝛ in generali teſtis eſt ſuſpectus.ar
cap.cum eccleſia Sutrina.de cauſa poſ.ꝛ ppriet. ppie enim no
bet eſſe coarctata:vt poſſit in veram notitiam cadere, nec enī
omnis ſenſus percipit negatiuā,ſed ſenſus viſus tantūmodo
vacuū video,ſed non guſto,nec tango,nec odoro,nec audio:ꝑ
contrariū ſenſum probatur negatiua,q̄ non entia non obiectā
tur ſenſibus nec apparent ſenſibus:quia ſentire eſt pati.ꝛ ab
ente debet fieri,ſecundum Archi.Bal.in conclu. De negatiua.
Vide in Spe.de teſte.ſ.i.verſi.quod aſtruit negatiuam.ꝛ d.gl.
mag.in l.i.ſ.i.ff.de itin.actuque petua.ꝛ ff.de magi.
212 Teſtis † examinatus, qui non debuit exami
nari,non facit indiciū. Bar.in diſpu.
ſua que incipit,ſuder maleficiorum,ꝛc.ꝛ per eum in
l.maritus.ff.de queſtioni. In hoc tamen diſtinguē

quia aut non debuit examinari ꝓpter reuerentiam ꝑsonæ: vt seruus contra dominum, ꝛ examinatus non facit indicium plenum, sed qualequale. l. j. §. impubes. ff. ad Silla. Idem in teste, qui non debuit examinari propter seruum vt in muliere eadem rõne si non dz examinari ꝓpter infamiã, tunc examinatus facit qualequale indiciũ. l. qui in vltimo. ff. de penis. Q̃ic̃ nõ debet examinari propter inimicitiam, ꝛ tũc facit vel nõ facit secũdum qualitatem inimicitie. l. j. §. pe. ff. de questio. Q̃ic̃ nõ debet examinari rõne ordinis, qz nõ ante litẽ contestãtã vel parte nõ citata, ꝛ tunc non facit indicium. l. fi. §. fi. q̃ñ. C. de testi. Et ista est
23 brevis distinctio Bar. in d. l. maritus. Testes † singulares non probant factũ, id est, cõtractũ esse vsurariũ, sed bene probant, q̃ cõtractũ fit cũ tali persona. Spe. in ti. de inquisitione. Ad probandũ crimẽ heresis nõ sufficiũt testes singulares. Facit
24 ff. iiicer. pet. Ang. in concln. † Testes non dicunt singulares in actu reiterabili, ꝛ continuo, sicut in actu distinctiuo. in verb. assistit. Vide hoc in capi. qualiter. de accusationibus, ꝛ per glossam, in lob carmen. ff. de testibus. Testes aliquando sunt diuersi et singulares: vt qz aliquando vn⁹ deponit de vna re, alter de alia, ꝛ tũc sunt varij ꝛ singulares, nec faciunt plenam fidem: vt not. in
25 qui falsum. ff. de testi. ꝛ plenius in l. admonendi. ff. de iureiurã. Aliquãdo testes † sunt vtj, ꝛ inter se repugnantes absolute, ꝛ simpliciter, ꝛ tunc nulla fides est eis adhibenda. vt not. Jac. de Are. in suo tract. de testi. Facit q̃ no. in l. optimam. C. de contrahẽ. ꝛ cõmit. stip. ꝛ si vnus testis dt q̃ actus fuit celebratus
26 in vno loco, alter dt quod idem actus fuit celebratus in alio loco. ff. de testib. lob carmen. §. j. facit q̃ not. in glo. in verb. angustias. in l. si mihi ꝛ tibi. §. fi quis seruos. ff. de leg. ij. † Aliq̃s testes sunt adinuicem repugnãtes non simpliciter ꝛ totaliter, ſz secundum quid. qz vnus dicit de maiori summa, alter de minori, ꝛ tunc statur minori, arg. ff. de arbi. l. diem proferre. §. si plures. in fi. De hoc dic vt dixi supra in §. testis inductus. verſic. si testes pbant vnus de quinq̃. Que aũt testimonia dicant diuersa, ꝛ que varia not. ff. de fals. l. eos, qui inter. vbi glo. j. exponit in j. lectura, diuersa id est varia. Varius est ille, qui non stat firmus.
Contrarius, qui cõtraria tenaciter asserit. Vacillans dicit qui in titubando variat secundum Jnno. in capi. preterea. de test. et quando testes dicant ꝛ vacillare notat etiam. ff. de testib. l. qui falso. ꝛ C. de testib. lege, nullum. ꝛ per Bartol. in d. l. eos. ꝛ Spec. de
27 teste. §. opponitur autem. verſicu. ſitem quod testes sunt varij. cum verſicu sequen. † Testis qui est sibiꝑsi contrarius, per dominum punitur: secus si per ignorantiam. Jac. de Bel. in aut. de testi. §. ꝛ licet dudum. Testes, qui vacillant, vel contraria deponunt, puniuntur pena extraordinaria: vt not. C. de testib. l. nullũ.
28 Item testis, qui consimilem causam habet, est suspectus. Spec.
29 in titu. de teste. §. j. verſi. item quod habet causam. † Et nũquid iudex facere debet scribi in actis quare non adhibet plenam fidem testib. vide. ff. de testib. l. testium. verſic. ideoque diuus, videtur tenere q̃ non in actis curie. glos. in verb. insinuatione. est
30 Justi. de dona. §. j. quam no. Item † valent acta iudicialia. licet in eis non sint scripta nomina testiũ. Vide in l. donatio si vt. C. de donat. Ratio est, quia in iudicio nõ est ꝓsumptio, q̃s excogitetur falsitas, ꝛ quia est ibi semper testium multitudo.
Pro hoc l. omnium. ꝛ l. sancimus. C. de testa. ꝛ not. per Bald. in
31 quadam consilio. Ang. in conclu. Quando † actus celebratur coram populo vel populum representante. ibi non sunt necessarij testes. C. de his qui in ec. man. l j. ꝛ ff. de leg. j. l. licet. Impera-
32 tor. in princip. ꝛ Justit. de lib. §. multis. Si † testes diuerint filium institutum in maiori quantitate, filiam in minori, alij direrint eos institutos equaliter, exponitur equaliter, id est, eodem tempore licet in diuersis portionibus. Bartol. in l. si finita. §. si
33 ante. ff. de damno infect. verſicul. quero, dicitur hic, equaliter. Quod † concessio fit facta motu proprio, non potest probari per testes. Angel. in l. si quis in principio. ff. quod quisque iuris. An dubitetur de viribus testamenti si testis negat sigillum suum, vide. ff. quemadmodum testamen. aperi. l. j. §. si quis.
34 C † Protestans contra testes potest vti eorum dictis ad excludendum probationes aduersarij, non tamen ad intentionem probationis fundandam: quia esset sibi ipsi contrarius, secundum Jnnoc. in c. presentiũ. de testi. Et si protestans petit eos prose examinari, vide interrogatorios articulos contra eosdem articulos partis aduerse, secundum que petunt interrogare. secundum Jnnocen. ibidem Bald. in conclusio. solus consensus partium non sufficit ad approbandum dicta testium, que nõ va-
35 lent. Jnnocen. in c. cũ causam. de testib. † Si testis primo deposuit, postea in vltimo interrogatorio dixit se nihil scire, supplet ur id quod supra dixit. ff. de senatoribus. l. j. iuncta gloss. in vb. relatum. dicit ter. quod nec vsquam relatũ, ꝛc. supple. nisi a Saturnino. An magis credatur testibus probantibus spontanea voluntate, quam probantibus coacta: Vide Ange. ff. q̃ met.
36 cau. l. nõ est verisimile. verſic. in ter. ibi, apertissimas. † testis interrogatus de aliqua re dicens se tradidisse oblitioni ꝓpter infirmitatem: iuste allegat, quia cogitatio mortis inducit obliuionem ꝛ per consequens infirmitas probatur. C. qui testamen. fac.
37 possunt. l. hac consultissima. † Si quis patitur aliquem casum, faciat in illo loco examinare testes super casu. ꝛ faciunt fidem alibi. quod est mirabile, vt notat Bart. in l. si quis. verſi. dico ergo, quod hic. C. de naufra. lib. xi. an possum reprobare testẽ contra me inductum si alias eum induxi. ꝛ an possim opponere cõtra dicta testium a me productor. dic vt no. C. de testib. l. si quis testibus. in gl. in verb. excipere. in fi.

38 Qualiter † instrumentũ reprobetur per testes vide pulchre per Barto. ff. quẽadmodũ testamẽta aperiã. l. j. §. fi. ꝛ gl. not. iiñ. q. iñ. c. si testes. per Jo. Cal. xrñ. distin. Credo quod cõtra instrumentũ admittantur testes: vt extra de probationibus. cap. ad nostram noueritis audientiam. ꝛ C. de probationibus. l. cum precibus. non tamen credo, quod dictum duorum, vel triũ testium, preualeat instrumento. Istam cum instrumentum obtineat vires eorum duorũ testium, ꝛ tabellio equialeat, ꝛ maior sit vno teste, oportet vt per quatuor reprobetur instrumentum.
Fallit in inuentario, contra quod non admittũtur testes. C. arbit. tut. l. fi. ver. finautem inuentario. ꝛ in confessione que fit in instrumento, in quo mulier confitet recepisse pecuniam pro intercessione: vt C. ad Velleia. l. antique, Ang. in cõclusio. An instru-
39 menta vel testes possint pro † parte repudiari, ꝛ pro parte acceptari, vide glossam in c. si vir. xxvij. distinctione. ꝛ in Spec. de teste. §. opponit aũt. verſi. quid si pro vtraque parte. Qualiter testes contradicentes instrumento illud impugnent: Vide in d. l. §. fi quis. ꝛ per Bartolum. ff. de regulis iuris. ꝛ l. si librarius. verſic. sed quid si testes. An instrumentum reddatur falsum vel suspectum. si testes ibi descripti dicant se non recordari, dic vt in d. §. fi quis. ꝛ ibi etiam vide de efficacia testiũ non descripto rum in instrumento venientium ad eius impugnationem. Et quando testes discordant cum instrumento, vel dicant se non recordari, quid iuris sit, vide etiam in c. cum Joan. de fide instrumentorum. ꝛ in l. in exercendis. C. de fide instrumen. ꝛ ff. de bonorum possessione secundum tabul. l. secunda. ff. de instrument. l. heredes palam.

40 Contrarietas † siue varietas testiũ si variãt in actu rei geste: ꝛ alibi sunt per distinctionem partium ad cõcordiã reducendi, ꝛ potius sunt concordandi quam reprobandi. Et ita not. Abbas in c. cum tu. de testi. Secus est in actu
41 continuabili: nam ex eis potest inferri vnus testis. ad principium illius temporis, alter ad finem, ꝛ sic poterunt saluari. vt ſin l. in insulã. ff. soluto matrimonio. per Jaco. de Aret. ꝛ per Bar. in l. §. creditum. verſicu. ꝛ istud est argumentum. ff. si cert. petatur. Item testes possunt reduci ad concordiam inter se. ꝛ cum instrumento, vt not. in l. §. creditum. ff. si certum petatur. Dicta testium sunt diuisione iuuanda. Ang. in l. ite videndum. in principio. verſi. in ter. ibi ff. de petitione hereditatis. De contrarietate testium vide gl. iiñ. queſt. iñ. c. si testes. per Jnno. in c. cum cõtingat. de offi. delega. Bal. in j. consti. Codic. in §. quibus. Bar. in d. l. in insulam. in d. §. fi plures. glos. in auth. de testib. §. fi vero. ꝛ per Jac. de Bel. in d. §. licet dudum. ꝛ in l. ob carmen. §. fi. ff. de testib. ꝛ dixit Jnnocen. in d. c. cum contingat. verſic. sed dices. sicut quia concordia testium fit vbi sunt pares probationes, alias non. ꝛ vide extra de probationibus. ca. licet causam, ꝛ per Jnnoc. in c. auditis. de prescrip. ꝛ in Specul. de teste. §. iam de interrogatorijs. Testes vnius partis non reducũtur ad concordiam cum confessione alterius partis, vide Jnnocentium in d. c. cum contingat. in prin. ꝛ per Bal. in prima cõstitutione Cod. Testes reducuntur ad concordiam in actu reiterabili, secus in instrumento. vt notatur in l. j. C. qui accu. nõ possunt. ꝛ per Bal. in prima constitutione Codic. Si testium dicta sunt contraria, iudex habet arbitrium. vt in l. duo iudices. ff. de re iudica. Bal. in c. j. in quibus cau. feu. amit.

41 Falsus † testis varias punitur. Haz si dixit falsũ in causa criminali punitur pena talionis. Textus est in l. j. §. primo. ff. si certum petat.

⁊ ibi dixit Bartolus quod eadem pena punitur officialis deti-
nens testem vt falsum dicat. Est ergo cautela, quod testis prote-
stet se dixisse que sciebat ⁊ quid si plura diceret, hoc facit metu
232 tormẽtorum. ⁊ dicit falsum. Et vide textum † in l. lege Julia. §.
j. ad legem Juliaȝ pecu. qui dicit, quod officialis non admittens
defensiones iuris perinde punitur, acsi non admitterentur de-
fensiones innocentie, quod est notandum. Pro primo dicto ha-
bes gloss. ij. questio. iij. cano. j. Testis falsus in causa homicidij
punitur pro homicidio, sic punitur innocenter qui deponit con-
tra innocentem dolo. ff. ad leg. Corn. de sicar. l. j. post principium
ibi, quive falsum. Testis deponens falsum super predictis pu-
233 nitur lege Cornelia de fal. † Sed si extra ea, super quibus pdu-
citur, vt quia interrogatus an esset inimicus, dixit non, cũ esset,
tunc puniretur crimine stellionatus, secundum Jacob. But. in l.
Lucius. ff. de infami. Bal. in conclusio. Testis si interrogatur, si
actus alicui pertinet vt producenti, dixit quod non, ⁊ probatur
contrarium. nunquid punitur pena falsi? Bald. in l. solam. C. de
testib. dicit non, quia non deponit falsum super negotio prin-
cipali, sed super circũstantijs negotij principalis. Ita tenet Ja-
cob. Butr. in l. Lucius. ff. de infamibus. Sed Nicol. Mat. dicit
quod si ista talia veniunt, tanquam circunstantia testimonij, de
predictis potest testis interrogari. Aduerte quia si ista opinio
esset vera, reuocaretur multum in dubium opinio Jacob. supra
dicta, ex eo quia dicit quod iuramentum prestitum super princi-
pali, extendatur ad omnes circunstantias, secundum quod pro-
bat ℞ in. in capit. significantibus. de testibus. Si sic. ergo sequit,
quod testis deponens falsum super circunstantijs est periurus,
⁊ sic debet puniri. Odofre. dicit contrarium quod testis interro-
gatus non debet respondere de circunstantijs remotis ex eo
quia super hoc non fuit iuratus, nec productus, et attenta opi-
234 nione Jacobi Butri. Angel. in conclusio. Testis † non red-
dens causam sui dicti studiose, vel non concludentem, punitur
pena falsi, sicut si deponeret tacita veritate: secus si exemplifi-
catiue sit loquutus. sicut faciunt rustici: quia tunc non habet lo-
cum pena falsi. gloss. not. in verb. debeant. in d. l. Lucius. de infa-
mi. Ex quo dico quod testis qui dicit, non recordor, punit, quan-
do certum est quod recordatur, secus si esset probabilis causa o-
bliuionis. Super quo dicit Innocentius, quod testis debet re-
cordari super personis, tam de loco quam de die, vnde super
tempus est magis excusabile dictum testis qui dicit se nõ recor-
dari secundum Innocen. in capi. qualiter, et quando, in glo. ma-
gna, de accusationib ⁊ Bald. in l. presbyteri. C. de episcop. ⁊ cle-
ri. Nam testis debet iurare dicere meram, ⁊ puram veritatẽ pro
vtraq; parte super his, super quibus est productus ⁊ interroga-
tus: vt colligitur ex l. presbyteri, coniuncta auth. si iudex. C. de e-
235 piscop. ⁊ ⁊ dixi supra de iuramento testis. Testis † non debet
asserere nisi quod vidit. et sensit, alias est falsus. secundum In-
nocentium in capitu. fraternitatis. versicu. si autem super his.
de hereticis. quod notat Bald. in conclusio. quod etiam vide in
Specu. in titu. de teste. in princ. in versi. q̃ nõ perhibet. Testis
236 † ⁊ si dixit ad eũ non spectare commodum rei, de qua deponit
excusatur a falso, licet probetur ad eum spectare commodum. tã-
quam de populo, vel vniuersitate, quia intelligitur deposuisse
de commodo particulari ⁊ singulari. Bald. in l. j. §. huius stu-
237 dij. ff. de iusti. ⁊ iure. Testis † qui dicit falsum non potest con-
demnari sine citatione licet sit notorium iudici. ff. de re militari.
l. iij. §. si ad diem commeatus. Si vero in notorio, non requiritur
condemnatio, sed inhibitio, vel alia ordinatio. Exemplum in sta
tutis que sunt contra libertatem ecclesie, tunc enim potest supe-
rior inhibere, ⁊ alia facere sine citatione secundum Archidiaco-
num ij. questio. j. cap. que Lotharius. versicu. sed quod in noto-
rio. Adde qd si iudex deprehẽdit testẽ in falsitate, nõ est neces-
saria citatio, ex quo pars est p̃sens, atqui dictũ Archidia. debet
intelligi parte absente. Ad hoc. C. de testib. l. nullũ. ⁊ quod not.
ff. de infami. l. ictus fustiũ. Bal in l. presbyteri. C. de episcop. et
cler. An aũt testis, cuius dictũ non valet, possit puniri de falso:
Vide Bald. in l. j. versic. p̃terea testis. C. de sepul. viola. Testis
238 † inutilis non expediẽs producẽti, ⁊ aduersario nõ nocẽs, po-
test accusari de falso, per textum in l. j. C. si ex fal. instrumẽ. Bal.
in l. fina. eod. titu. ⁊ vide Bart. in l. si quis legatum. versic. iuxta
239 hoc quero. ff. de falsis. Testis † qui dicit falsum preter conscien
tiam domini non preiudicat domino. Bald. in l. si. C. si ex fal. in-
strumen. ⁊ dicit Bald. ibi pro cautela, quod dominus renuntiet
eius dicto. Testis qui dicit falsum super vno articulo, siue capi-
tulo, non creditur in alio: quia est depositio super indiuisibili, sci-
licet super iuramento secundum Oldradum. vide quod notatur
in l. iij. ff. de condictio. ob turpem causam. ⁊ l. certi condictio. §.
240 quoniam. ff. si cert. peta. ⁊ ibi per Bartolum. Si testis † in sua
testificatione falsum inserit vel addit, aut vero detrahit, certe
licet tota testificatio detrahatur, vitiatur. Ita tenet Jacob. de
Are. per l. j. §. si quis simpliciter. ibi, semper probandum est. ff.
de verb. obligationib. ⁊ facit secundum eum iij. q. ix. cano. pura
⁊ simplex. Angel. in conclusione. ⁊ vide Baldum. C. de transa-
ctionib. l. si ex falsis. versicu. sed quid in testib. ⁊ gloss. in verb. qd
in eis. in c. si ad scripturas. nona distinctione ⁊ in Speculatore
de teste. in §. j. versic. item quod aliquis additur de suo. Testis
241 qui in articulo mortis constitutus fatet falsum testimonium di-
xisse, non nocet victori. Baldus in l. si quis in graui. in princip.
versic. ⁊ sic est argum. ff. ad Sillania. ⁊ ita etiam tenet Baldus
in auth. si testis productus. C. de testib. Angel. in cõclusio. Pro-
242 ducens falsos † testes, ⁊ ipsi testes producti, ac etiam mandator
possunt vno libello accusari, licet in persona cuiuslibet testis fi-
vna falsitas, de quo per Ang. in l. j. C. si reus vel accusator mor-
tuus fuerit. ⁊ per Barto. de adulter. l. nihil. ⁊ per eum in l. ij. §.
sed si vnus. ff. vi bonorum raptorum. vbi dicit quod pena que
imponitur producenti falsos testes habet locum in producente
vnum falsum testem tantum. Que autem sit pena testis depo-
nentis falsum, ⁊ reuelãtis testimoniũ, dic vt not. ff. de testibus. l.
qui falso vel varie. ⁊ dixi supra in princip. huius capituli. Te-
243 stis † occultans veritatem, perinde punitur acsi falsum diceret
vt not. C. de testib. l. iurisiurandi. ⁊ l. presbyteri. C. de episcop. et
cleric. Et vide omnino in Specul. in titu. de teste. in principio.
versicul. sed nunquid. Judex testem, qui falsum dixit, ex officio
potest illum fustigare, non tamen ex hoc euitabit accusationem
244 legis Cornelie. Testis † deponens falsum vel vacillans coram
iudice non suo, potest ab eo puniri, ⁊ ibi sortitur forum. C. de te-
stibus. l. nullum. vide Speculatorem eodem titul. in principio.
versicu. quid si aliquis Bononiensis. ⁊ in versic. si ponit. Qua-
liter puniatur clericus deponens falsum. ⁊ in versic. quod sit eo-
245 rum qui tradit. Deponens † falsum coram arbitro, remittitur
puniendus ad iudicem suum, in repetitione eod. titu. in princi-
pio. Quid de arbitro. in versic. sequen. ponitur de teste qui dicit
falsum per modum exceptionis vel replicationis. Testis qui di-
cit se nescire que scit punitur de falso. Angelus in authen. de te-
246 stibus in principio. † Quid si solus tabellio in absentia iudicis
testem recipit, ⁊ eius depositionez scribit, qui testis negat se ita
deposuisse, cui magis credatur, an tabellioni vel testi, vide in
Speculatore de teste. in versicu. sed pone ecce iudex. An testis
qui non põt de falso redargui ex forma statutorum, possit de falso
damnari ex forma statuti disponentis contumacem haberi pro
confesso. vide Bart. in l. absentem. ff. de penis.

247 NOn † presumuntur rogati testes testa-
mentarij: qr extrinseca solennitas est. Non obstat
quod tabellio presumitur rogatus. vt in authen. de
tabellio. §. nos autez credimus, quia illud facit authoritas publi-
ce persone. Bal. in cõclusio. ⁊ vide in Speculatore de teste cir-
ca finem princ. ver. quid si dicitur, testes debent esse rogati. hoc
est ad actum, ad quem adhibentur, de quo per Bartolum. ff. vi
bonorum raptorum. l. ij. §. homines. Quando autem testes in te-
stamento descripti non sunt rogati, quid iuris sit. vide consilium
Franc. Tigrini, quod habes tertium in ordine. Quando autem
in instrumentis iudicialibus testes sunt necessarij, an debeant
esse rogati, vide Angelum in corpore de instrumen. caute. ⁊ fide.
§. ⁊ si instrumenta. Et quid in actis iudicij, vide ff. de adoptio.
l. post mortẽ. In quibus autẽ casibus debeant testes esse rogati
vide glo. in verb. audierunt. iij. q. ix. cano. testes. §. j. ⁊ in Specu.
de teste. in princip. versicu. item quod non fuit rogatus. cum se-
quenti. Et an presumantur rogati, vide ibi testes probantes cõ-
fessionem extra iudicium debent esse rogati, vt dicta glossa. Itẽ
debent esse rogati in testamento. C. de testa. l. hac consultissima.
Item in diuortijs. ff. de diuortijs. l. nullum diuortium. Item vbi-
cunque requiritur pretaxatus numerus testium, debent esse ro-
gati, exceptis codicillis. l. fi. C. de codicil.

248 QUero † an testes debeãt cogno-
re contrahentes. Respondetur quod non, si adhibentur ad solemni-
zandum, secus si ad probandum actum, de hoc no-
ta. C. de iure deliberand. l. fina. §. si autem dubium. ⁊ vide in Insti-
tutionum. versic. ideoq;. ff. de testibus. per gl. ⁊ doctores, ⁊ per An-
gel. in aut. de fide instru. ⁊ Instit. de excusa. tuto. §. item propter
249 litem. An autem testes possint † produci, ⁊ examinari corã iu-
dice per vnum ex compromittentibus in causa, ⁊ super lite pen-
dente coram arbitris. licet non debeat iudex audiri cum tamen
est impedita via, quod actus sit ipso iure nullus, imo valet pe-
titio coram iudice oblata. l. si quis. ff. de arbitris. ⁊ l. si. quis rem.
250 ⁊ l. si vnus. §. si multo plus eodem titu. Sed † nunquid sit neces-
saria litis contestatio parte opponente. Videtur quod sic, in
capitu. per venerabilem. qui filij sint legitimi. contrarium vide-
tur: quia ibi petitur ad perpetuam rei memoriam. Nam potius
imploratur

implorat̃ inquisitio, scilicet vt iudex inquirat veritatẽ a testibus, quam videtur actio, ꝛ concluditur iudici non parti, ideo ita non contestat. proceditur, vnde ca. quoniã frequenter est situm sub titulo, vt lite non cõtestata, ad hoc in authent. de testib. ℌ. penulti. ꝛ hec est veritas. Sed nunquid arbiter possit examinare an testis deposuerit veritatem coram iudice. iterum examinando eos duos testes: vt in l. fi. C. de testib. videtur, quod non: quia verisimile est, quod coram iudice qui habet imperiũ, dixerit veritatem. Respondeo, iste casus non reperitur decisus. Et dicit quidam, quod testes iudicis non sunt recipiendi, qui non possunt variare, sed testes arbitri sic. Sed Cynus in l. is apud quem. C. de edend. dicit. ℭ nouus iudex de nouo examinat, per l. per hanc. C. de tempo. appellatio. Sed illa non facit: quia loquitur de testibus diuersarum partium: quicquid sit, vacillat in testi. vel varianti in prima testificatione nõ creditur: sed si sepius testificet, creditꝫ dicto priori: qz constat eum periurum, extra de
22 testibus capi. testimonium. Sed ↄ nunquid magis creditur notario quam testi. Dic quod notario, quia fungitur vice notarij ꝛ testis, propter sacramenti exactionem, ꝛ ideo notario magis creditur. De hoc in l. i. in fin. ff. quemadmodum testamen. aper. ꝛ per Cyn. C. de fal. l. si quis decurio. Et ita consulit. Bald. Item si testes dicunt quod notarius aliter scripsit dictum eorũ quam ipsi diuerũt testificando plus creditur notario quã ipsis, vt not. in Specu. de instrumen. edi. ℌ restat. versicu quid si dum attestationes. ꝛ versi. quid si tantum ꝛ quod not. in addit. Speculi in tit. de senten. ℌ. vt autem. versicu. ꝛ nota. Facit quod not. Bartol. in l. si quis filiabus. versic. certe aliud. ff. de testa. tut. vbi dicit, qõ semper notarius presumitur in dubio apposuisse veritatem in partibus volunt: item defuncti vel contrahentium. Quid autem si testis, qui deposuit falsum, se excusat quod notarius aliter scripsit, quam ipse dixit? Vide in Specu. de teste. ℌ. i. versicu sed pone. ecce iudex.

Tractatus de Excussionib.

pignorum,[a] editus per do. Bar. a. Sxoferrato in vltimo anno vite sue.

QOniaz tractaꝝ pignoꝝ bonus ꝛ vtilis est, ꝛ frequẽter in iudicio occurrit: ideo de excussionibus aliquid vtile videndũ est. simile est. ff. de diuer. ꝛ tẽpo. p̃script. l. i. in princi. ff. de lib. leg. Iulegauit Titio. in prin. ꝛ vt omis remoueat̃ scrupulositas, simile est C. de interdict. matri. l. ij. Ut materiam hãc debite pstringamus. ℙ primo videam⁹ quid sit excussio. Secũdo in quibꝰ ꝛ quot casibꝰ fiat. Tertio, p quẽ fiat. Quarto quãdo fiat. Quinto, vbi fiat. Sexto quõ, ꝛ qualiter fiat. Septimo et vltimo, quedã dubitabilia. Circa diffinitionẽ excussionis videamus. ꝛ excussio sic põt diffiniri. Excussio est bonoꝝ ꝛ rey principalis dilatoris ad vngulam vsque ad sacculum ꝛ peram facta per iudicem erquisita discussio atque detectio. Ideo autem diri in diffinitione bonorum, quia sic dicit lex. C. de reuo. bis que in fraud. cred. l. i. ibi. bonis eius excussis. Et quidem bonorum appellatio generalis ꝛ lata est, ꝛ quicquid in bonis nostris esse intelligit̃ continet, vt dicitur de verbo. ſignifi. l. bonorum. ꝛ l. rem in bonis. ff. de acquir. rer. domi. Ideo dico rerum: qz sic dicit l. j. C. de decur. lib. x. Appellatio autem rei etiam generalis est, vt sub se contineat pecuniam ꝛ oẽm speciẽ. ff. si cert. peta. l. i. in fi. ꝛ C. de confi. pec. l. ij. in fi. ꝛ ff. de fideiussorib. ꝛ mand. l. si ita fidefussorem. ꝛ de verb. ſign. l. rei appellatio. imo si actionẽ aliquam adrẽ habendam vel perquirendã habeam, et ipsa in bonis nostris esse videtur. ff. de acqui rer. domi. l. rem in bonis. ff. de reg. iur. l. qui actionẽ habet. Item ideo diri principalis, qz sic apparet ꝛ dicitur in omnibus legibus que de excussione loquuntur. Ad vngulam, ideo diri. ꝛ iudex qui discussionẽ facit, debet cũcta rimari, vt patet ff. de condi. ꝛ demonſt. l. si cui libertas ar. ad hoc C. de senten. ex breui. recit. l. ij. ꝛ ff. que in fraud. cred. l. fin. ℌ. fin. Per iudicẽ, ideo diri qz tert. dicit excussionẽ solẽniter fieri: vt C. quando ꝛ quib. quar. pars. de l. ij. lib. x. ꝛ ea dicuntur solennia si ne solẽniter fieri. que fiunt per iudicem vt ff. de in integ. restitu. l. diꝰ. ꝛ de re iud. l. ꝛ si. C. de sum. trin. l. ij. in prin. facta discussio. ꝛ ergℓtio in bonis quare dicaꝫ patet. C. de iud. Iudices. Ideo dicit diri detectio, quia iudex per decretum, bona que sunt detegit seu in publico ponit, non autem de nouo inuenire dicit: arg. de acqui. rer. domi. l. adeo. ℌ. eũ quis. in fin. C. de neg. gest. l. ij. Et nisi amus ad secundum in quibus ꝛ quot casibus habeat locum discussio, seu excussio. Et quidẽ locũ habz ꝛ fieri debet i multis casibus, qui in scriptis legibus continentur, prout per se curiosus lector poterit inuenire siue reperire vt lib. x. C. de conue. fiscal. ij. in fin. ꝛ C. de decu. l. i. eo. lib. x. ꝛ C. de magistra. conuenti. l. aduersus ff. de admi. tut. l. ij. ℌ. i. ꝛ ℌ. nec quisquã putet. ꝛ C. de pigno. actio. authent. hoc si debitor. ꝛ in authẽ. de fideiuss. ℌ. i. ꝛ C. de fideiusso. auth. presente. ꝛ de actio. ꝛ obli. l. i. ꝛ C. de magi. que. l. aduersus. ꝛ ff. de admini. tut. l. Lucius. ℌ. cum testamento. ꝛ alias secũdũ vnam lec u. ff. de magi. conue. l. ij. ℌ. si inter. ꝛ de verb. obligatio. l. decem. in fin. ꝛ ff. de iur. fis. l. Mosebis. cum simi. ℭ Super tertio membro, scilicet per quem fiat, nil est dicendum, quia in diffinitione excussionis iam est terminatum, quia scilicet debet fieri per iudicem, l. ij. C. quo quisque ord. conueni. libr. xj. De quarto, quando fiet. Et dicendum, quod fieri debet quando est dubiũ, vtrũ reus principalis sit soluendo, vel non. Si autem est certum ꝛ notorium ipsum esse soluendo, ꝛ idoneum, tunc non est locus discussioni. ff. de verborum obligatio. l. decez. in fine. ꝛ arg. ff. si certum peta. l. ij. in fin. ꝛ de actio emp. l. emptorem. ℌ. i. Accedat l. continuus. ℌ. cum ita. de verborum obligationibus. quia in incertis non certis locus est coniecturis, concord. l. i. ff. de actio. empt. ℭ Quinto vbi hoc fiat. Super hoc dubium est, an in eo loco vbi agitur sit facienda excussio vel vbi dicuntur esse bona. Videtur, quod non ff. de procurat. l. sed ꝛ he. ℌ. non solum. et ff. de arbitr. l. si cum dies. ℌ. si arbiter. argumen. de annu. legat. l. Meuianꝰ. ℌ. fina. ꝛ ff. de ope. lib. l. quod nisi. ℌ. fin. cum simi. Item cum sit condemnatus, vel quasi pro condemnato habetur principalis ex confessione sua, vel contumacia. argumen. C. de omni agro deser. l. locorum. lib. xj. fiet excussio per arbitrium iudicis, in cuius territorio res esse dicatur, argum. ff. de bonis authorit. iudi. posſ. l. cum vnus, ℌ. penul. ꝛ C. de iudi. l. properandum, ℌ. finaum tem reus. Et hoc videtur verum: quia vbicunque sunt bona, solũ fiet excussio. Facit pro hoc ff. qui satisd. cog. l. si fideiussor. ℌ. necessaria. ꝛ de simili queſt. nota. qui. ex cau. in posſ. eatur. l. hoc aũt. ℌ. final. authent. misi. ꝛ in gloſſ. que incip. quas habet ꝛc. Super sexto quero, qualiter fiet excussio. Hinc pẽdent leges ꝛ ꝓphete, ꝛ sic vna via est que nos ducit Romam, sed non sola: vt no. ff. de eden. l. secũda. super verb. proinde. nostraque interest plura aurilia habere. ꝛ si nobis vtilia non sint. vt ff. de reb. eo. l. prima. in fine. de lib. lega. l. ij. in fine. de vsur. l. si bene. ita sunt plures vie, ꝛ modi ad faciendũ excussionem. Et primo videtur quod sic fiat excussio, videlicet, vt principalis conueniatur. ꝛ finaliter cõdemnetur: vt ff. de adulte. l. iij. ℌ. respon. ꝛ ad Turpil. l. ab accusatiõe. ℌ. destitisse. ꝛ de bonis lib. l. qui cum maior. ℌ. accusasse. ꝛ l. in seruitutem. ℌ. petijsse. ꝛ rem ratam haberi. l. amplius. Nam verba cum effectu sunt accipienda. ff. quod quisque iur. l. prima. ℌ. hec verba. ꝛ ff. ne quis eum qui in ius voc. l. pen. ℌ. primo. Et post condemnationem fiat excussio in bonis debitoris si inueniant̃. argumen. C. quando fisc. vel priuat. l. secunda. Si non reperiant̃ de bonis excussi. locus est hypothecarie vel secunde conuentioni. argumen. ad hoc ff. de magistrat. conue. l. secunda. in fine. Si vero debitor non inficiatur sed se non esse soluendo allegat, et non appareat tunc fienda est inquisitio de bonis debitoris. etiã non conuicto eo ꝛ condemnato principali debitore: argumẽ. ff. que in frau. cred. l. i. ꝛ C. de magistrati. conuen. l. aduersus. ꝛ ff. de
b iure fisci. l. Mosebis. Et facta inquisitione fiat pronunciatioᵇ super bonis excussi. argument. de confirm. tut. l. tutores. ꝛ de fideicommiss. liber. l. non tantum. ℌ. is autem. ℭ Secundo modo, et quando iudex facit comparere principalem debitorem et compellit eum pro satisfactione, et mulctam indicendo indicare sua bona. argument. C. de iure deliberandi. l. finali. ℌ. licentiam. ꝛ C. quando ꝛ quibus quar. pars debea. l. secunda. ℌ. exigendis vero debitis. lib. x. argumen. contra, quod non. ff. de cessio. bono. l. penult. ꝛ idem faciet de vroze ꝛ domesticis qui talia scire possunt: vt C. de repu. l. consensu. Quod si nihil inueniat, vicinos sciscitabitur, qui si se nescire dixerint, sufficiet iudici fama, et opinio circumuicinorum. ꝛ circunstantium. argu. ff. de fundo instru. l. cum de lanionis. ℌ. asinam. ꝛ ff. de flumini. l. i. ℌ. ij. Sed ad hoc videtur citandus possessor rei obligate. ff. de adop. leg. l. nam ita diuus. ꝛ de aqua plu. ar. l. in concedendo. arg. optimum. C. si propter pub. pensit. l. ij. ꝛ arguitur ff. de reb. eor. l. magis puto. ℌ. non passim. ꝛ ℌ. in primis. Et si quidẽ venerit ꝛ negat debitorez incepem esse, producentur testes per actorem contra eũ, probando debitorem non esse soluendo. vt C. de act. here. l. si adulta. ꝛ C. si vẽ. pig. agat. l. si vxor. ꝛ ipse primo poterit producere testes suos dicẽdo ipsum esse soluendo. C. de probatio. l. ex persona. ꝛ ff. si certũ petatur. l. si quia incidẽter causa sua est. ergo poterit interesse. C. de lib. causa. l. principaliter causam. de litigio. authentic.

nunc si heres. Sin autez non venit, iudex nihilominus recipiat testes prosequendo inquisitionem suam, argumen. C. de testib. l. si quando inuitos, & C. de aduoc. diuer. iudi. l. laudabile, et non nunus valebit, quod lis contestata non sit, cum fiat ad preparationem alterius questionis, & totaliter poterit expediri. argu. de libera. cau. l. liber. in fi. & C. de adulter. l. quoniam Alexandrū. & d. l. fi. ff. si cert. peta. Potest enim fieri alio modo, scilicet vt iudex preconem seu executorem ad inquirendū mittat, & referenti credatur, & ita iudex pronunciat quod bona excussa, &c. arg. ad hoc. C. de bis qui ad eccle. confu. l. presente. §. si tibi. & ff. mand. l. si mādauero, & ff. de in integ. resti. l. diuus. & ff. de reb. eor. l. magis puto. §. ne tamen. & C. de accusl. ea quidem. sed argum. contra. C. de accusl. j. libro vi. Sed consilium est, quod mittantur executores, cum in ore duorum vel trium stet omne verbum, vt in authē. de testib. in princip. & in auth. de defenso. ciui. §. ex quinquennali. & arg. C. de bonis vacan. l. fin. ibi tam ipsius, &c. & ff. de ven. inspi. l. j. §. & si quidē. Super septimo & vltimo quero, quid si bona inueniuntur, sunt tamen in controuersia, erit ne locus hypothecarie, vel secunde conuentioni? Et videtur, quod sic. ff. de re iudic. l. a diuo Pio. §. si super rebus. & C. quando fiscus, vel priuat. l. ij. Contra quod non nisi conuicto an debitor possideat, & tūc bona capientur vt non sit locus hypothecarie vel secunde conuentioni, quandiu conuincas ab eo, an possideat aduersarius, & tunc fit locus hypothece. vt d. l. a diuo Pio. argu. in auth. de fideiuss. §. sed nec. Sed quid si inueniatur pro parte soluendo & pro parte nō excussione facta? Dic nihilominus etiam locū hypothecarie in reliquum debitum. sed arg. ff. de verbo. signi. l. soluendo esse. Sed an de hac discussione sit faciēda fides ante litem cōtestatam in hypothecaria si exigatur? Et videtur, quod sic: quia est dilatoria, de qua ante litem contestatam est cognoscendum, vt C. de proba. l. exceptionem. & facit pro hoc d. l. fin. si cert. peta. & quod not. ff. de except. l. exceptiones. j circa fin. ¶ Sed nunqd valeat sententia, excussione non facta? arg. quod sic. C. de appella. l. j. j. Item nunquid in tacita tantum, an in expressa habeat locum excussio. no. in authent. de fideiuss. §. quod autem de cetero. & melius in dicta l. magis. Sed pone quod sunt plures emptores rerum obligatarum, an iste qui conuenitur, poterit excipere de alijs conueniendis pro parte virili? Videtur. quod sic. ff. d. l. magis. Sed contrarium est, vt ibi no. argu. ad hoc C. si vnus ex pluribus appellauerit. l. fi. & arg. C. de distractio. pig. l. creditor. & qz causa pignoris est indiuidua. ff. de euictiō. rem hereditariam.

¶ Sed pone, quod mulier, renunciauit iuri hypothecario in cōtractu alienationis facte marito, nunquid si agat aduersus alios possessores rerum mariti deducetur quod deducere potuisset ab alijs? Videtur etiam quod sic. An facta excussione & pronunciatione possit excipi, de debitore, locuplete conueniendo? Et videtur, quod non: quia iam iudicatum est, & res iudicata habetur pro veritate. ff. de statu hominum. l. ingenuum. & obstat exceptio si presens sit, alias non, quia res inter alios, &c. ff. de re iudicata. l. sepe. in princip. nisi vel per gratiam vel per sortem iudicatum fuerit. C. quando prouo. non est neces. l. venales sententias.

¶ Sed quid si dicatur auctas esse facultates post pronunciationem excussionis? Videtur quod nihilominus procedatur in hypothecaria. arg. qui satis. cog. l. pen. & conueniri potest, vt in aut. de fideiuss. §. j. & no. C. de pig. authen. hoc si debitor. Laus Deo. Bart. a Saroferrato.

ADDITIONES.

a Tho. D. ¶ Tractatus de excussionib. pignorum. Istum tract. inueni in v libr. consil. diuerso. do. ct. in fo. xcvj. & alias p tracta. Bart. fuit impressus per magistrum Henricum de Colonia in simul cum alijs tract. videlicet sequestro. Angel. de Peru. et Marti. de Fano, quomodo probet negatiua & de exceptiōibus impedientibus litis ingressum, & de positionibus. vbi dicitur etiam quod fuit compositus per Bartol. vltimo anno vite sue. Aduertendum tamen puto quod aliqui attribuunt istum tract. Jac. Butr. quia etiam ipse composuit tract. excussionum. quem alle. Ange. de Are. in §. item si quis in fraudem. Institut. de actionibus. habeo etiam istum tract. in vol. consil. Angel. manu scripto. vbi iste tract. attribuit Jacob. de Aret. tamen iste tract. in libris antiquis manu scriptis attribuitur Bart. Et de materia vide plene per Joan. Berta. in suo reper. in ver. discussio. et per Alexan. in l. decem. ff. de verbo. oblig. & in consil. lxvij. incip. in causa appellationis. & consi. lxxxv. incip. ponderatis bis, de quibus. volumine vj. & in consi. lxxxvij. in ij volum. incipien. in causa que vertitur. & Angel. de Aret. in dicto §. item si quis in fraudem. & per do. Jas. in d. l. decem. & in l. fi. in princip. & ibi scripsi. ff. si cert. peta.

b ¶ Pronunciatio. Vide Ange. de Are. & plene in §. item, si quis in fraudem. Institu. de actionibus. & ibi vide plene de ista materia excussionis.

a

Tractatus Dom. Bartoli a Saroferrato de Questionibus.

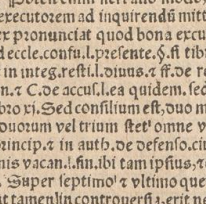

De questionibus plenius tractaturi, videū est, qd sit qstio, & q̄ psone possunt torqueri, et que non, qualiter in qstio. seu dicto fieri debeat, siue quo moderamine habēdi sunt tormēta et quo ordine sunt hoies torq̄ndi, & ex qb⁹ cōiecturis & q̄ oporteat p̄cedere qōnes & qstiones effect⁹. Demū formabo quasdam vtiles, & frequentes questiones super predictis, & vtilibus immodice senectūtibus aliqua tēperies imponatur, premittenda sunt quinque. Primum est, q̄ iudices qui de aliquo crimine habere intendunt, ante oia habeant iuris & humanitatis cōsiderationem, et non facile ad tormenta prosiliant. nec reperiet quantūcunq̄ habere p̄tendant verisimilia argumēta ad torq̄ndum accedant, si aliqua leuiori via poterit obiecti criminis veritas reperiri: vt ff. eod. l. diuus j. & ibi resp. & l. edicti. & C. eod. quoties. Secundum vero, quod non de qualibet leui causa nec de quolibet leui crimine, nec indifferenter de quibuscunq̄ personis est habenda qō. vt d. l. edictum. Tertiū vero q̄ non quelibet indicia sunt sufficientia ad tormenta habenda, tunc enim torquendus est reus, cū suspectus est, & indicia precesserint verisimilitudinem: vt ff. eod. l. vnius. §. j. Quintum vero indices temperamentum debent teneant, vt tormenta de aliquo non faciant immēsum, nec cruentum postulauerit accusatio. sed prout moderate rationis temperamenta desiderant: adeo quod totus innocentie vel supplicij conseruetur: vt ff. eod. l. de minore. §. tormenta. & l. questionis. quidam. ff. eo. alias tenetur de iniuria: vt ff. de iniur. l. ite apud Labeonem. §. questionem. ibi tormenta. Questio autem definit. Questio est inquisitio quedam ad inueniendum veritatem per tormenta & corporis dolorem. Huda igitur interrogato vel iudicis territio pertinet ad hoc edictum. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. adducitur aduersus. ff. ad Sillan. l. j. §. questionem.

¶ Que persone possunt torqueri, & que non? Et certe torqueri possunt tam liberi, quam serui, & liberti. & statuliberi. ff. eo. l. ex libero. & l. diuus. & tam masculi quam femine nisi sint pregnantes: vt ff. de pe. l. pregnantis. & quamquam quidam contrarium dixerunt, dic indubitanter liberos hoies tam de ipsos quam in alios posse torqueri: vt ff. eo. l. ex libero. argumento in l. vnius. §. testes. & C. ad l. Cornel. de fal. l. sicut. & si quis decurio. & ff. de re mil. l. proditores. & in authē. vt iudices sine ecclesia quo suffra. in §. oportet enim. & C. eo. l. milites. vbi indistincte loquitur, & quo ad crimina, & quo ad personas cuiuscunque conditionis, excepto quod psonas in dignitate positas inuitas non permittit: vt C. de infa. l. nullam existimationis infamiaq̄ de hoc. & C. de assessori. l. nullus. ad finem. Omnia superius tradita quuntur de questionibus habendis de liberis hominibus excipiuntur quedam persone, quas sus torqueri non permittit. Quidā propter etatez, vt minor xviij. annoū torqueri non potest sed potest ferula cedi, & terreri corrigia vel virgis leuibus ad eruendam veritatem, probatur ff. ad Sillania. l. j. §. impubes. & l. pitūtur. & ff. de questionib. l. de minore. §. j. & d. l. ex libero. Item decrepitis subuenitur. vt non torqueant. Sed que dicitur esta etas decrepita, cui debeat subueniri? Respondeo, vt ff. Sill. l. ij. §. ignoscitur. Item in dignitate positi non torqueri. & eminētissimi indices milites, decuriones, filij, et nepotes predictorū vt in eos aliqua pudoris macula non detegat: vt C. eccli. diuo adarco. & l. decuriones. & l. milites. & ff. de decurionibus. Sed in quibusdā criminibus dignitas non prebet excusationes nec etiā minor etas, vt non torqueantur, vt in crimine lesemaiestatis. & in pditoribus. & in quibusdaz alijs: vt ff. eod. de minore. §. j. & l. ex libero. §. j. ff. eo. & ff. de re mil. l. desertorem. & is qui. & pditores. Item decuriones in alio casu torquentur, cū queritur de fide instrumentorum que ante decurionatum fecerant: vt l. si quis decurio. C. ad legem Cornel. de fal. Item mulieres, quia pregnantes, torqueri non possunt. l. pregnantis. ff. de pen.

¶ Qualiter autem debeat inquisitio fieri. & cum quo moderamine sint habenda tormenta: Dic non esse immense habenda nec quan-

quanta postulauerit accusator, sed cum moderamine rationis: vt ff. eod. l. de minore. §. torméta. ꝛ l. questionis. e. ti. Et circa hoc non potest certa regula tradi, sed iudex consideret torquendus, etatis sit fortitudinis. valetudinis debilitatis. vel etatis. ꝛ secundum varietatem personarum, ꝛ qualitatē criminis, seu alterius negotij quantitatem, quandoque asperioribus, quandoque mitioribus. hec em sunt considerāda. vt arguitur per iura. ff. de re mi. l. ij. §. fin. ff. ad Sill. l. si quis in grauí, ꝛ l. subuenitur. ꝛ l. §. impubes. Dicergo torqueant, vt innocētie. vel supplicio conseruentur incolumes: vt ff. eod. l. questionis modū. Quo ordine fins habēda tormenta posito quod sint de pluribus? Respōdeo sagax iudex cōsiderabit a quo facilius veritas erui possit, vt ab illo questionem incipiat. Item a timidiori, ꝛ magis suspecto. Itē a minori ꝛ debiliori. nō a fortiori. vt ff. eod. l. j. ꝛ l. unius. j. respō. Item si torquendi sunt pater ꝛ filius, a filio incipiendum est in patris conspectu. quia per hoc citius dicet pater, quasi ipse magis torqueatur. ꝛc. vt ff. quod. met. cau. l. isti quidem. §. fina. ꝛ Institut. de nox. §. sed veteres. Item femina prius torqueatur, quā masculus quia homo est maioris constantie ꝛ ideo tardius confitetur. ꝛ mulier citius. quia momentaneum ꝛ instabile cor habet. vt l. filia in orbitate. C. de inofficio. testa. extra de verbo. signifi. c. fo rus. ꝛ ff. de iure fis. l. defert. in princip. ¶ Ex quibus cāusis torquentur homines? Respon. ex ciuili ꝛ criminali. ꝛ tunc cum veritas aliter reperiri non potest: vt ff. eod. l. diuus. ꝛ l. ex libero. et C. eod. l. quoties. non tamen ex omni causa quis torquēdus est, nec quelibet persona indifferenter: vt ff. eodem. l. edictum. Que oportet precedere questionem? Dic indicia sufficientia. ꝛ verisimilia, nam a tormentis incipiendum non est: vt ff. eo. l. j. respō. Nam sine indicijs, seu presumptionibus, quis torquendus non est. l. unius. §. in ea causa. ꝛ §. fina ꝛ l. maritus. ꝛ l. fina. ff. eod. ꝛ C. de fal. l. sicut. in fi. ꝛ in actionibus est valde considerandū ꝛ ponderandū quid precedētia indicia sint verisimilia ꝛ sufficientia ad habendam torturam, cum in talibus restitutio vel appellatio subsequens prodesse non possit, nam plerique dum torquentur deficere ꝛ perire solent: vt ff. de penis. l. aut facta. §. primo. Et quod ante torturam opportet precedere indicia. patet per iura superius allegata. ꝛ C. eodem. l. milites. ꝛ ff. de bon. dam. l. cuz
b ratio naturalis. cū similibus. Sed quero. que? ꝛ qualia? Respōdeo. certe non possunt bene dici. vel ostendi, vel de eis certa distinctio. vel doctrina dari, sed hoc committitur arbitrio iudicis: vt ff. de testib. l. ij. in princip. ubi tu magis scire potes. Et sic dicimus de accessionibus. ꝛ mora: vt ff. de diuers. ꝛ temp. prescrip. l. de accessionibus. ꝛ ff. de vsur. l. mora. ꝛ generaliter omne quod
c non est determinatum ꝛ a iure, relinquitur arbitrio iudicis. vt est videre de penis non determinatis a iure: vt ff. de pen. l. hodie. ꝛ l. sancta. ꝛ ff. de effracto. l. j. sic ꝛ de tempore dicimus, quādo indeterminate proferitur: vt ff. de iure delib. l. j. Possumus tamen doctrinam talem tradere quod astutus iudex debet solenniter instare ad indicia indagāda contra delatū ex aliquo crimine. Nā indicia sunt alijs probationibus proxima. ꝛ quasi demonstrantia veritatem ꝛ probationum adminicula ad indagandam veritatem. vt C. de probat. l. instrumenta domestica. ꝛ l. fin. sunt enim indicta pars probationis clare: vt C. qui testamen. fac. post. l. hac consultissima. in princip. versicul. deinde. ibi. indicijs. ꝛc. Nam indicium dicitur ab indicando. vnde indicia, id est, demonstrantia adminicula ad indagandum veritatem. vt C. ad legem Iuliam de adult. l. qui adulterij fuerint accusati. ꝛ ff. de prescript. verb. l. solent. Querant quoque iudices. ꝛ instanter indagent omnia cum quibus. et per que loca conuersabatur delatus, quem torquere intendit, quoniam mala conuersatio parit indicium. vt ff. de admi. tut. l. si plures oratores. §. assidue. Nam ex mala conuersatione bonus efficitur vitiosus: vt ff. de edil. edict. ædiles etiam hoc prestare. §. Pedius. in fin. ibi, aleator fortasse. ꝛc. ad idem dictum Philosophi. Qualis quisque est, talium consortio delectatur. Item considerentur loca, in quibus conuersabatur. quia secundum locorum varietatem varia colligitur coniectura. vt C. si manci. ita fu. alie. l. fina. ꝛ ff. de pen. l. aut facta. §. sesentus. Item instet querere. si erat inimicus offensi, vel aliqua offensio enenerat inter eos: quia tunc erit presumptio culpe. quia inimicum de inimico male cogitare. ꝛ facere. ius presumit. vt notatur ff. de bis quibus vt indign. l. si inimicitie. ꝛ ff. de adi. leg. l. ij. §. final Item studeant inuenire, cuius existimationis ꝛ fame bone. vel male. ꝛ qualis fuerit fama. ꝛ opinio eius in ciuitate. talem eum presumimus. vt ff. eod. l. de minore. §. torménta. ibi. vel existimationis. ꝛc. ff. de rei vend. l. si a bone fidei. in princip. ꝛ in authent. de test. §. sancimus. Item, potest iudex indicia sumere ex constantia vel trepidatione vocis vel membrorum vel pallore. vt d. §. tormenta. locutio enim ꝛ constātia ea. quoniam multum confert ad indagandum veritatem. vt d. §. tormenta. Item indaget. cuius vite primo fuit, ꝛ an talia, vel similia. de quib. inculpatur ad presens facere consueuit. Nam de vno quoque bonum. vel malum presumimus. consideratis primo actitatis. vt ff. de re mi. l. desertor. §. is. qui ad hostes. ibi. inspecto vite eius precedentis actu. ꝛ l. non omnes. §. a Barbaris. de re milit. ꝛ de suspect. tut. l. tutor quoque. §. queri potest. Ex gestis enim preterite vite metimur presentia. vt C. de prepo. agentium in reb. l. j. §. fi. lib. x. Item fuerit ei minatus. qm erit indicium. q operib. adimpleuerit. qō verbis profudit terrēdo. ex hominum enim dictis facta pensantur. vt C. si quis Impera. maledixerit. l. vnic. ꝛ ff. de supel. leg. l. Labeo. Item considerandū est. an sit talis. qui consueuerit. ꝛ habuerit posse talia attētare. quod est no. dignū. vt ff ad l. Iul. maie. l. si famosi. ibi. an potuerit facere. ꝛ an quid simile fecerit. ꝛc. Item si aut ingerit. est indicium contra eum. vel si se absentauerit statim post, perpetratam maleficium. arg. in auth. de exhi. ꝛ intro. re. §. si vero etiam. ꝛ C. de asse. l. cōsiliarios. cum si. Item testes recipiat super maleficio commisso in loco. vbi fuerat cōmissum. an in vis, an de nocte. ꝛ de voce publica ꝛ de fama. que alias fit circa probata coadiuuans. ꝛ faciūt indicium ad torturam. vt ff. de test. l. iō. §. eiusdem. ibi. alias. veluti consentiens fame. ff. de flumi. l. j. §. fluminū. Ex multis allegationibus curiosus iudex potest indicia sumere ad informandū con-
d scientiam pro eruēda veritate delicti. ¶ Demū restat d videre, quis sit effectus questionis. Et certe si idē absq; formidine tormentorū vltro quis cōfiteatur crimen. Dixerunt quidam antiqui, ꝛ quidam Mod. docto. eum non esse statim damnandum: sed debet iudex stare per diem. vel ad tempus secundum qualitatem criminis. ꝛ persone conditionem, ꝛ interim facere representare reū cōrā se. ꝛ interroget an velit stare dicto quod dixit, an contradicere. vel reuocare. ꝛ hoc ideo dicūt ipsi. qz confessio in criminali causa nō statim preiudicat, nec statim facit plenam probationez. vt expresse dicitur C. de custo. ꝛ exhib. reo. l. ij. ꝛ ita intelligunt legem illā. que non distinguit. an formidine tormentorum. an sponte sit facta cōfessio. ꝛ ita intelligatur ff. eo. l. j. §. diuus Seuerus. ibi. pro exploratis facinoribus. ꝛ §. si quis vltro.

Et sic dicebant isti interesse inter confessionem habitam in ciuilib. ꝛ criminalibus. hoc interest. quia in ciuilibus non est opus perseuerantia. sed statim tenet: in criminalibus vero si vltro sine formidine tormentorum habita fuerit cōfessio, est opus perseuerantia. per predicta iura. vt iudex magis ponderate. ꝛ solertius in criminalibus, quam in ciuilibus procedat: nam vbi maius vertitur periculum. ꝛc. facit. C. de fal. l. vbi falsi examen facit melius. C. de penis. l. vt mirum. si ita tam varie. cum criminalia iudicialia cum ciuilibus quasi nullam habeant similitudinem. vt Institu. de pup. iudi. in princip. Tu dic contra. ꝛ hec est communis opinio. quod si quidem quis in se confitebitur crimen sponte, statim carcerabitur: ꝛ illico absque alia perseuerationē vel confessione damnatur, vt l. cum reis. ꝛ l. qui sententiam. C. de pen. Et ita intelligo de custo. reo. l. si confessus. Non obst. §. diuus Seuerus. §. si quis vltro. quia intelliguntur in confessionib. habitis in tormentis. ꝛ ita intelligitur l. ij. de cust. re. C. secundum veriorem lect. vt patet in fin. de l. ij. ibi. vt indicibus immodice seuientib. ꝛc. Sed si in tormentis. vel formidine tormentorum. tunc non statur nec debet haberi pro exploratofacinore, vt d. §. diuus. ꝛ C. quo. app. non reci. l. ij. ꝛ est ratio. vt ff. eo. l. j. §. questio. ibi. etenim res est fragilis ꝛ pernicios. ꝛ que veritatem fallat. ꝛc. ꝛ tunc habet locum l. ij. de cu. reo. vt iudex faciat criminosum ad se redire. ꝛ querat vtruz velit in sua confessione perseuerare. an retractare. ꝛ si perseuauerit. tūc cōfessio valet. alias non. vt d. §. si quis vltra. ꝛ d. l. ij. C. quorum appe. non recip. Sed
e quid de questione quotidie occurrenti. Aliquis subijcitur questioni. confitetur contra alterum. nunquid stabitur dicto suo? Et distingue. aut torquetur simpliciter in alios vt in socios. ꝛ non in se. tunc stat dicto suo cum alijs indicijs. vt iudex ex dicto torti ꝛ alijs indicijs ad condemnationem procedere possit. vt C. de assess. l. nullus. ad fin. ff. de quest. l. edictum. ꝛ l. j. §. qui questione. ibi. alterum enim magis suggerentis quam requirentis veritatem. Et idem Tullius in Topicis. ibi non tormentis. verubus. igne fatigari. que dicunt videtur dicere. saluo si dixerit de inimico. quia tunc non facile creditur. sed nec fides omnino detrahenda. sed causa cognita erit fides adhibenda vel non. vt ff. eodem. l. j. §. j. ꝛ argu. ff. de testibus. l. ij. in princ. Aut torquetur in se ꝛ in alios. ꝛ si nihil de se confitetur. habent locū. §. priori. dicta. si confitetur de se ꝛ alijs. tunc secundus Accu. cuius opi. prevalet. est inuenire regulam ꝛ instantiam a regula regulariter, super proprio crimine confessus super conscientia non scrutetur aliena: quia tortus de se non confessus debet interrogari de alijs, maxime de socijs, vt in l. repeti. §. is qui de se. ff. eodem. ꝛ C. eodem. l. sicut. in principio. ꝛ C. de accusa. l. fin. Et si de facto suo interrogatus, vel sine interrogatione dicat de facto alioruz,

nō statur dicto eius,qḋ fallit in casibus,in quib⁹ de se cōfessus
torquetur ⁊ de aliis interrogat.si tamē contra illos alia prece-
dāt indicia. Primus casus in quibusdā latronibus.⁊ maxime in
his qui vt de se confessi torquendi sunt,⁊ interrogandi de conso-
ciis ⁊ mādatoribus,⁊ receptatoribus, vt ff.de cu. ⁊ exhib. reo.l.
diuus Antonius ⁊ diuus Adrianus.⁊ C.de fer.l.ꝑpe. Secūdus
casus,C.de fal.mo.l.j. Tertius est ff.de exhib.re.l.fi.Quart⁹ de
malefi.⁊ mathe.l.fi. Quintus de seruo de nece domini in se con-
fessio,vt torqueat ⁊ interroget quo mādāte,⁊c.ff.ad Silla.l.pri⁹.
⁊ l.⁊ si cert⁹ sit percussor.⁊ est speciale,vt sentit ibi apparat⁹: vt
ff.de q̄stio.d.l.repeti.§.is qui se.⁊ ff.ad legem Aquil.l.proinde
Nerati⁹.§.sed ⁊ si seruus. Et bene dixi, si aliqua precedūt indi-
cia,q: aliter non debet interrogari de aliis:vt C. de questio.l.j.
Item eius responsio non erit plena probatio contra illos quos
inculpauerit,licet sit aliqua presumptio, vt in apparatu.d.l.fin.
C.de accu. Sed nūquid propter istam talem presumptionē pote
rūt isti inculpati a torto poni ad tormēta: Respō.ꝙ sic in dictis
quinq; casibus exceptis:arg.preallegate.l.nullus.⁊ arg.ff.e.edi
ctum.⁊ l.j.§.cum quis latrones.⁊ arg.ꝙ idem in aliis,ff.eo.l.j.§.
diuus.Adrianus Calpur.in aliis vero non:vt C.de accu.l.fin.et
ff.eo.l is cui.Sed quid si persona inculpata a torto,sit homo ma
le cōditionis,⁊ fame,nūquid in aliis casibus exceptis supra scri-
ptis actitatis poterit subiici questioni: Dic,ꝙ non de iure, eo
q: non precesserunt indicia sufficiētia, nec inculpatio eius facta
a torto inducit indiciū,tamen interrogari debuerit:vt C. de ac-
cu.l.si ⁊ ff.de questio.l.is cui.ergo,quod inde sequitur tanquam
factum lege prohibente non valet,l.non dubium.C.de legib. ta-
men de consuetudine videtur torqueri,pro qua facit ff.eod.l.j.§.
diuus.Bar.Sed quid de questione quotidie occurrenti.Accu-
satur quis de furto indiciis precedētibus ad illud furtū,torque-
tur,⁊ confitetur illud furtum, nunquid debeat procedi ad repe-
titionem torture vt indagetur et confiteatur de aliis furtis a se
commissis,de quibus nulla habentur indicia: Dic.ꝙ non, iuris
subtilitate,arg.eo℞ que dicent.§. proxima quest. Pro ista parte
est etiam,quia quātum ad ista furta,pro quibus in specie vel in
genere nunc queritur, de nouo nulla procedunt indicia, ⁊ sine
indiciis nemo torquendus est:vt C.de fal.l.sicut. ⁊ ff.de q̄stio.l.
j.in princ.⁊ l.maritus.sed de generali consuetudine Italie,quo-
tidie seruamus contrarium,⁊ specialiter in furtis: q: magis fre-
quentantur: que consuetudo potest adiuuari,ff. de re mi.l. non
omnes.§.a barbaris,⁊ ff.de offic.presi. l.congruit. Sed quid de
questione que quotidie locū habet,de aliquo semel habita que-
stione sine aliquo nouo accidenti,nūquid potest: Videtur ꝙ sic,
ff.eo.l.repeti.⁊ l.nunc.§.j.que indistincte dicunt repeti posse. vbi
lex nō distinguit,nec nos.ff.de publicia.in rem act.l.de pretio.⁊
l.j.§.generaliter.ff.de leg.prestand. Tu dic, ꝙ non, sine nouis
indiciis,vt si tortus dixerat nullum illa nocte iacuisse,vbi male-
ficiū fuerat commissum,postea inuentum est per testes, ꝙ alius
ibi iacuit,certe hoc casu repetitur questio per dictum indicium.
Simile dicit Odof.⁊ hec est communis opin.non tamen allega-
tur aliqua lex. Tu alleg.ff.de verb.signi.l.boues. §. hoc sermo-
ne.ff.pro socio.l.socius pro filia.§ nec si prior. Assessores tamen
honoris auidi hoc non seruant, imo quotidie repetunt questio-
nē absq; nouis indiciis quousq; de obiectis criminibus audiāt
veritatem.quorum opin. potest argumentis defensari, vt in au-
then.vt iud.sine quoquo suffra.§.oportet.ibi,iudices torquebūt
fures ⁊ non prius quiescant,⁊c.Consideret autem bonus iudex
in questione repetenda,quomodo tortus etiam animi ⁊ corpo-
ris fortitudinem perdurauerit:vt ff eod.l.vnius.§.reus.Quid si
aliquis dum esset in tormentis nondum diceret,teneatis me in
tormentis quantum vultis,quia si starem vsq; ad decem annos
nihil dicerem:quia in nihilo sum pollutus de obiecto crimine,et
sic omnia diffitetur,nunquid statim de tormentis est relaxādus,
⁊ dimittendus ire vias suas: Certe non,sed procedatur ad tor-
turam cum temperie vel asperitate,secundum conditionem cri-
minis,et secūdū conditionem criminosi,⁊ criminis qualitatem,⁊
sic. fitetur,bene quidē:si aūt non,iudex debet eū retinere in car-
ceribus.⁊ si noua aduenerint indicia poterit questionem repete
re.si autem noua indicia non aderunt,tūc statuet accusatori com
petentem dilationem ad probandum: ⁊ si poterit conuinci, con-
demnabitur,alias non:vt ff.eod.l.ij.§.j.⁊ eod.titu.l.vnius.Sed
quid de questione de facto quotidie occurrenti, criminis indi-
cia precedant, per que iudex informatus, potest procedere ad
torturam. Dicit reus iudici, Domine iudex,detis mihi defen-
sionem antequam ponatis ad torturam,quia sum paratus incō-
tinenti arguere contra indicia contra me recepta, nunquid au-
diendus est.⁊ sibi defensio danda antequam reus torqueatur:
Videtur,quod non,per l.ij.C.vbi se.vel cla.ibi,nec quas ante p-
bationes iniurias patiatur, ⁊c. cum in illis personis in digni-
tate positis sit speciale,ergo videtur in ceteris: in contrarium
erit ius commune.arg.ff.ad muni.l.j.in fi.nā primo actor probat
⁊ fundata intentione,reus opponit exceptiones,et defensiones
suas:vt C.de except.l.siquidē.⁊ C.de pbat.l.exceptionem. et sic
primo debet fundari totaliter intentio actoris per testes,vel cō
fessionem rei,antequā audiatur in sua defensione,vel exceptione
reus.Tu dic,ꝙ contrarium est ve℞,scilicet quod primo sit dan-
da defensio antequam torqueatur, maxime quando est crimen
tale,quo probato non debet ad torturam procedi:et hoc illa ra-
tione,quia a citatione,vel interlocutione facta a iudice quod
torqueatur,appellatur,vt ff.de appella.recip.l.ij.que incip.an-
te sententiam.Et est ratio consideranda, quare a tali interlocu-
toria permissum est appellare,nam si defensio tolleretur propter
torturam non posset postea recuperari detrimentum membro℞:
vt d.l.ante sententiam.nam etiam quandoque deficere solent in
questione.ff.de pen.l. aut damnum.§.j. Preterea confesso dā-
tur sua defensio:vt C.de custo.⁊ exhib.reo.l.ij.multo magis hic
non denegabitur. Preterea videmus, quod iam damnato et
confessione facta in tormentis ⁊ perseuerāti princeps subuenit
etiam post sententiam,defensionem sue innocentie concedendo
ac sententiam retractando, si constiterit de innocentia condē-
nati:vt ff.eod.l.j.§.si quis vltro.Si igitur iam confesso ⁊ condē-
nato conceditur defensionis facultas,tanto fortius ante tormē-
ta denegari non debet. Cum enim quod est plus conceditur,
non debet denegari quod est minus: vt dicit regula iuris.c.cui
licet.de reg.iur.li.vj.Quid plura: legitur in iure expresse, quod
quocunq; tempore iudicii reo petēti defensio dāda est.l.vnius,
ibi,quocunq; tempore postulante reo,⁊c.Sed quid de questio-
ne,quam sepe vidimus de facto.Testis fuit tortus ⁊ in tortura
confessus: nunc ante sententiam dicit se errasse nunquid potest
reuocare errorem suum: Respon.aut est error facti,aut iuris: pri-
mo casu potest vsque ad sententiam. Et est ratio, quia non vi-
detur fateri vt supra de confessis.l.ij.in princip. Item talis er-
ror non solet vsq; ad sententiā obesse:vt C.de iuris ⁊ facti igno-
rantia.l.error.⁊ facit optime C.quorū appel.non reci.l.ij.Nā cō-
demnato ⁊ confesso in tormentis subuenitur,errorem suum sue
ignorantiam docere volenti,⁊ si ostenderit,absoluitur:vt ff.de
questionib.l.j.§.si quis vltro.multo fortius debet iste audiri et
errorem suum corrigere ante sententiam. Item iste non perse-
uerauit in confessione,ex quo non expectauit sententiam. Item
confessus formidine tormentorum habitorum:vt C. quorum ap-
pel.non recip.l.ij.Si in iure errauit,tunc non potest venire con-
tra confessionem:vt d.l.errorem. Sed quid si aliquis confessus
est in tormentis ⁊ non perseuerauerit,nunquid ex tali confessio-
ne apparebit semiplena probatio: Videtur quod sic, vt in ap-
paratu.l.ij.C.de custo.⁊ exhib.reo.⁊ ff.de questioni.l.j.§.diuus
Seuerus.qui §.intelligitur in confessione torti, in qua non ex-
titit perseueratū. Vel dic.⁊ forte verius, qḋ ibi perseuerati ē
tamē talis cōfessis nec plenam nec semiplenam probationē in-
ducit.qm̄ nullo modo confiteri,⁊ cōfiteri formidine tormento℞
paribus passibus ambulant,C.quorum appel.non recip.l.ij. Sed
quid si al quis est tortus,nullis,vel non legitimis indiciis pre-
5 cedētibus: Dic,quod non, quantūcunq; perseuerauerit in ea,
vt est expressum.ff.eod.l.diuus.§.ex quibus.⁊ l.maritus. ⁊ l.pe.
secūdū vnam lectu.⁊ argu.C.si ex fal.instru.l.ij.⁊ iij. Preterea
hoc est de substantiali solennitate habēde questionis quod in-
dicia precedant legitima,alias quis torqueri non potest cum a
tormentis non sit inchoandum: vt ff.eod.l.j.§.⁊ d.l.maritus.⁊
C.eod.l.milites.quo deficiente, quicquid sequitur nullum vide-
tur ipso iure,l.non dubium.C.de legi.⁊ C.de fide instr.l.pnultima li-
bro decimo.⁊ ff.de in integrum restitut.l.diuus.C.de appellat.l.
nominationibus.cum simil. ¶ Dictum est supra,quod ex con-
fessione in tormentis facta non preiudicatur, nisi in ea perseue-
ratum sit sed est questio que dicatur in tormētis facta: Respon.
facta in ipsis tormentis est cum ad pedem torture ducitur liga-
tis manibus,⁊ terror inducitur a iudice ꝙ nisi cōfiteatur,incon-
tinenti subiici eum questioni. Certe non tenet talis confessio
nisi in ea fuerit perseueratus, quia lex equiparat confessionem
factam in tormentis,⁊ extortam formidine tormentorum. ⁊ est
notabile quod ibi dicit de formidine tormentorum, non autem
dicit, in tormentis,quod ibidem sentit gloss. et argumen. ff. de
iniuriis.l.item apud Labeonem. §. adiicitur.ibi, nuda ergo in-
terrogatio . vel leuis territio.⁊c.ibi,vel leuis fictio:⁊c.ergo a cō-
trario sensu non leuis territio habetur pro ipsa tortura. Et ac-
cedat quod legitur , quod sufficit terror armorum, si quis vius
non sit:vt ff.de vi ⁊ vi armata.l.⁊ idem.§.si armati.Et equipol-
lentia sunt,hominem gladio percutere,⁊ stringere: vt ff. ad le-
gem Corneliam de sica.l.j.§.diuus.et facit ff.ex quib.cau. ma.l.
ij.⁊ C quod met.cau. l.metum.Sed quid de quest. ista,contine-
tur in statuto ciuitatis quod quis nō possit torqueri,nisi in cer-
tis casibus. Potest honoris auidus, extra illos casus conces-
sos

sos per statutum, velit eruere veritatem criminis, non tamē vult ponere ad torturam, ne incidat in penam statuti, sed ipse precepit eum detineri in turri vel alio loco, denegando ei alimenta quousque confiteatur, vel in hyeme facit eum stare spoliatum omnibus suis pannis nunquid videtur eum ponere questioni, & dicamus eum incidere in penam statuti? Et dic quod sic, vt ff. de iniurijs. l. item apud. §. questionem. ibi, malam mansionem, &c. Sed quid si extra locum torture vel circa tribunal vbi ius redditur dicit iudex, aut confitearis, aut ducam te ad torturam, & torquebo. te nunquid confessio facta dicetur facta formidine tormē torum? Et dic quod non, quia leuis territio, &c. d. l. ité apud Labeonem. §. questionem. & ff. quod met. cau. l. metum. secundo responso. Terrorem autem questionis probabilem, vere torture presenti & instanti, comparandum accipere debemus, sicut de metu instantis cruciatus, dicimus, vt ff. quod metus cau. l. metū secundo responso. Leuis autem territio, extra locum torture facta, est delusoria, ff. si cui plusquam per legem Falcid. l. hec satisdatio. Dictum est supra, quod confessio formidine tormentorum facta non habetur pro exploratō facinore, nisi fit perseueratum. Quero in quo loco ducendus est reus ad perseuerandum? Respon. apud acta, vel etiam in aliquo loco publico extra consuetudinem torture. Et ita videmus expertos defensores in perseuerantia vocare testes & sub publico testimonio scribi faciunt, & talis tali die perseuerauit, & confirmauit, &c. in presentia taliū testium, &c. & benefaciunt. per l. secundam. C. de cust. reor. ibi, sub publico testimonio, &c. Sed quantum tempus erit intermedium a die confessionis torti, ad diem reductionis ad perseuerandum? Respond. hoc lege aliqua non determinatur. vt dicta l. ij. C. de cust. reo. ubi. postmodum eductus &c. dicit, quod sit illud modicum tempus: sed potest dici, quod sit arbitrio iudicis, confidera & qualitate personarum, & enormitate criminis vel leuitate. cū enim tempus a iure non prefigitur, iudicis potestati committitur. vt ff. de iure deliber. l. prin. & ff. de penis. l. bodie, & ff. de effect. l. prima. Quero, qui debeant questioni interesse? Respōdeo vt ff. de adul. l. si postulauerit. §. questioni. In secreto autem recipiet dictum suum, cum testis similitudinem habeat testis, ff. eod. l. prima. §. Imperator. Nunquid liber homo potest torqueri? Videtur quod non, quia quasi totus ille titu. C. & ff. tantū de tormento seruo loquitur. Tu dic quod liberi homines possunt torqueri non solum in alios. vt. ff. eod. l. ex libero. i. respōl. & l. vnius. §. testes. & C. de abo. l. fallaciter. §. qō si ingenuorum. & C. de assess. l. nullus. ff. eodem. & leg. diuus. ff. de custo reorum. Sed etiam in seipsos qñ deferuntur ex aliquo crimine. C. de aboli. l. fallaciter. & C. ex quibus cau. infa irrog. l. nullam, & alias ibi de hoc, & C. de fals. l. ficut. & ff. de re militari. l. proditores qō liber homo possit torqueri. argumē. est. l. si quis decurio. C. de fal. vbi torquetur decurio. & alius nō potest esse decurio quā liber homo, vt ff. de decu. l. Seuerus. & ita etiā seruat generalis consuetudo. vt Azo dicit. C. in summa huius tit. in §. torqueri. Ité quero, puerilis tamen questio est, nunquid authentica & principalis persona accusata debet poni, vel subijci tormentis, ad veritatem eruendā? Videtur qō nō: qz pretor tractando de questionibus. C. & ff. ponit tantum de tortura seruorum. ¶ Sed tu dic quod ipse principales persone sunt questioni subijciende. C. de questionibus. l. fi. & ff. eo. l. prin. §. diuus. & §. si quis vltro. & l. vnius. & ff. de re militari. lege proditores. precedere tamen debent indicia verisimilia, ex quibus obiecti criminis reus ex presumptione culpe indicis animus informatur. vt supra dixi. & facit C. eodem. lege. milites. §. oportet. & C. de fals. lege. sicut. Quid si iudex in torquendo ideo modum excedit, quod totus in questione defecerit vel membrum debilitatum est, an teneatur, & quo iure queritur? Et quid tenetur, dicitur expresse ff. de iniurijs. lege. item apud Labeonem. §. questionem. ibi, sed & si iussu, &c. Sic enim torquēdus est reus, vt innocentie vel supplicio salus sit, lege questionis modum. ff. de questionib. Et quod teneatur facit ff. solut. matrimon. lege. si constante. §. si maritus, & ff. de bis, qui sunt sui vel alieni iuris. lege secunda. §. dominorum. et melius ff. ad legem Aquiliam. lege secunda. & l. sed & si quemcunque. §. si magister. ff. de vsufruct. lege. locum autem religiosum. §. fin. ff. de pignoratitia actio. lege. eleganter. §. plene. Nec prodest sibi tanquam iudex hoc fecerit cum deliquerit. Nam omne maleficium presumimus prope actum. lege. si non conuicū. C. de iniurijs. & de fisc. l. prima. Preterea si propinquus in corrigendo propinquū, modū excesserit, tenetur. C. de emend. propin. lege prima & secū. dā. nec iudicem excusat officium: quia sicut priuatus, ita et magistratus quid illicitum facere non debet. lege. nec magistratibus. ff. de iniur. Econtra videtur quod non tenetur, quia hoc iuder causa eruende veritatis facit. suum exequendo officium. non animo interficiendi vel debilitandi. qui non debet teneri. Nemo enim videtur delinquere, nisi animum malignum ad hoc habuerit ff. de verborum significat. l. sepe. in fin. voluntas enim & propositum distinguunt maleficia, vt l. qui iniurie. ff. de fur. in principio. & facit ff. de verborum significatio. & de acquirenda possession. l. qui iure familiaritatis. & alibi scriptum est, tunc crimen contrahitur cum voluntas nocendi interuenit, vt C. ad legem Cornel. de fica. l. prima. & facit de liber. hom. exhiben. l. ij. §. primo. Presumit enim princeps bonum de officialibus suis nisi manifeste contrarium doceatur. ff. de offic. prefect. pret. l. prima. ad fin. Nam creditor res obligatas auferendo, non presumitur deliquisse: quia notabilis est pro eo presumptio. ff. de fur. l. cum creditorem. Sic a simili, in proposito presumitur iudex suū officium exercendo fecisse, non causa nocendi, ff. de iniu. l. iniurie. §. primo. Et si aliquam culpam in excedendo modum torquendo habuit, videtur tamen non teneri lege Cornelia de fica. quia in delictis lata culpa non equiparatur dolo, vt l. in lege ff. ad legē Corneliā de sicarijs. Item causa, ob quam aliquid fit, est considerada, vt seruetur quod alias esset verecundum: sed officū necessitas impunitum suadet remanere, quod alias coerceri debet, ff. de bis, quibus vt indignis. lege, post legatum. & lege. tutorem. Preterea si non apparet quo animo facit, presumendum est potius ob zelum iustitie, & ex vigore officū hoc facere quam aliquo malo consilio, vt ff. de bonis dam. l. secunda. §. si publicanus, & argumen. C. de acquiren. possessio. l. minus instructus. ff. pro soc. l. merito. Accedit ad idem aliud argumen. assumptum ex l. secunda. ad fin. C. de bis, qui accus. non post. Tutor ex officio de falso accusans producentem instrumentum contra pupillum si non probat non presumitur calumniandi animo accusationem instituisse, nisi euidenter probetur, & tamen alias qui non probat, calumniari presumitur eo ipso quod non probat. C. de aduoca. diuer. iud. l. prima. Solu. distinguitur sic, a quibusdam, si apparet quod ex voluntate facit, de dolo tenetur: si casu & absque culpa, nullo modo tenetur. si autem cum aliqua culpa in excedendo modum, non puto teneri. C. de emē. seruo. l. prima. & bona est argumentatio de dominica potestate ad potestatem pretoris. ff. de verborum significat. l. potestatis. In hoc tertio membro, scilicet. in modo excedendo, &c. dicit dominus Guido de Suzar. si iudex modum excedendo, hominem interemit in questione, vel debilitauit, tenetur, quia statim vt excessit modum, fingitur non iudex, sed priuatus: sic tutor non recte administrando fingitur non tutor & tenetur tanquam quilibet, vt ff. pro empto. l. qui fundum. §. si tutor. cum si. & arg. C. de epis. & cle. l. generaliter. Quid plura? potest dici & casus est ff. de iniur. l. item apud. §. questionē ad fi. & §. si iussu. & vide Cy. in l. Gracchus. C. de adulter. ¶ Sed quid si est probatum maleficium per vnum testem de veritate, nunquid sufficiens erit indicium ad torturam habendam? Videtur quod non. ff. de quest. l. maritus. vbi propter dictum vnius testis non fuit ad questionem processum. Preterea, dictum vnius testis non inducit indicium sufficiens seu presumptionez, vt ff. de dote prele. l. Theopompus. ff. quemadmod. testamen. aper. l. prima. §. finali. & iura quasi omnia tractantia de indicijs, que requiruntur ad questiō. habendam loquuntur in plurali, scilicet, indicia debere, precedere, non autem dicunt indicium. ff. eodem. l. prima. secundo responso. ibi, & alijs argumen. &c. & l. vnius. §. in ea causa. ibi, nullis reus argumentis. & l. finali. C. eodem. & l. milites. C. de fal. l. ij. sicut & pluralis locutio singulari numero non acquiescit, vt ff. de manumiss. test. l. libertas que. §. fina. Sed his non obstantibus, dico vnum testem deponentē debere sufficere ad habendam torturam, vt no. Azo in summa huius tituli, in §. indicium autem. & no. in l. si quis alicui. C. ad l. Iul. maiest. in gl. ordi. Non obstat d. l. maritus. quia ibi nō fuit tortus propter dictum vnius testis, quia ille, qui perhibuit ibi testimonium, erat familiaris producentis, & ideo dictum suum non fuit tanti effectus q̄ faceret indicium. Non obstant alia iura in contrarium allegata. in quibus pluraliter de indicijs habetur mentiō. quia illa pluralitas inspecto communi vsu loquendi, resoluitur in singularitatem. vt ff. de ver. sig. l. nō est sine lib. & ff. de neg. gest. l. ait pretor. §. negocia. de orig. iur. l. ij. §. exactis. & de cond. & dem. l. falsa. §. fina. ¶ Sed quid si maleficium probatur per famam tantum poterit ne procedi ad torturā? Videtur qō sic: qz probatio fame equiparatur probationi vnius testis. vt ff. de test. l. ij. §. eiusdem. vt ibi in apparatu. In prorima etiā quest. dictū est. indiciū vnius testis sufficere ad questionem habendam: Tu dic, q̄ non: quia fama per se non probat. sed inducit quoddam modo quoddam indicium ad cōsummandas seu coadunandas alias probationes. vt d. l. ij. §. eiusdem. vbi confirmat id de quo agitur, non tamen per se facit validū indicium. Est enim fama res fragilis & periculosa. l. j. §. diuus Adrianus. ff. eod. & vt plurimum per aures malignantium artificiose transmissa. ff. de heredib. instituen. & argum. C. de pen. l. decurionum. & argument. ff. de officio rector.

pronin. l. iustissimos. ibi nam si vere voces sint, nec ad libidinez per clientelas effuse diligēter inuestigabimus, ꝛc. Nō enim que libet indicia sunt sufficientia ad torturam vt supra dixi in princ. notabilū. Sed si probatur cum fama aliquod indicium contra accusatum: vt puta per dictum vnius testis, quod quidem facit indicium, vt d. l. Theopompus. veluti accusatum fuisse inimicū interfecti; vel alias ei infensum, de inimico hoc presumitur esse malum. ff. de testib. l. iij. in prin. ꝛ ff. eod. l. j. §. preterea. Item si se iactasset malefactor de maleficio committendo. nam talis iactatio inducit indicium cōtra talem; qui sic se iactat ꝙ maleficium primo commiserit, considerata qualitate persone. Nō quo facere videtur. l. j. in fin. C. si quis imper. maledixe, ꝛ C. qō met. cau. l. merum. ꝛ ff. quod met. cau. l. iij. tu alleg. meliorem ter. ff. ad l. Jul. maie. l. famosi. ibi, an quid fecerit ꝛ an cogitauerit. ꝛ ff. ō supel. leg. l. Labeo. ibi, ceterū nemo. Itē si accusatus visus est fugere de loco vbi maleficium est cōmissum. Hā fuga accusat fugiētem, vt in auth. de exhib. ꝛ introdu. re. §. fin vero etiam quidam iurēt ꝛ in auth. de sanct. epi. §. si quis autē ad monasticā. versic. ꝛ si intra triennium, ꝛc. Itē si consiliarius depositō officio se absentat, pro cōfesso habetur vt C. ō assesso. l. cōsiliarios. ff. de suspec. tut. l. impuberibus. §. preterea. Item est indicium si is, contra quem fama laborat, est prauę conditionis homo: quia talia facere cōsueuit. vt ff. eo. l. de minore. §. tormenta. ibi, vel cuius existimationis. ꝛ ff. de accu. l. si cui. §. idem. Itē si aliquod aliud fuerit indicium ꝙ quilibet curiosus iudex poterit per se facile perpēdere secundum facti qualitatem. ꝛ personarum varietatem. hūc enim cum adest aliquod de predictis indicijs, vel alijs similibus, ꝛ fama probatur, bene poterit ad tormenta procedere: quia fama simul cum aliquo alio indicio multum facit esse sufficiens iudicium ad habendam torturam, quam ꝙ fama per se non sufficiat. Sed quid si predictas non habeat presumptiones: Dicunt quidam, ꝙ arbitrio eius committitur, quod nil aliud est quam ꝙ bona fide procedat, secundū quod eius conscientia melius dictauerit. Dura tamen mihi videtur illa sententia, cum arbitriū defectum indicij fine probatione indicij non videatur posse supplere. Est enim de iuris auctoritate siue solēnitate ꝙ legitima indicia torturam precedere oportet. ꝛ hoc iudicis arbitrio non videtur cōmissum: ꝙ facti quęstio est in potestate iudicis, non autē iuris. ff. ad muni. l. ordine decurionū. §. i. Sed quid si continetur in statuto ciuitatis, ꝙ nō possit quis poni ad torturas nisi habite fuerint contra eum presumptiones euidentes. ꝛ magna indicia vnde queritur: que dicūtur iste euidētes presumptiones. ꝛ magna indicia. Respon. magna indicia sunt, que sunt aliquanto minus indubitata. ꝛ plus indicijs simplicib⁹ ex quibus procedit ad torturam, vt dictum est. nam ꝛ alia dicuntur manifesta argumenta. Sed quid si cōtinetur statuto quod nemo possit torqueri, nisi indicia indubitata precesserint, ꝙ erit exemplum de indubitatis indicijs. Exemplum est si quedam camera habens vnuꝫ aditum ꝛ exitum tantum, ꝛ non plures, ꝛ exit de camera quidā pallidus ꝛ trepidans, cum gladio sanguinolento in manu, ꝛ statim post eius exitum inuenitur homo recenter occisus in d. camera. Certe ista sunt ad probationem maleficij indicia indubitata, ex quibus non solum ad torturam, sed ad condemnationē, ꝛ ad pene impositionem potest procedi. ꝛ ita intelligitur l. sciant cūcti. C. de prob. ibi, vel indicijs ad probationē indubitatis ꝛ luce clarioribus. Et no. disiunctiuam, vel. est enim palliditas siue trepiditas verum indicium contra eum. vt ff. eodem. l. de minore. §. tormenta, versi. nam ex sermone, ꝛc. delatio gladij. ꝛ nudi presertim. est aliud indicium nam de portantibus arma malum presumitur, ꝛc. C. de armo. vsu. l. j. ꝛ in auth. de man. prin. §. vltim. Itē quis gladius erat sanguinolentus. est aliud indicium, homine enim occiso gladius solet esse sanguinolentus. nam ex qualitate facti coniectura accipitur. sic ꝛ alias dicitur de don. int. virum, ꝛ vxo. l. vir vxori pecuniam. raro tamen contingunt talia indicia. Est ꝛ aliud indicium extraordinarium, ad probationem indubitatas, ꝛ istud sepius cōtingere potest. pone occiditur Titius in aliqua vinea, vel fundo, accusatur de hoc Seius. sed de visu. nulli testes deponūt quod viderint Seium hoc crimen cōmittere, sed probant ista contra Seium quod ipse Seius erat inimicus Titij. Item probatur per testes. ꝙ ipsi. quod viderunt Seiū ad mouentem gladium contra Titium. Item probant quod tunc ipse Seius aufugit tempore maleficij perpetrati. Item probāt per famam ꝛ vocem publicam quod Seius Titium interfecit. Certe ista quatuor simul iuncta, quamuis singularia per se non sufficerent, sunt sufficētia indicia, ꝛ indubitate presumptiones non solum ad torturam, sed etiam ad condemnationem. ꝛ sic potest intelligi d. sciant. C. de prob. Et item aliud exemplū de indicijs, seu presumptionibus indubitatis. Defertur Seius ꝙ fecit occidi Titium. non sunt qui dicant hoc vidisse, tamen probātur ista indicia, Primum ꝙ Seius erat inimicus Titij. Item, quod dictus Seius perpetrato homicidio receptauit hominem. Itez. quod homicida erat domesticus. ꝛ familiaris ei. Sic ꝙ fama est, quod Seius fecit occidi Titiū. ꝛ ꝙ se iactauit, ꝙ fecerit ipsius Seium occidi. ꝛ est homo de quo est verisimile quod talia faceret. Item quod olim aliquę offensiones fuerint inter eos. Ista indicia simul iuncta videntur necnon ad torturam, sed ad condemnat onem sufficientia ꝛ indubitata indicia. ꝛ ita potest exemplificari d. sciant cuncti. C. de prob. nec mirum si plura simul iuncta, quorum quodlibet per se non sufficit ad indicij dubitatum plene probandum valeant. Nam in hoc iure plene notatur expresse, vt in auth. de fide instru. §. si vero nullus horum sit. Quo enim vel plura imperfecta cōstituunt vnum perfectum. vt C. de agric. ꝛ cens. l. cum scimus. in prin. lib. xi. ꝛ que nō prosunt singula, multa iuuāt, extra de testib. c. preterea. ꝛ C. de test. l. sancimus. ad fi. ꝛ de hoc arg. ꝛ in apparatu. ff. de exceptio. l. j. in fine. j. respon. Quid plura: Reperitur in iure quod ipsa confessio criminalis per argu. ꝛ per presumptiones cognoscitur. ꝛ tortura natur, licet delictum liquidum probari non possit. l. nō omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. ꝛ ibi. sed si hoc liquido cōstare nō possit. sit argumentis tamen cognoscendum est. ꝛ tamen capitalis causa ibi agitur. vt eo. tit. l. de certos. §. his qui ad hostes, ꝛ ficta in auth. vt liceat matri. ꝛ ante. §. illud. Curiosus autē iudex multa alia posset adinuenire exempla de indicijs ad probationem indubitatam. Dictum est supra, quod milites non torquentur. sed quid de militibus nostri temporis, poterunt ne subire questionis. b Dic quod sic eo ꝙ in assumptione militie hodie non intenditur in eis multa, nec obseruent ea, que veri milites obseruare debent. vnde militaribus priuilegijs gaudere non debent. vt in auth. de mandatis principum. §. vlt. ꝛ ibi. in glo. in verb. si quidem in fin. ibi, ꝛ in talibus militibus, ꝛc. Nam ꝛ si quis obseruantias militares obseruandis fabricensis efficiatur. habetur pro non fabricensi. ꝛ sibi fabricentia priuilegia denegantur. ꝛ facit l. si quis contendit de fabr. lib. xii. ꝛ C. de epis. ꝛ cler. l. generaliter. §. eos tamen decōs. ꝛ facit l. nominationes. de appell. Nam videtur etiam de militibus in quibusdam. in ciuilibus torqueantur. l. prudentes. ff. de re milit. Presbyteri quidem non torquētur clerici autem. iure ciuili. C. de epis. ꝛ cler. l. presbyteri citra iniuriam. ꝛ nodum fallaciter. in glos. in ver. veritatē. ꝛ C. de ebd. hodie secundum iura nouis. secus. per constitutionem Federici. ad decus ꝛ decus. de statut. ꝛ constitutionib. contra lib. eccles. edit. que est certa. ꝛ ibi. ꝛ ibi. ꝛ ibi

de verbo ad verbum, vna syllaba nō detracta, in operibus Bā dini in rubr. de questionib. ⁊ tormē. ⁊ male fecit Angel. de Are tin. allegare Bar. in isto tracta. Sed in rei veritate iste tractat. est Bar. vt infra dicam. Nec obst. ratio do. Augu. vbi dicit, qō iste tracta. est insertus in opere Bandini, ⁊ q̄ qui inseruit male fecit ex quo non est opus do. Alb. Bandini, ⁊ q̄ sit verum apparet: q̄ in dicto opere in rubr. de questionib. ⁊ tormē. in ver. sed quid si iudex, in fin. alleg. Cyn. in l. Bacchus. C. de adul. ℞ ōstat autē Cyn. fuisse per multa tēpora post do Albertum, ⁊ ideo male d. Aug. reprehendit Angel. de Are. Alii autem dicunt, quod iste tracta. est Guidonis de Suzaria ⁊ est insertus in tract. de ordine maleficiorum, ⁊c. in v. parte, in rubr. de modo in torturis seruā do. Cui etiam fecit additiones de anno domini, ⁊ccccl.xxv. vbi do. Ludoui. Bologni. Bononien. tamen in rei veritate non est do. Guidōis, per rationes ꝑ. allega. ⁊ dom. Guido fuit ante do. Alber. de Sandino per multa tempora. Concludo ergo, qō iste tractatus est domi. Bar. a Saroferra. ⁊ ita pro tractatu Bart. alleg. domi. Angel. de Aret. in suo libr. maleficiorum in versi fa ma publica, ⁊ domin. Alexan. in consil. 1. in primo volum. incip. in causa inquisitionis formate. qō est duplicatum in consil. xciij. in eod. volu. vbi etiam dicit, quod Barto. composuit istum tra ctatū licet aliquando dubitauerim, an fuerit ab eo editus, ⁊ etiā pro tractat. Bar. allegat idem Alexād. in dicta l. prima. ℌ si ser uus. ⁊ in ℌ. diuus Seuerus. ff. de questionibus. ⁊ in lege, vnius. ℌ. reus. ⁊ in l. qui fine. ⁊ in l. final. ff. eod. titul. ⁊ in l. milites. C. de questionib. in additionibus ⁊ appostillis Bar. ⁊ in consilio primo, in ij. volu. incip. viso, processu inquisitionis formate. vbi alleg. Bart. in isto tract. ⁊ dicit, q̄ incipit, de questionibus ple nius tractaturi, ⁊ ita incipit ⁊ idē Alexād. in l. centurio. ff. de vul. ⁊ pupil. vbi allegat. Bar. in isto tracta. ⁊ dicit, qō sibi attribuit, ꝑ pro tractatu Bar. allegat etiā dominus Paris de Puteo in suo tract. de syndicatu, multis in locis. Ex quibus sequitur qō iste tractatus est Bar. ex quo etiam tanti doc. eum alleg. ego in libris antiquissimis manu scriptis ⁊ maxime in primo volumi ne consilio. diuerso. doct. in ij. fo. ⁊ in vigesimo volum. in fo. cix. in supascriptione dicitur incip. tracta. Barto. a Saroferra. de questionib. Et adde quod do. Anton. de Canario doctor singu laris composuit ⁊ ipse tractat. de questionib. ⁊ tormentis incip. questionum seu tormentorum materiam vtilem, ⁊c.

b Lb. Quero que. Vide Alexand. in l. ℌ. ūdem Cornelio Pro culo ff. de quest. in addi. Barto. ⁊ l. vnius. ℌ. reus. ff. eod titu. ⁊ l. qui fine. in versi. veniamus. eod. titu.

c Determinatum. Vide Ange. de aret. in tract. maleficiorum, in ver. fama publica.

d Denum restat. Vide Alex. in l. si. ff. de questio. in addi. Bar. ⁊ ibi dictum ponas hic.

e Sed quid. Vide Alexand. in l. prima. ℌ. si seruus. in addit. ff. de questionib.

f Sed quid. Vide in lege, qui fine. ff. de questionibus. in additio. Bartol.

g Precedentib. indicijs. Vide Alex. in cōsi. 1. in ij. vol. viso, pro cessu. cum concor. de quibus ibi per eus. ⁊ in cons. v. ⁊ in cōsi. xciij. quod incip. in causa inquisitionis. in j. vol. ⁊ in l. qui aliena. ℌ. Celsus. in vlt. col. ff. de acqui. hered. ⁊ vide plene per Felyn. in qualiter. ij. in ℌ. licet. de accu. Barba. in consi. vlt. in ij. volum.

b ⁊ Cal. in consi. in tit. quod met. cau.

Debilitie. Vide Alexand. in l. milites. C. eod in apo. Bar. vbi alleg. Bar. hic, ⁊ Alexand. in l. centurio. ff. de vul. ⁊ pup. vbi ꝛ le neponit de veritate istius questionis.

Tracta. de Cicatricibus.

Do. Bartol. a Saxofer.

Imprehendo rectum iudi cū, nūquid ex vulnere sit remansura cicatrix, scōm indigentiā statuti ciuitatis Flor. plura videntur cōsideranda. Primo, quid sit cicatrix. Cicatrix igitur est quedam effi gies vulneris faciem deformans. quasi dicatur a ceco cecas. id est. cecans facie vel deformans seu formam extinguēs. Hoc probatur ff. de vsufruct. l. locum. ℌ. i. ibi, nec seruum cicatri cibus deformate. ⁊c. de his qui dele. vel effu. l. fi. ibi, cicatricum asit. aut deformitatis nulla, ⁊c. Secundo est considerādum quod ad hoc vt effigies bēat nomen cicatricis, oz esse in apparenti lo co corporis, alias bene posset esse effigies deformans corpus, sed nō diceretur cicatrix. Hoc probatur ff. de edi. edi. l. queritur. ℌ. fin. ibi, aut qui cicatricē euidentē ⁊ periculosam, ⁊c. ⁊ ibi dicā. ⁊ l. fi. ff. de bis qui dele. vbi inter cicatricē ⁊ deformationē ponitur distinctiua, q̄ non quelibet deformitas est cicatrix. Hoc etiam est expressum in proposito in d. statuto tractante de materia, q̄ de effigie remanēte in facie loquitur. Tertio notandū est, quod effigies debet esse apparēs ad hoc vt cicatricis nomen habere meretur, vt probatur in d. l. queritur. ℌ. fi. ⁊ est expressum in d. statuto. Nā exigit faciē esse vituperatā per apparentem cicatri cem. Ex hoc infero, qō licet perpetuo effigies esset remansura in facie, si non manifeste discerneretur: sed per quandam subtilem inspectionem, non esset satisfactum statuto: q̄ nō esset vitupera ta facies per apparentē cicatricem. Quarto est considerandū, q̄ statutū requirit, q̄ vituperatio faciei sequatur ex vulnere per ci catricē apparentē, id est, post omnē curam pfectā ex illo vulnere sit perpetuo remansura apparēs effigies cicatricis. can. ventum est ad tertiam questionem. in prin. j. q. i. de perpetuitate loquor. q̄ verba legis, que fine determinatione proferūtur perpetuita tem significant. Et q̄ vbi effigies non esset perpetuo remāsura, non diceretur esse remansuram cicatricem. sed potius diceretur nondū perfecte curatam: ⁊ dictum statutū est intelligēdum de effigie remanente post omnem perfectam curam, alias absurda esset eius dispositio, q̄ ex quolibet vulnere illato, in facie vitupe ratur facies ante curam perfectā, ⁊ licet solidatum sit vulnus, ta mē remanet quedā macula, donec perfecte curetur, ⁊ de his sta tutum non loquitur. Dicitur ergo cicatrix, propter illa que re manent post sanatum vulnus. j. q. i. d. cano. ventum. Et ideo per cicatrices dicuntur homines dignosci. l. ij. ℌ. fi. de ser. fug. Item no. per predicta, qō si per statutū pena duplicatur pro cicatri ce deformante, nō sufficit formari inquisitionē, vel accusationem de cicatrice simpliciter, sed formari debet de cicatrice deforman te, ⁊ facit ff. de vsufr. l. locū. ℌ j. quod no. q̄ quotidianū est. Quin to est considerandū. q̄ si ex negligentia, vel imperitia medici re maneret cicatrix, nō esset locus d. statuto. Nā vt statuto satisfiat, requiritur q̄ vulnus illatū sit causa immediata, ⁊ necessaria cica tricis, alias nō dicit sequi ex vulnere: q̄ dictio, ex, denotat cām proximā. l. ex eo tēpore. in fi. ff. de pen. ⁊ in qualibet legis dispo sitione causa proxima est consideranda potius, quam remota, ff. quod me. cau. l. metum aūt presentem. ℌ. sed ls. Sed cicatrix que remanet ex mala cura imperiti medici, non dicitur sequi ex vul nere, attenta causa proxima, sicut dicimus in morte, quando vul nus ex sui natura, nō est letale, nam tunc vulnerans non tenetur de morte, licet vulneratus ex imperitia medici sit mortuus. l. qui occidit. ℌ. fin. ff. ad le. Aqui. vbi casus est de hoc. Quibus omni bus mature cōsideratis discretus medicus bene discernet, nūquid ex vulnere sequatur vituperatio faciei, afferēdo cicatricem necne, ⁊ sanum ⁊ rectum consilium poteris exhibere. Bar.

ADDITIO.

a Tho. Di. Tractatus de cicatricibus. Istum tracta. inueni in xx. vol. cōsi. diuersoꝝ doc. in fo. clxi. vbi dicit, q̄ est Bar. a Saxo ferrato. ⁊ de materia isti? trac. vide per Ang. de Peruf. in l. ex tat. in prin. ff. q̄ me. cau. ⁊ i l. q̄rit, ℌ. fi. ff. de edi. edic. ⁊ in cōsi. cxlv super primo. ⁊ ibi plene videris. ⁊ Catald. in suo trac. syndicatus in q. cxix. ⁊ plenius per Ang. de Are. in tract. maleficiorum. in ver. cicatrix. ⁊ per Jo. de Ana. in c. cum ex iniuncto. de bere.

Tractatus de Peremptione

a instantie, per Do. Bar. a Saxofer. legum doct. super l. properandum. C. de iudi.

Quia l. properandū. C. de iud. ca uetur, q̄ iudex elapso trie nio, cuz instātia cause perempta sit, non potest vltra terminum illū pronunciare. dicit enim circa prin. lites vltra biennij metas post lite cōtesta taz nō esse protrahēdas. Et in ℌ. fin autem vtraque. dicit intra dictū ter minum iudicem non terminantē pu niri, ⁊ esse eum ab officio remouēdū, ⁊ in vlt. ℌ. dicit q̄ actor cadat id est, ab instātia cause seu iudicij. Sz pone. retēto eodē themate, qō statuto cauef, qō iudex tenea tur terminare cām intra mensem sub certa pena: iudex intra dictū terminū nō terminat, an erit instātia cause perempta: Et vi detur, q̄ sic: quia istud paruum tēpus succedit loco trienn. ij. vn.

de sicut post illud tempus pronunciare non potest, ita nec post istud, sicut cum accidit quod tempus, ꝛ quicquid loco alterius subrogatur, vt C. ō tēp. appell. l. fi. ꝛ ff. de iudic. l. mortuo iudice. ꝛ C. de cōpensa. l. vl. ꝛ if de seruo corrup. l. hec actio cū l. seq. ꝛ ff. ad leg. Jul. pec. l. vl. ¶ Preterea, cum lex concedit intra mensem terminari videtur de maiori tempore prohibere, vt ff. de legib. l. cuz lex. hoc idem facit iudex. C. de infa. l. ꝛ si seuerior. ff. de postu. l. Imperator. Idem facit pactio contrahentium, vt ff. de distrac. pign. l. si creditor. §. illud. ꝛ ff. p socio. l. si fratres. §. si quis societatē, ꝛ hoc video i arbitratore, vt C. de arb. l. j. versz si vltra. ff. de edil. edic. l. qō si nolit. in fin. Ecōtra videtur, ꝙ d. l. properādū. duo dicat. Primum, s. qō intra terminū causa finiatur, hoc tēpus per statutum est abbreuiatum. Secundo, qō instantia cause pereat ela pso triēnio, sed de hoc lex municipalis nihil dicit. Tertio stabitur iuri communi quantum ad peticionē instantie, quia in casu nō est correctū, arg. C. de appell. l. precipimus. in fi. ꝛ in authe. de armis. §. fi. C. de edifi. priu. l. fi. qō enim non mutatur, ꝛc. C. de testā. l. sancimus. ꝛ C. de impo. luc. descr. lib. x. l. j. ꝛ xvij. q. vj. c. leviume cōstitutionis, nam si fiat vna offensio parti que voluerit suum negotium expedire, non debet in alio offendi scilicet quod causa instantie pereat, quia non debet duplici dāno affligi, vt ff. naut. cau. stab. l. licet. §. fi. ꝛ ne quid in loco publi. l. j. ꝛ C. de naui. l. j. lib. xi. Male enim facit iudex, qui intra terminū nō facit, sed hoc malum duplicaretur, si hoc nullo tempore faceret, arg. ff. de arb. l. Celsus. Video enim qō melius est moram purgare. ꝛ post terminum facere qō in termino facere debuit, quam addere moram more ꝛ non facere intra terminum. vt ff. de verb. oblig. l. cōtinuus. §. itē si nō incboat opus. ꝛ ff. si quis cau. l. ꝛ si post tres. Adhibi enim videtur quod instātia non pereat, vt videtur lex expressa. C. vt tam ciui. quam crimi. l. j. fi. ꝛ ar. ff. de leg. j. l. res obligata, in fi. ꝛ pro ꝛ contra notari videtur. C. ad leg. Falc. authē. sed cum testator in fi. vel possumus distinguere aut tēpus elapsuz est dolo vel negligentia litigantis. ꝛ tunc dolosus vel negligēs imputet sibi, aut opera iudicis vel impotētia facti, quo casu nō debet obesse partibus. ar. ff. de colla. bo. l. j. §. fi. ꝛ in authē. vt spō. larg. §. illud. Verba de rescrip. c. ex literis. ꝛ C. de tempo. in integrest. l. pe. tamen puto meliorem sententiam Bartoli. Phan. tamē Lipobus de Cremona dicit, quod pro prima parte facit, qz iudex videtur datus a lege ad tēpus. in illis causis, quasi statutuz mandat terminari intra mensem. Nam post ipsius temporis lapsum iudicare non potest. ff. de iud. l. vl. §. sed si iudex ad tēpus. ꝛ C. quando prouoc. non est necesse. l. cum nō eo die. post quasi in illa causa priuatus, ꝛ sic iurisdictionem nō habet. ff. de iur. omn. iudi. l. eum qui. §. j. Preterea post fatalia iudex appellationis iudicare non potest, vt C. de appella. l. eos. ꝛ sic ꝛ in proposito iudex post illud tēpus iudicare non potest. Preterea, vbi lex mandat causam finiri minori tempore quaz triennio, puta anno, per illud anni elapsum expirat instantia, sicut per elapsum triennij, vt C. de naui. l. j. lib. vj. sic etiam ꝛ eadem ratio esset in isto tempore vnius mensis. ergo post iudicare non poterit: quia vltra non durat. Facit ad hoc. C. quomod. ꝛ quādo iudex, authē. qui semel. ꝛ ff. de excus. tut. l. quinquaginta. ꝛ C. de asser. tol. l. j. §. sciētes, ꝙ si post. Pro secunda parte facit, quia per dictum statutum pena imponitur iudici causam intra mensem non terminanti. Unde lex videtur esse cōtenta executione pene, sinautem vltra tēpus predictum pronunciet, tenebit sententia. nam quādo lex aliquid mandat ꝛ prohibet, ꝛ non stat in finibus suis sed vltra procedit ad pene impositionem: quod tamen fit valet: sed pena debetur, vt no. C. de legib. l. non dubiū. Simile videtur in eo, qui tenetur ex promissione aliquid facere. ꝛ apponitur ei pena si contra fiat, quod sola pena debetur, nisi sit dictum, rato manente pacto, ꝛc. vt not. ff. de transact. l. qui fidem. Preterea video quod iudex appellationis post tempora ad agendum data condemnat appellantem in expensis, vt extra de rescrip. c. ex parte. Et ad hoc facit. ff. de pac. l. tale pactū. §. qui prouocauit. ff. de iudic. vbi iudex appellationis etiam post renunciationem appellationis remanet iudex. dicitur enim ibi, iudex appellatiōis nullo alio de principali causa discusso, iustam conuentionem, veluti confessi, sequetur. Sequitur ergo quod remanserat iudex. sic videtur in eo qui post temporis restitutionem per sententiam restituitur. Nā tum sententia licet contra ius litigatoris data videatur, vt not. C. de tempo. in integ. restit. l. superuacuā. tamē in proposito, post tempora statuta posset iudex per sententiam terminare. Mihi autem videtur, quod quādo queritur an per lapsum temporis pereat instantia cause, possit distingui, quia tempus diffiniēdi causam imponitur per legem ciuilem, aut municipalem iudici tantam, aut cause, aut parti, aut iudici ꝛ cause: si imponitur iudici tātum, siue adiciatur ei pena, siue non, instantia cause non perit per terminum lapsum. sic loquitur C. vt tam ciui quam crimi. l. j. in fin. vbi enim tempus datur iudici xxx. dierum, intra quod terminet causam, ꝛ eidem pena imponitur, vltra id tempus tamen potest terminare. Simili modo si tempus iudici imponitur, non tamen pena, vt C. de edific. priua. l. fin. sic ꝛ in casu nostro per legem municipalem iudici imponitur tempus ꝛ nō cause: ꝛ ideo videtur mihi dicendum quod per lapsum illius temporis, instantia non pereat. Si autem tempus imponitur tantum cause, tūc expirat instantia per lapsum temporis, vltra enim illud instantia cause viuere non potest. dicitur enim illud tempus factum, id est finis vt C. de temp. appell. l. temporum fatalū ꝛ C. de aduo. diuer. iu. l. aduocati. ꝛ de isto tēpore dato ꝛ imposito cause loquitur. C. ad leg. Falcid. authē. sed cum testator, ibi enim in fin. dicitur nullius questionuz excedat annum, ꝛc. sic loquitur etiam authē. de clē. apud propr. episcopos. §. fi tamē. ꝛ in authē. qui semel. C. qui. §. illud. ꝛ idem est in omnibus, in quibus statuuntur tēpora pariti ad suam causam diffiniēdam. vt C. de dolo. l. fi. ꝛ ff. ne de statu defunct. lō. §. fin. ꝛ C. de temp. in integr. restit. l. fin. Si autem imponitur tempus iudici ꝛ cause indubitāter finitur instantia per lapsum temporis. sic loquitur proprie dicta lex. properandus. ꝛ C. vt intra certum tempus criminal. quest. l. fin. ꝛ C. de naufragiis. de submersis. libr. xi. ꝛ ad predictam dict. reducatis omnes leges de hac materia tractantes. Amen.

ADDITIO.

a Th. Dip. Tractatus de peremptione instantie. Adde quod istum tractatum inueni in vigesimo. libr. consi. diuerso. doctorum, vbi dicitur, tractatum de peremptione instantie, compilatum per Bartolum a Saxoferrato. legum doctorem super l. properandum. C. de iudi. Et de materia, vide an statuta que limitant instantiam causarum vsque ad duos vel tres menses, an talis instātia, statuto limitata posset prorogari vsque ad tempus iuris communis, per de Joan. And. in addi. Specu. in titulo de appell. §. nunc breuiter. ver. illud autem. Joan. de Imo. ꝛ Mod. in l. vl. in principio. ff. de dam. infec. Sal. Alexand. ꝛ dominum Jason. in l. properandum. in princip. C. de iudic. ꝛ Alexand. in consilio xxij. in quarto volumine inspecto processu cause inter dom. Jacob.

Tractatus de Judice suspecto a recusando domini Bartoli, alias est consilium.

a

Quia sub suspecto iudice est periculosuz litigare, ideo videndum est multis casibus iudices recusari possunt. Primo fit aduocatus in eadem causa: vel fit consanguineus impetrantis, vt extra de appell. ex tremo. Itez si iudex est vasallus impetrantis, argumen. xxiij. v. c. de forma fidelitatis extra vt lit. non contest. c. accedēs. Itez si impetrans est familiaris illius, qui est familiaris eius. ad quem literas impetrauit, vt in capit. infinuante. Nec ex tra de officio deleg. Item si impetrans est affinis iudicis. ff. de iureiu. l. lex Cornelia. in princ. ꝛ extra de eta. ꝛ qualita. Et dit videtur si impetrans est multum amicus iudicis, ꝛ extra de simo. c. nobis. Item si, iudex receperat iniurias ab impetrante, quibus esset verisimile quod eius animus posset remoueri, extra de simo. c. si quidem. Item, si iudex est suffraganeus impetrantis, vt extra. sper lite non contesta. c. accedens. Et ratio, quoniam suffraganeus potest recusari, quia subditus impetrantis. Pari ratione posset recusari quilibet subditus abbatis, si abbas in iudicem impetrat, ꝛ idem dico generaliter vbicunque prelatus impetrat in iudicem suum vel quilibet dominus subditum suum. Item, si iudex est conlanguineus illius qui est inimicus impetrantis, ꝛ dico inimicū qui violenter dejecit eum de possessione sua, vt in d. c. accedens ꝛ in eisdem quis dicitse de possessione. de resti. spo. Idem dico generaliter, vbicunque iudex est inimicus impetrantis. extra de appell. cū dilecta. Et dico generaliter inimicos qui in secreto ꝛ impuni co interrogati dicunt, quod sunt inimici illius contra quem sunt littere impetrate, vel quod non diligunt eum. extra de accu. c. inquisitionis. vel si dicunt, quod libenter nocerent ei contra quem sunt littere impetrate vt extra de offi deleg. c. cū super abbate. aliis modis poterit cōstare tam de facti offensiōe quā suspectione statuti alicuius. Itē, si iudices habent causaz cōtra illū contra quem

quē sunt litere impetrate, vt notatur super d. decretali, licū super ebbatia. Itē si aliquis appellauit a iudice ordinario vel delegato, si pendente appellatione ne conueniatur coram alio, super re super qua non appellauit, potest iudicem tanquam suspectū recusare. vt extra de appella. c. ad hec. & c. prout. de dol. qō credo verum, vt sciatis quid sit officium iudicis appellationis, qualiter debet pronunciare, distinguendum vtrum appellatur ante sententiam diffinitiuam, vel post. si ante diffinitiuam ad hoc vt appellatio valeat, oportet q appellans assignauerit iustā causā, & rationabilem, & iudex noluit eam accipere. & quod propter illam causam appellauit, alio modo non valet appellatio, vt extra de appel. c. dilecto. & iudices appellationis debent eam remittere ad iudicem a quo, & debet eum in expensis condemnare. Barto.

ADDITIO

a Th. Dip. Tract. de iudice suspecto. Adde. quod istum tract. inueni attributum Bartol. in ff. volum. consilio diuer. do. in fol. ccxl, & materiam vide plene per Jas. in l. apertissimi. C. de iudic. & Mod. in capitul. cum speciali. de appellat. Quid autē si iudex suspectus non recusatur, & procedit, an valeat sententia, ita quod non sit nulla, vide Mod. in l. ff. de iu. om. iudic. & plene per Philip. Dec. in c. super literis. de referi. & in cap. causam que inter. de offic. deleg. & vide Petr. de Anch. in cōsilio cclxi. in c. subtiliter, & ad plenum. & Alexand. in cōsilio ciij in v. volum. incip. circa primum quod procedunt predicta, quando allegatur suspectus notarius, procurator, & similes. Item adde, suspectio superueniens post conclusum potest opponi, vt per Joan. And. in c. cum dilectus. de ord. cog & plene per Felyn. in c. insinuante, de offi. deleg. & Lar. Aler. in c. cū speciali. in ri. col. de appel. Cetera vide in d. apertissimi. & ita addi. meas ad dom. Jac.

Tractatus Domini Alberti de

Ramponibus. de consiliis habendis per officiales, & assessores, cum additionibus & suppletionibus domini Bartoli a Saxoferrato.

Circa practicam a consiliorum habendorum per officiales. & assessores, quoniam sepe de facto, questiones oriuntur, ita teneatis. Et primo videndum est, quo ordine per assessores procedēdum sit ad consilium habendum. Secundo, an de iure assessor inuitus cogatur ad habēdum consilium. Tertio, an ille qui eligitur in consiliarium, inuitus cogatur accipere. Quarto, si recipit, an cogatur iurare quod bonū dabit, & feret consilium. Quinto, si electus dicat se dubitare de iure, an debeat sibi dari consocius. Sexto, an postquam cōsiliarius dedit consilium, possit illud mutare, corrigere, vel emendare, vel declarare. Septimo, an iudex vel assessor cogatur consilio eius stare, vel illud sequi. Octauo, an electus cōsiliarius possit recusari. Nono, qualiter recepto consilio debet pronunciari. Decimo qui tantum debeat soluere salarium consultori. Super primo sic breuiter dicendum, quod super forma habendi consilij quasi vbique sunt statuta, & consuetudines, prout ea inueniet is seruate. Si autem statuta vel consuetudines non sunt, si quidem ex ipso velit causam committere, procedet tali forma officialis, vel assessor, intendo habere consilium sapientis super tali questione, vnde statuo vobis terminum vsque ad talem diem ad dandum suspectos, & faciet scribi terminum, & ipso termino elapso si partes suspectos dederint, vel altera ipsarum vel nullas committet iudex questionem eis qui sunt extra numerum suspectorum, quoniam graue est sub suspecto iudice litigare. C. de iudi. l. apertissimi. & auth. si vero contigerit. ibi posita. Unum tamen scias, quod si pars vel altera ipsarum omnes vicinos daret suspectos, iudex taxare debet numerum suspectorum, pro causae qualitate. & loco, vbi consilium datur, arg. ff. de testib. l. j. cū simil. Si autem iudex suspectos tibi seruat, vt si diceret aliqua partiū, q dedisti cōsultorē de numero suspectorū, recurras ad originalem scripturā, & dabis vnum consiliarium, vel plures, prout partes concordabunt, vel causae qualitas requiret. In quibusdā autem partibus dantur cōsidentes. & hoc est satis bonus, quo vel quibus cōsultoribus electis, scribatur in actis cōmissio & articulus questionis, vt extra de pbatio. cap. qm̄ cōtra falsa. Si vero volueris cōsiliū tibi exhiberi, vt quia perpendis iudicē de medio contra te esse vel potius inclinare, ita procedes, q̄ venies coram iudice dicens. Dubium non est, domine iudex, quod omnia que recto consilio aguntur, merito firmitatem & effectum cō sequuntur, vt C. de repud. l. dubiū nō est. in prin. imitando ergo consilium d. legis, & prouerbij, vbi dicitur, omnia facta cū cōsilio, & post factū nō penitebit, placeat vobis super hac causa dubia, sapientis habere consilium: querebat enim Imperator consiliū sapientis, & sequebatur illud, vt ff. de fund. instruc. l. quesitum. in prin. & l. si edibus. ff. de dam. infec. Et etiam testator in disponēdo consilium habet. ff. de vulg. & pupil. l. cuz ex filio. in principi. ex consilio Labeonis, Offilij, Cascelij, Trebatij, eumquē in postestate habebat, soluz heredē fecit, &c. Et illud quod a pluribus queritur, facilius inuenitur. iurta sentētiā Augusti. xx. dist. can. de quibus. l. si aliā. in fi. C. de ingen. manu. & extra, de off. deleg. c. prudentiam tuam. hec & alia dicas, vt assessoris animum trahas ad consilium habendū. Secūdo quero an iudex medius inuitus cogatur habere cōsiliū: Et videtur quod sic. Nam Imperator dicit omnia se facturum cum consilio procerum suorum. C. de legib. & constitutionib. l. humanum. & etiam videtur lex vel le consilium haberi, vt ff. de donationib. l. Aquilius Regulus. & C. de repud. d. l. nō dubium. & C. de iur. delib. l. fina. & optime dicit consilium habendum text. ff. de bonorum possessionib. in l. in bonorum possessionibus. & C. de ingenu. manu. dicta l. si auiam. Econtra quod nō teneatur habere. Omnis enim iudex prestat iuramentum, se iudicaturum secundum legem, in authentico de iureiurādo, quod prestat. ab his. §. deuotos. ibi, supplicium secūdum legē, &c. & in auf. de defen. ciuit. §. iusiurādū. & auf. de iudicibus. §. omnis autē iudex. Item, q̄ consiliū non est obligatorium. ff. mand. l. ij. in fi. ff mād. Sol. dic q̄ si iudex vult potest consiliuz habere, per iura superius alleg. fm cōmunem opinionem. Sed dominus Ubertus de Bobio dicit, quod si assessor est bene peritus in iure non tenet: alias autē si non est, vel est iuuenis, tenetur de iure, & bona consuetudine. Judex vero non medius credo quod melius fecerit pro exoneratione sui, nisi euidenter videat malitiam & frustrationem, quia boni pretoris est lites diminuere. ff. si cer. pet. l. quidam. cum fi. & nemo tam audax. inuenitur qui possit inuito iudice litem protelare. &c. vt l. properandū. C. de iudi. Tertio quero, si autem iudex medius cōsultorē dederit. & elegerit, an electus suscipere cogetur inuitus: Et dicendum est, q̄ sic, quoniam iudicare, publicū munus est, quod in inuitum conferturvt ff. de mune. & bono. l. munerū. §. iudicādi. & l. pen. §. qui autem. ff. de vac. mu. & ff. de iudi. l. cum furiosus. & C. de aduoc. diuer. iudi. l. sancimus. j. que iura quamuis loquantur in iudicibus delegatis, tamen idem dicit lex in cōsultoribus assumptis, vt C. de proxi. sacro. scrinio. l. in sacris. j. & ibi no. hoc est verum. si ille qui eligitur in consiliarium. est subditus iurisdictioni eligentis, vt not. C. qui pro sua iurisdictio. l. j. & etiaz sint vera omnia predicta nisi illi quibus datur consilium, vel aliqui ipsorum, sint ipsi consiliario sanguinis affinitate adstricti: & ideo nolit cōtra eos consilium exhibere, vt C. de excus. tut. l. humanitatis. & l. qui iurisdictioni preest. ff. de iur. om. iud. ff. de iniu. l. ler Cornelia. in prin. cum similib. Quarto, postquam cōsultor officium consulendi recepit. an cogatur iurare quod iustum & rectum consilium dabit: Videtur quod sic. ad similitudinem testis, cui nihil creditur sine sacramento. C. de testib. l. iurisiurandi. & ad similitudinem iudicis. C. de iudi. l. rem non nouam & in authē ibi posita, & prealleg. §. deuotos. & in authent. iusiurandum quod prestatur ab his &c. & §. iusiurandum. in auth. de defen. ciuita. & in authē. ō iud. §. omnis autē iudex. videtur quod cogatur iurare ex predictis. Econtra, quod non. Primo, quia nulla lege, vel cōsuetudine cauetur, arg. C. de colla. l. illaz, circa med. & ideo video quod est eius qui datus est arbitrio non iurare. nec iurare cogitur. C. de arbit. auth. de decernitis. Sol. Dic, quod si consiliarius est clericus, nō iurat eo, quod clerici nō iurāt, nisi causa necessitatis. C. de ex. & cleri. l. cum clericis. & ibi de hoc. Si autez est laicus & in officio constitutus & fici iurat in principio anni, nō cogitur iurare nunc: quia ratione primi sacramenti non presumitur immemor salutis eterne. C. ad leg. Jul repe. l. fi. & ne crebra fiat prestatio iuramenti. C. de iureiurand. propter calum. dando. authenti. hoc sacramentum. & C. de cur. furio. l. penulti. cum si. Si autem nō iurauit, & in principio anni erat in aliquo officio constitutus, tunc relinquitur arbitrio iudicantis, vt respiciat qualitatem cause & condicionem persone consultoris, vt sic procedat ad tollendum iuramentum vel non tollendum. Quinto quid si consultor recepit officium consulendi in aliqua questione siue puncto, iudex vult quod consulat, consultor dicit se dubitare de questione, & sibi nō liquere de iure vñ petit sibi dari consociū vel socios alias denegat se velle dare cōsiliū, nūquid debeat sibi dari? Et videtur q̄ sic, q̄ iuste deliberationes nō sunt denegāde seu auferēde alicui

ff.ad Treb.l.sed ⁊ si.§.plane.⁊ ff.de iureiur.l.iusiurandū,⁊ ad pe-
cunias,in fi.⁊ de īterrog.act.l.q̄r.⁊ C.de iur.delibe.l.si curatoris.
in fin.ff.de succes.edic.l.j.§.Largius,cum simi. Et ad hoc fuerūt
inuenti titul.de iure delib.C.⁊ ff. Si enim non daretur, cogere-
tur anceps subire periurium,quod esse non debet.ff.rerū amo.l.
Marcellus.⁊ ff.de in lit.iu.l.videamus.§.j.Video etiam,ꝙ vbi
etiam arbitri nō sunt in cōcordia,eligitur cōsocius,id est,tertius
arbiter.ff.de arb.l.item si vnus.§.principaliter.Solutio,dic qđ
quamuis debeat cogi consulere,postquā suscepit,argum.ff.de ar-
bi.l.iij.§.tametsi.imo ꝙ plus est,ab initio cogitur suscipere inui-
tus,vt supra dictum est.si de iure dubitat,sibi est socius adiūgē-
dus,delato sibi iureiurando si iudici visum sit C.de his qui ad
eccle.cōfu.l.presenti.§.sane. Preterea,lex hoc videtur dicere ex-
presse,ꝙ iudices de iure dubitātes referūt questiōes.C.de rela.
l.si.ff.de iudi.l.eum quē.j.respon.cum suis similib.¶Sexto que-
ro,quid si cōsiliarius recepit cōmissionem,⁊ dederit consiliū as-
sessori,nūquid si reddat ⁊ velit consiliū emendare,corrigere,vel
mutare,vel declarare,an poterit? Videtur ꝙ sic,C.de furt.l.ma-
nifestissimi.§.sed cum in secundā.Ecōtra,ꝙ non,q̄r functus est
officio suo,siue bene,siue male,vt ff.de re.iudic.l.iudex.Solutio,
Aut vult incontinenti mutare,⁊ antequā descendat de palatio:
aut ex post facto postquam iuit domum. Si incontinenti, bene
potest:q̄r que incōtinenti fiunt,suspicione carent,vt in authent.
de equa.dot.§.si autem nō vtrique.si postquam iuit domū, aut
mouetur aliqua lege vel bona ratione,tunc auditur,sicut in l.le-
cta.ff.si certū petat.q̄r ibi fuit auditus Papinianus,q̄r nōnun-
quam variantem pretor nō repellit,vt ff.de collatio.bono.l.nō-
nunquā.Si vero nō mouetur aliqua lege,vel bona ratione,non
est audiendus,argum.ff.de transactio.l.cum hi. §.in causa.⁊ ff.de
his qui not.infam.l.secūda.§.ignominie.ff.de dōatio.l.nuda. q̄r
presumitur machinatus ex post facto,vt dicit dict.§.si autē. in
authen.de equal.do.Utrum autem valeat declarare? dic vt not.
ff.de regu.iuris.l.in ambiguis.¶Septimo quero, an iudex co-
getur stare consilio,si datur per consiliariū,⁊ illud sequi? Et vi-
detur,quod non:quia consiliū non est obligatorium.ff.manda.l.
secunda,in fi.⁊ ff.de regul.iuris.l.cōsiliū de administra.tuto.l.cū
quidam,de testib.ff.de conditio.⁊ demonstratio.l.cū tale.§.si ar-
bitratu.ff.mandat.l.idemque.§.si quis. Econtra videtur, quod
sic:quia sicut in initio fuerit voluntatis habere, vel non habere
consilium:sic illud habitum tenetur de iure sequi.ff.de arbi.l.iij.
§.tametsi neminem.⁊ ff.commod.l.in commodato.§.sicut.⁊ C.de
actio.⁊ obliga.l.sicut.C.de administratio.tuto.l.Titium ⁊ Me-
uium.§.primo.Solu.Dic, ꝙ si partibus conuocatis ⁊ presenti-
bus,⁊ consentientibus eligit consiliarium,tenetur eius consiliū
sequi.⁊ obseruare,per iura proxime dicta, ⁊ hoc verū, dummo-
do cōsiliarius nō det expresse consilium cōtra legem,vel ius:q̄r
tunc iudex non tenetur consilium suū sequi.ea enim que sunt cō-
tra iura,nō sunt admttenda.C.de precibus Imperato.offer.l.
rescripta.⁊ C.si contra ius vel vti.pub.l.fina.⁊ ff.de regu.iuris.l.
ius nostrum.Item cum cōsiliarius abutitur authoritate sibi cō-
cessa,priuilegium concessum meretur amittere.C. de iude.l.Iu-
deos.cum similibus.¶Octauo quero, an electus consiliarius
cum sacramento vel sine, si allegetur noua causa suspicionis su-
perueniens an poterit remoueri? Et nō video,quare non ad si-
militudinē iudicis delegati, vt C.de iudic.l.aptissimi. imo sicut
in iudice nō est necessaria cause expressio sic nō videtur necessa-
ria in isto,⁊ hoc nisi iudici videretur frustratorie, vel calūniose
hoc peti. ¶Nono quero, postquā consiliū fuerit datū,qualiter
sit procedendū,⁊ ad ipsius pronunciationē? Circa ꝙ dic sic, qn̄
assessor recipiat consiliū sapiētis sigillatū,vel in charta publica,
⁊ id aperiet corā testibus,⁊ ipse leget ⁊ condēnabit,vel absoluet
secundū formā ⁊ tenorē istius cōsilij,subijciēs in fine sue senten
tie:vnde viso ⁊ lecto consilio predicto,⁊ illud absoluo,vel absol
uit,vel condemno,⁊c.Sed ponamus quod iudex seruauit taleꝫ
modum,q̄r lecto consilio dixit in fine,quare do.iudex,pronūcia-
uit in omnibus ⁊ per omnia,prout in dicto consilio continetur,
nec dixit condēno,vel absoluo,⁊c.nūquid valebit sentētia? Pri-
mo,videtur quod non, q̄r omnis sententia debet continere ab-
solutionem vel condemnationē,alias non valet,vt C.de sentē.⁊
interlo.l.preses.⁊ ff.de arbitr.l.quid tamē. ⁊ ff.de re iudica.l.pri
ma,vel equipollēs:vt ff eodem titu.l.in summa.Cum igitur hu-
iusmodi pronunciatio absolutionē vel condemnationē nō con-
tineat nec equipollens quia dixit,pronunciamus, vel pronūcia
uit prout in dicto consilio continetur,nō valet hoc est,quod vi-
detur expresse dici,ff.iudicatum solui.in lege, iudicatū solui.ibi,
pronunciauerit,⁊c.econtra videtur,⁊ primo illa ratione genera
li:quia que in prefationibus dicuntur in sequētibus repetita es-
se intelliguntur.ff.de verb.oblig.l.Titia.§.idem respondit.ff.de
condi.insti.l.cum seruus.⁊ ff.de ser.vrban.pred.l.si binaruꝫ.⁊. ff.
de lega.j. l. talis scriptura.in quibus legibus intelligitur tacita
repetitio facta.Sic igitur quando fit talis pronunciatio vt quia
dixit,pronuncio sicut in predicto consilio continetur verba con-
demnatoria,vel absolutoria,vel equipollentia in cōsilio posita,
videntur repetita,maxime quia ex tali repetitione non inutile
fit quod agitur, imo confirmatur , vt in predict.lege , Titia.§.
idem respondit.ff.de leg.iij.⁊ l.in repetendis.vt per hoc res po-
tius valeat quam pereat,arg.l.quoties.ff.de reb.dub.Preterea
hec sunt expresse repetita verba consilij inquantū dixit,pronun
cio,vt in d.consilio continetur.Ex tali enim pronunciatione,sci-
licet prout in d.consilio cōtinetur,videntur verba consilij cōfir-
mata,vt Instit.manda.§.tua tantum gratia.⁊ ff.mand.l.ij.in fi.⁊
ff.de admi.tu.l. quidam decedens.§. Papinianus.⁊ l. Titiū ⁊
Meuium.in fin.j.respon.ff.eod.quippe confirmando videt con-
firmata protulisse.ff. de iusti.⁊ iure.l.ius ciuile.⁊ de adopt. l.ado
ptio.⁊ de ver.sig.l.lege obuenire.⁊ in authē.de dēfen.ciui.§.inte-
rim.quia sic proferens fictione iuris absoluisse vel condēnasse
dicitur propter verba consilij absolutoria , vel condemnatoria,
que prolata finguntur , vt probaui : ergo pronunciatio tenet,
Preterea,videtur glo.ordin.quasi simile ponere, C.de appell.
eos.inquantum queritur an valeat talis sententia , pronuncio
bene appellatum,⁊ male iudicatū.quid plura? sufficit , ꝙ aliqua
parte actorum sententia certa sit,vt prealleg.l.in summa.a simili
sufficiat si aliqua parte actorū sint verba absolutoria vel condē-
natoria,vel equipollentia, cum consiliuꝫ comprehēdatur appel
latione actorum,vt l.ij.C.vt lit.pen.⁊ C.de appel.l.a proconsuli
bus.Uidetur igitur,quod pronunciatio valeat.Sol.magis cre-
do tutum,⁊ consonum rationi,ꝙ idem iudex post receptum con
silium absoluat vel condemnet. ¶Decimo queritur,si consulto
res volunt,⁊ petunt sibi satisfieri de cōsilio, quis salarium solue
re debeat.vtrum pars que petit,vel que succumbit in cōsilio,an
pars illa que petijt, an vtraque pars vt sic communiter solua-
tur. Et videtur primo quod pars succumbens soluere tenetur
quia victus victori,⁊c.C.de iudicib.l.properandum.§.sin autē al
terutra.⁊ l.sancimus.⁊ in auth.de iudi.§.oportet.⁊ Instit.de pe-
teme.liti.§.penul.quare qui perdit, soluat , argumen. predicta-
rum legum. Item videtur , quod de communi sit soluendum,et
sic per vtranque partē.Ex hoc videtur expresse dici.ff.ne quid
in loco publico.l.ij.§. vicinales,vbi est aurea litera,⁊ hoc facit,
scilicet vt communiter soluantur expense.C.de iur.calumnie.l.ij
⁊.C.de iureiur.l.generaliter.§.his de presentibus personis.ibi,
an ab vtraque parte,⁊c.vel altera,⁊c. Item videtur,quod expē-
sis petentis soluatur,vt ff.de edend.l.pretor ait.§.fin.⁊ l. seque.
⁊ C.fini.reg.lege,si quis super sui iuris.§.fin.⁊ lege, si irruptio
ne.ff.finiuꝫ reg.cum similibus.que leges simul allegari possunt,
vt ab vtraque parte persoluatur. Sol Dic , quod assessor sala-
rium consultori tenetur facere accipere consuetū,quia nemo co-
gitur suis stipendijs militare,⁊ hoc etiam iura expresse dicunt.
C.de statu.⁊ imagin.l.⁊ virtutum premia,⁊ extra de preb.ca.j
secundum.⁊ debet dari salarium pro qualitate,⁊ facundia ad-
uocati.ff.de var.⁊ extraordin.cognit.l.prima.§.si iudex.cum simi
bus. Per quem autem soluatur dic primo inspici statuta ⁊ con
suetudines : si autem non sint, satisfaciat ille qui consilium pe-
tijt exhiberi,vt prealleg.l.pretor.§.vltimo.⁊ dict.l.si quis.⁊ d.l.
si irruptione. Si autem nullus petierit, sed iudex ex officio mo-
tus concessit vel ambo petant,tunc expensis cōmunibus vtrius
que,⁊ hoc per prealle.iura,⁊ specialiter per §.vicinales.⁊ §.his
de presentibus.ibi,an ab vtraque,⁊c.⁊ in authen.de iudic.§.ne
autem.⁊ §.quia vero, cum similibus. De salario autem soluēdo
per succumbentem per prealleg.iura non est tractandum,q̄r latius
tis hoc aperte est tractatum,quando victus victori in expensis
condemnetur per ordinarium apparatum, vt in authent.de iu-
di.§.oportet.⁊ extra de dolo ⁊ contu.cap.fin. Et hec circa prefa-
tam materiam breuitatis causa sufficiant. Deo gratias. Alber-
tus de Ramponibus.

ADDITIO.

a Tho.Dip.¶Circa practic.Iste tract.est domini Alberti de
Ramp.qui composuit istum tract.cui fecit additiones domi.
Bartol.de Saxoferra.ita inueni in vigesimo volum.cōsilio.di-
uersorum docto.Tamen in prim.lib.cōsilio.⁊ in duobus libris
antiquis,iste trac.est tracta.domin. Iacob.de Are.sed Barto.
fecit addit.quas vide infra,et credo ꝙ non sit completus.et de
materia vide Bartol.in lege prima.C.de rela.⁊ ibi vide apo.et
an possit peti consiliū sapientis post cōclusum in causa,vide cō-
siliū Ioannis de Anania,⁊ Florian.vbi consuluerūt qđ nō po-
test peti.vide Bert.hac in suo repert.in verb.cōsilium sapiē.in
versi.sexto,⁊ vide Felyn.in cap.pastoralis.de exceptio.⁊ in cap.
cum dilectus.de fide instrumē.⁊ Alexan.in l.si fit stipulatus.in
fin.de ver.ob.

Sequitur

Sequitur additio, & suppletio Bart. de Saxoferrato.

PUnctus autem questionis sapientis per iudicem formandus est secundum cause naturaz absque lesione partiū. Unde hic quero, si punctus male formet per iudicem, adeo q̄ pars per hoc vel partes ledi possint, an poterit iudici contradici? Respon. sic, vt C. de rela. l. j. in fine. & iusta est causa appellationis, vt ibi de hoc no. & vide qō de hoc not. extra de probatio. ca. quoniā cōtra talla. in gl. fi. ¶ Sed quero, vtrū iudex a seipso possit habere cōsilium sapientis. & eo vti partibus inuitis, vel altera earū? Et certe sic, prout ex facto vidi. & est argum. ad hoc C. de iudicibus. auth. ad hec. & C. de inge. manu. l. si quam. & que ibi dicuntur, & in aut. si quando contigerit. in fine posita. C. de iudicibus. ibi. cognitiona liter. & c. & sapientū consilio, nā ita ibi fit expositio per doctores. & de sen. ex breui. rec. l. secunda. in princip. facit C. de repu. l. dubiū non est. ¶ Sed quid si consultor assumptus qui suscepit que stionem cōsulendam, velit ex post facto certū impedimentū allegare & in questione non consulere an sit audiendus? Respōdeo, illud impedimentum. qō nūc allegat. si habebat eo tēpore, quo questionem consulendaz assumpsit sibi imputet quod suscepit, & non auditur, aut post susceptam questionem iustum impedimentum superuenit, & tunc aut tantisper expectandus est, quo impedimentū cessat. aut alius subrogandus est. vt ff. de vac. mu. l. preter. ſ. fi facit ff. de iudi. l. iudicū soluitur. ¶ Illud etiam quero, commissione solenniter facta, & consilio exhibitio, an pars possit dicere consiliū iniquū, & iniustū, & indignū executione? Et certe vidi hoc seruari ea ratione, qua dicitur, querelā grauaminis habere instar appellationis. ff. de arb. l. nō distinguemus. ſ. cū qui dam arbiter. ſi diuerit se predicto modo grauari, & si secundo dederit super eo assumptus consultor, an tertio hoc facere potuerit, & vidi seruare licite secundo, & non tertio. Cū enim querela hec iniqui & iniusti cōsilij habeat instar appellationis, vt in d. ſ. cū quidā. & licitum sit secūdo, & nō tertio appellare. ergo nec tertio potest dicere se grauatum, vel iniquē consultum. C. ne in vna eademq; causa. l. vnica. ¶ Sed pone consultores consuluisse, & iudex secutus consilia, ita pronunciare, an tali pronūciatione possit appellari? Puto q̄ sic. licet de cōcordia partiū fuerit assumptus cōsultor. Nā a iudice delegato de partiū volūtate assumpto nō est dubiū posse appellari. cū nō inueniatur prohibitū. ergo cōcessum. C. de app. l. precipimus. & l. & in maioribus. Itē a laudo seu sententia arbitri recedituz licet cōcorditer fuerit electus, sine assumptus si iniq; fuerit arbitrat⁹. ff. de ope. liber. l. si libertus. & ff. pro socio. l. societatem. ſ. arbitrorum. & de contrahend. emp. l. hec venditio. ¶ Sed quid dices, si quis dicat consilium contra se latum iniustum & iniquū esse, & petat illud reformari consilio alterius sapientis, & super hoc fuerit alius consultor assumptus, an per hoc preiudicatur sibi ne appellari possit a pronunciatione facta per iudicem secundum formam primi consilij. Et videtur q̄ sic. & quod sibi preiudicet propter electionez, cum idē sit effectus vtriusq; vie. Ad hoc facit omnis iura, que dicunt electionē preiudicare. ff. de tribu. lege. quod in herede. ſ. eligere. & de leg ij. l. cum filius. ſ. varius. & l. statu liberū. ſ. fi. in. fi. & ff. de statu lib. & de curato. furio. l. cuius bonis. argu. cōtra. nam cum hec sit via licet contraria, vel diuerse sint tamen eundē effectum habeāt. nō tū videtur inuisce se excludere. vt C. de inof. test. Lecū quiz certe nec ibi dicit vtraq; via agi posse. bar. ō Saxof.

Sermo Do. Bar. in doctoratu do. Bonaccursij fratris sui.

BOnum est nomē meū, Accursius. dicitur enim sic, quod succurrit & occurrit cōtra tenebras iuris ciuilis. Ista sunt ō ba Accursij glossatoris nostri assūpta pro Accursio. Scripta ff. ad Treb. l. facta. ſ. fi. l. dāda pecunia cōditio. in gl. in verb. cōditio est Secundū Euangelicam, apostolicam, ciuilēq; doctrinā in locis vulgaribus admonemur, in quilibet actus principio inuocationē nominis altissimi ante ponere. Idcirco in nostri sermonis principio ad eius inuocationez premitto hec verba, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Amen. In iure nostro cauetur principaliter, vt ei qui iuste alicuius beneficij inuestitura petierit, legitime tribuat. vt C. ō iure emphy. l. fi. & i feu. ti. & suc. feu. c. j. in fi. Est aut inuestitura qñ a liquid corporeū a dño traditur in signū beneficij iam cōcessi, vt in feu. quid sit inuestit. c. j. in prin. cum ergo filius & socius noster qui est hic, dignitatem & beneficiū doctoratus meruerit, a venerab. li in Christo patre, & domino domino nostro episcopo ¶ Peru. qui hic est, merito petit se a dominis & doctoribꝰ suis hac dignitate & beneficio inuestiri, sibique corporalia doctoratus insignia tradi. Ipsius itaq; annuēs petioni pro me & alijs doctoribus sermocinaturus assumpsi verba primo loco proposita, bonū est nomē, &c. vbi S. In quibꝰ quidē verbis tria ad nostrā materiā facientia denotant. Primo, bonitas essentialis, dū dicitur, bonū est. Secundo, perfectio nominalis, dum subiicitur nomen meū Accursius. Tertio, operatio effectualis, dū subnectit illud dictū, qō succurrerit, & occurrerit ō tenebras iuris ciuilis. Et vt clarius, more Legistarū, meum fundē eloquium, si quis quereret ad; perfectionē & verum bonorem huius hominis que requiruntur, respondere tria que sunt in auctoritate assumpta, scz qō sit bonus in se. quod habeat bonū nomē, seu bonā famam qō vere bona agat, & bona opera faciat. Propter primū significandū sit libri traditio. Propter secundū, annuli aureī immissio. Propter tertiū, osculi pacis cum magistrali benedictione prebitio, & sacri bireti impositio. De vnoquoque aliqua breuiter pertingamus. Primū itaque quod ad perfectionem alicuius requiritur est bonitas essentialis qz dicitur bonuz. & illa res dicitur in ipsa esse perfectior, que in seipsa ꝑsistit, & alterius minus eget suffragio. ideo etas maior xxv. an. dicitur esse perfecta: qz tūc alterius, vt tutoris, vel curatoris non eget suffragio. sed regimen suū ꝓprius in seipso cōsistit. vt C. de his qui ve. eta. impe. l. fin. & ff. de leg. iij. l. cum filiofamil. ita legatur. circa fin. Itaque aduertens Prophetа diuinam bonitatem & perfectionem describens ait, Deus meus es tu, quoniā bonorum meoruz. nō eges. Psal. xv. Ideo etiam Deus summe bonus est: quia in seipso consistens, aliorum non eget. Essentialis bonitas, & perfectio istius ciuilis sapientie manifesta perpenditur, & in hoc omnes alias scientias excellit. oēs enim alie scientie, que in se minus perfecte videntur: quia aliarum scientiarum egent suffragio. non enim perfectus potest esse philosophus, nisi primo sit Logic⁹ nec medicus potest esse perfectus, nisi eristat philosoph⁹, nec canonista potest esse perfectus, nisi hac ciuili scientia fuerit preditus, vt euidentia facti demonstrat. Hec autem scientia sola in se perfecta existens nullius alius scientie eget suffragio. maxīn ea vbi rudes incipiunt, inuenitur Iust. de inf. & iur. post prin. & in quo eruditi ꝓficiant perfecte deprehenditur. ff. & C. que sunt perfecta voluminа. & dicit in proem. digestorum. ſ. in annū. & ſ. seq. Nō logicorū nō philosophorum, sed Canonistaruz, quippe nullius alterius eget suffragio. sed ipsa tanquam in seipsa perfecte existēs omnibus suffragatur, ait enim de seipsa, Sedeo regina, vidua non sum, luctum non videbo. Apoc. c. xviij. Vere pōt dicere regina, oportet eā hāc scientiā ꝑesse & bonis & malis, vt principē & ducē. ff. de leg. iij. Hec est illa scientia, que dat ꝓpacem vniuersis, punctis, & largitur munera secundum magnificentiam principalem. Eſdre secundo. Omnis enim scientia ab ista recipitur, quoniaz omnes ab ista scientia sustentantur: sicut enim scientia Mathematica reprobatur, nec scientia dicitur, quia ei hec ciuilis sapiētia non assistit, vt C. de mal. & Mathema. per totum eodem modo. si ab hac ciuili sapientia logica, philosophia, medicina, vel alia quevis scientia damnaretur, a nemine, nominaretur scientia. & tamen quelibet, scientia est, inquantum ab hac ciuili sapientia sustentatur, excepta est sola sacra Theologia cui hanc scientiam fateor esse suppositā. merito ergo dicit, Sedeo regina, vidua non sum. vidua enim dicitur sine duitate, l. malum. ſ. viduam. de verb. signifi. mulier enim cum in se imperfecta existat, eget viri suffragio, cum eo careat, dicitur vidua, ita alie scientie que scientiarum aliarum ꝓadminiculo sul ciunt, cū sine eo reperiūtur vidue appellant. si enim medicū reperies, qui nō sit philosophus, medicina est vidua, si canonistā sine iure ciuili. est vidua, & imperfecta scientia: hec aūt scientia que alterius adminiculo nō eget, vidua nō est. & vidua esse non potest: merito ergo dicit: vidua non sum, & luctum non videbo. Et hec quidem scientia sicut in se perfecta existit, ita generat filium sibi similem. l. quod si nolit. ſ. mancipia. de edil. edic. Facit enim omnem discentem sedere, vt reginam. Et enim Respu. regenda committitur, vt in proe. Iusti. circa prin. sunt qui aliorum non egēt suffragio sz ipsi alijs suffraganť, vt C. de suffra. l. j. De iuristis vere potest dici illud Psalmiste psalmo cxviij. Lapidem quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli. a Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Lapis reprobatus est per

substantiā cuiuslibet Juriste qui in hac ciuitate, ad regimen perorū statuta totaliter est remotus, tñ hic lapis seu Jurista factꝰ est in capite anguli. Nā videtis iuristas omnibus antecedere, ⁊ tēpore expressionum faciūt Juristas, qui omnibus patrocinantur precedere. ⁊ etiā in recognitionē dñi certū largiunt. sic ⁊ curia Ro. sic ⁊ Ro. ecclesia hūc lapidē in clericis reprobat, vetando eos hac ciuili sapiētia imbui, tñ Romana curia in hac sciētia obtinet principatū, lōge eñ plures sunt ibi Legiste, quā Cano niste, quare hoc a Domino factū est, ⁊ est mirabile in oculis nostris. Jn signū igitur istius professionis immēse, tradit liber. hic enim appellat liber, quasi nō seruus, nemini subditus. ff. de stat. ho. l. libertas. Accipe ergo hunc librū imo clausum, in signū tue bonitatis intrinsece, ⁊ sicut hic liber in se omnia iura cōtinet, sic ⁊ in scrinio pectoris tui omnia iura claudant. C. de testam. l. omnium. hunc librum accipe apertum. vt sic possis aperte dicere, aperte sunt catarractē celi descenderunt pluuie, cōsumpta est ois caro. Heñ. vō. c. ecce apte sunt catarracte. celi. i. meatus rerū celatarū huius ciuilis sapiētie sunt ibi manifestate, descēderūt pluuie hec est virtus ⁊ moralitas, ⁊ deleta est ois caro in te. i. ois carnalitas ⁊ totꝰ es l hac vita morali ⁊ politica renouatus ⁊ hoc de primo. ¶ Secundo dixi, qō donatur perfectio nominalis. Duobus modis nomē assumit. Quodā enim est nomen p̄ priū, ⁊ istud imponitur ad placitū. vt l. j. C. de muta. nomi. vt tale nomen sit bonestū precipitur. l. ex facto. §. si in dāda pecunia cōditio. ff. ad. Treb. quāte bonitatis, fili, sit hoc tuum nomē, Accursiꝰ nemo est qui ignoret. possuꝫ enim recte dicere, vt olim pulchrā, vberē, fructiferā vocauit Dominus, sic nomen tuū posse dici. Istud enim nomē Accursius, est qō sua vbertate, ⁊ pinguedine totam hanc ciuilē sapientiā impregnauit, totum enim corpus iuris glossauit tanta perfectione qō post eum nemo in hac sciētia ausus fuit scribere vnū verbuꝫ. vere ergo potes de bono nomine gloriari. Et sicut ista nomina ad recognoscendū homines imponunt, ita annulus, in signū vt quis sit cognitus, tribuit: vt scribit p̄ Accur. ff. de inof. testam. l. Papinian. §. i. in gl. in verb. bonorū. §. j. Secūdo modo nomē assumit pro fama, de quo Salomon, Curā habe de bono nomine, hoc enim magis prenalebit tibi, quam mille thesauri preciosi ⁊ magni. Bonum enim nomen permanebit in euū. Eccle. c. xli. Magnū ⁊ honorabile est nomē meum in gētibus, ⁊ Malachie. j. c. Jn signum enim istius fame pfecte, ⁊c. annul⁹ aure⁹ tribuit, quē nemini licet deferre, nisi sit ciuis Romanꝰ. vt C. de iur. aure. annu. l. j. vt sicut annulus sua claritate refulget, ita velox tua fama claritate refulgeat, vt legit in rub. vbi supra. Annulū ergo quē petijsti a dño, ⁊ a patre tuo domino A. ipse tibi dabit. ⁊ hoc de secundo. Tertio ostenditur operatio effectualis dum subūcitur, dictū illud qō occurrit ⁊ succurrit cōtra tenebras iuris ciuilis. Patres ⁊ dñi, tres esse reperio tenebras, exteri⁹ extremitatibus eleuatis. Hierem. c. x. Alie tenebre causantur in celo, cū luna interponit inter solē ⁊ terrā, obtenebrato enim sole, luna non reddit lumē suum, Jsaie xiij. c. Tertie tenebre sunt super terrā, Mat. xxvij. c. Marc. xv. Luce xviij. c. Et primo tenebre in extremitatibus terre oriuntur. Per terram accipio mentes hominū grossorum, quibus solum in extremitatibus ⁊ superficie est aliquid Lucis, ⁊ ex iure nostro tenebre, hoc est, obscuritates ⁊ dubia oriunt, que p̄ istā scientiā decidunt, atque fugant. sicut soluit nebula, que fugata est a radijs Solis. Sapien. ij. c. Sicut enim nubes ex corporibus terre eleuantur in aerē. ⁊ ibi purificant ⁊ aqua efficitur, que descendit ab aere, que terrā rigat, vt fructum afferat, ita ex istis gētibus grossioribus dubia oriuntur que tanquā nubes in mente doctorū. et aliorum Juristarum excellentiū eleuantur, ibi purificātur aqua sapientie, ⁊ efficitur aer, hoc est, mens doctoris clarificatur, quā ta enim claritate illuminet ille doctor, qui suaꝫ theoricā deducit in practicam. Jn qualibet facultate enim loquor. ille scit, qui gustat, exprimere nequeo terra irrigatur, qz talis practica excellētium virorū in scripturam reducitur, ad irrigandum terram, hoc est, ad instruendū mentes rudes, atq; terrestres. Contra ista dubia seu istas tenebras, hec sciētia occurrit. ⁊ succurit, occurres, ⁊ succurres tu fili dando recta cōsilia, que dubia tollunt, ⁊ in pace homines ponūt, huius signum pacis osculū tradit. Secunde tenebre sunt, ⁊c. Per celum significant mētes doctorū, ⁊ aliorū excellentium Juristarū, a summo qui rerū celatarum lumine illustrantur, in quibus tenebre oriunt vt plurimū ex interpositione lune, hoc est, opinionum false mētis ⁊ fantastice, seu lunatice, contra quas tenebras occurrit hec ciuilis sapiētia, veram opinando, eligendo, ⁊ contrariam reprobando. C. de condict. inde. l. fin. ⁊ C. per quas pers. nobis acquirit. l. fi. ⁊ simil. ff. ⁊ C. Jn huius signū sit benedictio magistralis, vt tua dicta ⁊ cōsilia habeant vt magistralia, ⁊ interpretationes probabiles, ⁊ redigende in scriptis vt not. Accursius. ff. de legibus. l. nō possunt. hoc itaque osculuꝫ cum magistrali benedictione a tuo patre ⁊ domino Dyn. petrj, et ab eo humiliter accipe. Tertie etiaꝫ tenebre sunt supra naturam, ⁊c. Pro Christo, accipio veritatem, ipso dicente, Ego sum via, veritas, ⁊ vita. Joannes xiij. c. cum enim inde falsa aduocatus falsa aduocationem prebet. consultor falsum consilium, cum falsa ⁊ iniqua statuta concuntur, Christus, hoc est, veritas occiditur, quinimo peritsemper, cum iustitia non seruatur. Ex hoc per vniuersam terram tenebre ⁊ scandala oriuntur, qualiter enim stet illa ciuitas, in qua iustitia non seruatur a quolibet intelligente palpatur, comprobatur illis dictis. Ve vobis, viri impij, qui de reliquistis legem domini altissimi, ⁊c. Ecclesi. xli. ve qui condunt legs iniquas. Jsai. x. c. contra has tenebras hec sacratissima scientia perfecte occurrit puniendo iudices male indicantes. C. de pena iudic. qui male iudicat. primas, ⁊ mala condentes statuta. ff. de dol. except. l. j. in fin. contra has tenebras primo doctoris occurit veritas, ita clarissime demonstrando quod erubescat cōtra veritatē loqui aliquid ⁊ arcturc.

Sermo Do. Bar. i doctoratu

domini Joannis a Saxoferrato.

¶ Jn nomine Patris, ⁊ Filij, ⁊ Spiritussancti. Amen.

Joannes hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine. hec verba habentur Joan. j. c. secundum Euangelicam, ⁊ Apostolicam doctrinam, ⁊ precepta ciuilia in locis vulgaribus tradita admonemur in cuiuslibet actus primordio diuini nominis inuocationem premittere, idcirco ipsum inuocando dicens, Jn nomine Patris, ⁊ Filij, ⁊ Spiritussancti. Amen. Patres ⁊ domini, tres sermones me fecisse in hoc loco memini. in quorum primis authores iuris, ⁊ diuine scripture allegari permittit, in tertio iuris ciuilis authores tantummodo, nunc vero ad hoc esse consonum, vt solum ex diuine scripture authoritatibus comprobez dicta mea. Et quia hic, pro quo sermo effunditur, est Joannes, ideo accipiam a Joanne pro Joāne, ⁊ solū ex dictis Joannis eloquium presens fundabitur. ⁊ quia scriptum est. nolite die quicquid petieritis patres in nomine meo, dabit vobis Joan. xv. cap. idcirco cum a te fili mi, iuste petitū sit, vt in quasi principi sessione doctoratus tradendo insignia te constituam, volens quod a te petita sunt dare, assumpsi verba primo loco proposita. Joannes hic venit, ⁊c. vbi supra, in quibus verbis dico qō primo positis conferentia denotātur. Primo scholaris doctoralis, secundo positio ⁊ perfectio. Secundo huius ciuilis sapientie laus ⁊ recommendatio Tertio, persone doctoris mirabilis operatio. Primum igitur propter gratiam existentem de presenti, dum dicit. Joannes hic, secundum propter renelationem factam secretorum dum dicit. venit in testimonium. Tertium propter declarationem facte rei dum subinfertur, vt testimonium perhiberet de lumine. Et sic prima pars erit ad laudem doctorandi. Secunda ad eius dem scientie. Tertia dispositio atque perfectio propter gratiam existentem de presenti dum dicitur, Joannes hic. Joannes nam interpretatur gratia. gratia ergo hic, hic dico quod ex renouatione ciuium de presenti, nullus ad huius ciuilis sapientie fructum accedere, vbi socia non sit gratia operans, que eius voluntatem aperiat, vt velit gratia cooperans, que eius voluntatem coadiuuet, vt operetur, ne frustra velit. Scriptum est enim, non potest homo accipere quicquam, nisi ei datum fuerit de celo Joan. iij. capit. ⁊ alibi dicit Sapientia, Nemo potest venire ad me nisi ei fuerit datum a patre meo. Joann. sexto capitu, alibi. Sine me nihil potestis facere. Joan. xv. capit. ista enim gratia est preparans. Primo enim preparat intellectum scholaris, vt quod audit intelligat, qui enim non intelligit, non addiscit, vt dicitur de illo Necodemo, qui ideo non dicidit, quia Christum non intelligebat, Joan. iij. cap. Jstam gratiam huic Deus tribuit, quia ab initio vsque ad finem sui studij quod a docto. audiebat, profundissime apprehēdebat. Secūdo, quia memoria est ipsius laudabilis, preparat hic gratia vt scribat. scriptum est enim quod vides, scribe in libro, ⁊c. Joan. Apocalyp. primo cap. ⁊ alibi Datus est mihi calamus ad similitudinem virge. Apocalyp. vndecimo capit. ⁊ alibi, Audiui vocem de celo dicentem mihi, scribe. Beati, ⁊c. Apocalyp. xiij. capitul. Hanc gratiam Deus benedictus tribuit, intantum habet corpus suum obediens intellectui, quod omnia que intelligebat, scribendo velocissime reportat.

Tertio

Tertio hec gratia operans coadiuuat, vt quis in studio cepto perficeret, ne forte si deserat, perdat quod fecit, scriptum est cum sicut ab initio audiuistis, ambuletis, & ne perdatis quod operati estis. Joan. j. cap. Istam gratiam Deus huic tribuit ita q̄ de eo vere possum dicere, hic est discipulus ille, qui in cena recubuit supra pectus eius. Joā. xiij. & xxj. cap. Siue enim prādendo, siue cenando, siue ambulando, istius intellectus in iuris ciuilis pectore recūbebat, & nos qui vidimus, qui inspeximus, manus nostre contrectauerunt. Joan. xp̄. cap. & prime Jo. j. cap. & de te possum dicere quod tu es illud animal quartum simile aquile vel ..ti plenum oculis, &c. Apocaly iij. cap. cum enim in terram vnde mihi & tibi origo est inter doctores, tu es quartus similis aquile propter altitudinem intellectus, plenus oculis, hoc est virtutibus circūspectionibus, vere ergo gratia hic. Jo. hic. Et si ut vere fuit Joannes solum ad apostolatum assumptus, sed assumpsit Jesus Jacobum, & Joan. filios Zebedei, de quibus legitur Joan. xxj. c. & in principio huius Deus ad doctoratum assumpsit eorum hunc & Joan. fratrem eius filios lucis. Sic enim vocatus est pater eorum, merito, vt ex cuius patre lux ista descendit, lucis nomine vocaretur, gratia ergo Dei hic. Sed posset quis dicere, quomodo gratia est hic, cum de loco paruo eius origo processerit, scilicet, de Saroferrato. Ad hoc respondeo. Et obiectio fit Joan. j. cap. circa fi. dicitur ibi quod potest a Nazaret aliquid boni esse, & ratum respondetur, veni & vide doctores qui te examinauerunt, scholares qui te audiuerunt, testimonium perhibent de te, vt recte possis dicere, opera que ego facio testimonium perhibent de me. Joan. v. cap. ubi respondet scriptura dicens, Iste accendit lucernam, & non ponit eam sub modio, sed ponit eam super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Verba sunt Christi, cuius testimonium est verum. Joan. viij. cap. Deus ita q̄ qui hanc lucernam ciuilis sapientie in anima tua accendit, non patietur te ponit sub modio in loco paruo, sed te ponet in loco eminenti, & alto, vt luceas omnibus, qui in domo sunt, & alibi respondetur, quia turbetur cor vestrum, &c. & subdit, In domo patris mei mansiones multe sunt. Joan. xiij. cam prime non ergo turbetur cor vestrum, tibi fili, & cuilibet bancscientiam addiscenti loquor. In domo patris mei boc est ciuilis sapientie mansiones multe sunt, quidam enim ad legendum in ciuitatibus regūs assumuntur, quidam ad assidendum in locis insignibus preponuntur, quidam ad aduocandum in curiis principum, & regūs, attrahuntur, alij ad consulendum in camera assidue requruntur, alij ad consilium principum assumuntur. Hi enim sunt, quibus Respublica regenda committitur. Iste sunt huius sapientie mentiones propter quas quilibet Jurista securus, & gratiosus redditur, vere ergo Joann. hic, gratia hic. Jn huius igitur gratie operantis signum do tibi librum clausum. In signum gratie cooperantis do tibi librum vt assidue studeas, tibi, alijsque proficias. hic enim est liber, de quo scribit Joan. Apocal. v. cap. & vidi librum in dextra sedentis super thronos scriptum intus & foris, signatum septem sigillis, & infra sequitur, Nemo erat apius aperire, nisi leo de tribu Juda. hic est liber, qui est in dextra sedentis super throno. hic est liber signatus septem sigillis, quoniam Digestorum volumina Justiniano in septem partes diuidūtur in titu. de vet iur. enucleā. hic est liber, quem nemo potest aperire, nisi leo de tribu Juda, que est tribus regalis, quilibet doctor est de tribu regali, quoniam ei Respublica regenda committitur, vt ś. dictum est. Et hoc de primo. Secundo denotatur in verbis præassumptis huius ciuilis sapientie laus, & exaltatio propter reuelationem secretorum factam intelligēti, dum dicitur, venit in testimonium. Ex testimonio enim res secrete reuelantur. scriptum est enim, Tria sunt, que testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis, prime Jo. v. casta sunt tria iuris precepta, honeste viuere, alterum non ledere. ius suum vnicuique tribuere. Per primum quis in se viuificatur, scilicet, spiritus, cui correspondet honeste viuere. Per secundum homo intra se ad diligendū accenditur, scilicet sanguis cui correspondet alterum non ledere. Per tertium ad actū dilectionis exhibendum impellitur, scilicet, aqua, cui correspondet ius suum vnicuique tribuere. Primum igitur, ex quo homo intra se viuificatur, est spiritus, propter qō debet honeste viuere, hoc est huius ciuilis sapientie testimonium, qui enim bis, que iuris ciuilis sunt, priuati sunt, mortui dicūtur, hoc est, quod religiosi appellant aliquos ciuilibus actis esse priuatos, qui fecerunt peccatum ad mortem. vt dicitur prime Jo. vlt. c. qui hac ciuilitate est priuatus, est mortuus, ergo qui hac ciuilitate potitur, viuit vere. ergo spiritus est qui viuificat. Per secundū homo intra se ad diligendum accenditur. in hoc enim cognoscetur quod discipuli mei estis, si dilexeritis me dicit hec ciuilis sapientia. Joan. xiij. c. qui enim non diligit iustitiam, non est eius discipulus. vt eo. c. dicitur. Per tertium ad actum dilectionis exhibendum repellitur, scilicet, per aquā, cui correspōdet ius suum vnicuique tribuere. Aqua enim huius ciuilis sapientie per suos occultos riuulos omnibus tribuit quod est suū. Ista est aqua, quam Christus misit in pelum, & lauit pedes discipulorum. Joan. xp̄. cap. Ista enim est aqua per quā pedes ecclesie lauantur, hoc est nodositates, & dubia, que in ea occurrūt tempore litis dirempte, & licet Petr. dixerit. Domine nō lauabis pedes meos in eternum: tamen ei responsum est, si non lauero te non habebis partem mecum. Ita in proposito, licet statutum sit per ecclesiam vt iura ciuilia per religiosos & clericos non discantur, & sic pedes non lauentur, tamē si hec scientia nō lauabit in eorum curiis, iustitia non erit & sic non habebit partem mecum hec scientia, que figurat & est in quinque panibus, & duobus piscibus, ex quibus saturata est turba. Jo. vi. c. quid enim aliud quinque panes, nisi quinque volumina librorum huius ciuilis scientie. scilicet, Digestum Vetus. Infortiatum. Digestum Nouum. Coder, & Volumen: duo pisces, sunt duo sensus legales, scilicet, sensus literalis, & sensus argumentalis. Ex istis enim quinque panibus, & duobus piscibus, totus mundus saturatur, Laus Deo, & gloria, Amen.

Finis.

Series chartarum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z A B C D E F.
omnes sunt quaterniones, preter F. quinternionem.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN